ΑΧΙΛΛΕΥΣ Γ. ΛΑΖΑΡΟΥ
ΡΩΜΑΝΙΣΤΗΣ - ΒΑΛΚΑΝΟΛΟΓΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ & ΛΑΟΙ
ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ (ΝΑ) ΕΥΡΩΠΗΣ

ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΕΣ & ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ

ΤΟΜΟΣ Δ΄

ΑΘΗΝΑ 2010

(FIEC)
ΙΑ' ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
XIe CONGRES INTERNATIONAL D' ETUDES CLASSIQUES
XIth INTERNATIONAL CONGRESS OF CLASSICAL STUDIES
GREECE, AUGUST 1999

Ἀθῆναι, 18 Μαΐου 1998

Ἀξιότιμον
Κύριον Ἀχιλλέα Λαζάρου
Καθηγητήν - Βαλκανολόγον
Περικλέους 17
185 36 - Πειραιεύς

Ἀξιότιμε Κύριε Συνάδελφε,

Εὐχαρίστως σᾶς γνωρίζομε ὅτι ἡ Διεθνής Ὀργανωτική Ἐπιτροπή τοῦ ΙΑ' Διεθνοῦς Συνεδρίου Κλασσικῶν Σπουδῶν τῆς F.I.E.C., μετά πρότασή μας, σᾶς προσκαλεῖ νά πραγματοποιήσετε ἀνακοίνωση στόν κύκλο τοῦ γενικοῦ θέματος: "Ὁ ρωμαϊκός στρατός κατά τήν αὐτοκρατορική περίοδο".

Τά ἔξοδα μεταβάσεως καί διαμονῆς σας θά καλυφθοῦν ὑπό τῆς Ὀργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς.

Παρακαλοῦμε νά ἔχωμε τό ταχύτερον δυνατόν τήν ἀπάντησή σας, καί τόν ἀκριβῆ τίτλο τοῦ θέματος τῆς ἀνακοινώσεώς σας, διαρκείας 20'-30' (Γλώσσα ἀγγλική ἤ γαλλική).

Μέ ἐγκάρδιους χαιρετισμούς

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ Α. ΛΙΒΑΔΑΡΑΣ
Καθηγητής Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Η ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ
ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΔΕΔΟΥΣΗ
Ὀμ. Καθηγήτρια Παν. Ἰωαννίνων

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ: ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ - ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΓ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΡΥΤΣΗ 8, 105 61 ΑΘΗΝΑΙ
ΤΗΛ.: 01/ 32 24 679, 32 21 917, (Πρ.) 67 14 098, (Γραμ.) 68 12 052 - FAX: 01/ 32 49 398, 32 13 363
SECRETARIAT: PARNASSOS LITERARY SOCIETY - 8, ST GEORGE KARYTSIS SQ. GR - 105 61 ATHENS
TEL.: + + 301/ 32 24 679, 32 21 917, (Pr.) 67 14 098, (Secr.) 68 12 052 - FAX: + + 301/ 32 49 398, 32 13 363

....καὶ μὲ πεταχτὲς ματιὲς στοὺς 4 τόμους διαπιστώνονται ἤδη ὀδυνηρότερα καὶ ἐπικινδυνωδέστερα τὰ Ἐλλείμματα στὰ Ἐθνικὰ θέματά μας ἀπὸ τὰ τρέχοντα τρομακτικὰ στὴν Ἐθνικὴ Οἰκονομία!

ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΛΑΟΙ
ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ (ΝΑ) ΕΥΡΩΠΗΣ

ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ
ΤΟΜΟΣ Δ΄

ΑΧΙΛΛΕΥΣ Γ. ΛΑΖΑΡΟΥ
ΡΩΜΑΝΙΣΤΗΣ - ΒΑΛΚΑΝΟΛΟΓΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΛΑΟΙ
ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ (ΝΑ) ΕΥΡΩΠΗΣ

ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ
ΤΟΜΟΣ Δ΄

ΧΟΡΗΓΟΣ:
Τὰ καταστήματα (S-M) Δούκας
ΑΘΗΝΑ 2010

Σειρά: ΒΑΛΚΑΝΟΛΟΓΙΑ-ΡΩΜΑΝΟΛΟΓΙΑ
Τίτλος: ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΛΑΟΙ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ (ΝΑ) ΕΥΡΩΠΗΣ
Συγγραφέας: ΑΧ. Γ. ΛΑΖΑΡΟΥ
Παμίσου 7, Ἀμαρούσιον 15126
Τηλ. 210 - 8032632

Copyright (C) 2010 Ἀχ. Γ. Λαζάρου
Γραφικὲς Τέχνες - Ἐκδόσεις ΛΥΧΝΙΑ
ISBN 978 - 960 - 930950 - 9

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ α). Σύμβουλοι ἡγετῶν ἄλλοτε καὶ τώρα.	*11*
β). Κατὰ καιροὺς οἰκονομικὲς κρίσεις.	*13*
γ). "Γιὰ τὴν ταυτότητα τῶν Βλάχων".	*20*
1. Σχέσεις Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων	*21*
2. Ρωμαῖοι καὶ ἑλληνικὴ γλώσσα	*41*
3. Ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα στὴ χερσόνησο τοῦ Αἵμου ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα μέχρι σήμερα	*45*
4. Ἡ γλώσσα κατὰ τὴν Πηνελόπη Δέλτα	*50*
5. Συνεχεῖς ἀγῶνες γιὰ τὴ γλώσσα	*52*
6. Ἐπιδράσεις Ραδιοτηλεοράσεως στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα	*56*
7. Ὁ Βαλκάνιος πραματευτής	*73*
8. Ἡ εἰς Ἅδου κάθοδος	*77*
9. Θαυμαστὸ ἐπίτευγμα ἡ ἀποκατάσταση τῶν προσφύγων μετὰ τὸ 1922	*81*
10. Εὐεργεσίες ποὺ ἀτόνησαν γιὰ ἀδιανόητους λόγους	*97*
11. Ὁ Μακεδὼν ἀκαδημαϊκὸς Ἀντ. Κεραμόπουλλος καὶ ἡ συμβολή του στὴν ἱστορία καὶ ἐθνολογία	*101*
12. Ἐπιλεγόμενα ἐνημερωτικῆς συγγραφῆς Ε. Ἀβέρωφ	*109*
13. Τὰ τραγούδια τῶν Βλάχων τῆς Ζωῆς Παπαζήση-Παπαθεοδώρου	*125*
14. Παρατράγουδα μιᾶς Συλλογῆς	*132*
15. Ἀπόπειρες ἀφελληνισμοῦ τῶν Βλάχων τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου	*137*
16. Πλάνες καὶ πάθη πολεμίων τῆς ἑλληνικότητας τῶν Βλάχων - Ἀρμάνων	*145*
17. Ὁ Βλαχόφωνος Ἑλληνισμὸς στοὺς ἀγῶνες τοῦ Ἔθνους	*195*
18. Ὁ πολιτισμὸς τῶν Βλάχων καίριο δεδομένο ἑλληνικότητας καὶ σταθερότητας στὰ Βαλκάνια	*200*
19. «Διαχρονικότητα τῶν Βλάχων στὰ Βαλκάνια. Ἱστορία καὶ ἀρμανικὸς (Βλάχικος) πολιτισμός»	*215*
20. Μακεδονία. Ἑλλήνων καὶ Φιλελλήνων ἔργα	*219*

21. Μακεδονικό - Σκοπιανὸ Ζήτημα καὶ Ἑλλὰς ἡ κοιμωμένη τῆς Εὐρώπης 223

22. Ἡ «Μακεδονία» τῶν Σκοπιανῶν καὶ οἱ «ξερόλες» τῶν ραδιοτηλεοπτικῶν σταθμῶν 227

23. Οἱ Σκοπιανοὶ ζοῦν μὲ ψευδαίσθηση ἱστορίας ποὺ δὲν ἔχουν 229

24. Μειονοτητολογία ἀνωτάτου βαθμοῦ 235

25. Ἐπισημάνσεις στὸ παρελθὸν καὶ στὸ μέλλον τῶν Βλάχων 239

26. Ρουμανικὴ ἐπιστήμη ὑπὲρ τῆς ἑλληνικότητας τῶν Βλάχων καὶ ἐπισημάνσεις ἀποπειρῶν προπαγάνδας τῶν ἡμερῶν μας 247

27. Ρουμανικὴ ἐπιστήμη κατὰ ρουμανικῆς προπαγάνδας καὶ ἑλληνικὸ ἔγκλημα καθοσιώσεως 257

28. Ἡ συμβολὴ τῶν Βλάχων στὴν ἐθνικὴ ἀναγέννηση καὶ πολιτισμικὴ πρόοδο τοῦ Ἑλληνισμοῦ 269

29. Βλάχοι καὶ Καππαδόκες. Πῶς μᾶς προέκυψαν οἱ Ἑλληνόβλαχοι 277

30. Βλάχοι Ἑλλάδος καὶ Εὐρωπαϊκὴ Ἕνωση 289

31. Βράχοι - Βλάχοι καὶ Βλαχοπαρασυναγωγὴ Κ.Ε.Μ.Ο. στὴ Λάρισα 325

32. Ἕλληνες Βλάχοι - Ἀρμάνοι καὶ Ἀποφάσεις Εὐρωκοινοβουλίου καὶ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης 425

33. Ἕλληνες Βουλευτὲς στὸ Συμβούλιο Εὐρώπης καὶ Εὐρωβουλευτὲς σὲ πλήρη ἄγνοια; 465

34. Ἄμοιροι εἰδικῶν σπουδῶν γιὰ Ἀρβανίτες καὶ Βλάχους 541

35. Ἀπόκοτα παράταιρα τοῦ ΚΕΜΟ 547

36. Πρόσκρουση τῆς ἀρχικῆς ἀπόπειρας τοῦ ΚΕΜΟ στὶς "σάρισες" (γκλίτσες) τῶν Βλάχων - Ἀρμάνων 552

37. Δεκάχρονα τοῦ ΚΕΜΟ καὶ ἡ ἄλλη ἄποψη 558

38. Πρόλογος συλλογικῆς συγγραφῆς σ' ἀπάντηση ΕΛΙΑΜΕΠ 565

39. Ἀρβανίτες καὶ Κ.Ε.Μ.Ο 575

40. Προσωπογραφία Ἀρβανιτῶν 577

41. Οἱ Ἀρβανίτες διαχρονικὰ καὶ διεπιστημονικά 599

42. Ἀλβανοί, Ἀρβανίτες-Βορειοηπειρῶτες. Ἐρανίσματα ἐνημερωτικά 619

43. Ἀλβανία *643*

44. Ὁ Β/Ἠπειρωτικὸς Ἑλληνισμός (Μὲ τὴ συμπλήρωση ἑβδομηκονταετίας ἀπὸ τὴν ἀνακήρυξη τῆς Αὐτονομίας) *669*

45. Τὸ Βορειοηπειρωτικὸ Ἔπος καὶ ἡ θέση τοῦ Κορδάτου *679*

46. Τὸ Ἔπος τοῦ Ἀ40 στὸ σύγχρονο κόσμο *682*

47. Ἀπόηχοι καὶ ἀπόλογοι τῆς 28 Ὀκτωβρίου 1940 *689*

48. Ἡ Συνθηκολόγηση τῆς 20.4.1941 *697*

49. Ἡ Ἑλλάδα, τὰ Βαλκάνια καὶ οἱ Μεγάλες Δυνάμεις. Ἱστορικὴ ἀναδρομή *701*

50. Εὐρώπη: Πολιτισμικὰ ἑνιαία ἢ πολυπολιτισμική; *713*

51.Ἡ ἐθνικὴ ὁμοιογένεια τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ προσπάθεια τῶν βαλκανικῶν γειτόνων γιὰ τὴν ἀνακάλυψη μειονοτήτων στὸν ἑλληνικὸ χῶρο *721*

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ
α) ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΗΓΕΤΩΝ ΑΛΛΟΤΕ ΚΑΙ ΤΩΡΑ

Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὁλημερὶς κι ὁλονυχτὶς ραδιόφωνα καὶ ἀποδέλοιπα μέσα, λεγόμενα ἐνημερώσεως, καταταλαιπωροῦσαν ἀκροατές, τηλεθεατὲς κι ἀναγνῶστες γιὰ ἕνα ἐντελῶς ἁπλὸ καὶ συνηθισμένο φαινόμενο παραιτήσεως ἢ ἀπομακρύνσεως πρωθυπουργικοῦ συμβούλου, γιὰ τὸν ὁποῖο πρὸ τῆς προσλήψεως κανεὶς δὲν ἔδωσε κάποια δημόσια σκιαγράφηση τῶν προσόντων του. Γι' αὐτὸ ὁ θόρυβος περὶ τὸ πρόσωπο δὲν διαφωτίζει διόλου. Ἀναντίλεκτα θὰ ἦταν ὀρθότερη καὶ κρατικὰ ἐπωφελέστερη μιὰ ἐπίσημη καὶ ὑπεύθυνη γνωστοποίηση τῶν πραγματικῶν αἰτίων παύσεώς του ἀπὸ τὰ συμβουλευτικὰ καθήκοντα, μάλιστα μὲ ταυτόχρονη δημοσιοποίηση μιᾶς ἐπιστολῆς τοῦ παυθέντος, ὥστε νὰ μὴ διαχέονται μὲ δόσεις ἀποσπάσματα, στὰ ὁποῖα πλεονάζουν ἀνοίκειοι χαρακτηρισμοὶ καὶ φρικτοὶ ὑπαινιγμοὶ γιὰ πρώην συντρόφους.

Διότι κατὰ κόρον οἱ ἰθύνοντες τὴν χώρα διακηρύσσουν στὴ διαπασῶν δῆθεν δημοκρατικὴ διακυβέρνηση, τῆς ὁποίας ὁμολογουμένως πρώτιστο γνώρισμα ἐξυπακούεται ἡ ἔγκυρη, ἀκριβὴς καὶ σαφὴς πληροφόρηση τοῦ δήμου, τοῦ λαοῦ.

Ἀδιατάρακτη ἐπὶ δεκαετίες ἀδιαφάνεια διατηρεῖται καὶ στὴ διαδικασία διαλογῆς διαπραγματευτῶν - συμβούλων τοῦ Δημοσίου. Ὁποιοδήποτε πανελληνίου ἐνδιαφέροντος θέμα στὶς ἡμέρες μας διερευνᾶται σὰν ἰδιωτικὸ καὶ ὄχι ἐθνικό. Ἰδιαίτερα παρατηρεῖται αὐτὸ κατὰ φάσεις στὴν ἐργολαβία ἐξομαλύνσεως τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων μὲ πληθωρικὸ ἐπιτελεῖο, τοῦ ὁποίου οὔτε ὀνόματα οὔτε προσόντα ἀνακοινώνονται, ἀντιδημοκρατικά. Κάποτε - κάποτε ἐξαγγέλλονται οἱ στόχοι τοῦ ἐγχειρήματος σὰν πρωτοτυπία καὶ ἐμπνευσμένη πρωτοβουλία, ὥστε νὰ διασφαλίζεται εὐνοϊκὴ ἐντύπωση καὶ ἐνδεχομένως κάποια ἐπιδοκιμασία ἢ τουλάχιστον συναίνεση τῆς κοινῆς γνώμης, ὅπως στὴν πολυθρύλητη ἀναθεώρηση τῶν σχολικῶν ἐγχειριδίων ἱστορίας.

Ποτὲ δὲν εἰπώθηκε ὅτι ἀνάλογο ἔργο πραγματώθηκε τόσο κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ μεσοπολέμου ὅσο καὶ μεταπολεμικά. Μάλιστα ἡ ἑλληνικὴ συμμετοχὴ τῆς πρώτης κιόλας περιόδου εὐοδώθηκε, σύμφωνα μὲ τὶς δημοσιευμένες ἀνακοινώσεις. Ἀναντίρρητα ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξε συνάρτηση τῆς ἐνδεδειγμένης ἐκπροσωπήσεως τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀπὸ τὴν ἐνεργὸ μέση ἐκπαίδευση μὲ τὸν Ἀλέξανδρο Δελμοῦζο καὶ ἀπὸ τὴν πανεπιστημιακὴ βαθμίδα μὲ τὸν Μιχαὴλ Λάσκαρι. Ἐν τούτοις ἡ συμβολή τους παρασιωπᾶται κατὰ κανόνα ἀπὸ τοὺς ἀφανεῖς συγχρόνους μας, ποὺ δὲν διστάζουν νὰ διοχετεύουν διαρκῶς στὴ δημοσιότητα ἀπαράδεκτα τάχα λάθη στὴ διδακτέα ὕλη τῶν ἑλληνικῶν βιβλίων.

Τὸ ἴδιο ἐκδηλώνεται καὶ στὸ πεδίο τῶν διακρατικῶν ἐπιδιώξεων ἑδραιώσεως

τῆς ἑλληνοτουρκικῆς φιλίας. Ὅμως πέρα τῆς πάγιας παρελκυστικῆς πρακτικῆς τῶν γειτόνων περισσότερο ταπεινωτικὴ προκύπτει ἡ… προσαγωγὴ τῶν Ἑλλήνων στὴν τράπεζα, ὅποτε αὐτὴ στήνεται, τῶν συζητήσεων σὲ πνεῦμα ἡττοπάθειας. Πάντοτε ἐπισείεται ὡς δαμόκλειος σπάθη ἡ τουρκικὴ ὑπεροχὴ στὴν πολεμικὴ ἑτοιμότητα, ἀριθμητικὴ καὶ ὑπερσύγχρονο ἐξοπλισμό, μὲ προφανέστατες ὑποδηλώσεις τὶς διηνεκεῖς καὶ ἀσύδοτες προκλήσεις στὶς παραβιάσεις τοῦ ἑλληνικοῦ ἐναερίου χώρου καὶ στὶς παντοειδεῖς παράνομες παρενοχλήσεις.

Ὡστόσο ἄλλοτε, ὄχι δὲ ἀπώτατο παρελθόν, ἡ ἑλληνικὴ πλευρὰ ὑπερεῖχε ἐντυπωσιακὰ καὶ ἀποτελεσματικά, κατ᾽ ἐξοχὴν στὸν ἀεροπορικὸ τομέα. Ἡ πρόσφατη σχετικὰ μεταβολὴ ἐπῆλθε μετὰ παρεμβάσεις ἀλλεπάλληλες καὶ ἐμφανεῖς τῆς μόνης πλέον ὑπερδυνάμεως, τῶν Η.Π.Α., μὲ εὐδιάκριτη καὶ γιὰ τοὺς πολλοὺς ἀδιανόητη ἰδιοτέλεια, ἀλλὰ συνυπαίτιο τὸ ἑλληνικὸ κράτος, ποὺ στὸν διαπραγματευτικὸ καὶ ἐνημερωτικὸ τομέα ὑστερεῖ ἐξ αἰτίας τῆς κομματικῆς ἢ προσωπικῆς ἐπιλογῆς τῶν εἰδικῶν διαπραγματευτῶν - συμβούλων. Δὲν ἐπιλέγει ἀπὸ τὰ ἰσχυρότερα στελέχη τοῦ ἑλληνικοῦ δυναμικοῦ τὰ ἑκάστοτε ἀπαραίτητα μὲ κριτήρια ἀντικειμενικά, ἀδιάβλητα, ἐθνικά, ὥστε σὲ θέματα πανελληνίου ἐνδιαφέροντος νὰ ἀνταποκρίνεται στὶς προσδοκίες τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Παρέχει ἡ Ἱστορία παράλληλα παραδείγματα, ἐξαιρετικὰ διδακτικὰ καὶ ἀξιοσπούδαστα, ὅπως τὸ ἀναφερόμενο στὴν πολεμικὴ ἀναμέτρηση τοῦ Πύρρου, βασιλιᾶ τῆς Ἠπείρου, καὶ τῆς Ρώμης, ἡ ὁποία ἀντιμετώπισε ἐπιτυχῶς τὸν ἐμπειρότατο, πανίσχυρο καὶ φιλόδοξο ἀντίπαλο, ἂν καὶ δὲν τοῦ ἔλειψε ἡ συνδρομὴ ἡγεμόνων, ὅπως τοῦ Ἀντιγόνου Γονατᾶ, τοῦ Πτολεμαίου Κεραυνοῦ καὶ τοῦ Ἀντιόχου Β΄, τοῦ Θεοῦ! Κατὰ δὲ τὸν Παναγιώτη Κανελλόπουλο, «πλάϊ στὸν Πύρρο βρισκόταν ὁ Κινέας, ἕνας σοφὸς καὶ εὐφραδέστατος Θεσσαλὸς ποὺ ἦταν ἄλλοτε μαθητὴς τοῦ Δημοσθένους». Ἡ Ρώμη τὴν τελικὴ νίκη ὀφείλει στὸν ἀρχηγὸ τῆς ἐπιφορτισμένης μὲ τὶς διαπραγματεύσεις πρεσβείας της. Εἶναι ὁ Γάιος Φαβρίκιος Λουσκῖνος, ταλαντοῦχος διπλωμάτης καὶ πρὸ πάντων ἀκέραιος καὶ τέλειος χαρακτήρας, ὑπέροχος πατριώτης, ὁ ὁποῖος – σύμφωνα μὲ τὴν ἔκφραση τῶν ἡμερῶν μας – δὲν τὰ «ἔπιανε», δὲν ἐξαγοραζόταν, ἂν καὶ ἦταν φανερὰ φτωχός. Ἔτσι οἱ ἀπόπειρες δελεασμοῦ ἀπὸ τὸν Πύρρον ἀπορρίφθηκαν. Ὅταν ὁ Πύρρος τοῦ πρόσφερε τὸ «χρυσίον» ὡς «φιλίας… καὶ ξενίας σύμβολον», ἀξιόπρεπα τὸ ἀπέκρουσε. Ἐπίσης, ὅταν μὲ πολλὴ διακριτικότητα καὶ λεπτότητα ὁ παντοδύναμος βασιλιᾶς τῆς Ἠπείρου, στρατιωτικὰ καὶ διπλωματικὰ χάρη στὸν Κινέα, τοῦ ὁποίου τὶς εἰσηγήσεις δὲν εἶχε εἰσακούσει, ἀναφέρθηκε στὴν πενία τοῦ Ρωμαίου συμβούλου, ἔμεινε ἐμβρόντητος ἀκούοντας τὴν ἀπάντηση: «καὶ τὴν πενίαν τὴν ἐμαυτοῦ μακαρίζω μᾶλλον ἢ τὸν τῶν τυράννων πλοῦτον ὁμοῦ καὶ φόβον».

ΘΕΣΣΑΛΙΚΟΝ ΜΕΛΛΟΝ, 31.3.2003, 2.

β) ΚΑΤΑ ΚΑΙΡΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ

Ὁ μέγιστος τῶν Ἑλλήνων οἰκονομολόγων, ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἀνδρέας Ἀ. Ἀνδρεάδης (1876-1935) ἀσχολήθηκε καὶ μὲ τὸ ἀκόμη ἐπίμαχο θέμα τῆς θεμιτῆς ἢ ἀθέμιτης διαθέσεως πόρων ἀπὸ τὸ Ταμεῖον τῆς Ἀθηναϊκῆς Συμμαχίας τῶν μεταμηδικῶν χρόνων, ἐμπιστευμένο στὸν ἱερὸ χῶρο τοῦ Παρθενῶνος. Πολὺς δὲ λόγος γίνεται συνεχῶς γιὰ τὴν παρανομία, μὲ ἢ χωρὶς εἰσαγωγικά, ἀφοῦ πρωταρχικὸς σκοπὸς συστάσεώς του ὁρίζεται ἡ διατήρηση ἢ καὶ ἐπαύξηση τῆς μαχητικότητας τῆς συμμαχίας. Ἐξ ἴσου συζητήσιμη θεωρεῖται καὶ ἡ δῆθεν ἀσύμφορη καὶ τοπικιστικὴ χρήση τους, μὲ τὸ αἰτιολογικὸ ὅτι τὰ σχεδιαζόμενα ἔργα θὰ ἀποσκοποῦσαν ἀποκλειστικὰ στὸν καλλιτεχνικὸ καὶ πολιτισμικὸ ἐμπλουτισμὸ τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν.

Ὡστόσο ἡ μεγάλη ἐπένδυση ἀποδείχθηκε ἀπὸ τὸν Ἀνδρεάδη ὡς ἡ πλέον παραγωγική, ἀποδοτική, δοθέντος ὅτι ὄχι μόνον ἡ ἀπόσβεση τῶν δαπανῶν διαπιστώνεται κατάδηλα, ἀλλὰ καὶ τὰ κέρδη διαρκῶς διευρύνονται διαχρονικά, μάλιστα δὲ σὲ ἀδιανόητες διαστάσεις, ἐφ' ὅσον συνεχίζουν νὰ συνιστοῦν κίνητρα ἀδιάλειπτης συρροῆς ἐπισκεπτῶν ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμο. Ἐξ ἄλλου ἡ "παρανομία" ἔσωσε τὴν πόλη τῶν Ἀθηνῶν καὶ γενικὰ τὴν Ἑλλάδα, πρωτίστως τὴν ἰσχυρὴ συμμαχία, ἀπὸ ἀναπόφευκτες παρανομίες, ταραχές, διαρπαγές, λεηλασίες, καταστροφές, συνακόλουθες τῆς ἀνεργίας τῶν ἐνδόξων νικητῶν τῶν Περσῶν, ἀπομάχων Ἀθηναίων καὶ ὄχι μόνον.

Παρόμοια φαινόμενα ἐμφανίζονται καὶ μετὰ τὴ λήξη τῶν ἑλληνοτουρκικῶν ἐχθροπραξιῶν καὶ τὴν ἀναγνώριση ἀνεξαρτήτου ἑλληνικοῦ κράτους. Ἐπίσης σημειώνονται καὶ ἐσωτερικὲς ἀνωμαλίες, τῶν ὁποίων κατὰ κανόνα τὰ αἴτια ἀναζητοῦνται στὶς ἐξωτερικὲς πιέσεις ἢ καὶ ἐπεμβάσεις, ὁπωσδήποτε εὐχερέστερες ἐξ αἰτίας τῆς ἀνεργίας, ὀδυνηρότατα αἰσθητῆς καὶ στοὺς κύκλους τῶν μέχρι πρό τινος ἡρωϊκῶν πολεμιστῶν καὶ ὀνομαστῶν τουρκοφάγων.

Σὲ πολλὰ σημεῖα τῆς ἀρτισύστατης ἑλληνικῆς ἐπικράτειας ἐκδηλώνονται καὶ ἀνταρτικὰ κινήματα ἢ ὀργανώνονται λῃστοσυμμορίες, οἱ ὁποῖες δὲν ἄργησαν νὰ παρουσιασθοῦν καὶ στὴν Ἀττική. Τὴν 19 Νοεμβρίου 1847, πολὺ κοντὰ στὴν πρωτεύουσα, λῃστεύθηκαν ταχυδρομικὲς ἀποστολές. Φυσικὰ στὴν ἀπόμακρη ἐπαρχία συμβαίνουν καὶ χειρότερα. Τὰ ἐναντίον τους κατασταλτικὰ μέτρα μὲ προσφυγὴ στὴ χρήση τῶν ὅπλων τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ ὄχι μόνον δὲν ἔχουν πάντοτε αἴσια ἀποτελέσματα ἀλλὰ καὶ ἐπιδεικνύουν τὴν ὅλη κατάσταση, ἀφοῦ μὲ τοὺς ἀτάκτους συμπαρατάσσονται ἐνίοτε καὶ τὰ ὄργανα τάξεως, ἐπιφέροντας κατευτελισμὸ κάθε ἔννοιας κράτους. Συγκεκριμένα στὴν Πάτρα, τὸν Δεκέμβριο 1847, λοχαγὸς συνέλαβε τὸν διοικητὴ τῆς Φρουρᾶς, ἔγινε κύριος τῆς πόλεως καὶ

ἐλῃστευσε τὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα ἀποκομίζοντας τὸ ποσὸν τῶν 25.000 δραχμῶν. Ἐπὶ πλέον ἀπέσπασε ὅλα τὰ χρήματα τοῦ τελωνείου καὶ τοῦ ταμείου, συνάμα δὲ κατατρομοκρατώντας τοὺς κατοίκους ἀξίωσε τεράστια ποσά.

Ὁ τρόμος, ἡ λῃστεία καὶ ἡ ἀπελπισία ἀποβαίνουν ἐνδημικὲς νόσοι τοῦ λεκανοπεδίου τῆς Ἀττικῆς. Πράγματι στὴν ὕπαιθρο τῆς πρωτεύουσας τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους ἡ ἔξαρση τῆς βιοπραγίας, τῶν λῃστρικῶν ἐφόδων, σκορπᾶ τὸν πανικό, ὥστε οἱ κάτοικοι, ἂν καὶ εἶχαν δυνατότητες ἐπιβιώσεως καὶ διασφαλίσεως περισσευμάτων μὲ ἀπρόσκοπτη καλλιέργεια τῆς χέρσας μακροχρόνια γῆς, ἄρχισαν νὰ τὴν ἐγκαταλείπουν ἀναζητώντας καταφύγιο στὸ ἀναγεννώμενο Ἄστυ, στὴν ὁριστικὴ μετὰ τὴν Αἴγινα καὶ τὸ Ναύπλιο Ἀθήνα.

Αὐτὸ τὸ ὀλέθριο κῦμα φυγῆς ἀναχαιτίζεται χάρη στὴν εὐφυΐα, στὴν εὐψυχία καὶ στὴν εὐεργεσίας πατριωτικὴ διάθεση ἑνὸς ὁμολογουμένως ἀνδρείου ἀπομάχου τῆς Ἐθνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, τοῦ Ἀναστασίου Μανάκη ἢ Μιχάλογλου. Πρόκειται γιὰ τὸν Ἠπειρώτη ἀπὸ τὸ Ἀνήλιο τοῦ Μετσόβου, ὁ ὁποῖος γλυτώνοντας τὴν παγάνα τοῦ αἱμοσταγοῦς τυράννου τῶν Ἰωαννίνων Ἀλῆ πασᾶ ξενιτεύεται. Κατάλληλος δὲ τόσο γιὰ τὸν λόγιο ὅσο καὶ τὸν κερδῷο Ἑρμῆ προτίμησε τὸν δεύτερο καὶ διακρίθηκε στὸ ζωεμπόριο, ἀρχικὰ στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ κατόπιν στὸν εὐρύτερο βορειοβαλκανικὸ χῶρο, ἀλλὰ πρὸ πάντων καὶ στὶς ὑπερδουνάβιες χῶρες. Οἱ ἐπιτυχεῖς ἐπιχειρηματικὲς ἐπιδόσεις τοῦ εἶχαν διανοίξει βαθύτερες καὶ ἰσχυρότερες γνωριμίες μὲ ὁμογενεῖς καὶ ἀλλογενεῖς, τὶς ὁποῖες δὲν ἄφησε ἀνεκμετάλλευτες ὡς μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Ἀπόδειξη τρανὴ ἀποτελοῦν οἱ ἐπικίνδυνες ἀποστολές, τὶς ὁποῖες τοῦ ἐμπιστεύεται ἡ Ἀνωτάτη Ἀρχή, ὅπως ἡ διερεύνηση τῆς τύχης τοῦ Φιλικοῦ Ἀριστείδη Παπᾶ ἢ Πώπ, ποὺ προδόθηκε κατὰ τὴν εἴσοδό του στὴ Σερβία πρὸς συνάντηση τοῦ Ὀβρένοβιτς. Μολονότι ὁ ἀπόστολος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας Παπᾶς, καθ' ὃν χρόνον συνοδευόταν ἀπὸ Τούρκους ἐπέτυχε τὴν ἀπόκρυψη τῶν ἐπαναστατικῶν ἀπορρήτων ἐγγράφων, ποὺ ἔφερε μαζί του, ἐπέσπευσε τὸ τέλος του πέφτοντας ἀπὸ μεγάλο ὕψος σὲ γκρεμὸ καὶ σκοτώθηκε. Διότι ἐγνώριζε καλὰ ὅσα τοῦ ἐπιφύλασσαν οἱ δεσμότες του. Ὁ Μανάκης φθάνοντας ἐπὶ τόπου πληροφορεῖται τὸ ὄνομα τοῦ προδότη, τὸν ὁποῖο μαζὶ μὲ πολλοὺς ἄλλους συνενόχους ἐξοντώνει ἐκδικούμενος τὸν θάνατο λαμπροῦ στελέχους τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Κατὰ δὲ τὴν ἔναρξη τῆς ἐθνικῆς ἐπαναστάσεως συμμετέχει ἐνεργότατα στὸν πολεμικὸ ἀγώνα, ποὺ ἐγκαινιάζεται στὴ Μολδοβλαχία. Μόνον, ὅταν οἱ ἐξελίξεις κατέστησαν μὴ ἀναστρέψιμες, παίρνοντας τὰ λείψανα τῶν συναγωνιστῶν του καὶ διαπερνώντας τὰ Καρπάθια εἰσέρχεται στὸ αὐστριακὸ ἔδαφος, ὅπου συλλαμβάνεται καὶ φυλακίζεται. Ἀλλὰ ἐνωρὶς δραπετεύει καὶ τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1821 ἐπαναλαμβάνει τὴν ἔνοπλη δράση, ὡσότου προσκρούοντας σὲ ἀσύγκριτα ὑπέρτερες τουρκικὲς δυνάμεις ἀποφασίζει τὴν κάθοδο στὴν Ἑλλάδα, ὅπου πάραυτα ἔλαβε

μέρος σὲ σειρὰ φονικῶν μαχῶν, π.χ. Δερβενακίων, Ὁλοκαυτώματος Μεσολογγίου κ.ἄ.

Ἀλλὰ ἡ σιγὴ τῆς κλαγγῆς τῶν ξιφῶν καὶ τῆς βροντῆς τῶν καριοφιλιῶν, ἤτοι τὸ πέρας τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων Ἑλλήνων κατὰ Τούρκων, δὲν εἶχε σημάνει καὶ τὸν τερματισμὸ τῆς ἀγωνιστικότητας τοῦ Ἀναστασίου Μανάκη. Ἡ δὲ βάση τῆς νέας ἀγωνιστικῆς ἐξορμήσεως ἐντοπίζεται στὴν περιοχὴ τῶν Λιοσίων. Κατὰ τὴν ἐπιτόπια ἐπίσκεψη ὁ Μανάκης βλέπει τὸν ἱερέα, ποὺ συγχρόνως εἶναι καὶ διδάσκαλος, ἕτοιμο γιὰ μεταδημότευση μὲ ἀναντίρρητα βάσιμο αἰτιολογικὸ τῆς ἀποφάσεώς του: Ἀνασφάλεια, ἀνεπάρκεια ἀποζημιώσεως, ἀπουσία προοπτικῆς εὐοδώσεως ὁποιασδήποτε πρωτοβουλίας γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς ληστοκρατίας.

Ὅταν οἱ ἐνορίτες ἐρωτήθηκαν ἀπὸ τὸν ἐπισκέπτη τους, πῶς ὀρρωδοῦν πρὸ τοῦ θράσους μερικῶν λῃστῶν, δοθέντος ὅτι ἐπὶ δεκαετία δὲν εἶχαν ὀρρωδήσει πρὸ στρατοῦ ὁλόκληρης ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἔμειναν ἄφωνοι. Ὅταν ἐν συνεχείᾳ ὁ Μανάκης σκιαγράφησε παραστατικὰ τὸν ἄθλιο ἐξοπλισμὸ τῶν εὐαρίθμων λῃστῶν, προσθέτοντας ὅτι ἡ κατατρόπωσή τους θὰ ἦταν ἐφικτή, ἂν οἱ ἴδιοι διέθεταν ἀνώτερα, τὰ τελειότερα τῆς ἐποχῆς ὅπλα, καὶ σὲ μεγαλύτερο ἀριθμό, δὲν ἄρθρωσαν λέξη. Ἐν τέλει, ὅταν κάποιοι ἀποπειράθηκαν νὰ φέρουν σὲ δύσκολη θέση τὸν Ἀναστάσιο Μανάκη καὶ τοῦ ἐπρότειναν ἁπλῆ δοκιμὴ διαμονῆς μιᾶς διανυκτερεύσεως, ἀποσβολώθηκαν ὅλοι ἀκούοντας ὅτι ἀγοράζει ἤδη οἰκόπεδα γιὰ ἀπόκτηση μόνιμης κατοικίας κοντά τους καὶ δεύτερο γιὰ τὴν ἀνέγερση σχολικοῦ διδακτηρίου, τῆς μετέπειτα Μανακείου Σχολῆς. Ἐπὶ πλέον τοὺς ἐπληροφόρησε ὅτι ἀνέλαβε καὶ τὴν ἐξ ἰδίων ἀδιάλειπτη μισθοδοσία τοῦ ἐφημερίου ὑπὸ τὴν διπλῆ ἰδιότητα, τοῦ κληρικοῦ καὶ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ, συνάμα δὲ καὶ βοηθοῦ, ὑπηρετικοῦ προσωπικοῦ. Ἔσπευσε ἄλλως τε καὶ στὴν ἀγορὰ καὶ διανομὴ τριάντα τουφεκίων τελευταίου τύπου δημιουργώντας τὶς ἀπαραίτητες προϋποθέσεις παγιώσεως τῆς πεποιθήσεως ὑπεροχῆς ἔναντι τῶν ταραξιῶν καὶ παρανόμως βιούντων. Ἀνάλογες χορηγίες ἐνδυναμώσεως τῆς εὐταξίας καὶ τῆς εὐπρεπέστερης παρουσίας τῶν ἀνδρῶν τῆς ἀστυνομίας ἔκαμε καὶ στοὺς δήμους Πειραιῶς καὶ Ἀθηναίων.

Ὡστόσο τὸ ἀποκορύφωμα τῶν ἐμπνεύσεων καὶ ἐνεργειῶν τοῦ Μανάκη, ἐγχείρημα καθ' ὅλα μελετημένο καὶ πληρέστατα ἐπωφελὲς σὲ δημόσιο καὶ ἰδιωτικὸ ἐπίπεδο, συνιστᾶ ἡ ἀξιοποίηση τῶν στιβαρῶν ἐργατικῶν χεριῶν τῶν ἀπομάχων τοῦ '21 στὰ ἔργα ἀναπλάσεως τῆς ἑλληνικῆς πρωτεύουσας καὶ πολιτιστικῆς ὑποδομῆς πανεθνικῆς ἐμβέλειας, στὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος ἀνιδιοτελῶς ἐπιστατεῖ δίνοντας ταυτόχρονα προσωπικὸ πρότυπο καλῆς συμπεριφορᾶς καὶ ἐνδεδειγμένης ἰδιωτικῆς καὶ δημόσιας ζωῆς στοὺς ἀναθαρρημένους ἐργάτες τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ὡραίου, τῆς ἀνασυγκροτήσεως καὶ ἀναστάσεως τῆς ἐρειπωμένης

πατρίδας. Ὁ ἀδιαμφισβήτητος συμπολεμιστής τους ὡς ἀκέραιος, τίμιος καὶ θαρραλέος ἄνθρωπος καλεῖται ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τοὺς συμπατριῶτες του μεγάλους ἐθνικοὺς εὐεργέτες Μετσοβίτες καὶ πλατύτερα Πανηπειρῶτες γιὰ τὴν ἀποδοχὴ τῆς εὐθύνης ἐπιβλέψεως τῶν τεραστίων ἐργολαβιῶν κατασκευῆς εὐαγῶν, ἐπιστημονικῶν, ἐκπαιδευτικῶν, πνευματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἱδρυμάτων σὲ χρόνους πρωτοφανοῦς οἰκοδομικοῦ ὀργασμοῦ, τοῦ ὁποίου ἀπότοκα εἶναι καὶ ὑφιστάμενα ἀκόμη ὑπέροχα μνημεῖα: Ἐθνικὸν Ἀστεροσκοπεῖον, Ἐθνικὸν Ὀφθαλμιατρεῖον, Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον, Καθεδρικὸς Ναὸς Ἀθηνῶν, Ἀρσάκειον Μέγαρον, Ζάππειον Μέγαρον, Ἐθνικὸν Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον…

Βέβαια προηγοῦνται πολλά, ἄκρως μάλιστα ἀπαραίτητα, ποὺ προσφυέστατα ἐπισημαίνονται: «Ἡ πρωτεύουσα μὲ 42.725 κατοίκους τὸ 1865 εἶχε ἀρχίσει νὰ παίρνει τὴ μορφὴ εὐρωπαϊκῆς πόλεως μὲ ἀξιόλογες οἰκοδομές. Χάρη καὶ στὶς δωρεὲς τοῦ ζεύγους Τοσίτσα εἶχαν στρωθεῖ ὅλοι οἱ δρόμοι καὶ οἱ πλατεῖες τῆς περιοχῆς ποὺ ὁριζόταν ἀπὸ τὶς ὁδοὺς Σταδίου - Αἰόλου - Ἑρμοῦ. Εἶχαν γίνει καὶ ὑπόνομοι κάτω ἀπὸ τὴ Σταδίου, Ἀδριανοῦ, Ἀνακτορίων (σήμερα Κολοκοτρώνη), Ἑρμοῦ, Αἰόλου καὶ Ἁγίου Μάρκου. Ἡ ὑπόνομος τῆς Σταδίου τελείωνε λίγο πιὸ πέρα ἀπὸ τὴν Ὁμόνοια, καὶ τῶν ἄλλων δρόμων στὸν Κεραμεικό».

Ἕνας Λιοσιώτης, κάτοικος Λιοσίων, μὲ ἐπιστολή του στὴν ἐφημερίδα "Παλιγγενεσία", στὴν ὁποία καὶ δημοσιεύθηκε τὴν 4.4.1864 μὲ τίτλο "Εὐεργεσίαι Ἀ. Μανάκη", ἐπιβεβαιώνει πολλὰ ἀπὸ τὰ προαναφερόμενα, γράφοντας μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἐπειδὴ μισθὸς ἀρετῆς ἔπαινος, εὐαρεστηθῆτε, παρακαλῶ, νὰ καταχωρήσετε εἰς τὸ φύλλον τῆς ἀξιοτίμου ἐφημερίδος σας τὴν παροῦσαν διατριβήν μου ἀφορῶσαν τὰς μεγάλας καὶ ἀνεκτιμήτους εὐεργεσίας, ἃς ὁ εἰς τὸ Πανελλήνιον γνωστὸς ἀπὸ πολλοῦ ἤδη κατασταθεὶς διὰ τὴν μεγάλην καὶ παραδειγματικὴν αὐτοῦ φιλογένειαν καὶ φιλομουσίαν ἀξιότιμος κ. Ἀ. Μανάκης, προσήνεγκεν εἰς τὸ ἀρτισύστατον χωρίον μας, τὸ ἐπονομαζόμενον διὰ τοῦτο Νέα Λιόσια καὶ δι' ἃς ἅπαντες οἱ κάτοικοι αὐτοῦ, δικαίως εὐλογοῦσι μετ' εὐγνωμοσύνης καὶ σεβασμοῦ τὸ ὄνομα τοῦ ὄντως ἀξιοτίμου τούτου ἀνδρός, ὅστις οὐ μόνον λαμπρὰν δημοτικὴν σχολὴν πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων ἡμῶν καὶ τῶν παρακειμένων χωρίων, ἰδίᾳ δαπάνῃ ἀνήγειρεν, προθύμως χορηγῶν πάντα τὰ πρὸς χρῆσιν αὐτῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ φοιτώντων παίδων, βιβλία καὶ λοιπὰ ἀναγκαῖα, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐφημέριόν μας ἕτοιμον ὄντα νὰ ἀποχωρήσῃ εὐθὺς μετὰ τὴν Παλιγγενεσίαν, ὡς μὴ δυνάμενον νὰ ζήσῃ ἐνταῦθα διὰ μόνης τῆς εὐτελοῦς καὶ ἀσημάντου συνδρομῆς ἡμῶν, ὑπεχρέωσε νὰ μείνῃ, μισθοδοτῶν αὐτόν. Καὶ τριάκοντα δὲ λογχοφόρα ὅπλα ἐξ ἰδίων ἀγοράσας, διένειμεν εἰς τὰς καθόλου στερουμένας τοιούτων ἰσαρίθμους τοῦ χωρίου μας οἰκογενείας, σχηματίσαντες εὐθύς, κατὰ προτροπὴν αὐτοῦ, τὴν ἐπιτόπιον ἐθνοφυλακὴν πρὸς ὑπεράσπισιν καὶ ἀσφάλειαν αὐτῶν ἐν τῇ κρισίμῳ ἐκείνῃ καὶ ἀνωμάλῳ τῆς μεσοβασιλείας

ἐποχῇ, καθ' ἣν καὶ τοὺς πτωχοτέρους συγχωρίους μας, προσέλαβεν εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ τότε ἀρξαμένου πολυτεχνείου, διασώσας οὕτω τὰς δυστυχεῖς αὐτῶν οἰκογενείας ὑπὸ τῆς ἐπαπειλούσης αὐτὰς πείνης…».

γ) «ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΒΛΑΧΩΝ»

Πρωτίστως ἡ ταυτότητα τῶν Βλάχων-Ἀρμάνων δηλώθηκε στὸ διάβα τῶν αἰώνων ἀπὸ τοὺς ἴδιους ποικιλότροπα, ἀκόμη καὶ στοὺς σκοτεινότερους χρόνους καὶ στὴ διάρκεια τῆς σκληρότερης σκλαβιᾶς. Πρὸ πάντων διακηρύσσεται στὴ διαπασῶν, ὅταν ὁ Ἑλληνισμὸς δυσφημίζεται καὶ ὅταν θεωρεῖται ἀνύπαρκτος. Πράγματι σὲ παρόμοια δύσκολους καιροὺς Βορειοηπειρώτης Βλάχος, Δημήτριος Προκοπίου ὁ Πάμπερις, ὄχι μόνο ἀναιρεῖ καὶ ἐκμηδενίζει τὰ ψευδολογήματα περὶ ἀφανισμοῦ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ καθιστᾶ πασίγνωστα τὰ ὀνόματα συγχρόνων του ὁμοεθνῶν διαπρεπῶν διεθνῶς, ἑλληνοφώνων ἢ βλαχοφώνων, καθὼς καὶ χρήστων ἄλλων γλωσσῶν, σὲ πολύτιμο δημοσίευμα, ἐπιγραφόμενο *Ἐπιτετμημένη Ἐπαρίθμησις τῶν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα (1600-1720) λογίων, Γραικῶν καί τινων τῶν νῦν αἰῶνι ἀνθούντων.*

Μόλις κατὰ τὴν φρικώδη ἔναρξη τῆς τουρκοκρατίας ἄλλος ὀνομαστότερος Ἠπειρώτης ἀπὸ τὶς Νεγάδες, ὁ Μιχαὴλ ὁ Γενναῖος, ἀνέρχεται ἐνωρὶς σὲ θρόνο τῶν Παραδουναβίων Ἡγεμονιῶν. Σὲ ἀγαστὴ συνεννόηση μὲ τὸν μητροπολίτη Λαρίσης, Τρίκκης καὶ Σταγῶν Διονύσιο τὸν Φιλόσοφο καὶ τὸν μητροπολίτη Τιρνόβου Διονύσιο Ράλλη-Παλαιολόγο, ἐνδεχομένως δὲ καὶ μὲ Κυκλαδίτες τοῦ Ἀρχιπελάγους τοῦ Αἰγαίου καὶ Ἀνδεγαυοὺς τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, ἐπιχειρεῖ τὴν καταπολέμηση τῶν Τούρκων καὶ τὴν ἀνάρρησή του στὸν θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀκριβῶς τὸν Αὔγουστο τοῦ 1595 κατανικᾶ τοὺς Τούρκους, τὸ δὲ κατόρθωμά του τραγουδοῦν οἱ λαοὶ ὄχι μόνο τῆς νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης ἀλλὰ ἕως τὴν Ἱσπανία! Κατὰ συγκυρία ὁ ἆθλος συμβαίνει ἐπὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ματθαίου Β΄ (1595, 1598-1602), Βλάχου ἀπὸ τὸν Κλεινοβὸ τῆς Πίνδου.

Βορειοηπειρώτης πάλι Βλάχος, ὁ ὁποῖος ἔφερε τὸ τόσο συνηθισμένο στὴν Ἤπειρο ἐπώνυμο Κώτσης, ξενιτεύθηκε στὴ Μολδαβία, ὅπου ἀλλάζοντάς το μὲ τὸ ἐπίφοβο Λοῦπος (=Λύκος) καὶ ἐπιλέγοντας τὸ ὄνομα Βασίλειος ὡς συμβολικὸ τῆς βασιλείας τοῦ Βυζαντίου, ἀναγορεύθηκε ἡγεμόνας καὶ ἐξ ἀρχῆς μὲ ἀξιοζήλευτη ἐπιμέλεια ἐπιδόθηκε στὴ βαθμιαία ἀντικατάσταση ἀπὸ τὴν ἐκκλησία καὶ τὴ διοίκηση τῆς σλαβωνικῆς γλώσσας καὶ στὴ διάδοση τῆς ἑλληνικῆς μετακαλώντας δασκάλους ἀπό τὴν ὑπόδουλη στοὺς Τούρκους Ἑλλάδα, κυρίως κληρικοὺς καὶ κατὰ προτίμηση Ἠπειρῶτες. Ἐπιπρόσθετα ἀναδείχθηκε ἔνθερμος καὶ ἀπο-

φασιστικὸς ὑπέρμαχος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, συνάμα δὲ καὶ διεκδικητὴς τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως δεδηλωμένα ὡς Ἕλληνας καὶ ὄχι Βλάχος!

Ἐξ ἄλλου Ἕλληνες - Graeci δηλώνουν στὶς τοπικὲς ἀρχὲς τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, ὅπου ὡς ξενιτεμένοι βρίσκονται Βορειοηπειρῶτες Βλάχοι, π.χ. στὴν Πολωνία, ἀβίαστα καὶ αὐθόρμητα τὴν ταυτότητά τους καταθέτουν ἑλληνική, Graecus! Ἔτσι αὐτοαποκαλοῦνται, μάλιστα καὶ στὴν ἀλληλογραφία τους μὲ τοὺς συγχωριανούς τους Συρρακιῶτες, οἱ ἀπόδημοι στὴν Ἰταλία. Τὴν ἑλληνικὴ ἐθνότητα ἀναγνωρίζουν κανονικὰ στοὺς Βλάχους καὶ οἱ τουρκικὲς ἀρχές, ἡ δὲ διαφοροποίηση τοῦ Σουλτάνου στὸν Ἰραδὲ τοῦ 1905 ἑρμηνεύεται μὲ τὸ ἀζημίωτο! Ἐπίσης Ἕλληνες θεωροῦν τοὺς Βλάχους ὅλοι οἱ λαοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων ζοῦν στὴν ξενιτειά, γιὰ δὲ τοὺς Ρουμάνους ἡ λέξη Κουτσόβλαχος σημαίνει Ἕλληνα.

Ἑπομένως ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ Thede Kahl, τοῦ στρατευμένου τοῦ ΚΕΜΟ, δὲν ἔχει τὴν παραμικρὴ πιθανότητα ἰσχύος, δηλαδὴ ὅτι δῆθεν μόλις τὸν 19ο αἰώνα ἄρχισαν οἱ Βλάχοι νὰ «ἑλληνίζουν» ὑπὸ τὴν ἐπίδραση τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας! Ἀνασκευάσθηκε ἄλλως τε πρὸ πολλοῦ ἀπὸ ἐπιφανέστατο παράγοντα τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας, τὸν Alexandru Rubin, κατὰ τὸν ὁποῖο οἱ Βλάχοι τῆς Πίνδου, οἱ Ἀρμάνοι, ἀναγνωρίζονται ὡς «οἱ πλέον ὀρθόδοξοι καὶ ἑλληνοπρεπέστεροι».

Ἄλλος ἐπίσης Ἀρμάνος, περίφημος ὡς Homo Universalis, προσωπικότητα παγκόσμιας ἀκτινοβολίας σαρώνει τὰ φληναφήματα ΚΕΜΟ - Kahl! Πρόκειται γιὰ τὸν Ἀρμάνο Νικόλαο Σπαθάρη ἢ Milescu, ὁ ὁποῖος μὲ συστάσεις τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Δοσιθέου εἰσῆλθε στὴν ὑπηρεσία τῆς τσαρικῆς αὐτοκρατορίας ἐπὶ Ἀλεξίου Μιχαήλοβιτς, πατέρα τοῦ Πέτρου τοῦ Μεγάλου. Ἐνωρίτατα διακρίνεται ὡς ἔξοχος ἑλληνιστής, διαδοτὴς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ βιβλίου στὴν ἀνατολικὴ Εὐρώπη, διακεκριμένος διπλωμάτης δύο ἠπείρων, Εὐρώπης - Ἀσίας, σύμβουλος ἐπὶ δογματικῶν διαλόγων, παρεπομένων τῆς θρησκευτικῆς Μεταρρυθμίσεως καὶ Ἀντιμεταρρυθμίσεως, ὁ ὁποῖος -θὰ ἀνέμενε κανείς- νὰ ὑμνεῖται ἀπὸ τὸν Thede Kahl ὡς πραγματικὸς σωτήρας τῆς Βιέννης καὶ κατ' ἐπέκταση τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τὸν ἐξισλαμισμὸ μετὰ τὴν ἐπώδυνη ἀποτυχία τῶν Τούρκων τὸ 1683, πολιορκητῶν τῆς πρωτεύουσας τῆς Δυαδικῆς Μοναρχίας τῶν Ἁψβούργων κατὰ τὸ σωτήριον ἔτος τῆς Εὐρώπης, ὅπως τὸ 1983 καθιερώθηκε νὰ λέγεται.

Ἄλλος -πάντοτε- Βλάχος, δεινότατος χειριστὴς τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου, προφορικοῦ καὶ γραπτοῦ, ὁ Βορειοηπειρώτης ἡγούμενος τῆς μονῆς Ἀρδενίτσας Νεκτάριος Τέρπος, πρόδρομος τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ, Πατροκοσμᾶ, ἔσωσε ἀπὸ τὸν ὁλοκληρωτικὸ ἐξισλαμισμὸ τὴν μεταξὺ Δυρραχίου -Ἄρτας - Τρικάλων Θεσσα-

λίας περιοχή, κηρύσσοντας ἄφοβα τὸ Εὐαγγέλιο. Πρῶτος δὲ χωρὶς δισταγμὸ χρησιμοποίησε στὰ κηρύγματά του τὸν ἀπαγορευμένο ὅρο, τὴν πολυπόθητη *Ἐλευθερία,* τὴν ὁποία διαφύλαξε καὶ στὸν ἔντυπο τόμο *Πίστις!*

Ἀλλὰ ἡ ταυτότητα τῶν Βλάχων παρέχεται καὶ ἀπὸ πλειάδα ἐπιστημῶν, γλωσσολογία, ἱστορία, λαογραφία, ἀνθρωπολογία..., πλὴν γεωγραφίας, τῆς ὁποίας θεράπων εἶναι ὁ Thede Kahl, ὥστε νὰ ἑρμηνεύεται ἡ αἰφνίδια μετάλλαξή του σὲ ἀνθρωπολόγο! Ὅμως ἡ ἀβουλία του ἢ ἀπειρία ἢ ἀδυσώπητη μισελληνικότητά του δὲν ἐπέτρεψαν προσφυγὴ σὲ δημοσιεύματα ὅπου ὑπάρχουν σχετικὲς μὲ τοὺς Βλάχους ἀναφορές, ὀφειλόμενες στὸν σύγχρονό μας καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Θεόδωρο Πίτσιο, ὁ ὁποῖος ἐπιμελέστατα ἐρανίζεται καὶ συμπεράσματα Βαλκανίων συναδέλφων του, ὅπως τοῦ Βουλγάρου Peter Boev, κατὰ τὸν ὁποῖο οἱ Βλάχοι εἶναι Ἕλληνες!

ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΡΩΜΑΙΩΝ

Ἡ κατανόηση τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως ἀποβαίνει δύσκολη καὶ ἴσως ἀνέφικτη χωρὶς προηγούμενη ἀναδρομὴ στὶς σχέσεις Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων, οἱ ὁποῖοι θεωροῦνται οἱ δημιουργοὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Οἱ Ἕλληνες γνώρισαν τοὺς Ρωμαίους αἰῶνες πολλοὺς ἐνωρίτερα ἀπὸ τὴ ρωμαϊκὴ κατάκτηση τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου καὶ τῶν ἑλληνιστικῶν χωρῶν. Πάντως οἱ ἀπόψεις διΐστανται γιὰ τὸ χρόνο ἐνάρξεως τῆς ἐπικοινωνίας Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων καὶ γιὰ τὸ ἀποτέλεσμα ποὺ εἶχαν τὰ ἑλληνικὰ δάνεια στὴ διαμόρφωση τοῦ ρωμαϊκοῦ κόσμου, κατ' ἐπέκταση δὲ καὶ τοῦ μετέπειτα εὐρωπαϊκοῦ.

Ἡ παρουσία Ἑλλήνων στὴν Ἰταλία καὶ μακρύτερα στὴ Δύση σχετίζεται μὲ τὴν Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία, τὴ μετανάστευση τοῦ Οἰνώτρου καὶ τοῦ Πευκετίου, τῶν παιδιῶν τοῦ Λυκάονος, τὴν ἀποδημία τοῦ Εὐάνδρου, τοὺς ἄθλους καὶ τὶς περιπέτειες τοῦ Ἡρακλέους, καθὼς καὶ τὶς διαδοχικὲς μετακινήσεις πληθυσμῶν πρὸς τὰ ἐκεῖ ἀπὸ τὸν ἑλλαδικὸ χῶρο, πολὺ δὲ πρώϊμα ἀπὸ τὴ Θεσσαλία. Καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ πλοκὴ τοῦ Τρωϊκοῦ μύθου συνυφαίνεται μὲ τὸν Ἑλληνισμὸ τῆς Ἰταλίας. Ἤδη ὁ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς ἀνάγει τοὺς Αἰνεΐδες σὲ ὑπόστρωμα ἀρκαδικό. Ὑπενθυμίζει τὴ θεωρία τοῦ Ἀριαίθου, ποὺ τοποθετεῖ τὸν Αἰνεία στὴν Ἀρκαδία, καὶ ἐκείνη τοῦ Ἀγαθύλλου, ὅπου ἀναφέρεται ἡ διαμονὴ τοῦ Αἰνεία στὴν Ἀρκαδία πρὶν ἀπὸ τὴ μετάβασή του στὴν Ἰταλία. Ἰδιαίτερα ἐπιμένει στὶς γενεαλογίες, κατὰ τὶς ὁποῖες ἡ φυλὴ τοῦ Αἰνεία κατάγεται ἀπὸ τοὺς Ἀρκάδες ἥρωες Πάλλαντα καὶ Ἄτλαντα.

Γενικὰ γίνεται παραδεκτὸ ὅτι καὶ οἱ μύθοι ἔχουν κάποιον ἱστορικὸ πυρήνα. Ὁ Στράβων γράφει: «Ταῦτα οὐ ποιητῶν πλάσματα ἐστὶν οὐδὲ συγγραφέων, ἀλλὰ γεγενημένων ἴχνη καὶ προσώπων καὶ πράξεων».

Τὴν ἀλήθεια, ποὺ περικλείουν οἱ παραδόσεις τῆς ἑλληνικῆς Διασπορᾶς πρὸς τὴ Δύση, τουλάχιστον ἐν μέρει ἐπικυρώνουν καὶ τὰ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα. Ὁ P. Demargne παρατηρεῖ ὅτι ἡ ἐπίδραση τοῦ μυκηναϊκοῦ κόσμου στὴν Εὐρώπη τῆς ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ δὲν ἀμφισβητεῖται πλέον, μολονότι δὲν ὁρίζεται τὸ σημεῖο ἕως τὸ ὁποῖο ἐκτείνεται καὶ δὲν καθορίζεται τὸ χρονικὸ διάστημα, κατὰ τὸ ὁποῖο ἀσκεῖται. Ἐν τούτοις ὁ Luigi Bernabo Brea βεβαιώνει ὅτι ἡ μυκηναϊκὴ ἐξάπλωση διαπιστώνεται ἐπιστημονικὰ στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη καὶ μάλιστα τὰ ἴχνη της φθάνουν ὁλοφάνερα ἕως τὴ Νότια Ἀγγλία. Τὴν χαρακτηρίζει δὲ ὡς θεμελιώδη παράγοντα γιὰ τὴν ἀνάπτυξη ὅλου τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Δύσεως.

Ὁ P. Boyancé φρονεῖ ὅτι ἡ Τρωϊκὴ παράδοση ἀποσκοπεῖ στὴν προσέγγιση τῶν Ρωμαίων μὲ τὴν ἑλληνικὴ ψυχή. Μὲ εἰδικὴ δὲ μελέτη ὁ J. Bayet ἐμφανίζεται τολμηρότερος, ὑποστηρίζοντας ὅτι ἡ ἀρχέγονη Ρώμη εἶναι ἵδρυμα ἑλληνικό,

ἀκριβέστερα ἀρκαδικό. Ὁ Denys Van Berchem δὲν ἀποκαλεῖ τὴ Ρώμη πόλη ἑλληνική, ἀλλὰ τοὺς θεσμούς της θεωρεῖ ἑλληνικούς, διαδεδομένους ἀπὸ Ἕλληνες, ποὺ αἰσθάνονται σ᾽ αὐτήν, ὅπως στὴν πατρίδα τους.

Πρωτίστως οἱ Ἕλληνες ἔφεραν μαζί τους στὴν Ἰταλία τοὺς ἑλληνικοὺς θεοὺς καὶ τὰ λατρευτικὰ ἔθιμα, χάρη καὶ στὴ θρησκευτικὴ ἀνοχὴ τῶν Ρωμαίων, ποὺ προσφυέστατα ἐγκωμιάζει ὁ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεύς: «Καὶ ὅ πάντων μάλιστα τεθαύμακα καίπερ μυρίων ὅσων εἰς τὴν πόλιν ἐληλυθότων ἐθνῶν, οἷς πολλὴ ἀνάγκη σέβειν τοὺς πατρίους θεοὺς τοῖς οἴκοθεν νομίμοις, οὐδενὸς εἰς ζῆλον ἐλήλυθε τῶν ξενικῶν ἐπιτηδευμάτων ἡ πόλις δημοσία».

Ἡ ἀπρόσκοπτη παραλαβὴ ξένων θεῶν ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους ἔχει λόγους ἄλλοτε θρησκευτικοὺς καὶ ἄλλοτε πολιτικούς. Μετὰ δὲ τὴν κατάταξη τῶν νέων θεῶν στοὺς ἐγχώριους οἱ Ρωμαῖοι τοὺς λατρεύουν σὰν δικούς τους.

Σύμφωνα μὲ τὶς πασίγνωστες παραδόσεις ὁ πρῶτος, ποὺ εἰσέρχεται στὴν Ἰταλία καὶ ἱδρύει βασιλεία στὸ Λάτιο εἶναι ὁ Κρόνος. Ἔπειτα παρουσιάζεται ὁ Ἀρισταῖος τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Κυρήνης καὶ διδάσκει γεωργία, δενδροφυτεία καὶ μελισσουργία. Ἀκολουθεῖ ὁ Δαίδαλος, ποὺ διαδίδει τὶς τέχνες, καὶ ὁ Εὔανδρος, ποὺ ἱδρύει κοντὰ στὸν Τίβερι τὸ Παλλάντιο κατ᾽ ἀπομίμηση τοῦ μητροπολιτικοῦ τῆς Ἀρκαδίας καὶ ἀποκαλύπτει τὴ χρήση τῶν γραμμάτων. Στὸ Λάτιο καὶ στὴ Ρώμη ἀρχαιότατη εἶναι ἡ λατρεία τοῦ Ἡρακλέους, τῆς ὁποίας ἡ ἀφετηρία ἀναζητεῖται στὶς πανάρχαιες διελεύσεις ἢ ἀποικίες Ἑλλήνων στὴν Ἰταλία. Φενεάτες καὶ Ἐπειοὶ τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ἡρακλέους ἔμειναν στὴν Ἰταλία καὶ ἐγκαταστάθηκαν στὸν Κρόνιο ἢ Σατόρνιο λόφο τῆς Ρώμης ἀπέναντι τοῦ Παλλαντίου.

Ὡστόσο ἡ πρώτη μνεία ἀρχαίων συγγραφέων γιὰ παραδοχὴ ἑλληνικῶν θρησκευτικῶν ἀντιλήψεων στὴ Ρώμη ἀνέρχεται στὸν στ΄ αἰώνα π.Χ. ἢ μὲ ἄλλα λόγια στὴ διάρκεια τῆς βασιλείας τῶν τριῶν τελευταίων Ταρκυνίων. Ἡ ἑλληνικὴ καταγωγὴ τῶν Ταρκυνίων, ἂν καὶ ἀμφισβητεῖται, ἐπιτρέπει τὴν ἑρμηνεία τῆς ἐμφανίσεως τῶν ἑλληνικῶν στοιχείων στὴν Ἰταλία. Ὁ Στράβων εἶναι κατηγορηματικός: «Δημάρατος ἀφικνεῖται εἰς τὴν πόλιν Ταρκυνίους τῆς Τυρρηνίας, λαὸν ἄγων ἐκ Κορίνθου». Ἔκτοτε πιστεύεται ὅτι ὁ Κορίνθιος Δημάρατος γίνεται ὁ ἱδρυτὴς τῆς δυναστείας τῶν Ταρκυνίων βασιλέων.

Ἀρχικὰ ἡ θρησκευτικὴ ἐπίδραση ἀφορᾶ στοὺς σιβυλλικοὺς χρησμούς. Οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἀρκοῦνται στὸ ἀρχαιότατο ἐγχώριο εἶδος τῆς μαντείας μὲ τὶς ράβδους ἢ τὰ ἐνεπίγραφα πινακίδια. Διότι νομίζουν ὅτι δὲν ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐξιλέωση τῶν ὀργισμένων θεῶν καὶ ἡ κατάπαυση τοῦ κακοῦ μὲ βραχύτατη ἀπόκριση, ναὶ ἢ οὔ, ποὺ δὲν ἀπαντᾶ στὴν ἀπορία γιὰ τὸ πρακτέο, δηλαδὴ δὲν διαφωτίζει γιὰ τὸν τρόπο ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὸ κακό. Γι᾽ αὐτὸ συλλέγουν χρησμοὺς τῶν Σιβυλλῶν καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος γραμμένους στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα, ὁπότε ἀνα-

γκαστικὰ καὶ τὶς ἐρωτήσεις ἀπευθύνουν γνῶστες τῆς ἑλληνικῆς.

Οἱ νεωτερισμοὶ στὴ ρωμαϊκὴ θρησκεία πληθύνονται μὲ τὴν εἰσαγωγὴ ἀπὸ τὴν Κύμη καὶ τὶς ἑλληνικὲς ἀποικίες τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας τῆς λατρείας θεῶν, ποὺ ἔχουν σχέση μὲ τὶς Σίβυλλες, θεῶν τῆς μαντικῆς, ὅπως ἡ Λητώ, ὁ Ἀπόλλων, ἡ Ἄρτεμις. Εἰσρέουν θαλάσσιοι θεοὶ ἢ δαίμονες, προστάτες τῶν ναυτιλλομένων, Ποσειδῶν, Κάστωρ, Πολυδεύκης. Ἐπίσης λατρεύονται ὁ θεὸς τοῦ ἐμπορίου Ἑρμῆς, ποὺ δὲν εἶναι ἄσχετος μὲ τὴ μαντική, ἡ Δήμητρα καὶ ἡ Περσεφόνη, ὁ Διόνυσος ἢ Λυαῖος, ἡ Ἀφροδίτη, ὁ Ἀσκληπιός, ἡ Ἥρα, ποὺ τιμῶνται στὴ Ρώμη καὶ εὐρύτερα στὸ Λάτιο μὲ ἀφιερωμένους ναούς, διακοσμημένους ἀπὸ Ἕλληνες καλλιτέχνες.

Οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἱκανοποιοῦνται μὲ τὴν ἀποδοχὴ τῆς λατρείας τῶν ἑλληνικῶν θεοτήτων. Παύουν νὰ λατρεύουν τοὺς θεοὺς μόνο σὲ σύμβολα καὶ ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν Ταρκυνίων νὰ ἀπεικονίζουν τοὺς θεοὺς μὲ ἀγάλματα. Ὁ χρόνος τοῦ νέου τρόπου λατρείας συμπίπτει μὲ τὴ βασιλεία τοῦ Σερβίου Τυλλίου ἢ κατ᾽ ἄλλη ἄποψη τοῦ Ταρκυνίου τοῦ πρεσβυτέρου, ποὺ βασίλευε πρὶν ἀπὸ τὸ Σέρβιο, διότι αὐτὸς πρῶτος ἀπεικόνισε τὸν Δία σὲ πήλινη ἀνθρώπινη μορφή.

Ὁ Πλούταρχος, ἀντλώντας τὶς πληροφορίες του ἀπὸ παλαιότερες πηγές, γράφει σχετικὰ τὰ ἑξῆς: «Νουμᾶς διεκώλυσεν ἀνθρωποειδῆ καὶ ζωόμορφον εἰκόνα θεοῦ Ρωμαίους νομίζειν. οὐδ᾽ ἦν παρ᾽ αὐτοῖς οὔτε γραπτόν, οὔτε πλαστὸν εἶδος θεοῦ πρότερον, ἀλλ᾽ ἐν ἑκατὸν ἑβδομήκοντα τοῖς πρώτοις ἔτεσι ναοὺς μὲν οἰκοδομούμενοι καὶ καλιάδας ἱερὰς ἱστῶντες, ἄγαλμα δ᾽ οὐδὲν ἔμμορφον ποιούμενοι διετέλουν· ὡς οὔτε ὅσιον ἀφομοιοῦν τὰ βελτίονα τοῖς χείροσιν, οὔτ᾽ ἐφάπτεσθαι θεοῦ δυνατὸν ἄλλως ἢ νοήσει. Κομιδῇ δὲ καὶ τὰ τῶν θυσιῶν ἔχεται... ἀναίμακτοι γὰρ ἦσαν αἵ γε πολλαὶ δι᾽ ἀλφίτου καὶ σπουδῆς καὶ τῶν εὐτελεστάτων πεποιημέναι».

Λέγεται ὅτι ὁ Σέρβιος Τύλλιος εἰς μνήμην τῆς συμμαχίας τῶν λατινικῶν πόλεων καθιέρωσε τὸ ναὸ τῆς Ἀρτέμιδος στὸν Ἀβεντίνο λόφο ὡς κοινὸ ἱερὸ τῶν Λατίνων, κατὰ μίμηση τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀρτέμιδος τῶν Ἰώνων στὴν Ἔφεσο καὶ ὅτι οἱ Ρωμαῖοι ἀνέθεσαν τὸ ξόανον τῆς Ἀρτέμιδος τοῦ Ἀβεντίνου ὅμοιο μὲ ἐκεῖνο τῶν Μασσαλιωτῶν. Προστίθεται δὲ ἀκόμη ὅτι στὸ κοινὸ ἱερὸ τῆς Ἀρτέμιδος ὁ Τύλλιος εἶχε εἰσαγάγει καὶ τὸ θεσμὸ τοῦ κοινοῦ συνεδρίου γιὰ τὴ διάλυση τῶν διαφορῶν μεταξὺ τῶν λατινικῶν πόλεων, συνήθεια ἀκραιφνέστατα ἑλληνική. Παράλληλα μὲ τὴν τέλεση θυσίας καὶ πανηγύρεως διεξάγονται καὶ ἀγῶνες κατὰ τοὺς νόμους, ποὺ ἔγραψε ὁ Τύλλιος μὲ ἑλληνικὰ γράμματα σὲ στήλη χαλκῆ, ἡ ὁποία σωζόταν στὰ χρόνια τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως, ὁ ὁποῖος τὴν ἀναφέρει ὡς ἔνδειξη τῆς ἑλληνικῆς καταγωγῆς τῶν Ρωμαίων. Πιθανῶς ἀπὸ τοὺς Μασσαλιῶτες ἔλαβαν οἱ Ρωμαῖοι καὶ τὰ καθήμενα ξόανα τῆς Ἀθηνᾶς, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸν Στράβωνα ὑπῆρχαν στὴ Φώκαια, Μασσαλία καὶ Ρώμη.

Ἐπὶ πλέον ὑποστηρίζεται ὅτι οἱ Φωκαεῖς ἀναζητώντας χώρα ὡς δεύτερη πατρίδα εἶχαν εἰσπλεύσει στὸν Τίβερι ἐπὶ Ταρκυνίου τοῦ πρεσβυτέρου καὶ ἄφησαν στὴ Ρώμη ὁμοίωμα τῆς Ἀρτέμιδος. Ἔτσι συνδέθηκαν φιλικὰ μὲ τοὺς Ρωμαίους. Τὴ δὲ φιλία διαφύλαξαν στὸ διηνεκές. Τεκμήριο ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν Μασσαλιωτῶν μνημονεύεται ἡ σωστικὴ συνδρομή τους κατὰ τὴν ἅλωση τῆς Ρώμης ἀπὸ τοὺς Γαλάτες. Ὅσο γιὰ τὴν ἀναγνώριση τῶν Ρωμαίων ὁ Στράβων ἐξ ἀφορμῆς τῆς συνεργασίας τῶν Μασσαλιωτῶν μὲ τὸν Πομπήϊο κατὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο σημειώνει τὰ ἀκόλουθα: «Καὶ ὁ Καῖσαρ καὶ οἱ μετ᾽ ἐκεῖνον ἡγεμόνες πρὸς τὰς ἐν τῷ πολέμῳ γενηθείσας ἁμαρτίας ἐμετρίασαν, μεμνημένοι τῆς φιλίας, καὶ τὴν αὐτονομίαν ἐφύλαξαν, ἣν ἐξ ἀρχῆς εἶχεν ἡ πόλις, ὥστε μὴ ὑπακούειν τῶν εἰς τὴν ἐπαρχίαν πεμπομένων στρατηγῶν μήτε αὐτὴν μήτε τοὺς ὑπηκόους».

Στὸν Ταρκύνιο τὸν πρεσβύτερο ἀποδίδεται ἡ ἔναρξη τοῦ μεγαλοπρεποῦς ναοῦ τοῦ Διὸς ἐπάνω στὸ Καπιτώλιο, τὸν ὁποῖο εἶχε τάξει κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου ἐναντίον τῶν Σαβίνων, καὶ στὸ νεώτερο ἡ ἀποπεράτωση. Ἡ σύλληψη καὶ πραγμάτωση τῆς ἰδέας ἑνὸς τόσο λαμπροῦ καὶ ἐπιβλητικοῦ ναοῦ, ποὺ θυμίζει τὰ ἀρχιτεκτονικὰ ἔργα τῶν συγχρόνων στὴν Ἑλλάδα τυράννων, ὅπως συγκεκριμένα στὴν Ἀθήνα τὸν θεμελιωμένο ἀπὸ τὸν Πεισίστρατο ναὸ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, μαρτυροῦν τὴν ἔμπρακτη ἄσκηση ἑλληνικῆς ἐπιδράσεως στὴ θρησκευτικὴ ζωὴ τῶν Ρωμαίων, τῶν ὁποίων ἡ λατρεία ἀγνοοῦσε ἐντελῶς παρόμοια λαμπρότητα καὶ πολυτέλεια. Τὰ ρωμαϊκὰ ἱερὰ τῶν θεῶν καὶ οἱ βωμοὶ ἦσαν μικροὶ καὶ εὐτελεῖς.

Μετὰ τὴν κατάλυση τῆς βασιλείας κτίζεται τὸ 493 π.Χ. ναὸς Δήμητρος Κόρης καὶ Διονύσου. Ἡ διακόσμηση ἀνατίθεται στοὺς Ἕλληνες καλλιτέχνες Γόργασο καὶ Δαμόφιλο ἀπὸ τὴν Ἱμέρα. Ὁ πρῶτος στολίζει τὸ ναὸ μὲ τὴ ζωγραφική του τέχνη, ὁ δὲ δεύτερος μὲ τὴ γλυπτική, ὅπως ἔκαμαν γιὰ ναοὺς ἑλληνικούς. Ἡ λατρεία τῶν θεῶν αὐτῶν τελεῖται στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα ἀπὸ ἱέρειες, ποὺ προσκλήθηκαν ἀπὸ τὴν Νεάπολη ἢ Ἐλέα, καὶ στὶς ὁποῖες πρωτύτερα ἀπονεμήθηκε τὸ δικαίωμα τοῦ Ρωμαίου πολίτη.

Βαθμιαῖα ὅλο τὸ ἑλληνικὸ Δωδεκάθεο τοῦ Ὀλύμπου πολιτογραφεῖται στὴ Ρώμη καὶ ἕως τὸ 217 π.Χ. ἀφομοιώνεται καὶ λατρεύεται ὡς ρωμαϊκό.

Ἀλλὰ ἡ ἑλληνικὴ ἐπίδραση δὲν εἶναι μόνο θρησκευτική. Ἐπισημαίνεται ἐπίσης καὶ στὸ ρωμαϊκὸ πολίτευμα, τὸ ὁποῖο στὴν ἀρχὴ ἔχει μοναρχικὴ μορφή, ὅπως καὶ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους. Οἱ ὁμοιότητες καὶ ἀναλογίες ὑφίστανται γιὰ πολλοὺς αἰῶνες. Καὶ ἁπλὴ παραβολὴ τοῦ ρωμαϊκοῦ τούτου πολιτεύματος, ὅπως περιγράφεται ἀπὸ τὸν Λίβιο καὶ τὸ Διονύσιο τὸν Ἁλικαρνασσέα, πείθει γιὰ τὴν ἄσκηση ἑλληνικῆς ἐπιδράσεως καὶ ἀποκλείει κάθε σκέψη γιὰ ἑρμηνεία ἀπὸ τυχαία σύμπτωση. Ὁ Διονύσιος εἰδικὰ γιὰ τὴ διαίρεση τῶν Ρωμαίων σὲ τάξεις γράφει: «Ἐγένοντο δὲ συμμορίας ἕξ, ἃς

καλοῦσι Ρωμαῖοι κλάσεις κατὰ τὰς ἑλληνικὰς ἐπικλήσεις παρονομάσαντες, ὃ γὰρ ἡμεῖς ρῆμα προστακτικῶς σχηματίζοντες ἐκφέρομεν κάλει, τοῦτ᾽ ἐκεῖνοι λέγουσι κάλα (cala), καὶ τὰς καλέσεις τὸ ἀρχαῖον ἐκάλουν κλάσεις (clases)».

Ὁ Mommsen προσδιορίζοντας σαφέστερα τὶς πηγὲς δανεισμοῦ ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἐπιδίωξη τῆς Ρώμης γιὰ ἐκσυγχρονισμὸ τῆς νομοθεσίας της συνεχίζεται καὶ μετὰ τὴν κατάλυση τῆς βασιλείας. Ἀκριβῶς ἡ αὐθαιρεσία, μὲ τὴν ὁποία ρύθμιζε τὶς διαφορὲς τῶν πολιτῶν ἡ ἀριστοκρατία, ἡ ὁποία εἶχε ἐπικρατήσει, στάθηκε ἡ ἀφορμὴ γιὰ μακροχρόνιες ἔριδες καὶ ταραχὲς στὴ Ρώμη. Ὡς μεγαλύτερη πρόκληση ἐπισημαίνεται ἡ ἐκδίκαση τῶν ὑποθέσεων μὲ βάση τὴν προφορικὴ παράδοση καὶ ὄχι γραπτοὺς νόμους. Ἔτσι τὰ περιθώρια γιὰ ἀπονομὴ δικαιοσύνης κατὰ τὸ δοκοῦν μεγάλωναν μὲ συνέπεια τὴν ἐπιδείνωση τῆς διχοστασίας.

Κάποτε οἱ ἀντιμαχόμενες μερίδες συνειδητοποίησαν τὶς ἐπιβλαβεῖς ἐπιπτώσεις τῆς ἀπουσίας γραπτῆς νομοθεσίας καὶ συμφώνησαν νὰ συνεργασθοῦν γιὰ τὴ σύνταξη καὶ δημοσίευση γραπτοῦ δικαίου. Πρὸς ἐπίτευξη τοῦ σκοποῦ τούτου ἔστειλαν τρεῖς ἐκπροσώπους τους στὴν Ἑλλάδα, τὸ 454 π.Χ., γιὰ νὰ μελετήσουν ἐπὶ τόπου τὴν ἑλληνικὴ νομοθεσία καὶ ἰδιαίτερα τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος.

Ἂν καὶ ἡ ἀποστολὴ πρεσβείας μαρτυρεῖται ἀπὸ ἀρχαίους συγγραφεῖς, Ἕλληνες καὶ Ρωμαίους, πολλοὶ δὲν ἀσπάζονται τὴ γνώμη γιὰ τὴν πιστὴ ἀντιγραφὴ οὔτε γιὰ πλατύτερη ἀπομίμηση τοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου ἀπὸ τοὺς ἐκπροσώπους τῆς Ρώμης. Κατὰ μία ἐκδοχὴ οἱ Ρωμαῖοι πρέσβεις μετὰ διετῆ παραμονὴ στὴν Ἑλλάδα ἐπανέρχονται στὴ Ρώμη, ὅπου μαζὶ μὲ ἑπτὰ ἄλλους διορίζονται, γιὰ νὰ συντάξουν τὴ νέα νομοθεσία. Τὸ νομοθετικὸ ἔργο τῶν δέκα ἀνδρῶν (decemvirorum), ποὺ ἀποκαλοῦνται νομοθέτες, βασίζεται στὴν ἑλληνικὴ νομοθεσία, ἂν μὴ σὲ μεταφύτευση τῶν νόμων τοῦ Σόλωνος στὴ Ρώμη.

Κατ᾽ ἄλλη ὅμως ἄποψη οἱ ὁμοιότητες μεταξὺ τῶν δύο νομοθεσιῶν ἑρμηνεύονται ὡς ἀπότοκοι τῆς πανάρχαιας φυλετικῆς συγγένειας τῶν δύο λαῶν καὶ τῶν κοινῶν σπερμάτων πολιτισμοῦ. Δοθέντος ἄλλως τε ὅτι ἡ μαρτυρία τόσο γιὰ τὸν Ἕλληνα διερμηνέα Ἑρμόδωρο, τὸν ὁποῖο οἱ Ρωμαῖοι τίμησαν μὲ ἀνδριάντα στὴν Ρώμη, ὅσο καὶ γιὰ τὴν πρεσβεία εἶναι ἀσφαλὴς καὶ ὅτι οἱ Ρωμαῖοι σέβονται τὰ πατροπαράδοτα ἤθη καὶ ἔθιμα, δὲν φαίνεται νὰ εὐσταθοῦν ἀπόλυτα οὔτε ἡ πρώτη ἐκδοχὴ οὔτε ἡ δεύτερη. Πιθανότητα μεγαλύτερη συγκεντρώνει μιὰ τρίτη συμβιβαστική, κατὰ τὴν ὁποία τὰ ἑλληνικὰ πρότυπα προσαρμόσθηκαν στὴν ἐπίμικτη κληρονομιὰ τῶν Ρωμαίων, ὥστε αὐτούσια ἑλληνικὰ δάνεια νὰ σπανίζουν ἢ νὰ διατηροῦνται σὲ περιπτώσεις, ὅπου ὑπῆρχαν κενὰ στὴ ρωμαϊκὴ νομοθεσία. Ὁ Ἀρριανὸς ἐξιστορεῖ μὲ σαφήνεια: «Καὶ μὴν τῶν νόμων, οὓς ἐν ταῖς δώδεκα δέλτοις τὰ πρῶτα ἐγράψαντο (οἱ Ρωμαῖοι) τοὺς πολλοὺς εὕροις ἂν παρ᾽ Ἀθηναίων λαβόντας». Ὁ δὲ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς προσθέτει: «Ὅτε πρῶτον ἐφάνη Ρωμαίοις πάντας τοὺς πατρικοὺς θεσμούς τε καὶ νόμους ἅμα τοῖς ἐπει-

σάκτοις ἐν ἀγορᾷ θεῖναι φανερούς». Καὶ καταλήγει: «Ἔκ τε τῶν πατρίων ἠθῶν καὶ ἐκ τῶν ἑλληνικῶν νόμων, οὓς ἐκόμισαν οἱ πρέσβεις, ἐκλεξαμένοι τὰ κράτιστα καὶ τῇ Ρωμαίων πόλει πρόσφορα νομοθετεῖν».

Εὐεξήγητη ἀποδεικνύεται ἡ ἐπίδραση τῶν Ἑλλήνων στὴν κοινωνικὴ ζωὴ τῶν Ρωμαίων. Πράγματι, χάρη στὶς πρώϊμες ἐμπορικὲς ἀνταλλαγὲς μὲ τοὺς Ἕλληνες, πρὸ πάντων τῆς Κύμης καὶ τῆς Σικελίας, ἔχουν συνάψει καὶ δάνεια ζωτικῆς σημασίας.

Ἐκπληκτικὴ εἶναι ἡ ὁμοιότητα τοῦ ἀττικοῦ καὶ ρωμαϊκοῦ μέτρου, τὴν ὁποία δὲν θεωροῦν ὡς συμπτωματικὴ ἀλλὰ ὡς ἀπόδειξη ὅτι τὰ ἑλληνικὰ μέτρα καὶ σταθμὰ χρησίμευαν γιὰ τὴ ρύθμιση τῶν ρωμαϊκῶν. Ἡ μελέτη τῆς ὁρολογίας μὲ κάποιες ἐξαιρέσεις συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς προελεύσεως ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα, ἂν δὲν πρόκειται γιὰ μετάφραση ἑλληνικῶν ὅρων. Στὴν πρώτη περίπτωση ἀνήκουν οἱ λέξεις amphora ἀπὸ *ἀμφορεύς*, modius ἀπὸ *μέδιμνος*, congius ἀπὸ *χοεύς*, hemina ἀπὸ *ἡμίνα*, ἀντίστοιχη τῆς ἀττικῆς κοτύλη, cyathus ἀπὸ *κύαθος*. Ὡς παράδειγμα τῆς δεύτερης περιπτώσεως προσκομίζεται ἡ λέξη acetabulum, ποὺ εἶναι μετάφραση τῆς *ὀξύβαφον*. Ὁ Mommsen βλέπει συγκερασμὸ καὶ ἀλληλεπίδραση λέγοντας ὅτι, ὅπως οἱ Ρωμαῖοι ἔλαβαν ἀπὸ τὶς δωρικὲς καὶ χαλκιδικὲς ἀποικίες τῆς Σικελίας τοὺς ὅρους *νόμος* (numus ἢ (nummus) *ἡμίνα* καὶ μὲ τὴν ἑλληνικὴ σημασία, ἔτσι καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς Σικελίας παρέλαβαν ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους τὶς ὀνομασίες λίτρα, τριάς, τετράς, ἑξάς, οὐγκία (libra, triens, quadrans, sentans, uncia), ποὺ βρίσκονται στὴν κοινὴ γλώσσα τῶν Ἑλλήνων τῆς περιοχῆς ἤδη ἀπὸ τὸν Ε΄ αἰώνα π.Χ.

Ἐπὶ Σερβίου Τυλλίου ἀναφέρεται καὶ ἡ εἰσαγωγὴ στὴ Ρώμη τοῦ ἑλληνικοῦ νομισματικοῦ συστήματος. Ὁ Σέρβιος ἀποβαίνει ὁ Φείδων καὶ Σόλων τῶν Ρωμαίων.

Ἀντιλαμβάνεται ἔγκαιρα ὅτι δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς διατιμήσεως (census) χωρὶς κανονικὸ σύστημα μέτρων καὶ σταθμῶν. Γι᾽ αὐτό, κατὰ τὴν παράδοση χάραξε ἔντυπο νόμισμα, ἀφοῦ κανόνισε στοὺς Ρωμαίους βάρη καὶ σταθμά. Ἀλλὰ ὁ κανονισμὸς κατὰ τὸ Σολώνειο σύστημα πραγματοποιεῖται βραδύτερα ἀπὸ τοὺς δεκάρχες, ποὺ πιστεύεται ὅτι χάραξαν τὸ πρῶτο Ρωμαϊκὸ νόμισμα.

Οἱ Ρωμαῖοι δὲν μένουν ἀνεπηρέαστοι οὔτε στὴ Χρονολογία, μολονότι ἐνωρίτατα ἔχουν ἐπινοήσει σύστημα. Τοῦτο φανερώνει ἡ ἔναρξη τοῦ παλαιοῦ ρωμαϊκοῦ ἔτους ἀπὸ τὴν ἄνοιξη ἢ τὸ μήνα Μάρτιο καὶ ἡ διαίρεσή του σὲ δέκα μῆνες μὲ μεταγενέστερη προσθήκη δύο ἢ τριῶν, καθὼς καὶ οἱ ὀνομασίες τους, ποὺ ἐτυμολογοῦνται ἀπὸ τὴν λατινική. Τὰ ὀνόματα τῶν δέκα ἀρχαίων ρωμαϊκῶν μηνῶν εἶναι Martius, Aprilis, Maius, Junius, Quintilis (ὕστερα Julius), Sextilis (ὕστερα Augustus), September, October, November, December. Σ᾽ αὐτοὺς προστέθηκαν ὁ Januarius καὶ ὁ Februarius καὶ δέκατος τρίτος ὁ ἐμβόλιμος Mercedonius. Ὡστόσο

ἡ Χρονολογία ρυθμίζεται κατὰ τρόπο ἑλληνικὸ μὲ σύγκριση τοῦ ἡλιακοῦ καὶ σεληνιακοῦ ἔτους, μὲ παρεμβολὴ ἐμβολίμων μηνῶν πρὸς ἐξίσωση τοῦ πολιτικοῦ μὲ τὸ φυσικὸ ἔτος, μὲ τὴν παραλαβὴ κυκλικῶν περιόδων ἀπὸ δύο, τέσσερα καὶ περισσότερα ἀκόμη ἔτη, μὲ τὴν ἀπαρίθμηση τοῦ χρόνου κατὰ lustra, ἤτοι τετραετηρίδες, κατὰ τὶς ὁποῖες πραγματοποιόταν νέα ἀπαρίθμηση καὶ κατάταξη τῶν πολιτῶν σὲ τάξεις. Προφανέστατα τὸ χρονικὸ τοῦτο διάστημα ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὶς Ὀλυμπιάδες τῶν Ἑλλήνων. Ἐξ ἄλλου καὶ ἡ Χρονολογία, ἡ ὁποία στηρίζεται στὴ θητεία τῶν ὑπάτων (consules), ἔχει τὴν ἀντιστοιχία της στὴν ἑλληνικὴ τῶν ἐπωνύμων ἀρχόντων ἢ τῶν ἱερειῶν ἢ τῶν ἐφόρων καὶ ἄλλων ἀρχόντων.

Ἐπίσης κοινὰ σημεῖα Χρονολογίας Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων εἶναι ἡ ἀπαρίθμηση τοῦ χρόνου κατὰ σεληνιακὰ ἔτη καὶ μῆνες, ἡ διαίρεση τῶν μηνῶν σὲ μέρη ἀνάλογα πρὸς τὶς φάσεις τῆς σελήνης, ἡ διάκριση τῶν μηνῶν σὲ κοίλους (menses cavos) καὶ πλήρεις (plenos) ἀπὸ 29 καὶ 30 ἡμέρες.

Οἱ Ἕλληνες μὲ μόνο στοιχεῖο τὴν τροχιὰ τοῦ ἥλιου στὸν οὐρανὸ εἶχαν κατορθώσει νὰ ὑπολογίζουν τὴν ὥρα καὶ τὸ γεωγραφικὸ πλάτος, ἐφευρίσκοντας τὰ ὡρολόγια, ποὺ ἔστηναν στοὺς δημόσιους χώρους. Οἱ Ρωμαῖοι ἔσπευσαν νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ἐφεύρεση, πρὶν ἀκόμη ἐμβαθύνουν στὴν ἰδιότυπη λειτουργία καὶ χρήση. Διότι ὁ ἡλιακὸς δίσκος τοῦ ὡρολογιοῦ, ποὺ κατασκευαζόταν μὲ αὐστηροὺς κανόνες τῆς γνωμονικῆς, λειτουργοῦσε ἀποκλειστικὰ μὲ βάση τὸ γεωμετρικὸ πλάτος τῆς συγκεκριμένης πόλεως, ἡ ὁποία δεχόταν τὸ γνώμονα. Ἀγνοώντας τὴν ἀνυπέρθετη προϋπόθεση οἱ Ρωμαῖοι μετέφεραν στὴ Ρώμη τὸ ἡλιακὸ ὡρολόγιο τῆς Κατάνης μὲ ἀποτέλεσμα γιὰ ἕναν περίπου αἰώνα νὰ χρησιμοποιοῦν ἐσφαλμένη ὥρα λόγῳ τῆς διαφορᾶς γεωγραφικοῦ πλάτους μεταξὺ Ρώμης καὶ Κατάνης κατὰ τέσσερες καὶ πλέον βαθμούς.

Ἡ ἑλληνικὴ ἐπίδραση διαπιστώνεται καὶ στὶς καθημερινὲς ἀναγκαῖες γιὰ τὴ ζωὴ ἐνασχολήσεις τῶν Ρωμαίων, ἂν καὶ δὲν ὑπῆρχε ἄγνοια τεχνῶν καὶ γενικὰ ἐπαγγελμάτων στὴ Ρώμη. Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ Νουμᾶς εἶχε ὀργανώσει τοὺς τεχνίτες τῆς Ρώμης συντεχνιακά, αὐλητές, χρυσοχόοι, ξυλουργοί, βαφεῖς, βυρσοδέψες, ὑποδηματοποιοί, χαλκεῖς, κεραμοποιοί. Τὸ γεγονὸς τοῦτο μαρτυρεῖ ἀξιόλογη βιοτεχνία. Φυσικά, μετὰ τὴν ἀνάπτυξη ἐμπορικῶν σχέσεων μὲ τοὺς Ἕλληνες σημειώθηκε στὴ Ρώμη καὶ πρόοδος βιοτεχνικὴ καὶ καλλιτεχνική. Διότι στὴ Ρώμη εἰσῆλθαν ὄχι μόνο νέες πρῶτες ὕλες ἢ προϊόντα ἀλλὰ καὶ ἔργα τέχνης ἄγνωστης πρωτύτερα καὶ τελειότερης. Ἐνδιαφέροντα νέα εἴδη ἀποτελοῦν τὸ λινάρι, ἡ πορφύρα, τὸ ἐλεφαντοστοῦν, τὸ θύος κ. ἄ., ποὺ διατήρησαν στὴ λατινικὴ τὰ ὀνόματά τους, linum, purpura, thus....

Πάντως περισσότερο εὐεργετικὴ ἀποκαλύπτεται ἡ συμβολὴ τῶν Ἑλλήνων στὴν ἀρχιτεκτονική. Κατὰ τὸν Mommsen ἡ οἰκοδομικὴ τῶν Ρωμαίων πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπικοινωνία τους μὲ τοὺς Ἕλληνες περιορίζεται σὲ ξύλινες καλύβες, περι-

φράγματα καὶ ἐπικαλύμματα, σωροὺς ἀπὸ χώματα καὶ λίθους, ἡ δὲ χρήση λίθων στὴν οἰκοδομικὴ διαδίδεται μετὰ τὰ πρότυπα καὶ τὰ τελειότερα ὄργανα τῶν Ἑλλήνων. Εὔλογα ὁ Γερμανὸς ἱστορικὸς κατατάσσει στὰ ἑλληνικὰ δάνεια καὶ τὴ χρήση τοῦ σιδήρου καὶ τὰ ἐργαλεῖα ἀπὸ χάλυβα βασιζόμενος στὴν ἐτυμολογία τῶν λατινικῶν ὅρων calex-calicare ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ *χάλυψ*, machina - *μηχανή,* gnoma - *γνώμων*, clathria - *κλῆθρα* κλπ.

Ἐπὶ πλέον οἱ πανάρχαιοι τάφοι, ποὺ ὑπάρχουν στὴν Καιρέα (Ἀγύλλα) καὶ στὸ Ἄλσιο, καθὼς καὶ οἱ ἀρχαιότεροι στὴν Πραινεστό, πανόμοιοι μὲ τοὺς θησαυροὺς τοῦ Ὀρχομενοῦ, τὰ τείχη τῆς τυρρηνικῆς πόλεως Πύργων, τοπωνύμιο ποὺ ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὸν ὅρο τείχη, τὰ ὁποῖα ἐδῶ εἶναι τῆς ἴδιας τεχνοτροπίας μὲ ἐκεῖνα τῆς Τίρυνθος, τὸ οἰκοδόμημα στὰ τείχη τῆς πόλεως Τούσκλου, τὸ οἴκημα Tullianum στὴ Ρώμη, στοὺς πρόποδες τοῦ Καπιτωλίου, οἱ πύλες τῆς πόλεως Ἁρπίνας, χτισμένες κατὰ τὸν ἴδιο ρυθμὸ μὲ ἐκεῖνον τῶν πυλῶν τῶν Μυκηνῶν ἢ ἡ ὁμοιότητα τῆς κατασκευῆς τῶν ὑπογείων ὀχετῶν τῆς Κωπαΐδος καὶ τῆς Ἀλβανῆς λίμνης στὴν Ἰταλία, ἐκλαμβάνονται εἴτε ὡς αὐθεντικὰ δημιουργήματα Ἑλλήνων ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς ἢ ἀπομιμήσεις μεταγενεστέρων χρόνων.

Στὶς ἐκφάνσεις τῆς ἑλληνικῆς παρουσίας στὴ χερσόνησο τῶν Ἀπεννίνων ἐντάσσεται καὶ ὁ τυρρηνικὸς ναός, ποὺ φέρεται ὡς διαφορετικὸ εἶδος ἑλληνικῶν ναῶν.

Οἱ Ἕλληνες ἐπιδροῦν καὶ στὸν τομέα τῆς μουσικῆς. Τὴν εἰσαγωγὴ στὴ Ρώμη τῆς ἑλληνικῆς ἑπτάχορδης λύρας μὲ τὸ παρεφθαρμένο Ἑλληνικὸ ὄνομα fides (ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ λέξη σφίδη=ἔντερο) ἀναφέρει ὁ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεύς, ὁ ὁποῖος περιγράφοντας τὴν ἀρχαιότατη καὶ μεγάλη γιορτὴ τῶν Ρωμαίων παρατηρεῖ ὅτι ἀκολουθοῦσαν στὴν πομπὴ «καὶ κιθαρισταὶ λύρας ἑπταχόρδους ἐλεφαντίνας, καὶ τὰ λεγόμενα βάρβιτα κρέκοντες, ὧν παρὰ μὲν Ἕλλησιν ἐκλέλοιπεν ἡ χρῆσις ἐπ᾽ ἐμοῦ, πάτριος οὖσα, παρὰ δὲ Ρωμαίοις ἐν ἁπάσαις φυλάττειν ταῖς ἀρχαίαις θνηπολίαις». Τὴ χρήση τῆς λύρας στὴ λατρεία ἐπιμαρτυροῦν ὁ Κικέρων κἄ.

Ὁ δὲ Mommsen συνάγει τὴν ἑλληνικὴ μουσικὴ ἐπίδραση στοὺς Ρωμαίους ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι κανένα ἴχνος μουσικῆς, ἡ ὁποία ἀνήκει στοὺς Καρχηδονίους ἢ στοὺς Τυρρηνούς, ποὺ κατοικοῦν στὴν Καιρέα, δὲν συναντᾶ κατὰ τὴν ἔρευνά του. Ἀντίθετα διαπιστώνει τὴν ὕπαρξη πολλῶν ἑλληνικῶν. Ἐξ ἄλλου ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους ἡ λύρα δὲν χαρακτηρίζεται ὡς ἐγχώριο μουσικὸ ὄργανο, ὅπως ἡ tibia (αὐλός), ἀλλὰ ξένο.

Ἡ εἰσροὴ ἑλληνικῶν στοιχείων γίνεται ὁλοένα αἰσθητότερη. Ἑλληνικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα εἰσχωροῦν στὴν οἰκογενειακὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ τῶν ἄλλοτε αὐστηρὰ συντηρητικῶν, πιστῶν στὰ πάτρια Ρωμαίων. Ἤδη στοὺς χρόνους τῶν Ταρκυ-

νίων ἐπικρατεῖ ἡ ἑλληνικὴ συνήθεια τῆς ταφῆς τῶν νεκρῶν μὲ συνοδεία ἀγγείων καὶ ἄλλων σκευῶν. Ἐπίσης συνιστᾶ ἑλληνικὴ ἐπίδραση ἡ ἀνέγερση σὲ δημόσιους χώρους ἰδιωτικῶν μνημείων, προτομῶν, ἀνδριάντων, πρὸς τιμὴ ἐπισήμων ἀνδρῶν. Κατὰ τὴν ἐπικρατέστερη ἄποψη εἰσηγητὴς εἶναι ὁ Ἄππιος Κλαύδιος Καῖκος μὲ τὴν ἀνάρτηση τὸ 312 π.Χ. στὸ ναὸ τῆς Bellonae ἀσπίδων χρυσῶν, οἱ ὁποῖες ἔφεραν τὰ ὀνόματα καὶ ἀξιώματα τῶν προγόνων του.

Ἕνα πολεμικὸ ἐπεισόδιο πιστεύεται ὅτι ἔχει συμβάλει στὴ διακόσμηση ὁδῶν καὶ πλατειῶν μὲ ἀνδριάντες διακεκριμένων ἀνδρῶν. Μάλιστα ἡ ἀρχὴ γίνεται μὲ ἀπότιση φόρου τιμῆς σὲ Ἕλληνες. Συγκεκριμένα, ἐξ αἰτίας τῆς παρατάσεως τῶν Σαμνιτικῶν πολέμων, ποὺ εἶχαν προκαλέσει μεγάλες ἀπώλειες, οἱ Ρωμαῖοι ἀναγκάζονται νὰ ἐρωτήσουν τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν. Αὐτὸ δὲ ἀπάντησε ὅτι πρέπει νὰ στήσουν ἀνδριάντες στὸν ἀνδρειότερο καὶ σοφώτερο ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες. Ἔτσι μὲ ἀπόφαση τῆς Συγκλήτου στήθηκαν στὴν ἀγορὰ οἱ μορφὲς τοῦ Πυθαγόρα καὶ τοῦ Ἀλκιβιάδη. Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει: Invenio et Pythagorae et Alcibiadi in cornibus comiti positas, cum bello Samniti Apollo Pythius jussisset fortissimo Graiae gentis et alteri sapientissimo simulacra celebri loro dicari.

Κατ᾽ ἔθιμο ἑλληνικὸ καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἀπὸ τὸ 293 π.Χ. στολίζουν μὲ κλαδὶ φοίνικα τοὺς ἡνίοχους, ποὺ νικοῦν στὸ ἱπποδρόμιο, οἱ δὲ θεατὲς τῶν ἀγώνων φοροῦν στὸ κεφάλι στεφάνι. Ἡ πληροφορία τοῦ Τίτου Λιβίου εἶναι σαφής: Eodem anno (461 a.u.c.) coronati primum ob res bene gestas Iudos Romani spectarunt, palmaeque tum primum traslato e Graecia more victoribus datae.

Ὁ ἑλληνικὸς τρόπος ζωῆς διεισδύει βαθύτερα. Ἐνῶ παλαιότερα οἱ Ρωμαῖοι, ὅπως καὶ οἱ Ὁμηρικοὶ Ἕλληνες, συνήθιζαν νὰ τρῶνε καθιστοί, ἤδη ποσαρμόζονται στὴ νέα συνήθεια τῶν Ἑλλήνων τρώγοντας ξαπλωμένοι. Κατὰ συνέπεια εἰσάγονται καὶ τὰ τρικλίνια καὶ ἡ ἐκλογὴ τοῦ συμποσιάρχου, ποὺ ὁρίζει τὰ τραγούδια τοῦ συμποσίου, τὴν ἀνάμειξη τοῦ οἴνου καὶ τοῦ νεροῦ, ἡ ὁποία καταλήγει στὴ δημιουργία τοῦ νεοελληνικοῦ ὅρου κρασί, καὶ τὴν ποσότητα, ποὺ ἔπρεπε νὰ πίνουν οἱ συνδαιτυμόνες. Ὁ Κικέρων σημειώνει: Fit sermo inter eos et invitatio ut graeca more biberetur.

Μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου ἡ Ρώμη δίνει τὴν ἐντύπωση πόλεως ἑλληνικῆς, διότι ἐπὶ πλέον καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα ἀποβαίνει ὄργανο καθημερινῆς συνομιλίας. Ὡς πρὸς τὴν ἑλληνικὴ ὄψη τῆς Ρώμης ὁ Boyancé φρονεῖ ὅτι μεγάλο μέρος τῶν κατοίκων της ἦταν ὁπωσδήποτε ἑλληνικῆς καταγωγῆς καὶ ὅτι τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα χρησιμοποιοῦσε ἡ ἀνώτερη ρωμαϊκὴ κοινωνία. Ἀλλὰ ὁ J. Kramer διακηρύσσει ὅτι ἡ γνώμη, κατὰ τὴν ὁποία μόνο τὸ μορφωμένο ρωμαϊκὸ κοινὸ ἔχει βαθύτερες γνώσεις τῆς ἑλληνικῆς, ἔρχεται σὲ πλήρη ἀντίθεση πρὸς τὶς πηγές. Ὡς τεκμήριο φέρει τὴν Cena Trimalchionis, ἡ ὁποία προϋποθέτει διγλωσσία στὰ κατώτερα στρώματα τοῦ ρωμαϊκοῦ πληθυσμοῦ.

Ἔτσι ἀναγνωρίζει τὸν δίγλωσσο χαρακτήρα τῆς Ρώμης. Καὶ στὸ «Σατυρικὸν» τοῦ Πετρωνίου διακρίνει παρόμοια διγλωσσία τῆς Νότιας Ἰταλίας.

Κατὰ τὸν Brenous οἱ ἀρχαιότερες ἑλληνικὲς ἐγκαταστάσεις χρονολογοῦνται ἤδη ἀπὸ τὸν Τρωϊκὸ πόλεμο. Ὅλη δὲ ἡ κάτω Ἰταλία ἢ Μεγάλη Ἑλλὰς σχηματίζει μία ἑλληνικὴ ἀποικία μὲ τὶς πόλεις Κύμη, Βενεβεντός, Σύβαρις, Κρότων, Τάρας, Ρήγιον κλπ. Τὸ ἴδιο συμβαίνει στὴ Σικελία μὲ τὶς πόλεις Μεσσήνη, Συρακοῦσαι, Κατάνη, Λεόντιον, Ἱμέρα, Γέλα, Ἀκράγας, ποὺ κατοικοῦνται ἀπὸ Ἕλληνες μετανάστες. Ἐξ ἄλλου, συνεχίζει ὁ Brenous, στὸ Κανύσιον, ποὺ ἵδρυσαν οἱ Ἀργεῖοι, ὅπως καὶ γενικὰ στὸ ἡμιελληνικὸ ἔδαφος τῆς Ἀπουλίας, ὅπου εἶναι ἡ γενέτειρα τοῦ Ὁρατίου, ἡ ὁμιλουμένη γλώσσα ἀποτελοῦσε κράμα ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς (Canusini more bilinguis), καθὼς καὶ στὸ Βρύττιον, τοῦ ὁποίου τοὺς κατοίκους ὁ Ἔννιος ὀνομάζει δίγλωσσους, ἐξ αἰτίας ἴσως τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματός τους, ποὺ εἶχε προκύψει ἀπὸ στοιχεῖα ἑλληνικὰ καὶ ὀσκικὰ σὲ ἴση ἀναλογία.

Ὁ Väänänen διατυπώνει τὴ γνώμη, ὅτι ἡ ἐπαφὴ μὲ τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμὸ ἀποκτᾶ κεφαλαιώδη σπουδαιότητα τόσο γιὰ τὸν τρόπο ζωῆς ὅσο καὶ γιὰ τὴ γλώσσα τῶν Ρωμαίων. Εἰδικὰ τὴ γλώσσα κατατάσσει στοὺς πρωταρχικοὺς μάρτυρες τῆς ἑλληνικῆς προσφορᾶς ὁ Marouzeau, ἐπισημαίνοντας τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ γράμματα τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου ὀφείλονται στὴ γραφὴ τῶν Ἑλλήνων ἀποίκων καὶ ἱδρυτῶν τῆς Κύμης, τουλάχιστο στὴν ἀρχικὴ μορφὴ καὶ χρήση τους.

Δεῖγμα τοῦ ἑλληνικοῦ τούτου ἀλφαβήτου, θεωρεῖται τὸ σωζόμενο σὲ λήκυθο, ἡ ὁποία βρέθηκε στοὺς ἀρχαίους τάφους τῆς Καιρέας. Γιὰ τὸν χρόνο ὅμως, κατὰ τὸν ὁποῖο τὸ ἑλληνικὸ ἀλφάβητο διαθόθηκε στὴν ἰταλικὴ χερσόνησο, οἱ ἀπόψεις ποικίλλουν. Ἡ χρήση τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου, ὅπως ἀναφέρει ὁ Τάκιτος, χρονολογεῖται ἀπὸ τὴν ἐμφάνιση τοῦ Εὐάνδρου: Aborigines Arcade ab Evandro didicerunt litteras, et forma litteris Latinis quae veterrimis. Ὡστόσο ὁ ἴδιος ὁ Τάκιτος διατείνεται ὅτι οἱ Τυρρηνοὶ παρέλαβαν τὸ ἀλφάβητο ἀπὸ τὸν Δημάρατο τὸν Κορίνθιο κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ταρκυνίου τοῦ πρεσβυτέρου. Ἴσως στὸ συμπέρασμα αὐτὸ κατέληξε ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸν Κλαύδιο, ποὺ ἔγραψε ἱστορία τῶν Τυρρηνῶν καὶ εἶχε ἐπιχειρήσει μεταρρύθμιση τοῦ ρωμαϊκοῦ ἀλφαβήτου. Ἀλλὰ ἡ μαρτυρία τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως, ποὺ καταχωρίζει στὸ κείμενό του παράδοση, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Ρωμύλος ἔστησε ἄγαλμά του καὶ ἔδωσε ἐντολὴ νὰ χαράξουν ἐπιγραφὴ μὲ ἑλληνικὰ γράμματα, ἀφιέρωμα στὶς πράξεις του, ἀνεβάζει τὴ γνώση τοῦ ἀλφαβήτου ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους σὲ πολὺ παλαιότερη ἐποχή.

Γενικὰ ἡ διαπίστωση ὑπάρξεως γραπτῶν μνημείων στοὺς χρόνους τῶν Ταρκυνίων εἶναι καθοριστικὴ γιὰ τὴν ἐξάπλωση τῆς γνώσεως τῆς γραφῆς, ἔστω καὶ ἂν ἡ ἀπαρχὴ ἐνδέχεται νὰ προηγεῖται. Τὰ πρώιμα αὐτὰ γραπτὰ μνημεῖα ἀποτελοῦν κυρίως συμβάσεις ἢ συνθῆκες. Στὸν Ταρκύνιο ἀποδίδουν τὴ συνθήκη

μεταξὺ Ρώμης καὶ Γαβέων, γραμμένη στὸ δέρμα τοῦ θύματος: «Τούτων ἐστὶ τῶν ὁρκίων μνημεῖον ἐν Ρώμῃ κείμενον ἐν ἱερῷ Διὸς Πιστίου, ὃν Ρωμαῖοι Σάγκτον καλοῦσιν, ἀσπὶς ξυλίνη βύρση βοεία περίτονος τοῦ σφαγιασθέντος ἐπὶ τῶν ὁρκίων τότε βοός, γράμμασιν ἀρχαϊκοῖς ἐπιγεγραμμένη τὰς γενομένας αὐτοῖς ὁμολογίας».

Εὐγλωττότερη εἶναι ἡ ἑπόμενη ἐπιγραφή: «Αὕτη διέμεινεν ἡ στήλη μέχρι τῆς ἐμῆς ἡλικίας ἐν τῷ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερῷ κειμένη, γραμμάτων ἔχουσα χαρακτῆρας ἑλληνικῶν, οἷς τὸ παλαιὸν ἡ Ἑλλὰς ἐχρᾶτο. Ὃ καὶ αὐτὸ ποιήσαιτ' ἄν τις οὐ μικρὸν τεκμήριον τοῦ μὴ βαρβάρους εἶναι τοὺς οἰκήσαντας τὴν Ρώμην οὐ γὰρ ἂν ἑλληνικοῖς ἐχρῶντο γράμμασιν ὄντες βάρβαροι».

Ὁπωσδήποτε ἡ χρήση τῆς ἑλληνικῆς γραφῆς δὲν σημαίνει καὶ ἄψογη ἑλληνομάθεια τῶν Ρωμαίων τῆς πρώϊμης ἱστορικῆς περιόδου. Διότι τότε δὲν θὰ εἶχε νόημα ἡ παρουσία διερμηνέων στὴ Ρώμη, ὅπως τοῦ Ἑρμοδώρου τοῦ Ἐφεσίου γιὰ τὴν ἐξήγηση τῶν ἑλληνικῶν νόμων. Ἡ γνώση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας διαδίδεται πλατύτερα ὅσο ἡ ἐπικοινωνία Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων γίνεται πυκνότερη καὶ πολλαπλούστερη. Καὶ πάλι οἱ ἀτέλειες διατηροῦνται γιὰ πολὺ καιρό: «Ρωμαῖοι φωνὴν μὲν οὔτ' ἄκρως βάρβαρον οὔτ' ἀπηρτισμένως ἑλλάδα φθέγγονται, μικτὴν δέ τινα ἐξ ἀμφοῖν, ἧς ἔστιν ἡ πλείων αἰολίς. Τοῦτο μόνον ἀπολαύσαντες ἐκ τῶν πολλῶν ἐπιμίξεων, τὸ μὴ πᾶσι τοῖς φθόγγοις ὀρθοεπεῖν». Αὐτὸ μαρτυρεῖται καὶ γιὰ τὸν γ΄ αἰώνα π.Χ. Ὁ λόγος, ποὺ ἐκφωνήθηκε ἑλληνικὰ ἀπὸ τὸν πρεσβευτὴ τῆς Συγκλήτου Λεύκιο Ποστούμιο στὸν Τάραντα, εἶχε προκαλέσει τὰ εἰρωνικὰ σχόλια τῶν Ταραντίνων. Ἀλλὰ ἡ μαρτυρία ὅτι ὁ πρεσβευτὴς τοῦ Πύρρου Κινέας τὴν ἴδια ἐποχὴ ἀγορεύει ἑλληνικὰ στὴ Σύγκλητο, χωρὶς διερμηνέα, ἐμφανίζει τοὺς συγκλητικοὺς νὰ κατανοοῦν τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα. Ἐξ ἴσου εἶναι ἀληθινὸ ὅτι ἤδη τὸν προηγούμενο αἰώνα, δ΄ π.Χ., οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἀγνοοῦν τὴν ἑλληνικὴ γραμματεία. Τὸ διδακτικὸ ἠθικὸ ποίημα, ποὺ ἔγραψε ὁ Ἄππιος Κλαύδιος, ὁ ἐπικαλούμενος Καῖκος, τιμητὴς τὸ 312, ὕπατος τὸ 307 καὶ 296 π.Χ., προϋποθέτει τὴ γνώση τῶν ὑποθηκῶν ἢ χρυσῶν ἐπῶν τοῦ Πυθαγόρα. Ὁ Mommsen τὸ χαρακτηρίζει ὡς πρωτόλειο ἑλληνίζουσας ρωμαϊκῆς ποιήσεως. Ὁ Παναίτιος τὸ ἐπαινεῖ, ἐνῶ στὸν Κικέρωνα φαίνεται πυθαγορικό: Mihi Appii Caeci carmen, quod valde Panaetius laudat epistola quadam... Pythagoricum mihi videtur.

Ἐξ ἄλλου οἱ πρῶτοι Ρωμαῖοι ἱστορικοὶ Κόιντος Φάβιος, ὁ ἐπικαλούμενος Πίκτωρ, καὶ ὁ Λεύκιος Κίγκιος, συγκλητικοὶ τοῦ γ΄ π.Χ. αἰώνα, ἔγραψαν τὶς ἱστορίες τους στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα. Οἱ λόγοι εἶναι προφανεῖς. Πρῶτον, διότι ἡ ἑλληνικὴ πρέπει νὰ ἦταν γνωστὴ στοὺς λογίους τουλάχιστον. Δεύτερον, διότι ἡ λατινικὴ δὲν εἶχε φθάσει σὲ σημεῖο καλλιέργειας, ποὺ ἀπαιτοῦσαν οἱ σπουδαῖες συγγραφές. Τὴ λατινικὴ ὡς γραπτὴ γλώσσα χρησιμοποίησε πρῶτος ὁ Κάτων ὁ

πρεσβύτερος (234-149 π.Χ.) κατὰ τὴ συγγραφὴ τῆς ρωμαϊκῆς ἱστορίας του. Βέβαια ἡ ἑλληνικὴ δὲν ἔπαυσε νὰ εἶναι γραπτὴ γλώσσα τῶν Ρωμαίων καὶ πολὺ ἀργότερα. Ὁ Γ. Ἀκίλιος γράφει Χρονικά, ὁ Ποστούμιος Ἀλβίνος ρωμαϊκὴ ἱστορία. Τὸν δεύτερο ὁ Πολύβιος χαρακτηρίζει «ὡς στωμύλον καὶ λάλον καὶ πέρπερον διαφερόντως». Ὁ περιώνυμος Σκιπίων ὁ Ἀφρικανὸς ἔγραψε ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Φίλιππο Ε΄ τῆς Μακεδονίας. Λόγῳ δὲ τοῦ θερμοῦ φιλελληνισμοῦ του κατηγορεῖται ἀπὸ τὸν Κ. Φάβιο, ὅτι στὴ Σικελία κατὰ τὴ διάρκεια τῶν προπαρασκευῶν γιὰ τὸν Ἀφρικανικὸ πόλεμο μὲ ἑλληνικὴ ἐνδυμασία καὶ ἑλληνικὰ ὑποδήματα περιδιάβαζε στὸ Γυμνάσιο σὲ συντροφιὲς λογίων Ἑλλήνων καὶ διάβαζε ἑλληνικὰ βιβλία. Ὁ Πόπλιος Σκιπίων ἑλληνομαθέστερος ἀπὸ τὸν πατέρα του γράφει ρωμαϊκὴ ἱστορία, ὅπως καὶ ὁ Ροντίλιος Ροῦφος, γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ Ἀθήναιος σημειώνει «τὴν ρωμαϊκὴν ἱστορίαν ἐκδεδωκὼς τῇ Ἑλλήνων φωνῇ» καὶ μνημονεύει ἐπανειλημμένως. Ὁ Λ. Λούκουλλος γράφει τὴν ἱστορία τοῦ Μαρσικοῦ πολέμου, ὁ Αὖλος Ἀλβίνος ρωμαϊκὴ ἱστορία, ὁ Κ. Αὐφίδιος ἱστορία ἑλληνική, ὁ Κορνήλιος Σύλλας μεταξὺ τῶν πολλῶν καὶ ἐπίγραμμα στὴν Ἀφροδίτη, ποὺ περισώθηκε στὴν ἑλληνικὴ Ἀνθολογία, ὁ Σέξτιος Νίγερ διάφορα ἠθικὰ καὶ φιλοσοφικά, ὁ Πλίνιος ὁ νεώτερος σὲ ἡλικία δέκα τεσσάρων χρόνων μία ἑλληνικὴ τραγωδία καὶ ἔπειτα ποικίλα ποιήματα, ὁ Κικέρων τὴν ἱστορία τῆς ὑπατείας του. Τὴν ἑλληνικὴ ὡς γραπτὴ γλώσσα χρησιμοποιοῦν καὶ αὐτοκράτορες. Ὁ Ἰούλιος Καίσαρ γράφει ἑλληνικὴ τραγωδία «ὁ Οἰδίπους», ἐγκώμια τοῦ Ἡρακλέους καὶ περὶ ἀναλογίας, ὁ Αὔγουστος τὴ ζωὴ καὶ τὶς πράξεις του σὲ ιγ΄ βιβλία καὶ τραγωδία Αἴαντος καὶ Ἀχιλλέως, ὁ Κλαύδιος εἴκοσι Τυρρηνικῶν καὶ ὀκτὼ βιβλία Καρχηδονικῶν, καθὼς καὶ ἑλληνικὲς ἱστορίες, ὁ Τιβέριος ἐπιγράμματα καὶ τέχνη ρητορική, ὁ Ἀδριανὸς τὴ ζωή του καὶ διάφορες μελέτες «εἰς τὸ μέτριον τοῦ λόγου ἀνειμένας καὶ οὐκ ἀηδῶς», κατὰ Φώτιον, ὁ Μ. Αὐρήλιος Ἀντωνίνος ὁ φιλόσοφος ἠθικὰ ὑπομνήματα «Τὰ εἰς ἑαυτὸν» κἄ.

Κατὰ τὴ διερεύνηση τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων ἔχει ἀπασχολήσει πολὺ ὁ συσχετισμὸς τῆς καταγωγῆς τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου καὶ συνολικὰ τῆς λατινικῆς γλώσσας. Ἡ τάση γιὰ ταύτιση ἢ ἄμεση ἐξάρτηση τοῦ ἑνὸς μὲ τὴν ἄλλη διαφαίνεται τόσο σὲ Λατίνους ὅσο καὶ σὲ ἀρχαίους Ἕλληνες συγγραφεῖς. Ὁ Κοϊντιλιανὸς γράφει: Aeolica ratione est sermo noster simillimus. Ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες ἀνάλογα ἐκφράζονται οἱ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεύς, Πλούταρχος, Τυραννίων. Ὁ τελευταῖος διατείνεται ὅτι ἡ λατινικὴ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα. Καὶ νεώτεροι ἐρευνητὲς ὑποστηρίζουν παρόμοιες ἀπόψεις ἢ καὶ τολμηρότερες, κατὰ τὶς ὁποῖες ὄχι μόνον τῆς λατινικῆς ἀλλὰ καὶ τῶν διαλέκτων τῶν αὐτοχθόνων τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας ἡ καταγωγὴ ἀνάγεται στὴν παραφθορὰ τῆς ἑλληνικῆς. Περισσότερο δὲ ἐντυπωσιάζει ὁ E. Gabba μὲ τὴν ἐνδιαφέρουσα μελέτη του, τὴν ὁποία ἐπιγράφει: *Ἡ λατινικὴ ὡς διάλεκτος*

τῆς ἑλληνικῆς. Προηγεῖται ὅμως ὁ W. Kroll, ποὺ ἀναφέρει ὅτι οἱ συγγραφεῖς Τυραννίων καὶ Βάρρων διαβεβαιώνουν ὅτι ἡ λατινικὴ εἶναι μία αἰολικὴ διάλεκτος τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας. Ἡ διάχυτη αὐτὴ πίστη ἐξηγεῖ καὶ τὴν ἐντυπωσιακὴ ἐξοικείωση τῶν Ρωμαίων μὲ τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα, τὴν ὁποία σπουδάζουν ἀπὸ τὴν παιδικὴ ἡλικία, δηλαδὴ προτοῦ ἐμπεδώσουν τὴ γνώση τῆς μητρικῆς λατινικῆς καὶ συνεπῶς εἰς βάρος της, ὅπως ἐπισημαίνει ὁ Egger βασιζόμενος μάλιστα σὲ λατινικὲς πηγές: A graeco sermone puerum incipere malo... quia disciplinis quoque graecis primus instituendus est, unde et nostrae fluxerunt. Non tamen hoc adeo superstitiose velim fieri, ut diu tantum loquatur graece aut discat, sicut plerisque moris est.

Ἡ ἑλληνικὴ ἐπίδραση, τῆς ὁποίας ἡ ἀφετηρία δὲν εἶναι γνωστὴ μὲ ἀκρίβεια, ἐπιτείνεται ἀπὸ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἐγκαταστάσεως Ἑλλήνων καὶ κατ' ἐξοχὴν τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος καὶ Σικελίας στὸ βαθμηδὸν ἐπεκτεινόμενο ρωμαϊκὸ κράτος. Ἔκτοτε εἰσρέει στὴ Ρώμη ὁ ἀνώτερος πράγματι ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ὄχι μὲ ρυάκια, ὅπως ἄλλοτε, ἀλλὰ μὲ ἄφθονα ποτάμια, κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ Κικέρωνος: Sed hoc loco primum videtur insitiva quadam disciplina doctior facta esse civitas. *Influxit enim non tenuis quidam e Graecia rivulus in hanc urbem, sed abundantissimus amnis illarum disciplinarum et artium.* Fuisse enim quendam ferunt Demaratum Corinthium et honore et auctoritate et fortunis facile civitatis suae principem, qui quum Corinthiorum tyrannum Cypselum ferre non potuisset, fugisse cum magna pecunia dicitur, ac se contulisse Tarquinios in urbem Etruriae floretissimam. Quumque audiret dominationem Cypseli confirmari, defugit patriam vir liber ac fortis, et adscitus est civis a Tarquiniensibus, atque in ea civitate domicilium et sedes collocavit. Ubi duo filios procreavisset, omnibus eos artibus ad Graecorum disciplinam erudiist.

Οἱ Ρωμαῖοι ἀντιλαμβάνονται ἔγκαιρα καὶ ἄριστα τὴν πολιτισμικὴ ἀξία καὶ πολλαπλὴ χρησιμότητα τῆς παραμονῆς τῶν Ἑλλήνων στὴν Ἰταλία, ὅπως πειστικὰ ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ μέτρα, ποὺ λαμβάνουν, γιὰ νὰ μὴν ἐπαναπατρισθοῦν στὴ μητροπολιτικὴ Ἑλλάδα. Ὅταν μετὰ τὴν ἅλωση τοῦ Ἀκράγαντος, τὸ 262 π.Χ., παρατηρεῖται κάποια κίνηση ἀπομακρύνσεως τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὴ Σικελία καὶ γενικὰ ἀπὸ τὰ ἐδάφη, ποὺ περιέρχονται στὴν ἐξουσία τῶν Ρωμαίων, οἱ τελευταῖοι ἀρχίζουν νὰ ἀνησυχοῦν. Μετέπειτα, μόλις πληροφοροῦνται ὅτι μερικοὶ Ἕλληνες ἔχουν ἐπιστρέψει στὴν Ἑλλάδα, ἡ Σύγκλητος ἀποφασίζει τὴν ἀποστολὴ στοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνες τοῦ 202 π.Χ. πρεσβείας μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Λούκιο Βάνλιο, ὁ ὁποῖος καλεῖ τοὺς Ἕλληνες πρόσφυγες νὰ ἐπανέλθουν στὴ ρωμαιοκρατούμενη πατρίδα μὲ τὴ διαβεβαίωση ὅτι θὰ ἐπανακτήσουν τὶς οἰκογενειακὲς ἑστίες καὶ τὰ ἀγαθά τους. Ἐξ ἄλλου, ὁ Πόπλιος Κορνήλιος Σκιπίων εἶχε ἀναγγείλει τὸ 205 π.Χ. τὴν ἱστορικὴ ἀπόφαση προνομιακῆς μεταχειρίσεως τῶν

προσφύγων, τῶν ὁποίων οἱ περιουσίες διαρπάζονται. (Πβ. πολιτικὴ τῆς Τουρκίας ἔναντι τῶν Ἑλλήνων: Ἀλέξη Ἀλεξανδρῆ, Ἀνασκόπηση τῆς τουρκικῆς πολιτικῆς ἔναντι τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴ Συνθήκη τῆς Λωζάννης μέχρι σήμερα, *Ἡ Καθημερινή,* 17-18,5.1981 καὶ 21.5.1981,11. Ἠλία Μαγκλίνη, Ἡ μοιραία νύχτα τοῦ 1955, *Ἡ Καθημερινή,* 4.4.1999,50. *Ἔθνος* 26.9.1989,20. Σπύρος Βρυώνης, *Ὁ μηχανισμὸς τῆς καταστροφῆς.* Τὸ τουρκικὸ πογκρὸμ τῆς 6ης - 7ης Σεπτεμβρίου 1955 καὶ ὁ ἀφανισμὸς τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητας τῆς Κωνσταντινούπολης, Βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἑστίας» Ι.Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ, Ἀθήνα 2007, σσ. 747).

Πολλοὶ Ἕλληνες ἐγκαταλείπουν τὶς γενέτειρές τους, ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος καὶ τῆς Σικελίας καὶ ἐγκαθίστανται στὴ Ρώμη ὡς μέτοικοι ἢ πάροικοι ἀναζητώντας καλύτερη τύχη. Ἄλλοι δὲ ὁδηγοῦνται καὶ ὡς δοῦλοι. Ἡ μεγάλη ὅμως παιδεία τους, ἐμπειρία καὶ σύνεση ἀποσποῦν τὴν ἐκτίμηση καὶ ἀγάπη ἰσχυρῶν πλουσίων Ρωμαίων, ποὺ ἀναλαμβάνουν τὴν προστασία καὶ μεσολαβοῦν γιὰ τὴν ἀπονομὴ τοῦ δικαιώματος τοῦ Ρωμαίου πολίτη.

Μολονότι ἀφθονοῦν πλέον οἱ Ἕλληνες διδάσκαλοι στὴ Ρώμη, σημαίνοντες Ρωμαῖοι ἐπισκέπτονται τὴν Ἑλλάδα ἢ παραγγέλλουν γιὰ τὴν πρόσληψη φημισμένων, τοὺς ὁποίους πληρώνουν ἁδρότατα. Ἐξαιρετικὴ περίπτωση ἀποτελεῖ ὁ Τυραννίων, ὁ ὁποῖος πλουτίζει μὲ τὴ διδασκαλία καὶ ἐπιμελεῖται τὴν ἔκδοση τῶν ἔργων τοῦ Ἀριστοτέλους στὴ Ρώμη, ὅπου ἐπὶ πλέον συγκροτεῖ λαμπρὴ βιβλιοθήκη 30000 βιβλίων, κατὰ μαρτυρία τοῦ Σούδα: «Διαπρεπὴς δὲ γενόμενος ἐν Ρώμῃ καὶ πλούσιος ἐκτήσατο καὶ βιβλία ὑπὲρ τρεῖς μυριάδας». Ὁ Αἰμίλιος Παῦλος μὴ ἀρκούμενος στοὺς πολλοὺς Ἕλληνες διδασκάλους, ποὺ ἔχει γιὰ τὴν ἀνατροφὴ καὶ ἐκπαίδευση τῶν παιδιῶν του, ζητεῖ ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους φιλόσοφο διδάσκαλο τῆς ζωγραφικῆς, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τοῦ συνιστοῦν τὸν Μητρόδωρο. Ἡ περιώνυμη Κορνηλία, θυγατέρα Σκιπίωνος τοῦ Ἀφρικανοῦ καὶ σύζυγος τοῦ Τιβερίου Σεμπρωνίου Γράκχου (β΄ αἰ. π.Χ.) γιὰ τὴν ἐκπαίδευση τῶν γιῶν της Γράκχων διαθέτει πολλοὺς διδασκάλους, στοὺς ὁποίους συγκαταλέγονται Διοφάνης ὁ Μυτιληναῖος, Μενέλαος ὁ Μαραθώνιος καὶ Βολέσσιος ὁ Κυμαῖος. Ἡ ζήτηση ὀνομαστῶν διδασκάλων συνεχίζεται καὶ μεταγενέστερα. Ὁ Κάτων ὁ νεώτερος μεταβαίνει αὐτοπροσώπως στὴν Ἀθήνα καὶ προσλαμβάνει τὸν Ἀθηνόδωρο τὸν Κορδυλίωνα.

Οἱ πολυάριθμοι Ἕλληνες, ποὺ καταφθάνουν γιὰ ἐγκατάσταση στὴ Ρώμη, συμβάλλουν ἀποφασιστικὰ στὸν ἐξελληνισμὸ τῶν Ρωμαίων. Ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς δεσπόζει στὴν ἄλλοτε αὐστηρὰ συντηρητικὴ Ρώμη. Ἤδη ὁ ἑλληνικὸς τρόπος ζωῆς μεταφέρεται ἐκεῖ αὐτουσίως. Ὅσο γνωστότερη γίνεται στοὺς Ρωμαίους ἡ ὑπεροχὴ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας τόσο διεγείρεται ἡ ἐθνικὴ φιλοτιμία τους, ὥστε νὰ μὴ ἐμφανίζονται κατώτεροι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες, ποὺ ἔχουν ὑποδουλώσει. Εὔγλωττο εἶναι τὸ παράπονο τοῦ Σκιπίωνος τοῦ νεωτέρου πρὸς τὸν Πολύ-

βιο, ὅτι γι' αὐτὸν ἐλάχιστα φροντίζει σὲ σύγκριση μὲ τὸν πρεσβύτερο ἀδελφό του. Ὁ ἱστορικὸς καὶ διδάσκαλος τῶν Σκιπιώνων ἀπαντᾶ: «Περὶ μὲν τὰ μαθήματα, περὶ ἃ νῦν ὁρῶ σπουδάζοντας ὑμᾶς καὶ φιλοτιμουμένους, οὐκ ἀπορήσετε τῶν συνεργισόντων ὑμῖν ἑτοίμως, καὶ σοὶ κἀκείνῳ πολὺ γὰρ δή τι φῦλον ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ἐπιρρέον ὁρῶ κατὰ τὸ παρὸν τῶν τοιούτων ἀνθρώπων....». Ἐνῶ δὲ ὁ Πολύβιος τοῦ ἀπευθύνει τὰ λόγια αὐτά, μὲ τὰ δύο χέρια του συγχαίρει τὸ μαθητὴ φανερὰ συγκινημένος: ,εἰ γὰρ ἐγὼ ταύτην, φησίν, ἴδοιμι τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ σὺ πάντα τἆλλα δεύτερα θέμενος ἐμοὶ προσέξεις τὸν νοῦν καὶ μετ' ἐμοῦ συμβιώσεις δόξω γὰρ αὐτόθεν εὐθέως ἐμαυτῷ καὶ τῆς οἰκίας ἄξιος εἶναι καὶ τῶν προγόνων».

Ἐκπληκτικὸ εἶναι καὶ τὸ περιστατικὸ τῆς συρροῆς τῶν νέων τῆς Ρώμης, γιὰ νὰ ἀκούσουν τοὺς τρεῖς Ἕλληνες φιλοσόφους, Κριτόλαο τὸν Περιπατητικό, Διογένη τὸν στωϊκὸ καὶ Καρνεάδη τὸν ἀκαδημαϊκό, τοὺς ὁποίους οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν τὸ 155 π.Χ. στὴν πρωτεύουσα τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ὑπὲρ Ὠρωποῦ. Σχετικὰ ὁ Πλούταρχος διηγεῖται τὰ ἑξῆς: «Εὐθὺς οὖν οἱ φιλολογώτατοι τῶν νεανίσκων ἐπὶ τοὺς ἄνδρας ἵεντο, καὶ συνῆσαν ἀκροώμενοι καὶ θαυμάζοντες αὐτούς. Μάλιστα δ' ἡ Καρνεάδου χάρις, ἧς δύναμίς τε πλείστη, καὶ δόξα τῆς δυνάμεως οὐκ ἀποδέουσα, μεγάλων ἐπιλαβομένη καὶ φιλανθρώπων ἀκροατηρίων, ὡς πνεῦμα τὴν πόλιν ἠχοῦς ἐνέπλησε. Καὶ λόγος κατεῖχεν, ὡς ἀνὴρ ἕλλην εἰς ἔκπληξιν ὑπερφυής, πάντα κηλῶν καὶ χειρούμενος, ἔρωτα δεινὸν ἐμβέβληκε τοῖς νέοις, ὑφ' οὗ τῶν ἄλλων ἡδονῶν καὶ διατριβῶν ἐκπεσόντες ἐνθουσιῶσι περὶ φιλοσοφίαν. Ταῦτα τοῖς μὲν ἄλλοις ἤρεσκε Ρωμαίοις γιγνόμενα καὶ τὰ μειράκια παιδείας ἑλληνικῆς μεταλαμβάνοντα, καὶ συνόντα θαυμαζομένοις ἀνδράσιν ἡδέως ἑώρων. Ὁ δὲ Κάτων ἐξ ἀρχῆς τε, τοῦ ζῆλον τῶν λόγων παραρρέοντος εἰς τὴν πόλιν, ἤχθετο, φοβούμενος μὴ τὸ φιλότιμον ἐνταῦθα τρέψαντες οἱ νέοι, τὴν ἐπὶ τῷ λέγειν δόξαν ἀγαπήσωσι μᾶλλον τῆς ἀπὸ τῶν ἔργων καὶ τῶν στρατειῶν. Ἐπεὶ δὲ προὔβαινεν ἡ δόξα τῶν φιλοσόφων ἐν τῇ πόλει, καὶ τοὺς πρώτους λόγους αὐτῶν ἀνὴρ εἰς τὴν σύγκλητον ἐπιφανής, σπουδάσας αὐτὸς καὶ δεηθείς, ἡρμήνευσε, Γάϊος Ἀκίλιος, ἔγνω μετ' εὐπρεπείας ἀποδιοπομπήσασθαι τοὺς φιλοσόφους ἅπαντας ἐκ τῆς πόλεως. Καὶ παρελθὼν εἰς τὴν σύγκλητον ἐμέμψατο τοῖς ἄρχουσιν, ὅτι πρεσβεία κάθηται πολὺν χρόνον ἄπρακτος ἀνδρῶν, οἳ περὶ παντός, οὗ βούλοιντο, ῥαδίως πείθειν δύνανται δεῖν οὖν τὴν ταχίστην γνῶναί τε καὶ ψηφίσασθαι περὶ τῆς πρεσβείας, ὅπως οὗτοι μὲν ἐπὶ τὰς σχολὰς τραπόμενοι διαλέγωνται παισὶν Ἑλλήνων, οἱ δὲ Ρωμαίων νέοι τῶν νόμων καὶ τῶν ἀρχόντων, ὡς πρότερον, ἀκούωσι».

Ὁ φόβος ἐκλύσεως τῶν ρωμαϊκῶν ἠθῶν εἶχε ὁδηγήσει, τὸ 174 π.Χ., τὴ Σύγκλητο στὴν ἔκδοση διαταγῆς ἀπομακρύνσεως ἀπὸ τὴ Ρώμη τῶν ἐπικουρείων Ἀλκίου καὶ Φιλίσκου. Τελικὰ καὶ ὁ Κάτων προσαρμόζεται στὴν νέα κατάσταση πραγμάτων.

Διαφωτιστικὴ εἶναι καὶ ἡ παρουσία στὴ Ρώμη τοῦ Κράτητος τοῦ Μαλλώτη, ἀρχηγοῦ τῶν γραμματικῶν τῆς Περγάμου. Ἔρχεται στὴ ρωμαϊκὴ πρωτεύουσα, τὸ 159 π.Χ., ὡς πρεσβευτὴς τοῦ Ἀττάλου Β΄. Λόγῳ ὅμως ἀτυχήματος, σπασίματος τοῦ ποδιοῦ, εἶναι ἀδύνατη ἡ ἄμεση ἐπιστροφὴ στὴν Πέργαμο. Κατὰ τὴν ἀναγκαστικὴ παράταση τῆς διαμονῆς στὴ Ρώμη γίνεται ἀντικείμενο θερμῶν ἐκδηλώσεων τῶν φιλομαθῶν νέων, ποὺ σπεύδουν νὰ ἀκούσουν μαθήματα τῆς ἑλληνικῆς γραμματικῆς. Ὁ Σουητώνιος περιγράφει τὰ συμβάντα ὡς ἑξῆς: Primus igitur, quantum opinamur, studium grammaticae in urbem intulit Crates Mallotes, Aristarchi aequalis qui missus ad senatum ab Attalo rege inter secundum ad tertium Punicum bellum sub ipsam Ennii mortem, quum regione Palatii prolapsus in cloacae foramen crus fregisset, per omme legationis simul et valetudinis tempus plurimas acroasis subinde fecit assidueque disseruit, ac nostris exemplo fruit ad imitandum....

Τὴν ἴδια ὑποδοχὴ ἐπιφυλάσσουν οἱ νέοι τῆς Ρώμης καὶ στὸν Διονύσιο τὸν Θράκα, μαθητὴ τοῦ Ἀριστάρχου στὴν Ἀλεξάνδρεια. Μετὰ τὴν ἐγκατάστασή του στὴ Ρώμη διδάσκει τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ συγγράφει τὴν πρώτη ἑλληνικὴ γραμματική, ἡ ὁποία θεωρεῖται ὡς κύριο μέσο διαδόσεως τῶν θεωριῶν τῶν Ἀθηναίων φιλοσόφων καὶ Ἀλεξανδρινῶν στὴν πρωτεύουσα τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. Ἀπὸ ἐκεῖ δὲ στὴν ὑπόλοιπη Εὐρώπη καὶ σ' ὁλόκληρο τὸν πολιτισμένο νεώτερο κόσμο.

Ὅσα ἱστοροῦνται γιὰ τοὺς Κριτόλαο, Διογένη, Καρνεάδη, Κράτητα καὶ ἄλλους φανερώνουν ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα ἦταν τότε γνωστὴ καὶ συνηθισμένη στοὺς Ρωμαίους. Διότι οὔτε αὐτοὶ οὔτε οἱ ἐπικούρειοι Ἄλκιος καὶ Φιλίσκος γνώριζαν τὴ λατινική. Ἑπομένως στὴ διδασκαλία τους χρησιμοποιοῦσαν τὴν ἑλληνική, ποὺ σημαίνει συνάμα ὅτι οἱ διδασκόμενοι εἶχαν ἤδη μάθει τὴν ἑλληνική. Τοῦτο ἐπιμαρτυρεῖ καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἑλληνομαθῶν, ὅπως Σκιπίων ὁ πρεσβύτερος, Αἰμίλιος Παῦλος, Φλαμινίνος, Τιβέριος Γράκχος, Σουλπίκιος Γάλλος, Φάβιος Μαξίμιος, Αἴλιος Τυβέρων, Λαίλιος, Φούριος , Φίλος, Μούμμιος, Σέξτος Πομπήιος, Ρουπίλιος κ.ἄ.

Ἐξαίρεση ἀξιοσημείωτη ἀποτελοῦσαν οἱ ἀνελλήνιστοι, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Σαλλούστιος γιὰ τὸν Μάριο, γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ Πλούταρχος προσθέτει: «Λέγεται μήτε γράμματα μαθεῖν ἑλληνικά, μήτε γλώττῃ πρὸς μηδὲν ἑλληνίδι χρῆσθαι τῶν σπουδῆς ἐχομένων ὡς γελοῖον ὂν γράμματα μανθάνειν, ὧν οἱ διδάσκαλοι δουλεύειν ἑτέροις».

Ἀντίθετα δὲν ἔλειπαν γνῶστες καὶ τῶν ἑλληνικῶν διαλέκτων. Γιὰ τὸν Π. Κράσσο λέγεται ὅτι γνώριζε πέντε ἑλληνικὲς διαλέκτους:

P. Crassus, tanta cura graecae linguae notitiam comprehendit, ut eam in quinque divisam genera penitus cognosceret, σημειώνει ὁ Βαλ. Μάξιμος.

Ἄν, ὅπως γράφει ὁ Preller, ἀρέσκονται οἱ Ρωμαῖοι νὰ καλοῦνται ἀπόγονοι

τῶν Ἑλλήνων μᾶλλον παρὰ τῶν Σαβίνων ἢ τῶν μιγάδων τοῦ Ρωμύλου, ὅταν πλέον ἡ οἰκογενειακὴ καὶ κοινωνικὴ ζωή τους διαμορφώθηκε ἑλληνοπρεπέστατα, ἡ δὲ ἑλληνικὴ παιδεία εἶχε κατακτήσει καὶ τὶς εὐγενέστερες ρωμαϊκὲς προσωπικότητες, ταυτόχρονα οἱ Ἕλληνες τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος παρηγοροῦνται μὲ τὴν ἰδέα ὅτι καὶ οἱ Ρωμαῖοι εἶναι Ἕλληνες καὶ συνεπῶς ἡ περιπέτεια δὲν πρέπει νὰ νοεῖται ὡς ἀφόρητη. Ὁ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς ἀναλύει τὴ μετάπτωση τῆς τύχης τῶν Ἑλλήνων, δηλαδὴ τῆς ὑποταγῆς τους στοὺς Ρωμαίους, λέγοντας πρὸς τοὺς ὁμοεθνεῖς του «μὴ ἄχθεσθαι τῇ ὑποτάξει, κατὰ τὸ εἰκὸς γενομένη· φύσεως γὰρ δὴ νόμος ἅπασι κοινός, ὃν οὐδεὶς καταλύσει χρόνος, ἄρχειν ἀεὶ τῶν ἡττόνων τοὺς κρείττονας, μήτε κατηγορεῖν τῆς τύχης ὡς οὐκ ἐπιτηδείᾳ πόλει τηλικαύτην ἡγεμονίαν καὶ τοσοῦτον ἤδη χρόνον προῖκα δωρησαμένης· μαθοῦσι γὰρ δὴ παρὰ τῆς ἱστορίας ὅτι μυρίας ἤνεγκεν ἀνδρῶν ἀρετὰς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μετὰ τὸν οἰκισμόν, οὔτε εὐσεβεστέρους, οὔτε δικαιοτέρους, οὔτε σωφροσύνῃ πλείους παρὰ πάντα τὸν βίον χρησαμένους, οὐδέ γε τὰ πολέμια κρείττους ἀγωνιστὰς οὐδεμία πόλις ἤνεγκεν οὔτε ἑλλὰς οὔτε βάρβαρος».

Οἱ Ἕλληνες τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, ἀφοῦ ἐπανειλημμένως νίκησαν ποικιλώνυμους ἀντιπάλους καὶ δημιούργησαν ἕναν ὑπέροχο πολιτισμό, παραδίδουν τὴν σκυτάλη στοὺς Ρωμαίους, ὁπότε ἀρχίζει καὶ ἡ ἀντίστροφη φορὰ τῶν ἐπιδράσεων. Ὁ Καστόρχης τεκμηριωμένα ἐπισημαίνει τὴν ἀλλαγή, ποὺ ἐπέρχεται στοὺς Ἕλληνες: «ὥστε περὶ τὰ μέσα τοῦ γ΄ π.Χ., αἰῶνος γίνονται κύριοι τῆς τε ἄνω καὶ κάτω Ἰταλίας καὶ τῶν νήσων αὐτῆς· τοῖς μὲν τῶν κατοίκων χορηγοῦντες πολιτικὰ δίκαια εὐθύς, τοὺς δὲ πρῶτον ὑποδουλοῦντες, εἶτα δὲ καθιστάντες ῥωμαίους πολίτας. Οὕτω λοιπὸν καὶ οἱ ἐνταῦθα Ἕλληνες ὑποκείμενοι τοῖς Ῥωμαίοις ἐντὸς δύο περίπου αἰώνων ἐξεῤῥωμαΐσθησαν τοσοῦτον, ὥστε ἐπὶ Στράβωνος καὶ Αὐγούστου, πλὴν Τάραντος καὶ Ῥηγίου καὶ Νεαπόλεως, τὰ λοιπὰ πάντα ἐξιταλίσθησαν».

Ἀσφαλῶς ἡ ἐκλατίνιση τῶν Ἑλλήνων δὲν πραγματώνεται ἀποκλειστικὰ χάρη στὴν Pax Romana. Συνήθως κατὰ τὴ διάρκειά της οἱ μεταβολὲς εἶναι ὁμαλές. Οἱ Ἕλληνες γίνονται δίγλωσσοι, χρησιμοποιώντας τὴν ἑλληνικὴ καὶ λατινική, γιὰ νὰ καταλήξουν λατινόφωνοι. Ἀλλὰ μὲ τὴ βία ἢ ὅρους, ποὺ εὐνοοῦν βαθύτερες ἀλλαγές, συμβαίνει καὶ ἐκρωμαϊσμός, πλήρης ἀλλοτρίωση. Ἡ ὀδυνηρὴ περίπτωση τῆς Ποσειδωνίας, μολονότι δὲν ἀποκλείονται οἱ περιγραφικὲς ὑπερβολές, ἀποτελεῖ ἀψευδῆ μάρτυρα. Τὸ τοπωνύμιο Ποσειδωνία, ποὺ καταλήγει στὴ μορφὴ Paestum, δίνει τὸ μέτρο τῆς φωνητικῆς ἀλλοιώσεως καὶ τῶν περιπετειῶν τῆς πόλεως. Οἱ Ἕλληνες Ποσειδωνιάτες, ποὺ δοκιμάζονται ἀρχικὰ ἀπὸ τὴν κυριαρχία τῶν Ἐτρούσκων καὶ ἔπειτα τῶν Ρωμαίων, βαθμηδὸν φθάνουν στὴν ἀποδοχὴ ξένων ἐθίμων, ξένης γλώσσας καὶ στὴν ἀπώλεια τῆς ἑλληνικῆς ἐθνικότητας, τῆς ὁποίας τὴν ἀνάμνηση τηροῦσαν πιστά. Ὅπως μᾶς πληροφορεῖ

ὁ Ἀθήναιος, συνήθιζαν πάντοτε νὰ ὀργανώνουν πανηγυρικὴ ἐκδήλωση μὲ ἀναπαράσταση μιᾶς ἀπὸ τὶς ἀρχαῖες γιορτές, κατὰ τὴν ὁποία ἐπιχειροῦσαν νὰ ὁμιλήσουν πάλι τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα καὶ θρηνοῦσαν ὁμαδικὰ μὲ δάκρυα γιὰ τὴ μεγάλη ταπείνωση.

Μὲ τὶς σκληρὲς πιέσεις μιᾶς ἐξουσίας, στὴν ὁποία ἡ ὑπακοὴ ἐκφραζόταν καὶ μὲ τὴν ἐγκατάλειψη τῆς ἐθνικῆς γλώσσας, πόλεις ἑλληνικές, ὅπως τὸ 180 π.Χ. ἡ Κύμη, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ζητοῦν καὶ λαμβάνουν τὴν ἄδεια νὰ ὁμιλοῦν τὴ λατινικὴ στὶς δημόσιες ἐκδηλώσεις καὶ πράξεις, ὡς κάποια εὔνοια, λησμονοῦν τὴν κληρονομικὴ ἔπαρση τῆς φυλῆς τους.

Στὰ μεγαλεπήβολα σχέδια τῆς Ρώμης προέχει ἡ κυριαρχία. Τὶς ἀπώτερες ρωμαϊκὲς βλέψεις ἀποκαλύπτει μὲ τοὺς στίχους του ὁ Βιργίλιος:

tu regere imperio, Romane, memento (hae tibi erunt artes), pacisque imponere morem, parcere subiectis et debellare superbos.

Ἡ ρωμαϊκὴ νοοτροπία περιέχεται θαυμάσια καὶ σὲ δύο στίχους τοῦ Ὀβιδίου:

Jupiter arce sua quum totum spectat in orbem
Nil nisi romanum quod tucatur habet.

Ὁ Ἱερὸς Αὐγουστίνος θαυμάζει τὸ κυριαρχικὸ δαιμόνιο τῆς Ρώμης, ἡ ὁποία εἶχε φροντίσει ὄχι μόνο γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τοῦ ζυγοῦ στοὺς νικημένους λαοὺς ἀλλὰ καὶ τῆς λατινικῆς γλώσσας, ὥστε νὰ περιττεύουν πλέον οἱ διερμηνεῖς γιὰ τὴ συνεννόηση τῶν διαφόρων ἐθνοτήτων: At enim opera data est, ut imperiosa civitas non solum jugum, verum etiam linguam suam domitis gentibus per pacem societatis inponeret, per quam non deesset, immo et abundaret etiam interpretum copia.

Ἡ κατακτητικὴ πολιτικὴ τῶν Ρωμαίων δὲν εἶναι αὐτοσχέδια. Ἀκολουθεῖ μακρόπνοο πρόγραμμα, τέλεια ὀργάνωση, ἐνδελεχῆ μελέτη, προσεκτικὴ προπαρασκευὴ καὶ ἐνδεδειγμένη μέθοδο γιὰ κάθε συγκεκριμένη περίπτωση. Ἡ ἐφαρμογὴ ὅλων αὐτῶν γίνεται φανερὴ στὴν ἀντιμετώπιση τῶν Ἑλλήνων. Ἐνῶ στὴ Μεγάλη Ἑλλάδα καὶ στὴ Σικελία οἱ Ρωμαῖοι προσεταιρίζονται τοὺς Ἕλληνες εἴτε μὲ παραχωρήσεις καὶ πειθὼ εἴτε μὲ ἐπίδειξη δυνάμεως, στὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο καὶ στὴν ἑλληνικὴ καὶ ἑλληνιστικὴ Ἀνατολὴ μεταμορφώνονται σὲ λάτρεις τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ πολιτισμοῦ. Παρουσιάζονται ἑλληνοπρεπεῖς καὶ ἑλληνομαθεῖς, συμπεριφορὰ ποὺ καθιστᾶ ἀναχρονισμὸ τὸ περίφημο ἀπόφθεγμα τοῦ Ὁρατίου:

Graecia capta ferum victorem cepit, et artes intulit agresti Latio...

Διότι ἡ ἐξελλήνιση τῶν Ρωμαίων ἔχει λάβει χώρα πρὶν ἀπὸ αἰῶνες, μὲ τὸν ὅρο, ὅπως προσθέτει ὁ Ernout, ὅτι πραγματώθηκε κατ᾽ ἀρχὴν μὲ τὴν ἐτρουσκικὴ βοήθεια.

Οἱ Ρωμαῖοι, τοὺς ὁποίους γνωρίζουν οἱ Ἕλληνες τῆς Μητροπόλεως, ἔχουν

πολλὰ κοινὰ στοιχεῖα, γλώσσα, περιβολή, τρόπο ζωῆς, ποὺ ἐπενεργοῦν σημαντικὰ στὴν ταχύτερη καὶ εὐχερέστερη πραγμάτωση τῶν ρωμαϊκῶν κατακτητικῶν σκοπῶν. Οἱ δὲ εὐκαιρίες προσφέρονται ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες. Ἡ πρώτη ἀφόρμηση ὀφείλεται σὲ πρόσκληση τῶν Κερκυραίων, οἱ ὁποῖοι ἐπιδιώκουν τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὶς ἐπιζήμιες ἐμφανίσεις τῶν Ἰλλυριῶν. Γιὰ τὴν ἀναχαίτιση τῶν ἰλλυρικῶν ἐπιδρομῶν συνεργάζονται μὲ τοὺς Ρωμαίους καὶ ἄλλες ἑλληνικὲς πόλεις, τὶς ὁποῖες οἱ Ἰλλυριοὶ ἀπειλοῦν καὶ κατὰ καιροὺς ἔχουν λεηλατήσει.

Τὴν ἐπιβολὴ τῆς τάξεως καὶ τὸν περιορισμὸ τῶν Ἰλλυριῶν μετὰ τὴν ἧττα τους πέρα τῆς Λισσοῦ, ὥστε νὰ διεξάγεται ἄνετα καὶ ἐλεύθερα τὸ διαμετακομιστικὸ ἐμπόριο μεταξὺ ἑλληνικῆς καὶ ἰταλικῆς χερσονήσου πρὸς τὸ συμφέρον Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων, οἱ τελευταῖοι ἐκμεταλλεύονται μὲ φρόνηση καὶ ἐπιδεξιότητα. Κατὰ πρῶτον ἀποφεύγουν νὰ προκαλέσουν τοὺς Ἕλληνες. Γι' αὐτὸ δὲν προσαρτοῦν στὸ ρωμαϊκὸ κράτος τὰ ἐδάφη, ποὺ ἐκκαθαρίζουν ἀπὸ τοὺς Ἰλλυριούς, ἀλλὰ διορίζουν ὡς διοικητὴ τὸν Δημήτριο τὸν Φάριο. Ἐπὶ πλέον ὑπογραμμίζουν τὴν ἀξία τῆς εἰρήνης, ποὺ ἐπικρατεῖ μετὰ τὴν ἀπομάκρυνση τῶν Ἰλλυριῶν. Ὁ Πολύβιος περιγράφει τὶς ρωμαϊκὲς μεθοδεύσεις: «Ἡ μὲν οὖν πρώτη διάβασις Ρωμαίων μετὰ δυνάμεως εἰς τὴν Ἰλλυρίδα καὶ ταῦτα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης, ὅτι δὲ ἐπιπλοκὴ μετὰ πρεσβείας εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόπους τοιάδε καὶ διὰ ταύτας ἐγένετο τὰς αἰτίας, ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς καταρχῆς Ρωμαῖοι μὲν εὐθέως ἄλλους πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλαν πρὸς Κορινθίους καὶ πρὸς Ἀθηναίους, ὅτε δὲ καὶ Κορίνθιοι πρῶτον ἀπεδέξαντο μετέχειν Ρωμαίους τοῦ τῶν Ἰσθμίων ἀγῶνος».

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους οἱ Ρωμαῖοι μηχανεύονται τὸν ἄμεσο καὶ βαθὺ διχασμὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ πρὸ πάντων τὴ μείωση τῆς ἐπιρροῆς στὶς ἑλληνικὲς πόλεις καὶ ὁμοσπονδίες τοῦ βασιλιᾶ τῆς Μακεδονίας, ποὺ ἀποτελεῖ τὸ κύριο ἐμπόδιο στὴν ἐπεκτατικὴ πολιτική τους καὶ συνεπῶς τὸν πρῶτο στόχο τους.

Ὅταν μετὰ δεκαετία (219 π.Χ.) οἱ Ἰλλυριοὶ παραβαίνουν τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης καὶ ἐπαναλαμβάνουν τὶς ἐπιδρομές, οἱ δὲ Ρωμαῖοι μὲ ἐνεργὸ καὶ ἀξιόλογη σύμπραξη Ἑλλήνων κερδίζουν νέα νίκη, τοὺς μὲν Ἕλληνες, ποὺ ἑκόντες ἄκοντες εἶχαν συμμαχήσει μὲ τοὺς Ἰλλυριούς, μεταχειρίζονται μὲ ἐπιείκεια, τοὺς δὲ Ἰλλυριοὺς τιμωροῦν σκληρά.

Ὁ Στράβων παρακολουθεῖ τὴν τύχη τῶν Ἰλλυριῶν καὶ γράφει σχετικὰ τὰ ἑξῆς: «ἀπέωσαν δ' αὐτοὺς εἰς τὴν μεσόγαιαν ἀπὸ τῆς θαλάττης Ρωμαῖοι, λυμαινομένους αὐτὴν διὰ τῶν λῃστηρίων, καὶ ἠνάγκασαν γεωργεῖν. Τραχεῖα δὲ χώρα καὶ λυπρὰ καὶ οὐ γεωργῶν ἀνθρώπων, ὥστ' ἐξέφθαρται (τὸ ἔθνος), μικροῦ δὲ καὶ ἐκλέλοιπε».

Τὰ ἐδάφη, ποὺ εἶχαν ἀναθέσει στὴν ἐξουσία τοῦ Δημητρίου τοῦ Φαρίου, ἤδη οἱ Ρωμαῖοι προσαρτοῦν στὴ ρωμαϊκὴ δημοκρατία. Δὲν εἶναι πλέον εὔκολη ἡ ἀντίδραση τῶν Ἑλλήνων τῆς περιοχῆς, γηγενῶν Ἠπειρωτῶν καὶ ἑλληνικῶν

ἀποικιῶν τῆς Ἀδριατικῆς, στὴν ἐνέργεια τῶν Ρωμαίων γιὰ ἵδρυση προτεκτοράτου. Ἄλλως τε οἱ Ἕλληνες αὐτοὶ δεινοπαθημένοι ἀπὸ τὶς ἀλλεπάλληλες δηώσεις τῶν Ἰλλυριῶν, τρέφουν καὶ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ μόνιμη ρωμαϊκὴ παρουσία θὰ συντελοῦσε στὴν ὁριστικὴ ἀποσόβηση τῶν ἰλλυρικῶν ἀπειλῶν καὶ στὴ συνακόλουθη οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη. Καὶ δὲν ἀποβαίνει φρούδη ἡ ἐλπίδα τους, ἂν δώσουμε ἀπόλυτη πίστη στὰ λεγόμενα τοῦ Brunialti, ποὺ ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἑλληνικὴ Ἰλλυρία, ἡ Δαλματία καὶ ἡ Ἰστρία γνώρισαν τὴ χρυσῆ ἐποχή, καθὼς ἐπίσης ὅτι στὶς περιοχὲς αὐτὲς κυριάρχησαν ἡ γλώσσα, τὰ ἔθιμα καὶ ἡ θρησκεία τῶν Ρωμαίων. Ἔτσι ἡ Βόρειος Ἤπειρος καὶ οἱ βορειότερες ἑλληνικὲς ἀποικίες τῆς Ἀδριατικῆς μὲ πρωτεύουσα τὸ Δυρράχιο γίνεται στὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο τὸ πρῶτο ρωμαϊκὸ ἔδαφος, ποὺ χρησιμεύει ἔκτοτε ὡς βάση ἐμπορικὴ καὶ πολεμική.

Ἡ ἐμπορικὴ ἀποστολὴ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἀξιοποίηση τῆς πανάρχαιας Ἐγνατίας ὁδοῦ συμβάλλει στὴν πρώϊμη ἐκλατίνιση τῶν κατοίκων καὶ στὴν εὐρύτερη διάδοση τῆς λατινικῆς γλώσσας στὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο. Οἱ ἐκλατινισμένοι τοῦ Δυρραχίου ἐπιβιώνουν ὡς συμπαγὴς μάζα καὶ ὡς νησίδες λατινοφωνίας στὴν ἐνδοχώρα. Μετὰ πάροδο αἰώνων ὁ Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος διαπιστώνει τὴν ὕπαρξή τους.

Συνεχίζουν δὲ νὰ ὑφίστανται στὰ ἴδια ἐδάφη καὶ μάλιστα μὲ ἑλληνικὴ ἀκόμη συνείδηση, καθὼς καὶ οἱ γειτονικοὶ ἑλληνόφωνοι καὶ ἀλβανόφωνοι.

ΡΩΜΑΙΟΙ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ*

Τὸ ἀξιοσπούδαστο τῆς Λατινικῆς γλώσσας γιὰ τοὺς Ἕλληνες δὲν ἔγκειται ἀποκλειστικὰ στὴν ἀδιαμφισβήτητα στενὴ συγγένειά της μὲ τὴν ἀρχαία Ἑλληνική. Ἁπλούστερα, δὲν ἱκανοποιεῖ πιὰ ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς Λατινικῆς ὡς νεώτερης ἀδελφῆς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς στὰ πλαίσια τῆς λεγομένης ἰνδοευρωπαϊκῆς γλωσσικῆς γενεαλογίας.

Ἀσφαλῶς ἀποβαίνει αὐταπόδεικτη ἡ χρησιμότητα τῆς σπουδῆς τῆς Λατινικῆς στὸν Ἕλληνα, καθὼς καὶ στὸν κάθε Ἑλληνιστή[1].

Ἀλλὰ μεγαλύτερο ἐνδιαφέρον καὶ περισσότερη σπουδαιότητα ἀποκτοῦν οἱ ποικίλες καὶ πολλαπλὲς σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο γλωσσῶν, ἐνόσῳ χρησιμοποιοῦνται καὶ ἀνταγωνίζονται. Ἡ παρακολούθηση δὲ τῶν ἀμοιβαίων ἐπιδράσεων συμβάλλει στὴν ἀκριβέστερη διάκριση τῆς ἐθνολογικῆς συνθέσεως καὶ τῶν συναφῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀνακύψει ἀπὸ τὴν τεράστια ἔκταση τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἀπὸ τὴν παρεπόμενη διάδοση τῆς Λατινικῆς. Κατ' ἐξοχὴν ἑρμηνεύει ὀρθότερα τὴν ἐμφάνιση τῶν λατινογενῶν γλωσσῶν καὶ τῶν διαλέκτων τους.

Πρώιμα ἡ Ἑλληνικὴ ἐμπλουτίζει τὴ Λατινικὴ μὲ ἄφθονα καὶ ζωογόνα στοιχεῖα. Εὔγλωττες μαρτυρίες προσκομίζουν πολλοὶ ἐρευνητές, ὅπως οἱ Brenous[2], Gonçalves[3], Chantraine[4], Dain[5], Devoto[6], Marouzeau[7], Jannaccone[8], Perret[9],

---

* Ἡ ἀφορμὴ γιὰ τὴ συγγραφὴ τοῦ παρόντος μελετήματος δόθηκε ἀπὸ τὴν ἐργασία τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Κωνστ. Ν. Ἠλιοπούλου, ἡ ὁποία δημοσιεύθηκε σὲ ἑπτὰ συνέχειες στὴν «Ἐκπαιδευτικὴ Ἔρευνα» μὲ τίτλο: «Η ΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΛΑΤΙΝΙΚΩΝ ΚΑΙ Η ΘΕΣΙΣ ΑΥΤΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΣΗΝ ΚΑΙ ΑΝΩΤΑΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΝ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΜΑΣ».
Πρόθεσή μας εἶναι νὰ ἀκριβολογήσουμε στὰ γραφόμενα γιὰ τὴ Ρουμανικὴ Διαλεκτολογία καὶ νὰ ἐπισημάνουμε τὴ σημασία τῶν Λατινικῶν καὶ στὴν ἐπίλυση ἐθνολογικῶν προβλημάτων.

1. Παράλληλα ὁ Henri Grégoire ἔλεγε ὅτι δὲν γίνεται καλὸς Ρωμανιστὴς ὅποιος ἀγνοεῖ τὴν Ἑλληνική.
2. J. Brenous, *Etudes sur les hellénismes dans la syntaxe latine,* Paris, 1895.
3. F. K. Gonçalves, *Da influencia lexical de grego no latin literario,* Lisbona, 1930.
4. P. Chantraine, "Quelques emprunts du grec en latin", *Revue des Etudes Latines* 15 (1937) 88-91.
5. A. Dain, "Les rapports greco - latins", *Mémorial offert à Marouzeau,* 149 κέ.
6. G. Devoto, "I primi grecismi nella storia della lingua latina», *Mélanges Boisacq,* Bruxelles, 1937, 327-332.
7. J. Marouzeau, "Grec et latin deux fois parents", *Anales del Instituto de Literaturas Clasicas,* Buenos Aires, 1937, 7-10.
8. S. Jannaccone, *Recherches sur les élements grecs du vocabulaire latin de l' empire,* Paris,

Boyancé[10], Peruzzi[11] κ.ἄ.

Ἡ ἑλληνικὴ ἐπίδραση εἶναι διττή, ἔμμεση καὶ ἄμεση. Ὁ Bieler διευκρινίζει: «Βαθυτέρα ὑπῆρξεν ἡ ἐπίδρασις τῶν Ἑλλήνων, μολονότι κατ' ἀρχὰς αὕτη δὲν ἦτο τόσον ἁπτή. Ἡ Ρώμη ἦτο ἀνοικτὴ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπίδρασιν ἤδη ἀπὸ μακροῦ, προτοῦ νὰ εἰσέλθῃ αὕτη εἰς τὸν κόσμον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὡς πολιτικὸς παράγων. Ἐμμέσως μετεδόθη τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον τόσον διὰ τῶν Ἐτρούσκων, τῶν ὁποίων ὁ πολιτισμὸς ἵσταto εἰς τὴν σκιὰν τοῦ ἑλληνικοῦ, ὅσον καὶ μέσῳ τῶν νοτίων Ἰταλῶν, πρὸ πάντων τῶν Ὄσκων, οἱ ὁποῖοι εἶχον στενὰς σχέσεις μετὰ τῶν πόλεων τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, ἀλλ' ἐπίσης εἶχον περιέλθει ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἐτρούσκων»[12].

Γιὰ τὴν ἔμμεση ἑλληνικὴ ἐπίδραση ὁ Κ. Ν. Ἠλιόπουλος ὑπερθεματίζει: «Κατ' ἀλήθειαν ἡ Ρώμη ἦλθεν εἰς πρώτην ἐπαφὴν πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν τῆς Δύσεως ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἱστορίας της. Εἰς τὴν περίοδον τῶν ἀρχῶν της ἡ Ρώμη ἐδέχθη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ τῶν Ἐτρούσκων καί τινων ἑλληνικῶν ἀποικιῶν ἐν Ἰταλίᾳ. Ἡ Ἐτρουρία ἐγένετο ὁ μεσολαβητὴς μεταξὺ Ρωμαίων καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ Ἐτροῦσκοι ἐδανείσθησαν παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἐφευρέσεις πρακτικῆς σκοπιμότητος… τὸ ἀλφάβητον καὶ πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ ἀνετώτερον τὸν βίον τῆς ἀρχούσης τάξεως… ἑλληνικοὺς μύθους»[13].

Βέβαια ἡ ἑλληνικὴ διείσδυση ἀνάγεται ἤδη στοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους. Ὁ Demargne τονίζει: "l' influence du monde mycénien sur l' Europe du Bronze est certaine, sans que nous mesurions très bien jusqu' où elle s' étend et combien de temps elle se prolonge»[14]. Ὁ Nestor προσθέτει: "on ne saurait avoir des doutes en ce qui concerne l' effet de cette influence mycénienne sur le monde barbare, à l' intérieur de l' Europe"[15]. Ὁ Brea ἐπαυξάνει καὶ καθορίζει: "cette pénétration mycénienne qui

1950.

9. J. Perret, "Les hellénismes du vocabulaire latin", *L' information Littéraire* 3 (1951).

10. P. Boyancé, "La connaissance du grec à Rome", *Revue des Etudes Latines* 34 (1956) 111-131.

11. E. Peruzzi, "Sulla datazione dei grecismi nel latino arcaico", *La Parola del Passato* 25 (1970) 396-400.

12. L. Bieler, Ἱστορία τῆς ρωμαϊκῆς λογοτεχνίας. Μεταφρ. Ἀριστόξενος Δ. Σκιαδᾶς. Δευτ. ἔκδ., Ἀθῆναι, 1972, 37.

13. Κωνστ. Ν. Ἠλιοπούλου, *Φιλελληνικὰ καὶ ἀνθελληνικὰ ρεύματα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ρώμῃ καὶ Ρωμαϊκὸς ἀνθρωπισμὸς* (Ἀνάτυπον), ἐν Ἀθήναις, 1975, 442-443.

14. P. Demargne, La contribution hellénique. *Sources archéologiques de la civilisation européenne*. Colloque International, Bucarest 1970, 76.

15. *Αὐτ.* καὶ A.G. Lazarou, *L'Aroumain et ses rapports avec le Grec*. Thessaloniki 1986, 19 κ.ἑ.

arrive en Europe Occidentale jusqu' en Angleterre du Sud, fut un apport fondamental pour toute la civilisation de l' Occident"[16].

Αἰῶνες, λοιπόν, ἀσκεῖται πολύπλευρη καὶ πολύμορφη ἑλληνικὴ ἐπίδραση. «Αὐτὴ ἀκόμη ἡ λύκαινα τοῦ Καπιτωλίου, ἔργον τοῦ τέλους τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος, φαίνεται ὅτι εἶναι ἔργον ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης»[17].

Ὁ Väänänen ἐπισημαίνει τὴ σημασία τῆς ἐπικοινωνίας Ρωμαίων καὶ Ἑλλήνων: "Le contact avec la civilisation hellénique a été d' une importance capitale aussi bien pour le train de vie que pour la langue de Romains"[18]. Ὁ Marouzeau ἀναλύοντας τὸ γλωσσικὸ θέμα γράφει: "Le principal témoin de cet apport (du grec) est pour nous la langue, et d' abord l' écriture: grecs sont les caractères de l' alphabet, du moins tels qu' ils étaient en usage chez les colons importateurs, chalcidiens d' Eubée, avec un digamma qui deviendra le F et un Koppa qui sera Q, un H qui est le signe d' aspiration, et pour ΓΔΛΠΡΣΥ des formes voisines de CDLPRSV"[19]. Διαπιστώνεται δὲ τόσο ἔντονη ἑλληνικὴ παρουσία, ὥστε ἡ Λατινικὴ νὰ θεωρεῖται ἀπὸ τὸν Gabba καὶ ὡς διάλεκτος τῆς Ἑλληνικῆς[20].

Ἀρχικὰ ἡ Ἑλληνικὴ ἀποσπᾶ τὴν προτίμηση τῶν Ρωμαίων. Ὁ Marouzeau ἀποκαλύπτει: "les enfants apprennent le grec parfois avant même leur langue maternelle, et l' usage s' établit peu à peu pour les jeunes Romains d' aller à leur majorité parfaire leur éducation à Athènes"[21]. Βαθμιαῖα δὲ παρατηρεῖται καὶ τὸ φαινόμενο τῆς διγλωσσίας στὴν ἴδια τὴ Ρώμη, ὅπως σημειώνει ὁ A. Meillet[22].

Προσφυέστατα ὁ Kramer ἀπορρίπτει τὴν ἄποψη, κατὰ τὴν ὁποία μόνο τὸ μορφωμένο κοινὸ τῆς Ρώμης εἶχε βαθειὰ γνώση τῆς Ἑλληνικῆς, καὶ ὑπογραμμίζει: "est peu fondé parce qu' elle est en pleine contradiction avec les sources, par exemple la *Cena Trimalchionis* qui supposent un bilinguisme dans les couches inférieurs de la population"[23].

Τὴ διγλωσσία ἀναγνωρίζει καὶ ὁ Κ. Ν. Ἠλιόπουλος: «Ἀπὸ τοῦ 7ου π.Χ.

16. Luigi Bernabò Brea, *ἔ.ἀ.,* 88.
17. Κ. Ν. Ἠλιοπούλου, *ἔ.ἀ.,* 443.
18. V. Väänänen, *Introduction au latin vulgaire*, Paris, 1967, 10.
19. J. Marouzeau, *Quelques aspects de la formation du latin littéraire,* Paris, 1949, 128.
20. E. Gabba, "Il latino come dialetto greco", *Miscellanea di studi Alessandrini in memoria di Augusto Rostagni,* Torino, 1963, 188-194. Βλ. καὶ E. Peruzzi, "Romolo e le lettere greche", *La Parola del Passato* (24 (1969) 161-189.
21. Marouzeau, *ἔ.ἀ.,* 128.
22. A. Meillet, *Esquisse d' une histoire de la langue latine,* Paris, 1938, 109 κἑ.
23. J. Kramer, "L' influence du grec sur le latin populaire: quelques réflexions", *Studii Clasice* 18 (1969) 127 σημ. 1.

αἰῶνος ὑπὸ τῶν Ρωμαίων εἰς τὸ σκέπτεσθαι, ὁμιλεῖν καὶ γράφειν ἐχρησιμοποιεῖτο μετὰ τῆς Λατινικῆς καὶ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα»[24].

Ἡ ἀποκορύφωση τῆς οἰκειώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς χρήσεως τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους πραγματώνονται μετὰ τὴν προσάρτηση στὸ μικρὸ ρωμαϊκὸ κράτος τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος καὶ τῆς Σικελίας. Ἔκτοτε οἱ Ρωμαῖοι παρουσιάζονται ἑλληνοπρεπέστατοι καὶ ἑλληνομαθέστατοι. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ φιλελληνικότητά τους – στὴν εὐρύτερη ἔννοια τοῦ ὅρου – δὲν ὀφείλεται μόνο στὴν ἀσύγκριτη ὑπεροχή, ποὺ διαπιστώνουν σὲ κάθε ἑλληνικό. Προφανέστατα ἀποσκοπεῖ καὶ σὲ πολιτικὲς ἐπιδιώξεις. Εὔστοχα ὁ Κ. Ν. Ἠλιόπουλος παρατηρεῖ: «Οἱ Ρωμαῖοι ὡς πρακτικοὶ ἄνθρωποι παρὰ τὸν ἀπέραντον σεβασμόν των πρὸς τὴν ἐθνικήν των παράδοσιν δὲν ἐδίσταζον νὰ χωροῦν εἰς νεωτερισμούς, ὁσάκις ἐπέβαλλε τοῦτο ἡ ὑποβοήθησις καὶ πραγματοποίησις τῶν κατακτητικῶν σχεδίων των. Οὕτω καθίσταντο οἰκεῖοι πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἀφοῦ αἱ σχέσεις των μετὰ τῆς δυτικῆς Μεσογείου ἐπυκνοῦντο καὶ καθίσταντο στενότεραι καὶ αἱ προοπτικαὶ ἐπεκτάσεώς των εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον ἦσαν ἔντονοι»[25].

24. Κ. Ν. Ἠλιοπούλου, *ἔ.ἀ.,* 448.

25. Κ. Ν. Ἠλιοπούλου, *ἔ.ἀ.,* 448. Θεμελιώνει δὲ τὴν παρατήρησή του σὲ πηγὲς καὶ βοηθήματα: Cic., *Pro lege Manill,* xx 60, Plin., *Hist. Nat.* xxv 2, 4. Montesquieu, *Considérations sur les causes de la grandeur et de la décadence des Romains,* Paris 1734, c. 1, G. Michaut, Le génie latin, Paris 1900, 135.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΣΤΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟ ΤΟΥ ΑΙΜΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

Ὅταν σήμερα θέτουμε θέμα μὲ ἀρχαιότητα ἑλληνική, δὲν νοεῖται παραγνώριση τῆς προϊστορικῆς περιόδου. Διότι διάσημοι ἐπιστήμονες τῶν χρόνων μας, ὅπως ἡ καθηγήτρια Tatiana Blawatskaya, παρουσιάζουν περιεκτικὰ τὴν τόσο πρώιμη ἐξάπλωση τοῦ Κρητο-μινωϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ στὰ πέρα τῆς χερσονήσου μέρη. Ὁμολογουμένως εὔγλωττο εἶναι βραχὺ μελέτημά της, ἐπιγραφόμενο «Ἀπὸ τὴν Κρητικὴ ἐποποιΐα τοῦ 17ου ἕως 15ου αἰώνων π.Χ.»[1] καὶ δημοσιευμένο στὴν Ἐπετηρίδα τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Σκοπίων. Πάντως προηγεῖται ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, ὁ ὁποῖος διακηρύσσει καὶ τῶν Κρητῶν τὴν πανάρχαια ἑλληνικότητα γράφοντας «Μίνως πρῶτος Ἑλλήνων ναυτικὴν δύναμιν ἀξιόλογον συστησάμενος ἐθαλασσοκράτησε» καὶ «πολλὰς ἀποικίας ἐξαπέστειλεν ἐκ τῆς Κρήτης…»[2].

Ἐξ ἄλλου ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σορβόννης Jean Bérard διερευνώντας τὸ ὄνομα τῶν Ἑλλήνων στὴ λατινικὴ ἀναφέρεται στοὺς Πελασγούς, οἱ ὁποῖοι σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση ἀναχωρώντας ἀπὸ τὴν Πελασγιώτιδα Θεσσαλία φθάνουν στὴν Ἤπειρο, περιοχὴ Δωδώνης, ἐπὶ Δευκαλίωνος, πατέρα τοῦ Ἕλληνα, καὶ ἔπειτα στὴν Ἰταλία ἑλληνόφωνοι[3], κατὰ μαρτυρίες τοῦ Κάτωνος καὶ τοῦ Πλινίου. Ἐνωρίτερα, τὸ 1839, ὁ S.S. Wilson[4] ἀποκαλεῖ τὴν πελασγικὴ γλώσσα ἑλληνική! Σχετικὰ δὲ πρόσφατα ἡ ἀνεύρεση καὶ ἀνάγνωση ἀπὸ τὸν Paul Faure[5] ἐνεπιγράφων πινακίδων τοῦ 2700 π.Χ., γραμμένων στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα, διανοίγουν ὁρίζοντες διευρύνσεως τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας πρὸς τὸ ἀπώτατο παρελθὸν καὶ ἐπανεξετάσεως τῶν θρυλουμένων ἀποδημιῶν Ἑλλήνων καὶ ἐπανόδων τους, δοθέντος ὅτι εἶναι μεταγενέστερες τῶν εὑρημάτων στὰ Πιλικάτα τῆς Ἰθάκης καὶ ὄχι μόνον…[5α]

Ὁπωσδήποτε ἐνδελεχῆ διερεύνηση χρεωστοῦμε καὶ στὸν καθηγητὴ τοῦ Ἀρι-

---

1. *Ziva Antika,* 25, 1975, 355-361.
2. *Παρνασσός,* 32, 1990, 84 κέ.
3. *Revue des Etudes Anciennes,* LIV, 1952, 11-12.
4. S.S. Wilson, A narrative the Greek mission… London 1839, VII-VIII. Πβ. Γ. Θ. Ζώρας, *Ἑπτανησιακὰ Μελετήματα.* Ε΄ Ἀθῆναι 1976, 87.
5. P. Faure, *La vie quotidienne en Grèce au temps de la Guerre de Troie* (1250 av. J.C.), Hachette 1980. Βλ. καὶ Π. Κ. Γεωργοῦντζος, «Ἐνεπίγραφες πινακίδες τοῦ 2700 π.Χ. ἦσαν γραμμένες στὴν Ἑλληνική!…», *Δαυλός,* 107, 1990, 6-103.

5α. *Revue Archéologique*, ser. 6, 19, 1943, 131 (Duval, P.M.)

στοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ ἀκαδημαϊκὸ Μιχαὴλ Σακελλαρίου, δημοσιευμένη στὴν *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους* (Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν) μὲ τὴν ἐπικεφαλίδα «Οἱ γλωσσικὲς καὶ ἐθνικὲς ὁμάδες τῆς ἑλληνικῆς προϊστορίας. Πελασγοί»[6], αὐτοτελῶς δὲ στὴ γαλλικὴ γλώσσα ὡς *Λαοὶ προελληνικοὶ ἰνδοευρωπαϊκῆς καταγωγῆς,* αἰφνιδιάζοντας μὲ τὴν κατακλείδα τῶν πηγῶν, ὅλων, κατὰ τὶς ὁποῖες "Πελασγοί = Ἕλληνες" καὶ "Πελασγία = Ἑλλάς"! Ὅμως μόλις τὸ ἑπόμενο ἔτος δίνοντας ἀδιανόητες διαστάσεις τῆς διασπορᾶς τῶν Πελασγῶν ὁμιλεῖ γιὰ *ἀρχαϊκὲς ἑλληνικὲς ἱστορίες* ὁ Ἰταλὸς A. Antinorio[8]. Τὴν κατὰ αἰώνα περίπου προγενέστερη συμβολὴ τῶν Εὐρωπαίων εἰδικῶν ἐπιστημόνων, ποὺ ἀξιοποιοῦν τόσο τὶς λατινικὲς ὅσο καὶ τὶς ἀρχαιοελληνικές, προσέφερε ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Εὐθύμιος Καστόρχης, τοῦ ὁποίου ἡ συγγραφὴ ἐπιγράφεται: *Περὶ τῆς ἀρχῆθεν κοινωνίας τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς καὶ Ρωμαίους καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἐπενεργείας αὐτῶν πρὸς ἐκπολιτισμὸν τούτων* (Ἀθήνησι 1872).

Σὲ σχέση μὲ τὴν χερσόνησο τοῦ Αἵμου καὶ τὴν ἀποδοχὴ τῆς ἑλληνικότητας τῶν Πελασγῶν ἐπιλαμβάνεται συνεδριακὰ στὸ Ζάγκρεμπ πρὸς τιμὴ τοῦ Κροάτη ἀκαδημαϊκοῦ G. Novac ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου καὶ ἀκαδημαϊκὸς E. Condurachi, τοῦ ὁποίου τὸ θέμα τῆς ἀνακοινώσεως εἶναι δηλωτικὸ τῶν θέσεών του: «Ἡ Δωδώνη καὶ οἱ σχέσεις της μὲ τὸν βαλκανικὸ κόσμο»[9]. Ἀπὸ τὶς δύο ἐκδοχὲς ἐντάξεως τῶν Πελασγῶν, ἑλληνικὴ καὶ προελληνική, προκρίνει τὴν πρώτη. Ἔχει δὲ πολυσχιδέστατα διερευνήσει τὶς δραστηριότητες τῶν Ἑλλήνων στὴν χερσόνησο τοῦ Αἵμου, τὶς ὁποῖες ἀπεικονίζει σὲ διαδοχικὰ ἐνδιαφέροντα δημοσιεύματα: 1) Στοιχεῖα ἑνότητας τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν στὴ Δοβρουτσὰ καὶ στὸ νότο τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως (Βουκουρέστι 1947). 2) Ἑλληνικὲς καὶ ρωμαϊκὲς ἐπιδράσεις στὰ Βαλκάνια (1962). 3) Ἱστρία, Βουκουρέστι 1968. 4) Οἱ λαοὶ τῆς ΝΑ Εὐρώπης καὶ ὁ ρόλος τους στὴν ἱστορία (ἀρχαιότητα), Σόφια 1969. 5) Ὁ Δούναβις λίκνο τοῦ πολιτισμοῦ τῆς κεντρικῆς καὶ ΝΑ Εὐρώπης (1986). Ἐκτενέστερη βιβλιογραφία παρατίθεται σὲ δημοσίευμά μου τῆς σειρᾶς τῶν ἐκδόσεων τοῦ Ναυτικοῦ Μουσείου τῆς Ἑλλάδος (Ἀθῆναι 1974), μὲ τίτλο *Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα στὸν Δούναβι φορεῖς καὶ ὑπέρμαχοι πολιτισμοῦ.*

Στὴν παραδουνάβια περιοχὴ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὁ Ρουμάνος ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου Nicolae Bănescu διαπιστώνει

6. Ἀθῆναι 1971.
7. Athènes 1979, 339.
8. A. Antinorio, *Storie elleniche arcaiche,* Rapalo 1980, ὅπου καὶ χάρτες του.
9. *Adriatica praehistorica et antiqua*. Miscelanea Gr. Novac dicata, Zagreb 1970, 326.

δημιουργία «χώρας ἀληθινὰ γετοελληνικῆς», τὴν ὁποία προβάλλει ἀπὸ τὸ βῆμα τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν[10]. Αἰσθητότερη ἐμβάθυνση στὸ ἴδιο θέμα ἐπέτυχε ὁ ὁμόλογός του Vasile Pârvan, ὁ ὁποῖος ἐπιπρόσθετα ἦταν καὶ διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ *Ὀρφεύς*, ὅπου καταχωρίζονται οἱ ἐπιπτώσεις τῆς πανάρχαιης ὑπάρξεως Ἑλλήνων στὸν ἴδιο χῶρο. Προσφυέστατα ἀνάγει στὸν Ἑλληνισμὸ τὸν Θρᾶκα Ὀρφέα καὶ τὸν Φρύγα Πέλοπα. Τὴν κοινὴ ἑλληνικὴ ταυτότητα ἀποκομίζει πειστικὰ προσφεύγοντας στὰ Ὁμηρικὰ ἔπη καὶ στὰ χαρακτηριστικὰ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα. Ἐπίσης ὁ Pârvan συγγράφει καὶ ἐπίτομη μελέτη μὲ τίτλο *Ἡ ἑλληνικὴ καὶ ἑλληνιστικὴ διείσδυση στὴν κοιλάδα τοῦ Δουνάβεως* (Βουκουρέστι 1923), ἀποκαλύπτοντας τὴν ἐκπληκτικὴ ἐπίδραση τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀποκαλώντας "ἑλληνικὸ" καὶ τὸν ποταμὸ Δούναβι!

Πάλι Ρουμάνος ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου, ὁ Dumitru Pippidi, εἶναι ἐξ ἴσου ἀποκαλυπτικὸς μὲ βιβλίο του, ἐπιγραφόμενο *Οἱ Ἕλληνες στὸν Κάτω Δούναβι ἀπὸ τὴν ἀρχαϊκὴ ἐποχὴ ἕως τὴ ρωμαϊκὴ κατάκτηση* (Μιλάνο 1971). Ἐξαιρετικὰ διαφωτιστικὸς γίνεται καὶ μὲ δεύτερο ἐπιβλητικὸ τόμο *Βραχέα Σκυθικά. Ἔρευνες στὶς ἑλληνικὲς ἀποικίες τῶν ρουμανικῶν ἀκτῶν τῆς Μαύρης Θάλασσας* (Βουκουρέστι-Ἄμστερνταμ 1975), στὸν ὁποῖο πέρα πολλῶν ἄλλων σκιαγραφεῖ καὶ τὴν πολύδραστη προσωπικότητα τοῦ Ἀκορνίωνος ἀπὸ τὴ Διονυσόπολη.

Σὲ πολὺ μεγαλύτερη γεωγραφικὴ κλίμακα μελετᾶ τοὺς Ἕλληνες καὶ τὶς παντοῖες ἐπιδόσεις ὁ Βούλγαρος ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Σόφιας Chr. Danov, τὰ δὲ ἀποτελέσματα περιέχονται σὲ δημοσίευμά του[11] μὲ τίτλο ἐκτενέστατο: *Οἱ ἐπιστημονικὲς ἔρευνες τῆς ἑλληνικῆς ἀποικίσεως τοῦ Εὐξείνου Πόντου στὴ Βουλγαρία, Σοβιετικὴ Ἕνωση, Ρουμανία καὶ Τουρκία* (1959-60). Ἐπὶ πλέον ἀδιάσειστη ἀπόδειξη τῆς πολυμορφίας, ἐκτάσεως καὶ διάρκειας διαβιώσεως καὶ δράσεως Ἑλλήνων στὸ ἀνατολικὸ τμῆμα τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου, στὸν χῶρο τῆς Βουλγαρίας, προσκομίζει ὁ Βούλγαρος ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Σόφιας G. Mihailov[12] μὲ τόμους ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν, ποὺ ἤδη κυκλοφοροῦνται, καὶ πρόσθετη συγγραφή του, τὴν ὁποία ἐπιγράφει *Ἡ γλώσσα τῶν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν στὴ Βουλγαρία. Φωνητικὴ καὶ Μορφολογία* (Σόφια 1943). Ἀποτιμῶνται ὡς ἀποκτήματα μοναδικῆς σπουδαιότητας. Ἡ δὲ ἀξιολόγηση πραγματώνεται ἀπὸ τὸν καλύτερο γνώστη, τὸν ἀκαδη-

10. N. Bănescu, "Entre Roumains et Grecs. Ce que nous apprend le passé", *Νέα Πολιτική,* 9, 1937, 1055.
11. *Revue Historique,* 1959-1960, 281-296.
12. *Inscriptiones Graecae in Bulgaria repertae,* I-IV, Serdicae 1956-1966, I^2, 1970.

μαϊκὸ καὶ καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Διονύσιο Ζακυθηνό, ὁ ὁποῖος ὡς Πρόεδρος τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς Σπουδῶν ΝΑ Εὐρώπης ἐνημέρωσε στὴ Σόφια γαλλιστὶ[13] τοὺς εἰδικοὺς ἐπιστήμονες καὶ τὸ εὐρύτερο φιλομαθὲς κοινό. Τὴν ἀνακοίνωση ἐπανέλαβε βραδύτερα ἑλληνιστὶ μὲ τίτλο «Οἱ Βούλγαροι ἀπὸ τοῦ ἐξελληνισμοῦ εἰς τὸν ἐκσλαβισμὸν» ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν[14], μάλιστα ἐνώπιον τοῦ πρέσβεως τῆς Βουλγαρίας στὴν ἑλληνικὴ πρωτεύουσα ἀκαδημαϊκοῦ N. Todorov, ὁ ὁποῖος γιὰ δεύτερη φορὰ ἄκουσε ὅτι οἱ Βούλγαροι γιὰ 250 χρόνια εἶχαν ὡς γλώσσα τὴν ἑλληνική! Ταυτόχρονα μὲ προσήκουσα προσοχὴ ἄκουσε, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ παριστάμενοι, καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἡ θεωρία, ἡ δεχομένη ὅτι οἱ Βούλγαροι ἦσαν γηγενεῖς καὶ κατῴκουν ἀπὸ αἰώνων εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Αἵμου, στερεῖται πάσης ἐπιστημονικῆς βάσεως…[15]».

Ὡστόσο ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα καὶ παιδεία διαχέονται στὴ Βουλγαρία καὶ κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας χάρη στὴ λειτουργία ἑλληνικῶν σχολῶν σὲ πόλεις καὶ κωμοπόλεις τῆς μετέπειτα βουλγαρικῆς ἐπικράτειας, ὅπως διαβεβαιώνουν ἡ Nadja Danova[16], ὁ A. Balabanoff[17], συνάμα Ἕλληνες, ποὺ ἀναφέρουν καὶ τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα στὴ Βουλγαρία, π.χ. ὁ Π. Χ. Χαρτοματσίδης[18].

Ἐμφανέστερη, ἰσχυρότερη καὶ πλατύτερη προκύπτει ἡ ἀκτινοβολία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας μὲ τὸν ἀντίστοιχο πολιτισμὸ καὶ στὸ δυτικὸ τμῆμα τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου, τὸ ἐπὶ πολὺ χρόνο πασίγνωστο καὶ ὡς Ἰλλυρικόν, τὸ ὁποῖο κατὰ τὸν 7ο αἰώνα ὡς ἀπεσταλμένος τοῦ Πάπα γιὰ ἐπιτόπια ἔρευνα ὁ ἐπίσκοπος Σεβίλλης Ἰσίδωρος, μετέπειτα ἀρχιεπίσκοπος Ἱσπανίας, πολυδιπλωματοῦχος, ὀνομάζει Graecia, τὴ δὲ Δαλματία[19] πρώτη ἑλληνικὴ ἐπαρχία! Στὸν ἴδιο σχεδὸν αἰώνα χρονολογούμενο ἐπιγραφικὸ εὕρημα, ποὺ ὑπὲρ τὴ χιλιετία διαφυλάχθηκε στὸ χῶμα τῆς Χρυσουπόλεως, Σκουτάρεως καὶ σήμερα Σκόδρας, θεωρούμενο ἐπὶ πενήντα χρόνια ὡς ἡ μοναδικὴ "ἰλλυρικὴ" ἐπιγραφή, ἀποδείχθηκε ἀπὸ τὴ

13. D. A. Zakythinos, «La synthèse byzantine», *Les peuples de l' Europe du Sud - Est et leur rôle dans l' histoire (Byzance et les peuples du Sud - Est Européen),* Association Internationale d' Etudes du Sud - Est Européen. *Ier Congrès Inernational des Etudes Balcaniques et Sud - Est Européennes,* Sofia 1966, 20.

14. *Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν,* 56, 1981 (1982), 231, 232, 233. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἑλληνισμὸς καὶ λαοὶ νοτιοανατολικῆς (ΝΑ) Εὐρώπης,* Α΄, Ἀθήνα 2009, 129.

15. Λαζάρου, *ἔ.ἀ.,* 129.

16. N. Danova, "Les livres grecs de la bibliothèque d' Ivan Dobrovski", *Etudes Balkaniques,* 3-4, 1992.

17. Alex. Balabanoff, «Ἡ Βουλγαρία καὶ ὁ κλασικὸς πολιτισμός», *Νέα Ἑστία,* 22 1937, 975.

18. Π. Χ. Χαρτοματσίδης, *Τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα στὴ Βουλγαρία στὰ τέλη XVIII καὶ ἀρχὲς XIX αἰώνα,* ἄ.τ. 1985.

19. Βλ. Αἰκατερίνη Χριστοφιλοπούλου, *Βυζαντινὴ Ἱστορία.* Α΄. Ἀθῆναι 1975, 321-322.

Βουλγάρα ἀρχαιολόγο Ljuba Ognenova ἑλληνικὴ καὶ χριστιανική[20]. Σύγχρονός μας δὲ ἱστορικός, ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Πάδοβας Lorenço Braccesi περισπούδαστο σύγγραμμά του ἐπιγράφει εὐγλωττότατα *Grecità adriatica*[21], Ἑλληνικότητα ἀδριατική!

Εὔλογα ἐπαληθεύονται πορίσματα σπουδῶν μεγάλων εἰδικῶν ἐπιστημόνων, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγεται πρωτίστως ὁ Τσέχος καθηγητὴς τῶν πανεπιστημίων Πράγας καὶ Χάρβαντ Frantisek Dvornik, ποὺ ἔχει σαφέστατα ἐπισημάνει τὴ σωστικὴ προσφορὰ τοῦ Βυζαντίου στοὺς Κροάτες, Σέρβους, Βουλγάρος…, ἀποδέκτες τῆς θρησκείας του, τῶν θεσμῶν καὶ τῶν παραδόσεών του. Ἐπιλογίζοντας δὲ τονίζει: «Τῷ ὄντι, τοὺς ἔδωσε τὴν οὐσία τοῦ πολιτισμοῦ – τὴν γραφὴν καὶ τὴν φιλολογίαν»[22].

Ἀσφαλῶς δὲν ἀγνοήθηκαν καὶ οἱ πλησιέστεροι γείτονες τῶν Ἑλλήνων, οἱ Σκυπιτάροι, ὅπως αὐτοαποκαλοῦνται οἱ Ἀλβανοί, τῶν ὁποίων ὁ ἀκραιφνέστερος, μάλιστα πολυτιτλοῦχος, ὀνόματι Basri - bey, σὲ δημοσίευμά του ἐπίτομο στὴ γαλλικὴ γλώσσα, ἐπιγραφόμενο *Ἡ Ἀνατολὴ ἀποβαλκανοποιημένη καὶ ἡ Ἀλβανία. Ἀρχὴ τῶν τελευταίων Πολέμων καὶ Μέλλουσα Εἰρήνη,* σελ. 5, ὁμολογεῖ: «Ἀναγνωρίζουμε τὸν ἑλληνικὸ χαρακτήρα τῆς νότιας Ἀλβανίας, ὅπου τὸ ὑπεραιωνόβιο πολιτισμικὸ ἔργο τῶν σχολῶν της κυριαρχεῖ ἠθικὰ καὶ ἐθνικά»[23]!

20. L. Ognenova, «Nouvelle interprétation de l' inscription "Illyrienne" d' Albanie», *Bulletin de Correspondance Hellénique,* 83, 1959, 794-799. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἰλλυρικὴ γλώσσα», *Ἐγκυκλοπαίδεια* Πάπυρος - Λαρούς - Μπριτάννικα, 29, 1996, 161-162.
21. Bologna, 1971 (Β΄ ἔκδ. 1977).
22. Λαζάρου, *Ἑλληνισμός,* 218 σημ. 83.
23. Λαζάρου, *ἔ.ἀ.,* 29, 60 σημ. 46, 222 σημ. 96.

Η ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ Π. ΔΕΛΤΑ

Πράγματι ἡ θέση τῆς Πηνελόπης Δέλτα στὸ γλωσσικό ζήτημα εἶναι πολὺ ἰδιότυπη.

Μετὰ τὴν καταρράκωση τοῦ ἐθνικοῦ γοήτρου τῶν Ἑλλήνων ἐξ αἰτίας τοῦ ἀτυχοῦς πολέμου τοῦ 1897 ἡ Δέλτα ἐγκολπώνεται τὴν ἰδέα τῆς ἀφυπνίσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τῆς τονώσεως τοῦ φρονήματος, τῆς ἀποτελεσματικῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν νέων κινδύνων, ποὺ ἀπειλοῦν τὸν βορειοελλαδικό χῶρο, κυρίως δὲ τὴν Μακεδονία. Γι᾽ αὐτὸ μὲ σπουδὴ ἐπιδίδεται στὴν συγγραφὴ βιβλίων γιὰ τὴν ἑλληνικὴ νεότητα καὶ τὸ εὐρύτερο ἀναγνωστικὸ κοινό.

Ἡ ἐγκαινίαση γίνεται μὲ τὸ ἐπιγραφόμενο «Γιὰ τὴν πατρίδα», τὸ ὁποῖο τυπώνεται τὸ 1909 στὸ Λονδίνο. Μετὰ διετία ἀκολουθεῖ δεύτερο μὲ τὸν τίτλο «Τὸν καιρὸ τοῦ Βουλγαροκτόνου». Κατὰ τὸ θέμα τους, ὅπως ἐπισημαίνει καὶ ὁ Β. Λαούρδας, καὶ κατὰ τὰ ἐπὶ μέρους στοιχεῖα ποὺ τὰ συνιστοῦν, καὶ τὰ δύο αὐτὰ βιβλία εἶναι προβολὴ τοῦ μακεδονικοῦ ἀγώνα σὲ μιὰ ἄλλη μακρινὴ ἐποχὴ τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, ὅταν καὶ πάλιν οἱ Ἕλληνες ἀγωνίζονταν κατὰ τῶν Βουλγάρων γιὰ τὴν διάσωση τῆς Μακεδονίας, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἔχυσαν ποτάμι τὸ αἷμα τους.

Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ φρονηματισμοῦ καὶ τῆς ἐθνικῆς διαπαιδαγωγήσεως σημειώνουν τεράστια ἐπιτυχία. Ὅμως ἐπισύρουν ἐπικρίσεις γιὰ τὴν γλώσσα, στὴν ὁποία εἶναι γραμμένα. Οἱ ὀνομαστότεροι ἐκπρόσωποι τοῦ Δημοτικισμοῦ, μὲ τοὺς ὁποίους ἡ Δέλτα ἔχει φιλικὲς σχέσεις, δὲν χαρίζονται.

Ὁ Ἀλέξανδρος Πάλλης διατυπώνει τὶς ἐπιφυλάξεις του ὡς ἑξῆς: «Στὰ γλωσσικὰ ἔχει ἀρκετὰ σκαλοπάτια ν᾽ ἀνεβεῖς. Δὲν ἐννοῶ τὸ ἂν εἶναι ἡ γλώσσα σου κατὰ τὸ τυπικὸ ἀρκετὰ δημοτικιά· γιὰ μένα φυσικὰ δὲν εἶναι, μὰ μπορεῖ νὰ ὑπάρξει αὐτοῦ διαφορὰ γνώμης. Ἐκεῖ ποὺ δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπάρχει εἶναι στὴ φρασεολογία». Ὀξύτερος στὶς παρατηρήσεις του ἐμφανίζεται ὁ Φώτης Φωτιάδης: «Κρίμα! Κρίμα! Ἡ γλώσσα! ἀμελημένη! Δὲν μπορεῖτε νὰ ξεφορτωθεῖτε αὐτὴ τὴν καθαρεύουσα;» Τὴν ἀντίθεσή του ἐντοπίζει ἀκριβότερα ὁ Ἀργύρης Ἑφταλιώτης: «Καὶ τώρα ἔρχομαι στὸ ἕνα καὶ μονάχο ψεγάδι ποὺ σᾶς βρίσκω καί, καθὼς φοβοῦμαι, θὰ σᾶς τὸ βρίσκω πάντα -τὴν ἀνακατεμένη, τὴ μισή, τήν ἀνυπόταχτη, καὶ συνάμα τὴ φοβιτσιάρικη γλώσσα, ποὺ κρύβει, ἄχ, τὶ κρίμα! μέσα της τὸ φαρμάκι».

Ἐν τούτοις ἡ Πηνελόπη Δέλτα δὲν πτοεῖται. Οὔτε παρεξηγεῖ. Δὲν θυμώνει. Σέβεται τὴν γνώμη τῶν διανοουμένων καὶ εἰδικῶν ἐπιστημόνων. Πάντως ἐπιχειρεῖ διευκρίνιση τῆς ἐπιμονῆς της στὴν χρήση μιᾶς γλώσσας μεικτῆς καὶ ὄχι τυπικὰ δημοτικῆς.

Στὸν Πάλλη ἀποκρίνεται ὡς ἑξῆς: «Σᾶς εὐχαριστῶ γιὰ τὴν ἐπιεικῆ σας κρί-

ση... ξέρω πὼς δὲ βαστῶ γραμματική, οὔτε σειρά, γράφω ὅπως συλλογίζομαι, μὲ τὴν ἀνακατωμένη γλώσσα ποὺ μιλοῦμε ὅλοι».

Ἀναπτύσσει διεξοδικὰ τοὺς λόγους τῆς γλωσσικῆς μορφῆς, τὴν ὁποία προτιμᾶ, στὸν Φωτιάδη: «Ἂν θέλω νὰ πῶ στὰ παιδιὰ πράγματα ποὺ νὰ τὰ καταλαβαίνουν καὶ νὰ τὰ χωνεύουν, πρέπει νὰ τοὺς τὰ πῶ στὴ γλώσσα ποὺ μιλοῦν ἀπὸ τὸ πρωΐ ὡς τὸ βράδυ μὲ τὴ μάνα τους καὶ ἀναμεταξύ τους· λοιπὸν ἡ γλώσσα αὐτὴ ποὺ μιλοῦν τὰ παιδιά, ποὺ μιλοῦμε ὅλοι μας, δὲν εἶναι ἡ κανονισμένη γλώσσα τοῦ Ψυχάρη, ἀλλὰ ἡ ἀνακατωμένη αὐτὴ ὅπου καθαρεύουσα καὶ δημοτικὴ γίνεται μιὰ σαλάτα... γιὰ μένα ἡ δημοτικὴ εἶναι ὄργανο, ὄχι σκοπός. Ἂν ἀπὸ τὶς μικρές μου δοκιμὲς καὶ προσπάθειες, μάθουν μερικὰ Ἑλληνόπαιδα ἱστορικὰ γεγονότα... θὰ ἔχω ἐπιτύχει τὸ σκοπό μου». Πάλι στὸν Φωτιάδη ἐξηγεῖ τὴν διέπουσα σκέψη της κατὰ τὴν συγγραφὴ τοῦ πρώτου βιβλίου (Γιὰ τὴν πατρίδα): «τὸ ἔγραψα μὲ ἕνα καὶ μόνο σκοπό, νὰ δώσω στὰ παιδιά μας νὰ διαβάσουν κάτι "ἑλληνικό", ὅπου διασκεδάζοντας νὰ μάθουν καὶ λίγη ἱστορία, ἤθη καὶ ἔθιμα ἑλληνικά...».

Στὸν Ἑφταλιώτη ἐπαναλαμβάνει τὶς προθέσεις της: «Σᾶς ὁμολογῶ πὼς σκοπός μου δὲν εἶναι νὰ διορθώσω ἐγὼ τὴ γλώσσα· οὔτε θὰ μποροῦσα καὶ ἂν τὸ ἤθελα· ἡ δημοτικὴ γιὰ μένα εἶναι ὅπλο· σκοπός μου εἶναι νὰ μιλήσω στὰ παιδιά μας γιὰ κάτι πράγματα ποὺ δὲν τοὺς τὰ λένε τὰ ἑλληνικὰ ἀναγνωσματάρια ποὺ βλέπω στὰ χέρια τῶν παιδιῶν μου».

Μὲ ἀνεπιτήδευτη εἰλικρίνεια ἀπαντᾶ καὶ στὸν Κωστῆ Παλαμᾶ, ὑπογραμμίζοντας ὅτι μοναδικὴ ἐπιδίωξή της εἶναι ἡ προσφορὰ στὰ Ἑλληνόπουλα βιβλίων μὲ ἐθνικὸ καὶ ἠθικὸ περιεχόμενο.

Ἡ Πηνελόπη Δέλτα ἀποκαλύπτει τὶς θέσεις της γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα καὶ στὶς βιβλιοπαρουσιάσεις, ποὺ ἔγραψε γιὰ τὰ νεοελληνικὰ ἀναγνώσματα τοῦ 1912, στὴν καθαρεύουσα, καὶ τοῦ 1918, στὴν δημοτική. Ἡ παρρησία της καὶ τὸ ἐλεύθερο πνεῦμα της καταφαίνονται ἀπὸ τὴν ἐπίκριση τῶν ἀναγνωσμάτων τοῦ 1918 ἀπὸ τὶς στῆλες τοῦ Δελτίου τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου, ὁ ὁποῖος ἦταν καὶ ὁ ὑπεύθυνος. Συγκεκριμένα στὸν πρόλογο ἑνὸς ἄρθρου της παρατηρεῖ: «Τὸ γεγονὸς πὼς τὰ καινούργια ἀναγνωστικὰ γράφτηκαν στὴ δημοτική, μᾶς κάνει νὰ προσέξουμε μὲ περισσότερη φροντίδα τὸ περιεχόμενό τους καὶ νὰ δοῦμε ἂν μὲ τὴ διαφορὰ τῆς γλώσσας τὰ παιδιά μας θὰ ἀποκτήσουν βιβλία ποὺ θὰ βοηθήσουν τὴν ἀνάπτυξη καὶ τὴν ἠθική τους μόρφωση. Γιατὶ θὰ ἦταν λυπηρὸ ἂν τὴν προσπάθεια γιὰ νὰ ἀναμορφωθεῖ ἡ παιδεία μας τὴ νομίζουμε τελειωμένη μὲ τὸ πρῶτο βῆμα ποὺ ἔγινε, καὶ ἂν περιορίζονταν ἡ ἀναμόρφωση αὐτὴ στὴν ἀλλαγὴ τῆς γλώσσας, σὲ ἀλλαγὴ δηλαδὴ τύπων».

Οἱ πρωτοποριακὲς καὶ ἐποικοδομητικὲς ἀπόψεις τῆς Δέλτα διδάσκουν μὲ σαφήνεια καὶ σήμερα. Ἔχει τὴν πρόθεση τῆς συμβολῆς στὴν ἐθνικὴ καὶ ἠθικὴ

ποδηγέτηση τῆς ἑλληνικῆς νεότητας. Γι᾽ αὐτὸ χρησιμοποιεῖ τὴν γλωσσικὴ μορφή, μὲ τὴν ὁποία ἐπιταχύνεται ἡ πραγμάτωση τῆς ἀνατάσεως τοῦ φρονήματος τῶν Νεοελλήνων, ὥστε νὰ διασφαλίζεται καλύτερο μέλλον στὴν πατρίδα, τὴν πολύπαθη Ἑλλάδα.

Ἡ Φωνὴ τῶν Ἐκπαιδευτικῶν

Ἰούνιος 1987

ΣΥΝΕΧΕΙΣ ΑΓΩΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ

Ἀγαπητὲ κ. Μαρίνο,

Ἀποφεύγω συστηματικὰ νὰ ἐπανέρχομαι σὲ θέμα, ποὺ συζητήθηκε, ἐπειδὴ ἡ κατάχρηση τῆς φιλοξενίας εἶναι ἀνεπίτρεπτη καὶ πιστεύω ὅτι ἐπιβάλλεται νὰ ἀναγνωρίζω στὸν καθένα τὸ δικαίωμα τῆς διαφορετικῆς γνώμης, πλὴν τῶν περιπτώσεων, κατὰ τὶς ὁποῖες τὰ λεγόμενα ἢ γραφόμενά μου παρερμηνεύονται, μὲ ἢ χωρὶς πρόθεση, πρὸ πάντων δέ, ὅταν γιὰ πληρέστερη κατανόηση τίθενται ἐρωτήματα καλοπροαίρετα, ὅπως θεωρῶ, ἂν καὶ ἀπὸ ἄλλους ἐκλαμβάνεται δηκτικό, τὸ πρόσφατο («Ο.Τ.» 16-9-93, 83-84) τοῦ κ. Ε. Γ. Ἀγγελάκη, ἐξ ἀφορμῆς τῆς συνεντεύξεως στὴν κ. Πολυτίμη Μπούτουλα («Ο.Τ.» 12-11-92).

Εὐχαριστῶ τὸν ἀναγνώστη - συνεργάτη τοῦ «Ο.Τ.» καὶ χαίρω, πού -ἔστω καὶ ἕνας Ἕλληνας- δὲν ἔμεινε στὴν ἐντύπωση, ἀλλὰ προχώρησε πρὸς ἑρμηνεία, ἡ ὁποία ὁμολογουμένως ἀποτελεῖ τὴν ἀπαρχὴ τῆς προόδου τοῦ πολιτισμοῦ καὶ προσιδιάζει στοὺς προγόνους μας κατ᾽ ἀντίθεση μὲ τοὺς Ἀνατολίτες, οἱ ὁποῖοι σταματοῦσαν στὴν ἔκπληξη ἢ θαυμασμό.

Δὲν εἶναι ἡ μοναδικὴ φορά, κατὰ τὴν ὁποία ἡ ἑλληνικὴ νομίζεται, ὅπως ἀπὸ τὸν Δάντη, ἢ προτείνεται, ὅπως ἀπὸ τοὺς Βολταῖρο, Eichthal, Nefftzer, Dubner, Σικελιανὸ, Lavagnini κ.ἄ, ὡς γλώσσα μέρους τῆς Εὐρώπης-Ἀνατολικῆς, Δυτικῆς - καὶ τοῦ συνόλου της ἢ διεθνὴς σὲ συνέδρια συγκεκριμένων ἐπιστημῶν. Ὅμως ἡ ἀντίληψη τῆς ἀκαδημαϊκοῦ καὶ καθηγήτριας τοῦ πανεπιστημίου Βρυξελλῶν Claire Préaux, ἡ ὁποία ἔχει στὸ ἐνεργητικό της περὶ τὶς ἑκατὸν πενήντα μελέτες γιὰ τοὺς Ἕλληνες τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου, διαφέρει οὐσιαστικὰ καὶ πρακτικά. Δὲν ἀρκεῖται στὴν τυπικὴ ἐκλαϊκευμένη ἢ τεκμηριωμένη εἰσήγηση μὲ παρορμήσεις βιωμάτων ἢ συναισθημάτων, ἀλλὰ πρωτίστως ὑποδεικνύει μὲ τρόπο πρόσφορο τὴν ἐφαρμογὴ νέων μεθόδων ἐκμαθήσεως τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἐπισημαίνει τὶς εὐεργετικὲς ἐπιπτώσεις γιὰ τὸ μεμονωμένο πρόσωπο καὶ γιὰ σύμπασα τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τὴν ἀναστροφή τους μὲ τὴν ἑλληνικὴ γραμματεία. Ἀπευθύνεται δὲ «στοὺς ὑπουργοὺς τῆς σήμερον καὶ τοῦ αὔριον γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τῆς Ἑλληνικῆς» (τὸ κεφαλαῖο δικό της).

Ἑπομένως, εὔλογα ὁ κ. Ἀ. ἐρωτᾶ: «Ἂν ὁ κ. Λ. ἐγνώριζε ἀπὸ καιρὸ αὐτὴ τὴν πρόταση, τί ἐνέργειες ἔκανε....;» Ἡ ἀπάντηση αὐτόματα ὁλοκληρώνεται μὲ τὴν ἁπλούστατη προσθήκη ἑνὸς «δὲν» στὸ ἐρώτημα, πρὸ τοῦ ρήματος, ἤτοι «τί δὲν ἔκανε!».

Ὁ Λ., ἐπικειμένου τοῦ διορισμοῦ του ὡς φιλολόγου, ἀναζητεῖ βιβλιογραφία καὶ βοηθήματα γιὰ τὶς πλέον σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ γραμματείας, ὅπως καὶ τῶν λοιπῶν μαθημάτων τῆς εἰδικότητάς του, ἰδίως τῆς ἱστορίας. Ἔτσι γνωρίζει τὰ σπουδαῖα κείμενα τῆς Βελγίδας καθηγήτριας, τὰ ὁποῖα πάραυτα καθιστᾶ γνωστὰ ἀρχικῶς στοὺς συμμετέχοντες σὲ φιλολογικὸ συνέδριο παρουσία ὅλης τῆς ἱεραρχίας τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργείου, προκαλώντας περισσὴ αἴσθηση. Ἀλλὰ συνέχεια δὲν δίδεται, μολονότι τότε ἐπιχειρεῖται ἐκσυγχρονισμὸς τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως τόσο ὡς πρὸς τὴ διδακτέα ὕλη ὅσο καὶ ὡς πρὸς τὶς μεθόδους διδασκαλίας.

Πάντως, δὲν λησμονεῖται ἐντελῶς ἡ συμβολὴ τοῦ Λ., ὅπως εἰκάζεται ἀπὸ τὴν πρώιμη μετακίνησή του -κατόπιν ὑπηρεσιακῆς προτάσεως- σὲ πρότυπη ἐκπαιδευτικὴ μονάδα τοῦ Λεκανοπεδίου, ὅπου μὲ ὁμιλία ἐνώπιον τῶν προϊσταμένων ἀρχῶν καὶ τοῦ ὑπηρεσιακοῦ ὑπουργοῦ ἀνακοινώνει πάλι τὶς ἀπόψεις τῆς Préaux. Τὸ ἑπόμενο ἔτος μὲ ἀνακοίνωση σὲ συνέδριο φιλολόγων Ἀττικῆς, στὸ ὁποῖο παρουσιάζονται τὰ νέα μεταρρυθμιστικὰ μέτρα καὶ μετέπειτα μὲ διαλέξεις ἢ μαθήματα σὲ Παραγωγικὲς Σχολές, συναντήσεις ἐνημερωτικὲς μελῶν Ἑνώσεων Λειτουργῶν Μ.Ε., πρωτεύουσας καὶ ἐπαρχίας, Σχολὲς Ἐπιμορφώσεως Λειτουργῶν Μ. καὶ Δ. Ἐκπαιδεύσεως, Θεσσαλονίκης καὶ Ἀθηνῶν, γνωστοποιεῖ συνεχῶς καὶ σχολιάζει ἐποικοδομητικὰ μὲ καίριες ἐπισημάνσεις στὴν πρωτοτυπία καὶ πρόδηλη ἀξία τους.

Βαθμιαῖα ἐπεκτείνει τὴν πληροφόρηση χάρη σὲ προσκλήσεις συλλόγων καὶ ἑταιριῶν, ποὺ ὀργανώνουν διαλέξεις, στρογγυλὲς τράπεζες, συμπόσια, ὅπου προβάλλει καὶ ἀξιολογεῖ τὴν ξένη πρωτοβουλία γιὰ ἐνδιαφέρον ἐπιστημονικό, ἐκπαιδευτικό, ἐθνικὸ θέμα, τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα.

Μεταξὺ τῶν ὀργανωτῶν καὶ συντελεστῶν πραγματώσεως τῶν σχετικῶν ἐκδηλώσεων συγκαταλέγονται καὶ ἡ Ἀντωνιάδειος Στέγη Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν Δήμου Βεροίας, Λαογραφικὴ Ἑταιρία καὶ Γαλλικὸ Ἰνστιτοῦτο Λαρίσης, Λαϊκὴ Βιβλιοθήκη Καρδίτσας, Μορφωτικὸν Σωματεῖον «Χρυσόστομος Σταμούλης» Θηβῶν, Πνευματικὴ καὶ Πολιτιστικὴ Ἑστία Βροντάδου Χίου, Ἑταιρία

Βοιωτικῶν Μελετῶν, Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσός, Πανεπιστήμιο Πειραιῶς κ.ἄ.

Δημοσιεύει ἄρθρα μικρὰ μὲν καὶ χωρὶς παραπομπὲς γιὰ τοὺς πολλούς, τὸ πλατύτερο ἀναγνωστικὸ κοινό, μεγάλα δὲ καὶ μεστὰ τεκμηριώσεως γιὰ τοὺς εἰδικούς. Θεματικὰ δείγματα εἶναι καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα ὡς διεθνής», «Καίριες ἀξιολογήσεις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας», «Ἡ ἑλληνικὴ καὶ ἡ διαμόρφωση τῶν ἄλλων γλωσσῶν», «Ἡ γλώσσα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας» κ.ἄ. Παράλληλα χρησιμοποιεῖ καὶ τὰ ἠλεκτρονικὰ μέσα ἐνημερώσεως, τηλεόραση, ραδιόφωνο, ὅπου σκιαγραφεῖ τὴ διάσημη ἐπιστήμονα, ἡ ὁποία πρόσφατα ἔχει ἐκδημήσει, καὶ ἀποτίει τὸν ἁρμόζοντα ἑλληνικὸ φόρο τιμῆς γιὰ τὸ τεράστιο συγγραφικὸ ἔργο ἑλληνικῆς θεματολογίας καὶ ταυτόχρονα γιὰ τὴν πολύτιμη παγκοσμίως πρότασή της πρὸς ἄμεση ὑπεράσπιση τῆς Ἑλληνικῆς!

Ἐξ ἄλλου δὲν παραλείπει τὴν ὑπόμνηση τῆς προτάσεως καὶ στὸ Ἐξωτερικὸ μὲ διαλέξεις, ἀνακοινώσεις, παρεμβάσεις, στὶς Βρυξέλλες, Γενεύη, Ποντ-α-Μουσσόν, Γκρενόμπλ, Παρίσι, Λουξεμβοῦργο, Ντόρτμουντ, Ντύσσεντορφ, κ.ἄ. ἢ μὲ συμμετοχή, σὲ προγράμματα ἐκπαιδευτικὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας καὶ διακρατικὰ μὲ χῶρες τοῦ τότε Ἀνατολικοῦ Συνασπισμοῦ. Προσκεκλημένος τῆς ΕΟΚ καὶ ἐπιλεγμένος ὡς ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας γιὰ τὶς ἑλληνοσοβιετικὲς ἐκπαιδευτικὲς καὶ μορφωτικὲς σχέσεις διερευνᾶ τὴ θέση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας (συνάμα καὶ τῆς ἱστορίας) στὴ μέση ἐκπαίδευση καὶ τὴ στάση τῶν καθηγητῶν τῶν ἀντιστοίχων χωρῶν. Μετὰ δὲ τὸν τερματισμὸ τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἐπισκέψεων συντάσσει Ἐκθέσεις, τὶς ὁποῖες καὶ ὑποβάλλει ἐγκαιρότατα στὸ ἁρμόδιο ὑπουργεῖο. Στὸ τελευταῖο ὡς Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς - Διευθυντὴς τῆς Βαρβακείου Προτύπου Σχολῆς ἀναφέρει σχετικά, ὅπως καὶ γιὰ τὰ ἄλλα ἐθνικὰ θέματα, μὲ τὶς ἐτήσιες Ἐκθέσεις.

Μὲ πολὺ μεγάλη συντομία, αὐτὲς τὶς ἐνέργειες ἔκανε ὁ Λ. Πόσο δὲ ἀκριβὰ τὶς πλήρωσε, δὲν διανοεῖται κανείς.

Μὲ ἐξαιρετικὴ τιμὴ
ΑΧ. Γ. ΛΑΖΑΡΟΥ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ, 78, 20.1.1994

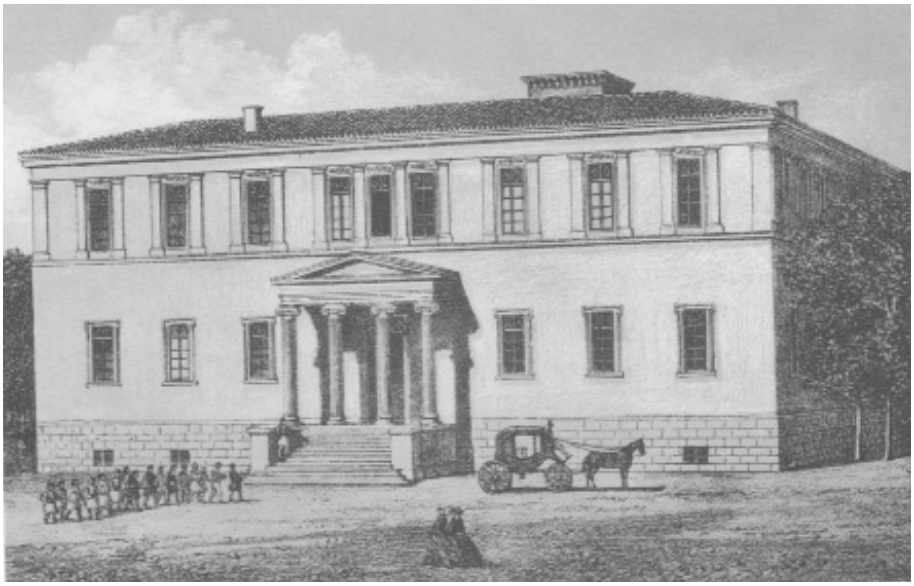

ΒΑΡΒΑΚΕΙΟΝ (ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ)

ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΡΑΣΕΩΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Στὴ μνήμη Ἀλεξάνδρου Βάμβα καὶ μακαριστοῦ Ἰωάννου (Παπάλη) Σιδηροκάστρου

Μετὰ τὴν πρώτη παγκόσμια ἔκπληξη καὶ τὴν ἔντονη ἐντύπωση, ποὺ εἶχε προκαλέσει ἀρχικὰ στὸ εὐρύτερο κοινὸ ἡ ραδιοτηλεόραση, οἱ εἰδήμονες τῶν προηγμένων χωρῶν ἐνωρὶς συνειδητοποίησαν καὶ τὴν ἀδήριτη ἀνάγκη ἀδιάλειπτης ἐπαγρυπνήσεως γιὰ τὴν πρόληψη τῶν πιθανῶν ἐπιβλαβῶν ἐπιδράσεων. Πράγματι παρὰ τὴν ἔγκαιρη μέριμνα ἀνακύπτουν ζητήματα καὶ διαρκῶς ἐκφράζονται παράπονα, συνήθως δὲ καὶ διαμαρτυρίες.

Τὴν πολύτιμη αὐτὴ ἐμπειρία δὲν ἔλαβαν ὑπ' ὄψη οἱ Νεοέλληνες οὔτε κατὰ τὴν ἔναρξη λειτουργίας τῆς ραδιοτηλεοράσεως οὔτε μετέπειτα, μολονότι ἡ προειδοποίηση γιὰ τὶς ἐπερχόμενες ἐπιζήμιες ἐπιπτώσεις προηγεῖται κατὰ αἰῶνες.

Σύμφωνα μὲ μιὰ παράδοση ὁ Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλὸς εἶχε προφητεύσει τὴν ἐνθρόνιση σὲ ὅλα τὰ σπίτια τοῦ Διαβόλου, τοῦ ὁποίου τὰ κέρατα θὰ ἐξεῖχαν ἀπὸ τὶς στέγες. Ἡ ἀκατανόητη τότε προφητεία ἀποτελεῖ σήμερα φρικτὴ πραγματικότητα.

Προφανέστατα ὁ Ἅγιος ἐννοοῦσε τὴν ραδιοτηλεόραση, τὸ πονηρὸ πνεῦμα τεχνολογίας, τὸ ἀπότοκο τῆς κακῆς χρήσεως ἑνὸς μεγάλου ἐπιτεύγματος τοῦ νοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ ἀνθρώπινο τοῦτο προϊὸν ἐπιδέχεται ὁπωσδήποτε εὐεργετικὴ λειτουργία. Δὲν εἶναι ἀνέφικτη ἡ καλὴ χρήση, ἴσως δὲ καὶ ἡ μεταμόρφωσή του σὲ εὐλογία. Προσφυέστατα χαρακτηρίζεται ὡς σχολεῖο μὲ τεράστιες δυνατότητες. Κατ' ἐξοχὴν ὡς πρὸς τὴν ἀριθμητικὴ δύναμη μαθητῶν, ἀκροατῶν - τηλεθεατῶν, ὑπερέχει ἀσύγκριτα τῶν γνωστῶν ἐκπαιδευτικῶν ἱδρυμάτων, ὅλων τῶν τύπων καὶ τῶν βαθμίδων. Μάλιστα πλεονεκτεῖ καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀτμόσφαιρα, τὸ εὐνοϊκὸ κλίμα, ποὺ ἐπιτρέπει ταχύτερη καὶ εὐχερέστερη εὐδοκίμηση τοῦ σπόρου, μηνύματος.

Ὑπολογίζονται σὲ πέντε ἑκατομμύρια οἱ Ἕλληνες, ποὺ ἐξαρτῶνται πνευματικὰ ἀπὸ τὴν τηλεόραση. Ἐν τούτοις οἱ ἁρμόδιοι «σπάνια καταλαβαίνουν πὼς εἶναι ὑπόλογοι ἀπέναντι τοῦ Ἔθνους γιὰ τὸν στραγγαλισμὸ τῶν ἐκφραστικῶν δυνατοτήτων καὶ τῆς πνευματικῆς προοπτικῆς του!»[1].

Ἡ εὐθύνη καὶ τὸ προνόμιο τῆς τηλεοράσεως προβάλλουν ἀνάγλυφα καὶ στὴν καλύτερη ἢ χειρότερη ἐξέλιξη τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας. Ἀποδείχθηκε ἐντελῶς ἄστοχη ἡ πρόβλεψη, ποὺ διατυπώθηκε στὰ πορίσματα φιλολογικοῦ συνεδρίου,

1. Ν. Δήμου, «Ὑποθετικό», Τὸ Βῆμα, 19-1-1986, σ. 15.

πρὸ τῆς ἐπιβολῆς διὰ νόμου τῆς δημοτικῆς: «ἂν δὲν λυτρωθοῦμε ἀπὸ τὸν ἐφιάλτη τῆς διγλωσσίας, ἂν δὲν λυθῆ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα μὲ καθολικὴ ἐπικράτηση τῆς δημοτικῆς στὴν παιδεία μας, δὲν μποροῦμε νὰ μιλήσουμε γιὰ οὐσιαστικὴ γλωσσικὴ κατάρτιση»[1α].

Μόλις μετὰ δεκαετία ἡ κατάσταση ἀποβαίνει ἀπελπιστική. Ἄριστα ἀποδίδει αὐτὴν ὁ Μ. Πλωρίτης[2] μὲ τὴν ἐκπληκτικὴ ὀξυδέρκεια, τὴν ὑπέροχη γραφίδα καὶ τὴν θαυμαστὴ παρρησία του: «Ἡ γλώσσα ἔχει γίνει κλωτσοσκούφι τῆς κομματικῆς πολιτικῆς, καὶ θεωρεῖται «προοδευτικότητα» ἡ γλωσσικὴ βαναυσότητα, «δημοκρατικότητα» ἡ λαϊκίζουσα ἀγραμματοσύνη, «ἀστικὴ ἀντιδραστικότητα» ἡ ἔγνοια γιὰ τὸν πλοῦτο, τὶς ἀποχρώσεις καὶ τὴν αἰσθητικὴ τῆς γλώσσας».

Τὴν κρισιμότητα τῆς γλωσσικῆς καταστάσεως ἐπισημαίνει ἀπὸ τοὺς πρώτους ὁ Παπανοῦτσος μὲ ἄρθρο ἐπιγραφόμενο «Ἡ Δημοτικὴ κινδυνεύει». Καταλήγει δὲ ὡς ἑξῆς: «Τὰ συμπεράσματα ἀπὸ τὴν σύντομη ἀνάλυσή μας εἶναι, νομίζω, ἀρκετὰ σαφῆ καὶ μποροῦν εὔκολα νὰ συνοψιστοῦν. Τὸ γλωσικό μας πρόβλημα (παρὰ τὴ νομοθετικὴ καθιέρωση τῆς Δημοτικῆς ὡς γλώσσας τοῦ Σχολείου) ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχει. Ὁ δημοτικισμὸς νίκησε, ἀλλὰ ἡ Δημοτικὴ ἐξακολουθεῖ νὰ κινδυνεύει. Ὄχι ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς της αὐτὴ τὴ φορά, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς φίλους της ποὺ τὴ γράφουν καὶ τὴ μιλοῦν ἀπειθάρχητα, ἀκατάστατα, ἄκομψα… Στὰ κρίσιμα χρόνια ποὺ περνᾶμε, ἂν ἐγκαταλείψουμε τὴν ἐθνική μας γλώσσα στὸ ἔλεος ἐκείνων ποὺ ἀπὸ ἄγνοια ἢ μωρία εἶναι ἕτοιμοι νὰ τὴ νοθέψουν καὶ νὰ τὴν παραχαράξουν, θὰ ἐπακολουθήσει ἕνα νέο χάος, μιὰ νέα (καὶ χειρότερη ἀπὸ τὴν παλαιότερη) γλωσσικὴ σύγχυση καὶ πνευματικὴ ἀναρχία»[3].

Τὸ ἴδιο ἔτος ὁ Β. Ἀγγελικόπουλος ἔγραφε γιὰ βιασμὸ τῆς Δημοτικῆς ἀπὸ τοὺς «ὀπαδούς» της καὶ ἐτόνιζε τὴν χρεία κινητοποιήσεως: «Εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπάρξει γενικότερη προσπάθεια σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς. Πέρα ἀπὸ τὴν ἐκπαίδευση, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ὑποβοήθησή της. Χρειάζεται κινητοποίηση». Μάλιστα προχωρεῖ στὴν διατύπωση συγκεκριμένων προτάσεων: «Στὰ ὑπουργεῖα καὶ τὶς δημόσιες ὑπηρεσίες νὰ ὀργανωθοῦν εἰδικὰ γραφεῖα, ἐπανδρωμένα μὲ φιλολόγους καλοὺς γνῶστες τῆς νεοελληνικῆς, ἐπιλεγομένους ἀπὸ τὸ σῶμα τῶν καθηγητῶν Μέσης Ἐκπαιδεύσεως καὶ ἀποσπασμένους ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας στὶς θέσεις αὐτὲς γιὰ ὅσο χρόνο χρειαστεῖ, ἕως ὅτου τὰ στελέχη τῶν ὑπηρεσιῶν μάθουν νὰ χειρίζονται ἱκανοποιητικὰ τὴ γλώσσα στὴ διοίκηση… Τὸ ἴδιο θὰ πρέ-

1α. Βλ. σημ. 24.

2. Τὸ Βῆμα, 2-1-86. Βλ. τοῦ αὐτοῦ, «Γλωσσικὸς συρρεαλισμὸς καὶ παραλογισμός», Τὸ Βῆμα, 20-1-1985, σ. 17.

3. Ε. Π. Παπανούτσου, «Ἡ Δημοτικὴ κινδυνεύει», Τὸ Βῆμα, 19-7-1979, σ. 12.

πει νὰ γίνει καὶ σὲ ὅλους τοὺς μεγάλους ὀργανισμοὺς καὶ ἱδρύματα, τὰ περισσότερο, λιγότερο ἢ καθόλου ἐξαρτημένα ἀπὸ τὸ δημόσιο: Ὀργανισμοὶ Κοινῆς Ὠφελείας, μεγάλοι δῆμοι, τράπεζες, ἀνώτερα καὶ ἀνώτατα ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα, πρέπει νὰ ἀποκτήσουν ὅλα ἕνα μικρὸ γραφεῖο ποὺ θὰ φροντίζει τὴ γλώσσα τους. Ἡ προσπάθεια πρέπει νὰ εἶναι ὀργανωμένη. Ὅπου ἔγινε ἐρασιτεχνικά, εἶχε ἐλάχιστα ἢ καὶ ἀρνητικὰ ἀποτελέσματα».

Ἀνάλογα μέτρα ἔχουν λάβει οἱ Γάλλοι γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἀγγλικῆς γλώσσας! Δικαιολογημένα ὁ Ἀγγελικόπουλος συνεχίζει: «Τὸ θέμα "ἡ γλώσσα στὴν Ε.Ρ.Τ." νὰ ἀντιμετωπιστεῖ ἰδιαίτερα. Ἔχει πρωταρχικὴ σημασία. Προκαλεῖ κατάπληξη τὸ γεγονὸς ὅτι, ἐνῶ ὅλοι ἀσχολοῦνται συνεχῶς μέχρι ἐξαντλήσεως μὲ τὴ δραστηριότητα τῆς ΕΡΤ στὸν πολιτικὸ καὶ στὸν πολιτιστικὸ τομέα, κανένας σχεδὸν δὲν ἀναφέρει τὸ κεφαλαιῶδες ζήτημα τῆς γλώσσας στὴν ἑλληνικὴ ραδιοφωνία καὶ τηλεόραση. Ζήτημα ποὺ δὲν εἶναι καθόλου λιγότερο σημαντικὸ ἀπὸ τὰ ἄλλα. Ἀντίθετα, εἶναι καὶ πολιτικό, καὶ πολιτιστικὸ καί, ἐπὶ πλέον, ἐθνικό.

Δὲν ὑποτιμᾶμε τὶς πολυποίκιλες δυσκολίες ποὺ ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσει ἕνα ἐγχείρημα ἐλέγχου τῆς γλώσσας στὴν ΕΡΤ. Τυχαίνει, μάλιστα, νὰ τὶς ἔχουμε ζήσει ἀπὸ κοντὰ στὸ πρόσφατο παρελθόν. Ἀλλὰ χωρὶς κόπο τί κατορθώνεται; Καί, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἄλλο οἱ περιορισμένοι, ἔστω, καρποὶ μιᾶς σοβαρῆς προσπάθειας, καὶ ἄλλο τὸ «ξέφραγο ἀμπέλι» ποὺ εἶναι γλωσσικὰ σήμερα καὶ ἡ τηλεόραση»[4].

Τὴν πρώτη ἡμέρα τῆς ἑλληνικῆς ἐντάξεως στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα ὁ Ἠλίας Χ. Παπαδημητρακόπουλος δημοσιεύει ἐκτενέστατο ἄρθρο μὲ τὸν εὔγλωττο τίτλο «Ἄκανθες στὴ γλώσσα μας». Καὶ μόνον ὁ πρόλογος διαφωτίζει πλήρως: «Ἀρκετὰ προβλήματα ἐμφανίζει, πάλι, ἡ καθημερινὴ χρήση τῆς γλώσσας μας κι ἂς χαιρόμαστε ὅλοι, ἀδικαιολόγητα ἐφησυχασμένοι, γιὰ τὶς τελευταῖες κατακτήσεις τῆς δημοτικῆς. Τὶς δυσκολίες καὶ τὰ ξεστρατίσματα αὐτὰ δὲν τὰ ἔχουμε κἂν ἀναγνωρίσει καὶ ἔτσι δὲν μποροῦμε νὰ σταθμίσουμε τὶς ἐπιπτώσεις τους. Μὲ τὴν ἐθνικὴ ἄνεση τῆς ὑπεραπλούστευσης, ποὺ χαρακτηρίζει τὴν ἐπίφαση τῶν πιὸ σύνθετων προβλημάτων μας, δεχτήκαμε ὅτι τὸ διοικητικὸ φιρμάνι γιὰ τὴν καθιέρωση τῆς δημοτικῆς, μαζὶ μὲ τὰ συνημμένα του ὑποδείγματα, θέτει τελεία καὶ παύλα σὲ κάθε ἀμφισβήτηση τοῦ παρελθόντος, τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος. Καιρός, πιά, νὰ ἀναπαυθεῖ τὸ ἔθνος στὶς δάφνες του. Περιοριζόμαστε, λοιπόν, νὰ χαμογελᾶμε μὲ κάποια συγκατάβαση γιὰ τὶς λογῆς λογῆς κατα-

4. Β. Ἀγγελικοπούλου: «Ὁ βιασμὸς τῆς Δημοτικῆς ἀπὸ τοὺς "ὀπαδούς" της!», Ἡ Καθημερινή, 1-8-1979.

σκευὲς τῶν μέσων μαζικῆς ἐνημερώσεως, τῶν ποικίλων ὁμάδων καὶ ἐντύπων, ἤ, καὶ τοῦ Τύπου ἀκόμη, καὶ θεωροῦμε, ὅτι ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀκροβατισμοὶ γελοιοποιοῦν ἁπλῶς τοὺς συντάκτες τους.

Καὶ ὅμως… Παραβλέπουμε τὸν κοινὸ παρονομαστὴ ὅλων αὐτῶν τῶν κατασκευῶν, ποὺ εἶναι ἡ βάναυση κρούση τῆς γλώσσας μας, ὁ βάρβαρος ἦχος ποὺ ἀκολουθεῖ καὶ ἡ ἀπουσία κάθε γλωσσικοῦ κάλλους. Τρία θέματα θὰ ἤθελα νὰ μνημονεύσω, ἐδῶ, ποὺ συνδέονται μέ:

1. Τὴν χρήση τῆς δημοτικῆς, ὡς ἐπίσημης γλώσσας.

2. Τὴν καθιέρωση τοῦ μονοτονικοῦ καὶ

3. Τὴν τάση (ποὺ τείνει νὰ γίνει ἐπιδειξιομανία) κατασκευῆς ἀθρόων παρασύνθετων μὲ δεύτερο συνθετικὸ τὴ λέξη - ποίηση».

Οἱ παρατηρήσεις του καὶ στὰ τρία θέματα εἶναι οὐσιαστικὲς καὶ εὔστοχες. Ὅσο δὲ γιὰ τὸ συντελούμενο γλωσσικὸ πείραμα γράφει καὶ τὰ ἑξῆς: «Πανέμορφες καὶ ἀνυπέρβλητες ἐκφράσεις, καταξιωμένες ἀπὸ τὸν χρόνο καὶ τὸν μόχθο (ὁλόκληρη μυθολογία τῆς γλώσσας μας), ἀντιμετωπίζονται πιὰ ἀπὸ τὸ κάθε λογῆς διοικητικὸ ἱερατεῖο, μὲ τὸ ἱεραρχικὸ δέος κάποιου ἐνδεχόμενου παραπτώματος. Ὕψιστο, δέ, καὶ καταλυτικὸ ἐπιχείρημα εἶναι ἡ φράση - σπάθη: «Μὰ αὐτὸ εἶναι τῆς καθαρεύουσας!». Καὶ δόστου ψαλιδίσματα ἀπὸ δῶ καὶ ἀπὸ κεῖ, καὶ ἔτσι στὸ τέλος, τὰ κείμενα ποὺ συντάσσονται, μονογράφονται, ὑπογράφονται, δακτυλογραφοῦνται, παραβάλλονται, σφραγίζονται, πρωτοκολλοῦνται καὶ (κάποτε) κυκλοφοροῦν, ἐμφανίζουν τοὺς συντάσσοντες μὲ νοητικὴ ἡλικία παιδὸς τῶν πρώτων τάξεων τοῦ δημοτικοῦ»[5].

Ὅταν ἐγκαίρως ὁ καθηγητὴς τῆς Γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν Γεώργιος Μπαμπινιώτης, μὲ τὴν διακρίνουσα αὐτὸν εὐσυνειδησία, σύνεση καὶ τόλμη, προειδοποιοῦσε γιὰ τὸν γλωσσικὸ κατήφορο, πολλοὶ ἀποπειράθηκαν ποικιλοτρόπως νὰ τὸν ἀποθαρρύνουν. Εὐτυχῶς δὲν ἀνέστειλε τὴν ἀποστολή του καὶ συνετέλεσε στὸ γλυκοχάραμα, ποὺ διαφαίνεται σὲ πανελλήνια κλίμακα. Ἡ ἀφύπνιση γενικεύεται.

Ἀρχίζει καθολικὴ ἀντίσταση. Ἀπόδειξη τῆς συνειδητοποιήσεως τῶν τεκταινομένων εἶναι ὁ τίτλος ἄρθρου «Οἱ προοδευτικοὶ νεκροθάφτες τῆς γλώσσας». Εἶναι κείμενο καυστικό. Καυτηριάζει σὲ βάθος τὴν πληγή. Ἡ ἐπιγραμματικότητά του καὶ συνάμα ἡ σπουδαιότητά του καθιστοῦν χρήσιμη τὴν αὐτούσια καταχώρισή του: «Αὐτὴ τὴ στιγμὴ στὴν Ἑλληνικὴ Ραδιοφωνία καὶ Τηλεόραση κατέχουν τὶς ὕπατες θέσεις τρεῖς ἄνθρωποι, ποὺ ἔχουν ἰδιαίτερα διακριθεῖ στὴ δημο-

5. Ἠ. Χ. Παπαδημητρακοπούλου, «Ἄκανθες στὴ γλώσσα μας», Φιλολογικὴ Καθημερινή, 1-1-1982.

σιογραφία, στὸ θέατρο καὶ τὴν πεζογραφία – σὲ τρία πεδία, δηλαδή, ἄρρηκτα συνυφασμένα μὲ τὴν ὀρθὴ τουλάχιστον χρήση τῆς γλώσσας. Εἶναι, λοιπόν, κυριολεκτικὰ αἰνιγματικὸ πῶς ὑπεύθυνοι πνευματικοὶ ἄνθρωποι ἀνέχονται – καί, φυσικά, συνυπογράφουν – τὴ γλωσσικὴ ἀθλιότητα, ποὺ ἐξαπολύεται καθημερινὰ στοὺς ἑλληνικοὺς αἰθέρες ἀπὸ τὸν ὀργανισμὸ τὸν ὁποῖο αὐτοὶ διευθύνουν.

Πραγματικά, ἡ δημοτικὴ ποὺ ἀπὸ τὶς 19 Ὀκτωβρίου ἐκσφενδονίζουν καταπάνω στὸ γλωσσικό μας αἴσθημα οἱ ραδιοφωνικοὶ καὶ τηλεοπτικοὶ δέκτες μας εἶναι ἀπερίγραπτη. Ἔστω καὶ λίγη ὥρα ἂν διαθέτει κανεὶς ἀκούγοντάς τους θὰ φρίξει ἀπὸ τοὺς βαρβαρισμούς, ποὺ ὑποδύονται τὸν ζωντανὸ ἑλληνικὸ λόγο ἐνῶ δὲν εἶναι παρὰ κινήματα ἀγραμματοσύνης, προχειρότητας, ἀναίδειας καὶ γλωσσικῆς ἀναισθησίας.

Γιατί, ἐπὶ τέλους, ἂν οἱ δράστες αὐτῶν τῶν καθημερινῶν ἀσχημιῶν ἀγνοοῦν τοὺς γραμματικοὺς καὶ συντακτικοὺς κανόνες τῆς δημοτικῆς, περιφρονοῦν τὰ κείμενα ἐκεῖνα ὅπου ἡ ὑπέροχη δημοτική μας σφύζει, πάσχουν ἀπὸ ἀνίατη γλωσσικὴ ἀγκύλωση, ἂς μᾶς ἀποδείξουν πότε καὶ ποῦ ὁ ἑλληνικὸς λαός, γιὰ τὸν ὁποῖο κόπτονται, εἶπε ποτέ: «τοῦ ἄγνωστου στρατιώτη», «τοῦ ἄνθρωπου», «τρεισίμισι ἑκατομμύρια», «ἡ ἐθνική μας ἔκανε καὶ δεύτερη νίκη», «σᾶς εὐχόμεθα τὶς καλύτερες εὐχές μας» – γιὰ νὰ παραθέσουμε μόνο ἕνα ἐλάχιστο ἀπάνθισμα ἀπὸ τὰ τέρατα ποὺ καθημερινὰ μᾶς φιλοδωρεῖ ἡ ΕΡΤ.

Χρειάζεται μήπως νὰ τονίσουμε τὸ μέγεθος τῆς φθορᾶς, ποὺ προκαλοῦν αὐτὲς οἱ ραδιοτηλεοπτικὲς φωνές, καθὼς ἐνισχύονται ἀπὸ τὴν κρατικὴ αὐθεντία; Ἀτυχῶς, φθάνει κανεὶς στὴ θλιβερὴ διαπίστωση πὼς ἡ κατάσταση εἶναι τόσο σοβαρὴ ὥστε ἡ ζωντανή μας γλώσσα γι' ἄλλη μιὰ φορὰ θὰ πρέπει νὰ ἀντισταθεῖ – τώρα ἀντιμετωπίζοντας ὄχι πιὰ ἀντιδραστικοὺς ἀλλὰ προοδευτικοὺς νεκροθάφτες της, περιστασιακοὺς καὶ ἀστοιχείωτους νεόκοπους δημοτικιστὲς τῆς ἐξουσίας»[6].

Τὴν 14 Φεβρουαρίου 1982 ὁ Νικηφόρος Βρεττάκος ἐπιγράφει τὸ ἄρθρο του «Ὑπάρχει ἀκόμα γλωσσικό;». Ἀπαντᾶ καταφατικὰ καὶ ἀναπτύσσει τὶς ἀπόψεις του μὲ νηφαλιότητα, διαύγεια καὶ τεκμηρίωση: «…διαπιστώνω πὼς κινδυνεύουμε νὰ ῥθοῦμε σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ λαϊκὸ αἰσθητήριο ποὺ ἔχει ἀποδειχθεῖ σοφότερο ἀπὸ μᾶς τοὺς γραμματιζόμενους, ἂν δὲν ἤρθαμε κιόλας. Ὁ λαὸς ἐξακολουθεῖ, π.χ. νὰ χρησιμοποιεῖ σὲ ὁρισμένες ἐκφράσεις του τὴ γενικὴ τῆς τρίτης κλίσης – κι αὐτὴ ἀκόμη εἶχε ἤδη ἐνσωματωθεῖ στὴν ὁμιλουμένη «τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως» ἢ «τέρας τῆς φύσεως» ποὺ εἶναι περισσότερο μουσικὸ καὶ εἶχε περάσει στὴν

6. Βλ. Ἡ Καθημερινή, 14-1-1982.

καθημερινὴ ὁμιλία μας, ἐνῶ ἐμεῖς μὲ βάση αὐτὴ τὴν ἁπλούστευση καταργοῦμε καὶ ὁρολογικὲς ἀκόμη ἐκφράσεις… Τῆς ὁμιλουμένης μας εἶναι οἱ λέξεις πιστώσεις, περιπτώσεις, χρηματοδοτήσεις, πλήρης (πλήρης ἀφοπλισμός, τὸ καθολικὸς δὲν ἀποτελεῖ ἀκριβῶς ταυτόσημη ἔννοια) ποὺ δὲν τὶς ἐγκολπώθηκε ἡ δημοτικὴ ἀπὸ μιὰ ξένη γλώσσα. Ἀναφέρομαι σ' αὐτὲς τὶς λέξεις, γιατὶ τὸ διαπιστώσεις τὸ διάβασα κάπου διαπίστωσες. Ἕνας νεοδογματισμὸς πάει νὰ κυριαρχήσει στὴ γλώσσα μας τείνοντας νὰ τῆς ἀφαιρέσει τὴ φυσικότητα σὲ εὐλυγισία, γλαφυρότητα καὶ μουσικότητα, πράγμα ποὺ σημαίνει σὲ τελευταία ἀνάλυση περιφρόνηση πρὸς τὸν ἴδιο τὸ λαὸ μὲ τὸ ἀλάνθαστο γλωσσικό του αἰσθητήριο, ποὺ σημαίνει μ' ἕνα λόγο ἀντίδραση κι ὄχι πρόοδο.

Ἔγιναν ὅλες σχεδὸν οἱ δυνατὲς ἁπλοποιήσεις στὴν ὀρθογραφία μας, ποὺ κάπου θὰ πρέπει νὰ σταματήσουν κι αὐτές, γιατὶ τὸ κέρδος θὰ εἶναι λιγότερο ἀπὸ τὴν ἀπώλεια ποὺ θὰ ἔχουμε μὲ τὴν ἀλόγιστη ἀπομάκρυνσή μας ἀπὸ τὴ γλωσσική μας παράδοση»[7].

Ἡ ἀντίσταση κατὰ τῆς ἀλλοιώσεως τῆς νεοελληνικῆς γλωσσικῆς μορφῆς ὀργανώνεται. Ἱδρύεται ὁ Ἑλληνικὸς Γλωσσικὸς Ὅμιλος, στὸν ὁποῖο πρωτοστατοῦν ὁ νομπελίστας ποιητὴς Ὀδυσσέας Ἐλύτης, ὁ Γ. Μπαμπινιώτης, ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Ν. Χατζηκυριάκος - Γκίκας, ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ βουλευτὴς Ἐπικρατείας τοῦ ΠΑΣΟΚ Γ. Ντεγιάννης, ὁ καθηγητὴς τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν Ἀριστόξενος Σκιαδᾶς, οἱ λογοτέχνες Ἀριστοτέλης Νικολαΐδης, Γ. Χειμώνας κ.ἄ.[8]

Τὸν ἴδιο χρόνο, 1982, ὑπογράφεται ἡ «Διακήρυξη» Ἑλλήνων συγγραφέων, ἀρχικὰ 28 καὶ μετ' ὀλίγον ἄλλων 20, οἱ ὁποῖοι μὲ κείμενο λιτό, ἁπλὸ καὶ σαφὲς ἐξηγοῦν τοὺς λόγους τῆς πρωτοβουλίας καὶ μὲ θάρρος βροντοφωνοῦν: «δὲν δεχόμαστε ὁποιαδήποτε ἀλλαγὴ στὴν γραφὴ τῶν λέξεων τῆς γλώσσας μας καὶ θὰ συνεχίσουμε νὰ γράφουμε καὶ νὰ τυπώνουμε τὰ βιβλία μας μὲ σέβας πρὸς τὴν ζωντανὴ γλωσσικὴ παράδοση καὶ τὴν πλήρη μορφὴ τῶν λέξεων, ὅπως μᾶς δίδαξαν οἱ πατέρες τοῦ δημοτικισμοῦ καὶ οἱ μεγάλοι Νεοέλληνες συγγραφεῖς»[9].

Ἔκτοτε ἐπιχειρεῖται συστηματικὴ διαφώτιση τοῦ κοινοῦ. Εὐθὺς ἀμέσως, τὴν 28 Μαρτίου 1982, ὁ Ντεγιάννης γράφει ἄρθρο μὲ τίτλο «Νοθεία καὶ γλώσσα» καὶ ὑπότιτλο «Μερικὰ συνήθη γλωσσικὰ λάθη καὶ ποῦ μᾶς ὁδηγοῦν». Ἔχει συλλέξει

7. Ν. Βρεττάκου, «Ὑπάρχει ἀκόμα γλωσσικό;», Κυριακάτικη Ἐλευθεροτυπία, 14-2-1982.
8. Ἡ ἀπήχηση φθάνει καὶ στὸν περιοδικὸ ἐπαρχιακὸ τύπο μικρῶν πόλεων καὶ κωμοπόλεων. Πβ. Ὀλύμπιον Φῶς (Ἐλασσόνος), 3-4-82.
9. Πβ. «Ἡ ἐξάρθρωση τῆς γλώσσας», Ἡ Καθημερινή, 14-11-1985.

μὲ ὑπομονὴ καὶ ἐπιμέλεια λάθη, στὰ ὁποῖα εἶναι αἰσθητὴ ἡ γλωσσικὴ νοθεία. Συνοδεύει δὲ τὰ παραδείγματα μὲ σχόλια εὔστοχα: «Παντοῦ καὶ πάντα κολλᾶμε ἕνα λειτουργῶ. Νεαρὴ δημοσιογράφος σὲ συνέντευξη, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, μὲ ρώτησε πῶς λειτουργῶ. Βρέθηκα σὲ δύσκολη θέση, δὲν ἀπάντησα. Ἄλλος, «κουλτουριάρης» μᾶς ἐξήγησε ἀπὸ τὴν τηλεόραση «πῶς λειτουργοῦν οἱ δομές». Ἂν δὲν κάνω λάθος, ἡ δομὴ εἶναι ἔννοια ἀφηρημένη, ἐκφράζει κάτι στατικό. Τὸ λειτουργῶ περιέχει κίνηση». Κλείνει δὲ τὸ ἄρθρο ὡς ἑξῆς: «Μὲ τὸ νὰ μιλοῦμε σωστὰ ἑλληνικά, δὲ σημαίνει πὼς ἀνεβάσαμε τὸ «κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα», πὼς ἐξασφαλίσαμε γιὰ κάθε Ἕλληνα δυὸ αὐτοκίνητα κι ἕνα σκάφος. Σημαίνει, ἁπλῶς, πὼς δὲ χάσαμε ἀκόμα τὸν ἑαυτό μας, τὴν ἐθνικότητά μας…»[10].

Ἐπειδὴ ἡ κινητοποίηση γιὰ τὴν ἐξυγίανση καὶ τὴν σωτηρία τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας λαμβάνει χαρακτήρα πανεθνικὸ καὶ στὴν πράξη σχεδὸν ὑπερκομματικό[11], ἡ δράση προκαλεῖ ἀντίδραση. Μερικοὶ ἀναλαμβάνουν ἀνασχετικὴ προσπάθεια. Ἤδη, τὴν 24 Ὀκτωβρίου 1977, ὁ Ἐμμανουὴλ Κριαρᾶς ἐπισημαίνει «ἀθέλητο δούρειο ἵππο στοὺς κόλπους τῆς δημοτικῆς». Τὴν Τρίτη, 13 Ἀπριλίου 1982, ἐπανεμφανίζεται μὲ ἄρθρο ἐπιγραφόμενο «Κινδυνολογία γύρω ἀπὸ τὴ γλώσσα». Ἐνῶ δὲ διερωτᾶται ἂν εἶναι δικαιολογημένη ἡ ἀγανάκτηση τοῦ συντάκτη ἢ τῶν συντακτῶν τῆς διακηρύξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Γλωσσικοῦ Ὁμίλου, ὁ ἴδιος δὲν γλυτώνει ἀπὸ τὸν κίνδυνο, χρησιμοποιώντας καὶ τὴν ἁπλὴ καὶ τὴν σύνθετη μορφὴ τῆς λέξεως ἢ παραγώγων. Ἀκριβέστερα γιὰ τὸ φαινόμενο τῶν σφαλμάτων, μορφολογικῶν, συντακτικῶν καὶ ὕφους, τὰ ὁποῖα ὡς ἕνα σημεῖο εἶναι συγγνωστά, δηλώνει ὅτι «αὐτὸ δὲν εἶναι καθόλου εὐχάριστο. Θὰ ἔλεγα μάλιστα ὅτι εἶναι καὶ ἐπικίνδυνο γιὰ τὴν πορεία καὶ τὴν ἐξέλιξη τοῦ γραπτοῦ μας λόγου. Ἐπιβάλλει τὴν ὑποχρέωση σὲ ὅσους τὸ μποροῦν μὲ τὴν κατάλληλη καθοδήγηση καὶ μὲ σχετικὰ δημοσιεύματα νὰ βοηθήσουν αὐτοὺς ποὺ ὑστεροῦν στὴ χρησιμοποίηση τῆς γλώσσας τους… Ὅσοι αἰσθανόμαστε τὸν κίνδυνο καὶ μποροῦμε νὰ τὸ κάνομε ὑπεύθυνα ἔχομε ὑποχρέωση νὰ φροντίζομε μὲ πρακτικὰ μέσα νὰ τὸν ἐξουδετερώσομε: πρῶτα μὲ τὸ παράδειγμά μας καὶ ἔπειτα ἢ καὶ παράλληλα μὲ τὴ διδασκαλία μας»[12].

10. Γ. Ντεγιάννη, «Νοθεία καὶ γλώσσα. Μερικὰ λάθη καὶ ποῦ μᾶς ὁδηγοῦν», Τὸ Βῆμα, 28-3-1982, σ. 5.

11. Ἔνδειξη ἡ συμμετοχὴ στὸν «Δημόσιο Διάλογο γιὰ τὴν Γλώσσα» τοῦ Κ. Κ. ἐσ. Βλ. Ἡ Καθημερινή, 27-1-1985, ὅπου δημοσιεύονται οἱ εἰσηγήσεις τῶν Τάσου Λιγνάδη καὶ Στέλιου Ράμφου. Ἀμφότεροι οἱ φωτισμένοι συγγραφεῖς διεξάγουν ἀληθινὸ ἀγώνα γιὰ τὴν διάσωση τῆς Ἑλληνικῆς.

12. Βλ. Τὸ Βῆμα, 13-4-1982.

Αὐτό, ἀλήθεια, δὲν πράττουν οἱ πρωτεργάτες τοῦ Ἑλληνικοῦ Γλωσσικοῦ Ὁμίλου καὶ οἱ πάμπολλοι συγγραφεῖς; Ἀποβαίνει ἀκατανόητο τὸ ὕφος στὴν φράση «ἑνὸς Ἑλληνικοῦ Γλωσσικοῦ Ὁμίλου», δηλαδὴ κάποιου, χωρὶς σημασία. Διότι ὁμολογουμένως ἀπαρτίζεται ἀπὸ προσωπικότητες καὶ ἐπιστήμονες διακεκριμένους. Ἡ τάση διαχωρισμοῦ τῶν ὑπερμάχων τῆς ἐθνικῆς γλώσσας μόνον βλάβη φέρει. Ἀρκετὰ ἔχει ζημιώσει τὴν πατρίδα καὶ τὸν πολιτισμὸ ἡ διαίρεση κατὰ κομματικὰ φρονήματα. Ἐξ ἴσου βλαπτικὴ καθίσταται ἡ νέα ἐπινόηση γιὰ τὴν διάκριση συντηρητικῶν καὶ προοδευτικῶν, μὲ ἢ χωρὶς εἰσαγωγικά, σὲ θέμα, ποὺ ἀφορᾶ τὸ μέλλον τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ καθένας ἔχει ὑποχρέωση καὶ δικαίωμα συμμετοχῆς στὴν κίνηση γιὰ τὴν διαφύλαξη τοῦ γλωσσικοῦ ὀργάνου του. Οἱ ἀποκλίσεις γνωμῶν εἶναι ἐπιτρεπτὲς καὶ ἐπωφελεῖς.

Συνεπῶς, τίτλοι δημοσιευμάτων, ὅπως «Τὸ "ξέσπασμα" τοῦ γλωσσικοῦ νεοσυντηρητισμοῦ», δὲν συμβάλλουν στὴν πραγμάτωση τοῦ σκοποῦ, ποὺ θέτει ὁ ἀρθρογράφος Πέτρος Μανταῖος. Ἄλλως τε τὴν ἀνησυχία του ἐκφράζει ὁ ἴδιος σαφέστατα: «Δυστυχῶς – πικρὴ ἡ ἀλήθεια – ἔχουν ἀθέλητους ἀρωγοὺς σ' αὐτή τους τὴν προσπάθεια καὶ μερικοὺς νεόκοπους «λόγιους δημοτικιστές», ποὺ κάνουν ὅ,τι μποροῦν οἱ ἄνθρωποι, μὲ γλωσσικοὺς ἀκροβατισμοὺς καὶ ἀκατανόητες ρήσεις, νὰ δέχεται ἡ δημοτικὴ τὰ βέλη «ἐξ οἰκείων». Συνεπίκουρος σ' αὐτὴ τὴ στρέβλωση ἔρχεται – πάλι δυστυχῶς – τὸ γλωσσικὰ μονοσήμαντο κομματικὸ ἰδίωμα, ποὺ βρῆκε τὸν τρόπο νὰ διατηρήσει τὰ στεγανὰ καὶ ἐπεκτείνεται ἀνησυχητικὰ στὰ μέσα μαζικῆς πληροφόρησης. (Τί ἔγινε ἀλήθεια, ἐκεῖνο τὸ γλωσσικὸ ὑπόμνημα ποὺ εἶχε δώσει παλιότερα στὴν ΕΡΤ ὁ συνάδελφος Θ. Καρζῆς;)».

Ποιός διαφωνεῖ μὲ τὸν ἐπίλογό του, τὸν ὁποῖο τίμια δανείζεται καὶ καταχωρίζει εὐανάγνωστα στὴν στήλη του; «Ἡ γλώσσα εἶναι ἡ ἴδια ἡ πατρίδα καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ ἑλληνικὴ πατρίδα. Εἶναι ἡ νοητή, ἡ φορητή, ἂς μοῦ ἐπιτραπεῖ, πατρίδα. Εἶναι τὰ πράγματα ὅλα καὶ οἱ καταστάσεις ὅλες μέσα μας, ὑπαγορευμένες καὶ ἀποτυπωμένες ἀπὸ τὴν πατρίδα. Ἀκόμη καὶ ἕνας τελείως ἄσχετος, μπορεῖ, θαρρῶ, νὰ καταλάβει αὐτὰ ποὺ λέω, ὅταν συλλογιστεῖ τὴν δεύτερη καὶ τὴν τρίτη γενιὰ τῶν μεταναστῶν μας καὶ τὸ δράμα τους. Τὸ ψυχολογικὸ δράμα τους.

Τὸ πρόβλημα τελικὰ δὲν εἶναι λογοτεχνικό, οὔτε ἁπλῶς γλωσσικό, οὔτε ἁπλῶς ἐκπαιδευτικό. Εἶναι ἐθνικό, εἶναι ὑπαρξιακὰ ἐθνικό. Πρέπει νὰ σπεύσουμε»[13]. Μιὰ προσθήκη χωρεῖ: νὰ σπεύσουμε ὅλοι!

Μιὰ μεγάλη ἔρευνα, τὴν ὁποία ἔφερε στὴν δημοσιότητα ὁ δημοσιογράφος Χρ.

13. Βλ. Ἐλευθεροτυπία, 18-5-1983.

Καρανίκας, ἔδειξε τὴν σχεδὸν ὁμόθυμη ἀνταπόκριση τῶν Ἑλλήνων στὸ ἐγερτήριο καὶ ἔδωσε τὴν δυνατότητα νὰ ἐξετασθοῦν καὶ πτυχὲς τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, οἱ ὁποῖες σπάνια στὴν Ἑλλάδα συζητοῦνται σὲ εὐρὺ κύκλο[14].

Ἡ Ἀδαμαντία Τριάντη σχολιάζοντας ἁπλουστεύσεις καὶ ἀνωμαλίες ἐνημερώνει ἀντικειμενικὰ τοὺς ἀναγνῶστες: «Θὰ ἤθελα ἀκόμη νὰ ἀναφερθῶ καὶ στὸν κίνδυνο κακοποιήσεως ποὺ διατρέχει ἡ προφορά μας. Πολλοὶ ἀπὸ μᾶς, καθὼς καὶ τὰ παιδιά μας, δὲν προφέρουμε σωστὰ τὰ μπ, ντ, γκ καὶ γγ, ὅταν εἶναι ρινικὰ συμπλέγματα, μὲ ἀποτέλεσμα, ὅπως εἶναι γνωστό, νὰ μὴ διακρίνεται τὸ ντ τῆς λέξης ντύνομαι (d) ἀπὸ τὸ ντ τῆς λέξης ἀντίθεση, ποὺ πρέπει νὰ προφέρεται ν-ντ (ἀν-ντίθεση). Κι ἂν παρακολουθήσουμε σὲ μιὰ τάξη κεντρικοῦ Γυμνασίου ἢ Λυκείου τὰ παιδιὰ νὰ διαβάζουν ἀκόμη κι ἕνα δικό τους κείμενο, θὰ ἀκούσουμε πάρα πολλὰ νὰ διαβάζουν γρήγορα καὶ χωρὶς νὰ ξέρουν νὰ ἀναπνέουν σωστά, νὰ «τρῶνε» συλλαβὲς καὶ ὁλόκληρες λέξεις ἢ νὰ συμπιέζουν τὴ μιὰ λέξη μὲ τὴν ἄλλη… Ὅσο γιὰ τὶς αἰτίες τῶν δυσκολιῶν, ποὺ ἀντιμετωπίζουν οἱ μαθητές μας, ὅταν πρέπει νὰ μιλήσουν γιὰ ἕνα θέμα σὲ συνεχὴ λόγο, δὲ θὰ ζητήσουμε βέβαια εὐθύνες μόνο ἀπὸ τὴν ἐκπαιδευτικὴ πρακτική, ἀλλά, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, κι ἀπὸ τὴν «ἀπολυταρχικὴ» ἐξουσία ποὺ ἀσκεῖ ἡ Τηλεόραση στὸ ἑλληνικὸ σπίτι. Κι' ὅταν ἔχουν χρόνον γονεῖς καὶ παιδιά, δὲ συζητοῦν, χρόνια τώρα, ἀλλὰ παρακολουθοῦν, βουβοὶ ὧρες ὁλόκληρες, τὴ συσκευή τους»[15].

Ἐπίσης καίριες εἶναι οἱ παρατηρήσεις τοῦ Δ. Γέροντα: «Κανένας δὲν ἔμαθε σωστὰ μιὰ γλώσσα ἀποστηθίζοντας κανόνες τῆς γραμματικῆς καὶ τοῦ συντακτικοῦ. Ὅλοι τὴν μαθαίνουμε ἐμπειρικά, βιώνοντάς την μὲ τὸ ἄκουσμα, μὲ τὴν ὁμιλία, μὲ τὸ διάβασμα καλῶν βιβλίων, μὲ τὸ γράψιμο. Γι' αὐτὸ καὶ οὐσιαστικὸς εἶναι ὁ ρόλος τῶν μέσων ἐνημέρωσης ὁ ὁποῖος, ὅμως, στὴ σημερινὴ πραγματικότητα δὲν λαβαίνει ὑπόψη τὸ κοινὸ γλωσσικὸ αἴσθημα… Οἱ πρόχειροι γλωσσικοὶ βιασμοὶ (προηγούμενα ἀντὶ προηγουμένως, ἡ διοικοῦσα – τῆς διοικοῦσας κατὰ τὸ τάβλα – τῆς τάβλας), ὁδηγοῦν σὲ ἐξαμβλώματα ποὺ καταστρέφουν τὴν καλλιέπεια τῆς γλώσσας»[16].

Οἱ διαμαρτυρίες γιὰ τὸν γλωσσικὸ ἐκτραχηλισμὸ ἐπαυξάνουν τὸ ἑπόμενο ἔτος. Παραδείγματα ὑπάρχουν ἄφθονα. Ἐνδεικτικὰ εἶναι τὰ ἀκόλουθα. Τὴν 21 Ἰανουαρίου 1984, ὁ Κυριᾶκος Διακογιάννης φανερώνει ἀπερίφραστα τὴν ὀργή του μὲ τὸν τίτλο τοῦ ἄρθρου: «Ἐθνοχαλαστές!». Μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων γράφει:

14. Τὰ φύλλα τῆς ἐφημ. Ἡ Καθημερινή, στὰ ὁποῖα φιλοξενήθηκε ἡ ἔρευνα, ἔγιναν ἀνάρπαστα.
15. Ἡ Καθημερινή, 25-5-1983.
16. Αὐτόθι.

«Τώρα ξεκινοῦν τὸν ἐθνικὸ ἀφανισμὸ σωστά! Ἄρχισαν νὰ χτυποῦν τὸν Ἑλληνισμὸ στὴ σπονδυλική του στήλη. Εἶναι ὁ νωτιαῖος μυελὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἡ γλώσσα. Τοῦ τὸν ἀφαιροῦν!... Ἂν τὸ πετύχουν σὲ μιὰ δυὸ γενιὲς ἐθνικός μας ποιητὴς θὰ εἶναι ὁ Ναζὶμ Χικμέτ! Ἂμ ποῦ νομίζετε πῶς τὸ πᾶνε;... Εἶναι πραγματικὰ σπαραξικάρδιοι οἱ σημερινοὶ «δημοτικιστὲς» οἱ ἁμιλλώμενοι σὲ φαιδρότητα τοὺς «καθαρευουσιάνους» ποὺ μὲ τὸν ἀναβιβασμὸ τονισμοῦ κατὰ μιὰ συλλαβὴ καὶ τὸ στραμπούληγμα τῆς γενικῆς τριτοκλίτων διεκδικοῦν τὸ πολύτιμο πτυχίο τοῦ γλωσσικὰ προσαρμοσμένου! Ἄκουσα προχτὲς στὸ δελτίο εἰδήσεων τὸν ἐκφωνητὴ νὰ ἀναφέρεται στὸν ἄγονον Γραμμὸν καὶ λυπήθηκα γιὰ τὴν ἀπόδοση τοῦ χὰφ τοῦ Παναθηναϊκοῦ, ἀλλὰ σὲ λίγο ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα κατάλαβα ὅτι μιλοῦσε ὁ ἄνθρωπος περὶ τῶν ἀγόνων Γραμμῶν τοῦ Σαρωνικοῦ!... ὁ σημερινὸς ἀναλφάβητος Ἕλληνας «εὐκολώτερα» καταλαβαίνει τὴ λεγομένη καὶ φερομένη σὰν καθαρεύουσα παρὰ τὴ δασύτριχη καὶ ὑποτιθεμένη δημοτική...»[17].

Τὸν Φεβρουάριο 1984 ὁ Φ. Ἀργυριάδης συντάσσει σειρὰ ἄρθρων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν πλέον ἕνα καλαίσθητο καὶ ἐξαιρετικὰ ἐνημερωτικὸ βιβλιαράκι. Ὁ τίτλος ἐπαναλαμβάνεται: «Ἡ γραπτή μας γλώσσα καὶ οἱ δολιοφθορεῖς της»[18].

Τὸν Ἀπρίλιο 1984 ὁ Γ. Νοταρᾶς γράφει ἄρθρο μὲ τὸν πρωτότυπο τίτλο: «Ποδοσφαιρικὴ γλωσσολογία», στὸ ὁποῖο καταχωρίζει καὶ τὰ ἑξῆς: «... Προχθές, λοιπόν, ζήσαμε μιὰ ἐμπειρία περιγραφῆς καὶ ἕνα ντοκουμέντο τηλεοπτικῆς διαστρέβλωσης τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας...

Κατ' ἀρχὴν μετρήσαμε 22 περίπου φορὲς τὴ λέξη «μεγάλος» σὲ διάφορες παραλλαγές. Μεγάλη ὁμάδα, μεγάλος ποδοσφαιριστής, πολὺ μεγάλη μορφή, μεγάλες στιγμές, μεγάλη ντρίπλα, μεγάλη ἀπόκρουση, μεγάλο «τάνκλιν» κ.λπ. Ὕστερα ἀκούσαμε φράσεις «τύπου» πολὺ ζωηρός, πολὺ κεφάτος, πολὺ δυνατὸς καὶ πολὺ σοβαρός, μαζεμένες γιὰ μιὰ περίπτωση. Καὶ μετὰ τρεῖς - τέσσερις φορὲς τὴ γενικὴ «τοῦ Ἰούνη», μιὰ ἄλλη φράση ποὺ περιεῖχε καὶ τὰ τρία ἐπίθετα «ἀπίθανος, ἐκπληκτικός, φανταστικός», καθὼς καὶ τὴν πολὺ συνηθισμένη στοὺς κύκλους ὁρισμένων ἀθλητικογράφων «στὸ δεκατρία λεπτό». Ἐν συνεχείᾳ σταματᾶ «Στὴν ἀκατάσχετη, ἀκατάληπτη καὶ ἐπικίνδυνη γλωσσικὴ ξενομανία. Σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ ἀγώνα ἀκούγαμε γιὰ «καμπιονάτο», «σκουντέτο» καὶ «κομμουνάλε». Ποὺ ἀντιστοίχως στὰ ἑλληνικὰ σημαίνει πρωτάθλημα, ἔμβλημα καὶ δημοτικὸ στάδιο... Δυὸ ἁπλὲς ὧρες ἀπὸ τὴ ζωή του ἑνὸς τηλεθεατῆ...»[19].

---

17. Αὔριανή, 21-1-1984.
18. Ἡ Χριστιανική, 13-1-1984 κ.ἑ. Καὶ Φίλιππα Ἀργυριάδη, Ἡ γραπτή μας γλῶσσα καὶ οἱ δολιοφθορεῖς της. Τὸ ἀνθελληνικὸ παρασκήνιο τοῦ γλωσσικοῦ, Ἐκδόσεις «Μήνυμα», Ἀθήνα 1984.
19. Ἡ Καθημερινή, 29-4-1984.

Τὸν Μάιο 1984, ὁ καθηγητὴς τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ἀριστόβουλος Ἰ. Μάνεσης σὲ μιὰ προδημοσίευση ἀπὸ τὸ κεφάλαιο «Ἡ δημοτικὴ στὴ νομικὴ πράξη» τοῦ βιβλίου του «Δίκαιο, Σύνταγμα, Πολιτικὴ» προσφέρει στὸ εὐρύτερο ἀναγνωστικὸ κοινὸ πλούσια προσωπικὴ ἐμπειρία: «… Μὲ τὴν καθιέρωση τῆς δημοτικῆς, ὡς γλώσσας τῆς Ἐκπαίδευσης καὶ τῆς Διοίκησης, πειθαναγκάζεται ἤδη ὁ λαός μας στὴν τήρηση τῶν κανόνων τῆς Ἐπίσημης Γραμματικῆς, ἄρα καὶ τῶν μονοτυπικῶν κανόνων, τῶν καταργητικῶν τοῦ τελικοῦ ν. Εἰδικότερα οἱ νέες γενιές, ποὺ διδάσκονται αὐτὴ τὴ Γραμματικὴ στὰ σχολεῖα τῆς στοιχειώδους καὶ τῆς μέσης Ἐκπαίδευσης, ἐθίζονται ὑποχρεωτικά – καὶ μέσῳ τῶν διδακτικῶν βιβλίων – στὴ χρήση καὶ ἐφαρμογὴ τῶν κανόνων της, ποὺ ἐγχαράσσονται μεθοδικὰ στὴ συνείδησή τους καί, καθὼς εἶναι ἑπόμενο, δημιουργοῦν «πρότυπα λόγου». Ἔτσι διαμορφώνεται κατ' ἀρχήν – ἢ παραμορφώνεται, ἐνδεχομένως, κατὰ περίπτωση – καθοριστικὰ τὸ γλωσσικὸ αἰσθητήριο τοῦ λαοῦ. Ἐξ ἄλλου, μὲ τὴν ἱεραρχικὰ ἐπιβαλλόμενη τήρηση αὐτῶν τῶν γραμματικῶν κανόνων ἀπὸ τὶς ἐν γένει δημόσιες ὑπηρεσίες καὶ μὲ τὴν ἔμπρακτη διάδοσή τους ἀπὸ τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης (ἀπὸ τὸν ἡμερήσιο καὶ περιοδικὸ Τύπο καὶ ἰδίως ἀπὸ τὸ Ραδιόφωνο καὶ τὴν Τηλεόραση) ποὺ ἐπηρεάζουν καὶ χειραγωγοῦν ἰδεολογικὰ τὰ πλατειὰ λαϊκὰ στρώματα, καθὼς καὶ μὲ τὴν ἐπανάληψη καὶ τὸν ἀναπόφευκτο μιμητισμό, ἐξασφαλίζεται ἡ ἀποτελεσματικὴ κατίσχυση τῶν ρυθμίσεων τῆς Ἐπίσημης Γραμματικῆς, δηλαδὴ ἡ ἐξουσιαστικὴ ἐπιβολὴ τῆς τήρησής της… Κατασκευάζονται, λοιπόν, γράφονται καὶ διαδίδονται ὁλοένα – εἴτε ἀπὸ ἄγνοια εἴτε ἀπὸ προχειρότητα, πνευματικὴ νωχέλεια καὶ τάση εὐκολίας καὶ ἁπλοποίησης τῶν πάντων εἴτε ἀπὸ μέριμνα προσαρμογῆς στὸ σύγχρονο κλίμα ὁμοιομορφίας εἴτε σὰν ἐκδήλωση ἰσοπεδωτικοῦ, πρὸς τὰ κάτω, γλωσσικοῦ ριζοσπαστισμοῦ – βάναυσοι γλωσσικοὶ τύποι, ποὺ δὲν ἀνταποκρίνονται κἂν στὴν ὑπάρχουσα γλωσσικὴ πραγματικότητα καὶ στὴν τρέχουσα λαϊκὴ προφορά, ὅπως π.χ. (ὅλα τὰ παραδείγματα εἶναι καὶ ἐδῶ «ὑπαρκτά»): «ὅλοι στὴ πορεία», « ἐνάντια στὴ κυβέρνηση», «μὲ τὴ πρόθεση», «μὲ τὴ κοινὴ λογική», «στὸ πολιτικὸ χῶρο», «μ' αὐτὸ τὸ τρόπο», «τὴ κομματικὴ ὀργάνωση», «στὴ πόλη», «μὲ τὴ ψῆφο», «στὴ περίοδο τῆς κατοχῆς», «γιὰ τὴ πατρίδα», «ἀπὸ τὸ κοινὸ νομοθέτη», «ἀφορᾶ τὴ παραβίαση», «στὴ πραγματικότητα», «στὸ καθηγητή», «ἀνήκει στὸ τομέα», «στὴ περιφέρεια», «ψῆφο στὴ Π.Α.Σ.Π.», «στὸ τόπο θανάτου», «στὸ πόλεμο» (γραπτὸς τίτλος δελτίου εἰδήσεων τῆς ΕΡΤ 1, ὥρα 18.30΄ τῆς 30-3-1984), «τὸ ταμεῖο τοῦ Δήμου Ἀθηναίων λειτουργεῖ στὴ Τροχαία» (βλ. ἔντυπη «Ἔκθεση Βεβαίωσης Παράβασης Αὐτοκινήτου» τῆς Τροχαίας Ἀστυνομίας Ἀθηνῶν), «ἀπαγορεύεται ἀπὸ τὴ κεντρική εἴσοδο… (βλ. μαρμάρινη πινακίδα, μὲ σκαλισμένα γράμματα, τῆς πύλης τοῦ Α΄ Νεκροταφείου Ἀθηνῶν). Γράφεται «δὲ

παίρνει», «δὲ μπορεῖ», «δὲ τροποποιήθηκαν», «δὲ προβλήθηκε», «δὲ κάνουμε θέατρο γιὰ τὸ θέατρο, δὲ κάνουμε θέατρο γιὰ νὰ ζήσουμε» (βλ. πρόλογο σὲ πρόγραμμα παράστασης τοῦ «Θεάτρου Τέχνης»). Τέλος, ἀπὸ τέτοια δείγματα ἄκρατου καὶ ἄκριτου «ἀντι-νι-νισμοῦ» βρίθει ἡ γλώσσα ὁρισμένων ἐπαγγελματιῶν μεταφραστῶν (πῶς ἄραγε ἐπιλέγονται καὶ πῶς ἐλέγχονται;) κατὰ τὴν ἀπόδοση, σὲ ὑποτίτλους, τῶν διαλόγων ξένων κινηματογραφικῶν ταινιῶν ποὺ προβάλλονται ἀπὸ τὴν Τηλεόραση, πρᾶγμα ποὺ ἐπιφέρει μιὰ καθημερινὴ διάβρωση καὶ ἕνα βαθμιαῖο ἀποπροσανατολισμὸ τοῦ γλωσσικοῦ αἰσθητηρίου τῶν τηλεθεατῶν»[20].

Δὲν εἶναι δυνατή, λόγῳ χώρου, ἡ πλήρης ἀναφορὰ σὲ ὅλους ἐκείνους, ποὺ ἔμπρακτα ἐκδηλώνουν τὴν ἀγωνιστική τους ἀπόφαση[21]. Ἰδιαίτερα δύσκολη εἶναι ἡ καταχώριση τῆς μετέπειτα μέχρι σήμερα ἀρθρογραφίας, οὔτε μὲ τὴν ἁπλούστερη βιβλιογραφικὴ μορφή. Δὲν ὑπάρχει ἔντυπο, ἡμερήσιο καὶ περιοδικό, τὸ ὁποῖο δὲν ἀσχολήθηκε μὲ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα. Ὡστόσο κρίνεται ἀπαραίτητη ἡ μνεία μερικῶν ἀκόμη γνωμῶν.

Ὁ Δημ. Ἰ. Πολέμης τονίζει ὅτι μετὰ τὴν ἀποξένωσή της ἀπὸ τὴν λόγια παράδοση ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα εἶναι ἀνίσχυρη νὰ ἀντισταθεῖ στὶς ἐξωτερικὲς ἐπιδρομὲς καὶ τὴν ἐσωτερικὴ διάβρωση[22].

Ὁ Ἐμμ. Κριαρᾶς, ἀφοῦ ἔντονα ἀντιτάχθηκε ἐπὶ πολὺ στὴν ἔγκαιρη καὶ ἔγκυρη διαφωτιστικὴ πράξη, μὲ δημοσιεύματα, συνεντεύξεις, συνέδρια, τοῦ Γ. Μπαμπινιώτη, καὶ καθησύχαζε τὸ κοινὸ χαρακτηρίζοντας τὶς δυσχέρειες ὡς παροδικές, ἐφέτος, 26-1-1986, ἀπευθύνει ἔκκληση γενική: «Ὄχι ὅμως μόνο τὸ κράτος, ἀλλὰ καὶ οἱ διευθυντὲς ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν πρέπει νὰ βοηθήσουν μὲ τὰ προσφορώτερα μέτρα ὥστε νὰ παρέχονται στοὺς δημοσιογράφους ὁδηγίες γιὰ τὴ σωστὴ γλωσσικὴ χρήση. Ἀνάλογη προσπάθεια εἶναι ἀπαραίτητη καὶ στὸ χῶρο τῆς τηλεόρασης καὶ τοῦ ραδιοφώνου. Δὲ φτάνουν ὅσα σήμερα σὲ μορφὴ ἐκλαϊκευτικῶν σύντομων γλωσσικῶν μαθημάτων ἀκούγονται κάθε τόσο ἀπὸ τὴν τηλεόραση. Εἶναι ἀνάγκη ὅσοι ἐργάζονται στὰ μέσα τῆς ἠλεκτρονικῆς ἐνημέρωσης νὰ οἰκειωθοῦν μὲ τὸν κατάλληλο τρόπο τὰ γλωσσικὰ ἐκεῖνα στοιχεῖα ποὺ θὰ τοὺς βοηθήσουν νὰ ἀποφεύγουν τὰ συχνὰ σημερινὰ λάθη, ποὺ καμιὰ φορὰ μποροῦν νὰ χαρακτηριστοῦν ἀφόρητα. Βέβαια, καὶ ἡ σωστὴ προφορὰ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ ἡ σωστὴ ἀπόδοση ξένων κύριων ὀνομάτων πρέπει νὰ ἀποτελέσει μέλη-

20. Τὸ Βῆμα, 13-5-1984, σ. 17.
21. Πβ. Ἐνδημίων [Κ. Γεωργουσόπουλος], «Γλωσσικά…», Τὸ Βῆμα, 22-5-1983. Σ. Τζαννετῆς, «Ἡ γλώσσα τῆς ΕΡΤ», (ἐπιστ.). Ἡ Καθημερινή, 9-1-1985. Β. Σκούρα, «Ὁ κατήφορος τῆς γλώσσας μας», Ἐλεύθερος (Ἀγρινίου), 24-1-1986.
22. Ἡ Καθημερινή, 5-1-1986.

μα καὶ φροντίδα τῶν ἁρμοδίων παραγόντων τηλεόρασης καὶ ραδιοφώνου»[23].

Εἶναι πολὺ παρήγορο καὶ σημαντικὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ προστασία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας δὲν εἶναι ἀποκλειστικότητα γλωσσολόγων, λογοτεχνῶν, δημοσιογράφων. Δυναμικὴ παρουσία ἔχουν ἄνθρωποι ἁπλοὶ καὶ διάφοροι ἐπαγγελματίες ἢ ἐπιστήμονες ὅλων τῶν εἰδικοτήτων καὶ κλάδων, δικηγόροι, δικαστικοί, στρατιωτικοί, γιατροί, χημικοί, ἠλεκτρολόγοι, πολιτικοὶ μηχανικοί, ἀρχιτέκτονες…

Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ διαμαρτύρεται γιὰ τὴν κακοποίηση τῆς νεοελληνικῆς ὁ πολ. μηχανικὸς Ἰωάννης Κασσιός. Μὲ ἀλλεπάλληλες ἐπιστολὲς σὲ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες καταγγέλλει χονδρὰ λάθη ἐκφωνητῶν καὶ ἐκφωνητριῶν ἐπιλέγοντας: «καθιερώσαμε τὴ δημοτικὴ ἀλλὰ τὴν ἀφήσαμε στοὺς πέντε δρόμους κι ὅποιος θέλει τὴ βιάζει…»[24]. Ὀξυδερκὴς καὶ ἀκαταπόνητος παρουσιάζεται ὁ χημικὸς Ἀθ. Χατζηκακίδης. Ἀξιοσπούδαστο εἶναι ἕνα ἐκτενὲς ἄρθρο του ἐπιγραφόμενο «Νομιμοποίηση ἀγραμματοσύνης»[25].

Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πολυτεχνείου Θεοδόσιος Τάσιος ἔχει γράψει ἐπανειλημμένως γιὰ τὸ γλωσσικό. Μὲ ἄρθρο ἐμπεριστατωμένο ἀναλύει τὴν σημερινὴ ἀρρώστια τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας. Κατὰ τὴν γνωμάτευσή του πάσχει ἀπό:

– Σανισμὸ
– Νυφοβία
– Συνεχείτιδα
- Γενικομανία
– Ἐπιρρηματίτιδα
– Λεξαγκύλωση
– Ἀσθένεια «σὲ-σὲ»
– Ἀντιμετοχία
– Πουπουδισμὸ
– Μονοτυπίτιδα

Ὁ ἀκαδημαϊκὸς Ἄγγελος Βλάχος ὁμιλεῖ γιὰ τὴν «γλωσσικὴ ἰλαρά μας». Ὁ καθηγητὴς τῆς Ψυχιατρικῆς Ν. Κ. Ρασιδάκης γνωματεύει ἁρμοδίως καὶ φοβερῶς: «Ἡ γλώσσα, ποὺ μιλᾶ ὁ πολὺς κόσμος σήμερα στὸν τόπο μας, παρουσιάζει πολλὲς ὁμοιότητες μὲ τὴ γλώσσα τῶν σχιζοφρενῶν». Προχωρεῖ δὲ περισ-

23. Ε. Κριαρᾶ, «Ἡ γλωσσική μας κατάσταση. (Εὐθύνες καὶ προτάσεις)», Τὸ Βῆμα, 26-1-1986.
24. Ἐκτενέστερα σχόλια βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Τὸ νόημα τῆς γλωσσικῆς μεταρρυθμίσεως», Ἐκπαιδευτικὴ Ἔρευνα, 15 (1980).
25. Ἡ Καθημερινή, 14-6-1983, σ. 5. Στὴν ἔρευνα τοῦ Χρ. Καρανίκα περιλαμβάνονται καὶ τὰ ἑπόμενα κείμενα τῶν Θ. Τάσιου, Ἀγγ. Βλάχου καὶ Ν. Κ. Ρασιδάκη. Βλ. καὶ Θ. Π. Τάσιου, «Ἐπαναδιάγνωση τῆς γλωσσικῆς ἀκηδίας», Τὸ Βῆμα, 28-7-1985.

σότερο ὁ Φ. Κακριδῆς κάνοντας λόγο γιὰ «ἀγλωσσία» ἐξ αἰτίας ἐπιδράσεων ἀπὸ τὸ ἔντυπο, τὴν ραδιοφωνία καὶ τὴν τηλεόραση[26].

Λοιπόν, τί γίνεται; Δὲν ὑπάρχει ἐλπίδα;

Ἐφέτος, ὁ καθηγητὴς Γ. Μπαμπινιώτης ἔχει προτείνει ἵδρυση διαρκοῦς Ἐπιτροπῆς Νεοελληνικῆς Γλώσσας[27] μὲ ἀποστολὴ τὴν παρακολούθηση τῶν ἐξελίξεων στὴ χρήση τῆς δημοτικῆς. Ταυτόχρονα ζητεῖ τὴν ἐνίσχυση τῆς πρωτοβουλίας Πεσμαζόγλου[28], ὁ ὁποῖος ὑπέβαλε στὴν Βουλὴ πρόταση νόμου γιὰ τὴν προστασία τῆς γλώσσας ἀπὸ τὴν συστηματικὴ ἀλλοίωση, ποὺ ὑφίσταται τὰ τελευταῖα χρόνια. Ἡ πρόταση γιὰ τὴν γλωσσική μας ἄμυνα δὲν ἔγινε δεκτὴ ἀπὸ τὴν πλειοψηφία, μολονότι ἡ κυβερνητικὴ «Ἐξόρμηση» εἶχε προαγγείλει τὴν σοβαρότητα τῆς καταστάσεως καὶ τὸν ἐπαπειλούμενο κίνδυνο ἐπικρατήσεως τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου, ποὺ σημαίνει ὁλοσχερὴ ἀφελληνισμό. Ὁ τίτλος τοῦ ἄρθρου εἶναι εὔγλωττος «Γλωσσικὸς ἀφελληνισμός: Πέραν τοῦ μισοξενισμοῦ καὶ τῆς ὑποτελείας», ὁ δὲ συντάκτης κατ' ἐξοχὴν ἁρμόδιος, ὁ Γ. Μ. Καλιόρης[29].

Τὴν ἀντικατάσταση τοῦ ἑλληνικοῦ μὲ τὸ λατινικὸ ἀλφάβητο προωθοῦν καὶ τὰ συμπεράσματα πρόσφατης ἔρευνας γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ μονοτονικοῦ στὸν γραπτὸ λόγο. Διαπιστώνονται νέες μεγάλες ἀδυναμίες καὶ φέρεται ὡς λύση ἡ κατάργηση καὶ τοῦ μονοτονικοῦ[30]. Δὲν προβάλλει πλέον ὡς εἰκασία ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου, τὴν ὁποία ἄλλως τε ἀπὸ τοῦ 1979 εἰσηγεῖται Ἕλλη-

26. Φάνη Ἰ. Κακριδῆ, «Γλώσσα καὶ Ἐκπαίδευση», Τὸ Βῆμα, 25-5-1984, σ. 16.
27. Ἡ Καθημερινή, 30-1-1986, σ. 4.
28. Ἡ Καθημερινή, 2-3-1986, σ. 16 (Πολιτικὸ δελτίο).
29. Ἐξόρμηση, 28-9-1984, σ. 19. Πβ. καὶ Γρ. Ἰ. Οἰκονομάκου, «Γλωσσο-ἐκπαιδευτικὸν ἀδιέξοδον», Ἑστία 12-10-1984. Βλ. καὶ τοῦ οἰκονομολόγου Σπ. Νονίκα, «Ἀσχημίες, ἀκρότητες, ἀδικαιολόγητες εἰσβολὲς ξένων λέξεων, τραγελαφικὰ δημόσια ἔγγραφα, ἀπερίγραπτα τηλεοπτικὰ ἑλληνικό…», Ἡ Καθημερινή, 13-2-1983, σ. 10 καὶ τοῦ πολ. μηχανικοῦ τοῦ Ε. Μ. Π. Ἀ. Βαβαρέτου, «Φράσεις ποὺ κακοποιοῦν τὴ δημοτική μας γλώσσα», Αὐτ., 31-3-1985, σ. 6.
30. Ἀ. Παπαζήση, Μ. Μανιοῦ - Βακάλη, «Ἐφαρμογὴ κανόνων τοῦ μονοτονικοῦ ἀπὸ τοὺς μαθητὲς τῆς Α΄ καὶ Β΄ τάξης Γυμνασίου στὸ γραπτὸ λόγο», Φιλόλογος, 40 (1985) 119-143. Τὰ συμπεράσματα τῆς ἔρευνας αὐτῆς ἀνέλυσε καὶ σχολίασε μὲ ἐπιτυχία ὁ Στέλιος Ράμφος σὲ πρόσφατη διάλεξή του. Ἐπίσης βλ. Δημ. Σ. Λουκάτου, «Παραδοσιακὰ ἀπαραίτητη ἡ γνώση τοῦ «πολυτονικοῦ» γιὰ νὰ μελετοῦν οἱ νεώτεροι τὰ κλασικὰ κείμενα». Ἡ Καθημερινή, 8-7-1984. Βλ. καὶ Ἐ. Ν. Πλατῆ, «Ὁ δογματισμὸς καὶ ὁ φανατισμὸς ἔχουν ἐπηρεάσει τοὺς δημοτικιστές. Ἡ γλώσσα μας ἀργοπεθαίνει γιατὶ ὑποφέρει ἀπὸ ἔλλειψη ὀξυγόνου», Ἡ Καθημερινή, 15-11-1985. Τοῦ αὐτοῦ, «Ἡ ἀρχαία καὶ ἡ νέα ἑλληνικὴ γραφὴ καὶ τὸ μονοτονικό», Ἠπειρωτικὴ Ἑστία 34 (1985) καὶ Ἀνάτυπο. Στ. Ράμφου, «Τὰ Νέα Ἑλληνικὰ κήρυξαν πτώχευση στὰ σχολεῖα μας», Ἡ Καθημερινή, 26-5-1985.

νας δικηγόρος μὲ ἄρθρο του στὸ περιοδικὸ Bulletin Européen τοῦ συγκροτήματος Dragan[31].

Γιὰ τὴν ὀλέθρια ἐξέλιξη τὰ «Νειάτα» εἶπαν τὸν πρέποντα λόγο, τὸν ὁποῖο ἐπανέλαβε τὸ «Ἐργατικὸ Φῶς». Καὶ ἀξίζει νὰ τὸν ἀκούσουν καὶ νὰ τὸν ἐνστερνισθοῦν ὅλοι οἱ Ἕλληνες, πρωτίστως ὁ ἁρμόδιος Ὑπουργός: «Καὶ λέγεται, κύριε Ὑπουργὲ τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας καὶ ὅποιοι ἄλλοι ἐνδιαφέρεστε γιὰ τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα, ὅτι αὐτὴ ἡ ξέφρενη ἁπλοποίηση ἔχει τελικὸ στόχο καὶ σκοπὸ νὰ «περάσει» στὴ γλώσσα μας τὸ λατινικὸ ἀλφάβητο! Ἔτσι αὐτὸ ποὺ δὲν κατάφεραν οἱ Ρωμαῖοι ὅταν εἶχαν τοὺς Ἕλληνες ὑπόδουλους, θὰ τοὺς τὸ χαρίσουν τώρα, ἔστω καὶ καθυστερημένα, μερικὰ ἐλεύθερα (;) πνεύματα Ἑλλήνων.

Ὁπότε ὅλη ἡ θαυμάσια ἑλληνικὴ γραμματεία 3.000 χρόνων θὰ μᾶς γίνει ἀπρόσιτη, καὶ τελικὰ ἄγνωστη.

Ἢ στὴν «καλύτερη» περίπτωση θὰ μεταγραφεῖ καὶ θὰ διαβάζουμε:

Se gnorijo apo tin kopsi
tu spathiu tin tromeri

ἢ

ipurgio Ethikis Pedias ke Thriskevmaton, μόνο ποὺ θὰ ἀναρωτιώμαστε: γιὰ ποιὰ ἐθνικὴ παιδεία πρόκειται, τῶν Ἑλλήνων ἢ τῶν Ρωμαίων;

Καὶ θὰ γράφουμε ἐμεῖς λ.χ. Kritirio (ἀντὶ κριτήριο) καὶ θὰ γράφουν οἱ Ἄγγλοι criterion καὶ θὰ τοὺς ρωτᾶμε: αὐτὸ τὸ e ποῦ τὸ βρήκατε; Καὶ θὰ μᾶς ἐξηγοῦν μὲ αἰνιγματικὸ χαμόγελο: Ξέρετε οἱ Ἕλληνες εἶχαν ἕνα η στὸ ἀλφάβητό τους, ποὺ ἐσεῖς δὲν τόχετε. Καὶ θὰ ρωτοῦν ἀφελῶς: Ἀλήθεια, ἐσεῖς εἶσθε Ἕλληνες; Ἄλλωστε ἤδη σήμερα κάποιες ἀγγλόφωνες ἐφημερίδες ἀπὸ Ἀγγλία μέχρι Αὐστραλία μᾶς ἀποκαλοῦν «γελαδάρηδες, ἄσχετους μὲ τοὺς Ἕλληνες ἐκείνους» καὶ καταλαβαίνουμε τί χαρὰ θὰ αἰσθανθοῦν (καὶ τί ἐπιχείρημα θὰ βροῦν) μόλις πετάξουμε καὶ τὸ ἀλφάβητό μας. Καὶ δὲν θὰ χαροῦν βέβαια μόνο αὐτοί, ἀλλὰ κι ἄλλοι ἀλλοῦ, γείτονες ἢ μακρινοί, ποὺ δὲν βλέπουν τὴν ὥρα νὰ τοὺς δώσουμε τὰ μέσα γιὰ νὰ μᾶς ἐξαφανίσουν σὰν ἑλληνικὸ ἔθνος.

Μπορεῖ βέβαια σ' αὐτὴ τὴν κατάληξη νὰ ἀποβλέπουν καὶ μερικοὶ πατριῶτες

31. Ἀλεξ. Χ. Δρεμπέλα. Τὸ ἑλληνικὸν ἀστυνομικὸν πρόβλημα, Ἀθῆναι 1977, 425-426. Χ. Δ. Βασιλοπούλου, Ὁ Οἰκουμενισμὸς χωρὶς μάσκα, Ἀθήνα 1980, 162 κ.ἑ. «Ἀνθελληνικὴ πρόκλησις», Ἑστία, 21-4-1981. Μ. Χάρη, «Θέλουν νὰ ἀντικαταστήσουν τὸ Ἑλληνικὸ μὲ τὸ Λατινικὸ Ἀλφάβητο!», Αὐριανὴ τῆς Κυριακῆς, 13-11-1983, σ. 5. Ν. Κ. Λούρου, «Νεολογισμοί», Εὐθύνη, 152 (1984) 381.

μας, ποὺ ὁ ἰδεολογικός τους φανατισμὸς καὶ ἡ μονόπλευρη ἐνημέρωσή τους, τοὺς κάνει νὰ τὸ εὔχονται.

Ἐμεῖς ὅμως οἱ ἄλλοι, ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Ἐθνικῆς, δηλαδὴ Ἑλληνικῆς Παιδείας μέχρι τὸν καθένα μας, τί θὰ κάνουμε; Θὰ λέμε: «Μπόρα εἶναι θὰ περάσει;». Διότι περνοῦν βέβαια οἱ μπόρες, ἀφήνουν ὅμως συχνὰ πίσω τους χαλάσματα.

***

Λοιπὸν θὰ πολεμήσουμε. Μὲ κύριο ὅπλο μας τὸ γλωσσικό μας αἰσθητήριο καὶ μὲ τὴ σκέψη πὼς ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα εἶναι μιὰ καὶ ἑνιαία ἀπὸ τὸν Ὅμηρο μέχρι σήμερα…

***

Ἐν τέλει καλοῦν στὴν «θετικὴ δράση ἀπέναντι στοὺς δολιοφθορεῖς. Κι' ἐδῶ ἀληθεύει ὁ λόγος τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων πολεμιστῶν ποὺ ἔδιναν τὴν ὑπόσχεση πὼς θὰ πολεμήσει καθένας «καὶ μόνος καὶ μετὰ πολλῶν». Μέτρημα – πόσοι εἶναι οἱ ἄλλοι, πόσοι ἐμεῖς – δὲν χρειάζεται. Σημασία ἔχει, στοὺς πνευματικοὺς ἀγῶνες, ἐγὼ κι ἐσύ, ὅποιε φίλε ἀναγνώστη, νὰ ἀρχίσουμε ἢ νὰ συνεχίσουμε νὰ κάνουμε, καὶ στὸ θέμα τῆς γλώσσας μας, τὸ καλύτερο»[32].

32. Δήμου Πολίτη, «Θὰ ἐκλατινίσουμε τὴ γλώσσα μας;», Ἐργατικὸ Φῶς 28 (1984), ἀρ. τ. 257, σ. 148-149. Βλ. ἐπίσης Τάσου Λιγνάδη, «Συνταγματικὴ περιφρούρηση τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου», Ἡ Καθημερινή, 26-1-1986.

Ο ΒΑΛΚΑΝΙΟΣ ΠΡΑΜΑΤΕΥΤΗΣ
(Τοῦ Χρίστου Ζαφείρη)

Ὁ σ. γεννήθηκε τὸ 1945. Τὴν ἐγκύκλια παιδεία ἔλαβε στὸ δημοτικὸ σχολεῖο τῆς γενέτειράς του Κρανιᾶς καὶ στὸ ἑξατάξιο γυμνάσιο τῆς πρωτεύουσας τῆς ἐπαρχίας, τῆς Ἐλασσόνος, τῆς ὁμηρικῆς Ὀλοσσόνος, πόλης φυσικὰ ὀχυρῆς καὶ ἄπαρτης, προπυργίου τῆς παρολύμπιας, παραπιέριας, παρακαμβούνιας, παραχάσιας περιοχῆς, ἡ ὁποία περικλείει τὸν ξακουστὸ κάμπο τοῦ Γιάννου καὶ τῆς Παγώνας, ζείδωρο καὶ σωστικὸ γιὰ τὴν ἐπιβίωση καὶ τὴν προκοπὴ τῶν κατοίκων, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν ἐφηβεία τοῦ σ. δικαιωματικά, ἱστορικά - οἰκονομικά - ἐκτατικά - δημογραφικά, διεκδικοῦσαν τὴν ἀναβάθμισή της σὲ νομαρχιακὸ ἐπίπεδο. Ὅμως οἱ ἀγῶνες τους ἀπέβησαν ἀτελέσφοροι ἐξ αἰτίας τῆς παρεμβολῆς «διαπλεκομένων συμφερόντων» κάποιων παραγόντων τῆς ἕδρας τοῦ νομοῦ καὶ τῆς εὐπιστίας τῶν Πανελασσονιτῶν, Περραιβῶν, κατὰ τὸ γνώριμο τῶν Πανελλήνων, σὲ παραπλανητικὰ κελεύσματα κομματικῶν κέντρων, ποὺ ἰδιοποιήθηκαν τὸν πανεπαρχιακὸ παλμὸ καὶ διέσπασαν τὴν ἑνότητα ἔναντι «πινακίου φακῆς», τοῦ ἐπαρχείου, πράγματι ἀνεπαρκοῦς πρὸς ἱκανοποίηση τῶν ἀρχικῶν προσδοκιῶν.

Πάντως ἡ ὅλη ἀγωνιστικὴ ἀτμόσφαιρα δὲν ἀφήνει ἀνεπηρέαστο τὸν σ., ἐφηβικῆς ἡλικίας. Ἐπιδρᾶ δυναμικὰ καὶ τὸν παρωθεῖ ἐνωρὶς στὴν ἐνεργὸ δημοσιογραφία, τῆς ὁποίας ἐπάξια ἀναδεικνύεται ἕνας ἀπὸ τοὺς πλέον ἐνδεδειγμένους ἐκπροσώπους καὶ θεράποντες. Διότι εἶναι εὐφυής, ἐπιμελής, εὔτολμος. Ἐπιπρόσθετα διαθέτει ἐξαίρετο ἦθος, προσιδιάζουσα ἀξιοπρέπεια, προσήκουσα παρρησία, περισσὴ περίσκεψη καὶ βαθειὰ γνώση τῶν θεμάτων ἐπιλογῆς του, συνάμα δὲ θαυμαστὴ ἑλληνομάθεια, τὴν ὁποία καθιστᾶ τελειότερη μὲ τὶς σπουδές του στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ὁπότε εὔλογα διαπρέπει στὸν ἐπαγγελματικὸ δημοσιογραφικὸ στίβο τῆς συμπρωτεύουσας ὡς μέλος τῆς Ἑνώσεως Συντακτῶν Ἡμερησίων Ἐφημερίδων Μακεδονίας - Θράκης (ΕΣΗΕΜΘ), τόσο στὸν ἔντυπο ὅσο καὶ στὸν ἤδη ἰσχυρότερο τῶν ἠλεκτρικῶν κυμάτων.

Τῶν τελευταίων ἀπότοκο εἶναι τὸ προκείμενο βιβλίο. Συνίσταται δὲ ἀπὸ σειρὰ ἐκπομπῶν τοῦ πολιτιστικοῦ, προφανέστατα μὲ τὴν πραγματικὴ ἔννοια τοῦ ὅρου, Β΄ Προγράμματος τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ τῆς ΕΡΤ3, τοῦ 9,58, τοῦ ὁποίου ἡ διευθύντρια Βάνα Χαραλαμπίδου μᾶς προϊδεάζει ἀριστοτεχνικὰ στὴ γένεση τῆς συγγραφῆς: «Σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ ἔχει πιὰ σχεδὸν ποινικοποιηθεῖ ὁ ὅρος ἐθνικός, ὁ συγγραφέας καὶ δημοσιογράφος Χρῖστος Ζαφείρης ὁδηγεῖ τὰ βήματά μας στὴν ἱστορία τῆς τόσο μακρινῆς καὶ ξένης καὶ ταυτοχρόνως τόσο κοντινῆς

καὶ δικῆς μας – καὶ τελικὰ τόσο ἑλληνικῆς – Βαλκανικῆς. Γιὰ νὰ ἀκολουθήσουμε τὶς περιπλανήσεις τοῦ Βαλκάνιου πραματευτῆ, γιὰ νὰ μάθουμε ὅσα ἔπρεπε νὰ εἴχαμε διδαχθεῖ στὸ σχολεῖο, γιὰ νὰ ἀναζητήσουμε τὸν τρόπο νὰ γνωρίσουμε περισσότερα, γιὰ νὰ μᾶς γεννηθεῖ ἡ ἐπιθυμία νὰ ταξιδέψουμε στὶς ἄγνωστές μας γειτονιές, […] στὶς ὁποῖες μᾶς ξεναγεῖ μὲ τὴν ἀντικειμενικότητα τοῦ ἐπαγγελματία, τὴ διεισδυτικότητα τοῦ δημοσιογράφου, τὴν προσεγμένη γραφὴ τοῦ συγγραφέα, τὴν ἀφοσίωση τοῦ μελετητῆ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔξαρση τοῦ περιηγητῆ…».

Ὁ σ. στὶς πρῶτες σελίδες μᾶς προειδοποιεῖ ὅτι ὁ παρὼν τίτλος ἀντικατέστησε ἐκεῖνον τῆς ἑβδομαδιαίας ἐκπομπῆς «Σπαράγματα μνήμης» καὶ ὅτι ἡ συγκρότηση τοῦ βιβλίου ἔγινε μὲ τὴν ἐπιλογὴ μόνον 24 ἐκπομπῶν, τῶν πιὸ ἀντιπροσωπευτικῶν, μετὰ προσεκτικὴ ἀναπροσαρμογὴ μερικῶν σημείων, καὶ ἐπιμελημένη προσθήκη νεωτέρων στοιχείων. Ὡστόσο οὐσιαστικὰ διατηρήθηκε ἡ ἀμεσότητα καὶ τὸ ὕφος τοῦ προφορικοῦ λόγου, ὁ ὁποῖος ὁπωσδήποτε πλεονεκτοῦσε καὶ χάρη στὶς συγκινητικὲς μουσικὲς ἐπενδύσεις. Μολονότι δὲ πρόδηλα ὁ χαρακτήρας τῆς συγγραφῆς εἶναι ἐκλαϊκευτικός, ὁ σ. παραθέτει στὸ τέλος καὶ βασικὴ ἑλληνόγλωσση βιβλιογραφία γιὰ τὰ ἐπί μέρους ζητήματα, ποὺ πραγματεύεται καὶ ἐπιγράφει σαφέστατα, ὅπως καταφαίνεται ἀπὸ τὰ καταχωριζόμενα εὐθὺς ἀμέσως:

– Βαλκάνιος πραματευτής. Οἱ Μακεδόνες ἔμποροι τῆς Βαλκανικῆς καὶ οἱ Ἕλληνες πάροικοί της.

– Μελένικο. Ὁ ἀκρίτας τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας.

– Στρώμνιτσα. Ἡ ἡρωϊκὴ ἐκούσια ἔξοδος τῶν Ἑλλήνων κατοίκων της μετὰ τὴ συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου.

– Τὸ δοξασμένο Μοναστήρι τῆς Μακεδονίας.

– Κρούσοβο. Ἡ ἑλληνικὴ βλαχόφωνη πόλη.

– Οἱ Ἕλληνες τῆς πόλης τῶν Σκοπίων καὶ ὁ «Ἑλληνικὸς Ἐθνικὸς Σύλλογος Κοσσυφοπεδίου».

– Κορυτσά. Ἡ συγκινητικὴ ἱστορία τοῦ εὐεργέτη Ἰωάννου Μπάγκα καὶ τὸ Μπάγκειον Γυμνάσιο.

– Μοσχόπολη. «Ἡ Ἀθήνα τῆς τουρκοκρατίας».

– Τὸ Ἀργυρόκαστρο καὶ τὰ Ζωγράφεια Διδασκαλεῖα στὸ Κεστοράτι.

– Οἱ Ἅγιοι Σαράντα καὶ ὁ μῦθος τῆς Τσαμουριᾶς.

– Ἡ Χειμάρρα καὶ τὸ πέρασμα τοῦ Πατροκοσμᾶ ἀπὸ τὴν Ἤπειρο.

– Ἡ ἑλληνικὴ κοινότητα τῶν Βελεσῶν - Βέλες στὴν Κοιλάδα τοῦ Βαρδάρη.

– Οἱ Ἕλληνες τοῦ Βελιγραδίου καὶ ἄλλες ἑλληνικὲς παροικίες τῆς Σερβίας.

– Τὸ Σεμλίνο ἢ Ζέμουν καὶ οἱ πλούσιοι Μακεδόνες ἔμποροι.

– Ἡ ἑλληνικὴ κοινότητα τῆς Βιέννης καὶ οἱ πρῶτες ἑλληνικὲς ἐφημερίδες.

– Ὁ ἑλληνισμὸς τῆς Βουδαπέστης.

– Μπρασὸβ καὶ Σιμπίου. Οἱ τρανσυλβανικὲς πόλεις μὲ τὶς πρῶτες ἑλληνικὲς κομπανίες τῶν Μακεδόνων πραματευτάδων.

Ὅλως ἰδιαίτερο καὶ ἀξιοσημείωτο γνώρισμα τοῦ σ. εἶναι ἡ ὀρθοφροσύνη καὶ ἡ εὐθυκρισία σὲ καίριες ἐθνολογικὲς παρατηρήσεις. Ἀρκεῖ ὁ σχολιασμὸς δύο.

Στὴ σελίδα 82 θέτει ἐντὸς εἰσαγωγικῶν τὸν ὅρο «Τοῦρκος», ὅπως πράττουν καὶ οἱ ἐγκριτότεροι εἰδικοὶ τουρκολόγοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγονται οἱ Pittard, Beldiceanu, Slot κ.ἄ. Διότι σύμφωνα μὲ τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν τους δὲν πρόκειται γι' ἀκραιφνεῖς φυλετικὰ Τούρκους ἀλλὰ γι' αὐτόχθονες ἐξισλαμισμένους.

Ἐξ ἄλλου σπουδαιότατα καὶ ἄκρως ἐπίκαιρα θεωροῦνται καὶ ὅσα πρεσβεύει περὶ Βλάχων. Στὴ σελίδα 140 γράφει: «…ἐπιβάλλεται νὰ ἐπαναλάβουμε ἐδῶ τὴν κυρίαρχη ἐπιστημονικὴ ἄποψη σχετικὰ μὲ τὴν καταγωγὴ τῶν Βλάχων, ἕνα θέμα ποὺ ἔχει προκαλέσει ὧς σήμερα ποικίλες ἀντιδράσεις. Οἱ Βλάχοι, αὐτόχθονας ἑλληνικὸς λαὸς ποὺ ἐκρωμαΐσθηκε γλωσσικὰ στὰ χρόνια τῆς ρωμαϊκῆς κατοχῆς, κράτησαν στοὺς ἑπόμενους αἰῶνες τὴν ἑλληνικὴ συνείδηση καὶ τὴν ὀρθόδοξη πίστη καί, παρὰ τὸ νομαδικὸ βίο, εἶχαν ὑψηλὴ ἐπίδοση στὰ γράμματα. Ἴσως δὲν εἶναι ὑπερβολὴ ἂν ποῦμε ὅτι στὸν ὑπόδουλο ἑλληνισμὸ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἠπείρου βλάχικες κοινότητες εἶχαν τὴν πρωτοβουλία ἵδρυσης καὶ λειτουργίας ἑλληνικῶν σχολείων καὶ βιβλιοθηκῶν…».

Ἡ προηγουμένη προσφυεστάτη ἀπεικόνιση τοῦ Βλαχικοῦ Ζητήματος καταξιώνει καὶ ἐπιστημονικὰ τὸν συγγραφέα Χρ. Ζαφείρη. Ἐκτιμᾶται δὲ περισσότερο ἡ συμβολή του, ὅταν συγκρίνεται μὲ ὅσα ἀλόγιστα καὶ ἀηδέστατα ἀραδιάζει «ὁμότεχνός» του, ὁ Γιάννης Ἀδάμου, ποὺ «ἐπιμελήθηκε» τόμο, τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἐπιγραφόμενο *Ἡ Τσαριτσάνη:* «Τὸ 1078 μ.Χ. κάνει τὴν ἐμφάνιση στὴν Ἑλλάδα μιὰ ἄγρια καὶ ληστρικὴ φυλή, εἰδωλολατρικὴ στὸ θρήσκευμα ποὺ ἔφερνε τὸ ὄνομα Βλάχοι. Αὐτοὶ χωρὶς νὰ συναντήσουν ἀντίσταση εἰσέβαλαν στὴν περιοχὴ Τσαριτσάνης καὶ στὴν ὑπόλοιπη Θεσσαλία, ὅπου καὶ ἀποφάσισαν νὰ σταματήσουν παντοτινά. Ἀφοῦ ὅμως ἐρήμωσαν ὅλες τὶς Θεσσαλικὲς πόλεις καὶ σχεδὸν ὅλη τὴν πεδινὴ ὕπαιθρο ἀποσύρθηκαν καὶ ἐγκαταστάθηκαν ὁριστικὰ στὴν Πίνδο καὶ στὰ ριζὰ τοῦ Κάτω Ὀλύμπου. Αὐτοὶ ἀφοῦ ἀναμίχθηκαν μὲ τοὺς γηγενεῖς τῆς περιοχῆς *ἐξελληνίσθηκαν,* ἔγιναν Χριστιανοὶ καὶ διατήρησαν μόνο τὸ γλωσσικό τους ἰδίωμα, ποὺ μοιάζει μὲ τὴ Ρουμανικὴ γλώσσα…». Ἀνακριβέστερα, ἀναληθέστερα καὶ βλακωδέστερα δὲν ἔγραψαν οὔτε οἱ μεγαλύτεροι ἐχθροὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ οὔτε οἱ ὀνομαστότεροι πράκτορες τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας. Ἀλήθεια, ὑπάρχουν κοινοτάρχες, δήμαρχοι, ἔπαρχοι, νομάρχες, περιφερειάρχες, βουλευτές, ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν; Τί δουλειὰ κάνουν; Ἐπίσης οἱ Βλάχοι τῆς περιοχῆς δὲν ἔτυχε νὰ διαβάσουν τὰ ψευδέστατα περὶ Βλάχων, ἂν καὶ τὸ βιβλίο ἐπανεκδόθηκε; [Κοινότητα Τσαριτσάνης, *ἡ Τσαριτσάνη,* Β΄ ἔκδοση. Ἐπι-

μέλεια ὕλης: Γιάννης Ἀθ. Ἀδάμου, Τσαριτσάνη 1990, σελ. 29].

Καιρὸς νὰ ἐπιληφθοῦν τοῦ Ἐγκλήματος Καθοσιώσεως οἱ ἁρμόδιοι, καθὼς καὶ οἱ τοπικοὶ παράγοντες. Διότι δὲν εἶναι ἁπλὸ λάθος. Ἀποτελεῖ ἄλλως τε ἀσέβεια πρὸς τὸν πρῶτο Νεοέλληνα ἱστορικό, διδάκτορα δύο γερμανικῶν Πανεπιστημίων καὶ ἀκαδημαϊκὸ δύο γερμανικῶν Ἀκαδημιῶν (Μονάχου, Βερολίνου) καὶ μέγα διδάσκαλο τοῦ Γένους Κωνσταντῖνο Μ. Κούμα (1777-1836), συνάμα δὲ καθηγητὴ στὴν Οἰκονόμειο Σχολὴ Τσαριτσάνης καὶ συγγραφέα δωδεκάτομης Ἱστορίας, στὴν ὁποία ἀποδεικνύει τὴν αὐτοχθονία καὶ ἑλληνικὴ καταγωγὴ τῶν Βλάχων. Ἡ ἐπιστημονικὴ προσφορὰ τοῦ Κούμα, ἀποδεκτὴ καὶ ἀπὸ τοὺς Ἀπ. Βακαλόπουλο, Μαρία Νυσταζοπούλου - Πελεκίδου κ.ἄ. συγχρόνους μας πανεπιστημιακούς, δὲν εἶναι ἄγνωστη στὸν Ἀδάμου χάρη σὲ δημοσιεύματά μου, τὰ ὁποῖα, ἂν καὶ εἶχε στὴ βιβλιοθήκη του, ἀγνόησε προτιμώντας τὰ παντελῶς ἀβάσιμα, ἀνθελληνικὰ καὶ προπαγανδιστικὰ φληναφήματα. Γι' αὐτὸ παραμένει ὑπόλογος.

Ὅσοι ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ γιὰ τὴν εὐρύτερη παρουσία καὶ δράση τῶν ἀποδήμων Ἑλλήνων στὰ Βαλκάνια καὶ ὄχι μόνον, ἂς διαβάσουν τὸ βιβλίο τοῦ Χρίστου Ζαφείρη καὶ ἂς μεριμνήσουν γιὰ τὴν ἀγορά του ἀπὸ ὅλα τὰ Ὑπουργεῖα καὶ τοὺς Κρατικοὺς Ὀργανισμοὺς καὶ γιὰ τὴν ἀποστολή του σὲ ὅλες τὶς δημόσιες, δημοτικές, κοινοτικές, σχολικὲς βιβλιοθῆκες, ὥστε νὰ εἶναι προσιτὸ καὶ σὲ ἀναγνῶστες μὲ ἀσθενέστερα βαλάντια.

"ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ" ΜΑ΄ (1999, 419-422)

Η ΕΙΣ ᾍΔΟΥ ΚΑΘΟΔΟΣ
(Τοῦ Γ. Θ. Γιαννόπουλου)

Ὁ σ. γεννήθηκε καὶ κατοικεῖ στὴν Πάτρα. Ἐσπούδασε νομικὰ στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν ἀριστεύοντας. Ἀσκεῖ τὴν δικηγορία στὴν γενέτειρά του συνεργαζόμενος μὲ τὸν ἀδελφό του Ἰωάννη, ἐπίσης ἄριστο δικηγόρο καὶ συγγραφέα. Ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριο 1974 ἕως τὸν Μάρτιο 1982 διετέλεσε νομάρχης – κατὰ σειρὰ ἀντίστροφη – Ἡμαθίας, Λαρίσης καὶ Λευκάδος, ὅπου καὶ νυμφεύθηκε ἀντάξια Λευκαδίτισσα, στὶς συνεχεῖς παροτρύνεις τῆς ὁποίας, καθ' ὁμολογίαν τοῦ σ., εἶδε τὸ φῶς ἡ νέα ἱστορικὴ συγγραφή του, οἱονεὶ δεύτερο μέρος προγενέστερης (1988), μὲ τίτλο *Ἀπὸ τὸ Νέστο ὡς τὸν Σαγγάριο.*

Μετὰ τὸν Πρόλογο, σαφέστατο παρὰ τὴν συνοπτικότητά του, ἕπονται τὰ κεφάλαια: Ι. Ἡ προθανάτιος ἀγωνία. ΙΙ. «Μοναχὴ τὸν δρόμο πῆρες – ἐξανάλθες μοναχή…». ΙΙΙ. Οἱ τελευταῖοι σπασμοί. IV. Τὸ θανάσιμο χρέος. V. Ἐντὸς τριάντα ὡρῶν! VI. Ἡ διάσπαση. VII. Τὸ φρικτὸ πρόσωπο τοῦ ὀλέθρου: Ἀλῆ Βεράν. VIII. «Οἶδά σου τὴν θλῖψιν». IX. Διαφυγή – ἀλλὰ καὶ ἀτύχημα – στὸν βορρᾶ. Χ. Ἡ «κοκκίνη χλαμύς». XI. Λωζάννη: Τὸ νέο πεπρωμένο τοῦ ἔθνους.

Ὁ σ. φιλίστωρ μὲ σπάνια κριτικὴ ἱκανότητα καὶ περισσὴ γνώση τῆς ὕλης, κάτοχος τῆς συγγραφικῆς μεθοδολογίας καὶ δεοντολογίας, πρωταρχικῶν προϋποθέσεων ἱστοριογραφίας, ἐλεύθερος ἀπὸ κομματικὰ πάθη καὶ ἐπισφαλεῖς καὶ ἀνεπίτρεπτες προσωπολατρίες, ἀπὸ μεγαλόστομα συνθήματα καὶ ἐπιβλαβεῖς ὑπεραπλουστεύσεις, ἀποδύεται στὴν πραγμάτωση τῆς ὑποθήκης τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ, ἡ ὁποία συνᾴδει ἀπόλυτα στὴν ἱστορικὴ πράξη, ἀφοῦ μόνον τὸ ἀληθινὸ ἐνδείκνυται καὶ ὡς ἐθνικό. Αὐτὸ σημαίνει προσέγγιση γεγονότων καὶ προσώπων ἀντικειμενική.

Τὸ βιβλίο εἶναι ἐπιπρόσθετα εὐπρόσδεκτο, ἐφ' ὅσον ἔρχεται σὲ περίοδο, κατὰ τὴν ὁποία ἱστορικὲς συγγραφὲς διαδέχονται μὲ πολλὴ ταχύτητα ἡ μία τὴν ἄλλη, ἀλλὰ μεστὲς προκαταλήψεων, ἀφελῶν ἢ ἐσκεμμένων παρερμηνειῶν, παρασιωπήσεων, πλαστογραφήσεων ἢ κολακειῶν ἰσχυρῶν τῆς ἡμέρας, ἐν ζωῇ καὶ μετὰ θάνατον!

Συχνότατες εἶναι οἱ καίριες ἐπισημάνσεις τοῦ σ. γιὰ γεγονότα ἢ πρωτοβουλίες προσώπων μὲ διαχρονικὴ σπουδαιότητα. Στὶς σελ. 38-39 γράφει: «Ὁ λαός, ἀλλὰ καὶ οἱ πληρεξούσιοί του, παχυλῶς ἀπληροφόρητοι γιὰ τὰ συμβαίνοντα ζητοῦσαν ἀνάστατοι ἐξηγήσεις». Εὔλογα ὁ καθένας ἀναλογίζεται τί μᾶς ἐπιφυλάσσει ἡ ἄγνοια τῶν τεκταινομένων σήμερα, ὅταν λαὸς καὶ ἄρχοντες ἐφησυχάζουν, χωρὶς νὰ ζητοῦν ἐξηγήσεις γιὰ ἐπικείμενα τρισχειρότερα. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρεται ἡ κυκλοφορία ἐπὶ τριάντα ὁλόκληρα χρόνια (1966-1997) βιβλίου, δύο τόμων, στὴν ἀγγλικὴ γλώσσα, τριῶν ἐκδόσεων ἕως τὸ 1989, μὲ τίτλο *Τὸ Τουρ-*

κικὸ Αἰγαῖο! Μολονότι ἐπανειλημμένως δημοσιοποιήθηκε τὸ γεγονός, κανένας δὲν ἐζήτησε ἐξηγήσεις. Ἑπομένως ἀπὸ τοὺς ξένους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν διαβάσει τὸ βιβλίο, οἱ συνεχιζόμενες ἑλληνικὲς μεμψιμοιρίες γιὰ τὶς βραχονησίδες τοῦ Ἀρχιπελάγους σχολιάζονται σὰν πανελλήνια παράκρουση. Ἕνα δεύτερο παράδειγμα προξενεῖ μεγαλύτερη ἀκόμη ἀπαισιοδοξία, ἀφοῦ οὔτε πολίτες οὔτε ἁρμόδιοι τῆς πολιτείας ἐνδιαφέρονται νὰ πληροφορηθοῦν γιὰ τὸ ἀληθινὸ περιεχόμενο τῶν Ἀποφάσεων τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου, Φεβρουαρίου 1994, καὶ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, Φεβρουαρίου 1997, ἂν καὶ συνιστοῦν διαχωρισμὸ ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμὸ καὶ κατάταξη σὲ μειονοτικὸ καθεστὼς Ἑλλήνων πολιτῶν, ὅπως οἱ Ἀλέξανδρος Σβῶλος, Ἀλέξανδρος Ζάννας, Σπυρίδων Λάμπρος, Ἰ. Πανταζίδης, Δημήτριος Βικέλας, Χαρίλαος Τρικούπης, Πατριάρχης Ἰωακεὶμ ὁ Γ΄, Κώστας Κρυστάλλης, Χρ. Ζαλοκώστας, Γεωργάκης Ὀλύμπιος, Τοσίτσας, Στουρνάρης, Ἀβέρωφ, Ζάππας, Σίνας, Μπάγκας, Ζωγράφος, Χατζηπέτρος καὶ γενικὰ σὲ πρῶτο στάδιο οἱ βλαχόφωνοι Ἕλληνες, τῶν ὁποίων ἡ ἑλληνικότητα ἀποδεικνύεται διεπιστημονικά, μὲ μόνο κριτήριο προγονικὸ λατινογενὲς ἰδίωμα, κεκτημένο κατὰ τὴν μακραίωνη ρωμαιοκρατία γιὰ λόγους πρακτικούς, κατάφορτο δὲ τεκμηρίων ἑλληνικῆς καταγωγῆς τους. Ἐν τούτοις ἅπαντες σιωποῦν. Δὲν διαμαρτύρονται διόλου γιὰ τὴν ἀποκοπὴ ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ κορμὸ ἑνὸς ἀνθηροῦ πληθυσμικοῦ κλάδου. Σύντομα δὲ τὰ παρεπόμενα θὰ φανοῦν ἐθνικῶς ὀδυνηρότατα, ἂν δὲν ἐπιχειρηθοῦν – ἔστω καὶ τώρα – διορθωτικὰ μέτρα.

Οἱ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως ἢ ἁπλῆς παρεμβάσεως κάποιας ὑπηρεσίας τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους (!) παραχωρήσεις ἑλληνικῶν πληθυσμῶν στὴν ἀδιάλειπτη ρουμανικὴ προπαγάνδα καὶ στὰ τεχνηέντως ἐπηρεασμένα θεσμικὰ ὄργανα τῆς Εὐρώπης, συμβαίνουν διότι ἡ Ἑλλὰς ἐκώφευε στὶς ἐπίσημες κλήσεις τους γιὰ ἀναίρεση τῶν προπαγανδιστικῶν θέσεων, κατὰ τὶς ὁποῖες οἱ βλαχόφωνοι τῆς Ἑλλάδος, ποὺ προμνημονεύονται, δὲν εἶναι Ἕλληνες, ἂν καὶ γιὰ τὴν ἑλληνικότητά τους ἀποφαίνονται καὶ οἱ ἐγκριτότεροι Ρουμάνοι ἐπιστήμονες. Οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες (ὅσοι σκέπτονται καὶ δροῦν ἐλεύθερα, χωρὶς νὰ ὑπακούουν σὲ κομματικὰ κελεύσματα) προβληματίζονται ἔντονα, ὅταν παρακολουθοῦν τὴν τέλεια συντονισμένη ἐπιχείρηση παραποιήσεως τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητας, ὅπως ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν βαλκανικῶν πολέμων ὡς… ἐπεκτατικῶν. Κάτι παρόμοιο προβάλλεται στὸν ἡμερήσιο τύπο καὶ γιὰ τὴν ἐκστρατεία στὴ Μικρὰ Ἀσία. (Βλ. *Τὰ Νέα,* 7.10.1997, 10-11, καὶ 15.10.1997, 11).

Ὁ σ. Γεώργιος Θ. Γιαννόπουλος, ποὺ γνωρίζει σὲ θαυμαστὸ βαθμὸ τὴν ἑλληνικὴ ἱστορία, διαχρονικὰ καὶ συγχρονικά, ὅπως διαφαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν ἰσχυρὴ τεκμηρίωση, συσχετίζοντας τὴν ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων στὴ Σικελία μὲ τὴν ἐπίμαχη Μικρασιατικὴ σημειώνει σαφέστατα: «Οἱ ὁμοιότητες μὲ τὰ γεγονότα τοῦ ’22 εἶναι προφανεῖς. Διαφέρουν μόνον ὁ *ἀπελευθερωτικὸς* (τώρα) καὶ ὁ

κατακτητικὸς (τότε) σκοπὸς τῆς ὑπερπόντιας ἐκστρατείας. Ἡ ἀφροσύνη καὶ ἡ προχειρότης στὴν σχεδίαση καὶ ἡ ὑποεκτίμηση τοῦ ἀντιπάλου ὑπῆρξαν ἐκπληκτικῶς ὅμοιες» (σ. 134 σημ. 1).

Ἡ ἀποτίμηση τῆς τύχης τῶν ἐγκλωβισμένων στρατιωτικῶν λειψάνων Τρικούπη στὸ Ἀλῆ Βεράν, τοπωνύμιο μικροῦ χωριοῦ τῆς ἐπαρχίας Κιουτάχειας, ποὺ ἔκτοτε ἀποκαλεῖται καὶ «Κοιλὰς τοῦ θανάτου», ἀποτελεῖ ἐκπληκτικὸ δεῖγμα ἐκφραστικῆς δυνάμεως τοῦ σ.: «Μία ἀνηλεὴς σφαγὴ ὁλοπλεύρως βαλλομένων ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἄϋπνοι, νηστικοί, διψασμένοι ἐπὶ ἡμέρες, τσακισμένοι ἀπὸ τοὺς ὑπερανθρώπους κόπους, τὸ ψυχικὸ ἄλγος, τὴν ἐγκατάλειψη στὰ χέρια ἀπανθρώπων θηρίων τῶν πληγωμένων συντρόφων, τὴν φρικτὴ ἀβεβαιότητα γιὰ τὴν δική τους τύχη, ἡ ὁποία προσελάμβανε διαστάσεις ἀπογνώσεως καὶ πανικοῦ, προσεπάθουν ὡς ὑπνωτισμένοι, νὰ ἀπαντοῦν στὰ ἐχθρικὰ πυρά, μὲ τὴν ἐλπίδα κάποιας διαφυγῆς. Παρ' ὅλα αὐτά, *ἡ μάχη τοῦ Ἀλῆ Βεράν ὑπῆρξε ἕνα ἄθροισμα ἡρωϊσμῶν, ὁμαδικῶν καὶ ἀτομικῶν,* οἱ ὁποῖοι ἐπαναφέρουν στὴν μνήμη τὴν ἀπεγνωσμένη ἐποποιΐα τῶν ἐθνικῶν ὁλοκαυτωμάτων, μὲ μία τραγικὴ διαφορά: ὅτι παρέμειναν *ἐντελῶς ἀδικαίωτοι καὶ ἄγνωστοι.* Ὠθήθηκαν στὰ κατάβαθα τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως καὶ ἐπεκαλύφθησαν ἀπὸ τὴν ἀχλὺ τῆς λήθης, ἀφοῦ συνεδυάσθησαν μὲ καταστροφή, ἡ ὁποία προσέλαβε διαστάσεις ἐθνικῆς συμφορᾶς καὶ ἄφατης καταισχύνης καὶ ὀδύνης. Τοὺς ἀφῃρέθη, ἔτσι, κάθε στοιχεῖο αἴγλης καὶ ἱστορικῆς χρησιμότητος» (σ. 126). Εὔλογα ὁ σ. ὡς ἀξιοθαύμαστο περιστατικὸ εὐψυχίας ἀναφέρει «τὸν μυθικῆς ἀνδρείας Οὐλαμὸ Ἐφέδρων Ἀξιωματικῶν τοῦ Ἀφιόν. Μαρτυρεῖται ὅτι, ἐνῶ ἡ φρικτὴ μάχη ἐμαίνετο, εἶδαν ὅλοι ἔκπληκτοι τὸν Οὐλαμὸ ἐφέδρων νὰ ἐκτελῇ… ὁπλασκία (!!), ὑπὸ τὶς διαταγὲς τοῦ ἀτρομήτου διοικητοῦ του, ταγματάρχου Σίμου Βλάχου» (σ. 128 σημ. 1).

Ἡ συγγραφικὴ δεινότητα τοῦ Γ.Θ.Γ. ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἀπὸ τὶς σκιαγραφήσεις πρωταγωνιστῶν, ὅπως τοῦ Ν. Πλαστήρα καὶ ἄλλων ἀξιωματικῶν. Ὅλες διακρίνονται γιὰ τὴν ἐνδελεχῆ διερεύνηση, τὴν ἐπίπονη καὶ ἐπίμονη διαπίστωση τῆς γνησιότητας τῶν πηγῶν καὶ τὴν ἀναζήτηση καὶ χρήση τῶν ἐνδεδειγμένων βοηθημάτων, ὥστε ὁ ἀναγνώστης τοῦ βιβλίου νὰ ἀπαλλάσσεται ἀπὸ παρῳχημένες καὶ ἐσφαλμένες ἀντιλήψεις γιὰ πρόσωπα, ποὺ εἰσῆλθαν στὸν θρῦλο ἢ φέρουν τὸ στίγμα τῆς ἀναξιότητας, ἂν κιόλας δὲν περιέπεσαν σὲ καθολικὴ καταφρόνηση.

Ἡ εὐθυκρισία καὶ ἡ εὐλάβεια τοῦ σ. γίνονται αἰσθητότατες στὶς μαρτυρίες, τὶς ὁποῖες προσκομίζει κατὰ τὴν ἐξιστόρηση τοῦ μαρτυρίου τῶν ἐκπροσώπων τῆς Μικρασιατικῆς Ὀρθοδοξίας. Ἀφιερώνει τὰ δέοντα στὸν ἐπίσκοπο Σμύρνης Χρυσόστομο. Παράλληλα δὲν παραλείπει ἀναφορὰ καὶ στοὺς ἄλλους μάρτυρες ἐπισκόπους, τῶν ὁποίων τὸ τέλος ὑπῆρξε ἀπεριγράπτως ἐπώδυνο. Ὁ Μοσχονησίων Ἀμβρόσιος πεταλώθηκε. Ὁ Κυδωνιῶν Γρηγόριος θάφτηκε ζωντανός. Ὁ

Ἰκονίου Ζήνων σφάχθηκε. Οἱ δὲ μάρτυρες ἱερεῖς ἦσαν ἄπειροι.

Δὲν παραβλέπει τὴν ἀντιδεοντολογικὴ στάση μερίδας τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου, ποὺ συντάχθηκε μὲ τὴν τουρκικὴ δολιότητα, ἐπιρρίπτοντας τὴν εὐθύνη τῆς πυρπολήσεως τῆς Σμύρνης στοὺς Ἕλληνες! «Ἐλάχιστες γαλλικὲς καὶ ἰταλικὲς ἐφημερίδες (βρωμερὲς καὶ ἐμπαθεῖς φυλλάδες!), οἱ ὁποῖες ἔγραψαν ὅτι τὴν φωτιὰ ἔβαλαν οἱ Ἕλληνες στρατιῶτες, ἔγιναν καταγέλαστες. Ἔμειναν ὡς μνημεῖα δημοσιογραφικῆς ἀχρειότητος». Τὸ ψεῦδος ἄλλως τε ἦταν αὐταπόδεικτο, ἀφοῦ «διεσώθησαν μόνον ἡ τουρκικὴ καὶ ἡ ἑβραϊκὴ συνοικία», ἐνῶ στὴν περίπτωση ἑλληνικῆς πράξεως ἡ φωτιὰ θὰ ἄρχιζε ἀπὸ τὴν τουρκική.

Ὁ σ. ἐπισημαίνει τὸν ἐθνικὸ διχασμὸ ὡς κυρία αἰτία τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς, ἀλλὰ προσφυῶς ὄχι ὡς μόνη. Καταχωρίζει καὶ τὶς ὑπόλοιπες σημειώνοντας καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἡ ἐξόντωση τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὸν Αὔγουστο τοῦ ’22 ὑπῆρξε ἡ τελευταία πράξη τοῦ δράματος, ποὺ ἄρχιζε τὸ 1914, μὲ τὴν σχεδιασμένη ἐξολόθρευση κάθε μὴ τουρκικοῦ στοιχείου τῆς τέως αὐτοκρατορίας. Τὸ σχέδιο αὐτὸ εἶχε ὡς ἀπώτερο στόχο τὸν “παντουρκισμό”, ὁ ὁποῖος ἀπετέλεσε τὸ προσφιλὲς ἰδανικὸ τῶν Νεοτούρκων» (σ. 147 σημ. 2).

Ἐν τέλει στὴν εἰλικρινῆ πρόθεση ἀντιμετωπίσεως τῶν Τούρκων δὲν χωροῦν κομματικὲς προτεραιότητες οὔτε ἐπιτρέπονται ψευδαισθήσεις γιὰ ἱκανότητα μονοκομματικῶν κυβερνήσεων. Διέξοδο ἀποτελεσματικὴ παρέχουν ἡ σύμπνοια, ἡ ὁμοψυχία, ὁ πατριωτισμὸς ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Πραγματώνονται δὲ αὐτά, ἐφ’ ὅσον οἱ ἡγεσίες, πολιτική, πνευματική, ἐκκλησιαστική, δίνουν τὸ παράδειγμα στὴν ἰσονομία καὶ στὴν ἐπιτακτικὴ λιτότητα πρὸς ἐξασφάλιση τῆς ἐνδεδειγμένης στρατιωτικῆς τεχνολογίας καὶ συνακόλουθης θέσεως ἰσχύος, μοναδικῆς γιὰ τὴν ἀποσόβηση τῆς ἐπίφοβης τουρκικῆς προκλητικότητας. Ἡ σωτηρία τῆς πατρίδας ἀπαιτεῖ τὴν παρακράτηση τοῦ ἄνω τῶν 500.000 δρχ. ποσοῦ ἀπὸ ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς ὑψηλομίσθους, οἱ ὁποῖοι ἀφ’ ἑνὸς θὰ ἀντιληφθοῦν μερικῶς τὸ πνεῦμα τῆς μακρόχρονης λιτότητας γιὰ τὴν πλειονότητα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀφ’ ἑτέρου δὲ τὴν ἱκανοποίηση τῆς ἔμπρακτης συμβολῆς στὴ λύση τοῦ χρονίου προβλήματος μὲ τοὺς Τούρκους, δηλαδὴ στὴν ἀποτροπὴ πολεμικῆς συρράξεως, τὴν ὁποία δὲν ἐπιθυμοῦν οὔτε οἱ στρατοκράτες Τοῦρκοι, ὅταν ἔχουν ἀπέναντί τους ἀποφασισμένους γιὰ ὑπέρτατες θυσίες.

Ὅσοι Ἕλληνες ἀνησυχοῦν θὰ ὠφεληθοῦν διαβάζοντας τὸ παρουσιαζόμενο βιβλίο. Βλ. καὶ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ-ΤΩΝ ΠΑΤΡΩΝ-112, Ἰούνιος 2010,3, ὅπου ὁ Γ. Θ. Γιαννόπουλος παρουσιάζειτοῦ Σαράντου Ἰ. Καργάκου, «Ἡ Μικρασιατική Ἐκστρατεία» (Ἀπὸ τὸ Ἔπος στὴν τραγῳδία).

ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ ΛΘ΄ 1997, 357-360

ΘΑΥΜΑΣΤΟ ΕΠΙΤΕΥΓΜΑ Η ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΜΕΤΑ ΤΟ 1922

Ὁ συγγραφέας τοῦ βιβλίου *Τὰ μυστικὰ τοῦ Βοσπόρου* Ἑρρίκος Μοργκεντάου (Morgenthau, 1856-1946) δὲν εἶναι ἄγνωστος στὴν Ἑλλάδα. Ἀνοίγοντας κανεὶς τὸν ταχυδρομικὸ κατάλογο μὲ τοὺς κωδικοὺς ἀριθμοὺς διαπιστώνει ὅτι τρεῖς δῆμοι τοῦ ἀττικοῦ λεκανοπεδίου ἔχουν δώσει τὸ ὄνομά του σὲ κεντρικοὺς δρόμους. Συγκεκριμένα εἶναι ὁ Βύρωνας, ὁ Ὑμηττὸς καὶ ἡ Νίκαια. Ὁμώνυμη ὁδὸς ὑπάρχει καὶ στὴ Θεσσαλονίκη. Ἴσως οἱ νεώτεροι διερωτῶνται γιὰ τὴν ὀνοματοθεσία. Ἀλλά, ἂν προσέξουν ὅτι οἱ μνημονευόμενοι δῆμοι τῆς Ἀττικῆς εἶναι ἀπότοκοι τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς, ἀντιλαμβάνονται ἀσφαλῶς ὅτι μὲ τὴν ὁδωνυμία αὐτὴ ἐκφράζουν τὴν εὐγνωμοσύνη τους πρὸς τὸν ἀκούραστο συμπαραστάτη τῶν κατατρεγμένων καὶ ἀποκαμωμένων Ἑλλήνων προσφύγων. Ὁ ἴδιος λόγος ἰσχύει καὶ γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη, ὅπου ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὴν Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν ἐγκατέστησε τὸ ἐπιτελεῖο του ὡς πρόεδρος τῆς αὐτόνομης Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων (Ε.Α.Π.) καὶ ἀνέπτυξε μεγάλη δράση.

Ἡ κρισιμότητα τῶν ἐτῶν ἐκείνων καταφαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἐλεύθερη Ἑλλάδα τῶν 4.500.000 κατοίκων, ἐξουθενωμένη ἀπὸ τὴν ἀδιάλειπτη αἱμορραγία ὁλόκληρης δεκαετίας σκληρῶν πολεμικῶν συγκρούσεων καὶ ἀπὸ τὴν ἀπομυζητικὴ παρουσία δεκαετιῶν τοῦ Διεθνοῦς Οἰκονομικοῦ Ἐλέγχου (Δ.Ο.Ε.), ποὺ ἐπιβλήθηκε μετὰ τὸν ἀτυχῆ πόλεμο τοῦ 1897, εἶχε τὸ ἐπιτακτικὸ καὶ κατεπεῖγον χρέος τῆς ἄμεσης περιθάλψεως καὶ ἐνσωματώσεως στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο, νησιωτικὸ καὶ ἠπειρωτικό, 1.500.000 ἀπογυμνωμένων ἀνθρώπινων ὑπάρξεων μὲ μνῆμες ἐφιαλτικές, προβλήματα σωματικῆς καὶ ψυχικῆς ὑγείας, διαφορὲς συνηθειῶν, νοοτροπίας καὶ ψυχοσυνθέσεως, ἔντονα ἐπαγγελματικὰ ἀδιέξοδα.

«Τὸ μεγαλύτερον – κατὰ τὸν Ἀλέξανδρο Παπαναστασίου – κοινωνικοοικονομικὸν ζήτημα ποὺ ἀντιμετώπισε τὸ κράτος ἀπὸ τῆς συστάσεώς του εἶναι ἀναμφισβητήτως τὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν προσφύγων».

«Ἐνῶ ἀκόμα – γράφει ὁ ἀκαδημαϊκὸς Ἠλ. Βενέζης – οἱ φλόγες τῆς πυροληνμένης Μικρασίας ἔλαμπαν, ἐνῶ οἱ χιλιάδες τῶν ἐγκαταλελειμμένων, τῶν νεκρῶν καὶ τῶν ὁμήρων ἔκαναν τὸ πένθος ἀβάσταχτο, τὸ δυστυχισμένο τοῦτο κράτος ἔκαμε ὅ,τι ἦταν δυνατόν, γιὰ νὰ στηρίξει τὸ κύμα τῶν κυνηγημένων ἀνθρώπων, νὰ τὸ στεγάσει καὶ νὰ τὸ θρέψει, νὰ μὴν τὸ σπρώξει στὴν ἀπελπισία».

«Ὅλα τὰ ἔθνη – βεβαιώνει ὁ Εὐστρ. Χρ. Ζαμπαθᾶς – τοῦ κόσμου ἐξέφρασαν τὴν συμπάθειάν των πρὸς τοὺς Ἕλληνας πρόσφυγας. Ἐξ ἄλλου ἀντιπρόσωποι φιλανθρωπικῶν ὀργανώσεων ἐξ Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς ἦλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ βοηθήσουν τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν εἰς τὸ ἔργον της τῆς ἀποκαταστά-

σεως τῶν προσφύγων». Πολλὲς πράγματι καὶ ποικιλώνυμες ὀργανώσεις θὰ μείνουν ἀλησμόνητες γιὰ τὴν προσφορά τους, ἀληθινὰ σωστική, ὅπως ἡ Χριστιανικὴ Ἕνωσις Νέων, ἡ Χριστιανικὴ Ἕνωσις Νεανίδων, ἡ Ἀμερικανικὴ Βιβλικὴ Ἑταιρεία, ἡ Βρεταννικὴ καὶ Ξένη Βιβλικὴ Ἑταιρεία, ἡ Ὀργάνωσις τῶν Φίλων τῆς Ἑλλάδος, ἡ Ἐπιτροπὴ Προστασίας Ὀρφανῶν ἐκ Πατρὸς Ἑλληνοπαίδων, ἡ Ὀργάνωσις Βοηθείας Ἐγγὺς Ἀνατολῆς, οἱ βρεταννικὲς ὀργανώσεις Save the Children Fund καὶ All British Appeal, ὁ Διεθνὴς Ἐρυθρὸς Σταυρός, Ἐθνικοὶ Ἐρυθροὶ Σταυροὶ κ.ἄ. Μεταξὺ τῶν τελευταίων διακρίνεται ὁ Ἀμερικανικός. «Ἐντὸς ὀκτὼ μηνῶν – προσθέτει ὁ Ζαμπαθᾶς – ὁ Ἀμερικανικὸς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς ἐξώδευσε 3.000.000 δολλάρια διὰ τὴν ἀγορὰν τροφίμων δι' 800.000 πρόσφυγας κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς μεταναστεύσεώς των καὶ διὰ 500.000 βραδύτερον. Περίπου τὸ ἓν τρίτον, ἤτοι 600.000 προσφύγων, ἔτυχε τῆς βοηθείας τοῦ Ἀμερικανικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὀκτὼ πρώτων μηνῶν. Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ὁ Ἀμερικανικὸς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς παρέσχε τρόφιμα εἰς 600.000 κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς διαμονῆς των ἐν Ἑλλάδι καὶ 478.000 βραδύτερον».

Πέρα τῶν νομικῶν προσώπων δὲν ἔλειψαν καὶ φυσικά, προσωπικότητες, ποὺ ἔδρασαν γιὰ τὴν ἀνακούφιση τῶν θυμάτων τῆς τουρκικῆς θηριωδίας. Μεταξὺ τῶν πολλῶν εἶναι ὁ Β. Π. Σάλμαν, εἰδικὸς ἐπίτροπος τοῦ ὑπουργοῦ Κοινωνικῆς Προνοίας τῶν Η.Π.Α. στὴν Ἑλλάδα, ὁ γερουσιαστὴς Γεώργιος Μόσες, ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Νορτγουέστερν Ρ. Φλίκιγκερ, ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Στάνφορντ Α.Τ. Μάρεϋ, ὁ διπλωμάτης Γεώργιος Χόρτον, συγγραφέας καὶ τοῦ συγκλονιστικοῦ βιβλίου «Ἡ Κατάρα τῆς Ἀσίας», ὁ ἐπιτετραμμένος τῶν Η.Π.Α. στὴν Ἀθήνα Jefferson Cuffery, ὁ ὁποῖος στὴν προσπάθειά του γιὰ διάσωση ἀμάχων δὲν τηροῦσε τὴν ἐπίσημη οὐδετερότητα τῆς χώρας του καὶ ἔδινε ἐντολὲς ἐμφανίσεως ἀμερικανικῶν πολεμικῶν πλοίων, τῶν ὁποίων καὶ ἡ ἁπλὴ θέα ἔσωζε τὰ στοιβαγμένα στὶς μικρασιατικὲς ἀκτὲς γυναικόπαιδα, διότι οἱ Τοῦρκοι ἤθελαν νὰ ἀποφύγουν ὁποιαδήποτε παρεξήγηση μὲ τὶς Η.Π.Α.

Οἱ ἐπιπτώσεις τῆς κινητοποιήσεως ὅλων αὐτῶν ἐπέσπευσαν τὴν εὐαισθητοποίηση καὶ ἐνεργὸ δράση τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ἐπὶ πλέον προσέφεραν χρήσιμη ἐμπειρία, ἰδιαίτερα ὁ Ἀμερικανικὸς Ἐρυθρὸς Σταυρός, ὁ ὁποῖος ἐμερίμνησε ὄχι μόνο γιὰ τὴν συγκέντρωση ὑλικοῦ καὶ πρὸ πάντων χρημάτων μὲ συνεχεῖς ἐκκλήσεις πρὸς τοὺς Ἀμερικανούς, ἀλλὰ ἐμεθόδευσε καὶ ἐπέβλεψε στὴν καλύτερη καὶ ταχύτερη ἀξιοποίηση, πάντοτε πρὸς ὄφελος τῶν πασχόντων προσφύγων. Γι' αὐτὸ ἔστειλε στὴν Ἑλλάδα τὴν 13 Ὀκτωβρίου 1922 τὸν ἀντιπρόεδρό του Α. Ρὸς Χὶλλ ἐπὶ κεφαλῆς πεπειραμένου προσωπικοῦ. Μὲ τὸ πρακτικὸ καὶ ὀργανωτικὸ πνεῦμα, ποὺ διακρίνει τοὺς Ἀμερικανούς, τὸ ἐρυθροσταυριτικὸ κλιμάκιο ἐπισκέφθηκε τὶς δώδεκα περιφέρειες, στὶς ὁποῖες εἶχαν καταφύγει πρό-

σφυγες. Σὲ κάθε περιφέρεια τοποθετήθηκε Ἀμερικανὸς διευθύνων τὸ ἔργο τοῦ Ἀμερικανικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, ὁ ὁποῖος ἀκολούθησε δική του πολιτική, προλαμβάνοντας τὴν παρέμβαση τῶν ἑλληνικῶν ὑπηρεσιῶν. Ὅμως ἐπιδίωξε καὶ ἐπέτυχε τὴν εὐρεῖα συνεργασία τῶν ἐνδιαφερομένων προσφύγων καὶ τῶν αὐτοχθόνων Ἑλλήνων, ἀναπτύσσοντας ἔτσι καὶ τὴν ἀπαραίτητη συμπάθεια καὶ συμπαράσταση τῶν ὁμοεθνῶν καὶ προπαρασκευάζοντας τὴν ὁμαλὴ συνέχιση τοῦ ἔργου, ὅταν οἱ Ἀμερικανοὶ ἐκπρόσωποι θὰ ἀναχωροῦσαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ πολυσχιδεῖς καὶ ἐξαιρετικὰ κοινωφελεῖς ἐπιδόσεις ἐθελοντῶν Ἀμερικανῶν, ποὺ ἀγωνίζονταν κυρίως γιὰ τὴν ἐπιτυχέστερη ἐπούλωση τῶν πληγῶν στὸ σῶμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὤθησαν καὶ τὴν Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν, τὸν Ο.Η.Ε. τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, στὴν ἀνάθεση τῆς προεδρίας τῆς αὐτόνομης Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων σὲ δοκιμασμένους καὶ γνωστοὺς Ἀμερικανοὺς πολίτες. Βέβαια τὸ βάρος ἔπεσε στοὺς ὤμους τοῦ πρώτου ἀπὸ τοὺς τρεῖς προέδρους, στὸν Ἐρρίκο Μοργκεντάου, ὁ ὁποῖος ἄφησε ἀνεξίτηλη τὴν σφραγίδα του. Οἱ ἄλλοι δύο μὲ τὴν σειρὰ ἦσαν ὁ Κάρολος Χάουλαντ καὶ ὁ Κάρολος Ἔδυ.

Ὁπωσδήποτε σπουδαῖο ἔργο εἶχαν ἐπιτελέσει καὶ οἱ προηγούμενοι ἀντιπρόσωποι τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ποὺ κατέφθασαν στὴν Ἑλλάδα κατὰ τὶς ἀρχὲς τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1922, οἱ συνταγματάρχες Πρόκτωρ καὶ Τρέλοαρ. Εἶχαν ἤδη ἀποκαταστήσει ἕναν ἀξιόλογο ἀριθμὸ προσφύγων βάσει προγράμματος αὐτοβοηθείας. Ἕως τὰ μέσα τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ 1923 ἐγκατέστησαν σὲ δέκα πέντε χωριὰ 15.000 πρόσφυγες. Ἡ συμβολή τους ἔγκειται καὶ στὴν ὑποδειγματικὴ εἰκόνα ἐγκαταστάσεων καὶ στὸ μέτρο τῶν ὑπαρχουσῶν δυνατοτήτων.

Ὁ Ἐρρίκος Μοργκεντάου ἀξιοποιεῖ τὰ στοιχεῖα αὐτά. Γνώστης δὲ καὶ τῆς ἀμερικανικῆς τακτικῆς ταξιδεύει σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα γιὰ τὸν συντονισμὸ τοῦ προγράμματος τῆς Ἐπιτροπῆς ἐμφυσώντας πνεῦμα δραστηριότητας στὸν καταπτοημένο προσφυγικὸ πληθυσμό. Ἀποδίδει τὴν πρέπουσα προσοχὴ στὴν αὐτοενέργειά του καὶ στὴν ἑδραίωση τῆς ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης, ὥστε νὰ μὴν προκύπτουν ζητήματα ἀπὸ ἄγνοια καὶ ἀδιαφάνεια. Σ' αὐτὸ ἀποσκοποῦσε καὶ ἡ συμμετοχὴ στὴν Ἐπιτροπὴ δύο Ἑλλήνων, ἐνῶ τὰ λοιπὰ μέλη ἦσαν ξένοι. Τὴν δὲ διέγερση τοῦ διαφέροντος καὶ τὴν ἀνάληψη πρωτοβουλιῶν ὑπέθαλπε ἡ ἀποφυγὴ παροχῆς ἕτοιμης βοήθειας καὶ παθητικῆς ἀποδοχῆς της, ὅπως στὴν περίπτωση τῶν ἀσθενῶν.

Μετὰ τὴν χορήγηση δανείου στὴν Ἑλλάδα ὕψους 10.000.000 λιρῶν, τοῦ ὁποίου ἡ διάθεση ἀνατέθηκε στὴν Ἐπιτροπή, ἄρχισε ἡ ἐφαρμογὴ προγράμματος παραγωγικῶν ἔργων καὶ βιομηχανιῶν γιὰ τὴν ἀπασχόληση τῶν προσφύγων στὶς περιοχές, στὶς ὁποῖες ἔγιναν ἐγκαταστάσεις.

Ἐξ ἀρχῆς ὁ Μοργκεντάου ὡς πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς σκέφθηκε καὶ ἀποφάσισε τὴ μόνιμη ἀποκατάσταση μὲ χρηματοδότηση τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους

μέσῳ τοῦ δανείου, τὸ ὁποῖο καθ' ὁλοκληρίαν δαπανήθηκε γιὰ τὴν ἀποκλειστικὴ πραγμάτωση τοῦ προγράμματος, χωρὶς παρεκκλίσεις ἢ ἐξαιρέσεις γιὰ δῆθεν ἔκτακτες καὶ κατεπείγουσες φιλανθρωπίες, ἀντιμετωπιζόμενες ἄλλως τε ἀπὸ διάφορες πηγὲς ποικιλωνύμων ὀργανώσεων. Τὰ δὲ ἀποτελέσματα τῆς πιστῆς τηρήσεως τοῦ ἀρχικοῦ σχεδιασμοῦ ὑπῆρξαν ἐκπληκτικά. Στὰ πρῶτα ἑπτὰ χρόνια ἡ Ἐπιτροπὴ ἀποκατέστησε 650.000 πρόσφυγες, περίπου τοὺς μισούς. Μάλιστα στοὺς γεωργοὺς τὰ χωράφια δὲν περιῆλθαν δωρεάν. Ἡ Ἐπιτροπὴ προέκρινε τὴν πώληση σ' αὐτοὺς μὲ ὅρους εὐνοϊκούς. Ἡ διαδικασία αὐτὴ γεννοῦσε κίνητρα ἰσχυρά. Ἀφύπνιζε καὶ τόνωνε τὴν διάθεση γιὰ νέους ἀγῶνες ἐπιβιώσεως. Οἱ ἀγοραστὲς ἔλαβαν τὰ κτήματα ἀπὸ τὴν καταβολὴ τοῦ ἀντιτίμου. Ἡ ταυτόχρονη δημιουργία ἀγροτικῶν συνεταιρισμῶν, ποὺ χρηματοδοτοῦσαν τοὺς ἀγρότες, εὐνοοῦσε περισσότερο τὴν εὐδοκίμησή τους. Μετὰ τὶς ἐνδιαφέρουσες προϋποθέσεις, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Ἠλίας Βενέζης, «ὅ,τι κυρίως στήριξε αὐτοὺς τοὺς κυνηγημένους, ποὺ ἔμελλε νὰ εἶναι τὸ πρῶτο στὴν Ἱστορία πείραμα ἀνταλλαγῆς πληθυσμῶν, ἦταν ὁ ἴδιος ὁ ἑαυτός τους, τὸ πνεῦμα τοῦ ἀλυτρώτου».

Ὡστόσο ἀποφασιστικὰ ἐπέδρασε καὶ τὸ πρότυπο ἤθους, ποὺ καθημερινὰ ἔδινε ὁ πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς μὲ τὴν διαρκῆ προβολὴ αἰσιοδοξίας καὶ εὐεξίας παρὰ τὶς ἀνυπέρβλητες πολλὲς φορὲς ἀντιξοότητες καὶ τὶς παντοειδεῖς δυσχέρειες.

Καθ' ὅλη τὴν διάρκεια τῆς παραμονῆς στὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ τὸν Νοέμβριο τοῦ 1923 ἕως τὸ 1929, ὁ Μοργκεντάου δὲν ἀρκέσθηκε στὴν ἄψογη διαχείριση τῶν κονδυλίων τῆς Ἐπιτροπῆς, ἀλλὰ προσέφερε τὶς ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίες του δωρεὰν διαθέτοντας γιὰ τοὺς πρόσφυγες ὁλόκληρη τὴν ἀντιμισθία του ἀπὸ 2.500 χρυσὲς λίρες τὸ χρόνο, τὶς ὁποῖες τοῦ χορηγοῦσε ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν γιὰ τὴν συντήρησή του καὶ τῆς συζύγου, καθὼς καὶ γιὰ τὰ ἔξοδα μετακινήσεων, δεξιώσεων, φιλοξενίας, περιποιήσεων ξένων ἐπισκεπτῶν καὶ συχνῶν φιλανθρωπιῶν, τὰ ὁποῖα τὸ μήνα ἔφθαναν σὲ 800-1000 χρ. λίρες, δαπανοῦσε ἀπὸ τὸ προσωπικό του πλούσιο βαλλάντιο. Εἶχε ἀποκτήσει σημαντικὴ περιουσία ὡς ἐλεύθερος ἐπαγγελματίας, δικηγόρος, ἐπιχειρηματίας, τραπεζίτης, σύμβουλος - μέτοχος μεγάλων ἑταιρειῶν. Ἔτσι προέβαινε καὶ σὲ ἀλλεπάλληλα βοηθήματα, ἄλλοτε μόνος καὶ ἄλλοτε ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὴ γυναίκα του Ἰωσηφίνα, ἡ ὁποία παράλληλα μὲ δικά της χρήματα συνέδραμε στὸ ἔργο νομικὰ καὶ φυσικὰ πρόσωπα, ὅπως τὸν Δῆμο Βύρωνα, στὸν ὁποῖο δώρισε τὸν πρῶτο Παιδοκομικὸ Σταθμὸ στὴν Ἑλλάδα, ἵδρυμα ἄρτια ἐξοπλισμένο καὶ ἀπόλυτα ἐκσυγχρονισμένο γιὰ τὴν ἐποχή του.

Ἑπομένως εἶναι εὔλογη ἡ ἀνακήρυξη τοῦ Μοργκεντάου ἀπὸ τὸν Δῆμο Ἀθηναίων σὲ Ἐπίτιμο Δημότη τῶν Ἀθηνῶν μὲ τελετὴ ὁμολογουμένως ἐπιβλητική. Πάντως προσφυέστερη ὑπῆρξε ἡ χειρονομία τῆς τότε ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ἡ ὁποία ἀπέτισε τὸν φόρο τιμῆς πρὸς τὸ ζεῦγος Μοργκεντάου, ἀπονέμοντας στὸν

μὲν Ἑρρίκο τὸν Μεγαλόσταυρο τοῦ Σωτῆρος, τὴν ἀνώτατη διάκριση, στὴ δὲ Ἰωσηφίνα τὸν Χρυσοῦν Σταυρόν. Ἐπισημότατα καὶ τὸ πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν ἀναγνώρισε τὶς ἀνυπολόγιστες ὑπηρεσίες τοῦ Μοργκεντάου ἀνακηρύσσοντας αὐτὸν Ἐπίτιμο διδάκτορα τοῦ Δικαίου. Ἐπὶ πλέον ἡ Σύγκλητος ἔδωσε καὶ μεγαλοπρεπῆ δεξίωση στὴν Aula, τὴ μεγάλη αἴθουσα τελετῶν, πρὸς τιμὴν τοῦ Μοργκεντάου καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῶν Ἀμερικανικῶν Ἀποστολῶν στὴν Ἑλλάδα. Τὴν ἐκδήλωση τῶν συναισθημάτων εὐγνωμοσύνης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ πρὸς τοὺς πρωτεργάτες καὶ ἐκπροσώπους τῆς ἀμερικανικῆς ἀγαθοεργίας ἐπισημοποιοῦν μὲ τὴν παρουσία τους ὁ βασιλεὺς Γεώργιος Β΄, ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐπαναστάσεως Νικόλαος Πλαστήρας, ὁ πρωθυπουργὸς Στυλιανὸς Γονατᾶς, ὑπουργοί, διπλωμάτες, διοικητὲς ὀργανισμῶν καὶ ξένοι ἐπίσημοι, ὅπως ὁ Ρὰς Τάφφαρι, ὁ μετέπειτα αὐτοκράτωρ τῆς Αἰθιοπίας Χαϊλὲ Σελασιὲ Α΄ μὲ τὴν συνοδεία του φορώντας τὶς τοπικὲς ἐνδυμασίες, οἱ ὁποῖες χάριζαν ἰδιαίτερη γραφικότητα στὴν ὅλη τελετή. Τὴν ἑλληνοπρέπεια καὶ χάρη εἶχε τονίσει ἡ Ντίνα Φωκᾶ τραγουδώντας ἑλληνικὰ τραγούδια, ποὺ καταχειροκροτήθηκαν. Ἡ αἰφνίδια καὶ μυστηριακὴ ἀποχώρηση τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματούχων δὲν ἐμείωσε τὴν ἐπιτυχία. Διότι ὁ τιμώμενος, ἔμπειρος διπλωμάτης, διαισθάνθηκε ἀμέσως τὴν σοβαρότητα. Τεχνηέντως δὲ καὶ μὲ ψυχραιμία ἀντάξια τῆς διπλωματικῆς σταδιοδρομίας του πληροφορήθηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν βασιλιὰ ὅτι τὶς ὧρες ἐκεῖνες ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος εἶχε ὑπογράψει τὴν Συνθήκη τῆς Λωζάννης, γιὰ τὴν ὁποία ἔπρεπε πάραυτα νὰ ἐνημερωθοῦν οἱ ἁρμόδιοι καὶ νὰ ληφθοῦν μέτρα ἀσφαλείας, λόγω τῆς ὑπάρξεως καὶ μερίδας στρατιωτικῶν καὶ κοινῆς γνώμης, ποὺ ἀνέμεναν ἐξόρμηση τοῦ ἀνασυγκροτημένου «Στρατοῦ τοῦ Ἕβρου» γιὰ τὴν ἀνάκτηση τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης.

Ὁ Ἑρρίκος Μοργκεντάου, ὅπως τὴν ἴδια βραδιὰ ἀπεκάλυψε στὸν συνεργάτη του Στ. Παπαδάκη, τοῦ ὁποίου οἱ πληροφορίες εἶναι ἀξιόπιστες, ἔκρινε ἀπαραίτητη τὴν ὑπογραφὴ τῆς Συνθήκης γιὰ τὴν ἀνάσχεση τῆς αἱμορραγίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους συνεπείᾳ τοῦ δεκαετοῦς πολέμου. Ταυτόχρονα ἔπλεξε τὸ ἐγκώμιο τοῦ Βενιζέλου ὡς μεγάλου καὶ διορατικοῦ πολιτικοῦ. Ἡ γνώμη του ἦταν βαρύνουσα, διότι ἀποτελοῦσε πόρισμα προσεκτικῆς μελέτης τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς καταστάσεως, συνάμα δὲ ἀντικειμενικῆς θεωρήσεως αὐτῆς. Ἐξ ἄλλου παρὰ τὸν τεράστιο φόρτο ἐργασίας καὶ τὶς πολλαπλὲς ὑποχρεώσεις του χάρη στὶς ἀδιαμφισβήτητες διοικητικὲς ἱκανότητές του καὶ τὸν συνακόλουθο ὀρθὸ καταμερισμὸ τῶν εὐθυνῶν καὶ τῶν καθηκόντων στὸ ἐπιτελεῖο τῶν συνεργατῶν του δὲν ἄφηνε εὐκαιρία παρακολουθήσεως ἀπὸ τὸ διπλωματικὸ θεωρεῖο πολλῶν συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων. Παράλληλα διατηροῦσε φιλικοὺς δεσμοὺς μὲ ἀρκετοὺς πολιτικοὺς ὅλων τῶν παρατάξεων, ἰδίως δὲ μὲ ἡγετικὰ στελέχη, ὅπως τὸν Ἐλ. Βενιζέλο, Ἀλέξ. Παπαναστασίου, Γ. Καφαντάρη, Ἀνδρέα Μιχαλακό-

πουλο κ.ἄ.

Ἄλλως τε καὶ οἱ Ἕλληνες πολιτικοὶ ἐπιζητοῦσαν τὶς σχέσεις μὲ τὸν Μοργκεντάου ἐκτιμώντας τὴν ἀμεροληψία του καὶ τὴν προσήλωση στὶς δημοκρατικὲς ἀρχές. Ἁπτὴ ἀπόδειξη ἔδωσε κατὰ τὴν ἐγκαθίδρυση τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας καὶ τὸν ἐπικείμενο οἰκονομικὸ καὶ διπλωματικὸ ἀποκλεισμὸ τοῦ ἀρτιπαγοῦς πολιτεύματος. Ἀγωνίσθηκε γιὰ τὴν ἀποσόβηση τῶν ἀντιδράσεων τῶν ξένων κυβερνήσεων, μολονότι φρονοῦσε καὶ διακήρυσσε ὅτι ὁ «γαλλικὸς» τύπος δημοκρατίας, τοῦ ὁποίου τὴν προτίμηση ἀπέδιδαν στὸν Ἀλέξ. Παπαναστασίου, δὲν ἦταν ὁ ἐνδεδειγμένος γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Τὴν ἀνωτερότητα καὶ τὴν δημοκρατικότητά του ἔδειξε μὲ τὴν ἀνεπιφύλακτη ἀποδοχὴ τῆς προσκλήσεως γιὰ τὴν αὐτοπρόσωπη συμμετοχὴ στὴν τελετή, τὴν 25 Μαρτίου 1924, στὰ ἑδώλια τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου στὴ Βουλή, μάλιστα δίπλα στὸν πρωθυπουργὸ Ἀλεξ. Παπαναστασίου. Ἐπίστευε ὅτι ὁ «ἀμερικανικὸς» τύπος, ποὺ παρέχει στὸν πρόεδρο τῆς δημοκρατίας μεγάλη ἐκτελεστικὴ ἐξουσία, θὰ συντελοῦσε στὴν καλύτερη ἐξυπηρέτηση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ μὲ τὴν ἐξασφάλιση τετραετοῦς συνεχοῦς καὶ ἀδιατάρακτης θητείας στὴν κυβέρνηση, τῆς ὁποίας ἐπιπροσθέτως οἱ ὑπουργοὶ δὲν ἐπιβάλλεται νὰ εἶναι βουλευτές, οἱ ὁποῖοι πρὸς ἐπίτευξη τοῦ ὑπουργικοῦ θώκου δὲν διστάζουν νὰ ἐκβιάζουν τὸν πρόεδρο συνάμα δὲ καὶ οἱ ἴδιοι ἐκβιάζονται ἀπὸ τοὺς ψηφοφόρους τους. Κάλλιστα ἐπιλέγονται μεταξὺ πολιτῶν, ἰδιωτῶν, διακεκριμένων γιὰ τὸ ἦθος καὶ ἀναγνωρισμένων γιὰ τὴν κατάρτισή τους στὰ θέματα τοῦ ὑπουργείου τους, ὁπότε καὶ δὲν εἶναι ἀναγκασμένοι νὰ ἐνδίδουν σὲ ὁποιεσδήποτε πιέσεις ἢ νὰ προβαίνουν σὲ διάφορες χαριστικὲς πράξεις, τὰ περιώνυμα ρουσφέτια.

Τὴν ἀποστροφή του πρὸς τὶς παρανομίες φανερώνει ἔμπρακτα μὲ τὴν ἀπάντηση ποὺ ἔδωσε στοὺς Ἑβραίους τῆς Θεσσαλονίκης. Ὅταν οἱ πρόκριτοί τους διανοήθηκαν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὸ ὁμόθρησκό του καὶ παρουσιάσθηκαν τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1923 στὸν Μοργκεντάου ζητώντας τὴν παρέμβασή του στὴν ἑλληνικὴ κυβέρνηση, γιὰ νὰ ἐξαιρεθοῦν οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τὴν ὑποχρέωση τῆς Κυριακῆς ἀργίας, ἀγανάκτησε ἐναντίον τους. Μάλιστα ἀπέπεμψε αὐτοὺς θυμωμένα φωνάζοντας πὼς τὸ αἴτημά τους, ὅπως σημειώνει ὁ γραμματέας του Παπαδάκης, «ἦταν ἀνθελληνικό, ἀντικοινωνικὸ καὶ ἀθέμιτο» καὶ πὼς θὰ τοὺς πετοῦσαν ἔξω, ἂν τολμοῦσαν νὰ ὑποβάλουν τέτοιο αἴτημα στὴν Ἀμερική.

Ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ αἰτήματος ὡς ἀνθελληνικοῦ γίνεται κατανοητὸς μὲ τὴν διευκρίνηση ὅτι γιὰ τὸν Μοργκεντάου ὁ Ἑβραῖος ἔπρεπε νὰ εἶναι 100% πιστὸς στὸ κράτος, τοῦ ὁποίου εἶναι πολίτης. Αὐτὸ εἶχε τονίσει σαφέστατα καὶ στὸν Γερμανὸ ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν Γκότλιμπ φον Γιαγκόου, ποὺ διατηροῦσε τὴν ψευδαίσθηση ὅτι οἱ Γερμανοεβραῖοι, Ἀμερικανοὶ πολίτες, σὲ περίπτωση γερμανοαμερικανικῆς ἀναμετρήσεως, δὲν θὰ ἐλάμβαναν ἐνεργὸ μέρος ὑπὲρ τῶν

Η.Π.Α. Ἀπερίφραστα τοῦ ἀπάντησε: «Θὰ σᾶς πῶ γι' αὐτούς. Ἄλλως τε ἀνήκω κι ἐγὼ ὁ ἴδιος σ' αὐτὴ τὴν κατηγορία. Γεννήθηκα στὴ Γερμανία καὶ πέρασα ἐδῶ τὰ ἐννιὰ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς μου. Δὲν ἔπαψα ποτὲ νὰ ἀγαπῶ πολλὰ γερμανικὰ πράγματα, ὅπως ἡ μουσικὴ καὶ ἡ λογοτεχνία. Ὅμως οἱ γονεῖς μου ἐγκατέλειψαν αὐτὴ τὴ χώρα γιατὶ ἦταν δυσαρεστημένοι καὶ δυστυχισμένοι ἐδῶ. Οἱ Η.Π.Α. μᾶς δέχθηκαν φιλικά. Βρήκαμε ἐκεῖ μιὰ νέα πατρίδα. Βρήκαμε τὴν εὐημερία καὶ τὴν εὐτυχία. Ὑπάρχουν ἑκατομμύρια σὰν κι ἐμᾶς. Δὲν ὑπάρχει καμμιὰ δουλειὰ ἢ κοινωνικὴ θέση ποὺ νὰ μὴν εἶναι ἀνοιχτὴ γιὰ μᾶς…».

Παρὰ τὴν σαφήνεια ὁ Γερμανὸς ὑπουργὸς ἐπιμένει στὴν βολιδοσκόπησή του. Διότι ὁ συνομιλητής του, ὁ Μοργκεντάου, εἶναι ὁ Ἀμερικανὸς πρεσβευτὴς στὴν Κωνσταντινούπολη, ὁ ὁποῖος ἐπιστρέφει μέσῳ Γερμανίας στὶς Η.Π.Α., μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν προεδρικῶν ἐκλογῶν. Φυσικὰ ὁ Μοργκεντάου δὲν ἀποκαλύπτει τὶς προσωπικές του ἀπόψεις. Ὁμιλεῖ παραβολικὰ καὶ παραστατικά: «Πάρτε γιὰ παράδειγμα τὰ παιδιά μου», τοῦ εἶπε. «Οἱ συμπάθειές τους σ' αὐτὸ τὸν πόλεμο κλίνουν μὲ τὴ μεριὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν συμμάχων της. Ὁ γιός μου, ποὺ βρίσκεται ἐδῶ μαζί μου, μοῦ λέει ὅτι ἂν οἱ Η.Π.Α. μποῦν στὸν πόλεμο θὰ καταταγεῖ ἀμέσως στὸν ἀμερικανικὸ στρατό….».

Ὅσα ἀνέφερε γιὰ τὸν γιό του, ἐπίσης Ἑρρίκο δημοσιογράφο, οἰκονομολόγο, πολιτικό, ὑπερεπαληθεύθηκαν. Διότι ὄντως ὁ γιός του ἔδρασε ἀντιγερμανικὰ καὶ στὶς δύο διασκέψεις, ποὺ εἶχαν συγκαλέσει ἡ Μεγάλη Βρεταννία καὶ οἱ Η.Π.Α. κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ Β΄ παγκοσμίου πολέμου στὸ Κεμπὲκ τοῦ Καναδᾶ (10-25 Αὐγ. καὶ 11-18 Σεπτ. 1943). Μάλιστα στὴν Β΄ διάσκεψη εἰσηγήθηκε τὸ γνωστὸ μὲ τὸ ὄνομά του σχέδιο (Morgenthau plan), ποὺ δὲν πραγματοποιήθηκε, γιὰ τὴν καταστροφὴ τῆς βιομηχανίας τῆς Γερμανίας καὶ τὴν μετατροπὴ τῆς τελευταίας σὲ χώρα ἀγροτική.

Ἂν καὶ στὴν διατύπωση τοῦ σχεδίου Μοργκεντάου διαφαίνεται ὁ ἔντονος ἐπηρεασμὸς ἀπὸ τὰ συμβάντα εἰς βάρος τῶν Ἑβραίων κατὰ τὴν γερμανικὴ ἐξάπλωση ἡ εἰσήγηση εἶναι καὶ ἀπόρροια τοῦ σχετικὰ νεαροῦ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς συνακόλουθης ἀπειρίας.

Ὁ πατέρας Μοργκεντάου κατὰ τὴν ἄσκηση τῆς πρεσβευτικῆς ἀποστολῆς στὴν Κωνσταντινούπολη ἦταν ὥριμος. Γι' αὐτὸ ἴσως δὲν ἔχανε τὴν αἴσθηση τοῦ μέτρου καὶ τὴν ὀρθή κρίση. Ἡ δὲ ἀμεροληψία ἀποτελοῦσε κανόνα πράξεως.

Πάμπολλα περιστατικὰ μαρτυροῦν αὐτό. Ἀκριβέστερα κατὰ τὴν σκιαγράφηση τοῦ Γερμανοῦ ὑπερανθρώπου στὴν Κωνσταντινούπολη, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν ὁμόλογό του Βαγγενχάιμ, πρεσβευτὴ τῆς Γερμανίας, παραμένει πάντοτε ἀντικειμενικὸς καὶ ἐπιδέξια ἑρμηνευτικός. Συγκεκριμένα κατὰ τὴν περιγραφὴ τῆς σκληρότητας, τῆς ἀπάνθρωπης ἀναλγησίας τοῦ συναδέλφου του, δὲν ταυτίζει μαζί του ὁλόκληρο τὸ γερμανικὸ ἔθνος, ὅπως περίτρανα ἀποδεικνύεται ἀπὸ

τὴν καταχώριση στὸ βιβλίο του κάθε πληροφορίας γι' ἀντίθετη στάση Γερμανῶν, ἐπωνύμων καὶ ἀνωνύμων.

Ὁπωσδήποτε εὐγλωττότερος ἀποβαίνει ὁ χειρισμὸς ἑνὸς «Ἀρμενικοῦ ζητήματος», ποὺ ἀνέκυψε στὶς ἀρχὲς τοῦ 1924. Ὁ πρόεδρος τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου τῶν Ἀρμενίων Μπογκὸζ Νουμπὰρ πασὰς εἶχε προσφύγει στὴν Διάσκεψη τῆς Εἰρήνης στὸ Παρίσι κατηγορώντας τὴν ἑλληνικὴ κυβέρνηση γιὰ «καταπιέσεις» τῶν Ἀρμενίων προσφύγων στὴν Ἑλλάδα. Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν μὲ ἀπόρρητο ἔγγραφό της ἔστειλε στὸν Μοργκεντάου τὴν προσφυγὴ ζητώντας διερεύνηση ἐμπιστευτικὴ τοῦ θέματος καὶ σχετικὴ ἀναφορά. Ἡ συμπάθεια τοῦ Μοργκεντάου πρὸς τοὺς Ἀρμενίους ἦταν δεδομένη καὶ ἀδιαμφισβήτητη. Ἐξ ἴσου παραδεκτὴ εἶχε καὶ τὴν προσωπικὴ ἀντίληψη τῆς καταστάσεως τῶν προσφύγων στὴν Ἑλλάδα. Μετὰ μυστικὴ καὶ παντελῶς ἀθόρυβη διεξαγωγὴ προσεκτικῆς ἔρευνας, γιὰ τὴν ὁποία ἐπέλεξε Ἕλληνα τῆς ἀπόλυτης ἐμπιστοσύνης του, τὸν Στ. Παπαδάκη, ποὺ μὲ τὴ σειρά του ἐμπιστεύθηκε καταθέσεις ἀρμενικές, ὅπως τοῦ ὀνομαστοῦ στρατηγοῦ Ταρκόμ, τοῦ προέδρου καὶ τοῦ πρεσβυτέρου τῆς Ἀρμενικῆς Κοινότητας καὶ πέντε ἐμπόρων καὶ ταπηρουργῶν, ἐξέδωσε πόρισμα ἀδιαφιλονίκητο. Ὄχι μόνον ἀναιρέθηκαν οἱ καταγγελίες, ἀλλὰ καὶ ἐπαινέθηκε ἡ ἑλληνικὴ γενναιοψυχία καὶ ἀνωτερότητα, ἀφοῦ ἡ ὑποδοχὴ προσφύγων ἔγινε χωρὶς φυλετική, θρησκευτική, γλωσσικὴ ἢ ὁποιαδήποτε ἄλλη διάκριση.

Τὸ ζήτημα τοῦτο ἔδωσε τὴν ἀφορμὴ ἐπαναβεβαιώσεως τῆς προσηλώσεως τοῦ Μοργκεντάου στὴν ἀδέκαστη, ἀνεπίληπτη καὶ πάγια νομιμότητα. Ἡ προσφυγὴ ἀποδείχθηκε ἄδικη. Διότι οἱ ἑλληνικὲς ἀρχὲς γιὰ τὴν τακτοποίηση τῶν προσφύγων εἶχαν ζητήσει καὶ ἀπὸ τοὺς Ἀρμενίους νὰ δηλώσουν σὲ τακτὸ χρονικὸ διάστημα ἂν ἐπιθυμοῦσαν τὴν ἑλληνικὴ ἰθαγένεια μὲ τὰ ἐπακόλουθά της, ἰσονομία, στρατιωτικὴ ὑπηρεσία κ.λπ., ὅπως συμβαίνει σὲ ὅλες τὶς χῶρες. Ἐπειδὴ πολλοὶ Ἀρμένιοι ἀντιμετώπιζαν καὶ τὸ ἐνδεχόμενο ἐγκαταστάσεώς τους στὴ Σοβιετικὴ Ἀρμενία καὶ ἔμειναν ἐκπρόθεσμοι παραβιάζοντας τοὺς ἑλληνικοὺς νόμους διαμαρτυρήθηκαν, μολονότι ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνηση εἶχε παρατείνει τὸν χρόνο ὑποβολῆς τῶν ἀπαιτουμένων δικαιολογητικῶν. Ὡστόσο καὶ μετὰ τὴν παράταση τῆς προθεσμίας ἔθεταν τὸν ὅρο τῆς ἐξαιρέσεως ἀπὸ τὴν στρατιωτικὴ ὑποχρέωση. Ἀκριβῶς αὐτὸ δὲν ἀνεχόταν ὁ Μοργκεντάου. Διότι δὲν ἐννοοῦσε ὕπαρξη κράτους μὲ ἀνισότητα ὅρων πολιτογραφήσεως. Ἐπὶ πλέον εἶχε δεῖ μὲ τὰ μάτια του τὴν ἴση μεταχείριση ὅλων τῶν προσφύγων ἀπὸ τὶς ἑλληνικὲς ἀρχές, καθὼς καὶ τὶς ὁλοφάνερες φιλικὲς ἐκδηλώσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ πρὸς τοὺς Ἀρμενίους.

Τὶς εἰκόνες φιλίας καὶ ἀγάπης τῶν Ἑλλήνων γιὰ τοὺς ταλαιπωρημένους Ἀρμενίους τεκμηριώνει ἡ ἱστορικὴ ἀναδρομή. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἔφθαναν νὰ δέχονται καὶ κοινὴ καταγωγὴ τῶν δύο λαῶν. Ὁ Στράβων

στὸ γεωγραφικό του ἔργο διασώζει μία ἀρχαία, γνωστὴ ἀπὸ τοὺς Κυρσίλον καὶ Φαρσάλιον καὶ Μήδιον τὸν Λαρισαῖον, παράδοση, κατὰ τὴν ὁποία «Λέγεται δ' Ἰάσονα μετὰ Ἀρμένου τοῦ Θετταλοῦ κατὰ τὸν πλοῦν τὸν ἐπὶ Κόλχους ὁρμῆσαι μέχρι τῆς Κασπίας θαλάττης, καὶ τήν τε Ἰβηρίαν καὶ τὴν Ἀλβανίαν ἐπελθεῖν καὶ πολλὰ τῆς Ἀρμενίας καὶ τῆς Μηδίας ὡς μαρτυρεῖ τά τε Ἰασόνια καὶ ἄλλα ὑπομνήματα πλείω τὸν δὲ Ἄρμενον εἶναι ἐξ Ἀρμενίου πόλεως τῶν περὶ τὴν Βοιβηίδα λίμνην μεταξὺ Φερῶν καὶ Λαρίσης τοὺς σὺν αὐτῷ τε οἰκῆσαι τήν τε Ἀκιλισηνὴν καὶ τὴν Συσπιρίτιν ἕως Καλαχηνῆς καὶ Ἀδιαβηνῆς καὶ δὴ καὶ τὴν Ἀρμενίαν ἐπώνυμον καταλιπεῖν».

Ὁ Στράβων ἐπανέρχεται στὸ ζήτημα τῆς θεσσαλικῆς προελεύσεως τῶν Ἀρμενίων προσθέτοντας ὅτι «καὶ τὴν ἐσθῆτα δὲ τὴν Ἀρμενιακὴν Θετταλικήν φασιν…»

Τουλάχιστον ὡς μακρινὸς ἀπόηχος τῆς ἰνδοευρωπαϊκῆς οἰκογένειας δὲν φαίνεται ἀπίθανος. Διότι ὁ Ἀρμένιος ἀκαδημαϊκὸς Hr. Bartikian παρατηρεῖ τὸ 1981: «Ἑκάστη παράδοσις εἰς τὴν βάσιν της ἔχει κάποιον κόκκον ἱστορικόν». Τὴν ὀρθότητα τῆς παρατηρήσεως αὐτῆς εἶχε πραγματώσει τὸ 1980 ὁ Κύπριος ἀρχαιολόγος Β. Καραγεώργης: «Εἶναι συγκινητικὸ νὰ ἐπαληθεύεται ἀπὸ τὴν ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη ὁ μῦθος τῆς ἱδρύσεως τῆς Παλαιπάφου ἀπὸ τὸν Ἀγαπήνορα, τὸν Ἀρχηγὸ τῶν Ἀρκάδων, ποὺ εἰσήγαγε στὴν Πάφο τὴ διάλεκτο τῆς πατρίδας του. Δὲν εἶναι τυχαῖο τὸ γεγονὸς πὼς στὴν Τεγέα, σύμφωνα μὲ τὸν Παυσανία, ὑπῆρχε ναὸς τῆς Ἀφροδίτης Παφίας.

Κατὰ τὸν Παυσανία πάλι ἡ Λαοδίκη, κόρη τοῦ Ἀγαπήνορα ἔστειλε στὸ ἱερὸ τῆς Ἀθηνᾶς Ἀλέας στὴν Τεγέα πέπλον μὲ τὸ ἐπίγραμμα:« "Λαοδίκης ὅδε πέπλος· ἑᾷ δ' ἀνέθηκεν Ἀθηνᾷ πατρίδ' ἐς εὐρύχορον Κύπρον ἀπὸ ζαθέας"».

Πέρα τῶν ἀρχαίων παραδόσεων καὶ μύθων ὁ Bartikian διαβλέπει τὶς ἀγαθὲς σχέσεις καὶ στὴν ἀκόλουθη διαπίστωση: «Ἐγὼ δὲν ἀπήντησα βυζαντινὸν συγγραφέα, ὁ ὁποῖος νὰ κακολογῆ τοὺς Ἀρμενίους ὡς ἔθνος».

Ἀπροκατάληπτοι εἶναι οἱ Ἕλληνες καὶ ἔναντι τῶν Τούρκων, μάλιστα μὲ νωπὲς τὶς κακουχίες κατὰ τὴν τουρκοκρατία. Ὁ Ρήγας στὸ 122ο ἄρθρο τοῦ Συντάγματός του τῆς Ἐλευθέρας Ἑλλάδος βεβαιώνει «εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας, Τούρκους, Ἀρμένηδες, τὴν ἰσοτιμίαν, τὴν ἐλευθερίαν, τὴν σιγουρότητα, τὴν ἐξουσίαν τῶν ὑποστατικῶν ἑκάστου…».

Ἐν τέλει πάλιν ὁ Bartikian δικαιώνει ἀπόλυτα τὸ πόρισμα καὶ τὴν ἀναφορὰ τοῦ Μοργκεντάου στὴν Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν γιὰ τὴν ἀστήρικτη προσφυγή τους, τὴν ἀξιέπαινη στάση τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. Χαρακτηριστικὰ ὁ Ἀρμένιος καθηγητὴς ἐπιλέγει: «Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς εἰς τὴν πλέον θλιβερὰν καὶ δραματικὴν ἐποχὴν τῆς ἱστορίας του, ὅταν ἔπρεπε νὰ ἐξασφαλίσει ἄσυλον καὶ στέγην εἰς ἕνα ἑκατομμύριον Ἕλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Ἀνατολικῆς Θράκης, ἄνευ δια-

κρίσεως ἔπραξε τὸ αὐτὸ διὰ τὰς χιλιάδας τῆς ἰδίας μοίρας Ἀρμενίους. Μεταξὺ αὐτῶν καὶ διὰ τοὺς μέλλοντας γονεῖς μου. Ἡ εὐγενική, φιλική καὶ ἀνθρωπιστικὴ χειρονομία αὐτὴ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἔχει βαθέως σφραγισθεῖ εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἀρμενικοῦ λαοῦ, τῶν Ἀρμενίων τῆς Ἑλλάδος, οἱ ὁποῖοι θεωροῦν τὴν χώραν αὐτὴν δευτέραν των πατρίδα καὶ μὲ κάθε δυνατὸν μέσον συντείνουν εἰς τὴν πρόοδον καὶ προκοπήν της».

Ἤδη ὁ ἀναγνώστης πείθεται ὅτι ὁ Μοργκεντάου παρέχει πρωτίστως σπάνια συγγραφικὰ ἐχέγγυα. Χαρακτηρίζοντας πρόσωπα, περιγράφοντας συμβάντα, ἀξιολογώντας πολιτικές, διπλωματικές, προπαγανδιστικὲς πολεμικὲς πράξεις ἐμπολέμων καὶ οὐδετέρων εἶναι διαρκῶς ἐλεύθερος, ἀδέσμευτος, ἀνυστερόβουλος. Διατυπώνει ἀπόψεις προσωπικές, ποὺ βασίζονται σὲ βαθειὰ καὶ ἐπισταμένη ἐξέταση τῶν θεμάτων καὶ στὴν ἀπαρασάλευτη πίστη του στὴν ἀξία τῆς ἀλήθειας. Οὔτε στιγμὴ δὲν λησμονεῖ τὴν εὐθύνη του ὡς ἐκπροσώπου Μεγάλης Δυνάμεως γιὰ τὴν εὐεργετικὴ ἐπίδραση στὴν πρόληψη ἀδικιῶν ἢ διώξεων μοιραίων καὶ στὴν περιστολὴ κακομεταχειρίσεως ἀμάχων, ἀδυνάτων καὶ αἰχμαλώτων. Ἔχει πλήρη συναίσθηση τῆς διπλωματικῆς ἀποστολῆς του σὲ καιρούς, κατὰ τοὺς ὁποίους δὲν μεταβάλλεται ἁπλῶς ὁ ἐθνολογικὸς χάρτης τῆς περιοχῆς ἁρμοδιότητάς του καὶ δὲν διακυβεύεται μόνον ἡ ἐπιβίωση ἐθνῶν, ἀλλὰ ἐπέρχεται καὶ ἡ ἀνατροπὴ καθιερωμένων πολιτειακῶν, ἰδεολογικῶν καὶ ἀνθρωπιστικῶν μορφῶν ζωῆς.

Κατὰ συνέπεια, ἂν οἱ λόγοι του, οἱ ἐκμυστηρεύσεις, οἱ ἀναφορές, οἱ εἰσηγήσεις, οἱ προτάσεις του εἶχαν ἔγκαιρα καὶ σοβαρὰ προβληματίσει τοὺς συγχρόνους του, συνομιλητὲς καὶ ἀποδέκτες, οἱ ὁποῖοι κατεῖχαν ὑψηλότερα ἢ καὶ χαμηλότερα ἀξιώματα, ὁπωσδήποτε ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Οἰκουμένη δὲν θὰ εἶχε δοκιμάσει τὴν ὀδύνη τοῦ α΄ παγκοσμίου πολέμου καὶ δὲν θὰ καταρρακωνόταν ἡ ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια μὲ τὴν γενοκτονία τῶν Ἀρμενίων, τὶς ἀνήκουστες βαρβαρότητες κατὰ τοῦ μικρασιατικοῦ καὶ θρακικοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοὺς ἐξωφρενικοὺς ἐξευτελισμοὺς καὶ διεστραμμένες ταπεινώσεις ἀθώων ὑπάρξεων διαφόρων ἐθνοτήτων.

Διαβάζοντας κανεὶς τὸ παρὸν βιβλίο τοῦ Μοργκεντάου βλέπει νὰ ἀποκαλύπτεται ὁλόγυμνη ἡ ἀλήθεια, ποὺ δὲν ἀνευρίσκεται εὔκολα σὲ ὁποιοδήποτε ἱστορικὸ σύγγραμμα. Πράγματι συναντᾶ στοιχεῖα, ἔστω καὶ διάσπαρτα, πραγματικὰ πάντοτε τεκμήρια, τὰ ὁποῖα συμβάλλουν στὴν πληρέστερη κατανόηση τῆς νεώτερης ἱστορίας καὶ στὴν ἀκριβέστερη ἀποτίμηση γεγονότων ἢ καὶ ἁπλῶν φαινομενικὰ πρωτοβουλιῶν καὶ ἐνεργειῶν, τῶν ὁποίων ὅμως οἱ ἐπιπτώσεις ἐπηρέασαν σοβαρὰ τὶς τύχες τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τοῦ κόσμου, ὅπως τὸ ἐπεισόδιο τῆς ἀνθρακεύσεως τῶν γερμανικῶν πλοίων «Γκαῖμπεν» καὶ «Μπρεσλάου» μὲ νυκτερινὸ αἰφνιδιασμὸ καὶ διπλωματικὴ παραπλάνηση τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου.

Ἡ συγγραφικὴ διελκυστίνδα γιὰ τὶς συνθῆκες, ὑπὸ τὶς ὁποῖες ὁ Βενιζέλος ἔδωσε τὴν ἄδεια ἀνεφοδιασμοῦ τῶν σκαφῶν καὶ τὶς ἀπίθανες συνέπειές της, συνεχίζεται ἀμείωτη καὶ στὶς ἡμέρες μας.

Ἤδη τὸ 1926 ὁ Ἀ.-Φ. Φραγκούλης καταχωρίζει στὸ γαλλόγλωσσο βιβλίο του καταστάλαγμα ἀγορεύσεως τῆς 23 Ἰουνίου 1920 τοῦ ὑπουργοῦ ναυτιλίας G. Leygues, κατὰ τὸν ὁποῖο εἶχαν ἀρκέσει ἡ παρουσία μερικῶν ἡμερῶν τῶν «Γκαῖμπεν» καὶ «Μπρεσλάου» στὴν Μεσόγειο καὶ ἡ καταφυγή τους στὴν Κωνσταντινούπολη γιὰ τὴν μετατροπὴ ὅλων τῶν συντελεστῶν τοῦ Ἀνατολικοῦ Ζητήματος, τὴν ἐπιμήκυνση τῆς διάρκειας τοῦ πολέμου γιὰ περισσότερα χρόνια, τὴν ἔναρξη τῆς καταστροφῆς τῆς Ρωσίας.

Τὸ 1946 ὁ Κ. Γ. Ζαβιτζιᾶνος στὶς «Ἀναμνήσεις του ἐκ τῆς ἱστορικῆς διαφωνίας Βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ Ἐλευθερίου Βενιζέλου ὅπως τὴν ἔζησε (1914-1922)» ἀποκαλύπτει: «Διὰ τῶν δύο τούτων πλοίων οἱ Γερμανοὶ ἀπέκτησαν τὴν δύναμιν νὰ ἀκινητοποιήσουν τὸν Ρωσσικὸν στόλον τῆς Μαύρης Θαλάσσης. Καὶ τὸν ἀκινητοποίησαν. Ἐν συνεχεία οἱ αὐτοὶ Γερμανοὶ ἔκλεισαν τὰ στενὰ τῶν Δαρδανελλίων χωρὶς κἂν νὰ ἐρωτήσουν τὴν Τουρκικὴν Κυβέρνησιν. Ἀλλὰ τὸ κλεῖσιμον τῶν στενῶν ἐσταμάτησε τὸν ἔξωθεν ἐπισιτισμὸν καὶ ὅλας τὰς διὰ τὴν Ρωσσίαν προμηθείας, καὶ κατέστησε οὕτω πως ἀναπόφευκτον τὴν Ῥωσσικὴν ἐπανάστασιν.

Ἐπὶ πλέον τὰ δύο αὐτὰ πλοῖα ἐπετάχυναν τὴν ἔξοδον τῆς Τουρκίας ἐκ τῆς οὐδετερότητος, ἡ ὁποία ἀσφαλῶς συνετέλεσεν εἰς τὴν παράτασιν τῶν ἐχθροπραξιῶν, καὶ ἐντεῦθεν ηὔξησαν σημαντικὰ αἱ ἀπώλειαι, εἰς ἄνδρας καὶ εἰς χρῆμα. Δὲν ὑπῆρξαν ἀσφαλῶς ὀλίγα τὰ δεινὰ ποὺ προέκυψαν ἐκ μιᾶς πράξεως ἐπιπολαίας.

Ἂς χρησιμεύσῃ τοὐλάχιστον τὸ σκληρὸν τοῦτο πάθημα ὡς ἕνα μάθημα ἵνα τοῦ λοιποῦ σύμφωνα καὶ πρὸς τὴν ὀφειλομένην ἀξιοπρέπειαν τοῦ Κράτους ἀπέναντι τῶν ξένων ἀντιπροσώπων παραπέμπωνται οὗτοι, διὰ τὰ διάφορα αἰτήματά των πρὸς τὸ ἁρμόδιον ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργεῖον. Ἐὰν τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐτήρει καὶ ὁ Βενιζέλος κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην, ὁπότε τὸ ζήτημα θὰ κατέληγεν εἰς τὸν Πρωθυπουργὸν καὶ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, θὰ εἴχομεν ἀποφύγει τὴν συμφορὰν ἡ ὁποία μᾶς ἀπασχολεῖ».

Τὸ 1966 ὁ Σπ. Μαρκεζίνης γράφει: «Οὕτω δὲ ἀνεφοδιασθέντα ἐπέτυχαν τέλος τὴν 10/23 Αὐγούστου νὰ εἰσέλθουν εἰς τὰ Δαρδανέλλια. Τὸ γεγονὸς προεκάλεσε γενικὴν συγκίνησιν, εὐλόγως δὲ μεγαλυτέραν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι ἦτο προφανὲς ὅτι, ἄν, ὡς καὶ συνέβη, οἱ Γερμανοὶ παρεχώρουν ταῦτα εἰς τοὺς Τούρκους, ἡ Τουρκία θὰ ἀνεπλήρου τὸ κενὸν ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς βρεταννικῆς κυβερνήσεως κατασχέσεως λόγῳ τοῦ πολέμου τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ ναυπηγουμένων δύο τουρκικῶν πολεμικῶν, καὶ θὰ ἀπέκτα ἀπόλυτον ὑπεροπλίαν εἰς τὸ Αἰγαῖον ἔναντι τῆς

Ἑλλάδος».

Τὸ 1976 ὁ Γ. Ροῦσσος γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τῆς ἰσορροπίας δυνάμεων στὸ Αἰγαῖο καὶ γιὰ τὴν εὐθύνη παρέχει ἐκτενεῖς ἐξηγήσεις, τῶν ὁποίων καὶ μικρὸ ἀπόσπασμα διαφωτίζει ἀρκετά: «Καὶ ὑπαίτιος ἦταν ὁ ἐφοδιασμὸς τῶν δύο πολεμικῶν μὲ ἄνθρακα στὸ νησάκι κοντὰ στὴ Νάξο. Τὸ ἐπεισόδιο αὐτὸ προκάλεσε ἰσχυρὸ σάλο στὴν Ἑλλάδα ποὺ διατηρήθηκε ἐπὶ δεκαετίες. Τόσο περισσότερο, ὅσο κατὰ τὸν Μεσοπόλεμο (1922-1940) τὸ «Γκαῖμπεν», ἀποτελοῦσε σοβαρὴ ἀπειλὴ κατὰ τῆς Ἑλλάδος στὸ Αἰγαῖο. Φυσικὰ τοὺς μύδρους συνεκέντρωσε ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ποὺ ἦταν πρωθυπουργὸς κατὰ τὸ ἐπεισόδιο καὶ ὁ ὁποῖος, ὅπως ἀποκαλύφθηκε, εἶχε δώσει μὲ ἰδιόχειρο σημείωμα (μιὰ κάρτα του) τὴν ἐντολὴ τοῦ ἐφοδιασμοῦ».

Τὸ 1986 ὁ ἀκαδημαϊκὸς Ἄγγελος Βλάχος στὸν τρίτο τόμο τῶν διπλωματικῶν του ἀναμνήσεων, ἀφοῦ ἐξηγεῖ μὲ γλαφυρότητα, σαφήνεια καὶ πειστικότητα τὴν ἐνέργεια τοῦ Βενιζέλου γιὰ τὸν ἐπίμαχο ἀνεφοδιασμό, προσθέτει καὶ τὸ ἑξῆς ἐκπληκτικό: «Ἴσως τὸ βιαστικὸ ἐπισκεπτήριο μὲ τὸ ὁποῖο ὁ Βενιζέλος ἐπέτρεψε τὴν ἀνθράκευση τοῦ “Goeben” καὶ τοῦ “Breslau” νὰ μεταβληθεῖ σὲ σύμπλεγμα ἐνοχῆς στὸ ὑποσυνείδητο τοῦ Βενιζέλου, σύμπλεγμα ποὺ τὸν ἔσπρωχνε σὲ πράξεις «ἐξαγορᾶς» πρὸς τοὺς Συμμάχους».

Μόλις πρόπερσι, τὸ 1987, ὁ Στ. Ἰ. Στεφάνου, ἔκδηλα ὑπέρμαχος τῶν χειρισμῶν τοῦ Βενιζέλου, ἐπιχειρεῖ μὲ τεκμηρίωση ἱκανή, ἀλλὰ ἐλάχιστα μεθοδική, τὸν μετριασμὸ τῶν ἐπιπτώσεων τῆς ἐνδυναμώσεως τοῦ τουρκικοῦ ναυτικοῦ μὲ τὰ δύο γερμανικὰ πολεμικά, ἂν καὶ φαίνεται νὰ μὴν ἀρνεῖται τὴν βαρύτητα τῆς διαπιστώσεως τοῦ Μοργκεντάου. «Ἀμφιβάλλω, ἄν ποτε, στὴν Ἱστορία, δύο πολεμικὰ πλοῖα παίξανε τέτοιο ρόλο, ὅπως αὐτά». Ἐπίσης δὲν ἀγνοεῖ καίρια θέση τοῦ Μοργκεντάου: «Ὁ ἀμερόληπτος ἱστορικός, ποὺ θ’ ἀναλύσει αὐτὸν τὸν πόλεμο καὶ τὶς συνέπειές του εἶμαι πεπεισμένος πὼς θὰ διαπιστώσει ὅτι τὸ πέρασμα τῶν Στενῶν ἀπὸ τὰ δύο γερμανικὰ καράβια προσέδεσε τὴν μοίρα τῆς Τουρκίας μὲ ἐκείνην τῆς Γερμανίας καὶ καθόρισε τὴν τύχη τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας». Ἐξ ἴσου γνώστης εἶναι καὶ τῆς γνώμης τοῦ Μοργκεντάου, κατὰ τὴν ὁποία ἡ ὑπόθεση τῶν γερμανικῶν πολεμικῶν ἀποτελεῖ τὴν προεισαγωγὴ τῆς ἄλλης, τῆς δραματικῆς ἱστορίας τῆς ἐπιχειρήσεως τῶν Δαρδανελλίων. Ἐν τούτοις ἐπιμένει ὁ Στεφάνου: «Ἡ ἄφιξη τοῦ «Γκαῖμπεν» στὴν Πόλη δὲν εἶναι αὐτὴ ποὺ προκάλεσε τὴν ἀπόφαση τῶν Τούρκων νὰ πᾶν μὲ τὴ Γερμανία. Ὁ Κάιζερ εἶχε δουλέψει, ἀπὸ χρόνια, συστηματικὰ τὴν τουρκικὴ φιλία». Φυσικὰ προηγήθηκε τεράστια προετοιμασία ἀπὸ τὸν Λίμαν Φὸν Σάντερς καὶ ἄλλους, πρὸ πάντων δὲ ἀπὸ τὸν ὑπεράνθρωπο, κατὰ τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ Μοργκεντάου, πρεσβευτὴ τῆς Γερμανίας στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ προηγουμένως στὴν Ἀθήνα Βαγγενχάιμ, συνειδητὸ μισέλληνα, ὅπως ἀπεκάλυψε στὸ Ἀφιέρωμα Ν. Σβορώνου ὁ Χ. Φλάι-

σερ.

Ἀναντίρρητα ἡ ἐπίδραση στὴν Τουρκία εἶναι προφανής. Ἡ δὲ προσχώρησή της στὸν Ἄξονα σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἀποτυχία τῆς ἐπιχειρήσεως στὰ Δαρδανέλλια ἐπηρέασε καὶ ἄλλες χῶρες. Πρέπει νὰ ἀσπάζεται αὐτὰ καὶ ὁ Στεφάνου, ἐφ' ὅσον ἀσχολίαστα παραθέτει στὸ βιβλίο του τὴν ἑπόμενη ἄποψη τοῦ Μοργκεντάου: «Ἡ Βουλγαρία τάχθηκε μὲ τὶς κεντρικὲς αὐτοκρατορίες. Ἡ Σερβία ἐξουδετερώθηκε. Οἱ Γερμανοὶ ἐπικοινωνήσανε σιδηροδρομικῶς μὲ τὴν Τουρκία καὶ τῆς διοχέτευσαν πολεμικὸ ὑλικό… Τὰ Στενὰ ὀχυρώθηκαν καὶ ἔγιναν ἀπρόσβλητα».

Πέρυσι, τὸ 1988, ὁ Γ. Θ. Γιαννόπουλος σὲ σύνθεση ἱστορικὴ μὲ τίτλο «Ἀπὸ τὸ Νέστο ὡς τὸ Σαγγάριο» προβαίνει σὲ ψυχραιμότερη θεώρηση προσεγγίζοντας αἰσθητότερα τὴν ἀλήθεια. Κατὰ πρῶτον, φρονεῖ ὅτι ἀντὶ τῆς ἀπίθανης, ὅπως σημειώνει, ἐκδοχῆς τοῦ Ἀ. Βλάχου ἐνδέχεται μία ἐπανάληψη (σὲ σύγχρονη ἔκδοση) ἀπὸ τὸν Βενιζέλο τοῦ τεχνάσματος τοῦ Θεμιστοκλῆ μὲ τὸν Σίκινο, πρὸ τῆς ναυμαχίας τῆς Σαλαμῖνος (Πλουτάρχου: Θεμιστοκλῆς, XII) μὲ σκοπὸ τὴν ὤθηση τῆς Ἑλλάδος σὲ ἐξαναγκασμένη σύμπραξη μὲ τὴν Ἀγγλία. «Ἑπομένως ἡ ἄποψη – τονίζει – ὅτι μόνη ἡ παρουσία τῶν δύο θωρηκτῶν στὴν Κωνσταντινούπολη παρέσυρε τὴν Τουρκία στὸν πόλεμο, ὅπως ἰσχυρίζονταν οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Βενιζέλου, δὲν εὐσταθεῖ, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι τὰ δύο πολεμικὰ καὶ ὁ Γερμανὸς ναύαρχος Ζάουχεν, ποὺ ἐπέβαινε σ' αὐτά, δὲν ἀπετέλεσαν ἐνθάρυνση τῆς Τουρκίας. Στὴν πράξη μὲ τὴν ὁποία ἡ Τουρκία μπῆκε ἐπίσημα στὸν πόλεμο, τὸν ναυτικὸ βομβαρδισμὸ τῶν λιμένων τῆς Ρωσίας στὸν Εὔξεινο Πόντο, τὰ θωρηκτὰ αὐτὰ ἐπρωτοστάτησαν. Ὁ βομβαρδισμὸς ἔγινε στὶς 16 Ὀκτωβρίου 1914 καὶ εἶχε σὰν συνέπεια νὰ κηρύξουν διαδοχικὰ τὸν πόλεμο κατὰ τῆς Τουρκίας ἡ Ἀγγλία (23 Ὀκτωβρίου), ἡ Ρωσία καὶ ἡ Γαλλία».

Οὐσιαστικὰ καὶ ὁ Γιαννόπουλος δὲν ἀφίσταται ἀπὸ τὴν διαπίστωση τοῦ Μοργκεντάου, γιὰ τὴν ὁποία ὁ Στεφάνου ὁμολογεῖ τὰ ἑξῆς: «Ἡ μαρτυρία τοῦ Μοργκεντάου ἀποκτᾶ μεγάλη βαρύτητα πρῶτα γιατὶ ἔζησε τὴν ὑπόθεση ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Τουρκίας καί, ἐπὶ πλέον, γιατὶ βρισκότανε σ' ὅλο τὸ διάστημα σὲ ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὸν Γερμανὸ πρέσβυ Βάγγενχαϊμ, ποὺ ἦτανε ὁ σκηνοθέτης τῆς ἀποστολῆς τῶν δύο γερμανικῶν πολεμικῶν στὴν Τουρκία, ὁ ἄμεσος ἐντολοδόχος τοῦ Κάιζερ».

Τὴν ἀξία αὐτὴ διατηροῦν οἱ πληροφορίες τοῦ Μοργκεντάου καὶ γιὰ τὴν κατανόηση ὅλων τῶν θεμάτων τῶν χρόνων τῆς ὑπηρεσίας στὴν Κωνσταντινούπολη, Νεοτουρκισμοῦ, ἐθνοτήτων, ξένων ἀποστολῶν καὶ παρεμβάσεων, γενοκτονιῶν, διώξεων, μαρτυρίων καὶ βασανιστηρίων, καθὼς καὶ τῶν συγχρόνων μας ἑλληνοτουρκικῶν παλινδρομήσεων στὸ Αἰγαῖο, βουλγαροτουρκικῶν διενέξεων, μουσουλμανογιουγκοσλαβικῶν ἀναμνήσεων καὶ τουρκικῶν παραχωρήσεων στοὺς

σλαβομακεδονικοὺς σκοπούς, τουρκοαλβανικῶν ἐρωτοτροπιῶν, τῶν μειονοτικῶν, πραγματικῶν καὶ φανταστικῶν, ἐντὸς τῆς βαλκανικῆς καὶ στὸ Εὐρωπαϊκὸ Κοινοβούλιο!

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΗ

Η. Morgenthau, Πρεσβευτὴς στὴν Κωνσταντινούπολη, *Τὰ μυστικὰ τοῦ Βοσπόρου.* Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος - Ἐκστρατεία Καλλίπολης - Νεότουρκοι - Διωγμοὶ Ἑλλήνων - Γενοκτονία Ἀρμενίων. Τροχαλία, Πρόλογος, 11-21.

ΜΟΝΑΔΙΚΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ

Η. Morgenthau: «Τὰ μυστικὰ τοῦ Βοσπόρου», ἐκδόσεις «Τροχαλία», Ἀθήνα 1989, σελ. 302. Πρόλογος στὴν ἑλληνικὴ ἔκδοση: Ἀχ. Γ. Λαζάρου. Μετάφραση καὶ σχόλια: Ἰ. Κασεσιάν.

Δὲν θὰ ἐδίσταζα νὰ χαρακτηρίσω τὸ βιβλίο αὐτὸ ὡς μιὰ ἀπὸ τὶς σημαντικότερες ἐκδόσεις, ὄχι ἁπλῶς τῆς χρονιᾶς, ἀλλὰ τῶν τελευταίων ἐτῶν. Προσωπικότητα ἀπὸ τὶς ἁδρότερες τῶν πρώτων δεκαετιῶν τοῦ αἰώνα μας, ὁ Ἑρρίκος Μοργκεντάου χρημάτισε πρεσβευτὴς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν στὴν Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία κατὰ τὸν Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο καὶ τὸ βιβλίο ποὺ παρουσιάζουμε εἶναι τὰ ἀπομνημονεύματά του ἀπὸ τὴ θητεία του ἐκείνη. Ἡ ἱστορικὴ μαρτυρία τὴν ὁποία ἐκφέρει – λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν καὶ τῆς χρονικῆς περιόδου κατὰ τὴν ὁποία ἐγράφη τὸ βιβλίο (τὴν ἐπαύριο τοῦ Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου) καὶ τῆς περιόδου τὴν ὁποία καλύπτει (1914-1916) κατὰ τὴν ὁποία οἱ ΗΠΑ ἦταν ἀκόμη οὐδέτερες – εἶναι καὶ πρωτότυπη καὶ ἐξόχου ἐνδιαφέροντος, ἰδίως γιὰ τὸν ἑλληνισμό. Καὶ εἶναι ἀληθινὰ ἀπορίας ἄξιον πῶς τὸ βιβλίο αὐτό, ποὺ μεταφράσθηκε σὲ πολλὲς γλῶσσες καὶ κυκλοφόρησε σὲ δεκάδες χιλιάδες ἀντίτυπα ἀνὰ τὸν κόσμον, δὲν εἶχε ἐκδοθεῖ ἕως τώρα στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα. Καὶ πολὺ εὔστοχα σημειώνεται στὸν πρόλογο τοῦ ἐκδότη:

«Ἐκεῖνο ποὺ καθιστᾶ ἐπιτακτικὴ τὴν ἔκδοση ὄχι ἑνός, ἀλλὰ πολλῶν βιβλίων σχετικῶν μὲ τὶς ἑλληνοτουρκικὲς σχέσεις, εἶναι ὁ ἄρρηκτος δεσμὸς τῆς τύχης τοῦ "καθόλου" ἑλληνισμοῦ, μὲ τὴν πορεία τοῦ γείτονα λαοῦ, ἤδη ἀπὸ τὴ μάχη τοῦ Μαντζικὲρτ ἕως τὴ στιγμὴ ποὺ γράφονται αὐτὲς οἱ γραμμές. Δὲν θὰ ἦταν ἴσως ὑπερβολή, ἂν χαρακτηρίζαμε τὴ νεώτερη ἑλληνικὴ ἱστορία ὡς ἱστορία τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων».

Ἂς σημειωθεῖ ὅτι ὁ Μοργκεντάου διαδραμάτισε σημαντικὸ διεθνὴ ρόλο καὶ

κατὰ τὴ δεκαετία τοῦ 1920 καὶ διετέλεσε, μεταξὺ ἄλλων, πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκατάστασης τῶν Προσφύγων ἀπὸ τὴ Μικρασία στὴν Ἑλλάδα, ποὺ συστήθηκε ἀπὸ τὴν Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν, μετὰ τὴ Μικρασιατικὴ Καταστροφή.

Στὶς σελίδες τοῦ βιβλίου ἐκτίθενται ἡ πολιτικὴ καὶ οἱ ἐπιδιώξεις τῶν Νεοτούρκων, ποὺ κυβερνοῦσαν τὴ σουλτανικὴ Τουρκία στὶς ἀρχὲς τῆς δεκαετίας τοῦ 1910, ἡ λαβὴ τῆς καϊζερικῆς Γερμανίας στὴν Τουρκία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οἱ συνθῆκες εἰσόδου τῆς Τουρκίας στὸν Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ἡ ἐκστρατεία τῆς Καλλίπολης, οἱ διωγμοὶ τῶν Ἑλλήνων, ἡ γενοκτονία τῶν Ἀρμενίων κ.ἄ.

Τὰ πρῶτα δέκα κεφάλαια τοῦ βιβλίου ἀναφέρονται στὰ ὅσα προηγήθηκαν τῆς εἰσόδου τῆς Τουρκίας στὸν Πόλεμο καὶ ἰδίως στὴν πρόσδεση τῆς τελευταίας στὸ ἅρμα τῆς Γερμανίας, ἡ ὁποία καὶ ἐξώθησε τὴν Τουρκία σὲ συμμετοχὴ στὸν Πόλεμο (Νοέμβριος 1914). Ἀκολουθοῦν συναρπαστικές, κυριολεκτικά, περιγραφὲς τῆς συμπεριφορᾶς τῆς ὀθωμανικῆς κυβέρνησης κατὰ τοὺς μῆνες ποὺ ἀκολούθησαν καί, κυρίως, τῆς περιβόητης ἐκστρατείας τῶν Δαρδανελλίων. Στὴ συνέχεια, ἐπισημαίνουμε ἰδιαίτερα τὸ 22ο κεφάλαιο, ὅπου περιγράφονται (μὲ συγκεκριμένα στοιχεῖα) οἱ ἄθλιες βιοτικὲς καὶ πολιτισμικὲς συνθῆκες τοῦ τουρκικοῦ λαοῦ. Συγκλονιστικὸ εἶναι τὸ 24ο κεφάλαιο, ὅπου περιγράφεται διεξοδικὰ ἡ γενοκτονία τῶν Ἀρμενίων, δηλαδή, ἡ ἀπὸ μέρους τῶν Τούρκων μαζικὴ ἐξόντωση τοῦ ἀρμενικοῦ ἔθνους (ποὺ ἀποτελοῦσε μέρος τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας), ἐνῶ στὸ ἴδιο ἔγκλημα καὶ στὶς προεκτάσεις του (περιλαμβανομένης καὶ τῆς ἄρνησης τῆς Γερμανίας νὰ ἐπέμβει γιὰ τὴν ἀποτροπὴ ἤ, ἔστω, περιστολή του) εἶναι ἀφιερωμένα καὶ τὰ ἑπόμενα τρία κεφάλαια.

Τὸ κείμενο τοῦ Μοργκεντάου πλαισιώνεται καὶ συμπληρώνεται μὲ πολυάριθμες καὶ ἐξαιρετικὰ περιεκτικὲς ὑποσημειώσεις τοῦ μεταφραστῆ, ποὺ ἀποτελοῦν, κυριολεκτικά, ἕνα δεύτερο σύγγραμμα. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς πολλὲς φωτογραφίες καὶ τοὺς χάρτες ποὺ περιλαμβάνονται στὸ «σῶμα» τοῦ ἔργου, παρατίθενται, στὸ τέλος τοῦ βιβλίου, ἐκτενὴς καὶ πλούσια βιβλιογραφία καὶ διεξοδικὸς πίνακας ὀνομάτων καὶ ὀνομασιῶν.

Τέλος, ἐνδιαφέρων, τεκμηριωμένος καὶ πολὺ διαφωτιστικὸς εἶναι ὁ πρόλογος τοῦ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, καθηγητῆ στὴ Σορβόννη.

ΚΩΝ. Π. ΚΑΛΛΙΓΑΣ

Ἡ Καθημερινή, 31-12-1989, 22

H. Morgenthau, 1856-1946

ΕΥΕΡΓΕΣΙΕΣ ΠΟΥ ΑΤΟΝΗΣΑΝ ΓΙΑ ΑΔΙΑΝΟΗΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ

Πρὸ ἐτῶν (*Τύπος τῆς Κυριακῆς,* 29.12.2002, 12) σὲ δίστηλο ἄρθρο, ἐπιγραφόμενο «Γιατί δὲν ἔχουμε πλέον εὐεργέτες;» σκιαγραφήθηκε ὁ τρόπος ζωῆς συγχρόνων μας Ἑλλήνων, παρουσιάσθηκαν ἀρκετὲς πτυχὲς τοῦ πανάρχαιου ἑλληνικοῦ θεσμοῦ τῆς Εὐεργεσίας καὶ παρατέθηκαν αἴτια ἀτονήσεώς της. Τὸ γλαφυρὸ κείμενο μὲ τὶς καίριες ἐπισημάνσεις μοῦ ἔφερε στὴ μνήμη ἐνδιαφέρον δημοσίευμα τῆς Ἰταλίδας Clemantina Gatti μὲ τίτλο «Aspetti della Εὐεργεσία nel mondo ellenistico… = Ὄψεις τῆς Εὐεργεσίας στὸν ἑλληνιστικὸ κόσμο».

Πράγματι προκαλεῖ τὴν περιέργεια ἡ διατήρηση τοῦ ἑλληνικοῦ ὅρου στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα, ἐνῶ ἡ σύνολη συγγραφὴ καὶ ἡ ἐπικεφαλίδα της εἶναι γραμμένες ἰταλικά. Τὸ δὲ σπουδαιότερο ἔγκειται στὶς διαφωτιστικὲς διαπιστώσεις μὲ προφανεῖς ἀναλογίες, οἱ ὁποῖες ἐντυπωσιάζουν δοθέντος ὅτι ἀφοροῦν σὲ τόσο ἀπόμακρες ἐποχές.

Ὁμολογουμένως οἱ Εὐεργέτες ὀλιγοστεύουν. Ποικίλλουν δὲ οἱ λόγοι. Μάλιστα ὑπάρχουν καὶ μερικοὶ ἐντελῶς ἀδιανόητοι. Δεῖγμα τους μᾶς ἀποκαλύπτει ὁ φίλτατος Ἡρακλῆς Παπαβασιλείου στὸ μόλις κυκλοφορούμενο βιβλίο του, τὸ ὁποῖο ἐπιγράφει *Γιώργης Χρήστου Λαιμός,* (Ἀθῆναι 2002).

Ὁ βιογραφούμενος ἦταν «ἄνθρωπος ποὺ ἔνοιωθε ἀγαλλίασι νὰ ἀνοίγη τὸ πορτοφόλι του καὶ τὴν καρδιά του καὶ νὰ προσφέρη ἀφειδώλευτα τὰ ὑλικὰ καὶ πνευματικά του πλούτη. Ἕνας ἄνθρωπος ποὺ χωρὶς νὰ ἔχη ποτέ του δημόσια ἀξιώματα (τοῦ προσφέρθηκαν ἐπανειλημμένως, ἀλλὰ εἶχε τὴν δύναμι νὰ τὰ ἀρνηθῆ) εἶχε τὴν αἴγλη δημοσίου ἀνδρός». Τὰ ἔργα του ἄλλως τε τὸν κατέστησαν περιφανῆ δημόσιο ἄνδρα καὶ λαμπρότατο εὐεργέτη: *Δημοτικὸν Σχολεῖον Οἰνουσσῶν «Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος», Οἰκουμενικὴ Κοινωνικὴ Ἀλληλεγγύη (S.O.S.), Ὀρθόδοξο Πατριαρχικὸ Κέντρο Γενεύης, Ὀρθόδοξος Ναὸς Γενεύης* (Σαμπεζύ), *Νοσοκομεῖον Κληρικῶν Ἑλλάδος, Οἰκοτροφεῖον Οἰνουσσῶν, Ἵδρυμα «Κατίγκω καὶ Γιώργης Χρήστου Λαιμός».*

Τὸ πρῶτο ἀποτελεῖ πειστικὸ ἀποδεικτικὸ τῆς ψυχικῆς ὑγείας τῶν ἱδρυτῶν. Διαπιστωμένα ἡ σύζυγός του Κατίγκω συμμερίζεται τὶς σκέψεις, τοὺς πόθους καὶ τοὺς ὁραματισμοὺς τοῦ Γιώργη Λαιμοῦ. Ἕως δὲ τὴν ὁριστικὴ ἀπόφαση συντρέχουν καὶ οἱ προσωπικὲς πεποιθήσεις του, ἰδίως ἡ ἀπεριόριστη ἐκτίμησή του πρὸς τὸν παπᾶ καὶ τὸν δάσκαλο, τοὺς ὁποίους αἰσθάνεται ὡς πόλους κάθε οἰκισμοῦ. Τοὺς θεωρεῖ ὡς φωτοδότες, ποὺ ποδηγετοῦν τὴν ἀνθρωπότητα. Τοὺς βλέπει ὡς στερεὰ ἐρείσματα τῆς κοινωνίας, συνάμα δὲ ὡς παράγοντες ἀνυψώσεώς της καὶ ὡς δυνάμεις διδαχῆς τῶν ἀληθειῶν τῆς θύραθεν παιδείας καὶ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ. Μὲ τὴν ἵδρυση τοῦ σχολείου στὴν προγονικὴ κοιτίδα, στὶς

Οἰνοῦσσες, ὑπομνήσθηκε ἐμφαντικὰ ὅτι ὅσοι πασχίζουν γιὰ προκοπὴ δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦν τὸν τόπο προέλευσεώς τους.

Τὸ βαθυστόχαστο καὶ ἡ ὅλη ἀνωτερότητα τοῦ ζεύγους φανερώνονται καὶ ἀπὸ τὰ ἑπόμενα περιστατικά. Πρῶτον, ὅταν οἱ τοπικὲς ἀρχὲς καὶ οἱ ἐκπαιδευτικοὶ γνωστοποίησαν στὸν Γιώργη Λαιμὸ ὅτι ἑτοιμάζονται νὰ δώσουν στὸ διδακτήριο τὸ ὄνομα τῶν εὐεργετῶν, κατεπλάγησαν ἀκούοντας τὴν ἄποψή του: «Ὡς πρὸς τὸ ὄνομα, εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν πρότασίν σας νὰ ὀνομασθῆ τὸ Σχολεῖον μὲ τὰ ἐφήμερα ὀνόματα τῆς συζύγου μου καὶ ἐμοῦ. Τὸ ὄνομα τὸ ὁποῖον μᾶς ἱκανοποιεῖ καὶ τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἐμπνέη διδάσκοντας καὶ διδασκομένους, μᾶς τὸ δίνει ἡ ἀστείρευτη πηγὴ τῆς ἑλληνοχριστιανικῆς ἐκκλησίας». Ἔτσι ὀνομάσθηκε «Δημοτικὸν Σχολεῖον Οἰνουσσῶν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος». Δεύτερον, ὅταν ἔσπευσαν νὰ προλάβουν ἀρνητικὴ στάση του καὶ στὴν πρόθεσή τους νὰ δώσουν τὸ ὄνομά του στὴν ὁδό, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ στὸ νεόδμητο σχολεῖο, ἐκεῖνος εἶχε ἕτοιμη τὴν ἀντιπρόταση. Ἐπέμεινε στὴν πρωτόφαντη καὶ πρωτότυπη ὁδωνυμία «Ὁδὸς Ἑλλήνων Διδασκάλων», καταπλήσσοντας πάλι τοὺς συνομιλητές του. Διότι κατέδειξε δημόσια καὶ σαφέστατα πόσο ἐκτιμοῦσε τὸν Ἕλληνα Δάσκαλο πρωτοπορώντας σὲ παγκόσμιο ἐπίπεδο καὶ πῶς ἐκδηλώνεται ἡ ἀνυπόκριτη ταπεινοφροσύνη. Ἡ δὲ μεγάλη ἀγάπη του γιὰ τοὺς δασκάλους ἐκφράζεται καὶ μὲ τὴν ἀπόφασή του γιὰ προσφορὰ τῶν βιβλίων τῆς βιβλιοθήκης του καὶ τῶν ἐπίπλων τοῦ Γραφείου του στὸν Διδασκαλικὸ Σύλλογο Χίου.

Πάντως κατὰ τὰ ἐγκαίνια λειτουργίας τοῦ σχολείου ὁμιλεῖ ὡς διαπρύσιος διδάχος: «Ἀδελφοί μου! Χρησιμοποιῶ καὶ βαθειὰ αἰσθάνομαι τὴν τόσο ἀγαπητὴ στὸν Ἀπόστολο Παῦλο προσφώνησιν, διότι εἰς τὸ ἐκπαιδευτήριον τοῦτο ἐδώσαμεν τὸ πάντιμον καὶ πάμφωτον ὄνομά του. Λοιπόν, ἀδελφοί μου, εἶμαι πολὺ συγκινημένος, καθὼς καὶ ἡ ἀπουσιάζουσα, ἀλλὰ νοερῶς παρισταμένη σύζυγός μου, ἡ ὁποία σᾶς στέλλει πατριωτικοὺς χαιρετισμοὺς καὶ τὴν ὁποία δημοσίως εὐχαριστῶ, διότι εἰς τὴν ἰδικήν της ἔμπνευσιν καὶ ἐπιθυμίαν ὀφείλω τὴν εὐτυχίαν τῆς παρούσης στιγμῆς. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχομεν χρέος πρὸς τὴν κοινωνίαν. Εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεὸν διότι μᾶς ἠξίωσε νὰ πληρώσωμεν μικρὸν μέρος τοῦ μεγάλου μας χρέους, μὲ τὴν προσφορὰν τοῦ ἔργου τούτου εἰς τὴν Γενέτειράν μας. Ἐνθυμούμεθα τοὺς γονεῖς ποὺ μᾶς ἐγέννησαν καὶ τοὺς διδασκάλους ποὺ μᾶς ἐδίδαξαν καὶ εἰς τὴν μνήμην των ἀφιερώνομεν τὸ Σχολεῖον τοῦτο εὐγνωμονοῦντες.

Εὐχόμεθα οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ μαθηταί του νὰ ἀναδειχθοῦν "τέκνα φωτὸς" καὶ νὰ λάμψουν "ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων". Εὐχόμεθα νὰ ἀναδειχθῆ ἡ Κοινότης μας ἀξία προβαδίσματος εἰς τὰ ἔργα τῆς Παιδείας, ὅπως ἀνεδείχθη καὶ εἰς τὰ ἔργα τῆς Ναυτιλίας μέσα εἰς τὸ Πανελλήνιον. Διὰ τοῦ προβαδίσματος τούτου, θέτει στέφανον τιμῆς εἰς τὸ μέτωπόν της καὶ ὅπλον ἀήττητον εἰς τὰς χεῖρας της».

Ἐξαιρετικὰ σοβαρὲς εἶναι καὶ οἱ ἀφορμήσεις γιὰ τὴν πραγμάτωση καὶ τῶν ἄλλων ἔργων. Συγκεκριμένα ἡ ἀρχικὴ ὤθηση γιὰ τὴν ἵδρυση τῆς Οἰκουμενικῆς Κοινωνικῆς Ἀλληλεγγύης (S.O.S.) προῆλθε ἀπὸ τὸν καταστροφικὸ σεισμὸ τοῦ Βόλου, στὴ δεκαετία τοῦ Ἀ50, καὶ μετέπειτα ἀπὸ τὸν ἐξ ἴσου τρομακτικὸ τοῦ Ἀγαδίρ. Ἤδη ἀποτελεῖ πραγματικότητα ἀνθρωπιστική, πολυδιάστατη καὶ πολυδύναμη, ἡ ὁποία σώζει ἀθῶες ψυχὲς καὶ ἀνακουφίζει πλήθη ἀνθρώπων ἀπελπισμένων.

Ὁ Γιώργης Χρήστου Λαιμὸς δὲν ἀγνοοῦσε τὴν προϋπαρξη τῆς Διεθνοῦς Ἑνώσεως Βοηθείας, ἱδρυμένης τὴν 27η Ἰουλίου 1927, ὅταν ὀργανώθηκε Διεθνὲς Συνέδριο μὲ ἀντιπροσώπους 42 κυβερνήσεων. Τότε ὑπογράφηκε τὸ ἱδρυτικὸ σύμφωνο, τοῦ ὁποίου δὲ ἡ ἰσχὺς ἄρχισε τὴν 27η Δεκεμβρίου… 1932 καὶ τοῦ ὁποίου τὴν ὑπόσταση δὲν ἐγνώριζαν πλέον οὔτε οἱ λεγόμενοι ἁρμόδιοι. «Ἀπὸ τῆς συστάσεώς της – γράφει ὁ Γιώργης Λαιμὸς – πολλαὶ περιπτώσεις ἐμπίπτουσαι εἰς τὴν ἁρμοδιότητά της ἀνέκυψαν, ἀλλ' οὐδεμία ἐξ αὐτῶν ἐτάραξε τὸν νεκρόμορφον ὕπνον της».

Τὸ ὅλο σκεπτικὸ τῆς ἀναστάσεώς της, τῆς ἀναγεννήσεώς της, τῆς μετονομασίας καὶ δραστηριοποιήσεως συνιστᾶ ὑπέροχο κεφάλαιο χριστιανικῆς φιλοσοφίας, δηλωτικὸ ὀρθῆς θεωρήσεως τοῦ κόσμου ἀπὸ τὸν ἐμπνευστὴ καὶ πρωταγωνιστὴ S.O.S. καὶ ἀποτελεσματικῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἀλληλεγγύης. Πρόκειται γιὰ πολύτιμο ἀνάγνωσμα, διδακτικό, ἐποικοδομητικό, ἀφυπνιστικό. Ἀποζημιώνει δὲ καὶ τὸν πιὸ ἀπαιτητικὸ καὶ δύσκολο ἀναγνώστη.

Θαυμασμὸ προκαλοῦν οἱ ἀντιλήψεις του γιὰ καθένα ἔργο του. Στὸ ρητὸ «δεῖ δὴ χρημάτων» ὁ βαθὺς στοχαστὴς καὶ αἰώνιος ἰδεολόγος Εὐεργέτης χωρὶς διόλου νὰ ὑποτιμᾶ τὸν οἰκονομικὸ παράγοντα ἀντέταξε τὸ δικό του ἀπόφθεγμα: «Προηγοῦνται οἱ ἰδέες καὶ ἀκολουθοῦν τὰ χρήματα». Ἔτσι ἔλαβε τὴν πατριαρχικὴ εὐχὴ γιὰ τὴν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν ἀνεγέρσεως τοῦ Ὀρθοδόξου Πατριαρχικοῦ Κέντρου στὴ Γενεύη. Παρόμοια δρᾶ καὶ στὰ ἄλλα ἔργα.

Ὅμως ὁ ἀδιαμφισβήτητα πολύσοφος καὶ πολύπειρος Γιώργης Χρ. Λαιμὸς τὴν "ἔπαθε" στὸ καταληκτήριο εὐεργετικὸ ἐγχείρημα ἐξ αἰτίας τῆς ἀνικανότητας τῶν ἑλληνικῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, τῶν ὁποίων τὸ προσωπικό, ὅταν δὲν ἐπιλέγεται κομματικὰ ἢ παραπολιτικά, τοποθετεῖται ἀναξιοκρατικά. Ἀνυποψίαστα καὶ ἀγαθότατα μετὰ σειρὰν εὐεργεσιῶν συνέλαβε καὶ τὴν ἰδέα ἑνὸς κορυφαίου ἔργου μὲ τὴ μορφὴ Ἱδρύματος, τὸ ὁποῖο μὲ πρόταξη τοῦ ὀνόματος τῆς συζύγου Κατίγκως καὶ ὕστερα τοῦ δικοῦ του θὰ ἦταν ἐπώνυμο. Ἡ δὲ διέπουσα σκέψη ἀπεικονίζει παραστατικὰ τὴν ἔντονη ἀνθρωπιὰ καὶ βαθειὰ θρησκευτικότητά τους. Ἦσαν ἄτεκνοι. Ἡ δὲ ἀτεκνία, ἡ ὁποία συνήθως, καταθλίβει ἢ στρέφει στὴν υἱοθεσία καὶ ποικιλόμορφες μεθοδεύσεις γεννητικῆς, ἀντιμετωπίσθηκε προσφυέστατα. Τὴν εἶδαν σὰν παρόρμηση «γιὰ νὰ κάνουν παιδιά τους τὰ παιδιὰ

ὅλου τοῦ κόσμου», διευρύνοντας τὰ μέσα καὶ τὰ μέτρα τῆς εὐεργεσίας.

Μὲ διαδικασία ἀπόλυτα σύννομη καὶ διάθεση πρόδηλα ἑλληνορθόδοξη καταρτίζουν τὸ Καταστατικὸ λειτουργίας Ἱδρύματος, τοῦ ὁποίου οἱ σκοποὶ ἐνδεικτικὰ ἦσαν: 1.- *Φιλανθρωπικοί.* Ἤτοι, ἐνίσχυση, ὑλικὴ καὶ ἠθική, ἀναγνωρισμένων φιλανθρωπικῶν σωματείων, νοσηλευτικῶν ἱδρυμάτων, σχολῶν νοσοκόμων, παροχὴ νοσηλείων καὶ χρηματικῶν βοηθημάτων σὲ ἀπόρους καὶ φτωχούς, καθὼς καὶ περίθαλψη ὑπερηλίκων. 2.- *Μορφωτικοί - Ἐκπαιδευτικοί:* Ἤτοι, παροχὴ ὑποτροφιῶν γιὰ γυμνασιακὲς καὶ πανεπιστημιακὲς σπουδὲς στὴν Ἑλλάδα ἢ στὸ Ἐξωτερικό. Ἐπιχορηγήσεις σὲ Σχολικὲς Ἐφορεῖες γιὰ συντήρηση καὶ ἐπισκευὴ σχολικῶν κτιρίων καὶ ὑποβοήθηση ἀνεγέρσεως νέων. Χρηματικὰ βραβεῖα σὲ μαθητὲς πρωτοβάθμιας καὶ δευτεροβάθμιας ἐκπαιδεύσεως. 3.- *Πολιτιστικοί.* Ἤτοι, οἰκονομικὴ ἐνίσχυση συγγραφέων γιὰ ἔκδοση βιβλίων ἐθνικοῦ, χριστιανικοῦ καὶ ἀνθρωπιστικοῦ περιεχομένου.

Δυστυχῶς τοὺς σκοποὺς αὐτούς, σχεδὸν στὴν ὁλότητά τους, δὲν ἐνέκρινε ὁ ἁρμόδιος ὑπάλληλος τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, στὸ ὁποῖο ὑποβλήθηκε τὸ συμβόλαιο μὲ τὸ σύνολο τῶν ἀναγκαίων ἐγγράφων, ὁπότε ὁ Γιώργης Λαιμὸς θύμωσε, ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἡρακλῆς Παπαβασιλείου. Εὔλογα ἐξοργίσθηκε ὁ Εὐεργέτης ἀναφωνώντας: Ἐγὼ δίνω τὰ χρήματα καὶ ἐκεῖνοι θὰ μοῦ ποῦν ποῦ θὰ τὰ δώσω; Κατόπιν τούτου τὸ ἔργο πάγωσε καὶ ἡ Ἑλλάδα στερήθηκε σημαντικὰ κεφάλαια, τῶν ὁποίων εἶχε τόση ἀνάγκη. Ἡ στενοκεφαλιὰ – καὶ ὄχι μόνον – ἑνὸς ὑπαλλήλου, γιὰ τὸν ὁποῖο εὐθύνονται ὅλοι οἱ προϊστάμενοί του, ἐπέφερε πλατύτερες ἀπώλειες ἀποθαρρύνοντας καὶ ἄλλους, ποὺ ἄλλοτε ἔσπευδαν νὰ προσφέρουν. Ἐπηρέασε πολλούς, ἐπειδὴ τὸ περιστατικὸ σχολιάσθηκε δυσμενέστατα. Ἡ ἐθνικὴ βλάβη δὲν θεραπεύθηκε μὲ τὴν πολὺ μεταγενέστερη ἀνάκληση τῶν ἀντιρρήσεων τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν. Διότι πλέον ὁ Εὐεργέτης δὲν ἦταν ἐν ζωῇ καὶ ἡ διαθήκη του δὲν βρέθηκε. Πῶς, λοιπόν, νὰ ἔχουμε σήμερα εὐεργέτες; Πάλι καλὰ ποὺ δὲν ἀπουσιάζουν ἀκόμη καὶ ἐκεῖνοι οἱ ἐπίμονοι πολέμιοι τῆς ἐπάρατης γραφειοκρατίας καὶ τῶν διαπλεκομένων, τῆς ἀνελέητης μάστιγας τῶν ἡμερῶν μας.

Ο ΜΑΚΕΔΩΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΣ ΑΝΤ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΕΘΝΟΛΟΓΙΑ

Γενέτειρα τοῦ Ἀντ. Δ. Κεραμοπούλλου εἶναι ἡ Βλάστη ἢ κοινῶς τὸ Μπλάτσι, μιὰ ὀρεινὴ καὶ ὑπέροχη κωμόπολη τῆς Μακεδονίας, ἕνα ὀρεινὸ φυσικὸ κρησφύγετο τῶν καταδιωκομένων ἀπὸ τοὺς Τούρκους διακεκριμένων Μακεδόνων καὶ Ἠπειρωτῶν, κατ' ἐξοχὴν Βορειοηπειρωτῶν καὶ ἀκριβέστερα Μοσχοπολιτῶν. Τὰ αἴτια ἱδρύσεως καὶ ὁ τρόπος βαθμιαίας συνθέσεως τοῦ ἀρχικοῦ πληθυσμοῦ ἐξηγοῦν τὴν ταχεία καὶ πολυσχιδῆ ἀνάπτυξη τοῦ οἰκισμοῦ, ποὺ φθάνει στὴν ἐπίζηλη θέση τοῦ προτύπου γιὰ τὴν ἐργατικότητα, ἐπινοητικότητα, προοδευτικότητα καὶ τὸ ἀξιοθαύμαστο ἐθνικὸ φρόνημα, προτερήματα ἀναλλοίωτα καὶ ἀδιαχώριστα ἕως σήμερα στὸ σύνολο τῶν Μπλατσιωτῶν, τῆς κωμοπόλεως καὶ τῆς διασπορᾶς, ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ.

Γεννήθηκε ὁ Ἀντ. Δ. Κεραμόπουλλος τὴν 13η Μαρτίου 1870 καὶ ἔζησε στὴν ὄμορφη πατρίδα του ἕως καὶ τὴν πρώτη τάξη γυμνασίου, τετραταξίου. Ἔμαθε κοντὰ στοὺς δικούς του τὰ πρῶτα γράμματα τελειώνοντας τὸ δημοτικὸ σχολεῖο καὶ μία γυμνασιακὴ τάξη, ἐκπαιδευτήρια ἀρρένων καὶ θηλέων λαμπρά, συντηρούμενα ἀπὸ τὰ εὐεργετικὰ κληροδοτήματα Μπλατσιωτῶν, τὰ ὁποῖα μετὰ τὴν μεταφορά τους στὴν Ἀθήνα καὶ τὴν δραχμοποίησή τους ἐξανεμίσθηκαν μὲ συνέπεια τὴν περικοπὴ τῆς δεύτερης βαθμίδας ἐκπαιδεύσεως.

Ὁ φιλομαθὴς νεαρὸς Μπλατσιώτης συνεχίζει στὴν Θεσσαλονίκη τὶς γυμνασιακὲς σπουδές, ἀφοῦ ἔδωσε ἐξετάσεις γιὰ τὴν εἰσαγωγή του στὴν δεύτερη τάξη, ἀριστεύοντας πάντοτε, ὅπως ὑπογραμμίζει ἀργότερα ὁ ἴδιος, ὅταν ἀναφέρεται μὲ εὐγνωμοσύνη στὴν πατρικὴ γενναιοδωρία καὶ διαρκῆ διάθεση τοῦ πατέρα του γιὰ ἀνάληψη ὁποιασδήποτε πρόσθετης σπουδαστικῆς δαπάνης παρὰ τὶς βαρειὲς οἰκογενειακὲς ὑποχρεώσεις, ἰδιαίτερα τὴν προίκιση θυγατέρων, ποὺ ἀποτελοῦσε προϋπόθεση ταχύτερης καὶ καλύτερης ἀποκαταστάσεως μὲ γάμο, πρωταρχικὸς καὶ ἀνυπέρβλητος καημὸς καὶ πόθος τῶν γονέων τῆς ἑλληνικῆς ἐπαρχίας.

Μετὰ τὴν ἐπιτυχῆ λήξη τῶν σπουδῶν στὸ γυμνάσιο Θεσσαλονίκης ὁ φέρελπις νέος ἐγγράφεται τὸ 1888 στὴν Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, στὴν ὁποία ἀπὸ τὸ δεύτερο ἔτος σπουδάζει ὡς ὑπότροφος τοῦ Βελλιείου κληροδοτήματος καὶ ἀποφοιτᾶ τὸ 1894 λόγῳ ἐσκεμμένης ἀναβολῆς τῶν πτυχιακῶν προφορικῶν ἐξετάσεων ἀποσκοπώντας ἀκριβῶς στὴν ἀρίστευση καὶ στὴν συνακόλουθη ἐπίτευξη ὑποτροφίας γιὰ μεταπτυχιακὲς σπουδὲς στὴν Εὐρώπη, μολονότι ὁ πατέρας του ἦταν πρόθυμος γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ἐπιβάρυνση. Ἡ προσπάθειά του στέφθηκε ἀπὸ ἐπιτυχία καὶ ἐξασφάλισε ὡς ὑπότροφος τὴν τριετῆ διαμονὴ στὸ ἐξωτερικὸ σπουδάζοντας στὴν Βιέννη, Μόναχο, Παρίσι,

Λονδίνο καὶ πραγματοποιώντας ἐπισκέψεις στὰ μουσεῖα πολλῶν πόλεων τῆς Γερμανίας, Γαλλίας, Ἀγγλίας, Βελγίου, Ἑλβετίας καὶ Ἰταλίας.

Ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὴν Ἑσπερία, ἂν καὶ μετεκπαιδευμένος, δὲν ἀπορρίπτει τὸν διορισμό του στὴν ἐκπαίδευση καὶ μὲ τὸν μικρότερο τίτλο. Ἔτσι ὑπηρετεῖ ὡς ἑλληνοδιδάσκαλος στὸ Ἀλιβέρι τῆς Εὐβοίας, ὡς σχολάρχης στὰ Φάρσαλα τῆς Θεσσαλίας καὶ στὸν Ἀσλάναγα τῆς Μεσσηνίας, ὡς καθηγητὴς γυμνασίου στὴν Ἄμφισσα καὶ διορίζεται γυμνασιάρχης στὴν Θεσσαλονίκη. Ἡ τελευταία θέση ἱκανοποιεῖ τὶς φιλοδοξίες καὶ τὴν ἐπιθυμία του γιὰ ἐνεργὸ συμμετοχὴ στὶς οἰκογενειακὲς ὑποχρεώσεις. Ἀλλὰ ὁ διορισμός του ἀκυρώνεται, διότι ἡ Σχολικὴ Ἐφορεία τοῦ Γυμνασίου τῆς Θεσσαλονίκης εἶχε ἤδη ὑπογράψει συμβόλαιο μὲ ἄλλον. Ὡστόσο ἡ αἰφνίδια καὶ ἀπροσδόκητη διακοπὴ τῆς σύντομης, μόλις πενταετοῦς, θητείας στὴν ἐκπαίδευση δὲν ἀποθαρρύνει τὸν Κεραμόπουλλο. Ἄλλως τε ἐνωρὶς τὸ ἐμπόδιο, ὅπως θέλει καὶ ἡ λαϊκὴ παροιμία, βγαίνει σὲ καλό, ἀφοῦ σχεδὸν ἀμέσως, τὸ 1904, διορίζεται ἔφορος ἀρχαιοτήτων.

Τὸ νέο στάδιο τῆς ζωῆς ἀρχίζει μὲ περισσὴ φιλοτιμία, ἀρκετὴ ἐμπειρία, πλούσια γνώση καὶ περίσκεψη. Ἐπιδίδεται προσεκτικὰ στὴν πληρέστερη ἐπιτέλεση τῆς ἀρχαιολογικῆς ἀποστολῆς. Δὲν περιορίζεται στὴν ἀποκλειστικὴ καὶ ἄμεση θεραπεία τῆς ἐπιστήμης τῆς ἀρχαιολογίας, ἀλλὰ καὶ ἐκείνων, ποὺ εἶναι χρήσιμες, βοηθητικές, ἀπαραίτητες, εἴτε ἀναγνωρίζονται ὡς αὐτοτελεῖς καὶ θεωροῦνται γνωστὲς εἴτε κατατάσσονται στὶς ἀρτιπαγεῖς καὶ ἐλάχιστα ἑλκυστικὲς ἢ ἀκόμη τελοῦν σὲ κατάσταση γενέσεως. Συνεπῶς δὲν ἀφήνει ἐκτὸς τῶν ἐνδιαφερόντων του τὴν ἐπιγραφική, τὴν γλωσσολογία, τὴν φιλολογία, τὴν ἱστορία, τὴν ἐθνογραφία, τὴν λαογραφία καὶ τὴν ἐθνολογία.

Ὡς ἀρχαιολόγος ὁ Κεραμόπουλλος, ὅπως καὶ μὲ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ, εἶχε σωστὴ Ὀδύσσεια περιπλανήσεων κατὰ τὴν μακρά του σταδιοδρομία. Χωρὶς γογγυσμοὺς καὶ χωρὶς διαμαρτυρίες δέχεται τὶς μεταθέσεις. Σὲ βραχὺ χρονικὸ διάστημα ὑπηρετεῖ ὡς βοηθὸς νομισματογνώμων στὸ Ἐθνικὸ Μουσεῖο καὶ ἔπειτα μετατίθεται στὴν Φωκίδα, στὴν Βοιωτία, Δῆλο, Μύκονο, στὸ Ἐπιγραφικὸ Μουσεῖο, στὴν Ἀκρόπολη, Ἀττική, Μεγαρίδα, ἀκολουθώντας τὶς τύχες τῶν εὐσυνειδήτων ὑπαλλήλων, ποὺ ὑφίστανται τὶς παρεμβάσεις τῶν πολιτικῶν καὶ τὶς ἐνδοαρχαιολογικὲς τῆς ἐποχῆς διενέξεις. Ὁ «διωκόμενος» μένει ἀνεπηρέαστος καὶ δίνει διέξοδο μὲ ἰσχυρότερη ἀφοσίωση στὴν ἀποστολή του καὶ μὲ σοβαρὲς μελέτες σὲ κάθε χῶρο, στὸν ὁποῖο μετακινεῖται. Πειστικὰ εἶναι τὰ δημοσιεύματά του, ὅπως τὰ πρῶτα δύο ὡς βοηθὸς νομισματογνώμων, σειρὰ ὁλόκληρη γιὰ τὰ εὑρήματα τῶν Δελφῶν, ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν Ἄμφισσα, Βοιωτία καὶ ἄλλες περιοχὲς μὲ διαφωτιστικὰ σχόλια. Ἐντυπωσιάζουν δὲ οἱ μελέτες του γιὰ Μυκηναϊκὰ ζητήματα, γιὰ τοὺς Βασιλικοὺς τάφους τῶν Μυκηνῶν καὶ τόσες ἄλλες, ποὺ φθάνουν στὸ ἀποκορύφωμά του, στὰ Θηβαϊκά, συγγραφὴ ὀγκώδη καὶ

ἐκπληκτικὴ γιὰ τὴν μέθοδο, τὴν πολυμάθεια καὶ τὴν φιλολογικὴ σοφία. Πρόκειται γιὰ τὸ ἔργο, ποὺ ἔχουν βραβεύσει ἡ Ἑταιρεία πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν Ἑλληνικῶν Σπουδῶν καὶ ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία.

Οἱ ἐργασίες τοῦ Κεραμοπούλλου γιὰ τὴ Θήβα εἶναι πολλές. Διότι τὸ μεγάλο ἡρωϊκὸ παρελθὸν τῆς βοιωτικῆς πόλεως εἶχε βοηθήσει στὴν ἔγκαιρη κατανόηση τῆς θέσεως τῆς Θήβας στὸ τεράστιο κεφάλαιο τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως. Οἱ Λαβδακίδες, ὁ Οἰδίπους, οἱ Ἑπτά, ὁ Αἰσχύλος χαρίζουν στὸν Κεραμόπουλλο τὸ μεγαλύτερο ἐπίτευγμα τῆς σταδιοδρομίας του: Τὴν ἀνακάλυψη τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Κάδμου. Μολονότι δὲ ἡ ἔκταση τῆς ἀνασκαφῆς περιλαμβάνει μόνον μία γωνία τοῦ ἀνακτόρου, ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη φέρει στὸ φῶς θαυμάσιες τοιχογραφίες, πολύτιμα κοσμήματα, ἡμιπολύτιμους λίθους καὶ πρὸ πάντων σειρὰ ἐνεπίγραφων ἀγγείων, ποὺ συνιστοῦν μοναδικὸ θησαυρό, διότι εἶναι ἄφθονα δείγματα μυκηναϊκῆς γραφῆς, ὥστε νὰ ἐπεκτείνεται κατὰ πολλοὺς αἰῶνες ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία καὶ νὰ ἀναιροῦνται δοξασίες ἀβάσιμες τοῦ μεσοπολέμου, κατὰ τὶς ὁποῖες μόνον οἱ Δωριεῖς ἀναγνωρίζονται ὡς Ἕλληνες. Μετὰ μάλιστα τὴν ἀνάγνωση τῆς μυκηναϊκῆς γραφῆς ἀποκαθίσταται ἡ ἀλήθεια γιὰ τὴν ἑλληνικότητα καὶ τῶν ἄλλων φύλων, Αἰολέων, Ἰώνων, Ἀχαιῶν.

Διανοίγονται πλέον ὁρίζοντες εὐρύτεροι, πέρα τοῦ ἑλληνικοῦ, καὶ διερευνῶνται θέματα σχετιζόμενα μὲ φύλα, ποὺ ἄλλοτε ταυτίζονται μὲ ἑλληνικὰ καὶ ἄλλοτε διακρίνονται ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες, ὅπως εἶναι οἱ Φοίνικες, οἱ Ἰλλυριοὶ κ.ἄ. Τοὺς τελευταίους ὁ Κεραμόπουλλος μελετᾶ μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον λόγῳ τῆς γειτνιάσεώς τους μὲ τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα του, τὴν Μακεδονία. Ὅμως περισσότερο προχωρεῖ στὴν ἐνδελεχέστερη διερεύνηση ἐξ αἰτίας μιᾶς μεσοπολεμικῆς θεωρίας, κατὰ τὴν ὁποία ὁ χῶρος τῶν Ἰλλυριῶν ἐκτείνεται σὲ ὅλη τὴν Εὐρώπη καὶ κυρίως στὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο.

Ἡ στροφὴ στὴν πολύπαθη Μακεδονία γίνεται μὲ θυσία ἀνέκδοτης ἐργασίας γιὰ τὴν τοπογραφία τῶν Δελφῶν, τῆς ὁποίας τὸ χειρόγραφο εἶχε βάρος περίπου δύο ὀκάδων, ὅπως ὁ Κεραμόπουλλος εἶχε ἀνακοινώσει δικαιολογώντας συνάμα τὴν καθυστέρηση τῆς δημοσιεύσεως στὴν ἀναμονὴ τῶν πορισμάτων ἀντίστοιχων μελετῶν Γάλλων καὶ Γερμανῶν ἀρχαιολόγων. Προσφυέστατα δὲ ὁ ἀκαδημαϊκὸς Σπ. Μαρινάτος σημειώνει: «Εὐθὺς ὡς ᾐσθάνθη, ἔστω καὶ ὡς μακρυνὸν κίνδυνον, τὰς ἐπιβουλὰς τῶν γειτόνων, ὕψωσε τὸ ἀνάστημα, ἐτόνωσε τὸ σῶμα καὶ ἐνέτεινε τὸ πνεῦμα πρὸς τὸ μέρος τοῦ κινδύνου. Ἀπὸ τοῦ 1930 μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του τὸν ἀπασχολεῖ κυριώτατα αὐτὸς καὶ μόνον ὁ ἀγών. Διοργανώνει ἀνασκαφάς, ἀναπτύσσει κοινωνικὴν δρᾶσιν, ὀχλεῖ καὶ καθοδηγεῖ τὰς Κυβερνήσεις, πρὸ παντὸς δὲ γράφει. Γράφει καὶ δημοσιεύει διαρκῶς. Ἀρχαιολογικαὶ μελέται, ἱστορικαὶ μονογραφίαι, φυλετικὰ προβλήματα, γεωγραφικαὶ ἔρευναι, ὅλα, ὅλα μελετῶνται, συγγράφονται καὶ αἱ μελέται ἐκδίδονται εἰς γοργότατον ρυθμὸν ἡ

μία κατόπιν τῆς ἄλλης».

Ἐξ ἄλλου ὁ ἀκαδημαϊκὸς Ἀναστάσιος Ὀρλάνδος ἀξιολογώντας τὴν ἀνασκαφικὴ ἔρευνα σὲ εἴκοσι ὀκτὼ σημεῖα τῆς Μακεδονίας γράφει καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἡ εὐστόχως εἰς τὰ πάτρια ἐδάφη κινηθεῖσα σκαπάνη του ἔφερεν εἰς φῶς πλεῖστα ὅσα ἀψευδῆ τεκμήρια ὑπὲρ τῆς ἀμφισβητηθείσης ὑπό τινων ἑλληνικότητος τῆς Μακεδονίας, τὰ δὲ τεκμήρια ταῦτα ἐχρησιμοποίησεν ἀργότερον ἐπωφελέστατα ὁ γνήσιος αὐτὸς Μακεδών, ὅταν ἐδημοσίευσε τὸ 1945 τὴν πρὸς τοὺς «Μεγάλους Συμμάχους μας» διαμαρτυρίαν, τὴν ὁποίαν συνέταξεν ὡς πρόεδρος τότε τῆς Ἐθνικῆς Ὀργανώσεως Βορείων Ἑλλήνων... Τὰ διὰ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ὅμως ἀνασκαφῶν τοῦ Κεραμοπούλλου ἐλθόντα εἰς φῶς εὑρήματα δὲν ἐπλούτισαν μόνον τὴν πατριωτικήν του φαρέτραν, ἀλλά, δημοσιευθέντα εἰς σειρὰν περισπουδάστων ἄρθρων του εἰς τὰ Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα, ἐφώτισαν εὐρύτατα τήν τε ἱστορικὴν καὶ τὴν ἀρχαιολογικὴν ἐπιστήμην».

Ὁ δεσμὸς τοῦ Κεραμοπούλλου μὲ τὴν κοιτίδα του, τὴν κωμόπολη Βλάστη, φανερώνει ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ ὑγεία, εὐγένεια καὶ εὐφυΐα, ὅταν ἄλλως τε δὲν καταντᾶ στεῖρος τοπικισμός, ἐφ᾽ ὅσον ἀποδεικνύεται ἐξ ἴσου δυνατὸς καὶ μὲ τὴν πλατύτερη περιοχὴ τῆς γενέτειρας, τὴν Μακεδονία, κορυφώνεται δὲ μὲ τὴν κοινὴ ὅλων τῶν Ἑλλήνων πατρίδα, τὴν προαιώνια Ἑλλάδα, τῆς ὁποίας τὰ πολυπαθῆ μέλη τοῦ μικρασιατικοῦ χώρου, Θράκης, Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, Κύπρου καὶ Βορείου Ἠπείρου κατέχουν καίριες θέσεις στοὺς ἀγῶνες του. Ἂν ἡ Μακεδονία προβάλλεται συχνότερα στὸ ἔργο του, αὐτὸ ὀφείλεται στὶς πολύπλευρες καὶ ἀδιάλειπτες ἐναντίον της ἐπιβουλές.

Προφανέστατα ἐπισημαίνοντας τὰ αἴτια καὶ ὁ καθηγητὴς Στυλ. Καψωμένος τονίζει: «Μολονότι τὰ ὑπηρεσιακά του καθήκοντα τὸν ἐκράτησαν μακρὰν ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν, ἐν τούτοις ἀμείωτον παρέμεινε πάντοτε τὸ ἐνδιαφέρον του διὰ τὴν γενέτειραν γῆν, διὰ τὸ παρελθόν της, διὰ τὸ παρόν της, διὰ τὸ μέλλον της. Τὸ μαρτυροῦν αἱ ἀνασκαφικαί του ἔρευναι εἰς τὴν Μακεδονίαν, κατὰ τὰς ὁποίας ηὐτύχησε μεταξὺ ἄλλων πολλῶν εὑρημάτων νὰ ἀνακαλύψῃ καὶ τὰς προϊστορικάς, πασσαλοπήκτους οἰκήσεις τῆς Καστοριᾶς, τὸ μαρτυροῦν ἐπίσης αἱ ἐμβριθεῖς ἱστορικαὶ καὶ ἐθνολογικαὶ μελέται, εἰς τὰς ὁποίας μὲ ἰδιαίτερον ζῆλον καὶ μεγάλην ἐπιτυχίαν κατεγίνετο κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του, τὸ μαρτυροῦν τέλος αἱ ὑπηρεσιακαί του ἐνέργειαι καὶ πρὸ πάντων ἡ ὑπ᾽ αὐτοῦ ὡς Διευθυντοῦ Ἀρχαιοτήτων τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐχθρικῆς κατοχῆς τῆς χώρας ἵδρυσις τῆς Διευθύνσεως Ἱστορικῶν Μνημείων καὶ Ἀρχαιοτήτων εἰς τὴν Θεσσαλονίκην...».

Ἀπὸ παρόμοια ἀφόρμηση ὁ Ἀντ. Δ. Κεραμόπουλλος πασχίζει γιὰ τὴν καλύτερη ὀργάνωση τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου, πρωτοστατεῖ στὴν ἵδρυση

καὶ λειτουργία τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, στὴν ζωντανή, δυναμικὴ καὶ μαχητικὴ παρουσία στὴν Ἀθήνα τῆς Ἐθνικῆς Ἑνώσεως Βορείων Ἑλλήνων, τῆς ὁποίας εἶναι καὶ ὁ πρόεδρος μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς τῆς ζωῆς του, ὥστε εὔστοχα νὰ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν καθηγητὴ Ν. Τωμαδάκη «Μακεδονικός Ἀκρίτης».

Οἱ πολυσχιδεῖς ἐπιστημονικὲς καὶ ἐθνικὲς δραστηριότητες ἀναπτύσσονται χωρὶς νὰ ἐπενεργοῦν δυσμενῶς στὸ κύριο διδακτικὸ ἔργο του στὸ πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν καὶ χωρὶς νὰ μειώνονται ἡ φροντίδα καὶ ἡ στοργὴ πρὸς τὴν οἰκογένεια, σύζυγο καὶ δυὸ παιδιά, ποὺ πολλὲς φορὲς παρακολουθοῦν ἀπὸ κοντὰ τὴν ἐργασία του, ὅπως ξεναγήσεις σὲ ἀρχαιολογικοὺς χώρους, μὲ ἀποτέλεσμα ὁ γιός του Δημήτριος, μολονότι μετέπειτα ἀναδεικνύεται διακεκριμένος Ἀσκληπιάδης, δὲν παύει νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ἱστορία καὶ πρὸ πάντων γιὰ τὰ ἐθνικὰ θέματα, στὰ ὁποῖα ὁ πατέρας εἶχε ἀφιερώσει ὁλόκληρη τὴν ζωή του. Ἀνάλογη δὲ ἐπίδραση ἄσκησε ὁ Κεραμόπουλλος καὶ στοὺς μαθητὲς καὶ συνεργάτες του.

Στὸ περιοδικὸ «Νεοελληνικὰ Γράμματα» ὁ Κώστας Παπαχρίστος προβαίνει στὴν ἀκόλουθη σκιαγράφηση: «ὁ Κεραμόπουλλος, κλείνοντας στὴν ψυχή του νεανικὸ ἐνθουσιασμό, ἀστέρευτη ἐνεργητικότητα, διατηρώντας ἄσβηστο τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν ἐπιστήμη, φιλοτιμήθηκε νὰ μὴν παραλείψη νὰ κάνη πέρα ὡς πέρα τὸ καθῆκον του, κύτταξε νὰ φκιάση φυτώριο νέων ἐπιστημόνων, προσπάθησε νὰ διοχετεύση τὴ δική του σοφία, τὴ δική του ἐργατικότητα, τὸ δικό του σύστημα ἐργασίας καὶ στοὺς μαθητές του, ζήτησε νὰ βρῆ συντρόφους στὸν ἀνηφορικὸ δρόμο τῆς ἐπιστημονικῆς προσπάθειας. Τὸν Κεραμόπουλλο τὸν ἐνδιαφέρει ἡ ἐπιστήμη καὶ ὄχι ἡ ἐκμετάλλευση τῆς ἐπιστήμης πρὸς χάρη προσωπικῆς ὠφέλειας. Καὶ γιὰ τοῦτο, τὰ μέσα καὶ τὴ μέθοδο τῆς ἔρευνας παρεχώρησε πρόθυμα καὶ θετικὰ στὸ νέο ἐπιστήμονα, ἀποσκοπώντας κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο στὸ νὰ διευκολύνη τὴν πνευματικὴ ἀνάπτυξη τῆς πατρίδας του καὶ περιφρονώντας ἀτομικιστικοὺς ἐγωϊσμούς. Ἔτσι βρέθηκε πάντα νὰ κρατάη στὸ ἕνα χέρι τὴ σκαπάνη τοῦ ἐργάτη καὶ στὸ ἄλλο τὸ κοντύλι τοῦ γραφιᾶ, ἐπιστήμονας καὶ ὁδηγάτορας καὶ δάσκαλος καὶ πνευματικὸς καθοδηγητής».

Ἕνας ἀπὸ τοὺς μαθητές του, ὁ καθηγητὴς Ν. Τωμαδάκης, βεβαιώνει: «ἐπαραδειγμάτισεν ἡμᾶς οὐ μόνον διὰ τῆς σοφίας του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν δωρικὸν χαρακτῆρα, τὴν εὐθύτητα καὶ τὴν ἀγάπην του πρὸς τοὺς μαθητάς του καὶ τοὺς νέους ἐπιστήμονας, πολλοὺς τῶν ὁποίων ἐβοήθησε νὰ σπουδάσουν, ἤ, ὡς ἐμέ, νὰ μετεκπαιδευθοῦν». Καὶ προσθέτει: «ὑπῆρξε καὶ παιδαγωγὸς καὶ μαχητὴς τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, διά τε τῆς γραφίδος καὶ τῆς σκαπάνης χαράξας τὰ ἴχνη τῆς ἐθνωφελοῦς πορείας αὐτοῦ».

Ἡ γραφίδα του δὲν χαρίζει μόνον περισπούδαστα δημοσιεύματα γιὰ τὴν ἀρχαιολογία, προϊστορική, ἀρχαϊκή, κλασσικὴ ἢ καὶ ἑλληνιστικῶν, ρωμαϊκῶν,

μεσαιωνικῶν χρόνων, βυζαντινῶν καὶ μεταβυζαντινῶν. Ἡ σπουδαιότερη προσφορὰ ἔγκειται στὴν ἀξιοποίηση ὅλων αὐτῶν γιὰ τὴν ὀρθότερη καὶ πληρέστερη παρουσίαση τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. Διότι ὁ Κεραμόπουλλος φρονεῖ προσφυῶς ὅτι ὁ πολιτισμὸς τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἑνιαῖος. Ἑπομένως, ὑποστηρίζει ὅτι δὲν καθίσταται κατανοητὸς ὁ νεώτερος χωρὶς γνώση τοῦ πολιτισμοῦ τῶν προηγουμένων ἐποχῶν καὶ τανάπαλιν. «Ἡ ἐξέλιξη τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς παρακολουθήθηκε σ' ἀδιάσπαστη ἐξωτερικὴ καὶ ἐσωτερικὴ ἑνότητα» ἀπὸ τὸν Κεραμόπουλλο, ὅπως διαβεβαιώνει ὁ Κ. Παπαχρίστος.

Εὔλογα μέλημα τρανὸ ὁλόκληρης τῆς ζωῆς τοῦ Μακεδόνα ἐπιστήμονα ἀποβαίνει ἡ διευρεύνηση τοῦ μακεδονικοῦ ἑλληνισμοῦ, γιὰ τὸν ὁποῖο κατὰ καιροὺς ἐγείρονται ζητήματα λόγῳ σκοτεινῶν σκοπιμοτήτων ἢ κάποιας ἀσάφειας πηγῶν. Ὁ ἀκάματος ἐρευνητὴς ἀναζητεῖ τὴν ἀλήθεια διαθέτοντας πολύτιμο ἐξοπλισμό, ἐφόδια δυνατά, ἀρχαιολογικά, φιλολογικά, γλωσσολογικά, γεωγραφικά, λαογραφικά, ἐθνολογικά. Ἔχει ἐξασφαλίσει τὴν ἀπαραίτητη καταγραφὴ τῶν πηγῶν, στὶς ὁποῖες ἀναφέρονται τὰ ἑλληνικὰ φύλα, κυρίως τοῦ βορειοελλαδικοῦ χώρου, καθὼς καὶ τὰ γειτονικὰ ἀλλόφυλα, συνάμα δὲ τὰ παραδουνάβια και βορειότερα, Σκορδίσκους, Γέτες, Δάκες.

Πάντως ἐπίμονα μελετᾶ καὶ τοὺς Ρωμαίους καὶ τοὺς μεταναστευτικοὺς λαοὺς ἢ ἐπιδρομεῖς, ποὺ διατρέχουν τμήματα τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἄλλοτε δὲ διαμένουν ἐφήμερα ἢ διαρκέστερα σὲ διάφορα σημεῖα τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου ἀφήνοντας ἴσως καὶ ἴχνη τῆς διαβάσεως καὶ διαμονῆς, κυρίως γλωσσικά, τοπωνυμικὰ καὶ ἀνθρωπωνυμικά. Γι' αὐτὸ ἡ συγγραφική του κλίμακα παρουσιάζει ἐκπληκτικὴ πολυμέρεια καὶ πλοῦτο. Συγκεντρώνει ὅλα τὰ στοιχεῖα, ποὺ χρειάζονται γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ ἐπίδοση τόσο στὴν ἱστορία ὅσο καὶ στὴν ἐθνολογία.

Ἂν καὶ οἱ ἀπόψεις τῶν εἰδικῶν διΐστανται ἀκόμη γιὰ τὸν ὁρισμὸ καὶ τὸ ἀκριβὲς ἀντικείμενο τῆς ἐθνολογίας ὡς ἐπιστήμης, ὅμως ὑπάρχει κάποιο κοινὸ σημεῖο συμφωνίας. Γίνεται ἀποδεκτὸ ὅτι ἡ ἐθνολογία μελετᾶ τὸν τρόπο σχηματισμοῦ καὶ τοὺς χαρακτῆρες κάθε ἀνθρώπινης ὁμάδας (ἔθνους) μὲ σκοπὸ τὴν συστηματικὴ κατάταξη τῶν διαφόρων φυλῶν, ἡ ὁποία προϋποθέτει τὴν ἀνεύρεση τῶν ὁμοίων γνωρισμάτων τους. Στὴν δὲ πραγμάτωση τῆς προϋποθέσεως συμβάλλουν περισσότερες ἐπιστῆμες, στὶς ὁποῖες ὁ ἐθνολόγος ἐπιβάλλεται νὰ εἶναι ἀρκετὰ μυημένος.

Ὁ Ἀντ. Κεραμόπουλλος καλύπτει ἀπόλυτα ὅλες τὶς ἀπαιτήσεις τῆς ἐπιστήμης τῆς ἐθνολογίας. Τὶς ἐνδείξεις παρέχει μὲ τὰ πρῶτα μελετήματά του. Ὅταν σὲ μιὰ συνέντευξη ἐρωτήθηκε ποιά μελέτη του προτιμᾶ, ἀπάντησε χωρὶς δυσκολία: «τὸν Ἀποτυμπανισμόν». Ἴσως ἡ ἐπιγραμματικὴ παρατήρηση τοῦ Μαρινάτου ἐξηγεῖ τὴν προτίμηση: «ἔργον πρωτότυπον καὶ ρηξικέλευθον, τὸ ὁποῖον φωτίζει

πολλαχῶς τὸν ἰδιωτικὸν καὶ δημόσιον βίον, τὴν λαογραφίαν, τὸ ποινικὸν δίκαιον καὶ γενικῶς τὴν Πολιτείαν τῶν Ἀθηνῶν». Γιὰ τὸ ἴδιο ἔργο παλαιότερα ἐκφράσθηκε ὡς ἑξῆς: «Μεταξὺ τῶν θεωρητικῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν ὁ Ἀποτυμπανισμὸς ἀποτελεῖ πολυμαθῆ συμβολὴν εἰς τὴν ἀρχαίαν λαογραφίαν καὶ τὸ Ποινικὸν δίκαιον».

Πόσο ὁ Κεραμόπουλλος βοηθεῖται μὲ τὴν πολυσχιδῆ καὶ διαχρονικὴ θεώρηση τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὴν ἐθνολογικὴ διερεύνηση καταφαίνεται ἀπὸ νέο περισπούδαστο δημοσίευμά του, ἐπιγραφόμενο «Ἡ ἐθνική μας μουσικὴ καὶ οἱ χοροί». Ἐπισημαίνονται γνωρίσματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ σὲ χρονικὴ διάρκεια χιλιετιῶν καὶ ἀποδεικνύεται ἡ ἀδιάκοπη συνέχεια τοῦ ἑλληνισμοῦ στὸν ἠπειρωτικὸ καὶ νησιωτικὸ χῶρο μας. Πρόκειται γιὰ χορὸ μνημονευόμενο σὲ ἐπιγραφὴ τῶν χρόνων τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορα Καλιγούλα (37 π.Χ. - 41 μ.Χ.), ἡ ὁποία βρέθηκε στὸ Πτῷο τῆς Βοιωτίας, στὸ ἱερὸ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ὁ λόγος γίνεται γιὰ τὸν πασίγνωστο σήμερα συρτό, ὁ ὁποῖος στὴν ἐπιγραφὴ χαρακτηρίζεται πάτριος, δηλαδὴ πατρογονικός, πατροπαράδοτος. «Ἐπειδὴ δέ -γράφει ὁ Κεραμόπουλλος- τὸ τυπικὸν τῶν θρησκευτικῶν ἑορτῶν εἰς ἀπόκεντρα μάλιστα καὶ ξένης ἐπιδράσεως ἀπηλλαγμένα μέρη παραμένει ἀμετάβλητον, πρέπει ἡ ἔκτασις τῆς ἐννοίας τῆς λέξεως *πάτριος* νὰ ἀνέρχηται εἰς ἀπώτατον παρελθόν· ὑπεδείξαμεν δ᾽ ἐν ἀρχῇ ὅτι, ἐπειδὴ εἰς τὸν χῶρον τοῦ Πτῴου ἱεροῦ δὲν εὑρέθησαν μυκηναϊκὰ λείψανα, τὰ δ᾽ εὑρεθέντα μαρτυροῦσιν, ὅτι ἀπὸ τῶν γεωμετρικῶν χρόνων ἱδρύθη τοῦτο εἰς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, θεοῦ νέου καὶ περιερχομένου κατὰ τὴν παράδοσιν τὴν Ἑλλάδα πρὸς ἐγκατάστασιν τῆς λατρείας αὐτοῦ, εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς πρώτης π.Χ. χιλιετηρίδος ἐφυτεύθη ἐνταῦθα ἡ λατρεία ἐκείνη μετὰ πασῶν τῶν συμπαραμαρτουσῶν τελετῶν καὶ τοῦ χοροῦ».

Γι᾽ αὐτὸ ὁ Κεραμόπουλλος διακηρύσσει τὴν ἀνάγκη τῆς διερευνήσεως τοῦ θέματος τῶν ἑλληνικῶν χορῶν καὶ τῆς πλήρους ἐφαρμογῆς καὶ βελτιώσεως τοῦ σχετικοῦ Νόμου: «Ἡ ἔρευνα καὶ συλλογὴ κατὰ προτίμησιν πρέπει να γίνῃ εἰς ἀπόκεντρα ὀρεινὰ μέρη, ὅσον τὸ δυνατὸν μακρὰν τῶν ξένων ἐπιδράσεων εὑρισκόμενα, ἢ ὁπωσδήποτε εἰς γνησίους καὶ ἀπὸ τούτων ἐπιδράσεων παρθένους πληθυσμούς».

Μὲ ἀνάλογα κριτήρια διερευνᾶ διαχρονικὰ τὴν φουστανέλλα στοὺς Βλάχους καὶ ἀνάγει τὴν παρουσίαν στοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους καὶ ἀρχαιότερα στὸν ἑλληνικὸν χιτώνα. Παρόμοια ἔρευνα πραγματοποιεῖ γιὰ τὸν ὅρο ἀρματολὸς σὲ συσχέτιση πάλι μὲ τοὺς Βλάχους, στοὺς ὁποίους ὑφίσταται ἡ ἐπίταξη τοῦ ἄρθρου καὶ ἀναγνωρίζονται ὡς συνεχιστὲς τοῦ θεσμοῦ τῆς ὁροφυλακίας, τὶς φρουρὲς τῶν συγκοινωνιακῶν κόμβων καὶ ὀρεινῶν διαβάσεων. Ἐξ ἄλλου γιὰ τοὺς Βλάχους συντάσσει εἰδικὴ μονογραφία,τὴν πρώτη ἐπιστημονικὴ μελέτη, μὲ τὴν ὁποία κατὰ τὸν ἀκαδημαϊκὸ Γ. Μέγα ὁ Κεραμόπουλλος «ἀνῄρεσε κατὰ

πρῶτον μίαν πρὸς μίαν τὰς θεωρίας τῶν ξένων, τὰς ἀπὸ πολλοῦ κυκλοφορουμένας, ὡς λογικῶς καὶ ἱστορικῶς ἀστηρίκτους, ἀνεδίφησε τοὺς βυζαντινοὺς ἱστορικοὺς καὶ χρονογράφους, ζητῶν νὰ στηρίξῃ ἐπὶ ἱστορικῶν δεδομένων νέαν καὶ πρωτότυπον ἑρμηνείαν τοῦ φαινομένου τῆς λατινογλωσσίας τῶν συμπατριωτῶν αὐτῶν...». Ἔχει γράψει γιὰ λατινοφωνία τῶν Περραιβῶν, ἡ δὲ πρόσφατη μελέτη τοῦ ἐπιγραφικοῦ ὑλικοῦ τῆς Περραιβίας ἐπαληθεύει τὶς γνῶμες τοῦ Κεραμοπούλλου.

Ἐξ ἴσου ἐνδιαφέρουσες καὶ ἀλλεπάλληλες μελέτες ἀφιερώνει στοὺς Ἀρβανίτες, τοὺς ὁποίους διαχωρίζει ἀπὸ τοὺς πέρα τοῦ Γενούσου ποταμοῦ Γκέγκηδες Ἀλβανοὺς καὶ ταυτίζει αὐτοὺς μὲ τοὺς Βορειοηπειρῶτες, ἀκόμη καὶ τοὺς ἐξισλαμισμένους. Ἐκ νέου ἐπιβεβαιώνονται τὰ συμπεράσματά του ἀπὸ τὰ πορίσματα συγχρόνων ἱστορικῶν, γλωσσολογικῶν, λαογραφικῶν καὶ ἐθνολογικῶν ἐρευνῶν.

Πλούσια σὲ τεκμηρίωση εἶναι ἡ συνθετικὴ ἐργασία του, ποὺ φέρει τὸν τίτλο «Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Βόρειοι Γείτονες». Μ' αὐτὴν ἀποκαθιστᾶ τὴν ἐπίμαχη φυλετικὴ προέλευση τῶν ποικιλώνυμων πληθυσμῶν τῆς χερσονήσου μας, ποὺ κατὰ καιροὺς ἀποκαλοῦνται διαφορετικά, χρησιμοποιοῦν περισσότερες τῆς μιᾶς γλῶσσες καὶ μεταβάλλουν κατὰ περιοχὲς θρησκεύματα.

Ὡστόσο εἶναι ἀσύγκριτα περισσότερες οἱ συγγραφές, ποὺ ἔχουν ὡς θέμα τὴν Μακεδονία καὶ τοὺς Μακεδόνες. Ἐξετάζοντας αὐτοὺς διαχρονικὰ καὶ διεπιστημονικὰ προσθέτει καὶ ἀκραιφνῆ ἐθνολογικὴ ἐργασία μὲ τίτλο «Ἐθνολογία τῆς Μακεδονίας». Μὲ ἄψογη μέθοδο καὶ ἄφθονη βιβλιογραφικὴ θεμελίωση καθιστᾶ χειροπιαστὴ τὴν ἑλληνικότητα τῆς Μακεδονίας παρὰ τὰ ὁποιαδήποτε γλωσσικὰ ἕως σήμερα ἀπομένοντα λείψανα, τῶν ὁποίων οἱ φορεῖς ὡς δίγλωσσοι καὶ τρίγλωσσοι ἀναδείχθηκαν κατὰ τὶς κρίσιμες φάσεις τῆς ἱστορίας τῆς Μακεδονίας ἀσυναγώνιστοι ὑπέρμαχοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅπως ἀποκαλύπτει στὰ ἀπομνημονεύματά του καὶ ὁ μακεδονομάχος Πηχεών.

ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΑ ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΗΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ Ε. ΑΒΕΡΩΦ

Ὁ Εὐάγγελος Ἀβέρωφ-Τοσίτσας, μετὰ τὴν ἀνάγνωση τῆς μελέτης μου «Θρακολογία καὶ ζήτημα καταγωγῆς τῶν Βλάχων - Ἀρωμούνων», σὲ προσωπικὴ ἐπιστολή του, ἡ ὁποία εἶδε καὶ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας, ἀποκαλύπτει ὅτι ὁ λόγος κυκλοφορίας τὸ 1948 τοῦ βιβλίου του *Ἡ Πολιτικὴ Πλευρὰ τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ Ζητήματος* ἦταν ἐνημερωτικός. Ἐπιλογίζει δὲ ὡς ἑξῆς: «αὐτὸ τὸν λόγο θεραπεύετε κι ἐσεῖς μὲ τὴ μελέτη σας, μὲ τὴν πλούσια -ἰδιαίτερα ξένη- βιβλιογραφία σας καὶ τὶς καίριες ἐπισημάνσεις καὶ θέσεις σας. Γιὰ τὴν ἀποφασιστικὴ αὐτή σας συμβολὴ στὴν εὐρύτερη ἐνημέρωση καὶ κατανόηση ἑνός, φοβᾶμαι, πάλι ἐπικαίρου θέματος, σᾶς συγχαίρω ὁλόθερμα».

Δυστυχῶς οἱ φόβοι του ἀποδείχθηκαν βάσιμοι. Διότι τὸ ζήτημα ἔλαβε μεγαλύτερες διαστάσεις, οἱ ὁποῖες ἤδη ἐπιβάλλουν καὶ τὴν τρίτη ἔκδοση.

Μὲ εὐχαρίστηση -παρὰ τὸν ἀβάσταχτο φόρτο ἐργασίας- δέχθηκα τὴν παράκληση τοῦ προέδρου τοῦ Φ.Ι.ΛΟ.Σ. Τρικάλων, φιλολόγου κ. Θεοδώρου Νημᾶ, γιὰ σύνταξη *Ἐπιλεγομένων,* στὰ ὁποῖα τεκμηριωμένα νὰ σκιαγραφοῦνται τόσο οἱ ἐξελίξεις ἀπὸ τὸ 1948 ἕως τὸ 1992 ὅσο καὶ τὰ ὄργανα ἀνακινήσεως, ὥστε μὲ ψυχραιμία καὶ γνώση νὰ ξεριζωθοῦν τὰ ζιζάνια, οἱ αἰτίες παραπλανήσεως τῆς ξένης καὶ τῆς ἑλληνικῆς κοινῆς γνώμης.

Ἡ ἀναφορὰ εἶναι ἐνδεικτικὴ μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι μερικὰ ἀκόμη ἀπολωλότα πρόβατα θὰ συνέλθουν. Ἐπισημαίνονται ὅσα συνεργοῦν στὴν ἀπροκάλυπτη ἀναζωπύρηση μὲ ἀποστολὴ ποικίλου προπαγανδιστικοῦ ὑλικοῦ, ὅπως φυλλάδιο ἐπιγραφόμενο *Les Aroumains,* γεμάτο ἀνακρίβειες, σταλμένο παντοῦ, στὰ δὲ τέλη Δεκεμβρίου 1991 καὶ στὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης, ὅπου καὶ ἐκκρεμεῖ συζήτηση. Ἑπομένως χρειάζεται ἀπάντηση, ἡ ὁποία δίδεται μὲ τὰ *Ἐπιλεγόμενα.* Ἐξ ἄλλου παρέχουν τὴν ἐνδεδειγμένη ἐνημέρωση ὄχι μόνον τῶν ἁπλῶν ἀναγνωστῶν ἀλλὰ καὶ τῶν πολιτικῶν, ἰδίως δὲ τῶν λεγομένων ἁρμοδίων, τῶν ὁποίων ἡ ἄγνοια, ὅπως ἔχει τονίσει ἐπανειλημμένως ὁ Εὐάγγελος Ἀβέρωφ-Τοσίτσας, ἀποτελεῖ καὶ τὴν κυρία αἰτία τῶν ἐπικειμένων κινδύνων, ἂν δὲν ληφθοῦν κάποια μέτρα, ἔστω καὶ τὴν τελευταία στιγμή.

Ἡ ἀναίρεση τῶν προπαγανδιστικῶν παρακρουσμάτων γίνεται κατὰ μικρὰ κεφάλαια, ὥστε νὰ ἐπιτυγχάνεται περισσότερο τὸ χρηστικὸ καὶ τὸ εὔληπτο.

Ι. ΠΟΙΟΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΣΥΝΤΑΚΤΕΣ ΤΟΥ ΦΥΛΛΑΔΙΟΥ: A.F.A., ASSOCIATION DES FRANÇAIS AROUMAINS, PARIS

Ἀπὸ τὸ 1980 ἄρχισαν νὰ στέλλονται ταχυδρομικὰ ἀπὸ τὸ Παρίσι στὰ Βλαχοχώρια Θεσσαλίας, Ἠπείρου καὶ Μακεδονίας, σὲ συλλόγους καταγομένων ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἐγκατεστημένων στὰ ἀστικὰ κέντρα τῶν ἀντίστοιχων περιοχῶν, καθὼς

καὶ στὴν Ἀθήνα, ἰδιαίτερα δὲ σὲ μεμονωμένα φυσικὰ πρόσωπα, τὸ Φυλλάδιο μὲ χρονολογία 1980 καὶ προτασσόμενο ἔγγραφο, ποὺ πληροφοροῦσε τὴν ὑποβολή του στὴ Συνδιάσκεψη τῆς Μαδρίτης, ποικιλώνυμες ἄλλες φυλλάδες, ἐφημερίδες, περιοδικά, μαγνητοταινίες, δίσκοι. Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀποστολῆς ὅλων αὐτῶν, ἕνας Ἕλληνας Βλάχος, καταγόμενος ἀπὸ τὸ Περιβόλι τῆς Μακεδονίας, τέως τρόφιμος ρουμανικοῦ σχολείου καὶ ὑπάλληλος τοῦ Ρουμανικοῦ Προξενείου Θεσσαλονίκης, γνώστης τοῦ θέματος, ὁ Ἰωάννης Παπαθανασίου γράφει γιὰ τοὺς συντάκτες τοῦ Φυλλαδίου καὶ τοὺς ἀποστολεῖς τοῦ μνημονευθέντος ὑλικοῦ τὰ ἑξῆς: «...ὑπάρχει μία δρὰξ ἀχρείων καὶ ἀνιστόρητων ἀνθρώπων, βλάχων δυστυχῶς, στὸ Παρίσι..., ποὺ στὸ σύνολό τους, οὔτε γεννήθηκαν, ἀλλ' οὔτε καὶ ἔζησαν ποτὲ στὴν Ἑλλάδα... σ' αὐτὰ τὰ μηδενικὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ (πιθανότατα πληρωμένοι πράκτορες σκοτεινῶν συμφερόντων) ἡ ἀπάντηση ἔχει ἤδη δοθῆ μὲ τὴν ἐπιστροφὴ τῶν ἠλιθίων φυλλάδων των ἢ τὸ σχίσιμό τους, χωρὶς οὔτε ἕναν συνδρομητή». (Πβ. *Νιάγκουστη*, ἐφημερίδα συλλόγου Βλάχων Νάουσας Μακεδονίας, Ἰούλιος, 1987, 2ε΄).

Πρόκειται πράγματι γιὰ μία χούφτα φυγάδων ἀπὸ Ρουμανία στὴ Γαλλία, κυρίως φασιστῶν τῆς Σιδηρᾶς Φρουρᾶς, τῶν ὁποίων τὶς δραστηριότητες στὴ Δύση σὲ συνεργασία μετέπειτα μὲ τὴν Securitate περιγράφει ὁ Thierry Wolton, *Le KGB en France,* Editions Grasset, Fasquelle 1986, Paris, ἑλληνικὴ μετάφραση μὲ τίτλο, *Φάκελος «Farewell», Ἡ δράση τῆς K.G.B. στὴ Γαλλία,* Ἀθήνα 1987,σελ. 385-400.

ΙΙ. ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΟΥΝ ΟΙ ΟΡΟΙ AROUMAINS, VLAQUES (VALAQUES, VLACHS), MACEDO-ROMANS;

1. Κατὰ τὸ Φυλλάδιο, σελ. 2, παρ. 2, ὁ πρῶτος ὅρος Aroumains δείχνει τὴ λατινικὴ καταγωγή τους! Ὁ ἰσχυρισμὸς εἶναι ἀστεῖος. Τὴν ὀρθὴ ἑρμηνεία δίνει ὁ R. Janin, κατὰ τὸν ὁποῖο «ils se disent Aromâns (Romains), tout comme les grecs (Ρωμαῖοι)» (*Revue des Etudes Byzantines, REB*, 23, 1965, 300). Ὁ ὅρος παράγεται ἀπὸ τὸν πολιτικὸ Ρωμᾶνος, Romanus, μὲ προτασσόμενο τὸ προθετικὸ α-, ἑλληνικῆς προελεύσεως, σύμφωνα μὲ τὸν F. Wyatt, T*he Greek prothetik vowel*, Clevaland 1972. Ὁ φωνητικὰ ἀκριβέστερος ὅρος εἶναι Armâni, ὁ δὲ Aroumains εἶναι νεολογισμός.

2. Ὁ δεύτερος ὅρος Vlaques (Valaques, Vlachs) σημαίνει τὸν χρήστη τῆς λατινικῆς γλώσσας, λατινικοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος, λατινόφωνο, οἱ δὲ λατινόφωνες (φυσικὰ δίγλωσσες καὶ τρίγλωσσες) περιοχὲς ὀνομάζονται ἀντίστοιχα, ὅπως ὑποστηρίζουν ὁμόθυμα οἱ εἰδικοὶ ρωμανιστές. Συγκεκριμένα ὁ Giuliano Bonfante γράφει: «Le mot Valaque dérive à travers le grec Βλάχοι ou le vieux slav vlaxu de l' ancien allemand Walh, qui vient à son tour du celtique Volcae, tribu bien connue par

les Anciens. Le nom de cette peuplade celtique fut hérité par les Romains qui succédèrent aux Celtes (dont les Volcae) en Gaule, et Walh, Welsch, Wälisch, Wälish fut appliqué à tous les peuples de language latin..

La Valachie, la Wallonie, la Gaule, le pays de Galles ((ang. Wales) ont le même nom...» (*Revue des Etudes Roumaines*, RER, Paris, 6-7, 1961, 251).

3. Ὁ τρίτος ὅρος Macédo-Romans εἶναι πλάσμα τῆς A.F.A. γιὰ παραπλάνηση τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ Φυλλαδίου καὶ ἀπόκρυψη προηγουμένου γιὰ πολιτικοὺς λόγους πλάσματος ρουμανικοῦ Macédo-Roumains, ποὺ ὁ ρωμανιστής-βαλκανολόγος Petar Skok ἔκρινε ἀβάσιμο (*Revue Internationale des Etudes Balkaniques,* RIEB, Beograd, 1, 2, 1934-1935, 300. Βλ. καὶ Achille G. Lazarou, *L'Aroumain et ses rapports avec le Grec*, Institute for Balkan Studies-206, Thessaloniki 1986, 12).

III. ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ Ο ΥΠΟΤΙΤΛΟΣ ΤΟΥ ΦΥΛΛΑΔΙΟΥ *UNE MINORITE CULTURELLE ROMANE EN PERIL;*

Ἁπλούστατα ἀποσκοπεῖ στὴ συναισθηματικὴ διέγερση τῶν Εὐρωπαίων, ἰδίως χωρῶν ρωμανικῶν, δῆθεν στενότερα συγγενῶν, ὥστε νὰ σπεύσουν πρὸς διάσωσή της ἀπὸ τὸν κίνδυνο τῆς ἀπώλειας! Ἀλλὰ ἤδη στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰώνα μας διαπιστώνεται ἡ ἑλληνικότητα τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ, τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν Βλάχων, ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους Alan J. B. Wace - Maurice S. Thompson, *The nomands of the Balkans,* London 1914, 100, καὶ ἑλληνικὴ μετάφραση, Οἱ Νομάδες τῶν Βαλκανίων, ἔκδ. Φιλολογικοῦ Ἱστορικοῦ Λογοτεχνικοῦ Συνδέσμου (Φ.Ι.ΛΟ.Σ.) Τρικάλων, Θεσσαλονίκη 1989, 99. Ἡ διαπίστωση τῶν Ἄγγλων ἔφερε σὲ διαπορία τὸν Ρουμάνο ἀκαδημαϊκὸ N. Iorga, ὁ ὁποῖος γιὰ τὴν παρουσίαση τοῦ βιβλίου τους διέθεσε ὁλόκληρο τὸ δεύτερο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ του *Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale* 2 (1915) 110. (Βλ. καὶ Achille G. Lazarou, *La singularité des Aroumains dans leur poésie populaire*, Hellenic Information Committee, Athens 1989, 16 καὶ σημ. 51 καὶ 52. Ἐπίσης *Balkan Studies* 28, 1987, 382 καὶ σημ. 51, 52).

IV. ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ Η ΕΠΙΚΕΦΑΛΙΔΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ *UNE NATION EUROPEENNE SANS DROITS NATIONAUX;*

Φανερώνει σκόπιμη ἐπιδίωξη ἐμφανίσεως τῶν Βλάχων σὰν ἐθνότητας εὐρωπαϊκῆς, ἡ ὁποία δὲν ἀπέκτησε ἀκόμη δικαιώματα. Ἐπειδὴ βέβαια δὲν νοεῖται οὐρανοκατέβατη ἐθνότητα, ἀόριστα γίνονται ὑπαινιγμοὶ γιὰ ἀρχαιοθρακικὲς καταβολές. Δηλαδή, οἱ συντάκτες τοῦ Φυλλαδίου ἰσχυρίζονται ὅτι οἱ Βλάχοι κατάγονται ἀπὸ ἀρχαίους Θράκες ἐκρωμαϊσμένους. Ἀλλὰ ὁ καθορισμὸς τοῦ 168 π.Χ. ὡς χρόνου γενέσεως τῆς βλαχικῆς ἐθνότητας, μετὰ τὴν κατάκτηση τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τὸν Παῦλο Αἰμίλιο, ἀποκαλύπτει τὴν ἐπιχειρούμενη νέα παρα-

πλάνηση τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ Φυλλαδίου. Διότι κατὰ τὰ θέσμια τῶν Ρωμαίων ὁ νικητὴς στρατηγὸς ἀνακοινώνει στὴ λατινικὴ γλώσσα τὶς ἀποφάσεις τῆς Συγκλήτου, τὶς ὁποῖες μεταφράζει ἀνώτατος ἀξιωματικὸς στὴ γλώσσα τῶν ἡττημένων. Στὴν Ἀμφίπολη, λοιπόν, τῆς Μακεδονίας ἡ μετάφραση ἔγινε στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα, ὅπως βεβαιώνει ὁ καθηγητὴς τῆς Σορβόννης *P. Boyancé (Revue des Etudes Latines*, REL, 34, 1956, 114). Ἑπομένως οἱ Μακεδόνες ἀκροατὲς ἦσαν ἑλληνόγλωσσοι καὶ Ἕλληνες, ὅπως ἀπέδειξαν ὁ καθηγητὴς τῶν πανεπιστημίων Βουκουρεστίου καὶ Μπόχουμ Cicerone Poghirc (*Studii și Cercetări Linguistice,* 10, 1959, 383-394) καὶ ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῶν Ἰωαννίνων J. Kalléris, *Les anciens Macédoniens, étude linguistique et historique*, tome I, Collection de l'Institut Français d' Athènes 1954, tome II, Athènes 1976 καὶ *Cahiers d' Histoire Mondiale* 4, 1958, 903-917. Ὅσα στὸ Φυλλάδιο ἀναφέρονται γιὰ Θρακικὸ πολιτισμὸ εἶναι ἀβάσιμα. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Θρακολογία καὶ ζήτημα καταγωγῆς τῶν Βλάχων - Ἀρωμούνων*, Τρίκαλα 1985, ἀνάτυπο ἀπὸ *Τρικαλινά*, 5, 1985, 47-76 καὶ σημαντικὴ γνώμη τοῦ C. Poghirc (*Balkan Studies* 29, 2, 1988, 335 σημ. 100, καὶ Communications grecques présentées au Vle Congrès International des Etudes du Sud-Est Européen, Sofia: 30 Aout - 5 Septembre 1989, Athens 1990, 430 σημ. 100).

Ἀσφαλῶς ἔλαβε χώρα ἐκρωμαϊσμὸς Θρακῶν, κατ' ἐξοχὴν στὴν περιοχὴ μεταξὺ Αἵμου καὶ Δουνάβεως, γιὰ τὴν ὁποία ἔγραψε ὁ B. Gerov (*Studi Urbinati* 33, N.S.B. -N., 1-2, 1959, 173-191). Οἱ ἐκρωμαϊσμένοι Θράκες ἐπιβιώνουν μέχρι καὶ τῆς λήξεως τοῦ βουλγαρο-βλαχικοῦ κράτους τῶν Ἀσανιδῶν. Μετέπειτα ἐκλείπουν ἐκβουλγαγριζόμενοι, ὅπως στὴν Πελαγονία, σήμερα γιουγκοσλαβική, ἐκσλαβίσθηκε μέρος τῶν Βλάχων. Πολύτιμα στοιχεῖα ἔχουν προσκομίσει στὴν ἐπιστήμη ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Βελιγραδίου J. Cvijic´, *La péninsule balkanique*, Paris 1918, 458-459 καὶ ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Βουκουρεστίου T. Papahagi (*Grai si Suflet*, 1, 1923-1924, 83 κ.ἑ. Βλ. καὶ *Πρακτικὰ τοῦ Γ΄ Συμποσίου Λαογραφίας τοῦ Βορειοελλαδικοῦ Χώρου*, ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 1979, 383-395). Ὅσοι Βλάχοι κατὰ τὴν τουρκοκρατία ζοῦν καὶ διαπρέπουν στὸν χῶρο τῆς σημερινῆς Βουλγαρίας, καθὼς καὶ Ρουμανίας, Σερβίας, Αὐστρο-Οὐγγαρίας καὶ βορειότερα, ἀνήκουν στὴ Διασπορὰ τῶν Βλάχων Θεσσαλίας, Ἠπείρου, Μακεδονίας, ἡ ὁποία ταυτίζεται μὲ τὴ Διασπορὰ τῶν Ἑλλήνων. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ Βλάχοι ἀποκαλοῦνται Γραικοί, ὅπως ἀποκαλύπτει ἡ Cornelia Papacostea-Danielopulu (*Studii Istorice Sud-Est Europene* 1, 1974, 159 κ.ἑ., ὁ Ἰ. Ἀ. Παπαδριανός, *Οἱ Ἕλληνες πάροικοι τοῦ Σεμλίνου*, ΙΜΧΑ Θεσσαλονίκη, 1988, καὶ *Balkan Studies* 24, 1983, 565-580, κ.ἄ) ἢ Γραικο-Βλάχοι, κατὰ τὴν προσφώνηση καὶ τοῦ Ἰ. Καποδίστρια (Γ.Λαΐου, *Σίμων Σίνας,* Γραφεῖον δημοσιευμάτων τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἐν Ἀθήναις 1972, 59).

Σκόπιμα οἱ συντάκτες τοῦ Φυλλαδίου συγχέουν τοὺς ἐκρωμαϊσμένους τῆς

παραδουνάβιας Θράκης μὲ τοὺς Βλάχους τῆς ἑλληνικῆς Χερσονήσου, ὅπως ἐπίσης ἐπίτηδες ὁμιλοῦν γιὰ αὐτόνομο κράτος Βλάχων κατὰ τὸν μεσαίωνα στὴ Θεσσαλία, ἐνῶ ἀληθινὰ στὰ πλαίσια τῆς βυζαντικῆς διοικητικῆς δομῆς ἀναδεικνύονται καὶ Βλάχοι αὐτόχθονες σὲ θέσεις διοικητῶν ἐπαρχιῶν, τῶν θεμάτων, τῆς αὐτοκρατορίας. Μεταξὺ αὐτῶν γνωστότερος ἔγινε λόγῳ τῆς ἐξεγέρσεως τοῦ 1066 ὁ Λαρισαῖος Βλάχος Νικουλίτσας. (Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἡ ἐξέγερση τῶν Λαρισαίων τὸ 1066 καὶ ἡ ἐθνολογικὴ παρερμηνεία τῶν σχετικῶν χωρίων τοῦ Κεκαυμένου*, Ἀθήνα 1976. Ἀνάτυπο ἀπὸ *Θεσσαλικὰ Χρονικά*, 11, 1976, 92-119, καὶ Achille Lazarou, *La révolte des Larisséens en 1066,* Lyon 1979. Ἀνάτυπο ἀπὸ *La Thessalie, Actes de la Table-Ronde,* 21-24 Juillet 1975, Lyon, Collection de la Maison de l' Orient Méditerranéen No. 6, Serie Archéologique 5, Lyon 1979, 303-318. Ἡ ἀνακοίνωση εἶχε εὐμενέστατη ἀπήχηση, τὴν ὁποία ὁμολογοῦν οἱ C. Wolters, V. Von Graeve καὶ ὁ κύριος παράγων τοῦ συνεδρίου καθηγητὴς Bruno Helly. Πβ. *Γλωσσολογία-Glossologia* 5-6, 1986-1987, 155-156).

Ἡ χάλκευση τὸ 1905 βλαχικῆς ἐθνότητας ἐπιχειρεῖται ἀπὸ τὴ Ρουμανία. Μάλιστα ὁ Ρουμάνος διπλωμάτης Raoul Bossy χαρακτηρίζει αὐτὴν πραγματικὸ ἆθλο τῆς ρουμανικῆς διπλωματίας. (Βλ. Ἑ. Θ. Μουδοπούλου, *Τὸ Ρουμανοκουτσοβλαχικὸν ζήτημα*, ἐν Ἀθήναις 1978, 22 σημ. 47, καὶ 35 σημ. 83). Ἐξαγοράζονται ἡ Ὑψηλὴ Πύλη, ἡ ὁποία παράλληλα ἐπωφελεῖται τῆς ἐξασθενήσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ ὁ Τοῦρκος διοικητὴς τῆς περιφέρειας Μακεδονίας, Χιλμῆ Πασᾶς, ὁ ὁποῖος ἀποκαλεῖται πλέον Χιλμέσκο Πασᾶς, ἐπειδὴ διέπραξε ὑπὲρ τῆς Ρουμανίας ἐντελῶς ἀπροκάλυπτα παντοειδεῖς νοθεύσεις τῆς Ἀπογραφῆς καὶ φοβερὲς καταπιέσεις τῶν Βλάχων, ἀποκαλυπτόμενες ἀπὸ αὐτόπτες μάρτυρες, ὅπως ὁ Michel Paillarès, *L' Imbroglio Macédonien*, Paris 1907, 400. (Πβ. καὶ La Grèce, par Th. Homolle..., Paris 1908, 179).

Μηχανορραφίας συνέπεια ὑπῆρξε καὶ ἡ ἀνταλλαγὴ ἐπιστολῶν τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἀντιπροσωπειῶν τῆς Συνδιασκέψεως Βουκουρεστίου (1913) γι' ἀναγνώριση θρησκευτικῆς καὶ ἐκπαιδευτικῆς μειονότητας τῶν Βλάχων ὡς δῆθεν Ρουμάνων. Ἡ Ρουμανία ἐκμεταλλεύεται συγκυρίες καὶ ἐπινοεῖ τὸ Κουτσοβλαχικὸ Ζήτημα, ὅπως ἀποκαλεῖται στὴν ἐπίσημη διπλωματικὴ ὁρολογία, καὶ μεταβάλλει τοὺς Βλάχους σὲ φάκελο διαπραγματεύσιμο γιὰ συνοριακὲς ρυθμίσεις μὲ τὰ γειτονικὰ κράτη ἢ οἰκονομικὲς μὲ τὴν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία ἀπὸ αἰώνων εἶχε στὴ Ρουμανία ἀκμάζουσες παροικίες καὶ τεράστιες περιουσίες. Τῆς πρώτης περιπτώσεως εὔγλωττο παράδειγμα ἀναφέρει σὲ σύγγραμμά του ὁ Ρουμάνος ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Βουκουρεστίου G. I. Bratianu, *Une énigme et un miracle historique: le peuple roumain*, Bucarest 1942, 212: «Le territoire, qui fut annexé à la Roumanie par le traité de Bucarest, ne représentait pas seulement la couverture stratégique de la Dobroudja et du port de Constantza: il constituait en

quelque sorte l' equivalent des populations aroumaines abandonées aux états balkaniques». Τῆς δεύτερης περιπτώσεως διαφωτιστικὴ εἶναι μελέτη, στὴν ὁποία δὲν γίνεται λόγος μόνον γιὰ ἀναγνώριση ὡς ρουμανικῆς μειονότητας τῶν Βλάχων, ἂν καὶ κατὰ τὸν Γάλλο συγγραφέα οἱ Βλάχοι εἶναι ἑλληνικῆς καταγωγῆς, ἀλλὰ καὶ γιὰ διεκδίκηση ἀπὸ τὴ Ρουμανία νησιοῦ τοῦ Αἰγαίου (!) καὶ γιὰ τὶς ἀντιρρήσεις τῆς Ρουμανίας στὴν προσάρτηση τῶν ἠπειρωτικῶν τμημάτων, ποὺ εἶχε ἀπελευθερώσει ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς κατὰ τοὺς νικηφόρους πολέμους 1912-1913. Βλ. Michel Lhéritier, Secrétaire général du Comité international des Sciences istoriques, «L' évolution des rapports gréco-roumains depuis un siècle (1821-1931)», *Mélanges offerts à M. Nicolas Iorga,* Paris 1933, 588. Καὶ René Puaux, *Δυστυχισμένη Βόρειος Ἤπειρος*. Μετάφραση Ἀγόρως - Ἐλισάβετ Ἀχ. Λαζάρου, ἐκδ. Τροχαλία, Ἀθήνα 1991, ὅπου καὶ οἱ ἀπόψεις τοῦ μεγάλου Ἰταλοῦ δημοσιογράφου Luciano Magrini.

V. ΠΟΙΑ ΣΤΑΣΗ ΤΗΡΟΥΝ ΑΥΤΟΠΡΟΑΙΡΕΤΑ ΟΙ ΒΛΑΧΟΙ;

Στὴν παραχώρηση, ἐξ ἀνάγκης ἢ ἐξ ἀγνοίας, τῆς ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας στὴ Ρουμανία τὸ 1913 ἀντιδροῦν ἔμπρακτα καὶ ἐπίμονα οἱ Βλάχοι. Ἀρνοῦνται τόσο τὴν ἐκκλησιαστικὴ ὅσο καὶ τὴν ἐκπαιδευτικὴ ρουμανικὴ ἐπιστασία. Διότι, ὅπως ὁμολογεῖ πρόσφατα καὶ προσφυέστατα ὁ Neagu Djuvara (*Les Aroumains*, Cahier No. 8, INALCO 1989, 107), «les Aroumains avaient, de tous temps, dépendu de l' Eglise grecque et, partant, de l' école grecque, de sorte que ceux qui s' élevaient au dessus de la condition de pâtre ou de paysan illetré étaient nécessairement bilingues aroumain-grec: leur «parler maternel» restait le dialecte aroumain tandis que le grec devenait leur langue de culture, leur langue de communication».

Γιὰ τὴ στάση τῶν Βλάχων καὶ πέρα τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, ἰδίως δὲ τὰ συναισθήματα τους, ὑπάρχουν πολλὲς μαρτυρίες. Γιὰ τοὺς ἀπόδημους στὴ Γιουγκοσλαβία ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Βελιγραδίου D. Popović (RIEB 1938, 606) γράφει: «on ne peut le contester, les Aroumains se sentaient Grecs et ils apportaient réellement la langue, la manière de vivre, l'esprit grecs au monde occidental et dans nos pays». Ἀξιολογώντας δὲ τὶς ἀρετές τους ὁρίζει τὶς ἀγαθὲς ἐπιπτώσεις καὶ τὴν ἔκτασή τους ὡς ἑξῆς: «...leur influence a été très grande, surtout dans la population des villes, où ils ont mis les bases du commerce (...) Quand on fera un jour l' analyse du sang de nos grands hommes (de la Jugoslavie), on verra qu' un grand nombre d' entre eux (...) descendaient de ces gens-là». (Πβ. N. Djuvara, ἔ.ἀ., 106). Τὸ θαυμαστότερο εἶναι ὅτι ὄχι ἁπλῶς αἰσθάνονται Ἕλληνες, ἀλλὰ καὶ ἐγκαίρως μαρτυροῦν τὴν ἑλληνικότητά τους, ἐνῶ μάλιστα ζοῦν καὶ διαπρέπουν στὴ Ρουμανία. Ἀποκαλυπτικὴ εἶναι ἡ περίπτωση τοῦ Δημητρίου Νικολάου Δαρβάρεως ἀπὸ τὴ Βλαχοκλεισούρα τῆς Μακεδονίας, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ ὁμολογία

«εἰς τὸ γένος μας» (τὸ ἑλληνικό), μολονότι διαμένει στὴ Ρουμανία, καὶ γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Νίκος Βέης εὔλογα γράφει: «ὁ πατήρ του, ὀνόματι Νικόλαος (†1788), καὶ ἡ μήτηρ του, ὀνόματι Ὀκταβία († περὶ τὸ 1770) ἦσαν Ἕλληνες ὀρθόδοξοι» (*Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν,* ΠΑΑ, 19, 1944 [1948] 358 καὶ 363). Ἐξ ἴσου ἐκπληκτικὴ ὁμολογία καὶ σὲ γλώσσα ἑλληνικὴ ἔχει ἀφήσει προγενέστερα καὶ ὁ Νικόλαος Σπαθάρης, γνωστὸς ὡς N. Milescu, στὸν ὁποῖο κατ' ἐξοχὴν ὀφείλεται ἡ σωτηρία τῆς Βιέννης καὶ γενικὰ τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τὸν ἐξισλαμισμὸ μετὰ τὴν ἀποτυχία τῶν Τούρκων τὸ 1683 χάρη στὴν ἔγκαιρη παράδοση στοὺς Εὐρωπαίους τῶν τουρκικῶν σχεδίων τελικῆς ἐπιθέσεως. (Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Nicolae Milescu, ὁ Λάκων* «*Homo Universalis*», ἐν Ἀθήναις 1980, 194. Ἀνάτυπο ἀπὸ *Λακωνικαὶ Σπουδαὶ* Ε΄ *Πρακτικὰ* Β΄, σσ. 188-198). Ἡ αὐτόγραφος διαθήκη του εἶναι γραμμένη, ὅπως ἀποκαλύπτει ἡ Ρουμάνα καθηγήτρια καὶ ἐρευνήτρια *Laetitia* Turdeanu-Cartojan (RER 2, 1954, 146) στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα, ἂν καὶ ὁ πατέρας του εἶναι Βλάχος, σύμφωνα μὲ τὸν ἰσχυρισμὸ τοῦ Ρουμάνου Corneliu Barbulescu (Zeitschrift für Balkanologie 9, 1973, 6 σημ. 2), ἡ δὲ Ariadna Camariano-Cioran, *Les Académies princières de Bucarest et de Jassy et leurs professeurs,* Institute for Balkan Studies, 142, Thessaloniki 1974, 7, προσθέτει: «Parmi les bons hellénisters, on compte aussi Nicolas Milescu (1636-1708)». Ἀποτυχία κατὰ τὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰώνα καὶ τῶν Ρουμάνων τῆς Τρανσυλβανίας (Λατινίζουσα Σχολὴ) στὶς μεθοδεύσεις γι' ἀπόσπαση τῶν ἀποδήμων Βλάχων τῆς Οὐγγαρίας ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμὸ ἐπισημαίνει ὁ Ρουμάνος ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Βουκουρεστίου I. Coteanu (Limba Română 7, 1959, 10). Στὴν ἐπισήμανση προηγεῖται ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Σπυρίδων Λάμπρος, *Σελίδες ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ μακεδονικοῦ ἑλληνισμοῦ*, ἐν Ἀθήναις, 1902, 32: «Κατὰ ταῦτα καὶ οἱ Κουτσόβλαχοι συναπετέλουν μέλος τῆς ἑλληνικῆς οἰκογενείας, ἀδιαίρετον ἔν τε ταῖς πατρίσι καὶ ἐν τῇ ξένῃ». Ἡ δὲ καθηγήτρια τοῦ πανεπιστημίου Ἰωαννίνων Δ. Γιαραλῆ-Παπαδοπούλου (*Δωδώνη 7*, 1978, 122) ἐξηγεῖ: «Ἡ προσπάθεια (τῶν Ρουμάνων) δὲν καρποφόρησε ἐξ αἰτίας τῆς βαθειᾶς ἑλληνικότητας τῶν Κουτσοβλάχων, ὅπου κι ἂν βρίσκονταν».

Ὁμολογουμένως εἶναι ἀπόλυτα ταυτισμένοι μὲ τὸν Ἑλληνισμό. Κατὰ τὸν Edmond Bouchié de Belle, (*La Macédoine et les Macédoniens*, Paris 1922, 129) «La cause valaque se confond alors complètement avec la cause hellène... Ce sont des pasteurs d' Anovlachie qui commencent la guerre de l' indépendance.Ils lui fournissent, par la suite, des chefs réputés. Les riches Valaques contribuent par leurs dons à l' expansion de la "Grande Idée"».

Στὴν ἴδια τὴ Ρουμανία οἱ Βλάχοι τῆς ἑλληνικῆς Διασπορᾶς εἶναι ὑπέρμαχοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ τόσο μὲ τὰ ὅπλα, ὅπως ὁ Γιωργάκης Ὀλύμπιος, ὁ ὁποῖος θέτει

ἐκποδὼν τὸν Ρουμάνο Tudor Vladimirescu (Βλ. Maxime Raybaud, *Mémoires sur la Grèce,* Paris 1824, 252, N. Iorga, «Iordache Olimpiotul, vânzătorul lui Tudor Vladimirescu», *Analele A.R.-Memoriile Sect. Istorice*, 38, 1913-1916, 447 κ.ἑ., Ἑ. Θ. Μουδοπούλου, *Ὁ Θεόδωρος Βλαδιμηρέσκου καὶ ἡ προδοσία τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων εἰς Μολδοβλαχίαν,* Ἀθῆναι 1976), ὅσο καὶ μὲ τὸ χρῆμα, ὅπως οἱ Βαγγέλης καὶ Κωνσταντῖνος Ζάππα, οἱ ὁποῖοι κληροδοτοῦν τὴν τεράστια περιουσία τους ἐντὸς τῆς Ρουμανίας σὲ ἱδρύματα ἑλληνικά, προκαλώντας διακοπὴ καὶ τῶν διπλωματικῶν σχέσεων Ἑλλάδος-Ρουμανίας (Βλ. Lhéritier, *ἔ.ἀ.*, 584 σημ. 2).

Γιὰ τὴν Ἑλλάδα, τὴν ὁποία αἰσθάνονται προαιώνια πατρίδα, πρωταγωνιστοῦν σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τοῦ ἐπιστητοῦ. Καὶ ἁπλὴ μνεία τῶν ἱδρυμάτων τῆς ἑλληνικῆς πρωτεύουσας, τὰ ὁποῖα ὀφείλονται στὴν ἁπλόχερη διάθεση ἀληθινῶν θησαυρῶν ἀποκτημένων στὴν ξενιτειά, δίνει τὸ μέτρο τῆς ἑλληνικότητας καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐθνικῆς συνειδήσεώς τους: *Μητρόπολις Ἀθηνῶν, Ἐθνικὴ Τράπεζα Ἑλλάδος, Ζάππειον Μέγαρον, Σχολὴ Εὐελπίδων, Θωρηκτὸν «Ἀβέρωφ», Παναθηναϊκὸν Στάδιον, Ἐθνικὸν Ἀστεροσκοπεῖον, Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον, Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία Ἑλλάδος, Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσός, Α΄ Λύκειον Ἀθηνῶν, Ἐθνικὸν Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον, Ἐθνικὸν καὶ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, Ἀκαδημία Ἀθηνῶν* κ. ἄ.

Ἐξ ἄλλου οἱ Βλάχοι καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Τουρκοκρατίας, ὅταν δὲν ὑπῆρχε ἑλληνικὸ κράτος, μὲ πρωτοβουλία τους καὶ δαπάνες τους ἵδρυσαν στὰ ὀρεινὰ χωριά τους, π.χ. Συρράκο, Καλαρρύτες κ.ἄ., ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ μάλιστα προικισμένα μὲ τὰ καλύτερα ἐποπτικὰ μέσα καὶ ὄργανα διδασκαλίας, κυρίως δὲ βιβλιοθῆκες, τὶς ὁποῖες ἀποτιμᾶ ἐπάξια ὁ Γάλλος διπλωμάτης καὶ συγγραφέας F.H.L. Pouqueville, *(Le voyage de la Grèce,* II, 350, καὶ *Analele A.R. - Memoriile Sect. Literare* 35, 1912, 20): « Les Valaques qui ont voyagé parlent plusieurs langues, et ont des bibliothèques assez bien assorties en livres français et italiens. Ils possèdent les bonnes éditions des classiques grecs...». Ἐπίσης ἐγκατέστησαν τὸ πρῶτο ἑλληνικὸ τυπογραφεῖο στὴ Μοσχόπολη τῆς Βορείου Ἠπείρου, ὅπου παράλληλα, λειτουργοῦσε ἡ Νέα Ἀκαδήμεια, τῆς ὁποίας τὰ μαθήματα ἐπέδρασαν εὐεργετικὰ καὶ σὲ Ἀλβανούς, ὅπως καὶ τὰ βορειότερα ἑλληνικὰ σχολεῖα, σύμφωνα μὲ τὴν ὁμολογία τοῦ διακεκριμένου Ἀλβανοῦ ἡγέτη Basri-Bey, *L' Orient débalkanisé et l'Albanie. Origine des dermières Guerres et Paix future*, s.l.n.d., 5. Τολμηροὶ δὲ Βλάχοι Μοσχοπολίτες ἀποδύθηκαν σὲ σκληρὸ ἀγώνα γιὰ τὴν ἀναχαίτιση τοῦ ἐξισλαμισμοῦ, ὅπως ὁ Νεκτάριος Τέρπος , (Βλ. Γ. Βαλέτα, *Ὁ ἀρματωμένος λόγος. Οἱ ἀντιστασιακὲς διδαχὲς τοῦ Νεκταρίου Τέρπου βγαλμένες στὰ 1730,* Ἀθήνα 1971, καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Βόρειος Ἤπειρος, Ἱστορία-Πολιτισμός,* Ἰωάννινα 1990, 31. Ἐπίσης *Ἠπερωτικὸ Ἡμερολόγιο* 1990, 31 καὶ

1991, 271-291). Ἡ δράση τοῦ Βλάχου Νεκταρίου Τέρπου μὲ τὸν ἑλληνικὸ λόγο κατὰ τοῦ μουσουλμανισμοῦ, ποὺ ἔπαιρνε τρομακτικὲς διαστάσεις θανατηφόρας ἐπιδημίας, εἶχε καλύψει τὸν χῶρο Τρίκαλα-Ἄρτα ἕως τὸ βορειότερο ὅριο τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὸ Δυρράχιο, (Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου,*Ἰλλυρολογία καὶ Βορειοηπειρωτικὸς Ἑλληνισμός*, Ἀθήνα 1988), ὅπου ὁ Ρουμάνος διπλωμάτης Burileanu διαπιστώνει τὴν ἀκράδαντη ἑλληνικὴ ἐθνικὴ συνείδηση, μάλιστα καὶ μέσα στὰ Τίρανα, τὸ 1905, ταυτόχρονα δὲ ὁ ἁρμόδιος τοῦ ρουμανικοῦ Ὑπουργείου Παιδείας Lazaresco Lecanta ὁμολογεῖ (*Bulletin d' Orient* 1-9-1905): «... La masse de la population valaque nous a partout reniées...». Καὶ ὄχι μόνον. Μετὰ δίμηνο δημοσιεύει τὶς διαπιστώσεις του ὁ Max Nordau (*Hellénisme* 1-11-1905): «Ainsi: les Koutzovalaques que les Roumains voudraient faire passer pour des «irrédentés», ont si peu conscience de leur roumanisme, ont si peu le désir de faire cause commune avec les Roumains qu' ils mettent de la violence à se dire Hellènes et repoussent avec colère des tentatives roumaines de leur octroyer la langue romane». Πράγματι οἱ Βλάχοι ἀνθίστανται πεισματικὰ σὲ κάθε ἀπόπειρα ἀφελληνισμοῦ τους, εἴτε γίνεται μὲ διπλωματία εἴτε ἀσκεῖται μὲ βία, ὅπως προκύπτει ἀπὸ πολύχρονη ἔρευνα τῆς καθηγήτριας τοῦ πανεπιστημίου Ἰωαννίνων Ἐλευθερίας Ἰ. Νικολαΐδου, (*Ξένες προπαγάνδες* κ.λ.π., Ἐκδόσεις ΙΜΙΑΧ, Ἰωάννινα 1978, 211 κ.ἑ.) Χρησιμοποιοῦν δὲ καὶ τὰ ὅπλα προκειμένου νὰ κρατήσουν ἑλληνικὰ τὰ ἐδάφη τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Μακεδονίας. Εὔγλωττα εἶναι τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν Μακεδονομάχων Βλάχων Π. Ἀργυρόπουλου, Ἀλεξ. Ζάννα, Ναούμ Σπανοῦ (βλ. Ἵδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου Αἵμου, *Ὁ Μακεδονικὸς Ἀγώνας, Ἀπομνημονεύματα*, Θεσσαλονίκη 1984), Ἀναστασίου Πηχεώνα (βλ. Κ. Ἀ. Βακαλόπουλου, *Ὁ Βόρειος Ἑλληνισμός...*, ΙΜΧΑ 196, Θεσσαλονίκη 1983) καὶ μελετήματα εἰδικὰ (βλ. Κ. Λαζαρίδη καὶ Μήτσου Κ. Μακρῆ, *Σαμαρινιώτης Ἀγωνιστὴς Καπετὰν Ἀρκούδας,* Γιάννινα 1960) καὶ γενικὰ (Γ. Θ. Λυριτζῆ, *Ἡ Ἐθνικὴ Ἑταιρεία καὶ ἡ δρᾶσις της*, Κοζάνη 1970, Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἑλληνόβλαχοι καὶ Μακεδονικὸς Ἀγώνας,* Ἀθήνα 1984. Ἐν τούτοις οἱ Ρουμάνοι ἐντείνουν τὶς προσπάθειες καὶ ἐπαυξάνουν τὶς ἐπιχορηγήσεις ἐνόσῳ ἡ Τουρκία πνέει τὰ λοίσθια ἐπὶ βαλκανικοῦ ἐδάφους καὶ ἐπίκειται ἡ διανομὴ τῶν ἱματίων μὲ τοὺς προετοιμαζομένους πολέμους 1912-1913.

VI. ΠΟΙΑ ΤΑ ΒΑΘΥΤΕΡΑ ΑΙΤΙΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟ;

Οἱ Ρουμάνοι μὲ τὴν ἵδρυση σχολείων στὴν ἑλληνικὴ Χερσόνησο ἐπιδιώκουν ἀρχικὰ τὸν ἀντιπερισπασμὸ τῆς κοινῆς γνώμης τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, ἡ ὁποία ὑπὸ τὴν ἐπίδραση τῆς Φεβρουαριανῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848 κινητοποιεῖται γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Τρανσυλβανίας καὶ

τῆς Βεσσαραβίας ἀπὸ τὴν Αὐστρο-Οὐγγαρία καὶ Ρωσία ἀντίστοιχα καὶ τὴν ἕνωση τῶν τεσσάρων. Ἐπειδὴ δὲ μὲ τὶς διαμαρτυρίες ἐπικρέμαται ἀπειλὴ ἐμπλοκῆς σὲ πολεμικὲς περιπέτειες, ἄνισες καὶ ὀλέθριες, ἀνακαλύπτονται καὶ στὴν τουρκοκρατούμενη Βαλκανική, στὰ ἐδάφη τοῦ «Μεγάλου Ἀσθενοῦς», τῆς Τουρκίας, ἀλύτρωτοι «Ρουμάνοι», οἱ Βλάχοι, ψευδαίσθηση, ποὺ καλλιεργεῖται μὲ τὴν ἀποστολὴ στὴ Μακεδονία ἑνὸς συγγραφέα φανταστικῶν διηγήσεων, τοῦ Bolintineanu! Βέβαια ἡ στροφὴ κάτω τοῦ Δουνάβεως ἀπαιτεῖ μεγάλες δαπάνες, τῶν ὁποίων σημαντικὸ μέρος διατίθεται καὶ γιὰ ξένα ἱδρύματα καὶ συγκεκριμένα φυσικὰ πρόσωπα, ὅπως ἤδη ἀποκαλύπτεται γιὰ τὸν G. Weigand καὶ στὶς σελίδες ρουμανικῶν ἐγκυκλοπαιδικῶν λεξικῶν! (βλ. Ρουμανικὲς ἐγκυκλοπαίδειες Diaconovich III, 1246, Minerva, 963, Predescu, 916). Τὸ ἀντίκρυσμα τῆς «συναλλαγῆς» γίνεται αἰσθητὸ στὶς συνοριακὲς ρυθμίσεις, οἱ ὁποῖες μνημονεύθηκαν μὲ ἀναφορὰ στὸν G. Bratianu.

Ὡστόσο τὸ ζήτημα, ποὺ ἐπινοοῦν οἱ Ρουμάνοι σὰν ἐθνικό, ἀποβαίνει πηγὴ πλουτισμοῦ ἐκπροσώπων τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας καὶ τῶν προσποιουμένων τὴν ἀποδοχὴ «ρουμανικότητας». Δημόσιοι λειτουργοὶ τῆς ρουμανικῆς πολιτείας καταγγέλουν καὶ προειδοποιοῦν. Κατὰ τὸν Lecanta, *ἔ.ἀ.*, ἡ ἐπιχείρηση «a été spéculation, un gagne-pain, au début comme à présent. L' intérêt seul pousse les gens à continuer... Ne croyez pas non plus qu' ils aient été terrorisés ou influencés par l' élément grec ou les agents de l' hellénisme, comme on le croyait autrefois. Non rien de tout cela».

Ἡ μαρτυρία τοῦ Lecanta ἐπιβεβαιώνεται τὸ ἑπόμενο ἔτος ἀπὸ τὸν Eugen Ionescu, (*Cauza românescă în Turcia europeană si conflictul cu Grecia*, Bucuresti 1906, 58-67. Πβ. καὶ Μ. Ρωμανοῦ, *Ἀπόψεις καὶ θέσεις...*, Ἀθῆναι 1988, 512), κατὰ τὸν ὁποῖο παρὰ τὶς ἐπὶ δεκατετίες οἰκονομικὲς θυσίες ἡ Ρουμανία προσεταιρίσθηκε ἐλάχιστο ποσοστὸ Βλάχων συνδεδεμένων χρηματικὰ τονίζοντας ὅτι «οἱ ὑπόλοιποι στὸ σύνολό τους βρίσκονται στὸ ἀντίθετο στρατόπεδο, μὲ σχολεῖα καὶ ἐκκλησίες ἑλληνικές».

VII. ΠΟΙΕΣ ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΜΕΤΑ ΤΗ ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ (1913);

Τὴν προηγουμένως ὁμολογούμενη ἀπὸ Ρουμάνους ἀλήθεια προσηλώσεως τῶν Βλάχων στὸν Ἑλληνισμὸ γνωρίζουν ἄριστα καὶ οἱ ἀρχὲς τῶν βαλκανικῶν κρατῶν, στὰ ὁποῖα μετὰ τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους προσαρτῶνται ἑλληνικὲς περιοχές, ὅπως στὴ Γιουγκοσλαβία ἡ Πελαγονία μὲ ἀκμάζουσες κοιτίδες Βλάχων, πραγματικὰ προπύργια τοῦ Ἑλληνισμοῦ, Κρούσοβο, Μεγάροβο, Μοναστήρι, Πρίλαπος κ.ἄ., ἢ στὴν Ἀλβανία ἡ Κορυτσὰ ἕως τὸ Δυρράχιο, τὸ ὁποῖο κατὰ τὸν V. Bérard (*Τουρκία καὶ Ἑλληνισμός*, Ἐκδόσεις Τροχαλία, Ἀθήνα 1987,

48-49) παραμένει κουτσοβλαχικὸ λιμάνι!

Γιὰ τὴ Ρουμανία παρὰ τὸν ἆθλο τῆς διπλωματίας της στὴ Συνδιάσκεψη Βουκουρεστίου (1913) καὶ τὴν αὔξηση τῶν κονδυλίων τὸ ζήτημά της ἐξελίσσεται ἀντιστρόφως ἀνάλογα. Ἡ μὲν Γιουγκοσλαβία ἀνέχεται τὴν ἰσχὺ τῆς συμφωνίας μέχρι τοῦ 1916, ἡ δὲ Ἀλβανία κωφεύει ἀγνωμονοῦσα, ὅπως παρατηρεῖ ὁ C. Papanace, ἐπικαλούμενος τὸν Th. Capidan, (Sur la minorité aroumaine dans les pays balkaniques, Freiburg i. Breisgau 1968, ἀνάτ. 27): «L' Albanie a fait preuve de la plus noire ingratitude...». Διότι στοὺς Ρουμάνους ὀφείλουν τὴν πρώτη ἀφύπνιση τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεώς τους. Πόσα θὰ μποροῦσαν νὰ καταμαρτυρήσουν γιὰ τὴν ἀγνωμοσύνη τῶν Ρουμάνων οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἔδωσαν τὸ ἐθνωνύμιο, τὴν ἐθνικὴ γλώσσα, τὸν πολιτισμό; (Βλ. ἐνδεικτικὰ Gh. M. Ionescu, *Influenţa culturei grecesci in Muntenia si Moldova cu privire la biserică, scoală si societate,* 1359-1873, Bucuresci 1900. Ἰ. Ντούρα, *Ὁ Δοσίθεος Ἱεροσολύμων καὶ ἡ προσφορὰ αὐτοῦ εἰς τὰς ρουμανικὰς χώρας καὶ τὴν ἐκκλησίαν αὐτῶν,* Διδακτορικὴ Διατριβή, Ἀθῆναι 1977. Ἀχ. Λαζάρου, *Ἡ συμβολὴ τοῦ Αἰγαίου στὴ γένεση τῆς Ρουμανίας...,* Ἀθῆναι 1990, ἀνάτ. Παρνασσός, 32, 1990, 290-308). Τὰ γειτονικὰ βαλκανικὰ κράτη συσχετίζουν ποικιλότροπα ὄχι γιὰ τὸν ἀπορουμανισμό, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχε ρουμανισμός, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ἀλλὰ γιὰ τὸν ἀφελληνισμὸ τῶν Βλάχων, τοὺς ὁποίους οὔτε κἂν μνημονεύουν (Βλ. Kemal Sejfula, *Les minorités nationales dans la république socialiste de Macédoine*, Editions «Jugoslavia», Beograd 1965). Μόνον ἡ Ἑλλάδα, ὅπως πάντοτε πιστὴ στὴν ἀρχὴ τῆς «ἀψόγου στάσεως», ἔστω κι ἂν πρόκειται γιὰ ἐθνικὴ ἀδικία, ἀφήνει τοὺς Βλάχους στὸ ἔλεος τῶν ξένων προπαγανδῶν, τῶν ὁποίων προεξάρχει ἡ ἰταλικὴ (βλ. Γ. Σ. Πλουμίδη, «Ἡ ἰταλικὴ πολιτικὴ στὴ Βαλκανικὴ, στὴν Ἀλβανία - Ἤπειρο καὶ τὸ ἔργο τοῦ Antonio Baldacci», *Ἠπειρωτικὰ Χρονικά,* 4, 1984, 206-233), μὲ ἀποκορύφωσή της κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Κατοχῆς (1941-1944), ὅταν ἐπιχειρεῖται ὁ κατακερματισμὸς τῆς χώρας, ὁ δὲ ἰθύνων νοῦς εἶναι σατανικὸς καὶ σὲ κάθε περίσταση διαφορετικός. Ὅπως καταγράφει τὰ γεγονότα αὐτόπτης μάρτυς, ὁ νομάρχης Λαρίσης Ἰ. Γκότσης, (*Φλόγες στὸν Ὄλυμπο*, Ἀθῆναι 1945, 13), «Ἐκεῖνοι ὅμως ποὺ ἐπέσυραν μεγαλύτερη τὴ μῆνι του κι' ὑπέφεραν περισσότερο ὑπῆρξαν οἱ ἴδιοι οἱ Κουτσόβλαχοι». (Βλ. καὶ Ἰω. Π. Παπακυριακοπούλου, *Βούλγαροι καὶ Ἰταλοὶ ἐγκληματίαι πολέμου ἐν Μακεδονίᾳ*, Ἀθῆναι, 1946, 74 κ.ἑ., ὅπου ἡ τραγωδία τῆς Κλεισούρας, τῆς Βλαχοκλεισούρας Καστοριᾶς. Ἐπίσης Ἀθαν. Ἰ. Χρυσοχόου, *Ἡ Κατοχὴ ἐν Μακεδονίᾳ,* Βιβλίον τρίτον. *Ἡ δρᾶσις τῆς Ἰταλορουμανικῆς προπαγάνδας,* Δημοσιεύματα τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Θεσσαλονίκη 1951).

Οἱ Βλάχοι μὲ φρόνημα ἑλληνικὸ ἀνθίστανται δυναμικὰ καὶ ἀποφασιστικὰ (Βλ. καὶ Λαζ. Ἀρσενίου, *Ἡ Θεσσαλία στὴν Ἀντίσταση,* Α΄, Λάρισα 1977, 44

κ.ἑ.). Τὴν δὲ ἀποτελεσματικὴ καὶ ἐθνωφελῆ ἀντίστασή τους ἀναγνωρίζει καὶ ἐγκωμιάζει ὁ Σοφοκλῆς Ἐλευθ. Βενιζέλος στὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου τοῦ Εὐαγγέλου Α. Ἀβέρωφ-Τοσίτσα, *Ἡ πολιτικὴ πλευρὰ τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ Ζητήματος,* Πρόλογος Σοφοκλῆ Ἐ. Βενιζέλου, Ἀθῆναι 1948, 8: «Λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὴν σοβαρότητα τοῦ ζητήματος, τὴν ἰδικήν μας ἀδιαφορίαν, στὴν συστηματικὴν καὶ ἐνίοτε σκληρὰν ἐργασίαν τῶν ἄλλων, ὀφείλομεν νὰ εἴμεθα εὐτυχεῖς διότι ὁ ἐπικίνδυνος πολλαπλασιασμὸς τοῦ μηδενός, τὸν ὁποῖον προηγουμένως ἀνέφερα, δὲν ἔλαβε μεγαλυτέρας διαστάσεις. Τοῦτο τὸ χρεωστοῦμεν ἀναμφισβητήτως εἰς τὸν θαυμαστὸν πατριωτισμόν, εἰς τὴν εὐφυᾶ ἀντίδρασιν καὶ εἰς τοὺς θαρραλέους ἀγῶνας αὐτῶν τούτων τῶν Ἑλλήνων κουτσοβλάχων, ἀγῶνας εἰς τοὺς ὁποίους οὗτοι ἀπεδύθησαν μόνοι, ἀκαθοδήγητοι καὶ παλαίοντες συχνὰ ἐναντίον πανισχύρου ξένου δυνάστου. Αἰσθάνομαι δι' αὐτὸ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ τοὺς ἐκφράσω ἐδῶ τὸν θαυμασμό μου καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην μου, διότι, παρὰ τὰς ἀντιξοότητας, ἐκράτησαν πάντοτε τόσον ὑψηλὰ τὴν φωτεινὴν δᾶδα τοῦ Ἑλληνισμοῦ».

VIII.ΠΟΙΕΣ ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΜΕΤΑ ΤΟΝ Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ;

Ἦταν δυνατὴ ἡ ἀποφυγὴ τῶν ἐθνικῶν δεινῶν τῆς ξενικῆς Κατοχῆς ἐξ αἰτίας τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ Ζητήματος, ἂν δὲν περνοῦσε ἀπαρατήρητη ἡ προειδοποίηση τοῦ Edmond Bochié de Belle, *ἔ.ἀ.*, 132, ὁ ὁποῖος ἐπισημαίνοντας τὴν ἀνυπαρξία τοῦ Βλαχικοῦ στὴ Μακεδονία, ἑλληνικὴ καὶ σερβικὴ (ἡ ὁρολογία δική του), διερωτᾶται ὡς ἑξῆς: «A-t-il des chances de renaître? Le bon sens semble répondre: non... Mais en politique, en politique orientale surtout, il n' est pas de possibilité, si invraisemblable soit-elle, qui ne doive être envisagée».

Ἐν τούτοις καὶ παρὰ τὶς ἐπώδυνες ἐμπειρίες τῆς Κατοχῆς μετὰ τὸν β΄ παγκόσμιο πόλεμο ἐπέρχεται πάλιν ἐφησυχασμὸς στὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν ἀστεία πεποίθηση στὰ ἀπαράγραπτα ἐθνικὰ δίκαια καὶ στὴν ἀλήθεια τῆς ἑλληνικότητας τῶν Βλάχων. Ἔτσι ἀνεμπόδιστα καὶ ἀσύστολα, ἐξαπολύεται πολυσχιδὴς παραπληροφόρηση τῆς διεθνοῦς κοινῆς γνώμης κατὰ τὸ πρότυπο τῶν Σκοπίων. (Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *«Μακεδονικό» - «Κουτσοβλαχικὸ» καὶ ἑλληνικὴ ἀρρυθμία,* Τρίκαλα 1986, ἀνάτ. *Τρικαλινά,* 6, 1986, 83-122).

Ἡ ἀδιαφορία τῶν Ἑλλήνων ἁρμοδίων λαμβάνει διαστάσεις «ἐγκλήματος διὰ παραλείψεως» μετὰ τὴν ἔγκριση τῆς ἑλληνικῆς αἰτήσεως γιὰ τὴν ἔνταξη τῆς χώρας στὴν Ε.Ο.Κ., ἡ ὁποία μεταξὺ τῶν ἄλλων καταγίνεται καὶ μὲ τὰ λεγόμενα ἢ ὄντως μειονοτικὰ θέματα. Οἱ δὲ πρῶτες ἐπιβλαβεῖς ἐθνικὰ ἐπιπτώσεις τῆς ἑλληνικῆς ἀρρυθμίας καὶ ἀπουσίας καταφαίνονται στὸ ἐκτυπωμένο τὸ 1978 στὴ Χάγη, μὲ ἐπιχορηγήσεις τῆς Ἐπιτροπῆς Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων καὶ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Ἱδρύματος Πολιτισμοῦ, συλλογικὸ σύγγραμμα, ἐπιγραφόμενο «Ἡ

Εὐρώπη καὶ οἱ λαοί της», στὸ ὁποῖο τὸ ἄρθρο γιὰ τοὺς Βλάχους ἀπηχεῖ ἀπόψεις ἀπαράδεκτες γιὰ τὴ σύγχρονη ἐπιστήμη τῆς ρωμανολογίας, ἐφ᾽ ὅσον γίνεται λόγος γιὰ Μακεδο-Ρουμάνους καὶ γιὰ κάθοδο ἀπὸ Ρουμανία, ἐνῶ ἡ αὐτοχθονία εἶναι πλέον ἀποδεκτὴ σχεδὸν ὁμόθυμα. Πβ. Albert Failler (*Revue des Etudes Byznatines* 46, 1988, 259): «En fait, point n' est besoin d' imaginer des migrations du nord vers le sud, ni d' ailleurs du sud ver le nord. Les Aroumains sont des autochtones latinisés par l' occupation romaine de la Macédoine...». Οὔτε μετακινήσεις ἀπὸ ἀνατολῶν χρειάζονται, ἀναπόδεικτες ἄλλως τε, ὅπως πρόσφατα σὲ διδακτορικὴ διατριβὴ ὁ γιατρὸς N. Caranica, (*Les Aroumains: Recherches sur l' identité d' une ethnie*, Besançon 1990) διατείνεται μυθιστορηματικὰ καὶ παραγλωσσολογικά, ἀφοῦ τὸν ἰδιωματικὸ τύπο Larsa ἀπὸ τὸ τοπωνύμιο τῆς Θεσσαλίας Λάρισα θέλει ἐρχόμενον ἀπὸ Μεσοποταμία! Ἡ αὐτοχθονία εἶναι δεκτὴ καὶ ἀπὸ διακεκριμένους Ρουμάνους. (Πβ. A. D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, II, Bucuresti, 1914, 133. V. Parvan, *Sulle origini della civiltà romena*, Roma 1922, 4. R. Vulpe, *Ephemeris Dacorama* 3, 1925, 166-167. S. Puscariu, *Balcania* 1, 1938, 22-24, Bratianu, *ἔ.ἀ.*, 67. Ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸν θιασώτη τῆς ἄλλοτε θεωρίας περὶ καθόδου Th. Capidan, *Langue et Littérature* 2, 1943, 243, κ.ἑ., 3, 1946, 5 κ.ἑ.). Μερικοὶ γιὰ τὸ ὑπόστρωμα εἶχαν διατυπώσει ἐπιφυλάξεις ὑπὸ τὴν ἐπήρεια θεωριῶν, ἄλλοτε τοῦ πανιλλυρισμοῦ καὶ ἄλλοτε τοῦ πανθρακισμοῦ. Ὅμως αἴρονται πλέον μετὰ τὴν μεταπολεμικὴ ἐπιστημονικὴ πρόοδο, ἡ ὁποία κατέδειξε ὅτι τόσο γλωσσικὰ ὅσο καὶ φυλετικὰ Μακεδόνες καὶ Ἠπειρῶτες, παρὰ τὰ «ἀγνωστότατοι γλῶσσαν» ἢ τὰ περὶ «βαρβάρων» καὶ «ἡμιβαρβάρων», εἶναι ἀκραιφνεῖς Ἕλληνες, ἐξ ἴσου μὲ Θεσσαλούς, Ἀκαρνάνες, Αἰτωλούς, Ἀχαιούς, Λακεδαιμονίους....

Οἱ κατ᾽ἐξοχὴν γνῶστες τοῦ ἠπειρομακεδονικοῦ χώρου, ὅπως ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Μπρίστολ N. G. L. Hammond, ἡ καθηγήτρια τοῦ πανεπιστημίου Βελιγραδίου F. Papazoglou κ.ἄ. ἀποφαίνονται ἀπερίφραστα γιὰ τὴν ἑλληνικότητα. (Πβ. *Ziva Antika* 20, 1970, 116 καὶ σημ. 2. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἐθνολογικὴ ἀξία τοῦ πρωτοτύπου κειμένου τῆς αἰτωλορωμαϊκῆς συνθήκης* (218 π.Χ.), Ἰωάννινα 1989, ἀνατ. *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο 1*989, 223-242, καὶ *Πρακτικὰ Α΄ Ἀρχαιολογικοῦ καὶ Ἱστορικοῦ Συνεδρίου Αἰτωλοακαρνανίας,* Ἀγρίνιο, 21-22-23 Ὀκτωβρίου 1988, Ἔκδοση 1991, 76-92).

Γιὰ τὶς περιοχὲς τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου καὶ τῆς διασπορᾶς, καθὼς καὶ τὰ αἴτια ἢ τὰ κίνητρα ἐκλατινίσεως Ἑλλήνων, γράφουν ἔγκριτοι εἰδικοὶ ἐπιστήμονες. (Πβ. G. H. Hertzberg, *Histoire de la Grèce sous la domination des Romains,* Paris 1888, 50-51. L. Lafoscade, «Influence du latin sur le grec», ἐν J. Psichari, *Etudes de philologie néo-grecque...* Paris 1892,100-101. R. Pinon, *L' Europe et l' Empire Othoman...,* Paris 1909, 115-116. S. Jannaccone, *Recherches sur les éléments grecs du vocabulaire latin de l' Empire,* I, Rome 1950, 21-22. E. Lozovan, RER 5-6, 1960, 220.

F. Benoît, *Revue des Etudes Ligures 3*2, 1966, 288. I. Biezunska-Malowist, ἐν M. I. Finley, edit., *Problèmes de la terre en Grèce ancienne, Paris-La Haye 1973*. Br. Helly, *Ἱστορία Ἑλληνικοῦ Ἔθνους,* Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, 6, 1976, 183. M. Hatzopoulos, *Balkan Studies* 21, 1980, 90 καὶ σημ. 7, 102-103. Ἀ. Ε. Βακαλόπουλου, «Ὁ γλωσσικὸς ἐκλατινισμὸς τῶν κατοίκων τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδας», *Ἱστορία τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τὰ προϊστορικὰ χρόνια ὥς τὸ 1912.* Ε.Μ. Σ., Θεσσαλονίκη 1983, 49-50. Πληρέστερη βιβλιογραφία βλ. A. Lazarou, *Présence hellénique en Egypte romaine, Athènes 1984,* ἀνατ., *Graeco-Arabica* 3, 1984, 51-76. Τοῦ αὐτοῦ, «Ρωμαϊκὸς ἀρκαδισμός», Ἀθήνα 1984, ἀνάτ., *Πρακτικὰ Α΄ συνεδρίου γιὰ τὴν ἀναβίωση τοῦ «Ἀρκαδικοῦ Ἰδεώδους»,* Βυζίκι, 10-11 Σεπτεμβρίου 1983, Ἀθήνα 1984, 40-54).

Ἀλλὰ τὴν ἀλήθεια γιὰ τὴν ἑλληνικὴ καταγωγὴ τῶν Βλάχων τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου εἶχε ἀποκαλύψει ἤδη στὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰώνα ὁ Κων. Κούμας (1777-1836), καθηγητὴς τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς Σμύρνης μὲ λαμπρὲς σπουδὲς στὴν Εὐρώπη καὶ μὲ ἰδίαν ἀντίληψη τοῦ ζητήματος τῶν Βλάχων, ὡς Θεσσαλὸς καὶ ἀκριβέστερα Λαρισαῖος διδάσκαλος τοῦ Γένους, συγγραφέας πέρα τῶν ἄλλων δωδεκατόμου ἔργου, *Ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων,* ἐν Βιέννη 1832, ὅπου τ. 12ος, σ. 530-531 (Ἑταιρεία Ἑλληνικῶν Ἐκδόσεων, 13 καὶ 14), μετὰ τὴν ἑρμηνεία τοῦ ὅρου Βλάχος = λατινόφωνος καὶ τὴ γένεσή τους σὲ ὅλες τὶς κατακτημένες ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους χῶρες, γιὰ τοὺς Βλάχους τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου γράφει καὶ τὰ ἑξῆς: «Διασκορπισμένοι εἰς διάφορα χωρία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀρεινὰ ἀπὸ τῆς Μακεδονίας ἕως τὴν Πελοπόννησον εἶναι οἱ λεγόμενοι Βλάχοι, Μακεδόνες ὄντες καὶ Θετταλοὶ καὶ Ἕλληνες τὸ γένος...». Ἐπίσης προσθέτει καὶ τὰ ἀκόλουθα, πολλαπλῶς ἐνδιαφέροντα: «Ἐν γένει δὲ οἱ Βλάχοι ἔχουν Ἑλληνικὰ σχολεῖα εἰς τὰ μεγαλύτερα χωρία των. Ἀκούουσιν ἑλληνιστὶ τὰς προσευχὰς καὶ λιτανείας τῆς ἐκκλησίας. Συμπεριφέρονται ἀδελφικῶς μὲ τοὺς Γραικοὺς ὡς Γραικοί, καὶ δὲν δείχνουν οὔτ' ἐκεῖνοι οὔτε οὗτοι καμμίαν ἐθνικὴν διαφορὰν πρὸς ἀλλήλους, καθὼς τῳόντι εἶναι ἀμφότεροι οἱ λαοὶ μιᾶς πατρίδος τέκνα, καὶ τῶν αὐτῶν προγόνων ἀπόγονοι».

ΙΧ. ΠΟΙΟΣ Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΩΝ ΒΛΑΧΩΝ;

Κατὰ τὶς ἀρχὲς τῆς στροφῆς (γιὰ λόγους πολιτικοὺς) τῆς Ρουμανίας πρὸς τοὺς Βλάχους τῆς τουρκοκρατούμενης Βαλκανικῆς μὲ τὴν ἵδρυση καὶ Μακεδονο-Ρουμανικοῦ Κομιτάτου τοῦ Βουκουρεστίου, ποὺ πρόσφατα ἐπανασυστήθηκε (βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἀπόπειρες ἀφελληνισμοῦ τῶν Βλάχων τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου», *Κοινωνικὲς Τομές,* 27, 1991, 307-313), ὁ ἀριθμὸς τῶν Βλάχων «μεταξὺ Δουνάβεως, Ἀδριατικῆς καὶ Ἀρχιπελάγους» στὴν προκήρυξη τοῦ Κομιτάτου, ὑπογεγραμμένη καὶ ἀπὸ τὸν τότε ὑπουργὸ Παιδείας Christian Tell

(ἐφημ. *Buciumulu* 5-1-1863, 10 στ. 3-4-βλ. Ρωμανοῦ, *ἔ.ἀ.,* 509), ὑπολογίζεται σὲ 2.000.000. Ἑπομένως ἡ A. F. A. δίνοντας τὸν ἀριθμὸ 1.500.000 προβαίνει σὲ αἰσθητὲς ἐκπτώσεις, οἱ ὁποῖες θὰ ἦταν μεγαλύτερες, ἂν παρέθετε ἀκριβέστερα στοιχεῖα ἀπὸ τὴν ἀναλυτικὴ στατιστικὴ τοῦ C. Papanace, ἔ.ἀ., ὅπου τὸ κεφάλαιο III LE NOMBRE DES AROUMAINS. Παραλείπει ἐπίσης ἡ A. F. A. ἕνα πραγματικὸ ἀπόφθεγμα τοῦ ἐγκριτοτέρου Ρουμάνου, διδάκτορος Νομικῆς, ὑπουργοῦ Παιδείας, Ἐξωτερικῶν κ.ἄ., πρωθυπουργοῦ τῆς Ρουμανίας, φέροντος μάλιστα τιμητικὰ καὶ τὸν τίτλο «Le Grand Européen», τοῦ Take Ionescu, (*Macedonia,* Bucuresti 1897, 6), κατὰ τὸ ὁποῖο «ὁ ἀριθμὸς (τῶν Βλάχων) εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ αἰνίγματα τῆς ἐθνογραφίας. Ἄλλοι τὸν κατεβάζουν στὶς 300.000 καὶ ἄλλοι τὸν ἀνεβάζουν σὲ μεγαλύτερο ἀπὸ 1.000.000». Ἀλλὰ καὶ αὐτοί, μὲ ὁποιονδήποτε ἀριθμό, εἶναι «ἑλληνοφρονοῦντες» ἢ «ἐξελληνισμένοι πλήρως» ἤδη ἀπὸ τὸ 1881, γεγονὸς ποὺ δὲν ἀγνοεῖ ἡ A. F. A., ἀφοῦ ἡ διαπίστωση γίνεται ἀπὸ τὸν G. Papacostea - Goga, (*In zilele redesteptării macedo-române, memorii, acte și corespondență,* Buc. 1927, 41). Πρὸ πάντων ἀδικαιολόγητα ἀπασχολεῖ ἡ A. F. A. τὸ Συμβούλιο Εὐρώπης, Ὀργανισμούς, ὅταν γιὰ τὴ σύγχρονη κατάσταση τῶν Βλάχων γράφονται ἀπὸ ἐπίλεκτο μέλος της, τὴ νεαρὴ διδάκτορα Mihaela Bacou (Les Aroumains, INALCO 1989, 165) τὰ ἑξῆς: «Les Aroumains aujourd' hui atteignent le seuil d' une nouvelle forme d' acculturation, ou du moins son aboutissement commun à l' Occident tout entier: non plus assimilation mais urbanisation, uniformisation européenne et post-industrielle, en Grèce comme ailleurs..». Τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ πατέρας τῆς ἀρθρογράφου, ποὺ ἐπὶ δεκαετίες πασχίζει γιὰ δημιουργία μειονοτικοῦ ζητήματος μὲ τὸ ψευδώνυμο Papu Miciu, ὁ Dimitru Bacu, («Aromânii», *Cuvantul Romanesc*, Noembrie 1991, 22δ΄. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἑλληνόβλαχοι καὶ παραπληροφόρηση,* Ἀθήνα 1992, σημ. 33., ἀνάτ., *Πρακτικὰ Α΄ Συνεδρίου Μετσοβίτικων Σπουδῶν,* Μέτσοβο 28-29-30/6/91, Ἀθήνα 1992).

Σὲ τελευταία δὲ ἀνάλυση ὁ ἴδιος ὁ πρόεδρος τῆς A. F. A. μὲ τὰ μάτια του καὶ τὰ αὐτιά του ἔλαβε γνώση τῶν συνθηκῶν ζωῆς καὶ ἐκφράσεως τῶν Βλάχων στὴν Ἑλλάδα, μάλιστα κατέστησε κοινωνοὺς τῶν ἐντυπώσεών του ὅλους τοὺς ἀναγνῶστες τῆς ἐφημερίδας τῆς A. F. A., Trâ Armânami, Anlu VI No. 12 - Andreu 1985, 2a.

Χ. ΠΟΙΕΣ ΟΙ ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ;

Μετὰ τὴν ἀπόλυτη τεκμηριωμένη σκιαγράφηση τῆς γενέσεως Βλάχων καὶ στὸν ἑλληνικὸ χῶρο, τῆς ἐκλατινίσεως Ἑλλήνων, τῆς ἑλληνικῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως, τῆς ἐκπαιδευτικῆς, πολιτισμικῆς, κοινωνικῆς, ἐπαγγελματικῆς ζωῆς τους διαχρονικὰ καὶ συγχρονικά, ἀποκαλύπτεται σαφέστατα ὅτι ἡ A. F. A. σὲ

καμμία περίπτωση δὲν νομιμοποιεῖται γιὰ τὴν ἐκπροσώπησή τους. Ἡ παρουσία καὶ οἱ δραστηριότητές της δὲν ὑπηρετοῦν τὰ συμφέροντα τῶν Ἑλληνοβλάχων, ἀλλὰ τὰ καταγγελλόμενα ἀπὸ τὸν Thierry Wolton, καὶ πάντοτε ἀποβαίνουν ἐπιζήμιες στοὺς ἴδιους τοὺς Βλάχους.

Γι᾽ αὐτὸ προτείνεται νὰ μὴ γίνεται ἡ A. F. A. δεκτὴ ὡς ἐκπρόσωπός τους, ὅπως καὶ ὁποιαδήποτε ὅμοιά της, (βλ. Γ. Λαζάρου, «Καὶ ὅμως κινδυνεύουμε καὶ ἀπὸ τὸ Βλαχικό!», *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος* 31-10-1991, 216 β-γ), διότι οἱ Βλάχοι στὴν Ἑλλάδα ἔχουν λαμπρὸ πρόσωπο, φυσικὸ καὶ νομικό. Τὸ δεύτερο εἶναι πολλαπλό, ἀφοῦ τὰ Βλαχοχώρια διαθέτουν συνήθως περισσότερους τοῦ ἑνὸς συλλόγους, σχεδὸν σὲ κάθε ἀστικὸ κέντρο, στὸ ὁποῖο διαμένουν οἱ ἀριθμητικὰ ὁριζόμενοι ἀπὸ τὸ Νόμο γιὰ τὰ σωματεῖα. Ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴ γνήσια βλαχικὴ παράδοση, τὸν ὑψηλῆς στάθμης πολιτισμό τους, ὅπως ἀποδεικνύουν τὰ πολυάριθμα μελετήματα. Ἰδιαίτερα σπουδάζουν τὸ κατάλοιπο τῆς δημώδους ἀνατολικῆς λατινικῆς, τὸ βλαχικὸ ἰδίωμά τους, γιὰ τὸ ὁποῖο καὶ ἔχουν συγγράψει σειρὰ διδακτορικῶν διατριβῶν ἐγκεκριμένων ἀπὸ τὰ πανεπιστήμια Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης.

Μὲ πολλὴ προθυμία ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσός, στὸν ὁποῖο λειτουργοῦσε καὶ Τμῆμα Σπουδῶν Ἐθνικῶν καὶ Μειονοτικῶν Εὐρώπης, παρέχει ἀκριβεῖς πληροφορίες καὶ γιὰ τοὺς Βλάχους, πρὸ πάντων δὲ ἡ Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα, τῆς ὁποίας ὁ συντάκτης τῶν Ἐπιλεγομένων ἦταν καὶ Γενικὸς Γραμματέας. (Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Βαλκάνια καὶ Βλάχοι*. Ἐκδόσεις Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσὸς, Ἀθῆναι 1993).

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΩΝ ΒΛΑΧΩΝ
ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ - ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

Εἶναι πράγματι ἕνα καλαίσθητο καὶ καλοτυπωμένο βιβλίο, μὲ ἐξαίρεση ἐλάχιστα τυπογραφικὰ ποὺ βγάζουν μάτι. Ἡ ἐξωτερικὴ πλευρὰ προσελκύει καὶ ἐπηρεάζει τὸν βιβλιόφιλο. Νομικός, συγγενής μου, ἔσπευσε στὴν ἀπόκτησή του πρὸς χάρη μου, νομίζοντας ὅτι εἶχε ἐπιτύχει τὴν εὐκαιρία γιὰ εὐχάριστη ἔκπληξη. Ἀσφαλῶς καὶ ἄλλοι θὰ εἶχαν δοκιμάσει παρόμοιο πειρασμό. Συνεπῶς ἡ ἐκδοτικὴ ἐπιχείρηση δὲν ἀστόχησε.

Τὸ περιεχόμενο δὲν ἀποκαλύπτεται τόσο εὔκολα οὔτε μὲ τὴν ἴδια ἄνεση ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀναγνῶστες. Γι᾽ αὐτὸ ἡ βιβλιοπαρουσίαση, σύντομη καὶ σαφής, πρέπει νὰ προηγεῖται. Ὑπάρχουν ὅμως κατὰ κανόνα δυσχέρειες διάφορες, πάγιες, ἀλλὰ στὴν προκείμενη περίπτωση συντρέχουν πρόσθετοι λόγοι. Ἀπαιτεῖται πέρα τῶν εἰδικῶν γνώσεων τοῦ συγκεκριμένου θέματος καὶ ἱκανὴ μύηση στὸ λεγόμενο κουτσοβλαχικὸ ζήτημα[1], ἀπὸ τὴν γένεσή του ἕως τὶς ἡμέρες μας, κατὰ τὶς ὁποῖες ἐπιχειρεῖται ἀναζωπύρηση.[2]

Σήμερα, ἐλάχιστοι εἶναι καλὰ πληροφορημένοι, τῆς ὥριμης καὶ τρίτης ἡλικίας. Κυρίως δὲ ὅσοι ἔχουν ζήσει τὴν ἰταλικὴ Κατοχή. Οἱ νεώτεροι ἀγνοοῦν παντελῶς τὶς πλεκτάνες, τὶς περιπέτειες καὶ τὰ φοβερὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα προκλήθηκαν ἀπὸ ὄργανα τῆς παλαιότερης ρουμανικῆς προπαγάνδας[3].

Λοιπόν, ἐνδέχεται ἀπὸ περιέργεια νὰ ἀναζητήσουν τὸ βιβλίο καὶ ἀπὸ παραπληροφόρηση νὰ ἐκλάβουν τὴν ὕλη του ὡς πραγματική, ὡς κάτι πρωτότυπο, σχεδὸν ἐξωτικό, ὅπως ἄλλως τε προβάλλεται στὴν εἰσαγωγὴ μὲ ὑπογράμμιση τῆς λαογραφικῆς ἀξίας της καὶ συσχέτιση μὲ ἀντίστοιχα δῆθεν πνευματικὰ δημιουργήματα ἄλλων μακρινῶν ἢ κοντινῶν λαῶν, ἐθνοτήτων ἀναγνωρισμένων ἢ μή. Ἐδῶ ἐλλοχεύει ὁ πρῶτος κίνδυνος. Διότι οἱ Βλάχοι, τῶν ὁποίων τὰ τραγούδια ἰσχυρίζεται ἡ σ. ὅτι παρουσιάζει στὸ εὐρύτερο ἀναγνωστικὸ κοινό, δέν ἀποτελοῦν ἰδιαίτερη ἐθνότητα[4].

---

1. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Βλέψεις Ρουμανίας καὶ ἑλληνικότητα Βλάχων-Ἀρωμούνων,* Ἰωάννινα 1986. Ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ «Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο» 1986, 321 - 346.
2. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *«Ἡ ἐπιχειρούμενη ἀνακίνηση τοῦ ζητήματος τῶν Βλάχων καὶ ἡ διεπιστημονικὴ ἀλήθεια»,* Ὀρεινὴ Καλαμπάκα, Ἰούνιος 1984, 3 κ.ἑ.
3. Ἀθαν. Ἰ. Χρυσοχόου, *Ἡ κατοχὴ ἐν Μακεδονίᾳ. Βιβλίον τρίτον. Ἡ δρᾶσις τῆς ἰταλορουμανικῆς προπαγάνδας,* Θεσσαλονίκη 1951. Ἰ. Ε. Γκότση, *Φλόγες στὸν Ὄλυμπο,* Ἀθῆναι 1945.
4. Ὁπουδήποτε χρησιμοποιεῖται ὁ ὅρος εἶναι ἀδόκιμος. Πβ. *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο* 1986, 313.

Ὁπωσδήποτε ἡ σ. γνωρίζει τὴν ἀλήθεια αὐτή, διότι ὁμώνυμός της καὶ προφανῶς συγγενής, ὁ Χρ. Παπαζήσης πρὸ δεκαπενταετίας ἔγραψε: «θεωρῶ ἀναγκαῖο νὰ πῶ πὼς εἶναι λάθος νὰ τοποθετοῦνται σὲ "ἄλλη φυλὴ" οἱ Βλάχοι ἢ Κουτσόβλαχοι. Μόνο ἡ ἀνθελληνικὴ προπαγάνδα καλλιεργοῦσε καὶ συντηροῦσε, σὲ περασμένα χρόνια, μιὰ τέτοια ἀντίληψη»[5]. Κατ᾽ ἀκολουθίαν ἡ ἐπισήμανση αὐτὴ ἔπρεπε νὰ περιλαμβάνεται σαφέστατα στοὺς πρώτους κιόλας στίχους τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ βιβλίου πρὸς πρόληψη ἢ ἄρση ὁποιασδήποτε παρερμηνείας καὶ παραπλανήσεως.

Ἡ σ. διακηρύσσει ὡς προσφορὰ τὴν πρωτοτυπία τῆς ὕλης. Ἀλλὰ οὔτε τὰ δημοτικὰ οὔτε τὰ ἐπώνυμα, τὰ λόγια, τραγούδια βλέπουν γιὰ πρώτη φορὰ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας. Διάσπαρτα σὲ προπαγανδιστικὰ περιοδικὰ καὶ κατὰ μεγαλύτερες ἢ μικρότερες ἑνότητες σὲ ἀνθολογίες αὐτοτελεῖς, δαπάναις τοῦ ρουμανικοῦ κράτους, ἐπανειλημμένως δημοσιεύθηκαν. Διαφωτιστικὴ εἰκόνα τῆς ἐπίπλαστης αὐτῆς γραμματείας παρέχει ὁ T. Papahagi, σὲ πανεπιστημιακὸ ἐπίπεδο[6].

Πρὸ πάντων, ἡ ὕλη τοῦ βιβλίου τῆς Π.Π. δὲν ἀνταποκρίνεται στὴν πραγματικότητα. Διότι, πλὴν μικροῦ μέρους τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, ὁ κύριος ὄγκος εἶναι χάλκευμα ρουμανικῆς προπαγάνδας. Αὐτὸ μᾶς διαβεβαιώνει ὁ μεγαλύτερος θεμελιωτὴς καὶ μέχρι θανάτου θιασώτης της Th. Capidan[7], ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Βουκουρεστίου, σημειώνοντας ὅτι πρὸ τῆς παρεμβάσεως τῆς Ρουμανίας στὴν Μακεδονία οἱ προικισμένοι μὲ ποιητικὸ τάλαντο Βλάχοι χρησιμοποιοῦσαν, ὅπως καὶ συνεχίζουν νὰ χρησιμοποιοῦν, μόνο τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα. Εὔγλωττα παραδείγματα εἶναι ὁ Κώστας Κρυστάλλης καὶ ὁ Χρ. Ζαλοκώστας ἀπὸ τὴν παλαιότερη γενιὰ καὶ ὁ Κώστας Μπίρκας

Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἐπίγραμμα Εὐγενίου τοῦ Αἰτωλοῦ καὶ λατινοφωνία Ἑλλήνων*, Ἀθήνα 1986, 234 σημ. 4, ὅπου σχετικὴ παρατήρησή μου σὲ ἄλλα δημοσιεύματα.

5. Χρ. Παπαζήση, «Οἱ Βλάχοι τοῦ Βελεστίνου», *Μαγνησιακά,* 1 (1971) 41.

6. T. Papahagi, *Aromînii. Grai, folklor, etnografie* cu introducere istorică. Curs universitar litografiat, [Bucureşti] 1932, 132 κ.ἑ. Ἐπανεκδόθηκε τὸ 1981 στὸ Βουκουρέστι μὲ πρόλογο τοῦ Valeriu Rusu. Οἱ Ρουμάνοι, ὅπως κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτσι καὶ σήμερα δὲν παραλείπουν νὰ παραπληροφοροῦν καὶ τοὺς αὐριανοὺς ἐπιστήμονές τους καὶ τὴν κοινή τους γνώμη. Στὴν Ἑλλάδα δὲν διακόπτεται ὁ «νήδυμος ὕπνος», στὸν ὁποῖο συνήθως μᾶς πιάνουν. Πληρέστερη ἀκόμη παρουσίαση τῶν δημοσιευμάτων τῆς προπαγανδιστικῆς κινήσεως προσφέρει ὁ T. Papahagi καὶ στὸ ὀγκῶδες ἐτυμολογικὸ λεξικὸ τῆς ἀρωμουνικῆς, ἐκδόσεως τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας, 1963. Β΄ ἔκδοση βελτιωμένη 1974. Γιὰ τὸν ρουμανικὸ ὀργασμὸ προβολῆς βλαχολογικῶν συγγραφῶν βλ. M.D.Peyfuss, «Aromunen in Rumänien», *Österreichische Osthefte,*26 (1984) 421 - 423.

7. Th. Capidan, *Les Macédo-roumains,* Bucarest 1943, 263.

κ.ἄ. ἀπὸ τὴν σύγχρονή μας.

Οἱ διαβεβαιώσεις τοῦ Capidan εἶναι κεφαλαιώδους σημασίας. Ἑπομένως δὲν νοεῖται οὔτε συγχωρεῖται ἡ παραγνώρισή τους. Ἂν δὲ ἡ σ. δὲν εἶχε ὑπ' ὄψη -ὁλότελα ἀπίθανο- τὸ βασικὸ σύγγραμμα τοῦ πολυδιαφημισμένου[8] Ρουμάνου ἀκαδημαϊκοῦ, τὸ ὁποῖο μὲ μικρὴ χρονικὴ διαφορὰ κυκλοφόρησε στὴν Ρουμανικὴ καὶ γαλλική, τότε ἡ σ. ἂς προσέφευγε στὰ φῶτα Ἑλλήνων. Πράγματι, ἐνωρίτερα τοῦ Capidan, ἔχει διατυπώσει τὴν ἴδια περίπου γνώμη καὶ ὁ βαθὺς μελετητὴς τῶν Βλάχων Μιχαὴλ Χρυσοχόος: «Τὸ παραδοξότερον δέ, ὅπερ καὶ μᾶς ἐνισχύει πολύ, εἶναι ὅτι τὰ τραγούδια τοῦ χοροῦ, τῶν γάμων, τῆς ξενιτιᾶς, τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς παλληκαριᾶς, τὰ ἐγνώριζον ὅλα καὶ μόνον Ἑλληνιστὶ τὰ ἐτραγῴδουν καὶ τὰ τραγῳδοῦσιν ἀκόμη, καὶ αἱ μὴ γνωρίζουσαι τὴν Ἑλληνικήν.

Τραγούδια εἰς τὴν Βλαχικὴν γλῶσσαν δὲν εἶχον ποτέ, οὔτε ἔχουσιν. Τὰ παρεισαχθέντα τώρα διὰ τῶν προπαγανδιστῶν Ρωμουνικά, οὔτε τὰ ἐννοοῦσιν οὔτε τ' ἀποδέχονται, ὡς ξένα εἰς τὰ ἤθη των καὶ τὸν ἐθνισμόν των. Αἱ ἐξαιρέσεις δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν»[9].

Ὅμως, ὅπως ἐν συνεχείᾳ ἐπισημαίνεται, καὶ οἱ ἐξαιρέσεις ἐπιφυλάσσουν εὐχάριστες ἐκπλήξεις στὸν ἀπροκατάληπτο καὶ γνώστη τῶν κανόνων τῆς ἐρευνητικῆς ἐργασίας.

Τὸ παράδοξο, ποὺ ἀποκαλύπτει ὁ Χρυσοχόος, γίνεται ἀφορμὴ συγγραφῆς βιβλίου γιὰ τὸν Γρ. Βέλκο: «Πρὶν ἀπὸ μερικὰ χρόνια ἀκούσαμε μιὰ "ἀρχοντόβλαχα" Σαρμανιώτισσα γερόντισσα νὰ τραγουδάη τὸ τραγούδι τοῦ "Χατζημπύρου". Ἡ φωνή της ἦταν γλυκειὰ κι ὁ τρόπος ποὺ τραγουδοῦσε ἦταν ἀριστοτεχνικὸς καὶ ἐντυπωσιακός. Πέρα ὅμως ἀπ' ὅλα αὐτά, ὑπῆρχε κάτι τὸ πολὺ περίεργο, τὸ πολὺ παράξενο κι ἀξιοπρόσεχτο : Ἡ γιαγιὰ αὐτή, ποὺ τραγουδοῦσε τὸ θαυμάσιο αὐτὸ Ἑλληνικὸ τραγούδι κι ἔβγαζε ἀπὸ τὸ στόμα της τὶς ἑλληνικὲς λέξεις μελῳδικὲς κι ὁλόσωστες, ΔΕΝ ΗΞΕΡΕ ΟΥΤΕ ΜΙΑ ΛΕΞΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ. Ἡ μητρική της γλώσσα ἦταν ἡ βλάχικη καὶ μ' ὅλους ΠΑΝΤΟΥ καὶ ΠΑΝΤΟΤΕ συνενοοῦνταν στὰ βλάχικα... Τὸ γεγονὸς αὐτὸ γέννησε τὴν περιέργεια καὶ τὴν διάθεση γιὰ ἔρευνα»[10].

Εἰδικὸ μελέτημα στὰ τραγούδια τῶν Βλάχων ἀφιέρωσε καὶ ὁ Χρ. Χρηστοβα-

8. Βλ. Matilda Marioţeanu-Caragiu, «Theodor Capidan-aromanist», *Limba Română,*28 (1979) 467 - 473. N. Saramandu, «Contribuţia lui Theodor Capidan la studierea meglenoromânei», *αὐτ.*, 475 - 479.

9. Μ. Χρυσοχόου, *Βλάχοι καὶ Κουτσόβλαχοι*, ἐν Ἀθήναις 1909, 52.

10. Γρ. Βέλκου, *Τὰ δημοτικὰ τραγούδια τῆς Σαμαρίνας.*, Ἔκδοση Ἀ. Φουστάνου, Ἐλασσόνα 1975, 6.

σίλης[11]. Πολὺ ἀργότερα ὁ ἀκούραστος λαογράφος Δ. Λουκόπουλος ἔγραψε: «Πολλῶν ντόπιων καπεταναίων ἡ ἱστορία σώζεται στὴν τοπικὴ παράδοση καὶ μάλιστα σὲ δημοτικὰ τραγούδια ποὺ τραγουδοῦν τὰ Βλαχοχώρια μόνο σ' ἑλληνικὴ γλώσσα»[12].

Ἐξ ἄλλου, ὁ κατ' ἐξοχὴν Βλαχολόγος, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Βουκουρεστίου, T. Papahagi[13], τονίζει ὅτι ἦταν φυσικὸ νὰ τραγουδοῦν οἱ Βλάχοι τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, οἱ Ἀρωμοῦνοι, τὰ συναισθήματα καὶ τὰ κατορθώματά τους στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα. Διότι τὸ ὅλο περιβάλλον συνέτεινε στὴν χρήση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας. Προσθέτει τὴν αἰώνια παράδοση ὑπεροχῆς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς ἔναντι τῆς ἀρωμουνικῆς, τὴν ὁποία παρομοιάζει μὲ ὑδροχαρὲς φυτὸ σὲ νερὰ ἑλληνικά. Κλείνει δὲ μὲ τὴν ἐπισήμανση τῆς ὑπεροχῆς τῆς ἑλληνικῆς στὸν πολιτισμικὸ καὶ θρησκευτικὸ τομέα μὲ ἀναπόδραστη συνέπεια τὴν ποιητικὴ ἔκφραση τῶν Βλάχων στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα.

Πάντως, εἴτε δημοτικὰ εἴτε λόγια, ἐπώνυμα, τραγούδια, γραμμένα μὲ λατινικὸ ἀλφάβητο, ὅπως εἶχε ἀρχίσει μετὰ τὴν ἔναρξη τῆς λειτουργίας ρουμανικῶν σχολείων στὸν βορειοελλαδικὸ χῶρο, δὲν ὑπῆρξαν ποτὲ ἀνάγνωσμα τῶν Βλάχων, διότι μόνον τὸ ἑλληνικὸ ἀλφάβητο ἐγνώριζαν, ὅπως κατηγορηματικὰ μᾶς πληροφορεῖ ὁ Per. Papahagi[14]. Ἔτσι ἡ ἀπάντηση στὸ εὑρηματικὸ ἐρώτημα, ποὺ θέτει στὴν ἀρχὴ τῆς εἰσαγωγῆς ἡ σ. εἶναι πολὺ ἁπλῆ. «Ποιός πῆρε ἀπὸ ποιόν;» ἐρωτᾶ ἡ σ. Καὶ ἀπαντῶ: Ὁ Batzaria. Αὐτός, τὸ θῦμα καὶ ὄργανο τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας, ἀπέδωσε σὲ στίχους μιὰ διάχυτη ἱστοριούλα τῆς Νικήσιανης Καβάλας καὶ τῆς πλατύτερης περιοχῆς. Τὴν δὲ ὕπαρξη τοῦ ποιήματος τοῦ N. Batzaria στὸ ὁποῖο ἀνεγνώρισε ἡ σ. τὴν ἱστοριούλα καὶ τὴν ἤξερε ἀπὸ παλιά, οἱ Βλάχοι ἀγνοοῦσαν, ὅπως καὶ ὅλα τὰ περιεχόμενα στὸ βιβλίο της ὡς ἐπώνυμα. Ἦσαν γνωστὰ σὲ μιὰ μειοψηφία, στοὺς ρουμανίσαντες, ἤ, κατά τήν διατύπωση τῶν Wace-Thompson, στοὺς «ἐθνικιστές», ποὺ διακήρυσσαν ὅτι εἶναι Ρουμάνοι!

Ἐπίσης ἡ σ. στὴν εἰσαγωγὴ ἀναφέρει τοὺς George Marcu καὶ Hristu Cândroveanu. Ὁ πρῶτος κατάγεται ἀπὸ τὸ Περιβόλι. Εἶναι συμπατριώτης της. Ἀλλὰ ἡ σ. δὲν ἔχει προσέξει ἢ σκοπίμως ἀπέκρυψε ὅτι ὁ Marcu στὸ βιβλίο του φέρεται νὰ σεμνύνεται γιὰ τὴν καταγωγή του καὶ νὰ λυτρώνεται μὲ τὴν ἐγκατά-

11. Χρ. Χρηστοβασίλη, «Ἐθνικὴ ποίησις τῶν Βλαχομακεδόνων καὶ καταγωγὴ αὐτῶν», *Ἑλληνισμός,* 4 (1901) 486 - 499.

12. Βλ. *Νεοελληνικά Γράμματα,* Δεκ. 1940.

13. T. Papahagi, *Paralele Folklorice,* Bucureți 1970, 14.

14. Per. Papahagi, «Din Trecutul cultural al Aromânilor», *Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Literare,* 35 (1912) 14.

στασή του στὴν πατρίδα Δακο-Ρουμανία[15]. Γι' αὐτὴν ἄλλως τε ἐργάζεται ἢ ἀκριβέστερα προπαγανδίζει. Εἶναι ἀνάγκη νὰ μάθουν οἱ ἀναγνῶστες ἀπὸ ποιές πηγὲς ἡ σ. ἀρύεται τὴν ὕλη τοῦ βιβλίου της καὶ ποιούς ἔχει ὁδηγούς της. Εὔχομαι νὰ μὴ μοῦ δοθοῦν ἄλλες ἀφορμὲς γιὰ διεξοδικὴ ἀνάπτυξη τοῦ κεφαλαίου αὐτοῦ. Κανεὶς Βλάχος δὲν ἐπιθυμεῖ ἐπάνοδο στὴν ἐποχὴ τῆς ἐθνικῆς ἐκείνης δοκιμασίας. Ἀρκετὰ ἔχουν δεινοπαθήσει ἠθικὰ καὶ ὑλικὰ οἱ Βλάχοι, ἐνῶ ἁρμόζει ἡ πανελλήνια ἀναγνώριση γιὰ τὴν τεράστια συμβολή τους στὴν πνευματικὴ καὶ ἐθνικὴ ἀναγέννηση τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Μὲ τοὺς Marcu καὶ Cândroveanu ἡ σ. συγκαταλέγει καὶ τοὺς Ἄγγλους Wace-Thompson, ἀλλὰ ἀποσιωπᾶ τὶς διαπιστώσεις τους. Δανείζεται ἀπὸ τὸ βιβλίο τους τραγούδια βλάχικα, ὅπως τὰ 148 καὶ 154, καὶ δὲν ἐνημερώνει ταυτόχρονα τοὺς ἀναγνῶστες της, ὅτι οἱ ξένοι ἔχουν συλλέξει καὶ δημοσιεύσει δημοτικὰ τραγούδια τῶν Βλάχων πλασμένα στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα, μάλιστα δὲ ἀσυγκρίτως πολυαριθμότερα.

Ἀσφαλῶς ἐνδιαφέρουν καὶ οἱ ἐξαιρέσεις, τὰ δημοτικὰ τραγούδια τῶν Βλάχων, τὰ ὁποῖα σώζονται στὴν ἀρωμουνική. Πρόσφατα, χάρη στὸν ἐκλεκτὸ συνάδελφο Μ. Τρίτο ἀπέκτησα μιὰ ὑπέροχη ἑνότητα μετσοβίτικων, τὰ ὁποῖα ἔχει μελοποιήσει ὁ μύστης τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς Τριαντάφυλλος ἢ Σιούλης Τάμπας, Μετσοβίτης, μαθητὴς τοῦ μεγάλου μουσικοδιδασκάλου Κωνσταντίνου Ψάχου[16].

Βεβαίως ἐπιβάλλεται νὰ μελετῶνται τὰ σωζόμενα στὴν ἀρωμουνικὴ δημοτικὰ τραγούδια μὲ προσοχή. Διότι ὁμολογουμένως περικλείουν πολύτιμες πληροφορίες, γλωσσικές[17], ἱστορικές, ἐθνολογικές... Ἐξ ἴσου δὲ ἀξιοσπούδαστα εἶναι καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς μουσικῆς, τὴν ὁποία ὁ T. Papahagi[18] θεωρεῖ ἐντελῶς διαφορετικὴ ἀπὸ ἐκείνη τῶν ρουμανικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν. Μάλιστα μὲ πρῶτο[19] ἐπιχείρημα τὴν ὑπάρχουσα διαφορὰ μουσικῆς ὁ T. Papahagi ἀμφισβητεῖ τὴν

15. Βλ. G. Marcu, *Folclor muzical aromân,* Bucureți 1977, 7.

16. Βλ. Μ. Γ. Τρίτου, «Ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ στὸ Μέτσοβο», *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο* 1984, 205.

17. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Στοιχεῖα τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῶν Βλάχων πηγὴ ἱστορίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ», *Ἑλληνικὸς Βορρᾶς,* 29-7-1979. Τοῦ αὐτοῦ, *L' aroumain et ses rapports avec les langues environnantes,* Athènes 1985. Ἀντ. Μπουσμπούκη, *Πρωτοαρχαιοελληνικὲς λέξεις κοινὲς στὸν Ὅμηρο καὶ τὴ λατινομακεδονικὴ (=κουτσοβλάχικη),* Θεσσαλονίκη 1972. Τοῦ αὐτοῦ, *Τὸ ρῆμα τῆς ἀρωμουνικῆς. Μορφολογικὴ ἀνάλυσι.* Διδακτορικὴ διατριβή, Ἀθήνα 1982. Τοῦ αὐτοῦ, *Αὐθεντικὲς ἱστορίες παραφυσικῶν φαινομένων ἀπὸ τὴν Πίνδο, Ἀθήνα 1983.* Τοῦ αὐτοῦ, *Τοπωνύμια ἀπὸ τὴν Πιάλεια Τρικάλων,* Ἀθήνα 1985.

18. T. Papahagi, *O problemă de romanitate sud-ilirică,* București 1923, 8. Extras din *Grai și Suflet*, revista «Institutului de filologie și folklor».

φυλετικὴ ταυτότητα Βλάχων - Ἀρωμούνων καὶ Ρουμάνων. Αὐτὴ ἡ καταπληκτικὴ ἄποψη τοῦ T. Papahagi ἀπουσιάζει ἀπὸ τὸ κρινόμενο βιβλίο τῆς Π.Π., ἐνῶ σχετίζεται τέλεια μὲ τὴν ὕλη. Ἐπὶ πλέον μετὰ τὸν T. Papahagi ἔρχεται καὶ ὁ Γιουγκοσλάβος Vukanovic΄, ὁ ὁποῖος στὰ βλάχικα δημοτικὰ τραγούδια διακρίνει μουσικὴ ἑλληνικὴ ἐπίδραση[20].

Ὅλα αὐτὰ καὶ περισσότερα ἔπρεπε ἀπὸ τὴν σ. εἴτε στὸ εἰσαγωγικὸ σημείωμα εἴτε στὶς σημειώσεις νὰ τεθοῦν ὑπ' ὄψη τῶν ἀναγνωστῶν, ὥστε νὰ σχηματίσουν ὀρθὴ ἀντίληψη τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν τῶν Βλάχων, νὰ γνωρίσουν τὴν πραγματικὴ κατάσταση καὶ ὄχι τὰ κατασκευάσματα τῆς προπαγάνδας. Τὸ χρέος τοῦτο εἶναι μεγαλύτερο καὶ ἄκρως ἐπιτακτικὸ στὶς ἡμέρες μας, διότι πάλιν κινοῦνται ἄγνωστοι καὶ γνωστοί, γιὰ νὰ θυμίσουν τὸ κακὸ παρελθὸν καὶ νὰ ἀνοίξουν ὀδυνηρότερες πληγὲς στὸν ἐθνικὸ κορμό.

Παρὰ τὸν ἀναμφισβήτητο κόπο, τὸν ὁποῖο ἡ σ. κατέβαλε γιὰ τὴν ἐπιμελημένη μετάφραση, δὲν παύει ἡ προσφορά της νὰ εἶναι ἀρνητική. Εἶναι ὀλίσθημα ἐπιζήμιο. Ἔργο, ὅπως αὐτὸ μὲ τὸ ὁποῖο καταπιάσθηκε ἡ σ., φαίνεται ἁπλό, ἐνῶ εἶναι πολύπλοκο καὶ πολυσύνθετο. Πέρα τοῦ ζήλου, προϋποθέτει καὶ ἐξειδικευμένες γνώσεις, τὶς ὁποῖες ἡ σ. δὲν διαθέτει, ὅπως μὲ παρρησία ἔχει ὁμολογήσει[21].

Γιὰ τὸ μεθολογικὸ μέρος τῆς ἐργασίας θὰ τῆς συνιστοῦσα τὴν μελέτη ἑνὸς μικροῦ κειμένου, περιεκτικοῦ καὶ ἐπαγωγικοῦ, τὸ ὁποῖο φέρει τὸν τίτλο «Προβλήματα ἔκδοσης τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ μιὰ ἐκδοτικὴ δοκιμή». Συγγραφέας του εἶναι ὁ καθηγητὴς Γρ. Σηφάκης, ὁ ὁποῖος μεταξὺ τῶν ἄλλων γράφει καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἕνα πολὺ διδακτικὸ παράδειγμα βρίσκουμε στὴ συλλογὴ θεσσαλικῶν τραγουδιῶν τοῦ Θ. Α. Νημᾶ (*Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Θεσσαλίας*, Θεσσαλονίκη, 1981, σ. 174). Πρόκειται γιὰ δύο καταγραφὲς τοῦ σύντομου τραγουδιοῦ γιὰ τὸ ληστὴ Μπαμπάνη, ὅπως τὸ τραγούδησε σὲ δύο διαφορετικὲς περιστάσεις, στὶς 28-12-1972 καὶ ἕνα χρόνο ἀργότερα, ἡ Βασιλικὴ Νημᾶ (ἀπόφοιτη δημοτικοῦ,

19. Ὡς δεύτερο ἐπιχείρημα τῆς φυλετικῆς ἀποξενώσεως Βλάχων - Ἀρωμούνων καὶ Ρουμάνων ἐπικαλεῖται τὸν χορό. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ὁ χορὸς τῶν Βλαχοφώνων*, Θεσσαλονίκη 1979. Ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ Γ΄ Συμπόσιο Λαογραφίας τοῦ Βορειοελλαδικοῦ χώρου, ΙΜΧΑ, 383-395.

20. T. P. Vukanovic΄, «Les Valaques, habitants autochtones des pays balkaniques», *L' Ethnographie,* 56 (1962) 35.

21. Βλ. *Ἡ Ἔρευνα* (Τρικάλων), 25-12-1985 καὶ κριτικές μου, *Ἡ Ἔρευνα*, 20-12-1985 καὶ 17-1-1986. Ἐπίσης βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Τὰ τραγούδια τῶν Βλάχων», *Μαγνησία*, Γενάρης- Μάρτης 1986. Ἐπὶ πλέον παρατηρήσεις μου στὴν ἀνακοίνωση, ποὺ ἔκαμα στὸ Διεθνὲς Μουσικολογικὸ Συμπόσιο τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτιστικοῦ Κέντρου Δελφῶν, τὴν 7-9-86, μὲ θέμα «Τὰ δημοτικὰ τραγούδια τῶν Βλάχων τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου».

47 χρονῶ τὸ 1972) στὸν Πλάτανο Τρικάλων»[22]

Κάτι ἀνάλογο, ἂν ἔκαμνε ἡ σ., μὲ ἐπιπρόσθετη μέριμνα γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῆς γνησιότητας τῶν Βλάχικων τραγουδιῶν, θὰ εἶχε ἐπιτύχει στὴν προσπάθειά της. Ἀλλὰ γιὰ τὴν ἐπιτυχία χρειάζεται πολλὴ μελέτη καὶ ἀγαστὴ συνεργασία μὲ ὅλους ἐκείνους, ποὺ διαθέτουν γνώσεις καὶ πείρα.

Ὅποιος θέλει πάντοτε μπορεῖ.

22. Βλ. *Ἀντίχαρη, Ἀφιέρωμα στὸν καθηγητὴ Σταμάτη Καρατζᾶ,* Ἑλληνικὸ Λογοτεχνικὸ καὶ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο, Ἀθήνα 1984, 401.

ΠΑΡΑΤΡΑΓΟΥΔΑ ΜΙΑΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ

Σὲ προηγούμενο ἄρθρο μου («Ἔρευνα» 20-12-85) ἔχω τονίσει ὅτι οἱ Βλάχοι διαθέτουν ὑπέροχη δημοτικὴ ποίηση, τῆς ὁποίας ὅμως τὸ μέγιστο καὶ σπουδαιότατο μέρος εἶναι στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα. Παρέπεμψα μάλιστα σὲ συλλογὲς ἢ συνθετικὲς ἐργασίες γνωστῶν συγγραφέων. Ἡ ὀνομαστικὴ μνεία δὲν ἦταν ἀξιολογική. Εἶχε, ὅπως εἶπα, χαρακτήρα ἐνδεικτικό. Ὑπάρχουν καὶ βιβλία, ποὺ ἴσως ἔπρεπε νὰ μνημονεύσω, κυρίως ἱστορικὲς μονογραφίες γιὰ τὸ Περιβόλι, στὶς ὁποῖες ἐπίσης οἱ Περιβολιῶτες συγγραφεῖς καταχωρίζουν Περιβολιώτικα δημοτικὰ τραγούδια στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα. Εἶναι ἀκριβῶς αὐτά, μὲ τὰ ὁποῖα ὑμνοῦνται καὶ δοξάζονται οἱ τοπικοὶ ἥρωες, τὰ Βλαχόπουλα παλληκάρια, οἱ κλεφταρματολοί, οἱ φημισμένοι τσελιγκάδες, οἱ ἱκανοὶ προεστοί, ἐπιδέξιοι καὶ γενναιόδωροι ἐπιχειρηματίες καὶ τεχνίτες, χωρὶς νὰ ὑστεροῦν ποιοτικὰ ὅσα ἀναφέρονται στὴν ξενιτειά, στὶς ποικίλες ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς καὶ θρησκευτικῆς ζωῆς τῶν Βλαχοχωριῶν ἢ σὲ δύσκολες ὧρες τῶν κατοίκων τους ἀπὸ διάφορες αἰτίες, ἐπιδημίες, βαρυχειμωνιὲς κ.ἄ. Δὲν παρέλειψα νὰ ἐπισημάνω τὴν ὕπαρξη τραγουδιῶν καὶ στὸ Βλάχικο γλωσσικὸ ἰδίωμα, ποὺ ἐνδιαφέρουν ὄχι μόνον λαογραφικά, ἀλλὰ καὶ ἱστορικά, φιλολογικὰ καὶ γλωσσολογικά.

Κατὰ πάγια ἐπιστημονικὴ δεοντολογία καὶ ἀπαράβατη ὑποχρέωση πρὸς τοὺς ἀναγνῶστες τὰ γραφόμενά μου ἔχω τεκμηριώσει μὲ τὶς ἐγκυρότερες παραπομπές, μὲ ἀναφορὰ σὲ μελετήματα καὶ πορίσματα Ρουμάνων, καὶ πρωτεργατῶν τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας, οἱ ὁποῖοι ἀναγκάζονται νὰ παραδεχθοῦν τὴν ἑλληνικὴ μορφὴ τῶν Βλαχικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν.

Γιὰ τὴν ἐμφανιζομένη ὡς ἐπώνυμη (λόγια) ποίηση ἐπικαλοῦμαι πάλι μὲ ἀκρίβεια τὰ συμπεράσματα Ρουμάνων, ποὺ ἀποκαλύπτουν ὅτι πρὸ τῆς ρουμανικῆς παρεμβάσεως στὴ Μακεδονία, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς προπαγάνδας, δὲν ὑπάρχει ἐπώνυμη (λόγια) ποίηση τῶν Βλάχων, διότι οἱ προικισμένοι μὲ ποιητικὸ τάλαντο Βλάχοι αὐτοπροαιρέτως γράφουν στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα τὶς ἐμπνεύσεις τους. Ἐπιπροσθέτως ἀναφέρω τὴν γνώμη τοῦ πλέον εἰδικοῦ, τοῦ Τ. Παπαχατζῆ, ποὺ βεβαιώνει ὅτι τὰ ἐπώνυμα, λόγια Βλάχικα τραγούδια γραμμένα μὲ τὸ λατινικὸ ἀλφάβητο δὲν ἔγιναν ποτὲ ἀνάγνωσμα τῶν Βλάχων, διότι, ὅπως ὁ ἴδιος τονίζει, οἱ Βλάχοι ἀγνοοῦσαν τὸ λατινικὸ καὶ χρησιμοποιοῦσαν πάντοτε τὸ ἑλληνικό.

Κανένα ἀπὸ τὰ ἀντικειμενικὰ καὶ ἀδιάσειστα αὐτὰ δεδομένα δὲν ἀντικρούει ἢ ἀναιρεῖ μὲ τὴν σχοινοτενῆ ἐπιστολή της ἡ κ. Ζωὴ Παπαζήση - Παπαθεοδώρου. Γι᾽ αὐτὸ ἀπεγνωσμένα ἀναζητεῖ ἐρείσματα καὶ χάνεται σὲ ὑπεκφυγὲς καὶ ἄστοχα ἐρωτήματα.

Συγκεκριμένα, ἐνῶ δηλώνει ἀναρμοδιότητα καὶ ἔλλειψη φιλοδοξίας στὸ συλ-

λεκτικὸ ἔργο, πάραυτα παραδίδει καὶ μάθημα γλωσσολογίας ὑπενθυμίζοντας κανόνες τῆς διεθνοῦς ἑταιρείας φωνητικῆς, ποὺ γνωρίζουν καὶ οἱ πρωτοετεῖς φοιτητές. Ἀποτολμᾶ καὶ ἐπικρίσεις κατὰ τοῦ φιλολόγου κ. Ἀντ. Κολτσίδα, ποὺ δὲν ἔχει ἀνάγκη τῆς συνηγορίας μου, διότι ἀσχολεῖται μὲ τὸ θέμα εὐδόκιμα, ἔστω κι ἂν διαπιστωθοῦν ὁποιεσδήποτε ἀτέλειες. Οὐδεὶς ἀναμάρτητος.

Ἀποπειρᾶται ἡ κ. Π. - Π. ὑπόθαλψη διχοστασίας μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ κ. Χρυσ. Ζήση ἀγνοώντας τὸν πνευματικὸ ἄνθρωπο, ποὺ δὲν διστάζει νὰ ἐκτιμᾶ τὴν διαφορετικὴ γνώμη ὡς συμβολὴ καὶ ἐκδηλώνει μὲ παρρησία τὴν συναντίληψη καὶ ἐπιδοκιμασία, ὅταν πείθεται. Παρόμοια στάση θὰ τιμοῦσε περισσότερο καὶ τὴν ἴδια.

Ἀναγγέλλει ἡ κ. Π. - Π. ὅτι ἔχει συμπεριλάβει στὸ βιβλίο της τὰ ὑπ᾽ ἀριθ. 84, 85 καὶ 173 τραγούδια τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Γ. Ράπτη. Ἔκαμε πολὺ καλά. Θὰ εἶχε ἐπιτύχει στὸ ἔργο της, ἂν τὸν ἀκολουθοῦσε στὸ μεγαλύτερο τμῆμα. Διότι ὁ κ. Ρ. ἐπιδιώκει τὴν πληρέστερη, διαχρονικὰ καὶ συγχρονικά, ἀπόδοση τῶν τραγουδιῶν τῆς γενέτειράς του. Κανένας δὲν διανοήθηκε δυσμενῆ κριτικὴ ἐναντίον του μὲ αἰτιολογικὸ τὴν θησαύριση καὶ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν στὸ Βλάχικο ἰδίωμα, ἀφοῦ φυσικὰ ἀναπτύσσει τὸ κύριο θέμα, τὰ Βλάχικα τραγούδια στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα, κατ᾽ ἀντίθεση πρὸς τὴν κ. Π.-Π., ἡ ὁποία δὲν παρουσιάζει οὔτε δεῖγμα, δημιουργώντας ἐσφαλμένη ἐντύπωση καὶ πλαστογραφώντας τὴν ἀλήθεια, μὲ συνέπεια νὰ ἐξυπηρετεῖται ἀποκλειστικὰ ἡ προπαγάνδα.

Θέλει τὸν κ. Γρ. Βέλκο συμπατριώτη μου σὰν νὰ ἦταν κακό. Ἀλλὰ δὲν ἀκριβολογεῖ. Διότι δὲν εἶναι οὔτε Σαμαριναῖος οὔτε Ἐλασσονίτης. Συμπτωματικὰ ἔγραψε γιὰ τὰ τραγούδια τῆς Σαμαρίνας μὲ τὴν βοήθεια, κατ᾽ ἀρχήν, Ἐλασσονιτῶν, ποὺ κατάγονται ἀπὸ τὴν Σαμαρίνα. Καμμία ἀπόκρυψη τῆς ἀλήθειας δὲν διαφαίνεται στὸ βιβλίο του. Ἄρα δὲν προκύπτει ζήτημα λάθους τοῦ κ. Βέλκου ἢ τῶν Ἄγγλων Γουέϋς-Τόμσον, ἀλλὰ πηγῶν πληροφοριῶν. Οἱ ξένοι, ἂν καὶ περιστοιχίσθηκαν ἀπὸ παράγοντες τῆς τότε προπαγάνδας μὲ ἄφθονο παραπλανητικὸ ὑλικό, θαρρετὰ διακηρύσσουν τὴν ἑλληνικότητα τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν Βλάχων. Γιὰ τὴν κ. Π.-Π. θὰ ἦταν προτιμότερη ἡ ἀποφυγὴ τοῦ διλημματικοῦ ἐρωτήματος, μὲ τὸ ὁποῖο αὐτοαποκαλύπτεται ἐντελῶς ἀνύποπτη, ἀνίδεη καὶ ἀπαράσκευη γιὰ τὸ ἔργο, ποὺ ἀνέλαβε.

Προφανέστατα μὲ ἄλλη πρόθεση ἀποκαλεῖ συγχωριανό μου τὸν Ζῆκο Ἀράϊα, τοῦ ὁποίου σχολιάζει ποίημα καὶ μᾶς διδάσκει τὴν ὀρθὴ προφορὰ τοῦ ἐπωνύμου του, μολονότι δὲν τὸν μνημονεύω στὸ ἄρθρο μου, καὶ διερωτᾶται ἡ κ. Π.-Π. ἂν ὁ Ἀράϊας προπαγάνδιζε. Ἕνας δάσκαλος ρουμανικοῦ σχολείου, συνειδητὸ ὄργανο τῆς προπαγάνδας, χρειάζεται, ὦ ἀγαθή, ἐρώτημα τί ἀσκοῦσε;

Θὰ μοῦ ἦταν πολὺ εὔκολη ἡ σκιαγράφηση ὅλων ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ἡ κ. Π.-Π. προβάλλει ἄκαιρα-μετὰ τὴν ἀναζωπύρηση τῆς προπαγάνδας-ὡς ἐκπροσώ-

πους λόγιας ἢ ἐπώνυμης ποιήσεως. Ἀγνοεῖ ὅτι παρόμοια προϊόντα χαλκεύονται καὶ σήμερα; Μήπως νομίζει ὅτι θὰ τὰ στερηθοῦν οἱ Βλάχοι, ἂν δὲν μεταφρασθοῦν; Θὰ ἦταν ἐξωφρενικό. Ἑπομένως καὶ ἡ δῆθεν ἀναζήτηση ὁρισμοῦ τοῦ «ἐπωνύμου» προδίδει ἀδέξιο τρόπο συσκοτισμοῦ.

Σὲ παρένθεση ἡ κ. Π.-Π. ἐντοπίζει σὰν ἀσυνέπειά μου τὴν ἐπίκληση γνώμης τοῦ Καπιντάν, διότι, ὅπως σημειώνει, σὲ ἄλλες περιπτώσεις διαφωνῶ μαζί του. Ἐδῶ τὸ κριτήριό της καταντᾶ παιδαριῶδες. Κατὰ τὴν καινοφανῆ πράγματι λογική της ὀφείλω ἢ νὰ ἀσπασθῶ ἢ νὰ καταδικάσω σὲ ὅλα τὸν Ρουμάνο συγγραφέα!

Τὸν Καπιντάν, στυλοβάτη τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας, ποὺ ἔγραφε ἐπὶ μισὸ περίπου αἰώνα, ἔχω παρακολουθήσει ἀπὸ τὸ πρῶτο ἕως τὸ τελευταῖο δημοσίευμά του, συνάμα δὲ τὶς κριτικὲς ἄλλων γιὰ τὸ καθένα. Εὔλογα σχημάτισα ὁλικὴ καὶ λεπτομερειακὴ ἀντίληψη τῶν θέσεών του. Γνωρίζω ὁπωσδήποτε τὶς δολιχοδρομίες του. Εὐτυχῶς στὸ ζήτημα τῆς καταγωγῆς τῶν Βλάχων, γιὰ τὸ ὁποῖο μελέτησα τὸ ἔργο του, δὲν χρειάσθηκε νὰ διατυπώσω δικές μου ἀπόψεις, διότι στὶς διαδοχικὲς συγγραφές του παλινῳδεῖ καὶ αὐτοαναιρεῖται. Ὡστόσο ἐνδίδει στὴν αὐτοχθονία τῶν Βλάχων. Παράλληλα παρακολουθώντας τὴν βαλκανολογικὴ βιβλιογραφία καὶ διαπιστώνοντας ὅτι ἐπίσης Ρουμάνος, ἀπὸ τοὺς ἀκραιφνεῖς ἐπιστήμονες, ὁ Κικέρων Πογκίρκ ἔχει ἀποδείξει τὴν ἑλληνικότητα τῆς ἀρχαίας μακεδονικῆς διαλέκτου, δηλαδὴ τοῦ γλωσσικοῦ καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐθνολογικοῦ ὑποστρώματος τοῦ βορειοελλαδικοῦ χώρου, ἔκαμα τὴν σύνθεση, τὴν ὁποία προσφέρω. Ἕτερος, λοιπόν, ἐξ ἑτέρου σοφός! Μὲ τὴν ἴδια μέθοδο ἰχνηλάτησα καὶ τὰ δημοσιεύματα τῶν Παπαχατζήδων, Ἰόργκα, Μούρνου κ.ἄ. (Τὸν τελευταῖο παρουσιάζω στὸν πρόσφατο τόμο τοῦ περ. «Πλάτων», 36, 1984, σελ. 170-174).

Συνεπῶς, ὅποιος συνηθίσει στὴν ἐπισταμένη διερεύνηση, ἀποφεύγει περιλήψεις τρίτων, ὅπως ἀφήνει ὑπονοούμενο ἡ κ. Π. - Π. καὶ μάλιστα γιὰ τὸ περιβάλλον της. Οἱ σχέσεις της μὲ αὐτὸ ἀποτελοῦν προσωπικό της πρόβλημα, ποὺ δὲν μὲ ἀφορᾶ καὶ δὲν δικαιοῦμαι οὔτε διανοοῦμαι νὰ ἀναμειχθῶ. Ἀστόχαστα προβαίνει σὲ προεκτάσεις ἄσχετες μὲ τὸ ἐπίμαχο θέμα, ποὺ ἀπαιτεῖ ψυχραιμία, σύνεση καὶ ἐπιμονὴ κατανοήσεως γιὰ τὴν ὀρθότερη προσπέλαση καὶ ἐπίλυση. Διαφορετικὰ δὲν ἀξιοποιεῖ καὶ τὴν δυνατότητα εὐρύτερης μυήσεώς της. Παραγνωρίζει διόλου τὸ ἐνδεχόμενο τοῦτο.

Οὔτε γιὰ ἀστεῖο δὲν ἔπρεπε νὰ ἐπικαλεῖται τὶς ἐπιδόσεις στὶς λογοτεχνικὲς ἀναλύσεις κατὰ τὴν διάρκεια τῶν γυμνασιακῶν χρόνων, ἀφοῦ γιὰ μιὰ συγκριτικὴ ἔρευνα τῶν παραλλαγῶν τοῦ «Γεφυριοῦ τῆς Ἄρτας» συναισθάνεται, κάλλιστα καὶ δικαιολογημένα, τὴν ἀδυναμία της, τὴν ὁποία ἐξομολογεῖται ὡς ἑξῆς: «ἀλλὰ κι' ἂν τὸ ἔκανα, πάλι θὰ μοῦ ἔλειπαν οἱ ἱστορικὲς καὶ λαογραφικές, ἀπαραίτητες γνώσεις». Ὡστόσο, κάποιος Βλάχος, ὅπως λέγεται, «ἔφτασε στὴν πόλη

ρωτώντας». Καὶ σὲ ἄλλο σημεῖο ὁμολογεῖ: «Δὲν θεωρῶ τὸν ἑαυτό μου ἱκανό, ἀπὸ ἄποψη ἐπιστημονικῆς κατάρτισης, νὰ τὸ κάνω».

Ἐνῶ δὲ μόνη της ἀπογυμνώνεται ἐπιστημονικά, μὲ προκαλεῖ προσωπικὰ νομίζοντας ὅτι τῆς δόθηκε ἀνεπανάληπτη εὐκαιρία, γιὰ νὰ μοῦ δώση ἕνα γερὸ μάθημα. Μακάρι νὰ συνέβαινε αὐτό! Κανεὶς δὲν εἶναι τέλειος. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ ἀστοχεῖ. Συγκεκριμένα μοῦ ἀπευθύνει τὴν πρόκληση ὡς ἑξῆς: «Ὅμως τὸ τραγούδι αὐτὸ (Γεφυριοῦ τῆς Ἄρτας) ὁλοκληρωμένο κ. Λαζάρου τὸ βρῆκα μόνο στὴ συλλογὴ τοῦ Κιντροβεάνου...». Μεγαλύτερη προχειρότητα καὶ ἀνακρίβεια δὲν γίνονταν. Διότι ὁλόκληρο περιέχεται στὴν ὀγκώδη (σελ. 519) «Ἀρωμουνικὴ Ἀνθολογία» τοῦ Τ. Παπαχατζῆ, οἴκου σχολικῶν ἐκδόσεων Ρουμανίας, Βουκουρέστι 1922, σελ. 67-73. Στὴν δὲ σελίδα 69 ὑπάρχει καὶ ὁλοσέλιδη φωτογραφία τοῦ Γεφυριοῦ τῆς Ἄρτας. Δὲν ἀπουσιάζει ἀπὸ μεταγενέστερες ἐκδόσεις. Ἐξ ἄλλου περιλαμβάνεται καὶ στὴν πρόσφατη «Ἀνθολογία δημοτικῆς ἀρωμουνικῆς ποιήσεως» τῆς Κυράτσας Ἰοργκοβεάνου -Ντουμίτρου, Βουκουρέστι 1976, σελ. 396-407. Τὸ περιεργότερο εἶναι ὅτι τὰ βιβλία αὐτὰ ἔδειξα στὸ ἐκλεκτὸ ἀκροατήριό μου, τοῦ ὁποίου μετεῖχε καὶ ἡ ἴδια ἡ κ. Π.-Π. κατὰ τὴν διάλεξή μου στὰ Τρίκαλα. Ἐπὶ πλέον ἀνέφερα τότε ἔντονα καὶ ὅλους ἐκείνους, ποὺ ἔγραψαν γιὰ τὸ τραγούδι, ὁπότε ἦταν εὐχερέστατη ἡ ἀνεύρεσή του στὶς συγγραφές τους. Τὶς στιγμὲς αὐτὲς ταιριάζει τὸ βιβλικό: «Ζητεῖτε καὶ εὑρήσετε. Αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν...».

Τέλος, ἡ κ. Π.-Π. γράφει: «Δὲν μπαίνω σὲ «ἄγνωστα ὕδατα» γιατὶ ὑπάρχει κίνδυνος νὰ γελοιοποιηθῶ. Δουλειά μου εἶναι ἡ χημεία καὶ χόμπυ μου ἡ Λογοτεχνία». Ἀλήθεια, δὲν πῆρε ἀκόμη εἴδηση ὅτι μπῆκε βαθιὰ σὲ «ἄγνωστα ὕδατα», χωρὶς στοιχειώδη πρόνοια; Χώνεται δὲ βαθύτερα μὲ τὴν ἀπάντησή της. Εἶναι πράγματι λυπηρό, διότι τὴν θεωρῶ ἄξια καλύτερης τύχης μὲ ἁπλούστατες προϋποθέσεις, εὔστοχη ἐπιλογὴ πεδίου δράσεως καὶ πνεῦμα συνεργατικότητας. Ὅλοι θὰ ἀνταποκριθοῦν τότε στὸ αἴτημά της, ὅπως παρατηρεῖται γιὰ ὅλους. Διότι μόνον ἡ συλλογικὴ προσπάθεια ἀποφέρει καρποὺς ἢ τουλάχιστον μειώνει τὶς ἀτέλειες.

Κλείνω μὲ παράδειγμα οἰκειότερο στὴν κ. Π.-Π., ἡ ὁποία ὡς χημικὸς ἀντιλαμβάνεται ἄριστα πόση σημασία ἔχει ἡ προσεκτικὴ χρήση καὶ τῶν παραμικρῶν στοιχείων γιὰ τὴν ἐπιτυχία μιᾶς χημικῆς ἑνώσεως. Σήμερα ὑπάρχει εἰδικότητα, τῆς ὁποίας ἀποστολὴ εἶναι ἡ ἐπινόηση ἐπιτυχοῦς τίτλου σὲ δημοσίευμα. Ἂν, λοιπόν, τὸ βιβλίο της ἔφερε τὸν τίτλο «Τραγούδια τῶν Βλάχων» δὲν θὰ ἦταν ἐφ' ὅλης τῆς ὕλης ἐπικριτέο, δοθέντος ὅτι ὑπάρχουν τραγούδια στὸ Βλάχικο ἰδίωμα, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἀναλογία, καὶ δὲν θὰ ἀποκλείονταν τὰ τραγούδια τῶν Βλάχων, ποὺ εἶναι στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα καὶ ἀσυγκρίτως περισσότερα καὶ σπουδαιότερα. Οὔτε ἡ κ. Π.-Π. ἀρνεῖται τὴν ὕπαρξή τους, μολονότι δὲν παραθέ-

τει κανένα. Ἀλλὰ ἡ πρόταξη τῶν δύο ἁπλῶν στοιχείων τ καὶ α, δηλαδὴ τοῦ ἄρθρου οὐδετέρου γένους καὶ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ ΤΑ, σημαίνει ἀνακριβῶς ὅτι ἡ Συλλογὴ περικλείει τὸ σύνολο, τὸ ἅπαντο τῶν τραγουδιῶν τῶν Βλάχων, ὁπότε ἐσφαλμένως πιστεύεται πὼς οἱ Βλάχοι μόνο στὸ Βλάχικο ἰδίωμα τραγουδοῦν, ἐνῶ αὐτὸ ἰσχύει μερικῶς, ἀφοῦ στὴν συντριπτικὴ πλειονότητα τῶν τραγουδιῶν τῶν Βλάχων ἐπικρατεῖ ἡ ἑλληνική. Τὸ μικρὸ φαινομενικὰ λάθος ἐπηρεάζει ὁλοκληρωτικὰ τὴν οὐσία καὶ παρέχει ἀπροσδόκητα ἔρεισμα ἰσχυρὸ στὴν προπαγάνδα, ἡ ὁποία καραδοκεῖ γιὰ τὴν προσήκουσα ἐκμετάλλευσή του. Ἐπὶ πλέον παραπλανᾶ καὶ τοὺς καλοπροαίρετους ἀναγνῶστες, Ἕλληνες καὶ ξένους, ποὺ δὲν διαθέτουν εἰδικὲς γνώσεις. Ἤδη τὴν ἔχουμε πάθει πολλοί. Πρώτη δέ, ὅπως φαίνεται, εἶναι ἡ κ. Π.-Π., ποὺ ἀσφαλῶς δὲν φανταζόταν ὅτι δύο γραμματάκια, δύο συμβολάκια, ὅπως δύο χημικὰ στοιχεῖα, ἀποκτοῦν ἐκρηκτικὴ δύναμη, ὅταν δὲν χρησιμοποιοῦνται κατάλληλα, ὅταν ὁ χειριστὴς δὲν εἶναι καλὰ προετοιμασμένος.

Καὶ εἶναι κρίμα, διότι ἡ πρόληψη αὐτοῦ, τουλάχιστον, τοῦ λάθους ἦταν δυνατὴ καὶ εὔκολη, ἂν ἔλειπε ἡ ἀποκοτιὰ ἢ ἀπρονοησία, ποὺ θυμίζουν τὸ πάθημα τοῦ λαγοῦ μὲ τὴ φτέρη!

Η ΕΡΕΥΝΑ, (Τρικάλων)17.1.1986.

ΑΠΟΠΕΙΡΕΣ ΑΦΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΒΛΑΧΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ

Μολονότι ἡ διεπιστημονικὴ ἔρευνα[1] ἀπέδειξε περίτρανα τὴν ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων Θεσσαλίας, Ἠπείρου, Μακεδονίας καὶ Διασπορᾶς τους, ἡ δὲ διαχρονικὴ ἀφοσίωσή τους στὸν Ἑλληνισμὸ ἀποκλείει ὁποιαδήποτε ἀμφισβήτηση, ἐν τούτοις ἐντείνεται πάλιν ἀπὸ πολλὲς πλευρὲς ἡ ἀναζωπύρηση τοῦ λεγομένου Κουτσοβλαχικοῦ ζητήματος.

Μετὰ τὴν πρώτη μεταπολεμικὴ συνεδρίαση τῆς «Μακεδονορουμανικῆς Μορφωτικῆς Ἑταιρείας», τὴν 26η Μαΐου 1947, στὸ Βουκουρέστι, μὲ μόνο θέμα «διαμαρτυρία», γιὰ τὴν «κακομεταχείρισιν τοῦ Ρουμανικοῦ λαοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα»(!), καὶ τὴν ἐπίσης πρώτη μεταπολεμικὴ διαμαρτυρία τῆς Ρουμανίας, τὴν 22α Ἀπριλίου 1948, γιὰ δῆθεν διώξεις, «τὰς ὁποίας ὑφίστανται αἱ ἐν Ἑλλάδι Ρουμανικαὶ μειονότητες κλπ», ἡ μὲν Ἑταιρεία δὲν ἐπανεμφανίζεται, ἕως τὸ 1990, ἡ δὲ ρουμανικὴ κυβέρνηση ἐπιμελέστατα ἀποφεύγει τὴν ἐπίσημη σὲ διακρατικὸ καὶ διεθνὲς ἐπίπεδο ἐπαναφορὰ τοῦ Ζητήματος, ἐνῶ τὰ κατάλοιπα τῆς μεσοπολεμικῆς ρουμανικῆς πολιτικῆς ἐγκλωβίζει στὸ Βουκουρέστι μὲ ἐπικάλυμμα σωματειακό, ἐπονομαζόμενο «George Murnu».

Ὅμως τοὺς σκοποὺς τῆς σχεδὸν αἰωνόβιας Ἑταιρείας συνεχίζει μὲ νέο νομικὸ πρόσωπο, ἡ «Asociaţia Romania», στὴν ὁποία πρωτοστατοῦν στελέχη τοῦ στενοῦ περιβάλλοντος τῆς ἀνώτατης κομματικῆς καὶ κρατικῆς ἡγεσίας. Συντηρεῖ τὸ Ζήτημα μὲ ἐπίφαση ἐπιστημονικὴ ἐπιδοτώντας βλαχολογικὰ δημοσιεύματα, αὐτοτελῆ καὶ στὸν τύπο, περιοδικὸ καὶ ἡμερήσιο, ρουμανικὸ καὶ ξένο, καὶ χορηγώντας ὑποτροφίες σὲ ξένους, ἰδίως σὲ σπουδαστὲς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, τοὺς ὁποίους ἐπηρεάζει κατάλληλα ἢ πειθαναγκάζει νὰ γράφουν τὶς ρουμανικὲς θέσεις. Τεχνηέντως κατασκευάζει «φυγάδες» πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴ Δύση μὲ ἀποστολὴ τὴν ἀναζήτηση ὁμοϊδεατῶν καὶ διέγερση τοῦ διαφέροντος εἰδικῶν ἐπιστημόνων, πρωτίστως δὲ τὸν προσεταιρισμὸ τῶν ἀντιπάλων τοῦ κομμουνιστικοῦ

---

1. Βλ. Α. ΛΑΖΑΡΟΥ: α) Θρακολογία καὶ ζήτημα καταγωγῆς τῶν Βλάχων -Ἀρωμούνων, Τρίκαλα 1985. β) Βλέψεις Ρουμανίας καὶ ἑλληνικότητα Βλάχων - Ἀρωμούνων, Ἰωάννινα 1986. γ) Ἐπίγραμμα Εὐγενίου τοῦ Αἰτωλοῦ καὶ Λατινοφωνία Ἑλλήνων, Ἀθήνα 1986. δ) Ἡ Ἀρωμουνικὴ καὶ αἱ μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς σχέσεις αὐτῆς. Βλάχοι, Ἀθήνα 1986, δεύτερη ἔκδοση καὶ μετάφραση στὴ γαλλικὴ ἀπὸ τὸ ΙΜΧΑ. ε) Μακεδονικό - Κουτσοβλαχικὸ καὶ ἑλληνικὴ ἀρρυθμία, Τρίκαλα 1986. στ) Κουτσοβλαχικά - Ἑλληνοβλαχικά, Ἀθήνα 1987. ζ) Γλωσσικὲς μαρτυρίες καταγωγῆς τῶν Βλάχων, Ἰωάννινα 1987. η) Τρικαλίται Βλάχοι, Τρίκαλα 1988. θ) Ἱστορία τοῦ Βλάχικου Δημοτικοῦ Τραγουδιοῦ, Ἀθήνα 1989. ι) La singularité des Aroumains dans leur poésie populaire, Athènes 1989.ια) Aroumains bana: est-il un héritage aborigène?, Athènes 1990. ιβ) Φεραῖοι ρωμαϊκῶν χρόνων καὶ Βλάχοι Βελεστίνου, Ἀθήνα 1990 κ.ἄ.π., ὅπου καὶ πλούσια ἑλληνικὴ καὶ ξένη βιβλιογραφία.

καθεστῶτος, Ρουμάνων καὶ Κουτσοβλάχων, ἐγκατεστημένων ἄλλοτε στὴ Ρουμανία, προτάσσοντας τὰ ἐθνικὰ ρουμανικὰ συμφέροντα.

Μὲ ἀλάθητη τακτικὴ καὶ δελεαστικὲς ὑποσχέσεις ἢ ἐπώδυνους ἐκβιασμούς, παρὰ τὶς δυσχέρειες καὶ κάποιες ἀρχικὰ παροδικὲς συγκρούσεις, ἡ ρουμανικὴ κυβέρνηση πραγματώνει τὴν προώθηση τῆς προπαγάνδας της καὶ σὲ χώρους πανεπιστημιακοὺς ἢ ἐπισημονικῆς ἔρευνας, κατὰ τὸ προηγούμενο ἐκείνης τῶν Σκοπίων, ἐνῶ ἡ Ἑλλάδα περὶ ἄλλα τυρβάζει, ἀφήνοντας μάλιστα ἀναξιοποίητες ἐπάλξεις στὸ ἐξωτερικό, προσφερόμενες καὶ «ἀδαπάνως διὰ τὸ δημόσιον», ὅπως τὸ 1977 στὸ Παρίσι, ὅπου τότε ἐκδηλώθηκε ἡ ἰσχυρότερη ἀναζωπύρηση, καὶ τὸ 1985 στὶς Βρυξέλλες, ὅπου ἡ Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα, παράλληλα μὲ τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης, ἐπιζητοῦσε τὴν ἐπίσημη ἑλληνικὴ θέση στὸ Ζήτημα.

Ἑπομένως οἱ ἐξελίξεις εὔλογα εἶναι δυσμενέστατες γιὰ τὴν Ἑλλάδα:

1. Ἐκδίδεται συλλογικὸ σύγγραμμα, τόμος ὀγκώδης, ἐπιβλητικὸς καὶ πολυτελὴς μὲ ἐπιχορηγήσεις τῆς Ἐπιτροπῆς Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων καὶ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Μορφωτικοῦ Ἱδρύματος, ἐπιγραφόμενος «L' Europe et ses populations» (Χάγη 1978), πράγματι Ἐθνολογικὸ Καταστατικὸ τῆς Εὐρώπης, ὅπου προβάλλεται ἡ προπολεμικὴ ρουμανικὴ προπαγάνδα, ἀπαράδεκτη καὶ γιὰ Ρουμάνους ἐπιστήμονες. Ἐπαναφέρεται ἡ θεωρία περὶ καθόδου τῶν Βλάχων ἀπὸ τὴ Δακία. Τὸ δὲ χειρότερο εἶναι ὅτι παρὰ τὴν ἔγκαιρη ἐπισήμανση τοῦ ἀνθελληνικοῦ καὶ ἀνεπιστημονικοῦ ἄρθρου γιὰ τοὺς Βλάχους -καὶ ὄχι μόνον!- καὶ γνωστοποίηση σὲ ἁρμόδια ὑπουργεῖα καὶ ἱδρύματα, ἀπὸ κανένα δὲν ἐκδηλώθηκε διάθεση ἀνασκευῆς ἢ ἐνέργειας γιὰ διόρθωση σὲ πιθανὴ ἐπανέκδοση.

2. Συντάσσονται Ἐκθέσεις ἀπὸ ἐκπροσώπους τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Γραφείου τῶν ὀλιγώτερο διαδεδομένων γλωσσῶν, οἱ ὁποῖες ὑποβάλλονται στὴν ἁρμόδια Ἐπιτροπὴ τῆς Κοινότητας, δημοσιοποιοῦνται μὲ ὅλα τὰ μέσα, ἔντυπα, ραδιοφωνικά, τηλεοπτικά, ἠλεκτρονικά, καὶ ἔτσι ἡ Δύση παραπληροφορεῖται γιὰ τὴν ὕπαρξη στὴν Ἑλλάδα ρουμανικῶν πόλεων (!), ὅπως ἡ Βέροια, καὶ Ρουμάνων, ποὺ στεροῦνται τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ἡ πρόσφατη Ἔκθεση M. Seguan καὶ ἡ δῆθεν αἰσθητὰ εὐνοϊκὴ θεώρηση τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ Ζητήματος, γιὰ τὴν ὁποία ἡ ὑπεύθυνη ἑλληνικὴ ὑπηρεσία δὲν κρύβει κιόλας τὴν ἱκανοποίησή της, διόλου δὲν οἰωνίζεται ἀποσόβηση τῶν ἐπίφοβα ἐπιβλαβῶν ἐθνικῶς ἐπιπτώσεων τῶν Ἐκθέσεων τῆς προηγούμενης παραγράφου, δοθέντος ὅτι βασίζεται στὸν ἴδιο πληροφοριοδότη, τὸν ὁποῖο μάλιστα οἱ ἀπόστολοι τοῦ Γραφείου Δουβλίνου, σωματείου Ι.Δ., ἀποκαλύπτουν ὀνομαστικὰ καὶ ὅτι ἐκφράζει μόνο τὸν ἑαυτό του, ἡ δὲ Ἐπιστημονικὴ Ἐπιτροπὴ Πανελλήνιας Ἑνώσεως Πολιτιστικῶν Συλλόγων Βλάχων χαρακτηρίζει αὐτὸν καὶ τὸν ἕτερον «πρόσωπα ἄγνωστα στοὺς Βλάχους ἢ ὄχι εὐφήμως γνωστά. Δὲν ἀντιπροσωπεύουν παρὰ μόνον τὸν ἑαυτό τους καὶ ἐπὶ πλέον καὶ οἱ δυό τους σχε-

τίζονται μὲ τὴν Ρουμανία. Ὁ πρῶτος ὡς ἀπόφοιτος τῶν ρουμανικῶν σχολείων, ποὺ λειτούργησαν προπολεμικά, καὶ ὁ δεύτερος ὡς φυγάδας ἀπὸ τὸ καθεστὼς τῆς Ρουμανίας.

Ὁ κ. Παδιώτης εἶναι μέτριας μόρφωσης, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ γραπτά του...»[2]. Ὡστόσο παριστάνει τὸν ἀνταποκριτὴ τῆς «Fara Armâneasca», τοῦ περιοδικοῦ «Cuvântul Românesc», ἐπισκέπτεται Βλαχοχώρια, Δ.Σ. συλλόγων τους, ἐπὶ τόπου καὶ στὴ Διασπορά, μεμονωμένα φυσικὰ πρόσωπα, δημοσιογραφεῖ στὸν ἐπαρχιακὸ τύπο, προπαγανδίζοντας ἀσύστολα, ἀσύδοτα καὶ προκλητικὰ τὴν μὴ ἑλληνικότητα τῆς Μακεδονίας καὶ τῶν Μακεδόνων, συνακόλουθα δὲ καὶ τῶν Βλάχων τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου.

Ἐξ ἄλλου ἡ ἀπαλότητα στὴ διατύπωση τῆς Ἐκθέσεως Seguan ἐπῆλθε χάρη στὴν ἐπίμονη καὶ στενὴ παρακολούθηση τοῦ Ζητήματος στὸν Κοινοτικὸ χῶρο ἀπὸ πατριῶτες Ἕλληνες, ὅπως οἱ Φ. Παπαθανασίου, Δ. Προκόβας κ.ἄ., ὥστε οἱ ἁρμόδιοι Κοινοτικοὶ παράγοντες ἀναγκάσθησαν νὰ σταθμίσουν τὶς εὐθύνες καὶ περιπλοκές, μάλιστα δὲ καὶ νὰ ζητήσουν ἐκ νέου ἀπὸ Ἕλληνες ἰδιῶτες, εἰδικοὺς ἐπιστήμονες, τὶς ὀρθὲς βλαχολογικὲς ἀπόψεις.

Ἀλλὰ ἡ φοβερὴ βλάβη, ἀπότοκος τῶν Ἐκθέσεων Δουβλίνου, τὶς ὁποῖες ἡ ἑλληνικὴ ἀνοργανωσιά, ἀρρυθμία, ἄγνοια, ὀλιγωρία ἐπέτρεψαν νὰ ἔλθουν στὸ φῶς τῆς δημοσιότητας, ἂν καὶ ἦταν δυνατὴ ἡ πρόληψή τους, παραμένει πάντως ἀμείωτη, ἀφοῦ ἤδη οἱ Ἐκθέσεις αὐτὲς ἀπέκτησαν καὶ ἐπιστημονικὴ ἐπίφαση μὲ τὴν ἔκδοση τοῦ βιβλίου τοῦ Ἄγγλου ἐθνολόγου Χιοῦ Πῶλτον, Minorities in the Balkans, Λονδίνο 1990. Κατὰ τὸν Στ. Εὐσταθιάδη «εἶναι ἀπογοητευτικό. Καὶ ἂν δεῖ κανεὶς τὸ περιεχόμενό του ἀπὸ ἑλληνικῆς σκοπιᾶς, εἶναι λαθεμένο σὲ στοιχεῖα καὶ ἀναφορές, καὶ γι' αὐτὸ ἐπικίνδυνο· διότι δημιουργεῖ παρεξηγήσεις καὶ μᾶλλον συμβάλλει στὴν παραπληροφόρηση, παρὰ στὴ γνώση προβλημάτων ὅπως τῶν μουσουλμάνων τῆς Δυτικῆς Θράκης καὶ τῶν Σλαβομακεδόνων - Βλάχων, ἰδιαίτερα σὲ ὅ,τι ἀφορᾶ τοὺς τελευταίους...»

3. Ἐκπροσωποῦνται οἱ Βλάχοι στὸ European Science Foundation, στὸ ὁποῖο προστέθηκε ἡ δραστηριότητα « Comparative Studies on Goverments and Nondominant Ethnic Groups in Europe (1850-1940), ἀπὸ τὸν Dr. Tom J. Winnifrith, United Kingdom, The Vlachs as a rural minority in the Balkans, 1850-1940, συγγραφέα βλαχολογικοῦ βιβλίου, προϊόντος συχνῶν ἐπισκέψεων στὰ Βλαχοχώρια, μὲ γνώμονα τὴν παρουσίαση τῶν Βλάχων ὡς ξεχωριστῆς ἐθνότητας, χωρὶς τὴν παραμικρὴ ἑλληνικὴ παρέμβαση τόσο γιὰ τὴν ἐκπροσώπηση ὅσο καὶ γιὰ τὴν προ-

2. Βλ. ἐφημ. *Τρικαλινὰ Νέα* 4/1/1990, 3 καὶ 7. Ἐπίσης Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Βλαχολογία καὶ ἐρασιτεχνισμός;», *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο 1990* (τῆς Ἑταιρείας Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν) 267-273.

βολὴ ἐσφαλμένης ἀπόψεως, δοθέντος μάλιστα ὅτι ὁ ἴδιος στὸν πρόλογο δηλώνει ἀναρμόδιος ἐπιστημονικά.

4. Κυκλοφορεῖται στὸ Παρίσι ἀπὸ τὸ Centre d' Etude des Civilisations de l' Europe Centrale et du Sud-Est συλλογικὸς βλαχολογικὸς τόμος, Les Aroumains, INALCO 1989, ἐκδ. 1990, σελ. 186, μὲ πρωτοβουλία τοῦ P. S. Nasturel, συμμετοχὴ τῶν C. Poghirc, M. Cazacu, N. Djuvara, M. D. Peyfuss, Mich. Bacou καὶ παρουσίαση G. Castellan. Μιὰ ἁπλούστατη ὑπόμνηση τῆς «ἀνακαλύψεως» ἀπὸ τὸν πρῶτο «Ρουμάνων» καὶ στὴν Κρήτη ἀρκεῖ γιὰ τὸν προϊδεασμό. Ὁ ἴδιος ἄλλοτε ἀνάγει Ρουμάνους, Ἀρωμούνους (Ἑλληνοβλάχους) καὶ Ἀλβανοὺς σὲ κοινὸ θρακο-ἰλλυρικὸ ὑπόστρωμα, παρὰ τὶς ἀντίθετες ἀποστομωτικὲς ἀπόψεις τοῦ Βουλγάρου ἀκαδημαϊκοῦ Vl. Georgiev γιὰ τὶς διαφορὲς τῶν τριῶν στοιχείων τοῦ ὑποστρώματος.

5. Κυκλοφοροῦνται ἀναληθεῖς καὶ παραπλανητικὲς θεωρίες γιὰ τοὺς Βλάχους ἀπὸ στῆλες περιοδικῶν ποὺ ἀποστέλλονται ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ στὰ Βλαχοχώρια καὶ σὲ μέλη συλλόγων μεγαλοπόλεων ἐσωτερικοῦ καὶ διασπορᾶς.

Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρονται τὰ ἀκόλουθα περιοδικὰ μὲ ἀλφαβητικὴ σειρά:

Bulletin Européen, Buletinul Bibliotecii Române, Cuvîntul Românesc, Dacoromânia, Europa si Neamul Românesc, Fara Armâneasca, Fenix, Noi Tracii, Stindardul, The Newsletter of the Society Farsarotul, Tribuna României, Vatra, Zborlu Anostru κ.ἄ.

Ἐπὶ τέσσαρες μεταπολεμικὲς δεκαετίες ἐντείνεται ὁ ὀργασμὸς βλαχολογικῶν ἐκδόσεων, κυρίως στὸ Βουκουρέστι, ἀλλὰ καὶ στὸ ἐξωτερικό, Ρώμη (1951, 1952, 1955...), Freiburg (1959, 1965, 1977, 1982, 1984...), Woonsochet - Η.Π.Α. (1961), Ζυρίχη (1971, 1981), Παρίσι (1967, 1974, 1980...), Βιέννη (1974,,,), Χάγη (1978), Ἄμστερνταμ (1979), Τορόντο (1980), Λονδίνο (1987) κ.ἄ.π., γιὰ τὰ ὁποῖα ἀρκεῖ μιὰ ματιὰ στὴ Bibliografie Macedo-Româna, σελ. 345, καὶ στὶς συμπληρώσεις τοῦ G. Carageani, Intorno alla pubblicazione della «Bibliografia Macedoromena», σελ. 30.

7. Ἐπιχειρεῖται ἀφελληνισμὸς τῶν Βλάχων τόσο στὶς κοιτίδες τους ὅσο καὶ στὴ διασπορὰ μὲ ἱδρύσεις συλλόγων ἢ ἑνώσεων, τῶν ὁποίων πρωταρχικὴ μέριμνα εἶναι νὰ περιέχεται στὴν ἐπωνυμία ὁ ὅρος Βλάχοι, τὸ δὲ Καταστατικὸ ὁρίζει στοὺς σκοποὺς καὶ τὴ διάσωση «βλάχικου πολιτισμοῦ», ὡσὰν νὰ πρόκειται γιὰ διαφορετικὸ ἀπὸ τὸν ἑλληνικό. Ὅμως ἡ πολιτισμικὴ διάκριση διευκολύνει καὶ τὸν χαρακτηρισμὸ τῶν Βλάχων ὡς ξεχωριστῆς ἐθνικῆς ὁμάδας, ὅπως μεθοδεύεται τὰ τελευταῖα χρόνια ἀπὸ τὰ κέντρα τῆς προπαγάνδας καὶ τὰ ὄργανά τους.

Οἱ παλαιότεροι καὶ ὑφιστάμενοι σύλλογοι μὲ τὴν ἐπωνυμία τῆς γενέτειρας τῶν μελῶν ἢ τῶν προγόνων τους, ὅπως Λιβαδιτῶν Ὀλύμπου, Κοκκινοπλιτῶν,

Σαμαριναίων, Καλαρρυτινῶν, Μετσοβιτῶν κ.ἄ., ἀποτελοῦν ἑστίες συναδελφώσεως καὶ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ πολιτισμικὴ διαφοροποίηση προπαγανδίζεται ἀπὸ Ἑταιρεῖες τοῦ Ἐξωτερικοῦ, ὅπως εἶναι οἱ ἀκόλουθες:

I. American Valachian Cultural Association.

II. Association des Francais Aroumains (AFA).

III. Uniunea tra Limba si Cultura Aromâna.

IV. Suțata «Pitu Guli».

V. Asociația Familialâ de Editura în dialect aromân si limba româna.

VI. Slobozia.

VII. Societatea de Cultura Macedoromâna.

VIII. Fundatia România.

Ἡ πρώτη ἑδρεύει στὸ Bridgeport, Connecticut (ΗΠΑ) καὶ ἔχει ὀργανώσει τὰ Α΄ καὶ Β΄ Συνέδρια Μακεδονο-ρουμανικοῦ Πολιτισμοῦ στὸ Sacred Heart University, Ethnic Studies Center, Bridgeport, Conn. 29/8-1/9/86 καὶ 4-7/9/87 ἀντίστοιχα. Ἵδρυσε καὶ Ἀρωμουνικὴ Ἀκαδημία, τῆς ὁποίας τὸ Καταστατικὸ ὁρίζει ἐνεργὸ συμμετοχὴ καὶ μελῶν ἐκτὸς τῶν ΗΠΑ, στὶς ὁποῖες ὑπάρχουν καὶ μικρότεροι σύλλογοι, ὅπως ἡ Gramostea Foundation, P.O. Box 150, Whippany, N.Y. 07981-0105. Στὸ Bridgeport ἑδρεύει καὶ The Society Farsarotul.

Ἡ δεύτερη, ποὺ ἑδρεύει στὸ Παρίσι, καὶ εἶναι γνωστὴ συντομογραφικὰ ὡς AFA, πέρα τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐφημερίδας Fara Aromânesca καὶ ἄλλων ἐντύπων, ἔχει δώσει τὸ στίγμα τῶν ἐπιδιώξεών της μὲ τὸ φυλλάδιο Les Aroumains (Les vlachs). Une Minorité Culturelle Romane en péril, Paris 1980.

Ἡ τρίτη ἔχει ἕδρα τὸ Freiburg, ἐκδίδει ἀνελλιπῶς τὸ περιοδικὸ Zborlu a nostru καὶ μεθόδευσε πονηρότατα τὴν ὀργάνωση τοῦ Α΄ Διεθνοῦς Συνεδρίου Ἀρωμουνικῆς καὶ Ἀρωμουνικοῦ Πολιτισμοῦ, 2-4/9/85. Ἐνῶ δηλαδή, στὴν πρώτη καὶ δεύτερη πρόσκληση πρὸς ὑποψηφίους συνέδρους ἡ πρωτοβουλία ἐμφανιζόταν νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸ πανεπιστήμιο τοῦ Mannheim καὶ νὰ συνεργάζονται ἄλλα πέντε γερμανικὰ πανεπιστήμια, στὴν μετέπειτα ἀλληλογραφία καὶ στὸ πρόγραμμα παρουσιάσθηκε ἡ Uniunea συνοργανώτρια. Κατὰ δὲ τὴν διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου, ποὺ πραγματοποιήθηκε στὶς αἴθουσες τοῦ πανεπιστημίου, ἀναδύθηκε συμπρωταγωνίστρια καὶ ἡ AFA.

Ἡ τέταρτη ἑδρεύει στὰ Σκόπια. Εἶναι ἐκδότρια τῆς ἐφημερίδας Fenix καὶ μικρῶν βλαχολογικῶν συγγραφῶν. Συμμετέσχε στὸ συνέδριο τοῦ Mannheim. Ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐκπροσώπους της εἰσηγήθηκε θέμα ἐναρμονισμένο μὲ τοὺς σκοποὺς τῶν Σκοπίων. Ἔτυχε δὲ τῶν ἐπιδοκιμασιῶν τοῦ προέδρου τῆς AFA καὶ τοῦ ἐκδότη τοῦ περιοδικοῦ Bulletin Européen ἀλλὰ τελικὰ καὶ τῆς σφοδρῆς ἐπικρίσεως γιὰ τὸ ἀτεκμηρίωτο τῶν θέσεών του ἀπὸ τὸν πρόεδρο τῆς τελευταίας συνε-

δρίας, τὸν ὑποφαινόμενο, προσκληθέντα ἀπὸ τὸν καθηγητὴ καὶ διευθυντὴ τοῦ Romanisches Seminar τοῦ πανεπιστημίου Mannheim Rupprecht Rohr.

Ἡ πέμπτη, ποὺ ἑδρεύει στὴν Κωνστάντζα τῆς Ρουμανίας, ἐκδίδει τριμηνιαῖο περιοδικό, μορφωτικὸ καὶ ψυχαγωγικό, ἐπιγραφόμενο Minduearea Armâneascâ, τοῦ ὁποίου ἀρχισυντάκτης, συντάκτης καὶ ταμίας φέρουν τὸ ἴδιο ἐπώνυμο, ὥστε νὰ ἐπαληθεύεται ὁ οἰκογενειακὸς χαρακτήρας, ὑποδηλούμενος ἄλλως τε στὴν ἐπωνυμία τῆς Ἑταιρείας.

Ἡ ἕκτη ἔχει ἕδρα τὸν ὁμώνυμο οἰκισμό, στὴ Ρουμανία, ὅπου ζοῦν Ἀρωμοῦνοι, ποὺ γνώρισαν τὸ μαρτύριο τῆς ἐξορίας ἀπὸ τὸ κομμουνιστικὸ καθεστώς. Ἡ ἵδρυσή της ἀποσκοπεῖ στὴν «διατήρηση καὶ ἀνανέωση τῆς ἀρωμουνικῆς, στὴ γνώση τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, τῆς λαογραφίας καὶ ἱστορίας τοῦ μακεδονορουμανικοῦ λαοῦ»!

Ἡ ἑβδόμη, ἡ Μακεδονο-Ρουμανικὴ Μορφωτικὴ Ἑταιρεία, ἀποτελεῖ ἐπανασύσταση τῆς ὁμώνυμης ἐκείνης τοῦ 1879, καταργημένης τὸ 1948. Ὡστόσο τὸ Καταστατικὸ εἶναι νέο μὲ σκοποὺς προσαρμοσμένους στὴ σύγχρονη πραγματικότητα, πρὸ πάντων στὶς τελευταῖες προδιαγραφὲς ρυθμίσεως μειονοτικῶν ζητημάτων ἀνὰ τὸν κόσμο, ἰδίως τὸν Εὐρωκοινοτικό. Στελεχώθηκε μὲ τὰ ἰσχυρότερα μέλη, μάλιστα μὲ προσβάσεις καὶ στοὺς ὀργανισμοὺς καὶ στὴν ἐξουσία. Εἶναι εὔγλωττη ἡ παρουσία στὸ Δ.Σ. τοῦ Ὑφυπουργοῦ Παιδείας M. Papahagi καὶ τοῦ καθηγητοῦ N. Saramandu, καθὼς καὶ τῆς καθηγήτριας Matilda Caragiu-Marioteanu. Ἡ τελευταία ἔλαβε τὸ λόγο στὴ συνέλευση ἐπιβεβαιώνοντας τὴν ἐμμονή της, μαζὶ μὲ τὸν δεύτερο, στὰ συνθήματα τῆς μεσοπολεμικῆς προπαγάνδας. Παρασχέθηκε ἡ δυνατότητα ἀποκτήσεως ἐντύπου ὀργάνου μὲ συμβολικὸ τίτλο «Desteptarea Aromânilor». Σύμφωνα μὲ τὸ τεῦχος Μαΐου-Ἰουλίου 1990, οἱ ἀρχαιρεσίες γιὰ τὴν ἀνάδειξη τοῦ πρώτου Δ.Σ. ἔγιναν τὴν 10 Ἀπριλίου 1990, στὴν αἴθουσα τελετῶν τῆς Ἀκαδημίας Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Βουκουρεστίου. Κατὰ τὴν εἰδησεογραφία τοῦ «Zborlu a nostru», τὸ ἀμφιθέατρο πολλῶν ἑκατοντάδων θέσεων ἦταν κατάμεστο. Ὅμως κατὰ μαρτυρία παρόντος στὴ συνέλευση ὁ ἀκριβὴς ἀριθμὸς τῶν συγκεντρωθέντων εἶναι 44, μὲ τόπο προελεύσεως Βουκουρέστι, Κωνστάντζα, Slobozia, Ploesti, Calarasi κ.ἄ. Παρὼν φέρεται καὶ ὁ πρόεδρος τῆς Uniunea τοῦ Freiburg V. Barba. Χαιρετισμὸ ἀπηύθυνε ὁ πρύτανις τῆς Ἀκαδημίας Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν C. Barbulescu, ποὺ σημαίνει ἐπίσημη συμμετοχὴ τῆς Ρουμανίας στὴν ἀναζωπύρηση τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ Ζητήματος.

Ἡ ὀγδόη εἶναι συνέχεια τῆς μνημονευόμενης στὴν πρώτη σελίδα τοῦ παρόντος σημειώματος, δηλαδὴ τῆς Asociatia Romania. Ἡ διαφορὰ ἔγκειται στὴν ἀντικατάσταση τοῦ πρώτου ὅρου μὲ τὸν Fundatia, ὁ ὁποῖος προσδίδει μεγαλύτερη ἐπισημότητα καὶ χαρακτήρα δῆθεν ἐπιστημονικό. Ταυτόχρονα δὲ προδίδει

καὶ προθέσεις ἐπαυξήσεως καὶ βελτιώσεως τῶν δραστηριοτήτων, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν τοποθέτηση ὡς διπλωματικοῦ ἐκπροσώπου τῆς Ρουμανίας στὴν Πρεσβεία Ἀθηνῶν εἰδικοῦ ἐπιστήμονα, πανεπιστημιακοῦ, μάλιστα θιασώτη τῆς παρῳχημένης - καὶ γιὰ Ρουμάνους ἐπιστήμονες - θεωρίας, περὶ καθόδου τῶν Βλάχων ἀπὸ Δακία καὶ συνεπῶς Ρουμάνων, ἐγκατεστημένων στὴν Ἤπειρο, Θεσσαλία καὶ Μακεδονία κατὰ τοὺς 7ο-9ο αἰῶνες. Γι᾽ αὐτὸ καὶ προτιμοῦν οἱ Ρουμάνοι νὰ ἀποκαλοῦν τοὺς Ἑλληνοβλάχους μὲ τὸν ὅρο Μακεδο-Ρουμάνους, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Θεσσαλία ὀνομάζεται κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους Μεγάλη Βλαχία, ἡ δὲ Ἤπειρος, ἡ Πίνδος, Ἄνω Βλαχία! Ἐξ ἄλλου κατὰ τὴν πολύμορφη, πολυδάπανη καὶ μακρόχρονη προπαγάνδα ἡ Ρουμανία συνάντησε γρανιτένια ἀντίσταση τῶν Ἑλληνοβλάχων, πλὴν ἐλαχίστων θλιβερῶν θυμάτων. Ἐν τούτοις ἐπανέρχεται ἐπιδιώκοντας ἐκ νέου περισπασμὸ τῆς ρουμανικῆς κοινῆς γνώμης, ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ, ἀπὸ τὶς ἐθνικιστικὲς κινητοποιήσεις πρὸς Σοβιετικὴ Μολδαβία, Τρανσυλβανία, Δοβρουτσὰ κλπ., ὅπου ἐλλοχεύει κίνδυνος διαταράξεως τῶν σχέσεών της μὲ τὶς γειτονικὲς χῶρες. Παράλληλα ἐπιζητεῖ νὰ ἐμφανίζεται ὡς προστάτρια τῶν δῆθεν ἀλυτρώτων τέκνων της, διάσπαρτων στὶς βαλκανικὲς χῶρες, ὥστε νὰ θεωρεῖται ἀπαραίτητη ἡ συμμετοχή της στὶς διαφαινόμενες ἀνακατατάξεις, κυρίως ἀπὸ τὸν ἐνδεχόμενο διαμελισμὸ τῆς Γιουγκοσλαβίας. Πάντως, λόγῳ τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς γενικῆς ἀποσυνθέσεως, ποὺ ἐπικρατοῦν στὴν Ἑλλάδα, ἁλωνίζουν κυριολεκτικὰ τὰ ὄργανα προπαγανδῶν γιὰ τὴν ἀνακίνηση τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ Ζητήματος. Ἤδη εἶναι γνωστὰ μερικὰ ἀπὸ αὐτά, τόσο εἰσαγόμενα ὅσο καὶ ἐγχώρια. Πρόσφατα ἔδωσε δείγματα τῆς νέας τάσεως στὸ Ζήτημα καὶ ἡ Ρουμανικὴ Πρεσβεία. Πράγματι τεχνηέντως καὶ ἐπιδεξίως ἐπέτυχε συνεργασία μὲ τὸ Πνευματικὸ Κέντρο τοῦ Δήμου Ἀθηναίων γιὰ ὀργάνωση Ἐκθέσεως Ἑλληνικῶν Βιβλίων Ρουμανικῶν Ἐκδόσεων 17ου -19ου Αἰώνα καὶ γιὰ ἐκτύπωση, προφανέστατα δαπάναις τοῦ Δήμου, πολυτελοῦς, ἐγχρώμου, μεγάλου σχήματος, δύο τυπογραφικῶν, Καταλόγου, ὁ ὁποῖος, ἐνῶ ἐπιγράφεται «Ἑλληνικὰ Βιβλία Ρουμανικῶν Ἐκδόσεων 17ου-19ου Αἰώνα-Δῆμος Ἀθηναίων, Πνευματικὸ Κέντρο, Πρεσβεία Ρουμανίας -18-30 Δεκεμβρίου 1990», περιέχει βιβλία, τὰ ὁποῖα δὲν ἐκδόθηκαν στὴ Ρουμανία ἀλλὰ στὴν Αὐστρο-Οὐγγαρία κ. ἄ.

Ἐπὶ πλέον ἡ Πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου καὶ Ὑπεύθυνη τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου προλογίζοντας ἀρχίζει ὡς ἑξῆς: «Μὲ ἰδιαίτερη χαρὰ καὶ ἱκανοποίηση τὸ Πνευματικὸ Κέντρο τοῦ Δήμου Ἀθηναίων φιλοξενεῖ τὴ μοναδικὴ συλλογὴ παλαιῶν Ἑλληνικῶν βιβλίων, ποὺ εἶχαν ἐκδοθεῖ στὴ Ρουμανία ἀπὸ τὸν 17ο μέχρι τὸν 19ο αἰώνα...». Ἀλλὰ μιὰ προσεκτικὴ ματιὰ ἀποκαλύπτει τὰ ἑξῆς:

-Ρώζα, Γεώργιος Κωνσταντίνου... *Ἐξετάσεις περὶ τῶν Ρωμαίων ἢ τῶν ὀνομαζομένων Βλάχων*... Πέστη 1808.

-Μποϊατζῆς Μιχαήλ, *Γραμματικὴ ρωμανικὴ ἤτοι Μακεδονοβλαχική...* Βιέννη 1813 κ.ἄ., ἐκδοθέντα στὴ Βουδαπέστη καὶ στὴ Βιέννη καὶ ἀναφερόμενα στὸ Κουτσοβλαχικὸ Ζήτημα, ἀκριβῶς μὲ προδιαγραφὲς καὶ προοπτικὲς προβολῆς τῶν μειονοτήτων, κατὰ τὰ σημερινὰ δεδομένα.

Καιρός, λοιπόν, εἶναι νὰ ἐνημερωθοῦν κατὰ τὸν προσφυέστερο τρόπο ὅλες οἱ ἑλληνικὲς ὑπηρεσίες, ἰδιαίτερα οἱ λεγόμενοι ἁρμόδιοι, συνήθως δὲ ἀνίδεοι, ποὺ ὡστόσο εἶναι ἀναγκασμένοι νὰ χειρίζονται θέματα σχετικὰ μὲ μειονότητες, ὥστε νὰ καταστοῦν ἱκανοὶ νὰ προλαμβάνουν ὁποιεσδήποτε παγίδες, ποὺ ἤδη στήθηκαν σὲ Ὑπουργεῖα καὶ ἔπεσαν οἱ ἄμοιροι ἁρμόδιοι, καὶ νὰ ἀποπέμπουν πρεπόντως πράκτορες ὁποιασδήποτε προελεύσεως. Οἰκειότερη καὶ ἐνδελεχέστερη ἐνημέρωση χρειάζονται ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκηση Βλαχοχωριῶν καὶ οἱ διοικήσεις συλλόγων τους, ὁπουδήποτε κι ἂν ἑδρεύουν. Ἐπείγει ἡ ἐπίσημη καὶ περίτεχνη πληροφόρηση τῶν Βλάχων ὅλων, γιὰ νὰ ἀπομονωθοῦν καὶ ἀπομακρυνθοῦν οἱ φορεῖς τοῦ προπαγανδιστικοῦ ἰοῦ!

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΤΟΜΕΣ, τεῦχος 27ον, 1991, 307-313.

ΠΛΑΝΕΣ ΚΑΙ ΠΑΘΗ ΠΟΛΕΜΙΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΒΛΑΧΩΝ - ΑΡΜΑΝΩΝ*

ΧΡΟΝΙΚΟ

Κατὰ τὴν παμβλαχικὴ διαμαρτυρία γιὰ μιὰ σύναξη, ἡ ὁποία τὸ καλοκαίρι 1998 πραγματώθηκε τελικὰ ἐν κρυπτῷ καὶ παραβύστῳ στὴ Λάρισα, ἂν καὶ προαναγγέλθηκε γιὰ τὸν Τύρναβο, μάλιστα ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Δημάρχου καὶ τάχα μὲ τὴ μορφὴ συνεδρίου γιὰ τὴ «Βλάχικη γλώσσα», τὸ ὁποῖο κατέληξε παρῳδία καὶ προσφυέστατα ἀποκλήθηκε «μάζωξη», «μικρομάζωξη», «Βλαχοπαρασυναγωγή», ἀφοῦ παραγνωρίσθηκαν οἱ προβλεπόμενες συνεδριακὲς προδιαγραφές, οἱ δὲ παρουσιασθέντες «σύνεδροι», στὴν πλειονότητα, διέθεταν πρὸ πάντων περγαμηνὲς προπαγανδιστικῶν ἐπιδόσεων, ὁ Ἀχιλλεὺς Λαζάρου (Α.Λ.), δημόσια, ὑπεύθυνα, ἐνυπόγραφα, μετὰ γνώσεως καὶ περισκέψεως, ἐπέκρινε σὰν δηλωτικὴ τῶν ἀνθελληνικῶν σκοπιμοτήτων τῶν ὀργανωτῶν καὶ τὴν παρουσία τοῦ Γεωργίου Παδιώτη (Γ.Π.), τὸν ὁποῖο κιόλας σκιαγράφησε ὡς θεματικὰ ἄσχετο ἢ αὐτολεξεὶ «ἐπιστημονικὰ παράφωνο».

Ἀκριβῶς ἡ ἀπόλυτα προσιδιάζουσα σκιαγράφηση χρησιμοποιήθηκε σὰν ἀφορμὴ γιὰ τὴν ἀποστολὴ ἀπὸ τὸν Γ.Π. στὸ περιοδικὸ «Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος» καὶ ἐν συνεχείᾳ στὴν καθημερινὴ ἐφημερίδα «Πρωινὴ» (τῆς Λάρισας) ἐπιστολῆς-λιβέλλου κατὰ τοῦ Α.Λ., ὁ ὁποῖος στὸν μὲν «Ο.Τ.» ἔδωσε πάραυτα τὴν προσήκουσα ἀπάντηση στὴ δὲ δεύτερη, ἡ ὁποία πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τῶν φληναφημάτων τοῦ Γ.Π. ἀνέστειλε τὴν κυκλοφορία, ὁ διευθυντής της Πέτρος Μυλωνᾶς δέχθηκε διεξοδικὴ καὶ ἀναλυτικὴ ἀπάντηση μὲ σειρὰ ἄρθρων πρὸς ὁριστικὴ ἀποστόμωση ἐξ αἰτίας τοῦ ὕφους καὶ τοῦ ἤθους τοῦ ἐπιστολογράφου, συνάμα δὲ πρὸς χάρη τῶν πολλῶν Λαρισαίων Βλάχων καὶ γενικὰ Θεσσαλῶν, ποὺ εὐεξήγητα εἶναι εὐαίσθητοι σὲ κάθε ἀπροκάλυπτη ἢ παρασκηνιακὴ ἀναζωπύρηση Βλαχικοῦ ζητήματος, ὅπως ἄλλως τε καταδείχθηκε μὲ τὴ δικαιολογημένη καὶ δυναμικὴ ἀντίδρασή τους κατὰ τὸ μυστικὸ φαγοπότι τῆς «Βλαχοπαρασυναγωγῆς» μὲ εὐρωκονδύλια.

Ἐξ ἄλλου, ἐπειδὴ ἡ κριτικὴ κατὰ τοῦ ΚΕΜΟ, στὴν ὁποία μνημονεύεται ὁ Γ.Π., δημοσιεύθηκε καὶ σὲ ἄλλα ἔντυπα, εἶναι πιθανὴ ἢ ἐπανάληψη ἀποστολῆς τοῦ λιβέλλου. Γι᾽ αὐτὸ κρίνεται χρήσιμη καὶ ἐπιτακτικὴ ἡ δημοσίευση τῆς εὐρείας σκιαγραφήσεως τοῦ Γ.Π. σὲ περιοδικὴ ἔκδοση, ἐπετηρίδα, σύγγραμμα κλπ., ἐπιπρόσθετα δὲ ἡ κυκλοφορία της σὲ αὐτοτελὲς ἀνάτυπο, μὲ πρόλογο καὶ εὑρετή-

---

* Ἀπάντηση σὲ πρόκληση τοῦ Γ. Παδιώτη

ρια, ὥστε ἀμέσως νὰ ἐνημερώνονται ὅλοι, ἰδίως οἱ σύλλογοι Βλάχων ἡμεδαπῆς καὶ ἀποδήμων, τῶν ὁποίων τὸ ἐνδιαφέρον καὶ οἱ ἀγῶνες γιὰ τὴν πρόληψη ἢ ἀποσόβηση τῶν εἰς βάρος των καὶ ἐρήμην των τεκταινομένων ἀποτελοῦν ἐγγυήσεις ἀπαλλαγῆς ἀπὸ «προστάτες» μειονοτητολόγους, ὀλετῆρες τοῦ Βλαχόφωνου καὶ τοῦ καθόλου Ἑλληνισμοῦ.

«Προς
Το Διεθυντή εφημερίδας ΠΡΩΙΝΗ*
Οδός Μεγ. Αλεξάνδρου 4
Λάρισα
Fax : 041/534555

Κύριε Διευθυντά,

Διάβασα το άρθρο του Αχ. Γ. Λαζάρου που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα σας -ΠΡΩΙΝΗ- 21 Ιουνίου 1998

Αναφερόμενος στο πρόσωπό μου ο ἀρθρογράφος χρησιμοποιεί μειωτικούς χαρακτηρισμούς και απαράδεκτο ύφος που δεν ταιριάζει σε σοβαρό επιστήμονα, εάν θέλει να συγκαταλέγεται σ' αυτούς.

Στο συνέδριο των Βλάχων που οργανώθηκε από το ΚΕΜΟ και πραγματοποιήθηκε στη Λάρισα (6,7 Ιουνίου 1998) βρεθήκαμε κατόπιν προσωπικής πρόσκλησης, σαν γραμματέας της Εταιρίας Αρωμάνικου (Βλάχικου) Πολιτισμού, τόσον εγώ όσον και ο Πρόεδρος της Εταιρίας Σωτήρης Μπλέτσας (Δρ. Αρχιτέκτων Μηχανικός).

Ο αρθρογράφος, όπως δηλώνει, με μετεκπαίδευση σε τέσσερα πανεπιστήμια του εξωτερικού, μόνο που δεν τα αράδιασε -(να προσέξει μήπως ξεχάσει κανένα τίτλο στη διαδρομή)- έχει αυξημένη ευθύνη για όσα γράφει.

Από τα γραφόμενα του (αρθρογράφου Αχ. Γ. Λαζάρου) φαίνονται καθαρά οι ακραίες σοβινιστικές αντιεπιστημονικές θέσεις του, αφού στρέφεται εναντίον όλων εκείνων οι οποίοι δεν υποστηρίζουν τις θέσεις του.

Ο αρθρογράφος προβλέπει την εξάλειψη της Βλάχικης για την οποία απεύχεται! Αυτό αποτελεί ***contadictio in se.***

Ο Αχ. Γ. Λαζάρου με τη μελέτη του:

---

*Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ δημοσιεύθηκε καὶ στὸν Οἰκονομικὸ Ταχυδρόμο, φ. 1(2331) τῆς 7-1-1999, στὸ φ. 19 (13-5-1999), ὑπὸ τὸν γενικὸ τίτλο «Βλάχοι: Ὀργὴ καὶ ἀγανάκτηση γιὰ τὴ νέα πρόκληση», δημοσιεύθηκαν ἀποδοκιμαστικὲς γιὰ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ κ. Παδιώτη ἀπαντήσεις τῶν: Ἰωάννη Γερονικολοῦ (Λάρισα), τῆς Ὁμοσπονδίας Συλλόγων Ὀρεινῆς Καλαμπάκας, καθηγητῆ Βασίλη Νούλα, Δημήτρη Στεργίου καὶ Ἀχ. Λαζάρου.

«Η Αρωμουνική και αι μετά της Ελληνικής σχέσεις αυτής, Αθήνα 1976», προσπάθησε να προσφέρει γλωσσολογικό στήριγμα στη θεωρία του Αντ. Κεραμόπουλου:

είχε παταγώδη αποτυχία.

Λεπτομέρειες μπορεί να διαβάσει κανείς στις κριτικές για το βιβλίο του Αχ. Γ. Λαζάρου:

1. Nicolae Saramandu - Dr. linguist: «Aromana, si raporturile ei cu greaca≥ (439--451) - Bucuresti 1987.

2. Matilda Caragiu -Marioteanu- Prof. Dr. Linguist, academicien. «A propos de la latinite de l' aroumain», Bucurest 1988 pag. 14.

3. Cicerone Poghirc -Prof. Dr. Linguist. «Les Aroumains»Cahier No 8 -Paris-Langues O (pag. 9-44)-1989.

4. Nikolas Trifon - Linguiste. «Les Aroumains, plus grecs que Grecs». Paris 1995.

5. Kramer J. Ρωμανιστής (γερμανός).

Μήπως θυμάται ο Αχ. Γ. Λαζάρου, πως τελειώνει την κριτική του ο κ. KRAMER;

Θα του υπενθυμίσουμε εμείς στο επόμενο ἀρθρο.

Μήπως όμως θυμάται ο Αχ. Γ. Λαζάρου τον καθηγητή του πανεπιστημίου του Βελιγραδίου κ. Momcilo Savic στο πρώτο συνέδριο Βλάχων στο Μανχάιμ-Γερμανίας (3/9/1985);

Θα του φρεσκάρουμε εμείς τη μνήμη.

Στο βραδυνό ομαδικό δείπνο των συνέδρων ο Αχ. Γ. Λαζάρου θέλοντας να εντυπωσιάσει, άρχισε να τραγουδάει ένα ελληνικό δημοτικό τραγούδι.

Φανερά ενοχλημένοι οι σύνεδροι Βλάχοι του Μοναστηρίου - Bitole ξεσηκώθηκαν να τον λυντσάρουν (τον Λαζάρου), χάρις όμως στην έγκαιρη επέμβαση του κ. Momcilo Savic απεφεύχθη επεισόδιο.

Ο Momcilo Savic στην κριτική για το βιβλίο του Αχ. Λαζάρου καταλήγει ως εξής:

«Μόνον θλιβερά μικροπρεπή συμφέροντα μπόρεσαν να οδηγήσουν έναν αρωμούνο σε μια τέτοια θεωρία την οποία αποκρούει οποιοσδήποτε σοβαρός επιστήμονας». (1)

Για τη μελέτη του Αντ. Κεραμόπουλου «Τι είναι οι Κουτσόβλαχοι» 1939-ο ιστορικός Γιάννης Κορδάτος είχε πει τηλεγραφικά, τα εξής: «είναι ανάξια λόγου» (2)

Άλλοι σοβαροί καί ειδικοί επιστήμονες που ασχολήθηκαν με τη μελέτη του Αντ. Κεραμόπουλου «Τι είναι οι Κουτσόβλαχοι» - 1939, είναι οι:

1. Ο Καθηγητής Πανεπιστημίου και Ακαδημαϊκός Theodor Capidan (1879-20/1/1953), απάντησε και απέδειξε, με επιχειρήματα ιστορικά και φιλολογικά, το

αβάσιμο της μονόπλευρης θεωρίας. (3)

2. Επίσης η προσπάθεια του Έλληνα Ακαδημαϊκού Αντ. Κεραμόπουλου να αποδείξει ότι οι Κουτσό-Βλάχοι είναι Έλληνες που έχασαν τη γλώσσα τους, καταπολεμήθηκε με πλούσια φιλολογικά επιχειρήματα από τον γερμανό καθηγητή ELWERT. (4)

3. Ο καθηγητής Πανεπιστημίου και Ακαδημαϊκός, από την Αβδέλλα Γρεβενών, Take Papahagi (12/10/1892 - 17/1/1977) είχε γράψει τα εξής χαρακτηριστικά για τη μελέτη του Αντ. Κεραμόπουλου:

«Δεν είναι τίποτα άλλο από φαντασμαγορίες με εθνικό αισθηματισμό, διατυπωμένες σε μια εποχή στην οποία δεν ανθίζουν οι μύθοι». *(5)*

4. Ο Καθηγητής Πανεπιστημίου - Βυζαντινολόγος και Ακαδημαϊκός Κων/νος Άμαντος ήταν κατηγορηματικός για την λατινοφωνία, κυρίως των Θρακών και Ιλλυρίων: «Οι Βλάχοι δεν υπάρχουν μόνον εις την Ελλάδα, αλλά και εις άλλα τμήματα τη χερσονήσου του Αίμου προς νότον του Δουνάβεως και δυσκολεύομαι να πιστεύσω ότι η ύπαρξις όλων αυτών δύναται να ερμηνευθή, καθ' ον τρόπον διδάσκει ο Αντ. Κεραμόπουλος. Βλάχοι ωνομάσθηκαν οι εκρωμανισθέντες κάτοικοι της Χερσονήσου του Αίμου, ***προπάντων Θράκες*** *εξελατινίσθησαν και Ιλλυριοί και τούτων οι απόγονοι Αλβανοί διατηρούν μέγα πλήθος Λατινικών στοιχείων εις την γλώσσα των. Έλληνες δεν εξελατινίσθησαν κατά κανόνα, πλην ολίγων στρατιωτών, οι οποίοι είχαν μάθει λατινικά και περιελήφθησαν έπειτα εις Λατινικάς αποικίας (colonias) της Μακεδονίας ή άλλας. Κατά ταύτα το πλήθος των Βλάχων της Πίνδου άλλως πρέπει να ερμηνευθή». (6)*

Ο Ηρόδοτος ομιλεί περί Θρακών ως του μεγαλυτέρου ἔθνους της γης μετά τους Ινδούς. (7)

Γιατί όμως ο Ηρόδοτος ανέφερε τους Ινδούς σαν μέτρο σύγκρισης;

Δεν υπήρχαν άλλα έθνη στον ευρωπαϊκό χώρο για σύγκριση;

Όσον αφορά για τη γλώσσα των Θρακών, ο Ιωάννης Χρυσόστομος σε μια ομιλία το 399 διαβεβαίωνε: «καὶ Σκύθαι καὶ Θρᾶκες καὶ Σαυρομᾶται και Μαῦροι καὶ Ἰνδοὶ (κτλ. ...) πρὸς τὴν οἰκείαν γλώτταν, τὰ εἰρημένα φιλοσοφοῦσι ταῦτα...» (8)

Δηλαδή έγινε προσπάθεια μετάφρασης της Αγίας Γραφής στην ***Εθνική γλώσσα των Θρακών*** *κτλ.*

Ο Johan Thunman (1774), καθηγητής της ιστορίας στο πανεπιστήμιο της Halle - Γερμανίας, είναι ο πρώτος επιστήμονας που διαπίστωσε, πριν από 224 χρόνια, τον εκλατινισμό των Θρακών της Χερσονήσου του Αίμου.

Ο αρθρογράφος Αχ. Γ. Λαζάρου, απομόνωσε αυθαίρετα μια παράγραφο από το άρθρο που δημοσιεύτηκε στη μηνιαία περιοδική έκδοση του C.R. - σελίδα FARA ARMANEASCA (9) και μεταφράζοντας - παραφράζοντας την εν λόγω

παράγραφο έδωσε αντίθετο νόημα από αυτό που εγώ διατύπωσα.

Φαίνεται ότι αποτελεί βίωμα για τόν Αχ. Γ. Λαζάρου, όταν δεν έχει επιστημονικά επιχειρήματα καταφεύγει σε παραποιήσεις κειμένων.

Αυτή η ενσυνείδητη παραποίηση πραγματικότητας τιμωρείται από τον ποινικό κώδικα.

Εάν δεν μεταφράσει επακριβώς την εν λόγω παράγραφο δημοσιεύοντάς την μέσα σε 15 ημέρες σε όλα τα έντυπα που δημοσιεύτηκε, τότε αυτή τη διαφορά θα τη λύσουν τα αρμόδια δικαστήρια.

Ο Αχ. Γ. Λαζάρου με τα γραφόμενά του απομονώθηκε - μπήκε μόνος του στο ψυγείο...

Εάν όμως ενδιαφέρεται πραγματικά για τη διατήρηση της μητρικής μας γλώσσας της Βλάχικης και για να βγει από την απομόνωση -ψυγείο ας αναλάβει πρωτοβουλία για τη διοργάνωση συνεδρίου με θέμα μόνο τη διατήρηση της Βλάχικης γλώσσας. Να καλέσει όλους όσους αναφέρονται στο άρθρο του καί επιπλέον τους: Prof. Dr. Matilda Caragiu, Prof. Nicolae - Serban Tanasoca, Prof. Neagu Djuvara, Prof. Mihaela Bacu, Prof. Kira Iorgoveanu - Mantsu, Prof. Dr. Vasile Barba, prof. Nicolas Trifon, Nicolas Balamaci, Prof. Aurel Ciufecu, Prof. Vasile Tega, Prof. Ghorghe Caragiani, Prof. Marin Papahagi, Prof. Zaharia Pana, Prof. Dr. Max Demeter Peyfuss, Prof. dr Cicerone Proghirc, Prof. Nicole Saramandu, καθ/τή Μιχαήλ Κουρκούτα, καθ/ρια Βάσω Ρόκου, καθ/τή Νικόλαο Κατσάνη, καθ/τή Αντώνη Μπουσμπούκη, καθ/τή Κων/νο Ντίνα, καθ/τὴ Αγαθοκλή Αζέλη, καθ/τή Βασίλειο Νούλα, Δρ. Γεώργιο Έξαρχο, καθ/τή Τάκη Γκαλαΐτση, καθ/τή Μιχ. Τρίτο, Φ. Κιλιπίρη, συγγραφέα Γεώργιο Πλατάρη και τέλος τον σεβασμιότατο Μητροπολίτη των Βλάχων της Κορυτσάς Par. Dimitrache Veriga.

Παράκληση όπως σεβόμενοι τον κώδικα της δημοσιογραφικής δεοντολογίας δημοσιευτεί η παραπάνω απάντηση.

Μετά τιμής

Γεώργιος Απ. Παδιώτης (Τοπογράφος Υπομηχανικός/Οδός Καυκάσου 41 Αθήνα - 111362/ τηλ. 8815097)»

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

«Ἀμαρούσιο, 18.3.1999

Κύριε Διευθυντά,

εἰλικρινῶς χαίρω καὶ θερμότατα εὐχαριστῶ, ποὺ εἴχατε τὴν εὐγένεια νὰ μὲ πληροφορήσετε γιὰ τὸ ἐναντίον μου ἐπικριτικὸ συνονθύλευμα τοῦ ὑπομηχανικοῦ τοπογράφου-πρωτίστως δὲ «παραβλαχολόγου» - Γ. Παδιώτη (Γ.Π.), πρὸς τὸν ὁποῖο ἐπίσης ἐκφράζω εὐχαριστίες γιὰ ὅσα ἀσυνάρτητα καὶ ἐντελῶς ἀνα-

κριβῆ ἀραδιάζει. Διότι μὲ τὶς ἀποκοτιές του μοῦ προσφέρει ἀπρόσμενες καὶ ἐθνικὰ συμφέρουσες εὐκαιρίες ἐνημερώσεως τῶν ἀναγνωστῶν ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν, γενικώτερα δὲ τῆς ἑλληνικῆς καὶ ξένης κοινῆς γνώμης, στὴν ὁποία δὲν εἶναι γνωστὲς οἱ ἐπιδιώξεις του οὔτε οἱ διασυνδέσεις του μὲ τὰ σημερινὰ ἀνὰ τὸν Κόσμο Κέντρα Ἀφελληνισμοῦ τῶν Ἑλληνοβλάχων (βλέπε Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἀπόπειρες ἀφελληνισμοῦ τῶν Βλάχων τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου, **Κοινωνικὲς Τομές,** *27, 1991, 307-317). Συχνότερα δὲ συναγελάζεται δύο μισέλληνες, τὸν περιβόητο Βασίλειο Μπάρμπα (Vasile Barba), ὁ ὁποῖος μὲ ἀφετηρία τὸ Φράϊμπουργκ τῆς Γερμανίας δολιχοδρομεῖ παίρνοντας τὴ σκυτάλη ἀπὸ τὸν Οὐαλλὸ Tom Winnifrith, «σύνεδρο» τῆς «Βλαχοπαρασυναγωγῆς μὲ εὐρωκονδύλια» κατὰ τὸ περασμένο καλοκαίρι στὴ Λάρισα, ὡς ἐκπρόσωπος -δίκην μεταπολεμικοῦ Πρίγκιπος- Βλάχων στὸ Πολιτισμικὸ Ἵδρυμα τῆς Εὐρώπης, καὶ τὸν ἰταμότερο θορυβοποιὸ καὶ ἐκτοξευτὴ πρὸς εὐρωπαϊκοὺς καὶ διεθνεῖς ὀργανισμοὺς «Ὑπομνημάτων» γιὰ δῆθεν διάσωση τῆς ἐν κινδύνῳ «ἐθνότητας» τῶν Βλάχων, τὸν Ἰωάννη-Γιάνκο Περήφανο, γεννημένο στὴ Βουλγαρία καὶ πρόεδρο τῆς Ἑνώσεως Βλάχων Γαλλίας -τρεῖς κι ὁ κοῦκος!-, ἢ γαλλοποιημένο ἀνθρωπωνυμικὰ Jean Périfan, παρόντα στὴ Λάρισα τάχα «τυχαῖα» (βλ. Διαμαντῆς Σεϊτανίδης, Τί ἔγινε στὸ συνέδριο γιὰ τὴ διάσωση τῆς βλάχικης γλώσσας. Περίεργα «βλάχικα» παιχνίδια στὸ ΥΠΕΞ. Στὸ περιβόητο συνέδριο πῆραν μέρος καὶ ἄτομα ποὺ στὸ παρελθὸν «ἐργάσθηκαν» εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδας,* ***Ἡ Βραδυνὴ τῆς Κυριακῆς,*** *19.7.1998, 5, καὶ* ***Ποντίκι, 9.7.1998,3****).*

Σ' αὐτὸ τὸ πανάθλιο πλέγμα συμμετέχοντας ἐνεργότατα ὁ Γ.Π. φρικιᾶ ὅσες φορὲς πληροφορεῖται συγγραφή, ἔστω καὶ μικρὸ ἄρθρο, τοῦ Α.Λ. Διότι ὁμολογουμένως μὲ πρότυπη ἐπιστημονικὴ δεοντολογία καὶ μεθοδολογία, συνάμα δὲ πλούσια καὶ ἐπίλεκτη τεκμηρίωση, ὁ Α.Λ. ἀνασκευάζει πλήρως καὶ ἐκμηδενίζει τὰ προπαγανδιστικὰ ἰοβόλα παρασκευάσματα. Παράλληλα ὁ Α.Λ. ὑπεραμύνεται δημόσια καὶ δυναμικὰ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων καὶ συμφερόντων μὲ γνώμονα τὴν ἐξακριβωμένη ἀλήθεια. Αὐτὴν ἀκριβῶς τρέμουν οἱ προπαγανδιστὲς παρωρίτες, ὅπως οἱ καλλικάντζαροι τὴν ἁγιαστούρα, καὶ πασχίζουν γιὰ τὴν κατασυκοφάντηση καὶ δυσφήμιση παντός, ποὺ μάχεται γιὰ τὴν ἔγκυρη καὶ ἔγκαιρη ἐνημέρωση τῶν ἀμέσως θιγομένων Βλάχων καὶ τοῦ συνόλου τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, τοῦ ὁποίου τὴν ἀποσύνθεση καὶ τὸν κατατεμαχισμὸ ἐπιδιώκουν τὰ παραπάνω ἀναφερόμενα πρόσωπα μὲ συνεργὸ τὸν Γ.Π.

Πρόσφατα ὁ Σαράντος Καργάκος ἐπιμαρτυρεῖ τὴν ἐπιδίωξη τῶν προπαγανδιστῶν: «Κι ἀκόμη διαπίστωσα μιὰ συστηματικὴ προσπάθεια νὰ σπιλωθοῦν ὀνόματα διακεκριμένων Βλάχων ἐπιστημόνων καὶ πολιτικῶν, ὅπως τοῦ μεγάλου ἀρχαιολόγου Κεραμόπουλλου, τοῦ Θ. Σαράντη, τοῦ Εὐάγγελου Ἀβέρωφ, τοῦ Ἀχιλλέα Λαζάρου» (βλ. ***Ἐλεύθερος Τύπος****, 7.3.1999, 19).*

Κατὰ τοῦ τελευταίου, ὅταν τοποθετήθηκε ὡς Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς Μ.Ε. στὴ Μακεδονία μὲ διοικητικὴ ἕδρα τὴ Βέροια, συμβουλευτικὴ τὴν Κοζάνη καὶ διδακτικὴ τὴ Θεσσαλονίκη (ΣΕΛΜΕ), ἕνας ἄνανδρος ἔσπευσε ἀνώνυμα στὴ δημοσίευση ὁλοσέλιδου λιβέλλου στὸ παγκόσμιας κυκλοφορίας ρουμανικὸ περιοδικὸ ***Cuvantul Romanesc*** *(Octobrie 1979, 19). «Συμπτωματικὰ» εἶναι αὐτό, στὸ ὁποῖο γράφει καὶ ὁ Γ. Π., χωρὶς ἀκόμη νὰ παραπέμπεται στὸ ἑδώλιο τοῦ κατηγορουμένου. Διότι μὲ δημοσιεύματά του διαβάλλεται ἡ Ἑλλὰς ὡς χώρα, στὴν ὁποία δῆθεν διαπράττεται καί... γενοκτονία Βλάχων (βλ. Martie 1991, 20). Δόλια ἐπίσης ὑποκινοῦνται τάσεις διαμελιστικὲς τῆς ἐθνικῆς ἑνότητας, οἱ ὁποῖες συνιστοῦν ἔγκλημα καθοσιώσεως. Ἐπίκαιρα δὲ ὁ Α.Λ. κατήγγειλε τὸ δημοσίευμα τοῦ Γ.Π. τὸν Ἰούνιο 1991 στὴν ἐπίσημη αἴθουσα τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Μετσόβου καὶ συνεχίζει ἀδιάλειπτα τὴν καταγγελία (βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἑλληνόβλαχοι καὶ παραπληροφόρηση»,* ***Πρακτικὰ Α΄ Συνεδρίου Μετσοβίτικων Σπουδῶν,*** *Μέτσοβο 28-30 Ἰουνίου 1991, Ἀθήνα 1993, 457 σημ. 17).*

Ὁ λίβελλος ἐπιγράφεται Un articol nic ti ascundi minciuni mari (Ἕνα ἄρθρο μικρό, ποὺ κρύβει μεγάλα ψεύδη) καὶ ὑπογράφεται μὲ τὸ ψευδώνυμο Papu Miciu, ποὺ ἀρχικὰ (Βλ. ***Τρικαλινά,*** *5, 1985, 61) ταυτίσθηκε μὲ τὸν D. Nacu, ἀλλὰ κατόπιν τῆς διευκρινιστικῆς στὴ γαλλικὴ γλώσσα ἐπιστολῆς του ἐσφαλμένα τοῦ ἀποδόθηκε καὶ ἐπιβάλλεται τόσο ἡ συγγνώμη ὅσο καὶ ἡ ἀποκατάσταση, ἀφοῦ πλέον ξεσκεπάσθηκε ὁ δειλὸς λιβελλογράφος, ποὺ διαπρέπει ὡς ψευδογράφος.*

Ὅμως τὸ ἄρθρο εἶναι μεγάλο καὶ περιέχει μεγάλες ἀλήθειες. Ἀποτελεῖ τὸ κείμενο τῆς ἐπιστημονικῆς ἀνακοινώσεως, ἡ ὁποία ἔγινε στὸ Α΄ Θεσσαλολογικὸ Συνέδριο, ποὺ εἶχαν ὀργανώσει τὸ Β΄ Πανεπιστήμιο τῆς Λυὼν καὶ τὸ Ἐθνικὸ Ἵδρυμα Ἐρευνῶν τῆς Γαλλίας. Δημοσιεύθηκε δὲ γαλλικὰ στὰ ***Πρακτικὰ*** *καὶ ἑλληνικὰ στὸ περιοδικὸ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς Ἑταιρείας τῶν ἐν Ἀθήναις Θεσσαλῶν* ***Θεσσαλικὰ Χρονικὰ*** *(11, 1976, 90-119) μὲ τίτλο: «Ἡ ἐξέγερση τῶν Λαρισαίων τὸ 1066 καὶ ἡ ἐθνολογικὴ παρερμηνεία τῶν σχετικῶν χωρίων τοῦ Κεκαυμένου». Ἀναδημοσιεύθηκε σὲ αὐτοτελῆ ἀνάτυπα κατὰ τὸ ἴδιο ἔτος καὶ στὸν τόμο Βαλκάνια καὶ Βλάχοι (Ἐκδόσεις Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσός, Ἀθῆναι 1993). Ἐπὶ πλέον ἀναπτύχθηκε ὡς θέμα διαλέξεως στὴν αἴθουσα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας Ἑλλάδος μὲ ὀργανώτρια τὴν Ἱστορικὴ καὶ Λαογραφικὴ Ἑταιρεία τῶν Θεσσαλῶν καὶ στὴν αἴθουσα τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου μὲ ὀργανώτρια τὴ Λαογραφικὴ Ἑταιρεία Λαρίσης.*

Ἡ ἀπήχηση, τὴν ὁποία εἶχε στὴ θεσσαλικὴ πρωτεύουσα, καταγράφεται στὸν τοπικὸ τύπο: «Ἄγνωστα στοιχεῖα τῆς Ἱστορίας μας. Ἡ ἐξέγερση τῶν Θεσσαλῶν πρὶν 910 χρόνια. Ἀποκαλυπτικὴ διάλεξη τοῦ κ. Ἀχ. Λαζάρου (τοῦ τμήματος Ἐρευνῶν Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν) στὴν αἴθουσα διαλέξεων τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου Λαρίσης.

Τὴν καθ' ὅλα ἐνδιαφέρουσα διάλεξι τοῦ κ. Λαζάρου, ὁ ὁποῖος εἶναι Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἱστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς Ἑταιρείας τῶν Θεσσαλῶν καὶ ἐπιστημονικὸς συνεργάτης τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἔδωσε τὴν εὐκαιρία στοὺς Λαρισαίους νὰ τὴν ἀπολαύσουν ἡ Λαογραφικὴ Ἑταιρεία Λαρίσης, ἡ ὁποία παρουσίασε τὸν ὁμιλητή.

Κατὰ γενικὴ διαπίστωση, ἡ ὁμιλία τοῦ κ. Λαζάρου, ἐκράτησε ἀδιάπτωτο τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ λόγῳ τῆς πληθώρας νέων ἀγνώστων στοιχείων ποὺ ἦλθαν στὸ φῶς τῆς δημοσιότητας σχετικὰ μὲ τὴν ἐξέγερση αὐτῶν τῶν συμπολιτῶν μας πρὶν ἀπὸ 910 περίπου χρόνια. Τὸ θέμα αὐτὸ ἔχει μεγάλο ἱστορικὸ ἐνδιαφέρον καὶ παρουσιάσθηκε χθὲς γιὰ πρώτη φορὰ σὲ ἑλληνικὸ ἀκροατήριο. Ὁ ὁμιλητὴς τὸ εἶχε ἀνακοινώσει τὸν Ἰούλιο (1975) στὸ συνέδριο τῆς Λυὼν «Θεσσαλία», ποὺ εἶχε ὀργανωθῆ ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο τῆς Λυὼν καὶ τὴν Ἑταιρεία Θεσσαλικῶν Ἐρευνῶν.

«Ἡ ἐξέγερσι τῶν Θεσσαλῶν τὸ 1066» ὑπῆρξε ἕνα θέμα τὸ ὁποῖο ἦταν σχετικὰ ἄγνωστο καὶ μάλιστα καὶ σ' αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς ἐπιστήμονες τῆς Λαρίσης διαφόρων εἰδικοτήτων καὶ κλάδων. Ὅπως δὲ ἀπέδειξε ἡ ἔρευνα τοῦ συμπολίτου Α.Α.Κ (ατσιλέρου) τὸ ποσοστὸν αὐτῶν ποὺ ἐγνώριζαν κάτι γιὰ τὸ θέμα μόλις ἔφθανε τὸ 5%.

Ὅπως εἰπώθηκε δὲ χαρακτηριστικὰ καὶ διαπιστώθηκε τέτοιες ἐκδηλώσεις τιμοῦν καὶ προσφέρουν πάρα πολλὰ στὴ Λάρισα» (Ἐλευθερία, 7.10.1975).

Ἀπηχήσεις παρόμοιες σὲ ἀκροατήρια ποικίλης πνευματικῆς καὶ παιδευτικῆς στάθμης καὶ βαθμίδας ἔχουν ὁπωσδήποτε τὴν ἀξία τους. Ἀλλὰ μεγαλύτερης σπουδαιότητας λογίζεται ἡ ἀπήχηση, ὅταν πραγματώνεται ἐνώπιον εἰδικῶν ἐπιστημόνων, ὅπως στὴν αἴθουσα τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λυών, ὅπου ἐπίσης οἱ ἐντυπώσεις ὑπῆρξαν ἔντονες καὶ ἐποικοδομητικές. Αὐτὸ δὲ σαφέστατα προκύπτει ἀπὸ τὴν πρωτοβουλία, μοναδικὴ στὰ παγκόσμια συνεδριακὰ χρονικά, τριῶν παραγόντων τοῦ συνεδρίου, Bruno Helly, C. Wolters καὶ V. von Graeve, ποὺ ἐγγράφως ὁμολογοῦν στὸν σύνεδρο Α.Λ. ὅτι ἡ ἀνακοίνωσή του ἐπέσυρε ἀμέριστο τὸ ἐνδιαφέρον τους. Διότι μ' αὐτὴν παρουσιάσθηκαν ἰδέες ἐξαιρετικὰ διαφωτιστικὲς καὶ ἀπαντήσεις πειστικὲς σὲ ἀπορίες, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν παραδοχὴ ἐκλατινίσεως Ἑλλήνων, ἀκριβέστερα δὲ Θεσσαλῶν. (Γιὰ τὸ γαλλικὸ πρωτότυπο βλ. ***Γλωσσολογία****, 5-6, 1986-7, 155 σημ. 1).*

Ἐξ ἄλλου μὲ τὴν ἴδια ἀνακοίνωση ὁ Α.Λ. ἐπέτυχε καὶ τὴν κατάρριψη τῆς θεωρίας περὶ καθόδου τῶν Βλάχων ἀπὸ Δακία, κατασκευασμένης μὲ παρερμηνεῖες ἢ κολοβώσεις-πλαστογραφήσεις ἱστορικῶν πηγῶν, ἐνασχολήσεις ἐμμίσθων ὀργάνων τῆς προπαγάνδας, στὰ ὁποῖα συγκαταλέγονται καὶ κάτοχοι πανεπιστημιακῶν περγαμηνῶν. Πράγματι μετέρχονται ὅλα τὰ μέσα καὶ ψεύδονται ἀσύστολα, χωρὶς νὰ διστάζουν νὰ κατηγοροῦν τοὺς ἀντιπάλους γιὰ δῆθεν ψεύδη, ὅπως πράττουν ὁ Papu Miciu,τὸ φερέφωνό του στὴν Ἑλλάδα Γ.Π. καὶ ἄλλοι.

ΓΙΑΤΙ ΟΙ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΙΣΤΕΣ ΜΑΙΝΟΝΤΑΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΑΧ. ΛΑΖΑΡΟΥ

Ὁ Α.Λ. τὸ 1978, μολονότι διαθέτει σὲ μείζονα βαθμὸ τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα, ἐξαίρετα ὑπηρεσιακὰ καὶ ἐπιστημονικά, ὥστε νὰ δικαιοῦται θέση στὴν πρωτεύουσα, ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν οἰκογένειά του, δύο παιδιὰ μὲ μητέρα ἐργαζομένη στὴν τριτοβάθμια ἐκπαίδευση, καὶ τοποθετεῖται δυσμενῶς στὴ Βέροια, τὴν παραμονὴ τῆς ἑορτῆς τοῦ Προφήτου Ἠλιού. Γνωρίζοντας δὲ τὴν ἐμπάθεια -καὶ ὄχι μόνον- τῶν λεγομένων ἁρμοδίων τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων (ΥΠΕΠΘ), οἱ ὁποῖοι ἔτρεφαν τὴν ψευδαίσθηση ὅτι θὰ συνέτριβαν τὸ ἐλεύθερο φρόνημά του, τὴν πεμπτουσία τοῦ συνειδητοῦ κρατικοῦ ὑπαλλήλου, καὶ θὰ τὸν καθιστοῦσαν ὑποχείριό τους, μόλις πληροφορήθηκε ὅτι στὸ ὀρεινὸ Βλαχοχώρι τοῦ Βερμίου Ξηρολίβαδο ἐπιβιώνει ἡ παλαιὰ πανηγυρικὴ παράδοση, δὲν ἄφησε ἀναξιοποίητη τὴν ἀνέλπιστη συντυχία. Πάραυτα ἑτοιμάσθηκε γιὰ παραδοσιακὴ ὁλονύκτια διασκέδαση καὶ ἐπίδειξη τῆς χορευτικῆς δεινότητάς του στοὺς ἑλληνικοὺς χορούς, ἀφοῦ πρωτύτερα ἔδωσε στὸν ἁρμόδιο τῶν Γραφείων τῆς Γενικῆς Ἐπιθεωρήσεως τὶς ἐνδεδειγμένες ὁδηγίες, δηλαδὴ τὶ θὰ ἀπαντοῦσε στὸ βέβαιο ἐλεγκτικὸ τηλεφώνημα τοῦ ΥΠΕΠΘ: «Ὁ Γενικὸς παρουσιάσθηκε χθές. Σήμερα δὲν ἐμφανίσθηκε ἀκόμα, διότι ὅλη τὴ νύχτα χόρευε στὸ Ξηρολίβαδο μὲ τοὺς Βλάχους»!

Οἱ Ξηρολιβαδιῶτες στὸ ἄκουσμα, ὅτι ὁ νέος Γενικὸς εἶναι Βλάχος, ἐνθουσιάσθηκαν καὶ κολακεύθηκαν. Οἱ δὲ αὐθόρμητες καὶ ὁλόθερμες ἐκδηλώσεις φιλοξενίας ὑπῆρξαν καθοριστικὲς στὶς μετέπειτα σχέσεις μαζί του, οἱ ὁποῖες ἔγιναν στενότερες καὶ εἰλικρινέστατες, ἀληθινὰ ἀγαστές, ἐπειδὴ ἀντιλήφθηκαν ὅτι δὲν ἐπηρεάζεται καθόλου ἀπὸ τὸ γεγονὸς τῆς παλαιᾶς πρωτοπορίας ἀρκετῶν στὴν κίνηση τῶν προπολεμικὰ ρουμανισάντων.

Ἡ ὅλη στάση καὶ συμπεριφορὰ τοῦ Α.Λ. προδιαθέτει εὐνοϊκὰ καὶ συγκινεῖ τοὺς Βλάχους, ποὺ εἶναι ἀπροκατάληπτοι καὶ ἱκανοὶ νὰ ἐκτιμοῦν σωστὰ καὶ τὶς διαθέσεις καὶ τὶς γνώσεις του, ἰδίως τὸ φιλάληθες καὶ φιλοδίκαιο σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν παρρησία στὸν ἐπιμερισμὸ τῆς εὐθύνης τοῦ φαινομένου ρουμανισάντων, τὴν ὁποία καὶ τώρα ἐπιρρίπτει στὴν κρατικὴ ἑλληνικὴ ἀνοργανωσιά, δοθέντος ὅτι διαιωνίζεται καὶ ἐπιδεινώνεται. Εὔλογα καλλιεργεῖται ἕνα κλίμα εὔκρατο, ποὺ διευκολύνει τὴν ἀνάπτυξη ἀλληλοεκτιμήσεως καὶ ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης.

Ἔτσι, ὅταν κάποιος Papu Miciu ἀποστέλλεται ἀπὸ τὰ προπαγανδιστικὰ κέντρα, μὲ τὰ ὁποῖα συνεργάζεται ὁ Γ.Π., καὶ ἐπισκέπτεται τὴ Βέροια μὲ σκοπὸ τὴν ἀναζωπύρηση τοῦ Μειονοτικοῦ ζητήματος, δοκιμάζει ὀδυνηρὴ ἔκπληξη. Φιλοξενεῖται σὲ Βεροιώτικη οἰκογένεια, τῆς ὁποίας ὁ ἀρχηγὸς εἶχε φοιτήσει σὲ ρουμανικὸ σχολεῖο καὶ εἶχε σπουδάσει στὴ Ρουμανία. Ὡστόσο προσφυέστατα

φρονεῖ ὅτι ἡ συνάντηση τοῦ προπαγανδιστικοῦ ἀποστόλου καὶ τοῦ Γενικοῦ θὰ ἦταν περισσότερο συμφέρουσα καὶ ἀποδοτικὴ σὲ προσωπικὸ καὶ ἐθνικὸ ἐπίπεδο, ἐφ' ὅσον ἡ συζήτηση θὰ διεξαγόταν σὲ φιλικὸ καὶ οἰκογενειακὸ περιβάλλον, πράγματι πρόσφορο καὶ πρόσχαρο χάρη καὶ στὸ ἀπολαυστικὸ γεῦμα μὲ τὶς ὑπέροχες πίττες τῆς οἰκοδέσποινας καὶ τὸν εὔγευστο οἶνο Μπουτάρη. Φυσικὰ εὐδιάθετος ὁ φιλοξενούμενος ἀρχίζει τὴν ἐκτέλεση τοῦ προγράμματός του μηρυκάζοντας προπαγανδιστικὲς τροφές, τῶν ὁποίων ἡ ἡμερομηνία λήξεως γίνεται ἀμέσως αἰσθητή. Τελειώνοντας τὴν ἀθεράπευτη λογόρροια, ἔκπληκτος ἀκούει ἀπὸ τὸν ἐπιστήμονα οἰκοδεσπότη ὅτι στὴ συντροφιὰ παρίσταται καὶ ὁ Γενικός, ποὺ ἔκανε καὶ πολυετεῖς βλαχολογικὲς καὶ βαλκανικὲς σπουδές. Λαμβάνοντας δὲ τὸν λόγο ὁ Α.Λ. μὲ ἠρεμία, διαλλακτικότητα καὶ προσήνεια παραθέτει στὸ τραπέζι πλέον τῶν συζητήσεων ἁπτότατα ἐπιστημονικὰ δεδομένα, μὲ τὰ ὁποῖα ἀνατρέπεται ἡ ἐπιχειρηματολογία τοῦ προλαλήσαντος, ὁ ὁποῖος πρῶτα αἰφνιδιάζεται καὶ ἔπειτα ἀναστατώνεται, ἐπειδὴ οἱ συνδαιτυμόνες δείχνουν ἱκανοποιημένοι καὶ ἀνεπιφύλακτα συμμερίζονται τὰ ἀποδεικτικὰ τῆς ἑλληνικότητας τῶν Βλάχων ἐπιχειρήματα, διατυπωμένα μεθοδικὰ καὶ πειστικά.

Οἱ συναντήσεις τοῦ Α.Λ. μὲ Βεροιῶτες, προσήλυτους ἄλλοτε τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας, ἐπαναλαμβάνονται καὶ πολλαπλασιάζονται. Ἐμφιλοχωροῦν δὲ στὸν κύκλο τῶν συνομιλιῶν ὁλοένα καὶ νέα πρόσωπα, ποὺ δὲν εἶχαν ἄμεση ἀντίληψη τοῦ συμβάντος καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ ἰδοῦν φωτισμένες διάφορες πτυχὲς τοῦ ἐπιχωριάζοντος προβλήματος. Σὲ θαυμαστὴ πάντοτε ἀτμόσφαιρα οἱ διϊστάμενες μερικὲς φορὲς θέσεις δὲν ἐπιφέρουν διακοπὴ τοῦ διαλόγου. Συνηθέστατα ἐπενεργοῦν θετικὰ στὴν ἀναζήτηση τοῦ ὀρθοῦ, τῆς ἀλήθειας. Γι' αὐτὸ δὲν ἀναφύονται παρεξηγήσεις οὔτε ἐπισκιάζεται ὁποιαδήποτε πρόοδος.

Ἕνα περιστατικὸ ἀποβαίνει ἰδιαίτερα ἀξιομνημόνευτο. Βεροιώτης, ποὺ πλήρωσε πανάκριβα τὸ πάθημα τῶν προγόνων του, σὲ στιγμὲς ψυχικῆς εὐφορίας καὶ ἀγαλλιάσεως λόγῳ τῆς συγκαταβάσεως καὶ συναντιλήψεως τοῦ Γενικοῦ ἀναπολεῖ τὸ παρελθὸν καὶ προβαίνει στὴν ψυχρὴ καὶ ἀντικειμενικὴ ἐξιστόρηση τῆς ἐμπλοκῆς τῶν Βλάχων Βεροίας στὴν προπαγάνδα. Κατὰ τὴν ἐκ μυχίων ἐξομολόγηση ἀπεικονίζεται στὴν ἔκφραση τοῦ προσώπου ἡ βαθειὰ συντριβὴ γιὰ ὅσα ἐπισυνέβησαν στὸν Ἑλληνισμό, πρὸ πάντων δὲ στὸν βλαχόφωνο. Αἰφνίδια καὶ ἀπροσδόκητα παραχωρεῖ στὸν συνομιλητή του Α.Λ. ἀρχειακὸ ὑλικό.

Σ' αὐτὸ ἀποκαλύπτεται καὶ πῶς μεταπολεμικὰ οἱ ἴδιοι Βεροιῶτες ἀκυρώνουν ὁριστικὰ καὶ ὁλοκληρωτικὰ τὶς ἐπίσημες δεσμεύσεις τῆς Ἑλλάδος, οἱ ὁποῖες χαλκεύθηκαν στὰ παρασκήνια τῆς Συνδιασκέψεως τοῦ Βουκουρεστίου ἐξ αἰτίας τῆς ἀπροβλεψίας, ἀπροετοιμασίας, ἀφροντισίας τῆς ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας, ἂν καὶ ἡγεῖται ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος: *«Διὰ τῆς ἀπὸ 6 Ἰουνίου 1948, λαβούσης πλήρη δημοσιότητα, γνωστῆς διακηρύξεως τῶν ἄλλοτε μελῶν τῆς τέως*

ἐν Βεροίᾳ Ρουμανικῆς Κοινότητος, μετὰ τῶν χωρίων Κάτω Βερμίου, Κουμαριᾶς καὶ Ξηρολειβάδου, ὅλως ἀβιάστως ἀπεφασίσαμεν παμψηφεὶ καὶ διεκόψαμεν πάντα δεσμὸν πρὸς τὸ Ρουμανικὸν κράτος, δεσμὸν ἀπορρεύσαντα ἀπὸ μίαν ἱστορικὴν πλάνην, στερήσασαν ἡμᾶς ἐπί τινας δεκαετηρίδας τῆς στοργικῆς ἀγκάλης τῆς μητρός μας Ἑλλάδος, τῆς ὁποίας ὑπήρξαμεν, μὲ ὁλόκληρον τὴν ἄλλην πλειονότητα τῶν βλαχοφώνων Ἑλλήνων, εἰς οὓς πλέον συνετάχθημεν, τέκνα γνήσια, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀφωσιωμένα, ὡς καταδεικνύεται καθ᾽ ὅλους τοὺς μακροὺς αἰῶνας τῶν ἐνόπλων ἀγώνων τοῦ Ἔθνους μας, εἰς οὓς πλειστάκις ἐπρωτοστήσαμεν , ἀλλὰ οὐχὶ ὀλιγώτερον ἠριστεύσαμεν.

Πανηγυρικῶς δὲ διὰ τῆς ἀνωτέρω διακηρύξεως παρῃτήθημεν ὁριστικῶς τῆς παρασχεθείσης διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου τοῦ 1913 αὐτονομίας εἰς τὰς σχολὰς καὶ ἐκκλησίας τῶν κουτσοβλάχων.

Ἤδη πρὸς ἐξάλειψιν καὶ τύποις πλέον καὶ τῶν τελευταίων ἰχνῶν μιᾶς τόσον ἀνεπιθυμήτου καταστάσεως, ποὺ τόσον τραγικῶς ἐν τῷ παρελθόντι συνέθλιψε καὶ κατετυράννησε τὴν Ἑλληνικὴν ἐθνικὴν συνείδησίν μας καὶ πρὸς ἑδραίωσιν τῆς ἐπελθούσης ψυχικῆς μας γαλήνης.

Λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ Σᾶς ὑποβάλωμεν θερμὴν παράκλησιν ὅπως εὐαρεστούμενοι εὐδοκήσητε καὶ ἐκτείνητε τὴν μέριμναν ὑμῶν διὰ τὴν τακτοποίησιν καὶ τῶν τὸν Ἱερὸν Ναὸν «Ἔξω Παναγιᾶς» ἀφορώντων, διὰ τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τούτου, ἐπανελθόντος εἰς τὴν πλήρη ὑμῶν δικαιοδοσίαν, προικίζοντες αὐτὸν μὲ τὸ ἐνδεικνυόμενον προσωπικὸν ἐκ κληρικῶν καὶ ἄλλων διοικητικῶν τοῦ Ναοῦ ὀργάνων, κατὰ τὰ εἰωθότα.

Θερμῶς εὐχαριστοῦντες καὶ κατασπαζόμενοι τὴν δεξιάν Σας, διατελοῦμεν τοῦ Ὀρθοδόξου ποιμνίου τῆς Ὑμετέρας Σεβασμιότητος πιστὰ τέκνα».

Ὑποβάλλεται στὸν Μητροπολίτη Βεροίας καὶ Ναούσης καὶ ταυτόχρονα ἀποστομώνει τὸν πρέσβυ τῆς Ρουμανίας στὸ Βελιγράδι, ποὺ τὴν 22.4.1948 καταγγέλλει διεθνῶς δῆθεν διώξεις, «τὰς ὁποίας ὑφίστανται αἱ ἐν Ἑλλάδι Ρουμανικαὶ μειονότητες κ.λ.π.», ψευδολόγημα πλειοδοτούμενο ἀπὸ τὸν Γ.Π. καὶ τοὺς πάτρωνές του.

Ἡ διατράνωση τῆς ἑλληνικῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν Βεροιωτῶν Βλάχων καὶ ἡ ἀποποίηση τῆς ρουμανικῆς ἐκδηλώσεως ἐνδιαφέροντος προστασίας πανικοβάλλει τὴν προπαγάνδα, τόσο τὴν ἑδρεύουσα στὴ Ρουμανία ὅσο καὶ ἐκείνη τῆς διασπορᾶς, Γερμανία, Γαλλία, Πορτογαλία, Ἱσπανία, κατ᾽ ἐξοχὴν Ἰταλία, ὅπου τότε προσγίνονται τιμὲς ὑπουργοῦ ἐν ἐνεργείᾳ στὸν πολυγραφώτατο ἐκρουμανισμένο Βεροιώτη C. Papanace, καθὼς καὶ Καναδᾶ, Η.Π.Α., Αὐστραλία(!), ὁ δὲ Α.Λ. προβάλλει ὡς ἀνυπόταχτος καὶ ἀνυποχώρητος ἀντίπαλος, ποὺ κάνει τὴν ἐμφάνισή του στὴ Βέροια τὸ 1978, ὅταν ἐξ αἰτίας τῆς ἄγνοιας καὶ ἀμέλειας τῶν κρατικῶν συμφορέων τῆς Ἑλλάδος ἐπαναφέρεται στὸ παγκόσμιο προσκήνιο ὡς

θέσφατο ἡ παρωχημένη ἐπιστημονικὰ θεωρία ξενικῆς προελεύσεως τῶν Βλάχων μὲ τὸ ἐπισημότερο βιβλίο - Ἔκδοση τοῦ Πανεπιστημίου Χάγης καὶ ἐπιχορηγήσεις τοῦ Πολιτισμικοῦ Ἱδρύματος τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, στὸ ὁποῖο λόγῳ ἀξιόποινης ἀδιαφορίας ἑλληνικῶν ὑπηρεσιῶν τοὺς Βλάχους ἐκπροσωποῦν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὁ Οὐαλλὸς (!) Winnifrith καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ ἀμετανόητος καὶ ἀμετάπειστος V. Barba.

Ὅταν πλέον οἱ πολύμορφες καὶ ἐπίμονες μηχανορραφίες πρὸς δελεασμὸ ἢ ἐκφοβισμὸ τοῦ Α.Λ. ἀστοχοῦν, τότε τὰ Κέντρα Προπαγάνδας θέτουν σ' ἐφαρμογὴ τὴν πάγια πρακτικὴ τῆς ἀκατάσχετης ψευδολογίας. Δὲν ὀρρωδοῦν πρὸ οὐδενός. Διαδίδουν, ἤδη μὲ τὸν λίβελλο τοῦ Papu Miciu, ὅτι ὁ Α.Λ. χρηματίζεται, ὅτι συγγράφοντας καὶ ὁμιλώντας ἔχει συμφέρον, μάλιστα χρησιμοποιεῖται ἡ ἴδια ἡ ἑλληνικὴ λέξη μὲ λατινικὰ στοιχεῖα, καὶ ὅτι δὲν εἶναι τόσο δυνατὸς ἐπιστήμων, ρωμανιστὴς-βαλκανολόγος, ὅσο πιστεύεται.

Ὁμολογουμένως ἡ παρουσία τοῦ Α.Λ. στὴ Βέροια ἐξουθενώνει τὰ προπαγανδιστικὰ ὄργανα. Διότι καὶ ὡς ἀνώτερος διοικητικὸς παράγων καὶ ὡς διακεκριμένος εἰδικὸς ἐπιστήμων ἐκλαμβάνεται ὡς σάρκα ἀπὸ τὴν σάρκα τῶν Βλάχων, ὁπότε ἐντείνονται οἱ μεταξύ τους δεσμοί. Πρὸ πάντων ὁ Α.Λ. τοὺς ἐκφράζει στὸ σύνολο τῆς Βεροιώτικης κοινωνίας καὶ σ' ὁλόκληρη τὴν Ἑλλάδα, ἀφοῦ πάντες γνωρίζουν ὅτι εἶναι Βλάχος σεμνυνόμενος γιὰ τὴν ἑλληνικὴ καταγωγή του, μὲ πρόσθετο γνώρισμα τὸ βλαχικὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα, ποὺ κατέχει ὅσο ἐλάχιστοι. Τὸ δὲ χειρότερο γιὰ τὴν προπαγάνδα εἶναι ὅτι εἰσακούεται καὶ μετὰ τὴν ὑπηρεσιακὴ μετακίνησή του. Προσκαλεῖται στὴ Βέροια γιὰ ἐπιστημονικὴ ἀνακοίνωση (βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἀπὸ τὴν Ἀρμανία τῶν Ἑλλήνων στὴ Romania τῶν Δακῶν, *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο,* ΙΗ΄ 1995, 5-39). Ἐπίσης γιὰ διάλεξη στὸ Κάτω Βέρμιο, ὅπου ἀναπτύσσει τὸ θέμα: «Μακεδονικὸς Ἑλληνισμὸς καὶ ἑλληνικότητα Βλάχων Μακεδονίας» (βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Οἱ Βλάχοι τῆς Μακεδονίας, *Νέα Ἑστία*, 132, 1992, 128-143). Ἀναντίλεκτα εἶναι εὐγλωττότατο τὸ εὐχαριστήριο ἔγγραφο τοῦ Προέδου τῆς Κοινότητας Κάτω Βερμίου, δικηγόρου, Χρ. Μπαντῆ: «*...θὰ θέλαμε νὰ Σᾶς ἐκφράσουμε τὶς θερμὲς εὐχαριστίες μας, γιὰ τὴν θετικὴ ἀνταπόκρισή Σας, στὴν πρόσκλησή μας νὰ συμμετάσχετε, ὡς κεντρικὸς ὁμιλητής, στὴν τελετὴ ὀνοματοδοσίας τῆς «Πλατείας Μακεδονίας» καὶ τῆς «Ὁδοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου» τοῦ Κάτω Βερμίου, τὴν Κυριακὴ 2 Αὐγούστου 1992. Ἐπιθυμοῦμε νὰ Σᾶς διαβεβαιώσουμε ὅτι ἡ συμμετοχή Σας ἀπετέλεσε πραγματικὸ κόσμημα γιὰ τὴν ἐκδήλωση, καὶ συνέβαλε ἀποφασιστικὰ στὴν ἐπιτυχία της. Ἡ εὔστοχη ἐπιλογὴ τοῦ θέματος καὶ ἡ εὔγλωττη καὶ ἱστορικὰ τεκμηριωμένη ἀνάπτυξή του, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐτόνωσε τὰ αἰσθήματα ἐθνικῆς ὑπερηφάνειας τῶν κατοίκων τοῦ Σελίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατέστησε διάτρητα τὰ ὅσα πρωτοφανῆ καὶ ἀνιστόρητα ἐκτοξεύονται, ἀπὸ διάφορες πλευρές, ἐναντίον τῆς πατρίδος μας,*

τῆς Ἱστορίας καὶ τῆς Ἀλήθειας. Ἐκφράζοντας τὰ αἰσθήματα ὅλων τῶν κατοίκων τοῦ Σελίου, Σᾶς εὐχαριστοῦμε καὶ ἐλπίζουμε νὰ μᾶς δοθεῖ σύντομα ἡ δυνατότητα νὰ Σᾶς ἔχουμε κοντά μας γιὰ περισσότερο χρόνο».

Ἀφιερώνεται στὸν Γ.Π., τοῦ ὁποίου ἡ καρδιὰ ἔγινε... περιβόλι! Ὑπάρχουν πάμπολλα...

ΠΑΘΟΣ ΤΟΥ Γ. ΠΑΔΙΩΤΗ ΚΑΙ ΠΑΡΕΠΟΜΕΝΑ

Ὁ ὅρος πάθος εἶναι πολυσήμαντος καὶ ταιριάζει στὸν Γ.Π. μὲ ὅλες τὶς σημασίες, οἱ ὁποῖες ἀνέρχονται σὲ δέκα πέντε: 1) Ὅ,τι κάποιος πάσχει, ὑποφέρει. 2) Πάθημα. 3) Ἀτύχημα, δυστύχημα, συμφορά. 4) Πάθηση, ἀρρώστια. 5) Ψυχικὲς ὀδύνες. 6) Φθόνος, μίσος... Ὑποδηλώνουν δὲ τὴν ἀδυναμία τοῦ Γ.Π. γι᾽ ἀπαγκίστρωσή του ἀπὸ τὴν μισελληνικὴ προπαγάνδα.

Στὴν κατανόηση τῆς περίπλοκης καταστάσεως τοῦ Γ.Π. βοηθεῖ ἡ σύγκρισή του μὲ τοὺς Βεροιῶτες, οἱ ὁποῖοι δημόσια καὶ σὲ δύσκολη γιὰ τὴν Ἑλλάδα χρονικὴ περίοδο αὐτόβουλα καὶ αὐτοπροαίρετα ἐπανασυνδέονται μὲ τὸ μέγιστο μέρος τῶν Βλάχων, τὸ προσηλωμένο στὸν ἑλληνικὸ ἐθνικὸ κορμό, ἂν καὶ ὄχι μόνον ρουμανικὴ παιδεία ἐπὶ μισὸ αἰώνα ἔλαβαν, ἀλλὰ στὴ ρουμανικὴ γλώσσα συνάμα εἶχαν ἕναυλο τὸ Εὐαγγέλιο, τὸν θεῖο λόγο, στὸν ἱερὸ ναὸ τῆς «Ἔξω Παναγιᾶς». Αὐτὸ ἀποτελεῖ ἀδιάσειστη ἀπόδειξη τῆς ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς ὑγείας τῶν Βεροιωτῶν, καθὼς καὶ τῆς διαχρονικὰ ὑπάρξεως ἑλληνικῆς ἐθνικῆς συνειδήσεώς τους, τὴν ὁποία ἄλλως τε ἐπικαλοῦνται στὴν ἱστορικὴ διακήρυξή τους.

Γιὰ τὴν ἐξήγηση τῶν σπασμωδικῶν ἀντιδράσεων τοῦ Γ.Π. στὴ θέα δημοσιευμάτων τοῦ Α.Λ. ἢ τοῦ ἰδίου δὲν ἀρκεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι διετέλεσε τρόφιμος ρουμανικῶν σχολείων. Ἁπλούστατα τὴν ἔντονη καὶ πολυσχιδῆ ἀλλὰ περίτεχνα διακριτικὴ γιὰ εὐνοήτους λόγους παραπληροφόρηση, δηλαδὴ τὸν ἐσκεμμένο προσηλυτισμὸ σὲ ξένη ἐθνότητα, στὴ ρουμανική, τῶν ρουμανικῶν σχολείων, ὁ Γ.Π. δὲν ἦταν ἴσως σὲ θέση νὰ ἀντιλαμβάνεται, μὲ συνέπεια τὴν ὁλικὴ ἀλλοτρίωσή του, τὸν ἀφελληνισμό του καὶ τὰ συνακόλουθα. Ἀντίθετα δὲ οἱ πλεῖστοι τῶν ἄλλων εἴτε στὴ Βέροια εἴτε ἀλλοῦ, σὰν μέλισσες ἔδρεπαν τὸν καρπὸν τῆς γνώσεως, δωρεὰν ἄλλως τε προσφερόμενο, καὶ ἀπέρριπταν κάθε ἀνθελληνικὸ φιλοδώρημα διατηρώντας ἀλώβητη τὴν ἑλληνικότητά τους.

Ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν περιπτώσεων μνημονεύονται ἐνδεικτικὰ δύο. Κατὰ πρῶτον ὁ Γιάννης Παπαθανασίου, Περιβολιώτης ἐγκατεστημένος στὴ Θεσσαλονίκη, εὐθαρσῶς τονίζει ὅτι κατὰ τὴν παιδικὴ ἡλικία του μὴ ἔχοντας ἄλλη ἐπιλογή, μάλιστα παραχωρημένος ἐν ἀγνοίᾳ του καὶ παρὰ τὴ θέλησή του στὴ Ρουμανία καὶ μὲ ὑπογραφὴ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, ἐμαθήτευσε σὲ ρουμανικὰ σχολεῖα

καὶ ἀπεκόμισε παιδευτικὰ ἐφόδια. Ὅμως δὲν ἀπέβαλε τὴν ἀγάπη γιὰ τὴν πατρίδα του, τὴν Ἑλλάδα, δὲν ἀφελληνίσθηκε. Τὰ δὲ περιπλανώμενα στὸ Ἐξωτερικὸ ὁμοειδῆ μὲ τὸν Γ. Π. θύματα σκιαγραφεῖ μὲ βαρεῖς χαρακτηρισμούς: «... ὑπάρχει μία δρὰξ ἀχρείων καὶ ἀνιστόρητων ἀνθρώπων, Βλάχων δυστυχῶς, στὸ Παρίσι, Καναδᾶ ἢ ὅπου ἀλλοῦ, καὶ ποὺ στὸ σύνολό τους οὔτε γεννήθηκαν, ἀλλ' οὔτε καὶ ἔζησαν ποτὲ στὴν Ἑλλάδα... ὑπάρχουν αὐτοὶ οἱ «γεννήτσαροι», ἀπολιθώματα τοῦ παρελθόντος καὶ σκιὰ τοῦ ἑαυτοῦ τους σήμερα... Ἀλλὰ σ' αὐτὰ τὰ μηδενικὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ (πιθανότατα πληρωμένοι πράκτορες σκοτεινῶν συμφερόντων) ἡ ἀπάντηση ἔχει ἤδη δοθεῖ, μὲ τὴν ἐπιστροφὴ τῶν ἠλιθίων φυλλάδων των...» (βλ. *Νιάγκουστη,* ἐφημερίδα τοῦ Συλλόγου Βλάχων Νάουσας, Ἰούλιος 1987, σελ. 2 στ. 5).

Ἐξ ἴσου κατηγορηματικὰ ἀντίθετος εἶναι ὁ Παπαθανασίου στὶς μεθοδεύσεις τῶν προηγουμένων μηδενικῶν καὶ τοῦ Γ.Π. γιὰ διαχωρισμὸ τῶν Βλάχων ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμὸ καὶ κατάταξη σὲ καθεστὼς μειονότητας στὴν ἴδια τὴν Ἑλλάδα. Ἐνίσταται δὲ καὶ βροντοφωνεῖ: «[Οἱ Βλάχοι] εἴμαστε γηγενεῖς καὶ γνήσιοι Ἕλληνες ἐδῶ καὶ χιλιετηρίδες σ' αὐτὰ τὰ μέρη καὶ δὲν ἐπιτρέπουμε σὲ κανένα νὰ μᾶς χαρακτηρίσῃ «μειονότητα» στὴ γῆ τῶν προγόνων μας...» (βλ. Κ.Α. Βαβοῦσκος, Τινὰ εἰσέτι περὶ τῶν βλαχοφώνων, *Τιμητικὸς τόμος Κ.Ν. Τριανταφύλλου*, Πάτραι 1990, 82).

Πραγματικὰ κεραυνοβολεῖ τὸν Γ.Π. καὶ τοὺς ὁμοίους του ἕνας ἄλλος Βλάχος, ὁ Σαμαριναῖος Θεόδωρος Ζούκας, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ ἀναγκαστικὰ ἔλαβε τὴν ἐγκύκλια παιδεία σὲ ρουμανικὰ σχολεῖα, μετέπειτα δὲ καὶ πανεπιστημιακὲς σπουδὲς ἔκανε στὴ Ρουμανία, ὅπου ἐπιπρόσθετα ἔζησε συζευγμένος μὲ Ρουμανίδα, προσωπικότητα τῶν καλῶν τεχνῶν, καὶ σταδιοδρόμησε ὡς διακεκριμένος λογοτέχνης, ποιητὴς καὶ πεζογράφος, διέσωσε ἄγρυπνα καὶ μὲ ὅλες τὶς δυνάμεις του σὰν ἀτίμητο φυλαχτὸ τὴν ἑλληνικότητά του, διάχυτη στὸ συγγραφικὸ ἔργο του, ὅπως μετὰ μελέτη του ἐνδελεχῆ διαπιστώνει ὁ δόκιμος καὶ πολυβραβευμένος κριτικὸς λογοτεχνίας Ἐλευθέριος Πλατῆς: «*Τὸ θεωρῶ τεκμήριο ὅτι καὶ στὰ εὐτυχισμένα καὶ γόνιμα χρόνια τῶν σπουδῶν στὴ Ρουμανία ὁ Ζούκας ἔδινε στοὺς πνευματικοὺς πάντως κύκλους τὴν ἐντύπωση ὄχι Ρουμάνου ὁμογενοῦς ποὺ ἐπέστρεψε στὴν πατρίδα, ἀλλὰ Ἕλληνα ποὺ ἔχει μεταναστεύσει στὴ Ρουμανία.* (βλ. Ἐ. Ν. Πλατῆς, *Ἡ ἄθληση καὶ τὸ ἔργο ἑνὸς μάρτυρα τῆς Ἐλευθερίας. Θεόδωρος Ζούκας.* Ἀθήνα 1993, 11 σημ. 1).

Ἤδη συνάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν παρασύρθηκαν ἀπὸ ὁποιασδήποτε μορφῆς προπαγάνδα τὰ Βλαχόπουλα μὲ δεῖκτες νοημοσύνης ὑψηλούς, ποὺ διακρίνουν τὴ συντριπτικὴ πλειονότητά τους. Ἕνας δὲ πολύγλωσσος καὶ σπουδασμένος στὸ Παρίσι Θεσσαλὸς ἱστορικός, κατὰ τὸ διάστημα τοῦ μεσοπολέμου, ὁ Καρδιτσιώτης Χρ. Καλοκαιρινὸς παρατηρεῖ ὅτι οἱ Βλάχοι «...εἶνε γνήσιοι

Ἕλληνες, ἔχουσιν ἀκμαῖον τὸ ἑλληνικὸν αἴσθημα, ἀλώβητα τὰ πάτρια, τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἑλληνικὴν συνείδησιν ἀνεπηρέαστον, τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν ἀκραιφνῆ πρὸς τὴν κλασσικὴν Ἑλλάδα... φέρουσιν ἅπαντα τὰ φυλετικὰ ἰδιώματα τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτηρισμοῦ, τῆς ἰδιοφυΐας καὶ τῆς ἐλευθεριότητος μετὰ τῆς πρὸ τὴν ἐμπορίαν κλίσεως καὶ μετὰ τῆς πρὸς τὴν γενέτειραν πατρίδα διαπύρου ἀφοσιώσεως...».

Στὶς ἀρχὲς ἄλλως τε τοῦ 19ου αἰώνα, τὸ λαμπρότατο τέκνο τῆς Λάρισας Κωνσταντῖνος Κούμας (1777-1836), μετὰ σπουδὲς εἰδικὲς στὴ Γερμανία, ὅπου ἀναγορεύεται Διδάκτωρ δύο γερμανικῶν πανεπιστημίων καὶ ἀντεπιστέλλον μέλος τῶν Ἀκαδημιῶν Μονάχου καὶ Βερολίνου, ἀναγνωρισμένος ἐπάξια ὡς πρῶτος Νεοέλληνας ἱστορικός, στὸν δωδέκατο τόμο τῶν Ἱστοριῶν του ἀποδεικνύει ὅτι οἱ Βλάχοι «εἶναι Ἕλληνες τὸ γένος». Τὸ δὲ ἀποτέλεσμα τῶν ἐρευνῶν δέχονται καὶ οἱ ἐγκριτότεροι σύγχρονοί μας πανεπιστημιακοὶ καθηγητές, Ἀπόστολος Ε. Βακαλόπουλος, Μαρία Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν Κωνσταντῖνος Α. Βαβοῦσκος κ.ἄ.

Ὁ Γ. Π. ποτὲ καὶ πουθενὰ δὲν ἀναφέρει ὅτι καὶ ὁ συμπατριώτης του, Μετσοβίτης, μέγας διδάσκαλος τοῦ Γένους Νικόλαος Τζαρτζούλης, ταυτόχρονα σχεδὸν μὲ τὸν Κούμα, «ὑπεστήριξε ὅτι οἱ συμπατριῶτες του ἦταν ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων! Ἐνδεχομένως θὰ ἄλλαζε γνώμη, ἂν ἔβλεπε τὸν Γ.Π., ἢ θὰ αἰτιολογοῦσε τὴν ἐξαίρεση, πολὺ δὲ περισσότερο,ἐπειδὴ πάντοτε κουτοπόνηρα ὁ Γ.Π. ἀποφεύγει καὶ μονολεκτικὴ μνεία τῆς θαρραλέας καὶ ἀξιοθαύμαστης ἑλληνοπρεποῦς συμπεριφορᾶς ἑνὸς ἄλλου Μετσοβίτη. Πρόκειται γιὰ τὸν ἔξοχο λόγιο Τριαντάφυλλο Μπάρτα, ὁ ὁποῖος μὲ βιβλίο του τυπωμένο κιόλας στὸ Βουκουρέστι τὸ 1878, ὅταν ἀκριβῶς ἡ ἐπίσημη ρουμανικὴ προπαγάνδα ἀποπειρᾶται ἀνεπιτυχῶς τὸν προσεταιρισμὸ τῶν Βλάχων, τὸν ἐκρουμανισμό, καὶ τὴν πλήρη ἀποκοπή τους ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμό, διακηρύσσει μὲ σπάνια εὐτολμία τὴν ἑλληνικότητα. Ὁ Μπάρτας ἐπισημαίνοντας ἐπακριβῶς τὶς περιοχές, στὶς ὁποῖες ὁ Ἅγιος Κοσμᾶς ἔκανε τὰ κηρύγματά του, διευκρινίζει «ἐν ταῖς κατοικουμέναις ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, Ἑλλήνων τὴν φυλὴν Βλάχων, ὡς εἴπομεν τῆς Ἑλλάδος»! Πιθανῶς ὁ Γ.Π. δὲν διαθέτει ὅση ἑλληνομάθεια ἀπαιτεῖ ἡ σύλληψη τοῦ νοήματος, ποὺ περιέχεται στὴ φράση τοῦ Μπάρτα.

Ἐξ ἄλλου γιὰ τὸν ἴδιο τὸν ρουμανικὸ λαό, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου καὶ ἀκαδημαϊκός C.Giurescu, ὁ ὅρος Κουτσόβλαχος σημαίνει τὸν Ἕλληνα! Θεωροῦνται δὲ Ἕλληνες οἱ Βλάχοι καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ζοῦν ὡς ἀπόδημοι, σύμφωνα μὲ τὰ πορίσματα εἰδικῆς μελέτης τοῦ Βαλκανολόγου Tr. Stoianovich. Πρὸ πάντων ὁ κατ' ἐξοχὴν εἰδικὸς στὴν ἔρευνα τῶν Βλάχων, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου

Βελιγραδίου, D. Popovici διαλύει ὁποιαδήποτε ἀμφιβολία ἢ ἐπιφύλαξη ὡς πρὸς τὴν ἑλληνικότητά τους. Πρὸς χάρη δὲ τοῦ Γ.Π., ποὺ δὲν ἔχει καλὲς σχέσεις μὲ τὴν ἑλληνική, ὅπως ἄλλως τε καὶ μὲ τὸν Ἑλληνισμό, τὸ πολλαπλῶς ἐνδιαφέρον ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Popovici, μεταφρασμένο καὶ ρουμανικά, ἀναδημοσιεύεται ἐδῶ καὶ στὴ ρουμανική. Ὁ Σέρβος ἐπιστήμων τοὺς Βλάχους ἀποκαλεῖ Ἀρμάνους, παράλληλα μὲ τὸν ἕτερο ὅρο Τσιντσάροι, θυμίζοντας τὸ ὄνομα Ἀρμανία, ποὺ ἔδιναν στὴν χώρα τους οἱ Ἕλληνες κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους. Τὴν ἐπιστημονικὰ δὲ πολύτιμη πληροφορία χρωστοῦμε στὸν ὀνομαστὸ Ρωσοαμερικανὸ Βυζαντινολόγο, καθηγητὴ δύο ἀμερικανικῶν πανεπιστημίων, A.A. Vasiliev. Ἀλλά, ἂν καὶ δημοσιοποιεῖται πρὸ μισοῦ περίπου αἰώνα, μένει ἐντελῶς ἀσχολίαστη ἀπὸ τὸν Γ.Π. καὶ τὴν συνομοταξία του. Διότι ἐπιρρωνύει ὁπωσδήποτε τὴν ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων, ποὺ ἀκόμη αὐτοαποκαλοῦνται Ἀρμάνοι (=Α προθετικό, πανάρχαια ἑλληνικό, καὶ ρωμᾶνος, μὲ συγκοπὴ τοῦ ω)! Ἰδοὺ πλέον ἡ ἀνεκτίμητη μαρτυρία τοῦ Popovici: *«Οἱ Ἀρμάνοι διακρίνονταν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες μόνον ἀπὸ τὴ γλώσσα. Αὐτοὶ εἶναι "Ἕλληνες Βλαχόφωνοι" (δηλαδὴ Ἕλληνες ποὺ ὁμιλοῦν Βλαχικὴ γλώσσα) τῆς Μακεδονίας».* Παρατίθεται δὲ καὶ τὸ ρουμανικὸ κείμενο, ποὺ καταλαβαίνει ὁ Γ.Π. καὶ ἀσφαλῶς... τοῦ ἀνοίγει ἡ καρδιά του: «Aromânii se deosebiau de Greci numai prin limba. Ei sunt «Eleni Vlahofoni» (adică Eleni cari vorbesc limba valahă) din Macedonia...».

Παρεπόμενα, λοιπόν, τοῦ πάθους τοῦ Γ.Π. σὲ συνάρτηση μὲ τὴν προηγούμενη ἐναντίον του τεκμηρίωση εἶναι τὰ ἀμείλικτα ἐρωτήματα, δηλαδὴ δεινότατο δίλημμα, τοῦ ὁποίου ἡ ἀντιμετώπιση ἐπαφίεται στὸν ἴδιο. Ὅμως χρειάζεται θάρρος. Διότι εἶναι ἐπιτακτικὴ ἡ αὐτοκατάταξή του σὲ μία ἀπὸ τὶς δύο κατηγορίες, «τῶν "γενιτσάρων" καὶ πιθανότατα πληρωμένων πρακτόρων τοῦ Ἐξωτερικοῦ», κατὰ τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ γνώστη τοῦ θέματος Γιάννη Παπαθανασίου, ἢ τῶν ἀδαῶν. Ἡ πρώτη ὑποβαστάζεται μὲ τὴν ἄμεση καὶ ἀνελλιπῆ παρείσφρησή του στὶς μαζώξεις ἢ Βλαχομαζώξεις τους καὶ μὲ τὴ «συγγραφικὴ» ἢ ἀκριβέστερα «συρραπτικὴ» παρουσία του στὰ περιοδικὰ Cuvantul Romanesc, Sborlu anostru. Ἡ δεύτερη βασίζεται στὴν ἀποκαλυπτικὴ γνωμάτευση τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Πανελλήνιας Ἑνώσεως Πολιτιστικῶν Συλλόγων Βλάχων (ΠΕΠΣΒ), σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὁ Γ.Π. «... εἶναι μέτριας μόρφωσης, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ γραπτά του...» Ἡ δὲ γνωμάτευση ἐπαληθεύεται περίτρανα καὶ μὲ τὴν ἐπιστολή του.

Αὐτὰ ὡς ὀρεκτικὰ καὶ ἀπαρχὲς γνωριμίας τοῦ Γ.Π. Ἐνδείκνυται δὲ διεξοδικὴ διασκέδαση τοῦ σαθροῦ λιβέλλου, ποὺ ἀφήνει μεγάλα περιθώρια γιὰ ἱκανοποίηση τῆς περιέργειας ἢ καὶ τῆς φιλομάθειας τῶν ἀγαπητῶν ἀναγνωστῶν μας σὲ συνέχειες....

Η ΠΑΡΑΓΕΜΙΣΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ Γ. ΠΑΔΙΩΤΗ ΚΑΙ Ο ΕΠΙΜΕΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΣΚΕΥΩΡΙΩΝ ΤΟΥ

Μολονότι ἡ διάταξη τῆς ὕλης στὴν ἐπιστολὴ τοῦ Γ.Π. εἶναι ἀσουλούπωτη, δηλαδὴ δὲν ἔχει τὴν ἐνδεδειγμένη ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ λόγου οὔτε κάποια ἀξιολόγηση τῶν καταχωρισμένων οἰκτρῶν στοιχείων, ὅπως φανερώνει τὸ ἀράδιασμά τους χωρὶς καθιερωμένους κανόνες ἀπὸ τὸ ἰσχυρότερο στὸ ἀσθενέστερο ἢ ἀντίθετα, διατηρεῖται ἀπαράλλαχτη πρὸς χάρη τῶν ἀναγνωστῶν, ὥστε νὰ παρακολουθήσουν εὐχερέστερα τὶς ἀπαντήσεις καὶ τὰ σχόλια τοῦ Α.Λ. Βέβαια σὲ μερικὰ σημεῖα δὲν ἀποφεύγεται κάποια ἐπικάλυψη, ὅπου φυσικὰ ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὴν ἀνάγκη πληρέστερης κατανοήσεως.

Πρῶτα ὑπενθυμίζονται ὅσα ἐλεεινὰ περιέχει ἡ ἐπιστολή. Ἔπειτα ἀναιρεῖται ἢ σχολιάζεται τὸ καθένα χωριστά, μεμονωμένα, καθὼς καὶ κατὰ μικρότερα ἢ μεγαλύτερα σύνολα. Εἶναι δὲ τὰ ἀκόλουθα μὲ τὴν πιστότερη βραχυλογικὴ ἀπόδοση: I. Μειωτικοὶ χαρακτηρισμοί. II. Ἰδιότητα παρουσίας στὴ Λάρισα. III. Ἐπίδειξη «πνεύματος» - «ψευδοπνεύματος». IV. Σοβινιστικές - ἀντιεπιστημονικὲς θέσεις. V. Ἀπευχὴ ἐσπευσμένου ἀφανισμοῦ τοῦ Βλαχικοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος - contradictio in se. VI. Ἀποτυχία Διδακτορικῆς Διατριβῆς. VII. Πρόληψη λυντσείου νόμου. VIII. Κεραμόπουλλος καὶ ἐπικριτές του. IX. Ἡρόδοτος περὶ Θρακῶν. XII. Παράφραση - μετάφραση δημοσιεύματος. XIII. Παραποιήσεις ἐλλείψει ἐπιχειρημάτων. XIV. Ἐκφοβισμοί. XV. Προθεσμία 15 ἡμερῶν. XVI. Ἀπομόνωση Α.Λ. XVII. Σύγκλιση συνεδρίου.

Μὲ τὴν προηγουμένη ἀρίθμηση ἕπονται ἀπαντήσεις καὶ σχολιασμοί:

I. ΜΕΙΩΤΙΚΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ. Ἀναδρομικὰ καὶ βραδυφλεγῶς ὀχλεῖται ὁ Γ.Π. ἀπὸ φράση ταπεινωτική. Ἀλλὰ ἐσφαλμένα ἢ ἐκ προθέσεως ἢ προπαγανδιστικῆς πρακτικῆς τὴν ἀποδίδει στὸν Α.Λ. Πασίγνωστο δὲ εἶναι ὅτι δὲν προῆλθε ἀπὸ αὐτόν. Κακῶς ὁ Γ.Π. μεμψιμοιρεῖ ἢ παραπονεῖται καὶ κάκιστα μηχανεύεται τὴν «ἀξιοποίηση» ψεύδους, ὅπως πάγια πράττουν οἱ πράκτορες προπαγάνδας, πρὸς ἐπίρριψη μομφῆς στὸν Α.Λ., ἡ ὁποία συνιστᾶ δυσφήμιση, διαβολὴ καὶ συκοφαντία. Ἐπιτείνει δὲ τὴν ἀπαίσια πράξη του ἐπισημαίνοντας, ἐπειδὴ τοῦ κακοφαίνεται, τὸ ἀνάρμοστο γιὰ σοβαρὸ ἐπιστήμονα, ἐνῶ κατὰ τὴν πονηρὴ συλλογιστική του ἐπιτρέπεται στὸν ταλαίπωρο ἐρασιτέχνη ἢ ἀδίστακτο προπαγανδιστὴ ἡ κατασυκοφάντηση ὅλων ἐκείνων, ποὺ ἀγωνίζονται γιὰ τὴν ἀποσόβηση τοῦ καταστροφικοῦ γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἀνοσιουργήματός του!

Ὁ ἐν λόγῳ χαρακτηρισμὸς ἀποδεδειγμένα καὶ δημοσιοποιημένα ἀποτελεῖ καταστάλλαγμα ἔρευνας τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ΠΕΠΣΒ. Ἐπανέρχεται δὲ στὴ δημοσιότητα, διαρκῶς καὶ περισσότερο ἐπαληθευόμενος, μὲ κάθε

νέο γραπτὸ τοῦ Γ.Π., ὥστε πλέον νὰ κυκλοφορεῖται ὡς γνωμάτευση τοῦ νοητικοῦ ἐπιπέδου του! Ἡ ἀκριβὴς διατύπωσή του περιλαμβάνεται σὲ προηγούμενο ἑξάψαλμο τῆς ἀναπτυσσόμενης σὲ «Παδιωτιάδα» συνέχειας κειμένων.

ΙΙ. ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΣΤΗ ΛΑΡΙΣΑ. Ὁ Γ.Π. ἀναφέροντας ὅτι στὴ «Βλαχοπαρασυναγωγὴ» τοῦ περασμένου Ἰουνίου προσκλήθηκε ἀπὸ τὸ Κέντρο Ἐρευνῶν Μειονοτικῶν Ὁμάδων (ΚΕΜΟ) «σὰν γραμματέας τῆς Ἑταιρίας Ἀρωμάνικου (Βλάχικου) Πολιτισμοῦ», δὲν ἀντιλαμβάνεται ὅτι αὐτοαποκαλύπτεται ἄσχετος ἐπιστημονικὰ μὲ τὸ θέμα τοῦ δῆθεν συνεδρίου καὶ στενότατα συντεταγμένος μὲ τὶς ἀνίερες ἐπιδιώξεις τῶν ἀποστολέων τῆς προσκλήσεως. Συμμετέχει ἀνενδοίαστα στὴν ταπείνωση τῶν Βλάχων μὲ τὸν «ἐπίσημο» χαρακτηρισμό τους ὡς μειονοτικῶν μέσα στὴν ἴδια τὴν Ἑλλάδα, παρὰ τὴν ἑλληνικότητά τους, διαπιστωμένη διεπιστημονικά, καὶ παρὰ τὴν τεράστια συμβολή τους στὴν ἑλληνική-οἰκονομικὴ καὶ πνευματικὴ ἀναγέννηση.

Πάμπολλα καὶ πολύτιμα πειστήρια τοῦ ἑλληνικοῦ φρονήματος τῶν Βλάχων εἶναι τὰ ποικιλώνυμα καὶ πολυσχιδῆ ἱδρύματα, ποὺ ὀφείλονται στὴν ἐκπληκτικὴ γενναιοδωρία καὶ ἐμπνευσμένη πρωτοβουλία τους, ὁλικὴ ἢ μερική: Ἡ μοναδικὴ Ἑλληνικὴ Τυπογραφία καὶ ἡ Νέα Ἀκαδημία Μοσχοπόλεως, ἡ Σιναία Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, τὸ Ἐθνικὸ Μετσόβιο Πολυτεχνεῖο, τὸ Ἐθνικὸ καὶ Καποδιστριακὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη Ἑλλάδος, ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία Ἑλλάδος, τὸ Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο, ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσός, ἡ Ἱστορικὴ καὶ Ἐθνολογικὴ Ἑταιρεία Ἑλλάδος, τὸ Ζάππειο, τὸ Παναθηναϊκὸ Στάδιο, ἡ Στρατιωτικὴ Σχολὴ Εὐελπίδων, τὰ Ἀρσάκεια, τὰ Ζωγράφεια, ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα Ἑλλάδος, ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις Ἀθηνῶν, καὶ ἀτέλειωτα ἄλλα...

Προσφυέστατα ὁ Bouchié de Belle παρατηρεῖ ὅτι οἱ Βλάχοι κτηνοτρόφοι «ἀρχίζουν τὸν ἀγώνα τῆς ἀνεξαρτησίας. Ἐφεξῆς αὐτοὶ παρέχουν στὴν Ἑλλάδα ὀνομαστοὺς ἀρχηγούς. Οἱ δὲ πλούσιοι Βλάχοι μὲ τὶς δωρεές τους συμβάλλουν στὴν ἐξάπλωση τῆς "Μεγάλης Ἰδέας.."».

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἰδιότητα τοῦ γραμματέα, τὴν ὁποία ἐπικαλεῖται ὁ Γ.Π., δὲν τὸν δικαιώνει. Διότι ἡ ἐπίκληση τῆς καινοφαινοῦς Ἑταιρίας ἀποσκοπεῖ στὴν παραπλάνηση. Πράγματι πρόκειται γιὰ ἐπινόημα χάρτινο. Ἀπεικονίζει φάντασμα καὶ ὄχι ἐνεργὸ σωματεῖο, ἐφ᾽ ὅσον στερεῖται δημοσίων δραστηριοτήτων, δηλωτικῶν λειτουργίας πολιτιστικοῦ ἢ πολιτισμικοῦ νομικοῦ προσώπου. Ἐξ ἄλλου εἶναι ψευδεπίγραφο, δοθέντος ὅτι ὁ ἀρωμανικὸς - ἀρμανικὸς (βλάχικος) πολιτισμός, κατὰ τοὺς διακεκριμένους καθηγητὲς πανεπιστημίων τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου Wace καὶ Thompson, ἀποκαλύπτεται... Ἑλληνικός!

Συνεπῶς ὁ Γ.Π. προσκαλεῖται στὴ συνεδριακὴ παρῳδία μὲ προκατασκευα-

σμένη καὶ ἐντελῶς εἰκονικὴ ἰδιότητα σωματείου. Διότι γιὰ τὸν χαλκευόμενο χαρακτηρισμὸ τῶν Βλάχων ὡς Μειονοτικῶν, ἀφοῦ αὐτὸ μηχανεύονται ἐν ἐπιγνώσει τῶν ἐπιβλαβῶν γιὰ τὸν Ἑλληνισμὸ ἐπιπτώσεων, ἐντὸς τοῦ πατρίου ἐδάφους, κρίνεται ἐπιτακτικὴ καὶ ἡ ψευδοεκπροσώπηση τῶν ὑφισταμένων τὴν ἀτίμωση. Γι᾽ αὐτὸ ἡ παρουσία τοῦ Γ.Π. σὰν γραμματέα πολιτισμικοῦ σωματείου, παρὰ τὴν καίρια γνωμάτευση περὶ μετρίας μορφώσεώς του, εἶναι εὐπρόσδεκτη, ἐπιθυμητὴ καὶ ἄκρως ἀναγκαία γιὰ τὴν ἐπίτευξη Βλαχοκογκορδάτου!

Ἐνδεχομένως ἡ πρόσκληση πρὸς τὸν Γ. Π., καθὼς καὶ ἡ πραγμάτωση τῆς «μάζωξης» στὴ Λάρισα, γίνονται ἐν ἀγνοίᾳ στελεχῶν τοῦ ΚΕΜΟ, ἰδίως τῆς καθ᾽ ὕλην πλέον ἁρμοδίας, τῆς ἐπ. καθηγήτριας τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου Ἑλένης Σελλᾶ-Μάζη, ἡ ὁποία σὲ δημοσίευμά της ἀναφερόμενο στὴ «Βλάχικη γλώσσα», συνακόλουθα δὲ τοὺς Βλάχους, καὶ περιλαμβανόμενο στὴ συλλογικὴ ἔκδοση τοῦ ΚΕΜΟ (*Τὸ μειονοτικὸ φαινόμενο στὴν Ἑλλάδα*, Ἀθήνα 1997, 370), ἀποφαίνεται ὅτι δὲν ὑφίστανται «φαινόμενα ποὺ θὰ δικαιολογοῦσαν τὸν ἐθνοτικὸ ἢ μειονοτικὸ χαρακτήρα»! Ἐπιπρόσθετα γιὰ παρόμοιες πράξεις, οἱ ὁποῖες ἀφοροῦν στὴν ἐθνικὴ ταυτότητα καὶ ἐθνικὴ ἀξιοπρέπεια, ἐφ᾽ ὅσον μὲ αὐτὲς ἐπιχειρεῖται κατάταξη μιᾶς πληθυσμικῆς ἑνότητας, ἐν προκειμένῳ δὲ τῶν Βλάχων, σὲ καθεστὼς μειονοτικό, ἔστω καὶ πολιτισμικῆς μορφῆς, ὁ καθηγητὴς καὶ τ. ὑφυπουργὸς Ἐξωτερικῶν Χρ. Ροζάκης, στέλεχος συνάμα τοῦ ΚΕΜΟ, ἀνεπιφύλακτα τονίζει ὅτι *«...θὰ πρέπει νὰ βοηθηθοῦν γιὰ νὰ τὰ διατηρήσουν [τὰ πολιτιστικὰ στοιχεῖα], ἄν, βέβαια, τὸ ἐπιθυμοῦν».*

Ὅμως οἱ ἀληθινοὶ Βλάχοι, ἄλλοτε λατινόφωνοι Ἕλληνες, ποὺ ἀποτελοῦν συντριπτικὴ πλειονότητα σ᾽ ἀντίθεση μὲ τοὺς ἐλαχίστους «ρουμανίσαντες», διαμαρτύρονται σύσσωμα καὶ στεντόρεια. Γι᾽ αὐτὸ πραξικοπηματικὰ οἱ δράστες τοῦ ἐγκλήματος καθοσιώσεως προβαίνουν σὲ πλασματικὴ ἐκπροσώπηση καλώντας τὸν Γ.Π. καὶ σημαδεμένα κατάλοιπα θυμάτων τῆς προπολεμικῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας, τῶν ὁποίων ἡ ἐπιβίωση ὀφείλεται στὶς μεταπολεμικὲς ἐπώδυνες ἐθνικὲς περιπέτειες καὶ στὴν ἐν συνεχείᾳ ἐθνικὴ πολιτικὴ κατευνασμοῦ, ἐπιεικοῦς μεταχειρίσεως ἢ καὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν. Ἤδη ἐπανέρχονται στὴν ἐπιφάνεια -δίκην φιδιῶν, ποὺ ἐπέζησαν κατὰ τὸν χειμώνα- «τιμώμενα» μὲ προσκλήσεις ἀπὸ Εὐρωδίαιτα ἱδρύματα, γιὰ νὰ διαδραματίσουν πάλι τὸν ἀντεθνικὸ ρόλο τοῦ παρελθόντος, ἂν καὶ δὲν ἐκπροσωποῦν παρὰ μόνον τὸν ἑαυτό τους, ὅπως διαπιστώνουν μὲ τὰ ἴδια τους τὰ μάτια καὶ ἀποκαλύπτουν μὲ ἀξιέπαινη παρρησία στὶς Ἐκθέσεις τους ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψη στὴν Ἑλλάδα οἱ ὄντως Μειονοτικοὶ τῆς Δύσεως!

Ὁ Γ.Π. χρησιμοποιεῖται σὰν ἄλλοθι μηχανορράφων κακῶν, διασπαστῶν τῆς ἑνότητας τῶν Ἑλλήνων, ἐπιβουλευτῶν τῆς ἐθνικῆς ὁμοψυχίας καὶ σύμπνοιας, καιροφυλακτούντων τὴν ἐθνικὴ ἀποσύνθεση, τὴν ἐξασθένηση τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ πρόσκληση δὲν ἔχει μόνον ἀναξιοκρατικὸ χαρακτήρα. Κατ' ἐξοχὴν χαρακτηρίζεται γιὰ τὴν πρωτοφανῆ ἰταμότητα ἢ ἀπύθμενη μωρία. Διότι δὲν λαμβάνεται στοιχειώδης μέριμνα συγκαλύψεως, παραλλαγῆς, τῶν σχεδίων, τῶν προθέσεων καὶ τῶν σκοτεινῶν σκοπῶν, καθολικὰ μισελληνικῶν, μὲ ταυτόχρονη ἀποστολὴ προσκλήσεων καὶ πρὸς εἰδικοὺς ἐπιστήμονες, ποὺ ὑπάρχουν στὴν Ἑλλάδα, ἀκόμη δὲ καὶ στὴ Λάρισα, καὶ ποὺ διαθέτουν καὶ τὴν ἐπικαλούμενη ἀπό τὸν Γ.Π. ἰδιότητα σὲ ἀσύγκριτα ἀνώτερο ἐπίπεδο. Εἶναι Γενικοὶ Γραμματεῖς ἢ Σύμβουλοι γιὰ Ἐθνικὰ Θέματα σὲ περιώνυμα ἐπιστημονικὰ σωματεῖα. Ἀσφαλῶς δὲ μειονεκτοῦν ἔναντι τοῦ Γ.Π., ἐφ' ὅσον τὸν ἐπιστημονικὸ ἐξοπλισμό τους θέτουν στὴν ὑπηρεσία τῆς πατρίδας τους!

Ἀκριβῶς ἐξ αἰτίας τοῦ «μειονεκτήματος» τούτου εἶναι ἀνεπιθύμητοι.

Διότι στὴ Λάρισα δὲν συγκαλεῖται συνέδριο ἐπιστημονικό. Συντελεῖται φενάκη, ἀπάτη, σὲ βάρος τῶν Βλάχων καὶ σύμπαντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Σ' αὐτὴν χρειάζονται συνεργοί. Ἔτσι στὴν ἀδέξια καὶ ἄκοσμα στημένη παγίδα συμπαρίσταται ὁ Γ.Π., ποὺ συγκεντρώνει τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα, ἀφοῦ ἄλλως τε στερεῖται καὶ στοιχειωδῶν γνώσεων, ἐπιστημονικῶν, ἰδίως δὲ ἀδυνατεῖ νὰ διατείνεται ὅτι ἐκφράζει βούληση Ἑλλήνων-Βλάχων, ὅπως ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Σορβόνης Victor Bérard ὀνομάζει τοὺς Βλάχους, τῶν ὁποίων ἡ καρδιὰ πάλλει ἑλληνικά, ὁ δὲ νοῦς καὶ τὸ κομπόδεμα στρέφονται πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ὁπουδήποτε τῆς γῆς κι' ἂν ζοῦν.

Πρόσθετη ἀπόδειξη φενάκης, ἀπάτης, ἀποτελεῖ ὁ ἀποκλεισμὸς καὶ τῶν θεσσαλικῶν ἐπιστημονικῶν σωματείων, Ἑταιρείας Ἱστορικῶν Ἐρευνῶν Θεσσαλίας, ἡ ὁποία ἑδρεύει στὴ Λάρισα, Λαογραφικῆς Ἑταιρείας Λαρίσης, Λαογραφικῆς-Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας Ἐλασσόνος, Ἑταιρείας Θεσσαλικῶν Μελετῶν μὲ ἕδρα τὸν Βόλο, Φιλαρχαίου Ἑταιρείας Ἁλμυροῦ, Ἕνωσης Ἐπιστημόνων Καρδίτσας, Φιλολογικοῦ Ἱστορικοῦ Λογοτεχνικοῦ Συνδέσμου (Φ.Ι.ΛΟ.Σ.) Τρικάλων, τοῦ ὁποίου οἱ αὐτοτελεῖς Βλαχολογικὲς ἐκδόσεις, πρωτότυπες καὶ μεταφράσεις, καθὼς καὶ ἀντίστοιχα μελετήματα δημοσιευμένα στὴν ὑπέροχη ἐπετηρίδα του *Τρικαλινὰ* δίνουν ἐπάξια σὲ πανελλήνια κλίμακα τὴν πρώτη θέση, Ἱστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς Ἑταιρείας τῶν ἐν Ἀθήναις Θεσσαλῶν, ἡ ὁποία ἤδη τὸ 1976 ἔχει ἐκδώσει τὴν πρώτη ἑλληνικὴ διδακτορικὴ διατριβὴ μὲ τὸ θέμα τοῦ δῆθεν συνεδρίου, στὸ δὲ Δελτίο της *Θεσσαλικὰ Χρονικά*, ἔχει φιλοξενήσει σημαντικὲς Βλαχολογικὲς μελέτες.

Ἐπὶ πλέον ἀποκλείονται καὶ οἱ ἄμεσα ἐνδιαφερόμενοι Βλάχοι Λαρισαῖοι, ἐκπροσωπούμενοι σύννομα μὲ Συλλόγους, ποὺ εἶναι πολυάριθμοι, ποικιλώνυμοι καὶ πρὸ πάντων δραστήριοι. Περιφρονοῦνται ἐπίσης οἱ τοπικὲς ἀρχὲς καὶ οἱ ἐκπρόσωποι τῶν μέσων ἐνημερώσεως, ἐφημερίδων, ραδιοφώνου, τηλεοράσεως. Οἱ πάντες ἀναπληροῦνται ἀπὸ τὸν πανάσχετο ἀναμεταβιβαστὴ τῆς φωνῆς

φαντασμάτων ἁμαρτωλοῦ παρελθόντος, τὸν Γ.Π. καὶ ὁμοειδεῖς του, ὅπως ὁ Γιάνκος Περίφανος!

Πάντως ὁ Γ.Π., ὅπως δὲν δικαιοῦται νὰ σεμνύνεται γιὰ τὴν ἰδιότητα τοῦ γραμματέα, ἄλλο τόσο καὶ γιὰ τὴν παρουσία σὲ συνέδριο, ἔστω καὶ βουβός, ἀφοῦ δὲν εἶναι παρὰ «μάζωξη», τῆς ὁποίας ἡ σύγκληση ἔχει ὡς μοναδικὸ σκοπὸ τὴν ἀδικαιολόγητη καὶ ταχυδακτυλουργικὴ εἴσπραξη εὐρωκονδυλίων ἔναντι ἐκποιήσεως τῶν Βλάχων, εἴτε ἁπλῶν ἐξωμάχων καὶ παραγόντων τοῦ τόπου, ὅπως τὸ μέγιστο τμῆμα τῶν Πανελλήνων, εἴτε προσωπικοτήτων ὀνομαστῶν ὡς πατέρων καὶ ὑπερμάχων τῆς Ὀρθοδοξίας, καθὼς καὶ θεραπόντων τῶν ἐπιστημῶν, τῶν τεχνῶν, τῶν γραμμάτων, χρήστων τοῦ καριοφιλιοῦ καὶ ἐθνικῶν ἀναγεννητῶν, τῶν ἐθνικῶν εὐεργετῶν (Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Οἱ Βλάχοι καὶ ἡ διάδοση τῆς ἑλληνικῆς παιδείας στοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς». *Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Διασπορᾶς καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Παιδεία του.* Ἀθήνα 1995, 155-175).

ΙΙΙ. ΕΠΙΔΕΙΞΗ «ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ» - «ΨΕΥΔΟΠΝΕΥΜΑΤΟΣ». Ἀδέξια καὶ ἀμήχανα ὁ Γ.Π. ἀποπειρᾶται ἐπίδειξη πνεύματος, τοῦ ὁποίου ἔχει τεράστιο ἔλλειμμα! Μὲ ἀφορμὴ τὴν παράθεση ἀπὸ τὸν Α.Λ. τῶν μεταπανεπιστημιακῶν εἰδικεύσεών του σὲ Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἱδρύματα (Α.Ε.Ι.) Ἐσωτερικοῦ καὶ Ἐξωτερικοῦ, σὲ παρένθεση πουλάει... «πνεῦμα»: (νὰ προσέξει ὁ -Α.Λ.- μήπως ξεχάσει κανένα τίτλο στὴ διαδρομή).

Προφανέστατα ἀγνοεῖ ὅτι οἱ νοήμονες δὲν ξεχνοῦν τίτλους, τοὺς ὁποίους ἀπέκτησαν ἀξιοκρατικά, μὲ κοπιαστικὲς μελέτες καὶ ἐνδελεχεῖς ἔρευνες, συνάμα δὲ μὲ δημόσιες ἐξετάσεις. Ὁπωσδήποτε ἐν γνώσει τους παραλείπουν καὶ τίτλους, οἱ ὁποῖοι θεωροῦνται θεματικὰ ἀσύνδετοι μὲ μελέτημα προωθούμενο στὴ δημοσιότητα. Φυσικὰ ὁ Γ.Π. δὲν παραθέτει τίτλους, ἐπειδὴ ἀκριβῶς δὲν διαθέτει. Ὅμως δὲν ξεχνᾶ αὐτὸ ποὺ ἔχει σὲ πλεόνασμα, τὸ ψέμα.

Διότι, ὅπως μποροῦν εὔκολα νὰ διαπιστώσουν ὅλοι, ὁ Α.Λ. στὸ πίσω ἐξώφυλλο τῶν αὐτοτελῶν ἢ σὲ ἀνάτυπα δημοσιευμάτων του μνημονεύει κατὰ κανόνα τὰ τέσσαρα Α.Ε.Ι. Ἐξωτερικοῦ, στὰ ὁποῖα ἔκαμε μεταπτυχιακὲς σπουδὲς ὡς ὑπότροφος, κατόπιν διαγωνισμοῦ, ὥστε οἱ ἀναγνῶστες νὰ γνωρίζουν ὅτι τὰ γραφτὰ δὲν ἀνήκουν σὲ τολμητία ἐρασιτέχνη ἢ μέτριας μόρφωσης! Στὸ δὲ Ἀρχεῖο του διαφυλάσσει ὅλα τὰ ἀποδεικτικὰ ἔντυπα σπουδῶν του, δεόντως ὑπογεγραμμένα καὶ σφραγισμένα ἀπὸ τοὺς ἁρμοδίους τῶν Α.Ε.Ι.

IV. ΣΟΒΙΝΙΣΤΙΚΕΣ -ΑΝΤΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ: Ὁ Γ.Π. κρίνει τὶς βλαχολογικὲς θέσεις τοῦ Α.Λ. ὡς «ἀντιεπιστημονικές». Ἀλλὰ ἡ ἄσκηση κριτικῆς σὲ μελετήματα ἐπιστημονικά, ὅπως αὐτὰ τοῦ Α.Λ., προϋποθέτει συναφεῖς σπουδές, τὶς ὁποῖες ὁ προκείμενος «κριτὴς» δὲν ἔκαμε, συνάμα δὲ δὲν πρέπει νὰ λησμο-

νεῖται ὅτι βαρύνεται καὶ μὲ τὸν χαρακτηρισμὸ τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ΠΕΠΣΒ ὡς μέτριας μόρφωσης, ὁπότε εἶναι ἄκριτος καὶ μάταια κοπιάζει ἀσχολούμενος μὲ συγγραφές, τῶν ὁποίων τὴν ἀξία δὲν καταλαβαίνει. Ταλαιπωρεῖται δὲ καὶ ἐκτίθεται ἀναμασώντας ὅσα κατὰ τοῦ Α.Λ. διαδίδουν τὰ γνωστὰ προπαγανδιστικὰ κέντρα, ἐναντίον τῶν ὁποίων ὁ Α.Λ. βάλλει ἀδιάλειπτα μὲ ἐπιστημονικὰ ἐφόδια, δηλαδὴ προσκομίζοντας ἀδιάσειστα τεκμήρια καὶ ἐφαρμόζοντας βασικὲς ἀρχὲς τῆς ἐπιστήμης, κατ' ἐξοχὴν μεθοδολογία καὶ δεοντολογία.

Κατ' ἀντίθεση πρὸς τὸν Γ.Π., δόκιμος κριτικὸς καὶ μὲ μεταπτυχιακὲς σπουδὲς στὴ Γερμανία, ὁ Ἐλευθέριος Πλατῆς, διαβάζοντας δημοσιεύματα τοῦ Α.Λ. γράφει: *«Εἶναι μεγάλο εὐτύχημα καὶ σοῦ ἀξίζει ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη πού, σ' αὐτοὺς τοὺς καιροὺς ποὺ ἡ Βόρεια Ἑλλάδα χτυπιέται μὲ προπαγανδιστικὰ θεωρητικὰ ἐπιχειρήματα, βρέθηκες ἐσύ, μέσα στὸ βάρυπνο κράτος μας, καὶ δίνεις τὴ μάχη σὲ ἑλληνικὴ καὶ διεθνῆ διάσταση γιὰ τὴν ἑλληνικότητα τῶν κατοίκων αὐτῶν, ποὺ ὁ σωβινισμὸς τῶν γειτόνων μας ἐπιχειρεῖ μὲ κάθε τρόπο νὰ τοὺς πείσει πὼς κάνει λάθος ἡ συνείδησή τους πιστεύοντας πὼς εἶναι Ἕλληνες καὶ ποὺ ἀγωνίζεται ἀκόμη νὰ περάσει αὐτὴ τὴν ἀντίληψη στοὺς ἀνενημέρωτους Εὐρωπαίους. Ἐκπλήσσεται κανεὶς καὶ θαυμάζει γιὰ τὴν κατοχή, ποὺ ἔχεις, τῆς σχετικῆς ἑλληνικῆς καὶ διεθνοῦς βιβλιογραφίας καὶ γιὰ τὴν εὐστοχία -ἔχεις τερατώδη μνήμη ἢ ἀποδελτιώνεις εὐσυνειδητότατα- μὲ τὴν ὁποία ἀνασύρεις κάθε φορὰ ὅ,τι θεμελιώνει ἢ ὅπως ἀλλιῶς στηρίζει τὴν ἄποψή σου. Κι' ἀκόμη ποὺ κατοροθώνεις ἔτσι καὶ ξεσκεπάζεις τὴν ἐπιστημονικοφάνεια, τὶς ἀντιφάσεις, τὶς ἀμοιβαῖες ἀναιρέσεις τῶν θεωρητικῶν ἐκείνων ποὺ ἔχουν τάξει τοὺς ἑαυτούς τους στὴν ὑπηρεσία τοῦ ψεύδους τῶν γειτόνων μας. Ἰδίως οἱ ἀποκαλύψεις σου γιὰ τὶς πλαστότητες, μπρὸς στὶς ὁποῖες δὲν ὀρρωδοῦν οἱ προπαγανδιστές, εἶναι συνταρακτικές· ἀναρωτιέται κανεὶς σὲ τὶ ποταπὸ ἐπίπεδο διενεργοῦν τὴν ἐπίθεσή τους οἱ γείτονες -ὄχι εὐτυχῶς ὅλοι (γιατὶ ὑπάρχουν ἀνάμεσά τους κι ἐπιστήμονες ποὺ μὲ τὸ ἔργο τους ἔχουν βοηθήσει καὶ βοηθοῦν νὰ διαλάμψει ἡ ἀλήθεια), ἀλλὰ οἱ ὑποδουλωμένοι στὴ σωβινιστικὴ βουλιμία.*

Ἀξιοθαύμαστο εἶναι καὶ τὸ ἦθος τοῦ λόγου σου: ἁπλό, ἄνετο, ἀβίαστα καταδεικτικό, χωρὶς ρητορεία, χωρὶς πάθος, χωρὶς ἠθικολογικὲς στηλιτεύσεις, πειστικὸ μὲ τὴν ἀλήθεια τῶν πραγμάτων. Ἐκεῖ ὅμως ποὺ μίλησες μπροστὰ σὲ διεθνὲς ἀκροατήριο (ἐννοῶ τὸ «Aux origines..») ἀπολαυστικὴ ἦταν ἡ πολιτισμένη σου εὐγένεια καὶ πιὸ πολὺ ἡ λεπτότατη εἰρωνεία σου. Μπράβο!

Κανονικά, ἡ Ἱστορικὴ Πανεπιστημιακὴ Σχολὴ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε ἕδρα Βαλκανιολογίας καὶ νὰ τὴν κατεῖχες ἐσὺ καὶ νὰ εἶχες ὀργανώσει ἐπιτελεῖο ἐρευνητῶν καὶ μαχητῶν. Τώρα δίνεις ὡς ἰδιώτης τὴν ἐθνικὴ μάχη. Ἀλλὰ μήπως τὰ ὡραιότερα καὶ πιὸ ἄξια στὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι κατορθώματα ἰδιωτῶν; Εὐτυχῶς πού, μὲ τὸ νὰ τεθεῖς ἐκτὸς ὑπηρεσίας ἀπὸ τὸ 1982, ἔλαβες τὸ χρόνο νὰ ἐξοπλισθεῖς

ὁλόπλευρα».

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἱστορικῆς Πανεπιστημιακῆς Σχολῆς, στὴν ὁποία ἀναφέρεται ὁ Ἐ. Πλατῆς, καθηγητὴς Ἐμ. Μικρογιαννάκης, ἐξ ἀφορμῆς τῆς κυκλοφορίας ἄλλου δημοσιεύματος τοῦ Α.Λ., μάλιστα πρὸ τῆς ὁλοκληρώσεως τῆς μελέτης του, γράφει: *«Ὅσα μέρη τοῦ ὀγκώδους σου βιβλίου,* ***Βαλκάνια καὶ Βλάχοι,*** *διάβασα, προδίδουν τὸν γνωστὸ βαθὺ μελετητή, ποὺ ξέρει νὰ κινεῖται μὲ ἀσφάλεια σὲ δαιδαλώδη θέματα λόγῳ τοῦ ἰσχυροῦ, ἀξιοθαύμαστου ὁπλισμοῦ σου».*

Ὁ Κριτικὸς τῆς Ἑστίας (11.5.93) γιὰ τὸν συγγραφέα τοῦ παραπάνω βιβλίου γράφει καὶ τὰ ἑξῆς: *«... εἶναι ὁ κατ' ἐξοχήν, σήμερον, γνώστης τοῦ θέματος τῶν Βλάχων τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου καὶ τῆς στενοτάτης συγγενείας των -συγγενείας φυλετικῆς, ἀλλὰ καὶ πολιτιστικῆς- μὲ τὸν Ἑλληνισμόν. Τὸ θέμα ἔχει ἰδιάζουσαν ἐπικαιρότητα καὶ πάλιν σήμερον, λόγῳ τῶν Κουτσοβλάχων τῆς Ἀλβανίας καὶ τῶν Σκοπίων, διὰ τοὺς ὁποίους ὁ κ. Λαζάρου, δι' ἐμπερισταμένης ἀναλύσεως καὶ συγκεκριμένων τεκμηρίων, ἀποδεικνύει ὅτι εἶναι Ἕλληνες. Ἔτσι, δίδεται μία ἀποστομωτικὴ ἐπιστημονικὴ ἀπάντησις εἰς τὰς γνωστὰς κινήσεις τῆς Ρουμανικῆς προπαγάνδας κατὰ τὸ παρελθόν, μὲ τὴν δολίαν ὑποκίνησιν καὶ σύμπραξιν τῆς Ἰταλίας, ὅπως ἀνακινηθῇ Βλαχικὸν μειονοτικὸν θέμα εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐξ αἰτίας τῆς, ὡς τονίζει ὁ συγγραφεύς, «παχυλῆς ἄγνοιας καὶ ἀσύγγνωστης ἀδιαφορίας τῆς Ἑλληνικῆς πλευρᾶς». Ἤδη, τὸ βιβλίον τοῦ κ. Α.Λ. ἔρχεται νὰ προσφέρῃ τὴν ἐλλείπουσαν εὐρυτέραν ἐπιστημονικὴν θεμελίωσιν, ὥστε νὰ καλυφθῇ τὸ ἀπὸ Ἑλληνικῆς πλευρᾶς ὑφιστάμενον κενόν. Ὡς τοιοῦτον δέ, τὸ βιβλίον αὐτὸ πρέπει νὰ εὑρίσκεται εἰς ὅλας τὰς κρατικὰς βιβλιοθήκας, τὰ ἀρχεῖα τῶν ἁρμοδίων ὑπηρεσιῶν καὶ εἰς χεῖρας κάθε ὑπηρεσιακοῦ παράγοντος ἢ καὶ ἁπλοῦ πολίτου, ποὺ ὀφείλει, ἢ θέλει, νὰ εἶναι ἐνημερωμένος ἐπὶ τοῦ ἐπιμάχου τούτου ἐθνικοῦ μας θέματος».*

Ὅσα σχετικὰ μὲ τὴν ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων ἐνοχλοῦν τὸν Γ.Π. καὶ συλλήβδην τὰ ὄργανα τῆς προπαγάνδας, παλαιᾶς τε καὶ νέας, ὥστε μὲ λύσσα νὰ στρέφονται κατὰ τοῦ Α.Λ., ἀποτελοῦν τὴν ἐγκριτότερη ἐπιστημονικὴ θέση, ὅπως σημειώνει ἡ καθηγήτρια τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων Ἐλευθερία Ἰ. Νικολαΐδου (*Ἡ Ρουμανικὴ προπαγάνδα στὸ βιλαέτι Ἰωαννίνων καὶ στὰ Βλαχόφωνα χωριὰ τῆς Πίνδου,* τ. Α΄, μέσα 19ου αἰ. -1900, Ἑταιρεία Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν, Ἰωάννινα 1995, 22 σημ. 1): *«Τὴ θέση αὐτή, ποὺ διατύπωσε πρῶτος* ὁ Κων. Κούμας, *Ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, τ. 12, Βιέννη 1893, σ. 520-521, ὑποστηρίζει σθεναρὰ κι ὁ Ἀπ. Ε. Βακαλόπουλος,* ***Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ,*** *τ. 1. Θεσσαλονίκη 1974, β΄ ἔκδ. σ. 35 κ. ἑξ. καὶ ἐπαναβεβαιώνει μὲ σοβαρὰ ἐπιχειρήματα ὁ Λαζάρου,* ***Ἡ Ἀρωμουνική,*** *ὅ.π. σ. 91-114 καὶ ἡ Μαρία Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, Συμβολὴ στὴν ἔρευνα γιὰ τὴν ἐθνολογικὴ κατάσταση τῆς Μακεδονίας πρὶν ἀπὸ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, Δωδώνη, τεύχ. Α΄, τ. 20 (1991), σ. 351».*

Στὴν προηγούμενη σελίδα 21 καὶ ἀκριβέστερα σημείωση 2 τοῦ ὀγκώδους συγγράμματός της, μάλιστα τοῦ πρώτου τόμου γιὰ τὴ ρουμανικὴ προπαγάνδα, ἡ καθηγήτρια Νικολαΐδου ἐπιπρόσθετα ἐπισημαίνει καὶ τὰ ἑξῆς: «*Στὶς ἐργασίες τοῦ Λαζάρου δημοσιεύεται πλήρης ἑλληνικὴ καὶ ξένη βιβλιογραφία γύρω ἀπὸ κάθε πτυχὴ τοῦ* ***Κουτσοβλαχικοῦ ζητήματος.*** *Συντριπτικὰ ἐπιχειρήματα γιὰ «ἀντίπαλες» θέσεις περιέχει ἡ πρόσφατη μελέτη του "Καταγωγὴ καὶ ἐπίτομη ἱστορία τῶν Βλάχων τῆς Ἀλβανίας",* ***Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο,*** *τ. 15 (1993-94) σ. 427 κ.ἑξ. Τὰ ἐπιχειρήματά του ἀναφέρονται τόσο στὴν καταγωγὴ τῶν Κουτσοβλάχων ὅσο καὶ στὴν πληθυσμιακὴ κατανομή τους, ἰδιαίτερα στὸ χῶρο τῆς Ἀλβανίας».*

Ὅταν ἔτσι ἐκτιμοῦν τὸ συγγραφικὸ ἔργο τοῦ Α.Λ., ἀναπόφευκτα ὁ Γ.Π. ἀποκαλύπτεται ἢ ἀνίκανος γιὰ τὴν κατανόηση ἐπιστημονικῶν κειμένων ἢ προπαγανδιστικώτερος τῶν προπαγανδιστῶν, δοθέντος ὅτι καὶ ὁ ἐπὶ κεφαλῆς κέντρου προπαγάνδας στὴ Γαλλία καὶ παρὼν στὴ Βλαχοπαρασυναγωγὴ Jean Périfan τὴν ἐπιστημοσύνη τοῦ Α.Λ. στὸν τομέα τῆς Βαλκανικῆς Ρωμανολογίας ἀναγνωρίζει δημοσίως μὲ ἄρθρο του ἐπιγραφόμενο «Ὁ Ἀχιλλεὺς Λαζάρου, μεγάλος ρωμανιστής» (Βλ. Trâ Armânami, 12, 1985, 2α: « Mari romanist AHILE LAZARU»).

Ἐπίσης, ἂν ὁ Α.Λ. μὲ τὶς ἀναγνωρισμένες ὀρθότατες ἐπιστημονικὲς θέσεις ὑπερασπίζεται, ὅπως ἄλλως τε αἰσθάνονται ὡς χρέος κοινότατο οἱ εὐσυνείδητοι ἐπιστήμονες, τὰ ἀποδεδειγμένα δίκαια καὶ συμφέροντα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὁ Γ. Π. στενοχωρεῖται κατάβαθα, ὁπότε αὐθαδειάζει παραποιώντας πάλι τὶς ἐπιστημονικὲς σὲ δῆθεν «σοβινιστικὲς» θέσεις.

Ὅμως ὁ Γ.Π. ὁλότελα ἀλλοτριωμένος, ἀρνησίπατρις, προπαγανδίζει σωβινιστικὲς θέσεις στὰ πλαίσια ἑνὸς ρουμανικοῦ κυκλώματος μὲ διαστάσεις τρομερές, τὸ ὁποῖο σχεδιάζει, ὅπως εἰκονίζεται στὸν ἐσώκλειστο χάρτη, ποὺ πρώτη φορὰ δημοσιεύεται στὴν Ἑλλάδα, μία Μεγάλη Ρουμανία. Περιλαμβάνει δὲ Ἰσραήλ, Λίβανο, Κύπρο, Τουρκία, Οὐκρανία, Πολωνία, ἀνατολικὸ τμῆμα Γερμανίας, Σλοβακία, Τσεχία, ἀνατολικὸ τμῆμα Ἑλβετίας, Αὐστρία, Οὐγγαρία, Ἰταλία, Ρουμανία καὶ Βαλκανικὴ μὲ ἐξαίρεση τὴν Πελοπόννησο καὶ τὰ νησιά!

Ὁ συνταρακτικὸς χάρτης φιλοξενεῖται καὶ στὸ ἐπίσημο ὄργανο τῆς Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας Biserica Ortodoxă Română (BOR), 96, 1978, 1084, σὲ δημοσίευμα τοῦ διακόνου P.I. David, ποὺ προφανέστατα «λειτουργεῖ» σύμφωνα μὲ τὶς γραφὲς Iosif Constantin Dragan, *Noi, tracii. Istoria multimilenară a neamului românesc,* Editura Scrisul romanesc, Craiova 1976, καθὼς καὶ στὴν ἀγγλικὴ γλῶσσα: *We, the Thracians and our multimillenary history.* I. Milano 1976, ἰδίως δὲ τοῦ ἰδίου, *Idealuri și destine. Eseu asupra evoluției conștiinței europene.* Editura Cartea Românească, București 1977. Ὡστόσο τὰ φληναφήματα αὐτὰ δὲν ἐκφράζουν ὁπωσδήποτε τὴ ρουμανικὴ ἐπιστήμη. Στὸ περιοδικὸ *Lupta, Le combat,* 22.9.1985, ὁ καθηγητὴς Cicerone Poghirc προβαίνει σὲ καίριες παρατηρήσεις, τὶς ὁποῖες ὁ

Γ.Π. παραγνωρίζει καὶ παρασιωπᾶ. Μὲ κάποια φρόνηση καὶ ἐλάχιστο κόπο θὰ εἶχε διεισδύσει στὴν οὐσία τους καὶ θὰ ἐπανεύρισκε ἴσως τὴν ... ἐθνικὴ ταυτότητά του!

V. ΑΠΕΥΧΗ ΕΣΠΕΥΣΜΕΝΟΥ-ΠΡΟΩΡΟΥ ΑΦΑΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΒΛΑΧΙΚΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΙΔΙΩΜΑΤΟΣ - CONTRADICTIO IN SE

Ἔρποντας κατὰ τὸ δοκιμασμένο καὶ πάνδημα ἀποδοκιμασμένο προπαγανδιστικὸ σύστημα ὁ Γ. Π. τάχα ἀνακαλύπτει ἀντίφαση τοῦ Α.Λ. στὸ ἄρθρο περὶ Βλαχοπαρασυναγωγῆς, ὅταν ἀπεύχεται τὴν ἐξάλειψη τοῦ Βλαχικοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος. Ἡ Παδιωτικὴ μεθόδευση στερεῖται ὁποιασδήποτε πρωτοτυπίας. Ἀπομιμεῖται πάγια προπαγανδιστική. Συνίσταται στὴν παράλειψη τοῦ αἰτιολογικοῦ τῆς ἀπευχῆς ἀπὸ τὴ φράση τοῦ Α.Λ., ὁ ὁποῖος ἐπισημαίνει δυσπιστία τῶν Βλάχων στὸ ἐνδιαφέρον Δυτικοευρωπαίων γιὰ τὸ Βλαχικὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα, ἐφ᾽ ὅσον παρεμβάλλονται ἀρνησιπάτριδες, τύπου Γ.Π.

Πράγματι ἡ παρέμβασή τους ἐπιφέρει βαθμιαία συρρίκνωσή του καὶ ἐπιταχύνει τὴν πλήρη ἐξάλειψή του, ἀπευκταία γιὰ πλείστους λόγους, κατ᾽ ἐξοχὴν ἐπιστημονικοὺς καὶ ἐθνικούς. Ἐξηγεῖ δὲ σαφέστατα ὁ Α.Λ. μὲ τὴν ἀκόλουθη αἰτιολογία: «Διότι ἐμπεριέχει [τὸ Βλαχικὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα] πολύτιμα ἐπιστημονικῶς στοιχεῖα διαβαλκανικῆς -καὶ ὄχι μόνον- γλωσσολογίας, πρὸ πάντων δὲ μοναδικὰ ἀποδεικτικὰ τῆς ἑλληνικότητας τῶν χρήστων του».

Μολονότι ἐξ αἰτίας τῆς «μέτριας μόρφωσης» ἡ ἀντιληπτικότητα τοῦ Γ.Π. δὲν φθάνει στὴ σύλληψη τοῦ νοήματος τοῦ αἰτιολογικοῦ «Διότι», δὲν παρέλκει ἡ παραπομπή του σὲ δημοσιεύματα, μάλιστα καὶ ἀνακοινώσεις σὲ διεθνῆ συνέδρια, ὅπου ὁ Α.Λ. μὲ μεθοδικότητα ἐπιστημονικὴ ἰχνηλατεῖ στὸ Βλαχικὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα στοιχεῖα λεξιλογικά, φωνολογικά, συντακτικά-δομικά, τὰ ὁποῖα συμβάλλουν στὴν ἑρμηνεία ἐπιμάχων ἀκόμη γλωσσολογικῶν ζητημάτων διαφόρων γλωσσῶν, συνάμα δὲ στὴν ἀπόδειξη τῆς ἑλληνικότητας τῶν Βλάχων. Ἐκτὸς τῆς Διδακτορικῆς Διατριβῆς, γιὰ τὴν ὁποία προγραμματίζεται ἰδιαίτερο ἄρθρο, ἐνδεχομένως δὲ περισσότερα τοῦ ἑνὸς πρὸς τέρψη τοῦ Γ.Π., τίθενται ὑπ᾽ ὄψη του ἐνδεικτικὰ τὰ ἑπόμενα: Ι. Τρία ἑλληνικὰ τοπωνύμια στὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῶν Βλαχοφώνων Ἑλλήνων, *Θεσσαλικὰ Χρονικά*, 11, 1976, 267-277 καὶ *Πρακτικὰ τοῦ Α΄ Συμποσίου Γλωσσολογίας τοῦ Βορειοελλαδικοῦ Χώρου*, ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 1977, 255-235. ΙΙ. Στοιχεῖα τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῶν Βλάχων πηγὴ ἱστορίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, *Ἑλληνικὸς Βορρᾶς*, 29.7.1979. ΙΙΙ. Ὀλοσσὼν - Ἐλασσών, *Ἱστορία Εἰκονογραφημένη*, 175, 1983, 12-14. IV. Ἀρωμουνικὴ ἀνθρωπωνυμία, *Πρακτικὰ Β΄ Συμποσίου Γλωσσολογίας τοῦ Βορειοελλαδικοῦ Χώρου*, ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 1983, 157-181, καὶ *Τόμος εἰς μνήμην Γεωργίου Κουρμούλη*, Ἀθήνα 1988, 80-101. V. Κουτσοβλαχικά - Ἑλληνοβλαχικά, *Γλωσσολογία*, 5-

6, 1986-1987, 155-156. VI. Γλωσσικὲς μαρτυρίες καταγωγῆς τῶν Βλάχων, *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο 1987*, 307-321, καὶ *Ἀνθρωπολογικὰ Ἀνάλεκτα ΜΗ΄*, Ἀθήνα 1988, 33-38. VII.Ἐτυμολογικὰ καὶ σημασιολογικὰ τῆς ἀρωμουνικῆς λέξεως μπάνα (bana), *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο 1992*, 433-451. VIII. Στοιχεῖα ἀρχαίας βοιωτικῆς διαλέκτου στὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῶν Ἑλληνοβλάχων, *Ἐπετηρὶς τῆς Ἑταιρείας Βοιωτικῶν Μελετῶν*, Β΄, β΄, 1995, 1253-1282. IX. Aux origines de l' aroumain et de ses rapports avec les langues environnantes, *Πλάτων,* 37, 1985, 157-172, καὶ Πρακτικὰ Συνεδρίου Mannheim. X. Aroumain bana est - il un héritage aborigène? *Balkan Studies,* 29, 1988, 309-340, καὶ *ΣΤ΄ Διεθνὲς Συνέδριο Σπουδῶν Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης. Ἑλληνικὲς ἀνακοινώσεις.* Σόφια: 30 Αὐγούστου - 5 Σεπτεμβρίου 1989. Ἀθήνα 1990, 403-435. XI. Latinité hellénique et sa survivance ἢ Valaques de Grèce, ὅπως μεταβάλλεται πρὸς ἐναρμόνιση μὲ τὸ γενικὸ θέμα τοῦ Συνεδρίου ἀπὸ τοὺς ὀργανωτές του, *Cahiers Balkaniques,* No 25, *Les Oubliés des Balkans, Actes du Colloque* du 24 au 26 Octobre 1997. Publié sous les auspices de L' Institut National des Langues et Civilisations Orientales, INALCO, Paris 1998, 61-97, κ.ἄ.

Ἐπὶ πολλὲς δεκαετίες ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα παρερμηνεύοντας χωρία Βυζαντινῶν χρονογράφων τοὺς Βλάχους θέλει ἀπογόνους Δακῶν τοῦ Δουνάβεως, ποὺ δῆθεν κατῆλθαν καὶ ἐγκαταστάθηκαν στὴ Θεσσαλία καὶ εὐρύτερα στὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο. Γι᾽ αὐτὸ σκόπιμα σχετίζει χωρίο τοῦ Δίωνος Κασσίου ἐμβόλιμο στὸ «Στρατηγικὸν» τοῦ Κεκαυμένου, ὁ ὁποῖος τοὺς Βλάχους δὲν θεωρεῖ ξένους. Ἐν τούτοις οἱ γαλουχημένοι προπαγανδιστικὰ συγγραφεῖς, πλήρως ἐκρουμανισμένοι, ὅπως ὁ G. Murnu, προσάγουν ὡς στοιχεῖο ἀποδεικτικὸ τῆς ρουμανικότητας τῶν Βλάχων καὶ τὸ φαινόμενο τῆς κωφώσεως τοῦ -ο- στὸ ἀνθρωπωνύμιο Νικουλίτζας ἀντὶ Νικολίτζας, ὅπως ὀνομάζεται ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐξεγέρσεως τῶν Λαρισαίων.

Ἐξ ἄλλου καὶ μετὰ τὴν ἀποδοχή, μάλιστα καὶ ἀπὸ τὸν ὀνομαστότερο θιασώτη καὶ ὑπέρμαχο τῆς προπαγάνδας ἀκαδημαϊκὸ Th. Capidan, τῆς αὐτοχθονίας τῶν Βλάχων στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο δὲν ὀρρωδοῦν νὰ ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ κώφωση εἶναι ρουμανικὸ φαινόμενο, ὁπότε Ρουμάνοι φέρονται ὅσοι ἔχουν αὐτὸ στὴ λαλιά τους. Ὑπαινίσσονται δὲ καὶ ὑπόστρωμα στὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο, πλὴν τῶν παραλίων, μή... ἑλληνικό, ὅπως θρασύτατα διαλαλεῖ ὁ Γ.Π.

Ἔτσι ἀποτολμοῦν καὶ παρερμηνεία φωνολογικοῦ φαινομένου στὸ τοπωνύμιο Ἐλασσών, τὸ ὁποῖο στὸ Βλαχικὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα προφέρεται Λασούν ἀπὸ τὴ γενικὴ Λοσσόνος, ἀρχαίου τύπου Ὀλοσσόνος. Ἡ τροπὴ τοῦ -ο- τῆς θεματικῆς ρίζας τοῦ τοπωνυμίου σὲ -α- χρονολογεῖται πρὶν ἀπὸ τὸν 6ο αἰώνα μ.Χ., ἀφοῦ ἀπὸ τὸν ἱστορικὸ Προκόπιο τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ μνημονεύεται ὡς Λοσσόνος, ἡ δὲ κώφωση τοῦ τονιζομένου -ο- ἀνάγεται σὲ προρωμαϊκοὺς αἰῶνες.

Κατὰ τὸν καθηγητὴ τῆς Γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων Ἀντ. Ἰ. Θαβώρη, «...στὴ Θεσσαλικὴ [διάλεκτο] ἀπὸ τὸ 400 π.Χ. ἔχουμε τροπὴ τοῦ ο σὲ ου ποὺ τὸ ἔγραφαν Υ καὶ τροπὴ τοῦ ω σὲ ου ποὺ τὸ ἔγραφαν μὲ ου...» *(Δωδώνη*, 9, 1980, 413). Στὴν ἴδια διαπίστωση ἀναφέρονται παλαιότερα ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουδαπέστης M. Gyóni καὶ ὁ Γάλλος Bruno Helly. Συνεπῶς, ὅταν τόσο τὸ τοπωνύμιο ὅσο καὶ τὸ φωνολογικὸ φαινόμενο εἶναι ἑλληνικά, συνακόλουθα ἑλληνικὴ συνάγεται καὶ ἡ καταγωγὴ τῶν χρήστων, ποὺ ἄλλως τε ἐπιβιώνουν ὡς ἀψευδεῖς μάρτυρες, Βλάχοι-Ἀρμάνοι!

Γιὰ τὴν αὐτοχθονία τῶν Βλάχων στὴ Μακεδονία πέρα τῆς κωφώσεως γίνεται ἐπίκληση καὶ τοῦ ρωτακισμοῦ στὸ τοπωνύμιο Θεσσαλονίκη, λατινικὰ Thessalonica καὶ μετέπειτα, βραχυγραφικὰ κατὰ τὸν Capidan, Salona, ποὺ ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τοὺς Βλάχους προφέρεται Săruna, διαφορετικὰ δὲ ἀπὸ Ρουμάνους, Σλάβους, Τούρκους. Ἡ διάσωση, κατὰ τὸν D. Maniu, στὸ Βλαχικὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος τῆς πόλεως τῆς Θεσσαλονίκης, Salona, «τὸ ὁποῖο σύμφωνα μὲ τοὺς ρουμανικοὺς φωνητικοὺς νόμους πῆρε τὴ μορφὴ Săruna, ἀποδεικνύει ὅτι αὐτοὶ κατοικοῦσαν στὰ περίχωρα τῆς πόλεως αὐτῆς πρὶν ἀπὸ τὴν ἄφιξη τῶν Σλάβων, διότι ὁ ρωτακισμὸς ἦταν φαινόμενο τετελεσμένο στὴ Ρουμανικὴ νωρίτερα ἀπὸ τὶς πρῶτες ἐμφανίσεις τῶν Σλάβων». Ὅμως οἱ Ρουμάνοι δὲν ἔχουν τὴν ἴδια μὲ τοὺς Ἑλλαδικοὺς Βλάχους, τοὺς Ἀρμάνους, προφορὰ τοῦ συγκεκριμένου τοπωνυμίου. Ἐπὶ πλέον ἡ ρουμανικὴ γραπτὴ εἶναι πολὺ μεταγενέστερη καὶ δὲν προσφέρεται ὡς πειστήριο, ἐνῶ ἡ τροπὴ τοῦ λ σὲ ρ, δηλαδὴ ὁ ρωτακισμός, ὑπάρχει στὴν ἀρχαία, μεσαιωνικὴ καὶ νεώτερη ἑλληνική, ὁπότε σημαίνει ταυτόχρονα ἐντοπιότητα καὶ ἑλληνικότητα τῶν χρήστων Βλάχων.

Παράλληλα τὸ προκείμενο φαινόμενο παρατηρεῖται καὶ σὲ Βλαχικοὺς ὅρους ἑλληνικῆς προελεύσεως, μάλιστα τοῦ ποιμενικοῦ βίου, ὅπως μὲ ἀνακοίνωση σὲ διεθνὲς συνέδριο ἀποκαλύπτει ὁ ἐκρουμανισμένος καθηγητὴς καὶ ἀκαδημαϊκὸς P. Papahagi. Ἐπικαλεῖται ὡς τεκμήριο τῆς αὐτοχθονίας τῶν Ρουμάνων στὸν σημερινὸ χῶρο τους, τὴν ὁποία ἀπορρίπτουν οἱ Οὗγγροι, τὴν ἀπουσία ἀπὸ τὴ ρουμανικὴ γλώσσα τοῦ ρήματος τοῦ Βλαχικοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος saragéscu, τὸ ὁποῖο ὀρθότατα ἐτυμολογεῖ ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ καὶ διαχρονικὰ ἕως σήμερα ὑπαρκτὸ *σαλαγῶ*. Ὅμως μὲ τὸ βάσιμο ἐπιχείρημά του ἐπιπρόσθετα θεμελιώνει ἀκλόνητα τόσο τὴν ὕπαρξη κτηνοτροφικοῦ τρόπου ζωῆς στοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες, τὸν ὁποῖο πεισματικὰ ἡ προπαγάνδα ἀμφισβητεῖ, ἂν καὶ οἱ ἀρχαῖες πηγὲς ἀφθονοῦν, ὅσο καὶ τὴν ἐπώδυνη γιὰ τὰ ὄργανα τῆς προπαγάνδας διττὴ ἀλήθεια, τὴν αὐτοχθονία καὶ τὴν ἑλληνικὴ καταγωγὴ τῶν Βλάχων Ἑλλάδος!

Τὸ παραπάνω πολύτιμο πόρισμα συγκομίζεται καὶ ἀπὸ ἄλλα φωνολογικὰ φαινόμενα ὅρων ἑλληνικῆς προελεύσεως. Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βου-

κουρεστίου Τ. Papahagi ἐπισημαίνει τὴν παρουσία τῆς ἑλληνικῆς λέξεως *χορὸς* στὴν ἀλβανική, βουλγαρική, ρουμανικὴ μὲ διατήρηση τοῦ ἀρχικοῦ συμφώνου Χ, horë, horo, horă, ἀντίστοιχα, καὶ ὁρίζει τὸν χρόνο εἰσόδου περὶ τοὺς 8ο-9ο αἰῶνες μ.Χ. Ἐπὶ πλέον ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου καὶ ἀκαδημαϊκὸς D. Macrea φρονεῖ ὅτι ἡ ἑλληνικὴ λέξη εἰσάγεται στὴ ρουμανικὴ μέσῳ τῆς βουλγαρικῆς. Μόνον στὸ Βλαχικὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα ἡ λέξη *χορὸς* σώζεται μὲ τὴ φωνητικὴ μορφὴ *coru*. Ὁ δὲ Φινλανδὸς ρωμανιστὴς V. Väänänen ἐξηγεῖ ὅτι ἡ τροπὴ τοῦ ἀρχικοῦ συμφώνου Χ ἑλληνικῶν λέξεων σὲ C, μετὰ τὴν ἔνταξή τους ὡς δανείων, στὴ λατινικὴ διαπιστώνεται τὸν 2ο αἰώνα π.Χ., κατὰ τὴν ἐπιβολὴ τῆς ρωμαιοκρατίας στὶς ἑλληνικὲς χῶρες, ὁπότε οἱ χρῆστες τοῦ Βλαχικοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος ἀποδεικνύονται καὶ αὐτόχθονες καὶ Ἕλληνες!

Φωνολογικὰ φαινόμενα, ποὺ ὁδηγοῦν στὴ συναγωγὴ συμπεράσματος, ὅπως τὸ προηγούμενο, συμβαίνουν καὶ σὲ λατινικοὺς ὅρους, κοινοὺς στὴ ρουμανικὴ καὶ στὸ Βλαχικὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα. Ἀπὸ τὶς λατινικὲς λέξεις campus longus, κάμπος μακρύς, στὴ μὲν ρουμανικὴ γλώσσα σώζεται τὸ σύνθετο Câmpulungu στὸ δὲ Βλαχικὸ ἰδίωμα Câmbulungu. Ἡ μόνη διαφορά, σχεδὸν ἀνεπαίσθητη, στὸν δεύτερο τύπο τοῦ συνθέτου τοπωνυμίου εἶναι ἡ προφορὰ τοῦ p σὲ b. Μὲ ἀνακοίνωση σὲ διεθνὲς συνέδριο ὁ διάσημος Γερμανὸς καθηγητὴς G. Rohlfs μᾶς διαβεβαιώνει ὅτι τὸ συμφωνικὸ σύμπλεγμα mp σὲ mb χρονολογεῖται ἀπὸ τὸν 2ο αἰώνα μ.Χ. Εἶναι δὲ καθολικὸ φαινόμενο στὸ Βλαχικὸ ἰδίωμα, ἐνῶ στὴ ρουμανικὴ παντελῶς ἄγνωστο. Ἔτσι καὶ πάλι ἐπιμαρτυροῦνται ἡ αὐτοχθονία καὶ ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων.

Ἐπειδὴ ὁ Γ.Π. μὲ θαυμασμὸ ἀναφέρεται στὸν Capidan, ἀξίζει σύντομη θέση τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ, κατὰ τὴν ὁποία οἱ ἁπλοὶ καὶ τετελεσμένοι μέλλοντες καὶ οἱ δυνητικὲς ἐγκλίσεις τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ὑπάρχουν στὸ Βλαχικὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα, ἐνῶ ἀπουσιάζουν ἀπὸ τὴ ρουμανικὴ γλώσσα, ὁπότε ἐκ νέου οἱ Βλάχοι εἶναι ἑλληνικῆς καταγωγῆς.

Ὁμολογουμένως ἰσχυρότερα τεκμήρια ἑλληνικότητας τῶν Βλάχων συνιστοῦν τὰ πλέον ἀρχαῖα ἑλληνικὰ δομικὰ στοιχεῖα. Διότι, ὅπως τονίζει ὁ Βούλγαρος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Σόφιας καὶ ἀκαδημαϊκὸς Vl. Georgiev, δὲν δανείζονται! Πράγματι μιὰ ἀνεκτίμητης ἐπιστημονικῆς ἀξίας ἰδιαιτερότητα σώζεται στὸ Βλαχικὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα, στὸ ὁποῖο κατ' ἐξαίρεση ὁ σχηματισμὸς τῶν ἀριθμητικῶν ἀπὸ εἴκοσι ἕνα κ.ἑ. διατηρεῖ τὸν ἀρχαιότερο, ἀλλὰ δημώδη, τύπο τοῦ ἑλληνικοῦ ἀριθμητικοῦ συστήματος. Καὶ μόνον αὐτὸ ἀρκεῖ στὴν ἀπομάκρυνση τῶν Βλάχων ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους καὶ Ρουμάνους καὶ τὴν ταύτισή τους μὲ τοὺς Ἕλληνες. Ἕνα καὶ μοναδικὸ παράδειγμα πείθει καὶ τὸν δυσπιστότερο: Ἑλληνικὴ ἀρχαιότερη καὶ δημώδης μορφὴ ἀριθμήσεως: Ἕν ἐπὶ εἴκοσι (δωρικός, βοιωτικός, θεσσαλικὸς διαλεκτικὸς τύπος Fίκατι). Λατινική: viginti unus, α, um

ἢ unus, una unum et viginti). Ρουμανική: douăzeci si unu. Βλαχική: unspră̆gi̯ginti (ὅπου λανθάνουν οἱ λατινικὲς λέξεις unus supra viginti, οἱ ὁποῖες ἀντικαθιστοῦν τὶς ἑλληνικὲς λέξεις τῆς ἀρχαιοελληνικῆς ἀριθμήσεως, ἀλλὰ διατηροῦν τὸν τύπο, τὸ καλούπι). Ὅπερ ἔδει δεῖξαι, κατὰ τὸ μαθηματικὸ ἀξίωμα.

Ἐξ ἴσου ἀξιοσπούδαστο δομικὸ στοιχεῖο τοῦ Βλαχικοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος, ἀναγόμενο στὰ ποιήματα Ἡσιόδου καὶ Ὁμήρου, εἶναι ἡ ἐπίταξη τοῦ ἄρθρου, στὴν ἀντωνυμικὴ ἀκόμη κατάστασή του. Εὔλογα ὁ Α.Λ. ἀπεύχεται ἐξάλειψη καὶ δὲν ἀντιφάσκει, ὅπως διατείνεται ὁ βαθύτατα νυχτωμένος Γ.Π.

VI. ΑΠΟΤΥΧΙΑ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ - ΕΥΣΕΒΗΣ ΠΟΘΟΣ ΤΟΥ Γ.Π.

Ἂν καὶ ἐπανειλημμένως ὁ Γ.Π. συλλαμβάνεται ὁλότελα ἀνίδεος σὲ ὅσα γράφει, ἐπανεμφανίζεται καὶ μάλιστα δυσμενέστατα ἀπόλυτος στὴν ἀξιολόγηση τῆς Διδακτορικῆς Διατριβῆς τοῦ Α.Λ. μὲ μνεία ἐπιλεκτικὴ ὀνομάτων ἐπιστημόνων, ἐγκρίτων, τοῦ Γερμανοῦ J. Kramer καὶ τοῦ Ρουμάνου C. Poghirc, ἰδίως ἐκρουμανισμένων, γόνων θυμάτων τῆς προπολεμικῆς προπαγάνδας, ὅπως τῆς M. Caragiu - Marioteanu, τῶν ὁποίων ἐπίσης ἡ ἐπιστημονικὴ συμβολὴ δὲν παραγνωρίζεται ἀπὸ τὸν Α.Λ., ποὺ τόσο στὴ Διατριβὴ ὅσο καὶ σὲ μεταγενέστερα δημοσιεύματά του παραπέμπει σὲ συγγραφές τους χωρὶς νὰ ξενίζεται ἀπὸ διαφορὲς θέσεων σὲ ζητήματα ἐπὶ μέρους. Πράττει, ὅπως ἄλλως τε ὅλοι οἱ συνειδητοὶ ἐπιστήμονες, ἀκόμη δὲ καὶ ἐρασιτέχνες μὲ δείκτη νοημοσύνης ὑψηλότερο ἐκείνου τοῦ Γ.Π.

Ἀλλά, ὅποιος σκάβει λάκκο γι' ἄλλον, πέφτει ὁ ἴδιος μέσα. Σὲ Πάρθιο βέλος μεταβάλλεται ἡ ἀναφορὰ τοῦ Γ.Π. στὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου καὶ μετέπειτα τοῦ Πανεπιστημίου Μπόχουμ τῆς Γερμανίας Cicerone Poghirc, τοῦ ὁποίου τὶς ἐπιστημονικὲς μελέτες ὁ Α.Λ. παρουσιάζει στὰ ἐγκριτότερα ἑλληνικὰ ἐπιστημονικὰ περιοδικά, ὅπως *Πλάτων* τῆς Ἑταιρείας Ἑλλήνων Φιλολόγων, *Παρνασσὸς* τοῦ ὁμώνυμου Φιλολογικοῦ Συλλόγου, *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο* τῆς Ἑταιρείας Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν, *Τρικαλινὰ* τοῦ Φιλολογικοῦ Ἱστορικοῦ Λογοτεχνικοῦ Συνδέσμου (Φ.Ι.ΛΟ.Σ) Τρικάλων κ.ἄ., στὰ ὁποῖα ὁ Γ.Π. δὲν ἔχει προσπέλαση στερούμενος ἀντίστοιχης ἐπιστημονικῆς βαθμίδας καὶ κυρίως κατευθύνσεως. Διαφορετικὰ θὰ εἶχε ἀποφύγει τὴν ἐπίκληση τοῦ ὀνόματος τοῦ Ρουμάνου, ἀκραιφνοῦς, Poghirc, ὁ ὁποῖος ἐπιστημονικὰ σαρώνει τὰ θρακολογικὰ σάψαλα τοῦ Γ.Π., ἐνῶ ἐνδυναμώνει τὶς ἐπιστημονικὲς θέσεις τοῦ Α.Λ. γιὰ προρωμαϊκὸ ἑλληνικὸ γλωσσικὸ καὶ ἐθνολογικὸ ὑπόστρωμα σὲ ὅλο τὸν χῶρο τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου.

Ὑπενθυμίζεται ὅτι ὁ διακεκριμένος ξένος ἔχει ἐκπονήσει πρὸ μισοῦ περίπου αἰώνα Διδακτορικὴ Διατριβὴ στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Λένινγκραντ, γιὰ τὴν ἀρχαία μακεδονικὴ διάλεκτο, ἀποδεικνύοντας τὴν ἑλληνικότητά της, συνακό-

λουθα δὲ καὶ τῶν χρήστων της Μακεδόνων. Ἀργότερα μὲ βραχεῖα μελέτη ἀποσαφηνίζει χωρία ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, ὅπως τοῦ Θουκυδίδη, κατὰ τὸν ὁποῖο οἱ Εὐρυτᾶνες εἶναι «ἀγνωστότατοι γλῶσσαν», καὶ μὲ τὴν ἐπιστημοσύνη του ἐπιβεβαιώνει τὴν ἑλληνικότητα ὄχι μόνον τῶν Μακεδόνων ἀλλὰ ὅλων τῶν φύλων τοῦ ἑλλαδικοῦ χώρου, Αἰτωλῶν, Ἀκαρνάνων, Ἠπειρωτῶν κλπ., ἐνῶ ὁ Γ.Π. προπαγανδίζει τὴν μὴ ... ἑλληνικότητα!

Τὴν ἐκτίμηση τοῦ Ρουμάνου ἐπιστήμονα πρὸς τὸν Α.Λ. μαρτυρεῖ ἡ ἀφιέρωση, τὴν ὁποία ἔγραψε καὶ ἔστειλε στὸ μνημονευόμενο ἀπὸ τὸν Γ.Π. μελέτημά του. Ἐσωκλείεται δὲ φωτοτυπημένη, ἐπειδὴ φανερώνει αὐτούσια ἐπιστημονικὴ συναντίληψη καὶ ἐξαίρετα φιλικὰ συναισθήματα. Ἐπὶ πλέον ἀποστομώνει τὸν Γ.Π. Παράλληλα μαρτυρία πρόσθετη καὶ ἐνδιαφέρουσα ἀποτελεῖ καὶ ἡ εἰσήγηση τοῦ Poghirc πρὸς τὸ Συμβούλιο τοῦ Ἰνστιτούτου Ρουμανικῶν Σπουδῶν «Κάρολος Α΄», τοῦ ὁποίου μετέχει ὡς Γενικὸς Γραμματέας, γιὰ τὴν ἀναγόρευση τοῦ Α.Λ. ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους τοῦ Ἐπιστημονικοῦ Ἱδρύματος, ποὺ ἑδρεύει στὸ Παρίσι.

Συνεπῶς συνδέεται καὶ συνεργάζεται ἐπιστημονικὰ μὲ ἀκραιφνεῖς Ρουμάνους ἐπιστήμονες, ἀκόμη καὶ θερμοὺς πατριδολάτρεις, κακῶς ἀποκαλουμένους ἐθνικιστές, ὅπως ὁ E. Turdeanu, ποὺ παρακολουθοῦσε ἀπὸ ἐπιστημονικὸ ἐνδιαφέρον παραδόσεις ρωμανολογικὲς καὶ εὐρύτερα βαλκανολογικὲς τοῦ Α.Λ. στὴ Σορβόννη, ὅπου ὁ δεύτερος ἦταν ταυτόχρονα τακτικὸς μετεκπαιδευόμενος μαθητὴς τοῦ πρώτου!

Ὁπωσδήποτε ὁ Α.Λ. δὲν εἶναι συμπαθὴς στοὺς ἀρνησιπάτριδες καὶ στὰ ποικιλώνυμα ὄργανα ἀνθελληνικῆς προπαγάνδας. Ἄρα πορεύεται τὸν ὀρθὸν δρόμον, ὅπως ἔλεγε ὁ ἀκαδημαϊκὸς Διονύσιος Ζακυθηνός.

Ὡς πρὸς τὴν δῆθεν ἀποτυχία τῆς Διδακτορικῆς Διατριβῆς, ὅπως ἰσχυρίζεται ὁ ἐπιστημονικὰ ἐλλειμματίας Γ.Π., ὅταν μάλιστα ὁ Α.Λ. ὁμόφωνα ἀναγορεύεται ἀριστοῦχος Διδάκτωρ, εὔγλωττες καὶ πειστικὲς εἶναι οἱ ἀξιολογήσεις εἰδικῶν ἐπιστημόνων, Ἑλλήνων καὶ ξένων. Κατὰ πρῶτον πανεπιστημιακοὶ καθηγητὲς γράφουν τὰ ἑξῆς:

1. «Ὁ Ἀχιλλέας Λαζάρου μὲ τὴν ἐργασία του «Ἡ Ἀρωμουνικὴ καὶ αἱ μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς σχέσεις αὐτῆς» ξεπερνάει σὲ ἔκταση τὶς ἀπαιτήσεις μιᾶς συνηθισμένης διδακτορικῆς διατριβῆς.

Ἡ δουλειά του, ἐπιστημονικὰ θεμελιωμένη, μαρτυρεῖ πὼς γράφτηκε μὲ ἀγάπη καὶ φιλοπονία, στοιχεῖα πού, ὅταν ζυμωθοῦν μὲ τέχνη πλάθουν ἔργα κλασσικὰ στὸ εἶδος τους... Τὸ ἔργο τοῦ κ. Λαζάρου, μὲ τὴν ἐμβρίθεια καὶ τὸ γλωσσοϊστορικὸ πλοῦτος του, σημειώνει μιὰ φωτεινὴ παρουσία στὴν περιοχὴ τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας. Δίκαια θὰ μποροῦσε νὰ καθιερωθῆ πιὰ σὰ μιὰ θεμελιώδης ἐργασία γιὰ ὅσους ἀσχολοῦνται μὲ βαλκανικὰ καὶ ἰδιαίτερα μὲ ἀρωμουνικὰ

θέματα». (ΑΝΤ. ΜΠΟΥΣΜΠΟΥΚΗΣ).

2. «Ὅσο πιὸ πολὺ διαβάζω τὴν «Ἀρωμουνική» σας τόσο πιὸ πολὺ αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ σᾶς σφίξω θερμὰ τὸ χέρι καὶ νὰ σᾶς βεβαιώσω ὅτι ἔχετε προσφέρει μὲ τὴ διατριβή σας αὐτὴ σπουδαία ὑπηρεσία στὴν ἐπιστήμη καὶ στὸ Ἔθνος» (Κ. ΜΗΤΣΑΚΗΣ).

3. «Τὸ διάβασα μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον (κυρίως τὸ ἱστορικὸ μέρος) καὶ νομίζω ὅτι ὅλοι μας, ὅσοι ἀσχολούμαστε μὲ τὴν ἐποχὴ καὶ τὰ θέματα αὐτὰ καὶ ἰδιαίτερα μὲ τοὺς Βλάχους μας, πρέπει νὰ σᾶς εὐχαριστήσουμε ἀπὸ καρδιᾶς γιὰ τὸ μόχθο σας, ποὺ ὁπωσδήποτε εἶχε τόσο λαμπρὰ ἀποτελέσματα. Μὲ τὸν ἴδιο ἐνθουσιασμὸ εἶδαν τὴν «Ἀρωμουνική» καὶ ἄλλοι συνάδελφοι ποὺ τοὺς τὸ παρουσίασα. Δὲν ξέρω ἂν συμφωνεῖτε γιὰ μιὰ μετάφρασή του (στὰ ἀγγλικὰ ἂς ποῦμε) ποὺ θὰ ἀνελάμβανε ἕνα ἐπιστημονικὸ ἵδρυμα τῆς Χώρας μας» (Α. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ).

4. «Τὰ θερμά μου συγχαρητήρια γιὰ τὸ λαμπρὸ βιβλίο σας. Βέβαια, τὸ γλωσσολογικὸ τμῆμα δὲν εἶμαι ἁρμόδιος νὰ κρίνω. Ἀλλὰ τὸ ἱστορικό του μέρος μὲ ἐνθουσίασε. Ἐπὶ τέλους ἔχουμε ἕνα ὑπεύθυνο ἐπιστημονικὸ βιβλίο γιὰ τὸ θέμα αὐτό...» (Χ. ΠΑΠΑΣΤΑΘΗΣ).

5. «Νομίζω πὼς εἶναι ἡ καλύτερη ἐργασία ποὺ ἔχει δώσει ὡς σήμερα ἡ ἑλληνικὴ γλωσσικὴ ἐπιστήμη ἐπάνω στὸ θέμα αὐτό. Γι' αὐτὸ θὰ γίνη καὶ θὰ μείνη ἡ βασικὴ ἐργασία, ποὺ θὰ πρέπει πάντα νὰ τὴν ἔχη κανεὶς ὑπ' ὄψη. Ἂν κάποτε προβῶ σὲ νέα ἔκδοση τοῦ Α΄ τόμου τῆς Ἱστορίας τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, θὰ ἔχω ἕνα ἐπὶ πλέον ἰσχυρὸ τεκμήριο τῆς ἑλληνικότητας τῶν Βλάχων» (ΑΠ. Ε. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ).

6. «... πρόκειται περὶ σοβαροῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἀποτελῇ ἐφεξῆς εἰς τὰς γενικάς του γραμμὰς τὴν ἐπίσημον ἐπιστημονικὴν θέσιν τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς καταγωγῆς τῆς γλώσσης καὶ τῆς ἱστορικῆς προελεύσεως τῶν βλαχοφώνων Ἑλλήνων» (Γ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗΣ).

7. «... Ἤρχισα νὰ μελετῶ τὴν διατριβήν σας μὲ ἐνδιαφέρον, διότι παρατηρῶ ὅτι ἔχετε καταβάλει συστηματικὴ ἐρευνητικὴ προσπάθεια μὲ σαφήνειαν καὶ ἀκρίβειαν βιβλιογραφικοῦ κριτηρίου ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον εὐθύνην νὰ τὴν φέρετε εἰς πέρας διὰ νὰ καλύψετε ἕνα μέγα κενὸν ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης εἰς τὴν Ἑλλάδα, ποὺ ὑπῆρχε ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν. Ἡ προσφορά σας αὐτὴ εἶναι πρωτότυπος καὶ σφραγίζει ἐπιστημονικῶς τὴν ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων» (ΔΗΜ. ΙΩΑΝΝΟΒΙΤΣ).

8. « Νομίζω ὅτι εἶναι ἡ πιὸ ὁλοκληρωμένη δουλειὰ ποὺ ἐγὼ τουλάχιστον ἔχω διαβάσει γι' αὐτὸ τὸ θέμα, τόσο ἀπὸ πλευρᾶς βιβλιογραφίας, ὅσο καὶ σὰν τεκμηριωμένη ἀνάπτυξη θεωρίας καὶ πιστεύω ὅτι τὰ δεδομένα σας καὶ ὁ τρόπος ποὺ τὰ ἀναπτύσσετε θὰ πρέπει πραγματικὰ νὰ ἀποτελέσουν τὴν ὁριστικὴ ἀπάντηση τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης στὸ πρόβλημα τῶν Ἀρωμούνων» (ΜΙΧ. ΠΟΛΕΜΗΣ).

9. «... τὸ ἐξαίρετον σύγγραμμά σας μοῦ ἔδωσε ἀπάντηση σὲ πολλὲς ἀπορίες μου. Ἐπιτρέψατέ μου νὰ σᾶς συγχαρῶ διότι αἱ θέσεις σας ἐκφράζουν τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ ἐθνικὴν ἀλήθειαν» (ΑΛΕΞ. ΑΘ. ΚΑΡΙΠΗΣ).

10. «Ἡ διατριβή σας μοῦ ἔκανε ἐντύπωση ἐξαιρετικὰ σοβαρῆς, θεμελιώδους καὶ ἀληθινὰ ἐπιστημονικῆς μελέτης... τὰ γλωσσολογικὰ ἐπιχειρήματα μὲ τὰ ὁποῖα ὑποστηρίζετε τὴν γνώμην σας γιὰ τὴν ἑλληνικὴ καταγωγὴ τῶν Βλάχων μοῦ φαίνονται πειστικά» (FANOULA PAPAZOGLOU, καθηγήτρια τοῦ Πανεπιστημίου Βελιγραδίου, ἀκαδημαϊκός. Τὰ ἑλληνικὰ εἶναι δικά της καὶ ὄχι μετάφραση).

11. «... ἔχετε γράψει τὸ πρῶτο ἐπιστημονικὸ ἔργο γι᾽ αὐτὴν τὴν γλῶσσαν στὴν Ἑλλάδα. Ἡ βιβλιογραφία εἶναι ἀληθῶς διεθνὴς καὶ ἡ μέθοδος καίριη» (Dr. MAX DEMETER PEYFUSS, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βιέννης. Τὰ ἑλληνικὰ δικά του).

12. «Εἶναι ἕνα σύγγραμμα ποὺ μοῦ φαίνεται ἐξαιρετικὰ δυνατὸ» (PAUL LEMERLE, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Σορβόννης, ἀκαδημαϊκός).

13. «Ἡ διατριβή σας, ἡ ὁποία ἀφορᾶ στὴν αὐτοχθονία καὶ διγλωσσία, μοῦ ἔχει ὑπέρμετρα διεγείρει τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἐξ ἴσου μ᾽ ἔπεισε, πρὸ πάντων ἐπειδὴ ἡ ἀκρίβεια τῆς μεθόδου τῆς προσδίδουν πολλὴ δύναμη, τόσο στὴν ἐξέταση τῶν ἱστορικῶν δεδομένων ὅσο καὶ στὴν ἀνάλυση τῶν φαινομένων τῆς γλώσσας...» (FRANÇOIS LASSERE, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λωζάννης).

14. «Μοῦ φαίνεται ὅτι κανένα ἀπὸ τὰ προβλήματα, ποὺ θέτει ἡ Ἀρωμουνική, δὲν ἀφήσατε ἀσαφές, καὶ ὅτι τὸ σύγγραμμά σας, συνδυάζοντας τὴν ἀνάλυση καὶ τὴ σύνθεση, συνιστᾶ ἕνα σύνολο ἐξαντλητικό» (CLAUDE MARGUERON, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σορβόννης).

Ἐξ ἴσου συντριπτικὲς τοῦ ἰσχυρισμοῦ τοῦ Γ.Π. εἶναι καὶ οἱ κριτικὲς ὅλων ἐκείνων, ποὺ μποροῦν νὰ καταλάβουν ἕνα ἐπιστημονικὸ βιβλίο, ὅπως ἡ Διδακτορικὴ Διατριβή, ἐκπονημένη ἤδη τὸ 1966, τοῦ Α.Λ. Στοὺς ἱκανοὺς νὰ ἐκφέρουν γνώμη ἀνήκουν ὅσοι ἔχουν ὁποιαδήποτε ἐπιστημονικὴ κατάρτιση καὶ διψοῦν γιὰ μάθηση ἢ οἱ δόκιμοι κριτικοὶ καὶ ἰδίως οἱ συντάκτες τῶν ἐρευνητικῶν κέντρων τῆς Ἀκαδημίας καὶ ἄλλων ἐπιστημονικῶν ἱδρυμάτων. Ὑπάρχουν δὲ καὶ κριτικές, οἱ ὁποῖες συνιστοῦν μνημεῖα λόγου, ἄξια γιὰ αὐτούσια καὶ αὐτοτελῆ ἀναδημοσίευση, ὅπως τῶν Ἰ. Τσάρα, Δημ. Ν. Καπέτση, Ἰ. Ἀθ. Βλάχου, Κ. Γ. Σταυρόπουλου κ.ἄ. (Βλ. β΄ ἔκδοση τῆς Διατριβῆς, Ἀθήνα 1986, 33-50).

Ἀλλὰ καὶ ἁπλούστατα ἐρανίσματα διαψεύδουν καθολικὰ τὸν ἄσχετο Γ.Π.

1. «Θέλω νὰ πιστεύω ὅτι σήμερα εἶναι τὸ μοναδικὸ ὁλοκληρωμένο ἔργο περὶ τὴν καταγωγὴν τῆς γλώσσας καὶ τῶν Βλάχων γενικώτερα...» (Ζ. Κισκίνης).

2. «Ἔκανες μὲ τὴ διατριβή σου ἕνα ἐθνικὸ ἔργο καὶ ἀνατοποθέτησες σὲ σωστὴ βάση μίαν ἐπιστήμη» (Ἐ. Ν. Πλατῆς)

3. «Ἐπὶ τέλους τὸ ἱστορικὸ καὶ γλωσσολογικὸ αὐτὸ θέμα ποὺ εἶχε καταντήσει σὰν ἱστορικὸ αἴνιγμα τῶν αἰώνων ποὺ πέρασαν, ἔπρεπε νὰ βρῆ τὸν ἀναμενόμενο ἀπὸ τότε ἐπιστημονικὸ ἐκφραστή του καὶ ἐρευνητή του. Εὖγε σας» (Ἀχ. Γρ. Καρανάσιος).

3. « ... τὰ ἐγκάρδια συγχαρητήριά μου γιὰ τὴν πληρότητά της στὴν ἐξονυχιστικὴ ἔρευνα, στὴν τέλεια γνώση τοῦ θέματος καὶ στὴν κριτικὴ ἐξέταση κάθε σχετικῆς πληροφορίας καὶ ἑρμηνείας ποὺ δίνετε.

Ἀκόμα γιὰ τὴ γεωμετρικὴ ἀρτιότητα τῆς γραφῆς, τὴ σαφήνεια καὶ τὴ γάργαρη ροὴ τῆς γλωσσικῆς ἔκφρασης.

Ὕστερ' ἀπὸ σᾶς νομίζω πὼς κάθε ἀντίθετη γνώμη πρέπει νὰ βουβαθῆ!» (Σταῦρος Μάνεσης, συντάκτης τοῦ Κέντρου Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ρουμανομαθής).

Ἰδοὺ πῶς ἐκφράζεται καὶ ὁ Ρουμάνος καθηγητὴς Poghirc:

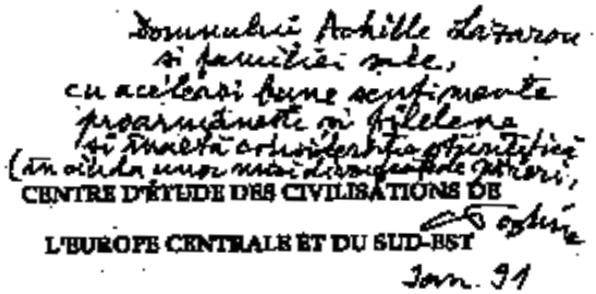
Domnului Achille Lazarou
și familiei sale,
cu aceleași bune sentimente
prietenești și frățești
CENTRE D'ÉTUDE DES CIVILISATIONS DE
L'EUROPE CENTRALE ET DU SUD-EST
Ian. 91

VII. ΠΡΟΛΗΨΗ ΛΥΝΤΣΕΙΟΥ ΝΟΜΟΥ. Ὁ Γ.Π. ἀναφέρει ὅτι ὁμόφρονές του, γόνοι θυμάτων προπολεμικῆς προπαγάνδας, ὅταν ἄκουσαν δημοτικὸ τραγούδι τῆς Σαμαρίνας -φυσικὰ στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα-, ποὺ πράγματι τραγούδησε ὁ Α.Λ. σὲ δεῖπνο συνέδρων στὸ Mannheim, δῆθεν ἐξοργίσθηκαν. Τάχα δὲ θὰ τὸν εἶχαν κατασπαράξει, θὰ τὸν εἶχαν λυντσάρει, ἂν δὲν παρενέβαινε Σέρβος σύνεδρος! Καλωσύνη τοῦ ξένου. Διότι πρόλαβε τὸ σπάσιμο τοῦ κεφαλιοῦ κανενὸς φανατισμένου προπαγανδιστικοῦ ἀποβράσματος, ἀφοῦ ὁ Α.Λ. δὲν ἀποχωρίσθηκε οὔτε στιγμὴ τὴν πυξάρινη Μετσοβίτικη γκλίτσα του! Δὲν ὑπῆρχε ἄλλως τε χρεία σὲ χῶρο γερμανικοῦ ἱδρύματος, στὸ ὁποῖο ὁ Α.Λ. ἔχαιρε ἰδιαίτερης ἐκτιμήσεως, ὅπως φανερώνουν ἡ μετέπειτα συγγραφικὴ συνεργασία του καὶ πρόσθετη σὲ ἄλλο συνέδριο, ἀμόλυντο ἀπὸ προπαγανδιστικοὺς ἰούς. (Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἑλλήνων καὶ Φιλελλήνων ἔργα, *Πολιτικὴ Φιλολογικὴ τῶν Πατρῶν*, 41, 1997, 3, καὶ *Παρνασσός*, 39, 1997, 402-404).

Ὁ Γ.Π. δὲν ἀκριβολογεῖ καὶ ἐδῶ. Διότι οἱ παριστάμενοι, φανατισμένοι ἢ μή,

ἐνήμεροι ἢ ἀνενημέρωτοι, ἔδειξαν ἄψογη συμπεριφορὰ πρὸς τὸν Α.Λ. εἴτε ἀπὸ εὐφυΐα καὶ εὐγένεια εἴτε ἀπὸ ἀπώτερη πρόθεση προσεχοῦς ἐπικοινωνίας μαζί του, ὅπως οἱ περισσότεροι ἔπραξαν, καὶ συνακόλουθης εὐκαιρίας πληρέστερης πληροφορήσεώς τους γιὰ τὴν ὅλη κατάσταση τῶν Βλάχων Ἑλλάδος καὶ γενικὰ Βαλκανικῆς ἀπὸ Ἑλληνόβλαχο καὶ ὄχι ρουμανόβλαχο.

Ἐνωρὶς ἐκδηλώθηκαν οἱ εὐμενεῖς ἐπιπτώσεις τῆς ἀλληλογνωριμίας. Ἡ συνάντηση ἐπέδρασε ἐποικοδομητικὰ στὴν ἄμεση σφυρηλάτηση προσωπικῆς καὶ πατριωτικῆς φιλίας. Ἔκτοτε ἀρκετοὶ τελοῦν ἐν πλήρει συνειδήσει ὅτι εἶναι καθ' ὅλα Ἕλληνες καὶ ἀνατρέφουν τὰ παιδιά τους ὡς τέλεια Ἑλληνόπουλα, ποὺ μάλιστα μὲ ὑψηλὸ ἑλληνικὸ φρόνημα ὑπερασπίζονται τὰ δίκαια τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὴν ξενιτειά.

Ὁ Γ. Π. ψευδολογεῖ καὶ ὡς πρὸς τὴ γλωσσικὴ μορφὴ τοῦ Βλάχικου τραγουδιοῦ, τοῦ ὁποίου μάλιστα καθ' ὑπόδειξη τῶν προηγουμένως μνημονευομένων καὶ ὀνομαστικὰ κέντρων προπαγάνδας καὶ ἰθυνόντων τους ἐμφανίζεται καὶ ἀνθολόγος-πλαστογράφος, «συρραφέας» βιβλίων, πιστῶν ἀπομιμήσεων τῆς προαιώνιας ρουμανικῆς προπαγανδιστικῆς παραγωγῆς, «ἀναπαλαιωμένης» καὶ πρόσφορης σὰν ἔρεισμα παραπλανητικὸ πρὸς ἀναγνώριση Βλάχικης μειονότητας στὴν Ἑλλάδα! (Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Βλαχολογία καὶ ἐρασιτεχνισμός, *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο 1990, 267-273*, καὶ *Τρικαλινά*, 6, 1986, 303-309).

Εὐνόητο ὅτι ἐκδόσεις τοῦ εἴδους αὐτοῦ δὲν ἀπευθύνονται στοὺς Βλάχους. Διότι γνωρίζουν τὴν ἀλήθεια. Ἐξ ἄλλου ὅσοι διαβάζουν μελέτες Ρουμάνων, ἀκόμη δὲ καὶ ἐκρουμανισμένων ἢ ρουμανιζόντων εἰδικῶν ἐπιστημόνων δὲν χρειάζονται τὰ φαντασιοκοπήματα τοῦ Γ.Π.

Εἶναι πλέον εὐρύτερα γνωστὴ ἡ διαπίστωση τοῦ διακεκριμένου Ρουμάνου εἰδικοῦ Păunescu, ὁ ὁποῖος διενεργώντας μὲ συνεργάτες του συλλογὴ τραγουδιῶν τῶν ἐγκατεστημένων ἀπὸ τὴ Ρουμανία στὴ Δοβρουτσὰ Βλάχων, ἐπηρεασμένων ἀπὸ τὴν προπαγάνδα, ἔκπληκτος ἀκούει τὶς Βλαχοποῦλες νὰ τραγουδοῦν... ἑλληνικά! Ἐξ ἴσου πολύτιμη μαρτυρία καταθέτει, μόλις τὸ 1982, σὲ διεθνὲς συνέδριο ἡ Ρουμάνα λαογράφος Elisabeta Moldoveanu, ἀνακοινώνοντας ὅτι στὴν Ἑλλάδα οἱ Βλάχοι τραγουδοῦν... ἑλληνικά!

Ἐνδιαφέρουσες καὶ ἀξιόπιστες μαρτυρίες ἀφθονοῦν καὶ στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα. Ἤδη τὸ 1909, ὁ Μιχαὴλ Χρυσοχόος στὸ Βλαχολογικὸ δημοσίευμά του βεβαιώνει καὶ τὰ ἑξῆς: «Τραγούδια εἰς τὴν Βλαχικὴν γλῶσσαν δὲν εἶχον ποτέ, οὔτε ἔχουσιν. Τὰ παρεισαχθέντα τώρα διὰ τῶν προπαγανδιστῶν οὔτε τὰ ἐννοοῦσιν οὔτε τ' ἀποδέχονται, ὡς ξένα εἰς τὰ ἤθη των καὶ τὸν ἐθνισμόν των. Αἱ ἐξαιρέσεις δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν». Ὡστόσο καὶ οἱ ἐξαιρέσεις ἐνδιαφέρουν. Διότι μὲ διεπιστημονικὴ διερεύνηση ἀπὸ εἰδικοὺς ἐπιμαρτυροῦν τὴν ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων.

Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ μεσοπολέμου γράφοντας γιὰ τοὺς Βλάχους τῆς Πίνδου ὁ Στρατῆς Δούκας δίνει καὶ τὴν ἀκόλουθη πληροφορία: «Μ᾽ ὅλο ποὺ ἡ γλῶσσα τους εἶνε ἡ βλάχικη, ἕνα παραφθαρμένο κρᾶμα λατινικῆς μὲ πολλὰ βαλκανικὰ στοιχεῖα, τὰ τραγούδια (*πᾶρχισαν νὰ τὰ τραγουδᾶνε ἀπὸ τότες ποὺ φανερώθηκαν ἀνάμεσά τους ξένες προπαγάνδες)* εἶνε ἄλλα ποιήματα ἀτομικὰ ντόπιων μορφωμένων ποιητῶν γεμᾶτα ἀπὸ φυσιολατρεία καὶ νόστο γιὰ τὴν ἀγαπημένη βουνήσια τους πατρίδα, κι᾽ ἄλλα μεταφράσεις παλαιοτέρων ἑλληνικῶν τραγουδιῶν τους».

Μεταπολεμικά, τὸ 1948, ὁ Εὐάγγελος Ἀβέρωφ-Τοσίτσας ἐπισημαίνει τὴν εὔστοχη πρακτικὴ τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας: *«Ἂν ἡ ρουμανικὴ προσπάθεια πρόσεξε ἰδιαίτερα ὁρισμένα βασικὰ ζητήματα (ἐκπαιδευτικὴ πολιτική, ἐξαγορὲς συνειδήσεων κ.ἄ.), δὲν ἀμέλησε καὶ τὶς λεπτομέρειες. Θ᾽ ἀναφέρω ἐδῶ τὸ παράδειγμα μιᾶς χαρακτηριστικῆς λεπτομέρειας, τῶν "λαϊκῶν κουτσοβλαχικῶν τραγουδιῶν", ποὺ κατασκευάζονταν στὴ Ρουμανία καὶ διαδίδονταν ὕστερα στὶς κουτσοβλαχικὲς περιοχές, ὅπου οἱ μὴ ἐνήμεροι τὰ θεωροῦσαν ἀργότερα ὡς τοπικὰ τραγούδια. Πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ εἶχαν θέματα τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ἄλλα ἀνέφεραν μὲ πολλὴ τέχνη τὴν "ὄμορφη κοπέλλα ποὺ περιμένει πέρ᾽ ἀπ᾽ τὴ Μαύρη Θάλασσα", τὴν εἰδυλλιακὴ ζωὴ καὶ τὴν τύχη "τοῦ ἀδελφοῦ ποὺ βρίσκεται στὸ μεγάλο κάμπο τῆς Βλαχιᾶς" καὶ ἄλλες ἀνάλογες εἰκόνες καταλληλότατες γιὰ νὰ ὑποβάλλουν μὲ τὴν ἀθωότητα καὶ τὴ δύναμη τοῦ συχνὰ ἐπαναλαμβανομένου τραγουδιοῦ, τὴν πεποίθηση τῶν δεσμῶν κουτσοβλάχων καὶ Ρουμανίας. Ἄλλα τραγούδια γεννοῦσαν σαφεῖς πολιτικὲς σκέψεις. Θ᾽ ἀναφέρω τὸ παράδειγμα ἑνὸς ἀπὸ τὰ πιὸ ἐπιτυχημένα ποὺ τελειώνει ὡς ἑξῆς:*

"Κ᾽ντὶ φούμλου ἀτσέλου γκριτσέσκλου
Ντουνικὰτ ἰ μίντι ἀλόρου".
Δηλαδὴ
"Γιατὶ ἀπὸ κεῖνον τὸν ἑλληνικὸ καπνὸ
σκοτισμένο εἶναι τὸ μυαλό τους"».

Κατὰ τὸν ἐπίσης Μετσοβίτη συγγραφέα, δάσκαλο Γ. Πλατάρη, στοὺς Βλάχους τὰ τραγούδια στὴ Βλαχικὴ πράγματι «εἶχε διδάξει ἡ Ρουμανικὴ προπαγάντα.... Οἱ πανέξυπνοι ὅμως καὶ σώφρονες Μετσοβίτες κράτησαν ἀληθινὰ Ἑλληνοπρεπῆ στάση, ξέροντας πὼς ὅλα αὐτὰ ἦταν ξενοκίνητα τερτίπια, ἀνεδαφικὰ κι᾽ ἀδελφοκτόνα. Πότε μὲ συνειδητὴ παθητικὴ ἀντίσταση, πότε μὲ δράση, σκέψη καὶ φρονήματα Ἑλληνικά, κράτησαν τὸ Μέτσοβο ἀλώβητο ἀπὸ τὸ μίασμα τῆς Ρουμανικῆς προπαγάντας καὶ τὸ ἀνάδειξαν προπύργιο τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅπου ἔσπασαν τὰ μοῦτρα τους οἱ κάθε λογῆς προπαγάντες». Ἀπὸ δὲ τὰ γραφόμενα τοῦ Πλατάρη συμπεραίνεται ὅτι, ἂν κάποιος Μετσοβίτης δὲν κράτησε «ἀληθινὰ Ἑλληνοπρεπῆ στάση» καὶ δὲν πάσχισε γιὰ τὸ ἀλώβητο τοῦ Μετσόβου «ἀπὸ τὸ

μίασμα τῆς Ρουμανικῆς προπαγάντας», δὲν νοεῖται πανέξυπνος οὔτε σώφρων, ἀλλὰ προφανέστατα μειωμένης ἐξυπνάδας καὶ σωφροσύνης ἢ «μέτριας μόρφωσης», ὅπως εἶναι δημοσιευμένο καὶ ἀφορᾶ στὸν Γ.Π., ποὺ διαδίδει πῶς τάχα ἐνοχλοῦνται στὸ Mannheim σύνεδροι, ἐπειδὴ ὁ Α.Λ. τραγούδησε ἑλληνικὰ τὰ πασίγνωστα «Παιδιὰ τῆς Σαμαρίνας», ἐξ ἀρχῆς συνθεμένα στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα. Μόλις δὲ πρόσφατα (βλ. *Ἡ Φωνὴ τῆς Φούρκας,* 58, 1999, 7) ὁ Φουρκιώτης συγγραφέας Νίκος Α. Τέντας γράφει συγκεκριμένα: «Τὸ ἑλληνικό μας τραγούδι ἐπιχείρησε νὰ μιάνει ἡ ἐπάρατη ρουμανικὴ προπαγάνδα, μὲ μιὰ κακόγουστη «βλάχικη» παράφραση, ποὺ τὴν παρουσίασε ὡς αὐθεντική!».

Πάντως πρῶτος διαψεύδει τὸν Γ. Παδιώτη καὶ τοὺς «ὁμοτέχνους» του ὁ C.N. Burileanu, Ρουμάνος διπλωμάτης διαπιστευμένος στὴ Ρώμη, ὁ ὁποῖος κατὰ τὶς παραμονὲς τῆς Ἀπογραφῆς τοῦ 1905 ἐπισκέπτεται τοὺς Βλάχους Δυρραχίου, Τιράνων κλπ. μὲ σκοπὸ τὸν πειθαναγκασμό τους γιὰ ἄρνηση τῆς ἑλληνικότητάς τους καὶ δήλωση ὅτι ἀποτελοῦν ξεχωριστὴ ἐθνότητα, μὴ ἑλληνική! Ἡ δὲ ἀπάντησή τους, ἀληθινὰ μνημειώδης καὶ ἄξια διασώσεως καὶ διαρκοῦς μνείας, ἐπειδὴ συνιστᾶ ὑπέροχο καὶ ἐκπληκτικὸ παράδειγμα ἑλληνικῆς ἐθνικῆς ἀντιστάσεως στὸ βορειότερο ἔδαφος τοῦ συμπαγοῦς Ἑλληνισμοῦ, προσφυέστατα ἀποθησαυρίζεται. (Βλ. Ἐλευθερία Ἰ. Νικολαΐδου, *Ξένες προπαγάνδες καὶ ἐθνικὴ ἀλβανικὴ κίνηση στὶς μητροπολιτικὲς ἐπαρχίες Δυρραχίου καὶ Βελεγράδων κατὰ τὰ τέλη τοῦ 19ου καὶ τὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰώνα.* Ἐκδόσεις ΙΜΙΑΧ Ἰωάννινα 1978, 212).

Ἐνῶ ὁ Γ.Π. καὶ λοιποὶ προπαγανδιστὲς πλαστογραφοῦν τὴν ἀλήθεια, ὁ Burileanu αἰσθάνθηκε, ὅπως ἐπισημαίνει ὁ Σπυρίδων Λάμπρος ἀναφερόμενος στὴ Μοσχόπολη, *«τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι* ***τὰ ἐπιχώρια ἄσματα εἶνε μόνον ἑλληνικά,*** *ὅπερ εἶνε τῶν ἐνδεικτικωτάτων ἐπιχειρημάτων πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος τῆς χώρας».*

Τελευταῖος ξένος, μάλιστα σύγχρονός μας, ὁ Tom Winnifrith, ποὺ παρίσταται στὴ «Βλαχοπαρασυναγωγή», κατὰ τὶς ἐπισκέψεις του στὰ Βλαχοχώρια διαπιστώνει ὅσα ὁμολογοῦν οἱ Moldoveanu, Burileanu κ.ἄ., ἀποστομώνοντας τὸν Γ.Π.

Ὡστόσο προηγεῖται ὅλων στὴν πληρέστερη πληροφόρηση, μάλιστα μὲ ἀνακοίνωση στὸ Διεθνὲς Συνέδριο τῶν Ἀνατολιστῶν, στὴν Κοπεγχάγη, 6-19.8.1908, ὁ καθηγητὴς Σπ. Παπαγεωργίου, ὁ ὁποῖος ἀναφερόμενος στὶς Βλαχικὲς πληθυσμικὲς ἑνότητες τῆς Πίνδου καὶ τοῦ Ὀλύμπου πιστοποιεῖ: «Elles célébraient dans leurs poésies, dans leurs chants, les hauts faits, les souffrances, les exploits des monts héroiques. Ces vers, ces chants étaient écrits en grec, ils portaient l' empreinte grecque». Προσθέτει δὲ προσωπικὴ μαρτυρία του καὶ γιὰ τὶς ἐξαιρέσεις, τὶς ὁποῖες σχεδὸν ταυτόχρονα ἐπισημαίνει ὁ Χρυσοχόος. Παρατίθεται ἀκριβῶς στὸ

γαλλικὸ πρωτότυπο, ἐπειδὴ ὁ Γ.Π. κρίνοντας ἐξ ἰδίων φαντάζεται παραφράσεις. Κατὰ τὸν Παπαγεωργίου, οἱ Βλάχοι «ont chanté et chantent encore en grec, des hymnes maudissant les Turcs et l' esclavage passé. Ils ont cela de commun avec tous les Hellènes. Ils ne possèdent pas de semblables chants en koutzovalaque, et pourtant ils ont dans leur langue des chansons célébrant la vie de famille, les scènes de la nature etc. etc. Je connais dans leur dialecte, plus de cent cinquante chansons. Eh bien! parmi ces chansons, les plus anciennes comme les plus récentes, je n' en ai pu trouver une seule se rapportant soit aux époques héroïques soit aux luttes de la Révolution. Ne sont-ce pas les Koutzovalaques qui ont doté notre histoire de véritables pléïades d' armatoles célèbres, de klephtes et de héros?...» (Πβ. Sp. Papageorges *Les Koutzovalaques,* Athènes, 1908, 30-31. Βλ. καὶ A. Lazarou, La singularité des Aroumains dans leur poésie populaire, *Balkan Studies,* 28, 1987 [1989], 373-389, ἐπανέκδοση σὲ αὐτοτελὲς ἀνάτυπο Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα, Athènes, 1989, 19-20, καὶ ἐν Beiträge zur sprahlichen, literarischen und Kulturellen Vielfalt in den Philologien. Festschrift für Rupprecht Rohr zum 70. Geburtstag...Stuttgart 1992, 640-656).

Ὅσα ἄλλως τε ὑποστηρίζουν οἱ προαναφερόμενοι Ρουμάνοι καὶ Ἕλληνες, Păunescu, Moldoveanu, Χρυσοχόος, Δούκας, Ἀβέρωφ, Πλατάρης, Τέντας, ἐπαληθεύουν καὶ ρουμανίσαντες, ἀποκαλούμενοι καὶ Ρουμανόβλαχοι, οἱ ὁποῖοι χάρη στὴν εὐφυΐα τους δὲν ἀλλοτριώθηκαν ἐξ ὁλοκλήρου καὶ δὲν κατάντησαν ἀμείλικτοι πολέμιοι τῆς κοιτίδας τῶν προγόνων τους.

Μεταξὺ τῶν πλέον διακεκριμένων συγκαταλέγεται καὶ ἕνας, τοῦ ὁποίου ἡ πατρικὴ οἰκογένεια ἤδη τὸν παρελθόντα αἰώνα παρασύρεται ἀπὸ τὴν προπαγάνδα καὶ κληροδοτεῖ στὴν ξένη χώρα σειρὰ ἀτελεύτητη ἀκαδημαϊκῶν, πανεπιστημιακῶν καθηγητῶν, πολιτικῶν. Εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ρωμανιστής-βαλκανολόγος T. Papahagi, ποὺ θεωρεῖ ἐντελῶς φυσικὸ νὰ τραγουδοῦν ἑλληνικὰ οἱ Βλάχοι τὰ συναισθήματα καὶ τὰ κατορθώματά τους, καθὼς καὶ τῶν ὁμοεθνῶν τους. Σχολιάζοντας τὴν πρώτη συλλογὴ ἑλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν συνάγει τὸ συμπέρασμα ὅτι «... ἡ συμμετοχὴ τῶν Ἀρμάνων σ' αὐτὴν τὴν ἑλληνικὴ δημώδη ποιητικὴ δημιουργία παραμένει μιὰ ἀδιαμφισβήτητη πραγματικότητα...». Ἀποδίδει δὲ τὴν ἐπίδοσή τους στὴν σύνθεση δημοτικῶν τραγουδιῶν στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα ἐπισημαίνοντας τὴν ἐκφραστικὴ εὐλυγισία, τὸν λεκτικὸ πλοῦτο, καθὼς καὶ τὴν ἐν γένει πολιτισμικὴ ὑπεροχὴ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας σὲ σύγκριση μὲ τὸ ἀρμανικό, Βλαχικὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα, τὸ ὁποῖο χαρακτηρίζει ἀνεπαρκὲς καὶ ἀτροφικό.

Τὴν ἑρμηνεία τοῦ T. Papahagi ἐπιρρωνύει καὶ ὁ Κροάτης ρωμανιστής - βαλκανολόγος, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ζάγκρεμπ, Petar Skok, κατὰ τὸν ὁποῖο οἱ Ἀρμάνοι «... ἀνέκαθεν, διακρίθηκαν γιὰ τὸν ἐνθουσιασμό τους ὑπὲρ τῆς

ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ». Ἐξ ἴσου ἐπιβεβαιωτικὲς τῆς ἑρμηνείας τοῦ T. Papahagi εἶναι καὶ οἱ μαρτυρίες τῶν Σέρβων καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Βελιγραδίου Vl. Skarić καὶ Dusan Popović. Κατὰ τὸν δεύτερο, «ἀναμφισβήτητα οἱ Ἀρμάνοι αἰσθάνονταν Ἕλληνες καὶ ἦσαν πράγματι οἱ φορεῖς τῆς γλώσσας, τοῦ τρόπου ζωῆς, τοῦ πνεύματος τῶν Ἑλλήνων, στὸν δυτικὸ κόσμο καὶ στὶς χῶρες μας».

Ἑπομένως προκλητικὰ προπαγανδίζει σὲ βάρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἰδίως τοῦ Βλαχόφωνου, ὁ Γ. Π. προτάσσοντας στὶς Ἀνθολογίες Βλάχικων Τραγουδιῶν τίτλο στὴ λατινικὴ γραφή, τὴν ὁποία κατὰ μαρτυρία τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Pericli Papahagi οἱ Βλάχοι Ἑλλάδος ἀγνοοῦν, καὶ περιλαμβάνοντας σ' αὐτὲς στιχουργικὰ κατασκευάσματα τῶν προπαγανδιστικῶν ἐργαστηρίων, ποὺ ἔχουν ἀποκαλύψει οἱ Χρυσοχόος, Δούκας, Ἀβέρωφ, Πλατάρης, Τέντας κ.ἄ. Μὲ τὶς ἐκδόσεις αὐτὲς (ἀλήθεια, δαπάναις τίνων;) ὁ Γ.Π. ἐπιδιώκει - καθοδηγημένος ἀπὸ τὰ κέντρα προπαγάνδας - σχηματισμὸ ἐντυπώσεως στὰ θεσμικὰ ὄργανα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως ὅτι στὴν Ἑλλάδα οἱ Βλάχοι δὲν γνωρίζουν καὶ δὲν χρησιμοποιοῦν τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα, ὅτι εἶναι ξενόγλωσσοι, μονόγλωσσοι Βλαχικά!

Εὐτυχῶς ἡ ψευδολογία δὲν ἔχει διάρκεια. Διότι τὸ ἀπίστευτο ψεῦδος διερευνήθηκε ἐπιτόπια ἀπὸ τὸν ἐπίσημο ἀπεσταλμένο τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως, καθηγητὴ καὶ διευθυντὴ τοῦ Institut de Sociolinguistica Catalana, Miquel Strubell i Trueta, ὁ ὁποῖος στὴν Ἔκθεσή του βεβαιώνει ὅτι στὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπάρχει Βλάχος μὴ γνώστης καὶ μὴ χρήστης τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, οὔτε ἕνας! Θὰ ἦταν ἄλλως τε ἀδιανόητο, δοθέντος ὅτι στὰ Βλαχοχώρια, ὅπως τονίζει πάλι ὁ Pericli Papahagi, ἐπὶ τουρκοκρατίας λειτουργοῦσαν περίφημα ἑλληνικὰ σχολεῖα, τῶν ὁποίων τὴν προσφορὰ καὶ τὴν ὑπεροχὴ ὑπογραμμίζει καὶ ὁ Ἠπειρώτης μέγας διδάσκαλος τοῦ Γένους Νεόφυτος Δούκας, μαθητὴς τοῦ Μετσοβίτη Νικολάου Τζαρτζούλη. Ἡ δὲ διάχυτη αὐτὴ ἀντίληψη ὁδηγεῖ καὶ τὸν ἀκραιφνῆ Ρουμάνο ἀκαδημαϊκὸ S. Mehedinți στὴ διατύπωση γνώμης, κατὰ τὴν ὁποία οὔτε ἀναλφαβητισμὸς παρατηρεῖται στοὺς Βλάχους, προκειμένου γιὰ τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα.

Ἀσφαλῶς ὅλα τὰ παραπάνω ἔχουν ὑπ' ὄψη τους οἱ παρόντες στὸ συνέδριο Mannheim μὲ βάση τὴ ρουμανικὴ βιβλιογραφία, πρὸ πάντων δὲ τὸ κύκνειο ᾆσμα τοῦ ἐκρουμανισμένου ἀκαδημαϊκοῦ καὶ στυλοβάτη τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας Th. Capidan, ὁ ὁποῖος ὁμολογεῖ ὅτι τὰ Βλάχικα ποιητικὰ ἐκθέματα εἶναι ἀπότοκα τῆς παρεμβάσεως τῆς Ρουμανίας στὴ Μακεδονία. Ἔτσι δὲν νοεῖται νὰ αἰφνιδιάζεται ἢ νὰ ἐνοχλεῖται καὶ πολὺ περισσότερο νὰ ἐξοργίζεται κανένας σύνεδρος ἀκούοντας στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα τραγούδι τῆς Σαμαρίνας, ὥστε νὰ αἰσθάνεται τόσο ἐχθρικὰ ἐναντίον τοῦ Α.Λ., μὲ πρόθεση ἐφαρμογῆς τοῦ λυντσείου νόμου! Ἕνας ἀκόμη εὐσεβὴς πόθος τοῦ Γ.Π. (Γιὰ τὶς ἐπὶ μέρους ὀνομαστικὲς ἀναφορὲς βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Βαλκάνια καὶ Βλάχοι*, Ἐκδόσεις Φιλολογικοῦ

Συλλόγου Παρνασσός, Ἀθῆναι 1993, 285-349).

VIII. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΡΙΤΕΣ ΤΟΥ. Ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ἀντ. Δ. Κεραμόπουλλος δὲν ἔχει ἀνάγκη συνηγόρων. Ὁ Α.Λ. τοῦ ἀφιέρωσε τρεῖς παρουσιάσεις του ὡς ἐλάχιστο φόρο τιμῆς καὶ ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης. Διότι ἡ βασικὴ Βλαχολογικὴ μελέτη του εἶναι ἀξιοθαύμαστη ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς τεκμηριώσεως. Στὸ δὲ κύριο θέμα, δηλαδὴ τὴν αὐτοχθονία καὶ τὴν ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων ἢ Κουτσοβλάχων, διαρκῶς ἐπαληθεύεται μὲ τὶς νεώτερες ἔρευνες καὶ συγγραφὲς Ἑλλήνων καὶ ξένων, μάλιστα καὶ Ρουμάνων, π.χ. G. Brătianu, E. Lozovan, C. Poghirc, ἰδίως τοῦ Γάλλου Bruno Helly, Michel Dubuisson κ.ἄ.

Ἤδη καὶ ἐπικριτὲς τοῦ Μακεδόνος ἀκαδημαϊκοῦ, οἱ ὁποῖοι κατορθώνουν νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὶς προκαταλήψεις ἢ ἀπὸ τὶς παραλυτικὲς ἐπιρροὲς τῆς προπαγάνδας καὶ ἐμβαθύνουν στὴ συγγραφή του, ἀνακρούουν πρύμναν, συμφωνώντας μὲ τὰ συμπεράσματά του, ὅπως πρόσφατα ἔπραξε ὁ Ἐλασσονίτης Ἀλέκος Κελέσης. Δυστυχῶς τὴν ἐνδεδειγμένη διόρθωσή του καταχωρίζει δίκην προλόγου στὴν ἐπανατύπωση ξένου βιβλίου ἀδικώντας τὸν ἑαυτό του καὶ ἀφήνοντας τοὺς ἐνδιαφερομένους χωρὶς τὴν ἀπαραίτητη πληροφόρηση.

Ἀνάλογη ἀνάβλεψη -κοινῶς ξεστράβωμα- τοῦ Γ.Π. δὲν διαφαίνεται πολὺ πιθανή. Διότι προϋποθέτει ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἀπαγκίστρωσή του ἀπὸ τὴν πνιγηρὴ περίπτυξη τῆς προπαγάνδας ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ κάποια πνευματικότητα καὶ προδιάθεση, ἀνύπαρκτες στὸν Γ.Π.

IX. ΗΡΟΔΟΤΟΣ ΠΕΡΙ ΘΡΑΚΩΝ. Μὲ τὴν ἀναφορά του στὰ περὶ Θρακῶν τοῦ Ἡροδότου ὁ Γ.Π. κομίζει γλαῦκα εἰς Ἀθήνας! Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ προδίδεται παντελῶς ἑτερόφωτος. Διότι τὸ πρωτότυπο τοῦ Πατρὸς τῆς Ἱστορίας τοῦ εἶναι terra incognita! Ἁπλούστατα μηρυκάζει πίτουρα προπαγανδιστικὰ καὶ συντηρεῖται μὲ τὴν ψευδαίσθηση Πανθρακισμοῦ καὶ ἀπουσίας Ἑλλήνων!

Ὅμως ὁ Vasile Pârvan, Ρουμάνος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου καὶ ἀκαδημαϊκός, συνάμα δὲ καὶ διευθυντὴς τοῦ ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ Orfeu, διαλύει τὶς πλάνες τοῦ Γ.Π. Συγκεκριμένα γράφει: «Ὁ Ὀρφεὺς εἶναι Θρᾷξ, ὁ Πέλοψ εἶναι Φρύξ, ἀλλὰ ταυτόχρονα καὶ οἱ δύο ἦσαν Ἕλληνες. Τὰ Ὁμηρικὰ ἔπη αὐτὴν τὴν κατάσταση ἐμφανίζουν. Τὰ δὲ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα τοῦ τελευταίου μισοῦ τοῦ αἰώνα ἐπιβεβαιώνουν ὁλοένα καὶ περισσότερο τὴν ἀκρίβεια τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν παραδόσεων».

Στὸν εὐρύτερο θρακικὸ χῶρο, σήμερα βουλγαρικό, ὅπου καὶ αὐτόχθονες Ἕλληνες ἀποκαλύπτουν Ρουμάνοι ἀκαδημαϊκοί (N. Bănescu, D. Pippidi, R. Vulpe...), συνάμα δὲ Βούλγαροι (π.χ. G. Mihailov), ὑπῆρχαν ὁπωσδήποτε καὶ

κάτοικοι μὴ ἑλληνικῆς καταγωγῆς. Ἀπὸ αὐτοὺς θέλει νὰ κατάγεται ὁ Γ.Π., μὲ ἀναπόφευκτη συνέπεια τὸν ἀποκλεισμό του ἀπὸ τοὺς συγχρόνους μας Μετσοβίτες, τῶν ὁποίων τὴν καταγωγὴ ἀνάγει στοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες ὁ Μετσοβίτης σοφὸς Ν. Τζαρτζούλης, καθὼς καὶ ὁ ἕτερος Μετσοβίτης λόγιος Τρ. Μπάρτας. Κατ᾽ ἀκολουθίαν ὁ Γ.Π. συνιστᾶ εἶδος, ποὺ χρήζει προστασίας, δοθέντος ὅτι ὁ Ρουμάνος καθηγητὴς C. Poghirc σύντομο μελέτημά του ἐπιγράφει εὔγλωττα: «Ἡ ἐπιστημονικὴ ἀναπαράσταση ἑνὸς κόσμου ἀφανισθέντος: Ὁ θρακικὸς κόσμος»! (Βλ. σχετικὲς παραπομπὲς Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Θρακολογία καὶ ζήτημα καταγωγῆς τῶν Βλάχων-Ἀρωμούνων, *Τρικαλινά,* 5, 1985, 47-77). Ἡ δὲ λήψη μέτρων διασώσεώς του ἐπείγει. Διότι ὁ Γ.Π. διατρέχει καὶ πρόσθετο κίνδυνο. Εἶναι δυνατὴ ἡ διαγραφή του ἀπὸ τὰ μητρῷα ἀρρένων τοῦ Δήμου Μετσόβου, ἐφ᾽ ὅσον κατὰ τὰ ἰσχύοντα στὴν περίδοξη Χώρα Μετσόβου οἱ ἀπεργαζόμενοι βλάβη τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἴτε σὲ τοπικὸ εἴτε σὲ πανελλήνιο ἐπίπεδο, ὅπως οἱ συνεργάτες κέντρων προπαγάνδας, ποὺ μεθοδεύουν διάσπαση τῆς ἑνότητας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀποβάλλονται, διαγράφονται!

Χ. ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ ΣΤΗ ΘΡΑΚΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ. Καθυστερημένα ὁ Γ.Π. προσκομίζει δῆθεν νέα πληροφορία χρήσεως θρακικῆς γλώσσας στὴν χριστιανικὴ λατρεία. Ὅμως ἤδη τὸ 1966 (!) ὁ Α.Λ., ὅπως φαίνεται στὴν πρώτη ἔκδοση τῆς διδακτορικῆς διατριβῆς του (σελ. 101 σημ. 41), σημειώνει στὸ λατινικὸ πρωτότυπο τὸ ἀκριβὲς χωρίο. Συγχρόνως σπεύδει στὴν παράθεση καὶ τῆς ἐγκυρότερης ρουμανικῆς βιβλιογραφίας. Βέβαια ἡ καθυστέρηση καὶ ἡ ματαιόδοξη σπουδὴ «ἀνακαλύψεως», στοιχείου πρὸ πολλοῦ γνωστοῦ, συγχωροῦνται. Διότι ὁ Γ.Π. δὲν ἔχει τὴν ἀναγκαία ἀντιληπτικότητα, τὴν ὁποία προϋποθέτει ἕνα κείμενο στὴ γλωσσικὴ μορφὴ τῆς συγκεκριμένης ἐπιστημονικῆς συγγραφῆς. Σ᾽ ἀντίθετη περίπτωση θὰ εἶχε προσέξει τουλάχιστον τὴν παραπομπὴ στὸν ἀκαδημαϊκὸ I.I. Russu, ὁ ὁποῖος προχωρεῖ πέρα καὶ τοῦ Poghirc γράφοντας γιὰ «ἐξαφάνιση τῆς γλώσσας καὶ τῶν θρακο-δακικῶν φύλων», ὁπότε ἴσως συνετιζόταν, ἀφοῦ πλέον δὲν τοῦ ἀπομένουν περιθώρια ἀναγωγῆς τῆς «ὑψηλῆς» καταγωγῆς του οὔτε κἂν στοὺς Δάκες!

Ἐξ ἄλλου τελευταῖα διαχωρίζονται πλήρως ἡ θρακικὴ γλώσσα ἀπὸ τὴν ἰλλυρική, δακική, ἀκόμη δὲ καὶ γετική. Παράλληλα ἀπορρίπτονται τὰ παλαιότερα περὶ γλωσσικῶν ὑποστρωμάτων σύνθετα θρακο-ἰλλυρικὸ κλπ. ἀπὸ εἰδικοὺς διακεκριμένους ἐπιστήμονες π.χ. C. Poghirc, Vl. Georgiev, B. Simeonov κ.ἄ. (Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἐθνολογικὰ καὶ πολιτισμικὰ Βαλκανικῆς, *Πλάτων,* 49, 1977, 166-187, ἰδίως Ἀνάτυπα μὲ εὑρετήρια).

XI. J. THUNMANN ΓΙΑ ΕΚΛΑΤΙΝΙΣΜΟ ΘΡΑΚΩΝ. Ὅταν ἀπὸ τὸν Γ.Π. φέρε-

ται ὁ J. Thunmann ἀποδεχόμενος ἐκλατινισμὸ Θρακῶν, ὁ καθένας διερωτᾶται ποῦ βρίσκεται τὸ νέο! Διότι κανεὶς δὲν ἀγνοεῖ τὸ πασίγνωστο. Στὸ προκείμενο ὁ Γ.Π. δὲν ἐμφανίζεται μόνον σὲ φοβερὴ ἐπιστημονικὴ καθυστέρηση ἀλλὰ καὶ σὲ πλήρη σύγχυση. Ὅπως ἀπανταχοῦ τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ὅπου συντρέχουν καθοριστικοὶ παράγοντες, ἐκλατίνιση δὲν παρατηρεῖται μόνον στὸν θρακικὸ ἀλλὰ καὶ στὸν ὑπόλοιπο τῆς χερσονήσου χῶρο, ἤτοι καὶ στὸν ἰλλυρικό. Ἐδῶ μέχρι τοῦ 19ου αἰώνα ὑφίσταται νεολατινικὴ γλώσσα, ἡ δαλματική, τὴν ὁποία ὁ V. Pârvan χαρακτηρίζει ὡς ἐξαιρετικὴ πληροφορώντας ἐπιπρόσθετα καὶ γιὰ μεικτὴ ἐθνολογικὴ σύνθεση τῶν χρήστων της, ἰλλυρο-ἰταλο-ἑλληνική: «Latina lor este excelentă. Rasa lor e amestecată: illiro-italo-greacă»!

Ἀπὸ τὴν περικοπὴ τοῦ Ρουμάνου ἀκαδημαϊκοῦ προκύπτει παραστατικὰ καὶ ἐκλατίνιση Ἑλλήνων τῆς Ἀδριατικῆς, τὴν ὕπαρξη τῶν ὁποίων ἐπιβεβαιώνει καὶ ὁ σύγχρονός μας Ἰταλὸς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βολώνιας Lorenzo Braccesi μὲ τὸν εὔγλωττο τίτλο βιβλίου του *Grecità adriatica!*

Ἀλλὰ ὁ Γ.Π. ὑψώνει φωνή, ὅπου δὲν χρειάζεται, ἐνῶ βουβαίνεται, ὅταν συναντᾶ τὸ ἀληθινὸ νέο. Αὐτὸ ἀκριβῶς διακηρύσσει ὁ J. Thunmann, δηλαδὴ ὅτι οἱ Βλάχοι εἶναι Ἕλληνες, καθὼς καὶ ὁ πληροφοριοδότης του Κωνσταντῖνος Χατζῆ-Τζεχάνης, ὁ ὁποῖος γνωρίζει ὅτι ἀπόδημοι συμπατριῶτες του Μοσχοπολίτες στὶς χῶρες ἐγκαταστάσεώς τους δηλώνουν Ἕλληνες, στὴ λατινική, Graeci. Τὴν δὲ μεγάλη ἀλήθεια ἐπιμαρτυροῦν καὶ τὰ πορίσματα ἀρχειακῆς ἔρευνας τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ N. Iorga, τὰ ὁποῖα περιέχονται σὲ δημοσίευμά του ἐπιγραφόμενο Note Polone. Ἄρα, ἄνθρακες ὁ θησαυρὸς τοῦ Γ.Π.

ΧΙΙ. ΠΑΡΑΦΡΑΣΗ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΟΣ. Κατασυκοφαντώντας τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὶς στῆλες ρουμανικοῦ περιοδικοῦ παγκόσμιας κυκλοφορίας ὡς χώρας, στὴν ὁποία δῆθεν διαπράττεται... γενοκτονία Βλάχων, ἀποπειρᾶται ὁ Γ.Π. ἐπίδειξη εὐστροφίας ὁμιλώντας γιὰ παράφραση-μετάφραση τῆς ἐπίμαχης φράσεώς του ἀπὸ τὸν Α.Λ., ὁ ὁποῖος ποτὲ καὶ πουθενά, ὅπως εὔκολα ἐλέγχεται, οὔτε παραφράζει οὔτε μεταφράζει. Ἁπλῶς καὶ ἀκριβῶς ἀρκεῖται σὲ παραπομπή.

ΧΙΙ. ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΕΙΣ ΕΛΛΕΙΨΕΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ. Οἱ παντὸς εἴδους παραποιήσεις ἀπᾴδουν στοὺς ἐπιστήμονες, μεταξὺ τῶν ὁποίων δυνάμει εἰδικῶν σπουδῶν καὶ συγγραφῶν συναριθμεῖται καὶ ὁ Α.Λ. Διότι δεσμεύονται ἀπὸ τὴν ἀπαραίτητη δεοντολογία. Συνακόλουθα διαθέτουν πάμπολα ἐπιχειρήματα, ὁπότε δὲν ἐξαναγκάζονται στὴν ἐπινόηση παραποιήσεων, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸν κανόνα γραφῆς τοῦ Γ.Π., μὲ τὸ ἐλαφρυντικὸ ὅτι ἐξ αἰτίας «τῆς μέτριας μόρφωσης» πασχίζει γιὰ τὴν κάλυψη τῶν τεραστίων ἐλλείψεων ἐπιχειρημάτων.

XIV. ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΙ. Ὁ Γ.Π. πάμπτωχος ἀπὸ ἐπιχειρήματα καταφεύγει καὶ στὴν τακτικὴ τῶν ἐκφοβισμῶν, μὲ τοὺς ὁποίους ἀποσκοπεῖ στὴν ἀποσόβηση ἢ στὴ συμπίεση τοῦ πανικοῦ του ἀπὸ ἐνδεχόμενο διώξεως καὶ καταδίκης του γιὰ διασπορὰ ψευδῶν εἰδήσεων διαμελιστικῶν τῆς ἑνότητος τῶν Ἑλλήνων τάσεων. Δὲν ἀφήνουν δὲ ἀδιάφορο τὸν Α.Λ. Ἀντίθετα ἐνδιαφέρεται καὶ ἑτοιμάζεται γιὰ τὴν προσκόμιση πλήθους κατὰ Γ.Π. ἐπιβαρυντικῶν ὁμολογουμένως πρωτοφανῶν καταγγελτικῶν τεκμηρίων.

XV. ΠΡΟΘΕΣΜΙΑ 15 ΗΜΕΡΩΝ. Ὁ Γ.Π. ἀπαιτεῖ μὲ ἀπειλὲς ἀπὸ τὸν Α.Λ. τὴν ἀπάλειψη ἀπὸ δημοσιεύματά του δύο ὀδυνηρῶν σημείων, ποὺ ἀφοροῦν στὴ «γενοκτονία» καὶ στὴ «μέτρια μόρφωση». Διότι τὸ μὲν πρῶτο τὸν κατατρομάζει σὰν ἔγκλημα καθοσιώσεως μὲ βαρύτατες συνέπειες, τὸ δὲ δεύτερο τὸν ἀποσταθεροποιεῖ καθολικὰ σὰν «γραμματέα» ἑταιρείας -ἔστω καὶ ἐπίπλαστα- πολιτισμοῦ (!), τῆς ὁποίας μοναδικὸς λόγος σκαρώματος εἶναι ἡ ἀναζωπύρηση μειονοτικῶν ζητημάτων καὶ ὁ συνακόλουθος κατατεμαχισμὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ὁ Α.Λ. εἶναι προθυμότατος γιὰ τὴν κατάπαυση τοῦ πυρός, τῶν ἐπωδύνων ὑπομνήσεων, ἂν προηγηθοῦν δηλώσεις τοῦ Γ.Π. γιὰ συμμόρφωσή του μὲ τὴν περὶ Βλάχων ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια καὶ τὴν ἄμεση διακοπὴ τῶν συναλλαγῶν του μὲ τὰ κέντρα ἀνθελληνικῆς προπαγάνδας. Ἀλλιῶς οἱ 15 ἡμέρες γίνονται προθεσμία ἀορίστου χρόνου, ὁπότε γιὰ ζοῦμε γιὰ πεθαίνουμε!

XVI. ΑΠΟΜΟΝΩΣΗ ΤΟΥ Α.Λ. Δοθέντος ὅτι μόνον κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 1998 ὁ Α.Λ. ὡς εἰδικευμένος ρωμανιστής-βαλκανολόγος, ποὺ ἀφιλοκερδῶς προσφέρει τὶς ἐπιστημονικὲς ὑπηρεσίες του μὲ τὴν ἰδιότητα τοῦ Γενικοῦ Γραμματέα τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα, σωματείου ἱδρυμένου ἀπὸ τὸν πρῶτο μεταπολιτευτικὰ Πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας Μιχαὴλ Στασινόπουλο, τοῦ ὑπευθύνου Συμβούλου ἐπὶ τῶν Ἐθνικῶν Θεμάτων τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσὸς καὶ μέλους τοῦ Δ.Σ. τῆς Ἑταιρείας «Ἑλλὰς-Κόσμος», προσκλήθηκε ἀπὸ ποικιλώνυμα νομικὰ πρόσωπα καὶ ἔδωσε 64 διαλέξεις μὲ 7 πρόσθετες συνεντεύξεις καὶ ἔλαβε μέρος σὲ 2 στρογγυλὲς τράπεζες καὶ 3 συνέδρια, κατὰ δὲ τὸ πρῶτο τρίμηνο τοῦ τρέχοντος ἔτους 1999 οἱ διαλέξεις του ὑπερέβησαν τὶς 30, ὁ πασαένας ἀντιλαμβάνεται τὸ μέγεθος τοῦ ψεύδους μὲ σκοτεινὲς σκοπιμότητες προπαγάνδας ἢ τῆς ἀφέλειας τοῦ Γ.Π., ὅταν ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ Α.Λ. ἀπομονώνεται!

Πρὸς τέρψη τοῦ Γ.Π. προσφέρεται δεῖγμα «ἀπομονώσεως», καταχωρισμένο σὲ δημοσίευμα, ποὺ ὑπογράφουν ὁ Πρόεδρος Μιχαὴλ Πισμίχος καὶ ὁ Γραμματέας Ἰωάννης Πλίτσης τοῦ Συλλόγου Σαμαριναίων Καστοριᾶς: «ὁ Σύλλογός μας

συμμετεῖχε ἐνεργὰ στὶς διήμερες ἐκδηλώσεις ποὺ διοργάνωσε ἡ Ὁμοσπονδία Δυτικομακεδονικῶν Σωματείων Θεσσαλονίκης καὶ ὁ Μορφωτικὸς Σύλλογος «Ὀρεστὶς» τοῦ Ἄργους Ὀρεστικοῦ στὶς 6 καὶ 7 Νοεμβρίου 1998 στὸ Πνευματικὸ Κέντρο τοῦ Ἄργους Ὀρεστικοῦ.

Προσκεκλημένος καὶ κεντρικὸς ὁμιλητὴς τῶν ἐκδηλώσεων ἦταν ὁ συμπατριώτης μας καθηγητὴς Ρωμανιστής-Βαλκανολόγος κ. Λαζάρου Ἀχιλλέας μὲ θέμα: «Συγχρονικὴ θεώρηση τῶν Ἐθνικῶν Θεμάτων» μὲ ἰδιαίτερη ἔμφαση στὴν ἐποποιΐα τοῦ 1940.

Τὶς ἐκδηλώσεις ἐτίμησαν μὲ τὴν παρουσία τους πολλοὶ συμπατριῶτες μας, πλῆθος κόσμου ποὺ κατέκλυσε τὴν αἴθουσα, ἐνῶ ὅλα τὰ Μέσα Μαζικῆς Ἐνημέρωσης κάλυψαν τὸ γεγονός.

Τὴν προηγούμενη μέρα τῆς ὁμιλίας, ὁ Σύλλογος Σαμαριναίων Νομοῦ Καστοριᾶς δεξιώθηκε τὸ ζεῦγος Ἀχιλλέα καὶ Ἕλλης Λαζάρου στὸ κοσμικὸ ἑστιατόριο «Ἀρχοντικὸ» μὲ παρουσία ὀρχήστρας Δημοτικῆς Μουσικῆς.

Δόθηκε μιὰ εὐκαιρία στὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο καὶ στοὺς Φιλοξενουμένους νὰ ἀνταλλάξουν ἀπόψεις γιὰ θέματα ποὺ ἀφοροῦν τὴ Σαμαρίνα καὶ γενικότερα γιὰ τὴν προσπάθεια κάποιων κύκλων νὰ δημιουργήσουν προβλήματα σχετικὰ μὲ τὴν Ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων.

Τονίστηκε ἀπὸ ὅλους ὅτι οἱ Σαμαριναῖοι καὶ ὅλοι οἱ Βλάχοι γενικὰ ἀποκρούουν κάθε τέτοια προσπάθεια καὶ ἀποτελοῦν τοὺς Θεματοφύλακες τῆς παράδοσης καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ» (*Ὡραία Σαμαρίνα,* 259, 1998,7).

Ἐξ ἄλλου «ἀπομόνωση» τοῦ Α.Λ. φανερώνουν καί οἱ ἀλλεπάλληλες τιμητικὲς διακρίσεις του γιὰ τὸ ἐπιστημονικὸ καὶ ἐθνωφελὲς ἔργο του, ἀνερχόμενες σὲ ἀριθμό, ποὺ καταπλήσσει. (Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἐθνικά Θέματα, *Παρνασσός,* 40, 1998). Ἡ δὲ πρόσφατη κορυφαία, ἡ ἀπονομὴ τοῦ Χρυσοῦ Σταυροῦ τοῦ Τάγματος τοῦ Φοίνικος ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ἐπιδοκιμάζεται ἀπόλυτα τόσο ἀπὸ ἁπλοὺς ἰδιῶτες, πολίτες, φυσικὰ πρόσωπα, ὅσο καὶ ἀπὸ νομικά, ἱδρύματα, ὀργανισμοὺς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, συλλόγους.

Πρὸς «εὐχαρίστηση» τοῦ Γ.Π. παρατίθενται μερικὰ δείγματα.

Ὁ καταγόμενος ἀπὸ τὸν Βόλο ἀρχαιολόγος Πάντος Πάντος, Δρ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, γράφει: «...Ὁ Χρυσοῦς Σταυρὸς τοῦ Τάγματος τοῦ Φοίνικος ποὺ σᾶς ἀπονέμει ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶναι μικρὴ ἀνταμοιβὴ στὸ μέγεθος τῆς ἐθνικῆς προσφορᾶς σας. Θερμότατα συγχαρητήρια».

Ὁ καθηγητὴς Φ.Α., Κ.Δ. Ἀδὰμ ἀπὸ Ἄργος Ὀρεστικὸ τονίζει: «...Πιστεύουμε ὅτι αὐτὴ ἡ διάκριση σᾶς ἀξίζει καὶ ἀνταποκρίνεται τόσο στὸ φιλοσοφικὰ συγκροτημένο ἐπιστημονικό σας ἔργο, ὅσο καὶ στὸ ὑψηλὸ ἦθος καὶ εὐγένεια τοῦ χαρακτήρα σας... Τέλος, σᾶς εὔχομαι ὁ Κύριος νὰ σᾶς δίνει ὑγεία καὶ δύναμη, ὅπως ἡ ἀέναη ἀγωνία σας γιὰ τὸ Ἑλληνικὸ γένος μεταφράζεται σὲ καρποφόρο

ἐπιστημονικὸ ἔργο πρὸς δόξαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ».

Ὁ Ἐλασσονίτης Νικόλαος Βλαχοδῆμος, ἐγκατεστημένος στὴν Ἀλεξανδρούπολη, γράφει στὸν Ἀθανάσιο Φουστάνο, διευθυντὴ τῆς ἐφημερίδας ΝΕΑ ΕΛΑΣΣΟΝΑ τὰ ἑξῆς: «Μὲ ἰδιαίτερη χαρὰ καὶ ἱκανοποίηση πληροφορήθηκα ἀπὸ τὰ Μ.Μ.Ε. τὴν ἀνώτερη τιμητικὴ διάκριση ποὺ ἔγινε στὸ πρόσωπο τοῦ Συμπατριώτη μας καὶ συμμαθητῆ μου κ. ΛΑΖΑΡΟΥ ΑΧΙΛΛΕΑ ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας μας.

Εἶμαι ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ παρακολουθῶ μὲ χαρὰ καὶ ἱκανοποίηση τὸ σημαντικό, ἀπὸ πλευρᾶς ἐθνικῆς διαφώτισης, ἔργο του. Τοῦτο δὲ διότι ζώντας ἀπὸ μακροῦ στὸ χῶρο τῆς Θράκης εἶχα τὴν τύχη νὰ παρακολουθήσω σημαντικές του ὁμιλίες στὸ χῶρο αὐτὸ καὶ ἀπὸ ἐπίσημα βήματα, ποὺ προβληματίσαν μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ συγκρότησή του, τοὺς ἐχθρούς μας καὶ τόνωσαν τὸ ἐθνικὸ ἠθικὸ φρόνημα τῶν Θρακῶν συμπατριωτῶν μας.

Γι' αὐτό, λοιπόν, θεωρῶ χρέος μου νὰ τὸν ΣΥΓΧΑΡΩ, δημόσια, ἀφοῦ μὲ ἔκανε νὰ νιώσω περήφανος γιὰ τοὺς Ἄξιους ἄνδρες τῆς ἐπαρχίας μας...».

Ὁ Γενικὸς Γραμματέας τοῦ Ἱδρύματος Κορινθιακῶν Μελετῶν Ἄγγελος Μπουβῆς ἐκφράζει τὰ «θερμὰ συγχαρητήρια γιὰ τὴν τιμητικὴ διάκριση ἐκ μέρους τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ προσφορά του στὰ Ἐθνικά μας θέματα....».

Ὁ Δήμαρχος Αἴγινας Τρύφων Γκότσης καὶ ὁ Ἀντιδήμαρχος Σώζων Βελιώτης συγχαίρουν τηλεγραφικά: «Γιὰ τὴν τιμητικὴ διάκριση ποὺ σᾶς ἔγινε ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας θερμὰ καὶ εἰλικρινῆ συγχαρητήρια. Ἡ Αἴγινα αἰσθάνεται ἰδιαίτερη τιμὴ καὶ ἱκανοποίηση γιατὶ σᾶς θεωρεῖ δικό της».

Συγχαρητήρια ἐκφράζουν μὲ ὁμόφωνη ἀπόφαση τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου ἡ Κοινότητα Σαμαρίνας, ὁ Ἐξωραϊστικὸς Σύλλογος Σαμαρίνας, ὁ δὲ Σύνδεσμος Σαμαριναίων Ἀθηνῶν στὴν ἐφημερίδα *Ὡραία Σαμαρίνα* (260, 1999, 1-2) ἀφιερώνει περιεκτικὴ περιγραφὴ τῆς τελετῆς ἀπονομῆς τῆς τιμητικῆς διακρίσεως μὲ φωτογραφίες ἀπὸ τὸ Προεδρικὸ Μέγαρο, δημοσιεύει σὲ φωτοτυπία αὐτούσιο τὸ Προεδρικὸ ἔγγραφο καὶ ὁλοκληρώνει ὡς ἑξῆς: «Ἡ παρασημοφόρηση τοῦ συμπατριώτη μας, γνωστοῦ Ρωμανιστῆ-Βαλκανιολόγου κ. Ἀχιλλέα Λαζάρου, ἀποτελεῖ μεγάλη τιμὴ γιὰ τὴ Σαμαρίνα μας, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὁλόκληρη τη Βλαχουριά.

Νιώθουμε ἰδιαίτερη χαρὰ καὶ περηφάνεια ποὺ ὁ ἀγαπητός μας Ἀχιλλέας εὐτύχησε νὰ τιμηθεῖ ἀπὸ τὸν Ἀνώτατο Ἄρχοντα τῆς χώρας μας μὲ τὸ παράσημο ποὺ εἶναι τὸ ἔπαθλο μιᾶς μεστῆς ζωῆς ἀφιερωμένης στοὺς ἀγῶνες γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τῆς ἑλληνικότητας τῶν Βλάχων καὶ ὅσων ἄλλων βάλλονται σ' ὅ,τι πιὸ ἱερὸ ἔχουν στὴν ψυχή τους: τὴν ἑλληνικὴ ταυτότητά τους.

Τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο τοῦ Συνδέσμου Σαμαριναίων Ἀθηνῶν καὶ ἡ ἐφη-

μερίδα μας «Ὡραία Σαμαρίνα» εὔχονται στὸν κ. Ἀχιλλέα Λαζάρου, ὑγεία, δύναμη καὶ τόλμη γιὰ τὴ συνέχιση τοῦ ἀξιόλογου ἐπιστημονικοῦ καὶ ταυτόχρονα πατριωτικοῦ του ἔργου».

Προσφυέστατα ὁ Πρόεδρος τοῦ Συνδέσμου Σαμαριναίων Ἀθηνῶν, δημοσιογράφος Χρ. Τσιντζιλώνης, διαισθάνεται ὅτι ἡ προσγενομένη στὸν Α.Λ. τιμὴ ἀντανακλᾶ στὸ σύνολο τῶν Βλάχων, πλὴν Γ.Π. καὶ ὁμοίων του. Δικαιώνεται δὲ σύντομα ἀπὸ τὸν Πρόεδρο Φώτη Κιλιπίρη καὶ Γενικὸ Γραμματέα Κωνσταντῖνο Κοῦρο τῆς Πανελλήνιας Ἑνώσεως Πολιτιστικῶν Συλλόγων Βλάχων, οἱ ὁποῖοι γνωστοποιοῦν στὸν τιμηθέντα τὰ ἑξῆς: «Μὲ τὴν παροῦσα ἐπιστολὴ τὸ Δ.Σ. τῆς Ἕνωσής μας θὰ ἤθελε νὰ σᾶς συγχαρεῖ θερμὰ γιὰ τὴν ὑψηλότατη τιμητικὴ διάκριση ποὺ σᾶς ἀπενεμήθη ἐκ μέρους τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Θεωροῦμε ὅτι ἡ τιμὴ αὐτὴ ἔρχεται νὰ ἐπιβραβεύσει τὶς προσπάθειες δεκαετιῶν ποὺ σεῖς προσωπικὰ μὲ ἀγάπη καὶ ἐπιστημονικὸ ζῆλο ἀφιερώσατε τὴ ζωή σας γιὰ τὴν καταγραφὴ καὶ προβολὴ τῆς ἱστορίας τοῦ Βλαχόφωνου Ἑλληνισμοῦ.

Στὸ πρόσωπό σας τιμᾶται ὁλόκληρος ὁ Βλαχόφωνος Ἑλληνισμός. Θερμὰ συγχαρητήρια».

Ὡστόσο ἐξ ἴσου ἔντονη εἶναι ἡ ἐπιδοκιμασία ἀνὰ τὸ Πανελλήνιο, ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο, Ἄργος, ἕως τὰ βορειότερα τῆς Μακεδονίας, Σέρρες. Ὁ Σύλλογος Ἀργείων «Ὁ Δαναός», ποὺ ἱδρύθηκε τὸ 1894 καὶ ἔτυχε Βραβείου Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, σπεύδει στὴν ἔκφραση συγχαρητηρίων καὶ στὴν πρόσκληση τοῦ Α.Λ. γιὰ διάλεξη. Κατὰ δὲ τὴν ἡμέρα πραγματώσεως προγραμματίζει καὶ τὴν ἀπὸ μέρους του τίμηση, ἡ ὁποία ἀνακοινώνεται μὲ τὸ ἑπόμενο ἔγγραφο, Ἀριθ. Πρωτ. 2/15.1.1999: «*Ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσωμεν εἰς Ὑμᾶς ὅτι, τὸ Διοικ. Συμβούλιον τοῦ Συλλόγου Ἀργείων «ὁ Δαναός», ἐκτιμῶν τὸ σπουδαῖον καὶ μέγα ἔργον Σας, ἐπιστημονικὸν καὶ ἐθνικόν, μὲ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 23/13.1.99 Πρᾶξίν του, ἀπεφάσισεν ὅπως ἀπονείμῃ εἰς Ὑμᾶς τὴν Τιμητικὴν Διάκρισιν τοῦ Συλλόγου, ἤτοι, τὸ μετάλλιον τῆς 100/ετηρίδος τοῦ «Δαναοῦ» μετὰ τοῦ Τιμητικοῦ Διπλώματος, ὡς δικαίαν ἀναγνώρισιν.*

Ἡ ἐπίδοσις τῆς τιμητικῆς διακρίσεως θὰ γίνει τὴν 31ην Ἰανουαρίου ἀ. ἔ. πρὸ τῆς διαλέξεώς Σας.

Παρακαλοῦμεν ὅπως εὐαρεστηθῆτε καὶ ἀποδεχθῆτε ταύτην.

Συγχαίροντες καὶ εὐχαριστοῦντες διὰ τὴν καλωσύνην Σας νὰ τιμήσετε τὸ βῆμα τοῦ «Δαναοῦ», διατελοῦμεν

Μετ' ἐξαιρέτου τιμῆς

Ἐκ μέρους τοῦ Διοικ. Συμβουλίου

Ὁ Πρόεδρος *Ὁ Γεν. Γραμματεὺς*

πρωτοπρεσβ. Εὐάγγελος Στασινόπουλος *Δημ. Ἀγγελόπουλος καθηγητής».*

Τὸ ΤΕΦΑΑ Σερρῶν διὰ τοῦ Προέδρου Ἰ. Μουρατίδη ἀπευθύνεται ἐγγράφως, Ἀριθ. Πρωτ. 673/1.2.1999, στὸν Α.Λ.: «... σᾶς προσκαλοῦμε στὸ Τμῆμα Ἐπιστήμης Φυσικῆς Ἀγωγῆς καὶ Ἀθλητισμοῦ Σερρῶν τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, νὰ μᾶς τιμήσετε μὲ τὴν παρουσία σας, μὲ σκοπὸ νὰ εἶσθε ὁ κύριος ὁμιλητὴς τῆς διάλεξης ποὺ θὰ πραγματοποιηθεῖ τὴ Δευτέρα 15 Μαρτίου, ὥρα 7:00 μ.μ., στὴν αἴθουσα τῆς Σερραϊκῆς Πολιτιστικῆς Ἑταιρείας (Σ.Π.Ε.) μὲ θέμα: « Διεπιστημονικὰ τεκμήρια τῆς Ἑλληνικότητας τῶν Βλάχων καὶ ἡ συμβολή τους στὴν Ἐθνικὴ Ἀναγέννηση».

Ἐκτιμώντας τὴν ἀπήχηση ἀνάλογων ἐκδηλώσεων στὴν Ἑλλάδα καὶ στὸ ἐξωτερικὸ καὶ μὲ ὁδηγὸ τὴν τελευταία σας τιμητικὴ διάκριση ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, θὰ τὸ θεωρήσουμε ἐξαιρετικὴ τιμὴ τόσο γιὰ τὸ Τμῆμα μας ὅσο καὶ τὴν πόλη τῶν Σερρῶν, νὰ ἀνταποκριθῆτε στὴν πρόσκλησή μας.

Τὰ ἔξοδα μετακίνησης καὶ διαμονῆς σας ἐπιβαρύνουν τὸ Τμῆμα μας».

Τὴν ἑπομένη δίδεται διάλεξη στὴ Θεσσαλονίκη καὶ ἐν συνεχείᾳ στὴ Λιβαδειά, Κερατσίνι, Ν. Φάληρο, Ν. Ψυχικό, διαδοχικὲς στὴν Ἀθήνα, ὅπου στὴν αἴθουσα «Κωστῆ Παλαμᾶ» τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσὸς οἱ Βλάχοι τῆς Ὁμοσπονδίας Συλλόγων Ὀρεινῆς Περιοχῆς Καλαμπάκας ὀργανώνουν πρὸς τιμὴν τοῦ Α.Λ. ἐκδήλωση. Μετὰ δὲ τὴν ἀπονομὴ τῆς Τιμητικῆς Πλακέττας μετὰ Διπλώματος ὁ τιμώμενος ἀντιφωνώντας ἀνέπτυξε τὸ θέμα: «Μετὰ τὶς Ἀποφάσεις περὶ Βλάχων οἱ θέσεις τῶν Ἑλληνοβλάχων»! Δύο δὲ ἡμέρες ἐνωρίτερα στὴν ἴδια αἴθουσα καὶ μὲ τὸν ἴδιο ὁμιλητὴ ὁ Σύνδεσμος Σαμαριναίων Ἀθηνῶν ὀργανώνει διάλεξη μὲ θέμα: «Οἱ ρίζες τοῦ Βλαχισμοῦ στὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ Βλαχικὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα».

Ἂν ὅλα τὰ προαναφερόμενα, μὲ τὰ ὁποῖα ὁ Α.Λ. ἀποδεικνύεται καταπληκτικὰ πολύμοχθος, πολύπραγος καὶ περιζήτητος, ἑρμηνεύονται ἀπὸ τὸν Γ.Π. σὰν «ἀπομόνωση», τότε ὁ δεύτερος πρὸ πολλοῦ ἔχει πάρει διαζύγιο ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα καὶ ἀνθρώπινη λογικὴ ἢ ἄθελά του ὁ ἴδιος ἐπαληθεύει τὴν τόσο ἐνοχλητικὴ γι' αὐτὸν γνωμάτευση, κατὰ τὴν ὁποία κρίνεται «μέτριας μόρφωσης...»!

Ὁπωσδήποτε ἀπομόνωση ὑφίστανται ὅσοι εἶναι φορεῖς προπαγανδιστικοῦ ἰοῦ! Στὸ συνέδριο, ποὺ μὲ τόση ἐπιτυχία εἶχε ὀργανώσει ἀπὸ 24-28.9.1997 τὸ Πανεπιστήμιο Mannheim μὲ θέμα γενικὸ «Μακεδονία», ἀποκλείσθηκαν οἱ σύντεχνοι τοῦ Γ.Π., ἐνῶ ὁ Α.Λ. καλεῖται καὶ συμμετέχει μὲ ἀνακοίνωση, τῆς ὁποίας τὸν τίτλο θέτουν οἱ ὀργανωτές: «Οἱ Βλάχοι τῆς Μακεδονίας».

Ὁ ἀποκλεισμὸς τῶν προπαγανδιστῶν ἐπαναλαμβάνεται καὶ κατὰ τὴν ὀργάνωση τοῦ ἐπίσης ἀπόλυτα ἐπιτυχημένου Συνεδρίου τοῦ Ἐθνικοῦ Ἱδρύματος Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν καὶ Πολιτισμῶν (INALCO) τοῦ Παρισιοῦ, ὅπου ἡ φασιστικῆς πρακτικῆς παρέμβαση τοῦ Jean Périfan ἐπέφερε τὸ ἀντίθετο ἀποτέλεσμα.

Ἔπληξε βαρύτατα τὴν προπαγάνδα! Διότι οἱ Γάλλοι ὀργανωτὲς τοῦ Συνεδρίου τυπώνοντας τὰ Πρακτικὰ σὲ καλαίσθητο τόμο συμπεριέλαβαν καὶ τὴν ἐμπνευσμένη ἀπάντηση τοῦ Α.Λ. στὶς προπαγανδιστικὲς ἀσυναρτησίες τοῦ Périfan.

Ὡς πρὸς τὴν μετὰ τὸ πρῶτο συνέδριο τοῦ Mannheim (1985) ἀπουσία τοῦ Α.Λ. ἀπὸ τὶς «Βλαχοσυνάξεις», τὶς ὁποῖες σκηνοθετοῦν κέντρα προπαγάνδας μὲ προκάλυψη ἱδρυμάτων ἐλάχιστα γνωστῶν ἢ καὶ ὑπεράνω ὑποψίας, ἀντηχοῦν ἀκόμη στὴν αἴθουσα τοῦ Φράιμπουργκ οἱ διακηρύξεις τοῦ Προέδρου τῶν Βλάχων τῆς Ἀλβανίας, δηλαδή, ὅτι δὲν κατανοεῖ σύγκληση Βλαχολογικοῦ Συνεδρίου χωρὶς τὴν παρουσία τοῦ Α.Λ., τὸν ὁποῖο χαρακτηρίζει ὡς τὸν κατ' ἐξοχὴν εἰδικὸ ἐπιστήμονα Βλαχολόγο. Τὸ δὲ σπουδαιότερο ἔγκειται στὸ ὅτι ὁ ἴδιος Πρόεδρος, ἤδη βουλευτὴς στὴ γειτονικὴ χώρα, ὑπερθεματίζει τὰ ἐπιστημονικὰ συμπεράσματα τοῦ Α.Λ. γιὰ ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων, τὴν ὁποία ἐφεξῆς μὲ ἀξιέπαινη παρρησία καὶ στεντόρεια φωνὴ διαλαλεῖ στὸ Ἀλβανικὸ Κοινοβούλιο καὶ ἀνὰ τὸ Πανελλήνιο. Ἔκτοτε τὰ κέντρα προπαγάνδας ἐπιμελέστατα μεριμνοῦν γιὰ τὴν ἀπουσία τοῦ Α.Λ., τοῦ ὁποίου τὰ ἐπιχειρήματα ἀδυνατοῦν νὰ ἀντικρούσουν.

Ἀλλὰ σὲ ἀκραιφνῶς ἐπιστημονικὲς δραστηριότητες καὶ κυρίως ἐπιστημονικὰ συνέδρια ἐπιδιώκεται ἡ παρουσία τοῦ Α.Λ., ἐπειδὴ ἀναγνωρίζεται κατ' ἀξίαν ἡ ἐπιστημοσύνη του, ὅπως περίτρανα φανερώνουν καὶ πρόσφατες προσκλήσεις του:

Ι. Ἀπὸ τὴν Διεθνῆ Ἕνωση Σπουδῶν ΝΑ Εὐρώπης (AIESEE) γιὰ τὴ «Συγγραφὴ τῆς Ἱστορίας τῶν Βαλκανίων». Ἀπὸ τοὺς πρώτους δὲ ὁ Α.Λ. ἀπέστειλε τὴ συνεργασία του, ἡ ὁποία ἤδη εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας στὸ περιοδικὸ τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν (ΕΕΒΣ) καὶ κυκλοφορεῖται καὶ σὲ αὐτοτελῆ ἀνάτυπα. (Βλ. Achille G. Lazarou,Les Valaques Balkaniques, ἐν Ἀθήναις 1997).

ΙΙ. Ἀπὸ τὴν Διεθνῆ Ὁμοσπονδία Ἑταιρειῶν Κλασικῶν Σπουδῶν (FIEC) γιὰ συμμετοχὴ στὸ ΙΑ΄ Διεθνὲς Συνέδριο Κλασσικῶν Σπουδῶν, ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ ὀργανώνεται τὸ 1999 στὴν Ἑλλάδα, μὲ ἀνακοίνωση στὸν κύκλο τοῦ γενικοῦ θέματος: «Ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴ περίοδο». Τὸ δὲ θέμα του ἐπιγράφεται L' armée romaine de la *Provincia Macedonia* «une véritable école linguistique latine».

Ἐπὶ πλέον εἶναι ἀναπληρωτὴς ἐκπρόσωπος τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσός, τοῦ ὁποίου ὁ Πρόεδρος προεδρεύει καὶ τῆς Ὀργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς.

ΙΙΙ. Ἀπὸ τὴν AIESEE στὸ 8ο Διεθνὲς Συνέδριό της, τὸ ὁποῖο ὀργανώνεται ἐπίσης τὸ 1999 στὴ Ρουμανία. Ὁ δὲ Πρόεδρος τῆς Ρουμανικῆς Ἐθνικῆς Ἐπιτροπῆς Σπουδῶν Ν.Α. Εὐρώπης Virgil Cândea, Μέλος τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας, γνωστοποιεῖ στὸν Α.Λ. ὅτι, σύμφωνα μὲ τὶς εἰσηγήσεις τῶν Ἐθνικῶν Ἐπιτροπῶν γιὰ τὴν AIESEE, οἱ ὀργανωτὲς τοῦ Συνεδρίου ἀπεφάσισαν νὰ τοῦ ἐμπι-

στευθοῦν «le rapport pour le thème majeur "L' influence culturelle grecque et romaine dans les Balkans: un processus"», ποὺ προφανέστατα ἅπτεται τῶν ἐνδιαφερόντων τοῦ Γ.Π. μὲ τὴν ἰδιότητα τοῦ «γραμματέα» τῆς «Ἑταιρείας Ἀρωμάνικου Πολιτισμοῦ»!

Ἀναντίρρητα παρέλκει πρόσθετος λόγος γιὰ συμμετοχὴ τοῦ Α.Λ. μὲ ἀνακοινώσεις σὲ μικρότερης ἐπιστημονικῆς ἐμβέλειας συνέδρια, τῶν ὁποίων οἱ ἐργασίες θὰ διεξαχθοῦν κατὰ τὸ ἴδιο ἔτος 1999 ἐντὸς Ἑλλάδος. Πάντως καὶ ἔτσι καταφαίνεται πόσο πλήρης εἶναι ἡ «ἀπομόνωση» τοῦ Α.Λ.!

XVII. ΣΥΓΚΛΗΣΗ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ. Κατόπιν τῶν ἀμέσως προηγουμένων καὶ πολλαπλῆς ἄλλης ἐμπειρίας συνεδρίων, ἰδίως τοῦ μεγάλου συνεδρίου τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσὸς μὲ γενικὸ θέμα «ὁ Βόρειος Ἑλληνισμός», στὸ ὁποῖο ὁ Α.Λ. συμμετεῖχε ὡς Γενικὸς Γραμματέας τῆς Ὀργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς, συνάμα δὲ μὲ ἀνακοίνωση, ἡ πρόσκληση τοῦ Γ.Π. γιὰ σύγκληση Βλαχολογικοῦ Συνεδρίου γίνεται ἐκθύμως ἀποδεκτή. Μάλιστα ὁ Α.Λ. τάσσεται ὑπὲρ τῆς ἀθρόας παρουσίας καὶ ἐνεργοῦ συμμετοχῆς ὅλων τῶν ὀνομαστικὰ μνημονευομένων ἀπὸ τὸν Γ.Π. στὸν ὀλέθριο γιὰ τὸν ἴδιο καὶ τὰ προπαγανδιστικὰ κέντρα λίβελλό του, ἐφ' ὅσον ἡ Ἑταιρεία του καὶ οἱ φανεροὶ ἢ ἄδηλοι ὑποκινητές του ἀναλάβουν τὴν κάλυψη τῶν ἐξόδων. Διότι στὰ σωματεῖα, στὰ ὁποῖα ὁ Α.Λ. εἶναι ἐπιφορτισμένος μὲ ἀντίστοιχες εὐθύνες, τὸ Ἑλληνικὸ Δημόσιο ἀρνεῖται ἀδικαιολόγητα καὶ ἀπαράδεκτα ὁποιαδήποτε σχετικὴ οἰκονομικὴ ἐνίσχυση, ἀκόμη καὶ μικρή, ἂν καὶ οἱ δραστηριότητές τους πασιφανέστατα εἶναι ἄκρως ἐπιστημονικὲς καὶ συμβάλλουν στὴν ἀποκατάσταση τῆς ἀλήθειας ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων καὶ στὴν ἐνδεδειγμένη ὑπεράσπιση τῶν συμφερόντων τοῦ Ἑλληνισμοῦ. (Βλ. Ἀθ. Δ. Χατζηκακίδης - Δ. Ἰ. Μαρκαντώνης - Γ.Κ. Γιαγκάκης - Ἀχιλλεὺς Γ. Λαζάρου, *Βραχονησίδες Ἀρχιπελάγους καὶ Βλαχονησίδες Στερεᾶς. Οἱ μὲν πρῶτες "ἐπίδικες" οἱ δὲ δεύτερες παραχωρημένες.* Ἐκδόσεις Ἐπιτροπῆς Ἐνημέρωσης γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα. Ἀθῆναι 1998, 110).

Ἀπεναντίας Ἑταιρεῖες, οἱ ὁποῖες σπεύδουν νὰ παρουσιάσουν τοὺς Βλάχους ὡς μή ... Ἕλληνες ἢ νὰ τοὺς διαχωρίσουν ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ἐθνότητα καὶ μέσα στὴν ἑλληνικὴ ἐπικράτεια, ἐπιχορηγοῦνται... ἐπάξια! (Πβ. Ἰ. Τσάρας στὸ περ. *Βυζαντινά,* 13, 1985, 198 σημ.: «Ἡ Ἱστορία πάλι τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους τῆς Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν τοὺς δέχεται σὰν μιὰ ξεχωριστὴ ἐθνότητα...»!).

Μετέπειτα, μολονότι ὁ Α.Λ. μὲ σειρὰ δημοσιευμάτων ἀπέδειξε ἀδιάσειστα τὴν ἑλληνικότητα καὶ τῶν Βλάχων τῆς Ἀλβανίας, τὰ δὲ πορίσματα τῶν μελετῶν του ἡ μὲν καθηγήτρια Ἐλευθερία Ἰ. Νικολαΐδου σὲ σύγγραμμά της εἰδικὸ ἐπιδοκιμάζει ἐμφαντικά, ὁ δὲ πρόεδρος τῶν Βλάχων Ἀλβανίας ὡς ὑποψήφιος βουλευτὴς τοῦ Ἀλβανικοῦ Κοινοβουλίου τὴν ἐπικαλεῖται κατὰ τὴν προεκλογικὴ

περίοδο καὶ ἐκλέγεται χάρη στὴν προβολὴ τῆς ἑλληνικῆς καταγωγῆς τους, ἑλληνικὸ ἵδρυμα μὲ δημοσίευμά του διακρίνει, ἐντελῶς ἀτεκμηρίωτα καὶ ἀνεύθυνα, τὸ ὀρθόδοξο χριστιανικὸ ποίμνιο τῆς Αὐτόνομης Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας σὲ 4 ἐθνότητες μὲ πρώτη τὴ *Βλαχική,* δεύτερη τὴν *Ἀλβανική,* τρίτη τὴν *Ἑλληνική,* τέταρτη τὴ *Σλαβική*! (Βλ. Σταμάτης Γεωργούλης, Ἡ Ὀρθοδοξία στὸ σύγχρονο ἀλβανικὸ κράτος. *Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἀλβανίας.* Θ. Βερέμης - Θ. Κουλουμπῆς - Ἡ. Νικολακόπουλος (ἐπιμ.). Ἑλληνικὸ Ἵδρυμα Εὐρωπαϊκῆς καὶ Ἐξωτερικῆς Πολιτικῆς. Ἀθήνα, Ἀπρίλιος 1994, 97. Βλ. καὶ Χατζηκακίδης κλπ. *ἔ.ἀ.,* 81 σημ. 282). Ἄξιος ὁ μισθός, ἤτοι οἱ γενναῖες ἐπιχορηγήσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λεγομένου κράτους...

Περιεργότατα κανεὶς βουλευτὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ Κοινοβουλίου δὲν ὑποβάλλει ἁρμοδίως τὴν παραμικρὴ ἐρώτηση, ἂν καὶ προσβάλλεται βάναυσα καὶ προκλητικὰ ἡ μνήμη τόσων Ἐθνικῶν Εὐεργετῶν (Εὐαγγέλου καὶ Κωνσταντίνου Ζάππα, Γεωργίου καὶ Σίμωνος Σίνα, Ἀρσάκη, Ζωγράφων, Στορνάρα, Τοσίτσα, Γ.Ἀβέρωφ...), ἀναγεννητῶν καὶ διαφωτιστῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους (Δημητρίου Προκοπίου Πάμπερι, Δημητρίου Δαρβάρεως, Δημητρίου Βικέλα, Ἰ. Κωττουνίου...), πρωτεργατῶν στὴ λειτουργία τῆς Νέας Ἀκαδημίας καὶ τῆς πρώτης καὶ μοναδικῆς στὰ Βαλκάνια Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας, προστατῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (ἡγεμόνα Βασιλείου Λούπου-Κώτση), ἀποφασιμένων καὶ ἀληθινῶν ἀντιστασιακῶν κατὰ τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ μουσουλμανισμοῦ στὸ σύνολο τοῦ Ἠπειρωτικοῦ χώρου (ἡγουμένου τῆς μονῆς Ἀρδενίτσας τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ προδρόμου τοῦ Πατροκοσμᾶ Νεκταρίου Τέρπου), ὀνομαστῶν ἀγωνιστῶν τῶν προεπαναστατικῶν κινημάτων καὶ τῆς μεγάλης ἐθνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 (Γεωργάκη Ὀλυμπίου, τοῦ ὁποίου ἡ φιλοπατρία, ἡ πολεμικὴ ἀρετὴ καὶ τὸ ἦθος πανθομολογοῦνται, τῶν «Παιδιῶν τῆς Σαμαρίνας»...)!

Ἡ ἀπογοήτευση, ἡ ἀγανάκτηση καὶ ἡ ὀργὴ γίνονται ἀσυγκράτητες, ὅταν οἱ Βλάχοι διαβάζουν ὅτι βουλευτὲς κάνουν Ἐρώτηση στὴ Βουλή, ἐπειδὴ κάποια διαφημιστικὴ ἀδολεσχία προσβάλλει τίς ... ξανθὲς γυναῖκες! (Πβ. *Τὸ Βῆμα,* 24.1.1999, 78: «... οἱ ὁποῖοι διαμαρτυρήθηκαν διὰ λογαριασμὸν τῶν ἁπανταχοῦ ...ξανθῶν»).

Ἀλήθεια, ποιά χειρότερα χρειάζονται ἀκόμη, γιὰ νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν ἐθνικὴ ἀποσύνθεση τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οἱ Τριακόσιοι τῆς Βουλῆς μας; Δὲν πληροφορήθηκαν ὅτι ἑκατομμύρια Ἑλλήνων (*Καθημερινή,* 22.11.1998, 42, καὶ 20.12.1998, *Ἑλλοπία,* 42, 1999, 59-60), ἀκραιφνῶν, λαμπρῶν, γενναίων, ἀτιμάζονται στερούμενοι τῆς ἐθνικῆς ταυτότητάς τους, χωρὶς διόλου νὰ ἐρωτηθοῦν, χωρὶς τὴν ὑποβολὴ καὶ μιᾶς -ἔστω- Ἐρωτήσεως στὴ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων, τουλάχιστον γιὰ τὴν τιμὴ καὶ δικαίωση ὑπάρξεως τοῦ δημοκρατικοῦ τούτου θεσμικοῦ ὀργάνου;

Ἐξ αἰτίας ὅσων διαπράττονται ἀπὸ Ἕλληνες κατὰ Συνελλήνων, δαπάναις

τῶν Πανελλήνων, ὁπωσδήποτε θὰ ἔμενε ἄναυδος καὶ ὁ Γιάννης Μαρίνος, ποὺ εὔλογα καὶ καίρια ἔγραψε πρόσφατα μεγάλου ἐθνικοῦ ἐνδιαφέροντος σύντομο ἄρθρο, ἐπιγραφόμενο «Τοὺς πληρώνουμε γιὰ νὰ μᾶς ὑπονομεύουν» *(Τὸ Βῆμα,* 26.3.1999, Α8).

Κανεὶς βουλευτὴς ἢ εὐρωβουλευτὴς δὲν διερωτᾶται γιατὶ διεπιστημονικὰ ἀποδεδειγμένοι Ἕλληνες, φυλετικὰ καὶ θρησκευτικά, χαρακτηρίζονται «Μειονοτικοὶ» στὴν ἀείποτε πατρίδα τους, ἐνῶ πληθυσμικὲς ἑνότητες, ὅπως Ἀρμένιοι, Ἑβραῖοι, ἀναγνωρισμένοι ἀδιαμφισβήτητα ὡς μὴ ἑλληνικῆς καταγωγῆς δὲν θεωροῦνται μειονότητες; Γιατί; Ποιοί θὰ ἀπαντήσουν; Ποιοί εὐθύνονται; (Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Σύγχρονα μειονοτικὰ ζητήματα καὶ ἑλληνικὲς εὐθῦνες, *Νέα Ἑλλοπία,* 3, 1996, Ἀνάτ.).

Ἐν τέλει οἱ Βλάχοι, ὅπως κατέστησαν ἀνενεργοὺς τὶς ὑπογραφὲς Σουλτάνου (1905), Ἐλ. Βενιζέλου (1913) καὶ κράτησαν ἀλώβητο τὸν ἐθνισμό τους, τὴν ἑλληνικὴ ταυτότητά τους, τὸ ἴδιο θὰ ἐπαναλάβουν ἐδῶ καὶ τώρα! Ἑπομένως ἀνιστόρητα καὶ μάταια χαροκοποῦν καὶ ἀποθρασύνονται τὰ προπαγανδιστικὰ κέντρα μὲ φανερὴ ἀπόφυση τὸν Γ.Π.

Ο ΒΛΑΧΟΦΩΝΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΣΤΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Τὴν ἐποποιΐα τῆς μεγάλης ἐθνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 δημιούργησε ὁλόκληρο τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος. Ἀπὸ τὸν Ἀκρίτα τοῦ ἑλληνικοῦ νότου, τὴν Κύπρο, ἕως τὶς Παραδουνάβιες Ἡγεμονίες, στὶς ὁποῖες ὁ Ἑλληνισμὸς ὑπερέβαινε τὸ ἑκατομμύριο ψυχῶν μεγαλοδύναμων, ἐνῶ στὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο μόλις ἔφθαναν τὶς 800.000 χιλιάδες, καθὼς καὶ στὴν πολύπικρη ἀνὰ τὸν κόσμο ξενιτειά, ὅπου εἶχαν ἱδρύσει περίφημες παροικίες, οἱ Πανέλληνες ἐπὶ αἰῶνες διακατέχονται διαρκῶς ἀπὸ διακαῆ πόθο νὰ ἐπαναφέρουν τὴν Ἐλευθερία ἐκεῖ ὅπου γεννήθηκε.

Πανέτοιμοι παρόντες εἶναι καὶ οἱ λεγόμενοι Βλάχοι, αὐτοαποκαλούμενοι δὲ Ἀρμάνοι [Α+ρ(ω)μάνοι], ποὺ θυμίζει τὴν Ἀρμανία τῶν βυζαντινῶν χρόνων, ὅπως οἱ τότε Ἕλληνες ὀνομάζουν τὴν χώρα τους. Αὐτοὺς τοὺς Βλάχους κατὰ τὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰώνα ἀπέδειξε "Ἕλληνες τὸ γένος" ὁ πρῶτος Νεοέλληνας ἱστορικὸς Κωνστ. Κούμας μετὰ λαμπρὲς σπουδὲς στὸ Ἐξωτερικό, ὅπου ἀναγορεύθηκε διδάκτωρ τριῶν γερμανικῶν πανεπιστημίων καὶ ἀντεπιστέλλον μέλος τῶν Ἀκαδημιῶν Βερολίνου καὶ Μονάχου. Εἶχε δὲ διδάξει πρωτύτερα καὶ στὴν Οἰκονόμειο Σχολὴ Τσαριτσάνης, στὴν ὁποία φαίνεται νὰ ἀφορμήθηκε τὴν ἐπισταμένη μελέτη τους. Ὁμολογουμένως μὲ σπάνια ἐπιστημοσύνη, σαφήνεια καὶ παρρησία διατυπώνει τὸ ἑπόμενο πόρισμα τῶν ἐρευνῶν του: Οἱ Βλάχοι «συμπεριφέρονται ἀδελφικῶς μὲ τοὺς Γραικοὺς ὡς Γραικοὶ καὶ δὲν δείχνουν οὔτ' ἐκεῖνοι οὔτε οὗτοι καμμίαν ἐθνικὴν διαφορὰν πρὸς ἀλλήλους, καθὼς τῳόντι εἶναι ἀμφότεροι οἱ λαοὶ μιᾶς πατρίδος τέκνα, καὶ τῶν αὐτῶν προγόνων ἀπόγονοι».

Ἡ ἐπιστημονικὴ παρακαταθήκη τοῦ Κούμα ἐπιβεβαιώνεται καὶ μὲ ἁπλὲς περικοπές, ἀποσπάσματα, ἐπιστολικῆς αὐτοβιογραφίας τοῦ Βορειοηπειρώτη Βλάχου Εὐαγγέλη Ζάππα, ποὺ μᾶς ἐκμυστηρεύεται καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἀπὸ τὸ 1821 μέχρι τὸ 1830 ἐδούλευσα πιστότατα τὴν πατρίδα μου στρατιωτικῶς ὑπὸ τὴν ὁδηγία τοῦ μακαρίτου Μάρκου Μπότσαρη σ' ὅλους τοὺς πολέμους τοῦ Σουλίου μέχρι τελευταίως τῆς Σπλάντζας μὲ τὸν Λάμπρον Βεΐκον καὶ τὸν Βασ. Ζέρβαν. Μετέπειτα ἀπέρασα εἰς τὰ Σάλωνα ὑπὸ τὴν ὁδηγία τοῦ Πανουρία και Ἰ. Γκούρα. Εἰς ὅλους τοὺς πολέμους τῆς Ἀν. Ἑλλάδος, Βασιλικῶν, Θερμοπυλῶν, Νευρόπολιν, Πατρατζικίου, Ἀϊτοῦ, Γραβιὰν καὶ ἐσχάτως τῆς Ἀμπλιανῆς ὑπὸ τὴν ὁδηγία τοῦ ἀθανάτου καπ. Κίτσου Τζαβέλλα, ἐπικεφαλῆς ὅλων τῶν Βλαχοχωρίων τοῦ Σαλώνου μὲ βαθμὸ ταξιάρχου τῆς ἐνεργείας καὶ τελευταίως ἐπικεφαλῆς τῶν στρατιωτῶν μου καὶ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Ν. Πανουρία [...] καὶ διαλύσαν αὐτοῦ τοῦ πολέμου ἀπέρασα εἰς Πελοπόννησον μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἰ. Καποδιστρίου...

Καὶ μάρτυρας δὲ τούτου ἐπικαλοῦμαι αὐτοὺς τοὺς πολλὰ ὀλίγους τοὺς ἐκ

τοῦ ἐπαναστατικοῦ πολέμου σωθέντας ἥρωας, ἀθάνατον Κ. Τζαβέλλα, Σπύρον Μίλιον, Ν. Πανουρίαν, Γ. Δυοβουνιώτην, Δ. Λιούλιαν, Ἰ. Βαϊρακτάρην, Παπακώστα Σαλονίτην καὶ τὸν Ν. Ζέρβαν καὶ ἐν γένει τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τους ἀξιωματικοὺς καὶ στρατιώτας, βάφοντας πέτρες καὶ τὴν γῆ μὲ τὸ αἷμα μας ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς φιλτάτης ἡμῶν πατρίδος, καὶ μετὰ τὸ τέλος ὅλων αὐτῶν ἦλθα ἐδῶ εἰς Βουκουρέστιον μετερχόμενος τὸ ἐμπόριον καὶ ἀενάως βοηθῶν καὶ συνδράμων τοὺς ἐδῶ πτωχοὺς καὶ ἀδυνάτους Ἕλληνας...».

Πρῶτα, λοιπόν, μὲ τὸ καριοφίλι καὶ ὕστερα μὲ τὸ πουγγὶ ὁ Βορειοηπειρώτης Βλάχος Ζάππας ἀναδείχθηκε ἄξιος τῆς ἑλληνικῆς πατρίδας καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς πλέον ἐπιφανεῖς παράγοντες πραγματώσεως τῆς ἐθνικῆς-ἑλληνικῆς ἀναγεννήσεως, γιὰ τὴν ὁποία οἱ βλαχόφωνοι Ἕλληνες πασχίζουν ἀσταμάτητα ἀπὸ τὸ γλυκοχάραμά της. Ἀρχικὰ ὑποστηρίζουν τὸν σεβαστοκράτορα Ἰωάννη, γιὸ τοῦ δεσπότη τῆς Ἠπείρου Μιχαὴλ Β΄, πολέμιο τοῦ Παπισμοῦ καὶ ὑπέρμαχο τῆς Ὀρθοδοξίας. Κατόπιν, κατὰ τὴν ἐξάπλωση τῶν Ὀθωμανῶν στὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο, συνεργάζονται μὲ τὸν δεσπότη τοῦ Μυστρᾶ Κωνσταντῖνο Παλαιολόγο. Τὸ γεγονὸς ἐπισημαίνει καὶ ὁ ἱστορικὸς W. Miller γράφοντας: «Τότε οἱ Βλάχοι τῆς Πίνδου ρίχτηκαν ἐναντίον τῶν Τούρκων τοῦ μεγάλου Θεσσαλικοῦ κάμπου καὶ δέχτηκαν ἀπὸ τὸν νικηφόρο Κωνσταντῖνο ἕνα διοικητὴ ποὺ ἡ ἕδρα του εἶταν στὸ Φανάρι...».

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἅλωση τῆς Πόλης καὶ τὴν καθολικὴ ἐπικράτηση τοῦ Ὀθωμανισμοῦ οἱ Βλάχοι δὲν ἀδρανοῦν οὔτε ὀρρωδοῦν. Τουναντίον συναγωνίζονται ἐνεργότερα μὲ τὸ σύνολο τῶν Συνελλήνων σὲ ὅλα τὰ προεπαναστατικὰ κινήματα, στὰ ὁποῖα διακρίνονται Βορειοηπειρῶτες Βλάχοι, ποὺ κατηφορίζουν ἕως τὸ Ταίναρο, χωρὶς νὰ ὑστεροῦν καὶ στὰ ἄλλα μέρη τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου οἱ τρισένδοξες κλεφταρματολικὲς οἰκογένειες Ζηδραίων, Λαζαίων, Τσαπαίων, Χατζηπετραίων...

Ἐξ ἴσου ἔντονη εἶναι ἡ παρουσία Βλαχοφώνων καὶ στοὺς κόλπους τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία, ὅπως συχνὰ τονίζει ὁ Νίκος Σβορῶνος, «παραμένει σ' ὅλη τὴν περίοδο ἀπ' τὸ ιε΄ ὡς τὸ τέλος τοῦ ιζ΄ αἰ., ἡ κατευθυντήρια δύναμη τοῦ Ἔθνους...».

Κληρικοὶ Βλαχόφωνοι Ἕλληνες ἰχνηλατοῦνται σὲ πολλὲς περιφέρειες καὶ σὲ ὅλες τὶς βαθμίδες τῆς ἱερωσύνης. Ἐκτὸς τῶν Νεομαρτύρων Νικολάου τοῦ ἐκ Μετσόβου, Νικοδήμου τοῦ ἐξ Ἐλβασάν, Δημητρίου τοῦ ἐκ Σαμαρίνης, ἀναφέρονται ὁ ἐκ Κλεινοβοῦ Πίνδου Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ματθαῖος Β΄, ὁ ἐπίσης Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἰωακείμ Γ΄ ὁ Μεγαλοπρεπὴς ἐκ Κρουσόβου τῆς Μακεδονίας, ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Ἱερόθεος Α΄, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀχριδῶν Ἰωάσαφ, οἱ Μητροπολίτες Γρεβενῶν Νεόφυτος καὶ Γαβριὴλ Α΄, Δρυϊνουπόλεως Δοσίθεος, Κίτρους Παρθένιος Βαρδάκας, Σωζοαγαθουπόλεως καὶ

μετέπειτα Δημητριάδος Δωρόθεος Σχολάριος, πάμπολλοι δραστήριοι μοναχοί, ὅπως ὁ Νεκτάριος Τέρπος, ἡγούμενος τῆς μονῆς Ἀρδενίτσας τῆς Βορείου Ἠπείρου, ἐκ Μοσχοπόλεως, ὁ Ἄνθιμος Ὀλυμπιώτης, ἡγούμενος τῆς μονῆς Ὀλυμπιωτίσσης, ἐκ Λιβαδίου Ὀλύμπου, ὁ Διονύσιος Πύρρος ὁ Θεσσαλός, ἱδρυτὴς τῆς Ἰατρικῆς Ἑταιρείας Ἑλλάδος, ἐκ Καστανιᾶς Ἀσπροποτάμου κ.ἄ. Ὁ πρῶτος διατρέχοντας ἐπὶ δεκαετίες τὸ γεωγραφικὸ τρίγωνο Δυρράχιο-Ἄρτα-Τρίκαλα Θεσσαλίας σταματᾶ μὲ τὸν προφορικὸ καὶ γραπτὸ λόγο του, τὰ «Μιλήματά του», τὸν ἠπειρωτικό, δυτικοθεσσαλικὸ καὶ δυτικομακεδονικὸ Ἑλληνισμὸ ἀπὸ τὸν ὁλοσχερῆ ἐξισλαμισμό. Εἶναι ὁ μόνος κληρικός, ποὺ κατὰ τὴ δεινότερη φάση τῆς τουρκοκρατίας προφέρει καὶ γράφει τὸν πολυπόθητο ὅρο "ἐλευθερία"!

Γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἀναγέννηση ἀδιάκοπα κοπιάζουν καὶ στὴν ξενιτειὰ λαμπρὲς προσωπικότητες. Στὴν πρωτοπορία κατατάσσεται ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος (1577-1658) ἐκ Βεροίας τῆς Μακεδονίας. Ἀφοῦ μὲ μεγάλη ἐπιτυχία ἐπιδόθηκε στὶς ἰατρικὲς σπουδὲς στὸ πανεπιστήμιο τῆς Πάδοβας, συνάμα δὲ δὲν παρέλειψε τὴν ἀπαραίτητη πνευματικὴ διεύρυνση, ἐκλέχθηκε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Παράλληλα τὸν ἀπασχόλησε σοβαρὰ ἡ προσέλκυση σπουδαστῶν ἀπὸ τὸν ἁπανταχοῦ Ἑλληνισμὸ ἐξασφαλίζοντάς τους στέγη καὶ τροφὴ στὸ Κωττουνιανὸ Κολλέγιο ἢ Κωττούνιο ἀνέθρεψε ἐκλεκτοὺς διδασκάλους τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἐκπληκτικῆς ἀκτινοβολίας Βλάχος θεωρεῖται καὶ ὁ Νικόλαος Σπαθάρης, τοῦ ὁποίου ἡ ἰδιόχειρη αὐτοβιογραφία σὲ ἄπταιστη ἑλληνικὴ γλώσσα φυλάσσεται στὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ὀξφόρδης. Φέρεται δὲ καὶ μὲ τὴν ἐπωνυμία Milescu μετὰ τὴν ἀποδημία τῆς πατρικῆς οἰκογένειάς του στὴ μολδαβικὴ περιοχὴ Milesti. Σπουδάζει στὴ Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολὴ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Γίνεται διάσημος ἑλληνιστής. Δραστηριοποιεῖται στὴ διάδοση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ βιβλίου στὴν ἀνατολικὴ Εὐρώπη. Διαπρέπει ὡς διπλωμάτης διεθνοῦς κύρους, ὁ ὁποῖος ἐπέτυχε τὴν πρωτοφανῆ γιὰ τὴν ἐποχὴ σύνδεση Μόσχας - Πεκίνου, Εὐρώπης -Ἀσίας, καὶ χαρακτηρίζεται " Homo Universalis". Ἔσωσε τὴν Εὐρώπη κατὰ τὴν πολιορκία τῆς Βιέννης τὸ 1683 παραδίδοντας τὰ πολεμικὰ σχέδια τῶν ἐπιτιθεμένων Ὀθωμανῶν στοὺς ἀμυνομένους, πολιορκημένους, οἱ ὁποῖοι καλὰ πληροφορημένοι ἀπώθησαν τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἀπέφυγαν τὸν ἐξισλαμισμό!

Σχεδὸν σύγχρονα ὁ Βορειοηπειρώτης Βλάχος Βασίλειος Λοῦπος, μόλις ἀνῆλθε στὸν θρόνο τῆς Μολδαβίας, ἔσπευσε στὴν πρόσκληση Ἑλλήνων διδασκάλων καὶ κληρικῶν, φορέων τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας στὴν Ἡγεμονία του, ἰδίως στὴν τοπικὴ ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἕως τότε ἦταν σλαβόφωνη, σλαβόγλωσση. Ταυτόχρονα συμπαρίσταται τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο στὶς πολλαπλὲς περιπέτειες.

Βλαχόφωνος πάλι Βορειοηπειρώτης, ὁ Δημήτριος Προκοπίου-Πάμπερις, ὅταν τὸν 18ο αἰώνα δυσφημεῖται στὴν Εὐρώπη ὁ Ἑλληνισμὸς μὲ δῆθεν ἀφανισμὸ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ,τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης, τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν, ἀποστομώνει τοὺς πάντες μὲ τὴν ἐκτύπωση ἀποκαλυπτικῆς συγγραφῆς, στὴν ὁποία παρουσιάζει τοὺς διακεκριμένους κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους Ἕλληνες.

Ἀποστομωτικὴ ἀπάντηση ἔδωσε ἔμπρακτα καὶ ὁ Ρήγας Βελεστινλῆς. Ὅσες φορὲς ἀναφέρει Βλάχους ἐννοεῖ τοὺς πέρα τοῦ Δουνάβεως, τοὺς Ρουμάνους, ἐνῶ τοὺς ἑλλαδικοὺς ἐκλαμβάνει ὡς Ἕλληνες. Αὐτὸ συνάγεται σαφέστατα ἀπὸ ἀφιέρωση βιβλίου του στὸν Στέργιον Χατζηκώστα, Ὀλυμπιώτη, στὴν ὁποία τονίζει: «... Δὲν εἶναι καμιὰ εἰς τοῦτο ἀπορία ὅτι ἕνας καθαρὸς ἀπόγονος τῶν Ἑλλήνων, ἕνας ὅπου διετήρησε ἀμίαντα τρόπον τινὰ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ὀλύμπου τὰ πατρῷα ἤθη, νὰ μὴ νομίζῃ πρώτην καὶ τελευταίαν εὐδαιμονίαν του τὴν εὐεξίαν τοῦ Ἔθνους του...».

Συναπόδημος τοῦ Ρήγα στὶς Παραδουνάβιες Ἡγεμονίες ὁ Μετσοβίτης μέγας διδάσκαλος τοῦ Γένους Νικόλαος Τζαρτζούλης «ὑπεστήριξε ὅτι οἱ συμπατριῶτες του ἦταν ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων». Εὔλογα τὰ Βλαχόπουλα, ὅπως σημειώνει ὁ μαθητὴς τοῦ Τζαρτζούλη Νεόφυτος Δούκας, μέγας μετέπειτα διδάσκαλος τοῦ Γένους, διαπαιδαγωγημένα μὲ τὴν «πατρῴαν ἐκείνην ἀρετὴν καὶ παιδείαν» ἐπαυξάνουν ἀριθμητικὰ καὶ βελτιώνουν ποιοτικὰ τὸ ἔμψυχο δυναμικὸ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Μιὰ ματιὰ στὰ Βλαχοχώρια τῆς Ἠπείρου Καλαρρύτες καὶ Συρράκο πείθει ἀπόλυτα. Πλαισιώνουν καὶ στελεχώνουν τὶς ἔνοπλες δυνάμεις κατὰ τὴν ἐθνικὴ ἐπανάσταση τοῦ 1821, ὅπως οἱ Γεωργάκης Ὀλύμπιος, Ἀναστάσιος Μανάκης, Νικόλαος Στουρνάρης, Ἰωάννης Κωλέττης, Χριστόδουλος Χατζηπέτρος κ.ἄ. Συμμετέχουν ὁμόθυμα στὶς μετεπαναστατικὲς ἐξεγέρσεις γιὰ τὴν ὁλοκλήρωση τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως, ὅπως τὸ 1854 μὲ τὴ σφαγὴ τῶν Βλάχων τῆς Φυλλουριᾶς Δεσκάτης καὶ τὴ νέα Φιλικὴ Ἑταιρεία Βίστα, Φιλιππίδη, Πηχεώνα-Ζουμετίκου, τὸ 1878, ὅταν ἐπαναλαμβάνεται ὁ χορὸς τοῦ Ζαλόγγου ἀπὸ Βλαχοποῦλες στοὺς Ἁγίους Πάντες τῆς Μακεδονίας, τὸ 1897, κατὰ τὸν πόλεμο τῆς Ντροπῆς, στὸν ὁποῖο ἡ τιμὴ τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων σώθηκε ἀπὸ τὸν Βορειοηπειρώτη ταξίαρχο Κωνσταντῖνο Σμολένσκη, πρότυπο ἑλληνικῆς παλληκαριᾶς, σύμφωνα μὲ τὶς ἐκτιμήσεις τῶν παρισταμένων Γαριβαλδινῶν, τῶν Κυπρίων ἐθελοντῶν καὶ τοῦ Παύλου Μελᾶ. Ἀπάλειψη δὲ τῆς πανελλήνιας ντροπῆς καὶ τὴν ἐνδυνάμωση τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος πραγματώνουν οἱ Βλάχοι τῆς Κουτσούφλιανης Τρικάλων μὲ τὸ ὀδυνηρότατο Ὁλοκαύτωμα τοῦ 1898 ἀπορρίπτοντας δελεαστικὲς προτάσεις γιὰ μεγάλα προνόμια μὲ ἀποδοχὴ ἐπαναφορᾶς τους στὴν ὀθωμανικὴ ἐπικράτεια.

Ἐν συνεχείᾳ μεγαλειώδης ὑπῆρξε ἡ συμμετοχὴ τῶν Βλάχων στὴν τελευταία

φάση τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγώνα. Ἐνδεικτικὰ μνημονεύονται οἱ Μακεδονομάχοι Γεώργιος Ἀρκούδας, Γκίζας, Κολούσιος, Λαχτάρας, Λεπενιώτης, Ρίζος Ξανθόπουλος, Ποντίκας, Κώστας Τσεκούρας ἢ Ρίζας, Τσιντσιλώνης, Λεωνίδας Χατζημπύρος ἀπὸ Σαμαρίνα, Βράκας Ζήσης, Καρατάσιος Στέργιος, Μάλτος Ἰωάννης, Μπαλατσὸς Στέργιος, Σαράντης Ντῖνος, Τσάμης Ἰωάννης, Τσιουκαντάνης, Χασιώτης Ἰωάννης ἀπὸ Περιβόλι Γρεβενῶν, Κιτσελόπουλος Ντούλας ἀπὸ Λιβάδι Ὀλύμπου, τοῦ ὁποίου ἡ συμμετοχὴ ἀξιολογεῖται μὲ τὴν πολύμορφη δράση τοῦ Ζάννα καὶ ἀφοσιωμένων Λιβαδιωτῶν, γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν.

Ἐξ ἄλλου οἱ Λιβαδιῶτες προσέφεραν ποικίλες καὶ ἀποτελεσματικὲς ὑπηρεσίες κατὰ τοὺς ἀπλευθερωτικοὺς πολέμους 12-13. Συγκινητικὴ καὶ ἀξιοθαύμαστη κρίνεται ἡ κινητοποίηση τῶν Κοκκινοπλιτῶν, πρὸ πάντων τῶν ἀποδήμων, ποὺ δὲν ἐδίστασαν νὰ προσέλθουν καὶ νὰ πολεμήσουν γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῶν ἀλυτρώτων ἀδελφῶν Ἠπείρου, Μακεδονίας, Θράκης. Ὅσο δὲ γιὰ τὰ νησιὰ τοῦ Ἀρχιπελάγους τοῦ Αἰγαίου εἶχε μεριμνήσει ὁ Μετσοβίτης Γεώργιος Ἀβέρωφ μὲ τὴν καίρια καὶ πολύτιμη προσφορὰ τοῦ ὁμωνύμου ἱστορικοῦ πλέον θωρηκτοῦ.

Ἀκόμη καὶ στὴν Αὐτονομία τῆς Βορείου Ἠπείρου πρωτοστατοῦν Βλάχοι Βορειοηπειρῶτες. Προέχει δὲ ὁ Πρόεδρος της Προσωρινῆς Κυβερνήσεως τῆς Αὐτονόμου Βορείου Ἠπείρου Ζωγράφος, γνωστὸς ἀπὸ τὰ Ζωγράφεια Σχολεῖα. Διαθέτοντας τὰ ἀπαιτούμενα ποσὰ γιὰ τὴν ἄμεση συγκρότηση τῆς ἀναγκαίας στρατιωτικῆς δυνάμεως καὶ τὴν ἐνδεδειγμένη ἀποφασιστικότητα ἐμπνέει τοὺς φιλοπάτριδες συμπατριῶτες του, συνάμα Συνέλληνες ἀπὸ τὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα καὶ τὴν ἀπέραντη ἑλληνικὴ διασπορά, νικᾶ στὰ πεδία τῶν μαχῶν καὶ πειθαναγκάζει Ἀλβανοὺς καὶ τὰ εὐρωπαϊκὰ "εἰρηνευτικὰ" στρατεύματα ὑπὸ Ὁλλανδὸ ἀξιωματικὸ στὸ Πρωτόκολλον τῆς Κερκύρας τοῦ 1914.

Μὲ τὴν εὐκαιρία συμπληρώσεως ἐφέτος τῶν ἐνενήντα χρόνων του ὑπενθυμίζουμε τὴν ἰδιοτυπία του καὶ τὴν ἰδιάζουσα σπουδαιότητά του, τῶν ὁποίων ἡ παραγνώριση παρεμποδίζει τὴν ἀναγνώριση τῶν ἑλληνικῶν δικαίων στὴν κοιτίδα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, στὴ Βόρειο Ἤπειρο.

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΒΛΑΧΩΝ ΚΑΙΡΙΟ ΔΕΔΟΜΕΝΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

Πράγματι, ἀπὸ τότε, ποὺ διατυπώθηκε τὸ θέμα τῆς ὁμιλίας τοῦ 17ου Ἀνταμώματος τῶν Βλάχων στὸ Μέτσοβο, ἕως σήμερα, ποὺ πραγματώνεται, μεσολάβησε ἡ ἐπανεμφάνιση τοῦ γνωστοῦ Κέντρου Ἐρευνῶν Μειονοτικῶν Ὁμάδων (ΚΕΜΟ). Εἶναι ἐκεῖνο τὸ εὐρωδίαιτο σωματεῖο, ποὺ παραβιάζοντας εὐρωπαϊκὲς καὶ δικές του καταστατικὲς ἀρχὲς ἔστησε στὴ Λάρισα πρὸ διετίας, μέσα πάλι στὸ κατακαλόκαιρο τοῦ 1998, δῆθεν συνέδριο γιὰ τὴ Βλάχικη γλώσσα, ἐρήμην τῶν Βλάχων, ἀκόμη καὶ ἐκπροσώπων τῶν λαρισαϊκῶν συλλόγων καταγομένων ἀπὸ Βλαχοχώρια, χωρίς – ἔστω – τυπικὲς προσκλήσεις πρὸς τὰ θεσσαλικὰ μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας, ἐφημερίδες καὶ ραδιοτηλεοπτικοὺς σταθμούς, οὔτε πρὸς τὶς τοπικὲς ἀρχές. Ταυτόχρονα ἀσέβησε βάναυσα πρὸς τὴ μνήμη τῶν Βλάχων ἡρώων τοῦ Ὁλοκαυτώματος τῆς Κουτσούφλιανης, στοὺς ὁποίους μὲ τὴ συμπλήρωση Ἑκατονταετηρίδας (1898-1998) ἀφιερώθηκαν ἑορταστικὲς τιμητικὲς ἐκδηλώσεις. Διότι μὲ τὴν παλληκαριά τους κατὰ τῶν Τούρκων καὶ τὴν ἀφοσίωσή τους στὴν Ἑλλάδα ἀπέσπασαν τὸν παγκόσμιο θαυμασμὸ καὶ συνέβαλαν τὰ μέγιστα στὴν ἀναπτέρωση τοῦ φρονήματος τῶν Πανελλήνων, ἀπογοητευμένων ἀπὸ τὴν ἔκβαση τοῦ ἀτυχοῦς πολέμου τοῦ 1897. Ἐπιπρόσθετα τὸ ΚΕΜΟ ἀγνόησε τὸν πρῶτο Νεοέλληνα ἱστορικό, Λαρισαῖο Κωνσταντῖνο Κούμα (1777-1836), ὁ ὁποῖος ἤδη τὸ 1832 στὸν δωδέκατο τόμο τῶν *Ἱστοριῶν* του ἀποκαλύπτει τέλεια τὴν ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων καὶ ἑρμηνεύει τὴ γένεση τοῦ Βλαχικοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος, ἡ ὁποία πλέον τεκμηριώνεται καὶ ἐπιγραφικά.

Μόλις ἡ συνεδριακὴ φενάκη τῆς Λάρισας, ἡ ἄνευ Βλάχων "Βλαχοπαρασυναγωγὴ μὲ εὐρωκονδύλια", ἔγινε ἀντιληπτή, τὸ ΚΕΜΟ ἀποδοκιμάσθηκε πάνδημα. Ὡστόσο δὲν φαίνεται νὰ διδάχθηκε τίποτε. Ἔτσι ἐφέτος ἐπεχείρησε διεύρυνση τοῦ ἐγχειρήματος στὴν πρωτεύουσα τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, μάλιστα στὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν, ὥστε ἡ "ἐκποίηση" ἑλληνικῶν πληθυσμῶν βαθμιαίως καὶ τεχνηέντως νὰ διαπραγματεύεται ἀσφαλέστερα σὲ σύγκριση μὲ τὴ Λάρισα καὶ νὰ ἐπισημοποιεῖται μεγαλοπρεπέστερα καὶ πιθανῶς σὲ ὑψηλότερες "εὐρωτιμές", ἀφοῦ γιὰ ἕνα λαρισινὸ Σαββατοκύριακο τὸ ΚΕΜΟ ἐνθυλάκωσε ἕνδεκα ἑκατομμύρια, ὅπως δημόσια καταγγέλθηκε καὶ δὲν διαψεύσθηκε.

Ἀλλὰ ἡ νέα ἀπόπειρα «ἐξ αἰτίας ἐκτάκτου τεχνικοῦ κολλήματος, "sic"», ὅπως ἀναγράφεται στὴν ἀνακοίνωση τοῦ ΚΕΜΟ, ἀναβλήθηκε. Ἡ δὲ λανθάνουσα γλώσσα τῶν συντακτῶν τῆς ἀναβολῆς ἐκφράζει ὠμότατα τὴν ἀλήθεια. Διότι τῶν ἁπανταχοῦ Βλάχων τὸ "κόλλημα" ὑπῆρξε ἀστραπιαῖο, ἄμεσο, δυνατό, ὅπως

καταφαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν ὁμολογία ἁρμοδίων καὶ τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, ὅτι παραπλανήθηκαν ἀπὸ τοὺς ὀργανωτές! Ἡ δὲ λαμπρὰ ἐπιτυχία τῆς παμβλαχικῆς ἐθνικῆς ἀντιστάσεως καθιστᾶ ἐπιτακτικὴ καὶ διαφωτιστικὴ σύντομη ἀναφορά.

Κατὰ πρῶτον ἐπιβάλλεται νὰ ἐκφρασθοῦν δημοσίως οἱ ἄπειρες εὐχαριστίες καὶ τὰ εἰλικρινέστατα συγχαρητήρια στὸν ἄγρυπνο καὶ πάντοτε πανέτοιμο δήμαρχο Μετσόβου, στοὺς προέδρους καὶ τὰ μέλη τῆς Πανελλήνιας Ἑνώσεως Πολιτιστικῶν Συλλόγων Βλάχων, τῆς Ἑνώσεως Βλάχων Ἐπιστημόνων, τῆς Ὁμοσπονδίας Ἐκπολιτιστικῶν Συλλόγων ὀρεινῆς περιοχῆς Καλαμπάκας, τοπικῶν καὶ τῆς διασπορᾶς σωματείων ἀναγνωρισμένων - Ἀδελφοτήτων καταγομένων ἀπὸ Βλαχοχώρια, Συνδέσμων διακεκριμένων γιὰ τὶς ἐπιστημονικὲς περὶ Βλάχων ἐκδόσεις, τῶν ὁποίων προέχει ὁ Φιλολογικὸς Ἱστορικὸς Λαογραφικὸς Σύνδεσμος (Φ.Ι.ΛΟ.Σ.) Τρικάλων, συνάμα δὲ φυσικὰ πρόσωπα, Βλαχοφώνους Ἕλληνες, ποὺ ἔσπευσαν νὰ συστρατευθοῦν μὲ τὰ προμνημονευόμενα νομικά, γιὰ νὰ ἀπωθήσουν τὰ ἀπαίσια γιὰ τὸν Ἑλληνισμὸ σχέδια. Ἐνδεικτικὴ μνεία φυσικῶν προσώπων κρίνεται χρήσιμη.

Λαρισαῖος νομικὸς ἀπευθυνόμενος μέσῳ λαρισινῆς ἐφημερίδας πρὸς τὸν πρωθυπουργό, ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν καὶ εὐρωβουλευτές, μεταξὺ ἄλλων γράφει: «[Κύριοι], δεχθεῖτε τὶς ἀνησυχίες μας, μὲ τὴ ρητὴ δήλωση ὅτι δὲν μποροῦμε νὰ διανοηθοῦμε οὔτε νὰ δεχθοῦμε καὶ οὔτε νὰ ἐπιτρέψουμε μὲ κάθε νόμιμο, ἀλλὰ καὶ ἄλλο τρόπο (δηλαδὴ βάναυσης προσβολῆς τῆς προσωπικότητάς μας καὶ μὲ τὸ νόμο τῆς δυναμικῆς ποὺ διακρίνει τοὺς Βλάχους), αὐτοῦ τοῦ εἴδους καὶ μεγέθους σὲ προσβολὴ καὶ ἐπικινδυνότητα, σὲ βάρος μας, ἐνέργειες…».

Παλαίμαχος δημοσιογράφος Τρικάλων, μετσοβίτικης προελεύσεως, διαθέτει σχεδὸν ὁλόκληρη σελίδα, διακηρύσσοντας σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἀκόλουθα: «Εἶμαι καὶ νοιώθω ὑπερήφανος ποὺ εἶμαι Ἕλληνας Βλάχος, καὶ πιστεύω ὅτι μαζί μου νοιώθουν τὸ ἴδιο ὅλοι οἱ Βλάχοι καὶ δὲν ἐπιτρέπω σὲ κανένα ἐπιστήμονα καὶ σὲ καμία κυβέρνηση νὰ ἀμφισβητήσει τὴν ἑλληνικότητά μας, γιατὶ κανεὶς δὲν ἔδωσε στὴν πατρίδα του περισσότερα ἀπ' ὅσα ἔδωσαν οἱ Βλάχοι… Ὡς ἐδῶ καὶ μὴ παρέκει. Κάτω τὰ χέρια ἀπ' τοὺς Βλάχους, πρὶν δημιουργηθοῦν καὶ ἄλλα προβλήματα ποὺ δύσκολα θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντιμετωπισθοῦν ἐκ τῶν ὑστέρων…».

Ὅμως τὸ ΚΕΜΟ δὲν εἶναι τὸ μοναδικὸ ἐπιχορηγούμενο σωματεῖο στὴν Ἑλλάδα, τὸ ὁποῖο πασχίζει γιὰ τὸν ἀφελληνισμὸ τῶν Βλαχοφώνων. Ὑπάρχει καὶ ἄλλο. Τὸ δεύτερο, ποὺ ἱδρύθηκε προγενέστερα, ἀφελληνίζει τοὺς Βλάχους τῆς Ἀλβανίας, ἀνεπιστημονικά, ἀτεκμηρίωτα, ἀσύγγνωστα. Διότι ἀποφεύγει καὶ τὴν παραμικρὴ μνεία βλαχολογικῶν συγγραφῶν, στὶς ὁποῖες ἀποδεικνύεται διεπιστημονικὰ ἡ ἑλληνικότητά τους. Κατὰ δὲ τὴν πλέον ἁρμοδία καθηγήτρια τοῦ

Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων ἐπισημαίνονται σαφέστατα σ' αὐτὲς καὶ τὰ ἑξῆς: «… δημοσιεύεται πλήρης ἑλληνικὴ καὶ ξένη βιβλιογραφία γύρω ἀπὸ κάθε πτυχὴ τοῦ *Κουτσοβλαχικοῦ ζητήματος.* Συντριπτικὰ ἐπιχειρήματα γιὰ "ἀντίπαλες" θέσεις περιέχει ἡ πρόσφατη μελέτη του "Καταγωγὴ καὶ ἐπίτομη ἱστορία τῶν Βλάχων τῆς Ἀλβανίας", *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο,* τ. 15 (1993-94) σ. 427 κ.ἑξ.». Ἐν τούτοις, καθηγητὴς ἑλληνικοῦ πανεπιστημίου, καθ' ὕλην ἀναρμόδιος, ἀνεπίγνωστα καὶ ἀδίστακτα, χωρίζει τὸ ὀρθόδοξο χριστιανικὸ ποίμνιο τῆς Αὐτόνομης Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας σὲ 4 ἐθνότητες: α) Βλαχική. β) Ἀλβανική. γ) Ἑλληνική. δ) Σλαβική. Διερωτᾶται κανεὶς πῶς ἀποκλείει ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ἐθνότητα Βλαχοφώνους, ὅπως οἱ Ἀμβρόσιος καὶ Δημήτριος Προκοπίου - Πάμπερις, Σίμων καὶ Γεώργιος Σίνας, Νεκτάριος Τέρπος καὶ Δανιὴλ Μοσχοπολίτης, Κωνσταντῖνος, Λεωνίδας καὶ Νικόλαος Σμολένσκυ κ.τ.ἄ. Αὐτὰ διαπράττονται ἀπὸ τό… Ἑλληνικὸ Ἵδρυμα Εὐρωπαϊκῆς καὶ Ἐξωτερικῆς Πολιτικῆς μὲ συλλογικὸ σύγγραμμα, ἐπιγραφόμενο: *Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἀλβανίας* (Ἀθήνα 1994).

Σύγκορμη ἀνατριχίλα καὶ ἄφατη ἀπελπισία προκαλοῦν ἡ ἀδράνεια, ἡ ἀδιαφορία καὶ ἡ ἀνοργανωσιὰ τῶν ἑλληνικῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, πρὸ πάντων τῶν κεντρικῶν - ὑπουργικῶν. Ἐλάχιστες ὑπομνήσεις πείθουν καὶ τὸν πλέον δύσπιστο.

Ἀλλοίμονο, μετὰ πλήρη εἰκοσιδιετία τὸ ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν (ΥΠΕΞ) δὲν αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη ἀνασκευῆς λήμματος, ποὺ ἐπιγράφεται *Μακεδο-Ρουμάνοι,* ἂν καὶ ὁ σύνθετος ὅρος ἀναφερόμενος στοὺς Ἑλλληνοβλάχους θεωρεῖται ἀδόκιμος ἀπὸ τοὺς εἰδικοὺς ρωμανιστές, ἀκόμη καὶ Ρουμάνους, καὶ περιέχεται σὲ ὀγκῶδες καὶ ἐπιβλητικὸ συλλογικὸ βιβλίο, ἐπιγραφόμενο *Ἡ Εὐρώπη καὶ οἱ λαοί της,* (Χάγη 1978). Ἐπέχει δὲ θέση Εὐρωπαϊκοῦ Καταστατικοῦ Χάρτη, στὸν ὁποῖο πληροφοροῦνται τὴν καταγωγὴ καὶ τὴν ἐν γένει κατάσταση τῶν κατοίκων τῆς ἠπείρου μας ὅλοι οἱ ὑπηρεσιακοὶ καὶ μὴ παράγοντες καὶ στὸν ὁποῖο οἱ Βλάχοι παρουσιάζονται σὰν ἐπήλυδες ἀπὸ Δούναβη - Δακία μὲ ἀναδρομὴ στὸν Βυζαντινὸ χρονογράφο Κεκαυμένο, χαρακτηρισμένο καὶ ἀπὸ συγχρόνους μας Ρουμάνους ἐπιστήμονες ὡς πηγὴ "ἀρκετὰ ἀναληθὴς" καὶ "σκοτεινή", ὁμολογουμένως παρῳχημένη ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰώνα, ἤδη δὲ καὶ ἡ ρουμανικὴ ἐπιστήμη δέχεται τόσο τὴν αὐτοχθονία ὅσο καὶ τὴν ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων!

Τὸ ἴδιο ὑπουργεῖο, ἐνῶ εἰδοποιεῖται ἀπὸ τὰ θεσμικὰ ὄργανα τῆς Εὐρώπης ὅτι σ' αὐτὰ καταφθάνουν συνεχῶς καταγγελίες γιὰ πέντε μειονότητες στὴν Ἑλλάδα, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρῶτοι κατατάσσονται οἱ Βλάχοι, καὶ ἐπίμονα καλεῖται γιὰ τὴν προσκόμιση τῶν ἑλληνικῶν ἐπιστημονικῶν ἀντεπιχειρημάτων, τὰ ὁποῖα ἄλλως τε συντάχθηκαν ἀπὸ κοινῆς ἐμπιστοσύνης Ἕλληνα εἰδικὸ ἐπιστήμονα καὶ παραδόθηκαν ὁλόκληρο μήνα ἐνωρίτερα τῆς συμφωνημένης ἡμερομηνίας, δὲν ἀπέστειλε στὸν προορισμό τους, ἂν καὶ ὁ συντάκτης μὲ συστημένες ἐπιστολὲς

ὑπενθύμιζε τὸ ἀνυπέρθετο καὶ ἐπεσήμαινε τὶς ἐπιβλαβέστατες ἐθνικὰ ἐπιπτώσεις τῆς πιθανῆς ἀθετήσεως, ἡ ὁποία καὶ δὲν ἀποφεύχθηκε, ὁπότε ἐφεξῆς ἡ Εὐρώπη δέχεται σὰν πραγματικὰ τὰ προπαγανδιστικὰ παρασκευάσματα, ὑπαιτιότητι τοῦ ΥΠΕΞ!

Πάντως συμβαίνουν καὶ φρικτότερα. Τὸ ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ (ΥΠΠΟ) δὲν ἱκανοποιεῖται μὲ τὴν ἀφελλήνιση τῶν Βλάχων. Προτιμᾶ "Τὸ ξεκλήρισμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ", (Ἀθήνα 1982), ὅπως ἐπιγράφεται τόμος μεγάλος καὶ καλαίσθητος, τὸν ὁποῖο προμηθεύεται καὶ προσφέρει στὶς δημόσιες καὶ δημοτικὲς βιβλιοθῆκες τῆς Ἑλλάδος, ὥστε οἱ Ἕλληνες ἀναγνῶστες νὰ γνωρίσουν ὅτι δὲν εἶναι… Ἕλληνες! Μολονότι τὸ ἔγκλημα καθοσιώσεως φθάνει στὴ δημοσιότητα μέσῳ ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδας μὲ τὴ μεγαλύτερη κυκλοφορία, οὐδεὶς διώκεται. Ἐνδεχομένως δέ, ἐφ' ὅσον τίποτε μετὰ τὴν ἰσχυρὴ καταγγελία δὲν ἀνακοινώνεται, καὶ προάγεται!

Ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸ τῶν μειονοτήτων, οἱ ὁποῖες παραλλάσσονται ἀποκαλούμενες ἐθνολογικὲς ὁμάδες, τὸ ΥΠΠΟ δὲν ἀρκεῖται στὶς πέντε παραγγελλόμενες ἀπὸ τὴν Ε.Ο.Κ., κατόπιν τῆς ἀφασίας τοῦ ΥΠΕΞ, ἀλλὰ τὶς ἐπαυξάνει ἀσυναίσθητα καταγράφοντας ἕνδεκα σὲ φυλλάδιό του, ὅπου παρελαύνουν: 1. Ἀθίγγανοι. 2. Βλάχοι. 3. Γύφτοι. 4. Καππαδόκες. 5. Καραγκούνηδες. 6. Κατσουναναῖοι. 7. Κουτσόβλαχοι. 8. Πομάκοι. 9. Πόντιοι. 10. Ρουμοῦνοι. 11. Σαρακατσάνοι. Τὸ δὲ μεγαλεῖο τῆς κουτουράδας τοῦ ΥΠΠΟ φανερώνει ἡ πολυωνυμία τῶν Βλάχων, οἱ ὁποῖοι προκύπτουν "τριφασικοί", τρεῖς διαφορετικὲς ὁμάδες, προσονομαζόμενοι καὶ Κουτσόβλαχοι καί… Ρουμοῦνοι…! Γεννᾶ μεγαλύτερες ἀπορίες ἡ ἐθνολογικὴ διαφοροποίηση τῶν Καραγκούνηδων, προφανέστατα ὁ λόγος ἀφορᾶ στοὺς πεδινοὺς τῆς Θεσσαλίας καὶ ὄχι στοὺς Βλαχοφώνους τῆς Αἰτωλοακαρνανίας, καὶ τῶν Σαρακατσάνων, ἀφοῦ τόσον οἱ πρῶτοι ὅσον καὶ οἱ δεύτεροι εἶναι ἀποκλειστικὰ ἑλληνόγλωσσοι. Πολὺ δὲ περισσότερο, ὅταν, κατὰ τὸν πρῶτο Νεοέλληνα ἱστορικό, Λαρισαῖο Κωνσταντῖνο Κούμα (1777-1836), δὲν διαφοροποιοῦνται ἀπὸ τοὺς ἑλληνογλώσσους οὔτε οἱ Βλάχοι, δοθέντος ὅτι «…δὲν δείχνουν οὔτε ἐκεῖνοι, οὔτε οὗτοι καμμίαν ἐθνικὴν διαφορὰν πρὸς ἀλλήλους, καθὼς καὶ τῷ ὄντι εἶναι ἀμφότεροι οἱ λαοὶ μιᾶς πατρίδος τέκνα…».

Τρίτο ὑπουργεῖο, ὀνομαζόμενο ἄλλοτε ἁπλούστερα Ἐσωτερικῶν, στὸ ὁποῖο ὑπάγεται ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκηση, δὲν ἐποπτεύει διόλου οὔτε ἐλέγχει βλαπτικὲς ἐθνικὰ πρωτοβουλίες καὶ δραστηριότητες πολιτιστικές. Ἡ ἀνεπάρκεια τῶν διοριζομένων σὲ καίριες θέσεις μὲ κομματικὰ ἢ παραπολιτικὰ κριτήρια, ὅπερ σημαίνει καὶ ἀνεύθυνο καὶ ἀτιμωρησία, ὅπως περίτρανα διαπιστώνεται στὴν πράξη, λαμβάνει ἐπίφοβες διαστάσεις. Διότι συγκαλοῦνται συνέδρια καὶ καταχωρίζονται στὰ Πρακτικὰ σὰν ἀνακοινώσεις, ἂν καὶ ἀπραγματοποίητες, κείμενα ἐπιστημονικῶς ἀνεπίτρεπτα, ἐφ' ὅσον συντάκτες τους εἶναι ἁπλοὶ ἀπόφοιτοι

γυμνασίου (παλαιοῦ τύπου), ἄμοιροι ἐπιστήμης, οἱ ὁποῖοι ἐπιπρόσθετα θρασύτατα ἀμφισβητοῦν καὶ τὴν ἐγκυρότητα μελετημάτων ἐγκρίτων εἰδικῶν ἢ καὶ ἀκαδημαϊκῶν, ὑποστηρικτῶν μὲ πλούσια βιβλιογραφία καὶ τεκμηρίωση τῆς ἑλληνικότητας τῶν Βλάχων, ἐνῶ οἱ πανάσχετοι ἐρασιτέχνες καὶ ἀπαίδευτοι ἰθύνοντες τοὺς πολιτιστικοὺς ὀργανισμοὺς δήμων μηρυκάζουν σὰν πρόβατα προπαγανδιστικὲς σπερμολογίες παραπληροφορώντας τοὺς δημότες, χωρὶς νὰ ὑπόκεινται σὲ κανένα ἔλεγχο ἀπὸ ὁποιαδήποτε βαθμίδα ἀρχῆς τοῦ ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν, ἂν καὶ τὰ ἐγκλήματα καθοσιώσεως δημοσιοποιοῦνται ἐπανειλημμένως.

Πολλαπλῶς ἐπιζήμια ἐθνικὰ καταντοῦν καὶ συλλογικὰ δημοσιεύματα κοινοτήτων. Κυκλοφορεῖται καὶ σὲ δεύτερη ἔκδοση βιβλίο, ἐντυπωσιακὸ σὲ ὄγκο, στὸ ὁποῖο ἀπεικονίζεται ἱστορικὴ κωμόπολη, ὁ δὲ κατ' εὐφημισμὸν "ἐπιμελητὴς" παραλείπει ὅσα ἐν γνώσει δημοσιεύει ἤδη τὸ 1832 ὁ Κούμας, διδάκτωρ τριῶν γερμανικῶν πανεπιστημίων καὶ ἀντεπιστέλλον μέλος τῶν Ἀκαδημιῶν Βερολίνου καὶ Μονάχου, ὅταν ἐσπάνιζαν παρόμοιες ἐπιστημονικὲς διακρίσεις. Ἡ παράλειψη, ἡ ὁποία ἐξυπηρετεῖ τὴν ξένη προπαγάνδα, δὲν δικαιολογεῖται, δοθέντος ὅτι ὁ Κούμας εἶχε διατελέσει καὶ καθηγητὴς τῆς ὀνομαστῆς σχολῆς τῆς συγκεκριμένης κωμοπόλεως, τὰ δὲ πορίσματα τῶν μελετῶν του δέχονται καὶ οἱ σύγχρονοί μας διαπρεπεῖς Ἕλληνες πανεπιστημιακοὶ ἱστορικοί. Ἑπομένως ἦταν ἐπιβεβλημένο νὰ προβληθοῦν ἀξιωματικὰ καὶ νὰ ἀποτελοῦν διαρκὲς σημεῖο ἀναφορᾶς.

Δυστυχῶς, ἐλλείψει κρατικῆς ἐποπτείας, σὲ κεφάλαιο ἐπιγραφόμενο *Βλάχοι,* ἀντιγραμμένο ἀπὸ συγγραφὴ ἐρασιτέχνη, ποὺ ἀντιδεοντολογικὰ δὲν μνημονεύεται, οἱ ἀναγνῶστες μαθαίνουν ὅτι οἱ Βλάχοι δὲν εἶναι Ἕλληνες ἀλλά… ἐξελληνισμένοι! Αὐτὸ ποὺ διαδίδουν καὶ οἱ πράκτορες τῶν προπαγανδῶν. Κατὰ τὸν ταλαίπωρο κακοαντιγράφο, οἱ Βλάχοι τάχα κατέβηκαν ἀπὸ βορρᾶ σὰν ἐπιδρομεῖς, καταστροφεῖς καὶ κατακτητές, βάρβαροι καί… εἰδωλολάτρες! Δὲν ἔχει ὑπ' ὄψη του, ὅτι Γάλλος θεολόγος, καθηγητὴς Πανεπιστημίου, παρουσιάζει τοὺς Βλάχους, λατινοφώνους τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου, ὡς τοὺς πρώτους χριστιανοὺς τῆς Εὐρώπης! Ὁ ξένος εἰδικὸς κατονομάζει τὸν Γάιο ἀπὸ τὴ Δόβηρο καὶ τὸν Σεκοῦνδο ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη, Ρωμαίους πολίτες καὶ συνεπῶς χρῆστες τῆς λατινικῆς, κατ' ἀκολουθίαν δὲ Βλάχοι, οἱ ὁποῖοι προσκαλοῦν τὸν ἀπόστολο Παῦλο στὴ Μακεδονία, ὁπότε ἀρχίζει καὶ ἡ ἐκχριστιάνιση τῆς γηραιᾶς ἠπείρου. Ἔκτοτε ἐκλατινισμένοι Ἕλληνες, Βλάχοι, διαδίδουν τὸν Χριστιανισμὸ βορειότερα καὶ πέρα τοῦ Δουνάβεως, καθὼς καὶ στὴ Δύση ἕως τὰ βρεταννικὰ νησιά! Χορεῖες μαρτύρων, ὁσίων, ἁγίων ἀνὰ τὴν Εὐρώπη ἕλκουν τὴν καταγωγὴ ἀπὸ διγλώσσους Ἕλληνες, Βλάχους, τῶν ὁποίων πολλοὶ διατηροῦν τὴν ἑλληνικὴ ἀνθρωπωνυμία, πάμπολλοι δὲ φέρουν ὀνόματα λατινικὰ ἢ ἄλλα ξενικά, ποὺ συχνὰ δυσχεραίνουν τὴν ἐθνολογικὴ ἰχνηλάτησή τους.

Μὲ τὴν ἐξάπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπιτείνεται καὶ ὁ ἐξανθρωπισμός, ὁ ἐκπολιτισμός, ποὺ προϋπῆρχε χάρη καὶ στὴν ἀρχαιοελληνικὴ διασπορὰ σὲ ὅλα τὰ μήκη καὶ πλάτη τῆς Εὐρώπης. Οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς κρητομυκηναϊκοὺς κιόλας χρόνους ἀξιοποιώντας τὶς θάλασσες καὶ τοὺς ποταμοὺς ὡς ὁδικὲς ἀρτηρίες προσεγγίζουν τὰ περισσότερα παράλια πραγματώνοντας κατάλληλες ἐγκαταστάσεις στὶς πρόσφορες ἀκτὲς καὶ διασχίζουν σχεδὸν ὁλόκληρη τὴν εὐρωπαϊκὴ ἐνδοχώρα φθάνοντας καὶ στὴ Βαλτική. Στὰ δὲ μεσημβρινὰ μέρη δημιουργοῦν τὴ Μεγάλη Ἑλλάδα (Magna Graecia) στὴν Ἰταλία, τὴν Ἑλληνικὴ Γαλλία (Gallia Graeca), τὴν Ἑλληνικὴ Ἱσπανία (Hispania Graeca) κ.λπ.

Οἱ μακρινοὶ Μασσαλιῶτες τῆς Ἑλληνικῆς Γαλλίας χρησιμοποιοῦν τὴ λατινική, δηλαδὴ γίνονται Βλάχοι, πρὸ τῆς κατακτήσεως τῆς Γαλατίας ἀπὸ τὸν Καίσαρα, ὅπως ἐπίσης δύο σχεδὸν αἰῶνες πρωτύτερα, τὸ 229 π.Χ., παρατηρεῖται καὶ στὴν ἑνιαία Ἤπειρο, Ἀμβρακικὸ - Ἐγνατία - Δυρράχιο, κατὰ Στράβωνα. Ὁ δὲ ὑπαρκτὸς στὴ μεσαιωνικὴ λατινικὴ τῆς Δύσεως ὅρος Valachus (Βλάχος) προέρχεται ἀπὸ τὸ ἐθνωνύμιο Volcae, κατὰ Καίσαρα, καὶ Οὐόλκαι, κατὰ Στράβωνα, καὶ ἀνήκει σὲ κελτικὸ πληθυσμό, τὸν πρῶτο λατινόγλωσσο στὴν ἀντίληψη γερμανικῶν φύλων, ποὺ συνωθοῦνται στὰ σύνορα τῆς ἀπέραντης ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἀπὸ τὸ Ἡνωμένο Βασίλειο ἕως τὴ ΝΑ Εὐρώπη. Αὐτὰ μετέπειτα δίνουν τὸ ἴδιο ὄνομα σὲ ὅλους τοὺς λαούς, ποὺ ὁμιλοῦν λατινικά. Ἀναπόδραστα κατὰ τὸ γλωσσικὸ ὑπόστρωμα κάθε χώρας καὶ τὸ ἐπίστρωμα μεταναστευτικῶν λαῶν, π.χ. Σλάβων, καὶ ἐν τέλει τὴν ἐνδεδειγμένη γλωσσικὴ ἐπέμβαση Βυζαντινῶν χρονογράφων καταλήγει στὸ σημερινὸ Βλάχος. Ἀντίστοιχα δυτικὰ κατάλοιπα, ὁπωσδήποτε δυσδιάκριτα, ἀποτελοῦν τὰ Οὐαλλὸς - Οὐαλλία στὰ βρεταννικὰ νησιὰ καὶ Βαλλῶνος - Βαλλωνία στὸ Βέλγιο, στὸ ὁποῖο μὲ τὶς προηγούμενες προδιαγραφὲς Βέλγος ἀκαδημαϊκὸς ἀποκαλύπτει διοικητὴ τοῦ Βελγίου Ἑλληνόβλαχο, ἀνθρωπωνυμικὰ παραλλαγμένο: C. Vibius C. f. Ouf. Salutaris. Σκιαγραφώντας δὲ τὴ σταδιοδρομία του φέρει στὸ φῶς τῆς δημοσιότητας καὶ ποικίλα ἄλλα ἀξιώματα, μὲ τὰ ὁποῖα τιμήθηκε ὁ λατινόφωνος Ἕλληνας, ὁ Βλάχος τοῦ Βελγίου, τῶν Βρυξελλῶν!

Πλὴν τῶν Μασσαλιωτῶν καὶ παλαιότερα τῶν Ἠπειρωτῶν, μὲ τὴ λατινικὴ ἐξοικειώνονται καὶ Ἕλληνες τῆς ΒΑ Βαλκανικῆς, τῆς Μικρᾶς Σκυθίας, αὐτόχθονες (!) καὶ ἐπήλυδες, πρὸ τῆς ἐπὶ τόπου στρατιωτικῆς ἐμφανίσεως τῶν Ρωμαίων. Μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, χρήστων τῆς λατινικῆς, ἤτοι Βλάχων, διαπρέπει ὁ Ἀκορνίων ἀπὸ τὴ Διονυσόπολη, σημερινὸ Balcic τῆς Βουλγαρίας. Ἐκπροσωπώντας μὲ λαμπρὴ ἐπιτυχία τοὺς Διονυσοπολίτες κατὰ τὴν πρώτη ἀποστολή του στὴ Δακία, ὁ βασιλιάς της Βυρεβίστας ἐντυπωσιασμένος ἀπὸ τὰ προσόντα του, κατ' ἐξοχὴν τὶς διπλωματικὲς δεξιότητες καὶ τὴ γλωσσομάθεια τοῦ προτείνει τὴ θέση τοῦ "ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν"! Ἐνωρὶς δὲ τοῦ ἐμπιστεύεται τὴν

ἐκπροσώπησή του σὲ συνάντηση μὲ τὸν Γναῖο Πομπήιο, τὸν ἐπικληθέντα Μέγα, συνιδρυτὴ τῆς πρώτης Τριανδρίας, στὴν Ἡράκλεια Λυγκηστίδα, Μοναστήρι - Βιτώλια τῆς Μακεδονίας, λόγῳ τῆς ἐπικειμένης συγκρούσεως τοῦ δευτέρου μὲ τὸν Καίσαρα στὴ Φάρσαλο (48 π.Χ.).

Στὴ Δακία εἰσέρχεται ὡς προσωπικὸς ἰατρὸς τοῦ αὐτοκράτορα Τραϊανοῦ καὶ ὡς ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας τοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματός του ὁ Titus Statilius Crito, ὁ ἑλληνικῆς καταγωγῆς Ρωμαῖος πολίτης Κρίτων, ὑποχρεωτικὰ γνώστης τῆς λατινικῆς, Βλάχος, ἀλλὰ καὶ ἐγκρατὴς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, στὴν ὁποία συγγράφει τὰ *Γετικά* του, ἱστορία τῆς σημερινῆς Ρουμανίας, μετὰ κοπιώδη ἐπιτόπια ἔρευνα καὶ ἐνδελεχῆ μελέτη τῆς πολιτισμικῆς παραδόσεως τῶν πληθυσμῶν τῆς νέας ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας *Δακία,* ἐξετάζοντας ἰδιαίτερα στοιχεῖα σχετικὰ μὲ τὴν ἰατρικὴ καὶ φαρμακευτική. Συμπορεύεται δὲ μαζί του ὡς ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὑπηρεσίας μηχανικοῦ ὁ πολυταλαντοῦχος ἀρχιτέκτων Ἀπολλόδωρος, Ρωμαῖος ἐπίσης πολίτης καὶ φυσικὰ λατινόφωνος, Βλάχος, ποὺ κατασκευάζει στὸν Δούναβη τὴν περίφημη γέφυρα Δρομπέτα, φιλοτεχνεῖ τὴν καταπληκτικὴ στήλη τοῦ Τραϊανοῦ, ἀνυπέρβλητο μνημεῖο τέχνης καὶ πολύτιμη πηγὴ ἱστορίας τῆς Δακίας, κ.ἄ. Ὅμως, τί γνωρίζουν γι' αὐτὸν τὰ Ἑλληνόπουλα καὶ πόσο διαστρεβλωμένη πληροφόρηση παίρνουν γιὰ τοὺς Βλάχους;

Στὴν Ἰστρία τοῦ Δουνάβεως ἀναζητεῖ καλύτερη τύχη ὁ Aethius Histricus, γνωστότερος ὡς σοφιστὴς Αἴθικος, πρόδηλα καταγόμενος ἀπὸ τὴν ἠπειρωτικὴ φυλὴ τῶν Αἰθίκων τῆς Πίνδου. Ὁ δίγλωσσος ὁμογενής, Βλάχος Ἠπειρώτης, θεωρεῖται ὡς ὁ μοναδικὸς στὴν περιοχὴ φιλόσοφος καὶ συνάμα κοσμογράφος. Γιὰ τὸν χῶρο διαμονῆς του, ΒΑ Βαλκανική, Ρουμάνος ἀκαδημαϊκὸς ἐπιβεβαιώνει τὴν ὕπαρξη Ἑλλήνων, τοὺς ὁποίους διακρίνει σὲ αὐτόχθονες καὶ ἐπήλυδες, συνεχιστὲς κατὰ τὴ ρωμαιοκρατία τῶν προρωμαϊκῶν ἐπαγγελματικῶν ἐπιδόσεών τους, ἀλλὰ ὡς Βλάχοι, χρῆστες καὶ τῆς λατινικῆς. Διότι οἱ μὴ ἑλληνικῆς καταγωγῆς συντοπίτες τους, τῶν ὁποίων οἱ γλῶσσες δὲν εἶχαν γραφή, ἔγιναν μονόγλωσσοι - λατινόφωνοι, ὁπότε κατ' ἀνάγκην καὶ οἱ Ἕλληνες, γιὰ νὰ ἐπικοινωνοῦν, χρησιμοποιοῦν ἐπίσης τὴ λατινική. Οἱ δὲ ξένοι Βλάχοι, ἰδιαίτερα οἱ ποιμενικοῦ τρόπου ζωῆς, οἱ κτηνοτρόφοι, σύμφωνα μὲ ἀνακοινώσεις Ρουμάνων ἐπιστημόνων σὲ διεθνῆ συνέδρια, κατὰ τὴ διάρκεια ἓξ αἰώνων, ἀφ' ὅτου ὁ Αὐρηλιανὸς ἐγκατέλειψε τὴ Δακία, περνοῦν τμηματικὰ ἀπὸ τὴ Βαλκανικὴ ἄνω τοῦ Δουνάβεως, ἐνισχύοντας τὴ ρωμανικότητα στὰ βόρεια τοῦ ποταμοῦ.

Ἠπειρῶτες μεταναστεύουν καὶ στὴ Δύση, ὅπου ὄχι μόνον εἶναι δίγλωσσοι, Βλάχοι, ἀλλὰ καὶ συμβάλλουν στὴν ἀνάπτυξη τῆς λατινικῆς παιδείας, θύραθεν καὶ κατὰ Χριστόν, ὅπως ὁ Κ. Καικίλιος, εἰσηγητὴς τῆς σπουδῆς τοῦ Βιργιλίου, καὶ ὁ Ἐλευθέριος, ποὺ ἀναγορεύεται ἐπίσκοπος Ρώμης. Ὀνομαστοὶ ἐπίσης δίγλωσσοι, Βλάχοι, ἐπίσκοποι ποιμαίνουν Ἠπειρῶτες χριστιανούς, ὅπως ὁ Διά-

δοχος τῆς Φωτικῆς, ποὺ γεννήθηκε γύρω στὸ 400 μ.Χ. καὶ ἀντέκρουσε τοὺς Μονοφυσῖτες στὴ Σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος κατὰ τὸ 451 μ.Χ. Ἐξ ἄλλου λέγεται ὅτι εἶχε συντάξει λατινικὰ τὴν ἔκκληση, ἡ ὁποία ἐκφωνήθηκε ἀπὸ τὸ ἐπισκοπάτο τῆς Ἠπείρου πρὸς τὸν Λέοντα Α΄. Ὡστόσο τὰ ἑλληνόγλωσσα συγγράμματά του θαυμάζονται γιὰ τὴν καθαρότητα τοῦ ρυθμοῦ καὶ τὸν ὑψηλὸ βαθμὸ πολυμάθειας. Ἡ μητροπολιτικὴ περιφέρειά του, ὅπως ἐπαληθεύεται καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη, περιλαμβάνει πιστοὺς λατινοφώνους, Βλάχους.

Ἀσφαλῶς καὶ ἄνω τῆς Φωτικῆς, πρὸς βορρᾶ της, δὲν ἀπουσιάζουν οἱ ἑλληνόγλωσσοι χριστιανοί. Αὐτὸ ἀπέδειξε καὶ ἡ ἀνάγνωση τῆς ἐπὶ μισὸ αἰώνα δῆθεν "ἰλλυρικῆς" ἐπιγραφῆς τῆς Χρυσουπόλεως (Σκουτάρεως, Σκόδρας), γραμμένης ἑλληνικὰ καὶ μὲ χριστιανικὸ περιεχόμενο. Τὴν δὲ βορειότερα, καθ' ὅλο τὸ μῆκος τῶν ἀδριατικῶν ἀκτῶν, ἐγκατάσταση Ἑλλήνων, ἤδη ἀπὸ τοὺς χρόνους τῆς ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας, πρὸ πάντων ἁπτότερα διαπιστωμένη κατὰ τὴν ἀρχαϊκή, κλασικὴ καὶ ἑλληνιστικὴ περίοδο μὲ σειρὰ μελετημάτων ἐπιστημόνων πολλῶν χωρῶν, ἐπιμαρτυρεῖ ὁ Ἰσίδωρος, ἐπίσκοπος Σεβίλλης, ποὺ τὸν 7ο αἰώνα ὀνομάζει τὸ Ἰλλυρικὸν Graecia, ἂν καὶ κατὰ τοὺς 4ο-5ο αἰῶνες στὴ Στριδώνα τῆς Δαλματίας δρᾶ ἐκκλησιαστικὰ ὁ ἅγιος Sophronius Eusebius Hieronymus, ὁ δίγλωσσος, Βλάχος, ἐπίσκοπος Ἱερώνυμος, ἐπιφανὴς διδάσκαλος καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς πολυγραφωτέρους Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ ἀσχολήθηκε μὲ ὅλους τοὺς κλάδους τῆς θεολογίας. Ἔχει ἀναθεωρήσει καὶ διορθώσει τὴν Ἁγία Γραφή, ἡ ὁποία ἔκτοτε ἀπὸ τοὺς Δυτικοὺς καλεῖται Vulgata (Κοινή).

Ἡ ἐκλατίνιση ἄλλως τε Ἑλλήνων τῆς Δαλματίας συμπεραίνεται καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάλυση τῆς συνθέσεως τῆς δαλματικῆς γλώσσας, ἡ ὁποία ὡς ρωμανική, νεολατική, ἀξιολογεῖται ἀπὸ Ρουμάνο ὡς ἔξοχη, χάρη στὴν αἰσθητὴ συμβολὴ καὶ ἑλληνικῶν ἐθνολογικῶν καὶ γλωσσικῶν στοιχείων, ἐκτὸς τῶν ἰλλυρικῶν καὶ ρωμαϊκῶν. Ἡ συμμετοχὴ Ἑλλήνων στὴν ἐκλατίνιση ὑποδηλώνεται καὶ ἀπὸ Γιουγκοσλάβο ἀκαδημαϊκό, κατὰ τὸν ὁποῖο στὴ ζώνη ἑλληνιστικοῦ πολιτισμοῦ, μεταξὺ Ἀλβανίας καὶ ἐκβολῶν τοῦ Νάρωνος, ἔλαβε χώρα ὁ ἰσχυρότερος ἐκρωμαϊσμὸς τῆς Δαλματίας.

Ὁλόγυρα τὴν Μικρὰν Εὐρώπη, Βαλκανική, περιβάλλει ὁ Ἑλληνισμός: νότια, στὴ βάση της, συμπαγὴς μὲ πραγματικὴ ὁροθετικὴ γραμμὴ Δυρράχιο - Ἀπολλωνία - Ἐγνατία, Πρέσπες καὶ νοητὴ μεταξὺ Στόβων καὶ Σκοπίων ἕως τὴν Προποντίδα, ἀνατολικὰ μὲ τὶς ἑλληνικὲς πόλεις τοῦ Εὐξείνου Πόντου, βόρεια μὲ τὸν ποταμὸ Δούναβη, ποὺ λόγῳ τῆς ἀφθονίας τῶν ἑλληνικῶν παροχθίων σταθμῶν - οἰκισμῶν καὶ τῆς περίπου ἀποκλειστικῆς ποταμοπλοΐας ὀνομάζεται "ἑλληνικός", δυτικὰ μὲ τὴν Grecità adriatica! Ἀποδεδειγμένα διατρέχουν καὶ τὰ ἐνδότερά της καὶ τὴν διαπερνοῦν, π.χ. ἀπὸ Μακεδονία μέσῳ Ἀξιοῦ (Βαρδάρη) - Μάργου (Μοράβα) - Δούναβη ἢ ἀπὸ Ἀδριατικὴ - Δούναβη κ.ἄ., Ἕλληνες ἔμποροι,

τεχνίτες, παντὸς εἴδους ἐπιτηδευματίες, ἐπιστήμονες, καλλιτέχνες, ἀναγκασμένοι νὰ συνεννοοῦνται στὴ συνεργασία τους μὲ τοὺς ἄλλους λαοὺς κατὰ τὴ μακραίωνη ρωμαιοκρατία καὶ τοὺς πρωτοβυζαντινοὺς χρόνους λατινικὰ (ἰταλικά), ὅπως τονίζει ὁ Βυζαντινὸς χρονογράφος Ἰωάννης Λυδός, ὁ ὁποῖος ἐπιπρόσθετα πέρα τῆς λατινοφωνίας ἀποκαλύπτει καὶ δημογραφικὴ ὑπεροχὴ τῶν Ἑλλήνων στὴν Εὐρώπη (Βαλκανική): «…καίπερ Ἕλληνας ἐκ τοῦ πλείοντος ὄντας τῇ τῶν Ἰταλῶν φθέγγεσθαι φωνῇ…».

Ἂν βιοτικὲς σκοπιμότητες παρωθοῦν Ἕλληνες στὴν πρόσκτηση τῆς λατινικῆς γλώσσας μὲ παρεπόμενο τὸν χαρακτηρισμὸ Βλάχοι, πολιτισμικὰ ὑφίστανται ἀνεπαίσθητες ἀλλοιώσεις. Ρουμάνος ἀκαδημαϊκὸς λαμβάνοντας ὑπ' ὄψη ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες βεβαιώνει ὅτι ἡ ρωμαϊκὴ κυριαρχία ἐλάχιστα ἐπηρέασε τὸν τρόπο ζωῆς ἢ τὰ ἑλληνικὰ ἤθη, ἔθιμα καὶ παραδόσεις. Οὐσιαστικὰ ἔμεναν Ἕλληνες ἕως τὸ τέλος τῆς ἱστορίας τους μὲ ἐκρωμαϊσμὸ ἐνδεικτικό, γλωσσικό. Βέβαια ὀνομάζονται Ρωμαῖοι. Στὴν δὲ Ὀδησσό, τὸν 3ο αἰώνα, ἐπιγραφικὰ ἐπισημαίνεται φυλὴ Ρωμαίων, οἱ ὁποῖοι δὲν κατάγονται ἀπὸ μετανάστες τῆς Ρώμης, ἐγκατεστημένους στὴ ΒΑ Βαλκανική, ἀλλὰ Ἕλληνες λατινοφώνους, Βλάχους. Διότι ὅσοι ἀποκτοῦν τὸ δικαίωμα τοῦ Ρωμαίου πολίτου, ποὺ συνεπάγεται καὶ λατινοφωνία, προσφωνοῦνται Ρωμαῖοι. Τὸ δὲ πολιτικὸ τοῦτο ὄνομα, ποὺ στὴν Ἑλληνικὴ Ἀνατολὴ ὑποκαθιστώντας τὸ ἐθνικὸ Ἕλληνες φέρουν ἐπὶ αἰῶνες ἀδιάκριτα ὅλοι οἱ ὑπήκοοι τῆς αὐτοκρατορίας καὶ συνεχίζεται ὡς Ρωμιοί, μετὰ τὴν ἀναγνώριση, τὸν 7ο αἰώνα ἐπὶ Ἡρακλείου, τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας ὡς ἐπίσημης κρατικῆς προσδιορίζει τοὺς ἑλληνοφώνους, οἱ δὲ δίγλωσσοι ἢ λατινόφωνοι, ὅπως οἱ ἁπανταχοῦ ἐκρωμαϊσμένοι, ὀνομάζονται Ρωμάνοι, τοὺς ὁποίους ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Ζ΄, ὁ Πορφυρογέννητος (913-959) βλέπει καὶ στὸ Δυρράχιο.

Ὁ λατινικὸς ὅρος Ρωμάνος (Romanus), ἀντίστοιχος τοῦ ἑλληνικοῦ Ρωμαῖος, τόσο στὴ Δύση, πλὴν τῆς Ραιτίας τῆς Ἑλβετίας, ὅσο καὶ στὴ ΝΑ Εὐρώπη, πλὴν τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου, ἤτοι ὅπου οἱ ἄλλοτε ὑπήκοοι τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ὑποδουλώνονται εἴτε σὲ Φράγκους εἴτε σὲ Ἀβάρους - Σλάβους, χάνει τὸ παλαιότερο νόημα καὶ σημαίνει τὸν ὑποτακτικό, κολλήγα, δοῦλο. Στὸν εὐρύτερο ἑλληνικὸ χῶρο, ἐπειδὴ οἱ "Ρωμαῖοι", Ἕλληνες, δὲν ὑπόκεινται σὲ ξενικὲς κατοχές, ἔστω κάποιας διάρκειας, σώζεται σημασιολογικὰ ἀλώβητος, ἀλλὰ φωνητικὰ ἀλλοιώνεται, ἀφοῦ προτάσσεται τὸ πανάρχαια ἑλληνικὸ προθετικό - Α- καὶ ἐπέρχεται συγκοπὴ τοῦ -ω-, ὁπότε διαμορφώνεται, ὅπως ἕως σήμερα συνηθέστατα αὐτοαποκαλοῦνται οἱ Βλάχοι, στὸν τύπο Ἀρμάνος [Α+ρ(ω)μάνος], μὲ προφανὲς παράγωγο Ἀρμανία, τὴν ὁποία χρησιμοποιοῦν οἱ Ἕλληνες τῶν βυζαντινῶν χρόνων γιὰ τὴν ὀνομασία τῆς χώρας τους, σύμφωνα μὲ τὴν ἀποκάλυψη διακεκριμένου Ρωσοαμερικανοῦ βυζαντινολόγου.

Οἱ Ἀρμάνοι - Βλάχοι, ἀπόγονοι τῶν ἐκλατινισμένων Θεσσαλῶν, Ἠπει-

ρωτῶν, Μακεδόνων κ.ἄ., δὲν παραιτοῦνται ἀπὸ τὰ παμπάλαια praesidia armata, τὴν ὁροφυλακία. Δὲν διακόπτουν τὴν ἐπιτυχῆ μακρόχρονη προσφορὰ ἔνοπλης ὑπηρεσίας γιὰ τὴν ἀσφαλῆ φύλαξη συνόρων, ὁδικῶν διαβάσεων καὶ συγκοινωνιακῶν κόμβων, ἀφοῦ ἄλλως τε καὶ τὸ ἀνατολικὸ ρωμαϊκὸ κράτος, τὸ ἐπικαλούμενο μετέπειτα Βυζάντιο, ἤδη μὲ τὸν ἱδρυτή του Κωνσταντῖνο τὸν Μέγα διατηρεῖ καὶ ἀνανεώνει τὰ προνόμια. Εὔλογα σταδιοδρομοῦν καὶ ὡς διοικητὲς μεγάλων περιφερειῶν, ὅπως ὁ Νικουλίτσας στὸ Θέμα Ἑλλάδος, Θεσσαλίας, μὲ πρωτεύουσα τὴ Λάρισα, στὴν ὁποία κατὰ τοὺς 10ο-11ο αἰῶνες ἀναφέρονται Βλάχοι ἀστοί, γαιοκτήμονες, κτηνοτρόφοι, ἀπὸ τὸν Κεκαυμένο. Ἐξ ἴσου δὲ σπουδαῖο εἶναι ὅτι δὲν τοὺς θεωρεῖ ξένους καὶ τὴν ἐξέγερσή τους τὸ 1066 ἀποδίδει στὴν ἐπιβολὴ βαρειᾶς φορολογίας ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνο Δούκα Ι΄. Οἰκονομικὰ διαπιστώνονται τὰ αἴτια καὶ τῆς σχεδὸν μετὰ αἰώνα, 1185, ἐξεγέρσεως Βλάχων, καταμεσῆς τῶν Βαλκανίων τῆς ὁποίας οἱ ἐξελίξεις ἀπέβησαν ἐντελῶς ἀνεξέλεγκτες. Διότι ἀπὸ τὴν κεντρικὴ διοίκηση δὲν ἐπιδείχθηκε οὔτε στοιχειώδης κατανόηση στὰ δικαιολογημένα παράπονα τῶν ἀγρίως φορολογουμένων, τῶν ὁποίων τὸν πρόδηλο δυναμισμὸ καὶ τὴν ἀσυγκράτητη ἀγανάκτηση ἔσπευσαν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ πάπας Ἰννοκέντιος ὁ Γ΄, ἀνεπιτυχῶς, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ Βούλγαροι, ποὺ βαθμιαῖα ἰδιοποιήθηκαν τὰ δίκαια τῶν ἐπαναστατῶν καὶ μεθόδευσαν τὴν ἵδρυση τοῦ κράτους τῶν Ἀσανιδῶν ὡς βουλγαρικοῦ, ἀναντίρρητα καταστροφικοῦ γιὰ τὸ σύνολο τῶν βαλκανικῶν λαῶν μὲ τὴν ἐπώδυνη ἐξασθένιση τοῦ Βυζαντίου καὶ τὴν ἐξ ἀντιθέτου μεγάλη διευκόλυνση τῶν Ὀθωμανῶν στὴν ἐξάπλωσή τους στὴ Βαλκανική. Μετὰ δὲ τὴν ἐπικράτηση τῶν τελευταίων οἱ Βούλγαροι περιέρχονται σὲ λήθαργο, ὡσότου τὸν 19ο αἰώνα τοὺς παρέχεται ἀναίμακτα κρατικὴ ὑπόσταση σὲ διαστάσεις ἀδιανόητες, ἐνῶ οἱ Ἀρμάνοι - Βλάχοι συμπολεμοῦν ἀδελφικὰ στὸ πλευρὸ τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, δεσπότη τοῦ Μυστρᾶ, γιὰ τὴν ἀναχαίτιση τῆς ὀθωμανικῆς λαίλαπας στὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο. Τελικὰ ἐγκαταλείπουν τὰ πεδινὰ ἀστικὰ καὶ ἐμπορικὰ κέντρα καὶ ἀποσύρονται ἐπὶ πολὺ μόνιμα στὰ ὀρεινὰ καὶ ἄβατα κρησφύγετα, ὅπου κατὰ κανόνα καὶ τὸ φῶλι τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων.

Ταυτόχρονα ὅσοι ἦσαν διάσπαρτοι στὴ βόρεια Θράκη, Ἀνατολικὴ Ρωμυλία, μετακινοῦνται δυτικά, ὅπως, σύμφωνα μὲ διαπίστωση Ρουμάνου εἰδικοῦ, εἶχαν πράξει κατὰ τοὺς 9ο-11ο αἰῶνες, ὅταν οἱ Βυζαντινοὶ ἀναγκάσθηκαν νὰ ἀφήσουν στοὺς Βουλγάρους τὴν Ἄνω Μοισία καὶ Δαρδανία, θέτοντας τέρμα στὴν ἀποστολὴ τῶν ὁροφυλάκων, καταγομένων ἀπὸ ρωμανικὰ στοιχεῖα (Βλάχους)… Ἐξ ἄλλου, κατὰ Γιουγκοσλάβο ρωμανιστή, τελευταῖοι ἀπόγονοι τῶν Βλάχων κτηνοτρόφων, ποὺ εἶχαν εἰσδύσει ἕως τὴν Ἰστρία τῆς Ἀδριατικῆς μὲ τὸ ὄνομα Μαυρόβλαχοι διὰ μέσου Βοσνίας, Κροατίας καὶ Δαλματίας, φθάνοντας στὴν Τεργέστη, εἶναι οἱ μερικῶς ἐπιβιώνοντες καὶ ἐπονομαζόμενοι ἀπὸ τοὺς γείτονες σλα-

βοφώνους Tchitchi ἢ Tchiribiri καὶ ἀκριβέστερα Ἴστριοι Βλάχοι, τοὺς ὁποίους ἐπίσης ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα προσαγορεύει "Ἰστρο-ρουμάνους", ἂν καὶ ἐγκριτότατοι Ρουμάνοι πολιτικοὶ καὶ ἐπιστήμονες ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ αἰώνα μας διακηρύσσουν ὅτι ἡ Ρουμανία δὲν ἔχει τίποτε στὰ Βαλκάνια.

Πάντως μετὰ τὴν παύση τῶν ἐπεκτατικῶν πολέμων τῶν Ὀθωμανῶν, ἡ ὁποία καλεῖται καὶ pax ottomanica, πρῶτα δειλὰ καὶ ὕστερα κανονικὰ παρατηροῦνται κάθοδοι ἀπὸ τὰ βουνὰ καὶ ἀπρόσιτα μέρη στὶς προαιώνιες ἑστίες, στὶς ὁποῖες ἐπανεμφανίζεται ἡ ζωὴ σὲ ὅλες τὶς ἐκφάνσεις. Παράλληλα ἀρχίζουν σιγά - σιγὰ καὶ πέρα τῆς Βαλκανικῆς ἀποδημίες, οἱ ὁποῖες ἐπιταχύνουν ὁπωσδήποτε τὴν οἰκονομικὴ καὶ πνευματικὴ ἀνάπτυξη τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων μὲ παρεπόμενες ἐποικοδομητικὲς ἐπιπτώσεις καὶ στοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς.

Βέβαια μόνο σύντομη σκιαγράφηση κάποιων προσώπων, Ἀρμάνων - Βλάχων, καὶ συγκεκριμένων γεγονότων καθίσταται ἐφικτή. Διότι τὰ δεδομένα χρονικὰ ὅρια δὲν ἐπιτρέπουν διεξοδικὴ παρουσίαση. Εἶναι δὲ παραδεκτὸ ὅτι στοὺς πρώιμους ἀποδήμους, ποὺ δημιουργοῦν τὶς ὑποδομὲς γιὰ τὴν ὑποδοχὴ σὲ ξένα περίπυστα πανεπιστημιακὰ ἱδρύματα νεαρῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὸν ἑλλαδικὸ καὶ ὑπόλοιπο ὁμογενειακὸ χῶρο, διακρίνεται ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος (1577-1658) ἀπὸ τὴ Βέροια τῆς Μακεδονίας. Σπουδάζει ἰατρικὴ στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Πάδοβας καὶ ἀναγορεύεται καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς φιλοσοφίας. Τὸ 1653 σπεύδει στὴν ἵδρυση τοῦ Κωττουνιανοῦ Ἑλληνομουσείου ὡς παραρτήματος πανεπιστημιακοῦ, στὸ ὁποῖο στεγάζονται καὶ διατρέφονται φοιτητές, πρωτίστως ἑλληνικῆς καταγωγῆς. Ἀπὸ αὐτούς, ποὺ ὁλοκληρώνουν τὶς σπουδές, πολλοὶ ἀναδεικνύονται σὲ ποικίλους τομεῖς δράσεως καὶ στελεχώνουν τὴν Πατριαρχικὴ Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ ἐθνικὰ εὐεργετικὴ λειτουργία τοῦ ἱδρύματος Κωττουνίου φαίνεται καὶ στὴν καίρια ἀντίκρουση τοῦ μισελληνικοῦ ρεύματος, ποὺ διαχέεται τότε στὴν Εὐρώπη παραπληροφορώντας την γιὰ τάχα ἀνυπαρξία πλέον Ἑλλήνων.

Τὴν ἄμεση διάψευση καὶ παραστατικὴ προβολὴ τῆς πνευματικῆς καταστάσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πραγματώνει ἕνας σχεδὸν σύγχρονος τοῦ Κωττουνίου, ὁ Μοσχοπολίτης Δημήτριος Πάμπερις Προκοπίου, ὁ ὁποῖος μετὰ τὶς λαμπρὲς ἰατρικὲς σπουδὲς στὸ ἴδιο πανεπιστήμιο συγγράφει τὴν *Ἐπιτετμημένη Ἐπαρίθμηση τῶν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα (1600-1720) λογίων Γραικῶν* καί τινων τῶν νῦν αἰῶνι ἀνθούντων, ἀποστομώνοντας τοὺς διαβολεῖς μισέλληνες καὶ τέρποντας τοὺς ἁγνοὺς φιλέλληνες.

Πάλι Βορειοηπειρώτης, τοῦ ὁποίου παραμένουν ἐπίμαχα τόσο τὸ βαπτιστικὸ ὅσο καὶ τὸ ἐπώνυμο, περίδοξος πράγματι ὡς διαδοτὴς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας στὴ Μολδαβία, τὴν ὁποία ἐπὶ δεκαετία διοικεῖ (1643-1653), καὶ ὡς ὑπέρμαχος τῆς Ὀρθοδοξίας, προστάτης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, εἶναι ὁ ἀποκα-

λούμενος Βασίλειος Λοῦπος, διώνυμο δηλωτικὸ ἀφ' ἑνὸς μὲν τῶν ἐπιδιώξεών του, ἀνασυστάσεως τῆς Βασιλείας, δηλαδὴ τοῦ Βυζαντίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς διοικητικῆς δεινότητάς του, ὅπως τοῦ λύκου, λατινικὰ lupus, ἀντὶ τοῦ πιθανοῦ οἰκογενειακοῦ του Κώτση ἢ Κώτσια!

Οἱ ὁρίζοντες τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἀνοίγονται διάπλατα πέρα τῆς ΝΑ Εὐρώπης περιλαμβάνοντας καὶ τὴν τσαρικὴ Ρωσία, χάρη σ' ἕνα ἄλλο Βλαχόπουλο, ποὺ εἰσέρχεται στὴ ρωσικὴ ὑπηρεσία. Ἀξιοποιώντας δὲ τὴ θέση του ἱκανοποιεῖ αἰτήματα συμπατριωτῶν του γιὰ ἐγκαταστάσεις τυπογραφείου καὶ ἐκδόσεις ἑλληνικῶν βιβλίων, ποὺ ἀποστέλλονται σὲ ὅλα τὰ κέντρα τῶν Βαλκανίων. Εἶναι ὁ Νικόλαος Σπαθάρης ἤ, ὅπως συνηθέστερα ἀναφέρεται, Nicolae Milescu, τὸν ὁποῖο συνέστησε στὸν τσάρο Ἀλέξιο Μιχαήλοβιτς, πατέρα τοῦ Πέτρου τοῦ Μεγάλου, ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δοσίθεος, διαβεβαιώνοντάς τον γιὰ τὶς σπάνιες ἱκανότητες, οἱ ὁποῖες ἄλλως τε ταχύτατα ἐκδηλώνονται. Συνδέει τὴ Ρωσία μὲ ὅλους τοὺς ἡγεμονικοὺς οἴκους τῆς Εὐρώπης καὶ μὲ τὴν Κίνα, ἀποκτώντας τὴν προσωνυμία "Οἰκουμενικὸς Ἄνθρωπος", ἂν καὶ ἀκόμη δὲν ἀποτολμᾶται ἡ ἀναγνώρισή του ὡς σωτήρα τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τὸν ἐξισλαμισμό, τὸ 1683.

Ἀναμφισβήτητα τὰ Βαλκάνια δεινοπαθοῦν διαρκῶς ἀπὸ τὴν ἀλλαξοπιστία. Ἀλλὰ δὲν παραμελοῦνται. Στὸν ἀδυσώπητο ἐξισλαμισμὸ ἀνθίσταται σθεναρὰ νέο Βλαχόπουλο τῆς Βορείου Ἠπείρου, ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς Ἀρδενίτσας, ὁ Μοσχοπολίτης Νεκτάριος Τέρπος. Στὸν πανανθρώπινο χριστιανικό, συνάμα δὲ καὶ ἐθνικό, ἀγώνα του μάχεται μὲ τὸ κήρυγμα ἤ, κατὰ τὴν ἔκφρασή του "μίλημα", ποὺ διατυπώνεται καὶ γραπτῶς, ἀφοῦ συγκεντρωμένα τὰ "μιλήματα" τυπώνονται στὴ Βενετία τὸ 1732, «συνεργείᾳ τοῦ ἐντιμωτάτου Κυρίου Χατζῆ Μιχαὴλ Γκούστα», ἐπίσης Μοσχοπολίτη, ἀπὸ οἰκογένεια ἐμπόρων ἐγκατεστημένων καὶ στὴν Ὀδησσὸ καὶ ἀγωνιστῶν τοῦ 1821, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Ἰωάννης Γκούστης. Τὸ μικροῦ σχήματος βιβλίο τοῦ Τέρπου, ἐπιγραφόμενο *Πίστις*, ὅπως φανερώνουν οἱ ἀλλεπάλληλες ἐννέα ἐκδόσεις, ἔχει ἐκπληκτικὴ κυκλοφορία, τῆς ὁποίας οἱ λόγοι εἶναι πολλοί. Κατὰ πρῶτον θεωρεῖται ὡς ἐγγυημένο δογματικά, ἀφοῦ ὁ συγγραφέας του λογίζεται αὐθεντία σὲ θεολογικὰ ζητήματα στὸν Ἄθω. Ἤδη δὲν βάλλεται ἀπὸ τοὺς ἄλλοτε ἐπικριτές του, προσκολλημένους σὲ δῆθεν προοδευτικὰ ἰδεολογήματα καὶ σὲ προκαταλήψεις γιὰ δῆθεν ἀρνητικὴ ἐθνικὴ στάση τῆς Ἐκκλησίας. Τὰ "μιλήματα" τοῦ Τέρπου ἀπότοκα ὀρθῆς ἑρμηνείας τῆς Ὀρθοδόξου Παραδόσεως, ἐπιδοκιμάζονται πλέον ὡς πρωτοποριακὰ χριστιανικὰ καὶ ἐθνικά. Ὡς δεύτερο ἀξιόλογο πλεονέκτημα τοῦ βιβλίου ἐπισημαίνεται ὁ ἀπόλυτα νεοελληνικὸς λόγος του, ἕνα ἀπὸ τὰ *πρωϊμάδια τῆς νέας φωνῆς*, ὅπως προσφυέστατα χαρακτηρίζεται. Πρόσθετο καὶ σπουδαιότερο προτέρημα ἀποτελεῖ ἡ φαεινὴ ἔμπνευση τοῦ Τέρπου γιὰ ταυτόχρονη κατάρτιση τῶν ἀναγνωστῶν

στὴν Ὀρθοδοξία σὲ συνδυασμὸ δόσεως δυνατῶν στοιχείων τῆς θύραθεν παιδείας μὲ παράθεση στὰ ἐπιλεγόμενα γνωμικῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, Πλάτωνος, Ἀριστοτέλους κ.ἄ., ποὺ δὲν ἀπηχοῦν ἁπλῶς πρόθεση ἐπιδείξεως ὑψηλῆς διανοήσεως, ἀλλὰ σημαίνουν ἐσκεμμένη ἐφαρμογὴ συστήματος διδασκαλίας ἑλληνοχριστιανικοῦ ἢ μᾶλλον χριστιανοελληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ δὲ μοναδικότητα τοῦ Βλάχου κληρικοῦ στὴν προκειμένη συγγραφὴ ἔγκειται στὸν χρησιμοποιούμενο γιὰ πρώτη φορὰ ὅρο "ἐλευθερία", ἀληθινὰ ὑπέρτατο γιὰ τοὺς σκοτεινοὺς ἐκείνους χρόνους καὶ ἐξ ἴσου γιὰ τοὺς τωρινούς: Παίρνοντας – παραγγέλλει ὁ Τέρπος στοὺς χριστιανοὺς – τὸ «σκουτάρι, ἤγουν τὴν στερεάν σας πίστιν, μὲ τὴν ὁποίαν θέλετε δυνηθῆ νὰ σβέσετε ὅλες τὶς σαΐτες τοῦ πονηροῦ διαβόλου… δράμετε νὰ ἰδεῖτε τὴν παρηγορίαν σας καὶ μὲ θάρρος νὰ γρικᾶτε τὴν ἐλευθερίαν σας».

Ἀλλά, γιὰ νὰ γρικήσουν τὴν ἐλευθερία, χρειάζεται παιδεία, στὴν ὁποία πάλι οἱ Μοσχοπολίτες πρωτοποροῦν, σπεύδοντας στὴν ἵδρυση τῆς Νέας Ἀκαδημίας καὶ τοῦ τυπογραφείου τῆς Μοσχοπόλεως, ἰδίως δὲ στὴν ἐκτύπωση βιβλίων. Τοῦ Θεοδώρου Ἀναστ. Καββαλιώτη τὸ ἐγχειρίδιο, ἐπιγραφόμενο *Πρωτοπειρία,* ποὺ τὸ 1770 ἐκδίδεται δαπάνῃ τοῦ Γεωργίου Τρίκουπα, προφανέστατα προγόνου τῶν Τρικούπηδων, Σπυρίδωνος, Χαριλάου κ.ἄ., εἶναι τομίδιο 104 σελίδων, μὲ τὸ ὁποῖο συνοπτικὰ προσφέρεται ἐπιπέδου στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως ποικίλη ὕλη, προσευχές, γνωμικὰ καὶ μικρὰ ἀφηγήματα, καθὼς καὶ γλωσσάριο τρίγλωσσο, ἑλληνικό, ἀρμανικό - βλαχικὸ καὶ ἀρβανίτικο.

Ὁμολογουμένως ὁ ἐπίσης Μοσχοπολίτης Δανιὴλ Μιχάλη Ἀδάμη Χατζῆ καὶ βραχύτερα Δανιὴλ Μοσχοπολίτης βελτιώνει καὶ αὐξάνει παιδευτικὰ συγγραφή του, ἡ ὁποία ἐπιγράφεται *Εἰσαγωγικὴ Διδασκαλία* καὶ περιέχει: Διακήρυξη πρὸς τὰ τέκνα τῶν Χριστιανῶν, Διδασκαλία Χριστιανική, Περὶ τῶν στοιχειωδῶν ἀρχῶν τῆς Φυσικῆς. Ὑποδείγματα ἐπιστολῶν, Περὶ τῶν τεσσάρων εἰδῶν τῆς Ἀριθμητικῆς, Περὶ τῶν ἑορταζομένων ἁγίων τοῦ Ἔτους καὶ διάφορα ἄλλα, τετράγλωσσο δὲ γλωσσάριο, μὲ προσθήκη βουλγαρικοῦ. Ὁ Δανιήλ, μολονότι στὴν «Προκήρυξιν…» μὲ σαφήνεια φανερώνει τὸν κύριο σκοπὸ κυκλοφορίας τοῦ βιβλίου, ἀναφερόμενος στοὺς ἀλλογλώσσους, «…διὰ τοὺς ὁποίους μάλιστα καὶ συνετέθη τὸ παρόν», προειδοποιεῖ: «ἠμποροῦν κατ' ἀρχὰς νὰ γυμνασθοῦν τὰ Ρωμαίικα εἰς τὸ βιβλιάριον αὐτό, καὶ ἔπειτα ὅταν ἔχουν τὸν τρόπον, νὰ καταγίνουν καὶ εἰς ἄλλα μαθήματα δεινότερα καὶ ὑψηλοτέρας θεωρίας…».

Ἡ ἀκτινοβολία καὶ ἡ εὐεργετικὴ ἐπίδραση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, παιδείας καὶ κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης τῶν σχολικῶν, ἐκκλησιαστικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων τῆς Μοσχοπόλεως καὶ ἄλλων κέντρων τῆς Βορείου Ἠπείρου ὁμολογοῦνται καὶ ἀπὸ ἐθνικιστὲς ἡγέτες γειτονικῶν λαῶν, ὅπως τῶν Σκυπιτάρων, Ἀλβανῶν, τοῦ Basri - bey: «– Ἀναγνωρίζουμε τὸν ἑλληνικὸ χαρακτήρα τῆς

νότιας Ἀλβανίας, ὅπου τὸ ὑπεραιωνόβιο πολιτισμικὸ ἔργο τῶν σχολῶν της κυριαρχεῖ ἠθικὰ καὶ ἐθνικά».

Ἐξ ἴσου μὲ τοὺς Βορειοηπειρῶτες ἀναδεικνύονται ἀγαθοεργοὶ καὶ οἱ Βλάχοι τῆς Μακεδονίας. Ἡ μνεία τοῦ ἔργου μιᾶς μόνον, ἀλλὰ πολυμελοῦς, οἰκογένειας ἀπὸ τὴν Κλεισούρα Καστοριᾶς, τῶν Δαρβάρεων, βοηθεῖ στὴν κατανόηση τῆς παμβαλκανικῆς – καὶ ὄχι μόνον – ἀπηχήσεως. Μόλις ἀποκτοῦν οἰκονομικὴ εὐχέρεια στὴν ξενιτειά, τὰ περισσότερα μέλη γίνονται χορηγοὶ γιὰ τὴν ἔκδοση βιβλίων ἀνωτέρου πλέον ἐπιπέδου, τὰ ὁποῖα συγγράφει ὁ Δημήτριος. Ἀποστέλλονται δὲ στὶς ἑλληνικὲς σχολές, οἱ ὁποῖες λειτουργοῦν στὰ μεγαλύτερα ἀστικὰ κέντρα τῆς Βαλκανικῆς, καθὼς καὶ στὴ λοιπὴ Εὐρώπη, δύο δὲ σχεδὸν δεκάδες στὴ Βουλγαρία, γιὰ τὰ Ἑλληνόπουλα, ἐνῶ παράλληλα ἐπωφελοῦνται καὶ οἱ νέοι κάθε ἐθνικότητας, ἰδίως Βουλγαρόπουλα, ποὺ ἄλλως τε ἐνθαρρύνονται καὶ γιὰ σπουδὲς ἀνώτερες στὸ Ἐξωτερικὸ μὲ ὑποτροφίες Ἑλλήνων! Ὅταν δὲ σὲ δημοσιεύματα τοῦ 1939 οἱ Βλαχόφωνοι τῆς Βουλγαρίας ἀνέρχονται σὲ πενήντα χιλιάδες, εἶναι εὔκολο τὸ συμπέρασμα μιᾶς ἔντονης δραστηριότητάς τους καὶ ἀντίστοιχης συμμετοχῆς τους, οἰκονομικῆς καὶ πνευματικῆς. Στὴ δεύτερη ἐξέχουσα θέση κατέχει ὁ Ἰώσηπος Μοισιόδαξ.

Ἀσύγκριτα περισσότεροι εὐδοκιμοῦν στὶς παραδουνάβιες ἡγεμονίες, ὅπου πρὸ τοῦ 1821 οἱ Ἕλληνες, στοὺς ὁποίους νοοῦνται καὶ οἱ Βλαχόφωνοι, ὑπερέβαιναν τὸ ἑκατομμύριο.

Ἀρκετοὶ ἦσαν οἱ Ἕλληνες καὶ στὴν τ. Γιουγκοσλαβία. Εἰδικὰ δὲ οἱ Βλαχόφωνοι στὴ Μικρὰ Σερβία τοῦ 1863 ὑπολογίζονται 122.593. Ὁπωσδήποτε ὑπάρχουν Βλαχόφωνοι καὶ στὰ δυτικὰ γιουγκοσλαβικὰ διαμερίσματα, Κροατία, Σλοβενία κ.λπ., ὅπου ἐπανειλημμένα εἶχαν καταφύγει Ἕλληνες, κατὰ τὴν ἑλληνορωμαϊκὴ ἀρχαιότητα, βυζαντινοὺς χρόνους, ἀρχὲς μεταβυζαντινῶν καὶ τουρκοκρατία.

Ἐν τούτοις οὔτε σκέψη στὴν Ἑλλάδα γιὰ ἀποστολὴ ἐρευνητῶν πρὸς ἀνεύρεσή τους καὶ σπουδὴ τῆς πολυσχιδοῦς συμβολῆς τους. Στὴν πάγια ἑλλαδικὴ ἀδράνεια προστίθεται καὶ ἡ κυπριακή, ἡ ὁποία εἶναι ἀκατανόητη, ἐφ' ὅσον ἡ κρατικὴ εἰκόνα τῆς Μεγαλονήσου θεωρεῖται ὅπως τῶν προηγμένων χωρῶν. Ὡστόσο δὲν ἔχει ἐπιδείξει ἀκόμη κάποιο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν τύχη Κυπρίων, ἐγκατεστημένων ἐπὶ αἰῶνες στὰ βαλκανικὰ παραδουνάβια μὲ πρωτοπορία προωθήσεως στὴν Εὐρώπη ὑψηλῆς τεχνολογίας, ἕως ὅτου ὡς Ρωμαῖοι πολίτες, Βλάχοι, μὲ ρωμαϊκή… ἀγάπη ἀπάγονται στὴ Ρώμη, ἀγνοούμενοι ἔκτοτε διὰ παντός! Ἐξ ἄλλου λανθάνουν καὶ νεωτέρων χρόνων Κύπριοι, ποὺ ζοῦν στὴν Ἰστρία τῆς Ἀδριατικῆς!

Ἀντίθετα, πρὸς τοὺς Βλάχους αὐτοὺς στρέφει ἀμέριστη τὴν προσοχή της ἡ Ρουμανία, ἂν καὶ τόσο ἐθνολογικὰ ὅσο καὶ γλωσσικὰ εἶναι ξένη πρὸς τοὺς λαοὺς

καὶ τὶς γλῶσσες τῆς Βαλκανικῆς, καθ' ὁμολογίαν ἐπιφανῶν συγγραφέων της, καὶ τὸ πλέον ἀξιοσπούδαστο, ὅτι ἐκδηλώνει τὸ ἐνδιαφέρον της πρὸ τῆς πλήρους ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἑνώσεως ὑπὸ τὸ σημερινὸ ἐθνωνύμιο, τὸ ὁποῖο ὀφείλει ἐπίσης στὸν Ἑλληνισμό, μετανάστη τοῦ Ἀρχιπελάγους, τὸν Κορέσιο, καὶ Θεσσαλοὺς ἐκρουμανισμένους, τὸν Φιλιππίδη.

Βέβαια ἡ θεσσαλικὴ συνδρομὴ δὲν περιορίζεται στὶς πέρα τοῦ Δουνάβεως ἡγεμονίες. Ἀφορᾶ καὶ στὰ Βαλκάνια μὲ πρωταγωνιστὴ τὸν Ρήγα Βελεστινλῆ, ποὺ ἔχει μελετήσει ἐμπεριστατωμένα καὶ καταρτίσει σχέδιο ὄχι αὐτούσιας ἀναβιώσεως τῆς Βασιλείας, τοῦ Βυζαντίου, ἐπιδίωξη προγενέστερων ἀποδήμων, τῶν Ἠπειρωτῶν Μιχαὴλ τοῦ Γενναίου καὶ Βασιλείου Λούπου, ἀλλὰ ἐγκαθιδρύσεως Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, μὲ τέλεια γνώση τῆς ἐθνολογικῆς καὶ δημογραφικῆς καταστάσεως τῆς περιοχῆς, κυρίως δὲ μὲ βάση πρωτοφανῆ σὲ προοδευτικότητα μέτρα προστασίας τῶν μειονοτήτων, ὅπως ἀδόκιμα λέγονται καὶ σήμερα οἱ μικρότερες δημογραφικὰ πληθυσμικὲς ἑνότητες. Οἱ ἀρχὲς ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, οἱ ὁποῖες διέπουν τὸ πολίτευμα τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας τοῦ Ρήγα εἶναι ἀνθρωπιστικὰ ἀνώτερες ἐκείνων, οἱ ὁποῖες ψηφίζονται στὸν ΟΗΕ τὸ 1948 καί… ἐφαρμόζονται μετὰ μισὸ αἰώνα στὴ Γιουγκοσλαβία, παραμονὲς τῆς 3ης μ.Χ. χιλιετίας!

Εὔλογα οἱ Βλαχόφωνοι συνιστοῦν δεδομένο σταθερότητας στὰ Βαλκάνια. Διότι ἀναγνωρίζονται ἀπὸ Βαλκανίους εἰδικοὺς ὡς φορεῖς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, τοῦ τρόπου ζωῆς, τοῦ πνεύματος τῶν Ἑλλήνων, συνάμα δὲ ἀποδεικνύονται πρότυπα σωστικῆς εὐεργεσίας, φιλανθρωπίας καὶ διεθνοῦς δικαίου, συνεχιστὲς ἀρχαιοελληνικῆς καὶ μεσαιωνικῆς - βυζαντινῆς - χριστιανικῆς, ἑλληνορθόδοξης, παραδόσεως.

Ὅσοι παραγνωρίζουν τὸν ὑπέροχο τοῦτο συνεκτικὸ ἱστό, ἀστοχοῦν στὴν ἐπίτευξη τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως καὶ προκοπῆς τῶν βαλκανικῶν, ὁσοδήποτε καὶ ἂν κοπιάσουν, ὅπως π.χ. ὁ Ἀλέξανδρος Παπαναστασίου, ὁ πλέον ἀνιδιοτελὴς ὀπαδὸς τῆς Βαλκανικῆς Συνεννοήσεως ἀλλὰ ἀτελέσφορος, συνεπείᾳ ποικίλων αἰτίων, κατ' ἐξοχὴν δὲ τῆς ἥκιστα ἐνδεδειγμένης μυήσεως στὸ θέμα τῶν Βλάχων, ἂν καὶ ὁ Ἀκορνίων τοῦ εἰκοστοῦ αἰώνα, ὁ διάσημος διπλωμάτης Νικόλαος Μίσσιος, πρέσβυς τῆς Ρουμανίας στὸ Λονδίνο καὶ γενικὸς διευθυντὴς τῆς Συνδιασκέψεως τοῦ Βουκουρεστίου (1913) ἔδωσε τὴν ἀφορμὴ γιὰ τὴν ἔναρξη διερευνήσεως τῆς διασπορᾶς τῶν Ἑλληνοβλάχων στὶς γειτονικὲς χῶρες καὶ τῆς ἀξιοποιήσεώς τους γιὰ τὴν πραγμάτωση τῆς σταθερῆς φιλίας καὶ τὴν ἐπίσπευση τῆς προόδου στὰ Βαλκάνια, ὅπου καὶ σήμερα ὑπεύθυνες καὶ καίριες θέσεις σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς κατέχουν Βλάχοι, διακατεχόμενοι πάντοτε ἀπὸ βαθειὰ διάθεση προσφορᾶς.

«ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΒΛΑΧΩΝ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ. ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΑΡΜΑΝΙΚΟΣ [ΒΛΑΧΙΚΟΣ] ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ»

Ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν μὲ γενικὸ θέμα τὴν ἐπικεφαλίδα ὀργανώνεται Ἐπιστημονικὸ Συμπόσιο στὸ Ἐθνικὸ Μουσεῖο Ἱστορίας καὶ Ἀρχαιολογίας τῆς Κωνστάντζας (Ρουμανίας) ἀπὸ τὸ Πολιτισμικό-Ἐπιστημονικὸ Ἀρμανικὸ Ἵδρυμα ANDREI SAGUNA. Ἀφιερώνεται ἕνα διήμερο Αὐγούστου. Σύνεδροι δὲ καὶ παρατηρητὲς εἶναι πρωτίστως γόνοι ρουμανισάντων προπολεμικὰ Ἀρμάνων (Βλάχων) καὶ ἐγκατασταθέντων στὴ Ρουμανία, κατ' ἐξοχὴν στὴν περιοχὴ τῆς Δοβρουτζᾶς. Ἐλάχιστοι μετακινήθηκαν σὲ ἄλλες χῶρες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ τῶν ὑπερατλαντικῶν ἠπείρων, κυρίως στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες Ἀμερικῆς.

Πάντως παντοῦ κατὰ κανόνα ζοῦν ἐπιτυχημένοι ἐπαγγελματικά, ἐπιχειρηματίες, ἐπιστήμονες ὅλων τῶν κλάδων, καθηγητὲς ὅλων τῶν βαθμίδων καὶ εἰδικοτήτων, ἀκαδημαϊκοὶ ἀλλὰ καὶ πολιτικοί, βουλευτές, ὑπουργοί, συγκλητικοί.

Δυστυχῶς ὡς πρὸς τὸ Βλαχολογικὸ Ζήτημα ἀποκαλύπτονται μονόπλευρα πληροφορημένοι. Βέβαια κατέχουν τέλεια ὅσα ἡ ὑπεραιωνόβια ρουμανικὴ προπαγάνδα τοὺς εἶχε προσφέρει γενναιόδωρα, ἀφειδῶς, ἐμπεριστατωμένα καὶ μεθοδευμένα. Κατὰ δὲ τὶς τελευταῖες δεκαετίες γίνονται δέκτες μεταλλαγμένων προϊόντων της ἀπὸ ἀπομεινάρια της μεταμορφωμένα σὲ ἐπαγγελματίες εὐρωδίαιτους, τύπου Γιάνκου Περηφὰν τοῦ «Γάλλου» καὶ Βασίλε Μπάρμπα τοῦ "Γερμανοῦ", ἢ ἀπὸ νεόκοπο ὁμοϊδεάτη τους, τὸν ἀεικίνητο σπουδαρχίδη Thede Kahl, Γερμανὸ χωρὶς εἰσαγωγικά, καθηγητὴ γεωγραφίας στὸ Πανεπιστήμιο Μύνστερ, περιπατητὴ τῶν Βλαχοχωριῶν σὰν μετεμψύχωση τοῦ G. Weigand πρὸς ἀναβίωση τῆς παλαιᾶς προπαγάνδας του γιὰ δῆθεν ἐθνότητα Βλαχική, ἐνῶ οἱ δύο πρῶτοι προτιμοῦν μειονότητα. Διότι ἔτσι ἐξασφαλίζουν καὶ ἐπιχορηγήσεις τῶν κατὰ τόπους κυβερνήσεων καὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως. Ἰδεολόγοι τοῦ μαμμωνᾶ! Προσκρούουν δὲ ὅλοι τους στὴν ἀδέκαστη ἀλήθεια, ἡ ὁποία διακηρύσσεται στεντόρεια ἀπὸ ἀκραιφνέστατο ἐπιστήμονα, καθηγητὴ Ἱστορίας τοῦ Πανεπιστημίου Μαννχάιμ, τὸν H. Richter, ποὺ συνάγει τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ Βλάχοι Ἑλλάδος εἶναι ἀπὸ κάθε ἄποψη Ἕλληνες! (*Athener Zeitung,* 1.11.1994).

Στὸ Συμπόσιο 2002 οἱ ὀργανωτὲς πρωτοτύπησαν κάνοντας ἄνοιγμα στόν...ἔξω κόσμο, στὴν κοιτίδα τους Ἑλλάδα! Αἰφνίδια καὶ ἐσπευσμένα διερεύνησαν ἐνδεχόμενο δυνατότητας συνεδριακῆς διευρύνσεως. Ὁμολογουμένως εὐφυέστατα ἀποτάθηκαν στὸ Ἑλληνικὸ Γενικὸ Προξενεῖο τῆς Κωνστάντζας μέσῳ τοῦ ὁποίου καὶ διενεργήθηκε ἡ διαδικασία εὐγενεῖ φροντίδι, κατὰ τὴν ἀρχαιοπινῆ ἔκφραση, τοῦ Γενικοῦ Προξένου κ. Προδρόμου Ν. Μαρκουλάκη. Ἐξ ἄλλου ὁ πανάριστος διπλωμάτης δὲν ἀπουσίασε διόλου ἀπὸ τὴν αἴθουσα τῶν ἐργασιῶν, παρακολουθώντας ὅλες τὶς ἀνακοινώσεις πλαισιωμένος ἀπὸ δύο

συνεργάτες, ρουμανομαθεῖς. Τοῦ δόθηκε δὲ καὶ ὁ λόγος σὲ καίρια σημεῖα τοῦ προγράμματος πρὸς διόρθωση ἐσφαλμένων ἀναφορῶν ἑνὸς συνέδρου στὴν Ἑλλάδα καὶ ἀπέσπασε θερμά, ἔντονα καὶ ἐπιδοκιμαστικὰ χειροκροτήματα συγκινώντας βαθύτατα τοὺς παρισταμένους, τῶν ὁποίων ἀρκετοὶ πρώτη φορὰ ἔβλεπαν καὶ ἄκουαν ἐπίσημο διπλωματικὸ ἐκπρόσωπο τῆς πατρίδας τῶν προγόνων τους.

Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ πρόσκληση πρὸς τὸν ὑπογράφοντα, τὸν πρῶτο Ἕλληνα εἰδικευμένο Ρωμανιστὴ (Βλαχολόγο)-Βαλκανολόγο, ποὺ ἔχει κιόλας διδάξει στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Σορβόννης (Paris IV) Βαλκανικὴ Ρωμανολογία καὶ Ρουμανικὴ Διαλεκτολογία, ὀφείλεται σὲ συνάρτηση δύο συμπτώσεων.

Α. Κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ὁ Γενικὸς Πρόξενος σχημάτισε μιὰ πρώτη ἐντύπωση διαβάζοντας τυχαῖα στὸ "Θεσσαλικὸν Μέλλον" ἐκτενὲς ἄρθρο μου, ἐπιγραφόμενο "Ἡ ἀλήθεια γιὰ τοὺς Βλάχους καὶ ἀνεπίτρεπτος ἐφησυχασμός", τὸ ὁποῖο δημοσιεύθηκε καὶ στὸ περιοδικὸ "Μοριᾶς", ταυτόχρονα δὲ ἀνατυπώθηκε αὐτοτελῶς, σὲ βιβλιαράκι μικροῦ σχήματος, μὲ πίνακα δημοσιευμάτων μου. Ὅταν, λοιπόν, ὁ Πρόεδρος τῆς Ὀργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συμποσίου ἔθεσε αἴτημα ἑλληνικῆς ἐπιστημονικῆς συμμετοχῆς, βρέθηκε σχεδὸν ἕτοιμος, ἀφοῦ φυσικὰ ἔλαβε πρόσθετες πληροφορίες.

Β. Ὁ προμνημονευόμενος Thede Kahl, ὁ ὁποῖος συχνότατα ἐπισκέπτεται τὰ Βλαχοχώρια μας προπαγανδίζοντας ἀποκοπὴ τῶν Βλάχων ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμὸ καὶ προβολὴ ἐθνότητας Βλαχικῆς, ἂν καὶ διεπιστημονικὰ ἀποδεικνύεται ἡ ἑλληνικότητά τους ἤδη ἀπὸ τὸν πρῶτο Νεοέλληνα ἱστορικὸ Κωνσταντῖνο Κούμα (1777-1836), ἀπερίσκεπτα καὶ ἐπιπόλαια ἀπέστειλε πρὸς κάθε κατεύθυνση καὶ ἔβαλε στὸ Διαδίκτυο εὐτελέστατο λιβελλογράφημα ἐναντίον μου. Ἔλαβε δὲ δέουσα ἀπάντηση, ἀλλὰ δὲν συνετίσθηκε. Ἀντίθετα, μόλις πληροφορήθηκε τὴν πιθανὴ παρουσία μου στὸ Συμπόσιο, σκάρωσε στὶς ἀρχὲς Αὐγούστου νέο, ποὺ παρὰ τὸν ἀνεπιστημονικό, ἀναίτιο καὶ προσωπικὸ χαρακτήρα του, εὐχερέστατα "φιλοξενήθηκε" ὁλοσέλιδα στὴν "Ἐλευθεροτυπία", ἐνῶ οἱ ἄμεσοι καὶ δικαιολογημένοι ἀντίλογοι, ὁ δικός μου καὶ ἐκεῖνος τοῦ Φιλολογικοῦ Ἱστορικοῦ Λογοτεχνικοῦ Συνδέσμου (Φ.Ι.ΛΟ.Σ.) Τρικάλων σιτεύουν στὸ συρτάρι τοῦ συνεργάτη τῆς μεγάλης δημοκρατικῆς ἐφημερίδας, ἴσως ἐν ἀγνοίᾳ τῆς Διευθύνσεως. Σχεδὸν μετὰ μήνα δόθηκαν στὴ δημοσιότητα σπαράγματα τῶν δύο ἀπαντήσεων σὲ μισὴ μόλις σελίδα, ἐνῶ ὁ λίβελλος φιλοξενεῖται ὁλοσέλιδα. Ὁ νοῶν νοείτω...

Ὁ δεύτερος λίβελλος, ὁ "ἐλευθεροτυπικός", ὁ ὁποῖος μοῦ ἐπιδείχθηκε μάλιστα καὶ ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τοῦ Συμποσίου, πέρα τῶν ἄλλων ἀθλιοτήτων, τὶς ὁποῖες ὁ λιβελλογράφος κατὰ καιροὺς εἶχε διοχετεύσει στὰ ἔντυπα τῶν Ἀρμάνων (Βλάχων) Ρουμανίας, κατέληξε μπούμερανγκ. Διότι οἱ Βλάχοι δὲν τρῶνε χόρτο. Μ' αὐτὸ ταΐζουν τὰ ζῶα τους. Δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ἀνεχθοῦν ἐπ' ἄπει-

ρον κακοήθειες καὶ ἀντέδρασαν μὲ σωφροσύνη στὴν ἰταμότητα τοῦ ξένου, ἄσχετα ἂν ἦσαν ἔναντί μου προκατειλημμένοι.Ὁ δὲ ὑπεύθυνος τοῦ περιοδικοῦ, στὸ ὁποῖο ἐπανειλημμένως δημοσιεύθηκαν ἀπαράδεκτες μικροπρέπειες, ἐκτοξευόμενες καὶ τηλεφωνικὰ ἀπὸ τὸν ἀσύνετο Kahl, αὐτοπροαίρετα καὶ σὲ δημόσιο χῶρο μοῦ ζήτησε συγγνώμη! Εὐνόητα καὶ συγκατένευσα μὲ περισσὴ ἐγκαρδιότητα καὶ εὔλογες προσδοκίες. Ἄλλος πάλι σύνεδρος δωρίζοντάς μου συγγραφὴ Βλαχολογική, στὴν ὁποία παντελῶς ἀγνοεῖται ἡ ταπεινότητά μου, μετὰ τὴν ἀφιέρωση δὲν παραλείπει καὶ προσθήκη πολυσήμαντη: «Χάρηκα πολύ, ὅπως μίλησες».

Συνεπῶς εἶναι ἀξιομνημόνευτο καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Ὀργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ μὲ συγκατέταξε ὁλόκληρο τὸ διήμερο στὸ Προεδρεῖο τοῦ Συμποσίου μὲ δικαίωμα παρεμβάσεων, τὸ ὁποῖο καὶ ἄσκησα ὅταν, ὅπου καὶ ὅπως ἔπρεπε. Δὲν ἄφησα ἀναξιοποίητη τὴν ἀπροσδόκητη καὶ μοναδικὴ δυνατότητα ἐνημερώσεως πάντων γιὰ τὴν πραγματικότητα καὶ τὴν ἀλήθεια, ἰδιαίτερα δὲ σχετικὰ μὲ τὴν ἀξιοθαύμαστη καὶ ἀξιέπαινη ἑλληνικὴ στάση τῆς συντριπτικῆς πλειονότητας τῶν Βλάχων στὴν Ἑλλάδα. Ἀπεικονίζεται δὲ καὶ διακηρύσσεται ἀπὸ τοὺς Κονοτάρχες καὶ Δημάρχους Βλαχοχωριῶν, ἀπὸ συλλογικὰ ὄργανά τους, σωματεῖα, ἀδελφότητες, συλλόγους, συνδέσμους, καθὼς καὶ πληρέστερα ἀπὸ τὴν Πανελλήνια Ἕνωση Πολιτιστικῶν Συλλόγων Βλάχων (ΠΕΠΣΒ), τὴν Ὁμοσπονδία Ἀσπροποτάμιων Συλλόγων Πολιτιστικῆς Ἑνότητας (Ο.Α.Σ.Π.Ε.), τὴν Ὁμοσπονδία Ἐκπολιτιστικῶν Συλλόγων Ὀρεινῆς Καλαμπάκας (ΟΕΣΟΚ), τὸν Φ.Ι.ΛΟ.Σ. Τρικάλων μὲ τὸ πλούσιο ἐκδοτικὸ Βλαχολογικὸ ἔργο, τὴν Ἕνωση Βλάχων Ἐπιστημόνων (Ε.Β.Ε), τὴν Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως ἐπὶ τῶν Ἐθνικῶν Θεμάτων (ΕΕΕΘ), τῆς ὁποίας ἔχω τὴν τιμὴ νὰ εἶμαι ὁ πρόεδρος, κ.ἄ.

Τὸ θέμα τῆς Ἀνακοινώσεώς μου, ἂν καὶ οὐδέτερο, «Ἀπόδημοι Ἀρμάνοι (Βλάχοι τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου) διακριθέντες στὴ Διασπορά, XVI-XIX αἰῶνες», σὲ γαλλικὴ γλώσσα, περιέχει ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα ἑλληνικότητάς τους.

Ἐν τέλει ἐπιβάλλεται ἡ παραδοχὴ τῆς ἀμέριστης συμπαραστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Γενικοῦ Προξενείου, ἄνευ τοῦ ὁποίου τίποτε δὲν θὰ γινόταν. Ἀκριβῶς χάρη στὸν προϊστάμενό του, ρηξικέλευθο καὶ δραστήριο διπλωμάτη, ἐπιτελέσθηκε σὲ δύο ἡμέρες ὅ,τι δὲν πραγματώθηκε σὲ δεκαετίες! Ἀπὸ τὸ ἀνεκτίμητο αὐτὸ ἀποτέλεσμα ἐνοχλήθηκαν πολὺ ὅσοι-περιττεύουν πλέον ὀνόματα-ἀντιτίθενται στὴν ἐπιστημονικὴ καὶ ἐθνικὴ ἀποστολή, ὅπως προδίδει τρίτο ἀπίθανο σὲ ποταπότητα λιβελλογράφημα σταλμένο βιαστικὰ στὸ Διαδίκτυο τὴν 29.08.02, ἀλλὰ ψευδωνυμικά. Ὡστόσο, χωρὶς προσυνεννόηση, ἀποστομωτικὴ ἀπάντηση διὰ τοῦ Διαδικτύου ἐξαπέστειλε πάραυτα ἀπόδημος Ἀρμάνος (Βλάχος), ὑπερατλαντικὸς Ἀκρίτας τοῦ Ἑλληνισμοῦ σταδιοδρομώντας στὶς Η.Π.Α.

Ἀναντίρρητα παρέλκει ὁποιαδήποτε διάψευση τῶν ψευδολογημάτων. Διότι πρόκειται γιὰ γελοιότητες. Συγκεκριμένα “καταγγέλλεται” ὁ Λαζάρου, ὅτι κατὰ

τὴ διάρκεια τοῦ Συμποσίου ἔζησε δαπάναις τῆς Ρουμανίας, κατ' ἀκολουθίαν δὲ ὕποπτος πράκτοράς της. Ἔξοδα διαμονῆς δὲν νοοῦνται, ἐπειδὴ τὸ Ἵδρυμα, ποὺ ὀργανώνει τὰ Συμπόσια, διαθέτει ἰδιόκτητο ξενοδοχεῖο, ὅπου κατέλυσαν πάντες οἱ λοιποὶ πλὴν Λαζάρου, ὁ ὁποῖος φιλοξενήθηκε ἑλληνικὰ στὸ «Ἑλληνικὸ Σπίτι». Βλακωδέστερη εἶναι ἡ καταγγελία, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Λαζάρου πῆρε καὶ ... φακελάκι μὲ εἴκοσι ἑκατομμύρια λέι! Τώρα τί τοῦ λές; Μόνον εὐχαριστίες γιὰ τὴν ἀδιάλειπτη πολεμική-ὁσοδήποτε μικρόψυχη καὶ μικρόνους, δοθέντος ὅτι ἔτσι τελῶ διαρκῶς σὲ φόρμα, σὲ πλήρη ἐπαγρύπνηση καὶ ἑτοιμότητα καὶ ἑπομένως δὲν καταβάλλομαι ἀπὸ τὰ γηρατειά, ἂν καὶ δὲν ἔρχονται μόνα.

Ἕλληνες τροχάδην στὶς ἐπάλξεις γιὰ τὴν ἀπώθηση πρὸ πάντων παραλλαγμένων πρακτόρων ἀποσυνθέσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐμπρός.

ΘΕΣΣΑΛΙΚΟΝ ΜΕΛΛΟΝ 25.9.2002, 2.
ΕΛΛΟΠΙΑ, 62. Ὀκτώβριος - Νοέμβριος 2002, 56-57
ΩΡΑΙΑ ΣΑΜΑΡΙΝΑ, Νοέμβριος - Δεκέμβριος 2002, 12.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ ΕΡΓΑ

Ἀπὸ τὸ 1994 ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσὸς συγκαταλέγει μεταξὺ τῶν ἀντεπιστελλόντων μελῶν τὸν Prof. Dr Dr Johann Benos τοῦ Πανεπιστημίου Erlangen - Nürnberg, ἀκραιφνέστατο ἐξ ἀμφοτέρων τῶν γονέων Ἕλληνα, παρὰ τὴν ἀνθρωπωνυμικὴ παραλλαγή. Πέρα δὲ τῆς καταγωγῆς, τὴν ἑλληνικότητά του μαρτυροῦν οἱ ἀδιάλειπτες ἀγωνίες καὶ οἱ διαρκεῖς ἀγῶνες του γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἂν καὶ ἡ ἀποδημία του συντελεῖται κατὰ τὴ λήξη τῆς ἐφηβείας μὲ προοπτικὴ ὁριστικῆς ἐγκαταστάσεως στὴν ἀλλοδαπή, ὅπου ὁλοκληρώνει τὶς ἐγκύκλιες σπουδὲς καὶ πραγματώνει πανεπιστημιακὲς στὴν Ἰατρική, δὲν λησμονεῖ τὸ πρώτιστο πρὸς τὴν πατρίδα χρέος, τὴν ἐκπλήρωση τῆς στρατιωτικῆς θητείας. Ὑπηρετεῖ ὡς ἔφεδρος Σημαιοφόρος τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ. Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσή του ἐπιστρέφει στὴ Γερμανία καὶ ἐπιδίδεται στὶς μεταπτυχιακὲς σπουδές. Ἀναγορεύεται διδάκτωρ Ἰατρικῆς, ὑφηγητής, καθηγητής. Ὡστόσο οἱ λαμπρὲς ἐπιστημονικὲς ἐπιδόσεις δὲν ἀνακόπτουν τὴν ἔφεσή του γιὰ συμμετοχὴ σὲ παντοειδεῖς δραστηριότητες, οἱ ὁποῖες ἀποσκοποῦν στὴν προβολὴ καὶ ὑπεράσπιση τῶν ἑλληνικῶν δικαίων σὲ θέματα ἐθνικά, ὅπως Μακεδονία, Κύπρος κ.λπ. Ἐνωρίτατα δὲ διαπιστώνοντας στὸ στενότερο καὶ πλατύτερο περιβάλλον πλῆθος προκαταλήψεων καὶ ἐσφαλμένων θέσεων σχετικῶν μὲ ζητήματα ἑλληνικά, σπεύδει στὴν ἐνδελεχῆ διερεύνηση τῶν πραγματικῶν αἰτίων καὶ ἀποδύεται στὴν ἐνημερωτικὴ ἐπιχείρηση πρὸς ἀποκατάσταση τῆς ἀλήθειας, ὅπου πρὸ πάντων συσκοτίζεται σκόπιμα ἢ ἀγνοεῖται λόγῳ ἀπουσίας ἐνδεδειγμένης, ἔγκαιρης καὶ ἔγκυρης πληροφορήσεως. Ὅμως ταυτόχρονα ἀντιλαμβάνεται ὅτι καὶ οἱ πλέον καλοπροαίρετοι ἀλλογενεῖς συμπολίτες καὶ συνεργάτες του, ἐπηρεασμένοι σοβαρὰ ἀπὸ πολυσχιδῆ καὶ μακροχρόνια παραπληροφόρηση, δὲν τείνουν εὔκολα εὐήκοον οὖς στοὺς λόγους ἢ στὶς γραφές του. Παρὰ ταῦτα δὲν ἀποθαρρύνεται. Ἐνθυμεῖται τοὺς ὁμοτέχνους του ἰατροφιλοσόφους καὶ διδασκάλους τοῦ Γένους κατὰ τὴ μακραίωνη καὶ σκοτεινὴ τουρκοκρατία, τῶν ὁποίων τὸ παράδειγμα μιμεῖται. Καταπιάνεται ἐπιστημονικὰ μὲ τὰ ἀφορῶντα στὴν Ἑλλάδα. Ἐκπονεῖ δεύτερη διατριβὴ καὶ ἀναγορεύεται διδάκτωρ Ἱστορίας! Μὲ τὴν πρόσθετη νέα ἐπιστημονικὴ ἰδιότητα ὁ προφορικὸς ἢ γραπτὸς λόγος του ἀποβαίνει ἐγκυρότερος καὶ σεβαστότερος. Πάλι δὲ οἱ ἀπηχήσεις δὲν εἶναι οἱ προσδοκώμενες. Οἱ ἐπιφυλάξεις τῶν Γερμανῶν δὲν ἐκλείπουν ἐντελῶς. Τότε ὀρθότατα συμπεραίνει ὅτι ἡ ἀλήθεια, ἡ ὁποία δὲν φέρει γερμανικὴ ὑπογραφὴ ἢ δὲν ἐκστομίζεται ἀπὸ Γερμανούς, δύσκολα γίνεται παραδεκτή.

Μετὰ τὴν ἀκριβῆ διαπίστωση ὁδηγεῖται στὴ σκέψη ἱδρύσεως Γερμανο - Ἑλλη-

νικοῦ νομικοῦ προσώπου, Σωματείου, τῆς Ἑταιρείας Ἑλλαδικῶν καὶ Κυπριακῶν Μελετῶν, τῆς ὁποίας, μολονότι προεδρεύει, ὡς πρωταγωνιστὲς πρεπόντως παρουσιάζει πάντοτε καὶ παντοῦ τοὺς πλέον εἰδικοὺς συναδέλφους του. Σὲ μία ἐπιστολή του γράφει: «Τὰ τελευταῖα χρόνια στὸ γερμανικὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Μαννχάιμ στὸ κρατίδιο τῆς Βάδης - Βιττεμβέργης ἐδημιούργησαν οἱ δύο φιλέλληνες καθηγηταί του, ὁ ἀρχαιολόγος Reinhard Stupperich καὶ ὁ ἱστορικὸς Heinz Richter, ἕνα νέο τρόπο παρατηρήσεως τῆς Ἑλλάδας. Μὲ ἐπιστημονικὲς ἔρευνες καὶ πάμπολλα παραδείγματα καὶ διαλέξεις προσπαθοῦν νὰ ἀποδείξουν στοὺς συμπατριῶτες τους ὅτι ἡ ἀρχαία, μεσαιωνικὴ καὶ νέα Ἑλλάδα εἶναι μία ἀδιάσπαστη ἑνότητα». Ἡ ὀρθὴ θεώρηση τοῦ Ἑλληνισμοῦ κρίνεται ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ἐξάλειψη ἢ τὸν περιορισμὸ τῆς ἀμφισβητήσεως τῆς Ἑλληνικότητας τῶν… Νεοελλήνων, κληρονομημένης ἀπὸ τὸν προηγούμενο αἰώνα, μὲ τὴν τεράστια σχετικὴ γραμματεία. Βέβαια δὲν χωροῦν μεμψιμοιρίες ἢ παράπονα γιὰ τὶς ἐναπομένουσες ἐπιφυλάξεις Γερμανῶν στὸ τόσο εὐαίσθητο ζήτημα τῆς συνέχειας τῶν Ἑλλήνων, ὅταν ἀφελληνιστικὲς καὶ ἀνελλήνιστες ὀγκώδεις συγγραφὲς ἀγοράζονται ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ καὶ ἀποστέλλονται στὶς δημόσιες βιβλιοθῆκες, γιὰ νὰ μάθουν οἱ Νεοέλληνες ἀναγνῶστες ὅτι εἶναι ἀπόγονοι ὄχι Ἑλλήνων ἀλλὰ Σλάβων καὶ Σκυπιτάρων (βλ. *Τὰ Νέα,* 3.5.1984, 12).

Ἡ Ἑταιρεία χρηματοδοτεῖ πολλὰ προγράμματα, ὅπως τὴν ἐτήσια ἐπιστημονικὴ ἔκδοση *ΘΕΤΙΣ/THETIS,* ἡ ὁποία, κατὰ τὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Mainz N. A. Παπαδόπουλο (βλ. *Τὸ Βῆμα,* 8.6.1997, 34) «καλύπτει ὅλες τὶς περιόδους τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. Ὡς σήμερα τὸ κέντρο βάρους τῶν μελετῶν ἐντοπίστηκε στὴν ἀρχαιολογία καὶ στὴν ἱστορία τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας, ἀλλὰ ἔχει ἤδη προγραμματιστεῖ ἡ ἔνταξη σὲ αὐτὸ καὶ τῶν ἐνδιάμεσων περιόδων τῆς ἱστορίας τῶν Ἑλλήνων… Ἡ ἐπιτυχία τῆς "Θέτιδος" ἐνθάρρυνε τοὺς ἐκδότες της νὰ προβοῦν καὶ σὲ μιὰ ἀκόμη παραπέρα κίνηση: στὴ δημοσίευση μιᾶς σειρᾶς μονογραφιῶν μὲ τὸ ὄνομα "Πηλεύς"».

Ἐπίσης ἀπὸ τὸ 1995 συνεργάζεται τὸ ἀρχαιολογικὸ καὶ ἱστορικὸ τμῆμα τοῦ Πανεπιστημίου Μαννχάιμ μὲ τὰ ἀντίστοιχα τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων. Τὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Μαννχάιμ γίνεται σιγά - σιγὰ γερμανικὸ Κέντρο Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ καὶ ἐν γένει τῆς Ἑλλάδας μὲ τὴν μεγαλύτερη βιβλιοθήκη σὲ ἑλληνικὰ θέματα, πάμπολλα ἑλληνόγλωσσα βιβλία. Καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Γερμανῶν ἐπιστημόνων εἶναι μεγάλο (βλ. *Θεσσαλικὸν Μέλλον,* 30.9.1997, 2).

Ἐφέτος ἀπὸ 24-28.9.1997 τὸ Πανεπιστήμιο Mannheim καὶ ἡ Ἑταιρεία Ἑλλαδικῶν καὶ Κυπριακῶν Μελετῶν ἀπετόλμησαν συνεργασία καὶ μὲ τὸ Ἵδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου (ΙΜΧΑ) σημειώνοντας νέο ἐπιστημονικὸ σταθμό, μὲ τὴν ὀργάνωση Διεθνοῦς Συμποσίου καὶ θέμα, ποὺ ἀπασχολεῖ διακρατικά,

διεθνῆ καὶ παγκόσμια θεσμικὰ ὄργανα, ἐνῶ παράλληλα συζητεῖται σὲ ὅλα τὰ μέσα ἐνημερώσεως, ἔντυπα καὶ ἠλεκτρονικά. Παραμένει φλέγον, καίριο, ἐπίμαχο καὶ ἐπιγράφεται μονολεκτικὰ «Ἡ Μακεδονία». Ἡ δὲ τόλμη καταφαίνεται καλύτερα ἀπὸ τὴν προσθήκη «Στὸ παρελθὸν καὶ στὸ παρόν». Ἡ διερεύνηση ἐπιδιώκεται διεπιστημονική, ἡ δὲ ἀνταπόκριση εἶναι μεγάλη καὶ διεθνική. Ἡ ἑλληνικὴ παρουσία κρίνεται ἐπαρκής, τόσο ἀριθμητικὰ ὅσο καὶ ποιοτικά, ἰδίως δὲ τῶν νεαρῶν ἐπιστημόνων, ποὺ γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ ἐνδυνάμωσαν τὴν πεποίθησή μας ὅτι τὸ ἔμψυχο ἐπιστημονικὸ δυναμικὸ τῆς μητροπολιτικῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ, στὴ Γερμανία, δικαιώνει τὴν ἑλληνικὴ παράδοση καὶ διαγράφει αἰσιόδοξες προοπτικές, ἂν οἱ ἁρμόδιοι στρέψουν ἀμέριστα τὴν προσοχή τους πρὸς αὐτοὺς ἐπισπεύδοντας τὴν ἀναγκαία ὑποβοήθηση. Λαμπρὴ δὲ καὶ δυναμικὴ ἐμφανίσθηκε ἡ Γερμανία, καθὼς καὶ ἡ Ρουμανία, παρὰ τὴν ὀλιγομελῆ ἐκπροσώπηση, ἑνὸς Ρουμάνου καὶ ἑνὸς Μολδαβοῦ. Τὰ Σκόπια δὲν ἐκπροσωπήθηκαν ἐπιτυχῶς. Διότι ἡ προκλητικὴ συμπεριφορὰ τοῦ συνέδρου τους εἶχε δυσμενῆ γιὰ τὸν ἴδιο ἐπακόλουθα, ὅπως καταδείχθηκε ἀπὸ δήλωση Γερμανοῦ, ποὺ σχεδὸν μονολογώντας ἀποφάνθηκε ὅτι χάρη στὸ Συμπόσιο διαλύθηκε ἡ ὁμίχλη, τὴν ὁποία εἶχε ἁπλώσει ἡ μακροχρόνια ἀλλοίωση τῶν ἐπιστημονικῶν δεδομένων, ὥστε νὰ προβάλουν ἀνάγλυφες ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ἀδέκαστη δικαιοσύνη στὸ τεχνητὸ ζήτημα, γνωστὸ ὡς «Σκοπιανὸ ἢ Μακεδονικό». Καὶ μόνη ἡ προσωπικὴ αὐτὴ μαρτυρία καταξιώνει τὴν πρωτοβουλία συγκλήσεως τοῦ Συμποσίου, ποὺ ἐξ ἀρχῆς δὲν φαινόταν ἐφικτό, δοθέντος ὅτι πέρα τῆς δυσκολίας ἐξευρέσεως εἰσηγητῶν ὑψηλῆς ἐπιστημονικῆς στάθμης καὶ ἀνεκτῆς – ἔστω – ἀμεροληψίας, μεγάλες συνάμα ἦσαν καὶ οἱ δυσχέρειες ἐξασφαλίσεως τῶν ἀναγκαίων κονδυλίων.

Προσφυέστατα ἐνεργώντας οἱ ὀργανωτὲς ἀπέφυγαν περιττὲς πολυτέλειες καὶ ἀξιοποίησαν δυνατότητες ἀπίθανες. Ὁμολογουμένως ἀπέσπασαν τὸν θαυμασμὸ καὶ ἐντυπωσίασαν εὐχάριστα ὅλους, κατ᾽ ἐξοχὴν ἐκείνους, ποὺ ἔχουν πεῖρα καὶ ἐμπειρίες ἀπὸ τὴν ἀπαράδεκτα σπάταλη καὶ ἀσουλούπωτη Ἑλλάδα, στὴν ὁποία καὶ μικρῆς ἐμβέλειας περιφερειακὰ συνέδρια καταντοῦν ἀρχοντοχωριάτικα «τραπεζώματα», μὲ συνέπεια τὴν καθυστέρηση ἢ ἀναπόφευκτη ματαίωση τῆς ἐκδόσεως τῶν Πρακτικῶν. Συμβαίνει δὲ μερικὲς φορὲς ἐξ αἰτίας τῆς προχειρότητας καὶ ἀκαταλληλότητας τῶν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὀργανωτικῶν ἐπιτροπῶν, ὅταν κάποτε τὰ Πρακτικὰ ἐκδίδονται, νὰ δίνουν τὴν αἴσθηση ἐκτυπωτικῶν ἐξαμβλωμάτων, ὅπως τὰ τελευταῖα τοῦ Πολιτιστικοῦ – τί εἰρωνεία! – Ὀργανισμοῦ τοῦ Δήμου Ἐλασσόνος, τῶν ὁποίων οἱ ὑπόλογοι δὲν ἔχουν ἀκόμη λογοδοτήσει παρὰ τὶς δημόσιες καὶ ἐνυπόγραφες καταγγελίες γιὰ διασπάθιση τῶν οἰκονομιῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, μάλιστα δὲ σὲ περίοδο ἀτέλειωτης λιτότητας, καὶ τὸ χειρότερο γιὰ δημοσιεύσεις ἐθνικὰ ἐπιβλαβεῖς (βλ. *Τρικαλινά,* 16, 1996, 99-119 καὶ *Περ-*

ραιβία, 62-65, 1996, 22-41). Κάποιος καὶ στὴν Ἑλληνικὴ Δημοκρατία, π.χ. αἱρετὸς δήμαρχος, ἔπαρχος, νομάρχης, περιφερειάρχης, ὑπουργὸς Ἐσωτερικῶν, Πολιτισμοῦ κ.λπ., ἀσφαλῶς ἔλαβε γνώση τοῦ ἐγκλήματος! Μήπως εἶναι καιρὸς νὰ πληροφορηθοῦν καὶ οἱ ταλαίπωροι φορολογούμενοι πολίτες ποιά μέτρα ἔλαβαν σὰν ἁρμόδιοι προϊστάμενοι;

Στὸ Mannheim οἱ ὀργανωτὲς ἔκαμαν τὰ πάντα λελογισμένα καὶ νοικοκυρεμένα. Δὲν παρέλειψαν καὶ ξεναγήσεις σὲ χώρους ἱστορικούς, μνημεῖα, μουσεῖα, βιομηχανίες, οἱ ὁποῖες συνέβαλαν ἀποτελεσματικὰ στὴ δημιουργία εὐκαιριῶν βαθύτερης καὶ πληρέστερης ἐπικοινωνίας καὶ συναντιλήψεως. Κατέστησαν τοὺς συνέδρους γνῶστες τῆς γενικῆς ἀναπτύξεως, τῆς πολύμορφης ἀκμῆς καὶ τῆς πολυδιάστατης πολιτισμικῆς δυναμικῆς τῆς περιοχῆς. Ἐμπνευσμένα συμπεριέλαβαν στὰ πλαίσια τοῦ Συμποσίου καὶ τὴν Ἑλληνικὴ Κοινότητα Mannheim. Αἰσθητὴ ἔγινε ἡ παρουσία της κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐπιστημονικῶν ἀνακοινώσεων μὲ πολλὰ μέλη, πρὸ πάντων δὲ μὲ τὴν ὡραία ἑλληνικοῦ τύπου δεξίωση.

Ἡ «Μακεδονία» τοῦ Διεθνοῦς Συμποσίου Mannheim εἰσῆλθε στὴν ἱστορία ὡς ὑπέροχο πνευματικὸ καὶ ἐπιστημονικὸ ἐπίτευγμα. Ἐπάξια καταγράφεται στὸ ἐνεργητικὸ τοῦ διδύμου τῶν Γερμανῶν καθηγητῶν, τῶν συνεργατῶν καὶ φοιτητῶν τους, τοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας Ἑλλαδικῶν καὶ Κυπριακῶν Μελετῶν, τῶν μελῶν τοῦ Δ.Σ., κυρίως δὲ τοῦ ταμία, ποὺ ἦταν ἀεικίνητος, ὅλων τῶν Γερμανῶν καὶ Ἑλλήνων παραγόντων, ποὺ μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο συμπαραστάθηκαν στὴν ἐναγώνια καὶ κοπιώδη προσπάθεια τῶν πρωτεργατῶν - ὀργανωτῶν. Ἀνεξαίρετα ὅλοι δικαιοῦνται νὰ σεμνύνονται. Εἶναι ἄξιοι συγχαρητηρίων καὶ ἄμεσης ἀρωγῆς, δοθέντος ὅτι γιὰ τὸ 1999 προγραμματίζουν παρόμοιο Συμπόσιο μὲ θέμα «Κύπρος».

Ἐν τέλει ἀπευθύνω θερμὴ ἔκκληση - παράκληση πρὸς ὅλους τοὺς Ἕλληνες ἁρμοδίους νὰ μὴ ὀλιγωρήσουν διόλου στὴν ἄκρως ἐπιτακτικὴ ρύθμιση τῶν διαδικασιῶν ἐπιβιώσεως καὶ ἀναπτύξεως τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν στὸ Mannheim. Στὸν παρόντα κατὰ τὴν ἔναρξη τοῦ Συμποσίου ὑπουργὸ Μακεδονίας - Θράκης, ποὺ γνωρίζει ἀπὸ πρῶτο χέρι τὸ δέον γενέσθαι, ἔγινε καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδο στὴν Ἑλλάδα ἐνδεδειγμένη ὑπόδειξη. Ἐνημερώθηκε δὲ προσηκόντως καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ὁ ὁποῖος ἔδειξε ἀπόλυτη κατανόηση. Οἱ ὑπεύθυνοι νὰ ἐκτελέσουν χωρὶς χρονοτριβὴ τὸ καθῆκον τους. Διαφορετικά, ὅσα προαναφέρονται θὰ ἔχουν οἰκτρὸ ἐπίλογο.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ-ΣΚΟΠΙΑΝΟ ΖΗΤΗΜΑ ΚΑΙ ΕΛΛΑΣ
Η ΚΟΙΜΩΜΕΝΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Ὁπωσδήποτε καὶ ὁ πλέον ἀδιάφορος ἄνθρωπος διαπορεῖ πῶς ἕνα ἐπίσημο, μεγαλόσχημο καὶ ὀγκῶδες σύγγραμμα, ποὺ εὐγλωττότατα ἐπιγράφεται "Ἡ Εὐρώπη καὶ οἱ λαοί της", προωθεῖται δὲ τόσο ἀπὸ τὸ Συμβούλιο Εὐρώπης ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότητα (ΕΟΚ), περνᾶ παντελῶς ἀπαρατήρητο καὶ ἀσχολίαστο ἀπὸ ὅλους τοὺς φανεροὺς καὶ ἀφανεῖς ἁρμοδίους καὶ δημοσιολόγους μὲ τὴν εὐρύτερη ἔννοια, ἂν καὶ τὰ λήμματα, ποὺ ἀφοροῦν σὲ πληθυσμικὲς ἑνότητες ἢ περιοχὲς ἑλληνικές, στάλθηκαν φωτοτυπημένα στὰ ἀμέσως ἐνδιαφερόμενα ὑπουργεῖα καὶ ὄχι μόνον, μάλιστα μὲ καίριες ἐπισημάνσεις ὅσων ἀνεπιστημονικῶν καὶ βλαπτικῶν γιὰ τὴν Ἑλλάδα περιεχομένων.

Ἐπὶ πλέον, κοινοποιήθηκαν μὲ διαδοχικὰ δημοσιεύματα στὸν ἡμερήσιο καὶ περιοδικὸ τύπο, συνάμα δὲ διὰ ζώσης μὲ συνεντεύξεις στὰ ἠλεκτρονικὰ μέσα ἐνημερώσεως καὶ ἀλλεπάλληλες ὁμιλίες ἐπὶ σειρὰ ἐτῶν στὴν ἡμεδαπὴ καὶ ἀλλοδαπή.

Φευγαλέα ἄλλως τε ματιὰ ἀρκοῦσε γιὰ ἔντονη διέγερση τοῦ διαφέροντος. Δύο δείγματα διαφωτίζουν: **«Ἀπὸ τὸν 7ο αἰώνα τὰ φύλα τῶν Νοτιοσλάβων, ποὺ οἱ Βυζαντινοὶ ὀνομάζουν Σκλαβήνους, ἄρχισαν νὰ κατέχουν τὴν ἀρχαία Μακεδονία, τὴν ὁποία οἱ Ρωμαῖοι κατέκτησαν τὸ 146 π.Χ. Αὐτοὶ οἱ νεοφερμένοι βαθμιαῖα ἔρχονται σὲ κάποια ἐπιμειξία μὲ τοὺς ἀρχαίους κατόχους Ἰλλυριούς, Θράκες, Ἕλληνες, πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως στὴ Μακεδονία σὲ μικρὸ ἢ μεγάλο ἀριθμὸ ἄλλων ὁμάδων, Σκυθῶν, Τούρκων, Γραικῶν, Βλάχων, Ἀλβανῶν, Τατάρων, Τσερκέζων, Τσιγγάνων καὶ Ἑβραίων. Ἀλλὰ μόνον μετὰ μακραίωνη τουρκικὴ κατοχὴ γεννᾶται μακεδονικὴ ἐθνικὴ συνείδηση ποὺ δηλώνει σήμερα τὸ 70% τοῦ πληθυσμοῦ τῆς "Σοσιαλιστικῆς Δημοκρατίας τῆς Μακεδονίας" καὶ ἕνας δυσκολολογάριαστος ἀριθμὸς κατοίκων τῆς Δυτικῆς Βουλγαρίας ("Μακεδονίας τοῦ Πιρίν") καὶ τῆς βόρειας Ἑλλάδας (Μακεδονίας τοῦ Αἰγαίου)».**

Ὁλόκληρο τὸ ἀπόσπασμα ἀποτελεῖ πλήρη παραπλάνηση. Ἀπόλυτα πείθουν καὶ ἐνδεικτικὰ παραδείγματα. Πρωτίστως οἱ θεωρούμενοι ὡς Νοτιοσλάβοι Σκλαβῆνοι, ὅπως γράφει ἡ ὁμότιμη καθηγήτρια τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν **Αἰκατερίνη Χριστοφιλοπούλου,** στὴν πλειονότητα ἦσαν Ἕλληνες «ἀπὸ τὴ Μακεδονία καὶ τὴ Θράκη, ποὺ ἦρθαν σὲ ἐπιμειξία μὲ ἄλλες ἐθνότητες, ὑποτελεῖς στοὺς Ἀβάρους. Οἱ ἀπόγονοί τους, ἑξήντα χρόνια ἀργότερα (περὶ τὸ 680) ξεχώριζαν ἀκόμη ἀπὸ τὸ περιβάλλον τους· ἦταν χριστιανοί, συνέχιζαν τὶς πατροπαράδοτες συνήθειές τους, διατηροῦσαν τὴ γλώσσα τους («παρειληφότων καὶ τὴν ὁρμὴν τοῦ γένους κατὰ τῶν ἠθῶν τῶν Ρωμαίων») καὶ

κατέχονταν ἀπὸ τὴ νοσταλγία τῶν πατρίδων («τὴν τοῦ τούτου λαοῦ τῶν πατρώων πόλεων»).

Ὅλοι αὐτοὶ ἀποτέλεσαν τὴν ἑλληνικὴ στὴ βάση της ἐθνότητα τῶν **Σερμησιάνων,** στὴν ὁποία ὁ χαγάνος τῶν Ἀβάρων τοποθέτησε ἕναν ἀρχηγό…», τὸν Κοῦβερ.

Ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους δὲν ἔγινε τὸ 146 π.Χ. ἀλλὰ τὸ 167 ἡ κατάκτηση τῆς Μακεδονίας. Ἡ διεθνολογικὴ σύνθεσή της φανερώνεται μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ρωμαϊκῶν θεσμίων κατὰ τὴν τελικὴ ἐκδήλωση, ἡ ὁποία ὀργανώνεται στὴν Ἀμφίπολη. Ἡ ἀναγνώριση τῆς ἑλληνικότητας τῶν Μακεδόνων προκύπτει ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ μὲν νικητὴς στρατηγός, Αἰμίλιος Παῦλος, μολονότι κατέχει τέλεια τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα, ὁμιλεῖ λατινικά, πράξη δηλωτικὴ τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας, ὁ δὲ ὕπατος Ὀκτάβιος μεταφράζει στὴν ἑλληνική, ἀπόδειξη τῆς καταγωγῆς τῶν νέων ὑπηκόων. Ὡς πρὸς δὲ τὶς ἄλλες πληθυσμιακὲς ἑνότητες διαπράττονται πάλι λάθη, ἄθελα ἢ σκόπιμα. Π.χ. οἱ Ἑβραῖοι, ποὺ καταχωρίζονται τελευταῖοι, ὑπάρχουν καὶ ἐπὶ **Ἀποστόλου Παύλου,** ὁ ὁποῖος, ὅταν ἔρχεται στὴ Μακεδονία μετὰ πρόσκληση Μακεδόνων, τοῦ Γάϊου ἀπὸ τὴ Δόβηρο καὶ τοῦ Σεκούνδου ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη κηρύσσει τὸ Εὐαγγέλιο καὶ στὶς ἑβραϊκὲς συναγωγές. Ταυτόχρονα ἐκεῖνοι, ποὺ τὸν εἶχαν προσκαλέσει, εἶναι πλέον Ρωμαῖοι πολίτες, ὅπως μαρτυρεῖ ἡ ρωμαϊκὴ ἀνθρωπωνυμία τους, καὶ συνακόλουθα δίγλωσσοι, δηλαδὴ Βλάχοι, ἀδιάλειπτα καὶ διαχρονικὰ ὑπάρχοντες καὶ στὸ ἀλύτρωτο τμῆμα τῆς Μακεδονίας, τὴν Πελαγονία, σὲ διόλου εὐκαταφρόνητο ἀριθμό, 102.947, σύμφωνα μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς Ἀπογραφῆς 1948, στὴ δὲ μικρὰ τοῦ 1863 Σερβία 122.593.

Ἐξ ἄλλου, οἱ ἀκραιφνεῖς Ἀλβανοὶ προηγοῦνται τῶν σλαβοφώνων Σκοπιανῶν δοθέντος ὅτι τὸ ἕτερο ἐθνωνύμιό τους Σκυπιτάροι, Σκυπίρια, ἐτυμολογεῖται πιστευτότερα ἀπὸ τὸ τοπωνύμιο Σκόπια! Τὸ ἐθνωνύμιο Γραικοὶ πονηρότατα μετατίθεται τόσο ὕστερα, ἐνῶ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη εἶναι προγενέστερο τοῦ Ἕλληνες. Ἡ μνεία Τούρκων σημαίνει παραγνώριση τῶν θέσεων ὅλων τῶν τουρκολόγων, κατὰ τοὺς ὁποίους μὲ τὸν ὅρο αὐτὸν πρέπει νὰ νοοῦνται αὐτόχθονες ἐξισλαμισμένοι. Σκύθες δὲν φθάνουν στὴ Μακεδονία. Ἐντοπίζονται στὴ νότια Ρωσία, ὅπου ἡ Μεγάλη Σκυθία, καὶ στὴ ΒΑ Βαλκανική, Δοβρουτσά, ἡ Μικρὰ Σκυθία, ὅπου τῶν Ἑλλήνων οἱ ἐπικοινωνίες καὶ ἐπιμειξίες μὲ τοὺς Σκύθες ἔδωσαν καὶ τὸν ὅρο **Μειξέλληνες!…**

Ὡστόσο, τὸ δεύτερο δεῖγμα τοῦ "Ἐγχειριδίου" Εὐρώπης συνιστᾶ κάτι ἀσύγκριτα χειρότερο. Διότι, κατὰ τοὺς "Μακεδόνες" τῶν Σκοπίων, παραμένει λειψὸ «τὸ Κράτος ὅλων τῶν Μακεδόνων, ἀφοῦ ἕνα μέρος ἀπὸ αὐτούς, ποὺ εἶναι δύσκολο νὰ ὑπολογισθῆ, μένει βουλγαρικὸ καὶ ἑλληνικό». Ἡ ὁλοκλήρωση προϋποθέτει προσάρτηση τῆς δυτικῆς Βουλγαρίας, "Μακεδονίας τοῦ Πιρίν", καὶ τῆς

βόρειας Ἑλλάδας, τῆς "Μακεδονίας τοῦ Αἰγαίου"!

Αὐτὰ διακηρύσσονται ἐπισημότατα πανευρωπαϊκὰ καὶ δὲν διανοοῦνται οἱ ἁρμόδιοι τῆς Ἑλλάδος ἀναίρεσή τους, ἂν καὶ ἦταν, ὅπως ἤδη διαφάνηκε, ἐπιστημονικὰ δυνατή. Ὅσοι δὲ κατὰ κάποιο τρόπο λαμβάνουν γνώση τοῦ ἐγκλήματος καθοσιώσεως διὰ παραλείψεων δικαιολογημένα διερωτῶνται ἂν ἀποδόθηκαν εὐθύνες καὶ σὲ ποιούς.

Τὰ ἐπακόλουθα ἐπισημαίνονται δημόσια ὡς ἑξῆς: «Ἐν μέσῳ ἐπικίνδυνης κυβερνητικῆς ἀδράνειας προωθεῖται ἡ καταγραφὴ τῶν μειονοτήτων στὴν Εὐρώπη, μιὰ πρώτη δὲ ἔρευνα ἐντοπίζει… πέντε μειονότητες στὴν Ἑλλάδα καθὼς καὶ τὴν ὕπαρξη τεσσάρων γλωσσῶν, ποὺ ὁμιλοῦνται στὴν Ἑλλάδα.

Τὸ θέμα τῶν μειονοτήτων ἀνακινεῖται μὲ τὸ αἰτιολογικὸ ὅτι ἐν ὄψει τῆς εὐρωπαϊκῆς ἑνοποιήσεως θὰ πρέπει αὐτὲς νὰ καταγραφοῦν… Ἡ κυβερνητικὴ δὲ ἀδράνεια ἐντοπίζεται στὸ γεγονὸς ὅτι ἡ οὐσιαστικὴ ὅσο καὶ ἀποτελεσματικὴ αἰχμὴ τῆς ἑλληνικῆς ἀντιδράσεως, οἱ Ἕλληνες εὐρωβουλευτές, στὰ ὅσα ἐξ ἀγνοίας ἢ λόγῳ παραπλανήσεως οἱ ἁρμόδιες ἐπιτροπὲς καταγράφουν, παραμένουν χωρὶς ἐνημέρωση γιὰ τὴν ἐπίσημη ἑλληνικὴ πολιτικὴ στὸ θέμα αὐτό.

Διαπιστώνεται μάλιστα τὸ δυσάρεστο γεγονὸς ὅτι ἡ κυβέρνηση **δὲν ἔχει καταστρώσει μακροπρόθεσμη τακτικὴ προκειμένου νὰ προλάβει διεθνοποίηση ἀνύπαρκτων θεμάτων,** ποὺ θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ περιβληθοῦν καὶ τὸν μανδύα τῆς τυπικῆς ἀναγνωρίσεώς τους…» (Ἡ Καθημερινή, 22.3.1987,1).

Τὰ παραπάνω πραγματώνονται, μολονότι ὁ ἁρμόδιος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως κατ' ἐπανάληψη προειδοποιεῖ τὶς ἑλληνικὲς δῆθεν ἁρμόδιες ὑπηρεσίες γιὰ τὴν ἀνάγκη παρουσιάσεως τῶν ἑλληνικῶν θέσεων. Μάλιστα, ὁ ἴδιος πρωτοστατεῖ γιὰ τὴν ἀνεύρεση Ἕλληνα εἰδικοῦ, τοῦ ὁποίου καὶ τὴν ἀμοιβὴ διασφαλίζει. Ἔτσι, τὰ λήμματα συντάχθηκαν ἔγκαιρα καὶ ἕνα ὁλόκληρο μήνα πρὸ τῆς τακτῆς ἡμερομηνίας παραδόθηκαν στὸ Ὑπ. Ἐξ. γιὰ ἐνδεχόμενη ἐπισκόπηση καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀποστολὴ στὴν Ε.Ε.

Τελικά, δὲν στάλθηκαν, μὲ ἀποτέλεσμα τὰ Σκοπιανὰ καὶ λοιπὰ νὰ ἐκληφθοῦν σὰν ἔγκυρα! Γιὰ τὴν ἀδικαιολόγητη "ἀδιαφορία" δὲν ἀσκήθηκε ὁ παραμικρὸς ἔλεγχος. Ἀντίθετα, διαπράχθηκε καὶ ἀτιμότερο. Προωθήθηκε στὸν ἑλληνικὸ τύπο καὶ ἐπαίσχυντη πληροφορία: «Ὁ παρ' ὀλίγον δολοφόνος τοῦ Χίτλερ, ἀνάπηρος συνταγματάρχης Φὸν Στάουφεμπεργκ ἦταν ἕνας ἑλληνιστὴς καὶ θαυμαστὴς τῆς Ἑλλάδος. Τώρα, ὁ υἱός του εὐρωβουλευτὴς δὲν χάνει εὐκαιρία νὰ κατακεραυνώνη τὴ χώρα μας γιὰ ἀπαράδεκτη πολιτικὴ "κατὰ μειονοτήτων"».

Μακάρι οἱ Ἕλληνες ἁρμόδιοι νὰ διέθεταν τὴν εὐαισθησία τοῦ Γερμανοῦ!

Ἑλληνικές, λοιπόν, **εἶναι οἱ εὐθύνες γιὰ τὴν πλήρη ἀποχαλίνωση στὴν Ἑλλάδα τῶν μειονοτητολόγων,** καθὼς καὶ τῶν θυμάτων τους, ποὺ ὁμιλοῦν γιὰ Σκοπιανοῦ τύπου γλώσσα "μακεδονική", ἂν καὶ στεροῦνται τῶν ἐνδεδειγμένων

εἰδικῶν γνώσεων. Παρασιωποῦν δὲ καὶ παραγνωρίζουν ὅσα ὁ γνώστης τοῦ θέματος, καθηγητὴς τῆς Γλωσσολογίας στὸ Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης **Νικόλαος Ἀνδριώτης,** τονίζει: «Ὅπως, ὅμως, οἱ Βούλγαροι δὲν λέγονται οὔτε Σλαβοθράκες, οὔτε Σλαβο-βυζαντινοί, οὔτε Σλαβο-ἕλληνες, ὅπως οἱ Γιουγκοσλάβοι δὲν λέγονται Σλαβο-ἰλλυριοί, ἔτσι καὶ οἱ Bugari τοῦ κράτους τῶν Σκοπίων δὲν ὑπάρχει κανένας θεμιτὸς λόγος νὰ λέγωνται οὔτε Μακεδόνες οὔτε Σλαβομακεδόνες…».

Συνακόλουθα, οὔτε τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμά τους "μακεδονικὴ" γλώσσα, ἔστω καὶ ἂν ἤδη πάμπολλοι ἢ πάντες οἱ λαοί, λόγω τῆς ἀσύγγνωστης ἀκηδίας τῶν τάχα ἁρμοδίων μας, ἐξοικειώθηκαν μὲ τὸ κλοπιμαῖο, νόθο, ἐθνώνυμο τῶν γειτόνων καὶ τὰ παράγωγά του.

Ἀνάλογα περιστατικὰ ἀπαλείψεως δὲν ἀπουσιάζουν καὶ σὲ ἄλλες ἱστορικὲς συγκυρίες…

Η «ΠΡΟΟΔΟΣ» ΣΕΡΡΩΝ 29.12.2006, 5

Η «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ» ΤΩΝ ΣΚΟΠΙΑΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙ «ΞΕΡΟΛΕΣ» ΤΩΝ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΠΤΙΚΩΝ ΣΤΑΘΜΩΝ

Μόλις ὁ Μποὺς πρόλαβε τὴν ἐξαπάτηση τῶν ὁμογενῶν μας ψηφοφόρων του, ἔσπευσε στὴν ἀναγνώριση τῶν Σκοπίων μὲ τὸ ὄνομα Μακεδονία! Ταυτόχρονα γέμισαν τὰ παραθυράκια τῶν ἑλληνικῶν τηλεοράσεων, τόσο τῶν ἰδιωτικῶν ὅσο καὶ τῶν κρατικῶν σταθμῶν, μὲ τοὺς πασίγνωστους παντογνῶστες, γιὰ τοὺς ὁποίους πλάσθηκε ὁ νεολογισμὸς «ξερόλες»! Αὐτοὶ διαλαλοῦν τὸ δῆθεν αἰφνίδιο τῆς «Μπουσικῆς» ἐνέργειας.

Ὅμως γιὰ τοὺς ἀληθινοὺς γνῶστες τῶν ἐθνικῶν θεμάτων, εἰδικοὺς ἐπιστήμονες, ποὺ δὲν προσκαλοῦνται νὰ διατυπώσουν γνώμη οὔτε καὶ ὅσες φορὲς γνωστοποιεῖται ἡ ἐξειδίκευσή τους, διόλου δὲν ὑπῆρξε αἰφνιδιασμός. Ἁπλούστατα πρόκειται γιὰ καίρια ἐπανάληψη προγενέστερης καὶ μάλιστα ἐπιστημονικοφανοῦς αὐθαιρεσίας τῶν Η.Π.Α., παραμορφωτικῆς ἀπομιμήσεως ἀντιστοίχων τῶν ἰταμῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων. Ἀποτολμήθηκε ἤδη τὸ 1992 στὸ Παρίσι κατὰ τὸ Ἐπιστημονικὸ Συμπόσιο τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς Σπουδῶν ΝΑ Εὐρώπης ἀπὸ τὸν Ἀμερικανὸ ἐκπρόσωπο. Οἱ δὲ τότε ἁρμόδιοι τῆς Ἑλλάδος ὁπωσδήποτε ἔλαβαν γνώση καὶ μέσῳ τοῦ ἡμερησίου Τύπου καὶ τῆς ἐνδεδειγμένης ἀναφορᾶς τῶν παρόντων στὸ Συμπόσιο Ἑλλήνων ἐκπροσώπων, μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιτροπῆς Σπουδῶν ΝΑ Εὐρώπης. Προφανέστατα ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ κρατικὴ πλευρὰ τὸ γεγονὸς πέρασε ἀπαρατήρητο…, ἐνῶ ἦταν ἐπιτακτικὴ ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ πολιτικὴ καὶ διπλωματικὴ κινητοποίηση καὶ ἄμεση ἀντιμετώπιση.

Ἐξ ἴσου οἱ «ξερόλες», ἔχοντας πλήρη ἄγνοια, παραπλανοῦν ὅλους, ὅταν ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ Εὐρώπη δῆθεν δὲν συμφωνεῖ μὲ τὶς Η.Π.Α. ὡς πρὸς τὸ ὄνομα, ποὺ δόθηκε στὰ Σκόπια. Ἐν τούτοις διαψεύδονται ἀπὸ τὸ ἐγκριτότερο καὶ ἐπισημότερο ἐθνολογικὸ σύγγραμμα, ἐπιγραφόμενο «Ἡ Εὐρώπη καὶ οἱ λαοί της» (Χάγη 1978!) καὶ χρηματοδοτημένο ἀπὸ τὸ Πολιτισμικὸ Ἵδρυμα τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης καὶ τὶς Εὐρωπαϊκὲς Κοινότητες. Σ' αὐτὸ οἱ Σκοπιανοὶ ὀνομάζονται Μακεδόνες καὶ προικίζονται ἐπιπρόσθετα μὲ τὶς κατὰ καιροὺς ἐκτοξευόμενες ἀπαράδεκτες διεκδικήσεις τους ἐντὸς τῆς ἑλληνικῆς ἐπικράτειας…

Ἀλήθεια, οἱ «ξερόλες» ἢ οἱ κατὰ Νόμον ὑπεύθυνοι ἔχουν φυλλομετρήσει τὸν ἀπαραίτητο ὁμολογουμένως Ὁδηγὸ τῶν εὐρωπαϊκῶν λαοτήτων; Οἱ δὲ δεύτεροι δὲν δικαιολογοῦνται. Διότι τὸ συγκεκριμένο λῆμμα, φωτοτυπημένο, στάλθηκε ἔγκαιρα, τὸ δὲ 1997 καὶ σὲ ὅλα τὰ πολιτικὰ κόμματα. Ἐπίσης ἐπανειλημμένα παρουσιάσθηκε καὶ μνημονεύθηκε. Πάντως στὸν ἀποστολέα οὐδεὶς ἀπάντησε ἢ

γνωστοποίησε λήψη. Ἂν καὶ δὲν πληρώνονται εὐκαταφρόνητα, δὲν χαλοῦν τὴ ζαχαρένια τους. Μήπως χρειάζεται πρόσθετη Ἐξεταστικὴ Ἐπιτροπή; Δυστυχῶς, Κράτος δὲν ὑπάρχει. Ἂν ἀποφασίσουν νὰ τὸ ὀργανώσουν γιὰ τὰ Ἐθνικὰ θέματα, ἂς ἀρχίσουν διαβάζοντας καὶ τὰ ἄλλα λήμματα, ὅπου οἱ Τοῦρκοι οὐσιαστικὰ εἶναι Εὐρωπαῖοι ἀπὸ τὸ 1978 (!), οἱ δὲ Βλάχοι «Μακεδο-Ρουμάνοι» χωρὶς τὸν παραμικρὸ ἀντίλογο ἀπὸ τοὺς ἀνύπαρκτους ἐντεταλμένους τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ἢ ἐπιχορηγούμενους φορεῖς ἢ ἀκριβέστερα συμφορεῖς... Γρηγορεῖτε ὅσοι Ἕλληνες!

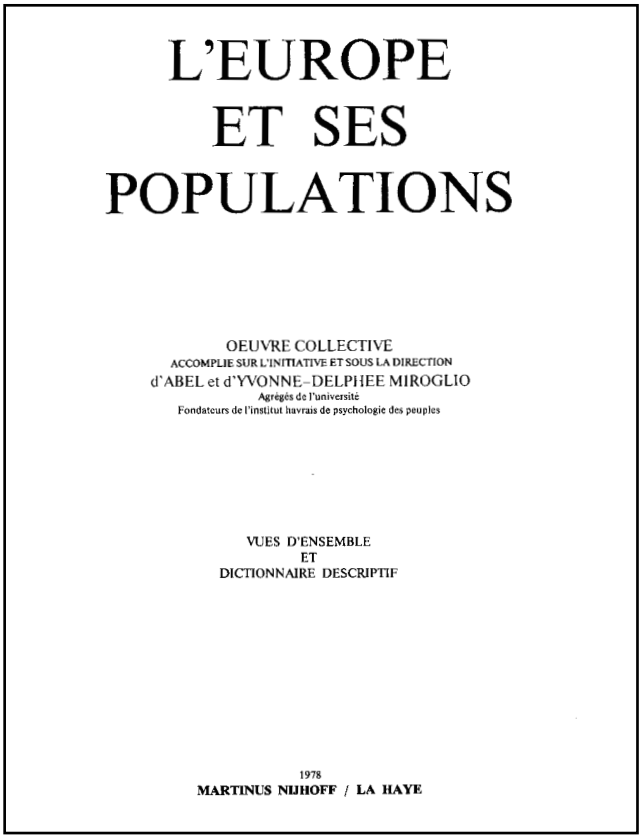
L'EUROPE
ET SES
POPULATIONS

OEUVRE COLLECTIVE
ACCOMPLIE SUR L'INITIATIVE ET SOUS LA DIRECTION
d'ABEL et d'YVONNE-DELPHEE MIROGLIO
Agrégés de l'université
Fondateurs de l'institut havrais de psychologie des peuples

VUES D'ENSEMBLE
ET
DICTIONNAIRE DESCRIPTIF

1978
MARTINUS NIJHOFF / LA HAYE

Cet ouvrage a été honoré des subventions
de la Commission des Communautés Européennes
et de la Fondation Européenne de la Culture.

«ΟΙ ΣΚΟΠΙΑΝΟΙ ΖΟΥΝ ΜΕ ΨΕΥΔΑΙΣΘΗΣΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ»: ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗ ΤΑΓΚΑΛΑΚΗ

– Ἀπὸ πότε χρονολογεῖται ἡ «διμερὴς διαφορὰ» μεταξὺ Ἀθήνας - Σκοπίων;

«Ἡ διαφορὰ ἐκδηλώνεται μετὰ τὴν πτώση τοῦ κομμουνισμοῦ καὶ τὸν παρεπόμενο διαμελισμὸ τῆς Γιουγκοσλαβίας, τοῦ ὁποίου μία ἀπὸ τὶς συνέπειες ὑπῆρξε ἡ ἀνάδειξη διοικητικῆς περιφέρειας τοῦ ἑνιαίου γιουγκοσλαβικοῦ κράτους, τῆς γνωστῆς ἕως τὴν ἀδιαμφισβήτητη ἐπικράτηση τοῦ Τίτο "Βαρντάρσκα", μὲ τὸ ὄνομα "Μακεδονία"! Γιὰ δὲ τὴν ἀρχικὰ ἀκατανόητη μετονομασία, ἀξιοσημείωτη εἶναι ἡ ἄμεση ἔνταση ἀπὸ ἀμερικανικὸ παράγοντα. Ἐπιπρόσθετα, λόγῳ τῶν "Ὀβιδίων Μεταμορφώσεων" τῶν Σκοπιανῶν ὡς πρὸς τὸ εὐμετάβολο τῆς προβολῆς τῆς ἐθνολογικῆς συστάσεώς τους, ἄλλοτε μὲν σλαβικῆς καὶ χρονικὰ μεσαιωνικῆς ἢ μεταγενέστερης ἐμφανίσεώς τους, ἄλλοτε δὲ ἀρχαιομακεδονικῆς, προχριστιανικῆς, θὰ συντελοῦσαν ἴσως στὸν εὐχερέστερο προϊδεασμὸ τῶν ἀναγνωστῶν δύο ἁπλὲς ἐπισημάνσεις:

Πρωτίστως, ὅταν ὁ Σέρβος Στέφανος Ντουσὰν (1331-1355), τοῦ ὁποίου ἡ χώρα, Σερβία, ἦταν καὶ βυζαντινὴ διοικητικὴ περιφέρεια, "Θέμα", κατὰ τὴν τότε ὁρολογία, ὁραματίζεται ἀναρρίχηση καὶ στὸν θρόνο τῆς αὐτοκρατορίας, ὅπως ἄλλωστε καὶ ἄλλοι, Βάρδας Σκληρός, Βάρδας Φωκᾶς, προγενέστεροί του, καὶ διαβαίνει τὰ νότια σύνορα τῆς Σερβίας του (Rascia, Novi - Bazar) προχωρώντας στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο, ἀναγορεύεται στὰ Σκόπια αὐτοκράτωρ Ἑλλήνων καὶ Σέρβων, χωρὶς τὴν παραμικρὴ ἀναφορὰ σὲ "Μακεδόνες", τύπου σημερινῶν Σκοπιανῶν.

Ἐξ ἄλλου, ὁ διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ κατόπιν καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων, **Ἰωάννης Ν. Καλλέρης,** ἤδη τὸ 1954 στὴ σειρὰ τῶν ἐκδόσεων τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν κυκλοφόρησε σύγγραμμά του, ἐπιγραφόμενο "Οἱ ἀρχαῖοι Μακεδόνες - Μελέτη Γλωσσολογικὴ καὶ Ἱστορική", τὸ δὲ 1976 καὶ τὸ πρῶτο μέρος τοῦ Β΄ τόμου, τεκμηριώνοντας πειστικὰ τὴν ἑλληνικότητα τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων καὶ τῆς διαλέκτου τους. Σχεδὸν ταυτόχρονα σὲ ξένους τόπους, στὸ Πανεπιστήμιο Λένινγκραντ - Ἁγίας Πετρουπόλεως πλέον – ὁ μετέπειτα καθηγητὴς τῶν Πανεπιστημίων Βουκουρεστίου καὶ Μπόχουμ (Γερμανίας) Κικέρων Πογκὶρκ ἀρχίζει τὴν ἐπιστημονικὴ σταδιοδρομία του ἐκπονώντας διδακτορικὴ διατριβή, μὲ τὴν ὁποία στὴ δεκαετία τοῦ 1950 ἀποδεικνύει περίτρανα τὴν ἑλληνικότητα τῆς ἀρχαίας διαλέκτου τῶν Μακεδόνων, συνακόλουθα δὲ καὶ τῆς Μακεδονίας.

Μάλιστα, ἐσπευσμένα γνωστοποιεῖ τὰ πορίσματα τῆς διατριβῆς καὶ στὴν Ἑλλάδα μὲ προσωπικὲς ἐπιτόπιες ἀνακοινώσεις, οἱ ὁποῖες ἀναγγέλλονται καὶ

στὸν ἑλληνικὸ Τύπο, ἡμερήσιο καὶ περιοδικό. Ἰδοὺ εὔγλωττοι τίτλοι: "Ἑλληνικὴ διάλεκτος ἡ ἀρχαία μακεδονική. Ἀδιάσειστοι ἀποδείξεις". Ἐπίσης: "Ἡ ἑλληνικότης τῆς γλώσσης τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων. Ἐπιστημονικὴ μαρτυρία διαπρεποῦς Ρουμάνου καθηγητοῦ". Πρὸ πάντων ἔπεισε καὶ τὸν ὀνομαστότερο Βαλκάνιο εἰδικό, τὸν ἀκαδημαϊκὸ Vl. Georgiev, ὁ ὁποῖος τὸ 1966 συνομολογεῖ τὴν ἑλληνικότητα τῶν Μακεδόνων καὶ σὲ συνθετικὴ ἰταλόγλωσση συγγραφή του, Introduzione alla storia delle lingue indoeuropee (Roma 1966, 193).

– Γιατί ἀποκαλοῦμε τὸ πρόβλημα Σκοπιανὸ καὶ ὄχι Μακεδονικό;

«Ἁπλούστατα, διότι τὸ Μακεδονικὸ ἔπαυσε πρὸ πολλοῦ, ἰδίως ἀφ' ὅτου ὁ Ἑρρίκος Μόργκενταου, Ἀμερικανὸς διπλωμάτης καὶ πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων, διορισμένος ἀπὸ τὴν Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν (ΚτΕ), τὸν τότε ΟΗΕ, σὲ συγγραφή του (I was sent to Athens, New York 1929, 304) δηλώνει ἀναχώρηση ἀπὸ τὴ Μακεδονία τῶν Τούρκων καὶ τῶν Βουλγάρων ("προγόνων" τῶν σημερινῶν Σκοπιανῶν "Μακεδόνων") στὶς ἀντίστοιχες χῶρες τους "καὶ ἀφῆκαν τὴ Μακεδονία καθαρῶς ἑλληνική". Ὡστόσο, κατὰ τὰ τέλη τοῦ μεσοπολέμου παρόμοιες διεκδικήσεις διαλαλεῖ καὶ ἡ Γιουγκοσλαβία. Ἀκριβέστερα, πρὶν ἀκόμη βαπτισθοῦν "Μακεδόνες", μάλιστα παρὰ τὴ δήλωση κατὰ τὴν εἴσοδο τῶν σερβικῶν στρατευμάτων στὸ Μοναστήρι, Μπιτώλια, τὸ 1912, ὅτι εἶναι ἑλληνικό, τὸ 1938 οἱ κάτοικοί του καὶ τῆς περιοχῆς διεκδικοῦνται ὡς Γιουγκοσλάβοι, καθὼς καὶ ἐντὸς τῆς ἑλληνικῆς ἐπικράτειας! (Βλ. Λ. Τρινιεγκόρσκι, Αἱ γιουγκοσλαβικαὶ μειονότητες τοῦ Ἐξωτερικοῦ. Μετάφρ. Δ. Πολύζος, Ἀθῆναι 1948)».

– Ἡ Ἑλλάδα ὄντας μιὰ βαλκανικὴ χώρα ἀνέκαθεν φρόντιζε γιὰ τὴ σταθερότητα τῆς περιοχῆς. Σήμερα, προβάλλοντας veto, μήπως βρίσκεται ἕνα βῆμα πρὶν τὴ διάβρωση αὐτῆς τῆς εἰκόνας;

«Ἡ προβολὴ τοῦ veto πλὴν τῆς ἐνδεχόμενης "διαβρώσεως" τῆς καλῆς ἑλληνικῆς εἰκόνας, ἔχει καὶ τὴν ἄλλη ὄψη, ὁπωσδήποτε ἐνδεδειγμένη, ἐποικοδομητικὴ καὶ σπουδαιότερη, δηλαδὴ τῆς προειδοποιήσεως τῶν ἀσύστολα καὶ ἰταμότατα ἀδικοπραγούντων, ὅτι οἱ ὑποχωρήσεις ἔχουν καὶ τερματικὸ χαρακτήρα, ὅταν οἱ διαπραγματεύσεις ὁδηγοῦνται στὸ ἀπαράδεκτο»!

– Πιστεύετε ὅτι ἡ Ἑλλάδα τὸ μόνο συμβιβασμὸ ποὺ μπορεῖ νὰ κάνει στὸ ζήτημα τοῦ ὀνόματος εἶναι οἱ ὅροι «Ἄνω Μακεδονία» καὶ «Νέα Μακεδονία»;

«Οἱ μνημονευόμενοι ὅροι ἐνέχουν τὴν ἐσχάτη, πρόδηλα οὐσιαστική, παραχώρηση, τὸ οὐσιαστικὸ Μακεδονία, μὲ ὅλα τὰ συμπαρομαρτοῦντα, ἐνῶ στὴν ἑλληνικὴ πλευρὰ ἀπομένουν τὸ ἐπίρρημα Ἄνω, ἐσφαλμένο ἱστορικογεωγραφικὰ κατὰ τὴν ἀρχαία γραμματεία, ἢ τὸ ἐπίθετο Νέα, ὁλότελα ἀδόκιμο. Ἀμφότερα δέ, δὲν παρεμποδίζουν τὴν ἐπίκληση τῶν Σκοπιανῶν σάν… Μακεδόνων, ἂν καὶ τὸ ψευδεπίγραφο διαπιστώνεται διεπιστημονικά».

– Σὲ περίπτωση συμβιβασμοῦ, νομίζετε ὅτι θὰ δημιουργηθοῦν συνθῆκες ὁμαλότητας στὴν περιοχὴ τῶν Βαλκανίων;

«Ὁμολογουμένως, ὁ συμβιβασμός, πρὸ πάντων ὁ προκείμενος, πράγματι δὲν ἀρκεῖ γιὰ τὴ δημιουργία συνθηκῶν ὁμαλότητας στὴν περιοχὴ τῶν Βαλκανίων, μολονότι δὲν εἶναι διόλου δεκτὸς ὁ χαρακτηρισμός τους ὡς πυριτιδαποθήκης. Κατὰ κανόνα προσομοιάζονται ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ οἱ ἴδιοι θέτουν τὴ θρυαλλίδα, τσουρουφλίζοντας ταυτόχρονα καὶ τὰ ὑποτακτικά τους, τακτικὴ τῶν λεγομένων Μεγάλων Δυνάμεων.

Τὰ Σκόπια σὰν κράτος θυμίζουν νεογέννητο σὲ θερμοκοιτίδα, ποὺ κατ' ἐξαίρεση ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα δὲν κινδυνεύει. Ἀποδείχθηκε ἄλλωστε γενναιόδωρη ἕως τώρα δότειρα βίου, μὲ ὅλα τὰ χρειώδη γιὰ τὴν ἐπιβίωση καὶ τὴν προκοπή του. Σὰν ἐπίφοβο ἀναφέρεται συχνὰ τὸ Τέτοβο, στὸ ὁποῖο ὑπερπλεονάζουν οἱ Ἀλβανοί. Ποιοί, ἀλήθεια, διερωτήθηκαν, ποιές ἐπιπτώσεις εἶναι πιθανές, ὅταν οἱ Ἀλβανοὶ συνειδητοποιήσουν ὅτι στὰ ἴδια τὰ Σκόπια, στὴν πρωτεύουσα τοῦ κράτους, ὀφείλουν τὸ κύριο ἐθνώνυμό τους Σκυπιτάροι, κατὰ τὴν ἐτυμολογία τοῦ διασημότερου Βαλκανολόγου Petar Skok, ἀκαδημαϊκοῦ, ποὺ διατηροῦσε τὴν ἕδρα του στὸ Πανεπιστήμιο Ζάγκρεμπ, συνάμα δὲ ἦταν συνδιευθυντὴς τοῦ διεθνοῦς φήμης βαλκανολογικοῦ περιοδικοῦ Revue Internationale des Etudes Balkaniques (RIEB)».

– Χθὲς ἡ κ. Μπακογιάννη δήλωσε: «Ἡ Ἑλλάδα ὑποστηρίζει τὴν ἔνταξη τῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς Κροατίας στὸ ΝΑΤΟ, ἀλλὰ ὅταν ὑπάρχουν ἄλλα ἐμπλεκόμενα ζητήματα δὲν μποροῦμε νὰ πάρουμε τὴν ἴδια θέση», ξεκαθαρίζοντας ὅτι μόνη λύση εἶναι αὐτὴ τοῦ veto. Ἐκτιμᾶτε ὅτι μὲ τὸ veto οἱ Σκοπιανοὶ θὰ ἀποδεχθοῦν τὶς ἑλληνικὲς ἀπαιτήσεις;

«Εἰλικρινῶς ἡ κατακλείδα τοῦ ἐρωτήματος ἀποτελεῖ μεγάλο πειρασμό! Θὰ εὐχόμουν νὰ μὴν τὶς ἀποδεχθοῦν οἱ Σκοπιανοί, ὄχι ἀκριβῶς ἀπαιτήσεις, δοθέντος ὅτι προφανέστατα πρόκειται γιὰ ἀπίθανες παραχωρήσεις, ὥστε νὰ μὴ δεσμευθοῦν καὶ οἱ μέλλουσες γενεὲς τῶν Ἑλλήνων καὶ στερηθοῦν τῆς ἀνεκτίμητης ἐθνικῆς κληρονομιᾶς, τὴν ὁποία ἐμπεριέχει τὸ μεγαλειῶδες ὄνομα Μακεδονία καὶ ὅσα συνεκφράζονται».

– Πιστεύετε ὅτι μετὰ τὴν ἄσκηση veto ἡ συμπεριφορὰ τῶν μελῶν τοῦ ΝΑΤΟ ἀπέναντι στὴ χώρα μας θὰ μεταβληθεῖ;

«Ἡ καθιέρωση ἑνὸς μέτρου, ὅπως τοῦ veto, σὲ ὁποιονδήποτε Ὀργανισμό, κατ' ἐξοχὴν κρατῶν, ἐν προκειμένῳ δὲ τοῦ ΝΑΤΟ, σημαίνει σύνεση, πρόνοια, μέριμνα εὐταξίας, εὐχέρεια εἰρηνικῆς ρυθμίσεως σοβαρῶν καὶ ἐπιπόλαιων ἀντιδικιῶν ἢ καὶ ἁπλῶν καὶ ἐσκεμμένων ἀντιθέσεων, πρὸς πρόληψη ἀδιεξόδου καὶ συνακόλουθης διαλύσεως. Ἑπομένως ἡ ἄσκηση ὑπαρκτοῦ καὶ θεσμοθετημένου δικαιώματος συνιστᾶ σύννομη πράξη, ἡ ὁποία καὶ τίθεται ὑπὸ τὴν κρίση συνε-

ταίρων. Ἐναπόκειται, λοιπόν, στὴν ἐμπεριστατωμένη ἢ μὴ παρουσίαση τοῦ ἑλληνικοῦ αἰτήματος. Ἡ δὲ αἴσια ἔκβαση τοῦ διαβήματος προϋποθέτει ἐπιλογὴ τῶν ἑκάστοτε ἐκπροσώπων τῆς χώρας μας ποτὲ μὲ κομματικὰ κριτήρια, ἀλλὰ πάντοτε ἀποδεδειγμένα ἀξιοκρατικὰ καὶ συνάμα ἀδιάλειπτη δέουσα ἀξιοποίηση τῶν χρειωδῶν γνώσεων τοῦ συνόλου ἐπιστημονικοῦ - ἐξειδικευμένου δυναμικοῦ. Ἔτσι, ἡ πιθανότητα μεταβολῆς συμπεριφορᾶς μελῶν τοῦ ΝΑΤΟ ἀπέναντι στὴν Ἑλλάδα ἐλαχιστοποιεῖται, ἂν δὲν ἐκμηδενίζεται, ἴσως δὲ οὔτε κἂν ἐμφανίζεται».

– Ἀλήθεια, γιατί ἐπιμένουν τόσο ἔντονα τὰ Σκόπια στὴν ὀνομασία Μακεδονία;

«Ἡ ἐπιμονὴ στὴν ὀνομασία ἀπορρέει ἐν μέρει ἀπὸ τὴν πολυσχιδῆ κατὰ καιροὺς παραπληροφόρηση τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, τοῦ μεγάλου κοινοῦ τῆς γειτονικῆς χώρας, ὥστε νὰ σχηματίζουν ἔντονη ψευδαίσθηση, κατὰ τὴν ὁποία τὸ ὄνομα τοὺς ἀνήκει, καθὼς καὶ ὅτι τὸ παρελθόν τους ταυτίζεται μὲ τὴ θριαμβικὴ στὰ πεδία τῶν μαχῶν καὶ πολιτισμικὴ ἐποποιΐα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, πλάνη φοβερὰ μεθυστική! Ἐξ ἴσου πιθανὴ προκύπτει καὶ ἡ ὑποβοήθηση τῆς παραπαιδείας, τῆς σχολικῆς προπαγάνδας. Ὡς σπουδαιότεροι δὲ καὶ ἐπικινδυνωδέστεροι συντελεστὲς ἐπισημαίνονται οἱ παντοειδεῖς "σπόνσορες", χορηγοὶ χωρὶς φειδώ, ἀποσκοπώντας ἀδίστακτα στὴν πλαστογράφηση τῆς ἱστορίας καὶ δελεάζοντας ποικιλότροπα μικροὺς καὶ μεγάλους, ἰδίως ὑποψήφιους ἢ ἐν ἐνεργείᾳ ἡγέτες τῶν Σκοπίων, τῶν ὁποίων κάποιοι καταντοῦν νὰ πρεσβεύουν ὅτι τὸ ὄνομα Μακεδονία τοὺς διασφαλίζει κιόλας τὴν κρατικὴ συνοχή!

Πάντως, ἐνθάρρυνση ἀποτροπιαστικὴ παρέχεται περιεργότατα καὶ ἀπὸ τὴν ἀλλοπρόσαλλη πολιτικὴ ἰθυνόντων τῆς χώρας μας, ὅπως ἐπανειλημμένα ἀποκαλύφθηκε πρόσφατα μὲ δημόσιες ὁμιλίες καὶ δημοσιεύματα ἀπὸ τὸν ὁμογενῆ Κρὶς Σπύρου, τὸ βουλευτὴ τῶν ΗΠΑ καὶ σημερινὸ πρόεδρο τῆς Ἑλληνοαμερικανικῆς Ἑνώσεως, (Χριστιανική, 6/7/2006,7 "Ἡ παράδοση τοῦ ὀνόματος τῆς Μακεδονίας")».

Ἀπὸ τὸ 1897 οἱ πολιτικὲς εὐθύνες!

– Καταλογίζετε εὐθύνη στὶς προηγούμενες κυβερνήσεις γιὰ τὴ σημερινὴ κατάσταση καὶ ἀπὸ πότε;

«Οἱ εὐθύνες ὑφίστανται καὶ ἱστορικὰ δὲν παραγράφονται. Κατὰ συγκατάβαση δὲ ὁριοθετοῦνται ἀπὸ τὸν Πόλεμο τῆς Ντροπῆς τοῦ 1897! Σ' αὐτὸν εἶχε λάβει μέρος καὶ ὁ δημοσιογράφος **Γεώργιος Κ. Γάγαρης,** διευθυντὴς τῆς ἐφημερίδας "Φωνὴ τῆς Ἠπείρου", τῆς ὁποίας διέκοψε τὴν κυκλοφορία καὶ ἔτρεξε ὡς ἐθελοντὴς καταγράφοντας καὶ ὀδυνηρότατες διαπιστώσεις: "…οὐδεὶς ἐφαντάζετο ὅτι τὸ ἀτυχὲς αὐτὸ ἑλληνικὸν βασίλειον δὲν εἶχε οὐδένα ὀργανισμόν, οὐδεμίαν

σύνταξιν, οὐδεμίαν ἑνότητα. Τὰ γεγονότα ἀποδεικνύουν πασιφανέστατα ὅτι ἡ πολιτικὴ ἀθλιότης ἐπὶ ἑβδομήκοντα ἔτη εἰς οὐδὲν ἄλλο εἰργάσθη ἢ πρὸς καταστροφὴν τοῦ βασιλείου καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ ὁλοκλήρου"! Τὴν τιμὴ τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων ἔσωσε ἡ ἀνδρεία τοῦ βορειοηπειρωτικῆς καταγωγῆς, μοσχοπολίτικης, ταξιάρχου Κωνσταντίνου Σμολένσκη, μὲ τὶς διαδοχικὲς νίκες κατὰ τῶν Τούρκων στὸ Βελεστίνο, ὅπως μαρτυρεῖ καὶ ὁ Παῦλος Μελᾶς. Τὸ δὲ 1898 οἱ ἁπανταχοῦ καταπτοημένοι Ἕλληνες ἀναθαρροῦν μὲ τὸ Ὁλοκαύτωμα τῆς Κουτσούφλιανης, Βλαχοχωριοῦ τῆς Θεσσαλικῆς Πίνδου… Ὅμως, τὸ "ἐθνικὸ" κέντρο δὲν συνέρχεται. Ὅταν ἐξ αἰτίας τῆς ψευδεπαναστάσεως τοῦ Ἴλιντεν (1903) δεινοπαθεῖ ὁ πέρα τῶν βορείων συνόρων μας Ἑλληνισμός, Κρουσόβου κ.λπ., δὲν ἀξιοποιεῖται ἡ εὐρωπαϊκὴ σπουδὴ μὲ τὴν ἀποστολὴ ἐπὶ τόπου τοῦ πασίγνωστου ἐκπροσώπου της, Ἄρθουρ Ἔβανς, ὁ ὁποῖος ἐσπευσμένα ἀπορρίπτει διαρρήδην ἰσχυρισμοὺς γιὰ "μακεδονικὸ" ἔθνος, "μακεδονικὸ" λαό, "μακεδονικὴ" γλώσσα. Κατὰ τὸ ἴδιο πάλι διάστημα, ἐνῶ ὁ Ἕλληνας πρόξενος στὸ Μοναστήρι, Βιτώλια, συνιστᾶ χορήγηση ὑποτροφίας σὲ νεαρὸ ἐπιστήμονα τῆς περιοχῆς, ἕτοιμο κιόλας Βαλκανολόγο, μοναδικὸ καὶ ἀνεπανάληπτο, δὲν ἐπιδεικνύεται οὔτε στοιχειῶδες ἐνδιαφέρον ἀπὸ τὸν ἁρμόδιο ἀποδέκτη τῆς εἰσηγήσεως. Σύντομα, στὴν ἴδια δεκαετία, διαπράττεται ἀδιανόητη ἀδικία. Ἀπὸ τὸν ἴδιο βορειομακεδονικὸ χῶρο νέος μὲ λαμπρὲς σπουδὲς διαγωνίζεται γιὰ μία θέση στὸ ἑλληνικὸ ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν. Διαπρέπει, πρωτεύει, ἀλλ' ἀντ' αὐτοῦ τὴ θέση καταλαμβάνει ὁ ἐπιλαχών, γόνος πολιτικοῦ! Ὡς πρὸς τὶς μεταπολεμικὲς "ἐπιλογὲς" εἰδικῶν ἐπιστημόνων, ἐμπειρογνωμόνων, θρυλοῦνται καὶ ἐμφυτεύσεις ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὴν Ἀλλοδαπή… Μεταπολιτευτικὰ ἡ ὅλη κατάσταση ἐπιδεινώνεται διαρκῶς καὶ περισσότερο μὲ τὴν κατίσχυση τοῦ κομματισμοῦ, τοῦ ὁποίου οἱ συνδικαλιστικὲς δυνάμεις καταδιώκουν τοὺς διακεκριμένους! Ἀπότοκος ὅλων αὐτῶν εἶναι ἡ ἐπώδυνα ἐπιβλαβὴς ἐθνικὰ ἀπουσία τῆς χώρας μας ἀπὸ τὰ τεκταινόμενα στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἕνωση, ὅταν ἐπὶ δεκαετίες προετοιμάζεται ὁ Ἐθνολογικὸς Καταστατικὸς Χάρτης τῆς Εὐρώπης ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Χάγης χωρὶς κανένα συνεργάτη Ἕλληνα ἢ ἑλληνικῆς καταγωγῆς ἐπιστήμονα, πολίτη ὁποιουδήποτε κράτους, παρὰ τὸ ἀξιομίμητο προηγούμενο τῆς UNESCO, κατὰ τὸ ὁποῖο προσκλήθηκε καὶ ἔδωσε συνεργασία ὁ πλέον εἰδικὸς Ἕλληνας Ἰωάννης Ν. Καλλέρης (La question de l' origine des Macédoniens, *Cahiers d' Histoire Mondiale*, 4, 1958, 93 κ.ἑ.). Ἔτσι ἡ ἑλληνικὴ Μακεδονία δὲν ὑπάρχει στὸ ἐπισημότερο εὐρωπαϊκὸ βιβλίο, ἐνῶ πομπωδῶς προπαγανδίζεται ἡ… σκοπιανὴ ἀπὸ τὸ 1978, ἀδιαμαρτύρητα ἐπὶ τρεῖς δεκαετίες ἀπὸ τοὺς ἡμετέρους ἁρμοδίους. Αὐτὸ ἐξηγεῖ γιατὶ τὰ μέλη τοῦ Εὐρωκονοβουλίου διάκεινται δυσμενῶς σὲ ὁποιοδήποτε διάβημα τῶν εὐρωβουλευτῶν μας γιὰ τὴ Μακεδονία καὶ ὄχι μόνον».

Ἀπειλὴ δὲν ἀποτελοῦν τὸ Κόσοβο καί ἡ «Μεγάλη Ἀλβανία», ἀλλὰ ἡ παραγνώριση τοῦ ΟΗΕ.

Ἀποτελεῖ τὸ ἀνεξάρτητο Κόσοβο ἀπειλὴ γιὰ τὰ Βαλκάνια καὶ ποιές συνέπειες θὰ ἔχει ἡ ἀνεξαρτητοποίηση αὐτή;

«Ἀπειλὴ δὲν ἀποτελεῖ αὐτὴ καθ᾽ αὑτὴν ἡ ἀνεξαρτητοποίηση, ἀλλὰ ἡ παραγνώριση τοῦ ΟΗΕ, στοῦ ὁποίου τὶς ἁρμοδιότητες ὑπάγεται τὸ θέμα».

-Τελευταῖα πολὺς λόγος γίνεται γιὰ τὴ λεγόμενη «Μεγάλη Ἀλβανία». Ἔχοντας κατὰ νοῦ ὅτι μιὰ ἐνδεχόμενη ἕνωση Κοσόβου-Ἀλβανίας-Τέτοβου σημαίνει τὴ συγκέντρωση ἑνὸς πληθυσμοῦ τῆς τάξης τῶν 6 ἑκατ. σὲ μιὰ κρατικὴ ὀντότητα, νομίζετε ὅτι μιὰ τέτοια ἐξέλιξη μπορεῖ νὰ λειτουργήσει ἀποσταθεροποιητικὰ στὰ Βαλκάνια καὶ γιατί;

Ἀποσταθεροποιητικὰ στὰ Βαλκάνια δὲν θὰ λειτουργοῦσε οὔτε ἡ «Μεγάλη Ἀλβανία», ἂν στὴ δημιουργία της ἐφαρμοζόταν ὅσα προβλέπονται στὸ πλαίσιο τοῦ ΟΗΕ καὶ τῆς Ε.Ε. Τὴν ἀποσταθεροποίηση ἐπιφέρουν προκλητικὲς ὑπερβάσεις κειμένων διεθνῶν θεσμῶν καὶ κανόνων. Ἐδῶ ἐμφωλεύουν οἱ ὁποιοιδήποτε κλυδωνισμοὶ καὶ κίνδυνοι. Τὰ τεκταινόμενα στὸ Κοσσυφοπέδιο ἀφοροῦν καὶ στὸν Ἑλληνισμό. Δικαιολογημένα διερωτῶνται οἱ ἐνημερωμένοι Ἕλληνες, πρὸ πάντων οἱ Βορειοηπειρῶτες, πῶς ἀγνοεῖται ἀλβανικὴ προσωπικότητα, ἡ ὁποία σὲ γαλλόγλωσσο δημοσίευμα ὑπερθεματίζει τὴν ἑλληνικότητα τῆς Βορείου Ἠπείρου». Πρὸ πάντων πρωτύτερα προέχει ἡ ἐπίλυση τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ, ὅπως ἔχει τονίσει ὁ Hammond.....

ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ, 15.3.2008, 22-23

ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΟΛΟΓΙΑ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΒΑΘΜΟΥ

Ἔκθεση περὶ μειονοτήτων στὴν Ἑλλάδα ἔχει περιεργότατα διεγείρει πρόσφατα πρωτόφαντο θόρυβο, ἂν καὶ σὲ σύγκριση μὲ παρόμοιες παρελθόντων ἐτῶν καταφανέστατα εἶναι πράγματι συρρικνωμένη. Ἐνδεχομένως ἡ παροῦσα ἀριθμητικὴ ὀλιγάρκεια ὑποδηλώνει παρῳχημένο χρόνο συντάξεως τοῦ κειμένου. Διότι διαφαίνονται καίριες καὶ πάγιες ἐπιδιώξεις, συνάμα δὲ ὑπερβολικὰ αὐστηρὲς καὶ ἀπᾴδουσες διατυπώσεις, οἱ ὁποῖες θυμίζουν «πολιτικὲς» τῆς καταψηφισμένης πλέον καὶ ἀποδοκιμασμένης περυσινῆς ἡγεσίας τῆς ὑπερατλαντικῆς ὑπερδυνάμεως.

Ὅσα μᾶς καταμηνύει ἡ φερομένη ὡς ἀνεξάρτητη ἐμπειρογνώμων τοῦ ΟΗΕ, συγκεκριμένα μάλιστα γιὰ ὕπαρξη στὴ χώρα μας «μακεδονικῆς» καὶ «τουρκικῆς» μειονότητας, δημοσιογραφικὰ σχολιάσθηκαν ἐκτενέστατα, ὁπωσδήποτε δὲ ψυχραιμότερα ἀπὸ ἄλλοτε καὶ ἀρκούντως ἐποικοδομητικά, τόσο στὸν ἡμερήσιο καὶ περιοδικὸ Τύπο τῆς ἑλληνικῆς πρωτεύουσας καὶ ἐπαρχίας ὅσο καὶ ραδιοτηλεοπτικά.

Ὅμως διαθέσιμα μένουν ἄφθονα περιθώρια ἐπιστημονικοῦ λόγου. Ἀρκεῖ δὲ καὶ σύντομη σκιαγράφηση ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν Στέφανο Ντουσάν, τοῦ ὁποίου ἡ πατρίδα, ἡ Σερβία, ὑπῆρξε Βυζαντινὴ διοικητικὴ περιφέρεια, «Θέμα». Ἔτσι δὲν ξενίζουν οἱ φιλοδοξίες του, τὶς ὁποῖες εἶχαν καὶ ἄλλοι διακεκριμένοι βυζαντινοὶ ἀξιωματοῦχοι, π.χ. Βάρδας Σκληρός, Βάρδας Φωκᾶς, γι' ἀνάρρηση στὸν θρόνο τῆς Βασιλεύουσας, τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἁπλὰ ἡ πορεία τοῦ Στεφάνου Ντουσὰν διευκολύνει τὴν ἀκριβέστερη ἀντίληψη τοῦ μακρόσυρτου Σκοπιανοῦ ζητήματος. Δηλαδὴ θέτοντας σ' ἐφαρμογὴ τὸ ἐπεκτακτικὸ σχέδιόν του ἀναγορεύθηκε στὰ Σκόπια αὐτοκράτωρ Σέρβων καὶ Ἑλλήνων, χωρὶς τὴν παραμικρὴ μνεία «Μακεδόνων», τύπου σημερινῶν Σκοπιανῶν Σλάβων! Ὡστόσο κατὰ τὶς παραμονὲς τοῦ β΄ παγκοσμίου πολέμου ὁ Γιουγκοσλάβος Λ. Τρινιεγκόρσκυ ἀποκαλύπτει μεταπολεμικὴ μετάλλαξη γλωσσικὰ σλαβοφανῶν σὲ δῆθεν Σλάβους Μακεδόνες, ὄχι μόνον τῆς Σκοπιανῆς τῶν ἡμερῶν μας περιοχῆς ἀλλὰ καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπικράτειας, προϊδεαζόμενος δημουργία ξένης μειονότητας στὸν ἐλεύθερο βορειοελλαδικὸ χῶρο.

Σὲ παρόμοιες ἀπόπειρες δὲν ὑστεροῦν οἱ Βούλγαροι. Καταγίνονται μακρόχρονα μετὰ τὸν ἐκσλαβισμό τους, ὁ ὁποῖος εἶχε αἰφνιδιάσει, διότι ἐπῆλθε παρὰ τὸν προγενέστερο αἰσθητότατο, πολυδιάστατο καὶ πολυσήμαντο ἐξελληνισμό τους. (Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἑλληνισμὸς καὶ λαοὶ νοτιοανατολικῆς (ΝΑ) Εὐρώπης.* Τόμος Α΄, Ἀθήνα 2009, 44, 46, 213, 491, 515). Πτυχὴ τῶν ἐπιπτώσεων δημοσιοποιεῖ ἤδη τὴν 30.12.1879 ἡ ἐφημερίδα Pall Mall: «…Στὰ βόρεια τῆς Θράκης

καὶ τῆς Μακεδονίας αὐτοί, ποὺ ἔχουν ἀποκληθεῖ «Βούλγαροι» εἶναι ἑλληνικῆς καταγωγῆς… Εἶναι οἱ βουλγαρόφωνοι Ἕλληνες, στοὺς ὁποίους ὑπερέχει τὸ ἑλληνικὸ στοιχεῖο… Ἡ ἐνδυμασία εἶναι ἑλληνική… Οἱ παραδόσεις τους εἶναι ἑλληνικές…» (Περισσότερα βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἐθνικὰ θέματα καὶ κρατικὴ ἀκηδία.* Ἐκδόσεις Πελασγός. Ἀθήνα 2002, 117).

Ὁ γενικὸς γραμματέας τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων (1869 κ.ἑ.) Γεώργιος Ἰ. Ζολώτας, ἐπὶ προεδρίας Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου, ἐπισημαίνει τὴν ἐπιχείρηση τῶν Βουλγάρων ὁμιλώντας κιόλας γιὰ παιδομάζωμα μὲ ἀφετηρία του στὴ Μόσχα, ὅπου τὰ παιδιὰ «Ἐμάνθανον ὅτι τὸ ἔνδοξον σλαβικὸν γένος τῶν Βουλγάρων, αὐτόχθον ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ καὶ ἀπὸ τῶν σπλάχνων τοῦ ὁποίου προῆλθον οἱ μέγιστοι ἄνδρες Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου καὶ Ἀριστοτέλης…παρηγκωνίσθη.... καὶ κατεπροδόθη...» (Βλ. Ἀγόρω - [Ρίτα] - Ἐλισάβετ Λαζάρου καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἐθνικὰ καὶ Μειονοτικὰ Θέματα. Ἐκδοτικὸς Οἶκος Κυρομάνος. Θεσσαλονίκη 2004, 322). Πρὸ μισοῦ αἰώνα ἔκαμε τὴν ἀναίρεση τῆς αὐτοχθονίας τῶν Βουλγάρων στὴ Σόφια μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ πρώτου συνεδρίου τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς Σπουδῶν ΝΑ Εὐρώπης ὁ ἀκαδημαϊκὸς Διονύσιος Ζακυθηνὸς γαλλιστί, ἑλληνιστὶ δὲ ὁ ἴδιος ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἀναπτύσσοντας τὸ θέμα «Οἱ Βούλγαροι ἀπὸ τοῦ ἐξελληνισμοῦ εἰς τὸν ἐκσλαβισμόν», ἐνώπιον τοῦ πρέσβεως τῆς Βουλγαρίας στὴν ἑλληνικὴ πρωτεύουσα N. Todorov, ἀκαδημαϊκοῦ.

Πάντως οἱ Βούλγαροι κινητοποιοῦνται σκληρότατα κατὰ τὶς ἀρχὲς τοῦ εἰκοστοῦ αἰώνα (1903) μὲ τὴν ψευδεπανάσταση τοῦ Ἴλιντεν. Τότε ἡ Δύση ἔσπευσε στὴν ἐξεύρεση εὐρωπαϊκῆς προσωπικότητας δεδηλωμένου κύρους, εὐρύτατης καταρτίσεως καὶ ἀποδοχῆς γιὰ τὴν ἀνάθεση τῆς ἀπαραίτητης ἐπιτόπιας ἔρευνας. Ἐπιλέχθηκε δὲ καὶ στάλθηκε ὁ τότε γνωστότερος εὐφημότατα Εὐρωπαῖος A. Evans, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν ἐνδελεχῆ διερεύνηση τοῦ ὅλου προβλήματος ἀρνήθηκε ἀπόλυτα καὶ κατηγορηματικὰ τὴν ὕπαρξη «μακεδονικῆς» γλώσσας καὶ ἐθνότητας, «μακεδονικοῦ» λαοῦ καὶ ὑπολοίπων παρεπομένων.

Τὶς διαπιστώσεις τοῦ Ἄγγλου ἀπεσταλμένου ἐπιβεβαιώνει σχεδὸν ἀμέσως (1908) καὶ ὁ Ἰταλὸς ἐθνολόγος Giovanni Amadori - Virgili. Ἰσχύουσες τὶς ἐκλαμβάνει καὶ μεταπολεμικὰ (1968) ὁ καταγόμενος ἀπὸ τὴ Βέροια τῆς Μακεδονίας ἐκρουμανισμένος Constantin Papanace, βαλκανολόγος καὶ ὑπουργὸς Πληροφοριῶν τῆς Ρουμανίας, ὁ ὁποῖος πρὸ τῆς ἐπιβολῆς τοῦ κομμουνιστικοῦ καθεστῶτος ἐγκαθίσταται στὴν Ἰταλία, ὅπου τοῦ ἐπιφυλάσσεται διαμονὴ ὑπουργοῦ ἐν ἐνεργείᾳ! Στὰ δημοσιεύματά του διακηρύσσει μὲ θαυμαστὴ παρρησία καὶ ἐπιστημοσύνη τὴν ὀρθότητα καὶ ἐγκυρότητα τῶν θέσεων τοῦ Evans χαρακτηρίζοντας τὸν ὅρο τοῦ στρατάρχη Τίτο «μακεδονικὸς λαός», τὸν ὁποῖο ἐπικαλοῦνται οἱ σημερινοὶ Σκοπιανοί, ὡς ἀληθινὴ ὑπεξαίρεση, «une véritable usurpation»!

Λεπτομερέστερα ὁ Τίτο δὲν εἶχε φθάσει στὴ Σκοπιανὴ ἀποκοτιά, ἐπινοώντας δῆθεν Σλάβους Μακεδόνες στὴ Μακεδονία μας. Πειστικὴ μαρτυρία ἀναγνωρίζεται ἡ διακήρυξη τῆς 10 Ἀπριλίου 1944 τοῦ ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν τῆς Γιουγκοσλαβικῆς Κυβερνήσεως Ἐθνικῆς Ἀπελευθερώσεως (Τίτο) πρὸς τὸν ἀνταποκριτὴ τῶν «Τάϊμς τῆς Νέας Ὑόρκης»: «Ὁ κ. Σμοντλάκα κηρύσσων τὴν ἀνάγκην σχηματισμοῦ Βαλκανικῆς Ὁμοσπονδίας καὶ τῆς ἱδρύσεως μιᾶς αὐτονόμου καὶ ὁμοσπόνδου Μακεδονίας, ἔσπευσε νὰ τονίσῃ ὅτι ἡ ὁμόσπονδος αὕτη δημοκρατία πρέπει νὰ ἀπαρτισθῇ ἐκ τοῦ γιουγκοσλαβικοῦ μόνον καὶ τοῦ βουλγαρικοῦ τμήματος τῆς Μακεδονίας, *ἐξαιρουμένης τῆς ἑλληνικῆς Μακεδονίας τῆς ὁποίας ἡ σύνθεση εἶναι καθαρῶς ἑλληνική*» (Λαζάρου, Ἑλληνισμός…,Α΄, 37).

Ὁμολογουμένως παραμένει ἀναξιοποίητο ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ πλευρὰ τὸ ἐπιστημονικὸ κεφάλαιο καὶ ὄχι μόνον. Ἐκτὸς τῶν πορισμάτων τῶν προηγουμένων, Evans, Amadori - Virgili, Papanace… ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι διάσημοι ἀλλοδαποὶ ἐπιστήμονες, ποὺ συνηγοροῦν ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων, π.χ. Victor Bérard, Aulneau, Pittard, Roucek, Van Gennep… Ἔκπληξη προκαλεῖ ἡ παραγνώριση τῆς μαρτυρίας τοῦ Ἀμερικανοῦ H. Morgenthau, τὸν ὁποῖο ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν, ὁ Ο.Η.Ε. τοῦ μεσοπολέμου, εἶχε διορίσει πρόεδρο τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων. Μετὰ τὴν ἐπιτυχῆ λήξη τῆς ἀποστολῆς μὲ ὁλόκληρη συγγραφὴ βροντοφωνεῖ ὅτι, ὅταν ὁλοκληρώθηκε ἡ Ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν, ἡ Μακεδονία ἔμεινε καθαρῶς ἑλληνική! Ὁπωσδήποτε ἡ ἀνεξάρτητη ἐμπειρογνώμων τοῦ Ο.Η.Ε., συντάκτρια τῆς ἐπίμαχης Ἐκθέσεως, γνωρίζει τὸν ὁμογενῆ της καὶ τὸ καταπληκτικὸ ἐπίτευγμά του, γιὰ τὸ ὁποῖο ἐπάξια ἔτυχε ποικίλων καὶ πολλῶν τιμητικῶν διακρίσεων. Ἐνδεχομένως τῆς… διέφυγε!

Ἐξοργιστικὴ χαρακτηρίζεται ἡ ἀπὸ μέρους της ὑποτίμηση ἑνὸς σπουδαίου κλάδου ἐπιστημόνων, τῶν τουρκολόγων. Πρωτίστως ὁ Ἑλβετὸς Eugène Pittard μᾶς ἐφιστᾶ τὴν προσοχὴ τονίζοντας: «ὅταν γράφουμε “τοῦρκος”, ὅτι ὑπ’ αὐτὴν τὴ λέξη βρίσκονται ἐντόπιοι βαλκανικοὶ πληθυσμοὶ ἐξισλαμισμένοι…». Τὸ ἴδιο διαπιστώνει ἐξ ἀρχῆς τῆς τουρκοκρατίας καὶ ὁ Ρουμάνος τουρκολόγος Nicoară Beldiceanu. Ἀκριβῶς ὁρίζει ὅτι «κατὰ τὰ μέσα τοῦ 15ου αἰώνα ἡ λέξη “τοῦρκος” δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἑρμηνεύεται μὲ ἐθνικὴ σημασία». Ἀκόμη καὶ ὁ φιλότουρκος τουρκολόγος Ὁλλανδὸς B.J. Slot στὸ δίτομο σύγγραμμά του προειδοποιεῖ προλογικὰ ὅτι ἡ πλειονότητα τῶν «Τούρκων» δὲν εἶναι διόλου Τοῦρκοι μὲ φυλετικὴ ἔννοια ἀλλὰ κατὰ τὸ μέγιστο μέρος Χριστιανοὶ προσηλυτισμένοι στὸ Ἰσλάμ. Κατὰ δὲ τὸν πασίγνωστο Γάλλο ἱστορικὸ F. Braudel, σὲ βιβλίο μεταφρασμένο καὶ ἑλληνικά, *Ἡ Μεσόγειος,* 40, «Στὰ Βαλκάνια τὸν 16ο αἰώνα, πλαγιὲς ὁλόκληρες ὀροσειρῶν στὴν Ἀλβανία ἢ στὴν Ἐρζεγοβίνη γύρω ἀπὸ τὸ Σεράγεβο πέρασαν στὸ Ἰσλάμ».

Εὔλογα διερωτᾶται ὁ καθένας πῶς ἀνέχεται ἡ ἀνεξάρτητη ἐμπειρογνώμων

«προστασία» τοῦ θύματος ἀπὸ τὸν θύτη! Ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἐκδοχή. Ἰδοὺ ἐπικεφαλίδα Ἀνακοινώσεως πανεπιστημιακοῦ ἐθνολόγου: «Ἡ "νέα τάξη" καὶ ἡ "βιομηχανία" κατασκευῆς μειονοτικῶν ζητημάτων, στὴν Νότιο-ἀνατολικὴ Εὐρώπη»!

Ὀρθόδοξος Τύπος, 3.4.2009, 1 καὶ 5.
«Ἡ Πρόοδος» (Σερρῶν) 3.4.2009, 3.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΚΑΙ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΩΝ ΒΛΑΧΩΝ

Ἑλληνορουμανικὴ φιλία ἐπιγράφεται ρουμανικὴ 15ήμερη ἐφημερίδα, ἐμπορική - οἰκονομική - πολιτιστική, ἡ ὁποία ἐκδίδεται στὴν Ἀθήνα καὶ εἶναι δίγλωσση (ἑλληνικὰ καὶ ρουμανικά). Στὸ φύλλο τῆς 14ης Μαΐου 1997 καὶ στὴ σελίδα 8, δημοσιεύει ἄρθρο μὲ τὸν τίτλο «Ρουμανία - Γενικὴ Ἐπισκόπηση». Στὴν παράγραφο «Πληθυσμὸς (σύμφωνα μὲ τὴν ἀπογραφὴ τῆς 7ης Ἰανουαρίου 1992)» γράφει: «22.788.993 κάτοικοι. Πυκνότητα: 95,7 κάτοικοι ἀνὰ τετραγωνικὸ χιλιόμετρο. Ρουμάνοι ποὺ μένουν ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα: περίπου 9 ἑκατομμύρια - στὴν Εὐρώπη καὶ στὴ Δημοκρατία τῆς Μολδαβίας, περίπου 4 ἑκατομμύρια, στὴν Οὐγγαρία, Σερβία, Ἑλλάδα, Ἀλβανία, περίπου 2 ἑκατομμύρια, στὶς ΗΠΑ καὶ Καναδᾶ, πάνω ἀπὸ 2 ἑκατομμύρια καὶ οἱ ὑπόλοιποι στὴ Νότια Ἀμερική, Νότια Ἀφρικὴ καὶ Αὐστραλία».

Πρόκειται γιὰ ἔκθεση, ἡ ὁποία συντάχθηκε μὲ τὴν προοπτικὴ ἐντάξεως τῆς Ρουμανίας στὸ ΝΑΤΟ, ὅπου δίδεται πληροφορία ὑπάρξεως Ρουμάνων στὴν Ἑλλάδα, Ἀλβανία κ.ἄ. Ἐπειδὴ δὲ σύμφωνα μὲ πρόσφατη ρουμανικὴ μελέτη, δημοσιευμένη σὲ ρουμανικὸ ἐπιστημονικὸ περιοδικό, οἱ Ρουμάνοι δὲν ἀποδημοῦν ὁποιεσδήποτε κι ἂν εἶναι οἱ συνθῆκες ζωῆς στὴν πατρίδα τους[1], γεννᾶται εὔλογο ἐρώτημα σχετικὸ μὲ τοὺς Ρουμάνους Ἑλλάδας, Ἀλβανίας…

Ἀλήθεια, ὑπάρχει στὴν Ἑλλάδα ἁρμόδιος, ποὺ ἐνδεχομένως ἔλαβε γνώση τοῦ δημοσιεύματος; Σὲ καταφατικὴ ἀπίθανη περίπτωση, ἔσπευσε στὴν ὑπεύθυνη διερεύνηση τοῦ σημαινομένου; Διότι – ἐξ ὅσων γνωρίζω, μάλιστα πολὺ καλὰ – ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου Νικόλαος Γιόργκα[2], κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ μεσοπολέμου, ὅταν μὲ πρωτοβουλία τοῦ Ἀλεξάνδρου Παπαναστασίου ὀργανώνεται τὸ διαβαλκανικὸ συνέδριο, δὲν συμμετέχει, ἐξηγώντας τὴν ἄρνησή του ὡς ἑξῆς: *«Ὅσον ἀφορᾶ ἐμᾶς: ἢ εἴμαστε βαλκανικοὶ καὶ τότε πρέπει νὰ μετοικήσουμε ἀπὸ τὰ Καρπάθια, ἢ εἴμαστε καρπαθιακοὶ καὶ δὲν ἔχουμε τίποτε στὰ Βαλκάνια. Ἂν καὶ πολιτεύομαι, τοῦτο δὲ μὲ ὑποχρεώνει σὲ τόση ἄγνοια, ὅπως ἄλλους, ποὺ πήγανε στὸ συνέδριο».*

---

1. Revue Roumaine d' Histoire (RRH), 1-2, 1995, 25, ὅπου διαπίστωση τοῦ Neagu Djuvara, ὁ ὁποῖος ἀντίθετα μὲ δημοσίευμα προγενέστερο καὶ ἐκτενέστερο ἀναπτύσσει τὸ φιλαπόδημο τῶν Βλάχων - Ἀρμάνων. Βλ. Les Aroumains, INALCO, 1989, 105 κ.ἑξ.

2. Ν. Γιόργκα, *Εἰκόνες ἀπὸ τὴν σημερινὴ Ἑλλάδα καὶ πέντε διαλέξεις γιὰ τὴν σύγχρονη ἑλληνικὴ ζωή.* Μετάφραση ἀπὸ τὸ ρουμανικὸ τῆς Κας Μαρίκας Μανέσκου. Ἐκδόσεις «ΦΛΑΜΜΑ». Ἀθήνα 1931, 125.

3. J. Haikin, *România nu este o țară balcanică,* Buletinul Soc. Regale Române de Geografie, 38, 1919, 232 κ.ἑξ.

Ρουμάνος ἐπίσης εἰδικός, ὁ Ἴ. Χαϊκίν[3], ἀπὸ τὶς στῆλες ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ τῆς Ρουμανικῆς Γεωγραφικῆς Ὑπηρεσίας διακηρύσσει ὅτι ἡ Ρουμανία δὲν εἶναι χώρα βαλκανική. Μεταπολεμικὰ πάλι Ρουμάνος, ὁ καθηγητὴς Ἰωάννης Μίτρεα[4], σὲ ρουμανικὸ ἐπιστημονικὸ περιοδικό, τὸ 1977, τονίζει: *«Ἡ ἐθνογένεση τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ ἔλαβε χώρα στὴν καρπαθιο-δουναβικὴ περιοχή, ἡ ὁποία γενικὰ συμπίπτει μὲ τὸ ἔδαφος τῆς ἀρχαίας Δακίας».*

Ἄλλος Ρουμάνος, ὁ Εὐγένιος Λοζοβάν[5], ποὺ σταδιοδρομεῖ στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Κοπεγχάγης, ἀφ' ἑνὸς μὲν δέχεται τὴν πολύτιμη μαρτυρία τοῦ βυζαντινοῦ χρονογράφου Ἰωάννου Λυδοῦ, κατὰ τὴν ὁποία οἱ Ἕλληνες τῆς ἐποχῆς του, 6ου αἰώνα μ.Χ., ὑπερτεροῦν δημογραφικὰ τῶν ἄλλων λαῶν στὴν Βαλκανική, ἀλλὰ παραλλαγμένοι γλωσσικά, χρῆστες, ἐκτὸς τῆς ἑλληνικῆς, καὶ τῆς λατινικῆς, τῆς ἀκόμη ἐπίσημης γλώσσας τοῦ κράτους, δίγλωσσοι, γενόμενοι δηλαδὴ Ἑλληνόβλαχοι, δοθέντος ὅτι τὸ δεύτερο συνθετικό, «Βλάχοι», σημαίνει λατινόφωνοι[6], ἀφ' ἑτέρου δὲ ἔντονα ἀρνεῖται ὅτι ἡ ρουμανικὴ εἶναι γλώσσα βαλκανική[7]. Λατινοφωνία Ἑλλήνων, τῶν ὁποίων πολλοὺς καὶ τῆς ἐνδοχώρας τῆς Βαλκανικῆς, Δοβρουτσᾶς, ἀποκαλεῖ αὐτόχθονες, διαπιστώνει καὶ ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου Ράντου Βοῦλπε. Ἐπεξηγεῖ δὲ γράφοντας ὅτι οἱ Ἕλληνες, ποὺ προρωμαϊκὰ ἀσκοῦν ποικίλα προσοδοφόρα ἐπαγγέλματα στὴν περιοχὴ τῆς ΒΑ Βαλκανικῆς, συνεχίζουν καὶ ἐπὶ ρωμαιοκρατίας τὶς παντοῖες τεχνικές, ἐμπορικές, οἰκονομικὲς δραστηριότητες, τὶς ὁποῖες μάλιστα ἐπεκτείνουν καὶ πέρα τοῦ Δουνάβεως. Ὅμως ἀναγκάζονται νὰ μάθουν καὶ νὰ χρησιμοποιήσουν μιὰ ὑποτυπώδη, δημώδη, λατινική, μοναδικὸ πλέον γλωσσικὸ ὄργανο τῶν μὴ ἑλληνικῆς καταγωγῆς πληθυσμῶν, μὲ τοὺς ὁποίους συναλλάσσονται[8].

Διγλώσσους, χρῆστες ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς – μάλιστα προφορικῆς καὶ

4. Ioan Mitrea, *Teritoriul de formare a poporului român, vatra luptei seculare pentru unitate si independența,* Carpica, 9, 1977, 39.

5. E. Lozovan, *Byzance et la romanité scythique,* Revue des Etudes Roumaines (RER), *5-6, 1960, 223: «…Bien que les habitans* (τῆς Βαλκανικῆς) *fussent des Grecs ils parlaient tous le latin».*

6. RER, 7-8, 1961, 251, ὅπου συνοπτικὴ παρουσίαση τοῦ Giulano Bonfante. Βλ. καὶ A. Armbruster, *La romanité des Roumains,* Bucuresti 1977, 19.

7. E. Lozovan, *Onomastique roumaine et balcanique,* VIe Congrès International de Sciences Onomastiques, Munchen *1961, 225 σημ. 1.*

8. Πβ. V. Parvan, *Inceputurile vietii romane la gurile Dunării,* Editia a II-a, ingrijită si adnotată de Radu Vulre. Editura stiintifică, Bucuresti 1974, 193 σημ. 314. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Οἱ Βλάχοι τῶν Βαλκανίων, Ὁ ἄγνωστος ἑλληνισμὸς τῶν Βαλκανίων,* Ἑταιρεία τῶν Φίλων τοῦ Πολεμικοῦ Μουσείου, Ἀθήνα 1996, 45-111.

γραπτῆς – ἀποκαλύπτει καὶ στὴν κυρίως ἑλληνικὴ χερσόνησο (Μακεδονία καὶ νοτιώτερα) ὁ ἐπίσης ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου Γεώργιος Μπρατιάνου[9].

Ἀκραιφνέστατος Ρουμάνος, ὁ Κικέρων Πογκίρκ[10], καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου, μετέπειτα δὲ Μπόχουμ τῆς Γερμανίας, καὶ γενικὸς γραμματέας τοῦ Ἰνστιτούτου Ρουμανικῶν Σπουδῶν, Κάρολος ὁ Α΄, τοῦ Παρισιοῦ, εἶναι εὐφημότατα γνωστός, λόγῳ τῆς περισπούδαστης διδακτορικῆς διατριβῆς του στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Λένινγκραντ, μὲ τὴν ὁποία ἀποδεικνύει τὴν ἑλληνικότητα τῆς ἀρχαίας μακεδονικῆς διαλέκτου, συνακόλουθα δὲ καὶ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων. Ἐπιπρόσθετα μὲ μεταγενέστερο περιεκτικὸ καὶ ἀπόλυτα σαφὲς μελέτημα ἀποκαθιστᾶ τὴν ἑλληνικότητα ὅλων τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν φύλων, ὅπως τῶν Εὐρυτάνων, γιὰ τοὺς ὁποίους ἐκφράσθηκαν ἐπιφυλάξεις συνεπείᾳ παρερμηνείας χωρίων ἀρχαίων Ἑλλήνων ἢ Λατίνων συγγραφέων, ἰδίως δὲ τοῦ Θουκυδίδη (111, 95 – *«ἀγνωστότατοι γλῶσσαν»*). Ἐξ ἄλλου, ὁ ἴδιος ὁρίζει ἀκριβῶς τὸν χῶρο καὶ χρόνο ἐμφανίσεως τῆς λατινικῆς στὴ Βαλκανική, καθὼς καὶ τὰ αἴτια, ποὺ ἐπιβάλλουν τὴν πρώτη χρήση της. Πράγματι, ὅταν οἱ Κερκυραῖοι δεινοπαθοῦν ἐξ αἰτίας τῶν πειρατειῶν καὶ ληστρικῶν ἐπιδρομῶν ἰλλυρικῶν φύλων, ἀποτείνονται στὴ ρωμαϊκὴ Σύγκλητο, ἡ ὁποία συγκατανεύει στὴν ἀποστολὴ ἐκστρατευτικοῦ σώματος, ἐπειδὴ οἱ Ἰλλυριοὶ δὲν φείδονται τῶν ρωμαϊκῶν συμφερόντων, ποὺ ἐκπροσωποῦν Ρωμαῖοι ἐπιχειρηματίες[11]. Γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν ἐπιδρομέων συμφωνεῖται σύμπραξη ἑλληνορωμαϊκή. Οἱ δὲ στρατεύσιμοι τῶν ἑλληνικῶν πόλεων καλοῦνται νὰ μάθουν στοιχεῖα τῆς γλώσσας τῶν Ρωμαίων, ὥστε νὰ συντελεῖται ὁ ἐνδεδειγμένος συντονισμὸς στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν, οἱ ὁποῖες λαμβάνουν χώρα στὸν χῶρο τῆς Βορείου Ἠπείρου, τὸ 229 π.Χ., ποὺ ἐκλαμβάνεται καὶ ὡς χρονικὴ ἀφετηρία

9. G. Bratianu, *Une énigme et un miracle historique: le peuple roumain,* Bucarest 1942, βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Οἱ Βλάχοι τοῦ Ὀλύμπου.* Πρακτικὰ τοῦ *Β΄* Πανελληνίου Συνεδρίου τῆς Λαογραφικῆς - Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας Ἐλασσόνος, Ἐλασσόνα 1986, 139-148.
10. G. Poghirc, *Considérations sur le lexique de l' ancien macédonien,* Philologica et Linguistica, Bochum 1983, 37-47. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Φεραῖοι ρωμαϊκῶν χρόνων καὶ Βλάχοι Βελεστίνου,* Ὑπέρεια Α΄. Πρακτικὰ Α΄ Συνεδρίου «Φεραί - Βελεστίνο - Ρήγας», Βελεστίνο 30-31 Μαΐου - 1 Ἰουνίου 1986, Ἀθήνα 1990, 141-157.
11. G. Poghirc, *Asupra unui pasaj controversat din Tucidide,* Δελτίον Ρουμανικῆς Βιβλιογραφίας (ΔΡΒ), ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 1, 1971, 5-8, μεταφρασμένο ἀπὸ τὴ Μαρία Γ. Παπαγεωργίου. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἐθνολογικὴ ἀξία τοῦ πρωτοτύπου κειμένου τῆς Αἰτωλορωμαϊκῆς Συνθήκης (212 π.Χ.),* Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο 1989, 223-242 – ἀνατύπωση ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα, Ἰωάννινα 1989, καὶ Πρακτικὰ Α΄ Ἀρχαιολογικοῦ καὶ Ἱστορικοῦ Συνεδρίου Αἰτωλοακαρνανίας, Ἔκδοση 1991.

διαδόσεως τῆς λατινικῆς στὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο, ὅπως διεξοδικὰ ἀναπτύσσει τὴν ἔναρξη τῆς λατινοφωνίας Ἑλλήνων πρὸ τῆς ρωμαιοκρατίας ὁ καθηγητὴς Πογκίρκ[12].

Ὑφίστανται, λοιπόν, Ρουμάνοι στὴν Ἑλλάδα ἢ ἀναβιώνει τεχνηέντως ἡ προπολεμικὴ ρουμανικὴ προπαγάνδα καὶ ἐντὸς τῆς ἑλληνικῆς πρωτεύουσας; Προφανέστατα συμβαίνει τὸ δεύτερο σὰν ἐπακόλουθο ἀνυπαρξίας Ἑλλήνων εἰδικῶν, ἐπιλεγμένων μὲ κριτήρια ἐπιστημοσύνης καὶ ἤθους, τόσο στὰ ἁρμόδια ὑπουργεῖα ὅσο καὶ στὴ Βουλὴ καὶ σὲ ὅλες τὶς καίριες θέσεις τοῦ ἑλληνικοῦ δημοσίου. Τοποθετοῦνται δέ, γιὰ νὰ στρογγυλοκάθονται, κομματικοὶ ἐγκάθετοι ἢ θεσιθῆρες παραπολιτικῆς συμπαιγνίας, ἀκατάλληλοι καὶ ἀνίδεοι, ἀδιάφοροι καὶ ἄπραγοι, ἄποπτοι καὶ ἀκατάγνωστοι! Τεχνητὸ εἶναι τὸ ζήτημα, ὅπως ἔγκαιρα παρατηρεῖ ὁ Ἰταλὸς Ἀμαντόρε Βιρζίλι[13] καὶ συνομολογεῖ ὁ Ρουμάνος Μιχαὴλ Κογκαλνιτσεάνου[14].

Κατὰ τὴ λήξη περίπου τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου ἡ μετὰ τὸ 1848 ἐπινοημένη γιὰ λόγους πολιτικούς, στρατηγικούς, οἰκονομικοὺς θεωρία περὶ καθόδου Δακῶν (Ρουμάνων) στὴν Ἑλλάδα ἀπορρίπτεται καὶ ἀπὸ τὸν κατ' ἐξοχὴν ὑπέρμαχό της Θεόδωρο Καπιντάν[15]. Κι αὐτὸ διότι ἐναντίον της ὑπῆρξαν συντριπτικὰ τὰ πορίσματα καὶ τῆς ρουμανικῆς ἐπιστήμης, ὅπως τῶν Τ. Παπαχατζῆ, Σατσερντοτσεάνου, Δραγκομίρ, καθὼς καὶ ἄλλων χωρῶν, ὅπως π.χ. τῶν Τομα-

12. G. Poghirc, *Romanisation linguistique et culturelle dans les Balkans,* Les Aroumains, INALCO, 1989, 16 καὶ 18. Τὸ γαλλικὸ πρωτότυπο τοῦ Poghirc βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Καταγωγὴ καὶ ἐπίτομη ἱστορία τῶν Βλάχων τῆς Ἀλβανίας,* Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο 1993-1994 καὶ ἀνάτυπο Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα, Ἰωάννινα 1994, 18, καὶ μετάφραση στὴν ἀλβανική: Ak. G. Lazarou, *Origjina dhe historia permbledhese e Vlleheve te Shqiperise,* Janine 1994, 18.

13. Giovanni Amadore Virgilij, *La Questione Rumeliota,* Bitonto 1909, 110. Πβ. καὶ Ε. Ἀβέρωφ - Τοσίτσα, *Ἡ πολιτικὴ πλευρὰ τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ ζητήματος.* Προλογίζουν Σοφ. Ἐλ. Βενιζέλος, Ἀντ. Σαμαρᾶς, Στ. Παπαθεμελῆς. Ἐπιλ.: Ἀχ. Γ. Λαζάρου - 3η ἔκδ. (Φιλολογικός, Ἱστορικός, Λογοτεχνικὸς Σύνδεσμος (ΦΙΛΟΣ) Τρικάλων – Ἵδρυμα Ε. Ἀβέρωφ - Τοσίτσα), Τρίκαλα 1992, 163: *«Τὸ ζήτημα αὐτό, ὡς τεχνητὸ δημιούργημα, ἀποτελεῖ ἴσως κάτι τὸ μοναδικὸ καὶ τὸ ἐκπληκτικὸ στὴ διεθνῆ ἱστορία».*

14. Μετάφραση τῆς ἰταμῆς ὁμολογίας τοῦ Ρουμάνου πολιτικοῦ Kogalniceanu βλ. Ἀ. Κ. Ἀναστοπούλου, *Μακεδονικὸς Ἀγὼν 1903-1908,* Θεσσαλονίκη 1956, 438, καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Βαλκάνια καὶ Βλάχοι* (ἔκδοση Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσός), Ἀθῆναι 1993, 204, σημ. 41.

15. Th. Capidan, *Limba si cultura,* Bucuresti 1944, 290. Βλ. καὶ Achille G. Lazarou, *L' aroumain et ses rapports avec le grec,* 206, Institute for Balkan Studies, Thessaloniki 1986, 97 κ.ἑ., ὅπου ἐξ ἀρχῆς ἔκθεση καὶ σχολιασμὸς τῶν ἰσχυρισμῶν τοῦ Capidan.

τσέκ, Ταμάς, Γκυόνι, Λεμέρλ, Κάνκοβα κ.ἄ.[16].

Αὐτόχθονες εἶναι οἱ λατινόφωνοι τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, οἱ Βλάχοι - Ἀρμάνοι[17], κατὰ τὰ πορίσματα πάλι τῆς ρουμανικῆς ἐπιστήμης, ὅπως τῶν Ξενόπολ, Παρβάν[18], Τ. Παπαχατζῆ, Ρ. Βοῦλπε, Α. Προκόποβιτς κ.ἄ. Ἐντοπιότητα τῶν Βλάχων Ἑλλάδος ἐπισημαίνουν καὶ εἰδικοὶ ἄλλων χωρῶν, ὅπως οἱ Ρ. Πινόν, Γουέις καὶ Τόμσον, Νιέντερλε, Φαγιέ, Βουκάνοβιτς, Σιβινιόν κ.ἄ. Αντίστροφα βαίνει πλέον ἡ ἀλήθεια. Περίτρανα ἀποκαλύπτεται ἄνοδος ἀπὸ τὰ Βαλκάνια, ἀκόμη καὶ ἀπὸ Θεσσαλία, στὴν πέρα τοῦ Δουνάβεως Δακία, μάλιστα κατόπιν ρουμανικῶν μελετῶν διακεκριμένων ἐπιστημόνων, ὅπως τῶν Ὀβιδίου Ντενσουσεάνου, Τ. Παπαχατζῆ, Ν. Ρομάν, Α. Νταϊκοβίτσιου καθὼς καὶ τοῦ Οὔγγρου Κ. Καντλέκ, τῶν Γάλλων Ἐδουάρδου Μπουρσιέ, Παύλου Γκὰρντ κ.ἄ.[19].

Ἕλληνες ἄλλωστε προϋπάρχουν τῶν Ρωμαίων στὴ Δακία. Κατέχουν δὲ καὶ μεγάλα ἀξιώματα, ὅπως ὁ Ἀκορνίων, «ὑπουργὸς ἐξωτερικῶν» ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Βυρεβίστα. Μὲ τὴν κατάκτηση τῆς Δακίας ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους ἐμφανίζονται ἐξ ἴσου σημαντικὲς προσωπικότητες, ὅπως ὁ μηχανικός - ἀρχιτέκτων Ἀπολλόδωρος, ποὺ κατασκευάζει στὸ Δούναβη τὴν περίφημη γέφυρα Ντρομπέτα καὶ φιλοτεχνεῖ τὴ Στήλη τοῦ Τραϊανοῦ, ἀριστούργημα καλλιτεχνικὸ καὶ μοναδικὴ πηγὴ ἱστορίας τῆς Δακίας. Πολύπλευρη δὲ καὶ πολύτιμη εἶναι καὶ ἡ προσφορὰ τοῦ ἀρχιάτρου Κρίτωνος[20], ὁ ὁποῖος ἐκτὸς τῆς ἰατρικῆς συμβάλλει καὶ μὲ τὴ συγγραφὴ *Γετικά,* ὅπου ἱστορεῖ τοὺς δακικοὺς πολέμους, κατὰ τοὺς ὁποίους διακρίνεται ὁ Μακεδόνας, Ἑλληνόβλαχος, Μάξιμος, αἰχμαλωτίζοντας καὶ ἀποκεφαλίζοντας τὸν τελευταῖο βασιλιᾶ τῆς Δακίας Δεκέβαλο.

---

16. Γιὰ ἀκριβεῖς παραπομπὲς στὸν καθένα ἀπὸ τοὺς ἀναφερόμενους ἐπιστήμονες βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Βλάχοι Ἑλλάδος καὶ Εὐρωπαϊκὴ Ἕνωση.* Παρνασσός, 37, 1995, ἰδίως δὲ ἀνατυπώσεις τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσὸς καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα μὲ νέα σελιδαρίθμηση καὶ εὑρετήρια, ποὺ διευκολύνουν τὴν ἀναζήτηση – κυρίως βλ. σελ. 15, σημ. 64-85.

17. Βλ. Ἀνωτ. σημ. 16 καὶ Achille G. Lazarou, *Valaques balkaniques,* Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν (ΕΕΒΣ), ΜΘ΄, 1994-1996, 92 κέ.

18. V. Parvan, *Dacia,* Bucuresti 1972, 99, 135, D. Pippidi, *Acornion al lui Dionysios,* Dictionar de Istorie Veche a Romaniei (DIVR), Bucuresti 1976, 16-17.

19. H. Daicoviciu, *Apollodoros,* DIVR, 39a. W. Froehner, *La Colonne Trajane,* Paris 1865, S. Reinach, *La colonne Trajane au musée de Saint - Germain,* Paris 1886, Theohari Antonescu, *Columna Traiana,* Iasi 1910, E. Panaitescu, *Columna lui Traian in lumina noilor cercetări,* Revista Istorică 6, 1920, nr. 10-12, R. Bianchi Bandinelli, *Il maestro delle impresse di Traiano,* Storicità dell' arte classica, Firenze 1950, C. Daicoviciu, H. Daicoviciu, *Columna lui Traian,* ed. A II-1ea, Bucuresti 1968.

20. I.I. Russu, *Getica lui Statilius Crito,* Studii Clasice 14, 1972, 111-126.

Μετέπειτα ἐπὶ αἰῶνες, ἀδιάλειπτα, φιλαπόδημοι ἢ φιλελεύθεροι Ἕλληνες, μετακινοῦνται πρὸς Δακία[21], τῆς ὁποίας οἱ ἐκρωμαϊσμένοι κάτοικοι τὸ πολιτικὸ ὄνομα *Ρωμάνος* ἀποβάλλουν μετὰ τὴν ἐγκατάλειψή της ἀπὸ τὸν Αὐρηλιανὸ καὶ τὴ μακραίωνη δουλεία τους σὲ ποικιλώνυμους κατακτητές, ἐπειδὴ ἀλλοιώνεται σημασιολογικὰ ἀποκτώντας ταπεινωτικὸ περιεχόμενο, ἰδίως δοῦλος[22]. Τὴν δὲ κάθαρση καὶ ἐπαναφορὰ σὰν ἐθνικοῦ ὀνόματος, κατὰ τὸν καθηγητὴ Τζιούγκλεα[23], πραγματώνει πρῶτος ὁ Ἕλληνας καλόγερος Κορέσης, ὁ ὁποῖος ταυτόχρονα τυπώνει βιβλία στὴ ρουμανικὴ γλώσσα. Ἐπίσης Ἕλληνας, ὁ Δανιὴλ Φιλιππίδης, κατὰ τὴν ὁμολογία καὶ τοῦ Ρουμάνου ἱστορικοῦ Στανέσκου[24], καθιερώνει τὸ ἐθνωνύμιο *Ρουμανία,* ποὺ ποτὲ δὲν ὑπῆρξε στὴ Δακία, διότι ἡ δημιουργία του εἶναι μεταγενέστερη τῆς ἐγκαταλείψεώς της[25]. Ἕλληνας καὶ ἀκριβέστερα Ἠπειρώτης[26] εἶναι ὁ ἡγεμόνας Μιχαὴλ ὁ Γενναῖος, ποὺ κατανικᾶ τὸν Αὔγουστο τοῦ 1595 τοὺς Τούρκους καὶ συλλαμβάνει τὸ σχέδιο ἀναγεννήσεως τοῦ Βυζαντίου[27]. Ἑλληνόβλαχοι εἶναι ὁ ἡγεμόνας Βασίλειος Λοῦπος[28],

21. Fanoula Papazoglou, *Quelques aspects de l' histoire de la province de Macédoine,* ANRW, 1975, 346.

22. G. Lacour - Gayer, *La question des Roumains d' Autriche - Hongrie,* Paris 1915, 11: *«… en roumain le mot român est synonyme de serf»*. Βλ. καὶ Bratianu, ἔ.ἀ., 217.

23. G. Giunglea, *Coresi face cea dintii apropiere intre «roman» si «rumân»,* Biserica Ortodoxa Romana (BOR), 5-6, 1935, 226 κ.ἑξ. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἡ συμβολὴ τοῦ Αἰγαίου στὴ γένεση τῆς Ρουμανίας. Ἡ περίπτωση τῆς Χίου: Διάκονος Κορέσης,* Παρνασσὸς 32, 1990, 290-308.

24. E. Stanescu, *«Romanie»: Histoire d' un mot. Développement de la concience d' unité territoriale chez les Roumains aux XVIIe-XIXe si'ecles,* Balkan Studies 10, 1969, 76 κ.ἑξ. Μαρία Νυσταζοπούλου - Πελεκίδου, *Οἱ Βαλκανικοὶ λαοί,* Ἰωάννινα 1978, 173.

25. Σταύρου Ἰ. Κουρούση, *Ἑλληνικὴ παιδεία καὶ ἐθνικὴ συνείδησις τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος εἰς τὸ Βυζάντιον,* Ἀθῆναι 1993, 42, ὅπου ὁ χρόνος καὶ ἡ αἰτία γενέσεως τοῦ ὅρου Ρωμανία. Οἱ κάτοικοι τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν στεροῦνται ἐθνικοῦ, ἑνιαίου ὀνόματος. Χρησιμοποιοῦν περιφερειακές, τοπικές, ὀνομασίες. Βλ. Virgil Candea, *Σύντομη ἱστορία τῆς Ρουμανίας,* Ἀθήνα 1978, 25-26.

26. Ἄλκης Μυρσίνης - Μάνθος, *Ἕνας Ἠπειρώτης στὴ ρουμανικὴ ἱστορία καὶ ποίηση,* Ἠπειρωτικὴ Ἑστία, 297-298, 1977, 168. Al. Cioranescu, *Un témoin Espagnol de la Campagne roumaine de 1595,* RER 9-19, 1965, 77-96. A. Pippidi, *La résurrection de Byzance ou l' unité politique roumaine: L' option de Michel le Brave,* RESEE 13, 1975, 375.

27. Zeitschrift für Balkanologie 9, 1973, 6, σημ. 2.

28. N. Iorga, *Vasile Lupu ca urmator al imparaților de Răsărit in tutelarea Patriarchiei de Constantinopol si a bisericii ortodoxe,* AAR-MSI III, 36, 1913, 207-236. Fr. Pall, *Les relations de Basile Lupu avec l' Orthodoxie et particulièrement avec le Patriarcat de Constantinople,* Balcania 8, 1945, 66-140. Ariadna Camariano - Gioran, *Les Académies princières de Bucarest et de Jassy et leurs professeurs,* 142, Institute for Balkan Studies, Thessaloniki 1974, 4-5, γιὰ τὴν εἰσαγωγὴ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας στὴ ρουμανικὴ ἐκκλησία, καὶ 12, ὅπου διεκδικεῖ τὸ

Βορειοηπειρώτης, καὶ ὁ «Οἰκουμενικὸς Ἄνθρωπος» Νικόλαος Σπαθάρης, ἐπιλεγόμενος καὶ Μιλέσκος[29]. Ὁ πρῶτος εἰσάγει ἐπίσημα τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα στὶς παραδουνάβιες ἡγεμονίες καὶ ἀποβαίνει ἀποφασιστικὸς καὶ περιώνυμος ὑποστηρικτὴς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ὁ δεύτερος ἀναδεικνύεται μεγάλος Ἑλληνιστής[30], ἐπιδέξιος διπλωμάτης καὶ πρὸ πάντων σωτήρας τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τὸν ἐξισλαμισμὸ κατὰ τὸ 1683[31].

Ἐπιλογικά, σύμφωνα μὲ τὰ στοιχεῖα, ποὺ προσκομίζει ὁ δισέγγονος τοῦ Δανιὴλ Φιλιππίδη[32], κατὰ τὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰώνα, οἱ Ἕλληνες στὴ Ρουμανία ὑπερβαίνουν τὸ ἑκατομμύριο. Τί ἀπέγιναν; Τοὺς ἔφαγε ἡ «φιλία» ἢ ἡ λυκοφιλία; Μήπως ἐπαναλαμβάνεται στὴν πράξη ἡ λαϊκὴ παροιμία «Αὐτοὶ ποὺ μᾶς χρωστοῦσαν…» ἢ ἡ ἄλλη «Μπῆτε, Σκύλοι, ἀλέστε…»; Πῶς ἐκφεύγουν τοῦ ἕρκους τῶν ὀδόντων ἁρμοδίων τῆς ἐπίσημης ἑλληνικῆς πλευρᾶς δηλώσεις, κατὰ τὶς ὁποῖες ἡ παρουσία ἐνόπλων Ρουμάνων στὴν Ἀλβανία ἀποσκοπεῖ στὴν προστασία «ρουμανικῆς» μειονότητας, ὅταν οἱ Βλάχοι τῆς Ἀλβανίας καὶ μέχρι τοῦ 1996 ἀπερίφραστα ἐκφράζουν δημόσια, ὅπως στὸ πρόσφατο βλαχολογικὸ συνέδριο τοῦ Φράιμβουργκ τῆς Γερμανίας, τὴν ἑλληνικότητα, δηλώνοντας ὅτι εἶναι Ἑλληνόβλαχοι; Ἐπιτέλους, δὲν ἔφτασε ὁ καιρὸς γιὰ κάποια ὑπευθυνότητα, σοβαρότητα καὶ στοιχειώδη γνώση τῶν περιπετειῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, τῶν ὁποίων ἀπότοκοι εἶναι καὶ οἱ Ἑλληνόβλαχοι, ὥστε νὰ μὴν ἀποθρασύνονται οἱ ὀφειλέτες μας; Εἶναι τόσο δύσκολο νὰ πληροφοροῦνται οἱ ἁρμόδιοι τῆς ἑλληνικῆς πλευρᾶς τὰ ἐπιστημονικὰ δεδομένα γιὰ τὰ ἑλληνικὰ δίκαια καὶ ἐθνικὰ συμφέροντα, ὥστε νὰ μὴν καταντᾶ ὁ Ἕλληνας ξένος στὴν ἴδια τὴν πατρίδα του ἢ στὴν ἀλύτρωτη Βόρειο Ἤπειρο;

Μόλις τὴν 29η Μαρτίου τοῦ 1994 ὁ ἐ.ἀ. ταξίαρχος Δ. Γ. Παπαγεωργίου ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἱδρύσεως στὴ Θεσσαλονίκη Γεν. Προξενείου τῆς Ρουμανίας ἔγραφε: *«Ἐν τῷ μεταξὺ ἐκ Βορείου Ἠπείρου ἀκούονται φωναὶ ἀπογνώσεως τῶν ἐκεῖ ἐγκατεστημένων Βλάχων, οἱ ὁποῖοι καταγγέλλουν τὴν ἄσκησιν δριμείας προπαγάνδας ἐκ μέρους τῆς ρουμανικῆς Κυβερνήσεως διὰ ἀποστολῆς χρημάτων, χει-*

θρόνο τοῦ Βυζαντίου ὡς Ἕλλην!

29. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Nicolae Milescu ὁ Λάκων «Homo Universalis»,* Πρακτικὰ Α΄ Λακωνικοῦ Συνεδρίου ΙΙ, Ἀθῆναι 1980, 188-198, καὶ *Ν. Σπαθάρης (1636-1708), ὁ πρῶτος Νεοέλληνας στὴν Κίνα,* Ἐλευθερία (Λαρίσης), φύλλο 27ης 4ου 1986, 6 καὶ *Ν. Σπαθάρης, ἕνας Ἕλληνας στὸ Πεκίνο, αὐτ. 25-5-1986, 6.*

30. Camariano - Gioran, ἔ.ἀ., 7, ὅπου χαρακτηρίζεται ἔξοχος Ἑλληνιστής.

31. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Πῶς σώθηκε ἡ Εὐρώπη,* Κυριακάτικη Ἐλευθεροτυπία, 2-3-1997, 61.

32. Θεοδόση Κ. Σπεράντσα, *Τὰ περισωθέντα ἔργα τοῦ Ἀργύρη Φιλιππίδη,* Ἀθῆναι 1978, 323-324.

ροτονιῶν ἱερέων ὑπὸ Ρουμάνων, ἀποστολῶν ρουμανικῶν ἐκδόσεων προελεύσεως Γαλλίας καὶ ΗΠΑ, προσφορῶν ρουμανικῶν ὑποτροφιῶν, αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνουν δωρεὰν μετάβαση, φοίτησιν, σίτισιν καὶ διαμονὴν εἰς τὴν Ρουμανίαν Βλάχων σπουδαστῶν, κ.ἄ.

Πότε θὰ ἀντιληφθεῖ, ἐπιτέλους, ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ὅτι ἡ Διπλωματία δὲν πρέπει νὰ περιορίζεται εἰς φιλοφρονήσεις καὶ μειδιάματα, ἀλλὰ νὰ ἐπιδιώκει τὴν ὀρθὴν ἀντιμετώπισιν τῶν Ἐθνικῶν μας θεμάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ἡ ἀπόκρουσις τῆς ἐχθρικῆς προπαγάνδας; Διότι εἶναι ἀπαράδεκτον, οἱ Βλάχοι, ἓν ἐκλεκτὸν τμῆμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, νὰ ἀποτελοῦν σήμερον τὸν στόχο τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας, ἡμεῖς δὲ νὰ ἀντιπαρερχόμεθα τὴν ἀπειλὴν θυσιάζοντας τὰ ζωτικὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν βωμὸν τῶν διπλωματικῶν φιλοφρονήσεων καὶ τῶν «θερμῶν φιλικῶν σχέσεων», ἄνευ οὐσιαστικοῦ ἀντικρύσματος καί, βεβαίως, εἰς βάρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ».

Ὁμολογουμένως δημιουργεῖ εὔλογα ἐρωτηματικὰ ἡ ἑλληνικὴ κρατικὴ ἀκηδία στὸ ζήτημα τῶν Βλάχων, ἰδίως, ὅταν ἡ ρουμανικὴ ἐπιστήμη ἀντιτίθεται στὴ ρουμανικὴ προπαγάνδα, συνάμα δὲ ρουμανικὴ ἐπιστήμη καὶ πολιτική, οἱ ὁποῖες συνυπάρχουν στὸ πρόσωπο τοῦ Γιόργκα, προσφέρουν στὴν ἑλληνικὴ πλευρὰ τὰ ἰσχυρότερα ἐπιχειρήματα ἀποσοβήσεως τῆς προπαγάνδας.

Α. ΛΑΖΑΡΟΥ, «Ἑλληνορουμανικὴ Φιλία», *Τρικαλινὰ* 17, 1997, 535-539

ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΙΣ ISSN 1105-6630
ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
περιοδικὸ σύγγραμμα ἔρευνας καὶ λόγου
ΒΕΡΟΙΑ 1997, 6, 177-183

ΡΟΥΜΑΝΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΒΛΑΧΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΑΠΟΠΕΙΡΩΝ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑΣ ΤΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ΜΑΣ

Ἡ Τεχνολόγος Μηχανικὸς Η/Υ Βάσω Ἀποστ. Μαυρομμάτη, καταγομένη ἀπὸ τὴν Ἁγία Παρασκευὴ (Τζούρτζια) Ἀσπροποτάμου νομοῦ Τρικάλων, κοινοποιεῖ μέσῳ τοῦ Διαδικτύου (internet) – ὄχι μόνο γιὰ ἐσωτερικὴ κατανάλωση στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα ἀλλὰ προσφυέστατα καὶ σὲ ξένες γλῶσσες, ἀγγλική, ἰταλική – ἐκτενέστατο κείμενο μὲ τὴν προσωπικὴ ἄποψή της γιὰ τοὺς Βλάχους. Ταυτόχρονα προσκαλεῖ τοὺς ἀναγνῶστες γιὰ παρατηρήσεις καὶ σχόλια, ποὺ ὑπόσχεται ὅτι μὲ χαρὰ θὰ φιλοξενοῦσε σὲ νέες σελίδες τοῦ Διαδικτύου. Ἡ ἐνδεδειγμένη δὲ διάθεσή της ὑποδηλώνει δέουσα ἀντικειμενικότητα καὶ προσήκουσα ἐπίγνωση ἐπιστημονικῆς δεοντολογίας.

Ἔπειτα ἐπιχειρεῖ σύντομη σκιαγράφηση τῆς γενέσεως καὶ τῆς περιπλοκῆς τοῦ Βλαχικοῦ ζητήματος, ἐπειδὴ παρενέβησαν καὶ ἄσχετα κράτη γιὰ ἴδια ὀφέλη. Θέτει δὲ προηγουμένως τὸ καίριο ἐρώτημα: «Ἔχουν οἱ Βλάχοι κοινὴ καταγωγὴ μὲ τοὺς Ρουμάνους ἢ ἁπλᾶ οἱ γλῶσσες τους εἶναι συγγενικές; Ὁ καθένας ἀπὸ τὴν πλευρά του μπορεῖ νὰ δώσει καὶ μιὰ ἀπάντηση, γιὰ μένα αὐτὸ δὲν ἔχει σημασία»[1]. Ὅμως στὴν προκειμένη περίπτωση σημαίνει τὴν ὁριστικὴ λύση τοῦ ζητή-

---

1. www.geocities.com/mavroab, 14 καὶ 1: «Ἡ σελίδα τῆς Τζούρτζιας περιλαμβάνει πληροφορίες καὶ φωτογραφίες γιὰ τὸ χωριό. Ἡ σελίδα γιὰ τοὺς Βλαχόφωνους Ἕλληνες περιλαμβάνει ἕνα κείμενο μὲ τὴν προσωπική μου ἄποψη, μία ἀνακοίνωση τῆς ΟΑΣΠΕ γιὰ τὸ συνέδριο σχετικὰ μὲ τὴ βλάχικη γλώσσα (Λάρισα 1998) καὶ τέλος ἕνα ψήφισμα τῶν βλαχογενῶν δημάρχων ποὺ δημοσιεύθηκε τὸν Αὔγουστο τοῦ 2000 σχετικὰ μὲ τὸ ΚΕΜΟ». Βλ. καὶ Ἀντ. Καρκαγιάννης, «Γιὰ τοὺς Βλάχους (ἀπάντηση)», *Ἡ Καθημερινή,* 28.7.2001, 20. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *1898: Ὁλοκαύτωμα Κουτσούφλιανης. 1998: Βλαχοπαρασυναγωγὴ στὴ Λάρισα.* Ἐκδόσεις Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ θέματα (πρωτοβουλίας πρώτου μεταπολιτευτικὰ Προέδρου Δημοκρατίας Μιχαὴλ Στασινοπούλου, Ἀκαδημαϊκοῦ) καὶ Συλλόγου τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ περιχώροις κατοίκων Παναγίας «Ἀδελφότης Παναγίας», Ἰωάννινα 1998. Ὁ ἴδιος, *Πλάνες καὶ πάθη πολεμίων τῆς ἑλληνικότητας τῶν Βλάχων - Ἀρμάνων,* Ἔκδοση Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ θέματα καὶ Πανελλήνιας Ἑνώσεως Πολιτιστικῶν Συλλόγων Βλάχων, Τρίκαλα 1999. Ὁ ἴδιος, «Ματιὲς στὸ παρελθὸν καὶ στὸ μέλλον», *Θεσσαλικὸν Μέλλον,* 25.7.2001, 2. Ὁ ἴδιος, «Τὰ κρίματα τοῦ Κ.Ε.Μ.Ο.», Ἑλλοπία, 56, 2001, 48-50, καὶ ἀναδημοσίευση ἀντὶ Ἐπιλόγου ἐν Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Καταγωγὴ τῶν Βλάχων τῶν Σκοπίων,* Ἔκδοση Δ΄. Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως ἐπὶ τῶν Ἐθνικῶν θεμάτων (Ἱδρυτὴς ὁ πρῶτος μεταπολιτευτικὰ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας Μιχαὴλ Στασινόπουλος, Ἀκαδημαϊκός), Ἀθῆναι 2002, 97-102. Ὁ ἴδιος, «Κ.Ε.Μ.Ο. καὶ "δαίμων Τυπογραφείου"», *Ὡραία Σαμαρίνα,* 276, 2002, 4. Ὁ ἴδιος, «Χρηματοδοτούμενο καὶ ἐποπτευόμενο ἀπὸ Ὑπ. Ἐξ. Κ.Ε.Μ.Ο. καὶ κρίματά

ματος, ἐφ' ὅσον ἡ ἀπάντηση δίδεται ἀπὸ τὴν ἔγκριτη ρουμανικὴ ἐπιστήμη, ἡ ὁποία δὲν πρέπει νὰ ταυτίζεται μὲ τὴν πολιτικὴ οὔτε μὲ τὰ ἐπιστημονικοφανῆ φερέφωνά της, ποὺ ὑφίστανται σὲ ὅλες τὶς χῶρες. Στὴ Ρουμανία, καθὼς ἄλλως τε καὶ ἀλλοῦ, δὲν ἀπουσιάζουν καὶ πολιτικοί, ποὺ κάποια στιγμὴ ἐξομολογοῦνται. Ὁ M. Kogâlniceanu, «εἷς ἐκ τῶν σπουδαίων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ρωμουνίας» (πρόφ. Ρουμανίας), διατελέσας ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν, ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Ρωμουνικῆς Βουλῆς εἶπε: «Ἕκαστος λαὸς ἔχει ἀνάγκην νὰ στρέφῃ τὰς σκέψεις καὶ τοὺς ἐθνικοὺς αὐτοῦ πόθους πρὸς ἓν οἱονδήποτε ἰδανικόν. Ἡ Μακεδονικὴ ρωμουνικὴ πολιτικὴ ἐφευρέθη πρὸς ἀποτροπὴ τοῦ ρωμουνικοῦ λαοῦ ἀπὸ τῆς περὶ τῶν ἐν Τρανσυλβανίᾳ ὑποδούλων ἀδελφῶν αὐτῶν μερίμνης. Ἐὰν ἐγκαταλείψωμεν τὴν μακεδονικὴν πολιτικήν, οἱ συμπατριῶται ἡμῶν θὰ ἀναγκασθῶσι νὰ στραφῶσι πρὸς τὴν Τρανσυλβανίαν. Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει αἱ σχέσεις ἡμῶν πρὸς τὴν Αὐστρουγγαρίαν θὰ διαταραχθῶσι σπουδαίως, τὸ ὁποῖον ἐκ παντὸς τρόπου δέον ν' ἀποφύγωμεν ὑπὸ τὰς παρούσας περιστάσεις. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖον ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ διευθύνωμεν τὴν προσοχὴν τοῦ Ρωμουνικοῦ λαοῦ πρὸς τὴν Μακεδονίαν»[2].

Πρωθυπουργὸς καὶ ἀρχηγὸς τοῦ νεοπαγοῦς ρουμανικοῦ κράτους, ὁ Al. Stourdza, συγγράφει βιβλίο, τοῦ ὁποίου ὁ τίτλος ἀποκαλύπτει αὐτούσιο τὸ περιεχόμενο: «Ἡ Ρουμανία δὲν ἀνήκει στὴν καθ' αὑτὴν Βαλκανικὴ Χερσόνησο οὔτε ὡς ἔδαφος οὔτε ὡς φυλὴ οὔτε ὡς κράτος»[3].

Ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν καὶ πρωθυπουργὸς τῆς Ρουμανίας, ὁ N. Iorga, ἀπορρίπτει πρόσκληση τοῦ Ἀλεξάνδρου Παπαναστασίου γιὰ συμμετοχὴ σὲ βαλκανικὸ συνέδριο, ποὺ ὀργανώνεται στὴν ἑλληνικὴ πρωτεύουσα, μὲ τὴν ἀκόλουθη αἰτιολογία: «Ὅσον ἀφορᾶ ἐμᾶς: ἢ εἴμαστε βαλκανικοὶ καὶ τότε πρέπει νὰ μετοικήσουμε ἀπὸ τὰ Καρπάθια, ἢ εἴμαστε καρπαθιακοὶ καὶ δὲν ἔχουμε τίποτε στὰ Βαλκάνια. Ἂν καὶ πολιτεύομαι, τοῦτο δὲ μὲ ὑποχρεώνει σὲ τόση ἄγνοια, ὅπως ἄλλους, ποὺ πήγανε στὸ Συνέδριο»[4].

του», *Ὀρφέας - Orpheus* (Wappertal), 7, 2002, 33-35. Ὁ ἴδιος, «Ἐπίπλαστη εὐαισθησία», *Ὡραία Σαμαρίνα*, 279, 2002, 6.

2. Πβ. Ἀντ. Θ. Σπηλιωτόπουλος, *Οἱ βλαχόφωνοι Ἕλληνες καὶ ἡ Ρωμουνικὴ προπαγάνδα.* Ἐν Ἀθήναις 1905, 69-70.

3. Al. A. A. *Stourdza, La Roumanie n' appartient pas à la péninsule balkanique proprement dite ni comme sol, ni comme race, ni comme État*. (Mémoire à la Société de géographie). Bucarest 1904.

4. N. Iorga, *Εἰκόνες ἀπὸ τὴν σημερινὴ Ἑλλάδα καὶ πέντε διαλέξεις γιὰ τὴν σύγχρονη ἑλληνικὴ ζωή.* Μετάφραση ἀπὸ τὸ ρουμανικὸ τῆς κας Μαρίκας Μανέσκου. Ἐκδόσεις "ΦΛΑΜΜΑ", Ἀθήνα 1931, 125.

Ἐξ ἴσου ἀπόλυτοι εἶναι καὶ οἱ ἀκραιφνεῖς ἐπιστήμονες τῆς Ρουμανίας. Ὁ ἐξειδικευμένος στὴ ρουμανικὴ γεωγραφία J. Haikin μὲ τὸν τίτλο πάλι συγγραφῆς του μᾶς ἐνημερώνει: «Ἡ Ρουμανία δὲν εἶναι χώρα βαλκανική»[5]. Κατὰ δὲ τὸν Ρουμάνο ἀκαδημαϊκὸ καὶ καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου Adrian Fochi, οἱ Ρουμάνοι οὔτε ἐθνολογικὰ οὔτε γεωγραφικὰ εἶναι βαλκανικὸς λαός. Ὡς ἐπιστέγασμα ὁ ἐπίσης Ρουμάνος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Κοπεγχάγης Eugène Lozovan[6] προσθέτει ὅτι ἡ ρουμανικὴ γλώσσα δὲν εἶναι διόλου βαλκανική.

Στὴν ἀνομοιότητα τῆς ρουμανικῆς γλώσσας μὲ τὸ ἰδίωμα τῶν Βλάχων Ἑλλάδος ἐπιμένει ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου A. Procopovici[7] ἐπισημαίνοντας τὴν ὕπαρξη στὴν πρώτη πλήθους δομικῶν στοιχείων μὴ βαλκανικῶν. Ἡ δὲ διαφορετικότητα τῶν δύο γλωσσικῶν ὀργάνων προβάλλει καὶ μὲ τὰ πάμπολλα σλαβικὰ στοιχεῖα τοῦ πρώτου πάλι ἐξ αἰτίας τῆς πολὺ ἔντονης καὶ χρονικὰ διαρκέστατης σλαβικῆς ἐπιδράσεως σ' ἀντίθεση μὲ τὴν ἀνεπαίσθητη στὸ δεύτερο, ὅπως ἐντυπωσιακὰ ἀποτυπώνει ὁ ἀκαδημαϊκὸς E. Petrovici μὲ τὸ παντελῶς ἀμνημόνευτο στὴν ἑλληνικὴ σχετικὴ βιβλιογραφία δημοσίευμά του, ἐπιγραφόμενο «Οἱ Σλάβοι στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴ Δακία»[8], ἂν καὶ ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν εὐρύτερη ὑπεράσπιση τῶν ἑλληνικῶν δικαίων.

Τὴν πρόδηλα μεγάλη διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο γλωσσικῶν ὀργάνων παρατηρεῖ καὶ ὁ ἀκαδημαϊκὸς Iorga[9] σημειώνοντας ὅτι ἡ ρουμανικὴ γλώσσα δὲν ἔχει οὔτε τὶς μορφὲς τῆς Βλαχικῆς τῆς Μακεδονίας, οὔτε τὰ ἑλληνικὰ λεξιλογικὰ δάνεια. Ἐπίσης ὁ Iorga[10], συνάμα δὲ ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρε-

5. I. Haikin, «România nu este o tarâ balkanicâ», *Buletinul Soc. Regale Române de Geographie,* 38, 1919, 38, Bulletin AIESEE, IX 1-2, 1971, 89.

6. E. Lozovan, «Onomastique roumaine et balkanique», *VIe Congrès International de Sciences Onomastiques,* München 1961, 225, σημ. 1.

7. Πβ. *Balcania,* 1, 1938, 62, σημ. 1: «… le dacoroumain diffère beaucoup… de ceux du sud du Danube, car il a dans sa structure une foule d' éléments non - balkaniques».

8. Πβ. E. Petrovici, «Les Slaves en Grèce et en Dacie», Balcania, 7, 1944, 472, καὶ *Studii de dialectologie si toponimie,* Bucuresti 1970, 151: «l' influence slave sur la langue grecque est sans importance». Βλ. καὶ *Revue des Etudes Roumaines (RER),* 7-8, 1961, 133, ὅπου ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Σάλτσβουργ Al. Randa ἐπιμαρτυρεῖ: «Les Slaves immigrants n' étaient pas nombreux».

9. Πβ. N. Iorga, *L' origine et la patrie première des Roumains (réponse à une agression).* Bucarest 1938, 3 [Le roumain] «…n' a ni les formes du dialecte "aroumain" de Macédoine, ni les emprunts au vocabulaire grec».

10. Βλ. Barbu Theodorescu, *Nicolae Lorga 1871-1940. Bibliografie,* Bucuresti 1976, 57. Πβ. Μιχ. Ν. Ρωμανός, *Ἀπόψεις καὶ θέσεις γιὰ τὸ ὄνομα, τὴν καταγωγὴ καὶ τὴ γλῶσσα τῶν*

στίου A. D. Xenopol[11] καὶ ὁ σύγχρονός μας καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Βουκουρεστίου καὶ ἀκαδημαϊκὸς Al. Graur[12] ὑποστηρίζουν ὅτι πρόκειται γιὰ δύο διαφορετικὲς γλῶσσες.

Ἐξ ἄλλου ὁ Xenopol[13] ὁμιλεῖ γιὰ δύο διαφορετικοὺς λαούς. Ὁ δὲ ὁμόλογός του, ἀκαδημαϊκός, I. Coteanu[14] διαπιστώνει ὅτι οἱ Βλάχοι Ἑλλάδος ποτὲ δὲν αἰσθάνθηκαν ὅτι ἀνήκουν στὸν ἴδιο λαὸ μὲ τοὺς Ρουμάνους. Αὐτὸ ἐξηγεῖται καὶ μὲ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Ρουμανία[15] ἀναδύεται σὰν συνέχεια τῆς Δακίας. Σαφέστατα ὁρίζει τὸν χῶρο ὁ καθηγητὴς I. Mitrea: «Ἡ ἐθνογένεση τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ ἔλαβε χώραν στὴν Καρπαθιο - δουναβικὴ περιοχή, ἡ ὁποία γενικὰ συμπίπτει μὲ τὸ ἔδαφος τῆς ἀρχαίας Δακίας»[16].

Πρωτύτερα ἐκδηλώνεται καὶ ἡ ἀποδοχὴ τῆς αὐτοχθονίας τῶν Βλάχων Ἑλλάδος ἀπὸ ἐπιφανεῖς ἐκπροσώπους τῆς ρουμανικῆς ἐπιστήμης, π.χ. τοὺς ἀκαδημαϊκοὺς A.D. Xenopol[17], V. Pârvan[18], R. Vulpe[19], A. Procopovici[20], S. Puscariu[21],

---

Κουτσοβλάχων, Ἀθῆναι 1983, 25, σημ. 128. Ἀνάτ. ἀπὸ τὸν τόμο "Μνήμη" Γεωργίου Ἰ. Κουρμούλη.

11. Ρωμανός, *ἔ.ἀ.,* σημ. 127.

12. Al. Graur, *Studii de lingvistică generală*. [Bucuresti] 1960, 310-311.

13. A.D. Xenopol, *Les Roumains*. *Histoire, état matériel et intelectuel*. Paris 1903, 38.

14. Πβ. *Limba Română,* 8, 1959, 9-10.

15. Βλ. *Danubius,* 5, 1971, 28, ὅπου κατὰ τὸν Ion T. Dragomir, ὁ ὅρος Romania ἀπαντᾶ κάτω τοῦ Δουνάβεως, στὴν ἐπικράτεια τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς αὐτοκρατορίας. Πέρα τοῦ Δουνάβεως δὲν ὑπῆρξε ποτέ. Διότι εἶναι μεταγενέστερος τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς Δακίας ἀπὸ τὸν Αὐρηλιανὸ (272 μ.Χ.). Πβ. H. Mihăescu, *La langue latine dans le Sud - Est de l' Europe,* Bucuresti - Paris 1978, 300-301: «J. Zeiller, L' apparition du mot "Romania" chez les écrivains latins LEL, VII, 1929, p. 194-198, terme non attesté dans les sources avant le IVe siècle». Εἰσάγεται ἀπὸ τὸν Ἕλληνα Δανιὴλ Φιλιππίδη. Βλ. R.V. Bossy, «Recunoasterea oficială a numelui "Romania"», *Fiinta Românească* 4, 1966, 101-105. Eugen Stânescu, «"Roumanie": Histoire d' un mot. Développement de la consciene d' unité territoriale chez les Roumains aux XVIIe - XIXe siècles», Balkans Studies, 10, 1969, 76 κ.ἑ., Διον. Ἀ. Ζακυθηνός, *Μεταβυζαντινὰ καὶ Νέα Ἑλληνικά,* Ἀθῆναι 1976, 475. Μαρία Νυσταζοπούλου - Πελεκίδου, *Οἱ Βαλκανικοὶ λαοί,* Ἰωάννινα, 173.

16. *Carpica*, 9, 1977, 39.

17. Xenopol, ἔ.ἀ., 38. Ὁ ἴδιος, *Istoria Românilor din Dacia Traiana* II. Bucureşti 1914, 33.

18. V. Pârvan, *Sulle origini della civiltà romena*. Roma 1922, 4.

19. *Ephemeris Dacoromana* (ED), 3, 1925, 166-167, καὶ *Mélanges de l' Ecole Roumaine en France 1929 (MERF),* 341.

20. *Balcania,* 1, 1938, 59-60.

21. *Balcania,* 1, 1938, 22. Βλ. καὶ *Cahiers Sextil Puscariu (CSP),* 1, 1952, 213, ὅπου καὶ ὁ D. Maniu δέχεται τὴν αὐτοχθονία.

Th. Capidan[22]. Ὁ τελευταῖος ἀναδείχθηκε ὁ μεγαλύτερος ὑπέρμαχος τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας μαθητεύοντας στὸν περιβόητο Γερμανὸ ρωμανιστή - βαλκανολόγο Gustav Weigand, ποὺ εἶχε ἀναλάβει ἐργολαβικὰ μὲ ρουμανικὲς κρατικὲς χρηματοδοτήσεις[23] τὴν προώθηση τῆς προπαγάνδας. Ὅμως ὁ ἀποδεδειγμένα τελειότερος γνώστης τοῦ ἰδιώματος τῶν Βλάχων Ἑλλάδος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου T. Papahagi[24] ἐπηρέασε τόσο πολὺ τὸν Capidan, ὥστε καθηγητὴς καὶ μαθητὴς νὰ καταστοῦν πολέμιοι. Διότι ὁ Weigand[25] δὲν ἀπαρνήθηκε τὰ προπαγανδιστικὰ προϊόντα του. Παράλληλα μὲ τὸν Papahagi ὁ ἰσχυρότερα συγκροτημένος στὰ Βαλκανολογικὰ Pârvan[26] ἀποτολμᾶ καὶ τὴν ἀναγνώριση συμβολῆς Ἑλλήνων στὴ διαμόρφωση τῆς Δαλματικῆς ἐπικυρώνοντας ὅσα γράφονται ἀπὸ πολλούς, π.χ. Duje Rendić Miočević[27], Milutin Garasanin[28]…, γιὰ Ἕλληνες στὴ ΒΔ Βαλκανική, Ἀδριατική[29].

Ἐκλατίνιση στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο ἀναγνωρίζουν οἱ ἀκαδημαϊκοὶ N. Iorga[30], G. Bratianu[31], H. Mihăescu[32], ὁ δὲ καθηγητὴς E. Lozovan[33] στὴ διαπασῶν διαλαλεῖ

22. *Langue et Littérature,* 2, 1943, 243 κ.ἑ., 6, 1946, 5 κ.ἑ.

23. Αὐτὲς ἀφηγοῦνται καὶ στὶς ρουμανικὲς ἐγκυκλοπαίδειες: Diaconovich III, 1246. Minerva, 963, Predescu, 916.

24. *Grai si Suflet,* 1, 1923-1924, 97.

25. G. Weigand, «Die Aromunischen Ortsnamen in Pindusgabiete», *Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache zu Leipzig,* 1919-1920, 60-64, 174-218. Th. Capidan, *Limba si cultura*. Bucuresti 1944, 290. Βλ. καὶ *Balkan Archiv,* 2, 1926, 275, ὅπου ὁ Weigand κατὰ Capidan καὶ συντροφίας του.

26. Πβ. V. Pârvan, *Dacia. Civilizatiile strâvechi din regiunile Carpatodanubiene*. Madrid 1956, 140: «Latina lor este excelentă. Rasa lor e amestecată: illiro - italo-greacă».

27. D. Rendić Miočević, «I Greci in Adriatico», *Studi Romagnoli,* 3, 1962, 39-56. Ὁ ἴδιος, «Salone d' après les sources antiques et question des Grecs Salonitains», *Disputationes Salonitanae* 1970, Split 1975, 23 κ.ἑ.

28. Πβ. *Sources archéologiques de civilisation européenne* Bucarest 1970, 291.

29. Lorenzo Braccesi, Grecità adriatica, Bologna 1971. (Β΄ ἔκδ. 1977). Ὁ ἴδιος, *Hellenikós Kolpos*. *Supplemento a Grecità adriatica*. Roma 2001.

30. Γιὰ τὶς θέσεις καὶ ἀντιθέσεις του βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Φεραῖοι Ρωμαϊκῶν χρόνων καὶ Βλάχοι Βελεστίνου», *Βαλκάνια καὶ Βλάχοι.* Ἐκδόσεις Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσός. Ἀθῆναι 1993, 30-31, σημ. 54.

31. G. I. Bratianu, *Une énigme et un miracle historique: le peuple roumain*. Bucarest 1942, 67: «Ἡ Μακεδονία καὶ ἕνα μεγάλο μέρος τῶν νοτίων περιοχῶν τῆς χερσονήσου εἶχαν γίνει δίγλωσσα. Ἐδῶ ἡ λατινικὴ ἦταν ὁμιλουμένη καὶ γραφομένη ὅσο καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα».

32. H. Mihăescu, «La diffusion de la langue latine dans le Sud - Est de l' Europe», *Revue des Etudes Sud - Est Européennes (RESEE),* 9, 1971,499. Γιὰ δὲ τὴν ἀκαδημαϊκὴ ἀμηχανία του βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Βλαχολογικὴ προχειρότητα καὶ ἐπιστήμη.* Ἐκδόσεις Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ θέματα (πρωτοβουλίας πρώτου μεταπολιτευτικὰ Προέ-

λατινομάθεια Ἑλλήνων καὶ ἀξιολογεῖ ὀρθότατα τὴν πολύτιμη μαρτυρία τοῦ Βυζαντινοῦ χρονογράφου Ἰωάννου Λυδοῦ, κατὰ τὸν ὁποῖο στὴν Εὐρώπη, ὅπως ὀνομάζει τὰ Βαλκάνια, οἱ Ἕλληνες ὑπερεῖχαν τῶν ἄλλων λαῶν δημογραφικὰ καὶ ἦσαν χρῆστες τῆς λατινικῆς γλώσσας. Σὲ πειστικὴ ἐπιβεβαίωση τῶν γραπτῶν τοῦ Ἰωάννου Λυδοῦ προβαίνει καὶ ὁ ἀκαδημαϊκὸς R. Vulpe[34] προσθέτοντας καὶ τὴν αἰτία τῆς λατινοφωνίας Ἑλλήνων.

Σὲ πλαίσια αὐστηρῶς καὶ ἀκραιφνῶς ἐπιστημονικὰ ὡς ὁ σπουδαιότερος μελετητὴς τοῦ Βλαχικοῦ ζητήματος εὔλογα ἐκλαμβάνεται ὁ καθηγητὴς τῶν Πανεπιστημίων Βουκουρεστίου καὶ Bochum, συνάμα δὲ γενικὸς γραμματέας τοῦ Ρουμανικοῦ Ἰνστιτούτου "Κάρολος ὁ Α΄" τοῦ Παρισιοῦ Cicerone Poghirc. Πρωτίστως μὲ τὴ διδακτορικὴ διατριβή του, ἐκπονημένη καὶ ἐγκεκριμένη στὸ Πανεπιστήμιο Λένινγκραντ - Ἁγίας Πετρουπόλεως, ἐπαληθεύει τὴν ἑλληνικότητα τῆς ἀρχαίας μακεδονικῆς διαλέκτου[35] καὶ τῶν χρήστων της ἀρχαίων Μακεδόνων. Ἔπειτα μὲ περιεκτικὸ μελέτημα τεκμηριώνει τὴν ἑλληνικότητα τοῦ ἐθνολογικοῦ καὶ γλωσσικοῦ ὑποστρώματος τοῦ συνόλου τοῦ ἑλλαδικοῦ ἐδάφους[36]. Κατόπιν ἀποδέχεται πλήρως ὅσα ἀποκαλύπτει ὁ Ἰωάννης Λυδὸς[37] γιὰ χρήση τῆς λατινικῆς ἀπὸ Ἕλληνες[38]. Ὕστερα διερευνᾶ ἐνδελεχῶς καὶ καταδεικνύει τὴν ἑλληνι-

---

δρου Δημοκρατίας Μιχαὴλ Στασινοπούλου, Ἀκαδημαϊκοῦ), καὶ Φιλοπροοδευτικοῦ - Ἐξωραϊστικοῦ Συλλόγου Σαμαρίνας "Ὁ Νεομάρτυς Δημήτριος", Λάρισα 1988, 38, σημ. 187.

33. Πβ. RER, 5-6, 1960, 221, 223.

34. Πβ. P. Pârvan, *inceputurile vieții romane la gurile Dunării,* editia a II-a, îngrijită și adnotată de Radu Vulpe. Editura stiințifică, București 1974, 193, σημ. 314. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἐθνολογικὰ καὶ πολιτισμικὰ Βαλκανικῆς», *Πλάτων,* 49, 1997, 181, ὅπου σημαντικὸ τμῆμα τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Vulpe μεταφρασμένο στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα.

35. C. Poghirc, «Considérations sur le lexique de l' ancien macédonien», *Philologica et Linguistica,* Bochum 1983, 37-47. Βλ. καὶ μεταφρασμένες στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα σπουδαῖες περικοπὲς τῆς διατριβῆς τοῦ Poghirc ἐν Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἐθνολογικὴ ἀξία τοῦ πρωτοτύπου κειμένου τῆς Αἰτωλορωμαϊκῆς Συνθήκης (212 π.Χ.)», *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο* 1989, 223-242, καὶ *Πρακτικὰ τοῦ Α΄ ἀρχαιολογικοῦ καὶ ἱστορικοῦ συνεδρίου Αἰτωλοακαρνανίας,* Ἀγρίνιο, 21 - 22 - 23 Ὀκτωβρίου 1988. Ἔκδοση 1991, 86 κ.ἑ.

36. C. Poghirc, «Asupra unui pasaj controversat din Tudicide (111, 94, 5: ἀγνωστότατοι γλῶσσαν)», *Analele Universității București. Seria Stiinte Sociale - filologie,* 25, 1962, 387-399. Βλ. καὶ *Δελτίον Ρουμανικῆς Βιβλιογραφίας,* ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 1, 1971, 5-8, ὅπου μετάφραση Μαρίας Γ. Παπαγεωργίου.

37. Ἰωάννης Λυδός, *Περὶ τῶν ἀρχῶν…,* 261, 68 (Bonn): «…καίπερ Ἕλληνας ἐκ τοῦ πλείονος ὄντας, τῇ τῶν Ἰταλῶν φθέγγεσθαι φωνῇ καὶ μάλιστα τοὺς δημοσιεύοντας».

38. Πβ. C. Poghirc, «Romanisation linguistique et culturelle dans les balkans», *Les Aroumains,* [Paris] INALCO 1989, 33-34: «…les gens habitant "L' Europe" (c' est - à - dire, la péninsule

κότητα τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας Μακεδονία ὡς πρὸς τὰ ἐδάφη, ποὺ τὴν ἀπαρτίζουν, κυρίως Μακεδονία, Θεσσαλία, Ἤπειρος καὶ τὴν κατίσχυση ὅλων τῶν παραγόντων ἐκλατινίσεως[39]. Ἐπιπρόσθετα περισυλλέγει καὶ ἑρμηνεύει δεόντως τὰ λατινογενῆ τοπωνύμια – καὶ ὄχι μόνον – τῆς ἐν λόγῳ ἐπαρχίας, στὴν ὁποία δῆθεν εἶχαν κατέλθει ἀπὸ Δούναβι - Δακία οἱ Βλάχοι, ὅπως θρυλεῖται σὲ περικοπὴ τοῦ Βυζαντινοῦ χρονογράφου Κεκαυμένου. Ἀκριβῶς αὐτήν, τὴν ὁμολογουμένως μοναδικὴ πηγὴ γιὰ δῆθεν κάθοδο, ἀποσαθρώνει καὶ χαρακτηρίζει «ἀρκετὰ ἀναληθῆ»[40].

Ἄρα, κατὰ τὴν ἐπιστήμη τῆς Ρουμανίας ἡ ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων εἶναι δεδομένη, χάρη στὴν ὑπερεπαρκῆ καὶ ἀδιάσειστη τεκμηρίωση. Παραδοξότατα προηγεῖται στὴν ἀπόλυτη φανέρωση τῆς ἀλήθειας αὐτῆς ὁ ρουμανικὸς λαός, κατὰ τὸν ὁποῖο Κουτσόβλαχος σημαίνει Ἕλληνα, σύμφωνα μὲ τὰ πορίσματα ἔρευνας τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Giurescu[41]. Γραικοὶ ἄλλως τε ἐπὶ τουρκοκρατίας αὐτοδηλώνουν οἱ ἀπόδημοι Βλάχοι στὶς ξένες ἀρχές, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ ἀκαδημαϊκὸς Iorga[42], ποὺ ἐρεύνησε τὰ Πολωνικὰ Ἀρχεῖα, ὅπου διαφυλάσσονται τὰ ἀνεκτίμητα ἀποδεικτικὰ ἑλληνικότητας τῶν Μοσχοπολιτῶν τῆς Βορείου Ἠπείρου.

Ἑπομένως Βλαχικὸ ζήτημα συντηρεῖται πλέον, μὲ τὸ ἀζημίωτο, ἀπὸ κατάλοιπα προπολεμικῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας, ἐξωτερικοῦ καὶ ἐσωτερικοῦ, καὶ σύγχρονα συμπαρομαρτοῦντα εὐρωδίαιτα, τῶν ὁποίων τὸ ξεσκέπασμα καὶ τὸ ξεμπρόστιασμα ὁπωσδήποτε καθίσταται ἐπιβεβλημένο ὡς συνετιστὴς τῶν ἀσυ-

---

balkanique), quoiqu' étant en majorité des Grecs, parlaient la langue des Italiques, surtout ceux qui s' occupaient des affaires publiques».

39. Poghirc, ἔ.ἀ., 17 κ.ἑξ., ὅπου ἀναφέρονται καὶ ἀναπτύσσονται: α) Ὁ στρατός, β) Τὸ ἐμπόριο καὶ οἱ οἰκονομικὲς δραστηριότητες. γ) Ἡ ρωμαϊκὴ διοίκηση. δ) Οἱ δημόσιοι δρόμοι. ε) Ἡ ἐκχριστιάνιση τῶν Βαλκανίων.

40. C. Poghirc, «Latin balkanique ou roumain commun! (A propos des origines de l' aroumain)», *Romanica Aenipontana,* 14, 1987, 344. «Ἀληθινὰ σκοτεινὴ» χαρακτηρίζει τὴν πληροφορία τοῦ Κεκαυμένου καὶ ὁ διακεκριμένος Ρουμάνος Βυζαντινολόγος, ἀρκούντως δὲ ἐρωτοτροπήσας μὲ τὴν προπαγάνδα, Petre Năsturel. Βλ. Les Aroumains, INALCO 1989, 51 σημ.

41. C.C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor.* București 1979, 220. Αὐτὸ πρεσβεύει καὶ ὁ P. Năsturel, «Koutsovalaque. Recherche étymologique». *Etudes Roumaines et Aroumaines,* Paris 1990, 91, σημ. 16.

42. N. Iorga, «Note polone» *Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Istorice,* 111, 2. Βλ. καὶ *Balcania* 1, 1938, 233-234, ὅπου καὶ βιβλιογραφία. Ἐπίσης Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Καταγωγὴ καὶ ἐπίτομη ἱστορία τῶν Βλάχων τῆς Ἀλβανίας.* Ἰωάννινα 1994, 23. Ὁ ἴδιος, «Ἐθνολογικὰ καὶ δημογραφικὰ Μοσχοπόλεως», Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν. *Διεθνὲς Συμπόσιο Μοσχόπολις,* Θεσσαλονίκη 31 Ὀκτωβρίου - 1 Νοεμβρίου 1996. Μακεδο-

νέτων. Διότι συνήθως οἱ ἔνοχοι συμμαζεύονται, ὅταν αἰσθάνονται νὰ πλησιάζουν πιθανὲς ἀντιμετωπίσεις τους, ἰδίως δυναμικές, ὅπως οἱ πρόσφατες κατὰ τῶν μειονοτητολόγων[43].

Μεταπολεμικά, παρὰ τὴν ἀρχικὴ φοβία καὶ ἀμηχανία, σύντομα ἔδειξαν τὸ παλαιότερο ἀπαίσιο πρόσωπο μὲ ἐνθάρρυνση ἀπὸ τὴ ρουμανικὴ πολιτικὴ καὶ τὶς ἑστίες τῶν φυγάδων στὴν Εὐρώπη τὰ ἀπομεινάρια τῆς προπαγάνδας στὴν Ἑλλάδα. Βαθμιαῖα ἐνισχύθηκαν καὶ ἀπὸ ἐπανακάμψαντες ἀπὸ Ρουμανία, ὁπότε ἐπανεμφανίσθηκαν ἀσυγκράτητα καὶ ἀδίστακτα σὲ ψευδολογήματα. Ἔσπευσαν νὰ δημοσιεύσουν σὲ περιοδικὸ παγκόσμιας κυκλοφορίας ὁλοσέλιδο σχεδὸν κείμενο μὲ τίτλο «Ἕνα μικρὸ ἄρθρο ποὺ κρύβει μεγάλα ψέματα». Ἐπιδίωξή τους ἀποκλειστικὴ ἦταν νὰ προλάβουν ἐνδεχομένη εὐμενῆ ἀπήχηση μιᾶς ἀνακοινώσεώς μου μὲ θέμα «Ἡ ἐξέγερση τῶν Λαρισαίων τὸ 1066 καὶ ἡ ἐθνολογικὴ παρερμηνεία τῶν σχετικῶν χωρίων τοῦ Κεκαυμένου» στὸ Α΄ Θεσσαλολογικὸ Συμπόσιο Πανεπιστημίου Λυὼν καὶ τοπικοῦ Παραρτήματος τοῦ Ἐθνικοῦ Ἱδρύματος Ἐρευνῶν Γαλλίας. Δόθηκε δὲ καὶ ὡς διάλεξη στὴν Ἀθήνα, Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, καὶ στὴ Λάρισα, Γαλλικὸ Ἰνστιτοῦτο. Ὡστόσο τὴν ἀποστόμωση τῶν ὀργάνων τῆς προπαγάνδας ἐπέφεραν οἱ ὀργανωτὲς τοῦ Συμποσίου, καθηγητὲς Br. Helly, C. Wolters, V. von Graeve, οἱ ὁποῖοι, κατ᾽ ἐξαίρεση στὰ συνεδριακὰ δρώμενα, εὐχαριστοῦν τὸν εἰσηγητὴ ὁμολογώντας ὅτι βοηθήθηκαν σοβαρὰ στὴν ἐπίλυση προβλημάτων ἑρμηνείας τοῦ λατινικοῦ ἐπιγραφικοῦ ὑλικοῦ τῆς Θεσσαλίας, ὥστε νὰ συνάγεται ἡ ἑλληνικὴ καταγωγὴ τῶν Βλάχων[44]. Ἀντίθετα οἱ φορεῖς τῆς προπαγάνδας ἐνοχλήθηκαν ὀδυνηρὰ λόγῳ τῆς παταγώδους καταρρίψεως τοῦ ψευδερείσματος τῆς θεωρίας περὶ καθόδου τῶν Βλάχων ἀπὸ Ρουμανία.

Δεύτερο ἀπόκοτο ἐγχείρημα ἐγχωρίων γονιδίων προπολεμικῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας ὑπῆρξε ἡ ἀποστολὴ στὸν Ρουμάνο καθηγητὴ Cicerone Poghirc ἑνὸς ἄρθρου μου, δημοσιευμένου στὸ περιοδικὸ *Τρικαλινὰ* τοῦ Φ.Ι.ΛΟ.Σ. μὲ τίτλο «Θρακολογία καὶ ζήτημα καταγωγῆς τῶν Βλάχων - Ἀρωμούνων». Ὁ ξένος εἰδικὸς μοῦ ἔστειλε ἐπιστολὴ συμφωνώντας μὲ τὴν ταπεινότητά μου στὰ ἴδια συμπεράσματα γιὰ τὴν καταγωγὴ τῶν Βλάχων, φυσικὰ ἑλληνική. Ἀνάτυπο δὲ

νικὴ βιβλιοθήκη, ἀρ. 91. Θεσσαλονίκη 1999, 167-168.

43. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Βράχοι - Βλάχοι καὶ Βλαχοπαρασυναγωγὴ Κ.Ε.Μ.Ο. στὴ Λάρισα», ἐν *Βραχονησίδες Ἀρχιπελάγους καὶ Βλαχονησίδες Στεριᾶς…,* Ἐκδόσεις Ἐπιτροπῆς Ἐνημέρωσης γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα, Ἀθῆναι 1998, 33-125, ἰδίως 94-95. Ἐπίσης Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Βλάχοι καὶ κρατικὲς παραλείψεις.* Ἐκδόσεις Πελασγὸς [Ἀθήνα 2002], 7-11, 179 κ.ἑ.

44. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἑλληνόβλαχοι καὶ παραπληροφόρηση», *Πρακτικὰ Α΄ Συνεδρίου Μετσοβίτικων Σπουδῶν,* Μέτσοβο, 28-30 Ἰουνίου 1991. Ἀθήνα 1993, 453-469,

τοῦ ἰδίου ἄρθρου στάλθηκε – χωρὶς νὰ ἐρωτηθῶ – καὶ ἀπὸ τὸν Φ.Ι.ΛΟ.Σ. Τρικάλων στὸν Εὐάγγελο Ἀβέρωφ - Τοσίτσα[45], ὁ ὁποῖος στὴν ἐσπευσμένη ἐπιστολή του πρὸς ἐμένα δὲν ἀρκέσθηκε στὰ συγχαρητήρια καὶ στοὺς ἐπαίνους, ἀλλὰ ἐπιμελέστατα καὶ προθυμότατα ἐπισήμανε τὴν ἀξία καὶ ἀποτελεσματικότητα τῆς τεκμηριωμένης καταπολεμήσεως τῆς προπαγάνδας, μάλιστα μὲ πλούσια ξένη βιβλιογραφία.

Εὔλογα προγραμματίζεται ἔκτοτε καὶ πραγματώνεται πάντοτε ὁ ἀμείλικτος δημόσιος συγγραφικός - γραπτὸς καὶ προφορικός, μὲ ὁμιλίες, διαλέξεις, ἀνακοινώσεις, συνεντεύξεις, στιγματισμὸς τῶν προπαγανδιστῶν, φυσικῶν καὶ νομικῶν προσώπων.

Ἐν τούτοις στὶς ἡμέρες μας ἐπιχειρήθηκε ἡ εἰσαγωγὴ τῆς προπαγάνδας Weigand ἀπὸ τὸν καθηγητὴ γεωγραφίας τοῦ Πανεπιστημίου Μύνστερ Thede Kahl, ἀγαστότατα συγχρωτιζόμενο μὲ τοὺς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς Ἑλλάδος, φανεροὺς καὶ κρυφούς, συνεργοὺς καὶ πρωτεργάτες τῆς ἀναζωπυρήσεως μειονοτικοῦ ζητήματος πρὸς ἀποκοπὴν τῶν Βλάχων ἀπὸ τὸν κορμὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Γιὰ δὲ τὴν ἐπίτευξη τῶν προπαγανδιστικῶν ἐπιδιώξεων τυφλὰ ἀντιπαρέρχεται ὅσα ὁμογενής του, καθηγητὴς ἱστορίας στὸ Πανεπιστήμιο Mannheim, ὁ ὀνομαστὸς καὶ στὴν Ἑλλάδα H. Richter, ἔγραψε γιὰ τοὺς Βλάχους τόσο στὸ Ἀμβοῦργο ὅσο καὶ στὴν Ἀθήνα: «…Δὲν εἶναι ἀποδεκτὴ ἡ ὕπαρξη ἀρωμουνικῆς μειονότητας… Σὲ καμμία περίπτωση δὲν πρόκειται γιὰ μειονότητα. Οἱ Βλάχοι ἔχουν ἑλληνικὴ ταυτότητα… Οἱ Βλάχοι εἶναι ἀπὸ κάθε ἄποψη Ἕλληνες…»[46].

Τὸ προπαγανδιστικὸ πάθος παρέσυρε τὸν ἄπειρο καὶ ἄτυχο Kahl σὲ ἀσύγγνωστη συμπεριφορὰ καὶ ἐναντίον μου. Πάραυτα δὲ τοῦ δόθηκε καὶ ὀδυνηρὴ ἀπάντηση μὲ αὐτοτελὲς δημοσίευμα, ἐπιγραφικὰ εὐγλωττότατο, «"Γερμανοὶ ξανάρχονται" γιὰ τοὺς Βλάχους»[47]. Πράγματι ἀρχίζει νὰ συνέρχεται μὲ δόσεις. Γιὰ τὴν ὥρα διεφώνησε μὲ τὸν Weigand ἀπορρίπτοντας τὴ θεωρία καθόδου. Ὅμως παραμένει προσκολλημένος στὴν προπαγάνδα ἐπιμένοντας νὰ ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ ὕπαρξη τῶν Βλάχων στὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι ἀδιάλειπτη.

Πάντως πάλι ἀποστομώνεται ἀπὸ τὸν Ρουμάνο καθηγητὴ Poghirc, ὁ ὁποῖος

ἰδίως 461.

45. Βλ. τὴν ἐπιστολὴ ἐν Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Βλάχοι καὶ κρατικὲς παραλείψεις,* 137-138.

46. Βλ. *Athener Zeitung,* 1.11.1994, καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἡ ἀλήθεια γιὰ τοὺς Βλάχους καὶ ἀνεπίτρεπτος ἐφησυχασμός.* Ἔκδοση Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως ἐπὶ τῶν Ἐθνικῶν θεμάτων. Ἀθήνα 2002, ἀνάτ. ἀπὸ τὸ περιοδικὸ *Μοριᾶς,* 51, 2002, 23-28.

47. Ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ περιοδικὸ *Ἑλλοπία,* 58, 2002, 61-68, μὲ σελίδες διαφωτιστικὲς καὶ κείμενα δυναμικῆς δράσεως 30 βλαχογενῶν δημάρχων, ποὺ βροντοφωνοῦν: Εἴμαστε Ἕλληνες, ὄχι μειονότητα, καὶ διακηρύξεις Ὁμοσπονδίας Ἀσπροποτάμιων Συλλόγων

βασιζόμενος σὲ πλῆθος ἀποδεικτικῶν, καθὼς καὶ στὰ λατινογενῆ τοπωνύμια νότιας Μακεδονίας καὶ ΒΔ Θεσσαλίας τονίζει ὅτι αὐτὰ «ἀρκοῦν νὰ καταδείξουν τὴν παρουσία τῶν Ἀρμάνων (Βλάχων) στὴν τωρινὴ περιοχή τους κατὰ τρόπο μόνιμο καὶ ἀδιάκοπο ἀπὸ τὴν Ἀρχαιότητα ἕως τὶς ἡμέρες μας»[48]. Ὅλα τὰ ὑπόλοιπα προέρχονται ἐκ τοῦ πονηροῦ, τοῦ ὁποίου τό περισπούδαστο πλάτος καὶ τὸ δυσθεώρητο βάθος πανδήμως ἀποκαλύφθηκαν πρό τινος[49].

Πολιτισμικῆς Ἑνότητας (ΟΑΣΠΕ), κ.ἄ.

48. Πβ. Poghirc, «Romanisation…», 36: «…suffisent à notre avis à démontrer la présence d' Aroumains dans leur région actuelle de manière constante et ininterrompue depuis l' Antiquité jusqu à nos jours».

49. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἑλληνισμὸς καὶ λαοὶ νοτιοανατολικῆς (ΝΑ) Εὐρώπης. Διαχρονικὲς καὶ διεπιστημονικὲς διαδρομές. Τόμος Β΄. Ἀθήνα 2009, 7: ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ....

ΡΟΥΜΑΝΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΤΑ ΡΟΥΜΑΝΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΘΟΣΙΩΣΕΩΣ

Ἤδη στὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰώνα ἐπιχειρεῖται προπαγάνδα ἐπηρεασμοῦ ἀποδήμων στὴν ἐπικράτεια τῆς Δυαδικῆς Μοναρχίας, τῆς Αὐστρο - Οὐγγαρίας, ἰδίως στὴν Τρανσυλβανία, Βλάχων ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, δηλαδὴ Ἑλλήνων χρήστων ἐκτὸς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ ρωμανικοῦ - νεολατινικοῦ ἰδιώματος, γενεσιουργοῦ τοῦ ὅρου Βλάχος, κοινοῦ καθ' ὅλη τὴν ἔκταση τοῦ εὐρωπαϊκοῦ χώρου τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Πράγματι σώζονται φωνητικὰ παρεφθαρμένοι ἀντίστοιχοι ὅροι Walsh (Οὐαλλὸς) στὸ Ἡνωμένο Βασίλειο καὶ Wallon (Βαλλῶνος) στὸ Βέλγιο. Ὅλοι δὲ ἀνεξαίρετα ἀποτελοῦν ἐξελίξεις τοῦ ἐθνωνυμίου κελτικοῦ φύλου *Volcae,* οἱ ὁποῖοι πρῶτοι γίνονται ἀντιληπτοὶ ἀπὸ τὰ παραμεθόρια γερμανικὰ φύλα νὰ ὁμιλοῦν λατινικά, ὁπότε ἐφεξῆς ἁπλώνεται σὲ ὅλους τοὺς λατινοφώνους, ὁπωσδήποτε παραλλαγμένο κατὰ χῶρες ἀνάλογα μὲ τὸ γλωσσικὸ ὑπόστρωμα.

Οἱ Βλάχοι (= λατινόφωνοι) Τρανσυλβανοί, θιασῶτες τῆς Λατινικῆς Σχολῆς, αἰφνιδιάζονται, ὅταν συναντοῦν μετανάστες Βλάχους ἀπὸ Θεσσαλία, Μακεδονία, Ἤπειρο, ποὺ διακηρύσσουν τὴν ἑλληνικότητά τους. Ἐκπλήσσονται δὲ ἀνακαλύπτοντας καὶ βορειότερα, στὴν Πολωνία, ὅπως ἐπαληθεύεται ἀπὸ τὰ Πολωνικὰ Ἀρχεῖα, Βλάχους τῆς Βορείου Ἠπείρου, Μοσχοπολίτες, ποὺ δηλώνουν στὶς τοπικὲς ἀρχὲς τῆς χώρας διαμονῆς ὅτι εἶναι Ἕλληνες. Παραδείγματα πειστικὰ φέρει στὸ φῶς τῆς δημοσιότητας ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου N. Iorga: «Honoratus Demetrius Wretowski, Graecus, vinopola, de civitate Moscopolis… 1780»· «Honoratus Michael Dziemovski… de civitate Moscopolis oriundus, Graecus… 1788» κ.ἄ.

Παραδοξότατα ὁ Valeriu Papahagi, γόνος θυμάτων τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας, ἀναφερόμενος στὴν ἀποκάλυψη τοῦ Iorga, παραβλέπει ἐντελῶς τὴν οὐσία, ἡ ὁποία συνίσταται στὴν αὐτοπροαίρετη δήλωση τῶν ἀποδήμων Μοσχοπολιτῶν ὅτι εἶναι Γραικοί, Ἕλληνες, καὶ σχολιάζει τὴν ὁμολογουμένως εὐεξήγητη πολωνικὴ κατάληξη τῶν ἐπωνύμων τους.

Ἡ προπαγάνδα ἐπιτείνεται στὶς Παραδουνάβιες Ἡγεμονίες μετὰ τὴν πανευρωπαϊκὴ ἐπανάσταση τοῦ Φεβρουαρίου 1848, ἡ ὁποία διαπνέεται ἀπὸ ἔντονη διάθεση ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Ὅμως οἱ διακηρύξεις τῶν ἐπαναστατημένων Βλαχομολδαβῶν γι' ἀπελευθέρωση καὶ συνένωση τῆς Τρανσυλβανίας καὶ τῆς Βεσσαραβίας, κατεχομένων ἀντίστοιχα ἀπὸ τὶς τότε Ὑπερδυνάμεις, Αὐστρο - Οὐγγαρία καὶ Ρωσία, ἐγκυμονοῦν σοβαροὺς κινδύνους. Γι' αὐτὸ χωρὶς νὰ καταστέλλεται ὁ πατριωτικὸς παλμός, καλλιεργεῖται

κατάλληλα ἡ ἰδέα ἐπιδιώξεως τοῦ ἐφικτοῦ. Δίδεται ἄλλη προτεραιότητα καὶ προβάλλεται ὡς ἀναγκαιότερη ἡ ἐπίδειξη ἐνεργοῦ ἐνδιαφέροντος γιὰ τοὺς ἀλυτρώτους δῆθεν ἀδελφοὺς Βλάχους τοῦ Νότου, τῶν ἐδαφῶν τοῦ Μεγάλου Ἀσθενοῦς, τοῦ Σουλτάνου, κατ' ἐξοχὴν βορειοελλαδικοῦ χώρου. Ὀνοματίζουν δ' ἐσπευσμένα Ρουμάνους τῆς Μακεδονίας καὶ μονολεκτικὰ Μακεδο - Ρουμάνους!

Πλὴν τῶν ἀρχικῶν λόγων ὀργανώσεως τῆς ἀνθελληνικῆς προπαγάνδας, τῶν πολιτικῶν, βαθμιαῖα προστίθενται διπλωματικοί, στρατηγικοί, οἰκονομικοί, τῶν ὁποίων ἡ πραγμάτωση ἐπινοεῖται πρὸ τῆς ἱδρύσεως ἑνιαίου κράτους καὶ πρὸ τῆς καθιερώσεως τοῦ σημερινοῦ ἐθνωνυμίου Ρουμανία. Μετὰ τὴ λήξη τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, τὸ 1856, οἱ Ἡγεμονίες Βλαχία καὶ Μολδαβία, μὲ τὴ Συνθήκη τῶν Παρισίων καὶ μὲ ἐγγυήτριες τὶς Μεγάλες Δυνάμεις ἀνακηρύσσονται αὐτόνομα κράτη ὑπὸ τὴν ὑψηλὴ κυριαρχία τοῦ Σουλτάνου. Τὸ 1859 γι' ἀμφότερες ἐκλέγεται ἕνας ἡγεμόνας, ὁ Ἀλέξανδρος Κούζας, τὸ δὲ 1861 συγχωνεύονται καὶ τὰ νομοθετικὰ σώματα, ὁπότε ὁ ρουμανικὸς μεγαλοϊδεατισμὸς ἀναδύεται μὲ ἀδιανόητες διαστάσεις. Ἀφήνοντας κάποιες ζῶνες, καλύπτει τὴ Βαλκανικὴ μέχρι Ναυπάκτου καὶ Ταινάρου! Τείνει δὲ στὴν «ἕνωση ὅλων τῶν Ρουμάνων μὲ τὴ Ρώμη», πρὸ τῆς πλήρους ἀνεξαρτησίας τῆς Ρουμανίας, ἡ ὁποία συντελεῖται μετὰ τὸ Συνέδριο τοῦ Βερολίνου (1878).

Δὲν πρόκειται γιὰ ἐθνικιστικὸ παροδικὸ παροξυσμό. Μετὰ πλήρη αἰώνα ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα διευρύνει τὸν ρουμανισμὸ καὶ πέρα τῆς Βαλκανικῆς, στὸ μέγιστο μέρος τῆς λοιπῆς Εὐρώπης. Ὁ δὲ παραστατικὸς καὶ πρωτόφαντος χάρτης δημοσιεύεται τὸ 1978 στὸ ἐπίσημο ὄργανο τῆς Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας, *Biserica Ortodoxă Română*. Ἐπειδὴ προφανῶς περνᾶ ἀπαρατήρητος, τὸ 1986 προωθεῖται στὴ δημοσιότητα μέσῳ τοῦ περιοδικοῦ *Noi Tracii* νέος χάρτης, στὸν ὁποῖο ἡ διεύρυνση ἀρχίζει ἀπὸ Ἰσραήλ, παράλια ἀνατολικῆς Μεσογείου, Λιβάνου - Συρίας, Μικρασίας καὶ τοῦ συνόλου τῆς ἐνδοχώρας – Τουρκίας, Ἀνατολικὴ Εὐρώπη, δυτικὴ Ρωσία, Οὐκρανία, Βαλτικὲς χῶρες, Πολωνία, ἀνατολικὴ Γερμανία, χῶρες κεντρικῆς Εὐρώπης, ἑλληνικὴ καὶ ἰταλικὴ χερσόνησο μὲ τὰ νησιὰ Κρήτη, Σικελία, Σαρδηνία, Κορσική. Προστίθεται ἐδαφικὸς διάδρομος ἀπὸ Ἑλβετία, Γαλλία, Ἱσπανία ἕως τὶς Ἡράκλειες Στῆλες, Γιβραλτάρ, καὶ τὰ νησιὰ Μαγιόρκα, ὅπου ἔχει τὴν ἕδρα ὁ ἐκδότης τοῦ περιοδικοῦ Bulletin européen, ὁ J.C. Dragan. Μόλις δὲ τὸ προηγούμενο ἔτος, 1985, μὲ ἀνακοίνωση σὲ συνέδριο Βλαχολογικό, τοῦ ὁποίου ὀργανώτρια στὸ πρῶτο ἔγγραφο ἐμφανίσθηκε ἡ ἕδρα τῆς Ρωμανιστικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Mannheim, εἶχε ἀποτολμήσει τὴν παρουσίαση τῶν ἰσχυρισμῶν του.

Ἀναφορικὰ μὲ τὴν Ἑλλάδα ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα ἐφαρμόζει ἤδη τὸ 1867 Παιδομάζωμα. Χορηγεῖ οἰκογενειακὰ ἐπιδόματα, ὑποτροφίες, βιβλία. Παρέχει πραγματικὰ δωρεὰν παιδεία. Ἐκδίδει καὶ διανέμει περιοδικά, ἡμερολόγια, ἐφη-

μερίδες. Ἐπιχορηγεῖ βλαχολογικὲς ἔρευνες καὶ δημοσιεύσεις μὲ ἐπίφαση ἐπιστημονική.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου τοῦ Βερολίνου ἐξαποστέλλει στὴ Θεσσαλία τὰ ἰσχυρότερα καὶ καταλληλότερα στελέχη τους, θύματά της ἀπὸ τὸν ἴδιο χῶρο μὲ τὴν ψευδαίσθηση ἀποδοχῆς τους, γιὰ νὰ καταπείσουν τοὺς Βλάχους Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου ὅτι δὲν εἶναι Ἕλληνες καὶ συνεπῶς ὅτι ἔχουν χρέος νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἕνωση τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἠπείρου μὲ τὴν Ἑλλάδα. Τὸ ἀνθελληνικὸ ἐγχείρημα ἐπαναλαμβάνει καὶ κατὰ τὸν Ἀτυχῆ Πόλεμο τοῦ 1897, ὅταν τίθεται θέμα μεταβολῆς τῶν ἑλληνοτουρκικῶν συνόρων μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι προτιμοῦν τὴν τουρκικὴ κυριαρχία οἱ Βλάχοι!

Μετέπειτα, στὴν ἐπικινδυνότερη φάση τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγώνα, ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα ἐξαγοράζει τὴν ὑπογραφὴ τοῦ Σουλτάνου γιὰ τὴν ἀναγνώριση τῶν Βλάχων ὡς ἐθνότητας αὐτοτελοῦς, ἐκτὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, μὲ τὸν ὄντως διαβόητο Ἰραδὲ τοῦ 1905, ποὺ συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν ἐπιτυχιῶν καὶ τῆς ρουμανικῆς διπλωματίας.

Τὸ 1913, στὴ Συνδιάσκεψη τοῦ Βουκουρεστίου, ἐξασφαλίζει τὴν ἑλληνικὴ συγκατάθεση γιὰ παραχώρηση στὴ Ρουμανία δικαιώματος λειτουργίας στὴν Ἑλλάδα ρουμανικῶν σχολείων καὶ ἐκκλησιῶν ὑπὸ καθεστὼς αὐτονομίας καὶ μὲ δυνατότητες ἐπιχορηγήσεώς τους ἀπὸ τὴ ρουμανικὴ κυβέρνηση.

Τὸ 1917 συνεργάζεται μὲ τὴν ἰταλικὴ προπαγάνδα καὶ προβαίνει στὴν ἀνακήρυξη αὐτόνομης Βλαχικῆς Δημοκρατίας καὶ συλλαμβάνεται ἡ ἰδέα ἱδρύσεως ἀλβανοβλαχικοῦ κράτους μὲ πρωτεύουσα τὴν Κορυτσὰ καὶ ἐπίσημη γλώσσα τή… γαλλική!

Τὸ 1924 γιὰ τὴν κατεπείγουσα θεραπεία τοῦ ρουμανικοῦ δημογραφικοῦ ἐλλείμματος τῆς Δοβρουτσᾶς, ἐπιδικασμένης στὴ Ρουμανία μετὰ τὸν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο, ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα παρασύρει μέρος τῶν θυμάτων της στὴν περιπέτεια μεταναστεύσεως, ἡ ὁποία γιὰ τοὺς Βλάχους ἀποβαίνει πολλαπλῶς ἐπώδυνη. Διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἐγκατάσταση γίνεται σὲ περιοχὲς ἑλώδεις ἀφ' ἑτέρου δὲ μετὰ τὴ λήξη τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, ὅταν ἡ Δοβρουτσὰ ἐπιστρέφεται στὴ Βουλγαρία, καθίσταται ἐξαναγκαστικὴ νέα μετακίνηση σὲ ρουμανικὸ ἔδαφος. Ἐξ ἄλλου οἱ τρόφιμοι τῶν λειτουργούντων μὲ ἄδεια τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους – κατ' ἐξαίρεση τῶν ἄλλων βαλκανικῶν - ρουμανικῶν σχολείων παιδαγωγημένοι ἐθνικιστικὰ συμμετέχουν σὲ σημαντικὸ ποσοστὸ στὴ δικτατορία τοῦ Στρατάρχου Antonescu, μὲ συνέπεια μετὰ τὴν ἐπιβολὴ κομμουνιστικοῦ καθεστῶτος στὴ Ρουμανία νὰ ὑποστοῦν ἀπηνέστατες διώξεις καὶ φρικιαστικὰ βασανιστήρια.

Ἡ Ἑλλάς, ἂν καὶ κατατρύχεται ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ δοκιμασία τῶν ἐτῶν 1946-1949, τῆς ὁποίας οἱ ἐπιπτώσεις σὲ ἀπώλειες ἐμψύχου καὶ ὑλικοῦ δυναμικοῦ

ὑπολογίζονται ἀσύγκριτα βαρύτερες ἐκείνων τῆς ἑλληνικῆς ἀντιστάσεως στὴ Βόρειο Ἤπειρο, τῆς Ἐποποιΐας τοῦ 1940, ἱκανοποιεῖ αἰτήσεις ρουμανισάντων γιὰ ἐπαναπατρισμό. Ἀλλὰ ταυτόχρονα ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα διοχετεύει καὶ πράκτορες, γόνους προπολεμικῶν θυμάτων της, τῶν ὁποίων ἡ δόλια διείσδυση προδίδεται μὲ δράση προπαγανδιστική. Ἐνεργοῦν ἔντεχνα σὰν ἐπιδημικοὶ "ἰοί", οἱ ὁποῖοι ἐνισχύονται καὶ μὲ ἀποστολὲς περίτεχνες ἀκραιφνῶν Ρουμάνων, δῆθεν φυγάδων. Συνεπικουροῦνται δὲ σύντομα καὶ ἀπὸ ὁμόφρονες, ποὺ εἶχαν καταφύγει στὴ Δύση, Ἰταλία, Γαλλία, Γερμανία κ.λπ., καθὼς καὶ πέρα τοῦ Ἀτλαντικοῦ, Η.Π.Α., Καναδᾶ, Αὐστραλία. Ἁλωνίζουν τὴν ἑλληνικὴ ὕπαιθρο καὶ τὰ ἀστικὰ κέντρα ἐνθαρρύνοντας τὰ κατάλοιπα τῆς προπαγάνδας τοῦ μεσοπολέμου καὶ ὑποδεικνύοντας πρόσφορες συσπειρώσεις, συσσωματώσεις. Συντελοῦν στὴν ἵδρυση σωματείων, συλλόγων, συνδέσμων, ἐπιδιώκοντας νὰ δηλώνεται ὅτι εἶναι Βλαχικοί, ἐνῶ παράλληλα παρωθοῦν τεχνηέντως νὰ συμπληρώνεται στὰ προϋπάρχοντα ἡ ἔνδειξη "Βλάχων". Κατ' ἐξοχὴν πασχίζουν γιὰ τὴν πρόβλεψη στὰ Καταστατικὰ ἄρθρων, ποὺ ὁρίζουν διάσωση τοῦ Βλαχικοῦ ἰδιώματος καὶ τῆς δῆθεν πολιτισμικῆς ἰδιαιτερότητας, τοῦ Βλαχικοῦ πολιτισμοῦ!

Ἐπὶ πλέον βομβαρδίζουν φυσικὰ καὶ νομικὰ πρόσωπα μὲ ποικιλόμορφο ἔντυπο ὑλικό, μαγνητοταινίες, δίσκους. Ὀργανώνουν βλαχολογικὰ συνέδρια προσκαλώντας ἐπιλεκτικὰ ἐκείνους, ποὺ νομίζουν ὅτι εἶναι εὐάλωτοι ἢ ἀγνοοῦν τὰ δρώμενα, κατ' ἐξαίρεση δὲ καὶ ἄλλους ἐλαχίστους ἑλληνικῶν θέσεων, ὥστε νὰ παρουσιάζονται ἀπροσωπόληπτοι… Πρὸ πάντων μὲ πάθος καιροφυλακτοῦν γιὰ τὴν κατάληψη τῆς θέσεως τοῦ ἐκπροσώπου τῶν Βλάχων σὲ σπουδαῖο θεσμικὸ ὄργανο τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης. Ἐν τέλει θριαμβεύουν. Ἡ προπαγάνδα ἡ ρουμανικὴ στὴν παρῳχημένη μορφή της προσφέρεται ὡς ἀλήθεια στὸ ἐπισημότερο συλλογικὸ σύγγραμμα, ποὺ ἐκδόθηκε τὸ 1978 ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Πανεπιστημίου Χάγης, μὲ ἐπιχορηγήσεις τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων καὶ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτισμικοῦ Ἱδρύματος τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης. Ἐπιγράφεται *Ἡ Εὐρώπη καὶ οἱ λαοί της.* Αὐτὸ συμβουλεύονται ἐπίσημοι παράγοντες καὶ ἀνεπίσημοι ἰδιῶτες τῆς Εὐρώπης πληροφορούμενοι ὅτι οἱ Βλάχοι Ἑλλάδος κατάγονται ἀπὸ προγόνους τῶν Ρουμάνων, ὅτι δὲν εἶναι Ἕλληνες! Ἀποκαλοῦνται δὲ Μακεδο - Ρουμάνοι! Οἱ δημιουργοὶ τοῦ Ναοῦ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν, τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τῶν Σχολῶν Εὐελπίδων, τοῦ Ζαππείου, τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσός, τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου, τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀστεροσκοπείου, τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, τοῦ Παναθηναϊκοῦ Σταδίου καὶ τόσων ἄλλων, ἀληθινῶν σεμνωμάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καταγόμενοι ἀπὸ τὶς Βλαχονησίδες τῆς ἑλληνικῆς Στερεᾶς, ἀποκόπτονται ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ ἐθνικὸ κορμὸ καὶ παραχωροῦνται στὰ μίσθαρνα ὄργανα τῆς προπαγάνδας. Τὸ διὰ παραλείψεων ἔγκλημα καθοσιώσεως ἐπιμελέστατα ἀποκρύπτεται. Ἀπο-

καλύπτεται δὲ καὶ χαρτογραφικὰ ἀπὸ τὸ Bulletin européen, ποὺ μαζὶ μὲ τὸ ὁμώνυμο τοῦ Γραφείου τῶν ὀλιγώτερο διαδεδομένων γλωσσῶν ὑπενθυμίζει καὶ τὶς δεσμεύσεις τῆς Ἑλλάδος ἔναντι τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου καὶ τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, ἂν καὶ τὰ πορίσματα τῆς ἐπιστήμης, μάλιστα καὶ τῆς ρουμανικῆς, εἶναι ἀρκετὰ γιὰ τὴν ἀποσόβηση τῆς ἀποκοπῆς καὶ τῆς παραχωρήσεως ἀκραιφνῶν Ἑλλήνων καὶ ἀντιστοίχων ἑλληνικῶν χώρων…

Ὁ Ρουμάνος ἀκαδημαϊκὸς I. Coteanu ἐξ ἀφορμῆς τῆς πρώτης προπαγανδιστικῆς ἀπόπειρας ἐκρουμανισμοῦ τῶν ἀποδήμων στὴν Τρανσυλβανία Ἑλληνοβλάχων τονίζει σαφέστατα ὅτι οἱ Βλάχοι τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν ποτὲ δὲν αἰσθάνθηκαν ὅτι ἀνήκουν στὸν ἴδιο μὲ τοὺς Ρουμάνους λαό.

Ὁ ἰσχυρισμὸς τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας, κατὰ τὸν ὁποῖο τὸ Βλαχικὸ ἰδίωμα ταυτίζεται μὲ τὴ ρουμανικὴ γλώσσα ἀναιρεῖται ἀπὸ τοὺς πλέον διακεκριμένους Ρουμάνους ἐπιστήμονες. Ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου A. Procopovici ἐπισημαίνει τὴ μεγάλη διαφορὰ τῆς ρουμανικῆς γλώσσας ἀπὸ τὸ Βλαχικὸ ἰδίωμα παρὰ τὰ ὁποιαδήποτε κοινὰ βαλκανικὰ στοιχεῖα. Ἐξ ἴσου πρόδηλα διαφέρει ἡ ρουμανικὴ γλώσσα ἀπὸ τὸ Βλαχικὸ ἰδίωμα καὶ κατὰ τὸν Iorga, ὁ ὁποῖος ὑπογραμμίζει τὴν ἀνυπαρξία στὴ ρουμανικὴ γλώσσα τῶν μορφῶν καὶ τῶν ἑλληνικῶν λεξιλογικῶν δανείων τοῦ Βλαχικοῦ ἰδιώματος. Ἐξ ἄλλου ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Βουκουρεστίου Al. Graur διαχωρίζει πλήρως τὴ ρουμανικὴ γλώσσα ἀπὸ τὸ Βλαχικὸ ἰδίωμα. Φυσικὰ τόσο ἡ πρώτη ὅσο καὶ τὸ δεύτερο ἀνάγονται στὴ ρωμανικὴ γλωσσικὴ οἰκογένεια, ἀλλὰ δὲν ἔχουν, ὅπως κάποιοι διατείνονται, σχέση γλώσσας - διαλέκτου. Εἶναι ἀνεξάρτητη ἐντελῶς ἡ πρώτη ἀπὸ τὸ δεύτερο καὶ τἀνάπαλιν. Ὁ ἐπίσης Ρουμάνος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Κοπεγχάγης E. Lozovan σὲ ὅλους τοὺς τόνους διαλαλεῖ ὅτι ἡ ρουμανικὴ γλώσσα δὲν εἶναι “βαλκανική”.

Κατὰ τῆς καθόδου ἀπὸ Δούναβι - Δακία τῶν Βλάχων Ἑλλάδος καὶ κατ’ ἀκολουθίαν ὑπὲρ τῆς αὐτοχθονίας τους τάσσονται ἀκαδημαϊκοὶ καὶ καθηγητὲς ρουμανικῶν πανεπιστημίων, καθὼς καὶ πολιτικοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνονται οἱ Xenopol, Pârvan, T. Papahagi, R. Vulpe, A. Procopovici, D. Maniu κ.ἄ., ἀκόμη δὲ καὶ ὁ ἄλλοτε θερμότατος θιασώτης καὶ ὑπέρμαχος τῆς περὶ καθόδου θεωρίας ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου Th. Capidan. Ἡ μεταστροφή του ἀποτελεῖ ἐπιστημονικὸ σταθμό. Διότι ἐπιδρᾶ ἀποφασιστικὰ στὴν ὀρθὴ θεώρηση τοῦ θέματος, τὴν ὁποία ἀσπάζονται οἱ ὀνομαστότεροι Ρουμάνοι, ἐνῶ προηγουμένως ὁ ἴδιος, ὅπως καὶ ἄλλοι προγενέστεροί του καὶ σύγχρονοι, ἰδίως οἱ Ioan Caragiani, G. Murnu, ἅπαντες ἀπότοκοι προπαγάνδας ρουμανικῆς, δὲν διστάζουν νὰ κολοβώνουν καὶ σκόπιμα νὰ παρερμηνεύουν χωρία Βυζαντινῶν χρονογράφων, γιὰ νὰ στηρίζουν τὴν ἀπὸ Δακία καταγωγὴ τῶν Βλά-

χων Ἑλλάδος. Ἀκραιφνὴς δὲ Ρουμάνος, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου καὶ ἐν συνεχείᾳ Bochum, ὁ Cicerone Poghirc μὲ ἀνακοίνωσή του, μόλις πρὸ δεκαετίας, σὲ διεθνὲς συνέδριο θέτει τὸ τέρμα στὴν προπαγάνδα. Συγκεκριμένα γράφει τὰ ἑξῆς: «Στὴν πραγματικότητα, ἡ μόνη πηγή, ἡ ὁποία ὁμιλεῖ γιὰ μετατόπιση Βλάχων ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ Σαύου καὶ τοῦ Δουνάβεως πρὸς τὸν νότο, εἶναι ὁ Κεκαυμένος (Strategikon, 187), ὁ ὁποῖος διηγεῖται μία ἱστορία ἀρκετὰ ἀναληθῆ»!

Παράλληλα ἐνδιαφέρον ἐξαιρετικὸ ἔχει ἡ ἄνοδος λατινοφώνων πληθυσμῶν τῆς Βαλκανικῆς στὴ Δακία, πέρα τοῦ Δουνάβεως, ὅπως διαπιστώνουν Ρουμάνοι πάντοτε ἐπιστήμονες καὶ ἀκριβέστερα οἱ Densusianu, T. Papahagi, A. Sacerdoțeanu, I. Siadbei, C. Daicoviciu - H. Daicoviciu κ.ἄ.

Ἐπιπρόσθετα ὁ Poghirc, ὁ ὁποῖος μὲ τὴ διδακτορικὴ διατριβή του στὸ Πανεπιστήμιο Λένινγκραντ – νῦν Πετρουπόλεως – ἀπέδειξε τὴν ἑλληνικότητα τῆς ἀρχαίας μακεδονικῆς διαλέκτου καὶ συνακόλουθα τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων, ἤδη τὸ 1957, συνάμα δὲ τῶν Εὐρυτάνων κ.ἄ., τῶν ὁποίων ἐξ αἰτίας παρερμηνείας χωρίων ἀρχαίων συγγραφέων, ὅπως τοῦ Θουκυδίδη, ἀμφισβητήθηκε, τὸ 1989 σὲ συλλογικὴ πανεπιστημιακὴ συγγραφὴ ἐπισημαίνει τὴν ἔναρξη τῆς διαδόσεως τῆς λατινικῆς γλώσσας στὴν Ἑλληνικὴ Ἀνατολὴ ἀπὸ τὴ Βόρειο Ἤπειρο, τὸ 229 π.Χ., κατόπιν τῆς ἑλληνορωμαϊκῆς πρὸς ἀναχαίτιση τῶν ἰλλυρικῶν ἐπιδρομῶν στρατιωτικῆς συμπράξεως, ἡ ὁποία κατέστησε ἀναγκαία τὴ χρήση κοινοῦ γλωσσικοῦ ὀργάνου, τῆς λατινικῆς. Συνεπῶς σημαίνει ἀπαρχὴ γενέσεως Ἑλληνο - Βλάχων.

Ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου Radu Vulpe διαπιστώνει ἐπὶ ρωμαιοκρατίας λατινοφωνία Ἑλλήνων ΒΑ Βαλκανικῆς, Δοβρουτσᾶς. Διακρίνει δὲ αὐτοὺς σὲ αὐτόχθονες καὶ ἐπήλυδες. Ταυτόχρονα ἐξηγεῖ ὀρθότατα τοὺς λόγους, ποὺ ὁδηγοῦν τοὺς Ἕλληνες στὴ χρήση τῆς λατινικῆς γλώσσας. Γιὰ τὴν ἐντυπωσιακὴ παρουσία Ἑλλήνων στὴν ἴδια περιοχὴ καὶ ἀλλοῦ γράφει ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου N. Banescu. Ὁ δὲ συνάδελφός του D. Pippidi ἀναφέρει καὶ φυλὴ Ρωμαίων διευκρινίζοντας ὅτι εἶναι γνήσιοι Ἕλληνες καὶ ὅτι, ἂν καὶ φέρονται ἐκρωμαϊσμένοι, διαφυλάσσουν τὰ ἤθη, ἔθιμα, παραδόσεις καὶ γενικὰ τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμό, τῶν ὁποίων τὴν ἐπιβίωση ἔκπληκτοι βλέπουν καὶ στοὺς Βλάχους κατὰ τὶς ἀρχὲς τοῦ αἰώνα μας, τὸ 1914, οἱ Wace καὶ Thompson.

Ἐξ ἄλλου ὁ Poghirc δέχεται ἀνεπιφύλακτα τὴν ἀξία μιᾶς μεταγενέστερης πηγῆς, ἡ ὁποία ἐπιβεβαιώνει γένεση Βλάχων, ἤτοι λατινοφώνων ἑλληνικῆς καταγωγῆς. Εἶναι ὁ σύγχρονος τοῦ Ἰουστινιανοῦ Βυζαντινὸς χρονογράφος Ἰωάννης Λυδός, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Κωνσταντινουπόλεως, διοικητὴς

Αἰγύπτου καὶ μετέπειτα Εὐρώπης, δηλαδὴ τῆς Βαλκανικῆς. Μᾶς πληροφορεῖ ὅτι στὴ χερσόνησο τοῦ Αἵμου οἱ Ἕλληνες ὑπερέχουν τῶν ἄλλων συνοίκων δημογραφικὰ καὶ εἶναι χρῆστες τῆς λατινικῆς: «…καίπερ Ἕλληνας ἐκ τοῦ πλείονος ὄντας, τῇ τῶν Ἰταλῶν φθέγγεσθαι φωνῇ…».

Στὴν ἀποδοχὴ τῆς ἐν λόγῳ πολύτιμης ἐπιστημονικῆς μαρτυρίας προηγεῖται ὁ Lozovan, ὁ ὁποῖος μὲ θαυμαστὴ πιστότητα ἀποδίδει στὴ γαλλικὴ γλώσσα τὸ ἑλληνικὸ πρωτότυπο τοῦ Ἰωάννου Λυδοῦ.

Ἐν τέλει τὸ Βλαχικὸ ἰδίωμα, ποὺ προσφυέστατα ὁ γλωσσολόγος Graur δὲν ἐξαρτᾶ ἀπὸ τὴ ρουμανικὴ γλώσσα δίκην διαλέκτου, δὲν ἀνελίσσεται σὲ γλώσσα, ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες, ποὺ μαθαίνουν μία ἁπλούστατη μορφὴ λατινικῆς γιὰ πρακτικοὺς σκοπούς, δὲν στεροῦνται – πλὴν σπανίων συγκυριῶν – τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, εὔχρηστης δημοσίως καὶ κατὰ τὴ μακραίωνη ρωμαιοκρατία, ἀφοῦ τὴν χρησιμοποιοῦν καὶ ἀκραιφνεῖς Ρωμαῖοι. Μετὰ δὲ τὸν 7ο αἰώνα μ.Χ. ἀναγνωρίζεται καὶ ὡς ἐπίσημη γλώσσα τοῦ ἀνατολικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, μολονότι μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκδηλώνει χαρακτήρα ρωμαϊκό. Ἐπίσημη ἄλλως τε διατηρεῖται καὶ ἀπὸ Σουλτάνους, ἂν καὶ ἡ συρρίκνωσή της σημειώνεται ἀπὸ τοὺς χρόνους ἐγκαταστάσεως τῶν Σλάβων, ποὺ ἔχουν ἐκσλαβίσει καὶ τοὺς ἐξελληνισμένους Βουλγάρους. Ἐπιδεινώνεται δὲ ἡ θέση της μετὰ τὴν ἀπόκτηση ἐθνικῆς συνειδήσεως ἀπὸ τοὺς λαοὺς τῆς ΝΑ Εὐρώπης καὶ πρὸ πάντων μετὰ τὴν ἵδρυση ἐθνικῶν κρατῶν, ποὺ ἐφαρμόζουν φοβερὲς μεθόδους καὶ ἀπερίγραπτες πρακτικὲς ἀφελληνισμοῦ τῶν ὑπηκόων τους. Ἂν μάλιστα ληφθοῦν ὑπ' ὄψη ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου Λυδοῦ καὶ τὰ πορίσματα τῆς δημογραφικῆς μελέτης τοῦ Αὐστριακοῦ Stein γιὰ τὸ Βυζάντιο τοῦ 11ου αἰ. (1025), πάμπολλοι ἦσαν ἑλληνικῆς καταγωγῆς. Κατάπληξη προκαλοῦν καὶ μεταγενέστερα δεδομένα γιὰ τὶς Παραδουνάβιες Ἡγεμονίες, στὶς ὁποῖες κατὰ τὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰ. οἱ Ἕλληνες ὑπερβαίνουν τὸ ἑκατομμύριο!

Κατὰ τὴν τουρκοκρατία οἱ Βλάχοι Ἑλλάδος ἀναδεικνύονται καὶ ὑπέροχοι διαδοτὲς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ τόσο στοὺς ἀφελληνισμένους ὁμογενεῖς ὅσο καὶ στοὺς ἄλλους βαλκανικοὺς λαοὺς καὶ ὄχι μόνον. Ἐνδεικτικὰ μνημονεύονται ὀνόματα πρωταγωνιστῶν τῆς ἐκπολιτιστικῆς ἀποστολῆς: Ἰωάννης Κωττούνιος, Βασίλειος Κώτσης (Λοῦπος), Νικόλαος Σπαθάρης (Μιλέσκος), Δημήτριος Προκοπίου ὁ Πάμπερις, Θεόδωρος Καβαλιώτης, Δανιὴλ Μοσχοπολίτης, Δημήτριος Δάρβαρις, Νικόλαος Τζαρτζούλης. Ὁ δὲ τελευταῖος καταγράφει κιόλας τὴν ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων. Ἀσφαλῶς χρήσιμη καθίσταται καὶ ἡ μνεία τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας καὶ τῆς ἱδρύσεως τῆς Νέας Ἀκαδημίας στὴ Μοσχόπολη τῆς Βορείου Ἠπείρου.

Ἐπίσης σύμφωνα μὲ συμπεράσματα τοῦ Capidan οἱ ἁπλοὶ Βλάχοι ἀγνοοῦν λατινικὴ γραφή, ἐνῶ κατὰ τὸν S. Mehedinţi ὁ ἀναλφαβητισμὸς εἶναι ἄγνωστος

στοὺς Βλάχους. Πάντως δὲν γράφουν Βλαχικά. Ἐπὶ πλέον ὁ T. Papahagi, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου, παρατηρεῖ ὅτι, ἐπειδὴ ἡ ἑλληνικὴ διαθέτει ἀνυπέρβλητο πλοῦτο ἐκφραστικῶν μέσων, παραμένει ὡς πρώτη καὶ κύρια γλώσσα τῶν Βλάχων, μοναδικὸ δὲ γλωσσικὸ ὄργανο γιὰ τὸν ἔμμετρο λόγο τους, τὴν ποίηση, ἀλλὰ συνάμα συνυπάρχει καὶ τὸ Βλαχικὸ ἰδίωμα δίκην ὑδροβίου φυτοῦ σὲ νερὰ ἑλληνικά! Κατὰ τὸν ἴδιο εἰδικὸ ἐπιστήμονα ὁ χωρισμὸς Ρουμάνων καὶ Βλάχων Ἑλλάδος δὲν περιορίζεται ἀποκλειστικὰ στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα τῶν Βλάχικων δημοτικῶν τραγουδιῶν. Ἐπαυξάνεται καὶ μὲ τὴ μουσική, τὴν ὁποία θεωρεῖ ἐντελῶς διαφορετικὴ ἀπὸ ἐκείνη τοῦ Ρουμανικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν. Ἔπειτα βεβαιώνει ὅτι ἡ συμμετοχὴ τῶν Βλάχων στὴν ἑλληνικὴ δημώδη ποιητικὴ δημιουργία εἶναι ἀδιαμφισβήτητη πραγματικότητα.

Οἱ Βλάχοι Ἑλλάδος διασώζουν τὴν ἀρχικὴ γλώσσα, τὴν ἑλληνική, καὶ τὸ ἐπίκτητο βοηθητικὸ ρωμανικὸ ἰδίωμα, στὸ ὁποῖο ἐμπεριέχονται καὶ ἐνδιαφέροντα ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα τῆς ἑλληνικότητάς τους. Δὲν εἶναι Οὐαλλοί, ποὺ ἔχασαν τὴν ἐθνικὴ γλώσσα τους, ὅπως καὶ οἱ Ρουμάνοι, συνάμα πολλοὶ ἄλλοι, καὶ ἀγωνίζονται νὰ ἀναβιώσουν τουλάχιστον ἕνα ρωμανικὸ κατάλοιπο, γιὰ νὰ μὴ ἐκλαμβάνονται ὡς Ἀγγλοσάξονες, ἐπήλυδες στὰ ἐδάφη τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου, ἀνακαλύπτοντας τὴν ἐν μέρει – ἔστω – φυλετικὴ ταυτότητά τους. Οἱ Βλάχοι δὲν χρειάζονται ἄλλη ἐκτὸς τῆς ἑλληνικῆς. Γι' αὐτὸ βδελύσσονται ὁποιονδήποτε μειονοτικὸ χαρακτηρισμὸ μέσα στὴν ἀείποτε πατρίδα τους.

Ὅσα, λοιπόν, γιὰ Βλαχικὸ πολιτισμὸ καὶ Βλαχικὴ γλώσσα καταχωρίζονται στὰ προμνημονευόμενα περιοδικὰ εἶναι ἀποτελέσματα προπαγάνδας καὶ συνέπειες τῆς ἀμεριμνησίας, τῆς ἐπιπολαιότητας καὶ τῆς κομματικῆς ὀμφαλοσκοπίας τῶν κατεχόντων καίριες θέσεις στὴν ἑλληνικὴ πολιτεία, ἡ ὁποία ἐξ ὁλοκλήρου εὐθύνεται. Ὄχι ἡ Δύση. Διότι τὸ Εὐρωκοινοβούλιο ἔγκαιρα προειδοποιεῖ τὴν Ἑλλάδα γιὰ τὶς διαγραφόμενες δυσμενεῖς γι' αὐτὴν ἐξελίξεις. Προχωρεῖ καὶ σὲ πειθαναγκασμὸ τοῦ ἁρμοδίου ἑλληνικοῦ ὑπουργείου γιὰ διορισμὸ Ἕλληνα ἐκπροσώπου, εἰδικευμένου στὰ ἐπίμαχα θέματα. Ὁρίζεται κοινὰ ἀποδεκτός, ποὺ ἐσπευσμένα συντάσσει τὰ ζητούμενα λήμματα μὲ τὶς ἑλληνικὲς ἐπιστημονικὲς θέσεις, ἂν καὶ δὲν τοῦ καταβάλλεται καμμία ἀποζημίωση οὔτε ρυθμίζεται ἡ μορφὴ τῆς ἐπιστημονικῆς προσφορᾶς ὑπηρεσιῶν. Τὸ δὲ χειρότερο εἶναι ὅτι παρὰ τὶς ἐπανειλημμένες μὲ πρωτοβουλία του καὶ δαπάνες του ὑπομνήσεις τοῦ ἀνυπερθέτου ὅρου ἐμπρόθεσμης, πεντάμηνης διάρκειας, παραδόσεως τοῦ σχετικοῦ φακέλου στὸν ἁρμόδιο τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου, κρατοῦνται στὰ ἑλληνικὰ συρτάρια, ὁπότε ἐπακολουθοῦν οἱ ἀδήριτες δεσμεύσεις τῆς χώρας μας, οἱ ὁποῖες ἀποσκοποῦν στὸν ὁριστικὸ ἀφελληνισμὸ τῶν Βλάχων, ἂν καὶ διεπιστημονικὰ καὶ ἔμπρακτα διὰ βίου ἀποδεικνύονται Ἕλληνες!

Στὴ διάπραξη τοῦ διὰ παραλείψεων ἐγκλήματος καθοσιώσεως ὑπόλογο δὲν εἶναι μόνο τὸ ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν. Ἐξ ἴσου βαρειὲς εὐθύνες φέρουν καὶ

ἄλλα, ὅπως τὰ ἀκόλουθα:

Τὸ ὑπουργεῖο Παιδείας παρακολουθεῖ ἀλλοιθωρικὰ τὸ ὑπονομευτικὸ ἔργο ἐν ἐνεργείᾳ καθηγητῶν δευτεροβάθμιας καὶ τριτοβάθμιας ἐκπαιδεύσεως καὶ δὲν διανοεῖται "ἐπιστράτευση" ἐκείνων, ποὺ διαθέτουν κατόπιν εἰδικῶν σπουδῶν τὰ ἀπαιτούμενα ἐπιστημονικὰ ἐφόδια, γιὰ τὴν ἀνασκευὴ τοῦ λήμματος "Μακεδο-Ρουμάνοι", τὸ ὁποῖο μαζὶ μὲ παρόμοια ἐπίσης ἀνεπιστημονικά, ἀβάσιμα καὶ παραπλανητικὰ εἶναι ἐπὶ εἰκοσαετίαν ἐν ἰσχύϊ σὰν πυξίδα τῶν ξένων γιὰ ἐθνικὰ θέματά μας.

Τὸ ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ σὲ καθοδηγητικὸ ἔντυπό του δὲν ἱκανοποιεῖται μὲ μία προσωνυμία γιὰ τὸν ἐξοστρακισμὸ τῶν Βλάχων ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμό. Προτιμᾶ πολυωνυμικὰ ἀποκαλώντας τους Βλάχους, Κουτσοβλάχους, Ρουμούνους, παρασιωπώντας δὲ τὸν ἐπιστημονικὰ καὶ ἐθνικὰ ὀρθὸ ὅρο *Ἀρμάνος - Ἀρμάνοι*, δηλωτικὸ τόσο τῆς αὐτοχθονίας ὅσο καὶ τῆς ἑλληνικότητάς τους, δοθέντος ὅτι κατὰ τὸν ὀνομαστότατο Ρωσοαμερικανὸ βυζαντινολόγο A.A. Vasiliev καὶ τὸν Ἕλληνα ὁμόλογό του, ἀκαδημαϊκὸ καὶ καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Διονύσιο Ἀ. Ζακυθηνό, ὀνομάζουν οἱ Ἕλληνες τῶν βυζαντινῶν χρόνων τὴν χώρα τους *Ἀρμανία* (Ρωμανία), ὀνομασία καθ' ὁλοκληρίαν ἀνύπαρκτη στὴ Δακία, πέρα τοῦ Δουνάβεως, μὲ ὁποιαδήποτε φωνητικὴ μορφή. Ἐπίσης τὸ ΥΠΠΟ πολὺ ἐνωρίτερα σπεύδει στὴν ἀγορὰ καὶ δωρεὰν διάθεση στὶς δημόσιες, δημοτικὲς καὶ κοινοτικὲς βιβλιοθῆκες τοῦ πλέον ἀφελληνιστικοῦ ὀγκώδους βιβλίου, πού, ἂν καὶ καταγγέλλεται δημοσίως, δὲν ἀφυπνίζει τοὺς λεγομένους ἁρμοδίους, γιὰ νὰ διατάξουν κατεπειγόντως ἔνορκη διοικητικὴ ἐξέταση, ὥστε νὰ ἐπιβληθοῦν οἱ δέουσες ποινὲς στοὺς πραγματικοὺς καὶ ἠθικοὺς αὐτουργοὺς τοῦ ἐγκλήματος καθοσιώσεως.

Τὸ ὑπουργεῖο Ἐσωτερικῶν στὴν ἐνδεδειγμένη ἐπιδίωξη ἀναβαθμίσεως τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἱδρύει τοὺς Πολιτιστικοὺς Ὀργανισμούς. Ἀλλὰ δὲν ἀσκεῖ οὔτε στοιχειώδη ἔλεγχο τῶν ἐθνικὰ ἐπιβλαβῶν καὶ προκλητικὰ ἀπολιτίστων δραστηριοτήτων τους. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρεται ὅτι σὲ περιφέρεια, στὴν ὁποία ἀπροσχημάτιστα καὶ ἀσύστολα δρᾶ ἡ προπαγάνδα, οἱ δὲ καταγγελίες λαμβάνουν τεράστια δημοσιότητα, Πολιτιστικὸς Ὀργανισμὸς Δήμου μὲ πανάθλιες ἐκδόσεις του – δαπάναις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ σὲ καιροὺς λιτότητας – προσφέρει σὰν πολιτιστικὴ τροφὴ παλλώβητα προπαγανδιστικὰ περιττώματα, ἐμφανίζοντας τοὺς Βλάχους τοῦ συγκεκριμένου δήμου καὶ γενικὰ τῆς Ἑλλάδος ὡς ξένους, καταγομένους ἀπὸ Δακία - Ρουμανία. Ἀποκλείεται ἀπόλυτα πλάνη συγγνωστή. Διότι οἱ ἐγκριτότεροι ἐπὶ τοῦ θέματος ἐπιστήμονες εἶναι ἐντόπιοι, ποὺ στὶς συγγραφές τους, πασίγνωστες, τονίζουν ὅτι οἱ Βλάχοι εἶναι "Ἕλληνες τὸ γένος", ὅπως χαρακτηριστικὰ γράφει ὁ πρῶτος Νεοέλληνας ἱστορικὸς (1777-1836) Κωνσταντῖνος Μ. Κούμας, τοῦ ὁποίου τὴ θέση ἐπιβεβαιώνουν καὶ σύγχρονοί μας πανεπιστημιακοὶ ἱστορικοί, π.χ. ὁ Ἀπ. Ε. Βακαλόπουλος, ἡ Μαρία

Νυσταζοπούλου - Πελεκίδου κ.ἄ. Δὲν μνημονεύεται κανένας. Ἐνῶ δὲ τὸ ἔγκλημα τελεῖται καθ' ὑποτροπὴν καὶ σχολιάζεται εὐρύτατα στὴν τοπικὴ κοινωνία, ὁ ὑπεύθυνος δήμαρχος δὲν ἐπεμβαίνει πάραυτα γιὰ τὴν ἄμεση ἀποπομπὴ τοῦ ἀδαοῦς δράστη καὶ γιὰ τὴν παραπομπή του στὰ ἁρμόδια ὄργανα πρὸς διερεύνηση τοῦ ζητήματος καὶ τὶς συνακόλουθες κυρώσεις. Τοὐναντίον τὸν ἐπιβραβεύει μὲ τὴν ἀπερίσκεπτη καὶ προκλητικὴ ἐπαναπρόσληψή του. Μάλιστα στὴν ἰταμὴ ἐνέργεια τοῦ δημάρχου δὲν ἐνίσταται κανεὶς προϊστάμενός του, ἔπαρχος, νομάρχης, περιφερειάρχης, ὑπουργός, ὁπότε σὲ ὅλο τὸ μεγαλεῖο ἀναδύεται ἡ ἀνοργανωσιὰ τοῦ ἑλληνικοῦ δῆθεν κράτους, ποὺ ἀδιαφορεῖ, ἂν μὲ χρήματα τῶν Ἑλλήνων φορολογουμένων ἐνισχύεται ἡ ἀνθελληνικὴ προπαγάνδα!

Ἑπομένως οἱ αἱρετοὶ φύλακες, ποὺ ὁπωσδήποτε καλοπληρώνονται, ἢ ἀγνοοῦν ὅσα συμβαίνουν στὸν χῶρο ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων τους ἢ ἀδυνατοῦν νὰ ἀνταποκριθοῦν στὶς ὑποχρεώσεις τους, μὲ δυσμενέστατα ἐπακόλουθα ὑπερελλαδικῆς ἐμβέλειας. Ὁμολογουμένως ἀπὸ τὶς ἀνεκδιήγητες ἐκδόσεις τοῦ ζημιογόνου Πολιτιστικοῦ Ὀργανισμοῦ δὲν προξενοῦνται ρωγμὲς μόνον στὴν ἑνότητα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ ὁμοψυχία εἶναι ἡ ἰσχυρότερη ἔπαλξη, καὶ στὴν ἐδαφικὴ ἀκεραιότητα τῆς ἑλληνικῆς ἐπικράτειας, ἀλλὰ κλονίζονται συθέμελα καὶ τὰ θρυλούμενα καὶ συχνότατα ἐπικαλούμενα ἐρείσματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὶς γειτονικὲς χῶρες. Διότι σ' αὐτὲς κατ' ἐξοχὴν ὡς Ἕλληνες ἐπιβιώνουν οἱ Βλάχοι.

Κατὰ τὴν καθηγήτρια τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων Ἐλευθερία Ἰ. Νικολαΐδου ἡ πρόσφατη μελέτη μας *Καταγωγὴ καὶ ἐπίτομη ἱστορία τῶν Βλάχων τῆς Ἀλβανίας* περιέχει συντριπτικὰ ἐπιχειρήματα τῆς ἑλληνικότητάς τους. Συνιστοῦν δὲ ἀνεκτίμητο ἐθνικὸ κεφάλαιο καὶ σπουδαιότατο ὑπερεθνικὸ παράγοντα ἀπροκατάληπτης καὶ ἐποικοδομητικῆς συνεργασίας μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν. Σημειωτέον ὅτι καὶ ἀριθμητικὰ δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητοι, ἀφοῦ κατὰ τοὺς μετριώτερους ὑπολογισμοὺς ὑπερβαίνουν τὶς 150.000 χιλιάδες.

Ἐξ ἄλλου περὶ τὶς 122.593 ὑπολογίζονται στὴν αὐτόνομη Σερβία τοῦ 1863 καὶ αὐξάνονται κατὰ πολὺ μετὰ τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους 1912-1913 μὲ τοὺς Βλάχους τῆς βόρειας Μακεδονίας, Μοναστηρίου, Ἀχρίδας, Κρουσόβου κ.λπ., σύμφωνα μὲ στοιχεῖα, ποὺ παρέχει ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ἀντ. Δ. Κεραμόπουλλος.

Στὴν Ἀπογραφὴ δὲ τοῦ 1948, ἡ ὁποία δημοσιεύθηκε στὴν ἀγγλικὴ γλώσσα ἀπὸ τὸ τυπογραφεῖο Jugoslavia τοῦ Βελιγραδίου τὸ 1952, καταγράφονται 102.947 Βλάχοι. Ἀμελητέος δὲν εἶναι καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν Βλάχων Βουλγαρίας, οἱ ὁποῖοι μὲ δεδομένα τοῦ 1939 ἀνέρχονται σὲ 50.000.

Στὸ ἐνδεχόμενο ἐρώτημα τί ἔχουν οἱ Ρουμάνοι στὶς βαλκανικὲς χῶρες, ἀπαντᾶ ὁ ἀκαδημαϊκὸς Iorga μὲ τὴν πρόσθετη καὶ ἄκρως ἐπίσημη ἰδιότητα τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Ρουμανίας. Ὅταν προσκαλεῖται στὴ Διαβαλκανικὴ Διάσκεψη, τὴν ὁποία ὀργανώνει στὴν ἑλληνικὴ πρωτεύουσα ὁ Ἀλέξανδρος Παπαναστασί-

ου, ἀπορρίπτει τὴν πρόσκληση συμμετοχῆς του, δίνοντας τὴν ἀκόλουθη ἐξήγηση: «Ὅσον ἀφορᾶ ἐμᾶς ἢ εἴμαστε βαλκανικοὶ καὶ τότε πρέπει νὰ μετοικήσουμε ἀπὸ τὰ Καρπάθια, ἢ εἴμαστε καρπαθιακοὶ καὶ δὲν ἔχουμε τίποτε στὰ Βαλκάνια. Ἂν καὶ πολιτεύομαι, τοῦτο δὲ μὲ ὑποχρεώνει σὲ τόση ἄγνοια, ὅπως ἄλλους, ποὺ πήγανε στὸ συνέδριο».

Γιὰ τὴν ἀποτελεσματικὴ ἀναίρεση τῆς εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος προπαγάνδας, ἡ ὁποία ὡς θέσφατο εἶναι καταχωρισμένη στὸ κατ' ἐπιστημονικὴ ἐπίφαση παραπλανητικὸ βιβλίο "Ἡ Εὐρώπη καὶ οἱ λαοί της", χωρὶς καμμία ἐπίσημη ἑλληνικὴ ἔνσταση σὲ διάστημα δεκαετιῶν, 1978- ..., ἀρκεῖ ἡ ὁμολογία τοῦ Iorga, ἡ ὁποία ἄλλως τε δὲν εἶναι "ἅπαξ λεγόμενον", ἀφοῦ προηγεῖται τὸ 1919 ὁ Haikin, ποὺ πρῶτος τονίζει ὅτι ἡ Ρουμανία δὲν εἶναι χώρα βαλκανική, καὶ ἕπεται μεταπολεμικὰ ὁ καθηγητὴς Lozovan, ποὺ ἀποκλείει ἀπὸ τὰ Βαλκάνια καὶ τὴ ρουμανικὴ γλώσσα.

Ἡ ἀποδελτίωση τῆς ὁμολογίας Iorga καὶ ἡ χορήγησή της κατὰ τὴν κατάλληλη ἑκάστοτε στιγμὴ σὲ πολιτικοὺς προϊσταμένους ὑπουργείων, εὐρωβουλευτές - βουλευτές, ποὺ μετέχουν τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, δὲν ἀπαιτεῖ δαπάνες οὔτε πολυπληθὲς ὑπαλληλικὸ προσωπικό, ἀλλὰ εὐσυνειδησία καὶ ἁπλὴ ὀργάνωση. Ἡ ἐνδεδειγμένη ἐνημέρωση εὐοδώνεται καὶ μὲ μοναδικὸ ἐπιστημονικὸ συνεργάτη, ὅταν ἐπιλέγεται μὲ κριτήρια ἀδιαμφισβήτητα καὶ ἀντικειμενικά: Ἐπιστημονικὴ κατάρτιση, ἀξιοπρέπεια, φιλοπατρία, οἰκουμενικὴ ἀντίληψη πολιτισμοῦ. Ταυτόχρονα δὲ ὁ προκρινόμενος κατοχυρώνεται στὴν ἄσκηση τῶν καθηκόντων μὲ ἀκλόνητες καὶ ὑπερκομματικὲς ἐγγυήσεις καὶ δὲν ἀφήνεται στὴ διάκριση κομματικῶν ἐγκαθέτων.

Ἡ ἀπουσία καὶ ἑνὸς μόνον ὑπὸ τὶς προηγούμενες προϋποθέσεις εἰδικοῦ συμβούλου εἶναι ἡ αἰτία πρόσφατης πρωτοφανοῦς καὶ ἐθνικὰ καταστροφικῆς γκάφας ἁρμοδίου ὑπουργοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς συνυπογραφῆς Ἑλλήνων εὐρωβουλευτῶν καὶ βουλευτῶν τῶν Ἀποφάσεων Εὐρωκοινοβουλίου, Φεβρουαρίου 1994, καὶ Συμβουλίου Εὐρώπης, Φεβρουαρίου 1997, μὲ τὶς ὁποῖες παραχωροῦνται οἱ Βλαχονησίδες τῆς ἑλληνικῆς Στερεᾶς.

Κατὰ τὴν ἐγκατάσταση διεθνοῦς στρατιωτικῆς δυνάμεως, στὴν ὁποία συμμετέχει καὶ ρουμανικὸ ἄγημα, στὴν Ἀλβανία γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς τάξεως καὶ γιὰ τὴν ὁμαλὴ διεξαγωγὴ βουλευτικῶν ἐκλογῶν, ὅταν ὁ ὑπουργὸς ἐρωτᾶται πῶς δικαιολογεῖται ἡ παρουσία Ρουμάνων στὴ Βόρειο Ἤπειρο, ἡ ἀπάντηση ἔπεσε σὰν κεραυνός. Εἶπε ὅτι ἀποσκοπεῖ στὴν προστασία ρουμανικῆς μειονότητας, ὑπονοώντας τοὺς Βλάχους, μολονότι οἱ ὑπονοούμενοι Βλάχοι σὲ διεθνὲς βλαχολογικὸ συνέδριο καὶ ἐνώπιον τοῦ συνόλου τῶν πρακτόρων τῆς προπαγάνδας τὸ 1996 διακηρύσσουν ὅτι εἶναι ἑλληνικῆς καταγωγῆς. Ἀκολούθως δὲ συνεπέστατα ἐκλέγουν βουλευτὴ ὑπέρμαχο τῆς ἑλληνικότητάς τους, ὁ ὁποῖος στὴ Βουλὴ τῆς Ἀλβανίας καὶ δημοσίως στὴν Ἑλλάδα ἐπαναλαμβάνει τὴν πίστη του, δηλαδὴ

ὅτι οἱ Βλάχοι ὄχι μόνον τῆς Ἀλβανίας ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων γειτονικῶν τῆς Ἑλλάδος χωρῶν εἶναι Ἕλληνες.

Δυστυχῶς τὴν πίστη καὶ γνώση ἢ ἁπλούστερα τὴν ἔγκυρη ἐνημέρωση τοῦ "Ἀλβανοῦ" δὲν διαθέτουν οἱ Ἕλληνες ὁμόλογοί του κατὰ τὶς συζητήσεις τοῦ ζητήματος στὸ Εὐρωκοινοβούλιο καὶ στὸ Συμβούλιο Εὐρώπης. Ἔτσι ἔγιναν οἱ ἐπίμαχες παραχωρήσεις, οἱ ὁποῖες βαθμιαῖα καὶ μὲ μικρὲς ὡραιοποιημένες δόσεις διοχετεύονται καὶ στὰ ἑλληνικὰ ποικίλα, ἔντυπα καὶ ἠλεκτρονικά, μέσα παραπληροφορήσεως, παντελῶς παραλλαγμένες, καμουφλαρισμένες, σχεδὸν εὐεργετικές!

Ἀλλὰ ἡ σκληρὴ πραγματικότητα παρουσιάζεται σὲ πρόσφατα τεύχη τῶν περιοδικῶν *Bulletin européen Ἱδρύματος Δραγάν* (Ρώμη) καὶ *Contact bulletin Γραφείου τῶν ὀλιγώτερο διαδεδομένων γλωσσῶν.* Σαφέστατα παύουν νὰ εἶναι ἑλληνικοὶ πάμπολλοι καὶ πολλαπλῶς δημιουργικοὶ οἰκισμοὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐνδοχώρας, συγκεκριμένα δὲ τὰ ὡραῖα καὶ ξακουστὰ Βλαχοχώρια Αἰτωλοακαρνανίας, Ἀσπροποτάμου, Ὀρεινῆς Καλαμπάκας, Ζαγορίου, Κόνιτσας, Δυτικῆς Μακεδονίας, Πιερίων καὶ Ὀλύμπου κ.λπ., καθὼς καὶ συμπαγεῖς ἢ κατὰ μεγάλα τμήματα πληθυσμοὶ Θεσσαλίας, Ἠπείρου, Μακεδονίας, κωμοπόλεων καὶ πόλεων, Βελεστίνου, Λαρίσης, Τυρνάβου, Ἐλασσόνος, Τρικάλων, Μετσόβου, Ἰωαννίνων, Γρεβενῶν, Κοζάνης, Κατερίνης, Καστοριᾶς, Φλώρινας, Θεσσαλονίκης, Σερρῶν, Δράμας, Καβάλας… Προφανέστατα παραχωροῦνται τεράστιες καὶ ζωτικῆς σημασίας ἐδαφικὲς ζῶνες τῆς στεριανῆς Ἑλλάδος, τῆς σπονδυλικῆς στήλης της, ἐπάλξεις καὶ προπύργια τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὸ διάβα τῶν αἰώνων. Δὲν πρόκειται γιὰ βραχονησίδες!

Καιρὸς νὰ συνειδητοποιηθοῦν οἱ παραλείψεις τῶν λεγομένων ἁρμοδίων καὶ νὰ παρέμβουν πάραυτα καὶ δυναμικὰ οἱ "παραχωρούμενοι", οἱ ὁποῖοι καὶ στὸ παρελθὸν ἐπανειλημμένως πρωτοστάτησαν ἀποφασιστικὰ καὶ ἀποτελεσματικὰ στὴ διαφύλαξη τῆς ἀκεραιότητας τῆς πατρίδας. Ὁμολογουμένως οἱ Βλάχοι κατέστησαν de facto ἀνενεργοὺς ὑπογραφὲς μεγάλων ξένων καὶ ἡμετέρων, ὅπως τοῦ Σουλτάνου στὸν Ἰραδὲ τοῦ 1905, τοῦ Βενιζέλου στὴν ἐπιστολὴ τῆς Διασκέψεως τοῦ Βουκουρεστίου 1913, τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων Κατοχῆς Βορείου Ἠπείρου 1917, τῶν ἑλληνικῶν ἀρχῶν Ἠπείρου 1941 πρὸς τὸν Ἰταλὸ στρατιωτικὸ διοικητὴ τῶν κατοχικῶν δυνάμεων, τοῦ Διαμάντη στὴ διαμελιστικὴ τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου διακήρυξη 1942…

Ὅμως, ἐπειδὴ οἱ τωρινὲς δεσμεύσεις τῆς χώρας μας εἶναι βαρύτερες καὶ ἐπειδὴ οἱ Βλάχοι ἀποτελοῦν ἀπαρχὴ δυσοίωνη τῶν τεκταινομένων καὶ μέσα στὴν Ἑλλάδα, χρειάζεται πανεθνικὴ ἀφύπνιση ἀπὸ τὴν ἀποπνικτικὴ νιρβάνα. Δὲν ὑπάρχουν ἄλλα χρονικὰ περιθώρια. Ἡ Ἑλλὰς ἐκποιεῖται ἀπὸ ἄγνοια, ὀλιγωρία, ἀνευθυνότητα, ἀνοργανωσιά. Ἔλεος! Ἕλληνες γρηγορεῖτε…

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΒΛΑΧΩΝ ΣΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΟΔΟ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Σπεύδω νὰ εὐχαριστήσω καὶ νὰ συγχαρῶ τὸν Πρόεδρο καὶ τὰ Μέλη τοῦ Δ.Σ. τῆς Πανηπειρωτικῆς Συνομοσπονδίας Ἑλλάδος γιὰ τὴν ἀποψινὴ πρωτοβουλία, ἡ ὁποία ἔχει πολλαπλῆ καὶ πολυδιάστατη σπουδαιότητα, συνάμα δὲ καὶ φλέγουσα ἐπικαιρότητα. Διότι καίρια καὶ ἐνδεδειγμένα ἡ Κορυφαία Ὀργάνωση Ἀποδήμων Ἠπειρωτῶν ἐνημερώνει τὴν ἠπειρωτικὴ παροικία τῆς ἑλληνικῆς πρωτεύουσας γιὰ ὅσα μεθοδεύονται ἀπὸ κέντρα Ἐξωτερικοῦ καὶ Ἐσωτερικοῦ εἰς βάρος τῆς χώρας μας.

Ἀντὶ Προλόγου προβλήθηκαν ἐνδεικτικὲς διαφάνειες. Προσωπικότητες, ὅπως αὐτές, τὶς ὁποῖες εἴδαμε δειγματολογικά, ἐξ αἰτίας τῆς ἑλληνικῆς κρατικῆς ἀνοργανωσιᾶς, ἀδιαφορίας – καὶ ὄχι μόνον – μὲ Ἀποφάσεις Εὐρωκοινοβουλίου Φεβρουαρίου 1994 – Συμβουλίου Εὐρώπης Φεβρουαρίου 1997 καὶ παρεπομένων, ἀποκόπτονται ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμό! Χαρακτηρίζονται δὲ μειονότητα στὴν ἴδια τὴν ἀείποτε πατρίδα τους. Μάλιστα ἀπὸ τὸ 1978 σὲ συλλογικὸ ἐπίσημο σύγγραμμα, ἐπιγραφόμενο Η ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΟΙ ΛΑΟΙ ΤΗΣ καὶ θεωρούμενο ὡς Ἐθνολογικὸς Καταστατικὸς Χάρτης τῆς Εὐρώπης, ἐπιχορηγημένος ἄλλως τε ἀπὸ τὶς Εὐρωπαϊκὲς Κοινότητες καὶ τὸ Πολιτισμικὸ Ἵδρυμα τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, οἱ προηγούμενες προσωπικότητες ὀνομάζονται ΜΑΚΕΔΟΡΟΥΜΑΝΟΙ, ἂν καὶ οἱ ἐγκριτότεροι εἰδικοὶ ἐπιστήμονες, ρωμανιστές - βαλκανολόγοι, διαφόρων χωρῶν, ἀκόμη καὶ τῆς Ρουμανίας, ἐπισημαίνουν τὸ ἀδόκιμο τῆς ὀνομασίας. Μετὰ εἴκοσι δύο δὲ ὁλόκληρα χρόνια (1978-2000) ἡ ἐπίσημη ἑλληνικὴ πλευρὰ δὲν ἔχει ζητήσει διόρθωση ἢ προσθήκη, ἂν καὶ τῆς παρασχέθηκαν ὅλα τὰ ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα.

Ἑπομένως ἰσχύει καὶ σήμερα ἡ σκιαγράφηση τῆς κρατικῆς καταστάσεως τοῦ 1897, ὅπως καταγγέλλεται ἀπὸ τὸν Ἠπειρώτη Γεώργιο Κ. Γάγαρη, διευθυντὴ τῆς ἐφημερίδας *Φωνὴ τῆς Ἠπείρου,* τῆς ὁποίας τὴν κυκλοφορία διέκοψε καὶ ἔσπευσε ὡς ἐθελοντὴς στὸ ἠπειρωτικὸ μέτωπο τοῦ Ἀτυχοῦς Πολέμου τοῦ ’97: «…οὐδεὶς ἐφαντάζετο – γράφει ὁ Γάγαρης – ὅτι τὸ ἀτυχὲς αὐτὸ ἑλληνικὸν βασίλειον δὲν εἶχεν οὐδένα ὀργανισμόν, [ὀργάνωσιν], οὐδεμίαν σύνταξιν, οὐδεμίαν ἑνότητα. Τὰ γεγονότα ἀποδεικνύουν πασιφανέστατα ὅτι ἡ πολιτικὴ ἀθλιότης ἐπὶ ἑβδομήκοντα ἔτη εἰς οὐδὲν ἄλλο εἰργάσθη ἢ πρὸς καταστροφὴν τοῦ βασιλείου καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ ὁλοκλήρου».

Μετὰ πάροδον αἰῶνος καὶ πλέον ἡ ἑλληνικὴ κρατικὴ μηχανὴ δὲν ἄλλαξε. Οἱ ἐντεταλμένοι γιὰ τὴ λειτουργία της περὶ ἄλλα τυρβάζουν ἢ ἐθελοτυφλοῦν, κωφεύουν, ἀλαλοῦν, ἀδρανοῦν, ἀκόμη καὶ ὅταν οἱ ἁρμόδιοι τῆς Εὐρωπαϊκῆς

Ἑνώσεως – τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου, τοὺς προειδοποιοῦν γιὰ τὶς ἐπιπτώσεις καὶ φθάνουν νὰ ἀσκοῦν πιέσεις γιὰ τὴν ἐξεύρεση εἰδικοῦ κοινῆς ἀποδοχῆς πρὸς διατύπωση τῶν ἑλληνικῶν θέσεων. Ἀλλά, ἂν καὶ πραγματώνεται κάποτε συμφωνία, συντάσσονται τὰ κείμενα καὶ παραδίδονται ἐγκαιρότατα στὸ ἑλληνικὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν, συνάμα δὲ ἀπὸ τὸν συντάκτη εἰδικὸ ἐπιστήμονα ὑπενθυμίζεται ἐπανειλημμένα τὸ ἀνυπέρθετο τῆς ἡμερομηνίας ἀποστολῆς, δὲν ἀποστέλλονται στὸν ἁρμόδιο τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου.

Κατ' ἀκολουθίαν ἐκλαμβάνονται ἔκτοτε σὰν ἀληθινὰ ὅσα φληναφήματα εἶχαν καταθέσει τὰ προπαγανδιστικὰ κέντρα Φράιμπουργκ καὶ Παρισίων, μὲ ἀποτέλεσμα τὸν χαρακτηρισμὸ τῶν Βλάχων ὡς μειονοτικῶν, μὴ Ἑλλήνων, ἂν καὶ διεπιστημονικὰ ἀποδεικνύονται ἀκραιφνεῖς Ἕλληνες. Μάλιστα ἡ ἑλληνικότητά τους διακηρύσσεται ἤδη τὸ 1832 στὸν 12ο τόμο τῶν *Ἱστοριῶν*, τοῦ πρώτου Νεοέλληνα ἱστορικοῦ Κωνσταντίνου Κούμα (1777-1836), μεγάλου διδασκάλου τοῦ Γένους, διδάκτορος δύο γερμανικῶν πανεπιστημίων καὶ ἀντεπιστέλλοντος μέλους τῶν Ἀκαδημιῶν Μονάχου καὶ Βερολίνου!

Ἐν τούτοις κέντρα τοῦ Ἐσωτερικοῦ, συνεργαζόμενα μὲ τὰ ἀντίστοιχα τοῦ Ἐξωτερικοῦ, προλειαίνουν τὸ ἔδαφος γιὰ τὴν ἐπικύρωση τῶν Ἀποφάσεων Εὐρωκοινοβουλίου καὶ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τὴ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων. Πρωτίστως τὸ ΚΕΜΟ μὲ εὐρωκονδύλια ὀργανώνει ἀπόκοτα τὸν Ἰούλιο τοῦ 1998 δῆθεν συνέδριο γιὰ τὴ Βλάχικη γλώσσα στὴ Λάρισα, γενέτειρα τοῦ Κ. Κούμα. Ἀλλὰ δὲν προσκαλεῖ τὶς τοπικὲς ἀρχές, δήμαρχο, νομάρχη, περιφερειάρχη, οὔτε τοὺς τοπικοὺς συλλόγους Βλάχων, οἱ ὁποῖοι ἀφθονοῦν, οὔτε τὰ ΜΜΕ οὔτε ἐντοπίους εἰδικοὺς στὸ θέμα τοῦ συνεδρίου, ἐνῶ ἔχει μεριμνήσει γιὰ τὴν παρουσία πρακτόρων προπαγάνδας καὶ συγγραφέων, ξένων, ἂν καὶ ὁμολογοῦν μὴ εἰδικοί, ἀλλὰ προτιμῶνται, ἐπειδὴ γράφουν γιὰ Βλαχικὴ ἐθνότητα, ἀγνοοῦνται δὲ ξένοι, ποὺ ὑποστηρίζουν τὴν ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων καὶ δὲν δέχονται τὴν ἔνταξή τους σὲ μειονότητα. Εὔλογα ἀποδοκιμάσθηκε πρεπούμενα. Παρὰ ταῦτα, ἐφέτος, Ἰούνιο 2000, τὸ ΚΕΜΟ σχεδίαζε ἐπανάληψη τοῦ ἐγχειρήματος σὲ ἀσφαλέστερο χῶρο, στὸ ἴδιο τὸ ΥΠΕΞ. Ὅμως ἔγινε ἀντιληπτὸ ἀπὸ τοὺς Βλάχους, ποὺ ἀντέδρασαν πάραυτα καὶ δυναμικά, μὲ συνέπεια τὴ μὴ πραγμάτωση τοῦ ψευδοσυνεδρίου.

Ἄλλο κέντρο Ἐσωτερικοῦ, ἐπιχορηγούμενο κιόλας ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ δημόσιο, τὸ Ἑλληνικὸ Ἵδρυμα Εὐρωπαϊκῆς καὶ Ἐξωτερικῆς Πολιτικῆς, ἐκδίδει συλλογικὴ συγγραφὴ μὲ τίτλο *Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἀλβανίας* [Ἀθήνα, Ἀπρίλιος 1994, 97] καὶ διαιρεῖ τοὺς Ὀρθοδόξους τῆς γειτονικῆς χώρας σὲ τέσσαρες ἐθνότητες: 1) Βλαχική. 2) Ἀλβανική. 3) Ἑλληνικὴ. 4) Σλαβική.

Κατὰ πρῶτον ὁ συγγραφέας, πανεπιστημιακὸς καθηγητής, ἀγνοεῖ ὅτι δὲν ὑπάρχει Βλαχικὴ ἐθνότητα; Διότι Βλάχος σημαίνει λατινόφωνο, ὁπότε Βλάχοι

προῆλθαν ἀπὸ ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς ἀπέραντης ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ δὲ λατινοφωνία πρωτοσημειώνεται στὴ Βόρειο Ἤπειρο, ἤδη τὸ 229 π.Χ., ὅπως ὑποστηρίζουν ξένοι καὶ Ἕλληνες πανεπιστημιακοὶ καθηγητές, π.χ. ὁ Cicerone Poghirc καὶ ὁ Ἀπόστολος Ε. Βακαλόπουλος. Ἐξ ἄλλου τὴν ἑλληνικότητά τους οἱ Βορειοηπειρῶτες Βλάχοι διακηρύσσουν καὶ στὴν ξενιτειά, ἀκόμη καὶ στὴν ἀπόμακρη Πολωνία!

Σὲ ποιὰ ἐθνότητα ἀνήκουν οἱ Βλάχοι τῆς Ἀλβανίας φαίνεται καθαρὰ σὲ κείμενο τοῦ Εὐαγγέλη Ζάππα: «Ἀπὸ τὸ 1821 μέχρι τὸ 1830 ἐδούλευσα πιστότατα τὴν πατρίδα μου στρατιωτικῶς. Πάντα ὑπὸ τὴν ὁδηγία τοῦ μακαρίτου Μάρκου Μπότσαρη σ' ὅλους τοὺς πολέμους τοῦ Σουλίου μέχρι τελευταίως τῆς Σπλάντζας μὲ τὸν Λάμπρον Βεΐκον καὶ τὸ Βασ. Ζέρβαν. Μετέπειτα ἀπέρασα εἰς τὰ Σάλωνα ὑπὸ τὴν ὁδηγία τοῦ Πανουρία καὶ Ἰ. Γκούρα. Εἰς ὅλους τοὺς πολέμους τῆς Ἀν. Ἑλλάδος, Βασιλικῶν, Θερμοπυλῶν, Νευρόπολιν, Πατρατζικίου, Ἀϊτοῦ, Γραφιὰν καὶ ἐσχάτως τῆς Ἀμπλιανῆς ὑπὸ τὴν ὁδηγία τοῦ ἀθανάτου καπ. Κίτσου Τζαβέλλα, ἐπικεφαλῆς ὅλων τῶν Βλαχοχωρίων τοῦ Σαλώνου μὲ βαθμὸ ταξιάρχου τῆς ἐνεργείας καὶ τελευταίως ἐπικεφαλῆς τῶν στρατιωτῶν μου καὶ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Ν. Πανουρία […] καὶ διαλύσαν αὐτοῦ τοῦ πολέμου ἀπέρασα εἰς Πελοπόννησον μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἰ. Καποδιστρίου… Καὶ μάρτυρας δὲ τούτου ἐπικαλοῦμαι αὐτοὺς τοὺς πολλὰ ὀλίγους τοὺς ἐκ τοῦ ἐπαναστατικοῦ πολέμου σωθέντας ἥρωας, ἀθάνατον Κ. Τζαβέλλα, Σπύρον Μίλιον, Ν. Πανουρίαν, Γ. Δυοβουνιώτην, Δ. Λιούλιαν, Ἰ. Βαϊρακτάρην, Παπακώστα Σαλονίτην καὶ τὸν Ν. Ζέρβαν καὶ ἐν γένει τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τους ἀξιωματικοὺς καὶ στρατιώτας, βάφοντας πέτρες καὶ τὴν γῆ μὲ τὸ αἷμα μας ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς φιλτάτης ἡμῶν πατρίδος, καὶ μετὰ τὸ τέλος ὅλων αὐτῶν ἦλθα ἐδῶ εἰς Βουκουρέστιον μετερχόμενος τὸ ἐμπόριον καὶ ἀενάως βοηθῶν καὶ συνδράμων τοὺς ἐδῶ πτωχοὺς καὶ ἀδυνάτους Ἕλληνας…».

Ὁ Ζάππας δὲν αἰσθάνεται… "Βλαχικῆς" ἐθνότητας οὔτε ζώντας, εὐδοκιμώντας καὶ διαπρέποντας στὴ Βλαχιά, μάλιστα στὸ Βουκουρέστι, ἀλλὰ Ἕλληνας ἢ ὀρθότερα Μεγαλοέλληνας καὶ γι' αὐτὸ κληρονόμο του ἀφήνει τὴν Ἑλλάδα!

Πρῶτα μὲ τὸ καριοφίλι καὶ ὕστερα μὲ τὸ πουγγὶ ἀναδεικνύεται ὁ Ζάππας ἄξιος τῆς ἑλληνικῆς πατρίδας του, ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐπιφανεῖς παράγοντες πραγματώσεως τῆς ἐθνικῆς - ἑλληνικῆς ἀναγεννήσεως, γιὰ τὴν ὁποία σύσσωμα οἱ Βλάχοι πασχίζουν πολὺ ἐνωρίτερα, κατὰ τὸ γλυκοχάραμά της. Ἀρχικὰ ὑποστηρίζουν τὸν σεβαστοκράτορα Ἰωάννη, γιὸ τοῦ δεσπότη τῆς Ἠπείρου Μιχαὴλ Β΄, πολέμιο τοῦ Παπισμοῦ καὶ ὑπέρμαχο τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἔπειτα, κατὰ τὴν ἐξάπλωση τῶν Ὀθωμανῶν στὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο, συνεργάζονται στενότατα μὲ τὸν δεσπότη τοῦ Μυστρᾶ Κωνσταντῖνο Παλαιολόγο. Σχετικὰ ὁ W. Miller γράφει: «Τότε οἱ Βλάχοι τῆς Πίνδου ρίχτηκαν ἐναντίον τῶν Τούρκων τοῦ μεγάλου Θεσ-

σαλικοῦ κάμπου καὶ δέχτηκαν ἀπὸ τὸν νικηφόρο Κωνσταντῖνο ἕνα διοικητὴ ποὺ ἡ ἕδρα του εἴταν στὸ Φανάρι…».

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἅλωση τῆς Πόλης καὶ τὴν καθολικὴ ἐπικράτηση τοῦ Ὀθωμανισμοῦ οἱ Βλάχοι δὲν ὀρρωδοῦν. Τουναντίον ἐνεργότερα συναγωνίζονται μὲ τὸ σύνολο τῶν Συνελλήνων σὲ ὅλα τὰ προεπαναστατικὰ κινήματα, ποὺ κατ' ἐξοχὴν ἐκδηλώνονται ἀπὸ Βορειοηπειρῶτες φθάνοντας ὡς τὸ Ταίναρο. Δίκαια οἱ Βλάχοι σεμνύνονται γιὰ τὶς τρισένδοξες κλεφταρματολικὲς οἰκογένειες τῶν Ζηδραίων, Τσαραίων, Λαζαίων κ.ἄ.

Ἐξ ἴσου ἔντονη εἶναι ἡ παρουσία τῶν Βλάχων καὶ στοὺς κόλπους τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία, ὅπως συχνὰ τονίζει ὁ Νίκος Σβορῶνος, «παραμένει σ' ὅλη τὴν περίοδο ἀπ' τὸ ιε΄ ὡς τὸ τέλος τοῦ ιζ΄ αἰ., ἡ κατευθυντήρια δύναμη τοῦ Ἔθνους…». Μία παραγνωρισμένη ἐκκλησιαστικὴ μορφὴ εἶναι ὁ ἐκ Κλεινοβοῦ Πίνδου Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ματθαῖος Β΄, σύγχρονος τοῦ Μιχαὴλ τοῦ Γενναίου ἀπὸ τὶς Νεγάδες τῆς Ἠπείρου. Πρόκειται γιὰ τὸν ἀπόδημο Ἠπειρώτη, ποὺ δὲν ἀντέχει τὴν τουρκικὴ τυραννία καὶ ἀναζητεῖ καλύτερη τύχη στὴ Βλαχία τοῦ Δουνάβεως. Ἐκεῖ μετὰ διάφορα στάδια προκοπῆς ἀναγορεύεται ἡγεμόνας. Ἑνώνει τὶς χωρισμένες παραδουνάβιες ἡγεμονίες. Ἐξασφαλίζει τὴν ὑποστήριξη τῶν Ἀνδεγαυῶν, στοὺς ὁποίους διακρίνεται ὁ ἐκ Παλαιολόγων προερχόμενος δοὺξ τοῦ Nevers Κάρολος. Ἔχει τὴν ἀμέριστη συμπαράσταση τῶν μητροπολιτῶν Τιρνόβου (σημ. Βουλγαρίας) Διονυσίου Ράλλη - Παλαιολόγου καὶ Λαρίσης - Τρίκκης καὶ Σταγῶν Διονυσίου τοῦ Φιλοσόφου καὶ τῶν Κυκλαδιτῶν τοῦ Ἀρχιπελάγους. Σχεδιάζει τὴν ἀνασύσταση τοῦ Βυζαντίου καὶ τὴν ἀνάρρηση στὸν θρόνο του ὡς Ἕλληνας, ὅπως ὁμολογοῦν καὶ οἱ Ρουμάνοι. Συγκροτεῖ ἀξιόμαχο στρατό, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ Ἕλληνες, καὶ τὸν Αὔγουστο τοῦ 1595 κατανικᾶ τὸν τουρκικὸ τακτικὸ στρατό. Τὸ δὲ κατόρθωμά του λαμβάνει διαστάσεις θρύλου καὶ μεταμορφώνεται σὲ δημοτικὸ τραγούδι ὑποδούλων καὶ ἐλευθέρων λαῶν.

Στοὺς χρόνους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ματθαίου Β΄ ἡ ἐθνικὴ κίνηση ἐκκλησιαστικῶν ἀρχηγῶν καλύπτει τὸν ἁπανταχοῦ Ἑλληνισμό. Ἐπαναστατοῦν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Χριστόδουλος, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀχριδῶν Ἀθανάσιος, οἱ ἐπίσκοποι Ναυπάκτου Γαβριὴλ, Μονεμβασίας Μακάριος κ.ἄ.

Κληρικοὶ Βλαχόφωνοι Ἕλληνες ἰχνηλατοῦνται σὲ πολλὲς περιφέρειες καὶ σὲ ὅλες τὶς βαθμίδες τῆς ἱερωσύνης. Ἐκτὸς τῶν Νεομαρτύρων Νικολάου τοῦ ἐκ Μετσόβου, Νικοδήμου τοῦ ἐξ Ἐλβασάν, Δημητρίου τοῦ ἐκ Σαμαρίνης, ἀναφέρονται ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Ἱερόθεος Α΄, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀχριδῶν Ἰωάσαφ, οἱ Μητροπολίτες Γρεβενῶν Νεόφυτος καὶ Γαβριὴλ Α΄, Δρυϊνουπόλεως Δοσίθεος, Κίτρους Παρθένιος Βαρδάκας, Σωζοαγαθουπόλεως καὶ μετέπειτα Δημητριάδος Δωρόθεος Σχολάριος, οἱ μοναχοὶ Διονύσιος Πύρρος ὁ Θεσσαλός,

Νεκτάριος Τέρπος, ἡγούμενος τῆς μονῆς Ἀρδενίτσας τῆς Βορείου Ἠπείρου κ.ἄ. Ὁ τελευταῖος διατρέχοντας δεκαετίες ὁλόκληρες τὸ γεωγραφικὸ τρίγωνο Δυρράχιο - Ἄρτα - Τρίκαλα Θεσσαλίας - Δυρράχιο σώζει τὸν ἠπειρωτικό, δυτικοθεσσαλικὸ καὶ δυτικομακεδονικὸ Ἑλληνισμὸ ἀπὸ τὸν ὁλικὸ ἐξισλαμισμό. Εἶναι ὁ μόνος κληρικός, ποὺ κατὰ τὴ δεινότερη φάση τῆς τουρκοκρατίας χρησιμοποιεῖ προφορικὰ καὶ γραπτὰ τὴν πολυπόθητη λέξη "ἐλευθερία".

Κατὰ τὸν Γ. Βαλέτα, ποὺ ἐπιμελήθηκε τὴν ἐπανέκδοση τῶν κηρυγμάτων του, ὁ Νεκτάριος Τέρπος εἶναι «ὁ δημοχαρέστατος καὶ ἀγωνιστικώτατος ἐθνοφωτιστὴς καὶ ἐθναπόστολος, ὁ ἀσυμβίβαστος καὶ ἀδίσταχτος στηλιτευτὴς τῆς τυραννίας, ποὺ μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ πρόδρομος καὶ πνευματικὸς πατέρας τοῦ Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ, ποὺ ἦρθε ἀκριβῶς στὴν ἴδια ἀκριτικὴ περιοχὴ νὰ ὁλοκληρώσει τὸ ἔργο τοῦ Τέρπου καὶ νὰ τὸ στεφανώσει μὲ τὸ μαρτύριό του».

Γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἀναγέννηση ἀδιάκοπα κοπιάζουν καὶ στὴν ξενιτειὰ λαμπρὲς προσωπικότητες κατὰ τὰ σκοτεινότερα χρόνια τῆς τουρκοκρατίας. Στὴν πρωτοπορία κατατάσσεται ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος (1577-1658) ἀπὸ τὴ Βέροια τῆς Μακεδονίας. Σπουδάζει ἰατρικὴ στὸ πανεπιστήμιο τῆς Πάδοβας, στὸ ὁποῖο καὶ ἐκλέγεται καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Πρώτη δὲ φροντίδα του εἶναι ἡ προσέλκυση σπουδαστῶν ἀπὸ τὸν ἁπανταχοῦ Ἑλληνισμὸ μὲ παροχὴ στέγης καὶ τροφῆς στὸ ὁμώνυμο Κολλέγιο.

Σχεδὸν σύγχρονα ὁ Βορειοηπειρώτης Βλάχος Βασίλειος Λοῦπος, μόλις ἀνέρχεται στὸν θρόνο τῆς Μολδαβίας, ἐνθαρρύνει τὴν ἄφιξη στὴ χώρα του Ἑλλήνων διδασκάλων καὶ κληρικῶν, μὲ τοὺς ὁποίους εἰσάγει τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμό, καθὼς καὶ τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα στὴν τοπικὴ ἐκκλησία, ἕως τότε σλαβόγλωσση. Ἀποκτώντας δὲ μεγάλη δύναμη γίνεται συμπαραστάτης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἀποβλέπει στὸν θρόνο τοῦ Βυζαντίου ὡς Ἕλληνας καὶ ὄχι ὡς Βλάχος, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Μιχαὴλ Γενναῖος.

Ἀπὸ τοὺς Βορειοηπειρῶτες Βλάχους, ποὺ πρωτύτερα εἶχαν κατέλθει στὴν Πελοπόννησο, κατάγεται ὁ Νικόλαος Σπαθάρης. Ἡ αὐτόγραφη βιογραφία του σὲ ἄπταιστη ἑλληνικὴ γλώσσα φυλάσσεται στὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ὀξφόρδης. Ἀποδημεῖ στὴ μολδαβικὴ περιοχὴ Milesti, ἀπὸ τὴν ὁποία καὶ ἐπονομάζεται Milescu. Σπουδάζει στὴ Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολὴ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Διακρίνεται ὡς ἔξοχος ἑλληνιστής, πολύδραστος διαδοτὴς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ βιβλίου στὴν ἀνατολικὴ Εὐρώπη, διπλωμάτης διεθνοῦς κύρους. Συνδέει Εὐρώπη - Ἀσία, Μόσχα - Πεκίνο. Ἀποκαλεῖται "Homo Universalis". Εἶναι ὁ πραγματικὸς σωτήρας τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ἀπὸ τὸν ἐξισλαμισμό, τὸ 1683, ἐνημερώνοντας τοὺς πολιορκουμένους τῆς Βιέννης γιὰ τὰ πολεμικὰ σχέδια ἐπιθέσεως τῶν Τούρκων!

Ὅταν τὸν 18ο αἰώνα δυσφημεῖται στὴν Εὐρώπη ὁ Ἑλληνισμὸς μὲ δῆθεν ὁλο-

σχερῆ ἀφανισμὸ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἑλληνικῆς ἐπιστήμης, γραμμάτων καὶ τεχνῶν, ὁ Βορειοηπειρώτης Βλάχος Δημήτριος Προκοπίου - Πάμπερις ἀποστομώνει τοὺς πάντες μὲ συγγραφὴ καίρια, στὴν ὁποία σκιαγραφεῖ τοὺς διακεκριμένους κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους Ἕλληνες. Ἐντάσσει δὲ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων τὸν ἑαυτό του καὶ ὅλους τοὺς Βλάχους τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ τῆς ξενιτειᾶς. Παρόμοια ἄλλως τε πράττει καὶ ὁ Ρήγας Βελεστινλῆς. Ὅσες δὲ φορὲς ἀναφέρει Βλάχους ἐννοεῖ τοὺς πέρα τοῦ Δουνάβεως Βλάχους, δηλαδὴ τοὺς Ρουμάνους. Αὐτὸ συνάγεται καὶ ἀπὸ τὶς σχέσεις μὲ σημαίνοντες Ἑλληνοβλάχους, π.χ. τὸν Στέργιο Χατζηκώστα, Ὀλυμπιώτη, βαρῶνο Λάγγενφελδ Χριστόδουλο Κιρλιάνο, τὸν περίφημο συγγραφέα καὶ μέγα διδάσκαλο Δημήτριο Δάρβαρη κ.ἄ.

Ὡστόσο, ἐπειδὴ οἱ Βλάχοι Τρανσυλβανίας, μὴ Ἕλληνες, μὲ τὴ Λατινίζουσα Σχολή τους ἐπιχειροῦν νὰ προσεταιρισθοῦν τοὺς Ἑλλαδικούς, οἱ δεύτεροι ἐπινοοῦν διακριτικό. Στὴν ἀλληλογραφία Σίνα - Καποδίστρια, ὁ πρῶτος ὑπογράφει ὡς Πρόεδρος τῆς Ἀδελφότητος Γραικο - Βλάχων Βιέννης.

Ἀλλὰ ἕπονται κάποια ἀπερίσκεπτα σκώμματα κατὰ Βλάχων, ὅπως στὶς ἡμέρες μας κατὰ Ποντίων. Τοὺς δὲ φιλοσκώμμονες συγυρίζει ὁ Ἠπειρώτης μέγας διδάσκαλος τοῦ Γένους Νεόφυτος Δούκας: «Οἱ Βλάχοι ὅμως, ὡς βλέπομεν, φαίνονται πανταχοῦ προθυμότεροι εἰς τὰς πρὸς τὸ κρεῖττον μεταβολάς, πανταχοῦ βελτιούμενοι καὶ κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἀριθμοῦ καὶ πλείονες τῷ ὄντι πεπαιδευμένοι, καὶ αὐτοὶ μόνοι ἠθέλησαν, καὶ θελήσαντες ἀποκατέστησαν τυπογραφίαν ποτὲ ἑλληνικήν, τὸ ὁποῖον οἱ περσίζοντες καὶ φοινικίζοντες οὗτοι Ἕλληνες οὔτε νὰ ἀκούσωσι θέλουσιν, οὔτε νὰ κατορθώσωσι προαιροῦνται, ὀνειδίζουσι δὲ τοὺς Βλάχους εἰς γένος, οἱ ὁποῖοι θέλουσι δείξῃ τὰ ἑλληνικά των σχολεῖα ἄξια νὰ δέχωνται καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀγερώχους καὶ ματαιόφρονας, ὥστε νὰ διδάσκωνται εἰς αὐτὰ τὴν πατρῴαν ἐκείνην ἀρετὴν καὶ παιδείαν».

Ἐλάχιστοι γνωρίζουν τοὺς Βλάχους ὅσο ὁ Δούκας, μαθητὴς τοῦ Μετσοβίτη μεγάλου διδασκάλου τοῦ Γένους Νικολάου Τζαρτζούλη, ὁ ὁποῖος καὶ ἐνωρίτερα τοῦ Κούμα «ὑπεστήριξε ὅτι οἱ συμπατριῶτες του ἦταν ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων». Ἀσφαλῶς δὲν εἶναι μόνον ὁ Δούκας, ποὺ διαπιστώνει τὴ μοναδικότητα ἑλληνικοῦ τυπογραφείου κατὰ τὴν προεπαναστατικὴ περίοδο, ὁπωσδήποτε ἀποδεικτικὸ προοδευτικότητας, καθὼς καὶ τῆς Νέας Ἀκαδημίας στὴ Μοσχόπολη τῆς Βορείου Ἠπείρου. Πασίγνωστη εἶναι ἡ λειτουργία σχολείων στὴν Ἤπειρο μὲ πλούσιες βιβλιοθῆκες καὶ προγράμματα γνώσεων ὑψηλοῦ ἐπιπέδου. Γνῶστες τέλειοι τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ παιδείας στὰ Βλαχοχώρια τῆς Πίνδου καὶ ἀλλοῦ δικαιολογημένα θεωροῦνται ὁ Κούμας, ὁ Ἠπειρώτης Ἀθανάσιος Ψαλίδας, ὁ Γάλλος πρόξενος στὰ Ἰωάννινα F.C.H.L. Pouqueville κ.ἄ.

Διαπαιδαγωγημένα τὰ Βλαχόπουλα μὲ «τὴν πατρῴαν ἐκείνην ἀρετὴν καὶ παιδείαν» ἐπαυξάνουν ἀριθμητικὰ καὶ βελτιώνουν ποιοτικὰ τὸ ἔμψυχο δυνα-

μικὸ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Μιὰ ματιὰ στοὺς Καλλαρύτες καὶ στὸ Συράκο πείθει ἀπόλυτα. Πλαισιώνουν καὶ στελεχώνουν τὶς ἔνοπλες δυνάμεις κατὰ τὴν ἐθνικὴ ἐπανάσταση τοῦ 1821, π.χ. Γεωργάκης Ὀλύμπιος, Ἀναστάσιος Μανάκης, Νικόλαος Στουρνάρης, Ἰωάννης Κωλέττης, Χριστόδουλος Χατζηπέτρος κ.ἄ. Συμβάλλουν στὴν ὁλοκλήρωση τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως μὲ ὁμόθυμη σύμπραξη στὶς μετεπαναστατικὲς ἐξεγέρσεις 1854, 1878, ὅταν ἐπαναλαμβάνεται ὁ χορὸς τοῦ Ζαλόγγου μὲ Βλαχοποῦλες τῆς Μακεδονίας, στὴ νέα Φιλικὴ Ἑταιρεία Πηχεών - Ζουμετίκου, στὸν πόλεμο τῆς ντροπῆς τοῦ ’97, κατὰ τὸν ὁποῖο τὴν τιμὴ τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων σώζει ὁ Βορειοηπειρώτης Κωνσταντῖνος Σμολένσκης, Μακεδονικὸ Ἀγώνα, ἀπελευθερωτικοὺς πολέμους ’12-’13, στὸν Αὐτονομιακὸ Ἀγώνα τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ ἕως σήμερα.

Δὲν ἀπουσιάζουν καὶ ἀπὸ τὸ πολιτικὸ πεδίο, π.χ. Ἰωάννης Κωλέττης, Σπυρίδων Λάμπρος, Ἀλέξανδρος Σβῶλος. Ὁρόσημο δὲ στὴν πανεθνικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ πορεία τοῦ Ἑλληνισμοῦ συνιστᾶ ἡ συγκυρία παράλληλης παρουσίας γόνου Βορειοηπειρωτῶν - Μοσχοπολιτῶν στὴν πρωθυπουργία, τοῦ Χαριλάου Τρικούπη, καὶ γόνου Βορειομακεδόνων στὸν θρόνο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τοῦ Ἰωακεὶμ Γ΄ τοῦ Μεγαλοπρεποῦς.

Πάντοτε παρόντες καὶ πρόθυμοι γιὰ προσφορὲς εἶναι οἱ ἀπόδημοι Βλάχοι, οἱ ὁποῖοι στὴν ξενιτειὰ ἐπέτυχαν ὡς ἐπιστήμονες, ἐπιχειρηματίες, ἐφοπλιστές, τραπεζίτες. Ὁλόκληρες οἰκογένειες διαθέτουν μεγάλα ποσὰ γιὰ τὴν ἐπίσπευση τῆς ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως καὶ πολιτισμικῆς προόδου τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐπιβάλλεται νὰ μὴ λησμονοῦνται τὰ διάσπαρτα στὸν ἁπανταχοῦ Ἑλληνισμὸ Ἀρσάκεια, Ζάππεια, Ζωγράφεια σχολεῖα καὶ παντοῖα εὐεργετήματα.

Πάντως κατάπληξη προκαλεῖ καὶ αὐθόρμητη ὑπερηφάνεια διεγείρει ἡ βούληση τῶν Βλάχων ἀποδήμων γι’ ἀνάδειξη τῆς πρωτεύουσας τοῦ μικροῦ ἐλευθέρου ἑλληνικοῦ κράτους σὲ πόλη ἀντάξια τοῦ παρελθόντος της. Γι’ αὐτὸ μεριμνοῦν διαδοχικὰ γενεὲς λαμπρῶν οἰκογενειῶν. Ἀναλαμβάνοντας τὸ σύνολο ἢ μέρος τῶν δαπανῶν καταστολίζουν τὴν ἑλληνικὴ πρωτεύουσα καὶ τὴν ἐμπλουτίζουν μὲ παντοειδῆ ἱδρύματα.

Ἡ οἰκογένεια Σίνα, ἂν καὶ τὸ Τάμα τοῦ Ἔθνους ἐκπληρώνεται μὲ τὴν ἀνέγερση ναϊδρίου στὸν χῶρο τοῦ Ὀρφανοτροφείου τῆς Αἴγινας, πρώτης πρωτεύουσας, ἀπὸ τὸν πρῶτο κυβερνήτη Ἰ. Καποδίστρια, προβαίνει στὴν ἀνέγερση ἱεροῦ ναοῦ, ποὺ ἁρμόζει στὴν προσήκουσα πρωτεύουσα. Πρόκειται γιὰ τὸν Μητροπολιτικὸ Ναὸ Ἀθηνῶν. Δὲν ἀδιαφοροῦν δὲ καὶ γιὰ τὴν πρωτεύουσα τῆς ἑλληνικῆς ναυτιλίας, ὅπως φέρεται τότε ἡ Ἑρμούπολις Σύρου, στὴν ὁποία ἀνεγείρουν περικαλλέστατο μὲ πεντελικὸ μάρμαρο ναὸ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, δοθέντος ὅτι οἱ Σίνες εἶναι καὶ ναυτιλλόμενοι, ἔχοντας ὁλόκληρο στόλο ποταμοπλοίων στὸν Δούναβι, μὲ δεύτερο στὴ σειρὰ τὴν “Ἀργώ”. Συνεχίζουν μὲ τὸ

Ἐθνικὸν Ἀστεροσκοπεῖον, τὸ Ἐθνικὸν Ὀφθαλμιατρεῖον, τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν…

Στὶς οἰκογένειες Ἀβέρωφ, Ποστολάκα, Στουρνάρη, Τοσίτσα ὀφείλονται τὸ Ἐθνικὸν Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον, τὸ Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον, ἡ Σχολὴ Εὐελπίδων, τὸ Ἐφηβεῖον (Φυλακὲς Ἀβέρωφ), τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον, στὸ ὁποῖο τὸ 1896 μὲ τὸν ἐνθουσιασμὸ καὶ τὸν πατριωτισμὸ τοῦ Δημητρίου Βικέλα ἀπὸ τὴ Βέροια τῆς Μακεδονίας ἀναβιώνουν οἱ πανάρχαιοι Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες. Σὲ κρίσιμες δὲ στιγμὲς ἀναμετρήσεως Ἑλληνισμοῦ - Ὀθωμανισμοῦ δίνουν νέο παρὸν μὲ τὸ θωρηκτὸ "Γ. Ἀβέρωφ", ναυαρχίδα τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου τὸ 1912, τοῦ ὁποίου ἡ συμβολὴ στὴν κατανίκηση τοῦ τουρκικοῦ ὑπῆρξε ὁμολογουμένως ἀποφασιστικὴ καὶ ἐπωφελὴς γιὰ ὅλους τοὺς βαλκανικοὺς λαούς.

Δὲν εἶναι ἀμέτοχοι οἱ Βλάχοι στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη Ἑλλάδος, γιὰ τὴν ὁποία σημαντικὰ ποσὰ διέθεσε ὁ Βέλλιος, στὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον, γιὰ τὸ ὁποῖο ὁ πάμπτωχος Μετσοβίτης Ὄκας εἶχε διαφυλάξει τὸ χρυσὸ εἰκοσάδραχμο, ὁ δὲ Δωρόθεος Σχολάριος προσέφερε τὸ ὑπόλοιπο τῆς περιουσίας του. Δὲν ἀξιολογοῦνται ὡς μικρότερης σπουδαιότητας ἡ ἵδρυση τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀπὸ τὸν Βέλλιο, τῆς Ἰατρικῆς Ἑταιρείας ἀπὸ τὸν Διονύσιο Πύρρο, τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας, συνάμα δὲ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσὸς ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς Λάμπρους, τοῦ Συλλόγου πρὸς Διάδοσιν Ὠφελίμων Βιβλίων ἀπὸ τὸν Βικέλα. Ἐπιτακτικὰ καθίστανται «ὀλίγα τινὰ διὰ τὸν μέγαν τοῦ Ναυτικοῦ μας εὐεργέτην, τὸν ποτὲ Λεωνίδαν Χ. Παλάσκαν», ἐνταυτῷ καὶ τὸν κηδεμόνα του Ἰωάννην Κωλέττη, ποὺ τοῦ ἔδωσε τὴ δυνατότητα σταδιοδρομίας στὸ Πολεμικὸ Ναυτικό, μαζὶ δὲ νὰ θεμελιώσουν τὴ ναυτικὴ ἐκπαίδευση. Ἄξιος λόγου εἶναι καὶ ὁ συμπατριώτης τοῦ Γεωργάκη Ὀλυμπίου ἔξοχος Ζάννας, πρῶτος ὑπουργὸς Ἀεροπορίας!

Τῆς προσοχῆς τῶν ἐμπείρων καὶ εὐφυῶν ἀποδήμων Βλάχων δὲν διέφυγε ἡ ἀναγκαιότητα καὶ οἰκονομολογικοῦ ἱδρύματος, τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης Ἑλλάδος, τῆς ὁποίας πρῶτος διοικητὴς διορίζεται ὁ Ἠπειρώτης Γεώργιος Σταύρου. Γιὰ δὲ τὴν ἐξεύρεση τοῦ ἀναγκαίου χρυσίου ἀνοίγεται πάλι καὶ τὸ πουγγὶ Σίνα.

Ἐν τέλει ἀλάνθαστο καὶ ἀνεξίτηλο κριτήριο ἀξιολογήσεως τῶν Βλάχων συνιστᾶ ἡ στάση τους σὲ ἀλλεπάλληλα συγκλονιστικὰ διλήμματα. Ἀρκεῖ σύντομη ἀναφορὰ σὲ μερικά:

– Τὸ 1881 τοὺς προσφέρονται δελεαστικὰ προνόμια μὲ ἀντάλλαγμα τὴν ἐναντίωσή τους στὴν ἕνωση τῆς Θεσσαλίας μὲ τὴν Ἑλλάδα. Κατὰ τὸν Victor Bérard, ἂν τότε οἱ Βλάχοι εἶχαν ἐνδώσει, τὸ ὁριστικὸ βόρειο σύνορο τῆς Ἑλλάδος θὰ παρέμενε στὸν Δομοκό!

– Τὸ 1898 τοὺς προσφέρονται ἐπαυξημένα προνόμια μὲ ἀντάλλαγμα τὴν ἔκφραση βουλήσεώς τους γι' ἀπόσπαση ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπάνοδο στὴν ὀθω-

μανικὴ ἐπικράτεια. Ἀπάντησαν μὲ τὸ Ὁλοκαύτωμα τῆς Κουτσούφλιανης, ποὺ ἀναπτέρωσε τὸ καταπτοημένο φρόνημα τῶν Πανελλήνων ἐξ αἰτίας τοῦ πολέμου τῆς Ντροπῆς τοῦ 1897.

– Τὸ 1905 τοὺς προσφέρονται περισσότερα προνόμια μὲ ἀντάλλαγμα τὴ δήλωσή τους κατὰ τὴν τότε Ἀπογραφὴ ὅτι δὲν εἶναι Ἕλληνες ἀλλὰ ξεχωριστὴ ἐθνότητα. Οἱ δὲ Βλάχοι προτίμησαν νὰ ὑποστοῦν δυσβάστακτα ἀντίποινα μὲ τὸ νὰ καταστήσουν ἀνενεργό, ἄχρηστο χαρτί, τὸν Ἰραδὲ τοῦ Σουλτάνου, ὅπως καὶ τὸ 1913 τὶς ὑπογραφὲς Μαγιορέσκο - Βενιζέλου, μὲ τὶς ὁποῖες ἐρήμην των ἐκχωρήθηκαν ἐκκλησιαστικῶς καὶ ἐκπαιδευτικῶς στὴ Ρουμανία! Μάλιστα τὸ ἐθνικὸ ἔγκλημα διαπράττεται, ἐνῶ ταυτόχρονα σὲ κρίσιμη φάση τῆς Συνδιασκέψεως τοῦ Βουκουρεστίου ὁ Βλάχος Ν. Μίσσιος, ριψοκινδυνεύοντας σταδιοδρομία καὶ ζωή, ἔδινε στὸν Ἕλληνα πρωθυπουργὸ δυνατότητα "ὑποκλοπῆς", κατὰ τοὺς Βουλγάρους, τῆς πολύτιμης ἀνακωχῆς, σωστικῆς γιὰ Θεσσαλονίκη καὶ Μακεδονία! Αὐτός, ὅπως ἐπισημαίνουν ὁ ἀκαδημαϊκὸς Κ. Βαβοῦσκος καὶ ὁ δημοσιογράφος Γ. Ροῦσσος, ἔδρασε ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ἂν καὶ πικραμένος βαθύτατα ἀπὸ τὴν ἀπαράδεκτη ἀδικία σὲ διαγωνισμὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ΥΠΕΞ, στὸν ὁποῖο ἐπέτυχε πρῶτος μὲ "ἄριστα", ἀλλὰ τὴ θέση κατέλαβε ὁ ἀποτυχὼν γόνος πολιτικῆς οἰκογένειας. Ἀκούοντας μὲ δάκρυα στὰ μάτια ὁ Βενιζέλος τὸ πάθημα τοῦ ἀποδήμου Βλάχου τοῦ ἀπένειμε τὴ μεγαλύτερη τιμητικὴ διάκριση τῆς χώρας μας.

Ἰδοὺ ποιοὺς χαρακτηρίζουν μειονότητα στὴν ἴδια τὴν Ἑλλάδα κάποιοι "εὐρωδίαιτοι" καὶ ἀνιστόρητοι.

ΒΛΑΧΟΙ ΚΑΙ ΚΑΠΠΑΔΟΚΕΣ

Πῶς μᾶς προέκυψαν οἱ Ἑλληνόβλαχοι

Ὁ πρῶτος Νεοέλληνας ἱστορικὸς καὶ μέγας διδάσκαλος τοῦ Γένους Κωνσταντῖνος Μ. Κούμας (1777-1836) μετὰ λαμπρὲς σπουδὲς στὴ Γερμανία ἀναγορεύθηκε διδάκτωρ γερμανικῶν πανεπιστημίων, συνάμα δὲ ἀντεπιστέλλον μέλος τῶν Ἀκαδημιῶν Βερολίνου καὶ Μονάχου. Μὲ σαφήνεια ἱστορεῖ τὴν ἐξάπλωση τῶν Ρωμαίων, τὴ διάδοση τῆς λατινικῆς γλώσσας καὶ τὴ δημιουργία λατινογλώσσων λαῶν, ρωμανικῶν[1].

Σύμφωνα μὲ τὸν Κούμα, «Οἱ Ρωμαῖοι εἰς ὀκτὼ περίπου ἑκατονταετηρίδας ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας ἕως τοῦ Εὐφράτου, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἄλβιος ἕως τῶν ἐρήμων τῆς

1. Βλ. Ν. Κοντοσοπούλου, *Γλῶσσες καὶ διάλεκτοι τῆς Εὐρώπης*. Ἐκδόσεις Γρηγόρη, Ἀθήνα 1998, τ. Α΄, 569, 797.

Ἀφρικῆς καθυποτάξαντες τὰ ἔθνη, καὶ ἀναμίξαντές τα διὰ τῶν ἀποικιῶν των, εἰσήγαγον κατὰ φυσικὸν λόγον εἰς αὐτὰ καὶ τὴν γλῶσσαν των […]. Ὅλοι οὗτοι οἱ λαοὶ ὀνομάζονται μὲ κοινὸν ὄνομα Βλάχοι»[2].

Ἀπότοκος ρωμαϊκῆς κατακτήσεως εἶναι ἡ ὀνομασία τμήματος τοῦ σημερινοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου, ἀκριβῶς δὲ ἡ Οὐαλλία, ἐθνωνύμιο πλέον ἐτυμολογούμενο, ὅπως καὶ τὸ ὁμόρριζο Οὐαλλοί, ἀπὸ τὸν ἴδιο ὅρο, ποὺ ἰσχύει καὶ γιὰ τὰ γνωστά μας Βαλλωνία - Βαλλῶνοι, Βλαχία - Βλάχοι, ποὺ σημαίνει λατινοφωνία - λατινοφώνους καὶ ὄχι "ἐθνότητα ρωμαϊκή».

Ὅλα ἐτυμολογοῦνται μᾶλλον ἀπὸ τὸ ὄνομα ἑνὸς Κελτικοῦ φύλου, τὸ ὁποῖο ἀπὸ μὲν τὸν Στράβωνα μνημονεύεται ὡς Οὐόλκαι ἀπὸ δὲ τὸν Καίσαρα καὶ τὸν Τίτο Λίβιο ὡς Volcae. Θεωρεῖται ὡς ὁ πρῶτος ἐκτὸς Ἰταλίας πληθυσμὸς λατινόφωνος, ποὺ γίνεται ἀντιληπτὸς ἀπὸ γερμανικὰ φύλα, ὥστε νὰ δίδεται ἔκτοτε σὲ κάθε χρήστη τῆς λατινικῆς γλώσσας τὸ ἴδιο αὐτὸ ὄνομα, ὁπωσδήποτε διαμορφούμενο φωνητικὰ ἀνάλογα μὲ τὸ γλωσσικὸ ὑπόστρωμα τοῦ τόπου διαμονῆς του. Μέσῳ δὲ τῶν Σλάβων κατὰ τὶς παραδουνάβιες προσεγγίσεις τους στὴ Δακία ἐξελίσσεται στὸν τύπο Βλάχ, ὁ ὁποῖος ἀπὸ Βυζαντινοὺς χρονογράφους ἐξελληνίζεται μὲ τὴν προσθήκη τῆς καταλήξεως -ος καὶ καταλήγει Βλάχος.

Ἡ παρέμβαση Σλάβων συνίσταται ἁπλούστατα στὴν εὐρύτερη γνωστοποίηση τοῦ ὀνόματος, τοῦ ὁποίου προτείνεται καὶ ἐτυμολογία σλαβική, ὅπως ἐπίσης καὶ αἰγυπτιακή, ἑλληνική[3]… Πάντως ὁ διάσημος Σλάβος ρωμανιστὴς - βαλκανολόγος, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ζάγκρεμπ καὶ ἀκαδημαϊκός, Petar Skok, τὴν ἀρχὴ τοῦ ὅρου Βλάχος ἀνάγει στὸ ἐθνωνύμιο Volcae, πρόταση ἀποδεκτὴ σχεδὸν ὁμόθυμα καὶ ἀπὸ ἐπιφανεῖς ὁμολόγους του, Wartburg, Bonfante, Coppenolle, Armbruster, Poghirc[4]…, καθὼς καὶ ἀπὸ Ἕλληνες ἐπιστήμονες, Καρολίδη, Γεωργακᾶ[5] κ.ἄ.

Τὸν Κούμα διακρίνει καὶ θαυμαστὴ δεοντολογία. Δὲν ἀρκεῖται στὴ μνεία τῆς

2. Κ. Μ. Κούμα, *Ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων.* Βιέννη 1832, τ. ΙΒ΄, 522.

3. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἡ Ἀρωμουνικὴ καὶ αἱ μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς σχέσεις αὐτῆς.* Διατριβὴ ἐπὶ διδακτορίᾳ. Ἱστορικὴ καὶ Λαογραφικὴ Ἑταιρεία τῶν Θεσσαλῶν. 1. Θεσσαλικὴ Βιβλιοθήκη – Σειρὰ Διατριβῶν καὶ Μελετημάτων. Ἐν Ἀθήναις 1976, 82. Β΄ ἔκδοση, Ἀθήνα 1986, 126. Γαλλικὴ ἔκδοση, *L' aroumain et ses rapports avec le grec*. 206 – Institute for Balkan Studies. Thessaloniki 1986, 74. Id., «Les Valaques balkaniques», *ΕΕΒΣ,* ΜΘ΄, 1997, 89.

4. Βλ. *Οἱ Ἑλληνογενεῖς Βλάχοι.* Ἔκδοση τῆς Ἑνώσεως Βλάχων Ἐπιστημόνων (ἕδρα Θεσσαλονίκη) καὶ Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως ἐπὶ τῶν Ἐθνικῶν Θεμάτων. Ἀθήνα 2005, 191-192.

5. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἑλληνισμὸς καὶ λαοὶ νοτιοανατολικῆς (ΝΑ) Εὐρώπης,* Ἀθήνα 2009, τ. Α΄, 560.

πηγῆς, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀρύεται τὸ πληροφοριακὸ ὑλικό. Σπεύδει στὴ διατύπωση καὶ ἐνδεδειγμένων φιλοφρονήσεων πρὸς τὸν ἐπιστήμονα πληροφοριοδότη του. Ὁπωσδήποτε σφάλλεται ὁ Ρουμάνος Aurel Decei φέροντας τὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου Al. Xenopol ὡς πρῶτο κοινωνὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ Hans Lövenklau - Leunclavius[6]! Διότι ὁ Κούμας προηγεῖται ἀρκούντως χρονικά.

Πρὸ πολλοῦ ἐντοπίζει ὁ Κούμας καὶ στὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο ἐδαφικὲς ζῶνες καὶ νησίδες χρήστων τῆς λατινικῆς γλώσσας: «Διασκορπισμένοι εἰς διάφορα χωρία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀρεινὰ ἀπὸ τῆς Μακεδονίας ἕως τῆς Πελοποννήσου εἶναι οἱ λεγόμενοι Βλάχοι […], Ἕλληνες τὸ γένος». Ἀπὸ τόπο σὲ τόπο προσφωνοῦνται καὶ μὲ ἄλλα ὀνόματα. Αὐτοαποκαλοῦνται δὲ Ἀρμάνοι [A + R(O)MANOI], τοῦ ὁποίου τὸ παράγωγο Ἀρμανία (Ρωμανία) χρησιμοποιοῦσαν οἱ Ἕλληνες τῶν μεσαιωνικῶν - βυζαντινῶν χρόνων, ὅπως διδάσκουν οἱ διαπρεπεῖς βυζαντινολόγοι A.A. Vasiliev καὶ Διον. Α. Ζακυθηνός.

Γιὰ τὴν ἑλληνικότητα αὐτῶν τῶν Βλάχων ἢ Ἀρμάνων ὁ Κούμας ἀφιερώνει πρόσθετη καὶ καίρια παρατήρηση: «Ἐν γένει οἱ Βλάχοι συμπεριφέρονται ἀδελφικῶς μὲ τοὺς Γραικοὺς ὡς Γραικοὶ καὶ δὲν δείχνουν οὔτε ἐκεῖνοι οὔτε οὗτοι καμμίαν ἐθνικὴν διαφορὰν πρὸς ἀλλήλους, καθὼς καὶ τῷ ὄντι εἶναι ἀμφότεροι οἱ λαοὶ μιᾶς πατρίδος τέκνα, καὶ τῶν αὐτῶν προγόνων ἀπόγονοι». Ἔκφραση σαφέστερη δὲν γίνεται. Ἐν τούτοις σύγχρονοί μας πολυδιαφημισμένοι λογοτέχνες, λόγιοι, διανοούμενοι ἀδυνατοῦν νὰ καταλάβουν! Ἴσως διότι δὲν ἔτυχε νὰ διαβάσουν καὶ ὅσα σχόλια ἔκαμε ἡ καθηγήτρια τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων Ἐλευθερία Ἰ. Νικολαΐδου στὴν κύκνεια συγγραφή της: «Τὴ θέση αὐτή, ποὺ διατύπωσε πρῶτος ὁ Κων. Κούμας [*ἔ.ἀ.,* 520-521], ὑποστηρίζαι σθεναρὰ κι ὁ *Ἀπ. Ε. Βακαλόπουλος,* Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, τ. 1, Θεσσαλονίκη 1974, β΄ ἔκδ. σ. 35 κ.ἑξ. καὶ ἐπαναβεβαιώνει μὲ σοβαρὰ ἐπιχειρήματα ὁ *Λαζάρου,* ὅ.π. σ. 91-114 καὶ ἡ *Μαρία Νυσταζοπούλου - Πελεκίδου,* Συμβολὴ στὴν ἔρευνα γιὰ τὴν ἐθνολογικὴ κατάσταση τῆς Μακεδονίας πρὶν ἀπὸ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, *Δωδώνη,* τεῦχ. Α΄, τ. 20 (1991), σ. 351»[7].

Ὡστόσο μαρτυρία γενέσεως λατινοφώνων Ἑλλήνων, ἤτοι χρήστων τῆς λατινικῆς γλώσσας, κατ' ἀκολουθίαν δὲ Βλάχων, χρονολογεῖται ἀπὸ τὸν 6ο αἰώνα μ.Χ. Μάλιστα τὴν ὀφείλουμε σὲ Καππαδόκη ἐπίσημο, λατινόγλωσσο καὶ καθηγητὴ τῆς λατινικῆς γλώσσας στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπὶ

6. *Revue des Etudes Roumaines* (RER), 1953, 137.

7. *Ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα στὸ βιλαέτι Ἰωαννίνων καὶ στὰ βλαχόφωνα χωριὰ τῆς Πίνδου,* τ. Α΄ (μέσα 19ου αἰ. - 1900). Ἑταιρεία Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν. Ἰωάννινα 1995, 22 καὶ σημ. 1.

Ἰουστινιανοῦ, τὸν Ἰωάννη Λυδό, ὁ ὁποῖος εἶχε διατελέσει καὶ διοικητὴς τῆς αὐτοκρατορικῆς περιφέρειας *Εὐρώπη,* ὅπως λεγόταν τότε ἡ χερσόνησος τοῦ Αἵμου, τὰ Βαλκάνια.

Ὁ καθηγητὴς Ἀπ. Ε. Βακαλόπουλος πρὸς ἐπίρρωση τῆς θέσεως τοῦ Κούμα στὸ σχετικὸ μὲ τὸν γλωσσικὸ ἐκλατινισμὸ τῶν κατοίκων τῆς Ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδας ἐπίτομο μελέτημα ἐπικαλεῖται καὶ τὴν προγενέστερη καὶ ἐγκριτότατη μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου Λυδοῦ. Διότι ἀποτελεῖ πραγματικὸ ἀπαύγασμα προσωπικῆς καὶ ἐπιτόπιας τοῦ Λυδοῦ διαπιστώσεως, κατὰ τὴν ὁποία στὴν Εὐρώπη, δηλαδὴ στὴ Βαλκανική, οἱ Ἕλληνες ὑπερτεροῦν τῶν ἄλλων λαῶν ἀριθμητικά, δημογραφικά, καὶ ὁμιλοῦν τὴ γλώσσα τῶν Ἰταλῶν. Ἀποκαλύπτει περίτρανα ὕπαρξη Βλάχων ἑλληνικῆς καταγωγῆς. Ἰδοὺ τὸ πρωτότυπο κείμενο τοῦ Βυζαντινοῦ Καππαδόκη ἀξιωματούχου καὶ συγγραφέα: «Νόμος ἀρχαῖος ἦν πάντα μὲν τὰ ὁπωσοῦν πραττόμενα παρὰ τοῖς ἐπάρχοις, τάχα δὲ καὶ ταῖς ἄλλαις τῶν ἀρχῶν, τοῖς τῶν Ἰταλῶν ἐκφωνεῖσθαι ῥήμασιν… τὰ δὲ περὶ τὴν Εὐρώπην πραττόμενα πάντα τὴν ἀρχαιότητα διεφύλαξεν ἐξ ἀνάγκης, διὰ τὸ τοὺς αὐτῆς οἰκήτορας, *καίπερ Ἕλληνας ἐκ τοῦ πλείονος ὄντας, τῇ τῶν Ἰταλῶν φθέγγεσθαι φωνῇ,* καὶ μάλιστα τοὺς δημοσιεύοντας».

Ὁ Βακαλόπουλος ἀξιολογώντας τὴν περικοπὴ γιὰ τοὺς ἑλληνικῆς καταγωγῆς Βλάχους τῆς Εὐρώπης γράφει: «Τὴν ἀπόδειξη μᾶς τὴ δίνει ὁ σύγχρονος τοῦ Ἰουστινιανοῦ Ἰωάννης Λυδὸς στὸ *Περὶ ἀρχῶν τῆς Ρωμαίων πολιτείας* ἔργο του, ὅπου γράφει ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐπαρχιῶν τῆς αὐτοκρατορίας, ἂν καὶ οἱ περισσότεροι ἦσαν Ἕλληνες, μιλοῦσαν τὰ λατινικά, *πρὸ πάντων οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι,* ἦταν δηλαδὴ λατινόφωνοι ἢ καὶ δίγλωσσοι»[8]. Πιστὴ ἀπόδοση τῆς μαρτυρίας τοῦ Ἰωάννου Λυδοῦ παραθέτουν καὶ ἀλλοδαποί, ἰδίως Ρουμάνοι, πανεπιστημιακοί[9].

Πρωτύτερα ἕτερος Βλάχος (= λατινόφωνος) Καππαδόκης, ἀνθρωπωνυμικὰ ὁλότελα ἀγνώριστος, ἐκπλήσσει. Φέρεται μὲ τὸ ὄνομα Γούλφιλας ἢ Οὔλφιλας, τοῦ ὁποίου τὸ διττὸ τῆς ἀρχικῆς συλλαβῆς ἔχει ἤδη ἀπασχολήσει τὸν γερμανομαθῆ Κούμα: «Ἐπειδὴ ἡ Γερμανικὴ γλῶσσα μεταβάλλει τὸ (Γ) ἐπὶ πολλῶν κυρίων καὶ ἐθνικῶν ὀνομάτων εἰς (W ἢ B) οἷον Βιλίμερος - Γιλίμερος (Wilimer) ἀντὶ (Gilimer) Βίλελμος - Γουλιέλμος, Βέλφιος - Γουέλφιος». Τὴν ἑλληνικότητα δὲ τοῦ φορέα τοῦ ξενικοῦ ὀνόματος, καθὼς καὶ τὴν καππαδοκικὴ προέλευσή του,

8. *Ἱστορία τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τὰ προϊστορικὰ χρόνια ὡς τὸ 1912,* Ἐπόπτης - συντονιστὴς Ἀπ. Ε. Βακαλόπουλος, Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Μακεδονικὴ Βιβλιοθήκη, ἀρ. 63, Θεσσαλονίκη 1983, 49.

9. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Latinité hellénique et sa survivance», *Ἠπειρωτικὰ Χρονικά,* 33, 1998-1999, 29 σημ. 114.

ἐξιχνίασαν πρωτίστως Ρουμάνοι πανεπιστημιακοί, τῶν ὁποίων προέχει ὁ Mircea Păcurariu, ἐπίμονος ἐρευνητὴς τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ πέρα τοῦ Δουνάβεως[10].

Τὸ ἔντονο ἐνδιαφέρον δικαιολογεῖται, δοθέντος ὅτι ὁ τόσο παραλλαγμένος κατὰ τὸ ὄνομα Καππαδόκης παρουσιάζεται καὶ ὡς πολύτιμος κρίκος στὴν πλειάδα τῶν ἐπινοητῶν γραφῆς ἄλλων λαῶν. Κηρύσσοντας καὶ γράφοντας σὲ τρεῖς γλῶσσες, ἑλληνική, λατινική, γοτθική, μετέφρασε καὶ τὴν Ἱερὰ Γραφὴ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ στὴ γοτθικὴ γλώσσα. Ἡ μετάφρασή του εἶναι γνωστὴ ὡς "Βίβλος Γοτθική". Πρόκειται δὲ γιὰ κείμενο, ποὺ ἐμφανίζει καὶ πολλαπλὲς γλωσσολογικὲς πτυχὲς ἐκτὸς τῆς θεολογικῆς, πιθανῆς ἢ ἀναγνωρισμένης, ἀξίας του. Σ' αὐτὸ συζητοῦνται καταπληκτικὰ δομικὰ στοιχεῖα τῆς δημώδους ἀρχαιοελληνικῆς, διαπιστωμένα σὲ ἀρχαῖες ἑλληνικὲς διαλέκτους, αἰτωλική, βοιωτική, θεσσαλική, ἠπειρωτική, μακεδονική…

Ὁ ἑλληνικῆς καταγωγῆς[11] ἀλλ' ἄμοιρος τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου καὶ ἀκαδημαϊκὸς N. Iorga διαθέτοντας ὁλόκληρο τεῦχος τοῦ ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ[12] του γιὰ τὴν παρουσίαση τῆς συγγραφῆς τῶν Alan J.B. Wace - Maurice S. Thompson ἐπισημαίνει τὴν ἐπίταξη τοῦ ἄρθρου, ἡ ὁποία, ὅπως ὑποθέτει, ὑφίσταται σὲ τρεῖς βαλκανικὲς γλῶσσες ὡς κατάλοιπο τάχα κοινοῦ θρακικοῦ ὑποστρώματος. Ἀνευρίσκεται δὲ καὶ στὴ Σκανδιναβία μὲ μεταδότες τοὺς Γότθους τῶν παραδουνάβιων χωρῶν μετὰ τὸν ἐπαναπατρισμό τους. Ἐπίσης ὁμιλεῖ γιὰ ὁμοιότητα σουηδικῆς λαϊκῆς φορεσιᾶς, ὑπονοώντας τὴ φουστανέλλα, σὰν ἐπακόλουθο μακρόχρονης συγκατοικήσεως Γότθων - Θρακῶν.

Ὡς πρὸς μὲν τὴν ἀπόδοση τῆς ἐπιτάξεως τοῦ ἄρθρου σὲ θρακικὸ ὑπόστρωμα ἐνίσταται ὁ ἰσραηλιτικῆς καταγωγῆς καθηγητὴς τῆς Γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Βουκουρεστίου καὶ ἀκαδημαϊκὸς Alexandru Graur σημειώνοντας: «Τίποτε δὲν ἀποδεικνύει ὅτι ἡ θρακικὴ θὰ εἶχε ἄρθρο, καὶ μάλιστα ἐπιτασσόμενο»[13]! Ὡστόσο ἀμφότεροι ἔχουν λησμονήσει τὴν ὕπαρξή του στὴν ἀρχαία ἑλληνική, π.χ. στοὺς Ἡσίοδο καὶ Ὅμηρο, ὅπου ἐπισημάνθηκε ἄλλως τε ἀπὸ τὸν καθηγητὴ τῆς Γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν Γεώργιο Ἀναγνωστόπουλο[14], ὁ ὁποῖος περιεργότατα δὲν σχολιάζει τὴν παρουσία στοὺς κοντοχωριανούς του

10. *Mitropolea Ardealului,* 18, 1972, 139.

11. R. Theo, *Contribution hellénique à la grandeur et la splandeur de la Roumanie*. Long Island City, N.Y., 1968, 13.

12. *Bulletin de l' Institut pour l' étude de l' Europe sud - orientale,* 6, 1915, 115.

13. Al. Graur, *Studii de Lingvistică Generală*. București 1960, 403.

14. Γ. Ἀναγνωστόπουλος, «Περὶ τοῦ ἄρθρου», *Ἀθηνᾶ,* 34, 1922, 170, 187.

Βλάχους τοῦ Ζαγορίου Ἠπείρου, αὐτόχθονες καὶ μὲ γνωμάτευση τοῦ Βουλγάρου ἀνθρωπολόγου Peter Boev, ἐπιδοκιμασμένη καὶ ἀπὸ τὸν πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνθρωπολογικῆς Ἑταιρείας καὶ καθηγητὴ τῆς Φυσικῆς Ἀνθρωπολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν Θεόδωρο Κ. Πίτσιο: «– Βλάχοι, Σαρακατσάνοι καὶ Ἠπειρῶτες – χαρακτηρίζονται ἀπὸ κοινοὺς ἀνθρωπολογικοὺς τύπους καὶ τὴν ἴδια ἀνθρωπολογικὴ σύνθεση»[15].

Ὡς πρὸς δὲ τὴν περίδοξη φουστανέλλα, τῆς ὁποίας τὴν ἀρχὴ καὶ διαδρομὴ διερεύνησαν πέρα τῶν πολλῶν ἄλλων καὶ ἀρκετὰ μέλη τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ἀντ. Δ. Κεραμόπουλλος, Κώστας Ρωμαῖος, Ζαχαρίας Παπαντωνίου, Σπυρίδων Μαρινᾶτος, μάλιστα ὁ τέταρτος γερμανιστί, καταδείχθηκε ἡ πανάρχαιη ἑλληνικότητά της[16].

Κατὰ τὸ "Ὁδοιπορικὸ στὴν Καππαδοκία", τὴν κοιτίδα τῶν πολιτισμῶν, ὅπως ἐπιγράφεται ἀπὸ τὴν Ἰωάννα Ἠλιάδη, «Ὁ πρῶτος ποὺ τὴ μνημονεύει εἶναι ὁ πατέρας τῆς Ἱστορίας, ὁ Ἡρόδοτος. Κατὰ τὸν 4ο αἰώνα, ἡ Καππαδοκία ἀναδείχθηκε ὡς τὸ πιὸ σπουδαῖο κέντρο ἄνθησης ὁλόκληρου τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ προπύργιο τῆς ὀρθόδοξης πίστης, χάρη στοὺς τρεῖς μεγάλους Καππαδόκες: τὸν Βασίλειο τὸν Μέγα, τὸν Γρηγόριο τὸν Ναζιανζηνὸ καὶ τὸν Γρηγόριο τὸν Νύσσης»[17].

Κατὰ τὸν ἴδιο αἰώνα, τὸν 4ο, ὑπάρχει ὁ Γούλφιλας ἢ Οὔλφιλας στὴ γοτθοκρατούμενη Δακία ὡς «γόνος Καππαδοκῶν, ποὺ γιὰ μὴ ἐξακριβωμένους ἱστορικὰ λόγους βρέθηκαν βορείως τοῦ Δούναβη ποταμοῦ…», ὅπου, ὅπως ἀναφέρει ὁ καθηγητὴς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Νικόλαος Γ. Ἰντζεσίλογλου, γεννήθηκε ὁ ἥρωάς μας περίπου τὸ 311 μ.Χ. ἀπὸ αἰχμαλώτους γονεῖς Καππαδόκες[18]. Ἀναφέρεται δὲ καὶ σὲ πολὺ προγενέστερη παρουσία Καππαδοκῶν στὴν ὑπερδουνάβια νοτιοανατολικὴ Εὐρώπη ἤδη ἀπὸ τὸν 1ο αἰώνα, 71 ἢ 72 μ.Χ., ἐπὶ Βεσπασιανοῦ, μὲ τὴν ἐξιστόρηση τῶν πολλαπλῶν πληγμάτων τῆς 15ης Μακεδονικῆς λεγεώνας, ἀποκαλούμενης "Ἀπολλωνία", στὸν πόλεμο κατὰ τῶν Περσῶν. Ἀκριβῶς στὴν ἀναπλήρωση τῶν βαρειῶν ἀπωλειῶν μὲ στρατολόγηση ἀνδρῶν ἀπὸ τὴ Μικρασιάτικη Ἑλλάδα, ὅπως θὰ ἔλεγαν οἱ Δανιὴλ Φιλιπ-

15. Θ. Κ. Πίτσιος, *Ἐξελικτικὴ Ἀνθρωπολογία. Πορίσματα καὶ βασικὲς ἔννοιες τῆς σύγχρονης ἀνθρωπολογικῆς ἔρευνας.* Ἰατρικὲς Ἐκδόσεις Π.Χ. Πασχαλίδης [Ἀθήνα 2003], 526.

16. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Οἱ εὔζωνοι τῆς Φθιώτιδας ὡς φορεῖς πανάρχαιης φορεσιᾶς», *Α΄ Συνέδριο φθιωτικῶν ἐρευνῶν, γλώσσα, ἱστορία, λαογραφία. Πρακτικά,* Λαμία 1923, 161-181.

17. *Θητεία,* 21, 2006, 59 κ.ἑ.

18. *Μικρασιατικὴ Σπίθα,* 13, 2008, 45.

19. Βλ. καὶ N. Danova, «La Géographie contemporaine de Gr. Constandas καὶ D. Philippides

πίδης καὶ Γρηγόριος Κωνσταντᾶς[19], καὶ τὴν ἀξιοποίησή τους πρὸς πραγμάτωση τῶν ρωμαϊκῶν ἐπιδιώξεων.

Προσφυέστατα δὲν παραλείπεται ὑπενθύμιση τῆς φιλορωμαϊκῆς τάσεως τῆς γενέτειράς τους. Κανένα ἄλλως τε δὲν ξενίζει. Διότι τὸ φαινόμενο παρατηρεῖται καὶ σὲ ἄλλες ἑλληνικὲς περιοχές. Οἱ δὲ λόγοι ποικίλλουν[20]. Ὄντως ἐντυπωσιακὰ οἱ Ρωμαῖοι ἐκτιμοῦν τοὺς Μακεδόνες καὶ τοὺς θαυμάζουν γιὰ τὶς πολεμικὲς ἐπιδόσεις. Κατὰ τὸν Ρουμάνο Cicerone Poghirc, τοῦ ὁποίου ἡ διδακτορικὴ διατριβὴ μὲ θέμα *Ἡ ἀρχαία μακεδονικὴ διάλεκτος,* ἐκπονημένη καὶ ἐγκεκριμένη στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Λένινγκραντ (Ἁγίας Πετρουπόλεως), ἐπαλήθευσε τὴν ἑλληνικότητά της, καθὼς καὶ τῶν χρήστων της Μακεδόνων, δὲν ἀπουσιάζουν καὶ φιλορωμαϊκὲς συμπεριφορές τους, συνᾴδουσες μὲ τὶς παραδόσεις καὶ τὶς ἀρετές τους. Ὁ Poghirc ἀναλύει τὰ αἴτια προτιμήσεως τῶν Μακεδόνων ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους: ἐξοπλιστικὴ ἀρτιότητα καὶ πολεμικὴ τεχνική. Ἔτσι ἔφθασαν νὰ στρατολογοῦν Μακεδόνες παραβλέποντας καὶ τὶς πάγιες πρακτικὲς συγκροτήσεως λεγεώνων, δηλαδὴ ἀντὶ 5000-6000 ἀνδρῶν μὲ τριπλάσιο ἀριθμό! Ὡς καθηγητὴς δὲ τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου ὁ Poghirc μὲ βραχύτατο μελέτημα κατέδειξε καὶ τὴν ἑλληνικότητα τοῦ γλωσσικοῦ καὶ ἐθνολογικοῦ ὑποστρώματος σύνολης τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου[21]. Βραδύτερα ὡς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Bochum τῆς Γερμανίας καὶ Γενικὸς Γραμματέας τοῦ Ἰνστιτούτου Ρουμανικῶν Σπουδῶν "Κάρολος ὁ Α΄" τοῦ Παρισιοῦ στὸ τελευταῖο δημοσίευμά του σὲ συλλογικὸ τόμο τοῦ Ἰνστιτούτου Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν καὶ Πολιτισμῶν τῆς Γαλλίας γράφει γιὰ γένεση Βλάχων στὴν Ἤπειρο καὶ πρὸ τῆς ρωμαιοκρατίας, ἤδη ἀπὸ τὸ 229 π.Χ., μὲ συμμετοχὴ Ἑλλήνων στὰ βοηθητικὰ (auxilia) σώματα τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ γιὰ βιοποριστικοὺς λόγους. Ἐπιπρόσθετα τεκμηριώνει τὴν αὐτοχθονία καὶ διαχρονικὴ διαμονή τους στοὺς ἑλλαδικοὺς χώρους ἐπιβιώσεώς τους μὲ βάση τὰ λατινογενῆ - ρωμανικὰ τοπωνύμια, π.χ. Ἀμούρι, Βελβεντός, Βερδικούσια, Δεσκάτη, Δομένικο, Πραιτώρι[22]…

Πάλι ὁ Poghirc σὲ διεθνὲς συνέδριο ἀποδυνάμωσε τὴν περὶ καθόδου ἀπὸ Δούναβη - Δακία στὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο ὑπεραιωνόβια πλέον θεωρία, τὴν ὁποία εἶχαν χρεώσει στὸν ἀρμενικῆς καταγωγῆς Βυζαντινὸ χρονογράφο καὶ κατὰ δια-

---

et les Bulgares», *Etudes Balkaniques,* 1, 1975, 56-74.

20. Βλ. Θ. Ἀξενίδης, *Ἡ Πελασγὶς Λάρισα καὶ ἡ ἀρχαία Θεσσαλία…* Ἀθῆναι 1947-1949, 82. Θ. Σαρικάκης, *Ρωμαῖοι ἄρχοντες τῆς ἐπαρχίας Μακεδονίας.* Θεσσαλονίκη 1971, Α΄, 18.

21. Βλ. *Δελτίον Ρουμανικῆς Βιβλιογραφίας (ΔΡΒ),* ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη, 7, 1971, 5-8, ὅπου τέλεια μετάφραση Μαρίας Γ. Παπαγεωργίου.

22. *Les Aroumains,* INALCO 1989, 36.

στήματα διοικητὴ τοῦ Θέματος Ἑλλάδος (Θεσσαλίας, Μεγαλοβλαχίας) Κεκαυμένο, ἂν καὶ ὁ ἴδιος, ὅπως ἐκπληκτικὰ ἔχει ἐξακριβώσει ὁ Γάλλος ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σορβόννης P. Lemerle[23], δέχεται τὴν αὐτοχθονία τους. Πρώιμα ἄλλως τε καὶ ὑπεύθυνα ἀποκαλύφθηκε ὅτι τὸ δῆθεν ξενικὸ τῶν Βλάχων Ἑλλάδος εἶναι ἐπινόηση, ἐφεύρημα, τέχνασμα, δημοσιοποιημένο κιόλας ἀπὸ τὸν ἀκαδημαϊκὸ καὶ μέγιστο πολιτικὸ τῶν Παραδουναβίων Ἡγεμονιῶν Mihail I. Kogălniceanu[24], πρωταγωνιστὴ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1848. Πειστικὰ δὲ καὶ αἰτιολογεῖται σὰν ἐπιτακτικὸ μέτρο ἀποφυγῆς τῆς διαταράξεως τῶν σχέσεων μὲ τὴν ὑπερδύναμη τῆς Ἁψβουργικῆς Αὐτοκρατορίας, μάλιστα καθ' ὑπόδειξη καὶ ὑποβοήθησή της.

Κατὰ τὸν Ἑρμῆ Μουδόπουλο, ὁ ὁποῖος ἀσχολήθηκε σοβαρὰ μὲ τὴν προπαρασκευὴ τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ Ζητήματος καὶ τὶς ἐπιβλαβέστατες γιὰ ὅλο τὸν Ἑλληνισμὸ ἐπιπτώσεις του, «…ἐὰν δὲν ἐπολιτικοποιεῖτο, οὐδέποτε θὰ ἐλάμβανε τὰς διαστάσεις ἅστινας ἀπέκτησεν. Καὶ ἐπολιτικοποιήθη τῇ ὑποδείξει τοῦ βασιλέως Καρόλου Α΄ (ἐκ τῆς δυναστείας Χοχεντζόλερν - Σιζκρανρίγκεν), ἵνα μὴ ἔχῃ ἐστραμμένην τὴν προσοχήν της ἡ ἐν Ρουμανίᾳ κοινὴ γνώμη εἰς τοὺς ἐν Τρανσυλβανίᾳ οἰκοῦντας Ρουμάνους, οἵτινες κατὰ τὰς ἀπόψεις τῶν ἐν Βουκουρεστίῳ ἰθυνόντων ἐπιέζοντο ὑπὸ τῶν Οὔγγρων»[25].

Σχετικὰ μὲ τὴν ἀφετηρία ἐκπορεύσεως τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ Ζητήματος βαρύνουσα γνώμη ἔχει καὶ ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Παῦλος Καρολίδης, ἱστορικός, "δεύτερος τῇ τάξει μετὰ τὸν Παπαρρηγόπουλον", ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πρῶτο χέρι τυχαῖα γνώστης τῶν Βλάχων. Εἶχε ὁλοκληρώσει τὶς μεταπτυχιακὲς σπουδές του στὴ Γερμανία μὲ ὑποτροφία τοῦ Ἀρβαντόβλαχου Βορειοηπειρώτη Σίνα. Αἰσθάνθηκε δὲ τὴν ἀνάγκη ἐκφράσεως τῶν εὐχαριστιῶν του καὶ διὰ ζώσης πηγαίνοντας στὴ Βιέννη καὶ συναντώντας τὸν εὐεργέτη. Ἀναμένοντας στὸν προθάλαμο, κατάμεστο συμπατριωτῶν τοῦ Σίνα, Βορειοηπειρωτῶν Βλάχων, ἄκουσε συνομιλίες σὲ γλώσσα ἀκατάληπτη, στὰ Βλάχικα! Κατὰ τὴν ἐπικοινωνία μὲ τὸν Σίνα σχολίασε τὴν ἐμπειρία, ὁ δὲ "πονηρὸς" Βλάχος Σίνας τοῦ μετέτρεψε τὸν ἀρχικὸ αἰφνιδιασμὸ σὲ κατάπληξη. Ζητώντας – τρόπος τοῦ λέγειν – τὴν ἄδεια ἀπὸ τὸν Καρολίδη καὶ προσποιούμενος σπουδὴ γιὰ πρόσθετες ὁδη-

23. Paul Lemerle, *Prolégomènes à une édition critique et commentée des "Conseils et Récits" de Kékauménos*. Bruxelles 1960, 75. Γιὰ μία συνολικὴ καὶ συνοπτικὴ σκιαγράφηση τοῦ θέματος βλ. *Οἱ Ἑλληνογενεῖς Βλάχοι*, Ἀθήνα 2005, 56 κ.ἑ.

24. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Συμβολὴ τῆς ρουμανικῆς ἐπιστήμης στὴν ὀρθὴ λύση τοῦ ζητήματος τῶν Βλάχων Ἑλλάδος*. Ἐκδόσεις Ἐπιτροπῆς Ἐθνικῆς Ἐνημερώσεως. Ἀθήνα 2007, τρίγλωσσος.

25. "Ἠπειρωτικὴ Ἑταιρεία", 154, 1989, 337.

γίες στοὺς πρὸ ὀλίγου ἀποχωρήσαντες ἐπισκέπτες του, μόλις ἐπανῆλθαν, συνέχισε τὴ συζήτηση μαζί τους σὲ ἄπταιστα… Βλάχικα! Ἔτσι ὁ Καρολίδης συνειδητοποίησε ὅτι ἡ χρήση τοῦ Βλάχικου γλωσσικοῦ ἰδιώματος δὲν ἴσχυε οὔτε σὰν ἔνδειξη μὴ ἑλληνικῆς ἐθνότητας τῶν χρήστων του. Γι' αὐτὸ σπεύδει στὴ συγγραφὴ ἐμπνευσμένου ἄρθρου του, στὸ ὁποῖο προβάλλει τὴν ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων[26].

Μετὰ πλήρη εἰκοσαετία ὁ μέγας πλέον ἱστορικὸς Παῦλος Καρολίδης γράφει καὶ τὰ ἑξῆς: «Μόνη ἡ μεγαλομανὴς πολιτικὴ τῶν Βλαχομολδαυῶν τῶν χρόνων ἡμῶν ἰσχυρίσθη, ἐναντίον τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας καὶ τῆς περὶ τὰς γλώσσας ἐπιστήμης, ὅτι οἱ Ἀρρωμᾶνοι εἰσὶν ἄποικοι τῶν δῆθεν Ρουμάνων τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας καὶ ἐφαντάσθη νὰ χρησιμοποιήσῃ αὐτοὺς πρὸς ἐπέκτασιν καὶ ἐμπέδωσιν τῆς Ρουμανικῆς πολιτικῆς ροπῆς ἐν Ἑλληνικαῖς χώραις καὶ διὰ τῆς τοιαύτης ροπῆς παρασκευάσῃ διὰ κατακτήσεως τῶν εἰρημένων χωρῶν τὴν ἵδρυσιν μεγάλης αὐτοκρατορίας Ρουμανικῆς ἐν Ἀνατολῇ ὡς κληρονομίας καταληφθείσης ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τοῖς ψευδαπογόνοις αὐτῶν Ρωμούνοις, μὴ προσέχουσα εἰς τὴν ἀναμφήριστον ἱστορικὴν ἀλήθειαν ὅτι μόνος ἀληθὴς κληρονόμος καὶ τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ πολιτικοῦ μεγαλείου τῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ Ρωμαϊκῆς ἤτοι Ἑλληνορωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ἐστὶν ὁ τὸ ὄνομα Ἑλλήνων ἅμα καὶ Ρωμαίων φέρων Ἑλληνικὸς λαὸς ὁ νῦν ἔτι ἐθνολογικῶς κρατῶν, πλὴν τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Μ. Ἀσίας, καὶ ἁπάσης τῆς ἀπὸ τοῦ Αἵμου μέχρι Ταινάρου Ἑλληνικῆς Χερσονήσου»[27].

Ἡ παρέμβαση Καρολίδη ἀδικεῖται, ἂν ἐκλαμβάνεται θυμώδης. Δικαιώνεται δὲ καὶ ἀπὸ Ρουμάνους, ἀκραιφνεῖς ἐπιστήμονες, τῶν χρόνων του καὶ συγχρόνων μας Densusianu, Coteanu, Giurescu… Παράλληλα μεγαλειώδης διαπιστώνεται καὶ ἡ στάση Ἑλλήνων ἐγκατεστημένων στὶς Παραδουνάβιες Ἡγεμονίες, ὅπου τελικὰ καὶ ἀφομοιώθηκαν, π.χ. Κορέσης, Δανιὴλ Φιλιππίδης, Ν. Τζαρτζούλης, Ἀλέξανδρος Φιλιππίδης, Ἀργύρης Φιλιππίδης, Ν. Μίσσιος…

Ὁ πρῶτος, ἀπέριττος διάκονος, καταγόμενος ἀπὸ τὴ Χίο, τὴν προφορικὴ τῶν ἀνθρώπων τῆς ὑπερδουνάβιας ὑπαίθρου, τῶν Καρπαθίων, λατινογενῆ λαλιὰ μὲ δραστηριότητες ἐκδοτικές, κατ' ἐξοχὴν θρησκευτικῶν βιβλίων, καθιστᾶ γλώσσα ἐθνικὴ καὶ ἀποκαθιστᾶ τὸν ὅρο Romanus, ποὺ εἶχε σημασιολογικὰ καταντήσει "δοῦλος", στὴν ἄλλοτε πολιτικὴ ἔννοιά του, ὡσότου τὸν ἀνέδειξε ἐθνώνυμο! Ὁ δεύτερος, ὁ ὁποῖος ἀναγνωρίζεται ὡς ὁ πρῶτος ἱστορικὸς τῆς χώρας, χαρίζοντάς της ἀνύπαρκτη ἐθνωνυμία. Καθιερώνει τὸν ὅρο "Ρουμουνία",

26. *Ἑλληνισμός*, 7, 1904, 104-106: «Οἱ λεγόμενοι Ρωμοῦνοι τῆς Μακεδονίας».
27. *Σύγχρονος Ἱστορία τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν λοιπῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς*. Ἐν Ἀθήναις 1924, τ. 4ος, 159.

Romania, ποὺ δὲν δόθηκε στὴ Δακία. Διότι οἱ Ρωμαῖοι τὴν εἶχαν ἐγκαταλείψει τὸ 271 μ.Χ., ἐνῶ ἡ λέξη[28] τίθεται σὲ χρήση τὸν ἑπόμενο αἰώνα! Ὁ τρίτος, Μετσοβίτης, διευθυντὴς τῆς Ἡγεμονικῆς Ἀκαδημίας Ἰασίου, ὅπως σημειώνει ὁ καθηγητὴς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Ἀθανάσιος Ε. Καραθανάσης ὑπεστήριζε ὅτι οἱ συμπατριῶτες του ἦσαν ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὁμόγνωμος μὲ τὸν Κούμα. Ὁ τέταρτος, τακτικὸ μέλος τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας, πανεπιστημιακὸς καθηγητὴς καὶ θεμελιωτὴς τῆς Γλωσσολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἰασίου ἀντέκρουσε τὴν περὶ καθόδου Δακῶν θεωρία μὲ δίτομη συγγραφὴ 1817 σελίδων ἀντιπροτείνοντας ἀναρωμανισμὸ τῆς Δακίας μὲ ἄνοδο ἐκρωμαϊσμένων τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου, τῆς Εὐρώπης τοῦ Ἰωάννου Λυδοῦ. Κι ὅμως παραμένει ἀκόμη παντελῶς ἄγνωστος στοὺς συμπατριῶτες του Βολιῶτες, οἱ ὁποῖοι ἀντ' αὐτοῦ δοξολογοῦν ἐρασιτέχνη, ἀσκληπιάδη πολιτευόμενο, μολονότι στὴ συγγραφή του *Θεσσαλία* διαδίδει ἀνενδοίαστα τὴν προπαγάνδα! Ὁ πέμπτος δίνει δημογραφικὰ δεδομένα ἀποδήμων στὶς Ἡγεμονίες Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰ. ὑπερέβαιναν τὸ ἑκατομμύριο, ὅταν στὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο ἀπεῖχαν ἀρκετὰ ἀπὸ τὸ ἑκατομμύριο! Στὶς δὲ ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰώνα σώζεται ἡ Θεσσαλονίκη καὶ εὐρύτερα ἡ Μακεδονία χάρη στὸν ἕκτο, ἕνα Βλαχόπουλο[29], ἂν καὶ ἐκπατρισμένο ἐξ αἰτίας πικρότατης πολιτικῆς ἀδικίας καὶ ἀφόρητης ἀηδίας.

Διέτρεξε τὸν ἔσχατο κίνδυνο ὁ συμπαγὴς βορειοελλαδικὸς κόσμος, ὅταν ἀκόμη ἦταν ὁλοζώντανη ἡ πολυμορφία του καὶ στὰ Ὑπερδουνάβια: «Ἀπὸ τῆς Βιέννης ἕως τὴν Βούδαν καὶ τὴν Πέστην, ἀπὸ Βουκουρεστίου, Ἰασίου καὶ Γαλατσίου μέχρι Βελιγραδίου κι ἀπὸ Βελιγραδίου μέχρι Σουλινῶν τῆς Βουλγαρίας δὲν συνηντήσαμεν εἰ μὴ Ἕλληνας, Ἕλληνας, Ἕλληνας!

Ὁ Ἕλλην Ἱερεύς, τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, ὁ Ἕλλην Διδάσκαλος, τὸ Ἑλληνικὸν φιλανθρωπικὸν Ἵδρυμα, ἡ Ἑλληνικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ὁ Ἕλλην ἰατρός, ὁ Ἕλλην μεγαλέμπορος, ὁ Ἕλλην τραπεζίτης, μᾶς ὑπεδέχοντο παντοῦ, πόσον μεγάλη εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητα ἡ Ἑλλάς! Τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον κυριολεκτικῶς εἶναι ἐκχυλίζον εἰς τὰς ὡς ἄνω χώρας»[30].

Ἐν τούτοις οἱ Βλάχοι Ἑλλάδος, οἱ Ἀρμάνοι τῆς Ἀρμανίας - Ρωμανίας, ἀκραιφνέστατοι Ἕλληνες, ἀφέθηκαν ἀμανάτι στὸ Βουκουρέστι μὲ τὶς ἐπιστολὲς

28. «terme non attesté dans les sources avant le IVe siècle», *Revue des Etudes Latines,* VII, 1929, 194-198.

29. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Βαλκάνια καὶ Βλάχοι.* Ἐκδόσεις Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσός. Ἀθῆναι 1993, 205 σημ. 47.

30. Ἀντ. Ἐπ. Σπηλιωτοπούλου, *Αἱ ὑπηρεσίαι πρὸς τὴν πατρίδα τῆς οἰκογενείας Σπηλιωτοπούλου,* Ἀθῆναι 1997, 28.

Βενιζέλου - Μαγιορέσκου, ἂν καὶ τὸ ἐνέχυρο εἶχε χρόνο λήξεως, ὅπως ἔχει ὁμολογήσει ὁ Kogălniceanu, "ἐπὶ τοῦ παρόντος", ἕως τὸν ἐκρουμανισμὸ τῆς Τρανσυλβανίας, ὁ ὁποῖος ἔγινε τὸ 1918! Δυστυχῶς στὴν "παράλυτη πολιτεία"[31], ὅπως ὁ Γιάννης Μαρίνος χαρακτηρίζει τὸ "Κράτος" (!) μας, δὲν τοποθετοῦνται γιὰ τὴν ἀδιάλειπτη παρακολούθηση τῶν ἐθνικῶν θεμάτων ἀποδεδειγμένα εἰδικευμένοι ἐπιστήμονες, γνῶστες ἄριστοι καὶ εὐσυνείδητοι, συνάμα δὲ διαλεγμένοι μὲ διαφανεῖς διαδικασίες καὶ κριτήρια ὁπωσδήποτε ἀξιοκρατικά, ὥστε οἱ πολιτικοὶ προϊστάμενοι νὰ ἐνημερώνονται καὶ νὰ ἐφοδιάζονται ἀπὸ τοὺς ὑπηρεσιακοὺς παράγοντες, εἰδικοὺς θεματικά, μὲ τὰ δέοντα δελτία σὲ κάθε περίπτωση καὶ ἔγκαιρα νὰ προλαμβάνονται ἀνεπίτρεπτες παραλείψεις καὶ ἀδέξιοι χειρισμοί. Πάντως στὸ προκείμενο ἡ ἐκκρεμότητα οὔτε τὴ Ρουμανία ὠφελεῖ. Ἀσφαλῶς θλίβει τοὺς Βλάχους - Ἀρμάνους… Διότι τὸ ψέμα παραπῆγε. Ἐξ ἄλλου τὸ τεχνητὸ παρεξηγεῖται καὶ ἐκτρέφει "ἐπαγγελματίες" μειονοτητολόγους! Καίρια ὁ καθηγητὴς τοῦ Τμήματος Ἐθνολογίας τοῦ Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης καὶ διευθυντὴς τοῦ Ἐργαστηρίου Ἀνθρωπολογίας Ν. Ξηροτύρης ἀπὸ τὴν ἐπικεφαλίδα Ἀνακοινώσεώς του γνωστοποιεῖ τὰ τεκταινόμενα: «Ἡ "νέα τάξη" καὶ ἡ "βιομηχανία" κατασκευῆς μειονοτικῶν ζητημάτων, στὴν Νοτιο - ἀνατολικὴ Εὐρώπη»[32].

31. *Τὸ Βῆμα*, 30.11.2008, Α65.
32. *Ἐνεργὸς συμβολή. Πρακτικὰ διαλέξεων.* Α΄ Κύκλος 2007-2008. Πνευματικὸ Κέντρο - "Ἀνοιχτὸ Πανεπιστήμιο". Ἀσπρόπυργος 2008.

De Europese Parlementen
EUROPA-PARLAMENTET
Europäische Gemeinschaften
EUROPÄISCHES PARLAMENT
Ευρωπαϊκές Κοινότητες
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ

European Communities
EUROPEAN PARLIAMENT
Communautés Européennes
PARLAMENTO EUROPEO
Comunidades Europeas
PARLEMENT EUROPEEN

Comunità Europee
PARLAMENTO EUROPEO
Europese Gemeenschappen
EUROPEES PARLEMENT
Comunidades Europeias
PARLAMENTO EUROPEU

30-12-1986

To Prof. A. Lazaru
Thessaloniki

Dear Professor Lazaru,

I am writing you on behalf of Ludwig Count von Stauffenberg, Member of Parliament. I have been given your name by two different sources. Prof Borba of Freiburg (Aromunian Foundation) and Prof Kophos.
The aim is to ask you to write a condensed report (15 à 20 p.) on the LEGAL and FACTUAL situation of ethnic minorities in Greece (the Turks, Macedonians, Pomaks, Aromun, Albanese).
This is part of a greater scientific report on all the EEC-Member States, which will be the basis of an eventual action by the European Parliament in favour of minorities.
The matter is very urgent since we had very great difficulties to find an author for Greece, and all the other chapters are allready finished.
For your cooperation we would pay a modest honoraruim of 250 DM.
I would be very glad to receive your opinion as quickly as possible.
Thank you very much and ΕΥΤΥΧΙΣΜΟΣ ὁ καινούς.
Yios Xpovos

Yvo Peeters

LENOIRSTRAAT, 13
B-1090 – BRUSSELS
BELGIUM.

DR Yvo J.D. PEETERS
Special assistant to
the Rapporteur

ΒΛΑΧΟΙ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Τί σημαίνει ἡ λέξη *Βλάχος*.

Ἡ λέξη *Βλάχος* εἶναι πανευρωπαϊκή. Ἀλλὰ λόγῳ τῆς ἀλλοιωμένης φωνητικὰ μορφῆς της ἐλάχιστοι ὑποπτεύουν τὴν προέλευσή της ἀπὸ τὸ ἐθνωνύμιο τῆς κελτικῆς φυλῆς τῶν Οὐόλκων ἢ Volcarum, ποὺ ἀναφέρουν οἱ Στράβων[1] καὶ Καίσαρ[2], ἀντίστοιχα. Αὐτοὺς τοὺς Βόλκες[3] οἱ Γερμανοί, ποὺ συνωθοῦνται στὰ σύνορα τῆς ἀπέραντης ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἀπὸ τὰ βρεταννικὰ νησιὰ ἕως τὸν Δούναβι, ἀντιλαμβάνονται πρώτους νὰ ὁμιλοῦν λατινικά. Ἔπειτα δὲ τὸ ὄνομά τους δίνουν σὲ κάθε λατινόφωνο λαό, σύμφωνα μὲ τὰ πορίσματα τῆς ρωμανολογίας, τὰ ὁποῖα μὲ λακωνικότητα ἀποδίδει ὁ Giulano Bonfante[4] καὶ λακωνικώτατα ὁ J. Van Coppenolle[5].

Σὲ πανευρωπαϊκὴ πάλι κλίμακα ἡ λέξη *Βλάχος* ὑφίσταται σημασιολογικὲς μεταβολές, ἀρκετὲς δὲ μὲ σκωπτικὸ ἢ ὑποτιμητικὸ χαρακτήρα, ὅπως στὶς ἀρχὲς κιόλας τοῦ αἰώνα μας ὁ ὀνομαστὸς Γάλλος ρωμανιστὴς Gaston Paris[6] σημειώνει γενικὰ καὶ ἰδιαίτερα γιὰ τὴ Δυτικὴ Εὐρώπη, ὅπου ἐπίσης χειρότερη σημασιολογικὰ τύχη ἔχει καὶ τὸ πολιτικὸ ὄνομα Romanus, τὸ ὁποῖο σχεδὸν ἐκλείπει. Ἀντίθετα τὸ ἐθνωνύμιο Volcae ἐπιβιώνει σὲ δύο διαφορετικοὺς λαούς, λατινοφώνους, στοὺς Βαλλώνους τοῦ Βελγίου καὶ στοὺς Οὐαλλοὺς τῆς Βρεταννίας.

Στὴν Ἑλλάδα ἐπικρατεῖ σύγχυση. Βλάχοι δὲν ὀνομάζονται μόνον οἱ λατινόφωνοι ἀλλὰ συλλήβδην οἱ κτηνοτρόφοι, π.χ. καὶ οἱ ἀποκλειστικὰ ἑλληνόφωνοι Σαρακατσάνοι, ὅπως ὀρθὰ ἐπισημαίνουν οἱ καθηγητὲς Sivignon[7] καὶ Höeg[8].

---

1. Στράβων 4, 1, 12 «Οὐόλκαι Ἀρηκομίσκοι». 4, 1, 12-13 «Οὐόλκαι Τεκτόσαγες».
2. Caes, B.G. 6, 24, 1-3.7, 64, 7, 4 «praesidia in Rutenis provincialibus, Volcis Arecomicis Tolosatibus circumque Narbonen». 7, 64, 6. Ἐπίσης B.C. 1, 35, 4.
3. Ἐπὶ πλέον ἀναφέρονται καὶ ἀπὸ τὸν Liv., 21, 26, 6 «Hannibal… in Volcarum pervenerat agrum». Γενικὴ μνεία πηγῶν καὶ βοηθημάτων βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἡ ἀρωμουνικὴ καὶ αἱ μετὰ τῆς ἑλληνικῆς σχέσεις αὐτῆς.* Ἔκδοσις Ἱστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς Ἑταιρείας τῶν Θεσσαλῶν. Ἐν Ἀθήναις 1976. 82 κ.ἑ., Β΄ ἔκδ., Ἀθήνα 1986, 126 κ.ἑ. Γαλλικὴ μετάφραση τοῦ Ἱδρύματος Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου (ΙΜΧΑ), ὑπ' ἀρ. 206, Thessaloniki 1986, 74 κ.ἑ.
4. Βλ. *Revue des Etudes Roumaines (RER),* 7-8, 1961, 251.
5. Βλ. *Orbis,* 7, 1958, 265 σημ. 1. Ἐπίσης A. Armbruster, *La romanité des Roumains*. Bucarest 1977, 19.
6. Βλ. *Mélanges linguistiques* publiés par M. Roques. Paris 1909, 9.
7. M. Sivignon, *Les pasteurs du Pinde septentrionale*. Lyon [1968], 31.
8. C. Höeg, *Les Saracatsans, une tribu nomade grec*. I. Paris - Copenhague 1925, 74-75. Βλ.

Κατ' ἐπέκταση μὲ τὸ ὄνομα *βλάχος*, β μικρό, νοεῖται ὁ χωρικός, ὁ ἄξεστος, ὁ ἀγράμματος ἄνθρωπος, ἂν καὶ οἱ Βλάχοι, μὲ κεφαλαῖο Β, Ἑλλάδος πρωταγωνιστοῦν στὰ γράμματα, στὶς τέχνες, στὶς ἐπιστῆμες, μάλιστα μὲ ὁλικὴ ἢ γενναία χρηματοδότηση καὶ πρωτοβουλία[9] τους θεμελιώνονται στὴν Ἑλλάδα θεσμοὶ καὶ ἱδρύματα, ὑπέροχα μνημεῖα πνεύματος καὶ θαυμαστὰ ἀρχιτεκτονικὰ κοσμήματα, ποὺ καταστολίζουν τὴν ἑλληνικὴ πρωτεύουσα[10]: Ἰατρικὴ Ἑταιρεία Ἑλλάδος, Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία Ἑλλάδος, Ἱστορικὴ καὶ Ἐθνολογικὴ Ἑταιρεία Ἑλλάδος, Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσός, Τυπογραφία Ραφτάνη, Α΄ Λύκειον Ἀθηνῶν Βάφα, Τοσίτσεια Παρθεναγωγεῖα, Ἐφηβεῖον, Ναυτικὲς Σχολές, θωρηκτὸν Ἀβέρωφ, Στρατιωτικὴ Σχολὴ Εὐελπίδων, Παναθηναϊκὸν Στάδιον, Ἐθνικὸν Ἀστεροσκοπεῖον, Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον, Ὀλύμπια (Ζάππειον), Μπάγκειον, Ἐθνικὴ Τράπεζα Ἑλλάδος, Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη Ἑλλάδος, Ἐθνικὸν καὶ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον, Ἐθνικὸν Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον, Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, Μητρόπολις Ἀθηνῶν κ.ἄ.

Ἑπόμενο εἶναι στὴν Ἑλλάδα οἱ λατινόφωνοι νὰ μὴ χρησιμοποιοῦν τὸ ὄνομα Βλάχος μήτε τὰ σύνθετά του Κουτσόβαλχος, Μπουρτζόβλαχος[11] ἢ συνώνυμά του Τσιντσάρος, Γκόγκας, κ.ἄ. Κατ' ἐξαίρεση στὰ σκώμματα ἀπαντοῦν ὑπερήφανα: Βλάχος νά 'σαι καὶ μ' ἕνα μάτι[12]! Δὲν λαμβάνει ἄλλως τε ἡ λέξη *Βλάχος* πάντοτε ὑποτιμητικὸ περιεχόμενο. Περιέχει καὶ τὴν ἔννοια ἰσχυρός, ἀξιοσέβαστος, ὅπως πρώιμα παρατηρεῖ ὁ Hacquet[13].

καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ρουμανικὲς θέσεις στὸ ζήτημα καταγωγῆς τῶν Σαρακατσάνων καὶ «ἀντιφατικὴ ἀντίθεση»*. Θεσσαλονίκη 1995, ὅπου καὶ ἡ ἐγκριτότερη βιβλιογραφία.

9. Πβ. V. Bérard, *La Macédoine*. Paris 1897, 239-240. Βλ. καὶ Κωνστ. Α. Βαβοῦσκος, «Ἀπάντησις εἰς ἐπιστολὴν ἐπὶ τοῦ "Μακεδονικοῦ", *Νέα Ἑστία,* 132, 1992, 213.

10. Πβ. V. Bérard, *La Turquie et l' Hellénisme contemporain,* Paris 1897, 249. Ἐπίσης *Βοβουσιώτικα,* Ἰούλιος - Αὔγουστος 1993, 3, ὅπου ἐξ ἀφορμῆς ἀνεκδότου γιὰ τοὺς Βλάχους ὁ Χρῖστος Γ. Ἔξαρχος προσθέτει σὰν εἰπωμένο: «"Τὸ εὐεργετεῖν εἶναι ἴδιον τῶν βλάχων". Μὲ αὐτὸ δὲν θέλω νὰ ὑποτιμήσω καὶ τοὺς Εὐεργέτες τῶν ὑπολοίπων Ἑλλήνων, κατοίκων καὶ μὴ τῆς Πατρίδας μας, ἀλλὰ καὶ οἱ Βλάχοι εἶναι Ἑλληνόβλαχοι καὶ Χριστιανοὶ Ὀρθόδοξοι καὶ δὲν ἀποτελοῦν μειονότητα ἀλλὰ τὸν κορμὸ τῆς Ἑλλάδας, μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνες». Βλ. καὶ Clemantina Gatti, «Aspetti della εὐεργεσία nel mondo ellenistico. (A proposito di prestiti di privati a città)», *La Parola del Passato* (*PP*), 22, 1967, 192-213.

11. Ἰ. Γ. Μωραλίδης, «Βλάχοι καὶ Μπουρτζόβλαχοι (τὸ ἔτυμο καὶ ἡ ἑλληνικότητα τῶν ὀνομάτων)», *Λαός* (Βεροίας) 1.11.1992, 7 κ.ἑ.

12. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Οἱ Κουτσόβλαχοι στὴ Θεσσαλία», *Ἡ Πειραϊκὴ - Πατραϊκή,* 114, 1965, 16.

13. H. Hacquet, *L' Illyrie et la Dalmatie*… Paris 1815, 121.

Σὲ ποιά φυλὴ ἀνήκουν οἱ Βλάχοι.

Δοθέντος ὅτι Βλάχοι σημαίνει λατινόφωνοι, συνάγεται εὔκολα ὅτι ποικίλλουν φυλετικά. Δηλαδὴ κατάγονται ἀπὸ ὅλους τοὺς λαούς, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ ρωμαιοκρατίας ἐκλατινίζονται. Κατ' ἀκολουθίαν Βλάχοι – χρῆστες τῆς λατινικῆς – ἐμφανίζονται ἀπὸ τὰ βρεταννικὰ νησιά, ὅπου ὑπάρχουν οἱ αὐτόχθονες Οὐαλλοί, ἢ καὶ ἀπὸ τὴν εὐρωπαϊκὴ ἤπειρο, ὅπου ἀπόγονοι εἶναι οἱ Βαλλῶνοι, ἕως τὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο καὶ πέρα τοῦ Δουνάβεως.

Οἱ ἐκλατινισμένοι ἀρχαῖοι Θράκες τῆς μεταξὺ Αἵμου καὶ Δουνάβεως χώρας[14], τῶν ὁποίων ἡ ὕστερη, ἰδιαίτερα αἰσθητή, παρουσία συμπίπτει μὲ τοὺς Ἀσανίδες[15], διαβαίνουν βαθμιαῖα τὸν Δούναβι καὶ ἐγκαθίστανται στὴν ἀρχαία Δακία[16], ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ λατινόφωνους προηγουμένων περιόδων, σύμφωνα μὲ ἐπιστημονικὰ δημοσιεύματα Ρουμάνων ἱστορικῶν, O. Densusianu[17], T. Papahagi[18], A. Sacerdoțeanu[19], I. Siadbei[20], C. Daicoviciu - H. Daicoviciu[21] κ.ἄ. Οἱ ὑπάρχοντες στὸν ἴδιο χῶρο καὶ πλατύτερα ἐντὸς τῆς σημερινῆς Βουλγαρίας

14. B. Gerov, «L' aspect ethnique et linguistique dans la région entre de Danube et les Balkans à l' époque romaine (1er-IIIe s.)», *Studi Urbinati,* 33, N.S.B.-N., 1-2, 1959, 173-191. Γιὰ δὲ τὴν παρουσία καὶ τὴν τύχη Ἑλλήνων στὰ παρδουνάβια καὶ παρευξείνια βλ. V. Pârvan, *La pénétration hellénique et hellénistique dans la vallée du Danube*. Bucarest 1923, 27. N. Bănescu, «Entre Roumains et Grecs. Ce que nous apprend le passé», *Νέα Πολιτική,* 9, 1937, 1055. D. M. Pippidi, *I Greci nel basso Danubio dall' età arcaica alla conquista romana*. Milano 1971. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα στὸν Δούναβι φορεῖς καὶ ὑπέρμαχοι πολιτισμοῦ.* Ἔκδοσις Ναυτικοῦ Μουσείου τῆς Ἑλλάδος. Ἀθῆναι 1974.

15. N. Bănescu, *O problemă de istorie medievală:* Grearea și caracterul statului Asănești lor (1185). București 1943. B. Primov, Crearea celui de-al doilea țarat bulgar și participarea Vlahilor. *Relații româno-bulgare de-a lungul veacurilor (XII-XIX). Studii*. Vol. I. București 1971, 9 κ.ἑ.

16. Βλ. Henry Bogdan, *Histoire des pays de l' Est*. Perrin, 1990, 48. André et Jean Sellier, Les Valaques, *Atlas des peuples d' Europe centrale*. La Découverte, 1991, 132. Ἐπὶ πλέον γιὰ τὴν τεκμηρίωση τῶν θέσεων τῶν Οὕγγρων ἱστορικῶν βλ. *Histoire de la Transylvanie,* éd., française sous la direction de Béla Köpeczi. Akadémiai Kiado. Budapest. 1992.

17. O. Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*. I. Paris 1901, 300, 327-328, 356-357. Βλ. καὶ ἀντιφάσεις του, 332 καὶ 324. Πβ. *Revue anthropologique,* 7-9, 1928, 3-4.

18. Βλ. *Grai și Suflet,* 1, 1923-1924, 228 κ.ἑ.

19. Βλ. *Anuarul Institutului de Istorie Națională,* 5, 1928-1930, 497.

20. I. Siadbei, *Originile dialectelor romîne*. Iasi 1933, 19.

21. Βλ. *Actes du Colloque international* organisé par le Secrétariat général de l' Association Internationale des Etudes du Sud - Est Européen. Mamai / Roumanie, 1-8 septembre 1968.

παρουσιάζονται κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνες τῆς τουρκοκρατίας προερχόμενοι κυρίως ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀπὸ τὶς παραδουνάβιες περιοχές[22]. Ὅμως διατυπώνονται διαφωνίες τόσο ὡς πρὸς τὸν συνολικὸ ἀριθμό τους ὅσο καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀναλογία τῶν ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τοῦ Δουνάβεως. Οἱ διαφορὲς εἶναι μεγάλες μεταξὺ τῶν στατιστικῶν στοιχείων τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους καὶ τῶν διαπιστώσεων τῶν ἐρευνητῶν, ὅπως τῶν Weigand (1892), Lamouche (1899), Diamandi (1906), Capidan (1932), Papanace (1968)[23].

Ὁ τελευταῖος τῶν ἐκλατινισμένων Ἰλλυριῶν ἐκδημεῖ κατὰ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰώνα[24].

Ἡ φυλετικὰ ἐπίμαχη[25] καὶ ὀλιγάριθμη πληθυσμιακὴ ἑνότητα τῶν Μεγλενιτῶν Βλάχων, ἐντοπισμένη ἄλλοτε στὸ τριεθνὲς Ἑλλάδος - Σερβίας (σημ. FYROM) - Βουλγαρίας, μετὰ τὶς ἀνταλλαγὲς πληθυσμῶν[26], πλὴν μεμονωμένων περιπτώσεων, ἐγκαταλείπει τὸν βαλκανικὸ χῶρο. Οἱ μὲν ἐξισλαμισμένοι Μεγλενό - Βλαχοι μετακινοῦνται στὴν Τουρκία, ὅπου ἡ τύχη τους[27] ἀγνοεῖται, οἱ δὲ χριστιανοί, ποὺ ἐπηρεάσθηκαν ἀπὸ τὴ ρουμανικὴ προπαγάνδα, καλοῦνται ἀπὸ τοὺς Ρουμάνους, γιὰ νὰ καλύψουν δημογραφικὰ κενὰ στὰ ρουμανοβουλγαρικὰ

Bucarest 1970, 253.

22. Βλ. *Graiul Românesc,* 3, 1928, 55, ὅπου συμπεράσματα N. Roman γιὰ τὴν ἄνοδο Βλάχων - Ἀρμάνων, διασπορά τους στὶς βαλκανικὲς χῶρες. Πβ. καὶ Sellier, *ἔ.ἀ.,* 183: «Les bergers valaques étaient, au XIXe siècle encore, beaucoup plus dispersés. On en rencontrait en Serbie orientale, dans la région du Timok, et jusque dans les Carpates de Slovaquie. Ils ont été absorbés ou ont immigré en Roumanie». Ἰχνηλάτησή τους στὴν Οὐγγαρία, Τσεχία, Σλοβακία κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1993 δὲν ἀπέδωσε. Ἴχνη Ἀρμάνων ἀστῶν σώζονται στὴν Οὐγγαρία.

23. C. Noe et Dr. M. Popesco - Spineni, *Les Roumains en Bulgarie*. Craiova 1939. Πβ. Malomir Zaharieff, *Les minorités bulgares en Roumanie*. Paris 1940. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ὑπάρχουν Βλάχοι πέρα τῶν ἑλληνικῶν συνόρων;», *Τρικαλινά,* 14, 1994, 495-501, καὶ *Ἀρμανικὰ Χρονικά,* 3, 1995, 20.

24. Ἀκριβῶς τὸ 1898. Εἶναι δὲ γνωστὸ καὶ τὸ ὄνομά του: Antonio U. Búrbur. Πβ. A. Rosetti, *Etudes de linguistique générale*. București 1983, 424.

25. G. Weigand, *Die Aromunen*. I. Leipzig 1895, 249 κ.ἑ. G. Murnu, «Les Roumains de la Bulgarie médiévale», *Balcania,* 1, 1938, 14-15 καὶ 24.

26. Ἀντ. Δ. Κεραμόπουλλος, *Τί εἶναι οἱ Κουτσόβλαχοι.* Ἐν Ἀθήναις 1939, 26 σημ. 2, κατὰ τὸν ὁποῖο μεταναστεύουν 4.000 οἰκογένειες, ἐνῶ κατὰ C. Evelpidi, *Les Etats balkaniques*. [Paris] 1930, 57 σημ. 2, οἱ οἰκογένειες εἶναι 5.036.

27. Πβ. M. Cazacu - N. Trifon, *Moldavie ex-sovietique: histoire et enjeux actuels suivi de Notes sur les Aroumains*… Acratie, 1993, 187 σημ. 5: «Précisons que la plupart des Mégléno - Roumains de confession islamique ont quitté depuis un bon moment leurs villages pour la Turquie, où on a perdu leurs traces».

μεθόρια[28]. Στὴ ΒΔ Βαλκανικὴ καὶ ἀκριβῶς στὴ χερσόνησο τῆς Ἰστρίας[29] ἀπομένει περίπου μία χιλιάδα Βλάχων, ποὺ ὀνομάζονται ἀπὸ τοὺς γείτονες Tchitchi ἢ Tchiribiri. Εὐρύτερα εἶναι γνωστοὶ μὲ τὸ ὄνομα Ἰστριό - Βλαχοι. Κατὰ τὸν Vukanović «πρόκειται γιὰ τοὺς τελευταίους ἀπογόνους Βλάχων κτηνοτρόφων, ποὺ εἶχαν διεισδύσει μὲ τὸ ὄνομα Μαυρόβλαχοι διὰ μέσου Βοσνίας, Κροατίας καὶ Δαλματίας μέχρι τῶν πυλῶν τῆς Τεργέστης»[30].

Ἐν τέλει στὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο, διάσπαρτοι[31] δὲ καὶ στὶς βόρειες βαλκανικὲς χῶρες καὶ στὴ Ρουμανία, σώζονται οἱ Βλάχοι, ποὺ αὐτοαποκαλοῦνται Ἀρμάνοι.

---

28. Πβ. Mihaela Bacu, «Entre acculturation et assimilation: les Aroumains au XXème siècle», *Les Aroumains*. INALCO 1989, 162: «d' abord dans la Dobroujda (sic) alors roumaine, aujourd' hui bulgare, puis dans la région de la Nouvelle Dobroudja (au bord de la Mer Noire)».

29. F. J. Sanković «Istria, una terra per molte etnie», *Etnie,* 4, 1982, 18 κ.ἑ.

30. Πβ. *L' Ethnographie,* 56, 1962, 18.

31. Πβ. N. Densusianu, *Macedo - Românii din Croatia și Slavonia* (după fântâni oficiali contemporane). București 1880. A. Marienescu, *Ilirii, Macedo - Românii și Albanezii*. București 1904. I. Nenițescu, *De la Românii din Turcia Europeană*. *Studiu etnic și statistic asupra Aromânilor*. București 1905. Isidor Ieșan, *Românii din Bosnia și Herțegovina în trecut și în prezent*. București 1905. T. Filipescu, *Coloniile române din Bosnia*. *Studiu etnografic și antropogeografic*. București 1906. N. Burileanu, *I Romeni di Albania*. Bologne. Ed. L. Andreoli, 1912. R. Fava, I Rumeni dei Balcani, l' Albania e l' Italia. *CRum,* 1913, 6. Benedeto de Luca, *Gli Albanesi, i Macedo - Romeni e gli interessi d' Italia nei Balcani*. Roma 1913. I. Caragiani, *Studii istorice asupra Românilor din Peninsula Balcanică*. București 1929. V. Diamanti - Aminceanul, *Românii din Peninsula Balcanică*. București 1938. E. Petrovici, *Românii din Serbia occidentală*. Cluj - București. *Daco - România,* 9, 1936-1938, 224 κ.ἑ.

Στὰ προηγούμενα δημοσιεύματα ἀποσκοπεῖται συστηματικὰ ἡ παρουσίαση ὡς Ρουμάνων καὶ τῶν λατινοφώνων τῆς Βαλκανικῆς, δηλαδὴ τῶν Βλάχων - Ἀρμάνων, ποὺ ἀπομένουν, ἀφοῦ τὰ λείψανα τῶν Ἀσανιδῶν ἀπὸ αἰώνων διέφυγαν βόρεια τοῦ Δουνάβεως καὶ ὁ τελευταῖος τῶν Ἰλλυριοβλάχων ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ τὸ 1898. Ὁ μεγαλοϊδεατισμὸς τῶν Ρουμάνων καλύπτει τὴ Βαλκανικὴ μὲ κάποιες ἐξαιρέσεις ζωνῶν καὶ τείνει, πρὸ τῆς πλήρους κιόλας ἀνεξαρτησίας τους, στὴν «ἕνωση ὅλων τῶν Ρουμάνων μὲ τὴν Ρώμη»! Βλ. Benedeto de Luca, *Gli Aromeni,* Nel Nuovo Asseto Balcanico. Roma 1919, 63. Oct. Barlea, La Roumanie et Rome sous le prince Alexandre I. Cuza (1859-1866). Societas Academica Dacoromana. *Acta historica,* 1, 1959, 103-280. Δὲν πρόκειται γιὰ διακηρύξεις περιθωριακῶν ἀλλὰ γιὰ ὁραματισμοὺς διασήμων Ρουμάνων, M. Kogalniceanu, N. Kretzulesco. Τὸ δὲ ὄνειρο διαρκεῖ. Βλ. N. Iorga, *Orizzone italiano*. *Tradizioni nel sud - est europeo e missione latina*. Bucarest 1940.

Τί εἶναι φυλετικὰ οἱ Βλάχοι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἑλληνικῆς διασπορᾶς – οἱ Ἀρμάνοι.

Τὸ ὄνομα *Ἀρμάνοι* παράγεται ἀπὸ τὸ προθετικὸ *α-*, πανάρχαια ἑλληνικό[32], καὶ *ρωμάνοι,* μὲ συγκοπὴ τοῦ ω. Ἀντιστοιχεῖ δὲ στὸν τύπο *Ἀρμανία,* μὲ τὸν ὁποῖο κατὰ τοὺς μέσους χρόνους οἱ Ἕλληνες ἀποκαλοῦν τὴν χώρα τους, ὅπως ἀποκαλύπτει ὁ διάσημος Ρῶσος βυζαντινολόγος Al. Vasiliev[33].

Γιὰ καμμία ἄλλη κατηγορία λατινοφώνων δὲν σώζονται σαφέστερες μαρτυρίες, οἱ ὁποῖες ἀφοροῦν στὴν καταγωγή τους. Κατὰ πρῶτον ὁ Βυζαντινὸς χρονογράφος τοῦ 6ου αἰώνα Ἰωάννης Λυδός, αὐτόπτης μάρτυρας τῆς γλωσσικῆς καταστάσεως τῶν περιφερειῶν τοῦ ἀνατολικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, βεβαιώνει τὴν ἐξιτάλιση - ἐκλατίνιση Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι δὲν φέρουν τὸ ὄνομα Βλάχοι, ἀμάρτυρο ἀκόμη, ἀλλὰ τὸ κοινὸ Ρωμαῖοι, κανονικὸ κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνες ρωμαιοκρατίας, ὅπως τονίζει καὶ ὁ Ρουμάνος καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Bochum Cicerone Poghirc[34]. Τὸ ἀποκαλυπτικὸ ἀπόσπασμα τοῦ Ἰ. Λυδοῦ εἶναι ἀκριβῶς τὸ ἑξῆς: *«Νόμος ἀρχαῖος ἦν πάντα μὲν τὰ ὁπωσοῦν πραττόμενα παρὰ τοῖς ἐπάρχοις, τάχα δὲ καὶ ταῖς ἄλλαις τῶν ἀρχῶν, τοῖς Ἰταλῶν ἐκφωνεῖσθαι ῥήμασιν… τὰ δὲ περὶ τὴν Εὐρώπην* (δηλ. Βαλκανικὴν) *πραττόμενα πάντα τὴν ἀρχαιότητα διεφύλαξεν ἐξ ἀνάγκης, διὰ τὸ τοὺς αὐτῆς οἰκήτορας καίπερ Ἕλληνας ἐκ τοῦ πλείονος ὄντας, τῇ τῶν Ἰταλῶν φθέγγεσθαι φωνῇ, καὶ μάλιστα τοὺς δημοσιεύοντας»*[35]. Πέρα τῆς ἐκλατινίσεως Ἑλλήνων στὸ προηγούμενο χωρίο

32. W. F. Wyatt, *The Greek prothetik vowel,* Clevaland 1972.

33. A. A. Vasiliev, *Byzance et les Arabes*. II. Bruxelles 1950, 399 κ.ἑ. Πβ. D. A. Zakythinos, Roma - Ῥωμανία… *Beiträge zu einem Lexikon historischer Grundbegriffe*. Sonderdruck aus dem Internationalen Iahrbuch für Geschichtsunterricht 1959 / 60. Braunschwieg, 89: «Les Grecs appellent leur pays *Armania* (Romania)…». Δὲν ὑπάρχει τὸ παραμικρὸ σχόλιο γιὰ τὸ ἐθνωνύμιο *Ἀρμανία* σὲ σχέση μὲ Ἀρμάνους στὴν τεράστια ἀντίστοιχη ρουμανικὴ βιβλιογραφία, ὅπως ἐπίσης γιὰ τὸ «Ῥουμανία» τῶν ἑλληνοφώνων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Πβ. Κ. Ν. Σάθας, *Χρονικὸν ἀνέκδοτον Γαλαξειδίου ἢ ἱστορία Ἀμφίσσης, Ναυπάκτου, Γαλαξειδίου, Λοιδωρικίου καὶ τῶν περιχώρων.* Ἐν Ἀθήναις 1865 (ἀνάτ. ἄνευ τινὸς ἀλλοιώσεως ἐπιμελείᾳ Συνδέσμου Γαλαξειδιωτῶν. Ἐν Ἀθήναις 1914), 203: «οὕλη τὴν Ἑλλάδα, ποῦ τὴν ἐλέγασι Ῥουμανία»! Προσφορὰ Ἑλλήνων εἶναι τὸ σημερινὸ ἐθνωνύμιο τῆς ἄλλοτε Δακίας, ὅπου ποτὲ δὲν ὑπῆρχε, ἀλλὰ μόνο τὸ πολιτικὸ Romanus, ποὺ ἔπαθε σημασιολογικὴ μεταβολὴ μὲ χαρακτήρα ὑποτιμητικό, σκωπτικό. Βλ. Ἀχ. Λαζάρου, «Ἡ συμβολὴ τοῦ Αἰγαίου στὴ γένεση τῆς Ρουμανίας. Ἡ περίπτωση τῆς Χίου: Διάκονος Κορέσης», *Παρνασσός,* 32, 1990, 290-308.

34. C. Poghirc, «Romanisation linguistique et culturelle dans les Balkans», *Les Aroumains*. INALCO, 1989, 11.

35. Ἰ. Λυδός, *Περὶ τῶν ἀρχῶν,* 261, 68 (Bonn).

παρέχεται καὶ ἡ ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρουσα πληροφορία, ὅτι οἱ Ἕλληνες ὑπερτεροῦν καὶ δημογραφικὰ στὴ Βαλκανική. Τόσο γιὰ τὸ πρῶτο ὅσο καὶ γιὰ τὸ δεύτερο μέρος τῆς μαρτυρίας ἐπιχειρεῖται ἐσκεμμένα ἢ ἀφελῶς ἄλλοτε μὲν ἡ ἀπάλειψη τῆς λέξεως *Ἕλληνας,* ὅπως συστηματικὰ πράττει ἐκ προθέσεως σὲ ἀλλεπάλληλα δημοσιεύματα ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Βουκουρεστίου H. Mihăescu[36], ἄλλοτε δὲ ἡ ἀμφισβήτηση τοῦ δυνατοῦ ἐκλατινίσεως Ἑλλήνων ἢ ἐγκυρότητας τῆς πληροφορίας, ὅπως γίνεται περισσότερο ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ πλευρά, μὲ τὸ αἰτιολογικὸ τῆς ἀνωτερότητας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ κατὰ συνέπειαν τῆς δῆθεν μὴ ὑποχωρήσεώς της πρὸ τῆς κατώτερης λατινικῆς. Ἐν τούτοις, κατὰ τὸ διάστημα τοῦ μεσοπολέμου τὸ παράδοξο τοῦτο «ἀξίωμα» καταρρίπτεται ἀπὸ τὸν καθηγητὴ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Σορβόννης F.

36. Βλ. H. Mihăescu, *Limba latină în provinciile dunărene ale Imperiului roman*. Bucureşti 1960, 39. Id., Die lateinische Sprache in Südosteuropa, *Zeitschrift für Balkanologie,* 6, 1968, 128-136. Id., «Byzance foyer du rayonnement de la culture romaine et de la langue latine dans le Sud - est de l' Europe», *Βυζαντινά,* 6, 1974, 217-226. Id., *La langue latine dans le Sud - est de l' Europe*. Editura Academiei. Bucureşti «Les Belles Lettres». Paris 1978, 55: «Joannes, un dignitaire portant le titre de *praefectus praetorio,* essaya en 540 d' introduire le grec dans l' administration des parties européennes de l' Empire d' Orient, mais sa tentative échoua parce que les habitants de ces régions parlaient latin». Δὲν μνημονεύει τὴ λέξη *«Ἕλληνας»* δίπλα στὴ λέξη «habitants», ὥστε οἱ ἀναγνῶστες νὰ καταλάβουν ὅτι οἱ κάτοικοι, οἱ πλείονες τῆς Βαλκανικῆς, ποὺ ὁμιλοῦν λατινικὰ σύμφωνα μὲ τὸ πρωτότυπο κείμενο τοῦ Ἰ. Λυδοῦ, εἶναι Ἕλληνες. Συνεχίζει δὲ τὴν πλαστογραφία καὶ στὴ σημείωση 7: «Ioanni Lydi De magistratibus, III 68: *διὰ τὸ τοὺς τῆς Εὐρώπης οἰκήτορας τῇ τῶν Ἰταλῶν φθέγγεσθαι φωνῇ.* L' auteur a écrit sa lettre vers l' an 552». Ἐνδιαφέρων εἶναι καὶ ὁ μοναδικὸς ἑλιγμός του. Βλ. id., «La lingua latina e la lingua greca nell' impero bizantino», *Atene e Roma* N.S., 18, fasc. 3-4, 1973, 145, ὅπου, ἐνῶ σὲ σημείωση ἀποδίδει πιστότατα τὸ πρωτότυπο *«διὰ τὸ τοὺς αὐτῆς οἰκήτορας καίπερ Ἕλληνας ἐκ τοῦ πλείονος ὄντας, τῇ τῶν Ἰταλῶν φθέγγεσθαι φωνῇ»,* στὸ κείμενο τοῦ ἄρθρου του ὁ ἀκαδημαϊκὸς Mihaëscu ἐξαφανίζει τοὺς *«Ἕλληνας!»* «Nell' anno 540 il grande dignitario Giovanni di Cappadocia tentò di introdurre la lingua greca nell' amministrazione delle zone europee dell' impero, ma vi riuscì solo parzialmente, perché molti abitanti delle regioni danubiane parlavano latino». Ἡ ἐπιστημονικὴ δεοντολογία δολοφονεῖται «ἀκαδημαϊκά»: μὲ τὴν ἀπόκρυψη τῆς λέξεως *«Ἕλληνας»* ἀπὸ τὸ κείμενο τοῦ ἄρθρου, μὲ συρρίκνωση τοῦ «πλείονος» σὲ «πολλοῦ» καὶ μὲ τὴν προσθήκη «delle regioni danubiane», ἀνύπαρκτες στὸν Ἰωάννη Λυδό, ἀλλὰ ἀναγκαῖες στὸν ἀκαδημαϊκὸ γιὰ τὴν ἐμφύτευση λατινοφώνων στὰ παραδουνάβια λόγῳ ἀμφισβητήσεως τῆς αὐτοχθονίας τῶν Ρουμάνων ἀπὸ τοὺς Οὕγγρους. Ὅμως οὐδὲν κρυπτὸν ὑπὸ τὸν Ἥλιον! Διότι, κατὰ τὸν Ἰωάννη Λυδό, οἱ «molti abitanti» εἶναι Ἕλληνες ἰταλόφωνοι - λατινόφωνοι. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Λατινικὴ καὶ Ἑλληνικὴ μεταξὺ τῶν δύο ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῶν Συνόδων (325-787)», *Νίκαια. Ἱστορία - Θεολογία - Πολιτισμὸς 325-1987. Ἱερὰ Μητρόπολις Νικαίας.* Νίκαια 1988, 118-126.

Lot[37]. Ὁμολογουμένως δὲ ταχύτερα καθίσταται κανεὶς κάτοχος τῆς φτωχότερης γλώσσας[38].

Προσφυέστατα, λοιπόν, ὁ Ρουμάνος καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Κοπεγχάγης Ε. Lozovan[39] ἀπορρίπτει ἀπερίφραστα ἐξαίρεση τῆς ἑλληνικῆς καὶ ὑπερθεματίζει ὅσα ἀναφέρει ὁ Ἰωάννης Λυδός, τὰ ὁποῖα δέχεται καὶ ὁ ὁμότιμος καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Ἀπ. Ε. Βακαλόπουλος: «Τὴν ἀπόδειξη μᾶς τὴ δίνει ὁ σύγχρονος τοῦ Ἰουστινιανοῦ Ἰωάννης Λυδὸς στὸ *Περὶ ἀρχῶν τῆς Ρωμαίων πολιτείας* ἔργο του, ὅπου γράφει ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐπαρχιῶν τῆς αὐτοκρατορίας, ἂν καὶ οἱ περισσότεροι ἦσαν Ἕλληνες, μιλοῦσαν τὰ λατινικά, *πρὸ πάντων οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι,* ἦταν δηλαδὴ λατινόφωνοι ἢ καὶ δίγλωσσοι»[40].

---

37. A. Lot, *Les invasions barbares et le peuplement de l' Europe*. I. Paris 1937, 224.

38. Αὐτὸ γίνεται κατανοητό, ἂν λάβουμε ὑπ' ὄψη ὅτι τὸ 1025 ὁ πληθυσμὸς τῆς αὐτοκρατορίας μὲ Μικρασία καὶ Εὐρώπη (Βαλκάνια) ὑπολογίζεται σὲ 20.000.000 καὶ ὅτι «τὸ ἑλληνικὸ στοιχεῖο ἔφτανε, κατὰ προσέγγιση, τὰ 10.000.000». Πβ. Τηλ. Κ. Λουγγῆς, «Ἡ θέση τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὸ Μεσαιωνικὸ Βυζάντιο», *Ἑβδομάδα μελέτης ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ πολιτισμοῦ.* Αἴγινα, Αὔγουστος 1977, 41. Ἄρα προσθέτοντας τὰ ἑκατομμύρια τῶν «Τούρκων» καὶ τῶν Βαλκανίων, ποὺ σήμερα φθάνουν περίπου τὰ 100.000.000, προβάλλει ἀνάγλυφα καὶ ἀβίαστα ὁ ἀριθμὸς Ἑλλήνων ἐξισλαμισμένων, ἐκβουλγαρισμένων, ἐκσλαβισμένων καὶ ἐξαλβανισμένων. Τῶν τελευταίων εἶναι δυνατὴ ἡ παρακολούθηση ἀλλαξογλωσσίας καὶ ἀλλαξοπιστίας. Βλ. René Puaux, *Δυστυχισμένη Βόρειος Ἤπειρος.* Μετάφραση Ἀγόρω (Ρίτα) - Ἐλισάβετ Ἀχ. Λαζάρου. Ἀθήνα ἄ.χ., 22, 121 κ.ἄ. Ἑ. Λυκούρη - Λαζάρου, *Τὰ Ἀρχεῖα στὸ νεοελληνικὸ κράτος ἕως τὴν ἵδρυση τῶν Γενικῶν Ἀρχείων (1821-1914),* Ἀθήνα 1991, 66, 78 σημ. 18, 79 σημ. 19. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἀλβανία», *Νέα Ἑστία,* 136, 1994, 83. Χάρτη μὲ τὰ ὅρια τῆς αὐτοκρατορίας κατὰ τὸ 1025 βλ. ἐν G. Ostrogorsky, *Ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους.* II. Μετάφραση: Ἰωάννης Παναγόπουλος. Ἐπιστημονικὴ ἐποπτεία: Εὐάγγελος Κ. Χρυσός, Ἱστορικὲς Ἐκδόσεις Στέφανος Βασιλόπουλος. Ἀθήνα 1979, μεταξὺ σελ. 192-193. Τὴν ἀριθμητικὴ δύναμη τοῦ Ἑλληνισμοῦ γιὰ τὰ μέσα τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. καὶ τὸ 950 μ.Χ. δίνει ἀντίστοιχα σὲ 20 ἑκατομμύρια καὶ 17 ἑκατομμύρια ὁ Στυλ. Β. Πρωτονοτάριος, *Ὁ μέγας ἐθνικὸς κίνδυνος. Διδάγματα ἐκ τῆς Ἱστορίας,* Ἀθήνα 1923, 10 καὶ 11. Τοὺς Ἕλληνες τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, τὸ 1815, ὑπολογίζει σὲ 15 ἑκατομμύρια ὁ Ἀνδρέας Δενδρινός, *Ἑλλάδα ξύπνα,* Ἐλεύθερη Σκέψις. [Ἀθήνα ἄ.χ.], 41. Ἐσφαλμένα διαχωρίζονται οἱ Βλάχοι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες, ὅταν μάλιστα μνημονεύονται Ρουμάνοι.

39. Πβ. Ε. Lozovan, «Byzance et la Romanité Scythique», *RER,* 5-6, 1960, 221, 223.

40. Πβ. Ἀποστ. Ε. Βακαλόπουλος, Ὁ γλωσσικὸς ἐκλατινισμὸς τῶν κατοίκων τῆς Ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδας, *Ἱστορία τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τὰ προϊστορικὰ χρόνια ὡς τὸ 1912,* ΕΜΣ, Θεσσαλονίκη 1983, 49. Στὴν ἴδια ἀξιολόγηση τοῦ χωρίου τοῦ Ἰ. Λυδοῦ προβαίνει ἤδη ἀπὸ τὸ 1961 ὁ Βακαλόπουλος, *Ἱστορία Ν.Ε.,* I, 36: «Ἡ τελευταία ἔκφρασις *"καὶ μάλιστα τοὺς δημοσιεύοντας"* δείχνει πολὺ καθαρὰ ὅτι καὶ οἱ ἄλλοι κάτοικοι τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐπαρχιῶν (κοντὰ στὰ ἑλληνικὰ) μιλοῦσαν λατινικά, ἦταν δηλαδὴ λατινόφωνοι ἢ

Ἐξ ἴσου σαφεῖς εἶναι καὶ οἱ ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες. Μὲ βάση τὴ μελέτη τοῦ ἐπιγραφικοῦ ὑλικοῦ ὁ Bruno Helly τεκμηριώνει διάδοση τῆς λατινικῆς σὲ θεσσαλικὲς περιοχὲς (Φερῶν - Βελεστίνου καὶ Περραιβίας): «Ἀπὸ τὶς ἐπιγραφὲς προκύπτει ὅτι ἀπὸ τὸν 1ο αἰ. π.Χ. πολλαπλασιάζονται οἱ Ἕλληνες ποὺ φέρουν λατινικὰ ὀνόματα: Σαλβία, Σεκοῦνδα, Μᾶρκος, Σεβῆρος... φαίνεται ὅτι σταδιακὰ συγκροτήθηκε ὄχι μόνο στὶς πόλεις, ἀλλὰ καὶ στὴν ὕπαιθρο, μιὰ κατηγορία Θεσσαλῶν πολὺ βαθύτερα ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὴ λατινικὴ γλώσσα...»[41]. Στὸ δὲ πρωτότυπο γαλλικὸ κείμενό του ὁ Helly τοὺς Ἀρμάνους τῆς Θεσσαλίας ἀναγνωρίζει σὰν ἐπιβίωση τῶν Θεσσαλῶν, ποὺ ἐπηρεάσθηκαν βαθύτερα ἀπὸ τὴ λατινικὴ κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους. Ἐπιγραφικὰ πάλι καὶ ὁ M. Hatzopoulos ἀποδεικνύει ἐκλατίνιση Ἠπειρωτῶν (Φωτικῆς) καὶ Μακεδόνων (Βεροίας)[42].

Οἱ ἱστορικὲς καὶ ἀρχαιολογικὲς πηγὲς ἐπαληθεύονται καὶ μὲ τὴν ἔρευνα τῆς λατινικῆς τοπωνυμίας στὸν ἑλληνικὸ χῶρο, τὴν ὁποία ἀποκαλύπτει καὶ ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Βουκουρεστίου Al. Philippide[43]. Ἐπικαλεῖται δὲ αὐτὴν

καὶ δίγλωσσοι. Ἡ γενικὴ αὐτὴ παρατήρησις τοῦ Λυδοῦ δὲν ἀποκλείει καθόλου, ἀντίθετα ἐνισχύει τὴν πιθανότητα ὅτι οἱ κάτοικοι ὁρισμένων περιοχῶν, ἰδίως ἀπομονωμένων τῆς ὑπαίθρου, εἶχαν χάσει τελείως τὴν γλώσσα τους καὶ μιλοῦσαν μόνον λατινικά». Ἀπόλυτη πίστη στὴν πληροφορία τοῦ Ἰ. Λυδοῦ δίνουν οἱ γνῶστες τοῦ θέματος, ὅπως ὁ καθηγητὴς Κων. Βαβοῦσκος. Τὴν βαρύνουσα σημασία τοῦ συγκεκριμένου χωρίου παραγνωρίζουν οἱ ἄσχετοι ἢ τοῦ ἀφαιροῦν ὅ,τι ἀφορᾶ στὸν Ἑλληνισμὸ ὅσοι ἀσχολοῦνται μὲ προδιαγεγραμμένες ἀνεπιστημονικὲς σκοπιμότητες, ὅπως ὁ Mihăescu. Ὁ Ἰ. Λυδὸς ἀποτελεῖ πολύτιμη πηγή. Διότι πέρα τῆς ἰδίας ἀντιλήψεως ἀπὸ ἐπιτόπια ἔρευνα ἔχει γνώση καὶ τῆς προγενέστερης ἱστοριογραφίας, ὅπως εἶναι τὰ *Γετικά,* ἱστορία τῶν προγόνων τῶν Ρουμάνων, τῆς ὁποίας συγγραφέας εἶναι ὁ Ἕλληνας Titus Statilius Crito. Βλ. *Dictionar de istorie veche a României,* Bucuresti 1976, λ. Criton. Σημαντικὸ δὲ μέρος τῶν *Γετικῶν* σώζει ὁ Ἰωάννης Λυδός, γιὰ τὸν ὁποῖο βλ. J. Fr. Schultze, *Quaestiones Lydianae,* Greifswarld 1862. K. Witting, *Quaestiones Lydianae*. Königsberg 1910. E. Stein, *Histoire du Bas - Empire*. II. Paris - Bruges 1949 (ἐπανέκδ. Amsterdam 1968), 729-734 καὶ 834-840. T. F. Carney, *Bureaucracy in Traditional Society Romano - Byzantine Bureaucracies viewed from within*. 3 vol. Lawrence (Kansas) 1971. J. R. Martindale, *The Prosopography of the Later Roman Empire*. II (A.D. 395-527). Cambridge 1980, 612-615. Ἐπίσης βλ. *Ktema,* 7, 1982, 195, *Les Etudes Classiques,* 49, 1981, 38. Παντελῶς ἀνενημέρωτος οὔτε τὰ αὐτονόητα κατανοεῖ, μάλιστα δὲ ἀποτολμᾶ νὰ ἐμφανίζεται καὶ τιμητὴς ὁ Δ. Π. Δημόπουλος, *Ἡ καταγωγὴ τῶν Ἑλλήνων.* [Ἀθήνα] 1994, 234 σημ. β. Σὲ περίπτωση νέου συγγραφικοῦ ἀτοπήματος δὲν πρέπει νὰ ἀγνοηθοῦν τὰ λόγια τοῦ Θουκυδίδη. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Βλάχικος Γάμος», *Ἡ Καθημερινή,* 5.3.1982 (Μικρὸ ἐπιστολιμαῖο μελέτημα).

41. Br. Helly, Θεσσαλία. *Ἱστορία Ἑλληνικοῦ Ἔθνους (ΙΕΕ,* Ἐκδ. Ἀθηνῶν, Α.Ε.), 6, 1976, 183.

42. Βλ. *Balkan Studies,* 21, 1980, 90 καὶ σημ. 7, 102-103.

43. A. Philippide, *Originea românilor.* I. Iasi 1925, 437.

καὶ ὁ Οὔγγρος καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Βουδαπέστης A. Tamás[44]. Σπουδαία εἶναι καὶ ἡ συμβολὴ Ἑλλήνων, στοὺς ὁποίους πρωτίστως συγκαταλέγεται καὶ ὁ καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας στὸ πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων Ἀντ. Θαβώρης[45]. Πρόσθετα δημοσιεύματα γιὰ λατινικὴ τοπωνυμία στὸν ἑλληνικὸ χῶρο ἀναφέρει ὁ καθηγητὴς Poghirc[46].

Παράλληλα οἱ Herzberg[47], Feyel[48], Oost[49], Lozovan[50], Hammond[51], Eck[52], Sarikakis[53] διαπιστώνουν ἐνεργὸ συμμετοχὴ Ἑλλήνων στὴν ὑπηρεσία, πολιτική - στρατιωτική, τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, οἱ δὲ Lafoscade[54], Brunialti[55], Rostovtzeff[56], Brătianu[57] κ.ἄ. δημιουργία νησίδων ἢ ζωνῶν λατινοφωνίας στὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο.

Ἄρα τὰ κατὰ καιροὺς γραφόμενα μὲ παρερμηνεῖες χωρίων Βυζαντινῶν χρονογράφων[58] καὶ ποικιλωνύμων Χρονικῶν[59] γιὰ μὴ ἑλληνικότητα τῶν Ἀρμάνων

44. Βλ. *Archivum Europae Centro - Orientalis (AECO),* 2, 1936, 73.

45. Βλ. *Μακεδονικά,* 6, 1964-1965, 193-194.

46. Poghirc, *Romanisation…,* 36.

47. Γουσταῦος Φρειδερῖκος Χέρτσβεργ, *Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας ἐκτιθεμένη κατὰ τὰς πηγάς.* Μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ Π. Καρολίδου. Ἀθῆναι 1902, Β΄, Κεφ. 1, 62-64.

48. Βλ. *Bulletin de Correspondance Hellénique (BCH),* 60, 1946, 187.

49. S. I. Oost, *Roman Policy in Epirus and Acarnania in the age of the roman conquest of Greece*. Dallas, 1954, 13.

50. Βλ. *Romania* (New York), 5, 1960, nº 48.

51. Βλ. *Journal of Roman Studies (JRS)* 56, 1966, 53. Ἐπίσης N.G.L. Hammond, *Epirus,* Oxford 1967, 615, 630.

52. Βλ. *IEE,* 6, 1976, 55.

53. Th. Sarikakis, «Des soldats Macédoniens dans l' armée romaine», *Ἀρχαία Μακεδονία. II,* Θεσσαλονίκη 1977, 438.

54. Βλ. J. Psichari, *Etudes de Philologie néo-grecque*. *Recherches sur le développement historique du grec,* Paris 1892, 100-101.

55. A. Brunialti, *Le nuove provincie italiane…,* Torino 1921, 19.

56. Βλ. *Revue Internationale des Etudes Balcaniques (RIEB),* 1-2, 1934-1935, 394-395.

57. G. I. Brătianu, *Une énigme et un miracle…,* Bucarest 1942, 67.

58. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἡ ἐξέγερση τῶν Λαρισαίων τὸ 1066 καὶ ἡ ἐθνολογικὴ παρερμηνεία τῶν σχετικῶν χωρίων τοῦ Κεκαυμένου», *Θεσσαλικὰ Χρονικά,* 11, 1976, 90-119.

59. Πβ. Revue d' Histoire Comparée (*RHC*), *Etudes hongroises,* 23, 1945, 129 σημ. 1, ὅπου ὁ Gyóni τονίζει: «On a écarté d' avance des sources comme la chronique "Nestor", dont les données ne se rapportent pas aux Vlaques ainsi que les *Gesta Hungarorum* d' Anonymus, qui confondent la situation de 1200 avec l' histoire du IXe siècle». Ἐν τούτοις Ρουμάνοι συγγραφεῖς – ἀκόμη καὶ θεολόγοι, λαϊκοὶ καὶ κληρικοὶ – ἐπανέρχονται μὲ ρηξικέλευθη λύση. Ἐφ' ὅσον ἀποκλείεται κάθοδος, ἡ ρουμανικότητα ἀναζητεῖται μὲ τὸ θρακικὸ ὑπόστρωμα, ποὺ ἐκτείνεται στὸ Ἰσραήλ, Λίβανο, Κύπρο, Τουρκία, Οὐκρανία, Πολωνία, ἀνατο-

λόγῳ καθόδων ἀπὸ βορρᾶ (Δούναβι, Δακία)[60], προελεύσεως ἀπὸ Ἀνατολὴ (Μεσοποταμία)[61] καὶ Δύση (Ἰταλία)[62] ἢ ἀπὸ Ἰλλυριούς, Κέλτες[63] κ.ἄ. ἀποτελοῦν

λικὸ τμῆμα Γερμανίας, Σλοβακία, Τσεχία, ἀνατολικὸ τμῆμα Ἑλβετίας, Αὐστρία, Οὐγγαρία, Ἰταλία, Ρουμανία καὶ Βαλκανικὴ μὲ ἐξαίρεση τὴν Πελοπόννησο καὶ τὰ νησιά! Συγγραφέας πολυγραφώτατος εἶναι ὁ διάκονος P. I. David, ποὺ προφανέστατα «λειτουργεῖ» μὲ τὶς γραφὲς Iosif Constantin Drăgan, *Noi tracii*. *Istoria multimilenară a neamului românesc*. Editura Scrisul românesc. Craiova 1976. Id., *We, the Thracians and our multimillenary history*. I. Milano 1976. Id., *Idealuri și destine*. *Eseu asupra evoluției conștiinței europene*. Editura Cartea Românească. București 1977. Αὐτὰ βέβαια δὲν ἐκφράζουν τὴ ρουμανικὴ ἐπιστήμη. Βλ. σχόλιο C. Poghirc στὸ Lupta, 22.9.85. Τὸν συνταρακτικὸ χάρτη βλ. *Biserica Ortodoxă Română* (*BOR*), 96, 1978, 1084. Κατὰ τὴν ἴδια ἀντίληψη βλ. βλαχολογικὸ ἄρθρο τοῦ κληρικοῦ Iulian Miculescu, *BOR,* 102, 1984, 66 κ.ἑ. Ἀνασκευὴ αὐτῶν βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Θρακολογία καὶ ζήτημα καταγωγῆς τῶν Βλάχων - Ἀρωμούνων», *Τρικαλινά,* 5, 1985, 47-77. Ὡστόσο κυκλοφορεῖται ἀκόμη φορέας τῶν ρουμανικῶν ἐθνικιστικῶν φληναφημάτων περὶ θρακικῆς προελεύσεως καὶ τῶν Βλάχων τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου. Εἶναι ὁ ὑπομηχανικὸς Γ. Παδιώτης. Βλ. *Ἡ Ἔρευνα* (Τρικάλων), 7.2.1986, *Zborlu a nostru,* 19, 1988, 69, *Cuvantul Romanesc,* Septembrie 1990, 24 καὶ *αὐτόθι,* Martie 1991, 20, ὅπου δὲν περιορίζεται στὴν προβολὴ τῶν προπαγανδιστικῶν περιττωμάτων, ἀλλὰ ὁμιλεῖ καὶ γιὰ γενοκτονία τῶν Βλάχων στὴν Ἑλλάδα, ὄχι μόνον πολιτισμικὴ ἀλλὰ καὶ ἐθνική! Τὰ ἀποκαλυπτήριά του ἐν Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Βλαχολογία καὶ ἐρασιτεχνισμός», *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο 1990,* 267-273. Καίρια δέ, τὸ 1948, καὶ ἀποστομωτικὰ ἀπαντᾶ στὴ ρουμανικὴ πρόκληση ὁ Θεοδόσης Κ. Σπεράντσας, *Τὰ περισωθέντα ἔργα τοῦ Ἀργύρη Φιλιππίδη,* Ἀθῆναι 1978, 323-324, ἀπόγονος τοῦ Δανιὴλ Φιλιππίδη, «τὸν ὁποῖον οἱ Ρωμοῦνοι τὸν διεκδικοῦν ὡς ἰδικόν τους, καὶ τὸν θεωροῦν ὡς ἐθνικόν τους ἱστορικόν, τοῦτο, ἐπειδὴ ὁ Δανιὴλ Φιλιππίδης συνέγραψε μεταξὺ ἄλλων καὶ τὴν πρώτην ἱστορίαν τῆς Ρουμανίας, τὴν ὁποίαν καὶ ἐξέδωκε κατὰ τὸ ἔτος 1816 εἰς τὴν Λειψίαν εἰς δύο τόμους… Ἂς μὴ λησμονοῦμεν ὅμως σήμερον, ὅτι πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως οἱ Ἕλληνες εἶχον κατὰ πυκνοτάτους ὁμίλους μεταναστεύσει εἰς τὰς Παραδουναβείους χώρας, καὶ ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκεῖ ἐγκατεστημένων ὁμοεθνῶν μας ἦτο μεγαλύτερος κατὰ πολὺ τοῦ ἑνὸς ἑκατομμυρίου». Φυσικὰ δὲν ἔμειναν ἀδρανεῖς καὶ οἱ γείτονες τῆς Ρουμανίας. Βλ. *Ființa Românească,* 6, 1967, 50.

60. Βλ. *Balcania,* 7, 1944, 81, ὅπου κατὰ τὸν S. Dragomir εἶναι ἀλήθεια ὅτι οὔτε οἱ ἱστορικὲς πηγές, ποὺ ἀναφέρονται στὸ βουλγαρικὸ ἔδαφος οὔτε ἐκεῖνες στὴ Σερβία δὲν μᾶς ἔχουν διασώσει κάποια μαρτυρία γιὰ μετακινήσεις ρουμανικοῦ πληθυσμοῦ.

61. Ὅπως μὲ ὅλα τὰ μέσα ἐπιχειρεῖ στὴν πρόσφατη διδακτορικὴ διατριβή του ὁ ἰατρὸς N. Caranica, *Les Aroumains,* Besançon 1990, 95, 100, 126, 389-390, ἐπικαλούμενος ὡς τεκμήρια, μεταξὺ ἄλλων, καὶ τὰ τοπωνύμια Λάρσα (Λάρισα) καὶ Ζαγόρι (Ζαγορά), τὰ ὁποῖα δῆθεν ἔφεραν σὲ πανάρχαια ἐποχὴ οἱ Βλάχοι ἀπὸ τὴν Ἀνατολή. Ἀλλὰ ἡ Λάρισα τῆς Συρίας καὶ ἡ Λάρισα τῆς Ἀραβίας εἶναι κτίσματα τῶν Σελευκιδῶν. Βλ. Tscherickower, *Hellenist*. *Städtegründ,* 63-64, 81 κ.λπ., καὶ *Ἀθηνᾶ,* 55, 1951, 307, ὅπου ἐπισήμανση τοῦ Ἰ. Καλλέρη. Ἐξ ἄλλου τὸ Ζαγόρι θεωρούμενο σλαβικῆς, ἑλληνικῆς (Ζάγωρον χωρίον), λατινικῆς προελεύσεως (H. Mihăescu) δὲν πείθει. Ὅμως ἐπιφέρει σύγχυση, ἡ ὁποία διευκολύνει τὴν ἐπιδίωξη τοῦ σ., δηλαδὴ τὴν ἀπόσπαση τῶν Βλάχων ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμὸ καὶ

ἁπλὲς εἰκασίες ἢ ἀβάσιμες θεωρίες καὶ τὸ χειρότερο φληναφήματα συγγραφικῆς ματαιοδοξίας ἢ τὸ χείριστο σκόπιμα, κατ' ἐπιταγήν, σκαλαθύρματα. Διότι προσκρούουν στὰ πορίσματα τῆς βαλκανικῆς ρωμανολογίας, ποὺ ἔρχονται στὸ φῶς μὲ σειρὰ ἐπιστημονικῶν δημοσιευμάτων, ὅπως τῶν Tomatschek[64], Sacerdoteanu[65], Tamás[66], Dragomir[67], Gyóni[68], Lemerle[69], Cankova[70] κ.ἄ.[71] Ἡ ἐντοπιότητα ἄλλως

τὴν παρουσίασή τους ὡς ἐθνότητας ἰδιαίτερης, ὥστε «il serait plus que normal et urgent de sauver du naufrage l' ethnie et la langue aroumaines» (404-405). Ἐπισημαίνει δὲ καὶ τὸ αἴτιο τῆς δῆθεν γενοκτονίας καὶ γλωσσοκτονίας: «L' enseignement public est entièrement dispensé dans la langue dominante» (404). Ἀλλὰ στὴ φλυαρία του γίνεται καὶ ἀποκαλυπτικός, δηλώνοντας ὅτι μόλις τὸ 1985 ἐπέρχεται ἡ ἀφύπνιση τῆς «ἐθνικῆς» (μὴ ἑλληνικῆς, μολονότι γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ἡ βιβλιογραφία, ἑλληνικὴ καὶ ξένη, μάλιστα καὶ ρουμανικὴ ἀφθονεῖ) συνειδήσεως μὲ τὴν ἵδρυση τῆς Πανελλήνιας Ἑνώσεως Πολιτιστικῶν Συλλόγων Βλάχων (ΠΕΠΣΒ): «une prise de conscience ethnique chez les Aroumains se développe depuis quelques années. Ainsi, depuis 1985…» (443). Ἡ προώθηση τῆς ἰδέας ἱδρύσεως ἐπιταχύνεται ἀπὸ κατάλοιπα προπολεμικῆς προπαγάνδας, ποὺ ἔντεχνα παρεμβάλλουν στὸ Καταστατικὸ τὸ ἄρθρο 5, ποὺ ἀρκοῦσε γιὰ τὴν ἀπαραίτητη ὑποψία σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν παράξενη σπουδὴ συντάξεως θρησκευτικῶν καὶ διδακτικῶν βιβλίων Βλαχικῆς τόσο στὸ ἐξωτερικὸ ὅσο καὶ στὸ ἐσωτερικό ἀπὸ προσκολλημένα στὸ ἁμαρτωλὸ παρελθὸν ὄργανα ἢ ἀφελεῖς, ποὺ προπαγανδίζουν συνάμα ξενικὴ προέλευση τῶν Ἀρμάνων, ἀκόμη καὶ ἀπὸ Περσία, ὅπως ὁ ἄσχετος μὲ τὸ θέμα Σταῦρος Παρζάλης. Πραγματώνεται δὲ κατόπιν συχνῶν ἐπισκέψεων προπαγανδιστῶν στὴν Ἑλλάδα, ὅπου βασιλεύουν ἡ ἄγνοια καὶ ἡ ἀδιαφορία, ἀφοῦ τὴν ἔγκαιρη καὶ ἔγκυρη ἐνημέρωση ἀποφεύγουν καὶ οἱ λεγόμενοι ἁρμόδιοι, ὅταν δὲν προσφέρεται ἀπὸ ἐγκαθέτους κομματικούς. Ἐπὶ μῆνες περιμένουν ἀπάντηση ἀπὸ τοὺς ὑπουργὸ καὶ γενικὸ γραμματέα Ἐσωτερικῶν σὲ κοινὸ σχετικὸ ἔγγραφο ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσὸς καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα.

62. Ἰταλοὺς θέλει πρόσφατα τοὺς Λαρισινοὺς Βλάχους, ὁπότε κατανοεῖται πλήρως καὶ παλαιότερο ἐρώτημά του «Γιατί νὰ μὴν διδάσκονται καὶ στὰ σχολεῖα τὴν μητρική τους γλώσσα;», ὁ ἰατρὸς Ἀντ. Ρίζος, ποὺ διαμένει στὸ Bochum, παρερμηνεύοντας κατ' ἐξοχὴν τὸν ὅρο «Ἰταλιῶτες» καὶ ἀγνοώντας ἐντελῶς τὶς σαφεῖς ἑρμηνεῖες τοῦ Débuisson. Βλ. *Θεσσαλικὸ Ἡμερολόγιο,* 21, 1992, 37 κ.ἑ. καὶ *Latomus,* 42, 1983, 544: «Ἰταλοί, c'est-à-dire, manifestement, à des Grecs établis en Italie».

63. Καθὼς καὶ σύνθετα Κελτοϊλλυριούς. Βλ. ὅσα ἀραδιάζει γιὰ Σαμαριναίους, Ἀσπροποταμίτες κ.λπ. ὁ ἰλλυριομανὴς Σ. Ν. Λιάκος, *Ἡ καταγωγὴ τῶν Ἀρμονίων.* Θεσσαλονίκη 1965, 119, 123.

64. Βλ. *Sitzungsber. d. phil. hist. Cl.* d. Kais. Akad. d. Wiss., 99, Bd. Wien, 1882, 493-494.

65. Βλ. *Mélanges de l' Ecole Roumaine en France,* 7, 1928, 170.

66. *AECO,* 2, 1936, 364.

67. *Balcania,* 7, 1944, 81.

68. *RHC,* 3, 1945, 171.

69. P. Lemerle, *Prolégomènes à une édition critique et commentée des «Conseils et Récits» de Kékauménos*. Bruxelles, 1960, 75.

70. *Byzantinobulgarica,* 1, 1962, 300, καὶ *Linguistique Balkanique,* 6, 1963, 94 σημ. 5.

τε τῶν Ἀρμάνων εἶναι παραδεκτὴ καὶ ἀπὸ διακεκριμένους ἐπιστήμονες τῆς Ρουμανίας, A. D. Xenopol[72], V. Pârvan[73], T. Papahagi[74], R. Vulpe[75], A. Procopovici[76], Th. Capidan[77], Maniu[78] κ.ἄ., καθὼς καὶ ἄλλων χωρῶν, R. Pinon[79], Wace - Thompson[80], L. Niederle[81], Fr. Taillez[82], T. Vukanović[83], M. Sivignon[84], A. Failler[85] κ.ἄ.

Ἐν τούτοις δὲν λείπουν καὶ Ἕλληνες, ποὺ ἐμμένουν σὲ παρῳχημένες ἀντιλήψεις, ἂν καὶ ὄχι μόνον γιὰ τὴν αὐτοχθονία ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἑλληνικότητα τῶν Ἀρμάνων ὑπάρχουν καὶ ἑλληνικὰ ἐγκυρότατα βοηθήματα, τῶν ὁποίων σπανίως καὶ τεχνηέντως γίνεται μνεία στὴν ἀντίστοιχη ρουμανικὴ βιβλιογραφία. Βέβαια αὐτὸ δὲν ἐκπλήσσει διόλου, ἰδίως, ἐπειδὴ καὶ στὴν Ἑλλάδα συμβαίνει παρόμοια παράλειψη καὶ παραγνώριση. Ἑλληνόφωνοι συγγραφεῖς, ἀκόμη καὶ καλοπροαίρετοι, οἱ ὁποῖοι μερικὲς φορὲς προσκομίζουν κάποια δυσεύρετα στοιχεῖα, δὲν ἀξιοποιοῦν τὴν ἑλληνικὴ ἀρμανολογικὴ βιβλογραφία. Ἄλλοι δὲ εἴτε ἀπὸ προκατάληψη εἴτε ἀπὸ σκοπιμότητα εἴτε ἀπὸ φυγοπονία μὲ συνακόλουθη παχυλὴ ἄγνοια οὔτε τὰ πλέον πρόσφατα καὶ ἀναγνωρισμένα μελετήματα συμβουλεύονται, ὥστε νὰ παρουσιάζονται ἐπιστημονικὰ καθυστερημένοι καὶ νὰ προξενοῦν ἐπιβλαβεῖς συγχύσεις[86].

---

71. *RHC,* 6, 1928, 271, καὶ Fr. Altheim, *Geschichte der Hunnen,* II. Berlin 1960, 238 σημ. 77.
72. A. D. Xenopol, *Les Roumains…,* Paris 1903, 38. Id., *Istoria Românilor din Dacia Traiană,* II. București 1914, 133.
73. V. Pârvan, *Sulle origini della civiltà romena,* Roma 1922, 4.
74. *Grai și Suflet,* 1, 1923, 97.
75. *Ephemeris Dacoromana* (*ED*), 3, 1925, 166-167, καὶ *Mélanges de l' Ecole Roumaine en France 1929,* 341.
76. *Balcania,* 1, 1938, 59-60.
77. *Langue et Littérature,* 2, 1943, 243 κ.ἑ., καὶ 6, 1946, 5 κ.ἑ.
78. *Cahiers Sextil Puscariu* (*CSP*), 1, 1952, 213.
79. R. Pinon, *L' Europe et l' Empire Othoman*. Paris 1909, 115-116.
80. Alan J. B. Wace - Maurice S. Thompson, *Οἱ Νομάδες τῶν Βαλκανίων.* Εἰσαγωγή - σχόλια Νίκος Κατσάνης. Μετάφραση Πάνος Καραγιῶργος. Ἔκδοση Φιλολογικοῦ Ἱστορικοῦ Λογοτεχνικοῦ Συνδέσμου (Φ.Ι.ΛΟ.Σ.) Τρικάλων, Θεσσαλονίκη 1989, 274.
81. I. Niederle, *Manuel de l' antiquité slave,* Paris 1923, 63.
82. *CSP,* 1,1952, 317.
83. *L' Ethnographie,* 56, 1962, 11-49.
84. M. Sivignon, *Les pasteurs du Pinde septentrional,* Lyon [1969], 29.
85. Πβ. *Revue des Etudes Byzantines* (*REB*), 46, 1988, 259: «Les Aroumains sont des autochtomes latinisés par l' occupation romaine de la Macédoine…».
86. Πρόσφατα καὶ κάκιστα παραδείγματα, σημειούμενα ἐπανειλημμένως πρὸς ἀποφυγὴν παραπλανήσεως, εἶναι τοῦ Γιάννη Ἀδάμου, ὁ ὁποῖος φέρεται σὰν δῆθεν ἐπιμελητὴς τοῦ ὀγκώδους τόμου *Ἡ Τσαριτσάνη,* Τσαριτσάνη 1989, 29, ὅπου ἀβασάνιστα καὶ ἀμελέστα-

Τὸ σπουδαιότερο ἑλληνικὸ βοήθημα προσφέρεται ἤδη τὸ 1832 ἀπὸ τὸν Λαρισαῖο διδάσκαλο τοῦ Γένους Κων. Κούμα[87], διδάκτορα δύο γερμανικῶν πανεπιστημίων, ἀντεπιστέλλον μέλος τῶν Ἀκαδημιῶν Μονάχου καὶ Βερολίνου[88], κάτοχο τῆς σοφίας τοῦ I. Leunclavius[89], κοινωνὸ τῶν γνώσεων τοῦ Bartholomäus Kopitar[90], πρὸ πάντων δὲ γνώστη τοῦ θέματος μὲ προσωπικὴ ἀντίληψη[91]. Μεθοδικὰ καὶ λιτὰ ὁ Κούμας ἑρμηνεύει τὴν ἐξάπλωση τῆς λατινικῆς καὶ τὴ γένεση στὸν χῶρο τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας λατινοφώνων, ποὺ φέρουν τὸ ὄνομα Βλάχοι. Προβαίνει στὴν περιγραφὴ τῶν συμβάντων στὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο, ὅπου ζοῦν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του Βλάχοι, τῶν ὁποίων δηλώνει κατηγορηματικὰ τὴν ἑλληνικότητα. Προσθέτει καίρια ἀναφορὰ στὴν ἀδελφικὴ συμπεριφορά τους, πρὸς τοὺς ἑλληνοφώνους συνοίκους, τοὺς ὁποίους ὀνομάζει Γραικούς. Ἀναιρεῖ τὴν περὶ τοῦ ἀντιθέτου πληροφορία τοῦ Βενιαμὶν τοῦ ἐκ Τουδέλας[92], στὸν ὁποῖο οἱ περισσότεροι παραπέμπουν ἀγνοώντας παντελῶς τὸ ἔργο καὶ τὴν ἀποστολή του. Ὁμολογουμένως ἐντυπωσιάζει ἡ σαφήνεια τοῦ κειμένου τοῦ Κούμα: «Συμπεριφέρονται ἀδελφικῶς μὲ τοὺς Γραικοὺς ὡς Γραικοὶ καὶ δὲν δείχνουν

τα ὁμιλεῖ γιὰ καταγωγὴ τῶν Βλάχων τῆς Τσαριτσάνης καὶ γενικὰ τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου ἀπὸ λῃστρικὴ καί… εἰδωλολατρική (!) – τὸν ἀθεόφοβο! – φυλὴ τῆς Δακίας, ἐνῶ ἡ θεωρία περὶ καθόδου ἀπὸ Δακία ἐγκαταλείφθηκε πρὸ μισοῦ αἰῶνος καὶ ἀπὸ τὸν ὀνομαστότερο θιασώτη της Th. Capidan, γεγονὸς γνωστοποιημένο μὲ ἑλληνικὰ μελετήματα. Ἐξ ἴσου προκλητικὸ παράδειγμα εἶναι καὶ τοῦ Ἀ. Κελέση, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ στερεῖται στοιχειωδῶν γνώσεων, ἀφοῦ πρόκειται γιὰ ἁπλὸ ἀπόφοιτο γυμνασίου παλαιοῦ τύπου, «ἀνακαλύπτει» ξενικὴ καταγωγὴ τῶν Βλάχων, μάλιστα σὲ καιροὺς ἀναζωπυρήσεως μειονοτικῶν ζητημάτων μὲ πρῶτο τὸ Βλαχικό, τὸ δὲ ἀπαράδεκτο ἐπιστημονικὰ συμπίλημά του μὲ τὴ μορφὴ δῆθεν ἀνακοινώσεως, ἡ ὁποία ἄλλως τε δὲν ἔγινε, περιλαμβάνεται στὰ Πρακτικὰ συνεδρίου ἐκδόσεων Δήμου Ἐλασσόνος μὲ χρήματα τῶν Ἑλλήνων φορολογουμένων. Ὁ Δήμαρχος, γνωστὸς γιὰ τὴν εὐαισθησία του στὸ Βλαχικό, ἐπωμίζεται τὴν ὑποχρέωση μεγαλύτερης ἐπαγρυπνήσεως, ὥστε νὰ μὴν ἐπαναληφθοῦν παρόμοια παρατράγουδα.

87. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Κ. Κούμας (1777-1836), διδάσκαλος τοῦ Γένους καὶ ἐπίκαιρος ἐθνολόγος», *Ἐλευθερία* (Λαρίσης), 26.1.1986.

88. Πολυχρ. Ἐνεπεκίδης, «Ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ Κωνσταντίνου Κούμα. Τὸ Ἡμερολόγιο ἑνὸς φυλακισμένου», *Θεσσαλικὰ Γράμματα,* 1/15, 1975, 13-14.

89. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Οἱ Βλάχοι τοῦ Ὀλύμπου», *Πρακτικὰ τοῦ Β΄ Πανελληνίου Συνεδρίου τῆς Λαογραφικῆς - Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας Ἐλασσόνος,* Ἐλασσόνα 1986, 141.

90. Antonia Bernard, «Jernej Kopitar et les langues balkaniques». *Bulletin de liaison*. Nº 12. Centre d' Etudes Balkaniques. INALCO, Paris 1994, 28.

91. Βλ. Σαράντος Καργάκος, «Πῶς θὰ προλάβουμε τὸ Κουτσοβλαχικό», *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος,* 3.3.1994, 90α.

92. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Βενιαμὶν ὁ ἐκ Τουδέλας καὶ ἡ Φθιωτικὴ Βλαχία», *Πρακτικὰ Α΄ Συνεδρίου Φθιωτικῶν Ἐρευνῶν.* Ἐπιμέλεια Γιώργου Δ. Δελόπουλου. Ἔκδοση Κοινότητας Λουτρῶν Ὑπάτης. Λαμία 1993, 150-151.

οὔτ' ἐκεῖνοι οὔτε οὗτοι καμμίαν ἐθνικὴν διαφορὰν πρὸς ἀλλήλους, καθὼς τῳόντι εἶναι ἀμφότεροι οἱ λαοὶ μιᾶς πατρίδος τέκνα, καὶ τῶν αὐτῶν προγόνων ἀπόγονοι»[93].

Οἱ λατινόφωνοι Ἑλλάδος τόσο στὸ ἐσωτερικὸ ὅσο καὶ στὸ ἐξωτερικὸ πέρα τοῦ ὀνόματος Ἀρμάνοι, τὸ ὁποῖο ὁρίζει κυρίως τὴ γλωσσικὴ ἰδιομορφία τους καὶ μὲ τὸ ὁποῖο αὐτοαποκαλοῦνται, δημόσια σὲ ἀλληλογραφία καὶ δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα χρησιμοποιοῦν, ὅπως καὶ ὁ Κούμας, τὸ ἐθνικὸ Γραικὸς ἢ τὸν λατινικὸ τύπο, ὅπου ἐπιβάλλεται, Graecus. Διδακτικώτατα εἶναι τὰ παραδείγματα, ποὺ ἀνθολογεῖ ὁ ἀκαδημαϊκὸς N. Iorga σὲ ἄρθρο του ἐπιγραφόμενο *Note Polone*[94] μετὰ τὴν ἐπιτόπια ἔρευνα γιὰ τοὺς Ἀρμάνους τῆς διασπορᾶς στὴν Πολωνία: Honoratus Constantinus Tuszynski, *Graecus,* vinopola, de civitate Moscopolis… 1780. Honoratus Demetrius Wretowski, *Graecus,* vinopola, de civitate Moscopolis… 1780. Honoratus Georgius Dymszo Zupanski, *Graecus,* vinopola, de civitate Moscopolis… Honoratus Michael Dziemovski… de civitate Moscopolis oriundus, *Graecus*… 1788 κ.ἄ. Δηλώνουν δὲ οἱ Μοσχοπολίτες Βλάχοι ὅτι εἶναι Γραικοί, Ἕλληνες, ἂν καὶ δὲν ὑφίσταται τότε κράτος ἑλληνικό. Ἐπίσης δὲν ἐπηρεάζονται κατ' ἐλάχιστον ἀπὸ τὴν ἔντονη παραλλαγὴ τῆς ἐπωνυμίας, σλαβικῆς καταλήξεως ἢ ἐντελῶς σλαβογενοῦς. Ὅταν πάλι χρειάζεται ταυτόχρονα δήλωση καὶ τοῦ γλωσσικοῦ καὶ τοῦ ἐθνικοῦ γνωρίσματος, τίθεται σὲ χρήση τὸ σύνθετο Γραικό - Βλαχοι, ὅπως πράττει ὁ Σίνας ἀλληλογραφώντας μὲ τὸν πρῶτο Κυβερνήτη τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννη Καποδίστρια[95].

Εὔλογα, κατὰ τὸν καθηγητὴ Ἀπ. Ε. Βαλακόπουλο, «τὴν ἄποψη τοῦ ἐκλατινισμοῦ τῶν ἐντόπιων ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τὴ διατύπωσε πρὶν ἀπὸ 150 χρόνια κιόλας ὁ πρῶτος Νεοέλληνας ἱστορικός, ὁ Κωνστ. Κούμας (1777-1836) μὲ πολὺ ἁπλοὺς καὶ πειστικοὺς συλλογισμούς, ἀλλὰ τὸ ἔργο του δὲν μελετήθηκε ἔκτοτε συστηματικὰ καὶ οἱ παρατηρήσεις του πέρασαν ἀπαρατήρητες καὶ ἀνεκμετάλλευτες»[96].

---

93. Κ. Κούμας, *Ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων,* ΙΒ΄. Βιέννη, 1832, 531.

94. Βλ. Academia Română, *Memoriile Secțiunii Istorice*. Seria III, tomul II. *Ἠπειρωτικὰ Χρονικά,* 1935, 287, ὅπου ὁ Val. Papahagi σχολιάζει τὴν πολωνικὴ κατάληξη στὰ ἐπώνυμά τους, ἐνῶ ἀφήνει ἀσχολίαστη τὴν αὐτοπροαίρετη δήλωση τῆς ἑλληνικότητάς τους. *Balcania,* 1, 1938, 233-234. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Καταγωγὴ καὶ ἐπίτομη ἱστορία τῶν Βλάχων τῆς Ἀλβανίας,* Ἰωάννινα 1994, 23.

95. Βλ. Γ. Λάιος, *Σίμων Σίνας,* Ἐν Ἀθήναις 1972, 59.

96. Ἀπ. Βακαλόπουλος, «Ὁ γλωσσικὸς ἐκλατινισμὸς τῶν κατοίκων τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδας», 50. Βλ. καὶ Μαρία Νυσταζοπούλου - Πελεκίδου, «Συμβολὴ στὴν ἔρευνα γιὰ τὴν ἐθνολογικὴ κατάσταση τῆς Μακεδονίας πρὶν ἀπὸ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους», *Δωδώνη,* Α΄, 20, 1991, 351.

Δεύτερο ἑλληνικὸ βοήθημα, ποὺ ἐπιτρέπει ἄνετη κατανόηση τῆς ἀντιλήψεως τῶν Ἀρμάνων λογίων κατὰ τὴν κρίσιμη χρονικὴ περίοδο πιεστικῆς καὶ πολύπλευρης προπαγάνδας ἀποξενώσεώς τους ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμό, ἀνήκει στὸν Τριαντάφυλλο Μπάρτα, Μετσοβίτη, δόκιμο συγγραφέα, ὁ ὁποῖος μέσα στὴν πρωτεύουσα τῆς Ρουμανίας, στὸ Βουκουρέστι, τὸ 1878, μὲ ἀξιοθαύμαστο σθένος καὶ σπάνια παρρησία διακηρύσσει τὴν ἑλληνικὴ καταγωγὴ τῶν Ἀρμάνων. Ἀναφερόμενος συγκεκριμένα στὰ κηρύγματα Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ, – τοῦ ὁποίου τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἀναγνώριση ὡς Ἁγίου παντοιοτρόπως καταπολεμοῦσε ἡ Ρουμανία καὶ ἀμφισβητοῦν ἀκόμη αὐτὴν κάποια κατάλοιπα τῶν προπολεμικῶν ρουμανικῶν σχολείων, σὰν τὸν ἀνελλήνιστο Γιαννάκη Ντόντο, – μὲ διατύπωση ἐπιμελημένη ὁ Μπάρτας παρατηρεῖ ὅτι γίνονται «ἐν ταῖς κατοικουμέναις ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, Ἑλλήνων τὴν φυλὴν Βλάχων, ὡς εἴπομεν τῆς Ἑλλάδος»[97]. Ἐπὶ πλέον ταύτιση Ἑλλήνων - Ρωμαίων μαρτυρεῖται καὶ κατὰ πολλοὺς αἰῶνες πρωτύτερα, μεσαιωνικούς - βυζαντινούς, ὄχι μόνον σὲ λόγια ἀλλὰ καὶ λαϊκώτερα κείμενα, ὅπως εἶναι ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ ψευδο - Μεθοδίου Πατάρων, τοῦ 7ου αἰώνα, «ὅπου περὶ τῶν ἀναμενομένων ἄλλως ἐσχάτων τῆς Κωνσταντινουπόλεως λέγεται: *…ἐπαναστατήσεται ἐπ' αὐτοὺς* (sc. τοὺς Ἰσμαηλίτας κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως) *βασιλεὺς Ἑλλήνων, ἤτοι Ρωμαίων, μετὰ μεγάλου θυμοῦ…».* Τὴν πηγὴ θησαυρίζει ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Σταῦρος Κουρούσης καὶ προλογίζει ὡς ἑξῆς: «Ὅτι ὁ λαὸς τῆς λεγομένης Ῥωμανίας δὲν εἶναι Ῥωμαῖοι τὴν φυλὴν ἀλλὰ Ἕλληνες, φαίνεται ὅτι ἦτο κοινὴ συνείδησις καὶ κατὰ τοὺς πρὸ

97. Πβ. Τρ. Μπάρτας, *Περὶ ἐποίκων Ρωμαίων ἐν Ἑλλάδι.* Βουκουρέστι 1878, 10. Πρὸ τῆς ἐξαπλώσεως ἄλλως τε τῆς λέξεως Βλάχος στὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο, μονόγλωσσοι καὶ δίγλωσσοι Ἕλληνες ἀδιακρίτως φέρουν τὸ κοινὸ ὄνομα Ρωμαῖοι. Πβ. Poghirc, *Romanisation,* 33: «Antérieurement ils étaient [οἱ Βλάχοι] compris dans la dénomination de Ῥωμαῖοι, qui s' appliquait à toute la population libre de l' empire». Ἀπάντηση, λοιπόν, τέλεια στὸ κατὰ καιροὺς προβαλλόμενο ζήτημα ἐθνωνυμίου δίνει ὁ μητροπολίτης Μυρέων Ματθαῖος, λόγιος καὶ συγγραφέας Ἠπειρώτης, στὸ ποίημα «Θρῆνος καὶ κλαυθμὸς περὶ Κωνσταντινουπόλεως». Πβ. E. Legrand, *Bibliothèque Grecque Vulgaire,* II. Paris 1881, στ. 2359, 2361, 2454 [313-328]. Καὶ *Τόμος εἰς μνήμην Γεωργίου Κουρμούλη.* Ἀθήνα 1983, 501, ὅπου ἐπισήμανση Μ. Ρωμανοῦ:

«Ἀλλοίμονον, ἀλλοίμονον ᾽ς τὸ γένος τῶν Ρωμαίων
ὦ πῶς ἐκαταστάθηκε τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων
᾽ς ἐμᾶς εἰς ὅλους τοὺς Γραικοὺς νἀλθῇς τούτην τὴν ὥρα!».

Τὸ ἐθνωνύμιο Ἕλληνες ἐνυπάρχει καὶ στὶς παραδόσεις τῶν Ἀρμάνων - Βλάχων. Βλ. Ἰ. Θ. Κακριδῆς, *Οἱ Ἀρχαῖοι Ἕλληνες στὴ Νεοελληνικὴ Λαϊκὴ Παράδοση.* Μορφωτικὸ Ἵδρυμα Ἐθνικῆς Τραπέζης. Β΄ ἔκδ. Ἀθήνα 1979, 42.

τῆς ἐπὶ Μακεδόνων βασιλέων ἀναγεννήσεως τῶν Γραμμάτων…»[98].

Μετὰ μισὸ ἀκριβῶς αἰώνα ἀπὸ τὴν ἔκδοση τοῦ βιβλίου τοῦ Μπάρτα στὸ Βουκουρέστι, τὸ 1878, ἐμφανίζεται τρίτο ἑλληνικὸ δημοσίευμα μὲ ἀπόλυτα ὀρθὴ ἄποψη γιὰ τοὺς Ἀρμάνους. Ὁ ἱστορικὸς Χρίστος Γ. Καλοκαιρινὸς (1855-1944/5) ἀπὸ τὸν Ἅγιο Γεώργιο τοῦ νομοῦ Καρδίτσας[99], γλωσσομαθέστατος, κάτοχος ἑπτὰ γλωσσῶν, γαλλικῆς, ἀγγλικῆς, γερμανικῆς, ἰταλικῆς, ἀραβικῆς, τουρκικῆς… καὶ μετὰ μεταπτυχιακὲς σπουδὲς στὸ Παρίσι, τὸ 1928, σὲ ἄρθρο του, ἐπιγραφόμενο *Οἱ Κουτσόβλαχοι καὶ τὸ γλωσσικόν των ἰδίωμα,* σκιαγραφεῖ ἁδρότατα «τὸ ἑλληνολατινικὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα, ὅπερ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἁπλῶς ἡ οἰκιακὴ γλῶσσα μέχρι σήμερον, ἰδίᾳ εἰς τὰ ΝΔ τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Μακεδονίας…», θεωρώντας προσφυέστατα αὐτὸ ὡς ἀπότοκο τῆς ρωμαιοκρατίας. Μεταξὺ δὲ ἄλλων προσθέτει καὶ τὰ ἀκόλουθα: «οἱ διατηρήσαντες τὸ γλωσσικὸν αὐτὸ ρωμαϊκὸν ἰδίωμα, εἶνε οἱ λεγόμενοι Κουτσόβλαχοι. Οὗτοι πλὴν τῆς γλώσσης, κατὰ τὰ λοιπὰ εἶνε γνήσιοι Ἕλληνες, ἔχουσιν ἀκμαῖον τὸ ἑλληνικὸν αἴσθημα, ἀλώβητα τὰ πάτρια, τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἑλληνικὴν συνείδησιν ἀνεπηρέαστον, τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν ἀκραιφνῆ πρὸς τὴν κλασσικὴν Ἑλλάδα… Φέρουσιν ἅπαντα τὰ φυλετικὰ ἰδιώματα τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτηρισμοῦ, τῆς ἰδιοφυΐας καὶ τῆς ἐλευθεριότητος μετὰ τῆς πρὸ τὴν ἐμπορίαν κλίσεως καὶ μετὰ τῆς πρὸς τὴν γενέτειρα πατρίδα διαπύρου ἀφοσιώσεως…»[100].

Ὁ πολιτισμὸς τῶν Ἀρμάνων.

Τὸ ἑλληνολατινικὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα, ποὺ χρησιμοποιοῦν Ἕλληνες, εἶναι ἐπικουρικὸ καὶ ἐξυπηρετεῖ πρακτικὲς ἀνάγκες[101]. Κύρια γλώσσα παραμένει ἡ

98. Στ. Ἰ. Κουρούσης, *Ἑλληνικὴ παιδεία καὶ ἐθνικὴ συνείδησις τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος εἰς τὸ Βυζάντιον.* Ἀθῆναι 1993, 42. Πβ. καὶ *Akten des VI. Internationale Kongresses für Griechische und Lateinische Epigraphik,* München 1973, 103 σημ. 12, ὅπου μνημονεύεται ἐπιγραφικὰ «φυλὴ Ῥωμαίων» στὴν Ὀδησσὸ τῶν θρακικῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ὁ δὲ ἀκαδημαϊκὸς D. M. Pippidi τονίζει: «elle n' est pas formée, comme on serait tenté de le croire, par des Romains venus s' établir à demeure dans cette ville; il s' agit en réalité d' un nom honorifique assumé par une tribu grecque…».

99. Βλ. Φώτιος Νικ. Βογιατζῆς, «Ὁ παλιὸς ἱστορικὸς τῆς Καρδίτσας Χρίστος Γ. Καλοκαιρινὸς (1855-1944/5)», *Πρακτικὰ Α΄ Συνεδρίου Μελετῶν Καρδίτσας,* Ἀθήνα 1991, 147-156.

100. Πβ. *Θεσσαλικὴ Φωνὴ* (Καρδίτσας), 1302, 28.4.1928.

101. Βλ. καὶ M. Egger, *De l' étude de la langue latine chez les Grecs dans l' Antiquité,* Paris 1855, 5. Πβ. καὶ Poghirc, Romanisation, 29: «La preuve qu' il [l' apôtre Paul] avait affaire à un public de langue latine c' est que beaucoup de ses compagnons dans ces voyages portaient

ἑλληνική, τὴν ὁποία γνωρίζουν καὶ ἀκραιφνεῖς Ρωμαῖοι. Ὅμως Ἕλληνες, ποὺ ἀσκοῦν ἐπάγγελμα στρατιωτικὸ ἢ διοικητικὸ ὡς Ρωμαῖοι πολίτες μακριὰ ἀπὸ τὴ γενέτειρά τους, ἐνδέχεται νὰ χάνουν τὴ γλώσσα τῶν προγόνων τους, ὅπως ζοῦν ἀπομονωμένοι καὶ παντελῶς παραλλαγμένοι ἀνθρωπωνυμικά[102]. Ἀπώλεια μερικὴ τῆς ἑλληνικῆς μὲ διαρκέστερη διατήρηση τοῦ ρωμανικοῦ ἰδιώματος δὲν ἀποκλείεται καὶ ἐξ αἰτίας ἰδιαζουσῶν συνθηκῶν ζωῆς σὲ ποιμενικοὺς πληθυσμοὺς νομαδικῆς ἢ ἀκριβέστερα ἡμινομαδικῆς μορφῆς.

Κανονικά, ὅπως ὑποστηρίζει ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Βουδαπέστης Mathias Gyóni, «ὅλα συνηγοροῦν στὸ νὰ πιστεύσουμε ὅτι οἱ Βλάχοι πρέπει νὰ ἦσαν δίγλωσσοι καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ἱστορίας τους»[103]. Ἐπὶ πλέον ἑρμηνεύει τὴ διγλωσσία.

Μόλις οἱ Ὀθωμανοὶ ἑδραιώνουν τὴν κυριαρχία στὴ Βαλκανικὴ καὶ ἐπιβάλλουν τὴν «ὀθωμανικὴ εἰρήνη», Ἀρμάνοι μαζὶ μὲ ἄλλους Ἕλληνες διασπείρονται στὸν εὐρύτερο χῶρο τῆς ὀθωμανικῆς ἐπικράτειας καὶ συνηθέστερα πέρα τῶν συνόρων της, σχεδὸν σὲ ὁλόκληρη τὴν Εὐρώπη[104]. Διαπρέπουν ὡς ἔμποροι, τρα-

---

des noms bien latins: Secundus de Thessalonique, Silvanus, Gaius, Marcus, Carpus, Aquila, Pudens, et même deux femmes: Prisca et Claudia». Ἐξ ἄλλου, *αὐτ.,* 26, γεννημένος ὁ Ἀπόστολος Παῦλος Ρωμαῖος πολίτης γνωρίζει τρεῖς γλῶσσες (ἑβραϊκή, ἑλληνικὴ καὶ λατινική). Ἡ δὲ πρόσκληση στὴ Μακεδονία γίνεται ἑλληνικά.

102. Ποιός φαντάζεται ὅτι ὁ C. Vibius C.f. Ouf. Salutaris εἶναι Ἕλληνας; Βλ. S. J. de Laet, *Portorium. Etude sur l' organisation douanière chez les Romains, surtout à l' époque de Haut - Empire,* Brugge, 1949, 294-295. Ἀφθονία παρόμοιων περιπτώσεων βλ. Achille G. Lazarou, «Présence hellénique en Egypte romaine», *Graeco - Arabica,* 3, 1984, 51-76.

103. *Byzantinoslavica,* 12, 1951, 42.

104. Βλ. Σπ. Π. Λάμπρος, *Σελίδες ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ μακεδονικοῦ ἑλληνισμοῦ,* Ἐν Ἀθήναις 1912, 32, ὅπου συμπεραίνει: «Κατὰ ταῦτα καὶ οἱ Κουτσόβλαχοι συναπετέλουν μέλος τῆς ἑλληνικῆς οἰκογενείας ἀδιαίρετον ἔν τε ταῖς πατρίσι καὶ ἐν τῇ ξένῃ». Αὐτὸ ἐπιβεβαιώνει καὶ ὁ Ρουμάνος ἀκαδημαϊκὸς I. Coteanu. Πβ. *Limba Română,* 8, 1959, 10. Ἐπίσης βλ. Θ. Μ. Νάτσινας, *Οἱ Μακεδόνες πραμματευτάδες* (sic) *εἰς τὰς χώρας Αὐστρίας καὶ Οὐγγαρίας,* Θεσσαλονίκη 1958. Ö. Füves, *Οἱ Ἕλληνες τῆς Οὐγγαρίας,* ΙΜΧΑ, 75. Θεσσαλονίκη 1965. Γ. Θ. Λυριτζῆς, *Αἱ μακεδονικαὶ κοινότητες τῆς Αὐστροουγγαρίας ἐπὶ τουρκοκρατίας,* Κοζάνη 1952. Ἀναδημοσίευση, *Ἀριστοτέλης,* 171-172, 1985, 1-64. Ἐλευθερία Ἰ. Νικολαΐδου, «Συμβολὴ στὴν ἱστορία τεσσάρων ἑλληνικῶν κοινοτήτων τῆς Αὐστροουγγαρίας (Zemun, Novi Sad, Orsova, Temesvar)», *Δωδώνη,* 9, 1980, 323-374. Id., «Ἠπειρῶτες ἀπόδημοι στὴ Ρωσία καὶ ἡ συμβολή τους στὴν ἀνάπτυξη τῆς Ἠπείρου», *Δωδώνη,* 15, 1986, 108 κ.ἑ. Ἰ. Α. Παπαδριανός, *Οἱ Ἕλληνες πάροικοι τοῦ Σεμλίνου,* ΙΜΧΑ - 210, Θεσσαλονίκη 1988. Id., «Δυτικομακεδόνες ἀπόδημοι στὶς βορειοδυτικὲς χῶρες τῆς Βαλκανικῆς (18ος - 20ος αἰώνας)», *2ο Πανδυτικομακεδονικὸ Συνέδριο,* Θεσσαλονίκη 1992, 104-113. A. Hâciu, *Aromânii. Comerț, industrie, arte,*

πεζίτες, ἐφοπλιστές, ἐπιστήμονες, κυρίως ἰατροί, ὡς ἄνθρωποι τῶν τεχνῶν καὶ τῶν γραμμάτων[105]. Μάλιστα ἐξ ἀρχῆς φροντίζουν γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀναγέννηση τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, στὸ ὁποῖο οἱ ἴδιοι ἐντάσσονται, καθὼς θεωροῦνται Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς ξένους λαούς[106], ἀκόμη καὶ τὸν ρουμανικό[107].

Ἀξίζει – ἔστω – ἐνδεικτικὴ μνεία ὀνομάτων, ὅπως Ἰωάννης Κωττούνιος (1577-1658), Νικόλαος Σπαθάρης, γνωστότερος μὲ τὸ ἐπώνυμο Milescu (1636-1708), Βασίλειος Λούπου…

Γιὰ τὸν πρῶτο ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Κ. Ἄμαντος γράφει: «Ὁ Κωττούνιος εἶναι ὁ πρῶτος σοφὸς ἀπὸ τὴν νέαν Μακεδονίαν, τοῦ ὁποίου τὸ κληροδότημα ἐχρησίμευσεν ὡς λαμπρὸν παράδειγμα πρὸς

expansiune. Focșani 1936. D. I. Popovici, *Despre Aromâni* – O Tîntarima - Contribuțiuni cu privire la chestiunea formării negotului nostru. In românește C. Constante. București 1934. Τὶς ἐμπορικὲς ἐπιδόσεις τῶν Τσιντσάρων, Ἀρμάνων τῆς Μακεδονίας, ἰδιοποιοῦνται οἱ Ρουμάνοι! Γι' αὐτὸ βλ. Γ. Δ. Μόδης, «Συμβολὴ καὶ ἐπίδρασις τῶν Δυτικομακεδόνων εἰς τὴν πνευματικὴν - οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Σερβίας κατὰ τὸν ΙΗ΄-ΙΘ΄ αἰῶνα», *Ἀριστοτέλης,* 7, 1963, 5/41, 1-60. Τῆς πρώτης ἐκδόσεως τῆς συγγραφῆς τοῦ D. Popović περιληπτικὴ ἐπίσης ἀπόδοση βλ. *Graiul Românesc* (*GRR*), 3, 1928, 55, ὅπου ὁ N. Roman γράφει καὶ τὰ ἑξῆς γιὰ τοὺς Τσιντσάρους: «Il s' agit d' un peuple néolatin venant du Sud, qui a fondé la vie commerciale de la péninsule Balcanique et fut son trait d' union avec l' Europe Centrale». Ἀκριβῶς αὐτὸν τὸν ἐμπορικὸ νεολατινικὸ λαό, τοὺς ἐμπόρους Βλάχους τοῦ βορειοελλαδικοῦ χώρου, καὶ ὁ συγγενὴς γλωσσικὰ ρουμανικὸς λαὸς ἀποκαλεῖ Ἕλληνες! Βλ. Cornelia Papacostea - Danielopolu, «Organizarea și viața culturală a companiei "grecești" din Brașov (sfîrșitul secolului al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea)», *Studii Istorice Sud - Est Europeene,* 1, 1974, 159 κ.ἑ.

105. Πβ. *RER,* 9-10, 1965, 243-244, ὅπου ἐξ ἀφορμῆς δημοσιεύματος τοῦ Em. Turczynski γιὰ τοὺς Βλάχους τῆς Μακεδονίας ἐπισημαίνονται οἱ πολυσχιδεῖς δραστηριότητές τους καὶ οἱ ἀγαθὲς ἐπιπτώσεις τους: «Les commerçants, les médecins et les lettrés aroumains - tous présentés avec leurs activités les plus importantes - ont largement contribué au développement de la civilisation et de la culture du Sud - Est européen». Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Οἱ Βλάχοι τῆς Μακεδονίας», *Νέα Ἑστία,* 1571, Χριστούγεννα 1992, 128-143.

106. Tr. Stoianovich, Ὁ κατακτητὴς ὀρθόδοξος βαλκάνιος ἔμπορος. *Ἡ οἰκονομικὴ δομὴ τῶν βαλκανικῶν χωρῶν στὰ χρόνια τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας ιε΄-ιθ΄ αἰ.,* «Μέλισσα», 1979, 328-329.

107. C. C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor,* București 1979, 220. P. Nasturel, Koutsovalaque. Recherche étymologique, *Etudes Roumaines et Aroumaines,* Paris 1990, 91 σημ. 16. Πβ. καὶ Γ. Χ. Μόδης, *Μακεδονικὸς Ἀγὼν καὶ Μακεδόνες Ἀρχηγοί,* Θεσσαλονίκη 1950, 125: «Ὅσοι Κουτσόβλαχοι ἦσαν ἐγκατεστημένοι ἀπὸ διακόσια καὶ τριακόσια χρόνια σὲ ρουμανικὰ μέρη, ποτὲ δὲν ἐθεώρησαν τὸν ἑαυτό τους ἕνα ἢ ἀδελφὸ μὲ τοὺς Ρουμάνους καὶ ποτὲ δὲν τὸν λογάριασαν ξένο στὸν Ἑλληνισμό».

ἐνίσχυσιν τῶν γραμμάτων[108]. Κατάγεται ἀπὸ τὴ Βέροια. Σπουδάζει στὴν Ἰταλία καὶ ἐκλέγεται καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς φιλοσοφίας στὸ πανεπιστήμιο τῆς Πάδοβας, στὸ ὁποῖο τὸ 1653 ἱδρύει οἰκοτροφεῖο γιὰ τὴ στέγαση καὶ σίτιση Ἑλλήνων φοιτητῶν.

Τοῦ ἱδρύματος τοῦ Κωττουνίου ἐπωφελεῖται ἐμμέσως καὶ ὁ Milescu, ἀφοῦ οἱ ὑπότροφοι φοιτητὲς τοῦ πανεπιστημίου Πάδοβας γίνονται καθηγητὲς τῆς Μεγάλης Σχολῆς τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῶν ὁποίων αὐτὸς εἶναι μαθητὴς καὶ ἐξελίσσεται σὲ διακεκριμένο Ἑλληνιστή[109]. Συνάπτει γνωριμίες μὲ τοὺς βασιλεῖς τῆς Εὐρώπης καὶ ὑπηρετεῖ στὸ Γραφεῖο Διεθνῶν Σχέσεων τῆς Ρωσίας, ὅπου ἀναγνωρίζονται οἱ διπλωματικὲς δεξιότητές του. Μὲ εἰδικὴ ἀποστολὴ συνδέει γιὰ πρώτη φορὰ Ρωσία καὶ Κίνα[110]. Ἐξ ἄλλου χάρη στὴν τόλμη τοῦ Μιλέσκου, ποὺ ἀποκτᾶ καὶ παραδίδει τὰ ἀπόρρητα πολεμικὰ σχέδια τοῦ Σουλτάνου κατὰ τῆς πολιορκούμενης Βιέννης τὸ 1683, σώζεται ἡ Εὐρώπη ἀπὸ τὸν ἐξισλαμισμὸ καὶ ὅλες τὶς συνέπειες. Ἐν τούτοις κατὰ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς πανηγυρισμοὺς σωτηρίας μὲ τὴν εὐκαιρία συμπληρώσεως τριακοσίων χρόνων, 1983, οὔτε γιὰ τὸν ἄγγελο σωτήρα γίνεται λόγος οὔτε γιὰ τὴν πατρίδα του[111], ἐνῶ ὀργανώνονται πολύκροτες ἐκθέσεις τῶν θησαυρῶν τοῦ τότε Σουλτάνου! Βέβαια ἡ ἀποσιώπηση εἶναι καθολικὴ καὶ στὴν Ἑλλάδα. Δὲν πραγματώνεται ἡ παραμικρὴ ἐκδήλωση καὶ δὲν ἀφιερώνονται σὲ κανένα ἡμερήσιο ἢ περιοδικὸ ἔντυπο δύο λόγια γιὰ τὴ σωστικὴ ἐνέργειά του οὔτε σύντομη ἐκπομπὴ στοὺς ἀναρίθμητους ραδιοφωνικοὺς σταθμοὺς ἢ μερικὲς εἰκόνες στὴν κρατικὴ τηλεόραση. Πρόκειται μόνον γιὰ ἄγνοια;

Ὁ τρίτος, Βασίλειος Λούπου[112], ποὺ ἀναδεικνύεται ἡγεμόνας τῆς Μολδα-

108. Κ. Ἄμαντος, *Ὁ μακεδονικὸς Ἑλληνισμὸς κατὰ τὸ τέλος τοῦ μεσαιῶνος καὶ τὴν παλαιοτέραν τουρκοκρατίαν μέχρι τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος,* Θεσσαλονίκη 1952, 9.

109. Βλ. Ariadna Camariano - Cioran, *Les Académies princières de Bucarest et de Jassy et leurs professeurs,* 142. Institute for Balkan Studies, Thessaloniki 1974, 7.

110. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Nicolae Milescu ὁ Λάκων "Homo Universalis», *Πρακτικὰ Α΄ Λακωνικοῦ Συνεδρίου,* ΙΙ. Ἀθῆναι 1980, 188-198.

111. Ἀγνοεῖται ὁ Ν. Σπαθάρης - Milescu καὶ τιμᾶται μόνον ὁ Καντακουζηνός, ἑλληνικῆς πάλι καταγωγῆς, ἡ δὲ εὐγνωμοσύνη ἐπίσημα ἐκφράζεται πρὸς τὴ Ρουμανία καὶ ὄχι πρὸς τὴν Ἑλλάδα! Βλ. Marin M. Braniște, «Pe urmele voievodului Șerban Cantacuzino la Vienna (1683)», *BOR,* 101, 1983, 561-564.

112. Χαρακτηρίζεται Ἀρναούτης, μάλιστα χωρὶς τεκμηρίωση. Βλ. *Fiinta românească,* 4, 1966, 119. Ἀλλὰ καὶ μὴ καταγόμενοι ἀπὸ τὴ Βόρειο Ἤπειρο βαφτίζονται ἐπίσημα Ἀλβανοί, ὅπως ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος ἀπὸ τὸ Βλαχολίβαδο Ἐλασσόνος, κατὰ τὴν πρασημοφόρησή του ἀπὸ τὸν τσάρο τῆς Ρωσίας. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου «Ἀλβανοί, Ἀρβανίτες - Βορειοηπειρῶτες», *Παρνασσός,* 34, 1992, 412 καὶ σημ. 64. Ὅμως κατὰ τὸν C.

βίας, εἰσάγει τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα στὰ σχολεῖα τῆς χώρας του. Ἀναλαμβάνει τὴν προστασία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου[113]. Πασχίζει ἀσταμάτητα γιὰ τὴν ἀνασύσταση τοῦ Βυζαντίου[114], ὅπως πολὺ ἐνωρίτερα ὁ συμπατριώτης του, Ἠπειρώτης, Μιχαὴλ ὁ Γενναῖος[115], γιὰ τὸν ὁποῖο ὁποιαδήποτε ἄλλη χώρα, ἂν ἦταν τέκνο της, θὰ τιμοῦσε τὴ μνήμη του μὲ συμμετοχὴ ὅλων τῶν λαῶν, ποὺ δεινοπάθησαν ἢ καὶ δεινοπαθοῦν ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Διότι τὸν Αὔγουστο τοῦ 1595, πρὸ τετρακοσίων ἀκριβῶς χρόνων, κερδίζει μία ἀπὸ τὶς λαμπρότερες νίκες τῆς ἀντι-ὀθωμανικῆς πάλης, ὅπως καταγράφεται στὶς δέλτους τῆς ἱστορίας. Τὶς δὲ δάφνες δρέπουν οἱ Ρουμάνοι, μολονότι καὶ ὁ Μιχαὴλ εἶναι Ἕλλην καὶ Ἕλληνες στὴν πλειονότητα οἱ συναγωνιστές του[116], μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνονται ὁ Μητροπολίτης Τιρνόβου Διονύσιος Ράλλης Παλαιολόγος καὶ ὁ Μητροπολίτης Λαρίσης, Τρίκκης καὶ Σταγῶν Διονύσιος ὁ Φιλόσοφος, κακῶς ἐπιλεγόμενος Σκυλόσοφος, ποὺ δρᾶ σὲ ἀντιπερισπασμὸ τῶν ὀθωμανικῶν δυνάμεων μὲ δύο ἐπαναστάσεις, στὴ Θεσσαλία καὶ στὴν Ἤπειρο, ὅπου ἐν τέλει ὑφίσταται τὸ μαρτύριο. Ἐν τούτοις καὶ ἡ ἐφετινὴ εὐκαιρία ὀργανώσεως ἐνδεδειγμένων ἑορτασμῶν, ὅταν μάλιστα οἱ ἐξ Ἀνατολῶν γείτονες προκαλοῦν ἀπροκάλυπτα, γιὰ τὴ

Bărbulescu, *Zeitschrift für Balkanologie,* 9, 1973, 6 σημ. 1, εἶναι Βλάχος Ἠπειρώτης ὁ Βασίλειος Λούπου, σημ. δὲ 2, Βλάχος Πελοποννήσου ὁ Ν. Σπαθάρης - Μιλέσκου, τοῦ ὁποίου τὸ αὐτοβιογραφικὸ χειρόγραφο, ἀποκείμενο στὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ὀξφόρδης, στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα, ἐκπλήσσει τόσο γιὰ τὴν καλλιγραφία ὅσο καὶ γιὰ τὴν ὀρθογραφικὴ τελειότητα. Βλ. Laetitia Turdeanu - Cartojan, «Une relation anglaise de Nicolas Milescu: Thomas Smith», *RER,* 2, 1954, 146. Ἀπὸ τὸν Ν. Σπαθάρη ζητεῖ τυπογραφεῖο ὁ μητροπολίτης Μολδαβίας Δοσίθεος, γιὸς «Κουτσοβλάχου ἐμπόρου», ὅπως ἀποκαλύπτει ἡ Olga Cicanci, «Ἡ λογοτεχνία εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς τὴν Μολδαβίαν καὶ τὴν Βλαχίαν κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα», *Δελτίον Ρουμανικῆς Βιβλιογραφίας* (ΔΡΒ), 3, 1970, 93. Βλ. καὶ E. Turdeanu, «Les controverses des Jansénistes et la création de l' imprimerie grecque en Moldavie», *Mélanges de Linguistique et de littérature romanes offerts à Mario Roques,* Paris 1952, 111, 281-302. Id., *Etudes…*, Leiden 1985.

113. Fr. Pall, «Les relations de Basile Lupu avec l' Orient orthodoxe et particulièrement avec le Patriarcat de Constantinople», *Balcania,* 8, 1945, 66-140.

114. N. Iorga, «Vasile Lupu ca următor al împăritilor de Răsărit în tutelaria Patriarchiei de Constantinopol și a bisericii ortodoxe», *AAR, M.S.Î.,* s. III, 36, 1913, 207-236.

115. Ἄλκης Μυρσίνης - Μάνθος, «Ἕνας Ἠπειρώτης στὴ ρουμανικὴ ἱστορία καὶ ποίηση», *Ἠπειρωτικὴ Ἑστία* (*ΗΕ*), 297-298, 1977, 168. A. Pippidi, *Tradiția politică bizantină în țările române în secolele XVI-XVII*. București 1983, 251-252.

116. Στ. Παπαδόπολος, «Ὁ Μητροπολίτης τοῦ Μ. Τιρνόβου Βουλγαρίας Διονύσιος Ράλλης Παλαιολόγος καὶ οἱ ἐνέργειές του γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων (τέλη 16ου - ἀρχὲς 17ου αἰ.)», *Τιμητικὸ Ἀφιέρωμα στὸ Μητροπολίτη Κίτρους κ.κ. Βαρνάβα,* Ἀθήνα 1980, 4.

μεγάλη νίκη[117] τοῦ Αὐγούστου 1595 περνᾶ ἀπαρατήρητη λόγῳ ἀγνοίας, ἀφοῦ σὲ κανένα ἐγχειρίδιο ἢ σύγγραμμα γιὰ μαθητὲς καὶ φοιτητὲς δὲν περιέχεται οὔτε λέξη σχετική[118]. Οἱ δὲ ἀποκαλούμενοι ἁρμόδιοι εἶναι ὁλότελα ἄσχετοι. Ἀρνοῦνται ἄλλως τε καὶ νὰ ἐνημερωθοῦν.

Ὅ,τι δὲν πράττει σήμερα τὸ ἑλληνικὸ κράτος μὲ τὸ πλῆθος σχολείων ὅλων τῶν βαθμίδων, κατὰ τὴν τουρκοκρατία πραγματώνουν οἱ ἀπόδημοι Ἕλληνες, στοὺς ὁποίους συγκαταλέγονται οἱ Ἀρμάνοι, ὀνομαστοὶ γιὰ τὴ φιλογένεια καὶ τὴ γενναιοδωρία. Διαρκῶς στέλλουν ἐμβάσματα στὴν πατρίδα τους γιὰ ἵδρυση σχολείων ἑλληνικῶν, βιβλιοθηκῶν μὲ πρῶτες ἐκδόσεις Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ μὲ ξενόγλωσσα συγγράμματα καὶ περιοδικά, κυρίως γαλλικά, ὅπως ἐπιτόπια διαπιστώνει ὁ Pouqueville[119]. Ἐγκαθιστοῦν τυπογραφεῖο[120], τὸ μοναδικὸ στὴ Βαλκανική, μὲ ἐξαίρεση ἐκείνου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἐπίσης συγγράφουν καὶ τυπώνουν βιβλία πρὸς διάδοση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ παιδείας. Κυκλοφοροῦν βιβλία μικρὰ καὶ χρηστικὰ γιὰ ἀναλφάβητους καὶ ἀφελληνισμένους, ἀλλογλώσσους. Ἐξαιρετικὸ παράδειγμα δίνει ὁ μαθητὴς τοῦ Εὐγενίου Βουλγάρεως Θεόδωρος Ἀναστασίου Καβαλλιώτης, τοῦ ὁποίου τὸ βιβλίο ἐπιγράφεται *Πρωτοπειρία.* Ἐκδίδεται δὲ «δαπάνῃ τοῦ ἐντιμοτάτου καὶ χρησιμωτάτου Κυρίου Γεωργίου Τρίκουπα, τοῦ καὶ Κοσμήσκη ἐπιλεγομένου ἐκ πατρίδος Μοσχοπόλεως», τὸ 1770. Ἡ μαρτυρία ὁδηγεῖ προφανέστατα καὶ στὴν κοιτίδα τῶν Τρικούπηδων. Πρόοδος σημειώνεται μὲ τὸ βιβλίο *Εἰσαγωγικὴ Διδασκαλία, περιέχουσα Λεξικὸν Τετράγλωσσον… τῇ προσθήκῃ τινῶν χρειωδῶν καὶ περιεργείας ἀξίων,* τοῦ Δανιὴλ Μιχάλη Ἀδάμη Χατζῆ τοῦ Μοσχοπολίτου ἢ ἁπλούστατα Δανιὴλ Μοσχοπολίτου[121].

117. Βλ. Al. Cioranescu, «Un témoin Espagnol de la Campagne roumaine de 1595», *RER,* 9-10, 1965, 77-96.

118. Ἐπὶ ὑπουργίας Γ. Σουφλιᾶ στὸ Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων ματαιώθηκε μυστηριωδῶς πρόσφορη ἀνάθεση ἀποκαταστάσεως τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας μὲ διασυνδέσεις βαλκανικὲς καὶ πανευρωπαϊκές. Κρίμα!

119. F.H.L. Pouqueville, *Le voyage de la Grèce,* Paris 1826-1827, 11, 350. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Οἱ Βλάχοι καὶ ἡ διάδοση τῆς ἑλληνικῆς παιδείας στοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς», *Στ΄ Διεθνὲς Παιδαγωγικὸ Συνέδριο Π.Ε.Ε.,* Ἀθήνα: Ἑλληνικὰ Γράμματα, 1995, 155-175.

120. Νεόφυτος Δούκας, *Μαξίμου Τυρίου λόγοι….,* ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀουστρίας 1810, λς΄.

121. Ἐ. Γ. Πρωτοψάλτης, «Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἡ διάδοσις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς», *Ἀφιέρωμα εἰς τὸν Μητροπολίτην Ρόδου κ.κ. Σπυρίδωνα ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τεσσαράκοντα ἐτῶν ἀρχιερατείας,* Ἀθῆναι 1988, 170 κ.ἑ. Τὸ δεύτερο μέρος τοῦ τίτλου πραγματώνουν οἱ Βορειοηπειρῶτες Βλάχοι. Ἑπομένως σὲ προφανῆ ἐπηρεασμὸ ἀπὸ ἐσφαλμένη ἄποψη τοῦ Εὐλογίου Κουρίλα καὶ παραγνώριση τῆς αὐστηρῆς ἐπικρίσεώς της ἀπὸ τὸν Φάνη Μιχαλόπουλο ὀφείλεται ἡ ἐπανάληψη τοῦ

Ὀδυνηρότατο εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἀναγέννηση τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους συντελεῖται στὴ μαρτυρικὴ Βόρειο Ἤπειρο, πρωτίστως μὲ συγγραφεῖς καὶ χορηγοὺς Ἀρμάνους, ἐνῶ ἡ ἐπίσημη Ἑλλάδα σχετικὰ μὲ τοὺς Βορειοηπειρῶτες, γενικὰ καὶ ὁλοένα, αὐτοσχεδιάζει μὲ ἀνόητα κομματικὰ κριτήρια, τοὺς δὲ Βλάχους, εἰδικά, ἀφήνει ἀκόμη μετέωρους ἐθνικά, ἂν καί, ὅπου γῆς, παραμένουν στυλοβάτες τοῦ Ἑλληνισμοῦ, παρὰ τὶς ἐπίμονες καὶ πολύπλευρες προπαγάνδες ἐπηρεασμοῦ τους. Ἕως πότε θὰ συμπεριφέρεται ὡς ἡ χειρότερη μητρυιά;

Τῶν Βορειοηπειρωτῶν δὲν ὑστεροῦν οἱ Ἀρμάνοι τῆς Μακεδονίας. Ἀπόδειξη πειστικὴ παρέχει ἡ πρωτοβουλία τῆς οἰκογένειας τῶν Δαρβάρεων ἀπὸ τὴν Κλεισούρα[122]. Ὁ Δημήτριος συγγράφει καὶ οἱ λοιποὶ δαπανοῦν γιὰ τὶς ἐκδόσεις. Τὰ βιβλία πλέον εἶναι ἀνωτέρου ἐπιπέδου. Οἱ τίτλοι ἄλλως τε φανερώνουν τόσο τὴν ἑλληνομάθεια ὅσο καὶ τὴν ἑλληνοπρέπεια τῶν Ἀρμάνων:

Χειραγωγία εἰς τὴν καλοκαγαθίαν, ἤτοι ἐγχειρίδιον ἠθικὸν πρὸς διακόσμησιν τῶν ἠθῶν τῶν νέων καὶ ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων πάνυ λυσιτελές…, 1791, Β΄ ἔκδ. 1802.

Ἀσφαλὴς ὁδηγία εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ἀνθρώπων, ἢ Θεοφράστου ἠθικῶν χαρακτήρων παράφρασις καὶ ἄλλων τινῶν νεωτέρων…, 1795.

Ἀληθὴς ὁδὸς εἰς τὴν εὐδαιμονίαν, ἤτοι λόγοι παραινετικοὶ τρεῖς Πλουτάρχου Χαιρωνέως περὶ ἀνατροφῆς τῶν τέκνων. Ἰσοκράτους ῥήτορος περὶ χρηστοηθείας τῶν νέων. Ξενοφῶντος τοῦ Σωκρατικοῦ περὶ οἰκονομίας. Μετὰ δύο κεφαλαίων ἐκ τῶν τοῦ Ἀριστοτέλους ἠθικῶν περὶ τῶν καθηκόντων…, 1796.

Χρυσοῦν ἐγκόλπιον, ἤτοι Κέβητος Θηβαίου Πίναξ καὶ Ἐπικτήτου Ἐγχειρίδιον…, 1799.

Παιδαγωγός, ἤτοι ἠθικοὶ κανόνες τοῦ ζῆν εἰς χρῆσιν τῶν νεανίσκων καὶ κορασίων…, 1804.

λάθους γιὰ ἐγγραμμάτιση τῆς Βλαχικῆς (170).

122. Joh. Bapt. Rupprecht, «Demeter N. Darvar. Eine biographische Skizze», *Archiv für Geographie, Historie, Staats und Kriegskunste,* 7, 1816, 219-222. Const. von Wurzbach. «Demeter Nikolaus Darvar», *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich,* drittel Theil, Wien 1858, 166-167. Gigi Orman, «Din trecutul Craiovei. Cartierul clisurean», *Archivele Olteniei,* 7, 1928, 36, 111-112, 37 καὶ 217-218. Ἀντ. Σιγάλας, «Κῶδιξ Κοινότητος Κλεισούρας», *Μακεδονικά,* 1, 1940, 500-506. Ἀρ. Τζῶγος, *Συνοπτικὴ ἱστορία τῆς Κλεισούρας,* Θεσσαλονίκη 1962. Ἀθαν. Γιομπλάκης, «Δημήτριος Νικ. Δάρβαρις (1757-1823), ὁ ἐκ Κλεισούρας τῆς Μακεδονίας διδάσκαλος τοῦ Γένους», *Γρηγόριος Παλαμᾶς,* 54, 1971, 313-323, 403-408. Μ. Παπαμιχαήλ, *Κλεισούρα Δυτ. Μακεδονίας,* ἄ.τ., 1972. Γιάννης Τσάρας, «Ἡ Κλεισούρα στὰ 1849», *Μακεδονικά,* 18, 1978, 219-225. Despina Loukidou - Mavridou - Ioannis Papadrianos, «Dimitrios Darvaris: sa contribution à l' évolution littéraire bulgare», *Α΄ Ἑλληνοβουλγαρικὸ Συμπόσιο. Πρακτικά,* Θεσσαλονίκη 1980, 211-226.

Σοφίας ἀπάνθιμα…, 1811.
Ὁδηγὸς τοῦ βίου…, 1812.
Θεοφράστου χαρακτῆρες…, 1815.
Χρηστομάθεια ἁπλοελληνικὴ εἰς χρῆσιν τῆς νεολαίας τοῦ γένους…, 1820.

Διαπίστωση ἐξ ἴσου σπουδαία, ἴσως καὶ πολυτιμότερη, ἔκαμαν στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰώνα μας, τὸ 1914, καὶ γιὰ τὸν λαϊκὸ πολιτισμὸ τῶν Ἀρμάνων, τὶς παραδόσεις, ἀκριβέστερα τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα οἱ Βρεταννοὶ Wace καὶ Thompson[123] τονίζοντας ὅτι εἶναι ἑλληνικά. Πρόσφατα δὲ καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια τῶν Ἀρμάνων ἡ Ρουμάνα λαογράφος Elisabeta Moldoveanu[124] θεωρεῖ ἑλληνικά. Ὅλες οἱ ἐκφάνσεις τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἀρμάνων μαρτυροῦν παραστατικὰ τὴν ἑλληνικότητά τους, ὅπως εἶναι ἡ λαϊκὴ οἰκία, ἡ ἐνδυμασία, ὁ χορὸς κ.λπ. Γιὰ τὴν πρώτη ὁ ἐθνολόγος I. Cvijić, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Βελιγραδίου, συμπεραίνει: «Ἡ διώροφος οἰκία τοῦ Ἀξιοῦ ὁδηγεῖ στὸν ἑλληνομεσογειακὸ τύπο, ὁ ὁποῖος συνηθέστατα ἔχει δύο ὀρόφους. Δοθέντος ὅτι σήμερα ὑπερισχύει στὴ Θράκη καὶ στὴ μακεδονικὴ ἀκτή, εἶναι πρόδηλο ὅτι προέρχεται ἀπὸ ἀρχαῖες βυζαντινὲς οἰκίες. Ἀλλὰ πέρα τῶν βυζαντινῶν αὐτῶν ἐπιδράσεων, *ἡ οἰκία αὐτὴ ἀπαντᾶ ἐπίσης καὶ σὲ ὅλα τὰ χωριὰ τῶν Ἀρμάνων,* μάλιστα καὶ στὰ ἠπειρωτικοῦ κλίματος, καθὼς καὶ στοὺς σλαβικοὺς πληθυσμοὺς τῶν Mijaci καὶ Mavrovci»[125]. Ὑπενθυμίζοντας δὲ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Cvijić[126] καὶ ὁ T. Papahagi[127],

123. Βλ. Wace - Thompson, *ἔ.ἀ.,* 100. Πολιτιστικῶς οἱ Ἀρμάνοι ἀνήκουν στὸν ἑλληνικὸ λαὸ καὶ κατὰ τὸν Γερμανὸ ἐκ Ρουμανίας Emanuel Turczynski, *Die deutsch - griechischen Kulturbeziehungen…,* München 1959, 4 σημ. 1.
124. Βλ. *IIe Congrès International de Thracologie*. Volume sélectif. Editrice Nagard. Paris - Roma - Montreal - Pelham N.Y., 1982, 216: «chantés en grec dans la zone habitée par les Aroumains». Αὐτὰ παρατηρεῖ ἡ Ρουμάνα εἰδικὴ ἐπιστήμων κατ' ἀντίθεση πρὸς τὴν χημικὸ Ζωὴ Παπαζήση - Παπαθεοδώρου καὶ τὸν ὑπομηχανικὸ Γ. Παδιώτη. Βλ. καὶ Βαγγέλης Γ. Γκόμας, «Ἀπὸ τὸ λαϊκὸ πολιτισμὸ τῶν Βλάχων τοῦ Βελεστίνου», Βόλος 1985. Ἀνάτ. ἀπὸ τὸ *Ἀρχεῖον Θεσσαλικῶν Μελετῶν,* 7, 1985, 145-155. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἱστορία τοῦ Βλαχικοῦ Δημοτικοῦ Τραγουδιοῦ», *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο,* 1988, 339-392. Ἀνάτυπο Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα μὲ πρόλογο τοῦ Προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς Ν. Θέμελη καὶ γενικοὺς πίνακες. Β΄ ἀνατύπωση μὲ πρόλογο Κ. Γ. Σταυρόπουλου, συγγραφέα - διευθυντοῦ τοῦ τρικαλινοῦ περ. *Μετέωρα,* Id., «La singularité des Aroumains dans leur poésie populaire», *Balkan Studies,* 28, 1987, 373-389, καὶ *Beiträge zur sprachlichen, literarischen und kulturellen vielfalt in den Philologien*. Festschrift für Rupprecht Rohr zum 70. Geburtstag… Franz Steiner Verlag Stuttgart 1992. Ἐπίσης ἀνάτυπο Ἐπιτροπῆς μὲ πρόλογο τοῦ Προέδρου, στὸν ὁποῖο καταχωρίζονται οἱ γνῶμες τῶν François Lasserre, Claude Marguéron καὶ J. Korinthios γιὰ τὸ πρῶτο συνθετικὸ ἔργο τοῦ σ.
125. Πβ. J. Cvijić, *La péninsule balkanique,* Paris 1918, 244.
126. Αὐτ., 458-459. Βλ. καὶ *Revue des Etudes Slaves* (*RES*), 3, 1939, 21-22.
127. Βλ. *GrS,* 1, 1923-1924, 84, καὶ 343.

καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Βουκουρεστίου, τοὺς μνημονευομένους ὡς σλαβικούς, πράγματι σλαβοφώνους, πληθυσμοὺς θεωροῦν ἐκσλαβισμένους Ἀρμάνους, ἐπιβεβαιώνεται ἀπόλυτα ἡ ἄποψη γιὰ ἑλληνομεσογειακὸ τύπο τῆς ἀρμανικῆς οἰκίας. Ἀπὸ τὴν ἐνδυμασία καὶ εἰδικὰ τὴν ἀνδρικὴ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐπίμαχο μέρος εἶναι ἡ φουστανέλλα, τῆς ὁποίας τὴν ἀρχὴ μετὰ διερευνήσεις ἐνδελεχεῖς καὶ μελέτες ἰσχυρότατα τεκμηριωμένες οἱ ἀκαδημαϊκοὶ καὶ καθηγητὲς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ἀντ. Δ. Κεραμόπουλλος, Σπ. Μαρινάτος, Κώστας Ρωμαῖος κ.ἄ.[128] ἀνάγουν στὸν ἀρχαῖο ἑλληνικὸ καὶ ἔπειτα ρωμαϊκὸ χιτώνα. Τὸ τρίτο στοιχεῖο ἀφορμώμενο ἀπὸ τὴν πρωταρχικὴ θρησκευτικὴ τελετὴ τῶν κατοίκων κάθε οἰκισμοῦ καὶ ὀνομαζόμενο *Χορὸς τοῦ χωριοῦ*[129] παρουσιάζει πολλαπλῆ σπουδαιότητα πολιτισμική. Διότι συνιστᾶ ἀρχαϊκὴ ἐκδήλωση μὲ διαχρονικὸ χαρακτήρα. Ἐνδιαφέρει δὲ διεπιστημονικά, δηλαδὴ πλειάδα ἐπιστημῶν, γλωσσολογία, λαογραφία, ἐθνολογία, οἱ ὁποῖες ἐπιμαρτυροῦν τὴν ἑλληνικότητα τῶν Ἀρμάνων. Πειστικὴ ἀποβαίνει καὶ ἁπλῆ ἀναφορὰ στὴν πρώτη.

Ὁμολογουμένως ὁ ἑλληνικὸς ὅρος *χορὸς* ὑπάρχει σὲ ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς ΝΑ Εὐρώπης, μὲ ἀνεπαίσθητες ἢ αἰσθητότατες φωνητικὲς μεταβολές, δηλωτικὲς καὶ τοῦ χρόνου καὶ τῆς προτεραιότητας δανεισμοῦ του. Ἐκπλήσσει δὲ ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἀρμανικῆς - κουτσοβλαχικῆς ἀφ' ἑνὸς καὶ ὅλων τῶν ἄλλων, ἀλβανικῆς, σερβικῆς, βουλγαρικῆς, ρουμανικῆς ἀφ' ἑτέρου. Εἰδικὰ καὶ ἀποκλειστικὰ στὴν ἀρμανικὴ ἡ ἑλληνικὴ λέξη χορὸς σώζεται μὲ τὴ μορφὴ coru, κατόπιν τροπῆς τοῦ ἀρχικοῦ συμφώνου χ σὲ κ (c). Τὸ φωνητικὸ τοῦτο φαινόμενο ἐμφανίζεται κατὰ τὸν 2ο αἰώνα π.Χ. στὴ λατινική[130]. Αὐτὸ συμπίπτει μὲ τὴν παρουσία τῶν Ρωμαίων στὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἡ λατινικὴ ἐγκαινιάζεται ὡς ὄργανο, χρηστικό - βοηθητικό, ἰδίως τῶν Ἑλλήνων Ἠπείρου - Μακεδονίας. Ἡ δὲ εἰσαγωγὴ στὶς ἄλλες γλῶσσες καθυστερεῖ δέκα καὶ πλέον αἰῶνες μὲ ἀνέπαφο τὸ ἀρχικὸ χ, μάλιστα στὴ ρουμανικὴ μέσῳ τῆς βουλγαρικῆς[131]!

Ὅσοι, λοιπόν, ταυτίζουν τοὺς Ἀρμάνους μὲ τοὺς Ρουμάνους ἢ διαχωρίζουν τοὺς πρώτους ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες πλανῶνται καὶ παραπλανοῦν. Διότι καὶ τὰ

128. Ἐπὶ μέρους ἀκριβεῖς παραπομπὲς καὶ ἐνδιαφέρουσες περικοπὲς βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Οἱ Εὔζωνοι τῆς Φθιώτιδας ὡς φορεῖς πανάρχαιης φορεσιᾶς», Λαμία 1993. Ἀνάτ. ἀπὸ τὰ *Πρακτικὰ τοῦ Α΄ Συνεδρίου Φθιωτικῶν Ἐρευνῶν,* 161-181.

129. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ὁ χορὸς τῶν Βλαχοφώνων», Θεσσαλονίκη 1979. Ἀνάτ. ἀπὸ τὰ *Πρακτικὰ τοῦ Γ΄ Συμποσίου Λαογραφίας τοῦ Βορειοελλαδικοῦ Χώρου,* ΙΜΧΑ, 383-395.

130. Βλ. *GrS,* 1, 1923-1924, 86, ὅπου ἐπισήμανση T. Papahagi, καὶ V. Väänänen, *Introduction au latin vulgaire,* Paris 1967, 57-58.

131. Βλ. *Dicționarul limbii romîne moderne,* [București] 1958, 365, καὶ *Actes du Xe Congrès International d' Etudes Byzantines,* Instanbul 1957, 269, ὅπου ἄποψη τῆς E. Esenkova.

σημάδια τῆς ρωμαϊκότητάς τους συνιστοῦν τεκμήρια ἑλληνικῆς καταγωγῆς[132], τὴν ὁποία παντοιοτρόπως ἀποκαλύπτουν οἱ Ἀρμάνοι καὶ στὴν ξενιτειά.

Ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Ἰ. Παπαδριανὸς ἐρευνώντας τὸν χῶρο τῆς Νοτιοσλαβίας συμπεραίνει: «Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ γλώσσα ποὺ μιλοῦσαν, οἱ Κουτσόβλαχοι ἀπόδημοι ἔδειξαν μὲ τὶς πράξεις ὅτι ἡ ἐθνική τους συνείδηση ἦταν ἑλληνικὴ καὶ μάλιστα ἔντονη. Ἔτσι τοὺς βλέπουμε νὰ ὑπερηφανεύονται γιὰ τὴν ἑλληνική τους καταγωγή, νὰ ἀναφέρονται συχνὰ στὸ ἔνδοξο ἑλληνικὸ παρελθὸν καὶ νὰ μνημονεύουν τὰ μεγάλα ὀνόματα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας (Ὅμηρο, Ἀριστοτέλη, Θερμοπύλες κ.ἄ.) καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας (Ἰωάννη Χρυσόστομο, Γρηγόριο τὸν Ναζιανζηνὸ κ.ἄ.). Ἐπίσης βοηθοῦν ποικιλότροπα τοὺς ἀγῶνες ποὺ διεξῆγαν οἱ Ἕλληνες, γιὰ νὰ ἀπελευθερωθοῦν ἀπὸ τὸν τουρκικὸ ζυγό, καὶ παρακολουθοῦν μὲ ζωηρὸ ἐνδιαφέρον καθετὶ ποὺ συμβαίνει στὴν Ἑλλάδα»[133].

Τὰ προηγούμενα συμπεράσματα συνᾴδουν τέλεια μὲ προγενέστερα τοῦ D. Popović, ὁ ὁποῖος ἐπίσης εἶχε ἐμβαθύνει στὴ βλαχολογικὴ ἔρευνα τῆς ἴδιας περιοχῆς. Εἶναι δὲ συγγραφέας εἰδικοῦ βιβλίου καὶ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Βελιγραδίου. Ἡ ὁμολογία του ἀποτελεῖ τρανότατο ἀποδεικτικὸ τῆς ἐπιστημονικῆς εὐσυνειδησίας καὶ παρρησίας. Κατηγορηματικὰ δηλώνει: «ἀναμφισβήτητα οἱ Ἀρμάνοι αἰσθάνονταν Ἕλληνες καὶ ἦσαν πράγματι οἱ φορεῖς τῆς γλώσσας, τοῦ τρόπου ζωῆς, τοῦ πνεύματος τῶν Ἑλλήνων, στὸν δυτικὸ κόσμο καὶ στὶς χῶρες μας»[134].

Εὐρωπαϊκὴ Ἕνωση

Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἕνωση (ΕΕ) εἶναι προηγμένη μορφὴ τῶν ἀρχικὰ οἰκονομικῶν συνεργασιῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης, οἱ ὁποῖες διαμορφώνονται μεταπολεμικὰ σὲ Κοινότητα Οἰκονομική, στὴν Ε.Ο.Κ., διάρκειας δεκαετιῶν. Οἱ ἐμπνευσμένοι πρωτεργάτες δὲν παραγνωρίζουν τὰ προσκόμματα. Ὁπωσδήποτε ἡ συναντίληψη στὴν ὑποδοχὴ ἑνὸς κράτους μέλους δὲν εἶναι ἐντελῶς αὐτονόητο οὔτε εὐχερής. Γίνονται μακρὲς καὶ ἐπίμονες συζητήσεις, οἱ ὁποῖες, ἂν καὶ ἀφοροῦν κυρίως σὲ οἰκονομικὰ θέματα, τελεσφοροῦν, ἐφ' ὅσον ἐπέρχεται συμφω-

132. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Γλωσσικὲς μαρτυρίες καταγωγῆς τῶν Βλάχων», *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο,* 1987, 307-321. Ἀνακοίνωση στὸ ἐπιστημονικὸ Συμπόσιο τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνθρωπολογικῆς Ἑταιρείας (28-30/11/86). Βλ. καὶ *Ἀνθρωπολογικὰ Ἀνάλεκτα,* 1988.
133. Παπαδριανός, *Οἱ Ἕλληνες πάροικοι,* 32. Id., *Οἱ Ἕλληνες ἀπόδημοι στὶς γιουγκοσλαβικὲς χῶρες (18ος - 20ὸς αἰ.),* Ἐκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1993, 22.
134. Πβ. *RIEB,* 1938, 606.

νία καὶ γιὰ τὴν ὀνοματοθεσία. Παράδειγμα πράγματι διδακτικὸ καὶ εὔχρηστο σὲ σύγχρονο καὶ καίριο ἑλληνικὸ ἐθνικὸ θέμα ἀποτελεῖ ἡ ἔνταξη τῆς Ἀλβίωνος μὲ τὸ ὄνομα Ἡνωμένο Βασίλειο καὶ ὄχι Μεγάλη Βρεταννία οὔτε κἂν Βρεταννία κατόπιν τῶν ἐνστάσεων τῆς Γαλλίας λόγῳ τῆς γαλλικῆς Βρετάννης[135].

Ἂν ἡ διένεξη γιὰ τὸ ἐθνωνυμικὸ ζήτημα ρυθμίζεται ἔγκαιρα καὶ προλαμβάνονται περιπλοκές, δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὸ γλωσσικό, γιὰ τὸ ὁποῖο ἐπανειλημμένα καὶ ἐμπεριστατωμένα προειδοποιεῖ ἡ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγήτρια τοῦ πανεπιστημίου Βρυξελλῶν Claire Préaux[136], ἡ ὁποία τάσσεται ὑπὲρ μιᾶς γλώσσας προκρίνοντας αἰτιολογημένα τὴν ἑλληνική. Ἡ Ἑλλάδα, μολονότι τότε ἀποφασίζει τὴ μεγαλύτερη ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση μὲ τὴ σύσταση τῆς περίφημης Ἐπιτροπῆς Παιδείας, δὲν συνηγορεῖ στὴν πρωτοβουλία τῆς διάσημης καθηγήτριας οὔτε ἀξιοποιεῖ τὰ πρόσφορα δημοσιεύματά της. Ἀπουσιάζει ἄλλως τε καὶ ἀπὸ μεταγενέστερη, 1959, Εὐρωπαϊκὴ Ἐπιτροπή, ἡ ὁποία συνέρχεται στὸ Λουξεμβοῦργο καὶ ἐξετάζει τὴν καταγραφὴ τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐθνοτήτων. Λάμπει δὲ καὶ διὰ τῆς ἀπουσίας ἐπιστημόνων της κατὰ τὸ στάδιο (1961-1978) προετοιμασίας καὶ συγγραφῆς τοῦ ἐπιβλητικοῦ μὲ τὸ σχῆμα, τὴν ποικιλία τῶν ἄρθρων, τὸν ἀριθμὸ τῶν σελίδων καὶ τὸν τίτλο συγγράμματος *Ἡ Εὐρώπη καὶ οἱ πληθυσμοί της,* ποὺ ἐπέχει θέση εὐρωπαϊκοῦ ἐθνολογικοῦ χάρτη καὶ βασικοῦ βοηθήματος τῶν ἑκάστοτε ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τῶν κάθε λογῆς ἁρμοδίων τῆς Ε.Ε. Ἡ ἰδέα ἑνὸς χρηστικοῦ βιβλίου ἐθνολογικοῦ εἶναι ὀρθὴ ἀλλὰ τὸ πόρισμα σὲ πολλὰ σημεῖα ἐσφαλμένο καὶ ἐπικίνδυνο. Ἰδίως τὰ ἀφορῶντα στὴν Ἑλλάδα λήμματα δείχνουν ὅτι οἱ συντάκτες ὑστεροῦν σὲ γνώσεις ἢ τὸ χειρότερο εἶναι δέσμιοι σκοπιμοτήτων, ὅπως π.χ. διαπιστώνεται στὰ λήμματα *Μακεδόνες* καὶ *Μακεδο - Ρουμάνοι*[137]! Αὐτὸ ἑρμηνεύει πάραυτα καὶ τὴν ἀρνητικὴ στάση τῶν Εὐρωπαίων στὰ ἐθνικὰ θέματά μας, ἀφοῦ ἡ ἑλληνικὴ πλευρὰ δὲν ἔσπευσε, ἂν καὶ ἔλαβε γνώση, στὴν ἀποστολὴ διορθωτικῶν προτάσεων, ὥστε νὰ ἐνημερωθοῦν ἐπίσημα οἱ ἑταῖροι καὶ νὰ ὑπάρχει πρόχειρο ὑλικὸ στὴ διάθεση τῶν Ἑλλήνων ἁρμοδίων. Συγκεκριμένα τὸ λῆμμα *Μακεδο - Ρουμάνοι,* μὲ τὸ ὁποῖο νοοῦνται οἱ Βλάχοι Ἑλλάδος, οἱ Ἀρμάνοι, ἀπηχεῖ ἀπόψεις παρωχημένες καὶ γιὰ Ρουμάνους ἐπιστήμονες.

Τὸ 1980 κυκλοφορεῖται γαλλιστὶ στὸ Παρίσι φυλλάδιο ἐπιγραφόμενο «Les Aroumains (Les Vlachs). Une minorité culturelle romane en péril», ποὺ ἀποστέλλε-

135. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Τὸ ὄνομα», *Ἡ Γλώσσα μας,* 53, Ἀπρίλιος 1995, 8.
136. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Συνεχεῖς ἀγῶνες γιὰ τὴ γλώσσα», *Οἰκονομικὸς Τ.,* 20.1.94, 78.
137. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «"Μακεδονικὸ" - Κουτσοβλαχικὸ" καὶ Ἑλληνικὴ ἀρρυθμία», Τρίκαλα 1986. Ἀνάτ. ἀπὸ τὰ *Τρικαλινά,* 6, 1986, 83-122, εἰδικὰ δὲ 102-103. Βλ. καὶ Γιάννης Ἀβέρωφ, «Κουτσοβλαχικό: Ἡ ἀπροσδόκητη ἀναζωπύρηση», *Τὸ Βῆμα,* 10.6.1981.

ται σὲ ὅλους τοὺς διεθνεῖς ὀργανισμούς. Μεταφράζεται στὴ γερμανικὴ καὶ ρουμανικὴ καὶ ἑλληνική. Ἡ τελευταία φθάνει καὶ στὸ ὀρεινότερο Βλαχοχώρι. Ἡ ἐπίσημη Ἑλλάδα προσποιεῖται τὴν ἀνώτερη, ἐνῶ τῆς δίδεται ἀφορμὴ γιὰ ἀποστομωτικὴ ἀνασκευὴ καὶ γιὰ σάλπισμα ἐθνικῆς ἐγρηγόρσεως. Δέουσα ἀπάντηση δίδεται ἀπὸ ἁπλοὺς πολίτες καὶ ἐξειδικευμένους ἐπιστήμονες, χωρὶς στοιχειώδη κρατικὴ ἐνίσχυση[138]. Ἀδιαμαρτύρητα ἡ Ἑλλάδα παρακολουθεῖ τοποθέτηση Οὐαλλοῦ σὰν ἐκπροσώπου τῶν Βλάχων στὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης[139]. Ἐξ ἴσου ἀπαθὴς πληροφορεῖται ἐπισκέψεις του στὰ Βλαχοχώρια δαπάναις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς συγγραφὴ βιβλίου, μὲ τὸ ὁποῖο δὲν ἀσχολεῖται καθόλου, μολονότι ἐμφανίζει τοὺς Βλάχους ὡς ξεχωριστὴ ἐθνότητα ἐντὸς τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας. Ἡ ἀταραξία τῶν Ἑλλήνων ἁρμοδίων δὲν διακόπτεται οὔτε κατὰ τὴν ἀντικατάστασή του ἀπὸ τὸν πλέον δεδηλωμένο παράγοντα ἀνθελληνικῆς προπαγάνδας, «φυγάδα», ποὺ πασχίζει κιόλας καὶ γιὰ τὴν ἐπάνοδό του στὴν Ἑλλάδα πρὸς ἐνδυνάμωση τῶν δραστηριοτήτων εὐαρίθμων ὁμοϊδεατῶν του, καταλοίπων τοῦ προσφάτου ἁμαρτωλοῦ παρελθόντος, ρουμανικῶν σχολείων, δύο ἀμετανοήτων, ποὺ παλιννόστησαν ἀπὸ Ρουμανία, προφανῶς μὲ σκοπὸ τὴν ἀναζωπύρηση μειονοτικοῦ ζητήματος, ἐνδεχομένως δὲ καὶ σαγηνευμένων ἀπὸ τὴ ρουμανικὴ γενναιοδωρία γιὰ σπουδὲς μὲ ὑποτροφίες.

Ἀντίθετα πρὸς τὴν ἀπερίγραπτη ἀποδιοργάνωση τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας, τὸ Εὐρωπαϊκὸ Κοινοβούλιο προβαίνει στὸ ψήφισμα τῆς 11ης Φεβρουαρίου 1983, ἡ δὲ Ἐπιτροπὴ Νεότητας, Πολιτισμοῦ, Παιδείας, Πληροφοριῶν καὶ Ἀθλητισμοῦ, τὴν 23η Σεπτεμβρίου 1986, εἰσηγεῖται διερεύνηση τῆς σημερινῆς καταστάσεως τῶν γλωσσῶν τῶν μειονοτήτων στὰ κράτη μέλη τῆς Κοινότητας. Φυσικὰ στρέφεται καὶ πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ παντελῶς ἀτελέσφορα. Διότι ἀντίστοιχες κρατικὲς ὑπηρεσίες δὲν ὑφίστανται. Ὅταν δὲ κάποτε στήνονται, ἀποσκοποῦν στὸ βόλεμα κομματικῶν ὀργάνων κουρδισμένων στὸν ὀλέθριο ρυθμὸ «ΕΟΚ - ΝΑΤΟ τὸ ἴδιο συνδικάτο», ὥστε νὰ κωφεύουν στὰ εὐρωπαϊκὰ κελεύσματα. Λόγῳ ἄλλως τε πλήρους συγχύσεως καὶ ἀσχετοσύνης μένουν ἀσυγκίνητα καὶ ἐνώπιον τερατώδους καὶ ὁλοφάνερης ἀνθελληνικῆς προπαγάνδας, γιὰ τὴν ὁποία πληρώ-

138. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἐπιλεγόμενα*, ἐν Ε. Ἀβέρωφ - Τοσίτσα, *Ἡ πολιτικὴ πλευρὰ τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ Ζητήματος*. 3η Ἔκδοση. Φιλολογικὸς Ἱστορικὸς Λογοτεχνικὸς Σύνδεσμος (Φ.Ι.Λ.Ο.Σ.) Τρικάλων - Ἵδρυμα Εὐαγγέλου Ἀβέρωφ - Τοσίτσα. Τρίκαλα 1992, 223-238. Ἐπίσης Ach. G. Lazarou, *The Truth About the Leaflet «Les Aroumains»* (Les Macédo - Roumains), 1989. *On scientific truth about Macedonia*. National Technical University of Athens, Athens 1993, 63-83.

139. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἑλληνόβλαχοι καὶ παραπληροφόρηση», Ἀθήνα 1993, 458. Ἀνάτ. ἀπὸ τὰ *Πρακτικὰ Α΄ Συνεδρίου Μετσοβίτικων Σπουδῶν*, 453-469.

νουν κιόλας μὲ χρήματα τῶν Ἑλλήνων φορολογουμένων καὶ εἰσάγουν στὶς δημόσιες βιβλιοθῆκες ἔντυπα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα οἱ ἔρημοι πολίτες πληροφοροῦνται ὅτι δὲν εἶναι… Ἕλληνες, ὅπως πράγματι ἐπέτυχαν μὲ τὴν ἀγορὰ τοῦ βιβλίου *Τὸ Ξεκλήρισμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ.* Ἐνῶ δὲ τὸ ἔγκλημα καταγγέλλεται ὁλοσέλιδα ἀπὸ ἔγκριτη ἐφημερίδα[140], δὲν γνωστοποιεῖται κανένας καταλογισμὸς εὐθυνῶν. Παρόμοια συγκαλύπτεται καὶ καταγγελία ἀπὸ ἐπιστημονικὸ ἵδρυμα γιὰ συμμετοχὴ ἑλληνικὴ σὲ ξενόγλωσσο βιβλίο, στὸ ὁποῖο ἀκραιφνέστατα ἑλληνικὲς πληθυσμιακὲς ἑνότητες χαρακτηρίζονται μειονότητες[141].

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ Εὐρωκοινοβούλιο ἐπιμένει στὸν ὁρισμὸ εἰδικοῦ στὰ ἐθνολογικὰ καὶ μειονοτικὰ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία καὶ ἀποδέχεται, ἀλλὰ δὲν μεριμνᾶ οὔτε γιὰ τὸ ὑπηρεσιακὸ καθεστὼς οὔτε κἂν γιὰ τὸν προϊδεασμὸ τοῦ ἐκπροσώπου της, ὁ ὁποῖος λαμβάνει γνώση μέσῳ ἐγγράφου τοῦ ἁρμοδίου τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου. Ἐν τούτοις, «ἀδαπάνως διὰ τὸ δημόσιον», μετὰ σύντομες συζητήσεις στὸ τμῆμα τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργείου ἀρχίζει ἀμέσως τὴ σύνταξη λημμάτων γιὰ τὶς πληθυσμιακὲς ἑνότητες στὸν ἑλληνικὸ χῶρο μὲ κριτήρια ἀπολύτως ἐπιστημονικά, τὰ ὁποῖα ἀκριβῶς εὐνοοῦν τὴν Ἑλλάδα. Ὁλοκληρώνοντας δὲ τὴ συγγραφὴ παραδίδει ἁρμοδίως τὸν πλήρη φάκελο ἐπισημαίνοντας τὴν ἀνάγκη ἐμπρόθεσμης ἀποστολῆς του. Ἐπιπροσθέτως ὑπενθυμίζει τὴν ἡμερομηνία λήξεως μὲ ἐπιστολὲς πρὸς τὸν τμηματάρχη ἐπὶ ἀποδείξει. Παρὰ ταῦτα στὸ Εὐρωκοινοβούλιο ὁ φάκελος δὲν φθάνει ποτέ, μὲ ὅλα τὰ δυσμενῆ ἐπακόλουθα. Κατὰ πρῶτον κινεῖται ἀνεμπόδιστα τὸ Παρακοινοτικὸ Γραφεῖο τῶν ὀλιγώτερο διαδεδομένων γλωσσῶν, τὸ ὁποῖο τὴν 3η Ὀκτωβρίου 1987 ὀργανώνει ἐπίσκεψη στὴν Ἑλλάδα δωδεκαμελοῦς ὁμάδας μελῶν του[142], ἀφοῦ προηγουμένως ποδηγετήθηκαν καὶ γαλουχήθηκαν κατάλληλα, ὥστε στὶς Ἐκθέσεις νὰ σκιαγραφήσουν μὲ τὰ χειρότερα χρώματα ἑλληνικὲς δημόσιες ὑπηρεσίες, κόμματα, συνάμα δὲ νὰ μεταδώσουν παραπλανητικὲς εἰκόνες, κατὰ τὶς ὁποῖες στὴν Ἑλλάδα ὑπάρχουν μειονότητες καταδυναστευόμενες.

Τὸ σφάλμα εἶναι ἑλληνικό. Ἂν ἡ Ἑλλάδα εἶχε δείξει συνέπεια στέλλοντας τὸν ἐπίμαχο φάκελο στὸν ἁρμόδιο τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου καὶ δὲν ἐξανάγκαζε σὲ παραίτηση τὸν εἰδικό, οὔτε ἡ ἐπίσκεψη θὰ πραγματοποιόταν, ἀλλὰ καὶ στὴν ἐνδεχόμενη ἀντίθετη περίπτωση ὁ εἰδικὸς θὰ «ξεναγοῦσε» ὑπεύθυνα τοὺς ἐπισκέπτες καὶ θὰ ἑρμήνευε τεκμηριωμένα τὶς ὁμοιότητες καὶ τὶς διαφορὲς μὲ τὰ

140. *Τὰ Νέα,* 3.5.84, 12.
141. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Διαμάχη γιὰ τὴν συνυπογραφὴ κειμένου περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Βλάχων», *Τρικαλινὰ Νέα,* 18.1.94, 4.
142. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ζητήματα μειονοτικὰ καὶ ἐπίσκεψη Δ.-Εὐρωπαίων στὴν Ἑλλάδα», *Ἐλευθεροτυπία,* 19.7.89, 32, καὶ *Δελτίο Ι.ΠΟ.Μ.Ε.,* 10, 1989, 5-6.

ὑπάρχοντα στὶς πατρίδες τους ἐθνολογικὰ καὶ μειονοτικά, ὁπότε δὲν θὰ προέκυπτε πρόβλημα, ποὺ ἐφεξῆς δημιουργεῖται καὶ μεγεθύνεται ἐκ τοῦ μηδενός[143].

Ἡ κατάσταση στὸ ἑλληνικὸ δημόσιο δὲν βελτιώνεται οὔτε μὲ τὴν ἐναλλαγὴ κόμματος στὴν ἐξουσία οὔτε ἀκόμη ὑπηρεσιακῶν ἢ οἰκουμενικῶν κυβερνήσεων. Διότι πάλι τὶς καίριες θέσεις καταλαμβάνουν κολλητοὶ ἰσχυρῶν πολιτικῶν παραγόντων. Ἐπὶ πλέον ἐξασφαλίζουν τὸ ἀπυρόβλητο, ἀφοῦ ὡς βλῆτα κρίνονται ἀνεύθυνα, ἔστω καὶ ἂν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τους διαπράττονται λάθη ἀσύγγνωστα[144]. Ἡ ἀμάθεια ἢ τὸ «βραχυκύκλωμα» ἔχουν τέτοιες διαστάσεις, ὥστε ὑπηρεσιακῶς νὰ κατασκευάζονται 11 ἐθνολογικὲς ὁμάδες γιὰ τὸν ἑλληνικὸ χῶρο, ὅταν ἡ Ε.Ο.Κ. ἀρκεῖται σὲ 5, ἡ δὲ πληθυσμιακὴ ἑνότητα, γιὰ τὴν ὁποία ἐδῶ γίνεται λόγος, νὰ παρουσιάζεται μὲ τρία διαφορετικὰ ὀνόματα!

Ἡ γελοιοποίηση τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, μέσῳ μάλιστα ὑπουργείου πολιτισμοῦ, ὀφείλεται στὸ νοσηρὸ σύμπτωμα, ποὺ μόλις ἀποδίδει ὁ ὅρος ἀνοργάνωτο. Εἶναι δὲ ἀπότοκο τῆς ἀπουσίας ἀπὸ τὰ κόμματα ἐπιτελικῶν ἐπιστημονικῶν ὁμάδων, συμβουλευτικῶν, οἱ ὁποῖες ἀποβαίνουν ἀπαραίτητες, πολύτιμες, χρήσιμες, ἐφ' ὅσον συγκροτοῦνται ὄχι ἀναγκαστικὰ ἀπὸ κομματικοὺς καὶ πρὸ πάντων μὲ ἀπαράβατες προϋποθέσεις τὴν ἐπιστημοσύνη, τὸ ἦθος, τὸ φρόνημα καὶ τὴν ἐνεργὸ ἀντίληψη τῶν δρωμένων στὴν Ε.Ε., στὸ σύνολο τῆς Εὐρώπης καὶ στὴν Οἰκουμένη[145].

Ἡ παράταση τῆς νοσηρότητας ἀφήνει ἐλεύθερο τὸ πεδίο δράσεως στοὺς ἀδαεῖς, στοὺς καιροσκόπους, στοὺς τυχοδιῶκτες, στοὺς προσκολλημένους ἀμετανόητα σὲ σωριασμένα ἤδη ἰδεολογήματα, στοὺς νοσταλγοὺς μειονοτικῶν προνομίων, μὲ ἀποτέλεσμα οἱ ἑτερογενεῖς αὐτὲς βουλιμίες ἢ ἀπερισκεψίες νὰ ἀπολήγουν σὲ μέτρα, γιὰ τὰ ὁποῖα «ἐνοχοποιεῖται» ἡ Ε.Ε. μὲ τὸ πρόσχημα ἐπεμβάσεων στὰ ἐσωτερικὰ τῆς χώρας μας, ἂν καὶ φαντάζουν παρωνυχίδες σὲ σύγκριση μὲ δημοσιεύματα ὅλων τῶν προηγουμένων κατηγοριῶν ἑλληνοφώνων, ποὺ στεροῦνται κιόλας εἰδικῶν γνώσεων[146].

---

143. Βλ. Στ. Παπαθεμελῆς, Ὁ πολλαπλασιασμὸς τοῦ μηδενός, ἐν Ε. Ἀβέρωφ - Τοσίτσας, *Ἡ πολιτικὴ πλευρὰ τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ ζητήματος.* Προλογίζουν Σ. Ἐλ. Βενιζέλος, Ἀντ. Σαμαρᾶς, Στ. Παπαθεμελῆς. Ἐπιλεγόμενα: Ἀχιλλεὺς Γ. Λαζάρου, 3η Ἔκδοση: Φιλολογικὸς Ἱστορικὸς Λογοτεχνικὸς Σύνδεσμος (Φ.Ι.ΛΟ.Σ.) Τρικάλων - Ἵδρυμα Εὐαγγέλου Ἀβέρωφ - Τοσίτσα, Τρίκαλα 1992, 3-4.

144. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Σύνθεση τοῦ πληθυσμοῦ νομοῦ Τρικάλων», *Φιλολογικὸ Ἡμερολόγιο Τρίκκης,* 1991, 62-63 καὶ σημ. 22.

145. Βλ. συνέντευξη Ἀχ. Γ. Λαζάρου στὸν Δρα τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Μιχ. Γ. Τρίτο γιὰ τὴν *Ἐπικοινωνία* (Ἰωαννίνων), Δεκεμβρίου 1992, 40-43, καὶ τὴν *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια,* 1.1.93.

146. Ἦταν, φυσικά, προμελετημένο, χωρὶς τὴν παραμικρὴ ἔνσταση καὶ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ

Συγκεκριμένα τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1994 καὶ μὲ ψήφους Ἑλλήνων εὐρωβουλευτῶν, ποὺ προφανέστατα δὲν ἔτυχαν τῆς ἐνδεδειγμένης ἐνημερώσεως, ἀπὸ τὸ Εὐρωκοινοβούλιο καταλογίσθηκαν στὴν Ἑλλάδα 5 μειονότητες. Τὸ δὲ καταπληκτικὸ εἶναι ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ ἐξ εἰδικῶν, προϊσταμένων τεσσάρων δυτικοευρωπαϊκῶν ἐπιστημονικῶν κέντρων, ἐπιλαμβάνεται ἀμέσως τοῦ ἔργου της, ὥστε νὰ φαίνεται ὅτι ἡ συγκρότησή της προηγεῖται τῆς ἀποφάσεως ἢ συντελεῖται «ἅμ' ἔπος ἅμ' ἔργον»! Μάλιστα σπεύδει στὴν ἱεράρχηση τῶν μειονοτήτων καὶ δίνει τὴν προτεραιότητα στοὺς Βλάχους. Ταχύτατα μὲ ἡμερομηνία ἐγγράφου 28 Φεβρουαρίου 1994, ἀποστέλλει τὸ σχετικὸ ἔντυπο ὑλικὸ πρὸς Δήμους, Κοινότητες καὶ φυσικὰ πρόσωπα στὴν Ἑλλάδα. Τὰ πάντα εἶναι ἕτοιμα. Ἀνέτοιμη παραμένει ἡ ἐπίσημη ἑλληνικὴ πλευρά.

Κατ' ἀνάγκην καὶ κατὰ κανόνα ἄλλως τε, ὅταν ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία κοιμᾶται, κάποιοι ἐπιβάλλεται ν' ἀγρυπνοῦν, ἰδίως σὲ θέματα ἐθνικά, τῶν ὁποίων ἐσφαλμένη ρύθμιση ἐγκυμονεῖ σοβαρὲς περιπέτειες. Γιὰ νὰ προληφθοῦν, ἀναπτύσσεται στὴν παροῦσα μελέτη κατὰ μικρὰ κεφάλαια τὸ θέμα τῶν Βλάχων, μὲ τὴν πληρέστερη δυνατὴ τεκμηρίωση, ὥστε, ὅσοι ἔχουν λόγο, νὰ προχωρήσουν στὴν προσήκουσα χρήση πρὸ τῆς δημιουργίας τετελεσμένων.

Οἱ προσκομιζόμενες μαρτυρίες στὰ ἐπὶ μέρους κεφάλαια διαφωτίζουν ἀρκετὰ καὶ πείθουν ὁπωσδήποτε κάθε καλοπροαίρετο. Κατ' ἀκολουθίαν θὰ ἦταν ἀνεπιστημονικό, ἀντιδεοντολογικό, παράλογο, προκλητικὸ καὶ ἐντελῶς μάταιο νὰ ἐπιχειρεῖται ἀπὸ τὴν Ε.Ε. ὁ σχεδιασμὸς λειτουργίας Βλάχικων σχολείων γιὰ διδασκαλία τοῦ ἀρμανικοῦ ἰδιώματος, ποὺ κάποτε μόνον σὰν δευτερεῦον καὶ ἐπικουρικὸ γλωσσικὸ ὄργανο Ἑλλήνων ἔχει ἐκπληρώσει κατὰ κάποιον τρόπο τὸν σκοπὸ ἐπικοινωνίας.

Ἐξ ἄλλου, ὅταν λόγῳ τῶν τεκταινομένων ἐπαναφέρονται μνῆμες ρωμαϊκῆς κατοχῆς αἰώνων, ρουμανικῆς προπαγάνδας ἑνὸς καὶ μισοῦ σχεδὸν αἰώνα καὶ τῶν ἰταμῶν ἰταλικῶν ἐπεμβάσεων τῶν ἐτῶν 1917-1918 καὶ 1941-1942 μὲ βαρειὲς

πλευρά. Τὸ δὲ ἐξωφρενικὸ ἔγκειται στὸ θράσος ἐκείνων, πού, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ ἀντιδράσουν λόγῳ ἁρμοδιότητας, παρουσιάζονται καὶ τιμητές. Ἐλάχιστοι ἀναλαμβάνουν τὶς πολιτικὲς εὐθύνες. Ἐπειδὴ δὲ δὲν πρόκειται γιὰ πταίσματα ἀλλὰ ἐγκλήματα καθοσιώσεως, ἐπιβάλλεται νὰ κινηθοῦν διαδικασίες νόμιμες πρὸς διακρίβωση ποινικῶν εὐθυνῶν. Βλ. Ν. Σίμος, «Κατὰ τὴν ἄποψη Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς ἡ ΕΟΚ "θέλει" τὴν Ἑλλάδα μὲ πέντε μειονότητες. Ἀνεπαρκὴς ἡ κυβερνητικὴ πολιτική», *Ἡ Καθημερινή,* 22.3.1987, 1. *Αὐτ.,* 14.11.90, μὲ τίτλο: «Ἡ Κοινότητα ἀναγνωρίζει μειονότητες στὴν Ἑλλάδα πέραν αὐτῶν ποὺ δέχεται ἡ χώρα μας». Ἐπίσης βλ. Στ. Εὐσταθιάδης, «Ἐπικίνδυνη πληροφόρηση. Λαθεμένα στοιχεῖα καὶ ἀναφορὲς σὲ βιβλίο γιὰ τὶς μειονότητες», *Τὸ Βῆμα,* 6.5.90, 62-63. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἀπόπειρες ἀφελληνισμοῦ τῶν Βλάχων τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου», *Κοινωνικὲς Τομές,* 27, 1991, 307-313.

ἐπιπτώσεις εἰς βάρος, πρὸ πάντων, τῶν Ἀρμάνων, δικαιολογημένα οἱ ἄμεσα πληττόμενοι τελοῦν σὲ πλήρη ἑτοιμότητα καὶ ἐπιφυλακή, ἐξοργίζονται ἀκόμη καὶ στὸ ἄκουσμα ἀναβιώσεως τοῦ ἀποτρόπαιου παρελθόντος. Εὔλογα ἐπίσης ἀγανακτοῦν, ὅταν βλέπουν νὰ πρωτοστατοῦν στὸ ἐγχείρημα ἀπόγονοι ἢ συγγενεῖς συνεργατῶν τῶν Δυνάμεων Κατοχῆς καὶ ἀπάτριδες, ποὺ ἐγκαταλείπουν τὴ μητρυιά τους, καθὼς καὶ ἐπωφελούμενοι ὑποτροφιῶν τοῦ ρουμανικοῦ κράτους.

Πρόκειται ἄλλως τε γιὰ διαστροφὴ τῆς ἔννοιας τῆς Δημοκρατίας, ὅταν αὐτοὶ ἀποτελοῦν μιὰ φούχτα καὶ σκοπεύουν νὰ ἐπιβάλουν στὴ συντριπτικὴ πλειονότητα τῶν Βλάχων τῆς Ἑλλάδος, τῶν Ἀρμάνων, τὰ ἄνομα καὶ συνεπῶς ἀπαράδεκτα σχέδιά τους. Παράλληλα δὲ οἱ ἐλάχιστοι ἐπίσης θορυβοποιοὶ τοῦ Φράϊμπουργκ, τοῦ Παρισιοῦ κ.λπ., ποὺ δὲν γεννήθηκαν κἂν στὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ στὴ Ρουμανία[147], ὅπου εἶχαν καταφύγει οἱ γονεῖς τους παρασυρμένοι καὶ ἀπὸ ὁμοϊδεάτες τους διαφημιστὲς τοῦ ρουμανικοῦ παραδείσου, δὲν ἔχουν κανένα δικαίωμα νὰ δροῦν ἐναντίον τῆς βουλήσεως τῶν Ἀρμάνων τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου καὶ τῆς διασπορᾶς.

Ὁμολογουμένως καὶ οἱ θρυλούμενες ἑλληνικὲς δεσμεύσεις μὲ τὴν ἀνταλλαγὴ ἐπιστολῶν τῶν πρωθυπουργῶν Ἑλλάδος καὶ Ρουμανίας μετὰ τὴ λήξη τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνδιασκέψεως Βουκουρεστίου 1913 ἔμειναν γράμμα κενό, ὅπως περιττὰ καὶ ἄνευ ἀντικειμένου εἶναι ὅσα γράφονται καὶ λέγονται γιὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα Βλάχων στὴν Ἑλλάδα, ἀφοῦ ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, ἰδίως στοὺς τομεῖς ἀρχαιολογίας, ἱστορίας, λαογραφίας καὶ γλωσσολογίας, ἀποκαλύπτει τὴν ἑλληνικὴ καταγωγή τους, ὁ τρόπος ζωῆς τους εἶναι ἑλληνικὸς καὶ οἱ ἴδιοι πάντοτε καὶ παντοῦ αἰσθάνονται Ἕλληνες. Ἔχει δὲ καταπέσει καὶ τὸ τελευταῖο πρόσχημα μειονοτικοῦ ζητήματος. Πράγματι, ὅταν τὸ 1948 ἡ Ρουμανία ἐνδιαφέρθηκε φραστικὰ γιὰ τὴ δῆθεν μειονότητά της στὴν Ἑλλάδα, ἀντέδρασαν ἔντονα οἱ Βλάχοι τῆς Βέροιας, τῶν ὁποίων ἄλλως τε μικρὸ μέρος ἐβάρυνε ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ μειονοτικοῦ. Τὸ σπουδαῖο εἶναι ὅτι καὶ οἱ θεωρούμενοι σὰν μειονοτικοὶ διακήρυξαν δημοσίως καὶ γραπτῶς τὴ διάλυση τῆς «ρουμανικῆς» – στὰ χαρτιὰ – κοινότητας, τοῦ ρουμανικοῦ σχολείου καὶ τῆς ρουμανικῆς ἐκκλησίας. Ἡ ἀπόφασή τους ἔχει ἱστορικὴ καὶ διπλωματικὴ ἀξία. Εἶναι δημοσιευμένη καὶ

147. Βλ. σκιαγράφησή τους ἀπὸ τὸν Γιάννη Παπαθανασίου στὴν ἐφημερίδα Βλάχων Νάουσας, *Νιάγκουστη,* Ἰούλιος 1987, 2ε. Ἐπίσης βλ. ἀποκαλυπτήριά τους ἀπὸ τὸν Μιχ. Πίσπα στὴν *Ἐλευθεροτυπία,* 11.7.1981, 15, καὶ δριμύτατες ἐπικρίσεις ἐναντίον τους ἀπὸ τὸν Δ. Μ. Σίκο στὴν ἐφημ. Τρικάλων *Ἡ Ἔρευνα,* 24.12.1989, 25.6.1991, κ.ἄ. Βλ. καὶ διαπιστώσεις καὶ συμπεράσματα Ἐλευθερίας Ἰ. Νικολαΐδου, *Ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα στὸ βιλαέτι Ἰωαννίνων καὶ στὰ βλαχόφωνα χωριὰ τῆς Πίνδου,* Α΄, Ἰωάννινα 1995, 399 κ.ἑ.

περιέχεται μὲ τὶς ὑπογραφὲς ὅλων καὶ στὸ Ἀρχεῖο τοῦ Δημοσθένη Καραγιάννη, τὸ ὁποῖο μόνος του καὶ αὐτοπροαίρετα μοῦ παρέδωσε μὲ τὴν εὐκαιρία διαλέξεώς μου στὴν κεντρικὴ πλατεῖα Κάτω Βερμίου, τὴν 2α Αὐγούστου 1992.

Δὲν νοεῖται, λοιπόν, κἂν σκέψη γιὰ ἰδιαίτερο νομικὸ καὶ πολιτικὸ καθεστὼς Βλάχων στὴν Ἑλλάδα. Ἐξ ἴσου ἀδιανόητο θὰ ἦταν ὁποιοδήποτε ἐγχείρημα εἰσαγωγῆς τοῦ ἀρμανικοῦ ἰδιώματος στὴν ἐκπαίδευση, στὴ δικαιοσύνη, στὶς δημόσιες γενικὰ ὑπηρεσίες, ἐφ' ὅσον ἄλλως τε, ὅπως διαπιστώνουν ἤδη καὶ οἱ ἐπιφορτισμένοι μὲ τὸ θέμα εἰδικοὶ ἐπιστήμονες τῆς Ε.Ε., δὲν ὑπάρχουν Ἀρμάνοι *μονόγλωσσοι,* ἀγνοοῦντες τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα, ἐνῶ συμβαίνει τὸ ἀντίθετο. Ἡ ἄγνοια τῆς ἑλληνικῆς ἀπὸ τοὺς Ἀρμάνους καταντᾶ ἐξωφρενική, δοθέντος ὅτι οἱ Ἀρμάνοι ἦσαν κάτοχοι τῆς ἑλληνικῆς καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς τουρκοκρατίας, μάλιστα δὲ καὶ τὴν ἐδίδασκαν καὶ ἐκτὸς Ἑλλάδος. Συγκεκριμένα, κατὰ τὸν καθηγητὴ τοῦ πανεπιστημίου Βελιγραδίου Vl. Skarić, «…χάρη στὶς ἐμπορικὲς ἑλληνοτσιντσαρικὲς [sc. Ἑλληνο - Βλαχικὲς] ἀποικίες, οἱ ὁποῖες ἱδρύθηκαν σὲ ὅλες τὶς βαλκανικὲς χῶρες, ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα εἶχε μεγάλη ἀξία καὶ ἡ γνώση της θεωρήθηκε ἀπαραίτητη σὲ κάθε πολιτισμένο ἄνθρωπο»[148]. Ἐπὶ πλέον θὰ ἀποτελοῦσε ἀπίστευτη ἀντίφαση ὁποιοσδήποτε ἰσχυρισμός, κατὰ τὸν ὁποῖο τάχα οἱ Ἀρμάνοι ἐπιθυμοῦν διδασκαλία τοῦ ἀρμανικοῦ ἰδιώματος. Διότι, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ ρωμανιστὴς - βαλκανολόγος, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Ζάγκρεμπ, Petar Skok, οἱ Ἀρμάνοι «…ἀνέκαθεν, διακρίθηκαν γιὰ τὸν ἐνθουσιασμό τους ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ»[149].

Ἐπίλογος

Κατόπιν ὅλων τῶν προηγουμένων, οἱ ἁρμόδιοι τῆς Ε.Ε. ἀντιλαμβάνονται ἀσφαλῶς ὅτι ἀποδοχὴ ἀπὸ μέρους τους ἐνδεχόμενης εἰσηγήσεως περὶ σχολείων Βλαχικῶν, γιὰ τὰ ὁποῖα μυστηριωδῶς ἐπικοινωνοῦν καὶ συμβουλεύονται πρωτίστως καὶ ἐπιμόνως ἐρασιτέχνες καὶ τροφίμους ρουμανικῶν σχολείων, ἐγκυμονεῖ περιπλοκὲς πολιτικές, διενέξεις μεταξὺ τῶν Ἀρμάνων καὶ τὴν ὁλοσχερῆ ἐξάλειψη τοῦ ἀρμανικοῦ ἰδιώματος. Διότι σ' αὐτὸ ὡς αἴτιο πρωταρχικὸ θὰ ἐπιρριφθοῦν οἱ ἐλλοχεύουσες παρενέργειες μὲ ἄμεση συνέπεια τὴν ἀπέχθεια καὶ τὴν πλήρη διακοπὴ τῶν προσπαθειῶν διερευνήσεως τοῦ ὅλου θέματος.

Μὲ δεδομένο ὅτι ἡ Ε.Ε. ἐνδιαφέρεται εἰλικρινῶς καὶ μεριμνᾶ σοβαρῶς γιὰ

148. Vl. Skarić´, «L' attitude des peuples balkaniques à l' égard des Turcs», *Revue Internationale d' Etudes Balkaniques (RIEB),* 1-2, 1934-1935, 243.
149. *RIEB,* 3, 1936, 36.

τὴν ἀπολύτως γνήσια πολιτισμικὴ κληρονομιὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν πληθυσμῶν, ἐνδείκνυται ἡ στενότερη καὶ ἀληθινὰ ἀγαστὴ συνεργασία τῶν ἐκπροσώπων της μὲ Ἀρμάνους εἰδικοὺς ρωμανιστές, γνωστοὺς στὶς ὑπηρεσίες τῆς Ε.Ε. (καὶ ὄχι χημικούς, ὑπομηχανικούς, ἀσχέτους) ἢ μὲ ἱδρύματα πνευματικά, πολιτισμικά, ἐπιστημονικά, τὰ ὁποῖα ἀποδεδειγμένα ἀσχολοῦνται μὲ τοὺς Ἀρμάνους. Κατ' ἐξοχὴν μεταξὺ αὐτῶν συγκαταλέγεται καὶ ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσός, ὁ ὁποῖος στὴ σειρὰ τῶν δραστηριοτήτων τοῦ Τμήματος Βαλκανικῶν Σπουδῶν ἀφιέρωσε καὶ τὸν ἐφετινὸ Ε΄ Κύκλο Μαθημάτων[150] γιὰ τὸ Κουτσοβλαχικὸ Ζήτημα. Ἀποτελεῖ δὲ ὀφειλὴ ἠθικὴ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσός, ἀφοῦ ἱδρύεται ἀπὸ Βλαχόπουλα. Ἡ ἱστορία του ἀρχίζει τὸ 1865 «...χάρις εἰς τὸν ἔνθεον ζῆλον 4 ἀδελφῶν, τῶν ἀδελφῶν Λάμπρου, καὶ ἡ δρᾶσις τους ἐκίνησεν ἀπὸ ἓν δωμάτιον τῆς οἰκογενείας Λάμπρου...»[151], ἡ ὁποία κατάγεται ἀπὸ Ἀρμάνους τῆς Πίνδου. Ἕνας ἀπὸ τοὺς νεαρούς, ὁ Σπυρίδων Λάμπρος, εἶναι ὁ μετέπειτα διεθνοῦς φήμης καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ποὺ διετέλεσε καὶ πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος, ἡ δὲ θυγατέρα του ὑπῆρξε ἡ πρώτη γυναίκα ὑπουργὸς στὴν Ἑλλάδα. Ἐξ ἄλλου πρῶτος πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος στὸ Παρίσι καὶ ἐν συνεχείᾳ πρωθυπουργὸς διετέλεσε καὶ ὁ συμπατριώτης του Ἰωάννης Κωλέττης[152]. Πρωθυπουργὸς καὶ τῆς «Κυβερνήσεως τοῦ Βουνοῦ», τῶν ἐπαναστατημένων Ἑλλήνων κατὰ τῶν ναζιστῶν καὶ φασιστῶν καὶ τῶν συνεργῶν τους τοῦ β΄ παγκοσμίου πολέμου, εἶναι πάλι Ἀρμάνος ὁ καθηγητὴς τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου στὸ πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν Ἀλέξανδρος Σβῶλος[153]. Συμπατριῶτες του Ἀρμάνοι εἶναι ὁ ὀνομαστὸς Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἰωακεὶμ Γ΄, ὁ σημερινὸς πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν Θεσσαλονίκης, ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ καθηγητὴς πανεπιστημίου Κωνσταντῖνος Βαβοῦσκος καὶ πολλοὶ ἄλλοι σύγχρονοι καθηγητὲς τοῦ πανεπιστημίου Γ. Νιτσιώτας, Ἀντ. Ταχιάος, Ἀναστ. Τάχος...

150. Ἡ θεματολογία του πείθει γιὰ τὰ κοινὰ στοιχεῖα ποὺ συνδέουν τοὺς εἰδικοὺς τῆς Ε.Ε. μὲ τοὺς συναδέλφους τους τῆς ἀμέσως ἐνδιαφερομένης χώρας, τῆς Ἑλλάδος.

151. Κ. Α. Βοβολίνης, *Τὸ Χρονικὸν τοῦ «Παρνασσοῦ» (1865-1950),* Ἀθῆναι 1950, Ι κ.ἑ., 528. Βλ. καὶ Γερ. Γ. Ζώρας, *Οἱ λογοτέχνες τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νέας Ἀθηναϊκῆς Σχολῆς στὸν Φ.Σ. Παρνασσός,* Ἀρχειακὴ ἔρευνα. Ἐκδόσεις Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσός. Ἀθῆναι 1993, 41-46.

152. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἰωάννης Κωλέττης. Ἕνας Βλαχόφωνος στὸ Παρίσι», *Σαμαρίνα,* 113, 1977, 2 κ.ἑ.

153. Φρ. Τζίφρας, «Ὁ πατριωτισμὸς τοῦ Σβώλου», *Ἡ Καθημερινή,* 13.3.76. Βλ. ἐπίσης Ἀγόρω (Ρίτα) - Ἐλισάβετ Λαζάρου, «Ἀλέξανδρος Σβῶλος καὶ βορειοελλαδικὸς Ἑλληνισμός», *Παρνασσός,* 35, 1993, 350-358.

Παραγνώριση ἢ παραγκωνισμὸς προσωπικοτήτων τέτοιου κύρους προσκρούει στὴ λογική, στὴν εὐπρέπεια καὶ στὴν ἀξιοκρατία.

Προτάσεις

Παρὰ τὴν παράλειψη προσκλήσεως καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστημονικῆς πλευρᾶς γιὰ τὴ διερεύνηση στὴν παροῦσα φάση τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ Ζητήματος καὶ τὴν παρεξηγήσιμη ἀνάθεση ἀπὸ τὸ Εὐρωκοινοβούλιο μόνο σὲ ἱδρύματα, ἐπιστημονικὰ κέντρα, τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, μολονότι ἡ Ἑλληνικὴ Ἀνατολὴ προηγεῖται χρονικὰ καὶ πολιτικά - διπλωματικά - νομικὰ στὴν ἐξασφάλιση ὅλων τῶν δικαιωμάτων σὲ πληθυσμιακὲς ἑνότητες διαφοροποιημένες θρησκευτικά, γλωσσικά, ἐθνικά, ἐντὸς τῆς εὐρύτερης ἐπικράτειας[154], εὐελπιστοῦμε ὅτι δὲν εἶναι στὶς προθέσεις κανενός, ἰδίως εἰδικῶν ἐπὶ τοῦ θέματος, ἡ μεροληπτικὴ θεώρηση. Ἀναντίρρητα τόσο τὰ ἐπιλεγμένα ἱδρύματα ὅσο καὶ οἱ προϊστάμενοί τους ἐμφοροῦνται ἀπὸ πνεῦμα ἀμεροληψίας καὶ ἐπιστημονικῆς δεοντολογίας. Ὡστόσο μία πρώτη παρατήρηση χωρεῖ στὴν ἐξοικείωσή τους μὲ μειονοτικά, ἀλλὰ οὐσιωδῶς διαφορετικὰ τοῦ προκειμένου, γεγονὸς ποὺ καθιστᾶ ἀναγκαία τὴν ἐπίσημη καὶ ἰσότιμη ἑλληνικὴ συμμετοχὴ στὸ ἐπίμαχο θέμα, ὥστε ἡ ὁριστικὴ διευθέτηση νὰ ἀναγνωρίζεται ὁμόθυμα ὡς ἡ πλέον ἐπιτυχής. Δὲν εἶναι ποτὲ ἀργὰ γιὰ τὴν προσθήκη στὴν ἐντολὴ ἀναθέσεως καὶ ἑλληνικοῦ ἱδρύματος μὲ εἰδικοὺς ἐγνωσμένων ἐπιστημονικῶν ἐπιδόσεων.

Γιὰ τὴν ἔγκαιρη καὶ ἔγκριτη διαφύλαξη καὶ παρουσίαση τῆς πολιτισμικῆς κληρονομιᾶς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς καὶ στὴ ρωμανικὴ μορφή, δηλωτικὴ συνυπάρξεως ἑλληνικοῦ καὶ ρωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ποὺ ἀποτελοῦν τὴ βάση τοῦ εὐρωπαϊκοῦ, ἀποβαίνει ἐπιτακτικὴ ἡ ἔμπρακτη καὶ καίρια – ἀδιαμφισβήτητη φυσικά – βούληση τῆς Ε.Ε. πρὸς ἐπανόρθωση, δοθέντος ὅτι προέχει ἡ πραγματικότητα, ἡ ἀλήθεια.

Ὁμολογουμένως ὅλα τὰ ρωμανικὰ κατάλοιπα εἶναι περισπούδαστα. Ἰδιαίτερα δὲ ἐπιβάλλεται νὰ θυμηθοῦμε τὸν διάσημο ἀνατολιστὴ René Grousset[155], ποὺ ὑποστηρίζει τὴ διάδοση τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ στὸ σύνολο τῆς Εὐρώπης καὶ μέσῳ τῆς λατινικότητας τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας.

Ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα, ἀπότοκα τῆς ρωμαιοκρατίας, διαφυλάσσονται στὴν ἱστορία, λαογραφία, γλωσσικὸ ρωμανικὸ ἰδίωμα τῶν Βλάχων Ἑλλάδος, διότι τὸ Βυζάντιο δὲν ἀποβάλλει ἕως καὶ τὴν ἅλωση τῆς Κωνσταντι-

154. Διον. Χ. Καλαμάκης, «Μειονότητες στὸ Βυζάντιο», *Κοινωνικὲς Τομές*, 52, 1994, 80-83.

155. René Grousset, *L' Empire du Levant. Histoire de la question d' Orient,* Paris 1948, 7.

νουπόλεως τὴ ρωμαϊκότητά του.

Κατὰ συνέπειαν, ἐνόσῳ ἀκόμη εἶναι δυνατόν, κρίνεται ἐπωφελὴς καὶ ἐπιβεβλημένη ἡ ἀκραιφνῶς ἐπιστημονικὴ μελέτη τους, μακριὰ ἀπὸ ὁποιεσδήποτε σκοπιμότητες, φανερὲς ἢ συγκεκαλυμμένες, σαφέστατα δὲ ἀντιληπτὲς καὶ γι' αὐτὸ δυσχεραίνουσες τὴν πρόοδο τῶν ἐρευνῶν ἢ ἀποτρεπτικὲς καὶ τῆς εἰλικρινέστερης πρωτοβουλίας.

Ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσὸς ἔχει τὶς ἀπαραίτητες ἐπιστημονικὲς προϋποθέσεις καὶ δυνατότητες καταρτίσεως ἐρευνητικοῦ προγράμματος[156] γιὰ τοὺς Ἀρμάνους ἀξιοποιώντας τὸ εἰδικευμένο ἐπιστημονικὸ προσωπικὸ τόσο τὸ δικό του, μελῶν του, ὅσο καὶ ἄλλων ἱδρυμάτων, μὲ τὰ ὁποῖα συνεργάζεται, καὶ τὸ πολύτιμο σχετικὸ ὑλικό, θησαυρισμένο σὲ διάφορα ἐπιστημονικὰ κέντρα ἢ ἀρχεῖα συλλόγων καταγομένων ἀπὸ Βλαχοχώρια, καθὼς καὶ τῆς πανελλήνιας ἑνώσεως πολιτιστικῶν συλλόγων Βλάχων Ἑλλάδος.

Ἐν τέλει, δὲν συνάδει διόλου πρὸς τὶς διακηρυγμένες ἀρχὲς τῆς Ε.Ε. ἡ λήψη ἀποφάσεως ἀπὸ τὰ θεσμικὰ ὄργανά της γιὰ θέμα, ποὺ ἀνήκει στὴν Ἑλλάδα, πρὸ πάντων δὲ ἡ διεκπεραίωσή του ἐρήμην τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης.

156. Ἡ θεματολογία τῶν προγραμμάτων τῶν Κύκλων ἐπιμορφώσεως φανερώνει παραστατικὰ τὸ μέτρο τῶν δυνατοτήτων ἐπιμορφώσεως καὶ ἑταίρων τῶν ἄλλων χωρῶν τῆς Ε.Ε. στὰ ἰδιαζόντως ἑλληνικὰ θέματα. Δείγματος χάριν παραθέτομε τὸ πρόγραμμα τοῦ Ε΄ Κύκλου: 1. Λόγοι δημιουργίας τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ Ζητήματος. 2. Μακεδονικὸς ἀγώνας. 3. Μέτρα ρουμανικοῦ κράτους. 4. Ἑλληνικὸ κράτος. 5. Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. 6. Ἀπογραφὴ Χιλμῆ Πασᾶ 1905. 7. Αὐτονομιστικὰ ἐγχειρήματα 1917 καὶ 1942. 8. Διακήρυξη 1948. 9. Ἀπογραφὴ 1951. 10. Ἐθνικὰ ζητήματα 1954. 11. Ἐκτιμήσεις ξένων ἐπιστημόνων. 12. Bulletin européen, Standardul, Balkan Archiv. 13. Ε.Ο.Κ., Παρακοινοτικὰ Μειονοτικὰ Σωματεῖα καὶ περιοδικὲς ἐκδόσεις. 14. Οἱ ἐπίλογοι τῶν ἐκθέσεων Seguan, Kililea καὶ ἡ ἀπόφαση τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου. 15. Διορισμὸς ἐπιτροπῆς ἐξ εἰδικῶν καὶ ἐρωτηματολόγιό της σὲ δήμους καὶ κοινότητες τοῦ Βορειοελλαδικοῦ χώρου. 16. Ἔκθεση τοῦ Προέδρου Miquel Strubell i Truetta καὶ δημοσιοποίησή της. 17. Θέσεις τῆς Πανελλήνιας Ἑνώσεως Πολιτιστικῶν Συλλόγων Βλάχων. 18. Πραγματικότητες καὶ σκοπιμότητες. 19. Ἐπισημάνσεις καὶ προοπτικές.

ΒΡΑΧΟΙ - ΒΛΑΧΟΙ ΚΑΙ ΒΛΑΧΟΠΑΡΑΣΥΝΑΓΩΓΗ Κ.Ε.Μ.Ο. ΣΤΗ ΛΑΡΙΣΑ

Ὁπωσδήποτε οὔτε ὁ σοφὸς καθηγητὴς Σπυρίδων Λάμπρος, ὁ ὁποῖος τὴ λέξη Βράχοι μὲ βῆτα κεφαλαῖο, ὑπαρκτὴ σὲ παλαιότερα κείμενα, παράγει ἐπιτυχῶς ἀπὸ τὴν πασίγνωση καὶ σὲ φλέγουσα σήμερα ἐπικαιρότητα Βλάχοι, ὑποπτεύει τὴν ἀδιατάρακτη διαιώνιση τῆς σημασιολογικῆς συνυπάρξεώς τους. Διότι οἱ Βλάχοι, ποὺ ἀποκαλοῦνται καὶ Κουτσόβλαχοι, ὑπεραμύνονται τῆς ἑλληνικότητάς τους στερρῶς τόσο στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο ὅσο καὶ στὶς χῶρες ἀποδημίας τους. Βεβαιώνεται δὲ ὁ Λάμπρος μετὰ τὴν ἐνδελεχῆ διερεύνησή τους στὴν ξενιτειά: «Κατὰ ταῦτα καὶ οἱ Κουτσόβλαχοι συναπετέλουν μέλος τῆς ἑλληνικῆς οἰκογενείας ἀδιαίρετον ἔν τε ταῖς πατρίσι καὶ ἐν τῇ ξένῃ»[1].

Τὴν αὐτοπροαίρετη προβολὴ τῆς ἑλληνικότητας τῶν ἀποδήμων Βλάχων ἀποκαλύπτει ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου N. Iorga μετὰ τὴν ἔρευνά του στὰ Πολωνικὰ Ἀρχεῖα. Μᾶς πληροφορεῖ ὅτι οἱ Βλάχοι τῆς Βορείου Ἠπείρου, Μοσχοπολίτες, εὐθαρσῶς δηλώνουν στὶς τοπικὲς πολωνικὲς ἀρχὲς ὅτι εἶναι Ἕλληνες: "Honoratus Constantinus Tuszynski, Graecus, vinopola, de civitate Moscopolis, ...1780"[2].

Οἱ Βλάχοι ἐμμένουν στὴν ἑλληνικότητά τους καὶ κατὰ τὶς ἀρχὲς τοῦ ἑπομένου αἰώνα, περίοδο ἀσκήσεως ἔντονης καὶ πολύπλευρης προπαγάνδας προσεταιρισμοῦ τους ἀπὸ τὴ Λατινίζουσα Σχολὴ τῆς Τρανσυλβανίας, τὴν πρώτη ρουμανικὴ ἐθνικὴ κίνηση, ἡ ὁποία ἀστοχεῖ. Διότι, ὅπως ἀναφέρει ὁ Ρουμάνος ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου I. Coteanu, οἱ Βλάχοι οὐδέποτε αἰσθάνθηκαν ὅτι ἀνήκουν στὸν ἴδιο μὲ τοὺς Ρουμάνους λαό[3]. Σὲ ταυτόσημη διαπίστωση καταλήγει καὶ ὁ Γ. Μόδης: «Ὅσοι Κουτσόβλαχοι ἦσαν

1. Σπ. Π. Λάμπρος, *Σελίδες ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ μακεδονικοῦ ἑλληνισμοῦ.* Ἐν Ἀθήναις 1912, 32.

2. Πβ. Val. Papahagi, Νέαι συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα ἐμπορικῶν σχέσεων τῶν Μοσχοπολιτῶν μετὰ τῆς Βενετίας, *Ἠπειρωτικὰ Χρονικά,* 9, 1935, 287: «Ὁ Σοφὸς Ρουμᾶνος N. Iorga μᾶς ὁμιλεῖ εἰς τὴν "Note Polone" περὶ τῆς μοσχοπολιτικῆς παροικίας τοῦ Poznan καὶ ἀναφέρει πολλοὺς ἐμπόρους τῆς Μοσχοπόλεως, τινῶν τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα προσέλαβαν κατάληξιν πολωνικήν». Ἡ κατάληξη ἔγινε πολωνική, ἀλλὰ ἡ ἐθνικὴ συνείδηση ἔμεινε ἀλώβητη, ἀπόλυτα γραικική, ἑλληνική. Αὐτό, ποὺ εἶναι καὶ σπουδαιότερο, ἀφήνουν ἀσχολίαστο οἱ ἐκρουμανισμένοι Iorga καὶ Papahagi. Βλ. καὶ Balcania, 1, 1938, 233-234.

3. I. Coteanu, Criteriile de stabilire a dialectelor limbii romîne, *Limba Română*, 8, 1959, 9-10.

ἐγκατεστημένοι ἀπὸ διακόσια καὶ τριακόσια χρόνια σὲ ρουμανικὰ μέρη, ποτὲ δὲν ἐθεώρησαν τὸν ἑαυτό τους ἕνα ἢ ἀδελφὸ μὲ τοὺς Ρουμάνους καὶ ποτὲ δὲν τὸν λογάριασαν ξένο στὸν Ἑλληνισμό»[4].

Ἡ ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων σαφέστατα συνάγεται καὶ ἀπὸ τὴν πολλαπλῶς ἐνδιαφέρουσα συγγραφὴ τοῦ Δημητρίου Προκοπίου «Ἐπιτετμημένη Ἐπαρίθμησις τῶν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα (1600-1720) λογίων Γραικῶν καί τινων τῶν νῦν αἰῶνι ἀνθούντων»[5], μεταξὺ τῶν ὁποίων συναριθμεῖ καὶ τοὺς Βλάχους, ὅπως τὸν ὀνομαστότατο Νικόλαο Σπαθάρη, συνηθέστερα φερόμενο ὡς Milescu, ἐπώνυμο ποὺ ποτὲ ὁ ἴδιος δὲν χρησιμοποιεῖ, ἡ δὲ χρήση του δὲν εἶναι πάντοτε ἄδολη, δοθέντος ὅτι μ᾽ αὐτὸ ἀφήνεται νὰ ὑποδηλώνεται ρουμανικὴ δῆθεν καταγωγή.

Περὶ τὸ 1800 ὁ Μετσοβίτης μέγας διδάσκαλος τοῦ Γένους Νικόλαος Τζαρτζούλης «ὑπεστήριξε ὅτι οἱ συμπατριῶτες του ἦταν ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων»[6]. Ὁ δὲ Λαρισαῖος μέγας διδάσκαλος τοῦ Γένους Κωνσταντῖνος Μ. Κούμας[7], ὁ πρῶτος Νεοέλληνας ἱστορικός, διδάκτωρ δύο γερμανικῶν πανεπιστημίων καὶ ἀντεπιστέλλον μέλος τῶν Ἀκαδημιῶν Βερολίνου καὶ Μονάχου, κοινωνὸς καὶ τῶν γνώσεων τοῦ πρώτου βαλκανολόγου Kopitar[8], στὸ συνθετικὸ ἔργο του «Ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων» συμπεραίνει ὅτι οἱ Βλάχοι εἶναι «Ἕλληνες τὸ γένος»[9].

Μέσα στὸ Βουκουρέστι, τὸ 1878, ὁ Μετσοβίτης Τριαντάφυλλος Μπάρτας, μὲ

4. Γ. Χ. Μόδης, *Μακεδονικὸς Ἀγὼν καὶ Μακεδόνες Ἀρχηγοί*. Θεσσαλονίκη 1950, 125.

5. Γ. Α. Λαζάρου, Δημήτριος Προκοπίου ὁ Πάμπερις καὶ ἰατρικὴ πρωτοπορία στὴ σύνταξη Ἐθνικῆς Βιβλιογραφίας, *Παρνασσός*, 39, 1997, 124-128.

6. Ἀπ. Ε. Βακαλόπουλος, *Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ*. Α΄. Θεσσαλονίκη 1961, 35 σημ. 1. Μ. Ἀ. Γκιόλιας, *Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλὸς καὶ ἡ ἐποχή του*, Ἀθῆναι 1972, 140. Ἀ. Ἐ. Καραθανάσης, *Ἡ τρίσημη ἑνότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀρχαιότητα - Βυζάντιο - Νέος Ἑλληνισμός*. Θεσσαλονίκη 1991, 28.

7. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Κ. Κούμας 1777-1836 ὁ Λαρισαῖος Δάσκαλος τοῦ Γένους εἶναι πάντα ἐπίκαιρος ἐθνολόγος, *Ἐλευθερία* (Λαρίσης), 26.1.1986, 6. Maria A. Stassinopoulou, *Weltgeschichte im Denken eines griechischen Aufklärers. Konstantinos Michail Koumas als Historiograph*. Peter Lang. Frankfurt am Main˙ Berlin˙ Bern˙ New York˙ Paris˙ Wien 1992, ὅπου πλούσια βιβλιογραφία.

8. Antonia Bernard, Jernej Kopitar et les langues balkaniques, *Bulletin de liaison*, No 12. Centre d' Etudes Balkaniques. INALCO, Paris 1994, 28. M D. Peyfuss, Aroumunen um Kopitar, *Österreichische Osthefte*, 36, 1994, 439-453.

9. Κ. Μ. Κούμας, *Ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων*. ΙΒ΄. Βιέννη 1832, 531. Ἐπιπρόσθετα διευκρινίζει: «Συμπεριφέρονται ἀδελφικῶς μὲ τοὺς Γραικοὺς ὡς Γραικοὶ καὶ δὲν δείχνουν οὔτ' ἐκεῖνοι οὔτε οὗτοι καμμίαν ἐθνικὴν διαφορὰν πρὸς ἀλλήλους, καθὼς τῷ ὄντι εἶναι ἀμφότεροι οἱ λαοὶ μιᾶς πατρίδος τέκνα, καὶ τῶν αὐτῶν προγόνων ἀπόγονοι». Βλ. καὶ Σαράντος Καργάκος, Πῶς θὰ προλάβουμε τὸ Κουτσοβλαχικό, *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος*, 3.3.1994, 90α.

ἀφορμὴ τὰ κηρύγματα τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ, διακηρύσσει τὴν ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων: «...ἐν ταῖς κατοικουμέναις ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, Ἑλλήνων τὴν φυλὴν Βλάχων, ὡς εἴπομεν τῆς Ἑλλάδος»[10].

Ἐνωρὶς ἐπίσης ἀπὸ Ἕλληνες καὶ ξένους καταγράφεται καὶ ἡ ἀξιοθαύμαστη πολιτισμικὴ κατάσταση τῶν Βλάχων. Ὁ Ἠπειρώτης μέγας διδάσκαλος τοῦ Γένους Νεόφυτος Δούκας παρατηρεῖ: «Οἱ Βλάχοι ὅμως, ὡς βλέπομεν, φαίνονται πανταχοῦ προθυμότεροι εἰς τὰς πρὸς τὸ κρεῖττον μεταβολάς, πανταχοῦ βελτιούμενοι καὶ κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἀριθμοῦ καὶ πλείονες τῷ ὄντι πεπαιδευμένοι...»[11].

Κατὰ τὸν ἄλλο Ἠπειρώτη διδάσκαλο τοῦ Γένους Ἀθανάσιο Ψαλίδα, οἱ Βλάχοι «ἐστόλισαν τὰ χωριά τους μὲ οἰκοδομὲς καλές, μὲ σχολεῖα ἑλληνικά, μὲ ἰατρούς. Εὑρίσκεις ἀνθρώπους ἀπὸ αὐτοὺς ἐμπείρους τῆς Ἰταλικῆς καὶ Γαλλικῆς γλώσσης, χρυσικοὺς ὀνομαστούς, καὶ τεχνίτας μαλλίνων ὑφασμάτων ὄχι ποταπῶν. Οἱ ἔμποροι τοῦτοι ξενιτεύονται εἰς Ἰταλίαν , Ἱσπανίαν, Ρουσσίαν καὶ Τουρκίαν. Εἶναι καὶ ποιμένες πολλοὶ ἀκόμη, καὶ πλούσιοι, καθὼς καὶ ἀγωγιάτες»[12].

Ὁ Γάλλος Pouqueville μετὰ συχνὲς ἐπισκέψεις Βλαχοχωριῶν ἀναφέρει ὕπαρξη βιβλιοθηκῶν μὲ ξενόγλωσσα συγγράμματα καὶ εὐρωπαϊκὸ τύπο, περιοδικὸ καὶ ἡμερήσιο, πρὸ πάντων βιβλία ἑλληνικά, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἐκδόσεις ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων[13]. Τοῦ γαλλικοῦ λόγου τὸ ἀληθές, μάλιστα στὸ πρωτότυπο, καταχωρίζει σὲ ρουμανόγλωσσο μελέτημα τὸ ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας P. Papahagi[14]. Παράλληλα ὑπάρχει καὶ ἡ πληροφορία τοῦ Σπυρίδωνος Λάμπρου, ποὺ ἐνδιαφέρεται ἄμεσα, ἐπειδὴ οἱ προηγούμενοι δύο ἀσχολοῦνται καὶ μὲ τὴ γενέτειρα τῶν γονέων του: « Οἱ περιηγηταὶ διηγοῦνται, ὅτι εὑρίσκοντο ἐν Καλαρρύταις καὶ ἐν Συρράκῳ πολλοὶ οἱ ὁμιλοῦντες ξένας γλώσσας καὶ ἔχοντες βιβλιοθήκας πλουσίας γαλλικῶν καὶ ἰταλικῶν βιβλίων ἐπαρκούσας εἰς πᾶσαν μελέτην περὶ τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας»[15].

10.Τρ. Μπάρτας, *Περὶ ἐποίκων Ρωμαίων ἐν Ἑλλάδι.* Βουκουρέστι 1878, 10.

11. Ν. Δούκας, *Μαξίμου Τυρίου λόγοι...*, Ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀουστρίας 1819, λς΄ .

12. Κ. Θεσπρωτὸς καὶ Ἀ. Ψαλίδας, *Γεωγραφία Ἀλβανίας καὶ Ἠπείρου.* Προλεγόμενα καὶ σημειώσεις Ἀθαν. Χ. Παπαχαρίση. Ἐκδόσεις Ἑταιρείας Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν. Ἰωάννινα 1964, 59.

13. P.H.L. Pouqueville, *Le voyage de la Grèce.* Paris 1826-1827, 11, 350.

14. P. Papahagi, Din trecutul cultural al Aromânilor, *Analele Academiei Române, Memoriile Sectiunii Literare (AAR-MSL),* 35, 1912, 20.

15. Σπ. Λάμπρος, *Λόγοι καὶ Ἄρθρα.* Ἀθῆναι 1902, 520.

Μετέπειτα, τὸ 1879, ὁ Πασχίδης προσθέτει σημαντικὰ στοιχεῖα: «... καλλιεργοῦσι τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, κοινὰ τὰ συμφέροντα, κοινὰ τὰ παθήματα τοῖς Ἕλλησι μέχρι τοῦδε θεωρήσαντες»[16]. Κατὰ δὲ τὶς ἀρχὲς τοῦ εἰκοστοῦ αἰώνα, 1902, ὁ Χ. Χρηστοβασίλης, ποὺ γνωρίζει τόσο τοὺς Βλάχους Ἠπείρου ὡς Ἠπειρώτης ὅσο καὶ τῆς Θεσσαλίας, ὅπου ἐπὶ πολὺ διαμένει, γράφει: «...οὗτοι ἔχουσι φρόνημα ἑλληνικώτατον καὶ ὁμιλοῦσιν, ὡς μητρικήν, καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἰς ἣν ἐκκλησιάζονται, ἐκπαιδεύονται, ἀναπτύσσονται καὶ ἐμπορεύονται, μηδόλως διαφέροντες τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων κατὰ τὰ ἐθνικὰ καὶ θρησκευτικὰ αἰσθήματα, τοὺς πόθους καὶ τὰς πολιτικὰς ἰδέας, τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα, δὲν εἶναι ἄλλο ἢ Ἕλληνες γνήσιοι, ἀποδεχθέντες τὴν λατινικὴν γλῶσσαν ἐν καιρῷ τῆς Ρωμαιοκρατίας ὡς ἀπεδέχθησαν ταύτην ἑκατομμύρια ὅλα Γαλατῶν, Κελτῶν, Ἰβήρων κ.λπ.»[17].

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ μεσοπολέμου ὁ γλωσσομαθέστατος Θεσσαλὸς καὶ ἀκριβέστερα Καρδιτσιώτης Χρ. Καλοκαιρινός, ποὺ ἐπὶ πλέον ἔζησε ἀπὸ κοντὰ τοὺς Βλάχους, καταθέτει τὴν πολύτιμη γνώση του: «Οὗτοι πλὴν τῆς γλώσσης, κατὰ τὰ λοιπὰ εἶνε γνήσιοι Ἕλληνες, ἔχουσιν ἀκμαῖον τὸ ἑλληνικὸν αἴσθημα, ἀλώβητα τὰ πάτρια, τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἑλληνικὴν συνείδησιν ἀνεπηρέαστον, τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν ἀκραιφνῆ πρὸς τὴν κλασσικὴν Ἑλλάδα... φέρουσιν ἅπαντα τὰ φυλετικὰ ἰδιώματα τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτηρισμοῦ, τῆς ἰδιοφυΐας καὶ τῆς ἐλευθεριότητος μετὰ τῆς πρὸς τὴν ἐμπορίαν κλίσεως καὶ μετὰ τῆς πρὸς τὴν γενέτειραν πατρίδα διαπύρου ἀφοσιώσεως...»[18].

Τὸ μέγεθος τῆς συμβολῆς τῶν Βλάχων στὴ διάδοση τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καθίσταται κατανοητὸ καὶ μὲ ἁπλούστατη μνεία προσφορῶν τους. Ὁμολογουμένως κατὰ τὴν τουρκοκρατία ἱδρύουν ἢ ἐνισχύουν σχολεῖα στὸν ἁπανταχοῦ Ἑλληνισμό. Περίπυστα παραμένουν τὰ Ἀρσάκεια, τὰ Ζάππεια, τὰ Ζωγράφεια, τὰ Μανάκεια, τὰ Δωρόθεια... Ἐπαναπατρίζουν τὸν ὕψιστο πνευματικὸ θεσμὸ μὲ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Ἐξασφαλίζουν τὴν ἀναγκαία γιὰ τὴν πρόοδο τεχνικὴ κατάρτιση τῶν Ἑλλήνων μὲ τὸ Ἐθνικὸ Μετσόβιο Πολυτεχνεῖο. Ἐπισπεύδουν τὴν καθολικὴ ἐπιστημονικὴ προκοπὴ μὲ τὸ Ἐθνικὸ καὶ Καποδιστριακὸ Πανεπιστήμιο, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ὁ Δωρόθεος Σχολάριος διαθέτει ὅλη τὴν περιουσία του,

16. Θ. Α. Πασχίδης, *Οἱ Πελασγοὶ ἐν τῷ Ἑλληνισμῷ σὺν παραρτήματι περὶ Βλάχων καὶ Βουλγάρων.* Ἀθῆναι 1879,24.
17. Χρ. Χρηστοβασίλης, *Ἡ δύναμις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Ἠπείρῳ καὶ τὰ δίκαια αὐτοῦ.* Ἀθήνησι 1902, 3.
18. *Θεσσαλικὴ Φωνὴ* (Καρδίτσας), 1302, 28.4.1928. Πβ. καὶ Φώτιος Νικ. Βογιατζῆς, Ὁ παλιὸς

ὁ δὲ πάμπτωχος Ὄκας κληροδοτεῖ τὶς πενιχρὲς οἰκονομίες του. Ἐπιρρωνύουν τὴν πανεπιστημιακὴ παιδεία μὲ ποικιλώνυμα καὶ πολυσχιδῆ ἱδρύματα, Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη Ἑλλάδος, Ἰατρικὴ Ἑταιρεία Ἑλλάδος, Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία Ἑλλάδος, Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον, Ἐθνικὸν Ἀστεροσσκοπεῖον, Ἱστορικὴ καὶ Ἐθνολογικὴ Ἑταιρεία Ἑλλάδος, Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσός. Πρωτοποροῦν στὴ ναυτικὴ παιδεία μὲ τὶς πρωτοβουλίες Ἰ. Κωλέττη, Λεωνίδα Παλάσκα. Ἱδρύουν τὴ Στρατιωτικὴ Σχολὴ Εὐελπίδων, ἐγκαινιάζουν τὴν ἀεροπορία μὲ πρῶτο ὑπουργὸ τὸν Ἀλ. Ζάννα. Καλύπτουν τὸ κενὸ σωφρονιστικῶν καταστημάτων μὲ τὸ Ἐφηβεῖον, τὶς φυλακές Ἀβέρωφ. Συμβάλλουν στὴν παγκόσμια προβολὴ τῶν ἑλληνικῶν ἐπιτευγμάτων καὶ στὴν ἀναβίωση τῶν Ὀλυμπιακῶν μὲ τὴν Ἔκθεση Ζαππείου καὶ τὴν ἀναμαρμάρωση τοῦ Παναθηναϊκοῦ Σταδίου[19].

Οἱ καταπληκτικὲς φιλεκπαιδευτικὲς χορηγίες εὐνοοῦν καὶ τοὺς γειτονικοὺς λαοὺς ἢ καὶ μακρινούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ζοῦν ὡς ἀπόδημοι οἱ εὐεργέτες. Συγκεκριμένα ἱδρύοντας στὴ Βόρειο Ἤπειρο[20], ἀκριβέστερα στὴ Μοσχόπολη Νέα Ἀκαδημία[21], ἑλληνικὴ τυπογραφία[22], στὴν ὁποία τυπώνονται θρησκευτικὰ ἐκπαιδευτικὰ βιβλία, βοηθοῦν πνευματικὰ τόσο τοὺς ὁμογενεῖς, ἰδίως ἐκείνους, ποὺ εἶχαν ἀλλαξογλωσσήσει, ὅσο καὶ φιλομούσους ἀλλογενεῖς[23], τῶν ὁποίων ἄξιοι ἐκπρόσωποί τους δὲν παραλείπουν νὰ ἀναγνωρίσουν ἢ καὶ νὰ ἐκφράσουν τὴν εὐγνωμοσύνη τους.

Αἴσθηση ἐξαιρετικὴ διεγείρει ἡ ὁμολογία τοῦ πλέον ἀκραιφνοῦς Ἀλβανοῦ ἡγέτη, τοῦ Basri-bey, ὁ ὁποῖος στὸ δημοσίευμά του, μάλιστα στὸ ἐξώφυλλο, παραθέτει τοὺς τίτλους του: τ. βουλευτὴς στὸ Ὀθωμανικό Κοινοβούλιο, πρόε-

---

ἱστορικὸς τῆς Καρδίτσας Χρίστος Γ. Καλοκαιρινὸς (1855-1944/5), *Πρακτικὰ Α΄ Συνεδρίου Μελετῶν Καρδίτσας,* Ἀθήνα 1991, 147-156.

19. A. G. *Lazarou, Valaques de Grèce et Union Européenne.* Editions de la Société Littéraire Parnasse. Athènes 1995,8.

20. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Βόρειος Ἤπειρος. Ἱστορία-Πολιτισμὸς, *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο 1990,*- 5-44. Καὶ ἀνάτυπα μὲ πρόλογο, εἰκονογράφηση καὶ εὑρετήρια. Ἐκδόσεις Ἑταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Πολεμικοῦ Μουσείου καὶ Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα.

21. Εὐλ. Κουρίλας, *Ἡ Μοσχόπολις καὶ ἡ Νέα Ἀκαδημία αὐτῆς,* Ἀθῆναι 1935. M. D. Peyfuss, Die Akademie von Moschopolis und ihre Nachwirkungen im Geisteslehen Südosteuropas, *Wissenschaftpolitik in Mittel-un Osteuropa*, 3, 1976,114-128, ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

22. Ν. Σκιαδᾶς, Τὸ τυπογραφεῖο τῆς Μοσχόπολης καὶ οἱ ἐκδόσεις του , *Νέα Ἑστία,* 83, 1968, 802-808. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἀλβανοί, Ἀρβανίτες - Βορειοηπειρῶτες, *Παρνασσός,* 4, 1992, καὶ ἀνάτυπο, 21 σημ. 86, ὅπου βιβλιογραφία.

23. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Καταγωγὴ καὶ ἐπίτομη ἱστορία τῶν Βλάχων τῆς Ἀλβανίας, *Ἠπειρωτικὸ*

δρος τῆς δεύτερης ἐθνικῆς ἀλβανικῆς κυβερνήσεως καὶ ἀναπληρωτὴς ἀρχηγὸς τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐξουσίας (1915-1916), κρατούμενος τῶν αὐστρο-οὐγγρικῶν στρατιωτικῶν φυλακῶν (1916-1918).

Γράφει δὲ ἀκριβῶς καὶ τὰ ἑξῆς:

«Μὲ τὸν ἀρχέγονο μικρὸ λαό της, διαιρημένο σὲ τρεῖς μεγάλες θρησκεῖες, ἡ Ἀλβανία ἕως τώρα στερεῖται ἐθνικῆς συνειδήσεως. Κάθε κίνημά της ἐθνικὸ εἶναι ἐπίπλαστο, εἰσαγόμενο ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό, πρὸ πάντων ἀπὸ τὴ Βιέννη.

Ἀναγνωρίζουμε τὸν ἑλληνικὸ χαρακτήρα τῆς νότιας Ἀλβανίας ὅπου τὸ ὑπεραιωνόβιο πολιτισμικὸ ἔργο τῶν σχολῶν της κυριαρχεῖ ἠθικὰ καὶ ἐθνικά»[24].

Παρόμοια παρρησία διακρίνει καὶ Σλάβους ἐπιστήμονες. Ἐξ ἴσου ἔκδηλη εἶναι ἡ εὐεργετικὴ ἐπίδραση τῶν Βλάχων -Ἀρμάνων καὶ στὴ Σερβία, ὅπου ἀποκαλοῦνται Τσιντσάροι. Κατὰ τὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Βελιγραδίου VI. Skarić, «...χάρη στὶς ἐμπορικὲς ἑλληνο-τσιντσαρικὲς (δηλ. ἑλληνο-βλαχικὲς) ἀποικίες, οἱ ὁποῖες ἱδρύθηκαν σὲ ὅλες τὶς βαλκανικὲς χῶρες, ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα εἶχε μεγάλη ἀξία καὶ ἡ γνώση της θεωρήθηκε ἀπαραίτητη σὲ κάθε πολιτισμένο ἄνθρωπο»[25].

Τὴν πολιτισμικὴ ἀκτινοβολία τῶν Βλάχων-Ἀρμάνων ὁ Em. Turczynski[26] προεκτείνει στὸ σύνολο τῆς ΝΑ Εὐρώπης, συμπεριλαμβάνοντας τὶς Παραδουνάβιες Ἡγεμονίες, Βλαχία-Μολδαβία, ὅπου τὸ πρῶτο, ποὺ εἰσάγουν οἱ ἑλλαδικοὶ Βλάχοι, Βορειοηπειρῶτες πρωτίστως, ὅπως οἱ Βασίλειος Λοῦπος[27], Ν. Σπαθάρης[28] κ.ἄ., εἶναι ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα, τὸ ἑλληνικὸ βιβλίο, ἡ ἑλληνικὴ παιδεία. Γιὰ τὴν πνευματικὴ πραμάτεια κοπιάζουν μεμονωμένοι Βλάχοι, λόγιοι, διδάσκαλοι τοῦ

Ἡμερολόγιο 1993-94. Ἀνάτυπο Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα, Ἰωάννινα 1994, μὲ πρόλογο τοῦ Προέδρου της Ν. Θέμελη καὶ εὑρετήρια, 50 κ.ἑ.

24. Basri-bey, *L' Orient débalkanisé et l' Albanie,* s.l.n.d., 5. Βλ. καὶ πρόλογο Ἀχ. Γ. Λαζάρου στὸ βιβλίο Κ. Κυριακοῦ, *Ἐλεύθερος φυλακισμένος. Ἀναφορὰ στὶς συνθῆκες ζωῆς τῶν Ἑλλήνων τῆς Βορείου Ἠπείρου.* Ἀθῆναι 1997, 13-14.

25. VL. Skaric΄, L' attitude des peuples balkaniques à l'égard des Turcs, Revue *Internationale d' Etudes Balkaniques (RIEB)*, 1-2, 1934-1935,243.

26. Em. Turczynski, *Die deutsch-griechischen Kulturbeziechungen..*, München 1959, 4 σημ. 1. Πβ. καὶ *Revue de Constantinople, Balcania,* 8, 1965, 243-244.

27. Fr. Pall, Les relations de Basile Lupu avec l' Orient orthodoxe et particulièrement avec le Patriarcat de Constantinople, *Balcania*, 8, 1945, 66-140.

28. E. Turdeanu, Les controverses des Jansénistes et la création de l' imprimerie grecque en Moldavie, *Mélanges de Linguistique et de Littérature romanes offers à Mario Roques*, Paris 1952, III, 281-302. Olga Cicanci, Ἡ λογοτεχνία εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς τὴν Μολδαβίαν καὶ τὴν Βλαχίαν κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα, *Δελτίον Ρουμανικῆς Βιβλιογραφίας (ΔΡΒ)*, 3 1970, 93. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Οἱ Βλά-

Γένους, συγγραφεῖς, καθὼς καὶ ὁλόκληρες οἰκογένειες, ὅπως ἡ ὀνομαστὴ τῶν Δαρβάρεων ἀπὸ τὴν Κλεισούρα ἢ Βλαχοκλεισούρα Καστοριᾶς. Στὴν ἐμπεριστατωμένη συγγραφή της ἡ Ariadna Camariano-Cioran[29] μνημονεύει πέντε ἄρρενα μέλη, Δημήτριο, Κωνσταντῖνο, Μιχαήλ, Νικόλαο, Πέτρο, καὶ παραθέτει μερικοὺς τίτλους συγγραφῶν, παιδευτικῶν τοῦ πρώτου:

-Χειραγωγία εἰς τὴν καλοκαγαθίαν, ἤτοι ἐγχειρίδιον ἠθικὸν πρὸς διακόσμησιν τῶν ἠθῶν τῶν νέων καὶ ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων πάνυ λυσιτελές..., 1782.

-Ἀσφαλὴς ὁδηγία εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ἀνθρώπων, ἢ Θεοφράστου ἠθικῶν χαρακτήρων παράφρασις καὶ ἄλλων τινῶν νεωτέρων..., 1795.

-Ἀληθὴς ὁδὸς εἰς τὴν εὐδαιμονίαν, ἤτοι λόγοι παραινετικοὶ τρεῖς Πλουτάρχου Χαιρωνέως περὶ ἀνατροφῆς τῶν τέκνων. Ἰσοκράτους ρήτορος περὶ χρηστοηθείας τῶν νέων. Ξενοφῶντος τοῦ Σωκρατικοῦ περὶ οἰκονομίας. Μετὰ δύο κεφαλαίων ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους ἠθικῶν περὶ τῶν καθηκόντων.... 1796.

-Χρυσοῦν ἐγκόλπιον, ἤτοι Κέβητος Θηβαίου Πίναξ καὶ Ἐπικτήτου Ἐγχειρίδιον, 1799.

-Παιδαγωγός, ἤτοι ἠθικοὶ κανόνες τοῦ ζῆν εἰς χρῆσιν τῶν νεανίσκων καὶ κορασίων..., 1804.

-Σοφίας ἀπάνθισμα..., 1811.

-Ὁδηγὸς τοῦ βίου..., 1812.

-Θεοφράστου χαρακτῆρες..., 1815.

-Χρηστομάθεια ἁπλοελληνικὴ εἰς χρῆσιν τῆς νεολαίας τοῦ γένους..., 1820[30].

χοι καὶ ἡ διάδοση τῆς ἑλληνικῆς παιδείας στοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς, *Πρακτικὰ ΣΤ΄ διεθνοῦς παιδαγωγικοῦ συνεδρίου τῆς Παιδαγωγικῆς Ἑταιρείας Ἑλλάδος*. Ἀθήνα 1995, 155-175.

29. A. Camariano-Cioran, *Les Académies princières de Bucarest et de Jassy et leurs professeur*. Institute for Balkan Studies-142. Thessaloniki 1974, Index des noms propres καὶ 275-276. Γιὰ τὴν ἑλληνικῆς καταγωγῆς συγγραφέα οἱ Βλάχοι Ἑλλάδος δὲν εἶναι Ἕλληνες ἀλλὰ "Macédo-Roumains"! Βλ.*Revue des Etudes Sud-Est Européennes (RESEE)*, 3, 1965, 689. Ἂς εἶναι καλά.... Ν. Βέης, Δημητρίου Νικολάου τοῦ Δαρβάρεως. Ἀφιέρωμα εἰς Ρήγαν Βελεστινλήν-Φεραῖον, μετ' αὐτογράφων σημειωμάτων τοῦ Πρωτομάρτυρος, *Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (ΠΑΑ),* 19,1944[1949], 363, καθὼς καὶ 365: «...ὁ Δημήτριος Ν. Δάρβαρις, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1797, ἐγκατεστάθη μονίμως ἐν Βιέννῃ, ἀφοσιωθεὶς εἰς τὴν συνήθως ἀμισθὶ διδασκαλίαν τῶν ἐκεῖ Ἑλληνοπαίδων· ὁ αὐτὸς δηύθυνεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη μέχρι τοῦ θανάτου του τὸ Σχολεῖον τῆς Ἑλληνορθοδόξου Βιενναίας κοινότητος. Ἐπέδωκε τὸ σχολεῖον τοῦτο ἰδίως διὰ τοῦ σπουδαιοτάτου κληροδοτήματος, δι' οὗ ἐπροίκισεν αὐτὸ ὁ κατὰ τὸ ἔτος 1800 ἀποθανὼν Ἕλλην μὲν τὴν καταγωγήν, Αὐστριακὸς δὲ κόμης Χριστόφορος φὸν Νάκου, ἐπίσης δὲ καὶ διὰ τῶν σημαντικῶν συμβολῶν, αἵτινες μετ' οὗ

Τὸ παράδειγμα τῶν Δαρβάρεων δὲν εἶναι μοναδικό. Κατὰ τὸν Σπυρίδωνα Λάμπρο, «Πάντες σχεδὸν οἱ μεγαλέμποροι τῆς ἀλυτρώτου Ἑλλάδος ὑπὸ τὴν ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας ἦσαν ἐν ταυτῷ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας προστάται καὶ διαδοταί, ἐξ οὗ καὶ τὸ φαινόμενον ὅτι πᾶσα ἑλληνικὴ πόλις εἶχε τοὺς λογίους αὐτῆς»[31].

Εὔλογα οἱ ἀπόδημοι Βλάχοι, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Tr. Stoianovich, ἀπὸ τοὺς λαούς, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸν ρουμανικό, σύμφωνα μὲ ὁμολογία τοῦ Ρουμάνου ἀκαδημαϊκοῦ Giurescu, μεταξὺ τῶν ὁποίων ζοῦν, θεωροῦνται Ἕλληνες[32]. Πιστὴ εἰκόνα τῶν Βλάχων συνθέτει ὁ Σέρβος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βελιγραδίου Dusan Popovic΄, ποὺ ἀφιερώνει ὁλόκληρο τόμο ἐπιγραφόμενο «Οἱ Τσιντσάροι». Ἀποφαίνεται δὲ ὡς ἑξῆς: «ἀναμφισβήτητα οἱ Ἀρμάνοι αἰσθάνονται Ἕλληνες καὶ ἦσαν πράγματι οἱ φορεῖς τῆς γλώσσας, τοῦ τρόπου ζωῆς, τοῦ πνεύματος τῶν Ἑλλήνων, στὸν δυτικὸ κόσμο καὶ στὶς χῶρες μας»[33].

Οἱ Βλάχοι δὲν εἶναι ἐξελληνισμένοι, ὅπως ἀφελέστατα λέγεται. Διαχρονικὰ διακατέχουν τὸν Ἑλληνισμό, τοῦ ὁποίου ἀποτελοῦν ἁπτότατο δεῖγμα ἐπιβιώσεως κατὰ τὴ μακραίωνη ρωμαιοκρατία. Τὴ δὲ διαφορά τους ἀπὸ τοὺς λοιπούς, μονογλώσσους, Ἕλληνες ἐπισημαίνει τέλεια ὁ καθηγητὴς Popovic΄: «Οἱ Ἀρμάνοι διακρίνονταν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες μόνον ἀπὸ τὴ γλώσσα. Αὐτοὶ εἶναι "Ἕλληνες Βλαχόφωνοι" (δηλαδὴ Ἕλληνες ποὺ ὁμιλοῦν βλαχικὴ γλώσσα) τῆς Μακεδονίας...»[34].

Δὲν διαμορφώνουν ἑλληνικὴ ἐθνικὴ συνείδηση, ὅπως ἀπερίσκεπτα διατείνονται κάποιοι, κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Διαφωτισμοῦ. Αὐτὴ ὑφίσταται ἀδιάλειπτα, ὅπως τονίζει ἡ Forte[35]. Δὲν ἐκλείπει οὔτε στὰ σκοτεινότερα χρόνια τῆς τουρκο-

πολὺ κατεβλήθησαν χάριν τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ ὑπὸ τῶν *Ἑλληνοβλάχων* ἐμπόρων τῆς Βιέννης».

30. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Κατάλογος ἐντύπων Βιβλιοθήκης Ὀλυμπιωτίσσης*. Δημοσιεύματα Ἱερᾶς Μονῆς Ὀλυμπιωτίσσης Ἐλασσῶνος. Ἀθῆναι 1964, 81-82.

31. Σπ. Λάμπρος, Ἡ Μοσχόπολις καὶ ἡ οἰκογένεια Σίνα, *Νέος Ἑλληνομνήμων (ΝΕ)*, 21, 1927, 161.

32. Tr. Stoioanovich, Ὁ κατακτητὴς ὀρθόδοξος βαλκάνιος ἔμπορος, Σπ. Ἀσδραχᾶς, *Ἡ οἰκονομικὴ δομὴ τῶν βαλκανικῶν χωρῶν στὰ χρόνια τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας ιε΄-ιθ΄ αἰ.* "Μέλισσα". Ἀθήνα 1979, 328-329. C.C. Giurescu, *Istoria Bucurestilor*. Bucuresti 1979, 220. Πβ. P. Nasturel, Koutsovalaque. Recherche étymologique, *Etudes Roumaines et Aroumaines*. Paris 1990, 91 σημ.16. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἐθνολογικὰ καὶ πολιτισμικὰ Βαλκανικῆς, *Πλάτων*, 49, 1997, 185.

33. D. J. Popovic΄, Les Aroumains, extrait du livre "O Cincarima" (2e éd.), Beograd 1937, RIEB, 1938, 606.

34. Γιὰ τὴν ἰδιάζουσα ἀξία τῆς μαρτυρίας καταχωρίζεται ἡ περικοπὴ καὶ στὴ ρουμανικὴ μετάφραση. D. J. Popovici, *Despre Aromâni - O Tintarima-Contributiuni cu privire la chestiunea formarei negoțului nostru*. In româneste C. Constante. Bucuresti 1934,16: "...Aromânii se deosebiau de Greci numai prin limba. Ei sunt "Eleni Vlahofoni" (adica Eleni cari vorbesc limba valaha) din Macedonia...».

κρατίας. Μαρτυρία τῶν ἀρχῶν τοῦ 17ου αἰώνα ἐπιβεβαιώνει συνέχεια Ἑλλήνων καὶ συνάμα ἑλληνικότητα Μακεδόνων: «Ἐσεῖς εἶσθε τὸ γένος ἐκεῖνο τὸ περιφρονημένον τῶν Ρωμαίων, τὸ ὁποῖον ἐκυρίευσεν ὅλην τὴν οἰκουμένην μὲ τὴν δύναμιν τῶν ἀρμάτων. Ἡ πρώτη μοναρχία τῶν Περσῶν μετετέθη εἰς Αἰγυπτίους, ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους εἰς Μακεδόνας, οἱ ὁποῖοι ἦσαν Ἕλληνες, τὸ γνήσιον γένος σας. Ἀπὸ ἐκείνους δὲ εἰς τοὺς Ρωμαίους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐσεῖς καὶ κρατᾶτε καὶ λέγεσθε...»[36].

Ἐπιτυχῶς παρακολουθεῖ τὴν ἐξέλιξη τῶν Βλάχων ὁ Μ. Χρυσοχόος: «Μνήμονες δὲ τῆς καταγωγῆς αὐτῶν καὶ ἀρκετὰ εὐποροῦντες, εἰς τὰς Κωμοπόλεις ταύτας [Βλαχοχώρια] ἐσύστησαν τὰ πρῶτα Σχολεῖα καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας εἰς τὴν ξένην, ὡς ἔμποροι ἀποδημοῦντες καὶ ἐκπαιδευόμενοι. Μία τάσις παρατηρεῖται ἰδιάζουσα εἰς αὐτούς, ἡ πρὸς τὴν χρυσοχοϊκὴν ἐπίδοσις ἐν γένει καὶ εἰς τὴν ζωγραφικήν, ἐν μέρει τὴν ἁγιογραφικήν... καὶ εἰς τὰ γράμματα πρὸ πάντων»[37]. Ἐξ ἴσου ἐπιτυχὴς εἶναι ἡ συμπλήρωση τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Κεραμόπουλλου: «Ἐξ ἑλληνογλώσσων Ἑλλήνων ἔγιναν λατινόγλωσσοι Βλάχοι μὲ ἑλληνικὰ ὅμως αἰσθήματα ἀνέκαθεν καὶ ἑλληνικὰ σχολεῖα...»[38]. Ἐπίσης σὲ ἄλλη μελέτη του ὁ Κεραμόπουλλος τονίζει: «Οὕτω οἱ λατινόγλωσσοι τῆς Ἑλλάδος ὄχι μόνον τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα διετήρησαν, ἀλλὰ καὶ τὴν γοητείαν τοῦ ἑλληνικοῦ γλωσσικοῦ ὀργάνου ᾐσθάνοντο καὶ ἤθελον καὶ ἐφρόντιζον νὰ ἀνακτήσουν αὐτὸ ὡς αἰσθητὸν καὶ ἔντονον ἐθνικὸν γνώρισμα, ἱδρύοντες ἑλληνικὰ σχολεῖα»[39].

---

35. Bettie Forte, *Rome and the Romans as the Greeks saw them*. American Academy in Rome, 1972˙ Βλ. καὶ Στ. Κουρούσης, *Ἑλληνικὴ παιδεία καὶ ἐθνικὴ συνείδησις τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος εἰς τὸ Βυζάντιον.* Ἀθῆναι 1993, 42.

36. Ἀ. Ε. Καραθανάσης, Ἡ πορεία τοῦ Γένους κατὰ τὴν τουρκοκρατία καὶ ἡ ἑνότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. (Φορεῖς, Ἰδεολογία, Θεσμοί). *Ξενία Ἰακώβῳ ἀρχιεπισκόπῳ Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς ἐπὶ τῇ 25ετηρίδι τῆς ἀρχιεπισκοπείας αὐτοῦ.* Θεσσαλονίκη 1985, 562, ὅπου παραπομπὴ 9: Γ. Βαλέτας, Μελέτιος Πηγᾶς. Χρυσοπηγή. Ἀθήνα 1958, 398. Μαρτυρία διαχρονικῆς ἑλληνικῆς συνειδήσεως διασώζει ὁ Νίκανδρος Νούκιος, αὐτήκοος δημηγορίας Θωμᾶ τοῦ Ἀργείου, ὁ ὁποῖος ὡς ἐπὶ κεφαλῆς Στρατιωτῶν ὑπενθυμίζει τὸ ἑλληνικὸ παρελθόν. Κ. Σάθας, *Ἕλληνες Στρατιῶται ἐν τῇ Δύσει.* Ἀθήνα 1986, 212: «Ἑλλήνων ἐσμὲν παῖδες καὶ βαρβάρων σμῆνος οὐ πτοούμεθα· τοίνυν τὴν πρέπουσαν ἡμῖν ἀρετὴν καὶ ἐν τῷ πολέμῳ καρτερίαν ἀποδείξωμεν, ἵν' ἅπαντες λέγειν ἔχοιεν, ὡς οἱ ἐξ Ἑλλάδος ἐν τοῖς Εὐρωπαίοις μέρεσιν εὑρεθέντες ἔργα χειρὸς ἀρίστης ἐπεδείξαντο... Τοιγαροῦν, ὦ ἄνδρες, ἀνδρείως καὶ συντεταγμένως τοῖς ἐχθροῖς ἐπιβάλωμεν, καὶ τὴν Ὠκεάνειον ἀκτὴν αἵμασιν ἐναντίων φοινίξωμεν καὶ τὴν πάλαι θρυλουμένην Ἑλλήνων ἀνδρείαν ἔργοις αὐτοῖς φανερὰν ποιήσωμεν».

37. Μ. Χρυσοχόου, *Βλάχοι καὶ Κουτσόβλαχοι.* Ἐν Ἀθήναις 1909, 51-52. Βλ. καὶ Ντῖνος Κονόμος, *Ἠπειρῶτες στὴ Ζάκυνθο.* Ἐκδόσεις ΕΗΜ. Ἰωάννινα 1964, 8 κ.ἑ.

38. Ἀντ. Δ. Κεραμόπουλλος, *Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ βόρειοι γείτονες.* Ἀθῆναι 1945,191.

39. Ἀντ. Δ. Κεραμόπουλλος, Περὶ τῶν τάφων τῆς Τρεμπενίστας καὶ τῶν κατὰ τὴν Λυχνιδὸν

Ἐκλατίνιση ἐπὶ τόπου ἀρχαίων κατοίκων τῆς Πίνδου καὶ εὐρύτερα τοῦ βορειοελλαδικοῦ χώρου, ἤτοι αὐτοχθονία τῶν Βλάχων, δέχονται ἐνωρίς διαπρεπεῖς ἐπιστήμονες τῆς Ρουμανίας, ὅπως οἱ ἀκαδημαϊκοὶ Xenopol[40], Pârvan[41], Vulpe[42], ἰδίως δὲ ὁ καλύτερος γνώστης τοῦ θέματος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου T. Papahagi[43]. Ὁ τελευταῖος ἐπηρεάζει καὶ τὸν ἀκαδημαϊκὸ Th. Capidan, τὸν κατ' ἐξοχὴν ὑπέρμαχο τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας, ἡ ὁποία τοὺς Βλάχους-Ἀρμάνους ἐμφανίζει σὰν Ρουμάνους, δημιουργώντας καὶ τὸν σύνθετο ὅρο Μακεδο-Ρουμάνοι[44], ἀδόκιμο, ὅπως παρατηροῦν οἱ ἐγκριτότεροι ρωμανιστές-βαλκανολόγοι, ὁ Κροάτης καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ζάγκρεμπ Petar Skok[45], ἀναγνωρισμένα κιόλας φιλορουμάνος[46], ὁ Ρουμάνος ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου Sextil Puscariu[47], ὁ ἐκρουμανισμένος ὁμόλογός του G. Murnu[48] καὶ ὁ σύγχρονός μας Γερμανὸς καθηγητὴς J. Kramer[49]. Μετὰ δὲ τὴν ἔνδοση τοῦ Capidan[50] ὁδηγεῖται στὴν ἀποδοχὴ τῆς αὐτοχθονίας καὶ τὸ ἐκλεκτότερο ἐπιστημονικὸ δυναμικὸ τῆς Ρουμανίας π.χ. Puscariu[51], Procopovici[52], καθὼς καὶ πολιτικό, π.χ. Maniu[53].

λαῶν, *Μακεδονικά,* 2. 1941-1952, 514.

40. A. D. Xenopol, I*storia Românilor din Dacia Traiana.* II. Bucuresti 1914, 133.

41.V. Pârvan, *Sulle origini della civiltà romena,* Roma 1922,4.

42. R. Vulpe, Gli illiri dell' Italia imperiale romana, *Ephemeris Dacoromana (ED)*,3, 1929, 166 - 167. Πβ. ὁ ἴδιος, L' âge du fer dans les régions thraces de la Péninsule Balkkanique, *Mélanges de l' Ecole Roumaine en France 1929*, seconde partie, 341. Ὁ ἴδιος, *Studia thracologica,* Bucarest 1976, 197.

43. T. Papahagi, O problema de romanitate sud-ilirica, *Grai se Suflet,* 1923-1924, 97, ὅπου λόγῳ ἐποχῆς εἶναι εὔλογη ἡ ἰλλυρίζουσα ἀντίληψη, τὴν ὁποία μεταπολεμικὰ ἐξαλείφει ὁ ἀκαδημαϊκὸς Al. Graur, Recherches sur le substrat du roumain, *Studii Clasice,* 3, 1961,20, καὶ *Nume de locuri,* Bucuresti 1972, 11. Βλ. καὶ Ἀχ. Λαζάρου, Τὸ τοπωνύμιο «Τρίκκη» μὴ ἑλληνικό; *Τρικαλινά,* 7, 1997, 36.

44. Th. Capidan, *Les Macédo-roumains*, Bucarest 1943,159. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἡ Ἀρωμουνικὴ καὶ αἱ μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς σχέσεις αὐτῆς.* Διατριβὴ ἐπὶ διδακτορίᾳ. Ἔκδ. Ἱστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς Ἑταιρείας τῶν Θεσσαλῶν. Ἐν Ἀθήναις 1976, 109. Β΄ ἔκδ. 1986, 153, καὶ γαλλικὴ μετάφραση: A.G. Lazarou, *L' Aroumain et ses rapports avec le Grec*. 206- Institute for Balkan Stuidies. Thessaloniki 1986, 99.

45. *RIEB*, 1-2, 1934-1935, 330.

46. *Fiinta Româneasca,* 6, 1967, 50, ὅπου μαρτυρία Gr. Nandris.

47. S. Puscariu, *Limba româna*. Bucaresti[2] 1976,221.

48. G. Murnu, *Românii din Bulgaria medievala.* Bucuresti 1939,51.

49. J. Kramer, Das Aromunische, *Rumänistik in der Diskussion.* Gunder Narr Verlag. Tubingen, 218.

50. *Langue et Littérature (LL)*, 2,1943,243΄3,1946,5 κ.ἑ.

51. *Balcania,* 1,1938,22 κ.ἑ.

52. *Balcania,* 1,1938,61 κ.ἑ.

53. *Cahiers Sextil Puscariu (CSP)*, 1,1952,213. Βέβαια, ἐκτὸς τῶν ἐπιστημόνων Ρουμανίας, αὐτοχθονία Βλάχων στὸν ἑλληνικὸ χῶρο διαπιστώνουν καὶ συγγραφεῖς ἄλλων χωρῶν: R. Pinon, *L' Europe et l' Empire Ottoman*. Paris 1909, 115-116. A.I.B.Wace-M.S. Thompson, *The nomands of the*

Ἐκλατίνιση κατὰ μῆκος τῶν ὁδικῶν ἀρτηριῶν τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου ἀνακαλύπτει καὶ ἄλλος Ρουμάνος, ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου Η. Mihaescu[54]. Ὅμως αὐτὸς ἐπιμελέστατα ἀποφεύγει καὶ τὴν παραμικρὴ ἀναφορὰ σὲ λατινογλώσσους Ἕλληνες, Βλάχους - Ἀρμά-

---

Balkans. London 1914,272 καὶ 369. L . Niederle, *Manuel de l' antiqueté slave*. I.Paris 1923,63. Fr. Taillez, Rusaliile, les Rosalies et la rose, *CSP*, 1,1952,317. T.R.Vukanovic΄, Les Valaques, habitants autochtones des pays balkaniques, *L' Ethnographie,* 56,1962,11-49. M. Sivignon, *Les pasteurs du Pinde septentrional.* Lyon [1968]29. Κλείνουμε δὲ μὲ τὸν κατηγορηματικὸ λόγο τοῦ Albert Failler στὸ περιοδικὸ Revue des *Etudes Byzantines (REB),* 46,1988,259: "Les Aroumains sont des autochtones latinisés par l'occupation romaine de la Madédoine..".

54. H. Mihaescu, *La langue latine dans le sud-est de l' Europe*. Bucuresti-Paris 1978, 86, ὅπου μετὰ μελέτη 963 λατινικῶν ἐπιγραφῶν Ἀχαΐας καὶ Μακεδονίας (ρωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν) συνάγει τὸ ἀκόλουθο συμπέρασμα: " Ce chiffre élevé montre que l' influence latine a été très puissante et qu' elle s' étendait bien plus loin vers le sud que la'ligne Jirecek'. Sa vitalité explique dans une bonne mesure la persistance de ses traces dans la littérature byzantine et néo-grecque". Προσκολλημένοι στὴ "Γραμμὴ Jirecek", σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὁ ἑλληνικὸς χῶρος διατηρεῖται ἀλώβητος λατινικά, παραμένουν ὁ ἀκαδημαϊκὸς Ἀγ. Τσοπανάκης, Μακεδονία καὶ Μακεδόνες, *Νέα Ἑστία,* 132,1992,65β, ἀτεκμηρίωτα, καὶ ὁ ὁμότιμος καθηγητὴς Ἰ. Καραγιαννόπουλος, *Τὸ βυζαντινὸ διοικητικὸ σύστημα στὰ Βαλκάνια* (4ος - 9ος αἰ.), Ἀθῆναι 1994, 6 σημ. 6, μὲ παραπομπὴ σὲ συγγραφή, ἔτους 1945, τοῦ P. Lemerle, *Philippes,* χωρὶς καμμία μνεία τοῦ Eugène Albertini, *L' empire romain*, PUF, Paris 1970, 330 σημ. 3, ὅπου γιὰ τὸ ἴδιο ζήτημα σημειώνεται: "Ce diocèse est à cheval sur la limite linguistique du latin et du grec". Ἐπὶ πλέον ὁ Lemerle τὸ 1977, μετὰ τὴν ἀνάγνωση τῆς διατριβῆς μου, ἡ ὁποία οὐσιαστικὰ ἀναφέρεται στὴ λατινοφωνία Ἑλλήνων γράφει: "C΄est un travail qui me semple extrêmement solide". Βλ. καὶ *ΙΕΕ,* 6, 1976, 61α, ὅπου ὁ Eck περιλαμβάνει τὴ Μακεδονία στὶς ἐντονώτερα ἐκρωμαϊσμένες περιοχὲς τῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ βαθμιαία μετάθεση τῆς Γραμμῆς πρὸς τὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο, ἡ ὁποία ἄλλοτε ἐτρόμαζε ἀρκετοὺς Ἕλληνες, ἐπειδὴ δῆθεν θὰ ἐσήμαινε μὴ ἑλληνικὸ ὑπόστρωμα, ὅπου ἀνευρίσκονται λατινικὲς ἐπιγραφές, τεκμηριώνεται ἀπὸ ξένους καὶ Ἕλληνες ἐπιστήμονες, Lafoscade, Densusianu, Hahn, Philippide, Skok. Patsch, Plassart, Stadtmüller, Roesch, Marrou, T.-H. Michel, Vulpe, Helly, Dubuisson, Κούμας, Κεραμόπουλλος, Κόλιας, Πουλιανός, Χατζόπουλος κ.ἄ. Παραπομπές βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Οἱ Βλάχοι τῶν Βαλκανίων, *Ὁ ἄγνωστος Ἑλληνισμὸς τῶν Βαλκανίων*, Ἑταιρεία τῶν Φίλων τοῦ Πολεμικοῦ Μουσείου. Ἀθήνα 1996΄, 61 κ. ἑ. Οἱ μὴ Ἕλληνες τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου, στερούμενοι γραπτῶν γλωσσῶν, τὴ λατινικὴ καθιστοῦν ἀποκλειστική, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες τὴν χρησιμοποιοῦν ἐπικουρικά, πρακτικὰ καὶ σκόπιμα. Διότι ἡ λατινομάθεια ἀποτελεῖ προϋπόθεση δικαιώματος τοῦ Ρωμαίου πολίτου. Πβ. Michel Dubuisson, Y a-t-il une politique linguistique romaine? *Ktema*, 7, 1982, 189: "il fallait bien apprendre le latin si l' on voulait jouir des droits d' un citoyen romain". Μὲ δυνατὴ τεκμηρίωση. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπιζητοῦν τὴν ἔνταξη στὸ καθεστὼς τῶν προνομίων, ὅπως τόσο ἐνωρὶς ἱστορεῖ ὁ Γ. Φρ. Χέρτσβεργ, *Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας ἐκτιθεμένη κατὰ τὰς πηγάς.* Μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ Π. Καρολίδου. Ἀθῆναι 1902, Β΄, 64: «Εἰς τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἔχοντας φύσιν δεξιὰν εἰς μεγάλα ἐπιτηδεύματα ἐν τῷ βίῳ καὶ πρὸς ταῦτα ὀργῶντας ἦτο πάντως ἱκανῶς εὔκολον νὰ διανοίξωσιν ἑαυτοῖς ὁδὸν εἰς τὸ νὰ μετέχωσιν ἀπ' εὐθείας τοῦ πολιτικοῦ βίου καὶ ἰδίως τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας τοῦ παγκοσμίου κράτους, ἐνταυτῷ δὲ νὰ ἐπιζητήσωσι καὶ τὰ πολυειδῆ

νους. Προηγεῖται μὲ σαφέστερη διατύπωση ὁ ὁμόλογός του G. I. Bratianu: «Ἡ Μακεδονία καὶ ἕνα μεγάλο μέρος τῶν νοτίων περιοχῶν τῆς χερσονήσου εἶχαν γίνει δίγλωσσα. Ἐδῶ ἡ λατινικὴ ἦταν ὁμιλουμένη καὶ γραφομένη ὅσο καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα»[55].

Μεταξὺ τῶν ρωμανιστῶν, ποὺ διαπιστώνουν ἐκλατίνιση στὴν Ἑλλάδα, ἰδιαίτερη θέση κατέχει ὁ Lafoscade. Διότι προβαίνει στὴν προσφυέστερη ἀπεικόνιση τῶν συνεπειῶν τῆς μακραίωνης ρωμαιοκρατίας καὶ στὸ γλωσσικὸ θέμα. Κατ' αὐτὸν τὸ φαινόμενο λατινογλωσσίας παρατηρεῖται κατὰ νησίδες ἢ ζῶνες ἐδάφους[56]. Δὲν συμβαίνει καθολικὴ ἐπικράτηση τῆς λατινικῆς. Διαπιστώσεις ἰσοδύναμες διατυπώνουν μετέπειτα πολλοὶ ἐπιστήμονες διαφόρων χωρῶν: Hahn[57], Pinon[58], Wace-Thompson, Rostovtzeff[59], Niederle, Brunialti[60], Fr. Taillez. T. Vukanovic΄, M. Sivignon, Albert Failler κ. ἄ.

Ἐκλατίνιση στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο μαρτυροῦν καὶ τὰ λατινογενῆ τοπωνύμια. Ὁ καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων Θαβώρης περισυλλέγει ἀρκετὰ ἀπὸ τὴ γενέτειρά του καὶ τὴν περιοχή της: Βελβεντός, Σέρβια, Κοζάνη, Καισάρεια, Γρατσιάνη, Γαλλιανὴ (Κάλλιανη)[61] ... Βέβαια ὑπάρχουν καὶ ἄλλα: Δεσκάτη, Μπουνάσια, Τζίνερις, Παγανά, Γκρέουσι, Ρόγκια, Μπιτέρνα[62], καθὼς καὶ Ἀμούρι, Βερδικούσια, Βίγλα, Δομένικο, Κουκούλι, Μιλόγουστα, Πραιτώρι[63], Σκόμπα... Ἀπὸ δὲ τὰ βορειότερα, στὴ Μακεδονία, ἀναφέρονται

προσωπικὰ συμφέροντα, καθ' ἃ ὁ Ρωμαῖος πολίτης (civis Romanus) καὶ ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων, μέχρι τῆς μεγάλης ἰσοπολιτειακῆς πράξεως τοῦ Καρακάλλα ἐπλεονέκτει τῶν λοιπῶν ὑπηκόων τῶν αὐτοκρατόρων».

55. G. I. Bratianu, *Une énigne et un miracle historique: le peuple roumain*. Bucarest 1942, 67.

56. L. Lafoscade, Influence du latin sur le grec, J. Psichari, *Etudes de Philologie néo - grecque.* Paris 1892, 100-101.

57. L. Hahn, *Rom und Romanismus im griechisch-römischen Osten*, Leipzig 1906, 37, καὶ Zum Sprachenkamf in Römischen Reich bis auf die Zeit Justinians, Eine Skizze, *Philologus*, Suppl. bd 10, 4:1907, 675-718,

58. Γιὰ Pinon, Wace-Thompson, Niederle, Taillez, Vukanovic΄, Sivignon, Failler, βλ. ἀνωτ. σημ. 53.

59. M. Rostovtzeff, La vie économique des Balkans dans l' Antiquité. *RIEB*. 1-2. 1934 - 1935. 394-395/

60. A. Brunialti, *Le nuove provincie italiane...* Torino 1921, 19.

61. Ἀ. Ι. Θαβώρης, Τὸ Βελβεντό, ἱστορία τοῦ ὀνόματος τῆς κωμοπόλεως καὶ ἡ ἐτυμολογία του, *Μακεδονικά*, 6, 1964-195, 193-194.

62. Χρ. Χρ. Λιόλιος, Ὁδοιπορικὸ στὰ χωριὰ τῆς Φιλουριᾶς Χασίων τοῦ νομοῦ Γρεβενῶν. Ἐπιγραφές - τοπωνύμια - ἱστορία, ἄ.τ., 1982, 23, 32, 44, 94.

63. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Οἱ Βλάχοι τοῦ Ὀλύμπου, Πρακτικὰ τοῦ Β΄ Πανελληνίου Συνεδρίου τῆς Λαογραφικῆς - Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας Ἐλασσόνος, Ἐλασσόνα 1986, 146. Βλ. καὶ Cicerone Poghirc, Romanisation linguistique et culturelle dans les Balkans. Survivances et évolution. *Les Aroumains*. No 8. INALCO 1989, 36.

τρία, Μπούκοβο (<vicus novus = χωριὸ νέο, Νεοχώρι), τὸ ὑδρωνύμιο Βαρδάρης (<Veredarius) καὶ Κίμβας Λόγγος (<campus longus), τὸ ὁποῖο οἱ μὲν Βλάχοι Ἑλλάδος προφέρουν Câmbulungu, οἱ δὲ Βλάχοι Δακίας, Ρουμάνοι, Câmpulungu. Στὴν περίπτωση αὐτὴ τὸ συμφωνικὸ σύμπλεγμα -mp- τῆς λατινικῆς λέξεως campus μένει ἀμετάβλητο. Οἱ Βλάχοι Ἑλλάδος τὸ μεταβάλλουν, ἀνεπαίσθητα μὲν γιὰ τοὺς πολλούς - αἰσθητότατα δὲ καὶ σπουδαιότατα γιὰ τοὺς εἰδικούς, σὲ -mb-. Ἡ φωνητικὴ μεταβολὴ ἀπαντᾶ στὸν ἑλληνικὸ χῶρο καὶ ἀποδεικνύει τόσο τὴν αὐτοχθονία ὅσο καὶ ἑλληνικότητα τῶν χρήστων της[64].

Γιὰ τὴν αὐτοχθονία τῶν Βλάχων στὴν Πίνδο ὁ Capidan ἐπικαλεῖται τὴν ὕπαρξη ὄχι μόνον λατινογενῶν τοπωνυμίων ἀλλὰ καὶ ἑλληνογενῶν, π.χ. Saruma (<Salona <Salonica <Thessalonica <Θεσσαλονίκη), Lasun < Λοσσὼν <Ὀλοσσὼν [Λασσόνα <Ἐλασσόνα])[65]. Ἐσκεμμένα δὲ τόσο τὸν ρωτακισμὸ τοῦ πρώτου ὅσο καὶ τὴν κώφωση τοῦ δευτέρου χαρακτηρίζει, ἀναπόδεικτα, ὡς φωνητικὰ φαινόμενα ἰδιαζόντως ρουμανικὰ καὶ ἀντιπαρέρχεται τὴν τεκμηριωμένη ἑλληνικότητά τους. Ὁ καθηγητὴς Θαβώρης βεβαιώνει: «στὴ Θεσσαλικὴ διάλεκτο ἀπὸ τὸ 400 π.Χ. ἔχουμε τροπὴ τοῦ ο σὲ ου ποὺ τὸ ἔγραφαν Υ καὶ τροπὴ τοῦ ω σὲ ου ποὺ τὸ ἔγραφαν μὲ ου...»[66].

Ἡ κώφωση στὴ Θεσσαλία ἐπισημαίνεται καὶ ἀπὸ τὸν Γάλλο καθηγητὴ τοῦ 2ου Πανεπιστημίου Λυὼν Bruno Helly[67]. Ἐπιπρόσθετα δὲ μετὰ πολυετὴ καὶ ἀκραιφνέστατα ἐπιστημονικὴ μελέτη τοῦ θεσσαλικοῦ ἐπιγραφικοῦ ὑλικοῦ συμπεραίνει ἐκλατίνιση Ἑλλήνων, Θεσσαλῶν, τοὺς ὁποίους στὸ πρωτότυπο γαλλικό κείμενο ἀνάγει στοὺς Βλάχους μας. Ἐπακριβῶς γράφει: «Ἀπὸ τὶς ἐπι-

64. A. G. Lazarou, Les Valaques balkaniques, *Ἐπετηρὶς τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν (ΕΕΒΣ)*, 49, 1994 - 1996 ~1997], 93 - 94. Πβ. G.Rohls, Les avatars du latin vulgaire: Promenade de géographie linguistique à travers les langues romanes, *Actelle celui de al XII-lea Congres international de lingvistica si filologie romanica.* Bucarest 1970, 19: "...la sonorisation en grec vulgaire, ..., kampos à kambos, est en réalité assez ancienne: On peut l' assurer déjà pour le deuxième siècle de notre ère".

65. Capidan, *Les Macédo-roumains*, 159. Συγκαταλέγει καὶ τρίτο, τοπωνύμιο και ὑδρωνύμιο, Baiassa, Βωβοῦσα, γιὰ τὸ ὁποῖο βλ. πρόσφατη ἐμπεριστατωμένη μελέτη τῆς Ἑλένης Κ. Κίγκα, Ἡ μεσαιωνικὴ καὶ ἡ νεώτερη ὀνοματολογία τοῦ ποταμοῦ Ἀώου, *Ἠπειρωτικὰ Χρονικὰ (ΗΧ)*, 32, 1997, 179-228.

66. *Δωδώνη*, 9, 1980, 413. Βλ. καὶ *Revue d' Histoire Comparée (RHC),* 23, 1945, 146, ὅπου ἀποστομωτικὴ ἀπάντηση στὰ ρουμανικὰ προπαγανδιστικὰ δημοσιεύματα ἀπὸ τὸν Οὖγγρο καθηγητὴ M.Gyóni. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ὀλοσσὼν - Ἐλασσόν, *Ἱστορία Εἰκονογραφημένη*, 175, 1983, 12-13. Καὶ εὐρύτερα στὸν ἑλληνικὸ χῶρο, ὅπως ἀνακοινώνει ὁ καθηγητὴς Χριστοφόρος Γ. Χαραλαμπάκης, Οἱ ἠλειακὲς «γλῶσσες» τοῦ Ἡσυχίου, *Πρακτικὰ Β΄ διεθνοῦς συνεδρίου πελοποννησιακῶν σπουδῶν*, Β΄, Ἀθῆναι 1981 - 1982, 107, γιὰ τὸν ρωτακισμό.

67. *Mnemosyne,* Series IV, 23, 1970, 254 κ. ἑ.

γραφὲς προκύπτει ὅτι ἀπὸ τὸν 1ο αἰ. π.Χ. πολλαπλασιάζονται οἱ Ἕλληνες ποὺ φέρουν λατινικὰ ὀνόματα: Σαλβία, Σεκούνδα, Μᾶρκος, Σεβῆρος. Τὴν ἴδια ἐποχή, πολλοὶ φέρουν ὀνόματα λατινικῶν γενῶν. Δὲν κατάγονται βέβαια ἀπὸ τὴν Ἰταλία αὐτοὶ ποὺ γίνονται ταγοὶ στὴ Λάρισα, ποὺ νικοῦν σὲ διαγωνισμοὺς ἐπιγράμματος ἢ σὲ παραδοσιακὰ ἀγωνίσματα, ποὺ ἀπελευθερώνουν δούλους σύμφωνα μὲ τὴ νομοθεσία τοῦ κοινοῦ...· φαίνεται, ὅτι σταδιακὰ συγκροτήθηκε ὄχι μόνο στὶς πόλεις, ἀλλὰ καὶ στὴν ὕπαιθρο, μιὰ κατηγορία Θεσσαλῶν πολὺ βαθύτερα ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὴ λατινικὴ γλῶσσα. Αὐτὴ ἡ ἐπίδραση θὰ ἔπρεπε ἴσως νὰ συσχετισθῆ μὲ τὴν ὕπαρξη αὐτοκρατορικῶν κτήσεων στὶς Φερὲς καὶ ἀσφαλῶς καὶ στὰ βορειοδυτικά, μεταξὺ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Πίνδου, στὰ σύνορα τῆς ἐπαρχίας. Ἐκεῖ ἀκριβῶς βρέθηκαν οἱ περισσότερες λατινικὲς ἐπιγραφὲς τῆς Θεσσαλίας, ὁριοθετικὲς ἐπιγραφές, μιλιάρια -ποὺ στὴν ὑπόλοιπη χώρα εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον στὰ ἑλληνικά-ἐπίσημα κείμενα βέβαια, τὸ περιεχόμενο ὅμως τῶν ὁποίων ἦταν σημαντικὸ γιὰ τὴν καθημερινὴ ζωὴ τῶν κατοίκων»[68].

Πανομοιότυπο περίπου πόρισμα πολὺ πρωτύτερα συνάγει καὶ ὁ ἀκαδημαϊκὸς Κεραμόπουλλος: «Ἀποικίαι ἐξ Ἰταλίας δὲν ἐστάλησαν εἰς τὸν limitem τοῦτον τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου, οἱ κάτοικοι ἦσαν Ἕλληνες καὶ ἔγραφον ἑλληνικὰς ἐπιγραφάς, ἃς ἔχομεν· ἔπειτα ἐπὶ Ρωμαίων γίνονται λατινόγλωσσοι καὶ γράφουν οἱ ἴδιοι λατινικὰς ἐπιγραφάς, ἃς ἐπίσης ἔχομεν»[69]. Ὅσοι στὴν Ἑλλάδα τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἐκλαμβάνονται ὡς Ἰταλοὶ δὲν εἶναι παρὰ Ἕλληνες Ἰταλιῶτες, ὅπως ἀποδεικνύει ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λιέγης Michel Dubuisson[70].

Συνεπῶς σφάλλονται οἱ ἰατροὶ Ἀντ. Ρίζος, ὁ ὁποῖος διατείνεται ὅτι οἱ Βλάχοι τῆς Λάρισας προέρχονται ἀπὸ τὴν Ἰταλία, καὶ Δημ. Καραμπερόπουλος, ὁ ὁποῖος δὲν θέλει στὶς Φερές - σημερινὸ Βελεστίνο -«ντόπιους» τοὺς Βλάχους. Ὁ δεύτερος δὲν ἔχει κανένα ἐλαφρυντικό. Διότι προϋπάρχουν οἱ ἐπιστημονικὲς μελέτες, στὶς ὁποῖες ἑδραιώνεται ἡ ἐκλατίνιση Θεσσαλῶν καὶ κατ' ἀκολουθίαν γένεση ἐντοπίων Βλάχων τοῦ Βελεστίνου[71], καθὼς καὶ οἱ ἐποχικὲς μετακινήσεις

68. Br. Helly, Θεσσαλία, *Ἱστορία Ἑλληνικοῦ Ἔθνους (ΙΕΕ*, Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, Α.Ε.), 6 , 1976, 183.
69. Κεραμόπουλλος, Περὶ τῶν τάφων..., 514.
70. M. Dubuisson, Les opici: Osques, Occidentaux ou Barbares?, *Latomus,* 42, 1983, 544.
71. Ἀποφεύγει ἀναφορὰ στὸ δημοσίευμα τοῦ Br. Helly (βλ. ἀνωτ. σημ. 68). Ἀφήνει ἀσχολίαστη ἐπιστημονικὴ ἀνακοίνωση, στὴν ὁποία ἀποδεικνύεται ὕπαρξη Βλάχων, ἐκλατινισμένων Ἑλλήνων, στὸ Βελεστίνο ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς ρωμαιοκρατίας. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Φεραῖοι Ρωμαϊκῶν χρόνων καὶ Βλάχοι Βελεστίνου, *Ὑπέρεια*, 1, 1990, 141-157. Ὅμως σχολιάζει διεξοδικά, πεισματικά, ἀνοίκεια, ἄκοσμα καὶ ἀντιδεοντολογικὰ ἀνύπαρκτη ἄποψη. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ρήγας Βελεστινλῆς καὶ ἐπιστημονικὴ δεοντολογία, *Παρνασσός*, 39, 1997, 394-396, καὶ *Θεσσαλικὸν Μέλλον*,

τους λόγῳ τοῦ κτηνοτροφικοῦ τρόπου ζωῆς τους, γνωστοῦ ἤδη ἀπὸ τοὺς ... προϊστορικοὺς χρόνους, μὲ βάση ἀνασκαφικὰ δεδομένα, ποὺ φέρει στὸ φῶς τῆς δημοσιότητας ὁ καθηγητὴς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Γ. Χουρμουζιάδης[72]. Ἐπὶ πλέον περισσότερο πιθανὴ εἶναι καὶ ἡ ἐτυμολογία ἀπὸ τὴ λατινικὴ τοῦ τοπωνυμίου Βελεστίνο, γιὰ τὸ ὁποῖο σχετικὲς εἰσηγήσεις περιέχονται καὶ σὲ πρακτικὰ τοπικῶν συνεδρίων πρωτοβουλίας Καραμπερόπουλου[73]. Ἀπὸ δὲ τὸν ἀκαδημαϊκὸ Mihaescu λατινικὴ προέλευση προτείνεται καὶ γιὰ τὸ συχνότατο στὴν ἑλληνικὴ ἢ εὐρύτερα βαλκανικὴ χερσόνησο, ἀκόμη καὶ στὴ Μαγνησία, τοπωνύμιο καὶ ὀρωνύμιο Ζαγορά[74]! Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν ὑποπτεύει ὁ Καραμπερόπουλος οὔτε ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἔγκριτοι σλαβολόγοι, ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Σάλτσβουργ Randa[75] καὶ ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου Petrovici[76], διαπιστώνουν ἀσήμαντη ἀριθμητικὰ παρουσία Σλάβων στὴν Ἑλλάδα καὶ ἀνεπαίσθητη ἐπίδραση τῆς σλαβικῆς γλώσσας στὴν ἑλληνική. Ἄκαιρα καὶ παράδοξα ὁ Καραμπερόπουλος πασχίζει παθολογικὰ γιὰ τὴν κατάδειξη τῆς μὴ ... βλαχικότητας τοῦ Ρήγα[77]. Ἀποδίδει δὲ αὐτὴν

30.1.1998,2.

72. Γ. Χ. Χουρμουζιάδης, Εἰσαγωγὴ στὸ νεολιθικὸ τρόπο παραγωγῆς, *Ἀνθρωπολογικά,* 1, 1980, 128.

73. Ὅσο δὲ γιὰ τὴν ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματος συνοικίας τοῦ Βελεστίνου, Βαροῦσι, ποὺ ἐπανειλημμένα ἀναφέρει ὁ Καραμπερόπουλος στὸ βιβλίο του γιὰ τὸν Ρήγα, βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἡ ἀκτινοβολία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης διὰ τῆς ἱστορίας τοῦ ὄρους Βασιλικὴ - Basilica, *Πλάτων*, 26, 1974, 277-288, καὶ Ἱστορία τοῦ τοπωνυμίου Βαρόσι, *Περραιβία*, 1, 1974, 9-16.

74. Βλ. M. Hatzopoulos, Photicè colonie romaine en Thesprotie et les destinées de la latinité épirote, *Balkan Studies,* 21, 1980, 104 n. 34.

75. Al. Randa, Le Sud-Est européen partie intégrante de l' Europe, RER, 7-8, 1961, 133: "Les Slaves immigrants n' étaient pas nombreux".

76. E. Petrovici, Les Slaves en Grèce et en Dacie, Balcania, 7, 1944, 472, καὶ *Studii de dialectologie si toponimie*, Bucuresti 1970, 151: "I'influence slave sur la langue grecque est sans importance".

77. Ὡς ἀπὸ μηχανῆς θεὸ δέχεται τὸν ὁμολογουμένως διακεκριμένο ἱστορικὸ Λ. Βρανούση, ἐπειδὴ ὑποτιμᾶ στὴν προκειμένη περίπτωση τὴν παράδοση, στὴν ὁποία ὡστόσο ὁ ἴδιος ἱστορικὸς ἀποδίδει δέουσα σπουδαιότητα, ὅταν τὴν χρειάζεται γιὰ τὴν Ἤπειρο. Ἡ δὲ ἀνεπιτυχὴς ἐπισήμανσή του τῆς δῆθεν ἄγνοιας τῶν Βλαχοχωριῶν (Ἀβδέλλας, Περιβολιοῦ, Σαμαρίνας) ἀπὸ τὸν Ρήγα μόνο σὲ θλιβερὲς σκέψεις ὁδηγεῖ. Διότι διαφαίνεται ἀνεπίτρεπτη σκοπιμότητα. Ἐνδεχομένως σὲ πολλοὺς δὲν γίνεται αἰσθητή, ὁπότε προκαλεῖ θυμηδία, ἀφοῦ ὁ Ρήγας εἶναι γνώστης καὶ τῆς Φαρμακούσας, μιᾶς νησίδας κειμένης πλησίον τῶν σημερινῶν τουρκικῶν ἀκτῶν. Βλ. Γ. Κ. Γιαγκάκης, *Τὸ Φαρμακονήσι μας, Ἡ Φαρμάκο τῆς Χάρτας τοῦ Ρήγα Φεραίου,* Αἴγινα 1997. Ἡ μὴ ἀναγραφὴ τῶν Βλαχοχωριῶν στὴν Χάρτα δὲν σημαίνει ὅτι «ὁ Ρήγας δὲν ἤξερε οὔτε τὴν ὕπαρξή τους». Δὲν χωροῦν ἄλλως τε τὰ πάντα. Ἁπλούστατα ὑποδηλώνεται μὲ τὴν ἐπισήμανση ὅτι στὸν ἱστορικὸ ἡ ἐπίδραση τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας γιὰ μὴ ἐντοπιότητα καὶ μὴ ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων ἀσκήθηκε καθ' ὑπερβολήν, ἐφ' ὅσον διατείνεται ὅτι οἱ Βλάχοι παρουσιάζονται στὸ Βελεστίνο «γύρω στὰ 1771»!

σὲ σκοπιμότητες Ρουμάνων, τοὺς ὁποίους κατονομάζει[78], ἀγνοώντας τὴν ἑλληνικὴ καταγωγή τους καὶ παραλείποντας τὸν πρῶτο διδάξαντα, τοῦ ὁποίου ἐπίσης ἡ ἑλληνικὴ καταγωγὴ βεβαιώνεται μὲ συγγραφὴ τοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων[79]. Ὁ ἰατρός, ἐκτὸς τοῦ ἰατρικοῦ του χώρου, δὲν ἀντιλαμβάνεται, ἀσφαλῶς ἄθελά του, ὅτι μὲ τὸ πάθος του ὑπηρετεῖ πάγιες ἐπιδιώξεις ρουμανικῆς πολιτικῆς.

Συγκριτικὴ μελέτη τῶν σλαβικῶν στοιχείων ρουμανικῆς γλώσσας καὶ ἰδιώματος τῶν Βλάχων Ἑλλάδος[80], κατὰ τὸν ἀκαδημαϊκὸ Κεραμόπουλλο, «δεικνύει, ὅτι οἱ Βλάχοι παρήχθησαν εἰς τὰς χώρας, ἐν αἷς εὑρίσκονται καὶ ζῶσι καὶ δὲν ἦλθον ἐκ τῆς μιᾶς χώρας εἰς τὴν ἄλλην, ὡς ἀνιστορήτως ἰσχυρίζονται παιδαριώδεις ἱστορικοί, ἀμαθεῖς ἢ ἀργυρώνητοι καὶ θεράποντες κατακτητικῶν ὁρμῶν καὶ πόθων, νοθευταὶ τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας»[81].

Μετὰ τὸν Helly καὶ ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Ἑλληνικῆς καὶ Ρωμαϊκῆς Ἀρχαιότητος τοῦ Ἐθνικοῦ Ἱδρύματος Ἐρευνῶν Μιλτ. Χατζόπουλος μελετώντας λατινικὲς ἐπιγραφὲς Μακεδονίας καὶ Ἠπείρου βρίσκει Ἕλληνες μὲ ρωμαϊκὴ ἀνθρωπωνυμία, δηλωτικὴ ἀποκτήσεως τοῦ δικαιώματος τοῦ Ρωμαίου

Ὁ συγκεκριμένος ἱστορικὸς δὲν δικαιολογεῖται, δοθέντος ὅτι, ἂν καὶ «βλάχος», ὅπως κατὰ κόρον ἐπαναλαμβάνει ὁ Καραμπερόπουλος, δὲν «πονηρεύεται» ἀπὸ τὴν ἀδιαμφισβήτητα λατινογενῆ ὀνομασία τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Βελεστίνου *Σοῦγλος*, τοῦ ὁποίου ἡ φωνητικὴ μορφὴ βεβαιώνει τὴν ὕπαρξη χρήστων του πρὸ ὁποιασδήποτε ὑποτιθεμένης καθόδου πληθυσμοῦ ἀπὸ βορρᾶ. Ὡς ἱστορικὸς δὲ πῶς προσπερνᾶ τὸ "Rhigas le Macédonien" τοῦ V. Bérard; Πβ. *Annales de l'Ecole Libre des Siences Politiques,* 2, 15.4.1892, 305.

78. Εἶναι οἱ Xenopol καὶ Iorga, ποὺ ἐμφανίζουν τὸν Ρήγα καταγόμενο ἀπὸ Βλάχους Βελεστινλῆδες. Πόσο Ρουμάνος εἶναι ὁ πρῶτος φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ ἐπώνυμο, ποὺ δὲν συνιστᾶ ἐξαίρεση στὴ Ρουμανία: Danielopol, Dracopol, Leontopol, Venetopol... Ὅσο δὲ γιὰ τὸν Iorga πβ. R. Theo, *Contributions helléniques à la grandeur et la splendeur de la Roumanie,* s. 1., 1968, 13: "Nicholas Iorga, ne faisait pas un secret, que son arrière grand-père était d' origine Hellénique, venu de Corfou et la mère du grand historien était née Arghiropol...". Γενικὰ ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁμοεθνῶν μας, ποὺ ἐγκαταστάθηκαν στὴ Ρουμανία ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Ἀργύρης Φιλιππίδης, ἀπόγονος τοῦ Μάγνητος Δανιὴλ Φιλιππίδη, «ἦτο μεγαλύτερος κατὰ πολὺ τοῦ ἑνὸς ἑκατομμυρίου». Πβ. Θεοδόσης Κ. Σπεράντσας, *Τὰ περισωθέντα ἔργα τοῦ Ἀργύρη Φιλιππίδη.* Ἀθῆναι 1978, 323-324.

79. Εἶναι ὁ Al. Sturdza, τοῦ ὁποίου ἡ τόσο ἐπίμαχη, κατὰ Καραμπερόπουλο, θέση γιὰ τὸν Ρήγα περιέχεται σὲ μεταπολεμικὸ βιβλίο τοῦ Ἀ. Καψῆ, μεστὸ σχολίων καὶ βιβλιογραφίας. Βλ. καὶ Κων. Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων, *Ἀλέξανδρος ὁ Στούρτζας. Βιογραφικὸν σχεδίασμα.* Ἀθῆναι 1855.

80. Πβ. N. Iorga, *L'origine et la patrie première des Roumains (réponse à une agression).* Bucarest 1938, 3, [le roumain] "..n' a ni les formes du dialecte 'aroumain' de Macédoine, ni les emprunts au vocabulaire grec". Ἑρμηνεία τῆς ἀφθονίας σλαβικῶν στοιχείων στὴ ρουμανικὴ δίνει ὁ Ρουμάνος καθηγητὴς M. Sâmpetru, Situatia imperiului romano-bizantin la Dunarea de jos la sfîrsitul secolului al VI-lea si inceputul celui de-al VII-la, *Studii si Cercetari de Istorie Veche (SCIV)*, 22, 1971, 241, παραπέμποντας πάλι στὸν Iorga, Orientale, II. 365, 376 κ.ἄ.

81. Κεραμόπουλλος, Περὶ τῶν τάφων..., 529.

πολίτου, ποὺ συνεπάγεται καὶ γνώση τῆς λατινικῆς, ἤτοι γένεση Βλάχων συνάμα δὲ ἰχνηλατεῖ καὶ τὶς ἀπαρχὲς τοῦ ἰδιώματός τους[82]. Στὴν Ἠπειρωτικὴ πόλη Φωτική, τῆς ὁποίας λατινικὴ ἐπιγραφὴ ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρία τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐγχειρήματός του, Βλάχος εἶναι καὶ ὁ ἐπίσκοπος, τὸν ὁποῖον ὁ Hammond σκιαγραφεῖ ὡς ἑξῆς: « Ὁ πιὸ περίφημος ἐπίσκοπος κι ὁ πιὸ διακεκριμένος συγγραφεὺς τῆς Ἠπείρου ἦταν ὁ Διάδοχος τῆς Φωτικῆς, ποὺ γεννήθηκε γύρω στὸ 400 μ.Χ. Ἡ ἐπισκοπή του ἦταν ἡ δυτικώτερα εὑρισκόμενη στὴν Ἀνατολικὴ Αὐτοκρατορία καὶ μπορεῖ νᾶχε συντάξει τὴν ἔκκληση σὲ Λατινικὴ ποὺ ἐκφωνήθηκε ἀπὸ τὸ ἐπισκοπᾶτον τῆς Ἠπείρου πρὸς τὸν Λέοντα Ι΄· ἀλλὰ τὰ συγγράμματά του στὴν Ἑλληνικὴ θαυμάζονται γιὰ τὴν καθαρότητα τοῦ ρυθμοῦ καὶ τὸν ὑψηλὸ βαθμὸ πολυμάθειας»[83]. Πάντως τὴν πρωτοπορία στὸν χριστιανισμὸ ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Nancy Fr. Taillez[84] ἀναγνωρίζει στοὺς Γάιο ἀπὸ τὴ Δόβηρο καὶ Σεκοῦνδο ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη, οἱ ὁποῖοι προσκαλοῦν τὸν ἀπόστολο Παῦλο στὴ Μακεδονία, οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ τῆς Εὐρώπης, Βλάχοι τοῦ βορειοελλαδικοῦ χώρου.

Σὲ λατινοφώνους Ἕλληνες, πρὸ πάντων Μακεδόνες, ποὺ ὑπηρετοῦν στὸν ρωμαϊκὸ στρατὸ καὶ τοποθετοῦνται στὰ βόρεια βαλκανικὰ σύνορα, βαθμιαῖα

82. Hatzopoulos, Photicè..., 90 n. 7 et 102-103: “Ce qui ne saurait passer inaperçu et qui intéresse directement la question de la formation des populations latinophones du Pinde, ce sont les anthroponymes (Phodope, Orinus, Sosipatra, Eutycus, Sotis, Luciscus, Horaïs, Sota, Philonica, Orestes, Eunus, Tyca, Aristides, etc.) de la part des habitants de la colonie [sc.Photicè] qui ont fait graver ces humbles inscriprions en latin...”. Εἰδικὰ δὲ γιὰ τὴ γένεση τῆς Βλαχικῆς σημειώνει: “Une attention particulière devait être accordée aux inscriptions latines chrétiennes, dont certaines annoncent déjà les dialectes néolatins...”.

83. N. G. L. Hammond, *Ἤπειρος*. Μτφρ. Ἀθ. Χρ. Γιάγκας. Ἀθῆναι 1971, 86, καὶ πρωτότυπο, Oxford 1967, 74. Βλ. καὶ Π. Χρήστου, *Διάδοχος ὁ Φωτικῆς*, Θεσσαλονίκη 1952. D. Stiernou, Diadoque de Photicè, *Dictionnaire d' Histoire et de Géographie Ecclésiastique,* 14, 1960, 374. Πολὺ βορειότερα τῆς Φωτικῆς κηρύσσει, διδάσκει καὶ γράφει ὁ δίγλωσσος Ἱερώνυμος. Βλ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Πρὸ 1.600 ἐτῶν. Ὁ ἅγιος Ἱερώνυμος ὡς διδάσκαλος, *Ἐλευθερία* (Λαρίσης), 30.3.1986, 6. Προγενέστερος δίγλωσσος Ἠπειρώτης, ὁ Ἐλευθέριος ἀναγορεύεται καὶ ἐπίσκοπος Ρώμης! Βλ. Th. Mommsen, *Monumenta Germaniae Historica. Gestorum Pontificum Romanorum*. I. *Liber Pontificalis*, I. 1. L. Duchesne, *Histoire ancienne de l' Eglise.* I. Paris 1923, 237. Θ. Σαρικάκης, Προσωπογραφία τῆς Ἀκτίας Νικοπόλεως, ΑΕ, 1970, 66-67 σημ. 3. Εἰσηγητὴς τῆς σπουδῆς τοῦ Βιργιλίου εἶναι πάλι δίγλωσσος Ἠπειρώτης, ὁ Κ. Καικίλιος. Βλ. L. Bieler, *Ἱστορία τῆς ρωμαϊκῆς λογοτεχνίας.* Μτφρ. Ἀριστ. Σκιαδᾶς, Ἀθῆναι 1972, 219. Πρώιμος Ἠπειρώτης μετανάστης εἶναι καὶ ὁ Aethicus Histricus (4ος - 5ος αἰ. μ.Χ.), φιλόσοφος καὶ δημιουργὸς μιᾶς κοσμογραφίας. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἀπὸ τὴν Ἀρμανία τῶν Ἑλλήνων στὴ Romania τῶν Δακῶν, *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο* 1996-1997, 23-24.

84. Taillez, *ἔ.ἀ.,* 317.

85. V. Pârvan, *La pénétration hellénique et hellénistique dans la vallée du Danube.* Bucarest 1923, 27.

μετατοπιζόμενα ἕως τὸν Δούναβι, ἀποδίδει τὴ διάδοση τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ πέρα τοῦ «ἑλληνικοῦ»[85] ποταμοῦ ὁ Ρουμάνος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου καὶ μετέπειτα Bochum Cicerone Poghirc. Τὴν ἔναρξη δὲ αὐτῆς τῆς ἐκλατινίσεως στὴν Ἀνατολὴ ἐντοπίζει στὴ Βόρεια Ἤπειρο, μάλιστα πρὸ τῆς ρωμαιοκρατίας, ἤδη τὸ 229 π.Χ. Ἐπιμένει ὅτι εἶναι ἐπακόλουθο τῆς ἀνάγκης ἐφαρμογῆς κοινοῦ γλωσσικοῦ ὀργάνου γιὰ τὸν ἀπαραίτητο συντονισμὸ τῶν ρωμαιοελληνικῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν[86], ποὺ λυμαίνονται τὰ ἀδριατικὰ παράλια καὶ παρεμποδίζουν τὴν ἐλεύθερη διακίνηση ἀνθρώπων καὶ ἀγαθῶν μεταξὺ τῶν δύο χερσονήσων, ἑλληνικῆς καὶ ἰταλικῆς, ζημιώνοντας Ἕλληνες καὶ Ρωμαίους.

Πρόσθετη αἰτία λατινοφωνίας Ἠπειρωτῶν πρὸ τῆς ὑποταγῆς τους στοὺς Ρωμαίους συνιστᾶ ἡ κατὰ κανόνα ἐθελουσία γιὰ βιοποριστικοὺς λόγους συμμετοχή τους στὰ βοηθητικὰ (auxilia) ρωμαϊκὰ τμήματα, ὅπως παρατηροῦν οἱ Oost[87], Hammond[88], Cheesman[89], Cabanes[90] κ. ἄ.

Ὁπωσδήποτε ἡ διευρυμένη καὶ διεπιστημονικὴ ἐξέταση τοῦ θέματος ἀπὸ τὸν Poghirc ἱκανοποιεῖ πληρέστερα, ἀφοῦ ἀπαντᾶ πειστικὰ σὲ πολλαπλὰ καὶ ποικίλα προβλήματα. Πράγματι ἀρκετοί, ποὺ συγγράφουν μεσοπολεμικὰ καὶ προγενέστερα, κατὰ τὴ διάρκεια ἰσχύος διαφόρων θεωριῶν, πανιλλυρισμοῦ[91], πανθρακισμοῦ[92] κ. ἄ., δέχονται αὐτοχθονία τῶν Βλάχων, χωρὶς νὰ καθορίζουν ἀπό-

---

Πβ. καὶ Poghirc, Romanisation..., 29: "On connaît assez tôt une forte présence du christianisme parmi les soldats des légions macédoniens". Βλ. καὶ Epifanie Tomitanul, Continuitatea românească si crestinanoi contributii, *Glasul Bisericii* (GB), 38, 1979, 320.

86. Poghirc, Romanisation... , 18: "Dès leur première intervention sur le bord de l' Adriatique les Romains imposèrent aux cités grecques de participer à leur côté contre les Illyriens ce qui exigeait une coordination des troupes et un contact linguistique régulier". Ἐναρκτήριο ἔτος ἐκλατινίσεως ὁρίζει τὸ 239 π.Χ., ὁ Τσοπανάκης, ἔ. ἀ., 64α.

87. S. I. Oost, *Roman Policy in Epirus and Acarnania in the age of the roman conquest of Greece*. Dallas 1954, 13, 48, 79.

88. N. G. L. Hammond, The opening campaigns and the battle of the Aoi Stena in the Second Macedonian war, *Journal of Roman Studies (JRS)*, 56, 1966, 53, καὶ *Epirus*, 598, 601.

89. G. Cheesman, *The Auxilia of the Roman Imperial Army.* New York 1971, 64.

90. P. Cabanes, *L' Epire de la mort de Pyrrhos à la conquête romaine (272-167 αν. J.C.)* Paris 1976, 185.

91. Ἔληξε δὲ ἡ διάρκεια ἰσχύος. Βλ. ἀνωτ. σημ. 43, ὅπου Graur, Recherches..., 20. Ὅμως παραμένει ἀνενημέρωτη ἡ ἑλληνικὴ πλευρά. Βλ. Κ. Α. Ρωμαῖος, Τόποι καὶ Τοπωνύμια, *Πελοποννησιακά*, 5, 1962, 23-24. Σύντομη ἐνημέρωση Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἰλλυρία, *Ἐγκυκλοπαίδεια Πάπυρος - Larousse - Μπριτάνικα*, 29, 1996, 160 - 161.

92. Ἐπίσης ἡ ρουμανικὴ ἐπιστήμη εἶναι ἀπορριπτική. Βλ. C.Poghirc, La reconstitution scientifique d' un monde disparu: le monde thrace, *RESEE,* 14, 1976, 165 - 168. Ὡστόσο συνεχίζεται ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Θρακολογία καὶ ζήτημα καταγωγῆς τῶν Βλάχων - Ἀρωμού-

λυτα τὸ γλωσσικὸ καὶ ἐθνολογικὸ ὑπόστρωμα. Ρέπουν δὲ ἄλλοτε σὲ θρακικὸ ἢ ἰλλυρικὸ καὶ ἄλλοτε σὲ συνενωμένο θρακοϊλλυρικό, ἂν καὶ ἐπιστημονικὰ θεωροῦνται ἐντελῶς διάφορα[93].

Κατὰ πρῶτον μὲ τὴ διδακτορικὴ διατριβή του, ἐγκεκριμένη ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Λένινγκραντ - Ἁγίας Πετρουπόλεως, ἀποδεικνύει τὴν ἑλληνικότητα τῆς ἀρχαίας μακεδονικῆς διαλέκτου καὶ κατὰ προέκταση τῶν χρήστων της Μακεδόνων. Τὸ ἐπίτευγμά του γνωστοποιεῖ εὐρύτερα μὲ περιεκτικὰ ἀποσπάσματα μεταφρασμένα ἀπὸ τὸ πρωτότυπο ρωσικὸ κείμενο στὴ ρουμανικὴ καὶ γαλλικὴ γλώσσα[94], καθὼς καὶ μὲ διαλέξεις σὲ ἀνώτατα ἐπιστημονικὰ ἱδρύματα, μάλιστα καὶ στὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἀσχολεῖται καὶ ὁ τύπος, ἡμερήσιος καὶ περιοδικός, μὲ τίτλους διαφωτιστικούς: «Ἑλληνικὴ διάλεκτος ἡ ἀρχαία μακεδονική. Ἀδιάσειστοι ἀποδείξεις»[95] ἢ «Ἡ ἑλληνικότης τῆς γλώσσης τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων. Ἐπιστημονικὴ μαρτυρία διαπρεποῦς Ρουμάνου καθηγητοῦ»[96].

νων, *Τρικαλινά*, 5. 1985, 47 - 77.

93. Βλ. *Bulletin de la Société de Linguistique* de Paris (RSL), 1961, XVI, ὅπου ὁ Benveniste καταχωρίζοντας περίληψη ἀνακοινώσεως τοῦ Georgiev, Trois langues indo - européennes méconnues, le phrygien, le thrace et le dace, μεταφέρει πόρισμα τοῦ Βουλγάρου ἀκαδημαϊκοῦ, σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο τὴν Δακία καὶ τὴν Θράκη εἶχαν κατοικήσει δύο λαοὶ χρῆστες δύο διαφορετικῶν ἰνδοευρωπαϊκῶν γλωσσῶν. Ἡ διαφορὰ διαπιστώνεται ἤδη καὶ μεταξὺ δακικῆς καὶ γετικῆς. Βλ. B. Simeonov, Des Gètes et de leur langue, *IIe Congrès Intern. de Thracologie*, 174. Τὴν αὐτοτέλεια τῆς ἰλλυρικῆς ἔναντι τῆς θρακικῆς βλ. I. I. Russu, *Illirii. Istoria - limba si onomastica - romanizarea*. Bucuresti 1969.Γιὰ τὴν πρώτη σύντομη ἐνημέρωση βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἰλλυρικὴ γλώσσα, *Ἐγκυκλοπαίδεια* Πάπυρος - Λαρούς - Μπριτάνικα, 29, 1996, 161 - 162.

94. C. Poghirc, Consideratii asupra lexicului limbii macedonene vechi, *Studii si Cercetari Lingvistice (SCL),* 8, 1957, 303 κ. ἑ., καὶ *Relatiile limbii vechi macedonenae cu greaca veche*, Bucuresti 1960, καὶ Considérations sur le lexique de l' ancien macédonien, *Phlologica et Linguistica*, Bochum 1983, 37-47. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Cicerone Poghirc, Philologica et Linguistica, *Πλάτων*, 37, 1985, 267 - 29.

95. *Ἑστία*, 15.1.1970.

96. *Μακεδονικὴ Ζωή*, 45, 1970, 15. Βλ. καὶ J. N. Kalléris, *Les anciens Macédoniens.* I. Athènes 1954, II. 1976. Ἀμφοτέρους ἀγνοεῖ γράφοντας παραδοξότατα ὁ Σ. Λιάκος, *Ἡ ἰλλυρικὴ καταγωγὴ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων*, Θεσσαλονίκη 1985, 27: «... τοὺς καταγομένους ἀπὸ τὴν Ἰλλυρία ἀρχαίους Φλεγύες, Ἐγχελεῖς, Βοιωτοὺς καὶ Μακεδόνες»! *Αὐτ.*, 24: «...ὅπως οἱ ἀρχαῖοι Μακεδόνες ἔτσι καὶ οἱ ἀρχαῖοι Βοιωτοί, κατάγονταν ἀπὸ τὴν Ἰλλυρία, καὶ εἶχαν ἐπίσης πολλὲς Κέλτικες λέξεις (ὅπως π.χ. βανᾶ=γυνή, ρόθοι=δρόμοι, routes, πέτταρες=τέσσαρες κ.λ.π.». Ἡ πρώτη λέξη *βανὰ* ἀποτελεῖ τὸ θέμα ἀνακοινώσεώς μου στὸ ἕκτο διεθνὲς συνέδριο σπουδῶν νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης, ὅπου ἐπισημαίνεται ἡ ἑλληνικότητα καὶ ἡ διάσωσή της μέσῳ τοῦ ρωμανικοῦ ἰδιώματος τῶν ἐκλατινισμένων Ἑλλήνων Βλάχων: A. G. Lazarou, Aroumain bana est-il un héritage aborigène?, *Balkan Studies,* 29, 1988, 309-340, καὶ *ΣΤ΄ Διεθνὲς Συνέδριο Σπουδῶν Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης, Ἑλληνικὲς Ἀνακοινώσεις*, Σόφια: 30 Αὐγούστου - 5 Σεπτεμβρίου 1989, Ἀθήνα 1990, 403 - 435, καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἐτυμολογικὰ καὶ σημασιολογικὰ τῆς ἀρωμουνικῆς λέξεως μπάνα (bana), *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο 1992,* 433 - 452. Ἐπανέρχεται ἐπαυξάνοντας τὸν ... ἐξευρωπαϊσμό. Πβ. Σ. Λιά-

Παράλληλα ἐπεκτείνει τὴν ἔρευνά του καὶ στὸν ὑπόλοιπο χῶρο τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος, ὅπου ἐξ ἀφορμῆς χωρίων ἀρχαίων Ἑλλήνων ἢ Λατίνων συγγραφέων ἐκφράσθηκαν ἐπιφυλάξεις γιὰ τὴν ἑλληνικότητα τῶν κατοίκων, ὅπως γιὰ τοὺς Εὐρυτᾶνες, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τὸν Θουκυδίδη χαρακτηρίζονται «ἀγνωστότατοι γλῶσσαν»[97].

Τεκμηριώνοντας τὴν ἑλληνικότητα[98] ὅλου τοῦ χώρου τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου τονίζει ἀνεπιφύλακτα ὅτι, ὅταν οἱ Ρωμαῖοι ἱδρύουν τὴν πρώτη ἐπαρχία τους ἑνώνοντας τὶς περιφέρειες Μακεδονία, Θεσσαλία, Ἤπειρο κ.λπ., μὲ τὸ ἑνιαῖο ὄνομα Μακεδονία, συντρέχουν ὅλοι οἱ παράγοντες ἐκλατινίσεως, παρὰ τὸ ἑλλη-

κος, Πισοδερίτικα, *Κοινὴ Γνώμη,* 19.1.1991., «Ὁμόφυλοι καὶ ὁμόγλωσσοι τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων ἦσαν οἱ διακόσιες εἴκοσι χιλιάδες τῶν Γαλατῶν ποὺ ἦλθαν στὴ Χερσόνησό μας καὶ τὴν λεηλάτησαν στὰ 278 - 288 π.Χ.». Δὲν πρωτοτυπεῖ. Προηγεῖται ὁ E. Staico, *La Verité sur le peuple Roumain et la Propagande anti-Roumaine.* Paris 1918, 25. Ἰδοὺ ἄγνωστος Ἐμφύλιος... Ἐν τούτοις τὰ σκαλαθύρματά του προβάλλονται κιόλας πομπωδῶς σὲ δισέλιδο τῆς ἐφημ. *Ἐλευθεροτυπία*, 30.5.1994,40-41, ἀπὸ διδάκτορα ρουμανικοῦ πανεπιστημίου, τὸν Γιώργη Ἔξαρχο, ὁ ὁποῖος εἶχε μοναδικὴ εὐκαιρία συμβολῆς στὴν ἀλήθεια ἐπὶ τοῦ Μακεδονικοῦ, ἐν ἐξελίξει, μὲ σύντομο σχόλιο στὰ συμπεράσματα τῆς διατριβῆς Poghirc. Ἀλλὰ ὁ Ρουμάνος καθηγητής, ποὺ ὑποστηρίζει ἐπιστημονικὰ τὰ ἑλληνικὰ δίκαια, ἀγνοεῖται ἐξοργιστικά, ἐνῶ ἐπαινεῖται ὁ ... Λιάκος!

97. C. Poghirc, Asupra unui pasaj controversat din Tucidide (Περὶ ἑνὸς ἐπιμάχου χωρίου τοῦ Θουκυδίδου) (III, 94, 5: ἀγνωστότατοι γλῶσσαν). Ἀνάτυπον ἐκ τῶν Analele Universitatii Bucuresti. Seria Stiinte Sociale - Filologie, ἀρ. 25, ἔτος XI - 1962, 387 - 399. Μτφρ. Μαρίας Γ. Παπαγεωργίου, ΔΡΒ, 1, 1971, 5-8. Σύμφωνη γνώμη διατυπώνει ὁ Hammond, τὴν ὁποίαν ἡ καθηγήτρια τοῦ Πανεπιστημίου Βελιγραδίου Fanoula Papazoglou σχολιάζει ὡς ἑξῆς: «...ἴσως ἡ προφορὰ καθιστοῦσε τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμά τους ἀκατάληπτο περισσότερο καὶ ἀπὸ τὴ διαλεκτικὴ διαφορά..». Hammond καὶ Papazoglou δὲν ἐπηρεάζονται καὶ ἀπὸ βαρύτερους χαρακτηρισμοὺς τῶν Ἠπειρωτῶν ἀπὸ τὸν Θουκυδίδη. Βλ. F. Papazoglou, Quelques problèmes de l' histoire épirote - A propos du livre "Epirus" de N. G. L. Hammond-, *Ziva Antika* (ZA), 20, 1970, 116-117. Τὴν ἑλληνικότητα τῆς Ἠπείρου ἀποδεικνύουν τόσο ἡ ἀνθρωπωνυμία ὅσο καὶ ἡ τοπωνυμία. Βλ. O. Masson, Les rapports entre les Grecs et les illyriens d' après l' onomastique d' Apollonia d' Illyrie et de Dyrrachium, *Actes du premier Congrès International des études balkaniques et sud - est européennes,* 26 août - 1 septembre 1966. Sofia 1967, IV, 239. Πβ. καὶ *Actes du premier Symposium International de Thracologie* (Rome, 14-16 novembre 1977), Milan 1978, 157, ὅπου ὁ Βούλγαρος ἀκαδημαϊκὸς VI. Georgiev τονίζει: "Dans l' Epire les toponynes sont très anciens et uniquement d' origine grecque".

98. Γι᾽ αὐτὴν οἱ μαρτυρίες τοῦ Πολυβίου, IX, 38, 5 καὶ IX, 37, 7, καὶ τοῦ Τίτου Λιβίου, XXXI,29, "Aetolos, Acarnanas, Macedonas, eiusdem linguae homines", εἶναι καὶ πειστικές. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἐθνολογικὴ ἀξία τοῦ πρωτοτύπου κειμένου τῆς Αἰτωλορωμαϊκῆς Συνθήκης (212 π.Χ.), *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο* 1989, 223 - 243. Ἐπίσης ἀνάτυπο Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα μὲ πρόλογο τοῦ προέδρου της Ν. Θέμελη, Ἰωάννινα 1989, καὶ *Πρακτικὰ Α΄ Ἀρχαιολογικοῦ καὶ Ἱστορικοῦ Συνεδρίου Αἰτωλοακαρνανίας.* Ἀγρίνιο, 21-22-23 Ὀκτωβρίου 1988. Ἔκδοση [Ἀθήνα], 1991, 76 -92.

99. Βλ. ἀνωτ. σημ. 54.

νικὸ γλωσσικὸ καὶ ἐθνολογικὸ ὑπόστρωμα, ποὺ παλαιότερα, ἐνδεχομένως δὲ ἀκόμη, δῆθεν δὲν ἐπέτρεπε εὐδοκίμηση ἄλλης γλώσσας, κατώτερης πολιτισμικὰ τῆς ἑλληνικῆς[99], ἀντίληψη διαμορφωμένη σὲ «ἀξίωμα», ἄκυρο πλέον ἀπὸ τὸ 1937 χάρη στὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Σορβόννης F. Lot[100]. Κατὰ τὸν Poghirc τὰ μέσα ἐκλατινίσεως εἶναι τὰ ἀκόλουθα: α) Ὁ στρατός. β) Τὸ ἐμπόριο καὶ οἱ οἰκονομικὲς δραστηριότητες. γ) Ἡ ρωμαϊκὴ διοίκηση. δ) Οἱ δημόσιοι δρόμοι. ε) Ἡ ἐκχριστιάνιση τῶν Βαλκανίων[101].

Ἂν κατὰ τὴν εὐκαιριακὴ συστράτευση Ἑλλήνων - Ρωμαίων πρὸς ἀναχαίτιση ἰλλυρικῶν ἐπιδρομῶν καὶ ἀποκατάσταση τῆς θαλάσσιας ἐπικοινωνίας Ἑλλάδος - Ἰταλίας σημειώνεται ἁπλῆ καὶ στοιχειώδης μύηση Ἑλλήνων στὴ λατινικὴ γλώσσα, κατὰ δὲ τὴν ἐθελοντικὴ βοηθητικὴ ὑπηρεσία ἡ ἐπαύξηση τῆς λατινογλωσσίας, ἱκανοποιητικὴ μάθηση συντελεῖται μὲ ἄμεση συναίνεση τῶν Ρωμαίων, ἐπειδὴ ὁμολογουμένως ἀδυνατοῦν νὰ ἀνταποκριθοῦν στὶς ὑποχρεώσεις τους γιὰ φύλαξη τῶν βορείων συνόρων τῆς ἐπαρχίας *Μακεδονία*, στὴ διατήρηση τοῦ μακεδονικοῦ ἀμυντικοῦ συστήματος[102]. Κατηγορηματικὲς εἶναι τόσο οἱ ἑλληνικὲς ὅσο καὶ οἱ ρωμαϊκὲς μαρτυρίες. Ὁ Διόδωρος γράφει: «... ἐν δὲ τοῖς ἐσχάτοις τῆς Μακεδονίας τόποις, διὰ τὰς τῶν παρακειμένων ἐθνῶν ἐπιβουλάς, κατέστησαν στρατιώτας»[103]. Στὸ ἴδιο πνεῦμα ὁ Τίτος Λίβιος ἐπιβεβαιώνει: "... regionibus quae adfines barbaris essent (excepta autem tertia omnes erant), permisit ut praesidia armata haberent"[104].

Οἱ Ρωμαῖοι γνωρίζοντας τὸ ἀξιόμαχο τῶν Μακεδόνων ἐπιδιώκουν μαζικὴ ἔνταξη καὶ ἀξιοποίηση στὸν τακτικὸ στρατό, τοῦ ὁποίου τεχνηέντως προβάλλουν τὴν ἀναγκαιότητα γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῆς Μακεδονίας, γιὰ τὴν περιστολὴ τῆς ἀνέχειας[105] ἐξ αἰτίας τῆς ἀνεργίας, γιὰ τὰ παρεπόμενα προνόμια τῶν παλαιμάχων[106], ποὺ ἀπολύονται μὲ κάποιο κομπόδεμα[107], μὲ ζωτικὰ δικαιώματα στὰ

---

100. Πβ. F. Lot, *Les invasions barbares et le peuplement de l' Europe*. Paris, I, 1937, 224: "Mais la conservation ou la perte d' une langue sont dues à des causes complexes où la' culture' ne joue pas toujours nécessairement le rôle prépondérant".

101. Poghirc, Romanisation..., 17 κ. ἑ.

102. Αὐτ., 18: *"Les praesidia armata* macédoniens furent maintenus et organisés à la romaine".

103. XXX, 8, 9.

104. XVL, 29.

105. Γι' αὐτὸ τὸ πρῶτο πρακτικὸ μέτρο, ποὺ ἐφαρμόζουν οἱ Ρωμαῖοι, εἶναι ἡ μείωση τῶν φόρων κατὰ 50%. Βλ. Ed. Will, *Histoire politique du monde hellénistique*. II. Nancy 1967, 236-237.

106. R. Thouvenot, Sur les avantages concédés aux vétérans par l' emprereur Constantin. *Mélanges André Piganiol.* Paris 1966, 843-844. Michel Feugère, *Les armes des Romains.* Paris 1993, 256-258.

107. Πβ. M. I. Finley édit., *Problèmes de la terre en Grèce ancienne,* Paris 1973, 260.

108. Βλ. *Μακεδονικὰ Σύμμεικτα*, 5-6, 1993-1994, 281 ὅπου καίριες παρατηρήσεις τῆς Μαρίας Γ.

πλαίσια τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ τομέα, ἀλλὰ πάντοτε καὶ παντοῦ ὑποχρεωτικὰ μὲ γλωσσικὸ ὄργανο τὴν ἐπίσημη κρατικὴ λατινική, ἡ ὁποία εὐνόητα ὀνομάζεται πάτριος[108]! Αὐτὴν χρησιμοποιοῦν, ὅταν ἐπιστρέφουν στὶς γενέτειρες ἢ ἐγκαθίστανται ἐπαγγελματικὰ σὲ νέους χώρους, οἰκισμούς, σταθμούς, ποὺ κατὰ κάποιο ποσοστὸ ἐπιβιώνουν στὰ σύγχρονά μας Βλαχοχώρια ἢ θυμίζουν τὰ διάσπαρτα στὸν βορειοελλαδικὸ κυρίως χῶρο λατινογενῆ τοπωνύμια, ἐπικαλούμενα καὶ ἀπὸ τὸν Poghirc ὡς τεκμήρια ἐκλατινίσεως[109].

Γι᾽ αὐτὸ ὁ Ρουμάνος καθηγητὴς στὴ σειρὰ συντελεστῶν διαδόσεως τῆς λατινικῆς στὴν ἐπαρχία *Μακεδονία* προτάσσει τὸν στρατό. Κρίνει δὲ ὡς μοναδικὴ καὶ καταπληκτικὴ ἐξαίρεση τὴ ρωμαϊκὴ προτίμηση πρὸς τοὺς Μακεδόνες καὶ διακρίνει στοὺς Ρωμαίους ἀληθινὸ θαυμασμὸ καὶ ἐμπιστοσύνη[110] τόση, ὥστε νὰ συγκροτοῦν τακτικὲς στρατιωτικὲς μονάδες, λεγεῶνες, ἀποκλειστικὰ μὲ Μακεδόνες[111], μάλιστα καὶ καθ᾽ ὑπέρβαση τῆς κανονικῆς ἀριθμητικῆς δυνάμεως, ἡ ὁποία κυμαίνεται μεταξὺ 5.000 - 6.000 ἀνδρῶν, ἐνῶ ὁ Δίων ὁ Κάσσιος ἀναφέρει λεγεώνα, φάλαγγα, κατὰ τὴ μακεδονικὴ ὁρολογία, 16.000 χιλιάδων Μακεδόνων: «φάλαγγά τέ τινα ἐκ μόνων Μακεδόνων ἐς μυρίους καὶ ἑξακισχιλίους συντάξαι, καὶ αὐτὴν Ἀλεξάνδρου τε ἐπονομάσαι καὶ τοῖς ὅπλοις οἷς ποτε ἐπ᾽ ἐκείνου ἐκέχρηντο ὁπλίσαι»[112]. Κατὰ δὲ τοὺς ρωμαϊκοὺς ἐμφυλίους πολέμους ἡ ἐπιστράτευση Μακεδόνων λαμβάνει τεράστιες διαστάσεις καὶ ἀνάλογος εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν Μακεδόνων Ρωμαίων πολιτῶν καὶ χρήστων τῆς λατινικῆς, οἱ ὁποῖοι διαρκῶς προσαυξάνονται μὲ τοὺς προερχομένους ἀπὸ τοὺς λοιποὺς παράγοντες, ἐμπόριο[113],διοίκηση[114], δημόσιοι δρόμοι - Ἐγνατία καὶ Παρεγνατία[115], κήρυγμα Εὐαγγελίου - Χριστιανισμό[116]. Στὸν τελευταῖο, ὅπως προηγουμένως

Παπαγεωργίου.

109. Βλ. ἀνωτ. σημ. 63.

110. Πβ. Poghirc, Romanisation..., 18: "L' admiration pour la bravoure et l' efficacité des soldats macédoniens était telle, qu' on en recruta même pour la garde prétorienne. Cette confiance dans les troupes constituait une exception dans la politique des Romains".

111. Αὐτ., 19: "Constitué exclusivement d' autochtones".

112. LXXXVIII, 7,1.

113. A. H. M. Jones, *Il tramonti del mondo antico.* Bologna 1973, 443 - 476.

114. F. Papazoglou, Sur les Koina régionaux de la Haute Macédoine, ZA, 1959, 170. Jones, *ἔ. ἀ.,* 259 - 314.

115. Poghirc, Romanisation..., 24 - 25.

116. Αὐτ., 29: "On connait assez tôt une forte présence du christianisme parmi les soldats des légions macédoniennes, et pendant les persécutions de Dioclétien on trouve des chrétiens même parmi les soldats de la garde prétorienne (Van Berchem 1985: 155 - 163)". Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Λατινικὴ καὶ Ἑλληνικὴ μεταξὺ τῶν δύο ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῶν Συνόδων (325-787), *Νίκαια, Ἱστορία - Θεολογία -*

σημειώνεται, πρωτοποροῦν, ἐνῶ τῶν ἡμερῶν μας πανάσχετος μὲ τὴν ἱστορία καὶ πρὸ πάντων τὴ ρωμανολογία λογοκόπος καὶ λογοκλόπος[117], σὲ βιβλίο τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἐμφανίζει τοὺς Βλάχους Τσαριτσάνης καὶ γενικὰ τῆς Ἑλλάδος ὡς ... ξενικῆς - βαρβαρικῆς καταγωγῆς καὶ... εἰδωλολάτρες (!) [118], διανοίγοντας νέες κερκόπορτες καὶ ἐνδυναμώνοντας τὶς ξένες ἐπεμβάσεις στὴ χώρα μας, τῆς ὁποίας ἀκραιφνεῖς - ἀποδεδειγμένα - Ἕλληνες καθυβρίζει, πρὸς δὲ τεθνεῶτες ἀσεβεῖ.

Κατ' ἀντίθεση πρὸς τὸν Γιάννη Ἀδάμου, ὁ Poghirc δὲν παρασιωπᾶ οὔτε πλαστογραφεῖ κατηγορηματικὴ μαρτυρία τοῦ Βυζαντινοῦ χρονογράφου τοῦ 6ου αἰώνα, συγχρόνου τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τοῦ Ἰωάννου Λυδοῦ[119], ὁ ὁποῖος εἶναι ἀπόλυτα φερέγγυος καὶ τέλειος γνώστης τῶν ἐθνολογικῶν καὶ γλωσσικῶν τῆς Βαλκανικῆς ἢ Εὐρώπης, ὅπως τότε λέγεται. Διότι ὡς διοικητής της δὲν παραλείπει τὴν ἐπιτόπια ἔρευνα καὶ ὡς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Κωνσταντινουπόλεως[120] ἔχει ἄμεση πρόσβαση στὰ κρατικὰ ἀρχεῖα[121] καὶ στὶς βιβλιοθῆκες. Διαθέτει δὲ καὶ πλούσια συγκριτικὴ ἐμπειρία ἀπὸ τὴν ἄσκηση διοικήσεως καὶ σὲ ἄλλες ἐπαρχίες τῆς αὐτοκρατορίας, π.χ. στὴν Αἴγυπτο.

Πράγματι, ἐνῶ στὴν Αἴγυπτο διαπιστώνει ἐπικράτηση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, τῆς ὁποίας ὁ ἐπίσημος χαρακτήρας συνεχίζεται μέχρι καὶ τῶν χρόνων τοῦ Διοκλητιανοῦ[122], ποὺ ἐπιβάλλει τὴ λατινικὴ χωρὶς ἐντυπωσιακὰ ἀποτελέσματα, στὴν Εὐρώπη - Βαλκανικὴ ὁ Ἰωάννης Λυδὸς ὡς "praefectus praetorio", τὸ 540, ἐπιχειρεῖ τὴν ἐπιβολὴ τῆς ἑλληνικῆς ὡς ἑνιαίας διοικητικῆς γλώσσας. Ἀλλὰ ἀναγκάζεται στὴ διατήρηση τῆς λατινικῆς. Ἀκριβῶς δικαιολογεῖται ὡς ἑξῆς: «Νόμος

Πολιτισμός 327 - 1987, Ἱερὰ Μητρόπολις Νικαίας, Νίκαια 1988, 118-126.

117. Βλ. *Νέα Ἐλασσόνα,* 5.10.1997. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Βιβλιοκρισίες, *Παρνασσός*, 39, 1997, 355 - 357.

118. *Ἡ Τσαριτσάνη*, Τσαριτσάνη 1989, 29. Βλ. δέοντα σχόλια στὴν ἐφημ. τοῦ Συνδέσμου Σαμαριναίων *Ὡραία Σαμαρίνα*, 232, Νοέμ. - Δεκ. 1993, καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Σύγχρονα μειονοτικὰ ζητήματα καὶ ἑλληνικὲς εὐθῦνες, *Νέα Ἑλλοπία,* 3, 1996, Ἀνάτυπο, 12 σημ. 35.

119. J. Fr. Schultze, *Quaestiones Lydianae.* Greifswarld 1862. Σπ. Βάσης, Κριτικὸν ἐπίμετρον εἰς τὸ περὶ ἀρχῶν τῆς Ρωμαίων πολιτείας σύνταγμα Ἰωάννου Φιλαδελφέως τοῦ Λυδοῦ, *Βυζαντίς*, 1, 1909, 31 - 34. K. Witting, *Quaestiones Lydianae*. Königsberg 1910. E. Stein, *Histoire du Bas-Empire.* II. Paris-Bruges 1949 (Amsterdam 1968), 729-734, 838-840. T. F. Carney, *Bureaucracy in Traditional viewed from within.* 3 vol. Lawrence (Kansas) 1971. J. R. Martindale, *The Prosopography of the Later Roman Empire*. II. (A.D. 395-527). Cambridge 1980, 612-615.

120. Βλ. Dubuisson, Y a-t-il une politique..., 195 σημ. 41.

121. E. Flintoff, Varo in the Works of John of Lydia. *Atti Congresso Internazionale Studi Varroniani*. Rieti 1976, 365 - 377.

122. A. G. Lazarou, Présence hellénique en Egypte romaine, *Graeco - Arabica*, 3, 1984, 75.

123. *Περὶ τῶν ἀρχῶν*, 261, 68 (Bonn).

ἀρχαῖος ἦν πάντα μὲν τὰ ὁπωσοῦν πραττόμενα παρὰ τοῖς ἐπάρχοις, τάχα δὲ καὶ ταῖς ἄλλαις τῶν ἀρχῶν, τοῖς Ἰταλῶν ἐκφωνεῖσθαι ρήμασιν... τὰ δὲ περὶ τὴν Εὐρώπην πραττόμενα πάντα τὴν ἀρχαιότητα διεφύλαξεν ἐξ ἀνάγκης, διὰ τὸ τοὺς αὐτῆς οἰκήτορας, καίπερ Ἕλληνας ἐκ τοῦ πλείονος ὄντας, τῇ τῶν Ἰταλῶν φθέγγεσθαι φωνῇ, καὶ μάλιστα τοὺς δημοσιεύοντας»[123].

Στὶς τελευταῖες σειρὲς τῆς περικοπῆς αὐτῆς διαφαίνονται καθαρὰ ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἡ δημογραφικὴ ὑπεροχὴ ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ἡ λατινομάθεια τῶν Ἑλλήνων τῆς Βαλκανικῆς.

Χωρὶς ἀναφορὰ στὸν Ἰωάννη Λυδό, ὁ Ρουμάνος ἀκαδημαϊκὸς Radu Vulpe διαπιστώνει ἀναγκαστικὴ χρήση τῆς λατινικῆς γλώσσας ἀπὸ Ἕλληνες τῆς Εὐρώπης - Βαλκανικῆς, τοὺς ὁποίους ἐντοπίζει καὶ πολὺ βορειότερα τῶν σημερινῶν συνόρων τόσο ὡς ἐπήλυδες ἐκεῖ, στὴ Δοβρουτσά, ὅσο καὶ ὡς αὐτόχθονες: «Οἱ Ἕλληνες τῶν πόλεων τοῦ Εὐξείνου Πόντου εἶχαν κατὰ τὴ ρωμαϊκὴ ἐποχὴ τόσες δραστηριότητες στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Δοβρουτσᾶς καὶ πέρα τοῦ Δουνάβεως ὅσες καὶ κατὰ τὸ παρελθόν. Ἀκριβῶς αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι, ποὺ οἰκονομικὰ ἐπωφελοῦνται τὰ μέγιστα τῆς ἐγγυημένης ἀπὸ τὸ ρωμαϊκὸ κράτος τάξεως στὶς περιοχὲς αὐτές. Τὰ ρωμαϊκὰ τεχνικὰ ἔργα τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Δοβρουτσᾶς κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος κατασκευάζονται ἀπὸ Ἕλληνες. Μόνο ποὺ βγαίνοντας ἀπὸ τὰ τείχη τῶν πόλεών τους μὲ ὁποιαδήποτε ἐπαγγελματικὴ ἰδιότητα εἴτε ἐντόπιοι εἴτε ἐπήλυδες ἀπὸ μακρύτερα, οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἀναγκασμένοι νὰ ὁμιλήσουν στὴ λατινικὴ γλώσσα, τὴ μόνη ἀντιληπτὴ ἀπὸ τὴν πλειονότητα τῶν χωρικῶν»[124].

Αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες Βλάχοι (=λατινόφωνοι), ἀστοί, τῶν ὁποίων οἱ πόλεις, κατὰ τὸν ἀκαδημαϊκὸ καὶ καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου D. M. Pippidi[125], παραμένουν ἑλληνικὲς ὡς τὸ τέλος τῆς ἱστορίας τους... Φέρουν δὲ καὶ τὸ ὄνομα Ρωμαῖοι, ἂν καὶ ἀκραιφνέστατοι Ἕλληνες. Συγκεκριμένα στὴν Ὀδησσὸ ὑπάρχει τὸν 3ο αἰ. «φυλὴ Ρωμαίων»[126], ἡ ὁποία δὲν ἀπαρτίζεται ἀπὸ Ρωμαί-

124. Πβ. V. Pârvan, *Inceputurile vietii romane la gurile Dunarii.* Editia a II-a îngrijita si adnotata de R. Vulpe. Editura stiintifica. Bucuresti 1974, 193 σημ. 314.
125. Πβ. *Akten des Vl. Internationale Kongresses für Griechische und Lateinische Epigraphik*. München 1973, 108: "...Restées essentiellement grecques jusqu' à la fin de leur histoire... -avec romanisation subséquente".
126. Πβ. *αὐτ.*, 103 σημ. 12: "elle n' est pas formée, comme on serait de le croire, par des Romains venus s' établir à demeure dans cette ville; il s' agit en réalité d' un nom honorifique assumé par une tribu grecque..". Βλ. *Studii Clasice*, 12, 1970, 129 σημ. 41, ὅπου προηγεῖται στὴν ἀποκάλυψη ἡ Emilia Dorutziu-Boila, τὴν ὁποία μὲ σεβασμὸ στὴ δεοντολογία ἀναγνωρίζει ὁ ἀκαδημαϊκὸς Pippidi. Ἐπίσης βλ. Sc. Lambrino, Les tribus ioniennes d' Histria, *Istros*, 1, 1934, 117-128.
127. Poghirc, Romanisation..., 33.

ους, ἀποδήμους Ἰταλούς, ἐγκατεστημένους στὴ ΒΑ Βαλκανική. Πράγματι πρόκειται γιὰ τιμητικὸ ὄνομα, δηλωτικὸ ἑλληνικῆς πληθυσμιακῆς ἑνότητας, φυλῆς, φυσικὰ λατινόφωνης, Βλαχικῆς. Διότι ἀρχικὰ οἱ κάτοχοι τοῦ δικαιώματος τοῦ Ρωμαίου πολίτου, ποὺ προϋποθέτει καὶ λατινοφωνία, ἀποκαλοῦνται Ρωμαῖοι, ὅπως εὔστοχα παρατηρεῖ καὶ ὁ Poghirc[127], ἐνῶ ὁ ἴδιος ἐσφαλμένα τοὺς Ἕλληνες χαρακτηρίζει ὡς σφετεριστὲς τοῦ ὀνόματος Ρωμαῖοι[128], ἐφ᾽ ὅσον παράγεται ἀπὸ λέξη ἑλληνική, ρώμη, ἡ δὲ πόλη Ρώμη ὀνομάζεται «Ἑλληνίς»[129].

Ἐπὶ πλέον ἕνα καὶ μισὸ αἰώνα πρὸ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ρωμαϊκῆς ἐξουσίας διακρίνονται στὸν Κάτω Δούναβι Ἕλληνες Ρωμαῖοι πολίτες καὶ κατ᾽ ἀκολουθίαν λατινόφωνοι, Ἑλληνόβλαχοι, ὅπως ὁ Ἀκορνίων[130], στὸν ὁποῖο σὰν «ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν» ὁ βασιλιὰς τῆς Δακίας Βυρεβίστας ἀναθέτει συνομιλίες μὲ τὸν Πομπήιο ἐν ὄψει τῆς κρίσιμης μάχης τῆς Φαρσάλου. Τόπος δὲ συναντήσεως ὁρίζεται ἡ Ἡράκλεια Λυγκηστίδος (Μοναστήρι, Βιτώλια)[131].

Μὲ τὴν ἔναρξη τῆς ρωμαιοκρατίας πέρα τοῦ Δουνάβεως Ἕλληνες πάλι διαπρέπουν σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς, ὅπως οἱ Μάξιμος, Ἀπολλόδωρος, Κρίτων, Ρωμαῖοι πολίτες λατινόφωνοι, Ἑλληνόβλαχοι!

Ὁ πρῶτος εἶναι Μακεδών, τοῦ ὁποίου ἡ ἑλληνικότητα λανθάνει λόγῳ τοῦ πλήρους ρωμαϊκοῦ ὀνόματος Ti. Claudius Maximus. Ἀναδεικνύεται δὲ δεινὸς πολεμιστής, ποὺ συλλαμβάνει καὶ ἀποκεφαλίζει τὸν σκληροτράχηλο βασιλιὰ τῆς Δακίας Δεκέβαλο[132].

---

128. Πβ. αὐτ., 12: "...les Grecs usurpèrent le nom de' Rhomaioi', nom qu' ils garderont jusqu' aux temps modernes".

129. Βλ. J. Bayet, Les origines de l' Arcadisme Romain. *Mélanges de l' Ecole Française de Rome 1920,* 63. J. Bérard, *La colonisation grecque de l' Italie mériodionale et de la Sicile dans l' antiquité*. IIe éd. Paris 1957, 445. G. K. Galinski, *Aeneas, Sicily and Rome.* Prinston 1963, 172. G. Manganaro, Un senatus consultum in greco dei Lanuvini e il rinuovo della cognatio con i Centuripini, *Rendiconti dell' Academia de Napoli (RAN),* 1963, 23, καὶ Per una storia della Sicilia romana. *ANRW,* I. 1, 448-449. D. Kienast, Rom und die Venus von Eryx, *Hermes*, 1965, 448. D. Roussel, *Les Siciliens entre les Romains et les Carthaginois*. Paris 1970, 129. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ρωμαϊκὸς Ἀρκαδισμός, *Πρακτικὰ Α΄ Συνεδρίου γιὰ τὴν ἀναβίωση τοῦ "Ἀρκαδικοῦ Ἰδεώδους".* Ἀθήνα 1984, 40.

130. D. M. Pippidi, *Contributii la istoria veche a României,* Bucuresti 1967, καὶ Acornion a lui Dionysios, *Dictionar de istorie veche a României, (DIVR)*, Bucuresti 1976, 16-17. V. Pârvan, *Dacia*, Bucuresti 1972, 99.

131. D. M. Pipppidi, *I Greci nel basso Danubio*. Milano 1972, 147, 178. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα στὸν Δούναβι φορεῖς καὶ ὑπέρμαχοι πολιτισμοῦ.* Ἔκδοσις Ναυτικοῦ Μουσείου τῆς Ἑλλάδος. Ἀθῆναι 1974.

132. Fanoula Papazoglou, Quelques aspects de l' histoire de la province de Macédoine, ANRW, II 7,1,346.

133. Κ. Γεωργακόπουλος, *Ἀρχαῖοι Ἕλληνες θετικοὶ ἐπιστήμονες.* Ἀθῆναι 1995, 63-67,

Ὁ δεύτερος εἶναι Δαμασκηνός, μηχανικὸς καὶ ἀρχιτέκτων, τεχνικὸς σύμβουλος τοῦ αὐτοκράτορα Τραϊανοῦ, κατασκευαστὴς γέφυρας τοῦ Δουνάβεως, τῆς γνωστῆς περισσότερο μὲ τὸ ὄνομα Drobeta, ἡ ὁποία τὸ πέρασμα τοῦ μεγάλου ποταμοῦ καθιστᾶ εὔκολο καὶ ἐπιταχύνει τὴν κατάκτηση τῆς Δακίας. Φιλοτεχνεῖ δὲ τὴν ὀνομαστὴ Στήλη τοῦ Τραϊανοῦ. ἡ ὁποία δὲν ἀξιολογεῖται μόνο ὡς καλλιτεχνικὸ ἀριστούργημα ἀλλὰ καὶ ὡς πολύτιμη ἱστορικὴ πηγή, ἐπειδὴ ἀνάγλυφα ἀναπαριστάνει τὴν ἰδιωτικὴ καὶ δημόσια ζωὴ τῶν ἡττημένων. Βέβαια δὲν εἶναι καὶ τὸ μοναδικὸ ἔργο, ποὺ δηλώνει τὸ τάλαντό του. Ὑπάρχει ὁλόκληρη σειρὰ ἐπιβεβαιωτικὴ τῆς ἄρτιας καταρτίσεώς του: «Θέρμαι τοῦ Τραϊανοῦ», «Φόρος τοῦ Τραϊανοῦ», «Ὠδεῖον», «Ἱππόδρομος», «Λιμὴν τοῦ Τραϊανοῦ», «Ὑδραγωγεῖο τοῦ Τραϊανοῦ», «Ἀψίδες θριάμβου τοῦ Τραϊανοῦ» κ.ἄ.[133]

Ὁ τρίτος, ὁ ὁποῖος ὡς Ρωμαῖος πολίτης ὀνομάζεται Titus Statilius Crito, εἶναι προσωπικὸς ἰατρὸς τοῦ Τραϊανοῦ, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας τοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος. Πέρα τῶν ἰατρικῶν καθηκόντων ἀσχολεῖται ἐντατικὰ μὲ τὴ διερεύνηση τῆς λαϊκῆς ἰατρικῆς καὶ τῶν φαρμακευτικῶν βοτάνων στὴ νέα ρωμαϊκὴ κτήση. Συγγράφει τὸ βιβλίο *Περὶ ἁπλῶν φαρμάκων* σὲ πέντε μέρη, τῶν ὁποίων ἀποσπάσματα ἀναφέρει ὁ Γαληνός, ἱστορικά, ὅπως τὸ ἐπιγραφόμενο Κοσμητικὰ καὶ Γετικά, τοῦ ὁποίου ἐνδιαφέροντα ἀποσπάσματα διασώζει ὁ Ἰωάννης Λυδός[134].

Τὸ γεγονός, ὅτι οἱ συγγραφὲς εἶναι στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα, φανερώνει τὴν ὀρθότητα τῆς θέσεως τοῦ Dubuisson, ὁ ὁποῖος φρονεῖ ὅτι κατὰ κανόνα οἱ Ἕλληνες χρησιμοποιοῦν τὴ λατινικὴ γιὰ πρακτικοὺς σκοπούς[135]. Ὁμολογώντας δὲ λατινοφωνία Ἑλλήνων ἐπικαλεῖται καὶ τὴν ἱστορικὴ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου Λυδοῦ, τὴν ὁποία ἑρμηνεύει δεόντως καὶ μεταφράζει μὲ περισσὴ ἀκρίβεια[136].

134. I.I. Russu, Getica lui Statilius Crito, *Studii Clasice*, 14, 1972, 111-128. Τὰ *Γετικὰ* ὡς ἱστορικὴ πηγὴ ἐπισημαίνονται ἀπὸ πολλούς. Βλ. H. Daicoviciu, Le caractère de la société et de l' Etat dace à l' époque classique. *Thraco-dacica*. Bucuresti 1976. C.C. Giurescu, *Istoria Românilor*. I. Bucuresti 1975, 60. I.I.Russu, *Daco-getii în imperiul roman* (în afara provinciei Dacia Traiana). Bucuresti 1980, 10 P. David, Aspeccte ale vietiei spirituale a traco-dacilor în timpul marele rege Burebista, *Mitropolia Olteniei*, 7-9, 1980, 586.

135. Πβ. Dubuisson, Le latin des historiens grecs, *Les études classiques (LEC)*, 47, 1979, 103: "I' intellectuel grec n' est bilingue que pour des raisons pratiques", καὶ Problèmes du bilinguisme romain, LEC, 49, 1981, 36, "pour la première fois dans leur histoire, les Grecs des classes supérieures ont été amenés à parler et à comprendre une langue étrangère-à devenir bilingues". Κατὰ δὲ τὸν Οὔγγρο καθηγητὴ Gyóni, *Byzantinoslavica,* 12, 1951, 42, «ὅλα συνηγοροῦν στὸ νὰ πιστεύουμε ὅτι οἱ Βλάχοι πρέπει νὰ ἦσαν δίγλωσσοι καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ἱστορίας τους».

136. Dubuisson, Y-a-t-il une politique... 196: " Toutes les affaires concernant l' Europe [Βαλκανικὴ] préservèrent par nécessité cette antique coutume, dans la mesure où ses habitants, quoique Grecs pour la

Στὴν ἀποδοχὴ καὶ χρήση ἐπιστημονικὴ τῆς ἱστορικῆς μαρτυρίας τοῦ Ἰωάννου Λυδοῦ προηγεῖται μεταπολεμικὰ ὁ Ρουμάνος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Κοπεγχάγης Eugène Lozovan, ὁ ὁποῖος μὲ καταπληκτικὴ παρρησία καὶ πρῶτος ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν Ρουμάνων εἰδικῶν ἀποδίδει πιστότατα στὴ γαλλικὴ γλώσσα τὸ ἑλληνικὸ πρωτότυπο[137].

Ἐξ ἴσου εὐθαρσῶς ἀκολουθεῖ τὸ δεοντολογικὸ παράδειγμά του καὶ ὁ συμπατριώτης του καθηγητὴς Poghirc, ὁ ὁποῖος ὁμολογουμένως μεταφέρει τὴν ἀνεκτίμητη ἐπιστημονικὰ μαρτυρία σὲ γαλλικὴ ἐπίσης γλώσσα ἀλάνθαστα[138]. Ταυτόχρονα ὁ Poghirc ἐπιρρωνύει τὴν ἀξία της. Διότι ὁ ἴδιος προηγουμένως ἔχει ἀποδείξει καὶ τὴν ἑλληνικότητα τοῦ ὑποστρώματος τοῦ συνόλου τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος[139], ὁπότε λατινόφωνοι, Βλάχοι, κάλλιστα μποροῦν νὰ κατάγονται ἀδιαμφισβήτητα ἀπὸ Ἕλληνες.

Μεταπολεμικὰ καὶ Ἕλληνες διακεκριμένοι ἐπιστήμονες ἐπισημαίνουν τὴν ἐξαιρετικὴ σπουδαιότητα τῆς μαρτυρίας τοῦ Ἰωάννου Λυδοῦ. Ὁ ὁμότιμος καθηγητὴς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Ἀπόστολος Ε. Βακαλόπουλος προβαίνει στὸ ἑπόμενο σχόλιο: « Ἡ τελευταία ἔκφρασις “καὶ μάλιστα τοὺς δημοσιεύοντας” δείχνει πολὺ καθαρὰ ὅτι καὶ οἱ ἄλλοι κάτοικοι τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐπαρχιῶν (κοντὰ στὰ ἑλληνικὰ) μιλοῦσαν λατινικά, ἦταν δηλαδὴ λατινόφωνοι ἢ καὶ δίγλωσσοι. Ἡ γενικὴ αὐτὴ παρατήρησις τοῦ Λυδοῦ δὲν ἀποκλείει καθόλου, ἀλλ᾽ ἀντίθετα ἐνισχύει τὴν πιθανότητα ὅτι οἱ κάτοικοι ὁρισμένων περιοχῶν, ἰδίως ἀπομονωμένων τῆς ὑπαίθρου, εἶχαν χάσει τελείως τὴν γλῶσσα τους καὶ μιλοῦσαν μόνον λατινικά»[140].

Τα «λατινικὰ» τῶν Ἑλλήνων τοῦ Ἰωάννου Λυδοῦ διατηροῦνται δύο καὶ πλέον χιλιετίες καὶ δὲν εἶναι ἄλλα ἀπὸ τὸ βλαχικὸ ἰδίωμα, νεολατινικὸ ἢ ρωμανικό, καὶ κατὰ νεολογισμὸ ἀρωμουνική. Διαφυλάσσονται δὲ σ᾽ αὐτὴν στοιχεῖα τῆς ἑλληνικῆς, ἰδίως δημώδους, καὶ πρὸ πάντων δομικά, π.χ. τὸ πανάρχαιο ἑλληνικὸ ἀριθμητικὸ σύστημα «ἕν ἐπὶ Fίκατι (εἴκοσι)», ποὺ οἱ ἐκλατινισμένοι Ἕλληνες μετατρέπουν σὲ λατινικὸ ἀντικαθιστώντας τοὺς ἑλληνικοὺς ὅρους μὲ τοὺς ἀντί-

plupart, parlait latin, surtout ceux qui exerçaient une fonction publique”.

137. E. Lozovan, Byzance et la romanité scythique, *RER*, 5-6, 1960, 221, 223.

138. Πβ. Poghirc, Romanisation..., 34: “les gens habitant ‘ L’ Europe’ (c’ est- à-dire, la péninsule balkanique), quoiqu’ étant en majorité des Grecs, parlaient la langue des Italiques, surtout ceux qui s’ occuppaient des affaires publiques”.

139. Βλ. ἀνωτ. σημ. 97, 98.

140. Ἀπ. Ε. Βακαλόπουλους, *Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ.* Ι. Θεσσαλονίκη 1961, 36.

141. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Γλωσσικὲς μαρτυρίες καταγωγῆς τῶν Βλάχων, *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο*

στοιχους λατινικούς, ἀφήνοντας ἀμετάβλητη τὴ δομή, (unum supra viginti), φωνητικὰ δὲ στὴν ἀρωμουνικὴ "unspraγiγinti", τύπο ἐντελῶς διαφορετικὸ τοῦ ρουμανικοῦ καὶ τῶν ἄλλων γνωστῶν ρωμανικῶν γλωσσῶν, τεκμήριο ἀδιάσειστο τῆς ἑλληνικότητας τῶν συγχρόνων μας χρήστων τῆς ἀρωμουνικῆς, τῶν Βλάχων - Ἀρμάνων[141], καὶ ἀσφαλιστικὲς δικλεῖδες ἑρμηνείας γλωσσικῶν φαινομένων περισσοτέρων γλωσσῶν, π.χ. ἡ ἐπίταξη τοῦ ἄρθρου, ἡ ὁποία στὴν πρωταρχικὴ μορφή, τὴν ἀντωνυμική[142], ὑπάρχει στοὺς ἐπικοὺς ποιητὲς Ὅμηρο καὶ Ἡσίοδο, ὅπως τὴν ἐπισημαίνει ὁ καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος[143].

Αὐτὰ μεταφέρονται σὲ ἄλλες γλῶσσες, στὶς ὁποῖες «πετρώνουν», ἀπὸ Ἕλληνες, χρῆστες πρῶτα μὲν τῆς λατινικῆς, διαποικιλμένης ἑλληνικά, ἔπειτα δὲ τρίτης γλώσσας, στὴν ὁποία κατὰ τὴν ἔναρξη κιόλας τῆς γραπτῆς διαμορφώσεώς της συνήθης εἶναι ἡ συνέχιση εἰσροῆς ἑλληνικῶν δημωδῶν στοιχείων, ὅπως τὰ σημειούμενα καὶ σὲ γοτθικὰ ἁπλούστερα κείμενα ἢ καὶ στὴ «Γοτθικὴ Βίβλο», μεταφραστικὸ ἐπίτευγμα τοῦ Γούλφιλα ἢ Οὔλφιλα, ὁ ὁποῖος παρὰ τὸ παντελῶς ξενικὸ ἀνθρωπωνύμιο κατάγεται ἀπὸ ἑλληνικὴ οἰκογένεια[144].

Διαβάζοντας συγκριτικὴ μελέτη ἑλληνικῆς καὶ ἀρωμουνικῆς ἡ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγήτρια τοῦ Πανεπιστημίου Βελιγραδίου Fanoula Papazoglou δέχεται ὡς πειστικὰ «τὰ γλωσσολογικὰ ἐπιχειρήματα...γιὰ τὴν ἑλληνικὴ καταγωγὴ τῶν Βλάχων»[145].

Ὁ Βακαλόπουλος τὴν ἴδια ἐργασία ἀξιολογεῖ ὡς τὴν καλύτερη, «ποὺ ἔχει δώσει ὧς σήμερα ἡ ἑλληνικὴ γλωσσικὴ ἐπιστήμη ἐπάνω στὸ θέμα τῶν Βλάχων»[146]. Σὲ σύντομο δὲ μεταγενέστερο μελέτημά του, εὔγλωττα ἐπιγραφόμενο

1987, 321, καὶ *Ἀνθρωπολογικὰ Ἀνάλεκτα* ΜΗ΄, 1988, 38.

142. Μὲ χρήση ἄρθρου ἐμφανίζεται στὸν Πετρώνιο καὶ ἡ λατινικὴ ἀντωνυμία ille. Βλ. Ν. Ἀνδριώτης, *Παράλληλοι σημασιολογικαὶ ἐξελίξεις εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ εἰς ἄλλας γλώσσας*. Θεσσαλονίκη 1960, 92 σημ. 1.

143. Γ. Ἀναγνωστόπουλος, Περὶ τοῦ Ἄρθρου, *Ἀθηνᾶ*, 34, 1922, 170, 187. Ὁ Eugène Tanase, La postposition de l' article défini en roumain, *Revue des Etudes Romanes,* LXXV, 14-38, παραλείπει μνεία τῶν προηγουμένων δεδομένων καὶ ἀσφαλῶν πηγῶν, ἐνῶ ἐντοπίζει τὴν ὕπαρξη τοῦ φαινομένου καὶ στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα.

144. M. Pacurariu, Crestinismul daco-roman în nordul Dunarii în secolul IV, *Mitropolea Ardealului (MA)*, 18, 1972, 193. Βλ. καὶ Louis-Jean Calvet, *Histoire de l' Ecriture.* Plon, 1996, 147, ὅπου φέρεται "d' origine cappadocienne", χωρὶς περισσότερη σαφήνεια.

145. *Παρνασσός*, 39, 1997, 400.

146. *Παρνασσός*, 39, 1997, 401.

147. *Ἱστορία τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τὰ προϊστορικὰ χρόνια ὧς τὸ 1912*. ΕΜΣ, Θεσσαλονίκη 1983,

«Ὁ γλωσσικὸς ἐκλατινισμὸς τῶν κατοίκων τῆς Ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδας», προσφεύγει τόσο στὸν Ἰωάννη Λυδὸ ὅσο καὶ στὸν Κ. Κούμα: «Τὴν ἀπόδειξη μᾶς τὴ δίνει ὁ σύγχρονος τοῦ Ἰουστινιανοῦ Ἰωάννης Λυδὸς στὸ *Περὶ ἀρχῶν τῆς Ρωμαίων πολιτείας* ἔργο του, ὅπου γράφει ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐπαρχιῶν τῆς αὐτοκρατορίας ἂν καὶ οἱ περισσότεροι ἦσαν Ἕλληνες, μιλοῦσαν τὰ λατινικά, πρὸ πάντων οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι, ἦταν δηλαδὴ λατινόφωνοι ἢ καὶ δίγλωσσοι». Ἐπίσης, «τὴν ἄποψη τοῦ ἐκλατινισμοῦ τῶν ἐντόπιων ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τὴ διατύπωσε πρὶν ἀπὸ 150 χρόνια κιόλας ὁ πρῶτος Νεοέλληνας ἱστορικός, ὁ Κωνστ. Κούμας (1777-1836) μὲ πολὺ ἁπλοὺς καὶ πειστικοὺς συλλογισμούς, ἀλλὰ τὸ ἔργο του δὲν μελετήθηκε ἔκτοτε συστηματικὰ καὶ οἱ παρατηρήσεις του πέρασαν ἀπαρατήρητες καὶ ἀνεκμετάλλευτες»[147]!

Μὲ τὸν Βακαλόπουλο συμφωνοῦν ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ ὁμότιμος καθηγητὴς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Κ. Βαβοῦσκος[148], ἡ καθηγήτρια τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων Μαρία Νυσταζοπούλου - Πελεκίδου[149] κ. ἄ.

Ἡ πρόοδος στὴ ρωμανολογική - βλαχολογικὴ ἔρευνα εἶναι προφανὴς καὶ στὴν Ἑλλάδα, ὅταν ἀναλογίζεται κανεὶς τὸ ἐρώτημα τοῦ Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου, πῶς «ἤθελεν ἐξηγηθῆ ἥ τε ταυτότης τοῦ ὀνόματος τῶν ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τοῦ Ἴστρου Βλάχων, καὶ ἡ πολλὴ ὁμοιότης τοῦ γλωσσικοῦ ἀμφοτέρων ἰδιώματος;». Δηλώνει δὲ ὅτι τὴν ἀπορία του ἐπιτείνουν «ὅ τε Κίναμος καὶ ὁ Χαλκοκονδύλης»[150].

Κατὰ πρῶτον οἱ σύγχρονοί μας εἰδικοὶ ρωμανιστὲς ἐτυμολογοῦν τὸ ὄνομα Βλάχος ἀπὸ τὸ ἐθνωνύμιο τῆς κελτικῆς φυλῆς Volcae[151], κατὰ Καίσαρα, καὶ

49 καὶ 50.

148. Κ. Α. Βαβοῦσκος, Τινὰ εἰσέτι περὶ τῶν βλαχοφώνων. *Τιμητικὸς τόμος Κ. Ν. Τριανταφύλλου.* Πάτραι 1990, 73.

149. Μαρία Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, Συμβολὴ στὴν ἔρευνα γιὰ τὴν ἐθνολογικὴ κατάσταση τῆς Μακεδονίας πρὶν ἀπὸ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, *Δωδώνη,* Α΄ 20,1991,351.

150. Παραρρηγόπουλος, *Ἱστορία Ἑ. Ἔ.*, IV, 296-297.

151. Πβ. *RER*, 7-8, 1961, ὅπου ὁ G. Bonfante γράφει: "Le mot Valaque dérive-à travers le grec βλάχοι ou le vieux slave vlaxu-de l' ancien allemand Walh, qui vient à son tours (avec la rotation consonantique germanique qui fait h du k) du celtique Volcae...". Αὐτὴν δέχεται ὁ Κούμας, *Ἱστορίαι...*, 522, μετέπειτα δὲ οἱ Καρολίδης, Γεωργακᾶς κ. ἄ. Ὁ Sp. Papageorges, *Les Koutsovalaques,* Athènes 1908, καὶ ὁ Κεραμόπουλλος, *Τί εἶναι οἱ Κουτσοβλάχοι*, ἐν Ἀθήναις 1939, 10 κ. ἑ. ἐτυμολογοῦν ἀπὸ τὴν αἰγυπτιακὴ φελλάχος. Παράγεται δὲ ἀπὸ τὴν ἑλληνική, κατὰ τὸν Γιάννη Ἰ. Μωραλίδη, Βλάχοι καὶ Μπουρζόβλαχοι. (Τὸ ἔτυμο καὶ ἡ ἑλληνικότητα τῶν ὀνομάτων), Λαὸς (Βεροίας), 1.11.92, 7, καὶ ἡ ἑλληνικότης τῶν Φυλάχων-Βλάχων, *Δαυλός*, 134, 1993, 7281-7287, καὶ Βλάχος, (τὸ ἔτυμο καὶ ἡ σημασία τοῦ ὀνόματος), Οἱ Καιροὶ (Βεροίας), 3.6.94, 1-2, καὶ *Φύλαγος-*Φλάγος-Βλάχος (Ἐπιλεγόμενα στὴν ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματος), *Οἱ Καιροί*, 21.10.94, 1-2 καὶ 5, ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

Οὐόλκαι, κατὰ Στράβωνα. Εἶναι οἱ «Ἀρηκομίσκοι» καὶ «Τεκτόσαγες», ἐκρωμαϊσμένοι-λατινόφωνοι, τῶν ὁποίων τὸ ὄνομα, ταυτισμένο μὲ τὸ γνώρισμα τῆς λατινοφωνίας[152], τὰ συνωθούμενα στὰ σύνορα τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας γερμανικὰ φύλα ἐπιβάλλουν σὲ ὅλους τοὺς λατινοφώνους πληθυσμοὺς ἀπὸ τὸ Ἡνωμένο Βασίλειο, ὅπου ἐπιβιώνουν οἱ Οὐαλλοί, ἕως τὴ ΝΑ Εὐρώπη, Δούναβι, ὅπου ὑπάρχουν οἱ Βλάχοι - Ρουμάνοι, αὐτοαποκαλούμενοι Ὀλτένιοι[152α]. Ἀνάλογα δὲ μὲ τὸ γλωσσικὸ ὑπόστρωμα κάθε χώρας τὸ ὄνομα Volcae διαφοροποιεῖται φωνητικά.

Στὴ Βαλκανικὴ φθάνει μέσῳ Σλάβων στὴ μορφὴ Βλάχ, τὴν ὁποία Βυζαντικοὶ χρονογράφοι ἑλληνοποιοῦν μὲ τὴν προσθήκη τῆς καταλήξεως -ος. Πρώτη δὲ μνεία δὲν ἀφορᾶ σὲ Βλάχους πέρα τοῦ Δουνάβεως. Τὸ 976 ἀναφέρονται ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Σκυλίτζη-Γεώργιο Κεδρηνὸ στὴ Μακεδονία, «μέσον Καστορίας καὶ Πρέσπας»[153], ὅπου, κατὰ τὸν καθηγητὴ Fr. Taillez, ἡ παρουσία τους χρονολογεῖται ἀπὸ τὸν 1ο αἰώνα μ. Χ.[154].

Ἂν πάλι διερωτᾶται κανεὶς πῶς ἐξηγεῖται ἡ ὕπαρξη Βλάχων (=λατινοφώνων) τόσο ἄνω ὅσο καὶ κάτω τοῦ Δουνάβεως, ἡ ἀπάντηση δὲν διαφέρει ἀπὸ ἐκείνη γιὰ τὸ ἴδιο φαινόμενο στὴν ἀπώτατη Δύση, ὅπου ἀπομένουν τὰ κατάλοιπα τῆς ρωμαιοκρατίας Οὐαλλία, Βαλλωνία. Στὴ λατινόγλωσση μεσαιωνικὴ Δύση κυκλοφορεῖται ὁ τύπος Valachus, ποὺ ἀποτελεῖ τὴν ἀπαρχὴ τοῦ γαλλικοῦ Valaque καὶ Valachie, στὰ ὁποῖα, ὅπως ἀποφαίνεται ὁ Poghirc, κανεὶς δὲν ἀναγνωρίζει πλέον τὴ συγγένεια μὲ τὸ Wallon, «Γάλλος τοῦ Βελγίου», Βλάχος[155].

Ἐνωρὶς ὁ ὅρος Βλάχος ἐμφανίζεται καὶ μὲ ἀλλαγὴ τῆς σημασίας. Κατὰ τὴν Ἄννα Κομνηνή, ἤδη τὸν 11ο αἰώνα, «...καὶ ὁπόσοι τὸν νομάδα βίον εἵλοντο (Βλάχους τούτους ἡ κοινὴ καλεῖν οἶδε διάλεκτος) καὶ τοὺς ἄλλοθεν ἐξ ἁπασῶν τῶν χωρῶν ἐρχομένους ἱππέας τε καὶ πεζούς»[156]. Ἡ σημασιολογικὴ μεταβολὴ συμβαίνει, ὅπως εἰκάζει ὁ Bulgaru[157], κατὰ τοὺς 7ο-8ο αἰῶνες. Ὡστόσο ὁ Poghirc

152. Πβ. Strab., *Geografica*, II. Roma 1970, 4, 1, 12: "... qui ont adopté la plupart des caractéristiques générales des Romains, qu'il s'agisse aussi bien de la langue et de la façon de vivre que de leur comportement en tant que citoyens".

152α. Βλ. Virgil Cândea, *Σύντομη ἱστορία τῆς Ρουμανίας.* Ἀθήνα 1978, 25-26.

153. Κεδρ. 2, 35.

154. Taillez, Rusaliile..., 317.

155. Poghirc, Romanisation..., 10.

156. Leib. III, 135 καὶ II, 193-194. Βλ. καὶ M. Gyóni, Le nom de Βλάχοι dans l' Alexiade d' Anne Commène, *Byzantinische Zeitschrift (BZ)*, 44, 1951, 241-252.

157. Βλ. *Revue Roumaine d' Histoire (RRH)*, 4, 1965, 996.

158. Poghirc, Romanisation..., 21, 25.

ὑποστηρίζει ὅτι εἶναι ταυτόχρονη μὲ τὴ γένεση Βλάχων, φρουρῶν συνόρων ἢ ὁδικῶν κόμβων καὶ διαβάσεων, λόγῳ παραχωρήσεως καὶ ἐδαφικῆς ἐκτάσεως γιὰ γεωργοκτηνοτροφικὴ ἐκμετάλλευση[158]. Παρόμοια ἄποψη διατυπώνει πρωτύτερα ὁ Κεραμόπουλλος[159].

Ὅταν, λοιπόν, ἀπὸ τὴ ρουμανικὴ προπαγάνδα προβάλλονται ὡς δῆθεν Ρουμάνοι οἱ Βλάχοι τῆς Ἑλλάδος, ἀπορεῖ κανεὶς πῶς ἐξαιροῦνται οἱ Οὐαλλοί, οἱ Βαλλῶνοι κ.λπ. τῆς Δύσεως[160]. Ἀλλὰ ἡ προπαγανδιστικὴ ἰταμότητα δὲν ἔχει ὅρια, ἀφοῦ καὶ οἱ ἀείποτε ἑλληνόφωνοι κτηνοτρόφοι - νομαδικοῦ τρόπου ζωῆς -Σαρακατσάνοι παρουσιάζονται σὰν ἐξελληνισμένοι Βλάχοι, «Ρουμάνοι»[161], μολονότι διαφωνεῖ καὶ ὁ κατ' ἐξοχὴν ρωμανιστής - βαλκανολόγος, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Λειψίας, Gustav Weigand[162], ἐπιχορηγούμενος κιόλας ἀπὸ ρουμανικὲς κυβερνήσεις, ὅπως ἀναγράφεται καὶ σὲ ρουμανικὲς ἐγκυκλοπαίδειες[163], καὶ καταγγελλόμενος ὡς ὄργανο προπαγάνδας ἀπὸ τὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σορβόννης Bérard [164]. Σαρώνεται δὲ ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα πάλι ἀπὸ Ρουμάνο, εἰδικὸ ἐπιστήμονα, τὸν Poghirc, κατὰ τὸν ὁποῖο ἕως καὶ στὶς ἡμέρες μας οἱ Ἕλληνες σὲ καμμία περιοχὴ δὲν ἐφαρμόζουν μέτρα ἀφομοιώσεως. Ἐπὶ πλέον σημειώνει ὅτι ἄλλως τε ἀδυνατοῦν[165]!

Προκλητικὰ εἶναι καὶ ὅσα ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα διαδίδει γιὰ δῆθεν ἀνυπαρξία κτηνοτροφικῆς ζωῆς στοὺς Ἕλληνες[166]. Διότι τόσο οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες

159. Κεραμόπουλλος, *ἔ. ἀ.*,13.

160. Βλ. S. T. de Laet, *Portorium. Etude sur l' organisation douanière chez les Romains, surtout à l' époque de Empire*. Brugge 1949, 294-295. Ἐπίσης καὶ ΒΔ Ἀφρική. Βλ. M. Euzennat, Grecs et orientaux en Maurétanie Tingitaine, *Antiquités Africaines,* 5, 1971, 161-178. Ἀλλὰ καὶ στὴ Δύση ὁ ὅρος Βλάχος λαμβάνει ὑποτιμητικὴ σημασία. Πβ. G. Paris, Romani, Romania, lingua romana, romancium. *Mélanges linguistiques publiés par M. Roques*. Paris 1909, 9. Ἔτσι ἐξηγεῖται καὶ ἡ ἐπίσπευση τῆς ἐγκαταλείψεώς του.

161. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ρουμανικὲς θέσεις στὸ ζήτημα καταγωγῆς τῶν Σαρακατσάνων καὶ «ἀντιφατικὴ ἀντίθεση», *Πρακτικὰ συνεδρίου Σαρακατσάνων Κορδελιοῦ Θεσσαλονίκης* καὶ *Παρνασσός*, 40, 1998, 284-312, καὶ ἀνάτ. μὲ πρόλογο καὶ εὑρετήρια, Ἀθῆναι 1999.

162. Δ. Β. Οἰκονομίδης, Ἡ ἐθνικότης τῶν Σαρακατσάνων, *Ἑστία,* 5.1.1995.

163. Βλ. Diaconovich III, 1246. Minerva, 963. Predescu, 916.

164. V. Bérard, *Τουρκία καὶ Ἑλληνισμός.* Μτφρ. Μ. Λυκούδης. Εἰσ. -Σχ. Θ. Πυλαρινός. [Ἀθήνα] 1987, 88-89.

165. Πβ. Poghirc, Romanisation... , 32: "Quant aux Grecs, qui jusqu' aux temps modernes n' ont jamais mené une politique d' assimilation forcée, ils n' avaient ni les raisons, ni les moyens de le faire".

166. Ἐν τούτοις ὁ ἀκαδημαϊκὸς P. Papahagi, ἐκρουμανισμένος, ἐπιδιώκοντας ἀπόδειξη αὐτοχθονίας, τὴν ὁποία ἀμφισβητοῦν οἱ Οὔγγροι, τῶν Ρουμάνων στὴ Δακία, Καρπάθια, ἀποκαλύπτει σὲ διεθνὲς συνέδριο τὴν ἀνυπαρξία στὴ ρουμανικὴ γλώσσα τοῦ κτηνοτροφικοῦ ρήματος τῆς Βλάχικης saragéscu, τὸ ὁποῖο ἐτυμολογεῖ ἐπιτυχῶς ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ σαλαγῶ, εὔχρηστο διαχρο-

συγγραφεῖς καὶ Λατίνοι ὅσο καὶ νεώτεροι ὅλων τῶν ἐθνοτήτων βεβαιώνουν τὶς λαμπρὲς ἐπιδόσεις τῶν Ἑλλήνων στὴν κτηνοτροφία. Ἤδη προηγουμένως μνημονεύονται ἐποχικὲς μετακινήσεις Θεσσαλῶν κτηνοτρόφων κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους[167]. Γιὰ τοὺς Ἠπειρῶτες τῆς ἴδιας περιόδου προσκομίζουν πρόσθετες καὶ πρόσφορες ἀποδείξεις οἱ Higgs[168] καὶΠαπαδόπουλος[169]. Ἡ δὲ ρωμανίστρια Μαρία Γ. Παπαγεωργίου[170] ἐξ ἀφορμῆς ρουμανικῆς συγγραφῆς ἀνάγει τεκμηριωμένα στοὺς Ἕλληνες τὶς ἀπαρχὲς τῆς κτηνοτροφικῆς ἐνασχολήσεως χάρη στὸν Ἡρακλῆ καὶ στοὺς Ἡρακλεῖδες, ποὺ διδάσκουν στοὺς λαοὺς καὶ τὴν ἐξημέρωση ζώων.

Πειστικὴ ἄλλως τε εἶναι ἡ περιγραφὴ τῆς Ἀσπίδας τοῦ Ἀχιλλέως στὴν Ἰλιάδα[171]. Ὁ δὲ καθηγητὴς Gyóni τονίζει: «Ἀπὸ τὴν Ὁμηρικὴ περίοδο, ἡ κτηνοτροφία αἰγοπροβάτων ἀποτελοῦσε σημαντικὸ κλάδο τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομικῆς ζωῆς»[172]. Παράλληλα ὁ Οὔγγρος ρωμανιστής-βαλκανολόγος στὸ ἴδιο δημοσίευμά του καταχωρίζει στίχους τοῦ Σοφοκλῆ ἀπὸ τὸν Οἰδίποδα Τύραννο (1133-1139), ὅπου περιγράφεται πανομοιότυπος τρόπος ἐποχικῶν μετακινήσεων ἀρχαίων Ἑλλήνων κτηνοτρόφων μὲ τὸν πασίγνωστο τῶν Βλάχων Ἑλλάδος[173].

νικὰ στὸν ἑλληνικὸ χῶρο ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἕλληνες, μονογλώσσους καὶ διγλώσσους, βλαχοφώνους. Βλ. *Revue Historique de Sud-Est Européen (RHSEE)*, 2, 1925, 194. Ὅμως ἔτσι καὶ τὴν ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων Ἑλλάδος καὶ τὴν ὕπαρξη κτηνοτροφικῆς ζωῆς στοὺς ἀρχαίους καὶ μετέπειτα Ἕλληνες ἀποδεικνύει. Ἐξ ἄλλου ἀπὸ συγγραφὴ τοῦ G. Rohlfs, σχετικὴ μὲ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ τῆς Κάτω Ἰταλίας, ὁ Ρουμάνος καθηγητὴς Lozovan (*Orbis,* 33, 1954, 134 σημ. 2) περισυλλέγει ἱκανὸ ἀριθμὸ ἑλληνικῶν κτηνοτροφικῶν ὅρων, κοινῶν στὶς κατωϊταλικὲς διαλέκτους καὶ στὴ ρουμανικὴ γλώσσα, ἀποδεικνύοντας ὅτι οἱ Ἕλληνες ὄχι μόνον στὴ μητροπολιτικὴ ἀλλὰ καὶ στὴ Μεγάλη Ἑλλάδα ἀσχολοῦνται μὲ τὴν κτηνοτροφία, συνάμα δὲ ὅτι καταφθάνουν στὴ Δακία καὶ Μεγαλοελλαδίτες! Αὐτὸ ἐνισχύεται καὶ μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ ἐξέταση τοῦ ὅρου mandra, ἀνασκευαστικὴ ἐκείνης τοῦ N. Al. Mironescu, *RESEE*, 3, 1965, 651 κ.ἑ.

167. Βλ. ἀνωτ. σημ. 72.

168. *Proceedings of the Prehistory Society*, 32, 1966, 27.

169. Θ. Ι. Παπαδόπουλος, Ἡ ἐποχὴ τοῦ λίθου στὴν Ἤπειρο, *Δωδώνη,* 3, 1974, 133-134.

170. *Βαλκανικὰ Σύμμεικτα*, 5-6, 1993-1994, 264.

171. Σ. 573-590. Βλ. καὶ Μ. Α. Γκιόλιας, *Ἀγροτικὴ οἰκονομία καὶ κτηνοτροφία στὴν ἀρχαία Θεσσαλία.* Ἀθήνα 1989, 15.

172. M. Gyóni, La transhumance des Vlaques balkaniques au moyen âge, *Byzantinoslavica*, 12, 1951, 39-40.

173. Βλ. καὶ Θ. Β. Βενιζέλος, *Περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων πρὸς ὃν παραβάλλεται ἐνιαχοῦ καὶ ὁ τῶν νεωτέρων.* Ἐν Ἀθήναις 1873, 175-176, ὅπου κεφάλαιο ἐπιγραφόμενο: *Περὶ τῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι προβατευτικῆς καὶ κτηνοτροφίας.* J. Psicharis, La chèvre chez Homère, chez les Attiques et chez les Grecs modernes, *Bibl. Haut. Et. Soc. Hist.*, 231, 1922, 303-346. Fr. Stählin, *Das Hellenische Thessalien.* Stuttgart 1924, 196 καὶ σημ. 3. Otto Maull, *Griechisches Mittelmeergbiet, Ferdinand Hirt in Breslau 1922*, 41-42. Πβ. Ἀλ. Γ. Σίνος, *Ἡ γεωγραφικὴ ἑνότης τοῦ ἑλληνικοῦ μεσογειακοῦ χώρου.* Ι. Ἀθῆναι 1946, 21. G. Glotz, *Histoire Grecque*. I. Paris 1925. Μτφρ.

Οἱ Βλάχοι Ἑλλάδος, ἐπειδὴ αὐτοαποκαλοῦνται Ἀρμάνοι, ὅπου μετὰ τὸ προτασσόμενο Α[174] ἕπεται μὲ πτώση τοῦ -ο- ὁ ἀρχικὸς ὅρος Romanus, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν Gaston Paris σημαίνει ἐπίσης λατινόφωνο[175], παραδοξότατα διεκδικοῦνται ἀπὸ τὴ ρουμανικὴ προπαγάνδα λόγῳ τῆς ἀλώβητης σημασιολογικὰ διασώσεώς του, ἂν καὶ πέρα τοῦ Δουνάβεως ἀλλοιώνεται ριζικὰ λαμβάνοντας νέο νόημα, μάλιστα ὑποτιμητικό, «δοῦλος», «κολλήγας»[176]!

Στὸν ἐμπνευστὴ τοῦ παραδοξολογήματος καὶ ὑπέρμαχο τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας Th. Capidan[177], ποὺ ἐκλαμβάνει τὴν ὕπαρξη τῆς λέξεως Ἀρμάνος στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο ὡς ἀπόδειξη ρουμανικότητας τῶν Βλάχων Ἑλλάδος, ἀπαντᾶ ἀποστομωτικὰ διαπρεπὴς εἰδικός, ὁ ἀκαδημαϊκὸς I. Coteanu, μὲ δυνατὴ δόση εἰρωνείας. Συγκεκριμένα παρατηρεῖ ὅτι μὲ τὸ ἐπινόημα τοῦτο Ρουμάνοι πρέπει νὰ εἶναι καὶ οἱ λατινόφωνοι τῆς Ραιτίας, στοὺς ὁποίους διασώζεται ὁ ὅρος Romanus, οἱ Ραιτορωμάνοι τῆς Ἑλβετίας[178]! Τὸ κακὸ δὲ γιὰ τὸν Capidan καὶ γιὰ

ἑλλ. Τ.Τ. Τζαβέας. I. Ἀθῆναι 1954, 24 κ. ἑ. L. Robert, Bergers grecs, *Hellenica* VII, 152-160, καὶ Monnaies d' Olympos, *Hellenica* X, 185-186, καὶ *Etudes Anatoliennes*, Paris 1937, 74, καὶ Recherches épigraphiques, Revue des *Etudes Anciennes (REA)*, 62, 1960, 304-306=*Opera Minora Selecta*. II. Amsterdam 1969, 820-822. Y. Béquignon, *La vallée du Spercheios dès origines au IVe siècle.* Paris 1937, 4, 89-90. Ἀ. Δ. Κεραμόπουλλος, *Ἡ Δυτικὴ Μακεδονία, ὁ πολιτισμός της καὶ ὁ Πλούταρχος,* Θεσσαλονίκη 1940, καὶ Ὁ Στράβων καὶ οἱ Βλάχοι τῆς Πίνδου, *ΕΕΒΣ*, 23, 1953, 65-73, καὶ ὁ Στράβων, οἱ Περραβοὶ καὶ οἱ Βλάχοι, *ΕΕΦΣΠΑ,* 4, 1953-1954, 55-59. P. Faure, *Fonction des Cavernes crétoises.* Paris 1964, 56-59. P. Roesch, *Thespies et la confédération béotienne*. Paris 1965, 212-213. Stella Georgoudi, Problèmes de transhumance dans la Grèce ancienne, *Revue des Etudes Grecques (REG)*, 87, 1974, 155-185. Σ. Δάκαρης, *Οἱ γενεαλογικοὶ μύθοι τῶν Μολοσσῶν,* Ἀθῆναι 1964, καὶ *Ἡ κτηνοτροφία στὴν ἀρχαία Ἤπειρο,* Ἰωάννινα 1976. Μ. Α. Γκιόλιας, *Ἡ κτηνοτροφία στὴν ἀρχαία Ἀττική,* Ἀθήνα 1989. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Δραγάτης-δραγατεύω, γλωσσικὴ μαρτυρία ἀρχαίων Περραιβῶν, *Περραιβία,* 13-14, 1976, 162 κ. ἑ.

174. W. F.Wyatt, *The Greek prothetik vowel*. Cleveland 1972.

175. G.Paris, *ἔ. ἀ.*, 8: "Le Romanus est donc, à l' époque des invasions et des établissements germaniques, l'habitant, parlant latin, d' une partie quelconque de l' empire".Στὴ Δύση καὶ αὐτὸς ὁ ὅρος, ὅπως καὶ ὁ ὅρος Βλάχος, ἀλλοιώνεται σημασιολογικά. Πβ. C.Tagliavini, Le origini delle lingue neolatine. Bologna 1964, 123 σημ. 12.

176. G. Paris, *ἔ. ἀ.*, 13 σημ. 4. G. Lacour-Gayet, *La question des Roumains d' Autriche-Hongrie*. Paris 1915, 11. Bratianu, *Une énigme...,* 217.

177. Th Capidan, *Aromânii. Dialectul aromân. Studiu lingvistic*. Bucuresti 1932, 3 καὶ 87. Προηγεῖται δὲ ὁ I. Heliade Radulescu. Πβ. P. Maior, *Lexiconul Budan,* Bucuresti 1825, 47, καὶ *Recueil d' Etudes Romanes.* Bucarest, 1959, 43, ὅπου παρατήρηση I. Coteanu.

178. Coteanu, Criteriile..., σημ. 4. Δὲν ἀκριβολογεῖ συνεπῶς οὔτε ὁ Ilie Dan (*Actes du Congrès International la Latinité hier, aujourd' hui, demain,* Avignon 1978, 173) ἰσχυριζόμενος ὅτι «ἡ μόνη γλώσσα, ἡ ὁποία διέσωσε τὸ ὄνομα *Romanus* ὡς ἐθνικό, εἶναι ἡ ρουμανική».

179. A. A. Vasiliev, *Byzance et les Arabes.* II. Bruxelles 1950, 399 κ. ἑ.

τοὺς ὁμοϊδεάτες του ἐπαυξάνεται. Διότι στὸν ὅρο Ἀρμάνος τῶν Βλάχων Ἑλλάδος ἐνυπάρχει ἔκδηλη ἡ ἑλληνικότητά τους, ἐφ᾽ ὅσον οἱ Ἕλληνες τῶν βυζαντινῶν χρόνων ὀνομάζουν τὴ χώρα τους Ἀρμανία, ὅπως μᾶς διαβεβαιώνουν ἐγκριτότατοι βυζαντινολόγοι, ὁ Ρωσοαμερικανὸς A. A. Vasiliev[179] καὶ ὁ Διονύσιος Ἀ. Ζακυθηνός[180].

Ὡστόσο ὁ Παπαρρηγόπουλος ἔχει καὶ δεύτερη ἀπορία. Νομίζει ὅτι ὑφίσταται «πολλὴ ὁμοιότης τοῦ γλωσσικοῦ ἀμφοτέρων [Βλάχων Ἑλλάδος καὶ Βλάχων Δακίας] ἰδιώματος». Ἡ λύση παρέχεται πάντοτε προθυμότερα ἀπὸ τὴν ἀκραιφνῆ ρουμανικὴ ἐπιστήμη.

Ἤδη πρὸ ἑξήντα ἀκριβῶς ἐτῶν ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου Procopovici[181] ἐπιμένει κατηγορηματικὰ στὴν ἀνομοιότητα ἐπισημαίνοντας τὴν ὕπαρξη στὴ ρουμανικὴ γλώσσα πλήθους δομικῶν στοιχείων μὴ βαλκανικῶν. Ὁ δὲ καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Βουκουρεστίου καὶ ἀκαδημαϊκὸς Al. Graur ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἀρωμουνικὴ εἶναι ἐντελῶς διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ ρουμανική[182]. Ἡ τελευταία ἄλλως τε δὲν εἶναι διόλου βαλκανικὴ γλώσσα, κατὰ τὸν καθηγητὴ Lozovan[183]. Ἐπὶ πλέον ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου A. D. Xenopol δὲν ἀρκεῖται στὴν ἐπισήμανση τῆς διαφορᾶς μεταξὺ ρουμανικῆς καὶ ἀρωμουνικῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑρμηνεύει τονίζοντας ὅτι Ρουμάνοι καὶ Ἀρμάνοι εἶναι λαοὶ διαφορετικοί[184]. Ἡ διαφορὰ κατανοεῖται καλύτερα καὶ μὲ ὅσα στὶς ἀρχὲς τοῦ

180. D. A. Zakythinos, Romania-Ρωμανία..., *Beiträge zu einem Lexikon historisher Grunbegriffe.* Sonderdruck aus dem internationalen Jahrbuch für Geschichtunterricht 1959/1960. Braunschvieg, 89: "Les Grecs appellent leur pays Armania (Romania)...". Κατὰ δὲ τὸν J. Fr. Gossiaux *(L' Europe entre cultures et nations*, Paris 1996, 197), "certains [Aroumains] expliquent même que leur a est un a privatif", ἐπειδὴ ἀκριβῶς "Les Aroumains ne se veulent pas Roumains", ὅπως κατὰ τὶς ἀρχὲς τοῦ αἰώνα μᾶς ἐβεβαίωνε ὁ Max Nordau (*Hellénisme,* 1.11.1905): "les Koutzovalaques que les Roumains voudraient faire passer pour des' irrédentés', ont si peu conscience de leur roumanisme ont si peu le désir de faire cause commune avec les Roumains qu' ils mettent de la violence à se dire Hellènes et repoussent avec colère les tentatives roumaines de leur octroyer la langue romane". Ἐξ ἴσου καὶ περισσότερο ἀγανακτοῦν καὶ σήμερα ἐξ αἰτίας τῶν «εὐρωπαϊκῶν» ἐπεμβάσεων. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Βλαχοπαρασυναγωγὴ» ἄνευ Βλάχων, *Πρωινὴ* (Λαρίσης), 21.6.98.

181. Πβ. *Balcania*, 1, 1938, 62 σημ. 1: "le dacoroumain diffère beaucoup... de ceux du sud du Danube, car il a dans sa structure une foule d' étéments non-balkaniques". Βλ. καὶ ἀνωτ. σημ. 80 καὶ 81, ὅπου ἀνάλογες διαπιστώσεις τῶν ἀκαδημαϊκῶν N. Iorga καὶ Ἀ. Κεραμόπουλλου.

182. Al. Graur, *Studii de lingvistica generala.* [Bucuresti] 1960, 310-311.

183. E. Lozovan, Onomastique roumaine et balkanique, *Vle Congrès International de Sciences Onomastiques.* München 1961, 225 σημ. 1.

184. A. D. Xenopol, *Les Roumains. Histoire, état matériel et intellectuel*. Paris 1903, 38. Πβ. καὶ Ἀγ. Τσοπανάκης, Γλωσσικὰ Μακεδονίας. *Ἀρχαία Μακεδονία.* Συμπόσιον Θεσσαλονίκη 1970, 351: «οἱ

εἰκοστοῦ αἰώνα δημοσιεύει ὁ Al. Sturdza: «Ἡ Ρουμανία δὲν ἀνήκει στὴν καθ' αὐτὴν βαλκανικὴ χερσόνησο οὔτε ὡς ἔδαφος οὔτε ὡς φυλὴ οὔτε ὡς κράτος»[185]. Μετὰ δεκαπενταετία ὁ Haikin ἐπιμαρτυρεῖ ὅτι ἡ Ρουμανία δὲν εἶναι χώρα βαλκανική[186]. Ἐν τέλει ὁ ἀκαδημαϊκὸς Iorga μὲ τὴν ἰδιότητα τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Ρουμανίας δὲν συμμετέχει σὲ βαλκανικὸ συνέδριο, ποὺ ὀργανώνει στὴν ἑλληνικὴ πρωτεύουσα ὁ Ἀλέξανδρος Παπαναστασίου, αἰτιολογώντας τὴν ἀπόρριψη τῆς προσκλήσεως ὡς ἑξῆς: «Ὅσον ἀφορᾶ ἐμᾶς: ἢ εἴμαστε βαλκανικοὶ καὶ τότε πρέπει νὰ μετοικήσουμε ἀπὸ τὰ Καρπάθια, ἢ εἴμαστε καρπαθιακοὶ καὶ δὲν ἔχουμε τίποτε στὰ Βαλκάνια. Ἂν καὶ πολιτεύομαι, τοῦτο δὲ μὲ ὑποχρεώνει σὲ τόση ἄγνοια, ὅπως ἄλλους, ποὺ πήγανε στὸ Συνέδριο»[187].

Ὅμως, ἂν καὶ πρυτάνεις τῆς ρουμανικῆς ἐπιστήμης, Procopovici, Graur, Lozovan, Xenopol, καθὼς καὶ κορυφαῖοι ἐπιστήμονες καὶ πολιτικοὶ Sturdza καὶ Iorga, ἀποκλείουν τὴν ὁμοιότητα, γιὰ τὴν ὁποία διερωτᾶται ὁ Παπαρρηγόπουλος, δὲν ἀπουσιάζουν τελείως καὶ περὶ τοῦ ἀντιθέτου ἐπιστημονικοφανεῖς δημοσιεύσεις, ὅπως τῶν M. Caragiu-Marioteanu, N. Saramandu, E. Scarlatoiu[188], γόνων κατὰ κανόνα θυμάτων τῆς προπολεμικῆς προπαγάνδας[189], ἢ ἰοβόλες τῶν γνω-

διαφορὲς ὅμως ὀφείλονται στὸ ὅτι στὶς δύο περιοχὲς ἀφομοιώθηκαν γλωσσικὰ λαοὶ ποὺ μιλοῦσαν διαφορετικὲς γλῶσσες».

185. Al. A. A. Sturdza, *La Roumanie n' appartient pas à la péninsule balkanique proprement dite ni comme sol, ni comme race, ni comme Etat*. (Mémoire à la Société de géographie). Bucarest 1904.

186. J. Haikin, România nu este o tara balkanica, *Buletinul Soc. Regale Române de Gerografie*, 38, 1959, 38.

187. N. Iorga, *Εἰκόνες ἀπὸ τὴν σημερινὴ Ἑλλάδα καὶ πέντε διαλέξεις γιὰ τὴν σύγχρονη ἑλληνικὴ ζωή*. Μετάφραση ἀπὸ τὸ ρουμανικὸ τῆς Κας Μαρίκας Μανέσκου. Ἐκδόσεις «ΦΛΑΜΜΑ» Ἀθήνα 1931, 125.

188. Βλ. *Cercetari de Istorie si Civilizatie sud-est europeana 1988*, 5, Bucuresti 1989, καὶ *Etudes Balkaniques,* 2, 1992, 102.

189. Πβ. M. Constantinescu..., *Histoire de la Roumanie...* Horvath 1970, 87: "La parenté évidente du roumain avec le macédo-roumain, le mégléno-roumain et l' istro-roumain est due aux mêmes origines communes: la romanité daco - mésique"! Στὴ Ρουμανία ὁ μεγαλοϊδεατισμὸς ἐκδηλώνεται ἤδη πρὸ τῆς πλήρους ἀνεξαρτησίας της. Δὲν εἶναι δὲ ἀπότοκος ἀερολογιῶν τυχαίων ἀνθρώπων ἀλλὰ πολιτικὲς προοπτικὲς προσωπικοτήτων, ὅπως M. Kogalniceanu, N. Kretzulesco. Σχεδιάζουν ἄξονα τοῦ ρωμανικοῦ κόσμου τῆς ΝΑ Εὐρώπης μὲ τὴν Ἰταλία. Βλ. N. Iorga, *Orizzonte italiano. Tradizioni nel sud-est europeo e missione latina*. Bucarest 1940. Συνυπολογίζουν δὲ καὶ τοὺς Βλάχους Ἑλλάδος, τοὺς Ἀρμάνους, γιὰ τὴν «ἕνωση ὅλων τῶν Ρουμάνων μὲ τὴ Ρώμη». Βλ. Benedeto de Luca, *Gli Aromeni, Nel Nuovo Asseto Balcanico*. Roma 1919, 63. Διεκδικοῦν ὡς Ρουμάνους καὶ τοὺς Δαλματούς, ποὺ ὀνομάζονται Μορλάκοι, Μαυρόβλαχοι, καὶ τοὺς Πομάκους, καθὼς καὶ νησὶ τοῦ Αἰγαίου! Βλ. E. Staico, *ἔ. ἀ.*, 24 σημ. 3, "Les Pomaks actuels du Phodope, ne sont ni plus ni moins, que les descendants de ces Daces", 50, "morlaque signifie le Roumain de la mer", 61. M. Lhéritier, L' évolution des rapports gréco - roumains depuis un siècle (1821-1931). *Mélanges offerts à N. Iorga.* Paris 1933, 588. Κατὰ τὶς τελευταῖες δεκαετίες διευρύνονται... ἐπικίνδυνα οἱ διαστάσεις τοῦ ρουμανικοῦ μεγαλοϊδεατισμοῦ Βλ. I. C.

στῶν ἀγνώστων ἡμερήσιας ἐφημερίδας, ποὺ παραπλανοῦν τοὺς ἀναγνῶστες καταχωρίζοντας στὴ στήλη τους ἔμμεση πληροφορία ἀγαθοῦ λεύϊτη[190], ἐνῶ σύμφωνα μὲ τὴ μαρτυρία τοῦ ἀρίστου γνώστη ρουμανικῆς καὶ ἀρωμουνικῆς δημοσιογράφου καὶ λογοτέχνη Ἰωάννου Πέτρου ἡ πρώτη ὁμοιάζει μὲ τὴ δεύτερη «ὅσο τὰ λάζικα μὲ τὴν ἀθηναϊκὴ γλώσσα»[191]!

Ἐπὶ πλέον, κατὰ τὸν Παπαρρηγόπουλο, οἱ Βυζαντινοὶ χρονογράφοι Κίννα-μος καὶ Χαλκοκονδύλης πρεσβεύουν συγγένεια τῶν ἐντεῦθεν καῖ ἐκεῖθεν τοῦ Δουνάβεως Βλάχων. Ὡστόσο ὁ μὲν πρῶτος ἀναφέρεται στοὺς παραδουναβίους Βλάχους[192] χωρὶς τὴν παραμικρὴ νύξη γιὰ κάθοδο στὴν Ἑλλάδα, ὁ δὲ δεύτερος, τοῦ ὁποίου ἡ πληροφορία μεταφέρεται λόγῳ ἄγνοιας ἢ σκοπιμότητας προκρούστεια, «ἀπὸ Δακίας ἐπὶ Πίνδον τὸ ἐς Θετταλίαν καθῆκον ἔθνος Βλάχοι»[193], ἀποτελεῖ πράγματι πρότυπο δεοντολογίας. Διότι μὲ τὸ γνήσιο κείμενό του[194] ἀναιρεῖ καθ᾽ ὁλοκληρίαν τὸ ἐλλειπτικὰ συναγόμενο ἀπὸ τὸ προηγούμενο πλαστογραφημένο σπάραγμα, μετὰ τὴν ἐπαίσχυντη κολόβωση, παραπλανητικὸ συμπέρασμα.

Dragan, *Noi, tracii, Istoria multimilenara,* Craiova 1976, καὶ ἀγγλιστί, *We, the Thracians and our* multimillenary history, I. Milano 1976, *Cuvantul Romanesc*, 6, 1978, 17, *Noi Tracii*, 137, 1978, 12, BOR, 9-10, 1978, 1804 Fig. 1, ὅπου καὶ χάρτης συνταρακτικός. Ἐπίσης J. C. Dragan, Les Thaces dans la *Méditerranée, Bulletin européen,* 10, 1989, 10, ὅπου ἡ προβατοτροφία καὶ σήμερα ἀκόμη ἀσκεῖται "dans les montagnes de la Grèce par les mêmes tribus Thraces qui parlent le même langage thrace originel, une sorte de 'latin vulgaire', mais qui portent aujourd'hui le nom de 'Aroumains' et de 'Macédo-Roumains' et qui sont soumis à une dénationalisation forcée...", κατ' ἀντίθεση πρὸς τὸν καθηγητὴ Poghirc. Βλ. ἀνωτ. σημ. 165. Γιὰ τὰ καινοφανῆ βλ. καὶ *Cuvantul Romancesc,* Septembrie 1994, 24.

190. *Ἐλευθεροτυπία,* 1.3.1997, 25β.

191. «Ἠπειρωτικὴ Ἑταιρεία», 225, 1995, 282β.

192. Γιὰ τὴν προσφιλῆ ἐξ Ἰταλίας καταγωγὴ ἐνίων Ρουμάνων βλ. A.Philippide, *Originea Româmilor.* I. Iasi 1923. E. Pittard, *Les Races et l' Histoire*. Paris 1924, 12, 13. Ἐπίσης *Fiinta Românească,* 6, 1967, ὅπου καίρια παρατήρηση τοῦ Gr. Nandris.

193. P. H. Stahl, *Ethnologie de l' Europe du Sud-Est. Une Anthologie,* Paris-La Haye 1974,25 κ.ἑ., 63 σημ. 1. Δ. Λιθοξόος, *Μειονοτικὰ ζητήματα καὶ ἐθνικὴ συνείδηση στὴν Ἑλλάδα. Ἀτασθαλίες τῆς ἑλληνικῆς ἱστοριογραφίας.* Ἐκδόσεις Λεβιάθαν, 1991, 71 κ. ἑ. Ὁ πρῶτος πανεπιστημιακὸς δὲν ἔχει ἐλαφρυντικά. Ὁ δεύτερος, χωρὶς πανεπιστημιακὸ πτυχίο, ἐλέγχει... ἀκαδημαϊκούς, διαπράττοντας ἀτασθαλίες...

194. I, 35 (Bonn): «ᾧ δὴ καὶ ἀπὸ Δακίας ἐπὶ Πίνδον τὸ ἐς Θετταλίαν καθῆκον ἔθνος. Βλάχοι δὲ ἀμφότεροι [Θετταλίας καὶ Δακίας] ὀνομάζονται καὶ οὐκ ἂν δὴ ἔχω διεξιέναι, ὁποτέρους ἂν τούτων λέγοιμι ἐπὶ τοὺς ἑτέρους ἀφικέσθαι». Τελικὰ ἡ φήμη περὶ καθόδου τῶν Βλάχων ἀπὸ Δακία διαλύεται ἀπὸ τὸν ἴδιο συγγραφέα προσθέτοντας τὰ ἑξῆς: «οὔτε ἄλλου ἀκήκοα τούτου διασημαίνοντος σαφῶς ὁ,τιοῦν οὔτε αὐτὸς ἔχω συμβαλέσθαι ὡς αὐτοῦ ᾠκίσθη. Λέγεται μὲν πολλαχῇ ἐλθὸν τὸ γένος τοῦτο ἐνοικῆσθαι αὐτοῦ, οὐ μὴν ὅτι καὶ ἄξιον ἐς ἱστορίαν ὁ,τιοῦν παρεχόμενον τεκμή-

Κάθοδος Βλάχων ἀπὸ Δούναβι - Δακία ἔχει ὡς ἀφορμὴ χωρίο τοῦ Κεκαυμένου, τὸ ὁποῖο παρασύρει ἀκόμη πολλοὺς καὶ σοφούς, ὅπως τὸν χαλκέντερο ἀκαδημαϊκὸ Νίκο Βέη, ποὺ εὔλογα, λόγῳ τῆς ἐπιστημοσύνης του, ἐπηρεάζει ἀρκετοὺς προχειροβλαχολόγους. Οἱ τελευταῖοι ἀρκοῦνται σὲ ἄρθρο τοῦ Βέη[195] καὶ δὲν ὑποβάλλονται στὸν κόπο νὰ συμβουλευθοῦν καὶ ἐπιστημονικὰ δημοσιεύματά του[196], στὰ ὁποῖα ἀνεπιφύλακτα ὁμιλεῖ γιὰ τὴν ἑλληνικότητα Βλάχων.

Ἡ ἀκυρότητα ἄλλως τε τῆς πληροφορίας τοῦ Κεκαυμένου διαπιστώνεται ἤδη τὸ 1882 ἀπὸ τὸν Τσέχο βαλκανολόγο, ἐθνολόγο, γλωσσολόγο, γεωγράφο Γουλιέλμο Tomaschek (1841-1901)[197] καὶ μετέπειτα ἐπανέρχεται στὴ δημοσιότητα ἀπὸ τοὺς Gyóni[198], Lemerle[199], Cankova - Petkova[200] κ. ἄ., οἱ ὁποῖοι ἀποκαλύπτουν ὅτι τὸ σκανδαλῶδες χωρίο δὲν ἀνήκει στὸν Κεκαυμένο, ἀλλὰ εἶναι ἐμβόλιμο, ξένο, συγκεκριμένα τοῦ Δίωνος Κασσίου, ποὺ φυσικὰ δὲν ἀναφέρει Βλάχους. Κατὰ δὲ τὸν καθηγητὴ Σπυρίδωνα Λάμπρο, οἱ ἐπιδραμόντες εἶναι Κοστοβῶκοι, «οἵτινες καὶ μέχρι τῆς Ἐλευσῖνος προεχώρησαν, ὑπέστησαν ἧτταν παρὰ τῶν ἐπιχωρίων καὶ ἐξώσθησαν πέραν τῶν συνόρων»[201].

Πρὸ δεκαετίας περίπου ὁ Ρουμάνος βυζαντινολόγος P. Nasturel, ποὺ ἐπιστημονικοφανέστατα προβάλλει παρῳχημένες προπαγανδιστικὲς θέσεις καὶ ἐπινοεῖ πρόσθετες[202], χαρακτηρίζει τὸν Κεκαυμένο ὡς πηγὴ «ἀληθινὰ σκοτεινή»[203].

ριον».

195. Ν. Βέης, Βλάχοι. *Ἐγκυκλ. Λεξ. Ἐλευθερουδάκη,* 3,330-331.

196. Βλ. ἀνωτ. σημ. 29.

197. Βλ. *Sitzungsber. d. phil. hist Cl. d. Kais. Akad. d. Wiss,* 99, Bd Wien,1882, 493-494.

198. *Revue d' Histoire Comparée* (RHC), 23, 1945, 171, καὶ *Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae* (AAASH), 2, 1954, 231 σημ. 5.

199. P. Lemerle, *Prolégomènes à une édition critique et commentée des "Conseils et Récits" de Kékauménos.* Bruxelles 1960, 75.

200. *Linguistique Balkanique,* 6, 1963, 94 σημ. 5.

201. *Νέος Ἑλληνομνήμων* (ΝΕ), 18, 1924, 151. Βλ. καὶ 156-157. Ἐπίσης Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Θεσπιεῖς κατὰ Κοστοβώκων καὶ στρατολογία Ἑλλήνων ἐπὶ ρωμαιοκρατίας, *Ἐπετηρὶς τῆς Ἑταιρείας Βοιωτικῶν Μελετῶν* (ΕΕΒΜ), Α΄, α΄, 1988, 291-306, καὶ Κοστοβῶκοι καὶ σωτηρία τῆς ἱερᾶς πόλεως Ἐλευσῖνος, *Πλάτων,* 51, 1999-2000, 119-131.

202. P. Nasturel, Les Valaques de l' espace byzantin et bulgare jusqu' à la conquête ottomane. *Les Aroumains*. INALCO 1989, 47, ἐπηρεάζοντας καὶ τὸν Trifon. Βλ. M. C. Cazacu - N. Trifon, *Moldavie ex-soviétique: histoire et enjeux actuels suivi de Notes sur les Aroumains en Grèce Macédoine et Albanie.* Paris, Acratie, 1993, 191.

203. Nasturel, ἔ.ἀ., 51 σημ. Κάθε ἄλλο παρὰ σκοτεινὴ πηγὴ εἶναι ὁ Κεκαυμένος. Μὲ ἐξαίρεση τὴν περικοπὴ τοῦ Δίωνος Κασσίου, ἡ ὁποία ἤδη ἐπισημάνθηκε ὡς ἀλλότριο σῶμα, στὸ γνήσιο κείμενό του ὁ Κεκαυμένος, ὅπως σημειώνει σαφέστατα καὶ ὁ Lemerle, *ἔ.ἀ.*, 80 σημ 2, τοὺς Βλάχους, τοὺς ὁποίους κατατάσσει σὲ ἀστούς, γαιοκτήμονες, κτηνοτρόφους, δὲν θεωρεῖ ξένους! Βλ. καὶ Ἀχ.

Βέβαια πολὺ πρωτύτερα ὁ Οὔγγρος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουδαπέστης L. Tamás[204] προειδοποιεῖ ὅτι εἶναι ἀνέφικτη ἡ ἀποκόμιση ἱστορικῆς πληροφορίας ἀπὸ τὶς ἀερολογίες τοῦ Κεκαυμένου. Ἐπίσης καὶ κατὰ Ρουμάνο καθηγητή, τὸν Silviu Dragomir[205], εἶναι ἀλήθεια ὅτι οὔτε οἱ ἱστορικὲς πηγές, οἱ ὁποῖες ἀναφέρονται στὸ βουλγαρικὸ ἔδαφος οὔτε ἐκεῖνες στὴ Σερβία δὲν μᾶς ἔχουν διασώσει κάποια μαρτυρία γιὰ μετακινήσεις ρουμανικοῦ πληθυσμοῦ. Ἄλλος Ρουμάνος πάλι καθηγητής, ὁ Sacerdoteanu, κατὰ τὴν προσπάθεια ἀντικρούσεως δημοσιεύματος τοῦ Οὔγγρου συναδέλφου του K. Kadlek[206], ποὺ εἶχε ὑποστηρίξει τὴν ἀπὸ Θεσσαλία ἄνοδο Βλάχων στὴ Δακία, δηλώνει σαφῶς ὅτι ἡ ὑπόθεση γιὰ κάθοδο Βλάχων ἀπὸ τὸν Σάβα καὶ Δούναβι στὴ Θεσσαλία εἶναι ἀδύνατη[207]. Ὁ δὲ Gyóni ἀπορρίπτει τὴν ἐπίκληση τῶν ποικιλωνύμων *Χρονικῶν* ὡς πηγῶν γιὰ κάθοδο. Διότι δὲν ἀναφέρονται σὲ Βλάχους Ἑλλάδος, στοὺς Ἀρμάνους. Γι᾽ αὐτὸ ὁ ἴδιος ἐκ τῶν προτέρων παραλείπει αὐτά[208], δικαιώνοντας τὴν πρωτοποριακὴ θέση τοῦ T. Papahagi, ποὺ θεωρεῖ ἀπίθανη κάθοδο Βλάχων, Ἀρμάνων, ἀπὸ τὰ «ρουμανικὰ ὄρη» τῆς παλαιᾶς Σερβίας, Vlasina Planina[209].

Γ. Λαζάρου, Ἡ ἐξέγερση τῶν Λαρισαίων τὸ 1066 καὶ ἡ ἐθνολογικὴ παρερμηνεία τῶν σχετικῶν χωρίων τοῦ Κεκαυμένου, *Θεσσαλικὰ Χρονικά*, 11, 1976, 90-119, καὶ ἀνάτυπα Ἱστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς Ἑταιρείας τῶν ἐν Ἀθήναις Θεσσαλῶν, ἡ ὁποία κατέστησε εὐρύτερα γνωστὴ τὴ συμβολὴ καὶ μέ τὴν ὀργάνωση διαλέξεων στὴν Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία Ἑλλάδος καὶ στὴ Λάρισα, Βλ. *Ἐλευθερία*, 7.10.75. Ἐπίσης Ach. G. Lazarou, La révolte des Larisséens. *La Thessalie. Actes de la Table-Ronde* 21-24, Juillet 1975. Collection de la Maison de l' Orient Méditerranéen No. 6. Série Archéologique 5. Lyon 1979, 303-318. Γιὰ δὲ τὴν ἀπήχηση τῆς Ἀνακοινώσεως δηλωτικὰ εἶναι τὰ ἀκόλουθα, γραμμένα ἀπὸ τὸν ὑπεύθυνο τῆς ὀργανώσεως τῆς Στρογγυλῆς Τράπεζας Bruno Helly: "Je voulais également vous dire combien mes amis, C. Wolters et V. von Graeve, et moi-même, avons été intéressés par votre communication à la Table ronde. Vous avez présenté là des idées qui ont été pour nous très éclairantes. En d' autres termes, d' après nos inscriptions, nous avions pensé qu' il y avait beaucoup de personnages portant des noms latins en Thessalie (surtout à partir du ler s. av.) et nous pensions y voir des Romains installés en Thessalie et en partie hellenisés ou en tous cas intégrés à la vie des cités. Mais si nous suivons votre hypothèse, les choses nous paraissent aller encore mieux: des Grecs, romanisés (en particulier les anciennes populations périèques, nous semble t-il)".

204. *Archivum Europae Centro-Orientalis* (AEC-0), 2, 1936, 364.

205. *Balcania*, 7, 1944, 81.

206. *Revue des Etudes Hongroises* (REH), 6, 1928, 2-3,271.

207. A. Sacerdoteanu, *Considérations sur l' Histoire des Roumains au Moyen - Age.* Paris 1929, 140.

208. RHC, 23, 1945, 129 σημ. 1, ὅπου ὁ Gyóni σημιώνει: "On a écarté d' avance des sources comme la chronique "Nestor", dont les données ne se raportent pas aux Vlaques ainsi que les Gesta Hungarorum d' Anonymus, qui confondent la situation de 1200 avec l' histoire de IXe siècle".

209. Papahagi, O problema..., 77.

210. Κατὰ τὸν Milutin Garasanin, Formation et origines des Illyriens, L*es Illyriens et les Albanais...,*

Ὁ T. Papahagi, ἂν καὶ γόνος θυμάτων τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας, διακηρύσσει τὴν ἀλήθεια. Βέβαια ὑφίσταται καὶ τὶς συνέπειες, τῶν ὁποίων πρώτη εἶναι ἡ καθυστέρησή του στὴν κατάληψη ἕδρας στὸ Πανεπιστήμιο Βουκουρεστίου. Ἐνδεχομένως θὰ ἔλεγε ὅλη τὴν ἀλήθεια, δηλαδὴ πέρα τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς καθόδου καὶ τὴν ἑλληνικότητα, ἡ ὁποία κατὰ τὴν παντοδυναμία τῆς θεωρίας πανιλλυρισμοῦ, ποὺ ἐπηρεάζει ἐπὶ πολὺ πολλούς[210], λανθάνει. Στὴν Ἑλλάδα ἡ πανιλλυρικὴ πλάνη δὲν γίνεται ἀντιληπτὴ οὔτε μετὰ τὸν περιορισμὸ τοῦ ἰλλυρισμοῦ στὶς πιθανὲς διαστάσεις, τὶς ὁποῖες μὲ σαφήνεια καὶ συντομία ὁρίζει ὁ ἀκαδημαϊκὸς Al. Graur[211]. Ἕλληνες συγγραφεῖς συνεχίζουν νὰ κατατάσσουν ὡς «ἰλλυρικὰ» τοπωνύμια τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου[212], ποὺ ὁλόενα ἀποδεικνύονται ἑλληνικὰ χάρη καὶ στὴν ἐπιστημονικὴ συμβολὴ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Georgiev[213].

Πάντως τὰ πρωτεῖα στὴν πλήρη ἐπαναβεβαίωση τῆς ἑλληνικότητας τοῦ ἑλλαδικοῦ χώρου κατέχει δικαιωματικὰ ὁ Poghirc, ὁ ὁποῖος καὶ γιὰ τὸν Κεκαυμένο ἀνακοινώνει σὲ διεθνὲς ρωμανολογικὸ συνέδριο τὰ ἑξῆς: «Στὴν πραγματικότητα, ἡ μόνη πηγή, ἡ ὁποία ὁμιλεῖ γιὰ μία μετατόπιση Βλάχων ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ Σάβα καὶ τοῦ Δουνάβεως πρὸς νότο εἶναι ὁ Κεκαυμένος, ὁ ὁποῖος διηγεῖται μία ἱστορία ἀρκετὰ ἀναληθῆ»[214].

Μετακινήσεις πληθυσμῶν ἐντὸς τῆς Βαλκανικῆς εἶναι γνωστές. Εἰδικὰ δὲ λατινοφώνων, Βλάχων , σημειώνονται καὶ ἀπὸ νότο πρὸς βορρᾶ, πέρα τοῦ Δου-

---

Beograd 1988, 80, καὶ ἡ ἀλβανικὴ ἐπιστήμη ἀπορρίπτει τὶς παρῳχημένες αὐτὲς θεωρίες, ἀλλὰ μὲ ἄνωθεν ἐντολή, "Elle refuse toutefois de saisir la différence entre les notions d' Illyriens et Illyricum". Ἔτσι προφανῶς προωθεῖ ἡ Ἀλβανία διεκδικήσεις εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος, ἕως Ναύπακτο! Βλ. S. Pollo - A. Puto, *Ἱστορία τῆς Ἀλβανίας...* [Θεσσαλονίκη] ἄ. ἐ., 27, ὅπου εὔγλωττος χάρτης. Πβ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἰλλυρολογία καὶ Βορειοηπειρωτικὸς Ἑλληνισμός.* Ἐκδόσεις Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα. Ἀθήνα 1988, 23 σημ. 35.

211. Βλ. ἀνωτ. σημ. 43.

212. Βλ. ἀνωτ. σημ. 91.

213. Vl. Georgiev, L' Ethnogenèse du peuple grec (D' après les données de la toponymie), *ΠΑΑ,* 54, 1979 [1980], 183-184.

214. Πβ. *Romanica Aenipontana,* 14, 1987, 344. Ἀναίρεση τῆς θεωρίας περὶ καθόδου σημαίνουν ὅσα πρόσφατα δημοσιεύουν οἱ André et Jean Sellier, *Atlas des peuples de l' Europe centrale.* La Decouverte 1991, 132: "Les Roumains - comme la majorité des historiens - pensent que les descendants des populations romanisées de Dacie se sont maintenus sur place (notamment en Transylvanie) à travers les siècles, quitte à se réfugier dans les montagnes (Carpates méridionales) lors des invasions". Ὅσοι ἐνδεχομένως κατῆλθαν ἐντεῦθεν τοῦ Δουνάβεως κατὰ τὴν ἐγκατάλειψη τῆς Δακίας ἀπὸ τὸν Αὐρηλιανό, ἐπέστρεψαν στὰ χώματά τους. Γιὰ τὰ αἴτια τῆς ἐπιστροφῆς βλ. N. Vatamanu, *Originile medicinii românesti*. Bucuresti 1979, 30, 33.

215. O. Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*. I. Paris 1901, 300, 327 - 328, 356 - 357.

νάβεως. Τὸ γεγονὸς τῆς ἀνόδου Βλάχων τῆς Βαλκανικῆς στὴ Δακία παραδέχονται ἔγκριτοι ἐπιστήμονες τῆς Ρουμανίας, π.χ. O. Densusianu[215], T. Papahagi[216], N. Roman[217], A. Sacerdoteanu[218], I. Siadbei[219]. C. Daicoviciu - H. Daicoviciu[220], C. C. Giurescu[221] κ. ἄ.[222]. Ἡ ἄνοδος εἶναι παραδεκτὴ καὶ ἀπὸ εἰδικοὺς ἄλλων χωρῶν, ὅπως ὁ ὀνομαστότερος Γάλλος ρωμανιστὴς Bourciez[223] κ. ἄ.

Ὅμως ὁ Lozovan, ὁ ὁποῖος υἱοθετεῖ τὴ θέση τοῦ Capidan, κατὰ τὴν ὁποία ὅλοι οἱ σύγχρονοι κλάδοι τῆς βαλκανικῆς ρωμανικότητας εἶναι νοτιοδουναβικῆς προελεύσεως, καὶ ταυτόχρονα ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ρουμανικὴ γλώσσα δὲν εἶναι βαλκανική, διαπιστώνει καὶ ἐνδοβαλκανικὲς μετακινήσεις Βλάχων, τῶν ὁποίων ὁρίζει χρονικὴ διάρκεια καὶ κατεύθυνση. Ἀκριβέστατα γράφει: «Κατὰ τοὺς 9ο-11ο αἰῶνες, ὅταν οἱ Βυζαντινοὶ ἀναγκάζονται νὰ ἀφήσουν στοὺς Βουλγάρους τὴν Ἄνω Μοισία καὶ Δαρδανία, λήγει ἡ ἀποστολὴ τῶν ὁροφυλάκων, ποὺ συντίθενται ἀπὸ ρωμανικὰ στοιχεῖα [Βλάχους] τῆς περιοχῆς αὐτῆς. Τότε ἀκριβῶς ἀρχίζουν νὰ κινοῦνται πρὸς τὴ Δύση»[224].

Στὸ ἀπώτερο ΒΔ σημεῖο τῆς βαλκανικῆς χερσονήσου ἐπιβιώνουν ἐλάχιστοι Ἴστριοι Βλάχοι, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τοὺς γείτονές τους ἀποκαλοῦνται Tchitchi ἢ Tchiribiri. Κατὰ τὸν Tatomir Vukanovic΄, «πρόκειται γιὰ τοὺς τελευταίους ἀπογόνους Βλάχων κτηνοτρόφων, ποὺ εἶχαν διεισδύσει μὲ τὸ ὄνομα Μαυρόβλαχοι διὰ μέσου Βοσνίας, Κροατίας καὶ Δαλματίας μέχρι τῶν πυλῶν τῆς Τεργέστης»[225].

Ὁ δεύτερος κλάδος Βλάχων, ποὺ συμπεριλαμβάνονται στὴ βαλκανικὴ ρωμανικότητα τοῦ Lozovan, εἶναι οἱ Μεγλενίτες, τῶν ὁποίων σποραδικὲς ἐπιβιώσεις ἰχνηλατοῦνται στὴν Ἀλμωπία, ἡ δὲ προέλευσή τους, παραμένει ἐπίμαχη. Κατὰ τὸν Murnu[226], ὄχι μόνον δὲν ἔχουν βαλκανικὲς ρίζες ἀλλὰ οὔτε καὶ εὐρωπαϊκές.

216. *Grai si Suflet*, 1, 1923-1924, 228 κ. ἑ.
217. *Graiul Românesc*, 3, 1928, 55.
218. *Anuarul Institutului de Istorie Nationala (AIIN),* 5, 1928-1930, 497 κ. ἑ.
219. I. Siadbei, *Originile dialectelor romîne.* Iasi 1933, 19.
220. *Actes du Colloque International* organisé par le Secrétariat général de l' Association Internationale des Etudes du Sud - Est Européen. Mamaia (Roumanie), 1-2 Septembre 1968. Bucarest 1970, 253.
221. *Biserica Othodoxa Româna (BOR)*, 93, 1975, 768.
222. Αὐτ., 768, μαρτυρία P. David. Προηγεῖται δὲ *αὐτ.*, 64, 1940, 373, ὁ Ch. Cotosman.
223. E. Bourciez, *Eléments de Linguistique Romane.* Paris 1967, 136. Βλ. καὶ ἀνωτ. σημ. 206, ὅπου ὁ Kadlek.
224. E. Lozovan, Romains et barbares sur le Moyen - Danube, F. Altheim, *Geschichte der Hunnen*, II, Berlin 1960-962, 238 σημ. 77.
225. Vukanovic΄, ἔ. ἀ., 18.
226. *Bulcania*, 1, 1938, 14-15, 24. Βλ. G.Weigand, *Die Aromunen.* I. Leipzig 1895, 249 καὶ ἑλλ. μετάφρ.

Ὡστόσο οἱ πρόσφατες ἐμπεριστατωμένες μελέτες τῆς Μαρίας Γ. Παπαγεωργίου[227] πείθουν καὶ γιὰ τὴ βαλκανικὴ καὶ ἑλληνικὴ σχέση. Ἤδη ἁπλούστατα ὡς ἀνάμνηση μόνον χωρεῖ λόγος. Διότι ὅσοι μὲν ἀλλαξοπιστοῦν, ἐξισλαμίζονται, φεύγουν ἀναγκαστικὰ μὲ τὴν ἀνταλλαγὴ πληθυσμῶν στὴν Τουρκία, ὅπου ἀγνοεῖται ἡ τύχη τους[228], ὅπως καὶ τῶν Βαλαάδων, ὅσοι δὲ δελεάζονται ἀπὸ τὴ ρουμανικὴ προπαγάνδα ἐγκαθίστανται στὴ Δοβρουτσὰ [229] καὶ μετέπειτα πέρα τοῦ Δουνάβεως.

Πολυσχιδὴς σπουδαιότητα ἀποδίδεται στὸν τρίτο κλάδο, τοὺς Βλάχους Ἕλληνες, ὅπως χαρακτηριστικὰ τοὺς ὀνομάζει ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σορβόννης Victor Bérard[230] θαυμάζοντας τὴν ἀφοσίωσή τους στὸν Ἑλληνισμό. Εἶναι οἱ Ἀρμάνοι, τῶν ὁποίων ἡ παρουσία καὶ ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς σημερινῆς ἑλληνικῆς ἐπικράτειας τεκμηριώνεται κατὰ τὴ γένεσή τους ἀπὸ Ρουμάνους μάλιστα εἰδικούς, ὅπως ὁ ἀκαδημαϊκὸς Radu Vulpe[231] κ. ἄ. Ἐντοπίζονται καὶ ἀργότερα στὰ ἐνδότερα τῆς Βαλκανικῆς, ὅπου ὑφίστανται τὶς ἐπιπτώσεις τῶν μεταβολῶν, οἱ ὁποῖες ἐπισυμβαίνουν κατὰ τοὺς αἰῶνες, ποὺ μνημονεύει ὁ Lozovan, κατευθυνόμενοι καὶ πρὸς τὴ Δύση. Ἀλλὰ διαδοχικὰ καὶ τμηματικὰ καταφεύγουν πάλι ἐκεῖ, ὅταν οἱ Ὀθωμανοὶ ἀρχίζουν νὰ ἁπλώνονται καὶ στὴν Εὐρώπη, Βαλκανική. Διάρκειας σχεδὸν αἰώνα ρουμανικὰ δημοσιεύματα, π.χ. τῶν N. Densusianu[233], I. Iesan[234], I. Nenitescu[235], T. Filipescu[236], N. Beldiceanu[237],

---

Φ.Ι.Λ.Ο.Σ., 88,281,304.

227. *Βαλκανικὰ Σύμμεικτα*, 4, 1992, 54 κ. ἑ., ὅπου καὶ μνεία τῶν αὐτοτελῶν συγγραφῶν της.

228. Cazacu - Trifon, *ἔ. ἀ.,* 187 σημ. 5.

229. C. Evelpidi, *Les Etats balkaniques.* [Paris] 1930, 57 σημ. 2. V. Th. Musi, *Un deceniu de colonizare în Dobrogea - noua 1925-1935*. Bucuresti 1935. Κεραμόπουλλος, *Κουτσόβλαχοι*, 26 σημ. 2.

230. V. Bérard, *La Macédoine*. Paris 1897, 239-240. Βλ. καὶ Κ. Α. Βαβοῦσκος, Ἀπάντησις εἰς τὴν ἐπιστολὴν ἐπὶ τοῦ «Μακεδονικοῦ», *Νέα Ἑστία*, 132, 1571, 1992, 113, ὅπου καὶ μετάφραση στὴν ἑλληνική. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, οἱ Βλάχοι τῆς Μακεδονίας, αὐτ., 128-143.

231. Βλ. ἀνωτ. σημ. 124.

232. Βλ. ἀνωτ. σημ. 224.

233. N. Densusianu, *Macedo - Românii din Croatia si Slavonia (dupa fantani oficiali contemporane)*. Bucuresti 1880.

234. Isidor Iesan, *Românii din Bosnia si Hertegovina în trecut si în prezent.* Bucuresti 1905.

235. I. Nenitescu, *De la Românii din Turcia Europeana. Studiu ethnic si statistic asupra Aromânilor.* Bucuresti 1905.

236. T. Filipescu, *Coloniile române din Bosnia. Studiu ethnografic si antropogeografic*. Bucuresti 1906.

237. N. Beldiceanu, Sur les Valaques des Balkans slaves à l' époque ottomane (1450-1550), *Revue d'études islamiques*, 34, 1966, 83-132, καὶ Les Valaques des Bosnie à la fin du XVe siècle et leurs institutions, *Turcica*, 7, 1975, 122-134, καὶ Românitatea balcanica la lumina documentatiei otomane, *Apozitia* (München), 4-5, 1976 - 1977, 73, ὅπου ὁ ὅρος Βλάχος μὲ σημασία προσηγορικοῦ, ὅπως ἐνωρίτερα

M. Cazacu[238] κ. ἄ.[239] φωτίζουν ἀρκετὲς πτυχὲς τῶν περιπετειῶν καὶ τῆς τελικῆς τύχης τους. Ταυτόχρονα ἀναζητοῦν κρησφύγετα στὰ ὀρεινὰ συγκροτήματα Ὀρβήλου, Βαρνοῦντος, Βερμίου, Πιερίων, Ὀλύμπου, Πίνδου οἱ ἑλλαδικοὶ Βλάχοι, προβάλλοντας πάντοτε σκληρὴ ἀντίσταση σὲ συνεργασία μὲ τὸν Κωνσταντῖνο Παλαιολόγο, δεσπότη τοῦ Μυστρᾶ καὶ τελευταῖο αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου.

Ὁ Ἄγγλος ἑλληνιστὴς καὶ ἱστορικὸς συγγραφέας W. Miller γράφει: «Τότε οἱ Βλάχοι τῆς Πίνδου ρίχτηκαν ἐναντίον τῶν Τούρκων τοῦ μεγάλου θεσσαλικοῦ κάμπου καὶ δέχτηκαν ἀπὸ τὸν νικηφόρο Κωνσταντῖνο ἕνα διοικητὴ ποὺ ἡ ἕδρα του εἶταν στὸ Φανάρι...»[240]. Μὲ μικρὲς παραλλαγὲς ἱστορεῖται τὸ συμβὰν καὶ ἀπὸ τὸν Ἀπ. Βακαλόπουλο: «Τότε ὁ Κωνσταντῖνος (Παλαιολόγος) προήλασε πέρα ἀπὸ τὸν Ἰσθμὸ καὶ κυρίευσε τὴν Θήβα καὶ ὅλη τὴν Βοιωτία, ἐνῶ οἱ Βλάχοι τῆς Πίνδου μὲ ἀξιωματικό του ἐπικεφαλῆς εἶχαν ἀρχίσει τὶς καταδρομὲς ἐναντίον τῶν Γιουρούκων τῆς Θεσσαλίας»[241].

Τὸ προπαρατιθέμενο βλαχολογικὸ σκαρίφημα, στὸ ὁποῖο παρακολουθοῦνται μετακινήσεις Βλάχων ἀπὸ τὸν 9ο αἰώνα, ἀποβαίνει ὁπωσδήποτε πληρέστερο καὶ σαφέστερο καὶ μὲ τὴν προσθήκη ἑνὸς προσφάτου λακωνικοῦ τοῦ Paul Garde, ὁ ὁποῖος σημειώνει ὅσα λαμβάνουν χώρα κατὰ τοὺς τρεῖς προηγούμενους αἰῶνες: « Κατὰ τοὺς 6ο καὶ 7ο αἰῶνες καταφθάνουν οἱ Σλάβοι, οἱ ὁποῖοι ἀρχικὰ κατακλύζουν ὁλόκληρη τὴ χερσόνησο, ἔπειτα δὲ ἐγκαθίστανται ὁριστικὰ στὴν κεντρικὴ ζώνη, τὴν ὁποία σήμερα κατέχουν, ἀπωθώντας τοὺς Λατίνους (μέλλοντες Ρουμάνους) πρὸς βορρᾶ τοῦ Δουνάβεως»[242].

ἐπισημαίνει καὶ ὁ M. Budimir, Vuk Karadzic΄ et les études balkaniques, *AIESEE, Bulletin II*, 1964, 10.

238. M. Cazacu, Les Valaques dans les Balkans occidentaux (Serbie, Croatie,, Albanie etc.) La paix ottomanica (XVème - XVIIème siècles), *Les Aroumains*. INALCO, 1989, 79-93.

239. E. Petrovici, Românii din Serbia occidentala, *Daco-România*, 9, 1936-1938, 224 κ. ἑ. F. J. Sankovic΄, Istria, una terra per molte etnie, *Etnie*, 4, 1982, 18 κ. ἑ.C. Felezeu, I. Lumperdean, *Les Valaques du Nord de la Péninsule Balcanique. Esquisse Historique.* Galaxia, ἄ. τ. ἔ, ὅπου ἐπαναπροσφέρονται τὰ ὑπεραιωνόβια προϊόντα τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ὑπάρχουν Βλάχοι πέρα τῶν ἑλληνικῶν συνόρων; *Τρικαλινά*, 14, 1994, 495-501, καὶ *Ἀρμανικὰ Χρονικά,* 3, 1995, 20 κ. ἑ. Μαρία Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, Οἱ «Βλάχοι» τῶν βορείων Βαλκανίων μετὰ τὴν τουρκικὴ κατάκτηση, *Πρακτικὰ ΙΖ΄ Πανελληνίου Ἱστορικοῦ Συνεδρίου* (31 Μαΐου -2 Ἰουνίου 1996). Θεσσαλονίκη 1997, 43-52.

240. W. Miller, *Ἡ Φραγκοκρατία στὴν Ἑλλάδα.* Μτφρ. Ἄ. Φουριώτη. Ἀθήνα 1960, 475.

241. Ἀπ. Ε. Βακαλόπουλος, *Ἱστορία τῆς Μακεδονίας*, 1354 - 1833. Θεσσαλονίκη 1969, 109. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἀπεικόνιση Τρικάλων καὶ περιοχῆς στὶς ἀρχὲς τῆς τουρκοκρατίας μὲ πηγὲς ὀθωμανικές, *Τρικαλινά*, 11. 1991, 150.

242. Πβ. P. Garde, *Les Balkans*. Flammarion 1994, 33. Βλ. καὶ ἀνακοινώσεις: *Simposium, éléments ethniques preslaves dans les Balkans dans l' ethnologenie des Slaves du Sud.* Serajevo 1969.

Εὐνόητο πλέον ὅτι, ὅπου ἐκτείνεται ἡ πλημμυρίδα τῶν Σλάβων, προσλαβικοὶ λαοί-πληθυσμοὶ ἐκσλαβίζονται, πλὴν ἑνὸς θρακικοῦ[243] -κατὰ τὴν ἐπικρατέστερη ἄποψη- φύλου, ποὺ ἀφήνει τὴν κοιτίδα του πρὸ τῆς ὁριστικῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Σλάβων καὶ προσεγγίζει τὸν χῶρο τῶν Σκοπίων. Ἀπὸ δὲ τὸ τοπωνύμιο τοῦτο διαμορφώνεται τὸ ἐθνωνύμιο Σκυπιτάροι[244], μὲ τὸ ὁποῖο αὐτοαποκαλεῖται ἀκόμη, ἂν καὶ τοῦ προστίθεται μεταγενέστερα τὸ νέο Ἀλβανοί, ὅταν τὸν 11ο αἰῶνα ἐμφανίζεται καὶ στὴν ὀροσειρὰ Ἄλβανα. Ἂν βορειότερα τῶν Ἀλβάνων[245], κατὰ μῆκος τῶν ἀδριατικῶν ἀκτῶν ἢ σὲ πλησιόχωρα νησιά, διαφεύγουν τὸν ἐκσλαβισμὸ ἐκρωμαϊσμένοι Ἰλλυριοί, Ἰλλυριό - Βλάχοι, ἐκλείπουν παντελῶς τὸ 1898, μετὰ τὴν ἐκδημία καὶ τοῦ τελευταίου, τοῦ ὁποίου σώζεται τὸ ὄνομα Antonio U. Burbur, μνημονευόμενο ἀπὸ τὸν ἀκαδημαϊκὸ καὶ καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου Rosetti[246].

Οἱ αὐτόχθονες τοῦ βορειοβαλκανικοῦ χώρου σὲ ὅλες τὶς περιόδους τῆς ἱστορίας τους, ἰλλυρική, ρωμαϊκή, σλαβική, δὲν εἶναι ἄμοιροι ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ[247], καθὼς καὶ οἱ ἐπήλυδες Σλάβοι, σύμφωνα μὲ πορίσματα μελετῶν ἐγκρίτων ἐπιστημόνων. Ὁ Γιουγκοσλάβος ἀκαδημαϊκὸς Milutin Garasanin[248] τονίζει

243. *RIEB*, 1, 1934, 9, ὅπου ἐπισήμανση τοῦ Petar Skok.

244. *Zeitschrift für romanische Philologie,* 54, 1934, 180, ὅπου ἐτυμολογία τοῦ Petar Skok. Βλ. καὶ Γ.Ι. Καρβελᾶς, *Α΄ Περὶ Βλάχων...*Ἀθῆναι 1997, 114, ὅπου σχηματικὴ παρουσίαση τοῦ ζητήματος καταγωγῆς τῶν Σκυπιτάρων. Περιεκτικὴ ἔκθεση παρέχει ὁ ἀκαδημαϊκὸς Al. Rosetti, *Istoria limbii române,* Bucuresti 1968, 210 κ. ἑ., ὅπου κεφάλαιο ἐπιγραφόμενο: *Ἡ ἀρχικὴ πατρίδα τῶν Ἀλβανῶν.*

245. Τὰ σύνορα Ἑλληνισμοῦ - Ἰλλυρισμοῦ ὁρίζει στὴν Ἐγνατία ὁδὸ ὁ Στράβων (VII, 32) καὶ ὁ Προκόπιος, τὸν ὁποῖο ἐπικαλεῖται ὁ Vl. Popovic΄, L' Albanie pendant la basse Aniquité, *Les Illyriens et les Albanais*, Beograd 1988, 254: "Selon l' historien grec [sc.Procope de Césarée], les Epirotes étaient établis jusqu' à Epidamnos, ἣ νῦν Δυρράχιον καλεῖται (BV III, 11, 8)".

246. Al. Rosetti, *Etudes de linguistique générale*. Bucuresti 1983, 424: "...dernier sujet parlant cette langue".

247. Πβ. R. Vulpe, *Studia thracologica*. Bucuresti 1976, 300: "...la plupart des territoires... avaient subi la forte pénétration de l' hellénisme avant d' être inclus dans l' Empire romain".

248. Πβ. *Sources archéologiques de civilisation européenne*. Bucarest 1970, 291. Χαρακτηρίζοντας ὡς ἐξαιρετικὴ τὴ λατινικὴ τῆς Δαλματίας ἀποκαλύπτει ταυτόχρονα μεικτὴ ἐθνολογικὴ σύνθεσή της, «ἰλλυρο-ἰταλο-ἑλληνική», ὁ Pârvan, *Dacia,* 140: "Latina lor este excelenta. Rasa lor e amestecata: illiro-italo-greaca". Βλ. καὶ V. Vinja, Le Grec et le Dalmate, *Zeitschrift für Balkanologie,* 5, 1996, 203-223, καὶ Remarques sur quelques éléments de l'ancien grec dans la nomenclature ichtiologique de l' Adriatique, ZA, 5, 1955, 118-126. M. Nikolanci, Contacts gréco - illyriens sur la côte de l' Adriatique, *Archaeologia Jugoslava* (AJ), 5, 1964, 49-60. M. Parovic΄- Pesikan, Les Illyriens au contact des Grecs, AJ, 5, 1964, 61-81. D. Rendic΄-Miocevic΄, Salone d' après les sources antiques et question des Grecs Salonitains, *Disputationes Salonitanae* 1970. Split 1975. Lorenzo Braccesi, *Grecità adriatica.* Bologna 1971. (2η ἔκδ. 1977).

ὅτι ὁ ἐκρωμαϊσμὸς Ἰλλυριῶν εἶναι ταχύτερος, ὅπου προηγεῖται ἑλληνικὴ παρουσία καὶ συνακόλουθη ἐπίδραση. Ἐνδεικτικὴ τῆς ἐκτάσεώς της εἶναι καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰσιδώρου Σεβίλλης, ὁ ὁποῖος ὁλόκληρο τὸ Ἰλλυρικὸ ἀποκαλεῖ Graecia[249]. Ὁ Τσέχος καθηγητὴς τῶν Πανεπιστημίων Πράγας καὶ Χάρβαντ Frantisek Dvornik ὁμολογεῖ: «Τὸ Βυζάντιον διέπλασε τὶς ἀπειθάρχητες φυλὲς τῶν Σέρβων, Βουλγάρων, Ρώσσων, Κροατῶν καὶ τὶς διεμόρφωσε σὲ ἔθνη. Τοὺς ἔδωσε τὴν θρησκεία του, τοὺς θεσμούς του καὶ τὶς παραδόσεις του, καὶ ἐδίδαξε τοὺς ἀρχηγούς των πῶς νὰ κυβερνοῦν. Τῷ ὄντι, τοὺς ἔδωσε τὴν οὐσία τοῦ πολιτισμοῦ-τὴν γραφὴν καὶ τὴν φιλολογίαν»[250].

Ἐπίρρωση τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἐπιφέρουν καὶ οἱ μετοικεσίες τῶν Βλάχων - Ἀρμάνων, οἱ ὁποῖες ὡς πρὸς τὰ αἴτια διαφέρουν κατὰ καιρούς. Ὡστόσο, ἐνῶ ἡ ἀφομοίωσή τους στὸ ξένο περιβάλλον προδιαγράφεται ὡς μοιραία, μετὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς pax ottomanica οἱ ἀπομένουσες μικρὲς ἑστίες ἐνισχύονται μὲ τὸ μεγάλο ἀποδημητικὸ ρεῦμα ὑποδούλων Ἑλλήνων, μονογλώσσων, διγλώσσων, πολυγλώσσων, ἀλλὰ ὅλων μὲ δυνατὴ ἑλληνικὴ συνείδηση. Κατ᾽ ἐξοχὴν οἱ Βλάχοι παρὰ τὴν ἀνάδυση ἐθνικιστικῶν τάσεων στὶς χῶρες, στὶς ὁποῖες ζοῦν ὡς ἀπόδημοι, ἐκδηλώνουν θαρρετὰ τὴν ἑλληνικότητά τους.

Μετὰ μελέτη ἐνδελεχῆ τοῦ Ἀρχείου Σεμλίνου ὁ καθηγητὴς τοῦ Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης Ἰ. Παπαδριανὸς διαπιστώνει καὶ τὰ ἑξῆς: «Οἱ Κουτσόβλαχοι ἀπόδημοι ἔδειξαν μὲ τὶς πράξεις ὅτι ἡ ἐθνικὴ συνείδησή τους ἦταν ἑλληνικὴ καὶ μάλιστα ἔντονη. Ἔτσι τοὺς βλέπουμε νὰ ὑπερηφανεύονται γιὰ τὴν ἑλληνική τους καταγωγή, νὰ ἀναφέρονται συχνὰ στὸ ἔνδοξο ἑλληνικὸ παρελθὸν καὶ νὰ μνημονεύουν τὰ μεγάλα ὀνόματα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας (Ὅμηρο, Ἀριστοτέλη, Θερμοπύλες, κ. ἄ.) καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας (Ἰωάννη Χρυσόστομο, Γρηγόριο τὸν Ναζιανζηνό, κ. ἄ.). Ἐπίσης βοηθοῦν ποικιλότροπα τοὺς ἀγῶνες ποὺ διεξῆγαν οἱ Ἕλληνες, γιὰ νὰ ἀπελευθερωθοῦν ἀπὸ τὸν τουρκικὸ ζυγό, καὶ παρακολουθοῦν μὲ ζωηρὸ ἐνδιαφέρον καθετὶ ποὺ συμβαίνει στὴν Ἑλλάδα». Ἐπιπρόσθετα σημειώνει: «Ἀκόμα καὶ τὰ καταστήματά τους οἱ Κουτσόβλαχοι ἀπόδημοι τὰ κοσμοῦσαν μὲ φωτογραφίες προσωπικοτήτων τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας...»[251].

249. Βλ. *Byzantinische Zeitschrift*, 64, 1971, 22 κ.ἑ. Ἐπίσης βλ. Γ. Σούλης 1927 - 1966. *Ἱστορικὰ Μελετήματα. Βυζαντινά, Βαλκανικά, Νεοελληνικά.* Ἀθῆναι 1980, 341. Vl. Bazala, Les contacts entre les Grecs et Zagreb, *Europe Sud-Est*, 1972, 22-44.

250. F. Dvornik, *Les Slaves*, *Byzance et Rome au IXe siècle.* II. Paris 1928, καὶ Π.Π. Χαρανῆς, *Ἡ ἐξέλιξις τῶν βυζαντινῶν σπουδῶν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας.* Θεσσαλονίκη 1973, 18.

251. Ἰ. Ἀ. Παπαδριανός, *Οἱ Ἕλληνες πάροικοι τοῦ Σεμλίνου.* Θεσσαλονίκη 1988, 32.

Πέρα τοῦ αὐτοπροσδιορισμοῦ τους ὡς Ἑλλήνων οἱ Βλάχοι - Ἀρμάνοι ἀποδεικνύονται ἐπὶ πλέον Ἕλληνες χάρη καὶ στὸ φιλαπόδημό τους[252], γνώρισμα κατ' ἐξοχὴν ἑλληνικό[253], καὶ διαφοροποιοῦνται πλήρως, ὥστε νὰ μὴν ἐπιτρέπεται καμμία σύγχυση, ἀπὸ τοὺς Ρουμάνους, οἱ ὁποῖοι ὁποιεσδήποτε κι' ἂν εἶναι οἱ συνθῆκες ζωῆς στὴ χώρα τους δὲν ἀποδημοῦν, σύμφωνα καὶ μὲ πολὺ πρόσφατη μελέτη τοῦ N. Djuvara[254].

Ὡς πρὸς τὰ ἀριθμητικὰ δεδομένα οἱ διακυμάνσεις εἶναι τεράστιες[255]. Βέβαια στατιστικὰ στοιχεῖα, ποὺ ἀντλοῦνται ἀπὸ ἔγκυρες πηγές, σπανίζουν. Ὅσα δὲ προκύπτουν ἀπὸ ἐπίσημες ἀπογραφές, κατὰ κανόνα δὲν ἀπεικονίζουν τὴν πραγματικότητα. Διότι τόσο στὴ μητροπολιτικὴ Ἑλλάδα ὅσο καὶ στὶς Κοινότητες τοῦ Ἐξωτερικοῦ οἱ Βλάχοι-Ἀρμάνοι δηλώνουν τὴν ἑλληνικότητά τους, συνηθέστερα μὲ τὸ ἐθνωνύμιο Γραικοί, ὅπως καὶ οἱ ἑλληνόφωνοι, ἢ στὴν Τρανσυλβανία πρὸς εὐχερέστερη καὶ σαφέστερη διάκριση ἀπὸ τοὺς μὴ Ἕλληνες Βλάχους, Τρανσυλβανούς-Ρουμάνους, Γραικό-Βλαχοι. Αὐτὸ τὸ σύνθετο ἐθνωνύμιο προτιμᾶ ὁ Σίνας ὑπογράφοντας μὲ τὴν ἰδιότητα τοῦ Προέδρου τῆς Ἀδελφότητος Γραικο-Βλάχων Βιέννης[256]. Βορειότερα δέ, στὴν Πολωνία, ὅπου στὶς δημόσιες ὑπηρεσίες γίνεται χρήση τῆς λατινικῆς, ὁ ἀπόδημος Βλάχος παρουσιάζεται Graecus[257]! Στὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο δὲν εἶναι καθόλου αἰσθητοί, ὅπως ὁμολογεῖ ὁ Γάλλος δημοσιογράφος καὶ ἱστορικὸς René Puaux: «Πραγματικά, δὲν μποροῦσα νὰ διακρίνω Ἕλληνες καὶ Κουτσοβλάχους»[258].

---

252. N. Djuvara, La diaspora aroumaine aux XVIIIe et XIXe siècles. *Les Aroumains*, INALCO, 1989,95-127.

253. Ἀπ. Ε. Βακαλόπουλος, *Οἱ Δυτικομακεδόνες ἀπόδημοι ἐπὶ Τουρκοκρατίας*, Θεσσαλονίκη 1958, καὶ *Ἱστορία τῆς Μακεδονίας*, 349-394. Costas P. Kyrris, The Greek of the Diaspora, *Balkan Studies*, 10, 1969, 379-380. M. Bruneau, L' hellénisme: un paradoxe ethnogéographique de la longue durée, *Géographie et Culture,* 2, 1992, 45-74. Ἰ. Χασιώτης, *Ἐπισκόπηση τῆς Ἱστορίας τῆς νεοελληνικῆς Διασπορᾶς*. Θεσσαλονίκη 1993.

254. Πβ. *Revue Roumaine d' Histoire* (RRH), 1-2, 1995, 25, "quelles que soient les conditions de vie dans leur pays", κατὰ τὸν Djuvara.

255.Συγκεντρωμένη τὴ σχετικὴ βιβλιογραφία βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἡ Ἀρωμουνική...*, 123 σημ. 26· καὶ Οἱ Βλάχοι τῶν Βαλκανίων, 79, 80, καὶ Μιχ. Γ. Τρίτος, Ἡ σημερινὴ κατάσταση τῶν Βλαχοφώνων τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ τῶν Σκοπίων, *Παρνασσός,* 35, 1993, 393 κ. ἑ. Ἀ. Δ. Κεραμόπουλλος, Ἡ γιουγκοσλαβικὴ πολιτική, *Δυτικὴ Μακεδονία,* 2270, 21.7.97, 1, ὅπου σημειώνεται ὅτι τὸ 1863 στὴ μικρὰ τότε Σερβία ὑπῆρχαν 122.593 Βλάχοι, ποὺ αὐξάνονται τὸ 1912. Βλ. καὶ Κ.Α. Βαβοῦσκος. *Ἡ συμβολὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Πελαγονίας εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.* Θεσσαλονίκη 1959.

256. Γ. Λάιος, *Σίμων Σίνας.* Ἐκδόσεις Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἐν Ἀθήναις 1972, 59.

257. Βλ. ἀνωτ. σημ. 2. Ἐπίσης Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Βλαχολογικὴ προχειρότητα καὶ ἐπιστήμη.* Λάρισα 1998, 48 σημ. 234.

258. R. Puaux, Δυστυχισμένη Βόρειος Ἤπειρος. Μτφρ. Ἀγόρως - Ἐλισάβετ Λαζάρου. [Ἀθήνα] ἄ.

Μισὸ αἰώνα πρωτύτερα ὁ Γ. Γ. Παπαδόπουλος βεβαιώνει ὅτι «οὔτε διακρίνονται οὔτε διακριθήσονται»[259] τῶν Ἑλλήνων. Ἕλληνες παραμένουν καὶ ρουμανίσαντες Βλάχοι- Ἀρμάνοι, οἱ ὁποῖοι δελεασμένοι ἀπὸ ἀφειλώλευτες ὑποσχέσεις ὀργάνων τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας ἐγκαταλείπουν τὶς προαιώνιες ἑστίες τους στὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο καὶ μετοικοῦν στὴ Δοβρουτσὰ μετὰ τὴν παραχώρησή της στὴ Ρουμανία[260], μολονότι ἡ τελευταία δὲν ἔχει τίποτε στὰ Βαλκάνια[261] καὶ μολονότι στὴν ἐπίμαχη περιοχὴ ὑπάρχει ἀντὶ ρουμανικοῦ ἑλληνικὸ ἐθνολογικὸ καὶ γλωσσικὸ ὑπόστρωμα[262]. Ἐδῶ, ὅπου αὐτόχθονες καὶ ἐπήλυδες Ἕλληνες πρωϊμότατα ἐκλατινίζονται, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ συνεχίζουν τὶς δραστηριότητες καὶ τὶς συναλλαγές τους μὲ τοὺς ἀλλογενεῖς γείτονές τους, χρῆστες ἀποκλειστικὰ τῆς λατινικῆς, προσελκύονται λατινόφωνοι πάλι Ἕλληνες, Βλάχοι, οἱ ὁποῖοι παρὰ τὴν ἔντονη καὶ πολυσχιδῆ ρουμανικὴ ἐπίδραση αἰφνίδια καὶ τυχαῖα αὐτοαποκαλύπτονται Ἕλληνες. Τὴν ἑλληνικότητά τους διαπιστώνει ἔκπληκτος διακεκριμένος Ρουμάνος εἰδικός, ὁ Paunescu[263], ὅταν ἐπισκέπτεται τὴν περιοχὴ γιὰ τὴ μελέτη τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, ποὺ στὰ χείλη τῶν «ρουμανισάντων» τρέχει ἀπόλυτα ἑλληνικό! Ἐπίσης οἱ Βλάχοι - Ἀρμάνοι, ποὺ παρασυρμένοι προσεγγίζουν τὴν ἀπόμακρη.... μητέρα Ρουμανία, σύμφωνα μὲ τὰ ἀναγνώσματα στὸ ρουμανικὸ σχολεῖο, κατάπληκτοι ἀντιλαμβάνονται ὅτι ἀπὸ τοὺς πληθυσμούς - καὶ τοὺς Ρουμάνους - μεταξὺ τῶν ὁποίων ζοῦν, ἐκλαμβάνονται ὡς ξένοι, μάλιστα Ἕλληνες[264]!

Ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος δὲν θὰ ἀποροῦσε καθόλου, ἂν εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ὅλα τὰ προηγούμενα στοιχεῖα, τεκμήρια πειστικά, ἢ ἂν εἶχε ἐνδιατρίψει εἰδικά, ὅπως ὁ Γ. Γ. Παπαδόπουλος, ὁ ὁποῖος προγενέστερα κιόλας, κατὰ τὴν ἐνδελεχῆ διερεύνηση τῆς ἐξαπλώσεως τῶν Ρωμαίων στὴ ΝΑ Εὐρώπη, συμπεραίνει μὲ

ἔ., 20.

259. Γ. Γ. Παπαδόπουλος, Περὶ τοῦ ἐν Βλάχοις Ἑλληνισμοῦ, *Πανδώρα*, 225, 1.8.1859, 193 καὶ σημ. 2.

260. Βλ. ἀνωτ. σημ. 229.

261. Βλ. ἀνωτ. σημ. 187, ὅπου διαβεβαίωση N. Iorga.

262. Βλ. ἀνωτ. σημ. 124, ὅπου ἐπισήμανση R. Vulpe. Βλ. καὶ N.Banescu, Entre Roumains et Grecs. Ce que nous apprend le passé, *Νέα Πολιτική,* 9.11937, 1055.

263. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἱστορία τοῦ Βλάχικου Δημοτικοῦ Τραγουδιοῦ, *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο 1988*, 373. Ἀνατ. Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα. Ἰωάννινα 1988, μὲ πρόλογο τοῦ προέδρου της Ν. Θέμελη καὶ Εὑρετήρια. Ἐπανέκδοση, Ἀθήνα 1989, μὲ κείμενο ἀντὶ προλόγου τοῦ Κ. Γ. Σταυρόπουλου. Καὶ στὴ γαλλικὴ: Ach. G. Lazarou, La singularité des Aroumains dans leur poésie populaire, *Balkan Studies,* 28, 2, 1987, 373-3389. Ἀνατ. Ἐπιτροπῆς, Athènes 1989, καὶ *Beiträge zur sprachlichen, literarischen und Kulturellen Vielfalt in den Philologien*. Festschrift für Rupprecht Rohr zum 70. Geburtstag Franz Steiner Verlag Stuttgart 1992, 640-656.

βεβαιότητα: «Ὅθεν οἱ τὴν ἑλληνικὴν χερσόνησον οἰκοῦντες Βλάχοι εἶναι οἱ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ ἀκραιφνέστεροι Ἕλληνες»[265]. Μεταγενέστερα δὲ ἔχει ἐπίσης ὀρθότατες θέσεις καὶ ὁ Πελοποννήσιος Γ. Καρβελᾶς, θαυμαστότατα καταρτισμένος, καὶ γράφει κατὰ τὶς ἀρχὲς τοῦ αἰώνα μας, 1910, τὰ ἑξῆς: «... Οἱ Βλάχοι καλούμενοι τῶν χωρῶν τούτων (τῶν ἑλληνικῶν) δὲν εἶναι ἄποικοι ἐκ τῶν πρὸς βορρᾶν τοῦ Δουνάβεως ἐνταῦθα ἐγκαταστήσαντες, ἀλλ' ἐγχώριοι ἐκλατινισθέντες»[266].

Συμπερασματικὰ οἱ Βλάχοι - Ἀρμάνοι, ὁπουδήποτε κι ἂν ζοῦν, ἀκραιφνεῖς Ἕλληνες ἀποδεικνύονται διεπιστημονικά, δηλαδὴ σύμφωνα μὲ πορίσματα πολλῶν ἐπιστημῶν, ἀρχαιολογίας (ἐπιγραφές), ἱστορίας (Ἰωάννης Λυδός, Κ. Κούμας), λαογραφίας (ἤθη, ἔθιμα, παραδόσεις, οἰκία), φιλολογίας (δημοτικὸ τραγούδι), γλωσσολογίας (λατινογενὴς τοπωνυμία, λεξιλόγιο ἰδιάζον καὶ δομικὰ συστήματα ἀρχαιοελληνικῆς στὸ δευτερεῦον λατινογενὲς γλωσσικὸ ἰδίωμά τους), πολιτισμολογίας (φορεῖς καὶ διαδοτὲς ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ).

Κατὰ ρουμανικὴ διαπίστωση καὶ συγκεκριμένα τοῦ Ρουμάνου ἀκαδημαϊκοῦ S. Mehedinti οἱ Βλάχοι δὲν ἐμφανίζουν ἀναλφαβητισμὸ[267] σὲ σχέση μὲ τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα, ἐνῶ συνάμα, κατὰ τὸν ἀκαδημαϊκὸ Capidan, ἀγνοοῦν τὸ λατινικὸ ἀλφάβητο[268]. Τὸ δὲ βλαχικό - ἀρμανικὸ ἰδίωμα διασώζεται σὰν ὑδροχαρὲς φυτὸ στὴ θάλασσα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, ὅπως παρομοιάζεται ἀπὸ τὸν ἐγκυρότερο ρωμανιστή-βαλκανολόγο τῆς Ρουμανίας T. Papahagi[269], ὥστε ἡ ἐπιβίωσή του νὰ συνιστᾶ καταπληκτικὸ πολιτισμικὸ φαινόμενο, ἀφοῦ, κατὰ τὴν ὁμολογία τοῦ Poghirc[270], οὐδέποτε στὴν Ἑλλάδα ἐπιδιώχθηκε ἡ ἐξάλειψή του.

---

264. Πβ. Cazacu - Trifon, *ἔ. ἀ.,* 208 σημ. 32: "Perçu plutôt comme étrangers, comme grecs de surcroît...".
265. Παπαδόπουλος, *ἔ. ἀ.*
266. Γ. Καρβελᾶς, *Αἱ ἐν Πελοποννήσῳ σλαυϊκαὶ ἐποικήσεις.* Ἀθῆναι 1995, 21.
267. Πβ. A. N. Hâciu, Aromânii. Comert, industrie, arte, expansiune, civilizatie. Focsani 1936, I σημ. 1.
268. Capidan, Les Macédo - roumains, 263. Πολὺ ἐνωρίτερα ὁ P. Papahagi, Din trecutul cultural al Aromânilor, 14, βεβαιώνει ὅτι οἱ Βλάχοι δὲν γνωρίζουν τὴ λατινικὴ γραφή.
269. T. Papahagi, Paralele folclorice. Traduceri din poezia populara greaca. Introducere, note de folclor, filologie si ethografie urmarite comparativ. Editia a doua-augmentata. Editura Minerva. [Bucurestii] 1970, 14, ὅπου συνάμα ὑπογραμμίζει τὴν ἐκφραστικὴ εὐλυγισία, τὸν λεκτικὸ πλοῦτο καὶ γενικὰ τὴν πολιτισμικὴ ὑπεροχὴ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας ἔναντι τῆς ἀρωμουνικῆς, ἀνεπαρκοῦς καὶ ἀτροφικῆς. Παλαιότερα ὁ T. Papahagi, Armânii. Grai. Folklor. Ethnografie cu o introducere istorica, Curs universitar litografiat, [Bucuresti] 1932, 28, καὶ 130 - 131, διδάσκοντας στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Βουκουρεστίου τονίζει ὅτι ὁ Βλάχος στὴν ψυχή του προσφέρει τροφὴ ἑλληνική. Ἐννοεῖ δὲ τὴν ποίηση καὶ συγκεκριμένα τὸ ἑλληνικὸ δημοτικὸ τραγούδι. Ἐπιπρόσθετα ὁ T. Papahagi, O problema de romanitate..., 8, ἀποφαίνεται ὅτι καὶ ἡ μουσικὴ τῶν βλάχικων δημοτικῶν τραγουδιῶν εἶναι ἐντελῶς διαφορετικὴ ἀπὸ ἐκείνη τῶν ρουμανικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν.

Ἐξ ἄλλου, κατὰ τὸν Petar Skok, οἱ Ἀρμάνοι «...ἀνέκαθεν διακρίθηκαν γιὰ τὸν ἐνθουσιασμό τους ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ»[271].

Ὁ βαθύτατος, βιωματικὸς καὶ διαχρονικὰ ἐνεργὸς Ἑλληνισμὸς τῶν Βλάχων ἐξουδετερώνει τὰ πολύμορφα μέσα, ποὺ μετέρχεται ἡ ρουμανική - καὶ ὄχι μόνον[272] -προπαγάνδα[273], παιδομαζώματα[274], ἐξαγορὲς συνειδήσεων, κατατρομοκρατήσεις. Τὴν δὲ ἀποτυχία παραδέχονται καὶ ἁρμόδιοι τοῦ ρουμανικοῦ κράτους, οἱ ὁποῖοι τὸ ἐνημερώνουν μὲ παρρησία καὶ ἀκρίβεια, ὅπως ὁ Lazaresco Lecanta[275].

Ὅταν κατὰ τὶς προεργασίες τοῦ Συνεδρίου Βερολίνου ἡ Ρουμανία ἔστειλε στὴ Θεσσαλία τὴν ἐκλεκτότερη καὶ ἰσχυρότερη ἀντιπροσωπεία γιὰ παραπληροφόρηση τῶν Βλάχων, ὥστε καὶ ἐνόπλως νὰ ἀντισταθοῦν στὸ ἐνδεχόμενο παραχωρήσεώς της στὴν Ἑλλάδα, ἀναδύθηκε ὑπέρλαμπρη ἡ ἑλληνικὴ συνείδησή τους ἀποπέμποντας ἄπρακτη τὴν προπαγανδιστικὴ ἀποστολή. Δὲν μετέβαλαν δὲ στάση οὔτε μετὰ τὴ διαπίστωση τῶν σφαλμάτων τῶν ἐκπροσώπων τοῦ ἑλληνικοῦ

270. Poghirc, Romanisation..., 32.

271. Βλ. *Revue Internationale des Etudes Balkaniques (RIEB)*, 3, 1936, 36.

272. Γρ. Ἰ. Κατσαρέας, *Αἱ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀσκηθεῖσαι προπαγάνδαι κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας*. Ἐν Ἀθήναις 1948, 162. Δ. Π. Ἀνέστης, *Τὸ Κουτσοβλαχικὸ Ζήτημα*. Λάρισα 1961, 25 κ. ἑ. Μ. Κ. Παπαμιχαήλ, *Αἱ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ξέναι προπαγάνδαι ἀπὸ τῆς τουρκοκρατίας μέχρι σήμερον. Ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα*. Θεσσαλονίκη 1966.

273. Ἐλευθερία Ἰ. Νικολαΐδου, *Ἡ Ρουμανικὴ Προπαγάνδα στὸ βιλαέτι Ἰωαννίνων καὶ στὰ βλαχόφωνα χωριὰ τῆς Πίνδου, τ. Α΄ (μέσα 19ου αἰ. 1900)*. Ἑταιρεία Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν. Ἰωάννινα 1995.

274. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Βλέψεις Ρουμανίας καὶ ἑλληνικότητα Βλάχων-Ἀρωμούνων, *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο 1986*, 321-346.

275. Βλ. *Bulletin d' Orient,* 1.9.1905. Πβ. καὶ ἀποσπάσματα ἀναφορᾶς του, μεταφρασμένα: Κ. Ἀ. Βαβοῦσκος, *Ἡ συμβολὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Πελαγονίας εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος*. Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν. Θεσσαλονίκη 1959, 15: «Διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς ἐθνικῆς μορφώσεως ἔχομεν ἀρκετὰ σχολεῖα, διδασκάλους, καθηγητάς, ἱερεῖς, ἀλλὰ δὲν ἔχομεν ρουμανικὸν πληθυσμόν... Τὸ ρουμανικὸν ἔθνος ἐνταῦθα... δὲν συνίσταται εἰ μὴ ἀπὸ διαφοροτρόπως μισθοδοτουμένους καὶ ἐπιχορηγουμένους, τῶν ὁποίων ἅμα παύσῃ ἡ μισθοδοσία διαλύεται καὶ τὸ ρουμανικὸν αἴσθημα. Εἰς χωρία ὅπου ὁ πληθυσμὸς ἀποτελεῖται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ Βλάχους, ἐνῷ τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον βρίθει μαθητῶν, τὸ ρουμανικὸν στερεῖται... Ὁ Βλάχος... συνεισφέρει εἰς τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον καὶ ἀφήνει μετὰ θάνατον τὴν περιουσίαν του πρὸς ἐξάπλωσιν τῆς ἑλληνικῆς μορφώσεως». Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἐπιλεγόμενα, ἐν Ε. Ἀβέρωφ-Τοσίτσα, *Ἡ πολιτικὴ πλευρὰ τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ Ζητήματος*. 3η Ἔκδοσση. Φιλολογικὸς Ἱστορικὸς Λογοτεχνικὸς Σύνδεσμος (Φ.Ι.ΛΟ.Σ.) . Ἵδρυμα Εὐαγγέλου Ἀβέρωφ-Τοσίτσα, Τρίκαλα 1992, 231.

276. Γιὰ πολλοὺς Βλάχους ἀποτελοῦν σταθμὸ στὴ ζωή τους. Διότι ἀποφασίζουν μόνιμη ἐγκατάσταση στὴ Θεσσαλία ἢ ἐγκατάλειψη τῆς παραδοσιακῆς ἐνασχολήσεώς τους μὲ τὴν κτηνοτροφία. Βλ. Α. J.

κράτους κατὰ τὴν ὑπογραφὴ τῶν σχετικῶν πρωτοκόλλων, ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων οἱ ἐποχικῶς μετακινούμενοι Βλάχοι ὑπέφεραν τὰ πάνδεινα[276], ὅπως εἶχαν προβλέψει καὶ προειδοποιήσει οἱ ἀπόστολοι τῆς Ρουμανίας. Ἐξ ἴσου δυναμικὰ ἀπέρριψαν καὶ ἐναλλακτικὴ πρόταση ἀποδοχῆς ἐντάξεώς τους σὲ κράτος ἀλβανοβλαχικό, ὑπὸ τὴν αἰγίδα Προστατίδων Δυνάμεων. Ἂν οἱ Βλάχοι ἔμεναν ἀδρανεῖς, ὁ βορειότερος ἑλληνικὸς οἰκισμὸς ἢ τὰ ὁριστικὰ βόρεια σύνορα, κατὰ τὸν V. Bérard[277], θὰ ἦταν ὁ Δομοκός!

Ἂν καὶ κατὰ κοινὴ ὁμολογία τὴν τιμὴ τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων καὶ τὴν ἐθνικὴ ἀξιοπρέπεια τῶν ἁπανταχοῦ Ἑλλήνων στὸν Ἀτυχῆ Πόλεμο τοῦ 1897 ἔσωσε ὁ Βορειοηπειρώτης Βλάχος Μοσχοπολίτης, συνταγματάρχης, διοικητὴς Ταξιαρχίας, Κωνσταντῖνος Σμολένσκης, ἡ ἑλληνικότητά του ἀγνοεῖται ἀκόμη καὶ ἀπὸ ἱστορικοὺς τῶν χρόνων μας[278].

B. Wace - M. S. Thomson, *The Nomads of the Balkans. An acout of life customs among the Vlachs of Northern Pindus.* London 1914. Ἀνατ. 1972, 167 - 168, καὶ ἑλληνικὴ μετάφραση Π. Καραγιώργου, εἰσ.-σχ. Ν. Κατσάνη, ἐκδόσεως Φιλολογικοῦ Ἱστορικοῦ Λογοτεχνικοῦ Συνδέσμου (Φ.Ι.ΛΟ.Σ.) Τρικάλων. Θεσσαλονίκη 1989, 166 - 167. J. Koliopoulos, Shepherds, brigands and irregulars in nineteenth century Greece, *Journal of the Hellenic Diaspora*, 8 - 4, 1981, 52. Ἐλευθερία Ἰ. Νικολαΐδου, Ἡ στάση τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας στὴν προσάρτηση τῆς Ἠπειρο - Θεσσαλίας στὴν Ἑλλάδα (ἀντιδράσεις καὶ ἐπιπτώσεις), *Δωδώνη*, 13, 1984, 343. Ἀγγελικὴ Σφήκα - Θεοδοσίου, *Ἡ προσάρτηση τῆς Θεσσαλίας. Ἡ πρώτη φάση στὴν ἐνσωμάτωση μιᾶς ἑλληνικῆς ἐπαρχίας στὸ ἑλληνικὸ κράτος (1881-1885).* Διδακτορικὴ διατριβή. Θεσσαλονίκη 1989, 19 - 21. Β. Κ. Γούναρης καὶ Ἀ. Ἰ. Κουκούδης, Ἀπὸ τὴν Πίνδο ὡς τὴ Ροδόπη: Ἀναζητώντας τὶς ἐγκαταστάσεις καὶ τὴν ταυτότητα τῶν Βλάχων, *Ἴστωρ*, 10, 1997, 115-116.

277. Βλ. ἀνωτ. σημ. 77, 337-338: "Si cette alliance albano-valaque venait à s' affermir, l' avenir de l' hellénisme serait grandement changé. La frontière actuelle du royaume grec pourrait être sa frontièrre definitive vers le nord".

278. Henri Turot, *Ἡ κρητικὴ ἐπανάσταση καὶ ὁ ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1897.* Μτφρ. Λόισκα Ἀβαγιανοῦ. Εἰσαγ. καὶ σχ. Ἑλένη Διακάκη. Φιλολ. ἐπιστασία: Θ. Πυλαρινός. Ἐκδόσεις «Εἰρμὸς»: Ν. Ἡράκλειο 1991, 161 σημ. 77, ὅπου φέρεται «γιὸς φιλέλληνα Πολωνοῦ ἀξιωματικοῦ...»! Τὸ εὐρύτερο ἀναγνωστικὸ κοινό, ποὺ προσφεύγει στὸ *Εἰκονογραφημένον Ἐπίτομον Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν* τοῦ Παπύρου, ἔτους 1961, πληροφορεῖται τὰ ἑξῆς: «Σμόλεντς ἢ Σμολένσκης Λεωνίδας († 1875)· Πολωνὸς φιλέλλην· μετέσχε τῆς Ἐπαναστάσεως (1825 κ. ἑ.) καὶ παρέμεινε μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν εἰς τὸν ἑλλην. στρατόν· διετέλεσεν ὑπουργὸς στρατιωτικῶν (1855 καὶ 1863)». Σὲ δεύτερο λῆμμα γιὰ τὸν Κωνσταντῖνο Σ. ἐπαναλαμβάνεται ἡ φιλελληνικὴ ἰδιότητα τοῦ πατέρα του. Ὅμως «Ὁ Στρατηγὸς [Κ] Σμολένσκης ἐγεννήθη εἰς Οὐγγαρίαν, ἀλλ' οὔτε Οὖγγρος ἦτο οὔτε Αὐστριακός, ἦτο καθαρόαιμος Ἕλλην! Ἡ οἰκογένειά του προήρχετο ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν πόλιν Μοσχόπολιν, ἡ ὁποία ἤκμασε κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα. Μετὰ τὴν καταστροφήν της κατὰ τὸ 1769, ὁ προπάππος του κατέφυγεν εἰς Οὐγγαρίαν, ὅπου ἤκμαζον Ἑλληνικαὶ Κοινότητες. Ἐκεῖ ἐργαζόμενος ἐπιμελῶς, τιμίως καὶ εὐσυνειδήτως, ἀπέκτησεν ἕνα ἀξιόλογον ἀγρόκτημα, πλησίον τῆς πόλεως Τζαμιόλτικ. Τὸ κτῆμα τοῦτο διεκρίνετο ἀπὸ τὰ ἄλλα, διὰ τοῦ παρωνύμου Σμόλκ ἐξ οὗ καὶ τὸ ἐπώνυμον τῆς οἰκογενείας, ἡ ὁποία ἀργότερον ἐτιμήθη παρὰ τῆς Κυβερνήσεως διὰ τίτλων εὐγενείας». Πβ. Στ. Μ. Γκατζόπουλος, *Μοσχό-*

Ὅταν μετὰ τὸν πόλεμο τῆς ντροπῆς τὸ φρόνημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶχε καταπέσει κατακόρυφα καὶ ἐθνικῶς ἐπικίνδυνα, οἱ Ἑλληνόβλαχοι τῆς Κουτσούφλιανης, σημερινῆς κωμοπόλεως Παναγίας Καλαμπάκας, παρὰ τὶς δελεαστικὲς ὑποσχέσεις, συνάμα δὲ καὶ τὶς ἐπώδυνες πρακτικὲς καταπτοήσεώς τους, δὲν κλονίζονται διόλου ἢ μᾶλλον προσηλώνονται περισσότερο στὴν Ἑλλάδα καὶ διαψεύδουν τὴν τουρκορουμανικὴ συνδυασμένη προπαγάνδα, κατὰ τὴν ὁποία οἱ Βλάχοι δῆθεν προτιμοῦν τὴν τουρκική - ἀντὶ τῆς ἑλληνικῆς - κυριαρχία. Οἱ Κουτσουφλιανίτες δὲν ὀρρωδοῦν νὰ ἀντιταχθοῦν καὶ διὰ τῶν ὅπλων ἐναντίον τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ[279], τὸν ὁποῖο καὶ νικηφόρα ἀποκρούουν καταπλήσσοντας Ἕλληνες καὶ ξένους. Προειδοποιοῦσαν δὲ τοὺς ἐκπροσώπους τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ποὺ ἦσαν ἐπιφορτισμένοι μὲ τὴ ρύθμιση τῆς νέας συνοριακῆς ἑλληνοτουρκικῆς γραμμῆς, ὅτι, ἂν ἡ γενέτειρά τους ἐπιδικαζόταν στὴν Τουρκία, θὰ προέβαιναν στὴν πυρπόλησή της, ὅπως τελικὰ ἔπραξαν διεγείροντας τὴν παγκόσμια προσοχή, συγκίνηση καὶ συμπάθεια.

Ἡ ἀπήχηση τοῦ Ὁλοκαυτώματος, τοῦ ὁποίου ἡ ἐφετινὴ (1998) 100ετία θὰ περνοῦσε ἐντελῶς ἀπαρατήρητη, ἂν ἔλειπε ἡ φιλοτιμία δύο νέων ἀνθρώπων, τῶν Ἀθ. Στράτη καὶ Γ. Σάρρου[280], ἐπικαίρως ἐμπνέει τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων, ποὺ δημιουργοῦν ὑπέροχα πεζογραφικὰ καὶ ποιητικὰ κείμενα.

Ἐνδεικτικὰ καταχωρίζεται δεῖγμα δημιουργίας τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Ζαχαρία Παπαντωνίου, ἐπιγραφόμενο *Κάτι μεγάλο:*

«Εἶνε Ἕλληνες καὶ αὐτοὶ οἱ Κουτσουφλιανῖται; Ἔχουν τὸ αὐτὸ αἷμα καὶ ὁμιλοῦν τὴν αὐτὴ γλῶσσαν μὲ ἐκείνους, ποὺ ἄφινον πρὸ ἑνὸς ἔτους τὴν Θεσσαλίαν εἰς τὸν Ἐτέμ; Εἶναι μιᾶς φυλῆς ἄνθρωποι αὐτοὶ καὶ αἱ 60 χιλιάδες τῶν ἀπαλλαγέντων τοῦ 1897;

Ἡ ἐρώτησις εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ ἐψιθυρίσθη ἀπὸ τὸ στόμα ὅλων ὅσοι ἐστάθησαν ἔκπληκτοι πρὸ τοῦ ὑπερόχου δράματος τῆς Κουτσούφλιανης. Σᾶς ὁμολογῶ ὅτι εἰς τὴν περίστασιν αὐτήν, ἐγὼ τουλάχιστον εἶμαι Θωμᾶς καὶ θὰ ἤθελα νὰ κάμω μίαν μικροβιολογικὴν ἐξέτασιν εἰς τὰ αἱμοσφαιρίδια τῶν ἀγροτῶν ἐκείνων τῆς Θεσσαλικῆς γωνίας, διὰ νὰ ἴδω, ἐὰν πρόκειται πραγματικῶς περὶ Ἑλλήνων τοῦ 1897 ἢ περὶ ἀποκαλύψεως μιᾶς νέας, ὀλιγώτερον νοθευμένης καὶ πλησιεστέρας πρὸς τὸ παρελθὸν ἑλληνικῆς φυλῆς, συγκειμένης ἀπὸ 500 περίπου ἄτομα, ὅσοι ἦσαν οἱ χωρικοὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Κουτσούφλιανην.

πολις. Ἰωάννινα 1979, 97.

279. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ὁ τόπος καὶ οἱ Ἕλληνες, *Ἐθνικὲς Ἐπάλξεις*, 26, 1997-1998, 26.

280. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Βιβλιοκρισίες: Γ. Ν. Σάρρος - Ἀ. Δ. Στράτης, *Ἱστορία τῆς Κουτσούφλιανης* (Παναγία Καλαμπάκας). Ἔκδοση «Ἀδελφότητος Παναγίας». Ἀθήνα 1997, σσ. 592, *Παρνασσός*, 39, 1997, 351-355.

Ὅταν ἐνθυμοῦμαι μάλιστα τὸ γνωστὸν ἀξίωμα ὅτι τὸ ἰδικόν μας ἔθνος σύγκειται ἀπὸ φυλάς, ὅτι καὶ εἰς τὴν ἐλευθέραν καὶ εἰς τὴν δούλην Ἑλλάδα ὑπάρχουν πληθυσμοὶ χωριζόμενοι διὰ μεγάλης ἠθικῆς ἀποστάσεως ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ὑποδιαιρεῖται εἰς πολλὰς ἀνομοίας Ἑλλάδας, ἡ ἀπορία μου μὲ ἐνοχλεῖ ἀκόμη περισσότερον. Ἀπὸ τὸν ὠκεανὸν τῆς ἀπογοητεύσεως πῶς ἀνεπήδησεν αὐτὸς ὁ πατριωτισμὸς καὶ ἀπὸ τὸν μεγάλον μαρασμὸν πῶς ἀνεβλάστησεν αὐτὸ τὸ αἴσθημα;

Ἐν μέσῳ Ἑλλήνων, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ ἔκρυβον τὰ ὑπάρχοντά των εἰς τὸν πόλεμον, διὰ νὰ μὴ τοὺς πάρῃ τίποτε ὁ νόμος τῆς εἰσφορᾶς, Ἑλλήνων ἑκατομμυριούχων, οἱ ὁποῖοι ἔσφιγγον σὰν τὸν Ἰουδαῖον τοῦ Σαίξπηρ τὴν σακκούλα των, διὰ νὰ μὴ ἀγοράσουν κανένα φυσέκι καὶ καμμίαν γαλέτταν διὰ τοὺς μαχομένους στρατιώτας, Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἀντὶ τοῦ ὅπλου ἐκράτησαν τὸ καλαμάκι τῆς γρανίτας καὶ ἐβάρυναν τὰ τραπέζια τῶν ζαχαροπλαστείων, ὅταν ἡ ἄλλη νεότης ἐφόρει μαρτυρικοὺς στεφάνους εἰς τὸ στρατόπεδον, ἐν μέσῳ αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων πῶς εὑρέθησαν Ἕλληνες, ὄχι ἑκατομμυριοῦχοι, ὄχι ἀνεπτυγμένοι, ὄχι μορφωθέντες διαφορετικώτερα τῶν ἄλλων μὲ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ σχολεῖον, ἀλλὰ Ἕλληνες ἀγρόται τῆς σκαπάνης καὶ τοῦ χωραφιοῦ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἐλάμπρυναν τὴν μαύρην αὐτὴν ἱστορίαν μὲ τὰς φλόγας τῶν ἑστιῶν των, οἱ ὁποῖοι ἔκαμαν στάχτη εἰς μίαν στιγμὴν τὸ σπίτι των, διὰ νὰ εὕρουν στέγην ἐλευθέρου οὐρανοῦ;

Δὲν ἠξεύρω, ἐὰν ὑπῆρχεν αὐτὸς ὁ πατριωτισμὸς ἢ ἂν ἐγεννήθη μετὰ τὰς συμφοράς, ἀλλὰ ἠξεύρω ὅτι καὶ ἂν ἤμην ὁ ἀπαισιοδοξότερος τῶν ἀπαισιοδόξων διὰ τὸν δυστυχῆ αὐτὸν τόπον, μετὰ τὰς φλόγας τῆς Κουτσούφλιανης θὰ ἐγινόμην τῶν αἰσιοδόξων ὁ αἰσιοδοξότερος.

Αἱ ρίζαι, μὲ τὰς ὁποίας συνδέεται πρὸς τὴν γενέτειραν γῆν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἰδίως ὁ ἀγρότης, ὁ γνωρισθεὶς καὶ ζυμωθεὶς διὰ τοῦ ἀρότρου μὲ τὴν γῆν αὐτὴν καὶ μὴ γνωρίσας ἄλλους τόπους καὶ ἄλλους ὁρίζοντας, αἱ ρίζαι, αἱ ὁποῖαι εἰς τὴν «Καταστροφὴν» τοῦ Ζολᾶ ἐμποδίζουν τὸν Γάλλον γεωργὸν νὰ παρακολουθήσῃ τὸ φεῦγον στράτευμα, δὲν θραύονται εὐκόλως.

Ἀλλὰ ὁ πόνος τῶν χωρικῶν τῆς Κουτσούφλιανης διὰ τὴν μέλλουσαν δουλείαν τὰς διέρρηξεν ἀποτόμως καί, ἀφοῦ οἱ γενναῖοι ἄνθρωποι ἐσχημάτισαν τὸ μέγα πυροτέχνημα, τὸ ἐξ οἰκημάτων καὶ προσφιλῶν ἀντικειμένων καὶ προσφιλῶν νεκρικῶν ὀστῶν καὶ παρέδωκαν εἰς τὴν ἐχθρικὴν κυριαρχίαν ἕνα σωρὸν τέφρας, ἔφυγον καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ ἄλλο Θεσσαλικὸν ἔδαφος τὸ ἀναπέμπον τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὰς πρώτας πνοὰς τῆς ἐλευθερίας.

Θὰ εἶνε πολὺ μικρόν, ἐὰν ἡ κυβέρνησις τοῖς παραχωρήσῃ μόνον γαίας ἐθνι-

κάς, διὰ νὰ ὑψώσουν ἐκεῖ ὅτι πρὸ ὀλίγου κατέρριψαν διὰ τῆς φλογός. Ὁ συνοικισμός, ποὺ θὰ γίνῃ εἰς μίαν γωνίαν τῆς ἐλευθερωθείσης Θεσσαλίας διὰ τοὺς ἐνδόξους πρόσφυγας τῆς Κουτσούφλιανης, πρέπει νὰ ἔχῃ τὰ σημεῖα ἐξαιρετικῶν τιμῶν.

Ἡ πατρὶς ἐδέχθη εἰς τὴν ἀγκάλην της τοὺς ἀστέγους χωρικοὺς καὶ μέσα εἰς τὰ στήθη των ἤκουσε τοὺς ἁγιωτέρους παλμοὺς δι᾽ αὐτήν, καὶ πρέπει νὰ τοὺς τιμήση, ὅπως τὴν ἐτίμησαν.

Ἀποκαλυπτόμενοι πρὸ τοῦ μεγαλείου τῆς θυσίας των ἡμεῖς οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, καὶ λαμβάνοντες μαθήματα ἐθνικῶν καθηκόντων ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ταπεινοὺς ἀνθρώπους, ἔχομεν τὸ δικαίωμα νὰ εἴπωμεν εἰς τοὺς κυβερνήτας μας: Κάτι μεγάλο ὑπάρχει καὶ ζῆ μέσα εἰς αὐτὸν τὸν τόπον. Φροντίσατε νὰ μὴ χαθῇ, ἀνακαλύψατέ το, καλλιεργήσατέ το, μεγαλώσατέ το. *Κάτι μεγάλο* ὑπάρχει καὶ ζῆ εἰς αὐτὸν τὸν τόπον»[281].

Ἀσφαλῶς δὲν εἶναι μόνον οἱ Βλάχοι τῆς Θεσσαλίας ἀποφασιστικοὶ καὶ ἀτρόμητοι μέχρις αὐτοθυσίας. Ἀξιοθαύμαστοι καὶ ἀξιέπαινοι εἶναι καὶ οἱ Βλάχοι, ποὺ ζοῦν καὶ στὰ βορειότερα τῆς Βορείου Ἠπείρου. Ἄπρακτο ἀποπέμπουν τὸν Κ. Μπουριλεάνου, Ρουμάνο διπλωμάτη στὴ Ρώμη, ὁ ὁποῖος τοὺς ἐπισκέπτεται στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰώνα μας ζητώντας νὰ δηλώσουν κατὰ τὴν ἐπικειμένη τότε, 1905, ὀθωμανικὴ Ἀπογραφή, ὅτι δὲν ἔχουν σχέση μὲ τὸν Ἑλληνισμὸ καὶ ὅτι ἀποτελοῦν ξεχωριστὴ ἐθνότητα.

Ὅμως, «οἱ βλαχόφωνοι τῶν Τιράνων, πιστοὶ στὴν ἑλληνικὴ ἰδέα, μὲ σθένος ἀπάντησαν ὅτι τίποτε τὸ κοινὸ δὲν συνέδεε τὴ Ρουμανία μ᾽ αὐτούς , *οἵτινες στερρῶς ἐχόμενοι τῶν πατρώων, δὲν θὰ ἐπιτρέψωσι σκάνδαλα καὶ ζιζάνια καὶ ὅτι αἱ ὑποσχέσεις αὐτοῦ περὶ ἱδρύσεως σχολῆς μὲ πολλὰς γλώσσας, καὶ Ἐκκλησίας μεγαλοπρεποῦς καὶ προστασίας ἰσχυρᾶς ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ρουμανίας, σκοπούσης, ὡς εἶπε, νὰ συστήσῃ καὶ Προξενεῖον ἐν Δυρραχίῳ δὲν δύνανται νὰ μειώσωσι τὴν ἀπεριόριστον ἀγάπην των πρὸς τὴν Ἑλλάδα.* Πρόσθεσαν ἐπίσης πὼς κάθε ἀπόπειρα δελεασμοῦ τους μὲ χρήματα ἢ ἄλλα μέσα θὰ ναυαγοῦσε, ὅπως εἶχε γίνει στὸ παρελθόν. Ἀκόμη καὶ αὐτὴ ἡ βία ἂν χρησιμοποιόταν ἀπὸ τοὺς βέηδες τῆς περιοχῆς, ὅπως εἶχε γίνει πρὶν πέντε χρόνια, ὕστερα ἀπὸ συμφωνία τῶν βέηδων μὲ τὴ ρουμανικὴ κυβέρνηση, δὲ θὰ ἀπέδιδε»[282]. Ἀπογοητευ-

281. Βλ. ἐφημ. *Σκρίπ*, 17.5.1898, 1. Τὴ βιβλιογραφικὴ ἔνδειξη χρεωστῶ προσηκόντως στὸν Γ. Σάρρο, καρδιολόγο. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, 1898: Ὁλοκαύτωμα Κουτσούφλιανης - 1998: Ἑλληνικὸ ἔγκλημα καθοσιώσεως, *Πρακτικὰ Α΄ Ἱστορικοῦ Συνεδρίου Καλαμπάκας.*

282. Ἐλευθερία Ἰ. Νικολαΐδου, *Ξένες προπαγάνδες καὶ ἐθνικὴ ἀλβανικὴ κίνηση στὶς μητροπολιτικὲς ἐπαρχίες Δυρραχίου καὶ Βελεγράδων κατὰ τὰ τέλη τοῦ 19ου καὶ τὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰώνα.* Ἐκδό-

μένος ἐπιστρέφει στὴν ἕδρα του μέσῳ Δυρραχίου, ποὺ ἕνα αἰώνα μετὰ τὴν ἵδρυση τοῦ νεοελληνικοῦ κράτους, κατὰ τὸν V. Bérard, «παραμένει κουτσοβλαχικὸ λιμάνι...»[283].

Παρόμοια σθεναρὴ στάση τηροῦν καὶ οἱ Βλάχοι τοῦ λοιποῦ βορειοελλαδικοῦ χώρου, ἂν καὶ διώκονται ἀπηνέστερα καὶ δολοφονοῦνται. Ὁ Μαζαράκης - Αἰνιὰν σκιαγραφεῖ ἀδρότατα τὴν κατάσταση καὶ διεκτραγῳδεῖ τὶς δοκιμασίες τους: «Οἱ Βλάχοι διαμαρτύρονται, ἀρνοῦνται δηλοῦντες ὅτι ἀνέκαθεν ἦσαν Ἕλληνες· εἰς ἀπάντησιν φυλακίζονται (Σέλιον Βερροίας), ἐπιβάλλονται αὐτοῖς πρόστιμα καὶ τέλος πολλοὶ μὲν αὐθαιρέτως ἐγγράφονται ὡς Βλάχ, εἰς ἄλλους δέ, μέχρι σήμερον ἔτι, δὲν παρέχονται νοφούζια (φύλλον ταυτότητος ἀπαραίτητον ἐν Τουρκίᾳ) ἄνευ τῶν ὁποίων οὐδεμίαν ἐμπορικὴν πρᾶξιν δύναται νὰ ἐκτελέσωσιν, οὔτε ταξείδιον οὔτε ἰδιοκτησίαν νὰ ἔχωσι»[284].

Τὸ 1913 στὰ παρασκήνια τῆς Διασκέψεως τοῦ Βουκουρεστίου ἡ ἑλληνικὴ ἀντιπροσωπεία - πρὸ τῆς ὑποβολῆς σχετικοῦ ρουμανικοῦ αἰτήματος[285] - σπεύδει στὴν παραχώρηση τῶν Βλάχων Ἀρμάνων στὴ Ρουμανία, ἐκπαιδευτικῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς, καθ' ὑπέρβαση τῶν ἁρμοδιοτήτων της καὶ ἐκείνων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου[286]. Φωνὴ δὲ στεντόρεια ὑψώνει ὁ Κύπριος καθηγητὴς τοῦ

σεις ΙΜΙΑΧ, Ἰωάννινα 1978, 212. Ἐνῶ δὲ οἱ Βλάχοι τῆς Ἀλβανίας διεπιστημονικὰ ἀποδεικνύονται Ἕλληνες καὶ συνάμα αἰσθάνονται καὶ συμπεριφέρονται διαχρονικὰ ὡς Ἕλληνες, μὲ τὸ πουγγί, Ἐθνικοὶ Εὐεργέτες, καὶ τὸ καριοφίλι, καπεταναῖοι-ὁπλαρχηγοί, ἀπορρίπτοντας διαρρήδην δελεαστικὲς προτάσεις καὶ μεγάλα προνόμια, ποὺ ἀποσκοποῦν στὸ νὰ ἀποσπασθοῦν ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμὸ καὶ νὰ γίνουν ἄλλη ἐθνότητα, Βλαχική, σύμφωνα μὲ πρόσφατο δημοσίευμα ἑλληνικοῦ ἱδρύματος, τὸ ὁποῖο μάλιστα ἐπιχορηγεῖται ἀπὸ δύο ἑλληνικὰ ὑπουργεῖα, εἶναι ἡ πρώτη Ἐθνότητα τοῦ ὀρθοδόξου ποιμνίου τῆς Ἀλβανίας, μὲ δεύτερη τὴν ἀλβανική, τρίτη τὴν ... ἑλληνικὴ καὶ τέταρτη τὴ σλαβική. Ἔτσι προσωπικότητες, ὅπως οἱ Δημήτριος Προκοπίου Πάμπερις, Δανιὴλ Μοσχοπολίτης, Νεκτάριος Τέρπος, Ἀρσάκης, Ζάππας, Σίνας, Σμολένσκης... θεωροῦνται ὡς ἀλλοεθνεῖς! Βλ. Σταμάτης Γεωργούλης, Ἡ Ὀρθοδοξία στὸ σύγχρονο ἀλβανικὸ κράτος, *Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἀλβανίας*. Θ. Βερέμης - Θ. Κουλουμπῆς - Ἠ. Νικολακόπουλος (ἐπιμ.) Ἑλληνικὸ Ἵδρυμα Εὐρωπαϊκῆς καὶ Ἐξωτερικῆς Πολιτικῆς, Ἀθήνα, Ἀπρίλιος 1994, 97.

283. Bérard, *Τουρκία καὶ Ἑλληνισμός*, 48 - 49.

284. Κ. Μαζαράκης - Αἰνιάν, *Αἱ ἱστορικαὶ περιπέτειαι τῆς Μακεδονίας...*, Ἀθήνησι 1912, 160 - 161.

285. L. Spasov, La Serbie et le différend territorial burgaroroumain (Janvier - Août), *Etudes Balkaniques,* 3, 1987, 59. A. G. Lazarou, Th Greek Navy as a negotiation factor during 1912, *Acta International Symposium of Military History...*, Greece 1992, 78. Ἑλένη Γαρδίκα - Κατσιαρδάκη, Ὁ συσχετισμὸς τῶν δυνάμεων καὶ ἡ Ἑλλάδα μπροστὰ στὴ Συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου, *Συμπόσιο Ἡ Συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου καὶ ἡ Ἑλλάδα,* Θεσσαλονίκη 1990, 45, καὶ *Greece and the Balkan Imbroglio, Greek foreign Policy, 1911 - 1913,* Athens (Σύλλογος πρὸς Διάδοσιν Ὠφελίμων Βιβλίων) 1995, 239. Χαρ. Κ. Παπαστάθης, *Ἡ διοικητικὴ ὀργάνωση τῆς Μακεδονίας μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσή της*. Θεσσαλονίκη 1996, 30.

286. Ἠ. Γ. Κυριακόπουλος, Συνθήκη Βουκουρεστίου, *Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια (ΜΕΕ),* Πυρσός, 1929, 7, 615 γ.

Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ν. Σαρίπολος[287]. Διαφωνεῖ καὶ παραιτεῖται ἀπὸ τὴ Γενικὴ Διοίκηση τῆς Μακεδονίας ὁ Στ. Δραγούμης καὶ ἐπικρίνεται στὴ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων ὁ Ἐλ. Βενιζέλος[288]. Πέρα τῆς διπλῆς ὑπερβάσεως ἐπισημαίνονται τόσο ἡ παντελὴς ἀπουσία προδιερευνήσεως τῶν πραγματικῶν προθέσεων τῆς ρουμανικῆς πλευρᾶς ὅσο καὶ ἡ ὁλοκληρωτικὴ παραγνώριση τῆς σπουδαιότητας ἐνημερώσεως γιὰ τὴ σύνθεση τῆς ρουμανικῆς ὁμάδας στελεχῶν τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως τοῦ ρουμανικοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, ἐπιφορτισμένης μὲ τὴ Διάσκεψη. Διότι προΐσταται ὁ Ν. Μίσσιος, πρώην πρέσβυς τῆς Ρουμανίας στὸ Λονδίνο, ὁ ὁποῖος μετακαλεῖται στὸ Βουκουρέστι γιὰ τὸ Συνέδριο. Ἀψηφώντας δὲ τὰ πάντα ἀνατρέπει τὰ βουλγαρικὰ σχέδια γιὰ τὴ Μακεδονία καὶ τὴν ἴδια τὴ Θεσσαλονίκη. Τὸ τόλμημά του ἀξιολογεῖται ἀκριβέστερα, ὅταν καθίσταται γνωστὴ ἡ βαθειὰ προσωπικὴ πικρία του ἐξ αἰτίας ἀφόρητης ἀδικίας, ἡ ὁποία τοῦ προσγίνεται ἀπὸ τὴν ... Ἑλλάδα. Πρὸ τῆς ἁλματώδους ὁμολογουμένως σταδιοδρομίας του στὴν ὑπηρεσία τῆς Ρουμανίας μετέχει διαγωνισμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, πρωτεύει καὶ ἀριστεύει, ἀλλὰ ἀντ' αὐτοῦ προτιμᾶται ὁ ... ἀποτυχών, γόνος πολιτικῆς οἰκογένειας! Βέβαια δακρύζει ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος[289] ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῆς ἐπεισοδιακῆς ἀποδημίας καὶ ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ Μεγαλείου τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς τοῦ Βλάχου - Ἀρμάνου. Πολὺ ἀργά.

Ὁ Μαζαράκης - Αἰνιὰν ἀναφερόμενος στὴν ἐθνικὴ ἑλληνικὴ συνείδηση τῶν Βλάχων σημειώνει καὶ τὰ ἑξῆς: «οἱ βλαχόφωνοι οὗτοι τῆς Μακεδονίας, Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας οὐ μόνον ἀνέκαθεν ἐθεώρουν αὑτοὺς Ἕλληνας καὶ παρὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων διεκρίθησαν διὰ τὴν ζωηρὰν φιλοπατρίαν, τὴν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας θεραπείαν, τὴν χάριν τῆς Πατρίδος αὐτῶν θυσίας»[290]. Παράλληλα δὲ καὶ πολὺ εὔστοχα προχωρεῖ σὲ παρατηρήσεις σημαντικές: «Δυστυχῶς, ὡς

287. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἡ ἐπικαιρότητα τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ Ζητήματος. Ἀνακοίνωση στὴ Λευκωσία (ὑπὸ ἐκτ.).

288. Βλ. Στ. Δραγούμης, 1913 - 1916. *Μεταξὺ παραμονῶν τῆς βαλκανικῆς εἰρήνης καὶ προσδοκίας εὐρωπαϊκῆς διαλλαγῆς. Ἑλληνικὰ ζητήματα.* Ἀθῆναι 1916, 33 - 56. Περ. Ἀλ. Ἀργυρόπουλος, *Ἀπομνημονεύματα.* Α΄. Ἀθῆναι 1970, 133.

289. Βλ. Γ. Ροῦσσος, Ὁ Βενιζέλος καὶ ἡ ἐποχή του, *Τὸ Βῆμα,* 18.6.1961. Πβ. Τηλ. Μ. Κατσουγιάννης, *Περὶ τῶν Βλάχων τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν.* Β΄. Θεσσαλονίκη 1966, 80.

290. Μαζαράκης - Αἰνιάν, ἔ. ἀ. Βλ. καὶ *La Grèce* par Homolle...., Paris 1908, 179. Σπ. Λάμπρος, Τὰ ἑλληνικὰ δίκαια, ΝΕ, 10, 1913, 166 - 171. Ν. Κασομούλης, *Ἐνθυμήματα Στρατιωτικά.* Ι. Ἀθῆναι 1939, 104. Δ. Γιαραλῆ - Παπαδοπούλου, Ἡ ἀπογραφὴ τοῦ Χιλμῆ πασᾶ στὴν Ἤπειρο (1905), *Δωδώνη,* 7, 1978, 122 καὶ 136 σημ. 3. Π.Δ. Τζιόβας, Ἠπειρωτικὰ Σύμμεικτα, *Ἠπειρωτικὴ Ἑστία,* 31, 1981, 584. Ἠ. Γ. Κωστόπουλος, Ἡ ἐθνικὴ συνείδηση τῶν Βλάχων καὶ ὁ ρόλος τους στὴ συγκρότηση τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, *Τρικαλινά,* 10, 1990, 207 - 240.

εἴδομεν προκειμένου περὶ τῶν βουλγαρικῶν ἐνεργειῶν, δὲν ὑπῆρξε καὶ ἀπέναντι τοῦ νέου τούτου ἐχθροῦ προσήκουσα πάντοτε ἡ πολιτεία τῶν ἰθυνόντων τὸ ἔθνος καὶ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἀντιπροσώπων αὐτῶν. Δὲν εἰργάσθησαν κυρίως ὅπως διαφωτίσωσιν ἐπαρκῶς τοὺς ἑλληνοβλαχικοὺς πληθυσμούς.... Τοὐναντίον, ἐξ ἀμαθείας καὶ ἐλλείψεως πολιτικοῦ νοῦ, ἐποιοῦντο ἐνίοτε διακρίσεις αἵτινες ἐψύχραινον τοὺς ἑλληνοβλάχους τούτους καὶ καθίστων αὐτοὺς εὐπροσίτους εἰς τὰ ρουμανικὰ δελεάσματα...»[291].

Τὸ 1917, κατὰ τὴν ἀνακήρυξη τῆς Δημοκρατίας τῆς Κορυτσᾶς[292], βλαχοαλβανικοῦ κράτους[293], οἱ Ἑλληνόβλαχοι τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ τῆς Πίνδου ματαιώνουν ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας, ὅπως σημειώνει ὁ M. Lhéritier[294], τὸ ἐγχείρημα, γελοιοποιώντας παταγωδῶς ἐμπνευστὲς καὶ πράκτορες[295].

Τὸ 1941, κατὰ τὴν ἵδρυση τοῦ Πριγκιπάτου τῆς Πίνδου, οἱ Βλάχοι ὑπὸ δυσμενέστατες περιστάσεις[296] ἐπωμίζονται τὸ νέο βάρος ἀποσοβήσεως τοῦ διαμελισμοῦ τῆς Ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Ὡστόσο ἀρχικὰ ἔχουν ἀμέριστη συμπαράσταση Γ. Τσολάκογλου[297], ὁ ὁποῖος μὲ μοναδικὴ σοβαρότητα χειρίζεται τὰ ἐθνικὰ

---

291. Μαζαράκης - Αἰνιάν, *ἔ. ἀ.* Ὡστόσο στὴ συντριπτικὴ πλειονότητα δὲν ὑποκύπτουν στοὺς πειρασμούς. Βλ. *Hellénisme,* 1.11.1905, ὅπου μαρτυρία τοῦ Max Nordau. Πβ. καὶ Ach. G. Lazarou, The Thruth About the leaflet "Les Aroumains" (Les Macédo - Romains) 1989, *On scientific truth about MACEDONIA*. National Technical University of Athens. Athens 1993. 72.

292. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἐπιλεγόμενα. Χρονικὸ τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ Ζητήματος, R. Puaux, *Δυστυχισμένη Βόρειος Ἤπειρος*, 237. Ἐπίσης βλ. Robert Vauchet, La République albanaise de Koritza, *L'Illustration,* 17, 1917, 325 - 326. J. Zdrulla, Miscarea Aromânilor din Pind, 1917, *Revista Macedoromîna,* II, 1, 1930.

293. Κατὰ τὸν Benedetto de Luca, *Gli Aromeni nel Nuovo Asseto Balcanico*, Roma 1919, 63, (...autonomia già proclamata entusiasticamente nel 1917 - dopo la ritirava delle truppe italiane-da tutte le popolazioni de Pindo" (!), ἐνῶ κατὰ τοὺς Gazacu - Trifon, *ἔ. ἀ.*, 200 σημ. 21, τὸ ἐγχείρημα ἦταν "plutôt loufoque", τρελούτσικο, ἀστεῖο.

294. M. Lhéritier, L' évolution des rapports gréco-roumains depuis un siècle (1821-1931), *Mélanges offerts à N. Iorga.* Paris 1933, 595, ὅπου τὸ ἐπεισόδιο χρονολογεῖται Ὀκτώβριο 1918.

295. Μιχ. Γ. Τρίτος, *Ἡ Πατριαρχικὴ Ἐξαρχία Μετσόβου*, 132 σημ. 44, καὶ *Τὸ Κουτσοβλαχικὸ Ζήτημα*, Ἀθήνα 1993, 10.

296. Πβ. Λάζ. Ἀρσενίου, *Ἡ Θεσσαλία στὴν Ἀντίσταση.* Α΄. Λάρισα 1977, 69: «Ἀπερίγραπτα εἶναι τὰ βασανιστήρια ποὺ ὑποβάλλονται Βλάχοι καὶ Βλαχόπουλα, μὰ ὅλοι τους ἀρνοῦνται νὰ γίνουν λεγεωνάριοι». Ἀθ. Ἀστ. Παπανικολάου, Ι. *Προεπαναστατικὰ κινήματα*....ΙΙ. *Οἱ Ὀλύμπιοι ἀγωνιστές*... ΙΙΙ. Μακεδονικὸς ἀγών, Λάρισα 1986, 64, ὅπου κεφάλαιο Ἡ Ρουμανικὴ Προπαγάνδα μὲ μαρτυρία Ἠλία Βακατάρη.

297. Βλ. ἐμπεριστατωμένη συγγραφὴ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Μ. Α. Σιώτη, *Νικόλαος Ἰ. Λούβαρις*. Ἐν Ἀθήναις 1965, 33 σημ. 45 καὶ 46. Ἐπίσης βλ. Θεολόγης Τριανταφύλλου, *Ἡ προδοτικὴ κίνηση στὴ διάρκεια τῆς Κατοχῆς γιὰ ἵδρυση Βλαχικοῦ Κράτους*. Ἀνατ. ἀπὸ *Τρικαλινὸ Ἡμερολόγιο*, 9, 1985.

θέματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ Βλαχικό, ἐπιστρατεύοντας τὶς μεγαλύτερες προσωπικότητες τῆς ἐποχῆς, Ν. Λούβαρι, Μ. Γερουλᾶνο, Σ. Κουγέα, Ξ. Ζολώτα, Ν. Βλάχο, Ἀ. Ἀγγελόπουλο, Ἰ. Σπυρόπουλο, Ν. Κιτσίκη, Ἀλ. Ἀργυρόπουλο, Κ. Ρέντη κ. ἄ., ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸν πολιτικὸ ἢ κομματικὸ ἢ ἰδεολογικὸ χῶρο τους. Τὸ δὲ ὁριστικὸ πλῆγμα ἐπιφέρουν μέσῳ τῶν ὀργανώσεων ἐθνικῆς ἀντιστάσεως[298].

Ὅταν τὸ 1948 ἡ Ρουμανία ἐπανεμφανίζεται, πρὸ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν διπλωματικῶν σχέσεων μὲ τὴν Ἑλλάδα, ὡς προστάτις τῶν Βλάχων, προφανέστατα ἐπιδιώκοντας ἐπανίσχυση τῶν κεκτημένων στὴ Συνδιάσκεψη τοῦ Βουκουρεστίου, ἐκδηλώνεται ἀκαριαία ἀντίδραση καὶ τῶν ἄλλοτε ρουμανισάντων, οἱ ὁποῖοι δημόσια καὶ δημοκρατικὰ καὶ μὲ διαφανεῖς διαδικασίες ἀποποιοῦνται τὴν προστασία τῆς Ρουμανίας, καταργοῦν τὰ ἀναγνωρισμένα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα θεσμικὰ ὄργανα καὶ ἀποκαθιστοῦν τὴν ἐθνικὴ ἑνότητα. Συμβαίνει στὴ Βέροια.

Ὅμως ἀπὸ τὸ 1964 στὴ Ρουμανία παρατηρεῖται ὀργασμὸς βλαχολογικῶν ἐκδόσεων[299]. Χορηγοῦνται ὑποτροφίες γιὰ ἐνασχόληση μὲ τὸ Κουτσοβλαχικὸ ζήτημα ἢ καὶ γιὰ σπουδὲς στὴ Ρουμανία, ὑπὸ τὸν ὅρο ὑποβολῆς δηλώσεως βλαχικῆς καταγωγῆς τοῦ ὑποψηφίου ὑποτρόφου, τακτική, ἡ ὁποία συνεχίζεται[300].

Στὴν Ἑλλάδα, παρὰ τὴν κυκλοφορία τοῦ εἰδικοῦ βιβλίου τοῦ Εὐαγγέλου Ἀβέρωφ - Τοσίτσα, ὁ ὁποῖος δὲν θεωρεῖ ὡς πιθανὴ τὴν ἐπάνοδο τῆς Ρουμανίας

Τρίκαλα 1985, 244 κ. ἑ.

298. Βλ. Θ. Ἰ. Καριπίδης, *Ἐαμικὴ Ἐθνικὴ Ἀντίσταση....*, Θεσσαλονίκη 1996, 41, ὅπου κεφάλαιο ἐπιγραφόμενο: «Τὸν Ἀλκ. Διαμάντη τὸν κυνηγοῦν ἀρχικὰ οἱ ἴδιοι οἱ Κουτσόβλαχοι...». Δ. Προκόβας, *Προτροπή.* Ἐκδόσεις Ὁ Πολίτης. Ἀθήνα 1992, 40 κ. ἑ. Ὅπως τὴ θνησιγενῆ αὐτονομιστικὴ κίνηση τοῦ 1917 χαρακτηρίζουν καὶ τὴ νέα τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου οἱ Cazacu - Trifon, , *ἔ. ἀ.*, 200 σημ. 21: "Après les guerres balkaniques, il y aura deux tentatives autonomistes - plutôt loufoques, sans consultation réelle ni lendemain - dans la région du Pinde. En 1917, à l' occasion du passage des troupes italiennes, un drapeau aux couleurs roumaines et arborant la louve allaitant Romulus et Remus flottera pendant quelques jours à Samarina, tandis que, en 1942, une légion aroumaine levée par l' Italie (mussolinienne) était défaite par les résistants (cf. Christophe Chiclet, *Les Communistes grecs dans la querre*, L' Harmattan, Paris 1987, p. 33)".

299. Βλ. M. D. Peyfuss, Aromunen in Rumänien, *Österreichische Osthefte*, 26, 1984, 421-423.

300. Ἐ. Γαλούσης, Ἐθνικὰ ἐπιζήμιες οἱ βεβαιώσεις ποὺ παρέχουν πανεπιστημιακοὶ σὲ παιδιὰ ποὺ πηγαίνουν γιὰ σπουδὲς στὴ Ρουμανία ὅτι εἶναι «Βλάχοι» καὶ «Σαρακατσάνοι», *Ὁ Χρόνος*, 31.10.1997. Βλ. καὶ *Ἐλευθερία* (Λαρίσης), 27.2.1992, μὲ τίτλο: «Ἀπαράδεκτες οἱ ἀπαιτήσεις τῆς Ρουμανίας νὰ ἐκδίδονται βεβαιώσεις βλάχικης καταγωγῆς γιὰ λόγους σπουδῶν». Δ. Χατζηευθυμίου, Δόλωμα ρουμανικὸ σὲ ... βλάχους, *Ἐλευθεροτυπία,* 2.3.1992, 11. Βλ. καὶ *Ἡ Καθημερινή,* 8.12.94, μὲ τίτλο: «Κουτσοβλαχικὴ μειονότητα "βλέπει" τὸ Βουκουρέστι».

γιὰ διεκδίκηση τῶν Βλάχων[301], ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι ἀμυδρὰ μόνον ἰδέα ἔχουν, μᾶλλον δὲ εὐρεῖα σύγχυση καὶ ἄγνοια.

Ἐξ ἄλλου, ἐνῶ ἡ Ἑλλὰς προσανατολίζεται πρὸς τὴν Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότητα (ΕΟΚ) καὶ ἐνωρίτερα γίνεται κατ' ἀρχὴν δεκτὴ μὲ τὸ ἐνδιάμεσο μέχρι τῆς πλήρους ἐντάξεως διάστημα προσαρμογῆς, κανεὶς δὲν παρακολουθεῖ τὶς εὐρωπαϊκὲς πρωτοβουλίες, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ προγραμματισμὸς καὶ ἡ προεργασία διάρκειας δύο σχεδὸν δεκαετιῶν γιὰ συγγραφὴ ἐθνολογικοῦ χάρτη τῆς Εὐρώπης. Ἔτσι, χωρὶς τὴν παραμικρὴ συμμετοχὴ ἐκπροσώπων τῆς Ἑλλάδος, εἰδικῶν ἐπιστημόνων, μολονότι ὑπάρχουν καὶ διαπρέπουν, τὸ 1978 ἐκδίδεται ἕνας συλλογικὸς τόμος, ἐπίσημος καὶ ἐπιβλητικός, ἐπιγραφόμενος *Ἡ Εὐρώπη καὶ οἱ πληθυσμοί της,* ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Χάγης καὶ μὲ ἐπιχορηγήσεις τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων καὶ τοῦ Πολιτισμικοῦ Ἱδρύματος τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, στὸν ὁποῖο οἱ Βλάχοι τῆς Ἑλλάδος ἀποκαλοῦνται Μακεδο-ρουμάνοι! Ταυτόχρονα κατατάσσονται ὡς λαὸς ἐκτὸς πλαισίου, "hors cadre", μεταξὺ Βάσκων, Φρισσίων, Λαπώνων, Σοράβων καὶ Τσιγγάνων! Καμμία δὲ κρατικὴ ἑλληνικὴ ὑπηρεσία ἢ κρατικοδίαιτο ἵδρυμα δὲν ἐνίσταται, ἂν καὶ ἡ ἐνημέρωσή τους συντελεῖται ἀμέσως καὶ συνοδεύεται ἀπὸ ἄριστο καὶ πλούσιο πληροφοριακὸ ὑλικό[302]. Ἐπακολουθοῦν ἐπισκέψεις ὁμάδων ξένων[303] γιὰ δῆθεν διερεύνηση ἐπιστημονική, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα πρόκειται γιὰ προσχηματικὴ ἐπικύρωση προεπινοημένων «πορισμάτων». Βέβαια οἱ ἐπισκέπτες δὲν διστάζουν νὰ ἀποκαλύψουν ὅτι αὐτός, ὁ Γ. Μπάρτζας, ποὺ τοὺς ὑποδέχεται ἀπὸ μέρους τάχα τῶν Βλάχων Ἑλλάδος, δὲν ἐκφράζει παρὰ μόνον τὸν ἑαυτό του. Ὡστόσο τοὺς Βλάχους ἀποκαλοῦν Ρουμάνους, τὴ δὲ Βέροια τῆς Μακεδονίας ρουμανική, καθ' ὑπαγόρευση ἀσφαλῶς τοῦ ξεναγοῦ, πού, ἂν καὶ ρουμανίζων, πράγματι ἀμετανόητος, τοῦ παρέχεται ἄδεια παλιννοστήσεως. Μόλις καταφθάνει στὸ ἑλληνικὸ ἔδαφος ἐπιδίδεται μὲ πάθος στὴν ἀναζωπύρηση μειονοτικοῦ ζητήματος[304] σὲ ἀγαστὴ συνεργασία μὲ τοὺς ὁμοϊδεάτες του ἀπε-

301. Πβ. Ἀρσενίου, ἔ. ἀ., 69, ὅπου περικοπὴ Ἀβέρωφ: «[Ἡ Ρουμανία] δὲν φαίνεται νὰ ἔχῃ τῆν διάθεσιν ἢ τὴν δύναμιν νὰ τοὺς παρακινήσῃ...».

302. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Μακεδονικὸ» - «Κουτσοβλαχικὸ» καὶ ἑλληνικὴ ἀρρυθμία, *Τρικαλινά,* 6, 1986, 102-103 καὶ ἰδίως 111-112.

303. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Μειονοτικὰ ζητήματα καὶ κάποιες ἐπισκέψεις ξένων στὴν Ἑλλάδα, *Ἐλευθεροτυπία,* 10.6.1989,32.

304. Πβ. Stefan Moal, *Rapport de la visite d'étude aux minorités de Grèce,* 4-10 Octobre 1987, sous l' égide de la Commission des Communautés européennes et du Bureau européen pour les langues moins répandues, Breizh/Bretagne, D. 6.10.1988, 4: Calandrier de la visite d' étude: M. Barza, roumain..., καὶ rencontre avec le Dr Barza, *représentant les Roumains.* Deux membres du groupe partent en visite pour deux jours à Veria, *ville roumaine* du nord de le Grèce.

σταλμένους καὶ ἐγκατεστημένους στὴ Γερμανία, Γαλλία κ.λπ.[305], χωρὶς στὴν Ἑλλάδα νὰ διερευνᾶ κανεὶς πῶς ἢ ἀπὸ ποιοὺς καλύπτονται οἱ δαπάνες μετακινήσεών του.

Τὴν κοιμωμένη τῆς Εὐρώπης χώρα, Ἑλλάδα[306], ἀφυπνίζουν οἱ ἁρμόδιοι τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου, οἱ ὁποῖοι τῆς γνωστοποιοῦν ὅτι ἐπίκεινται ἀποφάσεις δεσμευτικὲς καὶ ὅτι εἶναι ἄκρως ἐπιτακτικὴ ἡ πρόταση ἐκπροσώπου της, μὲ τὶς ἐνδεδειγμένες γνώσεις, ἱκανοῦ γιὰ τὴν ἀνάληψη τοῦ ἔργου συντάξεως τῶν ἑλληνικῶν, ἐπισήμων καὶ ἐπιστημονικῶν θέσεων, ὥστε νὰ τεθοῦν ὑπ᾽ ὄψη ὅλων τῶν εὐρωβουλευτῶν κατὰ προσεχῆ συζήτηση στὸ Εὐρωκοινοβούλιο. Ὁ εἰδικὸς ἐπιλέγεται, ἐν ἀγνοίᾳ του, προτείνεται, ἐγκρίνεται, καλεῖται στὸ ΥΠΕΞ καὶ τοῦ ἀνατίθεται ἡ συγγραφὴ ὅλων τῶν κειμένων, ποὺ ἀφοροῦν στὶς πληθυσμικὲς ἑνότητες τῆς ἑλληνικῆς ἐπικράτειας, φερόμενες ὡς ὑποψήφιες μειονότητες, πέντε τὸν ἀριθμό[307], ἐνῶ ἑλληνικὲς ὑπηρεσίες δημοσιοποιοῦν ἕνδεκα[308], μερικὲς δὲ καὶ πολυωνυμικά, ὡς αὐθύπαρκτες π.χ. Βλάχοι, Κουτσόβλαχοι, Ρουμοῦνοι.

Μετὰ προσεκτικὴ καὶ πολλαπλῶς ἐπίπονη προσπάθεια ἑτοιμάζονται τὰ λήμματα καὶ ἐγκαιρότατα παραδίδονται στὸν ἁρμόδιο τοῦ ΥΠΕΞ, στὸν ὁποῖο ἐπιπρόσθετα μὲ συστημένες προσωπικὲς ἐπιστολὲς ὑπενθυμίζεται ἐπανειλημμένως ὅτι τὸ Εὐρωκοινοβούλιο ἔθεσε χρονικὸ ὅριο ἀποστολῆς. Ἐν τέλει δὲν ἀποστέλ-

305. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἑλληνόβλαχοι καὶ παραπληροφόρηση, *Πρακτικὰ Α΄ Συνεδρίου Μετσοβίτικων Σπουδῶν*, Μέτσοβο 28-30 Ἰουνίου 1991, Ἀθήνα 1993, 453 κ. ἑ.

306. Πβ. Δημ. Στεργίου, Σιγά, ἡ Ἑλλὰς συνελήφθη ξανὰ νὰ κοιμᾶται!, *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος*, 16.4.1998, 101-102. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Βλάχοι Ἑλλάδος καὶ Εὐρωπαϊκὴ Ἕνωση*. Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα. Ἀθῆναι 1996, ὅπου ἀντὶ Προλόγου προτάσσεται τὸ ἄρθρο τοῦ Δημ. Στεργίου, Σιγά, ἡ Ἑλλὰς κοιμᾶται!, *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος*, 26.10.1995,25.

307. Βλ. Ν. Σίμος, Ἡ ΕΟΚ «θέλει» τὴν Ἑλλάδα μὲ πέντε μειονότητες. Ἀνεπαρκὴς ἡ κυβερνητικὴ πολιτική, *Ἡ Καθημερινή*, 22.3.1987, 1, ὅπου καὶ τὰ ἑπόμενα ἀποκαλυπτικά: «Ἐν μέσῳ ἐπικίνδυνης κυβερνητικῆς ἀδράνειας προωθεῖται ἡ καταγραφὴ τῶν μειονοτήτων στὴν Εὐρώπη, μιὰ πρώτη δὲ ἔρευνα ἐντοπίζει... πέντε μειονότητες στὴν Ἑλλάδα καθὼς καὶ τὴν ὕπαρξη τεσσάρων γλωσσῶν, ποὺ ὁμιλοῦνται στὴν Ἑλλάδα. Τὸ θέμα τῶν μειονοτήτων ἀνακινεῖται μὲ τὸ αἰτιολογικὸ ὅτι ἐν ὄψει τῆς εὐρωπαϊκῆς ἑνοποιήσεως θὰ πρέπει αὐτὲς νὰ καταγραφοῦν... Ἡ καταγραφὴ προωθεῖται ἀπὸ τὴν ΕΟΚ σὲ συνεργασία μὲ τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης. Ἡ κυβερνητικὴ δὲ ἀδράνεια ἐντοπίζεται στὸ γεγονὸς ὅτι ἡ οὐσιαστικὴ ὅσο καὶ ἀποτελεσματικὴ αἰχμὴ τῆς ἑλληνικῆς ἀντιδράσεως, οἱ Ἕλληνες εὐρωβουλευτές, στὰ ὅσα ἐξ ἀγνοίας ἢ λόγῳ παραπλανήσεως οἱ ἁρμόδιες ἐπιτροπὲς καταγράφουν, παραμένουν χωρὶς ἐνημέρωση γιὰ τὴν ἐπίσημη ἑλληνικὴ πολιτικὴ στὸ θέμα αὐτό. Διαπιστώνεται μάλιστα τὸ δυσάρεστο γεγονὸς ὅτι **ἡ κυβέρνηση δὲν ἔχει καταστρώσει μακροπρόθεσμη τακτικὴ προκειμένου νὰ προλάβει διεθνοποίηση ἀνύπαρκτων θεμάτων, ποὺ θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ περιβληθοῦν καὶ τὸν μανδύα τῆς τυπικῆς ἀναγνωρίσεώς τους...**» Ὅπερ καὶ ἐγένετο!

308. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Σύνθεση τοῦ πληθυσμοῦ νομοῦ Τρικάλων, *Φιλολογικὸ Ἡμερολόγιο Τρίκκης 1991*, 62 - 63 καὶ σημ. 22, ὅπου: Ἀθίγγανοι, Βλάχοι, Γύφτοι, Καππαδόκες, Καραγκούνη-

λονται, ὁπότε ὡς ὑπάρχοντα στὴν Ἑλλάδα ἐκλαμβάνονται ὅσα καταθέτουν, ἀβάσιμα, ἀνεπιστημονικά, προπαγανδιστικά, ἡ Association des Français Aroumains (AFA), ἡ ὁποία ἑδρεύει στὸ Παρίσι καὶ προεδρεύεται - τρεῖς καὶ ὁ κοῦκος! - ἀπὸ τὸν Jean Périfan, Γιάνκο Περήφανο, γεννημένο στὴ Βουλγαρία, γόνο θυμάτων τῆς προπολεμικῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας καὶ ἀναθρεμμένο στὸ φυτώριο Ἀντωνέσκου, ἡ Uniunea tra Limba si Cultura Aromâna, ἡ ὁποία ἑδρεύει στὸ Φράιμπουργκ τῆς Γερμανίας καὶ προεδρεύεται ἀπὸ τὸν Vasile Barba, ὁμογάλακτο προηγουμένου, κ. ἄ.[309].

Παρεπόμενα τῆς ἐπίσημης ἑλληνικῆς ἀσυνέπειας πρὸς τὸ Εὐρωκοινοβούλιο, ποὺ ὄχι μόνον δὲν ἐνημερώνεται, ἀλλὰ ἐπιπόλαια ἐμπαίζεται, καὶ τῆς προφανοῦς ἀπρονοησίας ἐνημερώσεως, ἐνδεδειγμένης, ἔγκαιρης καὶ ἔγκυρης, τῶν Ἑλλήνων εὐρωβουλευτῶν καὶ βουλευτῶν, συνάμα δὲ τῆς ἀπερίσκεπτης παράλληλα ἀποκρύψεως τῶν τεκταινομένων ἀπὸ ἐκείνους, τῶν ὁποίων διακυβεύεται ἡ ἐθνικὴ ταυτότητα, ἀπὸ τοὺς Βλάχους, δήμους, κοινότητες, νησίδες καὶ ἐδαφικὲς ζῶνες στὴν ἀείποτε ἑλληνικὴ Στεριά, στὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο, ὅπου ὡς κυψέλες εἶναι ἀπιθωμένα τὰ πανέμορφα Βλαχοχώρια, μὲ τοπικὰ - πατριωτικὰ σωματεῖα, Ἀδελφότητες, συλλόγους πολιτιστικοὺς καὶ πρὸ πάντων ὁμοσπονδίες καὶ ἑνώσεις, προβάλλουν οἱ Ἀποφάσεις τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου, Φεβρουαρίου 1994, καὶ τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, Φεβρουαρίου 1997, οἱ ὁποῖες μεταξὺ ἄλλων ὁρίζουν τοὺς Βλάχους ὡς μειονότητα, ἂν καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς ἀντίκειται στὴν ἐπιστήμη, ὅπως ρητὰ καὶ κατηγορηματικὰ τονίζει τόσο στὸ Ἀμβοῦργο ὅσο καὶ στὴν ἑλληνικὴ πρωτεύουσα ὁ Γερμανὸς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Mannheim Heinz Richter[310].

Παραδοξότατα τὴν κατ᾽ ἐπίφαση ἐφαρμογὴ τῶν Ἀποφάσεων ἀναλαμβάνουν «Λογιώτατοι», ὅπως εὑρηματικὰ τοὺς ἀποκαλεῖ καὶ δημοσίως ἐγκαλεῖ κοινοτάρχης ἱστορικῆς κωμοπόλεως, Βλαχοχωριοῦ, τοῦ Νυμφαίου Μακεδονίας ἀποκαλύπτοντας ἐνυπόγραφα καὶ τὰ ἑξῆς: «... μία Ἐρευνητικὴ Ὁμάδα τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου μαζὶ

δες, Κατσουναναῖοι, Κουτσόβλαχοι, Πομάκοι, Πόντιοι, Ρουμοῦνοι, Σαρακατσαναῖοι! Πηγὴ δὲ τῶν πληροφοριῶν τὸ ... ἡμέτερον ὑπουργεῖον .... Πολιτισμοῦ!

309. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἀπόπειρες ἀφελληνισμοῦ τῶν Βλάχων τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου, *Κοινωνικὲς Τομές*, 27, 1991, 307 - 313.

310. Βλ. *Athener Zeitung,* 1.11.1994. Τὴν πολύτιμη βιβλιογραφικὴ ἔνδειξη καὶ τὴν ἀκριβῆ μετάφραση χρεωστῶ στὴν ἐκλεκτὴ συνάδελφο Κατερίνα Π. Παπασπηλιοπούλου, Magistra Artium τοῦ Πανεπιστημίου Bielefeld. Γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς ἐπιστημονικῆς ἀλήθειας ὁ καθηγητὴς Richter ὑποβάλλεται μαζὶ μὲ συνδέλφους του σὲ κόπους καὶ θυσίες. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Μακεδονία, *Παρνασσός*, 39, 1974, 402 - 404.

μὲ τὸ ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ. ἀνέλαβε νὰ καταγράψει τὸν πολιτιστικὸ πλοῦτο τοῦ ἑλληνικοῦ Βορρᾶ καὶ γι᾽ αὐτό, κατευθύνεται ἀπὸ τὸ ντόπιο ὑπουργεῖο Μακεδονίας - Θράκης. Τί πιὸ ὄμορφο! Ἀλλὰ καὶ τί πιὸ εὔκολο! Οἱ ἐρευνητὲς κάθονται σπίτι τους καὶ τὸ ὑπουργεῖο, μὲ ἕνα φετφᾶ, μέσῳ Περιφερειῶν καὶ Νομαρχιῶν, διατάζει τοὺς Προέδρους ἢ τοὺς Γραμματεῖς τῶν Κοινοτήτων νὰ ἀφήσουν ὅλες τὶς δουλειές τους καὶ νὰ κάνουν τὴν δουλειὰ τῶν ἀμειβομένων Λογιωτάτων! Σπίτι πλένει ἡ Ἐσκιμὸ καὶ δὲν τοῦ μέλει τοῦ ὑπουργοῦ. Τοῦ μέλει, ὅμως, νὰ ἀσκήσει τὸ εὐαγὲς ἔργο τοῦ μεσάζοντα.

Αὐτὴ εἶναι ἡ μία πλευρά. Καὶ τὸ ἐρωτηματολόγιο εἶναι 23 ὁλόκληρες σελίδες μὲ καμμιὰ δεκαπενταριὰ ἐρωτήσεις σὲ κάθε σελίδα. Θὰ τὸ συμπληρώσουν οἱ Πρόεδροι παρατώντας τ᾽ ἀλέτρι καὶ πιάνοντας τὸ κοντύλι - τὰ κονδύλια τὰ πιάνουν ἄλλοι ζεστά. Καί, νὰ μιὰ ἐρώτηση μὲ τὴν ὁποία κάθε Πρόεδρος ὀφείλει νὰ φακελώσει κάθε "παραγωγὸ πολιτισμοῦ" στὰ ἀκριτικά μας χωριά:

Κοινωνικὴ προέλευση (π.χ. ὁ παραγωγὸς πολιτισμοῦ εἶναι Πόντιος, Βλάχος, Μουσουλμάνος, Πομάκος, Τσιγγάνος. Ἐὰν ἡ προέλευση εἶναι ἀσαφής, π.χ. "ντόπιος", νὰ διευκρινισθεῖ ὁ ὅρος). Κοντολογὶς στὰ δικά μας χωριὰ στὴν Μακεδονία δὲν ἔχουμε μίαν κοινωνία ἀλλὰ χωριστὰ Πόντιοι, Βλάχοι, Ἀρβανίτες, Μωραΐτες, Κρῆτες, Θράκες, Μικρασιάτες, Ρωμυλιῶτες κ.λπ. κ.λπ. Οὔτε εἴμαστε ντόπιοι στὸν τόπο μας ἀλλὰ ὑποχρεούμεθα νὰ διευκρινισθοῦμε ὁπωσδήποτε!

Ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος Νυμφαίου ἀπέστειλε ἀμέσως τὴν ὀφειλομένη ἀπάντηση στοὺς Λογιωτάτους καὶ στὸν μεσάζοντα ὑπουργὸ τῆς Βαβυλωνίας ὡς ἑξῆς ἐπισήμως: "Ἡ ἐρώτησή σας εἶναι ἐπιστημονικὰ βλακώδης, ἐθνικὰ ἀπαράδεκτη καὶ πολιτικὰ ὑπονομευτική". Ὑπάρχει, ἆρά γε, ἐκεῖ κάτω κυβέρνηση καὶ Κράτος νὰ ἀνταπαντήσει; Ἐδῶ ψηλά, πάντως, στὸ Σύνορο ὑπάρχουμε Ἕλληνες. Καὶ φτύνουμε κατάμουτρα τοὺς Λογιωτάτους»[311].

Ἕλληνες, ἂν καὶ τριήμερο ἀργίας, συναντοῦν πρόσφατα καὶ στὴ Λάρισα, ὅπου ὀργανώνουν - τρόπος τοῦ λέγειν - δῆθεν συνέδριο «Γιὰ τὴ Βλαχικὴ γλώσσα», χωρὶς τὴν παρουσία καὶ προεξαγγελλομένων εἰδικῶν γλωσσολόγων, π.χ. Ν. Κατσάνη, Κ. Ντίνα ἢ ἄλλων φερομένων ὡς συνέδρων, ὅπως τῆς ἀνακριβῶς χαρακτηρισμένης δασκάλας, ἐνῶ εἶναι καθηγήτρια Χημείας Λυκείου Τρικάλων, στενὴ ἰδίως συνεργάτρια τῶν Μειονοτικῶν τῆς Δύσεως, ἡ Ζωὴ Παπαζήση - Παπαθεοδώρου. Μὲ βιβλίο της δέ, ἐπιγραφόμενο *Τὰ τραγούδια τῶν Βλάχων*[312], ποὺ ἀντι-

311. *Ἑλληνικὸς Βορρᾶς*, 6.12.1997. Κοινοτάρχης δὲ εἶναι ὁ διευθυντὴς τῆς ἐφημερίδας καὶ ἔγκριτος δημοσιογράφος Ν. Μέρτζος.

312. Βλ. κριτικὲς στὸν ἡμερήσιο καὶ περιοδικὸ τύπο (Ἡ Ἔρευνα, 20.12.1985 καὶ 17.1.1986, Μαγνη-

δεοντολογικά, ἀνεπιστημονικὰ καὶ ἀνακριβέστατα τὰ παρουσιάζει ὅλα στὸ Βλαχικὸ ἰδίωμα, μὲ λατινικὴ γραφή, μεταφρασμένα στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα, δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωση στοὺς ξένους ὅτι οἱ Βλάχοι Ἑλλάδος δὲν τραγουδοῦν στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα, ὅτι ἡ ποιητικὴ γραμματεία τους δὲν εἶναι ἑλληνική, ὅτι χρησιμοποιοῦν γραφὴ λατινική, ὅτι ἀποτελοῦν ἰδιαίτερη ἐθνότητα ἐντὸς τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Ἡ παραπλάνηση ἐπιτείνεται καὶ μὲ τὴν αἰτιολόγηση τῆς ἐκδόσεως. «Σήμερα στὴ χώρα μας κυκλοφοροῦν Κινέζικα, Ἀραβικά, Βιετναμέζικα, Ἀφρικάνικα καὶ τόσα ἄλλα ποιήματα μεταφρασμένα. Γιατί ὄχι λοιπὸν καὶ βλάχικα;». Ἁπλούστατα, διότι οἱ Βλάχοι τραγουδοῦν ἑλληνικά, ὅπως τρία μόλις χρόνια ἐνωρίτερα σὲ διεθνὲς συνέδριο ὑποστηρίζει ἡ λαογράφος-βαλκανολόγος Elisabeta Moldoveanu[313], Ρουμάνα! Διότι οἱ Βλάχοι δὲν εἶναι Βιετναμέζοι οὔτε Κινέζοι... Ἐξ ἄλλου, πρὸ τῆς καθηγήτριας χημείας, φιλόλογος ὁμώνυμός της καὶ συμπατριώτης της προειδοποιεῖ: «θεωρῶ ἀναγκαῖο νὰ πῶ πὼς εἶναι λάθος νὰ τοποθετοῦνται σὲ "ἄλλη φυλὴ" οἱ Βλάχοι ἢ Κουτσόβλαχοι. Μόνο ἡ ἀνθελληνικὴ προπαγάνδα καλλιεργοῦσε καὶ συντηροῦσε, σὲ περασμένα χρόνια, μιὰ τέτοια ἀντίληψη»[314].

Ὡστόσο καλλιεργητὲς καὶ συντηρητὲς τοῦ εἴδους τούτου δὲν ἀπουσιάζουν καὶ στὶς ἡμέρες μας, ὅπως ὁ συγκαταλεγόμενος μεταξὺ τῶν συνέδρων, ἂν καὶ ἐπιστημονικὰ ἄσχετος, ὑπομηχανικὸς Γ. Παδιώτης, ποὺ διαπράττει τὸ ἴδιο ἀνοσιούργημα μὲ χειρότερα βιβλία βλαχικῶν τραγουδιῶν[315]. Ἐπιπρόσθετα δὲ καὶ μὲ ἰδιάζουσα ἰταμότητα διακηρύσσει μὲ δημοσιεύματα σὲ περιοδικὰ τοῦ Ἐξωτερι-

σία, Γενάρης - Μάρτης 1986, Τρικαλινά, 6, 1986, 303 - 309. Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο 1988, 339-392) Ἀχ. Γ. Λαζάρου.

313. Βλ. *IIe Congrès International de Thracologie*. Volume sélectif, Editrice Nagard. Paris-Roma-Montreal-Pelham N.Y. 1982, 216. Πβ. καὶ *Νεοελληνικὰ Γράμματα*, Δεκ. 1940, ὅπου ὁ ἀκούραστος λαογράφος Δ. Λουκόπουλος γράφει: «Πολλῶν ντόπιων καπεταναίων ἡ ἱστορία σώζεται στὴν τοπικὴ παράδοση καὶ μάλιστα σὲ δημοτικὰ τραγούδια ποὺ τραγουδοῦν τὰ Βλαχοχώρια μόνο σ' *ἑλληνικὴ γλῶσσα*». Ἀκόμη καὶ ὁ Ρουμάνος διπλωμάτης Κ. Ν. Μπουριλεάνου, συνειδητὸ καὶ ἐπαγγελματικὸ ὄργανο τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας, ποὺ πασχίζει γιὰ τὴν ἀπόκρυψη τῆς ἑλληνικότητας καὶ τῆς Μοσχοπόλεως τῆς Βορείου Ἠπείρου, ἐπειδὴ κατοικεῖται ἀπὸ Βλάχους, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Σπ. Λάμπρος, *Ἠπειρωτικά*, ΝΕ, 10, 1913, 384 - 385, «... ᾐσθάνθη οὐχ ἧττον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι *τὰ ἐπιχώρια ᾄσματα εἶναι μόνον ἑλληνικά*, ὅπερ εἶνε τῶν ἐνδεικτικωτάτων ἐπιχειρημάτων πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος τῆς χώρας». Αὐτὴν τὴν ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων ἀλλοιώνει ἀλχημικὰ ἡ χημικὸς ἑλληνικοῦ Λυκείου Ζ. Π - Π.

314. Πβ. Χρ. Παπαζήσης, Οἱ Βλάχοι τοῦ Βελεστίνου, *Μαγνησιακά*, 1, 1971, 41.

315. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Βλαχολογία καὶ ἐρασιτεχνισμός, *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο 1990*, 267-273. Πβ. καὶ *Τρικαλινὰ Νέα*, 4.1.1990, 3 καὶ 7, ὅπου ἡ Ἐπιστημονικὴ Ἐπιτροπὴ Πανελλήνιας Ἑνώσεως Πολιτιστικῶν Συλλόγων Βλάχων (ΠΕΠΣΒ) ἐκφράζει τὴν ἑξῆς γνώμη: «Ὁ κ. Παδιώτης εἶναι μέτριας μόρφωσης, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ γραπτά του...».

κοῦ ὅτι οἱ Βλάχοι εἶναι ξενικῆς καταγωγῆς[316] καὶ τὸ ψευδέστατο ὅτι ὑφίστανται... γενοκτονία (!)[317], χωρὶς νὰ προσάγεται στὸ ἑδώλιο γιὰ διασπορὰ ψευδῶν εἰδήσεων, ἰδιαίτατα διαμελιστικῶν καὶ διχαστικῶν διαστάσεων.

Ἐξ ἴσου ἀναρμόδιος μηχανικός, ὁ Jean Périfan μετέχει τοῦ «γλωσσολογικοῦ συνεδρίου». Μάλιστα δέ, ὅταν ἐρωτᾶται ἀπὸ δημοσιογράφους, οἱ ὁποῖοι, ὅπως καὶ οἱ τοπικὲς ἀρχὲς Θεσσαλίας[318], τὴν τελευταία στιγμὴ πληροφοροῦνται σχετικά, ἀπαντᾶ μονολεκτικὰ καὶ «ἀποστομωτικά»: τυχαῖα!

Ὡστόσο, ἐνῶ κάλλιστα μποροῦσε νὰ εἶναι ὑπερήφανος, ὅπως δηλώνει καὶ τὸ ἐπώνυμό του, γιὰ τὴν ἑλληνικὴ καταγωγή του, ἐκδηλώνεται ὡς ἀσυγκράτητος φανατικὸς μισέλληνας, γενίτσαρος[319], λόγῳ τῆς βαθειᾶς ἐπιδράσεως τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας, ἡ ὁποία ἀσκήθηκε στὴν πατρικὴ οἰκογένειά του, ἐγκατεστημένη στὴ Βουλγαρία. Ἐπὶ δεκαετίες δὲ ἀνενόχλητος ὑποκινεῖ τοὺς Βλάχους στὴν πολιτισμικὴ διαφοροποίηση ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμό, ἂν καὶ τοὺς Βλάχους ὡς φορεῖς τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας γνωρίζουν οἱ ἐγκριτότεροι ρωμανιστὲς καὶ ἐπιστήμονες παρεμφερῶν γνωστικῶν τομέων τῶν βαλκανικῶν χωρῶν καὶ τῆς Ρουμανίας[320]!.

Ἀπὸ τὸ 1980 ἀποστέλλει σὲ διεθνεῖς ὀργανισμοὺς Ὑπομνήματα πρὸς διέγερση τοῦ διαφέροντος Εὐρωπαίων, ἰδίως χρήστων ρωμανικῶν γλωσσῶν, κάνοντας ἔκκληση γιὰ διάσωση στὴν Ἑλλάδα, πρωτίστως, ρωμανικοῦ λαοῦ, μὲ ρωμανικὴ γλώσσα καὶ ρωμανικὸ πολιτισμό. Διαλαλεῖ τὸν κίνδυνο, ποὺ διατρέχει, μολονότι κατὰ τὶς ἐπανειλημμένες ἐπισκέψεις του διαπιστώνει ἐλεύθερες συνομιλίες στὴ Βλαχικὴ γλώσσα καὶ σὲ δημόσιο χῶρο, χωρὶς νὰ ξενίζεται καὶ πολὺ

316. Βλ. *Ἡ Ἔρευνα* (Τρικάλων), 7.2.1986, *Zborlu a nostru*, 19, 1988, 69, *Cuvantul Romanesc,* Septembrie 1990, 24. Βλ. καὶ Δημ. Μ. Σίκος, Ἀναίρεση φιλολογικῶν ἐρεισμάτων τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας, *Ἡ Ἔρευνα*, 1.2.1986. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Κουτσοβλαχικά - Ἑλληνοβλαχικά, *Γλωσσολογία - Glossologia*, 5 - 6, 1986 - 187, 156 - 166.

317. Gheorghe Padiotu, Fierbere în Balcani, *Cuvantul Romanesc*, Martie 1991, 20.

318. Βλ. Γ. Μακρῆς, «Μυστικὴ» σύνοδος Βλάχων, *Ἐλευθερία* (Λαρίσης), 6.6.1998, 1 καὶ 4, καθὼς καὶ 7.6.1998, 1, ὅπου ὑπότιτλος: Ἀπουσιάζουν οἱ τοπικὲς ἀρχές!

319. Γι᾽ αὐτὸν καὶ τοὺς ὁμοίους του ὁ Γιάννης Παπαθανασίου γράφει: « ... ὑπάρχει μία δρὰξ ἀχρείων καὶ ἀνιστόρητων ἀνθρώπων, Βλάχων δυστυχῶς, στὸ Παρίσι, Καναδᾶ ἢ ὅπου ἀλλοῦ, καὶ ποὺ στὸ σύνολό τους οὔτε γεννήθηκαν, ἀλλ᾽ οὔτε καὶ ἔζησαν ποτὲ στὴν Ἑλλάδα... ὑπάρχουν αὐτοὶ οἱ σύγχρονοι "γεννήτσαροι", ἀπολιθώματα τοῦ παρελθόντος καὶ σκιὰ τοῦ ἑαυτοῦ τους σήμερα... Ἀλλὰ σ᾽ αὐτὰ τὰ μηδενικὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ (πιθανότατα πληρωμένοι πράκτορες σκοτεινῶν συμφερόντων) ἡ ἀπάντηση ἔχει ἤδη δοθεῖ, μὲ τὴν ἐπιστροφὴ τῶν ἠλιθίων φυλλάδων των...». Βλ. *Νιάγκουστη,* μηνιαία πολιτιστικὴ ἐφημερίδα τοῦ Συλλόγου Βλάχων τῆς Νάουσας, Ἰούλιος 1987, ἀριθ. φύλλου 24, σελ. 2, στ. 5.

320. Βλ. ἀνωτ. σημ. 25 - 29 καὶ 271.

περισσότερο νὰ παρεμποδίζεται κανείς, ὅπως ἄλλως τε ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ. Στὸ ἴδιο δὲ δημοσίευμα χαρακτηρίζει ἀξιωματοῦχο τοῦ ἑλληνικοῦ δημοσίου, ἄριστο γνώστη τῆς Βλαχικῆς γλώσσας, ὡς «μεγάλο ρωμανιστή»[321]. Ὅμως στὴ Λάρισα ὡς σύνεδρος δὲν ὑποβάλλει στὸν συντονιστὴ τῆς συνεδρίας ἐρώτημα γιὰ τὴν αἰτία τῆς ἀπουσίας του. Ἡ ἀπάντηση θὰ ἦταν διαφωτιστική, δοθέντος ὅτι τὸ στέλεχος τοῦ Κέντρου Ἐρευνῶν Μειονοτικῶν Ὁμάδων (ΚΕΜΟ) ἐπίκ. καθηγήτρια τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου Ἑλένη Σελλᾶ - Μάζη στὸ σχετικὸ μὲ τὴ Βλαχικὴ γλώσσα μελέτημά της, ποὺ περιέχεται στὸ ἀντιπροσωπευτικὸ συλλογικὸ ἔργο τοῦ ΚΕΜΟ, τὸν ἀναφέρει ἀσύγκριτα περισσότερες φορὲς ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους εἰδικούς[322].

Ὁ Périfan ἐμφανίζεται πάντοτε «τυχαῖα» σὲ συνέδρια, στὰ ὁποῖα περιλαμβάνεται καὶ εἰσήγηση Βλαχολογική. Κατὰ δὲ τὴ διάρκεια ἀναπτύξεώς της παρεμβαίνει βίαια καὶ προκλητικά - φασιστικά. Κατάλοιπα συμπεριφορᾶς τῆς «Σιδηρᾶς Φρουρᾶς»[323] χρησιμοποιεῖ καὶ στὸ πρόσφατο συνέδριο "Les oubliés des Balkans" , ποὺ ἀξιοθαύμαστα εἶχε ὀργανώσει στὸ Παρίσι τὸ Ἐθνικὸ Ἰνστιτοῦτο Ἀνατολικῶν γλωσσῶν καὶ Πολιτισμῶν (INALCO). Ἔξαλλος διακόπτει τὸν εἰσηγητή, κατὰ τὸν ἴδιο δὲ «μεγάλο ρωμανιστή», καὶ διανέμει κείμενο «ἀντεισηγήσεως», ἐπιγραφόμενο Sortir les Aroumains de l' oubli pour mieux enterrer leur langue? Παίρνει δὲ πρέπουσα ἀπάντηση μὲ κάποια παραλλαγὴ τοῦ τίτλου τοῦ κειμένου του: Sortir les Aroumains de l' oubli, bien qu' à vrai dire ils ne furent jamais oubliés, pour sauver leur idiome, leur deuxième langage, vraiment d' une grande importance scientifique, et pour enterrer définitivement les interventions extérieures, tantôt roumaines, tantôt italiennes, c' est-à-dire les principales causes de sa réduction, étant donné qu' en Grèce même pendant le temps de travail et dans n' importe quel poste, on peut se servir de l' aroumain[324]. Διαπίστωση δὲ τοῦ τελευταίου δημοσιεύει ὁ ἴδιος ὁ Périfan ὡς αὐτόπτης μάρτυς[325]!

Οἱ ἐντεταλμένοι τοῦ ΚΕΜΟ, οἱ ὁποῖοι ἀρχικὰ σχεδιάζουν «σύνοδο» στὸν Τύρναβο, ἀλλὰ τὸ σχέδιό τους δὲν εὐοδώνεται, ἐπειδὴ προφανῶς ἔχει σὲ πλήρη

321. Βλ. *Trâ Armânami*, No 12 - Adreu 1985, 2a, ὅπου ἄρθρο του ἐπιγραφόμενο "Mari romanist AHILE LAZARU".

322. Βλ. *Τὸ μειονοτικὸ φαινόμενο στὴν Ἑλλάδα. Μία συμβολὴ τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν.* Εἰσαγωγὴ Χρ. Ροζάκης. Κριτική. Ἀθήνα 1997, 368-371.

323. Βλ. Thierry Wolton, Φάκελος *"Farewel". Ἡ δράση τῆς K.G.B. στὴ Γαλλία.* Μτφρ. Β. Γαζῆς. Πρόλογος στὴν ἑλληνικὴ ἔκδοση: Ἥλιος Γιαννακάκης. Ἐκδόσεις ΡΟΕΣ. Ἀθήνα 1987, 395 κ. ἑ.

324. Ach. G. Lazarou, Valaques de Grèce, *Cahiers Balkaniques*, No 25, 1998, 61-97.

325. Βλ. ἀνωτ. σημ. 321. Σκιαγράφησή του βλ. «Ματιὲς στὸ Παρελθὸν καὶ στὸ Μέλλον», *Θεσσαλικὸν Μέλλον,* 27.11.1996, 2. Κατ' ἐξοχὴν ἀποκαλυπτικὴ φιλοτεχνεῖ ὁ Διαμαντῆς Σεϊτανίδης, Τί

λειτουργία ὅλες τὶς αἰσθήσεις, ἐνδεχομένως δὲ διαθέτει καὶ διαισθητικὲς δυνάμεις ὁ τοπικὸς ἄρχων, ὁ δήμαρχος, ἐγκλωβίζονται σὲ αἴθουσα πολυτελοῦς ξενοδοχείου τῆς θεσσαλικῆς πρωτεύουσας καὶ παίζουν τοὺς συνέδρους[326] μὲ πρωτοφανῆ προχειρότητα καὶ ἀσύγγνωστη ἀπειρία.

Δὲν φροντίζουν διόλου νὰ συνδέσουν τὴν ἐκδήλωσή τους μὲ τὴν πόλη, τῆς ὁποίας τέκνο διακεκριμένο, μὲ σπάνιες ἐπιστημονικὲς περγαμηνές, ὁ Κ. Κούμας, ἑρμηνεύει πρὸ 150 καὶ πλέον ἐτῶν τὸ φαινόμενο, ποὺ ἀποτελεῖ μοναδικὸ θέμα τοῦ λεγομένου συνεδρίου, δηλαδὴ τὴ γένεση τῆς Βλαχικῆς γλώσσας, καθὼς καὶ τὴν καταγωγὴ τῶν χρήστων της, τοὺς ὁποίους ἀποδεικνύει «Ἕλληνες τὸ γένος», Ἕλληνες ποὺ ἔμαθαν καὶ τὴ λατινική. Ἴσως δὲ ὁ λόγος τῆς ἀποφυγῆς καὶ ἁπλῆς μνείας τοῦ ὀνόματός του, ἐνῶ θὰ ἦταν ἀπόλυτα ἐνδεδειγμένη ἡ ἐξ ὁλοκλήρου ἀφιέρωση τοῦ συνεδρίου στὴ μνήμη του, εἶναι τὰ σαφέστατα καὶ διαρκῶς ἐπιβεβαιούμενα ἐπιστημονικὰ πορίσματά του, ποὺ συμπτωματικὰ συνᾴδουν καὶ μὲ τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπὶ πλέον δὲν ἀνησυχοῦν καὶ γιὰ τὸ ἐνδεχόμενο ὑποβολῆς ἐρωτήσεως σχετικῆς μὲ τὴν ἀπουσία καὶ τῶν συγχρόνων Λαρισαίων εἰδικῶν ἐπιστημόνων, ρωμανιστῶν - βαλκανολόγων, μεταξὺ τῶν ὁποίων συναριθμεῖται καὶ ὁ «ἐγκυρότερος μελετητὴς τῆς Βλαχικῆς γλώσσας»[327], συγγραφέας τῆς πρώτης στὴν Ἑλλάδα γιὰ τὴ Βλαχικὴ γλώσσα διδακτορικῆς διατριβῆς[328] καὶ ὁλόκληρης σχεδὸν ἑκατοντάδας βλαχολογικῶν δημοσιευμάτων, ποὺ ἐπιρρωνύουν τὰ συμπεράσματα τοῦ Κούμα. Αὐτονόητη δὲ καὶ ἡ ἀγνόησή του, δοθέντος ὅτι ὑπηρετεῖ ἐπιστημονικὰ τὴν Ἑλλάδα.

Προπετῶς ἢ ἐσκεμμένως ἀναγγέλλουν ὡς προσκεκλημένη τὴν καθηγήτρια M. Caragiu - Marioteanu, ἡ ὁποία ὡς γόνος ρουμανισάντων εἶναι διὰ βίου συνεπὴς στὰ κελεύσματα τοῦ Th. Capidan, καὶ προβάλλουν ἀνθρωπωνυμικὰ γαλλοποιημένο τὸν πρόσθετο γόνο ρουμανισάντων Νικόλαο Τρύφωνα, ποὺ δημιουργεῖ θόρυβο ἀποκαλώντας τὸ κράτος τῶν Σκοπίων «Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας», ἐνῶ καὶ ὁλοκληρωτικὰ διαποτισμένοι ἀπὸ τὴ ρουμανικὴ προπαγάνδα ἀπορρίπτουν τὸν ἰσχυρισμὸ τῶν Σκοπιανῶν. Συγκεκριμένα ὁ ... πρύτανις τῶν ρουμανισάντων καὶ τ. ὑπουργὸς τῆς Ρουμανίας C. Papanace δικαιολογεῖ τὶς ἑλληνικὲς

ἔγινε στὸ συνέδριο γιὰ τὴ διάσωση τῆς Βλάχικης γλώσσας. Περίεργα «Βλάχικα» παιχνίδια στὸ ΥΠΕΞ, *Ἡ Βραδυνὴ τῆς Κυριακῆς*, 19.7.1998, 5.

326. Βλ. Δ. Παγώνης, «Μαϊμοὺ» ἡ σύνοδος γιὰ τοὺς Βλάχους, *Ἐλευθερία*, 9.6.1998, 1 καὶ 6.

327. Βλ. Ἀντ. Καρκαγιάννης, Οἱ Βλάχοι, *Ἡ Καθημερινή*, 21.6.1998, 15, καὶ Κ. Χολέβας, Οἱ βλαχόφωνοι, αὐτ., 12.7.1998, 15.

328. Γιὰ τὴν ἀξιολόγησή της βλ. ἀνωτ. 145, 146, καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἡ Ἀρωμουνική...*, β΄ ἔκδ., 20 κ.ἑ.

διαμαρτυρίες καὶ χαρακτηρίζει τὸν τιτοϊκὸ ὅρο «μακεδονικὸς λαὸς» ὡς «une véritable usurpation». Ἐπικαλεῖται δὲ τὸν Evans: «..., en réalité, il n' existe pas un "peuple macédonien". Cette vérité a été précisée depuis longemps et en termes lapidaires par l' archéoloque et l' ethnographe anglais connu Sir Artur J. Evans»[329].

Ἡ ἐπιλογὴ συνέδρων εἶναι δηλωτικὴ τῆς βουλήσεως τῶν «ὀργανωτῶν», ποὺ δὲν ἀρκοῦνται στὰ προμνημονευόμενα θύματα προπαγάνδας, στοὺς ἀρνησιπάτριδες, οὕτως ἢ ἄλλως μειονοτικούς. Δὲν λησμονοῦν νὰ καλέσουν (μὴ φειδόμενοι δαπανῶν, ἐνῶ ἡ πρόσκληση ἐντοπίων Βλάχων, Λαρισαίων ἢ εὐρύτερα Θεσσαλῶν, δὲν στοιχίζει τίποτε) καὶ ἀπὸ τὸ ἀπώτατο σημεῖο τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, τὴν Οὐαλλία, τὸν καθηγητὴ Tom Winnifrith, ἀκραιφνέστατο Μειονοτικό.

Βέβαια Βλάχοι καὶ Οὐαλλοὶ ἔχουν δύο κοινὰ δεδομένα, τὸ ἔτυμο τοῦ ὀνόματός τους, ἀναγόμενο στὸ ἐθνωνύμο Volcae[330], καὶ τὴν αὐτοχθονία στὶς κοιτίδες τους. Ὅμως μεταξύ τους ὑφίσταται καὶ θεμελιώδης διαφορά. Οἱ πρῶτοι κατὰ κανόνα διατηροῦν διαχρονικὰ τὴν ἀρχικὴ γλώσσα τους, τὴν ἑλληνική, σεβαστὴ καὶ ἀπὸ τοὺς κοσμοκράτορες Ρωμαίους. Παράλληλα σὲ περιόδους καὶ περιοχές, στὶς ὁποῖες συντρέχουν παράγοντες ἐκλατινίσεως, Ἕλληνες προβαίνουν στὴν ἐκμάθηση τῆς λατινικῆς, ἡ ὁποία εἶναι προϋπόθεση τοῦ ὀνόματος Βλάχοι καὶ στὴν ὁποία διαιωνίζονται διάφορα στοιχεῖα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, λεξιλογικά, συντακτικά - δομικά. Οἱ δεύτεροι, οἱ Οὐαλλοί, κάτοχοι ἀρχικὰ γλώσσας χωρὶς γραφή, μετὰ τὴν ὑποταγή τους στοὺς Ρωμαίους, προσκολλῶνται πλήρως στὴ λατινική. Ἡ δὲ λατινομάθειά τους συνιστᾶ καὶ τὸ κύριο διακριτικὸ γνώρισμα ἀπὸ τοὺς ἐπήλυδες Γερμανούς, Ἄγγλους καὶ Σάξονες. Οἱ τελευταῖοι, ἂν καὶ μετακαλοῦνται στὰ βρεταννικὰ νησιὰ γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τῆς τάξεως[331], τῆς εἰρήνης, ἐγκαθίστανται μόνιμα. Ἔκτοτε σοβεῖ ἀντιπαλότητα, τῆς ὁποίας ἔκφανση ἐκπληκτικὴ εἶναι ἡ διεκδίκηση τῆς προτέρας ἰδιαιτερότητας τῶν αὐτοχθόνων Οὐαλλῶν ἀπὸ τοὺς ... ξένους Ἀγγλοσάξονες! Κάτι παρόμοιο δὲν συμβαίνει στοὺς Βλάχους.

Ἡ μαρτυρία τοῦ Λαρισαίου Κ. Κούμα εἶναι ἀπόλυτα σαφὴς σ' ὅτι ἀφορᾶ ἑλληνοφώνους μονογλώσσους καὶ βλαχοφώνους διγλώσσους, Βλάχους τοῦ ἑλλαδικοῦ χώρου: «Συμπεριφέρονται ἀδελφικῶς μὲ τοὺς Γραικοὺς ὡς Γραικοὶ καὶ δὲν δείχνουν οὔτ' ἐκεῖνοι οὔτε οὗτοι καμμίαν ἐθνικὴν διαφορὰν πρὸς ἀλλήλους, καθὼς τῷ ὄντι εἶναι ἀμφότεροι οἱ λαοὶ μιᾶς πατρίδος τέκνα καὶ τῶν αὐτῶν

329. Πβ. C. Papanace, Sur la minorité aroumaine dans les pays balkaniques. Freiburg i. Breisgau 1968, 24.
330. Βλ. ἀνωτ. σημ. 151.
331. Βλ. Diac. P. I. David, Coincidente si relatii generale (indirecte intre Anglia si Dacoromania) (sec. III - XIII), *BOR*, 93, 1975, 759. Πβ. καὶ ἀνωτ. σημ. 222.

προγόνων ἀπόγονοι»[332]. Αὐτὰ βροντοφωνεῖ ὁ πρῶτος Νεοέλληνας ἱστορικὸς καὶ ἡ στεντόρεια φωνή του δὲν ἀκούσθηκε σὲ συνέδριο μέσα στὴ γενέτειρά του Λάρισα. Κρίμα!

Εὔλογα οἱ Βλάχοι ἀπεχθάνονται τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ Μειονοτικοῦ [333], ποὺ ἄλλως τε εἶναι ἀδόκιμος[334] γενικά, ἀκόμη καὶ ὅσοι εἶχαν φοιτήσει σὲ ρουμανικὰ σχολεῖα, ὅπως ὁ Γιάννης Παπαθανασίου. Ἀξιοσημείωτο δὲ εἶναι καὶ τὸ γεγονὸς τῆς διαφυλάξεως τῆς ἑλληνικότητας στὰ κατάβαθα τῆς ψυχῆς καὶ τῶν Βλάχων, ποὺ μετὰ τὶς δωρεὰν σπουδὲς παραμένουν στὴ Ρουμανία συνάπτοντας κιόλας γάμο μὲ Ρουμάνες. Ἡ περίπτωση τοῦ Θεοδώρου Ζούκα ἀπὸ τὴ Σαμαρίνα εἶναι διαφωτιστική.

Μετὰ μελέτη ἐνδελεχῆ τοῦ συγγραφικοῦ ἔργου τοῦ Ζούκα, διακεκριμένου ἐπιστήμονα καὶ λογοτέχνη, ὁ πολυβραβευμένος κριτικὸς λογοτεχνίας Ἐλευθέριος Πλατῆς ἐπισημαίνει τὰ ἑξῆς: «Τὸ θεωρῶ τεκμήριο ὅτι καὶ στὰ εὐτυχισμένα καὶ γόνιμα χρόνια τῶν σπουδῶν στὴ Ρουμανία ὁ Ζούκας ἔδινε στοὺς πνευματικοὺς πάντως κύκλους τὴν ἐντύπωση ὄχι Ρουμάνου ὁμογενοῦς ποὺ ἐπέστρεψε στὴν πατρίδα, ἀλλὰ Ἕλληνα ποὺ ἔχει μεταναστεύσει στὴ Ρουμανία»[335].

Κατ᾽ ἀκολουθίαν κίνητρο πρώτιστο γιὰ τὴν πρόσκληση στὴ Λάρισα τοῦ Οὐαλλοῦ Winnifrith, ὁ ὁποῖος εὐθαρσῶς δηλώνει μὴ εἰδικός, ὅπως ἄλλως τε εὐχερέστατα συνάγεται καὶ ἀπὸ τὶς πρόδηλες ἀδυναμίες του στὴν ἑλληνομάθεια καὶ σαφέστερα στὴ γνώση τῆς ἑνιαίας ἑλληνικῆς γλώσσας, σὲ ὅλες τὶς μορφές

332. Κούμας, *Ἱστορίαι...*, 530 - 531. Τὴν περὶ τοῦ ἀντιθέτου παραπληροφόρηση τοῦ Βενιαμὶν τοῦ ἐκ Τουδέλας ὁ ἀκαδημαϊκὸς Κεραμόπουλλος, *Τί εἶναι οἱ Κουτσόβλαχοι*, 101 καὶ σημ. 3, σχολιάζει δηκτικά: «ἀλλ᾽ ἡ δύναμις τῆς μαρτυρίας τῆς πλακὸς ταύτης τοῦ Μωϋσέως ἔχει μεῖζον βεληνεκές: οἱ Βλάχοι πρέπει νὰ ἦσαν Ἑβραῖοι! ἀφ᾽ οὗ μάλιστα εἶχον καὶ ἑβραϊκὰ ὀνόματα (Θωμᾶς, Ἰωάννης, Μιχαήλ, Μαρία, Μαγδαληνὴ κ.λπ)!». Περισσότερα σχόλια βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Βενιαμὶν ὁ ἐκ Τουδέλας καὶ ἡ Φθιωτικὴ Βλαχία. *Πρακτικὰ Α΄ Συνεδρίου Φθιωτικῶν Ἐρευνῶν*. Γλῶσσα - Ἱστορία - Λαογραφία. Λουτρὰ Ὑπάτης 27 - 28 - 29 Ἀπριλίου 1990. Λαμία 1993, 150 - 151.

333. Βλ. Ν. Ἰ. Μέρτζος, Βλάχοι: Ἔ, ὄχι καὶ μειονότητα, *Ἐλευθεροτυπία*, 1.4.1994, 56. Δ. Στεργίου, Αὐτοὶ οἱ Βλάχοι εἶναι «ἐθνικὲς μειονότητες»; *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος*, 7.4.1994, 30, ὅπου ἐντὸς κειμένου οἱ προσωπογραφίες τῶν Ρήγα Βελεστινλῆ, Σίμωνος Σίνα, Γεωργίου Ἀβέρωφ, Μιχαὴλ Τοσίτσα, Νικολάου Στουρνάρα καὶ Ἀντωνίου Στεργίου, παπποῦ τοῦ ἀρθρογράφου. Πβ. καὶ *Τιμητικὸς Τόμος Κ. Ν. Τριανταφύλλου*, Πάτραι 1990, 82, ὅπου ὁ Γιάννης Παπαθανασίου φέρεται ἀπόλυτος: «εἴμαστε γηγενεῖς καὶ γνήσιοι Ἕλληνες ἐδῶ καὶ χιλιετηρίδες σ᾽ αὐτὰ τὰ μέρη καὶ δὲν ἐπιτρέπουμε σὲ κανένα νὰ μᾶς χαρακτηρίση "μειονότητα" στὴ γῆ τῶν προγόνων μας...».

334. Βλ. Lupta - le combat, 137, 1990, II: "Il serait donc souhaitable que les termes même de minorités soient remplacés par celui général de groupes ethniques, religieux, culturels etc.".

335. Ε. Ν. Πλατῆς, *Ἡ ἄθληση καὶ τὸ ἔργο ἑνὸς μάρτυρα τῆς Ἐλευθερίας. Θεόδωρος Ζούκας.* Ἐκδόσεις Ἁρμός. Ἀθήνα 1993, 11 σημ. 1.

της, συνάμα δὲ καὶ κατ' ἐξοχὴν στὴ Βλαχικὴ γλώσσα καὶ στὰ λοιπὰ ρωμανικὰ ἰδιώματα, καθὼς καὶ στὶς πέρα τοῦ Δουνάβεως ρωμανικὲς γλῶσσες, ρουμανική, μολδαβική[336], εἶναι ὁ ἰσχυρισμός του, κατὰ τὸν ὁποῖο οἱ Βλάχοι ἀποτελοῦν ἰδιαίτερη ἐθνότητα, δηλαδὴ δὲν ἔχουν ἑλληνικὴ καταγωγὴ καὶ μὲ ἄλλα λόγια συνιστοῦν μειονότητα μέσα στὴν ἀείποτε πατρίδα τους, στὴν Ἑλλάδα, ὁπότε «δικαιώνεται» καὶ ὁ τίτλος τοῦ σωματείου, ποὺ ὀργανώνει - τρόπος τοῦ λέγειν - τὸ κατ' ἐπίφαση συνέδριο.

Αὐτὸ κυρίως ἐπηρεάζει ἀποφασιστικὰ τὴν κρίση τῶν ἐντεταλμένων τοῦ ΚΕΜΟ στὴν προτίμηση τοῦ Οὐαλλοῦ καὶ ἐξ ἀντιθέτου στὸν ἀποκλεισμὸ Ἑλλήνων ρωμανιστῶν ἢ ἐπιστημόνων, ποὺ κατέχουν σὲ βάθος καὶ πλάτος τὸ θέμα τῶν βαλκανίων καὶ ὑπερδουναβίων Βλάχων, ὅπως ἡ Μαρία Γ. Παπαγεωργίου[337]. Ἡ ἀγνόηση δὲν περιορίζεται οὔτε στὴν πλειάδα Ἑλλήνων, διδακτόρων κιόλας στὸν τομέα τῆς Βλαχικῆς γλώσσας. Ἐκτείνεται καὶ σὲ ξένους, ὅπως στὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Mannheim Heinz Richter, ὁ ὁποῖος τόσο στὸ Ἀμβοῦργο ὅσο καὶ στὴν ἑλληνικὴ πρωτεύουσα ἀπορρίπτει τὴν ἔνταξη τῶν Βλάχων στὴν κατηγορία «μειονότητας», διότι ἁπλούστατα, ὅπως ἐμφαντικὰ τονίζει, εἶναι Ἕλληνες[338]! Συνεπῶς δὲν τοὺς κάνει... Ἰδοὺ δεοντολογία ἐπιστημονική!

Ἀκατανόητα δὲν προσκαλοῦνται καὶ Δυτικοί, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ πολὺ ἀσχολήθηκαν ἢ συνεχίζουν τὴν ἐνασχόλησή τους μὲ τὸ συζητούμενο θέμα, π.χ. ὁ Prof. Dr. Dr. Johann Benos, ἑλληνικῆς καταγωγῆς, καὶ πρὸ πάντων ὁ καθηγητὴς Miquel Strubell i Truetta, διευθυντὴς τοῦ Institut de Sociolinqüistica Catalana, πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν τεσσάρων ἐπιστημονικῶν ἱδρυμάτων χωρῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, στὰ ὁποῖα ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἕνωση ἀνέθεσε μελέτη τῶν Βλάχων Ἑλλάδος. Ἡ μαρτυρία τοῦ Καταλανοῦ, κατὰ τὴν ὁποία στὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπάρχει μόνογλωσσος Βλάχος, οὔτε ἕνας, δυσχεραίνει τὴν ἐφαρμογὴ τῶν μέτρων, ποὺ ὁρίζουν μειονότητες στὴ Δύση. Ἔμπειρος δὲ καὶ εὐφυὴς ὁ Καταλανὸς δὲν παραπλανᾶται καθολικὰ οὔτε ἀπὸ τὰ ἀνεπιστημονικὰ βιβλία, σχετικὰ μὲ τὰ Βλαχικὰ τραγούδια[339], τῆς χημικοῦ Ζωῆς Παπαζήση - Παπαθεοδώρου, ἡ ὁποία διαρκῶς διευρύνει διασυνδέσεις της μὲ τοὺς Δυτικοὺς Μειονοτικούς, ὅπως φανερώνεται

336. Τὸ ἐπιστημονικὸ ἔλλειμμά του φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν ἀγνόηση δημοσιευμάτων Ρουμάνων ἐπιστημόνων, ὅπως τῶν E. Lozovan, R. Vulpe, C. Poghirc κ. ἄ., ποὺ ἀποδεικνύουν ἐκλατίνηση Ἑλλήνων. Τὸ περιεργότερο εἶναι ὅτι ἀγνοεῖ ἐντελῶς τὴν ἐξαιρετικὴ συμβολὴ τοῦ M. Dubuisson. Βλ. ἀνωτ. σημ. 136, 137, 138, 124.

337. Βλ. *Μακεδονικὰ Σύμμεικτα*, 5-6, 1993-1994, 281 κ. ἑ.

338. Βλ. *Athener Zeitung*, 1.11.1994. Βλ. καὶ ἀνωτ. σημ. 310.

339. Βλ. ἀνωτ. σημ. 263, 267, 268, 269, 312, 313.

ἀπὸ μεταγενέστερες δημοσιεύσεις της[340].

Προφανέστατα τὸ ΚΕΜΟ πραγματώνει ὅσα ἀπ' εὐθείας ἀδυνατεῖ «Περίεργο γραφεῖο», γιὰ τὸ ὁποῖο πρὸ δεκαετίας προειδοποιητικὰ γράφονται: «Νά την, πάλι, ἡ Ε.Ο.Κ. Χρηματοδοτεῖ καὶ μάλιστα ἁπλόχερα, ὅπως μαθαίνουμε, τὸ ἄγνωστο μέχρι στιγμῆς "Εὐρωπαϊκὸ Γραφεῖο τῶν Λιγότερο Διαδεδομένων Γλωσσῶν". Τὸ γραφεῖο αὐτὸ ἔχει ἕδρα μιὰ πόλη τῆς Ἰρλανδίας καὶ σκοπούς του "τὴν ἐπιβίωση καὶ προώθηση διαλέκτων"!!! Μαθαίνουμε ὅμως ὅτι ἀπώτερος σκοπὸς αὐτοῦ τοῦ περίεργου (ἐπιστημονικοῦ ὑποτίθεται) γραφείου, εἶναι νὰ παρουσιασθοῦν σὰν μειονότητες μὲ ἀπαιτήσεις ὅσοι μιλοῦν αὐτὲς τὶς γλῶσσες καὶ διαλέκτους... θὰ συστήναμε λοιπὸν (ἂν δὲν ἔχει ἤδη δοθεῖ) κάποια ἰδιαίτερη προσοχὴ ἀπὸ πλευρᾶς ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν...»[341]. Ἀλλὰ ἡ σύσταση κατανοήθηκε ἀνάποδα!

Μάταια ἐκπρόσωπος τοῦ ΚΕΜΟ σὲ δημοσίευμά του, «ἀποστομωτικό», ὅπως ἀσφαλῶς φαντάζεται, παραθέτει πρὸς ἐντυπωσιασμὸ ἀφελῶν ὀνόματα πανεπιστημιακῶν καθηγητῶν[342], τῶν ὁποίων κανεὶς δὲν ἀμφισβητεῖ τὴν ἐπιστημοσύνη στοὺς γνωστικοὺς τομεῖς τους, ἀλλὰ καὶ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀναφερομένους δὲν νοεῖται νὰ διατείνεται ὅτι εἶναι ρωμανιστής - βαλκανολόγος, μὲ τὴν ἐπιβεβλημένη διεπιστημονικὴ κατάρτιση καὶ τὴν ἐνδεδειγμένη ἐξειδίκευση στὴ Βλαχικὴ γλώσσα, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ μοναδικὸ θέμα στὴ Λάρισα. Παραδοξότατα δὲ ὁ ἴδιος ἐκπρόσωπος παρασιωπᾶ τὴν ἄποψη στελέχους τοῦ ΚΕΜΟ, τῆς καθηγήτριας τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου Ἑλένης Σελλᾶ-Μάζη, κατὰ τὴν ὁποία, σχετικὰ μὲ τοὺς Βλάχους, δὲν ὑφίστανται «φαινόμενα ποὺ θὰ δικαιολογοῦσαν τὸν ἐθνοτικὸ ἢ μειονοτικὸ χαρακτήρα...»[343], ὁπότε ἡ σύγκληση τοῦ συνεδρίου δὲν δικαιολογεῖται. Ἡ μόνη αἰτιολογία εἶναι τὰ εὐρωενωσιακὰ ἀργύρια ἢ «ζεστὰ κονδύλια», ὅπως ἀποκαλοῦνται ἀπ' τὸν ἐξαιρετικὰ ἐνήμερο κοινοτάρχη τοῦ Νυμφαίου Ν. Μέρτζο.

Ἐξ ἄλλου ὁ ἐκπρόσωπος δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψη καὶ ὅσα ἕτερο στέλεχος τοῦ ΚΕΜΟ, ὁ καθηγητὴς Χρ. Ροζάκης, ἀναγνωρίζει γιὰ περιπτώσεις ἀνάλογες μὲ τὴν προκειμένη τῶν Βλάχων, ὅτι «... θὰ πρέπει νὰ βοηθηθοῦν γιὰ νὰ τὰ διατηρή-

340. Βλ. Κ. Τσιτσελίκης, *Τὸ διεθνὲς καὶ εὐρωπαϊκὸ καθεστὼς προστασίας τῶν γλωσσικῶν δικαιωμάτων τῶν μειονοτήτων καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἔννομη τάξη* (1996), σελ. 411, ὅπου Papazisi - Papatheodorou, M. (sic): *The Vlachs (Aroumanians) in Greece*, European Lesser Used Languaged in Primary Education, J. Simka, D. Gorter (ἐπιμ.), Fryske Akademi, Ljouwert, 1991, 273 ἐπ.

341. *Ἐλευθεροτυπία*, 29.4.1987, 9.

342. *Ἐλευθεροτυπία*, 20.6.1998, 21α.

343. *Τὸ μειονοτικὸ φαινόμενο στὴν Ἑλλάδα*. Εἰσαγωγὴ Χρ. Ροζάκης. Κριτική, Ἀθήνα 1997, 370.

σουν [τὰ πολιτιστικὰ στοιχεῖα], ἄν, βέβαια, τὸ ἐπιθυμοῦν»[344].

Ὅμως οἱ Βλάχοι ὄχι μόνον δὲν ἐπιθυμοῦν, ἀλλὰ καὶ διαμαρτύρονται, ὅπως ἤδη γιὰ τὶς ἀρχὲς τοῦ αἰώνα μας ἱστορεῖ ὁ Μαζαράκης - Αἰνιάν[345], μολονότι καὶ τώρα ἀνενημέρωτοι ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ πολιτεία. Ἐνεργοῦν μὲ συνετὴ ἀγωνιστικότητα καὶ ἀδιάπτωτη ἐπαγρύπνηση. Διότι, ὅπως προσφυέστατα παρατηρεῖ ὁ Ε. Ἀβέρωφ - Τοσίτσας, «.. καὶ ἡ πιὸ τυχοδιωκτικὴ πολιτική, ὅταν ὑποστηρίζεται ἀπὸ πλούσια οἰκονομικὰ μέσα, μπορεῖ νὰ ἐπιτύχη ἀποτελέσματα ἐὰν ἐκεῖνοι ποὺ τὴν ὑφίστανται τὴν παρακολουθοῦν παθητικὰ ἀντὶ νὰ λαμβάνουν τὰ μέτρα τους»[346].

Πλήρης ἀναφορὰ στὴν κυριολεκτικὰ ἐθνικὴ ἀντίσταση καὶ παράλληλα πολιτισμικὴ δράση ὑψηλῆς ἐπιστημονικῆς βαθμίδας καὶ ἀνεκτίμητης κοινωνικῆς ὠφελιμότητας τῶν Βλάχων γιὰ τὸ διάστημα τοῦ μεταπολεμικοῦ μισοῦ αἰώνα, ἤτοι ἀπὸ τὸ 1948, ὅταν ἡ Ρουμανία τολμᾶ νά παρουσιάζεται στὸ διεθνὲς διπλωματικὸ προσκήνιο ὡς προστάτις τῶν Βλάχων Ἑλλάδος, τῶν ὁποίων καὶ οἱ προπολεμικὰ ρουμανίσαντες[347] ἀρνοῦνται ὁποιαδήποτε σχέση καὶ προσφεύγουν σὲ

344. Αὐτ., 19.

345. Βλ. ἀνωτ. σημ. 291.

346. Ε. Ἀβέρωφ, *ἔ. ἀ.*, 19.

347. «Διὰ τῆς ἀπὸ 6 Ἰουνίου 1948, λαβούσης πλήρη δημοσιότητα, γνωστῆς διακηρύξεως τῶν ἄλλοτε μελῶν τῆς τέως ἐν Βεροίᾳ Ρουμανικῆς Κοινότητος, μετὰ τῶν χωρίων Κάτω Βερμίου, Κουμαριᾶς καὶ Ξηρολειβάδου, ὅλως ἀβιάστως ἀπεφασίσαμεν παμψηφεὶ καὶ διεκόψαμεν πάντα δεσμὸν πρὸς τὸ Ρουμανικὸν κράτος, δεσμὸν ἀπορρεύσαντα ἀπὸ μίαν ἱστορικὴν πλάνην, στερήσασαν ἡμᾶς ἐπί τινας δεκαετηρίδας τῆς στοργικῆς ἀγκάλης τῆς μητρός μας Ἑλλάδος, τῆς ὁποίας ὑπήρξαμεν, μὲ ὁλόκληρον τὴν ἄλλην πλειονότητα τῶν βλαχοφώνων Ἑλλήνων, εἰς οὓς πλέον συνετάχθημεν, τέκνα γνήσια, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀφωσιωμένα, ὡς καταδεικνύεται καθ' ὅλους τοὺς μακροὺς αἰῶνας τῶν ἐνόπλων ἀγώνων τοῦ Ἔθνους μας, εἰς οὓς πλειστάκις ἐπρωτοστατήσαμεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, δι' ὧν ἐξησφαλίσθη οὐ μόνον ἡ διατήρησις, ἀλλὰ καὶ ἡδραιώθη καὶ τὸ προβάδισμα τῆς φυλῆς μας ἐν τῇ Βαλκανικῇ, οὐχὶ ὀλιγώτερον ἠριστεύσαμεν.
Πανηγυρικῶς δὲ διὰ τῆς ἀνωτέρω διακηρύξεως παρῃτήθημεν ὁριστικῶς τῆς παρασχεθείσης διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου τοῦ 1913 αὐτονομίας εἰς τὰς σχολὰς καὶ ἐκκλησίας τῶν κουτσοβλάχων.
Ἤδη πρὸς ἐξάλειψιν καὶ τύποις πλέον καὶ τῶν τελευταίων ἰχνῶν μιᾶς τόσον ἀνεπιθυμήτου καταστάσεως, ποὺ τόσον τραγικῶς ἐν τῷ παρελθόντι συνέθλιψε καὶ κατετυράννησε τὴν Ἑλληνικὴν ἐθνικὴν συνείδησίν μας καὶ πρὸς ἑδραίωσιν τῆς ἐπελθούσης ψυχικῆς μας γαλήνης.
Λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ Σᾶς ὑποβάλωμεν θερμὴν παράκλησιν ὅπως εὐαρεστούμενοι εὐδοκήσητε καὶ ἐκτείνητε τὴν μέριμναν ὑμῶν διὰ τὴν τακτοποίησιν καὶ τῶν τὸν Ἱερὸν Ναὸν "Ἔξω Παναγιᾶς" ἀφορώντων, διὰ τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τούτου, ἐπανελθόντος εἰς τὴν πλήρη ὑμῶν δικαιοδοσίαν, προικίζοντες αὐτόν μὲ τὸ ἐνδεικνυόμενον προσωπικὸν ἐκ κληρικῶν καὶ ἄλλων διοικητικῶν τοῦ Ναοῦ ὀργάνων, κατὰ τὰ εἰωθότα.

ὅλα τὰ ἔνδικα μέσα ἐξαλείψεως καὶ τοῦ τελευταίου μειονοτικοῦ ἴχνους τῆς Διασκέψεως Βουκουρεστίου 1913, ἕως τὸ 1998, ἔτος ἀπόπειρας ἐπιβολῆς μέσῳ Δύσεως, Εὐρωκοινοβουλίου-Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, μειονοτικοῦ καθεστῶτος, ὑπερβαίνει τὰ ὅρια μιᾶς περιεκτικῆς σκιαγραφήσεως τοῦ ζητήματος.

Ὁ περιορισμὸς στὴν τελευταία δεκαετία, ἀπὸ τὸ 1987, ἔτος ἐπισκέψεως τῶν Μειονοτικῶν τῆς Δύσεως, ἕως τὸ 1997, ἔτος Ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, ἐπιτρέπει στοιχειώδη ἀντίληψη τῶν ἀγώνων καὶ ἀγωνιῶν, ἐθνικῶν, ἐπιστημονικῶν, πολιτιστικῶν, ἐνημερωτικῶν, τῶν Βλάχων τόσο ὡς προσώπων φυσικῶν ὅσο καὶ νομικῶν, σωματείων, ἀδελφοτήτων, συνδέσμων, ἑνώσεων, ὁμοσπονδιῶν, δήμων καὶ κοινοτήτων, συνάμα δὲ ἑταιρειῶν καὶ ἱδρυμάτων εἰδικῶν γνωστικῶν τομέων.

Ὡστόσο προλογικὰ ἐπιβάλλεται κατ' ἐξαίρεση ἡ ὑπόμνηση τῆς πρωτοβουλίας τῆς Ὁμοσπονδίας Συλλόγων Ὀρεινῆς περιοχῆς Καλαμπάκας, ἡ ὁποία ἔχει τὴν ἕδρα στὴν ἑλληνικὴ πρωτεύουσα. Τὸ Δ.Σ. διερμηνεύοντας τὶς ἀνησυχίες τῶν μελῶν ἀπὸ τὶς διασταυρούμενες πληροφορίες γιὰ συχνότατες ἐμφανίσεις πρακτόρων προπαγάνδας στὶς γενέτειρές τους διοργανώνει τὴν 4 Ἰουνίου 1984 στὸ Πνευματικὸ Κέντρο τοῦ Δήμου Ἀθηναίων διάλεξη μὲ θέμα «Ἐπιχειρούμενη ἀνακίνηση τοῦ ζητήματος τῶν Βλάχων - Ἀρμάνων καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια»[348]. Κατὰ δὲ τὴ διάρκεια τῆς συζητήσεως, ἡ ὁποία ἐπακολουθεῖ, προσκομίζονται ἐντυπωσιακὲς καὶ διαφωτιστικὲς μαρτυρίες. Ἡ ἐπιβεβαίωση δὲν ἀργεῖ. Διότι τὸ ἑπόμενο ἔτος, μὲ πρωτόγνωρες πρακτικές, συγκαλεῖται τὸ πρῶτο συνέδριο «γιὰ τὴ γλώσσα καὶ τὸν πολιτισμὸ τῶν Ἀρμάνων» στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Mannheim. Ἐνῶ δὲ οἱ προσκλήσεις φέρουν ὡς ὀργανωτικὸ φορέα τὴν Ἕδρα τῆς Ρωμανιστικῆς, ἀπὸ τὴν πρώτη συνάντηση γνωριμίας τῶν συνέδρων γίνεται φανερὸς ὁ ἰθύνων, δηλαδὴ ἡ Uniunea trâ Limba si Cultura Aromâna, τῆς ὁποίας ὁ πρόεδρος Vasile Barba διαλαλεῖ μὲ δημοσίευμά του ὅτι οἱ Βλάχοι ἀποτελοῦν μειονότητα ἐθνική. Γεννᾶ ἀπορία ἡ ἀπουσία του ἀπὸ τὴ Λάρισα!

Θερμῶς εὐχαριστοῦντες καὶ κατασπαζόμενοι τὴν δεξιάν Σας, διατελοῦμεν τοῦ Ὀρθοδόξου ποιμνίου τῆς Ὑμετέρας Σεβασμιότητος πιστὰ τέκνα». Συντάχθηκε καὶ ὑπογράφηκε "Ἐν Βεροίᾳ τῇ 1ῃ Ἰουλίου 1949 ΠΡΟΣ τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Βεροίας καὶ Ναούσης κ.κ. Ἀλέξανδρον» ἀπὸ τοὺς γόνους τῶν ρουμανισάντων, ποὺ κατέστησαν de facto ἀνενεργοὺς τὶς παραχωρήσεις Ἐλ. Βενιζέλου. (Ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο τοῦ Δημοσθένους Καραγιάννη, ὁ ὁποῖος ὑπογράφει δεύτερος, μετὰ τὸν Δημοσθένη Χατζηγῶγο).

348. Τὸ κείμενο τῆς διαλέξεως δημοσιεύεται στὴν ἐφημερίδα τῆς Ὁμοσπονδίας. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἡ ἐπιχειρούμενη ἀνακίνηση τοῦ ζητήματος τῶν Βλάχων καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια, *Ὀρεινὴ Καλαμπάκα,* Ἰούνιος 1984, 1.

Ἀπὸ τὰ πεπραγμένα ἄλλως τε, μετὰ τὸ 1987, μνημονεύονται μόνον ὅσα συντελοῦνται σὲ συνεργασία μὲ τὸν ὑποφαινόμενο. Διαφορετικὰ χρειάζεται πάλι τεράστιος χῶρος. Διότι τόσο στὰ Βλαχοχώρια ὅσο καὶ στὶς πόλεις καὶ κωμοπόλεις ἐποχικῶν μετακινήσεων, ἤ, λόγῳ ἀποδημίας, ὁριστικῶν ἐγκαταστάσεων ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ Ἐξωτερικὸ οἱ Βλάχοι συσσωματώνονται διατηρώντας ἤθη, ἔθιμα, παραδόσεις, τραγούδια τους, πανηγυρίζοντας ἐπετείους θρησκευτικές, ἐθνικές, καθὼς καὶ τοπικὲς γιὰ τὴν ἀπότιση φόρου τιμῆς σὲ διακεκριμένους συντοπίτες τους. Σαμαριναίων, π.χ., Σύνδεσμοι, πλὴν τῶν δύο τοπικῶν, ὑπάρχουν στὰ Γρεβενά, Ἄργος Ὀρεστικό - Καστοριά, Κοζάνη, Θεσσαλονίκη, Κατερίνη, Ἐλασσόνα, Τύρναβο, Λάρισα, Τρίκαλα, Ἰωάννινα κ.λπ.

Εὔλογα ἡ ἀναφορὰ εἶναι ἐνδεικτική, κατ' ἔτος, κατὰ νομικὸ ὀργανωτικὸ πρόσωπο καὶ χῶρο τελέσεως[349].

-4.5.1987: Λαογραφικὸς Ὅμιλος Ἀβδελλιωτῶν - Γραμμουστιάνων «Λαϊλιᾶς» Νομοῦ Σερρῶν. Πνευματικὸ Κέντρο Δήμου. Θέμα: «Ἱστορία Βλάχων καὶ παρεισφρήσεις σκοπιμοτήτων».

-23.8.1987: Λαογραφικός - Μορφωτικὸς Σύλλογος Μετσόβου «Ὁ Νικόλαος Τζαρτζούλης». Θέμα: «Γένεση Βλάχων».

-8.11.1987: Φιλολογικὸς Λογοτεχνικὸς Σύνδεσμος (ΦΙ.ΛΟ.Σ.) Τρικάλων. Αἴθουσα Ἐμποροβιοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου. Θέμα: «Τρικαλῖται Βλάχοι».

-28.5.1988: Δῆμος Τρικκαίων - Ὑπουργεῖο Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας - Γενικὸ Ἐπιτελεῖο Ναυτικοῦ - Ναυτικὸ Μουσεῖο τῆς Ἑλλάδος. Αἴθουσα Δημοτικοῦ Συμβουλίου. Θέμα: «Ἡ συμβολὴ τῶν Βλάχων στὴ Ναυτιλία».

-2.4.1989: Σύλλογος Κοκκινοπλιτῶν Θεσσαλονίκης. Αἴθουσα Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν. Θέμα: «Ἡ συμβολὴ τῶν Βλάχων στὴν πνευματικὴ καὶ ἐθνικὴ ἀναγέννηση».

-23.3.1990: Ἐξωραϊστικὸς Σύλλογος Μετσόβου. Αἴθουσα Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος. Θέμα: «Ὁ Μετσοβίτης Ἀναστάσιος Μανάκης ὡς ἀγωνιστὴς τοῦ 21 καὶ ὑπέρμαχος τῆς ἑλληνικῆς παιδείας».

-27.4.1990: Μορφωτικὸς Σύλλογος Λουτρῶν Ὑπάτης. Πνευματικὸ Κέντρο Λουτρῶν. Θέμα: «Βενιαμὶν ὁ ἐκ Τουδέλης καὶ ἡ Φθιωτικὴ Βλαχία».

-30.6.1991: Ἐξωραϊστικὸς Σύλλογος Μετσόβου. Αἴθουσα Δημοτικοῦ Συμ-

349. Βλ. Ἀντ. Ζερβάκης, *Ἡ Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα καὶ τὸ ἔργο της*, Ἀθήνα 1991, καὶ *Δραστηριότητες* περιόδου Ἰανουαρίου 1992 - Αὐγούστου 1993 καὶ 1994 - Σεπτεμβρίου 1997. Ἐπίσης βλ. Διον. Χ. Καλαμάκης, Χρονικά, *Παρνασσός*, 34, 1992, 484-498.

βουλίου Μετσόβου. Θέμα: «Ἑλληνόβλαχοι καὶ παραπληροφόρηση».

-20.1.1992: Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα - Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσός. Αἴθουσα «Κωστῆ Παλαμᾶ». Θέματα τοῦ Γ΄ Κύκλου Ἐπιστημονικῆς Σειρᾶς Ταχύρρυθμης Ἐπιμορφώσεως στὰ Ἐθνικὰ καὶ Μειονοτικὰ Ζητήματα Εὐρώπης, κατὰ ἑνότητες:

α΄. Ἕλληνες δίγλωσσοι καὶ ἀλλόγλωσσοι: «Βλάχοι - Καραγκοῦνοι - Ἀρβανιτόβλαχοι».

β΄. «Βλάχοι - Κουτσόβλαχοι - Μπουρτζόβλαχοι - Τσιντσάροι - Ἀρμάνοι, Κουτσοβλαχικὸ ζήτημα».

γ΄. «Τὸ Κουτσοβλαχικὸ ζήτημα στὸν Ο.Η.Ε., στὴ Διάσκεψη τῆς Μαδρίτης, στὴ ΔΑΣΕ, στὸ Εὐρωκοινοβούλιο, στὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης».

-29.2.1992: Σχολὴ Ξεναγῶν Ε.Ο.Τ. -Σωματεῖο Διπλωματούχων Ξεναγῶν. Αἴθουσα Πολεμικοῦ Μουσείου. Θέμα: «Τὸ Βλαχικὸ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης».

-2.8.1992: Κοινότητα Κάτω Βερμίου-Τ.Ε.Δ.Κ.Ν. Ἠμαθίας, Χῶρος πλατεῖα «Μακεδονίας» Κάτω Βερμίου. Θέμα: «Μακεδονικὸς Ἑλληνισμὸς καὶ ἑλληνικότητα Βλάχων Μακεδονίας».

-7.9.1992: Ἑταιρεία Βοιωτικῶν Μελετῶν. Αἴθουσα Πνευματικοῦ Κέντρου Δήμου Λειβαδιᾶς. Θέμα: «Στοιχεῖα ἀρχαίας βοιωτικῆς διαλέκτου στὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῶν Ἑλληνοβλάχων»

-21.11.1992: Πνευματικὸ Κέντρο Δήμου Ν. Ἰωνίας (Ἀττικῆς). Θέμα: «Σαρακατσάνοι καὶ ἐθνολογικὰ ζητήματα Βαλκανικῆς».

-1.2.1993: Σχολὴ Γονέων Κατερίνης. Αἴθουσα τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου. Θέμα: « Γένεση Βλάχων καὶ ρουμανικὲς διεκδικήσεις»

-17.3.1993: Σύνδεσμος Σαμαριναίων Λαρίσης. «Χατζηγιάννειο» Πνευματικὸ Κέντρο Δήμου Λαρίσης. Θέμα: « “Μακεδόνες” - “Μακεδο - Ρουμάνοι” στὴν ἐπίσημη καταγραφὴ τῆς Εὐρώπης τῶν λαῶν καὶ οἱ ἑλληνικὲς κωφεύσεις».

-11.7.1993: Κοινότητα καὶ Μορφωτικοὶ Σύλλογοι Μεγάλων Λειβαδιῶν Κιλκίς. Χῶρος: Κεντρικὴ Πλατεῖα. Θέμα: «Βλάχοι: Γένεση καὶ δράση».

-6.8.1993: Ἐκπολιτιστικὸς Σύλλογος Σαμαρίνας καὶ Σύνδεσμος Σαμαριναίων Ἀθηνῶν. Χῶρος: Κεντρικὴ Πλατεῖα Σαμαρίνας. Θέμα: «Οἱ Βλάχοι τῆς Ἀλβανίας».

-25.6.1994: Δῆμος Βεροίας - Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Αἴθουσα Ἀντωνιαδείου Στέγης Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν Βεροίας. Θέμα: «Ἀπὸ τὴν Ἁρμανία τῶν Ἑλλήνων στὴ Romania τῶν Δακῶν».

-8.9.1994: Ἑξωραϊστικὸς Σύλλογος Μετσόβου. Αἴθουσα Δημαρχείου Μετσόβου. Θέμα: «Πρωτοβουλίες Μετσοβιτῶν γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ διάδοση τῆς ἑλληνικῆς παιδείας».

-30.9.1994: Δῆμος Κορδελιοῦ Θεσσαλονίκης. Αἴθουσα Πνευματικοῦ Κέντρου. Θέμα: «Ρουμανικὲς θέσεις στὸ ζήτημα καταγωγῆς τῶν Σαρακατσάνων».

-8.12.1994: Σύνδεσμος Σαμαριναίων Ἀθηνῶν - Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσός. Αἴθουσα: «Κωστῆ Παλαμᾶ». Θέμα: «Ὁ ἐθνισμὸς τοῦ Θεοδώρου Ζούκα».

-16.12.1994: Σύνδεσμος Ὑποτρόφων Ὠνασείου Ἱδρύματος. Αἴθουσα Ἑνώσεως Αἰγυπτιωτῶν. Θέμα: «Ἡ ἐπικαιρότητα τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ Ζητήματος».

-8.5.1995: Σύλλογος Βλάχων Ἁλμυροῦ. Αἴθουσα Πνευματικοῦ Κέντρου Δήμου Ἁλμυροῦ. Θέμα: «Οἱ Βλάχοι στὴν ἱστορία καὶ στὸν πολιτισμό».

-9.5.1995: Σύνδεμος Ὑποτρόφων Ὠνασείου Ἱδρύματος. Αἴθουσα Πολεμικοῦ Μουσείου. Θέμα: «Οἱ Βλάχοι στὰ Βαλκάνια».

-14.5.1995: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. Πνευματικὸ Κέντρο Κοινότητας Λιβαδίου Ὀλύμπου. Θέμα: «Ἐθνολογικὴ σύνθεση τῆς Βαλκανικῆς καὶ συμβολὴ τῶν Βλάχων στὴν πολιτισμικὴ ἀνάπτυξή της».

-5.6.1995: Σύλλογος Βλάχων Μονάχου. Αἴθουσα Πνευματικοῦ Κέντρου Ἑλληνικῆς Κοινότητας Μονάχου. Θέμα: «Τὰ ἐθνικὰ θέματα στὰ πλαίσια τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως καὶ οἱ Ἕλληνες Βλάχοι».

-30.7.1995: Μορφωτικὸς Ἐκπολιτιστικὸς Σύλλογος Καστανιᾶς (Πίνδου) «Ὁ Στῖνος», γενέτειρας Διονυσίου Πύρρου τοῦ Θεσσαλοῦ. Χῶρος: Πλατεῖα Ἁγίας Σωτήρας Καστανιᾶς. Θέμα: «Ἕλληνες Βλάχοι - Ἀναγέννηση Ἑλληνισμοῦ».

-18.11.1995: Ἕνωση Μακεδόνων Βόρειας Ρηνανίας-Βεστφαλίας «Μέγας Ἀλέξανδρος». Πνευματικὸ Κέντρο Ἑλληνικῆς Κοινότητας Ντύσσελντορφ. Θέμα: «Ἡ Ἀπόφαση Φεβρουαρίου 1994 τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου καὶ τὰ Μειονοτικὰ στὴν Ἑλληνικὴ Ἐπικράτεια».

-5.2.1996: Ἑστία Νέας Σμύρνης - Ἱστορικὴ καὶ Λαογραφικὴ Ἑταιρεία τῶν ἐν Ἀθήναις Θεσσαλῶν - Ἕνωση Συλλόγων Θεσσαλίας «Ἡ Πανθεσσαλικὴ Στέγη» - Σύλλογος Λιβαδιωτῶν Ἀθήνας «Ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος». Αἴθουσα Νέας Σμύρνης. Θέμα: «Σύγχρονα Ἐθνικὰ καὶ Μειονοτικὰ Ζητήματα, ἐν οἷς τὸ Βλαχικό».

-3.4.1996: Σύνδεσμος Ἀποφοίτων Ἰωνιδείου Προτύπου Σχολῆς Πειραιῶς. Ἀμφιθέατρο Πανεπιστημίου Πειραιῶς. Θέμα: «Ἱστορικὴ καὶ ἐθνολογικὴ σκιαγράφηση τοῦ Σκοπιανοῦ χώρου», ὅπου τεκμηριωμένη μνεία Βλάχων.

-15.5.1996: Φιλοσοφικὴ Σχολὴ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἀμφιθέατρο Φ.Σ.Π.Α. Θέμα: «Πολιτισμικὲς ἐπιδράσεις τῶν Ἑλλήνων στοὺς λαοὺς τῆς ΝΑ Εὐρώπης. Διαχρονική σκιαγράφηση».

-7.7.1996: Συμβούλιον Ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ, Περιφέρεια Εὐρώπης, Σύνδεσμος Ὑποτρόφων τοῦ κοινωφελοῦς Ἱδρύματος Ἀλέξανδρος Ὠνάσης. Αἴθουσα Hilton Λευκωσίας. Γενικὸ θέμα: «Ὁ ἄγνωστος Ἑλληνισμὸς τῶν Βαλκανίων». Εἰδικὸ: «Ἡ ἐπικαιρότητα τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ ζητήματος».

-2.8.1996: Κοινότητα Παλαιομάνινας - Πολιτιστικὸς Σύλλογος Παλαιομανιτῶν «Ἡ Σαυρία». Χῶρος: Κεντρικὴ Πλατεῖα. Θέμα: «Οἱ Καραγκούνηδες: Γλωσσικὲς καὶ ἐθνολογικὲς διαπιστώσεις. Οἱ Βλάχοι».

-27.9.1996: Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης - Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν - UNESCO Παράρτημα Θεσσαλονίκης - Ὅμιλος Πολιτιστικῆς Ἀνάπτυξης Θεσσαλονίκης - Σύλλογος Μοναστηριωτῶν καὶ Πέριξ «Ἡ Ἐλπὶς» Φλώρινας - Ἵδρυμα Ἐθνικοῦ καὶ Θρησκευτικοῦ Προβληματισμοῦ. Ἀμφιθέατρο Θεολογικῆς Σχολῆς. Θέμα: «Ρουμανικὲς διεκδικήσεις Βλάχων Πελαγονίας καὶ ἐπιστημονικὰ δεδομένα».

-25.10.1996: Institut National des Langues et Civilisations Orientales (INALCO). Salons de l' Institut. Thème: "Valaques de Grèce".

-31.10.1996: Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν (ΕΜΣ). Αἴθουσα ΕΜΣ. Θέμα: «Ἐθνολογικὰ καὶ δημογραφικὰ Μοσχοπόλεως».

-26.3.1997: Ὅμιλος Διεθνοποιήσεως τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας. Πνευματικὸ Κέντρο τοῦ Δήμου Ἀθηναίων. Θέμα: «Δημήτριος Βικέλας, ὑπέρμαχος τῆς ἀναβιώσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων καὶ τῆς διεθνοποιήσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας».

-15.7.1997: Σύλλογος Ἐφέδρων Ἀξιωματικῶν Κεφαλληνίας. Αἴθουσα Κοργιαλενείου Βιβλιοθήκης. Θέμα: «Ἑλληνισμὸς καὶ Βαλκάνια», ὅπου σκιαγραφοῦνται καὶ οἱ Βλάχοι.

-3.8.1997: Ὁμοσπονδία Δυτικομακεδονικῶν Συλλόγων Ἀθηνῶν - Μουσεῖο Μακεδονικοῦ Ἀγώνα Καστοριᾶς - Δήμος Κλεισούρας. Αἴθουσα Τρυπείου Πνευματικοῦ Κέντρου Κλεισούρας. Θέμα: «Ὁ ἐπιστημονικὸς λόγος γιὰ τοὺς Βλάχους τῆς Μακεδονίας».

-25.9.1997: Πανεπιστήμιο Mannheim - Ἑταιρεία Ἑλλαδικῶν καὶ Κυπριακῶν Μελετῶν - Ἑλληνικὴ Κοινότητα Mannheim. Αἴθουσα τοῦ Πανεπιστημίου. Θέμα: "Les Aroumains Macédoniens".

Ἡ ἀπήχηση τῶν ἐνημερωτικῶν διαλέξεων διαπιστώνεται ἐξαιρετικὰ ἐνθα-

ρυντική.

-Στὴν ἐφημερίδα τῶν Σερρῶν «Ἡ Πρόοδος» τῆς 5.5.1987 δημοσιεύεται ἐκτενὴς περιγραφὴ διαλέξεως μὲ τίτλο «Οἱ Βλάχοι ἀποδεδειγμένα εἶναι γνησιότατοι Ἕλληνες» καὶ ὑπότιτλο «Ὁμιλία στὶς Σέρρες κορυφαίου ἐπιστήμονα Εἰδικοῦ Ρωμανιστῆ - Βαλκανολόγου». Μεταξὺ τῶν ἄλλων καταγράφονται τὰ ἀκόλουθα: «Ὁ κ. Λαζάρου ἀποδέχθηκε πρόσκληση τοῦ Λαογραφικοῦ Ὁμίλου Ἀβδελλιωτῶν - Γραμμουστιάνων "Λαϊλιᾶς" Ν. Σερρῶν καὶ ἦρθε στὴν πόλη μας. Ἀνέπτυξε τὸ θέμα "Ἱστορία Βλάχων καὶ παρεισφρήσεις σκοπιμοτήτων". Διακρίθηκε γιὰ τὴν ἐντυπωσιακὴ ρητορική του δεινότητα καὶ μὲ ἰσχυρὰ ντοκουμέντα σκιαγράφησε τὴν ἱστορία τῶν Βλάχων, διαλύοντας κάθε ὑποψία πὼς τάχα οἱ Βλάχοι εἶναι ξένο σῶμα στὴν Ἑλλάδα... ὁ ἐκλεκτὸς ὁμιλητὴς χειροκροτήθηκε θερμὰ γιὰ τὴν ἐμπεριστατωμένη διάλεξή του. Χαρακτηριστικὰ τόνισε πρὸς τὴν "Πρόοδο" ὁ παρευρισκόμενος ἀντιδήμαρχος κ. Ἰ. Βλάχος τὰ ἑξῆς: Ἐντυπωσιάσθηκα ἀπὸ τὴν εὐρυμάθεια τοῦ κ. Λαζάρου. Ἄνθρωποι σὰν κι' αὐτὸν εἶναι ἐθνικὸ κεφάλαιο τῆς Πατρίδας μας».

-Στὴν καθημερινὴ ἐφημερίδα τῶν Ἰωαννίνων «Πρωϊνὸς Λόγος» τῆς 26.8.1987, σελ. 6, δημοσιεύεται δίστηλο κείμενο μὲ ἐπίτιτλο «Ἔγινε στὸ Μέτσοβο» καὶ τίτλο «Ἐνδιαφέρουσα διάλεξη γιὰ τοὺς Βλάχους». Στὴ δεύτερη στήλη καταχωρίζονται τὰ ἑξῆς: «Στὴ συνέχεια πῆρε τὸ λόγο ὁ ὁμιλητής, ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε τὸ θέμα του ἀπὸ στήθους μὲ ἐπιστημονικὴ πληρότητα, ἁπλότητα καὶ χάρη. Κάτοχος τοῦ θέματος ὅσον ὀλίγοι, καταγοήτευσε μὲ τὴν εὐγλωττία καὶ γλαφυρότητα τὸ ἀκροατήριο, τὸ ὁποῖο τὸν παρακολούθησε μὲ ἀμείωτη προσοχὴ ἐπὶ μία ὁλόκληρη ὥρα. Τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ τῆς ὁμιλίας τοῦ κ. Λαζάρου ἦταν ἡ προσαρμοστικότητα, ἀφοῦ κατόρθωσε νὰ ἱκανοποιήσει καὶ τοὺς μορφωμένους καὶ τοὺς ἁπλοϊκοὺς Μετσοβίτες.

Ὁ κ. Ἀχιλλέας Λαζάρου ὑποστήριξε μὲ ἀδιάσειστα ἐπιστημονικὰ στοιχεῖα τὴν Ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων καὶ ἀπέδειξε πὼς οἱ Βλάχοι εἶναι αὐτόχθονες Ἕλληνες ἐκλατινισμένοι.

Γενικὰ ἡ ὁμιλία τοῦ κ. Λαζάρου πέτυχε ἀπόλυτα τὸ σκοπό της καὶ κατὰ γενικὴν ὁμολογία ἀπετέλεσε γιὰ τὸ Μέτσοβο τὸ μεγαλύτερο πνευματικὸ γεγονὸς τῆς χρονιᾶς».

-Ἡ ἐφημερίδα τῆς Κατερίνης «Ὀλύμπιο Βῆμα» 4.2.1993 διαθέτει ὁλόκληρο τετράστηλο μὲ πλούσια εἰκονογράφηση. Ὡς ἐπίτιτλο θέτει «Ἀπὸ τὴν ὁμιλία στὴ Σχολὴ Γονέων» καὶ τίτλο: «Στὴν κατάμεστη αἴθουσα τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου μίλησε τὴν περασμένη Δευτέρα (1.2.93) τὸ βράδυ καλεσμένος ἀπὸ τὴν Σχολὴ Γονέων ὁ κ. Ἀχ. Λαζάρου, ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε τὸ πολὺ ἐνδιαφέρον καὶ πρωτό-

γνωρο γιὰ τοὺς πολλοὺς συμπολίτες μας θέμα "Ἡ γένεση τῶν Βλάχων καὶ Ρουμανικὲς διεκδικήσεις".

Μὲ δυνατὸ ρητορικὸ ὕφος ποὺ μετέδιδε κραδασμοὺς ἐθνικῆς συγκίνησης στὸ ἀκροατήριο, τὸ ὁποῖο ἐπὶ δύο σχεδὸν ὧρες ἀπορροφοῦσε καθηλωμένο στὶς θέσεις του τὸν ὁμιλητή, ὁ κ. Λαζάρου παρουσίασε μὲ ἀτράνταχτα ἐπιστημονικὰ ντοκουμέντα τὸ ἀνακινούμενο κατὰ περιόδους ἀπὸ ἐπιτηδείους " κουτσοβλαχικὸ" πρόβλημα καὶ διέλυσε τοὺς ἀνιστόρητους μύθους περὶ ρουμανικῆς προελεύσεως βλαχικῶν μειονοτήτων στὴν Ἑλλάδα.

Ἀντίθετα ἀπέδειξε περίτρανα *τὴν ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων τῆς χώρας μας ἀλλὰ καὶ τῶν διεσπαρμένων στὶς χῶρες τῆς Βαλκανικῆς καὶ τοῦ εὐρύτερου εὐρωπαϊκοῦ χώρου* ἑλληνικῆς καταγωγῆς καὶ συνειδήσεως Βλάχων.

Ἀναφέρθηκε ἀκόμη ὁ κ. Καθηγητὴς στὴν ἄθλια προπαγάνδα ποὺ γίνεται στὴν Ρουμανία μὲ τὸν τύπο, τὴν ἵδρυση σχολείων καὶ τὴν ἐξαπόλυση διαφωτιστῶν ἀκόμη καὶ στὴ χώρα μας περὶ δῆθεν μειονοτικοῦ βλαχικοῦ πληθυσμοῦ στὴν Ἑλλάδα.

Στηλίτευσε τέλος τὴν ἀδράνεια καὶ τὸν ἀδικαιολόγητο ἐφησυχασμὸ τῶν ἑκάστοτε κυβερνώντων πάνω στὰ σοβαρὰ αὐτὰ ἐθνικὰ θέματα καὶ σήμανε ἐγρήγορση καὶ συναγερμὸ ὅσων ἀληθινὰ πονοῦν τὸν τόπον μας, πρὶν εἶναι ἀργά...».

-Πολὺ ἐκτενέστερη εἶναι ἡ παρουσίαση διαλέξεως στὴ Λάρισα ἀπὸ τὴν τοπικὴ καθημερινὴ ἐφημερίδα «Ἐλευθερία» τῆς 18.3.1993, μὲ τέσσαρες φωτογραφίες καὶ τρίστηλο κείμενο. Προτάσσοντας τὸν ἐπίτιτλο «Μὲ ὁμιλία του χθὲς στὴ Λάρισα ὁ κ. Ἀχ. Λαζάρου» θέτει ὡς κύριο τίτλο «Ξεσκέπασε τὴν Ρουμανικὴ προπαγάνδα γιὰ τοὺς Βλάχους» καὶ ὡς ὑπότιτλο «Τὴν ἐκδήλωση ὀργάνωσε ὁ Σύλλογος Σαμαριναίων».

Στὴν ἐφημερίδα «Θεσσαλικὸν Μέλλον» τῆς 31.3.93, 2, καταχωρίζεται τὸ ἀκόλουθο σχόλιο: «Ἐκπληκτικὴ ἐπιτυχία εἶχε ἡ διάλεξη, τὴν ὁποία ὀργάνωσε τὸ νέο Δ.Σ. τοῦ Συλλόγου Σαμαριναίων Λαρίσης στὸ Χατζηγιάννειο Πνευματικὸ Κέντρο τῆς θεσσαλικῆς πρωτεύουσας, μὲ θέμα "Βαλκάνια καὶ Βλάχοι" καὶ ὁμιλητὴ τὸν κ. Ἀχ. Λαζάρου... Γι' αὐτὸ εἶναι ἀξιέπαινοι οἱ ὀργανωτὲς τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ ἐθνικῆς ἐκδηλώσεως, πρὸ πάντων δὲ ἡ Πρόεδρος κ. Λίτσα Στ. Καντώνια καὶ ἡ Γεν. Γραμματεὺς δ. Νικολέττα Μπασδέκη».

Στὴν ἐφημερίδα «Ὡραία Σαμαρίνα», Μαρτίου - Ἀπριλίου 1993, ἡ διάλεξη σχολιάζεται ὡς ἑξῆς: «Ὁ Σύλλογος [Σαμαριναίων Λάρισας] πραγματοποίησε ἐπίσης τὴν 17.3.1993 στὸ Χατζηγιάννειο Πνευματικὸ Κέντρο τῆς Λάρισας ἐκδήλωση μὲ ὁμιλητὴ τὸν πατριώτη μας κ. Ἀχιλλέα Λαζάρου καὶ θέμα διάλεξης "Βαλκάνια καὶ Βλάχοι". Μέσα σὲ μιὰ κατάμεστη αἴθουσα ὁ ὁμιλητής, πραγμα-

τικὸς πρύτανης στὰ ἐθνικὰ καὶ βαλκανικὰ θέματα, μὲ μία μεστὴ ὁμιλία ἔδωσε καθαρὴ ἀπάντηση στὶς πονηρὲς ἰδέες ποὺ ἀναζωπυρώνονται τελευταῖα καὶ προσπαθοῦν μερικοὶ νὰ δημιουργήσουν προβλήματα ἐκεῖ ποὺ δὲν ὑπάρχουν. Ὁ Σύλλογος Σαμαριναίων Λάρισας δραστηριοποιεῖται καὶ στὸν τομέα αὐτό, γιατὶ θεωρεῖ καθῆκον καὶ ὑποχρέωση νὰ συμβάλλῃ στὴν ἐνημέρωση τῶν πατριωτῶν καὶ φίλων στὰ καυτὰ θέματα, ποὺ τελευταῖα συζητοῦνται ἐναγωνίως.

Τὴν ἐκδήλωση αὐτή, ποὺ ὑπῆρξε ἀπόλυτα ἐπιτυχής, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν πατριωτῶν καὶ φίλων τῆς Σαμαρίνας, ποὺ κατέκλυσαν κυριολεκτικὰ τὴν αἴθουσα, τίμησαν ὁ Νομάρχης Λάρισας, ὁ Δήμαρχος, ὁ Ἀντιδήμαρχος, ἐκπρόσωποι τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχῶν, ὁ πρόεδρος τοῦ Δικηγορικοῦ Συλλόγου Λάρισας, πολιτευτὲς τοῦ νομοῦ μας, ὁ πρόεδρος τῆς Κοινότητας [Σαμαρίνας], πρόεδροι συλλόγων καὶ σωματείων, καθὼς καὶ οἱ ἐκδότες τῶν ἐφημερίδων τῆς πόλεώς μας "Ἐλευθερία" καὶ "Ἡμερήσιος Κήρυκας"».

Ὁ νομάρχης, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν εἴσοδο στὴν αἴθουσα προειδοποιεῖ ὅτι ἀνειλημμένες ὑπηρεσιακὲς ὑποχρεώσεις του καθιστοῦν ἀδύνατη τὴν μέχρι τέλους παρακολούθηση τῆς ὁμιλίας, συνεπαρμένος, ὅπως μετέπειτα ὁμολογεῖ, καθηλώνεται στὴ θέση του. Ἐπὶ πλέον παρακαλεῖ γιὰ πρόσθετη ἐνημέρωση μὲ σύντομη ἐπίσκεψη στὸ γραφεῖο του, ἡ ὁποία ὁρίζεται γιὰ τὸ πρωϊνὸ τῆς ἑπομένης ἡμέρας καὶ πραγματώνεται παρουσία καὶ τοῦ τ. προέδρου τοῦ Συνδέσμου Σαμαριναίων Λάρισας Στέλιου Καντώνια. Ἀποστέλλει δὲ στὸν ὁμιλητὴ καὶ τὴν ἑξῆς ἐπιστολή: «Παρακαλῶ δεχθεῖτε τὰ θερμὰ συγχαρητήριά μου γιὰ τὴν τόσο σημαντικὴ παρουσίαση τῆς Ἐθνολογικῆς ταυτότητας, τῆς Ἱστορικῆς Πορείας, τῆς δραστηριότητας ἀλλὰ καὶ τῆς καταγωγῆς τῆς γενιᾶς τῶν Βλάχων ποὺ δώσατε μὲ τὴν ὁμιλία σας στὸ Χατζηγιάννειο Πνευματικὸ Κέντρο τῆς Λάρισας.

Σὲ μιὰ κατάμεστη αἴθουσα ἀπὸ ἕνα ἀκροατήριο Λαρισαίων κάθε ἡλικίας καὶ μόρφωσης κάνατε μιὰ ἐμπεριστατωμένη ἀλλὰ καὶ τεκμηριωμένη ἀναφορὰ σὲ μιὰ πληθυσμιακὴ ἑνότητα ποὺ κατάφερε στὸ διάβα τῶν αἰώνων νὰ διατηρήσει ἀπαράλλακτα τὰ κύρια χαρακτηριστικά της. Μιὰ γενιὰ Ἑλλήνων πού, ὅπου καὶ ἂν βρεθεῖ, σὲ κάθε συγκυρία κοινωνικὴ διαπρέπει, βελτιώνει τὶς συνθῆκες ζωῆς της καὶ μεγαλουργεῖ.

Τέτοιες ἐκδηλώσεις στὰ κοινωνικὰ δρώμενα τῆς Ἐπαρχίας εἶναι σημαντικές, εὔστοχες καὶ κρίσιμες γιὰ τὴν ἐνημέρωση τοῦ κάθε Ἕλληνα πολίτη, τὶς τόσο κρίσιμες γιὰ τὸ Ἔθνος καὶ τὴν Πατρίδα μας στιγμές, ποὺ περνᾶμε, ὅταν οἱ γείτονές μας στὸ Βορρᾶ καὶ τὴν Ἀνατολὴ παραποιοῦν καὶ διαστρεβλώνουν τὰ 3000 χρόνια Ἑλληνικῆς Ἱστορίας τῆς Μακεδονίας.

Ἡ Νομαρχία Λάρισας ἀλλὰ καὶ ἐγὼ προσωπικὰ θὰ στηρίξουμε καὶ θὰ βοη-

θήσουμε τόσο πετυχημένες προσπάθειες καὶ στὸ μέλλον γιὰ τὸ Νομό μας.

Μὲ ἐκτίμηση

ΑΝΔΡΕΑΣ ΕΞΑΔΑΚΤΥΛΟΣ».

Σὲ πόλη, ὅπως ἡ Λάρισα, στὴν ὁποία προηγοῦνται ἐνημερωτικὲς ἐκδηλώσεις μὲ πράγματι πολυσήμαντες ἀπηχήσεις[350], δὲν ἐκπλήσσεται κανεὶς γιὰ τὴν ἐπιλογὴ τοῦ χρόνου συγκλήσεως τοῦ «ἐπιστημονικοῦ» συνεδρίου τοῦ ΚΕΜΟ. Ὁ καθένας μπορεῖ νὰ φαντάζεται ποιὰ ἔκβαση θὰ εἶχε, ἂν οἱ Λαρισαῖοι ἦσαν παρόντες. Μᾶλλον καὶ ἡ μὴ εὐόδωση τῆς συνευρέσεως τῶν ἐντεταλμένων τοῦ ΚΕΜΟ στὸν Τύρναβο δὲν εἶναι ἄμοιρη τῆς πρωτοβουλίας τοῦ Πανθεσσαλικοῦ Συλλόγου Ἀρβαντοβλάχων, ὁ ὁποῖος τὴν 9.5.1998 σπεύδει στὴν ὀργάνωση βλαχολογικῆς διαλέξεως στὸ Ἀργυροπούλι μὲ προσκεκλημένο καὶ παρόντα καὶ τὸν δήμαρχο Τυρνάβου!

Ἡ ἐνημέρωση τῶν Βλάχων διεισδύει καὶ στὸν οἰκογενειακὸ καὶ στὸν ἐπιχειρηματικὸ χῶρο χάρη στοὺς κατὰ τόπους ραδιοτηλεοπτικοὺς σταθμούς, τῶν ὁποίων δραστήριοι δημοσιογράφοι φροντίζουν νὰ καταστήσουν τοὺς ἐνδιαφερομένους κοινωνοὺς τοῦ περιεχομένου τῆς διαλέξεως μὲ τὴν ἀπ' εὐθείας μετάδοση τοῦ συνόλου ἢ τῶν πλέον ἐνδιαφερόντων σημείων. Κατὰ κανόνα ἄλλως τε προσκαλοῦν τὸν ὁμιλητὴ σὲ συνέντευξη, ὅπως μὲ πολλὴ ἐπιτυχία ἔπραξε στὴ Λάρισα ὁ καθ' ὕλην ἁρμόδιος τῆς TV Θεσσαλίας δημοσιογράφος Στεφ. Παπανώτας προσφέροντας τὴν εὐκαιρία στοὺς τηλεθεατὲς νὰ παρακολουθήσουν τὶς ἐρωταποκρίσεις μὲ κεντρικὸ θέμα: « Ἐξελίξεις στὰ Βαλκάνια καὶ Βλαχικὸ Ζήτημα».

Ἰδέα τοῦ ἔργου, ποὺ ἐπιτελεῖται μὲ τὴν ἀξιοποίηση τῶν ἠλεκτρονικῶν μέσων, σχηματίζει κανεὶς εὔκολα καὶ μὲ τὴν παράθεση μερικῶν θεμάτων συνεντεύξεων τόσο στὴν ἑλληνικὴ πρωτεύουσα ὅσο καὶ στὴν ἐπαρχία: 1. -«Ἡ ἀναζωπύρηση τοῦ Βλαχικοῦ Ζητήματος καὶ τὰ σχετικὰ πορίσματα τῆς σύγχρονης Ρωμανολογίας». 2. -«Οἱ Βλάχοι στὰ Βαλκάνια καὶ ἡ συμβολή τους στὴ διάδοση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ». 3. -«Οἱ Βλάχοι σὲ σχέση μὲ τὴν Ἀπόφαση Φεβρουαρίου 1994 τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου». 4. -«Γλωσσικὸ ἰδίωμα τῶν Βλάχων, ἡ ἀρμανική». 5. -«Οἱ Βλάχοι τῶν Βαλκανίων». 6. -«Σαρακατσάνοι - Βλάχοι στὰ Βαλκάνια». 7. -«Ἀπόφαση Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης γιὰ μειονοτικὰ Ἑλλάδος». 8. -«Παρουσία Ρουμάνων στὸ Ἀργυρόκαστρο». 9. -«Εὐρωπαϊκὴ Ἕνωση καὶ ἑλληνικὰ ἐθνικὰ θέματα» κ. ἄ.

350. Βλ. καὶ συνέντευξη: Ἄννα Σταυράκη, Ὁ Βαλκανολόγος κ. Ἀχιλλέας Λαζάρου μιλᾶ στὸ "Reporter" γιὰ Βαλκάνια. Οἱ Βλάχοι εἶναι οἱ βράχοι τῆς ἑλληνικότητας στὰ Βαλκάνια, *Ἐλευθερία*, 8.3.1998, τεῦχος 181, σε. 8 - 9.

Δυνατότητες ἐνημερώσεως τῶν Βλάχων καὶ πλατύτερα τῆς ἑλληνικῆς συλλήβδην κοινῆς γνώμης παρέχονται καὶ μὲ βλαχολογικὲς δημοσιεύσεις, ἐκλαϊκευτικὲς καὶ ἐπιστημονικές.

Εὐθὺς ὡς ἡ Ρουμανικὴ Ἀκαδημία προβαίνει στὴν ἔκδοση τοῦ ὀγκώδους λεξικοῦ τῆς Βλαχικῆς τοῦ T. Papahagi, τὸ 1963, καταφθάνουν στὴν Ἑλλάδα καὶ οἱ πρῶτοι Δυτικοὶ ὡς ὑπότροφοι τῆς Ρουμανίας γιὰ τὴν ἐπιτόπια βλαχολογικὴ ἔρευνα.

Μεταξὺ τῶν πρώτων «βλαχολόγων» εἶναι ἡ Ὁλλανδὴ Th. Carolus - Barré. Καλὰ πληροφορημένη ὡς πρὸς τοὺς Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ὑποστηρίζουν τὴν ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων, ἀσχολεῖται μὲ τὸν ἀκαδημαϊκὸ Ἀντ. Δ. Κεραμόπουλλο. Διότι πέρα τοῦ προεδρικοῦ λόγου του στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, τὸν ὁποῖο ἐπηυξημένο καὶ βελτιωμένο, ἰδίως δὲ βιβλιογραφικὰ ἐμπλουτισμένο, δημοσιεύει αὐτοτελῶς, προκαλώντας θύελλα ἀντιδράσεων στὸ Βουκουρέστι μεταξὺ τῶν ρουμανισάντων καὶ ὄχι Ρουμάνων, συνεχίζει τὶς βλαχολογικὲς συγγραφὲς σὲ περιοδικὰ ἐπιστημονικὰ καὶ μετὰ τὴν κυκλοφορία τοῦ λεξικοῦ Papahagi.

Ὡστόσο ἡ ἐπισκέπτρια βασίζεται πρὸ πάντων στὴν παλαιότερη ἀδυσώπητη πολεμικὴ τοῦ Capidan[351], τοῦ ὁποίου ἡ βαθειὰ ἐπίδραση εὐχερέστατα διακρίνεται σὲ μεταγενέστερο δημοσίευμά της ἐπιγραφόμενο "Chez les Vlaques du Pinde"[352]. Ἐπειδὴ δὲ ἡ περιοδεία της ἀνεπαίσθητα ἐπενεργεῖ δίκην ἐπιδημικοῦ - προπαγανδιστικοῦ ἰοῦ, δίδεται ἔμμεσο ἀντίδοτο. Δημοσιεύεται σὲ τεῦχος περιοδικοῦ ἀφιερωμένου στὴ Θεσσαλία ἄρθρο κατατοπιστικό, ἐπιγραφόμενο «Οἱ Κουτσόβλαχοι στὴ Θεσσαλία»[353].

Παρόμοια ἁπλουστευμένα δημοσιεύματα καθίστανται ἐφεξῆς ἀναγκαιότερα. Διότι ὁ ἑλλαδικὸς χῶρος κατακλύζεται ἀπὸ «ἐπισκέπτες» Δυτικούς, ποὺ συνήθως εἶναι «φυγάδες» ἀπὸ Ρουμανία, παραλλαγμένοι παράγοντες παραπλανήσεως ἢ μυήσεως τῶν Βλάχων στὴν ἀντίληψη τῆς ἑτερότητάς τους στὴν Ἑλλάδα καὶ μὴ ταυτότητάς τους μὲ τοὺς λοιποὺς συνοίκους Ἕλληνες[354]!

---

351. Th. Capidan, *L'origine des Macédo - roumains* (réponse à M. Kéramopoulos), Bucarest 1939. Ὅσοι ἐπικαλοῦνται ἐπιστημονικὰ τὸ δημοσίευμα τοῦτο τοῦ Capidan ἢ ἀγνοοῦν τὸ μεταγενέστερο συνθετικὸ ἔργο του, στὸ ὁποῖο ἔχει ἀναθεωρήσει βασικὲς θέσεις του, ἢ συνειδητὰ καὶ σκόπιμα παραπλανοῦν τοὺς ἀναγνῶστες.

352. *Revue des Etudes Sud - Est Européennes (RESEE),* 6, 1968, 672.

353. *Ἡ Πειραϊκή - Πατραϊκή,* 114, 1965, 16 - 17.

354. Ἀγόρω (Ρίτα) - Ἐλισάβετ Λαζάρου καὶ Ἀχιλλεὺς Λαζάρου, *Ἐθνικὰ καὶ Μειονοτικὰ Θέματα. Στοιχεῖα ἐνημερωτικά.* Ἐκδόσεις Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα. Ἀθήνα 1993, 203, 35 καὶ 36. Βλ. εἰδικὰ γιὰ Ρουμάνο τὴν ἐφημ. *Ἡ Ἀβδέλλα*, 27.6.1987, 3, ὅπου ὁ λόγος γιὰ τὸν

Στὰ ἄρθρα, ποὺ ἀποσκοποῦν στὴν ἐγρήγορση καὶ ἐπαγρύπνηση, συγκαταλέγονται καὶ τὰ ἑπόμενα: 1. -«Βλαχόφωνοι Ἕλληνες καὶ Ἑλληνικὰ Γράμματα»[355]. 2. -«Οἱ Βλάχοι τῆς Θεσσαλίας καὶ ὁ Ἐρωτόκριτος»[356]. 3. -«Ὁ χορὸς τοῦ Βλαχοχωριοῦ»[357]. 4. -«Ἰ. Κωλέττης. Ἕνας Βλαχόφωνος στὸ Παρίσι»[358]. 5. -«Κουτσόβλαχοι»[359]. 6. -«Στοιχεῖα τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῶν Βλάχων πηγὴ ἱστορίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ»[360]. 7. -«Βλάχικος γάμος»[361]. 8. - «Καραγκούνιδες»[362]. 9. -«Μακεδονικὸς Ἀγώνας καὶ Ἑλληνόβλαχοι»[363]. 10. -«Βλάχοι»[364]. 11. -«Ὁ Ἐϊχτὰλ καὶ τὰ ἑλληνικὰ τῆς Βλάχας Χατζηπέτρου»[365]. 12. -«Παρατράγουδα Βλάχικης Συλλογῆς»[366]. 13. -«Κ. Κούμας...»[367]. 14. -«Ν. Σπαθάρης...»[368]. 15. -«Βλάχικη ποίηση καὶ διαφεύγουσα ἀξία»[369]. 16. -«Βλάχοι. Μὲ τὴν εὐκαιρία ἀνταμώματος στὸ Μέτσοβο»[370]. 17. -«Δωρόθεος Σχολάριος Θεσσαλός»[371]. 18. -«Δωρόθεος Σχολάριος καὶ ἡ συμβολή του στὴν ἑλληνικὴ ἐκπαίδευση»[372]. 19. -«Ἡ πρωτοπορία τοῦ Μετσόβου γιὰ τὴν Εὐρώπη»[373]. 20. -«Ἄξιοι ἀγνοημένοι. Ἀναστ. Μανάκης - Μιχάλογλου»[374]. 21. -«Ὁ Εὐάγγελος Ἀβέρωφ - Τοσίτσας καὶ ἡ μελέτη γιὰ τοὺς Βλάχους»[375]. 22. -«Ἀπόπειρες ἀφελληνισμοῦ τῶν Βλάχων τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου»[376]. 23. -«Κι' ὅμως κινδυνεύουμε καὶ ἀπὸ τὸ Βλαχικό»[377].

P. Nasturel.

355. Ἐφ. *Σαμαρίνα* 1973. Ἀνάτ.
356. *Πανθεσσαλικὰ Γράμματα,* 1975, 21-22, 1976, 23-24.
357. *Μετέωρα,* 31, 1977, 21 - 22.
358. *Σαμαρίνα,* 113, 1977, 2 κ. ἑ.
359. *Ἐγκυκλ. Λεξικὸ Ἥλιος* (ἐκδ. 1978)
360. *Ἑλληνικὸς Βορρᾶς*, 29. 7. 1979, 7.
361. *Ἡ Καθημερινή,* 5.3.1982, στ. ἐπιστολῶν.
362. *Ἐλεύθερος* (Ἀγρινίου), 7.7.1984, 3.
363. *Ὡραία Σαμαρίνα*, 1984, Ἀνατ.
364. *Ἐγκυκλοπαίδεια Παπύρου - Λαρούς - Μπριτάννικα* (ἐκδ. 1984).
365. *Μετέωρα*, 38 - 39, 1984 - 1985, 32 - 34.
366. *Ἡ Ἔρευνα* (Τρικάλων), 17.1.1986.
367. *Ἐλευθερία,* 26.1.1986, 6.
368. *Ἐλευθερία*, 27.4.1986, 6 καὶ 25.5.1986, 6.
369. *Ἐλευθερία*, 26.10.1986, 6.
370. *Ἐλευθερία*, 5.7.1987, 7.
371. *Ἐλευθερία*, 29.1.1989, 8.
372. *Ἑλληνοχριστιανικὴ Ἀγωγή*, 366, 1989, 262 - 264.
373. *Ἐλευθερία*, 30.7.1989, 6, καὶ Σελίδες τοῦ Μετσόβου, Ἰούλιος 1989, 5.
374. *Ἐλευθερία*, 1.4.1990, 9.
375. *Ἐλευθερία*, 5.3.1990, 6.
376. *Κοινωνικὲς Τομές,* 27, 1991, 307-313.
377. *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος,* 31.10.1991, 215 - 217.

24. -«Οἱ Βλάχοι τῆς Ἀλβανίας»[378]. 25. -«Διαμάχη γιὰ τὴν συνυπογραφὴ κειμένου περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Βλάχων»[379]. 26. -«Ὑπάρχουν Βλάχοι πέρα τῶν ἑλληνικῶν συνόρων;»[380]. 27. -«Ἐπισημάνσεις στὸ παρελθὸν καὶ στὸ μέλλον τῶν Βλάχων»[381]. 28. -«Ἑλληνορουμανικὴ φιλία καὶ ἑλληνικὴ ἀφασία»[382]. 29. -«Ἡ ἐπιστημονικὴ τεκμηρίωση τῆς ἑλληνικότητας τῶν Ἑλληνοβλάχων. Τὶ εἶναι οἱ Βλάχοι - Ἀρμάνοι»[383]. Ἄλλων ὁ βλαχολογικὸς χαρακτήρας δὲν φανερώνεται στὸν τίτλο, ὅπως π.χ. τὸ ἀκόλουθο: «Ὁ Ἀριστείδης Παπᾶς καὶ ἡ πρώτη ἑλληνοσερβικὴ συνθήκη»[384].

Σχεδὸν ταυτόχρονα ἀρχίζουν νὰ ἐμφανίζονται καὶ τὰ ἀκραιφνῶς ἐπιστημονικά, τῶν ὁποίων ὁμολογουμένως προέχει ἡ διδακτορικὴ διατριβή, ἡ ὁποία, ἂν καὶ συγγραφικὰ ἕτοιμη κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1966, τυπώνεται μόλις τὸ 1976 καὶ μετὰ δεκαετία, τὸ 1986, ἐπανεκδίδεται στὴν ἑλληνικὴ καὶ μεταφρασμένη στὴ γαλλική. Ἔκτοτε τὰ αὐτοτελῆ βλαχολογικὰ ἢ ἀνακοινώσεις σὲ περιφερειακά, πανελλήνια καὶ διεθνῆ συνέδρια ὑπερτεροῦν τῶν ἐκλαϊκευτικῶν. Ἡ δὲ ἀναζήτησή τους σὲ μεγάλο ποσοστὸ εἶναι δυνατὴ μὲ χρήση τοῦ εὑρετηρίου τοῦ παρόντος.

Ἐγκωμιαστικὰ γίνεται δεκτὴ ἡ διατριβή, γιὰ τὴν ὁποία σημαντικὸς ἀριθμὸς κριτικῶν κειμένων ἀναδημοσιεύονται στὴ δεύτερη ἔκδοση, καθὼς καὶ ἡ μετ᾽ αὐτὴν ἐπιστημονικὴ βλαχολογικὴ παραγωγή. Ὁ καθηγητὴς καὶ πρόεδρος τοῦ Τμήματος Ἱστορίας καὶ Ἀρχαιολογίας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ἐμμ. Ἰ. Μικρογιαννάκης ἐκφράζεται ὡς ἑξῆς: «Ὅσα μέρη τοῦ ὀγκώδους σου βιβλίου *Βαλκάνια καὶ Βλάχοι* [Ἐκδόσεις Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσός, Ἀθῆναι 1993, 368 σελ.] διάβασα προδίδουν τὸν γνωστὸ βαθὺ μελετητή, ποὺ ξέρει νὰ κινεῖται μὲ ἀσφάλεια σὲ δαιδαλώδη θέματα λόγῳ τοῦ ἰσχυροῦ, ἀξιοθαύμαστου ὁπλισμοῦ του»[385].

Λαμβάνοντας τὸ ἴδιο βιβλίο ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Εὐάγγελος Μουτσόπουλος γράφει: «Δὲν τὸ ἐδιάβασα· τὸ κατεβρόχθισα, πρᾶγμα, νομίζω, σπάνιο γιὰ βιβλίο ἐπιστημονικὸ μὲ τόσες ἐνδιαφέρουσες

378. *Πρακτικὰ Ἐπιμορφωτικῶν Σεμιναρίων Ξεναγῶν Ε.Ο.Τ.*, Ἀθήνα 1994, 195 - 203.
379. *Τρικαλινὰ Νέα,* 18.1.1994, 4.
380. *Ἀρμανικὰ Χρονικά*, 2 - 3, 1994 - 1995, 20.
381. *Ἀναζητήσεις* (Βέροια), 6, 1997, 177 - 183.
382. *Ὀρεινὴ Καλαμπάκα*, 108, Μάιος - Ἰούνιος 1997, 1 καὶ 4, καὶ *Θεσσαλικὸν Μέλλον*, 25.7.1997, 2. Βλ. καὶ Λίτσας Ἀναστασίου, Βλάχοι: Ἀνθελληνικὴ προπαγάνδα - ἀντίλογος, *Ὀρεινὴ Καλαμπάκα,* 109, Ἰούλιος - Αὔγουστος 1997, 1, 4, καὶ ἀνατ.
383. *Ἀγγελιοφόρος*, 15.1.1998.
384. *Θεσσαλλικὸν Μέλλον*, 26.10.1968.
385. Πβ. Ἀ. -Ἐ. Λαζάρου καὶ Ἀ. Λαζάρου, *ἔ. ἀ.*, 260.

ὑποσημειώσεις. Ἐπιτελεῖτε ἔργο ἐθνικὸ καὶ εὐφυὲς ὅσο καὶ ἠθικῶς δικαιούμενον. Χάρη σὲ Σᾶς ἀποκαθίσταται ἡ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια ὅσο καὶ ἡ δεοντολογία ποὺ τόσον ἔχει τρωθῆ, τὴν ὥρα ποὺ οἱ διοικητικῶς ἁρμόδιοι τεταγμένοι φύλακες ὑπνώττουν, καθὼς δίκαια δὲν κουράζεσθε νὰ τὰ ὑπενθυμίζετε. Ὡς φιλόλογον καὶ φιλοσοφοῦντα οἱ θέσεις Σας εὐχερῶς μ᾽ ἔχουν πείσει - ποιόν δὲν θὰ ἔπειθαν;»[386].

Γιὰ τὴν ἔκδοση τοῦ ἐν λόγῳ βιβλίου παρωθεῖ ὁ ἐκλεγόμενος στὴ Λάρισα βουλευτὴς Ν. Κατσαρός, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν ἰδιότητα τοῦ Α΄ ἀντιπροέδρου τῆς Βουλῆς γράφει τὴν 8.9.1992 στὸν συγγραφέα τὰ ἑξῆς: «Σὲ εὐχαριστῶ γιὰ τὴν ἀποστολὴ τῶν δημοσιευμάτων τῶν σχετικῶν μὲ τοὺς «Βλάχους». Εἶναι ἀρκετὰ διαφωτιστικὰ γιὰ τὸ πρόβλημα, ποὺ ἐπιχειροῦν ὁρισμένοι νὰ δημιουργήσουν. Ἀπὸ τὶς ἐπαφές, ποὺ εἶχα μὲ ἀρκετοὺς Βλάχους τὸ καλοκαίρι, ποὺ πέρασε, διαπίστωσα μὲ χαρὰ ὅτι οἱ Βλάχοι «κρατοῦν καλὰ» καὶ θεωροῦν ἀστειότητες, ὅπως καὶ εἶναι πράγματι, ὅσα μηχανεύονται τὰ ξένα κέντρα προπαγάνδας καὶ ὁρισμένοι ἀνιστόρητοι. Δὲν εἶναι δύσκολο νὰ πλαστογραφηθεῖ ἡ ἱστορία καὶ τότε εἶναι δυσκολότερη ἡ ἀποκατάσταση τῆς ἀλήθειας. Τὸ «Μακεδονικὸ» εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀπόδειξη...». Μετὰ δὲ σχετικὴ εἰσήγηση στὸν πρόεδρο τῆς Βουλῆς εἰδοποιεῖ ὅτι «ἡ Βουλὴ θὰ προμηθευτεῖ ἕνα μεγάλο ἀριθμὸ ἀντιτύπων (μίλησε γιὰ 500 - 600), καταβάλλοντας τὸ ἀντίτιμο, γιὰ νὰ τὰ διανείμει στοὺς βουλευτές, πρεσβεῖες, προξενεῖα, κ.λπ....». Ὅμως ἡ Βουλὴ οὐδὲ ἓν βιβλίο προμηθεύεται[387].

386. Αὐτ., 262

387. Μολονότι ἡ κριτικὴ συνιστᾶ τὴν προμήθειά του, ἐπισημαίνοντας τὸν ἐπιστημονικὸ καὶ χρηστικὸ χαρακτήρα: «Πρόκειται διὰ μίαν συνολικὴν ἔκδοσιν ἄρθρων καὶ μελετῶν τοῦ εἰδικευμένου βαλκανολόγου καὶ πρώην καθηγητοῦ τοῦ 4ου Πανεπιστημίου τῆς Σορβόννης κ. Ἀχιλλέως Λαζάρου, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ κατ᾽ ἐξοχήν, σήμερον, γνώστης τοῦ θέματος τῶν Βλάχων τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου καὶ τῆς στενοτάτης συγγενείας των - συγγενείας φυλετικῆς, ἀλλὰ καὶ πολιτιστικῆς - μὲ τὸν Ἑλληνισμόν. Τὸ θέμα ἔχει ἰδιάζουσαν ἐπικαιρότητα καὶ πάλιν σήμερον, λόγῳ τῶν Κουτσοβλάχων τῆς Ἀλβανίας καὶ τῶν Σκοπίων, διὰ τοὺς ὁποίους ὁ κ. Λαζάρου, δι᾽ ἐμπεριστατωμένης ἀναλύσεως καὶ συγκεκριμένων τεκμηρίων, ἀποδεικνύει ὅτι εἶναι Ἕλληνες. Ἔτσι, δίδεται καὶ μία ἀποστομωτικὴ ἐπιστημονικὴ ἀπάντησις εἰς τὰς γνωστὰς κινήσεις τῆς Ρουμανικῆς προπαγάνδας κατὰ τὸ παρελθόν, μὲ τὴν δολίαν ὑποκίνησιν καὶ σύμπραξιν τῆς Ἰταλίας ὅπως ἀνακινηθῇ Βλαχικὸν μειονοτικὸν θέμα εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐξ αἰτίας τῆς, ὡς τονίζει ὁ συγγραφεύς, "παχυλῆς ἄγνοιας καὶ ἀσύγγνωστης ἀδιαφορίας τῆς Ἑλληνικῆς πλευρᾶς". Ἤδη, τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἀχιλλέως Λαζάρου ἔρχεται νὰ προσφέρῃ τὴν ἐλλείπουσαν εὐρυτέραν ἐπιστημονικὴν θεμελίωσιν, ὥστε νὰ καλυφθῆ τὸ ἀπὸ Ἑλληνικῆς πλευρᾶς ὑφιστάμενον κενόν. Ὡς τοιοῦτον δέ, τὸ βιβλίον αὐτὸ πρέπει νὰ εὑρίκεται εἰς ὅλας τὰς κρατικὰς βιβλιοθήκας, τὰ ἀρχεῖα τῶν ἁρμοδίων ὑπηρεσιῶν καὶ εἰς χεῖρας κάθε ὑπηρεσιακοῦ παράγοντος ἢ καὶ ἁπλοῦ πολίτου, ποὺ ὀφείλει, ἢ θέλει, νὰ εἶναι ἐνημερωμένος ἐπὶ τοῦ ἐπιμάχου τούτου ἐθνικοῦ μας θέματος». Πβ. *Ἑστία* τῆς 11.5.1993. Βλ. καὶ *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος,* 6.1.1994, 7, καὶ 3.3.1994, 90 - 91, ὅπου ἀξιολογήσεις τῶν Δημ. Στεργίου καὶ Σαράντου Καργάκου, ἀντίστοιχα.

Παρὰ ταῦτα, μετὰ νέα ὑπόδειξη, ὅταν ἐπέρχεται ἀλλαγὴ Κυβερνήσεως καὶ Προεδρείου Βουλῆς, ἐπανυποβάλλεται τὸ βιβλίο μὲ ταυτόσημη γραπτὴ αἴτηση νομικοῦ προσώπου, στὴν ὁποία γίνεται μνεία τοῦ λόγου τῆς ἐκδόσεως. Ἀλλὰ ἀπάντηση οὐδεμία!

Ἀναποτελεσματικὴ καταλήγει καὶ ἡ προσωπικὴ ἐνημέρωση τοῦ προέδρου τῆς Βουλῆς ἀπὸ τὸν συγγραφέα, ἐξ ἀφορμῆς τῆς Ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, μὲ τὴν ὁποία οἱ Βλάχοι - ἀληθῶς εἰπεῖν - κατατάσσονται σὲ καθεστὼς μειονότητας στὸ κράτος, ποὺ τοὺς ὀφείλει τὴν ἀναγέννηση τῆς παιδείας καὶ τὶς κατὰ Τούρκων νίκες στὸ Ἀρχιπέλαγος τοῦ Αἰγαίου χάρη στὸν «Ἀβέρωφ», ὄντες διεπιστημονικὰ καὶ ἀδιαμφισβήτητα Ἕλληνες! Ἀναμένεται ἀκόμη κάποια ἀπάντηση ἢ ἔκφραση εὐχαριστιῶν - ἔστω καὶ μονολεκτική - γιὰ τὴν προσφορὰ καὶ νέων δημοσιευμάτων. Ἀσφαλῶς εἰς μάτην. Διότι δὲν περισσεύει χρόνος. Τόσες παρουσίες σὲ παρουσιάσεις βιβλίων καὶ κοπιαστικὲς ἐπιστασίες γιὰ τὶς διαμορφώσεις τῶν Παλαιῶν Ἀνακτόρων σὲ Οἶκο θεραπόντων τῆς Δημοκρατίας... Πόσο, ἀλήθεια, σοφὸς ἀποδεικνύεται ὁ λαὸς μὲ τὴν παροιμία του: Ὁ κόσμος χάνεται καὶ ἡ γριὰ χτενίζεται!

Κατ' ἀντίθεση πρὸς τοὺς αἱρετοὺς αὐθέντες, Ἕλληνες εὐαίσθητοι καὶ εὐγενεῖς, λαμβάνοντας δημοσιεύματα, ἂν καὶ δὲν τοὺς εἶναι ἀπαραίτητα οὔτε προσωπικὰ οὔτε ὑπηρεσιακά, σπεύδουν νὰ ἐπικοινωνήσουν πρεπούμενα, ὅπως ὁ Ἐλευθέριος Πλατῆς, δόκιμος συγγραφέας καὶ μὲ μεταπτυχιακὲς σπουδὲς στὸ Ἐξωτερικὸ. Γράφει δὲ τὰ ἑξῆς: «Μὲ ὅλη μου τὴν καρδιὰ σ' εὐχαριστῶ καὶ σὲ συγχαίρω γιὰ τὰ τέσσερα βιβλία ποὺ μᾶς χάρισες: «Ἰλλυρολογία καὶ Βορειοηπειρωτικὸς Ἑλληνισμός», «Ἱστορία τοῦ Βλάχικου δημοτικοῦ τραγουδιοῦ», «Θρακολογία καὶ ζήτημα καταγωγῆς τῶν Βλάχων - Ἀρωμούνων» καὶ "Aux origines de l' aroumain et de ses rapports avec les langues environnantes". Εἶναι μεγάλο εὐτύχημα καὶ σοῦ ἀξίζει ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη πού, σ' αὐτοὺς τοὺς καιροὺς ποὺ ἡ Βόρεια Ἑλλάδα χτυπιέται μὲ προπαγανδιστικὰ ἐπιχειρήματα, βρέθηκες ἐσύ, μέσα στὸ βάρυπνο κράτος μας, καὶ δίνεις τὴ μάχη σὲ ἑλληνικὴ καὶ διεθνῆ διάσταση γιὰ τὴν ἑλληνικότητα τῶν κατοίκων αὐτῶν... Ἐκπλήσσεται κανεὶς καὶ θαυμάζει γιὰ τὴν κατοχή, ποὺ ἔχεις, τῆς σχετικῆς ἑλληνικῆς καὶ διεθνοῦς βιβλιογραφίας καὶ γιὰ τὴν εὐστοχία..., μὲ τὴν ὁποία ἀνασύρεις κάθε φορὰ ὅ,τι θεμελιώνει ἢ ὅπως ἀλλιῶς στηρίζει τὴν ἄποψή σου. Κι' ἀκόμη ποὺ κατορθώνεις ἔτσι καὶ ξεσκεπάζεις τὴν ἐπιστημονικοφάνεια, τὶς ἀντιφάσεις, τὶς ἀμοιβαῖες ἀναιρέσεις τῶν θεωρητικῶν ἐκείνων ποὺ ἔχουν τάξει τοὺς ἑαυτούς τους στὴν ὑπηρεσία τοῦ ψεύδους τῶν γειτόνων μας. Ἰδίως οἱ ἀποκαλύψεις σου γιὰ τὶς πλαστότητες μπρὸς στὶς ὁποῖες δὲν ὀρρωδοῦν οἱ προπαγανδιστές, εἶναι συνταρακτικές· ἀναρωτιέται κανεὶς σὲ τὶ ποταπὸ ἐπίπεδο διενεργοῦν τὴν ἐπίθεσή τους οἱ γείτονες -

ὄχι εὐτυχῶς ὅλοι (γιατὶ ὑπάρχουν ἀνάμεσά τους κι᾽ ἐπιστήμονες ποὺ μὲ τὸ ἔργο τους ἔχουν βοηθήσει καὶ βοηθοῦν νὰ διαλάμψει ἡ ἀλήθεια), ἀλλὰ οἱ ὑποδουλωμένοι στὴ σωβινιστικὴ βουλιμία.

Ἀξιοθαύμαστο εἶναι καὶ τὸ ἦθος τοῦ λόγου σου: ἁπλό, ἄνετο, ἀβίαστα καταδεικτικό, χωρὶς ρητορεία, χωρὶς πάθος, χωρὶς ἠθικολογικὲς στηλιτεύσεις, πειστικό, μὲ τὴν ἀλήθεια τῶν πραγμάτων. Ἐκεῖ ὅμως ποὺ μίλησες μπροστὰ σὲ διεθνὲς ἀκροατήριο (ἐννοῶ τὸ "Aux origines...") ἀπολαυστικὴ ἦταν ἡ πολιτισμένη σου εὐγένεια καὶ πιὸ πολὺ ἡ λεπτότατη εἰρωνεία σου. Μπράβο»[388]!

Ἡ Βουλὴ δὲν προμηθεύεται οὔτε μικρότερα, ὅπως τὰ παραπάνω ἐπαινούμενα βιβλία, ἐκδόσεις νομικῶν προσώπων κύρους, σωματείων μὴ κερδοσκοπικῶν, οὔτε ἀμέσου ἐνδιαφέροντος καὶ καίριας ἐπικαιρότητας ἀνάτυπο, ἐπιγραφόμενο «Βλάχοι Ἑλλάδος καὶ Εὐρωπαϊκὴ Ἕνωση» [Παρνασσὸς, 37, 1997], διαφωτιστικὸ καὶ χρηστικὸ μὲ τὴν κατὰ σύντομα κεφάλαια διάταξη τῆς ὕλης καὶ τὴν παράθεση εὑρετηρίων, ὥστε οἱ βουλευτὲς νὰ μάθουν τὴν ἀλήθεια πρὸ τῆς συγκλήσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, Φεβρουάριο 1997, καὶ γενικὰ νὰ γνωρίζουν ὑπεύθυνα τὸ θέμα. Γιὰ τὸ βιβλιαράκι αὐτὸ ὁ ἔγκριτος συγγραφέας καὶ στέλεχος τῆς Ἑταιρείας Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν Κώστας Βλάχος γράφει: «Σχεδὸν ἀπαρατήρητο πέρασε τὸ γεγονὸς ὅτι "ἐπιδικάσθηκαν στὴν Ἑλλάδα πέντε μειονότητες μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἐκείνη τῶν Βλάχων". Ἡ διαδικασία γιὰ τοὺς Βλάχους κινήθηκε ἐρήμην τῆς Ἑλλάδος, ἀφοῦ στὰ 4 ἁρμόδια δυτικοευρωπαϊκὰ ἐπιστημονικὰ κέντρα δὲν ἐκπροσωπεῖται ἡ ἑλληνικὴ ἐπιστήμη σὲ μόνιμη καὶ ἐπίσημη βάση. Δυστυχῶς τὸ καθεῦδον ἑλληνικὸ κράτος ἐπιμένει νὰ μὴν ἀξιοποιεῖ τὸ διεθνῶς ἀναγνωρισμένο ἑλληνικὸ ἐπιστημονικὸ δυναμικό.

Εὐτυχῶς ἀγρυπνοῦν σύλλογοι, ὅπως ὁ ἱστορικὸς "Παρνασσὸς" καὶ ἡ "Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ θέματα», οἱ ὁποῖοι ὀργάνωσαν πέντε κύκλους ἐπιμόρφωσης ἐπὶ ἐθνικῶν θεμάτων ὑπαλλήλων ὑπουργείων καὶ ὀργανισμῶν.

Πέραν αὐτοῦ, ὁ γνωστὸς ρωμανιστής-βαλκανολόγος καὶ σύμβουλος τοῦ Φ.Σ. "Παρνασσὸς" καὶ γενικὸς γραμματέας τῆς Ε.Ε.Ε.Θ. κ. Ἀχιλλεὺς Λαζάρου ἐκπόνησε σύντομη καὶ περιεκτικὴ μελέτη (ποὺ κυκλοφόρησε καὶ στὴ γαλλικὴ γλώσσα) καὶ πλήρως, ὡς συνήθως, τεκμηριωμένη ἐπιστημονικά, ποὺ ἀναφέρεται στὴ λέξη Βλάχος, σὲ ποιὰ φυλὴ ἀνήκουν τί εἶναι φυλετικὰ οἱ Βλάχοι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἑλληνικῆς διασπορᾶς - οἱ Ἀρμάνοι, ὁ πολιτισμὸς τῶν Ἀρμάνων, Εὐρωπαϊκὴ

388. Ἀ. -Ἐ. Λαζάρου καὶ Ἀ. Λαζάρου, *ἔ. ἀ.*, 258 - 259.

Ἕνωση. Ἡ μελέτη ὁλοκληρώνεται μὲ τὸν Ἐπίλογο (ὅπου μνημονεύονται σύγχρονοι διακεκριμένοι Ἕλληνες Ἀρμάνοι, οἱ Σπ. Λάμπρος, Ἰωάννης Κωλέττης, Ἀλέξ. Σβῶλος, Ἰωακεὶμ ὁ Γ΄ κ. ἄ.) καὶ τὶς Προτάσεις, ὅπου ὁ συγγραφέας, ἐνῶ παραδέχεται ὅτι πνεῦμα ἀμεροληψίας καὶ ἐπιστημονικῆς δεοντολογίας διακρίνει καὶ τὰ ἐπιλεγμένα ἐπιστημονικὰ ἱδρύματα, καὶ τοὺς προϊσταμένους τους, θεωρεῖ, ἐν τούτοις, ἐπιβεβλημένη τὴν ἐπίσημη καὶ ἰσότιμη ἑλληνικὴ ἐπιστημονικὴ συμμετοχὴ στὸ ἐπίμαχο θέμα.

Κατακλείοντας τὴ μελέτη ὁ διακεκριμένος βαλκανολόγος ρωμανιστὴς ὑποστηρίζει ὅτι εἶναι ἐπιβεβλημένη ἡ ἐπιστημονικὴ μελέτη ὅλων τῶν στοιχείων, ἀπότοκων τῆς ρωμαιοκρατίας ποὺ διασώθηκαν στὴν ἱστορία, τὴ λαογραφία καὶ τὸ γλωσσικὸ ρωμανικὸ ἰδίωμα τῶν Βλάχων τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ κ. Ἀχιλλεὺς Γ. Λαζάρου, ἔγκριτος ἐπιστήμονας ἐπὶ θεμάτων μειονοτήτων, γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ ἀνεπλήρωσε τὰ ἐλλείποντα καὶ κατέδειξε τὴν ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων τῆς Ἑλλάδος, δίδοντας ταυτοχρόνως καὶ τὸ παρὸν τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης ἐπὶ τοῦ ἐπιμάχου θέματος»[389].

Πολύτιμο βοήθημα - συμπλήρωμα στὴν ἐνημερωτικὴ προσπάθεια ἀρχηγῶν κομμάτων, ὑπουργῶν, βουλευτῶν καὶ στελεχῶν τῆς δημόσιας καὶ ἰδιωτικῆς ζωῆς τῆς χώρας, συνάμα δὲ τῶν ἐκπαιδευτικῶν ὅλων τῶν βαθμίδων καὶ κατευθύνσεων, κρίθηκε ἕνα δεύτερο βιβλιαράκι - μνημόνιο μὲ τὴν ὕλη τῶν περιεκτικῶν εἰσηγήσεων τοῦ Ε΄ Κύκλου τῆς Ἐπιστημονικῆς Σειρᾶς Ταχύρρυθμης Ἐπιμορφώσεως στὰ Ἐθνικὰ καὶ Μειονοτικὰ Ζητήματα, ἀφιερωμένου ἐξ ὁλοκλήρου στὸ «Κουτσοβλαχικὸ Ζήτημα», πρώτη προτεραιότητα Εὐρωκοινοβουλίου καὶ Συμβουλίου Εὐρώπης σὲ σχέση μὲ τὴν Ἑλλάδα. Διαφορετικὲς δὲ θεωρήσεις του περιέχονται καὶ στὰ προγράμματα τῶν προηγουμένων κύκλων.

Οἱ Ἑνότητες τοῦ Ε΄ Κύκλου περιλαμβάνουν τὰ ἑξῆς ἐπὶ μέρους θέματα:

Α΄. 1. Λόγοι δημιουργίας τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ Ζητήματος. 2. Μακεδονικὸς ἀγώνας. 3. Μέτρα ρουμανικοῦ κράτους.

Β΄. Ἑλληνικὸ κράτος. 2. Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. 3. Ἀπογραφὴ Χιλμῆ Πασᾶ 1905.

Γ΄. 1. Αὐτονομιστικὰ ἐγχειρήματα 1917 καὶ 1942. 2. Διακήρυξη 1948. 3. Ἀπογραφὴ 1951.

Δ΄. 1. Ἐθνικὰ ζητήματα 1954. 2. Ἐκτιμήσεις ξένων ἐπιστημόνων. 3. Bulletin européen, Standardul, Balkan Archiv.

389. *Φηγός*, 3, 1998, 113 (Ἔκδοση Νομαρχιακῆς Αὐτοδιοίκησης Ἰωαννίνων).

Ε΄. 1. Ε.Ο.Κ., Παρακοινοτικὰ Μειονοτικὰ Σωματεῖα καὶ περιοδικὲς ἐκδόσεις. 2. Οἱ ἐπίλογοι τῶν Ἐκθέσεων Seguan, Kililea καὶ Ἀπόφαση τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου. 3. Διορισμὸς Ἐπιτροπῆς ἐξ εἰδικῶν καὶ Ἐρωτηματολόγιό της σὲ δήμους καὶ κοινότητες τοῦ βορειοελλαδικοῦ χώρου.

Στ΄. 1. Ἔκθεση τοῦ προέδρου Miquel Strubell i Truetta καὶ δημοσιοποίησή της. 2. Θέσεις τῆς Πανελλήνιας Ἑνώσεως Πολιτιστικῶν Συλλόγων Βλάχων. 3. Πραγματικότητες καὶ σκοπιμότητες.

Ἐπίλογος: Ἐπισημάνσεις καὶ προοπτικές.

Αἴτηση τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσὸς πρὸς ἁρμόδιο ὑπουργεῖο γιὰ τὴν κάλυψη τῶν ἐκτυπωτικῶν δαπανῶν, καθὼς καὶ ἄλλη μεταγενέστερη τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὴν χορήγηση ποσοῦ 500.000 δρχ. πρὸς ἀνατύπωση γερμανόγλωσσης βλαχολογικῆς ἀνακοινώσεως σὲ διεθνὲς συνέδριο, παραμένουν ἀναπάντητες!

Ἡ ἰδιάζουσα - πρόφ. ἀπαράδεκτη - συμπεριφορὰ ἀποδίδεται συνήθως στὴν ἔλλειψη ὑπαλληλικῆς συνειδήσεως τῶν φυσικῶν προσώπων, ποὺ ὑπηρετοῦν τὸ Δημόσιο. Ὅμως ἡ γενίκευση ἀδικεῖ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς εὐσυνείδητα ἐργαζομένους σ' αὐτό. Ἡ ἀδιαφορία προσιδιάζει στοὺς καταληψίες θέσεων μὲ παραπολιτικὲς συναλλαγὲς καὶ κομματικὲς δεσμεύσεις, ὅπως ἀποκαλύπτει καὶ πρόσφατη ἐμπειρία.

Ἀκριβῶς μὲ ταχυδρομεῖο ἔκτακτο καὶ ἐπὶ ἀποδείξει παραδίδονται σὲ ὅλα τὰ κόμματα, στὸ ὄνομα τοῦ ἀρχηγοῦ, φάκελοι μὲ βιβλία καὶ τὸ ἀκόλουθο συνοδευτικὸ ἔγγραφο τοῦ γενικοῦ γραμματέα τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα, μὲ ἡμερομηνία 22.10.1997: «Ἐπικειμένης (6.11.1997) τῆς συζητήσεως στὴ Βουλὴ γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα, σᾶς ἀποστέλλουμε ἐνημερωτικὰ στοιχεῖα, ποὺ ἐνδεχομένως φανοῦν χρήσιμα στὴν ὀρθότερη θεώρηση καὶ προσφυέστερη παρουσίαση».

Μὲ ἐξαίρεση τὸ ἐκτὸς Βουλῆς, ποὺ τηλεφωνικὰ γνωστοποίησε λήψη καὶ εὐχαρίστησε ἀνυπόκριτα, κανένα ἄλλο δὲν ἔκρινε ἐνδεδειγμένη ἢ ἐπιτακτικὴ ἀνάλογη ἐπικοινωνία. Ἡ σιωπὴ συνιστᾶ σοβαρὸ καὶ δυσοίωνο φαινόμενο. Μαρτυρεῖ νοοτροπία ἀντιδημοκρατική, συνάμα δὲ ἀγένεια ἀνεπίτρεπτη, ἀποκλείοντας καὶ ἐλάχιστο ἐνδεχόμενο νὰ ἀφορμᾶται ἀπὸ δῆθεν γνώση τῶν θεμάτων. Διότι καὶ πάλι δὲν περιττεύουν οἱ καλοὶ τρόποι.

Ἀλλὰ ἡ ἄγνοια - μόνον αὐτή; - σὲ ὅλο τὸ μεγαλεῖο διαπιστώνεται ἐπανειλημμένως. Συγκεκριμένα κατὰ τὴν πρόσφατη προεκλογικὴ περίοδο τῆς Ἀλβανίας τοποθετεῖται ρουμανικὸ ἄγημα στὴν Κορυτσά. Ὅταν Ἕλληνες δημοσιογράφοι ἐρωτοῦν ἁρμόδιο ὑπουργὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως πῶς ἐξηγεῖται ἡ παρου-

σία Ρουμάνων στρατιωτικῶν στὴ Βόρειο Ἤπειρο, ἐμβρόντητοι ἄκουσαν, μαζί τους δὲ καὶ οἱ τηλεθεατές: Γιὰ τὴν προστασία τῆς ρουμανικῆς μειονότητας! Ἐννοοῦσε - φεῦ! - τοὺς Βλάχους τῆς Κορυτσᾶς, οἱ ὁποῖοι εὐθὺς ἀμέσως στὶς ἐκλογὲς τὸν διαψεύδουν πανηγυρικὰ ἀναδεικνύοντας βουλευτὴ τὸν πρόεδρο τῆς παναλβανικῆς ὁμοσπονδίας Βλάχων, ποὺ προεκλογικὰ καὶ μετεκλογικὰ διακηρύσσει τὴν ἑλληνικότητά τους[390]! Ἀπερίφραστα διατρανώνει τὴ βούλησή τους καὶ μέσα στὸ ἄντρο τῆς προπαγάνδας, στὸ Φράϊμπουργκ τῆς Γερμανίας, ἐνώπιον μάλιστα τῶν Jean Périfan (Γιάνκου Περήφανου) καὶ Vasile Barba,στὴ Βουλὴ τῆς Ἀλβανίας καὶ ἀνὰ τὸ Πανελλήνιο!

Δεύτερο περιστατικό, ὀδυνηρότερο τοῦ προηγουμένου ὑποπίπτει στὴν ἀντίληψη τοῦ συγγραφέα. Ἐκπρόσωπος τῆς σειρᾶς ντοκυμαντὲρ Endangered Civilisations τοῦ ἀναφέρει ὅτι μὲ ὑπόδειξη εἰδικῶν, ποὺ ζοῦν στὴ Γαλλία, καὶ τοῦ ἰδίου ὑπουργοῦ διατυπώνει τὴν πρόταση συνεργασίας, ἡ ὁποία συνίσταται στὴ συγγραφὴ κειμένου - σεναρίου βλαχολογικοῦ. Ἡ ἀπάντηση εἶναι καταφατική. Ὅμως τίθεται καὶ ὅρος ἁπλούστατος: Πρὸ τῆς ὁλοκληρώσεως τῆς συγγραφῆς νὰ περιέλθουν στὰ χέρια τοῦ συγγραφέα δείγματα προηγουμένων ταινιῶν. Ὅταν ἔφθασαν, μὲ κατάπληξη βλέπει ὅτι ἀφοροῦν σὲ φυλὲς πρωτόγονες, "ἄγριες", "βαρβαρικές", ἐνῶ τὸ πολιτισμικὸ ἐπίπεδο τῶν Βλάχων Ἑλλάδος καταφαίνεται ἐντελῶς ἀντίθετο, ὑψηλότατο[391]. Προφανέστατα, ἐξ ἴσου συγκλονιστικὴ ἔκπληξη δοκιμάζει καὶ ὁ ἐκπρόσωπος διαβάζοντας τὸ βλαχολογικὸ κείμενο καὶ ... ἐξαφανίζεται, κάκιστα. Διότι ἔχει μοναδικὴ εὐκαιρία διαλύσεως ἀσύγγνωστης πλάνης καὶ ὑπεύθυνης πληροφορήσεως μὲ εἰκόνες γιὰ τοὺς Βλάχους. Κρίμα!

Βέβαια ἡ ἄγνοια δὲν ἀποτελεῖ "προνόμιο" ὑπουργικό. Ἔχει διαστάσεις ἐπιδημίας, γιὰ τὴν ὁποία εὐθύνεται ἡ ἑλληνικὴ ἐκπαίδευση. Διότι σὲ κανένα σχολικὸ βιβλίο ὅλων τῶν βαθμίδων καὶ κατευθύνσεων δὲν διδάσκεται τὸ παραμικρὸ γιὰ τοὺς Βλάχους, μὲ συνέπεια καὶ ἐπιστήμονες, ποὺ μετεκπαιδεύονται στὸ Ἐξωτερικό, νὰ δοκιμάζονται ἢ καὶ νὰ ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὴν προπαγάνδα[392]. Δὲν κατα-

390. Βλ. Μιχ. Γ. Τρίτος, Οἱ Βλάχοι τῆς Βορείου Ἠπείρου εἶναι Ἕλληνες. *Ὅσιος Νικάνωρ*, 78, 1992, 87, καὶ *Ἡ Ἀετομηλίτσα,* Ἀπρίλιος - Μάιος - Ἰούνιος 1993, 3. Ὁ ἴδιος, Ἡ σημερινὴ κατάσταση τῶν Βλαχοφώνων τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ τῶν Σκοπίων, *Παρνασσός*, 35, 1993, 393 κ. ἑ. Κ. Χολέβας, Μειονότητες καὶ ὀντότητες... *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος*, 24.12.1992, 64. Ἐπίσης βλ. Ὄργιο ρουμανικῆς προπαγάνδας σὲ βάρος Βλάχων Βορείου Ἠπείρου, *Βορειοηπειρωτικὸν Βῆμα,* Μάρτιος - Ἀπρίλιος 1994, καὶ *Βραδυνή*: Ἡ ἐγκατάλειψη τῶν Βλάχων τῆς Κορυτσᾶς, *Βορειοηπειρωτικά,* 15, 1998, 11.

391. Βλ. ἀνωτ. σημ. 11, 12, 13, 14, 15, 19, 20, 21, 25, 26, 27 κ. ἑ.

392. Κάνουν μεταπτυχιακὲς σπουδὲς στὴ Ρουμανία Ἕλληνες, ποὺ δὲν ἔχουν ἰδέα γιὰ τοὺς Βλάχους Ἑλλάδος, ὁπότε ἄθελά τους γίνονται φορεῖς τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας. Πβ. J. Coufacos, Incursiuni critice în istoriografia despre probleme Macedo - romanilor. Cluj - Napoca 1981, ὅπου χρη-

χωρίζεται κἂν ἀπόσπασμα ἀπὸ τὶς *Ἱστορίες* τοῦ Λαρισαίου Κούμα. Δὲν εἶναι ἄμοιροι εὐθύνης καὶ ὅσοι ἔχουν διατελέσει ὑπουργοὶ Παιδείας, πολλῷ δὲ μᾶλλον οἱ ἐκλεγόμενοι στὴ Λάρισα, ὅπως ὁ Γ. Σουφλιᾶς, ποὺ μυστηριωδέστατα ἄφησε ἀναξιοποίητη τὴν εὐκαιρία κατὰ τὴν ἀνανέωση τοῦ ἐγχειριδίου Ἱστορίας τῆς τρίτης τάξεως γυμνασίου. Θὰ εἶχε προλάβει ὅσα συμβαίνουν στὶς ἡμέρες μας μετὰ τὶς διαβόητες Ἀποφάσεις Εὐρωκοινοβουλίου καὶ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, οἱ ὁποῖες τουλάχιστον δὲν θὰ ἔφεραν ὑπογραφές ἑλληνικές[393]!

Ἡ συγκεκριμένη ἀγνωσία εἶναι γενική. Ἔνδειξη δὲ τοῦ μεγέθους της ἀποκαλύπτει ρουμανικὸ περιοδικὸ εὐρείας κυκλοφορίας καὶ σὲ πολλὲς γλῶσσες, ἀκόμη καὶ στὴν ἑλληνική, ὅπου παρουσιάζεται ὁ Κίτσος Μακρῆς νὰ αἰσθάνεται συναισθηματικὰ δεμένος μὲ τὴ Ρουμανία, ἐπειδὴ ἡ μάνα του ἦταν Λιβαδιώτισσα, ἀπὸ τὸ Βλαχολίβαδο ἢ Λιβάδι Ὀλύμπου, γενέτειρα τοῦ Γεωργάκη Ὀλυμπίου! Καὶ δὲν σηκώνονται οἱ .... πέτρες!

Πράγματι ὁ Ρουμάνος Πὸπ Σιμιὸν ἀναζητώντας τὶς παρορμήσεις τοῦ Μακρῆ πρὸς ἐπίσκεψη τῆς Ρουμανίας προσθέτει: «Καὶ διέθετε τὸν ἱστὸ τῆς καταγωγῆς του: ἡ μητέρα τοῦ Μακρῆ καταγόταν ἀπὸ τὴ Βλαχία». Φυσικὰ ἐννοεῖ τὴ Μεγάλη Βλαχία, τὴ Θεσσαλία. Ὁ δὲ Ἀλεξάντρου Κοντεέσκου φέρει τὸν Κίτσο Μακρῆ νὰ ἐξομολογεῖται: «Τέλος, ὑπάρχει καὶ ἕνας συναισθηματικὸς λόγος: ἡ μητέρα μου ἦταν Κουτσοβλάχα»[394]. Χαῖρε βάθος καὶ νόσος ἀθεράπευτος!

Θεραπεία δὲν σημειώνεται καὶ ἐπὶ ὑφυπουργίας Βιργινίας Τσουδεροῦ, ἡ ὁποία ἐξ ἀρχῆς ἐπιδεικνύει ἀσυνήθιστες εὐαισθησίες καὶ ἐπιδίδεται μὲ ζέση σὲ δραστηριότητες ἀνεπίτευκτες, ἂν καὶ διορατικὲς καὶ διαφωτιστικές.

Ἐπιστημονικὴ μελέτη μὲ χαρακτήρα ἐνημερωτικὸ γιὰ τοὺς Βλάχους τῆς Ἀλβανίας ζητεῖται καὶ ἀπὸ τοὺς νέους αἱρετοὺς αὐθέντες, οἱ ὁποῖοι δεσπόζουν γειτονικοῦ τοῦ ΥΠΕΞ χώρου καὶ δηλώνουν ἵδρυμα μὲ εὐχέρεια διαθέσεως κονδυλίου γιὰ τὴν ἔκδοση. Ὅταν τοὺς δίδεται ἡ πληροφορία ὅτι τὰ ζητούμενα δοκίμια εἶναι κατατεθειμένα καὶ συνεπῶς δὲν ἀπομένει παρὰ ἡ προώθησή τους στὸ

σιμοποιεῖ τὸν ὅρο Μακεδο-Ρουμάνοι, ἀπαράδεκτο καὶ στὴ ρουμανικὴ ἐπιστήμη!

393. Ἐπὶ πλέον πβ. *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος,* 3.3.1994, 90, ὅπου ὁ Σαράντος Καργάκος πληροφορεῖ: «Πρὸ τετραετίας, ἀπὸ τὶς στῆλες τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ, ἐθέσαμε ἐντόνως τὸ ζήτημα τῆς ἀναγκαιότητας συγγραφῆς σχολικοῦ ἐγχειριδίου ποὺ θ' ἀφορᾶ στὰ ἐθνικὰ θέματα. Ὅταν ὁ κ. Σουφλιᾶς ἀνακοίνωσε τὴ συγγραφὴ καὶ τὴν ἀπὸ φέτος διδαχὴ (ἀλήθεια ποὺ βρίσκεται τώρα τὸ ζήτημα;), πάλι ἀπὸ τὶς στῆλες αὐτὲς διαμαρτυρηθήκαμε ἐντόνως γιὰ τὴν ἀπουσία, ἀπὸ τὴν προβλεπόμενη ὕλη, τοῦ "Κουτσοβλαχικοῦ". Μὰ ὑπάρχει σήμερα τέτοιο ζήτημα, ἀπόρησαν καλοπροαιρέτως πολλοί. Τὸ πόσο ὑπάρχει, ἀποδεικνύει τὸ ἐσχάτως ἐκδοθὲν βιβλίο τοῦ πιὸ εἰδικοῦ γιὰ τὸ θέμα Ἀχ. Γ. Λαζάρου....»

394. Βλ. *Ἡ Γραφικὴ Ρουμανία*, 1989, 5.

τυπογραφεῖο, ἀπαντοῦν «ἀποστομωτικά»: Ἀποφεύγουμε τὴν ἀνάμειξη στὰ ὑπουργικὰ προηγούμενης κυβερνήσεως. Διευκρινίζεται κιόλας ὅτι δὲν ἔχουν σχέση μὲ τὸ ΥΠΕΞ. Αὐτὸ κι' ἄν εἶναι στρατηγική... ἐθνική! Ὅμως πρὸς πρόληψη ἀπώλειας πιθανῆς εὐκαιρίας κατατίθεται ἄλλο κείμενο, γιὰ τὸ ὁποῖο ἔκτοτε κανεὶς ποτὲ δὲν αἰσθάνεται τὴν ὑποχρέωση ἐνημερώσεως τοῦ συγγραφέα!

Πάντως, ἂν καὶ κατὰ τὰ λεγόμενά τους ἡ πρωτοβουλία προέρχεται ἀπὸ ἵδρυμα, οὔτε νύξη γι' ἀμοιβὴ τοῦ συγγραφέα. Μένει τίποτε ἀφάγωτο ἀπὸ τά.... κομματόσκυλα; Τρίτη διαφορετικὴ μελέτη γιὰ τοὺς Βλάχους τῆς Ἀλβανίας, ἡ ὁποία κατόπιν παρακλήσεων προσφέρεται σὲ Βορειοηπειρωτικὸ σωματεῖο, πάλι δὲν βλέπει τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας. Καρδιά μου, πῶς βαστᾶς;

Ἡ ἐνημέρωση γιὰ τοὺς Βλάχους τῆς Ἀλβανίας παρέχεται καὶ παρεμπιπτόντως μὲ δημοσιεύματα, ποὺ ἀφοροῦν στοὺς Βορειοηπειρῶτες, στοὺς Ἕλληνες τῆς Ἀλβανίας, στὸν Ἑλληνισμὸ τῆς Ἀδριατικῆς, ὅπως τὰ ἀκόλουθα: 1. - *Ἰλλυρολογία καὶ Βορειοηπειρωτικὸς Ἑλληνισμός.* Ἀθήνα 1988. Ἀνάτ. ἀπὸ τὰ *Πρακτικὰ τοῦ Α΄ Πανελληνίου Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου*: «Βόρειος Ἤπειρος - Ἅγ. Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός», Κόνιτσα 1987, μὲ πρόλογο τοῦ προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα Ν. Θέμελη καὶ εὑρετήρια: 2. - Βόρειος Ἤπειρος. Ἱστορία - Πολιτισμός, *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο* 1990, 5 - 44. Ἀνατ. μὲ πρόλογο, εἰκονογράφηση καὶ εὑρετήρια ἀπὸ τὴν Ἑταιρεία τῶν Φίλων τοῦ Πολεμικοῦ Μουσείου καὶ ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα. 3. *Ἀλβανοί, Ἀρβανίτες - Βορειοηπειρῶτες. Ἐρανίσματα ἐνημερωτικά.* Ἀνάτ. ἐκ τοῦ ΛΔ΄ τόμου (1992) τοῦ περιοδικοῦ "Παρνασσός", μὲ πρόλογο τοῦ Ἀλεξάνδρου Σύρμα καὶ εὑρετήρια, ἀπὸ τὸν Σύλλογο ἀρβανίτικου πολιτισμοῦ Ἄνω Λιοσίων "Ἡ Γρίζα" καὶ ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα. Σιτεύει δὲ "ὑπὸ ἐκτύπωση" εὐρύτερο κείμενο, ἐπιγραφόμενο ὁ Ἀδριατικὸς Ἑλληνισμὸς καὶ ἡ τύχη του μετὰ τὴ ρωμαϊκὴ παρουσία, στὰ *Πρακτικὰ Ἐπιστημονικοῦ Διημέρου* "Ἡ διαχρονικὴ παρουσία τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὴ σημερινὴ Ἀλβανία", 8, 9 Μαΐου 1993, τοῦ Συνδέσμου Ἑλληνίδων Ἐπιστημόνων καὶ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ παρουσίαση τῶν Βλάχων ἐκτείνεται καὶ ἐκτὸς Ἀλβανίας, στὸ γειτονικὸ ἀρτιπαγὲς κράτος τῶν Σκοπίων, καθὼς καὶ στὰ ὑπόλοιπα ἀπότοκα τῆς διαλύσεως τῆς τ. Γιουγκοσλαβίας, συνάμα δὲ στὴ Βουλγαρία, μὲ δημοσιεύματα, τῶν ὁποίων οἱ τίτλοι εἶναι δηλωτικοὶ τοῦ περιεχομένου, ἢ ἄλλα μὲ πλατύτερα βαλκανολογικὰ ἐνδιαφέροντα. Ἐνδεικτικὰ ὑπενθυμίζονται τὰ ἑξῆς: 1. Ὑπάρχουν Βλάχοι πέρα τῶν ἑλληνικῶν συνόρων; *Τρικαλινά*, 14, 1994, 495 - 501. 2.- Οἱ Βλάχοι καὶ ἡ διάδοση τῆς ἑλληνικῆς παιδείας στοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς. *Πρακτικὰ ΣΤ΄ διεθνοῦς παιδαγωγικοῦ συνεδρίου τῆς Παιδαγωγικῆς Ἑταιρείας*

Ἑλλάδος. Ἀθήνα 1995, 155 - 175. 3. - Οἱ Βλάχοι τῶν Βαλκανίων, *Ὁ ἄγνωστος Ἑλληνισμὸς τῶν Βαλκανίων*, Ἑταιρεία τῶν Φίλων τοῦ Πολεμικοῦ Μουσείου. [Ἀθήνα 1996], 45 - 111. 4.- Les Valaques balkaniques, *Ἐπετηρὶς τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν (ΕΕΒΣ)*, 39, 1994 - 1996, 89 - 113, καὶ ἀνάτ. μὲ εὑρετήρια ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα, ἐν Ἀθήναις 1997. 5. - Ἐθνολογικὰ καὶ πολιτισμικὰ Βαλκανικῆς, *Πλάτων*, 49, 1997, 166 - 187, καὶ ἀνάτ. μὲ πρόλογο καὶ εὑρετήρια ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα. 6.- Ἐπιστημονικὴ ἀναίρεση δημοσιεύματος ὑπὲρ τῶν Σκοπιανῶν τοῦ Περιοδικοῦ National Geographic, *Παρνασσός*, 39, 1997, 5 - 27, καὶ ἀνάτ. μὲ πρόλογο, βιβλιογραφικὰ καὶ εὑρετήρια ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα.

Ἡ *Πολιτικὴ Φιλολογικὴ τῶν Πατρῶν* [Μάϊος 1997, 3] παρουσιάζοντας τὸ ὑπ᾽ ἀρ. 3 γράφει: «Περιέχονται πέντε μελέτες περὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ τῶν Βαλκανίων, δηλαδὴ τῶν ὑπολειμμάτων του. Αὐτὰ ὅμως τὰ ὑπολείμματα δὲν εἶναι ἀμελητέα: 15.000 ἀκραιφνεῖς Σαρακατσάνοι στὴν τέως Ἀνατολικὴ Ρωμυλία (Βουλγαρία), ἐνῶ 30.000, ἐπὶ πλέον, εἶναι οἱ γνωρίζοντες τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἔχοντες ἀνάμνηση τὴς ἑλληνικῆς τους καταγωγῆς· 25.000 ἀπομείναντες Ἕλληνες στὴν Ρουμανία, ἔναντι 100.000 ἀπογυμνωθέντων καὶ ἐκδιωχθέντων τὸ 1948 ὑπὸ τοῦ κομμουνισμοῦ· ἄνω τῶν 100.000 Ἑλλήνων στὰ Σκόπια, καθ᾽ ὁμολογίαν αὐτοῦ τούτου τοῦ Γκλιγκόρωφ, ἀριθμός, ὁ ὁποῖος πιθανῶς πρέπει νὰ ὑπολογισθῇ εἰς τὸ διπλάσιον.

Ὀφείλομεν χάριτας εἰς τὸν ἐκλεκτὸν φίλον κ. Ἀχιλλέα Λαζάρου, τὸν ἔγκυρον Ρωμανιστή - Βαλκανολόγον, ὁ ὁποῖος μᾶς ἀπέστειλε τὴν ἔκδοση. Ἐμπεριστατωμένη μελέτη του, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Οἱ Βλάχοι τῶν Βαλκανίων», ἐπιστέφει καὶ κλείει τὴν συμπληματικὴ αὐτὴ ἔκδοση καὶ διαφωτίζει ἐν σοφίᾳ, ὄχι μόνον περὶ τῶν γλωσσικῶς ἐκλατινισθέντων Ἑλλήνων (Βλάχων), ἀλλὰ καὶ περὶ ἀρχαιοτάτων φύλων τῆς Βαλκανικῆς (Πελασγῶν, Θρακῶν, Ἰλλυριῶν, Φρυγῶν, Σκυθῶν, Κελτῶν - Γαλατῶν), φύλων δηλαδή, ἐξαφανισθέντων ἢ μετακινηθέντων εἰς τὴν Ἀσίαν, κυρίως ὅμως ἐξελληνισθέντων ἢ ἀρχῆθεν ἑλληνικῶν, ἀφοῦ "ὁ Ὀρφεὺς ἦταν Θρᾶξ, ὁ Πέλοψ ἦταν Φρύξ, ἀλλὰ καὶ οἱ δύο ταυτόχρονα ἦσαν Ἕλληνες (σ. 48)". Τὴν μελέτη συμπληρώνει μία δαψιλεστάτη εἰδικὴ βιβλιογραφία, ἐντυπωσιακὸ -ὅπως πάντα- προϊὸν τῆς μακροτάτης ἐνασχολήσεως τοῦ κ. Ἀχ. Λαζάρου μὲ τὸ προσφιλές του θέμα, τῆς ἀναιρέσεως δηλ. ὅσων ἀνθελληνικῶν ὑπεστηρίχθησαν, κυρίως ὑπὸ Ρουμάνων, ἀλλὰ καὶ καλοθελητῶν Εὐρωπαίων, ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἑλληνικότητος τῶν Κουτσοβλάχων Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἔδωσαν αἷμα καὶ χρῆμα, πρωτοστατήσαντες εἰς ὅλους τοὺς ἀγῶνας ὑπὲρ

τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἀμωμήτου πίστεως τοῦ ἑλληνισμοῦ».[395]

Δημοσιεύματα, ὅπως τὰ προηγούμενα, σύντομα-περιεκτικά, μὲ εὑρετήρια, ἄφθονη βιβλιογραφία - ἰσχυρὴ τεκμηρίωση, διευκολύνουν πρακτικὰ τοὺς εὐρωβουλευτὲς στὴν ἄνετη, ἔγκαιρη καὶ ἔγκυρη ἐνημέρωση, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ γνωρίζουν τὶ ἀποφασίζουν καὶ ποῦ βάζουν τὴν ὑπογραφή τους, ὥστε νὰ προλαμβάνονται Ἀποφάσεις ἀβάσιμες[396] καὶ ἐθνικὰ καταστροφικές, ὅπως αὐτὲς τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου, Φεβρουαρίου 1994, Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, Φεβρουαρίου 1997.

Ἀλλὰ πῶς νὰ ἐνημερώνονται ἐπαρκῶς, ὅταν ὁ πρόεδρος τῆς Βουλῆς, στὸν ὁποῖο ἐγχειρίζονται, δὲν εὐκαιρεῖ οὔτε γιὰ μονολεκτικὴ ἀπάντηση, γραμμένη ἀπὸ ὁποιαδήποτε γραμματέα, ἐνῶ ἐπιβάλλεται νὰ διαβιβάζονται κατεπειγόντως σὲ συμβούλους καὶ ὄχι "συμβούλους", κομματικοὺς παρακοιμωμένους, γιὰ νὰ γνωματεύουν, ἂν εἶναι κατάλληλα ἢ ἀκατάλληλα καὶ ἀντίστοιχα νὰ γίνεται ἡ ἀναγκαία προμήθεια ἢ μή. Σὲ καταφατικὴ δὲ περίπτωση, ἐννοεῖται ὅτι ἄλλοι συνεργάτες του φροντίζουν νὰ φθάνουν στὰ χέρια τῶν βουλευτῶν, μαζὶ μὲ τὴ γνωμάτευση. Ταυτόχρονα ἐφιστᾶται ἡ προσοχή τους στὴ χρησιμότητα, ὥστε νὰ μὴ ρίπτονται ἀπ᾽ εὐθείας στὸν κάλαθο τῶν ἀχρήστων, ὅπως ὑποτονθορύζεται.

Εὐτυχῶς δὲν ἀπουσιάζουν παντελῶς καὶ ἀδιάλειπτα ἐπαγρυπνοῦντες βουλευτές, ὅπως ὁ Στέλιος Παπαθεμελῆς, ὁ ὁποῖος ἤδη τὸ 1975, μαζὶ μὲ τὸν ἕτερο διαρκῶς ἐν ἐγρηγόρσει συνάδελφό του Γ. Χιονίδη, καταθέτει στὴ Βουλὴ ἐρωτήσεις γιὰ τὴν ἀπάλειψη ἀπὸ σχολικὸ ἐγχειρίδιο ἀνακρίβειας σχετικῆς μὲ τοὺς Βλάχους[397]. Ἐπιμένει δὲ μέχρι τῆς ὁριστικῆς καὶ πλήρους ἀποκαταστάσεως τῆς ἐπιστημονικῆς ἀλήθειας. Ἀναμένεται ἐκδήλωση ἐξ ἴσου ἔντονης εὐαισθησίας του καὶ γιὰ νέα ἀνακρίβεια, ἡ ὁποία ἐπίσης ἀφορᾶ στοὺς Βλάχους. Αὐτὴ δὲ τὴ φορὰ ὑπόλογη εἶναι ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκηση, ἡ ὁποία δὲν προβαίνει στὴν ἐπιβεβλημένη διόρθωση, ἂν καὶ ἐπανειλημμένως καταγγέλλεται[398].

Ὡστόσο ἐκεῖνος, ποὺ διαισθάνεται καίρια τὶς ἐξελίξεις στὸ Βλαχικὸ καὶ σπεύδει στὴν ἐνδεδειγμένη ἐνημέρωση κοινῆς γνώμης καὶ σναδέλφων του, εἶναι ὁ βουλευτὴς Γιάννης Ἀβέρωφ. Πρωτίστως δημοσιεύει στὴν ἐφημ. *τὸ Βῆμα,* ἀρ. φύλλου 10983, τῆς 10ης Ἰουνίου 1981, ἄρθρο ἐπιγραφόμενο «Κουτσοβλαχικό:

395. Βλ. καὶ Νικολαΐδου, *Ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα....,* 22 σημ.

396.- Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Βράχοι - Βλάχοι καὶ ἀβάσιμες Ἀποφάσεις, *Ἑλλοπία,* 38, 1998, 30 -3 2.

397.- Βλ. *Περραιβία*, 25 - 26, 1978, 448 - 452.

398.- Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Βλαχολογικὴ προχειρότητα καὶ ἐπιστήμη.* Ἐκδόσεις Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα καὶ Φιλοπροοδευτικοῦ - Ἐξωραϊστικοῦ Συλλόγου Σαμαρίνας «Ὁ νεομάρτυς Δημήτριος». Λάρισα 1998, 53 κ. ἑ.

Ἡ ἀπροσδόκητη ἀναζωπύρωση». Στὰ δὲ πλαίσια τῶν κομματικῶν καθηκόντων του ὡς πρόεδρος τῆς Ο.Κ.Ε. Ἐξωτερικῶν ἀφιερώνει τὴν 21.11.1991 ἀποκλειστικὴ συνεδρία καλώντας εἰδικὸ ἐπιστήμονα, χωρὶς κομματικὴ ταυτότητα, γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ θέματος «Ἀνακίνηση τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ ζητήματος». Ἂν καὶ οἱ συνάδελφοί του πρόδηλα δὲν συμμερίζονται τὶς ἀγωνίες του, ἀγωνίζεται μὲ ὅλα τὰ μέσα καὶ πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις. Ἐφ' ὅσον δὲ στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἕνωση τὰ Μειονοτικὰ Κέντρα, ἐπηρεαζόμενα ἀποφασιστικὰ ἀπὸ τὰ προπαγανδιστικὰ σωματεῖα Association des Français Aroumains (Παρίσι) καὶ Uniunea tra Limba si Cultura Aromana (Φράιμπουργκ), πιέζουν τὰ θεσμικὰ ὄργανα τῆς Ε.Ε. γιὰ τὴν ἐπιβολὴ μειονοτικοῦ τετελεσμένου, ὁ Γιάννης Ἀβέρωφ ἦταν ὁ πλέον ἐνδεδειγμένος ὑποψήφιος εὐρωβουλευτής. Διότι ἄλλως τε οἱ μὲν διαδικασίες γιὰ τὸν χαρακτηρισμὸ τῶν Βλάχων ὡς μειονότητας τόσο στὸ Εὐρωκοινοβούλιο ὅσο καὶ στὸ Συμβούλιο Εὐρώπης ἐπισπεύδονται, ὁ δὲ Γιάννης Ἀβέρωφ πέρα τῆς ἑτοιμότητας, γνωστικῆς[399], στὸ ἐπίμαχο θέμα φέρει καὶ ἕνα ὄνομα ἐξαιρετικὰ ὑπολογίσιμο στὴν Εὐρώπη. Γιὰ μία ἀκόμη φορὰ ἐπαληθεύεται ἡ παρατήρηση τοῦ Ἡρωδιανοῦ (Γ΄, 2, 7): «Ἀρχαῖον τοῦτο πάθος Ἑλλήνων οἳ πρὸς ἀλλήλους στασιάζοντες ἀεὶ καὶ τοὺς ὑπερέχειν δοκοῦντας καθαιρεῖν θέλοντες, ἐτρύχωσαν τὴν Ἑλλάδα!»[400].

Τὸ Μέτσοβο ἄλλως τε ἀναδεικνύεται ἐθνικὸ προπύργιο, τοῦ ὁποίου τὴν ἅλωση ἐπὶ δύο σχεδὸν αἰῶνες ποικιλότροπα ἐπιδιώκουν οἱ προπαγάνδες. Ἀλλ' αὐτὸ ἀνταπεξέρχεται λαμπρὰ καὶ κατὰ καιροὺς μετατρέπεται σὲ βάση ἐλπίδας καὶ ἀνατάσεως γιὰ τοὺς Βλάχους καὶ τῶν γειτονικῶν χωρῶν. Ἀπὸ παρατηρητὴ μὲ ἄμεση δυνατότητα προσβάσεως στὶς πηγὲς πληροφοριῶν καὶ ἀκριβοῦς σχηματισμοῦ προσωπικῆς ἀντιλήψεως παρέχεται διαφωτιστικὴ περιγραφή, ἔστω καὶ ἀποσπασματική: «Ψυχὴ τῆς προσπάθειας αὐτῆς τρεῖς φλογεροὶ ἐκ Μετσόβου πατριῶτες ποὺ δὲν λογάριασαν στιγμὴ τὸ προσωπικὸ κόστος, δὲν δίστασαν μπροστὰ στὶς ἀπειλές, δὲν βαρυγκόμισαν ἐπωμιζόμενοι ὄχι ἀσήμαντα οἰκονομικὰ βάρη. Πρόκειται γιὰ τὸ Δήμαρχο κ. Ἀλέκο Καχριμάνη, τὸ Διδάκτορα Θεολογίας, Λυκειάρχη, πρόεδρο τοῦ λαογραφικοῦ συλλόγου καὶ λαμπρὸ συγγραφέα κ. Μιχάλη Τρίτο καὶ τὸν ἐφημέριο τοῦ Μετσόβου Ἀρχιμανδρίτη Σεραφεὶμ Καχριμάνη. Πλάϊ σ' αὐτοὺς στάθηκε πολύτιμος συνεργάτης μὲ τὶς ἐπιστημονικές του γνώσεις κι ἐμπειρίες ὁ ρωμανιστής, ἐντεταλμένος καθηγητὴς στὸ πανεπιστήμιο τῆς Σορβόννης καὶ στέλεχος τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου "Παρνασσὸς" κ.

399. Ἐπακόλουθο τῆς ἀπουσίας της ἀποτελεῖ ἡ «Ἐθνική .... ΒΑΒΕΛ στὴν Εὐρωβουλή»! Βλ. *Ἐλευθεροτυπία*, 21.2.1994, 14.

400. Στὴν εὐρωπερίοδο ἔκαμε τὴν ἐμφάνιση καὶ πρόσθετο κακό. Βλ. Παντελῆς Παντελῆς, Πόσο μᾶς κοστίζουν οἱ ἄδειες καρέκλες; *Ἐλευθεροτυπία*, 20.5.1991, 21.

Ἀχιλλέας Λαζάρου, ὁ ὁποῖος μάλιστα πρόθυμα ἀνταποκρίθηκε σὲ σχετικὴ παράκληση καὶ συνέγραψε εὐσύνοπτη μελέτη γιὰ τὴν καταγωγὴ καὶ τὴν ἱστορία τοῦ βλαχόφωνου Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀλβανίας.

Μὲ θέρμη ἀνακαλῶ στὴ μνήμη μου τὸν ἐνθουσιασμὸ ποὺ διέκρινε αὐτὴ τὴν ὁμάδα μετὰ τὶς πρῶτες ἐπαφὲς στὴν Ἀλβανία ποὺ ἀπεκάλυπταν ἕνα ἀτόφιο καὶ ἀλώβητο κομμάτι τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Στὸ Α΄ Παγκόσμιο Συνέδριο Βλάχων ποὺ ὀργανώθηκε στὰ Τίρανα (4/92) μὲ χρηματοδότηση τῆς ρουμανικῆς πρεσβείας, ἔγινε μιὰ ἀπίστευτη προσπάθεια παραποίησης τῆς ἱστορίας καὶ παρὰ ταῦτα οἱ δύο ἐκ Μετσόβου ἐκπρόσωποι κ.κ. Τρίτος καὶ Καχριμάνης, ἀγνοώντας τὶς ἀπειλὲς καὶ τοὺς ἐκφοβισμούς, μὲ ἀδιάσειστα ἱστορικὰ ἐπιχειρήματα ἀποκατέστησαν τὴν ἀλήθεια ἐν μέσῳ χειροκροτημάτων καὶ ἐνθουσιασμοῦ. Ἀκολούθησαν ἄλλα ἀξιομνημόνευτα περιστατικά, ὅπως ἡ κατὰ παρέκκλιση τῶν διπλωματικῶν εἰωθότων δραστηριότητα τοῦ Ρουμάνου πρέσβυ στὰ Τίρανα Micu, ἡ ἐμφάνιση στὶς βλαχόφωνες περιοχὲς τοῦ Ρουμάνου ἐπισκόπου Ἀρτζεσάνου κ. Καλλίνικου καὶ οἱ συχνὲς ἐπισκέψεις κλιμακίων τῆς καθολικῆς Caritas, οἱ ὁποῖες ἀποκρούσθηκαν σθεναρὰ ἀπὸ τοὺς ντόπιους παρὰ τὶς δελεαστικὲς προσφορὲς σὲ τρόφιμα καὶ οἰκονομικὴ βοήθεια.

Ἡ προσπάθεια δὲν ἀνακόπηκε οὔτε στιγμὴ ἀφοῦ μέχρι καὶ τὶς παραμονὲς τῶν τελευταίων ἐκλογῶν Ρουμάνοι ἀξιωματικοὶ πληροφοριῶν τοῦ ἀποσπάσματος Ἀργυροκάστρου τῆς πολυεθνοῦς κατέβαλαν ἀγωνιώδεις προσπάθειες προσεταιρισμοῦ τοῦ βλαχόφωνου στοιχείου διαθέτοντας πρὸς τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἀρκετὰ μέσα, κυρίως δὲ ὑποσχόμενοι στοὺς νέους ὑποτροφίες γιὰ σπουδὲς στὴ Ρουμανία.

Ἡ ὡς ἄνω ὁμάδα τῶν Μετσοβιτῶν συνέχισε τὴ δραστηριότητά της φτάνοντας μέχρι τὸ Κρούσοβο τῶν Σκοπίων (5/92) καὶ τὸ Φράϊμπουργκ τῆς Γερμανίας (7/93), ὅπου στὴ διάρκεια συνεδρίων γιὰ τοὺς Βλάχους καὶ πάλι μὲ τὴν ἴδια παρρησία παρουσίασε συντριπτικὰ στοιχεῖα δίνοντας ἀποστομωτικὴ ἀπάντηση σὲ ἐπίδοξους παραχαράκτες τῆς ἱστορίας.

Γύρω ἀπὸ τοὺς λίγους πρωτοπόρους ποὺ μνημόνευσα ἐδῶ συσπειρώθηκαν μὲ ἐνθουσιασμὸ καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀπὸ ὁλόκληρη τὴν Ἑλλάδα. Κι᾽ ὅμως τὴν ἴδια στιγμὴ ἐγχώριοι φορεῖς, *ὑπηρεσίες ἀκόμη καὶ στελέχη ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς κυβέρνησης καὶ τῆς ἀντιπολίτευσης,* ὄχι μόνον διατύπωναν σκεπτικισμὸ γιὰ τὴ συγκεκριμένη δραστηριότητα, ἀλλὰ *παρενέβαλαν ἠθελημένα προσκόμματα*»[401].

401. -Πβ. Ἀναστ. Μητσόπουλος, Οἱ Βλαχόφωνοι τῆς Κορυτσᾶς καὶ οἱ ἀλβανικὲς ἐκλογές, Πρωϊνὸς Λόγος (Ἰωαννίνων), 19.8.1997.

Ἐνδεχομένως ἐκπλήσσονται μὲ τὶς ἀποκαλύψεις τῆς τελευταίας παραγράφου ὅσοι δὲν γνωρίζουν ὅτι ἀπὸ πρώτη κιόλας Ἰουνίου 1986, τὴν ἑπομένη τῆς μὴ ἀποστολῆς τῶν ἑλληνικῶν θέσεων γιὰ Βλάχους κ. ἄ., τὶς ὁποῖες ἀνέμεναν οἱ ἁρμόδιοι τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου, οἱ ἐπὶ ἑλλαδικοῦ ἐδάφους βάσεις ἐθνικῶν ἐξορμήσεων, τὰ Βλαχοχώρια, Μέτσοβο κ.λπ. καὶ οἱ καταδρομεῖς τους, οἱ Βλάχοι, βαθμιαῖα καὶ σταθερὰ ἀποκόπτονται ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ ἐθνικὸ κορμὸ μὲ τὸν χαρακτηρισμὸ τῶν Βλαχονησίδων ὡς μειονοτικῶν, ἄλλως εἰπεῖν μὴ ἑλληνικῶν καὶ τῶν κατοίκων τους μὴ Ἑλλήνων!

Ἄλλοτε, ἐνῶ τὰ Βλαχοχώρια, οἱ Βλαχονησίδες, τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου ἀποκαλοῦνται ἄπαρτα προπύργια τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ οἱ Βλάχοι γενναῖοι πρόμαχοί τους, παραχωροῦνται στὴ Ρουμανία. «Ἡ Ρουμανία.... ἀξιοῖ ἤδη διὰ τῆς ἐκπολιτιστικῆς αὐτῆς προπαγάνδας νὰ ἐκπολιτίσῃ ρουμανιστὶ τοὺς Κουτσοβλάχους τῆς Ἑλλάδος, διεκδικοῦσα αὐτοὺς ὡς ρουμανικὰς μειονότητας. Καὶ ἡ ἀφελὴς Ἑλλὰς ἐν τῇ αἰωνίᾳ καὶ ἀθεραπεύτῳ αὐτῆς φιλανθρώπῳ ὑποχωρητικότητι ἀπεδέχθη τοῦτο κατὰ τὸ παρελθόν»[402]. Ἀλλὰ ἡ ἀφέλεια ἔγινε πλέον ὑποτέλεια! Κατὰ τὴν ἐφημ. Economist, «ὑπάρχουν χῶραι, τῶν ὁποίων αἱ κυβερνήσεις δὲν ὑποκύπτουν εὔκολα σὲ πιέσεις, ἀλλὰ καὶ χῶραι ποὺ ὑποκύπτουν πολὺ εὔκολα. Εἰς αὐτὴν τὴν δευτέραν κατηγορίαν ὁ Economist ἰσχυρίζεται ὅτι τὴν πρώτην θέσιν κατέχει ἡ Ἑλλάς»[403]!

Ἐξ αἰτίας τῆς ἀδράνειας καὶ τῆς ἀβελτερίας, τῆς ἀκαταλληλότητας καὶ τῆς κομματικῆς ἐσωστρέφειας ἢ προτεραιότητας τῶν ἐντεταλμένων ὀργάνων τῶν λεγομένων ἁρμοδίων ἑλληνικῶν ὑπηρεσιῶν πολύτιμο τμῆμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, γόνοι ἐθνικῶν ἡρώων καὶ ἐθνικῶν εὐεργετῶν, κοιτίδες ὀνομαστῶν καὶ παναξίων πατριωτῶν, Βλαχονησίδες - Βλαχοχώρια Αἰτωλοακαρνανίας, Ἀγράφων, Ἀσπροποτάμου, Ὀρεινῆς Καλαμπάκας, Ζαγορίου, Πίνδου, Ὀλύμπου, Πιερίων, Βερμίου, Βαρνοῦντος, Ὀρβήλου, συνάμα δὲ ὑπέροχοι Βλάχοι - Ἕλληνες κωμοπόλεων καὶ πόλεων, Τυρνάβου, Ἐλασσόνος, Κοζάνης, Γρεβενῶν, Ἄργους Ὀρεστικοῦ, Καστοριᾶς, Φλώρινας, Βέροιας, Κατερίνης, Θεσσαλονίκης, Σερρῶν, Δράμας, Καβάλας...[404], ἐγκαταλείπονται βορὰ στὴν πολυεθνική - καὶ ὄχι μόνον ρουμανική - προπαγάνδα.

Ἐπιπρόσθετα, ὅταν μόλις τὸ 1971, ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Σορβόννης André Blanc[405], ποὺ δὲν ἀγνοεῖ τοὺς Βλάχους, ἀποφαίνεται ὅτι τὸ πιὸ

402. Περ. Ἰακ. Ἀργυρόπουλος. *Αἱ ἀξιώσεις τῆς Ἑλλάδος. Ἐσωτερικαὶ καὶ ἐξωτερικαὶ κατευθύνσεις.* Ἀθῆναι 1945, 281.

403. Βλ. περ. *Ἡ δρᾶσις μας*, Δεκέμβριος 1997, καὶ *Στρατηγικαὶ Μελέται,* 103, 1998, 8.

404. Βλ. Χάρτες.

405. A. Blanc, *Géographie des Balkans*. P.U.F. Que sais-je? 1154. Paris 1971, 50: “L’ Etat le plus uni, le

ἑνιαῖο, τὸ πιὸ ὁμογενὲς κράτος εἶναι τὸ ἑλληνικό, οἱ παραλείψεις τῆς ἐπίσημης ἑλληνικῆς πλευρᾶς συνιστοῦν ἔγκλημα καθοσιώσεως. Γι᾽ αὐτὸ χρησιμοποιώντας ὅλα τὰ μέσα ἐπιδιώκει τεχνηέντως νὰ παρουσιασθοῦν στὴν ἑλληνικὴ κοινὴ γνώμη οἱ Ἀποφάσεις Εὐρωκοινοβουλίου καὶ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης ὡς ἐπιτεύγματα εὐεργετικά, προστασίας ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, ἐνῶ στὴν περίπτωση τῶν Βλάχων ἀποτελοῦν παραβίαση. Διότι καὶ ἐπιστημονικὰ ἀποδεικνύονται Ἕλληνες καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ παραμείνουν Ἕλληνες καὶ δὲν δέχονται τοὺς παντοειδεῖς προστάτες, ὅπως παραστατικὰ ἔχουν φανερώσει οἱ πρόσφατες ἔντονες ἀντιδράσεις τους[406] ἐξ αἰτίας τῆς Παρασυναγωγῆς τοῦ ΚΕΜΟ στὴ Λάρισα.

Ἀκριβῶς αὐτὲς διαφυλάσσουν τὴν ἐθνικὴ ἀξιοπρέπεια καὶ προφυλάσσουν τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ περιπέτειες ἢ αὐστηρότατες ποινές, οἱ ὁποῖες προβλέπονται στὴ Συμφωνία τοῦ Ἄμστερνταμ, στὴ Χάρτα δικαιωμάτων γιὰ τοὺς πολίτες τῆς Εὐρώπης. Διότι «ὑπάρχουν ἄρθρα ποὺ δίνουν τὴ δυνατότητα στὴν Κοινότητα νὰ τιμωρεῖ ἢ ἀκόμη καὶ νὰ "διαγράφει" χῶρες - μέλη οἱ ὁποῖες παραβιάζουν τὰ ἀνθρώπινα δικαώματα»[407].

Μολονότι ἡ πραγματικότητα εἶναι ὁλοφάνερη, σὲ μερίδα τοῦ τύπου, π.χ. στὴν *Ἐλευθεροτυπία*, τῆς ὁποίας ὁ τίτλος ἔχει καὶ ἰδιάζουσα σημασία, ἀσφαλῶς ἀμφίδρομη, οἱ παραπλανήσεις τῶν ἀναγνωστῶν καθίστανται εὐχερέστερες, ὅπως μὲ τὶς συγκαλυπτικὲς μεγαλοστομίες τοῦ ἐκπροσώπου τοῦ ΚΕΜΟ[408], ἐνῶ ἐμποδίζονται οἱ ἐκκλήσεις ἀποκαταστάσεως τῆς ἀλήθειας, μὲ ποικίλες προφάσεις, συνηθέστερα δὲ μὲ τὴν ἐπίκληση τῆς ἐκτάσεως τοῦ κειμένου, χωρὶς νὰ φιλοξενοῦνται, ἐφ᾽ ὅσον ἀσκοῦν κριτική, καὶ ὅταν εἶναι βραχυλογικές. Μάλιστα

---

plus homogène est le grec".

406. Οἱ δημοσιευμένες διαμαρτυρίες Βλαχικῶν προσώπων, νομικῶν καὶ φυσικῶν, ἀξίζει νὰ ἀνατυπωθοῦν στὸ πρωτότυπο καὶ μεταφρασμένες σὲ αὐτοτελὲς βιβλίο γιὰ ἀποστολὴ σὲ κάθε ἀρχὴ καὶ ἐξουσία. Ἐπίσης ἀνάλογη ἔκδοση, σχολιασμένη καὶ μεταφρασμένη στὴν ἑλληνική, τῶν ἄρθρων περιοδικῶν Bulletin européen, Contact-bulletin, Bana Armânesca κ.ἄ. Προσφυέστατα ἡ Πανελλήνια Ἕνωση Πολιτιστικῶν Συλλόγων Βλάχων ἀπάντησε στὴν εἰσήγηση τοῦ M. Lluis Maria de Puig, στὸν ὁποῖο τὰ λείψανα τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας ἀφιερώνουν διθυραμβικὰ ᾄσματα καὶ προτείνουν ὀργάνωση ἐκδηλώσεων γιὰ τὴν ἀπότιση τιμητικῆς διακρίσεως ἀπὸ τὴ Ρουμανία! Ὅμως ὑπολογίζουν χωρὶς τὸν ξενοδόχο, τοὺς Βλάχους Ἑλλάδος, ποὺ γιὰ μία ἀκόμη φορὰ Ἀποφάσεις, Εἰσηγήσεις, Ὁδηγίες, μικρῶν καὶ μεγάλων ὀργανισμῶν, θὰ καταστήσουν de facto ἀνενεργούς, ὅπως τὸν σουλτανικὸ Ἰραδὲ τοῦ 1905, τῶν Μαγιορέσκο-Ἐλ. Βενιζέλου 1913 κ.ἑ. Ἡ μάζωξη στὴ Λάρισα διέλυσε τὴ σύγχυση, ἔκανε αἰσθητὴ τὴν πλεκτάνη καὶ ἔφερε τοὺς Βλάχους σὲ πλήρη ἑτοιμότητα. Καιρὸς νὰ ζητηθοῦν καὶ εὐθύνες, ὄχι μόνον πολιτικὲς ἀλλὰ ποινικές, γιὰ τὶς παραλείψεις....

407. Ἡ Καθημερινή, 22.6.1997.

408. *Ἐλευθεροτυπία*, 20.6.1998, 21-22.

ἐξαιρετικὰ ἀντιρρητικὰ κείμενα ἢ ἀπαντήσεις σὲ δυσφημιστικοὺς ἀφορισμοὺς συνεργατῶν της, ἀκριβέστερα τῶν «Ἰῶν» δὲν τίθενται κἂν ὑπ' ὄψη τῆς διευθύνσεως, ἂν καὶ πρὸς αὐτὴν ὀνομαστικὰ ἀπευθύνονται, ὅπως μετὰ πολλὲς τηλεφωνικὲς ἐπικοινωνίες διαπιστώθηκε.

Ἐπειδὴ μία ἀπὸ τὶς ἐπιστολές, κεφαλαιώδους σπουδαιότητας, ἀφορᾶ στὸ Βλαχικὸ ζήτημα, ποὺ ἀνέκυψε στὴ Λάρισα, καὶ ἀγνοήθηκε παντελῶς παρὰ τὶς ἐπανειλημμένες ὀχλήσεις, παρατίθεται ἐδῶ ἀντὶ ἐπιλόγου, ἀφοῦ πρῶτα γιὰ τὸ ἴδιο βιβλίο προτάσσονται καὶ δύο γνῶμες μὲ μεγαλύτερη βαρύτητα, σοβαρότητα καὶ ἐπίγνωση. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Χριστόδουλος τὴν 21. 3. 1994 ὡς Μητροπολίτης Δημητριάδος γράφει: «Τὰ ἐθνικὰ καὶ μειονοτικὰ θέματα, ποὺ συνέθεσες..., εἶναι χάρμα ἐννοιῶν, πληροφοριῶν καὶ ἐνημέρωσης πάνω σὲ καίρια προβλήματα ζωῆς τῆς πατρίδος μας. Εὐχαριστῶ καὶ συγχαίρω, εὐχόμενος ὑγεία καὶ κάθε καλὸ πρὸς συνέχισιν τῆς ἀγαθῆς μαρτυρίας».

Σὲ βιβλιοπαρουσίασή του ὁ Σαράντος Ἰ. Καργάκος γράφει καὶ τὰ ἑξῆς: «... Τὸ βιβλίο ἀποτελεῖται ἀπὸ μικρὰ κεφάλαια συνοδευόμενα ἀπὸ πλήρη βιβλιογραφία. Κυρίως βαλκανική, ποὺ εἶναι στοὺς πολλοὺς terra incognita. Μὲ ἐπιστημονικότητα ἀλλὰ καὶ συγγραφικὴ γλαφυρότητα οἱ συγγραφεῖς κατατοπίζουν, φωτίζουν ὅλες τὶς πτυχὲς τῶν ἐθνικῶν μας θεμάτων,, διαφωτίζουν καὶ προειδοποιοῦν... Πολλὲς ἀπὸ τὶς δυσοίωνες προβλέψεις τους δυστυχῶς ἐπιβεβαιώθηκαν. Ἄλλες, ὅπως τὸ Βλαχικό, αἰωροῦνται. Οἱ συγγραφεῖς, πιστοὶ στὴν ἀρχὴ τοῦ "προνοεῖν χρή, οὐ μετανοεῖν", εἶχαν προειδοποιήσει ἐγκαίρως. Καὶ προειδοποιοῦν ἀκόμη. Γνωρίζουν ὅτι οἱ περιπλοκές - ποὺ ἐνδέχεται νὰ μεταβληθοῦν σὲ συμπλοκές - ὀφείλονται σὲ ἄγνοια τῶν ἐθνικῶν θεμάτων. Ἀγνοούσαμε ὅ,τι ἔπρεπε νὰ ξέρουμε καὶ γνωρίζαμε ὅ,τι μᾶς σερβίριζαν οἱ ξένες προπαγάνδες. Ἀλβανοί, Σκοπιανοί, Τοῦρκοι (κι' αὔριο Ρουμάνοι - Βούλγαροι) μᾶς ἔπιασαν στὸν ὕπνο. Σήμερα ὅμως δὲν ἔχουμε δικαιολογία γιὰ ὁποιαδήποτε ἄγνοια, ἀμέλεια, ὀλιγωρία. Ὑπάρχουν τὰ κατάλληλα βιβλία. Μέσα σ' αὐτὰ καὶ τὸ ἔξοχα χρηστικό, ἐκλαϊκευτικὸ καὶ κατατοπιστικὸ ἔργο τῶν Ἀγ. καὶ Ἀχ. Λαζάρου... Τὸ βιβλίο ἐκτὸς ἀπὸ τὶς πλούσιες πληροφορίες, ἔχει καὶ μία ἄλλη βασικὴ ἀρετή: τὴ νηφαλιότητα. Ὑποστηρίζει τὶς ἑλληνικὲς θέσεις χωρὶς φανατισμούς. Κυρίως μὲ παραπομπὲς σὲ πηγές. Οὐδὲν ἀμάρτυρον λέγει»[409].

Ἰδοὺ καὶ ἡ ἐπιστολή, ἡ ὁποία ἀσφαλέστατα ἔφθασε στὴν *Ἐλευθεροτυπία*, ἀφοῦ ἀπὸ τὸν ἴδιο φάκελο ἄλλο κείμενό μου δημοσιεύθηκε, αὐτῆς δὲ τὰ ἴχνη... ἐχάθησαν!

409. Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος, 30.6.1994, 93.

Αἴγινα, 14.2.97

Κύριε Διευθυντά,

στὸ τεῦχος 305, 9.2.97, 31α τοῦ "Ε", ὁ Ἰὸς τῆς Κυριακῆς ἀποτιμώντας παπικὰ τὸ μνημονευόμενο βιβλίο σὰν "ἡμιεπίσημο προπαγανδιστικὸ" διαπράττει ταυτόχρονα ἀνακρίβεια καὶ βαρύτατο ἀδίκημα δυσφημήσεως. Γιὰ νὰ σχηματίσετε ἰδίαν ἀντίληψη σᾶς ἀποστέλλω τὸ ἄκριτα δυσφημούμενο ἔντυπο, καθὼς καὶ δημοσίευμα τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα, τὸ ὁποῖο, ὅπως προλογικὰ δηλώνεται, ἐπέχει θέση "ταυτότητας"!

Κατὰ πρῶτον δὲν ἁρμόζει ὁ ὅρος "ἡμιεπίσημο", τοῦ ὁποίου ἡ χρήση προφανέστατα ἀποσκοπεῖ ὑπαινικτικὰ σὲ δῆθεν κρατικὴ καθοδήγηση ἢ ἐξάρτηση, ἐνῶ συμβαίνει τὸ ἀντίθετο. Αὐταπόδεικτα πρόκειται γιὰ πρωτοβουλία προσώπων μὲ ἀναγνωρισμένη ἐπιστημοσύνη καὶ ἐπιβαλλομένη παρρησία σὲ θέματα ἐθνικά, ὥστε νὰ ἐπιχειρεῖται ἔγκυρη καὶ ἔγκαιρη ἐνημέρωση πολιτῶν, Ἑλλήνων καὶ ἀλλοδαπῶν, πρωτίστως δὲ τῶν λεγομένων ἁρμοδίων τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, στὴν ὁποία συνεχίζεται ἀκόμη ἡ ἀνυπαρξία ἐνδεδειγμένης ἐπίσημης ὑπηρεσίας.

Δεύτερον ὁ ὅρος "προπαγανδιστικό", παντελῶς ἀβάσιμος, προκλητικὰ προσβλητικός, πρόδηλα ἄδικος, ἐπιστρέφεται πάραυτα στὸν ἐθνικῶς ἐπικίνδυνα ἀνενημέρωτο - κατὰ τὸν ἐπιεικέστερο χαρακτηρισμό - Ἰό, στὸν ὁποῖο προσιδιάζει ἀπόλυτα. Διότι, ἂν ἡ ἄγνοιά του εἶναι πραγματική - εὐκταῖον! - καὶ ὄχι ἐπίπλαστη, ὅπως καταφαίνεται ἀπὸ τὸν τρόπο παρουσιάσεως τῆς πρόσφατης Ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, αὐτοαποκαλύπτεται ἐπίφοβα "προγανδιστικὸς" πλήττοντας βάναυσα τὸ κύρος τῆς ἔγκριτης ἐφημερίδας σας.

Πασίγνωστο ἄλλως τε εἶναι ὅτι τὰ Ἀποφασιζόμενα δὲν ἀνταποκρίνονται ταυτόσημα σὲ ὅλες τὶς εὐρωπαϊκὲς χῶρες. Προσφυέστατα διακρίνονται μειονότητες καὶ "μειονότητες", συνάμα δὲ καίρια ἐπισημαίνεται καὶ τὸ ἀδόκιμο τοῦ ὅρου.

Στὴν ἐνδιαφέρουσα τὴν Ἑλλάδα πτυχὴ τῆς Ἀποφάσεως ἀποτελεῖ πλάνη ἀσύγνωστη ἢ προπέτασμα καπνοῦ ἡ προσχηματικὴ ἐπίδειξη ἐνδιαφέροντος γιὰ δῆθεν διάσωση τοῦ βλαχικοῦ ἰδιώματος, ποὺ ὁμολογουμένως ἀβίαστα καὶ ἀπρόσκοπτα ἐπιβιώνει ἐπὶ δύο καὶ πλέον χιλιετίες διαφυλάσσοντας πολύτιμα στοιχεῖα, λεξιλογικά, φωνολογικά, συντακτικά - δομικά, ἀδιαμφισβήτητα τεκμήρια τῆς ἑλληνικῆς καταγωγῆς τῶν χρήστων του. Ἡ συρρίκνωσή του στὸν ὁποιονδήποτε βαθμὸ σημειώνεται, δὲν αἰφνιδιάζει τοὺς εἰδικούς, ἀφοῦ καὶ ἡ γλώσσα εἶναι ζωντανὸς ὀργανισμός, ὁπότε ὑπόκειται στὴ φθορὰ τοῦ χρόνου. Δὲν εἶναι συνέ-

πεια διωκτικῶν μέτρων τοῦ Ἑλληνισμοῦ σὲ διαχρονικὴ κρατικὴ ὑπόσταση. Δὲν εἶχε κανένα συμφέρον. Τοὐναντίον κρίθηκε ἐπωφελὴς ἡ προστασία του στὴν ἀκραιφνέστερη μορφή του! Ἐξ ἄλλου ἀδυνατεῖ, ὅπως διαβεβαιώνει σύγχρονός μας Ρουμάνος, ὁ καθηγητὴς τῶν Πανεπιστημίων Βουκουρεστίου καὶ Bochum Cicerone Poghirc. Κατ' ἐξοχὴν αἰτία εἶναι οἱ ἐξωτερικὲς ἐπεμβάσεις (1865, 1905, 1913, 1917, 1925, 1941), οἱ ὁποῖες ὤθησαν πολλοὺς βλαχοφώνους νὰ ἀποβάλλουν ἐκεῖνο, ποὺ ἔδινε ἀφορμὴ στοὺς ξένους καὶ στὰ ὑποτακτικὰ κατάλοιπά τους νὰ δημιουργοῦν ἑστίες ἀναζωπυρήσεως ζητήματος μειονότητας, ὅταν οἱ ἴδιοι ἀνέκαθεν αἰσθάνονται καὶ διεπιστημονικὰ ἀποδεικνύονται Ἕλληνες. Γι' αὐτὸ καὶ βδελύσσονται τὸν ὅρο "μειονότητα"[1], τῆς ὁποίας τὴν ὕπαρξη ἀπορρίπτουν ἀκραιφνεῖς ἐπιστήμονες, ὅπως ὁ Γερμανὸς Heinz Richter[2].

Ὅσα τεκταίνονται γνωστοὶ καὶ σεσημασμένοι μὲ βάση τὴν ἐπίμαχη Ἀπόφαση, θὰ συνεπιφέρουν τὴν ἐπιτάχυνση τῆς συρρικνώσεως καὶ ἐνδεχομένως τὴν ἐγκατάλειψη τοῦ ἰδιώματος, στὸ ὁποῖο ἀφιέρωσα δεκάδες μελετῶν. Εὐτυχῶς πολλοὶ ἄλλοι, ἰδίως βλαχόφωνοι, ἄριστοι γνῶστες λόγῳ καὶ εἰδικῶν μεταπτυχιακῶν σπουδῶν ἔχουν ἤδη ἐπιτελέσει πραγματικὸ ἆθλο στὴν περισυλλογὴ καὶ στὴ δημοσίευση ἀρχειακοῦ καὶ λοιποῦ ὑλικοῦ, ποὺ ἀφορᾶ στὴν τεκμηριωμένη ἀδιάσειστα ἐκλατίνιση καὶ Ἑλλήνων, τοὺς ὁποίους ἐμπνευσμένα πρὸ αἰῶνος ἀκριβῶς ὁ Γάλλος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σορβόννης Victor Bérard ὀνομάζει "Ἕλληνες Βλάχους"[3].

Γιὰ τὴν Ἀπόφαση δὲν χωρεῖ μεμψιμοιρία ἢ ἀπόδοση εὐθύνης στοὺς ἁρμοδίους τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου. Διότι ἐπανειλημμένα καὶ φορτικὰ εἶχαν ζητήσει τὶς ἑλληνικὲς θέσεις ἀπὸ τοὺς ἀνευθυνοϋπεύθυνους τοῦ ἑλληνικοῦ δῆθεν κράτους, οἱ ὁποῖοι, ἂν καὶ τὶς εἶχαν δωρεὰν καὶ ἐπίσημα στὰ χέρια τους, δὲν τὶς ἔστειλαν. Δὲν ἔσπευσαν δὲ νὰ ἐνημερώσουν κατάλληλα, σὲ περιεχόμενο καὶ χρόνο, τοὺς Ἕλληνες Εὐρωβουλευτὲς καὶ τοὺς ἐκπροσώπους τῆς χώρας μας στὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης Βουλευτὲς μὲ ἀποτέλεσμα τὴν παταγώδη ἀποτυχία τῆς ἀποστολῆς. Πράγματι κατὰ τὸ πολυετὲς διάστημα τῆς ἀξιόποινης ἀπραξίας καὶ ἀφασίας τῆς ἐπίσημης ἑλληνικῆς πλευρᾶς ἀναδύεται δυναμικὰ ἡ ἰδιωτικὴ δράση κατὰ τῆς προπαγανδιστικῆς λερναίας ὕδρας, τῆς ὁποίας τὴν ἐπακριβῆ σκιαγράφηση τῶν πρώτων δεκαετιῶν της προσφέρει σὲ τόμο 500 σελ. ἡ καθηγήτρια τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων Ἐλευθερία Ἰ. Νικο-

1. Βλ. *Ἐλευθεροτυπία,* 1.4.94, 56, *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος,* 7.4.94, 30.
2. Βλ. *Athener Zeitung.* 1.11.94.
3. V. BERARD, *La Turquie et l' Hellénisme Contemporain*, Paris 1897, 249.

λαΐδου[4]. Μεταπολεμικὰ ἐπανεμφανίζεται στὴν ἀρχὴ διστακτικά. Ὅμως βαθμιαῖα ἀποθρασύνεται στὴν ἀλλοδαπὴ καὶ συνακόλουθα στὴν ἡμεδαπὴ κατασυκοφαντώντας τὴν Ἑλλάδα σὰν χώρα, στὴν ὁποία συντελεῖται γενοκτονία τῶν Βλάχων! Ὁ δὲ συντάκτης κειμένων τοῦ εἴδους αὐτοῦ ἀναστρέφεται κάθε Ἰό, καθὼς καὶ τοὺς πρωτουργοὺς τοῦ Ἐξωτερικοῦ, γόνους θυμάτων προπολεμικῆς παραπλανήσεως, οἱ ὁποῖοι δὲν γεννήθηκαν στὴν Ἑλλάδα καὶ συνεπῶς δὲν ἐκφράζουν παρὰ μόνο τὸν ἑαυτό τους. Αὐτὸ ἀκριβῶς διαπιστώνουν καὶ καταγράφουν στὶς Ἐκθέσεις τους οἱ Δυτικοὶ ἀπεσταλμένοι τοῦ Γραφείου τῶν ὀλιγώτερο διαδεδομένων γλωσσῶν γιὰ τοὺς ὁμογάλακτους τῆς ἡμεδαπῆς, τοὺς ὁποίους ἀποκαλοῦν Ρουμάνους!

Ἡ προσποιητὴ συμπόνοια γιὰ τὴν τύχη τοῦ Βλαχικοῦ ἰδιώματος εἶναι ὁλοφάνερη φενάκη, ἡ ὁποία ἄλλως τε καταδεικνύεται καὶ μὲ τὶς συγγραφὲς τῶν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς προπαγάνδας καὶ τῶν νοσταλγῶν τοῦ ἁμαρτωλοῦ παρελθόντος:

Ι. Ὁ πρόεδρος τῆς "Ἑνώσεως γιὰ τὴ γλώσσα καὶ τὸν πολιτισμὸ τῶν Βλάχων" Vasile Barba, στὴ Γερμανία, προβάλλει τοὺς Βλάχους σὰν ἐθνικὴ μειονότητα[5], καθὼς καὶ ὁ N. Caranica[6], ὁ ὁποῖος ἐπὶ πλέον διατείνεται ὅτι ἡ ἐθνικὴ βλαχικὴ συνείδηση ἀρχίζει τὸ 1985! Καὶ ὁ νοῶν νοείτω...

ΙΙ. Ὁ συντάκτης τοῦ λήμματος "Μακεδο-Ρουμάνοι", χωρὶς ὑπογραφή, στὸ συλλογικὸ σύγγραμμα Η ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΟΙ ΛΑΟΙ ΤΗΣ, ἐκδεδομένο μὲ ἐπιχορηγήσεις τοῦ Πολιτιστικοῦ Ἱδρύματος τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, ὑπὸ τὴν αἰγίδα μάλιστα τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Χάγης, ἐμφανίζει τοὺς Βλάχους Ἑλλάδος σὰν ἀπογόνους Δακῶν, θεωρία ξεπερασμένη, ἀπαράδεκτη δὲ σήμερα καὶ ἀπὸ τὴ ρουμανικὴ ἐπιστήμη[7].

ΙΙΙ. Ὁ πρόεδρος τῆς "Ἑταιρείας Βλάχων Γαλλίας" Iancu Périfan ὁμιλεῖ γιὰ πολιτισμικὴ μειονότητα, ἂν καὶ ἤδη στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰώνα μας, 1914, οἱ Wace-Thompson μετὰ τριετῆ ἐπιτόπια ἔρευνα ἀποκαλύπτουν ὅτι, πέρα τῆς ἑλληνικότητας τῆς παιδείας τῶν Βλάχων[8], ἑλληνικὸς εἶναι καὶ ὁ λαϊκὸς πολιτισμός τους, ἤθη, ἔθιμα, παραδόσεις.

---

4. Ἐ. Ἰ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ, *Ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα στὸ βιλαέτι τῶν Ἰωαννίνων καὶ στὰ βλαχόφωνα χωριὰ τῆς Πίνδου,* Α΄, Ἰωάννινα 1995.

5. V. BARBA, "Aromânii, o minoritate nationala care îsi cere drepturile", *Noi Tracii*, Sup. 2, 1978, 6 κ.ἑ.

6. N. CARANICA, *Les Aroumains: recherches sur l' identité d' une ethnie*, Besançon 1990,443.

7. Ἀχ. Γ. ΛΑΖΑΡΟΥ, *Βλάχοι Ἑλλάδος καὶ Εὐρωπαϊκὴ Ἕνωση,* Ἀθῆναι 1996, 14-15 καὶ σημ. 64-85.

8. Ἀχ. Γ.. ΛΑΖΑΡΟΥ, «Οἱ Βλάχοι καὶ ἡ διάδοση τῆς ἑλληνικῆς παιδείας στοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς» *Πρακτικὰ ΣΤ΄ Διεθνοῦς Παιδαγωγικοῦ Συνεδρίου τῆς Παιδαγωγικῆς Ἑταιρείας Ἑλλάδος,* Ἀθήνα 1995, 155-175. Βλ. καὶ Association des Français Aroumains, *Les Aroumains (Les Macédo-*

Εὔλογα, λοιπόν, ὅλους αὐτοὺς ὁ Γιάννης Παπαθανασίου, ποὺ ἔχει φοιτήσει στὰ προπολεμικὰ ρουμανικὰ σχολεῖα, χαρακτηρίζει "γενιτσάρους" καὶ πιθανοὺς πράκτορες[9]. Ὁ ἴδιος ἐπίσης ἀρνεῖται τὴν κατάταξη τῶν Βλάχων σὲ μειονότητα μέσα στὴν ἴδια ἀείποτε πατρίδα τους.

Γιὰ τὴν ὁλοκληρωτικὴ ἀνασκευὴ τῶν προηγουμένων φληναφημάτων, ἐπιτρέψατέ μου νὰ παραπέμψω σὲ ἄρθρο μου καταχωρισμένο μὲ τίτλο "Ἐπιλεγόμενα" στὴν τελευταία ἔκδοση τοῦ βιβλίου τοῦ Εὐαγγέλου ΑΒΕΡΩΦ-ΤΟΣΙΤΣΑ, *Ἡ πολιτικὴ πλευρὰ τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ Ζητήματος*, 3η Ἔκδοση, Φιλολογικὸς Ἱστορικὸς Λογοτεχνικὸς Σύνδεσμος (ΦΙ.ΛΟ.Σ) Τρικάλων-Ἵδρυμα Εὐαγγέλου Ἀβέρωφ - Τοσίτσα, Τρίκαλα 1992, 223- 238. Μεταφρασμένο δὲ στὴν ἀγγλικὴ γλώσσα περιλαμβάνεται σὲ συλλογικὴ ἔκδοση τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου: Ach. G. LAZAROU, "The Truth About the Leaflet 'Aroumains' (Les Macédo - Romans) 1989" , *On scientific truth about MACEDONIA*, National Technical University of Athens, June 1993, 63-83.

Μὲ τὴν πεποίθηση ὅτι κατανοεῖται τὴν ἀνάγκη καὶ χρησιμότητα τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς ἄρσεως τῆς ἀδικίας παρακαλῶ νὰ φιλοξενήσετε στὶς στῆλες τῆς ἔγκριτης *Κυριακάτικης Ἐλευθεροτυπίας* τὴν ἐνημερωτικὴ παρέμβασή μου τόσο πρὸς χάριν τῶν ἀναγνωστῶν καὶ τῶν ἁρμοδίων ὅσο καὶ πρὸς διάψευση τῆς αἰτίας της.

Μὲ ἐξαιρετικὴ τιμὴ

ΑΧΙΛΛΕΥΣ Γ. ΛΑΖΑΡΟΥ

Romans) - 1.500.000 - Une mimoriré culturelle romane en péril, Paris 1989.

9. Βλ. ἐφημ. Συλλόγου Βλάχων Νάουσας, *Νιάγκουστη*, Ἰούλιος 1987, 2 ε. Ἐπίσης Thierry WOLTON, Φάκελος *"Farewell"*, Ἀθήνα 1987,397 κ.ἑ. M.CAZACU-N.TRIFON, *Moldavie exsoviétique: histoire et enjeux actuels suivi de Notes sur les Aroumains en Grèce, Macédoine et Albanie*, Acratie - Iztok 1993, 208 σημ. 32. Jean - François GOSSIAUX, "Un ethnicisme transnational. La résurgence de l' identité valaque dans les Balkans", *L' Europe entre cultures et nations,* Paris 1996, 191-198. Ἀχ. Γ. ΛΑΖΑΡΟΥ, « Οἱ Βλάχοι τῶν Βαλκανίων», *Ὁ ἄγνωστος Ἑλληνισμὸς τῶν Βαλκανίων*, Ἑταιρεία τῶν Φίλων τοῦ Πολεμικοῦ Μουσείου [Ἀθήνα 1996]. 45-111.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΤΡΟΓΓΥΛΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ θέματα μὲ γενικὸ θέμα:«Βραχονησίδες Ἀρχιπελάγους καὶ Βλαχονησίδες Στερεᾶς. Οἱ μὲν πρῶτες "ἐπίδικες" οἱ δὲ δεύτερες παραχωρημένες».
Ἐκδόσεις Ἐπιτροπῆς Ἐνημέρωσης γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα, Ἀθῆναι 1998, 33-125.

ΕΛΛΗΝΕΣ ΒΛΑΧΟΙ - ΑΡΜΑΝΟΙ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΕΥΡΩΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Ρωμανικοὶ λαοὶ[1] ὀνομάζονται ὅσοι μετὰ τὴν ὑποταγή τους στοὺς Ρωμαίους ἀντὶ τῆς ἀρχικῆς γλώσσας τους, ἡ ὁποία κατὰ κανόνα δὲν εἶναι γραπτή, ἀρχίζουν νὰ ὁμιλοῦν τὴ λατινικὴ καὶ βαθμιαῖα νὰ τὴ γράφουν. Ἡ δὲ λατινογενὴς νέα γλώσσα σὲ πρῶτο στάδιο ἁπλῶς προεξάρχει. Μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου συνήθως ἀποβαίνει ἀποκλειστική.

Οἱ ρωμανικὲς γλῶσσες εἶναι ἑπτά: πορτογαλική, ἱσπανική, γαλλική, λαγκεδοκική, ραιτορωμανική, ἰταλική, ρουμανική[1α]. Ἡ πορτογαλικὴ καὶ ἡ γαλλικὴ ὁμιλοῦνται καὶ στὶς πρώην ἀποικίες τῆς Πορτογαλίας καὶ τῆς Γαλλίας, ἡ δὲ ἱσπανικὴ καὶ στὴν Ἀμερική, ἀλλὰ οἱ χρῆστες τους εὔλογα δὲν λογίζονται ἀντίστοιχα Πορτογάλοι, Γάλλοι, Ἱσπανοί. Ἀκόμη καὶ οἱ γαλλόφωνοι τοῦ Κεμπέκ, τοῦ Βελγίου, δηλαδὴ οἱ Βαλλῶνοι, καὶ τῆς Ἑλβετίας ἀποκαλοῦνται Καναδοί, Βέλγοι, Ἑλβετοί, οἱ δὲ τελευταῖοι καὶ αὐτοαποκαλοῦνται.

Ἡ ρουμανικὴ ἀμφισβητεῖται γιὰ τὴ Μολδαβία, τῆς ὁποίας ἡ γλώσσα παρὰ τὴν πρόδηλη ρουμανικότητα θεωρεῖται ἀνεξάρτητη[2] καὶ διαφοροποιεῖται περισ-

---

1. Walther von Wartburg, *Les origines des peuples romans*. Paris 1941.

1α. Ἐσφαλμένα ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν ρωμανικῶν γλωσσῶν καὶ "κουτσοβλαχικὴ" σὲ σχολικὸ ἑλληνικὸ ἐγχειρίδιο (*Λατινικά,* Β΄ τάξη Ἑνιαίου Λυκείου, ΟΕΔΒ, Ἔκδοση Α΄ 1998, 8). Διότι πρόκειται γιὰ ρωμανικὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα. Βλ. Achille G. Lazarou, *L' aroumain et ses rapports avec le grec*. Institute for Balkan Studies 206. Thessaloniki 1986, 119. Γ. Τσουκνίδας, «Κριτικὴ τοῦ Βιβλίου», *Περραιβία,* 39-40, 1980, 825-827. Ἐπίσης, *Ἄνθρωπος,* 5, 1978, 252-254, καὶ *Λαός* Ἡμαθίας, 25.1.1979. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Οἱ ρίζες τοῦ Βλαχισμοῦ στὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ βλαχικὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα», *Ἡ Ἀβδέλλα,* 43 - Ἀπρίλιος, Μάιος, Ἰούνιος – 1999, 11-13, *Ὀρεινὴ Καλαμπάκα,* 118 – Μάιος, Ἰούνιος - 1999, 1, 3 καὶ 4, *Ὡραία Σαμαρίνα,* 262 – Μάιος, Ἰούνιος - 1999, 1, 2, καὶ 3. Ἐπιπρόσθετα Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Οἱ Ἕλληνες Βλάχοι. Ἡ ἀνεπάρκεια τῶν ὑπευθύνων καὶ ἡ προπαγάνδα τῶν ἀργυρώνυτων», *Ἑλλοπία,* 44, Μάιος - Ἰούνιος, 1999, 9-12, ἀναδημοσίευση ἀπὸ *Θεσσαλικὸν Μέλλον.* Ἐξ ἄλλου ὁ καθηγητὴς τῆς Γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν Γ. Μπαμπινιώτης στὴν Εἰσηγητικὴ Ἔκθεση (σελ. 5) τῆς διδακτορικῆς διατριβῆς τοῦ Ἀχ. Γ. Λαζάρου γράφει: «Ὀρθῶς… ἐπισημαίνει τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Ἀρωμουνικὴ δὲν ἐξειλίχθη καὶ δὲν ἀπέκτησε οἵαν αὐτοτέλειαν ἐνεφάνισεν ἡ ρουμανικὴ γλῶσσα, διότι οἱ φορεῖς της, Ἕλληνες τὴν καταγωγὴν καὶ τὸ φρόνημα, οὐδέποτε ἔπαυσαν λαλοῦντες παραλλήλως καὶ τὴν Ἑλληνικήν…».

2. Πρόκειται γιὰ νέα ρωμανικὴ γλώσσα κατὰ τὸν ἀκαδημαϊκὸ καὶ καθηγητὴ Γλωσσολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου Al. Graur, *Studii de lingvistică generală,* Editura Academiei R.S.R. [București] 1960, 311. Βλ. καὶ Yvonne Duval, «L' histoire et la langue des

σότερο μὲ τὸ κυριλλικὸ ἀλφάβητο. Ἡ δὲ διάκριση μεταξὺ τῶν χρήστων τῶν δύο γλωσσῶν, Ρουμάνων καὶ Μολδαβῶν, ἔχει καὶ ἐθνολογικὲς διαστάσεις. Διότι οἱ δεύτεροι φέρονται σλαβικῆς καταγωγῆς, ὅπως καὶ οἱ Πρῶσσοι[3]. Ἐπίσης ἀπορρίπτεται ἡ ρουμανικότητα καὶ γιὰ τὰ ρωμανικὰ ἰδιώματα τῆς Βαλκανικῆς, ἰστριακό, μεγλενιτικὸ καὶ κουτσοβλαχικὸ (ἀρωμουνικὸ - ἀρμανικό), τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦν δευτερευόντως οἱ Ἰστριόβλαχοι, Μεγλενόβλαχοι καὶ Κουτσόβλαχοι (Ἀρωμοῦνοι - Ἀρμάνοι), πληθυσμοὶ αὐτόχθονες[4], βαλκανικοί. Ἡ ρουμανικὴ δὲν εἶναι βαλκανικὴ γλώσσα, ὅπως ἔντονα καὶ ρητὰ ἀποφαίνεται ὁ Ρουμάνος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Κοπεγχάγης E. Lozovan[5]. Εὔλογα ὁ Haikin τονίζει ὅτι ἡ Ρουμανία δὲν εἶναι χώρα βαλκανική[6]. Μετὰ πλήρη εἰκοσαετία ἐνδίδει στὴν ἄποψή του καὶ ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου N. Iorga, ποὺ ἐνωρίτερα μὲ δεκάδες δημοσιεύματα[7] συσκοτίζει τὸ θέμα καὶ λόγῳ τῆς

"Moldaves"», *Bulletin européen,* n. 4, 77.

3. *Ἐπίτομον Λεξικὸν* Πάπυρος - Λαρούς, λ. Σλάβοι, 8342.

4. Πβ. E. Lozovan, «Romains et barbares sur le moyen - Danube», ἐν Fr. Althein, *Geschichte der Hunnen,* Berlin 1960, 231 σημ. 37. Βλ. καὶ L. Tamás, «Romains, Romans et Roumains dans la Dacie Trajane», *Archivum Europae Centro - Orientalis (AECO),* 2, 1936, 251. T.P. Vukanović, «Les Valaques habitants autochtones des pays balkaniques», *L' Ethnographie,* 56, 1962, 11-49.

5. Πβ. E. Lozovan, «Onomastique roumaine et balkanique», VIe Congrès International de Sciences Onomastique, München 1961, 225 σημ. 1.

6. J. Haikin, «România nu este o țară balkanică», *Buletinul Soc. Regale Române de Geografie,* 38, 1919, 232 κ.ε.

7. N. Iorga, *Histoire des Roumains de la Péninsule des Balkans (Albanie, Macédoine, Epire, Thessalie etc.),* Bucarest 1919, μολονότι κατὰ τὸ ἴδιο ἔτος, 1919, ὁ Haikin (βλ. ἀνωτ. σημ. 6) ἀποκλείει τὴ Ρουμανία ἀπὸ τὶς βαλκανικὲς χῶρες, μεταγενέστερα δὲ ὁ Lozovan (βλ. ἀνωτ. σημ. 5) τὴ ρουμανικὴ γλώσσα ἀπὸ τὶς βαλκανικές, γνωρίζοντας κιόλας ὅτι μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουν ρωμανικὰ ἰδιώματα, τῶν ὁποίων οἱ χρῆστες εἶναι αὐτόχθονες, Βαλκάνιοι, (βλ. ἀνωτ. σημ. 4). Ἐν τούτοις κυκλοφοροῦν ἀκόμη "ἐπαγγελματίες" διαδοτὲς τῶν ἀνακριβιῶν τοῦ Iorga. Βλ. *Ἠπειρωτικὰ γράμματα,* 14, 2009, 210 κ. ἑ. Ὅμως παλαιότερη ἀπόπειρα συμβαίνει μὲ τὸν P. Năsturel, μάλιστα ἐν ἐπιγνώσει. Πβ. *Les Aroumains,* INALCO, 1989, 75, μολονότι ὁμολογεῖ ὅτι τὸ ἐπίμαχο χωρίο τοῦ Κεκαυμένου περὶ καθόδου Βλάχων ἀπὸ Δούναβι, βασικὸ στοιχεῖο τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας, εἶναι «à la vérité assez obscur». Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἡ ἐξέγερση τῶν Λαρισαίων τὸ 1066 καὶ ἡ ἐθνολογικὴ παρερμηνεία τῶν σχετικῶν χωρίων τοῦ Κεκαυμένου», *Θεσσαλικὰ Χρονικά,* 11, 1976, 90-119. Id., «La révolte des Larisséens», *La Thessalie, Actes de la Table - Ronde* 21--24 Juillet 1975 - Lyon, Collection de la Maison de l' Orient Méditerranéen No 6, Série Archéologique 5, Lyon - Paris 1979, 303-318. Τὰ συμπεράσματα τῆς ἀνακοινώσεως γι' αὐτοχθονία καὶ ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων Θεσσαλίας ἐπιδοκιμάζονται ἀπὸ τοὺς ὀργανωτὲς τοῦ Συνεδρίου, C. Wolters, V. Von Graeve, Br. Helly. Βλ. *Γλωσσολογία - Glossologia,*

ἀκαδημαϊκῆς ἰδιότητας παραπλανᾶ καὶ ἐπιστήμονες γράφοντας γιὰ Ρουμάνους μέχρι Κρήτης, ἐπειδὴ καὶ στὴ μεγαλόνησο ἀπαντᾶ ἡ ἀνθρωπωνυμία Βλάχος! Συνέρχεται, ὅταν ἀμφισβητεῖται ἡ αὐτοχθονία καὶ ἡ ἐπιβίωση τῶν ἐκρωμαϊσμένων Δακῶν πέρα τοῦ Δουνάβεως[8]. Μὲ ἀκρίβεια ὁ Ioan Mitrea καθορίζει τὸν χῶρο ἐθνογενέσεως τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ. Εἶναι ἡ καρπαθιο-δουναβικὴ περιοχή, ἡ ὁποία συμπίπτει γενικὰ μὲ τὸ ἔδαφος τῆς ἀρχαίας Δακίας[9].

Ἐν τούτοις μετὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Φεβρουαριανὴ Ἐπανάσταση τοῦ 1848, ἐνῶ ἀκόμη οἱ παραδουνάβιες ἡγεμονίες – μετέπειτα Ρουμανία – δὲν ἔχουν πλήρη κρατικὴ ἀνεξαρτησία καὶ ἑνότητα, πρὸς ἀντιπερισπασμὸ ἀρχικὰ τῶν ἐπαναστατημένων ὑπηκόων, ποὺ διακηρύσσουν τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Τρανσυλβανίας ἀπὸ τὴν Αὐστρο - οὐγγρικὴ αὐτοκρατορία καὶ τῆς Βεσσαραβίας ἀπὸ τὴν τσαρικὴ Ρωσία μὲ πιθανὲς καὶ ἐπίφοβες περιπλοκὲς στὶς σχέσεις μὲ τὶς δύο Ὑπερδυνάμεις, ἀναμειγνύονται στὴ Βαλκανική, ἀκριβέστερα δὲ στὴ Μακεδονία, ὅπου δῆθεν ὑπάρχουν Ρουμάνοι, ἀποκαλούμενοι ἀμέσως Μακεδο - Ρουμάνοι (!), ἐπιδίωξη ἐφικτὴ ἢ εὐχερέστερη, ἐφ' ὅσον ἀνήκουν στὴν ἐξουσία τοῦ Μεγάλου Ἀσθενοῦς, τῆς Τουρκίας, καὶ προωθοῦν ἐν συνεχείᾳ μία στρατηγική «μὲ σαφεῖς σκοποὺς πολιτικο-διπλωματικοὺς καὶ οἰκονομικούς»[10].

Θέση στὶς ρωμανικὲς γλῶσσες διανοίγεται τελευταῖα καὶ γιὰ ἰδίωμα ἀπότοκο τῆς κατακτήσεως ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους βρεταννικοῦ τμήματος, τῆς Οὐαλλίας, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα, ὅπως καὶ Οὐαλλοί, ἀντιστοιχοῦν στὰ γνωστά μας Βλαχία - Βλάχοι, Βαλλωνία - Βαλλῶνοι, ποὺ σημαίνουν λατινοφωνία - λατινοφώνους καὶ ὄχι «ἐθνότητα ρωμαϊκή»[11] Ἐτυμολογοῦνται δὲ ὅλα ἀπὸ τὸ ἐθνωνύμιο ἑνὸς κελτικοῦ φύλου, μνημονευομένου ἀπὸ μὲν τὸν Στράβωνα[12] ὡς Οὐόλκαι ἀπὸ δὲ

5-6, 1986-1987, 155 σημ. 1.

8. Βλ. A. Domanovszky, «L' origine et la patrie première des Roumains», *AECO,* 4 nr. 4, 1938. Πβ. N. Iorga, *L' origine et la patrie première des Roumains (réponse à une agression),* Bucarest 1938, 3.

9. Πβ. *Carpica,* 9, 1977, 39: «L' ethnogenèse du peuple roumain a eu lieu dans la région carpato - danubienne, région qui coincide, en général, avec le territoire de l' ancienne Dacie».

10. Μιχ. Ν. Ρωμανός, «Ἀπόψεις καὶ θέσεις γιὰ τὸ ὄνομα, τὴν καταγωγὴ καὶ τὴ γλώσσα τῶν Κουτσοβλάχων», *Τόμος εἰς μνήμην Γεωργίου Κουρμούλη,* Ἀθήνα 1988, 513.

11. Βλ. W. Giese, «Walachen», *Buletinul Bibliotecii Române* (*BBR*), 8 (12) N.S., 1980-1981, 339-341. Πβ. V. Spinei, «La signification des ethnonymes des *Daces* et des *Gètes* dans les sources byzantines des Xe - XVe siècles», *Etudes Byzantines et Post - Byzantines* (*EBP - B*), 2, 1991, 116. Βλ. καὶ M. Budimir, «Vuk Karadžić et les études balkaniques», *AIES EE Bulletin* 11, 2, 1964, 10. N. Beldiceanu, «Românitatea balcanică la lumina documentatiei otomane», *Apozitia,* 4-5, 1976-1977, 73. J. - Fr. Gossiaux, «Un ethnicisme transnational. La résurgence de l' identité valaque dans les Balkans», *L' Europe entre cultures et nations*. Editions de la Maison des sciences de l' homme, Paris 1996, 192.

τὸν Καίσαρα[13] καὶ τὸν Τίτο Λίβιο[14] ὡς Volcae. Πρόκειται γιὰ τὸν πρῶτο πληθυσμὸ χρήστη τῆς λατινικῆς, ποὺ ὑποπίπτει στὴν ἀντίληψη γερμανικῶν φύλων, ὥστε ἔκτοτε σὲ κάθε λατινόφωνο νὰ δίνουν τὸ ἴδιο ὄνομα, διαμορφούμενο φωνητικὰ ἀνάλογα μὲ τὸ γλωσσικὸ ὑπόστρωμα τοῦ τόπου παρουσίας τους. Μέσῳ δὲ τῶν Σλάβων ἐξελίσσεται στὸν τύπο Βλὰχ κατὰ τὶς παραδουνάβιες προσεγγίσεις τους στὴ Δακία, ὅπου ἀπὸ Βυζαντινοὺς χρονογράφους ἐξελληνίζεται μὲ τὴν προσθήκη τῆς καταλήξεως -ος καὶ καταλήγει Βλάχος. Ἡ παρέμβαση Σλάβων περιορίζεται ἁπλῶς στὴ διάδοση τοῦ ὀνόματος, ποὺ δὲν εἶναι σλαβικό[15]. Αὐτὸ τονίζει ἐτυμολογώντας το ἀπὸ τὸ ἐθνωνύμιο Volcae καὶ ὁ Κροάτης ρωμανιστής - βαλκανολόγος, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Zagreb, Petar Skok[16]. Ὁ Σλάβος εἰδικὸς καταχωρίζει ἑρμηνεία σχεδὸν ὁμόθυμα ἀποδεκτὴ ἀπὸ τοὺς ὁμολόγους του Wartburg, Bonfante, Coppenolle, Armbruster κ.ἄ.[17], καθὼς καὶ Ἕλληνες διακεκριμένους ἐπιστήμονες, Καρολίδη[18], Γεωργακᾶ[19] κ.ἄ.

Ἡ περιγραφὴ τῆς πορείας τοῦ ὀνόματος Βλάχος καὶ εἰδικὰ ἡ ἀφετηρία πρὸς τὴν Ἑλλάδα εἶναι δημοσιοποιημένη σαφέστατα κατὰ τὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰώνα ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνο Κούμα: «Ἡ ἀρχὴ τοῦ ὀνόματος τούτου ἔγινεν εἰς τοὺς Δάκας, ἔπειτα δὲ μετεδόθη καὶ εἰς τοὺς ἐντεῦθεν τοῦ Ἴστρου λαούς. Τοὺς ὠνόμαζον δὲ οὕτως, οἱ εἰς τὴν Τρανσυλβανίαν κατοικοῦντες Γερμανοί, ὡς ἔκρινεν ἀνὴρ φιλόλογος καὶ σοφὸς πρὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν, ὁ Ἰωάννης Leunclavius εἰς τὴν λατινιστὶ γραφεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ Πανδέκτην τῆς Τουρκικῆς ἱστορίας, συνεκδο-

12. Στράβων, 4, 1, 12.
13. Caes. *B.G.,* 6, 24, 1-3· 7, 64, 7, 4· 7, 64, 6. Id., *B.C.,* 1, 35, 4.
14. Liv., 21, 26, 6.
15. Σλαβικὴ προέλευση ὑποστηρίζουν καὶ Ἕλληνες. Βλ. *ΕΕΦΣΠΘ,* 5, 1940, 77-80, *Ἠπειρωτικὴ Ἑστία* (*HE*), 24, 1975, 586. Ἀπὸ τὴ λέξη φελλάχος παράγουν οἱ Sp. Papageorges, *Les Koutsovalaques,* Athènes 1908, 9 καὶ Ἀντ. Δ. Κεραμόπουλλος, *Τί εἶναι οἱ Κουτσόβλαχοι,* ἐν Ἀθήναις 1939, 10 κ.ἑ., μολονότι γνωρίζει τὴν πλούσια γραμματεία γιὰ προέλευση ἀπὸ τὸ ὄνομα Volcae. Ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα ἐτυμολογεῖ ὁ Γιάννης Μωραλίδης, «Βλάχοι καὶ Μπουρτζόβλαχοι. (Τὸ ἔτυμο καὶ ἡ ἑλληνικότητα τῶν ὀνομάτων)», *Λαός* (Βεροίας), 1.11.1992, 7 κ.ἑ. Id., «Ἡ ἑλληνικότης τῶν Φυλάχων - Βλάχων», *Δαυλός,* 134, 1993, 7781 κ.ἑ. Id., «Βλάχος. (Τὸ ἔτυμο καὶ ἡ σημασία τοῦ ὀνόματος), *Οἱ Καιροί,* (Βεροίας), 21.10.1994, 1-2 καὶ 5, ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.
16. *Dictionnaire étymologique de la langue croate ou serbe,* Zagreb 1973.
17. *Orbis,* 7-8, 1958, 265 σημ. 1, *Revue des Etudes Roumaines* (*RER*), 7-8, 1961, 251, A. Armbruster, *La romanité des Roumains,* Editura Academiei RSR, [Bucarest], 1977, 19 κ.ἑ.
18. Π. Καρολίδης, *Σύγχρονος Ἱστορία τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν λοιπῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς,* 4, Ἀθῆναι 1924, 296-297.
19. Δ. Ἰ. Γεωργακᾶς, *Περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Σαρακατσαναίων καὶ τοῦ ὀνόματος*

θεῖσαν εἰς Παρισίους μετὰ τῆς τοῦ Χαλκοκονδύλου ἱστορίας τῶν Τουρκῶν σ. 429 τῆς βίβλου ταύτης.

Διὰ τὴν ρωμαΐζουσαν γλῶσσαν των τοὺς ὑπελάμβανον Ἰταλούς, τούτους δὲ οἱ μεσημβρινοὶ Γερμανοὶ ὠνόμαζον Βάλλους. Ἐπειδὴ ἡ Γερμανικὴ γλῶσσα μεταβάλλει τὸ (Γ) ἐπὶ πολλῶν κυρίων καὶ ἐθνικῶν ὀνομάτων εἰς (W ἢ B) οἷον Βιλίμερος - Γιλίμερος, Βέλφιος - Γουέλφιος. Οἱ εἰς τὴν Ἀγγλίαν μετοικήσαντες Γάλλοι ὠνομάσθησαν Βάλλοι (Walli), ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς λέγω, τοὺς Ἀγγλοσάξωνας καὶ ἡ χώρα των Βαλία (Wallia καὶ ἀγγλιστὶ Wallis) κ.τ.λ. καὶ σήμερον τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν ὀνομάζουσι οἱ Γερμανοὶ Βαλλικὴν (Wallische). Ἐκ τοῦ Βάλλους, λοιπόν, ἔγινε κατὰ μὲν τὴν προφορὰν τῶν Γερμανῶν Βὰλχ ἢ Βαλὰχ (Walch, Walach), κατὰ δὲ τῶν Σλάβων Βλὰχ (Wlachi) καὶ ἐκ τούτου προέκυψε Βλάχος»[20].

Ὁ Κούμας μὲ δεοντολογία ἐπιστημονική, ἡ ὁποία σπανίζει καὶ στὶς ἡμέρες μας, ὄχι μόνον μνημονεύει τὴν πηγὴ ἀντλήσεως τῶν πληροφοριῶν του, ἀλλὰ καὶ δὲν φείδεται φιλοφρονήσεων γιὰ τὸν ἐπιφανῆ συγγραφέα, τὸν Γερμανὸ Leunclavius[21].

Ἐξ ἄλλου ὁ Κούμας περιγράφει τὴν ἐξάπλωση τῶν Ρωμαίων ἀπὸ τὴ Δύση ἕως τὴν Ἀνατολή, τὸν τρόπο διαδόσεως τῆς λατινικῆς γλώσσας, ἀλλοῦ πλήρως καὶ ἀλλοῦ μερικῶς, μὲ συνέπεια τὴ γένεση λατινογλώσσων λαῶν, ρωμανικῶν, οἱ ὁποῖοι συνακόλουθα ἀποκαλοῦνται Βλάχοι: «Οἱ Ρωμαῖοι εἰς ὀκτὼ περίπου ἑκατονταετηρίδας ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας ἕως τοῦ Εὐφράτου, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἄλβιος ἕως τῶν ἐρήμων τῆς Ἀφρικῆς καθυποτάξαντες τὰ ἔθνη, καὶ ἀναμίξαντές τα διὰ τῶν ἀποικιῶν των, εἰσήγαγον κατὰ φυσικὸν λόγον εἰς αὐτὰ καὶ τὴν γλῶσσαν των. Ἡ Ἰλλυρία ἀποκατεστάθη ἐπαρχία [Ρωμαϊκὴ] τὸ 219 π.Χ., ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Ἤπειρος τὸ 167 π.Χ. καὶ ἡ Ἑλλὰς τὸ 146 π.Χ. Ἐπὶ αἰῶνας ἔγεμεν ἀπὸ στρατεύματα Ρωμαϊκά, Ἐπάρχους καὶ ἄρχοντας Ρωμαίους. Ἀποτέλεσμα ταύτης τῆς μακροχρονίου ἐπιμιξίας ἦτο, ὅτι Μακεδόνες, Θετταλοί, Ἕλληνες ἔμαθαν τὴν γλῶσσαν τῶν νικητῶν των, καὶ πολλοὶ ἔχασαν τὴν ἰδικήν των. Εἰς μόνον τὰς μεγάλας πόλεις ἀντεῖχεν ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, καὶ τὰ βουνὰ τῆς Ἰλλυρίας ἀπέκρουσαν τὴν ἀλλόφυλον. Οἱ κάτοικοι χωρίων καὶ κοιλάδων ἀνέμιξαν τὰς ἐγχω-

αὐτῶν, Ἀθῆναι 1949, 86.

20. Κ. Κούμας, *Ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων,* ΙΒ΄, Βιέννη 1832, 522.

21. Ἐσφαλμένα ὁ Aurel Decei, *RER,* 1, 1953, 137, νομίζει ὅτι πρῶτος κοινωνεῖ τοῦ συγγράμματος τοῦ Hans Löwenklau - Leunclavius ὁ Ρουμάνος (!) καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου A. Xenopol. Προηγεῖται κατὰ πολὺ ὁ Κούμας. Ὡς πρὸς τὰ πρωτεῖα τοῦ Νικήτα Χωνιάτη στὴν ἑρμηνεία τοῦ ὅρου βλ. Τηλ. Κατσουγιάννης, *Περὶ τῶν Βλάχων τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν,* Α΄, Θεσσαλονίκη 1964, 17. Καὶ St. Brezeanu, «"Mésiens" chez Nikétas Choniate. Terminologie archaisante et réalité ethnique médiévale», *EBP - B,* 2, 1991, 105-114.

ρίους γλώσσας των μὲ τὴν Ρωμαϊκὴν καὶ οὕτω κατεσκεύασαν ἀνάμικτόν τι παραμόρφωμα διαλέκτου, σῳζόμενον εἰσέτι εἰς πολλὰ μέρη τῆς Μακεδονίας, Ἠπείρου, Θεσσαλίας καὶ Ἑλλάδος. Ὅλοι οὗτοι οἱ λαοὶ ὀνομάζονται μὲ κοινὸν ὄνομα Βλάχοι»[22].

Ταυτόχρονα ὁ Κούμας σπεύδει στὴν ἐπισήμανση τῆς διγλωσσίας τῶν Βλάχων τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου: «Δὲν εἶναι Βλάχος, ἐὰν ἐξαιρέσῃ κανεὶς γυναῖκας τινας, ὅστις δὲν ὁμιλεῖ τὴν γραικικήν»[23]. Τὸ φαινόμενο τῆς διγλωσσίας παρατηροῦν ἀργότερα οἱ Cousinéry, Brătianu, Gyóni κ.ἄ. Ὁ πρῶτος περιοδεύοντας τὴν Πελοπόννησο γράφει γιὰ Βλάχους, ἐμπόρους καὶ κτηνοτρόφους, τοῦ Ἄργους: «on m' assura… qu' ils parlaient à peu près le langage des Valaques de la Macédoine et en même temps la langue grecque»[24]. Ὁ δεύτερος, Ρουμάνος ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου, ἀναγνωρίζει: «La Macédoine et une grande partie des régions méridionales de la péninsule étaient latinisées ou tout au moins bilingues, le latin y étant parlé et écrit non moins fréquemment que le grec»[25]. Ὁ τρίτος, Οὔγγρος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουδαπέστης, διαπιστώνει διαχρονικότητα τῆς διγλωσσίας: «tout porte à croire que les Vlaques doivent avoir été bilingues pendant toute leur histoire». Διατείνεται δὲ ὅτι οἱ κτηνοτρόφοι Βλάχοι τὴν ὀφείλουν στὶς ἐποχικὲς μετακινήσεις τους[26].

Ὁ Κούμας δὲν ἀρκεῖται στὴ σχηματικὴ σκιαγράφηση τῆς γενέσεως τῶν ρωμανικῶν λαῶν. Ἐπιπρόσθετα ἐπισημαίνει ἁπλᾶ, λιτὰ καὶ σοφὰ τὴν ἔκταση τοῦ χώρου, στὸν ὁποῖο εἶναι ἁπλωμένοι οἱ Βλάχοι, καὶ πρὸ πάντων τὴν ἑλληνικότητά τους: «Διασκορπισμένοι εἰς διάφορα χωρία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀρεινὰ ἀπὸ τῆς Μακεδονίας ἕως τῆς Πελοποννήσου εἶναι οἱ λεγόμενοι Βλάχοι, Μακεδόνες ὄντες καὶ Θεσσαλοὶ καὶ Ἕλληνες τὸ γένος»[27]. Προβαίνει δὲ καὶ σὲ καίρια παρατήρηση, μὲ τὴν ὁποία ἐπιβεβαιώνεται ἡ ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων: «Ἐν γένει οἱ Βλάχοι συμπεριφέρονται ἀδελφικῶς μὲ τοὺς Γραικοὺς ὡς Γραικοὶ καὶ δὲν δείχνουν οὔτε ἐκεῖνοι, οὔτε οὗτοι καμμίαν ἐθνικὴν διαφορὰν πρὸς ἀλλήλους, καθὼς καὶ τῷ ὄντι εἶναι ἀμφότεροι οἱ λαοὶ μιᾶς πατρίδος τέκνα, καὶ τῶν αὐτῶν προγόνων ἀπόγονοι»[28].

22. Κούμας, *ἔ.ἀ.,* 522.
23. *Αὐτ.*
24. E. M. Cousinéry, *Voyages en Macédoine*. I. Paris 1839, 18.
25. G.I. Brătianu, *Une énigme et un miracle historique: le peuple roumain,* Bucarest 1942, 67.
26. Πβ. *Byzantinoslavica,* 12, 1951, 41-42.
27. Κούμας, *ἔ.ἀ.,* 521. Βλ. καὶ Σαράντος Καργάκος, «Πῶς θὰ προλάβουμε τὸ Κουτσοβλαχικό», *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος,* 3.3.1994, 90α.
28. Κούμας, *ἔ.ἀ.* Σφάλλονται ὅσοι ἀκόμη ὁμιλοῦν ἢ γράφουν γιὰ ἔχθρες καὶ δολοφονίες

Μὲ τὸν Κούμα στοιχοῦνται μεταγενέστεροι γρηγοροῦντες Ἕλληνες. Σαφῆ δήλωση τῆς ἑλληνικότητας τῶν Βλάχων καὶ συνάμα κατεπείγουσα ἐνημέρωση Ρουμάνων, Ἑλλήνων καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀπευθύνει μὲ βιβλίο του, ποὺ ἐκδίδει τὸ 1878 στὸ Βουκουρέστι, ὁ γενναῖος Μετσοβίτης Τρ. Μπάρτας, μετὰ τὴν ἔναρξη ἐφαρμογῆς ἀπὸ τοὺς πρώτους τακτικῆς παιδομαζώματος[29] στὴν Πίνδο καὶ ἀφελληνισμοῦ τῶν Βλάχων. Εὔγλωττο εἶναι τὸ χωρίο, ποὺ ἀφορᾶ στὴν καταγωγὴ τῶν Βλάχων: «Ὁ Ἅγιος Κοσμᾶς διδάσκων ἐν ταῖς κατοικουμέναις *ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, Ἑλλήνων τὴν φυλὴν Βλάχων,* ὡς εἴπομεν τῆς Ἑλλάδος, παρώτρυνε πατρικῶς τοὺς κατοίκους…»[30].

Τὸ ἑπόμενο ἔτος, 1879, ὁ Θωμᾶς Πασχίδης, ποὺ ἄοκνα ἐργάζεται γιὰ τὴν ἐποικοδομητικὴ συνεργασία τῶν δύο χωρῶν, Ρουμανίας - Ἑλλάδος, σπεύδει στὴ διατύπωση τῆς διαπιστώσεώς του γιὰ τὴ συμπεριφορὰ τῶν Βλαχοφώνων, σύμφωνης μὲ ἐκείνη τοῦ Κούμα: «Διαβιοῦσι δὲ μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἄνευ οὐδεμιᾶς πιέσεως, ἀλλὰ μετ' εὐχαριστήσεως καὶ ὑπὸ σπουδαίων λόγων ὠθούμενοι καλλιεργοῦσι τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, κοινὰ τὰ συμφέροντα, κοινὰ τὰ παθήματα τοῖς Ἕλλησι μέχρι τοῦδε θεωρήσαντες»[31].

Ὁ Χρηστοβασίλης γράφοντας κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγώνα διαπιστώνει ὅσα ἀναφέρει ὁ Κούμας, ἑλληνικότητα καὶ διγλωσσία: «οὗτοι [οἱ Βλάχοι] ἔχουσι φρόνημα ἑλληνικώτατον καὶ ὁμιλοῦσιν, ὡς μητρικήν, καὶ τὴν

τῶν μὲν κατὰ τῶν δὲ ἐξ ἀφορμῆς τῆς ραββινικῆς εἰκασίας. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Βενιαμὶν ὁ ἐκ Τουδέλας καὶ ἡ φθιωτικὴ Βλαχία», *Πρακτικὰ Α΄ Συνεδρίου Φθιωτικῶν Ἐρευνῶν,* Λαμία 1993, 147-160. Ἡ ρουμανικὴ προπαγανδιστικὴ παραφιλολογία ἐκλαμβάνει τὴν εἰκασία, ὅπως σημειώνει ὁ Κεραμόπουλλος, *ἔ.ἀ.,* 102 σημ., σὰν «ἐπιχείρημα, ὅτι οἱ Βλάχοι δὲν εἶναι Ἕλληνες! ἀλλ' ἡ δύναμις τῆς μαρτυρίας τῆς πλακὸς ταύτης τοῦ Μωϋσέως ἔχει μεῖζον βεληνεκές: οἱ βλάχοι πρέπει νὰ ἦσαν Ἑβραῖοι! ἀφ' οὗ μάλιστα εἶχον καὶ ἑβραϊκὰ ὀνόματα (Θωμᾶς, Ἰωάννης, Μιχαήλ, Μαρία, Μαγδαληνὴ κ.λπ.)! Ἐκεῖσε ὁδηγεῖ ἡ τοιαύτη ληστολογία ἡ μὴ μελετῶσα τὰ περιστατικὰ τῆς ἐκδικήσεως τῶν λῃστῶν».

29. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Βλέψεις Ρουμανίας καὶ ἑλληνικότητα Βλάχων - Ἀρωμούνων», *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο* (*ΗΗ*) 1986, 329 κ.ἑ.

30. Τρ. Μπάρτας, *Περὶ ἐποίκων Ρωμαίων ἐν Ἑλλάδι.* Ἐν Βουκουρεστίῳ 1878, 10. Καὶ προγενέστερος τοῦ Κούμα συμπατριώτης τοῦ Μπάρτα, ὁ Ν. Τζαρτζούλης ὑπεστήριξε ὅτι οἱ Βλάχοι, συμπατριῶτες του, «ἦταν ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων», ὅπως ἐπισημαίνει ὁ καθηγητὴς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Ἀθ. Ε. Καραθανάσης, *Ἡ τρίσημη ἑνότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, Ἀρχαιότητα - Βυζάντιο - Νέος Ἑλληνισμός,* Θεσσαλονίκη 1991, 28. Βλ. καὶ Μιχ. Γ. Τρίτος, *Νικόλαος Τζαρτζούλης, ὁ Μεγάλος Μετσοβίτης Διδάσκαλος τοῦ Γένους,* Ἰωάννινα 1983. Id., *Ἡ Πατριαρχικὴ Ἐξαρχία Μετσόβου (1659-1924),* Ἰωάννινα 1991, 110.

31. Θ.Α. Πασχίδης, *Οἱ Πελασγοὶ ἐν τῷ Ἑλληνισμῷ σὺν παραρτήματι περὶ Βλάχων καὶ Βουλγάρων,* Ἀθῆναι 1879, 24.

ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἰς ἣν ἐκκλησιάζονται, ἐκπαιδεύονται, ἀναπτύσσονται καὶ ἐμπορεύονται, μηδόλως, διαφέροντες τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων κατὰ τὰ ἐθνικὰ καὶ θρησκευτικὰ αἰσθήματα, τοὺς πόθους καὶ τὰς πολιτικὰς ἰδέας, τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα, δὲν εἶναι ἄλλο ἢ Ἕλληνες γνήσιοι, ἀποδεχθέντες τὴν λατινικὴν γλῶσσαν ἐν καιρῷ τῆς Ρωμαιοκρατίας, ὡς ἀπεδέχθησαν ταύτην ἑκατομμύρια ὅλα Γαλατῶν, Κελτῶν, Ἰβήρων κ.λπ.»[32].

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ μεσοπολέμου, ὅταν παρατηρεῖται ἀναζωπύρηση τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας, ἡ ὁποία ἀποσκοπεῖ στὴν κάλυψη τοῦ ρουμανικοῦ πληθυσμικοῦ ἐλλείμματος στὴν παραχωρημένη στὴ Ρουμανία λόγῳ Κουτσοβλαχικοῦ Ζητήματος[33] Δοβρουτσὰ[34] μὲ μετανάστευση "ρουμανισάντων", δελεασμένων ἀπὸ ὑποσχέσεις ἐγκαταστάσεως σὲ παράδεισο ἐπίγειο, ποὺ ἀποδεικνύεται τόπος ἐξορίας καὶ δοκιμασίας, δημοσιεύεται ἄρθρο, τὸ ὁποῖο ἀπηχεῖ τὰ πορίσματα τῶν μελετῶν τοῦ Κούμα. Εἶναι δὲ κείμενο Θεσσαλοῦ μὲ λαμπρὲς σπουδὲς στὸ Παρίσι καὶ θαυμαστὴ γλωσσομάθεια, τοῦ Χρ. Καλοκαιρινοῦ[35], ποὺ ἔχει, ὅπως καὶ ὁ Κούμας, καὶ ἰδίαν ἀντίληψη τῶν βλαχοφώνων. Μεταξὺ ἄλλων γράφει: «οἱ διατηρήσαντες τὸ γλωσσικὸν αὐτὸ ρωμαϊκὸν ἰδίωμα, εἶνε οἱ λεγόμενοι Κουτσόβλαχοι. Οὗτοι πλὴν τῆς γλώσσης, κατὰ τὰ λοιπὰ εἶνε γνήσιοι Ἕλληνες, ἔχουσιν ἀκμαῖον τὸ ἑλληνικὸν αἴσθημα, ἀλώβητα τὰ πάτρια, τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἑλληνικὴν συνείδησιν ἀνεπηρέαστον, τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν ἀκραιφνῆ πρὸς τὴν κλασσικὴν Ἑλλάδα… Φέρουσιν ἅπαντα τὰ φυλετικὰ ἰδιώματα τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτηρισμοῦ, τῆς ἰδιοφυΐας καὶ τῆς ἐλευθεριότητος μετὰ τῆς πρὸς τὴν ἐμπορίαν κλίσεως καὶ μετὰ τῆς πρὸς τὴν γενέτειραν πατρίδα διαπύρου ἀφοσιώσεως…»[36].

Μεταπολεμικά, κατὰ τὴν καθηγήτρια τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων Ἐλευθερία Ἰ. Νικολαΐδου, «Στὸν χῶρο τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας… τὴ θέση αὐτή, ποὺ διατύπωσε πρῶτος ὁ *Κων. Κούμας,* Ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων

32. Χρ. Χρηστοβασίλης, *Ἡ δύναμις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Ἠπείρῳ καὶ τὰ δίκαια αὐτοῦ,* Ἀθήνησι 1902, 3.

33. Πβ. Brătianu, *ἔ.ἀ.,* 212: «Le territoire qui fut annexé à la Roumanie par le traité de Bucarest […] constituait en quelque sorte l' équivalent des populations aroumaines abandonnées aux états balkaniques»!

34. Βλ. T. Hagi - Gogu «Emigrarea și colonizarea», *Peninsula Balcanică* (*PB*), 10, 1925, 233-234. St. T. Hagi - Gogu, *Emigracea Aromânilor și colonizarea Cadrilaterului,* Bucuresti 1927. C. Evelpidi, *Les Etats balkaniques*. [Paris] 1930, 57 σημ. 2. V. Th. Musi, *Un deceniu de colonizare în Dobrogea - noua 1925-1935,* Bucuresti 1935. Κεραμόπουλλος, *ἔ.ἀ.,* 26 σ. 2.

35. Βλ. Φ.Ν. Βογιατζῆς, «Ὁ παλιὸς ἱστορικὸς τῆς Καρδίτσας Χρίστος Γ. Καλοκαιρινὸς (1855-1944)», *Πρακτικὰ Α΄ Συνεδρίου Μελετῶν Καρδίτσας,* Ἀθήνα 1991, 146-156.

36. Πβ. *Θεσσαλικὴ Φωνὴ* (Καρδίτσας), 1309, 28.4.1928.

πράξεων, τ. 12, Βιέννη 1832, σ. 520-521, ὑποστηρίζει σθεναρὰ κι ὁ *Ἀπ. Ε. Βακαλόπουλος,* Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, τ. 1, Θεσσαλονίκη 1974, β΄ ἔκδ. σ. 35 κ.ἑξ. καὶ ἐπαναβεβαιώνει μὲ σοβαρὰ ἐπιχειρήματα ὁ *Λαζάρου,* Ἡ Ἀρωμουνική, ὅ.π. σ. 91-114 καὶ ἡ *Μαρία Νυσταζοπούλου - Πελεκίδου,* Συμβολὴ στὴν ἔρευνα γιὰ τὴν ἐθνολογικὴ κατάσταση τῆς Μακεδονίας πρὶν ἀπὸ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, *Δωδώνη,* τεῦχ. Α΄, τ. 20 (1991), σ. 351»[37].

Ὁ καθηγητὴς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Ἀπ. Βακαλόπουλος ἐπανέρχεται μετὰ δεκαετία περίπου, τὸ 1983, μὲ περιεκτικὸ ἄρθρο ἐπιγραφόμενο «Ὁ γλωσσικὸς ἐκλατινισμὸς τῶν κατοίκων τῆς Ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδας», καὶ τονίζει ὅτι ἡ μακραίωνη ρωμαιοκρατία «δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ μὴ ἐπηρεάσει τοὺς κατοίκους τῆς Ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδας» ἐπικαλούμενος τὸν Κούμα: «τὴν ἄποψη τοῦ ἐκλατινισμοῦ τῶν ἐντόπιων ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τὴ διατύπωσε πρὶν ἀπὸ 150 χρόνια κιόλας ὁ πρῶτος Νεοέλληνας ἱστορικός, ὁ Κωνστ. Κούμας (1777-1836) μὲ πολὺ ἁπλοὺς καὶ πειστικοὺς συλλογισμούς, ἀλλὰ τὸ ἔργο του δὲν μελετήθηκε ἔκτοτε συστηματικὰ καὶ οἱ παρατηρήσεις του πέρασαν ἀπαρατήρητες καὶ ἀνεκμετάλλευτες»[38].

Στὸ ἴδιο κείμενο ὁ Ἀπ. Βακαλόπουλος πρὸς ἐπίρρωση τῆς θέσεως τοῦ Κούμα προσφεύγει καὶ στὴ μαρτυρία τοῦ Βυζαντινοῦ χρονογράφου Ἰωάννου Λυδοῦ, κατὰ τὸν ὁποῖο στὴν Εὐρώπη, ὅπως ὀνομάζεται τότε ἡ Βαλκανική, οἱ Ἕλληνες ὑπερτεροῦν ἀριθμητικὰ καὶ ὁμιλοῦν τὴ γλώσσα τῶν Ἰταλῶν[39], δηλαδὴ ἀποκαλύπτει Βλάχους (= λατινοφώνους) ἑλληνικῆς καταγωγῆς: «Τὴν ἀπόδειξη μᾶς τὴ δίνει ὁ σύγχρονος τοῦ Ἰουστινιανοῦ Ἰωάννης Λυδὸς στὸ *Περὶ ἀρχῶν τῆς Ρωμαίων πολιτείας* ἔργο του, ὅπου γράφει ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐπαρχιῶν τῆς αὐτοκρατορίας, ἂν καὶ οἱ περισσότεροι ἦσαν Ἕλληνες, μιλοῦσαν τὰ λατινικά, *πρὸ πάντων οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι,* ἦταν δηλαδὴ λατινόφωνοι ἢ καὶ δίγλωσσοι»[40].

37. Πβ. Ἐ. Ἰ. Νικολαΐδου, *Ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα στὸ βιλαέτι Ἰωαννίνων καὶ στὰ βλαχόφωνα χωριὰ τῆς Πίνδου,* τ. Α΄ (μέσα 19ου αἰ. - 1900), Ἰωάννινα 1995, 22 καὶ σ. 1.
38. Πβ. *Ἱστορία τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τὰ προϊστορικὰ χρόνια ὡς τὸ 1912,* Ἐπόπτης - συντονιστὴς Ἀπ. Ε. Βακαλόπουλος, Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Μακεδονικὴ Βιβλιοθήκη, ἀρ. 63, Θεσσαλονίκη 1983, 48-49.
39. Ἰωάννης Λυδός, *Περὶ τῶν ἀρχῶν…,* 261, 68 (Bonn): «Νόμος ἀρχαῖος ἦν πάντα μὲν τὰ ὁπωσοῦν πραττόμενα παρὰ τοῖς ἐπάρχοις, τάχα δὲ καὶ ταῖς ἄλλαις τῶν ἀρχῶν, τοῖς τῶν Ἰταλῶν ἐκφωνεῖσθαι ρήμασιν… τὰ δὲ περὶ τὴν Εὐρώπην πραττόμενα πάντα τὴν ἀρχαιότητα διεφύλαξεν ἐξ ἀνάγκης, διὰ τὸ τοὺς αὐτῆς οἰκήτορας, *καίπερ Ἕλληνας ἐκ τοῦ πλείονος ὄντας, τῇ τῶν Ἰταλῶν φθέγγεσθαι φωνῇ,* καὶ μάλιστα τοὺς δημοσιεύοντας».
40. Βακαλόπουλος, *ἔ.ἀ.,* 49.

Ἀνάλογη ἀξιολόγηση τῆς μαρτυρίας τοῦ Βυζαντινοῦ χρονογράφου κάνει ἐπίσης ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ ὁμότιμος καθηγητὴς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Κων. Βαβοῦσκος[41], ὅπως καὶ ξένοι πανεπιστημιακοί, Lozovan[42], Dubuisson[43], Poghirc[44] κ.ἄ.

Ὡστόσο ἡ ἄποψη τοῦ τρίτου ἐνέχει μεγαλύτερη σπουδαιότητα, ἐπειδὴ μὲ τὴ διδακτορικὴ διατριβή του[45] ἀποδεικνύει καὶ τὴν ἑλληνικότητα τῆς ἀρχαίας μακεδονικῆς, συνακόλουθα δὲ καὶ τῶν χρήστων της ἀρχαίων Μακεδόνων[46]. Μὲ ἄλλα λόγια ὁ Ρουμάνος καθηγητὴς δέχεται ἑλληνικὸ γλωσσικὸ καὶ φυλετικὸ ὑπόστρωμα τοῦ μακεδονικοῦ χώρου καὶ ὄχι μόνον. Πράγματι, κατὰ τὴν ἀμφισβήτηση τῆς ἑλληνικότητας τῶν Εὐρυτάνων καὶ γενικὰ Αἰτωλῶν - Ἀκαρνάνων λόγῳ παρερμηνείας χωρίου τοῦ Θουκυδίδη[47], προβαίνει στὴν ὀρθὴ ἑρμηνεία καὶ ἀναγνωρίζει ὅτι ὅλοι εἶναι Ἕλληνες. Τοῦτο ἄλλως τε προκύπτει καὶ ἀπὸ πολλὲς ἀρχαῖες πηγές, φιλολογικές, Πολύβιο[48], Τίτο Λίβιο[49] κ.ἄ., καὶ ἀρχαιολογικές, ὅπως ἡ

41. Κ. Βαβοῦσκος, «Τινὰ εἰσέτι περὶ τῶν βλαχοφώνων», *Τιμητικὸς τόμος Κ.Ν. Τριανταφύλλου,* Πάτρα, 1990, 73.

42. Πβ. *RER,* 5-6, 1960, 223: «…bien que les habitants (sc. de l' Europe) fussent des Grecs ils parlaient tous le latin».

43. Βλ. M. Dubuisson, «Problèmes du bilinguisme romain», *Les Etudes Classiques (LEC),* 49, 1981, 38.

44. Πβ. C. Poghirc, «Romanisation linguistique et culturelle dans les Balkans», *Les Aroumains,* INALCO, 1989, 33-34: «…les gens habitant "L' Europe" (c' est - à - dire, la péninsule balkanique), qoiqu' étant en majorité des Grecs, parlaient la langue des Italiques, surtout ceux qui s' occupaient des affaires publiques».

45. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Cicerone Poghirc, Philologica et Linguistica», *Πλάτων,* 37, 1985, 165.

46. Βλ. καὶ *Ἑστία,* 15.1.1970, μὲ τίτλο: «Ἑλληνικὴ διάλεκτος ἡ ἀρχαία μακεδονική. Ἀδιάσειστοι ἀποδείξεις», *Μακεδονικὴ Ζωή,* 45, 1970, 15: «Ἡ ἑλληνικότης τῆς γλώσσης τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων. Ἐπιστημονικὴ μαρτυρία διαπρεποῦς Ρουμάνου καθηγητοῦ». Ἐπίσης Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἡ ἑλληνικότητα τῆς Μακεδονίας», *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος,* 5.3.1991, 85-86, *Θεσσαλικὸν Μέλλον,* 30.11.1992, 1, *Ἐπιστημονικὴ καὶ Τεχνολογικὴ Ἐπιθεώρηση,* 4, 1992-1993, 10-11, *Δελτίο Ἱδρύματος Κορινθιακῶν Μελετῶν,* 12, 1993, 33-36. Id., «Τὸ ὄνομα», *Ἡ Γλώσσα μας,* 53, 1995, 8.

47. Βλ. *Δελτίον Ρουμανικῆς Βιβλιογραφίας* (*ΔΡΒ*), ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη, 1, 1971, 5-8, ὅπου μετάφραση τοῦ ἄρθρου τοῦ Poghirc ἀπὸ τὴν ἐκλεκτὴ Φιλόλογο Μαρία Γ. Παπαγεωργίου.

48. Πβ. Πολύβ., IX, 38,5: «ἄξιόν γε τοιούτων ἀνδρῶν νῦν ἀπογόνους ὑπάρχοντας [ἐνν. Λακεδαιμονίους] κἄπειτα νῦν συμμαχίαν ποιησαμένους τοῖς βαρβάροις [Ρωμαίοις], στρατεύειν μετ' ἐκείνων καὶ πολεμεῖν Ἠπειρώταις, Ἀχαιοῖς, Ἀκαρνᾶσι, Βοιωτοῖς, Θετταλοῖς, σχεδὸν πᾶσι τοῖς Ἕλλησι…».

49. Liv. XXXI, 29: «Aetolos, Acarnanas, Macedonas ejusdem linguae homines».

πολυσήμαντη ἐπιγραφὴ τοῦ Θυρρείου Ἀκαρνανίας[50]. Κατ' ἀκολουθίαν αἴρονται καὶ οἱ ἐπιφυλάξεις ἐκείνων, ποὺ δὲν ἦσαν πρόθυμοι νὰ δεχθοῦν ἐκλατίνιση Ἑλλήνων μὲ τὸ ἐνδεχόμενο ξενικοῦ ὑποστρώματος προβάλλοντας τὸ "ἀξίωμα" τῆς δῆθεν μὴ ὑποχωρήσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας[51] πρὸ τῆς κατώτερης λατινικῆς, ἂν καὶ ἔπαυσε νὰ ὑφίσταται ἤδη ἀπὸ τὸ 1937 χάρη στὸν Lot[52] καὶ δὲν γίνεται πλέον δεκτό, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Ἄρης Πουλιανός: «Οἱ συνθῆκες τοὺς ἐπέβαλαν ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἑλληνικά, νὰ ξέρουν καὶ λατινικά, τὴν ἐπίσημη γλώσσα τοῦ κράτους. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο δὲν πρέπει κατηγορηματικὰ νὰ διαβεβαιώνει κανεὶς ὅτι πουθενὰ καὶ ποτὲ ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα δὲν ὑποχώρησε μπροστὰ στὴ λατινική…»[53].

Ἡ ἀποκατάσταση τῆς ἀλήθειας ἀπὸ τὸν Poghirc στὸ ἐπίμαχο ἐπὶ πολὺ Θουκυδίδειο χωρίο ἐνισχύεται ἐνωρὶς καὶ ἀπὸ τὴν καθηγήτρια τοῦ Πανεπιστημίου Βελιγραδίου Papazoglou. Παρουσιάζοντας βιβλίο τοῦ Hammond ἐπαυξάνει τὴν τεκμηρίωση τῆς ἑλληνικότητας Ἠπειρωτῶν καὶ Μακεδόνων[54]. Ἀνασκευάζει ἰσχυρισμοὺς θιασωτῶν τῆς πανιλλυρικῆς θεωρίας[55]. Ἀνατρέπει ἀνεδαφικὲς διεκδικήσεις τῶν Σκυπιτάρων - Ἀλβανῶν[56]. Διαλύει εἰκοτολογίες ἐρασιτεχνῶν[57]. Προσδιορίζει τὶς δέουσες διαστάσεις τοῦ ἰλλυρικοῦ χώρου, τὶς ὁποῖες σχεδὸν ταυτόχρονα καταγράφουν οἱ M. Garasanin[58], L. Braccesi[59] κ.ἄ.[60]

50. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἐθνολογικὴ ἀξία τοῦ πρωτοτύπου κειμένου τῆς Αἰτωλορωμαϊκῆς Συνθήκης (212 π.Χ.)», *ΗΗ* 1989, 223-242. Ἀνάτ. Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα μὲ πρόλογο τοῦ προέδρου της Ν. Θέμελη καὶ *Πρακτικὰ Α΄ Ἀρχαιολογικοῦ καὶ Ἱστορικοῦ Συνεδρίου Αἰτωλοακαρνανίας,* Ἀγρίνιο, 21 - 22 - 23 Ὀκτωβρίου 1988, Ἔκδοση [Ἀθήνα] 1991, 76-92.

51. Βλ. *Studii și Cercetări Lingvistice (SCL),* 1963, 417.

52. F. Lot, *Les invasions barbares et le peuplement de l' Europe,* I, Paris 1937, 224.

53. Ἄ. Πουλιανός, «Περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Βλάχων», *Σύγχρονα Θέματα,* 1963, 289.

54. F. Papazoglou, «Quelques problèmes de l' histoire épirote – A propos du livre "Epirus" de N.G.L. Hammond-», *Ziva Antika* (*ZA*), 20, 1970, 116-117.

55. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἰλλυρολογία καὶ Βορειοηπειρωτικὸς Ἑλληνισμός,* Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα, Ἀθήνα 1988, 9 κ.ἑ.

56. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἀλβανοί, Ἀρβανίτες - Βορειοηπειρῶτες», *Παρνασσός,* 34, 1992, 401-424.

57. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Προσωπογραφία Ἀρβανιτῶν», *Ἐπετηρὶς τῆς Ἑταιρείας Βοιωτικῶν Μελετῶν* (*ΕΕΒΜ*), Α΄ α΄, 1988, 647 σημ.

58. Βλ. *Sources archéologiques de la civilisation européenne, Actes du Colloque International* organisé par le Secrétariat général de l' AIESEE. Bucarest 1970, 291.

59. L. Braccesi, *Grecità adriatica,* Bologna 1971. Στὸ τέλος κατατοπιστικὸς χάρτης.

60. A. Antinorio, *Storie elleniche arcaiche,* Rapallo 1980, 214, κατάλληλος χάρτης. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἰλλυρία», *Ἐγκυκλοπαίδεια Παπύρου - Λαροὺς - Μπριτάννικα,* 1988.

στὴ γραμμὴ διαχωρισμοῦ τοῦ Ἠπειρωτικοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ Ἰλλυρισμοῦ, τὸν Γενυσό - Γενοῦσο - Σκούμπη ποταμό – Ἐγνατία ὁδό, ὅπως ἀποσαφηνίζει ὁ Στράβων[61].

Ἀκριβῶς στὸν βορειοηπειρωτικὸ χῶρο γίνεται ἀπὸ Ἕλληνες χρήση τῆς λατινικῆς γλώσσας πρὸ τῆς ρωμαιοκρατίας, τὸ 229 π.Χ., ἐξ αἰτίας τῆς ἀνάγκης στρατιωτικῆς συμπράξεως μὲ τοὺς Ρωμαίους[62] πρὸς ἀπόκρουση Ἰλλυριῶν, σύμφωνα μὲ συμπέρασμα τοῦ Poghirc: «Dès leur première intervention sur le bord de l' Adriatique les Romains imposèrent aux cités grecques de participer à leur côté contre les Illyriens, ce qui exigeait une coordination des troupes et un contact linguistique régulier»[63].

Ἐξ ἄλλου ὁ Poghirc, κατ' ἀντίθεση πρὸς τὸν πανεπιστημιακὸ διδάσκαλό του H. Mihăescu[64], ἀναγνωρίζει στὸν βορειοελλαδικὸ χῶρο, ὅπου οἱ Ρωμαῖοι ἱδρύουν τὴν ἐπαρχία Μακεδονία, στὴν ὁποία συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ ἑνιαία Ἤπειρος, ὅλους τοὺς παράγοντες ἐκλατινίσεως, τοὺς ὁποίους κατονομάζει: α) Ὁ στρατός. β) Τὸ ἐμπόριο καὶ οἱ οἰκονομικὲς δραστηριότητες. γ) Ἡ ρωμαϊκὴ διοίκηση. δ) Οἱ δημόσιοι δρόμοι. ε) Ἡ ἐκχριστιάνιση τῶν Βαλκανίων. Μάλιστα γιὰ τὸν καθένα προσκομίζει τὰ ἰσχυρότερα ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα.

Οἱ πηγὲς ἄλλως τε δὲν σπανίζουν, ὅπως καὶ τὰ ἐπιστημονικὰ βοηθήματα. Εἰδικὰ δὲ γιὰ τὸν πρῶτο παράγοντα εὐγλωττότατος εἶναι ὁ Δίων Κάσσιος: «φάλαγγά τέ τινα ἐκ μόνων τῶν Μακεδόνων μυρίοις καὶ ἑξακισχιλίοις συντάξαι [Ἀντωνῖνον] καὶ αὐτὴν Ἀλεξάνδρου τε ἐπονομάσαι καὶ τοῖς ὅπλοις οἷς ποτε ἐπ'

61. Στράβων, Ζ΄, 4, 323. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Βόρειος Ἤπειρος, Ἱστορία - Πολιτισμός», *ΗΗ* 1990, 6 καὶ σημ. 11, 12. Ἀνάτ. μὲ πρόλογο, χάρτη καὶ εὑρετήρια Ἑταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Πολεμικοῦ Μουσείου καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα.

62. Γιὰ τὴν παρουσία τῶν Ρωμαίων στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο, Ἰονίου καὶ Βορείου Ἠπείρου βλ. Πολύβ., ΙΙ, 11, 5-6. Ἰ. Τουλουμάκος, «Ἡ ἐπέμβαση τῶν Ρωμαίων καὶ ἡ ἵδρυση τοῦ ρωμαϊκοῦ προτεκτοράτου στὴν Ἰλλυρία (229/8 π.Χ.)», *Ἱστορία Ἑλληνικοῦ Ἔθνους* (*ΙΕΕ*), Ἐκδ. Ἀθηνῶν, 4, 416 κ.ἑ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Αἴτια καὶ ἀφορμὲς τῆς κηρύξεως τοῦ β΄ Μακεδονικοῦ πολέμου», *ΙΕΕ,* 5, 26 κ.ἑ.

63. Poghirc, «Romanisation…», 18. Βλ. καὶ *αὐτ.,* 16.

64. Βλ. *SCL,* 1963, 417. Ἡ Μακεδονία ὡς ρωμαϊκὴ ἐπαρχία μεριμνᾶ μὲ ἐντόπιες δυνάμεις γιὰ τὴν ἀσφαλῆ φύλαξη τῶν πρὸς βορρᾶν συνόρων. Ἀποτελεῖ δὲ βάση στρατιωτικὴ καὶ στρατηγικὴ γιὰ τὴν ἀπόκρουση τῶν ἐπιδρομέων καὶ γιὰ τὴ βαθμιαία διεύρυνση τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας στὴ χερσόνησο τοῦ Αἵμου. Βλ. Victoria Vaschide, *Histoire de la conquête romaine de la Dacie et des corps d' armée qui y ont pris part,* Paris 1903, 1-5, 25, 31. M.S. Kös, «The military role of Macedonia from the civil wars to the establishment of the Moesian Limes», *Aktem des XI Internationalen Limeskongresses,* Budapest 1977, 227. I. Fischer, *Latina dunăreană,* București 1985, 30.

ἐκείνου ἐκέχρηντο ὁπλίσαι»[65]. Ἀδιάσειστα τεκμηριώνεται ἀθρόα στράτευση Ἑλλήνων. Κατὰ τὸν Τίτο Λίβιο[66] οἱ Ἠπειρῶτες καὶ πρὸ τῆς ρωμαϊκῆς κατακτήσεως κατατάσσονται ἐθελοντικὰ στὰ βοηθητικὰ (auxilia) σώματα τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ. Στὸν τακτικὸ στρατό, στὶς λεγεῶνες κατατάσσονται ἑκόντες ἀλλὰ καὶ ἄκοντες Ἕλληνες ἀπὸ τὸν ἑλλαδικὸ χῶρο, κυρίως Αἰτωλοί, καὶ τὸν εὐρύτερο νησιωτικό, Κρῆτες, Κύπριοι, ὅπως ἀποκαλύπτουν νεώτερα δημοσιεύματα τῶν Feyel[67], Oost[68], Hammond[69], Eck[70], Lozovan[71], Sarikakis[72] κ.ἄ.[73] Κατὰ τὸν τελευταῖο, ἰδιαίτερα ἡ φτωχὴ καὶ ὀρεινή, Ἄνω Μακεδονία μὲ τὸν ἀγροτικὸ καὶ ρωμαλέο πληθυσμό της ἀποτελοῦσε ἀνεξάντλητη πηγὴ στρατολογήσεως. Ἀλλὰ καὶ ἡ τάξη τῶν πλουσίων ἰδιοκτητῶν, γαιοκτημόνων, ἐμπόρων, τεχνιτῶν, ἱκανοποιεῖ φιλοδοξίες δράσεως πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς κατὰ τὴν ἄσκηση διαφόρων περιφερειακῶν ἀξιωμάτων, ὅπως παρατηρεῖ ἡ Fanoula Papazoglou[74], ἐπαληθεύοντας τὶς τόσο πρώιμες ἐπισημάνσεις τοῦ Χέρτσβεργ: «…Εἰς τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἔχοντας φύσιν δεξιὰν εἰς μεγάλα ἐπιτηδεύματα ἐν τῷ βίῳ καὶ πρὸς ταῦτα ὀργῶντας ἦτο πάντως ἱκανῶς εὔκολον νὰ διανοίξωσιν ἑαυτοῖς ὁδὸν εἰς τὸ νὰ μετέχωσιν ἀπ' εὐθείας τοῦ πολιτικοῦ βίου καὶ ἰδίως τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας τοῦ παγκοσμίου κράτους, ἐνταυτῷ δὲ νὰ ἐπιζητήσωσι καὶ τὰ πολυειδῆ προσωπικὰ συμφέροντα, καθ' ἃ ὁ Ρωμαῖος πολίτης (civis Romanus) καὶ ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων, μέχρι τῆς μεγάλης ἰσοπολιτειακῆς πράξεως τοῦ Καρακάλλα

65. Δίων Κάσσιος, LXXXVIII, 7, 1 (Boissevain, III, 380).

66. Liv., XXXIII, 16, 3· XLIII, 21, 4 κ.ἀ.

67. Βλ. *Bulletin de Correspondance Hellénique* (*BCH*), 60, 1946, 187.

68. S.I. Oost, *Roman Policy in Epirus and Acarnania in the age of the roman conquest of Greece*. Dallas 1954, 13, 48, 79.

69. Βλ. *Journal of Roman Studies* (*JRS*), 56, 1966, 53. Ἐπίσης N.G.L. Hammond, *Epirus,* Oxford 1967, 615, 630.

70. Βλ. *IEE,* 6, 1976, 55.

71. Βλ. *Romania* (New York), 5, 1960, nº 48.

72. Th. Chr. Sarikakis, «Des soldats Macédoniens dans l' armée romaine», *Ἀρχαία Μακεδονία,* II (19-23 Αὐγούστου 1973), Thessalonique 1977, 432.

73. H. Dessau, *Geschichte der römischen Kaiserzeit,* II. Berlin 1930, 565, ὅπου παραπέμπει ὁ Σαρικάκης. Πβ. καὶ J. Keil, *CHH,* 9, 1954, 570. Δημ. Κανατσούλης, «Ποῦ ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις Ἐλίμεια», *Μακεδονικά,* 2, 1953, 185. J. Szilágyi, «Les variations des centres de prépondérance militaire dans les provinces frontières de l' Empire romain», *Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae (AAASH),* 2, 1954, 124, 131, 146, 152, 163, 186, 199, 215-216. P. Cabanes, *L' Epire de la mort de Pyrrhos à la conquête romaine* (272-167 av. J.C.), Paris 1976, 185. Βλ. καὶ G. Cheesman, *The Auxilia of the Roman Imperial Army,* New York 1971, 64.

74. F. Papazoglou, «Sur les Koina régionaux de la Haute Macédoine», *ZA,* 9, 1959, 170.

ἐπλεονέκτει τῶν λοιπῶν ὑπηκόων τῶν αὐτοκρατόρων…»[75].

Πάντως ὀφείλουν νὰ γνωρίζουν τὴ λατινικὴ γλώσσα, ὅσοι ἀπολύονται ἀπὸ τὸν στρατὸ[76] ἢ κατέχουν θέσεις στὴ διοίκηση[77] ἢ ἐμπορεύονται καὶ ἀναπτύσσουν γενικὰ οἰκονομικὲς δραστηριότητες[78]. Ἐξίσου γνῶστες τῆς λατινικῆς γλώσσας ὅσοι ζοῦν καὶ ἐργάζονται σὲ παρόδιους σταθμοὺς ἀνεφοδιασμοῦ καὶ ἀναψυχῆς, καθὼς καὶ σὲ φυλάκια, κατὰ μῆκος μεγάλων ὁδικῶν ἀρτηριῶν, ἰδίως τῆς Ἐγνατίας[79], ἢ ἀφιερώνονται στὴν ἀποστολὴ τῆς ἐκχριστιανίσεως τῶν λαῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου καὶ τῶν πέρα τοῦ Δουνάβεως, ἡ ὁποία ἄλλως τε καθίσταται ἀναγκαία γιὰ τοὺς Ρωμαίους πολίτες. Ἀκόμη καὶ ὁ Κλαύδιος, αὐτοκράτορας

75. Γ. Φρ. Χέρτσβεργ, *Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας ἐκτιθεμένη κατὰ τὰς πηγάς.* Μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ Π. Καρολίδου, Β΄, Ἀθῆναι 1902, 64.

76. Βλ. *Μακεδονικά,* 5, 1961-1963, 527-528, ὅπου ὁ καθηγητὴς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Στίλπων Κυριακίδης ἐπισημαίνει γλωσσικὸ ἐκρωμαϊσμὸ Μακεδόνων, ποὺ ὑπηρετοῦν στὸν ρωμαϊκὸ στρατό. Ἐκλατίνιση Ἑλλήνων διαπιστώνει ἐπίσης ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Γ. Κόλιας, *Ἱστορικὴ Γεωγραφία τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου,* Ἀθῆναι 1969[2], 100.

77. Πβ. M. Dubuisson, «Utraque lingua», *Antiquité Classique* (*AC*), 50, 1981, 274: «Les Grecs les plus favorisés, ceux qui se sont intégrés au système, comprennent et parlent la langue de leurs vainqueurs».

78. Κατὰ τὸν ἀκαδημαϊκὸ καὶ καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου Radu Vulpe, ἐπιμελητὴ τῆς ἐκδόσεως V. Pârvan, *Începuturile vieţii romane la gurile Dunării,* Editia a II-a, Îngrijită si adnotată de R. Vulpe, Editura ştinţifică, Bucureşti 1974, 193 σημ. 314, «Οἱ Ἕλληνες τῶν πόλεων τοῦ Εὐξείνου Πόντου εἶχαν κατὰ τὴ ρωμαϊκὴ ἐποχὴ τόσες δραστηριότητες στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Δοβρουτσᾶς καὶ πέρα τοῦ Δουνάβεως ὅσες καὶ στὸ παρελθόν. Ἀκριβῶς αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι, ποὺ οἰκονομικὰ ἐπωφελοῦνται τὰ μέγιστα τῆς ἐγγυημένης ἀπὸ τὸ ρωμαϊκὸ κράτος τάξεως στὶς περιοχὲς αὐτές. Τὰ ρωμαϊκὰ τεχνικὰ ἔργα τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Δοβρουτσᾶς κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος κατασκευάζονται ἀπὸ Ἕλληνες. Μόνο ποὺ βγαίνοντας ἀπὸ τὰ τείχη τῶν πόλεών τους μὲ ὁποιαδήποτε ἐπαγγελματικὴ ἰδιότητα εἴτε ἐντόπιοι εἴτε ἐπήλυδες ἀπὸ μακρύτερα, *οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἀναγκασμένοι νὰ ὁμιλήσουν στὴ λατινική,* τὴ μόνη ἀντιληπτὴ γλώσσα ἀπὸ τὴν πλειονότητα τῶν χωρικῶν». Ἐκτενέστερες ἀναφορὲς στοὺς Ἕλληνες τῆς περιοχῆς καταχωρίζουν σὲ μελετήματά τους καὶ ἄλλοι Ρουμάνοι ἀκαδημαϊκοί: V. Pârvan, *La pénétration hellénique et hellénistique dans la vallée du Danube,* Bucarest 1923, 27, ὅπου ἀποκαλεῖ "ἑλληνικὸ" ποταμὸ τὸν Δούναβι! N. Bănescu, «Entre Roumains et Grecs. Ce que nous apprend le passé», *Νέα Πολιτική,* 9, 1937, 1055. D. M. Pippidi, *I Greci nel basso Danubio dall' età arcaica alla conquista romana,* Milano 1971. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα στὸν Δούναβι φορεῖς καὶ ὑπέρμαχοι πολιτισμοῦ,* Ἔκδοσις Ναυτικοῦ Μουσείου τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1974.

79. Βλ. Ν. Κατσάνης, «Ρόγγι, Ρόγγια», *ΕΕΦΣΑΠΘ,* 18, 1979, 118. G. Daux, «Quelques inscriptions de Thessalonique d' époque impériale», *BCH,* 104, 1980, 529. M. Dubuisson, «Y a-t-il une politique linguistique romaine?», *Ktema,* 7, 1982, 189.

θεωρούμενος ὡς κατ' ἐξοχὴν φιλέλληνας, ἐπιβάλλει καὶ στοὺς Ἕλληνες, ποὺ ἀποκτοῦν τὸ δικαίωμα τοῦ Ρωμαίου πολίτη, νὰ ὁμιλοῦν λατινικά[80]. Μνημονεύεται μάλιστα ἐντολή του γιὰ ἀφαίρεση τοῦ προνομιακοῦ καθεστῶτος ἀπὸ Ἕλληνα μὲ τὸ αἰτιολογικὸ τῆς ἄγνοιας τῆς λατινικῆς[81].

Κατὰ τὸν Poghirc μάρτυρες ἀδιάψευστοι ἐκλατινίσεως Ἑλλήνων τοῦ βορειοελλαδικοῦ χώρου, συγκεκριμένα τοῦ περραιβικοῦ καὶ τοῦ νοτιομακεδονικοῦ, εἶναι καὶ τὰ λατινογενῆ τοπωνύμια[82]. Μόνα τους ἄλλως τε διαλαλοῦν τὴν ἄσκηση λατινικῆς ἐπιδράσεως στὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο. Τὴν δ' ἑλληνικότητα καὶ συνάμα τὴν αὐτονόητη αὐτοχθονία ἐπιμαρτυρεῖ καὶ τὸ πανάρχαια ἑλληνικὸ τοπωνύμιο τῆς περραιβικῆς πρωτεύουσας *Ὀλοσσών - Ἐλασσών,* ποὺ σώζεται στὸ στόμα τῶν Βλάχων - Ἀρμάνων μὲ τὸν τύπο *Λᾶσούν*[83], δηλωτικὸ ὑπάρξεως τῶν χρήστων του στὴν περιοχὴ πρὶν ἀπὸ τὸν 6ο αἰώνα καὶ πρὶν ἀπὸ κάθε ὑποτιθέμενη κάθοδο ἀπὸ Δακία - Ρουμανία.

Ἐκλατίνιση ἀποδεικνύουν περίτρανα καὶ εὑρήματα ἐπιγραφικά. Πράγματι πολύτιμα εἶναι τὰ πορίσματα τῆς μελέτης τοῦ ἐπιγραφικοῦ ὑλικοῦ Θεσσαλίας,

80. Ὁ Χριστιανισμὸς στὴν Εὐρώπη [= Βαλκάνια] χρονολογεῖται, ἀφ' ὅτου ἔρχεται στὴ Μακεδονία ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, Ρωμαῖος πολίτης, μὲ πρόσκληση τῶν ἀνθρωπωνυμικὰ ἐκρωμαϊσμένων Σεκούνδου ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη καὶ Γαΐου ἀπὸ τὴ Δόβηρο, Ρωμαίων πολιτῶν καὶ ὡς χρήστων τῆς λατινικῆς διγλώσσων Ἑλλήνων - Βλάχων. Πβ. *Cahiers Sextil Puscariu* (*CSP*), 1, 1952, 2, 317, ὅπου κατὰ τὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Nancy Frédéric Taillez κατονομάζονται πλέον σαφέστατα οἱ πρῶτοι λατινόφωνοι χριστιανοὶ τῆς Ἀνατολῆς. Ὡς πρὸς τὴ γλώσσα τοῦ κηρύγματος τοῦ Παύλου βλ. Π. Ζέπος, *Ἑλληνικαὶ καὶ Βυζαντιναὶ ἐπιδράσεις εἰς τὴν χριστιανικὴν Θεολογίαν,* Ἀθῆναι 1978, 15, καὶ Poghirc, «Romanisation», 26. Ἐπὶ πλέον κατὰ τὸν Poghirc ἡ 5η Μακεδονικὴ λεγεὼν ἀπαρτίζεται ἀπὸ Μακεδόνες, τῶν ὁποίων τὴν ἑλληνικότητα ἀπέδειξε μὲ τὴ διδακτορικὴ διατριβή του (βλ. ἀνωτ. σημ. 45, 46) καὶ τῶν ὁποίων ἀρκετοὶ ἦσαν χριστιανοί, ποὺ διέδωσαν τὸν Χριστιανισμὸ καὶ πέρα τοῦ Δουνάβεως. Πβ. *αὐτ.,* 29. Γιὰ τὴν ἴδια δυνατότητα βλ. καὶ *Glasul Bisericii* (*GB*)38, 1978, 320. Ἐκχριστιάνιση Ἑλλήνων λατινοφώνων, ἤτοι Βλάχων, στὴ λατινικὴ γλώσσα διαπιστώνεται ἐπιγραφικὰ καὶ στὸν βορειοελλαδικὸ χῶρο, Βέροια, Φωτική. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Λατινικὴ καὶ Ἑλληνικὴ μεταξὺ τῶν δύο ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῶν Συνόδων (325-787)», *Νίκαια, Ἱστορία - Θεολογία - Πολιτισμὸς 325-1987,* Ἔκδοση Ἱερᾶς Μητροπόλεως Νικαίας, Νίκαια 1988, 124 κ.ἑ.

81. Βλ. Δ. Κάσσ., LX, 17, 4. Suet. *Cl.,* 16, 4. Λιβάνιος, *Αὐτοβιογρ.,* 214, 234. Dubuisson, «Problèmes…», 42.

82. Poghirc, «Romanisation…», 36.

83. Βλ. Ἀχ. Λαζάρου, «Τρία ἑλληνικὰ τοπωνύμια στὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῶν βλαχοφώνων Ἑλλήνων», *Θεσσαλικὰ Χρονικά,* 11, 1976, 276, καὶ *Πρακτικὰ τοῦ Α΄ Συμποσίου Γλωσσολογίας τοῦ Βορειοελλαδικοῦ χώρου,* ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 1977, 235. Ἀποκλειστικὰ δὲ καὶ σύντομο μελέτημα ἐπίσης Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ὀλοσσὼν - Ἐλασσών», *Ἱστορία Εἰκονογραφημένη,* 175, 1983, 12-14.

καρπὸς πολυετοῦς ἐπιστημονικοῦ μόχθου τοῦ Γάλλου ἀρχαιολόγου καὶ ἱστορικοῦ Bruno Helly[84], ποὺ ἐντοπίζει χρήση λατινικῆς στὰ νοτιοανατολικὰ καὶ βορειοδυτικὰ τοῦ θεσσαλικοῦ χώρου. Τὸ παράθεμα ὁλόκληρο καταπείθει. Ἐνωρίτερα γιὰ ἐκλατίνιση καὶ διγλωσσία στὰ μεθόρια Θεσσαλίας - Μακεδονίας γράφει ὁ ἀκαδημαϊκὸς Brătianu[85]. Τελευταῖα δὲ ὁ M. Hatzopoulos μελετώντας ἐπιγραφὲς Μακεδονίας (Βεροίας) καὶ Ἠπείρου (Φωτικῆς) διαπιστώνει καὶ τὶς ἀπαρχὲς διαμορφώσεως στὸ ἑλληνικὸ ἔδαφος ρωμανικοῦ ἰδιώματος[86] μὲ χρῆστες Ἕλληνες, ποὺ πάντοτε καὶ ἕως στὶς ἡμέρες μας αὐτοαποκαλοῦνται *Ἀρμάνοι.* Ὁ ὅρος προφανέστατα θυμίζει τὴν Ἀρμανία (Ρωμανία), ὅπως οἱ Ἕλληνες τῶν βυζαντινῶν χρόνων ὀνομάζουν τὴν χώρα τους, σύμφωνα μὲ τὴν ἀποκάλυψη τοῦ ὀνομαστοῦ Ρωσοαμερικανοῦ βυζαντινολόγου A. Vasiliev, τοῦ ὁποίου τὴν ἐνδιαφέρουσα συμβολὴ ἐπισημαίνει ὁ Ἕλληνας ὁμόλογός του ἀκαδημαϊκὸς Διονύσιος Ζακυθηνός[87].

Εὔλογα, λοιπόν, ὁ Lafoscade[88] κατὰ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰώνα γράφει γιὰ νησίδες ἢ ζῶνες λατινοφωνίας στὴν Ἑλλάδα, οἱ δὲ θέσεις του ἐπικυρώνονται μὲ μεταγενέστερες συγγραφὲς τῶν Pinon[89], Puaux[90], Rostovtzeff[91], Lozovan[92],

84. Βλ. Helly, «Θεσσαλία», *ΙΕΕ,* 6, 1976, 183. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Φεραῖοι Ρωμαϊκῶν χρόνων καὶ Βλάχοι Βελεστίνου», *Ὑπέρεια,* 1, 1990, 141-157.

85. Brătianu, *ἔ.ἀ.,* 67. Γιὰ τὸν ἴδιο σχεδὸν χῶρο βλ. Ἀντ. Δ. Κεραμόπουλλος, «Ὁ Στράβων καὶ οἱ Βλάχοι τῆς Πίνδου», *ΕΕΒΣ,* 23, 1953, 71 καὶ «Ὁ Στράβων, οἱ Περραιβοὶ καὶ οἱ Βλάχοι», *ΕΕΦΣΠΑ,* 4, 1953-1954, 56. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Τρικαλῖται Βλάχοι», *Τρικαλινά,* 8, 1988, 159-170.

86. Βλ. *Balkan Studies,* 21, 1980, 90 καὶ σημ. 7, 102-103.

87. Πβ. *Beiträge zu einem Lexikon historischer Grundbegriffe*. Sonderdruck aus dem Internationalen Iahrbuch für Geschichtsunterricht 1959/60. Braunschvieg, 89: «Les Grecs appellent leur pays *Armania* (Romania)…».

88. L. Lafoscade, «Influence du latin sur le grec», J. Psichari, *Etudes de Philologie néo - grecque*. *Recherches sur le développement historique du grec,* Paris 1892, 100-101.

89. R. Pinon, *L' Europe et l' Empire Othoman*. Paris 1909, 115-116. Βλ. καὶ Γρ. Ἰ. Κατσαρέας, *Αἱ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀσκηθεῖσαι προπαγάνδαι κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας,* Ἐν Ἀθήναις 1948,162.

90. R. Puaux, *Δυστυχισμένη Βόρειος Ἤπειρος*. Πρόλογος - Σχόλια - Χρονικὸ Ἀχ. Γ. Λαζάρου. Μετάφραση Ἀγόρω - Ἐλισάβετ Ἀχ. Λαζάρου, Ἀθήνα [1988], 160-161.

91. Βλ. *Revue Internationale des Etudes Balcaniques* (*RIEB*), 102, 1934-1935, 394-395.

92. *RER,* 5-6, 1960, 220-221. Γιὰ τὸ ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον πρωτότυπο τοῦ Lozovan βλ. Achille Lazarou, «Aroumain *bana;* est - il un héritage aborigène?», *Balkan Studies,* 29, 1988, 316, καὶ *ΣΤ΄ Διεθνὲς Συνέδριο Σπουδῶν Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης. Ἑλληνικὲς Ἀνακοινώσεις.* Σόφια: 30 Αὐγούστου - 5 Σεπτεμβρίου 1989. Ἀθήνα 1990, 411.

Russu[93], Failler[94], Dubuisson[95], Poghirc[96] κ.ἄ., ποὺ ὅλοι τους βελτιώνουν ὅσα τόσο πρώιμα ἔχει ἱστορήσει ὁ Κούμας.

Ἐν τούτοις καὶ μολονότι ὁ Κούμας δὲν εἶναι ἐρασιτέχνης ἀλλὰ εἰδικὸς ἐπιστήμων μὲ σπάνιες σπουδὲς[97] στὸ Ἐξωτερικό, ὅπου ἐπάξια ἀναγορεύεται διδάκτωρ δύο γερμανικῶν Πανεπιστημίων καὶ ἀντεπιστέλλον μέλος τῶν Ἀκαδημιῶν Μονάχου καὶ Βερολίνου[98], οὔτε κἂν μνημονεύεται στὸ κεφάλαιο *Βλάχοι* συλλογικοῦ βιβλίου, ποὺ ἐπιγράφεται *Ἡ Τσαριτσάνη* (1989) καὶ ἐκδίδεται ἀπὸ τὴν τοπικὴ αὐτοδιοίκηση, δηλαδὴ τὴν ὁμώνυμη ἱστορικὴ κωμόπολη, μὲ πλήρη εὐθύνη τοῦ τάχα "ἐπιμελητοῦ" τῆς ἐκδόσεως Γιάννη Ἀδάμου καὶ τὴν ἀσύγγνωστη ἀδιαφορία τῶν τοπικῶν ἀρχῶν. Διότι, ἂν καὶ εἶχε στὴ διάθεσή του ὅλα τὰ ἀποδεικτικὰ δεδομένα τῆς ἑλληνικότητας τῶν Βλάχων - Ἀρμάνων[99] καὶ πρὸ πάντων

93. Βλ. *Revue Roumaine d' Histoire (RRH*), 4, 1965, 890. Ἐπίσης I.I. Russu, *Elemente traco - getice în imperiul Roman și în Byzantium (veacurile III-VII), Contribuția la istoria și romanizarea Tracilor,* Editura Academiei R.S.R., București 1976, 102.

94. Πβ. *Revue des Etudes Byzantines* (*REB*), 46, 1988, 259: «Les Aroumains sont des autochtones latinisés par l' occupation romaine de la Macédoine…».

95. *LEC,* 47, 1979, 103. Βλ. καὶ ἀνωτ. σημ. 77, 79.

96. Βλ. ἀνωτ. σημ. 44, 63.

97. Σημαντικὲς λογίζονται καὶ οἱ ἐποικοδομητικὲς διαπροσωπικὲς σχέσεις, φιλικὲς καὶ ἐπιστημονικές, τοῦ Κούμα μὲ ὁμογενεῖς καὶ ἀλλογενεῖς, ὅπως τὸν πρῶτο ρωμανιστή - βαλκανολόγο Σλοβένο Kopitar. Βλ. Ἰ. Α. Παπαδριανός, *Οἱ Ἕλληνες πάροικοι τοῦ Σεμλίνου.* ΙΜΧΑ - 210. Θεσσαλονίκη 1988, 125 σημ. 23, 147 καὶ σημ. 127, 148-149. M.A. Stassinopoulou, *Weltgeschichte im Denken eines griechischen Aufklärers*. Konstantinos Michail Koumas als Historiograph. Peter Lang, Frankfurt am Main· Berlin· Bern· New York· Paris· Wien 1992, 287 κἐ. πλούσια βιβλιογραφία. M.D. Peyfuss, «Aromunen um Kopitar», *Österreichische Osthefte,* 36, 1994, 452. Id., «Les relations scientifiques entre le Sud - Est européen et l' Europe centrale», *AIESEE Bulletin,* 24/25, 1994/1995, 101-104. Antonia Bernard, «Jernej Kopitar et les langues balkaniques», *Bulletin de liaison* N° 12, Centre d' Etudes Balkaniques, INALCO, Paris 1994, 28. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Βιβλιογραφικὰ Κούμα», *Θεσσαλικὸν Μέλλον,* 27.11.1996, 2.

98. Βλ. Πολ. Ἐνεπεκίδη, «Ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ Κωνσταντίνου Κούμα. Τὸ Ἡμερολόγιο ἑνὸς φυλακισμένου», *Θεσσαλικὰ Γράμματα,* 1/15, 1975, 13-14. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Κ. Κούμας 1777-1836 ὁ Λαρισαῖος Δάσκαλος τοῦ Γένους εἶναι πάντα ἐπίκαιρος ἐθνολόγος», *Ἐλευθερία* (Λαρίσης), 26.1.1986, 6.

99. Ἤδη τὸ 1976 ἡ Ἱστορικὴ καὶ Λαογραφικὴ Ἑταιρεία τῶν ἐν Ἀθήναις Θεσσαλῶν (ΙΛΕΘ) ἐκδίδει διδακτορικὴ διατριβή, ἐγκεκριμένη μὲ "Ἄριστα" ἀπὸ τὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἡ ἱστορική, φιλολογικὴ καὶ γλωσσολογικὴ θεώρηση τοῦ βλαχικοῦ ἰδιώματος κατέδειξε τὴν ἑλληνικότητα τῶν χρήστων του. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἡ Ἀρωμουνικὴ καὶ αἱ μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς σχέσεις αὐτῆς.* Ἐν Ἀθήναις 1976, 355 σσ. Τὸ 1986, γιὰ τὰ 150 χρόνια ἀπὸ τὴν ἐκδημία τοῦ Κούμα, γίνεται ἡ Β΄ ἔκδοση μὲ πρόταξη ἀντὶ προλόγου πενήντα περίπου σελίδων, στὶς ὁποῖες ἐπισημαίνονται οἱ ἐν τῷ

τὰ καίρια κείμενα τῶν Ἱστοριῶν Κούμα, ὁ ὁποῖος ἐπιπροσθέτως συνδέεται στενότατα μὲ τὴν Τσαριτσάνη καὶ ὡς διδάσκαλος τῆς περίφημης Σχολῆς της[100], καταχωρίζει στὸ βιβλίο, ποὺ δῆθεν ἐπιμελεῖται, ἀπόσπασμα ἀνωνύμου ἐρασιτέχνη καὶ χωρὶς τὴν παραμικρὴ τεκμηρίωση παρουσιάζει τοὺς Βλάχους, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸν Κούμα εἶναι "Ἕλληνες τὸ γένος", σὰν ἀπογόνους βαρβαρικῆς καὶ εἰδωλολατρικῆς φυλῆς τῆς Δακίας (Ρουμανίας), Ρουμάνων. Διαλέγει δὲ καὶ τὴν χρονικὴ περίοδο, κατὰ τὴν ὁποία ὀργιάζει ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα[101] σὲ πανευρωπαϊκὸ ἐπίπεδο[102] καὶ πέρα τῆς Εὐρώπης[103]. Τὸ παράδοξο εἶναι ὅτι μὲ τὸ

μεταξὺ προπαγανδιστικὲς μηχανορραφίες καὶ καταχωρίζονται ἀποσπάσματα κριτικῶν Ἑλλήνων καὶ ξένων εἰδικῶν ἢ λογίων, ποὺ ἐπιδοκιμάζουν καὶ ἐπαινοῦν τὴν ἀρτιότητα τῆς τεκμηριώσεως καὶ τὴ σαφήνεια τῶν πορισμάτων γιὰ τὴν ἑλλληνικότητα τῶν Βλάχων, ὅπως οἱ Δ. Ν. Παπαδημητρίου, Ἀντ. Μπουσμπούκης, Κ. Μητσάκης, Ἀ. Καραθανάσης, F. Papazoglou, Χ. Παπαστάθης, M.D. Peyfuss, Ἀπ. Ε. Βακαλόπουλος, P. Lemerle, Ζ. Κισκίνης, Ἐ. Ν. Πλατῆς, Χ. Λαμπρινός, Μεν. Κουτσοῦκος, Δημ. Κόκκινος, Λ. Μάλαμας, Ἀχ. Γρ. Καρανάσιος, Δημ. Ἰωάννοβιτς, Κ.Γ. Σταυρόπουλος, Ἰ. Τσάρας, Μιχ. Πολέμης, Ἀλέξ. Ἀθ. Καρίπης, Δημ. Ν. Καπέτσης, Θ.Α. Νημᾶς, Γ. Τσουκνίδας καὶ ὁ Στ. Μάνεσης, ποὺ κλείνει ὡς ἑξῆς: «νομίζω πὼς κάθε ἀντίθετη γνώμη πρέπει νὰ βουβαθῇ!». Ἐπὶ πλέον τὸ Ἵδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου (ΙΜΧΑ) κρίνει τὴ διατριβὴ ἐνδεδειγμένη γιὰ ἐνημέρωση τῶν ξένων καὶ προβαίνει σὲ γαλλικὴ ἔκδοσή της κοσμώντας τὸ ἐξώφυλλο μὲ τὴν προσωπογραφία τοῦ Κούμα. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *L' aroumain et ses rapports avec le grec, 206* – Institute for Balkan Studies, Thessaloniki 1986.

100. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἡ παιδεία τῆς περιφέρειας Ἐλασσόνος στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας», *Ἠώς* – Ἀφιέρωμα στὴ Θεσσαλία – 1966, 292. Ν.Α. Βέης, «Καταστροφὲς κατὰ τὴν Κατοχήν», *Περραιβία,* 54-55, 1988, 33. Κ. Προκόβας, *Τὰ παιδιὰ τῆς Μνημοσύνης.* Θεσσαλονίκη 2001, 324, 332.

101. Βλ. Γιάννης Ἀβέρωφ, «Κουτσοβλαχικό: Ἡ ἀπροσδόκητη ἀναζωπύρηση», *Τὸ Βῆμα,* 10.6.1981. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἡ ἐπιχειρούμενη ἀνακίνηση τοῦ ζητήματος τῶν Βλάχων καὶ ἡ διεπιστημονικὴ ἀλήθεια», *Ὀρεινὴ Καλαμπάκα,* Ἰούνιος 1984. Ἐξ ἄλλου ἐνωρίτερα, τὸ 1977, στὴν Ἐλασσόνα καταγγέλλεται παρερμηνεία τῆς νεώτερης Ἱστορίας μας καὶ διαφοροποίηση τῶν Βλάχων ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες σὲ σχολικὸ ἐγχειρίδιο. Ἀποκαθίσταται δὲ ἡ ἀλήθεια χάρη στὴν ἄμεση ἐπέμβαση τῶν βουλευτῶν Γ. Χιονίδη καὶ Σ. Παπαθεμελῆ μὲ σειρὰ Ἐρωτήσεων στὴ Βουλή. Βλ. *Περραιβία,* 25-26, 1978, 448-453. Τότε οἱ Ἐρωτήσεις κατατέθηκαν στὴ Βουλὴ μὲ μοναδικὸ ἀποδέκτη τὸν ὑπουργὸ Παιδείας. Τώρα οἱ ἀποδέκτες εἶναι περισσότεροι, μὲ πρῶτο τὸν ὑπουργὸ τῶν Ἐσωτερικῶν. Παρακαλοῦνται οἱ βουλευτὲς νὰ διαβάσουν Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Πολιτισμικὰ καὶ ἐθνικῶς ἐπιβλαβῆ ἀπολίτιστα», *Τρικαλινά,* 16, 1996, 99-119, ἀνάτυπο. Ἀναδημοσίευση, *Περραιβία,* 62-65, 1996, 23-41.

102. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Μειονοτικὰ ζητήματα καὶ ἐπισκέψεις Δυτικο - Εὐρωπαίων στὴν Ἑλλάδα», *Ἐλευθεροτυπία,* 19.7.1989, 32, *Δελτίο Ι.ΠΟ.Μ.Ε.* (Ἱδρύματος Πολιτικῶν Μελετῶν καὶ Ἐπιμόρφωσης), 10, 1989, 5-6, *Ἑλληνοχριστιανικὴ Ἀγωγή,* 364, 1989, 165-169, καὶ Ἀγόρω (Ρίτα) - Ἐλισάβετ Λαζάρου καὶ Ἀχιλλεὺς Λαζάρου, *Ἐθνικὰ καὶ Μειονοτικὰ Θέματα, Στοιχεῖα ἐνημερωτικά,* Ἐκδόσεις Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ

δημοσίευμά του δὲν γίνεται ἁπλῶς συνοδοιπόρος ἀλλὰ καὶ σημαιοφόρος της, δοθέντος ὅτι ἡ προπαγάνδα δὲν εἶχε ἀποτολμήσει τὸν χαρακτηρισμὸ τῶν Βλάχων - Ἀρμάνων σὰν εἰδωλολατρῶν[104]. Ὁ Ἀδάμου ἐπαυξάνει τὴν ἐπιχειρηματολογία της. Ἐπὶ πλέον ὁ ἴδιος μὲ τὴν ἰδιότητα τοῦ προέδρου ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς συνεδρίου στὰ πλαίσια τοῦ πολιτιστικοῦ ὀργανισμοῦ δήμου Ἐλασσόνος συνεργεῖ στὴν παρείσφρηση στὰ Πρακτικὰ συνεδρίου μιᾶς δῆθεν ἀνακοινώσεως, ἀπραγματοποίητης, ἑνὸς ἀποφοίτου γυμνασίου (παλαιοῦ τύπου) τοῦ Ἀ. Κελέση, ποὺ λόγῳ "προσόντων" διορίζεται κιόλας – σὰν νὰ μὴ ὑπάρχουν φιλόλογοι ἢ ἄλλων εἰδικοτήτων ἐπιστήμονες – γενικὸς γραμματέας τῆς ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συνεδρίου καὶ συνάμα "ἐπιμελητὴς" ἐκδόσεως τῶν Πρακτικῶν, στὰ ὁποῖα, ἐλλείψει ἐλέγχου, παρεισάγει ἕνα συμπίλημα[105] συνηγορώντας ὑπὲρ τῆς

Ἐθνικὰ Θέματα, Ἀθήνα 1993, 186-190.

103. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἀπόπειρες ἀφελληνισμοῦ τῶν Βλάχων τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου», *Κοινωνικὲς Τομές,* 27, 1991, 307-313. Βλ. καὶ συνέντευξη στὸν ἐπίκ. καθηγητὴ τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Μιχάλη Γ. Τρίτο, «Ἰσχυρότατα τὰ ντοκουμέντα γιὰ τὴν ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων», *Ἐπικοινωνία* (Ἰωαννίνων), 57, 1992, 40-43, καὶ *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια,* 1-16.1.1993, 9.

104. Βλ. ἀνωτ. σημ. 80, ὅπου οἱ Ἕλληνες Βλάχοι [= λατινόφωνοι] ἀποδεικνύονται πρωτοπόροι στὴν ἐξάπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ στὴν ἐνδοχώρα τῆς Βαλκανικῆς καὶ στὴ Δακία. Βλ. καὶ L. Niederle, *Manuel de l' Antiquité slave*. II. Paris 1923, 165, ὅπου γιὰ τὸν ὅρο *Krăciun* [= Χριστούγεννα] σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν αὐτοχθονία τῶν Βλάχων. *Αὐτ.,* I, 63. V. Récatas, «La terminologie chrétienne des Aroumains ou Koutzo - Valaques de Pinde», *Actes du VIe Congrès International d' Etudes Byzantines,* I, Paris 1950, 393-398.

105. Σ' αὐτὸ ὁ ἀμαθέστατος συμπιλητής - συρραφέας - θρασύτατα δυσφημεῖ τὸν ἀκαδημαϊκὸ Ἀντώνιο Δ. Κεραμόπουλλο, ὑπαινισσόμενος ὅτι ἔγραφε "καθ' ὑπαγόρευση", μὲ σκοπιμότητα – προφανῶς ἐξ ἰδίων τὰ ἀλλότρια – καὶ ὅτι ἀποτελεῖ μεταξὺ τῶν ἐπιστημόνων – μήπως τοῦ Κελεσικοῦ ἐπιπέδου; – ἐξαίρεση στὴν ἀποδοχὴ τῆς ἐντοπιότητας καὶ ἑλληνικότητας τῶν Βλάχων - Ἀρμάνων. Ψεύδεται ἀσύστολα. Διότι μόνον σὲ προηγούμενη σημείωση, 99, μνημονεύονται τουλάχιστον δέκα πανεπιστημιακοὶ καθηγητὲς καὶ ἄλλοι τόσοι διακεκριμένοι ἐπιστήμονες. Τὸ ἔγκριτο καὶ ἔγκυρο τῶν βλαχολογικῶν θέσεων τοῦ Κεραμόπουλλου καταφαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν καταχώρισή τους σὲ συγγραφὲς ὀνομαστῶν ἐπιστημόνων, ὅπως ὁμολογουμένως εἶναι ὁ πρόεδρος τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου Δημ. Κ. Χατζῆς, *Ἱστορία τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος,* Ἀθῆναι 1971, 14-16, ὅπου κεφάλαιο ἐπιγραφόμενο *Κουτσόβλαχοι.* Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ὁ ἀκαδημαϊκὸς Ἀ. Κεραμόπουλλος καὶ ἡ συμβολή του στὴν Ἐθνολογία», *Ὁμιλίες κατὰ τὸ διήμερο τῶν ἐκδηλώσεων ὑπὲρ τῶν Εὐεργετῶν στὴν Πτολεμαΐδα καὶ τὴ Βλάστη στὶς 12 καὶ 13 Αὐγούστου 1989,* Σύλλογος Βλατσιωτῶν Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1990, 54-61. Id., «Ὁ ἀκαδημαϊκὸς Ἀντ. Κεραμόπουλλος ὡς ἐθνολόγος - ἀλβανολόγος, *Ἐλευθερία* (Λαρίσης), 25.2.1990. Id., «Ὁ Μακεδὼν ἀκαδημαϊκὸς Ἀντ. Κεραμόπουλλος καὶ ἡ συμβολή του στὴν Ἱστορία καὶ Ἐθνολογία», *Κοινωνικὲς Τομές,* 18, 1990, 402-408.

προπαγάνδας[106], ἂν καὶ μέσα στὴν ἴδια τὴν Ἐλασσόνα ἐνωρίτερα ἐκδηλώνεται ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα καὶ καταγγέλλει στὰ ἁρμόδια ὑπουργεῖα καὶ στὶς προϊστάμενες τοπικὲς ἀρχές, νομάρχη καὶ περιφερειάρχη, ὁ δήμαρχος Ἐλασσόνας μὲ δημοσιότητα πανελλήνια[107]. Αὐτοὶ δὲν εἶναι πολιτιστικοὶ ὀργανισμοί. Καιρὸς νὰ ἐλεγχθοῦν οἱ ὑπεύθυνοι καὶ νὰ ἀπομακρυνθοῦν, διότι εἶναι ἐθνικὰ ἐπιβλαβεῖς καὶ ταράσσουν τὴ γαλήνη τῆς ψυχῆς τοῦ Κούμα, ποὺ ἔγκαιρα εἶπε τὴν ἀλήθεια[108].

Πρὸ πάντων, διότι παρασκευάσματα παρόμοια, τὰ ὁποῖα ὁ μεγάλος Θεσσαλὸς φιλόλογος Ἀχιλλεὺς Τζάρτζανος χαρακτηρίζει "ἄχυρα καὶ σκύβαλα", ἐν προκειμένῳ δὲ βλαχολογικὰ περιττώματα[109], γίνονται τροφὴ πενομένων πνευ-

106. Μόνον ὅσοι ἐθελοτυφλοῦν καὶ κωφεύουν, δὲν αἰσθάνονται τὴν προπαγάνδα. Μεταπολεμικὰ πρώιμη πληροφόρηση παρέχει ὁ Δ.Π. Ἀνέστης, *Τὸ Κουτσοβλαχικὸν Ζήτημα,* Ἔκδοσις: Τουφεξῆ, Λάρισα 1961. Πρόσφατη βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Κι' ὅμως κινδυνεύουμε καὶ ἀπὸ τὸ Βλαχικό», *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος,* 31.10.1991, 215-217, *Ἐλευθερία* (Λαρ.), 2.3.92, 7, ὅπου ἄρθρο τοῦ Μπ. Λαμπαδιάρη. V. Gabrielescu, «Aromânii», *Cronica Română,* 12.4.95. Hr. Cândroveanu, «Vlahi, Valahi, adică Români», *Desteptarea,* 11 (56), 1994, 1, καὶ ἀγγλιστί, «Wallachians are Romanians». Ἐπίσης βλ. *Tinerama,* 5-1 ·aprilie 1995, 4, ὅπου χάρτης ρουμανικότητας στὰ Βαλκάνια, ἡ ὁποία φθάνει στὸ Ἀγρίνιο, τὸ ἄλλοτε Βραχώρι (<Βλαχοχώρι)! Ὡς πρὸς τὴν ἐπίσημη ἑλληνικὴ στάση βλ. *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος,* 26.10.1995, 25, ὅπου ἄρθρο ἐπιγραφόμενο: *Σιγά, ἡ Ἑλλὰς συνεχίζει νὰ κοιμᾶται!*

107. Βλ. *Ἐλευθερία* (Λαρ.), 27.2.1992, *Ἡμερήσιος Κήρυκας* (Λαρ.), 6.3.1992, *Πρωϊνὸς Λόγος* (Τρικάλων), 6.3.1992, *Ἐλευθεροτυπία,* 2.3.92, 11, ὅπου ἄρθρο τοῦ Δ. Χατζηευθυμίου ἐπιγραφόμενο: *Δόλωμα ρουμανικὸ σέ… βλάχους.* Μάλιστα περισσότερο τῆς δεκαετίας πρωτύτερα ἱστορεῖται ἡ δράση τῆς προπαγάνδας καὶ στὴν Τσαριτσάνη μὲ σαφεῖς ἐπισημάνσεις τοῦ Γ. Τουσίμη. Βλ. *Θεσσαλικὰ Χρονικά,* 15, 1984, 283.

108. Δηλαδή, ὅτι οἱ Βλάχοι εἶναι αὐτόχθονες καὶ ἀκραιφνεῖς Ἕλληνες, ὅπως ἄλλως τε ἐπιστημονικὰ τεκμηριώνει στὸ βασικὸ σχετικὸ δημοσίευμα (βλ. ἀνωτ. σημ. 15) καὶ πειστικὰ ἐπιβεβαιώνει καὶ ὁ ἀκαδημαϊκὸς Κεραμόπουλλος, συνάμα δὲ σὲ μεταγενέστερο ἑρμηνεύει τὴν ἐπιτόπια γένεση τῶν Βλάχων καὶ χαρακτηρίζει, καθὼς πρέπει, τοὺς ἀμφισβητίες τῆς ἑλληνικότητάς τους, ἀποστομώνοντας καὶ ἐξουθενώνοντας τοὺς παραπαίοντες προπαγανδιστές. Πβ. *Μακεδονικά,* 2, 1941-1952, 529: «… Οἱ Βλάχοι παρήχθησαν εἰς τὰς χώρας, ἐν αἷς εὑρίσκονται καὶ ζῶσι καὶ δὲν ἦλθον ἐκ τῆς μιᾶς χώρας εἰς τὴν ἄλλην, ὡς *ἀνιστορήτως ἰσχυρίζονται παιδαριώδεις ἱστορικοί, ἀμαθεῖς ἢ ἀργυρώνητοι καί… νοθευταὶ τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας».* Κατὰ δὲ τὸν Σαράντο Καργάκο, *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος,* 30.5.1996, 86γ, ἡ ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων ἀμφισβητεῖται "ἀπὸ ἐπιτήδειους πράκτορες".

109. Βλ. Ἀλ. Κελέσης, *Ἡ Μάχη τῆς Ἐλασσόνας,* Ἐλευθέρια 1994, Πολιτιστικὸς Ὀργανισμὸς Δήμου Ἐλασσόνας, σελ. 6, ὅπου μὲ χρήματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ μὲ τὴν ἔγκριση "πολιτιστικοῦ" (!) ὀργανισμοῦ στηρίζει προπαγάνδα δημιουργίας μειονότητας, παραγνωρίζοντας τοὺς συμπατριῶτες του. Πράγματι τέσσερα χρόνια πρωτύτερα ὁ Σύλλογος

ματικὰ ὑποχειρίων τῆς προπαγάνδας ἀλλὰ ἐπιτηδείων νὰ ἐπηρεάζουν ἐνδιαφερομένους τῆς Δύσεως, τῶν ὁποίων ἔνιοι ἔχουν τόσο φοβερὴ ἄγνοια τοῦ θέματος, ὥστε νὰ εἰκάζουν διώξεις καὶ παραβιάσεις ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων στὴν Ἑλλάδα, ἐπειδὴ ὁ ὅρος *Βλάχος* στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα σημαίνει καὶ τὸν κτηνοτρόφο, ἀγροῖκο[110], μολονότι ἀντίστοιχη σημασιολογικὴ μεταβολὴ στὸν ἴδιο ὅρο προηγεῖται στὴ Δύση, ὅπως μᾶς διαβεβαιώνει ὁ διάσημος Γάλλος ρωμανιστὴς Gaston Paris[111]

Γιὰ τὴν ἀτασθαλία στὴν ἑλληνικὴ περιφέρεια, στὴν ὁποία προσφυέστατα ἐπιχειρεῖται τελευταῖα καὶ πολιτισμικὴ ἀποκέντρωση[112], πάντως πάντοτε ὑπὸ τὴν ἀπαραίτητη προϋπόθεση ἀναθέσεώς της στοὺς κατὰ κοινὴ ὁμολογία ἐνδεδειγμένους δημότες καὶ ὄχι σὲ παρασιτικοὺς ἢ κομματικὰ ὄργανα τῶν ὁποίων καὶ ἐγκλήματα καθοσιώσεως, ὅπως τὸ προκείμενο ἀποκοπῆς ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ κορμὸ καὶ παρουσιάσεως σὰν ξένων γιὰ ἔνταξη σὲ μειονοτικὸ καθεστὼς ἀκραιφνῶν Ἑλλήνων, τὴν εὐθύνη φέρει ὅλη ἡ ἱεραρχία τῶν συναρμοδίων ὑπουργείων, κυρίως δὲ οἱ πολιτικοὶ προϊστάμενοι. Βεβαίως ὁ λόγος δὲν ἀφορᾶ στὶς πολιτικὲς εὐθύνες, οἱ ὁποῖες συνηθέστατα μὲ σπουδὴ καὶ κομπασμὸ ἀναλαμβάνονται, δοθέντος ὅτι δὲν συνοδεύονται ἀπὸ τὸν δέοντα κολασμό, ἀλλὰ στὶς ποινικές, οἱ ὁποῖες στὶς ψυχὲς τῶν Ἀρμάνων - Ἑλληνοβλάχων, ζώντων τε καὶ τεθνεώτων, δὲν παραγράφονται.

Διότι τὸ βαρύτατο ἀδίκημα διὰ παραλείψεων διογκώνεται σὲ διαστάσεις δηλωτικὲς ἐγκληματικῆς ἐθνικὰ ἀνοργανωσιᾶς καὶ ἀσύγγνωστης ἀμέλειας περὶ τὸ καθῆκον, συνάμα δὲ ἀδυναμίας πατάξεως σκοπιμοτήτων ἀνομολογήτων[113].

Λιβαδιωτῶν Ἀθήνας "Γεωργάκης Ὀλύμπιος" μὲ ἐπεῖγον ἔγγραφο τῆς 28-11-1990 πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν μεταφέρει «τὴν ἀγανάκτηση ποὺ ἐπικρατεῖ ἀνάμεσα στὸ Ἑλληνοβλάχικο στοιχεῖο, ὕστερα ἀπὸ τὴν δημοσίευση (*Καθημερινή,* 14-11-1990) τῆς ἀνεπίτρεπτης κατηγορίας τοῦ δυστυχῶς ἀνίδεου, ἀνθέλληνα Οὐαλλοῦ (!;) ἐκπροσώπου τῆς Ἑλλάδος στὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης μὲ τὴν ὁποία μᾶς ἀποκαλεῖ μειονότητα. Ἀρνούμαστε τὴν ὕβρι…». Ὑπογράφουν ὅλα τὰ μέλη τοῦ Δ.Σ. Ὁ Πρόεδρος Δ. Προκόβας, ὁ Ἀντιπρόεδρος Θ. Φράγκος, Κωνσταντῖνος Κυλώνης - Χριστόφορος Κύρκος - Νίκος Χατζηγώγας - Σούλα Καρανίκα - Κατερίνα Κουρκουμπέτη.

110. Βλ. Stefan Moal, *Rapport de la visite d' étude aux minorités de Grèce,* 4-10 Octobre 1987, Sous l' égide de la Commission des Communautés européennes et du Bureau européen pour les langues moins répandues, Kemper, Briezh / Bretagne.

111. Πβ. G. Paris, «Romani, Romania, lingua romana, romancium», *Mélanges linguistiques publiés par M. Roques,* Paris 1909, 9: «Le mot welche a en français une nuance méprisante qu' il avait à coup sûr, à cette époque, dans l' esprit des Allemands qui le prononçaient».

112. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Πολιτισμικὰ καὶ ἐθνικῶς ἐπιβλαβῆ ἀπολίτιστα», *Τρικαλινά,* 16, 1996, 99-119, καὶ ἀνάτ. Ἐπίσης *Περραιβία,* 62-65, 1996, 23-41, καὶ σημ. ἀνωτ. 101.

113. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Σύγχρονα μειονοτικὰ ζητήματα καὶ ἑλληνικὲς εὐθύνες», *νέα*

Στὴν πραγματικότητα μετὰ τὶς Ἀποφάσεις τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου, Φεβρουαρίου 1994, καὶ τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, Φεβρουαρίου 1997, ἐκποιεῖται ἐπίλεκτος πληθυσμὸς τῆς ἑλληνικῆς ἐπικράτειας καὶ τῆς διασπορᾶς, οἱ Ἀρμάνοι – κατὰ τὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σορβόννης Victor Bérard Ἕλληνες Βλάχοι[114] –, μολονότι τὸ μοναδικὸ πρόσχημα τῶν Ἀποφάσεων, τὸ δεύτερο ἰδιάζον γλωσσικὸ ἰδίωμά τους (ἡ κουτσοβλαχική, ἡ ἀρωμουνική), τὸ κεκτημένο κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους γιὰ λόγους πρακτικούς[115], διαφυλάσσει σὰν πολύτιμα πετράδια ἀδιάσειστες ἀποδείξεις τῆς ἑλληνικότητάς τους[116]· μολονότι ἀνὰ τὶς χιλιετίες οἱ Ἀρμάνοι διατηροῦν τὴν ἑλληνικὴ συνείδηση[117]· μολονότι πρωταγωνιστοῦν[118] κατὰ τὰ προεπαναστατικὰ κινήματα, κατὰ τὴν ἐθνικὴ ἐπανάσταση τοῦ 1821 καὶ τοὺς μετέπειτα ἀπελευθερωτικοὺς ἀγῶνες, Μακεδονικὸ Ἀγώνα[119],

---

Ἑλλοπία, 3, Μάρτιος - Ἀπρίλιος 1996, 31-40, καὶ ἀνάτ.

114. V. Bérard, *La Turquie et l' Hellénisme Contemporain,* Paris 1897, 249. Πβ. Κωνστ. Α. Βαβοῦσκος, «Ἀπάντησις εἰς ἐπιστολὴν ἐπὶ τοῦ "Μακεδονικοῦ", *Νέα Ἑστία,* 132, 1571, Ἀφιέρωμα στὴ Μακεδονία, Χριστούγεννα 1992, 213β.

115. Βλ. M. Dubuisson, «Utraque lingua», *Antiquité Classique,* 50, 1981, 282.

116. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Γλωσσικὲς μαρτυρίες καταγωγῆς τῶν Βλάχων», *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο 1987,* 307-321, καὶ *Ἀνθρωπολογικὰ Ἀνάλεκτα,* ΜΗ΄ 1988, 33-38. Id., Aroumain *bana*; est-il un héritage aborigène? *Balkan Studies* 29,2,1988, 309-340, καὶ *ΣΤ΄ Διεθνὲς Συνέδριο Σπουδῶν Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης. Ἑλληνικὲς Ἀνακοινώσεις.* Σόφια: 30 Αὐγούστου - 5 Σεπτεμβρίου 1989. Ἀθήνα 1990, 403-435. «Ἐτυμολογικὰ καὶ σημασιολογικὰ τῆς ἀρωμουνικῆς λέξεως *μπάνα* (bana)», *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο 1992,* 433-451. Id., «Στοιχεῖα ἀρχαίας βοιωτικῆς διαλέκτου στὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῶν Ἑλληνοβλάχων», *Ἐπετηρὶς τῆς Ἑταιρείας Βοιωτικῶν Μελετῶν,* Β΄ β΄, 1995, 1253-1282.

117. Βλ. *La Grèce* par Th. Homolle…, Paris 1908, 179. Σπ. Λάμπρος, «Τὰ ἑλληνικὰ δίκαια», *Νέος Ἑλληνομνήμων,* 10, 1913, 166-171, Ν. Κασομούλης, *Ἐνθυμήματα στρατιωτικὰ τῆς Ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων 1821-1833,* Ἀθῆναι 1939, Ι, 104. Bettie Forte, *Rome and the Romans as the Greeks,* American Academy in Rome, 1972, 95. Δ. Γιαραλῆ - Παπαδοπούλου, «Ἡ ἀπογραφὴ τοῦ Χιλμῆ πασᾶ στὴν Ἤπειρο (1905)», *Δωδώνη,* 7, 1978, 122 καὶ 136 σημ. 3. Π.Δ. Τζιόβας, «Ἠπειρωτικὰ Σύμμεικτα», *Ἠπειρωτικὴ Ἑστία,* 31, 1981, 584. Ἠ. Γ. Κωστόπουλος, «Ἡ ἐθνικὴ συνείδηση τῶν Βλάχων καὶ ὁ ρόλος τους στὴ συγκρότηση τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ», *Τρικαλινά,* 10, 1990, 207-240. Σταῦρος Ἰω. Κουρούσης, *Ἑλληνικὴ παιδεία καὶ ἐθνικὴ συνείδηση τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς Ἀρχαιότητος εἰς τὸ Βυζάντιον,* ἐν Ἀθήναις 1993, 42.

118. Πβ. Edmond Bouchié de Belle, *La Macédone et les Macédoniens,* Paris 1922, 129: «Ce sont des pasteurs d' Anovlachie qui commencent la querre de l' indépendence. Ils lui fournissent, par la suite, des chefs reputés. Les riches Valaques contribuent par leurs dons à l' expansion de la "Grande Idée"». Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Οἱ Βλάχοι τῆς Μακεδονίας», *Νέα Ἑστία,* 132/1571, 1992, 135.

119. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Μακεδονικὸς Ἀγώνας καὶ Ἑλληνόβλαχοι,* Ἀθήνα 1984, ἀνάτ. ἀπὸ Ὡραία Σαμαρίνα, Κωνστ. Α. Βαβοῦσκος, *Ὁ Μακεδονικὸς Ἀγὼν καὶ ἡ Ἱστορία του,* ἐν

1912-1913, Ἐποποιΐα τοῦ ’40 μὲ τὶς Ἡρωΐδες τῆς Πίνδου, 1854, 1878, σώζουν δὲ καὶ τὴν τιμὴ τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων καὶ τῆς Ἑλλάδος[120] κατὰ τὸν Ἀτυχῆ Πόλεμο τοῦ ’97[120α]· μολονότι μὲ τὸ πουγκί τους συμβάλλουν καίρια στὸν ἐκσυγχρονισμὸ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων ἱδρύοντας Ναυτικὲς Σχολὲς[121] καὶ προβαίνοντας στὴν πράγματι σωστικὴ ἀγορὰ τοῦ εὐδρόμου θωρηκτοῦ “Ἀβέρωφ Γ.”, ἀνεγείροντας ἐνδεδειγμένα διδακτήρια Σχολῆς Εὐελπίδων, ὀργανώνοντας ὑπουργεῖο Ἀεροπορίας χάρη στὸν Ἀλέξανδρο Ζάνναν[122] ἀπὸ τὸ Βλαχολίβαδο Ὀλύμπου· μολονότι ἐνεργοῦν ἀποφασιστικὰ μὲ τὴν ἐξ ὁλοκλήρου ἢ γενναιόδωρη κάλυψη τῶν δαπανῶν γιὰ τὴ δημιουργία ἐθνωφελῶν ἱδρυμάτων[123], ὅπως τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου, τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀστεροσκοπείου, τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἑλλάδος, τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, τοῦ Ὀφθαλμιατρείου, τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας Ἑλλάδος, τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας Ἑλλάδος, τοῦ Φιλο-

---

Ἀθήναις 1994, ἀνάτυπον ἐκ τῶν *Πρακτικῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν* (*ΠΑΑ*), 69, 1994, τεῦχος Β΄, 329.

120. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ὁ Πόλεμος τοῦ ’97, Ἡμερολόγιο τοῦ Π.Α. Βλαντῆ», *Ἀρχεῖον Θεσσαλικῶν Μελετῶν,* 2, 1973, 137-152. Henri Turot, *Ἡ Κρητικὴ Ἐπανάσταση καὶ ὁ Ἑλληνοτουρκικὸς Πόλεμος τοῦ 1897,* Ἀθήνα 1991, 202, ὅπου «ἥρωας τῆς ἡμέρας εἶναι ὁ Σμολένσκης», ὁ ὁποῖος στὴ σ. 161 σημ. 77 φέρεται γιὸς φιλέλληνα Πολωνοῦ, ἐνῶ εἶναι Βορειοηπειρώτης - Μοσχοπολίτης, Ἑλληνόβλαχος. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Καταγωγὴ καὶ ἐπίτομη ἱστορία τῶν Βλάχων τῆς Ἀλβανίας», *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο 1993-94,* 471-472, καὶ ἀνατύπωση μὲ νέα σελιδαρίθμηση ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα καὶ μὲ Πρόλογο τοῦ Προέδρου της Νικ. Θέμελη, ἐπιτ. Προέδρου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, καὶ μετάφραση στὴν ἀλβανικὴ γλώσσα: Ak. G. Llazaru, *Origjina dhe historia permbledhese e Vllaheve te Shqiperise,* Janine 1994, 45-46.

120α. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «1898: Ὁλοκαύτωμα Κουτσούφλιανης - 1998: Βλαχοπαρασυναγωγὴ στὴ Λάρισα», *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο ΙΘ΄* 1998 καὶ ἀνάτ. μὲ Πρόλογο τοῦ Προέδρου τῆς Ἀδελφότητας Παναγίας (τ. Κουτσούφλιανης) Χρήστου Ζούκα καὶ Εὑρετήρια. Ἐπίσης Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Μὲ εὐρωκονδύλια Βλαχοπαρασυναγγωγὴ ἄνευ Βλάχων», *Πρωϊνὸς Λόγος* (Ἰωαννίνων), 23 καὶ 24.6.1998, 6, *Πρωϊνὴ* (Λαρίσης), 21.6.1998, *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος, Ἐλεύθερο Βῆμα* (Βεροίας), *Ὀρεινὴ Καλαμπάκα, Θεσσαλικὸν Μέλλον.* Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἐθνικὸ Μεγαλεῖο στὴν Κουτσούφλιανη (1898) καὶ Ἐθνικὸ Ἔγκλημα στὴ Λάρισα (1998)», *Ἑλλοπία,* 40, 1998, 52-57. Ὁ ἴδιος, «Πλάνες καὶ πάθη πολεμίων τῆς ἑλληνικότητας τῶν Βλάχων - Ἀρμάνων», *Τρικαλινά,* 19, 1999, 231-280, καὶ ἀνάτ. μὲ πρόλογο τοῦ Προέδρου τῆς Πανελλήνιας Ἑνώσεως Πολιτιστικῶν Συλλόγων Βλάχων (ΠΕΠΣΒ) Φώτη Κιλιπίρη καὶ Εὑρετήρια.

121. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἑλληνικὴ Ναυτιλία καὶ Βλάχοι», *Μετέωρα,* 42-43, 1988-1989, 153.

122. Χ. Ποταμιάνος, *Vidi. Ἐπιλογές,* Ἀθήνα 1987, 32.

123. V. Bérard, *La Macédoine,* Paris 1897, 239-240. Οἱ προσφορὲς ἔχουν τὴν ἀρχὴ στὴν Ἀρχαιότητα βλ. Clemantina Gatti, «Aspetti della εὐεργεσία nel mondo ellenistico. (A

λογικοῦ Συλλόγου Παρνασσός, τοῦ Ζαππείου, τοῦ Παναθηναϊκοῦ Σταδίου, τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, τοῦ Ἱεροῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ Ἀθηνῶν κ.τ.ἄ.

Πῶς, λοιπόν, εἶναι νοητὸ νὰ μὴ ἀνακύπτουν εὐθύνες – φυσικὰ ποινικές –, ὅταν τοὺς δημουργοὺς ὅλων αὐτῶν οἱ ἐπίμαχες Ἀποφάσεις ἀφελληνίζουν καὶ χαρακτηρίζουν μέσα στὴν ἀείποτε πατρίδα "μειονοτικούς", "μειονότητα", ὅρο, τὸν ὁποῖο οἱ ἴδιοι βδελύσσονται δικαιολογημένα, ἀφοῦ ἀνέκαθεν αἰσθάνονται καὶ διεπιστημονικὰ ἀποδεικνύονται Ἕλληνες[124]; Ἐπὶ πλέον δὲ σύγχρονοι ξένοι ἐπιστήμονες, ὅπως ὁ Γερμανὸς Heinz Richter[125], ἀποκλείουν ὕπαρξη Βλαχικῆς μειονότητας στὴν Ἑλλάδα.

Ποιός, ἀλήθεια, ἔχει τὸ δικαίωμα ἀφαιρέσεως, ἰδίως μετὰ θάνατο, τῆς ἑλληνικότητας ὁποιουδήποτε, πρὸ πάντων δὲ τῶν πρωτοπόρων παραγόντων ἐπιβιώσεως καὶ προκοπῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅπως εἶναι οἱ Ἀβέρωφ, Γεωργάκης Ὀλύμπιος, Ἰ. Γκούστης, Διονύσιος Πύρρος ὁ Θεσσαλός, Στέργιος Δούμπας, Δωρόθεος Σχολάριος, Ἀλέξανδρος Ζάννας, Εὐάγγελος καὶ Κωνσταντῖνος Ζάππας, Ζαλοκώστας, Ζουμετίκος, Ζωγράφος, Ἰωακεὶμ ὁ Γ΄, Καρατάσος, Κασομούλης, Κομμητᾶς, Κρυστάλλης, Κωλέττης, Κωττούνιος, Λάμπρος, Ἀ. Μανάκης, Ματθαῖος ὁ Β΄, Μπάγκας, Μπέλιος, Ὄκας, Παλάσκας, Ἰ. Πανταξίδης, Πέτρος Παπαγεωργίου, Πηχεών, Ρήγας, Σβῶλος, Σίνας, Ν. Σπαθάρης - Μιλέσκος, Γ. Σταύρου, Ν. Στουρνάρας, Τοσίτσας, Χατζηπέτρος..;

Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ παραμένουν στὶς θέσεις τους πολιτικοὶ προϊστάμενοι καὶ συνεργάτες τους, ποὺ ἀλλοιθωρίζουν καὶ παραβλέπουν τὴν ποικιλότροπη διείσδυση τῆς προπαγάνδας, ἂν κιόλας δὲν τὴν προωθοῦν καὶ ἐπαυξάνουν[126], ὅταν μάλιστα δὲν εἶναι ἁπλῶς μαχητὴ ἀλλὰ σαθρὴ καὶ ἀνερμάτιστη; Μνεία μόνον μερικῶν ἐκφάνσεών της ἀρκεῖ ὁπωσδήποτε γιὰ τὴν ἀπογύμνωση.

Πρῶτον διαδίδει ὅτι οἱ Ἕλληνες, κάτοχοι γλώσσας καὶ πολιτισμοῦ σὲ στάδια τελειότερα καὶ ὑψηλότερα συγκριτικὰ μὲ τοὺς Ρωμαίους, δὲν χρησιμοποιοῦν τὴ λατινικὴ καὶ συνεπῶς δὲν ἐμφανίζονται Ἕλληνες Βλάχοι, δηλαδὴ λατινόφωνοι. Ἐν τούτοις μεταπολεμικὰ καὶ Ρουμάνοι ἐπιστήμονες ὄχι μόνον δέχονται,

---

proposito di prestiti di privati a città)», *La Parola del Passato* (*PP*), 22, 1967, 192-213. Jacques Bugier, «Evargètes et Valaques», *Odysée Grèce,* 179. Paris: Hachette - Club Méditerrannée.

124. Βλ. Ν. Ἰ. Μέρτζος, «Βλάχοι: Ἔ, ὄχι καὶ μεονότητα», *Ἐλευθεροτυπία,* 1.4.1994, 56. Δημ. Στεργίου, «Αὐτοὶ οἱ Βλάχοι εἶναι "ἐθνικὲς μειονότητες";», *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος,* 7.4.1994, 30, ὅπου ἐντὸς κειμένου οἱ προσωπογραφίες τῶν Ρήγα Βελεστινλῆ, Σίμωνος Σίνα, Γεωργίου Ἀβέρωφ, Μιχαὴλ Τοσίτσα, Νικολάου Στουρνάρα καὶ Ἀντωνίου Στεργίου, παπποῦ τοῦ ἀρθρογράφου. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Βαλκάνια καὶ Βλάχοι,* Ἐκδόσεις Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσός, Ἀθῆναι 1993.

125. Βλ. *Athener Zeitung,* 1.11.1994.

126. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Σύνθεση τοῦ πληθυσμοῦ νομοῦ Τρικάλων», *Φιλολογικὸ Ἡμερολόγιο Τρίκκης 1991,* 62-63.

ἀλλὰ καὶ ὑπερθεματίζουν ἐκλατίνιση Ἑλλήνων καὶ συνακόλουθα γένεση Βλάχων ἑλληνικῆς καταγωγῆς[127].

Δεύτερον διατείνεται ὅτι, ἂν καὶ ἐπιστημονικὰ ἀποκλείεται κάθοδος Βλάχων ἀπὸ Δούναβι - Δακία[128], οἱ Βλάχοι τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου καὶ μὲ δεδομένη τὴν αὐτοχθονία τους δὲν εἶναι Ἕλληνες λόγῳ δῆθεν μὴ ἑλληνικοῦ ὑποστρώματος. Ὅμως τὴν ἑλληνικότητά του ἀποδεικνύουν διακεκριμένοι ἐπιστήμονες, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ σύγχρονοί μας Ρουμάνοι[129]. Ἐξ ἄλλου ἡ ἑλληνικότητα τῶν Μακεδόνων συνάγεται ἐπιπρόσθετα καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι κατὰ τὴν ἀνακοίνωση στὸ συνέδριο τῆς Ἀμφιπόλεως τῆς Ἀποφάσεως τῆς ρωμαϊκῆς Συγκλήτου γιὰ τὴ ρύθμιση τῆς νέας καταστάσεως στὸν βορειοελλαδικὸ χῶρο ἀπὸ τὸν Αἰμίλιο Παῦλο, τὸ 167 π.Χ., νικητὴ τοῦ Περσέως, γίνεται χρήση τῆς λατινικῆς, ἡ ὁποία μεταφράζεται ἑλληνικά, στὴ γλώσσα τῶν ἡττημένων, σύμφωνα μὲ τὰ ρωμαϊκὰ θέσμια[130]. Ἂν οἱ Μακεδόνες δὲν ἦσαν Ἕλληνες ἀλλὰ π.χ. Ἰλλυριοί, ὅπως ἰσχυρίζονται κάποιοι ἐρασιτέχνες[131] καὶ τῶν ἡμερῶν μας, ὁ ὕπατος Ὀκτάβιος θὰ μετέφραζε στὴν ἰλλυρική…

Τρίτον διακηρύσσει ὅτι ὅσοι Βλάχοι τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου ἐπιδίδονται στὴν κτηνοτροφία δὲν εἶναι Ἕλληνες, ἐπειδὴ δῆθεν δὲν ἀσκοῦσαν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ κτηνοτρόφου οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες. Ἀλλὰ καὶ μόνον ἡ ἀπεικόνιση τῆς ἀσπίδας τοῦ Ἀχιλλέως στὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὁμήρου διαψεύδει πάραυτα καὶ ἀπόλυτα. Ἐξ ἴσου δὲ πειστικὲς ἢ μᾶλλον ἀποστομωτικὲς ἀποβαίνουν καὶ ὅλες οἱ ἄλλες πηγές, ἑλληνικὲς καὶ λατινικές, π.χ. Σοφοκλῆς, Πλούταρχος, Δίων Χρυσόστομος, Βάρρων, Ὁράτιος, Ἀρριανός, καθὼς καὶ ἐπιστημονικὰ δημοσιεύματα Ἑλλήνων καὶ ἀλλοδαπῶν, π.χ. Béquignon, Δάκαρη, Georgoudi, Gyóni, Psicharis, Robert, Roesch, Σαρικάκη, Stählin[132]…

---

127. Βλ. ἀνωτ. σημ. 42, 43, 44.

128. Βλ. *Romanica Aenipontana,* 14, 1987, 344, ὅπου καίρια ἐπισήμανση τοῦ C. Poghirc.

129. Βλ. ἀνωτ. σημ. 45, 46, 47, 54.

130. Βλ. P. Boyancé, «La connaissance du grec à Rome», *Revue des Etudes Latines* (*REL*), 34, 1956, 114, Achille Lazarou, «Aux origines de l' aroumain et de ses rapports avec les langues environnantes», *Πλάτων,* 37, 1985, 159.

131. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἰλλυρολογία καὶ Βορειοηπειρωτικὸς Ἑλληνισμός,* Ἀθήνα: Ἐκδόσεις Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα, 1988, 18-19 σημ. 10, ὅπου ἀναφέρονται τὰ ἀλλεπάλληλα δημοσιεύματα τοῦ Σ. Λιάκου, ἐντελῶς ἀνεπιστημονικά, ἀτεκμηρίωτα καὶ συνεπῶς ἀπαράδεκτα, ὅπως ἀπαράδεκτη εἶναι καὶ ἡ προβολή τους ἀπὸ τὸν ἄσχετο μὲ τὸ θέμα καὶ ἐπίφοβα ἀνιστόρητο καὶ ὄχι μόνον Γιώργη Ἔξαρχο στὴν *Ἐλευθεροτυπία,* 30.5.1994, 40-41.

132. Βιβλιογραφικὲς ἐνδείξεις πηγῶν καὶ βοηθημάτων, μάλιστα καὶ μὴ μνημονευομένων βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Σαρακατσάνοι. Ρουμανικὲς καὶ ἄλλες θέσεις γιὰ τὴν καταγωγή», *Παρνασσός,* 40, 1998, 284-312, καὶ ἀνάτυπο μὲ Πρόλογο καὶ Εὑρετήρια, Ἀθῆναι 1999.

Τέταρτον ψευδολογεῖ ἀσύστολα λέγοντας ὅτι Ἀρμάνοι, Ἕλληνες, Βλάχοι καὶ Ρουμάνοι ὁμιλοῦν τὴν ἴδια γλώσσα. Ἡ δὲ διάψευση ἔρχεται ἀπὸ Ρουμάνους! Ὁ ἀκαδημαϊκὸς Procopovici ἀποκαλύπτει τὴ διαφορὰ ἐπισημαίνοντας τὴν ὕπαρξη στὴ γλώσσα τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ πλήθους δομικῶν στοιχείων μὴ βαλκανικῶν[133]. Ὁ ἐπίσης ἀκαδημαϊκὸς Iorga ὑπογραμμίζει τὴν ἀνυπαρξία στὴ ρουμανικὴ γλώσσα γλωσσικῶν μορφῶν τοῦ ἰδιώματος τῶν Ἀρμάνων, τῆς ἀρωμουνικῆς, ὅπως ὀνομάζεται κατὰ νεολογισμὸ ἐπιστημονικό, καὶ λεξιλογικῶν δανείων ἀπὸ τὴν ἑλληνική[134]. Ὁ δὲ καθηγητὴς Lozovan ἐμφαντικὰ ἐξοβελίζει τὴ ρουμανικὴ ἀπὸ τὶς βαλκανικὲς γλῶσσες[135], ὅπως πρωτύτερα ὁ Haikin ἀπερίφραστα τὴ Ρουμανία ἀπὸ τὰ Βαλκάνια[136]! Ἐν τούτοις στὴν Ἑλλάδα Ἰοὶ κεντρίζουν καὶ ἱερεῖς, ποὺ μὲ βάση ἔμμεσες πληροφορίες καὶ παντελῶς ἐπιπόλαια καταθέτουν ὅτι Ἀρμάνοι καὶ Ρουμάνοι συνεννοοῦνται τέλεια λόγῳ ὁμοιότητας τῶν γλωσσικῶν ὀργάνων τους[137]. Ἀλλὰ ἡ ἀλήθεια, ἄκρως ἀντίθετη, προσκομίζεται ἀπὸ τὸν ἄριστο γνώστη ἀμφοτέρων καὶ σύζυγο Ρουμανίδας, δημοσιογράφο καὶ λογοτέχνη Ἰωάννη Πέτρου, ποὺ πρόσφατα ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως μᾶς πληροφορεῖ ὅτι «τὰ βλάχικα… μοιάζουν μὲ τὰ ρουμανικὰ ὅσο τὰ λάζικα μὲ τὴν ἀθηναϊκὴ γλώσσα…»[138]!

Τελευταῖα σκαρώνει παραλλαγμένη παραχάραξη τῆς ἱστορίας μὲ προδιαγραφὲς τάχα ἐπιστημονικές, γιὰ τὶς ὁποῖες ἐγγύηση ἀποτελεῖ ὁ παραβλαχολόγος Petre Năsturel[139]. Ὁ ἐν λόγῳ, ἀφοῦ δὲν εἶδε νὰ στέφεται ἀπὸ ἐπιτυχία ἡ ἐπανάληψη τοῦ λάθους τοῦ Iorga[140], δηλαδὴ ὅτι οἱ Ρουμάνοι φθάνουν ἕως τὴν Κρήτη,

133. Πβ. A. Procopovici, «La romanité balkanique», *Balcania,* 1, 1938, 62 σημ. 1.
134. Βλ. ἀνωτ. σημ. 8.
135. Βλ. ἀνωτ. σημ. 5.
136. Βλ. ἀνωτ. σημ. 6.
137. Αὐτὰ εἶχε διακηρύξει καὶ ὁ ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν τῆς Ρουμανίας Lahovary, ἀλλὰ πῆρε τὴν προσήκουσα ἀπάντηση ἀπὸ τὸν Sp. Papageorges, ἐν *Courier Européen,* 16.3.1905: «les deux langues découlent, il est vrai, du latin, mais l' un a été tellement influencé par le grec et l' autre par le slave qu' actuellement j' en parle par propre expérience, *il est impossible à un Koutzovalaque et à un Roumain de s' entendre»*.
138. Πβ. *«Ἠπειρωτικὴ Ἑταιρεία»*, 225, 1995, 282β.
139. Τὰ δέοντα περὶ αὐτοῦ βλ. ἐφημ. *Ἡ Ἀβδέλλα,* 27.6.1987, 3.
140. Βλ. ἀνωτ. σημ. 7. Ἐπηρεάζει δὲ ὡς πρὸς τὴν προέκταση τῆς λατινοφωνίας καὶ τὸν καθηγητὴ Lozovan. Βλ. Achille Lazarou, «Peut - on parler d' une, survivance romaine en Péloponnèse?», *Πρακτικὰ Α΄ Διεθνοῦς Συνεδρίου Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν,* III, Ἀθῆναι 1976, 118. Ἀλλὰ οἱ θέσεις τοῦ Lozovan γιὰ γένεση λατινοφώνων Ἑλλήνων (= Ἑλλήνων βλάχων) ἀποτελοῦν πρότυπα παρρησίας ἐπιστημονικῆς. Βλ. ἀνωτ. σημ. 42. Ὁ Năsturel δημοσιεύοντας τὶς θέσεις του συγχέει καὶ παραπλανᾶ. Πβ. *Byzantinische Forschungen,* 7, 1979, 98, παραπέμποντας κιόλας σὲ σύγγραμμά μου!

ἐπειδὴ στὴ Μεγαλόνησο ἀπαντᾶ τὸ ἐπώνυμο Βλάχος (!), ἀποτολμᾶ τὴν ἀνακύκληση τῶν ρουμανικῶν βλέψεων μὲ προβολὴ τῶν παραλλήλων φαινομένων: Ἂν καὶ ὁ τελευταῖος ἐξ Ἰλλυριῶν Βλάχος[141] ἐκοιμήθη ἤδη τὸ 1898 καὶ οἱ Βλάχοι (= λατινόφωνοι) τῆς ΒΑ Βαλκανικῆς, Θράκης, κατέφυγαν στὰ Καρπάθια διαβαίνοντας τὸν Δούναβι[142], ἰσχυρίζεται ὅτι στὴν περίπτωση τῆς ΝΑ Εὐρώπης ὑπάρχει παραλληλισμὸς[143] μὲ τὴ Δυτικὴ Εὐρώπη. Δῆθεν συμβαίνει μὲ τοὺς Βλάχους τῆς Ἀνατολῆς ὅ,τι καὶ μὲ τοὺς Βρετόνους τῆς Δύσεως, Γαλλίας καὶ Ἡνωμένου Βασιλείου. Προφανέστατα ἡ νέα ἀπόπειρα ἀποσκοπεῖ στὴν ἐπαναφορὰ τοῦ πανρουμανισμοῦ[144]. Ὅμως στὴ Δύση διαπιστώνεται κοινὸ ἐθνολογικὸ καὶ γλωσσικὸ ὑπόστρωμα, κελτικό, καὶ στὶς δύο χῶρες, ἐνῶ στὴν Ἀνατολὴ τόσο τὸ ἐθνολογικὸ ὅσο καὶ τὸ γλωσσικὸ διαφέρουν. Εὐκρινέστατα διακρίνονται πλέον δακικό, ἰλλυρικό, ἑλληνικὸ κ.λπ., ἡ δὲ τάση τοῦ Năsturel γιὰ ἐπιμειξίες, δακο - θρακο - ἰλλυρικοῦ[145], εἶναι ἐπίμεμπτη καὶ ἀπορρίπτεται ἀπὸ τοὺς εἰδικούς, μάλιστα καὶ συγχρόνους Ρουμάνους[146].

141. Βλ. A. Rosetti, *Etudes de linguistique génerale,* București 1983, 424, ὅπου ἀναφέρεται καὶ τὸ ὄνομά του: Antonio U. Búrbur.

142. Βλ. Paul Garde, *Les Balkans,* Flammarion 1994, 33. Οἱ Δάκες ἐκλατινισμένοι, Δακοβλάχοι, παραμένουν πέρα τοῦ Δουνάβεως. Φυσικὰ κατὰ τὶς περιόδους ἐπιδρομῶν ἢ ἀφίξεως στοὺς χώρους τους ἄλλων λαῶν ἀναζητοῦν καταφύγιο στὰ ἀτέλειωτα Καρπάθια. Βλ. André et Jean Sellier, *Atlas des peuples de l' Europe centrale,* La Découverte 1991, 132.

143. Βλ. *Les Aroumains,* Nº 8, INALCO 1989, 47. Ὡς "αὐθεντία" περὶ τὸ Βλαχικὸ ἐπηρεάζει πάραυτα. Πβ. M. Cazacu - N. Trifon, *Moldavie ex - soviétique: histoire et enjeux actuels suivi de Notes sur les Aroumains en Grèce Macédoine et Albanie,* Paris, Acratie, 1993, 191.

144. Βέβαια δὲν εἶναι τωρινός. Βλ. Terese Stratilescu, *From Carpathian to Pindus*. London: T. Fisher Unwin, 1906. Πάντως σαφέστερα ἐπανεμφανίζεται μεταπολεμικά. Βλ. Oscar - Stevenson, «Pan - Romenismo», *NAM-RM,* I, 1959, 53-60. Ἐνεργότατα μάλιστα ἐμπλέκονται καὶ οἱ ρουμανικοὶ ἐκκλησιαστικοὶ κύκλοι. Βλ. *Biserica Ortodoxă Română* (*BOR*), 96, 1978, 1085, ὅπου σὲ μελέτημα ἐκτενέστατο τοῦ διακόνου David παρεμβάλλεται χάρτης πανρουμανισμοῦ μὲ δῆθεν θρακικὸ ὑπόστρωμα, ποὺ ἰδιοποιεῖται ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα, μολονότι καλύπτει Μικρασία, Βαλκανική, Ἰταλικὴ χερσόνησο καὶ ὅλη τὴν ἀνατολικὴ Εὐρώπη μὲ βόρειο σύνορο τὴ Βαλτική! Παρελαύνουν δὲ οἱ συγγραφὲς τοῦ C.I. Dragan, γιὰ τὶς ἀπόψεις τοῦ ὁποίου βλ. σχόλιο τοῦ C. Poghirc, ἐν *Lupta, Le combat,* 22.9.1985.

145. Πβ. P.S. Năsturel. «Vlacho - Balcanica», *Byzantinisch - Neugriechischen Jahrücher,* 22, 1978, 245.

146. Βλ. Cicerone Poghirc, «Considérations sur les éléments autochtones de la langue roumaine», *Revue Roumaine de Linguistique* (*RRL*), 12, 1967, 22 σημ. 6 καὶ 33, ὅπου καὶ παραπομπὴ στὸν Vl. Georgiev, «Thrace et illyrien», *Linguistique Balkanique* (*LB*), 6, 1963, 71-74. Ἐπίσης βλ. *Bulletin de la Société de Linguistique de Paris* (*BSL*), 1961, XVI, ὅπου περίληψη ἀνακοινώσεως τοῦ Vl. Georgiev, «Trois langues indoeuropéennes méconnues, le phrygien, le thrace et le dace». Ὁ προηγούμενος πανρουμανισμὸς ἐξουθενώνεται καὶ μὲ τὰ

Ἄρα οὔτε καὶ τὸ νωπότατο ἐπινόημα εὐοδώνεται. Ἀντίθετα ἐντάσσεται στὴ σωρεία τῶν σαψάλων, ποὺ πάλι ἀπὸ Ρουμάνους σαρώνονται. Συγκεκριμένα ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου Th. Capidan, ὁ μέγιστος θιασώτης καὶ "ἐπιστημονικὸς" θεμελιωτὴς τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας, ἡ ὁποία τοὺς Ἀρμάνους, Ἕλληνες Βλάχους, παρονομάζει Μακεδο - Ρουμάνους, ὅρος ἀδόκιμος καὶ ἀπαράδεκτος ἀπὸ τοὺς εἰδικοὺς ρωμανιστές - βαλκανολόγους, ὅπως ὁ φιλορουμάνος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ζάγκρεμπ Petar Skok[147] καὶ οἱ καθηγητὲς ρουμανικῶν Πανεπιστημίων P. Puscariu[148], G. Murnu[149] κ.ἄ., ἀποφαίνεται ὅτι οἱ Ἀρμάνοι στὶς παντοῖες ἐπιδόσεις, κατ' ἐξοχὴν ἐμπορικές, συγχέονται μὲ τοὺς Ἕλληνες[150]. Συγχρόνως ταυτίζονται ἀπόλυτα στὸ φιλαπόδημο πνεῦμα, διαφέροντας ὁλότελα ἀπὸ τοὺς Ρουμάνους, πού, κατὰ τὸν Djuvara, δὲν ἐκπατρίζονται ὁποιεσδήποτε κι ἂν εἶναι οἱ συνθῆκες ζωῆς στὴν χώρα τους[151]. Ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον εἶναι ὅτι οἱ Ἀρμάνοι θεωροῦνται Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς λαούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ζοῦν κατὰ τὴν ἀποδημία[152], μάλιστα καὶ ἀπὸ τὸν ρουμανικό, ὅπως ἐπισημαίνουν ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου C. Giurescu καὶ ὁ ἴδιος ὁ Năsturel, κατὰ τοὺς ὁποίους ὁ ὅρος Κουτσόβλαχος στὴ Ρουμανία σημαίνει Ἕλληνα[153]. Ὁ ρουμανικὸς λαὸς ἀποκαλεῖ Ἕλληνες, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Trifon, καὶ τοὺς "ρουμανίσα-

ἀκόλουθα περὶ ὑποστρώματος. Vl. Georgiev, «Le dace comme substrat de la langue roumaine», *RRL,* 10, 1965, 75-80. Id., *La linguistique balkanique et la langue roumaine,* Sinaia 1967. Ἑπομένως δακικὸ τὸ ὑπόστρωμα τῆς ρουμανικῆς καὶ ἑλληνικὸ τῆς ἀρωμουνικῆς, τοῦ ἰδιώματος τῶν Ἀρμάνων, Ἑλλήνων Βλάχων, ὁπότε καὶ ἡ πρόσφατη ἐπινόηση τοῦ Năsturel κατέρρευσε σὰν χάρτινος πύργος.

147. Βλ. *Revue Internationale des Etudes Balkaniques (RIEB),* 1-2, 1934-1935, 330.

148. Sextil Puscariu, *Limba română,* Bucureşti[2], 1976, 221.

149. G. Murnu, *Românii din Bulgaria medievală,* Bucureşti 1939, 51. Πβ. J. Kramer, «Das Aromunische», *Rumänistik in der Diskussion,* Gunder Narr Verlag Tübingen, 218 n.

150. Πβ. Th. Capidan, *Les Macédo - Roumains,* Bucarest 1943, 134. Φυσικὰ στὴ διαπίστωσή του προηγοῦνται ἄλλοι. Βλ. A. Muzet, *Le monde balkanique,* Paris 1917, 8.

151. Πβ. Neagu Djuvara, «Souvenirs de l' exil de 1948», *Revue Roumaine d' Histoire* (*RRH*), 1-2, 1995, 25: «Fie pânea cât de rea, tot mai bine în ţara mea».

152. Βλ. μαρτυρία T. Stoianovich ἐν Σπ. Ἀσδραχᾶς, *Ἡ οἰκονομικὴ δομὴ τῶν βαλκανικῶν χωρῶν στὰ χρόνια τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας ιε΄-ιθ΄ αἰ.,* "Μέλισσα", Ἀθήνα 1979, 328-329, ὅπου πέρα τῶν βαλκανικῶν λαῶν καὶ οἱ Γάλλοι, Γερμανοί, Οὗγγροι, Ρῶσσοι θεωροῦν ἐξ ἴσου Ἕλληνες τοὺς Ἀρμάνους μας.

153. C.C. Giurescu, *Istoria Bucureştilor,* Bucureşti 1979, 220. P. Năsturel, «Koutsovalaque. Recherce étymologique», *Etudes Roumaines et Aroumaines,* Paris 1990, 91 σημ. 16.

154. Βλ. M. Cazacu- N. Trifon, *ἐ.ἀ.,* 208 σημ. 32.

155. Βλ. ἀνωτ. σημ. 34.

ντες" Ἀρμάνους[154], τοὺς ὁποίους τὸ ρουμανικὸ κράτος πρὸς κάλυψη ρουμανικοῦ δημογραφικοῦ ἐλλείμματος παρέσυρε καὶ ἐγκατέστησε στὴ Δοβρουτσά[155], ὅπου περιεργότατα διατηρεῖται ἀλώβητη ἡ ἑλληνικότητά τους. Πράγματι κατὰ τὶς ἐρευνητικὲς ἐπισκέψεις στοὺς χώρους ἐγκαταστάσεώς τους ὁ ὀνομαστὸς λαογράφος - μουσικολόγος Păunescu ἐπιδιώκοντας ἀπ' εὐθείας καταγραφὴ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν τους ζητεῖ καὶ κατάπληκτος ἀκούει νὰ τραγουδοῦν στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα[156]. Ἐν τέλει ὁ ἀκαδημαϊκὸς N. Iorga ἐρευνώντας τὰ πολωνικὰ Ἀρχεῖα ἀποκαλύπτει ὅτι οἱ Ἀρμάνοι σὲ χρόνους τουρκοκρατίας δὲν παραλείπουν νὰ δηλώνουν στὶς ἁρμόδιες πολωνικὲς ἀρχὲς καὶ τὴν ἑλληνικότητά τους ἐκφράζοντας μὲ παρρησία τὴν προσωπικὴ βούληση, κατὰ τὸ ἀκόλουθο παράδειγμα: Honoratus Demetrius Wretowski, *Graecus,* vinopola, de civitate Moscopolis… 1780[157].

Ἰδοὺ τὰ δεδομένα τῆς διεπιστημονικῆς ἀλήθειας, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία οἱ Ἀρμάνοι δὲν εἶναι Ρουμάνοι[158], δὲν συνιστοῦν ἰδίαν ἐθνότητα[159], ἀλλὰ ἀποδεδειγμένα ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστο τμῆμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ[160] μὲ πρόσθετο

156. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἱστορία τοῦ Βλάχικου Δημοτικοῦ Τραγουδιοῦ», *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο* 1988, 373, ὅπου μαρτυρία Γιώργη Ἔξαρχου, ποὺ κατὰ λάθος προσκομίζει καὶ τὴν πολύτιμη ἀλήθεια!

157. *Balcania,* 1, 1938, 233-234, ὅπου καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία.

158. Κατὰ τὸν Ρουμάνο ἀκαδημαϊκὸ I. Coteanu, ἐν *Limba Română,* 8, 1959, 9-10, οἱ Ἀρμάνοι ποτὲ δὲν αἰσθάνθηκαν ὅτι ἀνήκουν στὸν ἴδιο μὲ τοὺς Ρουμάνους λαό. Ὁ δὲ Γ.Μ. Μόδης, *Μακεδονικὸς Ἀγὼν καὶ Μακεδόνες Ἀρχηγοί,* Θεσσαλονίκη 1950, 125, ἀποκαλύπτει τὰ ἑξῆς: «Ὅσοι Κουτσόβλαχοι ἦσαν ἐγκατεστημένοι ἀπὸ διακόσια καὶ τριακόσια χρόνια σὲ ρουμανικὰ μέρη, ποτὲ δὲν ἐθεώρησαν τὸν ἑαυτό τους ἕνα ἢ ἀδελφὸ μὲ τοὺς Ρουμάνους καὶ ποτὲ δὲν τὸν λογάριασαν ξένο στὸν Ἑλληνισμό». Βλ. καὶ Δημοσθένης Γραμματόπουλος, «Ἡ Μολδοβλαχία τοῦ 18ου αἰῶνος», *Ἠπειρωτικὴ Ἑστία,* 366-368, 1982, 656.

159. Ἀπεχθάνονται τόσο καὶ τὸ ἐνδεχόμενο νὰ λογισθοῦν σὰν ἐθνότητα μὲ τὸν ὅρο Βλάχοι, ὥστε, ὅπως ἀποκαλύπτει ὁ Μίμης Σουλιώτης (*Τὸ Βῆμα,* 21.2.1993, 39), διαμαρτύρονται δηλώνοντας «… Ἕλληνες Ὀθωμανοὶ καὶ οὐχὶ Βλάχοι…», μολονότι ὡς Ἕλληνες Βλάχοι σεμνύνονται. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Οἱ Κουτσόβλαχοι στὴ Θεσσαλία», *Ἡ Πειραϊκὴ - Πατραϊκή,* 114, 1965, 16.

160. Τί ἄλλο σημαίνει ἡ πατριωτικὴ πράξη βλαχοφώνων Κοκκινοπλοῦ Ὀλύμπου, ἀποδήμων, ποὺ σπεύδουν νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ Μάντσεστερ Η.Π.Α. «διὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸν πόλεμον Ἑλλάδος - Τουρκίας τοῦ ἔτους 1912»; Βλ. Ἰ. Μπουροζίκας, «Κοκκινοπλὸς - Manchester - 1912», *Μακεδονικὴ Ζωή,* 78, 1972, 28-29. Ἀπόγονοι δὲ βαρβαρικῆς καὶ εἰδωλολατρικῆς φυλῆς, δακικῆς - ρουμανικῆς, ἂν ἦσαν, ὅπως πρόσφατα ὁ συμπατριώτης τους Γιάννης Ἀδάμου τοὺς χαρακτηρίζει, δὲν θὰ ἔνιωθαν καμμία παρόρμηση, γιὰ νὰ χύσουν τὸ αἷμα τους ἢ νὰ θυσιάσουν τὴ ζωή τους. Ἀσφαλῶς τρίζουν τὰ ἱερὰ ὀστᾶ τους μὲ τὰ καμώματα ἑνός, ποὺ παριστάνει καὶ τὸν ἱστορικό, ἂν καὶ στερεῖται στοιχειωδῶν γνώσεων καὶ ὄχι μόνον.

γνώρισμα τὸ βλαχικὸ (= λατινογενές, ἀρμανικὸ) ἰδίωμα[161], ἀληθινὸ θησαυρὸ γιὰ οὐσιαστικὴ διερεύνηση τῶν τυχῶν καὶ περιπετειῶν Ἑλλήνων[162] κατὰ τὴ διάρκεια τῆς μακραίωνης ρωμαιοκρατίας.

Ἑπομένως οἱ πρόσφατες Ἀποφάσεις Εὐρωκοινοβουλίου καὶ Συμβουλίου Εὐρώπης εἶναι ἀβάσιμες ἐπιστημονικὰ καὶ καταφανέστατα ἄδικες. Τὸ δὲ ἄδικο γίνεται ὀδυνηρότερο, ὅταν προέρχεται ἀπὸ τὴν Εὐρώπη, ἡ ὁποία ὀφείλει τὴ σωτηρία της ἀπὸ τὸν ἐκτουρκισμό, τὸ 1683, σὲ Βλαχόπουλο, Ἕλληνα Βλάχο, Ἀρμάνο, τὸν Homo Universalis Νικόλαο Σπαθάρη[163].

Ὡστόσο δὲν χωροῦν οὔτε πικρία οὔτε μεμψιμοιρία ἢ ἀπόδοση εὐθύνης στοὺς ἁρμοδίους τῶν θεσμικῶν ὀργάνων τῆς Εὐρώπης. Διότι ἐπανειλημμένα καὶ φορτικὰ εἶχαν ζητήσει τὶς ἑλληνικὲς θέσεις ἀπὸ τοὺς ἀνευθυνοϋπεύθυνους τῆς κοιμωμένης ἢ κομματικὰ παραλυμένης Ἑλλάδος, οἱ ὁποῖοι, ἂν καὶ δωρεὰν τὶς εἶχαν στὴ διάθεσή τους, ἐπίσημα καὶ ἔγκαιρα, δὲν τὶς ἔστειλαν, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἐπικράτηση, ἄνευ ἀντιστάσεως, καταχώριση στοὺς ἀντιστοίχους φακέλους καὶ στὰ εἰδικὰ συγγράμματα καὶ τὴν ἐπιδέξια προώθηση τῶν ἐσφαλμένων, ἀνεπιστημονικῶν καὶ ὄχι μόνον, σύμφωνα μὲ τὶς μονόπλευρες εἰσηγήσεις γνωστῶν φυσικῶν καὶ νομικῶν προσώπων, κάθε ἄλλο παρὰ γιὰ τὴν ἀλήθεια ἐνδιαφερομένων. Ἀκόμη δὲ καὶ τώρα οἱ ἑλληνικὲς ὑπηρεσίες, ἀφοῦ δὲν διαθέτουν ἐνδεδειγμένο ἐπιστήμονα, μὴ κομματικὸ καὶ μὴ ἐμβόλιμο πολιτικά, δὲν ἐνημερώνουν δεόντως καὶ ἐγκύρως τοὺς Ἕλληνες εὐρωβουλευτὲς καὶ τοὺς ἐκπροσώπους τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων στὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης, μὲ συνέπεια τὴν παταγώδη ἀποτυχία καὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἔτους 1997.

Εὐτυχῶς κατὰ τὸ πολυετὲς διάστημα τῆς ἀξιόποινης ἀπραξίας καὶ ἀφασίας τῆς ἐπίσημης ἑλληνικῆς πλευρᾶς ἀναδύεται, ὅπως πάντοτε στὶς κρίσιμες στιγμὲς τοῦ ἔθνους, δυναμικὰ ἡ ἰδιωτικὴ δραστηριότητα κατὰ τῆς προπαγανδιστικῆς λερναίας ὕδρας[164], τῆς ὁποίας τὴν ἐξόντωση ἀφελέστατα πιθανολογοῦσαν πολλοὶ μὲ τὴ λήξη τῆς Κατοχῆς, τὸ 1944.

161. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἡ ἱστορία καὶ ἡ παρουσία τῶν Βλάχων στὴν Ἀλβανία», Οἱ ἑλληνοαλβανικὲς σχέσεις καὶ τὸ Βορειοηπειρωτικό, *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος,* Ἔκτακτη Ἔκδοση, 13.2.1997, 100-102.

162. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Στοιχεῖα τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῶν Βλάχων πηγὴ ἱστορίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ», *Ἑλληνικὸς Βορρᾶς,* 29.7.1979.

163. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Πῶς σώθηκε ἡ Εὐρώπη», *Κυριακάτικη Ἐλευθεροτυπία,* 9.3.1997, 61.

164. Βλ. Δ.Π. Ἀνέστης, *Τὸ Κουτσοβλαχικὸ Ζήτημα,* Ἔκδοσις: Τουφεξῆ, Λάρισα 1961. Ἰδίως βλ. τὸ πρόσφατο σύγγραμμα τῆς καθηγήτριας τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων Ἐλευθερίας Ἰ. Νικολαΐδου, *Ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα στὸ βιλαέτι Ἰωαννίνων καὶ στὰ βλαχόφωνα χωριὰ τῆς Πίνδου,* Ἐκδόσεις Ἑταιρίας Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν, Ἰωάννινα,

Ὅμως ἐνωρὶς μεταπολεμικὰ σὰν ἑρπετὸ σηκώνει διστακτικὰ κεφάλι. Βαθμιαῖα ἐνδυναμώνεται στὴν ἀλλοδαπὴ καὶ συνακόλουθα στὴν ἡμεδαπή, ὅπου μὲ ταχεῖς ρυθμοὺς ἀποθρασύνεται κατασυκοφαντώντας τὴν Ἑλλάδα σὰν χώρα, στὴν ὁποία τάχα συντελεῖται γενοκτονία τῶν Βλάχων[165]! Ὁ μοναδικὸς στὴν ἀρχὴ καὶ ἰταμὸς ἡμεδαπός, συντάκτης ψευδῶν καὶ ἀνθελληνικῶν κειμένων, δημιουργεῖ δίδυμο μὲ τὸν ἐπανακάμψαντα ἀπὸ Ρουμανία, τοῦ ὁποίου ἡ ἄδεια εἰσόδου στὴν Ἑλλάδα χρήζει ἐπανεξετάσεως. Διότι συντελεῖ ἀναφανδὸν στὴν ἐξάπλωση ἰῶν ἀναζωπυρήσεως τῆς προπολεμικῆς, ἀνεδαφικῆς καὶ ἐπίπλαστης, μειονοτικῆς φαυλότητας, τὴν ὁποία ἀπεχθάνονται οἱ Ἕλληνες Βλάχοι. Τὸ δίδυμο συμμετέχει ἀδιάλειπτα σὲ βλαχολογικὰ συνέδρια Ἐξωτερικοῦ, ἂν καὶ στερεῖται εἰδικῶν σπουδῶν: Οἱ κατ' ἐπίφαση ἐπιστημονικὲς παρασυναγωγὲς παρέχουν εὐκαιρίες ἐπικοινωνίας καὶ γνωριμίας πρωτουργῶν ξένων συμφερόντων, οἱ ὁποῖοι ἐπωμίζονται καὶ τὶς δαπάνες, μὲ γόνους θυμάτων τῆς ὑπεραιωνόβιας προπαγάνδας, ποὺ δὲν γεννήθηκαν στὴν Ἑλλάδα καὶ συνεπῶς δὲν ἐκφράζουν παρὰ μόνο τὸν ἑαυτό τους καὶ ὄχι τοὺς Ἕλληνες Βλάχους, τοὺς Ἀρμάνους. Αὐτὸ ἄλλως τε διαπιστώνουν καὶ καταγράφουν στὶς Ἐκθέσεις τους καὶ οἱ Δυτικοὶ ἀπεσταλμένοι τοῦ Γραφείου τῶν ὀλιγώτερο διαδεδομένων γλωσσῶν καὶ γιὰ τοὺς δύο ὁμοϊδεάτες τους τῆς ἡμεδαπῆς, τοὺς ὁποίους καὶ ἀποκαλοῦν Ρουμάνους[166]!

Ἂν ἡ ζέση τῶν ὄντως μειονοτικῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης γι' ἀναζήτηση τῶν ριζῶν τους, ἐθνικῶν, γλωσσικῶν, πολιτισμικῶν, εἶναι κατανοητὴ καὶ ἐπαινετή, ἡ συμπόνια τῶν δῆθεν Βλαχοφίλων γιὰ τὴν τύχη τοῦ Βλαχικοῦ ἰδιώματος ἔχει τὴν

Α΄, 1995, σελ. 451 μὲ βιβλιογραφία ἐνδιαφέρουσα. Χαρακτηριστικὸς δὲ καὶ ὁ τίτλος παρουσιάσεώς του ἀπὸ τὸν Σαράντο Καργάκο, «Κουτσοβλαχικό: Τὸ ἑπόμενο ἐθνικὸ πρόβλημα;», *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος,* 11.6.1996, 91-92.

165. Βλ. Gheorghe Padiotu», «Fierbere in Balcani», *Cuvantul Românesc,* Martie 1991, 20. Βλ. περισσότερα Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἑλληνόβλαχοι καὶ παραπληροφόρηση», *Πρακτικὰ Α΄ Συνεδρίου Μετσοβίτικων Σπουδῶν,* (Μέτσοβο 28-30 Ἰουνίου 1991. Ἐπιμέλεια Τριαντ. Δημ. Παπαζήση. Ἀθήνα 1993, 453-469). Ἐξ ἄλλου ὁ ἄσχετος μὲ τὴν ἱστορικὴ ἐπιστήμη ὑπομηχανικὸς Γ. Παδιώτης, τοῦ ὁποίου σκιαγράφηση δημοσιεύεται ἀπὸ Ἐπιστημονικὴ Ἐπιτροπὴ στὴν καθημερινὴ ἐφημερίδα *Τρικαλινὰ Νέα* (4.1.1990, 3 καὶ 7) ὁμιλεῖ μὲ ξενόγλωσσα δημοσιεύματα γιὰ γενοκτονία Βλάχων στὴν Ἑλλάδα, χωρὶς ποτὲ νὰ ἀναφέρεται στὴν τύχη τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὴ Ρουμανία, ἑνὸς καὶ πλέον ἑκατομμυρίου ψυχῶν τὸ 1816, μὲ μαρτυρία ἀπογόνου τοῦ πρώτου ἱστορικοῦ τῆς "Ρουμουνίας" D. Philippide. Βλ. Θεοδόσης Κ. Σπεράντσας, *Τὰ περισωθέντα ἔργα τοῦ Ἀργύρη Φιλιππίδη,* Ἀθῆναι 1978, 323-328.

166. Βλ. ἀνωτ. σημ. 110.

167. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «"Μακεδονικὸ" - "Κουτσοβλαχικὸ" καὶ Ἑλληνικὴ ἀρρυθμία», *Τρικαλινά,* 6, 1986, 103.

ὄψη τοῦ πρόδηλα προσποιητοῦ καὶ καταντᾶ ὁλοφάνερη φενάκη, ἡ ὁποία εὐχερέστατα καταδεικνύεται καὶ μὲ μιὰ ματιὰ σὲ δημοσιεύματα τῶν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς προπαγάνδας καὶ τῶν νοσταλγῶν τοῦ ἁμαρτωλοῦ παρελθόντος:

Ι. Ὁ συντάκτης τοῦ λήμματος "Μακεδο - Ρουμάνοι", χωρὶς ὑπογραφή, στὸ συλλογικὸ σύγγραμμα *Ἡ Εὐρώπη καὶ οἱ λαοί της,* ἐκδεδομένο μὲ ἐπιχορηγήσεις τοῦ Πολιτιστικοῦ Ἱδρύματος τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, ὑπὸ τὴν αἰγίδα μάλιστα τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Χάγης, ἐμφανίζει τοὺς Βλάχους Ἑλλάδος σὰν ἀπογόνους Δακῶν, σύμφωνα μὲ τὴν προπολεμικὴ ρουμανικὴ προπαγάνδα[167], ἂν καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ β΄ παγκοσμίου πολέμου ὁ ὀνομαστότερος ἄλλοτε ὑπέρμαχός της, ὁ ἀκαδημαϊκὸς Capidan, ἀναγκάζεται στὴν ἀποδοχὴ τῆς αὐτοχθονίας τῶν Ἀρμάνων στὴν Πίνδο μετὰ τὰ ἰσχυρότατα τεκμήρια, ποὺ παρουσιάζει ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου T. Papahagi[168].

ΙΙ. Ὁ πρόεδρος τῆς "Ἑνώσεως γιὰ τὴ γλώσσα καὶ τὸν πολιτισμὸ τῶν Ἀρμάνων" Vasile Barba, στὴ Γερμανία, προβάλλει τοὺς Ἀρμάνους σὰν ἐθνικὴ μειονότητα[169], καθὼς καὶ ὁ N. Caranica, ὁ ὁποῖος ἐπὶ πλέον προδίδει λέγοντας ἀφελῶς ὅτι ἡ ἐθνικὴ βλαχικὴ συνείδηση ἀρχίζει τὸ 1985[170]!Καὶ ὁ νοῶν νοείτω… Ἀλλὰ λείπει παντελῶς ὁ νοῦς. Τότε ἁλώνιζαν τὸν βορειοελλαδικὸ χῶρο τὰ κατάλοιπα τῆς πολυεθνικῆς προπαγάνδας καὶ "ἐρευνητὲς" γλωσσολόγοι, ἐθνολόγοι, λαογράφοι δαπάναις εὐρωπαϊκῶν ἱδρυμάτων, ἐξορκισμένων ἀπὸ ὑπευθύνους καὶ ὑπηκόους τῆς ἡμεδαπῆς. Ἔτσι ἐξηγεῖται "Γερμανικὴ ἔκκληση στὸν Σημίτη γιὰ μειονότητες", ὅπως ἐπιγράφει δημοσίευμά του ὁ Παντ. Βαλασόπουλος[171].

---

168. Βλ. βιβλιογραφικὲς ἐνδείξεις τόσο γιὰ Capidan ὅσο καὶ T. Papahagi, καθὼς καὶ σχετικὲς παρατηρήσεις, Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Τρία ἑλληνικὰ τοπωνύμια στὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῶν Βλαχοφώνων Ἑλλήνων», *Θεσσαλικὰ Χρονικά,* 11, 1976, 272-273, καὶ *Πρακτικὰ τοῦ Α΄ Συμποσίου Γλωσσολογίας τοῦ Βορειοελλαδικοῦ Χώρου,* ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 1977.

169. V. Barba, «Aromânii, o minoritate naţională care îsi cere drepturile», *Noi Tracii* (Milano), Supl. 2, 1978, 6-7. Βλ. τοῦ ἰδίου, «Die Aromunen ein Volk, das niemand kannte. Betrachtungen eines Aromunen aus der Diaspora», *Pogrom*153 Mai/Juni 1990, 24-29. Στὰ φληναφήματά του ἀπάντησαν ἀποστομωτικὰ οἱ Ἑλληνόβλαχοι τῆς Ἀλβανίας διὰ τοῦ ἐκπροσώπου τους σὲ πρόσφατο συνέδριο Χρ. Γκότση.

170. N. Caranica, *Les Aroumains: recherches sur l' identité d' une ethnie,* Besançon 1990, 443.

171. *Ἐλευθεροτυπία,* 12.10.1996, 11, ὅπου ὁ Γερμανὸς Τίλμαν Τσούλχ, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς "Ἑταιρείας Προστασίας Ἀπειλουμένων Λαῶν", προφανέστατα ἐπηρεασμένος ἀπὸ διαβήματα καὶ δημοσιεύματα Vasile Barba καὶ κουστωδίας του αἰσθάνεται – λόγῳ ἀγνοίας τοῦ θέματος, δοθέντος ὅτι ἐνημερώνεται μονόπλευρα, ἀφοῦ ἡ ἑλληνικὴ πλευρὰ ἐπιμελέστατα διαρκῶς ἀπουσιάζει – τὴν ἀποστολή του ἀνθρωπιστική. Ἀπευθύνεται, λοιπόν, στὸν Ἕλληνα πρωθυπουργό: «Ζητᾶμε τὴν ἀλλαγὴ πορείας γιὰ τὶς ἐθνικὲς καὶ θρησκευτικὲς μειονότητες στὴν Ἑλλάδα… Ἡ ὕπαρξη ἐθνικῶν μειονοτήτων στὴ βορειοδυτικὴ

ΙΙΙ. Ὁ πρόεδρος τῆς "Ἑταιρείας Ἀρμάνων Γαλλίας" Iancu Perifan σὲ φυλλάδιο ἐπιγραφόμενο *Les Aroumains (Les Vlachs), Une minorité culturelle romane en péril,* Paris 1980, καὶ μὲ τροποποιημένο ὑπότιτλο *(Les Macédo - Romans)* – 1.500.000 – …, Paris 1980, ὁμιλεῖ γιὰ πολιτισμικὴ μειονότητα, ἂν καὶ ἤδη στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰώνα μας, 1914, οἱ Wace - Thompson μετὰ τριετῆ ἐπιτόπια ἔρευνα ἀποκαλύπτουν ὅτι – πέρα τῆς βαθειᾶς καὶ ἀκραιφνοῦς ἑλληνικότητας τῆς παιδείας τῶν Ἀρμάνων[172] – ἑλληνικὸς εἶναι ὁ λαϊκὸς πολιτισμός τους, ἔθιμα, ἤθη, παραδόσεις, δυσαρεστώντας τὸν ἀκαδημαϊκὸ Iorga[173].

Ἑλλάδα (Σλαβομακεδόνες), οἱ ἀλβανόφωνοι, οἱ Βλάχοι ἀποκρύπτονται. Οἱ μειονότητες αὐτὲς δὲν εἶναι ἀσφαλεῖς ἀπὸ διώξεις…». Τὰ τεκμήρια τῆς ἑλληνικότητας τῶν μνημονευομένων διγλώσσων πληθυσμῶν εἶναι ἐπιστημονικῶς πανίσχυρα. Βέβαια δὲν εἶναι γνωστὰ οὔτε στὸν Ἕλληνα πρωθυπουργό, εὐλόγως. Γι' αὐτὸ ἅμα ἀναλήψει τῆς πρωθυπουργίας ἡ Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα ἐπεδίωξε ἐνημερωτικὴ ἐπίσκεψη. Ὅμως ἀκόμη ἐκκρεμεῖ. Ὅσο πληροφοριακὸ ὑλικὸ ἐπὶ τοῦ θέματος στάλθηκε, δὲν ἔφθανε στὸν ἴδιο, ὅπως ἄλλως τε καὶ στὸν Πρόεδρο τῆς Βουλῆς. Ἂν οἱ πρωθυπουργικοὶ σύμβουλοι διέθεταν τὶς ἀπαραίτητες γνώσεις – δεξιότητες καὶ ἔσπευδαν νὰ εὐχαριστήσουν τὸν καλοπροαίρετο ξένο, συνάμα δὲ νὰ τὸν ἐνημερώσουν πειστικὰ γιὰ τὴν ἑλληνικὴ πραγματικότητα, μὲ μεγαλύτερο ζῆλο ὁ ἴδιος θὰ γινόταν ὑπέρμαχος τῶν ἑλληνικῶν δικαίων. Ἐξαιρετικὰ δὲ χρήσιμη θὰ ἦταν ἡ ὑπόμνηση ὅσων Γερμανὸς εἰδικὸς γράφει γιὰ τὶς ἀναφερόμενες πληθυσμικὲς ἑνότητες σὰν δῆθεν ἐθνικὲς μειονότητες. Βλ. G. Weigand, *Ethnologie von Macedonien… Leipzig* 1924, 7: «Στὴν πολιτικὴ συνήθως κρίνουν ἀπὸ τὴ γλώσσα γιὰ τὴν Ἐθνότητα. Ἡ Ἐπιστήμη δὲν πρέπει νὰ ἱκανοποιεῖται μὲ τὴν ἄποψη αὐτή, τῆς μητρικῆς γλώσσας. Ἡ γλώσσα εἶναι κάτι ἐξωτερικὸ καὶ μεταβλητὸ καὶ δὲν πρέπει μόνη αὐτὴ νὰ λαμβάνεται ὡς βάση γιὰ τὴν κρίση, ἀλλὰ καὶ πνευματικὲς καὶ σωματικὲς ἰδιότητες καὶ ἤθη καὶ ἔθιμα λαϊκά». Ἐνδιαφέρουσα γιὰ τὴν περίπτωση τῆς γερμανικῆς ἐπεμβάσεως στὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ἄποψη τοῦ comte Joseph - Arthur de Gobineau, ποὺ θαυμάζεται στὴ Γερμανία. Βλ. *ΠΑΑ,* 9, 1934, 230: «Δὲν ὑπάχει λαὸς κατέχων πραγματικὴν ἀνθρωπολογικὴν ὁμογένειαν, ὁ γερμανικὸς λαὸς ὀλιγώτερον παντὸς ἄλλου». Ὡστόσο γιὰ τὴν Ἑλλάδα ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σορβόννης André Blanc, *Géographie des Balkans,* P.U.F., Que sais - je?, Paris 1971, 50, γράφει: «L' état le plus uni, le plus homogène est le grec». Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἐκδοχὲς ἐθνολογικῆς συνθέσεως νομοῦ Γρεβενῶν», *Πρακτικὰ Α΄ Συνεδρίου τῶν ἁπανταχοῦ Γρεβενιωτῶν,* Γρεβενὰ 1994, 81-97. Δὲν εἶναι διόλου ἄγνωστη καὶ ἡ σημείωση τοῦ Konstanty Jeziorański, *Le problème minoritaire en Europe,* Varsovie 1932, 23 σημ. 1: «C' est une des tendances les plus caractéristiques de l' Allemagne de vouloir transformer la structure des Etats de l' Europe moderne de telle sorte que leur souveraineté devienne pure fiction».

172. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Οἱ Βλάχοι καὶ ἡ διάδοση τῆς ἑλληνικῆς παιδείας στοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς», *Πρακτικὰ ΣΤ΄ Διεθνοῦς Παιδαγωγικοῦ Συνεδρίου* τῆς Παιδαγωγικῆς Ἑταιρείας Ἑλλάδος, Ἑλληνικὰ Γράμματα, Ἀθήνα 1995, 155-175.

173. A.I.B. Wace - M.S. Thompson, *The nomads of the Balkans,* London 1914, 100. Πβ. *Bulletin de l' Institut pour l' étude de l' Europe sud - orientale,* 2, 1915, 110. Βλ. καὶ Em. Turczynski, *Die deutsch - griechischen Kulturbeziehungen…,* München 1959, 4 σημ. 1, ὅπου

Μὲ τὴν ἐνδεδειγμένη τεκμηρίωση, ἀπάντηση στὸ μεστὸ ἀνακριβειῶν, ψευδολογημάτων καὶ φληναφημάτων φυλλάδιο δίδεται σὲ ἄρθρο μου καταχωρισμένο μὲ τίτλο *Ἐπιλεγόμενα* στὴν τελευταία ἔκδοση τοῦ βιβλίου τοῦ Εὐάγγελου Ἀβέρωφ - Τοσίτσα, *Ἡ πολιτικὴ πλευρὰ τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ Ζητήματος,* 3η Ἔκδοση, Φιλολογικὸς Ἱστορικὸς Λογοτεχνικὸς Σύνδεσμος (Φ.Ι.ΛΟ.Σ.) Τρικάλων - Ἵδρυμα Εὐαγγέλου Ἀβέρωφ - Τοσίτσα, Τρίκαλα 1992, 223-238. Μεταφρασμένο δὲ στὴν ἀγγλικὴ γλώσσα περιέχεται σὲ συλλογικὴ ἔκδοση τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου: Ach. G. Lazarou, «The truth about the Leaflet "Les Aroumains"(Les Macédo - Romans) 1989» *On scientific truth about MACEDONIA,* National Technical University of Athens, June 1993, 63-83.

Παρὰ ταῦτα πέρυσι, ἂν καὶ ἀπρόσκλητος, εἰσῆλθε σὲ αἴθουσα συνεδρίου μὲ γενικὸ θέμα *Οἱ λησμονημένοι τῶν Βαλκανίων,* φωνασκώντας στὸ Παρίσι καὶ διανέμοντας σύντομο λιβελλογράφημα, ἐπιγραφόμενο *Ἔξοδος τῶν Ἀρμάνων ἀπὸ τὴ λήθη πρὸς καλύτερο ἐνταφιασμὸ τοῦ ἀρμανικοῦ ἰδιώματός τους;* Ἡ ἀπάντηση, λακωνικὴ ἀλλὰ καὶ ἀποστομωτική, εἶναι εὔκολη μὲ ἁπλῆ τροποποίηση τοῦ τίτλου: *Ἔξοδος τῶν Ἀρμάνων ἀπὸ τὴ λήθη,* ἂν καὶ ποτέ, ἀλήθεια, δὲν λησμονήθηκαν, *πρὸς σωτηρία τοῦ ἰδιώματός τους,* τοῦ δευτέρου - ἐπικουρικοῦ γλωσσικοῦ ὀργάνου τῶν χρόνων τῆς ρωμαιοκρατίας, μεγάλου πράγματι ἐπιστημονικοῦ ἐνδιαφέροντος, *καὶ πρὸς ὁριστικὸ ἐνταφιασμὸ τῶν ξένων ἐπεμβάσεων στὴν Ἑλλάδα,* ἄλλοτε ρουμανικῶν[174], ἄλλοτε ἰταλικῶν[175], δηλαδὴ τῶν κυρίων αἰτίων συρρικνώσεως τοῦ ἀρμανικοῦ ἰδιώματος – πέρα τῆς φυσιολογικῆς ὡς ζωντανοῦ ὀργανισμοῦ, ποὺ εἶναι κάθε γλώσσα –. Διότι σ' ὁποιοδήποτε ἑλληνικὸ χῶρο, ἀκόμη καὶ δημόσιο, δὲν ἐμποδίζεται ἡ χρήση του, ὅταν συναντῶνται γνῶστες του, ὅπως ἰδίοις ὄμμασι ἔχει διαπιστώσει καὶ περιχαρῶς ὁμολογήσει ὁ ἴδιος ὁ Perifan[176], ποὺ θὰ μποροῦσε λόγῳ τῆς ἑλληνικῆς προελεύσεως τοῦ ἐπω-

---

οἱ Ἀρμάνοι πολιτιστικὰ ἐντάσσονται στὸν ἑλληνικό λαό. Ἐπίσης Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἡ Σαμαρίνα μέσα ἀπὸ τὸν φακὸ τῶν Wace & Thompson,* πολιτιστικὸς Σύλλογος Σαμαρίνας. Ἀθήνα 2007, 746.

174. Βλ. *Πλάτων,* 36, 1984, 170-174, ὅπου ἐπισημαίνεται ἐξ ἀφορμῆς βιβλιοκρισίας πόσο τεχνηέντως συντηρεῖται τὸ ζήτημα ἀπὸ τὴ Ρουμανία. Δ.Γ. Παπαγεωργίου, «Ἡ ἑλληνορουμανικὴ "φιλία"», *Στρατηγικαὶ Μελέται,* 81, 1994, 3.

175. Benedetto de Luca, *Gli Albanesi, I Macedo - Romeni e gli interessi d' Italia nei balcani,* Roma 1913, 40. Id., *Gli Aromeni nel Nuovo Asseto Balcanico,* Roma 1919. M. Cazacu - N. Trifon, ἔ.ἀ., 200 σημ. 21. N. Iorga, *Orizzonte italiano. Tradizioni nel sud - est europeo e missione latina,* Bucarest 1940. Σ. Πλουμίδης, «Ἡ ἰταλικὴ πολιτικὴ στὴ Βαλκανική, στὴν Ἀλβανία - Ἤπειρο καὶ τὸ ἔργο τοῦ Antonio Baldacci», *Ἠπειρωτικὰ Χρονικά,* 4, 1984, 206 κέ.

176. Βλ. ἄρθρο του ἐπιγραφόμενο «Mari romanist AHILE LAZARU», *Trâ Armânami,* No 12 - Andreu 1985, 2α.

νύμου του, *Περήφανος*, νὰ αἰσθάνεται ὑπερήφανος[177] καὶ νὰ μὴ συμπεριφέρεται σὰν τὸν χειρότερο "γενίτσαρο", ὅπως χαρακτηρίζεται ὁ ἴδιος καὶ οἱ ὅμοιοί του ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Παπαθανασίου[178]. Ὁ τελευταῖος, μολονότι ἔχει φοιτήσει στὰ ρουμανικὰ σχολεῖα τοῦ μεσοπολέμου, διατηρεῖ ἀλώβητο τὸ ἑλληνικὸ φρόνημά του, ὅπως καὶ συμμαθητές του. Δὲν εἶναι μόνον πρωτοβάθμιας καὶ δευτεροβάθμιας ἐκπαιδεύσεως, ρουμανικῆς, Ἀρμάνοι, ποὺ δὲν ἐπηρεάζονται ἀνθελληνικά, ἀλλὰ καὶ τρόφιμοι πανεπιστημιακῆς παιδείας καὶ νυμφευμένοι μὲ Ρουμανίδες καὶ διὰ βίου διαμένοντες στὴ Ρουμανία. Εὔγλωττο παράδειγμα φέρει στὸ φῶς τῆς δημοσιότητας ὁ πολυβραβευμένος κριτικὸς λογοτεχνίας Ἐλευθέριος Πλατῆς, ὁ ὁποῖος μετὰ μελέτη ἐνδελεχῆ τοῦ ἔργου τοῦ Θεοδώρου Ζούκα ἀπὸ τὴ Σαμαρίνα, διακεκριμένου ἐπιστήμονα καὶ λογοτέχνη, ἐπισημαίνει τὰ ἑξῆς: «Τὸ θεωρῶ τεκμήριο ὅτι καὶ στὰ εὐτυχισμένα καὶ γόνιμα χρόνια τῶν σπουδῶν του στὴ Ρουμανία ὁ Ζούκας ἔδινε στοὺς πνευματικοὺς πάντως κύκλους τὴν ἐντύπωση ὄχι Ρουμάνου ὁμογενοῦς ποὺ ἐπέστρεψε στὴν πατρίδα, ἀλλὰ Ἕλληνα ποὺ ἔχει μεταναστεύσει στὴ Ρουμανία»[179].

Ὡστόσο, ἂν καὶ εἶναι δεδομένος, ὅπως μὲ εὐγνωμοσύνη ὁμολογεῖ ὁ Σοφοκλῆς Ἐλ. Βενιζέλος, ὁ θαυμαστὸς πατριωτισμὸς τῶν Ἑλλήνων Βλάχων, ποὺ καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἐπανειλημμένως «ἀπεδύθησαν μόνοι, ἀκαθοδήγητοι καὶ παλαίοντες συχνὰ ἐναντίον πανισχύρου ξένου δυνάστου»[180], δὲν ὑπάρχουν περιθώρια ἐφησυχασμῶν. Διότι ἡ προπαγάνδα λόγῳ τῆς ἑλληνικῆς κρατικῆς ἀδράνειας[181] ἑδραιώθηκε καὶ στὰ ἐπισημότερα κέντρα λήψεως ἀποφάσεων, ἐνῶ

177. Σκιαγράφησή του βλ. «Ματιὲς στὸ Παρελθὸν καὶ στὸ Μέλλον», *Θεσσαλικὸν Μέλλον*, 27.11.1996, 2. Ἐπίσης βλ. Achille G. Lazarou, «Valaques de Grèce», *Cahiers Balkaniques*, nº 25, "Les Oubliés des Balkans", INALCO, Paris 1998, 61-97, εἰδικὰ δὲ 96 καὶ 97. Ἀναδημοσίευση μὲ τὸν ἀρχικὸ τίτλο "Latinité hellénique et sa survivance», *Ἠπειρωτικὰ Χρονικά*, 33, 1998-1999, καθὼς καὶ ἀνάτυπα τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα μὲ Πρόλογο καὶ Εὑρετήρια.

178. Βλ. ἐφημ. Συλλόγου Βλάχων Νάουσας Μακεδονίας, *Νιάγκουστη*, Ἰούλιος 1987, 2ε.

179. Πβ. Ε. Ν. Πλατῆς, *Ἡ ἄθληση καὶ τὸ ἔργο ἑνὸς μάρτυρα τῆς Ἐλευθερίας. Θεόδωρος Ζούκας*. Ἐκδόσεις Ἁρμός, Ἀθήνα 1993, 11 σημ. 1.

180. Πβ. Ε. Ἀβέρωφ - Τοσίτσας, *ἔ.ἀ.*, 8.

181. Στὸ Ἐπιστημονικὸ Ἵδρυμα τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης ἡ Ἑλλὰς δέχεται ἀδιαμαρτύρητα ἐκπροσώπηση τῶν Βλάχων καὶ ἐκπόνηση βλαχολογικῆς μελέτης ἀπὸ Οὐαλλό, ποὺ μάλιστα δηλώνει μὴ εἰδικός, ἐνῶ ὑπάρχουν πέντε Ἕλληνες διδάκτορες καὶ μὲ τιμητικὴ ἀναγνώριση τοῦ Βλαχολογικοῦ συγγραφικοῦ ἔργου τους. Πβ., π.χ., *Περραιβία*, 25-26, 1978, 481-482, Β΄ ἔκδοση διατριβῆς Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *ἔ.ἀ.*, 20-51. Ἐπίσης βλ. European Science Foundation, Additional Activity: "Comparative Studies on Goverrments and Non - dominant Ethnic Groups in Europe (1850-1940)". List of participants, 14, καὶ *Θεσσαλικὸν Μέλλον*, 10.1.1986, 2. Στὸ Εὐρωκοινοβούλιο ἀλώνιζε ὁ μεγαλύτερος πράκτορας

ἡ Ρουμανία, παρὰ τὰ πολλαπλᾶ, παντοειδῆ καὶ πολύπλοκα προβλήματά της, δρᾶ καὶ σήμερα μὲ τρομερὴ εὐελιξία καὶ προσαρμοστικότητα στὶς ἐκκολαπτόμενες ἐθνολογικὲς ἀποφύσεις βαλκανικοῦ χώρου, χωρὶς κἂν νὰ εἶναι βαλκανικὴ χώρα[182].

Γιὰ τὶς ἀντικειμενικὲς ἑλληνικὲς δυνατότητες ἢ ἀδυναμίες καίριες πράγματι εἶναι οἱ παρατηρήσεις καὶ προειδοποιήσεις, τὶς ὁποῖες ἁρμοδίως ἀπευθύνουν οἱ Φ. Κιλιπίρης καὶ Γ. Μακρῆς[183]. Πρὸ πάντων ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐπιβάλλεται ἐπαύξηση ἐπαγρυπνήσεως καὶ ἑτοιμότητας τῆς δίκην ἐμπορεύματος ἐγκαταλειπομένης ἢ παραχωρουμένης κατὰ καιροὺς ἑλληνικῆς διεπιστημονικὰ πληθυσμικῆς ἑνότητας, τῆς ἀδιάλειπτα καὶ ἀδιαμφισβήτητα ζωντανῆς μαρτυρίας δύο χιλιετιῶν Ἑλλήνων Βλάχων στὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο. Ἐπιπρόσθετα τὸν χαρακτήρα τοῦ κατεπείγοντος ἔχει ἡ ἐνημέρωση παντὸς ξένου, φυσικοῦ ἢ νομικοῦ προσώπου, ποὺ ἐμφανίζεται νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τοὺς Βλάχους. Διότι ἡ διάχυτη ἐντύπωση ὑπερβαίνει τὴν ἰλατροτραγῳδία. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρεται πρόσφατα περιστατικό, κατὰ τὸ ὁποῖο ζητήθηκε κείμενο δηλωτικὸ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Βλάχων - Ἀρμάνων, μὲ ἀποστολὴ σχετικοῦ ὑλικοῦ, ἠλεκτρονικοῦ

τῆς προπαγάνδας γιὰ ἐθνικὴ μειονότητα Βλάχων, ὁ Vasile Barba (βλ. ἀνωτ. σημ. 169). Ὅταν δὲ πιεστικὰ ζητεῖται καὶ ἐν τέλει ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὸν ἁρμόδιο τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου ὁρισμὸς καὶ Ἕλληνα ἐκπροσώπου, ἂν καὶ ἐπιλέγεται ὀνομαστικὰ ἀπὸ τὸ ἁρμόδιο ἑλληνικὸ ὑπουργεῖο, στὴν πράξη ἀχρηστεύεται καὶ σύντομα ἐξαναγκάζεται σὲ παραίτηση ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ δημόσιο, χωρὶς νὰ ἀντικαθίσταται, ὥστε καὶ σήμερα οἱ Εὐρωβουλευτές μας νὰ στεροῦνται ἔγκυρης ἐνημερώσεως γιὰ τὸ ἐπίμαχο θέμα.Ἐφεξῆς, λοιπόν, τὸ Εὐρωκοινοβούλιο "ἐνημερώνεται" via Barba, τοῦ ὁποίου σκιαγράφηση βλ. στὴν τριμηνιαία ἔκδοση τοῦ Συλλόγου Βλάχων Ν. Σερρῶν "Γεωργάκης Ὀλύμπιος" "Μνῆμες", 21.12.96, ἀπὸ τὸν καθηγητὴ Φ. Κιλιπίρη. Ἐπίσης ἀνωτ. σημ. 178 καὶ Thierry Wolton, *Φάκελος "Farewell",* μτφ. Β. Γαζῆς, πρόλογος Ἥλιος Γιαννακάκης, Ἀθήνα 1987, 394 κ.ἑ.

182. Βλ. ἀνωτ. σημ. 6. Βλ. καὶ Al. A.A. Sturdza, *La Roumanie n' appartient pas à la péninsule balkanique proprement dite ni comme sol, ni comme race, ni comme Etat*. (Mémoire à la Société de géographie). Bucarest 1904. Ἐξ ἄλλου ὁ ἀκαδημαϊκὸς Iorga μὲ τὴν ἰδιότητα τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Ρουμανίας δὲν συμμετέχει σὲ βαλκανικὸ συνέδριο, ποὺ ὀργανώνει στὴν ἑλληνικὴ πρωτεύουσα ὁ Ἀλέξανδρος Παπαναστασίου, αἰτιολογώντας τὴν ἀπόρριψη τῆς προσκλήσεως μὲ θαυμάσια σαφήνεια. Διότι ἡ Ρουμανία δὲν εἶναι χώρα βαλκανική. Ἀλλὰ οἱ Ἕλληνες πολιτικοὶ δὲν ἔμαθαν ἀκόμη τίποτε. Βλ. συνέντευξη Ἀχ. Γ. Λαζάρου στὸν δημοσιογράφο Ἀχιλλέα Τζοάννο, «Διαβαλκανικὴ διάσκεψη χωρίς… ἄρθρο καὶ στόχους», *Ναυτιλιακή,* 16.11.1997. Ὁμολογῶ ὅτι ἀγνοῶ ἂν οἱ ἡμέτεροι, Ἕλληνες, ἁρμόδιοι προέβησαν σὲ κάποιο διάβημα ἐξ αἰτίας τῆς ἐπαναφορᾶς τῶν ἀβάσιμων ρουμανικῶν διεκδικήσεων εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος μέσῳ UNESCO! Βλ. R.Theodorescu and Leland Conley Barrows, *Politics and Culture in Southeastern Europe*. Bucharest 2001, 94, 97, 134, 140.

καὶ ἐντύπου, ὅπου ἀπεικονίζονται πληθυσμοί - φυλὲς πρωτογονικῆς πολιτισμικῆς παρουσίας! Προφανέστατα διαβάζοντας τὴ βλαχολογικὴ περιγραφὴ μὲ τὴν ἐνδεδειγμένη τεκμηρίωση καὶ διαπιστώνοντας τὸν ὑψηλότατο βαθμὸ πολιτισμοῦ τῶν *Βλάχων* καὶ ὄχι *βλάχων,* ἤτοι ἀγροίκων, οἱ ἐνδιαφερόμενοι δὲν ἐπανεμφανίσθηκαν, ἂν καὶ θὰ συνιστοῦσε μοναδικὴ συμβολὴ στὴ διάλυση τῆς πλάνης καὶ στὴν πρόληψη παρατάσεως τῆς συγχύσεως ἡ πραγμάτωση τῆς κινηματογραφικῆς ἢ τηλεοπτικῆς παρουσιάσεως τῆς πολυσχιδοῦς διαχρονικῆς δραστηριότητας τῶν Βλάχων - Ἀρμάνων. Δὲν ἀποκλείεται διόλου καὶ ἐκπληκτικὴ ἐμπορικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ ἐπιτυχία μὲ τὴν παροχὴ ποικίλης καὶ πρωτογενοῦς γνωστικῆς ὕλης, ὅταν οἱ πλέον εἰδικοί, ὅπως ὁ D. Popović[184], κ.ἄ.[185], ὁμολογοῦν ὅτι οἱ Ἀρμάνοι φέρουν καὶ μεταλαμπαδεύουν τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα.

Ἐξ ἴσου ἐπιτακτικὴ κρίνεται ἡ συγγραφὴ μικρῶν βιβλίων, μὲ εὑρετήρια καὶ παραπομπὲς τεκμηριώσεως, γιὰ τὴν ἐνημέρωση ὅλων τῶν Ἑλλαδιτῶν καὶ ὁμογενῶν τοῦ Ἔξω Ἑλληνισμοῦ, ὥστε νὰ γνωρίζουν καὶ νὰ διακηρύσσουν τὴν ἀλήθεια[186]. Πρωταρχικῆς πάντως προτεραιότητας στὴν παροῦσα φάση τοῦ Ζητήματος εἶναι ἡ ἐνεργὸς καὶ ἀμέριστη συμπαράσταση πρὸς τοὺς Ἕλληνες Βλάχους, ὅταν μάλιστα κάποιοι προπαγανδιστικοὶ ἰοὶ καὶ ὀνομαστικὰ μνημονευόμενοι στὶς Ἐκθέσεις τῶν Δυτικῶν προβάλλουν τελευταῖα μὲ θράσος καὶ προκαλοῦν

183. Βλ. *"Μνῆμες",* 21.3.97, 2-5.

184. Κατὰ τὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Βελιγραδίου Popović, *RIEB,* 1938, 606, «les Aroumains se sentaient Grecs et ils apportaient réellement la langue, la manière de vivre, l' esprit grecs au monde occidental et dans nos pays».

185. Κατὰ τὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ζάγκρεμπ Skok, *RIEB,* 3, 1936, 36, οἱ Βλάχοι - Ἀρμάνοι «de tout temps, se sont distingués par leur enthousiasme pour la langue et la civilisation grecques». Εἰδικὰ γιὰ τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα στοὺς Βλάχους - Ἀρμάνους, ποὺ στὴ Σερβία εἶναι γνωστότεροι μὲ τὸ ὄνομα Τσιντσάροι, ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βελιγραδίου Vl. Skarić τονίζει: «…grâce aux colonies des commerçants gréco - tsintsares établies dans tous les pays balkaniques, la langue grecque avait une grande importance et sa connaissance était considérée nécessaire pour un homme cultivé» (*RIEB,* 1-2, 1934-1935, 243). Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Οἱ Βλάχοι τῶν Βαλκανίων», *Ὁ ἄγνωστος Ἑλληνισμὸς τῶν Βαλκανίων,* Ἑταιρεία τῶν Φίλων τοῦ Πολεμικοῦ Μουσείου [Ἀθήνα 1996], 45-111.

186. Ἤδη στὴν ἑλληνικὴ βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Βλάχοι Ἑλλάδος καὶ Εὐρωπαϊκὴ Ἕνωση,* Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα, Ἀθῆναι 1996. Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ ΛΖ΄ τόμου (1995) τοῦ περιοδικοῦ "Παρνασσός". Στὴ γαλλικὴ καὶ σχήματος μικροῦ βλ. Achille G. Lazarou, *Valaques de Grèce et Union Européenne*. Traduit du grec par Helène Troupi - Bourillon et Jean - Paul Bourillon. Editions de la Société Littéraire Parnasse, Athènes 1995. Ἀλλὰ δὲν ἀρκοῦν. Ἀπαραίτητες εἶναι οἱ ἐπανεκδόσεις προσαρμοζόμενες στὶς ἑκάστοτε προβαλλόμενες "ἐπιχειρηματολογίες" πρὸς πρόληψη πλατύτερης παραπλανήσεως καὶ ἐγκαιρότερης πληροφορήσεως ἁρμοδίων εὐρωπαϊκῶν καὶ διεθνῶν Ὀργανισμῶν,

ἔντονα μὲ πιθανὲς ἀπροσδιόριστες ἐξελίξεις, ἐνόσῳ βέβαια αὐτὲς θεωροῦνται ἀκόμη προβλέψιμες καὶ ἐλέγξιμες. Διότι, καθὼς φαίνεται, πάλι μόνοι τους οἱ Βλάχοι - Ἀρμάνοι θὰ κληθοῦν νὰ ὑπερασπισθοῦν τὴν ἑλληνικότητά τους καὶ σύνολη τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ μεθοδευμένη ἐπιχείρηση κατακερματισμοῦ της… Γιὰ τὰ τεκταινόμενα προέχει ἡ πληροφόρηση τῶν ἰδίων τῶν Βλάχων, πρὶν εἶναι ἀργά!

Συμπερασματικὰ ὑπενθυμίζεται ὅτι Πράξεις τοῦ παρελθόντος ἀνάλογες μὲ τὶς σημερινὲς ἐπίμαχες Ἀποφάσεις κατέληξαν "γράμματα νεκρά", de facto ἀνενεργοί[187]. Διότι ἀντιστάθηκε γενναιότατα ἡ συντριπτικὴ πλειονότητα τῶν Βλάχων. Ἡ μνεία μερικῶν πείθει ἀπόλυτα:

Ι. Ὁ Ἰραδὲς τοῦ 1905, ποὺ καταγράφεται στὶς ἐπιτυχίες τῆς ρουμανικῆς διπλωματίας[188], ἐφ' ὅσον ὁ Σουλτάνος μὲ τὸ ἀζημίωτο τοὺς Βλάχους, πρωταγωνιστὲς τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγώνα, διαχωρίζει ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμὸ ἀναγνωρίζοντας Βλαχικὴ ἐθνότητα, τὴν ὁποία ἐπίμονα ἀρνοῦνται οἱ Βλάχοι, ἂν καὶ ὑφίστανται τὰ πάνδεινα[189].

ΙΙ. Ἡ παραχώρηση τὸ 1913, μὲ ὑπογραφὴ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, τῶν Ἀρμάνων σὰν Ρουμάνων στὴ Ρουμανία, μάλιστα πρὸ τῆς ὑποβολῆς σχετικῆς ἀπαιτήσεως[190], ἐνῶ Ἀρμάνος, καίτοι πικραμένος ἀπὸ ἀφόρητη ἑλληνικὴ κρατικὴ ἀδικία, ὁ Ν. Μίσσιος, ἀνώτατο πλέον στέλεχος τῆς ρουμανικῆς διπλωματίας κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνδιασκέψεως Βουκουρεστίου, διακυβεύει σταδιοδρομία καὶ ζωὴ γιὰ τὴ σωτηρία τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ὅλης τῆς Μακεδονίας, οἱ ὁποῖες διατρέχουν μέγιστο κίνδυνο ἐξ αἰτίας τῶν βουλγαρικῶν προελάσεων[191].

μάλιστα σὲ περισσότερες γλῶσσες, πρωτίστως ἀγγλική.

187. Χαράλ. Κ. Παπαστάθης, *Ἡ διοικητικὴ ὀργάνωση τῆς Μακεδονίας μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσή της,* Θεσσαλονίκη 1996, 30.

188. R.V. Bossy, «Un succes diplomatic românesc: "Iradeaua" din 1905», NAM-R, I, 1959-1961, 167-169. Εἶναι δὲ ἀπότοκος τῆς "ἑλληνικῆς" διπλωματίας, δοθέντος ὅτι τῆς ρουμανικῆς ἡγεῖται ὁ Alex. Em. Lahovary, ἑλληνικῆς καταγωγῆς.

189. Κ. Ἰ. Μαζαράκης - Αἰνιάν, *Μακεδονικὸς Ἀγών, 1903-1908,* Ἀθῆναι 1937, 20, 26. ΙΜΧΑ, *Ὁ Μακεδονικὸς Ἀγώνας. Ἀπομνημονεύματα: Π. Ἀργυρόπουλος, Ἀ. Ζάννας, Κ. Μαζαράκης - Αἰνιάν, Ἀ. Σουλιώτης - Νικολαΐδης, Ναοὺμ Σπανός, Β. Σταυρόπουλος,* Θεσσαλονίκη 1984, 192, 204, καθὼς καὶ 65-163, 341-381. Κ. Ἀ. Βακαλόπουλος, *Ὁ Βόρειος Ἑλληνισμὸς κατὰ τὴν πρώιμη βάση τοῦ μακεδονικοῦ ἀγώνα (1878-1894), Ἀπομνημονεύματα Ἀναστασίου Πηχεώνα,* ΙΜΧΑ, 196, Θεσσαλονίκη 1983, 461, ὅπου ὁ Βλάχος Ἀναστάσιος Πηχιὼν χαρακτηρίζεται *ἐθνομάρτυς.*

190. Βλ. L. Spasov, «La Serbie et le différend territorial bulgaro - roumain (Janvier - Août 1913», *Etudes balkaniques,* 3, 1987, 59. Ach. G. Lazarou, «The Greek Navy a negotiation factor during 1912», *Acta International Symposium of Military History*… Greece 1992, 78. Helen Gardikas - Katsiadakis, *Greece and the Balkan Improglio, Greek foreign Policy, 1911-1913,* Athens (Σύλλογος πρὸς Διάδοσιν Ὠφελίμων Βιβλίων) 1995, 239.

ΙΙΙ. Ἡ ἀνακήρυξη Ἀλβανο - Βλαχικῆς Δημοκρατίας, τὸ 1917, μὲ τὴν ἐπέμβαση ξένων δυνάμεων στὴ Βόρειο Ἤπειρο, χάρη στὸν πατριωτισμὸ καὶ στὴν εὐφυΐα τῶν Βλάχων καταντᾶ τρελὴ ἱστορία - παρῳδία[192], διάρκειας ἑνὸς πρωϊνοῦ[193].

IV. Ἡ ἐπίσημη – γιὰ λόγους πάντοτε ἐθνικῶν συμφερόντων[194] – ἀμφισβήτηση τῆς ἑλληνικότητας τῶν Βλάχων ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ πλευρὰ ἐνώπιον τῶν φασιστικῶν ἀρχῶν Κατοχῆς τῆς Ἠπείρου, τὸ 1941, διαγράφεται πάραυτα μὲ τὴν ἄμεση καὶ ἀποφασιστικὴ ἀντίσταση τῶν Βλάχων[195] στὰ σχέδια τῆς Μουσσολινικῆς Ἰταλίας γιὰ δημιουργία Πριγκιπάτου τῆς Πίνδου[196] καὶ συνακόλουθη διχοτόμηση τῆς Ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος.

Ἑπομένως δὲν θὰ ἔχουν διαφορετικὴ τύχη οἱ πρόσφατες Ἀποφάσεις. Γι' αὐτὸ τὸ πλέον ἐνδεδειγμένο εἶναι νὰ ἀκυρωθοῦν μὲ πρωτοβουλία τῶν ὑπευθύνων, σύμφωνα μὲ τὸ ρητὸ "ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται", ὥστε – ὅσο ὑπάρχει καιρός – νὰ διασωθοῦν ἡ σοβαρότητα καὶ τὸ κύρος θεμελιωδῶν εὐρωπαϊκῶν ὀργάνων, τῶν ὁποίων ὁ ἐπὶ κεφαλῆς ἐπιστημονικὸς ἐκπρόσωπος ἀρύεται τὸ πληροφοριακὸ ὑλικὸ ἀπὸ ἐρασιτέχνες, μεταξὺ τῶν ὁποίων συναριθμοῦνται καὶ θύματα

191. Βλ. Γ. Ροῦσσος, «Ὁ Βενιζέλος καὶ ἡ ἐποχή του», *Τὸ Βῆμα,* 18.6.1961, Κατσουγιάννης, *ἔ.ἀ.,* Β΄, 80.

192. Πβ. Γ. Πλατάρης, *Τὸ Σημειωματάρι ἑνὸς Μετσοβίτη 1871-1943,* Ἀθήνα 1972, 207 σημ. 107, ὅπου σχολιάζοντας τὸ ἐπεισόδιο τῆς 10 Αὐγούστου 1917, μετὰ τὴν κατάληψη τῆς Πίνδου καὶ τοῦ Ζαγορίου ἀπὸ τὸ 16ο ἰταλικὸ σῶμα στρατοῦ, ἐπισημαίνει τὴν προκλητικὴ προσπάθεια τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας γιὰ προσεταιρισμὸ τῶν Μετσοβιτῶν καὶ γράφει ἐπὶ λέξει: «Οἱ πανέξυπνοι ὅμως καὶ σώφρονες Μετσοβίτες κράτησαν ἀληθινὰ Ἑλληνοπρεπῆ στάση, ξέροντας πὼς ὅλα αὐτὰ ἦταν ξενοκίνητα τερτίπια, ἀνεδαφικὰ κι' ἀδελφοκτόνα. Πότε μὲ συνειδητὴ παθητικὴ ἀντίσταση, πότε μὲ δράση, σκέψη καὶ φρονήματα Ἑλληνικά, κράτησαν τὸ Μέτσοβο ἀλώβητο ἀπὸ τὸ μίασμα τῆς Ρουμανικῆς προπαγάντας καὶ τὸ ἀνάδειξαν προπύργιο τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅπου ἔσπασαν τὰ μοῦτρα τους οἱ κάθε λογῆς προπαγάντες».

193. Πβ. M. Lhéritier, «L' évolution des rapports gréco - roumains depuis un siècle (1821-1931)», *Mélanges offerts à N. Iorga,* Paris 1933, 595, «mais cette République dura l' espace d' un matin».

194. Συντάκτης τοῦ Ὑπομνήματος εἶναι ὁ Χρ. Σούλης.

195. Πβ. Ἀθαν. Ἰ. Χρυσοχόος, *Ἡ Κατοχὴ ἐν Μακεδονίᾳ. Γ΄. Ἡ δρᾶσις τῆς ἰταλορουμανικῆς προπαγάνδας.* Δημοσιεύματα τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Θεσσαλονίκη 1951, 13, «οἱ ἀκραιφνέστατοι οὗτοι ὀρεσίβιοι Ἕλληνες ἀνεδείχθησαν οἱ κύριοι πρωτοπόροι, οἱ βαστάσαντες τὸ μεγαλύτερον βάρος τῶν θυσιῶν καὶ τῶν ἀγώνων τοῦ ἔθνους». Βλ. καὶ Λ. Ἀρσενίου, *Ἡ Θεσσαλία στὴν Ἀντίσταση,* Α΄, Λάρισα 1977, 44 κ.ἑ.

196. Γιὰ τὶς αὐτονομιστικὲς ἀπόπειρες τόσο τοῦ α΄ ὅσο καὶ τοῦ β΄ παγκοσμίου πολέμου πβ. Cazacu - Trifon, *ἔ.ἀ.,* 200 σημ. 21: «Après les guerres balkaniques, il y aura deux tentatives autonomistes - plutôt loufoques, sans consultation réelle ni lendemain – dans la région du

τῆς προπολεμικῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας, καὶ ὄχι ἀπὸ ἐπιστήμονες εἰδικευμένους καὶ καταξιωμένους, μολονότι καὶ ὡς φυσικὰ καὶ ὡς νομικὰ πρόσωπα δὲν παρέλειψαν νὰ τοῦ προτείνουν συνεργασία[197] καὶ νὰ τοῦ προσφέρουν μὲ ἁπλότητα καὶ ἐντελῶς ἰδιωτικὴ φιλοξενία.

Ἐν τέλει ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία, ἡ ὁποία βαρύνεται μὲ τὴν ἀποκλειστικὴ εὐθύνη τῆς "ἐκποιήσεως" γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ τῶν Βλάχων καὶ ὅσον οὔπω ἄλλων, ἐπίσης ἀκραιφνῶς ἑλληνικῶν πληθυσμικῶν ἑνοτήτων, δὲν μπορεῖ νὰ ἐπαναπαύεται στὴν ἀμεριμνησία. Διότι οἱ ἐπιπτώσεις διαφαίνονται ἐπώδυνες ἐθνικά. Ἀλλὰ ἐξ ἴσου ὀδυνηρὲς διαλαλοῦνται καὶ γιὰ τοὺς μυστηριωδῶς διορισμένους στὶς καίριες κρατικὲς θέσεις πρὸς πραγμάτωση ὁδηγιῶν ἀπροσδιορίστων ἐπακριβῶς διευθυντηρίων, ποὺ δὲν διστάζουν νὰ ἐμφανίζονται καὶ ὡς «προστάτες» τῶν θυμάτων τους, ὅπως στὴν περίπτωση τῶν Βλάχων, μολονότι οἱ «προστατευόμενοι» βδελύσσονται καὶ ἐπισημότατα ἀπορρίπτουν τὴν «προστασία»: «.....» [*Τρικαλινά,* 23.2003, 432-433].

Pinde».

197. Βλ. καὶ *Παρνασσός,* 37, 1995, 431-432. Ἐπίσης Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἰχνηλατήσεις Βλάχων στὴν περιοχὴ Καρδίτσας καὶ βλαχολογικὲς θέσεις Θεσσαλῶν», *Πρακτικὰ Α΄ Συνεδρίου Καρδιτσιώτικων Σπουδῶν,* Καρδίτσα 1996.

ΕΛΛΗΝΕΣ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ ΣΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΒΟΥΛΕΥΤΕΣ ΣΕ ΠΛΗΡΗ ΑΓΝΟΙΑ;

Ὁ καθηγητὴς Ἐθνολογίας καὶ διευθυντὴς τοῦ Ἐργαστηρίου Ἀνθρωπολογίας τοῦ Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης Ν. Ξηροτύρης ἀναπτύσσοντας τὸ θέμα «Ἡ "νέα τάξη" καὶ ἡ "βιομηχανία" κατασκευῆς μειονοτικῶν ζητημάτων, στὴν Νοτιοανατολικὴ Εὐρώπη» παρενθέτει καὶ τὰ ἑπόμενα:

«Ἴσως ἐδῶ θὰ ἔπρεπε νὰ κάνουμε πάλι μία μικρὴ ἀναφορά, χαρακτηριστικὴ τῆς Ἑλληνικῆς ὀπτικῆς γωνίας, στὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης, ποὺ ἔβγαλε μία ἀπόφαση, τὴν περίφημη 1333, ἡ ὁποία ἔλεγε ὅτι οἱ Βλάχοι εἶναι Ἐθνότητα, πρέπει ἡ γλώσσα τους νὰ διδάσκεται, πρέπει νὰ ἔχουν ἴδιον Κράτος καὶ διάφορα παρόμοια. Καὶ ποιός τὴν ψήφισε; Ὅλοι οἱ Ἕλληνες Βουλευτές, μέλη τῆς Κοινοβουλευτικῆς Συνέλευσης τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, ὅλοι ἀνεξαιρέτως! Κι' ὅταν μετὰ διαμαρτυρήθηκαν οἱ Ἕλληνες Βλάχοι, ἐπισημαίνοντάς τους, τί ἔκαναν, ἡ ἀπάντηση τῶν Βουλευτῶν ἦταν, «δὲν ξέραμε ὅτι οἱ Ἀρμάνοι, ὅπως ἀναφέρονταν στὸ κείμενο, εἶναι οἱ Βλάχοι, γι' αὐτὸ τὴν ψηφίσαμε»!…*

Ὡστόσο τὸ παντελῶς ἀνενημέρωτο δύσκολα δικαιολογεῖται. Διότι τὴν ἔγκαιρη καὶ μοναδικὰ ἔγκυρη πληροφόρηση γιὰ τὰ τεκταινόμενα τοῦ εἴδους αὐτοῦ διενεργοῦσε ὑπεύθυνα καὶ ἐπιμελέστατα τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐξειδικευμένο ἑλληνικὸ νομικὸ πρόσωπο ἰδιωτικοῦ δικαίου διαθέτοντας δυναμικὸ ἐπιστημονικὸ μὲ διαφανέστατα ἀποδεδειγμένες εἰδικὲς σπουδές.

Στὴν ἐφημ. *Πολιτική - Φιλολογική* τῶν Πατρῶν (Μάρτιος 1992) ὁ ἐκδότης - διευθυντὴς καὶ δόκιμος ἱστορικὸς συγγραφέας Γεώργιος Θ. Γιαννόπουλος ἀφιερώνει περιεκτικὸ κείμενο, ἐπιγραφόμενο "Ἀξία τοῦ ρόλου της", ὅπου δίνει τὶς ἀκόλουθες πληροφορίες: «Περιῆλθεν εἰς χεῖρας μου τεῦχος ὑπὸ τὸν τίτλον: "Ἡ Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ ἐθνικὰ θέματα καὶ τὸ ἔργο της, Ἀθήνα 1991".

Στὸν πρόλογο τοῦ τεύχους ἐξηγεῖται ὁ λόγος τῆς ἐκδόσεως. Ὑπῆρξεν ἡ ἀνάγκη ἀποδείξεως τῶν πεπραγμένων τοῦ ἐθνωφελοῦς σωματείου, διὰ νὰ τύχῃ οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως ὑπὸ τῶν "δυναμένων τι δοῦναι", κυρίως τῶν Ὀργανισμῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπιχορηγοῦν ἀναλόγους προσπαθείας, ἐπὶ τῇ ἀποδείξει τοῦ… παραγομένου ἔργου.

* ΕΝΕΡΓΟΣ ΣΥΜΒΟΛΗ. ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΔΙΑΛΕΞΕΩΝ. Α΄ ΚΥΚΛΟΣ 2007-2008. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ "ΑΝΟΙΧΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ". ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΣ, 2008.

Θέλω νὰ ἐλπίζω ὅτι ἐτελεσφόρησεν ἡ ἔκδοσις τοῦ τεύχους ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν, ποὺ δὲν εἶναι φυσικὰ ὁ μόνος. Καὶ ὅτι ἔτυχε τὸ δραστήριον σωματεῖον τὴν ὑλικήν του ἐνίσχυσιν. Κατὰ τὰ ἄλλα, ἡ ἔκδοσις τοῦ τεύχους ὑπῆρξεν εὐτυχής. Ἐνημερώνει δαψιλῶς τὸν ἀναγνώστην διὰ τὸ ἔργον καὶ τὴν δρᾶσιν τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ ὅλων τῶν ἐθνικῶν θεμάτων (Βορειοηπειρωτικοῦ, Θρακικοῦ, Κουτσοβλαχικοῦ κ.λπ.). Ἔργον ὀτρηρόν, ἀποσκοποῦν εἰς τὴν ἐνημέρωσιν, τὴν "ἀφύπνισιν", τὴν συνειδητοποίησιν τῶν κινδύνων, ποὺ διατρέχει ὁ Ἑλληνισμός. Οἱ κίνδυνοι αὐτοί, ὑφέροντες πάντοτε, γίνονται κατὰ καιροὺς ὀξεῖς καὶ ἀπειλητικοί. Δὲν χρειάζεται νὰ ποῦμε ὅτι διατρέχομεν περίοδον ἐκρηκτικῆς ἀναζωπυρώσεως τῶν κινδύνων αὐτῶν.

Ἰδιαιτέρως ἐντυπωσιάζει ἡ πληθωρικὴ δραστηριότης τοῦ Γραμματέως τῆς Ἐπιτροπῆς, φιλολόγου - Βαλκανολόγου κ. Ἀχιλλέως Λαζάρου. Δραστηριότης, ἡ ὁποία καλύπτει ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν ὕλην τοῦ τεύχους. Δὲν ἠμπορῶ πράγματι νὰ σκεφθῶ εἰδημονέστερον διὰ τὸν ρόλον αὐτόν.

Ἀπὸ τὸν πρόλογον τοῦ τεύχους προκύπτει ἡ ἐπιδίωξις τοῦ σωματείου νὰ βοηθηθῇ οἰκονομικῶς ἀπὸ νομικὰ πρόσωπα καὶ Ὀργανισμούς. Τὸ Κράτος τί κάμνει; Μήπως εἰς τὴν πλουσιωτάτην (τὴν ἀνεξάντλητον) λίσταν τῶν ὑπ' αὐτοῦ χρηματοδοτουμένων σωματείων, πολλὰ ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι ἁπλαῖ "σφραγῖδες" καὶ ἄλλα ἐπιδιώκουν ἁπλῶς τὴν ἱκανοποίησιν προσωπικῶν φιλοδοξιῶν, θὰ ἠμποροῦσε νὰ περιλάβῃ καὶ τὴν Ἐπιτροπὴν Ἐνημερώσεως ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν θεμάτων; Μήπως θὰ ἠμποροῦσε νὰ μιμηθῇ φέρ' εἰπεῖν, τὰ Σκόπια ἢ τὴν Τουρκίαν; Ἂς τὸ σκεφθῇ, ἂν δὲν τὸ ἔχῃ ἤδη πράξει, ὅπως θὰ ἤθελα νὰ ἐλπίζω».

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΘΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Δὲν εἴχαμε πρόθεση νὰ παρουσιάσουμε σὲ αὐτοτελὲς δημοσίευμα τὰ πεπραγμένα τῆς Ἐπιτροπῆς. Θεωρούσαμε ἀρκετὴ τὴν ὑποβολὴ τῆς Ἐκθέσεως πρὸς τὴ Γενικὴ Συνέλευση τῶν μελῶν κατὰ τὰ ὁριζόμενα ἀπὸ τὸ Καταστατικὸ (ἄρθρο 12ο). Οἱ προσπάθειές μας ἄλλωστε ἀποτελοῦν χρέος καὶ δὲν συνᾴδει ὁποιαδήποτε δημοσιότητα, ἡ ὁποία ἐνδεχομένως θὰ παρερμηνευόταν, ἔστω καὶ καλοπροαίρετα.

Ὡστόσο ἡ ἐπιβεβλημένη διεύρυνση τῶν δραστηριοτήτων, οἱ ὁποῖες ἀπαιτοῦσαν δαπάνες πολὺ μεγαλύτερες ἀπὸ τοὺς καταστατικοὺς πόρους ἐπέφερε τὴν ὁλοσχερῆ ἐξάντληση καὶ τῆς τελευταίας οἰκονομικῆς ἰκμάδας καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἔθεσε τὸ Δ.Σ. τῆς Ἐπιτροπῆς πρὸ τοῦ διλήμματος ἢ τῆς διαλύσεως ἢ τῆς συνεχίσεως τῆς ζωῆς της μὲ κάθε θυσία, λόγῳ τῆς ὁλοένα καὶ περισσότερο αὐξανόμενης ἀνάγκης ἐπαγρυπνήσεως στὰ ἐθνικὰ θέματα.

Τελικὰ κατὰ τὴν ἐφετινὴ Ἔκτακτη Γενικὴ Συνέλευση ἐπικράτησε ἡ δεύτερη ἄποψη κατόπιν τῆς ἐπιμονῆς ἐκλεκτῶν μελῶν, τὰ ὁποῖα ἔδωσαν τὴ διαβεβαίωση ὅτι θὰ ἀποδυθοῦν σὲ ἀγώνα ἐξευρέσεως πόρων ἱκανῶν γιὰ τὴν πολυσχιδέστερη καὶ ἐνεργότερη ἐπαναδραστηριοποίηση.

Ὅμως, ὅταν ἀποτάθηκαν σὲ νομικὰ πρόσωπα, στοὺς σκοποὺς λειτουργίας τῶν ὁποίων προβλέπεται καὶ ἐνίσχυση ἔργων, ὅπως αὐτὸ τῆς Ἐπιτροπῆς, πληροφορήθηκαν ὅτι ἡ παραμικρὴ ἐπιχορήγηση ἢ δωρεὰ διέπεται ἀπὸ διαδικασία, τῆς ὁποίας πρωτίστη προϋπόθεση εἶναι ἡ ταυτότητα τοῦ αἰτοῦντος καὶ ἡ δεδηλωμένη ἀναγνώριση τῶν πεπραγμένων του. Τὸ ἐρώτημα ἦταν ἁπλούστατο καὶ εὔλογο ἀλλὰ συνάμα ἀμείλικτο: Ποιοί εἶσθε καὶ τί κάνατε;

Σύντομη ἀπάντηση ἐπιχειροῦμε νὰ δώσουμε μὲ τὴν Ἔκθεση, ἡ ὁποία δημοσιεύεται χάρη στὴν ἐνθαρρυντικὴ συναντίληψη τῶν μελῶν τοῦ Δ.Σ. καὶ τῶν ἐργαζομένων τοῦ ΟΤΕ. Εἶναι δὲ πρόδηλο ὅτι δὲν περιλαμβάνει τὸ σύνολο τῶν δραστηριοτήτων μας. Διότι συντάχθηκε ἐσπευσμένα, γιὰ νὰ ἀξιοποιήσουμε καὶ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐγκαινιάσεως τοῦ ἀφιερωμένου στὴ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ περίπτερου, καρποῦ τῆς πατριωτικῆς εὐαισθησίας Διοικήσεως καὶ ἐργαζομένων τοῦ Ὀργανισμοῦ.

Γι' αὐτὸ συγχαίρω, ἐπαινῶ καὶ εὐχαριστῶ.

Ἐκφράζω ἐπίσης τὶς ἐγκάρδιες εὐχαριστίες πρὸς ὅλους, φυσικὰ καὶ νομικὰ πρόσωπα, ποὺ μᾶς βοήθησαν ποικιλοτρόπως στὸ δυσχερέστατο ἔργο, ὄχι μόνο τὰ μνημονευόμενα στὴν Ἔκθεση, ἀλλὰ καὶ ὅσα δὲν ἐπιθυμοῦσαν τὴν ὀνομαστική

μνεία ἢ λόγῳ τῆς σπουδῆς ἴσως δὲν ἀναφέρονται. Εὐνόητο εἶναι ὅτι ὀφείλω πολλὰ στοὺς στενοὺς συνεργάτες Ἀντιπροέδρους καὶ μέλη τοῦ Δ.Σ., ἰδιαίτερα δὲ στὸν Εἰδικὸ Γραμματέα καὶ προπάντων στὸ Γενικὸ Γραμματέα, ὁ ὁποῖος ἐσήκωσε στοὺς ὤμους τὸ βαρύτατο φορτίο, ὁλοφάνερο στὴν Ἔκθεση, ἀληθινὴ πράγματι σκιαγράφηση τῆς ἐπιστημονικῆς φιλοτιμίας καὶ φυσικῆς καὶ πνευματικῆς ἀντοχῆς του.

ΝΙΚ. ΘΕΜΕΛΗΣ
ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΘΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ : ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΘΕΜΕΛΗΣ

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΙ : ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ - ΝΟΥΑΡΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΑΚΚΑΣ

ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ : ΑΧ. Γ. ΛΑΖΑΡΟΥ

ΤΑΜΙΑΣ : ΔΗΜ. ΚΟΥΤΡΟΥΜΠΑΣ

ΜΕΛΗ : ΚΩΝ. ΒΟΥΛΟΥΤΙΑΔΗΣ
ΑΝΝΑ - ΙΩΑΝΝΑ ΓΟΥΗΛ - ΜΠΑΔΙΕΡΙΤΑΚΗ
ΜΟΔΕΣΤΟΣ ΠΕΤΡΙΔΗΣ
ΑΘΑΝΑΣΙΑ ΤΣΑΜΠΑΣΗ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤ. : ΜΑΡΙΑ ΘΕΟΧΑΡΗ
ΠΛΑΤΩΝ ΝΑΝΤΣΟΣ
ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΣΚΑΛΤΣΑΣ

ΕΞΕΛΕΓΚΤ. ΕΠΙΤΡΟΠΗ : ΛΙΛΑ ΚΑΛΑΜΠΑΛΙΚΗ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΚΟΛΑΚΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΟΡΣΟΣ

ΕΙΔΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ -
Δ/ΝΤΗΣ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΕΚΔΟΣΕΩΝ : ΑΝΤ. ΖΕΡΒΑΚΗΣ

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1977 ὁ πρῶτος Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας Μιχαὴλ Στασινόπουλος ἀπηύθυνε μέσον τοῦ Τύπου ἔκκληση, γιὰ τὴ δημιουργία μιᾶς ὀργανώσεως μὲ σκοπὸ τὴν ἐνημέρωση τῆς κοινῆς γνώμης στὰ ἐθνικά μας θέματα. Ἡ κίνηση αὐτὴ ἔγινε ἐπιτακτικὴ μετὰ τὴν τουρκικὴ εἰσβολὴ στὴν Κύπρο καὶ μὲ τὶς αὐξανόμενες ἀπαιτήσεις τῆς Τουρκίας στὸ χῶρο τοῦ Αἰγαίου. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἔκκληση ἐκείνη καὶ μὲ τὴν ὁμόθυμη συμπαράσταση καὶ συμμετοχὴ τοῦ πνευματικοῦ κόσμου τῆς χώρας συστήθηκε ὑπὸ τὴν προεδρία Στασινόπουλου τὸ σωματεῖο *«Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα».*

Κύρια δραστηριότητα τῆς Ἐπιτροπῆς ἦταν ἡ ἔκδοση μιᾶς σειρᾶς ἀπὸ ἀξιόλογα ἐνημερωτικὰ δημοσιεύματα, μὲ βασικὸ ἄξονα τὸ Κυπριακό, ποὺ τὸ καθένα φώτιζε τὸ ἐθνικὸ θέμα ἀπὸ μιὰ δική του σκοπιά. Τὰ περισσότερα ἦταν γραμμένα κυρίως ἀπὸ ξένους γιὰ νὰ εἶναι πιὸ ἀντικειμενικὴ ἡ θεώρηση τοῦ θέματος. Τὰ ἐνημερωτικὰ αὐτὰ δημοσιεύματα σὲ αὐτοτελῆ τευχίδια καὶ συνταγμένα σὲ τέσσερις γλῶσσες ἀποστέλλονταν κυρίως στὸ ἐξωτερικό.

Μερικὰ ἀπὸ τὰ δημοσιεύματα αὐτὰ ἦταν: Τοῦ Ζὰκ Λακαριὲρ *«Γιατί παρατείνεται ἡ σιωπὴ γιὰ τοὺς πρόσφυγες τῆς Κύπρου»,* τοῦ Ροζὲ Μιλλιὲξ *«Ἡ πολιτικὴ τῶν τετελεσμένων γεγονότων στὴν Κύπρο, ἀπειλὴ γιὰ τὴν εἰρήνη»,* τοῦ Ζὰν Ντελαμὸτ *«Ἕνα νέο τεῖχος τοῦ αἴσχους στὴν Κύπρο, ἡ γραμμὴ Ἀττίλα»,* τοῦ Πόλυ Μοδινοῦ *«Ἡ ἀλήθεια γιὰ τὸ Κυπριακὸ Πρόβλημα, μιὰ ἀντικειμενικὴ ἔκθεση»,* ἕνα τεῦχος μὲ τὸν τίτλο *«Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἐπιτροπὴ Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων καταδικάζει τὶς Τουρκικὲς ὠμότητες στὴν Κύπρο»* μὲ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴ μυστικὴ ἔκθεση τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, ἕνα ἄλλο τεῦχος μὲ τίτλο *«Ἡ Τουρκία περιφρονεῖ ὅλες τὶς ἀποφάσεις τοῦ ΟΗΕ γιὰ τὴν Κύπρο»,* ἀκολούθησε ἕνα ἄρθρο τεσσάρων βουλευτῶν τῆς Γαλλικῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως μὲ τίτλο *«Νὰ λυθεῖ τὸ Κυπριακὸ Πρόβλημα μὲ πρωτοβουλία τῆς Εὐρώπης», «Ὑπερασπισθῆτε τὴν Κύπρο»* ἦταν ὁ τίτλος ἑνὸς ἄλλου ξεχωριστοῦ τεύχους μ' ἕνα κείμενο τοῦ Πιὲρ Μαρσιλασὺ τῆς Γαλλικῆς Γερουσίας, τοῦ Μωρὶς Ντρυὸν τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας *«Ἡ ἐκκρεμότης τοῦ Κυπριακοῦ ἀπειλὴ γιὰ τὴ Μεσόγειο»* καὶ τέλος σ' ἕνα ἄλλο τεῦχος μὲ τὸν τίτλο *«Ἡ διεθνὴς πολιτικὴ ἡγεσία γιὰ τὸ Κυπριακὸ Πρόβλημα»,* ποὺ περιλάμβανε δηλώσεις πολιτικῶν καὶ ὀργανώσεων ἀπ' ὅλο τὸν κόσμο, ποὺ ὑποστήριζαν τὴ θέση τῆς ἑλληνικῆς πλευρᾶς.

Τώρα ἡ *«Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα»* περνᾶ σὲ μιὰ νέα φάση τῆς λειτουργίας της.

Προγραμματίζει διεύρυνση καὶ ἐπέκταση τῶν δραστηριοτήτων της καὶ πρὸς ἄλλες κατευθύνσεις, ὅπως εἶναι ἡ δημιουργία κέντρων ἐνημερώσεως καὶ πληροφοριῶν, ἡ ὀργάνωση δημοσίων ἐκδηλώσεων στὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἐξωτερικὸ καὶ ἡ ἀνάπτυξη τῆς συνεργασίας μὲ ἀνάλογα κέντρα τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς διασπορᾶς.

Ἡ Ἐπιτροπή, ποὺ τώρα προεδρεύεται ἀπὸ τὸν Νικόλαο Θέμελη, ποὺ εἶναι ὁ

Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, δὲν ἔχει κανένα πολιτικὸ χαρακτήρα. Ἐπιδιώκει δὲ τὴ συνεργασία δημόσιων καὶ ἰδιωτικῶν φορέων στὴν Ἑλλάδα ἢ καὶ ὀργανισμῶν ποὺ ἔχουν ἀνάλογους σκοποὺς γιὰ τὴν πραγματοποίηση τοῦ δύσκολου ἔργου της. Ἔχει ὄντως τὴν ἀνάγκη κυρίως τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν νέων ποὺ τοὺς προσκαλεῖ νὰ συνεργασθοῦν μαζί της γιὰ νὰ τὴ βοηθήσουν στὸ ἔργο της. Στηρίζεται ὅμως γενικότερα στὴ συμπαράσταση ὅλου τοῦ κοινοῦ γιατὶ τὰ θέματα ποὺ θέλει νὰ προωθήσει ἀφοροῦν τὸ σύνολο τοῦ ἔθνους.

Στὸ πλαίσιο αὐτῶν τῶν δραστηριοτήτων της ὀργάνωσε πρόσφατα στὴν Ἀθήνα μιὰ ἐκδήλωση μὲ ὁμιλητὴ τὸν ἐπὶ τιμῇ πρέσβυ Βύρωνα Θεοδωρόπουλο πάνω στὸ θέμα *«Οἱ ἑλληνοτουρκικὲς σχέσεις - ἐπισκόπηση, προοπτικές»*, ποὺ τὴν παρακολούθησε πυκνὸ ἀκροατήριο, ἀνάμεσα στὸ ὁποῖο διέκρινε κανεὶς πρώην πρωθυπουργούς, ἀρχηγοὺς κομμάτων, ἀκαδημαϊκούς, καθηγητές, πνευματικὲς προσωπικότητες τῆς χώρας καὶ διπλωμάτες[1].

Ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὶς παρατιθέμενες στὸ τέλος ἕνδεκα διαδοχικὲς ἐκδόσεις σὲ τέσσερες ταυτόχρονα διαφορετικὲς γλῶσσες, κατὰ τὴν πρώτη σχεδὸν δεκαετία στὸ ἐπίκεντρο τοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ τῆς δράσεως τῆς Ἐπιτροπῆς εἶχε παραμείνει σταθερὰ τὸ Κυπριακό.

Ἐν τῷ μεταξὺ κατέφθαναν στὴν Ἀθήνα κατεπείγουσες καὶ ἐπιτακτικὲς ἐκκλήσεις ἀπὸ τοὺς ἁπανταχοῦ Ἕλληνες γιὰ συμπαράσταση κατὰ τῆς ἀπροκάλυπτα καὶ πολυσχιδέστατα ἀσκούμενης προπαγάνδας, ἡ ὁποία ὁμολογουμένως ἁλώνιζε τόσο τὴν ἠπειρωτικὴ ὅσο καὶ τὴ νησιωτικὴ Ἑλλάδα μὲ προφανέστατο σκοπὸ τὴ δημιουργία μειονοτικῶν ζητημάτων, γεγονὸς ποὺ καθιστοῦσε ἐπιβεβλημένη τὴν ἄμεση διεύρυνση τοῦ ἔργου καὶ τὴν ἐνεργότερη κινητοποίηση τῆς Ἐπιτροπῆς.

Μετὰ τὶς ἀρχαιρεσίες τῆς 17 Ἰουνίου 1987 καὶ τὴ συγκρότηση σὲ σῶμα τοῦ νέου Δ.Σ. τῆς Ἐπιτροπῆς[2] ἡ πρώτη συνεδρίαση πραγματοποιήθηκε τὴν 20 Αὐγούστου 1987, σὲ πλήρη ἀπαρτία, μολονότι ὁ χρόνος δὲν ἦταν πρόσφορος, λόγῳ τῶν θερινῶν διακοπῶν.

Τὸ πρῶτο θέμα ἀφοροῦσε στὸ Μακεδονικὸ Ζήτημα, τὸ δεύτερο στὴ δημιουργία Ὑποεπιτροπῶν γιὰ τὴν ἐπὶ μέρους μελέτη θεμάτων καὶ τὸ τρίτο στὴν πρόσληψη εἰδικοῦ ἐπιστήμονα γιὰ τὴν ἀνάθεση τοῦ συντονισμοῦ καὶ τοῦ ἐκτελεστικοῦ ἔργου τῆς Ἐπιτροπῆς.

---

1. Ἀπὸ τὸν πρόλογο ἄρθρου τοῦ Κώστα Σερέζη, Ἡ Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα, *«ὁ Φιλελεύθερος»* Κύπρου, 12-5-1986, σελ. 10.

2. Ἐκτὸς τῶν μνημονευομένων Προέδρου καὶ Γενικοῦ Γραμμ., τοῦ Δ.Σ. μετέχουν οἱ Ἀντιπρόεδροι Γ. Μιχαηλίδης - Νουάρος καὶ Ἄ. Βλάχος, ὁ Ταμίας Δ. Κεράνης, τὰ Μέλη Μ. Πετρίδης, Κ. Σερέζης, Ε. Σκαλτσᾶς, Ἄ. Τσαμπάση, Δ. Τριχόπουλος καὶ ὁ Εἰδ. Γραμμ. καὶ Διευθυντὴς Γραφείου Ἐκδόσεων Ἀ. Ζερβάκης.

Ἡ προτεραιότητα δόθηκε στὸ τρίτο θέμα, διότι ἀπὸ τὴν ἐπιτυχῆ ἐπιλογὴ τοῦ ἐπιστημονικοῦ συνεργάτη τῆς Ἐπιτροπῆς ἐξαρτήθηκε κατὰ κύριο λόγο ἡ πραγμάτωση τῶν σκοπῶν τοῦ Σωματείου καὶ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Δ.Σ., ποὺ συνίστανται στὴν ἐνημέρωση ἁρμοδίων καὶ κοινῆς γνώμης γιὰ τὰ ἐθνικὰ θέματα.

Ὁ Γενικὸς Γραμματέας Γ. Μπαμπινιώτης πρότεινε γιὰ ἐπιστημονικὸ συνεργάτη τῆς Ἐπιτροπῆς τὸν Ἀχιλλέα Λαζάρου, Διδάκτορα τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τ. Chargé de cours à la Sorbonne (Paris IV), Ἐπιστημονικὸ Συνεργάτη τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Εἰδικὸ Ἐπιστημονικὸ Σύμβουλο Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν καὶ Καθηγητὴ Μετεκπαιδεύσεως Καθηγητῶν, στὸν ὁποῖο εἶχε προαναγγείλει τοὺς ὅρους προσφορᾶς τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων καὶ τὴν ἐπιθυμία τοῦ Δ.Σ. γιὰ μιὰ πρώτη εἰσήγηση στὴν 17 συνεδρίαση τῆς 20 Ὀκτωβρίου 1987 γιὰ τὰ Ἐθνικὰ καὶ λεγόμενα Μειονοτικὰ θέματα.

Ἐξ ἄλλου ὁ προτεινόμενος ὡς ἐπιστημονικὸς συνεργάτης τῆς Ἐπιτροπῆς, ἀφοῦ ἐπὶ τρία χρόνια στὸ ἐσωτερικὸ καὶ ἄλλα τρία χρόνια στὸ ἐξωτερικὸ ὡς ὑπότροφος τοῦ Ἱδρύματος Κρατικῶν Ὑποτροφιῶν (Ι.Κ.Υ.) εἶχε κάμει μεταπτυχιακὲς σπουδὲς Ἱστορίας, Φιλολογίας, Γλωσσολογίας, Ἐθνολογίας λαῶν Βαλκανικῆς – Ν.Α. Εὐρώπης, διορίστηκε τὸ 1978 ἐκτ. Καθηγητὴς τοῦ Τμήματος Μετεκπαιδεύσεως Μοιράρχων στὸ μάθημα *«ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΕΣ - ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ - ΑΙΡΕΣΕΙΣ»*, ἡ δὲ διδασκαλία του ἀξιολογήθηκε μὲ *«ΑΡΙΣΤΑ»*. Ἐπίσης διορίσθηκε Καθηγητὴς τῆς Σχολῆς Ἀξιωματικῶν Ἀδελφῶν Νοσοκόμων στὸ γνωστικὸ ἀντικείμενο *«ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ»*, καθὼς καὶ τῶν Μορφωτικῶν Κύκλων τῆς Χ.Ε.Ν. Ἀθηνῶν, τὸ 1985, γιὰ τὴ διδασκαλία τοῦ Κύκλου: *ΕΘΝΙΚΑ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ Ν.Α. ΕΥΡΩΠΗΣ»*. Ἐπιπροσθέτως στὸν κ. Ἀχ. Λαζάρου μετὰ διερεύνηση καὶ συγκατάνευση ἑλληνικὴ τὸ Εὐρωπαϊκὸ Κοινοβούλιο, τὸ 1986, τοῦ ἀνέθεσε τὴ σύνταξη ἄρθρων γιὰ τὶς γλωσσικές, θρησκευτικὲς κ.λπ. μειονότητες τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν ἔφθασαν στὸν προορισμὸ λόγῳ ἄγνοιας καὶ τῆς συνακόλουθης ἀμφιταλαντεύσεως τῶν ἁρμοδίων, μὲ δυσμενέστατες γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἐπιπτώσεις. Διότι ἐπακολούθησαν οἱ Ἐκθέσεις τοῦ Γραφείου τῶν ὀλιγώτερο διαδιδομένων γλωσσῶν, τὸ ὁποῖο ἑδρεύει στὸ Δουβλίνο[3].

Παρουσιάζοντας τὸν κ. Λαζάρου στὰ μέλη τοῦ Δ.Σ. τῆς Ἐπιτροπῆς ὁ κ. Μπαμπινιώτης *«ἀναφέρθηκε στὴν ἐπιστημονικὴ κατάρτιση αὐτοῦ, στὴν ἀποθησαυρισμένη ἐμπειρία του στὰ Ἐθνικά μας θέματα ὑπὸ τὴν εὐρύτερη ἔννοιά τους, στὶς ἱκανότητές του ὡς διδάκτορα τῆς Φιλοσοφικῆς, στὶς παρασχεθεῖσες ὑπηρεσίες*

3. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Μειονοτικὰ ζητήματα καὶ κάποιες ἐπισκέψεις ξένων στὴν Ἑλλάδα, «Ἐλευθεροτυπία», 10-7-1989, σελ. 32.

του ὡς ἐπιστημονικοῦ συνεργάτη καὶ συμβούλου στὸ Ὑπ. Ἐξωτερικῶν καὶ ἐξέφρασε τὴν πεποίθηση ὅτι μὲ τὰ προσόντα του αὐτά, θὰ καταστεῖ πολύτιμος συνεργάτης τοῦ Σωματείου μας».

Μετὰ τὴν ὁλοκλήρωση τῆς ἐνημερώσεως τοῦ Δ.Σ. ἀπὸ τὸν κ. Λαζάρου, ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς χαρακτήρισε τὴν εἰσήγηση *«ἐντυπωσιακὴ γιατὶ κατέδειξε πράγματι ὅτι ὁ κ. Λαζάρου εἶναι κάτοχος τῶν ἐθνικῶν μας θεμάτων, ἔχει εἰσδύσει στὸν πυρήνα τῶν προβλημάτων καὶ ἔχει ἀποκομίσει τεράστιες γνώσεις καὶ ἐμπειρίες σὲ τρόπο ὥστε νὰ προσβλέπουμε στὸν καταξιωμένο αὐτὸν ἐπιστήμονα, ὡς τὸν πλέον ἐπιφανῆ καὶ σπουδαῖο συνεργάτη μας. Στοὺς χαρακτηρισμοὺς αὐτοὺς συμφώνησαν ὅλα τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ πρόσθεσαν ὅτι ὁ καθηγητὴς κ. Μπαμπινιώτης, μὲ τὴν ἐπιλογή, ποὺ ἔκανε στὸ πρόσωπο τοῦ κ. Λαζάρου, ἡ Ἐπιτροπή μας βρῆκε τὸν κατάλληλο ἄνθρωπο στὴν κατάλληλη θέση».*

Οἱ προβλέψεις καὶ προσδοκίες ἐπαληθεύθηκαν ἀπόλυτα. Οἱ νέες προοπτικὲς ἐπέτρεψαν μὲ λιτότατα μέσα καὶ ἐντελῶς ἀθόρυβα δραστηριότητες ἀποτελεσματικὲς σὲ πολλὰ θέματα, ποὺ χρόνιζαν ἢ ἐμφανίζονταν αἰφνιδιαστικὰ κατὰ τὴν παρελθοῦσα τριετία τόσο ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν γειτόνων Τούρκων, Γιουγκοσλάβων, Ρουμάνων κ.ἄ. ὅσο καὶ ἀπὸ παρακοινοτικὰ ὄργανα, ποὺ ἐκμεταλλεύονται τὴν ἑλληνικὴ ἀπουσία ἢ πλημμελῆ ἐκπροσώπηση στὰ εὐρωκοινοτικὰ κέντρα λήψεως ἀποφάσεων.

Ἡ παρακολούθηση ὅλων αὐτῶν ἀπὸ μέρους τῆς Ἐπιτροπῆς ὑπῆρξε ἀδιάλειπτη, προσεκτικὴ καὶ καίρια, ὅπως ἄλλως τε καθίσταται πρόδηλο ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα πεπραγμένα, τῶν ὁποίων ἡ ἔκθεση δίδεται θεματικά:

Ι. ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ:

ΟΜΙΛΙΕΣ - ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

1) *«Ἐθνολογικὴ ἀξία τοῦ πρωτοτύπου κειμένου τῆς Αἰτωλορωμαϊκῆς Συνθήκης (212 π.Χ.)».* Χάρη στὸ κείμενο αὐτὸ ἀποδεικνύεται καὶ ἡ ἑλληνικότητα τῆς ἀρχαίας μακεδονικῆς διαλέκτου, συνεπῶς δὲ καὶ τῆς Μακεδονίας. Ἡ ἀνακοίνωση γίνεται στὸ Ἀγρίνιο καὶ ὀργανώνεται ἀπὸ τὴν Ἱστορική - Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας, τὴν 21-10-1988.

2) *«Τὸ Μακεδονικὸ μὲ δεδομένα ἱστορίας, γλωσσολογίας, ἐθνολογίας…»,* Ἀθήνα. Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία. Στρογγυλὴ Τράπεζα. Συνομιλητὲς ὁ ὑπουργὸς Μακεδονίας - Θράκης Στ. Παπαθεμελῆς, οἱ Καθηγητὲς Μαν. Ἀνδρόνικος, Κων. Σβολόπουλος, Ἀχ. Λαζάρου, μὲ διευθύνοντα τὸν Πρόεδρο τῆς Ἐπιτροπῆς Ν. Θέμελη, 8-2-1989.

3) *«Ἡ ἑλληνικότητα τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους χρόνους μέχρι σήμερα».* Ἀθήνα. Πνευματικὸ Κέντρο Χ.Μ.Ο. Ἁγίας Παρασκευῆς, 12-2-1989.

4) *«Ἡ ἀλήθεια γιὰ τὸ Μακεδονικό».* Θεσσαλονίκη. Φάρος - Παράρτημα Ἑνώσεως τ. Γενικῶν Ἐπιθεωρητῶν Μ.Ε., 3-4-1989.

5) *«Τὸ Μακεδονικὸ καὶ συναφῆ ζητήματα ἀπὸ τὴν σκοπιὰ τῆς Ε.Ο.Κ.».* Ἀθήνα. Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσός, 5-4-1989.

6) *«Ἡ ἑλληνικότητα τῆς Μακεδονίας διὰ μέσου τῶν αἰώνων».* Ἀθήνα. Πνευματικὴ καὶ Πολιτιστικὴ Ἑστία Ἠλιουπόλεως, 19-3-1990.

7) *«Μακεδονία καὶ Μακεδόνες διαχρονικὰ καὶ συγχρονικά».* Πειραιάς. Πολιτιστικὸ καὶ Πνευματικὸ Κέντρο Δήμου Πειραιῶς, 28-3-1990.

8) *«Ὁ Μακεδὼν ἀκαδημαϊκὸς Ἀντ. Κεραμόπουλλος καὶ ἡ συμβολή του στὴν Ἱστορία καὶ Ἐθνολογία».* Ἀθήνα. Ἱστορικὴ καὶ Ἐθνολογικὴ Ἑταιρεία Ἑλλάδος, 16-5-1990.

9) *«Φάσεις καὶ ἐξελίξεις τοῦ Μακεδονικοῦ Ζητήματος»,* Παρνασσός, 14-2-1991.

10) *«Διαβάς... βοήθησον ἡμῖν».* (Ἡ κραυγὴ τῆς Μακεδονίας), Πειραϊκὸς Φάρος, Πειραιάς, 30-4-1991.

11) *«Μακεδονικό», Εὐρωπαϊκὸ Πολιτιστικὸ Κέντρο Δελφῶν. ΥΠΠΟ - ΓΓΑΕ - ΥΠΕΠΘ, Πρόγραμμα Ἐπιμορφώσεως Ὁμογενῶν Ἐκπαιδευτικῶν, 10-7-1991.*

12) *«Γένεση καὶ ἐξελίξεις τοῦ Μακεδονικοῦ»,* Κινηματοθέατρον *«Ἀχίλλειον»* Γρεβενῶν. Δῆμος Γρεβενῶν - Κέντρο Μελέτης Μεσογειακῶν Θεμάτων, 17-8-1991.

13) *«Διαχρονικὴ παρουσίαση τῆς Μακεδονίας καὶ Γερμανὸς Καραβαγγέλης»,* Πνευματικὸ Κέντρο Δήμου Καστοριᾶς. ΤΕΔΚ Νομαρχίας Καστοριᾶς - Κέντρο Μακεδονικῶν Σπουδῶν *«ΙΩΝ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ»,* 13-10-1991.

14) *«Διαχρονικὴ καὶ συγχρονικὴ θεώρηση τῆς Μακεδονίας»,* Αἴθουσα τελετῶν τῆς Γενικῆς Τραπέζης Ἑλλάδος, Σύλλογος Ὑπαλλήλων Γενικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, 12-11-1991.

15) *«Μακεδονία: Ἀνασκόπηση παρελθόντος καὶ ἐπισημάνσεις στὸ παρόν - μέλλον»,* Ἰόνιος Σχολή, 20-11-1991.

16) *«Ἀναδρομὴ στὸ παρελθὸν καὶ σύγχρονη πραγματικότητα τοῦ Μακεδονικοῦ Ζητήματος»,* Αἴθουσα Ξενοδοχείου *«Μιστράλ»* Καστέλλας Πειραιῶς. Ἑλληνίδες Σοροπτιμίστριες, Ὅμιλος Πειραιῶς, 4-12-1991.

17) *«Ἱστορικὰ τεκμήρια ἑλληνικότητας τῆς Μακεδονίας»,* Σύλλογος Ἐπιστημόνων Σαλαμίνας, 8-12-1991.

ΙΙ. ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ

1) *«Περιπέτειες τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας στὴ Βόρειο Ἤπειρο».* Κόνιτσα. Πνευματικὸ Κέντρο Δήμου Κονίτσης. Ἱ. Μητρόπολις Δρυϊνουπόλεως - Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτσης, 24-8-1987.

2) *«Ἡ Ἀρκαδία ὡς κοιτίδα ἑλληνορωμαϊκὴ καὶ ἡ "Καταστροφὴ" τῆς Ἠπείρου».* Τρίπολη. Πνευματικὸ Κέντρο Δήμου Τριπόλεως - Ἀρκαδικὴ Ἀκαδημία, 19-8-1988.

3) *«Διαχρονικὴ καὶ συγχρονικὴ θεώρηση τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Βορείου Ἠπείρου».* Ἀθήνα. Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσὸς - ΚΙ.Π.Α.Ε.Α., 24-10-1988.

4) *«Λαογραφικὴ ἰχνηλάτηση τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Βορείου Ἠπείρου».* Λάρισα. Γαλλικὸ Ἰνστιτοῦτο - Λαογραφικὴ Ἑταιρεία Λαρίσης, 7-11-1988.

5) *«Διάδοχος, ἐπίσκοπος Φωτικῆς»,* Πειραϊκὸς Φάρος, 31-1-1989.

6) *«Βόρειος Ἤπειρος. Ἱστορία - Πολιτισμός».* Ἀθήνα. Πολεμικὸ Μουσεῖο. Ἑταιρεία Φίλων τοῦ Πολεμικοῦ Μουσείου, 26-10-1989.

7) *«Οἱ Βορειοηπειρῶτες ἱστορικὰ καὶ διπλωματικά».* Κηφισιά. Πνευματικὸ Κέντρο. Δῆμος Κηφισιᾶς, 10-1-1990.

8) *«Χρονικὸ τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ Ζητήματος καὶ Ἀνθρώπινα Δικαιώματα».* Λάρισα. Κινηματοθέατρον *«Ὀλύμπιον».* Σύλλογος Ἠπειρωτῶν - Παράρτημα Σ.Φ.Ε.Β.Α., 14-1-1990.

9) *«Ἡ ἑλληνικότητα τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ οἱ συνθῆκες διαβιώσεως τῶν συγχρόνων Βορειοηπειρωτῶν».* Θεσσαλονίκη, Πνευματικὸ Κέντρο Ἱ. Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης. Παράρτημα Σ.Φ.Ε.Β.Α., 21-1-1990.

10) *«Διαχρονικὴ καὶ συγχρονικὴ θεώρηση τοῦ Ἐθνικοῦ Θέματος: Βόρειος Ἤπειρος».* Ψυχικό. Πολιτιστικὸ Κέντρο. Δῆμος Ψυχικοῦ, 21-2-1990.

11) *«Διεπιστημονικὴ θεώρηση τῆς Βορείου Ἠπείρου».* Ἀθήνα. Πνευματικὸ Κέντρο. Δῆμος Ἀθηναίων. Μαθήματα πανεπιστημιακοῦ ἐπιπέδου, 4-4-1990.

12) *«Ἡ ἱστορία Duroselle καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἀντίσταση στὴ Βόρειο Ἤπειρο»,* Πνευματικὴ Ἑστία Μοσχάτου, 27-10-1990.

13) *«Σκιαγράφηση τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ Ζητήματος».* Αἴθουσα τελετῶν Δήμου Ἐλασσόνος: Σύλλογος δασκάλων καὶ νηπιαγωγῶν ἐκπαιδευτικῆς περιφέρειας Ἐλασσόνος, 11-11-1990.

14) *«Ψυχὴ καὶ Χριστὸς σᾶς χρειάζονται» (φωνὴ πρὸς τὴ Βορειοηπειρωτικὴ γῆ),* Πειραϊκὸς Φάρος, 15-1-1991.

15) *«Διεπιστημονικὴ θεώρηση τῆς Βορείου Ἠπείρου, μὲ βάση τὰ δεδομένα τῆς ἀρχαιολογίας, ἱστορίας, γλωσσολογίας καὶ ἐθνολογίας».* Σέρρες. Κινηματοθέατρον. Πανελλήνιος Σύνδεσμος Βορειοηπειωτικοῦ Ἀγώνα. Παράρτημα Σερρῶν, 2-2-1991.

16) *«Βορειοηπειρωτικὸ Ζήτημα».* Ναυτικὴ Σχολὴ Σκαραμαγκᾶ, 15-10-1991.

III. ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΑ

1) *«Τὰ Ἑλληνοτουρκικὰ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς παιδείας».* Ἀθήνα. Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσός - Ἕνωση τ. Γενικῶν Ἐπιθεωρητῶν Μ.Ε., 2-12-1987.

2) *«Ἀναίρεση τῶν ἱστορικῶν στοιχείων τοῦ βιβλίου Ozal»*. Ἀθήνα. Στρογγυλὴ Τράπεζα. ΕΣΗΕΑ. Συνομιλητὲς οἱ δημοσιογράφοι Κ. Καλλιγᾶς, Δ. Χρυσοστομίδης, Καθηγητές: Ν. Σαρρῆς, Ἀχ. Λαζάρου, μὲ διευθύνοντα τὸν Γενικὸ Γραμματέα τῆς Ε.Μ.Ε.Ι.Σ. καὶ τ. Σύμβουλο Ἐπικρατείας Σπ. Νικολάου, 15-3-1989.

3) *Τὰ Ἑλληνοτουρκικὰ μετὰ τὴν Ἅλωση»*. Ἀθήνα. Πνευματικὸ Κέντρο Δήμου Ἀθηναίων - Ἁγίου Θωμᾶ. Σύλλογος Νέων Ἐπιστημόνων Ἀμπελοκήπων, 20-5-1989.

4) *«Ἡ Ἅλωση τῆς Πόλης καὶ ἡ ἀπήχησή της στὸν ἀνώνυμο ἑλληνικὸ λαό»*. Πειραϊκὸς Φάρος, 30-5-1989.

5) *«Σκοποὶ τουρκικῆς ἱστοριογραφίας καὶ βιβλίου Ozal»*. Ἀθήνα. Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσός, 31-5-1989.

6) *«Τουρκικὴ ἱστοριογραφία καὶ σκοπιμότητες»*. Ἀθήνα - Καλλιθέα. Σύλλογος Κωνσταντινουπολιτῶν, 25-9-1989.

7) *«Οἱ Ἑλληνοτουρκικὲς σχέσεις μὲ βάση τὰ τουρκικὰ σχολικὰ βιβλία»*. Πολεμικὸ Μουσεῖο. Ε.Ο.Τ. - Σωματεῖο Διπλωματούχων Ξεναγῶν, 29-1-1991.

8) *«Ἡ Τουρκία. Ἀπειλὴ γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ Πολιτισμικῆς καὶ Ἱστοριογραφικῆς Πλευρᾶς»*. Ναυτικὴ Σχολὴ Πολέμου, 12-4-1991.

IV. ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΟ - ΘΡΑΚΙΚΟ

1) *«Ἡ Θράκη καὶ ὁ μουσουλμανισμός της»*. Ἀθήνα. Πνευματικὸ Κέντρο Θρακομακεδόνων Ἀττικῆς, 22-10-1989.

2) *«Ἐθνολογικὴ σύνθεση τῆς Θράκης καὶ προέλευση τῶν μουσουλμάνων»*. Κομοτηνή. Σύλλογος Κωνσταντινουπολιτῶν, Ἰμβρίων, Τενεδίων καὶ Ἀνατολικο - Θρακῶν, 2-12-1989.

3) *«Ἡ Θράκη διαχρονικὰ καὶ συγχρονικά»*. Ἀθήνα. Θέατρο Ἄλσους Ἐλευθερίας. Ὁμοσπονδία Θρακικῶν Συλλόγων Ἀθηνῶν.

4) *«Ὀρφεὺς καὶ θρακικὸς Ἑλληνισμὸς κατὰ τὸν Καθηγητὴ τοῦ πανεπιστημίου Βουκουρεστίου Vasile Parvan»*. Πνευματικὸ Κέντρο Δήμου Ἀθηναίων. Ὀργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ Ἐλευθερίων Θράκης, 14-5-1991.

V. ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΙΚΟ

1) *«Γένεση Βλάχων»*. Μέτσοβο. Λαογραφικὸς - Μορφωτικὸς Σύλλογος Μετσόβου. *«Ὁ Νικόλαος Τζαρτζούλης»*, 23-8-1987.

2) *«Τρικαλίται Βλάχοι»*. Τρίκαλα. Φιλολογικός - Ἱστορικός - Λογοτεχνικὸς Σύνδεσμος Τρικάλων, 8-11-1987.

3) *«Γραπτὸς καὶ προφορικὸς λόγος τῶν Ἀρωμούνων»*. Ἀθήνα. Πνευματικὸ

Κέντρο Δήμου Ἀθηναίων. Ἀνθρωπολογικὴ Ἑταιρεία τῆς Ἑλλάδος, 28-5-1988.

4) *«Ἡ συμβολὴ τῶν Βλάχων στὴ Ναυτιλία».* Τρίκαλα. Δῆμος Τρικκαίων - Ὑπουργεῖο Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας - Γενικὸ Ἐπιτελεῖο Ναυτικοῦ - Ναυτικὸ Μουσεῖο τῆς Ἑλλάδος, 29-6-1988.

5) *«Ἡ συμβολὴ τῶν Βλάχων στὴν πνευματικὴ καὶ ἐθνικὴ ἀναγέννηση».* Θεσσαλονίκη. Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν – Σύλλογος Κοκκινοπλιτῶν Θεσσαλονίκης, 2-4-1989.

6) *«Ὁ Μετσοβίτης Ἀναστάσιος Μανάκης ὡς ἀγωνιστὴς τοῦ Ἀ21 καὶ ὑπέρμαχος τῆς ἑλληνικῆς παιδείας».* Ἀθήνα. Ἱστορικὴ καὶ Ἐθνολογικὴ Ἑταιρεία τῆς Ἑλλάδος - Ἐξωραϊστικὸς Σύλλογος Μετσόβου, 23-3-1990.

7) *«Βενιαμὶν ὁ ἐκ Τουδέλης καὶ ἡ Φθιωτικὴ Βλαχία».* Λουτρὰ Ὑπάτης. Τοπικὸς Μορφωτικὸς Σύλλογος. Α΄ Συνέδριο Φθιωτικῶν Ἐρευνῶν, 27-4-1990.

8) *«Ἑλληνόβλαχοι καὶ παραπληροφόρηση».* Αἴθουσα τελετῶν Δήμου Μετσόβου. Ἐξωραϊστικὸς Σύλλογος Μετσόβου, 30-6-1991.

VI. ΑΡΒΑΝΙΤΕΣ

1) *«Προσωπογραφία Ἀρβανιτῶν».* Θήβα. Μορφωτικὸ Σωματεῖον *«Χρυσόστομος Σταμούλης»,* 15-11-1987.

2) *«Ὁ Ἀναστ. Μανάκης καὶ οἱ ἀπαρχὲς τῆς ἐκπαιδεύσεως στὰ Λιόσια».* Ἀσπρόπυργος. Λαογραφικὴ Ἑταιρεία Ἀσπροπύργου, 22-9-1989.

3) *«Οἱ εὔζωνοι τῆς Φθιώτιδας ὡς φορεῖς πανάρχαιας φορεσιᾶς».* Λουτρὰ Ὑπάτης. Τοπικὸς Μορφωτικὸς Σύλλογος, 27-4-1990.

4) *«Διεπιστημονικὰ στοιχεῖα γιὰ Ἀρβανίτες».* Ἀθήνα - Λιόσια. Πνευματικὸ Κέντρο Δήμου Ἄνω Λιοσίων, 28-5-1990.

5) *«Τί σημαίνει ἀρβανίτικος πολιτισμός; Ἕνα δεῖγμα».* Πνευματικὸ Κέντρο Δήμου Ἄνω Λιοσίων. Σύλλογος Ἀρβανίτικου Πολιτισμοῦ Ἄνω Λιοσίων, 13-1-1991.

6) *«Παρετυμολογίες ἀρβανίτικων ὅρων καὶ ἐθνολογικὲς παρερμηνεῖες».* Πνευματικὸ Κέντρο Δήμου Ἄνω Λιοσίων. Ὀργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ Δ΄ Συνεδρίου Ἱστορίας - Λαογραφίας τῆς Δυτικῆς Ἀττικῆς, 13-9-1991.

VII. ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗΔΕΣ

1) *«Οἱ Καραγκούνηδες στὴν ἱστορικὴ διαδρομή τους».* Μεγάλα Καλύβια Τρικάλων, Πνευματικὸ Κέντρο. Τοπικὸς Λαογραφικὸς καὶ Πολιτιστικὸς Σύλλογος, 6-11-1988. Προγενέστερα ἡ διάλεξη δόθηκε καὶ στὰ Τρίκαλα, αἴθουσα Βιοτεχνικοῦ καὶ Ἐπαγγελματικοῦ Ἐπιμελητηρίου, μὲ ὀργανωτὴ τὸν Φιλολογικὸ Ἱστο-

ρικὸ Λογοτεχνικὸ Σύνδεσμο (Φ.Ι.ΛΟ.Σ.) Τρικάλων.

VIII. ΒΑΛΚΑΝΙΚΑ

1) *«Ἡ ἱστορία στὴν Ἑλλάδα καὶ στὶς βαλκανικὲς χῶρες».* Ἀθήνα. Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσός, 1-3-1988.

2) *«Ἀγνοημένη μαρτυρία γιὰ τὸν Γεωργάκη Ὀλύμπιο».* Ἐλασσόνα. Δῆμος Ἐλασσόνας. Βαλκανικὸ Συνέδριο, 17-9-1988.

3) *«Δημήτριος Βικέλας καὶ Βαλκάνια».* Ἑρμούπολις - Δημαρχεῖο Ἑρμουπόλεως, 23-9-1988.

4) *«Ἡ συμβολὴ τοῦ Αἰγαίου στὴ γένεση τῆς Ρουμανίας».* Ἀθήνα. Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσός, 22-12-1989.

IX. ΕΛΛΗΝΟ-ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ

1) *«Ἱστορία καὶ γλώσσα στὴ σύγχρονη Ἑλλάδα».* Πνευματικὴ καὶ Πολιτιστικὴ Ἑστία Φιλοπροόδου Ὁμίλου Βροντάδου Χίου, 13-12-1988.

2) *«Ἑλληνικὴ ἱστορία καὶ γλώσσα στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα μετὰ τὸ 1992».* Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσός, 8-3-1988.

3) *«Πλούταρχος, ὁ πραγματικώτερος δάσκαλος τῆς Εὐρώπης».* Αἴθουσα Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Ἑταιρεία Βοιωτικῶν Μελετῶν, 13-10-1988.

4) *«Ἡ Ἑλληνικὴ γλώσσα στὴν Ἑνωμένη Εὐρώπη».* Πειραϊκὸς Φάρος, 30-1-1990.

5) *«Ὁρισμὸς τῆς Εὐρώπης καὶ τεκμήρια ἑλληνικῆς παρουσίας σ' αὐτήν».* Εὐρωπαϊκὸ Πολιτιστικὸ Κέντρο Δελφῶν, 1-6-1990.

6) *«Ἡ Ἱστορία ὡς διδακτέα ὕλη, κοινὸ πρόβλημα τῆς Εὐρώπης».* Αἴθουσα ΥΠΠΟ, ΥΠΕΠΘ, Δ/νση Ε.Ε.Ε., 4-7-1991.

X. ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΑ - ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ - ΕΘΝΙΚΑ - ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΑ

1) *«Ἡ Ἐθνικὴ Ἐπανάσταση τοῦ Ἀ21 καὶ οἱ Τριπολίτες Φιλικοί».* Αἴθουσα Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Ἕνωσις Τριπολιτῶν Ἀττικῆς, 23-3-1989.

2) *«Τὸ Ἔπος τοῦ Ἀ40 στὸ σύγχρονο κόσμο».* Αἴθουσα Καρύτση 14. Χριστιανικὴ Ἕνωση Ἐπιστημόνων, 23-10-1989.

3) *«Ἡ ἀπήχηση τῆς Ἐποποιΐας τοῦ Ἀ40 στὸ χῶρο τῆς Εὐρώπης».* Πειραϊκὸς Φάρος, 14-11-1989.

4) *«Κράτη ἐθνικὰ - πολυεθνικὰ καὶ ἀντιμετώπιση ἐθνικιστικῶν καὶ μειονοτικῶν ζητημάτων».* Πνευματικὸ Κέντρο Ἁγίου Βασιλείου. Καλλίπολις Πειραιῶς, 4-3-1990.

5) *«Ἐθνότητες καὶ Μειονότητες στὴν Εὐρώπη».* Ἐκπαιδευτικὴ Συντροφιὰ Καλλιθέας - Ἁγίου Σώστη, 29-3-1990.

6) *«Γενικὴ θεώρηση τῶν Ἐθνοτήτων - Μειονοτήτων».* Ναυτικὴ Σχολὴ Πολέμου, 19-9-1990.

7) *«Ἡ ἐπίδραση τῶν Ἑλλήνων τῆς Διασπορᾶς στὴν πολιτισμικὴ ἀνάπτυξη τῶν λαῶν».* Ναυτικὴ Σχολὴ Πολέμου, 24-9-1990.

8) *«Ἀπεικόνιση Τρικάλων καὶ περιοχῆς στὶς ἀρχὲς τῆς τουρκοκρατίας μὲ πηγὲς ὀθωμανικές».* Αἴθουσα Ε.Β.Ε. Ἐπιμελητηρίου Τρικάλων. Φιλολογικὸς Ἱστορικὸς Λογοτεχνικὸς Σύνδεσμος Τρικάλων, 11-11-1990 (Ἀναίρεση δημοσιευμάτων ξένων καὶ Ἑλλήνων συγγραφέων περὶ μὴ ἑλληνικότητας τῶν πληθυσμιακῶν ἑνοτήτων τοῦ νομοῦ Τρικάλων).

9) *«Καίριες ἀξιολογήσεις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας».* Αἴθουσα ΧΕΝ Πειραιῶς. Ὅμιλος Πειραιῶς γιὰ τὴ διεθνοποίηση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, 20-12-1990.

10) *«Τὰ λεγόμενα μειονοτικὰ ζητήματα καὶ ἑλληνικοὶ αὐτοσχεδιασμοί».* Κυψέλη. Ὅμιλος Λόγος καὶ Στοχασμός, 4-3-1991.

11) *«Ἐθνικὰ καὶ μειονοτικὰ θέματα».* Νομικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν, Αἴθουσα Ἀλεξάνδρου Σβώλου, Χριστιανικὴ Φοιτητικὴ Ἕνωση (Χ.Φ.Ε.), 21-3-1991.

12) *«Ἐθνικὰ καὶ μειονοτικὰ θέματα Εὐρώπης - Ἑλλάδος».* Αἴθουσα ΥΠΠΟ, ΥΠΕΠΘ, Δ/νση Ε.Ε.Ε., πρὸς ἐνημέρωση τῶν ἐκπαιδευτικῶν, ποὺ ἀποσπάσθηκαν στὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα τοῦ ἐξωτερικοῦ, 2-7-1991.

13) *«Παρασιώπηση τῆς ἑλληνικῆς συμβολῆς στὴν ἧττα τοῦ Ἄξονα καὶ συνέπειες».* Πειραϊκὸς Φάρος, 29-10-1991.

14) *«Ἡ ἑλληνικὴ ἀντίσταση στὰ ἠπειρωτικὰ βουνὰ καὶ ἡ παραγνώρισή της».* Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσός - Σύνδεσμος Σαμαριναίων Ἀθηνῶν (Ἀπονομὴ τιμητικῶν Διπλωμάτων στὴν Κοινότητα Σαμαρίνας γιὰ τὶς ἡρωΐδες τῆς Πίνδου καὶ τοὺς ἀρματολούς της (φύλακες) κατὰ τὸ 1940, στοὺς ἀπογόνους τοῦ Συνταγματάρχη Δαβάκη, Ὑπολοχαγοῦ Ἀλεξάνδρου Διάκου, ἐφέδρου Ἀνθυπολοχαγοῦ Ἐλ. Ντάσκα, Ταγματάρχου Ἰωάννου Μπαλντούμη καὶ στὸν ἐπιζῶντα δικηγόρο κ. Στέργιο Κωνσταντίνου, ποὺ ὁδηγήθηκε ὅμηρος στὴν Ἰταλία ἐξ αἰτίας τῆς ἀντιστάσεώς του στὸν ἐπιχειρηθέντα διαμελισμὸ τῆς χώρας μὲ τὴν ἵδρυση τοῦ «Πριγκιπάτου τῆς Πίνδου», 30-10-1991.

15) *«Τὰ μειονοτικὰ στὴν Εὐρώπη καὶ στὴν Ἑλλάδα».* Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσός - Πανελλήνια Ἕνωση Γυναικῶν, 5-11-1991.

Ἐξ ἄλλου, γιὰ τὴν πληρέστερη καὶ διαρκέστερη ἐνημέρωση τῶν ἑλληνικῶν ἀρχῶν, κέντρου καὶ ἐπαρχίας, πρὸ πάντων τῆς εὐρύτερης κοινῆς γνώμης, οἱ περισσότερες ὁμιλίες δημοσιεύθηκαν στὸν περιοδικὸ καὶ ἡμερήσιο τύπο. Μερικὲς ἀνατυπώθηκαν καὶ στάλθηκαν στὰ ἁρμόδια ὄργανα καὶ ἐνδιαφερομέ-

νους. Ἄλλες ἐπαναλήφθηκαν σὲ ραδιοφωνικοὺς σταθμοὺς Λεκανοπεδίου Ἀττικῆς καὶ ἐπαρχίας ἢ ἀναπτύχθηκαν σὲ συνεντεύξεις στὸν ἡμερήσιο τύπο καὶ σὲ ραδιοφωνικοὺς σταθμούς, καθὼς καὶ στὴν ΕΤ3 Θεσσαλονίκης.

Ἡ ἐνημέρωση γιὰ τὰ ἐθνικὰ καὶ τὰ λεγόμενα μειονοτικὰ θέματα προωθήθηκε σὲ Σχολὲς Ξεναγῶν Ε.Ο.Τ. (Ἀθηνῶν καὶ Μυτιλήνης), Σχολὲς Μετεκπαιδεύσεως Διδασκάλων καὶ Καθηγητῶν, Παραγωγικές, κ.ἄ.

Σὲ περιπτώσεις ἔκτακτες πρὸς πρόληψη παραπλανήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοῦ καὶ ἁρμοδίων ἡ Ἐπιτροπὴ ἔσπευσε στὴν ἀντίκρουση ἑλληνικῶν καὶ ξένων δημοσιευμάτων μὲ ἑλληνόγλωσσες καὶ ξενόγλωσσες εἰδικὲς συγγραφές, ἀκραιφνῶς ἐπιστημονικὲς καὶ πλήρως τεκμηριωμένες. Ἐπίσης ἱκανοποίησε αἰτήματα φυσικῶν καὶ νομικῶν προσώπων, ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ, γιὰ ἐνημέρωση καὶ ἀπέστειλε βιβλία, φυλλάδια ἢ φωτοτυπημένα ἄρθρα στὶς ἑξῆς πόλεις τῆς ἑλληνικῆς ἐπικράτειας καὶ χῶρες: 1) Ἀγρίνιο, Βέροια, Βόλο, Γρεβενά, Διδυμότειχο, Ἔδεσσα, Ἐλασσόνα, Θεσσαλονίκη, Θήβα, Ἰωάννινα, Καρπενίσι, Καστοριά, Κατερίνη, Κοζάνη, Κομοτηνή, Λαμία, Λάρισα, Μέτσοβο, Μυτιλήνη, Νάουσα, Πάτρα, Σαμαρίνα, Σέρρες, Τρίκαλα, Τύρναβο, Φλώρινα, Χίο κ.ἄ., Αὐστραλία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Γαλλία, Γερμανία, Γιουγκοσλαβία, Ἑλβετία, Ε.Σ.Σ.Δ., Η.Π.Α., Ἰρλανδία, Ἰταλία, Καναδᾶ, Ἡν. Βασιλείου, Ὁλλανδία, Ρουμανία, Σουηδία κ.ἄ.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἔγκαιρα παραχώρησε ἔγκυρα στοιχεῖα γιὰ τὰ ἐθνικὰ καὶ μειονοτικὰ θέματα σὲ ἁρμόδιες ὑπηρεσίες, καθὼς καὶ σὲ ὑπουργοὺς διαφόρων ὑπουργείων, Ἐξωτερικῶν, Πολιτισμοῦ, Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, Μακεδονίας - Θράκης… Πράγματι συνέβαλε στὴν ἀποσόβηση περιπλοκῶν τῆς χώρας σὲ διακρατικὸ καὶ εὐρωκοινοτικὸ ἐπίπεδο. Ἤδη κατέστησε σαφὲς τὸ μέγεθος τῶν δυνατοτήτων, ποὺ ἔχει. Διαθέτει τὴν ἀπαραίτητη γνώση καὶ ὅλα τὰ ἐχέγγυα γιὰ ἐνδεδειγμένη καὶ ἀντικειμενικὴ ἐνημέρωση.

Ἡ ἔλλειψη καταλλήλων χώρων καὶ τῶν ἀναγκαίων πόρων δὲν ἀνέκοψε τὴν πραγμάτωση καὶ τῆς ἐνημερώσεως τῶν ἐργαζομένων στὰ Ὑπουργεῖα καὶ στοὺς Ὀργανισμοὺς Δ.Δ., οἱ ὁποῖοι χειρίζονται θέματα ἐθνικὰ καὶ μειονοτικά. Ὁ ἐπιστημονικὸς συνεργάτης μας ὡς ἀναπληρωματικὸ μέλος τοῦ Δ.Σ. τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσὸς ὑπέβαλε στὸν πρόεδρο πειστικὴ πρόταση, τὴν ὁποία τὸ Δ.Σ. ἀποδέχθηκε. Μὲ τὴν ἴδια δὲ πράξη ἀνέθεσε στὸν κ. Λαζάρου τὴν ὀργάνωση καὶ διεύθυνση Ἐπιστημονικῆς Σειρᾶς Ταχύρρυθμης Ἐπιμορφώσεως στὰ Ἐθνικὰ καὶ Μειονοτικὰ Ζητήματα Εὐρώπης σὲ τρεῖς Κύκλους. Ἐπὶ πλέον ὁ κ. Λαζάρου ἐπιφορτίσθηκε καὶ μὲ τὴν ἀνάπτυξη ὅλων τῶν Εἰσηγήσεων τοῦ Α΄ Κύκλου, ὁ ὁποῖος ἀποτελοῦσε Γενικὴ Εἰσαγωγὴ μὲ τὰ ἀκόλουθα περιεχόμενα:

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΔΕΥΤΕΡΑ 15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1991, 10.00-14.00

10.15 Α΄ Εἰσήγηση μὲ θέματα:
α) Ἔννοια τοῦ ὅρου Ἔθνος,
σημασιολογικὲς μεταβολές, παράγωγα.
β) Ἔθνη, στοιχεῖα ἐπιβιώσεως καὶ αἴτια ἀποσυνθέσεως.
γ) Ἔννοιες Κράτος καὶ Λαός.
δ) Ἔννοια τοῦ ὅρου Μειονότης.
Εἴδη Μειονοτήτων.
ε) Γλῶσσες, διάλεκτοι, ἰδιώματα στὸν εὐρωπαϊκὸ χῶρο.
στ) Θρησκεῖες, Αἱρέσεις, προσηλυτισμοὶ καὶ ἐπιπτώσεις.
ζ) Ὀργανισμοὶ Ἐθνῶν καὶ Μειονοτήτων.
11.00 Διάλειμμα.
11.15 Β΄ Εἰσήγηση μὲ θέμα:
Θεώρηση Μειονοτήτων Εὐρώπης.
1. Σκανδιναυίας.
2. Αὐστρίας καὶ Ἑλβετίας.
3. Κεντρικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Εὐρώπης.
α) Τσεχοσλοβακίας
β) Οὐγγαρίας
γ) Πολωνίας
δ) ΕΣΣΔ
ε) Ρουμανίας
στ) Βουλγαρίας
ζ) Γιουγκοσλαβίας
η) Ἀλβανίας
12.00 Διάλειμμα
12.15 Συζήτηση στὰ θέματα τῶν δύο εἰσηγήσεων.

ΤΡΙΤΗ 16 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1991, 10.00-14.00

10.00 Α΄ Εἰσήγηση μὲ θέμα:
Κοινοτικὴ Πολιτικὴ γιὰ τὶς Μειονότητες.
10.45 Διάλειμμα
11.00 Β΄ Εἰσήγηση μὲ θέμα:
Θεώρηση Μειονοτήτων χωρῶν - μελῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας.
α) Ἡνωμένου Βασιλείου

β) Δανίας
γ) Γερμανίας
δ) Ὁλλανδίας
ε) Βελγίου
στ) Λουξεμβούργου
ζ) Γαλλίας
η) Πορτογαλίας
θ) Ἱσπανίας
ι) Ἰταλίας
ια) Ἑλλάδος

Διάλειμμα

12.00 Συζήτηση στὰ θέματα τῶν δύο Εἰσηγήσεων.

ΤΕΤΑΡΤΗ 17 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1991, 10.00-14.00

10.00 Α΄ Εἰσήγηση μὲ θέματα:

α) Πληθυσμιακὴ σύνθεση χερσονήσου τοῦ Αἵμου πρὸ τῆς ρωμαϊκῆς κατακτήσεως.
β) Τὰ ὅρια τοῦ Ἑλληνισμοῦ.
γ) Ἑλληνικὴ Διασπορά.
δ) Ρωμαϊκὸς ἐπεκτατισμὸς καὶ ρωμαϊκὴ πολιτικὴ ἔναντι τῶν Ἑλλήνων.

10.45 Διάλειμμα

11.00 Β΄ Εἰσήγηση μὲ θέματα:

α) Ἐπιδρομές, κάθοδοι, καταφυγὲς πληθυσμῶν στὸν ἑλληνικὸ χῶρο κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς καὶ μέσους χρόνους.
β) Μετακινήσεις αὐτοχθόνων πληθυσμῶν ἐντὸς τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου.
γ) Τουρκοκρατία καὶ ἐπιπτώσεις.
δ) Ἐπαναστατικὰ κινήματα καὶ ἵδρυση ἐθνικῶν κρατῶν.
ε) Τουρκοφωνία, σλαβοφωνία, ἀλβανοφωνία, βλαχοφωνία.

11.45 Διάλειμμα

12.00 Συζήτηση στὰ θέματα τῶν δύο Εἰσηγήσεων

13.15 Ἀπονομὴ τῶν Βεβαιώσεων Σπουδῶν

ΤΕΛΟΣ Α΄ ΚΥΚΛΟΥ

Μετὰ τὶς ἀρχαιρεσίες κατὰ τὸ τρέχον ἔτος, 1991, τόσο τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα ὅσο καὶ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσὸς ὁ Ἀχ. Γ. Λαζάρου εἶναι Γενικὸς Γραμματέας τῆς πρώτης καὶ Συντονιστὴς

τῆς ἐθνικῆς δραστηριότητος τοῦ δευτέρου (Συνεδρία 1/16-9-1991, ἐγγρ. ἀρ. πρωτ. 257/17-9-1991). Ἔτσι σὲ ἀγαστὴ συνεργασία τὰ δύο σωματεῖα πραγμάτωσαν τὸν Β΄ Κύκλο τῆς Ἐπιστημονικῆς Σειρᾶς Ταχύρρυθμης Ἐπιμορφώσεως στὰ Ἐθνικὰ καὶ Μειονοτικὰ Ζητήματα Εὐρώπης μὲ τὴν ἑξῆς ὕλη:

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΔΕΥΤΕΡΑ 11 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1991, 10.00-14.00

10.00 Προσφώνηση τοῦ Προέδρου τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσὸς Καθηγητοῦ Ν. Λιβαδάρα.
10.05 Χαιρετισμοὶ τοῦ Ἀντιπροέδρου τῆς Κυβερνήσεως Ἀθ. Κανελλόπουλου καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα, Ὑπουργοῦ Ν. Θέμελη.
10.15 Α΄ Ἑνότητα: Ἑλλάς - Βαλκάνια καὶ Μουσουλμανισμός.
1) Μειονότητες στὸ Βυζάντιο (Διονύσιος Καλαμάκης, δ.φ., Καθηγητὴς ΣΣΕ).
2) Πατριαρχεῖο (Κωνσταντῖνος Χολέβας, Πολιτειολόγος - δρ.).
11.15 Διάλειμμα
11.30 3) Κράτος καὶ Κοινωνία στὴ σύγχρονη Τουρκία (Νεοκλῆς Σαρρῆς, Καθηγητὴς Παντείου Πανεπιστημίου).
12.30 Διάλειμμα
12.45 Συζήτηση στὰ θέματα τῶν Εἰσηγήσεων.

ΤΡΙΤΗ 12 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1991, 10.00-14.00

10.00 4) Ἡ Θράκη καὶ ὁ Μουσουλμανισμὸς (Ἀχ. Γ. Λαζάρου).
α) Ἀρχὲς ἐξισλαμισμοῦ
β) Τσιγγάνοι
γ) Πομάκοι
11.00 Διάλειμμα
11.15 5) Τὸ καθεστὼς τῶν μειονοτήτων κατὰ τὴ Συνθήκη τῆς Λωζάννης (Νεοκλῆς Σαρρῆς, Καθηγητὴς Παντείου Πανεπιστημίου).
12.15 Διάλειμμα
12.30 Συζήτηση στὰ θέματα τῶν Εἰσηγήσεων.

ΤΕΤΑΡΤΗ 13 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1991, 10.00-14.00

10.00 Β΄ Ἑνότητα: Ἑλλάς - Γειτονικὲς χῶρες καὶ Μακεδονικό. Διαχρονικὴ

παρουσίαση τῆς Μακεδονίας (Ἀχ. Γ. Λαζάρου).
11.00 Διάλειμμα
11.15 Θεώρηση τοῦ Μακεδονικοῦ Ζητήματος κατὰ τὸν Καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ Προέδρου τοῦ *«Ἑλληνισμοῦ»* Ν. Καζάζη.
(Θ. Ἀναγνωστόπουλος - Παλαιολόγος).
12.15 Διάλειμμα
12.30 Συζήτηση στὰ θέματα τῶν Εἰσηγήσεων.
13.30 Ἀπονομὴ τῶν Βεβαιώσεων Συμμετοχῆς.

ΓΝΩΜΕΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ ΚΑΤΑΧΩΡΙΣΕΙΣ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΤΑΞΗ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ

Ι. ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ

Ὁ Νομάρχης Καστοριᾶς Ξενοφῶν Στεργιάδης μὲ ἔγγραφό του (Ἀριθμ. Πρωτ. 132/16-10-1991) πρὸς τὸν Ἀχιλλέα Λαζάρου δηλώνει τὰ ἑξῆς: *«Ἐκφράζοντας τὰ αἰσθήματα ὅλων τῶν συνδιοργανωτῶν τῶν τριημέρων ἐκδηλώσεων τῆς ἐπετείου τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγώνα σᾶς ἀπευθύνω τὶς πιὸ θερμὲς εὐχαριστίες μας καὶ γιὰ τὴ δική σας συμμετοχή, ποὺ ἄφησε τὶς καλύτερες ἐντυπώσεις καὶ συνέβαλε ἀποφασιστικὰ στὴν ἐπιτυχία τῆς προσπάθειάς μας».*

Στὴν ἐφημερίδα *«Νέα Καστοριά»*, 18-10-91, σελ. 3, σημειώνεται: *«Ὁ κ. Λαζάρου συνήρπασε τοὺς ἀκροατὲς μὲ τὴν ἄνεση, τὶς γνώσεις, τὸν πατριωτικὸ παλμὸ ἀναπτύσσοντας τὸ θέμα: «Διαχρονικὴ παρουσίαση τῆς Μακεδονίας» καὶ μὲ μιὰ μικρὴ ἀναφορὰ στὸ Γερμανὸ Καραβαγγέλη. Σὲ κάθε ἐρώτηση μὲ χαρακτηριστικὴ εὐχέρεια ἔδινε ἀπάντηση».*

Στὴν ἐφημερίδα *«Ἡ Καστοριανὴ Ἑστία»*, 18-10-1991, σελ. 7, ὁ κ. Ἐμμανουὴλ Κουτσιαύτης, Διευθυντὴς Γυμνασίου Μαυροχωρίου, δημοσιεύει ἄρθρο ἐπιγραφόμενο *«Μὲ ἐπιτυχία πλήρη ἔληξε ὁ λαμπρὸς ἑορτασμὸς τῆς Ἐπετείου τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγώνα»*. Μετὰ τὴν παραστατικὴ περιγραφὴ τῶν ἄλλων ἐκδηλώσεων γιὰ τὴ διάλεξη ἀφιερώνει τὰ ἑξῆς: *«Στὴν συνέχεια ὁ κ. Ἀ. Λαζάρου μὲ τὴν καταπληκτικὴ γνώση καὶ εὐχέρεια, ποὺ τὸν χαρακτηρίζει, μᾶς βοήθησε νὰ πραγματοποιήσουμε μαζί του ἕναν ἱστορικὸ περίπατο στὴ Μακεδονία μας στὸ διάβα τῶν αἰώνων. Θέμα του: «Διαχρονικὴ παρουσίαση τῆς Μακεδονίας» καὶ μὲ ἀναφορὰ στὸ Μητροπολίτη Καστοριᾶς Γερμανὸ Καραβαγγέλη. Ἡ ἀμεσότητα καὶ ἡ ἄνεση τοῦ ὁμιλητῆ, ὄχι μόνο μᾶς κέρδισαν, ἀλλὰ κυριολεκτικὰ ἔκαμαν τὸ ἀκροατήριο «νὰ κρέμεται ἀπὸ τὰ χείλη του». Ἀπέδειξε καὶ σὲ μᾶς ὅτι εἶναι ἕνας κατα-*

ξιωμένος δάσκαλος. Ἄμποτε γιὰ μᾶς τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς νὰ τοῦ μοιάσουμε. Καὶ στὶς ἀπαντήσεις τοῦ ἀκροατηρίου του ἦταν ἕτοιμος «λόγον διδόναι παντὶ τῷ αἰτοῦντι». Ὅ,τι κι ἂν ποῦμε ὑπολείπεται «παρασάγγας» ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Ἕνα τονίζουμε: ἔχασαν πολλὰ ὅσοι δὲν ἄκουσαν. Σοφώτεροι ἔγιναν ὅσοι ἄκουσαν».

ΙΙ. ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ

– Στὴν καθημερινὴ ἐφημερίδα *«Ἐλευθερία»* Λαρίσης, 8-11-88, σελ. 2, καταχωρίζεται ἐνημερωτικὴ εἰδησεογραφία ἐξ ἀφορμῆς διαλέξεως:

«Μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον παρακολούθησαν χθὲς τὸ βράδυ οἱ ἀκροατὲς τὴν ὁμιλία τοῦ καθηγητῆ κ. Ἀχιλ. Λαζάρου, ποὺ ἔγινε στὴν αἴθουσα τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου Λάρισας μὲ θέμα τὴν «Λαογραφικὴ ἰχνηλάτηση τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Βορείου Ἠπείρου» καὶ μὲ ὀργάνωση τῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρίας Λάρισας σὲ συνεργασία μὲ τὸ Ἰνστιτοῦτο.

Ὁ ὁμιλητὴς μὲ βάση τὶς σπουδαιότερες φιλολογικές, ἐπιγραφικὲς καὶ νομισματικὲς πηγὲς καθὼς καὶ τὰ τελευταῖα ἐπιστημονικὰ πορίσματα, καθόρισε τὰ ὅρια τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Βορείου Ἠπείρου, μὲ βορειότερο σύνορο τὸ Γενοῦσο ποταμὸ (Σκούμπι) ἢ τὴ μεγάλη ὁδικὴ ἀρτηρία, ἡ ὁποία ἐπὶ Ρωμαιοκρατίας ἔλαβε τὸ ὄνομα «Ἐγνατία».

Ἐν συνεχείᾳ σκιαγράφησε τὶς τύχες τοῦ ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴ μακραίωνη Ρωμαιοκρατία ἐπισημαίνοντας ὅτι τόσον οἱ ἀπασχολήσεις ποὺ δημιούργησαν ἡ Ἐγνατία ὁδὸς καθὼς καὶ οἱ ἀνάγκες προστασίας τοῦ διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου τῶν ἐκπροσώπων τῆς Ρώμης καὶ τῶν τοπικῶν συμφερόντων τῶν κατοίκων, συνετέλεσαν στὴ δημιουργία νησίδων Λατινοφώνων.

Κατὰ τὸν 11ο αἰώνα ἡ παρουσία τῶν Ἀλβανῶν στὶς παραμεθόριες περιοχὲς συντελεῖ στὴ γένεση τῆς ἀλβανοφωνίας, ἡ ὁποία εἶναι σὲ μεγαλύτερη ἔκταση, γιατὶ ἡ ἐκμάθηση τῆς ἀλβανικῆς ἀποτελοῦσε καὶ λόγο αὐτοπροστασίας τῶν πληθυσμῶν. Ἐπίσης κατὰ τὴν τουρκοκρατία ἐπέρχεται ὁ ἐξισλαμισμὸς μὲ τελικὸ ἀποτέλεσμα σὲ μεγάλο ποσοστὸ καὶ τὸν ἐκτουρκισμὸ ἢ γενικότερα ἀφελληνισμό.

Μετὰ τὴν εἰκόνα αὐτὴ ὁ κ. Λαζάρου, παρουσίασε συμπεράσματα λαογράφων, μὲ τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύεται, ὅτι τόσο οἱ ἀρχικοὶ λατινόφωνοι ὅσο καὶ οἱ μεταγενέστεροι ἀλβανόφωνοι καὶ τουρκόφωνοι ἐξισλαμισμένοι ἢ μή, διατηροῦν ἤθη, ἔθιμα, παραδόσεις ἀκραιφνέστατα ἑλληνικές.

Κατόπιν αὐτοῦ ἐδήλωσε ὅτι ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Βορείου Ἠπείρου εἶχε χαθεῖ ὁριστικὰ ἀλλὰ ταυτοχρόνως ὅτι πολλοὶ δίγλωσσοι ἢ τρίγλωσσοι Ἠπειρῶτες διατηροῦν καὶ τὸν ἑλληνισμὸ καὶ τὴν ὀρθοδοξία τους».

– Ὁ Δήμαρχος Κηφισιᾶς Β. Γκατσόπουλος μᾶς ἀπηύθυνε τὴν ἀκόλουθη πρόσκληση, μὲ ἡμερομηνία 2-1-1990:

«Ἐκτιμώντας τὴ μεγάλη σας ἐξειδίκευση σὲ θέματα Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν Βαλκανικῶν χωρῶν, καθὼς ἐπίσης καὶ τὴ μεγάλη σας προσφορὰ σὲ ἐπισημάνσεις καὶ σὲ ἐνημερώσεις ἐπὶ ἐθνικῶν θεμάτων, θὰ σᾶς παρακαλούσαμε νὰ τιμήσετε τὸ Πολιτιστικὸ Κέντρο τοῦ Δήμου μας καὶ νὰ μᾶς δώσετε τὰ φῶτα σας σὲ σχετικὴ ἐκδήλωση, ποὺ θὰ γίνει τὴν Τετάρτη 10-1-1990 καὶ ὥρα 8:00 μ.μ.

Τὸ θέμα, τὸ ὁποῖο ἐσεῖς θὰ ἐπιλέξετε, παρακαλῶ νὰ εἶναι σχετικὸ μὲ τὴν Ἱστορία καὶ τὸν Πολιτισμὸ στὴ Β. Ἤπειρο.

Εὐχαριστοῦμε ἐκ τῶν προτέρων».

Ἐν τούτοις μετὰ τὴν πραγμάτωση τῆς διαλέξεως δὲν παραλείπει τὴν ἔκφραση νέων εὐχαριστιῶν μὲ ἔγγραφό του (Ἀριθ. Πρωτ. 797/26-1-1990):

«Μὲ τὴν ἐπιστολή μας αὐτὴ θέλουμε νὰ σᾶς εὐχαριστήσουμε γιὰ τὴν τιμητική σας παρουσία στὴν ἐκδήλωση, ποὺ ἔγινε στὸ Πολιτιστικὸ Κέντρο τοῦ Δήμου μας, μὲ θέμα: Ἑλληνισμὸς τῆς Β. Ἠπείρου - Πολιτικὲς ἐξελίξεις στὴ Ρουμανία.

Ἡ παρουσία σας ἔδωσε πραγματικὴ αἴγλη στὴν ἐκδήλωση καὶ σᾶς εὐχαριστοῦμε».

– Τὸ Δ.Σ. τῆς Ἑταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Πολεμικοῦ Μουσείου διὰ τῆς Γεν. Γραμματέως Ἰφ. Φλέσσα καὶ τοῦ Προέδρου Π. Κουστένη μᾶς ἀπέστειλε τὸ ἀκόλουθο ἔγγραφο, μὲ ἡμερομηνία 28-12-89:

«Ἐκ μέρους τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Πολεμικοῦ Μουσείου καὶ ἐμοῦ προσωπικῶς ἔρχομαι νὰ σᾶς εὐχαριστήσω διὰ τὴν συμμετοχήν σας εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς 26-10-89 ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπετείου τοῦ ΟΧΙ μὲ τὴν διάλεξίν σας Βόρειος Ἤπειρος - Ἱστορία, Πολιτισμός, ποὺ πραγματικὰ ἔσχεν εὐμενεστάτην ἀπήχησιν εἰς τὸ ἐκλεκτὸν καὶ πολυάριθμον ἀκροατήριον.

Ἡ διὰ τεκμηριωμένων ἐπιστημονικῶν πηγῶν κατάδειξις τῆς ἑλληνικότητος τῆς Β. Ἠπείρου ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος μέχρι τῶν χρόνων μας παρὰ τὰς ποικίλας ἱστορικὰς περιπετείας καὶ τῆς προσφορᾶς της εἰς τὸ ἐθνικὸν σύνολον, ὡς καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ θεώρησις τοῦ λεγομένου Βορειοηπειρωτικοῦ Ζητήματος, ὑπῆρξε διάλεξις ἐθνικοῦ κηρύγματος.

Ἡ ἐκτύπωσίς της δὲ εἰς φυλλάδιον ποὺ ἡ Ἑταιρεία μας ἐλπίζει ὅτι θὰ ἐκδώσει συντόμως θὰ ἀποτελέσει φωνὴν ὀρθῆς ἐνημερώσεως καὶ διαφωτίσεως τόσον τῆς ἑλληνικῆς ὅσον καὶ διεθνοῦς κοινῆς γνώμης πρὸς ἐπίρρωσιν τοῦ διεξαγομένου ἀγῶνος διὰ τὴν δικαίαν λύσιν του…».

Μὲ τὴν ἴδια ἡμερομηνία ἡ Ἑταιρεία ἀπέστειλε καὶ ἄλλο ἔγγραφο μὲ τὸ ἑξῆς

περιεχόμενο:

«Εὐχαρίστως σᾶς ἀναγγέλλομεν ὅτι κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 12-12-1989 τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο τῆς Ἑταιρείας ὁμόφωνα σᾶς ἐξέλεξε ἐπίτιμο μέλος της».

Ἡ ἔκδοση τοῦ κειμένου τῆς διαλέξεως πραγματώθηκε μὲ τὴ μορφὴ βιβλίου μετὰ τὴν προσθήκη εὑρετηρίου. Παρὰ τὸν τεράστιο ἀριθμὸ ἀντιτύπων ἡ ζήτηση δὲν καλύφθηκε καὶ χρειάσθηκε ἀνατύπωση μὲ δαπάνες τοῦ συγγραφέα, διότι ἡ Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα δὲν εἶχε τὴν οἰκονομικὴ δυνατότητα.

– Ὁ Πρόεδρος τοῦ Παραρτήματος Σερρῶν τοῦ Πανελληνίου Συνδέσμου Βορειοηπειρωτικοῦ Ἀγώνα Φιλοκτήμων Χ. Φάκας σὲ ἐπιστολή του μὲ ἡμερομηνία 7-2-1991 μᾶς γράφει: *«Γιὰ τὴν προθυμία μὲ τὴν ὁποία ἀνταποκριθήκατε στὴν πρόσκλησή μας νὰ ἔλθετε στὶς Σέρρες καὶ νὰ διαπραγματευθεῖτε στὴν ἐπιστημονική μας ἡμερίδα τὸ θέμα "Διεπιστημονικὴ θεώρηση τῆς Βορείου Ἠπείρου μὲ βάση τὰ δεδομένα τῆς ἀρχαιολογίας, ἱστορίας, γλωσσολογίας καὶ ἐθνολογίας", γιὰ τὴν ἐμπεριστατωμένη καὶ ἐπιστημονικὰ τεκμηριωμένη εἰσήγησή σας, ποὺ ἄφησε ἄριστες ἐντυπώσεις σ' ὅλους μας, γιὰ τὶς συνεντεύξεις σας στοὺς τοπικοὺς ραδιοφωνικοὺς σταθμοὺς καὶ σὲ τοπικὴ ἐφημερίδα καὶ γιὰ τὶς ἐποικοδομητικὲς συζητήσεις ποὺ διεξάγαμε καὶ κατὰ τὶς ὁποῖες ἀκούσαμε τὶς τόσο ἐνδιαφέρουσες ἀπόψεις σας, σᾶς ἐκφράζουμε τὶς πιὸ θερμὲς καὶ ἐγκάρδιες εὐχαριστίες μας…».*

III. ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΑ

Στὴν ἐφημ. *«Τὰ Νέα τοῦ Βροντάδου»*, Ἰανουαρίου 1988 σὲ πλατειὰ περιγραφὴ τῆς διαλέξεως καταχωρίζονται καὶ τὰ ἑξῆς: *«Ἀκόμη [ὁ ὁμιλητὴς] παρουσίασε τὸ ἐθνικό μας πρόβλημα, μέσα στὸ γεωγραφικὸ σκηνικό, ποὺ ζοῦμε, καὶ ἐτόνισε τὶς προσπάθειες τῶν ἀνατολικῶν καὶ βορείων γειτόνων μας, νὰ παραποιήσουν τὴν ἱστορία τοῦ Ἔθνους, διὰ χώρους, ποὺ ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια ἦταν ἑλληνικοί, (Ἰωνία, Μακεδονία), καὶ οἱ κάτοικοί τους Ἕλληνες.*

Ἡ ἐπιστημονικὴ συγκρότηση τοῦ ὁμιλητῆ, ἡ γνώση τῶν ἀναπτυχθέντων θεμάτων, ἡ γλαφυρότητα καὶ καλλιέπεια τῆς ὁμιλίας του καὶ ἡ διάνθισή της μὲ παραδείγματα καὶ ἱστορικὰ ντοκουμέντα συνετέλεσαν, ὥστε τὸ ἀκροατήριο νὰ περάσει ἕνα εὐχάριστο βραδινό, νὰ ἀπευθύνει ἐρωτήσεις καὶ νὰ προβληματισθεῖ ἐπάνω σὲ ἐθνικὰ θέματα, τόσο ἐπίκαιρα στὴ σύγχρονη ἐποχή…».

IV. ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΟ - ΘΡΑΚΙΚΟ

– Ἡ Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου Ἰμβρίων - Κωνσταντινουπολιτῶν - Τενεδίων -

Ἀνατ. Θρακῶν κ. Σ. Χρυσοστόμου σὲ ἐπιστολή της μὲ ἡμερομηνία 31-1-1990 γράφει μεταξὺ τῶν ἄλλων: *«Μᾶς ἔδωσε μεγάλη χαρὰ τὸ μικρὸ σημείωμά σας καθὼς καὶ ἡ ἀπόδειξη ὅτι μᾶς σκέφτεστε (οἱ προτάσεις σας γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος Δ. Θράκης). Δὲν γνωρίζω ἂν ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ τὸ ἀναδημοσιεύσουμε καὶ στὸν ἐδῶ τύπο… Τὸ ὄνομά σας καὶ οἱ ἄριστες ἐντυπώσεις, ποὺ ἀφήσατε σ' ὅλους τοὺς Κομοτηναίους, ἀναφέρονται σχεδὸν καθημερινά, χωρὶς ὑπερβολή. Ὅμως γνωρίζοντας ὅτι οἱ δικές σας ὑποχρεώσεις εἶναι πάρα πολλές, διστάζουμε νὰ σᾶς ἀπασχολήσουμε ἔστω καὶ μὲ ἕνα τηλεφώνημα γιὰ νὰ σᾶς εὐχαριστήσουμε γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον σας γιὰ τὴ Θράκη μας. Μαθαίνουμε τὶς περισσότερες δραστηριότητές σας καὶ τὶς μάχες ποὺ δίνετε γιὰ μᾶς… Πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε ὅτι ὁ κόσμος ὅλος ρωτᾶ πότε θὰ ξαναρθεῖτε. Τὸ ἔχει ἀνάγκη. Δὲν ἔχουμε δικαίωμα νὰ τοὺς τὸ στερήσουμε. Ἄλλωστε ἕνας ἀπὸ τοὺς βασικοὺς σκοποὺς τοῦ Συλλόγου μας εἶναι νὰ εὐαισθητοποιήσουμε τοὺς κατοίκους ἐδῶ… Ἡ εὐαισθητοποίηση καὶ ἡ γνώση εἶναι τὸ θεμέλιο γιὰ τοὺς καλῶς ἐννοουμένους ἀγῶνες μας… Σᾶς περιμένουμε τὸ συντομώτερο ποὺ μπορεῖτε».*

– Ὁ Πρόεδρος τοῦ Μορφωτικοῦ Ὁμίλου Κομοτηνῆς, πρωτοπρεσβύτερος, ἀγρονόμος καὶ τοπογράφος μηχανικός, Δημήτριος Ἰ. Βασιλειάδης, σὲ ἐπιστολή του μὲ ἡμερομηνία 3-12-1989, τὴν ἀμέσως ἑπόμενη τῆς πραγματώσεως τῆς διαλέξεως, γράφει καὶ τὰ ἑξῆς: *«Αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ σᾶς εὐχαριστήσω θερμὰ γιὰ τὴ χθεσινή Σας διάλεξι, διότι πρῶτον μᾶς ἐκάνατε κοινωνοὺς τῆς ἐπιστημονικῆς Σας σοφίας σχετικὰ μὲ ἕνα καίριο γιὰ τὸν τόπο μας θέμα, καθὼς καὶ τοῦ ἀκμαίου καὶ ὑψηλοτάτου ἐθνικοῦ φρονήματός Σας καὶ δεύτερον διότι μᾶς ἀνακουφίσατε τὰ μέγιστα μὲ τὴ διαπίστωσι ὅτι ἐκλεκτοὶ ἐπιστήμονες καὶ ὑψηλόφρονες Ἕλληνες, ὅπως Σεῖς, εἶναι πρωτοπόροι στὸν ἀγώνα γιὰ τὴν περιφρούρησι τῶν ἐθνικῶν μας δικαίων καὶ ἰδιαίτερα τῆς ἑλληνικότητος τῆς Θράκης μας… Ἐσημείωσα μὲ ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση τὴν ἐκ μέρους Σας ἀποδοχὴ τῆς προτάσεώς μου νὰ προσφέρετε συνεργασία ἐπιστημονικὴ γιὰ δημοσίευσι στὴν «Θρακικὴ Ἐπετηρίδα» καὶ Σᾶς εὐχαριστῶ…».*

– Ὁ Βασίλειος Φαρασόπουλος, δάσκαλος τοῦ Μουσουλμανικοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Ἰάσμου Ροδόπης, σὲ ἐπιστολή του μὲ ἡμερομηνία 3-12-1989, γράφει: *«Θεωρῶ εὐτυχῆ τὸν ἑαυτό μου ποὺ βρέθηκα χθὲς βράδυ στὴν Κομοτηνὴ καὶ παρακολούθησα τὴν σεμνὴ καὶ ἐμπεριστατωμένη ὁμιλία σας.*

Σᾶς συγχαίρω ἀνυπόκριτα καὶ θερμά, παραδεχόμενος τὴν ἀνάγκη νὰ γίνονται στὸν τόπο μας τέτοιες, καθὼς ἡ δική σας, ὁμιλίες…

Σᾶς ζήτησα χθὲς μετὰ τὴν ὁμιλία νὰ μὲ βοηθήσετε νὰ βρῶ βιβλία τοῦ Βρυώνη, γιὰ τὰ ὁποῖα ἔχω ἀκούσει καὶ ἀπὸ ἄλλους ἐπιστήμονες.

Εἶμαι πρόεδρος τοῦ συλλόγου Καππαδόκων Ροδόπης, ὁ ὁποῖος ἔχει 300 μέλη καταγόμενα ἀπὸ τὰ εὐλογημένα καὶ ἀλησμόνητα ἐκεῖνα μέρη.

Σᾶς παρακαλῶ, στείλετέ μου σχετικὴ βιβλιογραφία καί, ἂν εἶναι δυνατόν, ὑποδείξτε βιβλιοπωλεῖα, ὅπου μπορῶ νὰ τὰ ζητήσω. Θὰ μοῦ προσφέρετε πολὺ μεγάλη χαρὰ καὶ ἱκανοποίηση.

Περιμένω νὰ μοῦ ἀπαντήσετε καὶ σᾶς εὐχαριστῶ θερμά, ὅ,τι καὶ ἂν κρίνετε πρακτέο. Σᾶς εὔχομαι ὑγεία καὶ δύναμη στὸ ἀποστολικό σας ἔργο».

– Γιὰ τοὺς ἀκροατὲς τῆς διαλέξεως στὴν Κομοτηνὴ ἡ τοπικὴ ἐφημερίδα *«Ὁ Χρόνος»* ἔγραψε τὴν 6-12-1989, ὅτι *«εἶχαν τὴν χαρὰ νὰ ἀπολαύσουν στὴν αἴθουσα τῆς Νομαρχίας ἕναν ἀπὸ τοὺς πλέον ἀξιόλογους βαλκανολόγους ἐπιστήμονες, ἕναν ὁμιλητὴ τέλειο χειριστὴ τοῦ προφορικοῦ λόγου, καταρτισμένο σὲ πρωτότυπα στοιχεῖα καὶ βιβλιογραφία ποὺ ἄφησε ἄναυδο τὸ ἀκροατήριό του… Ἡ ὁμιλία του ἦταν μιὰ πραγματικὴ ἔκπληξη σὲ στοιχεῖα μὲ ἐπιστημονικὴ βάση σχετικὰ μὲ τὴν καταγωγὴ τῆς μουσουλμανικῆς μειονότητας, μιὰ καὶ τὸ θέμα ποὺ ἀνέπτυξε ἦταν «Θεώρηση διαχρονικὴ καὶ συγχρονικὴ τῶν μουσουλμάντων τῆς Θράκης».*

– Ἡ καθημερινὴ πολιτικὴ ἐφημερίδα τῆς Κομοτηνῆς *«Ἐλεύθερο Βῆμα»* δημοσίευσε τὴν 5-12-1989 ἄρθρο τοῦ κ. Ἀντ. Λιάπη μὲ τίτλο *«Ὁμιλία τοῦ κ. Ἀχιλλέα Λαζάρου, ζωηρὲς ἐντυπώσεις σὲ Χριστιανοὺς καὶ Μουσουλμάνους».* Κατὰ τὸν ἀρθρογράφο *«ὁ ὁμιλητὴς σὲ σύντομο χρονικὸ διάστημα διεξῆλθε καὶ περιέγραψε μὲ καταπληκτικὴ εὐχέρεια τοὺς δαιδάλους τῶν ἐθνολογικῶν ζυμώσεων τῆς περιοχῆς ἀπὸ τὴν περίοδο τῆς Ρωμαιοκρατίας ὡς σήμερα, παρουσιάζοντας στὸ ἐμβρόντητο ἀκροατήριο ἀδιάψευστα τεκμήρια τῶν συμπερασμάτων ποὺ διατύπωσε.*

Μὲ κύριο ἄξονα τὴν ἄποψη ὅτι οἱ Μουσουλμάνοι τῆς Θράκης ἀποτελοῦν τὸν ἀπότοκο περιπετειῶν τῶν γηγενῶν πληθυσμῶν τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου, κάλεσε σὲ δημόσια συζήτηση ὁποιονδήποτε μουσουλμάνο, ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ ἀντιπαραθέσει ἱστορικὸ λόγο, νὰ προσέλθει, ὥστε νὰ ἐπιλυθεῖ ψύχραιμα καὶ ἐπιστημονικά, μακριὰ ἀπὸ ἐθνικιστικὲς προοπτικές, τὸ ζήτημα τῆς φυλετικῆς καταγωγῆς τῶν μουσουλμάνων τῆς Θράκης. Δὲν ἔχω τὴν ψευδαίσθηση ὅτι θὰ ἀνοίξω ἑλληνοτουρκικὸ διάλογο, δήλωσε, διότι δὲν τοὺς θεωρῶ Τούρκους. Οἱ μουσουλμάνοι εἶναι ἀδελφοί μας, ποὺ ἐξισλαμίσθηκαν στὸ παρελθὸν καὶ σεβόμενοι ἀπόλυτα τὴν πραγματικότητα αὐτή. Ἐνόσω ἡ Τουρκία διεκδικεῖ τὴν κηδεμονία τους μὲ τὴν πιὸ ἀναίσχυντη καὶ ρατσιστικὴ ἐκδοχὴ τοῦ ἐθνικισμοῦ της, βλάπτει τόσο τὴν μειονότητα ὅσο καὶ τὸν ἑαυτό της. Ἡ Εὐρώπη δὲν πρόκειται νὰ δεχθεῖ τὴν θρησκευτικὴ καὶ φυλετικὴ μισαλλοδοξία τῆς σημερινῆς Τουρκίας. Μόνο κάποια παρακοινοτικὰ σωματεῖα καὶ ἄτομα υἱοθετοῦν τὶς ἀπόψεις αὐτές, ποὺ ὅμως σὲ ἐπίπεδο ΕΟΚ δὲν ἔχουν οὐσιαστικὴ ἐπιρροή.

Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι τὴν ἐκδήλωση παρακολούθησαν οἱ μουσουλμάνοι συμπολίτες, ὁ ἕνας τῶν ὁποίων μάλιστα ζήτησε καὶ ἰδιαιτέρως ἱστορικὰ στοιχεῖα

γιὰ τὴν καταγωγή τους.

Διαφαίνεται λοιπὸν ἀπαραίτητη ἡ ἀνάγκη τῆς μορφωτικῆς ἐνημέρωσης τῶν μουσουλμάνων ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ διαθέτουν τὸν κατάλληλο ἱστορικὸ ἐξοπλισμό, γιὰ νὰ ἀποδείξουν τὴν ἀλήθεια ποὺ μὲ δεξιοτεχνία διαστρέβλωσαν οἱ ἐπιτήδειοι παραχαράκτες τῆς ἱστορίας ἀλλὰ καὶ οἱ σύγχρονοι Δὸν Κιχῶτες τῆς μειονότητας ποὺ φόρεσαν τὸν μανδύα τοῦ Τούρκου καὶ διακηρύσσουν μὲ πάθος τὴν ἀνύπαρκτη τουρκική τους καταγωγή…».

V. ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΙΚΟ

– Στὴν καθημερινὴ ἐφημερίδα τῶν Ἰωαννίνων *«Πρωϊνὸς Λόγος»* τῆς 26-8-1987, σελ. 6, δημοσιεύεται δίστηλο κείμενο μὲ ἐπίτιτλο *«Ἔγινε στὸ Μέτσοβο»* καὶ τίτλο *«Ἐνδιαφέρουσα διάλεξη γιὰ τοὺς Βλάχους».* Ἡ δεύτερη στήλη περιέχει τὰ ἑξῆς: *«Στὴ συνέχεια πῆρε τὸ λόγο ὁ ὁμιλητής, ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε τὸ θέμα του ἀπὸ στήθους μὲ ἐπιστημονικὴ πληρότητα, ἁπλότητα καὶ χάρη. Κάτοχος τοῦ θέματος ὅσον ὀλίγοι, καταγοήτευσε μὲ ἀμείωτη προσοχὴ ἐπὶ μία ὁλόκληρη ὥρα. Τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ τῆς ὁμιλίας τοῦ κ. Λαζάρου ἦταν ἡ προσαρμοστικότητα, ἀφοῦ κατόρθωσε νὰ ἱκανοποιήσει καὶ τοὺς μορφωμένους καὶ τοὺς ἁπλοϊκοὺς Μετσοβίτες.*

Ὁ κ. Ἀχιλλέας Λαζάρου ὑποστήριξε μὲ ἀδιάσειστα ἐπιστημονικὰ στοιχεῖα τὴν Ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων καὶ ἀπέδειξε πὼς οἱ Βλάχοι εἶναι αὐτόχθονες Ἕλληνες ἐκλατινισμένοι.

Γενικὰ ἡ ὁμιλία τοῦ κ. Λαζάρου πέτυχε ἀπόλυτα τὸ σκοπό της καὶ κατὰ γενικὴν ὁμολογία ἀπετέλεσε γιὰ τὸ Μέτσοβο τὸ μεγαλύτερο πνευματικὸ γεγονὸς τῆς χρονιᾶς».

– Στὴν ἐφημερίδα τῶν Σερρῶν *«Ἡ Πρόοδος»* τῆς 5-5-1987 δημοσιεύεται ἐκτενὴς περιγραφὴ διαλέξεως μὲ τίτλο *«Οἱ Βλάχοι ἀποδεδειγμένα εἶναι γνησιότατοι Ἕλληνες»* καὶ ὑπότιτλο *«Ὁμιλία στὶς Σέρρες κορυφαίου ἐπιστήμονα Εἰδικοῦ Ρωμανιστὴ - Βαλκανολόγου».* Μεταξὺ τῶν ἄλλων καταγράφονται τὰ ἀκόλουθα: *«Ὁ κ. Λαζάρου ἀποδέχθηκε πρόσκληση τοῦ Λαογραφικοῦ Ὁμίλου Ἀβδελιωτῶν Γραμμουστιάνων «Λαϊλιᾶς» Ν. Σερρῶν καὶ ἦρθε στὴν πόλη μας. Ἀνέπτυξε τὸ θέμα «Ἱστορία Βλάχων καὶ παρεισφρήσεις σκοπιμοτήτων». Διακρίθηκε γιὰ τὴν ἐντυπωσιακὴ ρητορική του δεινότητα καὶ μὲ ἰσχυρὰ ντοκουμέντα σκιαγράφησε τὴν ἱστορία τῶν Βλάχων, διαλύοντας κάθε ὑποψία πὼς τάχα οἱ Βλάχοι εἶναι ξένο σῶμα στὴν Ἑλλάδα… ὁ ἐκλεκτὸς ὁμιλητὴς χειροκροτήθηκε θερμὰ γιὰ τὴν ἐμπεριστατωμένη διάλεξή του. Χαρακτηριστικὰ τόνισε πρὸς τὴν «Πρόοδο» ὁ παρευρισκόμενος ἀντιδήμαρχος κ. Ἰ. Βλάχος τὰ ἑξῆς: Ἐντυπωσιάσθηκα ἀπὸ τὴν εὐρυμάθεια τοῦ κ. Λαζάρου. Ἄνθρωποι σὰν κι αὐτὸν εἶναι ἐθνικὸ κεφάλαιο τῆς Πατρίδας μας».*

– Μὲ ἐπιστολή του, 14-11-1985, ὁ Γεώργιος Βολόγκας (Βασ. Κων/νου 14, Τρίκαλα Θεσσαλίας) ὡς ἀκροατὴς ἐκφράζει τὴν γνώμη του: *«Παρακολούθησα τὴν*

τελευταία σας διάλεξη – στὰ Τρίκαλα – γιὰ τὴ Δημοτικὴ Ποίηση τῶν Βλάχων, ἡ ὁποία πράγματι μὲ κατέπληξε. Ἡ ἀκαταμάχητη, ρωμαλέα εὐφράδειά σας, τ' ἀνεξάντλητα καὶ τεκμηριωμένα ἐπιχειρήματα, ἡ εὐρυμάθεια καὶ τὸ θάρρος σας πάνω στὸ πολυθρύλητο γλωσσικὸ ζήτημα τῶν Βλάχων, ἦσαν κάτι τὸ ἀνεπανάληπτο. Καὶ λέγω! Ἔξω ἀπὸ κάθε κολακεία, ὅτι εἶσθε μιὰ ζωντανὴ κινούμενη παγκόσμια βιβλιοθήκη.

Εἶμαι περήφανος κι ἐγὼ – σὰν Βλάχος – ποὺ τὸ ἡρωϊκὸ στοιχεῖο μας, ἔχει νὰ ἐπιδείξει ἕνα τόσο ἄξιο καὶ παγκόσμια γνωστὸ ἐπιστήμονα.

Καὶ τώρα, ἐπειδὴ σᾶς θαυμάζω, θέλω νὰ γνωρίσω καὶ τὸ συγγραφικό σας ἔργο. Σᾶς παρακαλῶ – ἂν δὲν σᾶς κάνει κόπο – σημειώσατέ μου χρονολογικά, τὰ ἔργα, τὶς μελέτες καὶ τὶς μονογραφίες, ποὺ ἔχετε ἐκδώσει μέχρι σήμερα… Ἰδιαίτερα ἐνδιαφέρομαι γιὰ τὰ ἔργα σας, ποὺ ἔχουν σὰν κύριο Θέμα τὸ ζήτημα τῶν Βλάχων».

VI. ΑΡΒΑΝΙΤΕΣ

Ὁ Σύλλογος Ἀρβανίτικου Πολιτισμοῦ Ἄνω Λιοσίων, χάριν τοῦ ὁποίου δόθηκαν οἱ τρεῖς τελευταῖες διαλέξεις τοῦ κεφαλαίου VI, μὲ ἔγγραφο (Ἀριθ. Πρωτ. 21/7-6-1990) ὑπογεγραμμένο ἀπὸ τὴ Γενικὴ Γραμματέα Σοφία Καραϊσκάκη καὶ τὸν Πρόεδρο Ἀλέξανδρο Σύρμα ἐκφράζει τὶς εὐχαριστίες: *«Τὸ Διοικητικό μας Συμβούλιο αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ Σᾶς εὐχαριστήσει θερμὰ γιὰ τὴν συμμετοχή Σας στὴν πολιτιστικὴ βραδυὰ Ἱστορικῆς Γνώσης, ποὺ ὀργανώσαμε στὶς 28-5-90 στὴν αἴθουσα πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ Δήμου μας, καὶ ἰδιαίτερα γιατὶ μὲ τὴν ἐμπεριστατωμένη καὶ μεστὴ περιεχομένου διάλεξή σας, ἐντυπωσιάσατε καὶ ἐνθουσιάσατε ὅλους μας…».* Μὲ μεταγενέστερο ἔγγραφο (Ἀριθ. Πρωτ. 32/27-11-90) γνωστοποιεῖ τὴν ἀναγόρευση, ὡς Ἐπιτίμου μέλους: *«Τὸ Διοικητικό μας Συμβούλιο προκειμένου νὰ ἐκφράσει τὴν ἐκτίμηση στὸ πρόσωπό Σας, γιὰ τὴν ἐν γένει προσφορὰ στὴν Παιδεία τῆς Πατρίδας, ἰδιαίτερα στὸν ἱστορικὸ τομέα μὲ τὴν ἐξειδίκευσή Σας στὴν Ἱστορία τοῦ Βαλκανικοῦ Χώρου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πλέον γιὰ τὶς ἔρευνες πάνω στὴν Ἱστορία τῆς Ρίζας μας, ποὺ εἴχατε τὴν καλοσύνη νὰ μεταφέρετε στὰ μέλη μας στὴν βραδυὰ Ἱστορικῆς Γνώσης, ἀποφάσισε…».*

VII. ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗΔΕΣ

Οἱ καθημερινὲς ἐφημερίδες Τρικάλων *«Ἡ Ἔρευνα», «Πρωϊνὸς Λόγος»* καὶ *«Τρικαλινὰ Νέα»* τῆς 8-11-1988 ἀξιολογοῦν τὴν διάλεξη ὡς ἑξῆς: *«Ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία σημείωσε ἡ προχθεσινὴ πνευματικὴ ἐκδήλωση τοῦ ΕΛΟΚ γιὰ τοὺς Καραγκούνηδες μὲ ὁμιλητὴ τὸν διακεκριμένο Βαλκανολόγο Ἀχ. Λαζάρου…*

Ὁ κ. Λαζάρου προχώρησε σὲ μιὰ δυναμικὴ παρουσίαση τοῦ θέματος «Οἱ Καραγκούνηδες στὴν ἱστορική τους διαδρομή» μὲ νέα στοιχεῖα καὶ κράτησε τὸ ἐνδιαφέρον ὅλων ἀμείωτο ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μέχρι τὸ τέλος…».

Γιὰ τὴν πληθυσμιακὴ αὐτὴ ἑνότητα τῆς Δ. Θεσσαλίας, τοὺς Καραγκούνηδες, τοὺς ὁποίους σχολικὸ ἐγχειρίδιο Ἱστορίας χαρακτήριζε *«Ἀλβανούς»* (!) μολονότι εἶναι ἀποκλειστικὰ ἑλληνόφωνοι, ὁ Ἐκδρομικὸς Μορφωτικὸς Ὅμιλος Τρικάλων (ΕΜΟΤ) εἶχε ὀργανώσει ἐνωρίτερα μεγαλοπρεπῆ ἐκδήλωση μὲ ἀποτέλεσμα τὴν κινητοποίηση τῶν Θεσσαλῶν καὶ τὴν ἀπάλειψη τοῦ ἀβάσιμου καὶ ἀπαράδεκτου χαρακτηρισμοῦ. Σὲ φύλλο ἐπίκαιρο τῆς ἐφημ. *«Ἡ Ἔρευνα»* γίνεται λεπτομερὴς ἀναφορὰ στὴ διάλεξη, γιὰ τὴν ὁποία ἀναγράφονται καὶ τὰ ἑξῆς: *«Μπροστὰ σὲ πυκνὸ κι ἐκλεκτὸ ἀκροατήριο φιλομαθῶν συμπολιτῶν μας, πραγματοποιήθηκε… ἡ 131η κατὰ σειρὰ Διάλεξη τοῦ ΕΜΟΤ καὶ τοῦ περιοδικοῦ «Μετέωρα» μὲ ὁμιλητή… τὸν κ. Ἀχιλλέα Λαζάρου καὶ θέμα: «Οἱ Καραγκούνηδες καὶ ἡ συμβολή τους στοὺς ἀγῶνες τοῦ Ἔθνους». Τὸν ὁμιλητὴ παρουσίασε μὲ σύντομη ὁμιλία του, ὁ ἱδρυτὴς κι ἐπίτιμος Πρόεδρος τοῦ ΕΜΟΤ καὶ Δ/ντὴς τοῦ περιοδικοῦ «Μετέωρα» κ. Ἀχιλ. Καρανάσιος.*

Κατόπιν ὁ κ. Λαζάρου ἐπὶ μία καὶ πλέον ὥρα, μὲ ἐκπλήσσουσα εὐφράδεια, γλαφυρότητα καὶ σωρεία ἐπιχειρημάτων κι ἀναφορὰ σὲ δικούς μας καὶ ξένους συγγραφεῖς, ἀνέπτυξε τὸ θέμα του, ἀποσπάσας τὰ ζωηρὰ καὶ παρατεταμένα χειροκροτήματα τῶν ἀκροατῶν…».

ΓΝΩΜΕΣ ΓΙΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΑ ΣΤΑ ΕΘΝΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΛΕΓΟΜΕΝΑ ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΑ

Ὁ δικηγόρος καὶ ἱστορικὸς συγγραφέας Γ. Χιονίδης σὲ παρουσίαση ἐγκωμιαστικὴ τῆς βασικῆς συγγραφῆς τοῦ Ἀχ. Λαζάρου στὴν καθημερινὴ ἐφημερίδα τοῦ Νομοῦ Ἡμαθίας «Λαὸς» τῆς 28-6-1987 ὑποστηρίζει ὅτι μεταξὺ τῶν εἰδικῶν ἐπὶ τοῦ συγκεκριμένου θέματος *«κορυφαία θέση κατέχει ἐπάξια ὁ κ. Ἀχιλλ. Γ. Λαζάρου, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε καὶ τὸ δύσκολο ἔργο νὰ σχολιάζει, νὰ πολεμᾶ καὶ νὰ ἀπαντᾶ στὶς προβληθεῖσες στὸ παρελθὸν ἤ, ἰδιαίτερα καὶ κυρίως, σ' ὅ,τι γράφεται στὴν Ἑλλάδα καὶ πιὸ συχνὰ στὸ ἐξωτερικὸ γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τῆς καταγωγῆς τῶν Ἑλληνοβλάχων. Τὸ ἐγχείρημα εἶναι κοπιαστικὸ (πνευματικὰ καὶ ψυχικά), γιατὶ εἶναι μεγάλη ἡ παραγωγὴ τῶν σχετικῶν ἐργασιῶν, οἱ περισσότερες τῶν ὁποίων, μάλιστα, δὲν εἶναι ἀπαλλαγμένες ἀπὸ ἐθνικές, ἐθνικιστικὲς ἢ καὶ πολιτικὲς κ.λπ. σκοπιμότητες, στὶς ὁποῖες θυσιάζεται, συνήθως, ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια καὶ μάλιστα, ὄχι μόνο ἀπὸ Ρουμάνους ἢ ἐντελῶς ξένους ἱστορικούς, γλωσσολόγους, δημοσιογράφους κ.ἄ., ἀφοῦ καὶ ἑλληνογενεῖς ὑποστηρίζουν παρόμοιες ἀπόψεις, εἴτε ζοῦν στὴν Ἑλλάδα ἢ στὸ ἐξωτερικό. Ἔτσι ὁ κ. Λαζάρου, συγγράφει συνεχῶς, εἰδικὲς ἀντιρρητικὲς μπροσοῦρες, οἱ ὁποῖες δημοσιεύονται στὶς περιοδικὲς ἐκδόσεις «Τρικαλινά», «Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο» κ.ἄ.…».*

Τὰ δημοσιεύματα ἔτυχαν γενικῆς ἐπιδοκιμασίας ἀπὸ τοὺς εἰδικοὺς ἐπιστήμονες καὶ ἀμερόληπτους κριτές.

– Ὁ Ἀθαν. Ζιάκας (Παπάφη 95, Θεσ/νίκη, 8-12-1985) γράφει: *«Σᾶς εὐχαριστῶ θερμότατα γιὰ τὴν εὐγενικὴ καὶ ἐγκάρδια προσφορά σας τῶν τριῶν ἀνατύ-*

πων ἐργασιῶν σας. Διάβασα καὶ τὰ τρία μὲ μεγάλη προσοχὴ καὶ ἐνδιαφέρον. Εἶναι μοναδικὲς στὸ εἶδος τους ἐργασίες, ἄριστα τεκμηριωμένες. Καλλίτερες δὲν μπορεῖ νὰ γίνουν…

Εἰς ἐπίρρωσιν τῶν ὅσων γράφετε στὴν «Θρακολογία» γιὰ τὸν βομβαρδισμὸ καὶ τὴν πλύση ἐγκεφάλου τῆς διεθνοῦς κοινῆς γνώμης, ποὺ κάνουν οἱ βόρειοι γείτονές μας, ἐπιθυμῶ νὰ θέσω ὑπ' ὄψιν σας τὸ περιεχόμενο ἑνὸς ἄρθρου ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ τεῦχος Ἰουλίου 1980 στὸ παγκοσμίου κυκλοφορίας καὶ κύρους, μὲ εὐρύτατο ἀναγνωστικὸ κοινό, ἀμερικανικὸ περιοδικὸ «Geographic Society τῆς Washington D.C.… Ἄρθρογράφος ὁ Colin Renfrew καὶ τίτλος: Ancient Bulgaria's Golden Treasures… Καὶ στὸ ὁποῖο ἐμμέσως γίνεται προσπάθεια νὰ πεισθεῖ ὁ ἀναγνώστης ὅτι οἱ σημερινοὶ Βούλγαροι εἶναι κατ' εὐθεῖαν ἀπόγονοι τῶν ἀναφερομένων ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους ἱστορικοὺς Ἡρόδοτο, Θουκυδίδη κ.τ.λ. ἀρχαίων Θρακῶν, παρασιωπώντας ἐπιμελῶς καὶ πονηρῶς, τὸ πασίγνωστο ἱστορικὸ γεγονὸς ὅτι οἱ Βούλγαροι ἐμφανίσθηκαν καὶ εἰσέβαλαν στὴ Βαλκανικὴ ὡς ὀρδαὶ πολὺ μετὰ τὸν 7ο αἰώνα μ.Χ.…».

Ὅπως σὲ δημοσιεύματα καὶ σὲ διαλέξεις ἔχει τονίσει ὁ Ἀχ. Λαζάρου, ὅσα ἐπισημαίνονται προηγουμένως διδάσκονται σὰν ἀδιαμφισβήτητες ἀλήθειες στὰ σχολεῖα τῆς γειτονικῆς χώρας κατόπιν ἐπισήμων ὁδηγιῶν τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου της καὶ διαδίδονται στὴν Εὐρώπη μὲ καλοστημένες Ἐκθέσεις καὶ πολυτελεῖς αὐτοτελεῖς ἐκδόσεις, μάλιστα συλλογικὲς καὶ προλογιζόμενες ἀπὸ εὐρωπαϊκὲς προσωπικότητες. Δεῖγμα ἐκπληκτικὸ ἀποτελεῖ ἡ πρόσφατη γερμανικὴ καὶ μὲ πρόλογο τοῦ καγκελαρίου Dr Helmut Cohl! Μετὰ δεκαετία ἀπὸ τὴν ἐπισήμανση τοῦ Ἀ. Ζιάκα τὸ ἄρθρο ὠχριᾶ μπροστὰ στὸ ἀπαστράπτον βιβλίο: *Der Thrakische Silberschatz aus Rogozen Bulgarien,* τοῦ ὁποίου τὸ περιεχόμενο παρουσιάσθηκε:

Bundeskanzleramt Bonn, 27.09.1988 - 06.10.1988
Landesmuseum Mainz, 16.10.1988 - 27.11.1988
Museum für Ur-und Frühgeschichte, Freiburg, 08.12.1988 - 19.02.1989
Prähistorische Staatssammlung, München, 03.03.1989 - 21.05.1989
Museum für Kunst und Gewerbe, Hamburg, 31.08.1989 - 05.11.1989

– Ὁ καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου Θεοδόσης Π. Τάσιος (9.1.86) γράφει: *«σᾶς εἶμαι ὑπόχρεως γιὰ τὴν εὐγενικὴ ἀποστολὴ τῆς τελευταίας ἐργασίας σας «Θρακολογία καὶ Ἀρωμοῦνοι».*

Διακονεῖτε μιὰ δυσχερέστατη καὶ θεμελιωδέστατη Ἐπιστήμη, ὑπὸ συνθῆκες μᾶλλον χαλεπὲς ἀπ' ὅ,τι ξέρω· σχετικὸ Κέντρο Σπουδῶν δὲν ἔχει ἱδρυθεῖ. Κι' ὅμως τί πάθος ζωῆς διαρρέει τὰ κείμενά σας καὶ τί ἐπιστημονικὸς ὀρθολογισμός…».

– Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Γεώργιος Ἰ. Ἀραπάκης (16-11-87) γράφει: *«Εἶναι πραγματικὰ ἆθλος μετὰ ἀπὸ πολύχρονο ἀγώνα νὰ βάλη κανεὶς στὴ θέση τους πράγματα, ποὺ σκόπιμα εἶχαν παραγνωρισθῆ ἢ ἀποσιωπηθῆ καὶ ποὺ μὲ τὴν ἐπιμονή σας ἔρχονται στὴν δημοσιότητα».*

– Ὁ Κώστας Π. Βλάχος, τῆς Ἑταιρείας Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν, (21-12-1987) γράφει: *«Σᾶς εὐχαριστῶ πολὺ γιὰ τὴν καλοσύνη σας νὰ μοῦ στείλετε καὶ τὴ Γαλλικὴ ἔκδοση τοῦ περισπούδαστου ἔργου σας «Ἡ Ἀρωμουνικὴ κ.λπ.» Ἡ προσφορά σας εἶναι ἐθνικὴ καὶ θυμίζει ἀνάλογες περιπτώσεις Ἑλλήνων ἐπιστημόνων τοῦ παρελθόντος ποὺ ἀνάλωσαν τὴ ζωή τους, ὑπηρετώντας μὲ ἀπόλυτο σεβασμὸ στὴν ἀλήθεια, τὰ δίκαια τοῦ Ἑλληνισμοῦ».*

– Ὁ Στέλιος Κ. Σιωμόπουλος, δικηγόρος καὶ ἱστορικὸς συγγραφέας (17-6-1990) γράφει: *«Θεωρῶ καθῆκον ὄχι μόνον νὰ σᾶς εὐχαριστήσω γιὰ τὶς ἐργασίες σας, ποὺ εἴχατε τὴν καλωσύνη νὰ μοῦ στείλετε, ἀλλὰ καὶ νὰ σᾶς συγχαρῶ γιὰ τὸ ἐπιστημονικό σας ἔργο… Εἶδα νὰ χαράζετε πρωτότυπους, γιὰ τὰ δικά μας δεδομένα, τρόπους ἔρευνας καὶ ἑρμηνείας τῶν βαλκανικῶν ἐθνολογικῶν, φυλετικῶν, γλωσσικῶν καὶ ἱστορικῶν στοιχείων, στὴν προσπάθειά σας νὰ ξερριζώσετε πλάνες ποὺ προκλήθηκαν ἀπὸ σκοπιμότητες καὶ διατηρήθηκαν μὲ μύρια μέσα.*

Δὲν ἀναφέρομαι στὶς πλάνες ἀπὸ ἄγνοια, αὐτὲς τουλάχιστον εἶναι συμπαθεῖς… Σᾶς εὔχομαι νὰ συνεχίσετε τὸ ἤδη πλούσιο καὶ ἀξιοθαύμαστο ἐπιστημονικό σας ἔργο, τὸ ὁποῖον δικαιώνει τὸ μόχθο σας.

Υ.Γ. Γιὰ πρώτη φορὰ εἶδα τὴν Αἰτωλο - ρωμαϊκὴ συνθήκη (τὴν ἐπιγραφή), δημοσιευμένη. Σᾶς εὐχαριστῶ ἰδιαίτερα γι' αὐτή».

– Ὁ Λευτ. Μαρματσούρης, συγγραφέας - λογοτέχνης, (19-2-91) γράφει: *«Σᾶς εὐχαριστῶ γιὰ τὰ βιβλία - μελέτες σας: 1) Βόρειος Ἤπειρος. 2) Ἡ συμβολὴ τοῦ Αἰγαίου στὴ γένεση τῆς Ρουμανίας καὶ 3) Ἐθνολογικὴ ἀξία τοῦ πρωτοτύπου κειμένου Αἰτωλορωμαϊκῆς Συνθήκης (212 π.Χ.)… Διάβασα μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον τὶς μελέτες σας. Εἶναι ἡ ἐργασία σας Ἐθνικὴ προσφορά, ἰδιαίτερα στὶς μέρες μας…».*

– Ἐξ ἴσου θερμὴ ὑποδοχὴ εἶχε ἡ ἀποστολὴ τῶν δημοσιευμάτων καὶ ἀπὸ νομικὰ πρόσωπα. Παράδειγμα λαμπρὸ ἀποτελεῖ ὁ Ἐξωραϊστικὸς Σύλλογος Μετσόβου, ὁ ὁποῖος μὲ ἔγγραφό του (Α.Π. 1131/8-1-90), ὑπογεγραμμένο ἀπὸ τὸν Πρόεδρο δικηγόρο Ἠλία Ζούβια καὶ τὸν Γενικὸ Γραμματέα μηχανικὸ Ε.Μ.Π. Γεώργιο Σεκαρᾶ, ἀποκαλύπτει τὴν ἀπήχηση: *«Τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο τοῦ Ἐξωραϊστικοῦ Συλλόγου Μετσόβου θέλει μὲ αὐτὴν τὴν ἐπιστολή του νὰ ἐκφράσει τὶς θερμὲς εὐχαριστίες του γιὰ τὴν προσφορὰ τῶν βιβλίων σας.*

Θέλουμε ἐπίσης νὰ σᾶς συγχαροῦμε καὶ νὰ σᾶς εὐχαριστήσουμε γιὰ τὴν προσφορά σας στὰ Ἐθνικά μας θέματα, ὅπως ἐπίσης καὶ νὰ σᾶς κάνουμε γνωστὸ ὅτι θεωροῦμε δεδομένη τὴν συνεργασία μας σὲ μελλοντικὲς ἐκδηλώσεις τοῦ Συλλόγου μας».

– Ἡ συνεργασία ὑπῆρξε ἐξαιρετικὰ ἐποικοδομητικὴ μὲ πολλὰ καὶ ποικιλώνυμα νομικὰ πρόσωπα, σωματεῖα, προμνημονευόμενα καὶ ἄλλα μὲ ἀνεκτίμητο πολιτισμικὸ καὶ ἐθνικὸ ἔργο. Χρονικὰ ἄλλως τε μερικὲς φορὲς προηγεῖται πολὺ

τῶν προσφάτων ἐξελίξεων στὰ Βαλκάνια καὶ στὸν εὐρύτερο χῶρο τῆς κεντρικῆς καὶ ἀνατολικῆς Εὐρώπης, ὅπως συμβαίνει μὲ τὴν δυναμικὴ καὶ ἐθνικὰ πρωτοπόρο Ἕνωση Τριπολιτῶν Ἀττικῆς, ἡ ὁποία διὰ τοῦ ἐγγράφου της (Ἀριθ. Πρωτ. 129/29-9-88), ὑπογεγραμμένου ἀπὸ τὸν Πρόεδρο Ἐπίκουρο Καθηγητὴ Βασίλη Κρεμμύδα καὶ τὸν Γεν. Γραμματέα Σ. Παρασκευόπουλο, εὐχαριστεῖ καὶ ἐνημερώνει: *«Τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο τῆς Ἑνώσεως Τριπολιτῶν Ἀττικῆς ἐκφράζει τὶς θερμὲς εὐχαριστίες του, γιὰ τὴν εὐγενῆ ἀποδοχὴ τῆς προτάσεώς του νὰ μιλήσετε στὴν Τρίπολη κατὰ τὶς ἑορτὲς τῆς Ἁλώσεως.*

Σημειώνουμε μὲ ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση τὴν συγκίνηση καὶ τὰ εὐμενῆ σχόλια, ποὺ προκάλεσε ἡ διάλεξή σας, ἡ ὁποία, ἀποτέλεσε καὶ τὸ κύριο γεγονὸς τοῦ ἑορτασμοῦ». Ἐξ ἄλλου ἡ Ε.Τ.Α. ἀπένειμε στὸν Γενικὸ Γραμματέα τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα Τιμητικὸ Δίπλωμα μὲ ταυτόχρονη ἀναγόρευσή του ὡς Ἐπιτίμου μέλους τῆς Ἑνώσεως, ὁ δὲ Πρόεδρος Βασ. Κρεμμύδας, συγγραφέας, τοῦ ἀφιέρωσε τὸ βιβλίο του *«Ἀνάλεκτα τοῦ '40».*

ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

Πρόσφατα οἱ προσκλήσεις γιὰ συνεργασία στὰ Ἐθνικὰ Θέματα δὲν εἶναι μόνον συχνότερες, ἀλλὰ ἔχουν καὶ τὸν χαρακτήρα τοῦ κατεπείγοντος!. Ἐπὶ πλέον ἀφήνουν τὴν ἐντύπωση πλατύτερης ἀπηχήσεως. Προφανέστατα προοιωνίζονται γλυκοχάραμα ἐθνικῆς σύμπνοιας, διότι προέρχονται ἀπὸ ἀμιγῆ γυναικεῖα σωματεῖα, συνδικαλιστικά, φοιτητικά, σχολεῖα γενικῆς ἐκπαιδεύσεως, καθὼς καὶ παρασχολικοὺς συλλόγους. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ περίπτωση τοῦ Συνδέσμου Ἀποφοίτων τῆς Ἰωνιδείου Προτύπου Σχολῆς, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν ἔμπνευση τῆς ἐπιστροφῆς τῶν μελῶν του στὰ θρανία, γιὰ ν' ἀκούσουν ἕνα μάθημα μὲ θέμα *«Σύγχρονη θεώρηση τῆς Νεώτερης Ἱστορίας».* Στὰ δὲ ἐνυπόγραφα δελτία, ποὺ κατέθεσαν μετὰ τὴν ἀκρόαση, ἀποτυπώθηκε ἀνάγλυφη ἡ συγκίνηση καὶ ἡ ἐπίδραση, στοιχεῖα ἄξια εἰδικῆς μελέτης. Ἀρκεῖ ἡ ἀνάγνωση μερικῶν:

– *«Πύρινος καὶ ἐμπνευσμένος, ὅπως ὅταν πρὶν 25 χρόνια πυροπολοῦσε τὰ δωδεκάχρονα μυαλά μας μὲ τὶς ἰδέες τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὁ κ. καθηγητὴς μᾶς συγκίνησε καὶ μᾶς εὐαισθητοποίησε πάλι στὰ καυτὰ ἐθνικά μας προβλήματα. Καὶ μόνη ἡ διάλεξη αὐτὴ δικαίωσε τὴν προσπάθεια τοῦ συνδέσμου».*

– *«Ἦταν μιὰ ἀπὸ τὶς σπουδαιότερες ὁμιλίες ποὺ ἔχω ἀκούσει. Τὸ θέμα ἦταν ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον. Ἡ ὁμιλία σας ἁπλῆ καὶ ἐμπλουτισμένη μὲ χιοῦμορ ἔδωσε πολλὰ μηνύματα καὶ ἐνισχύθηκε ἡ ἄποψή μου γιὰ τὴ μεγάλη ἄγνοια ποὺ ἔχω γύρω ἀπὸ τὴν πραγματικὴ Ἱστορία…».*

– *«Συγχαρητήρια γιὰ τὸν ἐνθουσιασμό, ποὺ σᾶς ἐμπνέει καὶ τὸν ὁποῖο ἐπίσης μᾶς ἐμπνεύσατε. Προσπαθῆστε, ὥστε ἡ ἱστορική μας αὐτοσυνειδησία νὰ περάσει καὶ στὶς νεώτερες γενεές».*

– *«Πῶς θὰ γινόταν νὰ μᾶς διδάσκετε (ξανά-!!) συχνότερα; Θερμὲς εὐχαρι-*

στίες».

– «Σᾶς εὐχαριστῶ γιατὶ μὲ τὴ βαθειά σας καλλιέργεια καὶ τὴν ἔνταση τῆς διδασκαλίας σας μᾶς προσφέρατε πολλά».

– «Θὰ παρακαλοῦσα τὸν κ. Λαζάρου νὰ ἐπαναλάβη τὸ «μάθημα», ποὺ μᾶς ἔκανε, ἀκόμη πιὸ ἀναλυτικά. Ἦταν συγκλονιστικός».

– «Δὲν εἶναι μόνο ἡ ἐπιστημονικὴ ἀρτιότητα, γιὰ τὴν ὁποία πολλοὶ θὰ σᾶς ἔχουν τιμήσει, ἀλλὰ καὶ τὸ πάθος καὶ ἡ ζωντάνια σας σὰν δάσκαλος, ποὺ θὰ σᾶς κάνει πάντα νὰ εἶστε ζωντανὸς καὶ σύγχρονος ἄνθρωπος».

– «Συγκίνηση καὶ ψυχικὴ εὐφορία».

– «Καιρὸς ἦταν. Μακάρι νὰ μποροῦσα νὰ γράψω σχόλια ἀνάλογα… Μόνον εὐχὴ νὰ ἐκφράσω: Αὐτὰ ποὺ ἀκούσαμε 'μεῖς νὰ τὰ ἀκούσουν, εἰ δυνατὸν ὅλα τὰ Ἑλληνόπουλα καὶ δὴ λεπτομερέστερα καὶ ἐγκαίρως. Εὐχαριστῶ ἀναδρομικὰ καὶ προκαταβολικά».

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΜΕΤΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Ἡ Ἐπιτροπὴ μὲ προθυμία καὶ ταχύτητα συμπαραστάθηκε τὰ Ἑλληνόπουλα, ποὺ κάνουν σπουδές, κυρίως μεταπτυχιακές, σὲ ξένα πανεπιστήμια καὶ ἐπιζητοῦσαν ἐναγώνια ἔγκυρη ἐνημέρωση στὰ ἐθνικὰ καὶ μειονοτικὰ ζητήματα. Θεώρησε ὡς ἄκρως ἀπαραίτητη τὴν προσφορὰ κάθε ἐπιστημονικῆς βοήθειας, πρὸ πάντων βιβλιογραφικῆς. Διότι ἐγνώριζε ὅτι ἐνωρίτερα διαπράχθηκαν λάθη, ποὺ ἔβλαψαν ἀθεράπευτα τὴν πατρίδα μας καὶ τὴν ἐπιστήμη. Συγκεκριμένα ὑπάρχουν μετεκπαιδευθέντες, οἱ ὁποῖοι ἔχουν συγγράψει διπλωματικὲς ἢ διδακτορικὲς διατριβὲς ἀπαράδεκτες ἐπιστημονικὰ καὶ ἐθνικά. Παραδείγματα ἁπτὰ παρουσίασε ὁ Γενικὸς Γραμματέας τῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τόσο τοῦ Α΄ ὅσο καὶ τοῦ Β΄ Κύκλου τῆς Ἐπιστημονικῆς Σειρᾶς Ταχύρρυθμης Ἐπιμορφώσεως στὰ Ἐθνικὰ καὶ Μειονοτικὰ τῆς Εὐρώπης. Οἱ δὲ συγγραφεῖς στὶς ἡμέρες μας κατέχουν καίριες θέσεις ἢ *«διδάσκουν»* στὰ πανεπιστήμιά μας.

Οἱ ἐκκλήσεις γιὰ συμπαράσταση ἦσαν ἐπιτακτικὲς καὶ ἐπίμονες, ὥστε νὰ καθιστοῦν καθῆκον ὕψιστο τὴν ἀπάντηση. Ὁ ἐπίλογος μιᾶς πρόσφατης ἐπιστολῆς δίνει ἐναργέστερη τὴν ἀπήχηση καὶ τὸ ἀποτέλεσμα, ποὺ εἶχαν οἱ φροντίδες μας: *Τελειώνοντας τόν… κατάλογο τῶν αἰτημάτων μου… ἀκόμα μιὰ φορὰ εὐχαριστῶ καὶ γιὰ τὰ βιβλία. Ἤδη διάβασα μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον τὸ ἄκρως τεκμηριωμένο βιβλίο σας σχετικὰ μὲ τὸν Βορειοηπειρωτικὸ Ἑλληνισμό.*

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ Ἢ ΕΥΔΟΚΙΜΟΥΝΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀνταποκρίθηκε ἐξ ἴσου πρόθυμα καὶ στὶς παρακλήσεις Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων τοῦ Ἐξωτερικοῦ ἢ μεμονωμένων Ἑλλήνων, ποὺ πασχίζουν γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τῶν ἑλληνικῶν δικαίων μὲ ὅλους τοὺς τρόπους, μόνοι, ἀβοήθητοι καὶ συνήθως πικραμένοι ἀπὸ τὴν ἀδράνεια καὶ ἀδιαφορία τῶν ἐκπροσώπων τῆς ἐπίσημης ἑλληνικῆς πολιτείας. Ζητοῦν ἐνημέρωση πληρέστερη καὶ ἀμερόληπτη. Ἐπιδιώκουν πυκνότερη συνεργασία, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν ἰσχυρότερα στοιχεῖα ἐπιχειρηματολογίας πρὸς πληροφόρηση πειστικὴ καὶ τῆς κοινῆς γνώμης τῆς χώρας, στὴν ὁποία ζοῦν καὶ διαπρέπουν. Ἀποστέλλουν μὲ fax ἐπίμαχα δημοσιεύματα ξένων ἐφημερίδων καὶ ζητοῦν νὰ συντάξουμε ἀμέσως προσήκουσα ἀπάντηση, σύντομη, σαφῆ, τεκμηριωμένη. Ἔξοχο παράδειγμα συνιστᾶ πλειάδα Ἑλλήνων ἐφοπλιστῶν, ποὺ ἀπασχολεῖ γιὰ τὰ ἐθνικὰ θέματα καὶ τὸ προσωπικὸ τῶν Γραφείων τους, τῶν ἐγκατεστημένων στὴν Ἑλλάδα. Ἡ δραστηριότητά τους δὲν περιορίζεται μόνον στὴν ἐνημέρωση καὶ ἀποκατάσταση τῆς ἀλήθειας. Γίνεται οὐσιαστικὴ καὶ πρακτική. Ὑπενθυμίζουμε τὴν Ἐπιτροπὴ Συμπαραστάσεως Βορειοηπειρωτῶν Φυγάδων (ΕΣΥΒΗΦ), ἡ ὁποία ἀπαρτίζεται στὸ Λονδίνο ἀπὸ τοὺς κ. Εὐάγγελο Ἠ. Ἀγγελάκο, Βασίλειο Φ. Παπαχριστίδη καὶ Ἰωάννη Ἀδ. Χατζηπατέρα. Τὸ δὲ κείμενο ἐπιστολῆς ἀποτελεῖ σωστικὸ τονωτικὸ γιὰ τὸν ἐθνικὸ κορμό, ποὺ κεῖται σὲ νάρκη στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο. Εἶναι μνημεῖο γραφῆς καὶ εὐοίωνο σημεῖο, ἐξαιρετικὰ πρόσφορο γιὰ τὶς σημερινὲς συνθῆκες. Γι' αὐτὸ καταχωρίζεται αὐτούσιο:

Λονδίνο, 5/1/91

Ἀγαπητοὶ Συμπατριῶτες καὶ Φίλοι,

Ἡ ὁμαδικὴ φυγὴ τῶν Βορειοηπειρωτῶν δημιουργεῖ νέο ἐθνικὸ θέμα γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀφελληνισμὸ τῆς Βορείου Ἠπείρου.

Ὁμόδοξοι Ἕλληνες ἄνδρες, γυναῖκες μὲ μωρὰ στὴν ἀγκαλιὰ μετὰ ἀπὸ πολύωρη καὶ ἐπικίνδυνη πορεία μέσα στὴ νύχτα, σὲ βουνά, ἐπάνω στὸ χιόνι – συχνὰ ξυπόλητοι – δραπετεύουν καθημερινὰ στὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν λαχτάρα γιὰ ἐλευθερία, θρησκεία, ἀνθρώπινα δικαιώματα.

Τὸ πρόβλημα εἶναι ὀξύτατο: στέγη, τροφή, ἐνδυμασία.

Ἂς προβληματισθοῦμε ὅλοι μας, καὶ ὅπως πάντα ἔπραξε ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Διασπορᾶς – οἱ Πανέλληνες – στὶς κρίσιμες στιγμὲς τοῦ ἔθνους μας, ἂς δώσουμε μία ἔμπρακτη παρουσία, γιὰ νὰ ἀπαλύνουμε τὸν πόνο τῶν Βορειοηπειρωτῶν φυγάδων ἀδελφῶν μας.

Ἡ προσφορὰ ὅλων μας, μικρὴ ἢ μεγάλη, τῶν παιδιῶν, γυναικῶν, ἀνδρῶν,

δηλώνει τὴν συμπαράστασή μας καὶ εἶναι ΑΝΕΚΤΙΜΗΤΗ.

Ἤδη κατετέθησαν οἱ πρῶτες προσφορὲς γι' αὐτὸν τὸν ἱερὸ σκοπό. Ἂς συνεχίσουμε τὴν προσπάθεια.

Εὐχόμενοι ὁ Νέος Χρόνος νὰ εἶναι γιὰ ὅλους σας Εὐτυχισμένος καὶ Προσοδοφόρος.

Μὲ πατριωτικοὺς χαιρετισμούς».

Μάλιστα ὁ κ. Εὐάγγελος Ἀγγελάκος δὲν ἀρκέσθηκε στὴν προσφορά. Ἔφερε καὶ τὴν πολυμελῆ οἰκογένεια νὰ ζήσει ἡμέρες γιορτινές. Μεγάλη Ἑβδομάδα καὶ Πάσχα, μὲ δυσμενεῖς καιρικὲς συνθῆκες στὰ παραμεθόρια καταλύματα τῶν φυγάδων Βορειοηπειρωτῶν, ὁ ἴδιος δὲ ἀκούραστος συνόδευσε καὶ εἰδικὴ ἀποστολὴ βοήθειας ἐντὸς τῆς Ἀλβανίας. Ἡ εὐαισθησία του γιὰ τὸ ἐθνικὸ θέμα τῆς Βορείου Ἠπείρου τὸν ἀπομάκρυνε ἀπὸ τὰ βιοτικὰ ἔργα του ἐπὶ πολλοὺς μῆνες.

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Ἀποτελεσματικὴ ἀποδείχθηκε καὶ ἡ ἀρθρογραφία στὸν ἡμερήσιο καὶ περιοδικὸ τύπο, ἀθηναϊκὸ καὶ ἐπαρχιακό, μὲ θέματα ἐθνικὰ ἢ λεγόμενα μειονοτικά. Διότι ἱκανοποιεῖται τὸ εὐρύτερο ἀναγνωστικὸ κοινό, τὸ ὁποῖο παρακαλεῖ νὰ ὑψώσουμε φωνὴ κατὰ τῶν προπαγανδιστικῶν δημοσιευμάτων. Οἱ ἁπλοὶ ἄνθρωποι ἀναζητοῦν στηρίγματα. Σπεύδουν νὰ δώσουν τὴν πληροφορία μὲ φωτοτυπία τοῦ δημοσιεύματος καὶ ἀκριβὴ ἐπισήμανση τῆς ἐπιπτώσεως, ποὺ εἶχε. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρονται μερικοὶ τίτλοι ἄρθρων: 1) *Φαιδρότητες τῆς Ἄγκυρας,* «Καθημερινή». 2) *Ἡ ἐπιχειρούμενη ἀνακίνηση τοῦ ζητήματος τῶν Βλάχων καὶ ἡ διεπιστημονικὴ ἀλήθεια,* «Ὀρεινὴ Καλαμπάκα». 3) *Μακεδονικὸς Ἀγώνας καὶ Ἑλληνόβλαχοι,* «Ὡραία Σαμαρίνα». 4) *Τὰ τραγούδια τῶν Βλάχων,* «Ἡ Ἔρευνα» καὶ «Μαγνησία». 5) *Ὁ Ναύαρχος Π. Κουντουριώτης καὶ ἡ καταγωγή του,* «Ἐλευθερία» Λαρίσης. 6) *Οἱ Καραγκούνηδες,* «Ἐλεύθερος» Ἀγρινίου. 7) *Τὸ χρονικὸ τοῦ βιβλίου Ἱστορία τῆς Εὐρώπης,* «Ἐλευθερία» Λαρίσης καὶ «Πρωϊνὸς Λόγος» Ἰωαννίνων. 8) *Δορυφορικὲς παραπλανήσεις,* (ἐξ ἀφορμῆς ἐκπομπῆς τῆς TV5 γιὰ τὴν Ἀλβανία). 9) *Προτάσεις γιὰ τὴ Θράκη,* «Πολιτικὴ καὶ Φιλολογικὴ τῶν Πατρῶν». 10) *Τὰ ἑλληνοτουρκικὰ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς παιδείας,* «Τὰ Νέα Βροντάδου», «Ἐλευθερία», «Λογοτεχνικὴ Δημιουργία». 11) *Μειονοτικὰ Ζητήματα* «Ι.ΠΟ.Μ.Ε.» Διμηνιαία Ἐνημερωτικὴ Ἔκδοση τοῦ Ἱδρύματος Πολιτικῶν Μελετῶν καὶ Ἐπιμόρφωσης, «Ἐλευθεροτυπία», «Θεσσαλία» Βόλου. 12) *Μᾶς ἐκθέτει ἡ ἀνοργανωσιά μας,* «Ἐλευθεροτυπία» (συνέντευξη). 13) *Σύνθεση τοῦ πληθυσμοῦ νομοῦ Τρικάλων,* «Φιλολογικὸ Ἡμερολόγιο Τρίκκης». 14) *Ἀπάντηση στὸν ἀνθελληνικὸ λίβελλο,* «Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος». 15) *1821:*

Πανεθνικὸς σταθμὸς μακροχρόνιας καὶ μαρτυρικῆς πορείας, «Κοινωνικὲς Τομές». 16) *Ἀπόπειρες ἀφελληνισμοῦ τῶν Βλάχων τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου*, «Κοινωνικὲς Τομές». 17) *Κι ὅμως κινδυνεύουμε καὶ ἀπὸ τὸ Βλαχικό!!*, «Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος», κ.ἄ.

– Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀρθρογραφίας ὁ κ. Π.Ν. Γεννηματᾶς, δικηγόρος - διπλ. πολιτικῶν ἐπιστημῶν, γράφει στὸν Γενικὸ Γραμματέα τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ συντάκτη τῶν ἄρθρων τὰ ἑξῆς: «*…Πρόσφατα εἶχα διαβάσει καὶ τὰ δύο ἐκτενῆ ἄρθρα σου στὴν ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ. Νομίζω ὅτι ἔχει ἔλθει πλέον γιὰ σένα ἡ ὥρα νὰ σκιαγραφήσεις ἕνα κατὰ τὴν ἄποψή σου ἀναγκαῖο πλαίσιο πολιτικῆς γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος αὐτῶν τούτων τῶν μειονοτήτων ὡς πηγῶν ἐθνικῶν ὀχλήσεων καὶ ὄχι ἁπλῶς γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς περὶ αὐτῶν προπαγάνδας*».

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΑΥΤΟΤΕΛΗ ΚΑΙ ΣΕ ΑΝΑΤΥΠΑ

1. Jacques LACARRIERE: Γιατί παρατείνεται ἡ σιωπὴ γιὰ τοὺς πρόσφυγες τῆς Κύπρου.

– N' oublions pas les camps de réfugiés de Chypre.

– Don't forget the refugee camps of Cyprus.

– Vergessene Zeltlager in Zypern.

2. Roger MILLIEX: Ἡ πολιτικὴ τῶν *«τετελεσμένων γεγονότων»* στὴν Κύπρο: ἀπειλὴ γιὰ τὴν εἰρήνη.

– La politique du «fait accompli» à Chypre: menace pour la paix.

– The policy of the «fait accompli» in Cyprus: a threat to peace.

– Die politik der «Vollendeten Tatsachen» in Zypern: eine Bedrohung des Friedens.

3. Jean DELAMOTTE: Ἕνα νέο *«τεῖχος τοῦ αἴσχους»* στὴν Κύπρο: Ἡ γραμμὴ Ἀττίλα.

– Un nouveau «mur de la honte» en Chypre: la ligne Attila.

– A new «Wall of Shame» in Cyprus: the Attila Line.

– Eine neue «Schandmauer» in Zypern: die Attila - Linie.

4. Poly MODINOS: Ἡ ἀλήθεια γιὰ τὸ κυπριακὸ πρόβλημα. Μιὰ ἀντικειμενικὴ ἔκθεση.

– La verité sur le problème Chypriote. Un exposé objectif.

– The truth of the Cyprus problem. An objective statement.

– Die Wahrheit über das Zypernproblem. Eine objektive Darstellung.

5. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἐπιτροπὴ Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων καταδικάζει τὶς

τουρκικὲς ὠμότητες στὴν Κύπρο.

– La Commission Européenne des Droits de l' Homme condamne les atrocités des Turcs à Chypre.

– The European Human Rights Commission condemns the Turkish atrocities in Cyprus.

– Die Europäische Menschenrechtskommission verurteilt die Türkischen Grausamkeiten in Zypern.

6. Ἡ Τουρκία περιφρονεῖ ὅλες τὶς ἀποφάσεις τοῦ ΟΗΕ γιὰ τὴν Κύπρο.

– La Turquie méprise toutes les résolutions des Nations Unies sur Chypre.

– Turkey sets all the resolutions of the United Nations on Cyprus at defiance.

– Die Türkei missachtel alle Beschlüsse der Vereinten Nationen über Zypern.

7. Alain VIVIEN, George MESMIN, Claude ROUX, Claude WILQUIN: Νὰ λυθεῖ τὸ Κυπριακὸ πρόβλημα μὲ πρωτοβουλία τῆς Εὐρώπης.

– Pour une solution du problème Chypriote par l' initiative Européenne: Secouer l' indifférence générale.

– The Cyprus problem has to be solved by European initiative.

– Für eine Lösung des Zypernproblems durch Europäische Initiative.

8. Piere MARCILHACY, Sénateur Français: Ὑπερασπισθῆτε τὴν Κύπρο!

– Défendez Chypre!

– Let us defend Cyprus!

– Verteidigt Zypern!

9. Maurice DRUON, Deputé de Paris, Membre de l' Académie Française.

Ἡ ἐκκρεμότης τοῦ Κυπριακοῦ ἀπειλὴ γιὰ τὴ Μεσόγειο.

– Le problème chypriote: Une menace permanente pour la Méditerrannée.

– The problem of Cyprus: A permanent threat to the Mediterranean.

– Das Zypernproblem: Eine standige Bedrohung des Mittelmeers.

10. Ἡ διεθνὴς πολιτικὴ ἡγεσία γιὰ τὸ Κυπριακὸ πρόβλημα.

– L' élite politique internationale sur le problème de Chypre.

– The international political leadership on the problem of Cyprus.

– Die inernationale politische Führung über das Zypern - problem.

11. Ἔκκληση τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν γιὰ τοὺς ἀγνοουμένους τῆς Κύπρου.

– Appel de l' Académie d' Athènes pour les deportés de Cypre.

– Proclamation of the Academy of Athens for the missing pesons from Cyprus.

– Aufruf der Akademie von Athen für die vermissten aus Zypern.

– Appello dell' Accademia di Atene a favore dei dispersi di Cipro.

– Llamamiento de la Academia de Atenas en pro de los desaparecidos de Chipre.

12. Ἀχ. Γ. ΛΑΖΑΡΟΥ, Ἱστορία τοῦ Βλάχικου Δημοτικοῦ Τραγουδιοῦ. Ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ» 1988. Δεύτερη ἔκδοση μὲ πρόλο-

γο τοῦ Κ.Γ. Σταυροπούλου, συγγραφέα - διευθυντοῦ τοῦ περιοδικοῦ «Μετέωρα», Ἀθήνα 1989 (δαπάναις τοῦ συγγραφέα).

13. Ἀχ. Γ. ΛΑΖΑΡΟΥ, Ἰλλυρολογία καὶ Βορειοηπειρωτικὸς Ἑλληνισμός, Ἀθήνα 1988. Ἀνάτυπο ἀπὸ τὰ Πρακτικὰ τοῦ Α΄ Πανελληνίου Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου «Βόρειος Ἤπειρος - Ἅγ. Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός», Κόνιτσα 1987.

14. Achille G. LAZAROU, La singularité des Aroumains dans leur poésie populaire, Athènes 1989. Ἀνάτυπο ἀπὸ Balkan Studies, 28,2, 1987.

15. Ἀχ. Γ. ΛΑΖΑΡΟΥ, Ἐθνολογικὴ ἀξία τοῦ πρωτοτύπου κειμένου τῆς Αἰτωλορωμαϊκῆς Συνθήκης (212 π.Χ.) Ἰωάννινα. Ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ» 1989.

ΓΝΩΜΕΣ ΓΙΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

– Εἰδικὰ γιὰ τὴν Ἰλλυρολογία καὶ τὸν Βορειοηπειρωτικὸ Ἑλληνισμὸ ὁ Γεώργιος Θ. Γιαννόπουλος, δικηγόρος καὶ ἱστορικὸς συγγραφέας, Ἀπρίλιος 1989 γράφει τὰ ἑξῆς:

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐνημερώσεως γιὰ τὰ ἐθνικὰ θέματα εἶχε τὴν ἀγαθὴ ἔμπνευση νὰ ἐκδώσει σὲ καλαίσθητο τεῦχος δύο αὐτοτελῆ μελετήματα τοῦ κ. Ἀχιλλέως Λαζάρου, «Ἰλλυρολογία καὶ κύρια ὀνόματα» καὶ «Περιπέτειες τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας στὴν Βόρειο Ἤπειρο», ποὺ ἔχουν σὰν κοινὸ στόχο τὴν διερεύνηση σὲ βάθος καίριων προβλημάτων, σχετιζομένων μὲ τὶς ρίζες τῶν Ἰλλυριῶν καὶ μὲ τὶς διαχρονικὲς σχέσεις τους μὲ τὸν Ἑλληνισμὸ τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Μακεδονίας.

Ὁ Ἀχιλλεὺς Λαζάρου πασίγνωστος γιὰ τὰ ἀπειράριθμα μελετήματά του περὶ τῶν «Κουτσοβλάχων» ἢ «Βλάχων», ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἐξιδιασμένη γνώση του τῶν προβλημάτων ὅλων τῶν Βαλκανικῶν λαῶν, ἦταν ἀναμφισβήτητα ὁ καταλληλότερος ἄνθρωπος νὰ ἀναλάβει τὸ τόσο δύσκολο αὐτὸ ἐγχείρημα.

Τὸ φέρνει εἰς πέρας κατὰ τὸν πιὸ ἄξιο τρόπο. Μὲ ἐνδελεχῆ ἀνάλυση ὅλων τῶν ἐριστῶν θεμάτων καὶ μὲ παράθεση τῆς ἐμπεριστατωμένης γνώμης του, τῆς αὐθεντικῆς (καὶ θαραλέας) φωνῆς του, ποὺ βεβαίως ἐπιστηρίζεται σὲ μιὰ ἐκπληκτικῶς πλουσία βιβλιογραφία, σὲ μιὰ ἐντυπωσιακὴ ἐξονύχιση τῶν πηγῶν.

Στὸ θέμα, ἂν ὑπῆρξε ποτὲ γραπτὴ ἰλλυρικὴ γλώσσα, ὁ συγγραφεὺς εἶναι κατηγορηματικός: «Ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη, ἡ ὁποία ὁλοένα ἀποκαλύπτει πάμπολλα στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἰλλυριῶν, δὲν ἔφερε στὸ φῶς κανένα δεῖγμα κειμένου ἰλλυρικῆς γλώσσας…» (σελ. 15). Ὅταν ὁ Περσεὺς ἔστειλε, πρὸ τῆς μάχης τῆς Πύδνας, πρεσβεία στοὺς Ἰλλυριοὺς γιὰ νὰ ἐξασφαλίσει τὴν ὑποστήριξή τους ἐναντίον τῶν Ρωμαίων, συμπεριέλαβε στὴν ἀντιπροσωπεία καὶ γνώστη τῆς ἰλλυρικῆς γλώσσας. Ἀπόδειξη ὅτι οὔτε τὴν γλώσσα τῶν Μακεδόνων

μιλοῦσαν οἱ Ἰλλυριοί, οὔτε γραφὴ εἶχαν, διότι, ἂν εἶχαν, θὰ ἀρκοῦσε μιὰ ἐπιστολή, ἀντὶ πρεσβείας (σελ. 16).

Ἀλλὰ καὶ στὸ δεύτερο κείμενο, αὐτὸ ποὺ ἀφορᾶ τὶς περιπέτειες τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας στὴ Βόρειο Ἤπειρο, ἀνάλογες βαρυσήμαντες καὶ ἐθνωφελεῖς διαπιστώσεις τοῦ συγγραφέα ἀνακαλύπτει ὁ ἀναγνώστης. Παρὰ τὴν συνοπτικότητα τοῦ κειμένου, βλέπει κανεὶς ἀνάγλυφη, ὁλοζώντανη τὴν εἰκόνα καὶ τὴν πορεία (πολυκύμαντη καὶ πολυστένακτη) τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Βορείου Ἠπείρου μέχρι τὶς ἡμέρες μας. Διαπιστώνει τὴν δολιότητα καὶ τὴν ἀκοίμητη δραστηριότητα τῶν ξένων προπαγανδῶν καὶ – ἀντίστροφα – τὴν ὀλιγωρία, τὴν ἀνικανότητα, τὴν ἀπερισκεψία ἢ καὶ τὴν ἐνδοτικότητα τῆς Ἑλλάδας σὲ θέματα ἐπιβιώσεως τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Τὸ περίεργο – καὶ τὸ ἀνησυχητικό – εἶναι ὅτι οἱ ἀηδεῖς αὐτὲς προπαγάνδες ὄχι μόνον δὲν ἔχουν ἀτονήσει στὶς ἡμέρες μας, ἀλλὰ ἀντίθετα βρίσκονται σὲ ἔξαρση. Σὲ ἐγρήγορση οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ, σὲ ἀδράνεια ὁ τελευταῖος.

Τὸ ὅτι γρηγοροῦν μερικὲς ἀκοίμητες συνειδήσεις, ὅπως ὁ Ἀχιλλεὺς Λαζάρου, εἶναι μιὰ παρηγοριά. Καὶ μιὰ ἐλπίδα. Ἂς εἶναι καλὰ ὁ ἄξιος αὐτὸς ἐπιστήμων καὶ Ἕλληνας.

ΜΕΡΙΚΕΣ ΑΚΟΜΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ (ΕΕΕ)

ΣΕΙΡΑ ΔΙΑΛΕΞΕΩΝ - ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΩΝ

Ἐνημερωτικὰ ἰσχυρότερος ἀποδείχθηκε ὁ ζωντανός, ὁ προφορικὸς λόγος, ἡ ὁμιλία, ἡ διάλεξη. Ὁ Πρόεδρος Ν. Θέμελης συντονίζοντας Στρογγυλὴ Τράπεζα, τὴν ὁποία εἶχε ὀργανώσει ἡ ΕΕΕ στὴν αἴθουσα Λόγου καὶ Τέχνης τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας, ἔκλεισε τὴν παρουσίαση τῶν ὁμιλητῶν ὡς ἑξῆς: *«Θέλω νὰ σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι ὁ Γενικὸς Γραμματέας τῆς Ἐπιτροπῆς μας μὲ τὴν ἐπιστημονική του κατάρτιση, τὴν ἀποθησαυρισμένη ἐμπειρία του στὰ Ἐθνικά μας θέματα, στὴν περίοδο μάλιστα ποὺ διετέλεσε ἐπιστημονικὸς συνεργάτης στὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν καὶ κυρίως μὲ τὰ ἀφυπνιστικά του μαστιγώματα στοὺς ὑπευθύνους, ποὺ χειρίζονται τὰ Ἐθνικά μας θέματα, τὸ πάθος του γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια στὰ Ἐθνικά μας δίκαια καὶ μὲ τὸν ὀρθὰ δομημένο καὶ γλαφυρὸ λόγο του, θὰ σᾶς ἐντυπωσιάσει καὶ θὰ σᾶς συγκινήσει».*

Ὅμως, ἡ ἐνοικίαση τῶν αἰθουσῶν ἀπαιτεῖ ποσά, τῶν ὁποίων ἡ καταβολὴ δὲν εἶναι πάντοτε εὔκολη. Σπάνια προσφέρονται δωρεὰν κατάλληλες αἴθουσες, ἀκόμη καὶ κληροδοτημάτων Ἐθνικῶν Εὐεργετῶν, τῶν ὁποίων τὴν ἱερὴ μνήμη, διά-

πυρη εὐχὴ καὶ διὰ βίου βούληση τῆς ἑλληνικότητάς τους τιμᾶ καὶ ὑπεραμύνεται ἡ ΕΕΕ. Ἀλλὰ οἱ σημερινοὶ «διαχειριστὲς» τῶν καρπῶν τῶν μόχθων τους διαφορετικὰ διανοοῦνται. Παρὰ ταῦτα τὰ ἐμπόδια ὑπερπηδῶνται χάρη στὴν ἀμοιβαῖα ἐπιθυμητὴ σύντονη συνεργασία ΕΕΕ καὶ ἄλλων νομικῶν προσώπων ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου δικαίου, ποὺ αἰσθάνονται ὡς ἐθνικὴ ἀνάγκη τὴν ἐνεργὸ συμβολή τους στὴν κατίσχυση τῆς ἐπιστημονικῆς ἀλήθειας σὲ γενικὰ καὶ εἰδικὰ ζητήματα παιδείας, πολιτισμοῦ, προόδου καὶ στὴν ἐνδεδειγμένη προβολὴ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων σὲ στιγμιαῖες ἢ διαρκεῖς διαμφισβητήσεις. Πρόκειται γιὰ συνεργασία μεγάλων διαστάσεων, ἡ ὁποία δὲν περιορίζεται στὰ ὅρια τῆς ἑλληνικῆς πρωτεύουσας ἢ τοῦ ἀττικοῦ λεκανοπεδίου. Ἁπλώνεται σὲ ὅλο τὸν ἑλλαδικό, στεριανὸ καὶ νησιωτικὸ χῶρο, καθὼς καὶ στὸν ἀπόδημο Ἑλληνισμό.

Σχηματικὰ καὶ ὁπωσδήποτε μὲ προφανεῖς ἐλλείψεις, λόγῳ ἀκουσίας παραλείψεως πολλῶν, μνημονεύονται κατὰ τρόπο ἀλφαβητικὸ τὰ συνεργαζόμενα, δοθέντος ὅτι τακτικὰ ἢ ἔκτακτα συνεχίζεται ἡ κοινὴ προσπάθεια, σωματεῖα, στὰ ὁποῖα πέρα τῶν εὐχαριστιῶν καὶ συγχαρητηρίων ὀφείλεται καὶ ἡ κατανίκηση τῆς ἀνέχειας τῆς ΕΕΕ. Διότι κατὰ κανόνα αὐτὰ ἀναλαμβάνουν τὶς δαπάνες ἐκτυπώσεως καὶ ἀποστολῆς τῶν προσκλήσεων, συνήθως δὲ καὶ τῆς ἐνοικιάσεως τῶν αἰθουσῶν.

α) ΠΟΙΚΙΛΩΝΥΜΑ ΣΩΜΑΤΕΙΑ

Βορειοηπειρωτικὴ Πρωτοβουλία Ἀφύπνισης. Θέμα: «Βόρειος Ἤπειρος». (19.5.99)

Γονέων Ἕνωση - Χριστιανικὴ Ἀγωγὴ (ΓΕΧΑ) Λαρίσης. Θέμα: «Ἡ Ἐποποιΐα τοῦ ’40 καὶ οἱ μεταπολεμικὲς ταπεινώσεις». (29.10.95)

Γυναῖκες Νέας Δημοκρατίας Δήμου Ἀχαρνῶν. Θέμα: «Ἑάλω ἡ Πόλις». (31.5.03)

ΔΑΚΕ Καθηγητῶν Πειραιῶς: «Ἡ ἀνάφλεξη στὴ Γιουγκοσλαβία καὶ ἡ βραδυφλεγὴς ἄφτρα τῶν Ἑλλήνων στὸ Μακεδονικὸ ζήτημα». (14.2.92)

ΔΑΠ - ΝΔΦΚ - Ἐφημ. ΤΟ ΒΗΜΑ: «Ἐθνολογικὴ σύνθεση τοῦ Κράτους τῶν Σκοπίων». (20.3.92)

Διδάσκοντες καὶ τελειόφοιτοι Λυκείων Αἰγάλεω: «Ἑλληνικότητα Μακεδονίας καὶ Σκοπιανὲς ἀντιρρήσεις». (17.2.92)

Δικηγορικὸς Σύλλογος Πειραιῶς: «Διαχρονικὴ πορεία τοῦ μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ». (15.4.92)

Δικηγορικὸς Σύλλογος Τρικάλων: «Βόρειος Ἤπειρος καὶ νέα κατάσταση στὰ Βαλκάνια». (18.2.95)

Ἐθνικὴ Νεολαία Βορείου Ἠπείρου (ΕΝΒΗ): «Βόρειος Ἤπειρος. Ἡ ἀναγέννηση τοῦ ξεχασμένου Ἑλληνισμοῦ».

Ἐκπαιδευτικὴ Συντροφιὰ Καλλιθέας - Ἁγίου Σώστη: «Ἐθνότητες καὶ Μειονότητες στὴν Εὐρώπη» (29.3.90)

Ἐκπολιτιστικὸς Σύλλογος Σαμαρίνας: «Οἱ Βλάχοι τῆς Ἀλβανίας». (6.8.93)

Ἑλληνο - Ἀμερικανικὴ Λέσχη Θεσσαλίας: «Ἡ προσφορὰ τῆς Διασπορᾶς στὸν σύγχρονο Ἑλληνισμό.. (27.9.98)

Ἑλληνικὴ Λέσχη Ἀνάπτυξης Ἱστορικῶν Ἀξιῶν: «ΘΡΑΚΗ: Ἱστορία - Ἀνάπτυξη - Προοπτική». (12.2.93)

Ἕνωση τ. Γενικῶν Ἐπιθεωρητῶν Μ.Ε. - Παράρτημα Θεσσαλονίκης: «Ἡ ἀλήθεια γιὰ τὸ Μακεδονικό». (3.4.89)

Ἕνωση τ. Γενικῶν Ἐπιθεωρητῶν Μ.Ε. Ἑλλάδος: «Τὰ ἑλληνοτουρκικὰ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς παιδείας». (2.12.87)

Ἕνωσις Ἑλλήνων Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας: «Διαχρονικὴ σκιαγράφηση τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας». (20.5.92)

Ἕνωση Ἐπιστημόνων Καρδίτσας: «Ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ τὰ σύγχρονα προβλήματα στὴ Βαλκανική». (27.11.94)

Ἕνωση Θρακῶν Ὀδρύσια (Ἀλεξανδρουπόλεως): «Ἐθνικὰ καὶ Μειονοτικὰ ἑλληνικοῦ χώρου. Ἡ περίπτωση τῶν Μουσουλμάνων Θράκης». (25.11.95)

Ἕνωση Λειτουργῶν Μέσης Ἐκπαιδεύσεως (ΕΛΜΕ) Καστοριᾶς: «Συμβολὴ τοῦ μαθήματος τῆς Ἱστορίας στὴν εἰρηνικὴ καὶ ἐποικοδομητικὴ συνύπαρξη καὶ συνεργασία τῶν λαῶν». (26.1.92)

Ἕνωση Κυπρίων Ἑλλάδος. Ἑσπερίδα γιὰ τὴν Κύπρο μὲ πρῶτο ὁμιλητὴ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος μ. Χριστόδουλο: «Ἡ Κυπριακὴ Ἐκκλησία στοὺς ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἀποκατάσταση». Δεύτερο τὸν Πρόεδρο τῆς ΕΕΕ: «Ἡ προϊστορικὴ πολιτισμικὴ ἐποποιΐα τῶν Ἑλλήνων σὲ πανευρωπαϊκὸ ἐπίπεδο καὶ ἡ ἰδιάζουσα διάκριση τῶν Κυπρίων στὴ διάθεση προϊόντων ὑψηλῆς τεχνολογίας στὴν Παραδουνάβια ζώνη καὶ στὴν κεντρικὴ Εὐρώπη». Ἀντιφώνηση ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Ε.Κ.Ε. καθηγητὴ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ἀνδρέα Βοσκό. (29.11.03).

Ἕνωση Πελοποννησίων Γαλατσίου (Ἀττικῆς): «Ἡ Ἅλωση τῆς Πόλης». (26.5.2001)

Ἕνωση Συλλόγων Θεσσαλίας «Ἡ Πανθεσσαλικὴ Στέγη» (Ἀττική): «Σύγχρονα Ἐθνικὰ καὶ Μειονοτικὰ ζητήματα». (5.2.96)

Ἕνωσις Τριπολιτῶν Ἀττικῆς: «Ἡ Ἐθνικὴ Ἐπανάσταση τοῦ ’21 καὶ οἱ Τριπολίτες Φιλικοί». (23.3.89)

Ἕνωσις Χειμαρριωτῶν «Ἡ Χειμάρρα»: «Οἱ Χειμαριῶτες στὴν πρωτοπορία τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ Ἀγώνα». Ἀποστέλλει δὲ στὸν εἰδικὸ ἐπιστημονικὸ σύμβουλο τῆς ΕΕΕ τὸ ἀκόλουθο ἔγγραφο: *«Ἡ ΕΝΩΣΗ μας ὁμόφωνα ἀποφάσισε νὰ σᾶς τιμήσει γιὰ τὴν θερμή σας συμπαράσταση πρὸς τὴν Χειμάρρα καὶ τὸν λαό*

της, πού περνᾶ καὶ πού καθιστᾶ τὸ μέλλον της ἀβέβαιο. Σίγουρα δὲν ἔχετε καμιὰ ἀνάγκη ἰδιαίτερης τιμῆς, ἀλλὰ ἡ ἐν γένει θέση σας, σᾶς ἔχει καταξιώσει στὸ πανελλήνιο, ἀλλὰ τοῦτο ἀποτελεῖ βαθειὰ ἀνάγκη, γιὰ μᾶς τοὺς ἴδιους, γιατὶ ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι ἀδυνατοῦν νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν εὐεργεσία καὶ νὰ καταθέσουν τὴν εὐγνωμοσύνη τους πρὸς τοὺς καθοιονδήποτε τρόπο εὐεργετήσαντες, δὲν εἶναι ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας […]. Μὲ ἐξαιρετικὴ τιμὴ ὁ Πρόεδρος Δημήτρης Δημαλέξης» (3.3.94)

Ἐξωραϊστικὸς Σύλλογος Μετσόβου (Ἀττικῆς): «Ὁ Μετσοβίτης Ἀναστάσιος Μανάκης ὡς ἀγωνιστὴς τοῦ ’21 καὶ ὑπέρμαχος τῆς ἑλληνικῆς παιδείας». (23.3.90)

Ἐξωραϊστικὸς Σύλλογος Νέου Φαλήρου: «Ἡ Μακεδονία μας: Ἑλληνικὰ δίκαια καὶ ἀμφισβητήσεις». (19.2.92)

Ἐπιμελητήριο Τρικάλων: «Βόρειος Ἤπειρος καὶ νέα κατάσταση στὰ Βαλκάνια». (18.2.95)

Ἐπιστημονικὸς Σύλλογος Νέων τῶν Ἀθηνῶν (ΕΣΝΑ): «Ἡ Γιουγκοσλαβικὴ κρίση καὶ οἱ ἐπιπτώσεις στὴ Χερσόνησο τοῦ Αἵμου». (12.5.99)

Ἑστία Νέας Σμύρνης: «Σύγχρονα Ἐθνικὰ καὶ Μειονοτικὰ Ζητήματα». (5.2.96)

Ἑταιρεία Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν: «Ἡ ἑλληνικὴ πνευματικὴ παρουσία στὴ Ρουμανία». (7.10.98)

Ἑταιρεία Ἑλλήνων Ἰατρῶν Ἐκπαιδευθέντων εἰς ΗΠΑ: «Ἀνθρώπινα δικαιώματα καὶ παρερμηνεῖες στὸ ἐθνικὸ θέμα «Μακεδονία». (24.6.92)

Ἠπειρωτικὴ Ἑστία Θεσσαλονίκης: «Βόρειος Ἤπειρος. Ἱστορία καὶ Πολιτισμός». (19.10.94)

Ἰατρικὸς Σύλλογος Τρικάλων: «Βόρειος Ἤπειρος καὶ νέα κατάσταση στὰ Βαλκάνια». (18.2.95)

Ἰόνιος Σχολή: «Μακεδονία. Ἀνασκόπηση παρελθόντος καὶ ἐπισημάνσεις στὸ παρόν - μέλλον». (20.11.91)

Ἱστορικὸ καὶ Λαογραφικὸ Μουσεῖο Δήμου Ἀμαρουσίου: «Θρῆνοι γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ Ἀναγέννηση Ἑλληνισμοῦ - Εὐρώπης». (27.5.01)

Ἱστορικό - Πνευματικό - Πολιτιστικὸ Σωματεῖο «Οἱ φίλοι τοῦ Σουλίου» (Ἀττική): «Παρερμηνεῖες γιὰ τὴν καταγωγὴ τῶν Σουλιωτῶν. Ὁ ἐθνικός μας ποιητὴς Διονύσιος Σολωμὸς γιὰ τοὺς Σουλιῶτες». (9.2.03)

Κίνηση γιὰ τὴν Εἰρήνη καὶ τὸ Περιβάλλον: «Ἐθνότητες καὶ Μειονότητες Εὐρώπης». (10.2.92)

Λαογραφική - Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία Ἐλασσόνος: «Ἡ πολιτισμικὴ προσφορὰ τῶν Ἑλλήνων στὴν Εὐρώπη καὶ ἡ συμβολή τους στὴν ἀναθάρρηση τῶν Εὐρωπαίων μὲ τὴν ἀπαράμιλλη Ἐποποιΐα τοῦ ’40». (27.10.02)

Λαογραφικός - Μορφωτικὸς Σύλλογος Μετσόβου «Ὁ Νικόλαος Τζαρτζούλης». Μέτσοβο: «Γένεση Βλάχων». (23.8.87)

Λαογραφικὸς Ὅμιλος Ἀβδελλιωτῶν - Γραμμουστιάνων «Λαϊλιᾶς» νομοῦ Σερρῶν: «Ἱστορία Βλάχων καὶ παρεισφρήσεις σκοπιμοτήτων». (4.5.87)

Λαογραφικὸς καὶ Πολιτιστικὸς Σύλλογος Μεγάλων Καλυβίων νομοῦ Τρικάλων: «Οἱ Καραγκούνηδες στὴν ἱστορικὴ διαδρομή τους». (6.11.88)

Λύκειο Καλαμακίου (Ἀττικῆς): «Ἡ Ἑλλάδα στὸ στόχαστρο ὅλων». (6.10.94)

Λύκειον Ἑλληνίδων: «Ἡ συμβολὴ τῆς Λαογραφίας στὴν ἐπίλυση ἐθνολογικῶν προβλημάτων». (7.3.83)

Μορφωτικὸν Σωματεῖον «Χρυσόστομος Σταμούλης» Θηβῶν: «Προσωπογραφία Ἀρβανιτῶν». (15.11.87)

Μορφωτικός - Ἐκπολιτιστικὸς Σύλλογος Δαυλείας «Ὁ Παρνασσός»: «Τὰ σχέδια τοῦ Ρήγα Φεραίου καὶ ἡ σύγχρονη πραγματικότητα». (28.3.98)

Μορφωτικός - Ἐκπολιτιστικὸς Σύλλογος Καστανιᾶς «Ὁ Σπῖνος» νομοῦ Τρικάλων: «Ἕλληνες Βλάχοι - Ἀναγέννηση Ἑλληνισμοῦ». (30.7.95)

Μορφωτικός - Ἐξωραϊστικὸς Ὅμιλος Νέου Ψυχικοῦ: «Οἱ διαστάσεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἡ Ἐθνικὴ Ἐπανάσταση τοῦ '21». (24.3.99)

Μορφωτικὸς καὶ Λαογραφικὸς Σύλλογος Κοκκινοπολιτῶν Θεσσαλονίκης «Ὁ Ὄλυμπος»: «Ἡ συμβολὴ τῶν Βλάχων στὴν πνευματικὴ καὶ ἐθνικὴ ἀναγέννηση». (2.4.89)

Μορφωτικός - Πολιτιστικὸς Σύλλογος «Δίαυλος Ἑλλήνων», Θεσσαλονίκη: «Παγκοσμιοποίηση καὶ οἰκουμενικότητα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας». (8.4.01)

Μορφωτικὸς Σύλλογος Λουτρῶν Ὑπάτης: «Βενιαμὶν ὁ ἐκ Τουδέλης καὶ ἡ Φθιωτικὴ Βλαχία». (27.4.90)

Μορφωτικὸς Σύλλογος «Προμηθεὺς» Μάνδρας Ἀττικῆς: «Διεπιστημονικὴ θεώρηση τῶν Ἀρβανιτῶν». (2.6.99)

Νέα Δημοκρατία. Α΄ Τ.Ο. Ὀργάνωση Ἁγίου Δημητρίου (Ἀττικῆς): «Ὁ Βορειοηπειρωτικὸς Ἑλληνισμός». (30.3.88)

Ὁμάδα Πρωτοβουλίας Ἐκπαιδευτικῶν γιὰ τὰ Ἐθνικὰ θέματα Ναύπακτος: «Ἐθνικὰ καὶ μειονοτικὰ ζητήματα στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴ λοιπὴ Εὐρώπη». (6.3.91).

Ὅμιλος Λόγος καὶ Στοχασμὸς (Κυψέλη Ἀθηνῶν): «Τὰ λεγόμενα μειονοτικὰ ζητήματα καὶ ἑλληνικοὶ αὐτοσχεδιασμοί». (4.3.91)

Ὅμιλος Ἑλληνίδων Σοροπτιμιστριῶν Πειραιῶς: «Ἀναδρομὴ στὸ παρελθὸν καὶ σύγχρονη πραγματικότητα τοῦ Μακεδονικοῦ ζητήματος». (4.12.91)

Ὅμιλος Πειραιῶς γιὰ τὴ διεθνοποίηση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας: «Καίριες ἀξιολογήσεις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας». (20.12.90)

Ὅμιλος Πολιτιστικῆς Ἀνάπτυξης Θεσσαλονίκης: «Ρουμανικὲς διεκδικήσεις

Βλάχων Πελαγονίας καὶ ἐπιστημονικὰ δεδομένα». (27.9.96)

Ὅμιλος Φοιτητῶν Ἀθηνῶν (πρωτοβουλίας Ἰ. Ζαρταλούδη): «Ἐθνικὰ καὶ Μειονοτικὰ Εὐρώπης». (27.2.97)

Ὁμόνοια Βορειοηπειρωτῶν Ἑλλάδος: «Ὁμόνοια, σύμπνοια καὶ συντονισμὸς Πανελλήνων γιὰ τὴ Βόρειο Ἤπειρο». (30.5.02)

Ὁμοσπονδία Ἀσπροποτάμιων Συλλόγων Πολιτισμικῆς Ἑνότητας (Ο.Α.Σ.Π.Ε.): «Βλάχοι καὶ Ἑλληνισμὸς - Χριστιανισμός». (8.8.98)

Ὁμοσπονδία Δυτικομακεδονικῶν Σωματείων Ἀθηνῶν: «Ἡ ἐθνολογικὴ καὶ γλωσσικὴ διάσταση τοῦ Μακεδονικοῦ». (2.4.92)

Ὁμοσπονδία Δυτικομακεδονικῶν Σωματείων Θεσσαλονίκης: «Συγχρονικὴ θεώρηση τῶν ἑλληνικῶν ἐθνικῶν θεμάτων μὲ ἀναφορὰ στὴν Ἐποποιΐα τοῦ Ἀ40». (7.11.98)

Ὁμοσπονδία Ἐκπολιτιστικῶν Συλλόγων Ὀρεινῆς Περιοχῆς Καλαμπάκας: «Τὸ Ὁλοκαύτωμα τῆς Κουτσούφλιανης τὸ 1898 καὶ ἡ ἐπίδρασή του στὴν ἀναπτέρωση τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος τῶν Πανελλήνων». (9.8.98)

Ὁμοσπονδία Θρακικῶν Συλλόγων Ἀθηνῶν: «Ἡ Θράκη διαχρονικὰ καὶ συγχρονικά».

Ὀργανισμὸς γιὰ τὴ Διεθνοποίηση τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας (ΟΔΕΓ): Ἡ σύγχρονή μας ἰταλικὴ ἐπιστήμη στὴν ἰχνηλάτηση τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος». (10.7.03)

Πανελλαδικὴ Ὀργάνωση Γυναικῶν «Παναθηναϊκή», Παράρτημα Κηφισιᾶς: «Σχέσεις Ἑλλήνων καὶ γειτόνων μας μέσῳ παιδείας». (20.11.96)

Πανελλήνια Ἕνωση Ποντίων Ἀξιωματικῶν «Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης»: «Κωνσταντῖνος Ὑψηλάντης». (8.5.2000)

Πανελλήνιος Σύνδεσμος Βορειοηπειρωτικοῦ ἀγώνα (ΠΑ.ΣΥ.Β.Α.) Παράρτημα Σερρῶν: «Διεπιστημονικὴ θεώρηση τῆς Βορείου Ἠπείρου, μὲ βάση τὰ δεδομένα τῆς ἀρχαιολογίας, ἱστορίας, γλωσσολογίας καὶ ἐθνολογίας». (2.2.91)

ΠΑ.ΣΥ.Β.Α. Παράρτημα Τρικάλων: «Βόρειος Ἤπειρος καὶ νέα κατάσταση στὰ Βαλκάνια». (18.2.95)

Πειραματικὸ Γυμνάσιο Ἀναβρύτων: «Ἐθνικὰ καὶ μειονοτικὰ ζητήματα στὴν Εὐρώπη». (4.3.93)

Πειραϊκὸς Φάρος: «"Διαβάς… βοήθησον ἡμῖν". (Ἡ κραυγὴ τῆς Μακεδονίας)». (30.4.91)

Πνευματικὴ Ἑστία Μοσχάτου: «Ἡ ἱστορία Duroselle καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἀντίσταση στὴ Βόρειο Ἤπειρο». (27.10.90)

Πνευματικὴ καὶ Πολιτιστικὴ Ἑστία Ἠλιουπόλεως (Ἀττικῆς): «Ἡ ἑλληνικότητα τῆς Μακεδονίας διὰ μέσου τῶν αἰώνων». (19.3.90)

Πολιτιστικὸς καὶ Ἐπιστημονικὸς Σύλλογος Κρίκος Ἀθηνῶν: «Μακεδονία: ἑλληνικὰ δίκαια καὶ αἴτια παραγνωρίσεώς τους». (21.2.92)

Πολιτιστικὸς Ὅμιλος «Οἱ ρίζες» (Γλυφάδα): «Ὁ Ρήγας Φεραῖος καὶ ἡ συνάντηση τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Διαφωτισμοῦ μὲ τὴν Ὀρθόδοξη Παράδοση».

Πολιτιστικὸς Ὅμιλος Ψυχικοῦ: «Τὸ Κυπριακὸ καὶ μαρτυρίες ἀγωνιστῶν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα 1955-59». (19.11.02)

Πολιτιστικὸς Σύλλογος Ξηρονομητῶν (Βοιωτίας): «Οἱ Ἀρβανίτες στὸ διάβα τῶν αἰώνων». (6.6.03)

Πολιτιστικὸς Σύλλογος Παλαιομανιτῶν «Ἡ Σαυρία» (Αἰτωλοακαρνανίας): «Οἱ Καραγκούνηδες: Γλωσσικὲς καὶ ἐθνολογικὲς διαπιστώσεις. Οἱ Βλάχοι». (2.8.96)

Προοδευτικὸς Σύλλογος Ναυπλίου «Ὁ Παλαμήδης»: «Ἑλλάς, ἡ κοιμωμένη τῆς Εὐρώπης». (21.1.96)

Σερραϊκὴ Ἕνωση Ἀθηνῶν: «Ὁ Μακεδονικὸς Ἑλληνισμὸς διαχρονικὰ καὶ Ἐλευθερία Σερρῶν (1913)». (23.6.99)

Σύλλογοι Ἠπειρωτῶν - Κρητῶν - Πελοποννησίων Γαλατσίου (Ἀττικῆς): «Ὁ ἁπανταχοῦ Ἑλληνισμὸς κατὰ τὴν Ἐθνικὴ Ἐπανάσταση τοῦ 1821». (23.3.03)

Σύλλογοι Γονέων καὶ Διδασκόντων 9ου Γυμνασίου Πειραιῶς: «Ἡ ἑλληνικότητα τῆς Μακεδονίας καὶ οἱ πρόσφατες περιπλοκές». (12.3.92)

Σύλλογος τῶν Ἀθηναίων: «Ἡ πρωτοβουλία τῆς Γαλλικῆς Προεδρίας καὶ ἡ θέση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας σὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἕνωση». (28.2.94)

Σύλλογος Ἁγίων Θεοδώρων Γρεβενῶν: «Ἡ θυσία τοῦ μακαριστοῦ Αἰμιλιανοῦ ὡς ἐγερτήριο γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν τεκταινομένων στὶς ἡμέρες μας». (18.8.02)

Σύλλογος τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ περιχώροις κατοίκων Παναγίας «Ἀδελφότης Παναγία» νομοῦ Τρικάλων: «Μηνύματα τῆς ἱστορικῆς θυσίας τῶν Κουτσουφλιανιτῶν». (21.4.99)

Σύλλογος Ἀνήσυχοι Πολίτες Λαρισαῖοι: «Ἐκδοχὲς καὶ ἀλήθειες γιὰ τὴν πληθυσμιακὴ σύνθεση τῆς Λάρισας». (27.9.98)

Σύλλογος Ἀρβανίτικου Πολιτισμοῦ Ἄνω Λιοσίων «Ἡ Γρίζα»: «Τί σημαίνει ἀρβανίτικος πολιτισμός; Ἕνα δεῖγμα». (13.1.91)

Σύλλογος Ἀρβαντοβλάχων Θεσσαλίας, Ἀργυροπούλι Τυρνάβου: «Ἀρβανιτόβλαχοι: Καταγωγὴ καὶ προσφορὰ στὸ ἑλληνικὸ ἔθνος». (9.5.98)

Σύλλογος Ἀργείων «Ὁ Δαναός»: «Ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ οἱ ἐπιδιώξεις τοῦ Ρήγα Βελεστινλῆ». (31.9.99)

Σύλλογος Βλάχων Ἁλμυροῦ: «Οἱ Βλάχοι στὴν ἱστορία καὶ στὸν πολιτισμό». (8.5.95)

Σύλλογος Βορειοηπειρωτῶν Ἀθηνῶν: «Αὐτονομία Βορείου Ἠπείρου». (16.2.03)

Σύλλογος Γονέων Μαθητῶν Γυμνασίου Ἄστρους: «Τεκμήρια τῆς ἑλληνικό-

τητας τῆς Μακεδονίας καὶ ἀνάγκη ἐνδεδειγμένης προβολῆς τους». (8.3.92)

Σύλλογος Γονέων 12ου Λυκείου Πειραιῶς: «Ἡ Μακεδονία: Παρελθόν, παρόν, μέλλον». (10.3.92)

Σύλλογος Δασκάλων καὶ Νηπιαγωγῶν Ἐκπαιδευτικῆς Περιφέρειας Ἐλασσόνος: «Σκιαγράφηση τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ Ζητήματος». (11.11.90)

Σύλλογος Δασκάλων καὶ Νηπιαγωγῶν Καστοριᾶς: «Συμβολὴ τοῦ μαθήματος τῆς Ἱστορίας στὴν εἰρηνικὴ καὶ ἐποικοδομητικὴ συνύπαρξη καὶ συνεργασία τῶν λαῶν». (26.1.92)

Σύλλογος Δεσκατιωτῶν Ἀθηνῶν. Δεσκάτη Γρεβενῶν: «Ἡ ἐθνολογικὴ καὶ γλωσσικὴ διάσταση τοῦ Μακεδονικοῦ». (31.5.92)

Σύλλογος Ἐλασσονιτῶν Μαγνησίας: «Ἐθνικὰ καὶ Μειονοτικὰ Ζητήματα Εὐρώπης». (30.11.94)

Σύλλογος Ἐπιστημόνων Σαλαμίνας: «Ἱστορικὰ τεκμήρια ἑλληνικότητας τῆς Μακεδονίας». (8.12.91)

Σύλλογος Ἐφέδρων Ἀξιωματικῶν Κεφαλληνίας: «Ἑλληνισμὸς καὶ Βαλκάνια». (15.7.97)

Σύλλογος Ἠπειρωτῶν Λαρίσης: «Χρονικὸ τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ Ζητήματος καὶ Ἀνθρώπινα Δικαιώματα». (14.1.90)

Σύλλογος Ἠπειρωτῶν Τρικάλων: «Ἀπόδημοι Ἠπειρῶτες διαδοτὲς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ». (8.12.02)

Σύλλογος Θεσσαλῶν Ἄνω Λιοσίων: «Ὁ Ρήγας καὶ τὰ Βαλκάνια». (25.3.95)

Σύλλογος Ἰμβρίων - Κωνσταντινουπολιτῶν - Τενεδίων - Ἀνατολικοθρακῶν. Κομοτηνή: «Ἐθνολογικὴ σύνθεση τῆς Θράκης καὶ προέλευση τῶν μουσουλμάνων». (22.10.89)

Σύλλογος Κοκκινοπλιτῶν Θεσσαλονίκης: «Ἡ συμβολὴ τῶν Βλάχων στὴν πνευματικὴ καὶ ἐθνικὴ ἀναγέννηση». (2.4.89)

Σύλλογος Κοκκινοπλιτῶν νομοῦ Πιερίας: «2001 Εὐρωπαϊκὸ ἔτος γλωσσῶν - Ἡ διαδρομὴ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας». (11.11.00)

Σύλλογος Κρητῶν Ἀμαρουσίου: «Κρητικὴ Ἐποποιΐα». (21.6.02)

Σύλλογος Κωνσταντινουπολιτῶν Καλλιθέας (Ἀθηνῶν): «Τουρκικὴ ἱστοριογραφία καὶ σκοπιμότητες». (25.9.89)

Σύλλογος Λειβαδιωτῶν Ἀθηνῶν «Ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος»: «Μακεδονία. Ἑλληνικὰ δίκαια καὶ ἀμφισβητήσεις». (7.4.92)

Σύλλογος Λειβαδιωτῶν Θεσσαλονίκης: «Λειβαδιῶτες στὸν Μακεδονικὸ Ἀγώνα καὶ στοὺς βαλκανικοὺς πολέμους».

Σύλλογος Μεγαλολιβαδιωτῶν Πάικου: «Οἱ ἰδέες τοῦ Ρήγα Βελεστινλῆ καὶ οἱ ἀπόηχοι μετὰ 200 χρόνια». (22.3.98)

Σύλλογος Μετεκπαιδευομένων Δασκάλων καὶ Νηπιαγωγῶν: «Ἐθνότητες καὶ

Μειονότητες Εὐρώπης». (11.2.92)

Σύλλογος Μοναστηριωτῶν καὶ Πέριξ «Ἡ Ἐλπὶς» Φλώρινας: «Ρουμανικὲς διεκδικήσεις Βλάχων Πελαγονίας καὶ ἐπιστημονικὰ δεδομένα». (27.9.96)

Σύλλογος Νέων Ἐπιστημόνων Ἀμπελοκήπων (Ἀθηνῶν): «Τὰ Ἑλληνοτουρκικὰ μετὰ τὴν Ἅλωση». (20.5.89)

Σύλλογος «Ὀρέστης» Θεσσαλονίκης: «Γλωσσολογικὰ καὶ ἐθνολογικὰ Ἄργους Ὀρεστικοῦ (Ὀρεστίδος) καὶ παρερμηνεῖες». (28.7.96)

Σύλλογος «Ὀρεστὶς» Ἄργους Ὀρεστικοῦ: «Γλωσσολογικὰ καὶ ἐθνολογικὰ Ὀρεστίδας…». (28.7.96)

Σύλλογος Ὀρθοδόξου Ἱεραποστολικῆς Δράσεως «Ὁ Μέγας Βασίλειος» Θεσσαλονίκης: «Ὁ Ἑλληνισμὸς στὰ Βαλκάνια». (16.3.99)

Σύλλογος Ὀρθοδόξου Ἱεραποστολικῆς Δράσεως «Ὁ Μέγας Βασίλειος» Λαρίσης: «Ἐθνολογικὰ καὶ πολιτισμικὰ Βορειοηπειρωτικοῦ Ἑλληνισμοῦ». (10.3.02)

Σύλλογος Πειραιῶς γιὰ τὴ διάδοση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας: «Ἡ ἑλληνικότητα τῆς Μακεδονίας καὶ τὸ κράτος τῶν Σκοπίων». (2.4.92)

Σύλλογος Πελοποννησίων Γαλατσίου (Ἀττικῆς): «Ἡ ἅλωση τῆς Πόλης καὶ οἱ ἐπιπτώσεις της στὸν Ἑλληνισμὸ καὶ στὸ σύνολο τῆς Εὐρώπης». (26.5.01)

Σύλλογος Ποντίων νομοῦ Ξάνθης: «Μαρτυρία Μοργκεντάου γιὰ ἐπιδόσεις Τούρκων σὲ γενοκτονίες». (30.6.95)

Σύλλογος Ρουμελιωτῶν Νέας Φιλαδέλφειας - Νέας Χαλκηδόνας: «Ὁ Ἀθανάσιος Διάκος»: «Ἡ ἑλληνικότητα τῆς Μακεδονίας». (10.5.92)

Σύλλογος Ὑπαλλήλων Γενικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος: «Διαχρονικὴ καὶ συγχρονικὴ θεώρηση τῆς Μακεδονίας». (12.11.91)

Σύλλογος Φίλων Βυζαντινῆς Μουσικῆς Μητροπόλεως Μαρωνείας. Κομοτηνή: «Ἀπὸ τὴν ἅλωση τῆς Πόλης στὴν Ἀναγέννηση τῆς Εὐρώπης». (1.6.96)

Σύνδεσμος Ἀποστράτων Ἀξιωματικῶν Τεχνικοῦ Σώματος Στρατοῦ: «Ἡ ἐπιστήμη γιὰ τὸ ἑνιαῖο τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους καὶ ἡ ἔναρξη κατακερματισμοῦ του».

Σύνδεσμος Ἀποστράτων Ἀστυνομίας: «Ἀγῶνες ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως καὶ μεθοδεύσεις ἐθνικῆς ἀποσυνθέσεως». (27.3.98)

Σύνδεσμος Ἀποφοίτων Ἰωνιδείου Προτύπου Σχολῆς Πειραιῶς: «Ἱστορικὴ καὶ ἐθνολογικὴ σκιαγράφηση τοῦ Σκοπιανοῦ χώρου». (3.4.96)

Σύνδεσμος Ἑλληνίδων Ἐπιστημόνων: «Ὁ Ἀδριατικὸς Ἑλληνισμὸς καὶ ἡ τύχη του μετὰ τὴ ρωμαϊκὴ παρουσία». (8.5.93)

Σύνδεσμος Ἐπιστημόνων Πειραιῶς: «Ἡ συμβολὴ τῆς Κύπρου στὴ διαχρονικότητα τοῦ πολιτισμοῦ». (30.11.02)

Σύνδεσμος Ἐπιτελῶν Ἐθνικῆς Ἀμύνης: «Εὐρώπη: Πολιτισμικὰ ἑνιαία ἢ

πολυπολιτισμική;». (14.4.03)

Σύνδεσμος Σαμαριναίων Ἀθηνῶν «Ὁ Σμόλυκας»: «Ἡ ἑλληνικὴ ἀντίσταση στὰ Ἠπειρωτικὰ βουνὰ καὶ ἡ παραγνώρισή της». (Ἀπονομὴ τιμητικῶν Διπλωμάτων στὴν Κοινότητα Σαμαρίνας γιὰ τὶς Ἡρωΐδες της, τῆς Πίνδου, καὶ τοὺς ἀρματολούς της φύλακες κατὰ τὸ 1940, στοὺς ἀπογόνους τοῦ Συνταγματάρχη Δαβάκη, ὑπολοχαγοῦ Ἀλεξάνδρου Διάκου, ἐφέδρου Ἀνθυπολοχαγοῦ Ἐλ. Ντάσκα, Ταγματάρχου Ἰωάννου Μπαλντούμη - Σαμαριναίου καὶ στὸν τότε ἐπιζῶντα Σαμαριναῖο δικηγόρο Στέργιο Κωνσταντίνου, ὁ ὁποῖος ὁδηγήθηκε ὅμηρος στὴν Ἰταλία ἐξ αἰτίας τῆς ἀντιστάσεώς του στὸν ἐπιχειρηθέντα διαμελισμὸ τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν ἵδρυση τοῦ ψευδοπριγκιπάτου τῆς Πίνδου, 30.10.91).

Σύνδεσμος Σαμαριναίων Λαρίσης «Ἡ ἁγία Παρασκευή»: «Βαλκάνια καὶ Βλάχοι». (17.3.93)

Σύνδεσμος Συμπαραστάσεως Ἐθνικῶν Ἑλληνικῶν Μειονοτήτων «Ἑλληνικὴ Ἀλληλεγγύη»: «Πτυχὲς τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ». (12.2.92)

Σύνδεσμος Ὑποτρόφων Ὠνασείου Ἱδρύματος: «Ἡ ἐπικαιρότητα τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ Ζητήματος». (16.12.94)

Σύνδεσμος Φιλολόγων Τρικάλων: «Βόρειος Ἤπειρος καὶ νέα κατάσταση στὰ Βαλκάνια». (18.2.95)

Συντονιστικὸ Κέντρο Ἑλληνισμοῦ: «Ἡ Ἐθνικὴ Ὁμοιογένεια τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ προσπάθεια τῶν βαλκανικῶν γειτόνων μας γιὰ τὴν ἀνακάλυψη μειονοτήτων στὸν ἑλληνικὸ χῶρο». (22.5.93)

Συντονιστικὴ Φοιτητικὴ Ἕνωση Βορειοηπειρωτικοῦ Ἀγώνα (Σ.Φ.Ε.Β.Α.). Παράρτημα Θεσσαλονίκης: «Ἡ ἑλληνικότητα τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ οἱ συνθῆκες διαβιώσεως τῶν συγχρόνων Βορειοηπειρωτῶν». (21.1.90)

Σ.Φ.Ε.Β.Α. Παράρτημα Λαρίσης: «Χρονικὸ τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ Ζητήματος καὶ Ἀνθρώπινα Δικαιώματα». (14.1.90)

Σχολὴ Μωραΐτη, Μαθητές: «Θρακικὸ - Μουσουλμανικὸ ζήτημα». (27.2.92)

Σῶμα Ἑλληνίδων Ὁδηγῶν. Τμῆμα Ἐλευσῖνος: «Γένεση τῶν Ἀρβανιτῶν καὶ συμβολή τους στὴν ἀναγέννηση τοῦ Ἔθνους». (29.3.93)

Σωματεῖο Διπλωματούχων Ξεναγῶν Ε.Ο.Τ.: «Οἱ ἑλληνοτουρκικὲς σχέσεις μὲ βάση τὰ τουρκικὰ σχολικὰ βιβλία». (29.1.91)

Σωματεῖο Διπλωματούχων Ξεναγῶν Δωδεκανήσου: «Ἐθνικὰ καὶ μειονοτικὰ Εὐρώπης σὲ συνάρτηση μὲ τὶς ἐξελίξεις στὰ Βαλκάνια». (23.3.93)

Σωματεῖον Ἑλλήνων Ὑπηκόων ἀπελαθέντων ἐκ Τουρκίας: «Ἡ Παιδεία στὶς ἑλληνοτουρκικὲς σχέσεις». (7.2.96)

Φάρος Θεσσαλονίκης: «Ἡ ἀλήθεια γιὰ τὸ Μακεδονικό». (3.4.89)

Φιλόλογοι καὶ Ἱστορικοὶ Μ.Ε. Ρόδου: «Ἡ παιδεία ὡς παράγων εἰρηνικῆς συμβιώσεως γειτονικῶν λαῶν καὶ πραγματώσεως τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως:

Ἱστορία - Γλώσσα». (25.3.93)

Φιλοπροδευτικὸς καὶ Ἐξωραϊστικὸς Σύλλογος Σαμαρίνας «Ὁ νεομάρτυς Δημήτριος»: «Βλαχολογικὴ προχειρότητα καὶ ἐπιστήμη». (17.8.97)

Φιλοπρόοδος Ὅμιλος Βροντάδου Χίου (Φ.Ο.Β.): «Ἡ ἑλληνικότητα τῆς Μακεδονίας καὶ οἱ ἰσχυρισμοὶ τῶν Σκοπίων». (29.3.92)

Χορευτικὸς Σύλλογος Μετσόβου: «Ρουμανικὴ ἐπιστήμη κατὰ ρουμανικῆς προπαγάνδας». (22.8.98)

Χριστιανικὴ Ἕνωσις Ἐπιστημόνων: «Ἡ διαχρονικὴ πορεία τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας». (5.4.92)

Χριστιανικὴ Ἕνωση Ἐργαζομένων Νέων (ΧΕΕΝ): «Ἐλευθερία καὶ Ἐκκλησία διαχρονικὰ στὸν Ἑλληνισμὸ καὶ εἰδικὰ τὸ 1821». (22.3.01)

Χριστιανικὴ Φοιτητικὴ Ἕνωση (Χ.Φ.Ε.): «Ἐθνικὰ καὶ μειονοτικὰ θέματα». (21.3.91)

Χ.Φ.Ε. Παράρτημα Λαρίσης: «Ἐθνολογικὴ θεώρηση τῆς Βαλκανικῆς. Διαχρονικὴ καὶ συγχρονική». (19.2.94)

β) ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ

Ἐκτὸς τῶν προηγουμένων πατριωτικῶν, γενεθλίων τόπων, οἰκισμῶν καταγωγῆς, καὶ ἐπαγγελματικῶν, συνάμα δὲ ποικίλων ἐπιδιώξεων, σωματείων ἡ ΕΕΕ συνεργάσθηκε καὶ μὲ ἱδρύματα κατ' ἐξοχὴν ἐπιστημονικά. Ἀναφέρονται τὰ ἀκόλουθα:

Ἀνθρωπολογικὴ Ἑταιρεία τῆς Ἑλλάδος: «Γραπτὸς καὶ προφορικὸς λόγος τῶν Ἀρωμούνων». (28.5.88)

Ἀρκαδικὴ Ἀκαδημία: «Ἡ Ἀρκαδία ὡς κοιτίδα ἑλληνορωμαϊκὴ καὶ ἡ "καταστροφὴ" τῆς Ἠπείρου». (19.8.88)

Διεθνὴς Ἐπιστημονικὴ Ἑταιρεία ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλοσοφίας: «Διαβαθμίσεις τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ στὴν Εὐρώπη». (6.11.99)

Ἑλληνικὴ Ἐπιτροπὴ Σπουδῶν ΝΑ Εὐρώπης: «Συμβολὴ τῆς ρουμανικῆς ἐπιστήμης στὴν ὀρθὴ λύση τοῦ ζητήματος τῶν Βλάχων Ἑλλάδος». (19.3.03)

Ἑλληνικὸς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς (ΕΕΣ). Περιφερειακὴ Ἐπιτροπὴ Μοσχάτου: «Διὰ τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ προάγεται ἡ Εἰρήνη». (24.6.96)

Ἐπιστημονικὴ Ἑταιρεία Μελέτης Φερῶν - Βελεστίνου - Ρήγα: «Φεραῖοι ρωμαϊκῶν χρόνων καὶ Βλάχοι Βελεστίνου». (1.6.86)

Ἑταιρεία Βοιωτικῶν Μελετῶν: «Πλούταρχος, ὁ πραγματικώτερος δάσκαλος τῆς Εὐρώπης». (13.10.88)

Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν (ΕΜΣ): «Ἐθνολογικὰ καὶ δημογραφικὰ Μοσχοπόλεως». (31.10.96)

Ἑταιρεία Μελέτης Ἑλληνικῆς Ἱστορίας (Ε.Μ.Ε.ΙΣ): «Ἀναίρεση τῶν ἱστο-

ρικῶν στοιχείων τοῦ βιβλίου Ozal». (15.3.89)

Ἑταιρεία Προστασίας Ἐθνικῆς Κληρονομιᾶς: «Ἄγνωστες ἀπόψεις γιὰ Πομάκους στὴν Εὐρώπη». (20.4.01)

Ἑταιρεία Φίλων τῶν Μνημείων τῆς Παλαιομάνινας: «Ἡ συμβολὴ δυὸ Ἀρβαντόβλαχων στὴ διάδοση τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ στὴ σωτηρία τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τὸν ἐξισλαμισμό». (14.8.99)

Ἑταιρεία Φίλων τοῦ Πολεμικοῦ Μουσείου: «Βόρειος Ἤπειρος. Ἱστορία - Πολιτισμός». (26.10.89)

Ἠπειρωτικὴ Ἑταιρεία (Ἀθηνῶν): «Μνήμη Σουλίου 1803-2003». (9.2.03)

Ἵδρυμα «Andrei Saguna» Κωνστάντζας Ρουμανίας: «Ἀπόδημοι Ἀρμάνοι (Βλάχοι τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου) διακριθέντες στὴ Διασπορά, XVI-XIX αἰῶνες». Ἀνακοινώθηκε γαλλιστί. Στὰ δὲ Πρακτικὰ δημοσιεύθηκε ρουμανιστί: «Anumiti Aromâni (Valahi) remarcabili emigrati în timpul secolelor XVII-XIX». (24.8.02)

Ἵδρυμα Βορειοηπειρωτικῶν Ἐρευνῶν: «Βόρειος Ἤπειρος. Ἱστορία Πολιτισμός». (19.10.94)

Ἵδρυμα Γουλανδρῆ - Χόρν: «Ἡ ἐθνογένεση τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ». (24.10.02)

Ἵδρυμα Ἐθνικοῦ καὶ Θρησκευτικοῦ Προβληματισμοῦ (Θεσσαλονίκη): «Ρουμανικὲς διεκδικήσεις Βλάχων Πελαγονίας καὶ ἐπιστημονικὰ δεδομένα». (27.9.96)

Ἵδρυμα Εὐαγγελιστρίας Τήνου: «Ἡ "Ἕλλη" τῆς Τήνου καὶ ἡ Ἐποποιΐα τῆς Βορείου Ἠπείρου». (7.10.98)

Ἵδρυμα Κορινθιακῶν Μελετῶν: «Μαρτυρίες γιὰ τὴν ἀλήθεια στὸ Μακεδονικὸ Ζήτημα καὶ παρερμηνεῖες». (19.1.92)

Ἰνστιτοῦτο Ἐθνικὸ Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν καὶ Πολιτισμῶν (Institut National des Langues et Civilisations Orientales - INALCO. Paris): «Valaques de Grèce». (25.10.96)

Ἰνστιτοῦτο Διαβαλκανικῶν Σχέσεων: «Διαχρονικὴ θεώρηση πολιτισμικῶν σχέσεων τῶν λαῶν τῆς Βαλκανικῆς». (2.2.03)

Ἱστορική - Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος: «Ἐθνολογικὴ ἀξία τοῦ πρωτοτύπου κειμένου τῆς Αἰτωλορωμαϊκῆς Συνθήκης (212 π.Χ.)». (21.10.88)

Ἱστορικὴ καὶ Ἐθνολογικὴ Ἑταιρεία Ἑλλάδος (ΙΕΕΕ): «Ὁ Μακεδὼν ἀκαδημαϊκὸς Ἀντ. Κεραμόπουλλος καὶ ἡ συμβολή του στὴν Ἱστορία καὶ Ἐθνολογία». (16.5.90)

Ἱστορικὴ καὶ Λαογραφικὴ Ἑταιρεία τῶν ἐν Ἀθήναις Θεσσαλῶν (ΙΛΕΘ): «Σύγχρονα Ἐθνικὰ καὶ Μειονοτικὰ Ζητήματα». (5.2.96)

Κέντρο Μελέτης Μεσογειακῶν Θεμάτων: «Γένεση καὶ ἐξελίξεις τοῦ Μακε-

δονικοῦ». (17.8.91)

Λαογραφικὴ Ἑταιρεία Ἀσπροπύργου: «Ὁ Ἀναστάσιος Μανάκης καὶ οἱ ἀπαρχὲς τῆς ἐκπαιδεύσεως στὰ Λιόσια». (22.9.89)

Λαογραφικὴ Ἑταιρεία Λαρίσης: «Λαογραφικὴ ἰχνηλάτηση τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Βορείου Ἠπείρου». (7.11.88)

Παιδαγωγικὴ Ἑταιρεία Ἑλλάδος: «Οἱ Βλάχοι καὶ ἡ διάδοση τῆς ἑλληνικῆς παιδείας στὶς χῶρες τῆς Βαλκανικῆς». Στὰ Πρακτικὰ τοῦ ΣΤ΄ διεθνοῦς παιδαγωγικοῦ συνεδρίου τῆς ΠΕΕ δὲν δημοσιεύθηκε ἡ τεκμηρίωση, οἱ παραπομπές, λόγῳ ἐκτάσεως, ἡ ὁποία δὲν ἦταν αὐθαίρετη, ἀλλὰ κατόπιν προσυνεννοήσεως μὲ τὸν Πρόεδρο γιὰ εἰδικοὺς λόγους.

Πειραϊκὸς Σύνδεσμος. Φιλολογικὸ Τμῆμα: «Νησιὰ τοῦ Ἀνατολικοῦ Αἰγαίου: Ἀσπίδα τῆς Ἑλλάδος». (27.11.95)

Φιλολογικὸς Ἱστορικὸς Λογοτεχνικὸς Σύνδεσμος (Φ.Ι.ΛΟ.Σ.) Τρικάλων: «Ἑλληνικὴ γλώσσα: Ἐθνικὸ καὶ Εὐρωπαϊκὸ Θέμα». (28.11.94)

Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσὸς (Φ.Σ.Π.): «Ἡ Ἱστορία στὴν Ἑλλάδα καὶ στὶς βαλκανικὲς χῶρες». (1.3.88)

γ) ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ

Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης: «Ἀπὸ τὴν Ἀρμανία τῶν Ἑλλήνων στὴ Ρουμανία τῶν Δακῶν». (25.6.94)

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης (Ξάνθη): «Μαρτυρία Μοργκεντάου γιὰ ἐπιδόσεις Τούρκων σὲ γενοκτονίες». (30.6.95)

Ἐθνικὸ καὶ Καποδιστριακὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν: «Ἐθνότητες καὶ μειονότητες στὰ Βαλκάνια». (27.5.92)

Πανεπιστήμιο Mannheim: «Les Aroumains Macédoniens». (25.9.97)

Πανεπιστήμιο Μακεδονίας: «Ἐθνολογικὴ σύνθεση τῆς Βαλκανικῆς καὶ συμβολὴ τῶν Βλάχων στὴν πολιτισμικὴ ἀνάπτυξη». [Στὰ πλαίσια τῆς Ξενίας Βλάχων Ἀλβανίας στὸ Βλαχολίβαδο Ὀλύμπου, στοὺς ὁποίους πρωτίστως ἀναπτύχθηκε τὸ θέμα: «Καταγωγὴ Βλάχων Ἀλβανίας καὶ ρουμανικὲς παρεμβάσεις». (Ἀντίστοιχες ἡμερομηνίες: 19.3.93 καὶ 14.5.95)].

Πανεπιστήμιο Πατρῶν: «Τὸ Μακεδονικὸ Ζήτημα καὶ ἑλληνικοὶ αὐτοσχεδιασμοί». (6.5.92)

Πανεπιστήμιο Πειραιῶς: «Ἡ γλώσσα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας». (20.11.92)

Πάντειο Πανεπιστήμιο: «Ἀρβανίτες, Βλάχοι». Ἀξιόλογο εἶναι συλλογικὸ ἔργο φοιτητριῶν: **Πάντειο Πανεπιστήμιο.**

Διατμηματικὸ μεταπτυχιακὸ πρόγραμμα σπουδῶν «Κοινωνικὸς ἀποκλεισμὸς καὶ μειονότητες». Συλλογικὴ ἐργασία γιὰ τὸ μάθημα: «Ἐκσυγχρονισμὸς

καὶ μειονότητες». Θέμα: Πολιτιστικὲς ἰδιαιτερότητες τῶν Βλάχων.

Διδάσκοντες: Ν. Σαρρῆς, Ἀ. Λυδάκη.

Ὁμάδα Ἐργασίας: Ἀποστολίδου Ἀργυρώ, Βάκουλη Γεωργία, Γιωτσίδη Βίκυ, Μιχαλίτση Ρένα, Πανάγου Αἰμιλία. Ἀθήνα, Σεπτέμβριος 1999.

Εὐχάριστα καὶ αἰσιόδοξα ἐκπλήσσεται κανεὶς διαπιστώνοντας ἄρτια δομή, ἐνδεδειγμένη δεοντολογία καὶ μεθοδολογία, πλούσια βιβλιογραφία καὶ συνακόλουθη τεκμηρίωση, σεμνότητα καὶ εὐγένεια, γενναία ἀναγνώριση ὁποιασδήποτε καὶ ὁποθενδήποτε ἀρωγῆς. Δὲν διστάζουν δὲ οἱ νεαρὲς συγγραφεῖς νὰ προτάξουν τοῦ κειμένου, ἀφιερώνοντας ὁλόκληρη - ἰδιαίτερη σελίδα, Εὐχαριστίες: *«Ἡ ὁμάδα θὰ ἤθελε νὰ εὐχαριστήσει θερμὰ τόσο τὴν κ. Λίτσα Ἀναστασίου, Πρόεδρο τῆς Ὁμοσπονδίας Βλάχων Ὀρεινῆς Καλαμπάκας, ὅσο καὶ τὸν κ. Ἀχιλλέα Λαζάρου, Ρωμανιστή - Βαλκανολόγο, γιὰ τὴν προθυμία, ποὺ ἔδειξαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀμέριστη βοήθεια ποὺ προσέφεραν στὴν Ἀργυρὼ Ἀποστολίδου, μέλος τῆς ὁμάδας, ποὺ ἦρθε σὲ ἐπαφὴ μαζί τους στὰ πλαίσια τῆς παρούσας ἐργασίας. Ἰδιαίτερα εὐχαριστοῦμε τὸν κ. Λαζάρου, ὁ ὁποῖος διέθεσε χρόνο γιὰ συζήτηση καὶ κατατοπιστικὲς διευκρινίσεις, ἀλλὰ ἐπίσης δώρισε πλούσιο καὶ δυσεύρετο ὑλικό, ποὺ χρησιμοποιήθηκε στὴν ἐργασία».*

δ) ΜΟΥΣΕΙΑ

Λαογραφικὸ Μουσεῖο Λαρίσης: «Ἡ ἀνάφλεξη στὴ Γιουγκοσλαβία καὶ ἡ βραδυφλεγὴς ἄφτρα τῶν Ἑλλήνων στὸ Μακεδονικὸ Ζήτημα». (5.3.92)

Μουσεῖο Μακεδονικοῦ Ἀγώνα Καστοριᾶς: «Ὁ ἐπιστημονικὸς λόγος γιὰ τοὺς Βλάχους». (3.8.97)

Ναυτικὸ Μουσεῖο τῆς Ἑλλάδος: «Ἡ δραστηριότητα τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ στὸ Αἰγαῖο κατὰ τὴ διάρκεια τῶν προεπαναστατικῶν κινημάτων». (11.3.92)

ε) ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Λαϊκὸ Πανεπιστήμιο: «Ἑλληνισμὸς καὶ Ὀρθοδοξία τῆς Λατινοφωνίας στὴν Ἑλλάδα». (13.3.03)

Ἱερὰ Μητρόπολις Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτσης: «Περιπέτειες τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας στὴ Βόρειο Ἤπειρο». (24.8.87)

Ἱερὰ Μητρόπολις Ἐλασσῶνος: «Ἑλληνισμὸς - Χριστιανισμός: Ὀρθοδοξία καὶ Βλάχοι». (27.2.99)

Ἱερὰ Μητρόπολις Θεσσαλονίκης: «Ἡ ἑλληνικότητα τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ οἱ συνθῆκες διαβιώσεως τῶν Βορειηπειρωτῶν». (21.7.90)

Ἱερὰ Μητρόπολις Ἱερισσοῦ, Ἁγίου Ὄρους καὶ Ἀρδαμερίου: «Τὰ ἀναφαίρετα δικαιώματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὴ Βόρειο Ἤπειρο». (24.8.03)

Ἱερὰ Μητρόπολις Νικαίας: «Ἡ συμβολὴ τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ

στοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνες». (25.3.92)

Ἱερὰ Μητρόπολις Σταγῶν καὶ Μετεώρων: «Βλαχάβας καὶ ἐξέγερση Βελιγραδίου». (12.5.96)

Ἱερὰ Μητρόπολις Πειραιῶς. Σχολὴ Γονέων Ἁγίας Τριάδος: «Διαστάσεις Μακεδονικοῦ Ζητήματος καὶ ἐξελίξεις». (2.2.93)

Σχολὴ Γονέων Εὐαγγελίστριας: «Ἡ ἀλήθεια γιὰ τὸ Μακεδονικό». (21.1.92)

Σχολὴ Γονέων Καλλιπόλεως: «Τὸ Μακεδονικὸ σήμερα». (21.1.92)

Σχολὴ Γονέων Ἁγίου Γεωργίου Κερατσινίου: «Ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες τοῦ '21 στὶς ἀγωνίες τοῦ 2000». (23.3.1998)

Σχολὴ Γονέων Κατερίνης: «Γένεση τῶν Βλάχων καὶ ρουμανικὲς διεκδικήσεις». (1.2.93)

Ἱερὸς Ναὸς Ἁγίου Γεωργίου Διονυσίου (Ἀττικῆς): «Ἡ παρουσία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ ἀνατολικοῦ χριστιανισμοῦ στὴ Δ. Εὐρώπη». (11.3.2001)

Ἱερὸς Ναὸς Ἁγίου Γεωργίου Κερατσινίου (Ἀττικῆς): «Ὁ Ἑλληνισμὸς τοῦ Ρήγα καὶ ἡ Ἐθνικὴ Ἐπανάσταση τοῦ '21». (25.3.99)

Ἱερὸς Ναὸς Ἁγίου Κωνσταντίνου Μοσχάτου: «Ἡ προσφορὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Ὀρθοδοξίας στὴν Εὐρώπη». (8.1.03)

Πνευματικὸ Κέντρο Ἁγίου Βασιλείου Πειραιῶς: «Κράτη ἐθνικά - πολυεθνικὰ καὶ ἀντιμετώπιση ἐθνικιστικῶν καὶ μειονοτικῶν ζητημάτων». (4.3.90)

Πνευματικὸ Κέντρο Ἁγίου Νικολάου Ἐρετρίας: «Ἐθνικὰ καὶ μειονοτικὰ ζητήματα. Πότε καὶ πῶς χαρακτηρίζονται οἱ μειονότητες». (7.6.92)

Πνευματικὸ Κέντρο «Ἀπ. Παύλου» Ἁγίας Σοφίας Πειραιῶς: «Ἡ τηλεόραση καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Γλώσσα».

Πνευματικὸ Κέντρο Χριστιανικῶν Μαθητικῶν Ὁμάδων (Χ.Μ.Ο.) Ἁγίας Παρασκευῆς (Ἀττικῆς): «Ἡ ἑλληνικότητα τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους χρόνους μέχρι σήμερα». (12.2.89)

Πνευματικὸ Κέντρο Θρακομακεδόνων (Ἀττικῆς): «Ἡ Θράκη καὶ ὁ μουσουλμανισμός της». (22.10.89)

Τὸ Θρακικό - Μουσουλμανικὸ παρακολουθεῖ εἰδικὰ τὸ μέλος τοῦ Δ.Σ. τῆς ΕΕΕ στρατηγὸς ἐ.ἀ. Κων. Βουλουτιάδης, Θρακιώτης, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸ 1992 ἔδωσε τέσσερες θρακολογικὲς διαλέξεις καὶ ἀρθρογράφησε στὸν τοπικὸ θρακικὸ Τύπο. Κατὰ τὸ 1993, πέρα τῆς ἀρθρογραφίας στὸν Θρακικὸ Τύπο, ἔδωσε καὶ δύο διαλέξεις (βλ. Ἀ.-Ἐ. Λαζάρου καὶ Ἀχ. Λαζάρου, **Ἐθνικὰ καὶ Μειονοτικὰ Θέματα,** Ἐκδόσεις Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα, Ἀθήνα 1993, 240 καὶ 250-251). Κατὰ δὲ τὸ χρονικὸ διάστημα 1994-1997 δημοσίευσε στὸν ἐπαρχιακό - θρακικὸ καὶ ἀθηναϊκὸ ἡμερήσιο καὶ περιοδικὸ Τύπο 116 ἄρθρα, ἔκαμε 23 ὁμιλίες, ἔδωσε 4 συνεντεύξεις καὶ πραγματοποίησε 120 ραδιοφωνικὲς

ἐκπομπὲς στὸν ραδιοφωνικὸ σταθμὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἐνημερωτικὴ ἀποστολή του διαρκῶς αὐξάνεται καὶ βελτιώνεται.

στ) ΥΠΟΥΡΓΕΙΑ

Δημοσίας Τάξεως

Ἀστυνομικὴ Ἀκαδημία: «Ἐθνικὰ καὶ Μειονοτικὰ Θέματα στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἕνωση – Ἐθνικὰ καὶ Μειονοτικὰ Θέματα στὴν ὑπόλοιπη Εὐρώπη – Ἐθνικὰ καὶ Μειονοτικὰ Θέματα στὴν Ἑλλάδα». (7.9.95)

Σχολὴ Ἐθνικῆς Ἀσφαλείας. Τακτὰ ἀνὰ ἑξάμηνο μαθήματα: «Ἡ Εὐρώπη καὶ οἱ λαοί της». – «Τὰ μειονοτικὰ στὰ κράτη τῆς Εὐρώπης». – «Τὰ Βαλκάνια: θεώρηση ἱστορική, ἐθνολογική, γλωσσολογική, θρησκευτική».

Σχολὴ Ἀστυνομίας: «Ἑλληνικότητα τῆς Μακεδονίας καὶ σύγχρονες ἐξελίξεις». (27.2.92)

Ἐθνικῆς Ἀμύνης

Σχολὴ Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Τακτὰ ἀνὰ ἑξάμηνο μαθήματα μὲ ὕλη πάγια ἀλλὰ καὶ ἔκτακτη ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὴν ἐπικαιρότητα: «Βορειοηπειρωτικὸ Ζήτημα: – Διαχρονικὴ καὶ διεπιστημονικὴ διερεύνηση ἑλληνικότητας τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ ἀλβανικὲς θέσεις, Basri - bey, Puto - Pollo. – Ἀπελευθερώσεις τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ παρεμβάσεις Ἰταλίας. - Πρωτόκολλον Κερκύρας καὶ ἰδιοσυστασία του».

«Ἡ ἑλληνικὴ παρουσία στὸ ἐγγὺς περιβάλλον. Διαχρονικὴ διεπιστημονικὴ διερεύνηση. – Ὁ Ἑλληνισμὸς στὴ ΒΔ Βαλκανικὴ (Σκόπια, Σερβία, Βοσνία, Κροατία, Σλοβενία). – Ὁ Ἑλληνισμὸς στὴ ΒΑ Βαλκανικὴ (Βουλγαρία). – Ὁ Ἑλληνισμὸς στὴ Ρουμανία».

«Μειονότητες καὶ ἐθνικὴ ἀσφάλεια. – Ὁρισμός. Ἐνδεικτικὴ ἀναφορὰ κατὰ χῶρες τῆς Εὐρώπης. – Μειονότητες πραγματικὲς καὶ πλαστές. Μέτρα διασφαλίσεως εἰρηνικῆς συμβιώσεως μὲ τὶς ἄλλες πληθυσμικὲς ἑνότητες τῆς ἴδιας χώρας. – Ξένες παρεμβάσεις καὶ παρεπόμενα».

Ναυτικὴ Σχολὴ Πολέμου: «Ἐθνότητες - Μειονότητες. Γενικὴ θεώρηση». (19.9.90). «Ἡ ἐπίδραση τῶν Ἑλλήνων τῆς Διασπορᾶς στὴν πολιτισμικὴ ἀνάπτυξη τῶν λαῶν» (24.9.90). «Ἡ Τουρκία: Ἀπειλὴ γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ Πολιτισμικῆς καὶ Ἱστοριογραφικῆς Πλευρᾶς». (12.4.91)

Ναυτικὴ Σχολὴ Σκαραμαγκᾶ: «Βορειοηπειωτικὸ ζήτημα». (15.10.91).

Ἑλληνικὴ Ἐπιτροπὴ Στρατιωτικῆς Ἱστορίας (ΕΕΣΙ): «Τὸ Ἑλληνικὸ Πολεμικὸ Ναυτικὸ ὡς διαπραγματευτικὸς παράγων τοῦ Βαλκανικοῦ Πολέμου 1912-13». (22.10.92)

Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων (ΥΠΕΠΘ)

Στοὺς ἀποστελλομένους στὸ Ἐξωτερικὸ ἐκπαιδευτικοὺς τὸ ὑπουργεῖο Παι-

δείας παρεῖχε, ὅταν ἁρμόδιος διευθυντὴς ἦταν ὁ φωτισμένος φιλόλογος Ἄγγελος Νικολόπουλος, τὴν εὐκαιρία καὶ δυνατότητα ἐνημερώσεως στὰ ἰσχύοντα διεθνῶς καὶ εἰδικῶς στὶς χῶρες ἀποστολῆς τους σχετικὰ μὲ Μειονότητες καὶ μὲ πραγματικὲς ἢ τεχνητές, ἐπίπλαστες περιπτώσεις ἐθνικῶν ζητημάτων. Πρὸ πάντων, ὅπως ἐμφανίζονται στὰ Βαλκάνια, διαχρονικὰ καὶ συγχρονικά. Ἐπὶ πλέον ἐνημέρωνε καὶ γιὰ τὴ θέση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ ἱστορίας στὸν εὐρωπαϊκὸ καὶ οἰκουμενικὸ χῶρο.

ΥΠΕΠΘ. Διεύθυνση Ἑλληνοπαίδων Ἐξωτερικοῦ:

«Ἐθνικά - Μειονοτικὰ Εὐρώπης».

«Θρακικό - μουσουλμανικό».

«Μακεδονικό».

«Ἐξισλαμισμοὶ στὴν Ἤπειρο - Τσάμηδες. Βόρειος Ἤπειρος - Πρωτόκολλον Κερκύρας 1914».

«Ἡ Γλώσσα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας καὶ ἡ ἑλληνική». (7.7.93)

«Ἑλληνικὴ Γλώσσα καὶ Ἱστορία».

«Ἐθνότητες - Μειονότητες Εὐρώπης καὶ ἑρμηνεία τῶν περιπλοκῶν στὰ Βαλκάνια». (8.7.92)

Ἐξωτερικῶν (Ὑπ. Ἐξ.)

Ἡ συνεργασία τῆς ΕΕΕ μὲ τὸ Ὑπ. Ἐξ. ἐπιτεύχθηκε ὅλως τυχαῖα, ὅταν ὡς ἁρμόδιος στὰ Βαλκανικὰ τοποθετήθηκε ὁ πρέσβυς Γ. Βανταλῆς. Ὀρθότατα πρέσβευε ὅτι εἶναι ἐπιτακτικὴ ἡ παρουσία Ἑλλήνων εἰδικῶν ἐπιστημόνων σὲ χῶρες ἢ χώρους, ὅπου ἀποδεδειγμένα προπαγανδιστικοὶ κύκλοι βυσσοδομοῦν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ἐπειδὴ ἡ ἄμεση ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος προσέκρουε στὴν ἀνυπαρξία τους, σὲ οἰκεῖο ἐπισκέπτη του μὲ εἰλικρίνεια ἀνακοίνωσε τὴν ἀδυναμία, παρὰ τὴν πληθώρα προσωπικοῦ. Ὅμως πληροφορήθηκε ὅτι ὑπάρχουν ἐπαΐοντες καὶ μάλιστα διαθέσιμοι, τελοῦντες σὲ ἀργομισθία ἐξ αἰτίας τῆς καταργήσεως τῶν θέσεών τους. Ἔσπευσε, λοιπόν, στὴν ἀξιοποίηση μὲ ἀπόσπαση ἑνός, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν ἐπιστημονικὸ συνεργάτη τῆς ΕΕΕ.

Πέρα τῆς ἐνδεδειγμένης διεκπεραιώσεως τῶν θεμάτων στὴν Κεντρικὴ Ὑπηρεσία, χρησιμοποιήθηκε καὶ σὲ ἀποστολὲς στὸ Ἐξωτερικὸ εἴτε γιὰ συμμετοχὴ σὲ συνέδρια εἴτε γιὰ διαλέξεις. Διαφωτιστικὰ εἶναι ὅσα τοῦ γράφει μετέπειτα, 6.12.91, ἡ ὑφυπουργὸς Βιργινία Τσουδεροῦ:

«Σᾶς ἀποστέλλω φυλλάδιο τὸ ὁποῖο κυκλοφόρησε μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Κοινοβουλευτικῆς Συνελεύσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης σχετικὰ μὲ τοὺς Βλάχους. Ὅπως καὶ ἐσεῖς θὰ διαπιστώσετε, σὲ αὐτὸ περιέχονται ἀβάσιμοι καὶ ἀπαράδεκτοι ἱστορικὰ ἰσχυρισμοὶ οἱ ὁποῖοι ἀσφαλῶς δὲν μποροῦν νὰ μᾶς ἀφήσουν ἀδιάφορους.

Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ καὶ γνωρίζοντας καλὰ τόσο τὴν ἐπιστημονική σας συγκρότηση ὅσο καὶ τὴν εὐαισθησία σας ἐπὶ τοῦ θέματος θὰ παρακαλοῦσα νὰ μελετήσετε τὴν προκήρυξη μὲ προσοχὴ καὶ νὰ μᾶς ὑποβάλετε σχέδιο ἀπαντήσεως τὸ ὁποῖο στὴ συνέχεια μὲ δική μας εὐθύνη θὰ διανεμηθεῖ στὰ μέλη τῆς Κοινοβουλευτικῆς Συνελεύσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης.

Σᾶς εὐχαριστῶ θερμῶς ἐκ τῶν προτέρων γιὰ τὴ θετικὴ συνεργασία».

Ἐπαληθεύεται πάραυτα – ἀδαπάνως διὰ τὸ Δημόσιον – ἡ πεποίθηση τῆς ὑφυπουργοῦ «γιὰ τὴ θετικὴ συνεργασία», ἡ ὁποία περιορίζεται στὴ συγγραφή, ὅπως πάντοτε δεόντως τεκμηριωμένη. Ἀλλὰ δὲν παρέχεται στὸν συγγραφέα δυνατότητα ἐπικοινωνίας μὲ τοὺς μεταφραστὲς καὶ πρὸ πάντων συμπληρώσεως τῆς συμβολῆς του σὲ αὐτοτελὲς χρηστικὸ δημοσίευμα τόσο στὴν ἑλληνικὴ ὅσο καὶ στὴ γαλλική, χωρὶς νὰ ἀντεδείκνυται μετάφραση καὶ σὲ ἄλλες γλῶσσες, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ διάθεσή του ὄχι μόνο στοὺς βουλευτές, εὐρωβουλευτές, ὑπηρεσιακοὺς παράγοντες, ἀλλὰ καὶ στοὺς ἐκπαιδευτικοὺς καὶ στὰ σωματεῖα τοῦ Ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ. Ὁ συγγραφέας δὲν γνωρίζει τὴν τύχη τοῦ κειμένου του. Κανεὶς δὲν ὑποβάλλεται στὸν κόπο καὶ τηλεφωνικῆς ἐνημερώσεώς του.

Ὡστόσο ἡ ὑφυπουργὸς ἐπανέρχεται μὲ νέο ἔγγραφο τῆς 14.5.1992: *«Σᾶς ἔχω μιλήσει καὶ προφορικὰ ὅτι τὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν ἐπιθυμεῖ νὰ γράψετε γιὰ λογαριασμό του μία συνοπτικὴ "Ἱστορία τῶν Βλάχων" τῆς Ἀλβανίας καὶ τῶν Σκοπίων, τὴν ὁποία προτίθεται νὰ ἐκδώσει καὶ νὰ μοιράσει στὶς περιοχὲς αὐτὲς στοὺς Βλαχόφωνους Ἕλληνες. Ἡ ἐθνικὴ συνεισφορὰ τοῦ ἔργου αὐτοῦ εἶναι προφανής· οἱ ξένες προπαγάνδες ὀργιάζουν στὴν περιοχὴ καὶ βλαχόφωνοι Ἕλληνες γίνονται δέκτες ἀνιστόρητων ἰσχυρισμῶν ὑπόπτων κέντρων τὰ ὁποῖα ἀποβλέπουν στὴν ἀλλοίωση τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεώς των. Τὸ βιβλίο θὰ ἔχει περισσότερο ἐθνικὸ χαρακτήρα καὶ γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ θὰ προτείναμε νὰ ἦταν κυρίως εὔληπτο καὶ ἀφομοιώσιμο εὔκολα ἀπὸ τοὺς ἁπλοὺς ἀναγνῶστες τῶν περιοχῶν αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι, εἰς πεῖσμα ὅλων τῶν πιέσεων καὶ τῶν διωγμῶν, ἐξακολουθοῦν νὰ τὴν διατηροῦν ἀκμαία καὶ ἀγωνιστικὴ συνδέοντάς την ἄμεσα μὲ τὸν ἑλληνόφωνο παπᾶ.*

Ἡ μάχη δίδεται καὶ πάλι, σὲ πρῶτο ἐπίπεδο, στὴν ἐκκλησία, στὸν παπᾶ καὶ αὐτὴ τὴ μάχη πρέπει νὰ ἐνισχύσουμε μὲ τὸ ἱστορικὸ βιβλίο. Ἐμεῖς πιστεύουμε ὅτι τὸ βιβλίο πρέπει νὰ εἶναι γύρω στὰ τέσσερα τυπογραφικὰ καὶ νὰ ἐξυπηρετεῖ τὸ σκοπὸ τῆς ἐνισχύσεως τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν συμπατριωτῶν μας.

Ὅσο συντομώτερα μπορεῖτε νὰ τὸ ἑτοιμάσετε – κάτι ποὺ εἶναι ἀρκετὰ εὔκολο γιὰ ἕναν ἱστορικὸ τῶν ἰδικῶν μας γνώσεων – τόσο πληρέστερα θὰ ἐξυπηρετηθεῖ τὸ ἐθνικό μας θέμα».

Οἱ παντοῖες ἐπισημάνσεις τῆς ὑφυπουργοῦ εἶναι ἀκριβεῖς καὶ ἐπιτυχεῖς, ἡ δὲ σύνολη συλλογιστικὴ καὶ ἡ συγκαιρινὴ σκοπιμότητα αἰφνιδιάζουν εὐχάριστα σὲ

μεταπολιτευτικὴ περίοδο, ὁπότε δὲν χωρεῖ δισταγμὸς καὶ ἀποβαίνει ἀδιανόητη ἡ ἄρνηση προσφορᾶς ἐπιστημονικῶν ὑπηρεσιῶν, ἔστω καὶ «ἀδαπάνως διὰ τὸ Δημόσιον», ἂν καὶ ἡ συγγραφὴ ζητεῖται «γιὰ λογαριασμὸ» τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν. Ὁ δυσάρεστος αἰφνιδιασμὸς δὲν ἀργεῖ, μάλιστα σὲ δύο δόσεις. Ἐνῶ τὰ δοκίμια παραδίδονται σύμφωνα μὲ τὶς προδιαγραφὲς καὶ μεταφράζονται ἐσπευσμένα στὴν ἀλβανικὴ γλώσσα ἀπὸ ἄριστο γνώστη τῶν δύο γλωσσῶν, μὲ τὸν ὁποῖο ἐπικοινωνεῖ κιόλας ὁ συγγραφέας ἀναμένοντας τὴν ἔκδοση, ἀκούει τηλεφωνικὰ τὸ ἀνήκουστο, δηλαδὴ ὅτι ὁ μεταφραστὴς παραπέμπεται ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο στὸν συγγραφέα γιὰ τὴν καταβολὴ τῆς ἀμοιβῆς του! Ὁ δεύτερος καὶ χειρότερος αἰφνιδιασμὸς τοῦ ἐπιφυλάσσεται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ὑφυπουργό, ἡ ὁποία μετὰ τὴν πτώση τῆς κυβερνήσεως τοῦ ἐκφράζει τηλεφωνικὰ τὸ παράπονο καὶ τὴν πικρία, ἐπειδὴ δῆθεν δὲν ἀνταποκρίθηκε στὴν τόσο σημαντικὴ ἐθνικὰ συνεργασία. Ὅταν ἡ ὑφυπουργὸς πληροφορεῖται τὰ προτετελεσμένα καὶ τὰ ἐξακριβώνει χάρη στὴν ἑτοιμότητα, ψυχραιμία καὶ καλὴ διάθεση τοῦ συγγραφέα, ποὺ ἀμέσως ἔδωσε ὅσα στοιχεῖα ἀρκοῦσαν γιὰ τὸν ἔλεγχο, ἔσπευσε στὴν ἀναγνώριση τῆς ἀλήθειας. Συμπέρασμα ἐπίφοβο εἶναι ἡ ἀνοργανωσιὰ τῶν ἑλληνικῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, ἡ ὁποία συνεπάγεται ἀνεπανόρθωτες ἐθνικὲς ζημιές. Ἐὰν τὸ ὑπουργεῖο εἶχε πραγματώσει τὶς δύο προτάσεις τῆς ὑφυπουργοῦ, τὸ κύριο περιεχόμενο τῶν Ἀποφάσεων τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου καὶ τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης θὰ ἦταν ἐξάπαντος εὐνοϊκὸ γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ παρεῖλκε κάθε λόγος Βλαχικῆς μειονότητας.

Εὐτυχῶς οἱ Βλάχοι τῆς Ἀλβανίας, οἱ ὁποῖοι ἐνωρίτατα γνωρίζουν τὸν συγγραφέα, ἀνησυχοῦν καὶ τονίζουν ὅτι ἐπείγει ἡ διανομὴ ἐνημερωτικοῦ δημοσιεύματος γιὰ τὴν καταγωγὴ καὶ τὸν πολιτισμό τους. Ὅμως, ἂν ἡ συγγραφὴ προσφέρεται δωρεάν, ἡ ἐκτύπωση ἀπαιτεῖ δαπάνες. Τότε διατυπώνεται ἡ σκέψη δημοσιεύσεώς της στὸ Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο τῆς Ἑταιρείας Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν καὶ ἀνατυπώσεώς της ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα. Μὲ τὴν πρώτη ἀνάγνωση τοῦ μικροῦ βιβλίου ἐντυπωσιάζεται ὁ μ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς Ἰάκωβος καὶ παρεμβαίνει ἐνεργότατα καλύπτοντας τὰ ἔξοδα ἐκτυπώσεως τῆς μεταφράσεως στὴν ἀλβανικὴ γλώσσα, ἀφιλοκερδοῦς ἐπιτεύγματος Βλάχου τῆς Ἀλβανίας. Ἔτσι κυκλοφορεῖται καὶ ἀλβανιστὶ συμβάλλοντας ἀποτελεσματικὰ στὴν περιστολὴ τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας.

Ἡ ἐντύπωση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἰακώβου ἐπιβεβαιώνεται καὶ ἀπὸ τὴν πλέον εἰδικὴ ἐπιστήμονα, τὴν καθηγήτρια τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων Ἐλευθερία Ἰ. Νικολαΐδου, ἡ ὁποία σὲ γενικὴ ἀναφορὰ στὸ συγγραφικὸ ἔργο τοῦ συγγραφέα ἀξιολογεῖ καὶ τὸ προκείμενο δημοσίευμα ὡς ἑξῆς: «Στὶς ἐργασίες τοῦ Λαζάρου δημοσιεύεται πλήρης ἑλληνικὴ καὶ ξένη βιβλιογραφία γύρω ἀπὸ κάθε πτυχὴ τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ Ζητήματος. Συντριπτικὰ ἐπιχειρήματα γιὰ «ἀντίπα-

λες» θέσεις περιέχει ἡ πρόσφατη μελέτη του **Καταγωγὴ καὶ ἐπίτομη ἱστορία τῶν Βλάχων τῆς Ἀλβανίας,** Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο, 15, 1993-1994, 427 κ.ἑ. Τὰ ἐπιχειρήματά του ἀναφέρονται τόσο στὴν καταγωγὴ τῶν Κουτσοβλάχων ὅσο καὶ στὴν πληθυσμιακὴ κατανομή τους, ἰδιαίτερα στὸν χῶρο τῆς Ἀλβανίας».

Δεῖγμα τῆς πλέον πρόσφατης συνεργασίας τῆς ΕΕΕ μὲ Ὑπ. Ἐξ. ἀποτελεῖ ἡ ἑπομένη ἐπιστολὴ τοῦ Γενικοῦ Προξένου τῆς Ἑλλάδος στὴν Κωνστάντζα τῆς Ρουμανίας Προδρόμου Ν. Μαρκουλάκη, μὲ ἡμερομηνία 2.9.02:

«Μὲ πολλὴ συγκίνηση διάβασα τὴν ἐπιστολή σας ἀπὸ 28.8.2002, τὴν ὁποία εἴχατε τὴν εὐγενῆ καλοσύνη νὰ μοῦ ἀπευθύνετε μαζὶ μὲ τὰ πολύτιμα βιβλία. Σᾶς εὐχαριστῶ ἐπίσης ἐκ καρδιᾶς γιὰ τὴν ἀμεσότητα ἀνταπόκρισης στὸ αἴτημά μου γιὰ τὴ συμμετοχή σας στὸ Συμπόσιο καὶ βεβαίως γιὰ τὴν ταχύτητα τῆς ἀποστολῆς τῶν βιβλίων.

Κύριε Καθηγητά, εἶναι περιττὸ νὰ σᾶς γράψω τὸ πόσο μεστὴ περιεχομένου εἶναι ἡ ἐπιστολή σας. Περιορίζομαι νὰ ἐκφράσω τὴν συγκίνησή μου. Γιὰ μένα αὐτὴ ἡ ἐπιστολή, πρέπει νὰ γνωρίσετε, ἀποτελεῖ τὰ καλύτερα εὔσημα γιὰ τὴν ὑπηρεσιακή μου σταδιοδρομία, ἔστω κι ἂν δὲν προέρχεται ἀπὸ ὑπηρεσιακοὺς παράγοντες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐξ ἄλλου ἔχω ἀρκετά».

Ἐσωτερικῶν

Π.Σ.Ε.Α. εἶναι τὸ πρῶτο τμῆμα τοῦ ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν, ποὺ πραγματώνει προγραμματισμένη συνεργασία μὲ τὴν ΕΕΕ σὲ διαδοχικοὺς κύκλους στελεχῶν του. Ἡ δὲ θεματικὴ παραμένει γιὰ ὅλους ἡ ἴδια: «Ἐθνικὰ καὶ μειονοτικὰ ζητήματα στὴν Εὐρώπη καὶ συσχετίσεις μὲ τὰ συμβαίνοντα στὴν Ἑλλάδα». (18/19.2.92)

Ἐκδήλωση ἰδιαίτερου ἐνδιαφέροντος παρατηρεῖται σὲ ὅλες τὶς βαθμίδες τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως. Σπεύδουν νὰ συνεργασθοῦν μὲ τὴν ΕΕΕ Κοινότητες, π.χ. Βυτίνας, Κάτω Βερμίου, Μεγάλων Λειβαδιῶν Κιλκίς, Παλαιομάνινας, Παναγίας (τ. Κουτσούφλιανης), Σαμαρίνας κ.ἄ., οἱ ὁποῖες πρωτοστατοῦν στὴν ὀργάνωση διαλέξεων, στρογγυλῶν τραπεζῶν, ἑσπερίδων κ.λπ. Δὲν ὑπολείπονται οἱ Δῆμοι. Προεξάρχουν οἱ: Ἁγίας Παρασκευῆς (Ἀττικῆς), Ἁγίου Δημητρίου (Ἀττικῆς), Ἀθηναίων, Ἀμαρουσίου, Ἄργους Ὀρεστικοῦ, Ἀστακοῦ, Ἄστρους, Βεροίας, Γαλατσίου (Ἀττικῆς), Γρεβενῶν, Ἐλευσῖνος, Ἑρμουπόλεως, Θεσσαλονίκης, Καλαμπάκας, Κερατσινίου, Κηφισιᾶς, Κλεισούρας, Λεωνιδίου Κυνουρίας, Μακεδνῶν, ὅπου τὸ Μαύροβο μὲ τὸν ἄγρυπνο Χρυσόστομο Σ. Παπασταύρου, πρόεδρο τοῦ Συλλόγου Φίλων Μουσείου Μακεδονικοῦ Ἀγώνα νομοῦ Καστοριᾶς, Μετσόβου, τοῦ ὁποίου ὁ δήμαρχος Καχριμάνης ἔπραξε περισσότερα ἀπὸ ὅλα τὰ συναρμόδια ὑπουργεῖα, Μοσχάτου, Νέας Ἰωνίας (Ἀττικῆς), Νέου

Ψυχικοῦ, Οἰνουσσῶν, Παραμυθιᾶς, Τρικκαίων, Ψυχικοῦ κ.ἄ.

Ὁ Δήμαρχος Κερατσινίου Γεώργιος Χάσκας ἀπευθύνει τὴν 22.5.98 μὲ ἀριθ. πρωτ. 15824 τὸ ἀκόλουθο ἔγγραφο στὸν πρόεδρο τῆς ΕΕΕ:

«Μὲ τὴν παροῦσα θέλουμε νὰ σᾶς ἐκφράσουμε τὶς εὐχαριστίες μας γιὰ τὴν προσφορά σας στὸ Ἔθνος ἀλλὰ καὶ στὸν Δῆμο μας.

Ἡ φιλία, συνεργασία καὶ συμπαράσταση πρὸς τὸν Δῆμο μας προσωπικοτήτων μὲ ἐξιδιασμένη καὶ ὑψηλὴ προσφορὰ πρὸς τὸ Ἔθνος, μᾶς τιμᾶ καὶ ἀναρριπίζει τὴν φιλοτιμία μας νὰ προσφέρουμε ὅ,τι καλύτερο στὸν Δῆμο τὸν ὁποῖο ἡ ἐμπιστοσύνη τοῦ λαοῦ μὲ ἔταξε νὰ ὑπηρετῶ».

Ὁ Δήμαρχος Οἰνουσσῶν Εὐάγγελος Ἠλ. Ἀγγελάκος γράφει τὰ ἑξῆς:

«Δεχθεῖτε τὶς θερμότατες εὐχαριστίες τοῦ Δημάρχου, τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου καὶ τῶν κατοίκων τῶν Οἰνουσσῶν γιὰ τὴν προθυμία, μὲ τὴν ὁποία ἀνταποκριθήκατε στὴν πρόσκλησή μας καὶ δεχθήκατε νὰ μπῆτε στὸν κόπο νὰ μεταβῆτε στὸ ἀκριτικό μας νησί – ἀνατολικὴ ἐσχατιὰ τῆς Εὐρώπης – γιὰ ἐνημέρωση τῶν κατοίκων στὰ δραματικὰ γεγονότα ποὺ ἐξελίσσονται στὰ Βαλκάνια, ποὺ θὰ ἔχουν καὶ εὐρύτερες συνέπειες στὸ μέλλον ὅλου τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἀνθρωπότητος.

Γνωρίζουμε πόσο πολύτιμος εἶναι ὁ χρόνος γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ ἐνασχόλησή σας καὶ τὶς γενικότερες ὑποχρεώσεις σας. Αὐτὸ μᾶς κάνει νὰ ἐκτιμοῦμε ἀκόμη περισσότερο τὴν ἀνταπόκρισή σας.

Οἱ τεκμηριωμένες ἀπόψεις τὶς ὁποῖες ἐκθέσατε, ἡ ἀμεσότητα τοῦ ἐπιστημονικοῦ λόγου σας καί, κυρίως, ἡ φιλικὴ καὶ ζεστὴ ἀτμόσφαιρα ποὺ δημιούργησε ἡ διάχυτη καλωσύνη ποὺ ἀπέπνεε ὁ λόγος σας, ἔδωσε τὴν εὐκαιρία στοὺς συμπατριῶτες μας νὰ ὠφεληθοῦν πολλαπλῶς.

Ἡ ἐπιστημονικὴ ἐμβρίθεια, ἡ ἱστορικὴ τεκμηρίωση, τὸ χειμαρρῶδες ἀλλὰ καὶ ἡ γλαφυρότητα τοῦ λόγου σας ἔδωσαν τὴν εὐκαιρία στοὺς ἀκρίτες τῶν Οἰνουσσῶν νὰ προσεγγίσουν τὶς πραγματικὲς αἰτίες τῶν τεκταινομένων στὴ Νέα Γιουγκοσλαβία καὶ τὴν σημασία τους γιὰ τὰ ἐθνικά μας θέματα καὶ τὴν παγκόσμια εἰρήνη.

Ὁ θετικὸς ἀπόηχος ἀπὸ τὶς ὁμιλίες σας ἐντυπώνεται στὴ θερμὴ παράκληση ποὺ δεχόμαστε ἀπὸ πολλοὺς Αἰγνουσσιῶτες νὰ σᾶς παρακαλέσουμε νὰ δεχθῆτε τὴν πρόσκλησή τους νὰ ἐπισκεφθῆτε τὸ νησί μας στὸ ἄμεσο μέλλον.

Εὐχαριστοῦμε ὁλόψυχα καὶ εἰς τὸ ἐπανιδεῖν».

Ἐπίσης συνεργάσθηκαν μὲ τὴν ΕΕΕ τὸ Ἐπαρχεῖο Κυθήρων, οἱ Νομαρχίες Αἰτωλοακαρνανίας, Δυτικῆς Ἀττικῆς, Ἠμαθίας, Καστοριᾶς, Θεσπρωτίας, Τρικάλων…

ΑΠΟΔΗΜΟΙ

Μετὰ τὴν ἐκπληκτικὴ κινητοποίηση τῆς ΕΕΕ μὲ τὰ δημοσιεύματά της γιὰ τὴν Κύπρο οἱ ὁμογενεῖς δὲν χάνουν εὐκαιρία νὰ μᾶς πληροφοροῦν γιὰ ὅσα ἄλλα φθάνουν στὰ χέρια τους «χάρη» στὶς κρατικὲς ὑπηρεσίες τῆς Μητέρας Πατρίδας! Σὲ βιβλίο μὲ ἐπίτιτλο **θυμᾶμαι, γνωρίζω, ἀγαπῶ τὴν ΕΛΛΑΔΑ** καὶ τίτλο **Γνωριμία μὲ τὴν ἀρχαία καὶ σύγχρονη Ἑλλάδα,** διακόσμηση δὲ ἐξωφύλλου μὲ τὸν Παρθενώνα, μᾶς ἐπισημαίνουν ὡς ἀνακριβῆ τὰ ἀκόλουθα: «*Συγκεκριμένα, ὑπάρχουν ἀλβανόφωνες μειονότητες στὴν Ἤπειρο καὶ τὴν Ἀττική, σλαβόφωνοι στὰ σύνορα τῆς Μακεδονίας καὶ μιὰ μειονότητα νομάδων ποὺ μιλοῦν μιὰ ρουμανικὴ διάλεκτο, τὰ βλάχικα. Ὅλες αὐτὲς οἱ μειονότητες ἔχουν ἀσπαστεῖ τὴν ὀρθόδοξη χριστιανικὴ θρησκεία»!*

Ὅμως ἀρχίζει καὶ γιὰ τὶς μειονότητες καὶ «μειονότητες» νὰ γίνεται αἰσθητὴ ἡ ἐπιστημονική, ἀκραιφνής, τεκμηριωμένη, ὑγιὴς ἐνημέρωση. Πιστὴ ἀπεικόνιση ἀποτελεῖ ἐπιστολὴ τῶν ὀργανωτῶν διαλέξεως, γιὰ Βαλκάνια καὶ Μακεδονία στὸ Λουξεμβοῦργο (17.6.92), τὴν ὁποία ὑπογράφουν οἱ Νίκος Ἀποστολίδης, Παρασκευὴ Κορρέ - Ἀποστολίδη, Ρούλα Καμηλέρη, Γιῶργος Κλοτσώνης, Γιῶργος Μακρῆς: «*Λόγοι ἀλήθειας καὶ εἰλικρίνειας καὶ ὄχι ἁπλῆς εὐγένειας ὁδηγοῦν ἀπὸ τὴν καρδιά μας στὰ χείλη εὐχαριστίες· πρὸς τὸν Ἕλληνα, ποὺ ἔνιωσε τὶς ἀγωνίες καὶ τοὺς πόθους μας, πρὸς τὸν ἄνθρωπο, τὸν ἁπλό, προσηνῆ, μὲ σεβασμὸ καὶ ἀγάπη, ποὺ εἰσχώρησε στὴ συντροφιὰ καὶ τὴν καρδιά μας ἀθόρυβα ἀλλὰ ἀνεξίτηλα, πρὸς τὸν εἰδήμονα, ποὺ μὲ ἐπιστημονικὴ ἀκρίβεια, ἀντικειμενικότητα, συνέπεια καὶ διάκριση ἀνταποκρίθηκε ἐπιτυχῶς στὶς δύσκολες συνθῆκες τοῦ τόπου, τῶν καιρῶν καὶ τῶν ἀπαιτήσεων. Μὲ τὴν εὐχὴ ἡ γνωριμία αὐτὴ νὰ ἀνοίξει τὸ δρόμο γιὰ περαιτέρω συνεργασία καὶ νὰ μᾶς τιμήσει μὲ φιλικὴ σχέση».*

Μὲ ἡμερομηνία 19.7.93 ἀπὸ τὸ Dortmund τῆς Γερμανίας ἐλάβαμε τὴν ἑπομένη ἐπιστολή, τὴν ὁποία ὑπογράφουν οἱ Γεωργία Ἀβράμη, Κωνσταντῖνος Μήτρου, Γεώργιος Βλαχόνης, Ἀριάδνη Καραγιαννίδου, Σταῦρος Μουρατίδης:

«*Εἴμαστε ὁμάδα φοιτητῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μπόχουμ, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ περισσότεροι γεννήθηκαν καὶ μεγάλωσαν στὴν Γερμανία, εἶναι δηλαδὴ ἐνσωματωμένοι στὴν γερμανικὴ κοινωνία καὶ ἐξοικειωμένοι μὲ τὸν γερμανικὸ πολιτισμό. Ἡ ἀγάπη μας γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα μ�ς ὁδήγησε στὴν παρακολούθηση μαθημάτων στὸ τμῆμα Νεοελληνικῶν καὶ Βυζαντινῶν Σπουδῶν. Χάρη στὴ διδασκάλισσά μας, τὴ δρ. Εὐαγγελία Βίττη, εὐαισθητοποιηθήκαμε στὰ πλαίσια τῶν μαθημάτων γιὰ τὰ ἐθνικά μας θέματα, ἔχοντας ὡς γνώμονα ὄχι "προπαγάνδες", ἀλλὰ τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀφύπνιση τῶν ἐδῶ Ἑλλήνων φοιτητῶν.*

Θὰ θέλαμε νὰ ἐπισημάνουμε τὶς ἐπιδράσεις ποὺ εἶχε ἡ Ἕνωση Μακεδόνων Βορείας Ρηνανίας - Βεστφαλίας "Μέγας Ἀλέξανδρος" σὲ μᾶς, τῆς ὁποίας

τωρινὴ πρόεδρος εἶναι ἡ κ. Βίττη. Οἱ δραστηριότητες τῆς Ἑνώσεως θὰ σᾶς εἶναι ἀσφαλῶς γνωστές.

Οἱ ἐπιτυχίες της ὀφείλονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον στὸ μόχθο καὶ στὸ ζῆλο τῆς προέδρου της. Ὡς ἐπιστήμων ἡ κ. Βίττη συνεισέφερε πολλὰ στὴν πραγματοποίηση τῶν στόχων τῆς Ἑνώσεως, δηλαδὴ τὴ σωστὴ καὶ ἀντικειμενικὴ ἐνημέρωση τοῦ γερμανικοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐδῶ ἑλληνικοῦ κοινοῦ γύρω ἀπὸ τὰ ἐθνικά μας θέματα, κοπιάζοντας καὶ θυσιάζοντας πολύτιμο χρόνο καὶ χρῆμα.

Γιὰ μᾶς τοὺς φοιτητές, ἡ μεγαλύτερη ἐπιτυχία τῆς κ. Βίττη εἶναι ἴσως τὸ γεγονὸς ὅτι κατόρθωσε νὰ εὐαισθητοποιήσει καὶ νὰ κινητοποιήσει ἕνα μεγάλο ἀριθμὸ Ἑλλήνων φοιτητῶν τῶν πανεπιστημίων τοῦ Μπόχουμ, τοῦ Ντύσσελντορφ καὶ τῆς Βόννης. Αὐτὲς οἱ ὁμάδες εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ πιστεύουμε ὅτι – χάρη στὴ δραστήρια ἐμφάνιση τῆς κ. Βίττη θὰ κινητοποιηθοῦν καὶ σὲ ἄλλα πανεπιστήμια φοιτητικὲς ὁμάδες, οἱ ὁποῖες θὰ δίνουν τὴν ἑλληνικὴ ἀπάντηση στὶς ξένες καὶ ἀνθελληνικὲς προπαγάνδες ποὺ διαδίδονται καὶ στὰ γερμανικὰ πανεπιστήμια».

Οἱ φοιτητὲς ὁμολογοῦν μὲ τιμιότητα καὶ εἰλικρίνεια τὴν πολυσχιδῆ δράση τῆς καθηγήτριας Εὐαγγελίας Βίττη, ἡ ὁποία ὡς πρόεδρος τῆς Ἑνώσεως Μακεδόνων Ρηνανίας - Βεστφαλίας ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ συνεργάσθηκε ἐπωφελέστατα ἐθνικῶς.

Μὲ τὴν ἑπομένη ἐπιστολή, τῆς 20.1.1996, ἐκφράζει εὐχαριστίες καὶ μᾶς πληροφορεῖ:

«Ὅλα τὰ μέλη τοῦ Δ.Σ. καὶ οἱ συνεργάτες μας σᾶς εὐχαριστοῦμε ἀπὸ καρδιᾶς, ποὺ ἀνταποκριθήκατε στὸ κάλεσμά μας, τολμηρὸς καὶ ἀπτόητος, παρὰ τὸ σκληρὸ πρόγραμμα ποὺ σᾶς περίμενε. Βλέπετε, εἶναι ἡ περίπτωση ποὺ τὸ "σκληρὸ παρελθὸν" (Νοέμβριος 1992) μὲ τὶς διπλὲς καὶ τριπλὲς διαλέξεις ἡμερησίως δὲν σᾶς "ἐδίδαξε"(!). Αὐτὸ βέβαια μπορεῖ νὰ διατυπωθεῖ καὶ διαφορετικά. Ἐξακολουθεῖτε νὰ μᾶς ἀγαπᾶτε παρὰ τὶς ἀδυναμίες μας. Σᾶς εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴ μεγαλοσύνη καὶ τὴ μακροθυμία καὶ σᾶς διαβεβαιώνουμε, πὼς κι ἐμεῖς σᾶς ἀγαπᾶμε – γιὰ τοῦτο καὶ σᾶς παιδεύουμε, ἀεὶ ἐκ-παιδευόμενοι καὶ διδασκόμενοι μαθητές σας.

Τὸ ἦθος, ἡ γνώση, ὁ λόγος σας, βιβλίο ζωντανὸ καὶ πολύπλευρο, ὄχι μόνο γιὰ μᾶς τοὺς φίλους σας, παρὰ καὶ γιὰ ὅλο τὸ ἀκροατήριο καὶ τὴ φορὰ αὐτή. Καὶ στὸ Düsseldorf καὶ στὸ Hagen (μόνο δύο πόλεις τὴ φορὰ αὐτή!). Καὶ δὲν μιλᾶμε ἁπλῶς γιὰ τὸ ἑλληνικὸ ἀκροατήριο, μιλᾶμε καὶ γιὰ τοὺς φίλους Γερμανοὺς καὶ τοὺς φίλους Σέρβους ποὺ σᾶς παρακολούθησαν:

"Wir haben seine Körpersprache sehr gut verstanden. Sie war sehr beendruckend und ausdrucksvoll!"

(Καταλάβαμε πάρα πολὺ καλὰ τὴ γλώσσα τῶν κινήσεών του. Ἦταν πολὺ

ἐντυπωσιακὴ καὶ ἐκφραστική).

Μᾶς ρώτησαν πότε θὰ ξανάρθετε. Λίαν προσεχῶς, εἴπαμε».

Πρόσθετες εὐχαριστίες καὶ πολύτιμες πληροφορίες μᾶς ἔστειλε τὴν 26.1.1997 ἀπὸ τὸ Herzberg am Harz ὁ Georgios Vlachos Facharzt für Chirurgie: *«Σᾶς εὐχαριστῶ γιὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν βιβλίων σας ποὺ ἔλαβα τὴν Παρασκευή.*

Ἤδη διαβάζω καὶ μελετῶ τὰ ὑπέροχα πονήματά σας ποὺ πρέπει νὰ τὰ γνωρίσουν ὅλοι οἱ Ἕλληνες. Πρέπει νὰ τὰ γνωρίσουν γιὰ νὰ ξέρουν ὅτι πρέπει νὰ ἀγωνιστοῦν γιὰ νὰ ἐπικρατήσει ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ δίκαιο.

Σᾶς ἐσωκλείω φωτοαντίγραφο στὴν γερμανικὴ τοῦ Vasile Barba, ὅπως ἐπίσης φωτοαντίγραφο ἑνὸς παραμυθιοῦ ἀπὸ τὴν Πίνδο.

Ἐκτὸς αὐτοῦ φωτοαντίγραφον φακέλου, ποὺ ἀπευθύνεται στὸ ἄτομό μου. Ἦτανε τὸ ξέσπασμα ἀδυναμίας, τοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας τῶν ἀπειλουμένων λαῶν. […]

Κάθε συμβουλή σας εἶναι εὐπρόσδεκτη. Εἶμαι ἕνας ἁπλὸς ἐρασιτέχνης….».

Ὁ Ἀσκληπιάδης ἐπιστολογράφος φέρει στὴ μνήμη μας τοὺς ὁμολόγους του, ἰατροὺς τῶν χρόνων τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγώνα, οἱ ὁποῖοι μὲ συντονιστὴ τὸν Ἀλέξανδρο Ζάννα συνέβαλαν τὰ μέγιστα στὴ σωτηρία τῆς Μακεδονίας μας.

Ἀπὸ τὸ Λουντβικσχάφεν τὴν 2.6.1998 ἕτερος μέγας Ἀσκληπιάδης, καθηγητὴς τῆς Ἰατρικῆς ἀλλὰ καὶ Δρ. Ἱστορίας, ὁ Prof. Dr. Jannis Benos, γράφει πρὸς τὸν τότε γενικὸ γραμματέα τῆς ΕΕΕ:

«Σὲ εὐχαριστῶ γιὰ τὰ τεύχη, ποὺ μοῦ ἔστειλες· ἦταν λίαν ἐνδιαφέροντα καὶ θὰ τὰ χρησιμοποιήσω στὶς ἐργασίες μου.

Σὲ εὐχαριστῶ, ἐπίσης, γιὰ τὸ ἄρθρο στὴν ἐφημερίδα τῶν Πατρῶν. Στὸν κ. Γιαννόπουλο ἔγραψα καὶ τὸν εὐχαρίστησα ἐπίσης. Τὰ λόγια σου μὲ κολακεύουν πολύ. Ὅπως σοῦ ἔχω ξαναπεῖ μόνο τὸ χρέος μου ἀπέναντι στὴν ἀγαπημένη μας πατρίδα προσπαθῶ νὰ κάνω, ἐνῶ ἐσὺ ἔχεις ξεπεράσει τὰ ὅρια καὶ ἔχεις δώσει ὅλον σου τὸν ἑαυτό στὸν βωμὸ τῆς πατρίδας. Μὲ τὸ ἔργο σου κατόρθωσες τὸ ἀκατόρθωτο: Νὰ ἀποδείξεις δηλαδὴ μὲ ἀκαταμάχητα ἐπιχειρήματα, ποὺ εἶχαν ἀγνοηθεῖ ἀπὸ ἄλλους ἐρευνητὰς καὶ ἐπιπροσθέτως νὰ πείσεις καὶ πολλοὺς ξένους ἐπιστήμονες, ὅτι οἱ Ἀρμάνοι εἶναι λατινόφωνοι Ἕλληνες καὶ ὄχι ξένος λαός. Ἤδη, τὰ ἐτήσια Ἀλμανὰκ τῶν ἐκδοτικῶν οἴκων Fischer καὶ Knaur, ἐνῶ ἀναφέρουν στὴν Ἑλλάδα καὶ φανταστικὲς μειονότητες, ὅπως Ἀλβανούς, Μακεδόνες, Βουλγάρους, Τούρκους κ.λπ. δὲν ἀναφέρουν, ὅπως παλαιὰ Βλάχους. Νομίζω ὅτι οἱ "μαθητές" σου διαδίδουν ἀρκετὰ καλὰ τὰ ἐπιχειρήματά σου καὶ θὰ λέγαμε ἐδῶ "πιάνουν τόπο". Αὐτὸ νομίζω εἶναι πολὺ μεγάλη ἐπίτευξη, ποὺ κανεὶς πρὶν ἀπὸ ἐσένα δὲν εἶχε κατορθώσει. Πάντως σὰν ἄλλος Ρήγας Φεραῖος ἔσπειρες τὸν σπόρο τῆς ἀλήθειας καὶ τώρα ἀρχίζει νὰ καρπίζει γιατὶ ἐπέρασε ἤδη τὸ στάδιο τοῦ ἀνθίσματος. Ἐμεῖς πάντως προσπαθοῦμε νὰ διαδώσουμε τὴν ἀλή-

θεια. […]».

Ἐνδιαφέρουσα ἐπίσης ἐπιστολὴ μᾶς ἔστειλε ἀπὸ τὸ Wuppertal ὁ Διδάσκαλος Γιάννης Τσαγκούδης, ἐκδότης τοῦ περιοδικοῦ «Ὀρφέας»:

«Ἔλαβα τὰ τρία σας βιβλία τὰ ὁποῖα μοῦ ἀποστείλατε, ἤτοι

– Die Mazedo - Aromunen

– Οἱ "Γερμανοὶ ξανάρχονται" γιὰ τοὺς Βλάχους

– Καταγωγὴ τῶν Βλάχων τῶν Σκοπίων

καὶ σᾶς εὐχαριστῶ θερμά. Τὸ πρῶτο θὰ δημοσιεύσω κατὰ πᾶσαν πιθανότητα στὸ περιοδικό μου "ΟΡΦΕΑΣ" στὸ πρῶτο 10ήμερο τοῦ Ἰουλίου καὶ θὰ σᾶς ἀποστείλω ἕνα τεῦχος. Τὰ ἄλλα δύο πρέπει πρῶτα νὰ τὰ μεταφράσουμε στὴ γερμανικὴ γλώσσα καὶ θὰ δημοσιευθοῦν δίγλωσσα γιὰ Γερμανοὺς καὶ Ἕλληνες. […]

Ὁ "ΟΡΦΕΑΣ" χρειάζεται ἄρθρα, τὰ ὁποῖα νὰ ἀναφέρονται στὰ ἐθνικά μας θέματα (Βορειοηπειρωτικό, Μακεδονικό, Θράκης, Ἀνατ. Ρωμυλίας, Πόντου, Μικρασιατικό, Αἰγαίου, Κύπρου, "μειονοτήτων"). Ἐσεῖς ἔχετε πολλοὺς φίλους καὶ γνωστοὺς ἀπὸ τοὺς ὁποίους, σᾶς παρακαλῶ κ. Λαζάρου, ζητῆστε καὶ στεῖλτε μου ὅσα σᾶς δώσουν. Θὰ ἐνισχύσετε πολὺ τὸ ἐθνικό μας ἔργο, τὸ ὁποῖο προσπαθοῦμε νὰ προωθήσουμε.

Ἐπίσης, ἡ "Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως ἐπὶ τῶν Ἐθνικῶν Θεμάτων", Πρόεδρος τῆς ὁποίας εἶστε ἐσεῖς, ἐκτυπώνει φυλλάδια, ὅπως αὐτὰ ποὺ μοῦ ἀποστείλατε καὶ γιὰ ἄλλα ἐθνικὰ θέματα (Θράκη, Μακεδονικὸ κ.λπ.). Παρακαλῶ νὰ μοῦ ἀποστείλετε ὁρισμένα, ἐφ' ὅσον φυσικὰ ἔχετε. […]».

ΕΝΤΥΠΑ ΚΑΙ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΠΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ

Εὔλογα ἐπιζητεῖται καλὴ συνεργασία μὲ τὸν περιοδικὸ καὶ ἡμερήσιο Τύπο ἀλλοδαπῆς καὶ ἡμεδαπῆς. Τῆς δεύτερης ὁ ἐπαρχιακὸς συμπαρίσταται συγκινητικὰ στὴ συντριπτικὴ πλειονοψηφία. Εὐχάριστες ἐκπλήξεις δὲν ἀπουσιάζουν καὶ στὴν πρωτεύουσα, ὅπως σὲ καίρια περίπτωση τῆς ἐφημ. **Ἔθνος** (31.3.2001, 66-67) καὶ σὲ πάγια πλήρη κατανόηση λαμπρῶν δημοσιογράφων, π.χ. τοῦ Δημήτρη Στεργίου. Δυσάρεστες καὶ δυσμενεῖς γιὰ τὰ ἐθνικὰ θέματα μὲ τὸ **Βῆμα,** στὸ ὁποῖο ἀπευθύναμε καὶ τὴν ἑπομένη ἐπιστολή:

«Ἀξιότιμο κύριο Σταῦρο Π. Ψυχάρη,
Δ/ντὴ τῆς ἐφημερίδας **Τὸ Βῆμα**
Ἐνταῦθα

Κύριε Διευθυντά,

ἐπειδὴ προφανῶς ἐκ παραδρομῆς θὰ παρέπεσε ἡ προηγούμενη ἐπιστολή μου, 6.6.2003, ἐπανέρχομαι στὸ θέμα τῆς διανομῆς, μὲ τὸ **Βῆμα** *τῆς 28 Μαΐου 2003 τοῦ τεύχους, χαρακτηρισμένου κιόλας ὡς συλλεκτικοῦ, Φεβρουαρίου 1931, τοῦ*

National Geographic, *στὸ ὁποῖο – σύμφωνα μὲ τὸ Editorial – ὁ συνεργάτης του Melville Chater "μᾶς ξεναγεῖ στὴν Ἀλβανία τρία χρόνια μετὰ τὴν ἀνακήρυξή της ὡς βασιλείου, τὸ 1931…".*

Ἀναντίρρητα πολλὰ ἀποκομίζουν οἱ ἐπαϊόντες ἀπὸ τὴν Ἀναδημοσίευση. Ὅμως ἐλλοχεύει καὶ ὁ κίνδυνος παραπλανήσεως ἀναγνωστῶν, ποὺ δὲν διαθέτουν τὶς δέουσες γνώσεις. Διότι ὁ "ξεναγὸς" κατὰ τὴν περιήγηση ὁλόκληρης τῆς γειτονικῆς χώρας δὲν εἶδε πουθενὰ Ἕλληνα! Συνεπῶς εὔλογα θὰ διερωτηθοῦν γιὰ ποιὰ Βόρειο Ἤπειρο γίνεται λόγος στὴν Ἑλλάδα.

Παρακαλῶ, λοιπόν, νὰ ἐπιτρέψετε στοιχειώδη ἐνημέρωση, βιβλιογραφική: Ι. René Puaux, **δυστυχισμένη Βόρειος Ἤπειρος. (Ὁδοιπορικὸ 1913 - Ἀπελευθέρωση - Αὐτονομία).** *Πρόλογος - Σχόλια - Χρονικό: Ἀχ. Γ. Λαζάρου. Μετάφραση: Ἀγόρω (Ρίτα) - Ἐλισάβετ Ἀχ. Λαζάρου. Τροχαλία. ΙΙ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου,* **Βόρειος Ἤπειρος, Ἱστορία - Πολιτισμός.** *Ἰωάννινα 1990. Ὁ ἴδιος,* **Καταγωγὴ καὶ ἐπίτομη Ἱστορία τῶν Βλάχων τῆς Ἀλβανίας.** *Ἰωάννινα 1994. Καὶ μετάφραση στὴν ἀλβανικὴ γλώσσα, χορηγίᾳ τοῦ πρώην Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Ἰακώβου. Ὁ ἴδιος,* **Ἀλβανία.** *Ἀθήνα 1994. Ἀνάτ. ἀπὸ Νέα Ἑστία. ΙΙΙ. "Ἡ Ἑλλάδα μπροστὰ στὸ Συμβούλιο τῆς Εἰρήνης, στὶς 17/30.12.1918. Τὸ Ὑπόμνημα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, σὲ μετάφραση Ἀσημ. Μουσιοπούλου",* **Ἐνδοχώρα,** *45-46, 1996, 28. IV. Κωνσταντῖνος Δ. Γαρδίκας.* **Λόγοι καὶ Λόγια,** *Ἀθήνα 1992, 291, ὅπου ὁ συγγραφέας, τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Β΄ Προπαιδευτικῆς Παθολογικῆς Κλινικῆς καὶ Εἰδικῆς Νοσολογίας τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, σὲ κείμενό του ἐπιγραφόμενο "Ἕνας Ἰατρὸς τάγματος πεζικοῦ θυμᾶται…" (Βραχεῖα ὁμιλία στὴν Τελετὴ ποὺ ὀργάνωσε ἡ Ἑλληνικὴ Χειρουργικὴ Ἑταιρεία στὶς 23.10.90 στὸν "Παρνασσὸ" γιὰ τὴν 50ὴ Ἐπέτειο τοῦ ΟΧΙ) σημειώνει πολυσήμαντα: "…Τελικὰ φτάσαμε στὴν θρυλικὴ Κορυτσὰ ποὺ τὴν εἶχαν ἀπὸ μέρες ἐλευθερώσει πραγματικὰ παλληκάρια, πρὶν ἀπὸ μᾶς. Ἡ πόλη κόχλαζε ἀπὸ Ἑλληνισμό. Εἶδα ἀπὸ κοντὰ τοὺς Βορειοηπειρῶτες νὰ κλαῖνε σὰν μικρὰ παιδιά. Παντοῦ κυμάτιζε ἡ κυανόλευκη, στὰ σπίτια, στὰ μαγαζιά, στὶς πλατεῖες. Καὶ ὅμως πρόσφατα, Ἕλληνας, τέως Ὑπουργός, τοὺς ἀποκάλεσε Ἀλβανοὺς ποὺ μιλοῦν Ἑλληνικά… Καλά, ὅλες ἐκεῖνες οἱ γαλανόλευκες ἔχουν ξεχαστεῖ; Ἡ ἱστορικὴ ἀμνησία ἑνὸς Ἔθνους εἶναι προμήνυμα ὀλέθρου του. Κακόμοιροι Βορειοηπειρῶτες! Δυὸ φορὲς προδομένοι ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς τῆς Γῆς…"».*

Μὲ προσήκουσα τιμὴ
Ὁ Πρόεδρος
ΑΧΙΛΛΕΥΣ Γ. ΛΑΖΑΡΟΥ
Ρωμανιστής - Βαλκανολόγος
Δρ. Πανειστημίου Ἀθηνῶν
Chargé de cours à la Sorbonne

Οἱ προηγούμενες διαπιστώσεις ἔχουν ἀντιστοιχία καὶ στὰ Ραδιοτηλεοπτικὰ Μέσα.

Γι' αὐτὸ ἐπιδιώχθηκε καὶ πραγματώθηκε στενότερη καὶ ἀγαστότερη συνεργασία μὲ τὸ μοναδικό, δεδηλωμένα, γιὰ τὰ ἐθνικὰ θέματα περιοδικὸ **Ἔλλοπία,** τοῦ ὁποίου τὴν ὁμάδα συνεργατῶν φιλοξενεῖ ἡ ΕΕΕ στὰ Γραφεῖα της, ὅπου εὐχερέστερα συσκέπτεται γιὰ τὴν πρέπουσα ἐπιλογὴ τῶν ἄρθρων, τῆς ὕλης, κάθε τεύχους. Καθίσταται δὲ βαθμιαῖα καὶ πρόσφορο βῆμα ἐνημερώσεως. Ἤδη εἶδαν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας ἀρκετὲς θέσεις τοῦ σωματείου μας μὲ τὴν ὑπογραφὴ τοῦ νῦν προέδρου:

Α/Α	**ΤΙΤΛΟΣ**	**ΤΕΥΧΟΣ**	
ΕΤΟΣ	**ΣΕΛΙΔΕΣ**		
1	Διεπιστημονικὴ θεώρηση τῆς Βορείου Ἠπείρου	3ο	
1990	ἀπὸ 33 ἕως 37		
2	Οἱ ἑλληνοτουρκικὲς σχέσεις μὲ βάση τὰ τουρκικὰ σχολικὰ βιβλία (Α΄ Μέρος)	7ο	
1991	ἀπὸ 33 ἕως 36		
3	Οἱ ἑλληνοτουρκικὲς σχέσεις μὲ βάση τὰ τουρκικὰ σχολικὰ βιβλία (Β΄ Μέρος)	8ο	1991
1992	ἀπὸ 38 ἕως 41		
4	Ἀπὸ τὴν Ἅλωση τῆς Πόλης στὴν ἀναγέννηση τῆς Εὐρώπης	28ο	
1996	ἀπὸ 57 ἕως 61		
5	Ἐθνολογικὰ καὶ πολιτισμικὰ Βαλκανικῆς	33ο	
1997	ἀπὸ 25 ἕως 29		
6	Βράχοι - Βλάχοι καὶ ἀβάσιμες ἀποφάσεις	38ο	
1998	ἀπὸ 30 ἕως 32		
7	Γ. Καραϊσκάκης καὶ ἑλληνοτουρκικὰ	39ο	
1998	ἀπὸ 38 ἕως 40		
8	Ἐθνικὸ μεγαλεῖο στὴν Κουτσούφλιανη καὶ ἐθνικὸ ἔγκλημα στὴ Λάρισα	40ο	
1998	ἀπὸ 52 ἕως 57		
9	Οἱ ἀλύτρωτοι Ἕλληνες καὶ οἱ τριακόσιοι τοῦ Κακλαμάνη	45ο	
1999	ἀπὸ 13 ἕως 15		
10	Ὁ Ρήγας τοῦ θρύλου καὶ τῆς πραγματικότητας	45ο	
1999	ἀπὸ 47 ἕως 53		

11	Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Διασπορᾶς ὡς παράγων προβολῆς τῶν ἐθνικῶν θεμάτων (Α΄ Μέρος)	46ο
1999	ἀπὸ 29 ἕως 34	
12	Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Διασπορᾶς ὡς παράγων προβολῆς τῶν ἐθνικῶν θεμάτων (Β΄ Μέρος)	47ο
2000	ἀπὸ 31 ἕως 35	
13	Ἀδιανόητοι «διανοούμενοι» στὴν ὑπηρεσία τῶν γειτόνων μας	48ο
2000	ἀπὸ 28 ἕως 31	
14	Συνέντευξη μὲ τὸν Ρωμανιστή - Βαλκανολόγο κ. Ἀχ. Λαζάρου	49ο
2000	ἀπὸ 12 ἕως 15	
15	Ἐθνολογικὰ καὶ πολιτισμικὰ Ἀρβανιτῶν (Α΄ Μέρος)	50ο
2000	ἀπὸ 26 ἕως 31	
16	Ἐθνολογικὰ καὶ πολιτισμικὰ Ἀρβανιτῶν (Β΄ Μέρος)	51ο
2000	ἀπὸ 39 ἕως 43	
17	Ἐθνολογικὰ καὶ πολιτισμικὰ Ἀρβανιτῶν (Γ΄ Μέρος)	52ο
2001	ἀπὸ 42 ἕως 45	
18	Τὰ Ἑλληνόπουλα στὸν ἀγώνα τοῦ 1821	53ο
2001	ἀπὸ 36 ἕως 37	
19	Ἀρμάνοι - Βλάχοι (Α΄ Μέρος)	54ο
2001	ἀπὸ 30 ἕως 33	
20	Ἀρμάνοι - Βλάχοι (Β΄ Μέρος)	55ο
2001	ἀπὸ 48 ἕως 52	
21	Τὰ κρίματα τοῦ Κ.Ε.Μ.Ο.	56ο
2001	ἀπὸ 48 ἕως 50	
22	Ἡ αὐτονομία τῆς Βορείου Ἠπείρου ὡς δικαίωση καὶ διασφάλιση τῆς εἰρήνης	57ο
2001	ἀπὸ 55 ἕως 57	
23	Ἀντιπαράθεση προπαγάνδας καὶ ἐπιστήμης περὶ Βλάχων (ἀπὸ Ἐπιστολὲς)	58ο
2002	ἀπὸ 61 ἕως 68	
24	Οἱ Κρητικὲς ἐποποιΐες ὡς ὑποθῆκες ἐθνικὲς	61ο
2002	ἀπὸ 53 ἕως 55	
25	Διημερίδα γιὰ τοὺς Βλάχους στὴν Κωνστάντζα τῆς Ρουμανίας	62ο
2002	ἀπὸ 56 ἕως 57	
26	Κύπριοι καὶ ἀπανταχοῦ ὁμογενεῖς στὴ	

	διαμόρφωση τῆς Εὐρώπης	63ο
2003	ἀπὸ 36 ἕως 39	
27	Διαχρονικὲς διαβαλκανικὲς σχέσεις πολιτισμοῦ	64ο
2003	ἀπὸ 31 ἕως 35	
28	Συμβολὴ τῆς ρουμανικῆς ἐπιστήμης στὴν ὀρθὴ λύση τοῦ ζητήματος τῶν Βλάχων Ἑλλάδος	65ο
2003	ἀπὸ 52 ἕως 56	
29	Ἡ διαχρονικότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἑνιαίας Ἠπείρου	66ο
2003	ἀπὸ 41 ἕως 46	

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΣΕΙΡΑ ΤΑΧΥΡΡΥΘΜΗΣ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΣΤΑ ΕΘΝΙΚΑ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΥΡΩΠΗΣ

Μολονότι οἱ διαλέξεις, ποὺ δόθηκαν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ στὸν ἀπόδημο Ἑλληνισμό, ὑπῆρξαν πολυάριθμες, πολλαπλάσιες τῶν ἀναφερομένων ἐδῶ, δοθέντος ὅτι ἐλάχιστοι φορεῖς συνεργάσθηκαν ἅπαξ, ἐνῶ πλεῖστοι πολλάκις, π.χ. **Πειραϊκὸς Φάρος, Φιλολογικὸς Ἱστορικὸς Λογοτεχνικὸς Σύνδεσμος (Φ.Ι.Λ.Ο.Σ.)** Τρικάλων, **Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσὸς (Φ.Σ.Π.),** ἡ ΕΕΕ ἔγκαιρα καὶ ἄρτια εἶχε ὀργανώσει σὲ συνεργασία μὲ τὸν ΦΣΠ διαδοχικὰ πέντε Κύκλους Ἐπιστημονικῆς Σειρᾶς Ταχύρρυθμης Ἐπιμορφώσεως στὰ Ἐθνικὰ καὶ Μειονοτικὰ ζητήματα Εὐρώπης. Ἡ δὲ πρωτοβουλία ἐπιδοκιμάσθηκε ὁμόθυμα.

Οἱ συμμετασχόντες ὁμολογοῦν ὅλοι τὴν ἀπόλυτη ἐπιτυχία. Ἐνδεικτικὰ καταχωρίζεται τὸ κύριο περιεχόμενο μερικῶν σημειωμάτων, τὰ ὁποῖα κατατέθηκαν μάλιστα ἐνυπόγραφα μετὰ τὴ λήξη τοῦ Α΄ Κύκλου:

– *«Ὁ πρῶτος κύκλος τῆς σειρᾶς “Ταχύρρυθμης Ἐπιμόρφωσης στὰ Ἐθνικὰ Θέματα καὶ Μειονοτικὰ Ζητήματα Εὐρώπης” πιστεύω ὅτι πέτυχε ἀπόλυτα τὸ σκοπό του. Πράγματι ὁ ἐκπαιδευτὴς κ. Ἀ. Λαζάρου ἔξοχος “δάσκαλος” καὶ βαθὺς γνώστης τοῦ θέματος ἀλλὰ καὶ λόγω τῆς πολύπλευρης μόρφωσής του κατάφερε νὰ μᾶς προβληματίσει σὲ πολλὰ σημεῖα τοῦ γενικώτερου θέματος ποὺ ἀφορᾶ τὰ ἐθνικὰ καὶ μειονοτικὰ ζητήματα τῆς Εὐρώπης…».*

– *«Πραγματικὰ μὲ ἐντυπωσίασε ἡ προσπάθεια ποὺ ἀναλάβατε καὶ ὁ τρόπος ποὺ παρουσιάσατε τὸ σεμινάριο γιὰ τὰ ἐθνικὰ καὶ μειονοτικὰ ζητήματα Εὐρώπης, καὶ σᾶς συγχαίρω.*

Κατὰ τὴν γνώμη μου ἐπιβάλλεται ἡ προσπάθεια ποὺ ἀναλάβατε καὶ ὁ τρόπος ποὺ παρουσιάσατε τὸ σεμινάριο γιὰ τὰ ἐθνικὰ καὶ μειονοτικὰ ζητήματα Εὐρώπης, καὶ σᾶς συγχαίρω.

Κατὰ τὴν γνώμη μου ἐπιβάλλεται νὰ συνεχισθεῖ αὐτὸ τὸ σεμινάριο γιατὶ θίγονται καυτὰ θέματα ποὺ ἐνδιαφέρουν ἄμεσα τὴν πατρίδα μας καὶ πρέπει τουλάχιστον ἐμεῖς ποὺ ὑπηρετοῦμε στὸν δημόσιο τομέα νὰ τὰ γνωρίζουμε σὲ βάθος…»

– «Τὸ Σεμινάριο, παρὰ τὸ σύντομο χαρακτήρα του κατάφερε νὰ μᾶς μυήσει στὰ φλέγοντα μειονοτικὰ θέματα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ χώρου καὶ εἰδικὰ σὲ ἐκεῖνα ποὺ ἀφοροῦν τὴ χώρα μας. Ἐπίσης, μᾶς εὐαισθητοποίησε στὸ χειρισμὸ τέτοιων θεμάτων στὰ πλαίσια τῶν ὑπηρεσιακῶν μας καθηκόντων…».

– «Κατὰ τὴ γνώμη μου τὸ σεμινάριο τῆς Εἰσαγωγῆς στὰ Μειονοτικὰ θέματα ἦταν πάρα πολὺ ἐνδιαφέρον καὶ ἰδιαίτερα πρωτότυπο (εἰδικὰ ἡ μορφή του). Μᾶς ἔδωσε ἀρκετὲς βασικὲς γνώσεις καὶ διευκρίνισε ἐρωτηματικὰ καὶ ἀπορίες…».

– Ι. «Ἡ Ἐπιστημονικὴ Σειρὰ Ἐπιμορφώσεως στὰ Ἐθνικὰ καὶ μειονοτικὰ ζητήματα τῆς Εὐρώπης ἦταν μιὰ ἀπαραίτητη προσπάθεια καὶ ἀναγκαία ἐνέργεια γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν συνεχῶς αὐξανόμενων ἐθνικῶν μας προβλημάτων στὰ πλαίσια τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας. Μιὰ προσπάθεια ὅμως ποὺ ἔπρεπε νὰ ἔχει ὑλοποιηθεῖ ἐδῶ καὶ ἀρκετὰ χρόνια, μιὰ καὶ εἰδικοὶ ἐπιστήμονες ἐντόπισαν κατὰ καιροὺς πολλὰ "ἐθνικὰ λάθη", τὰ ὁποῖα ὀφείλονταν κυρίως στὴν ἄγνοια ἢ καὶ ἀδιαφορία τῶν ποικίλων φορέων.

Τὰ Σεμινάρια αὐτὰ ἔπρεπε νὰ ἀπευθύνονται σὲ πολὺ μεγαλύτερο ἀριθμὸ σχετικῶν μὲ τὰ ζητήματα ἐπιστημόνων καὶ φυσικὰ στὸ σύνολο τῶν ἐκπαιδευτικῶν, οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ διαφωτίζουν τοὺς νέους τῆς Ἑλλάδας σὲ ὅλα τὰ θέματα, πολὺ δὲ περισσότερο αὐτὰ ποὺ ἅπτονται τῆς ἐθνικῆς τους ταυτότητας.

ΙΙ. (Οἱ παρακάτω προτάσεις γίνονται μὲ κάθε ἐπιφύλαξη ὡς πρὸς τὰ θέματα τὰ ὁποῖα καλύπτει τὸ Σεμινάριο).

α. Ἐξέταση τῶν πληθυσμιακῶν ὁμάδων τῆς χώρας μας, τὶς ὁποῖες ἡ Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα χαρακτηρίζει ὡς μειονότητες (Συνοπτικά: προέλευση - γλώσσα - ἱστορικὴ ἐξέλιξη - πολιτιστικὲς ἐπιδράσεις κ.λπ.).

β. Προσέγγιση τῶν πολιτιστικῶν θεμάτων ποὺ προβάλλονται ἀπὸ τὴν Τουρκία μὲ στόχο τὴν ἔνταξή της στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα, ἀφοῦ τὸ ὅλο ζήτημα ἅπτεται ἄμεσα τόσο τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτιστικῆς ἑνοποίησης ὅσο καὶ τῆς ἑλληνικῆς ὑπόστασης.

γ. Προέλευση, τάσεις καὶ ἐπιδιώξεις τῶν προπαγανδιστικῶν κινήσεων γειτονικῶν λαῶν ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδας.

δ. Προσέγγιση τῆς Ἱστορίας ποὺ διδάσκονται οἱ μαθητὲς τῶν γειτονικῶν μας χωρῶν σὲ θέματα ποὺ ἀφοροῦν τὴ χώρα μας. (π.χ. Τελικὰ οἱ Βαλκάνιοι μαθητὲς καὶ μελλοντικοὶ Εὐρωπαῖοι πολίτες ἔχουν τὴν ἴδια περίπου ἄποψη γιὰ κοινὰ ἱστορικά τους ζητήματα;)».

– «Πρῶτα ἀπ' ὅλα, συγχαρητήρια γιὰ τὴ βαθειὰ γνώση, τὴν ἐπιστημονικὴ τεκμηρίωση ἀλλὰ καὶ τὸν ἐνθουσιαστικὸ τρόπο ποὺ μᾶς παρουσιάσατε τὰ θέματα

τῶν Μειονοτήτων, ποὺ ξαναπαίρνουν κρίσιμη προτεραιότητα γιὰ τὴν ἐθνική μας Πολιτική.

Τὸ πάθος τοῦ Ἐπιστήμονα γιὰ τὴν ἀναζήτηση τῆς Ἀλήθειας, ἰδιαίτερα ἀπὸ ξένες βιβλιογραφικὲς πηγὲς μὲ ἀδέκαστη κρίση, τὸ ἔχετε συνδυάσει μὲ θαυμαστὸ τρόπο μὲ τὴν ἐθνική σας εὐαισθησία καὶ τὸ καθῆκον γιὰ τὴν ἀντίκρουση κακόβουλων θεωριῶν.

Εὐχαριστοῦμε πολὺ γιὰ τὸν κόπο τῆς προετοιμασίας, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν μαραθώνια ἀντοχή σας κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ τριημέρου, γιὰ νὰ μᾶς μεταδώσετε δεῖγμα ἀπὸ τὸ θησαύρισμα τῶν γνώσεών σας μαζὶ μὲ τοὺς γενικώτερους προβληματισμούς σας…».

– «Ἂν καὶ εἶχα ἐνδιαφέρουσα ἀπασχόληση, ἔσπευσα νὰ μὴ χάσω τὸ τριήμερο στὸν "Παρνασσό" μας Σεμινάριο, ἂς ποῦμε, γύρω ἀπὸ "Ἐθνικὰ καὶ Μειονοτικὰ Θέματα". Καὶ δικαιώθηκα καὶ ἐνθουσιάστηκα ἀπὸ τὶς πολύωρες διδασκαλίες Σας καὶ συζητήσεις μας στὰ καυτὰ θέματα, τῶν ὁποίων εἴσασθε γνώστης ἐκπληκτικός! Προσωπικὰ σᾶς συγχαίρω καὶ δὲν θὰ παραλείψω νὰ κατατοπίσω καὶ τὴν Ἑταιρεία ποὺ ἔχω τὴν τιμὴ νὰ ἐκπροσωπῶ…».

Σχετικὴ ἐπιχορήγηση θὰ καθιστοῦσε τὴν ὕλη τῶν μαθημάτων ἐπιμορφώσεως χρηστικὸ καὶ πολλαπλῶς χρήσιμο ἐγχειρίδιο, τόμο πολύτιμο. Δυστυχῶς τὰ ἐπίμονα καὶ προσήκοντα διαβήματά μας ἀπέβησαν μάταια.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΕΕ

Ἁπλούστατα, π.χ. τοῦ ἔτους 1998, παρουσίαση, δειγματοληπτική, τῶν δραστηριοτήτων τῆς ΕΕΕ δίνει τὸν ἑπόμενο ἐντυπωσιακὸ πίνακα: Διαλέξεις 64. Στρογγυλὲς Τράπεζες 2. Συνέδρια 3. Συνεντεύξεις 7. Δημοσιεύματα 18. Οἱ διαφορὲς ἀπὸ τὸ ἔτος 1999 εἶναι στὴν οὐσία ἀνεπαίσθητα κυμαινόμενες: Διαλέξεις 51. Ἡμερίδες 3. Διημερίδες 3. Συνέδρια 2. Συνεντεύξεις 15. Δημοσιεύματα 17. Γιὰ δὲ τὸ παρελθὸν ἑξάμηνο τοῦ τρέχοντος ἔτους 2003 ὁ πίνακας ἔχει ὡς ἑξῆς: Διαλέξεις 28. Συνέδρια 1. Συνεντεύξεις 2. Δημοσιεύματα 10.

ΑΙΣΘΗΤΟ ΕΠΙΤΕΥΓΜΑ

Ἡ γενικὴ ἐνημερωτικὴ προσπάθεια κατέληξε σὲ θετικὸ ὁμολογουμένως ἀποτέλεσμα, ποὺ καταφαίνεται στὴν καταπληκτικὴ χειραφέτηση τῶν ἄμεσα ἐνδιαφερομένων. Μετὰ τὴν ἐμπέδωση τῶν χρειωδῶν γνώσεων, συνακόλουθα δὲ τὴν ἀπόκτηση βαθειᾶς αὐτοπεποιθήσεως καὶ δυναμικῆς συναισθήσεως τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς προσωπικῆς τιμῆς καὶ ἀξιοπρέπειας ἀποκρούουν μόνοι τους κάθε εἴδους προπαγάνδα. Εὔγλωττο ἄρθρο, ποὺ ἀφορᾶ στοὺς Ἀρβανίτες, δημοσιεύθηκε στὸ περιοδικὸ τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου Δήμου Ἀσπροπύργου **Λαμπηδόνα,** 5,

1997,1 καὶ 14-16, μὲ τίτλο «Οἱ μειονότητες καὶ οἱ ἀπρόσκλητοι, ἄγνωστοι καὶ ἄσχετοι κηδεμονεύοντες αὐτές», ὀφειλόμενο στὸν πάντοτε ἀγρυπνοῦντα Δημήτρη Ν. Καλλιέρη.

Ἀποστομωτικὸ εἶναι τὸ πρόσφατο **Ψήφισμα** τῆς Πανελλήνιας Ὁμοσπονδίας Πολιτιστικῶν Συλλόγων Βλάχων, Λάρισα 18 Αὐγούστου 2003:

«Σὰν Πανελλήνια Ὁμοσπονδία Πολιτιστικῶν Συλλόγων Βλάχων, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ Δευτεροβάθμιο φορέα 83 Πολιτιστικῶν Συλλόγων Βλαχοφώνων Ἑλλήνων, σχετικὰ μὲ τὴν τελευταία ἔκθεση τῆς Ἀμερικανικῆς ὀργάνωσης Freedom House, κάνουμε γνωστὸ πρὸς κάθε κατεύθυνση ὅτι:

1. Διαμαρτυρόμαστε ἔντονα γιὰ τὸν χαρακτηρισμὸ τῶν Βλαχοφώνων Ἑλλήνων (Βλάχων) ἔμμεσα ἢ ἄμεσα ὡς ἐθνικῆς, γλωσσικῆς, ἢ ἄλλης μειονότητας.

2. Δηλώνουμε γιὰ μία ἀκόμη φορὰ ὅτι ποτὲ ἐμεῖς οἱ ἴδιοι οἱ Βλαχόφωνοι Ἕλληνες δὲν ζητήσαμε τὴν ἀναγνώρισή μας ἀπὸ τὸ κράτος μας, ὡς μειονότητα, ἀφοῦ ἱστορικὰ καὶ πολιτισμικὰ εἴμασταν καὶ εἴμαστε ἀναπόσπαστο τμῆμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

3. Καταδικάζουμε τὸ αὐθαίρετο δικαίωμα ὁποιουδήποτε νὰ "ἑτεροπροσδιορίζει" τοὺς Βλαχόφωνους Ἕλληνες, τὴν στιγμὴ ποὺ ἐμεῖς οἱ ἴδιοι δὲν "αὐτοπροσδιοριζόμαστε" ὡς μειονότητα. Εἶναι ἐπιστημονικὰ ἀποδεδειγμένο καὶ διεθνῶς παραδεκτὸ ὅτι μιὰ πληθυσμιακὴ ὁμάδα χαρακτηρίζεται ὡς μειονότητα ἐφόσον ἐκφράζει ἡ ἴδια τὴ βούλησή της γιὰ ἔνταξη σὲ μειονοτικὸ καθεστὼς καὶ ἐφόσον ἡ ἴδια ἐπιθυμεῖ μὲ βάση τὰ ἱστορικά, ἐθνολογικὰ καὶ πολιτιστικά της χαρακτηριστικὰ νὰ αὐτοπροσδιορίζεται ὡς μειονότητα. Μέσα ἀπὸ τὸ ἱστορικό τους παρελθὸν οἱ Βλαχόφωνοι Ἕλληνες ἀνέδειξαν τὴν σημαντική τους προσφορὰ στὴ διαμόρφωση τῆς ρωμιοσύνης καὶ τῆς νεοελληνικῆς ἐθνικῆς καὶ κοινωνικῆς ταυτότητας, συμμετέχοντας ἰσότιμα σὲ ὅλα τὰ κοινωνικὰ κλιμάκια τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας καὶ διαπρέποντας σὰν βασικοὶ ἀρωγοὶ ἱστορικῶν ἀγώνων.

4. Ἡ ὕπαρξη καὶ ὁμιλία καὶ ἑνὸς δευτέρου γλωσσικοῦ ἰδιώματος πέρα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπισήμου γλώσσας μας, ἀποτέλεσμα τῆς μακραίωνης ρωμαιοκρατίας τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου, δὲν συνιστᾶ λόγο χαρακτηρισμοῦ της ὡς μειονοτικῆς γλώσσας μὲ τὶς γνωστὲς πολιτικὲς καὶ ἄλλες συνέπειες ποὺ αὐτὸ συνεπάγεται.

5. Καταδικάζουμε ἀπὸ οἱονδήποτε τὴν ἐκμετάλλευση γιὰ πολιτικοὺς λόγους ἢ ἄλλες σκοπιμότητες, ἑνὸς καθαρὰ πολιτιστικοῦ στοιχείου καὶ τὴν ἀναγωγή του ὡς στοιχεῖο ἐθνικῆς ἢ ἄλλης διαφοροποίησης τῶν Βλαχοφώνων Ἑλλήνων.

6. Δηλώνουμε κατὰ τὸν πιὸ κατηγορηματικὸ τρόπο ὅτι κανένας κρατικὸς φορέας δὲν παρεμποδίζει τὴν δραστηριότητά μας καὶ τὴν πολιτιστική μας δράση, ἀλλὰ ἀντιθέτως ἡ συντεταγμένη πολιτεία στηρίζει ἠθικὰ καὶ χρηματικὰ τὸ πλούσιο πολιτιστικό μας ἔργο.

7. Ἐκφράζουμε τὴν δυσαρέσκειά μας καὶ ἀμφισβητοῦμε εὐθέως τὰ χαλκευμέ-

να στοιχεῖα πάνω στὰ ὁποῖα βασίστηκαν οἱ συντάκτες τῆς ἐν λόγω ἔκθεσης καὶ τοὺς προκαλοῦμε νὰ προσκομίσουν τὰ ἐν λόγῳ τεκμήρια. Καταδικάζουμε δὲ σκοπιμότητες ποὺ ἐξυπηρετοῦν μεμονωμένα ἄτομα, ποὺ μετριοῦνται στὰ δάκτυλα τοῦ ἑνὸς χεριοῦ, τὰ ὁποῖα παραπλανοῦν διαφόρους πρόθυμους ἀνθελληνικοὺς κύκλους, ἐν ἀγνοίᾳ βέβαια τῶν μαζικῶν καὶ συλλογικῶν φορέων τοῦ Βλαχόφωνου Ἑλληνισμοῦ, παρουσιαζόμενοι δῆθεν, ὡς ἐκπρόσωποι τῶν Βλάχων, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα ἐκφράζουν μόνο τὸν ἑαυτό τους.

8. Δηλώνουμε κατηγορηματικὰ ὅτι σύσσωμοι οἱ θεσμικοὶ φορεῖς τοῦ Βλαχόφωνου Ἑλληνισμοῦ, ὅπως ἐκφράζονται ἀπὸ τοὺς φορεῖς τῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοίκησης, τὴν Πανελλήνια Ὁμοσπονδία Πολιτιστικῶν Συλλόγων Βλάχων καὶ τὴν Ἕνωση Βλάχων Ἐπιστημόνων, θὰ ἀντιδράσουμε καὶ θὰ βρεθοῦμε ἀπέναντι σὲ οἱονδήποτε, σκόπιμα παραπληροφορεῖ καὶ παραποιεῖ ἱστορικὰ καὶ σύγχρονα δεδομένα ἀναφορικὰ μὲ τὴν συλλογικὴ ἐθνικὴ ταυτότητα τῶν Βλαχοφώνων Ἑλλήνων.

Γιὰ τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο

Ὁ Πρόεδρος **Ὁ Γεν. Γραμματέας**

Κωνσταντῖνος Ἀδὰμ **Ἰωάννης Αὐδῖκος**

Ἐξ ἴσου σημαντικὴ ἐκτιμᾶται καὶ ἡ Ἀνακοίνωση τοῦ Δήμου Λιβαδίου, ἡ ὁποία ἐκδόθηκε μόλις τὴν 20.8.2003:

«Κάνουμε γνωστὸ σὲ ὅλους τὶς ἀντιδράσεις ποὺ ὑπῆρξαν μέχρι σήμερα στὶς νέες προκλητικὲς κινήσεις τῆς Ρουμανικῆς προπαγάνδας **δυστυχῶς** *αὐτὴ τὴ φορὰ ἀπὸ τὴν* **Ἀμερική.**

Ἐφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ Ἀθηνῶν 19.8.2003, σελίδα 4

ΒΛΑΧΟΦΩΝΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

Τὴν ἔντονη διαμαρτυρία της γιὰ τὸ χαρακτηρισμὸ τῶν Βλαχόφωνων Ἑλλήνων ἔμμεσα ἢ ἄμεσα ὡς ἐθνικῆς, γλωσσικῆς ἢ ἄλλης μειονότητας – θέση ποὺ διατυπώθηκε στὴν τελευταία ἔκθεση τῆς Ἀμερικανικῆς Ὀργάνωσης "Freedom House" – ἐκφράζει ἡ Πανελλήνια Ὁμοσπονδία Πολιτιστικῶν Συλλόγων Βλάχων. Ὅπως δήλωσε ὁ πρόεδρος τῆς Ὁμοσπονδίας, Κωνσταντῖνος Ἀδάμ, "ποτὲ ἐμεῖς οἱ Βλαχόφωνοι Ἕλληνες δὲν ζητήσαμε τὴν ἀναγνώρισή μας, ἀπὸ τὸ κράτος ὡς μειονότητα, ἀφοῦ ἱστορικὰ καὶ πολιτισμικὰ ἤμασταν καὶ εἴμαστε ἀναπόσπαστο τμῆμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ". Χαρακτήρισε ἐπίσης τοὺς συγκεκριμένους

ἰσχυρισμοὺς "ἀστειότητες καὶ γελοιότητες" ἀποδίδοντάς τους στὴν προσπάθεια τῆς συγκεκριμένης ὀργάνωσης "νὰ δημιουργήσει ἐντυπώσεις"».

Ἐφημερίδα ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Λάρισας 23.8.2003, σελίδα 15

ΠΕΡΙΤΤΟΙ ΠΑΤΡΩΝΕΣ

Πρόσφατα ἡ Ἀμερικανικὴ Ὀργάνωση "Freedom house" ἔδειξε τὰ φιλάνθρωπα καὶ φιλελεύθερα συναισθήματά της μὲ παρέμβαση γιὰ ἀναγνώριση μειονότητας Βλάχων στὴν Ἑλλάδα. Ἄμεση δὲ καὶ ἀποστομωτικὴ ἀπάντηση πῆρε ἀπὸ τὴν Πανελλήνια Ὁμοσπονδία Πολιτιστικῶν Συλλόγων Βλάχων (Βλ. Ἡ Καθημερινή, 19 Αὐγούστου 2003, σελ. 4).

Παρόμοια διαβήματα γίνονται καὶ ἀπὸ ποικιλώνυμες εὐρωπαϊκὲς ὀργανώσεις, τὶς ὁποῖες παραπλανοῦν τὰ κατάλοιπα τῶν θυμάτων τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας, διάσπαρτα ἀνὰ τὸν κόσμο καὶ στὴν Ἑλλάδα, ὅπου ξεφύτρωσαν καὶ Εὐρωδίαιτοι ἢ Κρατικοδίαιτοι παραλαλοῦντες (βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, "Πλάνες καὶ πάθη πολεμίων τῆς ἑλληνικότητας τῶν Βλάχων - Ἀρμάνων", Τρίκαλα 1999 καὶ "Γερμανοὶ ξανάρχονται γιὰ τοὺς Βλάχους", Ἀθήνα 2002).

Οἱ Βλαχόφωνοι δὲ ζήτησαν τὴ βοήθειά τους ποτέ.

Δὲν τοὺς χρειάζονται. Διότι γνωρίζουν ὅτι εἶναι Ἕλληνες καὶ ὡς Ἕλληνες ὑπεραμύνονται τῆς ἑλληνικῆς - ἐθνικῆς ἑνότητας καὶ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων.

Ἀνήκω στὴ γενιά, ἡ ὁποία πρωτοστάτησε στὴ Βορειοηπειρωτικὴ Ἐποποιΐα τοῦ '40 κατὰ τῶν Ἰταλῶν φασιστῶν καὶ στὴν Ἐθνικὴ Ἀντίσταση κατὰ τῶν συνεργατῶν τους Λεγεωναρίων, ἀρνησιπάτριδων καὶ δοσιλόγων.

Ἑπομένως ὁποιοσδήποτε εἰλικρινὴς φίλος τοῦ Ἑλληνισμοῦ Εὐρωπαῖος ἢ Ἀμερικανὸς ποὺ σέβεται τὴν ἀπαράγραπτη βούλησή μας, εἶναι εὐπρόσδεκτος στὴ γενέτειρά μου στὸ Βλαχολίβαδο Ὀλύμπου, ὅπου μᾶς ἐμπνέει ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος, ὁ ἥρωας τοῦ ὁλοκαυτώματος στὴ Μονὴ Σέκου τῆς Μολδαβίας, κατὰ τὸ 1821, χωρὶς νὰ λείπουν ἐφιάλτες, ἀπαίδευτοι ἢ δεκαρολόγοι.

Δ. Προκόβας, Ἱδρυτὴς στὴν Κατοχὴ τῆς ἑνώσεως Ἑλλήνων Βλαχοφώνων μέ: Ἀριστοτέλη Παρασκευᾶ, Θανάση Δανιήλ, Κώστα Βασιλείου, Μενέλαο Σαμαρίδη.

Μὲ ἔντονη ἀντιστασιακὴ δραστηριότητα ἐναντίον τῆς λεγεώνας, μὲ καταδίκη ἐρήμην εἰς θάνατον ἀπὸ Ἰταλικὸ Στρατοδικεῖο. Ἤδη ἐπίτιμος Πρόεδρος Συλλόγου Λιβαδιωτῶν Ἀθήνας "Γεωργάκης Ὀλύμπιος"».

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΑ

Ὁλόκληρο τόμο ἀπαρτίζουν τὰ εὐχαριστήρια καὶ συγχαρητήρια ἔγγραφα,

ποὺ δέχονται ἄλλοτε ὁ πρόεδρος καὶ ἄλλοτε ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἢ ἀπρόσωπα ἡ ΕΕΕ. Παρατίθενται δὲ μόνον ἐλάχιστα:

– Ὁ ἀείμνηστος Δημήτρης Χὸρν ὡς Πρόεδρος τοῦ Δ.Σ. τοῦ Ἱδρύματος Γουλανδρῆ - Χὸρν γράφει (10.11.1993): *«Ἐκ μέρους τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου σᾶς εὐχαριστῶ πολὺ ποὺ εἴχατε τὴν καλωσύνη νὰ δεχθεῖτε τὴν πρόσκληση τοῦ Ἱδρύματος νὰ ὀργανώσετε καὶ νὰ συμμετάσχετε στὶς ἐκδηλώσεις ποὺ θὰ πραγματοποιηθοῦν τὸν μῆνα Μάϊο 1994 μὲ γενικὸ θέμα:* **Ἡ ἔρευνα καὶ ἡ διδασκαλία τῆς Ἱστορίας σήμερα [...]**

Δεχθεῖτε, σᾶς παρακαλῶ, καὶ τὶς προσωπικές μου εὐχαριστίες γιὰ τὴν συμμετοχή σας, ἡ ὁποία, σᾶς διαβεβαιώνω, δίνει ἰδιαίτερο κύρος στὴν προσπάθεια τοῦ Ἱδρύματος».

– Ὁ Διοικητὴς τῆς Σχολῆς Ἀξ/κῶν Ἑλλ. Ἀστυνομίας Κων. Ζιανίκας γράφει (8.3.1995): *«Ἡ Σχολὴ αἰσθάνεται τὴν ὑποχρέωση νὰ σᾶς ἐκφράσει τὶς θερμὲς εὐχαριστίες τόσο γιὰ τὴν προθυμία τῆς πνευματικῆς σας προσφορᾶς, πρὸς Ἀξιωματικοὺς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀστυνομίας, ὅσο καὶ γιὰ τὴν εὐγενῆ δωρεά σας, τοῦ συγκεντρωθησομένου ποσοῦ, προϊὸν ἀμοιβῆς καθηγεσίας σας.*

Σᾶς διαβεβαιώνουμε ὅτι, τὸ ἀνωτέρω χρηματικὸ ποσό, θὰ διατεθεῖ σύμφωνα, μὲ τὴν ἐπιθυμία σας, γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς βιβλιοθήκης τῆς Σχολῆς».

– Μὲ τὴν ἴδια ἀφορμὴ ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀστυνομίας Ἀντιστράτηγος Μανόλης Χουρδάκης γράφει (9.3.1995): *«Μὲ τὴν παροῦσα ἐπιστολή μου ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς εὐχαριστήσω θερμότατα τόσον ἐγὼ προσωπικῶς ὅσο καὶ ἐκ μέρους τοῦ Σώματος τῆς Ἑλληνικῆς Ἀστυνομίας, γιὰ τὴν εὐγενική σας προσφορὰ νὰ διαθέσετε τὸ ποσὸν τῆς διδακτικῆς σας ἀποζημίωσης γιὰ τὸν ἐμπλουτισμὸ τῆς βιβλιοθήκης τῆς Σχολῆς Ἀξιωματικῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀστυνομίας».*

– Ἐκ νέου ὁ Διοικητὴς τῆς Σχολῆς Ἀξιωματικῶν Ἑλλ. Ἀστυνομίας Κων. Ζιανίκας μὲ ἔγγραφο ταυτόσημο ὡς πρὸς τὴν πρώτη παράγραφο ἐπιλογίζει (Ἀριθ. Πρωτ.: 907/11/19-γ/15.1.1996): *«Σᾶς διαβεβαιώνουμε ὅτι, τὸ ἀνωτέρω χρηματικὸ ποσό, θὰ διατεθεῖ σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμία σας, γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ Μουσείου τῆς Ἑλληνικῆς Ἀστυνομίας».*

– Ὁ Ὑποδιοικητὴς τῆς Σχολῆς Ἐθνικῆς Ἄμυνας ταξίαρχος Παν. Μανωλιτσάκης γράφει (14.3.1995): *«Ἡ Σχολὴ Ἐθνικῆς Ἄμυνας σᾶς εὐχαριστεῖ γιὰ τὴν προσφορὰ τῶν ἑκατὸν πενήντα (150) βιβλίων τῶν ἐκδόσεών σας, τὰ ὁποῖα διαθέσατε προκειμένου νὰ διανεμηθοῦν στοὺς σπουδαστὲς αὐτῆς».*

Δωρεὰν προσφέρονται τὰ δημοσιεύματά μας στοὺς σπουδαστὲς ὅλων τῶν Παραγωγικῶν Σχολῶν καὶ σὲ ὅσους ἑλληνικῶν καὶ ξένων πανεπιστημίων ἐκπονοῦν διατριβὲς ἢ ἐπιδίδονται σὲ συγγραφὲς μὲ θέματα ἐθνικὰ καὶ μειονοτικά.

– Οἱ Πρόεδρος καὶ Γεν. Γραμματέας τῆς Ἑστίας Νέας Σμύρνης Αὐγουστῖνος Καμπᾶς καὶ Ἰωάννης Καμπαλούρης γράφουν (ἀρ. πρωτ. 64/8.12.1995): *«Παρα-*

καλοῦμε δεχθῆτε τὴν ἔκφραση τῶν εἰλικρινῶν μας αἰσθημάτων ἐκτιμήσεως - ἀγάπης - φιλίας καὶ τὰ συγχαρητήριά μας διὰ τὴν ἐξαίρετη ὁμιλία σας στὴν ἐκδήλωση μὲ θέμα «Σύγχρονα Μειονοτικὰ ζητήματα» ποὺ ἔγινε τὴν 5.2.96 στὴν αἴθουσα τελετῶν καὶ ἐκδηλώσεων «ΠΑΝΟΣ ΧΑΛΔΕΖΟΣ» τοῦ Μεγάρου μας…».

– Οἱ Πρόεδρος καὶ Γραμματέας τοῦ Μορφωτικοῦ Συλλόγου «Ἡ Ὀρεστὶς» Ἄργους Ὀρεστικοῦ Βασ. Βλ. Ἀβραμίδης καὶ Χάρης Βασ. Τσιούπας γράφουν (Α.Π. 22/24.11.1998): *«Νοιώθουμε τὴν ἀνάγκη ἀλλὰ καὶ τὴν ὑποχρέωση νὰ σᾶς εὐχαριστήσουμε θερμὰ γιὰ τὴν ἀνταπόκρισή σας στὴν πρόσκληση ποὺ σᾶς ἔγινε, γιὰ νὰ μᾶς ἐπισκεφθεῖτε στὴν πόλη μας καὶ νὰ μᾶς ἀναπτύξετε τὸ ὄντως ἐπίκαιρο καὶ σοβαρὸ θέμα ποὺ ἐπιλέξατε: "ΕΠΟΣ 1940 ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΣΕ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥΣ". Ἡ γνώση τοῦ θέματος, τὰ ἐπιχειρήματα, οἱ θέσεις σας, ὁ παλμὸς καὶ ὁ τόνος μὲ τὸν ὁποῖο παρουσιάσατε τὸ θέμα, ἐντυπωσίασαν τὸ ἐκλεκτὸ καὶ πολυπληθὲς ἀκροατήριο. Ὅλοι μας πληροφορηθήκαμε πολλὰ ποὺ μᾶς ἦσαν ἄγνωστα ἀλλὰ ταυτόχρονα μᾶς ἀφήσατε σοβαρὸ προβληματισμό.*

Ἂς ἐλπίσουμε ὅτι οἱ ὑπεύθυνοι θὰ ἀνοίξουν τὰ μάτια καὶ τὰ αὐτιά τους γιὰ νὰ δοῦν τὰ προβλήματα καὶ νὰ ἀκούσουν τὶς φωνὲς τῶν ἀγωνιώντων ΕΛΛΗΝΩΝ, γιὰ τὰ ἐθνικά μας δίκαια…».

– Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑνώσεως Ἀποστράτων Ἀξ/κῶν Στρατοῦ Ἀλέξανδρος Χ. Καλεντερίδης, Ἀντιστράτηγος ἐ.ἀ. - ἐπίτιμος Α΄ Ὑπαρχηγὸς ΓΕΣ, γράφει ἐξ ἀφορμῆς τῆς συνεργασίας μας στὸν ἑορτασμὸ τῆς Ἐποποιΐας τοῦ '40 σὲ συνάρτηση μὲ τὶς μεταπολεμικὲς παραγνωρίσεις τῶν ἑλληνικῶν θυσιῶν καὶ τῆς ἑλληνικῆς συμβολῆς στὴ νίκη, (29 Ὀκτωβρίου 2001): *«Αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ ἐπικοινωνήσω μαζύ σας καὶ νὰ σᾶς εὐχαριστήσω ἐκ μέρους τοῦ ΔΣ/ΕΑΑΣ, τῶν μελῶν μας, τῶν παραστάντων στὴν κορυφαία ἐκδήλωσή μας καὶ ἐμοῦ προσωπικά…*

Συγκλονίσατε, δώσατε μηνύματα ποὺ σήμερα εἶναι τόσο ἀναγκαῖα ὅπως καὶ στὸ παρελθόν, ἤσασταν καταλυτικός. Οἱ εὐχαριστίες ὅλων μας εἶναι τὸ λιγώτερο ποὺ μποροῦμε νὰ καταθέσουμε. Σᾶς εὐχαριστοῦμε».

– Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἰνστιτούτου Διαβαλκανικῶν Σχέσεων Θαλῆς Μυλωνᾶς γράφει (5.2.2003): *«Τὸ Δ.Σ. τοῦ Ἰνστιτούτου Διαβαλκανικῶν Σχέσεων μὲ ἐξουσιοδότησε νὰ σᾶς ἐκφράσω τὶς εὐχαριστίες καὶ τὰ συγχαρητήριά μας γιὰ τὴν παραγωγικὴ συμμετοχή σας στὸ Συνέδριο μὲ θέμα: "Οἱ σχέσεις τῆς Ἑλλάδος μὲ τὶς Βαλκανικὲς χῶρες. Παρὸν καὶ Μέλλον".*

Πρὸς τούτοις καὶ ἐνόψει τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἑπόμενου τεύχους τοῦ περιοδικοῦ μας "Διεθνὲς Βῆμα", τὸ ὁποῖο θὰ ἀφιερώσουμε στὸ Συνέδριο τῆς 2.3.2003, παρακαλοῦμε νὰ μᾶς στείλετε τὴν ὁμιλία σας, στὴν Ἑλληνικὴ ἢ Ἀγγλικὴ γλώσσα,

προκειμένου νὰ τὴ δημοσιεύσουμε γιὰ νὰ λάβει γνώση τὸ εὐρύτερο κοινὸ καὶ οἱ ἁρμόδιοι παράγοντες».

Στάλθηκε καὶ δημοσιεύθηκε. Ἐπίσης καὶ στὸ περ. **Ἑλλοπία.**

– Οἱ Πρόεδρος καὶ Γεν. Γραμματεὺς τοῦ Συνδέσμου Ἐπιτελῶν Ἐθνικῆς Ἀμύνης Εὐάγγελος Τσίρκας, Ἀντιστράτηγος ἐ.ἀ. καὶ Ἀ. Δ. Σιατερλῆς, Ὑποστράτηγος ἐ.ἀ. γράφουν (22.4.2003): *«Τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ ΣΕΕΘΑ καὶ ἐγὼ προσωπικὰ σᾶς εὐχαριστοῦμε θερμὰ γιὰ τὴν ὁμιλία σας στὸ Σύνδεσμό μας στὸ Πολεμικὸ Μουσεῖο τὴν 14η Ἀπριλίου μὲ θέμα: "Εὐρώπη: Πολιτισμικὰ ἑνιαία ἢ πολυπολιτισμική;".*

Ἡ εἰσήγησή σας ὑπῆρξε ἐντυπωσιακὴ καὶ ἄκρως ἐνημερωτική. Ἡ ἀνάλυση, τὴν ὁποία ἐκάνατε, ἐνθουσίασε καὶ ἱκανοποίησε τὸ ἀκροατήριο.

Ὁ μεστὸς καὶ ὁλοκληρωμένος σας λόγος ἔδωσε ἐπίσης τὴν εἰκόνα τῆς προσωπικότητάς σας, τοῦ ἀνθρώπου ποὺ γνωρίζει τὰ θέματα ποὺ πραγματεύεται.

Μαζὶ μὲ τὶς εὐχαριστίες δεχθεῖτε καὶ τὶς εὐχές μας γιὰ ἐπιτυχία στὸ δύσκολο ἔργο σας…».

Ἡ παραφιλολογία τῆς «παγκοσμιοποιήσεως» ὑποδηλώνει τὶς διαστάσεις τοῦ ἐπιχειρούμενου ἐγχειρήματος διασπάσεως τῆς ἑνότητας τῶν λαῶν τῶν σημερινῶν κρατῶν, ὥστε νὰ διευκολύνονται οἱ ἔξωθεν ἐπεμβάσεις ἐν ὀνόματι τῆς δῆθεν προστασίας «μειονοτήτων», οἱ ὁποῖες ποτὲ δὲν διανοήθηκαν νὰ ζητήσουν ὁποιαδήποτε βοήθεια ἀπὸ τοὺς ἔξωθεν ἢ ἀπὸ τοὺς νεοφανεῖς – μὲ τὸ ἀζημίωτο – Εὐρωδίαιτους «μειονοτητολόγους» τῆς ἡμεδαπῆς.

Ἡ ΕΕΕ σὲ σειρὰ διαλέξεων καὶ ἐν συνεχείᾳ σὲ κεφάλαιο, ἐπιγραφόμενο **Μειονότητες καὶ Ἐθνικὴ Ἀσφάλεια,** τῆς τρίτης ὑπὸ ἐκτύπωση ἐκδόσεως τῆς βασικῆς συλλογικῆς συγγραφῆς της **Ἐθνικὰ καὶ Μειονοτικὰ Θέματα,** ὑποδεικνύει μὲ γνώση καὶ περίσκεψη τὰ ἐνδεδειγμένα μέτρα ἰσότιμης συμβιώσεως τῶν ὑπαρκτῶν, πραγματικῶν καὶ ὄχι πλαστῶν, σὲ κάθε χώρα μειονοτήτων μὲ τὴν ὑπερέχουσα δημογραφικὰ πληθυσμιακὴ ἑνότητα, σύμφωνα μὲ τὶς θαυμάσιες ἀρχὲς τοῦ Ρήγα Βελεστινλῆ, ἀσύγκριτα προσφυέστερες τῶν μετέπειτα διεθνῶν ὀργανισμῶν ἢ καθοδηγουμένων δαπανηρῶν συνάξεων, οἱ ὁποῖες συνοδεύονται ἀπὸ βαρύγδουπες ὑπογραφὲς καὶ φέρουν δυσνότητες ἐπωνυμίες, ἰδίως δὲ συντομογραφίες τους.

ΕΥΡΩΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΠΑΡΕΠΟΜΕΝΑ

Τὶς ὁλοφάνερα δυσμενεῖς γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἐξελίξεις – παρὰ τὶς προειδοποιήσεις καὶ διακεκριμένων δημοσιογράφων ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων – οἱ ἁρμόδιοι τοῦ ἑλληνικοῦ κατ' εὐφημισμὸν κράτους παραβλέπουν, μολονότι ἐπιπρόσθετα εἰδοποιοῦνται ἁρμοδίως ἀπὸ τὸ Εὐρωκοινοβούλιο, τὸ ὁποῖο μάλιστα ἀνησυχεῖ! Ὁ δὲ Γερμανὸς εὐρωβουλευτής, ἐπιφορτισμένος μὲ τὰ μειονοτικὰ θέματα, γίνε-

ται διαρκῶς δέκτης ὑπομνημάτων ἢ μηνυμάτων γιὰ μειονότητες στὴν Ἑλλάδα. Ὁπωσδήποτε ὁ ἴδιος εἶχε ὑπ' ὄψη του ὅσα μεταπολεμικὰ ἔγραψαν γιὰ τὴν Ἑλλάδα Εὐρωπαῖοι ὀνομαστοὶ ἐπιστήμονες, π.χ. André Mirambel, Michel Sivignon, ἰδίως δὲ ὁ André Blanc. Ἐπιπρόσθετα, ὅταν ἡ Ε.Ο.Κ. δέχθηκε ὡς δέκατο μέλος τὴν Ἑλλάδα εἶχε διαπιστώσει στὸν φάκελό της μία καὶ μόνη μειονότητα, θρησκευτική, τοὺς μουσουλμάνους, γιὰ τοὺς ὁποίους ἡ πιστὴ τήρηση ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα τῶν διεθνῶς καὶ διακρατικῶς προβλεπομένων δὲν ἀμφισβητήθηκε ἀπὸ τὰ ἀντίστοιχα ἐλεγκτικὰ ὄργανα.

Ἀλλὰ στὸ δυτικοευρωπαϊκὸ προσκήνιο κάνει τὴν ἐμφάνιση «δίδυμος ἀδελφὸς» τοῦ Vasile Barba. Εἶναι ὁ πρόεδρος τῆς Association des Français Aroumains (AFA) – τρεῖς κι ὁ κοῦκος! –, ἡ ὁποία ἑδρεύει στὸ Παρίσι. Πρόκειται γιὰ τὸν Jean Périfan, Γιάνκο Περήφανο, ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ ὑπερηφανεύεται, ὅπως φανερώνει καὶ τὸ ἐπώνυμό του, γιὰ τὴν ἑλληνικὴ καταγωγή του. Ἐξ αἰτίας δὲ τῆς μακροχρόνιας καὶ παντοδύναμης ἐπιδράσεως τῆς προπαγάνδας, ἡ ὁποία ἀσκήθηκε στὴν πατρικὴ οἰκογένειά του, ἐγκατεστημένη στὴ Βουλγαρία, συμπεριφέρεται σὰν φανατικὸς μισέλληνας ἢ γενίτσαρος, κατὰ τὸν προσφυέστατο χαρακτηρισμὸ ὁμοιοπαθοῦς, ὁ ὁποῖος ἐν τούτοις παρέμεινε ἀλώβητος. Ἀρχικὰ μὲ πρωτοφανῆ ἰταμότητα καὶ ἀδικαιολόγητη δριμύτητα ἐπικρίνει τὸν ἀκαδημαϊκὸ Γεώργιο Βλάχο γιὰ ἄρθρο του, ὄντως ἐμπερίστατο, στὴν παρισινὴ ἐφημερίδα Le Monde, μὲ ἀφορμὴ τὴν δῆθεν παραγνώριση τῶν Βλάχων Ἑλλάδος. Ἐν συνεχείᾳ βομβαρδίζει τὸ Εὐρωκοινοβούλιο μὲ φληναφήματα ἔγγραφα ἀποσκοπώντας στὴν πρόκληση θορύβου καὶ στὴν ἀνάδειξη τοῦ «Κουτσοβλαχικοῦ» σὲ μεῖζον θέμα τῆς Εὐρώπης. Παραπληροφορεῖ τοὺς Δυτικο - Εὐρωπαίους, πρὸ πάντων τοὺς χρῆστες λατινογενῶν - ρωμανικῶν γλωσσῶν, ὅτι στὴν Ἑλλάδα ὑφίσταται ρωμανικὴ ἐθνότητα, οἱ Βλάχοι τῶν ὁποίων ἀπειλεῖται ἡ ἐπιβίωση.

Γι' αὐτὸ ὁ ἐντεταλμένος Γερμανὸς εὐρωβουλευτὴς πειθαναγκάζει τὸ ἑλληνικὸ ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν στὸν ὁρισμὸ ἐπαΐοντος κοινῆς ἀποδοχῆς ὡς ἐκπροσώπου τῆς Ἑλλάδος. Πρώτης δὲ προτεραιότητας συνεργασία προκρίνεται ἡ σύνταξη τῶν ἑλληνικῶν ἐπιστημονικῶν θέσεων ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν πληθυσμικῶν ἑνοτήτων τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, τῶν ὁποίων αὐτάρεσκα, αὐθαίρετα καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ἐνδιαφερομένων διεκδίκησαν τὴν ἐκπροσώπηση ἢ τεχνηέντως παρουσιάσθηκαν ὡς δῆθεν δικαιοῦχοι οἱ Barba, Périfan καὶ μερικοὶ ἄλλοι, Γ. Γέρου, Γ. Μπάρτζας, ὁ μὲν πρῶτος σὰν Ἀλβανός, ὁ δὲ δεύτερος Ρουμάνος, καὶ Γ. Παδιώτης. Ὁ τρίτος καὶ σὰν ἀρθρογράφος σὲ ρουμανικὴ ἐφημερίδα τῆς διασπορᾶς «ἀποκαλύπτει»… γενοκτονία τῶν Βλάχων στὴν Ἑλλάδα!

Καθ' ὁμολογίαν πραγματικῶν μειονοτικῶν τῆς Δύσεως, ποὺ ἐπισκέφθηκαν τὴν Ἑλλάδα, οἱ προηγούμενοι ἐκφράζουν μόνον τὸν ἑαυτό τους.

Μετὰ προσεκτικὴ καὶ ἐπίπονη ἐργασία μηνῶν τὰ λήμματα ἑτοιμάσθηκαν καὶ

ἐγκαιρότατα παραδόθηκαν στὸν Ἕλληνα ὑπεύθυνο τοῦ ΥΠΕΞ, στὸν ὁποῖο μακροθυμότατα ὁ συντάκτης μὲ προσωπικὲς συστημένες ἐπιστολὲς ὑπενθύμιζε ὅτι τὸ Εὐρωκοινοβούλιο εἶχε θέσει ὡς ἔσχατο χρονικὸ ὅριο ἀποστολῆς τὴν 31 Μαΐου 1986. Παρὰ ταῦτα, εἴτε ἐπειδὴ ξεχάσθηκαν στὰ συρτάρια εἴτε ἐπειδὴ ἀπὸ κάποιον – ποιόν; – δόθηκε ἐντολή, δὲν ἔφθασαν ποτὲ στὸν προορισμό τους. Ἀναπόδραστα πλέον τὸ Εὐρωκοινοβούλιο ἀποδέχθηκε τὰ ἐπιστημονικῶς ἀπαράδεκτα, τὰ ὁποῖα εἶχαν ὑποβάλει οἱ προμνημονευόμενοι καὶ ὄχι μόνον.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια, ἡ ὁποία δημοσιοποιεῖται καὶ στὴν περ. ἔκδοση **Στρατηγικαὶ Μελέται** τοῦ Ι.Σ.Μ.Ε., 120, 2001, 7:

«ΚΑΙ ΗΜΕΤΕΡΑΙ ΕΥΘΥΝΑΙ

Κύριε Διευθυντά,

Προσφυέστατα ἀναδημοσιεύσατε ἀπὸ τὰ "Πολιτικὰ Θέματα", ὑπὸ τὸν τίτλον "Ἡ περιθωριοποίησις", ἐπισημάνσεις τοῦ Προέδρου τοῦ Ε.Μ.Ε.Ι.Σ. κ. Γερ. Ἀποστολάτου, ὁ ὁποῖος ἐν τέλει ἀναφέρει καὶ τὰ ἑξῆς: Ὁ παρ' ὀλίγον δολοφόνος τοῦ Χίτλερ, ἀνάπηρος συνταγματάρχης Φὸν Στάουφεμπεργκ ἦταν ἕνας μεγάλος ἑλληνιστὴς καὶ θαυμαστὴς τῆς Ἑλλάδος.

Τώρα, ὁ υἱός του εὐρωβουλευτὴς δὲν χάνει εὐκαιρία νὰ κατακεραυνώνη τὴ χώρα μας, γιὰ ἀπαράδεκτη πολιτικὴ "κατὰ μειονοτήτων".

Τὸ εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος πρόβλημα εἶναι ἀπότοκο ἀνοργανωσιᾶς καὶ κομματικῆς κακοδαιμονίας τῶν λεγομένων ἁρμοδίων ἑλληνικῶν ὑπηρεσιῶν. Σᾶς ἀποστέλλω τὸ δημοσίευμα "Βραχονησίδες Ἀρχιπελάγους καὶ Βλαχονησίδες Στεριᾶς", Ἀθῆναι 1998, ὅπου, σελ. 85-86, διὰ πολλοστὴν φοράν, δημοσιοποιοῦνται ἀκριβῶς τὰ συμβάντα.

Πόσους δὲ ξένους, φίλους τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐξωθήσαμε στὸ ἐχθρικὸ στρατόπεδο, χρειάζεται ὁλόκληρος τόμος. Οἱ ἐχθροὶ διάγουν ἀνέτως ἐντὸς τῶν τειχῶν.

Φιλικώτατα

Ἀχ. Γ. Λαζάρου»

Σημείωσις "Σ.Μ.":

Ὁ κ. Ἀχιλ. Λαζάρου, Βαλκανολόγος, Δρ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, εἰς τὴν ἀπολύτως ἐμπεριστατωμένην μελέτην του, (περὶ τῆς ὁποίας ἀναφέρεται εἰς τὴν ὡς ἄνω ἐπιστολήν του), ἀποδεικνύει μὲ ἀκαταμάχητα ἐπιχειρήματα τὴν Ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων, ὄχι μόνον τῆς χώρας μας, ἀλλὰ καὶ τῶν πέραν τῶν ὁρίων τῆς ἐλευθέρας Πατρίδος.

Καταρρίπτει καὶ διαλύει τοὺς ἀστηρίκτους καὶ ἀνιστορήτους ἰσχυρισμοὺς ξένης προπαγάνδας. Ἀλλὰ καὶ κατακρίνει τὴν ἀδικαιολόγητον ἀδράνειαν τῆς Πολιτείας εἰς τὸ σοβαρὸν αὐτὸ θέμα».

Ἀλλὰ δὲν εἶναι αἱ μόναι ἡμέτεραι εὐθῦναι. Ἀπάνθισμα θλιβερὸ ἀπαρτίζει ὁλόκληρο ἀνάτυπο δεκατετρασέλιδο, ἐπιγραφόμενο, *Σύγχρονα μειονοτικὰ ζητήματα καὶ ἑλληνικὲς εὐθῦνες*, δημοσιευμένο στὴ **νέα Ἑλλοπία** (26, 1996, 31-40) καὶ ἀναδημοσιευμένο σὲ ἄλλα περιοδικά.

Περιεργότατα, ἂν καὶ ὁ συντάκτης, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν εἰδικὸ ἐπιστημονικὸ σύμβουλο τῆς Ε.Ε.Ε., προσκλήθηκε ἐπίμονα τόσο ἀπὸ τὸ Εὐρωκοινοβούλιο ὅσο καὶ ἀπὸ τὸ ΥΠΕΞ γιὰ τὴν προσφορὰ τῶν ἐπιστημονικῶν - συγγραφικῶν ὑπηρεσιῶν ἀπὸ Δεκέμβριο 1985 ἕως καὶ Ἀπρίλιο 1986, ἐξασφαλίζοντας κιόλας στοὺς ἁρμοδίους τῆς ἑλληνικῆς πλευρᾶς μηνιαῖο περιθώριο γιὰ τὴν ὁποιαδήποτε πιθανὴ προσαρμογὴ τῶν κειμένων διπλωματικά, δὲν ἔτυχε τῆς παραμικρῆς ἀποζημιώσεως ἤ, τουλάχιστον, τυπικῶν εὐχαριστηρίων!

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΗ

1. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Μειονοτικὰ ζητήματα καὶ ἐπισκέψεις Δυτικο-Εὐρωπαίων στὴν Ἑλλάδα», **Δελτίο Ι.ΠΟ.Μ.Ε.,** Διμηνιαία ἐνημερωτικὴ ἔκδοση τοῦ Ἱδρύματος Πολιτικῶν Μελετῶν καὶ Ἐπιμόρφωσης, 10, 1989, 5-6. Ἐπίσης, **Ἐλευθεροτυπία,** 19.7.1989, 32, **Ἑλληνοχριστιανικὴ Ἀγωγή,** 364, 1989. Ὁ δὲ τέως Νομάρχης Τρικάλων Φώτιος Παπαθανασίου μὲ ἔγγραφο διαμαρτυρίας πρὸς τὸν Κοινοτικὸ ἁρμόδιο καὶ στὸν ἑλληνικὸ τύπο καταγγέλλει εὐθαρσῶς καὶ ἐπικαίρως ὅτι οἱ ξένοι μειονοτικοὶ «οἰκειοποιοῦνται παράνομα τὸν τίτλο τῶν ἐκπροσώπων τῆς ΕΟΚ». Βλ. **Τρικαλινά Νέα,** 10.1.1989. Καὶ Stefan Moal, **Rapport de la viste d' étude aux minorités de Grèce,** 4-10 Octobre 1987. Sous l' égide de la Commission des Communautés européennes et du bureau européen pour les langues moins répandues, Kemper, Breizh/Bretagne (1988), 8. Τὸ Γραφεῖο τοῦτο γιὰ τὶς Ὀλιγώτερον Ὁμιλούμενες Γλῶσσες, συνοπτικὰ EBLUL, ὅπως καταγγέλλει ὁ καθηγητὴς Ν. Κατσάνης (**Τύπος τῆς Κυριακῆς,** 1.2.2002, 68), ἀκόμη καὶ στοὺς εἰδικοὺς εἶναι ἄγνωστο ὡς πρὸς τὸ Καταστατικό του καὶ τὸν τρόπο τῆς λειτουργίας του. Πάντως καὶ διὰ τοῦ Διαδικτύου διαπιστώνει ἐντὸς τοῦ 2003 , ὁ ἀκούραστος θηρευτὴς τῆς ἀλήθειας στὴν ἀλλοδαπὴ Γεώργιος Τσάπανος ὅσα ἔγραφε ὁ Φ. Παπαθανασίου.

ΑΜΟΙΡΟΙ ΕΙΔΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΙΑ ΑΡΒΑΝΙΤΕΣ ΚΑΙ ΒΛΑΧΟΥΣ

Ὅταν ἐπιχειρεῖται παρουσίαση πληθυσμικῶν ἑνοτήτων τοῦ εὐρύτερου ἑλληνικοῦ χώρου, κατ' ἐξοχὴν δὲ φορέων ξενικῶν γλωσσικῶν ἰδιωμάτων, π.χ. Ἀρβανιτῶν, Βλάχων, ἐπιβάλλεται ὁπωσδήποτε προσφυγὴ στὰ πορίσματα ὄχι μόνον μιᾶς ἐπιστήμης ἀλλὰ ὅλων τῶν συναφῶν. Διότι τὸ θέμα θεωρεῖται ὡς διεπιστημονικό. Βέβαια τὴν προτεραιότητα ἔχει ἡ γλωσσολογία μὲ πλείστους ἐπὶ μέρους κλάδους. Ἕπονται δὲ ἡ ἀρχαιολογία, ἡ ἱστορία, ἡ λαογραφία, ἡ ἐθνολογία…

Εὔλογα τίθεται ἐξ ἀρχῆς ἐρώτημα, ποιά ἢ ποιές ἀπὸ τὶς προαναφερόμενες ἐπιστῆμες ἔχει σπουδάσει ὁ Λάμπρος Μπαλτσιώτης (Λ.Μ.), ὥστε νὰ ἀποτολμᾶ ἀποφάνσεις αὐθεντικὲς ἤδη ἀπὸ τὸν τίτλο τοῦ ἄρθρου «Ἐθνικοὶ μῦθοι καὶ ἱστορικὲς κατασκευὲς στὶς μὴ ἑλληνόφωνες ὁμάδες. Τὸ παράδειγμα τῶν Ἀρβανιτῶν καὶ τῶν Βλάχων» (ὁ *Πολίτης*, 105, Νοέμβριος 2002, 17-23). Ὁλότελα τὸ κείμενό του στερεῖται ὁποιασδήποτε ἐπιστημονικῆς βάσεως. Δὲν ἔχει κἂν μορφὴ δικογράφου, ποὺ θὰ εἶχε κάποιο ἐνδιαφέρον, ἀφοῦ συντάχθηκε ἀπὸ ἔγκριτο δικηγόρο, γνωστὸ πρὸ πάντων σὰν ἐκπρόσωπο τοῦ Κέντρου Ἐρευνῶν Μειονοτικῶν Ὁμάδων (ΚΕΜΟ), συνακόλουθα δὲ ἀδιάκοπα δέκτη προκατασκευασμένου ὑλικοῦ, πληροφοριῶν, "προσφορῶν" νομικῶν ἢ φυσικῶν προσώπων μὲ δεδηλωμένη δράση προπαγανδιστική! Προφανέστατα, στὴν ἀθωότερη περίπτωση, εἶναι θῦμα ἐπιμελημένης παραμυθολογίας, παραγωγῆς ἀναγνωρισμένων γόνων προπολεμικῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας μὲ βαθειὰ συμπάθεια στὴ δικτατορία Ἀντωνέσκου. Ἐπιβιώσεις τους εἶναι ὁ "Γάλλος" Jean Perifan (Γιάνκος Περήφανος), ὁ "Γερμανὸς" Vasile Barba (Βασίλειος Μπάρμπας), ἢ νεοφανεῖς, ὅπως ὁ σπουδαρχίδης Thede Kahl, Γερμανὸς χωρὶς εἰσαγωγικά. (Βλ. *Ἡ Βραδυνὴ τῆς Κυριακῆς,* 19.7.1998, 5, *Ἡ Καθημερινή,* 28.7.2001, 20, ὅπου οἱ διακεκριμένοι δημοσιογράφοι Διαμαντῆς Σεϊτανίδης, Ἀντώνης Καρκαγιάννης, ἀντίστοιχα, προβαίνουν σὲ ἀποκαλύψεις καὶ καίριες ἐπισημάνσεις).

Ὁ Thede Kahl, ποὺ μεταπηδᾶ ἀπὸ πανεπιστήμιο σὲ πανεπιστήμιο, χάρη στὶς αὐστηρὲς κριτικές μου, καθ' ὁμολογίαν του, ἀναδεικνύεται ὑπερθιασώτης καὶ ἀκριβέστερα πραγματικὴ μετεμψύχωση τοῦ G. Weigand, ὁ ὁποῖος μὲ χρηματοδοτήσεις, ὅπως ἀναφέρεται καὶ σὲ ἐγκυκλοπαίδειες τῆς Ρουμανίας, ρουμανικῶν κυβερνήσεων εἶχε ἀναλάβει τὴν προπαγανδιστικὴ ἐπιχείρηση, σύμφωνα καὶ μὲ πρόσφατη τεκμηρίωση τῆς καθηγήτριας τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων Ἐλευθερίας Ἰ. Νικολαΐδου [*Ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα στὸ βιλαέτι Ἰωαννίνων καὶ στὰ βλαχόφωνα χωριὰ τῆς Πίνδου, τ. Α΄, (μέσα 19ου αἰ. - 1900).* Ἑταιρεία Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν 1995]. Ἐξ ἄλλου καὶ ὁ Κώστας Κρυστάλλης εἶχε καταγγείλει ὅτι «…ὁ ἐν Ἀθήναις Γερμανὸς κ. G. Weigand, καθηγητὴς ἐν Λειψίᾳ, περιηγηθεὶς τοὺς

Βλάχους τῆς Πίνδου, ἀλλὰ μισθωτὸς τῆς Ρουμανικῆς προπαγάνδας…». (Πβ. Μ. Περάνθη, *Κ. Κρυστάλλη, Ἅπαντα, Οἱ Βλάχοι τῆς Πίνδου,* Β΄ 397) καὶ G. Weigand, *Οἱ Ἀρωμοῦνοι (Βλάχοι),* Θεσσαλονίκη 2001, 46-47). Τὶς περιηγήσεις πλέον στὰ Βλαχοχώρια συνεχίζει ὁ Thede Kahl μὲ συνοδεία ὁμοϊδεατῶν ἀπὸ γειτονικὲς χῶρες, ἰδίως Σκόπια, Ρουμανία, προπαγανδίζοντας ὕπαρξη στὰ Βαλκάνια ἐθνότητας Βλαχικῆς, ὅπως Κουρδικῆς στὴν Ἀνατολή! (Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *"Γερμανοὶ ξανάρχονται" γιὰ τοὺς Βλάχους.* Ἀθήνα 2002).

Ὅμως ἡ γερμανικὴ ἐπιστήμη ἀναιρεῖ καθ' ὁλοκληρίαν τὰ προηγούμενα. Ὁ σύγχρονός μας καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας στὸ Πανεπιστήμιο Mannheim, ὀνομαστὸς καὶ στὴν Ἑλλάδα, Heinz Richter γράφει: «…Δὲν εἶναι ἀποδεκτὴ ἡ ὕπαρξη ἀρωμουνικῆς μειονότητας. Ὑπάρχουν Ἕλληνες ἀρωμουνικῆς ἢ καλύτερα Βλαχικῆς καταγωγῆς. Σὲ καμμιὰ περίπτωση δὲν πρόκειται γιὰ μειονότητα. Οἱ Βλάχοι ἔχουν ἑλληνικὴ ταυτότητα. Τὸν 19ο αἰώνα, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ σήμερα, ἀποτελοῦσαν καὶ ἀποτελοῦν μεγάλο μέρος τῆς ἡγετικῆς élit τῆς Ἑλλάδος. Πολλοὶ Ἕλληνες δὲ γνωρίζουν κἂν ὅτι εἶναι Βλαχικῆς καταγωγῆς. Πρὶν ἀπὸ τὸν 1ο Παγκόσμιο Πόλεμο, ἡ Ρουμανία ἐπιχείρησε μάταια νὰ χρησιμοποιήσει τοὺς Βλάχους ὡς ὄργανα τῆς πολιτικῆς της. Στὴ διάρκεια τῆς γερμανικῆς κατοχῆς κατὰ τὸν 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο, ἐπιχειρήθηκε ἀπὸ ἰταλικῆς πλευρᾶς, τὸ ἴδιο μάταια, ὁ προσηλυτισμὸς τῶν Βλάχων σὲ μίαν ἀρωμουνικὴ ἐθνότητα… Οἱ Βλάχοι εἶναι ἀπὸ κάθε ἄποψη Ἕλλληνες…». Αὐτὴ εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ πραγματικότητα.

Ὁ ἀρθρογράφος Λ.Μ. αὐτοαποκαλύπτεται ἐπίφοβα καθυστερημένος ἐπιστημονικά. Διότι καὶ ὁ "μισθωτὸς τῆς Ρουμανικῆς προπαγάνδας" Weigand σὲ προχωρημένη ἡλικία καὶ μετὰ τὴν ὁριστικὴ διακοπὴ ἀκόμη καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐπαφῶν μὲ τοὺς ἄλλοτε ὀπαδοὺς καὶ συνεργάτες του στὴ Ρουμανία, π.χ. τὸν ὑπέρμαχο τῆς προπαγάνδας καὶ μαθητή του Th. Capidan, δὲν ἐκλαμβάνει τὸ γλωσσικὸ ὄργανο ἑνὸς πληθυσμοῦ ὡς δηλωτικὸ ἐθνότητας. (Βλ. G. Weigand, *Ethnologie von Macedonien,* Leipzig 1924, 1). Στὴν ὁμόθυμα σχεδὸν παραδεκτὴ ἀπὸ τοὺς εἰδικοὺς ὡς ὀρθὴ θεώρηση τοῦ θέματος προηγεῖται πολὺ ὁ ἐπίσης Γερμανὸς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ρώμης K. J. Beloch (*Griechische Geschichte*[2], I, Strassburg 1912-1913, 1, 67): «Ἡ γλώσσα μόνη δὲν ἀρκεῖ βέβαια γιὰ τὸν καθορισμὸ τῆς ἀτομικότητας ἑνὸς λαοῦ. Ἕνας Νέγρος, ποὺ ὁμιλεῖ ἀγγλικά, γι' αὐτὸ δὲν εἶναι διόλου Ἄγγλος. Κάποιος Ἰουδαῖος, ποὺ ὁμιλοῦσε τὴν ἑλληνικὴ σὰν μητρικὴ γλώσσα, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐθεωρεῖτο τόσο Ἕλληνας ὅσο θεωρεῖται σήμερα Γερμανὸς ὁ Ἰουδαῖος, ποὺ ὁμιλεῖ γερμανικά. Ἡ γλώσσα δὲν ἔχει κάποια σημασία σ' αὐτό, ἢ τόσο μόνον, ὅτι δηλ. εἶναι ἐξωτερικὸ γνώρισμα τῆς φυλῆς». Ἐπιπρόσθετα πάλι Γερμανός, ὁ Johann Georg von Hahn, μελετώντας ἐνδελεχῶς, ἤδη τὸ 1854, τὴν ἀλβανικὴ γλώσσα ἀνακαλύπτει στὴν τοσκικὴ κυρίως

διάλεκτο, τῆς ὁποίας ἰδίωμα εἶναι τὰ Ἀρβανίτικα, ἐκτὸς τῆς ἀφθονίας ἑλληνικοῦ λεξιλογίου, ἑλληνικὰ δομικά - συντακτικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸν Βούλγαρο ἀκαδημαϊκὸ Vl. Georgiev δὲν δανείζονται. Τοῦτο σημαίνει ὅτι τῶν χρήστων τοῦ ξενικοῦ ἰδιώματος ἀρχικὴ γλώσσα ἦταν ἡ ἑλληνική!

Ἀληθινὰ κριτήρια ἐθνότητας μιᾶς πληθυσμικῆς ἑνότητας συνιστοῦν τὰ ἤθη, ἔθιμά της, ἤτοι ὁ λαϊκὸς πολιτισμός. Τὸ παλαιότερο πειστήριο προσκομίζει ὁ Ἄγγλος περιηγητὴς Simon Simeonis, ὁ ὁποῖος πρῶτος τὸ 1332 παρατηρώντας τοὺς Ἀρβανίτες «ἐπιμένει μὲ ἔμφαση στὴν τέλεια ταύτιση τῶν ἑλληνικῶν καὶ ἀλβανικῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων». (Πβ. A. Ducellier, *Οἱ Ἀλβανοὶ στὴν Ἑλλάδα (13ος-15ος αἰ.)…* Ἵδρυμα Γουλανδρῆ - Χόρν, 1994, 15 σημ. 13].

Ὁ ὅρος Ἀλβανὸς προϋπάρχει τόσο στὴν ἀρχαιοελληνικὴ ὅσο καὶ στὴ λατινικὴ γραμματεία. Ἀσφαλῶς ὅσοι φέρονται σήμερα σὰν Ἀλβανοὶ δὲν ἔλκουν ὅλοι τὴν καταγωγὴ ἀπὸ Ἕλληνες. Συγκεκριμένα οἱ αὐτοαποκαλούμενοι Σκυπιτάροι, ἐθνώνυμο ἀπὸ Σκοποί - ιά, κατὰ τὸν ἐγκριτότερο ρωμανιστή - βαλκανολόγο ἀκαδημαϊκὸ καὶ καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ζάγκρεμπ Petar Skok, εἶχαν τὴν κοιτίδα τους στὰ ἐνδότερα τῆς χερσονήσου καὶ κατεβαίνοντας στὴν περιοχὴ τῶν Σκοπίων ἔλαβαν ἀπὸ τὸ τοπωνύμιο τὸ ἐλάχιστα γνωστὸ ὡς ἐθνικὸ ὄνομά τους. Ὅταν δὲ σὲ διάστημα αἰώνων πλησιάζουν τὰ Ἄλβανα - Ἄρβανα, μεθόρια Ἑλληνισμοῦ - Ἰλλυρισμοῦ, προσονομάζονται, ὅπως καὶ οἱ αὐτόχθονες, Ἀλβανῖται - Ἀρβανῖται - Ἀλβανοί. Πάντως οἱ κάτω τῶν Ἀλβάνων καὶ μὲ διαβεβαίωση τοῦ Γάλλου Philippe de Commynes, «Ἦσαν ἅπαντες Ἕλληνες, ἐλθόντες ἐκ τῶν πόλεων ἃς κατέχουσιν ἐν Ἑλλάδι οἱ Βενετοί, τινὲς μὲν ἐκ τοῦ Ναυπλίου ἐν Πελοποννήσῳ ἄλλοι δ' ἐξ Ἀλβανίας, ἐνώπιον τοῦ Δυρραχίου…».

Στὸ Δυρράχιο, ὅπως μετονομάζουν οἱ Ρωμαῖοι τὴν Ἐπίδαμνο, ἀρχίζει ἀπὸ Ἀδριατικὴ πρὸς Κωνσταντινούπολη ἡ διαχωριστικὴ γραμμὴ Ἑλλήνων - Ἰλλυριῶν. Πρόκειται γιὰ τὴν πρώτη ἀπὸ τὶς δύο, μὲ δεύτερη τὴν Ἀπολλωνία, ἀφετηρία τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ, πανάρχαιης παρὰ τὸ ρωμαϊκὸ ὄνομα. Ἕως ἐδῶ, κατὰ τὸν Στράβωνα (VII, 323) ὑφίσταται συμπαγὴς ὁ Ἑλληνισμός. Αὐτὸ ἰσχύει καὶ μετὰ πέντε αἰῶνες, κατὰ τὸν ἱστορικὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ Προκόπιο. Σχεδὸν ταυτόχρονα (6ο-7ο μ.Χ. αἰ.) Ἕλληνες βρίσκονται καὶ βορειότερα, στὴν περιοχὴ Χρυσουπόλεως - Σκουτάρεως - Σκόδρας, σύμφωνα μὲ τὴν ἀποκάλυψη τῆς Βουλγάρας Ljuba Ognenova, ἡ ὁποία ἀπέδειξε ἑλληνικὴ τὴν ἐπὶ μισὸ καὶ πλέον αἰώνα πιστευτὴ ὡς μοναδικὴ "ἰλλυρικὴ" ἐπιγραφή. Ἐπιμαρτυρεῖ δὲ καὶ ἐπαυξάνει ὁ περιώνυμος ἐπίσκοπος Σεβίλλης Ἰσίδωρος (π. 560-636), πανεπιστημιακῆς κυριολεκτικὰ καταρτίσεως καὶ δόκιμος συγγραφέας, ὀνομάζοντας Graeciam τὸ Ἰλλυρικόν! Ρουμάνος ἀκαδημαϊκός, ὁ Vasile Parvan, ἀναλύοντας τὴ Δαλματικὴ γλώσσα δαπιστώνει τὴν τριπλῆ γλωσσικὴ καὶ ἐθνολογικὴ σύνθεσή της, ἰλλυρική - ρωμαϊκή - ἑλληνική. Ὡστόσο μεγαλύτερη ἔκπληξη προκαλεῖ ὁ σύγχρονός μας

Ἰταλὸς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Πάδοβας Lorenzo Braccesi μὲ σύγγραμμα, τὸ ὁποῖο ἐπιγράφει *Grecità adriatica* (Bologna 1970, 2η ἔκδ. 1977), κατάπληξη δὲ μὲ τὸ πρόσφατο συμπλήρωμά του, ἐπιγραφόμενο *Hellenikós Kolpos, Supplemento a Grecità adriatica* (Roma 2001).

Ἀναντίρρητα, κατὰ καιροὺς συμβαίνουν μετακινήσεις Ἑλλήνων, αἰσθητότατα παραλλαγμένων γλωσσικά, ἄλλοτε πρὸς νότο καὶ ἄλλοτε πρὸς δυσμάς, στὴν ἰταλικὴ χερσόνησο. Τῆς δεύτερης κατευθύνσεως σώζονται ἀπόηχοι μυκηναϊκῆς περιόδου καὶ Ἀργοναυτῶν (βλ. Duje Rendić Miocević, «I Greci in Adriatico», *Studi Romagnoli,* 13, 1962, 39-56), μάλιστα δὲ δὲν λείπει λόγος γιὰ "ἰλλυρίζοντες" Ἕλληνες! Εὔλογα ἀνάλογες κάθοδοι νεωτέρων χρόνων μὲ "ἀλβανίζοντες", Ἀρβανίτες, εἶναι εὐεξήγητες. Φυσικὰ οἱ ἀπομένοντες ἕως καὶ τοὺς τελευταίους αἰῶνες δὲν περνοῦν ἀπαρατήρητοι. Τεκμηριωμένα ὁ A. Canini τὸν 19ο αἰ. μ.Χ. συναντᾶ Ἑλληνισμό, τοῦ ὁποίου τὴν ὑπεροχὴ δὲν ἀποδίδει σὲ ἄσκηση βίας ἀλλὰ στὴν πολιτισμικὴ καὶ φυλετικὴ ἀνωτερότητά του. (Περικοπὴ στὸ ἰταλικὸ πρωτότυπο βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἐθνικὰ θέματα καὶ κρατικὴ ἀκηδία.* Ἐκδόσεις Πελασγός, Ἀθῆναι 2002, 136-137 σημ. 58). Περιεργότατα ὁ Λ.Μ. ξενίζεται ἀπὸ τὴν ἑλληνικότητα τῆς Βορείου Ἠπείρου, ἐνῶ ἀκραιφνὴς καὶ πολυτιτλοῦχος, Σκυπιτάρος, ὁ Basri - bey, τὴν ὁμολογεῖ κομψότατα ἐξηγώντας τὸν ἑλληνικὸ χαρακτήρα της, ποὺ κυριαρχεῖ ἠθικὰ καὶ ἐθνικὰ [ἑλληνικὰ] χάρη στὸ ὑπεραιωνόβιο πολιτισμικὸ ἔργο τῶν [ἑλληνικῶν] σχολῶν της, Νέας Ἀκαδημίας Μοσχοπόλεως, Ἀρσακείων, Ζωγραφείων…, ἀκόμη δὲ καὶ Τυπογραφείου, τοῦ μοναδικοῦ ἑλληνικοῦ στὰ Βαλκάνια! (Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Πλάνες καὶ ἀλήθειες γιὰ τὸν Ἑλληνισμὸ τῆς Βορείου Ἠπείρου», *Τύπος τῆς Κυριακῆς,* 22.12.2002, 82-83).

Ἐνδεχομένως ὁ Λ.Μ. καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, οἱ ὁποῖοι μέσῳ τοῦ ΚΕΜΟ πασχίζουν γιὰ "μειονότητες" στὴν Ἑλλάδα, δηλαδὴ νὰ ἐμφανίζουν σὰν ξένους ἀποδεδειγμένα Ἕλληνες, στενοχωροῦνται ἀπὸ τὶς διανοιγόμενες προοπτικὲς ἰχνηλατήσεως ὁμογενῶν μας καὶ πέρα τῶν σημερινῶν ἑλληνικῶν συνόρων. Ἐνδεικτικὰ ἤδη γιὰ τοὺς π.Χ. αἰῶνες διαφωτιστικὸ εἶναι τὸ δημοσίευμα τοῦ V. Parvan, *Ἡ ἑλληνικὴ καὶ ἑλληνιστικὴ διείσδυση στὴν κοιλάδα τοῦ Δουνάβεως,* (Βουκουρέστι 1923). Ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ πλωτοῦ ποταμοῦ ὁ σοφὸς Ρουμάνος ἐντοπίζει πάμπολλα πολίσματα καὶ λόγῳ τῆς πληθώρας Ἑλλήνων ὀνομάζει τὸν Δούναβι "ἑλληνικό"! Ἐξ ἴσου πληθωρικὴ τῶν Ἑλλήνων δράση καὶ ἐπίδραση πιστοποιεῖ καὶ ὁ ἀκαδημαϊκὸς N. Banescu μὲ ἄρθρο ἐπιγραφόμενο «Μεταξὺ Ρουμάνων καὶ Ἑλλήνων. Αὐτὸ ποὺ μᾶς διδάσκει τὸ παρελθὸν» (*Νέα Πολιτική,* 9, 1937, 1055 κέ.). Ὁ δὲ ὁμόλογός του D. Pippidi σὲ διεθνὲς συνέδριο ἀνακοινώνει ὅτι καὶ πρὸ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας στὸν ΒΑ χῶρο τῆς Βαλκανικῆς Ἕλληνες προσφωνοῦνται Ρωμαῖοι. Ἐπειδὴ δὲ Ρωμαῖος λογίζεται ὅποιος ἀπέκτησε τὸ δικαίωμα τοῦ Ρωμαίου πολίτου, ποὺ προϋποθέτει καὶ γνώση τῆς λατινικῆς

γλώσσας, συνάγεται γένεση Βλάχων ἑλληνικῆς καταγωγῆς, ἐφ' ὅσον Βλάχος σημαίνει λατινόφωνο. Παράλληλα πληροφορεῖ ὅτι οἱ προκείμενοι λατινόφωνοι, Βλάχοι, δὲν ἀποβάλλουν τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμό τους, τὸν ὁποῖο σὲ συνθετικὴ συγγραφή του (*I Greci nel basso Danubio dall' età arcaica alla conquista romana,* Milano 1971) ἀπεικονίζει περίτεχνα γιὰ τὸ σύνολο τῶν Παραδουναβίων Ἑλλήνων.

Πάντως μετὰ τὴν κατάκτηση τῆς περιοχῆς ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους οἱ μὴ Ἕλληνες κάτοικοι, τῶν ὁποίων οἱ γλῶσσες δὲν διέθεταν γραφή, χρησιμοποιοῦν τὴν ἐπείσακτη λατινικὴ γλώσσα, ὁπότε γεννῶνται καὶ μὴ ἑλληνικῆς καταγωγῆς Βλάχοι, μὲ τοὺς ὁποίους καὶ οἱ Ἕλληνες συγκάτοικοί τους, αὐτόχθονες ἢ ἐπήλυδες, συνεννοοῦνται λατινικά. Αὐτὴ τὴν κατάσταση ἱστορεῖ ὁ Ρουμάνος ἀκαδημαϊκὸς Radu Vulpe, ὁ ὁποῖος καὶ ἑρμηνεύει τὴ λατινοφωνία Ἑλλήνων.

Πρώιμη καὶ πολύτιμη ἱστορικὴ μαρτυρία λατινοφωνίας Ἑλλήνων δίνει ὁ Βυζαντινὸς χρονογράφος Ἰωάννης Λυδός, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Κωνσταντινουπόλεως καὶ διοικητὴς τῆς "Εὐρώπης", ὅπως ὁ ἴδιος ἀποκαλεῖ τὰ Βαλκάνια: «Νόμος ἀρχαῖος ἦν πάντα μὲν τὰ ὁπωσοῦν πραττόμενα παρὰ τοῖς ἐπάρχοις, τάχα δὲ καὶ ταῖς ἄλλαις τῶν ἀρχῶν, τοῖς Ἰταλῶν ἐκφωνεῖσθαι ρήμασιν… τὰ δὲ περὶ τὴν Εὐρώπην πραττόμενα πάντα τὴν ἀρχαιότητα διεφύλαξεν ἐξ ἀνάγκης, διὰ τὸ τοὺς αὐτῆς οἰκήτορας, καίπερ Ἕλληνας ἐκ τοῦ πλείονος ὄντας, τῇ τῶν Ἰταλῶν φθέγγεσθαι φωνῇ, καὶ μάλιστα τοὺς δημοσιεύοντας» [*Περὶ τῶν ἀρχῶν,* 261, 68 (Bonn)]. Οἱ σπουδαιότεροι δὲ σχολιαστές, π.χ. ὁ Γάλλος L. Lafoscade, ὁ Βέλγος M. Dubuisson, οἱ Ρουμάνοι E. Lozovan, C. Poghirc ἀξιολογοῦν δεόντως τὸ χωρίο τοῦ Ἰωάννου Λυδοῦ.

Εἰδικὰ γένεση Βλάχων στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο ἐπισημαίνουν ὁ πρῶτος Νεοέλληνας ἱστορικὸς Κ. Μ. Κούμας (1777-1836) καὶ ὁ μεγαλύτερος ἱστορικὸς τοῦ εἰκοστοῦ αἰώνα Ἀπ. Ε. Βακαλόπουλος. Ὁ δεύτερος συνέγραψε, πλὴν τῶν ἀναφορῶν στὰ ὀγκώδη συγγράμματά του, καὶ βραχύτατο βλαχολογικὸ μελέτημα, ἐπιγραφόμενο «Ὁ γλωσσικὸς ἐκλατινισμὸς τῶν κατοίκων τῆς Ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδας» (1983). Τὴν ἀρχαιολογικὴ τεκμηρίωση ἐκλατινίσεως Ἑλλήνων, δηλαδὴ γενέσεως Βλάχων, προσκομίζουν γιὰ μὲν τὴ Θεσσαλία ὁ Γάλλος Bruno Helly γιὰ δὲ τὴν Ἤπειρο καὶ Μακεδονία ὁ Μ. Χατζόπουλος, ὁ πλέον ἁρμόδιος Ἕλληνας. Ἀπὸ τὴ ρουμανικὴ πλευρὰ προηγεῖται ὁ ἀκαδημαϊκὸς G. Bratianu. Ἀλλὰ τὴν πληρέστερη διερεύνηση ἔκαμε ὁ καθηγητὴς τῶν Πανεπιστημίων Βουκουρεστίου καὶ Bochum C. Poghirc, ὁ ὁποῖος παραθέτει καὶ ἀναπτύσσει τοὺς παράγοντες διαδόσεως τῆς λατινικῆς στὴ ρωμαϊκὴ ἐπαρχία Μακεδονία, συγκροτημένη ἀπὸ τὴν κυρίως Μακεδονία, Θεσσαλία, Ἤπειρο… Ἐξετάζοντας δὲ καὶ τὰ λατινογενῆ τοπωνύμια διαβεβαιώνει ὅτι καὶ μόνον αὐτὰ ἀρκοῦν «νὰ ἀποδείξουν μόνιμη καὶ ἀδιάλειπτη παρουσία Βλάχων στὴ σύγχρονη περιοχή τους». Προσθέ-

τει δὲ ὅτι σὲ ὅλο αὐτὸ τὸ χρονικὸ διάστημα, ὡς σήμερα, οἱ Ἕλληνες «ποτὲ δὲν ἔχουν ἀσκήσει μία πολιτικὴ βίαιης ἀφομοιώσεως, δὲν εἶχαν ἄλλως τε οὔτε τοὺς λόγους οὔτε τὰ μέσα πραγματώσεως».

Ἡ ἐνδελεχής, λοιπόν, διεπιστημονικὴ διερεύνηση ἀποστομώνει τὸν Λάμπρο Μπαλτσιώτη. Ἀλλὰ ἐκτὸς τῶν ἐπιστημῶν, στὶς ὁποῖες εἰδικεύθηκα (ἱστορία, ἐθνολογία, γλωσσολογία, ρωμανολογία ΝΑ Εὐρώπης) τὴν ἀποστόμωσή του ἐπιφέρουν καὶ ἄλλοι ἐπιστημονικοὶ κλάδοι. Ἐπιλογικὰ ταιριάζουν ὅσα ἐφέτος (2003) ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Θ. Κ. Πίτσιος, *Ἐξελικτικὴ Ἀνθρωπολογία*, σελ. 526, γράφει ἐπικαλούμενος καὶ τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν Βουλγάρου συναδέλφου του: «Ἰδιαίτερα γιὰ τοὺς Ἕλληνες βλάχους, ἔχει παρατηρήσει ὅτι δὲν διαφέρουν ἀνθρωπολογικὰ ἀπὸ τοὺς γειτονικούς τους μὴ βλάχικους πληθυσμοὺς τοῦ ἑλλαδικοῦ χώρου. Ἐπίσης, σύμφωνα μὲ τὰ συμπεράσματα τοῦ Βούλγαρου ἀνθρωπολόγου Peter Boev, μὲ τὰ ὁποῖα συμφωνοῦν καὶ οἱ προσωπικὲς παρατηρήσεις τοῦ συγγραφέα στὴν περιοχὴ τοῦ Κεφαλόβρυσου Πωγωνίου, οἱ διαφορετικὲς ἐθνογραφικὲς ὁμάδες τῆς Ἠπείρου – Βλάχοι, Σαρακατσάνοι καὶ Ἠπειρῶτες – χαρακτηρίζονται ἀπὸ κοινοὺς ἀνθρωπολογικοὺς τύπους καὶ τὴν ἴδια ἀνθρωπολογικὴ σύνθεση».

Ἑπομένως περιττεύουν ἀπαντήσεις, σὲ παντελῶς σαθροὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ Λ.Μ., ὅπως, π.χ., ὅτι «ἡ ἀναφερόμενη παντοτινὴ διγλωσσία Βλάχων…» ἀναπτύχθηκε μεταπολεμικὰ ἀπὸ τὸν Ἀχιλλέα Λαζάρου! Πρόκειται γιὰ χονδροειδέστατο ψεῦδος. Διότι ὁ Α.Λ. τεκμηριώνει τὶς θέσεις του. Στὴ συγκεκριμένη περίπτωση παραπέμπει πάντοτε μὲ ἀκρίβεια στὸν ἀκαδημαϊκὸ καὶ καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Βουδαπέστης Mathias Gyóni, κατὰ τὸν ὁποῖο «ὅλα συνηγοροῦν στὸ νὰ πιστεύσουμε ὅτι οἱ Βλάχοι πρέπει νὰ ἦσαν δίγλωσσοι καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ἱστορίας τους» (*Byzantinoslavica,* 12, 1951, 42).

ΑΠΟΚΟΤΑ ΠΑΡΑΤΑΙΡΑ ΤΟΥ ΚΕΜΟ

«ΓΛΩΣΣΙΚΗ ἑτερότητα στὴν Ἑλλάδα» ἐπιγράφει τὸ 2001, δημοσίευμά του τό περιβόητο ΚΕΜΟ (Κέντρο Ἐρευνῶν Μειονοτικῶν Ὁμάδων). Γιὰ τὸν τίτλο ἀρκοῦσαν καὶ ταίριαζαν δύο μόνο λέξεις «ΑΠΟΚΟΤΑ ΠΑΡΑΤΑΙΡΑ». Διότι πρόκειται γιὰ ψιμυθίωση, κοινῶς φκιασίωμα, τοῦ Ἐγκλήματος Καθοσιώσεως, ποὺ διέπραξε στή Λάρισα κ.ἀ., ἀποσκοπώντας ἀδέξια καὶ ἀμήχανα, ἀλλὰ μὲ τὸ ἀζημίωτο - Εὐρωκονδύλια γάρ - στὴν προώθηση καὶ ἐπιτάχυνση τῆς διαδικασίας προβολῆς τῶν Βλάχων σὰν ξεχωριστῆς ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμὸ ἐθνότητας, μετὰ τὸν πρώτιστο χαρακτηρισμό τους σὰν «μειονοτικῶν» στὴν ἀείποτε πατρίδα τους Ἑλλάδα. Γι᾽ αὐτὸ ἡ προτίμησή τους στὶς προσκλήσεις κλίνει ὑπὲρ ἐκείνων, ποὺ ἔχουν δείγματα ἀρεστά, ὅπως εἶναι ὁ ὄντως μειονοτικὸς στὴ χώρα του, στὸ Ἡνωμένο Βασίλειο, Οὐαλλὸς Tom Winnifrith, καὶ ὁ γόνος ρουμανισάντων καὶ ἐγκατασταθέντων στὴ Βουλγαρία Jean Perifan, Γιάνκος - Ἰωάννης Περήφανος, ἀρνησίπατρις, ποὺ ἤδη πρὸ δύο δεκαετιῶν ὡς πρόεδρος τοῦ Συνδέσμου - τρεῖς κι᾽ ὁ κοῦκος! - Γάλλων Ἀρμάνων ἀποστέλλει στοὺς ἁρμοδίους τῆς Ε.Ο.Κ. - Ε.Ε. καὶ ὅλων τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν φυλλάδιο, μὲ τίτλο DIE AROMUNEN - Die Wlachen - 1500.000 καὶ ὑπότιτλο Eine Lateinische Nation ohne Nationale Rechte, Paris 1980. Κυκλοφορήθηκε δὲ καὶ στὴ γαλλικὴ γλώσσα.

Γιὰ τὸν ἐπιστημονικά - ἐπαγγελματικὰ ἄσχετο μὲ τὸ δῆθεν συνέδριο Λάρισας «Παριζιάνο» πρόεδρο, τὸ ΚΕΜΟ ἰσχυρίσθηκε ὅτι τυχαῖα βρέθηκε! Ἀλλὰ τὸ ἐντελῶς ἀντίθετο ἀπέδειξε ἡ μέσῳ Διαδικτύου δημοσιογραφικὴ ἔρευνα τοῦ Διαμαντῆ Σεϊτανίδη (**Ἡ Βραδυνὴ τῆς Κυριακῆς**, 19.7.98, 5). Ἐπειδὴ δὲ πάλι διὰ τοῦ Διαδικτύου διατυπώθηκε ἀπορία γιὰ τὴν μὴ πρόσκληση τοῦ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, στὴν Εἰσαγωγὴ γιὰ τὰ Βλάχικα, τὴν ὁποία ὑπογράφουν οἱ Σταμάτης Μπέης - Δημήτρης Χριστόπουλος, ἐπίδοξοι καθηγητὲς Α.Ε.Ι., τὸ ΚΕΜΟ ἀπολογεῖται μὲ μία σημείωση ὑπ᾽ ἀριθ. 6 στὴ σελίδα 78, ὅπου ἅπαξ ἀναφέρει τὸν πρῶτο Ἕλληνα εἰδικευμένο Ρωμανιστὴ (Βλαχολόγο) - Βαλκανολόγο καὶ μάλιστα τόσο κουτοπόνηρα, ὥστε διαφαίνεται ἡ σημασιολογικὴ ὑπεροχὴ τοῦ πρώτου συνθετικοῦ τοῦ ἐπιρρήματος. Ἰδοὺ τὶ σημειώνουν: «Μιὰ ἰδιότυπη περίπτωση ἀνάμεσα στοὺς Ἕλληνες μελετητές, ποὺ χρῄζει ὅμως ξεχωριστῆς ἀναφορᾶς, ἀποτελεῖ ὁ Ἀχιλλέας Λαζάρου. Στὰ πολλὰ βιβλία του καὶ τὶς δημοσιεύσεις μᾶς δίνει σημαντικὲς πληροφορίες σχετικὰ μὲ τὶς θεωρίες γιὰ τὴν προέλευση τῶν Βλάχων καὶ ἐνῶ ἡ περιγραφὴ τῆς βλάχικης γλώσσας δὲν τὸν ἀπασχολεῖ παρὰ μόνο εὐκαιριακά. Μόνο στὸ βασικό του βιβλίο, *Ἡ ἀρωμουνικὴ καὶ αἱ μετὰ τῆς ἑλληνικῆς σχέσεις αὐτῆς* (Lazarou Achille, L'aroumain et ses rapports avec le grec, Ἰνστιτοῦτο Βαλκανικῶν Σπουδῶν, Θεσσαλονίκη 1986, σ. 304), ὅπου τὸ ἱστορικὸ μέρος εἶναι

δυσανάλογα μεγαλύτερο τοῦ γλωσσολογικοῦ, προβαίνει σὲ μιὰ σύντομη περιγραφὴ τῆς βλάχικης γλώσσας ποὺ ἀκολουθεῖ, μὲ ἐλάχιστες διαφορές, αὐτὴ τῆς Matilda Caragiu Marioţeanu στὴ Fonomorfologie Aromână. Studiu de dialectologie structurală, ἐπιμ. Academiei Republicii Socialiste Romanie, Βουκουρέστι 1968, σσ. 233. Γι' αὐτὸ τὸν λόγο, δὲν μποροῦμε νὰ τὸν συμπεριλάβουμε στοὺς μελετητὲς τῆς βλάχικης γλώσσας ἀλλὰ στὴν προηγούμενη κατηγορία».

Ἂν καὶ ὁ δεύτερος τῶν ὑπολόγων τῆς σημαδιακῆς σημειώσεως εἶναι ἐπιστημονικὰ ἄσχετος μὲ τὸ ὑπὸ συζήτηση βιβλίο, ἀκριβέστερα διδακτορικὴ διατριβή, δὲν ἀποκλείεται νὰ βοήθησε τὸν πρῶτο, τὸν εἰδικό - ἀλλὰ πόσο, θὰ τὸ ἰδοῦμε στὴ σελιδαρίθμηση! Ὥστε νὰ μετρηθοῦν καλὰ τὰ τρία μέρη, ἱστορικό, φιλολογικό, γλωσσολογικό. Ὅμως ἀνεπιτυχῶς. Διότι πράγματι τὸ ἱστορικὸ (σελ. 19 - 103) ὑπερέχει τοῦ φιλολογικοῦ (σελ. 107-154), ἀλλὰ ὑπολείπεται τοῦ γλωσσολογικοῦ (σελ. 157-259).

Ἡ ἔκταση τοῦ ἱστορικοῦ μέρους ὀφείλεται σὲ δύο λόγους. Ἡ διατριβὴ στὴν πρώτη μορφή της εἶχε σχεδὸν διπλάσιο ἀριθμὸ σελίδων. Ὁ ἐποπτεύων τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, ἀείμνηστος Γ. Κουρμούλης, ὑπέδειξε τὸν περιορισμό, χωρὶς αἰσθητὴ μείωση στὸ πρῶτο μέρος, ἐπειδὴ ἡ προκειμένη διδακτορικὴ διατριβὴ εἶναι ἡ πρώτη Βλαχολογικὴ στὴν Ἑλλάδα, ἐπὶ πλέον δὲ στὸν Τομέα τῆς Γλωσσολογίας!

Ὅταν ἀκολούθησε ἡ διατριβὴ τοῦ Ἀντωνίου Μπουσμπούκη γιὰ τὸ ρῆμα τοῦ ἀρμανικοῦ ἰδιώματος, τοῦ ὑποδείχθηκε ἡ ἀπάλειψη τοῦ ἱστορικοῦ, ἐπειδὴ ἀναπτύχθηκε στὴν πρώτη τοῦ Λαζάρου, στὴν ὁποία ἄλλως τε ὁ Μπουσμπούκης ἀφιέρωσε διθυραμβικὴ κριτική, ὅπως καὶ πολλοὶ ἄλλοι Ἕλληνες καὶ ξένοι (βλ. στὴ δεύτερη ἑλληνικὴ ἔκδοση, Ἀθήνα 1986, σελ. 20-51, καὶ **Τρικαλινά**, 19, 1999, 260-263).

Ὁ προσκεκλημένος τοῦ ΚΕΜΟ στὴ Λάρισα καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βιέννης Max Demeter Peyfuss ἐπισημαίνει τὴ διατριβὴ ὡς τὸ πρῶτο ἐπιστημονικὸ ἔργο γι' αὐτὴν τὴν γλῶσσαν στὴν Ἑλλάδα. Προσθέτει δὲ ὅτι ἡ βιβλιογραφία εἶναι ἀληθῶς διεθνὴς καὶ ἡ μέθοδος καίριη.

Κατὰ τὸν πλέον εἰδικὸ ρωμανιστή - ἰταλολόγο καὶ πρόεδρο τοῦ 4ου Πανεπιστημίου τῆς Σορβόννης Claude Margueron, κανένα ἀπὸ τὰ προβλήματα, ποὺ θέτει ἡ Ἀρωμουνική, δὲν ἔμεινε ἀσαφές, τό δὲ σύγγραμμα ἔχει πληρότητα συνδυάζοντας τὴν ἀνάλυση καὶ σύνθεση.

Κατὰ τὸν πρύτανη τοῦ Πανεπιστημίου Λωζάννης Fr. Lassere, ἡ ἀκρίβεια τῆς μεθόδου, ἡ ὁποία ἐφαρμόζεται στὴ διδακτορικὴ διατριβή, τῆς προσδίδουν πολλὴ δύναμη, τόσο στὴν ἔξέταση τῶν ἱστορικῶν δεδομένων ὅσο καὶ στὴν ἀνάλυση τῶν φαινομένων τῆς γλώσσας...

Ἐκεῖ ποὺ τὴν πάτησε ἄσχημα ὁ βλαχολογίσκος τοῦ ΚΕΜΟ καὶ ἀφέθηκε ἀβοή-

θητος ἀπὸ τὸν ἐξ ἴσου συνυπεύθυνο νομικό, εἶναι οἱ ὑπαινιγμοί, κατὰ τοὺς ὁποίους ὁ Λαζάρου «ἀκολουθεῖ, μὲ ἐλάχιστες διαφορές», τὰ τῆς Caragiu, ὅπερ μεθερμηνευόμενον, ἐνδέχεται καί... ἀντιγραφή! Ἀλλὰ ὁ ἄμοιρος αὐτοαποκαλύπτεται παντελῶς ἀπρόσεκτος, ἀδιάβαστος καὶ ἄκριτος, δοθέντος ὅτι, ὅπως καὶ πρόσφατα γνωστοποιήθηκε (βλ. **Παρνασσός**, 39, 1999, 339) ἡ διδακτορικὴ ἐκπονήθηκε τὸ 1966, ἐνῶ τὸ μνημονευόμενο δημοσίευμα κυκλοφορεῖται τὸ 1968!

Πανόμοια χαρακτηρίζεται ὁ Μπέης καὶ ἀπὸ τὴν Caragiu (βλ. «Ταυτότητα καὶ ταυτοποίηση στὸ πρόβλημα τῶν Ἀρωμούνων»): «Εἶχα στὴν διάθεσή μου τὶς παρουσιάσεις, σὲ ἐπιστημονικὰ συνέδρια, στὴν Λιέγη τὸ 1995 καὶ τὸ 1996, στὸ Ἰάσιο τὸ 1995, τοῦ Σταμάτη Μπέη... εἶναι ἐκπληκτικὸ πῶς ἕνας ἀρωμοῦνος ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποδείξει μὲ κάθε τρόπο, χωρὶς ἐπιχειρήματα, ἁπλὰ καὶ μόνον βασιζόμενος σὲ μερικὰ γλωσσικὰ παραδείγματα, τὰ ὁποῖα μεταφράζει χωρὶς νὰ εἶναι ἁρμόδιος... Ὁ συγγραφέας θὰ πρέπει νὰ εἶναι πιὸ προσεχτικὸς στὶς γνώσεις του τῆς ἀρωμουνικῆς γλώσσας καὶ τῆς ἀρωμουνικῆς γλωσσολογίας καὶ παράλληλα νὰ εἶναι προσεκτικός, ὡς πρὸς τὶς προθέσεις του. Οἱ ἱκανότητες αὐτῶν, ποὺ θεωροῦνται ρουμανολόγοι σὲ ὅλο τὸν κόσμο, προϋποθέτουν γνώση ὅλων ὅσων συνδέονται μὲ τοὺς ἀρωμούνους καὶ τὴν ἀρωμουνικὴ γλώσσα, (καταγωγή, χαρακτηριστικά, τρέχον στάδιο τοῦ προβλήματος κλπ.)».

Ἐν τούτοις τὸ ΚΕΜΟ ἀνέθεσε στὸ «στέλεχός» του -χάρισμά του!- Μπέη καὶ ἁρμοδιότητα ἀποκλεισμοῦ ἀπὸ τὸ συνέδριό του - ὁμολογουμένως Βλαχοπαρασυναγωγή του μὲ Εὐρωκονδύλια- τῶν κατ' ἐξοχὴν εἰδικευμένων Ἑλλήνων, μετὰ συνεχεῖς συμμετοχὲς σὲ διαγωνισμοὺς ἱδρυμάτων ὑποτροφιῶν, πάντοτε ἐπιτυχεῖς καὶ μὲ τιμητικὲς διακρίσεις. Διότι ἔκαμαν ἔργο ζωῆς, ὅπως ὁ Λαζάρου, ὅσες προϋποθέσεις ἀραδιάζει ἡ Caragiu.

Εὐγλωττότατο εἶναι τὸ ἀπόσπασμα τῆς ἐκθέσεως τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ποὺ ἀναγνώσθηκε κατὰ τὴν πανηγυρικὴ συνεδρία τῆς 23ης Μαρτίου 2000 : «Τὸ συγγραφικὸ ἔργο τοῦ τιμωμένου ἔχει ὡς ἐπίκεντρο τοὺς Βλάχους, ἰδίως στὴν Ἑλλάδα, τοὺς ὁποίους βάσει συστηματικῆς ἔρευνας, τεκμηριωμένης ἐπιχειρηματολογίας καὶ μὲ χρήση ἐκτενοῦς ξένης καὶ ἑλληνικῆς βιβλιογραφίας, χαρακτηρίζει ὡς Ἑλληνόβλαχους, ἀντικρούοντας τὴν ἐκδοχὴ ὅτι ἀποτελοῦν ἰδιαίτερη ἐθνότητα και ἐντεῦθεν βλαχικὴ μειονότητα.

Ἡ συναφὴς ἐνασχόλησή του ἔχει παραμέτρους ἱστορικές, λαογραφικές, γλωσσολογικές, φιλολογικές, ἐθνολογικές.

Γιὰ τὸ ἐπιστημονικὸ ἔργο του καὶ τὴν ἐξ ἀντικειμένου ἐθνικὴ σημασία του, ἀπονέμεται τὸ **βραβεῖο**... στὸν κ. Ἀχιλλέα Λαζάρου». Ἰδού, λοιπόν, γιατί ὁ Ἀχιλλεὺς Γ. Λαζάρου δὲν προσκαλεῖται ἀπὸ τὸ ΚΕΜΟ, τὸ ὁποῖο ἐργολαβικὰ πασχίζει, ὅπως ὑποδηλώνεται καὶ ἀπὸ τὴν ἐπωνυμία του, γιὰ τὸν χαρακτηρισμὸ τῶν Ἑλλήνων σὰν ... μειονοτικῶν (βλ. Ἡ Καθημερινή, 22.11.1998 καὶ 20.12.1998

καὶ Ἄσκρα, 3, 2000, 1 καὶ 3) στὴν ἴδια τὴν Ἑλλάδα, ἐνῶ μετὰ πολυετεῖς ἐπιτόπιες ἔρευνες διαπρεπέστατοι ξένοι ἐπιστήμονες, π.χ. ὁ A. Blanc, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σορβόννης, συμπεραίνουν ὅτι τὸ κράτος τὸ πιὸ ἑνιαῖο, τὸ πιὸ ὁμογενές, εἶναι τὸ ἑλληνικό! Τί κρίμα...

Βέβαια πολὺ ἐνωρίτερα καὶ ἀδιάλειπτα ἡ ἀκαδημαϊκὸς Caragiu, τῆς ὁποίας ἀσφαλῶς δὲν ἀμφισβητεῖται ἡ ἐπιστημοσύνη, ἂν καὶ χωρίζεται τῆς ἀρετῆς, ἐκτοξεύει ἀφειδώλευτα τὸ δηλητήριό της καὶ κατὰ Λαζάρου, τοῦ ὁποίου ἐπίσης ἀναγνωρίζεται καὶ ἀπὸ ρουμανικῆς πλευρᾶς ὡς ἐξαιρετικὴ ἡ κατάρτισή του. Πειστικὸ εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι προσκαλεῖται ἀπὸ τὰ ἐγκριτότερα ἐπιστημονικὰ ἱδρύματα - καὶ ὄχι μόνον - τῆς Ρουμανίας.

Γιὰ τὴν Caragiu ἡ γνώση τῆς ἀλήθειας καταντᾶ βασανιστική, ἐφ' ὅσον δρᾶ παραγνωρίζοντάς την καὶ ὑπηρετώντας παρῳχημένη καὶ μάταιη προπαγάνδα, ἀνεξάρτητα ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἐλαφρυντικά. Διότι πράγματι τὸ μισελληνικὸ πάθος της εἶναι ἀπότοκο τοῦ συνδρόμου μιᾶς ἀδιανόητης προσφυγιᾶς της στὴν παιδικὴ ἡλικία ὑπὸ συνθῆκες ἀπερίγραπτες. Τὴ δὲ διαγωγή της ἐπιδεινώνουν οἱ δοκιμασίες στοὺς χώρους ἐγκταστάσεων, στὴ Δοβρουτσά, ὅπου, ἂν καὶ μεταφέρθηκαν σὰν ρουμανίσαντες, ἀπὸ τοὺς συνοίκους Ρουμάνους τῆς περιοχῆς, κατὰ μαρτυρία καὶ τοῦ παρόντος στὴ Λάρισα, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ ΚΕΜΟ, N. Trifon θεωροῦνται ὡς Ἕλληνες! Γενικὰ ἄλλως τε γιὰ τὸν ρουμανικό λαό, σύμφωνα μὲ μελέτη τοῦ Ρουμάνου ἀκαδημαϊκοῦ C. Giurescu, Κουτσόβλαχος σημαίνει τὸν Ἕλληνα!

Χαζοχαρούμενα ἡ Caragiu ἀπονέμει δῆθεν εὔσημα στοὺς μετρημένους στὰ δάκτυλα πράκτορες μισελληνικῆς προπαγάνδας, Jean Perifan, Vasile Barba τοῦ Φράϊμπουργκ, ποὺ πρωταγωνίστησε στὴν προβολὴ καὶ διαβολὴ τῶν Ἑλληνοβλάχων σὰν ἐθνικῆς μειονότητας, Γιάννη καὶ Κίρα Μάντζου. Δῆθεν συγκινεῖται διαβάζοντας τὴν κατακεραυνωμένη ἀπὸ τοὺς Ἑλληνοβλάχους ἔκθεση τοῦ Luis Maria de Puig, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας ἐπακολούθησε σχετικὴ ἀπόφαση τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης. Δῆθεν ἀγνοεῖ τὴν τροποποίησή της μετὰ τὴν πολυσχιδῆ καὶ δυναμικὴ ἀντίδραση τῶν Ἑλληνοβλάχων, οἱ ὁποῖοι ἐπιπρόσθετα ἐξανάγκασαν τὸ ΚΕΜΟ στὴ ματαίωση νέας παρῳδίας συνεδρίου, μόλις πρὸ τῆς ἐνάρξεως σὲ χῶρο τοῦ ... ἑλληνικοῦ ΥΠΕΞ!

Ἤδη ἡ Caragiu ἐπιχειρεῖ ἐνδυνάμωση τῶν καταλοίπων τῆς προπολεμικῆς προπαγάνδας καὶ τὴν παραπλάνηση τόσο τῆς διεθνοῦς κοινῆς γνώμης ὅσο καὶ τῶν Ἑλληνοβλάχων μὲ τρίγλωσσο φυλλάδιο, ἐπιγραφόμενο **Δωδεκάλογος τῶν Ἀρμάνων ἢ 12 ἀναμφισβήτητες ἀλήθειες, ἱστορικὲς καὶ σύγχρονες γιὰ τοὺς Ἀρμάνους καὶ τὴ γλώσσα τους.** [Editura «Sammarina», Constanta 1996]. Ὁ τίτλος θὰ ἦταν ἀπόλυτα ἀκριβὴς ὡς ἑξῆς: *Δώδεκα ἀσύστολα ψεύδη.* Πρόσφατα ἐπιδιώκει ἰδιαίτερα τὴν παραπλάνηση τῶν πραγματικῶν μειονοτικῶν τῆς Δύσεως μὲ

πρόσθετο δημοσίευμά της: Di nuntru si-de nafora. Stihuri armanesti. Charleroi, Mic Romania 1999, 9 κ.ἑ., ἐπίσης τρίγλωσσο.

Ἀμφότερα προδίδουν τοὺς σκοπούς της, ἀφοῦ παρασιωπᾶ ὑπέροχη συμβολὴ τῆς ρουμανικῆς ἐπιστήμης στὴν ἀπόδειξη τῆς ἑλληνικότητας τῆς ἀρχαίας μακεδονικῆς διαλέκτου καὶ συνακόλουθα τῶν χρήστων της Μακεδόνων. Ὅπως δὲν μνημονεύει ποτὲ τὸν Ἰωάννη Λυδό, κατὰ τὸν ὁποῖο Ἕλληνες λατινοφωνοῦν καὶ ὑπερέχουν ἀριθμητικὰ καὶ πολιτισμικὰ στὰ Βαλκάνια, ἐνῶ Ρουμάνοι εἰδικοὶ ἐπιστήμονες καὶ Δυτικοευρωπαῖοι, π.χ. I. I. Russu, E. Lozovan, M. Dubuisson, δέχονται τὴ μαρτυρία του, ἔτσι προσπερνᾶ καὶ τὴ διδακτορικὴ διατριβὴ τοῦ ἀκραιφνοῦς Ρουμάνου Cicerone Poghirc, ἐγκεκριμένη ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Λένινγκραντ, μεταφρασμένη καὶ γαλλικά, γνωστὴ μάλιστα ἀπὸ τὸ 1957, ἡ ὁποία τὸ 1961 ἐπηρέασε ἀποφασιστικὰ ὑπὲρ τῆς ἑλληνικότητας τῶν Μακεδόνων καὶ τὸν Βούλγαρο ἀκαδημαϊκὸ Vl. Georgiev.

Ἐν τέλει τὸ μοιραῖο τῆς Caragiu ἔγκλημα συνίσταται στὸν ἄτοπο καὶ ἐσφαλμένο διεπιστημονικὰ διαχωρισμὸ τῶν συγχρόνων μας Μακεδόνων ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες, ἂν καὶ κατάγεται ἀπὸ τὸ Ἄργος Ὀρεστικὸν τῆς Καστοριᾶς, ὁπότε αὐτοαποξενώνεται ἀπὸ τοὺς Βλάχους τῆς Μακεδονίας, ποὺ διατρανώνουν τὴν ἀφοσίωσή τους στὸν Ἑλληνισμό.

Ἑπομένως οἱ διαφορὲς Caragiu - Λαζάρου καὶ ἐπ' αὐτοῦ δὲν εἶναι ἐλάχιστες, ὅπως ἐπιπόλαια παρατηροῦν σὲ ἄλλο τομέα οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ ΚΕΜΟ, ἀλλὰ τεράστιες....

ΘΕΣΣΑΛΙΚΟΝ ΜΕΛΛΟΝ
25.7.2001, 2.

ΠΡΟΣΚΡΟΥΣΗ ΤΗΣ ΑΡΧΙΚΗΣ ΑΠΟΠΕΙΡΑΣ ΤΟΥ ΚΕΜΟ ΣΤΙΣ «ΣΑΡΙΣΕΣ» (ΓΚΛΙΤΣΕΣ) ΤΩΝ ΒΛΑΧΩΝ - ΑΡΜΑΝΩΝ

Πηγή: } Ἐφημερίδα «Ἐλευθεροτυπία», 26/8/2000.

Βαρύτατες κατηγορίες ἐναντίον τοῦ Κέντρου Ἐρευνῶν Μειονοτικῶν Ὁμάδων (ΚΕΜΟ), «ὅτι ἐπιχειρεῖ νὰ ἀναδείξει μειονότητα Βλάχων στὴν Ἑλλάδα, ἐκτοξεύουν τριάντα βλαχογενεῖς δήμαρχοι καὶ κοινοτάρχες μὲ κοινὸ ψήφισμα τὸ ὁποῖο ἔχουν διαβιβάσει στὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, τὸν πρωθυπουργό, τοὺς πολιτικοὺς ἀρχηγούς, τὸν ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν, τὸν πρόεδρο τῆς Βουλῆς καὶ τὸν ἐκπρόσωπο στὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης.

Οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοίκησης καταγγέλλουν «τὴν προσπάθεια ὁρισμένων αὐτόκλητων φορέων, ὅπως τὸ ΚΕΜΟ, νὰ ἑτεροπροσδιορίζουν ἐθνικὰ τοὺς βλαχόφωνους Ἕλληνες παρουσιάζοντάς τους στὴν ἑλληνικὴ καὶ διεθνῆ κοινὴ γνώμη ὡς μία ἀκόμα μειονότητα τῆς Ἑλλάδας». Ὅπως ἐπισημαίνουν στὸ ψήφισμα, τὸ ΚΕΜΟ παραπλανώντας τὴν ἑλληνικὴ κυβέρνηση καὶ τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης ἐπεχείρησε νὰ ὀργανώσει στὶς 28 Ἰουνίου ἐκδήλωση στὴν αἴθουσα τοῦ ἀμφιθεάτρου τοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, στὴν ὁποία θὰ παρουσίαζε τοὺς Βλάχους ὡς μειονότητα. Τὸ ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν, ὅμως, ἀρνήθηκε νὰ τοὺς παραχωρήσει τὴν αἴθουσα καὶ ἡ ἐκδήλωση δὲν ἔγινε. Παρόμοια ἡμερίδα εἶχε γίνει τὸ 1998 στὴ Λάρισα καὶ τότε εἶχε ἀποδοκιμαστεῖ ἔντονα ἀπὸ τοὺς πολιτιστικοὺς φορεῖς τῶν Βλάχων.

Τὸ θέμα ἔρχεται στὴν ἐπικαιρότητα λίγες μέρες μετὰ τὴν ἀποκάλυψη «Ὅτι τὸ τουρκικὸ ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν θέτει θέμα «καταπίεσης τῶν Βλάχων στὴν Ἑλλάδα», στὶς σελίδες του στὸ Ἴντερνετ, γεγονὸς ποὺ ἀποδοκίμασε ὁ ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν Γιῶργος Παπανδρέου.

Οἱ Βλαχογενεῖς δήμαρχοι καὶ κοινοτάρχες προειδοποιοῦν ὅτι θὰ ἀντιδράσουν δυναμικὰ καὶ σημειώνουν ὅτι ἀπὸ τὰ ἱδρυτικὰ μέλη τοῦ ΚΕΜΟ ἦταν ὁ Χρῆστος Ροζάκης, πρώην ὑφυπουργὸς Ἐξωτερικῶν καὶ στενὸς φίλος τοῦ Κώστα Σημίτη.

Καταδικάζουν κάθε εἴδους δραστηριότητες ποὺ ὁδηγοῦν στὴν κατασκευὴ μειονοτήτων. Ἀρνοῦνται σὲ ὁποιονδήποτε τὸ αὐθαίρετο δικαίωμα νὰ ἑτεροπροσδιορίζει τοὺς βλαχόφωνους Ἕλληνες ἔμμεσα ἢ ἄμεσα, συζητώντας σὲ ἐθνικὸ ἢ διεθνὲς ἐπίπεδο, τὴ στιγμὴ ποὺ οἱ ἴδιοι δὲν αὐτοπροσδιορίζονται ὡς μειονότητα, καὶ καταδικάζουν σκοπιμότητες τοῦ ΚΕΜΟ, τὸ ὁποῖο παρουσιάζει τὸ Βλαχικὸ λατινογενὲς ἰδίωμα ὡς μειονοτικὴ γλώσσα, θέτοντας εὐθέως θέμα ὕπαρξης Βλαχικῆς μειονότητας στὴν Ἑλλάδα.

Ποιοί ὑπογράφουν: Οἱ δήμαρχοι καὶ κοινοτάρχες ποὺ ὑπογράφουν τὸ ψήφι-

σμα εἶναι οἱ:

Στέργιος Ράπτης (Ἀσπροπόταμος Τρικάλων)
Ἰωάννης Φίλος (Καστανιὰ Τρικάλων)
Νικόλαος Ζαχαράκης (Κλεινοβὸ Τρικάλων)
Χρῆστος Μαλακασιώτης (Μαλακάσι Τρικάλων)
Χρῆστος Νιτσιάκος (Ἀετομηλίτσα Ἰωαννίνων)
Σωτήρης Σπυριδάκης (Ἀνατολικὸ Ζαγόρι Ἰωαννίνων)
Δημήτριος Μπάσιος (Ἄνω Πωγώνι Ἰωαννίνων)
Ἀθανάσιος Σταγκογιάννης (Βοβοῦσα Ἰωαννίνων)
Εὐθύμιος Γούλας (Δίστρατο Ἰωαννίνων)
Νικόλαος Γκατζόγιας (Καλαρίτες Ἰωαννίνων)
Ἀλκιβιάδης Λάνταβος (Ματσούκιο Ἰωαννίνων)
Ἀλέξανδρος Καχριμάνης (Μέτσοβο Ἰωαννίνων)
Ἰωάννης Καπέτης (Μηλέα Ἰωαννίνων)
Ἰωάννης Ἀργύρης (Συράκο Ἰωαννίνων)
Κωνσταντῖνος Μουτσιούλης (Φούρκα Ἰωαννίνων)
Γεώργιος Πλατσούκας (Βαθύπεδο Ἄρτας)
Ἀθανάσιος Καψάλης (Λιβάδι Λάρισας)
Ἀχιλλέας Δόκος (Ἀβδέλλα Γρεβενῶν)
Ἰωάννης Παπαπούλιος (Γόριανη Γρεβενῶν)
Ἀπόστολος Ζιόμπορας (Περιβόλι Γρεβενῶν)
Κωνσταντῖνος Τζήμας (Σαμαρίνα Γρεβενῶν)
Παναγιώτης Τσακαλῆς (Γράμμος Καστοριᾶς)
Ἀχιλλέας Εὐαγγέλου (Κλεισούρα Καστοριᾶς)
Νικόλαος Μέρτζος (Νυμφαῖο Φλώρινας)
Γεώργιος Γίτσος (Εὐρωπὸς Κιλκίς)
Φώτης Κιλιπίρης (Λιβάδια Κιλκίς)
Δημήτριος Κουλίνας (Πολύκαστρο Κιλκίς)
Νικόλαος Γιουτίκας (Ἀξιὸς Θεσσαλονίκης)
Δημήτριος Φράγκος (Πεῦκα Θεσσαλονίκης)
Μακρῆς Γ. (Προσοτσάνη Δράμας)

Ὅμως οἱ μεθοδεύσεις ἀποπροσανατολισμοῦ καὶ ἐπηρεασμοῦ τῶν Βλάχων συντελοῦνται καὶ παρὰ τὸ Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Ἀμύνης, τὸ ὁποῖο, μολονότι στὶς Παραγωγικὲς Σχολές του, π.χ. Σχολὴ Ἐθνικῆς Ἄμυνας, διαθέτει καθηγητὲς μετεκπαιδευμένους τόσο στὴν Ἑλλάδα ὅσο καὶ στὸ Ἐξωτερικό, συνάμα δὲ καὶ ἐξαιρετικὰ ἐξειδικευμένους, ἐπιδόθηκε στὴν ἀναζήτηση συγγραφέα σειρᾶς Βλαχολογικῶν βιβλίων. Καὶ ἀνέσυρε τὸν ... καταλληλότερο! Ἰδοὺ ἡ αὐτόγραφη,

ἀβίαστη καὶ σὲ ἀνύποπτο χρόνο αὐτοπροσωπογραφία:

«Ύστερα από την τηλεφωνική επικοινωνία μας σας γράφω αυτή την επιστολή για σας εξηγήσω τι είναι αυτό που θα ήθελα να κάνω και για το οποίο ζητώ την γνώμη σας και ίσως την καθοδηγητική βοήθειά σας.

Εχοντας το ενδιαφέρον να μάθω περισσότερα για την καταγωγή μου ξεκίνησα να διαβάζω οτιδήποτε σχετικό με τους Βλάχους. Ομως στα βιβλία που έχω ή διάβασα στις βιβλιοθήκες δεν μπόρεσα να βρω, κατά την γνώμη μου, κάτι ολοκληρωμένο σχετικά με την γεωγραφική κατανομή τους, σε περασμένους χρόνους αλλά κυρίως για την σημερινή γεωγραφική κατανομή τους, και πολύ περισσότερο για αυτή πέραν των ελληνικών συνόρων. Πολλές φορές μάλιστα, βρέθηκα μπροστά σε βιβλιογραφικές αντιφάσεις.

Σκεύτηκα ότι θα μπορούσα να συνκεντρώσω στοιχεία για μία τέτοιου είδους έρευνα, κυρίως βιβλιογραφική, αν και δεν έχω κάνει ανάλογες σπουδές. Ετσι βρέθηκα αντιμέτωπος με ένα πέλαγος στοιχείων και άρχισα να σκεύτομαι πως θα μπορούσαν να πάρουν την μορφή ενός συγράμματος. Όμως σε καμμία περίπτωση δεν θα ήθελα να γράψω αυθερεσίες και ακόμη δεν γνωρίζω αν ήδη έχει γίνει τέτοιου είδους εργασία, από κάποιον πιό ειδικό, την οποία θα απολάμβανα να διαβάσω, γεγονός όμως που θα έκανε όλη μου την προσπάθεια άσκοπη.

Αυτό που θα ήθελα να κάνω είναι να καταγράψω τα βλαχοχώρια, αν είναι δυνατόν ένα προς ένα με κάποια ιστορικά στοιχεία για το κάθε ένα από αυτά, ήτε πρόκητε για εγκατελειμένες, για πρωταρχικές αλλά και για νεότερες εγκαταστάσεις. Μέχρι τώρα έχω καταγράψει περίπου 200 ονόματα χωριών και πόλεων δίχως για πολλά από αυτά να έχω περισσότερα στοιχεία από το όνομα τους και δίχως να είμαι απόλυτα σίγουρος για το τι είδους εγκαταστάσεις είναι.

Σε αυτό το σημείο σκεύτηκα πως θα έπρεπε να ζητήσω μία πιό επιστημονική βοήθεια και καθοδήγιση. Γιατί πριν προχωρίσω να ολοκληρώσω την συνκέντρωση βασικών ιστορικών στοιχείων για το κάθε ένα από αυτά θα πρέπει να ολοκληρώσω την ακριβή καταγραφή τους».

Ἂν ἦταν συνηθισμένη διοικητικὴ πράξη, δὲν θὰ χρειαζόταν πέρα ὁποιουδήποτε προσωπικοῦ -ἰδιοχείρου ἐγγράφου του ἄλλο ἀποδεικτικὸ ἀκαταλληλότητάς του. Διότι ἡ μὲν ἀσχετοσύνη του μὲ τὸ ζητούμενο, Βλαχολογία - ρωμανολογία, εἰλικρινέστατα ὁμολογεῖται, ἀλλὰ περίτρανα ἀναδύεται καὶ τὸ παντελῶς ἀνελλήνιστο τοῦ ὑποψηφίου συγγραφέα[1].

1. Περισσότερα βλ. *Οἱ Ἑλληνογενεῖς Βλάχοι:* Ἀχιλλεὺς ΛΑΖΑΡΟΥ, Ρίτα ΛΑΖΑΡΟΥ - ΠΑΝΑΓΑΚΗ, Λεωνίδας ΤΖΗΜΟΖΙΩΓΑΣ, Δημήτριος ΤΣΑΚΤΑΝΗΣ. Ἕνωση Βλάχων

Προσφυέστατα προβαίνει ὁ Στέφανος Ἰ. Κλιάφας, Βλάχος-Ἀσπροποταμίτης τὴν καταγωγή, σὲ κάποιες παρατηρήσεις ἐξ ἀφορμῆς δημοσιεύματος τοῦ Ἀντ. Καρκαγιάννη στὴν *Καθημερινή* (28.7.2001): «...Ἡ ἀναφορὰ στὸν πλέον ἔγκυρο μελετητὴ τοῦ θέματος τὸν κ. Ἀχ. Λαζάρου εἶναι σημαντική. 2) ...Θὰ ἤθελα ὅμως νὰ μάθω ποιό εἶναι αὐτὸ τὸ Κέντρο Ἔρευνας Μειονοτικῶν Ὁμάδων. Εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιχειρεῖ τὴ διάσωση τῆς βλάχικης γλώσσας ἐν ἀγνοίᾳ ἢ σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς Βλάχους; Καὶ νὰ χρηματοδοτεῖται ἀπὸ χρήματα τοῦ ἑλληνικοῦ Δημοσίου; Καὶ νὰ καλεῖται νὰ μᾶς «διαφωτίσει» ἐπὶ τοῦ θέματος ἐκπρόσωπος τῶν βλαχορουμάνων τοῦ Παρισιοῦ, τῆς πιὸ ὀργανωμένης ἀνθελληνικῆς προπαγάνδας στὸ ζήτημα τῶν Βλάχων;».

Ὁ βορειότερος τοῦ Ασπροποταμίτη Κλιάφα Βασίλειος Χ. Καράτζιος, καταγόμενος ἀπὸ τὴν ἀκριτικὴ Ἀετομηλίτσα ἀπαντᾶ εὐθύτατα καὶ χωρὶς ψευτολεπτότητες σὲ ἄρθρο τοῦ ἐκπροσώπου τοῦ ΚΕΜΟ Λάμπρου Μπαλτσιώτη: «ΔΕΝ ΕΙΜΕΘΑ ΟΥΤΕ ΕΘΝΟΤΗΣ ΟΥΤΕ ΜΕΙΟΝΟΤΗΣ. Οἱ σημερινοὶ Ἀρωμοῦνοι-Βλάχοι εἴμεθα ἀκραιφνεῖς Ἕλληνες, ἀπόγονοι τῶν ἐκλατινισθέντων Ἑλλήνων, ἕνεκεν τῆς μακραίωνος ρωμαϊκῆς παρουσίας καὶ κυριαρχίας των -ἄνω τῶν 800 ἐτῶν. Ἡ συνείδησίς των ΥΠΗΡΞΕΝ ΠΑΝΤΟΤΕ ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ...».

Ξένος δὲ πανεπιστημιακὸς καθηγητὴς καὶ μάλιστα εἰδικὸς ρωμανιστής-Βαλκανολόγος, ὁ Mathias Gyóni, ὑποστηρίζει σθεναρὰ τὴ διαχρονικὴ διγλωσσία τῶν Βλάχων, τὴν ὁποία ὁ Λάμπρος Μπαλτσιώτης ἐπίμονα καὶ ἀδιανόητα ἀποδίδει στὸν Ἀχιλλέα Λαζάρου!

Μὲ προφανέστατη σκοπιμότητα καὶ πρωτοφανῆ ἰταμότητα ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ ΚΕΜΟ παραχαράσσει ἀνάλογα μὲ τὸ ἦθος του καὶ τὴν ἀσχετοσύνη του: «Ἰδιαίτερα σημαντικὸ εἶναι ἐπίσης τὸ ὅτι ἀπουσιάζει ἀνάλογος ἐθνικός - καταγωγικὸς μύθος ποὺ νὰ συνδέει τοὺς Βλάχους τῆς Ἀλβανίας μὲ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ δημιουργία στὶς μέρες μας ἀρχίζει μέσω τῆς ἐπαφῆς τῶν βλάχικων συλλόγων τῶν δύο χωρῶν. Πρόκειται γιὰ τὴ μεταφορὰ τοῦ μυθεύματος τῆς ἀρχαιοελληνικῆς καταγωγῆς καὶ τῆς παντοτινῆς διγλωσσίας τῶν (Ἑλλήνων) Βλάχων ὅπως ἀποτυπώνεται καὶ στὰ προπαγανδιστικὰ ἐπιστημονικοφανῆ ἔργα τοῦ Ἀχ. Λαζάρου ποὺ μεταφράζονται στὰ ἀλβανικά».

Ἐπιστημόνων - Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως ἐπὶ τῶν Ἐθνικῶν Θεμάτων. Ἀθήνα 2005, 231. Ἀχ. Λαζάρου, *Ἡ Σαμαρίνα μέσα ἀπὸ τὸν φακὸ τῶν Wace καὶ Thompson.* Πολιτιστικὸς Σύλλογος Σαμαρίνας. Ἀθήνα 2007, 37. Ὁ ἴδιος, *Ἑλληνισμὸς καὶ λαοὶ νοτιοανατολικῆς (ΝΑ) Εὐρώπης.* Τόμος Α΄. Ἀθήνα 2009, 68, 70, 71, καὶ τόμος Β΄, 638. Ἐπίσης βλ. διμηνιαῖο περιοδικὸ *ἄρδην*, τεῦχος 76, Αὔγουστος - Σεπτέμβριος 2009, 41-55.

Μυθεύματα γράφουν οἱ προπαγανδιστές, ὅπως ὁ σπουδαρχίδης Thede Kahl καὶ ὁ στρατολόγος του Λάμπρος Μπαλτσιώτης, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀγνοοῦν τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια, τὴν ὁποία ἄλλως τε σχεδὸν ἀμέσως ἔχει δημοσιοποιήσει ἡ καθηγήτρια τῆς Ἱστορίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων Ἐλευθερία Ἰ. Νικολαΐδου στὸ ὀγκῶδες σύγγραμμά της, ἐπιγραφόμενο *Ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα στὸ βιλαέτι Ἰωαννίνων καὶ στὰ βλαχόφωνα χωριὰ τῆς Πίνδου,* τ. Α΄ (μέσα 19ου αἰ. - 1900), Ἑταιρεία Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν, Ἰωάννινα 1995, 21 σημ. 2: «Στὶς ἐργασίες τοῦ Λαζάρου δημοσιεύεται πλήρης ἑλληνικὴ καὶ ξένη βιβλιογραφία γύρω ἀπό κάθε πτυχὴ τοῦ *Κουτσοβλαχικοῦ ζητήματος.* Συντριπτικὰ ἐπιχειρήματα γι᾽ «ἀντίπαλες» θέσεις περιέχει ἡ πρόσφατη μελέτη του Καταγωγὴ καὶ ἐπίτομη ἱστορία τῶν Βλάχων τῆς Ἀλβανίας, *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο,* τ. 15 (1993-94) σ. 427 κ.ἑ. Τὰ ἐπιχειρήματά του ἀναφέρονται τόσο στὴν καταγωγὴ τῶν Κουτσοβλάχων ὅσο καὶ στὴν πληθυσμιακὴ κατανομή τους, ἰδιαίτερα στὸ χῶρο τῆς Ἀλβανίας». Ἡ μετάφραση στὴν ἀλβανικὴ γλώσσα ἔγινε καθ᾽ ὑπόδειξη καὶ χορηγία τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Ἰακώβου, ὁ ὁποῖος εἶχε γνωρίσει τοὺς Βλάχους-Ἀρμάνους. Ἡ γένεση τῶν Βλάχων Ἀλβανίας ὄχι μόνον ἀποδεικνύεται ἀλλὰ καὶ χρονολογεῖται, μάλιστα ἀπὸ Ρουμάνο πανεπιστημιακὸ καθηγητή, πανεπιστημίων Βουκουρεστίου καὶ Bochum Γερμανίας, συνάμα δὲ γενικὸ γραμματέα τοῦ Ἰνστιτούτου Ρουμανικῶν Σπουδῶν τοῦ Παρισιοῦ,[2] Cicerone Poghirc, (Romanisation linguistique et culturelle dans les Balkans, *Les Aroumains,* INALCO 1989, 18 καὶ 34).

Ἀντί, λοιπόν, δυσφημιῶν καὶ ὕβρεων, οἱ ὁποῖες δὲν συνᾴδουν σὲ διαφορὲς ἐπιστημονικές, οἱ ἰθύνοντες τὸ ΚΕΜΟ ἂς ἀποφασίσουν νὰ ὀργανώσουν -ἐπῆλθε ἄλλως τε ἀνεπαίσθητα καὶ ἀρκετὴ ἐξοικείωση μὲ τὴν πρακτικὴ κατὰ τὶς προεκλογικὲς ἡμέρες - δημόσια συζήτηση ἐπὶ τοῦ Βλαχικοῦ, δοθέντος ὅτι πέρα τῶν ἐπὶ μέρους Συνδέσμων Βλαχοχωριῶν καὶ τῆς Πανελλήνιας Ὁμοσπονδίας Πολιτιστικῶν Συλλόγων Βλάχων ὑπάρχει καὶ ἡ Ἕνωση Βλάχων Ἐπιστημόνων (Ε.Β.Ε.). Δὲν εἶναι δὲ διόλου ἄγνωστοι μεταξύ τους οἱ ὑποψήφιοι συνομιλητές. Ἐξ ἄλλου τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο τοῦ ΚΕΜΟ, ποὺ ἀσφαλῶς ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν ὅλη ἀλήθεια, δὲν ὑστερεῖ καὶ στὴν ἀνάθεση τοῦ συντονισμοῦ τοῦ «Ντιμπέιτ» (!) σὲ ἁρμόδιο ἐπιστημονικὰ μέλος του.

Οὐ καιρὸς ὀλιγωρίας... Διότι ἐμφωλεύουν κίνδυνοι στὴν ἐπιμονὴ τοῦ ΚΕΜΟ γιὰ τὴν παρὰ τὴ θέλησή τους ἔνταξη τῶν Βλάχων σὲ καθεστὼς μειονότητας στὴν ἴδια ἀείποτε πατρίδα, τελευταῖα δὲ ἐθνότητας, ἐντελῶς ἀνεπιστημονικά. Τίτλοι

2. Ὡς ἀντεπιστέλλον δὲ μέλος τοῦ παρισινοῦ Ἰνστιτούτου προτάθηκε ἀπὸ τὸν Poghirc καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς Γ. Λαζάρου...

δημοσιευμάτων, π.χ. ΘΕΛΟΥΝ ΝΑ ΤΟΥΣ ΚΑΝΟΥΝ ΜΕ ΤΟ .... ΣΤΑΝΙΟ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ ἢ ΞΥΝΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΓΚΛΙΤΣΑ ΤΟΥ ΒΛΑΧΟΥ, δὲν προοιωνίζονται ἐνδεδειγμένη ἔκβαση τῆς «ἀντιπαλότητας»! Στὸ πρῶτο, ὅπου ἑνότητα ἐπιγράφεται ΤΟ Κ.Ε.Μ.Ο, σαφέστατα οἱ ἀναγνῶστες προϊδεάζονται γιὰ τὰ ἐνδεχόμενα δυσάρεστα ἢ ἐπικίνδυνα: «Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ παιχνίδι ποὺ στήνεται εἰς βάρος τῶν Βλάχων καθὼς ὁρισμένοι μὲ τὸ ζόρι θέλουν νὰ τοὺς χαρακτηρίσουν μειονότητα, ἔντονο προβληματισμὸ θὰ πρέπει νὰ δημιουργήσει ὁ γενικότερος ρόλος ποὺ διαδραματίζει τὸ Κέντρο Ἐρευνῶν Μειονοτικῶν Ὁμάδων. Ἡ ἱδρυτική του Διακήρυξη φωτίζει πολλοὺς ἀπὸ τοὺς σκοτεινούς του στόχους. Σ᾽ ἕνα σημεῖο της ἀναφέρει ἀκριβῶς: "Καταδικάζουμε σὰν βαρβαρότητα τὴν ἀντίληψη καὶ τὴν πρακτικὴ τῆς βίαιης ἐθνικῆς ὁμογενοποίησης στὰ πλαίσια τοῦ ἐθνικοῦ κράτους... Ἀπαιτοῦμε τὴν ἄμεση ἀναγνώριση τοῦ ξεχωριστοῦ ἐθνικοῦ χαρακτήρα καὶ τῶν ἀτομικῶν καὶ τῶν συλλογικῶν δικαιωμάτων τῶν βάναυσα καταπιεζόμενων ἐθνικῶν μειονοτήτων τῆς Ἑλλάδος".

Σὲ ἄλλο σημεῖο ὑπογραμμίζεται ὅτι «δὲν δικαιολογεῖται καμία ἐπέμβαση στὸ ἐσωτερικὸ μιᾶς χώρας γιὰ νὰ ἀλλάξει τὸ κρατικό της ὄνομα (ἐννοοῦν προφανῶς τὰ Σκόπια), οὔτε ἐπιτρέπεται ἐπέμβαση σὲ ἄλλες χῶρες στὸ ὄνομα τῆς προστασίας τῶν ἑλληνικῶν ἐθνικῶν μειονοτήτων ποὺ ζοῦν σ᾽ αὐτές (Ἐδῶ φωτογραφίζουν τὴν Ἀλβανία καὶ τὸν Βορειοηπειρωτικὸ Ἑλληνισμό, τὸν ὁποῖο, πρὸ πολλοῦ, ἔχει ἥκιστα φροντίσει ἡ Ἑλλάδα).

Προκύπτει λοιπὸν ξεκάθαρα ὅτι βασικὸς στόχος τοῦ ΚΕΜΟ εἶναι ἡ κατάργηση τοῦ ἐθνικοῦ κράτους καὶ ἡ ἀναγνώριση ἀνύπαρκτων μειονοτήτων. Μπορεῖ ὁρισμένοι νὰ τὰ θεωροῦν ἀστεῖα ἢ ὑπερβολικοὺς φόβους, τὰ ὅσα ὅμως συνέβησαν πρὶν ἕνα χρόνο στὴν Γιουγκοσλαβία εἶναι ἀρκετὰ γιὰ νὰ μᾶς πείσουν ὅτι τίποτα δὲν εἶναι τυχαῖο». *(Τὰ Γιάννινα,* 18.6.2002, 1 καὶ 11, κείμενο Βάσως Σκουλίκα).

Στὸ δεύτερο ἄρθρο, ΞΥΝΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΓΚΛΙΤΣΑ ΤΟΥ ΒΛΑΧΟΥ, μονόστηλο στὴν ἴδια ἐφημερίδα, ἐπιλογικὰ διατυπώνεται ἡ ἀκόλουθη ἀπορία: «Ἀφοῦ οἱ Βλάχοι δὲν θέλουν νὰ εἶναι μειονότητα, γιατί κάποιοι ἄσχετοι θέλουν νὰ τοὺς βλέπουν ἔτσι; Μήπως ξύνονται στὴν γκλίτσα τοῦ Βλάχου; Ὅσο δὲ τὰ περὶ ἐθνικιστικῶν ἐξάρσεων, ποὺ εἶναι αὐτὲς οἱ ... ἐξάρσεις, γιὰ νὰ τὶς ψέξουμε καὶ νὰ τοὺς καταδικάσουμε κι ἐμεῖς;».

ΔΕΚΑΧΡΟΝΑ ΤΟΥ ΚΕΜΟ ΚΑΙ Η ΑΛΛΗ ΑΠΟΨΗ

ΓΙΑ ΤΑ δεκάχρονα τοῦ Κέντρου Ἐρευνῶν Μειονοτικῶν Ὁμάδων (ΚΕΜΟ), ποὺ πρόσφατα παρουσιάσθηκαν πανηγυρικὰ καὶ ὡραιοποιημένα στὴν «Ἐλευθεροτυπία», (23.12.2006, 66-67), ὁπωσδήποτε χρειάζονται συγκεκριμένες παρατηρήσεις ἢ καὶ ὑπομνήσεις.

Προλογικὰ οἱ πρωτεργάτες τοῦ ΚΕΜΟ αὐτοχαρακτηρίζονται σὰν ἐπιστήμονες, ποὺ «ἐπιχειροῦν νὰ συζητήσουν σοβαρὰ περὶ μειονοτήτων», ἀφήνοντας νὰ νοεῖται τὸ ἀντίθετο γιὰ ὅσους πρὶν ἀπὸ αὐτοὺς ἀσχολήθηκαν, ἂν καὶ ὁμολογουμένως εἶναι διαπρεπεῖς καὶ κατ' ἀκολουθίαν πασίγνωστοι, π.χ. E. Stanford, G. Amadori-Virgili, A. Wace - M. Thompson, J. Cvijic΄, D. Popovic΄, VI. Skaric΄, P. Skok, Al. Randa, I. Coteanu, A. Mirambel, P. Lemerle, A. Blanc, M. Sivignon, E. Condurache, S. Baud-Bovy, A. Trudgill, F. Papazoglou, C.Poghirc, H. Richter...

ΣΤΟΝ ΕΠΙΛΟΓΟ παραθέτουν ἑρμηνεῖες τῶν ἐμποδίων ἢ δυσχερειῶν, ποὺ συνάντησε τὸ ΚΕΜΟ παρὰ τὴν κρατικοδίαιτη καὶ εὐρωδίαιτη διαβίωσή του, πασχίζοντας μάταια γιὰ τὸν προσεταιρισμὸ διγλώσσων (Βλάχων, Ἀρβανιτῶν ..), μεμονωμένων φυσικῶν προσώπων, πρὸ πάντων δὲ νομικῶν (σωματείων, συλλόγων, συνδέσμων...). Ἀλλὰ κατάφερε τὸ παντελῶς ἀπευκτέο καὶ ἀπροσδόκητο γιὰ τὸ ἴδιο, τὴν ἐπίσπευση τῆς ἀντιστάσεώς τους!

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ἀπόπειρά του στὴ Λάρισα, γνωστὴ πιὰ σὰν «Βλαχοπαρασυναγωγὴ ἄνευ Βλάχων», τῆς ὁποίας ἡ ἀποτυχία ἀποδόθηκε στὴν τοπικὴ ἐφημερίδα μεγάλης κυκλοφορίας *Ἐλευθερία*, ὁ Λαρισαῖος, ἀκριβέστερα δὲ Ἀμπελακιώτης, Ἀντώνης Καρκαγιάννης, γνώστης τοῦ θέματος, μὲ ἄρθρο του, ἐπιγραφόμενο «Ἀγαπητοὶ σύντροφοι τοῦ ΚΕΜΟ», τοὺς πληροφοροῦσε: «Οἱ Βλάχοι δὲν εἶναι μειονότητα οὔτε μειονοτικὴ ὁμάδα». Ἐπιπρόσθετα, θέτοντας ἐντὸς εἰσαγωγικῶν τὸν ὅρο «συνέδριο», ὁ Καρκαγιάννης προβαίνει καὶ στὴν ἑπόμενη ὑπενθύμιση: «Ἐρήμην, λοιπόν, τῶν Βλάχων, τὸ ΚΕΜΟ ὀργάνωσε στὴ Λάρισα ἕνα παράδοξο συνέδριο μελέτης τῆς βλάχικης γλώσσας. Τὸ συνέδριο ἦταν σχεδὸν μυστικὸ καὶ ὁπωσδήποτε συνωμοτικό. Δὲν προαναγγέλθηκε, δὲν ἐστάλησαν προσκλήσεις καὶ δὲν ἔγινε σὲ μεγάλη αἴθουσα ἀλλὰ σὲ ξενοδοχεῖο καὶ οὐδεὶς ἐπίσημος προσεκλήθη. Κάλεσαν ὅμως μερικοὺς ξένους, οἱ ὁποῖοι, ὅταν ρωτήθηκαν, δήλωσαν ὅτι ἔτυχε νὰ βρεθοῦν, τυχαῖα ἔμαθαν γιὰ τὸ συνέδριο καὶ ἦρθαν στὴ Λάρισα νὰ τὸ παρακολουθήσουν» (*Ἡ Καθημερινή*, 21.6.1998,15).

ΩΣ ΠΡΟΣ τὸ «τυχαῖα» ὁ Διαμαντῆς Σεϊτανίδης ἀποκαλύπτει: «Στὸ περιβόητο συνέδριο πῆραν μέρος καὶ ἄτομα ποὺ στὸ παρελθὸν «ἐργάσθηκαν εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδας». (*Ἡ Βραδυνὴ τῆς Κυριακῆς*, 19.7.1998, 5). Ὁ δὲ πρόεδρος τῆς

Πανελλήνιας Ἑνώσεως Πολιτιστικῶν Συλλόγων Βλάχων (ΠΕΠΣΒ) καθηγητὴς Φώτης Κιλιπίρης προσθέτει: «Γνωρίζουν ἀλήθεια οἱ διοργανωτὲς τῆς συνάντησης ὅτι ἀριθμὸς τῶν προσκεκλημένων τους τοῦ ἐξωτερικοῦ εἶναι τὰ τελευταῖα λείψανα τῆς Σιδηρᾶς Φρουρᾶς τοῦ Ἀντωνέσκου, οἱ ὁποῖοι τότε κόβαν καὶ ράβαν ὡς Ρουμάνοι, ἐνῶ τώρα μᾶς παρουσιάζονται ἀνὰ τὴν Εὐρώπη ὡς Βλάχοι». Ταυτόχρονα καταγγέλλει διερωτώμενος: «Ὀνόματα, ὅπως Περιφάν, Σαμαράς, Παιδιώτης, ἀλήθεια, ἐπιστημονικὰ τί ἀντιπροσωπεύουν;» (*Ἐλευθερία* Λαρίσης, 9.6.1998).

Ο ΠΡΩΤΟΣ, πολύδραστος ὡς ἰσόβιος πρόεδρος τῆς Association des Français Aroumains (A.F.A) καὶ ὀπαδὸς Antonescu, ἐπὶ δεκαετίες προπαγανδίζει μὲ γαλλόγλωσσο καὶ γερμανόγλωσσο φυλλάδιο ἐθνότητα Βλαχικὴ στὴν Ἑλλάδα δημογραφικοῦ δυναμικοῦ 1.500.000 μελῶν! Ὁ δὲ τρίτος, ποὺ ἄχρι θανάτου διέδιδε ψευδέστατα μέσῳ εἰδικῆς σελίδας περιοδικοῦ παγκόσμιας ἐμβέλειας ὅτι στὴν Ἑλλάδα συντελεῖται γενοκτονία Βλάχων, δικαιολόγησε τὴν παρουσία του στὸ «συνέδριο» τοῦ ΚΕΜΟ σὰν γραμματέας τῆς Ἑταιρείας Ἀρωμάνικου Πολιτισμοῦ (ΕΑΠ), μὲ ἕδρα τὴν Ἀθήνα. Ὡστόσο, ὅταν ἐπιδιώχθηκε ἡ ἔνταξη τῆς ΕΑΠ στὴν ΠΕΠΣΒ καί, κατὰ πάγια διαδικασία, ἀπαιτήθηκε κατάθεση ἀντιγράφων Καταστατικοῦ καὶ Μητρώου, διακόπηκε πάραυτα ἡ ἐπικοινωνία ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιβεβλημένης γνωστοποιήσεως τοῦ κοινοῦ μυστικοῦ, δηλαδή, ὅτι ὅλοι-ὅλοι εἶναι «τρεῖς κι ὁ κοῦκος»!

ΕΞ ΙΣΟΥ ἀνεξήγητα ἀποκλείσθηκαν ἀπὸ τὸ «συνέδριο» τοῦ ΚΕΜΟ ὅλοι οἱ σύλλογοι Βλάχων, πάμπολλοι, ποὺ ἑδρεύουν στὴ Λάρισα καὶ σὲ κωμοπόλεις τοῦ νομοῦ (Φαλάννη, Ἀμπελώνα, Τύρναβο, Ἀργυροπούλι, Ἐλασσόνα, Λιβάδι Ὀλύμπου...). Διότι διατρανώνουν τὴν ἑλληνικότητά τους, διαπιστωμένη καὶ ἀπὸ τὴν ἀκραιφνὴ ρουμανικὴ ἐπιστήμη (*Ἑλλοπία*, 6-5-2003, 52-56).

Ἀλλὰ περισσότερο ἀποκαλυπτικὸς ἐμφανίζεται ὁ πρόεδρος τῆς ΕΑΠ Σωτήριος Μπλέτσας, συνυπογράφοντας σὰν Ρουμάνος τῆς Ἀθήνας (!) μὲ Ρουμάνους τῆς Διασπορᾶς ἐπιστολὴ πρὸς τὸν πρόεδρο τῶν ΗΠΑ G. Bush ὑπὲρ τοῦ τέως βασιλιᾶ Μιχαὴλ Α΄ τῆς Ρουμανίας, ἐπικειμένης τῆς εἰσόδου της στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἕνωση (Ε.Ε.).

ΜΑΛΙΣΤΑ χωρὶς τὸν παραμικρὸ δισταγμό, μολονότι κατάγεται ἀπὸ ὑπέροχο Βλαχοχώρι τοῦ Ἀσπροποτάμου, τὸ Γαρδίκι τοῦ νομοῦ Τρικάλων, καὶ κατὰ μαρτυρία συγχωριανοῦ του (*Γαρδικιώτικα Νέα*, 3.2006, 4) ἔχει κοινὴ καταγωγὴ μὲ τὸν ἐθνικὸ ποιητὴ Σπύρο Ματσούκα (1870-1928), ὁ ὁποῖος μετὰ τὸν Ἀτυχῆ Πόλεμο τοῦ 1897 μὲ περιοδεῖες στὴν τότε ἐλεύθερη Ἑλλάδα καὶ ἀπαγγελίες πατριωτικῶν -ἐννοεῖται ἑλληνικῶν- ποιημάτων ἐπιδόθηκε στὴν ἀναπτέρωση τοῦ

κλονισμένου ἠθικοῦ τῶν Ἑλλήνων, συνάμα δὲ μὲ ἐκκλήσεις πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς τοῦ ἐξωτερικοῦ διενήργησε ἐράνους καὶ πραγμάτωσε τὴν ἀγορὰ τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «ΝΕΑ ΓΕΝΕΑ».

ΕΠΙΣΗΣ κατὰ τὶς προετοιμασίες τῶν ἀπελευθερωτικῶν πολέμων 12-13 ἐγκαινίασε καὶ σειρὰ ὁμιλιῶν στὰ παραμεθόρια, ὅπου προφανέστατα παρατάχθηκαν καὶ Ἀσπροποταμίτες, γιὰ χάρη τῶν ὁποίων βροντοφωνοῦσε:

Παιδιὰ ἀπ᾽ τὸν Ἀπροπόταμο

κι᾽ ἀπ᾽ τὸ τρανὸ Γαρδίκι,

κι᾽ ἀπ᾽ τῆς Μουτσιάρας τὶς σπηλιὲς

λεβέντες παλληκάρια....

ΟΙ ΓΑΡΔΙΚΙΩΤΕΣ Ἀθήνας καὶ Πειραιᾶ γιόρτασαν μεγαλοπρεπῶς τὸ Ἰωβηλαῖον τῆς Ἀδελφότητάς τους, τῶν παραδόσεων, ἐθίμων, ἠθῶν, ἱστορίας καὶ πολιτισμοῦ τῆς γενέτειράς τους, συλλήβδην δὲ τῶν Ἑλληνογενῶν Βλάχων. Στὸ ἔγχρωμο πανηγυρικὸ τεῦχος τῆς περιοδικῆς ἐκδόσεώς τους δὲν διακρίνεται ἴχνος Μπλέτσα, ἂν καὶ χρονικὰ συμπίπτουν καὶ τὰ δικά του πενηντάχρονα. Βεβαιότατα, ἐπειδὴ ἀπαρέσκουν οἱ δραστηριότητές του. Μόλις στὶς Εὐρωεκλογὲς 2004 ἦταν ὑποψήφιος μὲ τὸ «Οὐράνιο Τόξο», ποὺ σημαίνει ἄρνηση τῆς ἑλληνικότητας τῶν Βλάχων. Τὸ 2005 ἔστειλε σὲ φυσικὰ πρόσωπα καὶ συλλόγους τραγελαφικὸ Δελτίο Τύπου (166, Μάρτιος), δίγλωσσο(!), στὰ Βλάχικα καὶ στὰ Ἑλληνικά, ὑπαγορεύοντας διδασκαλία τῶν πρώτων στὴν Ἑλληνικὴ Ἐκπαίδευση.

ΕΛΑΒΕ δὲ καὶ δέουσα ἀπάντηση ἀπὸ τὸν κοντοχωριανό του ἐπίκουρο καθηγητὴ τῆς Χειρουργικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, καρδιοχειρουργό, Γεώργιο Τόλη: «... Δὲν μπόρεσα νὰ κατανοήσω τὸ ἀριστερὸ «βλάχικο» μέρος τοῦ «Δελτίου» σας ἀκριβῶς ἐπειδὴ εἶναι γραμμένο σὲ μιὰ κατασκευασμένη, ἄγνωστη σ᾽ ἐμένα, «λατινογενῆ» διάλεκτο ποὺ δὲν ἀνταποκρίνεται στοὺς βλάχικους ἤχους καὶ φθόγγους ποὺ γνωρίζω. Ἡ προσπάθειά σας νὰ γράψετε στὰ βλάχικα σήμερα, ἐνῶ αὐτὸ οὐδέποτε ἐπιχειρήθηκε ἐπὶ ὁλόκληρους αἰῶνες μέχρι τώρα, ὑποδηλώνει ἐπιθυμία δημιουργίας τεχνητῆς καὶ ἀνύπαρκτης γλωσσικῆς μειονότητας στὴν Ἑλλάδα. Ἡ προσπάθειά σας δὲν ἐξυπηρετεῖ κανένα ἐθνικὸ σκοπό. Καὶ ἐννοῶ Ἑλληνικὸ σκοπό. Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ γίνω παραλήπτης παρομοίων κειμένων σας στὸ μέλλον. Ζητῶ συγγνώμην ἂν σᾶς δυσαρέστησα» (*Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο* 2005, 303-304).

ΕΠΙΣΗΣ ἀνένδοτη ἀντίδραση ἐκδηλώνεται καὶ ἀπὸ νομικὰ πρόσωπα. Σὲ συνεργασία μὲ τὴν Ἕνωση Βλάχων Ἐπιστημόνων (ΕΒΕ) καὶ τὸ δίκτυο τῶν Δημάρχων καὶ Προέδρων τῶν Βλαχοφώνων Κοινοτήτων τῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοι-

κήσεως ἡ Πανελλήνια Ὁμοσπονδία Πολιτιστικῶν Συλλόγων Βλάχων (ΠΟΠΣΒ) καλεῖ τὰ μέλη της ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα νὰ ἐπιστρέφουν ὡς ἀπαράδεκτη κάθε ἐπιστολὴ τῆς Ἑταιρείας Ἀρωμάνικου (Βλάχικου) Πολιτισμοῦ (ΕΑΠ) τοῦ Μπλετσα.

ΜΕ ΤΗΝ ΙΔΙΑ δὲ ἀποφασιστικότητα ἡ ΠΟΠΣΒ ἐξουθένωσε καὶ τὴν ἀλλοδαπὴ ἐφεδρεία τοῦ ΚΕΜΟ, τὸν «Διερμηνέα καὶ Καθηγητὴ Γεωγραφίας στὸ πανεπιστήμιο τοῦ Μύνστερ Γερμανίας», ἤδη Βιέννης, σπουδαρχίδη Thede Kahl, χαρακτηρίζοντάς τον persona non grata, ἀνεπιθύμητο πρόσωπο, μὲ μακροσκελέστατη ἐγκύγκλιο (*Τρικαλινά*, 25, 2005, 407-412).

ΔΙΟΤΙ προκλητικὰ μεθοδεύει τὸν ἐθνολογικὸ διαχωρισμὸ τῶν Βλάχων ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμὸ προβάλλοντάς τους «μὲ τὸ ζόρι μειονότητα!», ἄν καὶ τόσο στὴ Γερμανία ὅσο καὶ στὴν Ἑλλάδα ὁ Γερμανὸς καθηγητὴς Ἱστορίας στὸ Πανεπιστήμιο Mannheim Heinz Richter σὲ ὅλους τοὺς τόνους διαβεβαιώνει: «... Δὲν εἶναι ἀποδεκτὴ ἡ ὕπαρξη ἀρωμανικῆς μειονότητας... Οἱ Βλάχοι ἔχουν ἑλληνικὴ ταυτότητα... Οἱ Βλάχοι εἶναι ἀπὸ κάθε ἄποψη Ἕλληνες...» (Athener Zeitung, 1.11.1994).

ΤΟ ΚΕΜΟ καὶ ὁ Kahl ἀντιτίθενται στὴν ὁμόθυμη βούληση τῶν Βλάχων, ἡ ὁποία -κατὰ τὸν Arnold Toynbee, ἀναφερόμενο στοὺς Ἀρβανίτες καὶ στοὺς Βλάχους- ἀρκεῖ νὰ θεωροῦνται Ἕλληνες «...μιὰ καὶ οἱ ἴδιοι αἰσθάνονται ὅτι εἶναι Ἕλληνες, παρὰ τὸ ὅτι ἡ μητρική τους γλώσσα δὲν εἶναι ἑλληνική». Οὔτε ἄλλως τε κατὰ τὸν πληρωμένο, ὅπως ἀναφέρεται καὶ σὲ ρουμανικὲς ἐγκυκλοπαίδειες, προπαγανδιστὴ G. Weigand (Οἱ Ἀρωμοῦνοι, 48), «διδάσκαλο» τοῦ Kahl, ἡ ἐπιστήμη βασίζεται στὴ μητρικὴ γλώσσα γιὰ τὴν ἐθνότητα.

ΑΠΟΤΟΛΜΩΝΤΑΣ τὸ ΚΕΜΟ τὴν ὑποτίμηση τῆς νοημοσύνης τῶν Λαρισαίων στὸ σύνολο καὶ τὴν ἀγνόηση τῆς παρακαταθήκης τοῦ συντοπίτη τους Κωνσταντίνου Μ. Κούμα (1777-1836), πρώτου Νεοέλληνα ἱστορικοῦ, διδάκτορα γερμανικῶν πανεπιστημίων καὶ ἀντεπιστέλλοντος μέλους τῶν Ἀκαδημιῶν Βερολίνου καὶ Μονάχου, συγγραφέα πέρα τῶν ἄλλων καὶ δώδεκα τόμων Ἱστοριῶν, ὅπου διεξοδικὰ ἐξηγοῦνται τὸ ὄνομα Βλάχος, ἡ γένεση τῆς Βλαχικῆς καὶ ἡ καταγωγὴ τῶν χρήστων της, ὅτι ἀδιαμφισβήτητα εἶναι «Ἕλληνες τὸ γένος», οἱ Λαρισαῖοι Βλαχόφωνοι καὶ μή, κατάλαβαν τὸ διαπραττόμενο ἔγκλημα καθοσιώσεως καὶ ἐξεγέρθηκαν. Ἂν ἐπρόκειτο γιὰ ἄδολο ἐνδιαφέρον διερευνήσεως, ἡ ἐκδήλωση θὰ ἀφιερωνόταν δικαιωματικὰ στὸν Κούμα, ὁ ὁποῖος ἐπὶ πλέον ἐπεξηγεῖ: «Συμπεριφέρονται (οἱ Βλάχοι) ἀδελφικῶς μὲ τοὺς Γραικοὺς ὡς Γραικοὶ καὶ δὲν δείχνουν οὔτ' ἐκεῖνοι οὔτε οὗτοι καμμίαν ἐθνικὴν διαφορὰν πρὸς ἀλλήλους, καθὼς τῷ ὄντι εἶναι ἀμφότεροι οἱ λαοὶ μιᾶς πατρίδος τέκνα καὶ τῶν

αὐτῶν προγόνων ἀπόγονοι».

ΤΟ ΚΕΜΟ δὲν συγχωρεῖται νὰ εἶναι ἀνενημέρωτο στὴν ἀξιολόγηση τῆς ἐπιστημονικῆς προσφορᾶς τοῦ Κούμα. Ἡ καθηγήτρια τῆς Ἱστορίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων Ἐλευθερία Ἰ. Νικολαΐδου στὸ σύγγραμμά της, ἐπιγραφόμενο Ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα... (Α΄,1995, 22[1]), γράφει: «Τὴ θέση αὐτή, ποὺ διατύπωσε πρῶτος ὁ Κων. Κούμας, Ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, τ. 12, Βιέννη 1832, σ. 520-521, ὑποστηρίζει σθεναρὰ κι ὁ Ἀπ. Ε. Βακαλόπουλος, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, τ. 1, Θεσσαλονίκη 1974, β΄ ἔκδ., σ. 35 κ.ἑξ. καὶ ἐπαναβεβαιώνει μὲ σοβαρὰ ἐπιχειρήματα ὁ Λαζάρου, Ἡ Ἀρωμανική, ὅπ. σ. 91-114 καὶ ἡ Μαρία Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, Συμβολὴ στὴν ἔρευνα γιὰ τὴν ἐθνολογικὴ κατάσταση τῆς Μακεδονίας πρὶν ἀπὸ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, *Δωδώνη*, τεῦχ. Α΄, τ. 20 (1991), σ. 351». Ὁ δεύτερος τιμᾶται μὲ πρόσθετη σημείωση: «Στὶς ἐργασίες τοῦ Λαζάρου δημοσιεύεται πλήρης ἑλληνικὴ καὶ ξένη βιβλιογραφία γύρω ἀπὸ κάθε πτυχὴ τοῦ Κουτσουβλαχικοῦ ζητήματος. Συντριπτικὰ ἐπιχειρήματα γιὰ «ἀντίπαλες» θέσεις περιέχει ἡ πρόσφατη μελέτη του Καταγωγὴ καὶ ἐπίτομη ἱστορία τῶν Βλάχων τῆς Ἀλβανίας, Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο τ. 15(1993-94) σ. 427 κ. ἑξ. Τὰ ἐπιχειρήματά του ἀναφέρονται τόσο στὴν καταγωγὴ τῶν Κουτσοβλάχων ὅσο καὶ στὴν πληθυσμιακὴ κατανομή τους, ἰδιαίτερα στὸ χῶρο τῆς Ἀλβανίας».

ΟΙ ΠΡΟΦΥΛΑΚΕΣ τοῦ ΚΕΜΟ ἐνοχλοῦνται πρὸ ἀποδεικτικῶν ἑλληνικῆς-ἐθνικῆς-ἑνότητας. Ἰδίως, ὅταν ἀναδύονται μεταξὺ πληθυσμῶν μὲ διγλωσσία καὶ ἀλλογλωσσία ἢ καὶ διαφορὰ θρησκεύματος. Γι᾽ αὐτὸ σπάνια ἢ σχεδὸν διόλου μνημονεύουν τοὺς εἰδικοὺς ἐπιστήμονες, Ἕλληνες καὶ ἀλλοεθνεῖς, στοὺς ὁποίους ὀφείλονται.

Ο ΙΤΑΛΟΣ ἐθνολόγος Giovanni Amadori-Virgili ἐξηγεῖ τί εἶναι οἱ σλαβόφωνοι τῆς Μακεδονίας" «... cioè greci che avendo perduto come lingua famigliare il greco-per timore di persecuzioni turche-...». Καὶ συμπληρώνει: «I Greci slavofoni della Macedonia manifestano col loro ataccamento alle tradizioni ed alle coltura ellenica, col loro sentimenti partriotici la loro ferma volontà d' essere Elleni».Ὁ Ἑλβετὸς ἐθνομουσικολόγος Samuel Baud-Bovy συμπεραίνει: «Ἔτσι ἡ ἐθνομουσικολογία θὰ ἐπιβεβαίωνε κι ἐδῶ τὰ συμπεράσματα τῶν ἀνθρωπολόγων: «Οἱ Σλαβόφωνοι καὶ οἱ Ρωμανόφωνοι τῆς Ἑλλάδας εἶναι στὴν ἀπόλυτη πλειονότητά τους ἀπόγονοι αὐτόχθονος πληθυσμοῦ» (Weigand, Β΄ 37[89]).

Ο ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΣ καὶ ἐθνογράφος Artur Evans ἐξ ἀφορμῆς τῆς ψευδεπαναστάσεως τοῦ Ἴλιντεν (1903) ὡς ἀπεσταλμένος τῆς Εὐρώπης διαπιστώνει καὶ ἀναφέρει ἀνυπαρξία «Μακεδόνων σλαβογενῶν» καὶ συνακόλουθα ἀπορρίπτει

τοὺς ὅρους «μακεδονικὸς λαός», «μακεδονικὴ ἐθνότης». Τὶς διαπιστώσεις ἐπικαλεῖται τὸ 1968 δικαιολογώντας κιόλας τὶς ἑλληνικὲς διαμαρτυρίες καὶ ὁ βαλκανολόγος, στὴν ὑπηρεσία τῆς Ἰταλίας, τ. ὑπουργὸς τῆς Ρουμανίας C. Papanace, καταγόμενος ἀπὸ Βέροια (Παρνασσός, ΛΟ΄, 1997, 21[57], Ἀνάτ.).

ΕΞ ΑΛΛΟΥ κατὰ τὴν καταγραφὴ τῶν σλαβικῶν λαῶν καὶ γλωσσῶν μὲ πρωτοβουλία τοῦ τσάρου τῆς Ρωσίας, τὸν 19ο αἰώνα, δὲν συμπεριλαμβάνονται Μακεδόνες Σλάβοι. Ἤδη τὸ 1994, μετὰ τριακονταετὲς πρόγραμμα περατώθηκε ἡ Παλαιογενετικὴ ἔρευνα γιὰ τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης μὲ ἀπουσία ἐπίσης Μακεδόνων Σλαύων. Στὸν δὲ παρατιθέμενο χάρτη ὁ Ἑλληνισμὸς τῶν Βαλκανίων ἀπεικονίζεται σὲ διαστάσεις ἀνάλογες μὲ ἐκεῖνες τοῦ Ἰωάννου Λυδοῦ (6ου αἰώνα), ποὺ ἐπισημαίνει καὶ ἀλλογλωσσία Ἑλλήνων (λατινοφωνία). Ἔπειτα ἐπαυξάνεται ἀπὸ τὸν ἀπεσταλμένο τοῦ Πάπα Ἰσίδωρο Σεβίλλης (7ο αἰώνα), πανεπιστήμονα καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀρχιεπίσκοπο Ἱσπανίας, ὁ ὁποῖος τὸ Ἰλλυρικὸν ἀποκαλεῖ Craeciam. Πιστευτὴ ἕως καὶ τὸν 19ο αἰώνα διατηρεῖται ἡ δυναμικὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὰ Βαλκάνια χάρη καὶ στὸν Τσέχο καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Σόφιας μὲ τὴν ὁμώνυμη «Γραμμὴ Jirececk». Ἐν τέλει ὁ σύγχρονός μας καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Πάδοβας Lorenzo Braccesi ὁλοκληρώνει τὴν ἀπεικόνιση τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν Βαλκανίων σὲ σύγγραμμά του, εὐγλωττότατα ἐπιγραφόμενο, Grecità adriatica, τὸ ὁποῖο ἐμπλουτίζει καὶ διευρύνει σὲ συνεργασία μὲ τὴν καθηγήτρια Benedetta Rossignoli συγγράφοντας τὸ καταπληκτικὸ καὶ ἐπιγραφικά: Hellenikós Kolpos. Supplemento a Grecità adriatica, Roma 2001, ἐννοώντας ἑλληνικὸ κόλπο τὴν Ἀδριατική!

ΓΙΑ ΤΟ ΚΕΜΟ ὅλα τὰ παραπάνω ἀποτελοῦν terra incognita ἢ παραβλέπονται ἐσκεμμένα, ὅπως ὅσα καὶ σὲ πολὺ ἐπίτομη θεώρηση τῶν Βαλκανίων ἐκθέτει ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Σορβόννης A. Blanc, ποὺ γνωρίζει τὴν παρουσία Ἀρβανιτῶν, Βλάχων κ.λπ. στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο καὶ ἐν τούτοις καταλήγει τονίζοντας: L' Etat le plus uni, le plus homogéne est le grec καὶ ἁπλοελληνιστὶ τὸ πιὸ ἑνιαῖο, τὸ πιὸ ὁμογενὲς κράτος εἶναι τὸ ἑλληνικό!

ΟΜΩΣ ΤΟ ΚΕΜΟ δρᾶ διαλυτικά. Στὴ Λάρισα εἶχε καλέσει τὸν διαβόητο Jean Perifan (Γιάγκο Περήφανο), γόνο ἐγκατεστημένων στὴ Βουλγαρία θυμάτων τῆς προπολεμικῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὸ 1980 μὲ μισελληνικὸ φυλλάδιό του καλεῖ τοὺς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς νὰ σπεύσουν γιὰ τὴ σωτηρία 1500000(!) Βλάχων, χωρὶς κανένα αἴτημα ἢ ἔκκλησή τους. Διότι αἰσθάνονται καὶ εἶναι Ἕλληνες, διεπιστημονικὰ δὲ καὶ διὰ βίου ἀποδεικνύεται ἡ ἑλληνικότητά τους, ὅπως ἀπτότατα πιστοποιεῖται καὶ σὲ νωπὴ συλλογικὴ (Ἀχ. Λαζάρου, Ρίτα Λαζάρου-Παναγάκη, Λεωνίδας Τζημοζιώγας, Δημ. Τσακτάνης) συγγραφὴ *Οἱ Ἑλληνογενεῖς Βλάχοι* τῆς Ἑνώσεως Βλάχων Ἐπιστημόνων καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς

Ἐνημερώσεως ἐπὶ τῶν Ἐθνικῶν Θεμάτων μὲ χορηγὸ τὴν Ἀστικὴ Πολιτιστικὴ Μὴ Κερδοσκοπικὴ Ἑταιρεία ΕΛΛΑΣ-ΚΟΣΜΟΣ.

ΣΤΗ ΛΙΒΑΔΕΙΑ τὸ ΚΕΜΟ, ὅπως τάχα καθησυχαστικὰ σημειώνει στὰ «Δεκάχρονά» του, δὲν παρέλειψε τὴν ἀποστολὴ προσκλήσεως στὶς τοπικὲς ἀρχὲς διορθώνοντας, τὸ δῆθεν λάθος, ποὺ διέπραξε στὴ Λάρισα, χωρὶς ὁποιαδήποτε ἐπίπτωση στὴν ἐπιδότηση, διόλου εὐκαταφρόνητη γιὰ ἕνα εἰκοσιτετράωρο, 11.000.000 δρχ. Ὡστόσο ὑπέπεσε σὲ χειρότερο. «Ἐμπιστεύθηκε» σὲ διακεκριμένο, ἀλλὰ ἄσχετο μὲ τὸ θέμα τῆς μάζωξης, δημοσιογράφο μεγάλης ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδας, ἀνεπιστημονικὲς φαντασιώσεις σὰν πορίσματα ἐπιστημονικοῦ συνεδρίου, τὰ ὁποῖα καὶ δημοσιεύθηκαν. Ὅμως, ὅταν ἐπακολούθησε ριζικὴ ἀναίρεση, διάψευση, τὸ ΚΕΜΟ ἀποσβολώθηκε ἀφήνοντας ἐντελῶς ἀκάλυπτο τὸν εὔπιστο παραλήπτη προπαγανδιστικῶν φληναφημάτων. Ἰδοὺ δείγματα καὶ δήγματα, ποὺ διαχέουν δέος!

Ι. «ΣΗΜΕΡΑ πάνω ἀπὸ δύο ἑκατομμύρια Ἕλληνες ἔχουν ἀρβανίτικη καταγωγή», μὲ ἀτεκμηρίωτο ὑπαινιγμὸ ὅτι οἱ Ἀρβανίτες δὲν εἶναι ...Ἕλληνες!

Αὐτὰ ἀκούσθηκαν στὴν αἴθουσα καὶ ἀπὸ τοὺς τοπικοὺς ἄρχοντες τῆς Λιβαδειᾶς; Εὔλογο θὰ ἦταν τὸ ἐρώτημα, καθὼς καὶ ἡ συνέχεια: Μᾶλλον ὄχι...

ΙΙ. ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΗ πρόταση τοῦ προλόγου τοῦ δημοσιεύματος ἐξαγγέλλεται: «Στὰ ἐδάφη τῆς χώρας μας βρῆκαν φιλοξενία δεκάδες φυλές...»! (*Ἡ Καθημερινή,* 20.12.1998,41).

Λοιπόν, ἂν οἱ «ξένοι» στὴν Ἑλλάδα εἶναι περίπου 4.000.000 ἑκ. μόνον ἀπὸ δύο «φυλὲς» (1.500.000 Βλάχοι τοῦ Perifan καὶ ὑπὲρ τὰ δύο ἑκατ. Ἀρβανίτες τοῦ ΚΕΜΟ), δὲν ἀπομένουν περιθώρια γιὰ Ἕλληνες, ἂν τυχὸν ἰσχύουν οἱ δεκάδες τῶν δῆθεν ξένων φυλῶν! Ἀσφαλῶς ἐπέρχεται ὁλοσχερὴς ἀφανισμὸς τῶν Ἑλλήνων. Αὐτὸν ἐπιδιώκει μὲ τὰ «συνέδριά» του τὸ ΚΕΜΟ; Ἀντικαθιστᾶ τὸν Ἰωάννη Μουράτη;

ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΕΥΘΥΝΗ καὶ ἀπόλυτα ἐπιστημονικὴ παρουσίαση τῶν Ἐθνικῶν καὶ μειονοτικῶν Θεμάτων ἡ Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως ἀνέθεσε στοὺς Ἀχιλλέα Γ. Λαζάρου καὶ Ρίτα Λαζάρου-Παναγάκη εἰδικὴ συγγραφή, τῆς ὁποίας πλέον ἡ τρίτη ἔκδοση διατίθεται ἀπὸ τὸν Ἐκδοτικὸ Οἶκο Κυρομάνος Θεσσαλονίκης .

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ Σ' ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΕΛΙΑΜΕΠ

Ὅταν προσωπικότητες τῶν ἡμερῶν μας, ὅπως ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, πρόεδρος τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου Παιδείας (ΕΣΥΠ) καὶ ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἱδρύματος Εὐρωπαϊκῆς καὶ Ἐξωτερικῆς Πολιτικῆς (ΕΛΙΑΜΕΠ) Θάνος Βερέμης, ἐκνευριστικὰ ἐπιμένουν δημόσια στὴν ἀμφισβήτηση τῆς ἑλληνικῆς καταγωγῆς τῶν Βλάχων ἑλληνικῶν χωρῶν (τῶν ἄλλοτε ἢ καὶ ἀκόμη χρήστων λατινογενοῦς γλωσσικοῦ ἰδιώματος) γράφοντας κατὰ καιροὺς φύρδην-μίγδην γιὰ «Ἕλληνες, Βλάχους, Ἑβραίους, Ἀρβανίτες, Σλάβους καὶ Λατίνους...» (*Ἡ Καθημερινή*, 2.4.2000) καὶ «... ἀρβανίτες, βλάχοι, σλάβοι» (*Ἡ Καθημερινή*, 10.8.2008, 4), ἂν καὶ στεροῦνται τῶν εἰδικῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων, οἱ ὁποῖες ἐμπεριέχονται στὸν εὐρύτερο τομέα *Ρωμανολογία* και στενότερο *Βαλκανικὴ Ρωμανολογία*, καιρὸς εἶναι νὰ πάρουν ἕνα μάθημα!

Διότι κατευτελίζουν καὶ ἄλλους πανεπιστημιακούς, οἱ ὁποῖοι προφανῶς μὲ τὸ ἀζημίωτο σπεύδουν νὰ μᾶς διαφωτίσουν γιὰ ὅσα οἱ ἴδιοι ἔχουν βαθιὰ μεσάνυχτα. Συγκεκριμένα ἐπὶ προεδρίας Βερέμη τὸ ΕΛΙΑΜΕΠ σὲ συλλογικὴ συγγραφή του γιὰ τὸν Ἑλληνισμὸ τῆς Ἀλβανίας μὲ ἀναφορὰ καὶ στοὺς Βορειοηπειρῶτες Βλάχους, Ἀρβανιτοβλάχους, ὁ συγγραφέας, πανεπιστημιακὸς καθηγητὴς ἀλλὰ μὴ εἰδικευμένος στὸ θέμα, ὥστε ἐνδεχομένως ν' ἀποτόλμησε ἀνεπίγνωστα τὸ διαχωρισμὸ τῶν Βλάχων ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ ἐθνικὸ κορμό, κατατάσσοντάς τους σὲ ξεχωριστὴ ἐθνότητα, Βλαχική, ὅπως ἐπὶ ἐνάμισο αἰώνα γιὰ λόγους πολιτικούς, δημογραφικούς, στρατηγικούς, οἰκονομικοὺς πασχίζει ἡ Ρουμανία καὶ συνεχίζουν τὰ κατάλοιπα τῶν θυμάτων τους μὲ μίσθαρνα ὄργανα, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγονται καὶ περιώνυμοι πανεπιστημιακοί, σύμφωνα μὲ τὸ κύκνειο σύγγραμμα τῆς καθηγήτριας τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων Ἐλευθ. Ι. Νικολαΐδου, *Ἡ Ρουμανικὴ προπαγάνδα*... τ. Α΄, Ἰωάννινα 1995, 231.

Μὲ ἄλλα λόγια τὸ ΕΛΙΑΜΕΠ ἀποκλείει νὰ κατάγονται ἀπὸ Ἕλληνες οἱ Ἀρσάκης, Βέλλιος, Δούμπας, Ζάππας, Ζωγράφος, Λοῦπος, Μπάγκας, Προκοπίου, Σίνας, Σμολένσκης, Νεκτάριος Τέρπος, Τρικούπης..., οἱ ὁποῖοι λόγῳ, ἔργῳ, διανοίᾳ, παντοειδῶς ἐκδηλώνονται Ἕλληνες, πιστοὶ καὶ ἀφοσιωμένοι. Ἀποκαλυπτικὴ δὲ ὁμολογεῖται ἡ στάση τοῦ Σίνα σὲ συνέντευξη: «Δὲν ἔχω λέξεις ἱκανὰς νὰ δοξάσω τὸν Ὕψιστον δι' ὅλα τὰ ἀγαθὰ ποὺ μοῦ ἔδωσε. Ἀλλ' ἓν μόνον δὲν ἠδυνήθην δυστυχῶς νὰ πράξω, νὰ δώσω ὅλως ἑλληνικὴν ἀνατροφὴν εἰς τὸν υἱόν μου καὶ νὰ ἐξοικειώσω αὐτὸν πρός τε τὴν γλῶσσαν καὶ πρὸς τὰ πάτρια ἤθη καὶ ἔθιμα, ὥστε νὰ μὴ διακρίνηται τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων μόνον διὰ τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὸν ἀκραιφνῆ καὶ γνήσιον ἑλληνισμόν». Ὁ δὲ Ν. Β. Πατσέλης,

ποὺ μᾶς μεταδίδει τὴν ἀλώβητη ἀφοσίωση τοῦ Σίνα στὴν Ὀρθοδοξία καὶ στὸν Ἑλληνισμό, προσθέτει καὶ παρατήρηση διευκρινιστική: «Ἤθελε τουτέστι ὁ βλαχόφωνος Σίνας ὅπως ὁ υἱός του εἶναι Ἕλλην καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν καρδίαν καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ φρόνημα. Καὶ ὅμως τόσον ὁ πατὴρ ὅσον καὶ ὁ υἱὸς Σίνας, πλεῖστα ὅσα ὑλικὰ καὶ ἠθικὰ κεφάλαια συνεισέφεραν διὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς πατρίδος των. Διατί ἐφ᾽ ὅσον οὗτος ἦτο βλαχόφωνος δὲν εἶχε τὰ βλέμματά του ἐστραμμένα πρὸς τὸ Βουκουρέστι ἢ τὴν Ρώμην;». Οἱ «δικοί» μας πανεπιστημιακοὶ λησμονοῦν καὶ σοφὴ ρήση τοῦ Arnold Toynbee, κατὰ τὸν ὁποῖο πρέπει νὰ θεωρήσουμε Ἕλληνες τοὺς Βλάχους «μιὰ καὶ οἱ ἴδιοι αἰσθάνονται ὅτι εἶναι Ἕλληνες, παρὰ τὸ ὅτι ἡ μητρική τους γλώσσα δὲν εἶναι ἑλληνική».

Ἐξ ἄλλου τὸ ΕΛΙΑΜΕΠ παραγνωρίζει καὶ γνωμάτευση τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, στὸ ὁποῖο ὑποβλήθηκε καὶ ἐγκρίθηκε διδακτορικὴ διατριβὴ γιὰ τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῶν Βλάχων, τὴν Ἀρωμουνική, σὲ σχέση μὲ τὴν Ἑλληνική, κατὰ δὲ τὸν ἁρμόδιο καθηγητὴ καὶ εἰσηγητὴ Γεώργιο Μπαμπινιώτη «...πρόκειται περὶ σοβαροῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖο δύναται νὰ ἀποτελῇ ἐφεξῆς εἰς τὰς γενικάς του γραμμὰς τὴν ἐπίσημον ἐπιστημονικὴν θέσιν τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς καταγωγῆς τῆς γλώσσης καὶ τῆς ἱστορικῆς προελεύσεως τῶν βλαχοφώνων Ἑλλήνων». Ἡ παραγνώριση λαμβάνει μεγαλύτερες διαστάσεις δοθέντος ὅτι τὸν προηγούμενο διδάκτορα, εἰδικευμένο στὴ Βλαχολογία σὲ τρία Α.Ε.Ι. τῆς Γαλλίας, βραβεύει ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἐπισημαίνοντας ὅτι τὸ συγγραφικὸ ἔργο του «ἔχει ὡς ἐπίκεντρο τοὺς Βλάχους, ἰδίως στὴν Ἑλλάδα, τοὺς ὁποίους βάσει συστηματικῆς ἔρευνας, τεκμηριωμένης ἐπιχειρηματολογίας καὶ μὲ χρήση ἐκτενοῦς ξένης καὶ ἑλληνικῆς βιβλιογραφίας, χαρακτηρίζει ὡς Ἑλληνοβλάχους, ἀντικρούοντας τὴν ἐκδοχὴ ὅτι ἀποτελοῦν ἰδιαίτερη ἐθνότητα καὶ ἐντεῦθεν βλαχικὴ μειονότητα». Ἐπιλογικὰ προσθέτει καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἡ συναφὴς ἐνασχόλησή του ἔχει παραμέτρους ἱστορικές, λαογραφικές, γλωσσολογικές, φιλολογικές, ἐθνολογικές».

Τὰ κρίματα τοῦ ΕΛΙΑΜΕΠ δὲν ἔχουν τέλος. Πρὸ πάντων χωλαίνει καὶ δεοντολογικά. Δὲν σχολιάζει καθόλου εἰδικὸ γιὰ τοὺς Βλάχους τῆς Ἀλβανίας δημοσίευμα, καταχωρισμένο στὴν περιοδική ἔκδοση τῆς Ἑταιρείας Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν Ἰωαννίνων καὶ κυκλοφορούμενο αὐτοτελῶς στὴν ἑλληνικὴ καὶ ἀλβανικὴ γλώσσα. Καίρια δὲ ἡ Ἐλευθερία Ἰ. Νικολαΐδου στὸ προμνημονευόμενο σύγγραμμά της σημειώνει: «Στὶς ἐργασίες τοῦ Λαζάρου δημοσιεύεται πλήρης ἑλληνικὴ καὶ ξένη βιβλιογραφία γύρω ἀπὸ κάθε πτυχὴ τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ ζητήματος. Συντριπτικὰ ἐπιχειρήματα γιὰ «ἀντίπαλες» θέσεις περιέχει ἡ πρόσφατη μελέτη του Καταγωγὴ καὶ ἐπίτομη ἱστορία τῶν Βλάχων τῆς Ἀλβανίας, *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο* τ. 15(1993-94) σ. 427 κ. ἑξ. Τὰ ἐπιχειρήματά του ἀναφέρονται τόσο στὴν καταγωγὴ τῶν Κουτσοβλάχων ὅσο καὶ στὴν πληθυσμιακὴ κατανομή

τους, ἰδιαίτερα στὸ χῶρο τῆς Ἀλβανίας». Αὐτὴ τὴν ἀξιολόγηση ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ νέος γενικὸς γραμματέας τῆς Ἑταιρείας Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν Ν. Ὑφαντῆς μὲ δημοσίευμά του στὴν καθημερινὴ ἐφημερίδα τῶν Ἰωαννίνων *Πρωινὸς Λόγος* (17.4.2008), ἐπιγραφόμενο «Οἱ Βλάχοι τῆς Ἀλβανίας, ἀδιάσπαστο Ἑλληνικὸ Τμῆμα».

Ὡστόσο σπουδαιότερη ἀξιολογεῖται ἡ συμβολὴ Ρουμάνου, τοῦ Cicerone Poghirc, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἀναγορεύθηκε διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου Λένινγκραντ (Ἁγ. Πετρουπόλεως) ἐπαληθεύοντας τὴν ἑλληνικότητα τῆς ἀρχαίας μακεδονικῆς διαλέκτου, συνακόλουθα δὲ καὶ τῶν χρήστων της Μακεδόνων, τοῦ ἐθνολογικοῦ καὶ γλωσσικοῦ ὑποστρώματος σύνολης τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου, τὴν ὁποία καὶ διερεύνησε ρωμανολογικά, τὴν ἔναρξη τῆς διεισδύσεως τῆς λατινικῆς γλώσσας στὸν Ἑλλαδικὸ χῶρο ἐντοπίζει στὴ Βόρειο Ἤπειρο χρονολογώντας την πρὸ τῆς Ρωμαιοκρατίας. Τὴν ἀποδίδει δὲ στὴν ἀναγκαστικὴ σύμπραξη Ρωμαίων καὶ Ἑλλήνων, ἡ ὁποία ἐπέβαλε ἐπιτακτικὰ στοὺς Ἕλληνες ἐσπευσμένη πρώιμη μύηση στὴ βασικὴ λατινικὴ στρατιωτικὴ ὁρολογία πρὸς εὐχερέστερη ἀλληλοκατανόηση καὶ ἐπιτυχῆ συντονισμὸ τῶν συνδυασμένων κοινῶν ἀποκρούσεων τῶν ἐπιδρομέων Ἰλλυριῶν, ποὺ εἶχαν ἀρχίσει νὰ λυμαίνονται τ᾽ ἀδριατικὰ παράλια καὶ νὰ παρεμποδίζουν τὴν ἐλεύθερη διακίνηση ἀνθρώπων καὶ ἀγαθῶν μεταξὺ τῶν δύο χερσονήσων, ἑλληνικῆς καὶ ἰταλικῆς, ζημιώνοντας Ἕλληνες καὶ Ρωμαίους. Βέβαια γιὰ τὴν ἐξοικείωση Ἑλλήνων μὲ τὴ λατινικὴ εἶχαν συντελέσει καὶ πρόσθετοι λόγοι, ἐπίσης πολὺ ἐνωρίς, ἤδη τὸ 229 π.Χ. κατὰ τὸν Poghirc καὶ τὸ 239 π.Χ. κατὰ τὸν ἀκαδημαϊκὸ καὶ καθηγητὴ τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Ἀγαπητὸ Τσοπανάκη. Στοὺς πρωταρχικοὺς παράγοντες προτάσσεται καὶ ἡ συνήθως ἐθελουσία γιὰ βιοποριστικοὺς λόγους συμμετοχὴ Ἠπειρωτῶν καὶ ὄχι μόνον στὰ βοηθητικὰ (auxilia) ρωμαϊκὰ στρατιωτικὰ τμήματα, ὡς ἱκανοὶ μεταφορεῖς, ἀγωγιάτες, κιρατζῆδες, σύμφωνα μὲ τὰ πορίσματα μελετῶν συγχρόνων μας ἐπιστημόνων, π.χ. S.I. Oost, N.G.L. Hammond, G. Cheesman, P. Cabanes κ.ἄ.

Ἡ ἑλληνικότητα τῆς Βορείου Ἠπείρου μὲ τὰ γεωγραφικὰ δεδομένα τοῦ Στράβωνος ἕως Δυρράχιο-ποταμὸ Γενυσὸ (Γενοῦσο-Σκούμπη) - Ἐγνατία ὁδό, Πρέσπες ἐπιβεβαιώνεται διαχρονικὰ ἤδη ἀπὸ τὸν Προκόπιο, τὸν ὁποῖο ἐπικαλεῖται στὴν ἐποχή μας ὁ VI. Popovic´, καθὼς καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς Antonio Canini, Giovanni Amadori-Virgili, Luciano Magrini, τὸν Γάλλο René Puaux, τὸν Ἀλβανὸ Basribey κ.ἄ. Κατὰ δὲ διαπιστωμένες ἐπιστημονικὲς ἐξειδικεύσεις τεκμηριώνεται ἀπὸ τοὺς Γάλλους O. Masson, P. Cabanes, τὸν Βούλγαρο VI. Georgiev, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸν ἀρχικὰ ἀμφισβητία Ρουμάνο Radu Vulpe, ὁ ὁποῖος ἄρχισε τὴν ἐπιστημονικὴ σταδιοδρομία του ὡς θιασώτης τῆς πανιλλυρικῆς θεωρίας, ἀλλὰ ὡς ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου ἀπέκλεισε

ἀπὸ τὴ Βόρειο Ἤπειρο καὶ τὴν παραμικρὴ ἄλλη παρουσία πλὴν τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς παρείσακτης λατινικῆς τοπωνυμίας καὶ ἀνθρωπωνυμίας, ἀποδεικτικῶν δημιουργίας λατινοφώνων Βορειοηπειρωτῶν, δηλαδὴ τῶν γνωστῶν μας Ἀρβανιτοβλάχων. Ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ πλευρὰ ὁ καθηγητὴς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Ἀπόστολος Βακαλόπουλος συγγράφει καὶ ἐπίτομο Βλαχολογικὸ μελέτημα, εὐγλωττότατα ἐπιγραφόμενο: *Ὁ γλωσσικὸς ἐκλατινισμὸς τῆς Ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδας.* Σ' αὐτὸ ἀξιοποιεῖ τὴν ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρουσα μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου Λυδοῦ (6ος αἰ. μ.Χ.), ὁ ὁποῖος ὡς καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Κωνσταντινουπόλεως ἔχοντας ἄνετη πρόσβαση στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα καὶ στὴν Πανεπιστημιακὴ Βιβλιοθήκη, συνάμα δὲ ὡς διοικητὴς τῆς «Εὐρώπης», δηλαδὴ τῶν σημερινῶν Βαλκανίων, πραγματοποιώντας ἀνεμπόδιστα καὶ ἐπιτόπιες ἔρευνες, διαπιστώνει δημογραφικὴ ὑπεροχὴ τῶν Ἑλλήνων στὸν χῶρο τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου καὶ βεβαιώνει τὴ χρήση ἀπὸ αὐτοὺς τῆς λατινικῆς γλώσσας.

Ἐν τούτοις δὲν θέλει Ἕλληνες τοὺς Βορειοηπειρῶτες Βλάχους, μάλιστα τοὺς Μοσχοπολίτες, μολονότι ἀναγνωρίζει τὴν ἑλληνικὴ συνείδησή τους, ὁ δημοσιογράφος Θόδωρος Καρζῆς, ἀποσιωπώντας τυχὸν εἰδικὲς σπουδές του, μᾶλλον ἀπίθανες, ἐνῶ ὁλοφάνερος εἶναι ὁ ἐπηρεασμός του ἀπὸ τὸν καθηγητὴ γεωγραφίας καὶ διερμηνέα Thede Kahl, χαρακτηρισμένο "προκλητικὸ προπαγανδιστὴ" καὶ ἀποδιοπομπημένο σὰν *personna non grata, ἀνεπιθύμητο πρόσωπο,* ἀπὸ τὴν Πανελλήνια Ὁμοσπονδία Πολιτιστικῶν Συλλόγων Βλάχων. Εἶναι ὁ συνέταιρός του στὰ *Ἠπειρωτικὰ Παραμύθια*, ποὺ προλογίζει ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας Κάρολος Παπούλιας, ἀσφαλῶς ἀνενημέρωτος γιὰ τὸ «ἀνεπιθύμητο», ἰδίως δὲ γιὰ τὸν ἰσχυρισμό του σὲ βιβλίο του, τὸ ὁποῖο διανεμήθηκε κιόλας ἀπὸ καθημερινὴ ἐφημερίδα, ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Μοσχοπόλεως «κατάγονταν ἀπὸ Ρουμάνους καὶ μιλοῦσαν βλάχικα....»! Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ Καρζῆς οὔτε στοιχειώδεις γνώσεις διαθέτει οὔτε φυλλομέτρησε τὰ *Ἠπειρωτικά*, στὰ ὁποῖα ὁ μεγάλος μεσαιωνοδίφης καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, πρύτανις καὶ πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος, Ἠπειρώτης Βλάχος ἀπὸ τοὺς Καλαρρύτες Ἰωαννίνων, Σπυρίδων Λάμπρος ἐπικρίνοντας τὴν ἀσκούμενη ἀπὸ τὸν Μπουριλεάνου προπαγάνδα ἐπισημαίνει: «...καίπερ προσπαθήσας νὰ ἐλαττώσῃ τὴν σημασίαν τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ κωμοπόλει ταύτῃ [Μοσχοπόλει], ᾐσθάνθη οὐχ ἧττον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι τὰ ἐπιχώρια ᾄσματα εἶναι μόνον ἑλληνικά, ὅπερ εἶναι τῶν ἐνδεικτικωτάτων ἐπιχειρημάτων πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος τῆς χώρας». Ἑλληνικότητα δὲ ἀναβλύζει καὶ ἀπὸ βλαχόφωνα δημοτικὰ τραγούδια, ὅπως ἀπέδειξε στὴν τρίτομη διδακτορικὴ διατριβή της ἡ Ἠπειρωτοπούλα Ἀθηνᾶ Κατσανεβάκη (*Βλαχόφωνα καὶ Ἑλληνόφωνα τραγούδια τῆς περιοχῆς Βορείου Πίνδου. Ἱστορική-Ἐθνομουσικολογικὴ προσέγγιση: Ὁ Ἀρχαϊσμός τους καὶ ἡ*

σχέση τους μὲ τὸ ἱστορικὸ ὑπόβαθρο. Θεσσαλονίκη 1998).

Μετὰ ταῦτα, va-l mâcă Luplo, θὰ τὸν φάει ὁ Λύκος, τὸν Καρζῆ! Διότι ὁ Βορειοηπειρώτης Βλάχος, Ἀρβαντόβλαχος, ἀπόδημος πέρα τοῦ Δουνάβεως, μὲ καταπληκτικὲς κοινωνικοβιοποριστικὲς προόδους, ἀνῆλθε καὶ στὸν ἡγεμονικὸ θρόνο, ὁ Βασίλειος Λοῦπος, ψευδώνυμο βέβαια τὸ ἐπώνυμο, Κώτσης τὸ πραγματικό, τὸ δὲ Βασίλειος συμβολικὸ τῆς Βασιλείας τοῦ Βυζαντίου! Ὡς ἡγεμόνας τῆς Μολδαβίας ἐνθουσιάζει τοὺς ἁπανταχοῦ ὁμογενεῖς καὶ ἐντυπωσιάζει τοὺς ἀλλογενεῖς, δοθέντος ὅτι τὸ πρῶτο μέτρο, ποὺ λαμβάνει, ἀφορᾷ στὴν ἀντικατάσταση τῆς σλαβωνικῆς ἀπὸ τὴν τοπικὴ Ἐκκλησία καὶ βαθμιαῖα ἀπὸ τὴ Διοίκηση μὲ τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα. Πρὸς τοῦτο μετακαλεῖ ἀπὸ τὴν ὑπόδουλη στοὺς Τούρκους Ἑλλάδα κληρικοὺς ὡς διδασκάλους. Ἡ δὲ θυγατέρα του ἀλληλογραφεῖ μὲ ἡγετικὰ στελέχη τῆς τσαρικῆς Ρωσίας ἑλληνιστί! Πλατύτερα θὰ ἀρκοῦσε σύντομη ἀναφορὰ στοὺς Ἐθνικοὺς Εὐεργέτες, οἱ ὁποῖοι ἵδρυσαν ἀναρίθμητα ἐκπαιδευτήρια, ὅπως οἱ Ζάππες, Ζωγράφοι, Σίνες.... Φυσικὰ οἱ Ἀρβανιτόβλαχοι, ποὺ κατῆλθαν κατὰ καιροὺς σ' ὅλο τὸ μῆκος τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου, ἕως καὶ τὴν Πελοπόννησο, ἐξ αἰτίας τῶν συχνῶν ὀθωμανικῶν δολοπλοκιῶν καὶ παντοειδῶν πιέσεων δοκιμάσθηκαν ἐπώδυνα στὴν οὐσιαστικὰ ἀνέφικτη καὶ σχεδὸν ἀνύπαρκτη παιδεία τους. Ὡστόσο ὑφίσταται κάποια παράμετρος. Στὴ Θεσσαλία διαβιοῦσαν ἀφ' ἑνὸς πανάρχαιοι γηγενεῖς Βλάχοι μὲ μόνιμες θερινὲς διαμονὲς στὴν Πίνδο, ὅπως οἱ Ἀσπροποταμίτες, καὶ χειμερινὲς δυσφόρητες πρὸς ἀποφυγὴ προκλήσεων τῶν κατακτητῶν, ἀφ' ἑτέρου οἱ Ἀρβανιτόβλαχοι, ποὺ διάγουν βίο ἀνάλογο μὲ ἐκεῖνον τῶν Σαρακατσάνων, στοὺς ὁποίους τὰ ἀγαθὰ τῆς παιδείας δύσκολα ἀποκτῶνται. Ἀπόλυτη κατανόηση καὶ ἄμεση συμβολὴ στὴν ἐκπαιδευτικὴ μέριμνα ὀφείλουν πρωτίστως σὲ φωτισμένους κληρικούς, πρὸ πάντων ὅμοιας προελεύσεως, σάρκα ἀπὸ τὴ σάρκα τους, ὅπως ἦταν ὁ Μητροπολίτης Δημητριάδος καὶ Ζαγορᾶς Δωρόθεος Σχολάριος (1812-1888) ἀπὸ τὸν Ἀμάραντο Καλαμπάκας, μὲ σημαντικὴ προϋπηρεσία ὡς μητροπολίτης Σωζοαγαθοπόλεως, χάρη στὴν ὁποία τοῦ παρασχέθηκε δυνατότητα προσεγγίσεως τῆς γενέτειρας, Θεσσαλίας, ὅπου ἀναδείχθηκε ἐξ ἀρχῆς ἕνας ἀπὸ τοὺς πλέον δυναμικοὺς ἐμψυχωτὲς τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἀναγεννήσεως, προσφέροντας ἐπιπρόσθετα σχεδὸν ὅλη τὴν περιουσία του. Συνειδητότατα καὶ ὁμολογουμένως προοδευτικὸς ἐπεξέτεινε τὴν ἀκοίμητη φροντίδα γιὰ τὴν ἐκπαίδευση τῶν κοριτσιῶν, τῶν κληρικῶν καὶ τῶν βλαχόφωνων, στοὺς ὁποίους ἀσκοῦνταν τότε ἔντονη ρουμανικὴ προπαγάνδα. Γιὰ τὰ βλαχόπουλα μίσθωνε δασκάλους, ποὺ ἀκολουθοῦσαν τοὺς μετακινούμενους ποιμενικοὺς πληθυσμούς. Γεγονὸς ποὺ καθιστᾶ ἐπιτακτικὴ τὴν ἀπότιση ἐλάχιστου φόρου τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης!

Ἐκτὸς τῶν Ἀσπροποταμιτῶν Βλάχων, τῶν ὁποίων οἱ φιλοτεχνημένες κατοικίες διασφαλίζονται στὴν πολυδειράδα ὀροσειρὰ τῆς Πίνδου Δυτικῆς Θεσσα-

λίας, ἐξ ἴσου γνωστοὶ εἶναι καὶ οἱ Βλάχοι τῆς βόρειας Πίνδου, Ἀβδέλλας, Περιβολίου, Σαμαρίνας, Σμίξης τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, ἀπὸ τὴν ὁποία ἐξηγεῖται καὶ ἡ προσωνυμία τοῦ Ρήγα ὡς Μακεδόνα (Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Βλάχοι καὶ κρατικὲς παραλείψεις*. Ἀθήνα 2002, 94).

Πάντως εἶναι ὁπωσδήποτε ἀνιστόρητη ἡ εἰκασία, κατὰ τὴν ὁποία οἱ Βλάχοι παρουσιάζονται στὸ Βελεστίνο «γύρω στὰ 1771». Πράγματι ἡ ἀρχὴ τῶν Βλάχων τοῦ Βελεστίνου ἰχνηλατεῖται τέλεια. Ἤδη ἀπὸ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους διαπιστώνεται ἀδιάκοπος κτηνοτροφικὸς τρόπος ζωῆς ἐποχικῶν μετακινήσεων κατοίκων τῆς Πελασγιώτιδας μὲ θέρετρα στὴν Πίνδο, ὅπως ὑπαινίσσεται καὶ ὁ Στράβων γιὰ τοὺς Περραιβοὺς καὶ ἐπικυρώνει μὲ ἐπιστημονικὰ μελετήματα ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ἀντώνιος Δ. Κεραμόπουλλος. Ἐκλατινισμὸ ἄλλως τε στὶς ἀναφερόμενες θεσσαλικὲς περιοχὲς ἀποκαλύπτει ἡ ἐνδελεχὴς διερεύνηση τῶν λατινικῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν σωζομένων λατινογενῶν τοπωνυμίων Θεσσαλίας. Ἑνὸς δέ, τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Βελεστίνου, Σοῦγλος, ἡ φωνητικὴ μορφὴ μαρτυρεῖ ὕπαρξη Βλάχων πρὶν ἀπὸ ὁποιαδήποτε ὑποτιθέμενη ὁποθενδήποτε ἔλευση ἢ κάθοδο. (Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Φεραῖοι ρωμαϊκῶν χρόνων καὶ Βλάχοι Βελεστίνου», Ὑπέρεια, 1, 1990, 141-157, καὶ Βαλκάνια καὶ Βλάχοι, Ἀθῆναι 1993, 17-33). Ὅμως, ὅταν ἡ πανευρωπαϊκὴ ἐπανάσταση τοῦ 1848 δραστηριοποίησε καὶ τοὺς Βλαχο-Μολδαβούς, σημερινοὺς Ρουμάνους, μὲ διεκδικήσεις τῆς Τρανσυλβανίας ἀπὸ τὴν Ἀψβουργικὴ Αὐστρο-Οὐγγρικὴ Αὐτοκρατορία καὶ τῆς Βεσσαραβίας ἀπὸ τὴν τσαρικὴ Ρωσία, ἐπισπεύθηκε ἡ ποδηγέτηση τῶν ἐπαναστατημένων μὲ προειδοποίηση ἐνδεχόμενης διαταράξεως τῶν διακρατικῶν σχέσεων μὲ τὶς Ὑπερδυνάμεις. Μὲ τὴν παροχὴ παντοειδοῦς ὑποστηρίξεως καὶ καθοδηγήσεως τῆς Αὐστρίας κατευθύνονται πρὸς τὸν «Μεγάλο Ἀσθενῆ», τὸν Σουλτάνο, στὴ Μακεδονία, τῆς ὁποίας τοὺς Βλάχους, λατινόφωνους Ἕλληνες, μετονομάζουν «Μακεδο-Ρουμάνους», ἂν καὶ ἕως τότε, ὅπως ὁμολογεῖ ὁ Ρουμάνος ἀκαδημαϊκὸς C.C. Giurescu, καὶ γιὰ τὸν ρουμανικὸ λαὸ ἡ λέξη Κουτσόβλαχος σημαίνει Ἕλληνα! Κατὰ δὲ τὸν ἐπίσης Ρουμάνο ἀκαδημαϊκὸ I. Coteanu, οἱ ἐγκατεστημένοι στὶς Παραδουνάβιες Ἡγεμονίες Βλάχοι Ἑλλάδος ποτὲ δὲν αἰσθάνθηκαν ὅτι ἀνήκουν στὸν ἴδιο μὲ τοὺς Ρουμάνους λαό.

Εὐθαρσότατα ὁ πρωταγωνιστὴς στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1848, πρώτου μεγέθους ἱστορικὸς μὲ λαμπρότατες σπουδὲς καὶ συγγραφές, συνάμα δὲ κορυφαῖος πολιτικὸς τῶν Παραδουναβίων Ἡγεμονιῶν Mihail Kogalniceanu (1817-1891), σὲ κρίση εἰλικρίνειας διακηρύσσει ὅτι ἡ διεκδίκηση τῶν Βλάχων Ἑλλάδος ἀπὸ τὶς Ἡγεμονίες, οἱ ὁποῖες ἐν τῷ μεταξὺ μετονομάζονται Ρουμανία, παίρνοντας ὄνομα παντελῶς ἀνυπόστατο πέρα τοῦ Δουνάβεως, χάρη στὸν πρῶτο ἱστορικό τους, τὸν Πηλιορείτη Δανιὴλ Φιλιππίδη, «ἐφευρέθη»! (Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἡ Σαμα-*

ρίνα μέσα ἀπὸ τὸν φακὸ τῶν Wace καὶ Thompson. Πολιτιστικὸς Σύλλογος Σαμαρίνας, Ἀθήνα, 2007, 69). Ἀλλὰ ἡ ἰσχὺς τοῦ «Ἐφευρήματος» ἔχει τακτὸ χρόνο, «ἐπὶ τοῦ παρόντος»! Περισπούδαστη εἶναι ἡ ἡμερομηνία λήξεως, ἡ ὁποία ὑποδηλώνεται συνδυασμένη μὲ τὴν προσάρτηση τῆς Τρανσυλβανίας, ἡ ὁποία καὶ πραγματοποιήθηκε μετὰ τὸν Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο καὶ τὴν ὁριστικὴ διάλυση τῆς Ἀψβουργικὴς Ὑπερδυνάμεως, τὸ 1918. Ἀλλὰ ποιός στὴν Ἑλλάδα παρακολουθεῖ ἐνδεδειγμένα τὰ ἐθνικὰ θέματα, ὥστε ἔγκαιρα -στὴ βράση κολλάει τὸ σίδερο!- νὰ ἀποκαταστήσουμε τὴν πραγματικότητα καὶ τὴν παραδεκτὴ ἀπὸ ἐγκυρότατες προσωπικότητες τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς πολιτικῆς τῆς Ρουμανίας ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων Ἑλλάδος; Παράλληλα νὰ προλάβουμε καὶ ὅσα ἐπακολούθησαν τὸ 1918.

Ἐνδεικτικὰ ἐπισημαίνεται ἀπαράδεκτη καὶ πολλαπλῶς ἐπιζήμια ἐθνικὰ παράλειψη, ἡ ὁποία κατ' ἐξοχὴν ἀδικεῖ τὴ Μαγνησία. Ἀπὸ πολλὲς ἑλληνικὲς περιοχὲς περισσότερο δικαιοῦται νὰ σεμνύνεται στὸ ἐπίμαχο ζήτημα γιὰ ἄξια ὁμολογουμένως τέκνα της. Διότι οἱ προσφορές τους πρὸς τὴ Ρουμανία παραμένουν πολύτιμες, ὅπως ἡ βάφτιση τῶν Παραδουναβίων Ἡγεμονιῶν μὲ τὸ σημερινὸ ἑνιαῖο ὄνομα ἀπὸ τὸν Δανιὴλ Φιλιππίδη, θεωρούμενο καὶ πρῶτο ἱστορικό της! Ὅμως ἐκπληκτικὴ εἶναι καὶ ἡ πρωτοβουλία ἑνὸς συνωνύμου καὶ προφανέστατα ἐξ αἵματος συγγενοῦς, τοῦ Ἀλεξάνδρου Φιλιππίδη (1859-1933). Διότι ἀκριβῶς αὐτός, ὅταν μὲ τὴν παρώθηση τῆς Αὐστρίας κακοφόρμισε ἡ πληγὴ τῆς προπαγάνδας, ἡ διεκδίκηση τῶν Βλάχων Ἑλλάδος ἀπὸ τὴ Ρουμανία μὲ τὴν ἐπινοημένη, δῆθεν, κάθοδο ἀπὸ Δούναβη-Δακία, περίτεχνα ἀποδίδοντάς την στὸν Ἀρμένιο Βυζαντινὸ χρονογράφο Κεκαυμένο καὶ παράγοντας τεράστια σχετικὴ βιβλιογραφία, κενὴ οὐσίας, ἀφοῦ ὁ Κεκαυμένος ὁμολογεῖ τὴν αὐτοχθονία τῶν Βλάχων, ὅπως πρὸ πολλοῦ ἔχει ἀποκαλύψει ὁ Γάλλος ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σορβόννης Paul Lemerle, καὶ τοὺς διακρίνει στὴ Θεσσαλία ὄχι μόνον ὡς κτηνοτρόφους ἀλλὰ καὶ γαιοκτήμονες καὶ ἀστούς, δὲν ἀδρανεῖ. Χρησιμοποιεῖ τὴν πανεπιστημιακὴ πανοπλία του. Διαθέτει ἄλλως τε τὸ ἀπαιτούμενο ἐπιστημονικὸ κῦρος καὶ τὴν ἔξωθεν καλὴ μαρτυρία: καθηγητὴς πανεπιστημίου, τακτικὸ μέλος τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας, θεμελιωτὴς τῆς Γλωσσολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἰασίου.

Ὁ Πηλιορείτης Ἀλέξανδρος Φιλιππίδης ὡς βαθύτατος μύστης τῶν ἱστορικῶν πηγῶν τεκμηριώνει τὴν ἐντατική διαδικασία ἀναρωμανισμοῦ ἀπὸ τὸν 7ο αἰώνα τῶν ὑπερδουνάβιων ἐδαφῶν, γετοδακικῶν, μὲ ἄνοδο ἐκρωμαϊσμένων πληθυσμῶν τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου, σὲ δίτομη ὀγκώδη, 1718 σελίδων, συγγραφὴ γιὰ τὴν καταγωγὴ τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ καὶ τῆς γλώσσας του. Οἱ δὲ ἀπόψεις του γίνονται δεκτὲς ἀπὸ τοὺς Ρουμάνους εἰδικοὺς ἐπιστήμονες καὶ ρωμανιστὲς ἄλλων χωρῶν. Μάλιστα ὁ Οὗγγρος K. Kadlek ὑποστηρίζει ἄνοδο ἀπὸ

Θεσσαλία! Ἐνῶ, λοιπόν, ὁ Ἀλέξανδρος Φιλιππίδης πείθει Ρουμάνους διακεκριμένους ἐπιστήμονες μέσα στὴν ἴδια τὴ Ρουμανία καὶ ἐξειδικευμένους διαφόρων χωρῶν, στὴ γενέτειρά του, στὴ Μαγνησία, ἀγνοεῖται ὁλότελα. Ἀμφίβολο εἶναι καὶ σήμερα, ἂν οἱ Βολιῶτες γνωρίζουν τὴν ὕπαρξή του, πολὺ δὲ περισσότερο τοὺς ἀγῶνες του γιὰ τὰ ἑλληνικὰ δίκαια μὲ βάση τὰ συμπεράσματα ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν. Ἀντίθετα λιβανίζουν συμπατριώτη τους γιατρὸ πολιτευόμενο, τοῦ ὁποίου βιβλίο καὶ πρόσφατα ἐπανεκδόθηκε, ἂν καὶ σ' αὐτὸ γράφονται χειρότερα καὶ ἀπὸ τὴν ἀδίστακτη ρουμανικὴ προπαγάνδα, συνάμα δὲ μολονότι στὴν αἴθουσα τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κατακεραυνώθηκε μὲ καυστικὴ εἰρωνεία ἀπὸ τὸν ἀκαδημαϊκὸ Κεραμόπουλλο: Ὁ Γεωργιάδης «εἰς τὴν *Θεσσαλίαν* του, ὀνειρευθείς, βεβαιοῖ περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν τὸ βάρβαρον ἔθνος τῶν Δακῶν, κατῆλθεν ὑπὸ μορφὴν Κουτσοβλάχων εἰς τὴν Πίνδον! Οὕτως ἀταλαίπωρός ἐστιν ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας εἰς τοὺς πολλούς».

Ἡ *Θεσσαλία* τοῦ Ν. Γεωργιάδη ἀποβαίνει σωστικὴ προκάλυψη τοῦ G. Weigand, ὁ ὁποῖος μὲ αὐτὸ ἐπέτυχε ἀπροσδόκητα ἰσχυρότατο ἄλλοθι γιὰ τὴν ἄνετη ἄσκηση τῆς πληρωμένης ἀπὸ ρουμανικὲς κυβερνήσεις, ὅπως καταχωρίζεται καὶ στὶς Ἐγκυκλοπαίδειες τῆς Ρουμανίας, προσφορᾶς ὑψηλοῦ ἐπιπέδου προπαγανδιστικῶν ὑπηρεσιῶν, σύμφωνα μὲ τὶς καταγγελίες τοῦ Victor Bérard. Πρὸ πάντων παρασύρει πλείστους, ἰδίως, Θεσσαλοὺς στὸ διάβα ἑνὸς καὶ πλέον αἰώνα κυκλοφορίας. Τὰ δὲ κίνητρα πρωταιτίου καὶ θυμάτων δὲν εἶναι δυσδιάκριτα, κατ' ἐπέκταση καὶ τῆς ἀγνοήσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου Φιλιππίδη. Ἀλλὰ ἀναντίρρητα παραμένει πληρέστατα ἀκατανόητη καὶ ἐπιβαρυντικὴ ἡ παρασιώπηση τῆς Βλαχολογικῆς θέσεως τοῦ πρώτου Νεοέλληνα ἱστορικοῦ Λαρισαίου Κωνσταντίνου Μ. Κούμα, τὴν ὁποία ὑποστηρίζουν σθεναρά, ὅπως σημειώνει ἡ καθηγήτρια Ἐλευθερία Ἰ. Νικολαΐδου, ὁ Βολιώτης καθηγητὴς Ἀπ. Βακαλόπουλος, ἡ καθηγήτρια τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων καὶ γεν. γραμματέας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιτροπῆς Σπουδῶν ΝΑ Εὐρώπης Μαρία Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου κ.ἄ. Δέχεται δὲ ὁ Κούμας ὅτι οἱ Βλάχοι εἶναι "Ἕλληνες τὸ γένος". Ὡστόσο δὲν ἀρκεῖται λακωνικά. Προβαίνει καὶ σὲ σαφέστερη καὶ λεπτομερέστερη διατύπωση. Οἱ Βλάχοι «Συμπεριφέρονται ἀδελφικῶς μὲ τοὺς Γραικοὺς ὡς Γραικοὶ καὶ δὲν δείχνουν οὔτ' ἐκεῖνοι οὔτε οὗτοι καμμίαν ἐθνικὴν διαφορὰν πρὸς ἀλλήλους, καθὼς τῳόντι εἶναι ἀμφότεροι οἱ λαοὶ μιᾶς πατρίδος τέκνα, καὶ τῶν αὐτῶν προγόνων ἀπόγονοι».

Παρὰ τὴν ὁλοφάνερη σαφήνεια σύγχρονός μας μεγαλολογοτέχνης, τοῦ ὁποίου τὰ βιβλία κυκλοφορήθηκαν κατὰ δεκάδες καὶ ἑκατοντάδες χιλιάδες ἀντίτυπα, δὲν καταλαβαίνει τὴν παραπάνω διευκρινιστικὴ περικοπὴ καὶ διερωτᾶται: « Ὁ Κούμας στὸ βιβλίο γιὰ τοὺς Ἕλληνες τοὺς ταύτιζε ἢ τοὺς μπέρδευε μὲ τοὺς Βλάχους;». Ἀλήθεια, τόσο ἐπίφοβο! Ἂν τοὺς μπέρδευε, θὰ ὑποβαθμιζόταν ὁ ἴδιος;

Φεῦ! Ἀποκαρδιώνεται καὶ ὁ ἀπαθέστερος ἀναγνώστης, ὅταν ὑποπίπτουν στὴν ἀντίληψή του οἱ ἀφάνταστες αὐτὲς ἀγνωσιές, μάλιστα "Συμβούλου" πρωθυπουργοῦ! Πρὸς καθησυχασμό του οἱ Ἀρβανιτόβλαχοι ἀπόδημοι στὴν Πολωνία (!), ἀδασκάλευτοι, μὲ τὴ δική τους θέληση, δήλωναν στὶς τοπικὲς πολωνικὲς ἀρχές: «Honoratus Michael Dziemovski... de civitate Moscopolis oriundus, Graecus....1788». Οἱ δὲ Ἠπειρῶτες Καλαρρυτινοὶ Βλάχοι τῆς Ἰταλίας, ἀνορθόγραφα μὲν ἀλλὰ καθαρὰ στὴν ἀλληλογραφία τους μὲ συγχωριανοὺς αὐτοαποκαλοῦνται «Γραικοί»!

Ἀλλὰ σύμφωνα καὶ μὲ διαπιστώσεις ξένων αὐτὴ τὴν εἰκόνα ἔδιναν οἱ Βλάχοι καὶ σὲ ἄλλους λαούς. Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βελιγραδίου Dusan Popovic΄ μᾶς πληροφορεῖ: «Οἱ Βλάχοι ἀναμφισβήτητα αἰσθάνονταν Ἕλληνες καὶ ἦσαν πράγματι οἱ φορεῖς τῆς γλώσσας, τοῦ τρόπου ζωῆς, τοῦ πνεύματος τῶν Ἑλλήνων στὸ Δυτικὸ κόσμο καὶ στὶς χῶρες μας». Ὁ δὲ φιλορουμάνος Κροάτης ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ζάγκρεμπ Petar Skok τονίζει: Οἱ Βλάχοι «ἀνέκαθεν διακρίθηκαν γιὰ τὸν ἐνθουσιασμό τους ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ».

Δυστυχῶς, ἀνοργανωσιὲς κρατικές, ἀπερισκεψίες κομματικές, μικροψυχίες ἡγετικές, μυωπίες ἐπιστημονικὲς ἔχουν συρρικνώσει θλιβερὰ τὸν Ἑλληνισμό, ὁ ὁποῖος καὶ πέρα τοῦ Δουνάβεως ὑπερεῖχε ἐκείνου τῆς μητροπολιτικῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου καθολικά, σὲ δημογραφικές(!), οἰκονομικὲς καὶ πολιτισμικὲς περγαμηνές. Γιὰ τὶς πρῶτες ἐκπληκτικὴ ἐνημέρωση προσφέρει τρίτος Μάγνης ὁ Ἀργύρης Φιλιππίδης: «Ἂς μὴ λησμονοῦμεν ὅμως σήμερον, ὅτι πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως οἱ Ἕλληνες εἶχον κατὰ πυκνοτάτους ὁμίλους μεταναστεύσει εἰς τὰς Παραδουναβείους χώρας, καὶ ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκεῖ ἐγκατεστημένων ὁμοεθνῶν μας ἦτο μεγαλύτερος κατὰ πολὺ τοῦ ἑνὸς ἑκατομμυρίου», ἐνῶ στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο ὑπολογίζονται περίπου 800.000-900.000 ψυχές!

ΟΙ ΒΛΑΧΟΙ ΤΗΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ (Περιβολιῶτες καὶ Ἀρβανιτόβλαχοι). Πρόλογος Ἀχ. Γ. Λαζάρου. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙΒΟΛΙΩΤΩΝ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ. ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΒΛΑΧΩΝ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΑΛΜΥΡΟΥ. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΣΕΣΚΛΟΥ.
ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ.

Ἰωάννης Κωλέττης (1774 - 1847)
«Ὅσο χιονίζουν τὰ βουνὰ Τοῦρκο δὲν προσκυνᾶμε!»

ΑΡΒΑΝΙΤΕΣ ΚΑΙ Κ.Ε.Μ.Ο.

Ἰδοὺ ἡ Ἐπιστολή, ἡ ὁποία δημοσιεύθηκε στὴν ἐφημερίδα Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ (20.12.1998) καὶ ἀναδημοσιεύθηκε χωρὶς περικοπὲς στὸ περιοδικὸ ΕΛΛΟΠΙΑ (42, Ἰανουάριος - Φεβρουάριος 1999, 59-60).

Κύριε Διευθυντά,

Στὴν Κυριακάτικη Καθημερινὴ τῆς 22.11.1998, σελ. 42, φιλοξενεῖτε ἐκτενέστατο ἄρθρο συνεργάτη σας, στὸ ὁποῖο οἱ παρεχόμενες πληροφορίες προσκρούουν σὲ πορίσματα πολυετῶν ἐπιτόπιων ἐρευνῶν διακεκριμένων ἐπιστημόνων. Ἀρκεῖ νὰ μνημονεύσω δύο καθηγητὲς τοῦ Πανεπιστημίου Σορβόννης. Κατὰ τὸν André Blanc (Géographie des Balkans, Paris 1971, 50), τὸ κράτος τὸ πιὸ ἑνιαῖο, τὸ πιὸ ὁμογενὲς εἶναι τὸ ἑλληνικό. Κατὰ δὲ τὸν André Mirambel (Introduction au grec moderne, Paris, 1957, 27), οἱ ὁμιλούμενες στὴν Ἑλλάδα πέρα τῆς ἑλληνικῆς γλῶσσες μόλις ἀντιπροσωπεύουν τὸ ποσοστὸ 3,20%.

Παρακαλῶ νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε πρόσθετες ἐπισημάνσεις:

1. Ὁ ἐπίτιτλος *«Σήμερα πάνω ἀπὸ δύο ἑκατομμύρια Ἕλληνες ἔχουν ἀρβανίτικη καταγωγή»* δηλώνει ἀτεκμηρίωτα ὅτι οἱ Ἀρβανίτες δὲν εἶναι… Ἕλληνες!

Ὑπενθυμίζεται ὅτι σὲ πρόσφατο παρόμοιο μὲ αὐτὸ τῆς Λεβαδειᾶς «συνέδριο», ποὺ ἀφοροῦσε στοὺς Βλάχους, στὴ Λάρισα, οἱ ὀργανωτές, δηλαδὴ τὸ εὐρωδίαιτο Κέντρο Ἐρευνῶν Μειονοτικῶν Ὁμάδων (ΚΕΜΟ), ἐνῶ ἀγνόησαν προκλητικὰ τὶς τοπικὲς ἀρχές, ΜΜΕ, ἐντοπίους εἰδικοὺς ἐπιστήμονες, πρωτίστως εἶχαν φροντίσει νὰ παρίστανται ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ Οὐαλλὸς Tom Winnifrith, ποὺ σὲ δημοσίευμά του χωρίζει τοὺς Βλάχους *(Ἀβέρωφ, Ἀρσάκη, Βικέλα, Διονύσιο Πύρρο, Ζαλοκώστα, Ζάννα, Ζάππα, Ζωγράφο, Ἰωακεὶμ Γ΄., Κ. Κρυστάλλη, Ἰ. Κωλέττη, Ἰ. Κωττούνιο, Σπ. Λάμπρο, Γεωργάκη Ὀλύμπιο, Δημ. Προκοπίου Πάμπερι, Ρήγα, Σβῶλο, Σίνα, Γ. Σταύρου, Δωρόθεο Σχολάριο, Τοσίτσα κ.ἄ.)* ἀπὸ τὸν ἑλληνισμὸ σὰν ἐθνότητα ξεχωριστή, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ διαβόητος «Γάλλος» Jean Périfan (Γιάγκος Περήφανος), γόνος ἐγκατεστημένων στὴ Βουλγαρία θυμάτων τῆς προπολεμικῆς προπαγάνδας τῆς Ρουμανίας, ὁ ὁποῖος ἤδη ἀπὸ τὸ 1980 μὲ μισελληνικὸ φυλλάδιό του καλεῖ τοὺς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς νὰ σπεύσουν γιὰ τὴ σωτηρία 1.500.000 Βλάχων, μή… Ἑλλήνων, ἂν καὶ διεπιστημονικὰ καὶ διὰ βίου ἀποδεικνύεται περίτρανα ἡ ἑλληνικότητά τους.

ΙΙ. Στὴ δεύτερη πρόταση τοῦ προλόγου τοῦ ἄρθρου ἐξαγγέλλεται: *«Στὰ ἐδάφη τῆς χώρας μας βρῆκαν φιλοξενία δεκάδες φυλές…».*

Ἂν οἱ «ξένοι» στὴν Ἑλλάδα εἶναι περίπου 4.000.000 μόνον ἀπὸ δύο «φυλὲς» καὶ ἂν αὐτὲς χωρὶς νὰ κατονομάζονται, ἀνέρχονται σὲ δεκάδες, δὲν ἀπομέ-

νουν… Ἕλληνες!

Τὸ ἄρθρο θυμίζει τὸ ὀγκῶδες καὶ ἐπιβλητικὸ βιβλίο τοῦ John Murat, «Τὸ Ξεκλήρισμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ» (Ἀθήνα 1982, σσ. 544), τὸ ὁποῖο ἀσπάλακες τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ ἔσπευσαν νὰ ἀγοράσουν καὶ νὰ διανείμουν «δωρεὰν σὲ κοινοτικὲς βιβλιοθῆκες τῆς χώρας», ὥστε νὰ πληροφορηθοῦν ἐπίσημα οἱ Ἕλληνες ἀναγνῶστες ὅτι δὲν εἶναι… Ἕλληνες! Ἐνῶ δὲ τὸ ἔγκλημα καθοσιώσεως καταγγέλθηκε ὁλοσέλιδα σὲ ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα (ΑΝΤ. ΣΚΥΛΛΑΚΟΣ, Ἕνας Γραικύλος στὴ βιβλιοθήκη σας, Τὰ Νέα, 3.5.1984, 12), οἱ φορολογούμενοι πολίτες, ἔστω καὶ «φιλοξενούμενοι» Ἕλληνες, δὲν ἐνημερώθηκαν, ἂν ἐπιβλήθηκαν στοὺς ὑπευθύνους οἱ δέουσες κυρώσεις τόσο γιὰ τὴν κατασπατάληση τῶν οἰκονομικῶν τους ὅσο καὶ γιὰ τὴν ὑπονόμευση τῆς ἐθνικῆς ἑνότητας.

Ἐπίσης τὸ ἄρθρο ὑπερακοντίζει καὶ τὸν Jakob Philipp Fallmerayer, μολονότι καὶ μεταπολεμικὰ στὸ πλέον ἁρμόδιο ἐπιστημονικὰ περιοδικὸ ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Μονάχου Th. von Uzorinac - Kohary ἐπισημαίνει πάλι τὶς πλάνες του *(«… ses erreurs, telles que son opinion sur les Grecs contemporains, qui seraient en réalité des Albanais et des Slaves grécisés…»)*.

ΙΙΙ. Δὲν φανερώνουν κάτι ξενικὸ οἱ ὅροι Ἀλβανοὶ καὶ Ἀρβανίτες, ἀρχαιοελληνικὸς καὶ λατινικὸς ὁ πρῶτος, νεοελληνικὸς ὁ δεύτερος, παράγωγα τοῦ ὀρωνυμίου Ἄλβανα, πλησίον τοῦ Ἐλβασάν, ἐνῶ οἱ φυλετικὰ ξένοι ἀποχωρίζονται μόνοι τους αὐτοαποκαλούμενοι Σκυπτάροι. Οἱ τελευταῖοι μετὰ τὴν ἐμφάνισή τους, τὸν 11ο αἰώνα, στὰ Ἄλβανα προσονομάζονται «Ἀλβανοὶ» καὶ ἐπιδρώντας γλωσσικὰ στοὺς γείτονες καὶ συνοίκους Ἠπειρῶτες συντελοῦν στὴν παρουσία τῶν Ἀρβανιτῶν. Ἡ δὲ ἀλβανικὴ γλώσσα διαιρεῖται σὲ δύο διαλέκτους, βόρεια, τῆς ὁποίας χρῆστες εἶναι οἱ Γκέγκοι - Γκέγκηδες καὶ λέγεται γκεγκική, καὶ νότια τῶν Τόσκων - Τόσκηδων, ἡ τοσκική, τῆς ὁποίας ἰδίωμα ἀποτελοῦν τὰ Ἀρβανίτικα, ποὺ ἐντὸς ἑλληνικοῦ περιβάλλοντος δὲν ἐξελίχθηκαν σὲ γλώσσα.

Ἤδη τὸ1854 ὁ Αὐστριακὸς Johann Georg von Hahn μελετώντας τὴν τοσκικὴ συμπεραίνει ὅτι ὁμοιάζει πολὺ μὲ τὴν ἑλληνική, μάλιστα ὅτι ὑπάρχουν στὴν τοσκικὴ συντακτικά - δομικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα, ὅπως τονίζει ὁ Βούλγαρος ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Σόφιας Vl. Georgiev, δὲν δανείζονται. Συνεπῶς, οἱ χρῆστες ἔχουν καταγωγὴ ἑλληνική!

Ἐξ ἄλλου ὁ ἀκραιφνέστερος Σκυπτάρος καὶ ἐθνικιστὴς ἡγέτης τῆς γειτονικῆς χώρας Basri - bey ἀπερίφραστα ὁμολογεῖ: *«Ἀναγνωρίζουμε τὸν ἑλληνικὸ χαρακτήρα τῆς νότιας Ἀλβανίας, ὅπου τὸ ὑπεραιωνόβιο πολιτισμικὸ ἔργο τῶν σχολῶν της κυριαρχεῖ ἠθικὰ καὶ ἐθνικά».*

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ ΑΡΒΑΝΙΤΩΝ

Κοιτίδα τῶν Ἀρβανιτῶν εἶναι ἡ Βόρειος Ἤπειρος, καθὼς καὶ βορειότερες ἀδριατικὲς περιοχές, στὶς ὁποῖες ὑπῆρχαν[1] ἀκμάζουσες ἑλληνικὲς πόλεις καὶ διάσπαρτοι ἐμπορικοὶ σταθμοί, κέντρα οἰκονομικὰ καὶ ἐκπολιτιστικά. Τὴν μακραίωνη αὐτὴ παρουσία τῶν Ἑλλήνων ἱστοροῦν πολλοὶ ξένοι ἐπιστήμονες, κυρίως Ἰταλοί, ὅπως ὁ Braccesi[2], ὁ Gitti[3], κ.ἄ.[4]

Πίσω ἀπὸ τὶς παράλιες ἑλληνικὲς πόλεις, γράφει ὁ Hatzfeld, κατοικοῦσαν πληθυσμοὶ ἡμιάγριοι, ποὺ ἀποζοῦσαν ἀπὸ τὴν διαρπαγή[5]. Οἱ Nikolanci[6], Parović - Pešikan[7], κ.ἄ.[8], διαπιστώνουν ἑλληνο-ἰλλυρικὲς ἐπαφές, χάρη στὶς ὁποῖες κατὰ

---

1. Καὶ ὑπάρχουν ἀκόμη. Πβ. Franco Juri Sanković, "Istria, una terra per molte etnie, *Etnie* 4 (1982) 18. Στὸ ὄνομα τῆς μακρινῆς ἀδριατικῆς χερσονήσου ὀφείλεται τὸ ἐπώνυμο τοῦ πρώτου κυβερνήτη τῆς Ἑλλάδος, Καποδίστρια, καὶ τὸ ψευδώνυμο τῆς Ἑλένης Γκίκα, Δώρας ντ' Ἴστρια (Dora d' Istria, 1828-1888). Βλ. ἐπίσης Μαργαρίτου Κωνταντινίδου, "Ἡ ἄλλοτε ἐν Πόλᾳ τῆς Ἰστρίας Ἑλληνικὴ Κοινότης καὶ οἱ ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτῆς ἑλληνικοὶ συνοικισμοὶ (1540-1796)", *Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος,* 12 (1953) 508-524. Μαρίας Συμεών, "Αἱ ἑλληνικαὶ παροικίαι εἰς τὴν Γιουγκοσλαβίαν", *Μακεδονικὴ Ζωή,* 8 (1967) 21-23. Ἀρτέμιδος Ξανθοπούλου - Κυριακοῦ, "Εἰδήσεις γιὰ ἄγνωστη ἑλληνικὴ ἀποικία στὴν Ἰστρία τὸ 18ο αἰώνα", *Θησαυρίσματα,* 10 (1973) 202-212. Μ.Ι. Μανούσακα, "Βιβλιογραφία τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Βενετίας, Μέρος Α΄, Γενικά", *αὐτ.,* 10(1973) 7-87. Γ.Ν. Μοσχοπούλου, *Οἱ Ἕλληνες τῆς Βενετίας καὶ Ἰλλυρίας Β. Ἀδριατικῆς.* Διδακτορικὴ διατριβή, Ἀθήνα 1980, ὅπου καὶ πλούσια βιβλιογραφία. Ἴχνη ἀρχαίας παρουσίας Ἑλλήνων βλ. V. Vinja, "Remarques sur quelques éléments de l' ancien grec dans la nomenclature ichtyologique de l' Adriatique", *Ziva Antika,* 5 (1955) 118-126. Τοῦ αὐτοῦ, "Le Grec et le Dalmate", *Zeitschrift für Balkanologie,* 5 (1967) 203-223. Περισσότερη βιβλιογραφία βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, "Ἡ ἀκτινοβολία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας διὰ τῆς ἱστορίας τοῦ ὅρου Βασιλικὴ - Basilica", *Πλάτων,* 26 (1974) 285 σημ. 58.

2. L. Braccesi, *Grecità adriatica,* Bologna 1971, ὅπου στὸ τέλος τοῦ βιβλίου καὶ χάρτες.

3. A. Gitti, "Sulla colonizzazione greca nel alto e medio Adriatico", *La Parola del Passato,* 7(1952) 161-191.

4. Βλ. εἰδικὸ κεφάλαιο "Ρωμαῖοι, Ἕλληνες, Ἰλλυριοὶ" τῆς διατριβῆς μου: Achille G. Lazarou, *L' aroumain et ses rapports avec le grec,* 206 - Institute for Balkan Studies, Thessaloniki 1986, 20 κ.ἑ.

5. G. Hatzfeld, *Les trafiquants Italiens dans l' Orient Hellénique,* Paris 1919, 21.

6. M. Nikolanci, "Contacts gréco-illyriens sur la côte de l' Adriatique", *Archaeologia Jugoslava (AJ),* 5 (1964) 49-60.

7. M. Parović - Pešikan, "Les Illyriens au contact des Grecs", *AJ,* 5 (1964) 61-81.

8. Πβ. Sk. Anamali, "Les villes de Dyrrachium et d' Apollonie et leurs rapports avec les Illyres", *Actes du IIe Congrès International des études du Sud - Est Européen,* Athènes, 7-13 mai 1970, Athènes 1976, II, 229-239.

τὸν Digović δημιουργοῦνται δυνατότητες νέων τρόπων ζωῆς[9]. Πράγματι οἱ Ἰλλυριοὶ μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου μυοῦνται στὴν ναυπηγικὴ τέχνη, στὴν ναυσιπλοΐα καὶ στὸ ἐμπόριο. Ἐπιδίδονται δὲ καὶ στὴν πειρατεία[10], μολονότι ἔχει καὶ ἐπώδυνα ἐπακόλουθα. Ὁ Διόδωρος ἱστορεῖ πολιορκία τῆς Φάρου ἀπὸ Ἰλλυριοὺς καὶ ἀποτελεσματικὴ ἐπέμβαση τοῦ ἐπάρχου τοῦ Διονυσίου τῶν Συρακουσῶν ὑπὲρ τῶν πολιορκουμένων Φαρίων: «Ὁ δ' ἐν τῇ Λισσῷ καθεστάμενος ἔπαρχος ὑπὸ Διονυσίου τριήρεις πλείους ἔχων ἐπέπλευσε τοῖς τῶν Ἰλλυρίων πλοιαρίοις, καὶ τὰ μὲν βυθίσας, τὰ δὲ χειρωσάμενος, ἀπέκτεινε τῶν βαρβάρων πλείους τῶν πεντακισχιλίων, ἐζώγρησε δὲ περὶ δισχιλίους»[11]. Ἔτσι δικαιολογεῖται καὶ ὁ Woodhead ἐπιγράφοντας μελέτη του «The "Adriatic Empire" of Dionysius I of Syracuse»[12].

Ἀλλὰ τὸ ὀδυνηρότερο πλῆγμα ἐπέφεραν στοὺς Ἰλλυριοὺς οἱ Ρωμαῖοι, ὅπως ρητῶς ἀναφέρει ὁ Πολύβιος[13], μετὰ πρόσκληση τῶν Κερκυραίων, μετέπειτα δὲ καὶ ἄλλων Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι καὶ συμπολέμησαν ἐναντίον τῶν Ἰλλυριῶν. Κατὰ τὸν Στράβωνα «ἀπέωσαν δ' αὐτοὺς εἰς τὴν μεσόγαιαν ἀπὸ τῆς θαλάττης Ῥωμαῖοι, λυμαινομένους αὐτὴν διὰ τῶν λῃστηρίων, καὶ ἠνάγκασαν γεωργεῖν. Τραχεῖα δὲ χώρα καὶ λυπρὰ καὶ οὐ γεωργῶν ἀνθρώπων, ὥστ' ἐξέφθαρται (τὸ ἔθνος), μικροῦ δὲ καὶ ἐκλέλοιπε»[14].

Κατόπιν τούτου κατανοεῖται ἐπαρκῶς ἡ προφανὴς ἀοριστία σὲ χωρίο τοῦ Στράβωνος, ποὺ ἀναφέρεται στὴν Ἐγνατία ὁδό: «Ταύτην δὲ τὴν ὁδὸν ἐκ τῶν περὶ

9. P. Digović, *La Dalmatie et les problèmes de l' Adriatique,* Lausanne 1944, 64.
10. H.A. Ormerod, *Piracy in the ancient World,* London 1924, 166-186. L. Robert, "Inscription hellénistique de Dalmatie", *Bulletin de Correspondance Hellénique (BCH),* 59 (1935) 503. M. Holleaux, *Études d' épigraphie et d' histoire grecques, IV, Rome, la Macédoine et l' Orient Grec,* Paris 1952, 82, κ.ἑ. H.J. Dell, "The Origin and Nature of Illyrian Piracy", *Historia,* 16 (1967) 344-358.
11. Διοδώρου 15, 13, 3.
12. *Klio,* 52 (1970) 503-512.
13. Πολυβίου, II, 11, 5-6: «Οἱ δὲ Κερκυραῖοι τὴν παρουσίαν τῶν Ῥωμαίων ἀσμένως ἰδόντες, τήν τε φρουρὰν παρέδοσαν τῶν Ἰλλυριῶν μετὰ τῆς τοῦ Δημητρίου γνώμης, αὐτοί τε σφᾶς ὁμοθυμαδὸν ἔδωκαν παρακληθέντες εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων πίστιν, μίαν ταύτην ὑπολαβόντες ἀσφάλειαν αὐτοῖς ὑπάρχειν εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον πρὸς τὴν Ἰλλυριῶν παρανομίαν». Πόσο ἐκμεταλλεύθηκαν τὴν ἐπέμβασή τους οἱ Ρωμαῖοι, ὥστε νὰ καθησυχάσουν καὶ συνάμα νὰ προσεταιρισθοῦν τοὺς Ἕλληνες, ὁ Πολύβιος εἶναι σαφέστατος: II, 12, 7, 8: «Ἡ μὲν οὖν πρώτη διάβασις Ῥωμαίων μετὰ δυνάμεως εἰς τὴν Ἰλλυρίδα καὶ ταῦτα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης, ἔτι δὲ ἐπιπλοκὴ μετὰ πρεσβείας εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόπους τοιάδε καὶ διὰ ταύτας ἐγένετο τὰς αἰτίας, ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς καταρχῆς Ῥωμαῖοι μὲν εὐθέως ἄλλους πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλαν πρὸς Κορινθίους καὶ πρὸς Ἀθηναίους, ὅτε δὲ καὶ Κορίνθιοι πρῶτον ἀπεδέξαντο μετέχειν Ῥωμαίους τοῦ τῶν Ἰσθμίων ἀγῶνος».
14. Στράβωνος, 7, 5, 6.

τὴν Ἐπίδαμνον καὶ τὴν Ἀπολλωνίαν τόπων ἰοῦσιν ἐν δεξιᾷ μέν ἐστι τὰ Ἠπειρωτικὰ ἔθνη κλυζόμενα τῷ Σικελικῷ πελάγει μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, ἐν ἀριστερᾷ δὲ τὰ ὄρη τὰ τῶν Ἰλλυριῶν»[15]. Γίνεται λόγος γιὰ τὰ ἰλλυρικὰ ὄρη. Δὲν ἐπισημαίνονται Ἰλλυριοί. Ἴσως, διότι δὲν εἶναι πλέον ἐπίφοβοι.

Ἡ Ἐγνατία ὀφείλει βέβαια τὸ ὄνομα στοὺς Ρωμαίους, ἀλλά, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Γάλλος Ἀκαδημαϊκὸς P. Lemerle, εἶναι πανάρχαια ἐμπορικὴ καὶ πολιτισμικὴ ὁδικὴ ἀρτηρία, ποὺ συνέδεε Δύση - Ἀνατολή[16]. Εὔλογα χρησιμοποιοῦσαν αὐτὴν ὄχι μόνον οἱ γηγενεῖς Ἠπειρῶτες - Ἕλληνες, ἀλλὰ καὶ ὁμογενεῖς τους ἄλλων περιοχῶν καὶ πρὸ πάντων οἱ ἐγκατεστημένοι στὰ βορειοηπειρωτικὰ παράλια. Ἄλλως τε ἡ Ἤπειρος ἀποτελεῖ σύνθεση τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅπως πιθανώτατα προκύπτει καὶ ἀπὸ ἐπίμαχο χωρίο τοῦ Στράβωνος, στὸ ὁποῖο παρουσιάζεται ἡ γλωσσικὴ κατάσταση: «Ἠπείρου μὲν οὖν (φησὶ) πολλὰ ἔθνη γεγένηται, τὰ δ' ἀνωτάτω τοσαῦτα, ὅσας καὶ διαλέκτους παρειλήφαμεν τὰς Ἑλληνίδας»[17].

Ἀσφαλῶς θὰ ἦταν εὐεξήγητη κάποια γλωσσικὴ ἰλλυρικὴ ἐπίδραση στοὺς Ἠπειρῶτες, ὅπως συμβαίνει σὲ ὅλα τὰ παραμεθόρια διαμερίσματα. Ἐν τούτοις κατὰ τοὺς εἰδικοὺς ἐρευνητὲς δὲν ἐμφανίζεται οὔτε στὴν ἠπειρωτικὴ ἀνθρωπωνυμία. Ὁ Ρουμάνος Ἀκαδημαϊκὸς Radu Vulpe, μολονότι γράφει κατὰ τὴν περίοδο τοῦ πανιλλυρισμοῦ, τοῦ μεσοπολέμου, ὁμολογεῖ ὅτι καὶ στὶς ἐπιγραφές, ποὺ ἀφοροῦν σὲ πληθυσμοὺς τῆς Βορείου Ἠπείρου, δὲν διαπιστώνεται ἀνθρωπωνύμιο ἰλλυρικῆς καταγωγῆς, ἀλλὰ μόνον ἑλληνικὰ καὶ ρωμαϊκά[18]. Τὴν ἀπουσία ἰλλυρικῶν ἀνθρωπωνυμίων ἐπιβεβαιώνει μεταπολεμικῶς ὁ O. Masson, ὁ ὁποῖος ἀκριβῶς παρατηρεῖ τὰ ἑξῆς: «Ὅσον ἀφορᾶ στὶς ἑλληνικὲς χῶρες τὶς γειτονικὲς τῆς Ἰλλυρίας, ὅπως ἡ Ἤπειρος καὶ ἡ Ἀκαρνανία, δύναται νὰ τονίσῃ κανεὶς ὅτι τῷ ὄντι δὲν ὑπέστησαν ἐπίδραση ἀπὸ βορρᾶ, εἰς πεῖσμα θεωριῶν, οἱ ὁποῖες διατυπώθηκαν ἐπὶ τῇ βάσει ἐπιφανειακῆς ἑρμηνείας τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ὀνόματος»[19].

---

15. *Αὐτ.* Βλ. καὶ τὶς θέσεις τῶν συγχρόνων Ἀλβανῶν: *Les Illyriens et la genèse des Albanais, Πρακτικὰ τῆς Συνόδου,* ἀπὸ 3-4 Μαρτίου 1962, *τοῦ Ἰνστιτούτου Ἱστορίας καὶ Γλωσσολογίας τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Τιράνων,* Τίρανα 1971, καὶ παρατηρήσεις τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Ἀρχαιολογίας Φ. Πέτσα στὸ περ. *Μακεδονικά,* 10 (1974) 409-419.

16. P. Lemerle, *Philippes et la Macédoine orientale à l' époque chrétienne et byzantine, Recherches d' Histoire et d' Archéologie,* Paris 1945, 11-12. Πλούσια βιβλιογραφία σχετικὴ μὲ τὴν Ἐγνατία βλ. L. Gounaropoulou - M.B. Hatzopoulos, *Les milliaires de la voie Egnatienne entre Heraclée des Lyncestes et Thessalonique,* Athènes 1985, 10-11.

17. Βλ. Ν.Γ. Νικοκλέους, *Περὶ τῆς αὐτοχθονίας τῶν Ἀλβανῶν, ἤτοι Σκιπιτάρ. Πραγματεία ἱστορικοφιλολογική,* ἐν Γοτίγγῃ 1855, 36, ὅπου καὶ σχετικὸ σχόλιο.

18. R. Vulpe, "Gli Illiri dell' Italia imperiale romana", *Ephemeris Dacoromana* 3 (1929) 167: «…non si incontra neppure un nome illirico, ma solamente nomi romani e greci».

19. O. Masson, "Les rapports entre les Grecs et les Illyriens d' après l' onomastique d'

Ἂν ὅμως ἀποκλείεται ἡ λόγῳ γειτνιάσεως ἰλλυρικὴ ἐπίδραση, δὲν σημαίνει

Apollonia et de Dyrrachium", *Actes du premier Congrès International des études balkaniques et sud - est européennes,* 26 août-1 septembre 1966, Sofia, IV, 239. Ἐπὶ πλέον καὶ ἡ τοπωνυμία στὸ σύνολο τῆς Ἠπείρου ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια εἶναι ἐντελῶς ἑλληνική, κατὰ τὸν Βούλγαρο Ἀκαδημαϊκὸ Vl. I. Georgiev. Πβ. *Actes du premier Symposium International de Thracologie* (Rome, 14-16 novembre 1977), organisé par la Fondation Européenne Dragan, Milan (1978), 157: «… dans l' Epire les toponymes sont très anciens et uniquement d' origine grecque».

Αὐτὴ εἶναι ἡ θέση τῆς σύγχρονης καὶ ἔγκυρης ἐπιστήμης. Στὴν παλαιότερη βιβλιογραφία, τὴν ὁποία συχνὰ ἐπικαλοῦνται ἄκριτοι ἐρασιτέχνες ἢ ὄργανα προπαγάνδας, σώζεται ἡ ἀβάσιμη πλέον θεωρία τοῦ πανιλλυρισμοῦ. Γι' αὐτό, ὅταν ἐπανεμφανίζεται χωρὶς γνώση καὶ χωρὶς περίσκεψη, ἐλλοχεύει κίνδυνος παραπλανήσεως τῶν νεωτέρων ἐρευνητῶν. Ὁ Ρουμάνος Ἀκαδημαϊκὸς Al. Graur, *Studii Clasice* 3 (1961) 20, προειδοποιεῖ: «Pendant une assez longue période, entre les deux guerres mondiales, on a vu sévir le panillyrisme; depuis la Baltique jusqu' en Calabrie, depuis la Bretagne jusqu' en Palestine, partout on n' a vu que des Illyriens, dont la langue, non attestée, était chargée d' expliquer tout ce qui n' avait pas d' étymologie dans toutes les langues européennes. On en est revenu depuis, mais le fait que de pareils écarts ont pu se produire doit nous inciter à la prudence».

Οἱ ἀμύητοι στὴν Ἰλλυρολογία ἢ οἱ μυημένοι σὲ ποικιλώνυμες προπαγάνδες ἐντάσσουν πρόσωπα καὶ τοπωνύμια στὸν ἰλλυρικὸ κόσμο, ἐπειδὴ κάποτε ὁ ὅρος Ἰλλυρία ὡς γεωγραφικός, διοικητικὸς ἢ ἐκκλησιαστικός, εἶχε καλύψει χῶρο πολὺ εὐρύτερο τοῦ καθ' αὐτὸ ἰλλυρικοῦ. Τοῦτο κατακρίνει τὸ ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας, ὁ Καθηγητὴς I.I. Russu, *Elementele traco - getice în Imperiul Roman și în Byzantium (Veacurile III-VII). Contribuție la istoria și romanizare Tracilor* cu două hărți, Bucureşti 1976, 94, σημ. 23 καὶ 24, διαφωτίζοντας καὶ τονίζοντας ὅτι π.χ. ἡ Θεσσαλονίκη δὲν νοεῖται ὡς ἰλλυρικὴ πόλις, ἐθνολογικὰ ἢ φυλετικά, παρὰ μόνον γεωγραφοδιοικητικά, ἀφοῦ ἐπὶ αἰῶνες ἀνῆκε στὸ θέμα Ἰλλυρικόν. Ἐν τούτοις ὁ Σ. Λιάκος, πολυγράφος ἀλλ' ἀμέθοδος ἐρασιτέχνης, ὄχι μόνον τὴν Θεσσαλονίκη ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀρχαίους Μακεδόνες καὶ τὴν ἀρχαία μακεδονικὴ γλώσσα χαρακτηρίζει σὲ σειρὰ δημοσιευμάτων Ἰλλυριοὺς καὶ ἰλλυρικὴ εἰς πεῖσμα τῶν πηγῶν καὶ τῶν ἀδιαβλήτων ἐπιστημονικῶν συγγραφῶν. Βλ. Ν. Ἀνδριώτη, *Ἡ γλώσσα καὶ ἡ ἑλληνικότητα τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων,* Θεσσαλονίκη 1952, 13, ὅπου καταχωρίζεται μιὰ ἱστορικὴ μαρτυρία τοῦ Πολυβίου 28, 8, 9. J. Kalléris, *Les anciens Macédoniens*. *Étude Linguistique et Historique,* I, Athènes 1954, II, 1976. Καὶ τὴν διδακτορικὴ διατριβὴ τοῦ C. Poghirc, *Relațiile limbii vechi macedonene cu greaca veche,* Bucureşti 1960, μὲ τὴν ὁποία ἀποδεικνύει τὴν ἑλληνικότητα τῆς μακεδονικῆς διαλέκτου. Εἶναι ἤδη Καθηγητὴς τῶν Πανεπιστημίων Βουκουρεστίου καὶ Μπόχουμ. Βλ. *Μακεδονικὴ Ζωή,* 45 (1970) καὶ *Πλάτων* 37 (1985) 267-269. Σύμφωνα μὲ τὰ κριτήρια τοῦ I.I. Russu, ὁ Λιάκος ἔχει ἀντιλήψεις, μᾶλλον ἰδεοληψία, τῆς δεκαετίας τοῦ 1920-1930, «ὅταν ἕνας συρμὸς καὶ ἀκριβέστερα μιὰ ἰλλυρίζουσα μανία εἶχε κυριεύσει πολλοὺς φιλολόγους καὶ ἀρχαιολόγους (H. Krahe, J. Pokorny, N. Jokl, R. Skala κ.ἄ.» (σ. 94, σημ. 24). Ἦταν ἄξιος καλύτερης τύχης. Γιὰ τὴν ὀπισθοδρόμησή του καὶ τὴν πλήρη σύγχυσή του εὐθύνονται καὶ οἱ λιβανιστές του. Πβ. *Διάλογοι,* 36 (1982) 42-43. Μὲ τὰ λοίσθια δημοσιεύματά του ὁ Λιάκος ἀναιρεῖ τὸ ἴδιο του τὸ ἔργο μισοῦ αἰώνα. Ἀφοῦ ἀπὸ τὸ 1936 ὑποστηρίζει στεντόρεια τὴν ἐντοπιότητα καὶ ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων, τώρα ποὺ τὰ ἀρχαιολογικὰ

ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα τῆς Ἠπείρου μένει ἀλώβητη καὶ κατὰ τὴν μακραίωνη Ρωμαιοκρατία. Ἡ Ἐγνατία, ποὺ ἀποβαίνει πλέον καὶ στρατιωτικὴ καὶ διοικητικὴ ὁδός, διευκολύνει καὶ τὴν διάδοση τῆς λατινικῆς στὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο καὶ γενικὰ στὴν Ν.Α. Εὐρώπη. Ἡ Ἐγνατία εἶναι ἡ κοιτίδα τῆς ἀνατολικῆς λατινικῆς, ἡ ὁποία γίνεται δεύτερη γλώσσα καὶ ἑλληνικῶν πληθυσμῶν. Διότι, σύμφωνα μὲ τὴν γνώμη τοῦ Egger, ἡ λατινικὴ χρησιμοποιεῖται σὲ ὅλες τὶς συναλλαγὲς τῶν Ἑλλήνων μὲ τοὺς ἐκπροσώπους τῆς Ρώμης καὶ καθιερώνεται ὡς ὄργανο στρατιωτικῆς καὶ διοικητικῆς ἑνότητας[20]. Τὸ μέτρο τοῦτο δὲν ἐξυπηρετεῖ ἀποκλειστικὰ τὸ ρωμαϊκὸ κράτος, ἀλλὰ ὠφελεῖ καὶ τοὺς νέους ὑπηκόους, κατ' ἐξοχὴν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν νὰ διευρύνουν τὶς ἐπαγγελματικές, οἰκονομικές, ἐμπορικές, καλλιτεχνικές, ἐπιστημονικὲς δραστηριότητές τους ἢ ἐπιδιώκουν νὰ σταδιοδρομήσουν στὴν διοίκηση καὶ στὸν στρατὸ τῆς ἀπέραντης Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Σχετικὰ ὁ Hertzberg γράφει: «Εἰς τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἔχοντας φύσιν δεξιὰν εἰς μεγάλα ἐπιτηδεύματα ἐν τῷ βίῳ καὶ πρὸς ταῦτα ὀργῶντας ἦτο πάντως ἱκανῶς εὔκολον νὰ διανοίξωσιν ἑαυτοῖς ὁδὸν εἰς τὸ νὰ μετέχωσιν ἀπ' εὐθείας τοῦ πολιτικοῦ βίου καὶ ἰδίως τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας τοῦ παγκοσμίου κράτους, ἐνταυτῷ δὲ νὰ ἐπιζητήσωσι καὶ τὰ πολυειδῆ προσωπικὰ συμφέροντα καθ' ἃ ὁ Ρωμαῖος πολίτης (civis Romanus) καὶ ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων μέχρι τῆς μεγάλης ἰσοπολιτειακῆς πράξεως τοῦ Καρακάλλα ἐπλεονέκτει τῶν λοιπῶν ὑπηκόων τῶν αὐτοκρατόρων...»[21].

Ὡστόσο ὅσοι ἀποκτοῦσαν τὸν πολυπόθητο καὶ δελεαστικὸ τίτλο τοῦ Ρωμαίου πολίτου, πολύτιμο προνόμιο, ἦσαν ὑποχρωμένοι νὰ γνωρίζουν καὶ τὴν λατινική. Αὐτὸ μαρτυροῦν οἱ πηγές, ὅπως ὁ Σουητώνιος[22], καὶ ἐπισημαίνουν νεώτεροι συγγραφεῖς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Ψυχάρης[23] καὶ ὁ Κορδᾶτος[24]. Ὁ δὲ

εὑρήματα ἐπιβεβαιώνουν τὴν ἑλληνικότητα τοῦ βορειοελλαδικοῦ χώρου καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, ἱστορική, φιλολογική, γλωσσική, λαογραφικὴ τῶν Βλάχων, ἀποδεικνύει περίτρανα τὴν ἑλληνικὴ καταγωγή τους καὶ τὴν μερικὴ ἐκλατίνισή τους, ὁ Λιάκος παρακρούει ἀφελεῖς ἀναγνῶστες καὶ γίνεται ἄθελά του νεροκουβαλητὴς στὸν μύλο τῶν ξένων προπαγανδῶν, παρουσιάζοντας τοὺς Βλάχους σὰν Ἰλλυριούς!

20. M. Egger, *De l' étude de la langue latine chez les Grecs dans l' antiquité,* Paris 1855, 5: «Comme instrument d' unité militaire et administrative la langue latine fut bientôt employée dans toutes les relations de Rome avec la Grèce».

21. Φρειδ. Χέρτσβεργ, *Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας ἐκτιθεμένη κατὰ τὰς πηγάς.* Μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ Π. Καρολίδου, Ἀθῆναι 1902, Β΄, Κεφ. 1, 62-64.

22. Σουητωνίου, *Aug.,* 89.

23. J. Psichari, *Études de Philologie néo - grecque. Recherches sur le développement historique du grec,* Paris 1892, XLIII-XLIV. Βλ. καὶ J. Brenous, *Études sur les hellénismes dans la syntaxe latine,* Paris 1895, 56.

Πλούταρχος, στὸν ὁποῖο οἱ Ρωμαῖοι εἶχαν ἀπονείμει καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ διοικητοῦ τῆς Ἰλλυρίας, ὑποστηρίζει τὴν οἰκουμενικότητα τῆς λατινικῆς: «ὡς δοκεῖ μοι περὶ Ῥωμαίων λέγειν, ὧν μὲν λόγῳ νῦν ὁμοῦ τι πάντες ἄνθρωποι χρῶνται»[25].

Ἐκλατίνιση, μερικὴ ἢ ὁλικὴ Ἑλλήνων τῆς Ἠπείρου καὶ ἄλλων ἑλληνικῶν διαμερισμάτων, ἀκόμη καὶ τῆς Διασπορᾶς, ὑποστηρίζουν διακεκριμένοι ἐπιστήμονες, Lafoscade[26], Pinon[27], Rostovtzeff[28], Bratianu[29], Lozovan[30], Benoît[31], κ.ἄ.[32]

Τὴν διάδοση τῆς λατινικῆς στὴν Ἀδριατικὴ θεωρεῖ εὐχερέστερη ὁ Γιουγκοσλάβος Ἀκαδημαϊκὸς M. Garašanin[33], ὅπου τὸ πολιτισμικὸ ὑπόστρωμα ἦταν ὑψηλότερο, δηλαδὴ στὶς ἑλληνικὲς πόλεις καὶ στὴν «χώρα»[34] τους, συνάμα δὲ

24. Γ.Κ. Κορδάτου, *Ἡ Ρωμαιοκρατία στὴν Ἑλλάδα (Ἀπὸ τὸ 146 πρὶν τῆς χρονολογίας μας ὡς τὸ 300),* Ἀθήνα 1959, 265.

25. Πλουτάρχου, *Συμπ.* VII, 8.

26. L. Lafoscade, "Influence du latin sur le grec", ἐν J. Psichari, *ἔ.ἀ.,* 100-101.

27. R. Pinon, *L' Europe et l' Empire Othoman…*, Paris 1909, 115-116.

28. M. Rostovtzeff, "La vie économique des Balkans dans l' antiquité", *Revue Internationale des Études Balcaniques (RIEB),* 1-2 (1934-1935) 56-57.

29. G. Bratianu, *Une énigme et un miracle historique: le peuple roumain,* Bucarest 1942, 67.

30. E. Lozovan, "Byzance et la romanité scythique", *Revue des Études Roumaines (RER)* 5-6 (1960) 223. Τοῦ αὐτοῦ, "Romains et barbares sur le moyen - Danube", ἐν F. Altheim, *Geschichte der Hunnen,* II, Berlin 1961, 231.

31. F. Benoît, "La romanisation de la Narbonnaise à la fin de l' époque républicaine", *Rivista di Studi Liguri,* 32 (1966) 288: «Rome y avait pris le relais d' Athènes et ce fut sur un *substratum* hellénique que s' établit la conversion à la Latinité».

32. Br. Helly, *Ἱστορία Ἑλληνικοῦ Ἔθνους (ΙΕΕ),* Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν Α.Ε., ΣΤ΄ (1976) 183.

33. Πβ. *Sources archéologiques de la civilisation européenne,* Bucarest 1970. Colloque International Mamaia (Roumanie) 1-8 Septembre 1968, 291. Ἔτσι ἐξηγεῖται ἡ κυριαρχία τῆς λατινικῆς στὴν ἑλληνικὴ Ἰλλυρία καὶ βορειότερα. Πβ. A. Brunialti, *Le nuove provincie italiane, Vl. Fiume, Zara e le isole,* Torino 1921, 19: «L' illirico greco, la Dalmazia, l' Istria, a dir breve tutto il litorale orientale era trasformato in un vero giardino. Ebbero quelle regioni una prosperità che non avevano conosciuta mai e non ridivero più dopo i sette secoli di pace romana che non assicurò all' Adriatico quelle che fu chiamato il suo periodo aureo. La lingua, gli usi, i costumi, la religione dei Romani vi divennero dominanti». Οἱ δὲ μεγάλες ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Ἀδριατικῆς Ἀπολλωνία καὶ Δυρράχιον ἤδη μετὰ τὴν ρωμαϊκὴ κατάκτηση τῆς Μακεδονίας σχεδὸν ἐκλατινίζονται, σύμφωνα μὲ τὴν γνώμη τοῦ V. Pârvan, *Dacia Civilizațiile antice din țările carpatodanubiene*. Ediția a cincea revăzută și adnotată. Traducere după manuscrisul original francez inedit, note și îngrijire stiintifică de Radu Vulpe, București 1972, 134.

34. Ἡ «χώρα» καὶ γενικὰ ἡ ἑλληνικὴ ὕπαιθρος παρεῖχε στὴν αὐτοκρατορία τοὺς ἱκανοὺς διοικητικοὺς ὑπαλλήλους καὶ στρατιωτικοὺς ὅλων τῶν βαθμίδων. Πβ. *Problèmes de la terre en Grèce ancienne,* édit. M.T. Finley, Paris 1973, 261. Th. Chr. Sarikakis, "Des soldats

στοὺς ἐξελληνισμένους γειτονικοὺς γηγενεῖς πληθυσμούς. Ἀνάλογη ἄποψη ἔχει διατυπώσει πολὺ ἐνωρίτερα ὁ μέγας Διδάσκαλος τοῦ Γένους Κωνσταντῖνος Κούμας ἀποκλείοντας τὴν ἀπόκτηση τῆς λατινικῆς ἀπὸ τοὺς Ἰλλυριοὺς τῆς ὀρεινῆς ἐνδοχώρας καὶ ἐπεκτείνοντας τὴν ἐκλατίνιση στοὺς Ἠπειρῶτες, Μακεδόνες, Θεσσαλοὺς καὶ νοτιώτερους Ἕλληνες, τοὺς ὁποίους βλέπει νὰ ἐπιβιώνουν ὡς Βλάχοι[35].

Ὁ Καθηγητὴς Ἀπ. Βακαλόπουλος χαρακτηρίζει πειστικοὺς τοὺς συλλογισμοὺς τοῦ Κούμα καὶ συμπληρώνει ὅτι «τὸ ἔργο του δὲν μελετήθηκε ἔκτοτε συστηματικὰ καὶ οἱ παρατηρήσεις του πέρασαν ἀπαρατήρητες καὶ ἀνεκμετάλλευτες»[36].

Τοὺς «Ῥωμάνους τοὺς νῦν Δαλματίαν καὶ τὸ Δυρράχιον οἰκοῦντας»[37], τοὺς ὁποίους μνημονεύει ὁ Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος, σύγχρονοί μας ἐρευνητὲς θεωροῦν ὡς προγόνους τῶν Βλάχων, εἰδικὰ δὲ τοὺς Δυρραχιῶτες ἀκραιφνῶς ἑλληνικῆς καταγωγῆς.

Τὸν ἀξιόλογο ἐκλατινισμὸ τῆς Βορείου Ἠπείρου ὑποδηλώνουν καὶ τὰ λατινογενῆ τοπωνύμια[38], ὑπολογιζόμενα σὲ 64%, τοῦ καταλόγου τοῦ Προκοπίου, ὁ

Macédoniens dans l' armée romaine", *Ἀρχαία Μακεδονία,* II (19-24 Αὐγούστου 1973), Θεσσαλονίκη 1977, 438. Καὶ τὰ δύο εἴδη ὑπηρεσίας συντελοῦν στὴν διγλωσσία ἢ καὶ στὴν ἐντελῆ λατινοφωνία. Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς περιφέρειας, τῶν βορείων ἐπαρχιῶν, ἔδωσε ὀνομαστὰ στελέχη στὴν αὐτοκρατορία. Ὀρθότατα ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Ἀντ. Κεραμόπουλλος φρονεῖ ὅτι «οἱ ἐξ αὐτῶν τῶν μερῶν καταγόμενοι αὐτοκράτορες, π.χ. Διοκλητιανός, Κωνσταντῖνος, Ἰουστῖνος, Ἰουστινιανός, πρέπει νὰ ἦσαν Ἕλληνες βλαχόγλωσσοι, Βλάχοι». *Μακεδονικά,* 2 (1953) 530. Ἀφθονοῦν δὲ στὶς κατώτερες βαθμίδες. Βλ. *Μακεδονικά,* 7 (1966-1967) 158-199 κ.ἄ. Περισσότερη καὶ πολυσχιδέστερη συμμετοχὴ ἔχουν οἱ Ἕλληνες τῆς Διασπορᾶς. Ὡστόσο λόγῳ τῆς ρωμαϊκῆς ἀνθρωπωνυμίας, μερικῆς ἢ ὁλικῆς, τὴν ὁποία μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου ἀποκτοῦν, πολλὲς φορὲς εἶναι δυσδιάκριτοι. Βλ. Ι. Τουλουμάκου, "Ρωμαϊκὲς ἐπιδράσεις", *ΙΕΕ,* ΣΤ΄ (1976) 580 κ.ἑ.

35. Κ. Κούμα. *Ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων,* Βιέννη 1832, ΙΒ΄, 521 καὶ 531.

36. Ἀπ. Ε. Βακαλοπούλου, *Ἱστορία τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τὰ προϊστορικὰ χρόνια ὡς τὸ 1912.* Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Μακεδονικὴ Βιβλιοθήκη ἀρ. 62. Θεσσαλονίκη 1983, 50.

37. Κ. Πορφυρογεννήτου, *Περὶ Θεμάτων,* κεφ. λβ΄, σ. 152, Bonn. Πβ. Σ. Λιάκου, *Ἡ καταγωγὴ τῶν Ἀρμονίων (τουπίκλην Βλάχων),* Θεσσαλονίκη, Α΄ ἑξάμηνο 1965, 10, σημ. 43. Τοῦ αὐτοῦ, *Τί ἦσαν ἐθνοφυλετικὰ οἱ Ἀβαροσκλαβῆνοι,* Θεσσαλονίκη, Ἰούνιος 1977, 9 (ἰδιόχειρη συμπλήρωση).

38. Βλ. Λιάκου, *Ἡ καταγωγὴ τῶν Ἀρμονίων,* 48. Ὅσο γιὰ «τὴν ἐξόντωση τῶν Μολοσσῶν καὶ λοιπῶν κατοίκων τῆς Ἠπείρου, τὴν ὁποία διέπραξαν οἱ Ρωμαῖοι ὅταν κατέλαβαν τὴν χώρα αὐτή», τὴν καταστροφὴ τῆς Ἠπείρου, ποὺ τόσους ἔχει ἀπασχολήσει, βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, "Ἤπειρος", *ΙΕΕ,* Ε΄ (1974) 128-130. Κυρίως Δ. Δημακοπούλου, "Διοικητικὴ καὶ οἰκονομικὴ ὀργάνωσις τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ", *Γενικὴ Στρατιωτικὴ*

ὁποῖος ταυτόχρονα δηλώνει: «Ἕλληνές εἰσιν, Ἠπειρῶται καλούμενοι, ἄχρις Ἐπιδάμνου πόλεως, ἥτις ἐπιθαλαττία κεῖται»[39].

Στὶς λατινικὲς ἐπιβιώσεις κατατάσσει τὸ 1830 ὁ Κοσμᾶς Θεσπρωτὸς καὶ τὰ ἀκόλουθα τοπωνύμια:

«Ἡ λέξις Μουζακιὰ φαίνεται ὅτι παράγεται ἀπὸ τὸ Musa, Μοῦσα καὶ Chiara, λαμπρά, Musa Chiara· ἐπειδὴ εἰς τὴν Μουζακιάν, σχεδὸν εἰς τὸ κέντρον της, ὑπῆρχεν ἡ λαμπρὰ πόλις Ἀπολλωνία, εἰς τὴν ὁποίαν ἤκμαζον αἱ μαθήσεις καὶ ἤρχοντο ἐκ τῆς Ρώμης τὰ τῶν βασιλέων καὶ πλουσίων τέκνα σπουδῆς χάριν…

«Ἡ λέξις Ἄρμπηρι ὁποὺ ὀνομάζεται ὅλη ἡ Λιαπουριά, παράγεται ἀπὸ τὸ Ἄλμπερι ἰταλικόν, δηλ. Alberi, δένδρον, ἤγουν τόπος δενδρώδης μὲ δάση καὶ βουνώδης, καθὼς εἶναι τῷ ὄντι τὰ Ἀκροκεραύνια βουνά.

«Ἡ λέξις Κολλόνια ἢ Κολονία εἶναι Ἰταλική, δηλ. Colonia, ἀποικία. Ἡ λέξις Ἐλμπασὰν εἶναι ἰταλική· alba santa, αὐγὴ ἁγία, ἢ alba sana, αὐγὴ ὑγιής. Ἡ λέξις Δέλβινο, ὁμοίως, del vino, τόπος τοῦ οἴνου, ἐπειδὴ ἀληθῶς εἰς τὸ Δέλβινον καὶ τὴν σήμερον γίνεται κρασὶ καὶ πολὺ καὶ καλό!…

«Ἡ λέξις Πρεμετή, παράγεται ἀπὸ τὸ ἰταλικὸν ρῆμα premere, θλίβω, στενοχωρῶ, δηλ. τόπος σφιγμένος ἀπὸ τὰ βουνὰ ἔνθεν καὶ ἔνθεν, στενός, ὡς καὶ τῷ ὄντι πραγματικῶς ὑπάρχει…»

«Αἱ λέξεις Δουκάτι, Ducati, Βινοκάσι, Vino cascio, χωριὸ τῆς Λιαπουριᾶς καὶ τὸ δεύτερο τῆς Λεσνίτζας. Μπένια, Bagno, χωριὸ Πρεμετῆς, ὅπου εἶναι τὸ θερμὸ νερό…»[40].

Ἐπὶ πλέον πληροφορίες γιὰ ἐκλατίνιση Ἠπειρωτῶν παρέχουν καὶ οἱ ἐπιγραφές. Ἀπὸ τὶς 27 τῆς ἀρχαίας ἠπειρωτικῆς πόλεως Φωτικῆς[41], οἱ ὁποῖες τυχαῖα ἦλθαν στὸ φῶς καὶ ὄχι μὲ συστηματικὴ ἀνασκαφή, 20 (74,1%) εἶναι στὴν λατινικὴ γλώσσα καὶ μόνον 7 (25,9%) στὴν ἑλληνική. Ἐπὶ πλέον εἶναι ἀξιοσημείωτη, διότι ἐνδιαφέρει ἄμεσα τὸν σχηματισμὸ λατινοφώνων πληθυσμῶν τῆς Ἠπείρου, ἡ ἀνθρωπωνυμία (Rhodope, Sosipatra, Eutycus, Sotis, Philonica, Orestes, Eunus, Tyca, Aristides, κ.ἄ.) τῶν περισσοτέρων κατοίκων τῆς Φωτικῆς, οἱ ὁποῖοι

Ἐπιθεώρησις, 42 (1928) 123 σημ. 2, ὅπου ἑρμηνεύεται ὀρθότατα τὸ ζήτημα περὶ δῆθεν καταστροφῆς τῆς Ἠπείρου. Τὴν βιβλιογραφικὴ αὐτὴ ἔνδειξη ὀφείλω στὸν ἐξαίρετο θεράποντα τῆς Θέμιδος καὶ λόγιο Ἀναστ. Ραυτόπουλο.

39. Προκοπίου, *Πολ. Γοτθ. Ἔκδ.* Ηα, σ. 82.

40. Κοσμᾶ Θεσπρωτοῦ καὶ Ἀθανασίου Ψαλίδα, *Γεωγραφία Ἀλβανίας καὶ Ἠπείρου.* Ἐξ ἀνεκδότου χειρογράφου τοῦ Κοσμᾶ Θεσπρωτοῦ μὲ τοπογραφικὰ σχεδιογραφήματα καὶ γεωγραφικοὺς χάρτας τοῦ ἰδίου. Προλεγόμενα καὶ σημειώσεις Ἀθαν. Χ. Παπαχαρίση. Ἐκδόσεις Ἑταιρείας Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν. Ἰωάννινα 1964, 45.

41. M. Hatzopoulos, "Photicè, colonie romaine en Thesprotie et les destinées de la latinité épirote", *Balkan Studies,* 21, 1 (1980) 97-105.

χαράσσουν τὶς ἐπιγραφὲς στὴν λατινική, ἂν καὶ προφανέστατα εἶναι Ἑλληνίδες καὶ Ἕλληνες.

Τὴν ζωντάνια καὶ τὴν διάρκεια τῆς παρείσακτης λατινικῆς, τὴν ὁποία τόσο εὔκολα ἀποδέχθηκαν οἱ αὐτόχθονες Ἠπειρῶτες, μαρτυρεῖ καὶ ἡ μοναδικὴ ἀπὸ τὶς 27 χριστιανική, ὅπως διαφαίνεται ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς νεκρῆς - Μαρία, ἐπιγραφή, γραμμένη ἐπίσης στὴν λατινική. Ἡ προτίμηση τῆς λατινικῆς εἰς μνήμην τῆς Μαρίας δὲν αἰφνιδιάζει, ὅταν εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος Φωτικῆς Διάδοχος, διάσημος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφέας τοῦ 5ου αἰώνα, ἦταν δίγλωσσος, ἐξ ἴσου καλὸς χειριστὴς τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς.

«Σύμφωνα μὲ στοιχεῖα, ποὺ μᾶς διέσωσαν τὰ ἑλληνικὰ μηναῖα – ὁμολογοῦν οἱ ἱστορικοὶ τῆς Ἀλβανίας Pollo καὶ Puto – ἤδη ἀπὸ τὸν 2ο αἰώνα εἶχαν ἱδρυθεῖ οἱ πρῶτες χριστιανικὲς ἐπισκοπές. Τὸν 4ον αἰώνα ἡ ἐκκλησιαστικὴ ὀργάνωση ἀριθμοῦσε περίπου 40 ἐπισκοπές, ἀπὸ τὶς ὁποῖες οἱ 11 εἶχαν τὴν ἕδρα τους μέσα στὰ ὅρια τῆς σημερινῆς Ἀλβανίας… Τὰ ἐρείπια τῶν βασιλικῶν ποὺ βρέθηκαν στὰ ἐδάφη τῆς Νέας Ἠπείρου (ἐπαρχία τοῦ Δυρραχίου) μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ πάρουμε μιὰ ἀκριβέστερη ἰδέα τῶν νέων παλαιοχριστιανικῶν ἱερῶν, ποὺ χτίσθηκαν τὸν 5ο καὶ 6ον αἰώνα. Πέντε ἀπὸ αὐτές… βρίσκονταν κοντὰ στὴν Ἐγνατία ὁδό… Στὸν αἰώνα τοῦ Ἰουστινιανοῦ τὰ ἱερὰ βιβλία ἔγιναν ἡ μοναδικὴ πηγὴ τῆς φιλοσοφικῆς σκέψης. Πραγματικά, τὸ μόνο κείμενο ποὺ σώζεται στὴν Ἀλβανία ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς ὕστερης ἀρχαιότητας εἶναι ἕνα ἑλληνικὸ εὐαγγέλιο τοῦ 6ου αἰώνα… ποὺ μεταφέρθηκε προφανῶς τὸν 11ον αἰώνα ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴ τῆς Βυλλίδας στὴν ἀρχιεπισκοπὴ τοῦ Βεράτιου»[42].

Ἡ μεταφορὰ τοῦ Εὐαγγελίου γίνεται ἀκριβῶς κατὰ τὸν αἰώνα ἐνάρξεως τῆς μεγαλύτερης δοκιμασίας τῶν Ἠπειρωτῶν καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τῶν παραλιακῶν πόλεων. Ἐπιδρομὲς ποικιλωνύμων μεταναστευτικῶν λαῶν εἶχαν ἀντιμετωπίσει καὶ στὸ παρελθόν, ἐπώδυνες ἀλλὰ ἐφήμερες, ὥστε νὰ προφυλάσσονται καταφεύγοντας σὲ ὀρεινοὺς καὶ δυσπρόσιτους τόπους. Ὅμως τὸν 11ον αἰώνα ἐπιχειρεῖται βαθμιαῖα καὶ σταθερὰ ἐγκατάσταση στὴν χώρα πέρα τοῦ Γενούσου ποταμοῦ τῶν Ἀλβανῶν, ποὺ ἔρχονται ἀπὸ τὰ ἐνδότερα τῆς χερσονή-

42. *Ἱστορία τῆς Ἀλβανίας* (ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα μέχρι σήμερα), Stefanaq Pollo - Arben Puto μὲ τὴ συνεργασία τοῦ Kristo Frasheri καὶ Skënder Anamali. Μετάφραση ἀπὸ τὰ γαλλικά: Μπάμπης Ἀκτσόγλου, Ἐκδοτικὴ Ὁμάδα, ἄ.τ. καὶ χ., 70-72. Πβ. καὶ Γ. Χατζησωτηρίου, "Προέλευση καὶ σύνθεση τοῦ πληθυσμοῦ Μεσογαίας καὶ Β. Λαυρεωτικῆς", *Πρακτικὰ Α΄ ἐπιστημονικῆς συνάντησης Ν.Α. Ἀττικῆς.* Ἀφιέρωμα στὸν Χρῖστο Ν. Πέτρου - Μεσογείτη. Καλύβια Ἀττικῆς 19, 20, 21 Ὀκτώβρη 1984. Κοινότητα Καλυβίων. Ἐπιμορφωτικὸς Σύλλογος Καλυβίων. Καλύβια 1985, 117-118.

σου τοῦ Αἵμου, κατὰ τὶς ἀπόψεις διασήμων Βαλκανολόγων[43], ὅπως τῶν Ρουμάνων Ἀκαδημαϊκῶν Th. Capidan, E. Petrovici, Al. Rosetti, τοῦ Βουλγάρου Ἀκαδημαϊκοῦ Vl. Georgiev[44], τοῦ Γερμανοῦ G. Weigand, κ.ἄ.[45].

---

43. Αὐτούσια ἀποσπάσματα παραθέτω στὸν πρόλογό μου τοῦ βιβλίου τῆς Μαρίας Μιχαὴλ - Δέδε, *Οἱ Ἕλληνες Ἀρβανίτες,* Ἐκδόσεις Ἱδρύματος Βορειοηπειρωτικῶν Ἐρευνῶν. Ἰωάννινα 1987, 12 κ.ἑ. Βλ. καὶ 197 κ.ἑ. ὅπου πλούσια βιβλιογραφία διεπιστημονικὴ γιὰ τοὺς Ἀρβανίτες.

44. Ὁ Georgiev ἐμμένει ἀμετακίνητος. Πβ. *Actes du premier Symposium International de Thracologie…* Rome 1977, (Milano 1978), 90: «Je precise que l' albanais ne provient pas de l' illyrien». Οὔτε ὁ πανιλλυριστὴς Hans Krahe δέχεται ἰλλυρικὴ καταγωγὴ τῶν Ἀλβανῶν. Πβ. Δημ. Εὐαγγελίδη, *Οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς Ἠπείρου καὶ ἄλλα μελετήματα,* Ἰωάννινα 1962, 5.

45. Κατὰ τὸν M.D. Savić, "Les anciennes langues balkaniques et leurs répercussions modernes", *Actes du troisième Symposium International de Thracologie* (Palma de Mallorca, 16-19 novembre 1981) organisé par la Fondation Européenne Dragan, Roma 1982, 246, ἡ γλωσσολογικὴ ἔρευνα «ne nous permet pas de voir comme sédentaires les descendants des anciens peuples balkaniques, en particulier les Albanais, malgré l' insistance infondée d' une théorie d' après laquelle ils continuent la souche des Illyriens sur un territoire restreint». Χωρὶς τὴν παραγνώριση τῆς σύγχρονης ἀλβανικῆς βιβλιογραφίας, στὴν ὁποία καὶ παραπέμπει, ἀπορρίπτει ἐν συνεχείᾳ ὁποιαδήποτε δυνατότητα σχέσεως τῆς ἀλβανικῆς μὲ τὴν ἰλλυρική, 250: «Quant à la thèse qui prétend voir dans l' albanais la filiation du groupe illyrien, elle reste – à notre avis – sans fondement, étant donné que l' albanais posède tous les traits communs aux langues qui se sont formées dans le territoire daco - mésien de cette langue». Μεταξὺ δὲ τῶν ὁμογνωμόνων ἀναφέρει τὸν G. Ivănescu, *Istoria limbii române,* Iasi 1980, τοῦ ὁποίου τὴν συγγραφὴ κρίνει στὸ *Balcanica* 12 (1981) 182-185. Σχετικὰ μὲ τὴν πρώτη γνώμη τοῦ Savić βλ. καὶ A. Ducellier, "Les Albanais du XIe aux XIIIe siècle: nomades ou sédentaires", *Byzantinische Forschungen,* 7 (1979) 23 κ.ἑ. Ἐκτὸς τῆς ἐθνογλωσσικῆς ἰλλυρικῆς σφαίρας πρέπει νὰ ἀναζητοῦνται οἱ προρωμαϊκὲς ἑστίες τῶν Ἀλβανῶν καὶ τῆς γλώσσας τους κατὰ τὸν Ἰλλυρολόγο I.I. Russu, *Illirii, Istoria - limba, și onomastica - romanizarea,* Bucuresti, 1969, 151-152. Πέρα τῆς Βαλκανικῆς ἀπωθεῖ τοὺς Ἀλβανοὺς ὁ Ahmet Aydinli, *Βαλκανικὴ Βιβλιογραφία,* Ι (Συμπλήρωμα), Θεσσαλονίκη 1973, 349: «Οἱ σημερινοὶ Ἀλβανοὶ οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουν μὲ τοὺς Ἰλλυριούς, ἀλλὰ ἀπὸ πάσης πλευρᾶς ἐξεταζόμενοι ἀποδεικνύονται πλήρως Τοῦρκοι. Κοιτίς των ὑπῆρξεν τὸ σημερινὸν Ἀτζερμπαϊτζάν». Πάντως οὔτε ὁ στενὸς συνεργάτης τοῦ περ. *Διάλογοι* Σ. Λιάκος θέλει τοὺς Ἀλβανοὺς καταγόμενους ἀπὸ τοὺς Ἰλλυριούς. Βλ. τὰ δημοσιεύματά του: 1) *Ἡ καταγωγὴ τῶν Ἀλβανῶν καὶ Ρουμάνων,* Θεσσαλονίκη 1970. 2) *L' origine des Albanais et Roumains* - complément, Thessaloniqui, Juin 1972. 3) *Ἡ Θρακοδακικὴ καταγωγὴ τῶν Ἀλβανῶν,* Θεσσαλονίκη 1973, 4) *Σύντομη ἐπισκόπηση τῆς ἱστορίας τῶν Ἀρμεναρίων τῆς Μικρευρώπης,* Θεσσαλονίκη, Δεκέμβριος 1974, 24, σημ. 20, ὅπου οἱ Ἀλβανοὶ φέρονται ὡς ἀπόγονοι Θρακῶν καὶ ἰδιαίτερα Δακογετῶν. Στὸ δὲ πρῶτο καὶ κύριο δημοσίευμά του, *Ἡ καταγωγὴ τῶν Ἀρμονίων,* 22 σημ. 92, διαιρώντας τοὺς Ἀλβανοὺς σὲ τρεῖς φυλές, Γκέγκηδες, Λιάπηδες καὶ Τόσκηδες, γιὰ τοὺς τελευταίους γράφει: «Οἱ

Πρώτη ἐπίπτωση τῆς ἐμφανίσεως τῶν Ἀλβανῶν, ποὺ ἐπιδίδονται σὲ διαρπαγὲς καὶ ποικίλες πιέσεις, εἶναι ἡ χρήση τῆς ἀλβανικῆς, τόσο ἄλλως τε φτωχῆς, καὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες, ὥστε νὰ ἐπικοινωνοῦν εὐχερέστερα καὶ νὰ μετριάζουν τὴν ἀλβανικὴ ἀγριότητα καὶ ἀπληστία. Ὅταν δὲ οἱ κίνδυνοι δὲν ἀποσοβοῦνται μὲ τὴν ἐπίπλαστη ἢ πληρέστερη ὁμογλωσσία, οἱ Ἠπειρῶτες εἴτε ἑλληνόφωνοι εἴτε συνηθέστερα δίγλωσσοι ἢ καὶ τρίγλωσσοι, ἑλληνοβλαχοαλβανόφωνοι, κοινῶς Ἀρβανιτόβλαχοι, ζητοῦν τὴν σωτηρία τους νοτιώτερα μέχρι τῆς Πελοποννήσου καὶ διαπεραιώνονται καὶ στὴν Ν. Ἰταλία ἢ φεύγουν πρὸς ἄλλες κατευθύνσεις, Μακεδονία, Θράκη, ὅπου μεταφέρουν καὶ τὴν ἀλβανοφωνία, τὰ ἀρβανίτικα. Σχετικὰ ὁ L. Heuzey διατείνεται ὅτι μὲ τὴν καθημερινὴ μετανάστευση, ποὺ ἰσοδυναμεῖ μὲ πραγματικὴ ἐπιδρομή, πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος ἐξαλβανίσθηκαν τελείως, χωρὶς νὰ εἶναι εὔκολος ὁ καθορισμὸς τοῦ χρόνου κάποιας κανονικῆς εἰσβολῆς[46].

Τόσκοι ἀντίθετα ἔχουν τὰ ἴδια ἀνθρωπολογικὰ χαρακτηριστικὰ μὲ τοὺς Λατινομακεδονόγλωσσους (πρόφ. Βλάχους), ἀπὸ ἐξαλβανισμένη μοῖρα τῶν ὁποίων καὶ προέρχονται κατὰ πλειοψηφία». Βλ. καὶ Ν. Τσιάμη, "Ἀλβανοὶ καὶ Ἀρβανίτες", *Ἱστορία Εἰκονογραφημένη,* 62 (1973) 7-9. Ἐξαλβάνιση ἐννοεῖται καὶ στοὺς Λιάπηδες. Πβ. *Νεοελληνικὰ Ἀνάλεκτα,* 1 (1871) 40, σημ.: «Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ πρὸς Β.Δ. τοῦ Δελβίνου εἶναι καὶ ἡ "Λιαπουρία" λεγομένη ἐκ τῆς λατινικῆς λέξεως "Liapa", τὸ ἁπαλὸν καὶ τρυφερὸν δέρμα τῶν ἐρίφων σημαινούσης, ἐξ οὗ κατασκευάζουσιν αὐτοσχεδίως ὑποδήματα ἀπαξάπαντες, ἄνδρες καὶ γυναῖκες· διὸ καὶ Λιάπηδες ἐκλήθησαν· ἐκ τούτου προελθούσης τῆς σημασίας καὶ οὐχί, ὡς λέγει ὁ Ἀραβαντινὸς ἐν σελ. 97 τοῦ Β΄ τόμ. τῆς χρονογρ., ἐκ τῆς περιφρονητικῆς σημασίας τῆς λέξεως "Λιάπης". Ὀνομάζεται δὲ καὶ "Κουρβελέσι" Ἀλβανιστὶ συγκείμενον ἐκ 15 χωρίων, ἐξ ὧν τὸ μεῖζον ἐστὶν "ἡ Ζωϊλία" (Ζουλάται), ὅπερ ἐπὶ τοῦ Μεσαίωνος ἀπετέλει ἰδίαν κομητείαν».

46. L. Heuzey, *Excursion dans la Thessalie Turque en 1858,* Paris 1927, 169 καὶ μετάφραση, *Ὁδοιπορικὸ στὴν τουρκοκρατούμενη Θεσσαλία τὸ 1858.* Φιλολογικὸς Ἱστορικὸς Λογοτεχνικὸς Σύνδεσμος (Φ.Ι.Λ.Ο.Σ.) Τρικάλων. Κείμενα καὶ μελέτες. Μετάφραση Χρίστος Ἰ. Δημητρουλόπουλος. Σχόλια - ἐπιμέλεια Θεόδωρος Α. Νημᾶς. Ἐκδοτικὸς Οἶκος Ἀδελφῶν Κυριακίδη. Θεσσαλονίκη 1991, 224. Πβ. *Ἑλληνικά,* 1 (1928) 214. Ἐπίσης Στεφ. Ἰ. Παπαδοπούλου, *Ἐκπαιδευτικὴ καὶ κοινωνικὴ δραστηριότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸν τελευταῖο αἰώνα τῆς Τουρκοκρατίας.* Ἔκδ. ΕΜΣ, Θεσσαλονίκη 1970, 10. Βλ. Κ. Ἀμάντου, *Οἱ βόρειοι γείτονες τῆς Ἑλλάδος,* Ἀθῆναι 1923, 162. Τοῦ αὐτοῦ, *Μικρὰ Μελετήματα. Ἄρθρα καὶ λόγοι,* Ἀθῆναι 1940, 280. Τοῦ αὐτοῦ, "Βόρειος Ἤπειρος", *Νέα Ἑστία,* 30 (1946) 455 κέ. Ἀντ. Δ. Κεραμοπούλλου, "Ἰλλυριοί - Ἀλβανοὶ καὶ Ἀρβανῖται", *Πεπραγμένα τοῦ Θ΄ Διεθνοῦς Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου,* Θεσσαλονίκη 1953, 470-485. Τοῦ αὐτοῦ, "Ἀλβανοὶ καὶ Ἀρβανῖται" *ΠΑΑ,* 28 (1953) (1954) 160-163. Τοῦ αὐτοῦ, *Μακεδονικά, Οἱ Βλάχοι. Οἱ Ἀλβανοί,* Ἀθῆναι 1955. Τοῦ αὐτοῦ, "Τὰ ὀνόματα Ἀλβανὸς καὶ Ἀρβανίτης", *Ἀφιέρωμα εἰς τὴν Ἤπειρον εἰς μνήμην Χρίστου Σούλη,* Ἀθῆναι 1956, 1-10. Καὶ Μιχ. Δένδια, "Ἀπουλία καὶ Χιμάρα. Γλωσσικαὶ καὶ ἱστορικαὶ σχέσεις τῶν ἑλληνικῶν αὐτῶν πληθυσμῶν", *Ἀθηνᾶ,* 38 (1926) 105, ὅπου ἑρμη-

Μετὰ τὴν τουρκικὴ κατάκτηση καὶ τὸν ἐπακόλουθο ἐξισλαμισμὸ μεγίστου μέρους Ἀλβανῶν, οἱ ὁποῖοι πλέον σὰν Τουρκαλβανοὶ ἀποβαίνουν τὸ φόβητρο τῶν Ἠπειρωτῶν Χριστιανῶν, ἐπιβάλλουν τὸν ἐξισλαμισμὸ καὶ σὲ ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς ἢ ἀναγκάζουν πολλοὺς σὲ μακρινὲς ἀποδημίες στὸν εὐρύτερο χῶρο τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, στὶς παραδουνάβιες ἡγεμονίες, στὴν τσαρικὴ Ρωσία, στὴν Αὐστροουγγαρία καὶ στὴν ὑπόλοιπη Εὐρώπη, ὅπου μετὰ κόπους καὶ περιπέτειες διακρίνονται στὸ ἐμπόριο, στὶς τέχνες, στὰ γράμματα, στὶς ἐπιστῆμες, στὴν πολιτική, στὸ στρατό, χωρὶς νὰ χάνουν τὴν ἑλληνικότητά τους[47]. Ὁ Γάλλος Philippe de Commynes ὀνομάζει Ἕλληνες ὅλους τοὺς Ἀρβανίτες «στρατιῶτες», πεζοὺς καὶ ἐφίππους, μισθοφόρους τῆς Βενετίας, εἴτε στρατολογοῦνται στὸ Ναύπλιο εἴτε στὸ Δυρράχιο[48]. Τὸ 1597 στὴν Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία τῆς Νεαπόλεως Ἰταλίας ἀναγράφονται ὡς Magistri Cappellani nationis graecae οἱ Μιχαὴλ Μπούας καὶ Ἀλέξανδρος Μοσχολέων[49].

Τὸ 1791 στὴν *Γεωγραφία Νεωτερικὴ* οἱ Γρ. Κωνσταντᾶς καὶ Δ. Φιλιππίδης ὄχι μόνον τοὺς Ἀρβανίτες, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀρβανιτιά, τὸν χῶρο τῆς Βορείου Ἠπείρου - Νότιας Ἀλβανίας, ἐντάσσουν ὡς πέμπτο τμῆμα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδας[50]. Ὁ Ρήγας Βελεστινλῆς διακρίνει τοὺς Ἀρβανίτες ἀπὸ τοὺς Ἀλβανούς, ταυτίζοντας ἀπόλυτα τοὺς πρώτους μὲ τοὺς Ἕλληνες. Αὐτὸ ἐπιμαρτυροῦν τὰ σχόλια τοῦ Legrand γιὰ τοὺς Κακοσουλιῶτες. Ἄλλως τε οἱ ἴδιοι οἱ Σουλιῶτες[51] δηλώνουν ἀπερίφραστα τὴν ἑλληνικότητά τους, ὅπως πράττει ὁ

νεύει τὴν ἀλβανοφωνία στὴν Χιμάρα ὡς συνέπεια πολλῶν λόγων ἀλλὰ καὶ τοῦ «γενικοῦ νόμου τῆς ἐπικρατήσεως τῶν ἁπλουστέρων γλωσσῶν ἐπὶ τῶν πολυπλοκωτέρων».

47. Πβ. Σπ. Λάμπρου, «Ἠπειρωτικά», *Νέος Ἑλληνομνήμων,* 10 (1913) /6: «Αἰσθάνονται μὲν τὴν ἀνάγκην νὰ εἶναι δίγλωσσοι, ἀλλὰ μόνης τῆς ἑλληνικῆς γίνεται χρῆσις χάριν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ἐπικοινωνίας. Μόνη γραπτὴ γλῶσσα εἶνε ἡ ἑλληνική. Δὲν εἶνε δὲ τοῦτο ἀποτέλεσμα προσηλυτισμοῦ, οὐδὲ προῆλθεν ἕνεκα τῶν ἀνὰ τὴν χώραν ἐγκατεσπαρμένων ἑλληνικῶν σχολείων, ἀλλὰ προέρχεται ἐκ πραγματικῆς ἀνάγκης τοῦ βίου καὶ εἶναι τὸ φυσικὸν ἐπακολούθημα τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῆς χώρας». Φ. Μιχαλόπουλου, "Χιμάρα, κοιτίδα τοῦ ἀνατολικοῦ ἀρματολισμοῦ", *Νέα Ἑστία,* 29 (1941) 176-179.

48. Βλ. *Νέος Ἑλληνομνήμων,* 16 (1922) 473-474, ὅπου καὶ τὸ σχετικὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Γάλλου στὸ πρωτότυπο.

49. *Αὐτ.,* 20 (1926) 181.

50. Δανιὴλ Φιλιππίδης - Γρηγόριος Κωνσταντᾶς, *Γεωγραφία Νεωτερικὴ περὶ τῆς Ἑλλάδος.* Ἐπιμέλεια Αἰκατερίνη Κουμαριανοῦ, Ἀθήνα 1970, 39, 130-131. Βλ. καὶ *Γεωγραφία Νεωτερική,* Ἐρανισθεῖσα ἀπὸ διαφόρους συγγραφεῖς παρὰ Δανιὴλ ἱερομονάχου καὶ Γρηγορίου ἱεροδιακόνου τῶν Δημητριέων. Τόμος Πρῶτος περιέχων τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκία, Ἰταλία, Σπανία, Πορτογαλία καὶ Φράντζα, ἐν Βιέννῃ 1791, 127.

51. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, "Τὰ Ἑλληνόπουλα στὸν ἀγώνα τοῦ 1821", *Ἐλευθερία* (Λαρίσης) 25-3-1987, 7. Βλ. καὶ Ἐ. Γ. Πρωτοψάλτη, "Τὸ Ἡμερολόγιον τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ Φώτου Τζαβέλλα (1792-1793)", *Μνημοσύνη,* 2 (1968-1969) 21-37.

Τζαβέλλας γράφοντας στὸν Ἀλῆ πασᾶ.

Ἡ ἀπόλυτη ταύτιση μὲ τὸν Ἑλληνισμὸ δὲν ἀποτελεῖ ἐξαίρεση ἢ προνόμιο τῶν Σουλιωτῶν, οἱ ὁποῖοι ἀναδεικνύονται γενναιότεροι καὶ ἐπιφανέστεροι λόγῳ τῆς σκληραγωγίας καὶ τῶν συχνῶν πολεμικῶν ἀναμετρήσεων μὲ τὸν κατακτητὴ ἢ τὰ ὑποκατάστατά του. Ἐξ ἴσου Ἕλληνες προβάλλουν μὲ ἀπεγνωσμένες ἐξεγέρσεις πρὸ τῆς μεγάλης Ἐπαναστάσεως καὶ οἱ πεδινοί, ἀγρότες τῆς Μεσογαίας καὶ τῆς Βοιωτίας. Γιὰ τοὺς πρώτους πρόσφατα ὁ Κων. Πρίφτης γράφει: «Ἡ λαχτάρα γιὰ νὰ πετάξουν τὸν τούρκικο ζυγὸ σιγόκαιγε μέσα τους. Ἡ ἀπάντηση στὸ προσκλητήριο τοῦ Γένους ξεπήδησε αὐθόρμητα. Ἡ φωνὴ τῆς Ρωμιοσύνης τοὺς ἄγγιζε ὧς τὰ μύχια. Οἱ Ἀρβανίτες τῆς Μεσογαίας ἔνιωθαν Ρωμιοί. Ἔσπευσαν χωρὶς καθυστέρηση, μαζὶ μὲ τοὺς ὑπόλοιπους τῆς Ἀττικῆς, νὰ διώξουν τὸν Τοῦρκο»[52]. Ὁ Μακρυγιάννης γιὰ νεαρὸ Μεσογείτη καπετάνιο γράφει: «…κι ὁ καημένος ὁ Ντάβαρης ὁ Ἀναγνώστης μὲ τοὺς πατριῶτες του κι ὁ γέρο - Λίτζος ἦρθαν νὰ σκοτωθοῦν μὲ τοὺς χωριανούς τους κι ἔντυναν κι ἔθρεφαν τοὺς συμπολίτες τους, τοὺς δυστυχισμένους Ἀθηναίους, ὁποὺ συναγωνίζονταν ἐξ ἀρχῆς εἰς τὰ δεινὰ τῆς πατρίδος. Καὶ τότε ὡς ἀδελφοὶ μέραζαν τὸ ἐδικόν τους»[53].

Ὑπέροχη εἶναι καὶ ἡ πτυχὴ τῆς ἱστορίας τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ Ἀ21 τῆς περιοχῆς τέως δήμου Πλαταιῶν, ποὺ ἀναπτύσσει αὐτοτελῶς ὁ Κων. Χρήστου[54].

Εὔλογα ἐκλαμβάνουν αὐτοὺς ὡς λαμπροὺς Ἕλληνες οἱ Martin[55], Λόρδος Βύρων, Pouqueville[56].

---

52. Κ. Πρίφτη, "Οἱ Μεσογεῖτες στὸ 1821. Νεώτερα στοιχεῖα", *Πρακτικὰ Β΄ ἐπιστημονικῆς συνάντησης Ν.Α. Ἀττικῆς* (Καλύβια Ἀττικῆς 25-28 Ὀκτώβρη 1985), ἀφιέρωμα στὴ μνήμη τοῦ ἀρχαιολόγου Δημήτρη Λαζαρίδη. Ἐπιμορφωτικὸς Σύλλογος Καλυβίων, Καλύβια 1986, 279. Βλ. καὶ Μαρίας Δέδε - Μιχαήλ, "Ἄγνωστοι Μεσογεῖτες Ἀγωνιστὲς τοῦ Ἀ21", *Συμβολή,* 13 (1981) 19-21.

53. Μακρυγιάννη, *Ἀπομνημονεύματα.* Εἰσαγωγὴ - σχόλια Σπύρου Ι. Ἀσδραχᾶ, Ἀθήνα 1957, 227.

54. Κ. Χρ. Χρήστου, *Ἀγωνιστὲς τοῦ Ἀ21 περιοχῆς τέως δήμου Πλαταιέων (Συμβολὴ στὴ νεώτερη ἱστορία τῶν χωριῶν),* Ἀθήνα 1984, 96 κ.ἑ. Βλ. καὶ 243-246, ὅπου ἐνδιαφέρουσα βιβλιογραφία.

55. *Dictionnaire Géographique* par St. Martin, λ. Albanie: «Οὐδεὶς τῶν κατοίκων τῆς Ἀλβανίας ἠνέχθη ποτὲ οὐδ' ἀνεχθήσεται ἵν' ἀπαρνηθῇ τὴν καταγωγὴν αὐτοῦ τὴν προγονικήν, τὴν ἐκ τῶν Πελασγῶν, καὶ νὰ εὑρεθῇ γεγυμνωμένος ὡς ξένος τῶν ἐθνικῶν αὐτοῦ παραδόσεων, ἐφ' αἷς σεμνύνεται, ἀναλογιζόμενος ὅτι προπάτορας ἔχει τὸν Ἡρακλῆ, τὸν Ἀχιλλέα, τὸν Πύρρον, τὸν Ἀλέξανδρον, τὸν Ἀντίπατρον καὶ ἄλλους. Οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ παρ' ἡμῖν τὴν ἑαυτοῦ καταγωγὴν ἐκ τῶν ἐκ Κερκύρας καὶ Κορίνθου ἀποικισάντων Φαιάκων καὶ Κορινθίων καὶ τὰς παρὰ τὴν Ἀδριατικὴν συστησάντων καὶ κατοικησάντων πόλεις Ἐπίδαμνον (Δυρράχιον), Ἀπολλωνίαν, ἀνθοῦσαν εἰς τὰ γράμματα καὶ ἐν ταῖς σχολαῖς αὐτῆς, ἐπὶ σπουδῇ καὶ ἐκμαθήσει τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, φιλοξενήσασαν τὸν Ὀκτώβριον Καίσαρα, τὴν Βουλίδα καὶ τὸν Ὥρικον καὶ τὰς ἄλλας πόλεις καὶ χώρας

Τὴν ἑλληνικότητα τῶν Ἀρβανιτῶν πιστοποιοῦν ἀκόμη τὰ ἤθη, τὰ ἔθιμα, οἱ παραδόσεις, οἱ χοροί, οἱ ἐνδυμασίες, σύμφωνα μὲ διαπιστώσεις τοῦ Κοσμᾶ Θεσπρωτοῦ, γράφοντας τὸ 1830, μάλιστα γιὰ Ἀλβανοὺς τῆς σημερινῆς περιοχῆς, ποὺ εἶναι ἐντὸς τῆς ἀλβανικῆς ἐπικρατείας: «Τοὺς χορούς τους ἔχουν ὡς οἱ νῦν Ἕλληνες. Σχηματίζουν ἡμικύκλια πιασμένοι μὲ τὰ χέρια, καὶ φέρουν γύρα δεξιὰ ψάλλοντες μὲ τὸ στόμα ἢ μὲ κύμβαλα καὶ πηδῶντες, ὁμοίως καὶ αἱ γυναῖκες. Τὰ περισσότερα πηδήματα τὰ κάμνει ὁ πρῶτος τοῦ χοροῦ καὶ διαδοχικῶς ὅλοι γίνονται χορηγοί, κρατοῦντες εἰς τὴν δεξιὰν μανδήλι»[57].

Γιὰ τὸν χορὸ τῶν Ἀρβανιτῶν τῶν Μεγάρων εἶχε γίνει τὸν Αὔγουστο τοῦ 1874 δημόσια συζήτηση στὴν *Ἐφημερίδα* τοῦ Κορομηλᾶ. Ὁ πρῶτος ἀρθρογράφος μὲ τίτλο «Συρτὸς καὶ Τράττα» παρατηροῦσε ὅτι: «Περὶ τοῦ χοροῦ τούτου ἄνδρες ἀρχαιολόγοι καὶ ὁ ἡμέτερος Ἀ. Ρ. Ραγκαβῆς ἀπεφάνθησαν, ὅτι εἶναι αὐτὸς ὁ ἀρχαῖος πυρρίχιος».

Ἐξ αἰτίας τῆς τελευταίας παρατηρήσεως παρεμβαίνει ὁ νεαρὸς τότε καὶ μετέπειτα πατέρας τῆς ἑλληνικῆς Λαογραφίας Ν. Πολίτης γράφοντας τὰ ἑξῆς:

«Ἐπίτρεψόν μοι νὰ ἐπανορθώσω μικρὸν ἀρχαιολογικὸν λάθος, ὅπερ ἐν τῷ σημερινῷ φύλλῳ σου παρεισέφρησεν. Ὁ χορός, ὃν περιγράφεις, πολλῷ ἀπέχει τοῦ πυρριχίου, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον εἶναι ἀρχαιότατος. Εἶναι ὁ συρτός, ἐγχώριος μεγαρικὸς χορός, ὡς καταδείκνυσιν ἡ ἀκόλουθος ἐπιγραφὴ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀντωνίνων, ἐν Μεγάροις εὑρεθεῖσα, συμπεριληφθεῖσα δ' ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Boeckh (C. Inscr. Gr., I., σ. 790, ἀρ. 1625, 47): "καὶ τὴν τῶν συρτῶν πάτριον ὄρχησιν θεοσεβῶς ἐπετέλεσε".

Ἕτερος χορὸς συνηθέστατος ἐν Μεγάροις, ἡ Τράττα, ἥτις ἀγνοῶ πόσον τοῦ συρτοῦ διαφέρει, εἶναι ἐπίσης ἀρχαῖος, καὶ τὸ περιεργότερον, εἶναι ἀπαράλλακτος μὲ ἀπεικονίσεις χορῶν ἐπὶ τάφου τοῦ Τυρρηνία Ρούβου (Raoul Rochette, Peintures antiques inédites, σ. 434, πίν. 15. Βλ. καὶ Bolletino Dell' Ist. Archeol. 1834, σ. 242)· ὁμοιάζει δέ πως καὶ νεαπολιτικῷ τινι ἀναγλύφῳ, παριστῶντι ὀρχουμένας γυναῖκας (Ed. Gerhard κ. Panofka, Neapels antike Bildwerke, τ. I, σ. 82-83, ἀρ. 275, Panofka Lettera all' Abb. Maggiore, Palermo 1825). Τὴν ὁμοιότητα ταύτην παρετήρησε καὶ ὁ τὰ *Μέγαρα ἐν Πανδώρᾳ* (τ. ΙΒ΄ σ. 413 κἑ.) περιγράψας Σ. (ὀν. Δραγούμης), ὅστις καὶ τὰς ἀρχαίας τυρρηνικὰς εἰκόνας παρατίθησιν, ἐκ τοῦ

ταύτης, ἐν αἷς κατοικοῦσιν οἱ Ὑέλοι, ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῶν Ἀργοναυτῶν».

56. Burada, *Cercetări*…, 161 σημ. 3.

57. Θεσπρωτοῦ καὶ Ψαλίδα, *ἔ.ἀ.*, 35. Βλ. καὶ Ν.Β. Τωμαδάκη, "Ἡ ἐποποιΐα τοῦ 1940-41 καὶ ἡ Β. Ἤπειρος", *Ἑορταστικοὶ Λόγοι*, 1952, Ἐκδόσεις Γρηγόρη, 47. Δημ. Β. Οἰκονομίδου, "Ἀπὸ τὴν Βορειοηπειρωτικὴν Λαογραφίαν", ἀνάτυπον ἐκ τῆς *Ἐπετηρίδος τοῦ Κέντρου Ἐρεύνης Ἑλληνικῆς Λαογραφίας*, τόμ. ΚΕ΄ (1977/80) 47-103.

Raoul Rochette ἀναμφιβόλως παραλαβών.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν μεγαρικῶν χορῶν· ὁ δ' ἀρχαῖος πυρρίχιος, καίτοι ἐπακριβῶς δὲν ἠξεύρομεν ὁποῖός τις ἦν, φαίνεται ἀναλογῶν μὲ τὸν παρ' ἡμῖν ἀρβανίτικον ἢ τσάμικον»[58].

Γιὰ τὸν ἱματισμὸ ὁ Κοσμᾶς Θεσπρωτὸς τὸ 1830 ἀναφέρει: «Τὰ φορέματα τῶν ἀνδρῶν σχεδὸν εἶναι τὰ αὐτὰ παντοῦ καὶ ὁμοιάζουν τὰ παλαιὰ Ἑλληνικὰ καὶ Ρωμαϊκὰ στρατιωτικά. Τὰ ὅμοια φοροῦν καὶ οἱ νῦν Ἕλληνες. Διαφέρουν ὅμως τὰ τῶν Τόσκηδων ἀπὸ τὰ τῶν Γκέγκηδων…»[59]. Ἕως τὴν ἑλληνικὴ ἀρχαιότητα φθάνουν οἱ ὁμοιότητες τῶν Ἀρβανιτῶν. Ἡ λαογράφος Ἄννα - Ἰωάννα Γουήλ - Μπαδιεριτάκη μελετώντας τὰ ὑφαντὰ τῶν Καλυβίων τῆς Ἀττικῆς μᾶς πληροφορεῖ: «Κεφαλάρια μὲ τὴν πιὸ ἁπλή τους μορφὴ ἦταν πολὺ συνηθισμένα καὶ στὰ ἀρχαῖα ὑφαντά. Ἐκεῖ ὅμως συναντῶνται καὶ ἄλλα περισσότερο πολύπλοκα θέματα, ἐπειδὴ τὰ κεφαλάρια ἐξελίχθηκαν μὲ τὸν καιρὸ στὰ κύρια διακοσμητικὰ πεδία τῶν ὑφαντῶν. Ἔτσι ὁ συγγραφέας τοῦ 2ου μ.Χ. αἰώνα Ἀθήναιος (Δ. ΙΒ΄, 525), μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα «κεφαλαί», δηλώνει τὰ σημεῖα ἐκεῖνα τῶν ἱματίων ποὺ ἔχουν διακοσμητικὲς ταινίες. Παλιότερα ὁ Ἀπολλώνιος ὁ Ρόδιος, ποὺ ἔζησε τὸν 3ο π.Χ. αἰώνα στὰ *Ἀργοναυτικά* του (Α΄ 727), περιγράφει τὴν «δίπλακα πορφυρέη» ποὺ φοροῦσε ὁ Ἰάσονας καὶ ἐκεῖ ἀναφέρει ὅτι τὰ διακοσμητικὰ θέματα ἦταν ὑφασμένα μόνο στὰ «τέρματα», δηλαδὴ στὶς δύο ἄκρες τοῦ ὑφάσματος.

Τὰ κεφαλάρια καὶ στὰ νεώτερα ὑφαντὰ τῶν Καλυβίων παρουσιάζουν τὴν ἴδια καλλιτεχνικὴ ἐξέλιξη μὲ ἐκείνη τῶν ἀρχαίων»[60].

Ὅλα αὐτὰ ἐπαληθεύουν τὴν ἔρευνα τοῦ Χρ. Ν. Πέτρου - Μεσογείτη, ποὺ πρόωρα ἔχασε ἡ ἐπιστήμη. Εἶχε δὲ προλάβει νὰ διερευνήσει σὲ βάθος τὸ ζήτημα τῶν Ἀρβανιτῶν καὶ κατέληξε στὸ συμπέρασμα ὅτι ἐξαλβάνιση γλωσσικὴ ἔλαβε χώρα τόσο στὴν ἀφετηρία τῶν Ἀρβανιτῶν, στὴν Βόρειο Ἤπειρο, ὅσο καὶ στὶς νέες πατρίδες, στὴν Στερεὰ Ἑλλάδα, Πελοπόννησο, νησιά, ἐξηγώντας τὴν διάδοση τῆς ἀρβανίτικης στὴν Ἀττική[61].

Ἐξ ἄλλου πρὸ μισοῦ αἰώνα ὁ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστί-

58. Ν.Γ. Πολίτου, *Λαογραφικὰ Σύμμεικτα,* Γ΄, ἐν Ἀθήναις 1931, 198.

59. Θεσπρωτοῦ καὶ Ψαλίδα, *ἔ.ἀ.,* 35. Ἀντ. Δ. Κεραμόπουλλου, *Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ βόρειοι γείτονες,* Ἀθῆναι 1945, 200.

60. Ἄννας - Ἰωάννας Γουήλ - Μπαδιεριτάκη, "Ἡ νεότερη ὑφαντικὴ στὰ Καλύβια Ἀττικῆς. Μιὰ τεχνικὴ ποὺ ἀργοπεθαίνει (Ἐνδεικτικὴ Παρουσίαση)", *Πρακτικὰ Β΄ ἐπιστημονικῆς συνάντησης Ν.Α. Ἀττικῆς…,* 93.

61. Χρ. Ν. Πέτρου - Μεσογείτου, "Ἑλληνικαὶ λέξεις ἐν τῷ ἰδιώματι τῶν Ἀλβανοφώνων τῆς Ἀττικῆς", *Ἀφιέρωμα εἰς Κ. Ἄμαντον,* Ἀθῆναι 1940, 251-252. Καὶ *Ἅπαντα Χρίστου Ν. Πέτρου - Μεσογείτη* (1909-1944). *Α΄ Ἀρχαιολογικά - Ἱστορικά - Φιλολογικά. Β΄ Ἑλληνοαλβανικὰ λαογραφήματα ἐκ τῶν Καλυβίων τῆς Λαυρεωτικῆς.* Πρόλογος Γ.Δ.

ου Tache Papahagi ἐδίδασκε ὅτι τὸ ἰδιάζον γνώρισμα τῆς ψυχῆς ἑνὸς λαοῦ διαφυλάσσεται στὴν λαογραφία του, κυρίως δὲ στὸ ἡρωικό του τραγούδι, τὸ κλέφτικο. Τονίζει δὲ ὅτι ἦταν φυσικὸ οἱ Ἀρβανίτες, δίγλωσσοι κατὰ κανόνα, νὰ τραγουδοῦν ἑλληνικὰ[62] τὰ συναισθήματα γιὰ τὴν ἐλευθερία, τὴν πατρίδα, τὴν πίστη, καθὼς ἐπίσης τὰ κατορθώματά τους κατὰ τῶν Τούρκων καὶ Τουρκαλ-

Χατζησωτηρίου. Εἰσαγωγὴ - Σχόλια - Ἐπιμέλεια Πέτρος Ἰ. Φιλίππου - Ἀγγέλου. Ἔκδοση Ἐπιμορφωτικοῦ Συλλόγου Καλυβίων, Καλύβια 1984, 405 καὶ σημ. 4 καὶ 5. Βλ. καὶ Γρ. Ἰ. Οἰκονομάκου, "Ἡ γένεσις τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος", *Ἐκπαιδευτικὴ Ἔρευνα,* 3 (1980) 95.

62. T. Papahagi, *Paralele folclorice*. traduceri din poezia populară greacă. Introducere, note de folclor, filologie și etnografie urmarite comparativ. Editia a doua - augmentată. Editura Minerva, Bucureștì 1970, 14. Πβ. καὶ Ἀλεξ. Χ. Μαμμοπούλου, *Ὁ μῦθος τῆς ἀλβανικῆς συμβολῆς εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος,* ἐν Ἀθήναις 1963, 44-45: «Ἐξ ἄλλου ὁ προσανατολισμὸς τῶν ἀλβανοφώνων Χριστιανῶν πρὸς τὸ ἰδανικὸν τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος γίνεται κατάδηλος εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια. Πάντα τὰ περιστατικὰ τοῦ ταραχώδους ἐθνικοῦ βίου ἀπὸ τοῦ 1716 εἰς τὸ ὁποῖον ἀνάγεται ἕνα ἐξ αὐτῶν, εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Κερκύρας, μέχρι τοῦ 1940, τοῦ ἔτους τοῦ τελευταίου θριάμβου, συγκινοῦν τὰ μύχια τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία συμπάσχει μὲ τὸ Ἔθνος εἰς τὰς ἀτυχίας του, χαίρει διὰ τὰς περιλάμπρους νίκας τῶν ὅπλων του καὶ ἐξαίρει τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν ἡρώων ὀνομαστί, καὶ οἱ ἥρωες οὗτοι κατέχουν τὴν θέσιν των εἰς τὸ ἐθνολογικὸν Μουσεῖον τῆς Ἑλλάδος!». Καὶ οἱ ἐξισλαμισμένοι Ἠπειρῶτες, ἑλληνόγλωσσοι καὶ δίγλωσσοι, συνεχίζουν νὰ τραγουδοῦν στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα, μολονότι ἡ ἀλλαξοπιστία ἄνοιξε τεράστιο χάσμα διαιρώντας τὸ Ἠπειρωτικὸ στοιχεῖο σὲ Τούρκους καὶ Χριστιανούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναπτύσσεται ἔχθρα φοβερὴ ἢ μῖσος ἀπὸ τοὺς νεοφωτίστους ἀδελφοκτόνο, ὅπως ἀπὸ τοὺς Τσιάμηδες, ἐγνωσμένης πλέον ἑλληνικῆς καταγωγῆς. Βλ. *Ἡ Καθημερινή,* 26-6-1986, ὅπου προδημοσίευση γιὰ τὸ βιβλίο τοῦ Δ. Μιχαλοπούλου, *Σχέσεις Ἑλλάδος καὶ Ἀλβανίας 1923-1928.* Ἐπίσης βλ. Β. Κραψίτη, *Οἱ Μουσουλμάνοι Τσάμηδες τῆς Θεσπρωτίας (ΙΕ΄ μέχρι Κ΄ αἰώνα),* Ἀθήνα 1986. Κοινὴ προέλευση ἔχουν καὶ οἱ Χριστιανοὶ καὶ Μωαμεθανοὶ τῆς Θράκης. Βλ. Κ.Β. Κριμπᾶ, "Περὶ Φαλλμεράυερ καὶ ἄλλων σχετικῶν", *Ἀντί,* 307 (1985) 52 σημ. 2, ὅπου παραπομπή: «M. Paidoussis and C.B. Krimbas 1980 The Distribution of ABO and Rh. Blood Groups in Greece στὸ *Physical Anthropology of European Populations* (ed. I. Schwidetsky, B. Chiarelli, O. Necrasov) Mouton, The Hague σ. 154-170, εἰδικὰ στὸν Πίνακα 1 στὴν ἀρχή του». Αὐτὸ καταφαίνεται καὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τους. Πβ. Δ.Α. Παναγιωτίδου, "Οἱ Τσιάμιδες (Θεσπρωτοί)", *Δωδώνη,* Εἰκονογραφημένον Ἠπειρωτικὸν Ἡμερολόγιον, 1 (1895) 76: «Ποίησις δὲ παρ' αὐτοῖς μόνον ἡ Ἑλληνικὴ δημοτική ἐστιν· ἀλβανικὴ τοιαύτη σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου δὲν ὑπάρχει. Οἱ Τσιάμιδες ἀρχηγοί, οἵτινες ὡδήγησαν τοὺς ὁμοφύλους των εἰς μάχας, ἢ ἄλλως ἐγένοντο ἀκουστοί, ἐξυμνοῦνται πάντοτε Ἑλληνιστί· οὐδ' ἠδυνήθην νὰ εὕρω κανὲν αὐτῶν εἰς τὴν ἀλβανικὴν γλῶσσαν. Ἅπαντες τέλος οἱ Τσιάμιδες φοροῦσι τὴν φουστανέλλαν πολύπτυχον καὶ ὑπὸ ταύτην ἔχουσι τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἐρυθρὰν περισκελίδα (ποτοῦρι)». Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν παρατήρηση κάνει καὶ γιὰ διάκριση Τόσκηδων καὶ Γκέγκηδων ὁ Hahn. Πβ. Νικοκλέους, *Περὶ τῆς αὐτοχθονίας…,* 78 σημ. 15: «Καθ' ὅλου ὁ τῶν Τόσκων καὶ Γκεκῶν ἱματισμός ἐστι διαφέρων πολλῷ, τῶν μὲν λευκὸν αὐτὸν τοξύνολον ἐχόντων (φουστανέλλαν κ.τ.λ.),

βανῶν.

Τὰ ἱστορικὰ ᾄσματα, ποὺ ἀποτελοῦν τὸν Σουλιώτικο κύκλο, εἶναι πεμπτουσία τῆς ἑλληνικότητας τῶν Ἀρβανιτῶν. Εἶναι διατυπωμένα στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα[63] καὶ ποιοτικὰ κατατάσσονται στὰ ὡραιότερα ἑλληνικὰ καὶ παγκόσμια λαϊκὰ δημιουργήματα.

Συγκινεῖ βαθύτατα καὶ γοητεύει πρωτόγνωρα μιὰ γλαφυρὴ ἀνάλυση τοῦ ἱστορικοῦ τραγουδιοῦ τῆς Δέσπως Μπότσαρη, τὴν ὁποία χρωστοῦμε στὸν Ἀκα-

---

τῶν δὲ Γκεκῶν περισκέλιά τε στενὰ καὶ προστερνίδια ἐρίου, τοῖς τῶν Εὐρωπαίων χωρικῶν παρεμφερῆ πως ὄντα». Βλ. καὶ *Ἐλευθερία* (Λαρίσης), 10-3-1987, 1, "Τὸ σύμβολο τοῦ ἔθνους μας. Ἡ ἱστορικὴ καὶ γλωσσολογικὴ ἑλληνικότητα τῆς φουστανέλλας". Κυρίως βλ. Ζ.Λ. Παπαντωνίου, "Ἡ φουστανέλλα", *Νέα Ἑστία,* 11 (1936) 4-6. Ἀντ. Δ. Κεραμοπούλλου, "Ἡ φουστανέλλα", *Λαογραφία,* 15 (1953) 238-247. Κ. Ρωμαίου, "Ἡ ἀρχαία καταγωγὴ τῆς νεοελληνικῆς φουστανέλλας", *Λαβύρινθος,* 1 (1973) 214-224. Δ. Σταμέλου, *Νεοελληνικὴ λαϊκὴ τέχνη,* Ἀθήνα 1975, 92-93. Μ.Α. Γκιόλια, *Συμβολὴ στὴν ἱστορία τοῦ κοινωνικοῦ καὶ πολιτισμικοῦ χώρου τῆς Εὐρυτανίας καὶ τῶν Ἀγράφων κατὰ τὴν Τουρκοκρατία.* Πρόλογος Κωνσταντίνου Τσάτσου, Ἀθήνα 1986, 128.

63. Βλ. καὶ Ἀλεξ. Χ. Μαμμοπούλου, *Ἡ Ἤπειρος, Λαογραφικά - Ἠθογραφικά - Ἐθνογραφικά.* Πρόλογος Παν. Ἠλ. Πουλίτσας, Α΄, Ἀθῆναι 1961, 117, ὅπου καταχωρίζονται τραγούδια στὰ ἀρβανίτικα, ὑποδεέστερα καταφανῶς τῶν τραγουδιῶν στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα. Δὲν ἀποτελεῖ ἐξαίρεση ἡ χρήση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας στὰ τραγούδια τῶν Σουλιωτῶν ἢ ὀνομαστῶν Ἀρβανιτῶν ἄλλων περιοχῶν. Ἑλληνικὰ τραγουδιοῦνται καὶ περιστατικὰ ἱκανῶν ἀγωνιστῶν, ποὺ δὲν εἶναι γνωστοὶ στὸ πανελλήνιο. Πβ. Σταύρου Ἀθ. Κουτίβα, "Δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα ἐκ τοῦ χωρίου Ντούσια (Κεφαλαρίου) Στυμφαλίας", Ἀθῆναι 1973. (Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 τεύχους τοῦ περ. *Κορινθιακά*), 3: «Σχετικῶς μὲ τὸν καπετάνιον Ντούσιαν ὑπάρχει καὶ κλέφτικο τραγούδι τῆς τάβλας, προερχόμενον ἀπὸ τὸ σημερινὸ χωρίον Κεφαλάριον (Ντούσια), τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσε ὁ Τρ. Στεφανόπουλος (περ. *Κύψελος,* τεῦχ. ὑπ' ἀριθ. 2, σ. 3, Δ/ντὴς Βασ. Ι. Λαζανᾶς) καὶ ἔχει ὡς ἑξῆς:

Τζήρεια μου γιὰ χαμήλωσε, διῶξε τὶς καταχνιές σου
γιὰ ν' ἀγναντέψω καὶ νὰ ἰδῶ στοῦ Λιακωτοῦ τὸν κάμπο
ποὺ κάνει ὁ Ντούσιας μοναχὸς μὲ τὸ γοργὸ ζευγάρι.
Σαράντα τάσια ἔσπερνε ὡς ποὺ νἀρθῆ τὸ γιόμα
κι ἄλλα σαραντατέσσερα ὡς ποὺ νἀρθῆ τὸ βράδυ.
Πουλάκι πῆγε κι ἔκατσε δεξιὰ μεριὰ στ' ἀλέτρι
δὲν εἶχε λάλα σὰν πουλὶ οὔτε σὰ χελιδόνι
παρά 'χε λάλα ἀνθρωπινὴ σὰν ἄνθρωπος μιλάει:
– «Σπεῖρε το, Ντούσια, σπεῖρε το κι ἄλλος θὰ τὸ θερίση».
– Ἂν τῶξερα μωρὲ πουλὶ ὅτι τὸ λὲς ἀλήθεια
τὰ βόιδια μου στὸ μακελιὸ κι ὁ Ντούσιας στὴν ταβέρνα».

Τὸ τραγούδι αὐτὸ μὲ διαφόρους παραλλαγὰς τραγουδιέται καὶ εἰς ἄλλα μέρη (Σκοτεινή, Τζήρεια, κ.λπ.), ἀλλὰ χωρὶς ν' ἀναφέρεται καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ντούσια».

δημαϊκὸ Κ. Ρωμαῖο[64].

Γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἀναδρομὴ τῆς παρουσίας τῆς Ἀρβανίτισσας στὸ ἱστορικὸ καὶ ἀκριτικὸ τραγούδι, πάντοτε στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα, ἀρκεῖ ἡ ἀναφορὰ στὸν B. Schmidt, τὸν γνωστὸ συγγραφέα τῆς κλασσικῆς μελέτης γιὰ τὴν ζωὴ τῶν νέων Ἑλλήνων σὲ σύγκριση μὲ ἐκείνη τῶν ἀρχαίων, καρπὸ μακροχρόνιας καὶ ἐνδελεχοῦς ἐπιτόπιας ἔρευνας τῶν ἠθῶν, τῶν παραδόσεων καὶ τῆς γλώσσας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Στὴν συλλογὴ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν καταγράφει καὶ παραλλαγή, στὴν ὁποία ἡ Ἀρβανίτισσα συνυπάρχει μὲ τὸν Βασιλιὰ Κωνσταντᾶ ἀντὶ τῆς Ἡλιογέννητης μὲ τὸν Χαντζερῆ[65].

---

64. Κ. Ρωμαίου, *Κοντὰ στὶς ρίζες. Ἔρευνα στὸν ψυχικὸ κόσμο τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ,* Ἀθήνα 1959, 143-154.

65. Εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι ὁ ὅρος Ἀρβανίτισσα ἐνσωματώνεται στὸν Ἑλληνισμὸ χωρὶς καμμία ξενικὴ διάκριση. Φθάνει δὲ νὰ ἀποδίδεται καὶ στὴν Παναγία. Πβ. Ἀδ. Π. Σαλιάρη, "Ἡ Ἀρβανίτισσα", *Ἀνάλεκτα Φιλοπροόδου Ὁμίλου Βροντάδου Χίου,* 3, (1976) 21: «Στὸν νοτιοδυτικὸ ὁρίζοντα τοῦ Βροντάδου προβάλλει ἡ σιλουέττα τοῦ βουνοῦ τ' Ἁγιοῦ Γιαννιοῦ τοῦ Τρυπατέ, ἡ Πηγανιά. Ἀπότομο, ἀπόκρημνο, τραχύ, θαρεῖς πὼς κλείνει τὸ χῶρο, χωρὶς συνέχεια. Τί νὰ ὑπάρχει ἀπὸ πίσω του; Ὅλοι τὸ ξέρουν. Ἡ Ἀρβανίτισσα. Ἡ Παναγιά. Στὶς 2 Ἰουλίου ἡ γιορτή της». Οὔτε ὁ ὅρος Ἀρβανίτες, ὅπως προσφυέστατα ἐπιλογίζει τὸ ἐπώνυμο ἄρθρο του στὴν *Ἐγκυκλοπαίδεια Πάπυρος - Λαροὺς - Μπριτάννικα* ὁ Καθηγητὴς Β. Σφυρόερας, σημαίνει ἐθνικὴ ἰδιαιτερότητα.
Τῶν Ἀλβανῶν ἡ καταγωγὴ διερευνᾶται συνεχῶς. Προτείνονται ἰλλυρική, θρακική, δακική, δακογετική, τουρκική. Ἀκόμη καὶ ἐπιβίωση Κάρπων, Βησσῶν καὶ Κοστοβώκων θεωροῦνται, ὅπως πρώιμα διατείνεται ὁ διάσημος Ρουμάνος γλωσσολόγος καὶ *ἐθνολόγος B. P. Hasdeu, "Cine sînt albanezii?", Analele Academiei Române, Memoriile Secţiunii Literare,* Serie, II, t. XXIII, 103-113. Βλ. καὶ H. Mihaescu, "La langue albanaise et les Roumains", *Studia Albanica,* (1971) 58. Δὲν λείπουν καὶ προτάσεις γιὰ μεῖγμα φυλῶν. Μάλιστα Ρουμάνοι, Ἀρωμοῦνοι - Βλάχοι καὶ Ἀλβανοὶ ἀνάγονται σὲ κοινὸ θρακοδακο-ἰλλυρικὸ ὑπόστρωμα ἀπὸ τὸν σύγχρονό μας ἱστορικὸ P. Nasturel, "Vlachobalcanica", *Byzantinische - Neugriechischen Jahrbücher,* 22 (1978) 221 κ.ἑ., μολονότι γνωρίζει τὴν πλούσια βιβλιογραφία καὶ τὴν ἀντίθετη γνώμη τῶν εἰδικῶν. Πάντως τὸ ἀρβανίτικο θέμα εἶναι ἁπλούστερο. Ὁ Κ. Χρ. Χρήστου, ἔ.ἀ., 80 κ.ἑ. τονίζει: «Οἱ Ἀρβανίτες μας εἶναι πρῶτα ἀπ' ὅλα Ἕλληνες μὲ πλήρη συνείδηση τῆς Ἑλληνικότητάς τους. Εἶναι τοῦτο γεγονὸς αὐταπόδεικτο, ἀφοῦ ἡ συμβολή τους στὴ διαμόρφωση τῆς νεώτερης, τουλάχιστο, ἱστορίας μας εἶναι κραυγαλέα… Εἶναι συγκινητικό, ὅτι στὸν πόλεμο τοῦ 1912-13 καὶ μετά, δεκάδες χωριανοί μας ξενιτεμένοι στὴν Ἀμερική, μόλις ἔμαθαν ὅτι ἡ πατρίδα τους ἀγωνιζόταν, τὰ παράτησαν ὅλα, διάσχισαν στεριὲς καὶ θάλασσες κι ἦρθαν ἐδῶ καὶ πολέμησαν νὰ ὑπερασπιστοῦν τὰ ἅγια χώματα καὶ νὰ μεγαλώσουν τὴν πατρίδα τους… Στὴν ἐκστρατεία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔλαβαν μέρος ἑκατοντάδες ἀπὸ τὰ χωριά μας καὶ πολλοὶ χάθηκαν. Στὸν πόλεμο τῆς Ἀλβανίας τοῦ 1940-41 ἡ συμμετοχὴ τῶν Ἀρβανιτῶν ἦταν ὁλόψυχη καὶ θαρραλέα. Τὰ μνημεῖα τῶν Ἡρώων στὶς πλατεῖες τῶν χωριῶν, ὅπου ἔχουν στηθεῖ, εἶναι γεμᾶτα ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῶν πεσόντων στοὺς ἀγῶνες τοῦ γένους μας…». Μετὰ δὲ τὴν παράθεση ἐγκύρων γνωμῶν ἐκπλήσσεται ἀπὸ τὴν ἀπόκρυψη τῆς ἀλήθειας, «ὅτι ἀπὸ τὸν

Ἔτσι ἐννοεῖται πῶς ὁ ἀγνότερος καὶ ἀκραιφνέστερος Ἀλβανὸς Μπάσρι - Μπέη, ποὺ ἀγωνίσθηκε καὶ ἐδεινοπάθησε γιὰ τὴν πατρίδα του, ἀναγνωρίζει ἀνεπιφύλακτα τὴν ἑλληνικότητα τῆς Νότιας Ἀλβανίας[66].

Ὁ Ἑλληνισμὸς λανθάνει καὶ στοὺς ἐξισλαμισμένους Ἀλβανοὺς τοῦ Νότου καὶ ἐκδηλώνεται ἄφοβα, ὅταν συντρέχουν λόγοι φιλοτιμίας[67].

Ἁπτότερη καθιστᾶ τὴν ἑλληνικότητα τῶν Ἀρβανιτῶν ὁ Ἐθνικὸς Ποιητὴς τῆς Ἑλλάδος, ὁ Διονύσιος Σολωμός[68]. Μολονότι μὲ περισσὴ ἐπιμέλεια στέκεται πάνω ἀπὸ προσωπικὰ καὶ τοπικισμοὺς ὑμνώντας τὰ σύμβολα, ἐξαίρεση κάνει γιὰ τοὺς Σουλιῶτες. Στὸν Μάρκο Μπότσαρη ἀφιερώνει Ὠδή, στὴν ὁποία παραβάλλει τὸν Σουλιώτη ἥρωα μὲ τὸν ὑπερασπιστὴ τῆς Τροίας Ἕκτορα, τὸν δὲ παλλαϊκὸ θρῆνο τῶν Τρώων μὲ τὴν μορφὴ καὶ τὸ ἐπιθανάτιο πένθος τῶν Ἑλλήνων. Ἐξ ἄλλου στὸ Λυρικὸ Τραγούδι γιὰ τὸν θάνατο τοῦ Λόρδου Μπάιρον παρεισάγονται σὲ πολλὲς στροφὲς (3, 4, 5, 52, 85, 86, 98-109, 115, 119) ὁ Μάρκος Μπότσαρης καὶ οἱ Σουλιῶτες καὶ οἱ Σουλιώτισσες. Στὴν ἀρχὴ ὁ Ποιητὴς καλεῖ τὴν Ἐλευθερία πρώτη καὶ τοὺς ἥρωες κατόπιν νὰ κλάψουν πάνω στὸ νεκρὸ Μπάιρον, ἀλλὰ πρῶτοι μετὰ τὴν Ἐλευθερία ἔρχονται οἱ Σουλιῶτες. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ τραγουδιοῦ ὁ Ποιητὴς κατεβάζει τὸν Μπάιρον σὰν σκιὰ ὁμηρικὴ στὸν Ἅδη,

χῶρο τῆς Β. Ἠπείρου ἡ Ἑλλάδα τροφοδοτεῖται μὲ αἷμα ἑλληνικώτατο αἰῶνες τώρα». Ἐν τούτοις, τελευταῖα ἐπιχειρεῖται, μὲ προφανεῖς παρωθήσεις ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ ἢ ἀνεπίγνωστα, δημιουργία ζητήματος μὲ πρωταρχικὴ ἀπόπειρα τὴν ἀνακοπὴ τῶν Ἀρβανιτῶν ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ παιδεία, ἔστω καὶ μερική, μὲ δῆθεν πολιτισμικὲς καὶ λαογραφικὲς προφάσεις, ἂν καὶ ἡ διερεύνηση καὶ ἡ περισυλλογὴ τοῦ ὑλικοῦ δὲν εἶχε ποτὲ τὸ παραμικρὸ ἐμπόδιο. Ἐνδεχόμενη ἀλλοτρίωση μόνον γένεση νέων «Τσιάμηδων» μᾶς ἐπιφυλάσσει. Γι' αὐτὸ ἐπιβάλλεται νὰ ἐπαγρυπνοῦν πρωτίστως οἱ ἴδιοι οἱ Ἀρβανίτες, γιὰ νὰ προληφθοῦν ἐπώδυνες περιπέτειες, τοπικὲς καὶ ἐθνικές.

66. BASRI - BEY, Ancien Député au Parlement ottoman, Président du second Gouvernement national albanais et Chef du Pouvoir Exécutif ad interim (1915-1916), Interné dans les garnisons austro - hongroises (1916-1918), *L' ORIENT débalkanisé et l' ALBANIE. Origine des dernières Guerres et Paix Future,* s.l.n.d., 5: «Nous reconnaissons le caractère grec de l' Albanie méridionale où l' oeuvre séculaire civilisatrice de ses écoles domine aussi bien au point de vue moral qu' au point de vue national».

67. Λ. Μπέλλου, *Ἀλβανικὰ ἢ αἱ τρεῖς ζῶσαι διάλεκτοι τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης,* ἐν Ἀθήναις 1903, 5: «Ὁ Φράσαρης, ἀρχηγὸς τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ κατὰ τὸ 1854, ἐρίσας πρὸς συνάρχοντας Τούρκους ἔρριψεν αὐτοῖς τὴν ὕβριν, ὅτι αὐτὸς δὲν εἶναι *Κονιάρης,* ἀλλ' ἔχει προγόνους τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας». Γιὰ τὴν ἔκταση καὶ τὶς ἐπιπτώσεις τοῦ ἐξισλαμισμοῦ βλ. Ἐλευθερίας Ἰ. Νικολαΐδου, *Οἱ κρυπτοχριστιανοὶ τῆς Σπαθίας (Ἀρχὲς 18ου αἰ. - 1912).* Διδακτορικὴ διατριβή, Ἐκδόσεις ΙΜΙΑΧ, Ἰωάννινα 1979, ὅπου καὶ πλούσια βιβλιογραφία. Κ.Π. Κύρρη, *Τουρκία καὶ Βαλκάνια,* Βιβλιοπωλεῖο τῆς «Ἑστίας» 1986, 17 κ.ἑ.

68. Ν.Β. Τωμαδάκη, "Σολωμὸς καὶ Ἤπειρος", *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο* 1987, 21-27.

ὅπου Σουλιῶτες κι ἄλλοι ἀγωνιστὲς Ἕλληνες, οἱ ἥσκιοι τῶν νεκρῶν τοῦ Μεσολογγιοῦ, τὸν κυκλώνουν καὶ

163 Γιὰ τὴν ποθητὴν Ἑλλάδα
τόσο πρόθυμα ρωτοῦν
σὰν νὰ ἐζήτααν τὴ γλυκάδα
τοῦ φωτὸς νὰ ξαναδοῦν.

Κι ὁ Μπάιρον ἀνάμεσα στ' ἁπλότρεμα χέρια καὶ στὶς τρομαχτικὲς ἀπὸ τοὺς ἀντίλαλους κλάψες, σεβάσμια προχωρώντας καὶ ἀνήσυχα προσβλέποντας στὰ πρόσωπα καὶ στὶς πληγὲς τῶν ἥσκιων, λέει τοὺς τελευταίους μεγαλόπρεπους στίχους τοῦ τραγουδιοῦ:

166 Ἡ Διχόνοια κατατρέχει
τὴν Ἑλλάδα· ἂν νικηθῇ
μὰ τὸν κόσμο ποὺ μᾶς ἔχει (τῆς Στυγὸς τοῦ Ἅδου)
τ' ὄνομά σας (τῶν Ἑλλήνων) ξαναζῇ.

Ὁ Μπάιρον Ἕλληνες αἰσθάνεται τοὺς Ἀρβανίτες. Ἡ δὲ διχόνοια, ποὺ τόσο ἔντονα ἐπισημαίνει, ἐλλοχεύει πάλι στὶς ἡμέρες μας πίσω ἀπὸ τὴν ἐπιχειρούμενη μειονοτικὴ κίνηση. Ἀκριβῶς ἡ πρόληψή της ἀποτελεῖ ὕψιστο χρέος στὴν μνήμη τους. Διότι ὁμολογουμένως ἀπὸ τὴν ἵδρυση τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους μέχρι σήμερα οἱ Ἀρβανίτες ἀπολαύουν ἀληθινῆς ἰσοπολιτείας καὶ εὐδοκιμοῦν ἀνεμπόδιστα καὶ καλύτερα ἀπὸ τοὺς λοιποὺς Ἕλληνες. Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα εἶναι ἡ ἀρβανίτικη προέλευση καὶ τῶν τριῶν πρώτων Προέδρων τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας[69].

69. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, "Ὁ Ναύαρχος Π. Κουντουριώτης κι' ἡ… ἀλβανικὴ καταγωγή του. Οἱ σκοπιμότητες ἔφεραν τοὺς Ἀλβανοὺς νὰ κατέχουν τὰ σημερινὰ ἐδάφη τους", *Ἐλευθερία* (Λαρίσης) 29-3-1987, 8, ὅπου ἀναιρεῖται κάθε θεωρία ἀναγωγῆς τῶν Ἀρβανιτῶν στοὺς πέρα τοῦ Γενούσου Ἀλβανούς, κατ' ἐξοχὴν τοῦ Παύλου Κουντουριώτη: «Ὁ χαρακτηρισμὸς (σὰν Ἀλβανοῦ) λαμβάνει διαστάσεις ἐγκλήματος καθοσιώσεως, διότι ὁ Παῦλος Κουντουριώτης καὶ σύμπαντες οἱ ὑπερήφανοι Ὑδραῖοι, καθὼς καὶ οἱ ἁπανταχοῦ ὁμόγλωσσοί τους γεννήθηκαν, ἔζησαν καὶ ἐσταδιοδρόμησαν ὡς Ἕλληνες χωρὶς νὰ ἐκφράσουν ποτὲ καὶ πουθενὰ ἄλλη βούληση οὔτε νὰ ἐξουσιοδοτήσουν κανένα γιὰ τὴν διαπραγμάτευση τῆς ἐθνικῆς τους συνειδήσεως καὶ τῆς ἐθνικότητάς τους, τὶς ὁποῖες ἀμετάκλητα καὶ ἔμπρακτα ἔχουν καταχωρίσει στὶς δέλτους τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας». Τοῦ αὐτοῦ, "Παρερμηνεῖες ἱστορικὲς καὶ Σουλιώτικες μορφές", *Ἡ Φωνὴ τῆς Λάκκας Σουλίου,* 1 (1982) 1 καὶ 4.

Τὸ ἀρβανίτικο γλωσσικὸ ἰδίωμα, ποὺ ἴσως χρησιμοποιοῦν ἀκόμη κάποιοι τῆς ὥριμης ἡλικίας, παράλληλα μὲ τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα[70], δὲν ἀρκεῖ ὡς ἐπιχείρημα ἐθνικῆς διαφοροποιήσεως. Ὁ καλύτερος γνώστης τῶν βαλκανικῶν ζητημάτων, ὁ Michel Paillarès, τονίζει: «Ἡ γλῶσσα δὲν εἶναι τὸ ἀλάθητον κριτήριον τῆς ἐθνικότητος ἑνὸς λαοῦ… Τὸ μόνον ἀλάθητον, ἀσφαλὲς καὶ ἀναμφισβήτητον

70. Τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα διατηροῦν καὶ οἱ Ἀρβανίτες τῆ Νότιας Ἰταλίας. Πβ. Κώστα Γεωργουσόπουλου "Σικελικά", *Τὰ Νέα,* 3-5-1984: «… Δὲν ἀναφέρομαι στοὺς ἑλληνόφωνους τῆς Καλαβρίας. Ἔχουν ἀρκετὰ μελετηθεῖ. Ἰταλοὶ καθολικοί, ποὺ ἀπομονωμένοι στὰ ἀπρόσιτα χωριά τους, συνεχίζουν νὰ ὁμιλοῦν τὴ γλώσσα τῶν παλιῶν ἀποίκων. Ἀναφέρομαι στοὺς 25.000 τῆς "περιοχῆς τῶν Ἀλμπανέζων" τοῦ Παλέρμου, Ἑλλήνων ἀπὸ τὸ Μοριά, ποὺ περνώντας στὸ μεσαίωνα ἀπὸ τὴν Ἀρβανιτιὰ ἔφτασαν στὸ Παλέρμο *δίγλωσσοι…* Μᾶς δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ συνομιλήσουμε μὲ τὸν παπα - Στάσση καὶ νέα παιδιά, κορίτσια καὶ ἀγόρια, νὰ πιοῦμε μαζὶ καὶ νὰ θαυμάσουμε τὰ σωστά τους ἑλληνικά, τὴν ὀρθοδοξία τους ποὺ γι' αὐτοὺς λειτουργεῖ ὡς ἐθνικὴ συνείδηση. Καιρὸς νὰ μελετήσει κάποιος τὸ φαινόμενο». Τὰ σωστὰ ἑλληνικὰ στὴν ἀφετηρία τους, στὴν Χειμάρρα τῆς Βορείου Ἠπείρου, ἔχει ἐπισημάνει ἤδη τὸ 1870 ὁ Ἀθ. Πετρίδης (*Νεοελληνικὰ Ἀνάλεκτα "Παρνασσοῦ",* 1 (1871) 37). Ἀφοῦ σημειώσει ὅτι «Οἱ Χειμάριοι ἢ Χειμαραῖοι ὁμιλοῦσιν Ἀλβανιστὶ καὶ Γραικιστί», παρατηρεῖ τὰ ἑξῆς: «ἀλλ' ἡ Γραικικὴ αὐτῶν εἶναι ἀξιοσημείωτος καὶ διὰ τὴν προφορὰν καὶ διὰ τὸ ἔχειν ἐν ἑαυτῇ ἀρχαιοτάτας δωρικῆς διαλέκτου λέξεις». Ἔτσι γίνεται κατανοητὸ πῶς σημαντικὸ ἀρβανιτοχώρι στὴν ἰταλικὴ χερσόνησο ὀνομάζεται Greci. Τὸ δὲ ἀρβανίτικο γλωσσικὸ ἰδίωμά του ἐπέσυρε τὴν προσοχὴ τῆς ἐπιστήμης. Πβ. Martin Tamaj, *La parlata albanese di Greci in provincia di Avellino,* Firenze, Leo S. Olschki editore, 1971. Βλ. καὶ Κ. Βάμβα, "Περὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Ἑλληνοαλβανῶν", *Παρνασσός,* 1 (1887) 19-26. Π. Καρολίδου, "Οἱ ἐν τῇ Κάτω Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ Ἑλληνοαλβανοί", *Ἑλληνισμός,* 7 (1904). Ἐξ ἴσου θαυμάσια διασώζουν τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα καὶ τὴν ἑλληνικὴ συνείδηση καὶ στὴν ὑπόλοιπη Διασπορά τους οἱ δίγλωσσοι καὶ τρίγλωσσοι Ἠπειρῶτες ἢ Ἀρβανίτες. Μὲ τὸν δεύτερο ὅρο προσφωνοῦνται οἱ Ἠπειρῶτες στὴν ΝΑ Εὐρώπη καὶ στὴν Ἀνατολή, ἀνεξάρτητα ἂν ὁμιλοῦν ἢ ὄχι ἀρβανίτικα. Παράδειγμα χαρακτηριστικὸ ἀποτελεῖ τὸ Ἀρβανιτοχώρι τῆς μεσόγειας Βουλγαρίας, στὸ ὁποῖο κατὰ τοὺς Γρ. Κωνσταντᾶ καὶ Δ. Φιλιππίδη «οἱ κάτοικοι Ρωμαῖοι, ἡ γλῶσσα τους Ρωμέϊκη, ἄνθρωποι εὐγενεῖς, χρήσιμοι». Ἡ ἐπισήμανση ὀφείλεται στὸν Ἀντ. Β. Καψῆ, *Ὁ Ρήγας Φεραῖος καὶ αἱ διεκδικήσεις τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὸν 18ο αἰῶνα.* Δευτέρα ἔκδοσις, Ἀθῆναι 1946, 17, ὅπου παραθέτει καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἀλλὰ καὶ στὶς μεσογειακὲς περιοχὲς τῆς Βουλγαρίας, ἡ ἄλλοτε πρωτεύουσά της Τύρνοβο, κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰώνα κατοικεῖται ἀπὸ Ἕλληνες κι' ἑλληνόφωνους Ἀλβανούς». Παραπέμπει δὲ στὸν C. Jirecek, *Das Fürstentum Bulgariens,* Wien 1891, 400. Ἐπίσης Τρύφ. Ε. Εὐαγγελίδου, *Ἡ Παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας, Ἑλληνικὰ Σχολεῖα ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως μέχρι Καποδιστρίου,* Β΄, ἐν Ἀθήναις 1936, 345. Βλ. καὶ Στεφ. Ἰ. Παπαδοπούλου, "Ἕνα στιχούργημα γιὰ τὸ Ἀρβανιτοχώρι (Ἀρμπανάσι) τοῦ Μεγάλου Τιρνόβου τῆς Βουλγαρίας", *Μακεδονικά,* 16 (1977) 13-23. «Ἓν ἑλληνικώτατον χωρίον» εἶναι καὶ ἡ Ἀρβανιτοκερασιὰ Ἀρκαδίας κατὰ τὸν Τ. Ἀθ. Γριτσόπουλον, *Πελοποννησιακά,* 7 (1969-1970) 446.

δεῖγμα τῆς ἐθνικότητος εἶναι ἡ θέλησις αὐτοῦ τοῦ ἀτόμου...»[71]. Ὁ δὲ Ἀρβανίτης σὲ καιρὸ εἰρήνης καὶ σὲ περιπέτειες πρὸ πάντων πολεμικὲς ἔχει ἀποδείξει μὲ ἔργα τὴν θέλησή του νὰ εἶναι Ἕλληνας[72], μάλιστα δὲ ὁ καλύτερος. Αὐτὸ πρόσφατα ἔχουν διαπιστώσει καὶ ἔχουν γράψει καὶ οἱ Γάλλοι Péchoux καὶ Sivignon[73].

71. Πβ. Λ.Π. Νικολαΐδου, *Διάλεξις περὶ τῆς συγχρόνου γενέσεως καὶ ἐξελίξεως τοῦ Βουλγαρισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ μετὰ παρατηρήσεων γλωσσικῶν, στατιστικῶν καὶ ἐθνολογικῶν* γενομένη ἐν τῷ "Παρνασσῷ" Ἀθηνῶν ἐνταῦθα τε καὶ ἀλλαχοῦ, ἐν Λευκωσίᾳ (Κύπρου) 1908, 21 σημ. 1.

72. Γιὰ ἑλληνικότητα ἀλβανοφώνων βλ. καὶ Ligue Française pour la défense des droits de l' Hellénisme, *La Grèce devant le Congrès,* Paris 1919, 61, ὅπου ἐπίσης ἐπισημαίνεται καὶ ἡ ἑλληνικότητα τῆς Β. Ἠπείρου. Αὐτῶν δὲ τῶν ἀλβανοφώνων τῆς Βόρειας Μακεδονίας τὴν ἑλληνικότητα ἐξαίρει στὰ Ἀπομνημονεύματά του ὁ Ἀναστάσιος Πηχεών, σκιαγραφώντας τοὺς ξενόγλωσσους Μακεδονομάχους: «Εἶναι οἱ ξενόφωνοι ἐκεῖνοι, διὰ τοὺς ὁποίους δὲν ἠμποροῦμεν νὰ κρύψωμεν τὸν θαυμασμὸν διὰ τὴν ἀνεπηρέαστον καὶ ἀμετάτρεπτον ἑλληνικὴν συνείδησιν, ποὺ ἐπέδειξαν, διὰ τὸ σταθερὸν καὶ ἡρωϊκὸν φρόνημα, τὸ ὁποῖον ἀντέταξαν, διὰ τὸ ἀκατάβλητον θάρρος, μὲ τὸ ὁποῖον ὑπὲρ τῆς ἑλληνικότητας αὐτῶν ἠγωνίσθησαν καὶ πολλοὶ ἐθυσιάσθησαν. Οἱ ξενόφωνοι Ἕλληνες, τῶν ὁποίων ὅσοι εἴμεθα ἀπόγονοι, δικαιούμεθα νὰ εἴμεθα ὑπερήφανοι, εἶναι ἐξηκριβωμένον, ὅτι κατὰ τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας ἐν Μακεδονίᾳ ὑπερέβαλον εἰς πολλὰς ἐνεργείας τοὺς ἑλληνοφώνους ὁμοφύλους των. Τοῦτο διαπιστοῦται καὶ ἀπὸ πολλὰ πρόσωπα, διὰ τὰ ὁποῖα γίνεται λόγος εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα». Πβ. Κ.Α. Βακαλοπούλου, *Ὁ βόρειος Ἑλληνισμὸς κατὰ τὴν πρώιμη φάση τοῦ μακεδονικοῦ ἀγώνα (1878-1894), Ἀπομνημονεύματα Ἀναστασίου Πηχεώνα,* ΙΜΧΑ, 196, Θεσσαλονίκη 1983, 41-42.

73. Μολονότι ἀναφέρουν τὴν ἀφομοίωση τῶν Ἀρβανιτῶν, στὸν χάρτη ποὺ παραθέτουν δὲν παραλείπουν τὴ σήμανση ὑπάρξεώς τους στὴν Βοιωτία. Πβ. P. Y. Péchoux et M. Sivignon, *Les Balkans,* P.U.F., Paris 1971, 26 καὶ 30. Ὁ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σορβόννης André Blanc, *Géographie des Balkans,* 2 ἔκδοση, P.U.F., "Que sais-je!", Paris 1971, 46, ἀπαλείφει ἀπὸ τὸν χάρτη καὶ τὴν ἁπλῆ ἔνδειξη.

ΟΙ ΑΡΒΑΝΙΤΕΣ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ ΚΑΙ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ

Τὸ 1950 ἐγκρίθηκε ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν καὶ κυκλοφορήθηκε διδακτορικὴ διατριβὴ μὲ θέμα «Ἡ ἐποίκησις τῶν Ἀλβανῶν εἰς Κορινθίαν». Εὐνόητο ὅτι βασίζεται στὴν ἕως τότε γνώση πηγῶν καὶ βοηθημάτων, ὁπωσδήποτε δὲ μὲ κάποιες ἄμεσα ἐνδιαφέρουσες παραγνωρίσεις. Κατ' ἐξοχὴν χαρακτηρίζεται, ὅπως ἄλλως τε προϋποτίθεται, τόσο γιὰ τὴ μεθοδολογία ὅσο καὶ γιὰ τὴ δεοντολογία. Τὸ ὅλο κείμενο ἀριθμεῖ μόλις 64 σελίδες, τῶν ὁποίων οἱ πρῶτες ἑπτὰ εἶναι ἡ Εἰσαγωγή. Οἱ ἄλλες κατανέμονται σὲ δύο κεφάλαια. Τὸ μὲν πρῶτο ἀπαρτίζεται ἀπὸ τρεῖς ἑνότητες σὲ σύνολο σελίδων 7-22. Τὸ δὲ δεύτερο καὶ κύριο, ποὺ φέρει τὸν τίτλο τῆς διατριβῆς, ἐκτείνεται ἀπὸ σ. 22 ἕως 55 καὶ συνοδεύεται ἀπὸ δισέλιδο συμπέρασμα, σσ. 55-56. Ἐν τέλει ἀκολουθεῖ Ἐπίμετρο ἐπιγραφόμενο «Ἡ τύχη τῶν ἐποικησάντων εἰς Ἑλλάδα Ἀλβανῶν», σσ. 56-64.

Πρωτίστως ἐπισημαίνονται ἐνδεικτικὰ τὰ ἑξῆς: α) Ἡ ἐπισύναψη χάρτη τῆς Κορινθίας, στὸν ὁποῖο μὲ μολυβδίδα σημειώνονται τὰ ἀρβανιτοχώρια, ὡς ἀπαραίτητη συνεισφορά. β) Ὁ ἀποκλεισμὸς πιθανότητας σχέσεως τῶν ὅρων Ἀλβανὸς ἢ Ἀρβανίτης καὶ Σκυπιτάρος μὲ τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα. Γιὰ δὲ τὸν τρίτο γίνεται παραδεκτὴ ἐτυμολογία ἑλληνικῆς προσωπικότητας ἀπὸ λέξη μὴ ἑλληνική, ἐνῶ ἀγνοεῖται ξένου ἀκαδημαϊκοῦ, τοῦ πλέον ἐπαΐοντος, ὁ ὁποῖος τὴν ἐτυμολογεῖ ἀπὸ ἑλληνικὸ τοπωνύμιο. γ) Ἡ ἀμετάθετη ἐμμονὴ γιὰ καταγωγὴ τῶν Ἀλβανῶν ἀπὸ τοὺς Ἰλλυριούς. δ) Ἡ πλήρης ἀποσιώπηση τῆς διαχρονικῆς καὶ μάλιστα ἔντονης παρουσίας Ἑλλήνων ἐντὸς τοῦ λεγομένου ἰλλυρικοῦ χώρου.

Ὡς πρὸς τὴν πρώτη μετὰ μισὸ καὶ πλέον αἰώνα οἱ παρατηρήσεις ἀφοροῦν στὸ δημογραφικὸ τῶν ἀρβανιτοχωριῶν καὶ στὴν προφανῆ μείωση τῆς χρήσεως, τὴν ὁποία ὑπέστησαν τὰ ἀρβανίτικα.

Ὡς πρὸς τὴ δεύτερη σπουδαιότερη λογίζεται ἡ διαπίστωση, κατὰ τὴν ὁποία στὰ λεξικὰ ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς θησαυρίζονται οἱ ρίζες τῶν ὅρων Ἀλβανός, Ἀρβανίτης. Ἐπὶ πλέον ὁ ὅρος Σκυπιτάρος, τὸν ὁποῖο ὁ μὲν καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ἀντώνιος Χατζῆς παράγει ἀπὸ τὴν ἰταλικὴ λέξη schioppetto = ὅπλο πυροβόλο, ὁπότε σημαίνει ὁπλοφόρος, ἔνοπλος, μισθοφόρος, ὁ δὲ Κροάτης ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ζάγκρεμπ Petar Skok διὰ τοῦ Scupis (> ἀλβ. Skhyp), Σκόπια, πρωτεύουσας τῆς Δαρδανίας, συνδέεται πάλι μὲ τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα. Ἀξιοσημείωτο ἐπίσης κρίνεται τὸ ἀποτέλεσμα ἐνδελεχοῦς ἔρευνας τῆς καθηγήτριας τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου Ἔρας Λ. Βρανούση, κατὰ τὴν ὁποία ὁ ὅρος Ἀρβανίτης προηγεῖται χρονικὰ (11ο αἰ.) τοῦ ὅρου Ἀλβανὸς (14ο αἰ.). Ὁ τελευταῖος τρεῖς αἰῶνες ἐνωρίτερα ἐπέχει θέση ὄχι ἐθνικοῦ ἀλλὰ προσηγορικοῦ ὀνόματος μὲ μικρὸ *α-* σημαίνοντας τὸν ἔπηλυ,

τὸν ξένο (Φράγκο, Νορμανδὸ) τῆς Ἰταλίας.

Ὡς πρὸς τὴν τρίτη ἐπισήμανση, κατὰ τὴν ὁποία πρόγονοι τῶν Ἀλβανῶν - Σκυπιτάρων θεωροῦνται ἀποκλειστικὰ οἱ Ἰλλυριοί, διερωτᾶται κανεὶς ἂν ἐπιτρέπεται ὁποιοσδήποτε σχετικὸς ἰσχυρισμός, ὅταν ὁ τόπος προελεύσεώς τους ἀναζητεῖται ἀπ' Ἀνατολὴ σὲ Δύση καὶ πανταχοῦ. Ἤδη τὸ 1863 ὁ D. Bolintineanu ὡς ζύμη τους θέλει τοὺς Κόλχους (Καύκασο, Ἀρμενία, Γεωργία, Νταγκεστάν, αὐτόνομη δημοκρατία στὰ πλαίσια τῆς ἄλλοτε Σοβιετικῆς Ἑνώσεως). Ὁ Τοῦρκος καθηγητὴς Ahmet Aydinli διατείνεται ὅτι «οἱ σημερινοὶ Ἀλβανοὶ οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουν μὲ τοὺς Ἰλλυριούς, ἀλλὰ ἀπὸ πάσης πλευρᾶς ἐξεταζόμενοι ἀποδεικνύονται πλήρως Τοῦρκοι. Κοιτίς των ὑπῆρξε τὸ σημερινὸν Ἀτζερμπαϊτζάν». Κατὰ παράδοση δέ, τὴν ὁποία διασώζουν οἱ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς καὶ Ἰουστῖνος, ἡ παρακαυκάσια Ἀλβανία εἶναι δημιούργημα τῶν Ἀλβανῶν, κατοίκων τῆς ἰταλικῆς πόλως Ἄλβα, οἱ ὁποῖοι μετανάστευσαν μὲ ἀρχηγὸ τὸν Ἡρακλῆ! Στὰ νότια τῆς Ρωσίας, παλαιὰ Σκυθία, τοποθετεῖ τὴν πατρίδα τῶν Ἀλβανῶν ὁ G. Stadtmüller. Ὁ Ρουμάνος ἀκαδημαϊκὸς V. Pârvan φέρει τοὺς Ἀλβανοὺς νὰ κατάγονται ἀπὸ βόρειο δακικὸ φύλο τῶν Καρπαθίων. Κατὰ δὲ τὸν πρῶτο καὶ ὀνομαστότερο Ρουμάνο ἐθνολόγο B. P. Hasdeu πρόγονοι τῶν Ἀλβανῶν εἶναι οἱ Κοστοβῶκοι, ἐνῶ κατὰ τὸν συμπατριώτη του Gostar προέρχονται ἀπὸ ἐκδακισμένους Κέλτες, ὁπότε δὲν αἰφνιδιάζει οὔτε ὁ Βούλγαρος καθηγητὴς Rusi Stoikov, ποὺ τοὺς ἰχνηλατεῖ στὸ ἀπώτερο ἄκρο τῆς Δύσεως, στὴ Σκωτία! Δύο δὲ ὀνομαστότατοι συνήγοροι τῶν Ἀλβανῶν, ὁ Γερμανὸς καθηγητὴς G. Weigand καὶ ὁ μαθητής του ἀκαδημαϊκὸς Th. Capidan δέχονται τὴν ἰλλυρικὴ καταγωγή τους, ἀλλὰ τοὺς ἀνεβάζουν στὴ βορειότερη Ἰλλυρία, μὲ συνέπεια νὰ τοὺς στεροῦν τὴν αὐτοχθονία στὸν χῶρο, ποὺ σήμερα κατέχουν. Ἐν τέλει οἱ Skok, Tagliavini, Georgiev ὁρίζουν ὡς ἀρχικὴ κοιτίδα τους τὴ Δαρδανία. Οἱ Δαρδάνιοι, λοιπόν, καὶ μετέπειτα – κατὰ Skok — Σκυπιτάροι προσεγγίζοντας βαθμιαῖα τὰ βόρεια παραμεθόρια τῆς Βορείου Ἠπείρου, ὅπου κεῖνται καὶ τὰ Ἄρβανα, προσκτῶνται νέο ἐθνικό, Ἀρβανίτης, Ἀρβανὸς - Ἀλβανός, ἀλλὰ ταυτόχρονα ἐμβολιάζουν τοὺς αὐτόχθονες μὲ τὸ γλωσσικὸ ὄργανό τους, τοὺς ἐκδαρδανίζουν! Κατὰ δὲ τὸν Κ. Η. Μπίρη, ποὺ ἐρεύνησε βαθύτατα τὸ θέμα, παρὰ τὶς ἐξ ἀντικειμένου δυσχέρειες προσπελάσεως ἀρχείων καὶ βιβλιοθηκῶν, «… οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀρβάνου ἦσαν ἄσχετοι πρὸς τοὺς Ἀλβανοὺς ὡς πρὸς τὴν ἐθνικότητα, τὴν θρησκεία καὶ τὸν φυλετικὸ χαρακτήρα. Καὶ μόνον ὡς πρὸς τὴν γλῶσσα οἱ Βορειοηπειρῶτες αὐτοί, ἐπειδὴ ἐγειτόνευαν ἄμεσα μὲ τοὺς Ἀλβανοὺς καὶ εἶχαν ἐπικοινωνία καὶ συναλλαγὲς μαζί τους, μιλοῦσαν μιὰ μικτὴ ἑλληνοαρβανίτικη γλῶσσα, τὰ ἀρβανίτικα, ποὺ διαφέρουν πολὺ ἀπὸ τὴν γλῶσσα τῶν Ἀλβανῶν, πρᾶγμα ποὺ καὶ στὰ χρόνια μας ἔγινε ἀντιληπτὸ κατὰ τὸν πόλεμο τοῦ 1940».

Τὴν ἄποψη Μπίρη ἑδραιώνει ἰσχυρότερα μὲ πλούσια τεκμηρίωση ὁ σύγχρο-

νός μας Γάλλος ἀλβανολόγος Alain Ducellier ἐπισύροντας ἄφθονες μεμψιμοιρίες καὶ καλοδιατυπωμένες ἐπικρίσεις ἐπιστημόνων τῆς σημερινῆς Σκυπιρίας. Σύντομη μόνον ἀναφορὰ γίνεται στὸν Luan Malltezi, ὁ ὁποῖος μεταξὺ ἄλλων καταγράφει: «Ὁ συγγραφέας [Ducellier] κάθε τόσο ὁμιλεῖ γιὰ μία διαδικασία εἰρηνικῆς "εἰσβολῆς" ἀπὸ μέρους τῶν Ἀλβανῶν, ὡς πρὸς τὴν ἔκταση στὰ ἐδάφη αὐτά, ποὺ ἀρχικὰ εἶχαν ἕνα πληθυσμὸ καταγωγῆς ἑλληνικῆς ἢ λατινικῆς σὲ στάδιο ἀφανισμοῦ..., μία διαδικασία "ἐξαλβανίσεως"· ἀμφισβητεῖται δὲ τελείως ἡ ὕπαρξη Ἀλβανῶν... Εἶναι κατηγορηματικὸς [ὁ Ducellier] στὴν πιστοποίησή του, ὅταν ἰσχυρίζεται ὅτι στὴν Αὐλώνα δὲν ὑπάρχουν Ἀλβανοί... κηρύσσονται ἀνύπαρκτοι οἱ Ἀλβανοί... Τέτοιες ἀπόψεις κυκλοφοροῦνται στὶς σελίδες τῆς μονογραφίας [Ducellier], ὥστε στὰ εὑρετήρια νὰ καταχωρίζεται ἡ ὀνομασία "ἐξαλβάνιση" τῆς χώρας», ἀναφωνεῖ ὁ Ἀλβανὸς Malltezi.

Ὁμολογουμένως ἡ ἐξαλβάνιση διαπιστώνεται στὰ Ἄρβανα, μὲ τὸν καιρὸ δὲ ποικιλότροπα καὶ ὅπου οἱ Ἀρβανίτες διασπείρονται, ὅπως καὶ πρὸς νότο, Βοιωτία, Ἀττική, νησιά, Πελοπόννησο. Διαφωτιστικὰ εἶναι τὰ δημοσιεύματα καὶ Ἑλλήνων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους κάποιοι, π.χ. ὁ ἀκαδημαϊκὸς Καμπούρογλου, ὁ καθηγητὴς Δένδιας, ὁ φέρελπις φιλόλογος, φεῦ, πρόωρα ἐκδημήσας, Χρ. Πέτρου - Μεσογείτης, ποὺ εἶχε προλάβει ἰχνηλάτηση σημαντικῶν ἀρχαιοπινῶν στοιχείων τῆς ἑλληνικῆς στὰ ἀρβανίτικα. Παρόμοια συμβαίνει καὶ βόρεια τῶν Ἀρβάνων ἐντὸς τῆς καθ' αὐτὸ Ἰλλυρίας, στὴν ὁποία περίτρανα ἀποδεικνύεται ὕπαρξη Ἑλλήνων.

Ὡς πρὸς αὐτό, ποὺ ταυτίζεται μὲ τὴν τετάρτη ἐξ ἀρχῆς ἐπισήμανση, οἱ μαρτυρίες πλεονάζουν, π.χ. τῶν J. Brunsmid, P. Skok, B. Vinja, G. Novak, V. Pârvan, D. Rendić - Miocević, M. Nikolanci, P. Parović - Pesikan. Πρὸ πάντων μνημονεύεται σύγγραμμα, ἐπιγραφόμενο *Grecità adriatica* (Bologna 1971, Β΄ ἔκδ. 1977) τοῦ συγχρόνου μας Ἰταλοῦ, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Πάδοβας, Lorenzo Braccesi, καθὼς καὶ τὸ πολὺ πρόσφατο σὲ συνεργασία μὲ τὴν Benedetta Rossignoli, ἐπιγραφόμενο ἐκπληκτικὰ Hellenikós Kolpos. Supplento a Grecità adriatica (Roma 2001).

Ὡστόσο γιὰ τὸν χρόνο ἀναδύσεως τῶν Ἀλβανῶν χρήσιμη εἶναι ἡ ὑπόμνηση τῆς τύχης τῆς ἐπὶ μισὸ αἰώνα (1898-1959) πιστευτῆς ὡς μοναδικῆς "ἰλλυρικῆς" ἐπιγραφῆς τῆς Σκόδρας (Σκουτάρεως - Χρυσουπόλεως), τὴν ὁποία ἡ Βουλγάρα καθηγήτρια Ljuba Ognenova ἀπέδειξε ἑλληνική, μάλιστα χριστιανική, 6ου - 7ου αἰ. Περίπου παράλληλα, κατὰ τὴν ἔξαρση τῆς διενέξεως τῆς Ρώμης μὲ τὴν Κωνσταντινούπολη ἐπὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ, ὁ παπικὸς ἀπεσταλμένος πρὸς ἐπιτόπια διερεύνηση ἐπίσκοπος Σεβίλλης καὶ μετέπειτα ἀρχιεπίσκοπος Ἱσπανίας Ἰσίδωρος πιστοποιεῖ ὅτι τὸ Ἰλλυρικὸν εἶναι Graecia, Ἑλλάς, καὶ ὅτι ἡ πρώτη περιφέρεια τῆς Ἑλλάδος ὀνομάζεται Δαλματία, τῆς ὁποίας ἡ λατινογενὴς γλώσσα, ἡ δαλ-

ματική, κατὰ τὸν ἀκαδημαϊκὸ V. Pârvan ἀξιολογεῖται ὡς ἐξαιρετικὴ μὲ μεικτὴ ἐθνολογικὴ σύνθεση τῶν χρήστων της, Ἰλλυριῶν - Ρωμαίων - Ἑλλήνων! Ὅπως δὲ τόσοι ἄλλοι χῶροι τῆς ἑλληνικῆς διασπορᾶς, ἔτσι καὶ ἡ Ἰλλυρία προκύπτει ἀκένωτη πηγὴ ἐμψύχου ἀνεφοδιασμοῦ τῆς μητροπολιτικῆς Ἑλλάδος, χάρη στὰ ἀνὰ τοὺς αἰῶνες καὶ χιλιετίες διάσπαρτα τέκνα της, κατὰ καιροὺς ἐπαναπατριζόμενα, ἐμφανέστατα σὲ πολλὲς περιπτώσεις μεταλλαγμένα γλωσσικά.

Γι' αὐτὸ ἐνδείκνυται διακρίβωση διεπιστημονικὴ καὶ στὴν περίπτωση τῶν Ἀρβανιτῶν, δηλαδὴ μὲ καταφυγὴ σὲ πορίσματα διαφόρων ἐπιστημῶν, Γλωσσολογίας, Λαογραφίας, Ἱστορίας, Ἀνθρωπολογίας κ.ἄ. Στὶς ἡμέρες μας δὲ ὡς ὑπέρτατο κριτήριο λογίζεται ἡ ἐθνικὴ συνείδηση.

Πρὸ πολλοῦ ἡ ἀναγνώριση τῆς ἐθνότητας ἑνὸς πληθυσμοῦ ἐπιβάλλει τὴν προσκόμιση ποικίλων ἀποδεικτικῶν πέρα τοῦ γλωσσικοῦ ὀργάνου, γιὰ τὸ ὁποῖο ὁ K. I. Beloch γράφει: «Ἡ γλώσσα μόνη δὲν ἀρκεῖ βέβαια γιὰ τὸν καθορισμὸ τῆς ἀτομικότητας ἑνὸς λαοῦ. Ἕνας Νέγρος, ποὺ ὁμιλεῖ ἀγγλικά, γι' αὐτὸ δὲν εἶναι διόλου Ἄγγλος. Κάποιος Ἰουδαῖος, ποὺ ὁμιλοῦσε τὴν ἑλληνικὴ σὰν μητρικὴ γλώσσα, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐθεωρεῖτο τόσο Ἕλληνας ὅσο θεωρεῖται σήμερα Γερμανὸς ὁ Ἰουδαῖος, ποὺ ὁμιλεῖ γερμανικά. Ἡ γλώσσα δὲν ἔχει κάποια σημασία σ' αὐτό, ἢ τόσο μόνον, ὅτι δηλ. εἶναι ἐξωτερικὸ γνώρισμα τῆς φυλῆς». Ἀκόμη καὶ ὁ χαρακτηρισμένος ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς ἑλληνικῆς γλωσσολογίας Γεώργιο Χατζιδάκι ὡς προπαγανδιστὴς Gustav Weigand ἀποσαφηνίζει: «Συνήθως στὴν πολιτικὴ κρίνουν ἀπὸ τὴ γλώσσα γιὰ τὴν ἐθνότητα. Ἡ Ἐπιστήμη δὲν πρέπει νὰ ἱκανοποιεῖται μὲ τὴν ἄποψη αὐτή, τὴ μητρικὴ γλώσσα. Ἡ γλώσσα εἶναι κάτι ἐξωτερικὸ καὶ μεταβλητὸ καὶ δὲν πρέπει μόνη αὐτὴ νὰ λαμβάνεται ὡς βάση γιὰ τὴν κρίση, ἀλλὰ καὶ πνευματικὲς καὶ σωματικὲς ἰδιότητες καὶ ἤθη καὶ ἔθιμα λαϊκά».

Ὡστόσο διαφωτίζει αἰσθητότατα καὶ ἡ ἐνδελεχὴς γλωσσικὴ ἐξέταση. Διότι βοηθεῖ στὴν ἀνεύρεση καὶ τῆς καταγωγῆς ἐκείνων, ποὺ χρησιμοποιοῦν ξενικὸ ἰδίωμα. Ἀξιομνημόνευτο εἶναι τὸ τόσο μακρινὸ χρονικά, 1854, ἐγχείρημα τοῦ Johann Georg von Hahn, ποὺ ἀναλύοντας τὴν ἀλβανικὴ γλώσσα στὶς δύο διαλέκτους, γκεγκική - τοσκική, καὶ ἰδίως διερευνώντας τὴ δεύτερη, μητέρα τῶν ἀρβανίτικων, διαπιστώνει πολλὲς ὁμοιότητες μὲ τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα, μάλιστα σὲ συντακτικά - δομικὰ συστήματα, ἀδιάσειστα τεκμήρια ἑλληνικότητας. Γι' αὐτὰ ὁ Βούλγαρος ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Σόφιας Vl. Georgiev διαβεβαιώνει ὅτι δὲ δανείζονται, κατ' ἀντίθεση μὲ τὶς παντοειδεῖς λέξεις, οἱ ὁποῖες εὔκολα μετακινοῦνται ἀπὸ γλώσσα σὲ γλώσσα. Ἑπομένως ἐλάχιστες ἀπὸ αὐτὲς ἀποκτοῦν ἀποδεικτικὴ ἀξία. Φυσικὰ σὲ ἀσφαλέστερο ἀποτέλεσμα ὁδηγεῖ σύνολη θεώρηση, τὴν ὁποία ἐπίσης πρώιμα ἔχει πραγματώσει ὁ Ed. Stanford. Μελετώντας τὴ γλώσσα, τὰ ἤθη, τὰ ἔθιμα καὶ τὸν χαρακτήρα τῶν Ἀλβανῶν συμπεραίνει, τὸ 1877, ὅτι αὐτοὶ κατὰ τὴν ἀρχική τους καταγωγὴ ἦσαν

γνήσιοι Ἕλληνες, ὁπότε μὲ ἄλλα λόγια πρόκειται γιὰ πρόσθετη περίπτωση ἐξαλβανισμένων Ἑλλήνων.

Πάντως ὅσο βαθύτερα διερευνᾶται ἡ ἀλβανικὴ γλώσσα τόσο πλησιέστερα στὸν Ἑλληνισμὸ ἔρχονται οἱ χρῆστες της. Πολλὰ στοιχεῖα ἀποκομίζονται ἀπὸ τὴν ἐμπεριστατωμένη μελέτη τοῦ Ἀλβανοῦ Besim Bokshi γιὰ τὴν ἐπίταξη τοῦ ἄρθρου σὲ παμβαλκανικὸ ἐπίπεδο. Ἡ ἐπίταξη, τοποθέτηση τοῦ ὁριστικοῦ ἄρθρου μετὰ τὸ ὄνομα, ἀπουσιάζει ἀπὸ τὶς σλαβικὲς γλῶσσες τῆς Βαλκανικῆς σερβο-κροατικὴ καὶ σλοβενική. Ἐκτὸς δὲ τῆς ἀλβανικῆς καὶ ἀρωμουνικῆς (ἀρμανικῆς - βλαχικῆς) ὑφίσταται στὶς βουλγαρική, πομακική, σκοπιανή, καθὼς καὶ ὑπερδουνάβια, στὴ ρουμανική, καὶ ὑπερβόρεια, στὴ σκανδιναυϊκή!

Γιὰ τὴν ἑρμηνεία τῆς ἐπιτάξεως διατυπώθηκαν κυρίως τέσσαρες θεωρίες. Σύμφωνα μὲ τὴν πρώτη ἀποτελεῖ ἐπιβίωση ὑποστρώματος. Ὅμως ὁ ἀφανισμὸς τῶν γλωσσῶν, μάλιστα στερουμένων γραφῆς, ποικιλωνύμων λαῶν, Ἰλλυριῶν, Μοισῶν, Γετῶν, Δακῶν κ.ἄ., ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τοῦ Δουνάβεως, ἔχει ὡς ἐπακόλουθο τὴν ἄγνοιά μας, ἂν τὸ ἐπίμαχο δομικὸ στοιχεῖο ὑπῆρχε στὶς ἀντίστοιχες γλῶσσες τους. Ἐξ ἄλλου ἡ ἀνυπαρξία στὶς σλαβικὲς γλῶσσες, οἱ ὁποῖες ὁμιλοῦνται στὸν ἄλλοτε ἰλλυρικὸ χῶρο, περιορίζει συγχρόνως τὴν πιθανότητα σχέσεως τῆς ἀλβανικῆς μὲ τὴν ἰλλυρική. Ἐν τούτοις θεμελιωτὲς καὶ θιασῶτες τῆς ὑποστρωματικῆς θεωρίας φέρουν βαρύγδουπα ὀνόματα: B. P. Hasdeu, V. Bogrea, Th. Capidan, R. Paul κ.ἄ., ἀκόμη καὶ σύγχρονοί μας, π.χ. Octave Nandris, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Στρασβούργου.

Κατὰ τὴ δεύτερη θεωρία ἡ ἐπίταξη τοῦ ἄρθρου ἔχει τὶς ρίζες της στὴ δημώδη λατινική. Ἐξελίχθηκε δὲ στὴν ἀνατολικὴ ρωμανικὴ καὶ συγκεκριμένα στὴν πρωτορουμανική. Οἱ ὑποστηρικτές της εἶναι ἐξ ἴσου σημαίνοντες: T. Cipariu, Al. Graur, E. Gamillscheg, S. Puscariu, T. Papahagi κ.ἄ.

Κατὰ τὴν τρίτη θεωρία τὸ φαινόμενο τῆς ἐπιτάξεως τοῦ ἄρθρου στὴ ρουμανικὴ προέρχεται ἀπὸ δάνειο τῆς ἀλβανικῆς ἢ καὶ τῆς βουλγαρικῆς. Ὑπενθυμίζεται δὲ ὅτι ὁ Georgiev διακηρύσσει τὸ ἀδύνατο δανείου δομικῶν στοιχείων. Ἡ πρώτη ἄλλως τε ἐκδοχή, ἂν καὶ προβάλλεται ἀπὸ διαπρεπῆ ρωμανιστή, τὸν W. Meyer - Lübke, εἶναι ἀβάσιμη, δοθέντος ὅτι θέτει ὡς ἔρεισμα τὸ ἰλλυρικὸ ὑπόστρωμα, ὁμολογουμένως ἀμάρτυρο. Γιὰ δὲ τὴ δεύτερη ἐκδοχὴ διατυπώνονται ἐπὶ μέρους ὑποθέσεις, στὶς ὁποῖες πάντοτε ἐπαναφέρεται τὸ ὑπόστρωμα καὶ σὲ σύνθετη μορφή, π.χ. θρακο - ἰλλυρικό, ὁπότε διπλᾶ ἐσφαλμένο, ἐφ' ὅσον ἤδη καὶ ὁ συμφυρμὸς κρίνεται ἀδόκιμος.

Ἡ τετάρτη θεωρία ἑρμηνεύει τὴν ἐπίταξη τοῦ ἄρθρου ὡς συντακτικὸ φαινόμενο, ποὺ ἐξελίσσεται στὶς διάφορες γλῶσσες κατὰ τρόπο ἀνεξάρτητο. Πρεσβεύεται δὲ ἀπὸ τὸν πλέον ἀντικειμενικὸ καὶ συνειδητότερο βαλκανολόγο, τὸν Kr. Sandfeld, συνάμα δὲ διακεκριμένους ὁμολόγους του, οἱ ὁποῖοι ἐπανειλημμένα

ἔχουν ἐπισημάνει καίρια στοιχεῖα τῆς ἑλληνικῆς σὲ ἄλλες γλῶσσες.

Ἀπὸ τὴ σωρεία τῶν θέσεων τοῦ Ἀλβανοῦ Bokshi ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν οἱ ἑπόμενες:

α) Τὸ ἄρθρο στὴν ἀλβανικὴ γλώσσα δημιουργήθηκε σὲ ἀρχαία ἐποχή, κατὰ τὴν ἔναρξη τῶν δανείων ἀπὸ τὴ λατινική, ἀλλὰ τότε ἦταν προτασσόμενο. Ὁρίζεται δὲ χρονικὰ ἡ ἐπίταξη τὸν 8ο αἰ. μ.Χ.

β) Ἡ ἐπίταξη τοῦ ἄρθρου στὴ ρουμανικὴ γλώσσα διαφαίνεται δυνατὴ μόνον μὲ μία ἐξωτερικὴ ἐπίδραση, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ ἐκείνη τῆς πρωτοαλβανικῆς.

γ) Ἡ ἔγκλιση τῶν δεικτικῶν ἀντωνυμιῶν - σπαργανικὴ ἐκδήλωση τῆς ἐπιτάξεως τοῦ ἄρθρου – στὶς σλαβογενεῖς γλῶσσες, βουλγαρική, πομακική, σκοπιανή, εἶναι συνακόλουθη τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἐπιτασσομένου ἄρθρου τῆς ρουμανικῆς γλώσσας.

Προφανέστατα ὁ Bokhsi ἐπιδιώκει παντοιοτρόπως τὴν ἐπιβολὴ τῆς ἀλβανικῆς γλώσσας ὡς ἀφετηρίας τῆς ἐπιτάξεως τοῦ ἄρθρου στὶς λοιπὲς γλῶσσες. Ἀλλὰ ἡ ἀπαραίτητη τεκμηρίωση εἶναι ἀνύπαρκτη καὶ ἀνέφικτη. Διότι οἱ τρεῖς συσχετιζόμενες γλῶσσες, ἀλβανική, ρουμανική, βουλγαρική, κατὰ τὰ στάδια διαμορφώσεως τοῦ ἄρθρου στεροῦνται γραπτῶν μνημείων.

Τὸ παράδοξο εἶναι ὅτι τόσο ὁ Hasdeu ὅσο καὶ ὁ Bokhsi μνημονεύουν μὲν καὶ τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα ὡς παράγοντα στὸ ἴδιο θέμα καὶ στὸν ἴδιο χῶρο, ἀλλὰ εὐθὺς ἀμέσως οὐσιαστικὰ τὴν ξεχνοῦν! Περισσότερο προβληματίζει ὁ πρῶτος μὲ πρωτοφανὲς καὶ ἀσύλληπτο σύνθετο. Διαπιστώνοντας στὴ ρουμανική, ἀλβανική, ἑλληνικὴ τὴ συντακτικὴ ἀκολουθία *ὄνομα + ἐπίθετο,* δηλαδὴ ἐπίταξη τοῦ ἐπιθέτου, σὲ συσχέτιση μὲ τὴ μετέπειτα γένεση τοῦ ἐπιτασσομένου ἄρθρου ἀπὸ τὴ δεικτικὴ ἀντωνυμία, διατείνεται ὅτι ἕνα πρότυπο θὰ ἔδινε ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν δακο - ἠπειρωτικό, ὡσὰν ὁ ἠπειρωτικὸς δὲν ταυτίζεται μὲ τὸν ἑλληνικό, τύπο, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν ἑλληνικό. Ταυτόχρονα προσθέτει ὅτι ἀπὸ τὸν πρῶτο θὰ ἦταν δυνατὴ ἡ προέλευση τοῦ ρουμανικοῦ καὶ ἀλβανικοῦ τύπου, τὸν δὲ ρουμανικὸ θὰ δανειζόταν ἡ βουλγαρικὴ γλώσσα.

Εὐτυχῶς στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο καὶ στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα σώζονται τόσο ἡ συντακτικὴ ἀκολουθία *ὄνομα + ἐπίθετο,* μάλιστα στὸ ἀσφαλέστερο καὶ δημωδέστερο εἶδος, τὴν τοπωνυμία – ἀκόμη καὶ ρωμαϊκῶν χρόνων – ὅσο καὶ ἡ ἀντίστοιχη τῆς ἐπιτάξεως τῆς δεικτικῆς ἀντωνυμίας στὰ ἀρχαιότατα ἔπη Ἡσιόδου καὶ Ὁμήρου.

Κατὰ πρῶτον, ἐνῶ στὴ δυτικὴ λατινικὴ τὸ ἐπίθετο προτάσσεται τοῦ οὐσιαστικοῦ, π.χ. longus campus = ἐκτεταμένη πεδιάδα, μακρύκαμπος, ποὺ καταλήγει στὴ γαλλικὴ γλώσσα σὲ σύνθετο τοπωνύμιο μὲ τὴ μορφὴ *longchamp,* στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα καταγράφεται ὡς *Κίμβας Λόγγος,* μὲ τὸ ἐπίθετο ἐπιτασσόμενο,

ὅπως καὶ στὸ ἀρμανικό, βλαχικό, ἰδίωμα, τὰ Βλάχικα τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου, cîmbulungu, συνάμα δὲ καὶ στὴ ρουμανικὴ γλώσσα cîmpulung, μὲ ἀνεπαίσθητη ἐκ πρώτης ὄψεως διαφορὰ ἀλλὰ σπουδαία ἐπιστημονικά. Διότι ἡ φωνητικὴ μετατροπὴ τοῦ συμφωνικοῦ συμπλέγματος mp σὲ mb στὸ ἀρμανικὸ ἀνάγεται στὸν 2ο αἰ. μ.Χ., ἤτοι πρὶν ἀπὸ ὁποιαδήποτε ὑποτιθεμένη κάθοδο λαῶν. Δὲν εἶναι δὲ μοναδικὸ τὸ τοπωνύμιο. Ἐνδεικτικὰ μνημονεύεται καὶ δεύτερο, τὸ *Μπούκοβο,* πάλι ἀπὸ τὴ Μακεδονία, θεωρούμενο ἄλλοτε σλαβικό, ἤδη δὲ λατινογενές, ἀρμανικό, ἐτυμολογούμενο πειστικά: *vicus* + *novus* = χωρίον + νέον, Νεοχώρι.

Ἔπειτα, ὡς πρὸς τὴν ἀναγωγὴ τῆς ἐπιτάξεως στοὺς Ἡσίοδο καὶ Ὅμηρο, τὰ πειστήρια παρέχονται στὸ πρωτότυπο ἀπὸ τὸν καθηγητὴ τῆς Γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν Γεώργιο Ἀναγνωστόπουλο: «…Ἡ πρώτη ἔννοια καὶ χρῆσις τοῦ κατόπιν ἀναπτυχθέντος ἄρθρου ὁ, ἡ (αἰολ. καὶ δωρ. ἁ, ἁ), τὸ ἦτο ἡ ἀντωνυμικὴ καὶ δὴ ἡ δεικτική… Ἐγίνετο δὲ τῆς ἀντωνυμίας χρῆσις εἴτε *οὐσιαστικῶς* (…) εἴτε *ἐπιθετικῶς* καὶ δὴ ἄλλοτε μὲν πρὸ τοῦ διοριζομένου ὀνόματος (…) ἄλλοτε δὲ μετ' αὐτὸ (κ. 74 ἄνδρα τόν, ὅς κε θεοῖσιν ἀπέχθηται μακάρεσσιν Γ, 189 ἥματι τῷ, ὅτε τ' ἦλθον Ἀμαζόνες. Ἡσιόδ. Ἔργ. 325 μινύθουσι δὲ (θεοὶ) οἶκον ἀνέρι τῷ, παῦρον δὲ τ' ἐπὶ κρόνον ὄλγος ὀπηδεῖ)».

Ἐπιπρόσθετα, κατὰ τὸν ἀκαδημαϊκὸ καὶ καθηγητὴ τῆς Γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Βουκουρεστίου Al. Rosetti, ἡ λατινικὴ γλώσσα δὲν εἶχε γνωρίσει χρήση τοῦ ὁριστικοῦ ἄρθρου. Τὸ δημιούργησε στὴ διάρκεια τῶν ἱστορικῶν ἐξελίξεών της, τέλη 3ου καὶ ἀρχὲς 4ου αἰ. μ.Χ. μέσῳ τῶν μεταφράσεων ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα. Τὸ δὲ μέσο τῶν μεταφράσεων ἑλληνικῶν κειμένων, κατ' ἐξοχὴν δημώδους ἑλληνικῆς ἢ ἀπ' εὐθείας μεταφορᾶς προφορικῶν λαϊκῶν ἀφηγήσεων, π.χ. βίων ἁγίων, θρύλων, παραδόσεων, ἐφαρμόζεται σχεδὸν σὲ ὅλες τὶς γλῶσσες, στὶς ὁποῖες διαιωνίζεται ἡ ἐπίταξη. Φυσικὰ δὲν ἐξαιρεῖται ἡ ρουμανικὴ δοθέντος ὅτι ἡ παρουσία Ἑλλήνων στὴν ἀρχαία Δακία, νεώτερη Ρουμανία, καὶ πλατύτερα στὶς παραδουνάβιες περιοχὲς παρὰ τὶς παντοειδεῖς περιπέτειες τῶν σκοτεινῶν αἰώνων ὑπῆρξε ἀδιάλειπτη καὶ ἔντονη, ἰδίως κατὰ τὴν ἑλληνικὴ καὶ ρωμαϊκὴ ἀρχαιότητα, ὅπως καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας.

Ἀνάλογα εἶναι τὰ ἰσχύοντα καὶ στὴ Βουλγαρία, στὴν ὁποία ἐπίσης οἱ Ἕλληνες διακρίνονται, δροῦν καὶ διαπρέπουν διαχρονικά. Εὔγλωττη ἀπεικόνισή τους ἐθνολογική, δημογραφική, πολιτισμική, παρέχει ὁ τεράστιος ἀριθμὸς ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν, συνάμα δὲ οἱ ἰδιάζουσες συνθῆκες διαβιώσεώς τους κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνες ἐγκαταστάσεως τῶν Βουλγάρων. Σχετικὰ ὁ ἀκαδημαϊκὸς Διονύσιος Ζακυθηνὸς σὲ ἀνακοίνωσή του ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἐνώπιον καὶ τοῦ παρισταμένου πρέσβεως τῆς Βουλγαρίας στὴν Ἑλληνικὴ πρωτεύουσα Ν. Todorov μὲ θέμα «Οἱ Βούλγαροι ἀπὸ τοῦ ἐξελληνισμοῦ εἰς τὸν ἐκσλαβισμὸν» ἀποκαλύπτει: «Ἐπὶ διακόσια καὶ πεντήκοντα ἔτη τὸ Βουλγαρικὸν Κρά-

τος ἐχρησιμοποίει τὴν Ἑλληνικήν, ἐφθέγγετο ἑλληνιστί […]. Ἐκτὸς εὐαρίθμων ἐπιγραφῶν, αἱ ὁποῖαι ἐγράφησαν βουλγαριστὶ δι' Ἑλληνικῶν γραμμάτων, τὰ λοιπὰ εὑρήματα ἔχουν γραφῆ εἰς δημώδη Ἑλληνικὴν γλῶσσαν». Ἐπὶ πλέον σημειώνεται ὅτι τότε δημιουργεῖται τὸ ἄρθρο. Τὶς προηγούμενες ἀλήθειες γνωρίζει ὁ Βούλγαρος ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Σόφιας Vl. Georgiev καὶ φρονεῖ ὅτι ἡ ἐμφάνιση τοῦ ἐπιτασσομένου ἄρθρου στὴ βουλγαρικὴ γλώσσα συναρτᾶται μὲ τὴν ἐπίδραση τῆς ἑλληνικῆς, ἡ δὲ παρουσία του στὴν ἀλβανικὴ καὶ ρουμανικὴ μὲ τὴν ἐπίδραση τῆς βουλγαρικῆς.

Ἕνα σχόλιο στὴν ἄποψη, τὴν ὁποία ἐκφράζει, ἂν καὶ μὴ εἰδικός, ὁ ἑλληνικῆς καταγωγῆς ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου N. Iorga, καθιστᾶ περισσότερο ἀντικειμενικὴ τὴν ὅλη ἐξέταση τοῦ προκειμένου προβλήματος καὶ συγχρόνως τὴν ἁπλώνει ἕως τὴ Σουηδία! Κατὰ τὸν Iorga ἡ ἐπίταξη στὴ σουηδικὴ γλώσσα βασίζεται στὴ μακρόχρονη συνοίκηση τῶν Γότθων, οἱ ὁποῖοι τελικὰ κατευθύνθηκαν πρὸς τὸν Βορρᾶ, μὲ τοὺς Θράκες στὴ Μικρὰ Ρωσία καὶ στὶς ρουμανικὲς χῶρες. Ἀλλὰ στοὺς Γότθους ὁποιεσδήποτε ἐπιδράσεις, πρὸ πάντων γλωσσικές, κατανοοῦνται καὶ ἀποδεικνύονται μέσῳ Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἐπίσης συνοικοῦν, εἴτε ἑκόντες εἴτε ἄκοντες. Στὴ δεύτερη περίπτωση ἐντάσσεται ὁ Γούλφιλας ἢ Οὔλφιλας, ἑλληνικῆς καταγωγῆς, ὅπως ἀπέδειξε ὁ Ρουμάνος καθηγητὴς Mircea Păcurariu. Ὁ παραλλαγμένος ἀνθρωπωνυμικὰ Ἕλληνας ἀναπτύσσει πέρα τοῦ Δουνάβεως τεράστιο ἱεραποστολικὸ ἔργο. Κηρύσσει καὶ γράφει σὲ τρεῖς γλῶσσες, ἑλληνική, λατινική, γοτθική. Μεταφράζει ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ στὴ γοτθικὴ καὶ τὴν Ἱερὰ Γραφή, γνωστὴ ἐφεξῆς ὡς "Βίβλος Γοτθική". Ἡ δὲ ἀναίρεση τῆς ἀπόψεως Iorga γίνεται ἀπὸ τὸν ἀκαδημαϊκὸ καὶ καθηγητὴ τῆς Γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Βουκουρεστίου Al. Graur, κατὰ τὸν ὁποῖο «τίποτα δὲν ἀποδεικνύει ὅτι ἡ θρακικὴ θὰ εἶχε ἄρθρο καὶ μάλιστα ἐπιτασσόμενο». Ὅμως σ' αὐτὴν ἀνάγεται ἀναπόδεικτα ἡ ἀρχὴ τόσο τῆς πομακικῆς ὅσο καὶ τῆς σκοπιανῆς. Ἐπὶ πλέον τὴν πρώτη ταυτίζουν μὲ τὸ ἀρμανικὸ ἰδίωμα, καθὼς καὶ τοὺς χρῆστες της μὲ τοὺς Ἀρμάνους. Παράλληλα ἐπινοεῖται ἀπίθανος χάρτης τοῦ ρουμανικοῦ ἐπεκτατισμοῦ, μεγαλοϊδεατισμοῦ, πανθρακισμοῦ!

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ - ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΑ

Ἔνδυμα Θρακῶν, τὸ ὁποῖο συναποκομίζουν οἱ Γότθοι ἐπιστρέφοντας στὴν κοιτίδα τους, βλέπει ὁ Iorga τὴν ἀνδρικὴ σουηδικὴ φορεσιά, ὑπονοώντας τὴ φουστανέλλα. Ἀλλὰ ἡ Ἀνδρομάχη Γεωργίου, ἀλβανιστὶ Andromaqui Gjergji, ἐθνολόγος τοῦ Ἱδρύματος λαϊκοῦ πολιτισμοῦ τῶν Τιράνων, μὲ ἀνακοίνωση σὲ διεθνὲς συνέδριο ἐκλαμβάνει τὴν φουστανέλλα τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου σὰν πολιτισμικὸ στοιχεῖο ἀλβανικῆς προελεύσεως. Διατείνεται ὅτι ὑπάρχει ἀντίστοιχο

ἔνδυμα στὴ Ρουμανία. Ἀσπάζεται γενετικὲς σχέσεις τῆς φουστανέλλας μὲ τὴν πτυχωτή, πολύχρωμη καὶ κοντὴ ὡς τὰ γόνατα φούστα, τὴν ὁποία φοροῦν οἱ ὀρεινοὶ Σκῶτοι καὶ ἦταν ἄλλοτε τὸ ἐθνικὸ ἔνδυμα τῶν Ἰρλανδῶν, τὸ κίλτ, ποὺ τὸ θέλει νὰ βασίζεται σὲ πρότυπο ἰλλυρικό. Προφανῶς εἶναι νοσταλγὸς τῆς πανιλλυρικῆς θεωρίας τοῦ μεσοπολέμου, κατὰ τὴν ὁποία ἰλλυρικὰ στοιχεῖα ἁπλώνονταν ἀπὸ τὰ βρεττανικὰ νησιὰ ἕως τὴν Παλαιστίνη καὶ ἀπὸ τὴ Βαλτικὴ ἕως τὴν Καλαβρία. Ἂν καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ὁ χῶρος, ποὺ ἀποδιδόταν ἄλλοτε στοὺς Ἰλλυριούς, συρρικνώθηκε στὶς πραγματικὲς διαστάσεις, ἐντὸς τῆς ΒΔ Βαλκανικῆς, ἡ Gjergji δὲν φαίνεται νὰ συνετίζεται ἀπὸ τὶς προειδοποιήσεις τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Graur, κατὰ τὸν ὁποῖο ὁ πανιλλυρισμὸς ἀποκαλύφθηκε πλάνη καὶ λόγῳ τῶν παρεκκλίσεων, οἱ ὁποῖες δημιουργήθηκαν, κάθε ἀναφορὰ σ' αὐτὸν χρειάζεται περίσκεψη.

Ὁ ἰσχυρισμός της ἄλλως τε γιὰ τὴν ὕπαρξη τῆς φουστανέλλας στὴ Ρουμανία δὲν εὐσταθεῖ. Στὸ λεξικὸ τῆς σύγχρονης ρουμανικῆς γλώσσας, ἐκδόσεως τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας, μὲ διευθυντὴ τὸν ἀκαδημαϊκὸ D. Macrea, στὸ λῆμμα φουστανέλλα καταχωρίζονται τὰ ἑξῆς: «Φούστα κοντή, φαρδειά, πτυχωτή, τμῆμα τῆς ἐθνικῆς ἐνδυμασίας τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἀλβανῶν. Νεοελλ. φουστανέλλα». Ἡ ἑλληνικὴ προτεραιότητα ἐνέχει ἰδιαίτερη σπουδαιότητα. Ὡς πρὸς τοὺς Ἀλβανούς, ποὺ ἔρχονται δεύτεροι, εἶναι ἀπαραίτητη κάποια προσθήκη. Ἀκριβέστερα ὁ καθηγητὴς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Ἀντώνιος Μπουσμπούκης παρατηρεῖ: «Ὅσο γιὰ τὴ φουστανέλλα ἀξίζει νὰ σημειωθῆ πὼς οἱ γνησιότεροι ἀπὸ τοὺς Ἀλβανούς, οἱ Γκέγκηδες, δὲν τὴ φοροῦν, πρᾶγμα ποὺ σημαίνει πὼς εἶναι ἔνδυμα τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου καὶ ὅτι ἔχουμε ἕνα κατάλοιπο ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ἄλλωστε σ' ἑλληνικὰ ἰδιώματα ἡ ἐθνική μας στολή, ἡ φουστανέλλα, λέγεται καὶ βλάχικη». Ὁ δὲ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου T. Papahagi στὸ ἐτυμολογικὸ ἀρμανικὸ λεξικό του, ἐκδόσεως πάλι τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας, ἐτυμολογεῖ τὸν ὅρο *φουστανέλλα* ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα καὶ καταχωρίζει τὴ λέξη στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα, μὲ ἑλληνικὰ γράμματα.

Ἡ Gjergji, μολονότι γνωρίζει τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα καὶ βιβλιογραφία, ἀποφεύγει συστηματικὰ μνεία δημοσιευμάτων Ἑλλήνων, ἀκόμη καὶ ἀκαδημαϊκῶν… Ὡστόσο τῆς ἀναγνωρίζεται τὸ ἐλαφρυντικὸ τῆς καταναγκαστικῆς προσαρμογῆς στὶς σκοπιμότητες τοῦ ἀπολυταρχικοῦ καθεστῶτος τῆς Ἀλβανίας, ποὺ καθορίζει καὶ ἐπιβάλλει συγκεκριμένες συγγραφικὲς κατευθύνσεις. Σχεδὸν ἀθωώνεται, ὅταν συγκρίνεται μὲ Ἑλλαδικὸ συγγραφέα, πού, ἐνῶ παραλείπει ἑλληνόγλωσσες συγγραφὲς ἀκαδημαϊκῶν, μνημονεύει γερμανόγλωσση μὲ ἀπαράδεκτο εἰρωνικὸ τρόπο: «Ἐκεῖ, στὴν Τυβίγγη, ὑπάρχει ἕνας ἐκδοτικὸς οἶκος ποὺ βγάζει κάτι θαυμάσιες μονογραφίες γιὰ τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα. Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ (πλούσια

εἰκονογραφημένα) βιβλία εἶναι καὶ μιὰ μελέτη τοῦ Μαρινάτου γιὰ τὴν ἀρχαιοελληνικὴ ἀμφίεση, ὅπου (οὔτε λίγο, οὔτε πολὺ) προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξει ὅτι, ἡ φουστανέλα εἶναι ἀπόγονος τῆς χλαμύδας καὶ τοῦ χιτωνίσκου – καὶ ἄλλα τέτοια εὐτράπελα». Θέλει δὲ τὸ ἔνδυμα ἀλβανικό, τὴ δὲ χρήση του στὴν Ἑλλάδα χαρακτηρίζει "ΠΡΟΪΟΝ ΚΛΟΠΗΣ", μὲ κεφαλαῖα.

Ὅμως ἡ ἐξέλιξη τοῦ χιτώνα στὴν ἐπίμαχη φουστανέλλα ἀπεικονίζεται εὐδιάκριτα σὲ πολὺ προγενέστερα ἑλληνικὰ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα. Ἕνα εἶναι τὸ μνημεῖο τοῦ Ἀριστοναύτου, γιὰ τὸ ὁποῖο ὁ Κεραμόπουλλος σημειώνει ὅτι ἀνήκει στὰ σπάνια «τῆς ἀναπτύξεως τοῦ θώρακος μόνον πρὸς ἰδιωτικὴν ἄμυναν». Νομίζει δὲ ὅτι «ἡ φουστανέλλα εἶναι ρωμαϊκὸν στρατιωτικὸν ἔνδυμα, ὡς εἰκονίζεται εἰς τοὺς ρωμαϊκοὺς αὐτοκρατορικοὺς ἀνδριάντας (εἰκ. 2), ὧν μιμητὴς ἐν ἀγνοίᾳ του ἐμφανίζεται μετὰ αἰῶνας ὁ βασιλεὺς τῆς νέας ἑλλάδος Ὄθων καὶ οἱ σημερινοὶ εὔζωνοι. Θεσπισθεῖσα ὡς στρατιωτικὸν ἔνδυμα τοῦ Ρωμαϊκοῦ στρατοῦ, ἔγινεν ἔνδυμα τῶν τακτικῶν καὶ μισθοφορικῶν στρατευμάτων τῆς Ρώμης καὶ τῶν στρατευμάτων τῶν προερχομένων ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων λαῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀνατολῆς».

Ὡστόσο συνοδεύοντας ὁ Τσούντας τὸ ἐπιτύμβιο μνημεῖο τοῦ Ἀριστοναύτου στὴν ἀπέναντι σελίδα καὶ μὲ τὸ ἐπιτύμβιο μνημεῖο τῆς οἰκογένειας τοῦ Προκλείδου διακρίνεται ἤδη πολὺ καλύτερα ἀπαρχὴ φουστανέλλας. Εὐγλωττότερες δὲ μαρτυρίες ἀφθονοῦν πλέον στὴν *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους* τῆς Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν (ΙΕΕ). Πράγματι στὴν ἔγχρωμη τοιχογραφία τοῦ μακεδονικοῦ τάφου τοῦ Λύσωνος καὶ τοῦ Καλλικλέους φαίνεται καὶ πλούσιος χιτώνας μὲ σαράντα περίπου πτυχές. Ἡ ἀναπαράσταση τοῦ συνόλου ἀποκαλύπτει προφανῶς τὴν ἀρματωσιὰ τῶν δύο τιμωμένων νεκρῶν τοῦ τάφου τοῦ 250 π.Χ. Ἐξ ἴσου διαφωτιστικὸ δεῖγμα σώζεται στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Φλωρεντίας. Εἶναι χάλκινο ἀγαλμάτιο. Κατὰ τὴν ἄποψη τῶν εἰδικῶν πρόκειται γιὰ πιστὸ ἀντίγραφο ἔργου τοῦ Λυσίππου. Παριστάνει τὸν Ἀλέξανδρο στὴ μάχη τοῦ Γρανικοῦ. Ὁ χιτώνας ὄχι μόνο μὲ τὶς ἀλλεπάλληλες ἁρμονικὲς πτυχὲς ἀλλὰ καὶ μὲ τρεῖς ὁριζόντιες ὁλόγυρά του εὐδιάκριτες ραφὲς παρουσιάζει ἐκπληκτικὴ ὁμοιότητα μὲ χαρακτηριστικὸ τύπο νεοελληνικῆς φουστανέλλας. Πρόσθετο τεκμήριο διαπιστώνεται σὲ σαρκοφάγο τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Κωνσταντινουπόλεως, ποὺ βρέθηκε στὴ Σιδώνα καὶ εἰκάζεται ὅτι εἶναι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἀπὸ τὶς ἀνάγλυφες μορφὲς δύο ἐπιβλητικές, οἱ ὁποῖες ἀποδίδονται σὲ συμπολεμιστὲς τοῦ Ἀλεξάνδρου, φοροῦν χιτώνα, χαριτωμένο γιὰ τὶς κάθετες, σύμμετρες καὶ πολλαπλὲς πτυχές, πανομοιότυπες μὲ τὶς πτυχώσεις, "μανοῦλες", τῆς νεοελληνικῆς φουστανέλλας. Στὴν ἴδια σαρκοφάγο ὑπάρχει καὶ παράσταση δύο ἐφίππων, ποὺ ἐμφανίζονται ἀντίπαλοι. Ὁ μὲν ἀριστερὸς εἶναι Πέρσης καὶ πέφτει νεκρός, ὁ δὲ δεξιὸς Μακεδόνας καὶ ταυτίζεται μὲ τὸν Ἀντίγονο, τοῦ

ὁποίου ὁ χιτώνας ὁλοφάνερα ὁμοιάζει μὲ μιὰ κοντὴ καὶ πολύπτυχη φουστανέλλα. Ἡ διαφορὰ στὸ ἔνδυμα τῶν δύο ἀντιπάλων γίνεται ἀμέσως αἰσθητή.

Ἀλλὰ ὁ χιτώνας, ὁ ὁποῖος στὶς προηγούμενες ἀπεικονίσεις ἀποτελεῖ ἀναμφίβολα τὴν ἀπαρχὴ τῆς σημερινῆς φουστανέλλας, δὲν εἶναι ἀποκλειστικὰ μακεδονικός. Διότι ἐντοπίζεται καὶ στὴν Ἤπειρο. Στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν φυλάσσεται χάλκινο ἀγαλμάτιο, ποὺ εἰκονίζει Ἠπειρώτη πολεμιστὴ τοῦ στρατοῦ τοῦ Πύρρου, ντυμένο μὲ χιτώνα. Λέγεται δὲ ὅτι παριστάνει τὸν Κινέα, σύμβουλο τοῦ βασιλιᾶ τῆς Ἠπείρου, φιλόσοφο καὶ διπλωμάτη, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν τελευταία ἰδιότητα παρουσιάσθηκε ἐπανειλημμένα στὴ ρωμαϊκὴ σύγκλητο "φουστανελλοφόρος", ὅπως ἄλλως τε ἦσαν οἱ Ἠπειρῶτες καὶ οἱ συμπατριῶτες του Θεσσαλοί. Ἄλλη ἐπίσης ἀναπαράσταση μακεδονικῆς φάλαγγος σὲ χρόνο διεξαγωγῆς μάχης ἐπὶ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου συντελεῖ στὴ διακρίβωση τῆς ἄμεσης καταγωγῆς τῆς φουστανέλλας ἀπὸ τὸν κοντὸ χιτώνα τῶν πεζεταίρων, τῶν πεζικαρίων τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀλλὰ στὰ στρατεύματά του συμμετεῖχαν, συμμαχικὰ ἢ μισθοφορικά, καὶ ὑπήκοοι τῆς εὐρύτερης ἐπικράτειάς του, Ἰλλυριοί, Θρᾶκες κ.ἄ. Ἐπίσης ὑπενθυμίζεται ὁ θαυμασμὸς τῶν Ρωμαίων πρὸς τὸ μακεδονικὸ στρατιωτικὸ σύστημα καὶ ἡ συνακόλουθη πιθανὴ ἀπομίμηση, ἐνδεχόμενο διαδόσεως τοῦ ἑλληνικοῦ χιτώνα, προπάτορα τῆς φουστανέλλας, καὶ πέρα τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου.

Προσφυέστατα ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τῆς Λαογραφίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν Κώστας Ρωμαῖος, μελετώντας τὰ προαναφερόμενα ἀρχαιολογικὰ τεκμήρια, καθὼς καὶ τὴν ἀναπαράσταση τῆς μακεδονικῆς φάλαγγας, καταλήγει στὸ ἑπόμενο συμπέρασμα: «*Αὐτὸς ὁ ἑλληνικὸς χιτώνας εἶναι ἡ βέβαιη ἀφετηρία* γιὰ τὴ διαμόρφωση τῆς νεοελληνικῆς φουστανέλλας. Στοὺς ὀρεινοὺς πληθυσμούς, καὶ γενικὰ στοὺς πληθυσμοὺς ποὺ κινοῦνται καὶ ἐργάζονται πάνω στὰ βουνά, ὁ χιτώνας χρειάστηκε πολὺ ἐνωρὶς νὰ προσαρμοσθῆ στὸν τρόπο καὶ τὶς συνθῆκες τῆς καθημερινῆς ἐργασίας. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀνάγκη – καὶ ὄχι γιὰ λόγους τάχα θερμοκρασίας σὲ βορειοδυτικὰ εὐρωπαϊκὰ κλίματα – γεννήθηκαν οἱ πρῶτες ἀπαραίτητες πτυχώσεις στὸ χιτώνα, γιὰ νὰ εὐκολύνουν δηλαδὴ τὸ τρέξιμο καὶ τὸν διασκελισμό. Αὐτὸ τὸ φαινόμενο πρέπει νὰ εἶχε διαμορφωθῆ στὶς ὀρεινὲς περιοχὲς ὅλου τοῦ ἑλλαδικοῦ χώρου, καὶ μάλιστα ἀπὸ πολὺ ἐνωρίς, τουλάχιστο πρὶν καὶ ἀπὸ τὸν πέμπτο πρὸ Χριστοῦ αἰώνα. Φυσικά, πρόκειται γιὰ ἕνα ἔνδυμα γνήσιας λαϊκῆς καταγωγῆς, συνήθως ὀρεινῆς, ὁπωσδήποτε ὅμως γιὰ ἕνα ἔνδυμα τῆς ἀγροτικῆς ὑπαίθρου, ἰδίως τῆς ποιμενικῆς». Ἁπλώνεται δὲ ἡ φουστανέλλα ἀπὸ τὸ Ταίναρο ἕως τὸν ποταμὸ Γενοῦσο, τὸ βόρειο σύνορο τοῦ συμπαγοῦς Ἑλληνισμοῦ, κατὰ τὸν Stadtmüller, ὅπως καὶ κατὰ Στράβωνα καὶ Προκόπιο. Μάλιστα, κατὰ τὸν πρῶτο καὶ γιὰ τὴν ἐνδυματολογικὴ ἑλληνικὴ ἑνότητα, τὴν ὁποία ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότο ἐπεκτείνει καὶ στὴν Αἰτωλοακαρνανία,

ὅπου ἐπίσης ἐπιχωριάζει: «Διότι ὅλαι αὐταὶ αἱ χῶραι παρουσιάζουν εὐρύτατα κοινὴν περιβολήν, ἐνῷ ἡ περιβολὴ τῆς Β. Ἀλβανίας ἀποκλίνει αὐτῆς ἰσχυρῶς». Τὴν ἴδια διαπίστωση διατυπώνει καὶ ὁ Bérard, συναντώντας στὸ Δυρράχιο φουστανελλοφόρους Βλάχους καὶ Ἀρβανίτες, ποὺ χορεύουν. Δὲν παραλείπει τὴν ἐπισήμανση καὶ τῆς ἑλληνικότητας τῶν Ἀρβανιτῶν, ἀκόμη καὶ στὰ ἐνδότερα κέντρα, π.χ. στὸ Ἐλβασάν, μὲ ὁλοφάνερο γνώρισμά τους τὴ φουστανέλλα, τὴν ὁποία δὲν φοροῦν οἱ γνήσιοι Ἀλβανοί, οἱ Γκέγκηδες, Σκυπιτάροι, οὔτε οἱ ἐπήλυδες ἄλλων ἐθνοτήτων τῶν περιοχῶν ἐκείνων.

Ἕλληνες ἀρνησίθρησκοι καὶ συνακόλουθα, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀρνησιπάτριδες, ἀποκαλύπτονται οἱ φουστανελλοφόροι Ἀλβανοί, ποὺ κατέρχονται στὴν ἐπαναστατημένη Ἑλλάδα μὲ ἀρχηγοὺς ἐπίσης ἑλληνικῆς καταγωγῆς, ὅπως ὁ Ὁμὲρ Βρυώνης. Γι' αὐτοὺς ὁ Αἰνιὰν γράφει: «Ἡ δύναμις τοῦ Ὁμὲρ Βρυώνη ἐσύγκειτο ἀπὸ Ἀλβανοὺς ἔχοντας τὴν αὐτὴν ἐνδυμασίαν, τὸν αὐτὸν ὁπλισμὸν καὶ τὰ αὐτὰ σχεδὸν ἤθη καὶ ἔθιμα μὲ τοὺς Ἕλληνας». Τουρκαλβανοί, ποὺ ἐπέστρεφαν στὰ χωριά τους ἀπὸ τὴν Καταστροφὴ τῆς Νάουσας, μετὰ θαῦμα τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, σύμφωνα μὲ παράδοση τοῦ Δασυλλίου Κοζάνης, συμμορφώθηκαν μὲ τὶς ὑποδείξεις τοῦ ἐπιτρόπου τῆς ἐκκλησίας: «Ἀκόμη καὶ τὶς φουστανέλλες τους κρέμασαν στὴν ἐκκλησία [τῆς ἁγίας Παρασκευῆς], οἱ ὁποῖες βρίσκονται μέχρι σήμερον (1894)». Πολὺ παλαιότερα οἱ ἐξισλαμισμένοι Σπαθιῶτες εἶχαν ὁμολογήσει: «Εἴμεθα μία φάρα μὲ τοὺς Ἕλληνας». Μουσουλμάνοι ἀξιωματοῦχοι τοῦ Τεπελενιοῦ, μουφτῆς, δήμαρχος, δύο σεΐχηδες φύλαρχοι, ἀπευθυνόμενοι στὸν René Puaux γράφουν: «… σᾶς παρακαλοῦμε νὰ καταστήσετε γνωστὰ τὰ εἰλικρινῆ μας αἰσθήματα γιὰ τὴ μητέρα - πατρίδα, τὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ τὴν ὁποία καμία στρατιωτικὴ δύναμη ἀπὸ ἐκεῖνες ποὺ ἐργάζονται γιὰ τὴν ἀδικία δὲν θὰ μπορέσει νὰ μᾶς χωρίσει».

Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Νικόλαος Τωμαδάκης ἀναφερόμενος στοὺς ἐξισλαμισμένους Ἕλληνες, στοὺς "Τουρκαλβανούς", ἐπισημαίνει: «Αὐτοὶ οἱ ἀλβανόφωνοι μωαμεθανοὶ κατὰ τοὺς γάμους καὶ τὰς πανηγύρεις των ᾄδουν ἑλληνικὰ ᾄσματα, τὰ ὁποῖα οἱ ἐξισλαμισθέντες Ἕλληνες πρόγονοί των ἐτραγουδοῦσαν πρὸ διακοσίων ἀκόμη ἐτῶν. Ἡ ἐνδυμασία των, ἡ κουρά των, αἱ κατασκευαὶ τῶν οἰκιῶν των, τὰ κεντήματα, ἡ βιοτεχνία των, εἶναι ἠπειρωτικά, ἡ μουσική των, ὁλόκληρος ὁ λαϊκός των πολιτισμὸς τοὺς συνάπτει πρὸς τὴν Νότιον Ἤπειρον, ἡ κοινωνική των διάρθρωσις, ξένη πρὸς τὰς "φάρας" τῶν Ἀλβανῶν. Μέχρι τῶν μέσων τοῦ ιη΄ αἰ. ὁ πληθυσμὸς τῆς Β. Ἠπείρου ὑπῆρξεν ὀρθόδοξος. Τότε αἱ καταπιέσεις ἠνάγκασαν πολλοὺς νὰ ἐξισλαμισθοῦν…».

Ἔτσι στὴν χρήση τοῦ ὅρου Ἀλβανός, ποὺ ἐπεκτάθηκε καὶ μὴ ἐθνολογικά, κατ' ἀρχὴν μὲ τὴν ἐξαλβάνιση, γλωσσικὴ ἐπιρροή, καὶ ἔπειτα μὲ τὴν ἐξισλάμιση, προστέθηκαν καὶ ἄλλα αἴτια. Ὅταν οἱ Γάλλοι κατέλαβαν τὰ Ἑπτάνησα, στὸ

στρατιωτικὸ συγκρότημα, ποὺ δημιούργησαν ἐπὶ τόπου, ἔδωσαν τὸ ὄνομα "Ἀλβανικὸν Σύνταγμα", σύμφωνα μὲ δημοσίευμα τοῦ Κ. Ράδου, ἐπιγραφόμενο *Οἱ Σουλιῶται καὶ οἱ ἀρματωλοὶ ἐν Ἑπτανήσῳ 1804-1815* (Ἀθῆναι 1916), 54: «Ὅσον δ' ἀφορᾶ εἰς τὴν ἐπωνυμίαν *Ἀλβανικόν,* αὕτη προεκρίθη διὰ διαφόρους λόγους. Διὰ νὰ μὴ δυσαρεστεῖται ἢ ἀνησυχῇ ἡ Πύλη, διὰ νὰ μὴ ταράσσωνται οἱ ὑπεράγαν φανατικοὶ Λατῖνοι, διότι τὸ ἐκ τοῦ σχίσματος γεννηθὲν μῖσος ἦτο τοσοῦτον βαθέως ἐρριζωμένον εἰς τὴν ψυχὴν τῶν δυτικῶν λαῶν, παρ' οἷς τὸ ὄνομα graecus, grec, griego, κοινῶς ἐφέρετο οὐχὶ ὡς δηλοῦν τὸ ἔθνος μας ἀλλὰ τὰ πιστὰ καθόλου τέκνα τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ὥστε ἐπεκράτησε νὰ γίνεται χρῆσις αὐτοῦ ἀντὶ τῶν χειροτέρων ὕβρεων… Γάλλοι καὶ Νεαπολιτανοὶ καλῶς ἐγίνωσκον ὅτι τὰ ὑπ' αὐτῶν μισθούμενα στρατεύματα συνέκειντο ἐξ Ἑλλήνων, κατὰ τὸ ἓν τρίτον μόνον ἀλβανοφώνων καὶ ὑπ' ἀκραιφνῶν ἑλληνικῶν αἰσθημάτων διαπνεομένων… Ἐπεκράτησε δ' ἄλλως καὶ ἀπὸ Ἑνετοκρατίας νὰ λέγωνται τὰ ἐξ Ἑλλήνων σώματα *Ἀλβανοί,* ἕνεκα τῶν ἐν αὐτοῖς Χειμαριωτῶν, ἀποτελούντων τὰ δύο τρίτα τῶν στρατευομένων. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Ἑπτάνησος Πολιτεία τὸν πρῶτον σχηματισθέντα ὑπ' αὐτῆς πυρῆνα μισθοφορικοῦ ἐξ ἀρματωλῶν στρατεύματος ἀπεκάλεσε, παρασυρθεῖσα ἐκ τῆς συνηθείας, Corpo Albanese».

Ὅπως σημειώνει πάλι ὁ Ράδος, τοὺς Ἕλληνες, Σέρβους, Βουλγάρους, Ἀλβανούς, ποὺ ὑπηρετοῦσαν στὰ στρατιωτικὰ σώματα τῶν Παραδουναβίων Ἡγεμονιῶν, ἀποκαλοῦσαν μὲ τὸ ὄνομα τῶν τελευταίων, «ἂν καὶ οἱ πρῶτοι ἦσαν πλέον ἢ δεκαπλάσιοι τῶν ἄλλων». Παραπέμποντας δὲ στὸ *Δοκίμιον Ἱστορικὸν* τοῦ Ἰ. Φιλήμονος (τόμ. β΄, σ. 9) σημειώνει: «Ἐν Βλαχίᾳ ἐκ τῶν ἑξήκοντα "καπιτανιῶν", πεντήκοντα ὀκτὼ ἦσαν ἑλληνικαί, μία βουλγαρικὴ καὶ μία σερβική» (32 σημ. 2). Ἐπὶ πλέον γράφει: «Περίεργον ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ Ῥῶσσοι ἀπεκάλεσαν κατ' ἀρχὰς ἀλβανικοὺς λόχους τοὺς ὑπ' αὐτῶν συνταχθέντας ἐξ Ἑλλήνων Ὀρεινοὺς Ἀκροβολιστάς, ἀλβανοὺς δ' ἐπίσης ὠνόμαζον τὰ ἐν Μολδοβλαχίᾳ ἐπικουρικὰ ἐξ Ὀλύμπου σώματα κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1807, καὶ ὁ ἐν αὐτοῖς ὑπηρετῶν Γεώργιος Ὀλύμπιος ἔφερε τὸν βαθμὸν "Ἀλβανοῦ Λοχαγοῦ"», ἂν καὶ ἡ γενέτειρά του, Λιβάδι Ὀλύμπου, εἶναι βλαχόφωνη. Περιεργότερο πάντως ὅτι οἱ Ἠπειρῶτες τόσο στὴ Δύση, Ἰταλία, ὅσο καὶ στὴν Ἀνατολή, Μικρὰ Ἀσία, ὀνομάζονται Ἀλβανοί. Στὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας εἶναι καταχωρισμένη ἀποκαλυπτικὴ ἀνταπόκριση μὲ ἡμερομηνία 24 Φεβρουαρίου 1606. Ἐνῶ ἀφορᾶ σὲ Ἠπειρώτη, ὁ ὁποῖος φέρει καὶ ἐπώνυμο ἑλληνικό, ἐν τούτοις ἀναγράφεται: «… σήμερα ἦλθε ἕνας ἀλβανὸς ὀνόματι Σοφιανός…».

Ὅμως, ὅπως διαπιστώνει κατὰ τὴν ἐπιτόπια ἔρευνα ὁ καθηγητὴς P. Trudgill, οἱ Ἀρβανίτες ἀπορρίπτουν μὲ ὀργὴ τὴν προσφώνηση Ἀλβανοί: «The people the selves are refferred to, not as Albanians, but as Arvanites, sing: Arvanitis». Προφανέστατα ὡς Ἀρβανίτες δὲν αἰσθάνονται διαχωρισμὸ ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμό. Μᾶλλον

διαισθάνονται τὶς ρίζες τους πανάρχαια ἑλληνικές, ὅπως διαφαίνονται σὲ αὐθόρμητα γυναικεῖα ἐργόχειρα. Ἡ καθηγήτρια τῆς Λαογραφίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν Ἄννα - Ἰωάννα Γουήλ - Μπαδιεριτάκη μελετώντας τὰ ὑφαντὰ τῶν Καλυβίων τῆς Ἀττικῆς μᾶς πληροφορεῖ: «Κεφαλάρια μὲ τὴν πιὸ ἁπλῆ τους μορφὴ ἦταν πολὺ συνηθισμένα καὶ στὰ ἀρχαῖα ὑφαντά. Ἐκεῖ ὅμως συναντῶνται καὶ ἄλλα περισσότερο περίπλοκα θέματα, ἐπειδὴ τὰ κεφαλάρια ἐξελίχθηκαν μὲ τὸν καιρὸ στὰ κύρια διακοσμητικὰ πεδία τῶν ὑφαντῶν. Ἔτσι ὁ συγγραφέας τοῦ 2ου μ.Χ. αἰώνα Ἀθήναιος (Δ. ΙΒ΄, 525), μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα "κεφαλαί", δηλώνει τὰ σημεῖα ἐκεῖνα τῶν ἱματίων ποὺ ἔχουν διακοσμητικὲς ταινίες. Παλιότερα ὁ Ἀπολλώνιος ὁ Ρόδιος, ποὺ ἔζησε τὸν 3ο π.Χ. αἰώνα στὰ *Ἀργοναυτικά* του (Α΄ 727), περιγράφει τὴν "δίπλακα πορφυρέη" ποὺ φοροῦσε ὁ Ἰάσονας καὶ ἐκεῖ ἀναφέρει ὅτι τὰ διακοσμητικὰ θέματα ἦταν ὑφασμένα μόνο στὰ "τέρματα", δηλαδὴ στὶς δύο ἄκρες τοῦ ὑφάσματος. Τὰ κεφαλάρια καὶ στὰ νεώτερα ὑφαντὰ τῶν Καλυβίων παρουσιάζουν τὴν ἴδια καλλιτεχνικὴ ἐξέλιξη μὲ ἐκείνη τῶν ἀρχαίων».

Ἐξ ἄλλου τὸ ἰδιάζον γνώρισμα τῆς ψυχῆς ἑνὸς λαοῦ – κατὰ τὸν T. Papahagi – διαφυλάσσεται στὴ λαογραφία του, πρὸ πάντων στὸ ἡρωϊκό του τραγούδι, τὸ κλέφτικο. Τονίζει δὲ ὁ ἴδιος καθηγητὴς ὅτι ἦταν φυσικὸ οἱ Ἀρβανίτες, δίγλωσσοι κατὰ κανόνα, νὰ τραγουδοῦν ἑλληνικὰ τὰ συναισθήματα γιὰ τὴν ἐλευθερία, τὴν πατρίδα, τὴν πίστη, καθὼς ἐπίσης τὰ κατορθώματά τους κατὰ τῶν Τούρκων καὶ Τουρκαλβανῶν. Πάλι ἑλληνικὰ τραγουδιοῦνται καὶ περιστατικὰ ἱκανῶν ἀγωνιστῶν τῆς ζωῆς, βιοπαλαιστῶν. Ὁ Σταῦρος Ἀθ. Κουτίβας σὲ δημοσίευμά του, ἐπιγραφόμενο *Δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα ἐκ τοῦ χωρίου Ντούσια (Κεφαλαρίου) Στυμφαλίας*, Ἀθῆναι 1973 (Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 τεύχους τοῦ περ. *Κορινθιακά*), 3, γράφει: «Σχετικῶς μὲ τὸν καπετάνιον Ντούσιαν ὑπάρχει καὶ κλέφτικο τραγούδι τῆς τάβλας, προερχόμενον ἀπὸ τὸ σημερινὸ χωρίον Κεφαλάριον (Ντούσια), τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσε ὁ Τρ. Στεφανόπουλος (περ. *Κύψελος*, τεῦχ. ὑπ' ἀριθ. 2, σ. 3, Δ/ντὴς Βασ. Ἰ. Λαζανᾶς) καὶ ἔχει ὡς ἑξῆς:

Τζήρεια μου γιὰ χαμήλωσε, διῶξε τὶς καταχνιές σου
γιὰ ν' ἀγναντέψω καὶ νὰ ἰδῶ στοῦ Λιακωτοῦ τὸν κάμπο
ποὺ κάνει ὁ Ντούσιας μοναχὸς μὲ τὸ γοργὸ ζευγάρι.
Σαράντα τάσια ἔσπερνε ὡς ποὺ νἀρθῆ τὸ γιόμα
κι ἄλλα σαραντατέσσερα ὡς ποὺ νἀρθῆ τὸ βράδυ.
Πουλάκι πῆγε κι ἔκατσε δεξιὰ μεριὰ στ' ἀλέτρι
δὲν εἶχε λάλα σὰν πουλὶ οὔτε σὰ χελιδόνι
παρά 'χε λάλα ἀνθρωπινὴ σὰν ἄνθρωπος μιλάει:
– "Σπεῖρε το, Ντούσια, σπεῖρε το κι ἄλλος θὰ τὸ θερίσει
– "Ἂν τῶξερα μωρὲ πουλὶ ὅτι τὸ λὲς ἀλήθεια

τὰ βόιδια μου στὸ μακελιὸ κι ὁ Ντούσιας στὴν ταβέρνα.

Τὸ τραγούδι αὐτὸ μὲ διαφόρους παραλλαγὰς τραγουδιέται καὶ εἰς ἄλλα μέρη (Σκοτεινή, Τζήρεια κ.λπ.) ἀλλὰ χωρὶς ν' ἀναφέρεται καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ντούσια».

Ἤδη τὸ 1332, ὁ Ἄγγλος περιηγητὴς Simon Symeonis ἀναφερόμενος στὴν πρώιμη ἐμφάνιση Ἀρβανιτῶν στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο «ἐπιμένει – κατὰ τὸν Ducellier – μὲ ἔμφαση στὴν τέλεια ταύτιση τῶν ἑλληνικῶν καὶ ἀλβανικῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων». Μὲ μνεία Ἠπειρώτη διδασκάλου τοῦ Γένους, ποὺ ὑποστηρίζει θέσεις ὅμοιες μὲ ἐκεῖνες τοῦ ξένου, ὁ Κ. Δ. Στεργιόπουλος διαβεβαιώνει: «Ἡ ἔρευνα τῶν λαογραφικῶν στοιχείων τῆς κάτω ἀπὸ τὸν Γενοῦσον ποταμὸν ἐκτεινομένης χώρας καὶ ἰδιαιτέρως τῶν ἱστορικῶν λειψάνων, ὅπως χαρακτηρίζονται οἱ ἀφανεῖς, ἀλλ' ἀσφαλεῖς μάρτυρες τῆς ἱστορικῆς ἀλήθειας (ἤθη, ἔθιμα, τραγούδι, σπίτι, τρόπος συνοικήσεως κ.λπ.) καταδεικνύει ὅτι πράγματι ἡ παρατήρησις τοῦ Ψαλίδα εἶναι ἀληθινή, ὅτι δηλαδὴ ἡ χώρα ποὺ ἐκτείνεται νοτίως τοῦ Γενούσου ποταμοῦ, ὁμοιάζει πολὺ ἢ μᾶλλον κατὰ πάντα πρὸς τὴν νότιον Ἤπειρον, διαφέρει δὲ οὐσιαστικῶς πρὸς τὴν χώραν, ποὺ ἐκτείνεται εἰς τὸ βόρειον μέρος τοῦ ποταμοῦ τούτου». Τὸν ἑλληνικὸ χαρακτήρα τῆς νοτίως τοῦ Γενούσου χώρας ἀναγνωρίζει μὲ παρρησία καὶ σαφήνεια ὁ πολυτιτλοῦχος Ἀλβανὸς ἡγέτης Basri - bey.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

Ὁ ἀκαδημαϊκὸς Ἀντ. Δ. Κεραμόπουλλος σὲ διεθνὲς συνέδριο ἀνακοινώνει: «Ἤδη κατὰ τὸν 14ον αἰ. 10 χιλ. "Ἀλβανοὶ" ὀρθόδοξοι *Χριστιανοὶ μεθ' ἑλληνικῶν τοῦ βορρᾶ λέξεων εἰς τὴν γλῶσσαν των,* ἐκ φόβου πρὸς τοὺς Τούρκους ἢ ἕνεκα τυραννίας τῶν γειτόνων ἢ πενίας, μιμούμενοι δ' ἄλλους φυγόντας πρότερον, ἦλθον εἰς Θεσσαλίαν καὶ Μακεδονίαν καὶ Βοιωτίαν καὶ ἔπειτα καὶ Ἀττικήν, κατέφυγον δὲ τῷ 1392 καὶ εἰς Πελοπόννησον πρὸς τοὺς ὁμοφύλους καὶ ὁμοθρήσκους Ἕλληνας καὶ ἐγένοντο δεκτοὶ ὑπὸ Θεοδώρου τοῦ Παλαιολόγου». Ὁ δὲ μεγάλος μεσαιωνοδίφης καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Σπυρίδων Λάμπρος μᾶς διασώζει στὸ πρωτότυπο ξένη μαρτυρία ἑλληνικότητας τῶν Ἀρβανιτῶν. Ἀνήκει στὸν Philippe de Commynes, τοῦ ὁποίου τὸ γαλλικὸ κείμενο μᾶς τὸ προσφέρει καὶ μεταφρασμένο στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα: «Ἦσαν ἅπαντες Ἕλληνες, ἐλθόντες ἐκ τῶν πόλεων ἃς κατέχουσιν ἐν Ἑλλάδι οἱ Βενετοί, τινὲς μὲν ἐκ τοῦ Ναυπλίου ἐν Πελοποννήσῳ ἄλλοι δ' ἐξ Ἀλβανίας, ἐνώπιον τοῦ Δυρραχίου… Οἱ Βενετοὶ ποιοῦνται αὐτῶν μεγάλην χρῆσιν καὶ ἔχουσιν ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτούς… καὶ εἶνε γενναῖοι ἄνδρες καὶ ἐργάζονται… ὅταν ἐπιχειρήσωσι τοῦτο».

Οἱ Γρηγόριος Κωνσταντᾶς καὶ Δανιὴλ Φιλιππίδης ἐντάσσουν στὴν εὐρωπέι-

κη Ἑλλάδα τὴν Ἀρβανιτίαν, κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ τοὺς Ἀρβανίτες στὸν Ἑλληνισμό. Ἀξιοσημείωτο ἐπίσης ὅτι τὴν προκειμένη συγγραφή τους ἡ Nadejda Danova ἐπαινεῖ ὡς ἐξαιρετικὰ ἀντικειμενική. Ὁ Δ. Φιλιππίδης ἀναγνωρίζεται καὶ ὡς πρῶτος ἱστορικὸς τῆς Ρουμανίας, στὴν ὁποία ἄφησε καὶ ἀντάξιους συνεχιστὲς τοῦ ἔργου του. Ἐπιπρόσθετα ὁ συμπατριώτης καὶ μαθητὴς τῶν ἐξαδέλφων Πηλιορειτῶν συγγραφέων Ρήγας Βελεστινλῆς προβάλλει στὸ Ἐγκόλπιό του ὡς Ἕλληνες τοὺς ἀνὰ τὴ νησιωτικὴ καὶ στεριανὴ Ἑλλάδα Ἀρβανίτες:

Ὦ Ὑδριῶται κι ἐσεῖς Ψαριανοὶ
ἄνδρες Σπετσιῶται καὶ ὑπόλοιποι Γραικοί,
. . . . . .

Ὁ Ἰωάννης Κωλέττης, ἀγορητὴς κατὰ τὸ ψήφισμα τοῦ 1844, δὲν παραλείπει καὶ τοὺς Ἀρβανίτες τοῦ Παλέρμου: «Εἰς Πάλερμον κατοικοῦν Ἕλληνες ἕως 16.000, οἵτινες κατῴκησαν ἐκεῖ πρὸ αἰῶνος, φεύγοντες τὴν δουλείαν· οὗτοι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως ἀνεβαίνουσιν εἰς ὄρος, καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀποβλέποντες, τελοῦσι τὴν ἀνάστασιν· τούτων ἡ καρδία πάλλει, ἐπιθυμούντων τὴν μεθ' ἡμῶν ἕνωσιν, καὶ ἡμεῖς νὰ τοὺς νομίσωμεν ὡς μὴ Ἕλληνας, διότι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συναγωνισθῶσι μεθ' ἡμῶν;». Μετὰ αἰώνα καὶ πλέον τὴν ἑλληνικότητά τους διαπιστώνει καὶ ὁ Κώστας Γεωργουσόπουλος στὰ "Σικελικά" του (*Τὰ Νέα*, 3.5.1984): «… Δὲν ἀναφέρομαι στοὺς ἑλληνόφωνους τῆς Καλαβρίας. Ἔχουν ἀρκετὰ μελετηθεῖ. Ἰταλοὶ καθολικοί, ποὺ ἀπομονωμένοι στὰ ἀπρόσιτα χωριά τους, συνεχίζουν νὰ ὁμιλοῦν τὴ γλώσσα τῶν παλιῶν ἀποίκων. Ἀναφέρομαι στοὺς 25.000 τῆς "περιοχῆς τῶν Ἀλμπανέζων" τοῦ Παλέρμου, Ἑλλήνων ἀπὸ τὸ Μοριά, ποὺ περνώντας στὸ μεσαίωνα ἀπὸ τὴν Ἀρβανιτιὰ ἔφτασαν στὸ Παλέρμο δίγλωσσοι… Μᾶς δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ συνομιλήσουμε μὲ τὸν παπα - Στάση καὶ νέα παιδιά, κορίτσια καὶ ἀγόρια, νὰ πιοῦμε μαζὶ καὶ νὰ θαυμάσουμε τὰ σωστά τους ἑλληνικά, τὴν ὀρθοδοξία τους ποὺ γι' αὐτοὺς λειτουργεῖ ὡς ἐθνικὴ συνείδηση. Καιρὸς νὰ μελετήσει κάποιος τὸ φαινόμενο». Μάταιη ἔκκληση. Διότι οἱ λεγόμενοι ἁρμόδιοι διόλου δὲν ἀντιλαμβάνονται, οἱ δὲ παρακοιμώμενοί τους περὶ ἄλλα τυρβάζουν, ἀφήνοντας νὰ ἀσκεῖται σήμερα ἀσύδοτη προπαγάνδα στοὺς ἑλλαδικοὺς Ἀρβανίτες, γιὰ ν' ἀποκοποῦν ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμό, ἂν καὶ ἡ γενετική τους σχέση μαζί του καταδεικνύεται καὶ μὲ τὴν ἀνθρωπολογικὴ ἔρευνα.

ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΑ

Κατὰ τὸν Ἀθαν. Χ. Παπαχαρίση, σχολιαστὴ τῆς *Γεωγραφίας Ἀλβανίας καὶ Ἠπείρου,* ἐξ ἀνεκδότου χειρογράφου τοῦ Κοσμᾶ Θεσπρωτοῦ, «δὲν εἶναι ἀσήμαντος ἡ ἀπὸ τῶν ξανθῶν, γιγαντοσώμων καὶ γλυκοφθάλμων Γκέγκηδων ἀνθρωπολογικὴ διαφορὰ τῶν νοτίως τοῦ Γενούσου Τόσκηδων, οἱ ὁποῖοι πρὸς τὸ μελάγχρουν ἀποκλίνοντες διασῴζουν ἑλληνικὰ χαρακτηριστικά». Σὲ παρόμοιες διαπιστώσεις προβαίνει ὁ Σέρβος ἐθνολόγος Jovan Cvijić: «Παρετήρησα πόσον εἶναι δύσκολον νὰ διακρίνῃ τις τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τῶν Τόσκηδων, διότι καὶ οὗτοι κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι Ἑλληνορθόδοξοι, εὑρίσκονται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ὁμιλοῦσιν ἑλληνιστί».

Ἀκραιφνοῦς ἀνθρωπολογικῆς ἔρευνας πορίσματα, εἰδικὰ γιὰ τοὺς Ἀρβανίτες περιέχονται σὲ πρόσφατο σύγγραμμα, ἐπιγραφόμενο *Ἐξελικτικὴ Ἀνθρωπολογία* (Ἀθήνα 2003, 522). Κατὰ τὸν συγγραφέα, καθηγητὴ τῆς Φυσικῆς Ἀνθρωπολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν καὶ πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνθρωπολογικῆς Ἑταιρείας, Θεόδωρο Κ. Πίτσιο, «Ἡ ἐξέταση αὐτῶν τῶν ὁμάδων [Ἀρβανιτοφώνων], μία στὴ Μεσσηνία, μία στὴν Ἀργολίδα καὶ δύο στὴν Κορινθία, ἔδειξε ὅτι σὲ καμιὰ περίπτωση δὲν ξεχωρίζουν ἀπὸ τὸ συνολικὸ πληθυσμὸ τῆς Πελοποννήσου ἢ ἀπὸ τὶς γειτονικὲς ὁμάδες. Σὲ κανέναν ἀπὸ τοὺς ἐνενήντα χάρτες γνωρισμάτων ποὺ σχεδιάστηκαν, δὲν μοιάζουν μεταξύ τους περισσότερο ἀπὸ ὅσο μὲ τὶς γειτονικές τους γεωγραφικὲς ὁμάδες. Ἐπίσης, στὰ στατιστικὰ δενδρογράμματα, ταυτόχρονης σύγκρισης περισσοτέρων γνωρισμάτων, δὲν διαχωρίζονται οἱ ἀρβανιτόφωνες ὁμάδες ἀπὸ τὶς ὑπόλοιπες τῆς Πελοποννήσου».

ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ

Κατὰ τὸν καθηγητὴ τῆς Ἱστορίας τῆς ΝΑ Εὐρώπης στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Βιέννης Max Demeter Peyfuss, «ἐπιστημονικὰ κριτήρια γιὰ τὸν καθορισμὸ τῆς ἐθνότητας κάποιου – πέρα τῆς προσωπικῆς συνειδήσεώς του – δὲν ὑπάρχουν». Οἱ "στραδιῶτες", ἀπόδημοι Ἀρβανίτες, ποὺ βρίσκονται στὴ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία τοῦ Ἑρρίκου Η΄ τῆς Ἀγγλίας καὶ Ἰρλανδίας (1491-1547) συναισθάνονται τὴν ἑλληνικότητά τους, τὴν ὁποία καὶ διακηρύσσουν στεντόρεια πρὸ τῆς μάχης: «Ἑλλήνων ἐσμὲν παῖδες… καὶ τοῖς ἐχθροῖς… τὴν πάλαι θρυλουμένην Ἑλλήνων ἀνδρείαν ἔργοις αὐτοῖς φανεραν ποιήσωμεν». Ὅταν δὲ μὲ αἱματηροὺς ἀγῶνες ἀποκτοῦν κάποιο κομπόδεμα, σπεύδουν καὶ στὴν ἐκπλήρωση τάματος, ὅπως μὲ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία τῆς Νεαπόλεως τῆς Ἰταλίας τὸ 1597 οἱ Μιχαὴλ Μπούας καὶ Ἀλέξανδρος Μοσχολέων, ποὺ δὲν ἀρκοῦνται μόνο στὴν ἀναγραφὴ τῶν

ὀνομάτων τους καὶ τῶν ἀξιωμάτων, Magistri Capellani, ἀλλὰ προσθέτουν καὶ τὴν ἑλληνικὴ ταυτότητά τους, nationis graecae!

Ἐξ ἄλλου, σὲ ὅλα τὰ ἑλληνικὰ ἐθνικὰ κινήματα ἔλαβαν ἐνεργὸ μέρος ὄχι σὰν Ἀλβανοὶ ἀλλὰ ὡς Ἕλληνες, τονίζει ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βελιγραδίου Vladislav Skarić. Στὴν ἐθνικὴ ἐπανάσταση τοῦ 1821, στὰ μετεπαναστατικὰ κινήματα, στὸν ἀτυχῆ πόλεμο τοῦ Ἀ97, στὸν Μακεδονικὸ Ἀγώνα, στοὺς ἀπελευθεωτικοὺς πολέμους 12-13, στὴ μικρασιατικὴ ἐκστρατεία, στὴ βορειοηπειρωτικὴ ἐποποιΐα τοῦ Ἀ40! Φωτεινότατο δεῖγμα ἑλληνικῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως μᾶς ἔχει κληροδοτήσει γραπτῶς ὁ Μακεδονομάχος ἀπὸ τὴ Μάνδρα Ἀττικῆς Βαγγέλης Κοροπούλης: «… θὰ ἀγωνισθῶ μέχρι νὰ ἐλευθερωθεῖ ἡ Μακεδονία καὶ θὰ πεθάνω ἐδῶ». Καὶ κράτησε τὸ λόγο του. Αὐτὴν τὴ συναίσθηση ὅτι εἶναι Ἕλληνες, πρέπει νὰ παραδεχθοῦμε, γράφει ὁ Arnold Toynbee, *Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ κληρονομίες τους.* Ἀθήνα 1992, 308.

Ἐπιλογικὰ ὅσοι δὲν ἔχουν συνείδηση ἑλληνική, ὅπως ὁ Γεώργιος Κ. Γέρου, ὁ ὁποῖος στὸ περιοδικό τῶν πραγματικῶν Μειονοτικῶν τῆς Δύσεως καμαρώνει φωτογραφικὰ ὄχι ὡς Ἕλληνας Ἀρβανίτης ἀλλὰ σὰν Ἀλβανός, μάλιστα πρόεδρος τῶν Ἀλβανῶν (!) Ἑλλάδος, ἰσχυρίζεται στὸ Ἡμερολόγιο τοῦ Ἀρβανίτικου Συνδέσμου Ἑλλάδος 2005 ὅτι «οἱ Ἀρβανίτες εἶναι αὐτόχθονες» ἀποφεύγοντας ὁποιαδήποτε ἀναφορὰ στὴν ἑλληνικότητά τους. Ἄσχετος δὲ παντελῶς μὲ σπουδὲς γλωσσολογίας, ἐθνολογίας, ἱστορίας κ.λπ. βαυκαλίζεται ὅτι ὁμιλεῖ τὴ γλώσσα τῶν Πελασγῶν παρασιωπώντας μαρτυρίες, κατὰ τὶς ὁποῖες οἱ Πελασγοὶ ἦσαν ἑλληνόφωνοι, ὅπως τονίζει ὁ Jean Bérard. Ἐπὶ πλέον δὲν μνημονεύει διαπίστωση ἀκαδημαϊκοῦ, κατὰ τὴν ὁποία, σύμφωνα μὲ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες καὶ Λατίνους συγγραφεῖς, Πελασγία σημαίνει Ἑλλάδα καὶ Πελασγοὶ ἀντίστοιχα Ἕλληνες (βλ. *Ἠπειρωτικὰ Χρονικά,* 38, 2004, 190). Ἐπίσης προσπερνᾶ καίριες παρατηρήσεις τοῦ Ἕλληνα Ἀρβανίτη Δ. Κ. Καλλιέρη μὲ τὸν εὔγλωττο τίτλο «Ἡ μπέσα καὶ ἡ "μπέσα"» στὴ *Λαμπηδόνα,* περιοδικὴ Ἔκδοση Ποικίλης Ὕλης τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου Δήμου Ἀσπροπύργου, 11, 1998, 1-4, καὶ 5,1997,1 κ.ἑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

[1987] René Puaux, *δυστυχισμένη Βόρειος Ἤπειρος.* Πρόλογος - Σχόλια - Χρονικό: Ἀχ. Γ. Λαζάρου. Μετάφραση: Ἀγόρω - Ἐλισάβετ (Ρίτα) Ἀχ. Λαζάρου. Τροχαλία. Ἀθήνα.

Συμπληρωματικὲς βιβλιογραφικὲς ἐνδείξεις καὶ παραπομπὲς στοὺς Ἀρβανίτες περιέχονται σὲ σειρὰ δημοσιευμάτων τοῦ Ἀχ. Γ. Λαζάρου:

1988: *Ἰλλυρολογία καὶ Βορειοηπειρωτικὸς Ἑλληνισμός.* Ἀθήνα.

1988: *Προσωπογραφία Ἀρβανιτῶν.* Ἀθήνα. Ἀνάτ. ἀπὸ Ἐπετηρίδα τῆς Ἑται-

ρείας Βοιωτικῶν Μελετῶν, (ΕΕΒΜ) Α΄α΄, 643-665.
1988: *Θεσπιεῖς κατὰ Κοστοβώκων καὶ στρατολογία Ἑλλήνων ἐπὶ ρωμαιοκρατίας.* Ἀθήνα. Ἀνάτ. ἀπὸ ΕΕΒΜ, Α΄α΄, 291-306.
1990: *Βόρειος Ἤπειρος. Ἱστορία - Πολιτισμός.* Ἰωάννινα. Ἀνάτ. ἀπὸ Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο 1990.
1992: *Ἀλβανοί, Ἀρβανίτες - Βορειοηπειρῶτες,* Ἀθῆναι [Παρνασσὸς ΛΔ΄].
1993: *Εὔζωνοι Φθιώτιδας φορεῖς πανάρχαιης ἑλληνικῆς φορεσιᾶς.* Λαμία [Πρακτικὰ Συνεδρίου Ὑπάτης].
1994: *Ἀλβανία* [Νέα ἑστία 1994, Χριστούγεννα]. Ἀθήνα.
1996: *Σύγχρονα μειονοτικὰ ζητήματα καὶ ἑλληνικὲς εὐθύνες.* Ἀθήνα [νέα Ἑλλοπία, 3].
1997: *Ἐθνολογικὰ καὶ πολιτισμικὰ Βαλκανικῆς,* Ἀθῆναι [Πλάτων 49].
1997: *Τὸ τοπωνύμιο "Τρίκκη" μὴ ἑλληνικό;* Τρίκαλα [Τρικαλινὰ 17].
1999: *Μιὰ ἄλλη ἄποψη γιὰ τοὺς Ἀρβανίτες* [Ἡ Καθημερινὴ 20.12.1999, 41].
2000: *Τοπωνύμια "ἰλλυρικὰ" Βοιωτίας καὶ μεταπολεμικὲς ἐπισημάνσεις.* Ἀθήνα. ΕΕΒΜ, Γ΄.
2000: *Κοστοβῶκοι καὶ σωτηρία τῆς ἱερᾶς πόλεως Ἐλευσῖνος.* Ἀθῆναι [Πλάτων 51].
2000-2001: *Ἐθνολογικὰ καὶ πολιτισμικὰ Ἀρβανιτῶν.* Ἀθήνα [Ἑλλοπία τ. 50, 51, 52].
2001: *Ἐθνολογικὰ καὶ πολιτισμικὰ Ἀρβανιτῶν* [Πρακτικὰ Συμποσίου Ἱστορίας καὶ Λαογραφίας Ἀττικῆς] Μαρούσι.
2001: *Ἡ καταγωγὴ Βλάχων καὶ Ἀρβανιτῶν.* Ἀθήνα. Ἔθνος, 31.3.2001, 66-67.
2001: Προλεγόμενα καὶ Σχόλια στὸν Α΄ τόμο τοῦ G. Weigand, *Οἱ Ἀρωμοῦνοι (Βλάχοι),* Φ.Ι.ΛΟ.Σ. Τρικάλων - Ἐκδοτικὸς Οἶκος Ἀδελφῶν Κυριακίδη Α.Ε. Θεσσαλονίκη, 29 κέ.
2002: *Ἐθνικὰ θέματα καὶ κρατικὴ ἀκηδία.* Ἐκδόσεις Πελασγός, Ἀθῆναι, 192 κέ.
2003: *Ἡ ἐπαίσχυντη προπαγάνδα γιὰ τοὺς Ἀρβανίτες,* Ὁ Τύπος τῆς Κυριακῆς, 13.4.2003. Ἀθήνα.
2004: *Ἐθνικὰ καὶ μειονοτικὰ θέματα.* Ἐκδοτικὸς Οἶκος Κυρομάνος. Θεσσαλονίκη, 326-360: Ἐθνολογικὰ καὶ πολιτισμικὰ Ἀρβανιτῶν.
2006. *Ἅγιος Μακάριος (Νοταρᾶς).* Πρακτικὰ Συνεδρίου, Τὸ ἀρβανίτικο στοιχεῖο (στὴν Κορινθία) καὶ ἀναδημ. ἀπὸ τὴ Νομαρχιακὴ Αὐτοδιοίκηση Ἀνατολικῆς Ἀττικῆς μὲ τὸν τίτλο Ἀρβανίτες. Διεπιστημονικὰ δεδομένα τῆς ἑλληνικότητάς τους, στὸ συλλογικὸ δημοσίευμα ἐπιγραφόμενο *Οἰκογενειακοὶ δεσμοὶ καὶ κοινότητα.* Βαρνάβας, Καπανδρίτι, Μαλακάσα, Πολυδένδρι, 17-31.

ΑΛΒΑΝΟΙ, ΑΡΒΑΝΙΤΕΣ - ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΕΣ
ΕΡΑΝΙΣΜΑΤΑ ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΑ

«Ἀρχὴ παιδεύσεως ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις» (ἐξιχνίασις, ἔρευνα). Κατὰ τὸν Ἐπίκτητο (Π.Λ. 301/3) ὁ κυνικὸς φιλόσοφος Ἀντισθένης ἔλεγε ὅτι ἀρχὴ τῆς μορφώσεως τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἀκριβὴς ἐξέταση τῆς σημασίας τῶν λέξεων[1].

Οἱ ρίζες τῶν δύο πρώτων λέξεων τῆς ἐπικεφαλίδας τοῦ ἄρθρου μας, οἱ ὁποῖες ἄλλως τε αὐτούσιες ἢ καὶ παράγωγά τους ἀφθονοῦν, θησαυρίζονται στὰ λεξικὰ τόσο τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ὅσο καὶ τῆς λατινικῆς[2], καθὼς καὶ νεωτέρων γλωσσῶν.

Πράγματι ἀρχαία πόλη Ἄλβα, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι καλοῦνται Ἀλβανοί, ὑπάρχει στὴν Κρήτη, στὸ Λάτιο τῆς ἰταλικῆς χερσονήσου, στὴ Γαλατία, στὴν Ἱσπανία, στὴν Τρανσυλβανία κ.ἄ. Μεταγενέστερα πόλεις ὁμώνυμες ἐμφανίζονται στὴ Β.Δ. Ἰταλία, στὸ Πεδεμόντιο, στὴ Σουηδία, στὶς Η.Π.Α.

Τὸ ὄνομα Ἀλβανὸς φέρουν ἅγιοι, ὅπως στὴν Ἀγγλία, ὅπου θεωρεῖται ὁ πρῶτος μάρτυς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ, καὶ στὴ Γερμανία, ἀκριβέστερα δὲ στὴ Μαγεντία, ἅγιος, ὁ ὁποῖος ἔχει μαρτυρήσει τὸν 4ο αἰώνα.

Εἰδικὰ στὸ Λάτιο, ΝΑ τῆς Ρώμης, δὲν εἶναι μόνον οἱ Ἀλβανοί, κάτοικοι τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἄλβα, ἀλλὰ καὶ Ἀλβανὸν ὄρος, λατινικὰ Albanus mons, ποὺ σήμερα λέγεται Monte Cavo, καὶ Ἀλβανὶς λίμνη, λατινικὰ Albanus lacus καὶ ἰταλικὰ Lago di Albano.

Περιεργότατα δὲν ἀπουσιάζει καὶ ὁ ὅρος Ἀλβανία. Δὲν εἶναι μοναδικὸς στὴ γειτονικὴ χώρα. Ἀλβανία περιγράφει ἤδη ὁ γεωγράφος Στράβων (ΙΑ΄, 4.1.10), κειμένη κοντὰ στὴν Ἀρμενία καὶ Γεωργία, στὸν Καύκασο, ὅπου ὀνομαστὲς εἶναι οἱ ἀλβανικὲς ἢ Καυκάσιες πύλες. Στὰ πλαίσια δὲ τῆς τ. Σοβιετικῆς Ἑνώσεως ἦταν αὐτόνομη δημοκρατία τοῦ Νταγκεστάν. Ἡ ἀρχαία πρωτεύουσα ὀνομάζεται Ἄλβανα, ὁ δὲ ποταμός, ποὺ διαρρέει τὴ χώρα, φέρει τὸ ὄνομα Ἀλβανός, ὁ σημερινὸς Σαμούρ.

---

1. Βλ. Μ. Ἰ. Ἰατροῦ, *Πόθεν καὶ διατί,* Ἀθῆναι 1972, 116α.
2. Βλ. Η. Liddell - R. Scott - Ἀ. Κωνσταντινίδου, *Μέγα Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης,* Ἐκδόσεις Ἑλληνικὰ Γράμματα, λ. ἄλβος, α, ον. Ἰ. Δρ. Σταματάκου, *Λεξικὸν Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης,* Ἀθῆναι 1949. Παράρτημα Α΄, Λεξικὸν κυρίων ὀνομάτων, λ. Ἄλβα κ.ἑ. P. Chantraine, *Dictionnaire étymologique de la langue grecque. Histoire des mots*. Editions Klincksieck, Paris 1968, λ. ἀλφός. A. Ernout et A. Meillet, *Dictionnaire étymologique de la langue latine*. *Histoire des mots,* Paris, Librairie C. Klincksieck, 1967, λ. albus, -α, -um.

Ἐπίσης, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ὅπως ἀφηγεῖται ὁ Πλίνιος (VI 29, 39), Ἀλβανοὶ κατοικοῦν καὶ στὶς βορειότερες ὀρεινὲς περιοχές, τὶς γειτονικὲς μὲ τὴ Σαρματία, ἡ ὁποία εἶναι τμῆμα τῆς Σκυθίας.

Ἐπὶ πλέον, σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση, τὴν ὁποία διασώζουν οἱ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς καὶ Ἰουστῖνος, ἡ παρακαυκάσια Ἀλβανία εἶναι δημιούργημα τῶν Ἀλβανῶν, κατοίκων τῆς ἰταλικῆς πόλεως Ἄλβα, οἱ ὁποῖοι μετανάστευσαν μὲ ἀρχηγὸ τὸν Ἡρακλῆ[3].

Οἱ ἐπίμαχες, λοιπόν, λέξεις σχετίζονται στενότατα μὲ τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα, καθὼς καὶ μὲ τὴ λατινική, συνάμα δὲ μὲ τὸν ἀπώτατο Ἑλληνισμό, ἀφοῦ ἡ ἵδρυση τῆς ἀπόμακρης Ἀλβανίας τοῦ Καυκάσου ἀνάγεται στὸν κύκλο τῶν ἄθλων τοῦ Ἡρακλῆ.

Ἐξ ἄλλου ἡ ἑρμηνεία τῆς μεταγενέστερης λέξεως Ἀρβανίτης ἢ Ἀλβανίτης, μὲ ρωτακισμὸ τοῦ λ ἢ χωρὶς αὐτόν, εἶναι δυνατὴ μὲ βάση τοπωνύμιο Ἄρβανον καὶ Ἄρβανα ἢ Ἄλβανον ἢ Ἄλβανα, κατὰ τὴν ἀντίστοιχη παραγωγὴ ὅλων τῶν προηγουμένων, Ἀνατολῆς, Βορρᾶ, Δύσεως.

Μὲ τὴν ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματος Ἀρβανίτης, μεμονωμένα ἢ παράλληλα μὲ τὸ Ἀλβανός, ἀσχολοῦνται πολλοὶ Ἕλληνες καὶ ξένοι εἰδικοὶ ἐπιστήμονες. Λεπτομερὴς ἀναφορὰ δὲν χωρεῖ στὰ ὅρια μιᾶς σύντομης σκιαγραφήσεως τοῦ ζητήματος. Ὅμως εἶναι ἀπαραίτητη ἡ μνεία εἰδικῶν δημοσιευμάτων. Τὸ 1930, ὁ Π. Φουρίκης συμμετέχει στὸ 3ο διεθνὲς συνέδριο βυζαντινῶν σπουδῶν μὲ εἰσήγηση, τῆς ὁποίας τὸ θέμα εἶναι «Περὶ συστάσεως Ἀρχείου ἐθνικῶν καὶ τοπικῶν ὀνομάτων καὶ περὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρβανίτης». Τὸ ἑπόμενο ἔτος, 1931, πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τῶν Πρακτικῶν τοῦ συνεδρίου (1932), ὁ Φουρίκης ἐπανέρχεται μὲ μελέτη, ἡ ὁποία φέρει τὸν τίτλο «Πόθεν τὸ ἐθνικὸν Ἀρβανίτης»[4].

Μετὰ τριάντα περίπου χρόνια ἡ καθηγήτρια Ἔρα Λ. Βρανούση στὴ σειρὰ τῶν ἐκδόσεων τῆς Ἑταιρείας Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν, στὰ Ἰωάννινα 1962, δημοσιεύει μελέτημα ἐπιγραφόμενο *«Κομισκόρτης ὁ ἐξ Ἀρβάνων», σχόλια εἰς χωρίον τῆς Ἄννας Κομνηνῆς,* τὸ ὁποῖο συμβάλλει στὴν ἐνδελεχέστερη διερεύνηση[5]. Διότι σύντομα ἀκολουθοῦν ἀλλεπάλληλα δημοσιεύματα, ἰδίως τῶν

3. Βλ. *Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία,* Ἀθῆναι 1927, τ. 3ος, 403γ-406β. Ἀκόμη καὶ *Ἐπίτομον Ἐγκυκλοπαιδικὸν καὶ Γλωσσικὸν Λεξικὸν* Παπύρου - Λαρούς, λ. Ἄλβα - Ἀλβανία.

4. *Ἀθηνᾶ* 43, 1931, 3-37.

5. Βλ. καὶ *Σύμμεικτα* 2, 1970, 207-254, ὅπου καταχωρίζεται ἡ μελέτη τῆς Βρανούση μὲ τίτλο «Οἱ ὅροι "Ἀλβανοὶ" καὶ "Ἀρβανῖται" καὶ ἡ πρώτη μνεία τοῦ ὁμωνύμου λαοῦ τῆς Βαλκανικῆς εἰς τὰς πηγὰς τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος».

Ducellier[6], Stoikov[7], Shuteriqi, Bozhori[8], καθὼς καὶ οἱ ἐνδιαφέρουσες βιβλιοκρισίες τοῦ Luca[9], ἂν καὶ εἶναι ἀπροκάλυπτα δυσμενεῖς μὲ χαρακτήρα μεροληπτικὸ ὑπὲρ τῶν ἀλβανικῶν ἰσχυρισμῶν. Καθαρὰ ἄλλως τε φαίνεται στὴν πρώτη περίπτωση, ὅπου, ἐνῶ ὑποτίθεται ὅτι κρίνεται ὁ Ducellier, οὐσιαστικὰ ἐπικρίνεται ἡ Βρανούση, ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἐπισημαίνει τὴν παρανάγνωση καὶ παρερμηνεία τοῦ στρατιωτικοῦ ὅρου *κομισκόρτης*[10], ὁ ὁποῖος μεταβάλλεται σὲ κύριο ὄνομα καὶ προβάλλεται ὡς ἡ πρώτη στὴν ἱστορία ὀνομαστὶ μνημονευομένη ἀλβανικὴ προσωπικότης, χωρὶς νὰ παραδίδεται ἀπὸ τὴν Ἄννα Κομνηνὴ οὔτε τὸ ὄνομα οὔτε ἡ ἐθνικότητα τοῦ ἀξιωματούχου τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ. Ἐξ ἴσου ὀρθὴ εἶναι καὶ ἡ ἐπισήμανσή της, κατὰ τὴν ὁποία ἡ φράση *ἐξ Ἀρβάνων* δὲν σημαίνει «ἐξ Ἀλβανῶν» ἢ «ἐξ Ἀρβανιτῶν», ἀλλὰ *ἐξ Ἀρβάνου* = ἐκ τῆς γνωστῆς γεωγραφικῆς καὶ διοικητικῆς περιοχῆς *Ἄρβανον* ἢ *Ἄρβανα*[11].

Χειρότερη παρερμηνεία εἶχε ἐπιβάλει ἐπὶ αἰώνα περίπου τὴν πλάνη γιὰ δῆθεν

6. Alain Ducellier, «L' Arbanon et les Albanais au XIe siècle», *Travaux et Mémoires,* 3, 1968, 354-358. Τοῦ αὐτοῦ, «Nouvel essai de mise au point sur l' apparition du peuple albanais dans les sources byzantines», *Studia Albanica* 2, 1972, 299-306. Τοῦ αὐτοῦ, *La façade maritime de l' Albanie au moyen âge. Durazzo et Valona du XIe au XVe siècle,* 177 – Institute for Balkan Studies, Thessaloniki 1981, 18, 49, 86, 89.

7. Rusi Stoikov, «Ἡ πρώτη περὶ Ἀλβανῶν πληροφορία εἰς τὰς ἱστορικὰς πηγάς», μετάφρ. Γ. Σαμαρᾶ, *Δελτίον Σλαβικῆς Βιβλιογραφίας* 18, 1968, 44-48.

8. Γιὰ τὴν ἔντονη παρακολούθηση τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας ἀπὸ τὴν ἀλβανικὴ πλευρὰ βλ. Koço Bozhori, «À propos de l' extension du nom Arbanon à l' époque byzantine», *Actes du XIVe Congrès Intern. des Et. Byz.,* II, Bucarest 1975, 307-313.

9. Βλ. *Studia Albanica,* 1, 1969, 147-155 καὶ 2, 1969, 195-199.

10. Βλ. P. Năsturel, «Etymologies byzantines», *Revue des Etudes Grecques* 91, 1978, 568-569, ὅπου δέχεται τὴ λέξη κομισκόρτης στὸ κείμενο τῆς Ἄννας Κομνηνῆς μὲ τὴν ἔννοια τοῦ βυζαντινοῦ ἀξιώματος, ἐνῶ ταυτόχρονα ἐτυμολογεῖ τὴ λέξη Σκούρτη ἀπὸ τὴ λατινικὴ καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν ἀλβανική, ὅπως συνεχίζουν ἀκόμη ἀνενημέρωτοι καὶ προχειρολόγοι. Πβ. καὶ *Ἀθηνᾶ* 41, 1929, 160.

11. Πβ. καὶ Κ. Ἠ. Μπίρη, Ἡ Ἀρβανιτιὰ τῆς Ἑλλάδος, *Βιβλιοφιλία* 1, 1976, 12: «Ἄρβων καὶ Ἀρβὼν ἐλέγετο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ πρὸς τὸν Γενοῦσον ποταμὸν περιοχὴ τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ ὁ κάτοικός της ἐλέγετο Ἀρβωνίτης. Ἀπὸ αὐτὸ τὸ πατριδωνυμικὸ προῆλθε κατὰ τὰ νεώτερα χρόνια τὸ Ἀρβανίτης, ἐνῶ συγχρόνως τὸ γεωγραφικὸ Ἄρβων ἔγινε Ἄρβανον. Γειτονικὴ χώρα πρὸς τοὺς Ἀρβωνῖτες, ἐπάνω ἀπὸ τὸν Γενοῦσο, ἦταν ἡ Ἰλλυρία, ἡ σημερινὴ Ἀλβανία, τῆς ὁποίας τὸ νεώτερο αὐτὸ ὄνομα ἔχει λατινικὴ προέλευσι καὶ σημαίνει ἄσπρη χώρα, σὲ ἀντιδιαστολὴ πρὸς τὸ ἀμέσως βορειότερον Μόντε νέγκρο - Μαυροβούνι. Ἄλλωστε, καὶ οὐσιαστικὰ οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀρβάνου ἦσαν ἄσχετοι πρὸς τοὺς Ἀλβανοὺς ὡς πρὸς τὴν ἐθνικότητα, τὴν θρησκεία καὶ τὸν φυλετικὸ χαρακτῆρα. Καὶ μόνον ὡς πρὸς τὴν γλῶσσα οἱ Βορειοηπειρῶτες αὐτοί, ἐπειδὴ ἐγειτόνευαν ἄμεσα μὲ τοὺς Ἀλβανοὺς καὶ εἶχαν ἐπικοινωνία καὶ συναλλαγὲς μαζί τους, μιλοῦσαν μιὰ μικτὴ ἑλληνοαρβανίτικη γλῶσσα, τὰ ἀρβανίτικα, ποὺ διαφέρουν πολὺ ἀπὸ τὴν γλῶσσα

σύνθεση τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Θεσσαλίας ἀπὸ Βουλγάρους κυρίως καὶ ἀπὸ Βλάχους, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα ἡ μνεία τῶν πρώτων ἦταν συνακόλουθο τοῦ γεωγραφικοῦ καὶ διοικητικοῦ ὅρου τοῦ βυζαντινοῦ Θέματος «Βουλγαρία»[12], στὴν ὁποία περιλαμβανόταν καὶ ἡ ἀντίστοιχη θεσσαλικὴ περιοχή, οἱ δὲ Βλάχοι μνημνεύονται ὀνομαστικὰ στὸ κείμενο τοῦ Κεκαυμένου λόγῳ τῆς γλωσσικῆς ἰδιαιτερότητας, τῆς διγλωσσίας, μὲ δεύτερο γλωσσικὸ ἰδίωμα προερχόμενο ἀπὸ τὴ λατινική, τὸ ὁποῖο ἀκριβῶς σημαίνεται καὶ μὲ τὴ λέξη Βλάχος = λατινόγλωσσος[13].

Ἡ ἐπιμονὴ στὴν ἑρμηνεία «ἐξ Ἀλβανῶν», πέρα τῆς ὁποιασδήποτε ἐπιστημονικῆς φιλοτιμίας, ἀπόλυτα σεβαστῆς, ὀφείλεται ἐπιπροσθέτως καὶ στὸ σύνδρομο ἀλλοχθονίας τῶν γειτόνων μας. Διότι οἱ διασημότεροι βαλκανολόγοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγονται οἱ G. Weigand, Th. Capidan, H. Barić, Al. Rosetti, Vl. Georgiev, P. H. Stahl, I. I. Russu, M. D. Savić κ.ἄ.[14], τοποθετοῦν τὴν κοιτίδα τῶν Ἀλβανῶν στὴν ἐνδοχώρα τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου. Κατ' ἀκολουθίαν ἐπέρχεται περιπλοκὴ καὶ στὸ ζήτημα καταγωγῆς τους. Ὁ σύγχρονός μας, κατ' ἐξοχὴν ἰλλυρολόγος, καθηγητὴς καὶ ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας I. I. Russu μετὰ διεξοδικὴ ἔρευνα συμπεραίνει ὅτι ἡ θεωρία γιὰ καταγωγὴ τῶν Ἀλβανῶν ἀπὸ Ἰλλυριοὺς μὴ ἐκρωμαϊσμένους δὲν ἔχει πιθανότητες ἐπαληθεύσεως[15]. Ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Σορβόννης P. H. Stahl δηλώνει ἀνεπι-

τῶν Ἀλβανῶν, πρᾶγμα ποὺ καὶ στὰ χρόνια μας ἔγινε ἀντιληπτὸ κατὰ τὸν πόλεμο τοῦ 1940». Βλ. καὶ Odile Daniel, Le processus d' islamisation dans les villes d' Albanie aux XVIIe-XVIIIe siècles, A.I.E.S.E.E., *Structure sociale et développement culturel…, Actes du Colloque…,* Bucarest 1975, 231 σημ. 2.

12. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἡ ἐξέγερση τῶν Λαρισαίων τὸ 1066 καὶ ἡ ἐθνολογικὴ παρερμηνεία τῶν σχετικῶν χωρίων τοῦ Κεκαυμένου», *Θεσσαλικὰ Χρονικὰ* 11, 1976, 90-119. Ἐπίσης στὸ γαλλικὸ πρωτότυπο, «La révolte des Larisséens en 1066», *Actes de la Table Ronde La Thessalie,* 21-24, Juillet 1975. Collection de la Maison de l' Orient Méditerranéen. Nº 6, Série, Archéologique, 5, Lyon 1979, 303-318. Γιὰ τὴ συμβολὴ τῆς ἀνακοινώσεως στὴν ἀποκατάσταση τῆς ἀλήθειας βλ. *Ἐλευθερία* (Λαρίσης) 7.10.1975 καὶ *Γλωσσολογία - Glossologia* 5-6, 1986-1987, 155-156.

13. Βλ. *Revue des Etudes Roumaines* 7-8, 1961, 251, ὅπου ἀνάλυση τοῦ Giulano Bonfante, ἢ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἀρωμουνικὴ ἀνθρωπωνυμία», *Τόμος εἰς μνήμην Γ. Κουρμούλη,* Ἀθήνα 1988, 80 σημ. 2, ὅπου καταχωρίζεται ἡ προηγούμενη ἀνάλυση στὸ γαλλικὸ πρωτότυπο.

14. Ἀκριβεῖς παραπομπὲς καὶ ἀποσπάσματα τῶν ἀπόψεών τους βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Βόρειος Ἤπειρος. Ἱστορία - Πολιτισμός,* Ἰωάννινα 1990, 8 κ.ἑ., ὅπου ἐπίσης οἱ γνῶμες τῶν Herbert Louis, Hans Krahe κ.ἄ.

15. I. I. Russu, *Etnogeneza Românilor,* Bucureşti 1981, 452. Βλ. καὶ τὸ εἰδικὸ γιὰ τοὺς Ἰλλυριοὺς σύγγραμμά του, *Ilirii, Istoria - limba şi onomastica - romanizarea,* Bucureşti 1969, 151-152.

φύλακτα τὴ θρακικὴ καταγωγὴ τῶν Ἀλβανῶν[16].

Ὁ πρῶτος καὶ ὀνομαστότερος Ρουμάνος ἐθνολόγος Hasdeu[17] προγόνους τῶν Ἀλβανῶν θέλει τοὺς Κοστοβώκους, κατὰ V. Pârvan βόρειο δακικὸ φύλο ἐντοπιζόμενο στὶς δύο πλευρὲς τῶν Καρπαθίων ἀπὸ τὴ Μπουκοβίνα, Γαλικία, Μαραμοῦρες καὶ παρακαρπαθικὴ Ρωσία, κατὰ Russu τμῆμα Βορείων Θρακῶν, κατὰ Gostar καὶ Κελτῶν ἐκδακισμένων…[18]

Σὲ ἀθηναϊκὸ ἐπιστημονικὸ περιοδικὸ[19] δημοσιεύεται ἀπὸ ἐπίσης Ρουμάνο, βυζαντινολόγο, τὸν P. Năsturel παράδοξη θεωρία γιὰ καταγωγὴ τῶν Ἀλβανῶν ἀπὸ θρακο-δακο-ἰλλυρικὸ ὑπόστρωμα, κοινὸ μὲ Βλάχους - Ἀρωμούνους καὶ Ρουμάνους, ὥστε νὰ διαφαίνεται ἡ ἀναβίωση τοῦ παλαιοῦ σχεδίου ἑνὸς ἄξονα ἀπὸ Καρπάθια ἕως Πίνδο καὶ Ταίναρο!

Ἐξ ἄλλου ὁ Georges Cerbelaud Salagnac[20], συγγραφέας ἐφετινοῦ βιβλίου γιὰ τὶς ἐθνικὲς ρίζες τῶν Εὐρωπαίων, μολονότι προφανέστατα προδιατεθειμένος γιὰ ἀναγνώριση τῆς αὐτοχθονίας τῶν Ἀλβανῶν καὶ τῆς καταγωγῆς τους ἀπὸ τοὺς Ἰλλυριούς, ἐν τούτοις, ὅπως τονίζει, ἐλλείψει ἀδιαμφισβητήτων τεκμηρίων, δὲν ὑπάρχει ἀπόδειξη ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ εἶναι οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἰλλυριῶν. Προσθέτει δὲ καὶ σκέψεις, κατὰ τὶς ὁποῖες θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ κατάγονται ἀπὸ τοὺς Μακεδόνες[21], ποὺ μὲ κάποια μετανάστευση διὰ μέσου τῶν βουνῶν θὰ μποροῦσαν νὰ φθάσουν στὴ σημερινὴ χώρα τους. Ἀλλὰ θεωρεῖ τὰ σωζόμενα στοιχεῖα σὰν ἀνεπαρκῆ γιὰ θεμελίωση τῆς ὑποθέσεως, ὅπως καὶ στὴν περίπτωση τῶν Ἰλλυριῶν. Στοὺς τελευταίους ἀποδίδει τὴν ἐπιγραφὴ τοῦ δαχτυλιδιοῦ τῆς Σκόδρας, ἀγνοώντας ὅμως τὴν ἐπιτυχῆ ἀνάγνωσή της ἀπὸ τὴν Ognenova[22], ἡ ὁποία

16. P. H. Stahl, *Ethnologie de l' Europe du Sud - Est. Une Anthologie,* Paris - La Haye 1974, 92.

17. B. P. Hasdeu, «Cine sînt albanezii?», *Analele Academiei Române, Memoriile Secţiunii Literare,* serie II, XXIII, 103-113.

18. Βλ. ἀκριβεῖς παραπομπὲς στὸν καθένα ἀπὸ τοὺς ἀναφερομένους ἐπιστήμονες στὴν ἀνακοίνωση Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Θεσπιεῖς κατὰ Κοστοβώκων καὶ στρατολογία Ἑλλήνων ἐπὶ ρωμαιοκρατίας», *Ἐπετηρὶς τῆς Ἑταιρείας Βοιωτικῶν Μελετῶν* Α΄ α΄, 1988, 292-293.

19. Βλ. *Byzantinische - Neugriechischen Jahrbucher* 22, 1978 221 κ.ἑ. Ἐπίσης βλ. I. C. Dragan, *Dacia's Imperial Millennium,* Bucureşti - Roma 1985, 280 κ.ἑ. D. C. Yermak, *Καὶ πάλιν τὸ τέρμα.* Γ΄ ἔκδ., Ἀθῆναι 1984, 263, 279. Thierry Wolton, *Φάκελος «Farewell»,* μετάφρ. Β. Γαζῆς, Ἀθήνα 1987, 398 κ.ἑ.

20. G. Cerbelaud Salagnac, *Les origines ethniques des Européens,* Paris 1992, 88.

21. Οὔτε στὴ βιβλιογραφία δὲν καταγράφει τὸ μνημειῶδες ἔργο τοῦ Ἰ. Καλλέρη, τὸ ὁποῖο εἶχε ἐκδώσει τὸ Γαλλικὸ Ἰνστιτοῦτο Ἀθηνῶν. Jean N. Kalléris, *Les anciens Macédoniens. Etude linguistique et historique*. Collection de l' Institut Français d' Athènes, I, Athènes 1954, II, 1976. Ἐπίσης ἀγνοεῖ τὴ διδακτορικὴ διατριβὴ τοῦ Cicerone Poghirc. Βλ. *Πλάτων* 37, 1985, 267-269.

22. Ljuba Ognenova, «Nouvelle inerprétation de l' inscription "illyrienne" d' Albanie»,

ἀπέδειξε τὴν ἑλληνικότητά της καὶ τὴν παρουσία Ἑλλήνων, μάλιστα Χριστιανῶν κατὰ τοὺς 6ο-7ο αἰῶνες στὴν περιοχὴ τῆς Σκόδρας. Ἐξ ἴσου ἰλλυρικὲς χαρακτηρίζει καὶ κάποιες μεσσαπικὲς «γλῶσσες» καὶ ἐπιγραφές, χωρὶς στοιχειώδη ἀναφορὰ στὶς ἑρμηνευτικὲς προσπάθειες, στὶς ὁποῖες γίνεται λόγος καὶ γιὰ ἑλληνικότητα[23].

Ἡ καταγωγὴ τῶν Ἀλβανῶν τοποθετεῖται καὶ μακρὰν ὄχι μόνον τῆς σημερινῆς χώρας τους ἢ τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς ΝΑ Εὐρώπης. Ὁ Τοῦρκος καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἀγκύρας Ahmet Aydinli ἀναζητεῖ τὴν πατρίδα τους στὴν Ἀνατολή: «Οἱ σημερινοὶ – γράφει – Ἀλβανοὶ οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουν μὲ τοὺς Ἰλλυριούς, ἀλλὰ ἀπὸ πάσης πλευρᾶς ἐξεταζόμενοι ἀποδεικνύονται πλήρως Τοῦρκοι. Κοιτίς των ὑπῆρξε τὸ σημερινὸν Ἀτζερμπαϊτζάν»[24]. Σχεδὸν ταυτόχρονα τὴν ἀφετηρία τῶν Ἀλβανῶν ἐντοπίζει στὸ ἀκρότατο σημεῖο τῆς Δύσεως, στὴ Σκωτία τῆς Μεγάλης Βρεταννίας, ὁ Βούλγαρος Rusi Stoikov, ὁ ὁποῖος γράφει: «Ὀφθαλμοφανὴς ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ σχέσις μεταξὺ τῆς "Ἀλβανίας" τῆς Σκωτίας τοῦ 9ου ἕως 11ου αἰῶνος καὶ τῆς Ἀλβανίας τῆς Ἀδριατικῆς τῆς νεωτέρας ἐποχῆς. Περὶ Ἀλβανῶν τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου δυνάμεθα νὰ ὁμιλῶμεν μόλις κατὰ τὴν 4ην δεκαετηρίδα τοῦ 11ου μ.Χ. αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν»[25].

Ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονες δὲν ἀμφισβητεῖται ἁπλῶς ἡ κυριότητα τοῦ χώρου, στὸν ὁποῖο σήμερα κατοικοῦν οἱ Ἀλβανοί, ἀλλὰ ἀφήνεται μετέωρη καὶ ἡ ἀρχικὴ ἑστία τους, κάπου στὴ ΝΑ Εὐρώπη, στὸν Καύκασο, στὰ βρεταννικὰ νησιά! Τὸ δὲ τελευταῖο ἐνδεχόμενο, τὸ ὁποῖο θέτει ὡς πραγματικότητα Βούλγαρος ἱστορικός, ἐνοχλεῖ περισσότερο, σύμφωνα μὲ τὰ διαφαινόμενα στὴν κριτικὴ τοῦ Kolë Luka, ἀπὸ τὴν ταύτισή τους μὲ τοὺς Τούρκους καὶ τὴν προέλευσή τους ἀπὸ τὸ Ἀτζερμπαϊτζάν, κατὰ τὸν ἰσχυρισμὸ Τούρκου ἱστορικοῦ.

Ὡστόσο ἡ ἐνόχληση καταντᾶ ἐντελῶς ἀκατανόητη, ἀφοῦ οἱ λέξεις Ἀλβανία καὶ Ἀλβανὸς εἶναι ξένες πρὸς τὴν πρωταρχικὴ γλώσσα τῶν σημερινῶν γειτόνων μας, οἱ ὁποῖοι αὐτοαποκαλοῦνται Σκυπιτὰρ καὶ ἀποκαλοῦν τὴν πατρίδα τους Σκυπίρια. Ἀρέσκονται δὲ νὰ δηλώνουν ὅτι ἀντίστοιχα σημαίνουν *ἀετὸς* καὶ *χώρα τῶν ἀετῶν.* Αὐτὲς ἀκριβῶς τὶς σημασίες διαδίδουν μὲ ὅλα τὰ ἔντυπα καὶ ἠλεκτρονικὰ μέσα, ὥστε νὰ περιέχονται καὶ στὸ ἐπισημότερο εὐρωπαϊκὸ ἐθνο-

Bulletin de Correspondance Hellénique 83, 1959, 798-799.

23. Βλ. καὶ Ἰ. Κ. Βογιατζίδη, «Ἡ ἑλληνικότης τῆς φυλῆς τῶν Μεσσαπίων», *Προσφορὰ εἰς Στίλπωνα Κυριακίδην,* Θεσσαλονίκη 1953, 124-139. M. D. Savić, «Les anciennes langues balkaniques et leurs répercussions modernes», *Actes du troisième Symposium International de Thracologie* (Palma de Mallorca, 16-19 novembre 1981), Roma 1982, 247.

24. *Βαλκανικὴ Βιβλιογραφία* 1 (Συμπλήρωμα), ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 1973, 349.

25. Stoikov, *ἔ.ἀ.,* 47.

λογικὸ συλλογικὸ σύγγραμμα[26], παρασύροντας τὸν ἐλάχιστα ἐνημερωμένο συντάκτη τοῦ εἰδικοῦ ἄρθρου, στὸ ὁποῖο παρεισέφρησε αὐτούσια ἡ ἀλβανικὴ προπαγάνδα, ἐφ' ὅσον μάλιστα ἡ ἑλληνικὴ πλευρὰ ἦταν ἄλαλη καὶ κωφή, ἐνῶ εἶχε δυνατότητες συγγραφικῆς συνεργασίας.

Βέβαια μπορεῖ νὰ κολακεύονται οἱ Σκυπιτάροι παρουσιαζόμενοι σὰν ἀετοί, ἀλλὰ τὸ ἐθνωνύμιό τους δὲν εὐσταθεῖ οὔτε ἐτυμολογικὰ οὔτε ἱστορικά.

Ἀπὸ τὶς ἐτυμολογίες, οἱ ὁποῖες προτάθηκαν, δύο εἶναι ἐπικρατέστερες. Κατὰ τὸν καθηγητὴ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ἀντώνιο Χατζῆ[27] ἡ λέξη σκυπιτὰρ εἶναι παράγωγο τῆς ἰταλικῆς λέξεως schioppetto = ὅπλο πυροβόλο καὶ σημαίνει ὁπλοφόρος, ἔνοπλος, μισθοφόρος. Συνεπῶς ἡ ἐνδεδειγμένη ὀρθογραφία ἐπιβάλλει ι, δύο π καὶ δύο τ, σκιππιττάρ. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Κροάτη καθηγητὴ τοῦ πανεπιστημίου Ζάγκρεμπ Petar Skok τὸ ἐθνικὸ ὄνομα τῶν Ἀλβανῶν Σκυπιτὰρ ἐτυμολογεῖται διὰ τοῦ Scupis (>ἀλβ. Shkyp), πρωτεύουσας τῆς Δαρδανίας[28], Σκόπια. Σχετικὰ δὲ μὲ τοὺς Σκυπιτάρους βεβαιώνει ὅτι «ὁ πυρήνας τοῦ λαοῦ τούτου φαίνεται νὰ εἶναι τὸ τελευταῖο κατάλοιπο τῶν Θρακῶν τῆς ἐπαρχίας τῆς Δαρδανίας, οἱ ὁποῖοι σ' ἀντίθεση μὲ τοὺς Ρουμάνους ἐπέτυχαν νὰ ἀποφύγουν τὸν πλήρη ἐκρωμαϊσμό»[29]. Κατὰ τὸν Vl. Georgiev ἤδη τὸν 2ο αἰ. π.Χ. οἱ Σκυπιτάροι κατοικοῦν στὴ Δαρδανία, ἀπὸ τὴν ὁποία μεταναστεύουν στὸ σημερινὸ ἔδαφός τους[30]. Κατὰ τὸν Tagliavini[31] πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως Σλάβων στὰ κεντρικὰ μέρη τῆς Βαλκανικῆς κατοικοῦν Σκυπιτάροι. Σὲ ἄλλο δὲ δημοσίευμα[32] ἐπισημαίνει ἐγκαταστάσεις Σκυπιτάρων περὶ τὰ Σκόπια ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα. Ἐνωρίτερα ὁ

26. *L' Europe et ses populations*. Oeuvre collective accomplie sur l' initiative et sous la direction d' Abel et d' Yvonne - Delphée Miroglio… Cet ouvrage a été honoré des subventions de la Commission des Communautés Européennes et de la Fondation Européenne de la Culture. Martinus Nijhoff / La Haye 1978, 59. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Μειονοτικὰ ζητήματα καὶ ἐπισκέψεις Δυτικο - Εὐρωπαίων στὴν Ἑλλάδα», *Δελτίο* Ι.ΠΟ.Μ.Ε. (Ἱδρύματος Πολιτικῶν Μελετῶν καὶ Ἐπιμόρφωσης) 10, 1989, 5-6, καὶ *Ἐλευθεροτυπία* 19.7.1989, 32.
27. Ἀ. Χατζῆ, «Skipetar - κοιτάζω», *Ἀθηνᾶ* 40, 1928, 204. Τοῦ αὐτοῦ, «Πόθεν τὸ ἐθνικὸν Σκιπετὰρ (Skipetar)», ΠΑΑ 4, 1929, 102-108. Τοῦ αὐτοῦ, «Σκιππετᾶρις - Skipetar», ΠΑΑ 5, 1930, 353-356. Τοῦ αὐτοῦ, «Σκιππετᾶροι - Skipetar. Περὶ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχῆς τοῦ ἐθνικοῦ ὀνόματος τῶν Ἀλβανῶν», *Ἑλληνικαὶ Μελέται* 1, 1940, 23-42. Βλ. καὶ H. Grégoire, «C. R. de A. C. Chatzis, Πόθεν τὸ ἐθνικὸν Σκιπετάρ;», *Byzantion* 4, 1927/28, 746-748. Τοῦ αὐτοῦ, «Le nom national des Albanais». *Le Flambeau,* mai-août 1929, 329-331.
28. Βλ. *Zeitschrift für romanische Philologie* 54, 1934, 180.
29. *Revue Internationale des Etudes Balkanique* (RIEB) 1, 1934, 9.
30. *Linguistique Balkanique* 2, 1960, 15-19.
31. *Studi Albanesi* V-VI, 8 κ.ἑ.
32. Βλ. C. Tagliavini, *Le parlate albanesi di tipo ghego orientale (Dardania e Macedonia nord - occidentale),* Roma 1942, 12 κ.ἑ.

Jireček γράφει ὅτι Σλάβοι ἀπωθοῦν πρὸς νότο καὶ πρὸς τὰ ἀδριατικὰ παράλια Σκυπιτάρους, οἱ ὁποῖοι μόλις τὸν 11ο αἰώνα γίνονται αἰσθητοὶ στὸ Δυρράχιο, ἀλλὰ τὸν 14ο αἰώνα στὸ Κάτταρο, παραλιακὴ πόλη τοῦ Μαυροβουνίου, σλαβικὰ Kotor, καὶ ΝΑ τῆς Σκόδρας[33].

Ὅμως ἡ ἀπώθηση δὲν νοεῖται μόνον σὰν ἀποτέλεσμα πιέσεων καὶ ἐγκαταστάσεων Σλάβων, ἀφοῦ προηγοῦνται αὐτῶν καὶ ἕπονται ποικιλώνυμοι ἄλλοι λαοί, μεταναστευτικοὶ ἢ ἐπιδρομεῖς, οἱ ὁποῖοι κατὰ καιροὺς ἀναγκάζουν πληθυσμοὺς τῆς χερσονήσου γι' ἀναζήτηση καταφυγῆς στὰ ἄβατα ἢ δυσπρόσιτα σημεῖα, ὅπου προσπαθοῦν νὰ ἀποκατασταθοῦν ὡσότου οἱ ξένοι ἠρεμήσουν καὶ συνδιαλλαγοῦν[34], ὥστε νὰ ἐξασφαλίσουν καὶ ἐκεῖνοι τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὴ συντήρησή τους ἢ ἀποφασίσουν τὴν ἐπάνοδο στὶς ἀφετηρίες τους, ὅπως λέγεται γιὰ τοὺς Κοστοβώκους[35].

Δὲν πρέπει νὰ λησμονεῖται ὅτι στὸν εὐρύτερο χῶρο τῆς χερσονήσου καὶ πέρα τοῦ Δουνάβεως ζοῦν κατὰ τὴ διάρκεια ὅλων τῶν περιόδων καὶ Ἕλληνες, σύμφωνα μὲ διαπιστώσεις ξένων ἐπιστημόνων, ὅπως τῶν Hatzfeld[36], Pârvan[37], Robert[38], Beaumont[39], Digović[40], Mitrea[41], Vinja[42], Condurachi[43], Nikolanci[44],

33. C. Jireček, «Albanien in der Vergangeheit», *Illyrisch - albanische Porschungen* 1, 1916, 69-70. Περισσότερα στοιχεῖα μὲ ἀντιπαραθέσεις βλ. περιεκτικὴ ἔκθεση σὲ σύντομο κεφάλαιο ἐπιγραφόμενο «Ἡ ἀρχικὴ πατρίδα τῶν Ἀλβανῶν» Al. Rosetti, *Istoria limbii române,* Bucureşti 1968, 210 κ.ἑ., ὅπου ἐπίσης καταχωρίζεται καὶ ἡ ἄποψη τοῦ Henrik Barić, κατὰ τὴν ὁποία οἱ Σκυπιτάροι εἶναι Θράκες. Μετὰ δὲ συμβίωσή τους μὲ Ἰλλυριοὺς στὴ Δαρδανία καὶ στὴν Παννονία κατεβαίνουν ἀργότερα στὴ σύγχρονη Ἀλβανία.

34. H. Grégoire, *Les grandes mélées de peuples dans la péninsule balkanique au Moyen Age*. (Syllabus d' un cours fait à l' Extension). Bruxelles: Maeck - Jamison, 1913. Βλ. καὶ *Ἑλληνικά,* 1928, 101.

35. I. I. Russu, «Les Costoboces», *Dacia* N. 5. 3, 1959, 352. Ἀπὸ τοὺς Κοστοβώκους σώζει τὴν ἱερὴ πόλη τῆς Ἐλευσίνας ἕνας ἀπὸ τοὺς ἱεροφάντες της, σύμφωνα μὲ ἀρχαιολογικὸ εὕρημα τοῦ Φρ. Λενορμάν. Βλ. Σπ. Λάμπρου, *Λόγοι καὶ ἀναμνήσεις ἐκ τοῦ Βορρᾶ,* ἐν Ἀθήναις 1909, 33.

36. J. Hatzfeld, *Les trafiquants Italiens dans l' Orient Hellénique,* Paris 1919, 20.

37. V. Pârvan, *La pénétration hellénique et hellénistique dans la vallée du Danube,* Bucarest 1923. Τοῦ αὐτοῦ, *Dacia, civilizațiile strâvechi din regiunile Carpatodanubiene,* Madrid 1956, 155-156.

38. *Bulletin de Correspondance Hellénique* 59, 1935, 506 σημ. 4. Τοῦ αὐτοῦ, *Hellenica. Recueil d' épigraphie, de numismatique et d' antiquités grecques,* Paris 1960, 538.

39. *Journal of Hellenic Studies* 52, 1936, 101.

40. P. Digović, *La Dalmatie et les problèmes de l' Adriatique,* Lausanne 1944, 64.

41. *Ephemeris Dacoromana* 10, 1945, 79 κ.ἑ., 100-124.

42. *Ziva Antika,* 5, 1955, 118-126 καὶ *Zeitschrift für Balkanologie* 5, 1967, 203-223.

43. *Adriatica praehistorica et antiqua. Miscellanea Gr. Novak dicata,* Zagreb 1970, 325-333.

Parović - Pešikan[45], Braccesi[46] κ.ἄ. Ἡ συνύπαρξη Ἑλλήνων μὲ ἀλλογενεῖς λαοὺς εἶναι εἰρηνικὴ καὶ καλύπτει ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἀνθρώπινης δραστηριότητας. Ἀλλὰ κατὰ τὶς μετακινήσεις καὶ καθόδους νέων λαῶν ἀπὸ διάφορες κατευθύνσεις ὑφίστανται ἀναπόφευκτα καὶ οἱ Ἕλληνες πιέσεις καὶ δοκιμάζονται σκληρά, ὁπότε ἀρκετοὶ σπεύδουν νὰ σωθοῦν σὲ μέρη ἀσφαλέστερα, κυρίως δὲ στὰ παραμεθόρια τοῦ συμπαγοῦς Ἑλληνισμοῦ, ἐμβολιασμένοι ἤδη μὲ ξένα γλωσσικὰ ἰδιώματα, ὅπως τὸ σκυπιταρικό, τὸ ὁποῖο ἄλλως τε δὲν εἶναι τὸ μοναδικὸ οὔτε τὸ πρῶτο. Προστίθεται στὸ προγενέστερο σλαβωνικό, τὸ ὁποῖο κατὰ τὸν καθηγητὴ τοῦ πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Ν. Ἀνδριώτη ἐξαπλωνόταν σὰν ἰὸς ἐπιδημίας[47]. Ἀρχαιότερα δὲ ἀποδεικνύονται τὰ βλάχικα, κατάλοιπα τῆς δημώδους ἀνατολικῆς λατινικῆς τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, σωζόμενα ἀκόμη σὲ μερικὲς περιοχές[48].

Φυσικὰ πρὸ τῆς ρωμαιοκρατίας ὁ ἠπειρωτικὸς Ἑλληνισμός, καθὼς καὶ ὁ βορειότερος κατὰ μῆκος τῶν ἀδριατικῶν ἀκτῶν, διατηρεῖται σχεδὸν ἀλώβητος, διότι εἶναι ἀκμαῖος. Ὅταν δὲ ἀλλόφυλοι βόρειοι γείτονες ἐπιχειροῦν ληστρικὲς ἐφόδους, βοηθεῖται καὶ ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς, οἱ ὁποῖοι συμπίπτει νὰ ἀσκοῦν ἡγεμονία, Ἀθηναῖοι, Σπαρτιάτες, Θηβαῖοι, Μακεδόνες, Διονύσιος ὁ Πρεσβύτερος[49].

Τὰ σύνορα τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὸ ΒΔ τμῆμα τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου, τὰ ὁποῖα ταυτίζονται μὲ τὸν ποταμὸ Γενοῦσο ἢ κατὰ Στράβωνα μὲ τὴν Ἐγνατία ὁδό[50], ἡ ὁποία στὸ μέγιστο μέρος ἀκολουθεῖ τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ, δὲν παρα-

---

Ἐπίσης, *4th International Thracian Conference,* Boston 7-13 June 1984, Milan 1986, 44-45.

44. *Archaeologia Jugoslava* 5, 1964, 49-60.

45. *Αὐτ.,* 61-81.

46. L. Braccesi, *Grecità adriatica,* Bologna 1971.

47. *Ἑλληνικὰ* 5, 1932, 234-239, καὶ παρατήρηση Ν. Τωμαδάκη, *Γέρας Κεραμοπούλλου,* Ἀθῆναι 1953, 106. Τὴν ἐπισήμανση σλαβοφωνίας Ἑλλήνων ὀφείλουμε ἀπὸ τὰ μέσα περίπου τοῦ 19ου αἰώνα στὸν Γερμανὸ καθηγητὴ Γ. Φρειδερῖκο Χέρσβεργ, *Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας,* μετάφρ. Π. Καρολίδου, Ἀθῆναι 1902, Α΄ 308.

48. Κ. Κούμα, *Ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων,* ΙΒ΄, Βιέννη 1832, 530-531. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἐπίγραμμα Εὐγενίου τοῦ Αἰτωλοῦ καὶ λατινοφωνία Ἑλλήνων,* Ἀθήνα 1986, 263.

49. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἡ ἀρωμουνικὴ καὶ αἱ μετὰ τῆς ἑλληνικῆς σχέσεις,* ἐν Ἀθήναις 1976, 24-25. Β΄ ἔκδ., 68-69. Γαλλικὴ ἔκδ. ΙΜΧΑ, Thessaloniki 1986, 22-24.

50. Στράβ. VII, 323: «Ταύτην δὴ τὴν ὁδὸν ἐκ τῶν περὶ τὴν Ἐπίδαμνον καὶ Ἀπολλωνίαν τόπων ἰοῦσιν ἐν δεξιᾷ μέν ἐστι τὰ Ἠπειρωτικὰ ἔθνη κλυζόμενα τῷ Σικελικῷ πελάγει τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, ἐν ἀριστερᾷ δὲ τὰ ὄρη τὰ τῶν Ἰλλυριῶν ἃ προδιήλθομεν, καὶ τὰ ἔθνη τὰ παροικοῦντα μέχρι Μακεδονίας καὶ Παιόνων». Βλ. καὶ Στίλπ. Π. Κυριακίδου, *Τὰ βόρεια ἐθνολογικὰ ὅρια τοῦ Ἑλληνισμοῦ,* ΕΜΣ, Θεσσαλονίκη 1946, 15.

βιάζονται εὔκολα. Πέρα τοῦ Γενούσου ὑπάρχουν οἱ Ἰλλυριοί, ὅπως ἐπιβεβαιώνει τὴν πληροφορία τοῦ Στράβωνος καὶ ἡ νεώτερη ἔρευνα μὲ τὴν ἐπιστημοσύνη τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ M. Garašanin[51]. Κάτω δὲ τοῦ Γενούσου ὑπάρχουν τὰ ἠπειρωτικὰ φύλα, αὐτόχθονες Ἕλληνες, ἀλλὰ στὰ παράλια καὶ Ἕλληνες ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπη μητροπολιτικὴ Ἑλλάδα καὶ τὴν ἀπέραντη Διασπορά.

Ὁ Ἑλληνισμὸς τοῦ ἠπειρωτικοῦ τούτου χώρου δὲν συρρικώνεται οὔτε κατὰ τὴ ρωμαϊκὴ ἀρχαιότητα οὔτε καὶ κατὰ τὸ μεσαίωνα, διότι τόσο ἡ Ρώμη ὅσο καὶ ἡ Κωνσταντινούπολη, δηλαδὴ τὸ ἀρχικὰ ἑνιαῖο ρωμαϊκὸ κράτος καὶ ἔπειτα τὸ ἀνατολικό, τὸ λεγόμενο Βυζάντιο, λαμβάνουν καὶ εἰδικὰ μέτρα προστασίας[52].

Γιὰ τὴν ἑλληνικότητα τοῦ χώρου ἕως τὸν Γενοῦσο καὶ τῶν κατοίκων οἱ μαρτυρίες ἀφθονοῦν. Κατὰ τὸν Vl. Georgiev[53] ἡ τοπωνυμία εἶναι πανάρχαιη καὶ ἀποκλειστικὰ ἑλληνική. Κατὰ τὸν O. Masson[54] ἡ ἀνθρωπωνυμία εἶναι ἀκραιφνέστατα ἑλληνική. Ποικίλλεται δὲ μετέπειτα μὲ ρωμαϊκή[55]. Κατὰ τοὺς Hammond καὶ Papazoglou τὰ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα ἐπιμαρτυροῦν τὴν ἑλληνικότητα ἀπὸ τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους[56]. Διαφωτίζουν δὲ σημαντικὰ γιὰ τὶς ἑπόμενες περιόδους περιπετειῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ οἱ ἱστορικὲς πηγές, Προκόπιος[57], Ἰ. Λυδός[58], Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος[59] κ.ἄ.

---

51. *Sources archéologiques de la civilisation européenne, Actes du Colloque International* organisé par le Secrétariat général de l' AIESEE, Bucarest 1970, 291.

52. D. A. Zakythinos, *La Grèce et les Balkans,* Athènes 1947, 100.

53. *Actes du premier Symposium International de Thracologie,* Milan 1978, 157.

54. *Actes du premier Congrès International des études balkaniques et sud - est européennes,* Sofia 1966, IV, 239.

55. *Ephemeris Dacoromana* 3, 1929, 167, ὅπου πορίσματα ἔρευνας τοῦ Ρουμάνου ἀκαδημαϊκοῦ R. Vulpe. Ἐπίσης βλ. *Studia Albanica* 1, 1969, 146, ὅπου ἄποψη τοῦ Βουλγάρου ἀκαδημαϊκοῦ Vl. Georgiev. Γιὰ βορειότερα βλ. A. Brunialti, *Le nuove provincie italiane…,* Torino 1912, 19, ὅπου «ἡ ἑλληνικὴ Ἰλλυρία, ἡ Δαλματία καὶ ἡ Ἰστρία…». Στὴν ἀπόμακρη τελευταία ὑπάρχουν ἀκόμη Ἕλληνες! Βλ. Juri Sanković, Istria, una terra per molte etnie, *Etnie* 4, 1982, 18.

56. *Ziva Antika* 20, 1970, 116.

57. Προκοπίου, *Πολ. Γοτθ.* Ἐκδ. Ηα, 82: «Ἕλληνες εἰσιν, Ἠπειρῶται καλούμενοι, ἄχρις Ἐπιδάμνου πόλεως, ἥτις ἐπιθαλαττία κεῖται».

58. Λυδοῦ, *Περὶ τῶν ἀρχῶν,* 261, 68, ἔκδ. Βόννης. Βλ. Ἀπ. Ἐ. Βακαλοπούλου, *Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ,* Ι, Θεσσαλονίκη 1961, 3, καὶ *Ktema* 7, 1982, 195, ὅπου καὶ ἀπόψεις M. Dubuisson μὲ σχετικὴ βιβλιογραφία. Τὰ δεδομένα αὐτὰ παραγνωρίζονται καὶ ἀπὸ τὸν G. Castellan, *Histoire des Balkans,* Fayard, 1991. Μάλιστα ὁμιλεῖ γιὰ Τσιντσάρους Πίνδου, 22, 354, ἐνῶ μὲ τὸν ὅρο αὐτὸ νοοῦνται οἱ Βλάχοι τῆς βόρειας Μακεδονίας, ἑλληνικῆς συνειδήσεως κατὰ τὸν D. J. Popović, Les Aroumains…, RIEB 1938, 609.

59. Κ. Πορφυρογεννήτου, *Περὶ Θεμάτων,* κεφ. λβ΄, 152, ἔκδ. Βόννης, ὅπου καὶ οἱ Δυρραχιῶτες ἀποκαλούμενοι Ῥωμάνοι ἦσαν ἑλληνικῆς καταγωγῆς.

Ὅταν τὸν 11ο αἰώνα ἀναφέρονται, λόγῳ τοῦ γεωγραφικοῦ καὶ διοικητικοῦ ὅρου Ἄρβανον - Ἄρβανα, Ἀλβανοί, δὲν σημαίνει ὅτι οἱ αὐτόχθονες τῆς περιοχῆς αὐτῆς δὲν ὑπῆρχαν ἢ εἶχαν ἐκλείψει[60]. Ἁπλούστατα ἕως τότε δὲν ἔλαβαν χώραν γεγονότα πλατύτερης ἀπηχήσεως, ὥστε νὰ μνημονευθοῦν, ὅπως ἀκριβῶς συνέβη μὲ τοὺς Βλάχους, τῶν ὁποίων ἡ γένεση σημειώνεται τεκμηριωμένα ἀπὸ τὸν 2ο αἰώνα π.Χ., ἡ δὲ πρώτη[61] μνεία γίνεται μόλις τὸ 976 μ.Χ.

Αὐτόχθονες ἑλληνικῆς ἢ ἰλλυρικῆς καταγωγῆς, ἀνάλογα μὲ τὸ συγκεκριμένο μέρος τοῦ Ἀρβάνου ἢ τῶν Ἀρβάνων, ἐντεῦθεν ἢ ἐκεῖθεν τῆς Ἐγνατίας, καθὼς καὶ νεόφερτοι Σκυπιτάροι, ἀποτελοῦν τοὺς κατόπιν Ἀλβανοὺς ἢ Ἀρβανίτες. Χρήσιμη δὲ τελικά, παρὰ τὶς ἀντιρρήσεις τοῦ Kolë Luka, εἶναι ἡ παρατήρηση τοῦ Stoikov: «Ἀναμφισβήτητον εἶναι ὅτι ἡ ἐπωνυμία "Ἀρβανῖται" εἶναι τύπος ἑλληνικὸς τῆς ἀρχικῆς ἐπωνυμίας "Ἀλβανοί", διὰ τῆς ὁποίας ἦτο γνωστὴ μερὶς τῶν Νορμανδῶν τῆς Νοτίου Ἰταλίας κατὰ τὸν 11ον αἰῶνα». Σὲ σημείωση δὲ ἀναλύει: «Διὰ τοῦτο, μόλις τεσσαράκοντα ἔτη ἀργότερον ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τῶν Ἀλβανῶν εἰς τὸ προσκήνιον τῆς Ἱστορίας, συναντῶμεν τὸ μεταβληθὲν – συμφώνως πρὸς τὴν ἑλληνικὴν προφορὰν τοῦ "λ" εἰς "ρ" – ἐθνικὸν ὄνομα "Ἀρβανῖται". Ἡ κατάληξις "ῖται" εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν σημαίνει τόπον καταγωγῆς»[62].

---

60. Ὡστόσο εὔγλωττη εἶναι καὶ ἡ ἀνθρωπωνυμία, ἡ ὁποία ἀρχίζει νὰ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὴ σκυπιταρικὴ γειτνίαση ἢ καὶ συμβίωση. Βλ. D. M. Nicol, Refugees, mixed population and local patriotism in Epiros and western Macedonia after the Fourth Crusade, *XVe Congrès International d' Etudes Byzantines,* Athènes 1976, 24-25, ὅπου ἀνθρωπωνύμια ἀρχόντων τοῦ Ἀρβάνου.

61. *Byzantion* 14, 1939, 303, ὅπου ὁ H. Grégoire παρατηρεῖ: «Ἡ ἀποκάλυψις τῆς ὑπάρξεως τῶν Βαλκανίων Βλάχων εἶναι καθαρὰ τύχη…». Βλ. καὶ διαφωνία γιὰ τυχαία ἀποκάλυψη τοῦ E. Stănescu, *Revue des Etudes Sud - Est Européennes* 6, 1968, 432. Κατὰ τὸν καθηγητὴ τῶν πανεπιστημίων Βουκουρεστίου καὶ Μπόχουμ C. Poghirc, *Les Aroumains,* 8ο, INALCO 1989, ἡ μνεία γίνεται τὸ 980, ἡ δὲ ὀνομασία τους παλαιότερα ἦταν Ρωμαῖοι.

62. *Δελτίον Σλαβικῆς Βιβλιογραφίας* 18, 1968, 47 καὶ σημ. 25. Προσφυέστατα ἀναλύει τὸν ὅρο ὁ Δ. Ἀθ. Σιδέρης, *Παιανία (Λιόπεσι). Ἱστορία - Λαογραφία,* Ἀθῆναι 1965, 41: «Ἡ λέξη Ἀρβανίτης σημαίνει τὸν κάτοικο μιᾶς ὡρισμένης περιοχῆς τῆς Ἠπείρου… Ὁ Ἀρβανίτης… εἶναι Ἠπειρώτης». Ἔτσι ἑρμηνεύεται ὅτι ἀποκαλούμενος Ἀρβανίτης σεμνύνεται, ἐνῶ ἐξοργίζεται σὲ κάθε φανερὸ διαχωρισμό του ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμὸ καὶ σὲ ἁπλὸ ὑπαινιγμό, ἰδίως σὲ ἀπόπειρα ταυτίσεώς του μὲ τὸν Σκυπιτάρο, μὴ Ἕλληνα, τὸν Ἀλβανό, ὅπως διαπιστώνει ὁ P. Trudgill [and G. A. Tzavaras], Why Albanian - Greeks are not Albanians: Language Shift in Attica and Biotia, Howard Giles, *Language, Ethnicity and Intergroup Relations,* AP London, New York and San Francisco 1977, 173: «The people themselves are referred to, not as Albanians, but as Arvanites, sing Arvanitis». Βλ. καὶ 183. Περισσότερη βιβλιογραφία γιὰ τὴν ἑλληνικότητα καὶ τὴν ἔμπρακτη ἑλληνικὴ ἐθνικὴ συνείδηση τῶν Ἀρβανιτῶν βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Προσωπογραφία Ἀρβανιτῶν, *Ἐπετηρὶς*

Μετὰ τὴν ἀλλογλωσσία, αὐτόβουλη, σκόπιμη, ἀναγκαστική, τὰ ὀνόματα Ἀλβανὸς καὶ Ἀρβανίτης χρησιμοποιοῦνται ἀδιάκριτα. Μάλιστα καὶ ὅλη ἡ Ἤπειρος ὀνομάζεται Ἀλβανία παρὰ τὴ διαχρονικὴ καὶ προφανῆ ἑλληνικότητά της, οἱ δὲ Ἠπειρῶτες Ἀλβανοί. Ἀποκαλυπτικὴ εἶναι ἀνταπόκριση ἀπὸ Κέρκυρα καταχωρισμένη στὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας μὲ ἡμερομηνία 24 Φεβρουαρίου 1606. Ἐνῶ ἀφορᾶ σὲ Ἠπειρώτη, ὁ ὁποῖος φέρει καὶ ἐπώνυμο ἑλληνικό, ἐν τούτοις ἀναγράφεται: «…σήμερα ἦλθεν ἕνας ἀλβανὸς ὀνόματι Σοφιανός…»[63]. Παρόμοια δὲ χαρακτηρίζονται καὶ Ἕλληνες ἐκτὸς Ἠπείρου, ὅπως ὁ καπετάνιος Γεωργάκης Ὀλύμπιος κατὰ τὴν παρασημοφόρησή του ἀπὸ τὸν τσάρο τῆς Ρωσίας ἀποκαλούμενος Ἀλβανός[64], ἂν καὶ κατάγεται ἀπὸ τὸ Λιβάδι Ὀλύμπου.

Ἡ ἐξαλβάνιση Ἑλλήνων στὶς βόρειες περιοχὲς συντελεῖται μὲ γοργοὺς ρυθμούς, ὅπως ὑποστηρίζει ὁ Γάλλος L. Heuzey[65]. Ἡ ἐκμάθηση ἄλλως τε τῆς πενιχρῆς σκυπιταρικῆς δὲν παρουσιάζει σοβαρὲς δυσκολίες, ἐνῶ συμβάλλει στὸν οὐσιαστικὸ μετριασμὸ τῆς ἀγριότητας καὶ ἀπληστίας τῶν φορέων της[66]. Κατὰ τὸν Χρίστο Ν. Πέτρου - Μεσογείτη[67] ἐξαλβάνιση συμβαίνει καὶ στὶς νέες ἐγκαταστάσεις τῶν Ἀρβανιτῶν, στὰ νότια τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου, Βοιωτία, Ἀττική, νησιά, Πελοπόννησο, μὲ μεταδότες ἀλλογλωσσήσαντες Ἕλληνες σὲ ἀκραιφνῶς ἑλληνοφώνους.

Ἡ ἀλλογλωσσία δὲν ἐμποδίζει κανένα στὴν ἀναγνώριση τῆς ἑλληνικότητάς τους. Ὁ Γάλλος Philippe de Commynes[68] ὅλους τοὺς Ἀρβανίτες «στρατιῶτες»,

---

τῆς Ἑταιρείας Βοιωτικῶν Μελετῶν Α΄ α΄, 1986, 656 κ.ἑ. Ἰδιαίτερα δηλωτικὴ διατύπωση βλ. Γ. Πιτυκάκη, Ἀλβανόφωνοι ναί, Ἀλβανοὶ ὄχι, *Ἡ Καθημερινὴ* 17.1.1980.

63. Πύρρου Γ. Μπαμίχα, Δέλβινον, *Ἡ Δωδώνη* Α΄, 1959-1960, 329.

64. Ν. Γ. Συννεφάκη, *Γεωργάκης Νικολάου Ὀλύμπιος*, Θεσσαλονίκη 1986, 132.

65. L. Heuzey, *Excursion dans la Thessalie Turque en 1852,* Paris 1927, 169. Πβ. *Ἑλληνικὰ* 1, 1928, 214.

66. Ὁ René Puaux, *Δυστυχισμένη Βόρειος Ἤπειρος*, μετάφρ. Ἀγόρως - Ἐλισάβετ Ἀ. Λαζάρου, Ἀθήνα ἄ.χ., 102, τὶς ἐπιδόσεις τῶν Σκυπιτάρων στὶς διαρπαγὲς καὶ λεηλασίες χαρακτηρίζει πατροπαράδοτη βιομηχανία τους.

67. Χρ. Ν. Πέτρου - Μεσογείτου, Ἑλληνικαὶ λέξεις ἐν τῷ ἰδιώματι τῶν Ἀλβανοφώνων τῆς Ἀττικῆς, *Ἀφιέρωμα εἰς Κ. Ἄμαντον,* Ἀθῆναι 1940, 251-252. Ἐπίσης *Ἅπαντα* Χρίστου Ν. Πέτρου - Μεσογείτη (1909-1944). Α΄ Ἀρχαιολογικά - Ἱστορικά - Φιλολογικά. Β΄ Ἑλληνοαλβανικὰ λαογραφήματα ἐκ τῶν Καλυβίων τῆς Λαυρεωτικῆς. Πρόλογος Γ. Δ. Χατζησωτηρίου. Εἰσαγωγή - Σχόλια - Ἐπιμέλεια Πέτρος Ἰ. Φιλίππου - Ἀγγέλου. Ἔκδοση Ἐπιμορφωτικοῦ Συλλόγου Καλυβίων, Καλύβια 1984, 405 καὶ σημ. 4 καὶ 5. Βλ. καὶ Γρ. Ἰ. Οἰκονομάκου, Ἡ γένεσις τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, *Ἐκπαιδευτικὴ Ἔρευνα* 3, 1980, 95.

68. Βλ. *Mémoires de Philippe de Commynes*. Nouvelle édition, revue sur les ms. de la bibliothèque Royale et publiée avec annotations et éclaircissements par MIle Dupont, Paris, II, 456. Πβ. *Νέος Ἑλληνομνήμων* 16, 1922, 473-474, ὅπου τὸ πρωτότυπο σὲ γαλλικὰ τῆς

πεζοὺς καὶ ἐφίππους, μισθοφόρους τῆς Βενετίας, εἴτε στρατολογοῦνται στὸ Ναύπλιο εἴτε στὸ Δυρράχιο, ὀνομάζει Ἕλληνες. Συνεπῶς εὔλογα ὁ ἀκαδημαϊκὸς Ἀντ. Δ. Κεραμόπουλλος θέτει σὲ εἰσαγωγικὰ τὸ ὄνομα «Ἀλβανοί»[69], ἀναφερόμενος στὴν παρουσία τους στὴν Πελοπόννησο. Ἐπὶ πλέον οἱ ἴδιοι Ἀρβανίτες καταφεύγοντας στὴν Ἰταλία σεμνύνονται γιὰ τὴν ἑλληνικότητά τους, τὴν ὁποία καὶ δημοσιοποιοῦν. Οἱ Μιχαὴλ Μπούας καὶ Ἀλέξανδρος Μοσχολέων τὸ 1597 στὴν Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία τῆς Νεαπόλεως Ἰταλίας δὲν ἱκανοποιοῦνται μὲ τὴν ἀναγραφὴ τῶν τίτλων τους, Magistri Cappellani, ἀλλὰ προσθέτουν καὶ τὴν ἐθνικὴ ταυτότητά τους, nationis graecae[70].

ἐποχῆς καὶ μετάφραση Σπ. Λάμπρου: «Ἦσαν ἅπαντες Ἕλληνες, ἐλθόντες ἐκ τῶν πόλεων ἃς κατέχουσιν ἐν Ἑλλάδι οἱ Βενετοί, τινὲς μὲν ἐκ τοῦ Ναυπλίου ἐν Πελοποννήσῳ ἄλλοι δ' ἐξ Ἀλβανίας, ἐνώπιον τοῦ Δυρραχίου... Οἱ Βενετοὶ ποιοῦνται αὐτῶν μεγάλην χρῆσιν καὶ ἔχουσιν ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτούς... καὶ εἶνε γενναῖοι ἄνδρες καὶ ἐργάζονται... ὅταν ἐπιχειρήσωσι τοῦτο».

69. Πβ. *Πεπραγμένα τοῦ Θ΄ Διεθνοῦς Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου,* Θεσσαλονίκη 1953, 478: «Ἤδη κατὰ τὸν 14ον αἰ. 10 χιλ. "Ἀλβανοὶ" ὀρθόδοξοι *Χριστιανοὶ μεθ' ἑλληνικῶν τοῦ βορρᾶ λέξεων εἰς τὴν γλῶσσαν των,* ἐκ φόβου πρὸς τοὺς Τούρκους ἢ ἕνεκα τυραννίας τῶν γειτόνων ἢ πενίας, μιμούμενοι δ' ἄλλους φυγόντας πρότερον, ἦλθον εἰς Θεσσαλίαν καὶ Μακεδονίαν καὶ Βοιωτίαν καὶ ἔπειτα καὶ Ἀττικήν, κατέφυγον δὲ τῷ 1392 καὶ εἰς Πελοπόννησον πρὸς τοὺς ὁμοφύλους καὶ ὁμοθρήσκους Ἕλληνας καὶ ἐγένοντο δεκτοὶ ὑπὸ Θεοδώρου τοῦ Παλαιολόγου».

70. *Νέος Ἑλληνομνήμων* 20, 1926, 181. Πβ. καὶ Vladislav Skarić, L' attitude des peuples balkaniques à l' égard des Turcs, RIEB 1-2, 1935, 583: «Il convient de mentionner à part les Albanais qui avaient jadis émigré vers le sud, dans les pays grecs. Ces Albanais de religion orthodoxe participèrent activement à tous les mouvements nationaux grecs, mais non pas en tant qu' Albanais mais comme Grecs». Αὐτὴ εἶναι ἀδιάψευστη ἀλήθεια, ἡ ὁποία ἀναβλύζει ἀέναα ἀπὸ βαθύτατες πηγές. Πβ. Κ. Χρ. Χρήστου, *Ἀγωνιστὲς τοῦ '21 περιοχῆς τέως δήμου Πλαταιέων,* Ἀθήνα 1984, 80 κ.ἑ.: «Οἱ Ἀρβανίτες μας εἶναι πρῶτα ἀπ' ὅλα Ἕλληνες μὲ πλήρη συνείδηση τῆς Ἑλληνικότητάς τους... ἀπὸ τὸν χῶρο τῆς Β. Ἠπείρου ἡ Ἑλλάδα τροφοδοτεῖται μὲ αἷμα ἑλληνικώτατο αἰῶνες τώρα». Ἐξ ἴσου ἐνδιαφέρουσες διαπιστώσεις ὑπάρχουν σὲ δημοσιεύματα τῶν Δ. Γρ. Καμπούρογλου, Γ. Δ. Χατζησωτηρίου, Μαρίας Μιχαήλ - Δέδε, Δημ. Γιώτα κ.ἄ.π. Ἂν ποτὲ ἐμφανίζεται καὶ κάποιος Ἐφιάλτης, δὲν ἀμαυρώνει τὴν καθαρότητα τῆς προσωπικότητας τῶν Ἀρβανιτῶν, διότι οἱ ἐξαιρέσεις ἐπιβεβαιώνουν τὸν κανόνα. Ἕνας ἀπὸ τοὺς μαθητὲς τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου τῆς Ρώμης (1576-1700) παρασύρεται καὶ καταντᾶ μισσιονάριος τῆς Προπαγάνδας ἀνάμεσα στοὺς Ἕλληνες (Μανιάτες) τῆς Κορσικῆς, γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα Costantino Bellusci (1670-1679). Πβ. *Δωδώνη* 7, 1978, 41. Μὲ τὸ ἴδιο ἐπώνυμο τὰ τελευταῖα χρόνια συνεχίζει τὴν προπαγάνδα στὰ Ἀρβανιτοχώρια Ἀττικῆς, Βοιωτίας, Πελοποννήσου ὁ Οὐνίτης παπᾶς Antonio Bellusci, συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν τ. πρόεδρο τοῦ Ἀρβανίτικου Συνδέσμου Γ. Γέρου, τὸν ὁποῖο τὸ Δ.Σ. ἀπομάκρυνε ἀπὸ τὴν προεδρία. Βλ. *Ἐλευθεροτυπία* 19.9.1987, 32. Τ. Π. Γιοχάλα, *Ἀλβανολογία καὶ ἐρασιτεχνισμός,* Ἀθήνα 1988. Τὸ κακὸ τριτώνει μὲ τὸν ἀρνησίπατρι καὶ καιροσκόπο, περιβόητο καὶ παραλλαγμένο κατὰ

Ἀλβανοί, λοιπόν, ἀποκαλοῦνται ἀκραιφνέστατοι καὶ γενναιότατοι Ἕλληνες[71] τοῦ ἑλληνικοῦ βορρᾶ μὲ μοναδικὸ κριτήριο τὸ πρόσθετο γλωσσικὸ σκυπιταρικὸ ἰδίωμα, κατάλοιπο τῶν ἐθνικῶν περιπετειῶν καὶ τῶν δοκιμασιῶν τῶν προμάχων τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἐξ ἄλλου ἡ ἐπιστημονικὴ ἐξέταση τῆς τοσκικῆς διαλέκτου, τῆς ὁποίας κλάδο ἀποτελοῦν τὰ ἀρβανίτικα, φέρει στὸ φῶς ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα. Κατὰ τὸ 1854 ὁ Johann Georg von Hahn διαπιστώνει ὅτι οἱ χρῆστες τῆς τοσκικῆς ἐφαρμόζουν σύνταξη, ἡ ὁποία ὁμοιάζει πολὺ μὲ τὴν ἑλληνική. Γι' αὐτὸ περιορίζεται στὴν ἐπισήμανση τῶν διαφορῶν, οἱ ὁποῖες κατὰ τὴν ἄποψή του εἶναι ἐλάχιστες. Τὰ συμπεράσματα ἀφοροῦν στὴν ἔρευνα τῆς τοσκικῆς διαλέκτου τῆς περιοχῆς Τεπελενίου[72].

Τὸ ἑπόμενο ἔτος, 1855, ὁ διδάκτωρ γερμανικοῦ πανεπιστημίου, Ν. Γ. Νικοκλέους, Κορυτσαῖος, διακρίνει τοὺς Τόσκηδες ἀπὸ τοὺς Γκέγκηδες μὲ βάση τὴν ἐνδυμασία: «Καθ' ὅλου ὁ τῶν Τόσκων καὶ Γκεκῶν ἱματισμός ἐστι διαφέρων πολλῷ, τῶν μὲν λευκὸν αὐτὸν τοξύνολον ἐχόντων (φουστανέλαν κ.τ.λ.), τῶν δὲ Γκεκῶν περισκέλιά τε στενὰ καὶ προστερνίδια ἐρίου, τοῖς τῶν Εὐρωπαίων

τὸ ὄνομα, Φὰν Νόλη. Βλ. Κλ. Δ. Τσούρκα, *Ἱστορικαὶ ἀλήθειαι. Ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ οἱ βαλκανικοὶ λαοί,* Ἀθῆναι 1961, 17.

71. Ἀκόμη ἐπιμένει στὴν ἀπόσπαση ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμὸ καὶ τῶν Σουλιωτῶν, χωρὶς τὴν παραμικρὴ τεκμηρίωση ἢ ἀπόκρουση γνώμης ἄλλων, ὁ Eric Hobsbawm, *Nations et nationalisme depuis 1780,* Gallimard, 1992, 86. Ἀντίθετα ὁ H. Houssaye εἶναι ἀπόλυτα κατηγορηματικὸς γιὰ τὴν ἑλληνικότητα τῶν Σουλιωτῶν τονίζοντας μεταξὺ τῶν ἄλλων: «οἱ Ἕλληνες τῆς Ἠπείρου, οἱ Σουλιῶτες, ἔμαθαν τοὺς λοιποὺς Ἕλληνες πῶς ἀποθνήσκει κανεὶς διὰ τὴν ἐλευθερίαν». Πβ. Ν. Β. Πατσέλη, *Ἠπειρωτικαὶ Μελέται,* Ἰωάννινα 1966, 38. Βιβλιογραφία γιὰ καταγωγὴ τῶν Σουλιωτῶν βλ. Ἐλευθερίας Ἰ. Νικολαΐδου, Ὁ Δημήτριος Μάρκου Μπότσαρης (1814-1871) καὶ ἡ ἀνέκδοτη ἀλληλογραφία του μὲ τὸν Κυβερνήτη Καποδίστρια, *Δωδώνη* 2, 1973, 369-474, 372 σημ. Τὸ πλέον διαφωτιστικὸ καὶ ἐξαιρετικὰ σύντομο κείμενο χρωστοῦμε στὸν Ὑφηγητή - Γεν. Ἀρχίατρο Βασίλη Κρεμμύδα, Ἡ ἑλληνικότητα τῶν Σουλιωτῶν, *Ἡ Καθημερινὴ* 8-9 Φεβρουαρίου 1991, 9. Ἐπὶ πλέον ἡ ἑλληνικότητα τῶν Σουλιωτῶν ἐπιμαρτυρεῖται καὶ χάρη στὴ δημοσίευση τοῦ προσωπικοῦ ἀρχείου τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. Βλ. *Τὰ Νέα,* 27.2.2010.

72. Βλ. *Balkan - Archiv* 10, 1985, 171. Ἐπίσης βλ. Δ. Εὐαγγελίδου, *Ἡ Βόρειος Ἤπειρος,* ἐν Ἀθήναις 1919, 57. Οἱ δίγλωσσοι Βορειοηπειρῶτες διατηροῦν στὰ ἀρβανίτικά τους τὰ ἑλληνικὰ στοιχεῖα καὶ στὴν ἀπόμακρη διασπορά τους, στὴ Μολδαβία, κατὰ πρόσφατη μελέτη O.S. Sirokov. Πβ. Μ. Σετάτου, Βιβλιοκρισία, *Ἑλληνικά* 7, 1974, 421: «Ἡ βεσσαραβικὴ ἀλβανικὴ διάλεκτος παρουσιάζεται ὡς τυπολογικὸ παράλληλο τῆς ἀποκαταστημένης πρωτοελληνικῆς κλίσης, ὅπου ἡ καθαρὴ βάση ἐμφανίζεται στὴν κλητικὴ καὶ οἱ ἄλλες πτώσεις παράγονται ἀπ' αὐτὴν μὲ πρόσθετα εἰδικὰ παραθήματα καὶ μεταπτώσεις φωνηέντων».

χωρικῶν παρεμφερῆ πως ὄντα»[73].

Ἐπίσης πρώιμα, τὸ 1877, ὁ Ἄγγλος Stanford[74] ἀπὸ τὴ μελέτη τῆς γλώσσας, τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων καὶ τοῦ χαρακτήρα τῶν Ἀλβανῶν ὁδηγεῖται στὸ συμπέρασμα ὅτι κατὰ τὴν ἀρχική τους καταγωγὴ εἶναι αὐτοὶ γνήσιοι Ἕλληνες. Ὁ λόγος γίνεται γιὰ τοὺς «Ἀλβανοὺς» κάτω τοῦ Γενούσου[75].

Τὰ προηγούμενα ἐπιβεβαιώνονται καὶ ἀπὸ τὴν ἀνθρωπολογικὴ θεώρηση. Κατὰ τὸν Ἀ. Παπαχαρίση, «δὲν εἶναι ἀσήμαντος ἡ ἀπὸ τῶν ξανθῶν, γιγαντοσώμων καὶ γλυκοφθάλμων Γκέγκηδων ἀνθρωπολογικὴ διαφορὰ τῶν νοτίως τοῦ Γενούσου Τόσκηδων, οἱ ὁποῖοι πρὸς τὸ μελάγχρουν ἀποκλίνοντες διασῴζουν ἑλληνικὰ χαρακτηριστικά»[76]. Κατὰ δὲ τὸν ἀκαδημαϊκὸ Κεραμόπουλλο «…εἴτε ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ εἶναι, εἴτε μωαμεθανοὶ Τόσκηδες, εἶναι ἀδιάγνωστοι ἀπ' ἀλλήλων ἔξω τῆς θρησκείας. Τὸ αἷμα, ὁ ἀνθρωπολογικὸς τύπος καὶ τὰ λαογραφικὰ στοιχεῖα ἀντέσχον, ἡ γλῶσσα ὅμως καὶ ἡ θρησκεία ἡττήθησαν»[77].

Ἀλλά, ὅταν ἡττᾶται ἡ θρησκεία, ἐπέρχεται καὶ ἀφελλήνιση[78] ἢ καὶ τὸ χειρό-

73. Ν. Γ. Νικοκλέους, *Περὶ τῆς αὐτοχθονίας τῶν Ἀλβανῶν, ἤτοι Σκιπιτάρ. Πραγματεία ἱστορικοφιλολογική,* ἐν Γοτίγγῃ 1855, 78 σημ. 15.

74. Πβ. *An Ethnological Map of the European Turkey and Greece with Introductory Remarks on the Distribution of Races…,* London 1877, 8.

75. Πβ. Κ. Δ. Στεργιοπούλου, *Τὰ βόρεια σύνορα τῆς Ἠπείρου,* Ἀθῆναι 1945, 66: «Ἡ ἔρευνα τῶν λαογραφικῶν στοιχείων τῆς κάτω ἀπὸ τὸν Γενοῦσον ποταμὸν ἐκτεινομένης χώρας καὶ ἰδιαιτέρως τῶν ἱστορικῶν λειψάνων, ὅπως χαρακτηρίζονται οἱ ἀφανεῖς, ἀλλ' ἀσφαλεῖς μάρτυρες τῆς ἱστορικῆς ἀλήθειας (ἤθη, ἔθιμα, τραγούδι, σπίτι, τρόπος συνοικήσεως κ.λπ.) καταδεικνύει ὅτι πράγματι ἡ παρατήρησις τοῦ Ψαλίδα εἶναι ἀληθινή, ὅτι δηλαδὴ ἡ χώρα ποὺ ἐκτείνεται νοτίως τοῦ Γενούσου ποταμοῦ, ὁμοιάζει πολὺ ἢ μᾶλλον κατὰ πάντα πρὸς τὴν νότιον Ἤπειρον, διαφέρει δὲ οὐσιαστικῶς πρὸς τὴν χώραν, ποὺ ἐκτείνεται εἰς τὸ βόρειον μέρος τοῦ ποταμοῦ τούτου».

76. Κοσμᾶ Θεσπρωτοῦ καὶ Ἀθανασίου Ψαλίδα, *Γεωγραφία Ἀλβανίας καὶ Ἠπείρου.* Ἐξ ἀνεκδότου χειρογράφου τοῦ Κοσμᾶ Θεσπρωτοῦ μὲ τοπογραφικὰ σχεδιαγράμματα καὶ γεωγραφικοὺς χάρτας τοῦ ἰδίου. Προλεγόμενα καὶ σημειώσεις Ἀθαν. Χ. Παπαχαρίση. Ἐκδόσεις Ἑταιρείας Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν, Ἰωάννινα 1964, 94 σημ. 8.

77. *Πεπραγμένα τοῦ Θ΄ Διεθνοῦς Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου,* Θεσσαλονίκη 1953, 478. Πβ. καὶ *Petermann's Mitteilungen* 59, 1913, 14, ὅπου διαπιστώσεις τοῦ Σέρβου βαλκανολόγου Jovan Cvijić: «Παρετήρησα πόσον εἶναι δύσκολον νὰ διακρίνῃ τις τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τῶν Τόσκηδων, διότι καὶ οὗτοι κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι Ἑλληνορθόδοξοι, εὑρίσκονται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ὁμιλοῦσιν ἑλληνιστί».

78. Δὲν συγκαλύπτεται πάντοτε ἡ ἀρχικὴ ἑλληνικὴ καταγωγή. Πβ. *Παρνασσὸς* 13, 1917, 169-170, ὅπου σὲ δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα, δημοσιευόμενα ἀπὸ τὸν Ν. Γιαννόπουλο, μεταξὺ τῶν μνημονευομένων Τουρκαλβανῶν συγκαταλέγεται καὶ ὁ Μουσταφᾶς Παπακώστα, προφανέστατα ἐξισλαμισμένος πρόσφατα, μάλιστα γιὸς ἱερέα, ὅπως σημειώνει ὁ

τερο διογκώνεται τὸ μίσος κατὰ τῶν ὁμογενῶν καὶ ἄλλοτε ὁμοδόξων[79]. Ἀλλοπιστήσαντες ὑπαινίσσεται ὁ Αἰνιὰν γράφοντας γιὰ τοὺς ὁπλοφόρους τοῦ Βρυώνη: «Ἡ δύναμις τοῦ Ὁμὲρ Βρυώνη ἐσύγκειτο ἀπὸ Ἀλβανοὺς ἔχοντας τὴν αὐτὴν ἐνδυμασίαν, τὸν αὐτὸν ὁπλισμὸν καὶ τὰ αὐτὰ σχεδὸν ἤθη καὶ ἔθιμα μὲ τοὺς Ἕλληνας»[80]. Πόσοι ἄλλοι θὰ εἶχαν ἀκολουθήσει τὸν Βρυώνη, ἂν δὲν ἔφθαναν ἕως τὸ μαρτύριο ὁ Νεκτάριος Τέρπος, Μοσχοπολίτης Βορειοηπειρώτης, καὶ ὁ ἅγιος Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός, ἠπειρωτικῆς ἐπίσης καταγωγῆς[81]. Ὁ πρῶτος, ἡγούμενος τοῦ μοναστηριοῦ τῆς Ἀρδενίτσας, κατὰ τὸν Γ. Βαλέτα, εἶναι «ὁ δημοχαρέστατος καὶ ἀγωνιστικώτατος ἐθνοφωτιστὴς καὶ ἐθναπόστολος, ὁ ἀσυμβίβαστος καὶ ἀδίσταχτος στηλιτευτὴς τῆς τυραννίας, ποὺ μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ πρόδρομος καὶ πνευματικὸς πατέρας τοῦ Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ, ποὺ ἦρθε ἀκριβῶς στὴ ἴδια ἀκριτικὴ περιοχὴ νὰ ὁλοκληρώσει τὸ ἔργο τοῦ Τέρπου καὶ νὰ τὸ στεφανώσει μὲ τὸ μαρτύριό του»[82].

Ἡ προσφορὰ τοῦ Τέρπου ἀποτελεῖ χριστιανικὴ καὶ ἐθνικὴ παρακαταθήκη. Ἀγωνίζεται γιὰ τὴν περιστολὴ τῆς ἀλλαξοπιστίας ἐνθαρρύνοντας καὶ ὑποδεικνύοντας τρόπους ἀντιστάσεως, μὲ διατύπωση ἁπλοϊκή, ὥστε ὁ λόγος νὰ κατανοεῖται πλήρως ἀπὸ τοὺς ὁμοεθνεῖς καὶ ὁμοδόξους: «Πέρνα θάλασσες, βουνά, σύνορα, πήγαινε σὲ ξένα βασίλεια, ἀλλὰ Τοῦρκος μὴ γένεσαι». «Μὴ φοβᾶσθε ἀπὸ ἐκείνους, ὅπου σᾶς βλάπτουν τὸ κορμί, διότι τὴν ψυχήν σας δὲν δύνανται νὰ τὴν ζημιώσουν…». Παρηγορεῖ θρησκευτικὰ ἀλλὰ συνάμα ἀφήνει νὰ διαφαίνεται καὶ

συγγραφέας. Πβ. καὶ *Παρνασσὸς* 10, 1914, 62-63, ἰδίως δὲ 94, ὅπου ὁ Δ. Κ. Τσοποτὸς ἀποκαλύπτει ἀπὸ τὴ συλλογὴ ἐγγράφων Ζυγαλάκη «ἕτερα ἀρχαῖα καὶ ἀνέκδοτα ἔγγραφα μαρτυροῦντα τὴν ἑλληνικότητα τῆς Βορείου Ἠπείρου». Βλ. Ἑ. Λυκούρη - Λαζάρου, *Τὰ ἀρχεῖα στὸ νεοελληνικὸ κράτος ἕως τὴν ἵδρυση τῶν Γενικῶν Ἀρχείων (1821-1914),* Ἀθήνα 1991, 66 καὶ 79.

79. Διότι «Ὁ Ρωμιός, ὅταν τουρκέψει, γίνετ' ἑφτὰ φορὲς Τοῦρκος». Πβ. Π. Χιδίρογλου, *Ἐθνολογικοὶ προβληματισμοὶ ἀπὸ τὴν τουρκικὴ καὶ τὴν ἑλληνικὴ παροιμιολογία,* Ἀθῆναι 1987, 41.

80. Δ. Αἰνιᾶνος, *Ἀπομνημονεύματα,* Ἀθῆναι, Ἔκδοσις Γ. Τσουκαλᾶ, 169.

81. Πολυσχιδὴς εἶναι ἡ ἀντίσταση τῶν Βορειοηπειρωτῶν. Πρωτοστατοῦν καὶ πρωταγωνιστοῦν κατὰ τὰ προεπαναστατικὰ κινήματα, τὴν ἐθνικὴ ἐπανάσταση τοῦ '21 καὶ στοὺς ἀγῶνες γιὰ τὴν Ἕνωση μὲ τὴν Ἑλλάδα. Ἰ. Κ. Χασιώτη, *Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀχρίδος Ἰωακεὶμ καὶ οἱ συνωμοτικὲς κινήσεις στὴ Βόρειο Ἤπειρο,* Θεσσαλονίκη 1964. Ἀνάτ. ΣΤ΄ τόμου «Μακεδονικῶν». Στ. Ἰ. Παπαδόπουλου, *Ἀπελευθερωτικοὶ ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τουρκοκρατίας,* Α΄, Θεσσαλονίκη 1982, 43. Φ. Μιχαλόπουλου, Χιμάρα, κοιτίδα τοῦ ἀνατολικοῦ ἀρματολισμοῦ, *Νέα Ἑστία* 29, 1941, 176-179. Ναπ. Σταμ. Δοκανάρη, *Ὁ Βορειοηπειρώτης ἀγωνιστὴς Κων. Παλάσκας. Μεγάλες μορφὲς τοῦ ἀγώνα τῆς ἀνεξαρτησίας,* Ἐκδόσεις ΙΒΜ, Ἰωάννινα 1980. Διον. Μιτάκη, Κώστας Χορμόβας καὶ Κώστας Λαγουμιτζῆς, *Στερεὰ Ἑλλὰς* 165, 1983, 4-10, 166, 1983, 14-17 καὶ 19, 167, 1983, 14-21.

τὸ ἀποτέλεσμα τῶν πόνων, τῶν θυσιῶν, τῶν ἀγωνιῶν καὶ τῶν ἀγώνων. Εἶναι ὁ πρῶτος ἱεροκήρυκας, ὁ ὁποῖος διαδηλώνει καὶ τὴν πίστη του στὴν ἐλευθερία: Παίρνοντας, τονίζει, τὸ «σκουτάρι, ἤγουν τὴν στερεάν σας πίστιν, μὲ τὴν ὁποίαν θέλετε δυνηθῆ νὰ σβέσετε ὅλες τὲς σαΐτες τοῦ πονηροῦ διαβόλου… δράμετε νὰ ἰδεῖτε τὴν παρηγορίαν σας καὶ μὲ θάρρος νὰ γρικᾶτε τὴν ἐλευθερίαν σας». Παράλληλα συμπονεῖ, συγχωρεῖ καὶ συντρέχει καὶ τὸν ὀλιγόψυχο, ποὺ ἔχει ἀλλαξοπιστήσει. Τὸν διαβεβαιώνει πατρικά: «Καὶ ἂν ἐγελάσθης καὶ ἔγινες Τοῦρκος, γύρισε, ὁ ἀφέντης μας Χριστὸς σὲ θέλει καὶ σὲ συγχωρᾶ…»[83].

Προσφυέστατα ὁμιλεῖ γιὰ ἐξισλαμισμένους Ἕλληνες ὁ ὁμότιμος καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ν. Τωμαδάκης: «Αὐτοὶ οἱ ἀλβανόφωνοι μωαμεθανοὶ κατὰ τοὺς γάμους καὶ τὰς πανηγύρεις των ᾄδουν ἑλληνικὰ ᾄσματα, τὰ ὁποῖα οἱ ἐξισλαμισθέντες Ἕλληνες πρόγονοί των ἐτραγουδοῦσαν πρὸ διακοσίων ἀκόμη ἐτῶν. Ἡ ἐνδυμασία των, ἡ κουρά των, αἱ κατασκευαὶ τῶν οἰκιῶν των, τὰ κεντήματα, ἡ βιοτεχνία των, εἶναι ἠπειρωτικά, ἡ μουσική των, ὁλόκληρος ὁ λαϊκός των πολιτισμὸς τοὺς συνάπτει πρὸς τὴν Νότιον Ἤπειρον, ἡ κοινωνική των διάρθρωσις, ξένη πρὸς τὰς "φάρας" τῶν Ἀλβανῶν. Καὶ ἔπειτα αἱ ἐθνολογικαὶ ἐνδείξεις, ἡ κατασκευὴ τῆς κεφαλῆς, αἱ στατιστικαί.

Μέχρι τῶν μέσων τοῦ ιη΄ αἰ. ὁ πληθυσμὸς τῆς Β. Ἠπείρου ὑπῆρξεν ὀρθόδοξος. Τότε αἱ καταπιέσεις ἠνάγκασαν πολλοὺς νὰ ἐξισλαμισθοῦν, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι ἀπέμειναν πιστοὶ εἰς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων των»[84].

Ἀγγ. Παπακώστα, *Ἀγῶνες καὶ θυσίες τῶν Βορειοηπειρωτῶν στὸ Εἰκοσιένα,* Ἀθήνα 1945.

82. Γ. Βαλέτα, *Ὁ ἀρματωμένος λόγος. Οἱ ἀντιστασιακὲς διδαχὲς τοῦ Νεκταρίου Τέρπου βγαλμένες στὰ 1730,* Ἀθήνα 1971, 2-3.

83. *Αὐτ.,* 18. Βλ. καὶ Μαρίας Κελεμένη - Ντούρου, Νεκτάριος Τέρπος, *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο* 1991, 271 κ.ἑ. Κατὰ τὴν καθηγήτρια τοῦ πανεπιστημίου Ἰωαννίνων Ἐλευθερία Ἰ. Νικολαΐδου, *Οἱ κρυπτοχριστιανοὶ τῆς Σπαθίας,* Ἐκδόσεις ΙΜΙΑΧ, Ἰωάννινα 1979, 39-40, «Ὁ λόγος τοῦ Τέρπου ἦταν κήρυγμα ἀγάπης, ἐμπιστοσύνης καὶ ἑνότητας ἀνάμεσα στοὺς χριστιανούς, χωρὶς διάκριση τάξεων, ἀλλὰ καὶ δριμὺ κατηγορητήριο στὶς περιπτώσεις ἀδιαφορίας ἀπὸ μέρους τῶν ἀρχόντων, ἐκκλησιαστικῶν καὶ μή. Ὁ Τέρπος ἦταν πράγματι ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ θαρραλέους ἀγωνιστὲς τῆς πίστης, ποὺ δὲ θυσίαζε τὸ φρόνημά του σ' ὁποιαδήποτε σκοπιμότητα. Δὲ δεχόταν συμβιβασμοὺς μὲ καταστάσεις ποὺ ἀποσκοποῦσαν στὴ δημιουργία προπετασμάτων καπνοῦ, γιὰ ν' ἀμβλύνεται τὸ μένος καὶ ἡ κακουργία τοῦ δυνάστη, ὅπως γινόταν μὲ τὸν κρυπτοχριστιανισμό, τὸν ὁποῖο κι ἀπέρριπτε. Ἀπαιτοῦσε ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς παρρησία, φανερὴ διακήρυξη τῆς πίστης κι ὄχι προσπάθεια ἀποκρυβῆς καὶ συγκάλυψης μὲ διάφορα μέσα. Γι' αὐτὸ καὶ περιόδευε καὶ κήρυττε στὴν περιοχὴ τῆς Σπαθίας ποὺ δοκιμαζόταν ἀπὸ ἀθρόες ἀλλαξοπιστίες τὸ διάστημα 1710-1730 καὶ εἶχε ἀρχίσει νὰ περιπίπτει στὸν κρυπτοχριστιανισμό».

84. Ν. Τωμαδάκη, Ἡ ἐποποιΐα τοῦ 1940-41 καὶ ἡ Β. Ἤπειρος, *Ἑορταστικοὶ Λόγοι,* Ἐκδόσεις Γρηγόρη, 47. «Ὅσων ἀπέμειναν πιστοὶ εἰς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων των ὁ

Ἀπίστευτη καταντᾶ ἡ προσήλωση στὴν Ἑλλάδα καὶ μετὰ τὴν ἀλλαξοπιστία. Ὁ René Puaux καταγράφει ἐκπληκτικὸ γεγονός: «Ἀνάμεσα στὰ τηλεγραφήματα, ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ χαρακτηριστικὰ προέρχεται ἀπὸ τὸ Τεπελένι, κέντρο ἀρκετὰ σημαντικό. Εἶναι ὑπογεγραμμένο ἀπὸ τέσσερις μουσουλμάνους, τὸ μουφτῆ, τὸ δήμαρχο καὶ δύο σεΐχηδες φυλάρχους:

> "Ἔχουμε τὴν πληροφορία ὅτι δὲν θὰ μπορέσετε νὰ ἐπισκεφθῆτε τὴν πόλη μας καὶ σᾶς εὐχόμαστε, λοιπόν, ἀπὸ ἐδῶ τὸ 'καλῶς ἤλθατε' στὴν πατρίδα μας. Χαιρετίζουμε τὸν ἀντιπρόσωπο τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ καὶ σᾶς παρακαλοῦμε νὰ καταστήσετε γνωστὰ τὰ εἰλικρινῆ μας αἰσθήματα γιὰ τὴ μητέρα - πατρίδα, τὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ τὴν ὁποία καμία στρατιωτικὴ δύναμη ἀπὸ ἐκεῖνες ποὺ ἐργάζονται γιὰ τὴν ἀδικία δὲν θὰ μπορέσει νὰ μᾶς χωρίσει".»[85].

Ὅταν οἱ μουσουλμάνοι αὐτοπροαιρέτως θεωροῦν τὴν Ἑλλάδα ὡς μητέρα - πατρίδα, δοθέντος ὅτι διατηροῦσαν ἀκόμη ἐκφάνσεις ἑλληνικότητας καὶ χριστιανικότητας, ἀσφαλῶς περιττεύει ἡ ἀναφορὰ στὰ αἰσθήματα τῶν χριστιανῶν κάτω τοῦ Γενούσου καὶ κατὰ μῆκος αὐτοῦ, τὸν ὁποῖο ὁ Stadtmüller ὀνομάζει ὅριο γλωσσικὸ καὶ πολιτισμικὸ τῶν Ἑλλήνων[86]. Προσφυέστατα καὶ ὁ Γερμανὸς

προσανατολισμὸς «πρὸς τὸ ἰδανικὸν τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος γίνεται κατάδηλος εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια. Πάντα τὰ περιστατικὰ τοῦ ταραχώδους ἐθνικοῦ βίου ἀπὸ τοῦ 1716 εἰς τὸ ὁποῖον ἀνάγεται ἕνα ἐξ αὐτῶν, εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Κερκύρας, μέχρι τοῦ 1940, τοῦ ἔτους τοῦ τελευταίου θριάμβου, συγκινοῦν τὰ μύχια τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία συμπάσχει μὲ τὸ Ἔθνος εἰς τὰς ἀτυχίας του, χαίρει διὰ τὰς περιλάμπρους νίκας τῶν ὅπλων του καὶ ἐξαίρει τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν ἡρώων ὀνομαστί, καὶ οἱ ἥρωες οὗτοι κατέχουν τὴν θέσιν των εἰς τὸ ἐθνολογικὸν Μουσεῖον τῆς Ἑλλάδος!». Πβ. Ἀλεξ. Χ. Μαμμοπούλου, *Ὁ μῦθος τῆς ἀλβανικῆς συμβολῆς εἰς τὴν ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος,* ἐν Ἀθήναις 1963, 44-45.

85. R. Puaux, *ἔ.ἀ.,* 121. Προηγοῦνται δὲ οἱ ἐξισλαμισμένοι Σπαθιῶτες, οἱ ὁποῖοι ἀπερίφραστα δηλώνουν: «Εἴμεθα μία φάρα μὲ τοὺς Ἕλληνας». Πβ. Κ. Σκενδέρη, *Ἱστορία τῆς ἀρχαίας καὶ συγχρόνου Μοσχοπόλεως,* ἔκδ. β΄, ἐν Ἀθήναις 1928, 80. Καὶ στὴ σειρὰ τῶν ἐκδόσεων Φ.Σ.Φ. «Ὁ Ἀριστοτέλης», Φλώρινα 1982.

86. Πβ. Κ. Θεσπρωτοῦ, *ἔ.ἀ.,* 94 σημ. 8. Δεῖγμα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἔχει κανεὶς καὶ μὲ στοιχεῖα ἐλάχιστα σχετικῆς βιβλιογραφίας ἀπὸ τὴν περίπυστη Μοσχόπολη: Δημ. Καλλιμάχου, Ὁ πολιτισμὸς τῆς Βορείου Ἠπείρου. Ἡ Ἑλληνικότης τῆς Κορυτσᾶς. Ὁ πολιτισμὸς τῆς Μοσχοπόλεως, *Παναθήναια* 26, 1913, 5-11. Βελτιωμένη καὶ ἐπηυξημένη ἀναδημ. στὴν *Ἠπειρωτικὴ Ἑστία* καὶ Ἀνάτυπον, Ἰωάννινα 1959. Léon Maccas, *La Question Gréco - Albanaise,* Nancy - Paris - Strasbourg 1921, 42. Ἡ Μοσχόπολις τῆς Β. Ἠπείρου, *Ἡμερολόγιον Μεγάλης Ἑλλάδος* 1922, 226-239. Χαρ. Σωτηροπούλου, Ἱστορία τῆς

γεωγράφος Philippson προσθέτει τὴν πληροφορία: «ἰδιαίτερον Ἀλβανικὸν

ἀρχαίας καὶ συγχρόνου Μοσχοπόλεως καὶ ἡ μονὴ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, *Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον Σφενδόνη* 3, 1927, 263-268. Σπ. Λάμπρου, Ἡ Μοσχόπολις καὶ ἡ οἰκογένεια Σίνα, *Νέος Ἑλληνομνήμων* 21, 1927, 159-164. V. Papacostea, *Theodor - Anastasie Cavalioti,* Bucuresti 1932. Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ἱστορία ἑνὸς βιβλίου. Ἡ Πρωτοπειρία τοῦ Καβαλλιώτη «ein unicum», *Δελτίον Ρουμανικῆς Βιβλιογραφίας,* ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 1970, 7-16. Βαλ. Παπαχατζῆ, Οἱ Μοσχοπολῖται καὶ τὸ μετὰ τῆς Βενετίας ἐμπόριον κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα, *Ἠπειρωτικὰ Χρονικὰ* 9, 1934, 127-139. Τοῦ αὐτοῦ, Νέαι συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα ἐμπορικῶν σχέσεων τῶν Μοσχοπολιτῶν μετὰ τῆς Βενετίας, *αὐτ.* 10, 1935, 270-288. Εὐλ. Κουρίλα, *Ἡ Μοσχόπολις καὶ ἡ Νέα Ἀκαδημία αὐτῆς,* Ἀθῆναι 1935. A. Hâciu, *Aromânii, Comert, industrie, arte, expansiune, civilizatie,* Focsani 1936. Ἰωακεὶμ Μαρτινιανοῦ, *Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Μοσχοπόλεως,* Ἀθῆναι 1939. Τοῦ αὐτοῦ, *Ἡ Μοσχόπολις 1330-1930,* ἐπιμελείᾳ Στίλπ. Κυριακίδου, ἐν Θεσσαλονίκῃ 1957. Φ. Μιχαλόπουλου, *Μοσχόπολις, αἱ Ἀθῆναι τῆς Τουρκοκρατίας,* Ἀθῆναι 1941. Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ οἰκοδομικὴ καὶ ἡ τέχνη τῆς Μοσχοπόλεως, *Νέα Ἑστία* 29, 1941, 105-112. Ἰ. Κ. Βασδραβέλλη, Ἡ ἱστορία καὶ ἡ τέχνη τῆς Μοσχοπόλεως, *αὐτ.* 29, 1941, 203-204. M. Ruffini, Un centro Arumeno d' Albania: Moscopoli, *Revista d' Albania* 4, 1943, 158-169, Κ. Μέρτζιου, *Μνημεῖα μακεδονικῆς ἱστορίας,* Θεσσαλονίκη 1947, 190-277. Ν. Σκιαδᾶ, Τὸ τυπογραφεῖο τῆς Μοσχόπολης καὶ οἱ ἐκδόσεις του, *Νέα Ἑστία* 83, 1968, 802-808. Σπ. Κοκκίνη, Μοσχόπολη. Διακόσια χρόνια ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τοῦ σημαντικοῦ αὐτοῦ πνευματικοῦ κέντρου τοῦ Ἑλληνικοῦ Διαφωτισμοῦ, *Τὸ Βῆμα* 3.8.1969. Γ. Σ. Λαΐου, *Σίμων Σίνας,* Ἐκδόσεις Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ἀθῆναι 1972. Θ. Γεωργιάδη, *Μοσχόπολις,* Ἀθῆναι 1975. Aleks Buda, Stellund und Beteutung der Stadt Voscopoja in der albanischen Kulturgeschtichte des 18. Jahrhunderts, *Structure sociale et développement culturel des villes sud - est européennes et adriatiques aux XVIIe-XVIIIe siècles, Actes du Colloque*… A.I.E.S.E.E., Bucarest 1975, 287-293 καὶ 356, ὅπου παρέμβαση Ἀπ. Δασκαλάκη: «d' après toutes les sources qui sont à notre disposition, la plus grande partie de la population était essentiellement grecque, la typographie était grecque, les livres qu' on imprimait dans cette typographie étaient grecs. Moscopolis était non seulement de culture, mais de sentiments nationaux grecs à cette époque-là. Je crois que M. Buda oublié de nous dire quelque chose sur l' affaire tragique de Moscopolis, puisque Moscopolis a été complètement ruinée par les Albanais d'Ali Pacha. Même s' il y avait eu un sentiment albanais à Moscopolis, je crois qu' il n' en est resté aucune trace, parce que c' était un foyer de culture grecque et de sentiments nationaux grecs». Ἀλλὰ ἁπλούστερα, ἂν ἡ Μοσχόπολη ἦταν ἀλβανική, δὲν θὰ τὴν κατέστρεφαν οἱ Σκυπιτάροι καὶ οἱ φανατισμένοι μουσουλμάνοι, τῶν ὁποίων κύριο ἔργο εἶναι οἱ λεηλασίες καὶ διαρπαγές. Τώρα μὲ ἐπίφαση ἐπιστημονικὴ μνημονεύουν τὸν πολιτισμὸ τῆς Μοσχοπόλεως. Δηλαδὴ μὲ ξένα κόλλυβα κάνουν μνημόσυνο. Ἀκόμη δὲ καὶ σήμερα τὴ Μοσχόπολη διεκδικοῦν σὰν ρουμανικὴ οἱ Ρουμάνοι! Ἐδῶ ἔχει ἐφαρμογὴ ἡ παροιμία «δυὸ γαϊδούρια μάλωναν σὲ ξένο ἀχυρώνα»! Θὰ συμβοῦν, ἀσφαλῶς, καὶ χειρότερα, ἂν οἱ οἰστρημένοι Νεοέλληνες δὲν ἐγκαταλείψουμε τὶς πορεῖες καὶ τὶς φαγωμάρες. Στ. Μ. Γκατσόπουλου, *Μοσχόπολις,* Ἰωάννινα 1979. *Ἡ οἰκονομικὴ δομὴ τῶν βαλ-*

αἴσθημα δὲν ὑφίσταται παρὰ τοῖς Χριστιανοαλβανοῖς Ἠπειρώταις. Οὗτοι θέλουσι νὰ λογίζωνται Ἕλληνες»[87]. Ἐκτενέστατα ἀναφέρεται ὁ Bérard. Ὡστόσο ἀρκοῦν οἱ πρῶτες γραμμές: «Ἡ χριστιανικὴ κοινότητα τοῦ Ἐλβασὰν εἶναι τὸ προκεχωρημένο φυλάκιο τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐδῶ, στὰ βόρεια. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ Ἀλβανοί… θεωροῦν τοὺς ἑαυτούς τους Ἕλληνες»[88]. Ἀνάλογα αἰσθήματα πλημμυρίζουν καὶ τὶς καρδιὲς τῶν ἁπανταχοῦ Ἑλλήνων. Ἀπὸ τὸ ἀρχιπέλαγος τοῦ Αἰγαίου, ἀκριβέστερα δὲ ἀπὸ τὴ Χίο, ὁ Γ. Ἰω. Ζολώτας, γνώστης τῶν βαλκανικῶν θεμάτων, γράφει ἤδη τὸ 1872: «Οἱ Ἀλβανοὶ εἶναι συμπαγὴς φυλὴ καὶ συγγενὴς τοῖς Ἕλλησι καὶ ἑλληνόφρων…». Ἐκδηλώνει ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ ζητήματα «τῶν φιλτάτων ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ ὁμοφύλων Ἀλβανῶν…». Διαπιστώνοντας δὲ τὶς ἐπιπτώσεις τῶν ξένων παρεμβάσεων ὑποβάλλει πρὸς τὸ ἁρμόδιο ἑλληνικὸ ὑπουργεῖο ὑπόμνημα μὲ ἡμερομηνία 21.5.1896 καὶ ἐνημερώνει: «…οἱ ἀδελφοὶ Ἀλβανοὶ φαίνονται ὁσημέραι μᾶλλον ἐνδίδοντες εἰς ἀλλότρια τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔξωθεν κηρύγματα…»[89].

Ὁ Bérard, σύγχρονος τῶν συμβάντων, παρέχει ἀκριβεῖς πληροφορίες ἀπὸ τὸ στόμα τῶν ὑφισταμένων τὶς πιέσεις: «Περνοῦν καὶ ξαναπερνοῦν τόσο συχνὰ ἀπὸ δῶ οἱ Γερμανοὶ στὴν ὑπηρεσία τῆς Βουλγαρίας, τῆς Σερβίας, τῆς Ρουμανίας καὶ τῆς Αὐστρίας!». Κατονομάζει δὲ τὸν Γερμανὸ καθηγητὴ Weigand, γιὰ τὸν ὁποῖο ἀκόμη καὶ οἱ ρουμανικὲς ἐγκυκλοπαίδειες ἀναγράφουν ὅτι ἀμειβόταν πλουσιοπάροχα ἀπὸ τὸν κρατικὸ προϋπολογισμὸ τῆς Ρουμανίας. Ὅλοι δὲ οἱ πράκτορες χρησιμοποιοῦσαν ὅλα τὰ μέσα, γιὰ νὰ γίνουν οἱ ἄμοιροι κάτοικοι τοῦ

κανικῶν χωρῶν (15ος-19ος αἰώνας), εἰσαγωγή - ἐπιλογὴ κειμένων: Σπ. Ἀσδραχᾶς, «Μέλισσα» 1979, εὑρετήριο λ. Μοσχόπολη. Π. Φ. Χριστόπουλου, *Τὸ βιβλίο Ἡ Ἀλήθεια Κριτής,* Ἀθήνα 1984. Κ. Σαρδελῆ, Ἡ Μοσχόπολη, *Ἑλληνικὸς Ἀστὴρ* 9, 1985, 214-220. M. D. Peyfuss, Zum Moschopolitanischen Buchschmuck, *Rumänische Sprache, Literatur und Kunst,* Heft 9, 1988, 29-38. Ἐ. Γ. Πρωτοψάλτη, Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἡ διάδοσις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς, *Ἀφιέρωμα εἰς τὸν Μητροπολίτην Ρόδου κ.κ. Σπυρίδωνα ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τεσσαράκοντα ἐτῶν ἀρχιερατείας,* Ἀθῆναι 1988, 170 κ.ἑ. Ἄφθονη δὲ βιβλιογραφία σὲ ρουμανικὴ γλώσσα βλ. *Bibliografie macedoromâna,* Freiburg i Br. Germania 1984, 316 λ. Moscopole.

87. Πβ. Δημ. Εὐαγγελίδου, *Ἡ Βόρειος Ἤπειρος,* 65, καὶ Κ. Θεσπρωτοῦ, *ἔ.ἀ.,* 95-96 σημ. 14.

88. V. Bérard, *Τουρκία καὶ Ἑλληνισμός.* Μετάφρ. Μ. Λυκούδης, [Ἀθήνα] 1987, 48-49.

89. Γ. Ἰω. Ζολώτα, *Σύμμεικτα,* Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, Ἀθῆναι 1983, 529, 623. Πόσο τὸ ἐθνικὸ κέντρο, οἱ λεγόμενοι ἁρμόδιοι, συγκινήθηκαν καὶ ἔλαβαν ὑπ' ὄψη τὶς προειδοποιήσεις καὶ διαπιστώσεις τοῦ Ζολώτα, ὥστε οἱ Ἕλληνες νὰ προετοιμασθοῦν καὶ νὰ δράσουν προγραμματισμένα, μελετημένα, ἐνδεδειγμένα γιὰ τὴν προστασία τῶν Βορειοηπειρωτῶν, πληροφορούμεθα ἀπὸ τὸν Νεοκλῆ Καζάζη, καθηγητὴ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ πολύδραστο πρόεδρο τῆς Ἑταιρείας «Ἑλληνισμός». Ἔχει διατυπώσει

Ἐλβασὰν καὶ τῶν ἄλλων περιοχῶν ἀλβανίζοντες, ἀλβανόφρονες[90]. Ταυτόχρονα διέδιδαν σὲ ὅλη τὴν Εὐρώπη ὅτι προπαγάνδα ἀσκοῦσε ἡ Ἑλλάδα. Στὴν προκλητικὴ καὶ ἐντελῶς ἀβάσιμη καταγγελία ἀγανακτοῦν οἱ ἴδιοι οἱ Εὐρωπαῖοι. Ἀπὸ τοὺς πρώτους, οἱ ὁποῖοι ἀναιροῦν τὶς ψευδολογίες καὶ ἀποκαθιστοῦν τὴν ἀλήθεια, εἶναι ὁ Ἰταλὸς Canini: «Quella supremazia dell' elemento greco non è dovuta alla forza: essa è un naturale portato della superiorità di razza e di civieltà, superiorità che esisteva anche nei tempi più tristi per la nazione ellenica»[91]. Δὲν πρόκειται γιὰ φιλελληνισμὸ ἀλλὰ γιὰ ἐπισημάνσεις ὑπεύθυνες πνευματικοῦ ἀνθρώπου. Δὲν λείπουν ἀπὸ καμμία χώρα. Δὲν εἶναι ἄλλως τε ὁ μόνος Ἰταλός, ὁ ὁποῖος δὲν ἀνέχεται τὴν πλαστογράφηση τῆς πραγματικότητας, ἁπτῆς καὶ αἰσθητῆς. Δυναμικὴ στάση ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων τηρεῖ ὁ Ἰταλὸς δημοσιογράφος Magrini, ὁ ὁποῖος μὲ τὶς ἀνταποκρίσεις του κατακεραυνώνει τὴν ἰταλικὴ πολιτικὴ ἡγεσία γιὰ τὴν ἀπόσπαση τῆς Βορείου Ἠπείρου ἀπὸ τὴ μητέρα πατρίδα, τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὑπομένει καρτερικὰ παντοειδεῖς διώξεις, μάλιστα καὶ δικαστικές, ὑπεραμυνόμενος τῆς ἀλήθειας καὶ τοῦ δικαίου.

Ὁ Ἰταλὸς δημοσιογράφος μὲ σπάνια εὐσυνειδησία ἐνημερώνει τοὺς ἀναγνῶστες τῆς ἐφημερίδας του, «Secolo» τῆς Ρώμης, τονίζοντας ὅτι ὁποιοσδήποτε ξένος ἐπισκέπτης τῆς Βορείου Ἠπείρου «γνωρίζει ποῖος εἶναι καὶ τί ἐπιθυμεῖ ὁ λαός, τὸν ὁποῖον ἡ Ἰταλία προτίθεται νὰ θυσιάσῃ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῶν στρατηγικῶν θεωριῶν καὶ ἐπιδιώξεων»[92].

Τὴν ἑλληνικότητα ἄλλως τε τῆς Βορείου Ἠπείρου ὁμολογοῦν τόσο ὁ τότε πρωθυπουργὸς ὅσο καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἰταλίας. Ὁ πρῶτος, Ἰωάννης Τζιολίττι (1842-1928), ἀνερυθρίαστα δηλώνει στὸν Ἕλληνα πρεσβευτὴ στὴ Ρώμη Κακλαμάνο: «Ἀναγνωρίζω ὅτι ἡ Βόρειος Ἤπειρος εἶναι Ἑλληνική, τὰ δικαιώματα ὅμως ἑνὸς μικροῦ λαοῦ, ὅπως τῆς Ἑλλάδος, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπερισχύσωσι τῶν συμφερόντων μιᾶς μεγάλης δυνάμεως, ὅπως τῆς Ἰτα-

σκληρὴ παρατήρηση, ἡ ὁποία δὲν ἔχασε ἕως σήμερα οὔτε τὴν ἐπικαιρότητα οὔτε τὴν ἐγκυρότητα: «Αἶσχος εἰς λαὸν διασκεδάζοντα, μίαν μόνην ἀπόλαυσιν αἰσθανόμενον, τὸν παρασιτισμὸν εἰς βάρος τοῦ δημοσίου ταμείου…». Πβ. Ν. Καζάζη, *Λόγοι καὶ Ἔργα* (1903-1904), ἐν Ἀθήναις 1911, 75.

90. Bérard, *ἔ.ἀ.*, 48-49. Γιὰ Weigand βλ. τὶς ρουμανικὲς ἐγκυκλοπαίδειες Diaconovich, Sibiu 1904, 111, 1246, Minerva, Cluj 1930, 963, Predescu, Bucureşti 1940, 916. Πβ. Μ. Ν. Ρωμανοῦ, Ἀπόψεις καὶ θέσεις γιὰ τὸ ὄνομα, τὴν καταγωγὴ καὶ τὴ γλώσσα τῶν Κουτσοβλάχων, *Μνήμη. Τόμος εἰς μνήμην Γεωργίου Κουρμούλη,* Ἀθήνα 1988, 504.

91. A. Canini, *La Questione dell' Epiro,* Roma 1879, 8.

92. Πβ. Ν. Κ. Παπαδοπούλου, *Ἡ Δρόπολις τῆς Βορείου Ἠπείρου κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν* (1430-1913), ἐν Ἀθήναις 1976, 137.

λίας»[93].

Ἡ βαθύτατα ριζωμένη ἑλληνικὴ συνείδηση στὴ Β. Ἤπειρο ἀποκαλύπτεται καὶ κατὰ τὸν πόλεμο τοῦ 1912. Ὁ Δημ. Τ. Νότη Μπότσαρης ἀναφερόμενος στὶς Βορειοηπειρώτισσες γνωστοποιεῖ μὲ ἐπίσημη ἔκθεση τῆς 20ης Δεκεμβρίου 1912 καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἀπόδειξις τῆς ἀκμῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἔφθασε τὸ ἐθνικὸν τῶν κατοίκων φρόνημα, ὑπῆρξεν ἡ συμμετοχὴ καὶ τῶν γυναικῶν εἰς τὸν ἀγῶνα. Οὕτως ἄλλαι μὲν ἐβοήθουν εἰς τὰς εἰς τὸ μέτωπον μεταφοράς, ἄλλαι δὲ συμμετέσχον οὐσιαστικῶς εἰς τὸν ἀγῶνα, δείξασαι σταθερότητα ἠθικοῦ σθένους κατὰ τὰς μάχας»[94].

Ἀποκορύφωση τοῦ ἑλληνικοῦ φρονήματος τῶν Βορειοηπειρωτῶν ἀποτελεῖ ὁ αὐτονομιακὸς ἀγώνας τους, γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ Luciano Magrini γράφει καὶ τὰ ἑξῆς: «Οἱ Ἠπειρῶται ἀπήντησαν εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν πίεσιν μὲ ἐπανάστασιν. Ἀπεφάσισαν νὰ ὑπερασπίσουν μὲ τὰ ὅπλα τὰ δίκαιά των. Ἀνεκηρύχθησαν αὐτόνομοι. Περισσότερον ἀπὸ τὰ ὅπλα, ἡ δύναμίς των ἔγκειται εἰς τὸ δίκαιον τῆς ὑποθέσώς των καὶ εἰς τὴν ἠθικὴν ὑποστήριξιν ποὺ δὲν πρέπει οὔτε δύναται νὰ λείψῃ εἰς αὐτοὺς ἀπὸ ὅλην τὴν φιλελευθέραν Εὐρώπην. Καὶ ἐνῶ δὲν δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν ἀρκετοὺς καὶ καταλλήλους λόγους διαμαρτυρίας καὶ παραπόνου κατὰ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως, ἀπαρνουμένης τὰς ἀρχὰς τῆς ἰδικῆς μας παλιγγενεσίας καὶ ἐξευτελιζούσης τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος, εἴμεθα εὐτυχεῖς, ὅτι ἡ ὑπέροχος ἠπειρωτικὴ ἐπανάστασις πιστοποιεῖ ἐπισήμως καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην ὅτι δὲν δύναται νὰ ἀποφασίσῃ οὕτως ἀδιαμαρτυρήτως τὴν δολοφονίαν ἑνὸς λαοῦ»[95].

Ἡ ἀποφασιστικότητα τῶν Βορειοηπειρωτῶν καὶ ἡ ἠθικὴ συμπαράσταση Εὐρωπαίων δημοσιογράφων, ὅπως τῶν Magrini, Puaux κ.ἄ.[96], ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα τοῦ αὐτονομιακοῦ ἀγώνα τὴν ὑπογραφὴ τοῦ Πρωτοκόλλου τῆς Κερκύρας

93. Πβ. Ἰ. Βογᾶ, *Ἡ θέσις τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ Ζητήματος,* ἐν Ἀθήναις 1970, 7. Αὐτολεξεὶ φέρεται νὰ ἐκστομίζεται ἡ ἰταμὴ αὐτὴ ἀπάντηση καὶ ἀπὸ τὸν τότε ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν, μαρκήσιο Ἀντώνιο ντὶ Σὰν - Τζουλιάνο. Πβ. Lasturel, *L' Affaire Gréco - Italienne,* 13. Τὴν παράφορη ἀνθελληνικὴ στάση τῶν δύο πολιτικῶν ἀποδοκιμάζει ὁ ἰταλικὸς λαός, καθὼς καὶ Ἰταλοὶ πολιτικοί, ὅπως ὁ μετὰ δεκαετία ὑπουργὸς τῆς Παιδείας Μπαλμπίνο Τζουλιάνο. Βλ. Γ. Σ. Ἀλεξιάδη, Ἡ ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος Ἰταλο - τουρκικὴ ἐγκαρδιότητα, *Ἑστία* 12.10.1990, 1.

94. Πβ. Κ. Δ. Στεργιοπούλου, *Τὸ μικτὸν ἠπειρωτικὸν στράτευμα κατὰ τὴν ἐλευθέρωσιν τῆς Ἠπείρου* (Ὀκτώβριος - Νοέμβριος 1912), Ἀθῆναι 1968, 353. Ἐπίσης βλ. 322 καὶ 330, ὅπου ἀναφέρονται ἡρωϊσμοὶ τῶν γυναικῶν τῆς Ἠπείρου καὶ γυναῖκες ὁπλαρχηγοί.

95. Πβ. Ν. Καζάζη, *Ἡ νέα Ἑλλὰς καὶ ἡ νέα Ἰταλία,* Ἀθῆναι 1924, 47.

96. Βλ. ἀρθρογραφία τοῦ μεγάλου Γάλλου δημοσιογράφου καὶ πολιτικοῦ Κλεμανσὼ στὴν ἐφημερίδα *Ἐλεύθερος Ἄνθρωπος* 13.5.1913. Πβ. Lasturel [Puaux], ἔ.ἀ., *13.*

(17.5.1914), τοῦ ὁποίου οἱ ὅροι ἀγνοοῦνται καὶ ἀπὸ διδάσκοντες νεοελληνικὴ ἱστορία, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ κατέχουν περίοπτη θέση στὰ σχολικὰ ἐγχειρίδια καὶ νὰ χρησιμοποιοῦνται ὡς κύρια ὑποδομὴ στὴν ἐπίλυση τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ζητήματος. Ἡ γνώση τους εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ἄμεση συνειδητοποίηση τῶν ἑλληνικῶν παραλείψεων καὶ τῶν εὐθυνῶν μας. Εἶναι δὲ οἱ ἑξῆς: «1) *Ἡ Βόρειος Ἤπειρος εἶναι αὐτόνομος.* 2) *Ἀναγνωρίζει τὸν Βασιλέα Γουλιέλμο Βὴδ ὡς νόμιμον αὐτῆς Βασιλέα.* 3) *Ἀποστέλλει βουλευτὰς εἰς τὸ Ἀλβανικὸν κοινοβούλιον.* 4) *Ἡ ἐπίσημος γλῶσσα τῆς Β. Ἠπείρου εἶναι ἡ Ἑλληνική.* 5) *Ἡ ὑποχρεωτικὴ γλῶσσα τῶν σχολείων της εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ διδασκομένης καὶ τῆς ἀλβανικῆς προαιρετικῶς.* 6) *Οἱ Ἠπειρῶται ἔχουν δικαίωμα νὰ διατηροῦν ἰδίαν στρατιωτικὴν δύναμιν ὑπὸ ἰδίους ἀξιωματικούς, τὴν ὁποίαν ἡ ἀλβανικὴ κυβέρνησις δὲν θὰ δύναται νὰ μεταχειρισθῇ ἔξω τῶν ὁρίων τῆς Β. Ἠπείρου*»[97].

Ἀλλὰ παρωθούμενοι καὶ ἐνθαρρυνόμενοι ἀπὸ ξένα κέντρα οἱ ἰθύνοντες τὴν ἀρτιπαγῆ Ἀλβανία δὲν σέβονται τὴν ὑπογραφή τους. Παραβιάζουν τοὺς ὅρους τοῦ Πρωτοκόλλου τῆς Κερκύρας καὶ ἐπιδίδονται στὶς προγραφὲς Βορειοηπειρωτῶν, μετακινήσεις, ἐκτοπισμούς, διώξεις, κατατρομοκρατήσεις, καταργήσεις ἑλληνικῶν σχολείων μὲ ἀπώτερο σκοπὸ τὴν πλήρη ἐξαλβάνιση, ὥστε σήμερα νὰ ἐμφανίζονται γνήσιοι Ἕλληνες, Βορειοηπειρῶτες, ἀλλόγλωσσοι, ὅπως συμβαίνει μὲ τοὺς Ποντίους, ἀποκαλούμενοι ἀπὸ ἀνίδεους ὁμοεθνεῖς τους στὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἔχουν καταφύγει, «Ἀλβανοί», χαρακτηρισμὸς ἀπαράδεκτος καὶ κολάσιμος. Τὸ δὲ φρικτότερο εἶναι ὅτι αἰσθάνονται ἀνασφαλεῖς μέσα στὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα. Δολοφονοῦνται κιόλας ἀπὸ ἐγκληματίες Σκυπιτάρους, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ πλέον παρεμποδίζουν καὶ τὶς ἀναπτυσσόμενες φιλικὲς σχέσεις[98] τῶν δύο χωρῶν,

97. Βλ. Γ. Βηλαρᾶ, *Ἡ πολιτικὴ Ἱστορία τῆς Βορείου Ἠπείρου,* ἄ.τ. καὶ ἄ.χ. [1960], 7-8. Ἐπίσης βλ. Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων, *Εὑρετήριον Συζητήσεων τοῦ Κοινοβουλίου,* Μέρος Δ΄ (1946-1967). Τόμος 2ος. Θέματα Β (ἕως καὶ Βουλὴ 1950), Ἀθήνα 1984, 218-235.

98. «Φιλικὲς σχέσεις» διατείνεται ὅτι θέλει καὶ ὁ ἡγέτης τῆς γειτονικῆς χώρας, ἀλλὰ θέτει ἰταμότατα ὅρους ἐπιστροφῆς περιουσιῶν Τσιάμηδων. Βλ. *Ἡ Καθημερινὴ* 13.9.1992, 8. Ἂν πράγματι ἐκφράζεται εἰλικρινῶς, πρωταρχικὴ προϋπόθεση φιλικῶν σχέσεων εἶναι ἡ παραπομπὴ τῶν Τσιάμηδων στὸ ἁρμόδιο διεθνὲς δικαστήριο ὡς ἐγκληματιῶν πολέμου. Τὰ ἐγκλήματά τους ἦλθαν στὸ φῶς τῆς δημοσιότητας καὶ μὲ πρόσφατα, μάλιστα δὲ τεκμηριωμένα, ἰταλικὰ δημοσιεύματα. Ἐπὶ πλέον στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἀνακοίνωση, ἡ ὁποία ἔγινε σὲ ἀνύποπτο χρόνο, προσφέρεται τέλεια γιὰ τὴν ἀντίκρουση τῶν ἰταμῶν ὅρων καὶ πρὸ πάντων γιὰ τὴν ἐκδίκαση τοῦ ζητήματος καὶ τὴν καταδίκη τῆς γειτονικῆς χώρας σὲ πολεμικὲς ἀποζημιώσεις. Ἐπὶ τέλους ὁ σχετικὸς Φάκελος μὲ ὅλα τὰ νεώτερα στοιχεῖα πρέπει νὰ εἶναι ἕτοιμος γιὰ τὴν ἔγκυρη ἐνημέρωση τῶν ἁρμοδίων παραγόντων, ἐθνικῶν, κοινοτικῶν, διεθνῶν.

Γιὰ τὴν καταγωγὴ τῶν Τσιάμηδων βλ. *Ἀντὶ* 307, 1985, 52 σημ. 2, ὅπου καὶ παραπομπή: M. Paidoussis and C. B. Krimbas 1980 *The Distribution of ABO and Rh. Blood Groups in Greece,* Physical Anthropology of European Populations (ed.). Schwidetsky, B. Chiareli, O.

ἐνῶ ταυτόχρονα ἀναβιώνουν ὀδυνηρὲς μνῆμες καὶ πάθη. Πρόσφατα σύγχρονος στιχοπλόκος διεκτραγωδεῖ τὴν κατάσταση καὶ ἐπισημαίνει τοὺς κινδύνους, ἂν δὲν ληφθοῦν τὰ ἐνδεδειγμένα μέτρα:

ΤΟ ΡΕΜΠΕΤ ΑΣΚΕΡ Τ' ΑΛΙΑ

Ἀνάθεμά τους ποὺ ἔφεραν
αὐτὸ τὸ σκυλολόϊ
τὸ βάρβαρο κι' ἀπάνθρωπο,
τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ τὸ σόϊ.

Τριγυρνοῦνε στὰ χωριὰ
μέρα νύχτα στὰ χωράφια
σὰν τὰ λυσσάρικα σκυλιὰ
τῶν Ἀλβανῶν συνάφια.
.....

Τὴν ἡμέρα ξαπλωμένοι,
σὲ παγκάκια καὶ γιαπιά,
καὶ τὸ βράδυ ξαμολοῦνται
σὲ πόλεις καὶ χωριά.

Γίναν φόβος κι' ἐφιάλτης
στὶς γυναῖκες, στὰ παιδιά,
καὶ στοὺς ἄντρες ποὺ πηγαίνουν
τὸ πρωϊ γιὰ τὴ δουλειά.
.....

Αὐτοὶ δὲν ξέρουν παρακάλια,
κι' ὁμαδικὰ ὁρμοῦνε,
βιάζουν καὶ σκοτώνουνε,
τὸ πρῶτο θύμα ποὺ θα βροῦνε.

Ὅσοι στὴ δουλειὰ τοὺς παίρνουν
νὰ μὴν πληρώσουνε πολλά,
θὰ μετανοιώσουν κάποια μέρα,
ὅταν θὰ πάθουν συμφορά.

.....
Φυσικὰ νὰ ποῦμε καὶ τὸ δίκιο,
δὲν εἶναι ὅλοι τους ἀλῆτες,
εἶναι μονάχα τοῦ Ἀλία,
οἱ μουσουλμάνοι Τεπελνίτες[99].
.....

Necrasov, Mouton, The Hague, 154-170. Πίν. 1.
99. *Νέα Ἐλασσόνα* 16.8.1992, 2.

ΑΛΒΑΝΙΑ

Ι. *Ἐθνωνυμία*

Ἡ περίφημη ἀρχαία χώρα Ἀλβανία ταυτίζεται μὲ τὸ αὐτόνομο κατὰ τὴ διάρκεια τῆς τ. Σοβιετικῆς Ἑνώσεως Νταγκεστάν, διαρρεόμενο ἀπὸ τὸν ποταμὸ Σαμούρ, τὸν ὁποῖο ὁ Στράβων[1] ὀνομάζει Ἀλβανό, τὴ δὲ πρωτεύουσα Ἄλβανα. Ἀκριβέστερα κεῖται κοντὰ στὴν Ἀρμενία καὶ Γεωργία, στὸν Καύκασο, ὅπου ὀνομαστὲς εἶναι οἱ Καυκάσιες ἢ Ἀλβανικὲς πύλες.

Ἀλβανὸν ὄρος, Ἀλβανὶς λίμνη καὶ Ἀλβανοὶ προηγοῦνται στὸ Λάτιο, ΝΑ τῆς Ρώμης, ὅπου τὸ ὀρωνύμιο Albanus mons, τὸ ὑδρωνύμιο Albanus lacus, μετέπειτα στὴν ἰταλικὴ γλώσσα monte Cavo, lago di Albano, καὶ τὸ τοπωνύμιο Alba, τῆς ὁποίας κάτοικοι, σύμφωνα μὲ παράδοση θησαυρισμένη ἀπὸ τοὺς Διονύσιο τὸν Ἁλικαρνασσέα καὶ Ἰουστίνο, μεταναστεύουν μὲ ἀρχηγὸ τὸν Ἡρακλῆ[2] καὶ δημιουργοῦν τὴν παρακαυκασία Ἀλβανία.

Ἀλβανοὶ καλοῦνται ἐπίσης οἱ κάτοικοι τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἄλβας τῆς Κρήτης[3], συνάμα δὲ τῶν ὁμωνύμων τῆς Γαλατίας, Δυτικῆς Ἰβηρίας - Ἱσπανίας, Σκωτίας κ.ἄ. Ἐπὶ πλέον, κατὰ τὸν Πλίνιο[4], Ἀλβανοὶ ζοῦν καὶ στὴν ὀρεινὴ Σαρματία, περιοχὴ τῆς Σκυθίας.

Χρονικὰ οἱ ὅροι Ἀλβανία καὶ Ἀλβανοὶ τῆς γειτονικῆς μας χώρας εἶναι κατὰ χιλιετίες μεταγενέστεροι. Μνημονεύονται στὶς ἱστορικὲς πηγὲς μόλις τὸν 11ο αἰώνα μ.Χ. «Περὶ Ἀλβανῶν τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου – γράφει ὁ Βούλγαρος Rusi Stoikov – δυνάμεθα νὰ ὁμιλῶμεν μόλις κατὰ τὴν 4ην δεκαετηρίδα τοῦ 11ου μ.Χ. αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν»[5]. Ὡστόσο τοπωνύμιο Ἀλβανόπολις περιέχεται στὴν ἐπιγραφή, τῆς ὁποίας τόπος προελεύσεως – κατὰ τὴν Papazoglou – ὁρίζονται τὰ Σκόπια, καὶ ἐπιμαρτυρεῖ μνεία ὁμώνυμης πόλεως ἀπὸ τὸν Πτολεμαῖο[6]. Ἐπιχει-

---

1. *Γεωγραφικά,* ΙΑ΄, 4.1.10.
2. Βλ. *Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία* (ΜΕΕ). Ἀθῆναι, 1927, τ. 3ος, 403γ-406β. Ἐπίσης *Ἐπίτομον Ἐγκυκλοπαιδικὸν καὶ Γλωσσικὸν Λεξικὸν* Παπύρου - Λαρούς, λ. Ἄλβα - Ἀλβανία.
3. Βλ. Σταματάκος, Ἰ. Δρ. *Λεξικὸν Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης,* Ἀθῆναι, 1949. Παράρτημα Α΄, Λεξικὸν κυρίων ὀνομάτων, λ. Ἄλβα κ.ἑ.
4. VI 29, 39.
5. Stoikov, Rusi. Ἡ πρώτη περὶ Ἀλβανῶν πληροφορία εἰς τὰς ἱστορικὰς πηγάς. Μτφρ. Γ. Σαμαρᾶς. *Δελτίον Σλαβικῆς Βιβλιογραφίας,* 1968, τ. 18, σ. 47.
6. Papazoglou, F. Quelques aspects de l' histoire de la province de Macédoine. *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt* II, 7.1, σ. 332 σημ.

ρεῖται δὲ ὁ γεωγραφικὸς προσδιορισμὸς στὴν ὀροσειρὰ τῶν Δειναρικῶν ἄλπεων καὶ κατὰ μῆκος τοῦ Γενούσου ποταμοῦ ἀπὸ τὶς πηγές του, ὅπου ὁ εὐρύτερος χῶρος φέρει τὰ ὀνόματα Ἄλβανον καὶ συνηθέστερα Ἄλβανα ἢ μὲ ρωτακισμὸ Ἄρβανα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα παράγονται Ἀλβανὸς καὶ Ἀλβανίτης ἢ παγίως Ἀρβανίτης[7]. Τοῦ τελευταίου τὴν παραγωγὴ ὁ Stoikov θεωρεῖ ὡς ἑλληνική[8]. Σχεδὸν δὲ ἀπόλυτα σημαίνει τὸν ἀλβανόφωνο Ἕλληνα. Χαρακτηριστικὸς εἶναι ὁ τίτλος δημοσιεύματος τοῦ Γ. Πιτυκάκη: «Ἀλβανόφωνοι ναί, Ἀλβανοὶ ὄχι»[9]. Ἐξ ἴσου ἐνδιαφέρουσα εἶναι καὶ ἡ διαπίστωση τοῦ Trudgill: «The people themselves are referred to, not as Albanians, but as Arvanites, sing Arvanitis»[10].

Αὐτοὶ οἱ Ἀρβανίτες – κατὰ καίρια ἐπισήμανση τοῦ Vladislav Skarić – «…de religion orthodoxe participèrent activement à tous les mouvements nationaux grecs, mais non pas en tant qu' Albanais mais comme Grecs»[11]. Πολὺ ἐνωρίτερα καὶ σαφέστατα ἐκφράζεται ὁ Philippe de Commynes σὲ μετάφραση Σπυρίδωνος Λάμπρου: «Ἦσαν ἅπαντες Ἕλληνες, ἐλθόντες ἐκ τῶν πόλεων ἃς κατέχουσιν ἐν Ἑλλάδι οἱ Βενετοί, τινὲς μὲν ἐκ τοῦ Ναυπλίου ἐν Πελοποννήσῳ ἄλλοι δ' ἐξ Ἀλβανίας, ἐνώπιον τοῦ Δυρραχίου…»[12]. Προσφυέστατα ὁ ἀκαδημαϊκὸς Ἀντ. Δ. Κεραμόπουλλος χρησιμοποιεῖ τὸν ὅρο Ἀλβανοὶ ἐντὸς εἰσαγωγικῶν: «Ἤδη κατὰ τὸν 14ον αἰ. 10 χιλ. "Ἀλβανοὶ" ὀρθόδοξοι *Χριστιανοὶ μεθ' ἑλληνικῶν τοῦ βορρᾶ λέξεων εἰς τὴν γλῶσσαν των,* ἐκ φόβου πρὸς τοὺς Τούρκους ἢ ἕνεκα τυραννίας τῶν γειτόνων ἢ πενίας, μιμούμενοι δ' ἄλλους φυγόντας πρότερον, ἦλθον εἰς Θεσσαλίαν καὶ Μακεδονίαν καὶ Βοιωτίαν καὶ ἔπειτα καὶ Ἀττικήν, κατέφυγον δὲ τῷ 1392 καὶ εἰς Πελοπόννησον πρὸς τοὺς *ὁμοφύλους καὶ ὁμοδόξους Ἕλληνας* καὶ ἐγένοντο δεκτοὶ ὑπὸ Θεοδώρου τοῦ Παλαιολόγου»[13].

7. Βλ. Βρανούση, Ἔρα. Οἱ ὅροι «Ἀλβανοὶ» καὶ «Ἀρβανῖται» καὶ ἡ πρώτη μνεία τοῦ ὁμωνύμου λαοῦ τῆς Βαλκανικῆς εἰς τὰς πηγὰς τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος. *Σύμμεικτα,* 1970, τ. 2, σσ. 207-254.

8. Stoikov, *ἔ.ἀ.,* 47 καὶ σημ. 25. Πβ. καὶ Σιδέρης, Δ. Ἀθ. *Παιανία (Λιόπεσι). Ἱστορία - Λαογραφία.* Ἀθῆναι, 1965, 41: «Ἡ λέξη Ἀρβανίτης σημαίνει τὸν κάτοικο μιᾶς ὡρισμένης περιοχῆς τῆς Ἠπείρου… Ὁ Ἀρβανίτης… εἶναι Ἠπειρώτης».

9. Βλ. *Ἡ Καθημερινή,* 17.1.1980.

10. *Language, Ethnicity and Intergroup Relations*. AP London, New York and San Francisco, 1970, 173.

11. Skarić, Vl. L' attitude des peuples balkaniques à l' égard des Turcs. *Revue Internationale des Etudes Balcaniques* (RIEB), 1935, τ. 1-2, σ. 583.

12. Βλ. *Νέος Ἑλληνομνήμων,* 1922 - 16, σσ. 473-474.

13 Βλ. *Πεπραγμένα τοῦ Θ΄ Διεθνοῦς Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου,* Θεσσαλονίκη, 1953, σ. 478. Καὶ Vacalopoulos, Ap. Byzantinism and Hellenism. Remarks on the Racial Origin and the Intellectual Continuity of the Greek Nation. *Balkan Studies,* 1968, vol. 9, p. 108.

Τὴν ἑλληνικότητά τους διαφυλάσσουν καὶ διακηρύσσουν αὐτοπροαιρέτως, πάντοτε καὶ παντοῦ, ἰδίως κατὰ τὴ διασπορά τους στὴ Δύση. Παράδειγμα πειστικὸ παρέχουν οἱ Μιχαὴλ Μπούας καὶ Ἀλέξανδρος Μοσχολέων, οἱ ὁποῖοι τὸ 1597 στὴν Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία τῆς Νεαπόλεως Ἰταλίας δὲν ἀρκοῦνται στὴν ἀναγραφὴ τῶν τίτλων τους, Magistri Cappellani, ἀλλὰ προσθέτουν μὲ παρρησία τὴν καταγωγή τους, nationis graecae[14].

Ὅπως προηγουμένως ἀναφέρεται, στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα, μάλιστα στὴν ἀρχαία, ἐμπεριέχεται, χωρὶς τὴν παραμικρὴ ἐθνολογικὴ διαφοροποίηση, καὶ ὁ ὅρος Ἀλβανός[15]. Ἐξ ἄλλου ὅσοι δὲν σχετίζονται μὲ τὸν Ἑλληνισμὸ αὐτοαποκαλοῦνται Σκυπιτάρ, Σκυπιτάροι ἢ Σκυπιτάρηδες, τὴ δὲ χώρα τους ἀποκαλοῦν Σκυπίρια.

Γιὰ τὴν ἐτυμολογία καὶ σημασία τῆς ἀποδεκτῆς ἀπὸ τοὺς γείτονες ἐθνωνυμίας οἱ γνῶμες τῶν εἰδικῶν διΐστανται. Πάντως κατὰ τὸν Κροάτη Petar Skok, ρωμανιστή - βαλκανολόγο, καθηγητὴ τοῦ πανεπιστημίου Ζάγκρεμπ, ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ τοπωνύμιο Scupis (> Shkyp), πρωτεύουσα τῆς Δαρδανίας[16], τὰ διαβόητα πλέον Σκόπια. Ἡ διάσταση γνωμῶν συνεχίζεται καὶ γιὰ τὸν χρόνο ἐμφανίσεως στὰ Σκόπια. Ὁ Βούλγαρος ἀκαδημαϊκὸς Vl. Georgiev φρονεῖ ὅτι οἱ Σκυπιτάροι ἤδη τὸν 2ο αἰ. π.Χ. διαμένουν στὴ Δαρδανία, ἀπὸ τὴν ὁποία μεταβαίνουν στὴ σημερινὴ βαλκανικὴ Ἀλβανία[17]. Ὁ Ἰταλὸς καθηγητὴς Carlo Tagliavini εἰκάζει τὴν ὕπαρξη τῶν Σκυπιτάρων περὶ τὰ Σκόπια ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα[18]. Μὲ ἄλλο δὲ δημοσίευμα διευρύνει τὸ χρονικὸ διάστημα παρουσίας τους στὰ Σκόπια λέγοντας ὅτι κατοικοῦν ἐκεῖ πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως Σλάβων στὰ κεντρικὰ μέρη τῆς Βαλκανικῆς[19]. Ab ovo ἐξετάζει τὸ θέμα ὁ Ρουμάνος ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Βουκουρεστίου Al. Rosetti παραθέτοντας δυσεύρετες

14. *Νέος Ἑλληνομνήμων,* 1926, τ. 20, σ. 181.

15. Βλ. H. Liddell - R. Scott - Ἀ. Κωνσταντινίδου, *Μέγα Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης.* Ἐκδόσεις Ἑλληνικὰ Γράμματα, λ. ἄλβος, α, ον. Chantraine, P. *Dictionnaire étymologique de la langue grecque. Histoire des mots*. Editions Klincksieck. Parts, 1968, λ. ἀλφός. Ernout, A. et Meillet, A. *Dictionnaire étymologique de la langue latine. Histoire des mots*. Paris, Librairie C. Klincksiech, 1967, λ. Albus, -a, -um.

16. Βλ. *Zeitschrift für romanische Philologie,* 1934, τ. 54, σ. 180. Ἐπίσης *Ἀθηνᾶ,* 1928, τ. 40, σ. 204. *Byzantion,* 1927-1928, τ. 4, σσ. 746-748. *Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν* (*ΠΑΑ*), 1929, τ. 4, σσ. 102-108. *Le Flambeau,* mai-août 1929, σσ. 329-331. *ΠΑΑ,* 1930, τ. 5, σσ. 353-356. *Ἑλληνικαὶ Μελέται,* 1940, τ. 1, σσ. 23-42.

17. Βλ. *Linguistique Balkanique,* 1970, τ. 2, σσ. 15-19.

18. Tagliavini, C. *Le parlate albanesi di tipo ghego orientale (Dardania e Macedonia nord-occidentale)*. Roma, 1942, σ. 12 κ.ἑ.

19. Βλ. *Studi Albanesi,* V-VI, σ. 8 κ.ἑ.

βιβλιογραφικὲς πληροφορίες σὲ περιεκτικὸ κεφάλαιο ἐπιγραφόμενο «Ἡ ἀρχικὴ πατρίδα τῶν Ἀλβανῶν»[20].

II. *Καταγωγή*

Οἱ Ἀλβανοὶ διακρίνονται σὲ ποικιλώνυμες πληθυσμικὲς ἑνότητες, τῶν ὁποίων μεγαλύτερες εἶναι δύο, οἱ Τόσκοι ἢ Τόσκηδες καὶ οἱ Γκέγκες ἢ Γκέγκηδες, οἱ μὲν πρῶτοι ἐντεῦθεν οἱ δὲ δεύτεροι ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ Γενούσου (Σκούμπη), τοῦ ὁποίου ὁ ροῦς σὲ σημαντικὴ διαδρομὴ συμπίπτει μὲ τὴν περίπυστη ὁδικὴ ἀρτηρία Ἐγνατία. Ἀκριβῶς αὐτὴ ἐκλαμβάνεται ἀπὸ τὸν Στράβωνα ὡς ἑλληνοϊλλυρικὴ διαχωριστικὴ γραμμή: «Ταύτην δὴ τὴν ὁδὸν ἐκ τῶν περὶ τὴν Ἐπίδαμνον καὶ τὴν Ἀπολλωνίαν τόπων ἰοῦσιν ἐν δεξιᾷ μέν ἐστι τὰ Ἠπειρωτικὰ ἔθνη κλυζόμενα τῷ Σικελικῷ πελάγει μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, ἐν ἀριστερᾷ δὲ τὰ ὄρη τὰ τῶν Ἰλλυριῶν…»[21]. Ἑπομένως εὔλογα τὸν Γενοῦσο ὁ Stadtmüller ὀνομάζει ὅριο γλωσσικὸ καὶ πολιτισμικὸ τῶν Ἑλλήνων[22], τῶν ὁποίων ἡ παρουσία εἶναι πανάρχαια[23].

Παρὰ τὴν πάροδο χιλιετιῶν ἀπὸ τὴν πληροφορία τοῦ Στράβωνος καὶ παρὰ τὶς ἐν τῷ μεταξὺ παντοῖες, ἰδίως γλωσσικές[24], ἀλλοιώσεις διατηροῦνται εὐδιάκριτες πολλὲς πτυχὲς τοῦ περιπετειώδους καὶ ταραχώδους βίου τῶν κατοίκων τῶν δύο πλευρῶν τοῦ Γενούσου. Ἤδη στὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰ. ὁ Ἀθανάσιος Ψαλίδας (1767-1829) παρατηρεῖ ὅτι «ἡ χώρα, ποὺ ἐκτείνεται νοτίως τοῦ Γενούσου ποταμοῦ, ὁμοιάζει πολὺ ἢ μᾶλλον κατὰ πάντα πρὸς τὴν νότιον Ἤπειρον, διαφέρει δὲ οὐσιαστικῶς πρὸς τὴν χώραν, ποὺ ἐκτείνεται εἰς τὸ βόρειον μέρος τοῦ ποταμοῦ τούτου»[25]. Αὐτὴν δὲ τὴν παρατήρηση ἐπιβεβαιώνει – κατὰ τὸν Κ. Δ. Στεργιόπουλο – «ἡ ἔρευνα τῶν λαογραφικῶν στοιχείων τῆς κάτω ἀπὸ τὸν Γενοῦσον ποταμὸν ἐκτεινομένης χώρας καὶ ἰδιαιτέρως τῶν ἱστορικῶν λειψάνων,

20. Rosetti, Al. *Istoria limbii române*. București, 1968, σ. 210 κ.ἑ.

21. *Γεωγραφικά*, Ζ΄, 323.

22. Πβ. Κοσμᾶ Θεσπρωτοῦ καὶ Ἀθανασίου Ψαλίδα, *Γεωγραφία Ἀλβανίας καὶ Ἠπείρου.* Ἐξ ἀνεκδότου χειρογράφου τοῦ Κοσμᾶ Θεσπρωτοῦ μὲ τοπογραφικὰ σχεδιαγράμματα καὶ γεωγραφικοὺς χάρτας τοῦ ἰδίου. Προλεγόμενα καὶ σημειώσεις Ἀθαν. Χ. Παπαχαρίση. Ἐκδόσεις Ἑταιρείας Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν. Ἰωάννινα, 1964, σ. 94 σημ. 8.

23. Πβ. Papazoglou, Fanoula. Quelques problèmes de l' histoire épirote: A propos du livre «Epirus» de N.G.L. Hammond. *Ziva Antika* (*ZA*), 1970, τ. 20, σσ. 115-136.

24. Λατινική - βλαχική, σλαβική, ἀλβανική.

25. Στεργιόπουλος, Κ. Δ. Τὰ βόρεια σύνορα τῆς Ἠπείρου. Ἀθῆναι, 1946, σ. 66. Βλ. καὶ *Ἠπειρωτικὰ Χρονικὰ* (*ΗΧ*), 1931, τ. 6, σ. 58.

26. Στεργιόπουλος, *ἔ.ἀ.*

ὅπως χαρακτηρίζονται οἱ ἀφανεῖς, ἀλλ' ἀσφαλεῖς μάρτυρες τῆς ἱστορικῆς ἀλήθειας (ἤθη, ἔθιμα, τραγούδι, σπίτι, τρόπος συνοικήσεως κ.λπ.)»[26]. Ταυτόχρονα ἡ ἀλήθεια συνάγεται καὶ μὲ θεώρηση τῆς μορφῆς. Πράγματι, «δὲν εἶναι ἀσήμαντος ἡ ἀπὸ τῶν ξανθῶν, γιγαντοσώμων καὶ γλυκοφθάλμων Γκέγκηδων ἀνθρωπολογικὴ διαφορὰ τῶν νοτίως τοῦ Γενούσου Τόσκηδων, οἱ ὁποῖοι πρὸς τὸ μελάγχρουν ἀποκλίνοντες διασῴζουν ἑλληνικὰ χαρακτηριστικά»[27]. Ἐπὶ πλέον ἀποδεικτικὴ διάκριση ἐπισημαίνεται καὶ στὴν ἐνδυμασία: «Καθ' ὅλου ὁ τῶν Τόσκων καὶ Γκεκῶν ἱματισμός ἐστι διαφέρων πολλῷ, τῶν μὲν λευκὸν αὐτὸν τοξύνολον ἐχόντων (φουστανέλαν κ.τ.λ.) τῶν δὲ Γκεκῶν περισκέλιά τε στενὰ καὶ προστερνίδια ἐρίου, τοῖς τῶν Εὐρωπαίων χωρικῶν παρεμφερῆ πως ὄντα»[28].

II. *Τόσκοι - Τόσκηδες*

Ἡ ἀλβανικὴ γλώσσα διακρίνεται σὲ δύο διαλέκτους, τοσκικὴ καὶ γκεγκική[29]. Γιὰ τὴν πρώτη ὁ Johann Georg von Hahn διαπιστώνει τὸ 1854 ὅτι ἔχει σύνταξη ὅμοια μὲ τὴν ἑλληνική[30]. Ἀποτελεῖ δὲ ἀξίωμα ὅτι ἡ προέλευση τῆς συντάξεως ὁρίζει καὶ τὴν καταγωγὴ τῶν χρήστων μιᾶς γλώσσας. Διότι σ' ἀντίθεση μὲ τὸ λεξιλόγιο ἡ σύνταξη καὶ γενικὰ τὰ δομικὰ συστήματα, κατὰ κανόνα, δὲν δανείζονται.

Ὁπωσδήποτε ἐπιστημονικὸ πόρισμα λογίζεται ἰσχυρότερο, ὅταν ἐπιρρωνύεται μὲ ἀντίστοιχα ἄλλων ἐπιστημῶν, ὥστε νὰ εἶναι ἀπότοκο διεπιστημονικῆς διερευνήσεως, ἡ ὁποία ἐν προκειμένῳ συντελεῖται μὲ μικρὴ καθυστέρηση. Τὸ 1877, ὁ Ἄγγλος Stanford μελετώντας τὴ γλώσσα, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ τὸν χαρακτήρα τῶν Ἀλβανῶν συμπεραίνει ὅτι κατὰ τὴν ἀρχική τους καταγωγὴ αὐτοί, δηλαδὴ οἱ κάτω τοῦ Γενούσου «Ἀλβανοί», εἶναι γνήσιοι Ἕλληνες[31].

Βεβαίως ὡς ἐπιδέξιοι ἔμποροι καὶ ταλαντοῦχοι ἐπιχειρηματίες οἱ Ἕλληνες δὲν ἐμποδίζονται ἀπὸ τὸ ρεῦμα τοῦ Γενούσου. Θὰ ἦταν ἀδιανόητη ὁποιαδήποτε

27. Κ. Θεσπρωτοῦ, *ἔ.ἀ.*

28. Νικοκλέους, Ν. Γ. *Περὶ τῆς αὐτοχθονίας τῶν Ἀλβανῶν,* ἤτοι *Σκιπιτάρ. Πραγματεία ἱστορικοφιλολογική.* Ἐν Γοτίγγῃ, 1855, σ. 78 σημ. 15.

29. Μπαμπινιώτης, Γ. *Συνοπτικὴ ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας.* Ἀθήνα, 1986, σ. 41. Ὁ Pott ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἀλβανικὴ δὲν εἶναι γλώσσα «ἰνδοευρωπαϊκή». Βλ. σχετικὰ Lahovary, N. Affinités linguistiques basco-caucasiennes et balkaniques. *Eusko-Jakintza,* 1951, τ. 5, σ. 230. Τοῦ αὐτοῦ, Les origines basques. *Αὐτ.,* 1949, τ. 3, σ. 361.

30. Βλ. *Balkan - Archiv,* 1985, τ. 10, σ. 171, ὅπου παρουσίαση καὶ σχολιασμὸς τοῦ J. Kramer. Ἐπίσης παρατηρήσεις C. Poghirc, *Revue Roumaine de Linguistique,* 1967, τ. 12, σ. 31. Καὶ A. Graur, *Bulletin Linguistique,* 1936, τ. 4, σ. 35.

31. Πβ. *An Ethnological Map of the European Turkey and Greece with Introductory Remarks*

ἄρνηση προσφορᾶς τῶν παντοειδῶν ἀγαθῶν τους μὲ ἀγαθὲς συνήθως ἐπιπτώσεις καὶ στὸν βορειότερο χῶρο, ὅπου καὶ σὲ καιροὺς χαλεποὺς ὑπερτεροῦν, σύμφωνα μὲ ἀποκαλύψεις ξένων ἐπαϊόντων: «Quella supremazia dell' elemento greco non è dovuta alla forza: essa è un naturale portato della superiorità di razza e di civieltà, superiorità che esisteva anche nei tempi più tristi per la nazione ellenica»[32]. Αὐτὲς βλέπουν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας τὸ 1879 χάρη στὴν παρρησία τοῦ Canini, τὸ δὲ 1886 ἐπιμαρτυροῦνται ἀπὸ τὸν Ἰταλὸ πρωθυπουργὸ Crispi, μὲ ἐπισημάνσεις καίριες καὶ ἐποικοδομητικὲς ἀπαντώντας σὲ σχετικὲς ἐρωτήσεις τοῦ Νεοκλῆ Καζάζη, προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ»:

Κρίσπης: – «Ἡ Ἑλλὰς οὐδὲν ἔπραξεν ὅπως ἑλκύσῃ ὑπὲρ ἑαυτῆς τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Δυνάμεων, ἰδίᾳ τῶν λαῶν, οἵτινες ἀείποτε διάκεινται ὑπὲρ αὐτῆς εὐμενῶς».

Καζάζης: – «Γινώσκετε τὰς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐνεργείας τῆς νέας ὑμῶν πολιτικῆς ἐν Ἠπείρῳ καὶ Ἀλβανίᾳ, ὅπου ὁ ἰταλικὸς προσηλυτισμὸς ἐργάζεται μετὰ πολλοῦ ζήλου, ἐπὶ βλάβῃ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων».

Κρίσπης: – «Εἶνε ἀληθές, ὅτι διεξήχθη τοιαύτη ἐργασία ὑπὲρ τῶν ἰταλικῶν συμφερόντων. Ἀλλὰ βεβαιωθῆτε, ὅτι δὲν εἶνε τοιοῦτο τὸ πρόγραμμα τῆς ἐξωτερικῆς ἡμῶν πολιτικῆς. Ἀποδεχόμεθα ὅτι αἱ τουρκικαὶ αὐταὶ ἐπαρχίαι ἀνήκουσι καὶ λόγῳ ἱστορικῶν δικαίων, καὶ λόγῳ φυλετικῆς συγγενείας εἰς τὴν Ἑλλάδα μᾶλλον ἢ εἰς οἱανδήποτε ἄλλην εὐρωπαϊκὴν χώραν. Ἀληθῶς σεῖς δὲν ἐνεργεῖτε σοβαρῶς καὶ μετὰ περισκέψεως ὑπὲρ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Ἠπείρῳ καὶ Ἀλβανίᾳ, ἔνθα δὲν θὰ εὑρίσκετε μεγάλην ἀντίδρασιν… Ἀπόκειται εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ κατανοήσῃ τ' ἀληθῆ αὐτῆς ἐθνικὰ συμφέροντα καὶ νὰ πολιτευθῇ δεξιῶς καὶ ἐπιτηδείως, διὰ τῶν πραγμάτων, καὶ οὐχὶ δι' ἀορίστων ἱστορικῶν ἐπικλήσεων καὶ διαμαρτυριῶν. Ἂς μιμηθῇ τὴν Ἰταλίαν· θ' ἀποκτήσῃ πραγματικοὺς φίλους, ὅταν δημιουργήσῃ πραγματικήν, ἐθνικὴν καὶ πολιτικὴν πίστιν»[33].

Ὅσα προηγουμένως συνιστᾶ ὁ Crispi οὔτε μετὰ πλήρη αἰώνα καὶ πλέον ἐφαρμόζονται μὲ συνέπεια ἀλλεπάλληλες ταπεινώσεις τοῦ ἑλληνικοῦ γοήτρου καὶ ἐξουθενωτικὲς συρρικνώσεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ στὸν συνεχόμενο βορειοηπειρωτικὸ χῶρο, ὅπου Ἕλληνες ἀκόμη καὶ ἀλλώνυμοι[34], ἀλλόγλωσσοι[35] καὶ ἀλλό-

on the Distribution of Races… London, 1877, σ. 8.

32. Canini, A. *La Questione dell' Epiro*. Roma, 1879, σ. 8. Βλ. καὶ *Byzantinische Zeitschrift,* 1971, τ. 64, σ. 22, ὅπου, κατὰ τὸν P. Charanis, ὁ Ἰσίδωρος Σεβίλλης ὁλόκληρο τὸ Ἰλλυρικὸ ἀποκαλεῖ *Craecia*.

33. Χρηστοβασίλης, Χρ. Ἡ ἐν Ἀλβανίᾳ κατάστασις. *Ἑλληνισμός,* 1900, τ. 6, σ. 259.

34. Βλ. *Ἐπετηρὶς Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσός,* 1914, τ. 10, σσ. 62-63 καὶ 94, ὅπου ὁ Δ. Κ. Τσοποτὸς ἀποκαλύπτει ἀπὸ τὴ συλλογὴ ἐγγράφων Ζυγαλάκη «ἕτερα ἀρχαῖα καὶ

δοξοι[36] διασώζουν σὰν πολύτιμο φυλαχτὸ στὰ κατάβαθα τῆς ψυχῆς καὶ διακηρύσσουν ἀποφασιστικὰ τὴν ἑλληνικότητά τους: «Ὁ Φράσαρης, ἀρχηγὸς τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ κατὰ τὸ 1854, ἐρίσας πρὸς συνάρχοντας Τούρκους ἔρριψεν αὐτοῖς τὴν ὕβριν, ὅτι αὐτὸς δὲν εἶναι *Κονιάρης*, ἀλλ' ἔχει προγόνους τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας»[37]. Οἱ «Ἀλβανοὶ» μουσουλμάνοι τοῦ Τεπελενιοῦ διὰ τῶν ἐκπροσώπων τους, μουφτῆ, δημάρχου καὶ δύο σεΐχηδων ἀπευθυνόμενοι πρὸς τὸν Puaux τηλεγραφοῦν: «Χαιρετίζουμε τὸν ἐκπρόσωπο τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ καὶ σᾶς παρακαλοῦμε νὰ καταστήσετε γνωστὰ τὰ εἰλικρινῆ μας αἰσθήματα γιὰ τὴ μητέρα - πατρίδα, τὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ τὴν ὁποία καμία στρατιωτικὴ δύναμη ἀπὸ ἐκεῖνες ποὺ ἐργάζονται γιὰ τὴν ἀδικία δὲν θὰ μπορέσει νὰ μᾶς χωρίσει»[38].

Δύο δεκαετίες πρωτύτερα ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Σορβόννης Victor Bérard διαπιστώνει εὔκολα τὴν ἑλληνικότητα: «Ἡ χριστιανικὴ κοινότητα τοῦ Ἐλβασὰν εἶναι τὸ προκεχωρημένο φυλάκιο τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐδῶ, στὰ βόρεια. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ Ἀλβανοί… θεωροῦν τοὺς ἑαυτούς τους Ἕλληνες». Ταυτόχρονα ὁ Bérard ἐπισημαίνει καὶ τὴν ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων τοῦ Ἐλβασάν: «Οἱ Βλάχοι αὐτοὶ ἔχουν τὴ δική τους ἐκκλησία, τὴ δική τους γλώσσα καὶ τὰ δικά τους σχολεῖα… Καὶ στὰ δυό τους σχολεῖα, ἀρρένων καὶ θηλέων, ἡ διδασκαλία γίνεται στὰ Ἑλληνικά… Ἑλληνικὸς ὁ κλῆρος τους, ἑλληνικὴ καὶ ἡ λειτουργία. Οἱ ἴδιοι μιλᾶνε Βλάχικα στὴ συνοικία τους καὶ Ἑλληνικὰ στὸ παζάρι… Καὶ αὐτοὶ ἐπίσης στέλνουν σπουδαστὲς στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ἀθήνας. Κοντολογὶς ἔχουν ἑλληνικὴ συνείδηση καὶ δηλώνουν Ἕλληνες…»[39].

ἀνέκδοτα ἔγγραφα μαρτυροῦντα τὴν ἑλληνικότητα τῆς Βορείου Ἠπείρου».

35. *Αὐτ.*, 1917, τ. 13, σ. 169-17, ὅπου σὲ δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα, δημοσιευόμενα ἀπὸ τὸν Ν. Γιαννόπουλο, περιλαμβάνονται καὶ πρόσφατα ἐξισλαμισμένοι.

36. Βλ. τὰ προηγούμενα ἀποδεικτικὰ στὴ διατριβὴ τῆς Λυκούρη - Λαζάρου. *Τὰ ἀρχεῖα στὸ νεοελληνικὸ κράτος ἕως τὴν ἵδρυση τῶν Γενικῶν Ἀρχείων* (1821-1914). Ἀθήνα, 1991, σσ. 66 καὶ 79.

37. Μπέλλος, Λ. *Ἀλβανικὰ ἢ αἱ τρεῖς ζῶσαι διάλεκτοι τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης.* Ἐν Ἀθήναις, 1903, σ. 5. Βλ. καὶ *Ὁ Μακεδονικὸς Ἀγώνας. Ἀπομνημονεύματα.* Ἵδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου. Θεσσαλονίκη, 1984, σ. 125, ὅπου «Ἠπειρώτης τὴν καταγωγὴ – σύμφωνα μὲ πληροφορία τοῦ Ἀλεξ. Ζάννα – [εἶναι καὶ] ὁ στρατηγὸς Χασὰν Ταξὶμ πασᾶς, ὁ μετέπειτα ἀρχηγὸς τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ, ποὺ παρέδωσε τὴ Θεσσαλονίκη στὸν στρατό μας». Ἐπίσης Λαζάρου, Ἀχ. Γ. *Βαλκάνια καὶ Βλάχοι.* Ἐκδόσεις Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσός. Ἀθῆναι, 1993, σσ. 95, 96, 97, ὅπου ἀποκαλύπτεται Ἕλληνας ἀρνησίθρησκος καὶ ὁ περιφημότερος Ὀθωμανὸς στρατιωτικὸς Ἐβρενός - βέης, ὁ ἐπιλεγόμενος γαζῆ.

38. Puaux, René. *Δυστυχισμένη Βόρειος Ἤπειρος.* Μτφρ. Ἀγόρω - Ἐλισάβετ Ἀ. Λαζάρου, Ἀθήνα ἄ.χ., σ. 121.

Τὴν ἑλληνικότητα διακηρύσσουν καὶ μὲ κίνδυνο τῆς ζωῆς τους, μάλιστα ἀπορρίπτοντας δελεαστικὲς προτάσεις μὲ ἀντάλλαγμα τὴν ἀποδοχὴ τῆς ρουμανικῆς ἐθνότητας ἢ ἄλλης ἰδιαίτερης, μὴ ἑλληνικῆς. Τὸ 1905, ὅταν γίνεται ἡ λεγόμενη ἀπογραφὴ τοῦ Χιλμῆ πασᾶ[40], ποὺ σκανδαλωδῶς εὐνοεῖ τὴ Ρουμανία, ὥστε νὰ ἀποκαλεῖται Χιλμέσκο, καὶ ἀσκεῖ τρομερὴ τρομοκρατία, «οἱ βλαχόφωνοι τῶν Τιράνων, πιστοὶ στὴν ἑλληνικὴ ἰδέα, μὲ σθένος ἀπάντησαν ὅτι τίποτε τὸ κοινὸ δὲ συνέδεε τὴ Ρουμανία μ' αὐτούς, *οἵτινες στερρῶς ἐχόμενοι τῶν πατρῴων, δὲν θὰ ἐπιτρέψωσι σκάνδαλα καὶ ζιζάνια καὶ ὅτι αἱ ὑποσχέσεις αὐτοῦ* [τοῦ Ρουμάνου διπλωμάτη Μπουριλεάνου] *περὶ ἱδρύσεως σχολῆς μὲ πολλὰς γλώσσας, καὶ Ἐκκλησίας μεγαλοπρεποῦς καὶ προστασίας ἰσχυρᾶς ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ρουμανίας, σκοπούσης,* ὡς εἶπε, *νὰ συστήσῃ καὶ Προξενεῖον ἐν Δυρραχίῳ, δὲν δύνανται νὰ μειώσωσι τὴν ἀπεριόριστον ἀγάπην των πρὸς τὴν Ἑλλάδα.* Πρόσθεσαν ἐπίσης πὼς κάθε ἀπόπειρα δελεασμοῦ τους μὲ χρήματα ἢ ἄλλα μέσα θὰ ναυαγοῦσε, ὅπως εἶχε γίνει στὸ παρελθόν. Ἀκόμη καὶ αὐτὴ ἡ βία ἂν χρησιμοποιόταν ἀπὸ τοὺς βέηδες τῆς περιοχῆς, ὅπως εἶχε γίνει πρὶν πέντε χρόνια, ὕστερα ἀπὸ συμφωνία τῶν βέηδων μὲ τὴ ρουμανικὴ κυβέρνηση, δὲ θὰ ἀπέδιδε»[41]. Ἡ δὲ ἀξιοθαύμαστη προσήλωσή τους στὴν Ἑλλάδα διαρκεῖ ἕως τὶς ἡμέρες μας[42].

Στὴν Ἀλβανία, λοιπόν, τὴν ἐντεῦθεν τοῦ Γενούσου, δὲν ὑπάρχουν μόνον οἱ ἐναπομείναντες ἑλληνόφωνοι ἀλλὰ καὶ οἱ δίγλωσσοι ἑλληνοαλβανόφωνοι καὶ οἱ τρίγλωσσοι ἑλληνοβλαχοαλβανόφωνοι[43], συνάμα δὲ χριστιανοί, κρυπτοχριστιανοὶ καὶ μουσουλμάνοι. Ὡστόσο στὴν τελευταία κατηγορία ἐπισυμβαίνουν καὶ ἐπώδυνες ἐπαληθεύσεις τῆς παροιμίας: «Ὁ Ρωμιός, ὅταν τουρκέψει, γίνετ' ἑφτὰ φορὲς Τοῦρκος»[44]. Σύγχρονη τραγικὴ περίπτωση συνιστοῦν οἱ ἐνέργειες τοῦ Σαλὶ Μπερίσα, καταστροφικὲς καὶ γιὰ τοὺς ἀκραιφνεῖς Ἀλβανούς, Σκυπιτά-

39. Bérard, V. *Τουρκία καὶ Ἑλληνισμός.* Μτφρ. Μ. Λυκούδης, Εἰσ. - Σχ. Θ. Πυλαρινός. [Ἀθήνα], 1987, σσ. 102-103.

40. Βλ. *La Grèce* par Homolle… Paris. 1908, σ. 179. Paillarés, M. *L' imbroglio Macédonien*. Paris. 1909, σ. 400. Almaz [Μαζαράκης - Αἰνιάν]. *Αἱ ἱστορικαὶ περιπέτειαι τῆς Μακεδονίας.* Ἀθήνησι, 1912, σσ. 98-99. Γιαραλῆ - Παπαδοπούλου. Δ. Ἡ ἀπογραφὴ τοῦ Χιλμῆ πασᾶ στὴν Ἤπειρο (1905). *Δωδώνη,* 1978, τ. 7, σ. 122 καὶ 136 σημ. 3.

41. Νικολαΐδου, Ἐλευθερία Ἰ. *Ξένες προπαγάνδες καὶ ἐθνικὴ ἀλβανικὴ κίνηση στὶς μητροπολιτικὲς ἐπαρχίες Δυρραχίου καὶ Βελεγράδων κατὰ τὰ τέλη τοῦ 19ου καὶ τὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰώνα.* Ἐκδόσεις ΙΜΙΑΧ, Ἰωάννινα, 1978, σ. 212.

42. Τρίτος, Μιχ. Γ. Οἱ Βλάχοι τῆς Βορείου Ἠπείρου εἶναι Ἕλληνες. *Ὅσιος Νικάνωρ,* 1992, τ. 78, σ. 87.

43. Λαζάρου, Ἀχ. Γ. *Καταγωγὴ καὶ ἐπίτομη ἱστορία τῶν Βλάχων τῆς Ἀλβανίας.* Ἰωάννινα, 1994.

44. Βλ. Χιδίρογλου, Π. *Ἐθνολογικοὶ προβληματισμοὶ ἀπὸ τὴν τουρκικὴ καὶ τὴν ἑλληνικὴ παροιμιολογία.* Ἀθῆναι, 1987, σ. 41.

ρους, ἐξ αἰτίας τοῦ ἀχαλίνωτου μισελληνισμοῦ του, ἀγνοώντας τὸν πρόγονό του Ἰωσὴφ Μπερίσση[45], ποὺ φέρεται καὶ συνδρομητὴς ἑλληνικῶν ἐκδόσεων, χρηστικῶν καὶ ἐπωφελῶν γιὰ τὸν ταχύτερο φωτισμὸ ὅλων τῶν βαλκανικῶν λαῶν.

Πάντως ἐπιβεβαιώνεται ἀπόλυτα ἡ ἐπισήμανση τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Ἀντ. Δ. Κεραμοπούλλου, κατὰ τὸν ὁποῖο «…εἴτε ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ εἶναι, εἴτε μωαμεθανοὶ Τόσκηδες, εἶναι ἀδιάγνωστοι ἀπ' αλλήλων ἔξω τῆς θρησκείας. Τὸ αἷμα, ὁ ἀνθρωπολογικὸς τύπος καὶ τὰ λαογραφικὰ στοιχεῖα ἀντέσχον, ἡ γλῶσσα ὅμως καὶ ἡ θρησκεία ἡττήθησαν»[46]. Ὡς τὸν καταλληλότερο ἐπίλογο παραθέτουμε μία σειρὰ ἀπὸ κείμενο τοῦ Σέρβου ἐθνολόγου - βαλκανολόγου Jovan Cvijić: «Παρετήρησα πόσον εἶναι δύσκολον νὰ διακρίνῃ τις τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τῶν Τόσκηδων…»[47].

II2. *Γκέγκες - Γκέγκηδες - Σκυπιτάροι*

Πόσο ἀνεπαρκῶς ἐνημερωμένη παραμένει ἡ κοινὴ γνώμη τῆς Εὐρώπης σὲ θέματα βαλκανικὰ προκύπτει ἀπὸ τὶς εἰκασίες, τὶς ὁποῖες διατυπώνει τελευταῖα, τὸ 1992, ὁ G. Cerbelaud Salagnac[48] γιὰ τὴν καταγωγὴ τῶν Σκυπιτάρων. Ἂν καὶ διάκειται εὐμενέστατα πρὸς αὐτούς, τελικὰ ἀπορρίπτει τόσο τὴν ἰλλυρικὴ ὅσο καὶ τὴ μακεδονικὴ ἐκδοχή[49]. Πλησιέστερα ἐπίσης χρονικὰ ὁ Τοῦρκος καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Ἀγκύρας Ahmet Aydinli ἀποκλείει ὁποιαδήποτε σχέση τῶν Σκυπιτάρων μὲ τοὺς Ἰλλυριούς, «ἀλλὰ ἀπὸ πάσης πλευρᾶς ἐξεταζόμενοι ἀποδεικνύονται πλήρως Τοῦρκοι. Κοιτίς των ὑπῆρξε τὸ σημερινὸν Ἀτζερμπαϊ-

45. Παπαδριανός, Ἰ. Ἀ. *Οἱ Ἕλληνες πάροικοι τοῦ Σεμλίνου.* ΙΜΧΑ-210. Θεσσαλονίκη, 1988, σ. 157 σημ. 184.

46. *Πεπραγμένα τοῦ Θ΄ Διεθνοῦς Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου.* Θεσσαλονίκης, 1953, σ. 478. Πβ. καὶ Τωμαδάκης, Ν. Ἡ ἐποποιία τοῦ 1940-41 καὶ ἡ Β. Ἤπειρος. *Ἑορταστικοὶ Λόγοι.* Ἐκδόσεις Γρηγόρη. [Ἀθήνα], ἄ.χ., 47: «Αὐτοὶ οἱ ἀλβανόφωνοι μωαμεθανοὶ κατὰ τοὺς γάμους καὶ τὰς πανηγύρεις των ᾄδουν ἑλληνικὰ ᾄσματα, τὰ ὁποῖα οἱ ἐξισλαμισθέντες Ἕλληνες πρόγονοί των ἐτραγουδοῦσαν πρὸ διακοσίων ἀκόμη ἐτῶν. Ἡ ἐνδυμασία των, ἡ κουρά των, αἱ κατασκευαὶ τῶν οἰκιῶν των, τὰ κεντήματα, ἡ βιοτεχνία των, εἶναι ἠπειρωτικά, ἡ μουσική των, ὁλόκληρος ὁ λαϊκός των πολιτισμὸς τοὺς συνάπτει πρὸς τὴν Νότιον Ἤπειρον…».

47. *Petermann's Mitteilungen,* 1913, τ. 59, σ. 14.

48. Cerbelaud Salagnac, G. *Les origines ethniques des Européens*. Paris, 1992, σ. 88.

49. Δὲν ἀναφέρει οὔτε στὴ βιβλιογραφία τὸ δίτομο σύγγραμμα, μὲ τὸ ὁποῖο τεκμηριώνεται ἀδιάσειστα ἡ ἑλληνικότητα τῶν Μακεδόνων, τῆς σειρᾶς τῶν ἐκδόσεων τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν, Kalléris, Jean. *Les anciens Macédoniens*. *Etude linguistique et historique*. Athènes. I. 1954. II. 1976. Ἐπὶ πλέον τοῦ αὐτου, La question de l' origine des anciens Macédonies: Mise au point. *Cahiers d' Histoire Mondiale,* 1958, τ. 4, σσ. 903-917. Ἐξ

τζάν»[50]. Ὅμως ἡ κοιτίς των δὲν ἀναζητεῖται μόνον στὸ ἀπώτατο ἄκρο τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης. Ἤδη ὁ Stoikov ἀνάγει τὴν προέλευσή τους ἀπὸ τὸ ἀντίστοιχο ἄκρο τῆς Δύσεως, τὴ Σκωτία[51]. Ἐπὶ πλέον ἐκτὸς Βαλκανικῆς ὁρίζει τὴν κοιτίδα τῶν Σκυπιτάρων στὴν τελευταία σχετικὴ συγγραφὴ καὶ ὁ διάσημος Ρουμάνος Hasdeu[52]. Ταυτίζει αὐτοὺς μὲ τοὺς Κοστοβώκους[53], οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸν Pârvan[54] εἶναι βόρειο δακικὸ φύλο ἐντοπιζόμενο στὶς δύο πλευρὲς τῶν Καρπαθίων ἀπὸ τὴ Μπουκοβίνα, Γαλικία, Μαραμοῦρες καὶ παρακαρπαθικὴ Ρωσία. Μὴ Βαλκανίους θεωρεῖ τοὺς Σκυπιτάρους καὶ ὁ Gostar[55], κατὰ τὸν ὁποῖο εἶναι ἐκδακισμένοι Κέλτες.

ἄλλου ἀγνοεῖ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι σχεδὸν ταυτόχρονα ἀποδεικνύει τὴν ἑλληνικότητα τῆς ἀρχαίας μακεδονικῆς γλώσσας καὶ συνακόλουθα τῶν χρήστων της, Μακεδόνων, ὁ Ρουμάνος καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Bochum Cicerone Poghirc, Considerații asupra lexicului limbii macedonene vechi. *Studi și Cercetări Lingvistice* (*SCL*), 1959, 10, σσ. 383-394, καὶ γαλλικὴ μτφρ. *Revue Roumaine de Linguistique* (*RRL*), 1960, τ. 5, σσ. 135-145, καὶ Philologica et Linguistica. Bochum, 1983, σ. 37-47. Τοῦ αὐτοῦ, *Relațiile limbii vechi macedonene cu greaca veche*. București, 1960. Τὰ πορίσματα τῶν μελετῶν τοῦ Ρουμάνου Poghirc ἔχουν βαρύνουσα σημασία, διότι ἔρχεται σὲ πλήρη ἀντίθεση μὲ συμπατριῶτες του ἀκαδημαϊκούς, N. Iorga καὶ I. I. Russu. Ὁ πρῶτος, ἑλληνικῆς κιόλας καταγωγῆς, στὸ δίτομο συνθετικὸ σύγγραμμά του *Histoire des Roumains* (1936) χαρακτηρίζει τοὺς Μακεδόνες «d' origine illyre», ὅπως τὸ ἐπισημαίνει ὁ N. A. Constantinescu. Πβ. *Revue Historique du Sud - Est Européen,* 1937, τ. 4-6, σ. 118. Τὴν περὶ ἰλλυρικῆς καταγωγῆς τῶν Μακεδόνων ἄποψη, τὴν ὁποία ὁ Russu δημοσιεύει στὴν *Ephemeris Dacoromana,* 1938, τ. 8, σ. 105-232, ἀνασκευάζει καὶ ὁ Kalléris, *Les anciens Macédoniens...* 1954, σ. 43 σημ. 1. Ἐν τούτοις ἐπαναφέρει αὐτὴν μὲ ἀλλεπάλληλα δημοσιεύματα ὁ ἐρασιτέχνης Σ. Λιάκος, ὑμνούμενος μάλιστα ἀπὸ ὁμολόγους του Ἕλληνες μεγαλοτιτλούχους! Ἔπειτα μᾶς φταῖνε οἱ ξένοι.

50. *Βαλκανικὴ Βιβλιογραφία,* 1. (Συμπλήρωμα). ΙΜΧΑ. Θεσσαλονίκη, 1973, σ. 349. Στὰ νότια τῆς Ρωσίας τοποθετεῖ τὴν πατρίδα τῶν Ἀλβανῶν σὲ διεξοδικὸ μελέτημα ὁ G. Stadtmüller, Forschungen zur albanisehen Frühgeschichte. *Archivum Europea Centro Orientalis,* 1941, τ. 7, σσ. 1-196, ὅπου φθάνει στὸ συμπέρασμα: «Das südrussische Waldgebiet war also die älteste für uns noch fassbare Heimatlandschaft der Vorablaner».

51. Stoikov, *ἔ.ἀ.,* 47. Βλ. καὶ παρατηρήσεις τοῦ Kolë Luka, *Studia Albanica* (*SA*), 1969, τ. 2, σσ. 195-199.

52. Hasdeu, B. P. Cine sînt albanezii? *Analele Academici Române*. *Memoriile Secțiunii Literare*. Serie II, 1901, τ. 23, σσ. 103-113.

53. Russu, I. I. Les Costoboces. *Dacia,* N.S., 1959, τ. 3,σσ. 341-352. Βλ. καὶ Λαζάρου, Ἀχ. Γ. Θεσπιεῖς κατὰ Κοστοβώκων καὶ στρατολογία Ἑλλήνων ἐπὶ ρωμαιοκρατίας. *Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βοιωτικῶν Μελετῶν,* 1988, τ. Α΄, τεῦχος α΄, σσ. 291-306.

54. Pârvan, V. *Getica*. București 1926, σσ. 221-222.

55. Gostar, N. Ramura nordică a dacilor - costobocii. *Buletinul Universităților V. Bades și Bolyai*. Seria științelor sociale, 1956, τ. 1, σσ. 183-199.

56. Ἡ δὲ σύγχυση, τὴν ὁποία ἐπέφερε, διαρκεῖ καὶ παρασύρει. Γι' αὐτὸ διατηροῦν τὴν

Οἱ ἴδιοι οἱ Σκυπιτάροι ἐπιμένουν στὴν ἰλλυρικὴ καταγωγή, ἀλλὰ τὸ ἐνδεχόμενο ἀπορρίπτεται καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ μεσοπολέμου, ἂν καὶ διαρκοῦσε ἢ μᾶλλον μεσουρανοῦσε ἡ πανιλλυρικὴ θεωρία[56]. Τὸ 1927, κατὰ τὸν Herbert Louis, «νεώτερες φιλολογικὲς ἔρευνες δὲν παραδέχονται ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ κατάγονται ἀπὸ τοὺς Ἰλλυριούς»[57]. Κατὰ τρόπο ἀπόλυτο ὁ Henrik Barić ὑποστηρίζει ὅτι οἱ Σκυπιτάροι εἶναι Θράκες, οἱ ὁποῖοι μετὰ συμβίωση μὲ Ἰλλυριοὺς στὴ Δαρδανία καὶ Παννονία καταλήγουν στοὺς σημερινοὺς χώρους[58]. Τὸ 1934 ὁ Petar Skok διατείνεται ὅτι «ὁ πυρήνας τοῦ λαοῦ τούτου φαίνεται νὰ εἶναι τὸ τελευταῖο κατάλοιπο τῶν Θρακῶν τῆς ἐπαρχίας τῆς Δαρδανίας, οἱ ὁποῖοι σ' ἀντίθεση μὲ τοὺς Ρουμάνους ἐπέτυχαν νὰ ἀποφύγουν τὸν πλήρη ἐκρωμαϊσμό»[59]. Τὸ 1936, ὁ Hans Krahe, ποὺ πρωτοπορεῖ καὶ διακρίνεται στὴν ἰλλυρολογία, δὲν δέχεται ἰλλυρικὴ καταγωγὴ τῶν Σκυπιτάρων[60]. Κατὰ τὸν Vl. Georgiev, σὲ δημοσίευμα τοῦ 1960, οἱ Σκυπιτάροι ζοῦν στὴ Δαρδανία. Ἀργότερα μετακινοῦνται στὰ ἐδάφη τῆς σύγχρονής μας Ἀλβανίας[61]. Ὡστόσο ὁ Βούλγαρος ἀκαδημαϊκὸς ἀποκλείει τὴν προέλευση τῆς ἀλβανικῆς ἀπὸ τὴν ἰλλυρική[62]. Στὴ Δαρδανία κατοικοῦν οἱ Σκυπιτάροι καὶ κατὰ τὸν N. Jokl[63]. Βορειότερα, στὴν Παννονία, ἐντοπίζει τὴν κοιτίδα τους ὁ Al. Philippide, πέρα δὲ τοῦ Δουνάβεως οἱ Bogdan - Petriceicu Hasdeu, V. Pârvan, S. Puscariu. Βέβαια δὲν λείπουν καὶ συγγραφεῖς, ὅπως ὁ J. G. von Hahn καὶ ὁ K. Jireček, ποὺ διατείνονται ὅτι ὁ σκυπιταρικὸς πυρήνας ὑφίσταται στὴν Ἰλλυρία. Ἐγγύτερα τὸν προωθεῖ ὁ Thunmann, στὸ βόρειο μισὸ τῆς Ἀλβανίας, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Δρίνου καὶ Γενούσου (Σκούμπη), σὲ ὅλη δὲ τὴν Ἀλβανία ἕως τὴν Πίνδο ὁ περιβόητος Fallmerayer, ποὺ ἀμφισβήτησε τὴν ὕπαρξη καὶ μιᾶς

ὠφελιμότητα οἱ ὑποδείξεις τοῦ Ρουμάνου ἀκαδημαϊκοῦ Al. Graur. Bl. *Studii Clasice,* 1961, τ. 3, σ. 20. Τὸ πρωτότυπο κείμενό του καὶ μετάφραση στὴν ἑλληνικὴ βλ. Λαζάρου, Ἀχ. Γ. *Ἰλλυρολογία καὶ Βορειοηπειρωτικὸς Ἑλληνισμός.* Ἀθήνα, 1988, σ. 7.

57. Louis, *Albanien,* σ. 41.

58. Barić, *Lingv. stud*. § 11.

59. *RIEB,* 1934, τ. 1, σ. 9.

60. Krahe, H. Germanisch und illyrisch. *Germanen und Indogermanen II* (Festschrift für H. Hirt), σ. 578.

61. *Linguistique Balkanique,* 1960, τ. 2, σσ. 15-19.

62. Βλ. *Actes du premier Symposium International de Thracologie*… Rome 1977. (Milano, 1978), σ. 90.

63. Βιβλιογραφικὲς ἐνδείξεις καὶ γιὰ τοὺς ἑπομένους συγγραφεῖς βλ. Stadtmüller, *ἔ.ἀ.* Εὐρύτερη δὲ θεώρηση βλ. Capidan, Th. *Limbă și Cultură*. *Bucureşti,* 1944. 143 κ.ἑ. Ἐπίσης *Dacoromania,* 1921-1922, τ. 2, σ. 445 κ.ἑ., ὅπου καὶ λεπτομερεῖς βιβλιογραφικὲς παραπομπές.

64. *Balcania,* 1938, τ. 1, σ. 32.

σταγόνας αἵματος ἑλληνικοῦ στὶς φλέβες τῶν συγχρόνων του Ἑλλήνων, προκατάληψη καὶ ὑπερβολή, οἱ ὁποῖες ξενίζουν καὶ τὸν Capidan, πρωτεργάτη τῆς ἀπισχάνσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο.

Ἐξ ἄλλου ὁ Capidan ἀρνεῖται τὴν αὐτοχθονία τῶν Σκυπιτάρων. Διότι, «ἡ ἀπουσία τοπωνυμίων ἰλλυρικῆς προελεύσεως στὸ ἔδαφος τῆς σημερινῆς Ἀλβανίας ἔχει ἀναγκάσει τοὺς ἐπιστήμονες νὰ ἀναζητοῦν τὴν πατρίδα τοῦ ἀλβανικοῦ λαοῦ σὲ περιοχὴ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς βαλκανικῆς χερσονήσου»[64]. Ἐκτὸς δὲ τῶν τοπωνυμίων καὶ ἡ ὁρολογία, ἡ ὁποία ἀφορᾶ στὴν ἁλιεία, δὲν φανερώνει ἐντοπιότητα. Τὸ δεύτερο ἐπιχείρημα ὁ Capidan δανείζεται ἀπὸ τὸν G. Weigand, τοῦ ὁποίου τὴν τεκμηρίωση ὁ Ἀλβανὸς E. Cabei[65] τεχνηέντως ἀπισχναίνει μὲ ἀνακριβὴ ἐπίκληση θέσεων τοῦ Ρουμάνου ἀκαδημαϊκοῦ Al. Rosetti. Ὅμως ὁ τελευταῖος σπεύδει τόσο στὴν ἀποκατάσταση τῶν ἀπόψεών του καὶ πλήρη διασάφηση ὅσο καὶ στὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ ἰσχυρισμοῦ τοῦ Ἀλβανοῦ ὡς μὴ πειστικοῦ[66].

Τὸ ἐγχείρημα τοῦ Cabei ἔχει βαθύτερα αἴτια. Ὁ Weigand, καθὼς καὶ τόσοι ἄλλοι (Louis, Hirt) τῆς περιόδου τοῦ μεσοπολέμου δὲν δέχονται ἰλλυρικὴ καταγωγὴ τῶν Σκυπιτάρων καὶ συνεπῶς ἐπηρεάζουν τὴ μεταπολεμικὴ ἔρευνα, ἡ ὁποία μετουσιώνεται σὲ πλῆθος δημοσιευμάτων καὶ ἀχρηστεύει ὅλη τὴν ἐπιχειρηματολογία τῶν Ἀλβανῶν γιὰ ἐντοπιότητα καὶ συγγένεια μὲ Ἰλλυριούς.

Στὴν ἰλλυρολογικὴ γραμματεία μεγάλη εἶναι ἡ συμβολὴ τοῦ Ρουμάνου ἀκαδημαϊκοῦ Russu[67]. Ἐξ ἴσου σημαντικὴ ἀναγνωρίζεται καὶ ἡ ἐπίδοσή του στὴ θρακολογία. Σὲ ἄρθρο του, ἐπιγραφόμενο ὁ *ἀφανισμὸς τῆς γλώσσας καὶ τῶν θρακοδακικῶν πληθυσμῶν,* συμπεραίνει: Ἡ ἀλβανική, *ἰνδοευρωπαϊκοῦ τύπου satem,* ὁμιλουμένη ἀπὸ τοὺς Ἀλβανοὺς (Ἀρναούτηδες, ἢ ὅπως οἱ ἴδιοι αὐτοαποκαλοῦνται Skipetari), *πρέπει νὰ θεωρεῖται ὡς ἕνας ἀπ' εὐθείας συνεχιστὴς τῆς θρα-*

65. *Studia Albanica* (*SA*), 1969, τ. 1, σσ. 141-142.

66. *SA,* 1969, τ. 1, σ. 134. Βλ. *SA,* 1971, τ. 1, σσ. 57-63, ὅπου ὁ ἀκαδημαϊκὸς H. Mihăescu ἀποφεύγει ὁποιαδήποτε ἀναφορὰ στὸν καθηγητὴ Al. Rosetti καὶ ἀποκλείει διείσδυση Ἑλλήνων στὴν καρδιὰ τῆς Βαλκανικῆς, μολονότι Ἕλληνες διατρέχουν πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις καὶ διαπερνοῦν τὸν Δούναβι, ὅπως ἀποδεικνύουν ἐγκριτότατοι Ρουμάνοι, Pârvan, Bănescu, Mitrea, Pippidi, Condurachi κ.ἄ. Σχετικὰ βλ. μελέτη μου στὸ *Balkan Studies* (*BS*), 1988, τ. 29, σ. 324 σημ. 74 καὶ σ. 329 σημ. 92. Ἐξ ἄλλου ἐσφαλμένα εἶναι καὶ τὰ περὶ ἑλληνομαθείας τοῦ Capidan, τοῦ ὁποίου οἱ περιορισμένες γνώσεις ἦσαν πρόδηλες. Ἀμφισβητεῖται δὲ καὶ ἡ ἄρτια γνώση τῆς ἀρμανικῆς - κουτσοβλαχικῆς παρὰ τὴ βράβευσή του ἀπὸ τὴ Ρουμανικὴ Ἀκαδημία. Βλ. ἀνωτ. *BS,* σ. 328 σημ. 90.

67. Russu, I. I. *Ilirii. Istoria - limba și onomastica - romanizarea,* București, 1969, σσ. 151-152. Τοῦ αὐτοῦ, *Etnogeneza Românilor*. București, 1981, σ. 452.

κικῆς γλώσσας[68]. Ἀρκεῖ καὶ μόνη ἡ ἔνταξη τῆς ἀλβανικῆς στὶς γλῶσσες satem, στὶς ὁποῖες κατατάσσεται καὶ ἡ θρακική, γιὰ τὴν ἀποδοχὴ τῆς προελεύσεως τῆς ἀλβανικῆς ἀπὸ τὴ θρακική, ἐφ' ὅσον ἡ ἰλλυρικὴ εἶναι τύπου centum, σύμφωνα καὶ μὲ τὸν ὁρισμὸ τοῦ Borgeaud[69].

Ἐπίσης ὁ Poghirc ἐξετάζοντας τὸ ἀντωνυμικὸ μόριο -ne στὴν ἑλληνική, ἀλβανικὴ καὶ ρουμανικὴ σὲ σχέση μὲ τὰ ρουμανικὰ mine, tine, sine, διαπιστώνει ὅτι αὐτὸ συνιστᾶ πρόσθετο στοιχεῖο δηλωτικὸ θρακικῆς προελεύσεως τῆς ἀλβανικῆς[70]. Χωρὶς δὲ τὴν παραμικρὴ ἐπιφύλαξη θρακικὴ καταγωγὴ τῶν Σκυπιτάρων ὑποστηρίζει καὶ ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Σορβόννης Stahl[71]. Μὲ τὴν ἄποψη αὐτὴ συντάσσεται καὶ ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Βελιγραδίου M. D. Savić, κατὰ τὸν ὁποῖο ἡ θεωρία περὶ ἐντάξεως τῆς ἀλβανικῆς στὴν ἰλλυρικὴ ὁμάδα εἶναι ἀβάσιμη[72].

III. *Ἑλληνικὲς θέσεις στὸ ζήτημα καταγωγῆς τῶν Σκυπιτάρων*

Εὔλογα θὰ διερωτᾶται ὁ καθένας γιὰ τὰ πορίσματα τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας. Ἐδῶ ἰσχύουν ὅσα ὁ Κεραμόπουλλος ἐπισημαίνει γράφοντας γιὰ τὸ Βλαχικό: «Ἐνῷ μέγα πλῆθος μελετῶν ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Γερμανῶν, Οὔγγρων, Γάλλων, Ἄγγλων, Σέρβων καὶ μάλιστα Ρουμάνων, πολλοὶ δ' ἀναρμόδιοι καὶ ὄχι ὀλίγοι ὑστερόβουλοι ἀνεμίχθησαν, ἐν Ἑλλάδι οὐδεμία *ἐπιστημονικὴ* ἔρευνα ἐγένετο…». Προτάσσει δὲ τὴν ἐπισήμανση: «Ἀληθῶς εἰπεῖν οὐδεὶς Ἕλλην ἠσχολήθη *εἰδικῶς* περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἀφ' ὅτου εἶναι ἐλευθέρα ἡ Ἑλλάς»[73]. Στὴν Ἑλλάδα εἰσάγονται αὐτούσιοι οἱ σκυπιταρικοὶ ἰσχυρισμοί, ἀκόμη δὲ καὶ πρόδηλα ἀνεπιστημονικὲς θέσεις κατὰ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων.

68. Russu, I. I. Dispariția limbii și a populațiilor traco-dace. *Studii și Cercetări de Istoire Veche,* 1957, τ. 8, σ. 261.

69. Borgeaud, Willy. *Les Illyriens en Grèce et en Italie*. *Etude linguistique et mythologique*. Genève, 1944, σ. 18.

70. Βλ. *Studii și Cercetări Lingvistice* (*SCL*), 1962, 495.

71. Stahl, P. H. *Ethnologie de l' Europe du Sud - Est*. *Une Anthologie*. Paris - La Haye, 1974, σ. 92. Βλ. *SA,* 1973, τ. 1, σσ. 199-205, ὅπου οἱ ἀπόψεις τοῦ Ρουμάνου ἀκαδημαϊκοῦ R. Vulpe.

72. Πβ. *Actes du troisième Symposium International de Thracologie*… Roma, 1982, σ. 246 καὶ 250.

73. Κεραμόπουλλος, Ἀντ. Δ. *Τί εἶναι οἱ Κουτσόβλαχοι*. Ἐν Ἀθήναις, 1939, σ. 7 σημ. 2. Οἱ ὑπογραμμίσεις εἶναι τοῦ Κ.

74. Κονιδάρης, Γερ. Ἰ. Περὶ τῆς πρώτης μνείας τῶν Ἀλβανῶν ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς πηγαῖς καὶ τὰ ὅρια τῆς χώρας αὐτῶν ἐπὶ Βυζαντινῶν. *ΕΕΒΣ,* 1953, τ. 23, σσ. 395-414. Βλ. καὶ *SA,* 1969, τ. 2, σ. 197 σημ. 8.

Ἐντελῶς ἀπροκατάληπτα Ἕλληνες ἔγκριτοι ἐπιστήμονες δὲν διστάζουν νὰ προσκομίζουν ὁτιδήποτε νομίζουν ὅτι προάγει τὴν ἐπιστήμη τους, μολονότι ἐξυπηρετεῖ τὶς ἐπιδιώξεις τῶν Σκυπιτάρων. Παράδειγμα ὑψηλοῦ ἐπιστημονικοῦ ἤθους παρέχει ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Γερ. Κονιδάρης. Ἀνευρίσκοντας ἕνα Innoncentius natione Albaniensis, ὅπως ὀνομάζεται ὁ Ἰννοκέντιος Α΄, πάπας τοῦ 5ου αἰώνα, συνδέει αὐτὸν μὲ τὴν Ἀλβανία[74]. Ὅμως νεώτερη ἔρευνα τοῦ Ducellier κατέδειξε τὴν παραγωγὴ τοῦ ὅρου Albaniensis ἀπὸ τὴν Alba τῆς ἰταλικῆς χερσονήσου[75]. Ἐπὶ πλέον καὶ μετὰ τὸν 11ο αἰώνα, ὅταν ὁμολογουμένως ὁ ὅρος ἐκλαμβάνεται σὰν ἐθνωνύμιο, ἀπουσιάζουν πειστικὰ ἀποδεικτικὰ φυλετικῆς ἰδιαιτερότητας, ὥστε νὰ ἀποκλείεται ἡ συνήθης καὶ σαφὴς τοπωνυμικὴ ἔννοια. Ἀπίστευτη καταντᾶ καὶ ἡ ἄγνοια ἢ παράλειψη τῶν ὅρων Ἀλβανία καὶ Ἀλβανοὶ μὲ ἐθνωνυμικὴ σημασία ἀπὸ τὸν περιφημότερο λατινιστὴ τοῦ 15ου αἰώνα, τὸν Αἰνεία Σίλβιο, φιλολογικὸ ψευδώνυμο τοῦ πάπα Πίου Β΄ (1405-1464), ὁ ὁποῖος διερευνᾶ τὴν πληθυσμικὴ σύνθεση τῆς Βαλκανικῆς προσδοκώντας τὸν προσεταιρισμὸ τῶν ἐνδεδειγμένων γιὰ σταυροφορία κατὰ τῶν Τούρκων[76]. Ἐξ ἴσου ἀσύλληπτο γίνεται τὸ γεγονός, ὅτι οὔτε ἡ ἀναφορὰ στὸν Γεώργιο Καστριώτη παρωθεῖ στὴ μνεία Ἀλβανῶν. Τὸν ὀνομαστὸ ἄνδρα ὁ Αἰνείας Σίλβιος ἀνάγει στὴ Μακεδονία, ὅπου καὶ ὁρίζεται ἀκριβέστερα ὁ τόπος καταγωγῆς ἀπὸ τὸν Ἰούλιο Πίσκο: «Οἱ Καστριῶται, ἕλκοντες τὸ γένος, ὡς λέγεται, ἐξ Ἡμαθίας τῆς Μακεδονίας, ἐδέσποζον τῆς περὶ τὴν Κρόϊαν χώρας καί τινος μερίδος τῆς ἐπαρχίας Δίβρης»[77]. Τὸ παραδοξότερο εἶναι ὅτι τὸν Γεώργιο Καστριώτη ἀγνοοῦν οἱ Σκυπιτάροι ἕως τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰώνα, ἐνῶ στὶς ἡμέρες μας τὸν προβάλλουν σὰν «ἐθνικό» τους ἥρωα[78].

75. Βλ. *Travaux et Mémoires du Centre de recherche d' histoire et de civilisation byzantines*. Paris, 1968, σ. 354.

76. Πβ. *Ephemeris Decoromana* (*ED*), 1923, τ. 1, σ. 373. Πβ. καὶ *Dacoromania,* 1921-1922, τ. 2, σ. 486, ὅπου ὁ Capidan ἐπισημαίνει ἀπουσία ὁποιασδήποτε μνείας Ἀλβανῶν στὴ διάρκεια τῶν βυζαντινο-βουλγαρικῶν πολέμων, μολονότι ἡ Ἀχρίδα κατὰ τοὺς 10ο καὶ 11ο αἰῶνες ἦταν ἕδρα Βουλγάρων, ὁ δὲ τελευταῖος τσάρος Ἰωάννης Βλαδισλάβος δολοφονήθηκε στὸ Δυρράχιο (1017), ὅπου ἕνα αἰώνα ἐνωρίτερα (869) ὁ Συμεὼν κατέλαβε τριάντα πόλεις.

77. *Φωνὴ τῆς Ἠπείρου,* 10.2.1895, 4. Βλ. καὶ*Πατριδογνωσία - Ἔθνος τῆς Κυριακῆς,* 4.8.2002, τεῦχος 25, σελ. 906: «Ὁ Ἕλληνας ἄρχοντας ποὺ ἔγινε ἥρωας τῶν Ἀλβανῶν». Ἐπίσης βλ. Μιχαὴλ Τρίτος - Ἀδελαΐς Ἰσμυρλιάδου, *Ἱστορικὴ διήγησις περὶ Γεωργίου τοῦ Καστριώτου τοῦ ἐπονομασθέντος καὶ Σκενδέρμπεη. Ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας τῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν διὰ τὴν ἀναχαίτισιν τοῦ τουρκικοῦ ἐπεκτατισμοῦ εἰς τὴν Ἀλβανίαν.* Ἐκδοτικὸς Οἶκος Ἀδελφῶν Κυριακίδη Α.Ε. Θεσσαλονίκη 2008.

78. Βλ. Γιοχάλας, Τ. Π. *Ὁ Γεώργιος Καστριώτης Σκεντέρμπεης εἰς τὴν νεοελληνικὴν ἱστοριογραφίαν.* ΙΜΧΑ. Θεσσαλονίκη, 1975, σσ. 9-20. Πβ. καὶ *Μνημοσύνη,* 1978-1979, τ.

IV. *Ἐξισλαμισμὸς Σκυπιτάρων καὶ ταύτισή τους μὲ τὸν κατακτητή*

Οἱ ἐπιπτώσεις ἐξισλαμισμοῦ Σκυπιτάρων ὑπερβαίνουν τὸν θρησκευτικὸ τομέα. Ἀλλοιώνουν βαθμιαῖα καὶ τὴν ἐθνική, ὅπου ὑπάρχει, συνείδηση. Ἡ δὲ ταύτιση τῶν ἐξισλαμισμένων μὲ τὸν κατακτητὴ ἀποβαίνει ἐπίφοβη καὶ ἐπώδυνη γιὰ τοὺς γειτονικοὺς λαούς, Μαυροβουνίους, Σέρβους[79] καὶ πρὸ πάντων Ἕλληνες, τῶν ὁποίων οἱ περιπέτειες διαρκοῦν αἰῶνες καὶ εἶναι ἐπικινδυνωδέστερες. Διότι ἡ ἀλλαξοθρησκεία ἁπλώνεται σὰν ἐπιδημικὸς ἰὸς ἐπηρεάζοντας ταχύτατα καὶ τὸν ἐθνολογικὸ χάρτη. Ἕνα ἀπὸ τὰ ἀποτελεσματικὰ ἀντίδοτα ἀποτελεῖ ἡ ἀλλαξογλωσσία, ἡ ὁποία λαμβάνει ἀπίθανες διαστάσεις[80], ὥστε ἡ ἐπιτυχία τοῦ κινήματος τῶν Νεοτούρκων νὰ ἀποτιμᾶται ὡς μὴ χεῖρον κακόν, ἀφοῦ ἐνδεχομένη ἀποτυχία θὰ συνεπαγόταν τὴν ἐξάπλωση τῆς ἀλβανοφωνίας ἀπὸ τὴν Ἀδριατικὴ ἕως τὸν Εὔξεινο Πόντο!

Οἱ Ἕλληνες ἀποδύονται σὲ ἀδιάλειπτη καὶ ἄνιση ἀντίσταση τόσο στὴ Βόρειο Ἤπειρο ὅσο καὶ στὴ διασπορά τους μὲ τολμηροὺς ἀχηγούς[81], Πέτρο Ράλλη, Μιχαὴλ Μπούα, Κροκόδειλο Κλαδᾶ, Πέτρο Λάντζα, Χριστόφορο Κοντοκάλη, Θωμᾶ Πλέσσα, Μανόλη Μόρμορη, ἀρχιεπίσκοπο Ἀχρίδος Ἰωακείμ[82], Κώστα Χορμόβα, Κώστα Λαγουμιτζῆ[83], τὸν Κων. Παλάσκα[84] κ.ἄ.[85] Ὁ ἀγώνας δὲν διεξάγεται μόνο διὰ τῶν πολεμικῶν ὅπλων ἀλλὰ καὶ διὰ των εἰρηνικῶν, τοῦ Σταυροῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, στὶς ἀπειλούμενες κυρίως περιοχές, τὶς ὁποῖες διατρέχει ἀκούραστα, ἀκατάπαυστα, ἄφοβα, ὁ Μοσχοπολίτης Νεκτάριος Τέρπος[86], ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηριοῦ τῆς Ἀρδενίτσας, ἀναχαιτίζοντας τὴ μουσουλμανικὴ διάδοση, πενήντα χρόνια πρὸ τοῦ Πατροκοσμᾶ. Ὅσα δὲ ὁ Νεκτάριος, ὁ Πατρο-

6, σσ. 367-370.

79. Πβ. Braudel, F. *Ἡ Μεσόγειος…,* Μ.Ι.Ε.Τ. Ἀθήνα, 1991, 40: «Στὰ Βαλκάνια τὸν 16ο αἰώνα, πλαγιὲς ὁλόκληρες ὀροσειρῶν στὴν Ἀλβανία ἢ στὴν Ἐρζεγοβίνη γύρω ἀπὸ τὸ Σεράγεβο πέρασαν στὸ Ἰσλάμ». Καὶ οἱ ἐπώδυνες συνέπειες συνεχίζονται.

80. Βλ. καὶ *Ἑλληνικά,* 1928, τ. 1, σ. 214.

81. Βλ. Παπαδόπουλος, Στ. Ἰ. *Ἀπελευθερωτικοὶ ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τουρκοκρατίας,* Θεσσαλονίκη, 1982, σ. 32 κ.ἑ.

82. Χασιώτης, Ἰ. Κ. *Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀχρίδος Ἰωακεὶμ καὶ οἱ συνωμοτικὲς κινήσεις στὴ Βόρειο Ἤπειρο.* Θεσσαλονίκη, 1964. Ἀνάτ. ΣΤ΄ τόμου «Μακεδονικῶν».

83. Μιτάκης Διον., Κώστας Χορμόβας καὶ Κώστας Λαγουμιτζῆς. *Στερεὰ Ἑλλάς,* 1983, τ. 165, σσ. 4-10, τ. 166, σσ. 14-17, καὶ τ. 167, σσ. 14-21.

84. Δοκανάρης, Ναπ. Σταμ. *Ὁ Βορειοηπειρώτης ἀγωνιστὴς Κων. Παλάσκας. Μεγάλες μορφὲς τοῦ ἀγώνα τῆς ἀνεξαρτησίας.* Ἐκδόσεις ΙΒΜ. Ἰωάννινα, 1980.

85. Παπακώστας Ἄγγ. *Ἀγῶνες καὶ θυσίες τῶν Βορειοηπειρωτῶν στὸ Εἰκοσιένα.* Ἀθήνα, 1945. Βλ. καὶ *Νέα Ἑστία,* 1941, τ. 29, σσ. 176-179.

86. Βαλέτας, Γ. *Ὁ ἀρματωμένος λόγος. Οἱ ἀντιστασιακὲς διδαχὲς τοῦ Νεκταρίου Τέρπου βγαλμένες στὰ 1730.* Εἰσαγωγή - ἐκλογές. Ἀθήνα, 1971.

κοσμᾶς καὶ οἱ Βορειοηπειρῶτες ὑπέστησαν πράγματι εἶναι ἀπερίγραπτα. Διότι οἱ ἐξισλαμισμένοι Σκυπιτάροι γίνονται σκληρότεροι καὶ ἀπληστότεροι ἀπὸ τοὺς Τούρκους τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας. Ἕως τὸ 1912 οἱ ἐπιδόσεις τους στὶς διαρπαγές, δῃώσεις, λεηλασίες ἀποφέρουν τεράστια πλούτη, ὥστε νὰ χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὸν Puaux σὰν τὴν ἐπικερδέστερη «βιομηχανία»[87]. Αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ μοναδικὴ ὁμοιότητά τους μὲ τοὺς Ἰλλυριούς, γιὰ τοὺς ὁποίους ἀναφέρεται ἀνάλογη «βιομηχανία», μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες αἰτίες τῆς ἐξαφανίσεώς τους[88]. Ἡ ἴδια τύχη διαγράφεται καὶ γιὰ τοὺς Σκυπιτάρους. Διότι οἱ καταπιέσεις τους ἐπιταχύνουν τὴν ἀποδημία τῶν Ἠπειρωτῶν καὶ τὴ διασπορὰ πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις τῆς Βαλκανικῆς, πέρα τοῦ Δούναβη καὶ πέρα τῶν θαλασσῶν, ὅπου ἐγκαθίστανται μὲ μνῆμες πόνου καὶ ὁπωσδήποτε τραυματισμένοι γλωσσικὰ καὶ συνοδευμένοι μὲ τὸ ὄνομα Ἀλβανοί, ἂν καὶ ἔμπρακτα ἐκδηλώνουν τὴν ἑλληνικότητά τους, ὅπως οἱ Μιχαὴλ Γενναῖος, Βασίλειος Λούπου, Γκίκας, Σίνας ἢ μικρότερης ἀκτινοβολίας, οἱ ὁποῖοι μὲ παρρησία στὰ παραλλαγμένα ἐπώνυμά τους παραθέτουν τὸ ἐθνικὸ Graecus. Ἀλβανοὶ δὲ ἀποκαλοῦνται καὶ μὴ Ἠπειρῶτες, ὅπως ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος, ἂν καὶ γενέτειρά του εἶναι τὸ Λιβάδι Ὀλύμπου[89]. Ἡ ἀποδημία Ἑλλήνων περιορίζει στὸ ἐλάχιστο τὶς πιθανότητες ἀναπτύξεως τῆς Σκυπιρίας μὲ συνέπεια οἱ κάτοικοί της νὰ καθίστανται φτωχότεροι καὶ ὁλοένα ὀχληρότεροι καὶ ἐπιβλαβέστεροι στοὺς συγκατοίκους καὶ πλησιοχώρους.

V. *Διορθωτικὲς ἐνέργειες Ἀλβανῶν ἡγετῶν*

Παράγοντες τῆς σκυπιταρικῆς κοινωνίας ἀντιλαμβάνονται ὅτι μακροπρόθεσμα παραβλάπτονται καὶ τὰ συμφέροντά τους ἀπὸ τὴ λειτουργία τῆς «βιομηχανίας» τῆς κλοπῆς ξένων περιουσιῶν καὶ τὴν ἀναγκαστικὴ φυγὴ τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων. Γι' αὐτὸ σπεύδουν στὴν ἀξιοποίηση κάθε εὐκαιρίας γιὰ σύσφιγξη τῶν ἑλληνοαλβανικῶν σχέσεων. Φθάνουν δὲ νὰ συζητοῦν καὶ τὴν Ἕνωση. Γεωπολιτικά[90], ἄλλωστε, γεωοικονομικὰ καὶ δημογραφικὰ οἱ δεσμοὶ ἀποκαλύπτονται στενότατοι. Ἐπὶ πλέον Ἀλβανοὶ καὶ Ἕλληνες αἰσθάνονται ἀμοιβαῖα ὡς οἱ συγγενέστεροι λαοὶ τῆς βαλκανικῆς καὶ εὐρύτερα τῆς Εὐρώπης.

87. Puaux, *ἔ.ἀ.*, σ. 102. Βλ. καὶ Λαζάρου, Ἀχ. Γ. *Ἡ ἀρωμουνικὴ καὶ αἱ μετὰ τῆς ἑλληνικῆς σχέσεις αὐτῆς.* Β΄ ἔκδ. Ἀθήνα, 1986, σ. 70 σημ. 25, ὅπου καὶ βιβλιογραφία.
88. Στράβων. *Γεωγραφικά,* Ζ΄, 5, 6.
89. Συννεφάκης, Ν. Γ. *Γεωργάκης Ὀλύμπιος,* Θεσσαλονίκη, 1986, 132.
90. Ancel, J. Les bases géographiques du problème albanais. *L' Esprit International,* 1928, Ἀπρίλιος, σσ. 220-232. Πβ. Ἀλεξιάδης, Γ. Σ. *Γεωοικονομία καὶ γεωπολιτικὴ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν.* Ἀθήνα, 1946, σ. 84 κ.ἑ.

Τὴ δὲ συγγένεια ἐπισημαίνουν καὶ διακεκριμένοι Εὐρωπαῖοι, ὅπως οἱ Figuier[91], Dumont[92] κ.ἄ.[93] Δὲν σπανίζουν καὶ διαπιστώσεις Ἑλλήνων. Συγκεκριμένα ὁ Γ. Ζολώτας, γραμματέας τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἐνημερώνει τοὺς Ἕλληνες ἁρμοδίους γράφοντας: «Οἱ Ἀλβανοὶ εἶναι συμπαγὴς φυλὴ καὶ συγγενὴς τοῖς Ἕλλησι καὶ ἑλληνόφρων…». Ἀγωνιώντας δὲ γιὰ τὶς συνέπειες τῆς διεισδύσεως ποικιλωνύμων προπαγανδῶν προσθέτει: «Οἱ ἡμίσεις αὐτῶν εἶναι μωαμεθανοί, οἱ δὲ ἄλλοι χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι πλὴν ὀλίγων καθολικῶν εἰς οὓς ἔχει ἐπιρροὴν καὶ ἐλπίδας ἀγνώστους ἡ Ἰταλία. Οἱ ὀρθόδοξοι Ἀλβανοὶ ὑφίστανται σφοδρὰν πίεσιν παρὰ τῶν Σλαβικῶν προπαγανδῶν, καὶ πλεῖστοι ἀγῶνες καταβάλλονται πρὸς ἀπόσπασιν αὐτῶν ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων. Τὸ πρᾶγμα δεῖται ταχίστης ἐπικουρίας, διότι καὶ ὁ κίνδυνος ἐνδέχεται ν' ἀποβῇ φοβερός». Πράγματι οἱ φόβοι του ἀποδεικνύονται βάσιμοι, ὅπως προκύπτει ἀπὸ μεταγενέστερο ὑπόμνημά του: «…οἱ ἀδελφοὶ Ἀλβανοὶ φαίνονται ὁσημέραι μᾶλλον ἐνδίδοντες εἰς ἀλλότρια τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔξωθεν κηρύγματα…»[94].

Μολονότι οἱ ἀλβανικὲς πρωτοβουλίες προηγοῦνται δεκαετίες ὁλόκληρες, ἡ ἑλληνικὴ πλευρὰ παρὰ τὶς προειδοποιήσεις δὲν προλαμβάνει τὶς δυσμενεῖς γι' ἀμφοτέρους τοὺς λαοὺς ἐξελίξεις. Διότι κωφεύει ἢ παραπαίει πάγια ἀνοργάνωτη, ἀπρογραμμάτιστη, ἀναποφάσιστη, ἕως τὶς ἡμέρες μας[95].

Ἤδη τὸ 1847 πρόκριτοι 55 ἐπαρχιακῶν περιφερειῶν (καζάδων) τῆς Ἀλβανίας ὑποβάλλουν ὑπόμνημα στὸν Ὄθωνα καὶ ζητοῦν τὴν ἕνωση τῆς Ἀλβανίας μὲ τὴν Ἑλλάδα[96].

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους αὐτοπροαίρετα προβάλλουν ἑλληνόφρονες καὶ οἱ ἀλβανόφωνοι τῆς ἰταλικῆς χερσονήσου, ὅπως διαφαίνεται ἀπὸ διαβεβαίωση τοῦ G. Camarda: «Οὐδὲν ὅμως θαυμαστὸν ὑμῖν θέλει φανῇ ἡ προσπάθεια, μεθ' ἧς περὶ τῶν Ἀλβανο-Ἑλληνικῶν πραγμάτων ἐγὼ ἐκφράζομαι, ἀφ' οὗ μάθητε, ὅτι εἶμαι ἐκ τῶν Ἠπειρωτικῶν ἀποικιῶν, αἵτινες ἔν τε τῇ Σικελίᾳ καὶ κατὰ τὴν μεσημβρινὴν Ἰταλίαν πρὸ τεσσάρων περίπου ἑκατονταετηρίδων ὑπὸ τῶν ἐνδόξων, καὶ τελευταίων τότε, ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλευθερίας, κατὰ τῶν βαρβάρων, ἀγωνιστῶν, τοῦ μεγάλου Γεωργίου Καστριώτου καὶ τῶν συγχρόνων

91. Figuier, H. *Les races humaines*. 3e éd. Paris, 1872, σ. 155 κ.ἑ.
92. Dumont, A. Souvenir de l' Adriatique. Scutari et les Albanais, les tribus des montagnes et les moeurs de la Grèce héroique. *Revue des deux Mondes,* 1872, Δεκέμβριος, σσ. 676-710.
93. Βλ. καὶ *RIEB,* 1934, τ. 1, σ. 139, ὅπου προχωρημένες ἀπόψεις τοῦ J. Ancel. Ἐπίσης, Dainelli, Giotto. *La regione Balcanica*. Firenze, 1922, σ. 89 καὶ 113.
94. Ζολώτας, Γ. Ἰω. *Σύμμεικτα.* Ἀθῆναι, 1983, σσ. 529, 623.
95. Βλ. Λαζάρου Ἀχ. Γ. «Γεώργιος Ἰ. Ζολώτας καὶ ἐπισημάνσεις ἐθνικῶν θεμάτων στὸν βορειοελλαδικὸ χῶρο». *Παρνασσός,* 1993, τ. 35, σ. 452 κ.ἑ.
96. *Αἰών,* 14.7.1880.

αὐτοῦ συμμαχητῶν, κατεστάθησαν καὶ μέχρι τοῦδε σώζονται, ἀποτελοῦσαι ὑπὲρ τὰς ὀγδοήκοντα χιλιάδας ψυχῶν, τό τε θρήσκευμα, τὴν γλῶσσαν, τὰ ἤθη, καὶ τὸν πρὸς τὴν Ἑλλάδα πόθον ἔτι καὶ νῦν θείᾳ τινι προνοίᾳ θαυμασίως διατηροῦσαι»[97]. Ἀπὸ τὰ ἴδια δὲ συναισθήματα διακατέχεται καὶ ὁ ὁμογενής του πολιτικός, ὑπουργὸς καὶ πρωθυπουργός, Crispi, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ κυβερνᾶ κατὰ τὴν ἔναρξη τῆς ἐπεκτατικῆς πολιτικῆς τῆς Ἰταλίας, γιὰ τὶς ἐκδηλούμενες βλέψεις Ἰταλῶν στὴν Ἀλβανία, ἐνίσταται ἐνώπιον τῆς ἰταλικῆς Βουλῆς τονίζοντας: «Τί ἔχουμε νὰ κάνουμε ἐμεῖς μὲ τοὺς Ἀλβανούς; Ἡ γλῶσσα τους, οἱ παραδόσεις τους καὶ ἡ συμμετοχή τους στὸν πόλεμο τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας τοὺς ἔχουν συνειθίσει νὰ στρέφουν πάντοτε τὰ βλέμματά τους πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Εἶναι συνεπῶς πολὺ ἐπιπόλαιο νὰ σπᾶμε τὸ κεφάλι μας, γιὰ τὸ μέλλον τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Κι' ἂν ζητούσαμε τώρα μιὰν Ἀλβανία αὐτόνομη ἢ συνδεδεμένη ὁμοσπονδιακὰ μὲ τὴν Ἰταλία, δὲν θὰ δημιουργούσαμε κατάσταση διαρκῆ. Γιατὶ ἀργὰ ἢ γρήγορα μόλις θὰ γίνονταν ἀνεξάρτητοι οἱ Ἀλβανοί, θὰ πραγματοποιοῦσαν τὴν Ἕνωσή τους μὲ τὴν Ἑλλάδα»[98]. Φυσικὰ αὐτὸ προϋποθέτει τὸν ἀποκλεισμὸ τῶν ξένων ἐπιρροῶν[99].

Ἀναντίρρητα ὁ λόγος τοῦ Crispi δὲν εἶναι αὐθαίρετος οὔτε ἐξ ὁλοκλήρου ἀπότοκος τῆς ἑλληνικῆς του συνειδήσεως. Ἀφορμᾶται ἀπὸ τὴ στάση Ἀλβανῶν ἡγετῶν, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου τοῦ Βερολίνου ὑποβάλλουν ἁρμοδίως ὑπόμνημα παρόμοιο μὲ ἐκεῖνο τοῦ 1847, ἐνῶ ἰταλικοί, αὐστριακοὶ καὶ ρουμανικοὶ κύκλοι[100] εἰσηγοῦνται στοὺς Ἀλβανοὺς ἀνθελληνικὲς δραστηριότητες. Τὸ δὲ τολμηρότερο εἶναι ὅτι σχεδὸν ταυτόχρονα στὴν Κωνσταντινούπολη Ἀλβανοὶ γερουσιαστὲς τῆς Αὐτοκρατορικῆς Ὀθωμανικῆς Γερουσίας καὶ ἀπεσταλμένος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως συζητοῦν τὴν Ἕνωση[101], ἡ ὁποία δὲν πραγματώνεται, ἐπειδὴ καίρια ἐπεμβαίνουν οἱ προμνημονευόμενοι κύκλοι καὶ κυρίως ἡ Ὑψηλὴ Πύλη.

97. Ἐκ τῶν ἀνεκδότων «Ἱστορικῶν καὶ πολιτικῶν ἀπομνημονευμάτων» τοῦ Νικολάου Δ. Λεβίδη, Ἐν Ἀθήναις, 1933, σ. 12-13. Βλ. καὶ Μαντουβάλου, Μαρία. Κείμενα τινὰ περὶ Ἀλβανίας καὶ τὸ ἐν «Παρνασσῷ» Ἀρχεῖον Λεβίδη. *Παρνασσός*, 1970, τ. 12, σσ. 3-6.

98. Nikolaïdès, Cl. *La question Macédonienne dans l' antiquité, au moyen-âge et dans la politique actuelle*. Berlin, 1899, σ. 203. Πβ. Ἀλεξιάδης, *ἔ.ἀ.,* σ. 85 σημ. 7, τοῦ ὁποίου καὶ ἡ μετάφραση.

99. Chassiotis, D. *L' Epire et la question grecque*. Paris, 1879.

100. Βλ. Καρτάλης, Ἀντ. Γ. *Ἡ Ἰταλικὴ πολιτικὴ ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ τοῖς Βαλκανίοις.* Ἐν Ἀθήναις, 1934. Πλουμίδης, Γ. Σ. Ἡ ἰταλικὴ πολιτικὴ στὴ Βαλκανική, στὴν Ἀλβανία - Ἤπειρο καὶ στὸ ἔργο τοῦ Antonio Baldacci. *Ἠπειρωτικὰ Χρονικὰ* (*ΗΧ*), 1984, τ. 4, σσ. 206-233. Νικολαΐδου, Ἐλευθερία Ἰ. Ἡ στάση τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας στὴν προσάρτηση τῆς Ἠπειρο-Θεσσαλίας στὴν Ἑλλάδα. *Δωδώνη,* 1984, τ. 13, σσ. 331-345.

Ὡστόσο οἱ ἀλβανικὲς ἐνέργειες συνεχίζονται. Ὁ γενικὸς πρόξενος τῆς Μ. Βρεταννίας στὴ Θεσσαλονίκη Sir Alfred Billioti ἀναφέρει τηλεγραφικὰ στὴν κυβέρνησή του διάβημα Σκυπιτάρων τοῦ Κοσσυφοπεδίου, καταχωρισμένο στὴ Βρεταννικὴ Κυανὴ Βίβλο τοῦ 1903, στὸ ὁποῖο ἐπισημαίνεται ἡ ἀνάγκη ἀλβανοελληνικῆς συμπράξεως γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ σλαβικοῦ κινδύνου μὲ δημιουργία δυαδικοῦ κράτους κατὰ τὸ αὐστρο-οὐγγρικὸ πρότυπο[102]. Ἀλλὰ ἀφ' ἑνὸς ἡ ἑλληνικὴ ἀδιαφορία καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ σύντονη καὶ συνεκτικὴ ἀντίδραση διεκδικητῶν τοῦ ἀλβανικοῦ χώρου, βαλκανικῶν καὶ ὑπερβαλκανικῶν δυνάμεων, παρεμπόδισαν τὴν πραγμάτωση τῆς Ἑνώσεως.

Τὸ 1904, 3 Ἀπριλίου, τὸ ἀλβανικὸ ζήτημα συζητεῖται στὸ ἑλληνικὸ ὑπουργικὸ συμβούλιο, στὸ ὁποῖο συμμετέχει ὡς ὑπουργὸς Δικαιοσύνης καὶ ὁ Ν.Δ. Λεβίδης. Διασώζει δὲ στὸ Ἀρχεῖο του καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἐξ Ἀλβανίας γίνονται ἡμῖν διαβήματα καὶ προτάσεις περὶ συνεννοήσεως. Πολλοὶ τῶν ἰσχυρῶν Ἀλβανῶν Ἀρχηγῶν ζητοῦσι τοῦτο. Οἱ ὅροι, οὓς τιθέασι, δὲν ἀποκρούονται…». Ἐπὶ πλέον ὁ Λεβίδης ὡς πρόεδρος τῆς Βουλῆς ἔχει τὴν 18 Φεβρουαρίου 1907 συζήτηση στὴν οἰκία του μὲ τοὺς Ἀλβανοὺς Βέηδες Ἰσμαὴλ Κεμὰλ καὶ Τζαφφέρ. Στὸ Ἀρχεῖο του καταγράφει τὰ ἀκόλουθα: «Οὗτοι, ἀνήκοντες εἰς μεγάλας καὶ ἱστορικὰς τῆς Ἀλβανίας οἰκογενείας, ἀπὸ πολλοῦ ἐζήτουν ν' ἀνταλλάξωσι τὰς γνώμας αὐτῶν πρός με. Διαμένουσιν ἀπό τινος ἐν Ἀθήναις, ἀναχωροῦντες καὶ ἐπανερχόμενοι… Ὀνειροπολοῦσιν ἔθνος Ἀλβανικὸν ἐν συνδέσμῳ καὶ ἀδελφότητι πρὸς τὸ Ἔθνος τὸ Ἑλληνικόν. Ὁμιλοῦσιν ἀμφότεροι τὴν Ἑλληνικήν. Καὶ ὁ μὲν Τζαφφὲρ - Βέης κακῶς, εἶναι δὲ κοινός τις ἄνθρωπος, ἀνεπιτήδειος ὅλως, ὅπως συλλάβῃ ἢ καὶ κατανοήσῃ μεγάλους σκοπούς. Συνοδεύει μᾶλλον τὸν Κεμάλ. Ὁ δὲ Κεμὰλ - Βέης τὴν μὲν Ἑλληνικὴν ὁμιλεῖ ὡς Ἕλλην πεπαιδευμένος, σπουδάσας ἐν τῇ ἐν Ἰωαννίνοις *Ζωσιμαίᾳ Σχολῇ,* εἶναι δὲ ἀνὴρ σπουδαιότατος, κάτοχος τῶν τὴν Βαλκανικὴν Χερσόνησον ἀπασχολούντων ζητημάτων, δυνάμενος νὰ ὑψωθῇ καὶ ὑψούμενος ἐν τῇ συζητήσει ὡς πρώτης τάξεως πολιτικὸς ἀνήρ». Κατὰ τὴ συζήτηση ὁ Λεβίδης ἐπανειλημμένως ὑπενθυμίζει ἐμφαντικὰ στοὺς συνομιλητές του ὅτι δὲν ἀνήκουν στὴν τουρκικὴ ἐθνότητα ἀλλὰ στὴν ἀλβανική, «ἰδίαν, ἀδελφὴν τῶν Ἑλλήνων», καὶ τοὺς διαβεβαιώνει ὅτι ἡ διαφορὰ στὸ θρήσκευμα δὲν θὰ εἶναι κώλυμα «πρὸς συνεννόησιν, πρὸς συνταύτισιν, πρὸς ἀδελφοποίησιν, πρὸς ἕνωσιν τῶν δύο ἐθνῶν, Ἑλλάδος καὶ Ἀλβανίας», δοθέντος ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶναι ἀνεξίθρησκοι καὶ ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα καὶ συνάμα

101. Καζάζης, Νεοκλῆς, *Ἑλληνοαλβανικὴ συνεννόησις.* Ἀθῆναι, 1907, σ. 51. Βλ. καὶ Σπυρομήλιος, Μ, Ἑλλὰς καὶ Ἀλβανία. Μία ἀπόπειρα προσεγγίσεως Ἀλβανῶν καὶ Ἑλλήνων κατὰ τὸ 1877-78. *Νέος Κουβαρᾶς,* 1962, τ. 2, σσ. 135-177.
102. Βλ. Ἀλεξιάδης, *ἔ.ἀ.,* σ. 85.

συμφέρει.

Ἐν τέλει ὁ Λεβίδης ἐφιστᾶ τὴν προσοχή τους στὸ οὐσιωδέστερο τῆς συζητήσεως: «Ἀλλ' ἵνα ἡ *Ἐθνότης* ὑμῶν ἀποτελέσῃ καὶ *Πολιτείαν,* δέον νὰ ἔχητε ἰσχυρὸν καὶ φίλον ἔρεισμα, συμμάχους, μεθ' ὧν νὰ δύνασθε νὰ συνεννοηθῆτε, νὰ συνυπάρξητε, νὰ συμπροοδεύσητε.

Τοιούτους ἐν τῇ Βαλκανικῇ Χερσονήσῳ μόνους τοὺς Ἕλληνας δύνασθε νὰ ἔχητε. Πρέπει ἄρα οἱ Ἀλβανοὶ νὰ σχηματίσητε τὴν *συνείδησιν,* ὅτι μόνον μετὰ τῶν Ἑλλήνων δύνασθε νὰ συνενωθῆτε εἰς *Κράτος.* Τοιουτοτρόπως δέον οἱ Ἀλβανοὶ νὰ γνωρίσωσι καλῶς τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἡμεῖς τοὺς Ἀλβανούς. Ἰδοὺ βάσις ἐνεργείας πρὸς τὸν ἀμοιβαίως, ὡς βλέπω, ποθούμενον τελικὸν σκοπόν»[103].

Ἡ ἐπανειλημμένη ὑπόμνηση τῆς ἰδιαίτερης ἀλβανικῆς ἐθνότητας ἀπὸ τὸν Λεβίδη στοὺς Ἀλβανοὺς βέηδες ὀφείλεται στὴν κοινὴ διαπίστωση τῆς ἀνυπαρξίας ἰδίως στοὺς ἐξισλαμισμένους Ἀλβανοὺς ἐθνικῆς συνειδήσεως. Κατὰ τὸν ὀνομαστότερο ἐθνικιστὴ ἡγέτη, πολέμιο κάθε ξένης - εὐρωπαϊκῆς ἐπεμβάσεως, ἀκραιφνέστατο Ἀλβανὸ Basri - Bey, αὐτὴ εἰσάγεται ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό, ἀκριβέστερα δὲ ἀπὸ Αὐστρία, Ἰταλία, Ρουμανία[104], οἱ ὁποῖες ἐνεργοῦν ἰδιοτελῶς, ἔχοντας σκοποὺς ἐπεκτατικοὺς ἢ πολιτικούς. Δὲν ἐμφυσοῦν ἀλβανικὴ συνείδηση ἀποσκοπώντας στὴν ἐθνικὴ ἀποκατάσταση ἑνὸς πληθυσμοῦ, ποὺ στερεῖται αὐτογνωσίας, ἀλλὰ στὴν ἀπόκτηση ἐρεισμάτων γιὰ διεύρυνση τῆς ἐπιρροῆς τους. Ἀντίθετα δρᾶ καὶ κινεῖται ἡ Τουρκία, ἡ ὁποία ἀδιάντροπα ἐμφανίζεται καὶ σὰν προστάτις τῶν Ἀλβανῶν, τῶν ὁποίων κυριολεκτικὰ ἄλλαξε τὴν πίστη καὶ ἐπέφερε τὸν ἀθεράπευτο διχασμό. Ἄδολη, ὅπως διαφαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν ἔλλειψη σαφοῦς πάγιας πολιτικῆς, καὶ ἐποικοδομητικὴ ἀπομένει ἡ συμπεριφορὰ τῶν Ἑλλήνων, ποὺ συμβάλλουν στὴν ἀνάδυση ἰδιαίτερης ἀλβανικῆς ἐθνότητας καὶ συνακόλουθης ἐθνικῆς συνειδήσεως, πρὸ πάντων δὲ δὲν ἀντιστρατεύονται τὴν κρατική τους συγκρότηση.

Ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Β. Κόντης βεβαιώνει «ὅτι ἡ ἑλληνικὴ πολιτικὴ κατὰ τὰ κρίσιμα ἔτη 1908-1914 ἦταν φιλικὴ ὑπὲρ τῶν Ἀλβανῶν καὶ ὑπὲρ τῆς ἰδέας ἑνὸς ἀνεξαρτήτου ἀλβανικοῦ κράτους πέραν, ἐννοεῖται, τῆς Βορείου Ἠπείρου»[105], τῆς ὁποίας ἄλλως τε ἡ ἑλληνικότητα δὲν ἀμφισβητεῖται καὶ ἀπὸ τοὺς πρωτουργοὺς τῆς ἀποκοπῆς της ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπο ἠπειρωτικὸ κορμό. Πρόκειται γιὰ τοὺς Ἰταλοὺς πολιτικοὺς Σὰν Τζουλιάνο, ὑπουρ-

103. Ἐκ τῶν ἀνεκδότων… Λεβίδη. Ἐπίλογος πρῶτος, σ. 3, δεύτερος, σ. 2 κ.ἑ.

104. Βλ. καὶ Capidan, Th. Contribuția Românilor la renasterea Albaniei. *Graiul Românesc,* 1928, τ. 2, σ. 1.

105. Βλ. Κόντης, Βασ. Ἑλλάδα καὶ Ἀλβανία. *Ἤπειρος,* 1979, τ. 1, σ. 15.

γὸ τῶν Ἐξωτερικῶν, καὶ τὸν Τζιολίττι, πρωθυπουργό. Ὁ δεύτερος ἐπίκαιρα ἀπαντᾶ στὸν Ἕλληνα πρέσβυ στὴ Ρώμη Κακλαμάνο μὲ ἐξοργιστικὴ ἰταμότητα: «Ἀναγνωρίζω ὅτι ἡ Βόρειος Ἤπειρος εἶναι Ἑλληνική, τὰ δικαιώματα ὅμως ἑνὸς μικροῦ λαοῦ, ὅπως τῆς Ἑλλάδος, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπερισχύσωσι τῶν συμφερόντων μιᾶς μεγάλης δυνάμεως, ὅπως τῆς Ἰταλίας»[106]. Τὴν ἑλληνικότητα καὶ τὴν προσφορὰ τῆς Βορείου Ἠπείρου, μολονότι ἀποκαλεῖ Ν. Ἀλβανία, ὁμολογεῖ ὁ Basri - bey: «Nous reconnaissons le caractère grec de l' Albanie méridionale où l' oeuvre séculaire civilisatrice de ses écoles domine aussi bien au point de vue moral qu' au point de vue nationale»[107]. Αὐτὰ καθίστανται σαφέστερα στὴ μελέτη τοῦ Κων. Κίτσου: «Τὰ Ζωγράφεια Διδασκαλεῖα ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ καὶ τὰ περίφημα σχολεῖα τοῦ Ἀργυροκάστρου, τῆς Κορυτσᾶς, τῆς Μοσχοπόλεως, τῆς Χιμάρας, τῆς Πρεμετῆς, τοῦ Λαμπόβου, τῆς Πολύτσανης, τῆς Σωπικῆς, τῆς Δρόβιανης, τοῦ Δελβίνου κ.τ.λ. συνολικὰ 360, ἀνδρωμένα μὲ τὶς γενναῖες ἐπιχορηγήσεις τῶν μεγάλων εὐεργετῶν Ἀδελφῶν Ζάππα, Ἀρσάκη, Σίνα, Ζωγράφου, Μπάγκα, Δούκα καὶ ἄλλων μὲ τοὺς 25.000 μαθητές τους, φέρανε μιὰ πραγματικὴ ἄνθηση τῆς παιδείας καὶ τῶν γραμμάτων στὴν περιοχή, δημιούργησαν μιὰν ἀκτινοβολία ἔξω καὶ πέρα ἀπ' αὐτή, καὶ ἄφησαν μιὰ λαμπρὴ παράδοση παιδείας, μοναδικὴ γιὰ ἕνα τόσο μικρὸ τόπο σὲ τέτοια ἐποχή»[108]. Ὁ πολιτισμός, ποὺ διαχέεται μὲ τὴν ἑλληνικὴ ἐκπαίδευση, ἁπλώνεται πολὺ πλατύτερα. Καταπληκτικὴ εἶναι ἡ πληροφορία, τὴν ὁποία προσκομίζει ἀπὸ τὶς ἔρευνές του ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Ἰωαννίνων Γ. Πλουμίδης: «Ὡς ὑπόδειγμα καλοῦ σχολείου ἀναφέρεται ἐκεῖνο τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητας Δυρραχίου. Ἐκεῖ τὰ 2.400 μέλη τῆς Κοινότητας (τὸ 1/3 τοῦ πληθυσμοῦ) συντηροῦσαν λύκειο μὲ 140 μαθητὲς καὶ παρθεναγωγεῖο μὲ 100 μαθήτριες»[109].

Μὲ βάση ἀλβανικὰ δημοσιεύματα ὁ Κλεόβουλος Τσούρκας, διδάκτωρ τοῦ πανεπιστημίου Βουκουρεστίου, προσθέτει: «Διὰ τὴν Ἀλβανίαν τέλος εἶναι

106. Πβ. Βογᾶς, Ἰ. *Ἡ θέσις τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ζητήματος.* Ἐν Ἀθήναις, 1970, σ. 7. Ὁμολογουμένως, ὅπως ὅλοι οἱ λαοί, καὶ ὁ ἰταλικὸς ἔδωσε ἀποδείξεις τῶν συναισθημάτων του πρὸς τὴν Ἑλλάδα μὲ τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἀνωτερότητα Φιλελλήνων. Ἀλλὰ στοὺς προκλητικοὺς πολιτικοὺς ἡ ἀπάντηση ἐπιβάλλεται νὰ εἶναι κεραυνοβόλα: «Βεβαίως ἐκπροσωπεῖτε μεγάλη δύναμη. Ὅμως μὴ λησμονεῖτε ὅτι κυρίως ἀπαρτίζεται ἀπὸ τὴ Μεγάλη Ἑλλάδα καὶ τὴ γερμανικὴ Λομβαρδία»!

107. Basri-bey, Ancien Député au Parlement ottoman, Président du second Gouvernement national albanais et Chef du Pouvoir Exécutif ad interim (1915-1916). Interné dans les garnisons austro-hongroises (1916-1918). *L' Orient débalkanisé et l' Albanie. Origine des dernières Guerres et paix future,* s.l.n.d., σ. 5.

108. Κίτσος, Κ. Ι. *Τὰ Ζωγράφεια Διδασκαλεῖα…* Ἰωάννινα, 1985, σ. 6.

109. Πλουμίδης, Γ. Σ. Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἠπείρου στὶς παραμονὲς τῆς ἀπελευθέρωσής του (1905 περ. - 1912). *Δωδώνη,* 1977, τ. 6, σ. 364.

περιττὸν νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι μέχρι καὶ μετὰ τὸ 1913, ὁπότε ἡ μαρτυρικὴ Βόρειος Ἤπειρος ἀπεσπάσθη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, δὲν ὑπῆρχαν ἄλλα ἀνώτερα ἢ κατώτερα σχολεῖα πλὴν τῶν ἑλληνικῶν. Εἰς τὰ Ἰωάννινα, τὴν Κορυτσᾶν καὶ τὸ Ἀργυρόκαστρον ἐξεπαιδεύθησαν ὅλοι οἱ διοικήσαντες τὴν Ἀλβανίαν μέχρι σήμερον ἀρνησιπάτριδες καὶ καιροσκόποι τύπου Φὰν Νόλη, τοῦ ἑτέρου "Θρακός". Καὶ διὰ τὸ φαιδρὸν τοῦ πράγματος, πρέπει νὰ ἀναφέρω ὅτι ὁ πρῶτος καὶ μοναδικὸς Τουρκαλβανὸς φιλόσοφος Ναΐμ Φράσερι (1846-1900) ἦτο μαθητὴς τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς τῶν Ἰωαννίνων. Τὴν πληροφορίαν αὐτὴν μᾶς δίδει τὸ Δελτίον τοῦ ἱδρυθέντος τῷ 1957 Πανεπιστημίου τῶν Τιράνων (τεῦχος 2ον, σελ. 3, 1959). Καὶ μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν ἂς μνημονευθῇ ὅτι εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν ἐσπούδασαν μέχρις ἐσχάτων ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ Ἀλβανοί, οἱ πρωτοστατήσαντες εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ ἀλβανικοῦ κράτους»[110].

Ὁ Μ. Ναὶμ Φράσσαρης, ὅπως ὑπογράφει, εἶναι γνωστότερος ὡς ποιητὴς καὶ ὡς ἄριστος χρήστης τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας. Ὁ διδάκτωρ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Γερ. Ζώρας προλογίζοντας τὴ φωτογραφικὴ ἀναπαραγωγὴ τῆς συλλογῆς *Ἔρως* παρατηρεῖ τὰ ἑξῆς: «Τὰ γραμμένα στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα ἔργα τοῦ Frasheri ἐπέδρασαν, μὲ τὴ σειρά τους, εὐεργετικὰ στὴ λογοτεχνικὴ παραγωγὴ τῆς Ἀλβανίας καὶ μετέφεραν τὶς πλούσιες ἑλληνικὲς καταβολές τους στὰ γράμματα τῆς γειτονικῆς χώρας»[111].

Μία ἐπισταμένη καὶ ἀπόλυτα τεκμηριωμένη ἔρευνα γιὰ τὴν ἀποκάλυψη συνάμα τῆς καταγωγῆς τῶν δημιουργῶν καὶ ἐκπροσώπων τῆς λογοτεχνίας στὴν Ἀλβανία θὰ βοηθοῦσε πολύ, κατ' ἐξοχὴν τοὺς γνησίους Ἀλβανούς, στὴν ὀρθότερη ἀποτίμηση τῶν ἐπιβλαβῶν ἐπιπτώσεων, τὶς ὁποῖες εἶχαν οἱ παντοειδεῖς καὶ ἀπάνθρωπες διώξεις τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, ὅταν οἱ «Ἀλβανοὶ» ὑπερτεροῦν τῶν ἀκραιφνῶν Ἀλβανῶν, Σκυπιτάρων, ἀριθμητικὰ καὶ ποιοτικά, ὅπως παραστατικὰ προκύπτει ἀπὸ τὸν πρῶτο πρόχειρο ἔλεγχο τῶν περιλαμβανομένων στὰ «Στοιχεῖα ἱστορίας ἀλβανικῆς λογοτεχνίας»[112] τοῦ Γερ. Ζώρα. Βέβαια μειονε-

110. Τσούρκας, Κλ. Δ. *Ἱστορικαὶ ἀλήθειαι. Ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ οἱ βαλκανικοὶ λαοί.* Ἀθῆναι, 1961, σ. 17.

111. *Νέες Τομές,* 1988-1989, τ. 14-15, σ. 33.

112. *Αὐτ.,* σσ. 5-13. Διότι στὴν Ἑλλάδα γράφονται τουλάχιστον παράδοξα. Πβ. Μαρινέσκου, Φλ. Ὁ Ἰωάννης Γκίκας, κυβερνήτης τῆς Σάμου. *Μνημοσύνη,* 1982-1984, τ. 9, σ. 9: «Ἐπαναστάτης, διπλωμάτης, οἰκονομολόγος, κυβερνήτης τῆς Σάμου, πρωθυπουργὸς τῆς Ρουμανίας, συγγραφέας, πρόεδρος τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας. Εἶναι οἱ τίτλοι καὶ οἱ ἀσχολίες ἑνὸς Ρουμάνου, ἀλβανικῆς καταγωγῆς, μὲ φαναριώτικο αἷμα, τοῦ Ἰωάννη Γκίκα». Τεκμηρίωση ἀνύπαρκτη. Αἱματολογικὴ σύνθεση εὑρηματική! Πβ. καὶ *Revista Arhivelor,* 1975, τ. 38, σσ. 210-211, ὅπου ὁ Αὐστριακὸς Karl von Eder ἀναφέρει: «ὁ Δημήτριος Γκίκας, Ἕλληνας, ποὺ ἦρθε ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη». Βλ. *Βαλκανικὴ Βιβλιο-*

κτοῦν σὲ σύγκριση, μὲ τοὺς φυγάδες. Ἡ διαφορὰ εἶναι ὁμολογουμένως αἰσθητότερη στοὺς τομεῖς τῶν ἐπιστημῶν, τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας, τῶν ἐπιχειρήσεων, ὅπου ἄλλοτε εἶχαν διαπρέψει. Δὲν εἶναι τυχαῖο τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Ἀλβανία συμπληρώνοντας σχεδὸν αἰώνα κρατικῆς ὑποστάσεως στερεῖται ἐμπορικοῦ στόλου, ἐνῶ στὸ παρελθὸν ὁ Σίνας εἶχε τὴν ἀποκλειστικὴ ἐκμετάλλευση τῆς ποταμοπλοΐας στὸν Δούναβη[113], ὁ δὲ Λάτσης σήμερα κατέχει ἐξέχουσα θέση στοὺς διεθνεῖς ἐφοπλιστικοὺς κύκλους. Φροῦδες ἀποδείχθηκαν οἱ ὑποσχέσεις Αὐστριακῶν, Ρουμάνων, Ἰταλῶν γιὰ τὸν ἐκσυγχρονισμὸ καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῆς Ἀλβανίας σὰν ἀποζημίωση τῆς διακοπῆς τῶν δεσμῶν της μὲ τὸν Ἑλληνισμό. Ἀναντίρρητα ἀρκοῦσε τὸ δαιμόνιο τῶν Ἑλλήνων κατοίκων της γιὰ τὴν ἀνάδειξή της σὲ ὑπολογίσιμη ναυτικὴ δύναμη, ἡ ὁποία ἀναπτύσσεται περισσότερο σὲ μικρὰ κράτη, ὅπως διαπιστώνεται μὲ τὰ εὔγλωττα παραδείγματα τῆς Μάλτας, τῆς Κύπρου κ.ἄ.

Ἀντί, λοιπόν, τῆς ἐνισχύσεως τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ τῆς τονώσεως τῶν πολυσχιδῶν καὶ ἀποδοτικῶν ἐνασχολήσεων τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀλβανίας, ποὺ τὴν κατέστησαν σὲ δύσκολες περιόδους καὶ πρὸ τῆς ἱδρύσεως ἀλβανικοῦ κράτους περίπυστο σταθμὸ διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου Ἀνατολῆς - Δύσεως, σπουδαῖο κέντρο διαβαλκανικῶν συναλλαγῶν καὶ πνευματικὸ φάρο παμβαλκανικοῦ καὶ ὑπερβαλκανικοῦ βελληνεκοῦς[114], οἱ ἀγαθοὶ Σκυπιτάροι δίνουν πίστη στὶς διακηρύξεις τῶν ξένων δυνάμεων.

Ὁ λόγος ἀφορᾶ σ' ἐκεῖνες, τῶν ὁποίων πρωταρχικὴ ἐπιδίωξη ἀποτελεῖ ἡ περιστολὴ τῆς ἑλληνικῆς παρουσίας μὲ τὴν πολύμορφη καλλιέργεια τυφλοῦ ἐθνικισμοῦ στοὺς Σκυπιτάρους καὶ μίσους κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀδιαφορώντας ἂν τὰ ἀποτελέσματα τῶν προκλήσεων θὰ σημάνουν ὀπισθοδρόμηση ἢ στασιμότητα ἢ ἀκόμη πολεμικὴ ἀναμέτρηση τῶν πληθυσμικῶν ἑνοτήτων τῆς Ἀλβανίας. Πράγματι οἱ ἀλλεπάλληλες καταπατήσεις τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ οἱ ἀπηνεῖς καταπιέσεις ἐξοργίζουν τοὺς Βορειοηπειρῶτες, οἱ ὁποῖοι παρὰ τὶς περὶ τοῦ ἀντιθέτου συμβουλὲς τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου ἐξεγείρονται καὶ διὰ τῶν ὅπλων νικοῦν. Ἐπισφραγίζεται δὲ ὁ ἀγώνας[115] τους μὲ τὴν ὑπογραφὴ τοῦ Πρω-

---

γραφία, 1975, τ. 4. Παράρτημα. Θεσσαλονίκη, 1977, σ. 270. Πβ. καὶ *Νέες Τομές,* σ. 17: «Ὁ Ντιτερὸ Ἀγκόλι γεννήθηκε στὸ Ντέβολι τῆς Κορυτσᾶς τὸ 1931, ἐνῶ ἡ καταγωγή του εἶναι ἀπὸ τὰ Γρεβενά». Ἔτσι μένει ὁ ἀναγνώστης μὲ τὴν ἐντύπωση ὅτι τὰ Γρεβενὰ ἐξάγουν… Ἀλβανούς!

113. Λαζάρου, Ἀχ. Γ. Ἑλληνικὴ ναυτιλία καὶ Βλάχοι. *Μετέωρα,* 1988-1989, τ. 42-43, σ. 155.

114. Λαζάρου, Ἀχ. Γ. Ἀλβανοί, Ἀρβανίτες - Βορειοηπειρῶτες, *Παρνασσός,* 1992, τ. 34, σ. 21 σημ. 82, ὅπου βιβλιογραφία μόνο γιὰ ἀκτινοβολία Μοσχοπόλεως. Ἀνάτυπο μὲ Εὑρετήρια καὶ Πρόλογο Ἀλεξάνδρου Σύρμα, Προέδρου τοῦ Συλλόγου ἀρβανίτικου

τοκόλλου τῆς Κερκύρας ἀπὸ τὴν Ἀλβανία καὶ ἀπὸ τὶς Μ. Δυνάμεις, οἱ ὁποῖες ἀναγνωρίζουν τὴν Αὐτονομία τῆς Βορείου Ἠπείρου. Οἱ ὅροι τοῦ Πρωτοκόλλου ἐπιτρέπουν τὴν ἐπιβίωση τοῦ Ἑλληνισμοῦ[116] στὴν ἀλβανικὴ ἐπικράτεια καὶ διανοίγουν τὶς προοπτικὲς ἐπαναδραστηριοποιήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ δυναμικοῦ γιὰ τὸ ἀμοιβαῖο καλό, Ἑλλήνων - Ἀλβανῶν, ὥστε ἡ Αὐτόνομος Βόρειος Ἤπειρος νὰ καθίσταται γέφυρα σταθερῆς καὶ μόνιμης φιλίας μεταξὺ τῶν δύο λαῶν, τὴν ὁποία ἀμφότεροι διακαῶς εὔχονται, καὶ χῶρος πρόσφορος, ἀληθινὰ ἰδεώδης, γιὰ μεγάλες καὶ ποικίλες ἐπενδύσεις, οἱ ὁποῖες προϋποθέτουν σταθερότητα καὶ γαλήνη, ἐπίσης εὐκταῖες καὶ ἐπιθυμητές. Διότι θὰ δώσουν ἐργασία καὶ θὰ συντελέσουν στὴν εὐημερία τοῦ συνόλου τῶν Βορειοηπειρωτῶν καὶ Ἀλβανῶν, χωρὶς τὴν ἀπομάκρυνση τῶν ἐργαζομένων ἀπὸ τὶς οἰκογενειακὲς ἑστίες.

Ὅμως οἱ ἐνδιαφερόμενες γιὰ τὴν Ἀλβανία ξένες δυνάμεις ἀντιστρατεύονται τὰ πραγματικὰ συμφέροντα τοῦ ἀλβανικοῦ λαοῦ. Ἐξαγοράζουν συνειδήσεις καὶ προωθοῦν ἀρνησιπάτριδες στὶς καίριες κρατικὲς θέσεις ἀναγκάζοντας τὸ ἀνεκτίμητο χρηματικὸ καὶ τὸ πολύτιμο πνευματικὸ κεφάλαιο σὲ φυγὴ μὲ ὀλέθρια ἐπακόλουθα καὶ γιὰ τοὺς Σκυπιτάρους. Ἐπὶ πλέον οἱ καιροσκόποι «Ἀλβανοὶ» ὡς ἀνώτατοι θρησκευτικοὶ ἢ πολιτικοὶ καὶ πολιτειακοὶ ἡγέτες τῆς Ἀλβανίας δὲν σέβονται τὴν ὑπογραφή της καὶ ἐπαυξάνουν τὶς ἀνθελληνικὲς πράξεις, ὁπότε οἱ Βορειοηπειρῶτες γιὰ τὰ ἐκπαιδευτικὰ ζητήματα προσφεύγουν στὸ Διεθνὲς Δικαστήριο τῆς Χάγης, στὸ ὁποῖο καὶ δικαιώνονται. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Μουσσολίνι γίνεται ὁ ρυθμιστὴς τῆς καταστάσεως καὶ φθάνει στὴν ἐπίθεση καὶ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀφοῦ προηγουμένως εἶχε ἐπιτύχει καὶ τὴ συμμετοχὴ μονάδων τοῦ ἀλβανικοῦ στρατοῦ καὶ κυρίως τῶν Τσάμηδων[117].

Ὡστόσο ἡ φιλελεύθερη ἀλβανικὴ ἡγεσία δὲν ἀδρανεῖ. Γενικά, ἂν καὶ οἱ Σκυπιτάροι ἔχουν νωπότατα βιώματα τῶν κακουργημάτων, ποὺ διέπραξαν εἰς

πολιτισμοῦ Ἄνω Λιοσίων «Ἡ Γρίζα».

115. Παπαθεοδώρου, Ἀπ. Π. *Ὁ αὐτονομιακὸς ἀγώνας τῆς Βορείου Ἠπείρου 1914.* Ἀθήνα, 1985.

116. Πβ. Βηλαρᾶς. Γ. *Ἡ πολιτικὴ Ἱστορία τῆς Βορείου Ἠπείρου.* [Ἀθῆναι, 1960], σσ. 7-8: «… 4) Ἡ ἐπίσημος γλῶσσα τῆς Β. Ἠπείρου εἶναι ἡ Ἑλληνική. 5) Ἡ ὑποχρεωτικὴ γλῶσσα τῶν σχολείων της εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ διδασκομένης καὶ τῆς ἀλβανικῆς προαιρετικῶς. 6) Οἱ Ἠπειρῶται ἔχουν δικαίωμα νὰ διατηροῦν ἰδίαν στρατιωτικὴν δύναμιν ὑπὸ ἰδίους ἀξιωματικούς, τὴν ὁποίαν ἡ ἀλβανικὴ κυβέρνησις δὲν θὰ δύναται νὰ μεταχειρισθῇ ἔξω τῶν ὁρίων τῆς Β. Ἠπείρου. Βλ. καὶ Hammond, N.G.L. The past and future of North Epirus. *The Anglo - Hellenic Review,* 1993, Autumn No 8, σσ. 4-5.

117. Λαζάρου, Ἀχ. Γ. Ἀπόηχοι καὶ ἀπόλογοι τῆς 28 Ὀκτωβρίου 1940. *Ἀκτῖνες,* 1985, τ. 464, σ. 235, ὅπου τεκμήρια Ἰταλοῦ ἱστορικοῦ. Τοῦ αὐτοῦ, Βόρειος Ἤπειρος. Ἱστορία - Πολιτισμός. *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο* 1990, σ. 30. Καὶ ἀνάτυπο.

βάρος τῶν Βορειοηπειρωτῶν καὶ συλλήβδην κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐνῶ ἀκόμη ὁ δεύτερος παγκόσμιος μαίνεται, δοκιμάζουν πάλι μία νέα διορθωτικὴ ἐνέργεια προσφέροντας στοὺς Ἕλληνες ὅρους ἱκανοποιητικοὺς γιὰ βιώσιμη λύση. Μετὰ τὶς προκαταρκτικὲς συνεννοήσεις, οἱ ὁποῖες ἄρχισαν τὸν Δεκέμβριο 1943, μεταξὺ ἐκπροσώπων τῶν δύο χωρῶν, συνταγματάρχη Ἀθ. Χρυσοχόου καὶ δημοσιογράφου Δ. Ὡρολογᾶ καὶ Κ. Κότα, πρώην πρωθυπουργοῦ τῆς Ἀλβανίας καὶ προέδρου τῆς Ἀλβανικῆς Βουλῆς, ὡς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Ἀλβανῶν, πατριωτῶν. Τὸν δὲ Ἰούλιο 1944, συζητεῖται ἡ πραγμάτωση – μετὰ τὴν ἀπομάκρυνση τῶν δυνάμεων τοῦ Ἄξονα – ὁμοσπονδιακῆς ἑνώσεως τῆς Ἀλβανίας μὲ τὴν Ἑλλάδα μὲ τὶς ἑπόμενες προϋποθέσεις: «1) Ἡ Β. Ἤπειρος θὰ παρεχωρεῖτο χωρὶς ὅρους στὴν Ἑλλάδα καὶ δὲν θὰ ὑπήγετο στὴ διαδικασία τῆς συμφωνίας, ποὺ θὰ καθώριζε τὰ ἀφορῶντα τὴν ὑπόλοιπη Ἀλβανία. 2) Ἡ Ἀλβανία θὰ ἦταν ἐξάρτημα τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους μὲ ὡρισμένα δικαιώματα αὐτονομίας. Συγκεκριμένα ἡ Ἀλβανία θὰ εἶχε πλήρη γλωσσικὴ καὶ θρησκευτικὴ ἐλευθερία. Θὰ εἶχε τοπικὸ σῶμα χωροφυλακῆς διοικούμενο ἀπὸ Ἕλληνες ἀξιωματικούς. Ὁ Γενικὸς Διοικητὴς τῆς Ἀλβανίας θὰ ἦταν Ἀλβανός, διοριζόμενος ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ Κυβέρνηση. Ὁ ἀλβανικὸς λαὸς θὰ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγη τοὺς δημάρχους καὶ κοινοτάρχες του. Ἡ Ἑλλὰς θ' ἀνελάμβανε τὴ διπλωματικὴ ἐκπροσώπηση τῆς Ἀλβανίας στὸ ἐξωτερικό»[118]. Ἀλλὰ οἱ ἐξελίξεις ἐπακολουθοῦν ραγδαῖες καὶ ἡ ἀναρρίχηση τοῦ Χότζα στὴν κορυφὴ τῆς κρατικῆς πυραμίδας τῆς γειτονικῆς χώρας συνάμα δὲ οἱ μεταπολεμικὲς περιπέτειες τῶν Ἑλλήνων ματαιώνουν καὶ τὴν τολμηρότερη διορθωτικὴ ἐνέργεια Ἀλβανῶν πατριωτῶν. Ἀναμφίβολα ἡ αἴσια ἔκβασή της θὰ εἶχε προλάβει τὰ ἀπερίγραπτα δεινὰ τόσο τῶν Βορειοηπειρωτῶν ὅσο καὶ τοῦ ἀλβανικοῦ λαοῦ, ὁπότε σήμερα μαζὶ μὲ τὴν Ἑλλάδα θὰ συγκαταλεγόταν στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἕνωση, χωρὶς τὸν ἐπικρεμάμενο κίνδυνο νὰ βολιδοσκοπεῖται ἢ νὰ χρησιμοποιεῖται ἡ Ἀλβανία ὡς χῶρος ἐναποθέσεως ἀποβλήτων!

Γι' αὐτὸ οἱ εὐθύνες τῆς σημερινῆς ἀλβανικῆς ἡγεσίας διογκώνονται, ὅταν κινεῖται ἐναντίον τῶν Βορειοηπειρωτῶν καὶ τῶν ἁπανταχοῦ Ἑλλήνων ἐπαναλαμβάνοντας λάθη ἀκριβοπληρωμένα καὶ ἀπὸ τὸν ἀλβανικὸ λαό, ἐνῶ κάλλιστα ἔχει δυνατότητες μοναδικὲς ἐπιλύσεως τῶν προβλημάτων της σὲ ἀγαστὴ συνερ-

118. Ἀλεξιάδης, *ἔ.ἀ.*, 85. Σκιαγράφηση τῆς μεταπολεμικῆς καταστάσεως, ἡ ὁποία ἐπικρατεῖ στὴν Ἀλβανία, βλ. Νυσταζοπούλου - Πελεκίδου, Μαρία. *Οἱ βαλκανικοὶ λαοί,* Ἰωάννινα, 1978. Pollo S. - Puto A. *Ἱστορία τῆς Ἀλβανίας ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα μέχρι σήμερα.* Μτφρ. Μπ. Ἀκτσόγλου. Θεσσαλονίκη, ἄ.χ., 358 κ.ἑ. Λέκκας, Ἀθ. Π. *Συνοπτικὴ Ἱστορία τῆς Βορείου Ἠπείρου.* Ἔκδ. Β΄. Ἀθῆναι, 1991.

γασία μὲ τὴν ἡγεσία τῆς Αὐτόνομης Ἐκκλησίας, δοθέντος ὅτι ὁ Προκαθήμενος ἀποτελεῖ προσωπικότητα παγκόσμιας ἀναγνωρίσεως σπανίου ἐπιστημονικοῦ κύρους.[119]

Ὁ ναὸς τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ στὴν πόλη Σκόδρα.

119. Μιχαὴλ Γ. Τρίτου, *Ἀρχιεπίσκοπος Ἀναστάσιος. Ὁ Ἱεράρχης τῆς αὐτοθυσίας καὶ τῆς βαλκανικῆς συναδέλφωσης*. Πρόλογος τοῦ Νομάρχου Ἰωαννίνων Ἀλεξάνδρου Καχριμάνη. Ἰωάννινα 2007, 57 κ.ἑ., ὅπου ἀπεικονίζεται ἡ θαυμαστὴ δραστηριότητά του. Μὲ τὴν προτελευταία εἰκόνα δικαιώνεται καὶ τὸ ἐπίτευγμα τῆς Βουλγάρας ἀρχαιολόγου Ljuba Ognenova, «Nouvelle interprétation de l' inscription "illyrienne" d' Albanie» *Bulletin de Correspondance Hellénique* (BCH), 83, 1959, 794-799.

Ο Β/ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ
(Μὲ τὴ συμπλήρωση ἑβδομηκονταετίας ἀπὸ τὴν ἀνακήρυξη τῆς Αὐτονομίας)

Τὸ ἀπόφθεγμα «οὐ συνέχθειν ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔφυν» τῆς Ἀντιγόνης τοῦ Σοφοκλέους διακατέχει διηνεκῶς τοὺς Ἕλληνες στὶς διανθρώπινες καὶ διακρατικὲς σχέσεις τους. Ἰδιαίτερα δὲ τὴ φιλία μεταξὺ τῶν ὁμόρων λαῶν ἡ ἑλληνικὴ λαϊκὴ σοφία ὁρίζει μὲ τὴν τόσο περιεκτικὴ καὶ πειστικὴ παροιμία: «Πρῶτα κανεὶς βλέπει τὸν γείτονα καὶ ὕστερα τὸ Θεό». Ἐξ ἄλλου, οἱ Ἕλληνες διαποτισμένοι μὲ τὰ νάματα τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀσπάζονται καὶ τὴ θεία ἐντολή: «Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν»!

Ὁμολογουμένως, οἱ Ἕλληνες ἀνέκαθεν ὑπῆρξαν καὶ παραμένουν πάντοτε φιλειρηνικοί. Σέβονται μὲ παραδειγματικὴ προσήλωση τὶς διεθνεῖς συμβάσεις καὶ ἐκπληρώνουν στὸ ἀκέραιο τὶς ὁποιεσδήποτε ἠθικὲς καὶ νομικὲς ὑποχρεώσεις. Διακρίνονται γιὰ τὴν εὐπροσηγορία, προσήνεια, ἀνεκτικότητα καὶ μεγαθυμία. Ἀποφεύγουν ἐπιμελῶς τὶς προκλήσεις καὶ μὲ ἰώβεια ὑπομονὴ ἀναμένουν τὴν δικαίωσή τους στὰ πλαίσια τῶν εἰρηνικῶν διαπραγματεύσεων καὶ διακανονισμῶν, μολονότι ἡ ἄψογη στάση στὶς περισσότερες περιπτώσεις δὲν ἐκτιμᾶται κατ' ἀξίαν. Ἕως τώρα ἔχει ἐπιφέρει ἐπώδυνες ἀπώλειες σὲ ἔμψυχο ἑλληνικὸ δυναμικὸ καὶ στὴ συρρίκνωση τοῦ πατρίου ἐδάφους.

Βεβαίως, ποικίλοι, πολύπλοκοι καὶ περίτεχνοι περισπασμοί, ποὺ ἐπινοοῦνται ἐπίκαιρα, κάθε φορά, ἀπὸ παράγοντες ἀλλοεθνεῖς, φανεροὺς καὶ σκοτεινούς, κυρίως ἐξ αἰτίας τῆς ἐλλείψεως συντονισμένης, προγραμματισμένης καὶ μεθοδικῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν ἐθνικῶν μας θεμάτων, κατ' ἐξοχὴν δὲ λόγῳ παραμελήσεως τῆς ἀναγκαίας ἐπαγρυπνήσεως τῶν ἁπανταχοῦ Ἑλλήνων, ἁρμοδίων καὶ ἁπλῶν ἰδιωτῶν, ἐπαυξάνουν τὶς ἐθνικὲς περιπέτειες, ποὺ ἐνίοτε ἀπολήγουν σὲ ὀδυνηρὲς πανωλεθρίες.

Μόνον, ὅταν συνειδητοποιήσουμε ὅλοι οἱ Ἕλληνες ὅτι ὀφείλουμε νὰ παραμερίζουμε τὶς κομματικὲς παρατάξεις μας, τὶς ἀτομικὲς καὶ ἀσφαλῶς ἐφήμερα ὠφελιμιστικὲς ἐπιδιώξεις, τὶς ἀνεπίτρεπτες δηλαδὴ ἰδιοτέλειες, καὶ ὅτι ἐπιβάλλεται νὰ θέτουμε ὑπεράνω ὅλων τὸ γενικὸ συμφέρον, τὴν πανεθνικὴ μυριόστομη συμφιλίωση καὶ ἀλληλεγγύη, τότε ἀναντίρρητα ὑπερνικοῦμε τὶς παντοειδεῖς προσχεδιασμένες παρεμβάσεις καὶ μηχανορραφίες ξένων καὶ προλαμβάνονται συνεργίες καὶ αὐτουργίες ἑλληνοφώνων, θυμάτων θλιβερῶν ἄγνοιας, πλάνης ἢ ἄλλης ἀδυναμίας.

Γιὰ τὴν ἀποφυγὴ ἀστόχων καὶ κατὰ κανόνα ἐθνικὰ ἐπιβλαβῶν ἐνεργειῶν κρίνεται χρήσιμη καὶ ἴσως σωστικὴ ἡ ἀδιάλειπτη ἐνημέρωση, ἀντικειμενική, ἀμερόληπτη, ἐπιστημονική, ὑπεύθυνη, πρὸ πάντων δὲ ἔγκαιρη τῶν ὁμογενῶν, Ἐσωτε-

ρικοῦ καὶ τῆς τεράστιας Ἑλληνικῆς Διασπορᾶς, ὥστε μὲ πλήρη γνώση τῆς ἀλήθειας καὶ ἀπόλυτη συναίσθηση τοῦ χρέους νὰ ἐνεργοῦν ἐπίμονα καὶ ἐποικοδομητικά. Μὲ τὶς προϋποθέσεις αὐτὲς ἡ ἀνάληψη δράσεως ὅλων, ἀνεξαρτήτως ἐπιπέδου μορφώσεως, εἴδους ἐπαγγέλματος, μεγάλης ἢ μικρῆς οἰκονομικῆς εὐρωστίας καὶ τόπου κατοικίας ἢ διαμονῆς, ἀποτελεῖ πραγματικὴ καὶ πολύτιμη ἐθνικὴ συμβολὴ καὶ προοιωνίζεται αἴσια ἔκβαση τῶν ἐθνικῶν μας ζητημάτων.

Ἐφ' ὅσον προηγεῖται ἡ ἀπαραίτητη πληροφόρηση στὰ ἐθνικά μας δίκαια, ὁ καθένας ἀπὸ τὴ θέση του καὶ ἀνὰ πᾶσα στιγμὴ εἶναι ἕτοιμος γιὰ τὴν προσωπικὴ προσφορὰ πρὸς ἐπίσπευση τῆς ἐπιλύσεως τῶν ἐθνικῶν προβλημάτων, ὑπηρετώντας συγχρόνως τὴν πατρίδα καὶ τὴν παγκόσμια εἰρήνη.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ πρωτοβουλία Ἕλληνα δημοσιογράφου καὶ λογοτέχνη, ποὺ ἔτυχε νὰ βρίσκεται στὴν Κέρκυρα. Ἀπὸ ἐκεῖ ἀτενίζοντας τὴ γειτονικὴ Ἀλβανία θυμήθηκε Ἀλβανὸ ὁμότεχνό του. Συγκεκριμένα ὁ Βασίλης Βασιλικὸς ἔχει καταχωρίσει στὴν τακτική του στήλη τῆς ἀθηναϊκῆς ἀπογευματινῆς ἐφημερίδας «ΤΑ ΝΕΑ» ἀνοικτὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ἀλβανὸ λογοτέχνη Ἰσμαὴλ Κανταρέ, γράφοντας μεταξὺ τῶν ἄλλων τὰ ἑξῆς:

«Ἀγαπητέ μου Ἰσμαήλ,

Δὲν σὲ ξέρω. Καὶ δὲν μὲ ξέρεις. Μᾶλλον σὲ ξέρω ἀπὸ τὰ βιβλία σου. Κι ἴσως ἐσὺ ἀπὸ τὰ δικά μου… Ἀπὸ τὸ βιβλίο σου «Τὸ Χρονικὸ τῆς πέτρινης πολιτείας» (ἕνα εἶδος «Χρονικοῦ μιᾶς πολιτείας» τοῦ Πρεβελάκη), συμπεραίνω πὼς δὲ μᾶς συμπαθεῖς πολὺ ἐμᾶς τοὺς Ἕλληνες… καὶ χάνεις τὴν ἀντικειμενικότητά σου, ὄχι γιὰ τοὺς Ἕλληνες ἀναγνῶστες σου, ἀλλὰ γιὰ τοὺς ἀναγνῶστες σου γενικά… Καταλαβαίνω τὶς δυσκολίες τοῦ νὰ ζεῖ κανεὶς σὲ ἕνα ὁλοκληρωτικὸ καθεστὼς καὶ νὰ ἐκφράζεται ἐλεύθερα… Στὴν προσπάθειά σας πρόπερσι νὰ προσελκύσετε τουρίστες ἐπισκέφτηκα τὴν ἔκθεσή σας στὸ Πετὶ Παλαὶ τοῦ Παρισιοῦ. Ὅλα τὰ ἀρχαῖα σας, ὅμως, εἶναι ἑλληνικά. Αὐτὸ εἶναι ἐξώφθαλμο. Καὶ δὲν νομίζω πὼς κι ἐσὺ θὰ τὸ ἀρνεῖσαι… Περιμένω γράμμα σου.

Δικός σου
Β.Β.»

Μάλιστα, ἡ παγκόσμια ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, ἡ Ἀρχαιολογία, ἡ Ἱστορία, ἡ Ἐθνολογία καὶ οἱ λοιπὲς ἀνθρωπολογικὲς ἐπιστῆμες, ὁλοένα καὶ σαφέστατα ἐπιβεβαιώνουν περίτρανα τὴν ἑλληνικότητα τοῦ βορειοηπειρωτικοῦ χώρου, ἀπὸ τὰ σημερινὰ ἑλληνοαλβανικὰ σύνορα ἕως τὴν Ἐγνατία ὁδό, ἡ ὁποία κατὰ τὸν Γάλλο Ἀκαδημαϊκὸ Πὼλ Λεμὲρλ δὲν χαράχθηκε ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, ὅπως πιθανὸν πολλοὶ πιστεύουν λόγῳ τῆς ἐπωνυμίας της, ἀλλὰ εἶναι ἔργο τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὴν ἀπώτατη ἀρχαιότητα. Ἐπὶ πλέον ἀξιοποιεῖται ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες καὶ στὴ

διάρκεια τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, διότι, ὅπως διατείνεται ὁ Χάτζφελντ, οἱ Ρωμαῖοι ἔμποροι δὲν φαίνεται νὰ τὴν χρησιμοποιοῦν, προφανέστατα ἀπὸ τὸν φόβο τῶν Ἰλλυριῶν, ποὺ ζοῦν βορειότερα αὐτῆς. Ἀντίθετα, οἱ Ἕλληνες, αἰῶνες ἐνωρίτερα, εἶχαν διεισδύσει στὴν ἐνδοχώρα τῆς Χερσονήσου, ὅπου ἐμπορεύονταν μὲ ἐπιτυχία. Ἐνδιαφέρουσες εἶναι οἱ σχετικὲς μελέτες τῶν Γιουγκοσλάβων Μ. Νικολάντσι, Μ. Πάροβιτς - Πέσικαν, κ.ἄ. Τόσο δὲ αἰσθητὴ ὑπῆρξε ἡ ἑλληνικὴ ἐπίδραση, ὥστε ὁ Ἰταλὸς Α. Μπρουνιάλτι ἀποκαλεῖ τὴν περιοχὴ Ἰλλυρία Ἑλληνική, ἡ ὁποία μαζὶ μὲ τὴ Δαλματία καὶ τὴν Ἰστρία κατὰ τὴ ρωμαϊκὴ κυριαρχία, γνωρίζουν χρυσὴ ἐποχὴ καὶ ἀναπόδραστα ἀποδέχονται τὴ γλώσσα, τὰ ἤθη, τὰ ἔθιμα καὶ τὴ θρησκεία τῶν Ρωμαίων. Ὁ δὲ Γιουγκοσλάβος Μ. Γκαρασιάνιν συμπληρώνει ὅτι ἀπὸ τοὺς μὴ Ἕλληνες τῆς Ἀδριατικῆς ἐκρωμαΐσθηκαν ταχύτερα, ὅσοι ἤδη εἶχαν δεχθῆ τὴν ἐπίδραση τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἔτσι ἐξηγεῖται καὶ τὸ πρόσφατο σύγγραμμα τοῦ Ἰταλοῦ Λ. Μπρακέζι, ἐπιγραφόμενο «Ἀδριατικὸς Ἑλληνισμός».

Ὡστόσο, πρὸς ἄρση ἐπιπόλαιας παρεξηγήσεως, νὰ μὴ συγχέουμε τὴ διείσδυση, ἐγκατάσταση, ἀκόμη δὲ καὶ ἀφομοίωση, Ἑλλήνων καὶ τὴ συνακόλουθη διάδοση τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ μὲ τὴν ἔννοια τοῦ πανελληνισμοῦ, στὸ χῶρο τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου πέρα τῆς Ἐγνατίας καὶ τοῦ Γενούσου (Σκούμπη) ποταμοῦ.

Ἀλλὰ τὴν παρουσία τῶν Ἑλλήνων στὴ Βόρειο Ἤπειρο ὁ Ἄγγλος ἱστορικὸς Ν. Χάμμοντ χρονολογεῖ ἀπὸ τὴ δεύτερη χλιετία (1700 π.Χ.). Προσφυέστατα δὲ ὁ Ἑλβετὸς ἀρχαιολόγος Κάρολος Σέφολντ διευκρινίζει ὅτι ὁ πολιτισμὸς τῆς Ἠπείρου δὲν εἶναι προελληνικὸς ἀλλὰ πρωτοελληνικός. Ἐπιμαρτυρεῖται ἐπίσης μὲ τὴν παράδοση περὶ Πύρρου - Νεοπτολέμου, γιοῦ τοῦ Ὁμηρικοῦ ἥρωα Ἀχιλλέα καὶ ἐγγονοῦ τοῦ Αἰακοῦ, ὥστε καὶ οἱ Ἠπειρῶτες ἡγεμόνες νὰ σεμνύνονται γιὰ τὴν καταγωγή τους ἀπὸ τοὺς Αἰακίδες. Ὅταν δέ, κατὰ τοὺς ἀρχαϊκοὺς χρόνους, ὁ τύραννος τῆς Σικυῶνος Κλεισθένης κάλεσε ἐπιφανεῖς Ἕλληνες ἀπὸ ὅλον τὸν ἑλληνικὸ κόσμο γιὰ τὴν ἐκλογὴ γαμβροῦ, συζύγου τῆς θυγατέρας του Ἀγαρίστης, παρουσιάσθηκαν καὶ δύο Ἠπειρῶτες καὶ ἀκριβέστερα Βορειοηπειρῶτες, γεγονὸς ποὺ σημαίνει τὴν τόσο πρώιμη καὶ πανηγυρικὴ ἀναγνώριση τῆς ἑλληνικότητάς τους ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς τους τῆς νότιας Ἑλλάδος καὶ τῆς Διασπορᾶς.

Γιὰ τοὺς κλασσικούς, ἑλληνιστικοὺς καὶ ρωμαϊκοὺς χρόνους οἱ φιλολογικές, ἐπιγραφικὲς καὶ νομισματικὲς πηγὲς διαφωτίζουν διάπλατα τὴν ἑλληνικότητα τῆς ἑνιαίας Ἠπείρου.

Ὁ Κλαύδιος ὁ Πτολεμαῖος, ἀντλώντας τὶς πληροφορίες του ἀπὸ τοὺς προγενέστερους ἱστορικούς, Ἡρόδοτο, Θουκυδίδη, Ξενοφῶντα καὶ Πολύβιο, διακηρύσσει «Ἀρχέγονος Ἑλλὰς Ἤπειρος».

Αὐτὴ ἡ ἀρχέγονος Ἑλλάς, ἡ Ἤπειρος, μὲ τοὺς ἀκραιφνεῖς Ἠπειρῶτες, γηγενεῖς, καὶ τοὺς ἐπήλυδες Ἕλληνες τῶν ἀδριατικῶν παραλίων, μένει ἐπὶ αἰῶνες ἀνενόχλητη ἀπὸ τοὺς γείτονες Ἰλλυριούς. Οἱ τελευταῖοι πολὺ μεταγενέστερα γίνονται κοινωνοὶ τῶν ἀγαθῶν τῆς ἑλληνικῆς προόδου, κυριεύονται ἀπὸ τὴν ἀπληστία καὶ τὴ μανία τῆς διαρπαγῆς καὶ ἐπιχειροῦν ἐπιδρομὲς ἐναντίον τῶν πέρα τῆς Ἐγνατίας ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Ἀδριατικῆς, οἱ ὁποῖες ἄλλοτε τοὺς ἀντιμετωπίζουν μὲ δικά τους μέσα, εἰρηνικὰ ἢ πολεμικά, καὶ ἄλλοτε ἀναγκάζονται νὰ ζητήσουν τὴν προστασία ἰσχυρῶν ὁμοεθνῶν τους. Καὶ σπεύδουν κατὰ καιροὺς οἱ Ἀθηναῖοι, ὁ Διονύσιος ὁ Πρεσβύτερος τῶν Συρακουσῶν, ὁ ὁποῖος μάλιστα εἶχε στείλει μοῖρα τοῦ στόλου του στὴ Λισσό, καὶ οἱ Μακεδόνες.

Ὅταν ὅμως οἱ Ἰλλυριοὶ παρασύρονται ἀπὸ τὴ λεία τῶν λῃστρικῶν ἐπιδρομῶν καὶ ἐπεκτείνουν τὶς ἐπιχειρήσεις καὶ στὴν ἀπέναντι ἰταλικὴ ἀκτὴ τῆς Ἀδριατικῆς, ἐπέρχεται μοιραῖα ἡ ἰλλυρορρωμαϊκὴ σύγκρουση, κατὰ τὴν ὁποία οἱ Ἰλλυριοὶ ἡττῶνται καὶ τὰ ὑπολείμματα ἀπωθοῦνται στὰ ἐνδότερα τῆς Χερσονήσου.

Σχετικὰ μὲ τὴν τελικὴ τύχη τους ὁ Στράβων σημειώνει: «ἀπέωσαν δ' αὐτοὺς εἰς τὴν μεσόγαιαν ἀπὸ τῆς θαλάττης Ρωμαῖοι, λυμαινομένους αὐτὴν διὰ τῶν λῃστηρίων καὶ ἠνάγκασαν γεωργεῖν. Τραχεῖα δὲ χώρα καὶ λυπρὰ καὶ οὐ γεωργῶν ἀνθρώπων, ὥστε ἐξέφθαρται (τὸ ἔθνος), μικροῦ δὲ καὶ ἐκλέλοιπε» (7, 5, 6).

Οἱ ἰλλυρικὲς ἐπιδρομὲς δὲν ἔχουν ἐπηρεάσει ἐθνολογικὰ τὸν ἠπειρωτικὸ χῶρο οὔτε τὸν γειτονικὸ τῆς Ἰλλυρίας, ὅπως ἀπέδειξε σὲ ἐμπεριστατωμένη μελέτη ὁ Ο. Μασσόν.

Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς ἑνιαίας Ἠπείρου ἑδραιώνεται ἰσχυρότερα χάρη στὰ πρόσφορα μέτρα καὶ τὴν πρόνοια τῶν Ρωμαίων πρὸς διαφύλαξη τῆς ρωμαϊκῆς πλέον ἐπαρχίας. Ἀργότερα δὲ τὸ ἀνατολικὸ ρωμαϊκὸ κράτος, τὸ Βυζάντιο, προβλέπει στὴν Ἤπειρο μὲ ἕδρα τὸ Δυρράχιο ὡς μία ἀπὸ τὶς τρεῖς βασικὲς ἐπάλξεις του γιὰ τὴν ἄμυνα τῆς Εὐρώπης (Βαλκανικῆς) μαζὶ μὲ τὸ Δέλτα τοῦ Δουνάβεως - Δοβρουτσὰ καὶ τὸν Μυστρᾶ τῆς Πελοποννήσου.

Ἐξ ἴσου ἀνθεκτικὸς καὶ δυναμικὸς ἀναδείχθηκε ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Β. Ἠπείρου καὶ κατὰ τὴν τουρκοκρατία, παρὰ τὰ ἀπερίγραπτα δεινὰ καὶ ἀνομολόγητα βασανιστήρια. Πέρασε διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου, ἀλλὰ καὶ καυτοῦ χρυσοῦ! Γιὰ τὰ πρῶτα εὐθύνονται οἱ Τουρκαλβανοί, γιὰ τὸ τρίτο οἱ ξένες προπαγάνδες, ποὺ διέθεταν δελεαστικὰ ποσὰ γιὰ τὸν ἀφελληνισμὸ τοῦ πληθυσμοῦ, ἰδιαίτερα μετὰ τὸ Συνέδριο τοῦ Βερολίνου (1878), ὅταν ἀκριβῶς καταστρώθηκε σχέδιο ἀφυπνίσεως καὶ ἐμφυσήσεως ἐθνικῆς συνειδήσεως στοὺς Τουρκαλβανοὺς τῆς Σκόδρας καὶ ἱδρύσεως ἀλβανικοῦ κράτους, ποὺ τελικὰ προβλήθηκε μετὰ τὸ 1912, μάλιστα δὲ μὲ προσάρτηση σ' αὐτὸ ἀκραιφνέστατα ἑλληνικῶν ἐδαφῶν, τῆς Βορείου Ἠπείρου.

Καταπληκτικὰ εὔγλωττη καὶ ἀποκαλυπτικὴ εἶναι ἡ ὁμολογία τοῦ Ἀλβανοῦ πολιτικοῦ ἡγέτη Μπάσρι - Μπέη, ποὺ εἶχε διατελέσει Βουλευτὴς στὸ Ὀθωμανικὸ Κοινοβούλιο, Πρόεδρος τῆς δεύτερης ἐθνικῆς ἀλβανικῆς κυβερνήσεως καὶ προσωρινὸς Ἀρχηγὸς τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐξουσίας (1915-1916). Σὲ κείμενό του, ποὺ ὑπάρχει στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Γαλλίας μὲ τίτλο «Ἡ Ἀνατολὴ ἀποβαλκανοποιημένη καὶ ἡ Ἀλβανία» καὶ ὑπότιτλο «Ἡ ἀρχὴ τῶν τελευταίων πολέμων καὶ ἡ μέλλουσα εἰρήνη», ἐκμυστηρεύεται τὰ ἀκόλουθα: «Μὲ τὸν ἀρχαιότατο μικρὸ λαό της διῃρημένο σὲ τρεῖς μεγάλες θρησκεῖες, ἡ Ἀλβανία ἕως τώρα δὲν εἶχε μιὰ ἐθνικὴ συνείδηση. Ὁποιαδήποτε ἐθνικιστικὴ κίνηση ἐδῶ ἦταν τεχνητή, προωθημένη ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό, πρὸ πάντων ἀπὸ τὴ Βιέννη. Ἡμεῖς ἀναγνωρίζουμε τὸν ἑλληνικὸ χαρακτήρα τῆς νότιας Ἀλβανίας, ὅπου τὸ πανάρχαιο πολιτισμικὸ ἔργο τῶν ἑλληνικῶν σχολῶν δεσπόζει τόσο ἀπὸ ἄποψη ἠθικὴ ὅσο καὶ ἀπὸ ἄποψη ἐθνική».

Τὸν Ἑλληνισμὸ τῆς Βορείου Ἠπείρου ἔχουν ὁμολογήσει καὶ ἀναγνωρίσει οἱ Ἀλβανοὶ καὶ ὡς ἐπίσημο κράτος. Μὲ τὸ Πρωτόκολλο τῆς Κερκύρας, ποὺ ὑπογράφηκε τὸν Μάιο τοῦ 1914 μεταξὺ τῶν Κυβερνήσεων τῆς Αὐτόνομης Ἠπείρου καὶ τῆς ἀρτισύστατης Ἀλβανίας, κατοχυρώνονται ὅλα τὰ προσωπικὰ καὶ ἀνθρώπινα δικαιώματα καὶ τὰ γλωσσικά, ἐκπαιδευτικὰ καὶ θρησκευτικὰ προνόμια, ποὺ εἶχε ὁ πληθυσμὸς τῶν Νομῶν Ἀργυροκάστρου καὶ Κορυτσᾶς ἐπὶ τουρκοκρατίας.

Τὶς διατάξεις τοῦ Πρωτοκόλλου τῆς Κερκύρας ἔχουν ἐπικυρώσει οἱ ἕξι τότε Μεγάλες Δυνάμεις μὲ ἀποτέλεσμα τὴ διεθνὴ ἀναγνώριση τῆς ἑλληνικότητας τῆς περιοχῆς καὶ τὴν ἐπιβολὴ τοῦ νέου ἐθνικοῦ ὀνόματος Βόρειος Ἤπειρος, ποὺ καθιερώνεται στὴ διεθνὴ διπλωματικὴ ὁρολογία καὶ δὲν ἀποτελεῖ ἐπινόηση ἑλληνική, ὅπως ἰσχυρίζονται ἀνιστόρητα ἢ ὑστερόβουλα καὶ σκόπιμα οἱ ἀντίπαλοι καὶ τὰ θύματά τους.

Ἐκτὸς τοῦ Πρωτοκόλλου τῆς Κερκύρας ἀποκτῶνται νέοι διεθνεῖς τίτλοι, ποὺ συνηγοροῦν ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν θέσεων, ὅπως εἶναι ἡ πρόσκληση τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὶς Μεγάλες Δυνάμεις πρὸς κατάληψη τῆς Β. Ἠπείρου - 1914, ἡ μυστικὴ Συμφωνία τοῦ Λονδίνου μεταξὺ Συμμάχων καὶ Ἰταλίας - 1915, ἡ Συμφωνία Τιττόνι - Βενιζέλου - 1919, ἡ Ἀπόφαση τοῦ Ἀνωτάτου Διασυμμαχικοῦ Συμβουλίου - 1920, ἡ κατὰ τὸ ἴδιο ἔτος Ἀπόφαση τῆς Ἀμερικανικῆς Γερουσίας, ποὺ ἀνανεώθηκε καὶ μετὰ τὸν Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο - 1946.

Ἐξ ἄλλου, ἡ Ἀλβανία, μόλις εἰσῆλθε ὡς κράτος στὸν διεθνῆ Ὀργανισμὸ τῆς ἐποχῆς, τὴν Κ.Τ.Ε., τὸ 1921, ἀνέλαβε συγκεκριμένες ὑποχρεώσεις σ' ὅ,τι ἀφορᾶ τὰ ἐθνικὰ δικαιώματα τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ κυρίως τὰ ἐκπαιδευτικὰ καὶ τὰ θρησκευτικά.

Ἀλλὰ οἱ Ἀλβανοὶ μετὰ τὸν προσανατολισμό τους πρὸς τὸ ἅρμα τοῦ Μουσ-

σολίνι ἀποθρασύνονται καὶ μεθοδεύουν τὶς παραβάσεις τῶν Διεθνῶν περὶ τῆς προστασίας τῶν μειονοτήτων διατάξεων. Ἐφαρμόζουν ἀπηνεῖς διώξεις κληρικῶν, ἐκπροσώπων τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ ἐκπαιδευτικῶν. Παρεμβάλλουν κάθε πρόσκομμα στὴ λειτουργία τῶν ἑλληνικῶν σχολείων τῶν ἑλληνοφώνων περιοχῶν τῆς Δροπόλεως, Δελβίνου, Χειμάρρας καὶ Πωγωνίου.

Οἱ Βορειοηπειρῶτες προσφεύγουν στὴν Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν (Κ.Τ.Ε.).Τὸ Διαιτητικὸ Δικαστήριο τῆς Χάγης τοὺς δικαιώνει γνωμοδοτικά. Ἐπὶ πλέον ὑπὲρ τῶν αἰτημάτων τῶν Βορειοηπειρωτῶν ἀποφαίνεται καὶ τὸ Συμβούλιο τῆς Κ.Τ.Ε (Σεπτέμβριος 1935). Ἀξίζει νὰ ὑπενθυμίσουμε τὴν τότε ἀμέριστη συμπαράσταση τῶν Πανελλήνων καὶ τῆς ἐπίσημης ἑλληνικῆς πολιτείας, ἂν καὶ εἶχε σοβαροὺς περισπασμοὺς καὶ κατεπείγοντα προβλήματα πρὸς ἀντιμετώπιση.

Οἱ Ἀλβανοὶ κατὰ τὴ διάρκεια τῶν προετοιμασιῶν τοῦ Μουσσολίνι γιὰ τὸν πόλεμο κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκπαιδεύουν παράλληλα τακτικοὺς καὶ ἄτακτους σχηματισμούς, ὅπως ἐπιβεβαιώθηκε ἀπὸ ἀπόρρητο ἔγγραφο ἰταλικῆς στρατιωτικῆς μονάδας τῆς Κορυτσᾶς (29 Ἰουνίου 1940) καὶ ἀποκαλύπτουν παράγοντες τῆς διεθνοῦς πολιτικῆς. Τότε ἡ ζωὴ τῶν Βορειοηπειρωτῶν γίνεται ἀφόρητη. Ἀλλὰ χάρη στὴν ἀκράδαντη πίστη τους στὸ Θεὸ καὶ τὴν ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερία διατηροῦν ἀκμαῖο τὸ φρόνημα κατὰ τοῦ φασισμοῦ. Ἀργότερα δέ, ἐνῶ οἱ Ἀλβανοὶ συμπολεμοῦν μὲ τοὺς φασίστες ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων, ποὺ ἀνακηρύσσονται ὑπέρμαχοι τῆς παγκόσμιας ἐλευθερίας καὶ εἰρήνης, ἀποσπώντας τὸ θαυμασμὸ καὶ τὸν ἔπαινο ὅλων τῶν λαῶν, ἰδίως τῶν Ἄγγλων καὶ τῶν Ρώσων, οἱ Βορειοηπειρῶτες εἴτε ὡς ἐθελοντὲς στὸ πλευρὸ τῶν ἀγωνιζομένων ἀδελφῶν Ἑλλήνων εἴτε ὡς ὁμάδες ἀνταρτικὲς στὰ μετόπισθεν τῶν φασιστῶν ἐπιφέρουν θανατηφόρα πλήγματα καὶ συμβάλλουν ἀποφασιστικὰ στὴν ἐπίσπευση τῆς συντριβῆς τοῦ φασισμοῦ.

Βάσκανο ὅμως μάτι ἔκαμεν ὥστε ἡ ἐλευθερία, ἡ τρίτη κατὰ σειρὰ στὴν ἱστορία τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Βορείου Ἠπείρου, νὰ εἶναι ἐφήμερη παρὰ τὶς μύριες θυσίες καὶ τὸ αἷμα, ποὺ ἔχυσαν ἐλεύθεροι καὶ ἀλύτρωτοι Ἕλληνες. Μετὰ δὲ τὴ λήξη τοῦ μεγάλου πολέμου ἀντὶ νὰ δικαιωθοῦν οἱ Βορειοηπειρῶτες ἔχουν περιπέσει σὲ δεινότερα δεσμὰ καὶ πάθη πρωτοφανῆ. Τὸ μεταπολεμικὸ καθεστὼς τῆς Ἀλβανίας προχωρεῖ στὴ συστηματικὴ καὶ βαθμιαία ἐξάλειψη τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Βορείου Ἠπείρου.

Καὶ μία φευγαλέα ματιὰ στὸ βιβλίο τοῦ ἐπιφανοῦς θεωρητικοῦ τοῦ ἀλβανικοῦ καθεστῶτος, Τζελὰλ Σταραβέτσα, ποὺ εὐφημιστικὰ ἐπιγράφεται «Ἐνώπιον τῆς κρίσεως τῆς Ἱστορίας» πείθει τὸν καλοπροαίρετο ἀναγνώστη γιὰ τὸ προμελετημένο ἔγκλημα γενοκτονίας μὲ τὴν ἀνήκουστη παραποίηση καὶ διαστρέβλωση τῆς ἱστορικῆς ἀλήθειας.

Μὲ αὐθαίρετες καὶ ὁλότελα ἀνεπιστημονικὲς ἐπιλογὲς ἐθνολογικῶν κριτη-

ρίων οἱ Ἀλβανοὶ συμπιέζουν τὴν ἑλληνικὴ μειονότητα στὸν ἀριθμὸ τῶν 25-30.000 χιλιάδων ἑλληνοφώνων, ποὺ κατὰ τὸν ὑπεύθυνο τοῦ καθεστῶτος ἔχουν διεισδύσει στὴν Ἀλβανία σὰν γεωργοί.

Εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀντιληφθοῦν τὸ δρᾶμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ τὶς συνθῆκες ζωῆς τῶν Ἀλβανῶν οἱ ἐπισκέπτες τῆς Ἀλβανίας εἴτε προσκεκλημένοι εἴτε τουρίστες. Ὁ Ἰταλὸς δημοσιογράφος Νίνο λὸ Μπέλλο στὸ «Βῆμα» τῆς Κυριακῆς, 26 Αὐγούστου 1979, μᾶς βεβαιώνει: «Ὅ,τι κι ἂν ἀνακαλύψεις, ὅμως, σὰν τουρίστας, εἶναι αὐτὸ ποὺ τὸ καθεστὼς ἔχει ἀποφασίσει νὰ ἀνακαλύψεις. Σὰν ἀλλοδαπὸς ἐπιβλέπεσαι συνεχῶς καὶ μπορεῖς νὰ τριγυρνᾶς στοὺς δρόμους, σὲ πόλεις καὶ χωριά, μὲ ἕναν τρόπο ποὺ ἔντεχνα καθορίζει ἡ κυβέρνηση, ἐνισχύοντας τὴν προπαγάνδα της».

Πράγματι ἔντεχνα καὶ σιγὰ - σιγὰ ἀπὸ τὸ 1960 τὸ ἀλβανικὸ καθεστὼς ἔχει ἐξαπολύσει τὴν ἀθεϊστικὴ προπαγάνδα. Τὸ 1967 καταργεῖ τὰ τρία Δόγματα (Μουσουλμανικό, Καθολικό, Ὀρθόδοξο). Κλείνουν τὰ ἱερὰ σκηνώματα. Ἀποσχηματίζονται «ἐθελοντικὰ» πάντοτε οἱ ἱερεῖς, χοτζάδες, ἀβάδες καὶ προπαρασκευάζεται ἡ ἀθεϊστικὴ ἀλβανικὴ κοινωνία.

Χιλιάδες Βορειοηπειρῶτες σαπίζουν στὶς φυλακὲς ἢ φθίνουν στὶς ἐξορίες μὲ ἀδιανόητες καὶ ἀπάνθρωπες στερήσεις καὶ κακουχίες, ποὺ ἔχουν ὅλα τὰ πειστήρια γενοκτονίας.

Καιρὸς εἶναι ὅλοι οἱ Ἕλληνες, Ἐσωτερικοῦ καὶ Διασπορᾶς, νὰ θέσουν σὲ πλήρη ἑτοιμότητα τὸν ἑαυτό τους καὶ σὲ κίνηση κάθε ἄνθρωπο, κάθε μέσο, κάθε δύναμη, ὥστε οἱ ἡγέτες τῆς Ἀλβανίας νὰ πειθαναγκασθοῦν μὲ τὴν πανεθνικὴ καὶ παγκόσμια κατακραυγή:

α) γιὰ τὸ σεβασμὸ τῶν διεθνῶν συμφωνιῶν, ποὺ ἀφοροῦν στὰ στοιχειώδη ἀνθρώπινα δικαιώματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Βορείου Ἠπείρου.

β) γιὰ τὴν ἄμεση ἀποφυλάκιση καὶ ἐπιστροφὴ στὶς οἰκογένειες τῶν χιλιάδων πολιτικῶν κρατουμένων καὶ ἐκτοπισμένων, καθὼς καὶ γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν κληρικῶν στὰ ἱερὰ καθήκοντα, ὅπως τουλάχιστον συμβαίνει σὲ ὅλα τὰ κομμουνιστικὰ κράτη.

γ) γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῆς ἐπικοινωνίας τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀλβανίας μὲ τοὺς συγγενεῖς τους ὁπουδήποτε διαβιοῦν.

δ) γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς Ἀποφάσεως τοῦ Διεθνοῦς Δικαστηρίου τῆς Χάγης (1935) στὴν ἐκπαίδευση τῶν Βορειοηπειρωτῶν.

Δὲν ἀρκεῖ νὰ δώσουν οἱ Ἀλβανοὶ τὴν εὐχέρεια ἑλληνικῆς παιδείας στὰ Ἑλληνόπουλα. Διότι ἡ ἐπιτρεπόμενη καὶ παρεχόμενη εἶναι ἀναμφισβήτητα ὑποτυπώδης. Ἡ διδασκαλία τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας εἶναι ἀνεπαρκής, ἡ διδασκαλία τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας ἀνύπαρκτη, ἡ γενικὴ δὲ παιδεία ἀποσκοπεῖ στὴν ἀποξένωση τῶν Βορειοηπειρωτῶν ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμὸ μὲ ἀστήρικτες θεωρίες.

Ἀποτελεῖ αἴτημα τῶν καιρῶν καὶ εἶναι κοινὸ συμφέρον νὰ διδάσκεται ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία καὶ στὰ Ἀλβανόπουλα. Ἡ παρασιώπηση ἢ ἡ ἐνστάλαξη στὶς ἀθῶες παιδικὲς ψυχὲς μισαλλοδοξίας καὶ ἀνθελληνικῶν παραλογισμῶν μόνον ζημίες καὶ καταστροφὲς ἐκκολάπτουν.

Ἀλλοίμονο, ἂν ἀρχίσουμε νὰ ἀποκαλύπτουμε στὴν ἑλληνικὴ νεότητα ὅσα ἀνεδαφικὰ καὶ ἀνεπιστημονικὰ διδάσκουν οἱ Ἀλβανοὶ στὰ σχολεῖα τους. Ποτὲ δὲν εἶναι ἀργά, γιὰ νὰ ἀποσοβήσουν τὸ κυοφορούμενο κακό. Ὅσο ἐνωρίτερα συνέλθουν τόσο τὸ καλύτερο καὶ γι' αὐτούς. Ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ πλευρὰ ὑπάρχει ἡ προθυμία καὶ ἡ ἀγαθὴ προαίρεση γιὰ ἰσότιμη καὶ εἰλικρινῆ συνεργασία καὶ φιλία. Δὲν ὑποτιμοῦμε τὶς δυσχέρειες ἀπὸ τὴν ἀλβανικὴ πλευρά. Ἂς μὴ ξεχνοῦν ὅμως τὸ χρέος πρὸς τὴ νεότητα.

Οἱ ἡγέτες τῶν Ἀλβανῶν ἀποπειρῶνται ἀδιάκοπα νὰ ἐμφυσήσουν στὰ Ἀλβανόπουλα τὴν πίστη ὅτι κατάγονται ἀπὸ τοὺς Ἰλλυριούς. Δικαίωμά τους. Ἀλλὰ ἡ σύγχρονη καὶ ἔγκριτη ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ἀμφισβητεῖ καὶ τὴν ἰλλυρικὴ καταγωγή τους, καὶ τὴν ἀρχικὴ ἀρχέγονη ὕπαρξή τους στὸ σημερινὸ χῶρο, ποὺ κατέχουν χάρη στὶς διπλωματικὲς πλεκτάνες καὶ στὰ ξένα συμφέροντα. Ἐνδεικτικὰ μνημονεύουμε τὸν Βούλγαρο Ἀκαδημαϊκὸ Βλ. Γκεωργίεφ, ποὺ ὑποστηρίζει τὴ θρακικὴ καταγωγὴ τῶν Ἀλβανῶν, καὶ τὸν Ἰταλὸ Ταλιαβίνι, ποὺ ἀρνεῖται τὴν παρουσία τῶν Ἀλβανῶν στὰ κατεχόμενα Ἀδριατικὰ παράλιά τους, ἀφοῦ ἀπὸ τὴν γλώσσα τους ἀπουσιάζει ἡ σχετικὴ ὁρολογία ἰχθυωνυμίας. Ἀντίθετα δὲ καθημερινῶς ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη τῶν Ἀλβανῶν φέρει στὸ φῶς τῆς δημοσιότητας τὰ ἀνεξίτηλα τεκμήρια τῆς Ἑλληνικότητας τοῦ ἠπειρωτικοῦ χώρου, ἐπικυρωμένη μὲ τὴν ἐπιστημοσύνη διασήμων ξένων τῆς ἐποχῆς μας, ὅπως τῶν Ἰταλῶν Μαγκρίνι, Λεπόρε, τῶν Γερμανῶν Βιλαμόβιτς, Φράνκε, τῶν Γάλλων Πυώ, Λεβὲκ καὶ τόσων ἄλλων, στοὺς ὁποίους οἱ Ἀλβανοὶ ἐσκεμμένα δὲν παραπέμπουν. Ταυτόχρονα τὰ νέα ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα ὑπογραμμίζουν ἔντονα ἐκπληκτικὴ ἐπιβίωση τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Βορείου Ἠπείρου, δοθέντος ὅτι ὅλα εἶναι ἑλληνικά, ἐνῶ αὐτὸς εἶναι ἀκόμη ἀλύτρωτος καὶ στερεῖται τῶν στοιχειωδῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων πρὸς ὄνειδος ὅλων μας, πρὸς ὄνειδος ὅλης τῆς πολιτισμένης ἀνθρωπότητας.

Τὴν τραγικὴ κατάσταση καὶ τὴν ἀνέκφραστη ἀδικία, ποὺ προσγίνεται στὴ Βόρειο Ἤπειρο, ἡ ποιητικὴ εὐαισθησία καὶ βιωματικὴ διαίσθηση τῆς Χρυσάνθης Ζιτσαία ἔχουν μετουσιώσει σὲ στίχους μεστοὺς ἀπὸ βουβὸ κλάμα, βαθειὰ συμπόνια, ἐθνικὸ παλμὸ καὶ αἰσιόδοξη ἐνατένιση τοῦ μέλλοντος:

Ἡ Ἑλληνίδα ποιήτρια ἀναφωνεῖ:

Ἐκεῖ ποτὲ δὲν ἔσβυσεν
ἡ Ἑλληνικὴ λαμπάδα.

Φωνάζει ἡ πέτρα καὶ τὸ φῶς,
Ἑλλάδα, μόνο Ἑλλάδα!

Κατὰ τὴν ἐπέτειο τῆς ἱστορικῆς ἀνακηρύξεως τῆς Αὐτονομίας τῆς Βορείου Ἠπείρου, 1914-1984, τὴν Ἑβδομηκονταετηρίδα τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἂς μὴ λησμονοῦμε τὶς παραινέσεις τοῦ Ρώσου Φιλέλληνα Ἰ. Πετρώφ: «Τὰ Ἐθνικὰ δίκαια στηριζόμενα ἐπὶ τῶν γεγονότων τῆς ἀδιακόπου ἐθνικῆς δράσεως οὐδέποτε διαγράφονται ἐκ τοῦ διεθνοῦς δικαίου».

«ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ», Ἰούνιος 1984

Ἡ ἑνιαία Ἤπειρος

Colonie ed empori greci sulla costa del basso Adriatico orientale; le colonie sono raggruppate, a seconda della propria nazionalità, con distinti contrassegni.
Χάρτης τοῦ Lorenzo Braccesi

ΤΟ ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΕΠΟΣ ΚΑΙ Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΚΟΡΔΑΤΟΥ

Ἡ 28η Ὀκτωβρίου 1940 ἀποτελεῖ πλέον χρονικὸ σύμβολο. Ἐντάσσεται στὶς ἐλάχιστες ἐκεῖνες ἡμέρες, ποὺ ὑπερβαίνουν τὴν ἔννοια τοῦ χρόνου καὶ ἀποβαίνουν μάρτυρες ἀδιάψευστοι τῶν πεπρωμένων τοῦ κόσμου. Εἶναι οἱ φωτεινὲς χρονολογίες, ποὺ καθιερώνονται ὡς ἐπέτειοι ἐθνῶν.

Στὴν ὑπερτρισχιλιετῆ ἑλληνικὴ ἱστορία παρελαύνει σειρὰ ἀτελεύτητη σπουδαίων ἡμερῶν, ἀληθινῶν σταθμῶν ἱστορικῶν. Διότι ἡ φυλὴ τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὴν ἐμφάνισή της στὸν πλανήτη τοῦτο μέχρι σήμερα ἐμπνέεται ἀπὸ τὶς μεγαλειώδεις ἔννοιες, Πίστη, Πατρίδα, Πολιτισμὸ καὶ Ἐλευθερία. Ἀκριβῶς στὴν ἀκλόνητη προσήλωση καὶ ἀφοσίωση τῶν Ἑλλήνων στὰ τρανὰ καὶ ὡραῖα ἰδανικὰ ὀφείλει τὴν ἐπιβίωση τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος καὶ τὴ σωτηρία του τὸ νεοελληνικὸ κράτος. Χωρὶς αὐτὸ οἱ Ἕλληνες θὰ εἶχαν ἐκλείψει ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς, ὅπως τόσοι ἄλλοι ἀρχαῖοι λαοί, Ἀσσύριοι, Βαβυλώνιοι, Καρχηδόνιοι.

Οἱ ἴδιες ὑπερχρονικὲς ἀξίες ἐμψυχώνουν καὶ ἐνδυναμώνουν καὶ τοὺς Ἕλληνες τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, ὥστε νὰ προσθέσουν τὸ δικό τους ἔπος, τὸ βορειοηπειρωτικό. Μὲ ζωντανὸ τὸ ὅραμα τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ μὲ ἀμέριστη τὴν ἀγάπη πρὸς τὴν οἰκογένεια, τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερία ἀποσποῦν ἐπάξια τὸν παγκόσμιο ἔπαινο γιὰ τὴν ἀκατάβλητη ὁρμή, τὸν ἔντονο ἐνθουσιασμό, τὸ νεανικὸ σφρίγος, τὸν ἀσυγκράτητο παλμὸ καὶ τὸ πολεμικὸ μένος. Ἀπτόητοι καὶ ὑπερήφανοι ὑψώνουν τὸ ἀνάστημά τους καὶ γράφουν τὶς ἔνδοξες σελίδες τῆς Κορυτσᾶς, Πρεμετῆς, Χειμάρας, Πόγραδετς, Κλεισούρας, Ἀργυροκάστρου καὶ Ἁγίων Σαράντα.

Γι' αὐτὸ ἐπιβάλλεται ὁ ἑορτασμὸς τῆς ἐπετείου τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940. Ὅλοι οἱ λαοὶ τιμοῦν καὶ ἑορτάζουν τὶς ἱστορικὲς ἐπετείους τους, διότι ἡ διατήρηση τῆς μνήμης τῶν μεγάλων αὐτῶν ἡμερῶν τονώνει καὶ ἐνισχύει τὴν ἠθικὴ καὶ ἐθνικὴ συνείδησή τους. Ἡ εὐγενὴς καὶ ἐπωφελὴς αὐτὴ ἐκδήλωση, ὅπως πάμπολλα πολιτιστικὰ ἔργα, ἔχει τὴν ἀφετηρία της στὴν Ἑλλάδα.

Μὲ τὸν πατέρα τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτο καὶ τοὺς μεγάλους ἱστορικοὺς Θουκυδίδη καὶ Πολύβιο, τοὺς Βυζαντινοὺς Σφραντζῆ, Δούκα, Κλεόβουλο, ὧς τὸν ἐθνικὸ Κων. Παπαρρηγόπουλο καὶ τοὺς συγχρόνους μας οἱ Ἕλληνες ἔχουν μεταβάλει τὴν ὅλη δράση τοῦ Ἔθνους σὲ μνήμη ἐπιμένοντας κατ' ἐξοχὴν στοὺς ἀγῶνες γιὰ τὴν ἐλευθερία. Μία ἐπὶ πλέον σελίδα ἐθνικῆς σύμπνοιας πρὸς ἀναχαίτιση τῶν ἐπιδρομέων καὶ ὑπεράσπιση τοῦ πατρίου ἐδάφους, τῶν βωμῶν καὶ ἑστιῶν, προστίθεται τὴν αὐγὴ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940. Αὐτὸ εἶναι τὸ νόημα τοῦ βορειοηπειρωτικοῦ ἔπους.

Ὁποιαδήποτε προσπάθεια διαφορετικῆς ἀναλύσεως καὶ ἀξιολογήσεως τοῦ

ἱστορικοῦ τούτου γεγονότος ἢ μειώσεως τῆς ἐθνικῆς καὶ ὑπερεθνικῆς σημασίας του ἐξυπηρετεῖ σκοποὺς ἀλλοτρίους καὶ συγκρούεται μὲ τὴν ἀλήθεια.

Γι' αὐτὸ ἀξίζει νὰ παρατεθοῦν καὶ οἱ ἀπόψεις τοῦ Γιάννη Κορδάτου, ποὺ εἶναι ὁ θεωρητικὸς καὶ δογματικὸς ἐφαρμοστὴς τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ καὶ τὸν ὁποῖο πάντοτε ἐπικαλοῦνται ὅσοι ἐπιχειροῦν τὴν παρερμηνεία καὶ τὴν παραχάραξη τῆς πραγματικότητας.

Στὸ περιοδικὸ Νεοελληνικὰ Γράμματα (Νοεμβρίου 1940) δημοσιεύει ἄρθρο ἐπιγραφόμενο «Ἐλευθερία καὶ Πόλεμος», ὅπου μεταξὺ ἄλλων γράφει: «Ὅταν ὁ Ἰταλὸς διχτάτορας ἐδῶ καὶ ἕνα μήνα ἔστειλε τὸ ἰταμὸ τελεσίγραφό του, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς κατάλαβε τὴ μεγάλη ἱστορικὴ στιγμὴ καὶ ἀπ' τὸ ἔνστικτό του ὁδηγήθηκε σύσσωμος κατὰ τοῦ ἰταλικοῦ φασισμοῦ. Ἦρθεν ἡ ὥρα τοῦ λογαριασμοῦ, πρέπει νὰ τελειώνουμε, εἶπε μέσα του, καὶ πῆγε νὰ πολεμήσει, ὄχι μὲ κρύα καρδιά, ἀλλὰ μὲ πεποίθηση στὸν ἀγώνα του καὶ μὲ ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὸ ἔργο του. Κι ἔτσι ἀπὸ ἕνα μήνα τώρα ποτίζει μὲ τὸ αἷμα του τὸ δέντρο τῆς Λευτεριᾶς, ποὺ πολὺ γρήγορα θὰ φυτρώσει καὶ θὰ γιγαντωθεῖ. Τὸ δέντρο τῆς Λευτεριᾶς, ποὺ θὰ σκιάσει μεθαύριο τοὺς ἐλεύθερους λαούς. Αὐτὴ τὴν ἔννοια ἔχει ὁ σημερινὸς ἑλληνο-ἰταλικὸς πόλεμος καὶ αὐτὲς θὰ εἶναι οἱ συνέπειές του».

Στὸ τεῦχος τῆς 21-12-1940 καταχωρίζεται δεύτερο ἄρθρο του μὲ τίτλο «Γιατὶ πολεμᾶμε». Πρόκειται γιὰ κείμενο ἁπλό, σύντομο καὶ σαφές, ποὺ δὲν ἀφήνει περιθώρια ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ὀνόματός του ἀπὸ κανένα οὔτε ἀπὸ τοὺς ὁμοϊδεάτες του. Χάρη στὴν λακωνικότητά του προσφέρεται – ὅπως εἶναι – «Πολλοὶ πολέμοι ἔχουν γίνει ὣς τὰ τώρα. Ὅλοι οἱ λαοὶ ἔχουν πόλεμους στὴν ἱστορική τους διαδρομή. Πολλὲς φορὲς ὅμως οἱ πολέμοι εἶναι ἄδικοι, εἶναι καταχτητικοί, γιατὶ ἀποβλέπουν στὸ νὰ σκλαβώνουν ἄλλους λαούς. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ πολέμοι ἀπελευθερωτικοί, δηλαδὴ προοδευτικοὶ μέσα στὴν ἱστορία ὁρισμένων λαῶν. Ὅταν στὴν ἀρχαιότητα γίνονταν οἱ ρωμαϊκοὶ καὶ οἱ περσικοὶ πολέμοι, οἱ πολέμοι αὐτοὶ ἦταν καταχτητικοὶ καὶ ἔβαλαν φρένα στὴν ἱστορία. Στὸ Μαραθώνα ὅμως καὶ στὴ Σαλαμίνα καὶ στὶς Θερμοπύλες πολεμώντας ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἔκανε πολέμους ἀπελευθερωτικούς. Γι' αὐτὸ καὶ μέσα στὴν ἀρχαία ἱστορία ἡ μάχη τῶν Θερμοπυλῶν, ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας καὶ ἡ νίκη τοῦ Μαραθώνα ἔχουν παγκόσμια σημασία, γιατὶ σταμάτησαν τὴν ὁρμὴ τῆς περσικῆς βαρβαρότητας καὶ ἔδωσαν στὸν ἀρχαῖο Ἑλληνισμὸ τὴν πίστωση τοῦ χρόνου, ποὺ χρειαζόταν γιὰ νὰ μεγαλουργήσει πιὸ ὕστερα. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ Ἐθνική μας Ἐξέγερση στὸ Εἰκοσιένα. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ξεσηκώθηκε γιὰ τὴν ἐλευθερία του, γιὰ νὰ δημιουργήσει τὴν ἐθνική του ἑστία καὶ γιὰ νὰ πάρει τὴ θέση του μέσα στὰ Βαλκάνια καὶ στὴν ἱστορία τῆς Εὐρώπης. Καὶ ὅλοι οἱ πολέμοι κατὰ τῆς Τουρκίας στὰ περασμένα ἦταν πολέμοι ἀπελευθερωτικοί.

Μὰ καὶ ὁ σημερινός μας πόλεμος εἶναι κάτι παραπάνω. Ἡ Ἰταλία γύρεψε νὰ

μᾶς σκλαβώσει. Ὅπως σκλάβωσε τοὺς Ἀλβανοὺς καὶ τοὺς Ἀβησσινούς, ἔτσι νόμισε πὼς θὰ μποροῦσε νὰ μᾶς μεταχειριστεῖ καὶ μᾶς. Ὁ ἰταλικὸς ἰμπεριαλισμὸς ἔκανε ὅ,τι ἔκαμαν πρὶν ἀπὸ δυόμισι χιλιάδες χρόνια οἱ Πέρσες. Ἤθελε νὰ μᾶς καταχτήσει. Ὅλα τὰ ἄλλα ποὺ λέει τὸ ἰταλικὸ τελεσίγραφο εἶναι προφάσεις καὶ δικαιολογίες ποὺ οὔτε τὰ μικρὰ παιδιὰ δὲν μποροῦν νὰ πείσουν. Ὁ Ἰταλικὸς φασισμὸς ἔχει ἰμπεριαλιστικὰ σχέδια καὶ ἰμπεριαλιστικοὺς σκοποὺς καὶ γι' αὐτὸ προετοίμασε μὲ ὅλα τὰ τεχνικὰ μέσα τῆς καταστροφῆς τὴν ἐνάντιά μας ἐπίθεση. Μὰ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς δὲν κάθησε μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια. Ἐξεγέρθηκε σὰν γίγαντας καὶ ἔγραψε μὲ τὸ αἷμα του σελίδες ἡρωϊσμοῦ ποὺ θὰ τὶς ζήλευαν καὶ ἄλλοι λαοί. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς δὲν ξεγελάστηκε. Κατάλαβε τὶ τὸν περιμένει ἂν δὲν πολεμήσει καὶ ἂν δὲν ἀντισταθεῖ. Πολέμησε καὶ πολεμᾶ ὅπως πολεμοῦσαν καὶ οἱ ἥρωες τοῦ Εἰκοσιένα καὶ οἱ πρόγονοί του στὶς Θερμοπύλες καὶ στὸ Μαραθώνα. Ἂν τυχὸν λοιπὸν βρεθοῦν μερικοὶ ἀσυνείδητοι ποὺ κρυφοκουβεντιάζοντας θὰ θελήσουν νὰ ἀμφισβητήσουν τὸν ἀπελευθερωτικὸ σκοπὸ τοῦ σημερινοῦ πολέμου, αὐτοὶ ἂν δὲν εἶναι ὄργανα τῆς Πέμπτης Φάλαγγας, θὰ εἶναι ἀνόητοι ψευτοϊδεολόγοι, ποὺ δὲν ξέρουν τὰ τρία κακὰ τῆς μοίρας τους. Ὄχι. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ξέρει τὶ κάνει. Ἔχει ἀρκετὴ ἀνάπτυξη γιὰ νὰ καταλάβει ἂν ὁ σημερινὸς πόλεμος εἶναι ἀπελευθερωτικός. Γι' αὐτὸ καὶ χύνει, χωρὶς καμμιὰ ἐξαίρεση τὸ αἷμα του καὶ θὰ τὸ χύνει ὧς ποὺ νὰ τσακισθεῖ ὁ ἐπιδρομέας».

Τέρμα, λοιπόν, στὶς ἀνευθυνότητες καὶ ἀσυγχώρητες ἐπιπολαιότητες συσκοτίσεως καὶ νοθεύσεως τοῦ μεγαλείου τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940, ποὺ τόσο συνηθίζονται τὰ τελευταῖα χρόνια.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ (Λαρίσης) 28.10.84

ΤΟ ΕΠΟΣ ΤΟΥ ’40 ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΚΟΣΜΟ

Φτάνουν μὲ τέρατα χαλύβδινα κι ὅπλα βαριά,
τὴ γῆ τραντάζουν.
«οὗτοι ἐν ἅρμασι καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις,
ἡμεῖς δὲ ἐν τῷ ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ…».
Καὶ ζοῦν ἐδῶ Θερμοπυλῶν κλέη
καὶ Σαλαμίνων.
Ζάλογγα, Ἀρκάδια κι Ἀλαμάνες ξαναζοῦν
στὶς ὧρες τὶς λαμπρὲς τῶν Σαμαρίνων…»[1].

Ὁ ποιητὴς Στέφανος Μπολέτσης μὲ λίγους στίχους δίνει τέλεια ὅλο τὸ νόημα τοῦ πολέμου στὰ βορειοηπειρωτικὰ βουνά. Ἀλλὰ σήμερα νοεῖται, ἀλήθεια, ὁποιοσδήποτε λόγος γιὰ πολεμικὰ κατορθώματα, γιὰ Ἔπος τοῦ ’40, ὅταν οἱ κύριοι τότε ἀντίπαλοι εἶναι τώρα ἑταῖροι στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα καὶ μέλη τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης; Ἆρά γε μελετῶνται καὶ ἐξετάζονται τὰ θέματα αὐτὰ ἀπὸ ἀντίστοιχα εἰδικὰ ἱδρύματα;

Τὰ ἐρωτήματα αὐξάνουν ὁλοένα καὶ περισσότερο μετὰ τὶς ἀλλεπάλληλες ἀπόπειρες ἀποσιωπήσεως τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ Ἔπους τοῦ ’40, οἱ ὁποῖες ἐπισημαίνονται ἢ καταγγέλλονται ἐπανειλημμένως καὶ ἐπακριβῶς.

Ὁ ἀκαδημαϊκὸς Ἄγγελος Βλάχος παρατηρεῖ: «στὶς ἡμέρες μας, μεγάλη εἶναι ἡ ἀπορία τοῦ Ἕλληνος ἀναγνώστου ὅταν ἀνοίγει τὶς μεταπολεμικὲς ἐγκυκλοπαίδειες ἢ τὶς Ἱστορίες τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου καὶ διαπιστώνει ὅτι γιὰ τὴν ἀποφασιστικὴ αὐτὴ καμπὴ τοῦ πολέμου ἀφιερώνονται ἐλάχιστες καὶ διαλειπτικὲς φράσεις ὅπως οἱ ἀκόλουθες: «1940.28.Χ. Ἀπόρριψις ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος τοῦ τελεσιγράφου τοῦ Μουσολίνι» ἢ «1940, Ὀκτώβριος. Ἰταλικὴ ἐπίθεσις κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Μάϊος 1941. Μάχη τῆς Κρήτης» ἢ ἀκόμη «1940, Ὀκτώβριος. Ἐπίθεσις τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἑλληνικὴ ἀντεπίθεσις. Μάϊος 1941. Ἀναχώρησις τῶν Ἄγγλων ἀπὸ τὴν Κρήτη». Καὶ τίποτε ἄλλο…

Καὶ ἡ ἀπορία τοῦ Ἕλληνος ἀναγνώστου μεταβάλλεται σὲ πικρὴ κατάπληξη ὅταν, στὶς ἴδιες σελίδες, βλέπει νὰ ἀπαριθμοῦνται οἱ ἀπώλειες τῶν διαφόρων κρατῶν. Γαλλία 605.000 νεκροί, Καναδᾶς 41.000, Ἡνωμένες Πολιτεῖες 300.000, Μεγάλη Βρεταννία 388.000, Ἑλλὰς 600.000 νεκροί. Ἐπικρατεῖ καὶ ἐδῶ σιωπὴ γιὰ τὸ φρικτὸ βασανιστήριο τοῦ λιμοῦ ποὺ ὑπέστη τὸ Ἔθνος στὴν Κατοχή.

Ἡ παραποίηση τῆς ἀλήθειας καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἀδικίας ἀποδεικνύονται μὲ

1. Στεφ. Μπολέτση, Ραψωδία 1940-1949, Ἀθῆναι 1989, 17.

ἁπλὴ σύγκριση πρὸς ὅσα ὁ Ἄγγλος ὑπουργὸς Αἴμερυ ἔλεγε κατὰ τὴν πρώτη ἐπέτειο τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1941: «Οἱ νεκροὶ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἔπεσαν ἐπὶ ματαίῳ. Ἡ θυσία τους ἔσωσε τὸ Ἰράκ, τὴν Συρία, τὴν Περσία, τὴν Μόσχα». Σχολιάζοντας δὲ τὴν σωτηρία τῆς Μόσχας ὁ Ἄγγελος Βλάχος παραθέτει καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἂν τὰ γερμανικὰ ἅρματα εἶχαν φθάσει ἐλάχιστες ἑβδομάδες πρωτύτερα μπροστὰ στὴν Μόσχα, τίποτε δὲν θὰ μποροῦσε νὰ τὰ ἀναχαιτίσει. Πέντε ἀνεκτίμητες ἑβδομάδες ποὺ τὶς χάρισαν στοὺς Ρώσους ὁ φαντάρος τῆς Πίνδου, τοῦ Ἰβὰν καὶ τῆς Κλεισούρας, ὁ πυροβολητὴς τῶν ὀχυρῶν τῆς Μακεδονίας, ἡ ἐκπληκτικὴ ἀντίσταση τῆς Κρήτης.

Αὐτὸ καὶ μόνο εἶναι ἀδιάσειστο τεκμήριο τῶν πραγματικῶν διαστάσεων τῆς ἑλληνικῆς συμβολῆς στὴν τελικὴ νίκη. Τὸ ἀνεγνώρισε καὶ ὁ Στάλιν σὲ ραδιοφωνικό του διάγγελμα πρὸς τοὺς σοβιετικοὺς λαούς»[2].

Πρόσφατα ἡ προκλητικὴ παραγνώριση τῆς σωστικῆς συμβολῆς τοῦ Ἔπους τοῦ ᾽40 παίρνει διαστάσεις ἀσύγγνωστης ἀγνωμοσύνης καὶ ἱστορικῆς προγραφῆς. Ἔτσι ἑρμηνεύεται καὶ ἡ καθολικὴ ἀποδοκιμασία. Φιλήσυχοι ἀναγνῶστες ἀπὸ ὅλη τὴν Ἑλλάδα ἐξανίστανται.

Ὁ Κρητικὸς Ἐμμ. Παπαδάκης διαβάζοντας ἄρθρο στὸ περιοδικὸ «U. S. News», ὅπου καταχωρίζεται κατάλογος χωρῶν μὲ τὶς ἀπώλειές τους κατὰ τὸν δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, αἰφνιδιάζεται, διότι δὲν ἀναγράφεται τίποτε γιὰ τὴν Ἑλλάδα: «Παραδόξως πως, ἡ πατρίδα μας ἡ Ἑλλάδα δὲν συμπεριλαμβάνεται σ' αὐτὴ τὴ λίστα, σὰν νὰ μὴν εἶχε καμμία σχέση μὲ τὸν πόλεμο!!;; Πῶς ἐξηγεῖται νὰ ἀγνοεῖται τόσο σκανδαλωδῶς μία χώρα, ὅπως ἡ δική μας, ποὺ ἔγινε ὁλοκαύτωμα γιὰ τὴ συντριβὴ τοῦ ναζισμοῦ καὶ τοῦ φασισμοῦ, μὲ ἀπώλειες πάνω ἀπὸ 500.000 νεκρούς, ἐνῶ στὴν ἴδια λίστα μνημονεύονται χῶρες μὲ πολὺ λιγότερες ἀπώλειες καὶ μὲ ἀσήμαντη συμβολὴ στὴ νίκη τῶν συμμάχων, ὅπως ἡ Ὁλλανδία καὶ τὸ Βέλγιο;»[3].

Ὁ Μακεδόνας Γεώργιος Ζιώγας δὲν ἀρκεῖται στὴν καταγγελία τῆς ἀδικίας, ποὺ διαπράττει τὸ περιοδικὸ «Time International», ἀλλὰ διαμαρτύρεται γράφοντας, ἀπ' εὐθείας στοὺς αὐτουργούς, ἐνῶ συνάμα ἐνημερώνει καὶ τὴν ἑλληνικὴ κοινὴ γνώμη: «…Ἡ ἡρωϊκὴ καὶ νικηφόρα ἀντίσταση ποὺ ἐπὶ πέντε μῆνες πρόβαλε ὁ ἑλληνικὸς στρατός, πρῶτα στὴν Ἀλβανία, κατὰ τῶν ἰταλικῶν μεραρχιῶν ποὺ εἰσέβαλαν στὴ χώρα μας στὶς 28-10-1940 καὶ ποὺ τελικὰ ἡττήθηκαν, πρᾶγμα

2. Ἀ. Βλάχου, «Ἡ στρατιωτικὴ καὶ διπλωματικὴ προετοιμασία τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τοῦ 1922 στὸ μεγάλο τρόπαιο τοῦ 1940. Τὸ κατόρθωμα τῶν Ἑλλήνων πηγὴ αἰσιοδοξίας γιὰ τὸ μέλλον», Ἡ Καθημερινὴ 4-11-1986, 4-5.
3. Ἐμμ. Παπαδάκη, «Περίεργη παράλειψη», Ἐλευθεροτυπία 13-9-1989, 34.

ποὺ τόσο ἐντυπωσίασε τὸν Τσῶρτσιλ ὥστε τὸν ἔκαμε νὰ πεῖ τὸ περίφημο «ἀπὸ δῶ καὶ μπρός, δὲν θὰ λέμε ὅτι οἱ Ἕλληνες πολέμησαν σὰν ἥρωες ἀλλὰ οἱ ἥρωες πολεμοῦν σὰν Ἕλληνες» – ἀναγνωρίζοντας ἔτσι τὴ μεγάλη σημασία καὶ τὴ συμβολὴ τῆς Ἑλλάδας στὴ νικηφόρα κατάληξη τοῦ πολέμου – καὶ ἀργότερα ὁ ἐπικὸς ἀγώνας τῶν στρατιωτῶν μας ἐναντίον τῶν τεθωρακισμένων, τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ καὶ τῶν στούκας τῶν Γερμανῶν, κατέπληξαν τότε ὅλο τὸν κόσμο καὶ δὲν μπορεῖ σήμερα τὰ ἀνωτέρω γεγονότα νὰ ἀγνοοῦνται ἀπὸ μερικοὺς ἱστορικούς. Κι ὅλα αὐτά, ὅταν μεγάλες χῶρες μὲ πανίσχυρους στρατούς, ὅπως ἡ Γαλλία, κατατροπώθηκαν σὲ πολὺ λιγότερο χρόνο». Καὶ συμπληρώνει εὔστοχα ὁ Ζιώγας: «ἂν ἡ Ἑλλάδα παρεδίδετο τὴν πρώτη μέρα τῆς ἐπιθέσεως τῶν Γερμανῶν, στὶς 6.4.1941, ὁ Χίτλερ θὰ εἰσέβαλε στὴ Ρωσία στὶς 15 Μαΐου 1941, ὅπως προέβλεπε τὸ σχέδιο Barbarossa ἀντὶ στὶς 22.6.1941. Ἡ μεγάλη αὐτὴ καθυστέρηση ἄλλαξε, ἀναμφισβήτητα, τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου καὶ δὲν ἔδωσε τὴ νίκη στὰ χιτλερικὰ στρατεύματα. Αὐτὸ δὲν ἀμφισβητήθηκε οὔτε ἀπὸ τοὺς Γερμανούς»[4].

Ὁ Ἀθηναῖος Παν. Ζαχαριάδης ἐξ ἀφορμῆς δημοσιεύματος μεγάλου ἐκδοτικοῦ συγκροτήματος, ποὺ ἑδρεύει στὸ Ἄμστερνταμ τῆς Ὁλλανδίας, μετὰ τὴν ἐπισήμανση τῆς διαστρεβλώσεως τῆς ἱστορικῆς ἀλήθειας ἐφιστᾶ τὴν προσοχὴ τῶν συμπατριωτῶν στὴν ἀναγκαιότητα τῆς διατηρήσεως τῆς αἴγλης καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ Ἔπους τοῦ Ἀ40: «Χρόνο μὲ τὸν χρόνο ξεθωριάζει ἐκεῖνο τὸ λαμπρὸ κατόρθωμα τῆς φυλῆς μας…, ὅπου οἱ Ἕλληνες πολέμησαν ἑνωμένοι. Τὰ ἔθνη ποὺ θέλουν νὰ ἐπιζήσουν πρέπει νὰ κρατοῦν ζωντανὲς τὶς μνῆμες τῶν ἱστορικῶν γεγονότων ποὺ λαμπρύνουν τὴν ἱστορία τους»[5].

Ὅμως, ἂν στὴ Δύση παρατηροῦνται μεμονωμένα κρούσματα ὑποτιμήσεως καὶ ἀπολησμονήσεως τοῦ Ἔπους τοῦ Ἀ40, ὅπως προσφυέστατα ἀποκαλεῖται συνολικὰ ἡ ἀνεκτίμητη καὶ σωτήρια γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα ἑλληνικὴ ἀντίσταση, στὴν Ἀνατολικὴ Εὐρώπη καὶ ἀκριβέστερα στὴν κατ' ἐξοχὴν ὠφελημένη Σοβιετικὴ Ἕνωση παραμένει παντελῶς ἄγνωστη!

Ὅταν τὸν Μάιο τοῦ 1980 ὑπογράφηκαν οἱ ἑλληνο-σοβιετικὲς συμφωνίες στὸν ἐκπαιδευτικὸ τομέα καὶ βρεθήκαμε στὴν πρώτη ἑλληνικὴ ἀντιπροσωπία, διερευνήσαμε τὶς ἱστορικὲς γνώσεις, ποὺ ἀποκτᾶ σχετικὰ μὲ τὴν Ἑλλάδα ἡ σοβιετικὴ νεολαία, καὶ τὴν μέθοδο διδασκαλίας τῆς ἱστορίας. Ἐνωρίτερα εἴχαμε ἐπιχειρήσει ἀντίστοιχη ἔρευνα στὶς χῶρες τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας.

4. Γ. Ζιώγα, «Μιὰ ἐπιστολὴ γιὰ τὸ Time», Ἐλευθεροτυπία 19-9-1989, 35.
5. Π. Ζαχαριάδη, «Ὁ ἑλληνοϊταλικὸς πόλεμος», Ἡ Καθημερινὴ 3-8-1989. Βλ. καὶ Χαρ. Νικολάου, «Τὸ χρονικό», Ἡ Καθημερινὴ 26-10-89.

Οἱ Ρῶσοι συνάδελφοι προφανέστατα σεμνυνόμενοι γιὰ τὴν ἀντίσταση τῆς χώρας τους κατὰ τοῦ Χίτλερ, πρώην συμμάχου, μᾶς ξενάγησαν σὲ πρότυπο σχολεῖο τῆς Μόσχας, στὸ ὁποῖο εἶχαν ὀργανώσει Ἔκθεση τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, μὲ χάρτες, φωτογραφίες, σχεδιαγράμματα, στατιστικοὺς πίνακες, ἀποφθέγματα καίρια, ὥστε νὰ καθίστανται αἰσθητότερες οἱ ἀπώλειες, ὑλικὲς καὶ ἔμψυχες, μετώπου καὶ μετόπισθεν.

Βέβαια τὴ μερίδα τοῦ λέοντος, δικαιολογημένα ἄλλως τε, εἶχαν παραχωρήσει στὴν πατρίδα τους. Κατόπιν ἔκαμαν προβολὴ τῶν χωρῶν τοῦ ἀνατολικοῦ συνασπισμοῦ. Μόλις δὲ μνημόνευαν ὀνομαστικὰ λαοὺς τῆς ὑπόλοιπης Εὐρώπης, πλὴν Ἑλλήνων! Ἀλλὰ στὸ ἐμφανέστερο σημεῖο τοῦ ἐκθεσιακοῦ χώρου ἔμενε κάποιο κενό. Ἔτσι ἁρπάξαμε τὴν εὐκαιρία. Ἀφοῦ ἐπισημάναμε τὴν ἐπιμέλεια στὴν παρουσίαση τῆς σοβιετικῆς συμβολῆς καὶ ἐκφράσαμε τὶς ἀντιρρήσεις μας γιὰ τὴν τιμητικὴ ἀναφορὰ κρατῶν, ποὺ κατὰ τὶς κρίσιμες ὧρες τοῦ πολέμου συνεργάζονταν ἔνοπλα μὲ τὸν Χίτλερ, ἀναπτύξαμε τὴν ἑλληνικὴ ἀντίσταση χρησιμοποιώντας τὰ ἐγκωμιαστικὰ σχόλια καὶ τὶς διθυραμβικὲς περιγραφὲς τοῦ τότε σοβιετικοῦ τύπου καὶ ραδιοφώνου. Μάλιστα ὑπενθυμίσαμε καὶ τὰ λόγια τοῦ Στάλιν: «Εἰς τὴν Ρουμανίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν θὰ εἰσέλθωμεν ὡς ἐκδικηταί, εἰς τὴν Ἑλλάδα θὰ μεταβῶμεν ὡς προσκυνηταί»[6]. Στὶς στιγμὲς τῆς ἐκπλήξεως καὶ τῆς πρόδηλης συγχύσεως, ποὺ ἐπῆλθε ἀπὸ τὶς ἀποκαλύψεις, δώσαμε ἀμέσως διέξοδο τονίζοντας ὅτι εἶναι δυνατὴ ἡ μερικὴ ἱκανοποίηση καὶ ἀποκατάσταση τῆς δικαιοσύνης μὲ προσθήκη στὸν κενὸ χῶρο τῆς Ἐκθέσεως τεκμηρίων τῆς ἑλληνικῆς ἀντιστάσεως.

Τὸ περιστατικὸ σὲ ἄλλη μορφὴ εἶχε τὴ συνέχειά του στὸ Λένινγκραντ, ὅπου σύμφωνα μὲ τὴν αἴτησή μας προγραμματίσθηκε διδασκαλία ἱστορίας. Ἑνότητα δὲ διδακτικὴ προτιμήθηκε ἀπὸ τὸ κεφάλαιο τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Μὲ ἐξαίρεση τὴν τέλεια μεθοδολογία καὶ διδακτικὴ ἀρτιότητα τῆς καθηγήτριας, ποὺ ἐπαινέσαμε, ἡ δεοντολογία ἦταν ἀνύπαρκτη. Διότι οὔτε λέξη ἀκούσθηκε γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Γι᾽ αὐτὸ κατὰ τὴ συζήτηση, ποὺ ἔγινε μετὰ τὴν ἔξοδο τῶν μαθητῶν ἀπὸ τὴν αἴθουσα, παρουσιάσαμε τὴν alteram partem, τὴν ἑλληνικὴ πλευρά, καὶ βοηθήσαμε στὴν πληρέστερη πληροφόρηση τῶν Σοβιετικῶν συναδέλφων καὶ τῶν ἀρχῶν, οἱ ὁποῖες ἔσπευσαν ἐπιδέξια νὰ κλείσουν τὸ θέμα μὲ τὴν ἀπονομὴ τοῦ μεταλλίου τῆς πόλεως τοῦ Λένινγκραντ. Ἤδη εὐελπιστοῦμε ὅτι διανοίγονται νέες προοπτικὲς διορθώσεως καὶ δικαιώσεως τῶν ἑλληνικῶν θυσιῶν…

Πάντως, ἂς μὴ ἐπιρρίπτεται ἀβασάνιστα ἡ εὐθύνη τῆς ἀποσιωπήσεως τοῦ

6. Μιχ. Γ. Τρίτου, «Ἡ σημασία τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940», Ὅσιος Νικάνωρ 46 (1989) 154β.

Ἔπους τοῦ Ἀ40 στὸ σύγχρονο κόσμο, δυτικὸ ἢ ἀνατολικό, ἐξ αἰτίας συγκεκριμένων παραδειγμάτων. Διότι δὲν ὑπάρχει πάντοτε καὶ παντοῦ πρόθεση ἢ σκοπιμότητα ἀνθελληνική. Περισσότερο καὶ πρωτίστως εὐθυνόμαστε οἱ ἴδιοι οἱ Ἕλληνες. Προηγηθήκαμε στὴν ἐπιχείρηση μειώσεως τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ Ἔπους τοῦ Ἀ40 μὲ ἀτέλειωτες δῆθεν ἱστορικὲς διαμάχες γιὰ τὴν ἀκρίβεια τῆς πατρότητας τοῦ «ΟΧΙ», τῆς ἀξίας τῆς τότε ἡγεσίας τῆς χώρας[7] καὶ τῆς ἀνώτατης στρατιωτικῆς ἱεραρχίας. Δὲν ἐνεργήσαμε μὲ ἑτοιμότητα καὶ ἀποφασιστικότητα κατὰ τὴν ἐμφάνιση μονογραφιῶν, ποὺ τεχνηέντως ἀποσκοποῦσαν στὴ συρρίκνωση τῆς ἑλληνικῆς ἀντιστάσεως τοῦ Ἀ40. Ἀντίθετα ἀφήσαμε νὰ διοχετευθοῦν στὴν ἑλληνικὴ κοινὴ γνώμη ἀνακρίβειες καὶ ἀναλήθειες μεταφράζοντας συγγραφὲς ξένων χωρὶς τὸν ἀπαραίτητο σχολιασμὸ καὶ ἄμεση ἀνασκευὴ τῶν σημείων, ὅπου ἐσκεμμένα παραποιεῖται ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια. Χαρακτηριστικὴ περίπτωση ἀποτελεῖ ἡ μετάφραση βιβλίου δύο Ἀλβανῶν, οἱ ὁποῖοι μεταξὺ ἄλλων γράφουν καὶ τὰ ἑξῆς: «Στὶς 28 Ὀκτωβρίου 1940 τὰ ἰταλικὰ στρατεύματα ἐπιτέθηκαν στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὰ νότια τῆς Ἀλβανίας. Ἂν καὶ ἡ κυβέρνηση - ἀνδρείκελο τῆς Ἀλβανίας διακήρυξε τὴν ἀλληλεγγύη της μὲ τὴν ἐπίθεση, ὁ πληθυσμὸς ἐκδήλωσε ἀνοιχτὰ τὴν ἔντονη ἀποδοκιμασία του. Τὰ δυὸ ἀλβανικὰ τάγματα ποὺ στάλθηκαν μὲ τὴ βία στὸ μέτωπο, ἀρνήθηκαν νὰ πολεμήσουν»[8].

Ἡ περικοπὴ ὄχι μόνον δὲν ἀνασκευάζεται ἀλλὰ οὔτε κἂν σχολιάζεται ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες ἐπιμελητὲς τῆς ἐκδόσεως στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα, μολονότι ἀφθονοῦν οἱ ἱστορικὲς πηγές, ἑλληνικές, ἀλβανικές, ἰταλικὲς κ.ἄ.,, ποὺ διαψεύδουν πλήρως τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῶν Ἀλβανῶν συγγραφέων[9].

Ἡ ἐγκληματικὴ ἀδιαφορία μας καταδείχθηκε περίτρανα καὶ κατὰ τὴν ἐφετινὴ τηλεοπτικὴ παρουσίαση τῆς Ἀλβανίας ἀπὸ τὸ πέμπτο γαλλικὸ δορυφορικὸ πρόγραμμα[10], στὸ ὁποῖο οἱ Ἀλβανοὶ πέρασαν τὴν προπαγάνδα τους ἀποφεύγοντας ἐπιμελέστατα τὴν παραμικρὴ μνεία τοῦ Ἔπους τοῦ Ἀ40, πρὸ πάντων δὲ παρασιωπώντας ἐντελῶς τὴν ὕπαρξη τῶν Βορειοηπειρωτῶν. Ἤδη, ἂν καὶ παρῆλθαν τόσοι μῆνες, κανένα ἐπίσημο ἢ ἀνεπίσημο διάβημα δὲν ἔγινε πρὸς ὁποιαδήποτε κατεύθυνση οὔτε κάποια σκέψη γιὰ πληροφόρηση τῶν Γάλλων ἁρμοδίων, οἱ

7. Ὀρθότατη ἐφετινὴ θεώρηση βλ. Ἰω. Σ. Κολιόπουλου, «Τὸ "ΟΧΙ" τῶν Ἑλλήνων», Ἡ Καθημερινὴ 28-10-1989, 11. Πβ. καὶ Μαν. Ἀνδρόνικου, «Ὁ πατριωτισμὸς τοῦ 1940», Τὸ Βῆμα 12-10-1986, 50.

8. S. Pollo - A. Puto, Ἱστορία τῆς Ἀλβανίας ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα μέχρι σήμερα, χ.τ.χ. Ἐκδοτικὴ ὁμάδα, 296. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἰλλυρολογία καὶ Βορειοηπειρωτικὸς Ἑλληνισμός, Ἀθήνα 1988, 23.

9. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἀπόηχοι καὶ ἀπόλογοι τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940», Ἀκτῖνες 464 (1985) 235-236.

10. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Δορυφορικὲς παραπλανήσεις», Πρωινὸς Λόγος (Ἰωαννίνων) 28-7-1989, 1 καὶ 5.

ὁποῖοι ὁπωσδήποτε θὰ προέβαιναν σὲ ἀποκατάσταση τῆς ἀλήθειας.

Ἐξ ἄλλου δὲν ἐνημερώνουμε, ὅπως ἐπιβάλλεται, μολονότι ὅλα τὰ τεκμήρια ἐνισχύουν τὶς ἑλληνικὲς θέσεις, τὰ ἁρμόδια ὄργανα τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, συνάμα δὲ καὶ τὴν κοινὴ γνώμη τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἀπόδειξη τῆς ἀνοργανωσιᾶς καὶ ἀποχαυνώσεώς μας εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι μέχρι σήμερα δὲν ἀξιοποιήσαμε τὶς δυνατότητες, ποὺ προσφέρει στὸν τομέα τῆς ἱστορίας τὸ Διεθνὲς Ἵδρυμα Σχολικοῦ Βιβλίου Βρουνσβίκης[11], ἂν καὶ πράγματι ἀποτιμᾶ μὲ γνώση, ὑπευθυνότητα, ἀντικειμενικότητα καὶ χωρὶς προκαταλήψεις ἢ διακρίσεις τὰ ἱστορικὰ γεγονότα ὑπερεθνικοῦ χαρακτήρα[12]. Μεταξὺ αὐτῶν προέχει τὸ Ἔπος τοῦ ᾽40, τὸ ὁποῖο προσφυέστατα ὁ Ἄγγελος Σικελιανὸς ἀποκαλεῖ «Τὸ πανανθρώπινο ἐμβατήριο τῆς Ἑλλάδας»:

Ὄμπρός, κ᾽ ἡ Ἑλλάδα σκώθηκε
καὶ διασκορπάει τὰ σκότη.
Ἀνάστα ἡ Ἀνθρωπότη
κι᾽ ἀκλούθα την. Ὄμπρός.

Ἀληθινὰ οἱ Ἕλληνες τῆς γενιᾶς τοῦ ᾽40 ἔδιναν στὰ βορειοηπειρωτικὰ βουνὰ τὴ μάχη ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἑστιῶν ἀλλὰ ταυτόχρονα ὑπὲρ ἀναστάσεως τῶν καταπτοημένων λαῶν τῆς Εὐρώπης, στοὺς ὁποίους καὶ ὀνομαστικὰ ἀπευθύνεται ὁ Στέφανος Μπολέτσης:

Γειὰ καὶ χαρὰ τῆς Γῆς ἀδέλφια:
Γάλλοι, Ὁλλανδοί, Βέλγοι,
Τσεχοσλοβάκοι, Πολωνοί,
κάποτε θὰ ᾽ρθει ἡ ὥρα[13].

Ὁ σαλπιγκτὴς καὶ ψάλτης τῆς νίκης Μπολέτσης χύνει καὶ βάλσαμο παρηγοριᾶς προαναγγέλλοντας τὴν ἔλευση τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀδελφοσύνης στοὺς λαοὺς τῆς Γῆς[14].

---

11. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ἡ ἱστορία ὡς διδακτέα ὕλη ἐπίμαχο πρόβλημα παιδείας», Νέα Παιδεία 31 (1984) 143-155, ὅπου καὶ πλούσια βιβλιογραφία.

12. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, «Ὑπερελληνικὴ καὶ ὑπερχρονικὴ ἡ ἀντίσταση τῶν Ἑλλήνων τοῦ ᾽40», Ἐλευθερία (Λαρίσης) 27-10-1985, 8.

13. Στὴν Πολωνία μόλις γλυκοχαράζει, ἐνῶ γιὰ τὴν Βόρειο Ἤπειρο δὲν ἔφτασε ἀκόμη ἡ ὥρα. Βλ. Σεβ. Μητροπολίτου Κονίτσης κ. Σεβαστιανοῦ, «Ἡ 28η Ὀκτωβρίου 1940 καὶ ἡ Βόρειος Ἤπειρος», Δυτικὴ Μακεδονία (Κοζάνης) 25-10-1989, 1 καὶ 4, Σπ. Ἀλεξίου, «Τὰ βήματα τῆς Ἱστορίας», Ἡ Καθημερινὴ 26-10-1989, 24.

14. Γι᾽ αὐτὸ εἶναι ἀπαραίτητη στὰ πενηντάχρονα (1940-1990) τοῦ Ἔπους τοῦ ᾽40 ἡ μετάφραση τῆς «Ραψωδίας» τοῦ Μπολέτση σὲ πέντε γλῶσσες, ρωσική, γερμανική, ἰταλική, γαλλική, ἀγγλική. Ἐμπεριέχει τὴν πεμπτουσία τῶν προσδοκιῶν τῆς ἀνθρωπότητας.

Ὁ ἀνακληθεὶς ἀπὸ τὴν Πολεμικὴ Διαθεσιμότητα Ἐπίλαρχος Ἀνδρέας Καλλίνσκης μὲ τὸν ἀνηψιό του, μετέπειτα πρέσβη, Λεωνίδα Παπάγο κάπου στὸ Ἀλβανικὸ Μέτωπο.
(Φωτ. Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο τῆς Ἑταιρείας Φίλων τοῦ Λαοῦ).

ΑΠΟΗΧΟΙ ΚΑΙ ΑΠΟΛΟΓΟΙ ΤΗΣ 28 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940

Χρέος καὶ ὄφελος πανανθρώπινο ἀποτελεῖ ἡ ἀπότιση τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης στοὺς ἐπωνύμους καὶ ἀνωνύμους δημιουργοὺς τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ Ἔπους τοῦ Ἀ40, τοῦ ὁποίου τὸ φεγγοβόλημα ὑπῆρξε ἡ ἀπαρχὴ τῆς νίκης καὶ τῆς εἰρήνης στὸν κόσμο. Ὁμολογουμένως, χάρη στὴν τόλμη, ἀποφασιστικότητα, πίστη καὶ ὁμοθυμία τῶν Ἑλλήνων τῆς γενιᾶς τοῦ Ἀ40 ἀναπτερώθηκε τὸ φρόνημα τῶν καταπτοημένων λαῶν, ποὺ ἔκπληκτοι διεπίστωναν τὴν δυνατότητα ἀποσοβήσεως μιᾶς πρωτοφανοῦς οἰκουμενικῆς καταστροφῆς.

Τὴν παραπλάνηση τῶν νεωτέρων καὶ τὴν μείωση τῆς σπουδαιότητας καὶ σημασίας τοῦ Ἔπους ἐπιφέρει κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια ἡ δῆθεν φιλέρευνη καὶ φιλίστορη πολυπραγμοσύνη εἰδικῶν καὶ μὴ γιὰ τὴν διακρίβωση τῆς πατρότητας τοῦ «ΟΧΙ». Ἂν, ἀλήθεια, ὁ τότε κυβερνήτης, ὁ Ἰ. Μεταξᾶς, εἶπε τὴν ἐλάχιστη σὲ χῶρο λέξη, ὅλοι οἱ Ἕλληνες πραγμάτωσαν μὲ τὸ χαμόγελο στὰ χείλη τὸ τεράστιο περιεχόμενο καὶ νόημά της. Ἀνίερη σκοπιμότητα ἢ ἀπύθμενη ἀφέλεια προδίδει καὶ ἡ διαρκῶς αὐξανόμενη τάση διαχωρισμοῦ τῶν ἐπιδρομέων ὡς πιστῶν καὶ ἀντιτιθεμένων στὸν Μπενίτο Μουσσολίνι. Διότι ἡ εἰκοσάχρονη περίπου ἄσκηση τῆς ἐξουσίας ἀρκοῦσε στὸν Ἰταλὸ δικτάτορα γιὰ τὴν διαπαιδαγώγηση τῆς ἰταλικῆς νεολαίας μὲ τὰ φασιστικὰ καὶ ἐπεκτατικὰ σχέδια. Οἱ ἐξαιρέσεις, ποὺ μετέπειτα ἐμφανίζονται, ἐπικυρώνουν πάντοτε τὸν κανόνα.

Ἡ ἀντιδιαστολὴ ἰσχύει γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀποκτᾶ μεγάλη βαρύτητα. Πράγματι, ἡ τετράχρονη Μεταξικὴ διακυβέρνηση τῆς χώρας δὲν εἶχε προλάβει κἂν τὴν μύηση τῶν ὀπαδῶν της. Ὁπωσδήποτε δὲν εἶχε ἐπηρεάσει τοὺς Ἕλληνες, ποὺ λόγῳ ἡλικίας ἐπωμίσθηκαν τὸ βάρος τῆς διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου. Ἄλλως τε δὲν ἀπουσίασαν ἀπὸ τὴν πρώτη γραμμὴ τοῦ μετώπου καὶ οἱ πλέον ὥριμοι Ἕλληνες, μεταξὺ τῶν ὁποίων αὐτόκλητοι καὶ πολιτικοὶ ἀντίπαλοι τοῦ καθεστῶτος, ἂν καὶ ὑπέστησαν διώξεις καὶ ἐξορίες. Μόνον στὶς τάξεις τῶν κομμουνιστῶν σημειώθηκε σύγχυση καὶ πρόσκαιρη ἐπιφύλαξη καὶ ἀναποφασιστικότητα, διότι ἡ Ρωσία κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου, τὴν 28η Ὀκτωβρίου 1940, ἦταν σύμμαχος τῆς Γερμανίας, δεσμευμένη μὲ τὸ Σύμφωνο Βιετσασλὰβ - Μιχαήλοβιτς Μολότωφ καὶ Γιοαχὶμ φὸν Ρίμπερντροπ.

Ὡστόσο ὑπερίσχυσε τῆς κομματικῆς πειθαρχίας ὁ πηγαῖος πατριωτισμός, ἡ φιλοπατρία, τόσο μεταξὺ ἁπλῶν μελῶν ὅσο καὶ ἡγετικῶν στελεχῶν. Ἀξιομνημόνευτη εἶναι ἡ στάση τοῦ Γιάννη Κορδάτου, ὁ ὁποῖος τὶς πρῶτες κιόλας ἡμέρες τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων δημοσιεύει στὸ περιοδικὸ Νεοελληνικὰ Γράμματα (τεῦχος Νοεμβρίου) ἄρθρο ἐπιγραφόμενο «Ἐλευθερία καὶ Πόλεμος», στὸ ὁποῖο σκιαγραφεῖ τὸν ἑλληνικὸ λαὸ κατὰ τρόπο ἀπόλυτα ταιριαστὸ καὶ ἐπιτυχημένο: «Ὅταν ὁ Ἰταλὸς δικτάτορας ἐδῶ καὶ ἕνα μῆνα ἔστειλε τὸ ἰταμὸ τελεσί-

γραφό του, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς κατάλαβε τὴ μεγάλη ἱστορικὴ στιγμὴ καὶ ἀπ' τὸ ἔνστικτό του ὁδηγήθηκε σύσσωμος κατὰ τοῦ ἰταλικοῦ φασισμοῦ. Ἦρθεν ἡ ὥρα τοῦ λογαριασμοῦ, πρέπει νὰ τελειώνουμε, εἶπε μέσα του, καὶ πῆγε νὰ πολεμήσει, ὄχι μὲ κρύα καρδιά, ἀλλὰ μὲ πεποίθηση στὸν ἀγώνα του καὶ μὲ ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὸ ἔργο του. Κι ἔτσι ἀπὸ ἕνα μήνα τώρα ποτίζει μὲ τὸ αἷμα του τὸ δέντρο τῆς Λευτεριᾶς, ποὺ πολὺ γρήγορα θὰ φυτρώσει καὶ θὰ γιγαντωθεῖ. Τὸ δέντρο τῆς Λευτεριᾶς, ποὺ θὰ σκιάσει μεθαύριο τοὺς ἐλεύθερους λαούς... Αὐτὴ τὴν ἔννοια ἔχει ὁ σημερινὸς ἑλληνο-ἰταλικὸς πόλεμος καὶ αὐτὲς θὰ εἶναι οἱ συνέπειές του».

Στὸ ἴδιο περιοδικὸ καὶ συγκεκριμένα στὸ τεῦχος τῆς 21-12-1940 μὲ δεύτερο ἄρθρο ἐπιγραφόμενο «Γιατί πολεμᾶμε» ἐπισημαίνει τὸν ἐθνικὸ καὶ ἀπελευθερωτικὸ χαρακτήρα τῶν ἑλληνικῶν πολέμων στὸ διάβα τῆς ἱστορίας καὶ κατακεραυνώνει τοὺς συντρόφους του, ποὺ στὶς κρίσιμες ἐκεῖνες ὧρες γιὰ τὴν πατρίδα ἀμφιταλαντεύονται ἢ τὸ χειρότερο ἐπιμένουν στὴν διασπορὰ τάχα ἀντιπολεμικῶν καὶ φιλειρηνιστικῶν ψιθύρων. Γι' αὐτοὺς χρησιμοποιεῖ ἐξευτελιστικοὺς χαρακτηρισμούς. Τοὺς ἀποκαλεῖ ἀνοήτους ψευτοϊδεολόγους καὶ ὄργανα τῆς Πέμπτης φάλαγγας. Πρόκειται γιὰ ἄρθρο λακωνικό, σύντομο ἀλλὰ μεστὸ καὶ σαφές. Δὲν δολιχοδρομεῖ. Ἡ σκέψη εἶναι ὁλοκάθαρη. Ἡ παρρησία θαυμαστή. Κανένα περιθώριο ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρθρογράφου δὲν ἀπομένει οὔτε γιὰ τοὺς ὁμοϊδεάτες του. Εἶναι κείμενο εὔγλωττο καὶ ἐποικοδομητικό. Ἀξίζει ἡ καταχώρισή του γιὰ μιὰ νέα ἀνάγνωση, ποὺ ἀποβαίνει δυνατὴ καὶ χάρη στὴν ἐπιγραμματικότητά του: «Πολλοὶ πολέμοι ἔχουν γίνει ὡς τὰ τώρα. Ὅλοι οἱ λαοὶ ἔχουν πολέμους στὴν ἱστορική τους διαδρομή. Πολλὲς φορὲς ὅμως οἱ πολέμοι εἶναι ἄδικοι, εἶναι καταχτητικοί, γιατὶ ἀποβλέπουν στὸ νὰ σκλαβώνουν ἄλλους λαούς. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ πολέμοι ἀπελευθερωτικοί, δηλαδὴ προοδευτικοὶ μέσα στὴν ἱστορία ὁρισμένων λαῶν. Ὅταν στὴν ἀρχαιότητα γίνονταν οἱ ρωμαϊκοὶ καὶ οἱ περσικοὶ πολέμοι, οἱ πολέμοι αὐτοὶ ἦταν καταχτητικοὶ καὶ ἔβαλαν φρένα στὴν ἱστορία. Στὸ Μαραθώνα ὅμως καὶ στὴ Σαλαμίνα καὶ στὶς Θερμοπύλες πολεμώντας ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἔκανε πολέμους ἀπελευθερωτικούς. Γι' αὐτὸ καὶ μέσα στὴν ἀρχαία ἱστορία ἡ μάχη τῶν Θερμοπυλῶν, ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας καὶ ἡ νίκη τοῦ Μαραθώνα ἔχουν παγκόσμια σημασία, γιατὶ σταμάτησαν τὴν ὁρμὴ τῆς περσικῆς βαρβαρότητας καὶ ἔδωσαν στὸν ἀρχαῖο Ἑλληνισμὸ τὴν πίστωση τοῦ χρόνου ποὺ χρειαζόταν γιὰ νὰ μεγαλουργήσει πιὸ ὕστερα. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ Ἐθνική μας Ἐξέγερση στὸ Εἰκοσιένα. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ξεσηκώθηκε γιὰ τὴν ἐλευθερία του, γιὰ νὰ δημιουργήσει τὴν ἐθνική του ἑστία καὶ γιὰ νὰ πάρει τὴ θέση του μέσα στὰ Βαλκάνια καὶ στὴν ἱστορία τῆς Εὐρώπης. Καὶ ὅλοι οἱ πολέμοι κατὰ τῆς Τουρκίας στὰ περασμένα ἦταν πολέμοι ἀπελευθερωτικοί.

Μὰ καὶ ὁ σημερινός μας πόλεμος εἶναι κάτι παραπάνω. Ἡ Ἰταλία γύρεψε νὰ μᾶς σκλαβώσει. Ὅπως σκλάβωσε τοὺς Ἀλβανοὺς καὶ τοὺς Ἀβησσινούς, ἔτσι

νόμισε πὼς θὰ μποροῦσε νὰ μᾶς μεταχειριστεῖ καὶ μᾶς. Ὁ ἰταλικὸς ἰμπεριαλισμὸς ἔκανε ὅ,τι ἔκαμαν πρὶν ἀπὸ δυόμισι χιλιάδες χρόνια οἱ Πέρσες. Ἤθελε νὰ μᾶς καταχτήσει. Ὅλα τὰ ἄλλα ποὺ λέει τὸ ἰταλικὸ τελεσίγραφο εἶναι προφάσεις καὶ δικαιολογίες ποὺ οὔτε τὰ μικρὰ παιδιὰ δὲν μποροῦν νὰ πείσουν. Ὁ ἰταλικὸς φασισμὸς ἔχει ἰμπεριαλιστικὰ σχέδια καὶ ἰμπεριαλιστικοὺς σκοποὺς καὶ γι' αὐτὸ προετοίμασε μὲ ὅλα τὰ τεχνικὰ μέσα τῆς καταστροφῆς τὴν ἐνάντιά μας ἐπίθεση. Μὰ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς δὲν κάθησε μὲ σταυρωμένα χέρια. Ἐξεγέρθηκε σὰν γίγαντας καὶ ἔγραψε μὲ τὸ αἷμα του σελίδες ἡρωισμοῦ ποὺ θὰ τὶς ζήλευαν καὶ ἄλλοι λαοί. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς δὲν ξεγελάσθηκε. Κατάλαβε τί τὸν περιμένει ἂν δὲν πολεμήσει καὶ ἂν δὲν ἀντισταθεῖ. Πολέμησε καὶ πολεμᾶ ὅπως πολεμοῦσαν καὶ οἱ ἥρωες τοῦ Εἰκοσιένα καὶ οἱ πρόγονοί του στὶς Θερμοπύλες καὶ στὸ Μαραθώνα. ***Ἂν τυχὸν λοιπὸν βρεθοῦν μερικοὶ ἀσυνείδητοι ποὺ κρυφοκουβεντιάζοντας θὰ θελήσουν νὰ ἀμφισβητήσουν τὸν ἀπελευθερωτικὸ σκοπὸ τοῦ σημερινοῦ πολέμου, αὐτοὶ ἂν δὲν εἶναι ὄργανα τῆς Πέμπτης Φάλαγγας, θὰ εἶναι ἀνόητοι ψευτοϊδεολόγοι,*** ποὺ δὲν ξέρουν τὰ τρία κακὰ τῆς μοίρας τους. Ὄχι. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ξέρει τί κάνει. Ἔχει ἀρκετὴ ἀνάπτυξη γιὰ νὰ καταλάβει ἂν ὁ σημερινὸς πόλεμος εἶναι ἀπελευθερωτικός. Γι' αὐτὸ καὶ χύνει, χωρὶς καμμιὰ ἐξαίρεση τὸ αἷμα του καὶ θὰ τὸ χύνει ὡς ποὺ νὰ τσακισθεῖ ὁ ἐπιδρομέας».

Ἡ συντριβὴ τοῦ ἐχθροῦ ἐπῆλθε, μολονότι ἀσύγκριτα ὑπερεῖχε σὲ δυναμικὸ ἔμψυχο καὶ ὑλικὸ πολεμικό, ποσοτικῶς καὶ ποιοτικῶς. Δὲν εἶναι σχῆμα ὑπερβολῆς ἡ συσχέτιση Γολιάθ - Δαυΐδ, τὴν ὁποία προσπαθοῦν νὰ ἀπαλείψουν σύγχρονοι, καλοπροαίρετοι πάντως, Ἰταλοὶ συγγραφεῖς. Ἄκριτα δὲ σπεύδουν νὰ παραδεχθοῦν Νεοέλληνες, ποὺ ἀποφεύγουν τὸν κόπο μιᾶς βαθύτερης μελέτης ἢ κινούμενοι ἀπὸ ἄλλους λόγους ἐπικαλοῦνται τὴν πρόσφατη ἄποψη, γιὰ νὰ ἀποδείξουν, ὅπως νομίζουν, εὐχερέστερα τὴν ἀνικανότητα τῆς ἡγεσίας τοῦ ἑλληνικοῦ στρατεύματος, πρὸ πάντων τοῦ Ἀρχιστρατήγου Ἀλεξάνδρου Παπάγου. Εὐτυχῶς ἔγκαιρα καὶ ἁρμόδια ἐπισημάνθηκε ἀπὸ τὸ Γ.Ε.Σ. τὸ ἀβάσιμο τοῦ νέου ἰσχυρισμοῦ: «Ὁ συγγραφέας στὴν προσπάθειά του νὰ παρουσιάσει τοὺς Ἰταλοὺς στρατιῶτες ἰσάξιους τῶν Ἑλλήνων, χαρακτηρίζει τὴ σύγκρουση, σὰν σύγκρουση μεταξὺ δυὸ Δαυΐδ.

Καὶ στὴν προσπάθειά του αὐτή, παραβλέπει θελληματικὰ τὸ πολεμικὸ δυναμικὸ τῆς ἰσχυρῆς τότε Ἰταλικῆς Αὐτοκρατορίας, τὰ 8 ἑκατ. τῶν λογχῶν, τὸ ἰσχυρότερο πολεμικὸ ναυτικὸ τῆς Μεσογείου, τὴν ἰταλικὴ ἀεροπορία, τὸν ἄρτιο ἐξοπλισμὸ τοῦ ἰταλικοῦ στρατοῦ (στὸν ὁποῖο συμπεριλαμβάνονται καὶ οἱ ἀρντίτοι, κοινῶς ἀρδίτοι, σῶμα ἐκλεκτῶν στρατιωτῶν ἢ μέλη τῆς στρατιωτικῶς ἐκπαιδευμένης ἰταλικῆς φασιστικῆς νεολαίας), καὶ τὴν ἐνίσχυσή τους μὲ ἀλβανικὲς δυνάμεις.

Παραβλέπει τὸ γεγονός, ὅτι, γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν μιὰ τεθωρακισμένη

μεραρχία στὸν τομέα τῆς Ἠπείρου, οἱ Ἕλληνες δὲν διέθεταν οὔτε ἕνα ἐλαφρὸ ἅρμα ἢ τεθωρακισμένο ὄχημα ἢ τὸ ὅτι γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν ἰσχυρὴ ἰταλικὴ ἀεροπορία, οἱ Ἕλληνες διέθεταν λίγα ἀεροπλάνα.

Παραβλέπει τὴν τεράστια ψυχολογικὴ ἐπίδραση τοῦ τριγώνου «Βερολῖνο - Ρώμη - Τόκιο» καὶ τὸ σύμφωνο «Στάλιν - Χίτλερ» καθὼς καὶ τὶς μέχρι τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἐπιτυχίες τοῦ ἄξονα.

Πάνω στὰ γεγονότα αὐτά, στηρίζεται ὁ ἑλληνικὸς ἰσχυρισμὸς ὅτι ὁ ἀγώνας ἦταν ἄνισος καὶ μεταξὺ Δαυΐδ καὶ Γολιάθ».

Ὀρθότατα συναριθμήθηκε στοὺς δυσμενεῖς γιὰ τοὺς Ἕλληνες παράγοντες καὶ ἡ σύμπραξη τῶν Ἀλβανῶν, τὴν ὁποία ἐπίσης παντοιοτρόπως ἀνιστόρητοι ἢ ἐπιλήσμονες τῆς ἀποστολῆς τους συγγραφεῖς ἀποπειρῶνται νὰ παρασιωπήσουν. Ἀλλὰ τὰ τεκμήρια βοοῦν.

Σὲ ἀπόρρητο ἔγγραφο (122/29-6-39) ἀναφέρεται, ὅτι οἱ ἀλβανικοὶ σχηματισμοὶ διακρίνονται «εἰς τάγματα ἐκ τακτικῆς στρατολογίας ἐνσωματωμένα εἰς τὰς Μεραρχίας, καὶ εἰς ἀτάκτους ἐθελοντικὰς μονάδας καὶ συμμορίας, τοπικῶς στρατολογημένας…». Πηγὴ τῆς πληροφορίας εἶναι ἡ ἰταλικὴ στρατιωτικὴ διοίκηση τῆς Κορυτσᾶς. Ἐξ ἄλλου δὲν λείπουν οἱ ἀλβανικὲς πηγές, συγκαιρινὲς καὶ μεταγενέστερες. Στὶς 21-12-1940 ἡ ἐφημερίδα ΤΟΜΟΡΙ ἔγραφε: «Ὁ ἀλβανικὸς λαός, ὡς εἷς ἄνθρωπος, ἀντιλαμβάνεται τὴν σημασίαν τοῦ πολέμου αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ ἰ δ ι κ ό ς του πόλεμος. Οἱ Ἀλβανοὶ δὲν ἐκτελοῦν μόνον προθύμως τὰς διαταγὰς τῶν στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν, δὲν ἀρκοῦνται μόνον εἰς τὴν παθητικὴν πειθαρχίαν, ἀλλὰ συμμετέχουν ἐ ν ε ρ γῶ ς, ψ υ χ ῇ τ ε κ α ὶ σ ώ μ α τ ι, εἰς τὸν πόλεμον. Οἱ στρατιῶται μας, οἱ ὁποῖοι πολεμοῦν εἰς τὸ μέτωπον, οἱ ἐργάται μας οἱ ὁποῖοι βοηθοῦν τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, αἱ γυναῖκες μας, ποὺ ἐργάζονται διὰ τοὺς στρατιώτας, τὰ παιδιὰ τῶν σχολείων, ποὺ βοηθοῦν μὲ ἐνθουσιασμόν, ὅλοι προσφέρουν μὲ ἐνθουσιασμὸν τὴν συνδρομήν των. Ἡ Ἀλβανία δίδει τὴν μάχην της εἰς τὸν πόλεμον αὐτόν».

Τὶς παραμονὲς δὲ τῆς λήξεως τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου οἱ Ἀλβανοὶ ἀνομολογοῦν τὴν καταστροφικὴ εἰς βάρος τῶν Ἑλλήνων δράση τους ἀπὸ τὶς στῆλες τῆς ἐφημερίδας BASHKIMI I KOMBIT τῆς 14-3-1944. Ἐπὶ πλέον καὶ μετὰ δεκαετίες, τὸ 1967, στὴν ἑλληνικὴ μετάφραση τῆς δίτομης ἱστορίας τοῦ ἑλληνο-ἰταλικοῦ πολέμου, ὁ Ἰταλὸς συγγραφέας Μάριο Τσέρβι παραθέτει αὐτούσιο μυστικὸ ὑπόμνημα τοῦ γενικοῦ τοποτηρητοῦ στὴν Ἀλβανία Γιακομόνι πρὸς τὸν ὑπουργὸ τῶν ἀλβανικῶν ὑποθέσεων Μπενίνι, γραμμένο στὰ Τίρανα μὲ ἡμερομηνία 13-1-1940, πρὶν ἀπὸ τὴν ἔναρξη τῆς ἐπιθέσεως. Ὁλόκληρο τὸ κείμενο ἀποστομώνει ἐκείνους, ποὺ ὄψιμα μάχονται γιὰ τὴν ἀθωότητα τῶν Ἀλβανῶν. Καὶ μικρὸ ὅμως ἀπόσπασμα ἀποκαλύπτει τέλεια τὴν ἐνεργὸ καὶ κακοποιὸ βούληση τῶν Ἀλβανῶν. Ἀκριβῶς ὁ Γιακομόνι ἀναφέρει καὶ τὰ ἑξῆς: «Προβαίνω εἰς τὴν

κατάρτιση μερικῶν ταγμάτων ἀπὸ Ἀλβανοὺς ἐθελοντὲς ποὺ δροῦνε κάτω ἀπὸ τὶς διαταγὲς τῶν μονάδων μας.

Ἀπ' τὴν ἄλλη προετοιμάζω ἀλβανικὰ στοιχεῖα, ἐξακριβωμένα θαρραλέα, εἰδικὰ Τζαμουριῶτες, τὰ ὁποῖα θὰ ἔχουνε ἀποστολὴ νὰ εἰσέλθουνε κρυφὰ σ' ἑλληνικὸ ἔδαφος κι ἐκεῖ, τὴν ὥρα ποὺ θὰ ξαπολυθεῖ ὁ στρατός μας, θὰ διαπράξουνε μὲ τὴν βοήθεια τῶν πέρα ἀπὸ τὰ σύνορα φίλων τους τὶς παρακάτω πράξεις:

α) καταστροφὴ τηλεγραφικῶν καὶ τηλεφωνικῶν συρμάτων.

β) ἐξάλειψη τῶν φυλακίων καὶ παρατηρητηρίων κατὰ μῆκος τῶν συγκοινωνιακῶν γραμμῶν.

γ) ἀφοπλισμὸ τῶν χωροφυλάκων.

δ) ρίξιμο πυροβολισμῶν στὰ νῶτα τῶν μαχομένων Ἑλλήνων.

Μερικὰ ἀπ' τὰ στοιχεῖα αὐτὰ θὰ ἐφοδιαστοῦνε ἀπ' τὴν ὑπηρεσία στρατιωτικῶν πληροφοριῶν μὲ μερικοὺς φορητοὺς πομποὺς χάρη στοὺς ὁποίους ἡ διοίκηση τοῦ στρατεύματος θὰ ἔχει ἐγκαίρως ἀκριβεῖς εἰδήσεις περὶ τῶν θέσεων τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων».

Δὲν πρέπει νὰ λησμονεῖται ὅτι ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς δὲν ἦταν ἀπερίσπαστος. Μέγα μέρος φρουροῦσε ἄγρυπνα τὰ ἑλληνοβουλγαρικὰ σύνορα. Ὁ ἴδιος Ἰταλὸς ἱστορικὸς καταχωρίζει στὸ βιβλίο του ἐπιστολὴ τοῦ Βόριδος τῆς Βουλγαρίας, μὲ ἡμερομηνία 18-10-1940, μὲ τὴν ὁποία ἔμμεσα μὲν ἀλλὰ εὔγλωττα ἐνθαρρύνεται ὁ Μουσσολίνι, συνάμα δὲ ἐπαληθεύεται ἡ ἀνάγκη ἐπαγρυπνήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ πρὸς πρόληψη ἐνδεχόμενης βουλγαρικῆς ἐπιθέσεως: «Γιὰ τοὺς λόγους – ἐξηγεῖ ὁ Βόρις – ποὺ ἀναφέρουμε παραπάνω ἡ Βουλγαρία εἶναι ὑποχρεωμένη ν' ἀπόσχει ἀπὸ κάθε ἔνοπλη ἐνέργεια. Ὡστόσο χωρὶς νὰ θέλουμε ν' ἀπονέμουμε στὸν ἑαυτόν μας ἀρετὲς ἐξαίρετες, ἡ Βουλγαρία ἀπὸ μόνη τὴν γεωγραφική της θέση καὶ τὴν φήμη ποὺ χαίρει ὁ στρατός της καὶ εἰδικὰ ἡ στάση της ποὺ δὲν ἀφήνει νὰ γεννηθοῦνε ἀμφιβολίες ἀπασχολεῖ καὶ θὰ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀπασχολεῖ ἕνα μεγάλο ἀριθμὸ δυνάμεων τῶν γειτόνων της».

Σύντομα ἡ Βουλγαρία προσχωρεῖ στὸν Ἄξονα καὶ ὁ στρατός της εἰσβάλλει στὴν Ἑλλάδα μαζὶ μὲ τὰ χιτλερικὰ στρατεύματα. Συμμετέχει στὴν Τριπλὴ Κατοχή, κατὰ τὴν ὁποία οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης δοκιμάζουν τὶς «ἐξαίρετες ἀρετές», ὀδυνηρὲς καὶ ὀλέθριες. Ἡ Γιουγκοσλαβία μετὰ τὶς ἀμφιταλαντεύσεις καὶ διαπραγματευτικὲς ἀπογοητεύσεις ἐπιλέγει τὴν καταφυγὴ στὸν ἔνοπλο ἀγώνα. Ἡ Ρουμανία καὶ ἡ Οὐγγαρία προσαρμόζονται στὴν ἐνεργὸ στρατιωτικὴ συνεργασία μὲ τὸν Χίτλερ καὶ ἀποστέλλουν στὴν κατεχόμενη Ἑλλάδα στρατεύματα μὲ γερμανικὴ περιβολή. Μόλις ὅμως ἀρχίζει νὰ διαφαίνεται ἡ κάμψη τῶν δυνάμεων τοῦ Ἄξονα, μεθοδεύεται περίτρανα καὶ περίτεχνα ἡ μεταπήδηση στὸ ἀντιαξονικὸ στρατόπεδο. Ἐπινοοῦνται τίτλοι ἀντι-

στασιακοὶ καὶ διεκδικοῦνται πρωτοκαθεδρίες κατὰ τοὺς πανηγυρισμοὺς τῆς νίκης!

Ἀντίθετα οἱ πραγματικοὶ πρωταγωνιστές, οἱ λαοί, ποὺ προσέφεραν ὁλοκαυτώματα, ἀληθινὲς ἑκατόμβες μὲ τὸ ἄνθος τῆς νεότητας καὶ τὰ μύρια μαρτύρια τῶν ἀμάχων στὸν βωμὸ τῆς Νίκης καὶ τῆς Εἰρήνης, ἀναμένουν ἀκόμη τὴν δικαίωση τῶν ἀγώνων καὶ θυσιῶν, ὅπως οἱ Ἕλληνες, πρὸ πάντων οἱ Βορειοηπειρῶτες, οἱ ὁποῖοι συνέδραμαν ἀποτελεσματικὰ τοὺς ἐλευθέρους ἀδελφούς τους στὴν κατανίκηση τῶν ἐπιδρομέων, καὶ οἱ Κύπριοι, οἱ ὁποῖοι συμπολέμησαν γενναιότατα μὲ τοὺς Βρεταννοὺς καὶ τοὺς συμμάχους τους σὲ ὅλα τὰ μέτωπα.

Ἐλάχιστη ὑπόμνηση ἐπιγραμματικῶν περικοπῶν ἀπὸ ἔγκυρες διαπιστώσεις ξένων γιὰ τὶς ἀγαθὲς ἐπιδράσεις, ποὺ εἶχε ἡ παραδειγματικὴ ἀντίσταση τῶν Ἑλλήνων, διεγείρει περισσότερο τὸ διαφέρον καὶ πιθανὸν ἀποβαίνει διδακτικὴ στοὺς νέους, ποὺ δὲν ἔζησαν τὶς μεγάλες ἐκεῖνες στιγμὲς τῆς τύχης τῆς ἀνθρωπότητας.

Πρωτίστως οἱ νίκες τῶν Ἑλλήνων ἀφύπνισαν τοὺς ἴδιους τοὺς Ἰταλούς: «Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1940 οἱ Ἰταλοὶ ἦσαν ὅλοι ἀντιφασίσται καὶ ἴσως ἀντιφασίσται πεπεισμένοι περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην φοράν», παρατηρεῖ ὁ πτέραρχος Πρίκολο. Κατὰ τὶς ἀρχὲς τοῦ Δεκεμβρίου 1940 ὁ στρατηγὸς Ἀρμελίνι σημειώνει στὸ ἡμερολόγιό του τὰ ἑξῆς: «Ὁ φασισμὸς ἔσκαψε τὸν τάφον». Ὁ Ἰταλὸς διπλωμάτης Ντονόστι τονίζει: «Ὁ χειμὼν τοῦ 1940-41 ἐσημείωσε τὴν ὁριστικὴν κατάρρευσιν τοῦ γοήτρου τοῦ φασιστικοῦ καθεστῶτος εἰς τὴν Ἰταλίαν. Τὸ φασιστικὸν καθεστὼς ἐπεζήτησε νὰ ἐξασφαλίση εἰς τὴν Ἑλλάδα στρατιωτικὴν δόξαν καὶ νὰ αὐξήση τὸ κῦρος του εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ἐπέτυχε ἦτο ἡ καταισχύνη».

Ὁ Γάλλος συγγραφέας Ἀ. Ζὶντ ἔλεγε τὴν 31-12-1940: «Ἡρωϊκὲ λαὲ τῆς Ἑλλάδος ἔδωσες καὶ πάλιν, διὰ τῆς ἡρωϊκῆς ἀρετῆς, τὸ αἴσθημα τῆς ἐμπιστοσύνης πρὸς τὸν ἄνθρωπον».

Λίγο ἐνωρίτερα, τὴν 9-12-1940, ὁ Ἄγγλος ὑπουργὸς Ρόναλντ Κρὸς σὲ ραδιοφωνικὸ λόγο του διεκήρυσσε: «Ἐκεῖνο ποὺ κάμνει τὴν μεγαλυτέραν ἐντύπωσιν ἐν προκειμένῳ εἶναι ὁ ἀξιοθαύμαστος τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον ἡ Ἑλλάς, μία χώρα μικρὰ εἰς ἔκτασιν καὶ στερουμένη πολεμικοῦ ἐφοδιασμοῦ, ἀπέκρουσε καὶ κατετρόπωσεν ἕνα εἰσβολέα, ὁ ὁποῖος ἐπὶ ἔτη προετοίμαζε τὰς κατὰ ξηράν, θάλασσαν καὶ ἀέρα δυνάμεις του ἐπὶ κλίμακος ἀναλόγου μὲ τὴν τῆς Γαλλίας».

Ὁ στρατάρχης Γιὰν Σμὰτς λακωνικὰ ἀξιολόγησε τὴν ἑλληνικὴ συμβολή: «Ἡ μάχη τῆς Πίνδου ἤλλαξε τὸν ροῦν τῆς ἱστορίας». Ἐξ ἴσου ἐνθουσιώδης εἶναι καὶ ὁ στρατάρχης Γουέηβελ, Βρεταννὸς ἀρχιστράτηγος τῆς Μέσης Ἀνατολῆς: «Οἱ Ἕλληνες σύμμαχοί μας εἶναι οἱ πρῶτοι, ποὺ μὲ τὰς ὑπερόχους νίκας των εἰς τὴν

Βόρειον Ἤπειρον ἤνοιξαν τὸν δρόμον καὶ κατέφεραν ἀποφασιστικὰ πλήγματα κατὰ τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας. Αἱ ἐπιτυχίαι των δὲν εἶχαν μόνον τοπικὴν σημασίαν, ἀλλὰ ἐπηρέασαν τὴν ὅλην ἐξέλιξιν τοῦ πολέμου». Ὁ τότε ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν τῆς Βρεταννίας, Ἀ. Ἤντεν, καθορίζει ἀκριβέστερα τὴν ἑλληνικὴ συμβολή: «Ἂν τὸ ἀποτυχὸν χάρις εἰς τὴν νικηφόρον ἀντίστασιν τῆς Ἑλλάδος μεσογειακὸν σχέδιον τοῦ Χίτλερ ἐπετύγχανεν, ἡ ἐπίθεσις τῆς Γερμανίας ἐναντίον τῆς Ρωσίας θὰ εἶχεν ὅλως διάφορα ἀποτελέσματα. Οἱ ἥρωες, ποὺ εἶχαν βάψει μὲ τὸ αἷμα των τὴν ἱερὰν γῆν τῆς Β. Ἠπείρου, οἱ μαχηταὶ τῆς Πίνδου καὶ οἱ ἄλλοι θὰ εἶναι ὁδηγοὶ μαζὶ μὲ τοὺς Μαραθωνομάχους καὶ θὰ φωτίζουν ἀνὰ τοὺς αἰῶνας τὴν οἰκουμένην».

Τὴν σωστικὴ γιὰ τὴν Ἀγγλία καὶ τὴν Ρωσία ἐπενέργεια τῆς ἑλληνικῆς ἀντιστάσεως ὑπογραμμίζει καὶ ὁ ὑπουργὸς Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας τῆς βρεταννικῆς αὐτοκρατορίας Φίλιπ Νόελ Μπαῖκερ, ὁ ὁποῖος τὸ 1942 ἐπανῆλθε στὸ θέμα: «Ἂν ἡ Ἑλλὰς ὑπέκυπτεν, ἡ Ἀγγλία θὰ ἔχανεν ὁλόκληρον τὴν Μέσην Ἀνατολήν, πιθανῶς δὲ καὶ αὐτὸν τὸν πόλεμον καὶ δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι, ἂν τὸ Στάλιγκραντ καὶ ὁ Καύκασος ἀνθίστανται ἀκόμη, τοῦτο σχετίζεται στενότατα μὲ τὴν ἑλληνικὴν ἀντίστασιν κατὰ τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Γερμανίας, τῶν συνεπειῶν τῆς ὁποίας ἐπωφελούμεθα καὶ μετὰ δύο ὁλόκληρα ἔτη».

Αὐτὰ ἀκριβῶς ἀλλὰ σὲ διθυραμβικὸ τόνο ἐπανελάμβανε τὴν 27-4-1942 καὶ ὁ κρατικὸς ραδιοσταθμὸς τῆς Μόσχας: «Ἐπολεμήσατε ἄοπλοι ἐναντίον πανόπλων καὶ ἐνικήσατε. Ἐπολεμήσατε μικροὶ ἐναντίον μεγάλων καὶ ἐπεκρατήσατε. Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνη διαφορετικά, διότι εἶσθε Ἕλληνες. Χάρις εἰς τὰς θυσίας σας ἐκερδίσαμε χρόνον, διὰ νὰ ἀμυνθοῦμε. Ὡς Ρῶσοι καὶ ὡς ἄνθρωποι σᾶς εὐγνωμονοῦμεν». Τὰ ἴδια ἀνομολογεῖ μετὰ τριάντα πέντε ὁλόκληρα χρόνια, τὸ 1982, σὲ ἀποκλειστικὴ συνέντευξη στὴν ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα Τὰ Νέα ὁ Ρῶσος διανοούμενος, ἑβδομηντάρης πλέον, Γκριγκάρι Ποπώφ.

Πόσοι ὅμως ἀπὸ τοὺς νεωτέρους Ρώσους, δηλαδὴ τῆς μεταπολεμικῆς περιόδου, γνωρίζουν τὴν ἀδιαμφισβήτητη αὐτὴ ἱστορικὴ ἀλήθεια, ὥστε νὰ ἑτοιμασθοῦν ἀπροκατάλυπτα γιὰ τὴν σύσφιξη τῆς φιλίας, τὴν ἀνάπτυξη τῆς συνεργασίας καὶ συνακόλουθα τὴν ἑδραίωση τῆς εἰρήνης;

Ἀπὸ πρόσφατη προσωπικὴ διαπίστωση σὲ σχολεῖα σοβιετικὰ ὅλων τῶν βαθμίδων προκύπτει ὅτι ἐπικρατεῖ ἄγνοια. Ἡ σχετικὴ περικοπὴ τοῦ κειμένου τῶν ἐντυπώσεων, ὅπως διατυπώθηκε ἐπίκαιρα, εἶναι ἀπόλυτα πειστική.

Κατὰ τὴν παρακολούθηση διδασκαλίας μαθήματος ἱστορίας σὲ Λύκειο τοῦ Λένινγκραντ συνέπεσε νὰ εἶναι ὡς διδακτέα ἑνότητα ἡ ἀνακεφαλαίωση ἱστορίας δευτέρου παγκοσμίου πολέμου.

Τὸ μάθημα ἄρχισε μὲ τὴν ἀκρόαση μιᾶς ἐκπομπῆς ἀπὸ τὸ μαγνητόφωνο καὶ οἱ διδασκόμενοι εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ ἀκούσουν τὴν φωνὴ τῆς ἐκφωνήτριας τοῦ

ραδιοσταθμοῦ τῆς Μόσχας τῶν ἡμερῶν τοῦ πολέμου. Ἔπειτα ἀκολούθησε προβολὴ πολεμικῶν σκηνῶν μὲ τὴν κινηματογραφικὴ συσκευή. Ἐν συνεχείᾳ ἐπιδείχθηκαν στοὺς χάρτες οἱ ἱστορικοὶ χῶροι, τὰ πεδία τῶν μαχῶν. Μετὰ τὴν ἔντονη συναισθηματικὴ αὐτὴ προετοιμασία τῶν μαθητῶν ἡ καθηγήτρια δίδαξε τὴν ἑνότητα μὲ μονόλογο. Εὔλογα ἔκαμε διεξοδικὴ ἀναφορὰ στὴν συμβολὴ τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, συνοπτικὴ τῶν χωρῶν τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, πάντως μὲ περισσὴ ἔμφαση, τῆς Βουλγαρίας, Οὐγγαρίας, Ρουμανίας, ἁπλῶς ὀνομαστικὴ μνεία τῶν χωρῶν τῆς Δύσεως, διόλου δὲ τῆς Ἑλλάδος!

Ἀπὸ πλευρᾶς ἐποπτικῶν μέσων καὶ ὀργάνων, διδακτικῆς μεθόδου καὶ προπαρασκευῆς διδάσκοντος τὸ μάθημα ὑπῆρξε ἄψογο καὶ ὁπωσδήποτε εἶχε ἐπιτύχει τὸν σκοπό, ποὺ τὸ ἀναλυτικὸ πρόγραμμα ὁρίζει. Ἀλλὰ οὐσιαστικά, δεοντολογικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ λόγῳ τῆς παραγνωρίσεως τῆς Ἑλλάδος ἦταν ἐπιεικῶς ἀτελὲς καὶ κατάφωρα μεροληπτικό. Γι' αὐτό, ἀφοῦ ἐξῆλθαν ἀπὸ τὴν αἴθουσα οἱ μαθητὲς καὶ ἐρωτηθήκαμε γιὰ τὶς ἐντυπώσεις, μὲ παρρησία καὶ ἐπιστημονικὴ συνείδηση ἐπισημάναμε τὴν ἀποσιώπηση τῆς ἑλληνικῆς συμβολῆς, ὑπενθυμίζοντας συγκεκριμένα ὅσα ἐπαινετικὰ ἢ ἀκριβέστερα διθυραμβικὰ ὑπὲρ τῶν μαχομένων Ἑλλήνων ὁ σοβιετικὸς τύπος ἔγραφε καὶ ὁ ραδιοσταθμὸς τῆς Μόσχας ἐπίκαιρα ἔλεγε. Προχωρήσαμε στὶς προσήκουσες καὶ τεκμηριωμένες παρατηρήσεις καὶ προσθῆκες καὶ τονίσαμε τὴν ἀνάγκη τῆς ἀναθεωρήσεως τῆς σχετικῆς ἱστορικῆς ἑνότητας.

Ἀνάλογη ὑπῆρξε καὶ ἡ παρέμβασή μας σὲ σχολεῖο τῆς Μόσχας κατὰ τὴν ξενάγηση σὲ Ἔκθεση εἰκόνων δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, ἀπὸ τὴν ὁποία ἔλειπε καὶ ἡ παραμικρὴ γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἐπειδὴ δὲ περιέργως σὲ κατάλληλη θέση ἔμενε ἕνα σημαντικὸ κενό, ὑποδείξαμε ὅτι θὰ ἦταν ἡ πλέον ἐνδεδειγμένη δυνατότητα καλύψεως μὲ τεκμήρια ἀπὸ τὸ Βορειοηπειρωτικὸ Ἔπος τοῦ '40 καὶ τὴν Μάχη τῆς Κρήτης.

Μήπως στὰ πλαίσια τῶν πανηγυρισμῶν ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ ὀλεθρίου δευτέρου παγκοσμίου πολέμου καθίσταται πρόσφορη ἡ ἐπανόρθωση τῶν σφαλμάτων καὶ ἡ βελτίωση τῆς διαδικασίας τῆς ἱστορίας σύμφωνα μὲ τὰ πραγματικὰ δεδομένα, τὴν ἀλήθεια, ποὺ προσφυέστατα πιστεύεται ὅτι σώζει; Οἱ Νεοέλληνες δὲν μνησικακοῦν. Εἶναι πάντοτε πρόθυμοι νὰ δώσουν τὸ χέρι καὶ στοὺς ἄλλοτε ἐχθρούς, προκειμένου νὰ δημιουργηθοῦν οἱ προϋποθέσεις ἑνὸς καλυτέρου κόσμου, εἰρηνικοῦ καὶ πολιτισμένου. Καιρὸς εἶναι νὰ ἀνταποκριθοῦν μὲ εἰλικρίνεια, συνέπεια καὶ ἔμπρακτη ἀναγνώριση τῶν ἑλληνικῶν δικαίων ὅσοι κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πολέμου ἔβλαψαν τὸν Ἑλληνισμὸ καὶ ὅσοι εὐεργετήθηκαν ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ἀντίσταση. Διότι ἡ λαϊκὴ σοφία εἶναι ἀλάνθαστη: «Οἱ καλοὶ λογαριασμοὶ κάνουν τοὺς καλοὺς φίλους». Διαφορετικὰ οἱ φιλειρηνικὲς διακηρύξεις δὲν πείθουν κανένα καὶ οἱ παντοῖες ἐκδηλώσεις ἀποβαίνουν μάταιες, ἂν μὴ ἐπιβλαβεῖς, ἀποδιδόμενες σὲ ἀλλότριες σκοπιμότητες.

Η ΣΥΝΘΗΚΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ 20.4.1941

Ὁ στρατηγὸς Γεώργιος Τσολάκογλου, γόνος ἱστορικῆς οἰκογένειας τῆς Ρεντίνας Ἀγράφων τοῦ νομοῦ Καρδίτσας, ἄρχισε τὴ στρατιωτικὴ σταδιοδρομία ταυτόχρονα μὲ τὸν Ν. Πλαστήρα (Π. Σελέκος, *Συμβολὴ στὴν ἱστορία τῶν βαλκανικῶν πολέμων,* Λάρυμνα 1998, 22). Στρατηγὸς εἶναι κατὰ τὸν Β΄ παγκόσμιο πόλεμο. Μεταπολεμικὰ δὲ ὡς πρωτουργὸς τῆς Συνθηκολογήσεως τῆς 20.4.1941 καταδικάζεται σὲ ἰσόβια δεσμά, μολονότι οὔτε ὁ βασιλιᾶς Γεώργιος Β΄ οὔτε ὁ πρωθυπουργὸς τῆς ἐξόριστης ἑλληνικῆς κυβερνήσεως Ἐμμ. Τσουδερὸς εἶχαν πιστεύσει ἢ εἶχαν καταγγείλει ὅτι ὑπῆρξε προδότης (*"Ἐχθρὸς" ἐντὸς τῶν Τειχῶν,* β΄ ἔκδοση, Ἑλληνικὰ Γράμματα, Ἀθήνα 2006, 109 σημ.). Ὁ ὅρος "Κουΐσλινγκ", ποὺ ταιριάζει σὲ ὅσους δωσίλογους συμπεριφέρθηκαν, ὅπως ὁ ἀρχηγὸς τοῦ νορβηγικοῦ φασιστικοῦ κόμματος, Βίντκουν Κουΐσλινγκ, δὲν εὐσταθεῖ στὴν περίπτωση Τσολάκογλου. (*Ἱστορία Ἑλληνικοῦ Ἔθνους,* ΙΣΤ΄, 44).

Ὁ ἱπποκόμος τοῦ στρατηγοῦ Τσολάκογλου ἔφ. λοχίας Νικόλαος Γ. Παπανικολάου σὲ συνάντηση μὲ πρωτοβουλία του στὴν κωμόπολη καταγωγῆς του Καστανιὰ Πίνδου τοῦ νομοῦ Τρικάλων, ὅπου βρέθηκα προσκεκλημένος ἀπὸ τὸν τοπικὸ Μορφωτικὸ καὶ Εὐεργετικὸ Σύλλογο "Ο ΣΤΙΝΟΣ", γιὰ νὰ δώσω διάλεξη μὲ θέμα «Οἱ Βλάχοι», μὲ πλησίασε διστακτικὰ ἐκφράζοντας ὁλόθερμα ἐπιθυμία του σκιαγραφήσεως τοῦ προϊσταμένου του, πλησίον τοῦ ὁποίου ἔζησε ἕως τὴν ἡμέρα τῆς Συνθηκολογήσεως. Στὴν ἀφειδώλευτη χρήση ἐπαινετικῶν λόγων δὲν παρέλειψε καὶ τὸν χαρακτηρισμὸ "δημοκρατικός"! Μετέπειτα σὲ συγγραφή του γιὰ τὴν πανέμορφη γενέτειρα Καστανιὰ ἀναφέρεται πάλι στὸν Τσολάκογλου, ἰδίως τῶν τελευταίων ἡμερῶν συνυπάρξεως: «Τὸ ἀπόγευμα [τῆς Μεγάλης Τετάρτης] προερχόμενος ἀπὸ Βοτονόσι ὅπου ἔχει ἐγκαταστήσει τὴν ἕδρα τοῦ σώματος στρατοῦ, ὁ Στρατηγὸς Τσολάκογλου πηγαίνει γιὰ τὴν ἕδρα τῆς Στρατιᾶς στὰ Γιάννενα. Πάνω στὴ γέφυρα ὅμως τὸν σταματοῦν καμιὰ 300 στρατιῶτες φωνάζοντας «Τί κάθεστε, ὑπογράψετε Εἰρήνη, τζάμπα σκοτωνόμαστε, οἱ Γερμανοὶ μπῆκαν στὰ Τρίκαλα», καὶ θυμᾶμαι ἐκεῖνον ὀρθὸ πατώντας στὸ μασπιὲ τοῦ αὐτοκινήτου του μᾶς λέγει «Πρὸς Θεοῦ κρατῆστε δύο, τρεῖς μέρες, θὰ ὑπογράψουμε Εἰρήνη, ἀλλὰ νὰ πετύχουμε κάτι, μὴ παραδοθοῦμε ἄνευ ὅρων».

Πρόσφατα ὁ πρέσβυς ἐ.τ. Ἀννίβας Βελλιάδης ἀποκαλύπτει: «Ὁ Γεώργιος Β΄ καὶ ὁ Παπάγος γνώριζαν τὴν πραγματικὴ κατάσταση τοῦ μετώπου, ἀλλά, ὁ καθένας γιὰ δικό του λόγο, δὲν ἤθελαν νὰ ἀναλάβουν τὴν εὐθύνη τῆ συνθηκολόγησης. Εἶχαν σιωπηρὰ συμφωνήσει αὐτὴν νὰ τὴν κάνουν οἱ στρατηγοὶ τοῦ μετώπου, καὶ ἡ μόνη διαφορὰ ποὺ παρέμενε ἦταν τὸ χρονικὸ σημεῖο πραγματοποιή-

σεώς της. Σὲ αὐτὸ διαφωνοῦσαν, καὶ ὁ Τσολάκογλου ἐπέσπευσε τὴν εἰλημμένη ἀπόφαση τῆς συνθηκολόγησης μὲ γνώμονα τὴν ἀποφυγὴ ἀκόμη πιὸ καταστρεπτικῶν συνεπειῶν» (*Κατοχή.* Ἐκδόσεις ΕΝΑΛΙΟΣ, 2008, 212-213).

Πολὺ καλύτερα ἀπὸ τοὺς Γεώργιο Β΄ καὶ Ἀρχιστράτηγο γνώριζε τὴν ὅλη πολεμικὴ περιπέτεια στὶς πρῶτες γραμμὲς ὁ μητροπολίτης Ἰωαννίνων Σπυρίδων Βλάχος, ὁ ὁποῖος ἄλλως τε δὲν ἔμεινε διόλου ἀδιάφορος. Ἔκαμε ἐπανειλημμένες καὶ ἐπίμονες παρεμβάσεις, ὥστε νὰ θεωρεῖται καὶ ὡς ὁ σπουδαιότερος ἀπὸ τοὺς παράγοντες τῆς Συνθηκολογήσεως γλυτώνοντας πάντως καὶ ἐπιπόλαιη ἀμαύρωση τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἐπισκοπικῆς προσωπογραφίας του. Διότι ἡ εὔανδρος Ἤπειρος δραστηριοποιήθηκε ἐνδεδειγμένα προλαμβάνοντας τόσο τὶς ἀπίθανες προδιαγεγραμμένες διωκτικὲς ταλαιπωρίες ὅσο καὶ παρεπόμενες δικαστικὲς δοκιμασίες, οἱ ὁποῖες ἐνδεχομένως θὰ συντελοῦσαν καὶ σὲ μείωση τῆς ἀγαθῆς ὑστεροφημίας του.

Πράγματι ἡ Ἠπειρωτικὴ Ἑταιρεία Ἀθηνῶν ἔθεσε δημόσια τὸ θέμα μὲ ὀργάνωση συνεδριακῆς μορφῆς ἐκδήλωση, κατὰ τὴν ὁποία ἔγκριτοι ὁμιλητὲς συναγωνίσθηκαν στὴν ἀκριβέστερη καὶ ἁπτότερη ἀπεικόνιση τοῦ Σπ. Βλάχου, μάλιστα δὲ καταξιώνοντας τὴν ὁποιαδήποτε συμβολή του στὴν ἐπίσπευση τῆς κατὰ τὸ δυνατὸν ἐγκαιρότερης ὑπογραφῆς τῆς Συνθηκολογήσεως! (Βλ. *Σπυρίδων Βλάχος ὁ ἀπὸ Ἰωαννίνων Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος,* ἐν Ἀθήναις 1961). Ἐντυπωσιακὰ ὁ πρῶτος σύνεδρος Σπυρίδων Μ. Καλλιάφας, καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐπικεντρώνει τὴν ὁμιλία του στὸ ἀκόλουθο: «Εἰς ἐμὲ δὲ παρακαλῶ νὰ ἐξάρω ἓν καὶ μόνον ἔργον τοῦ ἀνδρός, τὸ κατὰ τὴν γνώμην μου σπουδαιότερον ὑπὸ ἐθνικὴν ἔποψιν, τὴν σύναψιν δηλαδὴ τῆς πρὸς τοὺς Γερμανοὺς ἀνακωχῆς κατὰ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1941. Ἐὰν δὲν εἶχεν *ἐγκαίρως* συναφθῆ ἡ ἀνακωχὴ ἐκείνη, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν καὶ τῆς νῦν ἀποδεδειγμένης ἀχαριστίας τῶν τότε συμμάχων μας, πιθανώτατα ἢ μᾶλλον βεβαίως ἡ ἀκεραιότης τοῦ ἐδάφους Πατρίδος ὑπὸ βαρυτάτου πένθους ἐσπαραγμένης καὶ εἰς ἐρείπια κατακειμένης καὶ ἡ πολιτικὴ αὐτῆς ἐλευθερία θὰ ἀνῆκον σήμερον εἰς τὸ παρελθόν». Ἐπιλογίζοντας προσθέτει ὅτι «μόνον τὸ ἔργον τοῦτο ὑπῆρξε τοιοῦτο, ὥστε, ὡς νομίζομεν, εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ λεχθῇ, νὰ ἐπιτραπῇ ὅτι… εἶναι ἄξιος ἀνδριάντος τιθεμένου εἰς περίοπτον τόπον τῆς πρωτευούσης»!

Ὡς πρὸς τὴν πολυσχολιασμένη ἀνάμειξη τοῦ Σπυρίδωνος Βλάχου στὴν ἐπίσπευση τῆς Συνθηκολογήσεως ὁ δεύτερος ὁμιλητής, Ἀλέξανδρος Βαμβέτσος, καθηγητὴς τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν (ΑΣΟΕΕ), ἱδρυτὴς καὶ ὑπαρχηγὸς τοῦ κόμματος Ἐλευθεροφρόνων, βουλευτὴς Τρικάλων, ἐκδότης τῶν ἐφημερίδων *Bulletin Hellénique, Ἐλεύθερον Φρόνημα, Τόλμη,* τονίζει: «Τώρα μετὰ τὴν πάροδον τόσων ἐτῶν ἠμποροῦμεν ἀφόβως νὰ

εἴπωμεν ὅτι ἡ *συνομολόγησις* τῆς ἀνακωχῆς, εἰς τὴν ὁποίαν πράγματι συνέβαλεν, ἀποκρούσας ὅμως ἀπολύτως τὴν προσφερθεῖσαν εἰς αὐτὸν πρωθυπουργίαν, ὑπῆρξεν πρᾶξις ἐθνικὴ καὶ σώφρων καὶ ἔσωσε καὶ τὸν τόπον ἀπὸ καταστροφὰς καὶ τὴν τιμὴν τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων, ἡ ὁποία θὰ ἠμαυροῦτο, ἄν, ὡς εἶχε διαμορφωθῆ ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις, ἡττώμεθα ὑπὸ τῶν ἀναθαρρησάντων μετὰ τὴν γερμανικὴν εἰσβολὴν Ἰταλῶν».

Ἡ τρίτη εἰσήγηση ἔγινε ἀπὸ τὸν πασίγνωστο νομικό, δικηγόρο καὶ δημοσιογράφο, συντάκτη καὶ ἀρχισυντάκτη ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων *Ἔθνος, Πατρίς, Ἑλλάς,* Γεώργιο Βαβαρέτο, ὁ ὁποῖος ἱστορεῖ τὴν πλέον ἀποφασιστική, δυναμικὴ καὶ ἐπεισοδιακὴ τελευταία συνάντηση μὲ τοὺς στρατηγούς: «Καὶ ἡ ἀνακωχὴ ἔγινε. Καὶ ὁ στρατὸς ἐσώθη ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία καὶ ἡ χώρα δὲν ἀφανίσθηκε ἀπὸ τὸ γερμανικὸ ὁδοστρωτῆρα…».

Ἐν τέλει μόλις πέρυσι ἁπλὸς ὁπλίτης, συνδημιουργὸς τῆς Βορειοηπειρωτικῆς Ἐποποιΐας τοῦ ᾽40, πανεπιστημιακῆς ἐκπαιδευτικῆς βαθμίδας, ὁ Ζ. Ε. Τζουγκαράκις καταθέτει, δημόσια: «Ἡ συνθηκολόγηση τοῦ Τσολάκογλου ἦτο πράξη ἀληθινοῦ στρατιωτικοῦ ἡγέτη». Ὅμως, «ὁ ἀληθινὸς Ἕλληνας πατριώτης, ὁ διασώσας τὶς χιλιάδες τῶν Ἑλλήνων μαχητῶν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἀπέθανε εἰς τὴν φυλακήν, καθυβριζόμενος…» (Ἑστία, 5.6.2008, 1). Διότι ἡ στρατιωτικὰ καὶ ἑλληνικά - ἐθνικὰ ἐνδεδειγμένη πρωτοβουλία του δὲν ἐξυπηρετοῦσε ἀπόλυτα τὶς διαρκεῖς μακροσκοπικὲς ἐπιδιώξεις τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου! Ἡ πονηρὰ Ἀλβιὼν πάντοτε παραβλέπει προκλητικὰ τὰ ἐπακόλουθα, τὴν ὁλοσχερῆ ἐξουθένωση τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, μὲ τὸ πρόσχημα τότε τῆς σωτηρίας τῶν ἀνδρῶν τοῦ λεγομένου βρεταννικοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος, ἂν καὶ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ὁμολογουμένως ριψοκινδύνευσε γιὰ τὴ διάσωσή τους, ὅπως ἐπίσημα ὅλες οἱ χῶρες τους μεταπολεμικὰ ἔχουν ἀναγνωρίσει καὶ θαυμάσει ἐκφράζοντας παντοιοτρόπως τὴν εὐγνωμοσύνη τους!

Ἐφέτος συμπληρώθηκε μισὸς αἰώνας, ἀφ᾽ ὅτου κυκλοφορήθηκαν τὰ Ἀπομνημονεύματα τοῦ Τσολάκογλου, 1959. Καιρὸς γι᾽ ἀναψηλάφηση καὶ ἀπόδοση ὅσων ὁ Ἑλληνισμὸς τοῦ ὀφείλει. Πρόσφατα ἡ Ε.Τ.Ε.Δ.Κ. Θεσσαλίας στὰ *Θέματα Ἱστορίας,* 2006, Α΄ 350, δειλὰ ὁμολογεῖ: «Ἀλλὰ ἡ κατοχικὴ κυβέρνηση τοῦ Θεσσαλοῦ στρατηγοῦ Γεωργίου Τσολάκογλου τήρησε πατριωτικὴ στάση…». Καὶ σ᾽ αὐτὸ ἀκόμη χωρεῖ διόρθωση. Ἀντὶ κατοχικὴ ἀποκαλεῖται Ἐθνικῆς Ἀνάγκης ἡ κυβέρνηση ἀποκλειστικὰ Τσολάκογλου! Πρὸ δεκαετίας ἐπιδόθηκε τολμηρότερα ἡ Ἕνωση Ἐπιστημόνων Νομοῦ Καρδίτσας ὀργανώνοντας ἀνοιχτὴ θεώρηση τοῦ Ζητήματος μὲ συμμετοχὴ ἐλεύθερη τῶν παρισταμένων στὴ συζήτηση. Ἐκπληκτικὴ καὶ ἐπαινετὴ ἀνταπόκριση σημειώθηκε ἀπὸ ὅλες τὶς ἐφημερίδες τῆς πόλεως καὶ τὸ τοπικὸ ραδιοτηλεοπτικὸ δυναμικό. Ὅσα εἶδαν τὸ φῶς τῆ δημοσιότητας ἀναδημοσιεύθηκαν καὶ στὴν ἐπετηρίδα τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου *Παρνασ-*

σός, (τόμο ΜΑ΄ 1999, 515-516). Ἀπομένει ἡ ὁλοκλήρωση τῆς ἀποτίσεως τῆς τιμῆς. Οἱ Ἠπειρῶτες δὲν ἐτίμησαν μόνο τὸν Σπυρίδωνα Βλάχον. Θυμήθηκαν δέ – ποτὲ δὲν εἶναι ἀργά– μάλιστα μὲ προεξάρχοντα ἐνεργὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας Κάρολο Παπούλια καὶ ἔστησαν, παρὰ τὶς παντοειδεῖς διαμαρτυρίες καὶ ἔντονες ἐνστάσεις ἀρκετῶν, στὸ καταλληλότερο σημεῖο τῆς κεντρικῆς πλατείας τῆς ἠπειρωτικῆς πρωτεύουσας τὸν ἀνδριάντα τοῦ Ἰ. Κωλέττη!

«Ὁ Γ. Τσολάκογλου μὲ γερμανοὺς ἀξιωματικοὺς στὸν δρόμο γιὰ νὰ ὑπογράψει τὴν τελικὴ συμφωνία συνθηκολόγησης»: ΣΚΑΪ - ΒΙΒΛΙΟ. ΕΜΕΙΣ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ, Β΄ τόμος, 2008, 114.

Η ΕΛΛΑΔΑ, ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Ὅπως καὶ ἄλλοι λαοί, π.χ. οἱ Γερμανοί, ποὺ ἐπιπρόσθετα ἀποκαλοῦνται Νέμτζοι ἀπὸ τοὺς ἀνατολικοὺς γείτονές τους καὶ Ἀλλαμανοὶ ἀπὸ τοὺς νότιους, ἔτσι καὶ ὁ ἑλληνικὸς εἶναι πασίγνωστος μὲ τρία τουλάχιστον ἐθνωνύμια, τὰ ὁποῖα κιόλας μποροῦν νὰ συνυπάρχουν καὶ στὸ ἴδιο λογοτέχνημα, χωρὶς διόλου νὰ ξενίζουν.

Πράγματι ὁ λόγιος Ἠπειρώτης, μητροπολίτης Μυρέων, Ματθαῖος, 16ου αἰώνα, στὸ τεράστιο στιχούργημά του, ἐπιγραφόμενο *Θρῆνος καὶ κλαυθμὸς περὶ Κωνσταντινουπόλεως,* παρενθέτει καὶ τὰ τρία ἐθνώνυμά μας:

Ἀλλοίμονον, ἀλλοίμονον ἐς τὸ γένος τῶν Ρωμαίων
. . . . . .
ὦ πῶς ἐκαταστάθηκε τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων
. . . . . .
ἐς ἐμᾶς εἰς ὅλους τοὺς Γραικοὺς ναλθῆς τούτην τὴν ὥραν!

Ἤδη κατὰ τὴν πρώιμη τουρκοκρατία οἱ ὑπόδουλοι ἔχουν ἀπόλυτα συνειδητὴ βεβαιότητα τῆς συνέχειας τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ Κρητικὸς Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας (1590-1601) Μελέτιος Α΄ ὁ Πηγᾶς κάνοντας τὴν παρατήρηση γιὰ τὸ μεταβλητὸ αὐτοκρατοριῶν, ταυτόχρονα ὑπενθυμίζει καὶ τὴν κοινὴ καταγωγὴ τῶν συγχρόνων του Ἑλλήνων ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Μακεδόνες, δηλαδὴ ὑπογραμμίζει τὴν ἑλληνικότητα τῶν Μακεδόνων. Ἰδοὺ δεῖγμα τοῦ μνημειώδους λόγου του: «Ἐσεῖς εἶσθε τὸ γένος ἐκεῖνο τὸ περιφρονημένο τῶν Ρωμαίων, τὸ ὁποῖο ἐκυρίευσε ὅλην τὴν οἰκουμένην μὲ τὴν δύναμιν τῶν ἁρμάτων. Ἡ Πρώτη μοναρχία τῶν Περσῶν μετετέθη εἰς Αἰγυπτίους, ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους εἰς Μακεδόνας, οἱ ὁποῖοι ἦσαν Ἕλληνες, τὸ γνήσιον γένος σας. Ἀπὸ ἐκείνους δὲ εἰς τοὺς Ρωμαίους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐσεῖς καὶ κρατᾶτε καὶ λέγεσθε. Ἐσεῖς εἶσθε ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων οἱ πατέρες ἐφώτισαν τὴν οἰκουμένην, τὴν ὀρθοδοξίαν τῆς Χριστοῦ πίστεως. Τὰ λείψανα εἶσθε ἐσεῖς τῆς βασιλείας τῶν Ρωμαίων, ἐσεῖς τὰ λείψανα τῆς ὀρθοδοξίας».

Ὁ Θωμᾶς Ἀργεῖος, ἀρχηγὸς "Στραδιωτῶν" στὴν πολεμικὴ ὑπηρεσία τοῦ Ἑρρίκου Η΄ τῆς Ἀγγλίας, 16ο αἰώνα, πρὸ τῆς μάχης δημηγορώντας ἀνιστορεῖ τὴν ὑπέρλαμπρη καὶ τρισένδοξη καταγωγὴ τῶν ἀνδρῶν του, τοὺς ὁποίους παροτρύνει νὰ φανοῦν ἀντάξιοι τῶν προγόνων: «Ἑλλήνων ἐσμὲν παῖδες καὶ βαρβάρων σμῆνος οὐ πτοούμεθα· τοίνυν τὴν πρέπουσαν ἡμῖν ἀρετὴν καὶ ἐν τῷ πολέμῳ καρτερίαν ἀποδείξωμεν, ἵν' ἅπαντες λέγειν ἔχοιεν, ὡς οἱ ἐξ Ἑλλάδος ἐν τοῖς

Εὐρωπαίοις μέρεσιν εὑρεθέντες ἔργα χειρὸς ἀρίστης ἐπεδείξαντο… Τοιγαροῦν, ὦ ἄνδρες, ἀνδρείως καὶ συντεταγμένως, ἐπιβάλωμεν, καὶ τὴν Ὠκεάνειον ἀκτὴν αἵμασιν ἐναντίων φοινίξωμεν καὶ τὴν πάλαι θρυλουμένην Ἑλλήνων ἀνδρείαν ἔργοις αὐτοῖς φανερὰν ποιήσωμεν…».

Ἀπὸ τὰ προηγούμενα τρία διαδοχικὰ κείμενα συνάγεται σαφέστατα ἡ ἐθνικὴ συνείδηση τῶν Ἑλλήνων, ὁπότε καθίσταται παντελῶς περιττὴ καὶ ἀδικαιολόγητη ἡ ἀναμονὴ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Διαφωτισμοῦ ὡς γενεσιουργοῦ αἰτίας της. Διαχρονικὰ ὑπαρκτὴ τὴν τεκμηριώνει μὲ περισπούδαστο μελέτημα, ἐπιγραφόμενο *Ἑλληνικὴ παιδεία καὶ ἐθνικὴ συνείδησις τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος εἰς τὸ Βυζάντιον* (Ἀθῆναι 1993), ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Σταῦρος Κουρούσης. Ἡ δὲ Ἀμερικανίδα καθηγήτρια Bettie Forte διερεύνησε τὴν ἐθνικὴ συνείδηση τῶν Ἑλλήνων τῆς ρωμαιοκρατίας, κατὰ τὴν ὁποία οἱ Ἕλληνες ἀπέκτησαν, ὅπως παρατηρεῖ ὁ καθηγητὴς τῆς Γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν Γεώργιος Χατζιδάκις τὸ πολιτικὸ ὄνομα Ρωμαῖοι, ἐνῶ οἱ χρῆστες καὶ τῆς λατινικῆς γλώσσας καλοῦνται Ρωμάνοι, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τοῦ ἀρχικοῦ ρ, τοῦ ὁποίου συνήθως προτάσσεται τὸ πανάρχαια ἑλληνικὸ προθετικὸ α- Ἀρωμάνοι, ἡ δὲ πατρίδα τους ὀνομάζεται Ἀρμανία στοὺς μεσαιωνικοὺς ἤδη, βυζαντινοὺς χρόνους, ἢ Ρωμανία καὶ λόγῳ κωφώσεως τοῦ - ω - Ρουμανία, ὅπως ὑπάρχει στὸ Χρονικὸ τοῦ Γαλαξειδίου, σωζόμενο κάπως παραλλαγμένο στὸ τόσο γνώριμο Ρούμελη, Στερεὰ Ἑλλάς! Ὡς πρὸς τὸν χρόνο παρουσίας τῶν δύο ἄλλων ἐθνωνύμων ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Σορβόννης Jean Bérard ὁρίζει τὴν ἐποχὴ τοῦ Δευκαλίωνος, δηλαδὴ μόλις προτοῦ οἱ Γραικοὶ ὀνομασθοῦν Ἕλληνες!

Οἱ Δανιὴλ Φιλιππίδης - Γρηγόριος Κωνσταντᾶς στὴ *Γεωγραφία Νεωτερικὴ Περὶ τῆς Ἑλλάδος,* ἡ ὁποία ἐκδόθηκε στὴ Βιέννη τὸ 1791, μᾶς δίνουν ἐνδιαφέρουσες εἰδήσεις: «Ἐπειδὴ λοιπὸν οἱ Ἕλληνες ἐκατοικοῦσαν εἰς τόπους χωρισμένους ἀπὸ φυσικοὺς ὅρους, ἐδιαιροῦσαν τὴν Ἑλλάδα εἰς κυρίως Ἑλλάδα, εἰς μεγάλη Ἑλλάδα καὶ εἰς Ἀσιατικὴ Ἑλλάδα. Ἡ κυρίως Ἑλλάδα ἐπεριλάμβανε τὸ μεσημβρινὸ μέρος τῆς Θετταλίας, εἰς τὸ ὁποῖο ἐπρόσθεσαν καὶ τὴ Θετταλία, τὴν Ἤπειρο, τὴν Ἰλλυρία, τὴ Μακεδονία καὶ τὰ νησιὰ ὁποὺ εἶναι μπροσθὰ εἰς αὐταῖς.

Ἡ μεγάλη Ἑλλάδα ἐπεριλάμβανε τὸ μεσημβρινὸ μέρος τῆς Ἰταλίας καὶ τὴ Σικελία. […].

Ἡ Ἑλλάδα τώρα διαιρεῖται εἰς Εὐρωπέϊκη Ἑλλάδα, καὶ Ἀσιατική· ἡ Εὐρωπέϊκη Ἑλλάδα περιέχει ἀρχίζωντας ἀπὸ τὸ νότειο, 1 τὴν Πελοπόννησο, 2 τὴν καθ' αὑτὸ Ἑλλάδα, 3 τὴ Θεσσαλία, 4 τὴν Ἤπειρο, 5 τὴν Ἀρβανιτιά, 6 τὴ Μακεδονία, 7 τὴ Θράκη, 8 τὴν Κρήτη, 9 τὰ λοιπὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους ὁποὺ ἀνήκουν εἰς τὴν Εὐρώπη, 10 τὰ νησιὰ τοῦ Ἰωνίου πελάγους».

Ὁπωσδήποτε ἐκπλήσσει ἡ ἀναφορὰ στὴ Μεγάλη Ἑλλάδα, Magna Graecia, καὶ

ἐντυπωσιάζει ἡ κατάταξη στὴν Ἑλλάδα τῆς Ἰλλυρίας καὶ τῆς Ἀρβανιτιᾶς. Ἡ πρώτη εἶναι πολὺ διακριτικὴ σὲ σύγκριση μὲ ἰταλικὲς καὶ ἄλλες παραδοχές. Τὸ εὖρος τοῦ ὅρου αὐξάνεται, ὅπως ὑποδηλώνεται ἀπὸ τὴν περίφραση Italia panellenica ἢ Ἰταλία ἑλληνίς, καθὼς καὶ Ρώμη "ἑλληνίς"! Ὡς πρὸς τὴ δεύτερη ὑπενθυμίζεται πόσες ἐλπίδες εἶχαν ἐπενδύσει οἱ εἰδικοὶ κατὰ τὴν εὕρεση στὴ Σκόδρα (Σκούταρι, Χρυσούπολη) τὸ 1898 ἐπιγραφῆς πιστευτῆς ὡς τῆς μοναδικῆς "ἰλλυρικῆς" ἐπὶ μισὸ αἰώνα. Ἀλλὰ κατέληξαν φροῦδες. Διότι τὸ 1957 ἡ σύγχρονή μας Βουλγάρα ἀρχαιολόγος Ljuba Ognenova ἀπέδειξε ὅτι πρόκειται γιὰ ἑλληνικὴ καὶ μάλιστα χριστιανικὴ (6ου - 7ου αἰ. μ.Χ.). Ἐξ ἄλλου ὡς πρὸς τὴν Ἀρβανιτιὰ δὲν ἀνάγεται ἁπλῶς στὴ νεοελληνικὴ γλώσσα. Ἔχει τὶς ρίζες της στὴν ἀρχαιοελληνικὴ καὶ λατινική. Γεωγραφικὰ δὲ ἡ ἀπαρχή της ἐντοπίζεται στὰ παραμεθόρια τοῦ συμπαγοῦς Ἑλληνισμοῦ, ἀπὸ Ταινάρου μέχρι Γενούσου ποταμοῦ, ὀνομαζόμενα Ἄλβανα - Ἄρβανα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸ βορειότερο μέρος τῆς Βορείου Ἠπείρου ἢ ἀλβανιστὶ νότιας Ἀλβανίας χαρακτήρα ἑλληνικοῦ, ὅπως ὁμολογεῖ ὁ πλέον ἐθνικιστὴς Ἀλβανὸς ἡγέτης Basri - bey.

Πρὸ πάντων τὸν 7ο αἰ. μ.Χ. διατρανώνεται ἡ ἑλληνικότητα τοῦ Ἰλλυρικοῦ ἀπὸ τὸν περίπυστο πανεπιστήμονα καὶ ἐπίσκοπο Σεβίλλης, μετέπειτα δὲ ἀρχιεπίσκοπο Ἱσπανίας Ἰσίδωρο, δίνοντας τὸ ὄνομα Graecia καὶ κατονομάζοντας τὶς ἑλληνικὲς ἐπαρχίες ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότο: «…sunt autem provinciae Graeciae septem, quarum prima ab Occidente Dalmatia, inde Epirus, inde Hellas, inde Thessalia, inde Macedonia, inde Achaia, et duae in mari, Creta et Cyclades. Illyricum autem generaliter omnis Graecia est».

Ἡ ἔνταξη τῆς Δαλματίας ἀπὸ τὸν ἀπεσταλμένο τοῦ Πάπα Ἰσίδωρο ὡς πρώτης ἑλληνικῆς ἐπαρχίας παρώθησε πολλοὺς ἐπιστήμονες σὲ συστηματικὴ ἰχνηλάτηση παντοειδῶν στοιχείων, ποὺ ἐπαληθεύουν τὴν τόσο μακρινὴ Ἑλλάδα. Ὁ Hammond ἀρχίζει ἀπὸ τὴν πλησιόχωρη Ἤπειρο μὲ ἐπίκεντρο τὴν πόλη Φωτική, ἕδρα ἐπισκοπική, τῆς ὁποίας προκαθήμενο σκιαγραφεῖ ἐντυπωσιακά. Ἀκριβέστερα γράφει: «Ὁ πιὸ περίφημος ἐπίσκοπος κι ὁ πιὸ διακεκριμένος συγγραφεὺς τῆς Ἠπείρου ἦταν ὁ Διάδοχος τῆς Φωτικῆς, ποὺ γεννήθηκε γύρω στὸ 400 μ.Χ. καὶ ἀντέκρουσε τοὺς Μονοφυσῖτες στὴ Σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας κατὰ τὸ 451 μ.Χ. Ἡ ἐπισκοπή του ἦταν ἡ δυτικώτερα εὑρισκόμενη στὴν Ἀνατολικὴ Αὐτοκρατορία καὶ μπορεῖ νᾶχε συντάξει τὴν ἔκκληση σὲ Λατινικὴ ποὺ ἐκφωνήθηκε ἀπὸ τὸ ἐπισκοπᾶτον τῆς Ἠπείρου πρὸς τὸν Λέοντα Ι΄· ἀλλὰ τὰ συγγράμματά του στὴν Ἑλληνικὴ θαυμάζονται γιὰ τὴν καθαρότητα τοῦ ρυθμοῦ καὶ τὸν ὑψηλὸ βαθμὸ πολυμάθειας».

Βορειότερα προηγεῖται χρονικὰ ὁ ἅγιος Ἱερώνυμος, γεννημένος στὴ Στριδώνα τῆς Δαλματίας. Χρήστης τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς, συνάμα δὲ γνώστης καὶ ἄλλων γλωσσῶν, ἀναπτύσσει πολλαπλὲς καὶ πολυσχιδεῖς δραστηριότητες. Πρω-

τίστως ἐπιβάλλεται ὡς ποιμενάρχης. Ἔπειτα ἀναδεικνύεται διάσημος διδάσκαλος καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς πολυγραφώτερους πατέρες τῆς Ἐκκλησίας! Ἐπιδίδεται σὲ ὅλους τοὺς κλάδους τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης. Ὡς σπουδαιότερη δὲ ἐπίδοσή του ἀξιολογεῖται ἡ λατινικὴ μετάφραση τῆς Βίβλου. Εἶναι ὁ δημιουργὸς τῆς Vulgata (Βουλγκάτα), ἡ ὁποία θεωρεῖται ὡς πηγὴ πίστεως μὲ ἀποδεικτικὴ ἀξία μετὰ γνωμάτευση τῆς Συνόδου τοῦ Τριδέντου.

Ὁ ἀκαδημαϊκὸς Mulutin Garasanin, ποὺ καθορίζει ὡς ἔδαφος Ἰλλυριῶν ὄχι πέρα τοῦ Γενούσου ποταμοῦ, τῆς Ἐγνατίας, ἡ ὁποία κατὰ τὸν πατέρα τῆς Γεωγραφίας Στράβωνα καὶ μετὰ πέντε αἰῶνες κατὰ τὸν Προκόπιο, τὸν ἱστορικὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἀποτελεῖ τὴ συνοριακὴ γραμμὴ Ἑλλήνων - Ἠπειρωτῶν καὶ Ἰλλυριῶν, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν συνόρων τῆς σημερινῆς Ἀλβανίας καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Νάρου ἢ Νάρωνος, ποταμοῦ τῆς Δαλματίας, προσθέτει ὅτι ὁ ἐκρωμαϊσμὸς Ἰλλυριῶν πραγματώνεται ταχύτερα, ὅπου προηγεῖται ἑλληνικὴ παρουσία καὶ συνακόλουθη ἐπίδραση. Αὐτὴν πολὺ προγενέστερα ἀναφέρει καὶ ὁ Hatzfeld. Ὁ δὲ Ρουμάνος ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου Vasile Pârvan προβαίνει στὴν ἐπιστημονικὴ ἀνάλυση τῆς ρωμανικῆς Δαλματικῆς διαπιστώνοντας τὴν ἐθνολογικὴ σύνθεση μεικτή, «ἰλλυρο-ἰταλο-ἑλληνική»!

Πέρα τῆς συμμετοχῆς Ἑλλήνων στὴ διαμόρφωση τῆς Δαλματικῆς, τὴν ὁποία ὁ Pârvan χαρακτηρίζει ἐξαιρετική, τὴν ὕπαρξη Ἑλλήνων καὶ στὸν θεωρούμενο ὡς ἀκραιφνῶς ἰλλυρικὸ χῶρο ὑποστηρίζουν ἀρκετοὶ καὶ ἔγκριτοι ἐρευνητές, τῶν ὁποίων ἡ προσφορὰ καταφαίνεται καὶ ἀπὸ τοὺς τίτλους τῶν δημοσιευμάτων τους: J. Brunsmid, *Din Inschriften und Münzen der griechischen Stäte Dalmatiens* (Viena 1898). P. Skok, «Sur l' élément grec de l' ancien dalmate» (*Revue de Linguistique Romane,* 19, 1955). B. Vinja, «Remarques sur quelques éléments de l' ancien grec dans la nomenclature ichtiologique de l' Adriatique» (*Ziva Antika,* 5, 1955, 118-126) καὶ «Élément grec dans la phytonymie serbo - croate de l' aire dalmate» (Akademija nauka i umjetnosti Bosne: Hercegovine, Godišnjak IV. Centar za bakanološka ispitivansk. Kns. 2. Sarajevo 1966, 93-102) καὶ «Le grec et le Dalmate» (*Zeitschrift für Balkanologie,* 5, 1967, 203-223).. G. Novak, «Das griechische Element in Dalmatiens Städten» (*Romische Froschungen in Niederöstereich,* 3, 1956, 117-125). D. Rendić - Miocević, «I Greci in Adriatico», *Studi Romagnoli,* 3, 1962, 39-56) καὶ «Salone d' après les sources antiques et question des Grecs Salonitains» (*Disputationes Salonitanae* 1970, Split 1975, 23 κέ). M. Nikolanci, «Contancts gréco - illyriens sur la côte de l' Adriatique» (*Arcaeologia Iuguslava,* 5, 1964, 49-60). M. Parović - Pešikan, «Les Illyriens au contact des Grecs» (*Arc. Iug.,* 5, 1964, 61-81).

Κατὰ τὴ λήξη τοῦ Β΄ παγκοσμίου πολέμου ὁ Digović παρουσιάζει τοὺς αὐτόχθονες τοῦ ἀδριατικοῦ χώρου τῆς Βαλκανικῆς νὰ ἀπομμοῦνται τοὺς Ἕλληνες

δημιουργώντας ναυτικό, ἐπιδιδόμενοι στὸ ἐμπόριο, ἀναπτύσσοντας πνευματικὴ ζωή, ὀργανώνοντας πολιτικὴ κατάσταση. Ἐπίσης τὸ 1962 ἀπεικονίζει τὴν παρουσία τῶν Ἑλλήνων στὸν ἴδιο τόπο ἀπὸ τὴν ἀπώτατη ἀρχαιότητα, ἀπὸ τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους ὁ Duje Rendić Miocević. Σημειώνει δὲ ὅτι ὁ Ὕλλος, γενάχης τοῦ ἰλλυρικοῦ φύλου Ὕλλοι, εἶναι γιὸς τοῦ Ἡρακλῆ, ἡ δὲ Ἡράκλεια τῆς Ἰλλυρίας «Ἑλληνὶς πόλις». Ὁμιλεῖ γιὰ «Κυκλώπεια Τείχη», γιὰ ἀμφικτυονία τῶν Ἑλλήνων, ποὺ διαδίδουν τὸν πολιτισμὸ στὴν Ἀδριατική, διδάσκοντας πολεοδομία, ἀρχιτεκτονική, νέες μεθόδους στὴν οἰκονομική, κοινωνική, πολιτικὴ ζωή. Ἀποκορύφωμα τῆς ἔρευνας ὀφείλεται στὸν σύγχρονό μας Ἰταλὸ καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Πάδοβας Lorenzo Braccesi, τοῦ ὁποίου ἡ συγγραφὴ ἐπιγράφεται ἐκπληκτικὰ *Grecità adriatica* (Bologna, 1971, μὲ χάρτες ἐξαιρετικὰ διαφωτιστικούς, Β΄ ἔκδοση 1977). Καὶ δὲν ἀρκέσθηκε σ' αὐτή. Σὲ συνεργασία μὲ τὴ Benedetta Rossignoli συγγράφει συμπλήρωμά του, ἐπιγραφόμενο εὐγλωττότατα *Hellenikós Kolpos*. *Supplemento a Grecità adriatica* (Roma 2001), ἐννοώντας ἑλληνικὴ τὴν Ἀδριατική! Κατὰ τὸ ἴδιο διάστημα οἱ Ἕλληνες πληροφοροῦνται ἑλληνικά: «Οὕτως ἔχομεν σήμερον εἰς τὴν Γιουγκοσλαβίαν τὰ γεωγραφικὰ ὀνόματα: Risan, Budua, Split, Hvar κ.ἄ. τὰ ὁποῖα εἶναι παρεφθαρμέναι ὑπὸ τῶν Σέρβων μορφαὶ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν Ῥίζων, Βουθόη, Ἀσπάλαθον, Φάρος». Ὠφέλιμη θὰ ἦταν καὶ ἡ προσφυγὴ στὸ δημοσίευμα τοῦ Vl. Bazala, «Les contacts entre les Grecs et Zagreb» (*Europe Sud - Est,* 4, 1972, 22-44).

Οἱ Ἰλλυριοὶ μετὰ τὴν ὑποδούλωσή τους στοὺς Ρωμαίους ἐκλατινίσθηκαν, ὁ δὲ τελευταῖος λατινόφωνος ἄφησε τὰ ἐγκόσμια μόλις τὸ 1898! Μετὰ δὲ τὴν κάθοδο καὶ ἐγκατάσταση Σλάβων στὴν Ἰλλυρία, οἱ κάτοικοι ἐκσλαβίσθηκαν καὶ ἔλαβαν τὸ ὄνομα Γιουγκοσλάβοι - Νοτιοσλάβοι, τῶν ὁποίων ὕστερα ἄλλοι, οἱ Σλοβένοι καὶ οἱ Κροάτες, ὑποτάχθηκαν στὴν Αὐστρο - Οὐγγαρία καὶ ἄλλοι, οἱ Μαυροβούνιοι καὶ οἱ Σέρβοι, στὴν Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία. Κατὰ δὲ τὴ διάρκειά της ὑπέστησαν κατὰ μεγάλα διαμερίσματα, Βοσνία, Ἐρζεγοβίνη καὶ τὸν ἐξισλαμισμό.

Ἡ Σερβία προϋπῆρξε καὶ διοικητικὴ περιφέρεια, Θέμα, τοῦ ἀνατολικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, τοῦ Βυζαντίου. Ὁ ὀνομαστότερος διοικητής του Στέφανος Ντουσὰν (1331-1355), κατὰ τὰ πρότυπα ἐνδόξων Βυζαντινῶν στρατηγῶν, π.χ. Βάρδα Σκληροῦ, Βάρδα Φωκᾶ κ.ἄ., φιλοδόξησε καὶ τὴν ἀνάρρησή του στὸν θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μὲ προετοιμασία στὰ πλησιόχωρα. Ὑπὸ τὴν ἡγεσία του οἱ Σέρβοι διαβαίνουν τὰ νότια σύνορα τῆς χώρας τους (Rascia, Novi - Bazar) καὶ ἐκτείνονται στὸν βορειοελλαδικὸ χῶρο. Ὁ Ντουσὰν ὑπερβαίνοντας τὰ καθ' αὐτὰ σερβικὰ ἐδάφη καὶ κατερχόμενος στὴ Μακεδονία, Θεσσαλία…, ἀναγνωρίζει τὴν ἑλληνικότητά τους, ἀφοῦ αὐτοαναγορεύεται στὰ Σκόπια αὐτοκράτωρ Σέρβων καὶ Ἑλλήνων, χωρὶς μνεία Βουλγάρων οὔτε "Μακεδόνων",

στοὺς ὁποίους στοιχειώδης ἀναφορὰ θὰ ἦταν ἀπαραίτητη, ἂν ὑπῆρχαν στὴ συγκεκριμένη περιοχή, πολὺ δὲ περισσότερο καὶ λόγῳ ὁρισμοῦ τῆς πόλεως τῶν Σκοπίων ὡς πρωτεύουσας τοῦ κράτους του. Ἀλλὰ καὶ ὡς σερβικὴ δὲν ἐπιφέρει ἐθνολογικὲς μεταβολές. Διότι εἶναι ἀποκλειστικὰ στρατιωτική. Μάλιστα, σύμφωνα μὲ παρατήρηση τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ N. Iorga, οἱ τελευταῖοι Σέρβοι δυνάστες, οἱ ὁποῖοι εἶχαν προσθέσει στὸν ἑλληνικὸ τίτλο τους καὶ τὸ ὄνομα τῶν Παλαιολόγων, τερματίζουν τὴ βασιλεία τους μὲ τὴ συνείδηση ὅτι ἀπέβαλαν τὸν σλαβισμὸ καὶ ἔγιναν δεκτοὶ στὴ Βυζαντινὴ ἑνότητα, τὴν ὁποία πρῶτα μὲ τὴν κατάτμηση τοῦ κράτους ὤθησαν στὸ χάος, ποὺ προηγήθηκε τῆς ὀθωμανικῆς κατακτήσεως.

Ἡ Ἑλλάδα τοῦ ἄλλου μισοῦ τμήματος, τοῦ ἀνατολικοῦ, τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, ποὺ ἀποτελεῖ πλέον βουλγαρικὸ ἔδαφος, εἶναι ἀποδεικτὴ ἐξ ἴσου εὔκολα μὲ ἐκείνη τοῦ Ἰλλυρικοῦ. Πρωτίστως ἐδῶ τὸ ἐθνολογικὸ ὑπόστρωμα ἀπαρτίζεται ἀπὸ Θρᾶκες, τῶν ὁποίων ὁ Στράβων ἀριθμεῖ 22 φύλα: «Ἔστι δ' ἡ Θράκη σύμπασα ἐκ δυεῖν καὶ εἴκοσι ἐθνῶν συνεστῶσα» (VII, 321, 48). Στὴν ἀπώτατη ἀρχαιότητα ἐντοπίζονται καὶ Φρύγες, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸν ἀκαδημαϊκὸ Vl. Georgiev εἶναι συγγενέστεροι μὲ τοὺς Ἕλληνες γλωσσικά. Ἀλλὰ ὁ Ρουμάνος ἀκαδημαϊκὸς καὶ διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ Orfeu (Ὀρφεὺς) V. Parvan πλειοδοτεῖ: «Ὁ Ὀρφεὺς εἶναι Θρᾷξ, ὁ Πέλοψ Φρύξ, ἀλλὰ καὶ οἱ δύο συνάμα ἦσαν Ἕλληνες. Τὰ Ὁμηρικὰ ἔπη αὐτὴν τὴν κατάσταση ἐμφανίζουν. Τὰ δὲ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα τοῦ τελευταίου μισοῦ τοῦ αἰώνα ἐπιβεβαιώνουν ὁλοένα καὶ περισσότερο τὴν ἀκρίβεια τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν παραδόσεων».

Ἐξ ἄλλου τὸ ἀδιάσειστο ἀποδεικτικὸ ἦταν διαφυλαγμένο στὸ ἔδαφος τῆς σημερινῆς Βουλγαρίας. Ὁμολογουμένως πλῆθος ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν, τὶς ὁποῖες ἐπὶ δεκαετίες μελετοῦσε ὁ Βούλγαρος ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Σόφιας G. Mihailov, ἤδη ἡ Βουλγαρικὴ Ἀκαδημία ἔχει ἐκδώσει 4 τόμους, ποὺ κυκλοφοροῦνται καὶ σὲ βιβλιοπωλεῖα τῆς ἑλληνικῆς πρωτεύουσας.

Ἀλλὰ ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Βουλγαρίας δὲν ἀποκαλύπτεται μόνον ἀρχαιολογικά. Ὁ καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν Διονύσιος Ἀ. Ζακυθηνός, ἀκαδημαϊκὸς καὶ πρόεδρος τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς Σπουδῶν ΝΑ Εὐρώπης ἔκαμε ἀνακοίνωση στὴ Σόφια, καθὼς καὶ στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, μάλιστα ἐνώπιον τοῦ πρέσβεως τῆς Βουλγαρίας στὴν ἑλληνικὴ πρωτεύουσα ἀκαδημαϊκοῦ N. Todorov, ὁ ὁποῖος τὴν ἄκουσε καὶ στὴ Σόφια, μὲ θέμα «Οἱ Βούλγαροι ἀπὸ τοῦ ἐξελληνισμοῦ εἰς τὸν ἐκσλαβισμόν», κατὰ τὴν ὁποία ἀπαξιώθηκε παντελῶς: «ἡ θεωρία, ἡ δεχομένη ὅτι οἱ Βούλγαροι ἦσαν γηγενεῖς καὶ κατῴκουν ἀπὸ αἰώνων εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Αἵμου, στερεῖται πάσης ἐπιστημονικῆς βάσεως…».

Πάντως Ἕλληνες καὶ ἀλλογενεῖς γηγενεῖς ἀλλὰ καὶ ἐπήλυδες κάτοικοι τῆς

Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, ἡ ὁποία κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους, π.χ. ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, ὀνομάζεται Εὐρώπη, ἀποτελοῦν τοὺς ἀρχαιότερους Εὐρωπαίους. Οἱ συγκάτοικοι Ἑλλήνων γίνονται κοινωνοὶ τῶν διαχρονικῶν καὶ διεπιστημονικῶν ἐπιτευγμάτων τους, ὅπως διαβεβαιώνουν ὁ Σέρβος ἀκαδημαϊκὸς Milutin Garasanin γιὰ τοὺς ἀρχαίους καὶ μεταγενέστερους λαούς, ὁ διάσημος Τσέχος καθηγητὴς τῶν Πανεπιστημίων Πράγας καὶ Χάρβαντ Frantisek Dvornik συλλήβδην γιὰ τοὺς Σλάβους, ὁ Βούλγαρος Alex. Balabanoff γιὰ τοὺς Βουλγάρους, ὁ Ἀλβανὸς Basri - bey, ὁ Γάλλος Alain Ducellier κ.ἄ. γιὰ τοὺς Ἀλβανούς, οἱ Ρουμάνοι ἀκαδημαϊκοὶ Vasile Pârvan, Nicolae Bănescu, E. Condurache, D. M. Pippidi, R. Vulpe, N. Iorga κ.ἄ. γιὰ τοὺς Ρουμάνους σὲ ὅλα τὰ στάδια, ἀρχαῖα - μεσαιωνικὰ - νεώτερα, ὥστε ἡ Ρουμανία νὰ χαρακτηρίζεται "Βυζάντιο μετὰ τὸ Βυζάντιο".

Οἱ Ρουμάνοι καὶ τὸ σημερινὸ ἐθνικὸ ὄνομά τους, τὸ ὁποῖο εἶχε καταντήσει στὸ διάβα τῶν αἰώνων μὲ τὴ σημασία *δοῦλος,* ὅπως ἄλλως τε καὶ στὴ Δύση, ὀφείλουν σὲ ἀπόδημο Ἕλληνα, στὸν διάκονο Κορέση ἀπὸ τὴ Χίο, ὁ ὁποῖος εἶχε πραγματώσει τὴν κάθαρση, ἀπόπλυση τοῦ ὅρου ἀπὸ τὶς συσωρευμένες ὑποτιμητικὲς ἔννοιες καὶ τὴν ἐπαναφορά του στὴ χρήση, ὄχι πάλι ὡς πολιτικοῦ ἀλλὰ ὡς ἐθνικοῦ, τὴ δὲ λατινίζουσα ντοπιολαλιά, κληρονομημένη καὶ κατὰ τὴ ρωμαιοκρατία, κατέστησε γλώσσα ἐθνικὴ περιορίζοντας ἀρχικὰ καὶ ἐξαλείφοντας βαθμιαῖα τὴν ἐκκλησιαστικὰ καὶ διοικητικὰ δεσπόζουσα σλαβωνική.

Ἀνάλογα ἡ πολυωνυμία τῶν αὐτοχθόνων τῶν Παραδουναβίων Ἡγεμονιῶν, οἱ ὁποῖες γιὰ αἰῶνες μὲ τὶς ἐπὶ μέρους ὀνομασίες κατὰ μεγάλα ἐδαφικὰ διαμερίσματα ἔδιναν ἀντίστοιχο ὄνομα, ὅπως ἀπὸ Ὀλτενία ὀλντεάν, Μουντενία (: Βλαχία) μουντεάν, Μολντόβα (: Μολδαβία) μολντοβεάν, Ἀρντεὰλ (: Τρανσυλβανία) ἀρντελεάν, Μπανὰτ μπανατσεὰν κ.λπ., ἀντικαταστάθηκε μὲ τὸ μοναδικὸ σήμερα, ἑνιαῖο, ἐθνώνυμο *Ρουμανία,* μὴ κληρονομημένο ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, οἱ ὁποῖοι τὴν ἐπαρχία Δακία εἶχαν ἐγκαταλείψει πρὸ τῆς γενέσεώς του, (ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ, 271 μ.Χ.). Πρόκειται γιὰ προσφορὰ ἑλληνική, τοῦ ἀπόδημου Θεσσαλοῦ καὶ ἀκριβέστερα Πηλιορείτη Δανιὴλ Φιλιππίδη. Ἐξ ἄλλου, «Αὐτὴν τὴν ἕνωσίν της ἡ Ῥουμανία εἰς Ἕλληνα ἐκ καταγωγῆς ὀφείλει ταύτην, τὸν ἡγεμόνα Ἀλέξανδρον Κούζα»!

Δεύτερος Φιλιππίδης, ὁ Ἀλέξανδρος (1859-1933), θεμελιωτὴς τῆς Γλωσσολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἰασίου, πανεπιστημιακὸς καθηγητὴς καὶ τακτικὸ μέλος τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας, διαπιστώνοντας ἐνδεχομένως διαστρέβλωση τῆς ἀλήθειας ὡς πρὸς τὴν ἐθνογένεση τῶν Ρουμάνων καὶ ὡς πρὸς τὸ φτειαχτό, τεχνητό, ἐπινοημένο τοῦ "Κουτσοβλαχικοῦ Ζητήματος", μὲ δῆθεν κάθοδο στὴ Μακεδονία Δακορουμάνων, ἀποκαλουμένων ἐφεξῆς "Μακεδορουμάνων", καθ' ὑπόδειξη τῆς Αὐστροουγγαρίας, ὅπως ὁ ἐπιφανέστερος τῶν Ρουμάνων πολιτικῶν καὶ ἐπι-

στημόνων τοῦ 19ου αἰ. Mihail Kogălniceanu (1817-1891) δημόσια δηλώνει. Εὔλογα ὁ ἀκραιφνὴς θιασώτης τῆς ἐπιστήμης καὶ μύστης τῶν ἱστορικῶν πηγῶν Alexandru I. Philippide τεκμηριώνει ἀδιάσειστα καὶ πειστικὰ τὸν ἀναρωμανισμὸ τοῦ πέρα τοῦ Δουνάβεως πληθυσμοῦ ἀπὸ τὸν 7ο αἰ. μὲ ἄνοδο ἐκρωμαϊσμένων τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου. Συγγράφει δὲ καὶ ὀγκῶδες δίτομο ἔργο 1718 σελίδων ἐπηρεάζοντας ἐπιστήμονες διαφόρων χωρῶν καὶ Ρουμάνους. Ὅμως ἀγνοεῖται στὴν Ἑλλάδα, ἀκόμη καὶ στὸν τόπο καταγωγῆς του, Μαγνησία, ὅπου ἀντ' αὐτοῦ προβάλλεται καὶ σήμερα σὰν ὁ πλέον εἰδικὸς ὁ δήμαρχος Βόλου, ἀσκληπιάδης Νικόλαος Γεωργιάδης (1830-1923), συγγραφέας τοῦ βιβλίου *Θεσσαλία,* τὸ ὁποῖο, ἐνόσῳ ζοῦσε, ἐκδόθηκε δύο φορές, 1880, 1894, συνάμα δὲ μεταφράσθηκε γαλλικὰ καὶ γερμανικά, μὲ ὅλες τὶς ἐπιστημονικὰ ἀπαράδεκτες παραλείψεις καὶ ἀσύγγνωστες παρερμηνεῖες, πρὸ πάντων μὲ προκλητικὴ παραγνώριση τοῦ πρωτόφαντα δηκτικοῦ σχολίου, ποὺ προπολεμικὰ ἔκαμε ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν στὸν Προεδρικὸ λόγο του ὁ ἀκαδημαϊκὸς Ἀντώνιος Δ. Κεραμόπουλλος: Ὁ Γεωργιάδης «εἰς τὴν *Θεσσαλίαν* του, ὀνειρευθείς, βεβαιοῖ περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν τὸ βάρβαρον ἔθνος τῶν Δακῶν, κατῆλθεν ὑπὸ μορφὴν Κουτσοβλάχων εἰς τὴν Πίνδον! Οὕτως ἀταλαίπωρός ἐστιν ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας εἰς τοὺς πολλούς».

Ὁ Γεωργιάδης καὶ οἱ παραπλανημένοι του δὲν φαίνεται νὰ γνωρίζουν ὅτι ἐκτὸς τοῦ Ἀλεξ. Ἰ. Φιλιππίδη καὶ ἄλλες προσωπικότητες τῆς ρουμανικῆς πολιτικῆς καὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου, π.χ. A. A. Sturdza, I. Haikin, N. Iorga, E. Lozovan, A. Fochi… ἀποσυνδέουν τὴ Ρουμανία ἀπὸ τὰ Βαλκάνια. Εὐγλωττότατα ἐπιγράφουν καὶ τὰ δημοσιεύματά τους, ὅπως οἱ προμνημονευόμενοι δύο πρῶτοι: α) *La Roumanie n' appartient pas à la péninsule balkanique proprement dite ni comme sol, ni comme race ni comme Etat*… β) *România nu este o țară balkanică*… Ἐπιπρόσθετα οἱ ὁμολογουμένως ἐξειδικευμένοι, π.χ. Cicerone Poghirc, ἀπέδειξαν τὴν αὐτοχθονία τῶν Κουτσοβλάχων καὶ τὴν ἑλληνικότητα τοῦ ἐθνολογικοῦ καὶ γλωσσικοῦ ὑποστρώματος τοῦ χώρου ὑπάρξεώς τους, ἀδιάλειπτης καὶ σταθερῆς! Αὐτὴ ἡ πραγματικότητα αἰφνιδίασε δυσάρεστα τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο κατὰ τὴν ἐπιστροφή του μέσῳ πάλι Μοναστηρίου (Βιτωλίων) ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι. Τὴν δ' ἑρμηνεία ἔδωσε ὁ Michel Paillarès γράφοντας: «Στὸ Μοναστήρι, ρουμανικὸ κέντρο δράσης (δηλ. προπαγάνδας), ὅλοι οἱ Κουτσόβλαχοι εἶναι Ἕλληνες ὧς τὰ βάθη τῆς καρδιᾶς τους, μὲ ἑλληνικὲς παραδόσεις καὶ ἰδανικά». Τὸ γεγονὸς παρασιωπᾶται ἀκόμη στὴν Ἑλλάδα. Μάλιστα τὸ Ἑλληνικὸ Ἵδρυμα Ἀμυντικῆς καὶ Ἐξωτερικῆς Πολιτικῆς, γνωστὸ περισσότερο συντομογραφικὰ ΕΛΙΑΜΕΠ, ἐπιδοτούμενο κιόλας κρατικά, ὑποτιμᾶ προκλητικὰ τὴν ὀρθὴ θέση τοῦ πρώτου Νεοέλληνα ἱστορικοῦ καὶ μεγάλου Διδασκάλου τοῦ Γένους Κωνσταντίνου Κούμα, ποὺ τόσο πρώιμα ἀπέδειξε ὅτι οἱ Βλάχοι εἶναι "Ἕλληνες τὸ

γένος", ἑλληνικότητα ἀποδεδειγμένη ἤδη καὶ διεπιστημονικά, παραδεκτὴ ἄλλως τε καὶ ἀπὸ τὸν μεγαλύτερο ἱστορικὸ τοῦ 20οῦ αἰώνα, καθηγητὴ τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Ἀπόστολο Ε. Βακαλόπουλο. Ἐν τούτοις τὸ ΕΛΙΑΜΕΠ, ἂν καὶ στερεῖται ἐξειδικευμένου γιὰ τὸ θέμα ἐπιστημονικοῦ δυναμικοῦ, ἐντάσσει τοὺς Βλάχους σὲ ξεχωριστὴ ἀπὸ Ἕλληνες ἐθνότητα, Βλαχική, χωρὶς νὰ ξενίζονται οἱ ἑκάστοτε κρατοῦντες, ἂν καὶ δαπάναις τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου ἐκτυπώνεται τὸ καλαίσθητο συλλογικὸ σύγγραμμα, γιὰ τὸ διαπραττόμενο ἔγκλημα καθοσιώσεως, ἐνῶ σπεύδουν νὰ διαφωνήσουν, ὅταν ἀνάλογες δημοσιεύσεις ἔχουν προέλευση ξένη.

Ἡ παραχώρηση τῶν Βλάχων στὴ Ρουμανία ἀποκαλύπτει καὶ τὴν ἥκιστα εὔρυθμη λειτουργία τῶν ἁρμοδίων ἑλληνικῶν ὑπηρεσιῶν, ὅπως προκύπτει ἀπὸ ἀναφορὰ Προξένου στὴν κεντρικὴ ἀρχή, μὲ μηδενικὸ ἀποτέλεσμα, μολονότι ἀποτελοῦσε μοναδικὴ στὸ εἶδος εὐκαιρία μέχρι σήμερα. Ἰδοὺ τὶ ἀναφέρει ὁ Πρόξενος: «Ὑπάρχει ἐνταῦθα νέος Μοναστηριώτης, Σαϊακτσῆς λεγόμενος, ὅστις καταγίνεται σοβαρῶς εἰς τὴν ἐθνολογίαν τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν. Μαθητὴς τοῦ Weigand διατελέσας ἐν Γερμανίᾳ καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ τρωτὰ τοῦ διδασκάλου δυνάμενος νὰ διακρίνῃ, μελετᾶ ἵνα χρησιμεύσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς βαλκανιολόγος. Νομίζω ἐνδεδειγμένον νὰ ὑποστηριχθῇ ὁ νέος οὗτος (ὅστις ἀπὸ 10 ἤδη ἐτῶν καὶ πλέον ἐργάζεται) ὅπως τύχῃ νῦν μὲν ὑποτροφίας ἐν Γερμανίᾳ πρὸς τελείωσιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ, βραδύτερον δὲ ἴσως καὶ καθηγεσίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ὅπου θὰ εἶναι χρησιμώτατος. Γινώσκει πάσας τὰς Βαλκανικὰς γλώσσας, ὡς κάτοικος δὲ τοῦ Μοναστηρίου εὑρίσκεται ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου, διέμενε δὲ καὶ ἐπὶ πολὺ ἐν Ρουμανίᾳ, Βουλγαρίᾳ καὶ Σερβίᾳ. Ἰδίᾳ δὲ εἰς τὴν Κουτσοβλαχικὴν ἐθνολογίαν εἶναι ἄριστα κατηρτισμένος, μὴ ὑπάρχοντος ἄλλως τε καὶ ἑτέρου συναγωνιστοῦ. Τὸν Σαϊακτσὴν γνωρίζει καὶ ὁ καθηγητὴς Πολίτης καὶ διὰ τούτου καὶ ὁ Λάππας. Δὲν νομίζεις σκόπιμον τὴν ὑποστήριξιν τῆς μελέτης τῆς Βαλκανικῆς Ἐθνολογίας, ἐξ ἴσου σπουδαίαν οὖσαν δι' ἡμᾶς πρὸς τὴν τῆς Βυζαντινῆς ἱστορίας; Ὑπάρχει ἆρα γε τρόπος ὑποθάλψεως τοῦ μεγάλου ἀληθῶς ζήλου τοῦ Σαϊακτσῆ, ὅπως μὴ μαρανθῇ ἕνεκα ἐλλείψεως τῆς προσηκούσης ἐκτιμήσεως;».

Βέβαια δὲν εἶναι ἡ μοναδικὴ γιὰ τὸ θέμα προειδοποίηση πρὸς τὸ ἁρμόδιο Ὑπουργεῖο ἀπὸ τὸν ἴδιο διπλωμάτη. Τὴν 4 Δεκεμβρίου 1903 βροντοφωνάζει ἀπὸ Σέρρες: «Αἱ βλαχόφωνοι κοινότητες διατρέχουν μέγιστον ἀληθῶς κίνδυνον αἱ δὲ τελευταῖαι εὔνοιαι αἱ ἐπιδαψιλευόμεναι τῇ ρουμανικῇ προπαγάνδᾳ ὑπὸ τῆς Πύλης, ἡ ἀναζωπύρωσις τοῦ ρουμανικοῦ ζήλου, ὡς καὶ ἡ πραγματικὴ ὑποστήριξις ἧς τυγχάνει πάντοτε ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα ὑπὸ τῶν Προξένων τῆς Αὐστρίας, θέλουσιν ἐνισχύσῃ αὐτὴν ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νὰ καταστραφῶσιν αἱ ἐν Μακεδονίᾳ ἑλληνικαὶ κοινότητες…». Τὶς ἐπιβλαβέστατες γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἐπι-

πτώσεις προαναφέρει ἐπιγραμματικά: «Ἡ ἀπώλεια τῶν Βλάχων ἐν Μακεδονίᾳ εἶναι ἡ πλήρης καταστροφὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας…». Στὴν ἴδια ἀκόμη σελίδα σημειώνει: «Εἶναι ἀξία θαυμασμοῦ ἡ ἐθνικὴ ἀντοχὴ καὶ τὰ ἄλλα τῶν Βλάχων προτερήματα, τῶν τε συνοικισθέντων εἰς τὰς κώμας καὶ πόλεις ὡς καὶ τῶν κατεχόντων τὰ ὄρη νομάδων ποιμένων, ἀπορῶ δὲ πῶς ἔχοντες ἐν Μακεδονίᾳ τοιοῦτο στοιχεῖον, τοιοῦτο γένος ὀρεινόν, νοῆμον, ὑπερήφανον καὶ φιλοπόλεμον οὐ μόνον δὲν μετεχειρίσθημεν αὐτό, ὅσον ἔπρεπε, πρὸς περιφρούρησιν τῶν ἐν τῇ χώρᾳ δικαίων ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ἀφήκαμεν αὐτὸ νὰ ἀποδεκατισθῇ ἐκ τῶν ἐπιθέσεων τῶν ἐνόπλων βουλγάρων…» (Ἰ. Δραγούμη, *Τὰ Τετράδια τοῦ Ἴλιντεν*, Ἀθήνα 2000, 477-623).

Πανόμοιος πατριωτικὸς παλμὸς ἔχει δονήσει καὶ τοὺς Βλάχους τῆς ὀρεινῆς Δυτικῆς Θεσσαλίας μόλις πρὸ πενταετίας, τὸ 1898, μετὰ τὸν Ἀτυχῆ Πόλεμο τοῦ ’97, τὸν ἀποκαλούμενο Πόλεμο τῆς Ντροπῆς, κατὰ τὸν ὁποῖο τὴν τιμὴ τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων ἔσωσε ὁ Βορειοηπειρώτης ταξίαρχος Κωνσταντῖνος Σμολένσκης, Μοσχοπολίτης, τόσο ἀκόμη ἄγνωστος στὴν Ἑλλάδα, ὥστε καὶ διδάκτορες Ἱστορίας Ἕλληνες τῶν ἡμερῶν μας νὰ τὸν θεωροῦν φιλέλληνα Οὖγγρο, Πολωνό, Αὐστριακό, ἂν καὶ τὴν ἑλληνικὴ ἀπὸ τὴ Μοσχόπολη καταγωγή του ἀφηγήθηκε σὲ συνέντευξή του ἐξηγώντας καὶ τὸ ἐπίκτητο ἐπώνυμό του.

Τὸ χείριστο συμβαίνει πρόσφατα. Καθημερινὴ ἀπογευματινὴ ἐφημερίδα τῆς ἑλληνικῆς πρωτεύουσας διένειμε δωρεὰν καὶ συγγραφὴ δῆθεν διαφωτιστικὴ καὶ διδακτική, ὅπως τοῦ Θόδωρου Καρζῆ, ποὺ δίκην Πάπα πληροφορεῖ τοὺς ἀναγνῶστες ὅτι ὄχι μόνον ὁ Σμολένσκης ἀλλὰ ἅπαντες οἱ Μοσχοπολίτες εἶναι… Ρουμάνοι! Τοὺς λοιποὺς δὲ Βλάχους τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ ὅλης τῆς Ἀλβανίας ἔχει προλάβει μὲ πολυτελῆ ἔκδοση, δαπάναις τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου, τὸ ΕΛΙΑΜΕΠ πρὸς ἔνταξη σὲ ξεχωριστή, Βλαχικὴ ἐθνότητα, μὴ ἑλληνική, κωφεύντας στοὺς τριγμοὺς τῶν ἱερῶν ὀστῶν τῶν Σίνα, Ζάππα, Ζωγράφου, Τέρπου, Τρικούπη…, οἱ ὁποῖοι ἔργῳ, λόγῳ καὶ διανοίᾳ διὰ βίου αὐτοφανερώθηκαν ὑπέροχοι Ἕλληνες! Ἐξ ἄλλου οἱ Βλάχοι τῆς Κουτσούφλιανης, σημερινῆς Παναγίας Τρικάλων, τὴν ὁποία οἱ Μεγάλες Δυνάμεις κατὰ τὴ διαρρύθμιση τῶν συνόρων τὸ 1898 ἀποφάσισαν νὰ ἀποσπάσουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ παραδώσουν στοὺς Τούρκους, ἀπάντησαν μὲ τὸ Ὁλοκαύτωμα, τὸ ὁποῖο ὅμως μετὰ πλήρη αἰώνα καὶ πλέον, μόλις τὸ 2006, σὲ δίτομη Ἱστορία τῆς Θεσσαλίας ἀπαλείφθηκε ὡς ὅρος, ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ Κέντρου γιὰ τὴ Δημοκρατία καὶ τὴ Συμφιλίωση τῶν λαῶν τῆς ΝΑ Εὐρώπης, ἂν καὶ ἡ ἔκδοση εἶναι περιφερειακή, Ε.Τ.Ε.Δ.Κ. Θεσσαλίας, ὅπου κανεὶς ἀναμένει μεγαλύτερες εὐαισθησίες γιὰ τὴν τοπικὴ ἱστορία καὶ τὴν ἀγνότερη καὶ προθυμότερη ἀπότιση ὀφειλόμενης τιμῆς σὲ ἁπλοϊκοὺς χωρικούς, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν περιφρόνηση τῆς Ἀποφάσεως τῶν Μεγάλων Δυνάμεων καὶ τὴν πυρπόληση τοῦ χωριοῦ τους ἀναπτέρωσαν τὸ τότε καταπτοημένο

φρόνημα τῶν Πανελλήνων, ἀποσπώντας τὸν παγκόσμιο θαυμασμό!

Ἐξ ἴσου ἑλληνοπρεπῆ στάση ἐπέδειξαν οἱ Βλάχοι τῆς Θεσσαλίας καὶ κατὰ τὶς προγενέστερες τριετεῖς διαβουλεύσεις εἰρήνης 1878-1881. Δὲν ὑπέκυψαν στὶς δελεαστικὲς προτάσεις Εἰδικῆς Ρουμανικῆς Ἐπιτροπῆς, τὴν ὁποία πράγματι ἀπέπεμψαν, οὔτε στὶς ἐπίφοβες πιέσεις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων γι' ἀποδοχὴ συμμετοχῆς στὸ σχεδιαζόμενο Ἀλβανο - Βλαχικὸ κράτος. Ὁ Γάλλος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Σορβόννης Victor Bérard ἀποκαλύπτει ὅτι, ἂν τότε οἱ Βλάχοι εἶχαν ἐνδώσει, τὰ σύνορα τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος θὰ παρέμεναν ὁριστικὰ στὸ Δομοκό! Βέβαια ἡ Μεγάλη τότε Βρεταννία, ἡ ὁποία πρωτοστατοῦσε στὴν ἀκύρωση τῆς Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου εἶχε ἐξασφαλίσει ἀπὸ τὴν Τουρκία τὴν ἐπέκτασή της στὴν Κύπρο, ἐν ἀγνοίᾳ πάντων… Ἀλλὰ γιὰ τοὺς Βλάχους, ποὺ πρωταγωνιστοῦσαν μὲ τὸν Χριστόδουλο Χατζηπέτρο στὴ Θεσσαλία, στὴ δὲ Μακεδονία ἐκτυλίχθηκε νέα πράξη Ζαλόγγου μὲ ἡρωϊδες Βλαχοποῦλες στὸ μοναστήρι τῶν Ἁγίων Πάντων, διαδοχικὲς "δυνατότητες" ἀφελληνισμοῦ προσφέρονται!

Βλάχος ὑπῆρξε ὁ φύλακας ἄγγελος τοῦ ἀλύτρωτου βορειοελλαδικοῦ χώρου τὸ 1913. Ὁ Νικόλαος Μίσσιος, Μοναστηριώτης Βλάχος, πρῶτος ἐπιτυχὼν μὲ ἄριστα σὲ διαγωνισμὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν δὲν κατέλαβε αὐτὸς τὴ μοναδικὴ θέση ἀλλὰ ὁ ἐπιλαχὼν γόνος πολιτικοῦ μὲ συνέπεια τὴν ἀποδημία στὴ Ρουμανία, ὅπου πάλι διαγωνίσθηκε, ἐπρώτευσε, ἀρίστευσε ἀλλὰ καὶ τοῦ δόθηκε ἡ θέση, ὥστε κατὰ τὴν κρίσιμη ὥρα τῆς Συνδιασκέψεως τοῦ Βουκουρεστίου, ἂν καὶ βαθύτατα πικραμένος, ἔφθασε καὶ στὴν ὑπέρβαση τοῦ καθήκοντος γιὰ τὴ σωτηρία τῆς Θεσσαλονίκης καὶ σύνολης τῆς Μακεδονίας ἀπὸ βέβαιο βουλγαρικὸ κίνδυνο. Τὸ γεγονὸς δημοσιεύθηκε καὶ στὸν ἡμερήσιο Τύπο. (Γ. Ροῦσσος, Ὁ Βενιζέλος καὶ ἡ ἐποχή του, *Τὸ Βῆμα,* 18.6.1961). Ὡστόσο οἱ Βλάχοι, τῶν ὁποίων ὁ πανάξιος ἐκπρόσωπός τους διακινδύνευσε τὴν ἐκπληκτικὴ σταδιοδρομία καὶ αὐτὴ τὴ ζωή του ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, παραδόθηκαν στή… Ρουμανία πρὸ ὁποιουδήποτε διαβήματός της παρὰ τὶς κατὰ καιροὺς ἐπινοούμενες παντοειδεῖς προφάσεις καὶ αἰτιάσεις, δεδομένου ὅτι ἡ ἴδια ἀδιανόητη κακοδαιμονία δέρνει ἀδιάλειπτα τὴν ἑκάστοτε πολιτικὴ ἡγεσία καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς "κομματικὰ" παρακοιμωμένους ἢ ἔξωθεν ἐμφυτευμένους, φυσικὰ χωρὶς ἐνδεδειγμένο καὶ δεσμευτικὸ διαγωνισμό. Μιὰ φευγαλέα ματιὰ σὲ ζήτημα Βλάχου τῆς Ἀλβανίας ἀπογοητεύει καὶ τὸν αἰσιοδοξότερο.

Ἀσφαλῶς θὰ ἦταν ἀσυγχώρητη ἡ παρασιώπηση τῶν μόχθων, τῶν ἀγώνων καὶ ἀγωνιῶν, τῶν θυσιῶν καὶ τῶν κινδύνων, ποὺ δοκίμασαν κατὰ τὴν Βορειοηπειρωτικὴ Ἐποποιΐα τοῦ 1940 οἱ Βλαχοποῦλες Ἡρωΐδες τῆς Πίνδου, καθὼς βραδύτερα μετὰ τὴν συγκρότηση Κυβερνήσεως Ἐθνικῆς Ἀνάγκης, οἱ ἀπανταχοῦ

Ἕλληνες γιὰ τὴ διάσωση συμμάχων τοῦ Βρεταννικοῦ Ἐκστρατευτικοῦ Σώματος, ἐνῶ Σύνδεσμοι τῶν Μεγάλων Δυνάμεων σὲ δυσχερέστατες περιστάσεις τῆς Μάχης τῆς Κρήτης ἀποτολμοῦσαν νὰ εἰσηγοῦνται στὴν ἡγεσία τῆς Κρητικῆς Ἀντιστάσεως τὴν ἀνεξαρτοποίηση τῆς Μεγαλονήσου μὲ Ἀγγλικὴ Σημαία!

ΝΥΜΦΑΙΟΝ

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ - ΚΥΡΙΑΚΗ 17 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2000

ΕΥΡΩΠΗ: ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΑ ΕΝΙΑΙΑ Ἢ ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ;

Ὁ ὅρος Εὐρώπη ἔχει γεωγραφικὴ καὶ πολιτισμικὴ ἔννοια. Ἡ πρώτη χρειάζεται καθορισμὸ μόνο πρὸς ἀνατολάς, ὅπου ὅριά της γήινα συνιστοῦν τὰ Οὐράλια ὄρη τῆς Ρωσίας καὶ ὑδάτινα τὸ Ἀρχιπέλαγος τοῦ Αἰγαίου μὲ ὅλα τὰ αἰγαιοπελαγίτικα, μικρὰ καὶ μεγάλα, νησιά, καθὼς καὶ τὴν Κύπρο. Τὴν Τουρκία, ἂν καὶ κάτοχο τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, τμήματος εὐρωπαϊκοῦ, δὲν θεωρεῖ εὐρωπαϊκὴ χώρα ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου, συνάμα δὲ διαπρεπὴς πολιτικός, ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν καὶ πρωθυπουργὸς τῆς Ρουμανίας, N. Iorga. Ἡ δεύτερη ἔννοια τῆς Εὐρώπης, ἡ πολιτισμική, ὁρίζεται ἀπὸ τὸν Γάλλο ἀκαδημαϊκὸ καὶ καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σορβόννης René Grousset ὡς τὸ σύνολο τῶν χωρῶν, οἱ ὁποῖες ἔχουν κληρονομήσει τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμό.

Ἐνωρίτερα, κατὰ τὸ διάστημα τοῦ μεσοπολέμου, ὅταν εἶχε κυριαρχήσει ὁ Πανιλλυρισμός, ὑποστηρίχθηκε τὸ ἑνιαῖο πολιτισμικὰ τῆς Εὐρώπης ὡς ἀπότοκο κληρονομιᾶς τοῦ ἰλλυρικοῦ πολιτισμοῦ. Ἀλλὰ ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου Al. Graur ἐπέστησε τὴν προσοχὴ ὅλων ἐπισημαίνοντας τὰ ἑξῆς: «Ἐπὶ μία ἀρκετὰ μεγάλη περίοδο, μεταξὺ τῶν δύο παγκοσμίων πολέμων, ὁ πανιλλυρισμὸς εἶχε ἐπικρατήσει κατὰ ἐπιδημικὸ τρόπο. Ἀπὸ τὴ Βαλτικὴ ἕως τὴν Καλαβρία, ἀπὸ τὴ Βρεταννία ἕως τὴν Παλαιστίνη, παντοῦ δὲν ἔβλεπε κανεὶς παρὰ μόνον Ἰλλυριούς, τῶν ὁποίων ἡ γλώσσα, ἂν καὶ ἀ μ ά ρ τ υ ρ η, ἦταν ἐπιφορτισμένη γιὰ τὴν ἑρμηνεία παντός, ποὺ δὲν εἶχε ἐτυμολογία σὲ ὅλες τὶς εὐρωπαϊκὲς γλῶσσες. Ἤδη ἡ πλάνη ἔγινε ἀντιληπτή, ἀλλὰ τὸ γεγονὸς ὅτι δημιουργήθηκαν παρόμοιες παρεκκλίσεις ἐπιβάλλει ἐφεξῆς φρόνηση».

Πάντως οἱ Ἰλλυριοὶ ἐντοπίσθηκαν στὸ δυτικὸ μέρος τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου, τῆς Βαλκανικῆς, πρὸς βορρᾶν τοῦ Δυρραχίου μέχρι Τεργέστης. Ὅμως ἀπὸ τὸν πανεπιστήμονα ἐπίσκοπο τῆς Σεβίλλης Ἰσίδωρο τὸ Ἰλλυρικὸν ὀνομάζεται *Graecia*. Ἐπὶ πλέον ὁ σύγχρονός μας Ἰταλὸς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Πάδοβας Lorenzo Braccesi σύγγραμμά του, ποὺ καλύπτει τὸν ἴδιο χῶρο, ἐπιγράφει *Grecità adriatica* (Bologna 1971 καὶ 2η ἔκδοση 1977). Στὸν ἑλληνικὸ κόσμο ἐντάσσει καὶ τὴν Ἀδριατικὴ μὲ τὸ πολὺ πρόσφατο συμπλήρωμά του, ἐπιγραφόμενο *Hellenikós Kolpos* Supplemento a Grecità adriatica (Roma 2001).

Σὲ μικρότερες διαστάσεις πολιτισμικὴ κάλυψη τῆς Εὐρώπης ἐπιχειρεῖται μὲ προβολὴ Πανθρακισμοῦ, δίκην ἀποφύσεως παρακρατικοῦ ρουμανικοῦ μεγαλοϊδεατισμοῦ, στὸν ὁποῖο συνᾴδει καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρουμανίας, δοθέντος ὅτι στὸ ἐγκριτότερο περιοδικό της Biserica Ortodoxă Română (96, 1978, 1084) φιλοξενεῖ ἀντίστοιχο χάρτη. Πρόκειται γιὰ παρωχημένη ἀντίληψη τῆς Ἡροδότειας ἀπει-

κονίσεως τῶν Θρακῶν, ἂν καὶ μετὰ διεπιστημονικὴ τῶν ἡμερῶν μας διερεύνηση διακρίνονται οἱ Θρᾶκες ἀπὸ τοὺς Γέτες καὶ Δάκες, προγόνους τῶν Ρουμάνων. Στὸ φανταστικὸ θρακορουμανικὸ περίγραμμα ἐμπεριέχονται οἱ σημερινὲς χῶρες, Ἰσραήλ, Λίβανος, Κύπρος, τὸ μεγαλύτερο τμῆμα τῆς Τουρκίας, ἡ Βαλκανικὴ πλὴν τῆς Πελοποννήσου, Ρουμανία, Οὐκρανία, Πολωνία, Οὐγγαρία, Αὐστρία, Σλοβακία, Τσεχία, ἀνατολικὰ τμήματα Γερμανίας καὶ Ἑλβετίας, Ἰταλία, νότια Ἱσπανία. Ἐπείγει δὲ προειδοποίηση, κατὰ τὴν ὁποία οἱ ἄξιοι τοῦ ὀνόματος ἐπιστήμονες τῆς Ρουμανίας δὲν συμμερίζονται παρόμοια παραληρήματα, ὅπως οἱ Cicerone Poghirc, Vasile Pârvan κ.ἄ.

Ὁ δεύτερος, ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου, συνάμα δὲ διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ *Ὀρφεύς*, στὸν πρόλογο ἄρθρου του γράφει: «Οἱ ἀρχαῖες ἑλληνικὲς παραδόσεις, σωζόμενες κυρίως στοὺς ἐπικοὺς κύκλους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐμπνεύσθηκαν οἱ τραγικοί, ἐμπεριέχουν γνώσεις παμπάλαιες, ἀφότου οἱ Ἕλληνες, Θρᾶκες, Φρύγες ἀνῆκαν ὁπωσδήποτε σὲ κοινὸ τῶν τριῶν ἔθνος. Ὁ Ὀρφεὺς ἦταν Θρᾷξ, ὁ Πέλοψ ἦταν Φρύξ, ἀλλὰ καὶ οἱ δύο ταυτόχρονα ἦσαν καὶ Ἕλληνες. Τὰ ὁμηρικὰ ποιήματα ἐμφανίζουν αὐτὴν τὴν πνευματικὴ κατάσταση. Τὰ δὲ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα τοῦ τελευταίου μισοῦ τοῦ αἰώνα ἐπιβεβαιώνουν ὁλοένα καὶ περισσότερο τὴν ἀκρίβεια τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν παραδόσεων».

Στὸ ἐθνωνύμιο Θρᾷκες, ἑλληνικό, συμπεριλαμβάνονται καὶ μὴ ἑλληνικῆς καταγωγῆς φῦλα, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν παρουσία διερμηνέα κατὰ τὴ συνομιλία τοῦ Ξενοφῶντος μὲ τὸν Σεύθη, βασιλιὰ Θρακῶν, ποὺ μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ γνωστοποιεῖ: «καὶ γὰρ συγγενεῖς εἶεν εἰδέναι…». Κατὰ δὲ τὸν Στράβωνα, τὰ λεγόμενα θρακικὰ ἔθνη ὑπερβαίνουν τὶς δύο δεκάδες: «Ἔστι δ᾽ ἡ Θράκη σύμπασα ἐκ δυεῖν καὶ εἴκοσι ἐθνῶν συνεστῶσα». Ἐξ ἴσου ἀσφαλὴς συνάγεται καὶ ἡ πληροφορία γιὰ ὕπαρξη στὴ Θράκη Ἑλλήνων, αὐτοχθόνων, ὅπως τονίζει ὁ Ρουμάνος ἀκαδημαϊκὸς Radu Vulpe. Ἐπιπρόσθετα ὡς πολύτιμη ἀξιολογεῖται καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰουλιανοῦ (Λόγος Α΄): «Οἱ περὶ τὴν Θράκην καὶ τὴν Ἰωνίαν κατοικοῦντες Ἑλλάδος ἐσμὲν ἔκγονοι».

Ἡ τάση ἰχνηλατήσεως ἑνιαίου π ο λ ι τ ι σ μ ι κ ο ῦ ὑ π ο σ τ ρ ώ μ α τ ο ς τῆς Εὐρώπης συνεχίζεται. Ὁ Angelo Antinorio χαρτογραφώντας τὴν ἐξάπλωση τῶν Πελασγῶν ὑπαινίσσεται πρώιμο προβάδισμά τους. Μολονότι παραμένει ἐπίμαχο τὸ ζήτημα καταγωγῆς, ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου Em. Condurache ἐρευνώντας τὸν χρόνο ἱδρύσεως τοῦ μαντείου τῆς Δωδώνης, τὸ ὁποῖο στὴ γραπτὴ παράδοση φέρεται ὡς πελασγικό, ἀποδέχεται ὡς ἱδρυτὴ τὸν μυθικὸ πρόγονο τῶν Ἑλλήνων Δευκαλίωνα, πατέρα τοῦ Ἕλληνος. Παράλληλα παραθέτει πλούσια τεκμηρίωση τῆς ἑλληνικότητας τῶν Πελασγῶν, χωρὶς παρασιώπηση καὶ τῆς ἄλλης ἐκδοχῆς, προελληνικῆς. Ὁ δὲ

ἀκαδημαϊκὸς Μιχαὴλ Σακελλαρίου, ἂν καὶ ἀναφέρεται σὲ προελληνικοὺς λαοὺς ἰνδοευρωπαϊκῆς προελεύσεως, στὰ εὑρετήρια τοῦ συγγράμματός του ἐπικαλεῖται τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, κατὰ τοὺς ὁποίους Πελασγοὶ = Ἕλληνες καὶ Πελασγία = Ἑλλάς!

Πρόταξη τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καθ' ὅλη τὴν Εὐρώπη ὑποδηλώνει καὶ ἡ συγγενικὴ σύνδεση τοῦ Κελτοῦ, τοῦ Γαλάτη καὶ τοῦ Σκύθη, γεναρχῶν τῶν ὁμωνύμων εὐρωπαϊκῶν λαῶν, Κελτῶν, Γαλατῶν καὶ Σκυθῶν, μὲ τὸν Ἡρακλῆ, πατέρα τῶν τριῶν υἱῶν. Τὰ δὲ ταξίδια του ἀπὸ τὸ ἕνα ἕως τὸ ἄλλο ἄκρο τῆς Εὐρώπης πρὸς πραγμάτωση τῶν μεγάλων ἄθλων του ἑρμηνεύονται ὡς οἱ διὰ ξηρᾶς δρόμοι τῶν ἀρχαιοτάτων Ἑλλήνων ἐμπόρων. Ταυτόχρονα ἀξιοποιοῦνται τόσο οἱ θαλάσσιοι ὅσο καὶ οἱ ποτάμιοι μὲ τὴν ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία καὶ τὶς κρητομινωϊκὲς ἐποποιΐες, ὅπως τὶς χαρακτηρίζει ἡ T. Blawaskaya. Ἐξ ἄλλου ὁ ἀκαδημαϊκὸς V. Pârvan σὲ δημοσίευμά του ἐπιγραφόμενο *Ἑλληνικὴ καὶ ἑλληνιστικὴ διείσδυση στὴν κοιλάδα τοῦ Δουνάβεως* (Βουκουρέστι 1923) ὀνομάζει ἑλληνικοὺς ποταμοὺς τοὺς Δνείπερο καὶ Δούναβι. Στὶς δὲ ὄχθες τους, ἰδίως τοῦ Δουνάβεως, ἀφθονοῦν οἱ ἑλληνικοὶ οἰκισμοί, στοιχειώδη φυλάκια ἢ πύργοι, σταθμοί, ἐμπορεῖα, τῶν ὁποίων ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη προσδιορίζει σήμερα καὶ τὴν προέλευση τῶν πρώτων οἰκιστῶν, ὅπως τῆς Vinča, στὸ ἄνω ρεῦμα τοῦ Δουνάβεως, 14 χιλιόμετρα δυτικὰ τοῦ Βελιγραδίου, ὅπου διέπρεψαν Κύπριοι.

Ὁμολογουμένως ἐκπληκτικὴ εἶναι ἡ ἀποκάλυψη τοῦ E. Pennink, κατὰ τὸν ὁποῖο ἡ εἴσοδος Ἑλλήνων ἐμπόρων διὰ τῶν ὑδάτινων ὁδῶν στὰ ἐνδότερα τῆς Εὐρώπης μέχρι Βαλτικῆς δὲν διακόπτεται οὔτε ἐπὶ ρωμαιοκρατίας, ὅπως συμπεραίνει ἀπὸ τὸ δεύτερο συνθετικό burg παραποτάμιων εὐρωπαϊκῶν πόλεων, Strassburg, Duisburg κ.ἄ. Παράγει δὲ αὐτὸ ἀπὸ τὸ λατινικὸ burgus, τοῦ ὁποίου ἀρχικὸ εἶναι τὸ ἑλληνικὸ πύργος, ὑπαρκτὸ καὶ στὴ Βουλγαρία ὡς Burgas καὶ στὴν Ἱσπανία ὡς Burgos.

Ὡστόσο πασιφανέστερη παρουσία Ἑλλήνων καὶ διαχρονικὴ ἐπίδρασή τους ἀποδεικνύουν ὀνομασίες ὁλόκληρων περιοχῶν, ὅπως Scythia graeca, Adriatica graeca, πρὸ πάντων δὲ Magna Graecia, Gallia graeca, Hispania graeca… Στὴν τελευταία καὶ τὸ ὄνομα Ἰβηρία εἰσάγεται ἀπὸ Ἕλληνες, ποὺ ἐδῶ κατέφθασαν πανάρχαια ἀπὸ τὴν καυκασιανὴ Ἰβηρία. Βραδύτερα δὲ στὴ δυτικὴ Ἰβηρία οἱ Φωκαεῖς γίνονται φιλικὰ δεκτοὶ ἀπὸ τὸν ἐντόπιο βασιλιᾶ, ὅπως διηγεῖται ὁ Ἡρόδοτος (I, 163, 7): «Ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Ταρτησσὸν προσφιλέες ἐγένοντο τῷ βασιλέϊ τῶν Ταρτησσίων, τῷ οὔνομα μὲν ἦν Ἀργανθώνιος… Τούτῳ δὴ τῷ ἀνδρὶ προσφιλέες οἱ Φωκαιέες οὕτω δή τι ἐγένοντο ὡς τὰ μὲν πρῶτα σφέας ἐκλιπόντας Ἰωνίην ἐκέλευε τῆς ἑωυτοῦ χώρης οἰκῆσαι ὅκου βούλονται».

Βέβαια Ἕλληνες διῆλθαν καὶ τὶς Ἡράκλειες Στῆλες, τὸ στενὸ τοῦ Γιβραλτάρ, ἤδη ἀπὸ τοὺς τρωϊκοὺς χρόνους καὶ ἴσως κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς ἀκμῆς τῆς μινω-

ἴκῆς Κρήτης. Ὁ δὲ Πυθέας ὁ Μασσαλιώτης καταγράφει ἐνδιαφέρουσες πληροφορίες ἀπὸ αὐτοψία, ἐνῶ προγενέστεροί του, ὅπως ὁ Ἑκαταῖος, ἐρανίζονται διηγήσεις ναυτικῶν, ποὺ εἶχαν ταξιδεύσει στὴ Βρεταννία.

Μετὰ τὴν πολλῶν αἰώνων ἐπικοινωνία Ἑλλήνων καὶ σχεδὸν ὅλων τῶν ποικιλωνύμων εὐρωπαϊκῶν – καὶ ὄχι μόνον – λαῶν, κατὰ τὸν Ἀδριανουπολίτη Ἀριστείδη, ποὺ διδάσκει τὸν 2ο αἰώνα μ.Χ. στὴν Ἀλεξάνδρεια, ἡ κατάσταση παρουσιάζεται παγκοσμιοποιημένη, μὲ βάση τὸν τότε γνωστὸ κόσμο, ὡς ἑξῆς: «Πᾶσαι γὰρ αἱ πόλεις καὶ πάντα τῶν ἀνθρώπων τὰ γένη πρὸς ἡμᾶς καὶ πρὸς τὴν ἡμετέραν δίαιταν καὶ φωνὴν ἀπέκλινε, καὶ οὐ φρουραῖς ἐγκαθεστηκυίαις ἡ δύναμις τῆς πόλεως συνέχεται, ἀλλὰ πάντων ἐξεπίτηδες τὰ ἡμέτερα ῥηθέντων καὶ εἰσποιησάντων ἑαυτούς, ὡς δυνατὸν τῇ πόλει καὶ παισὶ καὶ ἑαυτοῖς τοῦ παρ' ἡμῖν καλοῦ μεταλαβεῖν, καὶ οὔτε Ἡρακλέους στῆλαι κωλύσουσιν, οὔτε Λιβύης κολωνοῖς ταῦτα ὁρίζεται, οὐδ' αὖ Βοσπόρῳ ὁποτέρῳ βούλει, οὐδὲ στενοῖς Συρίας καὶ Κιλικίας, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν γῆν τύχῃ τινὶ θείᾳ ζῆλος ἐπέρχεται τῆς ἡμετέρας σοφίας καὶ συνηθείας, καὶ ταύτην μίαν φωνὴν κοινὴν ἅπαντες τοῦ γένους ἐνόμισαν, καὶ δι' ἡμῶν ὁμόφωνος γέγονε πᾶσα ἡ οἰκουμένη· ἴδοις δ' ἂν καὶ τοὺς ἡνιόχους καὶ τοὺς νομέας καὶ τοὺς ἀπὸ θαλάττης ζῶντας, καὶ πάντα ὅσα ἔθνη καὶ κατὰ πόλεις καὶ κατὰ χώρας τῆς παρ' ἡμῶν φωνῆς ἐχομένους…».

Μὲ ἄλλα λόγια ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα καθίσταται διεθνὴς καὶ τίθεται θέμα ἐξελληνισμοῦ πολλῶν χωρῶν, ἀκόμη καὶ τοῦ Λατίου, τοῦ ὁποίου ἡ πρωτεύουσα, ἡ Ρώμη, ἀποκαλεῖται "Ἕλληνίς", ἀφοῦ τόσο ἡ ἀνώτερη κοινωνία, ὅπως παρατηρεῖ ὁ P. Boyancé, ὅσο καὶ τὰ κατώτερα στρώματα τῶν κατοίκων ὁμιλοῦν τὴν ἑλληνική, κατὰ τὸν Γερμανὸ ρωμανιστὴ J. Kramer.

Στὴ Δύση, μὲ μοναδικὴ ἐξαίρεση τὸν ἅγιο Αὐγουστῖνο, ὅπως διατείνεται ὁ διαβόητος J. B. Duroselle, καὶ οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἕως τὸν 5ο αἰώνα εἶναι Ἕλληνες. Δὲν ἀρκοῦνται δὲ στὸ κήρυγμα καὶ στὴν κατήχηση. Δραστηριοποιοῦνται στὴν προσφορὰ ἀνθρωπιστικῆς βοήθειας, ἀκραιφνοῦς καὶ πραγματικῆς, πρὸς τὶς πάσχουσες περιοχὲς ἕως τὰ ἀπόμακρα βρεταννικὰ νησιά, ἰδίως, ὅταν αὐτὰ σπαράσσονται ἀπὸ ἐμφύλια σύρραξη μετὰ τὴν ἐγκατάλειψή τους ἀπὸ τὶς ρωμαϊκὲς λεγεῶνες τὸ 407. Ἡ ἑλληνικὴ ἀρωγὴ ἐκδηλώνεται πολυδιάστατα καὶ πολυσχιδέστατα, ὥστε νὰ διευρύνονται καὶ οἱ πνευματικοὶ ὁρίζοντες. Ὁ J. Vendruès διαπιστώνει γνώση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας στὴν Ἰρλανδία κατὰ τὶς ἀρχὲς τῶν μέσων χρόνων. Κατὰ δὲ τὸν E. E. Delaruelle, ἡ γνώση τῆς ἑλληνικῆς στὴ Δύση συνεχίζεται ἀπὸ τὸν 5ο ἕως τὸν 9ο αἰώνα.

Ὁπωσδήποτε βαθμιαῖα ἐμφανίζεται ἡ ὑπερίσχυση τῆς λατινικῆς χάρη καὶ στὴν ἀποφασιστικὴ μακροχρόνια συμβολὴ Ἑλλήνων, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγονται ὁ Κόιντος Ἔννιος (Ρουδία, Λέτσε 239 – Ρώμη 169 π.Χ.), ὁ πρῶτος μεγάλος ποιητὴς τῆς λατινικῆς λογοτεχνίας, πατέρας τοῦ ρωμαϊκοῦ ἔπους σὲ

ἑξάμετρο. Ὁ Ἀθηνάδης Διοσκουρίδης, γραμματικὸς Ρωμαϊκός, ποὺ διδάσκει τὴ λατινικὴ στὴ Μασσαλία. Ὁ Κ. Καικίλιος, ἠπειρωτικῆς καταγωγῆς, ποὺ εἰσάγει τὴ σπουδὴ τοῦ Βιργιλίου στὸ σχολεῖο. Ὁ ἅγιος Ἱερώνυμος, ποὺ μετέφρασε τὴ Βίβλο στὴ λατινική, δημιουργώντας τὴ Vulgata, ἡ ὁποία μετὰ γνωμάτευση τῆς Συνόδου τοῦ Τριδέντου θεωρεῖται ὡς πηγὴ πίστεως μὲ ἀποδεικτικὴ ἀξία…

Πάντως καὶ μετὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς λατινικῆς ὡς κύριας γλώσσας λαῶν, ποὺ ὑποτάχθηκαν στοὺς Ρωμαίους, ἡ ἀκτινοβολία τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ δὲν μειώνεται. Διότι, κατὰ τὸν Grousset, «ἡ ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία πραγμάτωσε τὴν ἐξάπλωση τῆς λατινικότητας καί, μέσῳ αὐτῆς τὴν εἴσοδο σύμπαντος τοῦ δυτικοῦ κόσμου στὸν ἑλληνικὸ πολιτισμό». Σὲ δεύτερη βαθμίδα ὁ Grousset προσθέτει: «Ὁ μεσαιωνικὸς χριστιανισμὸς ἐπιφέρει τὴν ἔνταξη, στὸν ἴδιο ἀκριβῶς πολιτισμό, τοῦ γερμανικοῦ καὶ τοῦ σλαβικοῦ κόσμου». Ὡς πρὸς τὸν σλαβικὸ κόσμο ὁ Grousset ἐπαληθεύεται καὶ ἀπὸ τὸν σλαβικῆς καταγωγῆς καθηγητὴ τῶν Πανεπιστημίων Πράγας καὶ Χάρβαντ František Dvornik, ὁ ὁποῖος γράφει: «Τὸ Βυζάντιον διέπλασε τὶς ἀπειθάρχηγες φυλὲς τῶν Σέρβων, Βουλγάρων, Ρώσσων, Κροατῶν καὶ τὶς διεμόρφωσε σὲ ἔθνη. Τοὺς ἔδωσε τὴν θρησκεία του, τοὺς θεσμούς του καὶ τὶς παραδόσεις του, καὶ ἐδίδαξε τοὺς ἀρχηγούς των πῶς νὰ κυβερνοῦν. Τῷ ὄντι, τοὺς ἔδωσε τὴν οὐσία τοῦ πολιτισμοῦ – τὴν γραφὴν καὶ τὴν φιλολογίαν».

Ὅταν τὸ Βυζάντιο συρρικνώνεται ἐδαφικὰ καὶ πολιτικά, ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἀναγεννᾶ τὴν Εὐρώπη. Ὁ Δάντης (Φλωρεντία 1265 - Ραβέννα 1321), ἔστω καὶ μὲ ποιητικὴ ἔκφραση, τῆς ὁποίας τὴν ἑρμηνεία ἀποπειρᾶται ὁ ὀνομαστὸς Ἰταλὸς ἑλληνιστὴς G. Bonfante, φρονεῖ ὅτι, πλὴν Οὔγγρων καὶ Κροατῶν, ὅλη ἡ ἀνατολικὴ Εὐρώπη ὁμιλεῖ τὴν ἑλληνική, γλώσσα ὅλων τῶν ἑλληνορθοδόξων λαῶν, Ἑλλήνων, Βουλγάρων, Ρουμάνων, Ρώσων. Τῶν Βουλγάρων τὶς ἑλληνικὲς πολιτισμικὲς βάσεις ἀναπτύσσει ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν Δ. Α. Ζακυθηνὸς σὲ μελέτημα ἐπιγραφόμενο «Οἱ Βούλγαροι ἀπὸ τοῦ ἐξελληνισμοῦ εἰς τὸν ἐκσλαβισμόν». Ἀπερίφραστα ὁμολογεῖ ὁ Βούλγαρος καθηγητὴς Alex. Balabanoff: «Ἡ Βουλγαρία βρίσκεται κοντὰ στὴν πηγή. Καὶ ἂν ἔχει κάτι μεγάλο στὸ παρελθόν της, τὸ χρωστάει σ' αὐτὴ τὴ γειτονιά. Ἀκόμα καὶ τὴν πνοὴ τῆς ἐλευθερίας…». Οἱ Ρουμάνοι, πρὶν πνιγοῦν στὸ σλαβικὸ ὠκεανό, ἀποκτοῦν τὴν ἐθνικὴ καὶ γλωσσικὴ ἰδιαιτερότητά τους χάρη στὸν ἑλληνικῆς καταγωγῆς καλόγερο Κορέση. Οἱ Ρῶσοι πρωτίστως σπεύδουν νὰ συνδέσουν μὲ γάμο πρίγκιπά τους καὶ ἀπόγονο τοῦ Βυζαντίου, τὴ Σοφία - Ζωὴ Παλαιολογίνα, ἡ ὁποία συνοδεύεται ἀπὸ ὁλόκληρο ἐπιτελεῖο Ἑλλήνων γιὰ τὴν παντοία ἀνάταση, διοικητική, διπλωματική, πνευματική, ἐπιστημονική, πολιτισμικὴ τῆς ἀχανοῦς χώρας. Ἐν συνεχείᾳ ἐπιζητοῦν τὴν ἐπαύξηση τοῦ ἑλληνικοῦ δυναμικοῦ, στὸ ὁποῖο προέχει ὁ Νικόλαος Σπαθάρης ἢ

Milescu, ὁ Homo Universalis, ὁ διαδοτὴς τοῦ ἑλληνικοῦ βιβλίου στὴν ἀνατολικὴ Εὐρώπη, ὁ πρῶτος ἐπισκέπτης τοῦ Πεκίνου ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ τσάρου Ἀλεξίου Μιχαήλοβιτς, ὁ οἰκεῖος σὲ ὅλες τὶς αὐλὲς τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης, ὁ σωτήρας τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τὸν ἐξισλαμισμὸ τὸ 1683! Κατὰ δὲ τὸ διάστημα τῶν φιλοδοξιῶν τῆς Αἰκατερίνης Β΄, ἡ ὁποία ὁραματιζόταν τὴν ἐπανασύσταση τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, μὲ εἰσήγηση τοῦ Βολταίρου ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα γίνεται ἡ ἐπίσημη τῆς Ρωσίας!

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἄλλη πλευρὰ τῆς Εὐρώπης εὐεργετεῖται. Ἀποκαλυπτικὴ εἶναι ἡ παρατήρηση τοῦ Γουσταύου Ἔϋχταλ: «Οἱ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετανάσται τῶν Ἑλλήνων προσήνεγκον εἰς τὴν Δύσιν λαμπρὸν εὐεργέτημα, μεταδόσαντες αὐτῇ τὴν γλῶσσαν, τὰ γράμματα, τὰς ἐπιστήμας τῆς Ἑλλάδος, αἵτινες ἕως τότε ἀτελῶς πως παρ' αὐτῆς κατείχοντο».

Ἡ ἐφεύρεση ἄλλως τε τῆς Τυπογραφίας συμβάλλει ἐντυπωσιακὰ στὴ διάδοση τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἀφοῦ μετὰ τὸ πρῶτο ἐπίτευγμα τῆς τυπογραφίας, τὴν Ἁγία Γραφή, οἱ ἐκδόσεις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, ποὺ προϋποθέτουν ἱκανοὺς ἐπιμελητὲς μὲ μεγάλη ἑλληνομάθεια, ἐπισπεύδουν τὴν προσφορὰ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ὑπαρκτοῦ καὶ στὸν λεγόμενο ρωμαϊκὸ πολιτισμό. Ὁ Αὐστριακὸς Egon Friedell διαλαλεῖ: «Ὁλόκληρος ὁ πολιτισμὸς τῆς Ἰταλίας εἶναι ἑλληνικός. Τὸ ἀλφάβητο, ἡ καλλιτεχνικὴ βιομηχανία, ἡ λογοτεχνία, ἀκόμα καὶ ἡ μεταγενέστερη θρησκεία, ὅλα αὐτὰ ἀναπτύχθηκαν στὴ Ρώμη σύμφωνα μὲ ἑλληνικὰ πρότυπα. Τὸ ἴδιο συνέβη καὶ μ' ὅλους τοὺς κλάδους τῆς τεχνολογίας…». Κατὰ δὲ τὴν περίοδο τῶν Μεταρρυθμίσεων καὶ Ἀντιμεταρρυθμίσεων, ὅταν προοδευτικὰ ἐγκαταλείπεται ἡ λατινικὴ καὶ ἀναδύονται γραπτὲς ἐθνικὲς γλῶσσες, ἡ ἑλληνικὴ ἐπαναποκτᾶ πρόσθετη χρησιμότητα. Κρίνεται ἀπαραίτητη γιὰ τὸν ἔλεγχο τῆς γνησιότητας τῶν λατινικῶν θρησκευτικῶν πηγῶν. Οἱ μεταφράσεις ἑλληνικῶν προτύπων διασφαλίζουν τὴν πιστότητα τῶν Γραφῶν, ἀλλὰ συνάμα ἐμπλουτίζουν τὸ πενιχρὸ λεξιλόγιο καὶ διαμορφώνουν τὴ δομὴ τῶν νέων γλωσσῶν, οἱ ὁποῖες ἀρχικὰ περιορίζονται στὸν ἐκκλησιαστικὸ χῶρο.

Μετέπειτα, ὅταν στὸ Παρίσι ἱδρύεται Ἑταιρεία γιὰ τὴν ἐνθάρρυνση τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν, ὁ Ἔϋχταλ διαισθανόμενος τὴν εὐρωπαϊκὴ ἕνωση καὶ τελικὰ τὴν ὀρθῶς νοουμένη παγκοσμιοποίηση εἰσηγεῖται καὶ τὸ κοινὸ ἐκφραστικὸ ὄργανο, πρώτιστο πολιτισμικὸ μέσο: «…Ἂν τοιοῦτον λοιπὸν ἦναι τὸ μέλλον καὶ πιθανῶς τὸ προσεχὲς μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος, πρώτη συνέπεια τοῦ μεγάλου τούτου ἔργου πρέπει νὰ ἦναι ἡ εἰσαγωγὴ καθολικῆς γλώσσης, ἥτις, *σεβομένη τὴν ὕπαρξιν τῶν ἐθνικῶν διαλέκτων,* τῶν ὁριζουσῶν καὶ ἐγγυωμένων τὴν ἀτομικότητα τῶν λαῶν, θέλει χρησιμεύει ὡς κοινὸν ὄργανον τῶν διεθνῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν λαῶν καὶ μεταξὺ τῶν ἀτόμων, ἐνταυτῷ δὲ ὡς ἔκφρασις τῶν ὑψηλοτέρων ἐκείνων ἀληθειῶν, αἵτινες οὖσαι ἡ ἀρχὴ καὶ ὁ κοινὸς σύνδεσμος

τῶν κοινωνιῶν, πρέπει ἕνεκα τούτου νὰ λάβωσιν ἀπανταχοῦ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν μορφήν.

Ὑπάρχει δὲ ἤδη γλῶσσά τις, ἥτις ἀπὸ δεκάτης ἕκτης ἑκατονταετηρίδος κατέστη ἀναγκαία εἰς τὴν ἀνατροφὴν παντὸς πεπαιδευμένου ἀνδρός· γλῶσσα ἥτις, ἐνῷ εἰς τὰ σπάργανά της ὑπῆρξε σύγχρονος τῆς γεννήσεως τοῦ πολιτισμοῦ, διὰ τῶν τελευταίων αὐτῆς δημιουργημάτων ἐκπροσωπεῖ τὰς προσφάτους αὐτοῦ προόδους· ἥτις, μεταξὺ τῶν δύο τούτων σημείων τοῦ βίου της, δὲν ἔγινε ποτὲ ἄφαντος εἰς καμμίαν περίοδον τῆς ἱστορίας, καὶ ἐπαξίως αὐτῆς ἐξεπλήρωσεν ἀείποτε τὴν ἐντολήν της· ἥτις οὐχὶ μόνον μετέσχεν ἁπασῶν τῶν μεγάλων ἐμφανίσεων τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος κατὰ τὴν θρησκείαν, τὴν πολιτικήν, τὰ γράμματα, τὰς τέχνας, τὰς ἐπιστήμας, ἀλλὰ ὑπῆρξε τὸ πρῶτον αὐτῶν ὄργανον καί, οὕτως εἰπεῖν, ἡ μήτρα αὐτῶν…». Ἐννοεῖ τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα. Μὲ τὴν εἰσήγησή του συντάσσονται τὰ μέλη καὶ οἱ φίλοι τῆς Ἑταιρείας, τῆς ὁποίας τὸ περιοδικὸ Revue des Etudes Grecques ἀδιάλειπτα ἕως σήμερα κυκλοφορεῖται μὲ πολύτιμες μελέτες. Κατὰ τὸν 20ὸ αἰώνα θερμοὶ ὑποστηρικτὲς μὲ ἰσχυρότερα ἐπιχειρήματα ἀναδεικνύονται εὐρωπαϊκὲς διασημότητες, ὅπως οἱ Henri Grégoire, Roger Goossens, Bruno Lavagnini, κατ' ἐξοχὴν δὲ ἡ Βελγίδα ἀκαδημαϊκὸς Claire Préaux…

Ἀπὸ τὴν περιεκτικὴ ἀναδρομὴ προκύπτει ὅτι ἡ Εὐρώπη πολιτισμικὰ εἶναι ἑνιαία. Προσφυέστατα ὁ René Grousset ἐπιλογίζει: «Οἱ νεώτεροι, τέλος, χρόνοι ἀναπαριστοῦν τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ πολιτισμοῦ, ἔτσι ὅπως διαμορφώθηκε, στὶς πνευματικὲς πηγές του, τὴν ἀναγέννηση τοῦ ἑλληνικοῦ ἐπιστημονικοῦ πνεύματος στὴ σύγχρονη ἐπιστήμη».

Ἂν τὸ ὅλο τῆς Εὐρώπης παρουσιάζεται πολιτισμικὰ ἑνιαῖο, αὐτὸ ἀναντίρρητα νοεῖται καὶ γιὰ τὰ ἐπὶ μέρους, συγκεκριμένα γιὰ τὴν χερσόνησο τοῦ Αἵμου, τὴ Βαλκανική, ὅπως παραδέχονται οἱ πλέον εἰδικοί, J. Ancel, D. Angelov, Fr. Dvornik, Ἀντ. Κεραμόπουλλος, K. Krumbacher, Malecki, Γ. Μέγας, G. Meyer, B. Primov, St. Stefănescu, Strzygowski… Ὡστόσο ἀξίζουν κάποιες προσθῆκες. Ὁ Ρουμάνος ἀκαδημαϊκὸς Radu Vulpe τὸ 1976 γράφει: «Τὰ περισσότερα [βαλκανικὰ] ἐδάφη… ὑπέστησαν τὴν ἰσχυρὴ διείσδυση τοῦ ἑλληνισμοῦ προτοῦ νὰ περιληφθοῦν στὴ ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία». Ὁ δὲ Iorga ἐπισημαίνει «τὴν ὕπαρξη στὴ Βαλκανικὴ τῆς ἴδιας ὀρθόδοξης θρησκείας, τῆς ἴδιας λαϊκῆς τέχνης καὶ τῶν ἐπιδράσεων…». Σὲ μεταγενέστερο δημοσίευμά του, ἐπιγραφόμενο *Ὁ κοινὸς χαρακτήρας τῶν θεσμῶν τῆς ΝΑ Εὐρώπης,* ἐμπλουτίζει τὴν ἐπιχειρηματολογία γιὰ τὸ πολιτισμικὰ ἑνιαῖο τῆς περιοχῆς.

Ἐν τέλει ὡς πρὸς τὰ δρώμενα στὴ Βαλκανικὴ ἀναγκαία εἶναι ἡ ἀξιοποίηση τῶν δημογραφικῶν καὶ γλωσσικῶν πληροφοριῶν τοῦ Βυζαντινοῦ χρονογράφου Ἰωάννου Λυδοῦ, ὁ ὁποῖος τὰ Βαλκάνια ὀνομάζει Εὐρώπη, καὶ τῶν πορισμάτων

τῆς δημογραφικῆς ἔρευνας τοῦ Αὐστριακοῦ ἀκαδημαϊκοῦ E. Stein.

Ἀσφαλῶς δὲν παραγνωρίζεται ἡ παρουσία στὴν Εὐρώπη πληθυσμῶν τῆς ἐποχῆς μας, πολιτικῶν προσφύγων ἢ οἰκονομικῶν μεταναστῶν, παντοδαπῆς προελεύσεως. Ὅλοι δὲ αὐτοὶ δὲν σημαίνει πάντοτε ὅτι διακρίνονται πολιτισμικὰ ἀπὸ τοὺς εὐρωπαϊκούς. Διότι ἁπλούστατα οἱ προερχόμενοι, π.χ., ἀπὸ τὴ βόρεια Ἀφρική, ἡ ὁποία ἄλλοτε ἀποκαλεῖται Africa graeca, ρωμαϊκὴ ἐπαρχία, βυζαντινὴ περιφέρεια, εὐρωπαϊκὴ "κτήση", ἀποικία Βρεταννῶν, Γάλλων, Ἰταλῶν…, μετέχουν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Αὐτὸ ἰσχύει ἐξ ἴσου γιὰ Μικρὰ Ἀσία, Ἐγγὺς Ἀνατολή… Στὶς δὲ περιπτώσεις φορέων παντελῶς (!) διαφορετικοῦ πολιτισμοῦ χωρεῖ κάλλιστα ἡ ἐφαρμογὴ ὅσων ἐμπνευσμένα ἔχει θεσμοθετήσει ὁ Ρήγας Βελεστινλῆς, «ὁ Πρόδρομος τῆς Οἰκουμενικῆς Διακηρύξεως τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων τοῦ 1948», κατὰ τὸν καθηγητὴ Ν. Παντζόπουλο. (Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἐθνικὰ Θέματα καὶ κρατικὴ ἀκηδία,* Ἐκδόσεις Πελασγός, Ἀθῆναι 2002, 125).

ΡΗΓΑΣ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗΣ (Ν. ΜΕΡΤΖΟΥ, ΑΡΜΑΝΟΙ ΟΙ ΒΛΑΧΟΙ, ΡΕΚΟΣ, ΘΕΣΣΑΛΟΝ ΙΚΗ 2000, 195)

Η ΕΘΝΙΚΗ ΟΜΟΙΟΓΕΝΕΙΑ ΤΩΝ ΣΗΜΕΡΙΝΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΓΕΙΤΟΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΩΝ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΩΡΟ

Τὸ πρῶτο μέρος τοῦ θέματος[1], τοῦ ὁποίου ἡ διερεύνηση συνεχίζεται καὶ μεταπολεμικὰ μὲ ἀπολύτως σαφῆ συμπεράσματα, δὲν ἀπαιτεῖ διεξοδικὴ ἀνάπτυξη. Οἰκονομία δὲ σημαντικὴ σημειώνεται καὶ μὲ τὴν ἀποφυγὴ παραθέσεως πορισμάτων μελετῶν Ἑλλήνων ἐρευνητῶν, ἂν καὶ ὁμολογουμένως εἶναι ἐγκριτότατοι ἐπιστήμονες[2]. Ἡ ἐξαίρεση ἄλλως τε προλαμβάνει ὁποιεσδήποτε ἀντεγκλήσεις, οἱ ὁποῖες συνήθως προέρχονται ἀπὸ μὴ εἰδικοὺς[3] ἢ συνηθέστερα ἐρασιτέχνες ἑλλη-

---

1. Ἡ διατύπωσή του ἀνήκει στὸ Συντονιστικὸ Κέντρο Ἑλληνισμοῦ (Σ.Κ.Ε.). Παρὰ δὲ τὴ σχοινοτένεια γίνεται ἀποδεκτή, ἐπειδὴ καθιστᾶ σαφέστερο τὸ ζητούμενο.
2. Γιὰ εὔκολη καὶ γρήγορη ἐνημέρωση βλ. σύντομη ἐπιστολιμαία ἀναφορὰ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Ἠλ. Γ. Μαριολόπουλου, Ἡ Ἐθνότης τῶν Ἑλλήνων, *Ἡ Καθημερινή,* 23.8.1983. Βλ. καὶ Κ. Τριανταφυλλίδης, *Ἡ γενετικὴ σύσταση τῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδας.* Θεσσαλονίκη 1993. Ὡς πρὸς τὰ στοιχεῖα τοῦ Cyril Mango, ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ Κ. Β. Κριμπᾶς, Ἡ γενετικὴ ἱστορία τῶν Ἑλλήνων, *Τὰ Ἱστορικά,* 16, 178, βλ. καὶ Ἀ. Γ. Λαζάρου, Λατινικὴ καὶ Ἑλληνικὴ μεταξὺ τῶν δύο ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῶν Συνόδων (325-787), *Νίκαια. Ἱστορία. Θεολογία. Πολιτισμός. 325-1987.* Νίκαια 1988, 125. E. Albertini, *L' Empire Romain*. P.U.F. Paris 1970, 330 σημ. 3, ὅπου γιὰ διγλωσσία στὴν Ἐπισκοπὴ τῶν Μοισιῶν (Supérieur, Prévalitane, Epire, Macédoine, Thessalie κ.λ.π.).
3. Π.χ. Γ. Νακρατζᾶς, *Ἡ στενὴ ἐθνολογικὴ συγγένεια τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων, Βουλγάρων καὶ Τούρκων,* Θεσσαλονίκη 1988, 47, 67-8, 82, 83, ὅπου ὁ σ., ἰατρὸς καὶ διευθυντὴς ὁλλανδικοῦ νοσοκομείου, δὲν ἀρνεῖται τὴν ἑλληνικότητα μόνον τῶν Βλαχοφώνων τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου παρασιωπώντας περὶ τοῦ ἀντιθέτου βιβλιογραφία εἰδικῶν, Ἑλλήνων καὶ ξένων, ἀλλὰ καὶ μονογλώσσων - ἑλληνοφώνων, ὅπως τῶν Καραγκούνηδων, κατοίκων τῆς πεδινῆς Θεσσαλίας, τῶν Χασιωτῶν καὶ Κουπατσιάρηδων Θεσσαλίας - Μακεδονίας. Ἐπὶ πλέον ἐκφράζει ἐπιφύλαξη καὶ γιὰ τοὺς Σαρακατσάνους. Βασίζεται δὲ στὸν Γερμανὸ G. Weigand, μίσθαρνο ὄργανο, ἐπιχορηγούμενο ἀπὸ τὶς ρουμανικὲς κυβερνήσεις, ὅπως δημοσιεύεται σὲ λεξικὰ ἐγκυκλοπαιδικὰ τῆς Ρουμανίας, π.χ. Diaconovich III, 1246, Minerva, 963, Predescu, 199. Βλ. D. R. Rosetti, *Dicționarul Contimporamilor,* Bucuresti 1897, 199. Πβ. Μιχ. Ν. Ρωμανός, Ἀπόψεις καὶ θέσεις γιὰ τὸ ὄνομα, τὴν καταγωγὴ καὶ τὴ γλώσσα τῶν Κουτσοβλάχων, *Τόμος εἰς μνήμην Γεωργίου Κουρμούλη,* Ἀθήνα 1988, 504. Τὸν Weigand, καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λειψίας, κατονομάζει σὰν πράκτορα τῆς Ρουμανίας καὶ ἄλλων κρατῶν καὶ ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σορβόννης Victor Bérard, *Τουρκία καὶ Ἑλληνισμός.* Μτφρ. Μ. Λυκούδης. [Ἀθήνα] 1987, 48-49. Ἀπὸ τὸν Κλεόβουλο Τσούρκα, Δρα τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου, θεωρεῖται «ὁ πολὺς Weigand, δίδυμος ἀδελφὸς τοῦ Fallmerayer». Πβ. Sime Jurić, *Τὰ ἑλληνικὰ λυρικὰ ποιήματα τοῦ Δημήτρη Δημητρίου.* Ἐπιμ. Κλ. Τσούρκα. ΙΜΧΑ, 76, Θεσσαλονίκη 1965, 9. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἐκδοχὲς ἐθνολογικῆς συνθέσεως Νομοῦ Γρεβενῶν. *Πρακτικὰ Α΄*

νοφώνους[4].

Τὸ 1971 ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Σορβόννης André Blanc, συγγραφέας τοῦ περιεκτικοῦ καὶ μικροῦ σχήματος βιβλίου *Γεωγραφία τῶν Βαλκανίων,* τῆς σειρᾶς τῶν πανεπιστημιακῶν ἐκδόσεων Γαλλίας, ἀνακοινώνει ὅτι «τὸ κράτος τὸ πιὸ ἑνιαῖο, τὸ πιὸ ὁμογενὲς εἶναι τὸ ἑλληνικό». Ὁπωσδήποτε δὲ δὲν ἀγνοεῖ τὴν ὕπαρξη στὸν ἑλληνικὸ χῶρο ποικιλωνύμων πληθυσμιακῶν ἑνοτήτων, τῶν ὁποίων ξενικὰ γλωσσικὰ κατάλοιπα, ἀπότοκα περιπετειῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἐπιβιώνουν ἀκόμη παράλληλα μὲ τὴν κύρια γλώσσα τους, τὴν ἑλληνική, ὅπως εἶναι οἱ Ἀρβανίτες, οἱ Ἀρμάνοι (Βλάχοι, Κουτσόβλαχοι) κ.ἄ., ἀλλὰ δὲν θεωρεῖ ἀπαραίτητη οὔτε τὴν ἔνδειξη τῶν τόπων ἐγκαταστάσεών τους, ἐνῶ τὴν πραγματώνει στὰ γειτονικὰ κράτη.

Κατὰ τὸ ἴδιο ἔτος οἱ Pierre - Yves Péchoux καὶ Michel Sivignon σὲ βιβλίο τους τῆς ἴδιας πανεπιστημιακῆς σειρᾶς, ἐπιγραφόμενο *Τὰ Βαλκάνια,* ἐντοπίζουν μὲ εὐδιάκριτα σήματα τοὺς χώρους διαμονῆς Ἀρβανιτῶν, Ἀρμάνων κ.λπ., ἀλλὰ ταυτόχρονα καταγράφουν γιὰ μὲν τοὺς πρώτους τὴν ἀφομοίωσή τους γιὰ δὲ τοὺς Ἀρμάνους τὴ λατινοφωνία ὑπογραμμίζοντας τὴν ὀρθόδοξη καὶ ἑλληνική τους παράδοση[6].

Τὸ 1977 ὁ Βρεταννὸς καθηγητὴς P. Trudgill διαπιστώνει προσωπικὰ ὅτι στὸ ἄκουσμα ἢ στὴν προσφώνηση Ἀρβανίτες ὄχι μόνον δὲν προκύπτουν παρεξηγήσεις ἀλλὰ τουναντίον οἱ ἀποκαλούμενοι σεμνύνονται κιόλας, ἐνῶ ἀγανακτοῦν καὶ ἐξοργίζονται, ὅταν ἐξ ἀφορμῆς στοιχείων τοῦ ἀρβανίτικου γλωσσικοῦ ἰδιώματός τους ἐνδέχεται νὰ ἀποτολμᾶται ἡ ἀμφισβήτηση τῆς ἑλληνικότητάς τους ἢ ἡ ταύτισή τους μὲ τοὺς Ἀλβανούς, ποὺ αὐτοαποκαλοῦνται Σκυπιτάροι[7]. Ἀπα-

---

Συνεδρίου τῶν ἁπανταχοῦ Γρεβενιωτῶν. Γρεβενὰ 1994, 97.

4. Π.χ. Δ. Λιθοξόου, *Μειονοτικὰ ζητήματα καὶ ἐθνικὴ συνείδηση στὴν Ἑλλάδα. Ἀτασθαλίες τῆς ἑλληνικῆς ἱστοριογραφίας.* [Ἀθήνα] 1991, 66, ὅπου, ἂν καὶ στερεῖται ἱστορικῶν σπουδῶν, δίνει μαθήματα ἱστοριογραφίας στοὺς Ἕλληνες ἀκαδημαϊκοὺς καὶ πανεπιστημιακοὺς καθηγητές. Ἀδίστακτα ἐμφανίζεται καὶ μὲ "ταμπέλλα" ἱστορικοῦ, ὅπως στὴν ἐξέδρα τῆς αἴθουσας τῆς Ε.Σ.Η.Ε.Α. κατὰ τὴν πρώτη δημόσια ἐκδήλωση – μὲ δημοκρατικὴ διαδικασία, ἄνευ διαλόγου ἢ παρεμβάσεως εἰδικῶν – τῆς Ἑταιρείας Μειονοτικῶν ἢ ἀκριβέστερα Μειονεκτικῶν! Τὰ δὲ δημοσιεύματά του θυμίζουν κομπογιαννίτικα παρασκευάσματα.

5. A. Blanc, *Géographie des Balkans,* P.U.F., Que sais - je? Paris 1971, 50: «L' Etat le plus uni, le plus homogène est le grec». Βλ. καὶ σ. 46.

6. P. - Y. Péchoux et M. Sivignon, *Les Balkans*. P.U.F. Paris 1971, 30: «de langue latine mais de tradition orthodoxe et hellénique» καὶ «aujourd' hui assimilés».

7. Κατὰ μὲν τὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ἀντώνιο Χατζῆ ἡ λέξη παράγεται ἀπὸ τὴν ἰταλικὴ schioppetto = ὅπλο πυροβόλο καὶ σημαίνει ὁπλοφόρος, ἔνοπλος, μισθοφόρος. Βλ. *Ἀθηνᾶ,* 40, 1928, 204. *Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (ΠΑΑ),* 4,

θανατίζει δὲ τὴν ἐμπειρία του μὲ τὴν ἀκόλουθη φράση, αὐθόρμητη, αἰφνίδια καὶ ἔντονη ἀπάντηση ἁπλῶν Ἀρβανιτῶν, καταχωρίζοντάς την στὴ συγγραφή του: «The people themselves are referred to not as Albanians, but as Arvanites, sing Arvanitis»[8].

Αὐτὸ ἐκφράζει μὲ τὸν τίτλο δημοσιεύματος ὁ Γ. Πιτυκάκης, *Ἀλβανόφωνοι ναί, Ἀλβανοὶ ὄχι*[9]. Ἐξ ἄλλου ὁ ὅρος Ἀρβανίτης σχηματίζεται σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας τόσο τοῦ ρωτακισμοῦ ὅσο καὶ τῆς καταλήξεως, ὅπως σημειώνει ὁ Βούλγαρος Rusi Stoikov[10]. Εἶναι παράγωγο τῆς βορειοηπειρωτικῆς[11] ὀρωνυμίας Ἄλβανα[12] ἢ Ἄρβανα (>Ἀρβανίτης κατὰ παρόμοια Κρά-

1929, 102-108. *ΠΑΑ* 5, 1930, 353-356. Καὶ τὸ τελευταῖο ἄρθρο του ἐπιγραφόμενο: Σκιππετᾶροι - Skipetar. Περὶ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχῆς τοῦ ἐθνικοῦ ὀνόματος τῶν Ἀλβανῶν, *Ἑλληνικαὶ Μελέται,* 1, 1940, 23-42. Βλ. καὶ H. Grégoire, C. R. de A. C. Chatzis, Πόθεν τὸ ἐθνικὸν Σκιπετάρ, *Byzantion,* 4, 1927/1928, 746-748, καὶ Le nom national des Albanais, *Le Flambeau,* mai - août 1929, 329-331. Κατὰ δὲ τὸν Κροάτη καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ζάγκρεμπ Petar Skok εἶναι παράγωγο τοῦ ἑλληνικοῦ τοπωνυμίου Σκοποί - Σκόπια, πρωτεύουσας τῆς Δαρδανίας, ἀλλὰ μέσῳ τοῦ κωφωμένου τύπου λατινικῆς μορφῆς Scupis (> ἀλβ. Shkyp) μὲ τὶς ἐπιτάξεις ἄρθρου ἢ ἐπιθήματος. Πβ. *Zeitschrift für Romanische Philologie,* 54, 1934, 180. Ὡστόσο οἱ γείτονες Σκυπιτάροι βαυκαλίζονται μὲ τὴν ἀπόδοση στὸ ἐθνωνύμιό τους τῆς ἔννοιας τοῦ ἀετοῦ, τὸν ὁποῖο προβάλλουν κιόλας δικέφαλο στὴ σημαία τους, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς εἶναι δανεικός! Βλ. Σπ. Λάμπρος, Ὁ Δικέφαλος Ἀετὸς τοῦ Βυζαντίου, *Νέος Ἑλληνομνήμων (ΝΕ).* 6, 1909, 433, 7, 1910, 338-341, 8, 1911, 235, 9, 1912, 472-473. Βλ. καὶ Μαρία Τσιντήλα, Ἡ "μετάλλαξη" τοῦ δικέφαλου, *Ἐλεύθερος Τύπος,* 5.8.94. Οἱ ἐπιστήμονες τῆς γειτονικῆς χώρας, ἑλληνικῆς ἐπίσης καταγωγῆς σὲ ποσοστὰ αἰσθητότατα, εἶναι γνῶστες καὶ χαίρουν, ποὺ δημοσιοποιοῦνται τὰ πασίγνωστα. Οἱ ἀνέγνωροι ἑλληνικῶν πανεπιστημίων, ὅπως ὁ νεόκοπος Γ. Μαργαρίτης, παθαίνονται, ποὺ ἀποκαλύπτεται πόσο ἐπέδρασε ὁ Ἑλληνισμὸς στοὺς ἄλλους λαούς… Παλαιὸ δὲ τὸ ρητό: Φίλος ὁ Γιῶργος, φιλτέρα ἡ ἀλήθεια! Ἐπαναλαμβάνουμε: Ἄλλο ἰδεολογήματα – ἁπλᾶ ἢ σύνθετα, ὅπως ψευτοϊδεολογήματα – καὶ ἄλλο ἐπιστήμη.

8. Πβ. P. Trudgill [and G. A. Tzavaras], Why Albanian - Greeks are not Albanians: Language Shift in Attica and Biotia, Howard Giles, *Language, Ethnicity and Intergroup Relations,* AP London, New York and San Francisco 1977, 173. Βλ. καὶ σ. 183.

9. Βλ. *Ἡ Καθημερινή,* 17.1.1980.

10. R. Stoikov, Ἡ πρώτη περὶ Ἀλβανῶν πληροφορία εἰς τὰς ἱστορικὰς πηγάς, *Δελτίον Σλαβικῆς Βιβλιογραφίας (ΔΣΒ),* 18, 1968, 47 καὶ σημ. 25. Βλ. καὶ Π. Φουρίκης, Πόθεν τὸ ἐθνικὸν Ἀρβανίτης, *Ἀθηνᾶ,* 43, 1931, 3-37.

11. Κ. Η. Μπίρης, Ἡ Ἀρβανιτιὰ τῆς Ἑλλάδος, *Βιβλιοφιλία,* 1, 1976, 12: «Ἄρβων καὶ Ἀρβὼν ἐλέγετο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ πρὸς τὸν Γενοῦσον ποταμὸν περιοχὴ τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ ὁ κάτοικός της ἐλέγετο Ἀρβωνίτης. Ἀπὸ αὐτὸ τὸ πατριδωνυμικὸ προῆλθε κατὰ τὰ νεώτερα χρόνια τὸ Ἀρβανίτης, ἐνῶ συγχρόνως τὸ γεωγραφικὸ ἔγινε Ἄρβανον. Γειτονικὴ χώρα πρὸς τοὺς Ἀρβωνῖτες, ἐπάνω ἀπὸ τὸν Γενοῦσο, ἦταν ἡ Ἰλλυρία, ἡ σημερινὴ Ἀλβανία, τῆς ὁποίας τὸ νεώτερο αὐτὸ ὄνομα ἔχει λατινικὴ προέλευση καὶ σημαίνει ἄσπρη χώρα, σὲ ἀντιδιαστολὴ πρὸς τὸ ἀμέσως βορειότερον Μόντε νέγκρο

βαρα > Κραβαρίτης κ.ἄ.). Προσφυέστατα ἑρμηνεύει τὸ ὄνομα ὁ Σιδέρης: «Ἡ λέξη Ἀρβανίτης σημαίνει τὸν κάτοικο μιᾶς ὡρισμένης περιοχῆς τῆς Ἠπείρου… Ὁ Ἀρβανίτης… εἶναι Ἠπειρώτης»[13].

Ὅμως καὶ ὁ ὅρος Ἀλβανὸς δὲν εἶναι ξένος πρὸς τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα[14], καθὼς καὶ πρὸς τὴ λατινική. Μάλιστα προσφωνοῦνται Ἀλβανοὶ καὶ Ἕλληνες μὴ Ἠπειρῶτες, ὅπως ἐπίσημα συμβαίνει κατὰ τὴν παρασημοφόρησή του ἀπὸ τὸν Τσάρο στὸν πρωταγωνιστὴ τῆς ἐθνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 στὴ Μολδο-Βλαχία Γεωργάκη Ὀλύμπιο[15], ἥρωα τοῦ ὁλοκαυτώματος τῆς μονῆς Σέκου, καταγόμενο ἀπὸ τὸν Ὄλυμπο καὶ ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν ὡραία κωμόπολη Λιβάδι Ἐλασ-

- Μαυροβούνι. Ἄλλωστε, καὶ *οὐσιαστικὰ οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀρβάνου ἦσαν ἄσχετοι πρὸς τοὺς Ἀλβανοὺς ὡς πρὸς τὴν ἐθνικότητα, τὴν θρησκεία καὶ τὸν φυλετικὸ χαρακτῆρα. Καὶ μόνον ὡς πρὸς τὴν γλῶσσα οἱ Βορειοηπειρῶτες αὐτοί,* ἐπειδὴ ἐγειτόνευαν ἄμεσα μὲ τοὺς Ἀλβανοὺς καὶ εἶχαν ἐπικοινωνία καὶ συναλλαγὲς μαζί τους, μιλοῦσαν μιὰ μικτὴ ἑλληνοαρβανίτικη γλῶσσα, τὰ ἀρβανίτικα, ποὺ διαφέρουν πολὺ ἀπὸ τὴν γλῶσσα τῶν Ἀλβανῶν, πρᾶγμα ποὺ καὶ στὰ χρόνια μας ἔγινε ἀντιληπτὸ κατὰ τὸν πόλεμο τοῦ 1940». Ὀρωνυμία *Albanus* βλ. Aug. Zeune, Goea: *Versuch einer wissenschaftlichen Erdbeschreibung*. Berlin 1811 (2η ἔκδ.), 11. Πβ. Maria Todorova, The Balkans. From Discovery To Invention, *Εὐρωβαλκάνια,* 16, 1914, 17γ.

12. Βλ. A. Ducellier, L' Arbanon et les Albanais au XIe siècle, *Travaux et Mémoires,* 3, 1968, 354-358. Id., Nouvel essai de mise au point sur l' apparition du peuple albanais dans les sources byzantines, *Studia Albanica (SA),* 2, 1972, 294-306. Id., *La façade maritime de l' Albanie au moyen âge*. *Durazzo et Valona du XIe au XVe siècle*. 177 - Institut for Balkan Studies Thessaloniki 1981, 18, 49, 86, 89. Ἔρα Βρανούση, Οἱ ὅροι "Ἀλβανοὶ" καὶ "Ἀρβανῖται" καὶ ἡ πρώτη μνεία τοῦ ὁμωνύμου λαοῦ τῆς Βαλκανικῆς εἰς τὰς πηγὰς τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος. *Σύμμεικτα,* 2, 1970, 207-254. Koço Bozhori, A propos de l' extension du nom Arbanon à l' époque byzantine, Actes du XIVe Congrès Intern. des Et. Byz., II. Bucarest 1975, 307-313. Καὶ ἐπιτυχῆ παρέμβαση P. Năsturel, Etymologies byzantines, *Revue des Etudes Grecques,* 91, 1978, 568-569, ὅπου ὀρθὰ δέχεται τὸν ὅρο κομισκόρτης στὸ κείμενο τῆς Ἄννας Κομνηνῆς μὲ τὴν ἔννοια τοῦ βυζαντινοῦ ἀξιώματος καὶ ἐξ ἴσου ἐπιτυχῶς ἐτυμολογεῖ τὴ λέξη Σκούρτη ἀπὸ τὴ λατινικὴ καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν ἀλβανική.

13. Δ. Ἀθ. Σιδέρης, *Παιανία (Λιόπεσι). Ἱστορία - Λαογραφία.* Ἀθῆναι 1965, 41.

14. Βλ. H. Liddell - R. Scott - Ἀ. Κωνσταντινίδης, *Μέγα Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης.* Ἐκδόσεις Ἑλληνικὰ Γράμματα, λ. ἄλβος, α, ον. Ἰ. Δρ. Σταματάκος, *Λεξικὸν Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης.* Ἀθῆναι 1949. Παράρτημα Α΄. Λεξικὸν κυρίων ὀνομάτων, λ. Ἄλβα κ.ἑ. P. Chantraine, *Dictionnaire étymologique de la langue grecque*. *Histoire des mots*. Editions Klincksieck. Paris 1968, λ. ἀλφός. A. Ernout et A. Meillet, *Dictionnaire étymologique de la langue latine*. Histoire *des mots*. Paris, Librairie C. Klincksieck, 1967, λ. albus, -a, -um.

15. Ν. Γ. Συννεφάκης, *Γεωργάκης Νικολάου Ὀλύμπιος.* Θεσσαλονίκη 1986, 132. Ἑπομένως δὲν αἰφνιδιάζουν χαρακτηρισμοὶ Ἠπειρωτῶν σὰν Ἀλβανῶν. Ἀποκαλυπτικὴ εἶναι ἀνταπόκριση ἀπὸ Κέρκυρα καταχωρισμένη στὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας μὲ ἡμερομηνία 24 Φεβρουαρίου 1606. Πβ. Πύρρος Γ. Μπαμίχας, Δέλβινον, *Ἡ Δωδώνη* Α΄, 1959-1960, 132:

σόνος.

Τὸ 1957 ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Σορβόννης André Mirambel[16], μετὰ πολυετεῖς – περίπου τρεῖς δεκαετίες – ἐπιτόπιες ἔρευνες σ' ὁλόκληρο τὸν ἑλληνικὸ χῶρο ἐπιβεβαιώνει παλαιότερο συμπέρασμά του, κατὰ τὸ ὁποῖο στὴν Ἑλλάδα πέρα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας ὁμιλοῦνται καὶ ξενικὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα, ἀρβανίτικα, ἀρμανικὰ (βλάχικα), ἀρμενικά, ἑβραϊκά, ρώμικα (τσιγγάνικα), σλαβωνικά, τουρκικά, ποὺ συλλήβδην μόλις φθάνουν τὸ ποσοστὸ 3,20% ἢ ἀντίστροφα Ἕλληνες σὲ ποσοστὸ 96,80% εἶναι μονόγλωσσοι, χρῆστες μόνο τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας. Δὲν σημαίνει δὲ διόλου ὅτι ὅλοι οἱ δίγλωσσοι ἔχουν ξενικὴ καταγωγὴ[17] παρὰ τὰ πάμπολλα, κατὰ κανόνα προπαγανδιστικὰ ἢ δηλωτικὰ παντελοῦς ἄγνοιας καὶ ἀνευθυνότητας, δημοσιεύματα.

Μὲ ἐξαίρεση τοὺς Ἀρμενίους[18], Ἑβραίους[19], Ρώμους[20] οἱ ἄλλοι, ἀριθμητικὰ

«…σήμερα ἦλθεν ἕνας ἀλβανὸς ὀνόματι Σοφιανός…».

16. A. Mirambel, *Introduction au grec moderne,* Paris 1957, 25.

17. Πβ. καὶ G. Weigand, *Ethnologie von Macedonien*… Leipzig 1924, 7: «Στὴν πολιτικὴ συνήθως κρίνουν ἀπὸ τὴ γλώσσα γιὰ τὴν Ἐθνότητα. Ἡ Ἐπιστήμη δὲν πρέπει νὰ ἱκανοποιεῖται μὲ τὴν ἄποψη αὐτή, τῆς μητρικῆς γλώσσας. Ἡ γλώσσα εἶναι κάτι ἐξωτερικὸ καὶ μεταβλητὸ καὶ δὲν πρέπει μόνη αὐτὴ νὰ λαμβάνεται ὡς βάση γιὰ τὴν κρίση, ἀλλὰ καὶ πνευματικὲς καὶ σωματικὲς ἰδιότητες καὶ ἤθη καὶ ἔθιμα λαϊκά». Ἐξ ἄλλου ἡ ἐξαλβάνιση Ἑλλήνων στὶς βόρειες περιοχὲς συντελεῖται μὲ γοργοὺς ρυθμούς, ὅπως διαπιστώνει ὁ Γάλλος Léon Heuzey, *Excursion dans la Thessalie Turque en 1958*. Paris 1927, 169. Πβ. καὶ *Ἑλληνικά,* 1, 1928, 214, καὶ ἑλληνικὴ μετάφραση: *Ὁδοιπορικὸ στὴν τουρκοκρατούμενη Θεσσαλία τὸ 1858.* Μτφρ. Χρ. Ἰ. Δημητρουλόπουλος. Σχόλια - Ἐπιμέλεια Θ. Α. Νημᾶς, Φιλολογικὸς Ἱστορικὸς Λογοτεχνικὸς Σύνδεσμος (Φ.Ι.ΛΟ.Σ.) Τρικάλων - Ἐκδοτικὸς Οἶκος Ἀδελφῶν Κυριακίδη. Θεσσαλονίκη 1991, 224.

18. Ἐν τούτοις εἶναι πανάρχαιοι συγγενεῖς. Ὑπάρχουν δὲ παραδόσεις, κατὰ τὶς ὁποῖες ἡ Ἀρμενία ἱδρύεται εἴτε ἀπὸ τὸν Ἀρμένιο, γιὸ τοῦ Ζευξίππου, εἴτε ἀπὸ τὸν Ἄρμενο τὸν Θεσσαλό, τοῦ ὁποίου ἀνάμνηση σώζει μέχρι σήμερα ὁμώνυμος οἰκισμὸς τῆς Θεσσαλίας, τὸν Ἀργοναύτη. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἀρμένιοι καὶ Θεσσαλοί, *Ἐλευθερία* (Λαρίσης), 26.12.1988, 9. Ἐξ ἄλλου μὲ ἀνακοίνωση στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἀπορρίπτει τὸ θρυλούμενο ἀνάδελφο τῶν Ἑλλήνων, ἀποδεικνύοντας Ἀρμενίους καὶ Ἕλληνες ἀδελφοὺς λαούς, ὁ σύγχρονός μας Ἀρμένιος ἀκαδημαϊκὸς H. Bartikian. Βλ. *ΠΑΑ,* 56, 1982. Πβ καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Πρόλογος, ἐν H. Morgenthau, *Τὰ μυστικὰ τοῦ Βοσπόρου.* Μτφρ. Ι. Κασεσιάν. Ἀθήνα, ἄ.χρ., 16-17.

19. Βλ. Δ. Β. Βαγιακάκος, *Σχεδίασμα περὶ τῶν τοπωνυμικῶν καὶ ἀνθρωπωνυμικῶν σπουδῶν ἐν Ἑλλάδι 1833-1962.* Ἐν Ἀθήναις 1964, 268-270. E. Popescu, Basilique et synagogue dans le Sud - Est de l' Europe à l' époque protobyzantine (IVe-VIe siècles), *Etudes Byzantines et Post - Byzantines,* 2, 1991, 9-22, ὅπου καὶ πλούσια βιβλιογραφία.

20. Βλ. Βαγιακάκος, *ἔ.ἀ.,* 253-257. John Sampson, On the Origin and Early Migration of the Gypsies, 2 (4) *Journal of the Gypsy Lore Society* (1923), 156-169. George C. Soulis, The Gypsies in the Byzantine Empire and the Balkans in the Late Middle Ages, *Dumbarton Oaks Papers* (1961) No 15, 142-165. Eben Friedman, A Dual Challenge for the Year of Equal

ὑπέρτεροι, εἶναι ἀκραιφνέστατοι Ἕλληνες, ποὺ σὲ καιροὺς χαλεποὺς γιὰ τὸν Ἑλληνισμὸ ἀναγκάζονται νὰ χρησιμοποιήσουν καὶ δεύτερη γλώσσα ὡς μέσο ἐπικοινωνίας ἢ παραλλαγῆς. Σὲ περιστάσεις ἐξαιρετικὰ ἰδιάζουσες ἐπισυμβαίνει καὶ ὁλοκληρωτικὴ ἀλλαξογλωσσιά, ἀπώλεια τῆς ἐθνικῆς γλώσσας, ὅπως πάλι σὲ κρίσιμες ἱστορικὲς στιγμὲς ἀλλαξοπιστία, τρισχειρότερη τῆς πρώτης[21].

Ὅλοι αὐτοὶ μὲ τὰ φανερὰ σημάδια τοῦ ἑλληνικοῦ παρελθόντος εἶναι οἱ ἡρωϊκὲς μορφὲς ἑνὸς ἑλληνικοῦ δράματος αἰώνων καὶ χιλιετιῶν. Γι' αὐτὸ ἐπιβάλλεται ἔμπρακτη ἀπότιση φόρου τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης ἀπὸ τὴν ἐπίσημη ἑλληνικὴ πολιτεία[22] καὶ ἀπὸ τοὺς συνειδητοὺς πολίτες της. Ὅσοι δὲ κρατικοὶ φορεῖς, πολιτικοὶ καὶ ἁρμόδιοι ὑπάλληλοι, ἀνέχονται ὁμολόγους τους ἄλλων χωρῶν καὶ ἰδιῶτες, φυσικὰ ἢ νομικὰ πρόσωπα ἡμεδαπῆς καὶ ἀλλοδαπῆς, ποὺ ἀποτολμοῦν νὰ τοὺς χαρακτηρίζουν "μειονότητες" στὴν ἴδια τὴν πατρίδα τους, ἀσεβοῦν, προκαλοῦν, ἐγκληματοῦν. Δὲν ἀπαλλάσσονται τῶν εὐθυνῶν, ὄχι ἁπλῶς πολιτικῶν ἀλλὰ καὶ ποινικῶν, ἂν οἱ προσβολὲς συνεχισθοῦν καὶ ἐνδεχομένως οἱ ὑβριζόμενοι ἀντιδράσουν δυναμικά. Διότι δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερη ὕβρις ἀπὸ τὴν ἀμφισβήτηση τῆς ἐθνότητας καὶ ἐν προκειμένῳ τῆς ἑλληνικότητας.

Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ μεσοπολέμου, τὸ 1932, ὁ Jezioranski[23] δημοσιεύει μελέτη, στὴν ὁποία ἀπεικονίζει τὴν ἐθνολογικὴ σύνθεση κρατῶν τῆς Εὐρώπης. Διακρίνει δὲ αὐτὰ σὲ τρεῖς κατηγορίες. Στὴν πρώτη περιλαμβάνει τὰ κράτη, στὰ ὁποῖα ἡ ὁμογένεια κυμαίνεται μεταξὺ 100% - 80%. Στὴ δεύτερη ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων ἡ ὁμογένεια δὲν φθάνει τὸ 80% καὶ δὲν εἶναι κατώτερη τοῦ 60%. Στὴν τρίτη ὅσα δὲν διαθέτουν ἀπόλυτη πλειονότητα ὁμογένειας σὲ σχέση μὲ τὶς συνυπάρχουσες στὸ ἴδιο κρατικὸ ἔδαφος ἐθνότητες. Τὴν Ἑλλάδα ἐντάσσει στὴν πρώτη κατηγορία, ἀλλὰ τὴν κατατάσσει τελευταία, μολονότι ὁ ἴδιος ἀναγράφει τὸ ποσοστὸ ὁμογένειάς της 93,5%, ὑψηλότερο πολλῶν κρατῶν τῆς ἴδιας κατηγορίας

Opportunities for All: Roms in the Wester Balkans... Τὴν τελευταία μελέτη ὀφείλω στὸν ἀγαπητό μου συμπαραστάτη Γεώργιο Τσάπανο. Ε. Χ. Ζεγκίνης, *Οἱ μουσουλμάνοι Ἀθίγγανοι τῆς Θράκης.* 255 - ΙΜΧΑ Θεσσαλονίκη 1994, 75-77.

21. Πβ. Π. Χιδίρογλου, *Ἐθνολογικοὶ προβληματισμοὶ ἀπὸ τὴν τουρκικὴ καὶ τὴν ἑλληνικὴ παροιμιολογία.* Ἀθῆναι 1987, 41: «Ὁ Ρωμιός, ὅταν τουρκέψει, γίνεται ἑφτὰ φορὲς Τοῦρκος»!

22. Διδακτικὴ εἶναι ἡ φιλοτιμία τοῦ Σοφ. Ἐλ. Βενιζέλου γράφοντας γιὰ τοὺς Βλάχους τῆς Ἑλλάδος: «… Αἰσθάνομαι δι' αὐτὸ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ τοὺς ἐκφράσω ἐδῶ τὸν θαυμασμόν μου καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην μου, διότι, παρὰ τὰς ἀντιξοότητας, ἐκράτησαν πάντοτε τόσον ὑψηλὰ τὴν φωτεινὴν δᾷδα τοῦ Ἑλληνισμοῦ». Πβ. τέλος Προλόγου στὸ βιβλίο Ε. Ἀβέρωφ - Τοσίτσα, *Ἡ πολιτικὴ πλευρὰ τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ Ζητήματος.* 3η Ἔκδοση. Φιλολογικὸς Ἱστορικὸς Λογοτεχνικὸς Σύνδεσμος (Φ.Ι.ΛΟ.Σ.) Τρικάλων - Ἵδρυμα Εὐγγέλου Ἀβέρωφ - Τοσίτσα. Τρίκαλα 1992, 8.

23. Konstantin Jezioranski, *Le problème minoritaire en Europe*. Varsovie 1932, 3 κ.ἑ.

(Οὐγγαρίας 89,6%, Ἐσθονίας 89%, Φινλανδίας 88,7%, Βουλγαρίας 86%, Λιθουανίας 81,9%), τὰ ὁποῖα προτάσσει τῆς Ἑλλάδος. Ἐνδεχομένως πρόκειται γιὰ λάθος ἐκ παραδρομῆς καὶ ὄχι ἐκ προμελέτης! Τὰ κράτη τῆς δεύτερης κατηγορίας εἶναι: Ἱσπανία (76,9%), Λεττονία (73,4%), Ἑλβετία (71%), Ρουμανία (69%), Πολωνία (66%). Ἐπικαλούμενος τὰ νωπότερα στοιχεῖα τῆς ἀπογραφῆς τῆς 9 Δεκεμβρίου 1932 στὴν πατρίδα του Πολωνία, μὲ σημείωση "ἐπὶ τοῦ πιεστηρίου", διορθώνει τὸ ποσοστὸ σὲ 69,1%. Στὴν τρίτη κατηγορία ἀναφέρει τὰ ἑξῆς κράτη: Βέλγιο (Βαλλῶνοι καὶ Φλαμανδοί), Γιουγκοσλαβία (Σέρβοι, Κροάτες καὶ Σλοβένοι) καὶ Τσεχοσλοβακία (Τσέχοι, Σλοβάκοι καὶ Γερμανοί).

Πρόσφατα στὸ Βέλγιο ἀναγνωρίζεται καὶ τρίτη πληθυσμιακὴ ἑνότητα γερμανόφωνη. Ἄξιο ἐπίσης σημειώσεως εἶναι ὅτι στὴ Γιουγκολαβία τὸ 1932 δὲν γίνεται νύξη γιὰ ἐθνότητα "μακεδονική", ἡ ὁποία μετὰ δεκαετία – χάρη στὸν Τίτο καὶ μὲ πρωταρχικὸ σκοπὸ τὴν ἐξασθένηση τῆς σερβικῆς ἡγεμονίας – ἀναδύεται μὲ τὶς ἄλλες τρεῖς, μετέπειτα δὲ καὶ πρὸ πάντων κερδίζει δυνατοὺς ἡμεδαποὺς καὶ ἀλλοδαποὺς προμάχους! Προστίθεται ἀκόμη ὅτι ἀπὸ τὸν κατάλογο τοῦ Jezioranski ἀπουσιάζει ἡ Ἀλβανία καὶ ἡ Τουρκία, καθὼς καὶ μερικὰ κράτη τῆς λοιπῆς Εὐρώπης.

Ἕνα τελευταῖο σχόλιο στὸ δημοσίευμα τοῦ Jezioranski ἀποβαίνει ἴσως καὶ διδακτικὸ λόγῳ τῆς διάχυτης μειονοτικομανίας τῶν ἡμερῶν μας. Ἡ μνεία Γερμανῶν στὴν ἐθνολογικὴ σύνθεση τῆς Τσεχοσλοβακίας καθιστᾶ ἐπιτακτικὴ τὴν ὑπόμνηση τοῦ χιτλερικοῦ προσχήματος τῆς δῆθεν προστασίας τῆς γερμανικῆς μειονότητας, δοθέντος ὅτι ὑπῆρξε τὸ ἔναυσμα τοῦ β΄ παγκοσμίου πολέμου.

Γι' αὐτό, ὅταν, ὅπως στὶς ἡμέρες μας, ὀργανώνεται πολυσχιδὴς ἐπιχείρηση κατασκευῆς ἢ νεκραναστάσεως μειονοτήτων καὶ ἰδίως ἐκτροφῆς μειονοτικῶν, κατ' εἰκόνα φιλανθρωπίας - ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ δημοκρατικότητας - πολυφωνίας διὰ γλωσσικῶν ἰδιωμάτων - οἱ ἐπιφυλάξεις εἶναι δικαιολογημένες καὶ ἐπιβεβλημένες. Τὴν ἐπιστημονικὴ δὲ θέση διατυπώνει ἤδη στὸ διάστημα τοῦ μεσοπολέμου ὁ πλέον εἰδικός, ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Σορβόννης A. Meillet[24]. Ἐπισημαίνει τὶς ἐπιπτώσεις τῆς γλωσσικῆς κατατμήσεως τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν καὶ τάσσεται ὑπὲρ τῆς χρήσεως γλωσσικῶν ὀργάνων φορέων πολιτισμῶν ὑψηλότερης βαθμίδας καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐγκαιρότερης καὶ ἐγκυρότερης ἐνημερώσεως, ποὺ συνιστοῦν τὰ πραγματικὰ συμφέροντα, τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα, τὴν ἀληθινὴ δημοκρατία. Ἀντίθετα ἡ προώθηση κάθε ντοπιολαλιᾶς μὲ ὁποιαδήποτε πρόφαση στὸ ἐπίπεδο ἐπίσημης γλώσσας, ἰδίως ἂν μεθοδεύεται καὶ ὡς κύρια καὶ ἀποκλειστικὴ στὴν ἀντίστοιχη πληθυσμιακὴ ἑνότητα, ἀποτελεῖ ὀλέ-

24. Al. Belich, *L'Avenir des Langues dans la Péninsule Balkanique*. Paris 1919, 8.

θρια παγίδα. Διότι περιορίζει τοὺς πνευματικοὺς ὁρίζοντές της, συρρικνώνει τὸ πεδίο γνώσεων, μειώνει τὶς δυνατότητες συμμετοχῆς καὶ ἐξελίξεως στὸ στάδιο τῆς δημόσιας - κρατικῆς μηχανῆς, παρεμποδίζει τὴν ἄμεση καὶ ἄνετη ἐπικοινωνία καὶ τὴν ἐνδεδειγμένη συναντίληψη μὲ τὶς ἄλλες πληθυσμιακὲς ἑνότητες στὸν ἴδιο κρατικὸ χῶρο, πολὺ δὲ περισσότερο μὲ λαοὺς ἄλλων χωρῶν, ὁπότε ἀντὶ προόδου ἐπακολουθεῖ ὀπισθοδρόμηση. Ἐπιπροσθέτως ἐπιφέρει βαθμιαῖα καὶ τὴν κρατικὴ ἀποσύνθεση, ἡ ὁποία σὲ τελικὴ ἀνάλυση προδιαγράφεται ἀπὸ κάποιες ἀπροσδιόριστες ἀκόμη δυνάμεις.

Ἤδη στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰώνα μας ὁ Γάλλος συγγραφέας καὶ δημοσιογράφος Michel Paillarès προειδοποιεῖ τοὺς συμπατριῶτες του, ὅτι οἱ ἐσφαλμένες θέσεις στὶς ἑλληνικὲς διεκδικήσεις στὴ Μακεδονία θὰ στραφοῦν καὶ κατὰ τῶν γαλλικῶν δικαίων: «Ἡ γλῶσσα δὲν εἶνε τὸ ἀλάθητον κριτήριον τῆς ἐθνικότητος λαοῦ τινος. Ὑπάρχουν μυριάδες Γάλλων, οἱ ὁποῖοι σπίτι των δὲν ὁμιλοῦν γαλλικά· ὁμιλοῦν τὸ ἰδίωμα τῆς Βρεττάνης, τῆς Νορμανδίας, τῆς Πικαρδίας, τὸ Φλαμανδικόν, τὸ Καταλωνικόν, τὸ Γασκωνικὸν κ.τ.λ. Ἂς προσέξωμεν, κύριοι. Ἂν δεχθῶμεν ὅτι ὅλοι οἱ σλαβόφωνοι τῆς Μακεδονίας εἶνε Βούλγαροι ἢ Σέρβοι ἡ θεωρία αὕτη θὰ στραφῇ καθ' ἡμῶν. Τί θ' ἀντιτάξωμεν εἰς τοὺς Γερμανοὺς ἰσχυριζομένους ὅτι οἱ Ἀλσατοὶ ἀνήκουν εἰς τὴν Γερμανικὴν οἰκογένειαν; Οἱ δημοσιογράφοι μας, οἱ πολιτικοί μας, οἱ λόγιοι καὶ οἱ διπλωμάται μας, οἵτινες τοὺς σλαβοφώνους Ἕλληνας τῆς Μακεδονίας θεωροῦν Σλάβους, εἶνε οἱ χειρότεροι δήμιοι τῆς Ἀλσατίας, διότι τὴν πνίγουν μὲ τὰ χέρια των μίαν φορὰν ἀκόμη. Τὸ μόνον ἀλάθητον, ἀσφαλὲς καὶ ἀναμφισβήτητον δεῖγμα τῆς ἐθνικότητος εἶνε ἡ θέλησις αὐτοῦ τοῦ ἀτόμου. Διό, πολὺ προσφυῶς γέρων τις σλαβόφωνος εἶπε: Τὸ στόμα μου ἴσως εἶνε βουλγαρικόν, ἡ καρδία μου ὅμως εἶνε Ἑλληνική»[25].

Μόλις τελευταῖα αἰσθάνονται τὶς παρενέργειες τῆς μειονοτικομανίας. Κατὰ τὴν ἀναφορά του στὶς μειονότητες τῆς Εὐρώπης ὁ Φρανσουὰ Μιτεὰν κρούει τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου: «Ὑπεραμύνθηκε τοῦ δικαιώματός τους νὰ διατηρήσουν τὴν ἐθνική τους ταυτότητα μὲ τὴν παροχὴ τῶν ἀπαραίτητων ἐγγυήσεων, διευκρινίζοντας ὅμως ὅτι αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ ὁδηγήσει στὸν κατακερματισμὸ τῆς Εὐρώπης»[26]. Αὐτὰ δὲ δὲν ἀφοροῦν ἀποκλειστικὰ στὴ Γαλλία, ἀλλὰ καὶ στὸ Ἡνωμένο Βασίλειο[27], Βέλγιο[28], Ἱσπανία[29], Ἰταλία[30], χωρὶς νὰ ἐξαιρεῖται καὶ ἡ

25. Πβ. Ἀ. Π. Νικολαΐδης, *Περὶ τῆς συγχρόνου γενέσεως καὶ ἐξελίξεως τοῦ Βουλγαρισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ μετὰ παρατηρήσεων γλωσσικῶν, στατιστικῶν καὶ ἐθνολογικῶν.* Ἐν Λευκωσίᾳ 1908, 21 σημ. 1.
26. Βλ. *Ἡ Καθημερινή,* 13.4.1991.
27. Βλ. Andrew Marr καὶ John Arlidge, Καὶ οἱ Σκωτσέζοι ζητοῦν ἀνεξαρτησία, *Τὸ Βῆμα,* 1.10.1995, 68.

Γερμανία, ὅπου ἀρχίζει νὰ βρυχᾶται καὶ τὸ λιλλιπούτειο Λιχτενστάιν[31]! Τίποτε ἐπίσης δὲν ἐγγυᾶται τὴν παράταση τῆς ἐθνικῆς νάρκης καὶ τοῦ ἐκγερμανισμένου Σλαβισμοῦ, στὸν ὁποῖο ἀποδίδεται καὶ τὸ τοπωνύμιο τῆς γερμανικῆς πρωτεύουσας Βερολίνο!

Στὴ Δύση ὑπάρχουν φυλετικὰ αἴτια. Στὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι οὔτε γλωσσικὰ σὲ ποσοστὰ ἀξιομνημόνευτα. Ὡστόσο καὶ στὴν περίπτωση ἀνυπαρξίας δὲν ἐπιτρέπεται ἐφησυχασμὸς οὔτε πολιτείας οὔτε πολιτῶν. Διότι καὶ ἐκ τοῦ μηδενὸς ἀνακύπτουν ζητήματα στὴ Βαλκανική - Ἀνατολή, ὅπως πρώιμα καὶ προφητικὰ παρατηρεῖ ὁ Bouchié de Belle[32]. Οἱ πρῶτες ρωγμὲς στὴν ἐθνική μας δομὴ μόλις διαφαίνονται μετὰ τὴν ὑπαγωγὴ σὲ κατηγορία μειονοτήτων ἀκραιφνέστατα ἑλληνικῶν πληθυσμιακῶν ἑνοτήτων, Ἀρβανιτῶν, Ἀρμάνων, ὁμογλώσσων τοῦ Καπετὰν Κώττα κ.λπ., ἀπὸ δῆθεν ἐνδιαφέρον γιὰ διάσωση ξενικῶν γλωσσικῶν ἰδιωμάτων, ποὺ βρίθουν στοιχείων ἀποδεικτικῶν τῆς ἑλληνικότητας τῶν χρήστων τους.

Ἐξ ἄλλου δὲν εἶναι καθόλου εὔκολη καὶ ἡ κατάπνιξη τοῦ πειρασμοῦ, ποὺ ἀναγκάζει τὸν καθένα Ἕλληνα νὰ διερωτᾶται ὡς πρὸς τὴν εἰλικρίνεια ὅλων ἐκείνων τῶν πρωταγωνιστῶν γιὰ τὴν προστασία τάχα μειονοτήτων στὴν Ἑλλάδα, ὅταν παραβλέπουν Ἕλληνες πολίτες, μὴ ἑλληνικῆς καταγωγῆς, π.χ. Ἀρμενίους, θαυμαστοὺς ὁπωσδήποτε χρῆστες τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ ἐνεργοὺς μετόχους τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, συνάμα δὲ πάντοτε τέλειους θεματοφύλακες παντὸς ἀρμενικοῦ. Γιὰ ποιὸ λόγο τοὺς λησμονοῦν;[33]

---

28. Βλ. *Τὸ Βῆμα,* 4.4.1993, ὅπου σχετικὸ μονόστηλο ἐπιγραφόμενο *"Βαλκανιοποίηση" καὶ στὴ Δύση;* Ἐπίσης *Ἡ Καθημερινή,* 22.10.1987, 4: «Τί κρύβεται πίσω ἀπὸ τὴν περίφημη "γλωσσικὴ κρίση" τοῦ Βελγίου. Πολιτικὲς διαφοροποιήσεις προκαλοῦν ρῆγμα στὸν κυβερνητικὸ συνασπισμό».

29. G. Cerbelaud Salagnac, *Les origines ethniques des Européens*. Paris 1992, 48 σημ. 2, 290. Βλ. καὶ Francesc Vallverdu, Τὸ μωσαϊκὸ τῆς ἱσπανικῆς γλώσσας, *Courrier* Ὀκτ. 1983, 27γ.

30. Charles Richards, Ἰταλικὴ Βαβέλ, *Τὸ Βῆμα,* 1.12.1991, 25α.

31. *Κυριακάτικη Ε.,* 19.4.92, 24. Πβ. καὶ Ν. Πολίτης, Ἡ θεωρία τῆς ἐθνικῆς ἰθαγενείας καὶ τὸ πρόβλημα τῶν μειονοτήτων, *ΠΑΑ,* 9, 1934, 230: «Δὲν ὑπάρχει λαὸς κατέχων πραγματικὴν ἀνθρωπολογικὴν ὁμογένειαν, ὁ γερμανικὸς λαὸς ὀλιγώτερον παντὸς ἄλλου».

32. E. Bouchié de Belle, *La Macédoine et les Macédoniens,* Paris 1922, 132: «Mais en politique, en politique orientale surtout, il n' est pas de possibilité, si invraisemblable soit - elle, qui ne doive être envisagée».

33. Ἀναντίρρητα, γιὰ νὰ προλαμβάνονται συγκρίσεις. Στὴν Ἑλλάδα μὲν ἀπολαύουν ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Στὴν Τουρκία δὲ δὲν σταματοῦν οἱ καταπιέσεις. Πβ. Παῦλος Τζερμιᾶς, Ἀρμένιοι, ὁ λαὸς ποὺ ἐξαπατήθηκε, *Ἡ Καθημερινή,* 25.9.79: «Στὴν Τουρκία ὅμως ἡ ἀρμενικὴ μειονότητα ἐξακολουθεῖ νὰ νιώθει τὴν καταπίεση. Οἱ τουρκικὲς ἀρχὲς ἐπιδιώκουν νὰ ἐπηρεάσουν προπαγανδιστικὰ τὸ πρόγραμμα τῶν ἀρμενικῶν σχολείων. Ὁ κεμαλισμὸς εἶναι ἀσυμβίβαστος μὲ τὴν ἰδέα ἑνὸς πραγματικὰ πολυε-

Ὁ πειρασμὸς ἀληθινὰ γιγαντώνεται, ἐπειδὴ καὶ μὲ τὰ δεδομένα τοῦ Jezioranski, πολὺ δὲ περισσότερο τοῦ Mirambel καὶ κατ' ἐξοχὴν τοῦ Blanc, ἡ Ἑλλάδα διακρίνεται καὶ γιὰ τὴν ὁμογένεια, τῆς ὁποίας τὴν ἀποδυνάμωση μὲ ἀδιάλειπτες ἀνεδαφικὲς μεθοδεύσεις διαιωνίζουν διπλωματικὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰ δηλητηριάζοντας τὰ νειᾶτα μὲ ψευδοαδικία, ἡ ὁποία παρεμποδίζει τὴν ἐπίτευξη κλίματος ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης καὶ φιλίας γειτονικῶν λαῶν.

Σύντομη ἐπισήμανση παγίων πρακτικῶν τους συμβάλλει ταυτόχρονα στὴν ἐνημέρωση Ἑλλήνων καὶ τῶν γειτόνων τους. Οἱ δεύτεροι ὁπωσδήποτε ἀντιλαμβάνονται ὅτι οἱ συνεχεῖς καὶ ἰταμότατες προκλήσεις σὲ βάρος τῶν πρώτων, στοὺς ὁποίους χρεωστοῦν πάμπολλα, ἀντιβαίνουν καὶ στὴ στοιχειώδη λογικὴ καὶ στὴ διεθνῆ ἀντίληψη ὁμαλῶν καὶ ἐποικοδομητικῶν διακρατικῶν σχέσεων. Ἡ ἀναφορὰ σὲ κάθε γειτονικὸ κράτος γίνεται ἀπὸ ΒΔ.

Α΄. Ἀλβανία

Οἱ Ἀλβανοὶ Stefanaq Pollo, καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας στὸ Πανεπιστήμιο Τιράνων καὶ διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου Ἱστορίας, Arben Puto, καθηγητὴς τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου καὶ τῆς Διπλωματικῆς Ἱστορίας στὸ Πανεπιστήμιο Τιράνων, Kristo Frasheri, ἐπιστημονικὸς ἐρευνητὴς στὸ Ἰνστιτοῦτο Μεσαιωνικῆς καὶ Σύγχρονης Ἱστορίας Τιράνων καὶ ὁ Skënder Anamali, ἐπιστημονικὸς συνεργάτης, στὸ Πανεπιστήμιο Τιράνων καὶ διευθυντὴς τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ καὶ Ἐθνογραφικοῦ Μουσείου, συγγράφουν *Ἱστορία τῆς Ἀλβανίας ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα μέχρι σήμερα.*

Μὲ τὸ πρωτότυπο στὴν ἀλβανικὴ γλώσσα καὶ μὲ τὴ μετάφραση στὴ γαλλικὴ οἱ συγγραφεῖς παρέχουν πρῶτα στοὺς συμπατριῶτες τους καὶ ἔπειτα στοὺς Γάλλους καὶ γαλλοφώνους, γενικὰ σ' ὅλους τοὺς ἐνδιαφερομένους, πληροφορίες ποικίλες, τῶν ὁποίων ἀρκετὲς εἶναι ἐντελῶς ἀβάσιμες καὶ καταφανῶς ἐσφαλμένες. Μὲ τὴ μετάφραση δὲ στὴν ἑλληνικὴ ἀπὸ τὴ γαλλικὴ διοχετεύονται αὐτούσιες στὸ ἑλληνικὸ ἀναγνωστικὸ κοινό, πρὸ πάντων στοὺς φιλίστορες Ἕλληνες, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ παραπληροφοροῦνται οἱ πάντες, ἀκόμη καὶ οἱ ἁρμόδιοι ἑλληνικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἱδρυμάτων, ἀφοῦ οὔτε ἡ Ἐκδοτικὴ Ὁμάδα,

---

θνικοῦ κράτος. Ἡ κυβέρνηση Ἐτσεβίτ, παρασυρμένη ἀπὸ τὰ βίαια κύματα τοῦ ἐθνικισμοῦ οὔτε θέλει οὔτε μπορεῖ νὰ λύσει τὸ πρόβλημα τῶν μειονοτήτων». Βλ. καὶ συνέντευξη τοῦ ἐκπροσώπου τῆς Ἀρμενικῆς Ἐθνικῆς Ἐπιτροπῆς στὴν Ἰωαν. Σωτήρχου, Πάλι στόχος τοῦ τουρκικοῦ ἐπεκτατισμοῦ, *Ἐλευθεροτυπία,* 24.4.1990, 7. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Μαρτυρία Μοργκεντάου γιὰ τουρκικὲς ἐπιδόσεις σὲ γενοκτονίες, *Πειραϊκὰ Γράμματα,* 4, 1995, 12-16, καὶ *Νέα Καλλιθέα,* 20.9.1995, 11.

ἡ ὁποία φέρεται ἀνώνυμα νὰ ἐπωμίζεται τὴν εὐθύνη τῆς κυκλοφορίας τοῦ τόμου στὴν Ἑλλάδα, οὔτε ὁ μεταφραστὴς σπεύδουν νὰ διαφωτίσουν τοὺς ἀναγνῶστες. Κάκιστα δὲν αἰσθάνονται τὴν καίρια χρεία διορθώσεως τουλάχιστον τῶν ἀνακριβειῶν, οἱ ὁποῖες ἀφοροῦν στὰ ἑλληνικὰ δίκαια. Ἐπειδὴ δὲ ὁ πλήρης σχολιασμὸς καθίσταται ἀνέφικτος λόγῳ τοῦ πλήθους τῶν ψεκτῶν σημείων, παρατίθεται ἐνδεικτικὰ μόνον μία μικρὴ περικοπή: «Οἱ Ἰλλυριοὶ σὰν αὐτόχθονας λαὸς κι ἀπὸ τοὺς πιὸ πολυπληθεῖς τῆς ἀρχαίας Εὐρώπης, κατεῖχαν τὰ Δυτικὰ τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου. Τὰ ἐδάφη ποὺ κατοικοῦσαν συνόρευαν: βόρεια μὲ τὸ Σαῦο καὶ Δούναβη, νότια μὲ τὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο καὶ τὶς βορινὲς περιοχὲς τῆς Ἑλλάδας, ἀνατολικὰ μὲ τὸ Μοράβα καὶ τὸ Βαρδάρη ποὺ τοὺς χώριζαν ἀπὸ τοὺς Θράκες καὶ δυτικὰ μὲ τὸ Ἰόνιο καὶ Ἀδριατικὸ πέλαγος»[34].

Οἱ Ἀλβανοὶ συγγραφεῖς πασχίζοντας, γιὰ νὰ ἐντυπώσουν οἱ ἀναγνῶστες ἀνεξίτηλα τὶς σκόπιμες – εἶναι ἀπίθανη ἄγνοια τεσσάρων – ἀνακρίβειες, δὲν ἀρκοῦνται στὴν κατὰ πεζὸ λόγο παροχή τους, ἀλλὰ μεριμνοῦν καὶ γιὰ τὴν παραστατικὴ καὶ ἀνάγλυφη ἐξεικόνισή τους μὲ τὴν καταχώριση καὶ εἰδικοῦ χάρτη[35], ὅπου οἱ ἀλβανικὲς διεκδικήσεις ἐπεκτείνονται καὶ ἕως τὴ Ναύπακτο, συνάμα δὲ Δυτικὴ Θεσσαλία καὶ Δυτικὴ Μακεδονία (!) ἐν ὀνόματι τῶν Ἰλλυριῶν, δῆθεν προγόνων τους.

Βεβαίως δὲν ἔχει κανεὶς τὴν ἀπαίτηση νὰ γνωρίζουν οἱ ἐκδότες καὶ οἱ μεταφραστὲς ἱστορία. Ὡστόσο δὲν συγχωρεῖται ἡ περιφρόνηση πρὸς τὸ ἀναγνωστικὸ κοινό, ποὺ διψᾶ γιὰ μάθηση καὶ παρωθεῖται νὰ τρέφεται ἐπὶ πληρωμῇ μὲ ἄχυρα καὶ σκύβαλα σκυπιταρικά, ὅταν δὲν εἶναι ἀκατόρθωτη μὲ ἀσήμαντη ἄλλως τε οἰκονομικὴ ἐπιβάρυνση ἡ ἐνδεδειγμένη καὶ οὐσιαστικὴ ἐπιμέλεια τοῦ ἱστορικοῦ κειμένου. Ἐκπλήσσει ὄντως ὀδυνηρὰ ἡ ἀπάθεια τῶν ὑπευθύνων τῆς ἑλληνικῆς ἐκδόσεως τῆς *Ἱστορίας τῆς Ἀλβανίας* στὴν ἀμφισβήτηση τῆς ἑλληνικότητας μεγάλων τμημάτων τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, Ἠπείρου, Αἰτωλοακαρνανίας καὶ μερικῶς Θεσσαλίας - Μακεδονίας. Χωρὶς τὴν αὐτονόητη προϋπόθεση διερευνήσεως τῆς ἱστορικῆς ἀκρίβειας, ἐφικτῆς σὲ χρόνο ἐλάχιστο καὶ μὲ κόπο σχεδὸν μηδαμινό, ἀφοῦ εἶναι προσιτὲς οἱ ἀδιάσειστες ἱστορικὲς πηγὲς καὶ εὔχρηστα τὰ ἐγκριτότερα ἐπιστημονικὰ βοηθήματα, ἐπιτρέπουν τὴν παρείσφρηση ἀνεπιστημονικῶν ἱστορικῶν θέσεων, μάλιστα φοβερὰ βλαπτικῶν γιὰ τὸν Ἑλληνισμό, ἀφήνοντας νὰ ὑπονοεῖται ὅτι τὸ δίκαιο εἶναι μὲ τὸ μέρος τῶν γειτόνων.

Κατὰ πρῶτον τὰ νότια σύνορα τῶν Ἰλλυριῶν μεταφέρονται ἀπὸ τοὺς Ἀλβανοὺς συγγραφεῖς στὸν Ἀμβρακικὸ μὲ τὸ κείμενο, ἐπὶ πλέον δὲ μὲ τὸν χάρτη στὴ Ναύπακτο, παντελῶς ἀτεκμηρίωτα καὶ αὐθαίρετα, ἐφ' ὅσον ὁ πατέρας τῆς Γεω-

34. S. Pollo - A. Puto, *Ἱστορία τῆς Ἀλβανίας*. Θεσσαλονίκη ἄ.ἔ., 10.
35. *Αὐτ.*, 24.

γραφίας Στράβων καταθέτει πρὸ δύο χιλιετιῶν τὴν ἀδιαμφισβήτητη μαρτυρία του, κατὰ τὴν ὁποία σύνορο Ἠπειρωτῶν καὶ Ἰλλυριῶν εἶναι ἡ Ἐγνατία ὁδὸς μὲ ἀφετηρίες στὰ παράλια τῆς Ἀδριατικῆς τὶς ἑλληνικὲς πόλεις Ἀπολλωνία καὶ Ἐπίδαμνο (Δυρράχιο) καὶ πορευτικὴ γραμμὴ τὸ ρεῦμα τοῦ Γενυσοῦ (Γενούσου - Σκούμπη) ποταμοῦ, ποὺ δὲν ἔχει ἀλλάξει πορεία. Ἀκριβῶς ὁ Στράβων γράφει: «Ταύτην δὴ τὴν ὁδὸν [τὴν Ἐγνατίαν] ἐκ τῶν περὶ τὴν Ἐπίδαμνον καὶ τὴν Ἀπολλωνίαν τόπων ἰοῦσιν ἐν δεξιᾷ μέν ἐστι τὰ Ἠπειρωτικὰ ἔθνη κλυζόμενα τῷ Σικελικῷ πελάγει μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, ἐν ἀριστερᾷ δὲ τὰ ὄρη τὰ τῶν Ἰλλυριῶν…»[36].

Συνεπῶς σαφέστατα συνάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Ἀμβρακικὸς εἶναι τὸ νότιο σύνορο τῆς Ἠπείρου, βόρειο δὲ ἡ Ἐγνατία – ὁ Γενυσὸς ποταμός, πέρα τοῦ ὁποίου κεῖται ἡ Ἰλλυρία. Ἐξ ἄλλου ὁ ἀκαδημαϊκὸς M. Garašanin[37], ποὺ γεωγραφεῖ τὴν ἐπικράτεια τῶν Ἰλλυριῶν, ὡς νότιο σύνορό της μὲ τὸν ἑλληνικὸ κόσμο δέχεται τὸ μαρτυρούμενο ἀπὸ τὸν Στράβωνα. Τὸ ἴδιο ἐπιμαρτυροῦν μὲ χάρτες καὶ οἱ σύγχρονοί μας Ἰταλοὶ Braccesi[38] καὶ Antinorio[39].

Οἱ Ἀλβανοὶ συγγραφεῖς περίτεχνα προβάλλουν – χωρὶς καμμία παρατήρηση τῶν ὑπευθύνων τῆς ἑλληνικῆς ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου τους – τοὺς Ἠπειρῶτες σὰν Ἰλλυριούς, μαθητεύοντας στὴ φασιστικὴ σχολὴ τοῦ Ἰταλοῦ ἀρχαιολόγου Domenico Mustilli, ποὺ κατὰ τὴν Κατοχὴ χύνει ἀφειδώλευτα τὸ μαῦρο δηλητήριό του κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ[40]. Ἀλλὰ τὴν ἑλληνικότητα τῶν Ἠπειρωτῶν βεβαιώνει

36. Στράβ., VII, 323.

37. Πβ. *Sources archéologiques de la civilisation européenne. Actes du Colloque International* organisé par le Secrétariat général de l' AIESEE. Bucarest 1970, 291.

38. Lorenzo Braccesi, *Grecità adriatica*. Bologna 1971. Ὁ χάρτης στὸ τέλος.

39. Angelo Antinorio, *Storie elleniche arcaiche*. Rapallo 1980, 214.

40. Βλ. Ὁδηγὸ τῆς Ἀλβανίας. Domenico Mustilli, *Albania*. Ed. Sottosegretariato di Stato per gli Affari Albanesi. Milano 1940, 39. Βλ. καὶ ἀπάντηση ἀπὸ τὸν ἄριστο γνώστη τοῦ θέματος Δημ. Εὐαγγελίδη, *Οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς Ἠπείρου.* Ἐκδόσεις Ἑταιρείας Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν. Ἰωάννινα 1962, 3-4. Γιὰ τὸν Ἠπειρώτη Εὐαγγελίδη, καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου, βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Φόρος τιμῆς στὸ Δημήτριο Εὐαγγελίδη, *Ἐλευθερία* (Λαρ.) 2.12.1989, 8. Ὡς πρὸς τὰ «φασιστικὰ (D. Mustilli, 1941) ἐπιχειρήματα», ποὺ «ὁ Δημοσθένης Butina ἀναμασάει», ἡ ἀπάντηση δίδεται ἀπὸ τὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων Φ. Πέτσα. Βλ. *Μακεδονικά,* 10, 1974, 417. Ὅμως οἱ ἀνασκευὲς αὐτὲς δὲν ὑποπίπτουν στὴν ἀντίληψη τοῦ Βρεταννοῦ James Pettifer, ποὺ πρόσφατα ἐκδίδει νέο Ὁδηγὸ τῆς Ἀλβανίας χωρὶς νὰ συμβουλεύεται τοὺς κατ' ἐξοχὴν εἰδήμονες – ἂν ὄχι τοὺς Ἕλληνες – πρωτίστως τὸν Ἀλβανὸ ἐθνικιστὴ ἡγέτη Basri - Bey, τοὺς Ἰταλοὺς Canini, Magrini, τοὺς Γάλλους Puaux, Lévêque, Ol. Masson, τὸν Βρεταννὸ N.G.L. Hammond, τὸν Βούλγαρο Vl. Georgiev κ.ἄ.π., τῶν ὁποίων τὶς ἀπόψεις ἀνθολογημένες βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Βόρειος Ἤπειρος. Ἱστορία - Πολιτισμός.* Ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο* 1990 τῆς Ἑταιρείας

ὁ Πολύβιος[41]. Τὴν ἐπιβεβαιώνουν δὲ τόσο τὰ ἀνθρωπωνύμια κατὰ τὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Nancy O. Masson[42] – ὅσο καὶ τὰ τοπωνύμια, ποὺ εἶναι πανάρχαια καὶ ἀποκλειστικῶς ἑλληνικά, ὅπως τονίζει ὁ Βούλγαρος ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Σόφιας Vl. Georgiev[43].

Μολονότι περιττεύει πλέον ὁποιαδήποτε ἀναφορὰ στὴν ἑλληνικότητα τῶν Αἰτωλοακαρνάνων – ὑπάρχει ἄλλως τε ἐξ ἴσου ἀκριβὴς μαρτυρία τοῦ Πολυβίου[44] – γίνεται ἐπιτακτικὴ ἡ μνεία τοῦ Ρωμαίου ἱστορικοῦ Τίτου Λιβίου, ποὺ δηλώνει ὅτι Αἰτωλοί, Ἀκαρνάνες, Μακεδόνες εἶναι ὁμόγλωσσοι[45]. Ὡς πρὸς δὲ τὴ γλώσσα τους κατ' εὐτυχῆ συγκυρία στὸ Θύρρειο τῆς Ἀκαρνανίας ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη τοῦ P. M. Fraser φέρει στὸ φῶς θαυμάσιο εὕρημα[46]. Πρόκειται γιὰ ἐπιγραφὴ μὲ πολλαπλὸ ἐπιστημονικὸ ἐνδιαφέρον – πέρα τοῦ ἱστορικοῦ καὶ γλωσσολογικοῦ – δοθέντος ὅτι τὸ ἐκτενὲς κείμενο εἶναι διαλεκτικό, σπάνιο καὶ ἀνεκτίμητο τεκμήριο, ποὺ ἀποκλείει ἐνδεχόμενο ἰσχυρισμὸ ἐξελληνίσεως[47].

Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν. Ἰωάννινα 1990. Ἐπίσης Id., *Ἀλβανία.* Ἀνάτυπο ἀπὸ *Νέα Ἑστία.* Χριστούγεννα 1994. Ἀθήνα 1995. Ὡστόσο ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ δημοσιεύματα, ποὺ φωτίζουν καίριες πτυχὲς τοῦ θέματος τοῦ Pettifer, εἶναι καὶ τοῦ Γ. Βαλέτα, *Ὁ ἀρματωμένος λόγος. Οἱ ἀντιστασιακὲς διδαχὲς τοῦ Νεκταρίου Τέρπου βγαλμένες στὰ 1730.* Εἰσαγωγή - ἐκλογές. Ἀθήνα 1971, 2-3, 16-17, 33.

41. Πβ. Πολύβ. IX, 38, 5: «ἄξιόν γε τοιούτων ἀνδρῶν νῦν ἀπογόνους ὑπάρχοντας [sc. Λακεδαιμονίους] κἄπειτα νῦν συμμαχίαν ποιησαμένους τοῖς βαρβάροις, στρατεύειν μετ' ἐκείνων καὶ πολεμεῖν Ἠπειρώταις, Ἀχαιοῖς, Ἀκαρνᾶσι, Βοιωτοῖς, Θετταλοῖς, *σχεδὸν πᾶσι τοῖς Ἕλλησι…*». Βλ. καὶ K. - J. Beloch, *Ἡ ἐθνικότης τῶν ἀρχαίων Ἠπειρωτῶν.* Μτφρ. μετὰ σημειώσεων ὑπὸ N. K. Παπαδοπούλου. Ἰωάννινα 1953.

42. Βλ. *Actes du premier Congrès International des études balkaniques et sud - est européennes*. Sofia 1966, IV, 239.

43. Πβ. *Actes du premier Symposium International de Thracologie*. Milan 1978, 157.

44. Πολύβ., IX, 37, 7: «τότε μὲν γὰρ ὑπὲρ ἡγεμονίας καὶ δόξης ἐφιλοτιμεῖσθε [sc. Αἰτωλοὶ] πρὸς Ἀχαιοὺς καὶ Μακεδόνας ὁμοφύλους…».

45. Πβ. Tite - Live, 31, 29, 15: «Aetolos, Acarnanas, Macedonas ejusdem linguae homines».

46. Τὸ δημοσιεύει δὲ ὁ Günther Klaffenbach, Des römisch - ätolische Bündnisvertrag von Jahre 212 v. Chr., *Sitzungberichte der Deutschen Akademie der Wissenschaften zu Berlin, Klasse für Sprachen, Literatur und Kunst Jahrgang 1954*. Nr. 1. Berlin 1954. Βλ. καὶ R. G. Hopital, Le traité romano - aetolien de 212 avant J. C., *Revue Historique de Droit français et étranger,* 42, 1964, 19 σημ. 5. J. Muylle, Le traité d' amitié entre Rome et la Ligue étolienne, *Antiquité Classique,* 38, 1969, 408 κ.ἑ.

47. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἐθνολογικὴ ἀξία τοῦ πρωτοτύπου κειμένου τῆς αἰτωλορωμαϊκῆς συνθήκης (212 π.Χ.), *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο 1989,* 223-242. Καὶ ἐπανέκδοση στὴ σειρὰ μελετημάτων τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα μὲ πρόλογο τοῦ προέδρου της N. Θέμελη, καὶ *Πρακτικὰ Α΄ ἀρχαιολογικοῦ καὶ ἱστορικοῦ συνεδρίου Αἰτωλοακαρνανίας.* Ἀγρίνιο, 21-22-23 Ὀκτωβρίου 1988. Ἔκδοση 1991, 76-92.

Ἀσφαλῶς ἀποβαίνει εὔλογος καὶ ἀναγκαῖος ὁ προβληματισμὸς τῶν ἀναγνωστῶν, ὅταν δὲν ἀξιοποιοῦνται τόσο πολλὰ καὶ τόσο ἰσχυρὰ ἐπιχειρήματα γιὰ τὴν ἄμεση καὶ ὁλοκληρωτικὴ ἀνασκευὴ τῶν σκυπιταρικῶν λαθῶν. Καταντᾶ δὲ γελοῖο τὸ γεγονὸς ὅτι στὴν παράγραφο, τὴν καταχωρισμένη ἐδῶ ἐνδεικτικά, τὸ μόνο, ποὺ κεντρίζει τὸν ἄμοιρο μεταφραστή, εἶναι ἡ ταύτιση τῆς ὑδρωνυμίας *Βαρδάρης* μὲ τὸ Ἀξιός, *ὡσὰν* οἱ Ἕλληνες ἀναγνῶστες νὰ ἀγνοοῦν τὰ πασίγνωστα. Εὐτυχῶς περιορίζεται σὲ σύντομη σημείωση καὶ δὲν προχωρεῖ καὶ στὴν ἐτυμολόγησή του, ὁπότε εἶναι πιθανὸ καὶ παρετυμολογικὸ σφάλμα. Διότι δὲν φαίνεται κάτοχος τῆς ἑρμηνείας τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Ἀγ. Τσοπανάκη, ἡ ὁποία συνιστᾶ σημαντικὴ συμβολὴ καὶ στὴν τοπικὴ ἱστορία[48].

Ὅταν οἱ Ἀλβανοὶ συγγραφεῖς διατείνονται ὅτι οἱ Ἰλλυριοὶ εἶναι οἱ πολυπληθέστεροι τῆς ἀρχαίας Εὐρώπης, αὐτοαποκαλύπτονται νὰ πρεσβεύουν ἀκόμη – ἔστω καὶ εὔσχημα – τὴν πανιλλυρικὴ θεωρία, παντελῶς πλέον παρωχημένη ἐπιστημονικὰ καὶ ἐπικίνδυνη, ὅπως ἁπλᾶ καὶ ἀπέριττα προειδοποιεῖ ἤδη ἀπὸ τὸ 1961 ὁ Ρουμάνος ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου Al. Graur[49]. Ἐν τούτοις καὶ μετὰ τὴν καθ' ὁλοκληρίαν ἀναίρεσή της ἐπαναφέρουν αὐτὴν στὴ δημοσιότητα μὲ παραλλαγὴ ἐξαιρετικὰ ἐπιμελημένη καὶ γιὰ ἐπιλεκτικὴ χρήση πρὸς τὸν ἑλληνικὸ χῶρο, ὅπου ἰδίως μεταπολιτευτικὰ οἱ κατ' ἐπίφαση προοδευτικὲς ἰδεολογίες, ρυθμιστικὲς συνήθως καὶ τῆς ἀναρριχήσεως σὲ καίριες θέσεις τοῦ Δημοσίου καὶ τῶν Α.Ε.Ι., δημιουργοῦν τὸ κατάλληλο κλίμα ἀποδοχῆς κάθε παραδοξότητας βορείων γειτόνων[50]. Αὐτὸ δὲν διακόπτεται οὔτε μετὰ τὴν ἐκτομὴ τοῦ καθεστωτικοῦ προσδιοριστικοῦ "λαϊκῶν" ἀπὸ τὶς γειτονικὲς χῶρες, οἱ ὁποῖες αὐτόματα ἀναδύονται σὰν κανονικὲς δημοκρατίες, καὶ τὴν ἀντίστοιχη μεταμόρφωση τῶν πρωταγωνιστῶν. Ἔτσι οἱ Σκυπιτάροι ὄχι μόνο ἄνευ ἀντιλόγου ἀλλὰ καὶ προσκαλούμενοι ἀπὸ "πολιτιστικοὺς" συλλόγους, καθὼς καὶ ἀπὸ Α.Ε.Ι., στὴν Ἑλλάδα παρουσιάζονται σὰν ἀπόγονοι τῶν Ἰλλυριῶν καὶ δικαιοῦχοι τῶν ἰλλυρικῶν κτήσεων!

Ἡ φρόνηση, γιὰ τὴν ὁποία ὁ Graur κάνει ἔκκληση, λείπει πρωτίστως στὴν ἑλληνικὴ πλευρά, ἰδιωτικὴ καὶ δημόσια, ἐφ' ὅσον ἀποσβολώνεται, ἂν καὶ τῆς

48. Βλ. Ἀγ. Τσοπανάκης, Τὸ Σιατιστινὸ ἰδίωμα, *Μακεδονικά*, 2, 1941-1952, 268 σημ. 4.
49. Βλ. *Studii Clasice*, 3, 1961, 20: «Pendant une assez longue période, entre les deux guerres mondiales, on a vu sévir le panillyrisme; depuis la Baltique jusqu' en Calabrie, depuis la Bretagne jusqu' en Palestine, partout on n' a vu que des Illyriens, dont la langue, non attestée, était chargée d' expliquer tout ce qui n' avait pas d' étymologie dans toutes les langues européennes. On en est revenu depuis, mais le fait que de pareils écarts ont pu se produire doit nous inciter à la prudence». Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἰλλυρολογία καὶ Βορειοηπειρωτικὸς Ἑλληνισμός*. Ἀθήνα 1988.
50. Δὲν ἐξαιροῦν καὶ τοὺς ἐξ Ἀνατολῶν.

προσφέρεται ἀνέλπιστη δυνατότητα καθολικῆς ἀποστομώσεως τῶν συγγραφέων τῆς γειτονικῆς χώρας καὶ ἀποθεραπεύσεώς τους ἀπὸ τὸν ἰὸ τοῦ πανιλλυρισμοῦ, τὸν ὁποῖο ἄλλως τε ἄδικα ὑφίστανται, δοθέντος ὅτι οἱ Σκυπιτάροι δὲν κατάγονται ἀπὸ Ἰλλυριοὺς ἀλλὰ ἀπὸ Θράκες.

Κατὰ τὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ζάγκρεμπ Petar Skok, «ὁ πυρήνας τοῦ λαοῦ τούτου φαίνεται νὰ εἶναι τὸ τελευταῖο κατάλοιπο τῶν Θρακῶν τῆς ἐπαρχίας τῆς Δαρδανίας, οἱ ὁποῖοι σ' ἀντίθεση μὲ τοὺς Ρουμάνους [sc. Δάκες] ἐπέτυχαν νὰ ἀποφύγουν τὸν πλήρη ἐκρωμαϊσμό»[51]. Ὁ δὲ Ἰταλὸς καθηγητὴς Carlo Tagliavini προσδιορίζοντας τὴν κοιτίδα τῶν Σκυπιτάρων ὑποστηρίζει ὅτι πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Σλάβων κατοικοῦν στὰ κεντρικὰ μέρη τῆς Βαλκανικῆς[52]. Ἐπὶ πλέον ὁ ἴδιος σὲ ἄλλο δημοσίευμα ἐπισημαίνει σκυπιταρικὲς ἐγκαταστάσεις περὶ τὰ Σκόπια ἤδη ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα[53].

Ἑπομένως οἱ Σκυπιτάροι ἰδιοποιοῦνται ἀλλότρια, τὰ ἰλλυρικὰ[54] καὶ ἑλλη-

51. Βλ. *Revue Internationale des Etudes Balkaniques (RIEB),* 1, 1934, 9.
52. *Studi Albanesi,* V-VI, 8 κ.ἑ.
53. Βλ. C. Tagliavini, *Le parlate albanesi di tipo ghego orientale (Dardania e Macedonia nord - occidentale)*. Roma 1942, 12 κ.ἑ.
54. Δοθέντος ὅτι μὲ τὰ ἐγκριτότερα δημοσιεύματα εἶναι Θράκες. Ἡ διαπίστωση ὑπερβαίνει ὁλόκληρο αἰώνα καὶ συνεχίζεται. Ἤδη τὸ 1865 πρῶτος ὑποστηρίζει θρακικὴ καταγωγὴ τῶν Ἀλβανῶν ὁ Ρουμάνος ἐθνολόγος καὶ γλωσσολόγος ὁ B. P. Hasdeu, *Scrieri alese*. Bucureşti 1968, 326. Ἀκολουθοῦν δὲ Herbert Louis, *Albanien,* 1927, 41, κατὰ τὸν ὁποῖο «νεώτερες φιλολογικὲς ἔρευνες δὲν παραδέχονται ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ κατάγονται ἀπὸ τοὺς Ἰλλυριούς». Hans Krahe, Germanisch und illyrisch, *Germanen und Indogermanen II* (Festchrift für H. Hirt), 1936, 578 σημ. 5. H. Barić, *Lingv. stud*. § 11. I. I. Russu, Disparitia limbii si a populatiilor traco - dace, *Studii şi Cercetări de Istorie Veche (SCIV),* 8, 1957, 261, ὅπου συμπεραίνει: «Ἡ ἀλβανική, ἰνδοευρωπαϊκοῦ τύπου satem, ὁμιλουμένη ἀπὸ τοὺς Ἀλβανοὺς (Ἀρναούτηδες ἤ, ὅπως οἱ ἴδιοι αὐτοαποκαλοῦνται, Skipetari), πρέπει νὰ θεωρεῖται ὡς ἕνας ἀπ' εὐθείας συνεχιστὴς τῆς θρακικῆς γλώσσας». Id., *Etnogeneza Românilor.* Bucureşti 1981, 452: «En conclusion, il semble que la thèse sur la descendance des Albanais des Illyriens non romanisés a peu de chances d' être vérifiée». Βλ. καὶ τὸ ἀφιερωμένο στοὺς Ἰλλυριοὺς σύγγραμμά του, *Ilirii. Istoria - limba şi onomastica - romanizarea*. Bucureşti 1969, 151-152. Κατὰ τὸν Βούλγαρο ἀκαδημαϊκὸ Vl. Georgiev, *Linguistique Balkanique,* 2, 1960, 15-19, οἱ Σκυπιτάροι ζοῦν στὴ Δαρδανία, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀργότερα μετακινοῦνται στὰ ἐδάφη, ποὺ κατέχουν. Σὲ μεταγενέστερο δὲ δημοσίευμά του, *Actes du premier Symposium Intern. de Thracologie*… Milano 1978, 90, ἀποκλείει τὴν προέλευση τῆς ἀλβανικῆς ἀπὸ τὴν ἰλλυρική: «Je précise que l' albanais ne provient pas de l' illyrien». Τὴν αὐτοχθονία τῶν Ἀλβανῶν ἀρνεῖται καὶ ὁ Ρουμάνος ἀκαδημαϊκὸς Al. Rosetti, *Studia Albanica,* 1, 1969, 134: «Quant à l' habitat primitif des ancêtres des Albanais, leur terminologie de la navigation et de la pêche, qui sont empruntées, prouve d' une manière indubitable qu' ils sont arrivés tard sur le littoral maritime». Κατὰ τὸν ἐθνολόγο Paul Henri Stahl, *Ethnologie de l' Europe du Sud - Est. Une anthologie,* Paris 1974, 94 «Albanais (descendants des anciens

νικὰ σὰν ἰλλυρικά, διαπιστώνοντας τὴν ἀσύγγνωστη ἄγνοια καὶ τὴν ἀξιόποινη ἀσυγκινησία ἁρμοδίων τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας, ἡ ὁποία – ἄκουσον! ἄκουσον! – εἰσάγει τὶς σκυπιταρικὲς πλαστογραφήσεις καὶ στὴν ἐκπαίδευση, ὥστε νὰ φωτισθοῦν τὰ Ἑλληνόπουλα γιὰ τὰ "δίκαια" τῶν… γειτόνων! Εὔλογα ὁ Ἡρακλῆς Παπαδῆμος ἐκπλήσσεται καὶ καυτηριάζει τὸ γεγονὸς ὅτι «μάλιστα σὲ διδακτικὸ σύγγραμμα ἐγκεκριμένο ἐπίσημα ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας, ποὺ διδάσκεται στοὺς μαθητὲς τῶν Λυκείων»[55], οἱ πεδινοὶ κάτοικοι τῆς Θεσσαλίας, οἱ Καραγκούνηδες, θεωροῦνται σὰν ἀπόγονοι Σκυπιτάρων, ἂν καὶ ἀείποτε εἶναι ἑλληνόφωνοι. Ὁ δὲ διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Θ. Νημᾶς σὲ σεμινάριο γιὰ τὴ διδασκαλία τῆς τοπικῆς ἱστορίας τοῦ νομοῦ Τρικάλων ἐπαναφέρει στὸ προσκήνιο μία ἀπὸ τὶς ἀδυναμίες τῶν σχολικῶν βιβλίων ἱστορίας. Συγκεκριμένα ἀποκαλύπτει: «Στὶς πρῶτες ἐκδόσεις τοῦ βιβλίου *Ἱστορία Ρωμαϊκὴ καὶ Βυζαντινὴ* (146 π.Χ. - 1453 μ.Χ.) τοῦ Κ. Καλοκαιρινοῦ, ποὺ διδασκόταν ἕως πρὶν λίγα χρόνια στὴ Β΄ Λυκείου, διατυπωνόταν ἡ ἀνακριβὴς ἄποψη ὅτι οἱ Καραγκούνηδες τῆς Θεσσαλίας εἶναι ἀλβανικῆς καταγωγῆς καὶ ὅτι μιλοῦν ἀρβανίτικα. Εὐτυχῶς ἡ ἀνακρίβεια αὐτὴ ἀπαλείφθηκε στὶς ἑπόμενες ἐκδόσεις χάρη στὴν παρέμβαση τοῦ Θεσσαλοῦ ἱστορικοῦ κ. Ἀχιλλέα Λαζάρου»[56].

Ἐξ ἄλλου, οἱ Σκυπιτάροι, μόλις ἀποκαθίστανται οἱ διπλωματικὲς σχέσεις, κινοῦνται δραστήρια γιὰ τὸν προσεταιρισμὸ τῶν Ἀρβανιτῶν καὶ τὴν προβολή τους σὰν ὁμογενῶν, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν ἀντίβαρο στὰ ἑλληνικὰ δίκαια ἐπὶ τῆς Βορείου Ἠπείρου[57]. Φυσικὰ οἱ Ἀρβανίτες σύσσωμοι, ἂν καὶ ἀνενημέρωτοι, ἀνα-

---

Thraces)». Βασιζόμενος δὲ σὲ γλωσσολογικὴ ἔρευνα ὁ Cicerone Poghirc, *Studii si Cercetări Lingvistice (SCL),* 13, 1962, 495, προσκομίζει πρόσθετο τεκμήριο θρακικῆς προελεύσεως τῆς ἀλβανικῆς. Ὅμοια ἐπίσης ὁ M. D. Savić, *Actes du troisième Symposium Intern. de Thracologie*… Roma 1982, 250, συνάγει τὸ ἀκόλουθο συμπέρασμα: «Quant à la thèse qui prétend voir dans l' albanais la filiation du groupe illyrien elle reste – à notre avis sans fondement, étant donné que l' albanais possède tous les traits communs aux langues qui se sont formées dans le territoire daco - mésien de cette langue». Βλ. καὶ σ. 246.

55. Ἡρ. Χρ. Παπαδῆμος, *Οἱ Θεσσαλοὶ Καραγκούνηδες.* Ἀθήνα 1980, 42.

56. Πβ. *Θεσσαλικὸν Μέλλον,* 31.12.90, 2. Ματιὲς στὸ παρελθὸν καὶ στὸ μέλλον. Βλ. καὶ *Ἱστορία τῶν ἀρχαίων χρόνων ὡς τὸ 30 π.Χ.* γιὰ τὴν Α΄ τάξη τοῦ Γυμνασίου. ΟΕΔΒ, ἐκδ. 1991, 249 καὶ 278, ὅπου χάρτες. Ἐπίσης *Ἱστορία ρωμαϊκὴ καὶ Βυζαντινὴ Β΄ Γυμνασίου.* ΟΕΔΒ, ἐκδ. 1990, 58 σημ. 1. Πβ. δὲ *Μακεδονικά,* 2, 1941-1952, 530, καὶ Κ. Ἄμαντος, *Οἱ Βόρειοι γείτονες τῆς Ἑλλάδος.* Ἀθῆναι 1923, 135.

57. Περίπου πρὸ αἰῶνος, τὸ 1899, συμβαίνει ἡ θορυβωδέστερη κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ δημόσια ἐκδήλωση μὲ τὴν ὑποκίνηση παραγόντων τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ρουμανίας, οἱ ὁποῖες ἔχουν βλέψεις στὴν Ἤπειρο καὶ ὄχι μόνον. Βλ. Σπ. Λάμπρος, *Μικταὶ Σελίδες.* Ἐν Ἀθήναις 1905, 143 κ.ἑ. Γ. Σ. Πλουμίδης, Ἡ ἰταλικὴ πολιτικὴ στὴ Βαλκανική, στὴν Ἀλβανία - Ἤπειρο καὶ στὸ ἔργο τοῦ Antonio Baldacci, *Ἠπειρωτικὰ Χρονικά,* 4, 1984, 206-233. Ἀνατρέχουν στοὺς "Ἀλβανούς", ποὺ ἀποδημοῦν ὡς "στρατιῶτες" στὴν Ἰταλία, ἂν καὶ

δεικνύονται ἐκ νέου πρόμαχοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἀντιμετωπίζουν μὲ παρρησία καὶ ἀποφασιστικότητα σύντονη καὶ συνδυασμένη ἐπιχείρηση, ἡ ὁποία ἀποσκοπεῖ τόσο στὸν ἀφελληνισμό τους ὅσο καὶ στὸν προσηλυτισμό τους στὴν Οὐνία. Ἡ σκυπιταρικὴ μηχανορραφία ὑποβοηθεῖται ἀπὸ τὴν παρόμοια παπική. Ἀπὸ τὴν Ἰταλία ἔρχεται στὴν Ἑλλάδα οὐνίτης κληρικός, ὁ Ant. Bellusci, τοῦ ὁποίου ἡ οἰκογένεια ἐπὶ αἰῶνες ὑπηρετεῖ τὴν οὐνιτικὴ προπαγάνδα[58], καὶ διατρέχει τὴν ἑλληνικὴ ὕπαιθρο σὰν ἀλβανολόγος. Λόγῳ δὲ διασυνδέσεώς του μὲ ἐκκλησιαστικὸ παράγοντα παρασύρονται εὐάριθμοι Ἀρβανίτες καὶ γίνονται συνοδοί του φθάνοντας σὲ ταπεινωτικὴ καὶ ἐθνικὰ ἐπιζήμια "ἀρβανιτοπαραλογία". Δυστυχῶς οἱ ἐπιστημονικὲς παρατηρήσεις καὶ οἱ ἀποκαλύψεις τοῦ εἰδικοῦ ἀλβανολόγου Τίτου Γιοχάλα[59], ποὺ κατονομάζει καὶ ἐπικρίνει συγκεκριμένα πρόσωπα γιὰ τὴν ὑποστήριξη τοῦ ἐξ Ἰταλίας ὀργάνου στὴν ἀνθελληνικὴ καὶ ἀνίερη πολυπραγμοσύνη του, καμμία ἑλληνικὴ ἀρχή, κοσμικὴ ἢ

οἱ μαρτυρίες τῶν χρόνων ἐκείνων καὶ μεταγενέστερα μελετήματα ἀποδεικνύουν τὴν ἑλληνικότητά τους, τὴν ὁποία ἄλλως τε οἱ ἴδιοι δημόσια διακηρύσσουν. Βλ. *Mémoires de Philippe de Commynes*. Nouvelle édition, revue sur les ms. de la bibliothèque Royale et publiée avec annotations et éclaircissements par Mlle Dupont, Paris, II, 456. Πβ. *Νέος Ἑλληνομνήμων (ΝΕ)* 16, 1922, 473-474, ὅπου τὸ πρωτότυπο σὲ γαλλικὰ τῆς ἐποχῆς καὶ μετάφραση Σπ. Λάμπρου: «Ἦσαν ἅπαντες Ἕλληνες, ἐλθόντες ἐκ τῶν πόλεων ἃς κατέχουσιν ἐν Ἑλλάδι οἱ Βενετοί, τινὲς μὲν ἐκ τοῦ Ναυπλίου ἐν Πελοποννήσῳ ἄλλοι δ' ἐξ Ἀλβανίας, ἐνώπιον τοῦ Δυρραχίου… Οἱ Βενετοὶ ποιοῦνται αὐτῶν μεγάλην χρῆσιν καὶ ἔχουσιν ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτούς… καὶ εἶναι γενναῖοι ἄνδρες…». Πβ. καὶ *Πεπραγμένα τοῦ Θ΄ Διεθνοῦς Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου.* Θεσσαλονίκη 1953, 478, ὅπου ὁ ἀκαδημαϊκὸς Ἀντ. Δ. Κεραμόπουλλος ἀποσαφηνίζει: «Ἤδη κατὰ τὸν 14ον αἰ. 10 χιλ. "Ἀλβανοὶ" ὀρθόδοξοι *Χριστιανοὶ μεθ' ἑλληνικῶν τοῦ βορρᾶ λέξεων εἰς τὴν γλῶσσαν των,* ἐκ φόβου πρὸς τοὺς Τούρκους ἢ ἕνεκα τυραννίας τῶν γειτόνων ἢ πενίας, μιμούμενοι δ' ἄλλους φυγόντας πρότερον, ἦλθον εἰς Θεσσαλίαν καὶ Μακεδονίαν καὶ Βοιωτίαν καὶ ἔπειτα καὶ Ἀττικήν, κατέφυγον δὲ τῷ 1392 καὶ εἰς Πελοπόννησον πρὸς τοὺς ὁμοφύλους καὶ ὁμοθρήσκους Ἕλληνας καὶ ἐγένοντο δεκτοὶ ὑπὸ Θεοδώρου τοῦ Παλαιολόγου». Βλ. καὶ *ΝΕ,* 20, 1926, 181, ὅπου οἱ Μιχαὴλ Μπούας καὶ Ἀλέξανδρος Μοσχολέων τὸ 1597 στὴν Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία τῆς Νεαπόλεως Ἰταλίας δὲν ἱκανοποιοῦνται μὲ τὴν ἀναγραφὴ τῶν τίτλων τους, Magistri Cappellani, ἀλλὰ προσθέτουν καὶ τὴν ἐθνικὴ ταυτότητά τους, *nationis graecae*.

58. Πβ. *Δωδώνη,* 7, 1978, 41. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἀλβανοί, Ἀρβανίτες - Βορειοηπειρῶτες.* Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ ΛΔ΄ τόμου (1992) τοῦ περιοδικοῦ "Παρνασσός". Πρόλογο τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου ἀρβανίτικου πολιτισμοῦ Ἄνω Λιοσίων "Ἡ Γρίζα" Ἀλεξάνδρου Σύρμα καὶ Εὐρετήρια. Ἀθῆναι 1992, 16 σημ. 70.

59. Τ. Π. Γιοχάλας, *Ἀλβανολογία καὶ ἐρασιτεχνισμός.* Ἀθήνα 1988, 7 κ.ἑ. Βλ. καὶ Πέτρος Μακρῆς, Ἐρασιτέχνες ἀλβανολόγοι ἔφεραν τὴ Χίο στὴν Ἀργολίδα, *Ἐλευθεροτυπία,* 31.10.1988, 10.

ἐκκλησιαστική, ἀφοῦ ἀναφέρεται καὶ μητροπολίτης[60], δὲν πράττει τὸ παραμικρό. Ἀσφαλῶς ὑπέχουν εὐθύνες ποινικές, ὅταν δὲν σπεύδουν[61] νὰ διασφαλίσουν τὴν ἐθνικὴ τιμὴ καὶ ἀξιοπρέπεια μιᾶς λαμπρῆς πληθυσμιακῆς ἑνότητας, τῆς ὁποίας οἱ ἀγῶνες γιὰ τὴν Ἑλλάδα εἶναι χιλιοτραγουδημένοι, ἡ δὲ ἑλληνικότητά της ἀποδεδειγμένη διεπιστημονικά[62].

Ἀντίθετα ὡς ἁπλοὶ Ἕλληνες, φυσικὰ πρόσωπα καὶ νομικά, συλλογικά, οἱ Ἀρβανίτες ἐκτελοῦν στὸ ἀκέραιο τὸ πατριωτικὸ καθῆκον τους. Ἀκόμη καὶ οἱ εὐάριθμοι ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὴν ἔντεχνη δολοπλοκία, ὅταν ὁ πρόεδρός τους ἀναγνωρίζεται σὲ φωτογραφία τοῦ Δελτίου τῶν Μειονοτικῶν τῆς Δύσεως σὰν ἀρχηγὸς "Ἀλβανῶν"[63] καὶ ἀποτολμᾶ ἐφιαλτικὴ[64] ποδηγέτησή τους στὴν Ἑλλάδα, δὲν διστάζουν νὰ τὸν ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν προεδρία μὲ δημόσια δήλωση[65].

---

60. Βλ. *Lidhja Unione*. Periodico di cultura Italo - Greco - Albanese fondato e diretto da Antonio Bellusci, 10, 1984, 207, ὅπου ὁ προπαγανδιστὴς Οὐνίτης κληρικὸς ἐκφράζει καὶ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν Ἐπίσκοπο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ὀρθόδοξης…

61. Ἀκρόαση γιὰ ἐνημέρωσή του δὲν εὐδόκησε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος, μολονότι δύο φορὲς ζητήθηκε καὶ τρίτη διὰ τοῦ Θεσσαλικοῦ τύπου τῆς πρωτεύουσας, δίκην κώδωνος κινδύνου, οὔτε ἀπάντησε στὴν ἀποστολὴ βιβλίου, παρὰ τὴν ἐγνωσμένη εὐαισθησία καὶ τὴν ἄλλοτε καλὴ πρακτική του. Ζήτει τό… περιβάλλον! Βλ. Ἄννα Μπαλλῆ, Κάτω Ἰταλία: Ἀρβανιτόφωνοι Ἕλληνες δηλώνουν Ἀλβανοί! Ὅλοι τους νομίζουν ὅτι ὁ Μοριᾶς εἶναι στὴ Νότια Ἰταλία! Καὶ κάποιοι ἱερωμένοι περιοδεύουν στὰ Βαλκάνια (καὶ στὴν Ἑλλάδα!) ἀνακινώντας μειονοτικό. Ἀντιμέτωποι μὲ τὰ γρανάζια τῆς Οὐνίας, *Κυριακάτικη,* 25.4.93, 16-17.

62. Βλ. Ἀχ. Λαζάρου, Προσωπογραφία Ἀρβανιτῶν, *Ἐπετηρὶς τῆς Ἑταιρείας Βοιωτικῶν Μελετῶν,* Α΄ α΄, 1988, 643-655, ὅπου πλούσια βιβλιογραφία, ἑλληνικὴ καὶ ξένη.

63. Βλ. *Contact,* vol. 5, nº 3, 1988/89, 8, ὁ πρῶτος ἀπὸ ἀριστερὰ ὄρθιος.

64. Πβ. μὲ ἡμερομηνία 14.8.90 θαρραλέα καταγγελία πρὸς τὸν Γενικὸ Γραμματέα τοῦ "European Bureau of Lesser Used Languages" Mr Dónall O Riagáin τοῦ τ. Νομάρχη καὶ ἀναπήρου Συνταγματάρχη τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ἐκ καταγωγῆς, ὅπως ὑπερήφανα φανερώνει στὸν ἐπίλογο τοῦ ἐγγράφου του, πάππου καὶ πατρὸς Ἕλληνος Ἀρβανίτη, Φ. Παπαθανασίου: «Ἤρθατε στὴν Ἑλλάδα στηριζόμενοι στὸν ἀποπεμφθέντα [πρόεδρο τοῦ Ἀρβανίτικου Συνδέσμου], «ὁ ὁποῖος θεωρεῖται, πλέον, ὡς νεώτερος Ἐφιάλτης (ἐλπίζω νὰ γνωρίζετε ἀπὸ τὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ Ἱστορία τὸ ὄνομα) ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες Διγλώσσους, μόνο καὶ μόνο γιατὶ ἀποδέχεται τὶς ἀνιστόρητες ἀπόψεις σας ὅτι οἱ Ἕλληνες - Ἀρβανῖτες καὶ οἱ Ἕλληνες - Βλάχοι εἶναι ΑΛΒΑΝΟΙ καὶ ΡΟΥΜΑΝΟΙ, ἀντίστοιχα».

65. Βλ. *Ἐλευθεροτυπία,* 19.9.1987, 32. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Μειονοτικὰ ζητήματα καὶ ἐπισκέψεις Δυτικο - Εὐρωπαίων στὴν Ἑλλάδα, *Δελτίο Ι.ΠΟ.Μ.Ε.,* Διμηνιαία ἐνημερωτικὴ ἔκδοση τοῦ Ἱδρύματος Πολιτικῶν Μελετῶν καὶ Ἐπιμόρφωσης, 10, 1989, 5-6. Ἐπίσης *Ἐλευθεροτυπία,* 19.7.1989, 32. Πράγματι καταφθάνουν οἱ Μειονοτικοὶ τῆς Ε.Ο.Κ., μολονότι ἔγκαιρα λαμβάνουν γνώση τῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἀρβανίτικου Συνδέσμου (Α.Σ.) – μὲ τηλεφωτοτυπία στὴν ἀγγλικὴ γλώσσα καὶ Ἀριθ. Πρωτ. 17/15.9.1987 – γιὰ τὴν ἀντίθεσή του στὴν πραγμάτωση τῆς ἐπισκέψεώς τους καὶ μολονότι ἀπὸ τὸν Σεπτ. 1986 ὁ Α.Σ. δὲν ἐπιθυμεῖ «νὰ συμμετάσχει σὲ ὁποιαδήποτε Ἑλληνικὴ Κρατικὴ Ἐπιτροπὴ

Ὡστόσο ἐκεῖνος μετὰ τριετία προχωρεῖ στὴν ἵδρυση Κέντρου Ἀρβανίτικου Πολιτισμοῦ. Ἀλλὰ στὸ Καταστατικό, ποὺ ὑποβάλλει στὰ ἁρμόδια ὑπουργεῖα, λείπει ἡ ἕκτη σελίδα. Προφανέστατα δὲν εἶναι τυχαία ἡ μὴ ὕπαρξή της. Διότι σ' αὐτὴ (ἄρθρο 3, ἐδ. 6) ἐμφαίνεται ἡ συνεργασία[66] μὲ τὸ Γραφεῖο τῶν Μειονοτικῶν τοῦ Δουβλίνου, τῶν ὁποίων ἡ ἐπίσκεψη στὴν Ἑλλάδα ἐπέφερε καὶ τὴν καθαίρεσή του ἀπὸ τὴν προεδρία τοῦ Ἀρβανίτικου Συνδέσμου, ποὺ ἀπὸ τὸ 1983 καταγγέλλεται στὸν ἡμερήσιο τύπο ὅτι ἀσκεῖ «Προπαγάνδα γιὰ δῆθεν… ἀλβανικὴ μειονότητα στὴν Ἑλλάδα!»[67].

Πάντως ἡ ἐμμονὴ τοῦ παυθέντος προέδρου νὰ ἐμφανίζεται – μὲ ποιά, ἀλήθεια, διαδικασία; – σὰν ἐκπρόσωπος τῶν Ἀλβανῶν Ἑλλάδος, μεταξὺ τῶν "ὁμολόγων" του, ἔστω καὶ στὴν ἄκρη, τῶν Μειονοτικῶν τῆς Δύσεως, ἔχει ὡς συνέπεια τὴν κατάταξη ἀπὸ τὴν Ε.Ο.Κ. - Ε.Ε. τῶν Ἀρβανιτῶν σὰν μειονοτικῶν στὴν Ἑλλάδα.

Ὅμως, ὅταν ἐπὶ προεδρίας του στὸ Ἡμερολόγιο τοῦ Ἀρβανίτικου Συνδέσμου 1983 καταγράφονται 12 πρωθυπουργοὶ Ἀρβανίτες, καταντᾶ αὐτόχρημα γελοῖο νὰ γίνεται λόγος γιὰ "μειονότητα", ἡ ὁποία χρήζει προστασίας – κυρίως οἰκονομικῆς ἀρωγῆς, ἐπιχορηγήσεως, δελεαστικῆς καὶ πάντοτε "ἀνυστερόβουλης" – ἀπὸ τὸ Γραφεῖο τοῦ Δουβλίνου, μὲ ἄλλα λόγια ἐπεμβάσεων ξένων στὰ ἐσωτερικὰ τῆς χώρας μας γιὰ τὴν ταχύτερη ἀποσύνθεση καὶ ἐθνικὴ ἀποδυνάμωσή της.

Οἱ ἀναφερόμενοι ἄλλως τε πρωθυπουργοὶ προσφέρουν τὶς ὑπηρεσίες τους ὡς συνειδητὰ ἀκραιφνεῖς Ἕλληνες[68] καὶ ὄχι σὰν "Ἀλβανοί", ὅπως αὐτὸς αὐτοπροβάλλεται στὴ Δύση. Ἡ δὲ ἑλληνικότητα τῶν Ἀρβανιτῶν καταδεικνύεται καὶ μὲ λεπτομέρεια τοῦ Ἡμερολογίου: «Δώδεκα Ἀρβανίτες πρωθυπουργοὶ γιὰ τοὺς δώδεκα μῆνες τοῦ χρόνου, ποὺ εἶναι γραμμένοι στὰ ἑλληνικὰ καὶ στ' ἀρβανίτικα (Ἰούλιος… Ἁλωνάρ, Σεπτέμβριος… Τριήτη)»[69]. Δηλαδή, ἀντικαθίστανται τὰ ὀνόματα τῶν μηνῶν Ἰούλιος, Σεπτέμβριος (λατινικῆς προελεύσεως) μὲ τὰ

γιὰ τὸ Γραφεῖο μας [Δουβλίνου], ποὺ πιθανὸν νὰ ἱδρύαμε στὴν Ἑλλάδα», ὅπως ἀποκαλύπτει ὁ ἴδιος ὁ Γενικὸς Γραμματέας Dónall O Riagáin μὲ ἐπιστολή του (27.7.1990) πρὸς τὸν ἄγρυπνο Φώτιο Παπαθανασίου.

66. Ἀπορριπτέα ἀπὸ τὸν Α.Σ. καὶ αἰτία ἀποπομπῆς ἀπὸ τὴν προεδρία τοῦ Α.Σ., τοῦ ὁποίου εἶναι ἱδρυτικὸ μέλος, τελευταῖο στὸν πίνακα τοῦ Καταστατικοῦ.

67. Βλ. *Ἀπογευματινή,* 4.5.1983. Ἐπίσης Κ. Στυλιδιώτης, Περὶ συλλόγων φιλίας μὲ Ἀλβανία, *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος,* 4.4.1991, 48.

68. Ὅπως καὶ ὁ ἀντιβασιλεὺς καὶ μετέπειτα πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας Παῦλος Κουντουριώτης. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ὁ Ναύαρχος Π. Κουντουριώτης καὶ ἡ… ἀλβανικὴ καταγωγή "του", *Ἐλευθερία* (Λαρίσης), 29.3.1987.

69. Βλ. *Τὰ Νέα,* 29.1.1983, 2.

"ἀρβανίτικα" Ἁλωνάρ, Τριήτη, ποὺ δὲν εἶναι παρὰ τὰ γνήσια ἑλληνικὰ Ἁλωνάρης, ἐπειδὴ κατὰ τὴ διάρκειά του οἱ γεωργοὶ ἁλωνίζουν τὰ σιτηρά, καὶ Τρυγητὴς λόγῳ τοῦ τρύγου, τῆς συγκομιδῆς τῶν σταφυλιῶν. Πρόκειται γιὰ ἀπύθμενη ἀμάθεια ἢ ἐμβόλιμη παράκρουση;

Πράγματι εὔστοχα εἶναι τὰ ἐπίκαιρα σχόλια τῆς *Ἑστίας* (18.5.83) μὲ τίτλο *Ἀπαράδεκτος κίνησις:* «Τὸ πρᾶγμα ἔχει παραγίνει μὲ τοὺς καινοφανεῖς ἐν Ἑλλάδι "Ἀρβανίτικους" συνδέσμους... Δειναὶ περιστάσεις δοκιμάζουν τὴν Ἑλλάδα καὶ διατυποῦνται βλέψεις εἰς βάρος τῆς ἀκεραιότητός της. Δι' αὐτὸ καὶ τὸ ἐλάχιστον ποὺ θὰ ἀνέμενε κανείς, θὰ ἦτο ὅπως οἱ "Ἀρβανίτες"... μὴ προσθέτουν ἕνα ἀκόμη περισπασμόν, προβάλλοντες τὴν περίπτωσίν των πρόσφορον εἰς ἐκμετάλλευσιν διὰ πάντα ἐπιβουλευόμενον τὴν Πατρίδα μας.

Ἀλλὰ καὶ ἡ Πολιτεία, ἂς ἴδῃ, ἐπὶ τέλους, μετὰ προσοχῆς, τὶ ἀκριβῶς σκοπεῖται ὑπὸ ποικίλα προσχήματα. Διότι ἠμπορεῖ μὲν ἡ "μπέσα" νὰ εἶναι Ἀρβανίτικη ἀρετή, ἀλλὰ καὶ "ὅποιος φυλάει τὰ ροῦχα του ἔχει τὰ μισά"».

Πρὸς ἀπόδοση δικαιοσύνης εἶναι ἀπαραίτητη ἡ διευκρίνιση, ὅτι δὲν δροῦν βλαπτικὰ γιὰ τὸν Ἑλληνισμὸ *οἱ* Ἀρβανίτες ἀλλὰ δρὰξ ἄμοιρη ὁπωσδήποτε τῶν τεκταινομένων, καταχωρισμένη ὀνομαστικὰ στὸ Καταστατικὸ δίκην νοερῆς κουστωδίας τοῦ πάσχοντος ἀπὸ σύμπτωμα προβολῆς προέδρου καὶ μιμητῶν του, ἐνῶ ἡ συντριπτικὴ πλειονότητα – χωρὶς ὑπερβολὴ τὸ σύνολο – διακατέχεται ἀπὸ ἀληθινὰ ἑλληνικὰ ἰδανικὰ καὶ δὲν συναινεῖ σὲ καμμία ἀνθελληνικὴ ἐνέργεια. Ἐνδιάθετα δὲ δικαιολογημένα αἰσθάνεται πικρία ἐξ αἰτίας τῆς ἀπουσίας τῆς πολιτείας κατὰ τὴν πολύχρονη καὶ πολύτροπη προσπάθεια παραπλανήσεώς τους.

Ἐν τέλει, κατὰ τὸ 13ο ἄρθρο τοῦ Καταστατικοῦ, «Ἡ σφραγίδα τοῦ Κέντρου εἶναι στρογγυλὴ καὶ φέρει περιμετρικὰ τὶς λέξεις "ΚΕΝΤΡΟ ΑΡΒΑΝΙΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ 1990" καὶ στὸ κέντρο τὴν εἰκόνα τοῦ ΜΑΡΚΟΥ ΜΠΟΤΣΑΡΗ καὶ τὸ ὄνομά του». Ἀναντίρρητα ἀσφυκτιᾶ ὁ ἐθνικός μας ἥρωας. Δὲν θυσιάζει τὴ ζωή του παρὰ ὡς Ἕλληνας[70]. Ἑπομένως παραπονεῖται κλεισμένος σὲ παρό-

70. Ὅπως ὁμολογουμένως ὅλοι οἱ Ἀρβανίτες. Ἐνδεικτικὰ βλ. Ἐ. Γ. Πρωτοψάλτης, Τὸ Ἡμερολόγιον τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ Φώτου Τζαβέλλα (1792-1793), *Μνημοσύνη,* 2, 1968-69, 21-37. Μαρία Δέδε - Μιχαήλ, Ἄγνωστοι Μεσογεῖτες Ἀγωνιστὲς τοῦ '21, *Συμβολή,* 13, 1981, 19-21. Κ. Χρ. Χρήστου, *Ἀγωνιστὲς τοῦ '21 περιοχῆς τέως δήμου Πλαταιέων.* Ἀθήνα 1984, 96 κ.ἑ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Τὰ Ἑλληνόπουλα στὸν ἀγώνα τοῦ 1821, *Ἐλευθερία,* 25.3.1987, 7. Δημ. Γ. Γιώτας, *Οἱ Μενιδιάτες κατὰ τὸν 18ο αἰώνα καὶ τὴν ἐπανάσταση τοῦ '21.* Ἱστορικὴ καὶ Λαογραφικὴ Ἑταιρεία Ἀχαρνῶν. Ἀχαρνὲς 1990, 511 κ.ἑ., ὅπου καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία. Οἱ γλωσσικὰ ἐκσκυπιταρισμένοι Ἕλληνες, εἴτε Ἀρβανίτες εἴτε καὶ Ἀλβανοὶ – ἀμφότεροι ἄλλως τε οἱ ὅροι ἀνήκουν στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα – ἀποκαλοῦνται, ἀγωνίζονται πάντοτε καὶ παντοῦ ὡς Ἕλληνες. Πβ. Vladislav Skarić, L'

μοιες σφραγίδες. Γι' αὐτὸ εἶναι πλήρως κατανοητὴ ἡ παρέμβαση ἀντάξιας ἀπογόνου του, τῆς Δήμητρας Μπότσαρη - Χολέβα, ἡ ὁποία μὲ τίτλο *Μάρκος Μπότσαρης* γράφει: «Ἡ διγλωσσία τοῦ Μάρκου καὶ τῶν Σουλιωτῶν (ἀρβανιτόφωνοι καὶ ἑλληνόφωνοι) ὁδήγησε ὁρισμένους καλοπροαίρετους ἢ – κατὰ κανόνα – κακοπροαίρετους νὰ τὸν χαρακτηρίσουν Ἀλβανὸ καὶ μή - Ἕλληνα… Εἶναι ἀτυχὲς καὶ ἀνόητο νὰ κρίνουμε πρόσωπα καὶ πράγματα προηγούμενων αἰώνων μὲ φυλετικὰ ἢ γλωσσικὰ κριτήρια τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Οἱ δίγλωσσοι Σουλιῶτες πολέμησαν πάντοτε καὶ μόνον ὑπὲρ τοῦ ἑλληνισμοῦ»[71].

---

attitude des peuples balkaniques à l' égard des Turcs, *RIEB,* 1-2, 1935, 583: «Il convient de mentionner à part les Albanais qui avaient jadis émigré vers le sud, dans les pays grecs. Ces Albanais de religion orthodoxe participèrent activement à tous les mouvements nationaux grecs, mais non pas en tant qu' Albanais mais comme Grecs». Διότι ἀποδεδειγμένα ἦσαν Ἕλληνες, ὅπως συνάγεται ἀπὸ τὴ μελέτη τῆς γλώσσας, τῶν ἠθῶν καὶ τῶν ἐθίμων καὶ τοῦ χαρακτήρα, κατὰ τὸν Ἄγγλο Stanford, *An Ethnological Map of the European Turkey and Greece with Introductory Remarks on the Distribution of Races…*, London 1877, 8. Πβ. καὶ Δ. Αἰνιάν, *Ἀπομνημονεύματα.* Ἀθῆναι. Ἔκδοσις Γ. Τσουκαλᾶ, 169: «Ἡ δύναμις τοῦ Ὁμὲρ Βρυώνη ἐσύγκειτο ἀπὸ Ἀλβανοὺς ἔχοντας τὴν αὐτὴν ἐνδυμασίαν, τὸν αὐτὸν ὁπλισμὸν καὶ τὰ αὐτὰ σχεδὸν ἤθη καὶ ἔθιμα μὲ τοὺς Ἕλληνας». Ἑλληνικῆς δὲ καταγωγῆς εἶναι καὶ ὁ ἀρχηγός τους, ὁ Ὁμὲρ Βρυώνης. Βλ. καὶ *Ἐπίτομον Λεξικὸν Παπύρου,* λ. Παλαιολόγοι - Βρυῶναι. Πβ. καὶ *Πεπραγμένα τοῦ Θ΄ Διεθνοῦς Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου.* Θεσσαλονίκη 1953, 478, ὅπου ὁ ἀκαδημαϊκὸς Κεραμόπουλλος γράφει: «…εἴτε ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ εἶναι, εἴτε μωαμεθανοὶ Τόσκηδες, εἶναι ἀδιάγνωστοι ἀπ' ἀλλήλων ἔξω τῆς θρησκείας. Τὸ αἷμα, ὁ ἀνθρωπολογικὸς τύπος καὶ τὰ λαογραφικὰ στοιχεῖα ἀντέσχον, ἡ γλῶσσα ὅμως καὶ ἡ θρησκεία ἡττήθησαν». Ἐπίσης γιὰ ἐξισλαμισμένους Ἕλληνες ὁμιλεῖ ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ν. Τωμαδάκης, Ἡ ἐποποιΐα τοῦ 1940-41 καὶ ἡ Β. Ἤπειρος. *Ἑορταστικοὶ Λόγοι.* Ἐκδόσεις Γρηγόρη, 47: «Αὐτοὶ οἱ ἀλβανόφωνοι μωαμεθανοὶ κατὰ τοὺς γάμους καὶ τὰς πανηγύρεις των ᾄδουν ἑλληνικὰ ἄσματα, τὰ ὁποῖα οἱ ἐξισλαμισθέντες Ἕλληνες πρόγονοί των ἐτραγουδοῦσαν πρὸ διακοσίων ἀκόμη ἐτῶν. Ἡ ἐνδυμασία των, ἡ κουρά των, αἱ κατασκευαὶ τῶν οἰκιῶν των, τὰ κεντήματα, ἡ βιοτεχνία των εἶναι ἠπειρωτικά, ἡ μουσική των, ὁλόκληρος ὁ λαϊκός των πολιτισμὸς τοὺς συνάπτει πρὸς τὴν Νότιον Ἤπειρον…». Βλ. καὶ *Πρακτικὰ Ἑλληνικῆς Ἀνθρωπολογικῆς Ἑταιρείας* 1943, 30-42, ὅπου ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ἰ. Κούμαρης δημοσιεύει ἄρθρο ἐπιγραφόμενο Ἀλβανοὶ καὶ Ἕλληνες. Ἐπίσης βλ. *Petermann's Mitteilungen,* 59, 1913, 14, ὅπου διαπιστώσεις τοῦ J. Cvijić.

71. *Ἡ Καθημερινή,* 8.8.1995. Ἐξ ἄλλου τὴν ἑλληνικότητα τῶν Σουλιωτῶν ἀνεπιφύλακτα ὁ Γάλλος Ἑρρίκος Οὐσσαὶ (Houssaye) διαλαλεῖ στεντόρεια σὲ μετάφραση Ν. Πατσέλη, *Ἠπειρωτικαὶ Μελέται.* Ἰωάννινα 1966, 38: «Οἱ Ἕλληνες τῆς Ἠπείρου, οἱ Σουλιῶτες, ἔμαθαν τοὺς λοιποὺς Ἕλληνες πῶς ἀποθνήσκει κανεὶς διὰ τὴν ἐλευθερίαν». Τὴν κατηγορηματικὴ αὐτὴ μαρτυρία παραγνωρίζει καὶ ἀτεκμηρίωτα ἐπιμένει στὴν ἀπόσπαση ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμὸ τῶν Σουλιωτῶν ὁ Eric Hobsbawm, *Nations et nationalisme depuis 1780*. Gallimard 1992, 86. Πρόσφατα τὴν ἀποστομωτικὴ ἀπάντηση στὸν πολύξερο ξένο ἔδωσε σύμφωνα μὲ τὸ προσωπικὸ Ἀρχεῖο τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς πολιορ-

Ἀπότοκη ὅλων αὐτῶν τῶν ἀρβανιτολογικῶν – "συνδεσμικῶν" καὶ "κεντρικῶν" – φληναφημάτων εἶναι καὶ ἡ ἀποκοτιὰ τοῦ προέδρου Δημοκρατίας τῆς Ἀλβανίας Σ. Μπερίσσα γιὰ διεκδίκηση "ἀλβανικῆς" μειονότητας στὴν Ἑλλάδα[72], μολονότι γνωρίζει καλὰ ὅτι τόσο οἱ Ἀρβανίτες ὅσο καὶ ὁ ἴδιος κατά-

κίας τοῦ Σουλίου, ὁ Μπεκὴρ Τζογαδούρης, τὴν 8.5.1804, ἀποκαλώντας Ρωμαίους (Ρωμιοὺς) τοὺς Σουλιῶτες. Πβ. ΤΑ ΝΕΑ, 27.2.2010.

72. *Ἐλευθεροτυπία,* 29.5.1992, 71. Προπετέστατα γιὰ ἐντυπωσιασμὸ θέτει καὶ ζήτημα δῆθεν "γενοκτονίας τῶν μουσουλμάνων Τσάμηδων", γιὰ τοὺς ὁποίους πρὸ αἰῶνος ὁ Δ. Ἀ. Παναγιωτίδης ἔγραφε στὴ *Δωδώνη, Εἰκονογραφημένον Ἠπειρωτικὸν Ἡμερολόγιον,* 1, 1895, 76: «Ποίησις δὲ παρ' αὐτοῖς μόνον ἡ Ἑλληνικὴ δημοτική ἐστιν· ἀλβανικὴ τοιαύτη σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου δὲν ὑπάρχει. Οἱ Τσιάμιδες ἀρχηγοί, οἵτινες ὡδήγησαν τοὺς ὁμοφύλους των εἰς μάχας, ἢ ἄλλως ἐγένοντο ἀκουστοί, ἐξυμνοῦνται πάντοτε Ἑλληνιστί· οὐδ' ἠδυνήθην νὰ εὕρω κανὲν αὐτῶν εἰς τὴν ἀλβανικὴν γλῶσσαν…». Γιὰ τὴν καταγωγή τους βλ. Δ. Μιχαλόπουλος, *Σχέσεις Ἑλλάδας καὶ Ἀλβανίας 1923-1928.* Θεσσαλονίκη 1986, καὶ *Ἡ Καθημερινή,* 26.6.1986. Ἐπίσης Β. Κραψίτης, *Οἱ μουσουλμάνοι Τσάμηδες τῆς Θεσπρωτίας (ΙΕ΄ μέχρι Κ΄ αἰώνα).* Ἀθήνα 1986. Ἀλλὰ ἡ ἀλλαξοπιστία καὶ οἱ ἀδιάκοπες καὶ δελεαστικὲς προπαγάνδες τοὺς κατέστησαν ἐγκληματίες πολέμου. Βλ. Κ. Τσίλης, *Οἱ μουσουλμάνοι Τσάμηδες καὶ τὰ ἐγκλήματά τους στὴ Θεσπρωτία.* Ἰούλιος 1994. Τὰ δὲ περὶ "γενοκτονίας" ὁ ὁμοπλαστικός τους πρόεδρος Μπερίσσα ἀρύεται καὶ ἀπὸ Μαργαρίτες ἑλληνικῶν πανεπιστημίων. Βλ. *Πρακτικὰ τοῦ Διεθνοῦς Ἱστορικοῦ Συνεδρίου Ἡ Ἑλλάδα 1936-1944.* Μορφωτικὸ Ἵνστιτοῦτο ΑΤΕ. Ἀθήνα 1989, 507, ὅπου ὁ Γ. Μαργαρίτης διατείνεται «μαζικὴ σφαγή τους τὸ 1944», ἀλλὰ δὲν ἐξηγεῖ ἀπὸ ποῦ καὶ πῶς ξεφύτρωσαν οἱ σημερινοὶ φωνασκοῦντες. Πρέπουσα ἀπάντηση παίρνει ἀπὸ τὸν Γ. Ἰ. Παππᾶ. Βλ. «Ἠπειρωτικὴ Ἑταιρεία», 294, 2005, 381-383. Ἀπὸ τὸν Ἀποστόλη Παπαγεωργίου, Τὰ ἐγκλήματα τοῦ Αὐγούστου 1943 στην Ἤπειρο ἀπὸ τοὺς κατακτητὲς καὶ τοὺς τσάμηδες, *αὐτ.,* 384-389. Ἀπὸ τὸν ἀντιστράτηγο Χρ. Ἀπ. Παπαδᾶτο, *Ἐθνικὴ Ἀντίσταση* 1942-1945, Ἀθήνα, 631, ὅπου κεφ. ΟΙ ΤΣΑΜΗΔΕΣ ΟΡΓΑΝΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΚΤΗΤΩΝ, μὲ μαρτυρία Γεράσιμου Πρίφτη (Καστρινοῦ) τοῦ 24ου Συντάγματος τοῦ ΕΛΑΣ. Βλ. καὶ Ρήγας Κ. Ρηγόπουλος, Ἡ δράση τῶν Τσάμηδων, *Ἡ Καθημερινή,* 21.4.1992, 9, καὶ Δ. Μιχαλόπουλου, Τσαμουριὰ καὶ Τσάμηδες, *Τὸ Βῆμα,* 10.5.1992, 16, καὶ "Ἠπειρωτικὴ Ἑταιρεία", 189,1992,289-293. Ν. Β. Πατσέλη, *Ἡ Βόρειος Ἤπειρος καὶ τὰ φυσικά της σύνορα,* Ἀθῆναι 1945, 59. Β. Χρ. Ἰωαννίδου, *Ἡ ἀγωνία τῆς Βορείου Ἠπείρου.* Θεσσαλονίκη 1946,46 κ.ἑ. Χαρίτωνος Κ. Λάμπρου, *Οἱ Τσάμηδες καὶ ἡ Τσαμουριά. Ἀπόγονοι παλαιῶν ἐξωμοτῶν. Χθεσινοὶ δοσίλογοι καὶ ἐγκληματίαι πολέμου. Σημερινὰ πρωτοπαλλήκαρα τοῦ κομμουνιστοσυμμοριτισμοῦ.* Ἀθῆναι 1949. Νίκου Χρ. Τσάκα, Τὰ ἐγκλήματα τῶν Τσάμηδων στὴν Πάργα καὶ περιοχή της (Ἕνα ντοκουμέντο). Πάργα 1992. Τάκη Διαμαντῆ, «Νὰ ἀναγνωρίσετε τοὺς Τσάμηδες»! *Ἐλευθεροτυπία,* 18.3.92,11. Σταύρου Λυγεροῦ, Ἡ ἀλήθεια γιὰ τοὺς Τσάμηδες, *Ἐλευθεροτυπία,* 20.4.1992,55. Σ. Ἰ. Καργάκου, *Ἀλβανοί, Ἀρβανίτες, Ἕλληνες.* Ἰ. Σιδέρης. Ἀθήνα 1999, 286 κ.ἑ.: Ἡ Τσαμουριὰ καὶ οἱ Τσ(ι)άμηδες. Μιχαὴλ Γ. Τρίτου, Ἡ πρόκληση τῶν Μουσουλμάνων Τσάμηδων, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια,* 16.12.1992, καὶ *Ὅσιος Νικάνωρ,* 84,1992,181-182, καὶ *Τσάμηδες. Ἐπίμαχο πρόβλημα Ἑλλάδος καὶ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας.* Ἐκδοτικὸς Οἶκος Κυρομάνος. Θεσσαλονίκη 2003. Κ. Ἀθ. Γίγα, Μαύρη Βίβλος. Κατακαμένη Ἤπει-

γονται ἀπὸ Ἕλληνες. Ἀκριβέστερα αὐτός, ἂν καὶ μουσουλμάνος, εἶναι γόνος Ἑλλήνων τῆς Διασπορᾶς. Πρόγονός του, ὁ Ἰωσὴφ Μπερήσσης[73], μαθητεύει στὸν ὀνομαστὸ Θεσσαλὸ διδάσκαλο Γεώργιο Ζαχαριάδη ἢ Παπαζαχαρίου[74], ποὺ διδάσκει στὸ Σεμλίνο τῆς Σερβίας[75]. Ὅσοι δὲ ἀποροῦν γιὰ τὴν ἔντονη μισελληνικὴ στάση του, λησμονοῦν τὴ λαϊκὴ σοφία, ἡ ὁποία ἐμπεριέχεται στὴν παροιμία:

ρος (Βόρειος-Νότιος), *Διεθνὲς Βῆμα,* 12,2001,57-61. Ἀντώνη Καρκαγιάννη, Τσάμηδες καὶ ἄλλα "ἀπόβλητα" τῆς ἐθνικῆς πορείας..., *Ἡ Καθημερινή,* 6.11.2005,24. Ἀπ. Π. Παπαθεοδώρου, *Οἱ Μουσουλμάνοι Τσάμηδες. UCK-UCC-Ἀλβανοί-Τοῦρκοι-Οἱ Ἀλβανοτσάμηδες.* Ἐκδόσεις "Τῆνος" Ἀθήνα 2006. Ἀθ. Ε. Γκότοβου, Ἡ Παραμυθιὰ στὸ στόχαστρο: Νέα στοιχεῖα γιὰ τὸν μαῦρο Σεπτέμβρη τοῦ Ἀ43. Ἡ μελέτη τῆς βίας στὰ πλαίσια τῆς Παιδαγωγικῆς τῆς Εἰρήνης. Φιλοπρόοδος Ὅμιλος Παραμυθιᾶς. Παραμυθιὰ 2007.

73. Βλ. Ἰ. Ἀ. Παπαδριανός, *Οἱ Ἕλληνες πάροικοι τοῦ Σεμλίνου.* 210 - ΙΜΧΑ. Θεσσαλονίκη 1988, 157 σημ. 184.

74. I. A. Papadrianos, Der griechische Gelehrte Georgios Zachariadis und sein Beitrag zum slawischen Schrifttum im 19. Jahrhundert, *Balkan Studies,* 17, 1976, 79-91.

75. Φθάνει μάλιστα στὴν ἀμφισβήτηση τῆς αὐτοχθονίας τῶν Ἑλλήνων στὴ Βόρειο Ἤπειρο, ἐνῶ διαχρονικὰ εἶναι διαπιστωμένη καὶ βορειότερα. Βλ. *Ἐλευθεροτυπία,* 21.2.1992, 11. Ἐπίσης Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Διεπιστημονικὴ θεώρηση τῆς Βορείου Ἠπείρου, *Ἑλλοπία,* 3, 1990, 33-37. Τὴν ἀμφισβητεῖ δὲ ἰταμότατα καὶ στὴν ἑλληνικὴ πρωτεύουσα μέσῳ τοῦ μορφωτικοῦ – μᾶλλον παραμορφωτικοῦ – ἀκολούθου τῆς σκυπιταρικῆς πρεσβείας, ἀμφότεροι προσποιούμενοι ἄγνοια τῆς ἀπορρίψεως τῆς αὐτοχθονίας τῶν Σκυπιτάρων ἀπὸ τὰ ἐγκριτότερα πρόσωπα τῆς Βαλκανολογίας καὶ γνωστοὺς συγγραφεῖς. Ἤδη ὁ Αἰνείας Σίλβιος (Piccolomini, πάπας Πίος ὁ Β΄) τοὺς Σκυπιτάρους θεωρεῖ Ἀσιάτες καὶ τέκνα τοῦ Καυκάσου, ὅπως τὸ 1863 ἀναφέρει ὁ D. Bolintineanu, *Călători,* II, Bucuresti 1915, 69, ὁ ὁποῖος μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐκδοχῶν καταγράφει καὶ καταγωγή τους ἀπὸ Κόλχους: «Μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ἰάσονος στὴν Κολχίδα ἕνα φύλο τῆς χώρας αὐτῆς ἱδρύει τὸ Colhinium (Dulcigno) στὶς ἀκτὲς τῆς μακεδονικῆς Ἰλλυρίας καὶ ἔρχεται σ' ἐπιμειξία μὲ τοὺς αὐτόχθονες». Κατὰ τὸν Ahmet Aydinli, *Βαλκανικὴ Βιβλιογραφία,* 1 (Συμπλήρωμα), 1973, 349, «οἱ σημερινοὶ Ἀλβανοὶ οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουν μὲ τοὺς Ἰλλυριούς, ἀλλὰ ἀπὸ πάσης πλευρᾶς ἐξεταζόμενοι ἀποδεικνύονται πλήρως Τοῦρκοι. Κοιτίς των ὑπῆρξεν τὸ σημερινὸν Ἀτζερμπαϊτζάν». Ὀνομάζοντας ὅριο γλωσσικὸ καὶ πολιτισμικὸ τῶν Ἑλλήνων τὸν ποταμὸ Γενοῦσο (πβ. Κοσμᾶ Θεσπρωτοῦ καὶ Ἀθ. Ψαλίδα, *Γεωγραφία Ἀλβανίας καὶ Ἠπείρου,* Ἰωάννινα 1964, 94 σημ. 8) στὰ νότια τῆς Ρωσίας τοποθετεῖ τὴν πατρίδα τῶν Ἀλβανῶν ὁ G. Stadtmüller, Forschungen zur albanisehen Frühgeschichte, *Archivum Europae Centro Orientalis,* 7, 1941, 1-196, ὅπου τὸ καίριο συμπέρασμα. Ἑπομένως ἀβάσιμα εἶναι τὰ περὶ ἀλβανικοῦ πολιτισμοῦ στὴν Ἑλλάδα, γιὰ τὸν ὁποῖο βλ. J. Irmscher, Die Albaner bei der Gründung des griechischen Staates, *Studia Albanica,* 1, 1964, 223-243. Στὸ ἀπώτερο ἄκρο τῆς Δύσεως, στὴ Σκωτία, τοὺς ἰχνηλατεῖ ὁ Βούλγαρος Stoikov, *ἔ.ἀ.,* 47. Μετὰ βαθύτερη διερεύνηση πέρα τοῦ Δουνάβεως τοὺς ἐξαποστέλλει ὁ Ρουμάνος Hasdeu, Cine sînt albanezii?, *Analele Academiei Române, Memoriile Secţiunii Literare,* Serie II, t. XXIII, 103-113. Ἀλλὰ καὶ οἱ δεδηλωμένοι φιλοσκυπιτάροι G.

«Ὁ Ρωμιός, ὅταν τουρκέψει, γίνετ' ἑφτὰ φορὲς Τοῦρκος»[76]. Ὅμως δὲν σπανίζουν στιγμιαῖες κρίσεις συνειδήσεως[77] ἢ καὶ ὁριστικὲς ἀνανήψεις[78].

Πάντοτε ὀρθοφρονέστεροι καὶ ψυχραιμότεροι ἐκδηλώνονται οἱ γνήσιοι καὶ ἐθνικόφρονες Ἀλβανοὶ ἡγέτες, ὅπως ὁ Basri - bey, ποὺ παραδέχεται τὴν ἑλληνικότητα τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ τὴν εὐεργετικὴ γιὰ τὸν ἀλβανικὸ λαὸ ἐπίδραση τῶν ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτικῶν ἱδρυμάτων: «Nous reconnaissons le caractère grec de l' Albanie méridionale où l' oeuvre séculaire civilisatrice de ses écoles domine aussi bien au point de vue moral qu' au point de vie national»[79].

Τὴν ἀπαντοχὴ στὴν Ἑλλάδα ἐναποθέτουν ἐπανειλημμένως ἐπὶ αἰώνα ὁλόκληρο Ἀλβανοὶ ἡγέτες προτείνοντας κιόλας συνένωση τῶν δύο λαῶν[80]. Καὶ

Weigand καὶ Th. Capidan ἀρνοῦνται τὴν αὐτοχθονία ἐντοπίζοντας τὸ λίκνο τους στὰ ἐνδότερα τῆς Βαλκανικῆς, μακριὰ ἀπὸ τὶς ἀκτὲς τῆς ἀνατολικῆς Ἀδριατικῆς, ὅπου ὑπάρχουν σήμερα. Πβ. *Balcania,* 1, 1938, 32, ὅπου ὁ δεύτερος τονίζει: «On y a ajouté aussi l' observation de Weigand d' après laquelle les termes albanais se référant à la pêche ne tiennent pas du fond indigène». Καὶ συνεχίζει: «C' était une preuve de plus que l' ancien habitat des Albanais devait être cherché dans l' intérieur de la péninsule…». Βλ. καὶ Selami Pulaha, *Die autochthonie der Albaner in Kosova und die sogenannte Aussiedelung der Serben gegen Ende des 17. Jahrhunderts*. Tirana 1986.

76. Βλ. ἀνωτ. σημ. 21. Φαινόμενο πρόσφατο βλ. *Türkiye,* 2.1.1994, ὅπου ὁ ἀρνησίπατρις καὶ ἀρνησίθρησκος Κοσμᾶς Μεγαλομμάτης τάσσεται ὑπὲρ τῆς ἀναγνωρίσεως ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα τῆς "Τουρκικῆς Δημοκρατίας τῆς Βορείου Κύπρου", καὶ Cumhuriyet, 23.1.1994, δίνει συνέντευξη ὡς Prof. Muhammed - Cosmas Megalomatis στὸν πρώην πρέσβυ τῆς Τουρκίας στὴν Ἀθήνα Nazmi Akiman. Ἀποκαλυπτήριά του βλ. *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος,* 7.3.1991, 70: "Ἀπάντηση στὸν ἀνθελληνικὸ λίβελλο. Ὁ Δρ. Ἀχ. Λαζάρου ἀντικρούει τὸν κ. Κ. Μεγαλομμάτη".

77. Πβ. Λ. Μπέλλος, *Ἀλβανικὰ ἢ αἱ τρεῖς ζῶσαι διάλεκτοι τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης.* Ἐν Ἀθήναις 1903, 5: «Ὁ Φράσαρης, ἀρχηγὸς τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ κατὰ τὸ 1854, ἐρίσας πρὸς συνάρχοντας Τούρκους ἔρριψεν αὐτοῖς τὴν ὕβριν, ὅτι αὐτὸς δὲν εἶναι *Κονιάρης,* ἀλλ' ἔχει προγόνους τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας».

78. Βλ. *Ὁ Μακεδονικὸς Ἀγώνας. Ἀπομνημονεύματα.* ΙΜΧΑ. Θεσσαλονίκη 1984, 125, ὅπου ὁ Ἀλέξ. Ζάννας ἀναφέρει τὴν περίπτωση τοῦ στρατηγοῦ Χασὰν Ταξὶμ πασᾶ, Ἠπειρώτη τὴν καταγωγή, ὁ ὁποῖος ὡς «ἀρχηγὸς τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ… παρέδωσε τὴ Θεσσαλονίκη στὸν στρατό μας».

79. Basri - bey, Ancien Député au Parlement ottoman, Président du second Gouvernement national albanais et Chef du Pouvoir Exécutif ad interim (1915-1916). Interné dans les garnisons austro - hongroises (1916-1918), *L' Orient débalkanisé et l' Albanie. Origine des dernières Guerres et Paix future,* s.l.n.d., 5

80. Βλ. Γ. Σ. Ἀλεξιάδης, *Γεωοικονομία καὶ γεωπολιτικὴ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν.* Ἀθήνα 1946, 85. Θᾶνος Ἀναγνωστόπουλος - Παλαιολόγος, *Ἑλλὰς καὶ Ἀλβανία στὶς ἀρχὲς τοῦ εἰκοστοῦ αἰώνα. Τεκμήρια ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο τοῦ Νεοκλῆ Καζάζη.* Θεσσαλονίκη 1995, 218 κ.ἑ. Βλ. καὶ Ἀθ. Ἰ. Χρυσοχόος, *Ἡ ἑλληνοαλβανικὴ συνεννόησις τοῦ 1944 διὰ τὴν ἕνωσιν μὲ τὴν Ἑλλάδα.* Θεσσαλονίκη 1953.

σήμερα οἱ ἁπλοὶ πολίτες τῆς γειτονικῆς χώρας μὲ τὴν πνευματικὴ καὶ πολιτικὴ ἡγεσία τους ἐκφράζονται εἰλικρινέστερα καὶ σωστότερα ἀπὸ τὸν ἐξωμότη Μπερήσση. Ἡ ἐφημερίδα τῶν Τιράνων *Ἀλντερνατίδα* σὲ ἄρθρο της μὲ τίτλο *Ὁ Φίλος* τονίζει: «Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἡ μοναδικὴ ἀπὸ τὶς γειτονικὲς χῶρες ποὺ βοήθησε καὶ βοηθεῖ τὴν Ἀλβανία στὶς δύσκολες καταστάσεις ποὺ ἀντιμετωπίζει. Ἡ μεταβατικὴ περίοδος στὴν Ἀλβανία ἄφησε χωρὶς στέγη τὸ 25% τοῦ πληθυσμοῦ. Γιὰ τὰ ἄτομα αὐτὰ ἡ Ἀλβανία εἶναι ἕνα ξένο σπίτι ποὺ δὲν τοὺς χωράει. Γι' αὐτὸ ἦρθε ἡ στιγμὴ νὰ χτυπήσουμε τὴν πόρτα τοῦ γείτονα **καὶ ὁ μοναδικὸς γείτονας ποὺ μᾶς δέχτηκε εἶναι ἡ Ἑλλάδα»**.

Καὶ ἀναφερόμενη στὴ μαζικὴ εἰσροὴ Ἀλβανῶν στὴν Ἑλλάδα, ἡ ἀλβανικὴ ἐφημερίδα προσθέτει: «Εἶναι φυσιολογικὸ τὸ ἐνδιαφέρον τμήματος τῆς ἀλβανικῆς προπαγάνδας γιὰ ἐκείνους ποὺ ταλαιπωροῦνται ἀπὸ τοὺς φρουροὺς τῶν συνόρων ἢ τὴν ἑλληνικὴ ἀστυνομία. Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ἐξήγηση γιὰ τὴν ἐσπευσμένη μεγέθυνση μὲ στόχο τὴν ἔκδοση διαμαρτυρίας ἀπὸ πλευρᾶς τῆς ἀλβανικῆς κυβέρνησης, ὅταν εἶναι γνωστὸ ὅτι οἱ πράξεις αὐτὲς εἶναι ἀπάντηση στὶς κλοπές, τοὺς βιασμοὺς καὶ τὰ ἐγκλήματα σὲ βάρος Ἑλλήνων πολιτῶν **ἀπὸ τὸ βόρβορο τῶν Ἀλβανῶν μεταναστῶν»**.

Καὶ καταλήγει: «Μετὰ ἀπὸ 50 χρόνια τὰ παιδάκια θὰ μάθουν ἀπὸ τὰ βιβλία τῆς ἱστορίας ὅτι στὶς ἀρχὲς τῆς δεκαετίας τοῦ 1990, τὸ ἑλληνικὸ κράτος ἔκανε μιὰ πράξη γενναιοδωρίας πρὸς τὸν ἀλβανικὸ λαό»[81].

Ὁ ἐπίλογος τοῦ συντάκτη, ποὺ στὴν παιδικὴ ἡλικία του ὁπωσδήποτε εἶχε διαβάσει ἀντίθετες – ἀνθελληνικὲς[82] – πληροφορίες, ἐπισημαίνει ἔμμεσα τὴ σπου-

81. Πβ. *Ἐλεύθερος Τύπος,* 14.1.1993, μὲ τίτλο: "Ὁ ἀλβανικὸς Τύπος ἐκθειάζει τὴν Ἑλλάδα στὸ θέμα τῶν προσφύγων". Βλ. *Demokracia,* 12.8.94, ὅπου: Siida e një dollie: Ἡ ἔκπληξη μιᾶς προπόσεως σὲ γαμήλια διασκέδαση περιοχῆς Σκόδρας: «Πρόποση γιὰ τὸν ἀδελφὸ ἑλληνικὸ λαό. Ἐὰν τὸ παιδί μου δὲν ἐργαζόταν σὲ μία ἑλληνικὴ οἰκογένεια, ἐγὼ δὲν θὰ μποροῦσα νὰ σᾶς καλέσω σ' αὐτὴν τὴν χαρά. Τὸ τσούγκρισμα τοῦ ποτηριοῦ ἀκούεται περισσότερο ἀπὸ τὶς διπλωματικὲς ἢ προεδρικὲς δηλώσεις. Ἡ πρόποση εἶναι μία ἔκπληξη γιὰ τοὺς πολιτικούς, οἱ ὁποῖοι ἐργάζονται ἀντίθετα πρὸς τὴ θέληση τοῦ λαοῦ γιὰ τὶς σχέσεις μὲ τοὺς γείτονες». Πρὸ πάντων ἀρνήθηκαν θρησκεία καὶ πατρίδα, ὅπως ὁ Μπερήσσης, ἢ καὶ μόνο πατρίδα. Γιὰ τὴ δεύτερη περίπτωση βλ. Κ. Χολέβας, *Γιὰ μιὰ Δυναμικὴ Ἐξωτερικὴ Πολιτική.* Ἀθήνα 1994, 75. Ὁ τίτλος ἐνέχει καὶ συμβολικὴ σημασία γιὰ ἀμοιβαῖα ἐποικοδομητικὲς ἐκδηλώσεις τῶν δύο λαῶν, ἀλβανικοῦ καὶ ἑλληνικοῦ.

82. Ἀνθελληνικὰ ποδηγετεῖ καὶ τὰ Ἑλληνόπουλα ἡ ἡγεσία τῆς Ἀλβανίας ἢ ἐπιδιώκει μὲ ἀπαράδεκτες μεθοδεύσεις τὴν πλήρη ἀπαιδευσία καὶ τὴ φυγὴ ἀπὸ τὴν προαιώνια γῆ τῶν προγόνων τους. Βλ. Κ. Π. Βλάχος, Ἄρση ἐμπολέμου καὶ σχολικὰ ἐγχειρίδια, *Ἡ Καθημερινή,* 24.11.1987, 5. Ἰ. Κ. Γερονικολός, Ἀλβανία. Πλαστογράφηση τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητας, *Ἐλευθερία* (Λαρίσης), 14.1.1990, 7. Βαγγ. Παντελίδης, Ἀλβανία. Σκοταδισμὸς καὶ πλύση ἐγκεφάλου ἀπὸ τὴν 1η Δημοτικοῦ. Βιάζουν τὶς ἑλληνικὲς ψυχές. Βιοτε-

δαιότητα τῆς ἀποστολῆς τῶν σχολικῶν βιβλίων ἱστορίας στὴν ἑδραίωση τῆς καλῆς γειτονίας καὶ συνεργασίας γιὰ τὴν εἰρήνη καὶ τὴν πρόοδο σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς, χωρὶς τὶς ὑστερόβουλες[83] ξένες ἐπεμβάσεις, ὅταν συντάσσονται καὶ διδάσκονται μὲ πρώτιστο κριτήριο τὴν ἀλήθεια, ὅπως ἀποτυπώνεται στὸ ἄρθρο τῆς ἀλβανικῆς ἐφημερίδας.

Β΄. Σερβία - Βασίλειο Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων - Νοτιοσλαβία - Σκόπια

Ἕως τὸ 1912 δὲν ὑπάρχουν κοινὰ ἑλληνοσερβικὰ σύνορα. Διότι ὁ ἐνδιάμεσος μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν χῶρος κατέχεται ἀκόμη ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους οἱ Σέρβοι εἰσέρχονται στὸ Μοναστήρι (Βιτώλια) καὶ σπεύδουν νὰ δηλώσουν ὅτι ἡ παρουσία τους εἶναι προσωρινὴ καὶ ὅτι τὸ Μοναστήρι ἀνήκει στὴν Ἑλλάδα[84]. «Καὶ ἐν τούτοις – ἂν καὶ σύμμαχος ἡ Σερβία, ἐπωφελουμένη τῆς μετὰ τῶν Βουλγάρων ὀξείας ἀντιθέσεώς μας καὶ τῆς μειονεκτικότητας εἰς βάρος μας τῆς ἑλληνοβουλγαρικῆς στρατηγικῆς παρατάξεως, ἐζήτησε καὶ ἐπέτυχεν ἀπὸ μέρους μας τὴν εἰς αὐτὴν ἐγκατάλειψιν, διὰ λόγους σκληρᾶς πολιτικῆς ἀνάγκης, τῆς ἑλληνικωτάτης Βορείου Μακεδονίας μὲ τοὺς συμπαγεῖς καὶ ἀνθηροὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς τῆς Ἀχρίδος, τοῦ Κρουσόβου, τῆς Στρω-

---

χνία ἰσοπεδωμένων προσωπικοτήτων τὰ σχολεῖα, *Ἐλεύθερος Τύπος,* 21.4.1990, 21. Χρ. Βούζας, Ἀρνοῦνται σχολεῖα καὶ βιβλία στὰ Ἑλληνόπουλα τῆς Ἀλβανίας, *Ἡ Καθημερινή,* 28.2.93, 7. Β. Ζιώζιας, Τὸ ἐκπαιδευτικὸ πρόβλημα στὴ Βόρειο Ἤπειρο, *Ἡ Ἔρευνα* (Τρικάλων), 24.11.1993, *Βορειοηπειρωτικά,* 3, 1995, 2, «Νέος νόμος γιὰ τὴν Παιδεία». Φυσικὰ γιὰ ὅλα αὐτὰ δὲν εὐθύνεται συλλήβδην ὁ ἀλβανικὸς λαός. Ὑπόδικη εἶναι ἡ κάθε λογῆς ἡγεσία του, συνάμα δὲ καὶ ἡ ἀντίστοιχη ἑλληνική, τῆς ὁποίας ὁ θαυμασμὸς τοῦ Χότζα καὶ τῶν Τιράνων καὶ ἡ ἀπαγόρευση τραγουδιοῦ, ποὺ ὑμνεῖ τὴ Βόρειο Ἤπειρο, συνιστοῦν μελανὴ σελίδα τοῦ πνευματικοῦ ἢ πολιτικοῦ βίου της. Βλ. *Ἡ Βραδυνή,* 4.6.1983, 2 καὶ 30.4.1983, 2, καὶ 27.5.1983. Ἐπίσης βλ. Θ. Κουτσουπιᾶς, Ἡ Βόρειο - Ἤπειρος, *Ἐλεύθερος* (Ἀγρινίου), 9.1.1990, 1-2, καὶ Γ. Π. Μασσαβέτας, Τοὺς ξεχάσαμε, *Ἐλευθεροτυπία,* 24.2.1987, 6.

83. Δὲν ἀπουσιάζουν καὶ ἀνυστερόβουλες συγγραφές. Βλ. René Puaux, *La malheureuse Epire*. Paris 1914. Μεταφράσεις στὴν ἑλληνικὴ Ἰ. Ζερβοῦ, Ἀθῆναι 1914, Κ. Ζήνωνος, Κάϊρον 1914, Ἀγόρως (Ρίτας) - Ἐλισάβετ Λαζάρου, Ἀθήνα 1988. Ἐπίσης R. Puaux, *The Sorrows of Epirus*. London, Hurst and Blackett Ltd, 1918, καὶ R. Puaux, *The Sorrows of Epirus*. Illustrated with Maps, Index and Editor's Note by Basil J. Photos. Chicago, Argonaut, Inc., 1963. Ἐπίσης τὸ πρόσφατο καὶ περιεκτικὸ ἄρθρο, ποὺ δημοσίευσε στὸ περιοδικὸ *Anglo - Hellenic Review* (Β΄ 1993) καὶ σὲ μετάφραση τῆς Μαίρης Μ. Κωστῆ στὸ *Βορειοηπειρωτικὸν Βῆμα* 33, 1993, 4, ὁ διαπρεπὴς Βρεταννὸς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Bristol N.G.L. Hammond μὲ τίτλο: "Τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον τῆς Βορ. Ἠπείρου", κ.ἄ.

84. Τηλ. Μ. Κατσουγιάννης, *Περὶ τῶν Βλάχων τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν.* Β΄ Θεσσαλονίκη 1966, 76.

μνίτσης, τῆς Γευγελῆς, τῆς Δοϊράνης, τῶν Βελεσῶν, τῶν Σκοπίων καὶ τῆς ἀκροπόλεως τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας: τοῦ Μοναστηρίου»[85].

Ἐκμετάλλευση, λοιπόν, ἀδυναμιῶν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους ἀπὸ τὴ Σερβία δεσμεύει τὴ Βόρεια Μακεδονία πέρα τῆς ἑλληνικῆς ἐπικράτειας. Ἡ σερβικὴ πλευρὰ δὲν ἐπικαλεῖται τότε ἐπιχειρήματα ἐθνολογικά[86]. Φυσικὰ ἀδιανόητη εἶναι καὶ ὁποιαδήποτε μνεία μακεδονικῆς ἐθνότητας, ὅπως διακηρύσσεται στὶς ἡμέρες μας καὶ ἀπασχολεῖ Εὐρωπαϊκὴ Ἕνωση, Ὀργανισμὸ Ἡνωμένων Ἐθνῶν κ.ἄ. Τὸ τρίτο ἄλλως τε ἔτος τοῦ αἰώνα μας ὁ διάσημος ἀρχαιολόγος καὶ ἐθνογράφος σὲρ Ἄρθουρ Ἔβανς (1851-1941), ὁ ἀνασκαφέας τῆς Κνωσοῦ, ὁ ὁποῖος ὡς ἀπεσταλμένος τῆς Εὐρώπης ἐπισκέπτεται τὴ βόρεια Μακεδονία ἐξ αἰτίας τῆς καταστροφῆς τοῦ Κρουσόβου, μὲ Ἔκθεσή του δημοσιευμένη στὴν ἐφημερίδα Times τοῦ Λονδίνου τῆς 30 Σεπτεμβρίου 1903 ἀποκλείει ὕπαρξη "Μακεδόνων" τύπου Σκοπίων. Τὸ πόρισμα τοῦ Βρεταννοῦ ἐπιστήμονα ἐπαληθεύεται καὶ ἀπὸ μελέτες εἰδικῶν ἐπιστημόνων, J.S. Roucek, E. Pittard, Arnold van Gennep κ.ἄ.[87] Ἰδιαίτερη δὲ σημασία ἔχει καὶ ἡ ἐπιδοκιμασία του ἀπὸ ἁρμόδιο ὑπουργὸ τῆς Ρουμανίας, τὸν C. Papanace: «en réalité, il n' existe pas un "peuple macédonien". Cette verité a été précisée depuis longtemps et en termes lapidaires par l' archéologue et l' ethnographe anglais Sir Artur J. Evans». Ἐπὶ πλέον τὸν ὅρο "μακεδονικὸς λαός", καθιερωμένο ἀπὸ τὸν Τίτο καὶ ἐπικαλούμενο ἀπὸ τοὺς Σκοπιανούς, χαρακτηρίζει ὡς ἀληθινὴ ὑπεξαίρεση, "une véritable usurpation". Γι' αὐτὸ θεωρεῖ δικαιολογημένες τὶς διαμαρτυρίες τῶν Ἑλλήνων κατόπιν τοῦ προκλητικοῦ σφετερισμοῦ τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τοὺς ἐπήλυδες γείτονες: «C' est pourquoi les protestations contre cet abus [l' usurpation du nom Macédoine par Scopje] de la part des Grecs…, sont pleinement justifiées»[88].

85. Ν. Μ. Μπαμπατάκας, *Ἑλλὰς καὶ Γιουγκοσλαβία.* Θεσσαλονίκη 1946, 8.

86. Σέρβοι ἄλλως τε στὸ Μοναστήρι δὲν ὑπῆρχαν, «ἐκτὸς ὀλίγων τινῶν ἀριθμουμένων εἰς τὰ δάκτυλα τῆς μιᾶς χειρὸς οἰκογενειῶν, ἀποτελουσῶν ἕνα πυρῆνα πλασματικῆς κοινότητος διὰ πολιτικὴν προπαγάνδαν», ὅπως σημειώνει ὁ Μοναστηριώτης Κατσουγιάννης, *ἔ.ἀ.*

87. Βλ. ἐπὶ μέρους βιβλιογραφικὲς ἐνδείξεις καὶ προσθῆκες Ν. Ἀνδριώτης, *Ἡ γλώσσα καὶ ἡ ἑλληνικότητα τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων.* Θεσσαλονίκη 1952. Id., *Τὸ ὁμόσπονδο κράτος τῶν Σκοπίων καὶ ἡ γλώσσα του.* Θεσσαλονίκη 1989, 63-64 σημ. 1 καὶ 21. Ἐπίσης Ἀχ. Γ. Λαζάρου, "Πνεῦμα ἄλαλον καὶ κωφὸν" ἡ αἰτία περιπλοκῆς τοῦ Μακεδονικοῦ Ζητήματος, *Κοινωνικὲς Τομές,* 36, 1992, 250 σημ. 21.

88. C. Papanace, *Sur la minorité aroumaine dans les pays balkaniques,* Freiburg i Breisgau 1968, 24. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἡ ἑλληνικότητα τῆς Μακεδονίας, *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος,* 5.3.1991, 86 σημ. 15.

Ἡ Σερβία δὲν διανοεῖται ἐπίκληση τῆς σλαβοφωνίας ὡς ἐπιχειρήματος κατακρατήσεως ἑλληνικῶν προπυργίων, ὅπως Μοναστήρι, Κρούσοβο κ.λπ., δοθέντος ὅτι ὁ διασημότερος Σέρβος ἐθνογράφος Cvijić διαπιστώνει καὶ ἀνακοινώνει ἐκσερβισμό - ἐκσλαβισμὸ βαθύτατο, ἀφομοίωση, Ἑλλήνων, βλαχοφώνων καὶ ἑλληνοφώνων, διγλώσσων καὶ τριγλώσσων ἢ πολυγλώσσων, ἐγκατεστημένων καὶ πέρα τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, ἀκόμη καὶ στὴ σερβικὴ πρωτεύουσα, ὅπου φθάνουν μὲ τὴν τεράστια Διασπορά τους: «Ἡ ἀφομοίωσις ἤρχισεν ἐν Σερβίᾳ διὰ νὰ ἐπεκταθῇ βραδύτερον καὶ Νοτίως εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν κεντρικὴν περιοχήν. Ἐνῷ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ XIX αἰῶνος… κατεῖχον, ἀκόμη καὶ ἐν Βελιγραδίῳ, τὰς κυριωτέρας θέσεις εἰς τὸ ἐμπόριον – τὰ λογιστικὰ βιβλία ἀκόμη καὶ τῶν Σέρβων ἐμπόρων ἐτηροῦντο εἰς τὴν Ἑλληνικήν – ἔχουν ἐξ ὁλοκλήρου ἐκσερβισθῆ…»[89].

Ὡστόσο καὶ πολὺ βορειότερα, στὴν Πολωνία, ἂν καὶ πλήρως ἐκσλαβισμένοι ἀνθρωπωνυμικά, δὲν παύουν νὰ διαλαλοῦν τὴν ἑλληνικότητά τους. Ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου N. Iorga σὲ ἄρθρο του ἐπιγραφόμενο Note Polone θησαυρίζει εὔγλωττες δημόσιες καὶ ἐπίσημες δηλώσεις, αὐτοπροσδιορισμοὺς σὲ χρόνους ποὺ δὲν ὑφίσταται ἑλληνικὸ κράτος: Honoratus Michael Dziemovski, ex *Macedonia,* de civitate Moscopolis oriundus, *Graecus*… 1788»[90]…

Ἄλλοι ἀπόδημοι κουβαλοῦν τὴν ἐθνικὴ ταυτότητά τους καὶ στὸ μνῆμα μὲ ὅλες τὶς λεπτομέρειες. Ἐπιτύμβια ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν αὐλὴ σερβικοῦ ναοῦ τῆς Βουδαπέστης, τὴν ὁποία δημοσιεύει ὁ Οὖγγρος καθηγητὴς Ödon Füves, εἶναι ἀποκαλυπτική:

---

89. Λ. Τρινιεγκόρσκυ, *Αἱ Γιουγκοσλαβικαὶ Μειονότητες τοῦ Ἐξωτερικοῦ.* Μτφρ. Δημ. Δ. Πολύζος. Ἀθῆναι 1949, 40. Ἡ ἐπίκληση τῆς ἀπόψεως τοῦ Cvijić γίνεται ἀπὸ τὸν ἄριστο γνώστη τοῦ θέματος καὶ ὑποδειγματικὸ σχολιαστὴ τοῦ ἔργου τοῦ Τρινιεγκόρσκυ. Κατὰ τὸν Ἀνδριώτη, «ἦσαν ὄψιμοι Σλάβοι, ἀπὸ τὰς ἀπείρους ἐκείνας χιλιάδας Ἑλλήνων τῶν βορείων περιοχῶν τῆς Μακεδονίας, τῶν ὑποκυψάντων εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῆς σλαβικῆς γλώσσης, ἡ ὁποία διεδίδετο εὐκόλως ὡς μικρόβιον». Πβ. Ν. Β. Τωμαδάκης, Αἱ περὶ Μακεδόνων σκλάβων ἐν Κρήτῃ εἰδήσεις Ἰωσὴφ Βρυεννίου (1401). *Γέρας Ἀντωνίου Κεραμοπούλλου.* Ἀθῆναι 1953, 106.

90. Βλ. Academia Română. *Memoriile Sectiunii Istorice*. Seria III, tomul II. Πβ. Β. Παπαχατζῆς, Νέαι συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα ἐμπορικῶν σχέσεων τῶν Μοσχοπολιτῶν τῶν μετὰ τῆς Βενετίας, *Ἠπειρωτικὰ Χρονικά,* 10, 1935, 287, ὅπου ὁ σ. σχολιάζει τὴν πολωνικὴ κατάληξη τῶν ἀνθρωπωνυμίων καὶ παραβλέπει σκοπίμως τὴν αὐτοπροαίρετη σὲ χρόνους τουρκοκρατίας στὴ Βόρειο Ἤπειρο δήλωση τῆς ἐθνικῆς ταυτότητας, τῆς ἑλληνικότητας - Graecus, τῶν Μοσχοπολιτῶν, ἡ ὁποία ἀποκτᾶ μέγιστο ἐνδιαφέρον, ἀφοῦ εἶναι Βλάχοι, τοὺς ὁποίους ὁ ἴδιος σ. σὲ ἄλλα δημοσιεύματά του στὴ ρουμανικὴ ἢ ἄλλη γλώσσα μετονομάζει Ρουμάνους! Βλ. καὶ *Balcania,* 1, 1938, 233-234, ὅπου καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία.

Θέλεις νὰ μάθῃς τίς ἐστιν ὁ ὧδε τεθαμμένος
καὶ πῶς μὲν ὠνομάζετο, ποῦ δ' ἦτο γεννημένος;
Γνῶθι ὅτι ὁ Γεώργιος ὑπῆρχε κεκλημένος
τοῦ Γούση Μίσιου υἱὸς πολλὰ ἀγαπημένος.
Κοζάνης ἦτο γέννημα, θρέμμα Μακεδονίτης,
ὡς εἴθε γένοιτο, Χριστέ, καὶ οὐρανοπολίτης.
Ἕνα πρὸς τοὺς τριάκοντα ἔζησε χρόνους ὅλους,
τώρα δὲ κατεσκήνωσε πρὸς οὐρανίους δόμους.
Ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1772 Μαρτίου 10 εἰς Πέσταν.

Ὁ καθηγητὴς Füves, τὸ 1966, ἐπιγράφοντας τὸ δημοσίευμά του *Ἐπιτύμβιοι ἐπιγραφαὶ Ἑλλήνων εἰς τὴν Οὐγγαρίαν*[91], δὲν φαίνεται νὰ παρασύρεται ἀπὸ τὸν ὅρο *Μακεδονίτης*. Κατατάσσει τὸν θανόντα Γεώργιον Γούση Μίσιου στὴ χορεία τῶν Ἑλλήνων. Δὲν διαπράττει τὴν ἱεροσυλία συσχετίσεως τοῦ Μακεδονίτη μὲ "Μακεδόνα" τύπου Σκοπίων.

Ὅταν οἱ καταγόμενοι ἀπὸ τὴ Μακεδονία ἀπόδημοι ἀναγνωρίζονται Ἕλληνες στὰ ἐνδότερα καὶ ἀπόμακρα τῆς Εὐρώπης, Οὐγγαρία - Πολωνία, στὴ Σερβία, ὅπου οἱ ἀποδείξεις εἶναι ἐξ ἴσου ἀδιάψευστες, δὲν χωρεῖ ἄγνοια τῆς ἑλληνικότητάς τους ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ὁποιοδήποτε πρόσθετο γλωσσικό, συγκεκριμένα δὲ σλαβωνικό[92], ἰδίωμα, τὸ ὁποῖο χρησιμοποιοῦν καὶ τὸ ὁποῖο ἀνάλογα μὲ τὸν τόπο διαμονῆς ἄνετα προσαρμόζουν ἄλλοτε στὴ σερβικὴ καὶ ἄλλοτε στὴ βουλγαρική, ὅπως βεβαιώνει ὁ A. Meillet: «ceux qui les parlent pourront, suivant les circonstances, prendre pour langue commune le serbe ou le bulgare»[93].

Ἑπομένως οἱ σλαβόφωνοι δὲν εἶναι αὐτονόητα Σλάβοι[94]. Ὁ μεγάλος ἄλλως τε Γερμανὸς ἱστορικὸς Γουσταῦος Φρειδερῖκος Χέρτσβεργ ἀπὸ τὰ μέσα περίπου τοῦ 19ου αἰώνα ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐκχριστιανίσεως τῶν Σλάβων ἀναφέρεται στὴ

91. Πβ. *Ἑλληνικά,* 19, 1966, 307, ἀρ. 41.
92. Γ. Ντελόπουλος, Ἡ Μακεδονία στὴν ἱστορικὴ συγκριτικὴ γλωσσολογία τῶν Βαλκανίων. *Ἡ γλώσσα τῆς Μακεδονίας. Ἡ ἀρχαία Μακεδονικὴ καὶ ἡ ψευδώνυμη γλώσσα τῶν Σκοπίων,* Ἀθήνα 1992, 265 κ.ἑ.
93. A. Meillet, *Les langues dans l' Europe nouvelle*. Paris 1910, 167-168.
94. Πβ. Κ. Ἄμαντος, *Μικρὰ μελετήματα. Ἐθνολογικὴ διαμόρφωσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους,* Ἀθῆναι 1934, 116, «…διότι ἡ σλαβικὴ γλῶσσα μεταδίδεται εὐκολώτατα. Εἰς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν π.χ., ὅπου ὁμιλεῖται ἡ σλαβική, κατὰ παραδόσεις τῶν κατοίκων ἦλθαν πολλοὶ Ἠπειρῶται κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ παλαιότερον καὶ ὅλοι αὐτοὶ ἐξεσλαβίσθησαν πλὴν ὀλίγων, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀκόμη ἀλβανόφωνοι. Τὰ ἔθιμα, ἡ φουστανέλλα, ἡ ἀνθρωπολογικὴ κατατομὴ πείθουν ὅτι οἱ σλαβόφωνοι τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας δὲν εἶναι ἐθνολογικῶς γνήσιοι Σλάβοι».

σλαβοφωνία Ἑλλήνων χωρὶς τὸν ἐλάχιστο ἐνδοιασμὸ ἢ τὸ παραμικρὸ ἐρωτηματικό. Ἁπλούστατα παρατηρεῖ ὅτι οἱ Θεσσαλονικεῖς ἀδελφοὶ Κύριλλος καὶ Μεθόδιος δὲν εἶναι οἱ μόνοι σλαβομαθεῖς Ἕλληνες τῆς ἐποχῆς τους. Γενικά – γράφει - «οἱ *Ἕλληνες* τῆς Θεσσαλονίκης ἦσαν ἠσκημένοι ἐκ νεότητος εἰς τὸ λαλεῖν τὴν γλῶσσαν τῶν Σλαυικῶν φύλων»[95].

Γιὰ ἐκσλαβισμὸ Ἑλλήνων στὸν χῶρο τῆς Μακεδονίας κατὰ τοὺς μέσους χρόνους καὶ πρόσφατα ὁμιλεῖ ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Κ. Ἄμαντος: «Εἰς τὴν Μακεδονίαν ἔγινε γλωσσικὸς ἐκσλαβισμὸς Ἑλλήνων καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα, ὅπως γίνεται εἰς τὰς ἡμέρας μας πολλῶν προσφύγων ἐγκατασταθέντων μεταξὺ Σλαβοφώνων»[96].

Κατὰ τὸν καθηγητὴ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, κλασικῆς ἀρχαιολογίας καὶ νεοελληνικῶν γραμμάτων στὸ Πανεπιστήμιο Nymegen τῆς Ὁλλανδίας Φερδινάρδο Ἰωσὴφ De Waele, ὁ ὁποῖος γράφει στὸ περ. *Πλάτων* τὸ 1950, «ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ σημερινὴ Μακεδονία δὲν εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν ἀρχαία καὶ μεσαιωνικὴν μόνον κατὰ τὰ ἔθιμα καὶ τὴν γλῶσσαν, κατὰ τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν καὶ πίστιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν ἀμιγέστερον πληθυσμόν της, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν πρόσφατον ἀπογραφὴν τοῦ 1928 καὶ βάσει τῶν Ἐκθέσεων τοῦ International Hefugee Settlement Committee τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν περιέχει νῦν μόνον 5% ἑτερόφωνα στοιχεῖα»[97].

95. Γ. Φρ. Χέρτσβεργ, *Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας ἐκτιθεμένη κατὰ τὰς πηγάς*. Μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ Π. Καρολίδου. Ἀθῆναι 1902, Α΄, 308. Γιὰ τὴν καταγωγὴ τῶν Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου βλ. Ant. - E. Tachiaos, L' origine de Cyrille et Methode. Vérité et légende dans les sources slaves. *Cyrillomethodianum*. II. Thessalonique 1972-1973, 98-140.

96. *Ἑλληνικά,* 1, 1928, 184. Βλ. καὶ Κ. Ἄμαντος, Σλάβοι καὶ σλαβόφωνοι εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας, *Πρακτικὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνθρωπολογικῆς Ἑταιρείας 1926.* Σχετικὴ βιβλιογραφία βλ. D. Zakythinos, La population de la Morée byzantine, *L' Hellénisme Contemporain,* 2, 1949, 107 σημ. 1. Πβ. καὶ E. Petrovici, Les Slaves en Grèce et en Dacie, *Balcania,* 7, 1944, 472: «l' influence slave sur la langue grecque est sans importance». Id, *Studii de dialectologie și toponimie*. București 1970, 151. Al. Randa, Le Sud - Est Européen, partie intégrante de l' Europe, *RER,* 7-8, 1961, 133: «Ces slaves [du sud] immigrants n' étaient pas nombreux». Αἰκατερίνη Χριστοφιλοπούλου, Ἡ Βυζαντινὴ Μακεδονία ἀπὸ τὸν ΣΤ΄ στὸν Θ΄ αἰώνα. Πληθυσμικὴ συγκρότηση - διοικητικὴ ὀργάνωση, *Νέα Ἑστία.* Ἀφιέρωμα στὴ Μακεδονία. Χριστούγεννα 1992, 144-156.

97. Γιὰ τοὺς σλαβοφώνους τῆς Μακεδονίας ἕνα σχεδὸν αἰώνα ἐνωρίτερα προβαίνει σὲ σημαντικὲς ἐπισημάνσεις ὁ Edward Stanford, *Carte ethnologique de la Turquie d' Europe et de la Grèce et mémoire sur la répartition actuelle des races dans la Péninsule Illyrique*. Publié à Londres. Traduit de l' anglais. Paris 1877, 17: «…ὁ χαρακτήρ των, τὰ ἤθη των, τὰ ἔθιμά των εἶναι ἀπολύτως τὰ ἴδια μὲ τὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ ἐνδυμασία των εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου ὁμοία μὲ τὴν τῶν Ἑλλήνων». Πβ. Ἐμμ. Θ. Γρηγορίου, *Ἕλληνες καὶ Βούλγαροι,* Θεσσαλονίκη 1953, 130.

Ἀλλὰ τὸ μικρὸ τοῦτο ποσοστὸ τῶν ἑτεροφώνων στοιχείων ἀναδεικνύεται τεράστιο κατὰ τοὺς ἀγῶνες ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας ὡς ἑλληνικῆς. Ὁ Ἀναστάσιος Πηχεὼν στὰ Ἀπομνημονεύματά του προβαίνει ἐν γνώσει στὴν πρέπουσα ἀξιολόγηση: «Εἶναι οἱ ξενόφωνοι ἐκεῖνοι, διὰ τοὺς ὁποίους δὲν ἠμποροῦμεν νὰ κρύψωμεν τὸν θαυμασμὸν διὰ τὴν ἀνεπηρέαστον καὶ ἀμετάτρεπτον ἑλληνικὴν συνείδησιν, ποὺ ἐπέδειξαν, διὰ τὸ σταθερὸν καὶ ἡρωϊκὸν φρόνημα, τὸ ὁποῖον ἀντέταξαν, διὰ τὸ ἀκατάβλητον θάρρος, μὲ τὸ ὁποῖον ὑπὲρ τῆς ἑλληνικότητος αὐτῶν ἠγωνίσθησαν καὶ πολλοὶ ἐθυσιάσθησαν. Οἱ ξενόφωνοι Ἕλληνες, τῶν ὁποίων ὅσοι εἴμεθα ἀπόγονοι, δικαιούμεθα νὰ εἴμεθα ὑπερήφανοι, εἶναι ἐξηκριβωμένον, ὅτι κατὰ τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας ἐν Μακεδονίᾳ ὑπερέβαλον εἰς πολλὰς ἐνεργείας τοὺς ἑλληνοφώνους ὁμοφύλους των»[98].

Προσφυέστατα ὁ Ἰταλὸς Giovanni Amadori - Virgili τονίζει ὅτι πρὸ πάντων ἡ ἐθνικὴ συνείδηση συνιστᾶ τὸ κριτήριο ἐντάξεως σὲ μιὰ ἐθνότητα: «L' elemento unico sicuro per determinare se una nazionalità esiste, e per precisare quali siano gli individui che appartengono a questa nazionalità, è il sentimento nazionale, espresso dal gruppo e dagli individui». Σπεύδει δὲ καὶ στὴν ἐξήγηση σλαβοφωνίας Ἑλλήνων ὡς συνέπειας τοῦ φόβου τουρκικῶν διώξεων: «Il criterio linguistico puro e simplice non puo dunque servire come criterio - indice delle razze e delle nazionalità rumeliote… Vi sono i *bulgarofoni,* che sono un connubio greco - slavo: *cioè greci che avendo perduto come lingua famigliare il greco - per timore di persecuzioni turche* – è storia che i Turchi tagliassero la lingua - hanno pero mantenute le tradizioni ed il sentimento greco; oppure slavi (pochi pero) con convizione greche, che hanno conservato la lingua slava ma non i sentimenti slavi». Ἀξιοσημείωτο δὲ καὶ καίριο εἶναι ὅτι διαπιστώσεις oppure slavi (pochi pero) δημοσιεύονται τὸ 1908, δηλαδὴ πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς πληθυσμῶν. Σπουδαιότερο ἀκόμη εἶναι τὸ ἐπιστέγασμα τῆς μαρτυρίας τοῦ Amadori - Virgili: «I Greci slavofoni della Macedonia manifestano col loro attaccamento alle tradizioni ed alle coltura ellenica, coi loro sentimenti patriottici la loro ferma voluntà d' essere Elleni»[99].

Μαρτυρία ὑψηλῆς ὁμολογουμένως ἀξιοπιστίας εἶναι καὶ ἐκείνη, τὴν ὁποία ἀποσπᾶ ὁ Γάλλος δημοσιογράφος Michel Paillarès ἀπὸ τὸν Χιλμῆ Πασᾶ, ἐπίσημο ἐκπρόσωπο τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, γενικὸ ἐπιθεωρητὴ τῶν μακεδονικῶν βιλαετίων Μοναστηρίου καὶ Θεσσαλονίκης: «Paillarès: Mais ces

98. Βλ. Κ. Ἀ. Βακαλόπουλος, *Ὁ Βόρειος Ἑλληνισμὸς κατὰ τὴν πρώιμη φάση τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγώνα (1878-1894). Ἀπομνημονεύματα Ἀναστασίου Πηχεώνα.* ΙΜΧΑ. Θεσσαλονίκη 1983, 42.

99. G. Amadori - Virgili, *La Questione Rumeliota (Macedonia - Vecchia Serbia - Albania - Epiro) e la politica italiana*. I. Bitonto, 1908, 24.

bulgarophones se disent - ils vraiment Grecs?: Ils se disent Grecs lors qu' on n' exerce pas sur eux des pressions violentes. Paillarès: Et votre opinion, Excellence, quelle est - elle?: Mon opinion et celle de mon gouvernement est qu' ils sont Grecs»[100].

Μὲ ἁπλοελληνικὰ στὸ πρῶτο ἐρώτημα τοῦ Paillarès, ἂν οἱ βουλγαρόφωνοι [sc. σλαβόφωνοι] δηλώνουν Ἕλληνες, ὁ Χιλμῆ Πασᾶς ἀπαντᾶ ὅτι ἀληθινὰ αὐτοαποκαλοῦνται Ἕλληνες, ἐφ' ὅσον δὲν ἀσκοῦνται ἐπάνω τους βίαιες πιέσεις. Στὸ δὲ δεύτερο ἐρώτημα, ποὺ ἀφορᾶ στὴν προσωπική του γνώμη γιὰ τὸ τὶ εἶναι οἱ βουλγαρόφωνοι, δίνει τὴν ἀπάντηση ὅτι τόσο κατὰ τὴ γνώμη του ὅσο καὶ τῆς κυβερνήσεώς του εἶναι Ἕλληνες.

Βεβαίως οἱ πολυποίκιλες δραστηριότητες τοῦ πανσλαβισμοῦ καὶ πρὸ πάντων οἱ μετέπειτα βουλγαρικὲς ἐπιδόσεις σὲ ἀπειλὲς ἐπίφοβες καὶ σὲ βασανιστήρια ἀπερίγραπτα ἐπὶ μισὸ καὶ πλέον αἰώνα διαφοροποιοῦν - ἀφελληνίζουν ἕνα ποσοστὸ τῶν σλαβοφώνων[101]. Ἡ ἀπαρχὴ τῶν σλαβικῶν βλέψεων στὴ Μακεδονία ἀπέχει πολύ. Προγραμματίζεται μετὰ τὸν Κριμαϊκὸ πόλεμο (1856) στὴν τσαρικὴ Ρωσία ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Β΄ Νικολάεβιτς (1818-1881)[102] μὲ πολλὴ ἐπιμέλεια καὶ δοκιμασμένες μεθόδους. Γνωρίζοντας τὴν ἐνδόμυχη ἑλληνικότητα τῶν σλαβοφώνων τῆς Μακεδονίας καὶ τὸν ἀκατάλυτο συναισθηματικὸ δεσμὸ μὲ τὸ ἱστορικὸ παρελθὸν δὲν ἀντιτίθενται στὴ φυλετικὴ σχέση μὲ τὶς παγκόσμια γνωστὲς προσωπικότητες τοῦ τόπου μας. Πρὸς ἐμπέδωση δὲ τῆς ἐμπιστοσύνης προσφεύγουν καὶ στὸ ἀπάνθρωπο παιδομάζωμα. Πράγματι ἀπάγουν νέους ἀπὸ τὴ Μακεδονία καὶ Θράκη, τοὺς ὁποίους ἐκπαιδεύουν στὴ Ρωσία μὲ σκοπὸ νὰ διαμορφώσουν κήρυκες τῆς πανσλαβιστικῆς ἰδέας. Πιστεύουν ὅτι ἡ διδασκαλία πρὸς τοὺς σλαβοφώνους Ἕλληνες ἀπὸ οἰκεῖα πρόσωπα θὰ εἶχε ταχύτερα καὶ μεγαλύτερα ἀποτελέσματα. Κατὰ τὸν Γεώργιο Ἰ. Ζολώτα, γενικὸ γραμματέα τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐπὶ προεδρίας Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου, οἱ νεαροὶ σλαβόφωνοι στὴ Ρωσία «ἐμάνθανον ὅτι τὸ ἔνδοξον σλαβικὸν γένος τῶν Βουλγάρων, αὐτόχθον ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ καὶ ἀπὸ τῶν σπλάχων τοῦ ὁποίου προῆλθον οἱ μέγιστοι ἄνδρες Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου καὶ Ἀριστοτέλης, καὶ ὑφ' οὗ κατῳκεῖτο ἀείποτε ἡ περίχωρος τοῦ Βυζαντίου καὶ ὅλα τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου, τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Αἰγαίου, παρηγκωνίσθη ἀνταξίως ὑπὸ τῆς ἀπὸ νότου προελθούσης μυσαρᾶς φυλῆς τῶν

100. Michel Paillarès, *L' Imbroglio Macédonien*. Paris 1907, 50.

101. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Γεώργιος Ἰ. Ζολώτας καὶ ἐπισημάνσεις ἐθνικῶν θεμάτων στὸν βορειοελλαδικὸ χῶρο, *Παρνασσός,* 35, 1993, 462.

102. H. Summer, *Russia and the Balkans*. Oxford 1937, 100 κ.ἑ. Βλ. καὶ Alexei Arbatov and Nadia Alexandrova - Arbatova, Russia in the Black Sea - Balkan Region, *Εὐρωβαλκάνια,* 19, 1995, 30 κ.ἑ., ὅπου καὶ ἐνδιαφέρουσα βιβλιογραφία.

Γραικῶν καὶ κατεπροδόθη…»[103]

Ἐν τῷ μεταξὺ στὴν Ἑλλάδα βασιλεύουν ἡ μακαριότητα καὶ οἱ ἀναθεματισμένοι ἀνταγωνισμοὶ γιὰ τὰ κομματικά[104]. Ὁ Ζολώτας οἰκτίρει τὴν ἑλληνικὴ ἀδράνεια στὰ ἐθνικὰ θέματα: «Καὶ ἡμεῖς μὲν ἐν Ἀνατολῇ οὐδὲν οὔτ' ἐγινώσκομεν οὔτ' ἐννοοῦμεν τῶν λάθρα ἐνεργουμένων ἐν ταῖς ἡμετέραις χώραις διὰ χειρῶν μακροτάτων ἀπὸ Πετρουπόλεως καὶ Μόσχας»[105]. Τὸ ἴδιο δὲ παρατηρεῖται καὶ μετὰ τὸν β΄ παγκόσμιο πόλεμο καὶ μεταπολιτευτικά[106].

Πάντως ὅσοι σλαβόφωνοι ἀλλοτριώνονται ἐθνικὰ ὑφίστανται τὶς συνέπειες τῶν Συμφωνιῶν περὶ ἀνταλλαγῆς πληθυσμῶν. Ὁ δὲ Ἀμερικανὸς διπλωμάτης Morgenthau, ποὺ διορίζεται ἀπὸ τὴν Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων καὶ ἔχει ἄμεση καὶ προσωπικὴ ἀντίληψη τῆς ἐθνολογικῆς καταστάσεως μετὰ τὴν ὁλοκλήρωση τῆς ὑπεύθυνης καί δύσκολης ἀποστολῆς του, βεβαιώνει ὅτι ἡ Μακεδονία εἶναι καθαρῶς ἑλληνική: «The Turks and Bulgarians, whose presence in Macedonia and Thrace has for the last century kept alive the intolerable "Macedonian Question", have all all removed to their several countries and left Macedonia purely Greek»[107].

---

103. Γ. Ἰω. Ζολώτας, *Σύμμεικτα,* Ἀθῆναι 1983, 540. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Τὸ Μακεδονικὸ μὲ δεδομένα ἱστορίας, γλωσσολογίας, ἐθνολογίας, *Ἑλληνοχριστιανικὴ Ἀγωγή,* 361, 1989, 67-74. Βλ. τὶ ἐπικαλοῦνται καὶ οἱ Σκοπιανοί: P. Garde, *Les Balkans,* Flammarion 1994, 75-76.

104. Πβ. Ν. Β. Βλάχος, *Ἡ ἐθνολογικὴ σύνθεσις τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν Ἑλλάδα τμημάτων τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Δυτικῆς Θράκης.* Ἀθῆναι 1945, 4: «Αἱ δὲ ἑλληνικαὶ κυβερνήσεις ἀντιμετώπιζον παντοειδεῖς ἐσωτερικοὺς καὶ ἐξωτερικοὺς περισπασμοὺς προκληθέντας ἐκ τῆς ἐντάσεως τοῦ κομματικοῦ ἀνταγωνισμοῦ…».

105. Πβ. Ζολώτας, *ἔ.ἀ.,* 540, καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἡ ἀνάφλεξη στὴ Γιουγκοσλαβία καὶ ἡ βραδυφλεγὴς ἄφτρα τῶν Ἑλλήνων στὸ "Μακεδονικὸ Ζήτημα", *Δελτίο Ἱδρύματος Κορινθιακῶν Μελετῶν,* 7, 1992, 31: «…κυριεύεται κανεὶς ἀπὸ θλίψη καὶ ἀγανάκτηση, ὅταν καθημερινὰ διαπιστώνεται ὄχι μόνον ἡ παντελὴς ἄγνοια τῶν Νεοελλήνων γιὰ τὸ "Μακεδονικὸ Ζήτημα", ποὺ μόλις τώρα ἀρχίζει νὰ φωτίζεται, ἀλλὰ καὶ ἡ συγχορδία Ἑλλήνων μὲ τοὺς γείτονες Σκοπιανοὺς στὴν πλαστογράφηση τῆς ἀλήθειας, ἐνῶ στὰ σκοτεινότερα χρόνια τῆς τουρκοκρατίας οἱ διδάσκαλοι τοῦ Γένους ἐδίδασκαν στὰ Ἑλληνόπουλα τὴν ἑλληνικότητα τῶν Μακεδόνων καὶ τὴν ἱστορικὴ μεταβολὴ τοῦ ἐθνικοῦ ὀνόματός τους, ὅπως μᾶς ἐνημερώνει ὁ Μελέτιος ὁ Α΄ ὁ Πηγᾶς, πατριάρχης Ἀλεξανδρείας (1590-1601)…». Βλ. Ἀθ. Ε. Καραθανάσης, Ἡ πορεία τοῦ Γένους κατὰ τὴν τουρκοκρατία καὶ ἡ ἑνότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ (Φορεῖς, Ἰδεολογία, Θεσμοί), *Ξενία Ἰακώβῳ Ἀρχιεπισκόπῳ Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς. Ἐπὶ τῇ 25ετηρίδι τῆς Ἀρχιεπισκοπείας Αὐτοῦ.* Θεσσαλονίκη 1975, 562.

106. Βλ. Θεόδ. Χαρ. Τζῶνος, Ἡ συνταγματικὴ διάσταση τοῦ Μακεδονικοῦ, *Κοινωνικὲς Τομές,* 36, 1992, 251 κ.ἑ., Id., *Τὸ νομικὸ καὶ πολιτικὸ καθεστὼς τῶν Σκοπίων.* Ἀθήνα 1994, ὅπου καὶ ἐνδιαφέρουσα βιβλιογραφία.

107. H. Morgenthau, *I was sent to Athens*. New York 1929, 304.

Ἐν τούτοις ἡ Γιουγκοσλαβία μὲ τὸν ἰσχυρισμὸ ὅτι στὸν χῶρο τῆς Ἑλλάδος, στὴ Μακεδονία, ὑπάρχει δῆθεν μειονότητά της, προβάλλει διεκδικήσεις ἐδαφικὲς ἕως τὸν Ἀλιάκμονα καὶ Ὄλυμπο, ὅπως βροντοφωνεῖ ὁ Τρινιεγκόρσκυ, τοῦ ὁποίου τὸ βιβλίο μεταφράζει τέλειος γνώστης τῶν γιουγκοσλαβικῶν δρωμένων, ὁ Δημ. Πολύζος, καὶ ταυτόχρονα αἰτιολογεῖ τὴν ἀπόδοση στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα ὡς ἑξῆς: «Τὸ βιβλίον ὅθεν τοῦ δρ Τρινιεγκόρσκυ γράφει τὸ 1938 ἦτο συνέχεια καὶ ἐπέκτασις τῆς ἀνθελληνικῆς προπαγάνδας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν οὐδὲ κατὰ κεραίαν ἐκφεύγει ὁ Τίτο συνεχίζων τὴν αὐτὴν πολιτικὴν τοῦ Σερβικοῦ Ἰμπεριαλισμοῦ κατὰ τρόπον αὐτονόητον καὶ φυσικὸν διὰ τοὺς εἰδότας πλὴν τελείως ἄγνωστον διὰ τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, ὅστις παραμένων ἐν ἀγνοίᾳ τῆς πραγματικότητος περιπίπτει ἀπὸ ἐκπλήξεως εἰς ἔκπληξιν φανταζόμενος ἴσως ἔτι καὶ σήμερον ὅτι εὐθὺς ὡς ἡ κομμουνιστικὴ ἐπιρροὴ ἐκλείψῃ θὰ συνεκλείψῃ καὶ τὸ ἀνθελληνικὸν μένος τῶν Γιουγκοσλαύων.

Ἰδοὺ διατὶ συνεφωνήσαμεν καὶ ἡμεῖς ὅτι ἡ μετάφρασις τοῦ συνοψίζοντος τὴν Γιουγκοσλαυϊκὴν προπαγάνδαν βιβλίου τούτου ἐπιβάλλεται καὶ ἡ διάδοσίς του ἀποτελεῖ ἐθνικὸν καθῆκον»[108].

Ὅμως ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία δὲν ἀφυπνίζεται, ὁπότε καὶ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς παραμένει στὴν ἄγνοια. Ἐπὶ πλέον καθησυχάζει κιόλας καὶ ὅλους ἐκείνους, ποὺ εἴτε στὸ ἐσωτερικὸ εἴτε στὸ ἐξωτερικὸ βλέπουν τὴν πολυσχιδῆ καὶ φοβερὴ δράση κατὰ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων καὶ συμφερόντων, συνάμα δὲ καὶ πάραυτα σπεύδουν νὰ διαμηνύσουν τὶς διαφαινόμενες βραχυπρόθεσμα καὶ μακροπρόθεσμα ἐπιζήμιες ἐθνικὰ ἐπιπτώσεις, μὲ τὴν ἐκνευριστικὰ στερεότυπη φράση: *Τὸ Μακεδονικὸ εἶναι ἀνύπαρκτο*[109]. Στὴν πραγματικότητα ἀνύπαρκτοι ἦσαν οἱ κοιμώμενοι καὶ ἁδρότατα ἀμειβόμενοι ἐκφραστές της. Ὡστόσο περὶ τὸ 1960 διορίζει γιὰ τὸ Μακεδονικὸ ἐμπειρογνώμονα, ὁ ὁποῖος ἐπαναλαμβάνει πανομοιότυπα τὶς καθησυχαστικὲς διαβεβαιώσεις στοὺς "ἐνοχλητικούς», ἐνῶ παράλληλα ἀποτολμᾶ τὴ μετάδοση τῆς πάγιας θέσεως καὶ σὲ ἀκροατήριο μὲ ὑψηλὴ στάθμη εὐαισθησίας καὶ γνώσεως, ὅπως τῶν παραγωγικῶν σχολῶν. Μετὰ εἰκοσαετία δημοσιοποιεῖ στὸ κατὰ τεκμήριο ἐγκυρότερο συλλογικὸ σύγγραμμα καὶ τὶς προσωπικὲς ἀπόψεις του, τὶς ὁποῖες ὁ Ἐνδοσκόπος σχολιάζει ὡς ἑξῆς: «Μοῦ ἀρέσει νὰ διαβάζω στὸν τόμο "Μακεδονία" τῆς Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν (1982) τὸ κλείσιμο τοῦ

108. Τρινιεγκόρσκυ, ἔ.ἀ., 5.

109. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Τὸ Μακεδονικὸ ζήτημα ἀπὸ τὴν "ἀνυπαρξία" στὸ ἐθνικὸ προσκήνιο, *Expression,* 7, 1991, 101 κ.ἑ. Θ. Χαρ. Τζῶνος, Τὸ Μακεδονικὸ τότε καὶ τώρα, *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος,* 11.6.1992, 99-104. Σ. Ἰ. Καργάκος, *Ἀπὸ τὸ Μακεδονικὸ Ζήτημα στὴν ἐμπλοκὴ τῶν Σκοπίων.* Ἀθήνα 1992. Πβ. καὶ ὁμολογία Ν. Μάρτη: «Ὅλες οἱ ἑλληνικὲς κυβερνήσεις θεώρησαν ἀνύπαρκτο τὸ Μακεδονικὸ θέμα…». (*Ἡ Καθημερινή,* 25.5.1986).

κεφαλαίου "Τὸ Μακεδονικὸ Ζήτημα στὴν Ἐποχή μας". Ὁ συντάκτης τοῦ κειμένου (εἰδικὸς γιὰ βαλκανικὰ θέματα καὶ σήμερα στὸ ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν) γράφει: "Ἔτσι, ἀπὸ τὰ μέσα τῆς δεκαετίας τοῦ '50, τὸ Μακεδονικὸ ζήτημα ἔχασε τὴν παλαιὰ ἔντασή του, ποὺ προερχόταν ἀπὸ τὴν ἀνοικτὴ διατύπωση ἐδαφικῶν διεκδικήσεων. Ἡ Γιουγκοσλαβία στράφηκε μὲ ἰδιαίτερη προσοχὴ στὴν προσπάθεια νὰ ἑδραιώσει στὸ ἐσωτερικό της τὴ "μακεδονικὴ ἐθνότητα". Πρὸς τὸ ἐξωτερικό – δηλαδὴ τὴ Βουλγαρία καὶ κατὰ δεύτερο λόγο τὴν Ἑλλάδα – συνέχισε νὰ ἀπαιτεῖ ἀναγνώριση "μακεδονικῶν μειονοτήτων", ἀλλὰ τὸ μόνο ποὺ ἐπιτύγχανε ἦταν νὰ προκαλεῖ, κατὰ καιρούς, τὶς ἔντονες ἀντιδράσεις κοινῆς γνώμης καὶ ἰθυνόντων στὶς γειτονικές της χῶρες. Παρὰ τὴν ἀρνητικὴ αὐτὴ πλευρά, μπορεῖ νὰ ὑποστηριχθεῖ, ὅτι τὸ Μακεδονικὸ ζήτημα ἀφοῦ πέρασε τὴν κρίσιμη περίοδο 1914-1954, εἰσῆλθε στὴ φάση τῆς φθίνουσας ἔντασης. Ὅλες οἱ ἐνδείξεις ὁδηγοῦν στὸ συμπέρασμα, ὅτι, ἂν δὲν ὑπάρξουν ἐξωγενεῖς παράγοντες καὶ τὸ ζήτημα αὐτὸ θὰ μπορέσει νὰ περιέλθει στὸ ἐπίπεδο ἁπλῶς τῆς ἀκαδημαϊκῆς ἱστορικῆς ἀντιδικίας".

Ἔτσι ἔβλεπε τὰ πράγματα σχετικὰ μὲ τὸ "Μακεδονικὸ" ἡ Ἀθήνα τὸ 1982 καὶ γιὰ χρόνια στὴ συνέχεια…»[110]. Ὁ δὲ ἁρμόδιος ἐπιβραβεύεται γιὰ τὴν ὀξυδέρκειά του προαγόμενος ἀκωλύτως. Μάλιστα, μολονότι ἡ καθηγήτρια τῆς ἱστορίας τῶν βαλκανικῶν λαῶν στὸ Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων Μαρία Νυσταζοπούλου - Πελεκίδου συγγράφει τεῦχος, τεκμηριωμένο πλήρως καὶ ἄρτιο μεθοδικά, ἐπιγραφόμενο *Τὸ "Μακεδονικὸ Ζήτημα"*[111], καὶ μολονότι ὁ ἴδιος στερεῖται σπουδῶν παιδαγωγικῆς καὶ διδακτικῆς, καλεῖται ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο Παιδείας καὶ ἀνταποκρίνεται συγγράφοντας ἀνώνυμα τεῦχος ἐπιγραφόμενο *Μακεδονία - Ἱστορία καὶ Πολιτική,* τὸ ὁποῖο ὁ καθηγητὴς τῆς διπλωματικῆς ἱστορίας στὸ Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης Δημ. Μιχαλόπουλος ἐπικρίνει δριμύτατα, ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸν τίτλο τοῦ ἄρθρου του *Ἡ διαστρέβλωσις τῆς ἱστορικῆς ἀλήθειας*[112].

Ἐπιπρόσθετα ὁ ἐμπειρογνώμων συμμετέχοντας σὲ συλλογικὴ συγγραφὴ γιὰ "ἐξαγωγή", ἂν καὶ ἐπιχορηγεῖται ἀπὸ δύο ὑπουργεῖα, τὴν προωθεῖ καὶ στὸ ὑπουργεῖο Παιδείας μὲ σκοπὸ τὴν ἀποστολή της σὲ σχολεῖα καὶ παράγοντες τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὥστε «νὰ πληροφορηθοῦν ὅτι στὴν Ἑλλάδα ὑπάρχουν ἐκτὸς τῆς Ἰουδαϊκῆς καὶ Μουσουλμανικῆς, Σλαβομακεδονικὴ καὶ ἄλλες μειονότητες (σελίδα 169) καὶ ὅτι τὸ 1881 οἱ Θεσσαλοὶ Ἕλληνες ἦσαν Ὀθωμανοὶ Ἕλληνες

110. Πβ. *Ἡ Καθημερινή,* 21.2.1993, 24.

111. Καὶ ὑπότιτλο: Ἱστορικὴ θεώρηση τοῦ προβλήματος. Ἔκδοση δὲ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιτροπῆς Σπουδῶν ΝΑ Εὐρώπης, Κέντρου Σπουδῶν ΝΑ Εὐρώπης, Ἀθήνα 1988, σσ. 26.

112. *Ἑστία,* 20 καὶ 21.4.1992, 1, καὶ *Ἐλευθεροτυπία,* 22.4.92, 43, μὲ τίτλο "Ἕνα βιβλίο γιὰ τὴ Μακεδονία".

(σελ. 14, 18…) καὶ ἄλλα πολλὰ ἐνδιαφέροντα, τὰ ὁποῖα μποροῦν νὰ βοηθήσουν στὸ νὰ ἀντιληφθοῦμε ὡς ἕνα βαθμὸ γιατὶ οἱ ξένοι ἔχουν διαμορφωμένη αὐτὴ τὴ φιλοσκοπιανὴ πεποίθηση». Εὔγλωττος εἶναι ὁ ἐπίλογος σχετικοῦ σχολίου τοῦ Ἐνδοσκόπου: «Τὸ ὅλο ὕφος καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ βιβλίου εἶναι καταπληκτικά. Μπράβο! Πολύ ὡραία δουλειά!…»[113].

Ἀλλά, ἐνῶ ἐπίκειται ἡ συνταξιοδότησή του λόγῳ συμπληρώσεως 35ετίας, περιεργότατα μὲ ἀξιοσπούδαστη σπουδαιοφάνεια δημοσιεύει ἄρθρο τονίζοντας ὅτι στὰ σχολικὰ ἐγχειρίδια τῶν Σκοπίων περιέχονται τρομερὲς διεκδικήσεις. Ἀποφεύγει δὲ ὁποιαδήποτε ἀναφορὰ σὲ συστηματικὲς καὶ ἐπιστημονικὲς ἐπισημάνσεις ὄχι μόνον στὰ βιβλία τῶν Σκοπίων ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων γειτονικῶν λαῶν, οἱ ὁποῖες χαρακτηρίζονται ἐπὶ πλέον γιὰ τὴν ἐγκαιρότητα καὶ ἐγκυρότητα, διότι ὀφείλονται σὲ διακεκριμένους ἐπιστήμονες[114], ποὺ ἐπιδιώκουν τὴν ἀντικειμενικὴ ἐνημέρωση τῶν Ἑλλήνων. Προηγοῦνται ὡς ἀνακοινώσεις σὲ συνέδρια καὶ διαλέξεις σὲ μεγάλες αἴθουσες τῆς πρωτεύουσας καὶ τῆς ἐπαρχίας, καθὼς καὶ ἄρθρα σὲ περιοδικὸ καὶ ἡμερήσιο τύπο[115]. Δὲν ἀνακαλύπτει Νέο Κόσμο, ὅπως αἰσθάνεται ἢ προσποιεῖται. Κοινότατα ἐπιμηθεύεται, διαπιστώνοντας στὸ τέλος τῆς σταδιοδρομίας του ὅσα οἱ ἁπλοὶ πολίτες γνωρίζουν δεκαετίες πρωτύτερα: «Οἱ μαθητὲς [τῶν Σκοπίων] πρέπει νὰ ἐμπεδώσουν στὸ μυαλό τους ὅτι *μία* καὶ ἀδιαίρετη εἶναι ἡ Μακεδονία. Ὄχι αὐτὴ ποὺ περιλαμβάνεται στὰ ὅρια τῆς FYROM. Ἀλλὰ ἡ ευρύτερη. Αὐτὴ τέμνει τὰ σύνορα μὲ τρεῖς γειτονικὲς ἐπικρά-

113. *Ἡ Καθημερινή,* 14.3.1993, 24.

114. M. Lascaris, Les Manuels d' Histoire, *Les Balkans,* 4, 1933, 1130-1134. Στ. Ἰ. Παπαδόπουλος, Ἡ διδασκαλία τῆς βουλγαρικῆς ἱστορίας στὰ ἑλληνικὰ πανεπιστήμια καὶ τὰ σχολεῖα μέσης ἐκπαιδεύσεως, *Δωδώνη,* 9, 1980, 109-130. Ν. Χ. Ἄχλης, *Οἱ γειτονικοί μας λαοί, Βούλγαροι καὶ Τοῦρκοι στὰ σχολικὰ βιβλία Ἱστορίας Γυμνασίου καὶ Λυκείου,* Θεσσαλονίκη 1983, Ὀρθότερη θεώρηση εἶναι τοῦ πρώτου, ὁ ὁποῖος κατὰ κανόνα ἀγνοεῖται τόσο στὴν εἰδικὴ βιβλιογραφία ὅσο καὶ σὲ γενικὲς συγγραφές. Βλ. Σωτ. Πατατζῆς, *Ἰωάννης Σοφιανόπουλος. Ἕνας ἐπαναστάτης χωρὶς ἐπανάσταση.* Ἀθήνα 1961. Καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Σχολικὰ ἐγχειρίδια ἱστορίας καὶ διδασκαλία τῆς ἱστορίας στὴ Μέση Ἐ., *Ἔκθεση γιὰ τὴν Ἐκπαίδευση στὴν ΕΣΣΔ.* Βέροια 1980 (πλγρ.).

115. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Σχολικὰ βιβλία ἱστορίας.* Α΄ Συνέδριο Ἑνώσεως Ἐποπτικοῦ Προσωπικοῦ Μ.Ε. (1981), στὸ Ἐθνικὸ Ἵδρυμα Ἐρευνῶν, καὶ ὁμιλία μὲ ὀργανωτὴ τὸν Σύλλογο Δασκάλων περιφέρειας Ἐλασσόνος στὴν Αἴθουσα διαλέξεων τοῦ Δημαρχείου (29.11.1981). Id., *Ἡ Ἱστορία ὡς διδακτέα ὕλη ἐπίμαχο πρόβλημα παιδείας* μὲ ὀργανώτρια τὴν Ἕνωση Διδακτόρων Μ.Ε. στὸ Auditorium τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν (6.6.1983). Τὸ κείμενο δημοσιεύεται στὸ περ. *Νέα Παιδεία,* 31, 1984, 143-155, καὶ ἀνάτ. Id., *Ἡ Ἱστορία στὴν Ἑλλάδα καὶ στὶς βαλκανικὲς χῶρες* μὲ ὀργανωτὲς τὴν Ἕνωση Γενικῶν Ἐπιθεωρητῶν Μ.Ε. καὶ τὸν Φιλολογικὸ Σύλλογο Παρνασσὸς στὴν αἴθουσα τοῦ δευτέρου. Βλ. Διον. Χ. Καλαμάκης, Γ΄ Ἐθνικὰ Θέματα, *Παρνασσός,* 34, 1992, 484.

τειες καὶ ὁριοθετεῖ τὰ "ἐθνολογικὰ" σύνορα τοῦ "μακεδονικοῦ" ἔθνους στὴν κορυφὴ τοῦ Ὀλύμπου. Ἔτσι, ἡ "Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας", μοναδικὸ κράτος - φορέας τοῦ μακεδονικοῦ ὀνόματος, προβάλλει στὴ φαντασία τῶν παιδιῶν αὐτοδίκαια ὡς ἐνσαρκωτὴς τῶν ὁραμάτων καὶ πολιτικῶν διεκδικήσεων τοῦ "μακεδονικοῦ" ἔθνους, στὸ σύνολο τοῦ μακεδονικοῦ χώρου»[116].

Γ΄ Βουλγαρία

Στὸ προηγούμενο κεφάλαιο καταχωρίζονται ἀποσπάσματα τῶν Χέρτσβεργ, Amadori - Virgili, Paillarès κ.ἄ., στὰ ὁποῖα ἐμφαίνεται ὅτι οἱ σλαβόφωνοι - βουλγαρόφωνοι τῆς Μακεδονίας εἶναι Ἕλληνες[117]. Οἱ διαπιστώσεις ἀναφέρονται στὴν περίοδο πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς πληθυσμῶν. Προστίθεται καὶ ἀπόσπασμα τοῦ Morgenthau, μὲ τὸ ὁποῖο μαρτυρεῖται ὅτι μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴ ἀποχωροῦν ἀπὸ τὴ Μακεδονία πληθυσμιακὰ στοιχεῖα, ποὺ λόγῳ ἀλλοτριώσεως γλωσσικῆς ἢ θρησκευτικῆς ἐκλαμβάνονται σὰν ξένα καὶ ἐγκαθίστανται στὶς ἀντίστοιχες χῶρες, Βουλγαρία, Τουρκία, ὁπότε ἡ ἑλληνικότητα τῆς Μακεδονίας ἀπολήγει ἀπόλυτη.

Ἐνδιαφέρουσα εἶναι καὶ ἡ πληροφορία τῆς συνεργάτιδας τοῦ Ἱδρύματος Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου (ΙΜΧΑ) Ξανθίππης Κοτζαγεώργη, ἡ ὁποία ἐκπονεῖ διδακτορικὴ διατριβὴ μὲ θέμα τὴν ἑλληνικὴ κοινότητα τῆς Βάρνας. Ἀνακοινώνει ὅτι τὸ μεγαλύτερο τμῆμα τῶν Ἑλλήνων τῆς Βάρνας, ἀρχαίας Ὀδησσοῦ, δὲν ἐπέλεξε «τὸ δρόμο τῆς προσφυγιᾶς πρὸς τὸ μητροπολιτικὸ κέντρο. Ἀπόδειξη ἀποτελεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ βουλγαρικὴ ἀπογραφὴ τοῦ 1926, παρὰ τὸν παραπειστικό της χαρακτήρα ὡς πρὸς τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀφοροῦν τὸν ἑλληνικὸ πληθυσμό, δίνει 8.000 περίπου Ἕλληνες κατοίκους Βάρνας, Βούλγαρους καὶ Ἕλληνες ὑπηκόους…»[118].

Φυσικὰ δὲν εἶναι μεμονωμένο τὸ φαινόμενο, ἀφοῦ καὶ ἀπὸ ἄλλες πόλεις μὲ τὴν πρώτη ἀνάλαφρη αὔρα ἐλευθερίας σπεύδουν νὰ ἀναζητήσουν τοὺς συμπολίτες τους στὴν Ἑλλάδα. Συγκεκριμένα, ὅπως ἀνέφερε ὁ πρόεδρος τοῦ Συλλόγου τῶν ἐν Ἀθήναις Ἀγχιαλιτῶν "Ἡ Ἀγχίαλος" μετὰ τὶς «ἐπαφὲς μὲ τὸ δήμαρχο τῆς Πομόριε, ὅπως ὀνομάζεται ἡ Ἀγχίαλος στὴ Βουλγαρία, ἱδρύθηκε τὸ 1990 ἑλληνικὸ σχολεῖο, τὸ ὁποῖο τὴν πρώτη χρονιὰ λειτουργίας του εἶχε 15 μαθητές. Φέτος λειτουργεῖ γιὰ δεύτερη χρονιὰ καὶ ἔχει 35 μαθητές. Τὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου

116. Ε. Κωφός, Τὰ "φλύαρα" βιβλία τῶν Σκοπίων, *Τὸ Βῆμα,* 19.12.1993.

117. Εὐρύτερη ἀνθολόγηση τεκμηριώσεως βλ. Ἰ. Κ. Χολέβας, *Οἱ Ἕλληνες σλαβόφωνοι τῆς Μακεδονίας.* Ἀθήνα 1991. Ἐπίσης βλ. M. Roux, Guerre civile et enjeux territoriaux en Yougoslavie, *Hérodote,* 63, 1991, 49.

118. *Τὸ Βῆμα,* 11.7.1993, 11.

αὐτοῦ, ποὺ φέτος εἶναι στὴν δεύτερη τάξη, ἔχουν ἀλληλογραφία μὲ παιδιὰ ποὺ ζοῦν στὴ Ν. Ἀγχίαλο Μαγνησίας, ἐνῷ ἀνάλογη ἐπιθυμία ἔχουν ἐκφράσει καὶ τὰ 20 παιδιὰ ποὺ φοιτοῦν φέτος στὴν πρώτη τάξη»[119].

Ἐξ ἄλλου ἡ Βουλγάρα Ἰλόνα Τόμοβα, Δρ ἐθνολογίας καὶ σύμβουλος τοῦ προέδρου τῆς Βουλγαρικῆς Δημοκρατίας, γνωστοποιεῖ «ὅτι στὴ Βουλγαρία ζοῦν Σαρακατσάνοι, ποὺ ἔχουν ἑλληνικὴ μητρικὴ γλώσσα καὶ καταγωγὴ καὶ Ἕλληνες στὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου»[120]. Ὁ ἀριθμός τους, σύμφωνα μὲ ἔρευνα τοῦ Ἰνστιτούτου Κοινωνιολογίας τῆς Σόφιας δημοσιευμένη ἀπὸ τὸν Κερτίκωφ τὴν 28.7.93, ἀνέρχεται σὲ 18236. Ἀφορᾶ εἰδικὰ στοὺς Σαρακατσάνους, ποὺ στὴν πλειονότητα ἔχουν ἑλληνικὴ συνείδηση καὶ μητρικὴ γλώσσα τὴν ἑλληνική. Ἀλλὰ ὁ Δημ. Γαρούφας, ποὺ πρῶτος ἐπιδίδεται στὴ σχετικὴ διερεύνηση, διαφωνεῖ ὡς πρὸς τὸν ἀριθμό, τὸν ὁποῖο θεωρεῖ ὑψηλότερο τοῦ πραγματικοῦ καὶ τὸν ἀποδίδει «στὸ ὅτι συμπεριέλαβαν καὶ μερικοὺς βλαχόφωνους στὴν Πρέστερα καὶ Ἀϊτὸ ποὺ εἶναι "Γραμμουστιάνοι" καὶ εἶναι οἱ μόνοι βλαχόφωνοι στὴ Βουλγαρία ποὺ γνωρίζουν καὶ ἑλληνικά»[121]. Ὡστόσο οἱ βλαχόφωνοι, Ἀρμάνοι, τῆς Βουλγαρίας ὑπολογίζονται στὸ διάστημα τοῦ μεσοπολέμου καὶ μεταπολεμικὰ σὲ 50.000, τῶν ὁποίων τὶς ἐγκαταστάσεις μετὰ ἐπιτόπιες ἔρευνες σημειώνουν οἱ Weigand, Papanace κ.ἄ.[122]

Πάντως πέρα τῶν περιστασιακῶν ἀποκαλύψεων ἢ προσφάτων ἐρευνητικῶν πορισμάτων προέχει πάντοτε ἡ περιγραφὴ ὑπάρξεως Ἑλλήνων στὴ Βουλγαρία ἀπὸ τὸν ἐθνογράφο Cvijić, ὁ ὁποῖος παρὰ τὴν ἔκλειψη τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας τονίζει ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς Βουλγαρίας εἶναι αἰσθητὰ διαχωρισμένος. Ὁ κάτω τοῦ Αἵμου «διαφέρει οὐσιωδῶς τοῦ πέραν τοῦ Αἵμου βουλγαρικοῦ πληθυσμοῦ. Ἔχει περισσότερον ζωηρὸν πνεῦμα, μεγαλύτερον ἀτομισμὸν καὶ περισσοτέραν εὐγενικότητα ἰδίᾳ εἰς τὰς πόλεις. Συναντᾶ τις Βουλγάρους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐξ ὁλοκλήρου ἑλληνικὴν νοοτροπίαν…»[123].

119. *Θεσσαλία* (Βόλου), 14.1.1992 καὶ 22.1.1992.

120. Πβ. Δ. Γαρούφας, Σαρακατσάνοι καὶ Ἕλληνες στὴ Βουλγαρία, *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος*. 9.11.1995, 79.

121. *Αὐτ.*, 80. Βλ. καὶ Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ὑπάρχουν Βλάχοι πέρα τῶν ἑλληνικῶν συνόρων; *Ἀρμανικὰ Χρονικά*, 3, 1995, 20.

122. C. Noe et Dr. M. Popesco - Spineni, *Les Roumains en Bulgarie*. Craiova 1939.

123. I. Cvijić, *La Péninsule Balkanique*. Paris 1918, 476. Ἐπισήμανση καὶ μετάφραση Δ. Πολύζου. Βλ. καὶ Θ. Μαυρομμάτης, *Οἱ Ἕλληνες στὴ σύγχρονη Βουλγαρία* (1878-1908). Ἀθῆναι 1960. Ἐνημέρωση βιβλιογραφικὴ βλ. Ξ. Κοτζαγεώργη - Α. Παναγιωτοπούλου, *Νεότερη καὶ σύγχρονη ἱστορία τῆς Θράκης. Βιβλιογραφικὸς ὁδηγός*. 253 - ΙΜΧΑ. Θεσσαλονίκη 1993.

Ἔτσι κατανοεῖται, ὅταν βεβαίως καθίσταται δυνατὴ ἡ ἐκδήλωση τῆς εὐαισθησίας τοῦ κάτω τοῦ Αἵμου καὶ τῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου Πόντου πληθυσμοῦ σὲ μεγάλες δοκιμασίες καὶ ἀποφάσεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, κατ' ἐξοχὴν στὴν ἐθνικὴ ἐπανάσταση τοῦ 1821, ἡ αὐθόρμητη συμμετοχή του, ἡ ὁποία παρουσιάζεται, χωρὶς τὸν προσήκοντα ἀντίλογο, σὰν βουλγαρικὴ[124] ἀπὸ γνῶστες τῆς ἀλήθειας, ὅπως ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ πρέσβυς τῆς Βουλγαρίας στὴν ἑλληνικὴ πρωτεύουσα Ν. Τοντόρωφ.

Τελευταῖα, τὸ 1991, Βούλγαροι πολιτικοὶ θέτουν καὶ θέμα "βουλγαρικῆς μειονότητας στὴν Ἑλλάδα"[125] ἢ συχνὰ κάνουν νύξεις, ὁπότε εὔλογα διερωτᾶται ὁ ἑλληνικὸς τύπος ἂν πρόκειται γιὰ "Ἀναβίωση βουλγαρικοῦ μεγαλοϊδεατισμοῦ»[126]. Μετὰ διετία δὲ ὁ Κ. Ἰορδανίδης δημοσιεύει ἄρθρο ἐπιγραφόμενο *Στὸ χορὸ τῶν διεκδικήσεων εἰσέρχεται καὶ ἡ Βουλγαρία* καὶ ὑπότιτλο *Αὐξάνονται οἱ φωνὲς στὴ Σόφια ποὺ μιλοῦν γιὰ "μειονότητα" στὴ Μακεδονία.* Ταυτόχρονα γίνεται μνεία ὁμιλίας τοῦ Τοντόρωφ σὲ Πανεπιστήμιο τῶν ΗΠΑ, τὸν Μάρτιο τοῦ 1993, στὴν ὁποία εἶχε ἐπισημάνει ὅτι "καθόσον ἀφορᾶ στὶς βουλγαρικὲς μειονότητες στὴν Ἑλλάδα καὶ στὶς ἑλληνικὲς μειονότητες στὴ Βουλγαρία, οἱ δύο χῶρες ἔχουν ἀποδεχθεῖ τὴν ἀφομοίωσή τους»[127]. Ὡς πρὸς τὶς πρῶτες καὶ μόνον ἡ καταχωρισμένη ἐδῶ τεκμηρίωση ἀποκλείει ὁποιαδήποτε ἐγκυρότητα τοῦ ἰσχυρισμοῦ.

Ὅμως ἤδη τὸ 1988, ἐξ ἀφορμῆς Ἐκθέσεως τῶν θρακικῶν "θησαυρῶν" τῆς Βουλγαρίας στὸν Καναδᾶ, δημοσιεύεται καὶ ἀπόσπασμα λόγου τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος τῆς γειτονικῆς χώρας, Τ. Ζίφκωφ, τὸ ὁποῖο ἐνημερώνει γαλλικὰ τὸν ἐπισκέπτη τοῦ μουσείου ΚΑΖΑΝΛΑΚ: «...Πρὶν ἀπὸ τοὺς Σλαύους ἡ γῆ μας εἶχε κατοικηθεῖ ἀπὸ τοὺς Θράκες, δημιουργοὺς ἑνὸς πολιτισμοῦ ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους τῆς Εὐρώπης. Μέσα στὶς φλέβες μας κυλάει θρακικὸ αἷμα. Εἴμαστε οἱ νόμιμοι κληρονόμοι τῆς Ἱστορίας τους, τοῦ πολιτισμοῦ τους, τῶν θρακικῶν μνημείων μὲ τὰ ὁποῖα ἡ χώρα μας εἶναι γεμάτη...». Ὁ καθηγητὴς Στάθης Μπουροδῆμος, συντάκτης τοῦ ἄρθρου, κλείνει τὸ κείμενό του ὡς ἑξῆς: «Τὰ σχόλια περιττεύουν... Ὁ νοῶν νοείτω... Ἂς θεωρηθεῖ τὸ μήνυμα τοῦ δοκιμίου μας ὡς

124. Διότι ὁ Schaffarik εἶναι ἀποκαλυπτικός. Πβ. Καλλιόπη Παπαθανάση - Μουσιοπούλου, Τὸ Ἀνατολικὸ Ζήτημα, οἱ Ἐθνογραφικοὶ Χάρτες τοῦ 1877 καὶ ἡ Θράκη, *Θρακικὴ Ἐπετηρίδα,* 5, 1984, 8: «Στὰ Βόρεια τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας αὐτοὶ ποὺ ἔχουν ἀποκληθεῖ "Βούλγαροι" εἶναι ἑλληνικῆς καταγωγῆς...».

125. Βλ. *Τὰ Νέα,* 28.5.92.

126. Βλ. *Ἡ Καθημερινή,* 29.5.1991. Πβ. καὶ Ἰ. Ἰβάνωφ, Οἱ κρυφὲς αἰχμὲς μιᾶς φαινομενικῆς νάρκης, *Εὐρωβαλκάνια,* 12, 1993, 20: «Ἀνακινεῖται τὸ ζήτημα τῆς βουλγαρικῆς μειονότητος στὴν Ἀλβανία καὶ δὴ στὶς περιοχὲς Νόβο Μπάρσο καὶ Μοσχοπόλεως...»!

127. *Ἡ Καθημερινή,* 4.7.1993, 8.

εἰσφορὰ ἐπιστημονικῆς μαρτυρίας καὶ ἐθνικοῦ προβληματισμοῦ, σὲ ὧρες τῆς ἱστορίας μας κρίσιμες»[128].

Προφανέστατα εὐελπιστεῖ ὅτι θὰ ὑπάρξουν ὑπηρεσιακοὶ Ἄργοι, ποὺ θὰ ἀναγνωρίσουν τὸ σημαινόμενο τοῦ μηνύματος, ὅπως ὁ Ἄργος μετὰ τὴν ἐπιστροφὴ ἀπὸ τὴν Τροία στὴν Ἰθάκη τὸν Ὀδυσσέα. Πολὺ διαφορετικὴ διατύπωση θὰ φιλοτεχνοῦσε, ἂν ἐγνώριζε ὅτι ἡ περικοπὴ Ζίφκωφ δὲν ἀπόκειται ἀποκλειστικὰ στὸ μνημονευόμενο μουσεῖο. Εἶναι ἡ πεμπτουσία τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ἰδεώδους τῆς Βουλγαρίας. Περιέχεται – ἀμετάβλητη σὰν εὐαγγελικὴ παραμένει – στὶς ὁδηγίες τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Σόφιας, οἱ ὁποῖες ἀπευθύνονται στοὺς ἱστορικοὺς καὶ διδάσκοντες ἱστορία σὲ ὅλες τὶς βαθμίδες καὶ κατευθύνσεις τῆς βουλγαρικῆς ἐκπαιδεύσεως: «Δέον ὅπως ἐνταθῇ ἡ μελέτη καὶ ἐκλαΐκευσις τῆς θρακικῆς κληρονομίας, τῆς πλουσίας θρακικῆς κουλτούρας, τῆς ὁποίας ἄμεσοι κληρονόμοι εἴμεθα ἡμεῖς οἱ Σλάβοι, οἱ Βούλγαροι…

Ἡ ἱστορία τῆς Βουλγαρίας δὲν διεγράφετο πάντοτε ἐπὶ τῶν σημερινῶν μόνον ἐδαφικῶν ὁρίων τῆς χώρας μας. Ἀπὸ τὸν βουλγαρικὸν λαὸν πολλάκις κατὰ τὸ παρελθὸν εἶχον ἀποσπασθῆ βιαίως ζωτικὰ τμήματα τῆς χώρας του… Τοῦτο ὑποχρεώνει τοὺς Βουλγάρους ἱστορικούς, ὅπως μελετοῦν καὶ ἐκλαϊκεύουν παραλλήλως πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς σημερινῆς Βουλγαρίας καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν περιοχῶν ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι κάποτε ἀνῆκον εἰς τὸ βουλγαρικὸν κράτος καὶ αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἢ εἶναι κατῳκημέναι ὑπὸ Βουλγάρων…».

Ὁ κατ᾽ ἐξοχὴν βουλγαρολόγος Ἰ. Θ. Λαμψίδης, ποὺ μεταφράζει τὸ βουλγαρικὸ κείμενο, προβαίνει καὶ στὸ ἀκόλουθο σχόλιο: «… Οἱ Βούλγαροι ἱστορικοὶ ὑποχρεώνονται ἀπὸ τὸ Κράτος νὰ διαπαιδαγωγοῦν τὴν νεολαίαν μὲ τὸ ὅραμα τῆς μεγάλης Βουλγαρίας τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Εἰς τὰ σχολικὰ ἐγχειρίδια ἱστορίας σκοπίμως καὶ ἐμφαντικῶς τονίζεται ὅτι ὁλόκληρος ὁ γεωγραφικὸς χῶρος τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης ὑπῆρξεν ἀπὸ αἰώνων ἔδαφος βουλγαρικὸν μὲ πλειοψηφοῦντα βουλγαρικὸν πληθυσμὸν καὶ ὅτι βιαίως καὶ ἀδίκως μεγάλα καὶ ζωτικὰ τμήματα τῶν ἐδαφῶν τούτων ἀπεσπάσθησαν ἀπὸ τὸν κορμὸν τῆς μητρὸς Βουλγαρίας. Οὕτω ἡ βουλγαρικὴ νεολαία ἀπὸ τῶν θρανίων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἀκόμη ἐμποτίζεται σκοπίμως μὲ τὴν πικρίαν διαπραχθείσης δῆθεν εἰς βάρος τῆς πατρίδος της ἀδικίας! Οὕτω τὰ ἐδάφη τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης θὰ ἔδει νὰ καταστοῦν βουλγαρικά. Ἀποτελεῖ δὲ τοῦτο πίστιν καὶ διακαῆ πόθον παντὸς Βουλγάρου, ἀνεξαρτήτως ἰδεολογικῆς τοποθετήσεως. Αὐτὰ διὰ τὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐνημέρωσιν τῶν ἡμετέρων ἱστορικῶν»[129].

128. *Ἡ Καθημερινή,* 25.3.1988, 13.
129. Πβ. *Βαλκανικὴ Βιβλιογραφία,* 1 (Συμπλήρωμα). ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 1973, 11-15.

Στὴν προκειμένη περίπτωση δὲν ἐπιδιώκεται ἁπλῶς ἀναγνώριση μειονότητας ἀλλὰ μετατροπὴ τῶν Ἑλλήνων (Μακεδόνων - Θρακῶν) σὲ μειονότητα ἔναντι τῆς δῆθεν παρουσίας καὶ μάλιστα ὑπεροχῆς τῶν Βουλγάρων, καθὼς καὶ διαιώνιση τῆς ἐχθρότητας καὶ τοῦ μίσους μέσῳ τῆς διδακτέας ὕλης στὰ σχολεῖα, ὥστε οἱ κατὰ καιροὺς διακηρυσσόμενες σὲ ἀνώτατα κυβερνητικὰ κλιμάκια τῶν δύο χωρῶν φιλικὲς σχέσεις νὰ καταντοῦν ἀνεπίτρεπτη ὑποκρισία καὶ τραγικὴ εἰρωνεία, συνάμα δὲ νὰ ἑρμηνεύονται οἱ ἀνήκουστες βιαιοπραγίες καὶ ἄγριες δολοφονίες, τὶς ὁποῖες διαπράττουν οἱ Βούλγαροι ὅσες φορὲς εἰσέρχονται στὸ ἑλληνικὸ ἔδαφος[130].

Συνάγεται, λοιπόν, τὸ συμπέρασμα ὅτι εἶναι ἄκρως ἐπείγουσα καὶ ἐπιτακτικὴ ἡ ριζικὴ ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς ἢ ἀπὸ ὅλα τὰ γειτονικὰ κράτη[131], ἄν ποτε τὰ ἑλληνικὰ πολιτικὰ κόμματα ἀντιληφθοῦν ὅτι βλάπτουν ἀνεπανόρθωτα τὴν Ἑλλάδα, ἐφ' ὅσον σὲ θέσεις νευραλγικὲς δὲν τοποθετοῦν τοὺς ἐνδεδειγμένους φρουρούς, πρόσωπα προικισμένα μὲ τὶς ἐπιβαλλόμενες γνώσεις – τὸ ἀνθρώπινο ἦθος – τὸ πατριωτικὸ φρόνημα, ἀλλὰ κομματικοὺς ἐγχρώμους κατὰ περίσταση, χωρὶς κἂν νὰ ἐπιλέγουν «τουλάχιστο τοὺς καλύτερους ἀπὸ τὸν κομματικό τους χῶρο καὶ ὄχι τοὺς πιστότερους ἢ φανατικότερους ὀπαδούς τους, ποὺ συχνὰ δὲν εἶναι οἱ καλύτεροι ἢ οἱ καταλληλότεροι», ὅπως σὲ πρόσφατη ἔκκληση προτείνει ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Ἀθαν. Σμοκοβίτης[132].

Δ΄ Τουρκία

Τὸ 1983, ὁ Ρουμάνος τουρκολόγος N. Beldiceanu, ὁ ὁποῖος μὲ βάση τὶς τουρκικὲς πηγὲς διερευνᾶ τὴν ὀθωμανικὴ ἐξάπλωση στὴ Βαλκανική, συμπεραίνει ὅτι ὁ ὅρος "τοῦρκος" ἐξ ἀρχῆς, στὰ μέσα τοῦ 15ου αἰώνα, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἑρμηνεύεται μὲ σημασία ἐθνική[133].

130. Βλ. Ἀλέξανδρος Σβῶλος, Γιὰ τὴ Μακεδονία καὶ τὴ Θράκη. Ἀθῆναι: Ἀργ. Παπαζήσης, 1945. Alexandre Svolos, *Pour la Macédoine et la Thrace. L' occupation de la Grèce du Nord par les Bulgares*. Traduit par G. Vlachos. Paris: Imprimérie André Tournon et Cie, 1946. Ἀγόρω - Ἐλισάβετ Ἀ. Λαζάρου, Ἀλέξανδρος Σβῶλος καὶ Βορειοελλαδικὸς Ἑλληνισμός, *Παρνασσός,* 35, 1993, 350-358.

131. Βλ. *Ἔκθεση Πεπραγμένων* σχολικοῦ ἔτους 1981-82 Βαρβακείου Προτύπου Σχολῆς. Διευθυντὴς Ἀχ. Γ. Λαζάρου, δ.Φ., Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς Μ.Ε. Ἀθήνα Ἰούλιος 1982, 21-25.

132. Πβ. *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος,* 9.11.1995, 80.

133. Βλ. *Byzantion,* 53, 1983, 131. Ἐπίσης βλ. *Τρικαλινά,* 11, 1991, 144.

Τὸ προηγούμενο ἔτος 1982, ὁ Ὁλλανδὸς Slot στὸ δίτομο σύγγραμμά του, ποὺ ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸ ὁλλανδικὸ Ἱστορικὸ καὶ Ἀρχαιολογικὸ Ἰνστιτοῦτο Κωνσταντινουπόλεως, προλογικὰ σπεύδει στὴν ἀκόλουθη προειδοποίηση: «Ἐπιβάλλεται νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψη μας ὅτι ἡ πλειονότητα τῶν "Τούρκων", ποὺ συναντοῦμε στὸ ἔργο αὐτό, δὲν εἶναι καθόλου Τοῦρκοι μὲ τὴν ἐθνικὴ ἔννοια ἀλλὰ χριστιανοὶ ἐξισλαμισμένοι»[134].

Ἤδη τὸ 1935 ὁ Eugène Pittard μᾶς προειδοποιεῖ νὰ μὴ λησμονοῦμε, ὅταν γράφουμε τὴ λέξη "τοῦρκος", ὅτι στὸν ὅρο αὐτὸν βρίσκουμε βαλκανικοὺς αὐτόχθονες πληθυσμοὺς ἐξισλαμισμένους γιὰ διάφορες αἰτίες[135]... Ἐνδείκνυται δὲ καὶ λόγῳ καυτῆς ἐπικαιρότητας ἡ καταχώριση μικρῆς περικοπῆς ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Braudel: «Στὰ Βαλκάνια τὸν 16ο αἰώνα πλαγιὲς ὁλόκληρες ὀροσειρῶν στὴν Ἀλβανία ἢ στὴν Ἐρζεγοβίνη γύρω ἀπὸ τὸ Σεράγεβο πέρασαν στὸ Ἰσλάμ»[136]. Ὡς πρὸς τὰ μέσα ἐπιβολῆς τῆς ἰσλαμικῆς θρησκείας ἢ τοῦ ἐξαναγκασμοῦ στὴν ἀλλαξοπιστία ἀρκεῖ ἡ ἀνάγνωση μικροῦ δημοσιεύματος τοῦ Morgenthau[137]. Ἀνάλυση διεξοδικὴ καὶ τεκμηριωμένη ὑπάρχει στὸ μνημειῶδες σύγγραμμα τοῦ Σπ. Βρυώνη γιὰ τὸν ἐξισλαμισμὸ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας[138].

Παρὰ ταῦτα οἱ σύγχρονοί μας Τοῦρκοι, πραγματικοὶ θύτες, δὲν ὀρρωδοῦν σήμερα νὰ ἐμφανίζονται καὶ σὰν προστάτες τῶν θυμάτων τους ἢ τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς θρασύτητας νὰ σεμνύνονται κιόλας γιὰ τὴν παρουσία τους στὴ Βοσνία, μάλιστα νὰ τὴν ἐπικαλοῦνται καὶ σὰν προσὸν γιὰ τὴν ἔγκριση ἀπὸ τὸ Εὐρωκοινοβούλιο τῆς τελωνειακῆς ἑνώσεως τῆς Τουρκίας μὲ τὴν Ε.Ε. Ταγοὶ δὲ κρατῶν τῆς Ε.Ε. σπεύδουν νὰ ἐπιδοκιμάσουν ἐνδίδοντας στὸν ἄπληστο μαμμωνᾶ, στὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα, στὴν ὕλη, καὶ πάραυτα παραγνωρίζοντας τὸ πνεῦμα, τὸν πολιτισμό, τοῦ ὁποίου διακαῶς ἐπιδιώκουν νὰ θεωροῦνται δῆθεν θιασῶτες, ἐνῶ προφανέστατα γίνονται ἐπιλήσμονες μοναδικῶν ἱστορικῶν σταθμῶν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας καὶ σωστικῶν χρεῶν πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Συγκεκριμένα,

134. B.J. Slot, *Archipelagus turbatus. Les cyclades entre colonisation latine et occupation ottomane c. 1500-1718*. I. Printed in Belgium 1982, 3.

135. *RIEB,* 1-2, 1935, 533.

136. F. Braudel, *Ἡ Μεσόγειος...* ΜΙΕΤ. Ἀθήνα 1991, 401. Βλ. καὶ Δ. Κωστόπουλος. Ἑλληνοχριστιανικὲς καταβολὲς στοὺς μουσουλμανοφανεῖς πληθυσμοὺς τῶν Βαλκανίων καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, *Εὐρωβαλκάνια,* 12, 1993, 12-16.

137. H. Morgenthau, Les Faits les plus horribles de l' Histoire, *The Red Cross Magazin,* Μαρτίου 1918, καὶ αὐτοτελῶς στὴν ἀγγλικὴ καὶ γαλλικὴ γλώσσα. Paris 1918.

138. Sp. Vryonis, Jr., *The Decline of Medieval Hellenism in Asia Minos and the Process of Islamization from the Eleventh through the Fifteenth Century,* Berkeley 1971. Γενικὴ δὲ θεώρηση βλ. Κ. Π. Κύρρης, *Τουρκία καὶ Βαλκάνια,* Βιβλιοπωλεῖο τῆς "Ἑστίας", 1986, ὅπου καὶ ἐνημερωτικὴ βιβλιογραφία.

ὅταν πρόσφατα ἀνακηρύσσεται σωτήριον ἔτος τῆς Εὐρώπης τὸ 1683 μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως τριῶν αἰώνων ἀπὸ τὴν ἀπώθηση τῶν Τούρκων, ποὺ πολιορκοῦν τὴ Βιέννη καὶ ἀπειλοῦν τὴν ἐπιβολὴ τοῦ ἰσλαμισμοῦ στὴ γηραιὰ ἤπειρο, οἱ ἁρμόδιοι Εὐρωπαῖοι, ὀργανωτὲς τῶν πανευρωπαϊκῶν ἐκδηλώσεων, παραλείπουν νὰ τιμήσουν τὴν Ἑλλάδα, τῆς ὁποίας οἱ σημερινοὶ ἰθύνονες, καθὼς καὶ οἱ κομματικοὶ παρακοιμώμενοι, ἐξ ἴσου ἀνιστόρητοι καὶ ἀδιάφοροι οὔτε κἂν λαμβάνουν γνώση καὶ ἀποτίουν τιμὲς στὴ Ρουμανία (!)[139], ὅπου ὡς ἀπόδημος Ἕλληνας, ἐξ αἰτίας τῆς τουρκοκρατίας στὴν τότε Βαλκανική, ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο συντελεστὲς τῆς σωτηρίας τῆς Εὐρώπης σταδιοδρομεῖ λαμπρότατα, ὁ δὲ ἕτερος στὴν Κωνσταντινούπολη θυσιάζει καὶ τὴ ζωή του γιὰ τὴ διαφύλαξη τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τὸν ἐξισλαμισμό!

Τοὺς αὐτόχθονες, λοιπόν, Θρακιῶτες, ποὺ ὑφίστανται τὸν ἐξισλαμισμό, οἱ Τοῦρκοι τῶν ἡμερῶν μας ἀνενδοίαστα προβάλλουν σὰν τουρκικὴ μειονότητα, ἂν καὶ ρητὰ (ἄρθρο 2) στὴν ἑλληνοτουρκικὴ συμφωνία τῆς 30 Ἰανουαρίου 1923 περὶ ἀνταλλαγῆς πληθυσμῶν ἐξαιρέθηκαν «οἱ *Ἕλληνες* κάτοικοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως "καὶ" οἱ *Μουσουλμάνοι* κάτοικοι τῆς Δυτικῆς Θράκης θὰ τυγχάνουν τῆς αὐτῆς μεταχειρίσεως μὲ τοὺς Ἕλληνες τῆς Κωνσταντινουπόλεως»[140]. Ὅμως μὲ τουρκικὲς μεθοδεύσεις ἀνεφάρμοστες καὶ σὲ βαρβαρικὰ κράτη ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν νησιῶν Ἴμβρου καὶ Τενέδου ἐξουθενώνεται. Μόλις ἐπιβιώνει 2-3% τοῦ ὑπάρχοντος κατὰ τὴν ὑπογραφὴ τῆς Συνθήκης τῆς Λωζάννης. Ἀντίθετα στὴν Ἑλλάδα εὐημεροῦν οἱ Μουσουλμάνοι, τῶν ὁποίων ἀρκετοὶ τελευταῖα ἐκτρεφόμενοι κατάλληλα κινοῦνται σὰν ἐκπρόσωποι μειονότητας ὄχι θρησκευτικῆς, ὅπως εἶναι ἀναγνωρισμένη, ἀλλὰ ἐθνικῆς, "τουρκικῆς".

Στὴν τεκμηριωμένη πραγματικότητα, ἂν ἐξαιρεθοῦν οἱ Τσιγγάνοι, ἀποκαλούμενοι διεθνῶς πλέον *Ρώμ,* Ρώμηδες (ὁμόρριζο τοῦ *Ρωμαῖος* - Βυζαντινός), οἱ ὁποῖοι εἶναι ἐπήλυδες, θρησκειολογικὰ πολύμορφοι καὶ δημογραφικὰ εὐαριθμότεροι, γιὰ τὸν κύριο ὄγκο τῶν Μουσουλμάνων ἀποδεικνύεται περίτρανα ἡ αὐτοχθονία. Συντίθεται δὲ ἀπὸ δύο πληθυσμιακὲς ἑνότητες. Τῆς πολυαριθμότερης, περίπου 51% τοῦ συνόλου, τὰ μέλη, ποὺ κάκιστα - ἀτεκμηρίωτα ἄλλως τε – χαρακτηρίζονται "τουρκογενῆ", δὲν ἔχουν φυλετικὴ σχέση μὲ τοὺς Τούρκους, ἀσιατικῆς προελεύσεως. Τῆς δεύτερης τὰ μέλη, οἱ καλούμενοι Πομάκοι[141], τῶν

139. Βλ. *Biserica Ortodoxă Română (BOR),* 101, 1983, 561-564. Παραγνωρίζεται δὲ ὁ Ν. Σπαθάρης - Milescu.

140. Βλ. Θ. Χρυσανθόπουλος, Ἡ Δυτικὴ Θράκη καὶ ἡ τουρκικὴ κυβέρνηση, *Δημοκρατικὴ Πορεία,* 21.4.1989, 5.

141. Βλ. βιβλιογραφία ἕως 1993 Ξ. Κοτζαγεώργη - Ἀ. Παπαγιωτοπούλου, *ἔ.ἀ.,* 289α λ. Πομάκοι. Κων. Βουλουτιάδης, Μέγας Ἀλέξανδρος - Ἀγριᾶνες (Πομάκοι), *Ἐπαρχιακὸς*

ὁποίων ἡ ἐξισλάμιση ἱστορεῖται μὲ ἀδιάσειστα στοιχεῖα, εἶναι ἐπίσης αὐτόχθονα καὶ συνεπῶς ἄσχετα μὲ τοὺς Τούρκους φυλετικά. Γιὰ τὸ πρῶτο τμῆμα ἡ μαρτυρία τοῦ Βυζαντινοῦ χρονογράφου Δημητρίου Κυδώνη πείθει ἀπόλυτα. Ἀναφέρεται στὸν ἀδιαμφισβήτητα βιαιότατο τρόπο προσηλυτισμοῦ στὸ ἰσλὰμ Ἑλλήνων τῆς Θράκης. Γιὰ τὸ δεύτερο τμῆμα Μουσουλμάνων, τοὺς Πομάκους, ποὺ στὴν πλέον ἀποδεκτὴ ἐκδοχὴ καταγωγῆς τους ἀπὸ ἀκραιφνὲς ἀρχαῖο θρακικὸ φύλο μὲ μορφὴ ἑλληνικὴ τουλάχιστον μετὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους καὶ διαδοχικὲς μεταπτώσεις στὴν πίστη καὶ ἐναλλαγὲς στὴ γλώσσα, προσφυέστατα ἐπισημαίνεται ὅτι εἶναι ἔμψυχο δυναμικὸ ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον θρησκειολογικά, γλωσσολογικά, ἀνθρωπολογικά, ἐθνολογικά, λαογραφικά, πολιτισμικά. Ἑπομένως κρίνεται ἐπαινετὴ ἡ ἐντελῶς πρόσφατη συνειδητοποίηση τῆς πολλαπλῆς σπουδαιότητας καὶ τῆς χρείας διατηρήσεως τῆς ἰδιαιτερότητάς τους στὴ γλώσσα. Αἰφνιδιάζει δὲ εὐχάριστα τὸ γεγονὸς ὅτι πραγματώνεται ἀπὸ στρατιωτικό. Ἴσως ἐπαληθεύεται τὸ ρητὸ «ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται», ἀφοῦ στρατιωτικὸς σὲ πλήρη σύγχυση εἶχε ἐπιτείνει τὸν "ἐκτουρκισμό" τους…

Τὸ παραδοξότερο εἶναι ὅτι καὶ θρησκευτικὰ οἱ Μουσουλμάνοι τῆς Θράκης ἀφίστανται τῶν πέρα τοῦ Ἕβρου διεκδικητῶν τους. Στὸν ἑλληνικὸ χῶρο ὑπάρχουν δύο κύριες κατηγορίες μουσουλμάνων, οἱ Κιζιλμπάσηδες καὶ οἱ Μπεκτασῆδες[142]. Οἱ πρῶτοι, ποὺ εἶναι καὶ οἱ ὀλιγαριθμότεροι, διαφέρουν ἀπὸ τοὺς μουσουλμάνους τῆς Μικρᾶς Ἀσίας σὲ πολλὲς θρησκευτικὲς δοξασίες καὶ ἔθιμα. Σχετίζονται δὲ μόνον ὡς πρὸς τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖο λαμβάνουν ἀπὸ μικρασιατικὸ ἐξισλαμισμένο φύλο κατὰ τοὺς χρόνους ἐξισλαμίσεώς τους. Οἱ δεύτεροι, οἱ Μπεκτασῆδες, ποὺ ἐκλαμβάνονται ὡς αἱρετικοὶ μουσουλμάνοι καὶ ὀφείλουν τὸ ὄνομά τους στὸν Μπεκτὰ Χατζῆ Σγὶτ Μωχάμμετ (1247-1338), ὀνομαστὸ μουσουλμάνο θεολόγο, ἱδρυτὴ μοναχικοῦ μουσουλμανικοῦ τάγματος στὴν Τουρκία, χαρακτηρισμένο αἱρετικὸ καὶ συνακόλουθα διωκόμενο καὶ πρόσφυγα στὴν Αἴγυπτο, ὅπου ἀνασυγκροτεῖ τὸ τάγμα του, ὑπάγονται κανονικὰ στὸν ἀρχηγὸ τῶν ἁπανταχοῦ Μπεκτασήδων τοῦ Καΐρου. Προσηλωμένοι δὲ στὶς θρησκευτικὲς πεποιθήσεις τους δὲν ἀναμειγνύονται στὶς φυλετικὲς καὶ πολιτικὲς ἔριδες. Ἐπὶ αἰῶνες συμβιώνουν ἁρμονικὰ μὲ τοὺς συντοπίτες τους χριστιανούς, μὲ τοὺς

Τύπος, 19.11.1989, *Πατρίδα,* 21.11.1989, καὶ *Ἀγών,* 18.6.1991. Id Πραγματικοὶ Ἔνοχοι, *Ἐπαρχιακὸς Τύπος,* 6.3.1990, *Πατρίδα,* 7.3.1990, καὶ *Ἀδέσμευτη,* 20.3.1990. Ἐπίσης βλ. Ν. Π. Σολεϊντάκης, Περὶ τῶν Πομάκων. Τὸ χρέος μας, *Ἀκτῖνες,* 566, 1995, 323 κ.ἑ. Ἀντ. Κ. Λιάπης, *Ἡ ὑποθηκευμένη γλωσσικὴ ἰδιαιτερότητα τῶν Πομάκων.* Κομοτηνὴ 1995. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Πομάκοι, *Ἀεροπορικὴ Ἐπιθεώρηση,* 87, 2009, 150-160.

142. Ε. Χ. Ζεγκίνης, *Ὁ Μπεκτασισμὸς στὴ Δ. Θράκη. Συμβολὴ στὴν ἱστορία τῆς διαδόσεως τοῦ μουσουλμανισμοῦ στὸν ἑλληνικὸ χῶρο.* 220 - ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 1988.

ὁποίους ἔχουν καὶ κοινὴ καταγωγή. Ἡ θρησκευτικὴ ἰδιαιτερότητά τους, πρόσφορη γιὰ τὴν ἀνάπτυξη ἑλληνο-αἰγυπτιακῶν θρησκευτικῶν, μορφωτικῶν καὶ πολιτισμικῶν σχέσεων καὶ ἀνταλλαγῶν, καθὼς καὶ γιὰ τὴν ἐπίκληση τῆς αἰγυπτιακῆς ἀντιθέσεως στὴν τουρκικὴ βουλιμία καὶ παντοειδῆ παρενόχληση πληθυσμοῦ, ποὺ οὔτε φυλετικὰ οὔτε θρησκευτικὰ συνδέεται μὲ τὴν Τουρκία, δὲν ἀξιοποιεῖται ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ πλευρά, διαρκῶς ἀνίδεη, περιδεῆ, ἀδρανῆ, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀποθράσυνση ἀργυρωνύτων ὀργάνων τῆς γειτονικῆς χώρας.

Ἀλλὰ γιὰ τὴν Τουρκία, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ πληθυσμιακὸ συνονθύλευμα, ἡ ἀνακάλυψη μειονότητά της στὸν ἑλληνικὸ χῶρο δὲν ἀφορμᾶται ἀποκλειστικὰ ἀπὸ ἀποδεδειγμένη ἢ ἀναπόδεικτη ὕπαρξη μουσουλμάνων, "τουρκογενῶν" ἢ αἱρετικῶν[143]. Διότι ἁπλούστατα ἐφευρίσκει καὶ κατασκευάζει καὶ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος.

Μολονότι στοὺς ἐπιστημονικοὺς ἱστορικοὺς τομεῖς ὄψιμα ἐμφανίζεται, δὲν ἀπουσιάζει ποτὲ ἀπὸ διεθνῆ συνέδρια καὶ μάλιστα ἐγκαιρότατα στὶς προσυνεδριακὲς συναντήσεις, ὅπου ὑπαγορεύει τὶς ἐπιθυμίες της, ὅπως λήψη μέτρων ἀπὸ τὶς κυβερνήσεις τῶν ὑποψηφίων συνέδρων γιὰ τὴν ἀπάλειψη λέξεων, φράσεων, παραγράφων τῶν σχολικῶν βιβλίων ἱστορίας ἢ ἄλλης διδακτέας ὕλης, π.χ. κοινωνιολογίας, λογοτεχνίας κ.λπ., μὲ τὶς ὁποῖες σκιαγραφοῦνται δυσμενῶς οἱ Τοῦρκοι[144].

Ἐπίσης ἡ Τουρκία πρὸ τῆς πλήρους ἐντάξεώς της στὴν Ε.Ο.Κ. ἐκμεταλλεύεται ὅλες τὶς παροχὲς καὶ τὶς δυνατότητες ἐπιστημονικῶν ἀνταλλαγῶν καὶ ἐνημερωτικῶν ἐπισκέψεων μὲ σκοπιμότητα προδιαγεγραμμένη καὶ ἄριστα προπαρασκευασμένη. Μετὰ τὴν κάθαρση τῶν ἐγχειριδίων τῆς Εὐρώπης ἀπὸ ἀναφορὲς ἐπιβαρυντικὲς ψιμυθιώνεται μὲ πολιτισμικὸ παρελθόν, ὥστε νὰ ἐπισκιάζεται ὁ ἑλληνικὸς καὶ δῆθεν νὰ ἐμβολιάζεται ὁ εὐρωπαϊκός. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ περίπτωση τῆς Τουρκάλας Adile Ayda, ἡ ὁποία περιοδεύει τὴ Δύση καὶ δίνει διαλέξεις σὲ κέντρα ἐτρουσκικῶν ἐρευνῶν "ἀποδεικνύοντας" ὅτι Ἐτροῦσκοι = Πελασγοί, τῶν ὁποίων γλωσσικὸ ὄργανο εἶναι ἡ τουρκική, καὶ Πελασγοὶ = Τοῦρκοι![145] Δὲν εἶναι ἔπεα πτερόεντα, λόγος μόνον προφορικὸς ἀλλὰ καὶ γρα-

143. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ὁ μουσουλμανισμὸς τῆς Βαλκανικῆς καὶ σύγχρονες περιπλοκές. *Πρακτικὰ Ἐπιμορφωτικῶν Σεμιναρίων Ξεναγῶν.* ΕΟΤ. Ἀθήνα 1994, 49-78.

144. Ν. Μοσχόπουλος, *Αἱ νέαι τουρκικαὶ ἱστορικαὶ ἐθνολογικαὶ θεωρίαι.* Ἐν Ἀθήναις. Ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου, 1935. Βλ. καὶ σχόλια Ν. Iorga γιὰ ἀναφορὲς Μοσχόπουλου στὰ τουρκικὰ σχολικὰ βιβλία σὲ προγενέστερες συγγραφές του, *Revue historique du sud - est européen,* 4-6, 1937, 167-169.

145. Ἐνῶ κατὰ τὶς πηγὲς «Pélasges = Grecs» καὶ «Pélasgia = Grèce». Πβ. M. Sakellariou, *Peuples préhelléniques d' origine indo - européenne*. Athènes 1979, 339. Βλ. καὶ Vl. I. Georgiev, La Grèce et les Indo - Européens. *Acta of the 2nd International Colloquium on Aegean Prehistory*. Athens 1972, 24-35. Id., L' ethnogénèse du peuple grec. (D' après les

πτός. Ἀρχικὰ δημοσιεύει αὐτοτελῶς στὴ γαλλικὴ γλώσσα τὶς τουρκικὲς θέσεις μὲ τὸν ὁμολογουμένως εὑρηματικὸ τίτλο: *Les Etrusques étaient - ils des Turcs?* (Paris 1971)[146]. Μετέπειτα ἀπαλείφει τὸ ἐρωτηματικὸ καὶ μὲ κατάφαση δημιουργεῖ τὴν ψευδαίσθηση ἀλήθειας[147].

Ἑπομένως στὴ Θράκη, ὅπου οἱ Πελασγοὶ φέρονται νὰ προηγοῦνται τῶν Ἑλλήνων, τὸ πεδίο ἀνακαλύψεως "τουρκικῆς" μειονότητας ἐκτείνεται πλέον καὶ πέρα τῶν μουσουλμάνων στοὺς χριστιανούς, σ' ὅλους τοὺς αὐτόχθονες! Ἀναλογικὰ ὅλες οἱ νησιωτικὲς περιοχές, Λῆμνος, Μυτιλήνη κ.λπ., καθὼς καὶ ἠπειρωτικές, ὅπως τῆς θεσσαλικῆς Πελασγιώτιδας καὶ τῆς Πελασγίδας Λάρισας τελοῦν ὑπὸ κατοχὴ ἑλληνική!

Αὐτὰ τὰ φληναφήματα δὲν προορίζονται μόνο γιὰ ἐσωτερικὴ κατανάλωση στὸ πλατύτερο τουρκικὸ κοινό, ἀλλὰ περιέχονται καὶ σὰν ὕλη διδακτέα σὲ σχολικὰ βιβλία[148]. Ἔτσι τὰ Τουρκόπουλα διαποτίζονται μὲ δηλητήριο κατὰ τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι τάχα κατακρατοῦν τουρκικὰ ἐδάφη, καὶ ποδηγετοῦνται γιὰ τὴν κατάληψή τους.

---

données de la toponymie), *ΠΑΑ,* 54, 1979 [1980], 178*-186*. Id., L' importance des toponymes mycéniens pour les problèmes de l' histoire de la langue grecque et l' ethnogénèse des Grecs», *Linguistique Balkanique,* IX/1, 5-39.

146. Βλ. καὶ *Antiquité Classique,* 41, 1972, 767-768, ὅπου σύντομη ἀλλὰ μεστὴ κριτικὴ τοῦ Roger Lambrechts.

147. Βλ. Νεοκλῆς Σαρρῆς, Οἱ πραγματικὲς διαστάσεις τῆς ἑλληνοτουρκικῆς ἀντιμαχίας ὅπως προκύπτουν ἀπὸ τὴν τουρκικὴ ἰδεολογία, *Πολιτεία,* 9, 1988, 31 σημ. 19.

148. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Τὰ ἑλληνοτουρκικὰ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς παιδείας, *Λογοτεχνικὴ Δημιουργία,* 37, 1988, 37-39, *Ἐλευθερία* (Λαρ.), 14.2.1988, 9, *Τὰ Νέα τοῦ Βροντάδου,* 801, 15.6.1988, 1 καὶ 3. Βλ. καὶ Ἡρακλῆς Μήλλας, Τί γράφουν τὰ τουρκικὰ σχολικὰ βιβλία γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τί τὰ ἑλληνικὰ γιὰ τὴν Τουρκία, *Ἐλευθεροτυπία,* 24.2.1988, 20-21. Πβ. καὶ *Ποντίκι,* 5.2.1988, 4, ὅπου ἐνδιαφέρον σχόλιο ὑπὸ τὸν τίτλο: «Τὰ "κουφά": Ὁ "ὑπουργὸς" Παιδείας τῆς τούρκικης χούντας Χασὰν Τζελὰλ Γκιουζὲλ δήλωνε ὅτι ἀρχίζουν σύντομα οἱ ἐργασίες τῆς ἐπιτροπῆς ποὺ θὰ ΑΠΑΛΕΙΨΕΙ ὅλα τὰ ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας σχόλια καὶ χαρακτηρισμοὺς ἀπὸ τὰ σχολικὰ βιβλία!!!». Ἕνα δὲ χρόνο ἐνωρίτερα γνωστοποιεῖται, *Ἐλευθεροτυπία,* 9.1.1987, 29, «ὅτι, ἤδη, στὰ πλαίσια τῆς δραστηριότητας τῶν *Ἐπιτροπῶν Φιλίας* στὴν Ἀθήνα καὶ τὴν Κων/λη, ἄρχισε ἡ ἔρευνα, ἀπὸ εἰδικοὺς τῶν σχολικῶν βιβλίων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου (ἑλληνικῶν καὶ τουρκικῶν), *πρῶτο καὶ βασικὸ βῆμα* στὴν πολὺ σημαντικὴ αὐτὴ προσπάθεια γιὰ τὴν προσέγγιση τῶν δύο γειτονικῶν λαῶν. Καὶ οἱ εἰδικοὶ βρίσκουν ὅτι πρέπει νὰ γίνουν ἀρκετὲς διορθώσεις. *Καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρές*». Ἡ διαβεβαίωση προέρχεται ἀπὸ τὸν Τοῦρκο πρωθυπουργὸ Ozal. Περιττὴ ἄλλως τε, ἀφοῦ δημόσια ἀναγγελία πραγματώσεως γίνεται καὶ τὸ 1981. Πβ. *Ἐλευθεροτυπία,* 23.7.1981, μὲ τίτλο: "Συγκρίσεις". Ἐνῶ… ἀναμένονται τὰ ἀποτελέσματα ἐπαυξάνουν τὰ ἀνθελληνικὰ ἐγχειρήματα οἱ Τοῦρκοι καὶ στὸ Ἐξωτερικό, ὅπου ἀδιάλειπτα διαβάλλουν τὰ ἑλληνικὰ σχολικὰ βιβλία. Βλ. *Stern,* 13, 22.3.1979, 9-10. Ἡ ἀναμονὴ εἶναι ἀδικαιολόγητη, ἀφοῦ οἱ καίριες ἐπισημάνσεις γιὰ τὰ τουρκικὰ βιβλία

Ὅσα, λοιπόν, κατὰ καιροὺς γράφονται ἢ λέγονται γιὰ ἑλληνο-τουρκικὴ φιλία ἀποτελοῦν φενάκη, ἀποκοίμηση, ἀπονάρκωση, οἱ δὲ θιασῶτες ἢ κήρυκες τῆς ποθητῆς καὶ εὐκταίας ἰδέας, ἐφ' ὅσον δὲν θέτουν ὡς προϋπόθεση τὴν ἀμοιβαία ρύθμιση τῆς διδακτέας ὕλης μὲ κριτήρια ἀπολύτως ἐπιστημονικὰ καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀντικειμενικά, φαντάζουν οὐρανοβάμονες στὴν ἐπιεικέστερη κρίση, συνήθως δὲ "ἄμαθοι ἀπὸ πατέρα κι' ἄγνωροι ἀπὸ μητέρα" – κατὰ Κωστῆ Παλαμᾶ – ἢ ἀσφαλέστερα ἀφελεῖς καὶ φερέφωνα.

Οἱ Τοῦρκοι δὲν ἀφήνουν ἀνεκμετάλλευτη ὁποιαδήποτε ἀφορμή, ἡ ὁποία προσφέρεται γιὰ διατύπωση καὶ ἁπλῶν ἐρωτηματικῶν ἢ ὑπονοουμένων σχετικῶν μὲ δῆθεν τουρκικὴ μειονότητα στὴν Ἑλλάδα. Σὲ πρόσφατο διεθνὲς συνέδριο, στὸ ὁποῖο ἡ τουρκικὴ συμμετοχὴ εἶναι πράγματι ἐπίλεκτη καὶ πολυμελής, Τοῦρκος σύνεδρος σὲ καταπληκτικὲς στιγμὲς συνεδρίας, ὥστε νὰ καθίσταται ἀδύνατος ὁ ἐνδεχόμενος ἑλληνικὸς ἀντίλογος, ἐξαπολύει σειρὰ – φαινομενικὰ ἀγωνιωδῶν – ἐρωτήσεων: Τί ἀπέγιναν οἱ Τοῦρκοι Θεσσαλίας[149], Μακεδονίας[150]…; Ἐνῶ δὲν ἀγνοεῖ τὴν ἀνυπαρξία τους, περίτεχνα μηχανεύεται διασπορὰ ὑποψίας γιὰ δῆθεν γενοκτονία (!) Τούρκων στὴν ἑλληνικὴ ἐπικράτεια, προεξοφλώντας προφανῶς ἀμηχανία τῶν Ἑλλήνων παρισταμένων καὶ ἄγνοια τοῦ συγκεκριμένου θέματος ἀπὸ τοὺς ξένους συνέδρους δώδεκα χωρῶν, πλὴν Ἑλλήνων καὶ Τούρκων.

Ἐν τέλει ἀποκορύφωση τῆς τουρκικῆς ἰταμότητας καὶ πανουργίας συντελεῖται μὲ τὸ βιβλίο τοῦ Ozal, στὸ ὁποῖο ἡ Τουρκία προβάλλεται σὰν ἡ γενέτειρα τοῦ γνωστοῦ ὡς ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ὡς βάση τοῦ εὐρωπαϊκοῦ[151], ὥστε νὰ φαίνεται δικαιολογημένος καὶ ὁ τίτλος: *Ἡ Τουρκία στὴν Εὐρώπη*[152].

καταχωρίζονται συστηματικὰ σὲ περιοδικὰ καὶ αὐτοτελῆ βιβλία. Βλ. *Βαλκανικὴ Βιβλιογραφία* VI - 1977. Παράρτημα. ΙΜΧΑ. Θεσσαλονίκη 1981, 239-251.

149. Πβ. Λάζ. Ἀρσ. Ἀρσενίου, *Τὸ Ἔπος τῶν Θεσσαλῶν ἀγροτῶν καὶ οἱ ἐξεγέρσεις τους (1881-1993).* Τρίκαλα 1994, 23: «Φεύγοντας οἱ Κονιάροι, πῆραν μαζί τους "ἑκατομμύρια λιρῶν" Τουρκίας, ποσὸ τεράστιο τότε».

150. Ὑπαινίσσεται πονηρότατα τοὺς ἑλληνοφώνους μουσουλμάνους, τοὺς Βαλαάδες, τῶν ὁποίων ἡ παρουσία καὶ ἡ προέλευση καὶ ἡ τύχη εἶναι ἀπόλυτα γνωστή. Βλ. Ἀντ. Δ. Κεραμόπουλλος, *Τί εἶναι οἱ Κουτσόβλαχοι.* Ἐν Ἀθήναις 1939, 58. Μ. Καλινδέρης, Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τοῦ θέματος τῶν Βαλαάδων, *Μακεδονικά,* 17, 1977, 315-366.

151. Προετοιμάζεται καὶ μεθοδεύεται βαθμιαῖα καὶ ἐπιμελέστατα. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Φαιδρότητες τῆς Ἄγκυρας. Καὶ οἱ Δωριεῖς ἀκόμα εἶχαν προγόνους τούς… Τούρκους! Ὁ Ὅμηρος καὶ τὰ Ἔπη του ἀνήκουν στὸν τουρκικὸ κόσμο, ὑποστηρίζουν οἱ Τοῦρκοι "ἐπιστήμονες", *Ἡ Καθημερινή,* 22.5.1983, 7.

152. Βλ. Φ. Ἰ. Κακριδῆς, Made in Turkey, *Τὸ Βῆμα,* 8.10.1989, 58. Χαρὰ Κιοσσέ, Ὅταν ὁ Ὅμηρος γίνεται Ὁμέρ!, *Τὸ Βῆμα,* 1.12.1991, 8. Κ. Ἀλῆ, Οἱ Τοῦρκοι ξαναγράφουν τὴν Ἱστορία στὰ μέτρα τους, *Ἐλευθεροτυπία,* 23.12.1991, 42.

Ε΄. Ρουμανία

Ἀσφαλῶς γεννᾶται εὔλογα τὸ ἐρώτημα πῶς συμπεριλαμβάνεται στοὺς βαλκανικοὺς γείτονες καὶ πῶς ἀνακαλύπτει μειονότητά της στὸν ἑλληνικὸ χῶρο ἡ Ρουμανία, ἀφοῦ δὲν συνορεύει μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ δὲν εἶναι κἂν βαλκανικὴ χώρα, κειμένη πέρα τοῦ Δουνάβεως. Κατὰ παράφραση ἀρχαίου ρητοῦ, ἀνάγκᾳ γὰρ καὶ ταγοὶ πείθονται. Σαφέστερα, ἐπειδὴ στὴ Φεβρουαριανὴ εὐρωπαϊκὴ ἐπανάσταση τοῦ 1848 οἱ ὑπήκοοι τῶν Παριστρίων Ἡγεμονιῶν, οἱ ὁποῖες βραδύτερα ἑνώνονται μὲ τὸ ὄνομα Ρουμανία[153], συμμετέχουν ἐνεργῶς καὶ θορυβωδῶς διεκδικώντας τὴν Τρανσυλβανία καὶ τὴ Βεσσαραβία, κατεχόμενες ἀπὸ τὶς ὑπερδυνάμεις τῆς ἐποχῆς Αὐστρο - Οὐγγαρία καὶ τσαρικὴ Ρωσία ἀντίστοιχα, οἱ ἰθύνοντες πρὸς πρόληψη πιθανῆς ἐμπλοκῆς σὲ ἄνιση ἀναμέτρηση προσποιοῦνται ὅτι ἐπικροτοῦν τὸ πατριωτικὸ παραλήρημα ἐξορκίζοντας τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν ἐπαναστατῶν στὴ σωτηρία τῆς πατρίδας. Παράλληλα ἐπιδίδονται στὸν ἀποπροσανατολισμό τους τονίζοντας τὴν ἀνάγκη προγραμματισμοῦ διεκδικητικῶν προτεραιοτήτων. Πάραυτα προτείνουν ὡς πρώτη τὴν ταχύτερα πραγματοποιήσιμη διασαλπίζοντας ὕπαρξη ἀλυτρώτων "ἀδελφῶν"[154], δῆθεν Ρουμάνων, καὶ

153. Ἂν καὶ στὴν πέρα τοῦ Δουνάβεως ρωμαϊκὴ ἐπαρχία *Δακία* μεταφέρεται ὁ ὅρος μὲ τὴ μορφὴ Romania (Ρωμανία), μετὰ τὴν ἐγκατάλειψή της ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Αὐρηλιανὸ καὶ τὴν ὑποταγή της σὲ νέους κατακτητὲς ἀχρηστεύεται, ὁ δὲ ὁμόρριζος πολιτικὸς ὅρος Romanus (Ρωμᾶνος) ἀποκτᾶ τὴ σημασία "δοῦλος" καὶ δὲν χρησιμοποιεῖται, ὅπως συμβαίνει καὶ στὴ Δύση, ὅπου ἀφανίζεται. Βλ. Gaston Paris, Romani, Romania, lingua romana, romancium. *Mélanges linguistiques* publiés par M. Roques. Paris 1909, 13 σημ. G. Lacour - Gayet, *La question des Roumains d' Autriche - Hongrie*. Paris 1915, 11. Πβ. καὶ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ G.J. Brătianu, *Une énigme et un miracle historique: le peuple roumain*. Bucarest 1942, 217: «Le nom ethnique *rumân,* héritage incontestable de la Romania du bas - Empire, finit par acquérir une valeur sociale péjorative et par désigner la plèbe des paysans attachés à la glèbe, taillables et corvéables au gré des envahisseurs». Ἀποκαθίσταται στὴν ἀρχικὴ ἔννοια καὶ καθιερώνεται ὡς ἐθνωνύμιο ἀπὸ Ἕλληνες ἀποδήμους. Βλ. Μαρία Νυσταζοπούλου - Πελεκίδου, *Οἱ Βαλκανικοὶ λαοί,* Ἰωάννινα 1978, 173. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἡ συμβολὴ τοῦ Αἰγαίου στὴ γένεση τῆς Ρουμανίας. Ἡ περίπτωση τῆς Χίου: Διάκονος Κορέσης, *Παρνασσός,* 32, 1990, 290-308. Ὅμως μὲ τὴ μορφὴ *Ρουμανία* διασώζεται στὴν κυρίως Ἑλλάδα, στὴ Ρούμελη. Πβ. Κ. Ν. Σάθας, *Χρονικὸν ἀνέκδοτον Γαλαξειδίου ἢ ἱστορία Ἀμφίσσης, Ναυπάκτου, Γαλαξειδίου, Λοιδωρικίου καὶ τῶν περιχώρων.* Ἐν Ἀθήναις 1865 (ἀνατ. ἄνευ τινος ἀλλοιώσεως ἐπιμελείᾳ Συνδέσμου Γαλαξειδιωτῶν, ἐν Ἀθήναις 1914), 203: «οὔλη τὴν Ἑλλάδα, ποῦ τὴν ἐλέγασι Ῥουμανία»!

154. Ἀδιόρθωτοι νοσταλγοὶ τοῦ παρελθόντος ἐπαναφέρουν τὶς προπαγανδιστικὲς δημοσιεύσεις βλ. V. Sasu, La Macédoine vue par Bolintineanu, *Recherches sur l' histoire des institutions et du droit,* 4, 1980, 147-152.

στὴν ἐπικράτεια τοῦ Μεγάλου Ἀσθενοῦς, τοῦ Σουλτάνου. Ἐντοπίζουν κιόλας τὴ Μακεδονία, τῆς ὁποίας τοὺς Βλάχους (= λατινοφώνους) ἐμφανίζουν σὰν Ρουμάνους ἀποκαλώντας τους Μακεδο - Ρουμάνους, ἂν καὶ ὁ ὅρος εἶναι ἀδόκιμος[155] κατὰ τὸν Κροάτη ρωμανιστή - βαλκανολόγο Petar Skok καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Βλάχοι αὐτοαποκαλοῦνται Ἀρμάνοι. Ὁ τελευταῖος ὅρος, τὸν ὁποῖο οἱ λεγόμενοι Βλάχοι ἢ Κουτσόβλαχοι ἢ Τσιντσάροι διατηροῦν ἀκόμη, ἐνέχει ἰδιάζουσα σημασία. Διότι ἀπὸ αὐτὸν παράγεται καὶ ἡ Ἀρμανία (Ρωμανία), ὅπως κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ὀνομάζουν οἱ Ἕλληνες τὴ χώρα τους, σύμφωνα μὲ τὴν ἀποκάλυψη τοῦ ὀνομαστοῦ Ρώσου βυζαντινολόγου Vasiliev[156] καὶ τὴν ἀποδοχή της ἀπὸ τὸν ἐξ ἴσου διάσημο συνάδελφό του Ἕλληνα ἀκαδημαϊκὸ καὶ καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Διονύσιο Ζακυθηνό[157], οἱ δὲ Ρουμάνοι ὁμόλογοί τους, Petre Năsturel κ.λπ., ποὺ ἀνακινοῦν μειονοτικὸ ζήτημα, ἀποφεύγουν ἐπιμελῶς ὁποιονδήποτε σχολιασμὸ στὰ πολυάριθμα βλαχολογικὰ δημοσιεύματά τους. Σιωπὴ ἔνοχη καὶ εὔγλωττη.

Γιὰ τὴν ἐπίτευξη τοῦ σχεδίου ἀντιπερισπασμοῦ τῆς ρουμανικῆς κοινῆς γνώμης ἐφαρμόζεται καὶ τὸ ἀπανθρωπότερο μέσο, τὸ παιδομάζωμα[158]. Ἀποσπῶνται μικρὰ παιδιὰ ἀπὸ οἰκογένειες ὀρεινῶν χωριῶν τῆς Πίνδου, ἀφοῦ προηγουμένως δελεάζονται οἱ γονεῖς μὲ ποικίλες ἐπιδαψιλεύσεις καὶ διαβεβαιώσεις ἐπαγγελματικῆς ἀποκαταστάσεως, κατάλληλης και προσοδοφόρας, ἰδίως δὲ σταδιοδρομήσεως σὲ κλάδους ἐπιστημονικούς. Ἀλλὰ τὰ παιδιὰ εἰσάγονται στὸ σχολεῖο τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων Βουκουρεστίου, ὅπου ἐκπαιδεύονται, γιὰ νὰ καταστοῦν Ἀπόστολοι τοῦ ρουμανισμοῦ στὴν Ἑλλάδα. Ὁμολογουμένως ἡ ἐπιχείρηση ἀποτυγχάνει. Τὴν δὲ ἀπόδειξη προσφέρει ἕνα ἀπὸ τὰ παιδιά, ὅταν ἐνηλικιώνεται, ὁ G. Papacostea - Goga[159] γράφοντας στὰ ἀπομνημονεύματά του καὶ τὰ ἑξῆς: «…κάμποσοι νέοι ποὺ ἐπιστρέψαμε ἀπὸ τὴ Ρουμανία,… γιὰ νὰ διαφωτίσουμε τὸ

155. Βλ. RIEB, 1-2, 1934-1935, 330. Συμφωνεῖ δὲ καὶ ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου G. Murnu, *Romanii din Bulgaria medievală*. București 1939, 51.

156. A.A. Vasiliev, *Byzance et les Arabes*. II. Bruxelles 1950, 399 κ.ἑ.

157. D.A. Zakythinos, Romania - Ῥωμανία… *Beiträge zu einem Lexicon historischer Grundbegriffe*. Sonderdruck aus dem Internationalen Jahrbuch für Geschichtsunterricht 1959/60. Braunschweig, 89: «Les Grecs appellent leur pays Armania (Romania)…».

158. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Βλέψεις Ρουμανίας καὶ ἑλληνικότητα Βλάχων - Ἀρωμούνων, *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο 1986,* 321-346. Βλ. καὶ Ἐλευθερία Ἰ. Νικολαΐδου, *Ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα στὸ βιλαέτι Ἰωαννίνων καὶ στὰ βλαχόφωνα χωριὰ τῆς Πίνδου.* Α΄. Ἰωάννινα 1995.

159. G. Papacostea - Goga, *În zizele redesteptării macedo - române, memorii, acte și corespondență*. București 1927. Πβ. Μ. Ρωμανός, *ἔ.ἀ.,* 21-22. Ἀνάτ.

λαὸ τῆς Μακεδονίας, μολονότι ἐμεῖς οἱ ἴδιοι εἴμαστε Ἀρωμοῦνοι, στὶς κοινότητες ποὺ πηγαίναμε μᾶς θεωροῦσαν ὡς ἀντιπρόσωπους ξένων συμφερόντων».

Ἐξ ἄλλου, ἂν καὶ δαπανῶνται τεράστια ποσά, τὰ ἀποτελέσματα εἶναι πενιχρότατα ἕως μηδαμινά, σύμφωνα μὲ ἐπίσημες Ἐκθέσεις ἁρμοδίων τοῦ ρουμανικοῦ κράτους[160]. Ἔτσι ἐπαληθεύεται καὶ ἡ κοινὴ πίστη τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος ἐξ ἀρχῆς τοὺς Ἀρμάνους ξενιτεμένους στὴ Βλαχιὰ (Ρουμανία) ἀποκαλεῖ Ἕλληνες[161], διαπιστώνοντας ὅτι παρὰ τὴν κάποια γλωσσικὴ συγγένεια, εὐεξήγητη πλέον, οἱ Ἀρμάνοι ἀπόδημοι κουβαλοῦν στὴν ξενιτειά, στὶς Ἡγεμονίες, τὸν ἑλληνικὸ τρόπο ζωῆς, τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμὸ καὶ τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα[162].

Ἐν τούτοις μὲ πολυχρόνια, πολυσχιδῆ καὶ πολυδάπανη προπαγάνδα ἡ Ρουμανία προωθεῖ τὶς θέσεις της καὶ κατορθώνει στὴν παγκόσμια γραμματεία νὰ ταυτίζονται οἱ Βλάχοι τῆς Ἑλλάδος (οἱ ἀποκαλούμενοι συνήθως Κουτσόβλαχοι, αὐτοαποκαλούμενοι δὲ Ἀρμάνοι, γνήσιοι ἀπόγονοι Ἑλλήνων τῶν ρωμαϊκῶν καὶ μεσαιωνικῶν - βυζαντινῶν χρόνων) μὲ τοὺς Δάκες τοῦ Δουνάβεως, τοὺς Ρουμάνους. Μολονότι δὲ ἡ διεπιστημονικὴ ἔρευνα (ἀρχαιολογική, ἱστορική, φιλολογική, γλωσσολογική, λαογραφικὴ κ.λπ.)[163] ἀποδεικνύει περίτρανα

160. Πβ. *Bulletin d' Orient,* 1.9.1905, ὅπου ὁ D. Lazaresco Lecanta ὁμολογεῖ: «… La masse de la population valaque nous a partout reniés…». Ταυτόχρονα οὐδέτεροι παρατηρητὲς συντάσσονται μὲ τὸν Lecanta. Πβ. *Hellénisme,* 1.11.1905, ὅπου μαρτυρία τοῦ Max Nordau. Βλ. καὶ Κωνστ. Ἀναστ. Βαβοῦσκος, Τινὰ εἰσέτι περὶ τῶν Βλαχοφώνων, *Τιμητικὸς τόμος Κ. Ν. Τριανταφύλλου.* Πάτραι 1990, 73-84.

161. C.C. Giurescu, *Istoria Bucurestilor.* Bucureşti 1979, 220. Πβ. P. Năsturel, Koutsovalaque. Recherche étymologique. *Etudes Roumaines et Aroumaines*. Paris 1990, 91 σημ. 16.

162. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Οἱ Βλάχοι καὶ ἡ διάδοση τῆς ἑλληνικῆς παιδείας στοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς. *Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Διασπορᾶς καὶ ἡ ἑλληνικὴ παιδεία του.* Φλώρινα 29-31 Ὀκτωβρίου 1993. Στ΄ Διεθνὲς Παιδαγωγικὸ Συνέδριο Παιδαγωγικῆς Ἑταιρείας Ἑλλάδος. Ἑλληνικὰ Γράμματα. Ἀθήνα 1995, 155-175.

163. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *Ἡ ἀρωμουνικὴ καὶ αἱ μετὰ τῆς ἑλληνικῆς σχέσεις αὐτῆς.* Ἐν Ἀθήναις 1976. Ἔκδοση τῆς Ἱστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς Ἑταιρείας τῶν ἐν Ἀθήναις Θεσσαλῶν. Β΄ ἔκδ. 1986. Γαλλικὴ μετάφραση Ἱδρύματος Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου: Achille G. Lazarou, *L' aroumain et ses rapports avec le grec*. Institute for Balkan Studies. 206. Thessaloniki 1986, ὅπου ἀνατρέπονται ὅλες οἱ ρουμανικὲς θέσεις. Id., La révolte des Larisséens en 1066. Extrait d' *Actes de la Table Ronde La Thessalie,* 21-24, Juillet 1975. Collection de la Maison de l' Orient Meditérranéen No 6. Série Archéologique 5. Lyon 1979. Id., La singularité des Aroumains dans leur poésie populaire. Athènes 1989. Ἐπίσης ἐν *Balkan Studies,* 282, 1987, 373-389, καὶ *Beiträge zur sprachlichen, literarischen und kulturellen vielfalt in den Philologien*. Festschrift für Rupprecht Rohr zum 70. Geburtstag… Franz Steiner Verlag Stuttgart 1992. Id., Aroumain bana; est - il in héritage aborigène? *Balkan Studies,* 29, 2, 1988, 309-340, καὶ *ΣΤ΄ Διεθνὲς Συνέδριο Σπουδῶν Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης.* Ἑλληνικὲς ἀνακοινώσεις. Σόφια: 30 Αὐγούστου - 5 Σεπτεμβρίου 1989. Ἀθή-

τὴν ἑλληνικότητα τῶν Ἀρμάνων, ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία μὲ πρόσχημα τὴν εὐρύτερη ἐξυπηρέτηση ἐθνικῶν συμφερόντων, περισσότερο ζωτικῶν, τοὺς παραχωρεῖ στὴ Ρουμανία[164], ἐνῶ σύγκαιρα Ἀρμάνος μὲ καίρια ἁρμοδιότητα στὴ ρουμανικὴ διπλωματία (πρέσβυς τῆς Ρουμανίας στὸ Λονδίνο, μετάκλητος γιὰ τὴ διεύθυνση τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνδιασκέψεως Βουκουρεστίου 1913) διακυβεύοντας σταδιοδρομία καὶ ζωὴ ἀγωνίζεται ἑλληνοπρεπέστατα γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῶν ἑλληνικῶν δικαίων στὴ Μακεδονία, γενέτειρά του. Ἀτυχῶς ἀγνοώντας τὴν καταγωγὴ τοῦ πολυτίμου τούτου παράγοντος, τοῦ Ν. Μισσίου, καὶ τῶν Ἀρμάνων ἐν γένει τόσο ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ὅσο καὶ τὸ τότε πρωθυπουργικὸ περιβάλλον, οἱ συνοδοί του, πρὸ τῆς ἐκδηλώσεως σχετικοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς Ρουμανίας, δημιουργοῦν ἐπίσημα μειονοτικὸ ζήτημα, τοῦ ὁποίου ἡ πρόληψη ἦταν δυνατὴ χωρὶς τὴ στέρηση τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ "Ρουμάνου" ἁρμοδίου[165].

Ἐξ αἰτίας, λοιπόν, τῆς ἀβελτερίας καὶ ἀνετοιμότητας τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας ἡ Ρουμανία διεκδικεῖ καὶ νησιὰ τοῦ Βορείου Αἰγαίου καὶ διανοεῖται δημιουργία ρουμανοϊταλικοῦ ἄξονα στὴ Βαλκανικὴ χρησιμοποιώντας σὰν ἁρμοὺς τοὺς Ἀρμάνους, τῶν ὁποίων τὴν παρουσία στὴ Θεσσαλία ἐπικαλοῦνται διεθνῶς γιὰ τὴ ματαίωση τῆς ἑνώσεως τῆς Θεσσαλίας μὲ τὴν Ἑλλάδα τοῦ Δομοκοῦ καὶ μετέπειτα γιὰ τὸν διαμελισμὸ τῆς ἑνιαίας Ἠπείρου μὲ συνέπεια τὴν ἔναρξη τοῦ δράματος τῶν Βορειοηπειρωτῶν, ἑλληνοφώνων καὶ βλαχοφώνων[166]. Τὰ ἐπακόλουθα ἐπαυξάνονται μὲ τὰ αὐτονομιστικὰ ἐγχειρήματα 1917 καὶ 1941, τῆς Δημοκρατίας τῆς Κορυτσᾶς καὶ τοῦ Πριγκιπάτου τῆς Πίνδου, ὅταν πάλι μὲ πρωτοβουλία ἑλληνική, πάντοτε μὲ πρόδηλο πρόσχημα, γνωστοποιεῖται στὶς ἰταλικὲς ἀρχὲς Κατοχῆς ἡ ξενικὴ προέλευση τῶν Ἀρμάνων!

Ἡ Ἑλλὰς δὲν ἀφυπνίζεται γιὰ τὴν ὁριστικὴ ἀντιμετώπιση τῆς ξένης προπαγάνδας οὔτε κατὰ τὴν ἐπανεμφάνιση τοῦ ρουμανικοῦ ἐνδιαφέροντος τὸ 1948 καὶ τὴν ἀποφασιστικὴ καὶ δημόσια ἀπόρριψή του ἀπὸ τοὺς Ἀρμάνους τῆς μόνης τότε τυπικὰ δῆθεν ρουμανικῆς κοινότητας τοῦ βορειοελλαδικοῦ χώρου, τῆς Βέροιας, τῆς ὁποίας τὰ μέλη μὲ διαφάνεια καὶ παρρησία ἀποτάσσονται τὴν προ-

---

να 1990, 403-435. Id., Ἐτυμολογικὰ καὶ σημασιολογικὰ τῆς ἀρωμουνικῆς λέξεως μπάνα (bana), *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο* 1992, 433-451, κ.ἄ.

164. A. Lazarou, The Greek Navy as a negotiation factor during 1912, *Acta Inernational Symposium of Military History "Moudros '92" – "Pavlos Melas '92",* Greece 1992, 78 κ.ἑ.

165. Βλ. Γ. Ροῦσσος, Ὁ Βενιζέλος καὶ ἡ ἐποχή του, *Τὸ Βῆμα,* 18.6.1961. Ἐπίσης Βαβοῦσκος, *ἔ.ἀ.,* 73 κ.ἑ.

166. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Καταγωγὴ καὶ ἐπίτομη ἱστορία τῶν Βλάχων τῆς Ἀλβανίας, *Ἠπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο 1993-94,* 1-53 καὶ ἔκδ. Ἐπιτροπῆς Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα.

στασία τῆς Ρουμανίας, τὴν ὁποία πληρώνουν ἀκόμη πανάκριβα ὅλοι οἱ Ἀρμάνοι τόσο ἠθικὰ ὅσο καὶ οἰκονομικά, συνάμα δὲ κατὰ καιροὺς διαταράσσονται καὶ οἱ σχέσεις τῶν δύο χωρῶν μὲ πολλαπλὲς καὶ ἐπώδυνες ἐπιπτώσεις, κατ' ἀμφότερα τὰ μέρη[167].

Τὸ ζήτημα ὀξύνεται καὶ περιπλέκεται. Διότι οἱ ρουμανικὲς θέσεις, συχνότατα ἀντιφατικὲς ὡς παρεπόμενες τῆς ρουμανο - οὐγγρικῆς διελκυστίνδας καὶ ἑπομένως παρῳχημένες καὶ γιὰ τὴ ρουμανικὴ ἐπιστήμη, καθὼς καὶ οἱ ἀνάλογες τῶν γειτονικῶν κρατῶν, καταχωρίζονται σὰν ἀλήθειες στὸν ἐπισημότερο ἐθνολογικὸ ὁδηγό, ἐπιβλητικὸ τόμο ἐπιγραφόμενο *L' Europe et ses populations,* Χάγη 1978, συμβουλευτικὸ ὄργανο γιὰ τὶς ὑπηρεσίες λήψεως ἀποφάσεων στοὺς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς καὶ πρὸ πάντων στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἕνωση (ΕΕ), προστάτιδα μάλιστα μετὰ τὴν Ἀπόφαση τοῦ Φεβρουαρίου 1994 τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου ὅλων τῶν "μειονοτήτων", διεκδικουμένων ἕως τώρα ἀπὸ τὰ γειτονικὰ κράτη!

Στ΄. Μειονοτικὰ ΕΕ καὶ συναγερμὸς Ἑλλήνων

Ὁπωσδήποτε ἡ ΕΕ (τότε ΕΟΚ) δὲν εἶναι ἄμοιρη εὐθυνῶν γιὰ τὴν ἐσφαλμένη παρουσίαση στὸ προαναφερόμενο ἐπίσημο καὶ ἐπιβλητικὸ σύγγραμμα τῆς ἐθνολογικῆς καταστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, τῆς ὁποίας ἡ ἀκραιφνῶς ἐπιστημονικὴ εἶναι ἐντελῶς διαφορετική, ὅπως ἀκριβῶς Δυτικοευρωπαῖοι ὀνομαστοὶ πανεπιστημιακοὶ ἐπιτόπια διαπιστώνουν, μνημονευόμενοι κιόλας στὸν ἐδῶ πρόλογο, καὶ γιὰ τὴν προβολὴ σὰν μειονοτήτων πληθυσμῶν ἑλληνικῆς καταγωγῆς καὶ γλώσσας, π.χ. Ἀρβανιτῶν, Ἀρμάνων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουν χρῆστες καὶ ξενικοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος, ὁμολογουμένως μεστοῦ ἀποδεικτικῶν τῆς ἑλληνικότητάς τους.

Ὅμως ἡ ἐθνολογικὴ διαστρέβλωση ὀφείλεται κυρίως ἀφ' ἑνὸς μὲν στὴν παράλειψη τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας κατὰ τὸ στάδιο τῆς προεργασίας ὑποδείξεως Ἑλλήνων εἰδικῶν ἐπιστημόνων, στὴν ἀλαλίαν της μετὰ τὴν κυκλοφορία τοῦ βιβλίου, καίτοι ἦταν ἐπιτακτικὴ καὶ κατεπείγουσα ἡ ἐνδεδειγμένη ἐπισήμανση τῶν λαθῶν καὶ ἡ πρέπουσα ὑποβολὴ διαβήματος διορθωτικοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ στὴν παντελῆ ἀπουσία τῆς ἑλληνικῆς πανεπιστημιακῆς ἢ ἐρευνητικῆς κοινότητας σὲ ὅλα τὰ στάδια τῆς συγγραφῆς, ἀντιθέτως δὲ μέλη της μὲ ἀβάσιμα, ἀνεπιστημονικὰ καὶ ἀπαράδεκτα δημοσιεύματα συνέπραξαν στὴν ἀλλοίωση τῆς ἀληθινῆς

167. M. Lhéritier, L' évolution des rapports gréco - roumains depuis un siècle (1821-1921), *Mélanges offerts à N. Iorga*. Paris 1933, 595. M. Cazacu - N. Trifon, *Moldavie ex - sovietique: histoire et enjeux actuels suivi de Notes sur les Aroumains en Grèce*… Editions Acratie 1993, 200 σημ. 21. Μ. Τρίτος, *Τὸ Κουτσοβλαχικὸ ζήτημα,* Ἀθήνα 1993, 10-11.

ἐθνολογικῆς μορφῆς τῆς Ἑλλάδος[168], τὴν ὁποία ἄκριτα ἐκθέτουν διεθνῶς μὲ πρόφαση ὅτι δὲν σέβεται τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα, δὲν λαμβάνει μέτρα διδασκαλίας μειονοτικῶν γλωσσῶν κ.ἄ.π.[169]

Κατ' ἐξοχὴν ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία κωφεύει στὶς ἐκκλήσεις τῶν παραγόντων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας γιὰ κατάθεση τῶν ἑλληνικῶν θέσεων μετὰ τὴν πλήρη ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στὴν ΕΟΚ. Ὅταν τελικὰ πειθαναγκάζεται στὴν ἀποδοχὴ ὁρισμοῦ ὡς ἐκπροσώπου της, εἰδικοῦ ἐπιστήμονα συνδέσμου, ποὺ συντάσσει ὅλα τὰ ἐπίμαχα λήμματα μὲ συντομία, σαφήνεια καὶ πειστικότητα, ἡ Ἑλλὰς ἀδρανεῖ τελείως, ὥστε νὰ μὴ φθάσουν στὸν προορισμό τους, τὸν δὲ συντάκτη, ποὺ προσφέρει δωρεὰν τὶς γνώσεις του, ἀφήνει ἀκάλυπτο, ἐξαναγκασμένο ἄλλως τε σὲ παραίτηση, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ στερεῖται ἡ χώρα στὸ ἐσωτερικὸ καὶ στὶς Βρυξέλλες τοῦ ἐξειδικευμένου στὰ ὁλοένα καὶ ὀξύτερα μειονοτικὰ θέματα.

Ὡστόσο ὁ τελευταῖος μὲ εἰδικὲς διεπιστημονικὲς σπουδὲς συντάκτης, σύμβουλος σπεύδει ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας στὴν ἄμεση καὶ ἔγκυρη ἐνημέρωση τοῦ τότε Προέδρου Δημοκρατίας, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ μόνος ἔκδηλα καὶ ἔντονα ἐνδιαφερόμενος, καὶ ἐκπροσώπων τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ ἀρχηγοῦ τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, μὴ εἰδικῶν στὰ φλέγοντα μειονοτικά. Ἔτσι ἐξηγεῖται ὅτι παραμένουν οὐσιαστικὰ ἀνενημέρωτοι βουλευτὲς καὶ εὐρωβουλευτές, συνακόλουθα δὲ ἐκτεθειμένοι σὲ παγίδες ἢ δεκτικοὶ ἐπιρροῶν πανεπιστημιακῶν – κατὰ τὰ λοιπὰ ἴσως παναξίων –, οἱ ὁποῖοι δημοσιεύουν ἀπόψεις βασισμένες στὴν εἰδικότητά τους καὶ σὲ γενικὴ πληροφόρηση, ἀνεπαρκεῖς γιὰ τὴν κατανόηση, ἑρμηνεία καὶ ἀνάπτυξη τῶν μειονοτικῶν, ποὺ ἀπαιτοῦν εἰδικεύσεις σὲ περισσότερους γνωστικοὺς τομεῖς[170].

Γιὰ τὴν περιστολὴ τῶν συνεπειῶν τῶν παραλείψεων τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, τῶν ἐπιδοτουμένων ἀπὸ τὸ κράτος παντοίων ἱδρυμάτων καὶ ὀργανισμῶν, καθὼς καὶ τοῦ καταστροφικοῦ ἐρασιτεχνισμοῦ ἰδιωτῶν – μὲ τὴν κύρια καὶ μεταφορικὴ σημασία – ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσὸς καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα προβαίνουν κατὰ πρῶτον στὴ διακριτικὴ πληροφόρηση κυβερνητικῶν παραγόντων καὶ ἐν συνεχείᾳ διευρύνουν τὴν ἐνημέρωση μὲ διαλέ-

168. Βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἑλληνόβλαχοι καὶ παραπληροφόρηση. *Πρακτικὰ Α΄ Συνεδρίου Μετσοβίτικων σπουδῶν.* Μέτσοβο 28-30 Ἰουνίου 1991. Ἐπιμέλεια Τρ. Δημ. Παπαζήσης. Ἀθήνα 1993, 453 κ.ἑ. Id., Ἡ Ἔκθεση τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν τῶν ΗΠΑ καὶ ἡ εὐθύνη μας, *Πειραϊκὴ Ἐκκλησία,* 4 (111) Μάρτιος 1991, 46-47. Ἠλ. Μπαβαβέας, Οἱ συκοφάντες τῆς μεταρρύθμισης, *Νέα Πορεία,* 9.12.1979, 13 καὶ 13.

169. Εὐτυχῶς ὑπάρχουν ξένοι πανεπιστημιακοί, ποὺ διακηρύσσουν τὴν ἀλήθεια. Βλ. *Athener Zeitung,* 1.11.94, ὅπου ὁ Heinz Richter τοῦ Πανεπιστημίου Mannheim ἀπορρίπτει τὸν χαρακτηρισμὸ τῶν Βλάχων σὰν μειονότητας.

170. Βλ. *Ἐλευθεροτυπία,* 29.3.1994, 9 καὶ 1.4.1994, 56.

ξεις καὶ συνεντεύξεις στὸ ἐσωτερικὸ καὶ ἐξωτερικό, συνάμα δὲ μὲ δημοσιεύσεις ἄρθρων σχετικῶν μὲ τὰ ἐθνικὰ καὶ μειονοτικὰ θέματα στὸν ἡμερήσιο καὶ περιοδικὸ τύπο τῆς πρωτεύουσας καὶ τῆς ἐπαρχίας. Ἰδιαίτερα μεριμνοῦν γιὰ τὴν κατάρτιση τῶν χειριζομένων τὰ θέματα αὐτὰ ὑπαλλήλων ὅλων τῶν Ὑπουργείων καὶ Ὀργανισμῶν Δημοσίου καὶ Ἰδιωτικοῦ Δικαίου. Προγραμματίζουν καὶ πραγματώνουν πέντε Κύκλους Ἐπιστημονικῶν Σειρῶν Ταχύρρυθμης Ἐπιμορφώσεως στὰ Ἐθνικὰ καὶ Μειονοτικὰ Ζητήματα μὲ τὴν ἀκόλουθη διδακτέα ὕλη.

Ι.- Κύκλος. 15-17 Ἀπριλίου 1991: Εἰσαγωγή.

Α΄ Ἑνότητα. Δευτέρα 15 Ἀπριλίου, 10.00-14.00: Ὁρολογία.

α) Ἔννοια τοῦ ὅρου Ἔθνος, σημασιολογικὲς μεταβολές, παράγωγα. β) Ἔθνη, στοιχεῖα ἐπιβιώσεως καὶ αἴτια ἀποσυνθέσεως. γ) Ἔννοιες Κράτος καὶ Λαός. δ) Ἔννοια τοῦ ὅρου Μειονότης. Εἴδη Μειονοτήτων. ε) Γλῶσσες, διάλεκτοι, ἰδιώματα στὸν εὐρωπαϊκὸ χῶρο. στ) Θρησκεῖες, Αἱρέσεις, προσηλυτισμοὶ καὶ ἐπιπτώσεις. ζ) Ὀργανισμοὶ Ἐθνῶν καὶ Μειονοτήτων.

Β΄. Ἑνότητα: Θεώρηση Μειονοτήτων Εὐρώπης: 1. Σκανδιναυΐας. 2. Αὐστρίας καὶ Ἑλβετίας. 3) Κεντρικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Εὐρώπης:

α) Τσεχοσλοβακίας. β) Οὐγγαρίας. γ) Πολωνίας. δ) ΕΣΣΔ. ε) Ρουμανίας. στ) Βουλγαρίας. ζ) Γιουγκοσλαβίας. η) Ἀλβανίας.

Τρίτη 16 Ἀπριλίου, 10.00-14.00.

Γ΄ Ἑνότητα: Κοινοτικὴ Πολιτικὴ γιὰ τὶς Μειονότητες.

Δ΄ Ἑνότητα: Θεώρηση Μειονοτήτων χωρῶν - μελῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας: α) Ἡνωμένου Βασιλείου. β) Δανίας. γ) Γερμανίας. δ) Ὁλλανδίας. ε) Βελγίου. στ) Λουξεμβούργου. ζ) Γαλλίας. η) Πορτογαλίας. θ) Ἱσπανίας. ι) Ἰταλίας. ια) Ἑλλάδος.

Τετάρτη 17 Ἀπριλίου, 10.00-14.00.

Ε΄ Ἑνότητα: α) Πληθυσμιακὴ σύνθεση χερσονήσου τοῦ Αἵμου πρὸ τῆς ρωμαϊκῆς κατακτήσεως. β) Τὰ ὅρια τοῦ Ἑλληνισμοῦ. γ) Ἑλληνικὴ Διασπορά. δ) Ρωμαϊκὸς ἐπεκτατισμὸς καὶ ρωμαϊκὴ πολιτικὴ ἔναντι τῶν Ἑλλήνων.

ΣΤ΄ Ἑνότητα: α) Ἐπιδρομές, κάθοδοι, καταφυγὲς πληθυσμῶν στὸν ἑλληνικὸ χῶρο κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς καὶ μέσους χρόνους. β) Μετακινήσεις αὐτοχθόνων πληθυσμῶν ἐντὸς τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου. γ) Τουρκοκρατία καὶ ἐπιπτώσεις. δ) Ἐπαναστατικὰ κινήματα καὶ ἵδρυση ἐθνικῶν κρατῶν. ε) Τουρκοφωνία, σλαβοφωνία, ἀλβανοφωνία, βλαχοφωνία.

ΙΙ.- Κύκλος. 11-13 Νοεμβρίου 1991: Ἑλλὰς - Βαλκάνια καὶ Μουσουλμανισμός. Ἑλλὰς - γειτονικὲς χῶρες καὶ Μακεδονικό.

Ζ΄ Ἑνότητα: α) Μειονότητες στὸ Βυζάντιο. β) Πατριαρχεῖο. γ) Κράτος καὶ Κοινωνία στὴ σύγχρονη Τουρκία. δ) Ἐξισλαμισμοὶ καὶ Κύπρος.

Η΄ Ἑνότητα: α) Ἡ Θράκη καὶ ὁ Μουσουλμανισμός: Ἀρχὲς ἐξισλαμισμοῦ.

Τσιγγάνοι. Πομάκοι.

Θ΄ Ἑνότητα: α) Τὸ καθεστὼς τῶν μειονοτήτων κατὰ τὴ Συνθήκη τῆς Λωζάννης. β) Προτάσεις γιὰ τὸ Μουσουλμανικὸ Θράκης.

Ι΄ Ἑνότητα: α) Ἑλλὰς - γειτονικὲς χῶρες καὶ Μακεδονικό. β) Διαχρονικὴ παρουσίαση τῆς Μακεδονίας.

ΙΙΙ.- Κύκλος. 20-22 Ἰανουαρίου 1992: Ἑλληνισμὸς - Χριστιανισμός. Πληθυσμιακὲς ἑνότητες ἑλληνικοῦ χώρου.

ΙΑ΄ Ἑνότητα: α) Ἀπὸ τὴν Οἰκουμενικὴ στὴν Ἐθνικὴ Ἰδέα. β) Ἡ Οὐνία: "Σκόλοψ τῇ σαρκὶ" τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

ΙΒ΄ Ἑνότητα: α) Ἑλληνισμὸς χερσονήσου τοῦ Αἵμου. Βόρειος Ἤπειρος: Ἱστορία - Πολιτισμός. β) Ἕλληνες δίγλωσσοι: Βλάχοι, Ἀρβανίτες, Ἀρβανιτόβλαχοι. γ) Ἕλληνες ἐξισλαμισμένοι: Τουρκαλβανοί. δ) Κάθοδοι, ἀποδημίες, Οὐνία.

ΙΓ΄ Ἑνότητα: α) Τσάμηδες. β) Ἑλληνοαλβανικὰ Ζητήματα. γ) Γύφτοι - Κατσίβελοι - Τσιγγάνοι - Ρῶμοι. δ) Ἀρμένιοι. ε) Ἑβραῖοι.

ΙΔ΄ Ἑνότητα: α) Καρακατσάνοι - Σαρακατσαναῖοι, Κουπατσαραῖοι, Καραγκούνηδες. β) Βλάχοι - Κουτσόβλαχοι - Καράβλαχοι - Τσιντσάροι - Ἀρμάνοι.

IV. Κύκλος. 27, 28 Φεβρουαρίου καὶ 1η Μαρτίου 1995.

ΙΕ΄ Ἑνότητα: α) Οὐσία καὶ λόγος ὑπάρξεως τῆς Οὐνίας. β) Μεσοπολεμικὴ μειονοτικὴ κατάσταση τῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης καὶ θέσεις Jezioranski. γ) Μεταπολεμικὲς διαπιστώσεις τῶν Γάλλων καθηγητῶν Mirambel, Blanc, Sivignon κ.ἄ. γιὰ τὴν ἐθνολογικὴ σύνθεση τῆς Ἑλλάδος. δ) ΕΟΚ καὶ συνθετικὴ ἐθνολογικὴ θεώρηση τῆς Εὐρώπης.

ΙΣΤ΄ Ἑνότητα: α) Χαρτογραφικὰ τεκμήρια τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὸν χῶρο τοῦ Κράτους τῶν Σκοπίων. β) Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης καὶ πρωτοβουλία Εὐρωκοινοβουλίου γιὰ διορισμὸ Ἕλληνα ἐκπροσώπου στὰ Μειονοτικὰ Θέματα. γ) Μορφὲς Ἑλληνισμοῦ στὸν χῶρο τοῦ Κράτους τῶν Σκοπίων. δ) Τὸ Σύνταγμα τῶν Σκοπίων καὶ ἡ δικαϊϊκὴ κατάσταση τῶν Ἑλλήνων στὴ FYROM.

ΙΖ΄ Ἑνότητα: α) Τὸ Γραφεῖο τῶν ὀλιγώτερο διαδεδομένων γλωσσῶν καὶ οἱ ἐκθέσεις τῶν ἐκπροσώπων του ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψή τους στὴν Ἑλλάδα. β) Ἐκθέσεις Seguan καὶ Kililea γιὰ μειονότητες στὴν Ἑλλάδα καὶ ἑλληνικὲς προδημοσιεύσεις. γ) Ἡ ὀρθοδοξία στὴ νέα τάξη πραγμάτων στὴ Χερσόνησο τοῦ Αἵμου. δ) Τὰ μειονοτικὰ Θράκης.

V. Κύκλος. 12, 13, 14 Ἀπριλίου 1995: "Τὸ Κουτσοβλαχικὸ Ζήτημα".

ΙΖ΄ Ἑνότητα: α) Λόγοι δημιουργίας τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ ζητήματος. β) Μακεδονικὸς ἀγώνας καὶ Κουτσόβλαχοι. γ) Μέτρα ρουμανικοῦ κράτους.

ΙΗ΄ Ἑνότητα: α) Ἑλληνικὸ κράτος. β) Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. γ) Ἀπογραφὴ Χιλμῆ Πασᾶ 1905.

ΙΘ΄ Ἑνότητα: α) Αὐτονομιστικὰ ἐγχειρήματα 1917 καὶ 1942. β) Διακήρυξη 1948. γ) Ἀπογραφὴ 1951.

Κ΄ Ἑνότητα: α) Ἐθνικὰ ζητήματα 1954. β) Ἐκτιμήσεις ξένων ἐπιστημόνων. γ) Bulletin européen, Standardul, Balkan Archiv.

ΚΑ΄ Ἑνότητα: α) Ε.Ο.Κ. Παρακοινοτικὰ Μειονοτικὰ Σωματεῖα καὶ περιοδικὲς ἐκδόσεις. β) Τὸ Κουτσοβλαχικὸ Ζήτημα στὸν Ο.Η.Ε., στὴ Διάσκεψη τῆς Μαδρίτης, στὴ ΔΑΣΕ, στὸ Εὐρωκοινοβούλιο, στὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης. γ) Τὸ Κουτσοβλαχικὸ Ζήτημα στὴ Διεθνῆ Ἕνωση Δικηγόρων. δ) Οἱ ἐπίλογοι τῶν Ἐκθέσεων Seguan, Kililea καὶ Ἀπόφαση Φεβρουαρίου 1994 τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου. ε) Διορισμὸς Ἐπιτροπῆς ἐξ εἰδικῶν καὶ Ἐρωτηματολόγιό της σὲ δήμους καὶ κοινότητες τοῦ βορειοελλαδικοῦ χώρου.

ΚΒ΄ Ἑνότητα: α) Ἔκθεση τοῦ προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς M. Strubell. β) Θέσεις τῆς Πανελλήνιας Ἑνώσεως Πολιτιστικῶν Συλλόγων Βλάχων. γ) Πραγματικότητες καὶ σκοπιμότητες.

Στὴν πραγμάτωση τῆς καίριας ἐπιμορφώσεως συμβάλλουν ἀφιλοκερδῶς διδάσκοντες δωρεὰν οἱ ἑπόμενοι εἰδικοὶ ἐπιστήμονες καὶ καθηγητὲς πανεπιστημίων: Κωνσταντῖνος Βουλουτιάδης, Δημήτριος Γόνης, Διονύσιος Καλαμάκης, Κώστας Κύρρης, Ἀγόρω (Ρίτα) - Ἐλισάβετ Λαζάρου, Ἀχιλλεὺς Γ. Λαζάρου, π. Γεώργιος Μεταλληνός, Δημήτριος Μιχαλόπουλος, Νεοκλῆς Σαρρῆς, Θεόδωρος Χαρ. Τζῶνος, Ἠλίας Φιλιππίδης, Κωνσταντῖνος Χολέβας. Ἡ δὲ ἀπήχηση τῶν μαθημάτων, ἤδη τοῦ πρώτου Κύκλου – τοῦ Εἰσαγωγικοῦ, δὲν εἶναι ἁπλῶς ἐνθαρρυντικὴ γιὰ τὴν ἐπίσπευση τῆς συνέχειας ἀλλὰ ἔντονα ἐγκωμιαστική[171].

Δυστυχῶς ἀποβαίνει φρούδη ἡ ἐλπίδα ἐπιχορηγήσεως γιὰ τὴν ἔκδοση τοῦ συνόλου τῶν ἀνακοινώσεων, ὅπως ἐκφράζεται ἡ εὐχὴ καὶ ἡ ἐπιθυμία ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐπιμορφωθέντες, ἂν καὶ ἡ ἐπιτυχία γίνεται ἀντιληπτὴ καὶ ἀπὸ τὸ ἁρμόδιο ὑπουργεῖο, ποὺ παρὰ ταῦτα δὲν ὑπόσχεται οὔτε ἀγορὰ γιὰ τὶς ἐνδοϋπηρεσιακὲς ἀνάγκες ἀριθμοῦ ἀντιτύπων, ὥστε νὰ καθίσταται ἐφικτὴ ἡ ἐκτύπωση μὲ τὴν ἔμμεση κάλυψη τῆς δαπάνης ἢ τουλάχιστον μέρους της. Ἁπλούστατα, διότι οἱ παρυπουργικοὶ ἢ παρυφυπουργικοὶ παρατρεχάμενοι ἀναλίσκουν ὕπνο, ὁπότε κόκκος φαιᾶς οὐσίας δὲν διατίθεται γιὰ ἔργα ἐμβέλειας ἐθνικῆς χρησιμότητας, ἐπιστημονικὰ καὶ ταυτόχρονα χρηστικά. Τυρβάζουν περὶ ἄλλα καὶ ὅταν ἀκόμη οἱ πολιτικοὶ προϊστάμενοι ἐπινεύουν κάποια ἐπείγουσα πρωτοβουλία ἢ σωστικὴ εἰσήγηση. Ὁπωσδήποτε ὁπουδήποτε ἀλλοῦ, ἰδίως σὲ ὀργανωμένα στοιχειωδῶς κράτη, παρόμοιες ἀπραξίες εἶναι κολάσιμες. Σπανίζουν δὲ λόγῳ τῆς ἐπιμελημέ-

171. Βλ. Ἀντ. Ζερβάκης, *Ἡ Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ Ἐθνικὰ Θέματα καὶ τὸ ἔργο της*. Ἀθήνα 1991, 13.

νης καὶ πάντοτε σύννομης ἐπιλογῆς τῶν ἐπιτελῶν ἢ καὶ ἁπλῶν συνεργατῶν. Ἡ πρόσληψη προϋποθέτει γνώσεις τοῦ δέοντος, εὐσυνειδησία, ἦθος, πατριωτικὸ φρόνημα, κριτήρια ποὺ στὴν Ἑλλάδα ἀντικαθίστανται μὲ τὴν κομματικὴ ταυτότητα, ἀφοσίωση - τύφλωση, ἢ τὴν πολύπλευρη παραπολιτικὴ παρέμβαση, ὥστε νὰ διασφαλίζεται ἡ σιωπὴ καὶ ἡ ἀτιμωρησία καὶ σὲ περιπτώσεις ἐγκλημάτων καθοσιώσεως διὰ παραλείψεων.

Ὡστόσο πέρα τῶν ἄλλων εἰδικῶν καὶ διαφωτιστικῶν δημοσιευμάτων ἡ Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως ἐκδίδει δύο φορὲς βιβλίο, ἐπιγραφόμενο *Ἐθνικὰ καὶ Μειονοτικὰ Θέματα - Στοιχεῖα Ἐνημερωτικὰ* (Ἀθήνα 1993), ποὺ «ἐκτὸς ἀπὸ τὶς πλούσιες πληροφορίες ἔχει καὶ μία ἄλλη βασικὴ ἀρετή: τὴ νηφαλιότητα. Ὑποστηρίζει τὶς ἑλληνικὲς θέσεις χωρὶς φανατισμούς. Κυρίως μὲ παραπομπὲς σὲ πηγές. Οὐδὲν ἀμάρτυρον λέγει»[172].

Παράλληλα ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσὸς ἐνεργώντας προμηθικὰ καὶ βασιζόμενος σὲ γραπτὲς διαβεβαιώσεις πολιτικοῦ, ποὺ κατὰ περιοδεία του στὴ Δυτικὴ Μακεδονία διαπιστώνει ἀνακίνηση τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ Ζητήματος καὶ συνακόλουθα συνειδητοποιεῖ τὴν ἀνάγκη κυκλοφορίας εἰδικοῦ βιβλίου καὶ ἀποχρῶντα λόγο ἀγορᾶς ἀντιτύπων ἀπὸ τὸν δημόσιο χῶρο του, ἐκδίδει τὸ συνθετικὸ σύγγραμμα *Βαλκάνια καὶ Βλάχοι* (Ἀθήνα 1993), μὲ τὸ ὁποῖο ἀποδεικνύεται διεπιστημονικὰ καὶ ἀδιάσειστα ἡ ἑλληνικότητα τῶν Βλάχων. Ἀλλὰ γιὰ μία ἀκόμη φορὰ οἱ ὑποσχέσεις πολιτικῶν ἀποκαλύπτονται ἐπιταγὲς ἀκάλυπτες, ὁπότε ἐκτίθεται ὁ συγγραφέας καὶ ἐπιβαρύνεται σὲ καιροὺς ἰσχνῶν ἀγελάδων ὁ *Παρνασσός*. Ἀσφαλῶς, ἂν ἡ συγγραφὴ ἀνῆκε σὲ κομματικὸ ἢ παραπολιτικὸ ἢ μικροπολιτικὸ παράγοντα – ἔστω καὶ ἂν ὁλοφάνερα ἦταν ἐθνικὰ βλαπτική – θὰ εἶχε γνωρίσει ἀλλεπάλληλες ἐπανεκδόσεις, ἀφοῦ ὑπουργεῖα καὶ ἄλλες πηγὲς παρωθοῦνται νὰ ψωνίζουν γουρούνι στὸ σακκί![173]

Ὅμως δὲν ἔχει ἐκλείψει ἡ ἐθνικὴ εὐαισθησία. Ὑπάρχουν ἀκόμη Ἕλληνες. Πράγματι παρέχεται πρόσθετη ὑπόσχεση ἐπιχορηγήσεως γιὰ μετάφραση ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα στὴ γαλλικὴ μελετήματος ἀπαντητικοῦ στὸν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Ἐπιτροπῆς ἐξ εἰδικῶν τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου γιὰ τοὺς Βλάχους τῆς Ἑλλάδος[174]

172. Πβ. *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος,* 30.6.1994, 93, ὅπου παρουσίαση τοῦ βιβλίου ἀπὸ τὸν Σαράντο Καργάκο.

173. Βλ. *Τὰ Νέα,* 3.5.1984, ὅπου καταγγέλλεται ἡ ἀγορὰ ἀπὸ τὸ ΥΠΠΟ τοῦ βιβλίου τοῦ John Murat, *Τὸ ξεκλήρισμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ,* Ἀθήνα 1982, σσ. 542, μὲ τὸ ὁποῖο πληροφοροῦνται οἱ Ἕλληνες ὅτι δὲν εἶναι… Ἕλληνες. Ἀποστέλλεται δὲ στὶς δημόσιες βιβλιοθῆκες, ὥστε νὰ τὸ διαβάσουν καὶ ὅσοι ἐνδεχομένως ἀδυνατοῦν οἰκονομικά! Παρὰ τὴν ἐπίσημη καταγγελία κανένα μέτρο κατὰ τῶν ὑπευθύνων δὲν ἀνακοινώθηκε ἀκόμη! Οἱ ἐχθροὶ εἶναι θρονιασμένοι καλὰ ἐντὸς τῶν τειχῶν…

174. Achille G. Lazarou, *Valaques de Grèce et Union Européenne*. Traduit du grec par Hélène

σὰν πρώτης μειονότητας στὸν ἑλληνικὸ χῶρο! Ἡ ὑπόσχεση τηρεῖται. Τὸ δὲ γαλλικὸ βιβλίο μὲ συρρικνωμένο κάπως τὸ πρωτότυπο ἑλληνικὸ γιὰ λόγους οἰκονομικοὺς ἀποτελεῖ ἐπίτευγμα καὶ εὐοίωνο σημεῖο θεραπείας τῆς ἑλληνικῆς ἀρρυθμίας. Μὲ δοκιμασμένη διάρθρωση τῆς ὕλης καὶ πλούσια καὶ ἐπίλεκτη τεκμηρίωση ἀρκεῖ στὴν ἀνασκευὴ τῆς σαθρῆς ἐπιχειρηματολογίας[175] γιὰ χαρακτηρισμὸ τῶν Βλάχων Ἑλλάδος σὰν μειονότητας. Πρὸ πάντων παρουσιάζει τοὺς Βλάχους - Ἀρμάνους ὡς γνωστικὸ τομέα σπάνιας ἐπιστημονικῆς σπουδαιότητας, ἑλληνικὴ ἐπιβίωση ἑλληνο - ρωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ, βάσεως τοῦ σημερινοῦ εὐρωπαϊκοῦ, ὥστε νὰ ἐπιβάλλεται ἀντάξια θεώρηση καὶ μελέτη, ἀναχαίτιση δὲ τῆς μειονοτικῆς σπουδῆς, ἡ ὁποία ἀποσκοπεῖ στὴν ἀποδυνάμωση καὶ ἀποσύνθεση τοῦ Ἑλληνισμοῦ[176].

Ἀνάλογες ἐκδόσεις εἶναι ἀπαραίτητες γιὰ ὅλες τὶς πληθυσμιακὲς ἑνότητες τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, τὶς ὁποῖες ἡ ΕΕ ἀποκαλεῖ Μειονότητες, ἐνῶ πρόκειται γιὰ ἀκραιφνεῖς ἑλληνικοὺς πληθυσμούς, φορεῖς γλωσσικῶν ἢ ἄλλων μαρτυριῶν, δηλωτικῶν τῶν περιπετειῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Πολλαπλάσιοι δὲ σύμφωνα μὲ δημογραφικὰ δεδομένα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀνὰ τοὺς αἰῶνες λανθάνουν στὶς γειτονικὲς χῶρες ὡς συντελεστὲς προόδου καὶ προκοπῆς τους.

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. οἱ Ἕλληνες ἀνέρχονται σὲ 20 ἑκατομμύρια[177]. Τὸν 6ο αἰ. μ.Χ. ὁ Ἰωάννης ὁ Λυδὸς ἐξειδικεύοντας τὸ θέμα στὰ Βαλκάνια, ποὺ ἀποκαλεῖ Εὐρώπη, πληροφορεῖ ὅτι οἱ κάτοικοί της «καίπερ ἐκ τοῦ πλείονος Ἕλληνας ὄντας τῇ τῶν Ἰταλῶν φθέγγεσθαι φωνῇ»[178], πληροφορία πράγματι

Troupi - Bourillon et Jean - Paul Bourillon. Etidions de la Société Littéraire Parnasse. Athènes 1995.

175. Ἡ ὁποία ἐπινοεῖται ἀπὸ τὴ ρουμανικὴ προπαγάνδα Παρισιοῦ κ.ἄ. κέντρων τῆς Δύσεως καὶ τῶν ὑπερατλαντικῶν. Βλ. ἀπάντηση ἀναιρετικὴ Ach. G. Lazarou, The truth about the leaflet "Les Aroumains" (Les Macédo - romains) 1989, *On scientific truth about MACEDONIA,* National Technical University of Athens. Athens 1993, 63-83.

176. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, "Μακεδονικὸ" - "Κουτσοβλαχικὸ" καὶ Ἑλληνικὴ ἀρρυθμία. Τρίκαλα 1986. Ἀνάτ. ἀπὸ *Τρικαλινά,* 6, 1986, 83-122. Ν. Πολυχρονίδης, Ὁ σχεδιαζόμενος ἀκρωτηριασμὸς τῆς Ἑλλάδας. Ὁ ρόλος τῶν ἀνθελληνικῶν δημοσιευμάτων, *Πάντα,* 3, 1994, 10-11. Κ. Βουλουτιάδης, Ἡ Εὐρωπαϊκὴ ἑνοποίησις καὶ ἡ Δυτικὴ Θράκη, *Ἑστία,* 14.9.1995.

177. Στυλ. Β. Πρωτονοτάριος, *Ὁ μέγας ἐθνικὸς κίνδυνος. Διδάγματα ἐκ τῆς Ἱστορίας.* Ἀθῆναι 1923, 10.

178. Ἰ. Λυδός, *Περὶ τῶν ἀρχῶν,* 261, 68 (Bonn). Πβ. Ἀπόστ. Ε. Βακαλόπουλος, *Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ.* Ι. Θεσσαλονίκη 1961, 36. Id., Ὁ γλωσσικὸς ἐκλατινισμὸς τῶν κατοίκων τῆς Ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδας, *Ἱστορία τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τὰ προϊστορικὰ χρόνια ὡς τὸ 1912.* ΕΜΣ, Θεσσαλονίκη 1983, 49, ὅπου ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ἀξιολογεῖ πρεπούμενα τὴ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου τοῦ Λυδοῦ, καθὼς καὶ

πολύτιμη. Διότι καὶ δημογραφικὴ ὑπεροχὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὴ Βαλκανικὴ ἀποκαλύπτει καὶ ἐμφάνιση τῆς διγλωσσίας, ἑλληνολατινικῆς, δηλαδὴ Βλάχων (= λατινοφώνων) ἑλληνικῆς καταγωγῆς. Τὸν 11ο αἰ. μ.Χ. καὶ ἀκριβέστερα τὸ 1025 ὁ πληθυσμὸς τῆς αὐτοκρατορίας ὑπολογίζεται σὲ 20 ἑκατομμύρια καὶ «τὸ ἑλληνικὸ στοιχεῖο ἔφτανε, κατὰ προσέγγιση, τὰ 10.000.000»[179]. Ἄρα προσθέτοντας τὰ ἑκατομμύρια τῶν "Τούρκων" καὶ τῶν λαῶν τῆς Βαλκανικῆς, ποὺ ἀριθμοῦν περίπου 100 ἑκατομμύρια, προβάλλει παραστατικὰ καὶ ἀβίαστα ὁ ἀριθμὸς Ἑλλήνων ἐξαλβανισμένων, ἐκσλαβισμένων - ἐκβουλγαριμένων καὶ ἐξισλαμισμένων.

ἐκείνη τοῦ πρώτου Νεοέλληνα ἱστορικοῦ Κωνσταντίνου Κούμα (1777-1836) γιὰ ἑλληνικὴ καταγωγὴ τῶν Βλάχων Ἑλλάδος. Βλ. καὶ Μαρία Νυσταζοπούλου - Πελεκίδου, Συμβολὴ στὴν ἔρευνα γιὰ τὴν ἐθνολογικὴ κατάσταση τῆς Μακεδονίας πρὶν ἀπὸ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, *Δωδώνη*, Α΄, 20, 1991, 351.

179. Πβ. Τηλ. Κ. Λουγγῆς, Ἡ θέση τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὸ Μεσαιωνικὸ Βυζάντιο, *Ἑβδομάδα μελέτης ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ πολιτισμοῦ*, Αἴγινα 1977, 41.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

ᾬβέρωφ Γεώργιος 78,193
ᾬβέρωφ Γιάννης 315[137], 415, 416
ᾬβέρωφ-Τοσίτσας Ε. 109, 179, 242[13], 380, 393
ᾬβράμη Γεωργία 522
ᾬβραμίδης Βασίλειος 536
ᾬγαδὶρ 99
ᾬγαπήνωρ 89
ᾬγγελάκης Ε.Γ. 52
ᾬγγελάκος Εὐάγγελος ᾬΗλ. 496, 497, 521
ᾬγγελικόπουλος Β. 57, 58
ᾬγγελόπουλος ᾬΑ. 380
ᾬγγελόπουλος Δ. 189
Ἅγιοι Πάντες 198
Ἅγιος Αὐγουστίνος 716
Ἅγιος Ἱερώνυμος 341[83], 703
Ἅγιος Κοσμᾶς 18, 327
ᾬγκόλι Ντιτερὸ 665[112]
ᾬδάμ Κων. 187, 533
ᾬδάμου Γιάννης 75, 347
ᾬθήναιος 32, 38
Αἰγαῖο 79, 91
Αἴθικος 206
Αἰκατερίνη Β΄ Ρωσσίας 718
Αἰνείας Σίλβιος 656, 743[75]
Αἰνιὰν Δ. 610
ᾬκίλιος Γ. 32
ᾬκορνίων 205, 245
ᾬκρίτας ὑπερατλαντικὸς 217
ᾬλβανία 89
"Ἀλβανοὶ" 491
ᾬλβανόπολις 643
ᾬλβίνος Ποστούμιος 32
ᾬλέξανδρος Βεροίας 394[347],
ᾬλέξανδρος Β΄ Νικολέβιτς 752
ᾬλεξανδρῆς ᾬλέξης 34
ᾬλεξιάδης Γ.Σ. 640[93], 658[90],661[102], 667, 744[80]
ᾬλέξιος Μιχαήλοβιτς 18
ᾬλεξίου Σπ. 687[13]
ᾬλῆ Βερὰν 79
ᾬλῆ Κ. 767[152]
ᾬλῆ πασᾶς 632[71], 741[71]
ᾬλπωπία 364
ᾬλντερνατίδα 745
Ἄμαντος Κ. 148, 587[46], 736[56], 750[96]
ᾬμβρόσιος Μοσχονησίων 79
ᾬμφίπολη 112
ᾬναγνωστόπουλος Γ. 281, 605
ᾬναγνωστόπουλος Γ. 281, 605
ᾬναγνωστόπουλος - Παλαιολόγος Θ. 483, 744[80]
ᾬναστασίου Λίτσα 405[382], 514
ᾬνδεγαυοὶ 17
ᾬνδρεάδης ᾬνδρέας ᾬΑ. 13
ᾬνδριώτης Ν. 226, 580[19], 627, 747[87], 748[89]
ᾬνδρόνικος Μαν. 472, 686[7]
ᾬνέστης Δ.Π. 372[272]
Ἄνθιμος ᾬλυμπιώτης 197
Ἄννα Κομνηνὴ 354
Ἄνοδος 364
ᾬξενίδης Θ.Α. 283[20]
ᾬπόδημοι 522
ᾬπολλόδωρος 206
ᾬποστολάτος Γερ. 539
ᾬποστολίδης Ν. 522
ἀποτυμπανισμὸς 106
ᾬποφάσεις Εὐρωκοινοβουλίου 446, 448,454, 462, 463, 519

Ἀράιας Ζῆκος 133
Ἀραβαντινὸς 587[45]
Ἀραπάκης Γ. Ἰ. 492
Ἀρβανίτισσα 594
Ἀρβανιτοχώρι 597[70]
Ἀργεῖος Θωμᾶς 701
Ἀργυριάδης Φ. 65
Ἀργυρόπουλος Ἀλ. 380
Ἀργυρόπουλος Περ. Ἰακ. 117, 418[402]
Ἀριστείδης ὁ Ἀδριανουπολίτης 716
Ἀρκούδας Γ. 199
Ἀρμανία 208
Ἀρμάνος 208
Ἀρμελίνι 694
Ἀρμενία 89
Ἄρμενος 89
Ἀρριανὸς 25
Ἀρσάκης 193
Ἀρσενίου Λάζ. 119, 379 [297], 381[301], 767[149]
Ἀρχιπέλαγος Αἰγαίου 407
Ἀσανίδες 209
Αὐγουστίνος ὁ Ἱερὸς 38
Αὐδίκος Ἰ. 533
Αὐρήλιος Μ. Ἀντωνίνος 32
αὐτοχθονία 250, 261, 265, 301, 334[53]
Αὐφίδιος Κ. 32
Ἀχρίδα 656[76]

Βαβαρέτος Ἀ. 69[29], 699
Βαβοῦσκος Κ. Ἀ. 158, 159, 277, 290, 322, 353, 771[165]
Βαγγενχάιμ 87, 92
Βαγιακάκος Δ.Β. 725[20]
Βακαλόπουλος Ἀπ. Ε. 76, 122, 159, 167, 175, 280, 351, 352, 433
Βακαλόπουλος Κ. Ἀ. 462[189], 598[72], 751[98]
Βακατάρης Ἠλ. 379[296]
Βάκουλη Γεωργία 514
Βαλαάδες 365
Βαλασόπουλος Παντ. 456
Βαλέτας Γ. 116, 333[36], 664
Βάμβας Κ. 597[70]
Βαμβέτσος Ἀλέξ. 698
Βάνλιος Λούκιος 33
Βανταλῆς Γ. 517
Βαρδάρης 734
Βάρδας Φωκᾶς 235
Βάρρων 33
Βασδραβέλλης Ἰ. Κ. 637[86]
Βάσης Σπ. 347[119]
Βασιλειάδης Δημ. Ἰ. 487
Βασιλείου Κώστας 534
Βασιλικὸς Βασίλης 670
Βασιλόπουλος Χ.Δ. 70[31]
Βέης Ν. 115, 331[29], 361, 442[100]
Βελιώτης Σώζων 188
Βέλκος Γρ. 127, 133
Βελλιάδης Ἀννίβας 697
Βέλλιος 276
Βενέζης Ἠλίας 81, 84
Βενιαμὶν ὁ ἐκ Τουδέλης 302
Βενιζέλος Ἐλ. 85, 90, 92, 93, 154, 277, 378, 526, 665
Βενιζέλος Θ. Β. 356[173]
Βενιζέλος Σοφ. Ἐλ. 120, 459, 726[22]
Βερέμης Θ. 193, 565
Βέροια 381
Βηλαρᾶς Γ. 641[97]
Βηλαρᾶς Γ. 666[116]
Βικέλας Δ. 78, 193, 276
Βιλαμόβιτς 676

Βιργίλιος 38
Βίττη Εὐαγγελία 522, 523
Βλαχοδῆμος Ν. 188
Βλαχόνης Γ. 522
βλάχος 365[237]
Βλάχος Ἄγγελος 68, 92, 93, 470[2], 683
Βλάχος Γεώργιος 538
Βλάχος Ἰ. 489
Βλάχος Κώστας Π. 408, 493, 745[82]
Βλάχος Ν. 380, 753[104]
Βλάχος Σίμος 79
Βλάχος Σπυρίδων 698
Βογᾶς Ἰ. 640[93]
Βογιατζῆς Φ. Ν. 432[35]
Βογιατζίδης Ἰ. Κ. 624[23]
Βολέσσιος ὁ Κυμαῖος 34
Βολόγκας Γ. 489
Βολταῖρος 52
Βόρις Βουλγαρίας 693
Βοσκὸς Ἀνδρέας 503
Βούζας Χρ. 746[82]
Βουλουτιάδης Κων. 515, 763[141], 776, 778[176]
Βράκας Ζήσης 199
Βρανούση Ἔρα Λ. 559, 620, 724[12]
Βρανούσης Λ. 339[77]
Βρεττάκος Νικηφόρος 60, 61[7]
Βρυώνης Ὁμὲρ 610, 741[70]
Βρυώνης Σπύρος 34, 487, 762

Γαβριὴλ Γρεβενῶν 196
Γάγαρης Γ.Κ. 230, 269
Γάιος Φαβρίκιος Λουσκίνος 12
Γαλάτες 344[96]
Γαλούσης Ἐ. 380[300]
Γαρδίκα-Κατσιαρδάκη Ἑλ. 377[285]
Γαρδίκας Κων. Δ. 526
Γαριβαλδινοὶ 198
Γαρούφας Δ. 758
Γενεύη 99
Γεννηματᾶς Π. Ν. 498
Γερμανὸς Καστορίας 483
Γερονικολὸς Ἰ. Κ. 146*, 745[82]
Γέροντας Δ. 64
Γέρου Γ. 538, 616, 631[70]
Γερουλάνος Μ. 380
Γεωργακᾶς Δ. 278, 428
Γεωργακόπουλος Κ. 350[133]
Γεωργιάδης Θ. 637[86]
Γεωργιάδης Ν. 708
Γεώργιος Β΄ Ἑλλάδος 85, 697
Γεωργούλης Σταμ. 193
Γεωργοῦντζος Π.Κ. 45[5]
Γεωργουσόπουλος Κώστας 67[21], 597[70], 614
Γιαγκάκης Γ. Κ. 192, 339[27]
Γιαννόπουλος Γ. Θ. 93, 465, 524
Γιαννόπουλος Ν. 633[78], 649[35]
Γιαραλῆ - Παπαδοπούλου Δ. 115
Γίγας Κ. Ἀθ. 742[72]
Γιομπλάκης Ἀθαν. 311[122]
Γιόργκα Ν. 239
Γιοχάλας Τ. Π. 631, 656[78], 737
Γιώτας Δημ. 631[70], 740[70]
Γιωτσίδη Βίκυ 514
Γκαρασιάνιν Μ. 671
Γκατσόπουλος Β. 485, 637[86]
Γκεωργίεφ Βλ. 676
Γκίκα Ἑλένη 577
Γκίκας Ἰωάννης 664[112]
Γκιόλιας Μ.Α. 326[6], 356[171], 593[62]
Γκόμας Βαγγέλης Γ. 312
Γκότοβος Ἀθ. Ε. 743[72]
Γκότσης Ἰ. 119, 125[3]
Γκότσης Τρύφων 188

Γκότσης Χρ. 456[169]
Γκούρας Ἰ. 195
Γονατᾶς Στυλιανὸς 85
Γόνης Δημ. 776
Γουέηβελ 694
Γουήλ-Μπαδιεριτάκη Ἄ.-Ἰ. 591
Γούλφιλας 282
Γούναρης Β.Κ. 373[276]
"Γραμμὴ Jirecek" 335[54]
Γρηγόριος Κυδωνιῶν 79
Γρηγορίου Ἐμμ. Θ. 750[97]
Γριτσόπουλος Τάσος Ἀθ. 597[70]

Δαβάκης Κων. 478
Δαίδαλος 22
Δάκαρης Σ. 357[173]
Δαλματία 48, 207
Δανιὴλ Ἀθ. 534
Δάντης 717
Δαρβάρεις 213, 311, 331, 332
Δάρβαρις Δημ. 114, 193
Δασκαλάκης Ἀπ. 637[87]
Δέδε-Μιχαὴλ Μαρία 589[52], 740[70]
Δελμοῦζος Ἀλεξ. 11
Δέλτα Πηνελόπη 50
Δένδιας Μ. 587[46], 601
Δενδρινὸς Ἀνδρέας 296[38]
Δημακόπουλος Δ. 583[38]
Δημαλέξης Δημ. 504
Δημάρατος 22, 30
Δημήτριος ὁ ἐκ Σαμαρίνης 196
Δημήτριος ὁ Φάριος 39
Δημόπουλος Δ.Π. 297[40]
Διάδοχος Φωτικῆς 207, 703
Διακογιάννης Κυρ. 64
Διάκος Ἀλέξανδρος 478
Διαμάντης Ἀλκιβιάδης 380[298]
Διαμαντῆς Τάκης 742[72]
διγλωσσία 430
Διεθνὲς Δικαστήριο Χάγης 666, 674
Διεθνὲς Ἵδρυμα Σχολικοῦ Βιβλίου 687
Διογένης ὁ στωϊκὸς 35
Διόδωρος ὁ Σικελιώτης 45, 345, 578
Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς 21, 22, 24, 25, 28, 30, 37
Διονύσιος ὁ Θρᾷξ 36
Διονύσιος Πύρρος ὁ Θεσσαλὸς 197, 276
Διονύσιος ὁ Φιλόσοφος 17, 309
Διοσκουρίδης Ἀθηνάδης 717
Διοφάνης ὁ Μυτιληναῖος 34
Δίων Κάσσιος 361, 436
Δοκανάρης Ναπ. Σταμ. 634[81], 657[84]
Δοσίθεος Δρυϊνουπόλεως 196
Δοσίθεος Ἱεροσολύμων 18, 211
Δοσίθεος Μολδαβίας 309[112]
Δούκας Νεόφυτος 182, 198, 327
Δούκας Στρατῆς 197
Δραγούμης Ἴων 710
Δρεμπέλας Ἀλέξ. Χ. 70[31]
Δυοβουνιώτης Γ. 196
Δώρα ντ' Ἴστρια 577
Δωρόθεος Σχολάριος Δημητριάδος 197, 276, 328

Ἔβανς Ἄρθουρ 233, 747
Ε.Β.Ε 217, 556
Ἑβραῖοι 86, 194
Ἐβρενὸς βέης 649[37]
Ἐγνατία 581
Ἔδυ Κάρολος 83
Ε.Ε. 318, 319, 321, 323, 324, 416, 772, 778

Ἐκλατίνιση 251, 253, 345, 346, 582
Ἐλευθέριος Ρώμης 206
ΕΛΙΑΜΕΠ 193, 202, 270, 565, 566, 708, 709, 710
Ἐλύτης Ὀδυσσέας 61
Ἐνεπεκίδης Πολυχρ. 441[98]
Ἔννιος 30, 716
Ἑξαδάκτυλος Ἀνδρέας 402
Ἔξαρχος Γιώργης 344[96], 449[131]
Ἔξαρχος Χρ. Γ. 290[10]
Ε.Ο.Κ. 120, 314, 316, 318, 324[156], 381, 392, 410, 488, 738[65], 765
ἐπίταξη 352
Ἑρμόδωρος 25
Ἑρρίκος Η΄ Ἀγγλίας 701
Ε.Τ.Ε.Δ.Κ. Θεσσαλίας 710
Ἐτροῦσκοι 42
Εὐαγγελίδης Δ. 586[44], 632[72], 732[40]
Εὐαγγελίδης Τρ. 597[70]
Εὔανδρος 21, 22, 30
Εὐσταθιάδης Στ. 139, 319[146]
Ἔϋχταλ Γουσταῦος 718
Ἑφταλιώτης Ἀργύρης 50

Ζαβιτσιάνος Κ. Γ. 91
Ζαγορὰ 339
Ζαγόρι 299[61]
Ζακυθηνὸς Δ.Α. 48, 174, 236, 265, 605, 717
Ζαλοκώστας Γ. 78, 126
Ζαμπαθᾶς Εὐστρ. Χρ. 81
Ζάννας Ἀλέξ. 78, 117, 276, 447, 524
Ζάουχεν 93
Ζάππας Εὐάγγελος 195, 196
Ζάππας Κων. 78, 116, 193
Ζαρταλούδης Ἰ. 506
Ζαχαριάδης ἢ Π΄ ζαχαρίου Γ. 743
Ζεγκίνης Ε. Χ. 726[20], 764[142]
Ζέπος Π. 439[80]
Ζερβάκης Ἀντ. 349, 776[171]
Ζέρβας Β. 195
Ζέρβας Ν. 196
Ζηδραῖοι 196
Ζήνων Ἰκονίου 80
Ζήσης Χρυσ. 133
Ζιάκας Ἀθαν. 491
Ζιανίκας Κ. 535
Ζίντ Ἀ. 694
Ζίφκωφ Τ. 759, 760
Ζιώγας Γ. 683
Ζιώγας Β. 746[82]
Ζολώτας Γ. Ἰω. 638, 659, 752
Ζολώτας Ξεν. 380
Ζούβιας Ἠλίας 493
Ζούκας Θεόδωρος 158
Ζούκας Χρ. 447[120α]
Ζουμετίκος Ἀλέξ. 198
Ζώρας Γερ. 664
Ζωγράφος Γ. 78, 193

Ἠλιάδη Ἰωάννα 282
Ἠλιόπουλος Κ.Ν. 41, 42, 43[17], 44[24]
Ἤντεν Ἄ. 695
Ἡρακλῆς 21, 620, 643
Ἡρόδοτος 148
Ἡρωΐδες τῆς Πίνδου 711

Θαβώρης Ἀντ. Ἰ. 171, 298, 336
Θέμελης Ν. 469, 482
Θεμιστοκλῆς 93
Θεόδωρος ὁ Παλαιολόγος 631[69]
Θεοδωρόπουλος Βύρων 470
Θεσπρωτὸς Κοσμᾶς 584, 590, 591
Θεωρία καθόδου 152
Θηβαϊκὰ 102

Θουκυδίδης 344
Θωμᾶς ὁ Ἀργεῖος 333[36]

Ἰάκωβος Ἀμερικῆς 519, 526
Ἰατροῦ Μ. Ἰ. 616
Ἰβάνωφ Ἰ. 759
Ἰβηρία 89
Ἱερόθεος Α΄ Ἀλεξανδρείας 196
Ἱερώνυμος 207
Ἰννοκέντιος Γ΄ 209
Ἰντζεσίλογλου Ν. 282
Ἰορδανίδης Κ. 759
Ἴσθμια 39
Ἰσίδωρος Σεβίλλης 48, 207, 368, 543, 648[32], 703, 713
Ἰσμαὴλ Κεμὰλ βέης 661
Ἰσμυρλιάδου Ἀδελαΐς 656[77]
Ἰωακεὶμ Ἀχρίδος 657
Ἰωακεὶμ Γ΄ 78, 196, 322, 409
Ἰωάννης Βλαδισλάβος 656[76]
Ἰωάννης Λυδὸς 208
Ἰωαννίδης Βασ. Χρ. 742[72]
Ἰωάννοβιτς Δημ. 175
Ἰωάσαφ Ἀχριδῶν 196
Ἰωνίδειος Πρότυπος Σχολὴ 494

Κάδμος 103
Καζάζης Νεοκλῆς 638[89], 640[95], 648, 661[101]
Καικίλιος Κ. 206,341[83], 717
Καίσαρ Ἰούλιος 24, 32, 289
Κακριδῆς Φάνης Ἰ. 68[26], 767[152]
Καλαμάκης Διον. Χ. 323[154], 395[349], 482, 756[115], 776
Καλεντερίδης Ἀλεξ. Χ. 536
Καλινδέρης Μ. 767[150]
Καλιόρης Γ. Μ. 69
Καλλέρης Ἰ. Ν. 229, 233, 299[61]
Καλλιάφας Σπ. Α. 698
Καλλιγᾶς Κ.Π. 95, 475
Καλλιέρης Δημ. Ν. 532, 616
Καλλίμαχος Δημ. 636[86]
Καλλίνσκης Ἀ. 688
Καλοκαιρινὸς Κ. 736
Καλοκαιρινὸς Χρ. Γ. 158, 305, 328, 432
Καμηλέρη Ρούλα 522
Καμπαλούρης Ἰ. 536
Καμπᾶς Αὐγουστίνος 536
Καμπούρογλου Δημ. Γρ. 601
Κανατσούλης Δ. 437[73]
Κανελλόπουλος Ἀθ. 482
Κανελλόπουλος Π. 12
Κανταρὲ Ἰσμαὴλ 670
Καντώνια Λίτσα Στ. 400
Καντώνιας Στέλιος 401
Καπέτσης Δημ. Ν. 176
Καπιντὰν Θ. 134
Καποδίστριας Ἰ. 112, 275, 577[1]
Καραγεώργης Β. 89
Καραγιάννης Δημοσθένης 321, 394[347]
Καραγιαννίδου Ἀριάδνη 522
Καραθανάσης Ἀθ. 175, 286, 326[6], 333[36], 753[105]
Καραϊσκάκη Σοφία 490
Καραμπερόπουλος Δημ. 338, 339, 340[77,79]
Καρανάσιος Ἀχ. Γρ. 177, 491
Καρανίκα Σούλα 445[109]
Καρανίκας Χρ. 64, 68[25]
Καράτζιος Βασ. Χ. 555
Καρβελᾶς Γ. 371
Καργάκος Σαράντος 150, 302[91], 326[9], 412[393], 420, 430[27], 444[108], 455[164], 742[72], 754[109], 777[172]

Καρζῆς Θ. 63, 568, 710
Καρίπης Ἀλέξ. Ἀθ. 176
Καριπίδης θ. Ἰ. 380[298]
Καρκαγιάννης Ἀντ. 388[327], 541, 555, 558, 743[72]
Καρνεάδης ὁ ἀκαδημαϊκὸς 35
Καρολίδης Π. 278, 284, 285, 428, 597[70]
Καρτάλης Ἀντ. Γ. 660[100]
Κάρολος Α΄ 284
Κασσιὸς Ἰ. 68
Καστόρχης Εὐθ. 37, 46
Καστριώτης Γεώργιος 656, 659
Κατσανεβάκη Ἀθηνᾶ 568
Κατσάνης Ν. 438[79], 540
Κατσαρέας Γρ. Ἰ. 372[272]
Κατσαρὸς Ν. 406
Κατσιλέρος Ἀπόστολος 152
Κατσουγιάννης Τηλ. 746[84]
Κάτων ὁ Πρεσβύτερος 31-32
Καφαντάρης Γ. 85
Καχριμάνης Ἀλ. 416, 520, 668
Καχριμάνης Σεραφεὶμ 416
Καψῆς Ἀ. 340[79], 597[70]
Καψωμένος Στυλ. 104
Κεδρηνὸς Γεώργιος 354
Κεκαυμένος 209, 361
Κελεμένη - Ντούρου Μ. 635[83]
Κελέσης Ἀλ. 183
Κ.Ε.Μ.Ο. 18, 146, 200, 201, 247[1], 254, 270, 325, 387, 391, 392, 402, 419, 528, 541, 544, 547, 552, 557, 563, 575
Κεραμόπουλλος Ἀντ. Δ. 147, 313, 333, 338, 340, 355, 431[28], 591[59], 593[62], 613
Κεράνης Δ. 470
Κίγκα Ἑλένη Κ. 337[65]
Κίγκιος Λεύκιος 31
Κικέρων 31, 33
Κιλιπίρης Φ. 189, 460[181], 559
Κινέας 12, 31, 609
Κίνναμος 360
Κιντροβεάνου Χρ. 135
Κιοσσὲ Χαρὰ 767[152]
Κισκίνης Ζ. 176
Κιτσελόπουλος Ντούλας 199
Κιτσίκης Ν. 330
Κίτσος Κ. Ἰ. 663
Κλαδᾶς Κροκόδειλος 657
Κλαύδιος Ἄππιος 30, 31
Κλεινοβὸς Πίνδου 17
Κλεμανσὼ 640[95]
Κλιάφας Στέφ. Ἰ. 555
Κλοτσώνης Γ. 522
Κοϊντιλιανὸς 32
Κοκκίνης Σπ. 637[86]
Κόλιας Γ. 438[76]
Κολιόπουλος Ἰ. Σ. 686[7]
Κολτσίδας Ἀντ. 133
Κονιδάρης Γερ. 656
Κονόμος Ντίνος 333
Κοντεέσκου Ἀλεξ. 412
Κόντης Β. 662[105]
Κοντοκάλης Χριστόφορος 657
Κοντοσόπουλος Ν. 277[1]
Κορδάτος Γιάννης 147, 581, 689
Κορέσης 214, 244, 285, 717
Κοροπούλης Βαγγέλης 616
Κορρέ-Ἀποστολίδη Π. 522
Κότα Κ. 667
Κοτζαγεώργη Ξανθίππη 757, 758[123], 763[141]
Κουγέας Σωκρ. 380
Κούζας Ἀλέξανδρος 258
Κουΐσλινγκ Βίντκουν 697

Κουκούδης Ἀστ. Ἰ. 373[276]
Κουλουμπῆς Θ. 193
Κούμαρης Ἰ. 741[70]
Κούμας Κ. Μ. 76, 122, 159, 200, 388, 389
Κουντουριώτης Παῦλος 596[69]
Κουρίλας Εὐλ.310[121], 329[21]
Κουρκουμπέτη Κατερίνα 445[109]
Κουρμούλης Γ. 548
Κοῦρος Κ. 189
Κουρούσης Σταῦρος Ἰ. 244[25], 304, 702
Κουστένης Π. 485
Κουτίβας Σταῦρος Ἀθ. 593[63]
Κουτσιαύτης Ἐμμ. 483
Κουτσουπιᾶς Θ. 746[82]
Κράσσος Π. 36
Κράτης ὁ Μαλλώτης 36
Κραψίτης Β. 742[72]
Κρεμμύδας Βασίλης 494
Κριαρᾶς Ἐμμ. 62, 67
Κριμπᾶς Κ. Β. 592[62], 721[2]
Κρίσπης 648
Κριτόλαος ὁ Περιπατητικὸς 35
Κρίτων 206
Κρὸς Ρόναλτ 694
Κρυστάλλης Κώστας 78, 126, 541
Κυδώνης Δημ. 764
Κυλώνης Κ. 445[109]
Κύπριοι Παραδουνάβιοι 213
Κύπριοι ἐθελοντὲς 198
Κυριακίδης Στίλπων 438[76], 627[50]
Κυριακόπουλος Ἠλίας Γ. 377[286]
Κυριακοῦ Κώστας 330[24]
Κύρκος Χριστόφορος 445[109]
Κύρρης Κώστας Π. 595[67], 762[138], 776
Κωλέττης Ἰ. 198, 275, 276, 322, 329, 409, 614, 700
Κωνσταντᾶς Γρ. 588[50], 597[70], 613, 702
Κωνσταντινίδης Μαργ. 577
Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας 209
Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος 196
Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος 40, 208, 583, 628
Κωνσταντίνου Στέργιος 478
Κωστόπουλος Δ. 762[136]
Κωστόπουλος Ἠ. Γ. 378[290]
Κωστῆ Μαίρη Μ. 746[83]
Κωττούνιος Ἰ. 193, 197, 210
Κωφὸς Ε. 757[116]

Λαγουμιτζῆς Κώστας 657
Λαζαῖοι 196
Λαζαρίδης Κ. 117
Λαζάρου Ἀγόρω-Ἐλισάβετ 114, 236, 322[153], 526, 563, 761[130], 776
Λαζάρου Ἀχ. Γ. 49[20], 68[24], 112, 137[1], 146*, 152. 167, 168, 236, 290[12], 297[40], 322[152], 337[66], 358[180], 374[289], 394[348], 399, 400, 406[387], 414, 425[1α], 454[161], 471, 479, 481, 482, 489, 514, 529, 534, 539, 540, 555, 686[10], 687[12], 725[18], 730, 732[40], 736, 754[109], 756[114,115], 764[141], 765[143], 766[148], 767[151], 770[163], 773[168]
Λαζάρου Γ. Ἀχ. 326[5]
Λαιμὸς Γιώργης Χρ. 97
Λάιος Γ. Σ. 112
Λακαριὲρ Ζὰκ 469
Λαμπαδιάρης Μπ. 444[106]
Λάμπρος Σπ. 78, 115, 180, 275, 306[104], 322, 325, 327, 332, 361, 409, 588[47], 613, 723[7]
Λάμπρου Χαρίτων Κ. 742[72]

Λαμψίδης Ἰ. Θ. 760
Λάντζας Πέτρος 657
Λαούρδας Βασίλειος 50
Λάσκαρις Μιχαὴλ 11
λατινομάθεια 252
λατινοφωνία 252
Λάτσης Ἰ. 665
Λεβὲκ Π. 469
Λεβίδης Ν. Δ. 660[97], 661, 662
Λέκκας Ἀθ. Π. 667[118]
Λεμὲρλ Πὼλ 670
Λένινγκραντ 685, 695
Λένορμαν Φ. 626[35]
Λεπόρε Ε. 676
Λιάκος Σ.Ν. 300[63], 343[96], 344[96], 580[19], 581[19], 583[38], 586[45], 652[49]
Λιάπης Ἀντ. 488, 764[141]
Λιβαδάρας Ν. 482
Λιγνάδης Τάσος 62[11], 71[32]
Λιθοξόος Δ. 360[193]
Λιόλιος Χρ. 336[62]
Λούβαρις Ν.Ἰ. 380
Λουγγῆς Τηλ. Κ. 296[38], 779[179]
Λουκόπουλος Δ. 128, 385[313]
Λουκάτος Δημ. Σ. 69
Λοῦπος Βασίλειος 17, 193,, 197, 244, 569
Λοῦρος Ν. Κ. 70[31]
Λυγερὸς Σταῦρος 742[72]
Λυδάκη Ἀ. 514
Λυκούρη - Λαζάρου Ἕλλη 634[78], 649[36]
Λυριτζῆς Γ. Θ. 306[104]

Μαγκλίνης Ἠλίας 34
Μαγκρίνι Λ. 676
Μακρῆς Γ. 522
Μακρῆς Κίτσος 412
Μακρῆς Μῆτσος Κ. 117
Μακρῆς Πέτρος 737[59]
Μακρυγιάννης Ἰ. 589
Μαμμόπουλος Ἀλέξ. Χ. 592[62], 593[63]
Μανάκης ἢ Μιχάλογλου Ἀναστ. 14, 15, 16, 198
Μανάκειος Σχολὴ 15
Μάνεσης Ἀριστόβουλος Ἰ. 66
Μάνεσης Σταῦρος 177
Μανιοῦ - Βακάλη Μ. 69[30]
Μανούσακας Μ. Ἰ. 577[1]
Μανταῖος Πέτρος 63
Μαντουβάλου Μαρία 660[97]
Μανωλιτσάκης Παν. 535
Μαραθώνας 690, 691
Μαργαρίτης Γ. 723[7], 742[72]
Μάρεϋ Α.Τ. 82
Μαρινάτος Σπ. 103, 313, 608
Μαρινέσκου Φιλ. 664[112]
Μαρίνος Ἰ. 52, 193, 287
Μαριολόπουλος Ἠλ. Γ. 721[2]
Μαρκεζίνης Σπ. 91
Μαρκουλάκης Πρόδρομος Ν. 520
Μαρματσούρης Λευτ. 493
Μαρσιλασὺ Πιὲρ 469
Μάρτης Ν. 754[109]
Μαρτινιανὸς Ἰωακεὶμ 637[86]
Μασσαβέτας Γ. Π. 746[8]
Μασσὸν Ο. 672
Ματθαῖος Μυρέων 304[97], 701
Ματθαῖος Β΄ Οἰκ. Πατρ. 17, 196
Ματσούκας Σπ. 559
Μαυρομμάτη Βάσω Ἀπ. 247
Μαυρομμάτης Κοσμᾶς 744[76]
Μέγας Γ. 107
Μελᾶς Παῦλος 198, 233
Μελέτιος Α΄ Πηγᾶς 701

Μενέλαος ὁ Μαραθώνιος 34
Μέρτζιος Κ. 637[86]
Μέρτζος Ν. Ἰ. 390[333], 392
Μεταλληνὸς π. Γεώργιος 776
Μεταξᾶς Ἰ. 689
Μήλας Ἡρακλῆς 766[148]
Μήτρου Κων. 522
Μητσάκης Κ. 175
Μητσόπουλος Ἀναστ. 417[401]
Μικρογιαννάκης Ἐμμ. 167, 405
Μίλιος Σπύρος 196
Μιλλιὲξ Ροζὲ 469
Μίσσιος Ν. 214, 277, 378, 711
Μιτάκης Διον. 634[81]
Μιτεὰν Φρ. 728
Μιχαὴλ ὁ Γενναῖος 17
Μιχαηλίδης - Νουάρος Γ. 470
Μιχαλακόπουλος Ἀ. 85
Μιχαλίτση Ρένα 514
Μιχαλόπουλος Δ. 742[72], 755, 776
Μιχαλόπουλος Φ. 310[121], 588[47], 634[81]
Μόδης Γ. Χ. 307[107], 325
Μοδινὸς Πόλυ 469
Μοισιόδαξ Ἰώσηπος 213
Μοργκεντάου Ἑρρίκος 81, 93, 230
Μοργκεντάου Ἰωσηφίνα 84, 85
Μόρμορης Μανόλης 657
Μόσες Γ. 82
Μόσχα 695, 696
Μοσχολέων Ἀλ. 588
Μοσχοπολίτης Δανιὴλ 212
Μοσχόπουλος Ν. 577[1], 765[144]
Μουδόπουλος Ἑ. Θ. 116, 284
Μουράτης Ἰ. 564
Μουρατίδης Ἰ. 189
Μουρατίδης Σταῦρος 522
Μουσιοπούλου Ἀσημ. 526
Μπαβαβέας Ἠλίας 773[168]
Μπάγκας Ἰ. 74, 78
Μπαῖκερ Νόελ Φίλιπ. 695
Μπάιρον Λόρδος 595, 596
Μπαλλῆ Ἄννα 738[60]
Μπαλντούμης Ἰ. 478
Μπαλτσιώτης Λ. 541, 546, 555, 556
Μπαμίχας Πύρρος Γ. 724[15]
Μπαμπατάκας Ν. Μ. 747[85]
Μπαμπινιώτης Γ. 59, 61, 67, 69, 175, 425[1α], 471, 647
Μπαντῆς Χρ. 156
Μπάρμπας Β. 541
Μπάρτας Τριαντ. 159, 184, 431
Μπάρτζας Γ. 381, 538
Μπασδέκη Νικολέττα 400
Μπάσρι βέης 595, 673
Μπέης Σταμάτης 547, 549
Μπέλλο λο Νίνο 675
Μπέλλος Λ. 595[67], 649[37]
Μπερήσσης Ἰωσὴφ 651, 743
Μπίρης Κ. Ἠλ. 600, 621, 723[11]
Μπίρκας Κ. 126
Μποϊατζῆς Μιχαὴλ 144
Μπολέτσης Στέφ. 687
Μπότσαρη Δέσπω 593
Μπότσαρη-Χολέβα Δήμητρα 741
Μπότσαρης Μάρκος 195, 595
Μπότσαρης Δημ. Τ. Νότη 640
Μπούας Μιχαὴλ 588, 657
Μπουβῆς Ἄγγελος 188
Μπουριλεάνου Κ.Ν. 385[313]
Μπουροδῆμος Στάθης 759
Μπουροζίκας Ἰ. 453[160]
Μπουσμπούκης Ἀντ. 129[17], 174, 548, 607
Μπούτουλα Πολυτίμη 52
Μπρακέζι Λ. 671

Μπρουνιάλτι Α. 671
Μυλωνᾶς Θαλῆς 536
Μυλωνᾶς Πέτρος 145
Μυρσίνης - Μάνθος Ἄλκης 244[26]
Μωραλίδης Ἰ. Γ. 290[11]

Νάκου φὸν Χριστόφορος 331[29]
Νακρατζᾶς Γ. 721[3]
ΝΑΤΟ 316
Νάτσινας Θ.Μ 306[104]
Νεόφυτος Γρεβενῶν 196
Νημᾶς Θ. 109, 130, 587[46], 736
Νικόδημος ὁ ἐξ Ἐλβασὰν 196
Νικοκλέους Ν.Γ. 579[17], 592
Νικολαΐδης Ἀριστοτέλης 61
Νικολαΐδης Λ.Π. 598[71], 728[25]
Νικολαΐδου Ἐλ. Ἰ. 117, 167, 168, 180, 432, 595[67], 660[100]
Νικολόπουλος Ἄγγελος 517
Νικολόπουλος Ἠ. 193
Νικολάντσι Μ. 671
Νικόλαος ὁ ἐκ Μετσόβου 196
Νικολάου Σπ. 475
Νικολάου Χαρ. 684[5]
Νικολόπουλος Ἄγγελος 517
Νικουλίτσας 113, 209
Νιτσιώτας Γ. 322
Νονίκας Σπ. 69
Νοταρᾶς Γ. 65
Νούκιος Νίκανδρος 333[36]
Νούλας Βασίλης 146
Νουμπὰρ πασᾶς Μπογκὸζ 88
Ντάβαρης Ἀναγνώστης 589
Ντάσκας Ἐλ. 478
Ντεγιάννης Γ. 61, 62[10]
Ντελαμὸτ Ζὰν 469
Ντελόπουλος Γ. 749[92]
Ντονόστι 694
Ντούρας Ἰ. 119
Ντουσὰν Στέφ. 229, 235, 705
Ντρυὸν Μωρὶς 469
Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου Μ. 76, 159, 167, 353, 366[239], 667[118], 755

Ξανθοπούλου-Κυριακοῦ Ἄρτ. 577[1]
Ξηροτύρης Ν. 287, 465

Ο.Α.Σ.Π.Ε. 217
Ὀβρένοβιτς 14
ΟΕΣΟΚ 217
Οἰκονομάκος Γρ. Ἰ. 68[29], 592[61]
Οἰκονομίδης Δ. Β. 355[162], 590[57]
Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων Κ. 340
Ὄκας Δ. Γ.. 276, 329
Ὁλοκαύτωμα 198, 200, 233, 276, 374, 683, 694, 710
Ὀλύμπιος Γεωργάκης 78, 115, 193, 198, 276, 534, 724
Ὀρλάνδος Ἀναστ. 104
ὁροφυλακία 209
Οὔσσαὶ Ἑρρίκος 741[71]

Παγώνης Δ. 388[326]
Παδιώτης Γ. 139, 146*, 149, 160, 538
Παιδομάζωμα 258, 431, 752
Παλαιολογίνα Σοφία-Ζωή 717
Παλαμᾶς Κωστῆς 51, 767
Παλάσκας Κων. 657
Παλάσκας Λεωνίδας Χ. 276, 329
Πάλλης Ἀλέξανδρος 50
Παναγιωτίδης Δ. Ἀ. 592[62], 742[72]
Παναγιωτοπούλου Α. 758[123], 763[141]
Πανάγου Αἰμιλία 514

Παναίτιος 31
πανθρακισμὸς 183, 342, 713
πανιλλυρισμὸς 342, 580[19], 713, 735
πανρουμανισμὸς 451
Πανταζίδης Ἰ. 78
Πανταζόπουλος Ν. 720
Παντελῆς Παντελῆς 416[400]
Παντελίδης Βαγγ. 745[82]
Πάντος Πάντος 187
"παντουρκισμὸς" 80
Παπαβασιλείου Ἡρακλῆς 97, 100
Παπαγεωργίου Δ. Γ. 245, 458[173]
Παπαγεωργίου Μαρία Γ. 241, 344[97], 347[108],356, 365, 391
Παπαγεωργίου Σπ. 180
Παπάγος Ἀλέξ. 691, 697
Παπάγος Λεωνίδας 688
Παπαδάκης Ἐμμ. 683
Παπαδάκης Στ. 85, 86, 88
Παπαδάτος Χρ. Ἀπ. 742[72]
Παπαδημητρακόπουλος Ἠ. . 58
Παπαδῆμος Ἡρακλῆς 736
Παπαδόπουλος Θ. Ἰ. 356
Παπαδόπουλος Ν. Κ. 639[92]
Παπαδόπουλος Στ. Ἰ. 309[116], 587[46], 634[81], 657[81]
Παπαδριανὸς Ἰ. Ἀ. 112, 306[104], 314, 368, 743[73]
Παπαζήση Ἀνδρομάχη 69[30]
Παπαζήση - Παπαθεοδώρου Ζωή 391
Παπαζήσης Χρ. 126
Παπαθανάση-Μουσιοπούλου Κ. 759[124]
Παπαθανασίου Ἰ. 110, 157, 158, 160, 320[147]
Παπαθανασίου Φώτιος 139, 540, 738[64], 739[65]
Παπαθεμελῆς Στ. 318[143], 415, 472
Παπαθεοδώρου Ἀπ. Π. 666[115], 743[72]
Παπακυριακοπούλου Ἰ. Π. 119
Παπακώστας Ἄγγ. 635[81]
Παπαμιχαὴλ Ν. 311[122]
Παπαναστασίου Ἀλέξ. 81, 85, 86, 214, 239
Παπανδρέου Γιῶργος 552
Παπανικολάου Ν. Γ. 697
Παπανοῦτσος Ε.Π. 57
Παπαντωνίου Ζαχαρίας 374, 593[62]
Παπανώτας Στέφ. 402
Παπαρρηγόπουλος Κ. 236, 358, 359, 360, 370
Παπᾶς Γ Ἰ. 742[72]
Παπᾶς ἢ Πὼπ Ἀριστείδης 14, 405
Παπαστάθης Χαράλ. Κ. 175, 377[285], 462[187]
Παπασταύρου Χρυσ. Σ. 520
Παπαχαρίσης Ἀθ. Χ. 615
Παπαχατζῆς Βαλέριος 637[86], 748[90]
Παπαχατζῆς Τ. 132, 135
Παπαχριστίδης Β.Φ. 496
Παπαχρίστος Κ. 106
Παπούλιας Κάρολος 568, 700
Παρασκευᾶς Ἀριστ. 534
Παρασκευόπουλος Σ. 494
Παρζάλης Σταῦρος 300[61]
Παρθένιος Βαρδάκας Κίτρους 196
Πάροβιτς - Πέσικαν Μ. 671
Πασχίδης Θ. Α. 328, 431
Πατατζῆς Σωτ. 756[114]
Πατσέλης Ν. 565, 741[71], 742[72]
Παῦλος Αἰμίλιος 111[34], 449
Παῦλος Ἀπόστολος 306[101], 439[80]
Παυσανίας 89
ΠΕΠΣΒ 217, 300[61]

Περάνθης Μ. 542
Περήφανος Γιάνκος 541
Πεσμαζόγλου Ἰ. 69
Πετρίδης Ἀθ. 597[70]
Πετρίδης Μόδεστος 470[2]
Πέτρος ὁ Μέγας 18
Πέτρου Ἰ. 360, 450
Πέτρου-Μεσογείτη Χρ. Ν. 591, 601
Πετρώνιος 30
Πετρῶφ Ἰ. 677
Πέτσας Φ. 579[16], 732[40]
Πευκέτιος 21
Πηχεὼν Ἀναστ. 108, 117, 198, 598[72], 751
Πίσπας Μιχ. 320[147]
Πίος Β΄ 656
Πίσκος Ἰούλιος 656
Πίτσιος Θ. Κ. 19, 282
Πιτυκάκης Γ. 644, 723
Πλαστήρας Ν. 85, 697
Πλατάρης Γ. 179
Πλατῆς Ἐλ. Ν. 69[30], 158, 166, 176, 407
Πλέσσας Θωμᾶς 657
Πλουμίδης Γ. Σπ. 119, 458[175], 660[100], 663
Πλωρίτης Μάριος 57
Πογκὶρκ Κικέρων 134, 229
Πλίνιος ὁ Νεώτερος 32
Πλούταρχος 23, 35, 36, 582
Πολέμης Δημ. Ἰ. 67, 175
Πολίτης Δῆμος 71[32]
Πολίτης Ν. 590, 591[58]
Πολίτης Ν. 729[31]
Πολύβιος 32, 34, 35, 39, 578, 733[41]
Πολύζος Δ. 230, 748[89]
Πολυτεχνεῖο 17
Πολυχρονίδης Ν. 778[176]
Ποπὼφ Γκριγκάρι 695
Ποταμιάνος Χ. 447[122]
Πουλιανὸς Ἄ. 435
Πριγκιπάτο Πίνδου 379, 478
Πρίκολο 694
Πρίφτης Γεράσιμος 742[72]
Πρίφτης Κ. 589
Προκόβας Δ. 139, 380[298], 445[109], 534
Προκόβας Κ. 442[100]
Προκόπιος 584
Προκοπίου Δ. ὁ Πάμπερις 17, 198, 210
Προτεκτοράτο ρωμαϊκὸ 40
Πρωτόκολλον Κερκύρας 640, 666, 673
Πρωτονοτάριος Στυλ. Β. 296[38], 778[177]
Πρωτοψάλτης Ἐ. Γ. 310[121], 588[51], 740[70]
Πυθέας ὁ Μασσαλιώτης 716
Πύρρος 12, 31
Πυὼ Ρ. 676
Πῶλτον Χιοῦ 139

Ραγκαβῆς Ἀ. Ρ. 590
Ράδος Κ. 611
Ράλλης Πέτρος 657
Ράλλης - Παλαιολόγος Διον. 17
Ράμφος Στέλιος 62[11], 69[30]
Ράπτης Γ. 133
Ρασιδάκης Ν. Κ. 68[25]
Ραυτόπουλος Ἀναστ. 584[38]
Ρέντης Κ. 380
Ρήγας Βελεστινλῆς 89, 198, 214, 339, 537, 588, 614, 720
Ρηγόπουλος Ρήγας Κ. 742[72]
Ρίζος Ἀντ. 300[62], 338

Ροζάκης Χρ. 163, 392, 552
Ροῦσσος Γ. 92, 277, 711
Ροῦφος Ροντίλιος 32
Ρώζας Γεώργιος Κ. 143
Ρωμαῖοι Ὀδησσοῦ 208
Ρωμαῖος Κ. 313, 342[91], 593[62],594, 609
Ρωμάνοι 208
Ρωμανὸς Μιχ. Ν. 118, 122
Ρωμύλος 30

Σάθας Κ. Ν. 294[33], 333[36]
Σαϊκτσῆς Γ. 709
Σακελλαρίου Μ. 46, 715
Σαλιάρης Ἀδ. Π. 594[65]
Σάλμαν Β. Π. 82
Σαμαρίδης Μενέλαος 534
Σαμαρίνα 177, 180, 182, 193
Σὰν Τζουλιάνο Ἀ. 640[93]
Σαρακατσάνοι 289, 355
Σαρδελῆς Κ. 638[86]
Σαρικάκης Θ. 341[83]
Σαρίπολος Ν. 378
Σαρρῆς Νεοκλῆς 475, 482, 514, 766[147], 776
Σάρρος Γ.Ν. 374
Σβολόπουλος Κ. 472
Σβῶλος Ἀλ. 78, 275, 409, 761[130]
Σεβαστιανὸς Κονίτσης 687[13]
Σεϊτανίδης Διαμαντῆς 150, 541
Σεκαρᾶς Γ. 493
Σελέκος Π. 697
Σελλᾶ - Μάζη Ἑλένη 163, 387
Σερέζης Κώστας 470
Σεττάτος Μ. 632[72]
Σέφολντ Κάρολος 671
Σημίτης Κώστας 552
Σιατερλῆς Ἀ. Δ. 537
Σιγάλας Ἀντ. 311[122]
Σιδέρης Δ. Ἀθ. 629[62], 724
Σικελιανὸς Ἄγγελος 52, 687
Σίκος Δημ. Μιχ. 320[147]
Σίμος Ν. 319[146]
Σίνας 78, 193, 275, 276, 284,, 665
Σίνος Ἀλ. Γ. 356[173]
Σιωμόπουλος Στέλιος Κ. 493
Σκαλτσᾶς Εὐθ. 470[2]
Σκενδέρης Κ. 636[85]
Σκιαδᾶς Ἀριστ. 341[83]
Σκιαδᾶς Ν. 637[86]
Σκιπίων Πόπλιος Κορνήλιος 32, 33
Σκόδρα 745[81]
Σκοπιανοὶ 753[103,105]
Σκουλίκα Βάσω 557
Σκούρας Β. 67
Σκυλίτζης Ἰωάννης 354
Σκυλλάκος Ἀντ. 576
Σμὰτς Γιὰν 694
Σμοκοβίτης Ἀθαν. 761
Σμολένσκης Κ. 198, 233, 373
Σμοντλάκα 237
Σολεϊντάκης Ν. Π. 764[141]
Σολωμὸς Διονύσιος 77, 595
Σοῦγλος 340[77]
Σουητώνιος 581
Σούλης Χρ. 463[194]
Σουλιῶτες 596
Σουλιώτης Μίμης
Σουφλιᾶς Γ. 310[118], 412
Σπαθάρης Νικόλαος 18, 115, 197, 221, 245, 454, 717, 763[139]
Σπανὸς Ναοὺμ 117, 462[189]
Σπεράντσας Θεοδόσης Κ. 299[59], 340[78]
Σπηλιωτόπουλος Ἀντ. Ἐπ. 286[30]

Σπηλιωτόπουλος Ἀνατ. Θ. 248[2]
Σπυρόπουλος Ἰ. 380
Σπύρου Κρὶς 232
Στάλιν 683, 685
Σταματάκος Ἰ. Δρ. 643[3]
Σταμέλος Δ. 593[62]
Σταραβέτσα Τζελὰλ 674
Στασινόπουλος Εὐάγγελος 189
Στασινόπουλος Μιχαὴλ 469
Σταυράκη Ἄννα 402[350]
Σταυρόπουλος Β. 462[189]
Σταυρόπουλος Κ. Γ. 176, 312[124]
Σταύρου Γεώργιος 276
Στεργιάδης Ξενοφῶν 483
Στεργιόπουλος Κ. Δ. 613, 640[94]
Στεργίου Δ. Ἀντ. 146*, 382[306], 309[333], 525
Στεφανόπουλος Τρ. 593[63]
Στεφάνου Στ. Ἰ. 92
Στουρνάρης Ν. 78, 198
Στούρτζας Ἀλέξανδρος 340[79]
Στράβων 21, 22, 23, 24, 39, 88, 289, 578
Στράτης Ἀθ. Ἰ. 374
Στυλιδιώτης Κ. 739[67]
Συμεών 656[76]
Συμεὼν Μαρία 577[1]
Συννεφάκης Ν. Γ. 630[64]
Σύρμας Ἀλέξ. 490
Σφήκα - Θεοδοσίου Ἀγγελικὴ 373[276]
Σφυρόερας Β. 594[65]
Σωτηροπούλου Χαρ. 636[86]

Τάκιτος 30
Ταλιαβίνι Κ. 676
Τάμπας Τριαντ. 129[17]
Ταρκύνιοι 22, 23, 30
Τάσιος Θεοδόσιος 68, 492
Τάφφαρι Ρὰς 85
Ταχιάος Ἀντ. 322
Τάχος Ἀναστ. 322
Τέντας Ν. 180
Τέρπος Νεκτάριος 18, 116, 117, 193, 211, 634
Τζαβέας Τ.Τ. 357[173]
Τζαβέλλας Κίτσος 195
Τζαννετῆς Σ. 67[21]
Τζαρτζούλης Ν. 159, 184, 198, 326
Τζαφφὲρ βέης 661
Τζερμιᾶς Π. 729[33]
Τζημοζιώγας Λ. 563
Τζιόβας Π. Δ. 378[290]
Τζιολίττι Ἰ. 639
Τζίφρας 322[153]
Τζοάννος Ἀχ. 460[182]
Τζογαδούρης Μπεκὶρ 742[71]
Τζουγκαράκις Ζ.Ε. 699
Τζουλιάνο Μπαλμπίνο 640[93]
Τζῶγος Ἀρ. 311[122]
Τζῶνος Θεόδ. Χαρ. 753[106], 754[109], 776
Τίτο 237, 747, 754
Τίτος Λίβιος 344[98], 345, 733
Τόμοβα Ἰλόνα 758
Τόντορωφ Ν. 759
Τοσίτσας 16, 78, 193
Τουλουμάκος Ἰ. 436[62], 583[34]
Τριανταφύλλου Θεολ. 379[297]
Τριάντη Ἀδαμαντία 64
Τρικούπης Χαρίλαος 78
Τρινιεγκόρσκυ Λ. 230, 235, 748[89], 754
Τρίτος Μιχ. Γ. 129[16], 318[145], 411[390], 416, 443[103], 650[42], 656[77], 685[6], 742[72], 772[167]

Τριχόπουλος Δ. 470[2]
Τσαγκούδης Ἰ. 525
Τσάκας Ν. Χρ. 742[72]
Τσακτάνης Δ. 563
Τσάμηδες 592[62], 641[98], 666, 693, 742[72]
Τσαμπάση Ἄ. 470[2]
Τσαπαῖοι 196
Τσάπανος Γεώργιος 540, 726[20]
Τσάρας Γιάννης 176, 192, 311[122]
Τσαριτσάνη 76, 195
Τσέρβι Μάριο 692
Τσιάμης Ν, 587[45]
Τσίλης Κ. 742[72]
Τσιντζιλώνης Χρ. 189
Τσιντήλα Μαρία 723[7]
Τσιούπας Χάρης Β. 536
Τσίρκας Εὐάγγελος 537
Τσιτσελίκης Κ. 392[340]
Τσολάκογλου Γ. 379, 697, 698, 699
Τσοπανάκης Ἀγ. Γ. 342[86], 734
Τσοποτὸς Δ. Κ. 634[78], 648[34]
Τσουδερὸς Ἐμμ. 697
Τσουδεροῦ Βιργινία 412
Τσουκνίδας Γ. 425[1α]
Τσοὺλχ Τίλμαν 456[171]
Τσούντας Χρ. 608
Τσούρκας Κλ. Δ. 632[70], 633
Τσῶρτσιλ 684
Τύλλιος Σέρβιος 23, 26
Τυραννίων 32, 33, 34
Τωμαδάκης Ν. 590[57], 595[68], 610, 635, 748[89]

Ὑφαντῆς Ν. 567

Φάκας Φιλοκτήμων Χ. 486
Φὰν Νόλη 664
Φαρασόπουλος Βασ. 487
Φιλήμων Ἰ. 611
Φιλιππίδης Ἀλεξ. Ἰ. 708
Φιλιππίδης Ἀργύρης 340[78]
Φιλιππίδης Δανιὴλ 214, 244, 299[59], 588[50], 597[70], 613, 702
Φιλιππίδης Ἠλίας 776
Φ.Ι.Λ.Ο.Σ. 201, 217
Φλάισερ Χάγκεν 92, 93
Φλέσσα Ἰφιγένεια 485
Φλίκιγκερ Ρ. 82
φὸν Σάντερς Λίμαν 92
φὸν Στάουφεμπεργκ 225, 539
Φουρίκης Π. 620, 723[10]
φουστανέλλα 107, 281, 282, 592[62]
Φουστάνος Ἀθ. 188
Φράγκος Θεόδ. 445[109]
Φραγκούλης Ἀ.-Φ. 91
Φράνκε Π. 676
Φράσαρης 649
Φράσαρης Ναὴ Μ. 664
Φωκᾶ Ντίνα 85

Χαλκοκονδύλης Λ. 360
Χάμμοντ Ν. 671
Χάουλαντ Κάρολος 83
Χαραλαμπάκης Χριστοφ. Γ. 337[66]
Χαραλαμπίδου Βάνα 73
Χάρης Μ. 70[31]
Χαρτοματσίδης Π.Χ. 48
Χασὰν Ταξὶμ πασᾶς 649[37]
Χασιώτης Ἰ. Κ. 634[81]
Χάσκας Γεώργιος 521
Χατζηγῶγος Δημοσθένης 394[347]
Χατζηευθυμίου Δ. 380[300]
Χατζηκακίδης Ἀθ. 68, 192
Χατζηκυριάκος - Γκίκας Ν. 61
Χατζηκώστας Στέργιος 198

Χατζηπατέρας Ἰ. Ἀδ. 496
Χατζηπετραῖοι 196
Χατζῆ Πέτρος Χριστόδουλος 78, 198, 711
Χατζῆς Ἀντ. 599, 625, 722[7]
Χατζῆς Δημ. Κ. 443[105]
Χατζησωτηρίου Γ. Δ. 585[42], 592[61]
Χατζῆ-Τζεχάνης Κ. 185
Χατζιδάκις Γ. 602, 702
Χατζόπουλος Μιλτ. 340
Χειμώνας Γ. 61
Χέρτσεβεργ Γ. Φρ. 437
Χιδίρογλου Π. 634[79], 726[21]
Χίλλ Ρὸς Α. 82
Χιλμῆ - Πασᾶς 751
Χιονίδης Γ. 415, 491
Χίτλερ 685, 695
Χολέβας Ἰ. Κ. 757[117]
Χολέβας Κ. Ἰ. 388[327], 411[390], 482, 745[81], 776
Χορμόβας Κ. 657
Χὸρν Δημ. 535
Χορὸς 313
Χόρτον Γεώργιος 82
Χότζα 667
Χουρδάκης Μαν. 535
Χουρμουζιάδης Γ. Χ. 339
Χρηστοβασίλης Χρ. 127, 328, 431, 648[33]
Χρήστου Κ. Χρ. 589, 594[65]
Χρήστου Π. 341[83]
Χριστόπουλος Δημ. 547
Χριστόπουλος Π. Φ. 638[86]
Χριστοφιλοπούλου Αἰκατερίνη 48[19], 223, 750[96]
Χρονικὰ 298[59]
Χρυσανθόπουλος Θ. 763[140]
Χρυσὸς Εὐάγγελος 296[38]
Χρυσοστομίδης Δ. 475
Χρυσόστομος Σμύρνης 79
Χρυσοστόμου Σούλα 487
Χρυσοχόος Ἀθ. Ἰ. 125[3], 463[195], 667, 744[80]
Χρυσοχόος Μ. 127[9], 178, 180, 333

Albertini E. 335[54]
Alexandrova - Ar batov Nadia 752[102]
Amadori - Virgili G. 236, 562, 751
Anamali Sk. 577[8], 585[45], 730
Ancel J. 658[90]
Antinorio A. 46, 435[60], 732
Antonescu Theohari 243[19]
Arbatov Alexei 752[102]
Armbruster A. 240[6]
Ayda Adile 765
Aydinli Ahmet 600, 624

Bacou Mihaela 123, 140, 293[28]
Balabanoff A. 48, 717
Baldacci Antonio 119
Bănescu N. 291[14]
Barba Vasile 156, 394, 411, 423, 524, 538, 541
Barbulescu C. 115, 142
Barić H. 622, 626[33], 653, 735[54]
Barlea Oct. 293[31]
Bartikian Hr. 89, 725[18]
Basri-bey 49, 119, 329, 544, 662, 703, 731[40], 744
Batzaria N. 562
Bazala Vl. 705
Bayet J. 21, 349[129]
Beldiceanu N. 75, 237, 365, 761
Belich Al. 727[24]
Beloch K. J. 542, 602, 733[41]
Belluscci Antonio 631[70], 738[60]

Bellusci Costantino 631[70]
Benoît F. 121, 582
Benos Johann 391, 524
Benveniste Emile 343[93]
Bequignon Y. 357[173]
Bérard Jean 45, 349[129], 616, 702
Bérard Victor 118, 164, 276, 290, 355, 365, 373, 377, 446, 610, 638, 649
Bernabo Brea L. 21, 42
Bernard Antonia 302[90], 326[8]
Bianchi Bandinelli R. 243[19]
Bieler L. 341[83]
Biezunska-Malovist Iza 121
Billioti Alfred 661
Blanc A. 418, 538, 550, 563, 730, 775
Blawatskaya Tatiana 45, 715
Boev Peter 19, 546
Bogdan Henry 291[16]
Bogrea V. 603
Bokshi Besim 603, 604
Bolintineanu D. 118, 600, 743[75]
Bonfante Giulano 110, 278, 289, 717
Borgeaud W. 655
Bossy Raoul V. 113, 462[188]
Bouchié de Belle Ed. 115, 120 162, 729
Bourciez E. 364
Bourillon Jean-Paul 778[174]
Bozhori K. 621, 724[12]
Boyancé P. 21, 29, 42[10], 112
Braccesi Lorenzo 49, 185, 435, 705, 732
Braniste Marin M. 308[111]
Bratianu G. I. 113, 118, 183, 336, 432
Braudel F. 237, 657[79], 762
Brenous J. 30, 41[2]
Brezeanu St. 429[21]
Brunialti A. 40, 298
Brunsmid J. 601, 704
Buda Aleks 637[86]
Bugier Jacques 448[123]
Bulgaru V. 354

Cabanes P. 342
Calvet Louis - Jean 352[144]
Camarda G. 659
Camariano-Cioran Ariadna 115, 331
Cândea Virgil 191, 244[25]
Cândroveanu Hristu 128, 129
Canini A. 544, 639
Cankova-Petkova G. 300, 361
Capidan Th. 172, 182, 242, 334, 357, 371, 654, 656[76], 662[104], 744[75]
Caragiani G. 140
Caragiani I. 293[31]
Caragiu-Marioțeanu M. 147, 548
Caranica N 121, 423
Carolus - Barré Th. 403
Castellan G. 140, 628[58]
Cazacu M. C. 140, 292[27], 366
Cerbelaud Salagnac G. 623, 729[29]
Chantraine P. 41[4], 445[15]
Charanis P. 648[32]
Chassiotis D. 660[99]
Chater Melville 526
Cheesman G. 342
Chiclet Christophe 380[298]
Cicanci Olga 309[112], 330[26]
Cioranescu Al. 244[215], 310[117]
Cipariu T. 603
Cohl Helmut 492
Communes Ph. de 543, 588
Condurachi E. 46
Constantinescu M. 359[189]
Coteanu I. 115, 250, 325, 357[177]

Coufacos J. 411[392]
Cousinéry E. M. 430
Crispi 660
Cuffery Tefferson 82
Cvijic´´J. 112, 312, 615, 633[77], 651, 748, 758

Daicoviciu C. 243[19], 291
Daicoviciu H. 243[19], 291, 350[134]
Dain A. 41[5]
Dainelli Giotto 659[92]
Dan Ilie 357[178]
Daniel Odile 622[11]
Danov Chr. 47
Danova Nadja 48
Daux G. 438[79]
David P. 168, 299[59], 350[134], 364[222]
Decei Aurel 279
D' Eichtal Gustave 52
De Gobineau J-A 457[171]
De Laet S. J. 306[102]
Delaruelle E.E. 716
Dell H.J. 578[10]
De Luca Benedeto 293[31], 458[175]
Dermargne P. 21, 42
Densusianu N. 293[31], 365[175]
Densusianu Ovid 291
De Puig Lluis Maria 419, 550
Dessau H. 437[73]
Devoto G. 41[6]
De Waele F.-J. 750
Digovic´ P. 578[9], 704
Djuvara N. 114, 140, 239, 452
Domanovszky A. 427[8]
Dorutziu-Boilă Emilia 348[126]
Dragomir Silviu 299[60], 300, 362
Dubuisson Michel 183, 335[58], 338
Ducellier A. 586[45], 601, 621, 724[12]
Duchesne L. 341[83]
Dumont A. 659
Duroselle J. B. 716
Duval P. M. 45[5a]
Duval Yvonne 425[2]
Dübner Fréd. 52
Dvornik Fr. 49, 368, 717

Eck W. 298, 335[54], 437
Eder Karl von 664
Ernout A. 38
Esenkova E. 313[131]
Evans A. 236, 562
Evelpidi C. 292[26]

Failler Albert 121, 441
Fallmerayer Jakob Ph. 576
Faure P. 45, 357[173]
Fava R. 293[31]
Feugère Michel 345[106]
Feyel M. 298, 437
Figuier H. 659
Filipescu Teodor 293[31], 365
Finley M.I. 122
Fischer I. 436[64]
Flintoff E. 347[121]
Fochi Adrian 249
Forte Bettie 332, 702
Fraser P.M. 733
Frasheri Kristo 585[42], 664, 739
Friedell Egon 718
Friedman Eben 725[20]
Froehner W. 243[19]
Füves Ö. 306[104], 748, 749

Gabba E. 32, 43[20]
Gabrielescu V. 444[106]
Galinski G. K. 349[129]

Gamillscheg E. 603
Garašanin M. 367, 435, 582, 732
Gard Paul 366
Gatti Clemantina 97, 290[10]
Georgiev Vl. 140, 172, 230, 344[97], 363, 451[146], 543, 580, 602, 625, 653, 733, 735[54], 765[145]
Georgoudi St. 357[173]
Gerov B. 112, 291[14]
Gerhard Ed. 590
Giese W. 427[11]
Gitti A. 577
Giunglea G. 244[23]
Giurescu C. 159, 253
Gjergji Andromaqui 606
Glotz G. 356[173]
Gonçalves F. K. 41[3]
Goossens Roger 719
Gossiaux Jean-François 358[180], 427[11]
Gostar N. 600, 652
Gounaropoulou L. 579[16]
Graeve von V. 152, 254
Graur Al. 250, 263, 281, 358, 363, 580, 713, 734
Grégoire H. 41[1], 626[34], 629[61], 719, 723[8]
Grousset René 323, 713, 717, 719
Gyóni M. 298[58], 300, 306, 356, 361

Hăciu A.N. 306[104]
Hacquet G. 290[13]
Hagi-Gogu St. T. 432[34]
Hahn von Johann Georg 542, 576, 592[62], 602, 632
Hahn L. 336[57]
Haikin I. 239[3], 249
Hammond N. G. I. 121, 298, 342, 666[116], 703, 746[83]
Hasdeu B.P. 594[65], 600, 623, 735[54], 743[75]
Hatzfeld G. 577[5], 704
Hatzopoulos M. 122, 297, 339[74], 341, 579[16]
Heliade-Rădulescu Ion 357[177]
Helly Bruno 122, 152, 183, 297, 337
Hertzberg G. 121, 298, 335[54], 581
Heuzey L. 587[46]
Higgs M. P. 356
Hobsbawm Eric 632[71], 741[71]
Höeg C. 289
Homolle Th. 113
Houssaye H. 632[71]

Iesan Isidor 293[31], 365
Ionescu Eugen 118
Ionescu Gh. M 119
Ionescu Take 123
Iorga N. 111, 116, 239,325, 458[175], 706, 713, 719, 765[144]
Irmscher J. 743[75]
Ivănescu G. 586[45]

Jannaccone S. 41[8], 121
Janin R. 110
Jacobstahl P. 180[15], 512, 567[103]
Jezioranski K. 457[171], 726[23], 730, 775
Jiminez de la Espada Markos 409
Jireček C. 335[54], 563, 597[70], 626[33]
Joja Athanase 538, 609
Jokl N. 580[19]
Jones A.H.M. 577[16]
Juric´ Sime 721[3]

Kadlek K. 326
Kahl Thede 18, 19, 215, 216, 217,

255, 541, 542, 556, 561, 568
Kalleris J. 112, 651[49]
Keil J. 437[73]
Kienast D. 349[129]
Kililea 324[156]
Klaffenbach G. 733[46]
Kogalniceanu M. 242, 248, 284, 286, 359[189], 708
Koliopoulos J. 373[276]
Kopitar J. 302, 326
Korinthios I. 312[124]
Kös M.S. 436[64]
Krahe H. 580[19], 586[44], 622[14], 653
Kramer J. 29, 43, 147, 334
Kretzulesco N. 359[189]
Kroll W. 33

Lacour - Gayer G. 244[22]
Lafoscade L. 121, 298, 336, 582
Lahovary Al. Em. 450[137], 462[188]
Lahovary N. 647[29]
Lambrechts Roger 766[146]
Lambrino Scarlat 348[126]
Lascaris M. 756[114]
Lassere François 312[124]
Lavagnini Bruno 52, 719
Lazarou A. G. 42[15], 111, 122, 243[17], 306[102], 770[163], 777[174]
Lecanta Lazaresco D. 117, 118, 372, 770[160]
Legrand E. 588
Lemerle P. 300, 361, 579
Leunclavius Nobilis 1. 302[19]
Lhéritier Michel 379, 772[167]
Lot F. 296, 345, 435
Louis H. 622[14], 653, 735[54]
Loukidou-Mavridou D.-Papadrianos I. 311[122]
Lozovan E. 121, 183, 240, 351, 356[166], 365
Luca de Benedeto 293[31]
Luka Kolë 624, 629,652[51]
Maccas Léon 636[86]
Macrea D. 172, 607
Magrini Luc. 639, 640
Malltezi Luan 601
Manganaro G. 349[129]
Mango Cyril 721[2]
Maniu D. 250[21], 334
Marcu G. 128, 129
Margeron Cl. 176, 312[124]
Marienescu A. 293[31]
Marioţeanu-Caragiu M. 127[8]
Marouzeau J. 30, 41[7], 43
Martin St. 589
Martindale J. R. 297[40]
Masson Ol. 344[97], 579[19], 733
Maull Otto 356[173]
Megalomatis-Muhammed Cosmas 744[76]
Mehedinţi S. 182, 371
Meillet A. 43, 619, 727, 749
Meyer-Lübke W. 603
Michaut G. 44[25]
Miculescu Iulian 299[59]
Mihăescu H. 295, 339, 436, 594[65], 654[66]
Mihailov G. 47
Mijaci 312
Milescu N. 18, 115, 197, 211
Miller W. 196, 366
Mirambel André 538, 725, 730, 775
Mironescu N. Al. 356[166]
Mitrea Ioan 240
Moal Stefan 381[304], 540
Moldoveanu Elisabeta 178, 312, 385

Mommsen Th. 25, 26, 27, 28, 31, 341[83]
Montesquieu 44[25]
Morgenthau H. 237, 753, 762
Murat John 576, 777[173]
Murnu G. 292[25], 334, 364
Musi V. 365[229], 432[34]
Mustilli D. 732
Muylle J. 733[46]
Muzet A. 452[150]

Nandris Gr. 360[192], 603
Năsturel P. 140, 361, 451, 594[65], 724[12]
Nefftzer M. 52
Nenițescu I. 293[31], 365
Nestor 1.42
Niederle L. 301, 335[53]
Nicol D. M. 629[60]
Nicolaidès Cleanthes 660[98]
Nikolanci M. 577[6], 704
Noe C. 292[23], 758[122]
Novac G. 46, 601, 704
Nordau Max 117, 770[160]

Ognenova Ljuba 49, 543
Oost S. I. 298, 342
O Riagáin Dónall 738[64], 739[65]
Orman Gigi 311[122]
Ormerod H. A 578[10]
Ostrogorsky G. 296[38]
Ozal T. 767

Păcurariu Mircea 281
Paillarès Michel 113, 650[40], 728, 752
Pall Fr. 244[28]
Panaitescu E. 243[19]
Papacostea-Danielopulu C. 112, 307[104]
Papacostea - Goga G. 123
Papadrianos I. A. 743[73]
Papageorges Sp. 181
Papahagi M. 42
Papahagi P. 128, 171, 182, 327, 355[166]
Papahagi T. 112, 126, 128, 129, 148, 172, 181, 291, 312, 362, 592
Papahagi Val. 325[2]
Papanace Const. 119, 236, 388, 563, 747
Papazisi-Papatheodorou M. 392[340]
Papazoglou F. 121, 176, 244[21], 352, 437, 643
Paris Gaston 289, 357, 445
Parovic´- Pešikan M. 577[7], 704
Pârvan V. 47, 121, 183, 185, 291[14], 543, 600, 704, 715
Paul R. 603
Păunescu S. 178
Péchoux P. Y. 598[72], 722[6]
Pennink E. 715
Perifan I. 150, 168, 190, 191, 383, 386, 411, 423, 457, 538, 575
Perret J. 42[9]
Peruzzi E. 42, 43[20]
Petrovici E. 249, 339, 366[239], 750[96]
Pettifer James 732[40]
Peyfuss M. D. 126[6], 176, 326[7], 329[21], 615, 638[86]
Philippide Al. 297, 360[192], 653
Philippson 637
Piccolomini 743[75]
Pinon R. 121, 334[53], 582
Pippidi A. 244[26]
Pippidi D. M. 47, 262, 291[14], 348
Pittard E. 75, 237, 360[192], 747, 762

Poghirc C. 112, 147, 168, 173, 177, 183, 255, 262, 298, 342, 351, 354, 355, 360[189], 363, 371, 436, 655, 736[54]
Pokorny J. 580[19]
Pollo S. 585, 667[118], 686[8], 730
Popesco - Spineli M. 292[23], 758[122]
Popescu E. 725[19]
Popovic´ D. 114, 314, 332, 461
Popovici D. 160, 182, 307[104], 332
Pouqueville F.H.L. 116, 310, 327, 589
praesidia armata 209
Préaux Claire 52, 53, 296[38], 315, 719
Preller 36
Primov B. 291[15]
Procopovici A. 249, 334, 358
Psicharis J. 356[173], 581
Puaux R. 369, 610, 636, 658, 746[83]
Pulaha Selami 744[75]
Puscariu S. 121, 334
Puto A. 585, 667[118], 686[8], 730

Randa Al. 249[8], 339, 750[96]
Raybaud Maxime 116
Récatas V. 443[104]
Reinache S. 243[19]
Rendic´- Miocevic´ D. 544, 704, 705
Renfrew Colin 492
"Rhigas le Macédonien" 340[77]
Richards Henz 255, 383, 391, 773[169]
Richter Heinz 255, 383, 391, 542, 773[169]
Robert L. 357[173], 578[10]
Rochette Raoul 590, 591
Roesch P. 357[173]
Rohlfs G. 172, 337[64], 356[166]
Rohr Rupprecht 142, 181
Roman N. 292[22], 307[104]
Rosetti Al. 292[24], 367, 605, 626[33], 645
Rosetti D. R. 721[2]
Rossignoli Benedetta 601, 705
Rostovtzeff M. 298, 336, 440, 582
Roucek J. S. 747
Roussel D. 349[129]
Roux M. 757[117]
Rubin Al. 18
Ruffini M. 637[86]
Rupprecht Bapt. Jon 311[122]
Russu I. I. 243[20], 350[134], 441, 654-5, 735[54]

Sacerdoțeanu A. 291, 300, 362
Sakellariou M. 765[145]
Sâmpetru M. 340[79]
Sampson John 725[20]
Sandfeld Kr. 603
Sankovic´ Franco Juri 293[29], 366[239], 577[1]
Saramandu N. 127[8], 142, 147, 359
Sarikakis Th. 298, 437, 582[34]
Sasu V. 768[154]
Savic´ M. D. 147, 586[45], 624[23], 655, 736[54]
Scărlătoiu Elena 359
Schaffarik P.S. 759[124]
Schmidt B. 594
Schultze J. Fr. 297[40], 347[119]
Seguan M. 324[156]
Sejfula Kemal 119
Sellier André 291[16], 292[22], 363[214]
Shuteriqui Dh. S. 621
Diadbei I. 291
Simeonis Simon 543
Simeonov B. 343[93]

Sirokov O.S. 632[72]
Sivignon M. 289, 538, 598[73], 722, 775
Skaric´ Vl. 182, 321, 616, 644, 740[70]
Skok Petar 111, 181, 278, 321, 334, 372, 461[185], 543, 625, 653, 704, 735
Slot B. J. 75, 237, 762
Soulis G. C. 725[20]
Spasov L. 377[285]
Spinei W. 427[10]
Stadtmüller G. 60, 609, 636, 646, 652[50], 743[75]
Stahl P. H. 360[193], 655, 735[54]
Stählin Fr. 356[173]
Staico E. 344[96], 359[189]
Stănescu E. 244[24], 629[61]
Stanford Ed. 602, 633, 647, 750[97]
Stassinopoulou Maria A. 326[7]
Stein E. 263, 297[40], 347[119], 720
Stiernou D. 341[83]
Stoianovich Tr. 159, 307[107]
Stoikov R. 600, 621, 643, 723
Stratilescu Terese 451[144]
Strubell i Truetta M. 182, 324[156], 391
Sturdza Al. A.A. 359
Svolos Alexandre 761[130]
Szilágyi J. 437[73]

Tachiaos Ant.-E. 750[95]
Tagliavini C. 357[175], 625, 735
Taillez Fr. 341, 354
Tamaj Martin 597[70]
Tamás L. 298, 300, 362
Tanase Eugène 352[143]
Tell Christian 122
Theo R. 281
Theodorescu Barbu 249[40]
Thompson M.S. 111, 128, 129, 162, 312, 423, 457
Thouvenot R. 345[106]
Thumann J. 148, 184, 185
Titus Statilius Crito 206, 297[40]
Todorov N. 48, 236, 605
Todorova Maria 724[11]
Tomatschek W. 300, 361
Toynbee Arnold 616
Trifon N. 147, 452, 550
Troupi - Bourillon Hélène 778[174]
Trudgill P. 611, 629[62], 644, 722
Turczynski Em. 307[107], 330
Turdeanu E. 174
Turdeanu - Cartojan L. 115, 309[112], 330[28]
Turot Henri 373[278], 447[120]
Tzavaras G. A. 629[62]

Uzorinac - Kohary Th. von 576

Väänänen V. 30, 43, 172, 313[130]
Vacalopoulos Ap. 644[13]
Vallverdu Francesc 729[29]
Van Berchem Denys 22
Van Coppenolle J. 289
Van Gennep A. 747
Vaschide Victoria 436[64]
Vasiliev A.A. 160, 265, 294
Vatamanu N. 363[214]
Vauchet Robert 379[292]
Veria 381[304]
Vinja V. 577[1], 704
Virgilij G. A. 242
Vlachos G. 524
Vladimirescu Tudor 116
Volcae 278, 353
Vukanovic´ T. P. 130, 335[53], 364
Vulpe R. 121, 240, 252, 262, 365, 579[18], 719

Wace A. J. B. 111, 128, 129, 162, 312, 334[53], 423, 457
Wartbourg W. von 278, 425[1]
Weigand G. 118, 215, 251, 255, 355, 457[171], 541, 542, 602, 744[75]
Will Ed. 345[105]
Wilson S.S. 45
Winnifrith T. 139, 156, 180, 390
Witting K. 297[40]
Wolters C. 152, 254
Wolton Thierry 124
Woodhead G. 578
Wurzbach von Const. 311[122]
Wyatt W.F. 110, 294[32]

Xenopol A.D. 121, 250, 340[78], 358

Yerasimos Stephane 641[106]
Yermak D.C. 623[19]

Zaharief Malomir 292[23]
Zakythinos D. A. 48[13], 294[33], 628[52], 750[96]
Zeiller J. 250[15], 528, 605[185]
Zeune Aug. 724[11]
Zuca G. 640[102]

UNIONE DEI COMUNI DELLA GRECÌA SALENTINA

Corigliano d'Otranto 6 - 8 ottobre 2005 Castello "de Monti"

6° SEMINARIO INTERNAZIONALE

"LE FORME DIALETTALI DELLA LINGUA GRECA DALL'ANTICHITÀ AD OGGI"

DIPLOMA D'ONORE

A

Lazarou Achilleas

In ricordo della sua visita in terra di Grecia Salentina

Il Presidente
Prof. Luigino Sergio

Ὁ συγγραφέας τῆς τετράτομης συγγραφῆς ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΛΑΟΙ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ (τ. Α', σσ. 670, τ. Β', σσ. 696, Ἀθήνα 2009, τ. Γ', σσ. 718, τ. Δ', σσ. 804, Ἀθήνα 2010) διέθετε δέουσα δημοσιογραφικὴ ἄδεια ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματα τῆς δημοσιοϋπαλληλικῆς σταδιοδρομίας του καθ᾽ ὑπόδειξη τοῦ ὁμολογουμένως λαμπροῦ προϊσταμένου του, Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Μ.Ε. Θεσσαλίας, ὁ ὁποῖος ἐξ ἀρχῆς εἶχε διακρίνει στὸν ἐνθουσιώδη ἀλλ᾽ ἄπειρο νεαρὸ καθηγητὴ ζηλευτὴ παρρησία, ἔμπρακτη φιλοπατρία καὶ ἀσυναγώνιστη φιλοπονία.

Ἐφεξῆς, ἂν καὶ ἐπὶ μισὸ καὶ πλέον αἰώνα ὡς "δημοσιογράφος" ἀσκοῦσε αὐστηρὲς κριτικές, πάντοτε ἐπιμελημένες, σὲ δημοσιεύματα ἐρασιτεχνῶν, καθὼς καὶ εἰδικῶν ἐπιστημόνων, σχετικὰ μὲ θέματα ἐθνικά, μόλις κατὰ τὰς δυσμὰς τοῦ βίου, ὀγδοντάρης, παραπέμφθηκε γιὰ πρώτη φορὰ σὲ δικαστηριακὴ διαδικασία, κατόπιν μηνύσεως ἑνὸς ἀπὸ τοὺς πολλοὺς μνημονευόμενους σὲ ἄρθρο του ἐκτενές, ἐπιγραφόμενο ΤΑ ΔΕΚΑΧΡΟΝΑ ΤΟΥ Κ.Ε.Μ.Ο ΚΑΙ Η ΑΛΛΗ ΑΠΟΨΗ, φιλοξενημένο δὲ ἀλλεπάλληλα σὲ πάμπολλα καὶ ποικίλης ὕλης περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες....

Πάντως κρίθηκε ἀθῶος μὲ τὸ ὑπ᾽ ἀριθ. 496/2009 Βούλευμα τοῦ Συμβουλίου Πλημμελειοδικῶν Πειραιῶς: « ....ὁ κατηγορούμενος Ἀχιλλέας Λαζάρου συνέταξε τὸ ὡς ἄνω κείμενο, προκειμένου νὰ ἐξυπηρετήσει τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ κριτικὴ τῶν θέσεων τοῦ ἐγκαλοῦντος, ἐνδιαφέρον ἀπόλυτα δικαιολογημένο ἐν ὄψει τῆς ἐπιστημονικῆς ἐξειδίκευσης καὶ πλούσιας ἀρθρογραφίας τοῦ κατηγορουμένου σὲ ζητήματα ρωμανικῆς καὶ βαλκανικῆς ἱστορίας, πολιτισμοῦ, ἐθνολογίας καὶ γλώσσας. Σημειωτέον ὅτι οἱ ἐκφράσεις ποὺ χρησιμοποίησε ὁ κατηγορούμενος Ἀχιλλέας Λαζάρου ἀποτέλεσαν τὸ ἐπιβαλλόμενο καὶ ἀντικειμενικῶς ἀναγκαῖο μέσο γιὰ τὴν ἱκανοποίηση τοῦ ὡς ἄνω ἐνδιαφέροντός του, ἐνῶ ὁ σκοπός του δὲν κατευθυνόταν στὴν προσβολὴ τῆς τιμῆς τοῦ ἐγκαλοῦντος [...], ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὸν τρόπο τῆς ἐκδήλωσης καὶ ἀπὸ τὶς περιστάσεις ποὺ τελέσθηκε ἡ πράξη».

Ἐξ ἄλλου, κατὰ τὴν ὑπ᾽ ἀριθ. 46/2009 Διάταξη τοῦ Εἰσαγγελέα Ἐφετῶν ΠΕΙΡΑΙΩΣ, «.... τὸ περιεχόμενο τοῦ δημοσιεύματος δὲν εἶναι δυσφημιστικὸ καὶ δὲν ἀφίσταται τοῦ μέτρου, ὡς ἐπιστημονικὸ μελέτημα, ἀλλ᾽ ἀποτελεῖ ἔκφραση ἐλευθέρας γνώμης καὶ ἐπιστημονικῶν ἀπόψεων, ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένων ἐντὸς τῶν πλαισίων ποὺ ὁρίζει τὸ ἄρθρο 367 Π.Κ.

Τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἀπόψεις αὐτὲς ἐπιστημονικῶς τεκμηριωμένες ἐνοχλοῦν τὸν ἐγκαλοῦντα καὶ διαφωνεῖ μ᾽ αὐτές, εἶναι θέμα ὑποκειμενικῆς του κρίσεως καὶ οὐδόλως ἀποτελοῦν ποινικὸ ἀδίκημα».

ΧΟΡΗΓΟΣ:
Καταστήματα (S-M) Δούκας

ISBN: 978-960-930950-9